BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
L
E
N. 30

L. E. 30

DE VITIS
SANCTORVM
AB ALOYSIO LIPOMANO,
EPISCOPO VERONAE,
VIRO DOCTISSIMO,
OLIM CONSCRIPTIS:

Nunc primùm à F. LAVRENTIO SVRIO CARTHVſiano emendatis, & auctis,

TOMVS TERTIVS.

Tom III

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Maij, & Iunij.

NAPOLI

VENETIIS, M D LXXXI.

DE VITIS SANCTORVM

AB ALOYSIO LIPOMANO,

EPISCOPO VERONAE,

VIRO DOCTISSIMO,

OLIM CONSCRIPTIS.

Nunc primùm à F. LAVRENTIO SVRIO CARTV- *ſiano emendatis, & auctis,*

TOMVS TERTIVS.

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

Maij, & Iunij.

VENETIIS, M D LXXXI.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO,

D. MARCO ANTONIO AMVLIO VENETO, S. Romanæ Eccleſiæ Cardinali, Reatinenſis Epiſcopatus Adminiſtratori perpetuo &c. Domino ſuo multa obſeruantia colendo, S. P. D.

MEMINI ante annos aliquot, Reuerendiſſime & illuſtriſſime Cardina-
lis, cùm me occuparent Tomi quatuor Conciliorum, Tuam Celſitu-
dinem ſtudio iuuandæ Chriſtianæ Reip. id quibuſdam dediſſe negocij,
vt quædam Concilijs adiungenda Romæ deſcriberent, deinde cu-
raſſe etiam, vt ea mihi communicarentur. Etſi autem pro ſingulari il-
la humanitate & erga me quoquè prompta beneuolentia, nullas ha-
ctenùs T.C. gratias egi, non tamen id ea cauſa prætermiſſum eſt, quòd
eſſem tanti beneficij immemor, cuius apud me erit memoria ſempiterna, ſed quòd cer-
tæ rationes me à ſcribendo diſtinerent. At nunc verſanti mihi in edendis Sanctorum hi-
ſtorijs egregia ſeſe obtulit opportunitas grati animi haud obſcurè declarandi. Cùm enim
priores duos Tomos, alterum Pontifici Maximo, quòd id mihi æquiſſimum uideretur,
alterum ampliſſimo Cardinali Auguſtano, præcipuo patrono & fautori inſcripſiſſem
tertium ſub T.C. auſpicijs volui in lucem hominumque conſpectum prodire, vt eoip-
ſo teſtarer promptam animi mei voluntatem & ſtudium T.C. gratum me exhibendi,
quandò reuerà ingratitudinis valdè turpis eſt nota, ità vt non deſint qui ſentiant huic tan
to crimini nullam legibus pœnam conſtitutam, quòd ſit deteſtabilius, quàm vt ab ho-
mine poſſit vindicari. Continet verò hic tertius Tomus, quemadmodùm & duo ſupe-
riores, multas Sanctorum vitas inſignes, quarum cognitio tantam habet vtilitatem, his
præſertim perditiſſimis temporibus, quibus virtutis & ſanctitatis ſtudium apud Catho-
licos pleroſque iacet, aut certè friget plùs ſatis: apud hæreticos verò etiam magno odio
& contemptu laborat, vt pro dignitate ſatis explicari non queat. Viua enim ſunt exem-
pla, & ad promouendum longè efficaciora, quàm verba: nec poſſumus timere, nè,
dum ad Sanctorum imitationem pro noſtro modulo nos componimus, in errorem in
ducamur, quandò videmus præpotentem Deum illos pleroſque omnes clariſſimis or-
naſſe miraculis in teſtimonium eximiæ ſanctitatis, atq; ea re declaraſſe euidentiſſimè il-
lorum Vitam gratam ſibi eſſe. Nec tamen hoc ità accipiendũ eſt, quaſi illorum omnia, li-
cèt Deo haud dubiè grata, nos quoque indiſcriminatim imitanda ſuſcipere debeamus.
Id enim non poſſit non eſſe cum ſumma ſtultitia & temeritate coniunctum, cum uidea
mus in pleriſque prope incredibilem uitæ auſteritatem, ieiunia perpetua & in multos
dies producta, uigilias naturæ humanę intolerabiles, corporis caſtigationes & afflictio-
nes reuerà ſtupendas, multaque id genus alia, quæ ſobrius & prudens Lector in illis qui-
dem venerari, ſuſpicere & admirari debet, imitari certè leuiter & inconſultò non debet,
niſi ſentiat eam, qua illi præditi fuere, adeſſe ſibi ſpiritus uim & fortitudinem: tum præte-
reà inſtinctum non dubium Spiritus ſancti, qui diuidit & elargitur ſingulis ſua dona,
prout uult. Sunt tamen permulta in illis, quæ & ſine ullo periculo poſſumus, & tum ex di 1. Cor.
uinæ uoluntatis, tum rectæ rationis præſcripto imitari & colere debemus, cuiuſmodi 12.
ſunt, quæ ad Galatas enumerat Apoſtolus, Charitas, gaudium, pax, patientia, longanimi Gala. 5.
tas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas: quæ ſanè, ſi ob
ſeruentur, non euertunt mentem, nec ſenſus celebrumque perturbant, quod ſolent uigi-
liæ, inedia, & pleraque alia, vltra modum uireſque cõtinuata. Quanquàm prohdolor ho
rum temporum ea labes & ſocordia eſt, ut hac præmonitione non admodum opùs ſit:
ſed neque tamen ſuperuacanea eſt, quandò non deſunt etiam hodieque homines ſpiritu
feruentes: qui ſi non utantur duce aliquo benè perito in conſectandis vitæ ſpiritalis exer-
citijs, ſed putent quicquid alij potuere, ſe quoque & ferre & efficere poſſe, cùm non ſit ab
breuia-

breuiata manus Dñi,& illos æquè,atquè nos,homines mortales fuiſſe conſtet,nę illi citra
Eſa. 59. dubiũ non poſſint nõ eſſe maximis ſuæ ſalutis periculis expoſiti. Facilè enim etiã priùs
q̃ id ipſi animaduertãt,adeò uires eneruabũt ſuas, cerebri præſertim, vt deinceps per om
nẽ uitã & ſibiipſis & alijs oneri ſint. Ij ergò ieiunia,vigilias,lectiones, preces,cæteraq; eiuſ-
modi exercitia ea moderatione ſuſcipiẽt, qua uiderint ferre ſe poſſe,aut certè qua cõſulet
vir prudẽs,in rebus diuinis & ſtudijs ſpiritalibus probè exercitatus,aut deniq;,quod longè
optimũ & tutiſſimũ eſt, qua Superioris ſententia præſcribet. Sed hæc quidẽ prorſus nihil at
tinẽt ad noſtræ ętatis præcones Euangelicos, (ſic enim per antiphraſim illi appellantur)
qui dũ docẽt miſeros mortales, ſola fide omnia confici apud Deũ,in eaq; ſola omnẽ ſalu
tis noſtræ vim & rationẽ cõſtituũt,non obſcurè ad omnẽ deſidiã, bonorũ operũ & uirtu-
tis neglectũ,deniq; ad flagitia omnia miſeris feneſtrã aperiũt,longè hac in parte,vt in alijs
multis,pleriſq; ethnicis Philoſophis cæciores, qui ſummoperè hortati ſunt ad ſectan-
dã honeſtatẽ,quo nomine virtutes omnes illi contineri voluerũt. Quibus ſanè ſi comper-
ta fuiſſet ea futuræ vitæ uera & ſempiterna beatitudo,à Deo parata omnibus, vt Apoſto-
2.Ti. 2. lus ait,legitimè certantibus, etiam lõgè maiora haud dubiò & ipſi præſtitiſſent,& ab alijs
præſtanda docuiſſent. Quod certè illis turpe inprimis eſt, qui poſt tantam cæleſtium re-
rum cognitionem, quam ipſi ſibi uendicant,& ampliſſimas Chriſti promiſſiones,audẽt
homines ad ſummam deſidiam & inertiam reuocare,ſola fide prædicanda,quãdò ethni
ci præclarè id,ſolo rationis præeunte lumine,intelligere potuerunt, homines ad ſeuerita
tem ſtudiaque grauiora atque maiora à natura generatos eſſe. Quæ quidem ſtudia ità elu
cent in ſanctis Dei hominibus,quorum Vitas euulgamus, ut,quemadmodum iam dixi-
mus,pleraque admiranda potiùs in illis ſint,quàm imitanda. Sed docent tamen illi nos
Gal.5. ſua illa uitæ ſeueritate,& uiuẽdi ſanctiſſima ratione rectiſſime dictum ab Apoſtolo: Qui
autem ſunt Chriſti,carnem ſuam crucifixere cum uitijs & concupiſcentijs: vt meritò edi
uerſo intelligere debeamus, Qui uitijs & prauis cupiditatibus laxãt habenas, ijs cũ Chri
ſto nihil eſſe commercij. An non uerò laxant flagitijs omnibus habenas, qui palàm do-
cent, ſola fide nos iuſtificari, bona opera ad ſalutem eſſe pernicioſa, impia eſſe vota
& inſtituta monaſtica, vitæ monaſticæ profeſſores rectè facere, ſi etiam poſt nuncupata
Deo perpetuæ continentiæ vota ducant vxores, nec quicquam eorum præſtent, quæ pa
làm ſe facturos ſanctè iurarint? Nõ opùs eſt,cætera id genus illorum paradoxa hic cõme-
morare. Magna eſt profectò in nos effuſa ira præpotentis Dei, quòd tolerari à nobis po-
tuere tam portentoſa mendacia. Nec tamen tolerata duntaxàt ſunt, ſed etiam ab innu-
meris non alio,quàm puræ doctrinæ & uerbi Dei loco habentur. Ea eſt, inquam, certè
horrenda Dei ira,ad id cęcitatis deuolui potuiſſe homines è religione Chriſtianos. Lon
ge aliter docent nos,quotquot in Dei Eccleſia uitæ ſanctitate illuſtres unquam extitere:
ſed illorum uita,quando carni & ſanguini moleſta eſt,non multos habet ſectatores: hæ-
reticorum dogmata iucundiſſima & quantunlibet etiam flagitioſis & ſceleratis homini
bus plauſibilia,tantos poſt ſe hominum miſerorum greges in innumeras propè, easque
mirè diſſectas,ſectas abducunt,ut numerari uix poſſint. Eiuſmodi uerò fuit etiam perdi-
tiſſimi nebulonis Mahometis doctrina, quam uidemus in totum ferè orbem mirabili-
ter propagatam. Sed reſipiſcant tandem homines male perſuaſi, malintq; eſſe ſanctorũ
hominum ſimiles,quàm Mahometis & eius conſimilium noſtræ ætatis tenebrionum.
Non putent ſibi ad ſalutem ſolam fidem ſufficere, quando uident Sanctos omnes tãtos
pro Chriſto & vita æterna obtinẽda exãtlaſſe labores. Legant libenter ſacras hiſtorias,
quas ea cauſa nos omnibus communicamus, vt earum lectione ad veræ pietatis ſtudia
excitentur deſides: qui verò iã feruent ſpiritu,magis magiſque inflammentur. Equidem
non paucas rudiuſculo ſtylo, ut ferebant illa tempora, conſcriptas,aut prorſus deſcripſi
meo qualicunq; ſtylo aut locis ſuis nonnihil expoliui, vt etiã eruditi Lectores libetiùs nõ
nunquàm aliquid tẽporis ijs legẽdis impertiãt,quibus nõ dubito tædiũ allaturas eſſe,ſi ſic
ederẽtur,ut conſcriptę fuere. Quicquid uerò toto hoc tertio Tomo mihi ſudatũ eſt, id
T.C. ampliſſime Cardinalis Patrone obſeruãdiſſime, dedicatũ volui: orãs & obſecrans,
ut gratũ habere velit quod deditiſſimo animo offertur. Poterit illa pro ſua tũ authoritate,
tũ doctrina facilè tueri hos qualeſcunq; labores meos aduerſũ maledicos obtrectatores.
Virtutes tuas egregiaq; decora celebrabũt alij eruditione & eloquentia inſtructiores: ego
præterq̃ q̃ rarò ſoleo in eiuſmodi encomijs verſari, quæ plerunq; maximos viros mole-
ſtia potiùs,q̃ uoluptate aliqua afficiũt,etiam illis celebrandis adeò ſum impar, ut mihiipſi
potiùs ignominiã,q̃ illis vel tenuem ſim ſplẽdorem allaturus. Chriſtus Deus & Dominus
noſter T.C. in vtroq; homine cõſeruet in annos multos,illuſtriſſime Cardinalis,Patrone
colendiſſime. Ex Carthuſia Agrippinenſi,9. Calen. Martij, Anno M. D LXXII.

T.C obſeruantiſſimus

F. Laurentius Surius Carthuſianus.

INDEX GENERALIS VITARVM IN TOMO HOC TERTIO

Compræhenſarum.

XXX. April. De S. Mariano Lectore, & Iacobo Diacono. 1.

MAIVS.

I. *De S. Philippo Apoſtolo. 2*
De S. Iacobo Apoſtolo Fratre Domini. 3
De SS. Eremitis, Zoerardo confeſſore, & Benedicto Martyre. 4
II. *De S. patre & confeſſore Athanaſio epiſcopo Alexandrino. 5*
De S. Antonino archiepiſcopo Florentino. 10
III. *De S. Crucis inuentione. 17*
De SS. Martyribus, Alexandro Papa, & Euentio atque Theodulo presbyteris item Quirino & aliis. 21
De SS. Martyribus, Alexandro & Antonina virgine. 22
IIII. *De S. Martyre & virgine Pelagia Tarſenſi. 23*
De S. Syluano Gazæ epiſcopo, & aliis quibuſdam martyribus. 25
De S. Floriano martyre. 26
De s. Monica vidua. 26
VI. *De s. Iohanne Damaſceno. 29*
VII. *De Crucis ſigno. 32*
De s. Iohanne Haguſtadenſi & Eboracenſi epiſcopo. 33
VIII. *De s. martyre Acatio centurione. 34*
De s. Victore Mauro martyre. 36
De S. Vuirone epiſcopo Scotiæ. 37
De s. Petro archiepiſcopo Tarentaſiæ. 38
IX. *De s. Gregorio Nazanzeno Epiſcopo. 43*
X. *De s Gordiano martyre. 49*
XI. *De ss. martyribus Gliceria & Laodicio. 49*
De ss. martyribus, Anthimo presbytero, Siſinnio diacono &c. 51
De s. Mamerto epiſcopo Viennenſi. 52
De s. Gangulpho martyre. 53
De s. Maiolo abbate. 54
XII. *De ss. Martyribus, Nereo, Achilleo, Domitilla &c. 56*
De s. Pancratio martyre. 58
De s. Epiphanio epiſcopo Conſtantiæ in Cypro 58
De s. Modoaldo epiſcopo Treuirenſi. 67. 68
De s. Rictrude Martianenſi. 74
XIII. *De s. Alexãdro martyre quodam altero. 77*
De S. ſeruatio epiſcopo Tungrenſi. 80
De s. Iohanne epiſcopo Silentiario. 80
XIIII. *De ss. Martyrib. Victore & Corona. 83*
De s. Pachomio abbate. 84
De s. Boniſacio epiſcopo Ferentino. 94
De ss. martyribus, Petro, Andrea, Paulo, & Dionyſia. 95
XV. *De s. Dympna virgine & martyre. 96*
XVI. *De s. Domnolo epiſcopo Cenomanenſi. 97*
XIX. *De s. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi. 99*
De s. Petro Calestino. 108
De s. Iuone presbytero & confeſſore. 114
XX. *De s. Auſtregiſilo archiepiſcopo Bituricenſi. 115*
De s. Bernardino Senenſi. 117
XXI. *De s. Hoſpitio Recluſo. 120*
XXII. *De s. Guiberto confeſſore. 121*
XXIIII. *De s. martyribus Donatiano & Rogatiano. 123*
XXV. *De s. Zenobio epiſcop. Florentino. 124*
De s. Anthelmo epiſcopo Schireburnenſi. 128
De s. Auguſtino Anglorum epiſcopo. 129
XXVIII. *De s. Germano epiſcopo Pariſienſi. 135*
XXIX. *De ss. martyribus Siſinnio, Martyrio, & Alexandro. 136*
De s. Maximino epiſcopo Treuirenſi. 137
XXXI. *De ss. Martyribus, Cantio, Cantiano, & Cantianilla. 139*

IVNIVS.

I *De ss. martyrib. Pamphilo, Valente, Paulo, Seleuco, Porphyrio, Theodulo, Iuliano, &c. 139*
De Simeone monacho Treuirenſi. 141
II. *De ss. Martyribus, Photino ſeu Phorgino epiſcopo, Sancto diacono, Epagatho, Maturo, Attalo, Blandina &c. 143*
De ss. martyribus, Marcellino & Petro. 145
III *De ss. martyribus Pergentino & Laurentino fratribus. 146*

* De s. Le-

De s.Liphardo presbytero & abbate. 147
De s.martyre Quirino epiſcopo Sciſciano. 148
V. De s.martyre Bonifacio. ibid.
De s. Bonifacio archiepiſcopo Moguntino, & martyre. 150
VI. De s.Gudualo archiepiſcopo & cōfeſſore. 163
De s. Norberto archiepiſcopo Mahdeburgen. 165
VII. De s.Confeſſore Paulo archiepiſcopo Conſtantinopolitano. 173
(Caſtigetur ibidem titulus initialis ad hunc modum, De s. Paulo archiepiſcopo Conſtantinop. eodemque modo & pagina ſequenti)
De s.Roberto abbate Anglicano. 177
VIII. De s. Medardo epiſcopo Noviomenſi. ibid.
De s.Gildardo Rothomagenſi epiſcopo. 181
IX. De ss.martyribus Primo & Feliciano. ibid.
De s.martyre Pelagia Antiochena. 184
X. De ss.martyribus,Getulio, Cereali, Amantio,& Primitivo,&c. 184
De s.Margareta regina Scotiæ. 185
XI. De s.Barnaba Apoſtolo. 186
XII. De s. Honofrio eremita & aliis patribus. 190.
De ss.martyribus Nazario & Celſo, 192
De s.Odulpho presbytero. 193
De ss.martyribus, Iuſtino Philoſopho,Charitone,& eorum ſociis. 194
XIII. De s.martyre Aquilina virgine. 194
De s. Antonio Vlyſbonen. 195
XIIII. De s.Eliſeo propheta, & muliere Sunamitide. 100
XV. De s.virgine martyre Febronia. 190
De s. Dula martyre. 204
De ss.martyribus, Vito, Modeſto, & Creſcentia. 208
De s.Landelino abbate. 209
De s. Abraha abbate. 208
XVI. De ss.martyribus Quirico & Iulitta. 208
De s.Lutgarde virgine. 209
XVII. De ss.Martyribus Manuel, Sabel, & Iſmael. 215
De s.Auito presbytero. 217
De s.Vulmaro abbate. 219
XVIII. De s.Leontio martyre,eiuſque ſociis. 219
XIX. De s.Soſimo martyre. 220
De s.martyribus, Nazario, & Geruaſio, Protaſio,& Celſio. 221
De s.Romualdo abbate. 224
XXII. De s.Albano martyre Anglicano. 232
De s.Paulino epiſcopo Nolenſi. 233
XXIII. De s. Edilrude ſiue Edildrida regina virgine. 235
De s. Maria Oegniacenſi. 235. 237
De s.Chriſtina virgine mirabili. 247
XXIIII. De S. Iohanne Baptiſta. 250
De s.Romula virgine. 256
De s.Lupicino Recluſo. 257
De s. Simplicio epiſcopo Auguſtodunenſi. ibidem.
XXV. De s. Proſpero Aquitanico epiſcopo Regienſi. 258.
De s.Adalberto confeſſore & Leuita. 259
XXVI. De ss. martyribus, Iohanne, & Paulo & Gallicano. 261
De s.Anthelmo epiſcopo Bellicenſi. 262
XXVII. De s.Samſone Hoſpitum exceptore. 268
XXVIII. De ss.martyribus,Plutarcho,Sereno,Heraclide,Heroë ſeu Heronex,Sereno alio,Potamiæna &c. 270
XXIX. De ss.apoſtolis Petro & Paulo. 275
De s.Caſſio Narnienſ. epiſcopo. 278

INDEX COPIOSVS IN TERTIVM HVNC, DE SANCTORVM

VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI recens ex diuerſis authoribus ac bibliothecis collectus, duos menſes Maium ac Iunium complectitur: in quo A primam, B ſecundam, C tertiam, D quartam paginam deſignat.

Aoronis martyrium 223. a
Abbas uercellenſis 199. a
S. Abdon 125. 126.
abendonia 103. a
abiron 90. d
S. Abrahæ abbatis uita 208. b
abſalon 89. d & ſeq.
abſtinentia in S. Iacobo prædicanda 2. d
abuſus in ſua Eccleſia diligenter corrigit Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
S. Acacij centurionis martyrium 34. b
acacius in carcerem ducitur 35. c
acacius extra Byzantium capite truncatur 36. b
acacius arrianus 8. d
S. Achilei martyrium 56. b
achileus ob fidem Chriſti relegatur in Pontiam inſulam 57. a b
Adalbaldus interficitur 75. d
S. Adalberti Confeſſoris & Leuitæ uita 259. c
S. Adalbertus cur uelit ſua oſſa eleuari 261. b c
adalmanus quidam Treuirenſis Epiſcopus 143. a
adalſendis S. Rictrudis filia 75. c
adamanaburgum 162. b c
adamantinus Epiſcopus 7. a
adamarus tertius abbas Cluniacenſis 55. a
adelbeto Metenſis epiſcopus 122. a
adelheidis coniunx Ottonis Imperatoris 56. a
adelnius 250. & ſeq.
adelphius Epiſcopus 8. d
S. Adelredus abbas 185. a b
adeſeancaſter monaſterium 150 c
adrianopolis ciuitas 80. a
adrianus ſextus Pontifex Rom. 17. d
adrianus tyrannus 219. c
ado Treuirenſis Epiſcopus 221. a
ad adulatorem præclarum Antonini reſponſum 15. b
adulteram uxorem relinquit Gangulphus 53. c
Aedificiorum ſuperfluos ſumptus improbat Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
S. Aegidius 166. a
ægina 44. b
ægyptij martyres 140. a
æmilia alias Romandiola 196. b
æmilianus martyr 1. b
æneas paralyticus à B. Petro curatur 272. d
æſculapius gentilium Deus 79. a
æthereus Lugdunenſis Epiſcopus 115. c
ætheria monacha 201. c
Aetius Valentinianorum Epiſcopus hæreticus 65. d
ærius Romæ præfectus 61. c
Afflictionum utilitas 94. a
Agamphus Epiſcopus 8. d
agapius Epiſcopus 1. a
agareni 29. c
agatha Hungarorum regis filia 185. a
agathon Epiſcopus 8. d
agendarum celebratio antiqua 131. d
agenoldus Goraienſis abbas 122. a
aglais nobilis fœmina monaſticæ ſe dat uitæ 156. a
agnus ueteris legis typicus 20. a
agricola Cabilonenſis Epiſcopus 132. a
agrippa 4. a
s. Agrippinus 231. d
s. Agritius 137. c
Ahelorus s. Iuonis pater 114. d
Airaldus Mauriennenſis epiſcopus 40. d
aiſtulphus Longobardorum rex 68. d
Alamundarus Sicices in Romanos irruptionem facit 81. d
s. Albani martyrium 231. d
s. Albani monaſterium Moguntiæ 73. a
albæ Ripæ monaſterium 42. b
albero Primicerius Metenſis, poſt epiſcopus Treuirenſis 172. d
albianus quidam locus 216. a
albigenſes hæretici 235. d
albinus præceptor Caroli Magni Imperatoris 55. b
albitij & Albitia 11. d
albiaeſchorum proſapia 117. c
aldeberti hæretici hiſtoria eiuſdem condemnatio 157. d
alemani uicti 52. b
aleta Diaconus 8. b
aliſienſis pagus 132. b
aloyſius Veronenſis epiſcopus 221. c
alphonſus rex 195. c
alpium iuga 37. a
allatia regio 42. a
alſus fluuius 7. d
alta Brueria monaſterium 43. c
altaris ad miniſterium qui non admittendi 159. b
altaris ſacri hoſtia Deus placatur 279. a
altare conſecrat Petrus Archiepiſcopus Tarentaſius, 43. c
altaria thurificant ueteres 224. c
altaria & calices conſecrat Antoninus 12. d
altaria Philippus in Aſia erigit 2. a
althelmi Schireburnenſis epiſcopi uita 228. d
alta tumba cœnobium 42. d
alexander pontifex 265. a
alexander tertius Papa 41. d & ſeq.
alexander rex 44. b
alexander Conſtantinopolitanus Epiſcopus 7. b
alexander præeſt Alexandrinæ Eccleſiæ 5.
alexandri quinti à B. Petro Papæ martyrium 21. c
s. Alexandri alterius cuiuſdam martyrium 77. b
S. Alexandri alterius martyrium 21. d
alexandri militis Chriſtiani martyrium 77. b
alexandri cuiuſdam Phrygis martyrium & extremum ſupplicium 145. a
s. Alexandri oſtiarij martyrium 136. c
alexandriæ Chriſtianorum Eccleſia ditatur 9. c

amalatus presbyter 260. a
amalecitæ 44. b
amanaburgum 152. d
amandus Traiectenſis Epiſcopus 68. c
s. amandus ab exilio reuocatur,& Dagobertus Veniam delicti ab eo petit 75. c
amantij martyrium 184. c
amatus epiſcopus Senonenſis exulat 76. c
ambitio dignitatum quantopere fugienda exemplo Antonini demonſtratur 11. d
ambitioſi taxantur 137. d
ambroſius Mediolanenſis epiſcopus 125. b
ambroſiana uia Florentiæ 13. d
ambroſiana baſilica 129. b
ambroſiani hymni quidam uerſus 29. a
amedei principis liberalitas. 38. d & ſeq.
S. Ammon 127. b
ammonienſis pagus 133. d
ammonius epiſcopus 8. d
ammonius & Marcus diuerſi à citatis epiſcopi ibid.
amnon formoſus 89. d & ſeq.
amor hominum mundanorum fallax 237.
amphipolis 274. a
anagnia regio 152. a
anaſtaſius Imperator 81. c
S. Anaſtaſiæ templum 46. c
ab anathemate quis non ſit abſoluendus 266. b
ancelmus Belicenſis epiſcopus 40. d
ancyra Galatiæ ciuitas 272. d
S. Andreæ martyrium 95. d
andreas Florentinus epiſcopus 127. b
anſleat ſinus maris 131. ab
angelus frater S. Bernardini 117. d
angelus Nouatianorum epiſcopus 176. c
anianus urbis Romæ præfectus 58. a
S. Aniani Baſilica 136. a
anima ut ſe erga corpus debeat gerere 92. b
aniſolæ monaſterium 98. b
s. Anthelmi epiſcopi Bellicenſis uita 262. d
anthemius Salaminæ urbis epiſcopus 189. a
anthimi presbyter uita 51. a
antiſthenes 44. c
antiochia Syriæ ciuitas 262. b
antipater Boſtrorum epiſcopus 251.
antoninæ uirginis Martyrium 21. d
S. Antonij Vlysbonenſis uita 195. c
antonini inſignis coram pontifice Romano oratio 15. c
antonini ſcripta 10. d
S. Antonius Vlysbonenſis lubrico homini tanquam futuro martyri exhibet reuerentiam 197. a
s. Antonij uita 84. d
s. Antonini Archiepiſcopi Florentini uita 10. c
antoninus imperator eiusque ſuperſtitio 249. c 83. crudele edictum 81. d
antoninus ſcriba. 34. c
antuuerpiæ B. Mariæ templum ædificatur 171. d
anubion Epiſcopus 7. a
annunciatæ templum 13. d
appeninus mons 13. a
apis 6. b
apollinaris archiepiſcopus Bituricenſis 116. a
apollinarij hæretici diſcipuli Epiſcopos in Cappadocia creant 48. d
apollinarius Syrus hæreticus eiusque dogma 46. c
apoſtolorum primus martyr Iacobus Zebedæi 5. b
aprio Tentyrorum Eccleſiæ Epiſcopus 87. a
apuliæ 108. b
aquarum inundatio grandis 10. c
aquam expiat Clino antequam baptizet 24. b
aquæ Syluiæ pagus 49. b
aquæ benedictæ (quam luſtralē uocant) uis & uſus 15. d 33. c 98. b
aquæ benedictæ ui & efficacia grauibus languoribus liberatur mulier 33. c
aquæ benedictæ ſeu luſtralis uſum inſtituit s. Alexander Papa 24. b
aqueuillare locus Alſatiæ 41. b
aquila S. Medardum à pluuia tuetur 178. a
aquila in ripa fluminis Vuag per integrum annum conſpicitur 5. c
aquila ciuitas 141. a
Aquila Iudæus Epiphanij diſputationibus uictus, fit Chriſtianus 29. d
aquila 121. b
s. aquilinæ uirginis martyrium 194. c
aquilinus præſes 26. a
aquitania 75. b
arbeſtion Epiſcopus 7. a
arca ueteris legis quomodo typus Crucis Chriſti 20. a
archadius Imperator 3. a
ardaricus Gepidarum rex 80. d
ardeatina uia Romæ 57. c
areopagus 27. d
aretium urbs 124. d
aribertus frater Dagoberti Francorum regis 75. b
ariminum
arianzum 48. d
arnulphus Metenſis epiſcopus 68. d
arnulphus imperator 123. a
arnus fluuius 13. b
arrius Eccleſiam infeſtat 5. d
arrius exilio mulctatur ibid.
arrius Conſtantinum Magnum corrumpit 6. a
arriani Athanaſio ſtruunt inſidias 6. a
arriana hæreſi Alexandria & Aegyptus labefactantur 7. a
arriani Athanaſio falſo crimina intentant 6. a
arrianorum dolus à probis deprehenditur 6. d
arrij horrenda mors 7. b
arriani & Euſebiani nouas in Athanaſium comminiſcūtur techna. ibi.
arriani apertē negant ſcriptis Chriſtum homouſiū 8. b
arriani à Sinodo Sardicen. condemnantur ibid.
arriani in exilium mittunt ex Aegypto epiſcopos plurimos 8. d
arriani pelluntur Alexandria 9. c
arriana de filio Dei hæreſis 137. d
arriani ſæuiunt in Catholicos 45. a
arrianorum impias de s. Trinitate error 46.
arrianorum inſignis malitia 47. d
arrianorum turbulenta ſeditio 176. ab
arrogantia quam perículoſa 85. b
artaba menſura Aegyptiorum 92.
arthemius credit in Chriſtum gladio perimitur 146. b & ſeq.
arthemia doctiſsima uirgo 261. d
arzon fluuius 79. d
aſcalo ibid.
aſceterion interpretatur locus exercitij 87.
aſculum 15. d
attalus martyr 342. d
athanarici Gotthorum regis perſecutiō 80. c
B. athanaſii epiſcopi Alexandrini uita 5. c
athanaſius & Alexander literis Conſtantinum increpant, quod Arrium ab exilio reuocaſſet 5. d
athanaſius arrii hæreſim impugnat ibid.
athanaſius Conſtantinum ad arrii hortatur ultionem 7. a & ſeq.
athanaſio Synodus antiochena molitur necem ibid.
athanaſius Conſtantii petitione arrianis Alexandriæ unam

unam concedit Eccleſiam ibi. c
athanaſius Alexandrinus epiſcopus 46. d
athanaſius archiepiſcopus 84.c
athana ſius patriarcha Alexandrinus 124. b
athelmus Cantuarien.epiſcopus 100. a
atheluuoldus Vuentanus epiſcopus 105. c
athenæ 44. c
athenodorus epiſcopus 8. d
atherius archiepiſcopus conuenit angelica adactus admonitione Ioannem Silentiarium 82.
attica doctiſsima uirgo 161. d
attila Hunnorum rex 88. d
auabenſe territorium 53. c
auallo caſtellum 153. c
auaritiæ idolum 39. c
auernum 37. a
S. Auiti presbyteri uita 217.
augelerius pater Ioannis Cœleſtini 108. b
S. Auguſtini Anglorum epiſcopi uita 129. b
auguſtinus lachrymarum filius 26. c
S. Auguſtinus Maniehæorum hæreſim deſerit 27.
S. auguſtinus uerbum uitæ Anglis enunciat, Miſſas celebrat &c. 129. d
S. Auguſtinus tradit S. Norberto monaſticam in uiſione regulam 175. b
auguſtindunum 5 3 1. d
aurelia uia Romæ 58. d
aurelianus malè perit 22. d
aunarius epiſcopus Antiſsiodoren. 116. a
aurieianus comes 125. h
auſpicius Nerei, & Achilei martyrum corpora ſepelit. 57. d
auſtodius Niceñ epiſcopus 120. d
auſtrebatum pagus 75. c
S. Auſtregiſili Archiepiſcopi Bituriceñ uita 115. b
auſtregiſilus fit presbyter & abbas Nicetij 116. a
autbertus Cameraceñ epiſcopus 207. b
auximum oppidum 51. c
Axona fluuius 179. c
azo Iuonis mater 114. b

De Litera B.

Bacchanaliorum uituperium 224. b
bacchi ſacrificia 51. d
baioarij populi 151. h
baioaria 153. b c
baireium uilla 75. d
bairum ciuitas 42. b
balado uilla 98. d
bancor monaſterium 131. c
baptiſma ab hæreticis collatum non reiterandum 157.
ex baptiſmate ſuſcipiendi ritus peruetuſtus 65. a
baptiſmus ſanguinis & fluminis 2. a
baptiſmus per ludum à puero collatus fit ratus 5. d
baptiſmus ab Ethnico collatus, reiterandus 153. c
baptiſmi cæremoniæ antiquæ 34. b
baptiſmo innouata Pelagia notabili dotatur faciei pulchritudine 24. d
baptizantur tria hominum millia uno die 75. b
baptizati per ludum pueri inunguntur 5. d
baptizati participant corpori, & ſanguini Dominico 59. c
baptizatos candidis ueſtibus induebant Maiores 21. d
Barieu pſeudopropheta 273. c
S. Barnabæ encomium authore quodam Alexandro monacho 186. a
S. Barnabæ reliquiæ inueniuntur, 89. b
bartholomeæ encomium 119. b
S. bartholomæus una cum Philippo Hieropoli patitur 3. a
barthomæus è cruce ſoluitur 3. b
S. Bartholomæus de Legio 112. a
bartholomæus Lugdunenſis epiſcopus 168. b
baſſena cœnobium Ciſtertieñ ordinis 42. b
baſsianus Laudenſis epiſcopus 125
baſilides martyr 171. h
baſilius Cæſareen. epiſcopus 45. d
baſilius Magnus 44. c
baſilius Cappadox epiſcopus 124. d
S. baſilij Archiepiſcopi Seleutiæ laudatio in Eliſeum prophetam & mulierem Sunamitidem 100. a
bauariam ut in eccleſias partiatur S. Bonifacius 154.
S. Beatrix præfocata in carcere à Sancta Lucina ſepelitur 52. a
hegga filia Pipini 68. c
bellæuallis cœnobium 42. c
bellegradum ciuitas 142. a
belis idolum 50. a
S. benedicti martyris uita 4. d
benedictus Papa IX. 143. b
benedictus VII. Pontif. Opt. Max. 125. d
benedictus XII. Pontifex Opt. Max. 115. a
S. benedictus 54. b
beneficiorum eccleſiaſticorum coaceruatores repræhenduntur 243. 244
beneuentanum territorium 238. b
berechtun diaconus Ioannis Hanguſtalden. 65. b
beretualdus Cantuarien. Archiepiſcopus 101. a
S. bernardinus epiſcopus 15. a
S. bernardinus impensè ueneratur B. Mariam uirginem eiuſque imaginem 118. c
S. bernardinus canonizatur 120. c
S. bernardini Senen. uita 117. h
a. bernardini de monaſtico inſtituto uiſio 119. b
bernardus epiſcopus Maurienuen. 40. d
a. Bernardus Clareuallen. abbas 39. b
bernardi prioris Carthuſiani encomia 264. c
bernelmus orator 105. d
berno abbas in Burgundia 55. a
bertha regina Angliæ 97. d
bertherus hæreſiarcha Thuringiæ 153. a
bertradus abbas 117. a
S. Bertuaræ monaſterium 116. b
bertulphus confeſſor 166. a
bethania cœnobium 41. c
Biblon urbs 195. b
biblos Paleſtinæ urbs 174. c
bindus miles 117. c
biſchofeshemium 153. a
bithynia 9. c
bitumen cœnobium 41. d
bituricus pagus 134. b
bituricen. urbs 115. b
bixtelinus Dorobernen. archiepiſcopus 104.
bixtelinus Dorſeteñ epiſcopus ibidem b
bizyen 10. c
Blandinæ martyris conſtantia in tormentis capiris ſupplicium 143. 145.
blanbinum 166. a
blaſphema mulier in uirum Dei Romualdum, à Deo punitur 231. a
blaſphemiam in ſanctis ulciſcitur Deus 52. a
blaſphemus quidam epiſcopus in Antoninum, morte temeritatis luit pœnas 27. h
bonum quid ſit 3. a
boni ſpecie ut fallat homines demon. 142. deinceps
boni principium quod 3. a

boni natura 30. a
bona opera poſt baptiſmum oeceſſaria eſſe 20.
S. Bonifacius monaſterinm condir, mulios in Haſsia cō uertit, ac tandem epiſcopus à ſummo pontefice coo. cratu1 15r. d
S. Bonitacius Romanum pontificem inuiſit, iuſiurandū eidem præſtat 251. forma iuſiurandi ibid.
S. Bonifacij ad Zachariam pontificē literæ 516. a 157. b
S. Bonifacius trucidatur, corpus eius Traiecten. deportatur, inde mox Moguntiam defertur, ac tandem in Fulden. cœnobio ſepelitur 163. b. c
bonifacij epiſcopi Florentini uita 94. d
S. Bonifacii archiepiſcopi Moguntini uita 150. a
bonificij martyris reliquias habent Ruſsi 715. a
boniutllus hæreſiarcha conueiſus 196. d
bonnmaſium caſtium 70. a
bononia ciuitas 13. a
brancornaburg cœnobium 13 c. a
breittenbrunnon 162. d
brioderus uicus 116. a
britanni 44. b
brironum error r31. a
braylom monaſterinm 76. c
brienna monialium præfecta 100. d
Bucciacus uicus 134. b
buchoma ſolitudo 162. a
buda 10. c
burgundia 4r. d
burgundiam Clodoueus ſubigit 52. d
burchardus Cameracen. epiſcopus 167. d
burtodexion locus quidam 20. a
buiclaninus rex fit monachus 127. d
Byzantium 35. c

De Litera C.

CAieta 11. b
caius epiſcopns 8. d
calabria 61. a
callinirus Arrianus 6. a
caliſtus præfecti ucbis Romæ filius Epiphanij monachus 61. b
calixtus Viennen. epiſcopus fit Papa 168. a
calixtus tertius Pontifex Maximus Nicolao Quinto ſufficitur 15. c
campanarum ſonus diuinitus editus 510. b
campania 41. d
campora monaſterium 49. b
canutus rex Angliæ 185. a
candida credit in Chriſtum 144
canonici regulares fiunt monachi 173. a
canonicorum & eccleſiaſticorum incontinentium mulcta 104. c
canonicorum diſſolutam uitam coarguit Nortbertus 166. c
canonicos regulares pro ſecularibus inſtituit Petrus Tarentaſius Archiepiſcopus 39. c
cantabrica herba 57. d
S. Caotianilla 139. a
S. Cantianus 131. a
cantiones laſciuæ quam pernicioſæ 539. 140.
S. Cantus 139. a
cantus Eccleſiaſtici qui cælitus hominibus traditi 104. & deinc.
capadocia 8. d
cappadoces 9. b
capenberg fit monaſterium 17c. a
capenbergenſium monachorum appendix ad uitam S. Nortberti 175. b
caraſura caſtrum 79. b
carbonaria ſylua 123. a
cariacum uilla 135. b
carlomanus fit monachus 68. d
à carnium eſu perpetuo Auitus abſtinet 28. b
carnona caſtellum 135. b
carobeias uilla 116. c
carolomanus 150. b
caroli Magni pietas, potentia & religio, liberalitas in monaſteria 155. a
carolus Francorum princeps. 151. b
carolus Martellus cur Tudetes dictus 68. d
carolus octauus Gallorum rex 17. c
carpaſium 64. c
carthagini docuit Auguſtinus 26. c
carthaginenſium Scholaſticorum importunitas ibid.
caſsij Narnienſis epiſcopi uita 276. d
caſsinenſe monaſterium 112. d
caſsinus mons 68. d
caſiriacum monaſterinm 38. b
caſtitas Luigardis uirginis poſt ipſius obitum miraculoſe declarata 215. b
caſtitas laudata 1. b
caſtitatis uotum 56. b
caſtitatis præclarum exemplum Aemilianus 1.
caſtitatis ſeruandæ cauſa fugit mulierum colloquia Antoninus 11. a
caſtitatis ſtudio iuniorum adoleſcentum conſortia fugit Antoninus ibid.
caſtitatem prædicat animam exhalaturus Antoninus ibidem
caſtitatem ſeruantem in Matrimonio epiſcopum, quomodo Deus tuetur 258. a
caſtrametatio emporium 79. b
caſtriken pagus 261. a
S. Catharina Senen. 117. d
des. Catharina uirgine & martyre 210. a
catholica Iacobi epiſtola 4. b
catholica fides eſt mater martyrij 192. c
cœleſtinorum ordo confirmatur à Gregorio decimo 111. c
cælius mons Romæ 58. b
cæſar procurator Iudeæ 4. d
cæſarea 7. a
cæſareenſis Eccleſia 45. b
cæſareenſium Metropolis 48. d
cæſarius Diaconus 58. a
cæſarius frater Gregorii Nazianzeni moritur 45. a
s. Celſij uita & martyrium 192. b 221.
s. Cercalis martyrium 184.
cereorum in eccleſia ad ſanctorum memorias uſus antiquiſsimus 138. b
cereris ſacrificia 52. a
Charinus diaconus repentina morte mulctatur 63. b
charini diaconi uxor omnia ſua offert Epiphanio, eccleſiæ fit diaconiſſa, & à paralyſi liberatur 63. a
s. Charitonis & ſociorum eius martyrium 194. a
chæremon è diabolo arreptus expirat 51. a
cenoboſcia uici ſuperioris Thebaidis nomen 85. d
chenoboſciorum monaſterium 88. d
childeberti Francorum regis inſignis in pauperes liberalitas 132. a
childericus rex Franciæ 68. d
childomerus 32. d

chilpericus Francorum rex 97. d
chinodrita mater Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis 99. c
chriſmus reuocatur ſemper in faſto Cœnæ Dominicæ 155. a
Chriſtus ſummus ſacerdos 242. a
Chriſtus cur homo factus 1. d
Chriſti inſignis patientia 7. d
Chriſti paſſio dæmonis uires eneruauit 10. a
Chriſti corporis ueritatem in Euchariſtia doctrina ſua confirmat S Dunſtanus 106. b
Chriſti amore languent uirgines 236. b
Chriſto multi credunt 204. a
Chriſtiani multi in mare merguntur 22. c
Chriſtiani ut ſe publica pœnitentia affligant 197.
Chriſtianorum priſcorum exercitia 26. a
Chriſtianorum ad martyria deſiderium 2. b
Chriſtianorum ingens cædes 1. c
S. Chriſtinæ mirabilis uita 247. b
chryſopolitana eccleſia 41. c
Ciardus perditæ uitæ ſacerdos 14. b
cilicio carnem domant ueteres 4. b
cineres benedicere in Quadrageſima, apud ueteres uſurpatum 43. b
cinerum dies 244. b. c
cirthenſium in fideles perſecutio & debacchatio 1. b
ciſtertienſe monaſterium 4. b
Clarauallis cœnobium 42. d
clariacus uicus 210. d
Clarus Eugenii Florentini pater 126. d
cladius imperator 272.
claudiopolis Honoriadis ibid.
Ex clauis Crucis Chriſti galeam conficit Imperator 18. c
clauorum Chriſti unum diademati inſeruit Helena. 181. ex altero frenos mandat confici. ibid.
clodonius pater Pancratii 58. b
s. Clemens epiſcopus 56. d
clemens V. Pontifex Opt. Max. 115. a
clemens VI. Pontifex Opt. Max. 113. 114.
clementis hæretici hiſtoria 155. b. Eiuſdem doctrinæ cõdemnatio 158. b
clementianus tribunus 49. c
clerici contumaces diuina ultione puniuntur 105.
clericus fornicator 53. c
clerum ſtupenſe ueneratur Chriſtina mirabilis 249. d
clerum reformat Antoninus 13. a
clino epiſcopus peruenit Tarſum, multos in fide confirmat, ipſam ciuitatem clam omnibus exit 23. d
S. Clinoni apparet Spiritusſanctus 25. b
cliſura urbs. 79. a
clodoueus Francorum rex, uictis Alemanis, fidem ſuſcipit. 52. d
clotarius Francorum rex 75. b
clotarius Imperator fit monachus 69. a
clotarius rex Granum filium ſuum cum uxore & filiabus comburit 179. c
clotarij regis mors 180. a
clotſendis S. Rictrudis filia ſuſcipitur ex ſacro fonte ab Amando epiſcopo 75. c
cluniacum 55. a
concilium Friteslarienſe 166. c
concilium Lugdunen. 111. c
Concionatoris ueri munus graphicè depingitur 196. d
coenburg uirgo Veſtalis 33. c
collegium S. Martini Florentiæ ab Antonino inſtitutum 13. c
colonia fit Metropolis 159. c
colonia ſanctarum reliquiarum diuitijs affluens 83.
columba ueteris legis typica 200.
columbarium cœnobium 159.
comes quidam Vueſtphaliæ conuerſus fit monachus 171. a
comes Bleſen̄ Theobaldus ibidem. b
confeſsio non ſyncera quam periculoſa 107. b
Confeſsio ſacramentalis uis 107. b. uſus peruetuſtus 198. d
in confeſsione non reuelata peccata, improperat homini dæmon 170. d
in confeſsione quippiam tegere, periculoſum 213. d
confeſsiones audit Bernardus Maurienencſis, uirginum Bituminis cœnobij 41. d
confirmationis ſacramentum 162. d
confirmationis ſacramentum ſumit Maria Oegniacenſis 278. c
confraternitas laicorum antiqua 158. c
conradus Hungarorum dux 125. a
conradus rex frater Adelheidis Imperatricis 56. a
conſentinus Archiepiſcopus 81. c
conſortia malorum quantopere ſint uitanda 243.
conſtans Imperator Occidentis 137. d
conſtans Imper. à fratre Conſtantio petit Athanaſium ac Paulum ſuis ſedibus reſtitui 6. b
conſtantia urbs 64.
conſtantia Conſtantini Imper. filia 125. c
conſtantini Magni encomium 130. d
conſtantini pro eccleſia zelus 6. a
conſtantinus cuidam presbytero ſuum teſtamentum cõmittit 7. a
conſtantinus è uiuis excedit ibidem
conſtantini tres filij ibidem. b
conſtantinus I. filius Conſtantini Imperatoris ibid.
conſtantinus Imper. Arrianæ ſententiæ ſubſcribit 7.
conſtantinus confirmat exilium Athanaſij 6. d
cõſtantinus acerbe literis Athanaſij & Alexandri reſpõdet 7. b
conſtantinopoli incẽdium diuinitus extinguitur 269. b
de Conſtantinopolitana ſede contentio 48. a
conſtantius Imper. Arrianus 124. 125.
conſtantius Italiæ epiſcopos cogit Heterouſio ſubſcribere 45. d
conſtantius exilio quoſdam mulctat orthodoxos epiſcopos 9. a
conſtantius contra Perſas pugnat ibid. b
Conſtantius contra Iulianum conſcribit manum ibidem
conſtantij dictum de Athanaſio 8. c
conſuetudinis quanta uis 27. d
contemplatio & actio hominem ad perfectionem ducunt 3. c
contemplationis uis 3. c
conuerſari cum bonis quam utile 163 a
cornelius Centurio à B. Petro conuertitur & illij epiſcopus conſtituitur 262. d
corona capitis in clericis quid ſignificet 44. d
S. Coronæ martyrium 83.
corpora ſanctorum, quæ Chriſto paſſo ſurrexerunt, nũquam poſtea in puluerem reuerſa aſſerit Maria Oegnicen. 246
cortona 10. d 11. a
coſmas monachus doctiſsimus 30. a
s. Coſmas medicus 270. d
coſmus Medices, eiusque præclara laus 15. b
cotiliæ Victorini martyrij locus 54. d
creſcentij laudes & miracula 127. a
s. Creſcentiæ martyrium 206. b
creta 274. b

criſiacum uilla 98. d
crodegandus Meten.epiſcopus 152. a
crux Chriſti ueſtigium hominis dicitur 21. a
crux Chriſti mortuum ad uitam renocat 18. c
crux in die iudicij apparebit in cœlo 33. a
crux Hieroſolymis uiſa in cœlo ibid.
crux Chriſti quid nobis contulerit 59. a
crux Chriſti ſanat mulierem moribundam 18. c
crux adoranda 19. a
crucifixionis Chriſti locus iouenitur 18. c
S.crucis ſigni uis & efficacia 13. b 24. c 18. d
S.crucis inuentio 17. d
de s.crucis inuentione ſermo B.Petri Damiaoi 19. b
crucis Chriſti titulus inuenitur 18. c
s.Crucis inuentio ex Sozomene 18. b
s.Crucis inuentio facta ſub Conſtantino Imp. 33. a
crucis ſignum quid indicet 19. b
crucis oſores Chriſtum non amant 20. c
crucis præconium in ipſum Chriſtum reddundat ibi. d
crucis imago definitiua ſententia miraculoſe incontinētes canonicos arcet ab eccleſia 105. d
crucis ſiguo frontem munire Chriſtianum 51. a
s.crucis ſigno domat leonem s.Vitus 206. d
crucis ſigno pugnaturus ſe munit 115. c
crucis ſigno dæmon pellitur 197. c
crucis Chriſti figura adoranda, non materia 19. a
crucis Chriſti maxima pars Hieroſolymis in argentea capſa cuſtoditur 5. a
crucis Chriſti forma myſtica 19. a
crucis imaginem ueneratur Antoninus 12. c
crucis trina ſignatio myſtica 78. c
crucis Baſilica 134. b
crucis typi in ueteri teſtamento 19. c
de s.Cruce oratio diui Ephræm 18. d
de s.Cruce oratio Ioann.Damaſceni 56. b
de cruce Chriſti Sibyllæ carmen 18. c
cruce munire ſuaque antiqnum 18. d
cruces ſolenni proceſsiooi anteferri facit Anthemius epiſcopus 189. b
cruces 3. inueniuntur 18. b
s.Cruces antiquitus erectæ 159. a
croſillas oppidum 42. c
Cubitum iturus Crucis ſigno ſe munit Zachæus 94. b
cunibertus Pipini regis ex ſorore nepos 139. a
cuno Apoſtolicus legatus 166. c
cupiditas habendi repræhenſibilis in monacho 93. a
Cynica philoſophia 46. d
s.Cyprianus Carthaginen. 222. c.
cyprus 25. c
cyrillus conſtituitur ab arrianis Hieroſolymitanus epiſcopus 8. d
cyrus rex 44. b
cytria ciuitas 62. b

De Litera D.

Dagobertus Galliarum rex Clotarii regis Francorum filius 69. d
dagobertus nimium ueneri indulgens 75. b
damaſci encomion 29. c
damaſci fidem recipit Paulus 29. c
damaſus pontifex 125. b
S.Damianus medicus 270. d
dani monaſteria euertunt 128. d
daniel Vuintoniæ epiſcopus 129. a
dæmon Chriſtum Crucifixum fatetur 170. c
dæmonis præſtigiæ 530. a 170. a
dæmon ſimpliciores quó illudat, & in prauas opiniones abducat ibid.
decii perſecutio 146.
dedicationis Eccleſiarum uſus antiquiſsimus 33. d 81. b
demophilus arrianus, Eudoxio Antiochiæ epiſcopo, ab arrianis ſufficitur 10. c
deodatus presbyter hiſtoriæ s.Lupicini fide digniſsimus author 257. 258.
deus quam inuite in homines animaduertat 249.
deus dator bonorum 3. d
deus immutabilis 3. c
dei potentia in miraculis faciendis non minus etiam nū quam olim efficax 235. b
deo curæ ſunt res humanæ 5. d
deſunctorum in Miſſa memoria 28. c
defunctorum officium peragit Antoninus 12.
defunctis noſtræ impertiendæ preces 211. b
deſiderius diaconus 116. a
detractionis natura 6. b
detractores execratur Petrus Tarentaſius archiepiſcopus 39. b
deuotio populi benedictionem ab Antonino expectantis 11. d
diabolus ſcelerum noſtrorum ſedulus explorator 177. b
diabolus cœnobiorum ædificationi inuidet 231. a
diabolus in S. Trinitatis ſpecie cuidam apparet 168. c
diaboli in pios homines inſidiæ 168. c
diaboli aſtutia in fraudando genere humano 2. c
diacooorum primus martyr Stephanus 5. b
dianæ ſacerdos 96. a
dianæ ſacerdotem uult conſtituere Antoninam Feſtus 25. d
didymus Alexandrinus 125. 126.
dinoth abbas 131. a
diocletiana perſecutio 58. b
diocletianus Imperator 25. b
diocletianus æreum bouem Pelagiæ pro tormento adaptat 25. b
diocletiani in Chriſtianos impia lex 58. b
diocletij cædes 51. d
diogenes 44. d
s.Dionyſiæ martyrium 95. d
dionyſius uita defungitur 58. b
dionyſius Corinthiorum epiſcopos 572.
dionyſius Areopagita 274. a
S.Dionyſi martyris monaſterium 55. d
dionyſij liber de cœleſti Hierarchia ibid.
dionyſij ædes Alexandriæ conflagrat 8. a
dioſcorus presbyter 8. d
diploma Pontificium Antonino confertur 11. c
doctrina ſine opere inutilis 258. d
dometius epiſcopus 51. a
s.Domitillæ martyrium 56. b
domitillæ uirginis in Pontiam inſulam relegarę exilium 56. d
domnolus occulta aliorum nouit peccata 98. d
domnoli epiſcopi Cenomanen. uita 93. c
S.domnoli meritis cæcus, ab aqua, qua ipſe manus abluerat, uiſum recipit 66. b
donatianus fratrem ad fidem adducit 123. d
S.Donatiani martyrium 123. d
donatus epiſcopus Aretinus 124.
S.dulæ martyrium 204.
dunlinus ſylua 36. d
dunſtanus mirus in ſcribendo, ſculpendo pingendoque artifex 100. a
dunſtanus Glaſconiæ monaſterium ædificat, ibidemque fit abbas 102. c
dunſtanus dentem S.Andreæ Apoſtoli auro incluſum geſtat in ſummitate baculi contra inſultus dæmonum 103. b
dunſtanus inceſtas nuptias copulantem excommunicat 104. b

dunſtanus generale concilium conſcripſit in Anglia ibi.
S.Dunſtanus prædicit mortem duobus epiſcopis 106.a
dunſtani genus, parentes ac inſigne ſtudium idolis omeo. 99. c
dunſtani Archiepiſc.Catuarieñ uita 99.c
S.Dunſtani miraculum B. Andrea Apoſtolo familiaritas, 126.a
S.Dunſtani & Elphegi regis corpora transferuntur 107
S.Dympna baptizatur 96.b
S.Dympna à patre impie matrimonio expetitur 96. b
S.Dypnæ martyrium 96. b
SS. Dympnæ & Gereberni corpora à Xantenſibus auferuntur 97. a

De Litera E.

EAta epiſcopus Haguſtalden.33.b
eamberbertus Thuringiæ hæreſiarcha 113.
eaconbertus rex Cantuariorum 235.b
Eboraca ciuitas 150.a
eboracenſis eccleſia 33.b
Ecelinus Romanus Tyrannus conuertitur 198.
Eccleſia fidei negocium decidit 3.b
ob eccleſiæ res ablatas Clotarius rex punitur 78.d
eccleſiæ procerum ordo 54.b
eccleſias ut ornarit Petrus Tarentaſius archiep. 39.c
eccleſiaſticorum bonorum abliguritor, & uiris Dei uim inferens, à Deo grauiſsimè punitur 130. d
eccleſiaſticorum bonorum direptor, horrenda morte mulctatur 98.b
eccleſiaſticorum diſſolutæ uitæ, egregius caſtigator Norbertus 168. a
eccleſiaſticorum bonorum direptores, à Deo puniuntur 162.b
eccleſiaſticā libertatem fortiter tuetur Antoninus 14.a
ecleſiaſticarum rerum uſurpatores perſequitur Nortbertus epiſcopus 173.a
eccleſiaſticarum rerum direptor à Deo punitur 175.
Eccleſiaſticarum rerum iniquus poſſeſſor diuinitus punitur 98.b
eccleſiaſtici quæ priſci Chriſtiani elargiti ſint 117.a
edela 189 a
edgarus regnum Angliæ obtinet 103.b ipſiusque encomium ibidem
edgarus rex moritur eiqne filius Eduardus in regno ſufficitur 61.b
edgina regina Angliæ 102.d
edilbertus rex Cantus baptiſmo abluitur 129. c
edilfridus rex Anglorum 131.e
S.Ediltrudis ſeu Ediltridæ uita 235.b
edmundus rex Angliæ occiditur 102.d
edouardus Edmūdi regis Angliæ filius 153.a
edredus Edmundi regis Angliæ frater 10.b
eduardus Londonien. eccleſiæ archidiaconus 107.c
S.Eduardus 105.d
eduardus rex nouercæ fraudibus è uiuis eximitur, eique Ethelredus frater ſuccedit 106.a
eduenſis diœceſis 42.b
eduini regis diſſolutus & mollis animus 103. b
eduini regni iniqua adminiſtratio 103.a
egbertus abbas 150.b
egbertus Treuirorum epiſcopus 26. d
egemonius epiſcopus Auguſtudunen.257.d
egfridus rex 235.b
eggo quidam S. Adelberto familiaris, 259.d
egmonda locus 261.d
S.Eguuinus 129.a
eleemoſyna quid conferat 235.a
eleemoſyna charitatis proles 263.a
eleemoſyna ſpiritualis docere ignorantes 11.b
elemoſynam angelus in pauperis forma ſumit 177.a
eleemoſynæ peccatores conciliant Deo 248.
eleemoſynis impiorum ueſcens Chriſtina mirabilis, grauiter torquetur ibid.
eleemoſynis largioribus quædam inſoleſcunt puellæ. 13. d
eleutheropolis 59.d
S.Eleutherius Tornacen.epiſcopus 177.d
elſinus Vuentanus epiſcopus 102.d
elfleda Candida Edgari Anglorum regis uxor 105.e
eliſei prophetæ laus, & cuius rei ſignandæ typus fuerit 100.
aliud S.Seruatij auus 88.d
elizabeth mater Ioannis Baptiſtæ ibid.
S.Elizabeth. Lantgrauia Thuringiæ 215.c
eloquentiæ ſtudioſus Gregorius Nazianzenus 43.d
Encœnia Hieroſolymis peraguntur 6.b
encœnia celebrat Conſtantius templi Conſtantinopolitani Sophia dicti 9.b
encratius Ioannis abbatis Lauræ pater 8 t.
engelbertus Marchio 171.b
enimin S.Seruatij pater 88.d
Eobanus Traiecten.archiepiſcopus 162.d
eoricbus Gotthorum rex 308.c
epagathus martyr in carcerem ducitur 143.c
epheſus 274.a
S.epimachus 49.c
epiphanij Conſtantiæ epiſcopi uita, patria & parente. 18.d
epiphanius filiam regis perſarum dœmonio uexatam liberat 60.b
epiphanius oblatum ſibi inſignem loco honorarij theſaurum deſpicit, ac ſententioſè grauiterq; ad regem loquitur ibid.
epiphanius diſcedit è monaſterio Spanydrion dicto ad partes Aegypti 91.e
epiphanius Eudæmonem philoſophum conuertit ad Chriſtum 62.b
epiphanius Salaminæ epiſcopus 225.226.
epiphanius cœlibes uult eſſe Diaconos 63.a
epiphanius ordinatur Salaminiorum epiſcopus diuina Pappo facta reuelatione 62.d
epiphanius philoſophus ab Hilarione baptizatus, preſbyter per epiſcopum Eleutheropolitanum conſtituitur 61.e
epiphanius Aerio hæretico os obſtruit 65.d
epiphanius cur calceos toto uitæ tempore geſtare nolit 59. c
epiphanius Archadium & honorium Imperatores baptizat, cum ſorore eiuſque filio 65.a
epiphanio quidam imponens diuinam ultionem ſubitaneæ mortis mulcta experitur 64.
epiphanij diploide arrepta, mulier ab immundo ſpiritu liberatur 61.e
epiſcopus coniugatus continenter uiuit cum uxore uirgine 257.b
epiſcopus contemplatione delectari debet 3.a
epiſcopi ueri ſtudia 179.d
in epiſcopo creando quem morem Scoti ſeruent 37. c
epiſcopi à S.Petro ordinati 272.273.
Epiſcoporum uitæ præclarum exemplar Trigeſimonono in deinc.
epiſcoporum noſtrorum à prædeceſſoribus degeneratio 47.b
epiſcoporum luxus reprehenditur 1 t.d
epiſcoporum aliquod nomina 158 d
epiſcopis propter populi ſcandalum non licet habere uxorem 158.a

epiſtola Catholica Iudæ 3. b
epiſtolæ à leone III. ad principem Damaſcenum falſo Io anni Damaſceno imputatæ exemplar 30. c
epiſtolæ Leonis ad principem Damaſcenum exemplar ibidem
epiſtolæ Ioannis Damaſceni pro uenerandis imaginibus ibidem b
epiſtola Cyrilli Hieroſolymorum epiſcopi ad Conſtantium Imperatorem de Crucis ſigno quod in cœlo ap paruit 32. c
epiſtolæ à Firmo ad Bibianũ de Acacio miſſæ exemplar 34. c
epiſtolæ Bibiani Imper. ad Flaccinum Proconſulem ſcriptæ exemplar 36. b
epitaphium Lutgardis uirginis 215. c
eremitarum uita potior cœnobitica 190. d
eremus Montis Pauli 196. b
ergina fluuius 80. a
erinnys 44. c
euchariſtiæ ſacramentum ſingulis Dominicis diebus ſu mit Chriſtina mirabilis 248. d
Euchariſtiæ Sacramenti ueritas, miraculo declarata 198. a
in Euchariſtiæ ſacramento Chriſtus corporaliter apparet 244. d
euchariſtiæ ſacramentum conſolationis plenum 245. a
euchariſtiæ frequentem ſumptionẽ negans Lutgardi ab batiſſa, punitur 212. a
euchariſt. ſacramentum in pueri ſpecie apparet 245. b
euchar. ſacr. morituris uiaticum 54. a 250. c
eudæmon Arrianus 6. a
eudo Aquitaniæ princeps 116. c
eudoxia 66. a
eudoxus Arrianus occupat Conſtantinop. ſedem 9. b
eudoxij blaſphema in Deum uox ibidem
euentij presbyteri martyrium 22. b
S. Euentius admouetur eculeo 22. c
S. Eugendi monaſterium 40. a
eugenius Pontif. Max. 11. b
eugenius archidiaconus Florentinus 126. b
eugenij uirtutes 126. d
eugenij uita patria, parentes, literarum ſtudium ibidem
eugenij obitus 127. b
euiouium caſtellum 138. b
eulalius epiſcopus Nazianzenus 48. d
eulogiorum uſus 132. b
eunuchi Conſtantini 7. a
euphemia Ioannis abbatis Lauræ mater 81. a
euſebia uirgo moritur 77. a
euſebiæ uirginis ſanctimonialis encomium ibidem
euſebianis teſtibus Macharij accuſatio examinanda com mittitur 6. d
euſebius Nicomedien. 6. a
euſebius Vercellen. epiſcopus 125. b
euſebius Arrianus ad Iulium Pontificem contra Athanaſium ſcribit 8. a
euſebius exilium Athanaſio intentat 6. a
euſebij nominis interpretatio ibidem
cuſtorgus 64. a
eutropia uirgo duodennis, martyrium paſſa 202. b
eutychetis epiſtola 57. c
eutychetis ſedes ſepultura, & baſilica in honorem ipſius extructa 57. d
eutychiana hæreſis 188. d
eutychus archidiaconus 66. a
euzoius Arrianus conſtituitur Antiochen. epiſc. 9. b
excommunicationis efficacia demõſtratur ab Antonino miraculo 14. c
excommunicationis ſententiam Florentino magiſtratui minatur Antoninus 14. a
excommunicationis uinculo obſtricti, quomodo ſe publica pœnitentia apud Chriſtianos expiarint 10. d.
excommunicationis anathemate non facile quenquam, nec in leuibus cauſis feriendum 14. c
excommunicatorũ grauis pœna 14. a
exemplorum quanta ſit uis 235. d
exequias celebrare, antiquis non inuſitatum 199. d
exona uicus 132. d
exorciſmis demoniacæ illuſiones fugantur 14.
expiatur eccleſia 174. a
extremæ Vnctionis ſacramentum 102
exuperantius epiſcopus 233. d
exuperius martyr 121. a

De Litera F

FAbij cædes 52. a
fabrianum oppidum 16. c
fæſulana ciuitas 10. d
fames ingens Babyloniam infeſtat 141. c
fauſtinianus Epiphanij obtrectator. 64 b
fauſtinianus malè perit 65. c
in fauſtinianum ultio diuina 65. a
fauſtus morte mulctatur 52. a
S. Febroniæ uirginis uita & martyrium 100. d
S. Feliciani martyrium 181. b
Felicula uirgo 57. c
felix martyr 37. a
ferdinandus Aragoniæ rex 17. c
ferentis Tuſciæ ciuitas 94. d
feriam ſextam ieiunijs conſecrat Antoninus 12. a
ferraria 120. b
feſulana diœceſis 126. c
feſtum Purificationis B. Mariæ uirginis 99. c
feſtum diem uiolantis pœna 132. d
feſtus à dæmonio cruciatus animam efflat 24. d
feſto mortuo, ceſſat perſecutio ibidem
fides ſine actione mortua 2. d
fides miraculis confirmatur 42. c
fidei in martyrio religionis & Eccleſiaſticarum functio num conſtans confeſſio 12.
fidei uis 19. a
fidelibus diabolus infeſtus 1. a
fidem ueram deſerunt plurimi 45. a
filicarij proſapia nobilium in Florẽtina uerbe 13. b
firmanus Cardinalis 11. c
firmilianus diuina ultione punitur 140. d
firmus Tribunus Martiorum 34 b
fiſciliacum rus 267. c
Flaccinus Thraciæ proconſul 36. b
flaccini Thraciæ proconſulis uxor Chriſtiana ibidem
flaccus comes Petronillam petit ſibi coniugem 57. c
flamerus abbas 135. b
flandreñ comes 43. b
florentia 11. b
florentius Craſſus octauus comes Hollandiæ 261. a
S. Floriani martyrium 26. a
florinus martyr fuſtibus cæditur ſcapulæ eius acutis fer ris confringuntur tandem in Aniſo fluuio ſubmergitur ibidem
floſtat fit monaſterium 171. d
Fornicariorum presbyterorum monachorum, clericorum aut monialium pœna 155. a
fortunatus s. Germani contemporaneus 13. d
fortunæ ſtatua Alexandriæ 9. c
forum nouum 51. d
forum Liuij 196. b
s. Franciſcus 197. a
franciſcus Patauin. quæſtor Pontific. Florentiæ capitur 14. a

francorum, quæ prima origo & ad fidem conuerſio. 75. b
fredericus Colonien.archiepiſcopus 165. c
fredericus Traiecten.epiſcopus 193. b
fredericus dux gallorum 122. a
fridericus Cæſar 15. c
friſiæ Eccleſiæ uaſtantur 134. b
Fulco Toloſanus Epiſcopus 235. d
fuldenſe monaſterium 150. c
fumonis caſtrum 113. b
funebrem pompam non magnoperè curandam eſſe 29. b
fur diuinitus punitur 219. a
furius Simonis Magi diſcipulus 56. d

De Litera G.

GAlaria 272. d
galeriti patres 15. a
galerius dux 116. a
S.Galli ædes. 11. d
gallia à Barbaris uaſtatur 179. a
gallias depopulantur barbari 68. d
gallicanus 5000.ſeruorum manumittit 262. b
S.Gallicani martyrium 261. d
galienus Auguſtus 51. a
gallio præſes Alexandrinus 7. d
galliola fluuius 179. a
gamaliel Pauli magiſter 271. d
gangra Paphlagonum ciuitas 272. d
S.Gangulphi martyris uita 53. a
S.Gangulphi Baſilica.ibidem. b
gaza 62. b
gebennenſis Eccleſia 263. a
geiſa dux Chriſtianiſsimus 5. 3
gelaſius Papa 168. a
gelaſius Epiſcopus Salaminiorum 62. b
gemini cum matre paſsi 3. a
geneſium S.Samſon uerberat 269. d
gentiles Alexandriæ Chriſtianos multos trucidant 9. b
gentilium ſacrificulum furentem curat Anthimus,& ad Chriſtum conuertit cum uxore & liberis 51. d
gentilium immolandi morem immutat Gregorius Papa in pium ritum conuiuandi Chriſtianorum 130. e
genufleatione aſsidua Iacobo genua callo obdureſcunt 3. b
genua flectenda orationis tempore ex Chriſti traditione 3. b
georgius Arrianus occupat Alexandriam 8. d
georgius Arrianus à gentilibus camelo alligatus dilaniatur primum: dein rogo ſuccenſo impoſitus concrematur 9. c
gerardus abbas Blandinienſis 166. a
gereberta filia S.Gertrudis 75. c
S.Gerebernus interficitur 96. d
S.Gereonis reliquiæ inuentæ, & cuiuſdam uirginis è numero undecim millium Virginum 169. e
Germanus fit abbas ad S.Symphorianum 131. e
germani Pariſienſis Epiſcopi uita 131. c
S. Germani miracula 131. d & deinceps.
germanum mater uult extinguere,nec ualet 131. c
germanum ueneno conatur extinguere auia ibidem.
germiniacum uilla 116. a
geroldus Moguntinus Epiſcopus 155. e
S. Gertrudis filia Pipini miraculis poſt obitum fulget 68. c
gertrudis moritur 76. d
S Geruaſij uita & martyrium 221.&ſeq.
geruaſij corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 27. c
S.Geruaſij & Protaſij Baſilica 135. c
de SS.Geruaſij & Protaſii martyrio libellus 223. b
de eorundem inuentione epiſtola S. Ambroſii ad ſororem ſuam 223. c
de SS. Geruaſij & Protaſii corporum inuentione ſermo D.Ambroſii 223. d
geruilio Moguntinenſis Epiſcopus 155. c
S.Getulii martyrium 184. c
Ghele pagus 96. c
S.Gildardi encomium carmine conſcriptum 181. b
S.glyceriæ martyrium 49. a
S.Godrici de S.Roberto abbate uiſio 177. b
golgotha 81. c
gordianus cum quinquaginta tribus, è ſua familia baptizatur 49. a
S.Gordiani martyrium ibidem
gorzienſe cœnobium à quo extructum 122. a
goſbertus Epiſcopus 138. & ſeq.
gouuilboldus Ratiſponenſis Epiſcopus 154. b
Gratia Dei quomodo dignis tribui dicatur 183. b
gratiæ diuina efficacia 87. c d
gratianopolitanum territorium 267. b
gratianus monachus 196. b
gratianus ſe uouet Chriſtianum fore, & uincit Scythas 262. a
gregorius duodecimus pontifex Maximus 10. c
gregorius quid de Iuliano prædixerit 45. c
gregorius Nazianzenus Saſimis conſtituitur Epiſcopus 45. d
gregorius Apollinarem hæreticum oppugnat 46. c
gregorius Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præficitur ſolus poſt Ioannem dictus Theologus ibi & ſeq.
gregorius Nazianzenus creatur Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus 47. d
gregorius Turonenſis 52. b
gregorius decimus pontifex Opt.Max. 151. c
gregorius Nyſſenus Epiſcopus 285. d
gregorius ſecundus pontifex 151. b
gregorij ſecundi pontificis pro S. Bonifacio literarum ad diuerſos Auguſtos & principes ſcriptarum exemplaria 152.& ſeq.
gregorius tertius pontifex 153. a
gregorius nonus pontifex 200. a
gregorius Archiepiſcopus 229. b
gregorius quidam Arrianus in ſedem Alexandrinam intruditur 8. a
S.Gregorii Nazianzeni Epiſcopi uita 43. d
S.Gregorii uotum 44. c
gregorii & Baſilij amicitia ibidem
S. Gregorij Nazianzeni oratio inuectiua, in Iulianum 45. b
S.Gregorij ad Auguſtinum literæ ibidem
gregorij pontificis ad S.Auguſt.literæ 130. c
gregorij Papæ ad Edilberthum regem literæ 130. d
grimoaldus Pipini filius duo condit monaſteria 68. c
Guarnerius quidam improbe in Auſtregiſili ſumptuoſum tumulum debacchans,miſerè perit 316. c
Guduualdi miracula 162. b uiſiones eius obitus ſepultura.ibidem
guiardus Cameracenſis Epiſcopus 214. a
S.Guiberti uita 121. a
S.Guibertus militiæ (cui operam nauabat) renuncians, ædificat monaſterium & fit monachus 121. b c
S.Guibertus Hungaros quoſdam conuertit 123. a
S. Guibertus moritur & apud Gemmelacenſes in templo Saluatoris & Petri Apoſtoli ſepelitur 123. d
guido archiepiſcopus,poſtea ſummus Pontifex factus, Caliſtus dictus eſt 38. b
guido Aretinus medicus 128. b
guilhelmus Aquitanorum Chriſtianiſsimus princeps 55. a

guilhelmus Aquitanorum & Nortmanorum dux 56. a
guilhelmus abbas 55. d

De Litera H.

HAdeuuigis mater S.Nortberti 165. a
hadrianus Imperator Chriſtianos perſequitur. 184. c
haduinus præſul.97. c
haguſtaldenſis Eccleſia 33. b
halla caſtrum 174. b
hallen locus quidam 260. b. c
hamaticum monaſterium 75. c
hartbertus Traiectenſis Epiſcopus 261. d
haabania 247. b
hauuidis abbatiſſa Aquiriana 209. d
hæreſiarchæ aliquot Thuringiæ 153. a
hæreſis Albigenſium 211. a
hæreſes Iudæorum de carnis reſurrectione & Chriſti aduentu 7. d
hæreticus conuertitur 85. d
hæreticum comburit Antoninus Florentiæ 14. 3
hæretici Cypriorum, Ophitæ, Sabelliani, Nicolaitæ, Simoniaci, Carpocratiani 34. a
hæretici expelluntur ibidem
hæretici ſcripta igni comburenda adiudicantur 158. b
hæretici nouitatum ſeminatores 188. d
hæretici unam in Chriſto naturam improbè aſſerentes, qui 258. b
hæreticorum quorundam arrogantia 79. c
hæreticorum uitanda communio 94. b
in hæreticos Epiſcoporum & presbyterorum, ſententia 158. b
hæreticos, qui martyrum miraculis derogabant, reprehendit Ambroſius 224. a
Hedda Epiſcopus 129. a
hellarius Archidiaconus 138. d
helena crucem Chriſti inuenit 17. d.
helenæ Encomium ibid.
helinuuardeshuyſen cœnobium 73. d.
heluidis incluſa, inſignis uirgo 244. a
henricus rex Angliæ ſummè Petrum Tarentaſium archiepiſcopum ueneratur 41. b
henricus Albanenſis epiſcopus 42. d
henricus Dux Burgundiorum 56. a
heracleon 35. b
S.Heraclidis martyrium 171. a
herbertus Chryſopolitanæ Eccleſiæ præſul ſchiſmaticus 41. c
herbertus apoſtata moritur 41. d
hercules Alexiacus 46. c
hereburg. abbatiſſa 33. c
heribrandus affinis S.Guiberti, uaſtat Gemblacenſe cœnobium 125. d
hermeas 63. c
hermes Epiſcopus 8. d
hermes urbis Romanæ præfectus, ab Alexandro pontifice baptizatur, cum uxore ſorore & filijs & cum ijs pariter 1250. ſerui eorumque uxores & filii 51. b
hermis præfecti filius à morte excitatur 21. c
herodes Agrippa 272. d
herodio decollatur 273. a
S.Herois ſeu Heronex martyrium 271. a
heſſorum quos Catros uocant errores 153. a
heſsia uerbum Euangelij prædicatur ibidem
Hieracapollon monachus moritur 86. a b
Hieracea presbyter 8. d
hierapolis ciuitas Phrygię 5. d
hierapolitæ colunt uiperam ibid.
S.Hieronymus contemporaneus S. Maximini 137. d
S. Hieronymus ſtudioſus ſanctorum uitæ indagator 235. d
hieroſolyma capitur à Saracenis 277. b
S.Hilarion 62. c
hilarionis monachi Ephiphanij præceptoris mira abſtinentia 59. d
hilarini martyrium 262. b
hilarius Pontifex Romanus 259. a
hilarius epiſcopus Pictauenſis 124. d
hildebrandus de Manetia 129. a
hippolytus martyr 5. a b
hiſpania Chriſtum prædicat Paulus 274.
hiſtoriæ ſanctorum cur mutilatæ nonnunquàm in ſcriptoribus inueniantur 3. b.
Homouſion è medio conatur tollere Euſebius Arrianus 175. d
homouſion patris & filij damnatur in ſynodo Sardinenſi 176. c
homouſion in Nicena Synodo fictè qui ſubſcribant 6. d
honor, & aura popularis, ſpirituali homini fugienda. 40. b
honores ac dignitates non ex affectu conſanguineis aut minus idoneis tribui uult Coſmus Medices 15. c
honorius Imperator 32. a
honorius Papa 173. c
S. Honofrij Eremitæ uita 190. a
horariarum precum penſus 15. d
horariarum precum penſum perſoluit Antonius 12. d
horæ canonicæ à quo inſtitutæ 163. d
horæ nonæ preces 203. d
hormiſda papa 179. b
hortus appellatum B. Michaelis templum 10. c
hoſpitalitas ſingularis 39. c
hoſpitalis domus de la ſcala 118. c
hoſpitia Chriſtianorum carceres 2. a
hoſpitia ædificat Dunſtanus 104. d
hoſpitius Longobardorum in Gallias aduentum prædicit. 120. c
hoſpitij recluſa uita 120. b
hoſpitij abſtinentia ibid.
hœdus ueteris legis typicus 50. a
Hnardus Leodienſis Epiſcopus 210. d
hnch uilla 33. c
hugbertus Dux Baioariorum 153. c
hugo Gallorum rex 56. a
hugo Thuringus donat S. Bonifacio prædium 115. a
hugo Gratianopolitanus epiſcopus 40. d. poſtea Viennenſis archiepiſcopus 262.
huſmanitatem Chriſti impugnat Apollinarius Syrus. 46. c
humedus Thoringiæ hæreſiarcha 153. a
humilitatis uis 91. a
humilitatis mirum exemplum in Ioanne Damaſceno. 31. d
humilitas ſanctorum in præcipiendo quippiam, eiuſdemque efficacia 1. a
hungari Italiam & Germaniam populantur 123. a

De Litera I.

IAcobus Achonenſis Epiſcopus 214. b
iacobus frater Domini 3. b
iacobus in utero materno ſanctificatur ibid.
iacobus ſolus ſancta ſanctorum perpetuò ingreditur ibid. & ſeq.
iacobus Apoſt. princeps eccleſiæ Hieroſolymitanę. ibid.
S. Iacobus à pinnaculo templi deijcitur 4. c.
iacobus primus Epiſcoporum martyrio coronatur 4. d
S. iacobi Apoſtoli & fratris Domini uita 3. b
iacobi honorifica à Paulo facta mentio 3. c

S.iaco-

S.Iacobi mortis ex Ioſepho ſeuera citatur ultio 3. c
iacobi laudata epiſtola 3.d
iacobi mortem Dominus ulciſcitur 4. d
s.iacobi diaconi martyrium 1. a
iannottus Pandolfinus eques 15. c
iannarius Epiſcopus 233. d
s.ianuarius presbyter in ædibus Gordiani habetur in cuſtodia 49. b
ianuarij presbyteri uiſio 116. b
iaſo Theſſalonicæ conſtituitur Epiſcopus à Petro Apoſtolo 273. a
iconium ibid. d
inconomachorum hæreſis 29. c
idrael pſeudoepiſcopus 39. a
Ieiunant Chriſtiani Alexandriæ 8. b
ieiunij ardui exempla 1. c & alibi frequenter 5. a 211. a
ieiuniorum ab Antonino accurata obſeruatio 12. a
ieiuniis Deus placatur,& aliis piis operibus 53. a
ieiuniis & litaniis placandus Deus 127. d
iericho 44. b
ieſuatorum inſtitutum 118. c
iezabel 66. a
illyria 79. a
Imagini B.Mariæ uirginis ſupplicat Ioannes Damaſcenus 62. d
imaginem B. uirginis ueneratur Maria Oegniaceſi. 246. a
imaginum cultus & ueneratio pia 118. c
imaginum adorationem tuetur Ioannes Damaſce. 62. c
imaginum uſus tempore S. Ambroſij 223. b
imprecationis ſpeciem quæ apud ſanctos plerunque ferunt,non imprecationes, ſed præſagia quædã eſſe malorum 49. c
imprecationum malarum uis 127. d
Inderauda monaſterium, ſilua Deirorum interpretatum 33. b
indi populi 44. b
indulgentiarum uſus peruetuſtus 15. d & ſeq.
infans 9. dierum loquitur 128. d
iniqui Iudices talionis iure in aduerſarios non animaduertunt 7.
iniuriam iniuria non recompenſandam 47. b
in inobedientem monachum quam ſeuere animaduertat Romualdus 231. a
inobedientiæ crimen quam periculoſum ſit 34. a
inobedientiæ pœna 127. c
innocens Cenomanorum epiſcopus 97. d
innocentius primus Pontifex 127 b
innocentius Papa à rege Lothario in ſuam ſedem reſtituitur 174. d
innocentius tertius Papa 212. c
inuocandi martyres poſt mortem 67. c
inuocatio martyrum,Dei honor eſt 192. d
Ioculatorem execratur S.Bonifacius 95. a
F.Iohannes Dominicus, legatus in Pannoniam miſſus, Budæ diem ſuum obit. 10. c
F.Iohannes Dominicus in Cardinalium numero cooptatur ibid.
iohannes Turrecremata Cardinalis 15. a
iohannes martyr 25. c
iohannes Damaſcenus ſua ſcripta caſtigat & recognoſcit 32. b
iohannes Eboracenſis Epiſcopus,ſanat ſua benedictione & oratione puerum 34. a
iohannes Eboracenſis Epiſcopus, Herebaldum ab equo deiectum,ex eoque lapſu grauiter læſu ſanat 34. b
iohannes Haguſtaldenſis & Eboracen. Epiſcopus 33. b
iohannes Valentinus epiſcopus 40. d
iohannes Hieroſolymitanus Epiſcopus 64. a
iohannes Bonæuallenſis abbas fit Pontifex Opt. Max. & Valentinus dicitur 38. b
S.Iohannes Baptiſta 250. d
iohannes Conſtantinopolitanus dictus Chryſoſtomus 65. d
iohannes Alexandrinus Imperatricem Eudoxiam, ab Eccleſiæ ingreſſu,arcet 66. a
s.iohannes Epiſcopus ſilentiarius, Eccleſiam Nicopolis B.Virgini ſacram,ædificat 80. d
iohannes Silentiarius dæmoniacum precibus & Vnctione olei ſanctiſsimæ crucis curat 82. d
iohannes Pontifex Opt.Max. 105. c
iohannes Spoletanus S. Bernardini præceptor 117. d
iohannes Lyrannus uir eximiæ ſanctitatis 211. a
s. Iohannes Archiepiſc.Conſtantinopolitanus 252. b
S.Iohannis Damaſceni uita 29. b
iohannis Damaſceni morum informator qualis fuerit 29. 30.
iohannis Damaſceni parentes 29. c educatio & inſtitutio ibid. d
iohannis Damaſceni amputata manus,in foro ſuſpenditur 30. d
iohanni Dam.leges à Seniore cęnobii præſcriptæ 31. b
iohannis Duniacenſis ſanctiſsimi uiri obitus 242. a
in laudem s.Iohannis Baptiſtæ oratio 252.& deinc.
s.iohannis martyrium 261. d
Ionas propheta 48. c
ionæ monachi abſtinens & rigida uita, mortis item genus & ſepultura 88. d
ioppe ciuitas 61. c
ioſephus Iudæus ueritatis ſtudioſiſsimus 4. d
iouatus abbas 76. a
iouianus 9. c
iouinianus in Galatia moritur 10. a
iouinianus Chriſtianiſſ. Imperator 262. c
iouiniano confertur poſt Iulianum imperium 10. a
Iſaac legiſperitus catechizatur ab Epiphanio 64. b
iſmaelis martyrium 115. d
iſmidion Dentis Epiſcopus 40. d
iſio Arrianus 6. a
iſchyras Mareotæ Epiſcopus 8. b
iſchyras improbiſsimus Arrianus 6. a
iſchyræ contra Athanaſium calumniæ 6. b
itta ſoror Modoaldi Epiſcopi,Pipini uxor 68. c
itta ſecundas recuſat nuptias, & monaſticum induit habitum 68. c
iudas 46. d
iulianus maleficiis ſe ſperat Alexandrinum regnum con ſecuturum 10. b
iulianus ſe Macedonem mentitur 10. b
iulianus iaculo ictus perit 10. a
iulianus Cæſar ab Eudoxio creatur 9. b
iulianus Galliarum præfectus ibid.
iulianus miles Chriſtianus 24. a
iulianus apoſtata uetat Chriſtianos diſciplinis politioribus erudiri 45. b
iulianus imperator 49. a
s.iulianus Cenomanorum epiſcopus 98. a
iuliani apoſtatæ perſecutio 45. b
iuliani apoſtatæ interitus 217. c
iuliani phyſiognomia quid portenderit 45. b
s.iuliani martyrium 139. c
iuliano Auguſti nomen tribuitur 9. b
iulii martyrium 233. a
iulius Pontifex Opt. Max. 7. d
iulius Papa Athanaſium reſtituit 8. a
s.iulittæ patria ac martyrium 208. c
iuſiurandum deuitari uult Iacobus Apoſtolus 91.
iuſtina mater Valentiniani regis 27. c
s.iuſtini Philoſophi martyrium 194. a
iuſtinianus imperator 91. b

Iuſtiniani Imperatoris Viſio 206. d
iuſtus arrogantiæ & ſuperbiæ accuſator 3. a
iuſtus recte factorum nil ſibi,ſed Deo totum tribuit ibi.
iuſtus s.Nicomedis corpus ſepulturæ mandat 57. c
iuſti memoria iucunda & utilis 2. d
iua occidentalium Saxonum rex 158. d
iuera incluſa 249. c
iuo iudicis fungitur officio 82. c
iuo Eccleſiaſticæ immunitatis ſtrenuus tutor 114. d
iuo ob defenſionem pupillorum,orphanorum, uiduarũ &c. Aduocatus.pauperum uocatur ibid.
iuo à Clemente VI. Pontifice Max.canonizatur 115. a
iuo præſcit obitus ſui diem, & ſe ſacra muniens unctione,ad beatos cælites commigrat ibid.
iuo ſe iudicis functione abdicat,Eccleſiamque de Lohaneto adminiſtrat 114. b
S.Iuonis presbyteri & Confeſſoris uita 114. a
S.iuonis abſtinentia 114. b
iuonis quædam miracula 114. d

De Litera K.

K Ariulphus 132. a
Kenrenus pater S.Anthelmi 128. d
Kiuſinus Epiſcopus 203. b
Kiſsinga 153 a

De Litera L.

L Achrymarum inundantia commendata 288. & pluribus aliis locis
s.lambertus piſcopus 68. d
lambertus abbas Caſiriaci monaſterii 38. b
lambertus comes 56. a
lampſacum 64. a
S. landelini abbatis Chriſtpinien. uita 207. b
lanfrancus Cadomenſis cœnobii abbas,fit Cantuarienſis epiſcopus 107. a
laodicius credit in Chriſtum,& capite plectitur 50. d
lapo ſacerdos 128. b
lateranenſe Concilium 210. d
latina uia prope Romam 58. a
læſionis mons 39. d
lauandi cadauera conſuetudo 5. c
laurentia 16. c
s.laurentini martyrium 146. d
s.laurentius martyr 97 d
laurentius Melphitanus Epiſcopus 225.
laurentius presbyter 129. d
s.Laurianus 117. c
lauſanna ciuitas 40. a
Legionum ciuitas , aliis dicta Legaceſtir & Carlegion 131. c
leo ſecundus Imperator 151. b
leo III iſauricus imperator Iconoclaſta 29. c
leo III. imperator impie à ſe conficta Epiſtola Iohannẽ Damaſcenum apud Damaſci principem proditionis inſimulat 30. c
leo primus Romanus Pontifex 258. d
leo decimus 15. c
leodium 122. d
leodii uaſtatio 241. d
leonis martyr 202. a
S.Leontii martyrium 219. c
leontopolis 62. a
de Lereto monaſterium 119. b
libellus aduerſus Macarium admittitur 6. d
liberalitatis in pauperes exempla præclara 39. b
liberius pontifex Romanus , iulii ſucceſſor , damnatur exilio 9. b
libia martyr 202. a
libias 82. c
lichia mater S. Richtrudis 75. b
s.Linus 57. c
linus Romanus epiſcopus à Petro conſtituitur 273. b
s.Liphardi abbatis patria miracula, uirtutes ac reliqua uita 147. bc
lirenenſe monaſterium 121. a
litaniarum uſus peruetuſtus , & cur inſtitutæ ſint uigiliæ ac Rogationes 52. b
literæ Zachariæ pontificis ad uarios epiſcopos 158. a
literarum Gregorij ſecundi ad Bonifacium exemplar 152. b
literarum à Gregorio III. ad Bonifacium miſſarum exẽplaria 153. b
literarum Conſtantini iunioris ad Alexandrinos exemplar 7. b
Lobienſe cœnobium 97. c
loca ſancta quantum uenerentur S.patres 64. a
loca ſacra religionis ergo uiſitare & antiquum & pium 61. c
locus Euangeli Matth. 17.explicatur 74. 2 a
loco caſtrum 249. d & ſeq.
longinus 65. a
longinus miles Chriſtianus 24. a
longiuadum cœnobium 41. d
longobardorum in Gallos expeditio 220. c
loſſum Haſbaniæ oppidum 210. d
loth uxor 76. a
lotharingia 41. d
lotharius rex coronatur imper.Romanus 174. d
S. Lubentius 138. b
Lucianus monachus cælitus candida ueſte contegitur 59. c
luciæ monaſterium Florentiæ 16. c
lucilla uirgo 146.
lucinæ religioſæ matronæ apparet S.Sebaſtianus 52. a
lucinæ ætas & uitæ integritas 52. a
lucius ab arrianis Georgio ſubſtituitur 9. c
lucretius à Satana diuexatus animam exhalat 52.
ludouicus rex Francorum 43. b
lugdunum 55. a
lugdunum à Comite Forenſi uaſtatur 264. d
luidardus epiſcopus 129. d
luitprandus Longobardorum rex 151. c
lundeuic locus quidam 151. a
lundonia 130. a
S.Lupicini Recluſi uita 257. b
lupus inſolite gregis fit cuſtos 172. a
luſus illiberales quantopere execrandi , docet exemplo ſuo Antoninus 14. c
S.lutgardis uirginis patria ac reliqua uita 209.
Libia 8. b

De Litera M.

M Acarius presbyter 6. b
macarius uinctus ad ſynodum adducitur ibid.
macarius epiſcopus Hieroſolymorum 18. c
macedonia 48. c
macedonianorum de S.ſpiritu hæreſis 46. b
macedonius 8. d
magauelda 104. d
magdunenſis ciuitas 147. d
magdunum mons ibid.
magellanus ager 13. a
magicis incantationibus refertum librum comburit Antoninus 14. c
magnentius Conſtantem interficit 8. d
magnentius Arrianus imperium per tyrannidem inuadit 176. c

S.Maioli

S.Maioli abbatis Cluniacenſis uita 54. a eadem proſa & carmine conſcripta 55. d
s. Maioli ſolennitas 54. a
s. Maiolus omnium ſuffragiis abbas eligitur 55. d
maior domus 68. d
malcolini Scotorum regis cædes 186. a
malmundarium monaſterium 68. c
malua fluuius 147. d
S. Mamerti Viennenſis epiſcopi uita 52. d
manna ueteris legis typicum 52. b
mantuæ conuentus à Pio II. celebratur 16. a
manuelis martyrium 215. d
manuum impoſitio ab Apoſtolis originem traxit 6. b
maram edulcat Dominus 44. b
marcella martyr 271. b
S. Marcellianus martyr 219. c
marcellinus presbyter ab Angelo è carcere educit 146. d
S. marcellinus capite plectitur ibid. d
s. marcellini martyrium 145. d
marcianus abbas 21. b
s. Marcus Romæ ſcribit Euangelium 188. c
s. Marcus martyr 219. c
Marcus Euangeliſta, à Petro Alexandrinus ordinatur Epiſcopus 273. c
margareta fluuius 179. a
S. Margaretæ Reginæ Scotiæ uita 185. a
maria ſoror Moyſi 19. d
Maria mater Iohannis Cæleſtini 108. b
S. Mariæ de Oegnies uita 235. d
mariamna Philippi ſoror 2. b
marina ruſticorum ſeruituti addicitur 49. d
s. Mariani lectoris martyrium 5. a
mariani matris uirilis animus 1. c
S. Marini Eccleſia 171. b
maris Chalcedoniæ Epiſcopus 9. c
maronis epiſtola 57. c
maronis cædes ibid. d
s. martianus 188. c
martianus Chriſtianus Imperator 81. a
martinus quintus Pontifex Max. 10. c
martinus Turonenſis Epiſcopus 55. a
s. Martinus Treuiros inuiſit 138. a
s. Martini Turonenſis feſtum 133. c
martini pagus in Britannia minori 114. b
martij Romani milites 34. b
s. Martyrius lector pro Chriſti confeſsione trucidatur 136. 137.
martyris Alexandri uincula oſculantur Chriſtiani 79. a
martyres 40. in carcerem mittuntur 26. a
martyres triginta capitis pœna uno die mulctati ibid.
martyres mundi interceſſores 192. d
martyrum tortores diaboli ſacerdotes 12.
martyrum hiſtoriæ quid conferant 84. d
martyribus cura corporis nulla 11.
martyrium temere expetens monachus, decertandi data occaſione, negat Chriſtum 93. a
martyrium corona dicitur 2. a
martyriū mentis ſeu uoluntaris & ſanguinis 1. a & 2. d
martyrij honos & utilitas 1. a
s. Maternus 138. b
s. Matthæi Euangelium, Barnabæ manu deſcriptū 189. b
mathildis Conradi regis coniunx 151. c
maticenſis ciuitas 55. a
matrimoniū comiti uolenti religionem ingredi, ſuadet Nortbertus 171. a
matrimonii finis ac ſcopus 75. c
maturus martyr inhumaniter cruciatus, ſecuri cæditur 144. d
matutinæ præces 249. d
mauuuolt uicus 122. d
mauritius Florentinus epiſcopus 127. d
mauricius Imperator 129. a
maurienna 38. d
mauriennenſis Eccleſia 40. d
maurontus abbas & leuita S. Rictrudis filius ſuſcipitur ex ſacro fonte a Richario ſacerdote 75. c
mauronti abbatis hiſtoria 76. b
maurus Epiſcopus 5. b
s. Maurus S. Benedicti diſcipulus 54. b
maximiana perſecutio 58. b
maximianus imperator 26. a
maximiani immania edicta 34. b
S. Maximinus diuino oraculo Treuirorum fit Archiepiſcopus 137. d
S. Maximini Epiſcopi Treuirenſis uita 137. c
S. Maximini reliquiæ à Treuirenſibus ex Aquitania abſportantur 138. b
S. Maximini reliquiarum translatio ibid.
maximus Epiſcopus & confeſſor 8. b
maximus epiſcopus Hieroſolymitana ſede expellitur 8. d
maximus Tauromenij conſtituitur epiſcopus 272.
maximus, Conſtantinopolitanus Epiſcopus ſubdole creatur 46. d
maximus Aegyptius ibid.
maximus baptizatus perfidioſe deficit à S. Gregorio ibi.
S. Maximus 148. a
s. Medardus Viromandenſis Epiſcopus 178. d
s. Medardi epiſcopi Nouiomenſis, parentes, patria & reliqua uita 177. d
s. Medardi encomium carmine conſcriptum 181. a
s. Medardi cadauer Clotarius rex ſuis humeris geſtat 179. c
mediolanum 197. d
meldunenſe monaſterium nunc dictum Malmesberia 128. d
meletiani hæretici 127. b
meletius hæreticus 6. b
meletius epiſcopus Antiochenus, de ſede deponitur & damnatur exilio 9. b
meletii epiſcopi uirtutes 48. a
meletium Valens deponit de ſede Antiochena 10. a
melioracus mons 34. d
menardi ſententia allegata 7. a
mendici duo fraudulenti 13. d
mendicorum duorum pecuniæ quandam ſummam pauperis cuiuſdam ciuis filiabus, pro dote diſpenſat Antoninus ibid.
menſæ diuturna nimis accubatio uitio datur 12. a
menſam cruce ſignare, non nouum 85. d
ſub menſam diuina legere eloquia, pius mos 12. a
meritum aliquod eſſe bonorum operum 20. d
merita ſanctorum 5. c
merita noſtra Dei dona 29. a
meritorii operis inficiatores taxat Ambroſ. 224.
meritoria martyrū opera, præmiorumq́ꝫ differētia 12. a
miracula amicorum Dei irridens, diuinam experitur uindictam 267. a
miracula cur plerunque non perpetrentur 163. b
miraculorum proprietas 55. c
miſſa incruentum ſacrificium 81. c
miſſa ſacrificium propitiatorum pro mortuis 244. a
in miſſa uult pro ſuis parentibus orari Auguſtinus 29. b
in miſſa filius patri offertur 244. b
miſſæ ſacrificii mentio 52. a. 53. a. 57. c
miſſæ quotidianæ apud ſanctorum tumulum celebrantur 22. d
miſſæ ſacrificiū, angeli ſua præſentia cohoneſtant 164. a
miſſæ ſacrificii uis 278. d
miſſæ ſacrificio diuinitus reuerentia exhibita 228. d

** a miſſam

miſſam de die ſæpius audit Margareta regina 186. a
miſſam celebrat Philippus 2. d
miſſam celebrat Petrus Tarenrafius 41. c & leq.
miſſam celebrat S. Barnabas 188. b
miſſam pro defunctis celebrari, minime nouum 29. a
miſſam ad lectum ſuum celebrari uult Paulinus epiſcopus 233. c
miſſas pro ſe poſt mortem celebrari uult Margareta regina 186. a
mithras deus gentilium 9. b
mithræ myſteria & ſacrificia ibid.
S. Modeſti martyrium 206. b
S. Modoaldus Treuirorum epiſcopus 67. d nobilis præſapia laudata 68. a. b
modoaldi Treuerinſis Archiepiſcopi Epitaphium 70. a
modoaldi genus quantum Galliarum Eccleſias auxerit 69. b
de S. Modoaldi translatione epiſtola 73. d
moganus fluuius 153. a
moguntia fit metropolis 161. c
moguntinæ ciuitatis encomium 73. b
moguntina eccleſia fit metropolis reliquiarum Gormaniæ Eccleſiarum 155. c
mois Epiſcopus 8. d
monacharum regula 87. b
monachiſmum olim etiam pueri amplexi 88. a
monachus negligens redit ad mundum 90. c
monachi in eccleſia non ſolent loqui 107. c
monachi quidam diuinitus puniuntur 227. a
monachi, etiã ipſius Apoſtoli s. Barnabæ tempore 188. c
monachorum inſtitutum commendatur 54. b
monaſterium B. Martini 5. a
monaſterium Erleum 190. d
monaſterium de Columbria 195. c
monaſterium fœminarum Sibapoli 204. c
monaſterium S. Michaelis 225. b
monaſterium Laubienſe 207. d
monaſterium S. Vincentii 230. d
monaſterium S. Catherinæ 209. d
monaſterium Mictianenſe 217. d
monaſterium Claſſenſe 224. c
monaſterium s. Benedicti 226. c
monaſtica uita un le orta 84. a
monaſticæ uitæ deſertor, luit pœnas Purgatorias 246. d
monaſticæ regulæ à Pachomio traditæ 86. c
monaſticæ diſciplinæ olim iugo infantes etiam & iuuẽculæ monachæ traditæ 201. b
in Monaſticæ rei uſurpatores diuina ultio 161. c
monaſticam diſciplinam ſtricte collentes monachi, martyres ſunt 93. a
monaſticus canon Pachomio ab angelo traditur 85. b
monaſtici canones à Grego. Naziãz. & Baſilio editi 45. a
monetam adulterinam excudentis grauis pœna 104. c
monetariorum ſupplicium ibid.
s. Monica cur s. Ambroſium amarit 27. a
monica defuncta, Euodius pſalmum cantat 29. a
monica ut in matrimonio ſe geſſerit 27. d
monicæ, matris S. Auguſtini, uita 26. b
S. monicæ uirtutes 27. a
monicæ in erudiandis liberis diligens cura 27. d
mons congregationis 25. b
mons Petri 381.
monulphus epiſcopus templum in honorem s. Seruatii ædificat, eoque corpus eius transfert
mopſi fontes 9. b
morbi corporis, incrementa ſæpe ſunt uirtutum animæ 257. a
morientes ſunt præcibus iuuandi 212. b
mortem bonorum non nimium lugendã 28. c. 13. b
mortui uiuorum iuuantur ſuffragiis 194. a
mortuorum cadauera, canibus deuoranda obiiciunt Perſæ 60. c
mortuorum corpora abluunt ueteres 147. b
mortuis orationes impertiendæ 29. b
moſa fluuius 166. d
moſella flumen 70. c
moſes 46 d
mulieres tantopere deuitat Pachomius, ut propriam etiam matrem uidere non uelit 89. c
mulierum fugiẽda colloquia s. Bernardini exẽplo 118. a
mundanorum hominum uita mortua 26. c
mundi erga ſuum creatorem ingratitudo 249. c
muneribus non corrumpitur Antoninus in eccleſiaſticis perſonis eligendis aut beneficiis conferendis 12. d
munio flumen ibid.
murmur in monacho execrandum 31. c
muſicis inſtrumentis ut utendum ſit 100. a

De Litera N.

NAbal 46. d
nabor martyr 37. a
nannetum 123. d
de Nathanaele inſigne Chriſti præſagium 2. d
naturalium rerum contemplatio hominem ad Dei admirationem & amorem rapit 30. a
s. Nazarii uita & martyrium 192. b. 221. d
nazianzum urbs Cappadociæ 44. b
Neapolis 11. b
s. Nectarius 131. d
nectarius Epiſcopus Conſtantinopolitanus creatur 48. c
nemauſenſe territorium 79. d
nera mater s. Bernardini 117. a
s. Nerei martyrium 56. b
nero Simeone mago utitur familiariter 57. c
nero Petri uitæ inſidiator 271. c
nero ſuam conficit matrem patris ſororem, & octauiã ſuam uxorem 274. c
nerone regnante docent Petrus & Paulus Romæ 271. b
nerua 57. d
neſtoriana hæreſis 258. b
neſtorius Auguſtalis 8. b
Nicaſius Comes 132. a
nicenum concilium confirmatur, heterouſium Arrianorum condemnatur 8. c
nicea 120. c
s. Nicetius epiſcopus 116. a
nicolaus Biliottus, penè exanimis, ab Antonino priſtino uigori reſtituitur 17. a
nicolaus quartus Pontifex 112. b
nicolaus quintus Rom. Pontifex 120. c
nicolaus quintus moritur 15. c
nicomachus in ipſis tormentis à Chriſto deficit, arreptusque à dæmone miſere perit 95. d
nicomedia Bithyniæ ciuitas 6. b
s. Nicomedis presbyteri martyrium 57. c
Nicopolis 81. a
nilus fluuius 28. d
nilus Epiſcopus ob Chriſtiani nominis profeſsionem igni traditur 25. c
nitria ciuitas 5. c
nitriæ mons 84. c
nitrienſe territorium 5. a
Nocturnæ preces S. Iacobi 2. d
nocturnæ preces Vuironis 37. b
nonna Gregorii Nazianzeni mater 46. a
nonnus præſes Phœniciæ 7. c
noricum Ripenſe 26. a
s. Nortberti Magdeburgenſis Archiepiſcopi uita 165. c
s. Nortberti corpus diu inhumatum iacens, nulli fœtori aut putredini eſt obnoxium 175. a
normannia 43. b

nouiomus uicus 132. d
Numentana uia Romæ 22. 23
numerus duodenarius myſticus 139. d
numeri denarii myſterium 20. a

De Litera O.

OAſis 8. d
obedientia potior aliis bonis operibus 91. d
obedientia Iohannis Damaſceni erga ſeniorem 31. c
obedientiæ uirtutis uis 170. d
obedientiæ & humilitatis ergo ſportulas diuendit Iohānes Damaſcenus 31. c
oblationum in Eccleſiis uſus antiquus 132. b
oblationes in ſanctorum honorem piæ & antiquæ 191. c
oblationes inter miſſarum ſolennia ueteribus conſuetæ 42. b
obliæ nominis interpretatio 3. d
obtrectantes uehementer execratur Pachomius 87. b
occidunt ſeipſas uirgines, ut pudicitiam tueantur 236. a
occidere ſeipſum an liceat, & quid fecerint, quomodo item excuſentur 282. c
ocium literarum ſtudio & orationibus fugat Antoninus 10. d
Octauianus ſe in Romanam ſedem ingerit 265. a
octouiri 14. d
Odo Archiepiſcopus Cantuarienſis moritur, eique Belfinus ſubſtitutus mox uita defungitur 114. a
odo Comes Canciæ epiſcopus Baiocenſis 107. b
odo ſecundus abbas Cluniacenſis 55. a
s. Odulphi Presbyteri uita 193. a
Oedipodis inceſtus 143. d
Officii celebrandi mos in Eccleſiam 64. a
Oilbaldus abbas 123. c
Olei ſacrati atque exorcizati antiquus ritus & uſus & deinc.
oleum de s. Samſonis ſepulcro ſcaturiens, ſanat infirmum 270. d
olympa 273. c
olympus Philippis à Petro ordinatur epiſcopus 273. a
onophrius præceptor S. Bernardini 117. d
opera orationi ſunt auxilio 4. a
opera noſtra quatenus celanda & prodenda 95. a
opibus quatenus utendum ſit 29. d
opſis diſcipulus Pachomii 86. c
Oracula gentilium 51. d
oraham flumen 153. a
orat extenſis manibus Pachomius 89. c
oratio ſereni & tranquilli animi laudata 3. b
oratio in laudem ss. martyrum Cantii, Cantiani, & Cantianillæ 139. a
oratio Gregorii Nazianzeni de amore pauperum 46. a
oratio Gregorii ad Conſtantinopolitanos 47. a
oratio Gregorii Nazianzeni ad Theodoſium Imperatorem 48. c
orationibus ſe mutuis iuuare, pium & Chriſtianū 26. b & ſeq.
ordinatio nulla quæ non ex Eccleſiæ conſuetudine & inſtituto procedit 6. b
ordinerus Anglorum dux 102. d
ordo montis Oliueti 118. c
orientem uerſus orat s. Zenobius 116. c
origenes taxatur 87. b
origeniſtarum errores 82. c
originalis peccati labi minime obnoxius B. Iohannes Baptiſta 255. b
orontes fluuius 10. c
orphici hymni 32. b
oſtienſis uia Romæ 272. a
s. Oſuualdus Epiſcopus Vuigornienſis & Eboracenſis 105. d
Otgerus Leuita 3. c
otho Nicolinus Iureconſultus 15. c
ottho rex Gemmelacenſe inſtitutum confirmat, multiſque priuilegiis donat 122. d
otto Cæſar & eius filius itidem Otto dictus 56. a
Ouis grauiſsima premente ſenecta, interdum tantum ueſcitur Antoninus 12. a
Oximenſis pagus 135. a

De Litera P.

PAchomius uariis dæmonis ludibrijs exagitatus, ſigno crucis ſe muniens, maligni inſultationes uincit 135. d
pachomius caſtitatis amator 84. d
pachomius inobedientem monachum corripit 90. b
pachomius monachi inobedientiam punit 91. d
pachomius monachum mortuum uult ſine pſalmodia, ut animæ conſulatur, ſepeliri, non ut Eccleſiæ conſuetudo infringatur 91. b
pachomii de Origene ſententia 91. d
pachomii inſigne facinus erga defunctum negligentem monachum 91. a
s. Pachomii uita 84. b
pachomij ſumma religio 88. c
B. Pachomii monaſterium inuiſit s. Athanaſius 87. a
padua 198. d
palamon Anachoreta 85. c
paleam flumen Antoninns traijcit 15. c
palæſtina 8. c
pallii uſus antiquus 130. a
S. Pamphili encomium & patria 139. d
s. Pamphili eruditio & ſapientia, item genus & functio 139. c
s. Pancratii martyris uita 18. b
pancratius Tauromenius Epiſcopus.
panis benedicti & ſacrati uſus uetuſtus, uis & efficacia 88. c
pannonia 5. b. 10. c
s. Panſophius à s. Ambroſio excitatur à mortuis 126. b
panuarius epiſcopus 91. a
paphnutius monachus, Antonij diſcipulus 192. a
paphus 63. c
pappus Epiſcopus ibid.
patentibus interdum ut pareat quis, aliquid inuite ſuſcipiendum 45. d
parentium ciuitas 228. c
parricidarum pœna 153. c
paſchalis Papa 166. a
paſchæ ſolenne feſtum 81. d
paſtoris boni exemplum in Antonino 13. c
patauium 14. d
patermythius ob Chriſtiani nominis confeſsionē igni demandatur 25. c
paterna nobilis matrona 116. b
patientiæ laus 3. a
patritius S. Monicæ opera credit in Chriſtum 28. a
patrophilus Arrianus 8. d
patrum ſcripta inuiſa hæreticis 157. d
paulus Conſtantinopolitanus epiſcopus, à ſede depoſitus, Romam uenit 9. a
paulus Epiſcopus relegatur in Cucuſum, & ibi ſtrangulatur 176. c
paulus à Feſto uinctus, Romam in Neronem mittitur 4. a
paulus ut crebro mortuus 178. d
paulus Neronis pellicem conuertit 224. c

paulus prophetis ſuperior 278. a
apauli Conſtantinopolitani Archiepiſcopi uita 175. d
.Pauli Epiſcopi reliquiæ transferuntur 176.
B. Pauli ſententia allegata 7. a
S. Pauli Apoſtoli uita 271. & deinc.
B. Pauli martyrium 95. d
S. Pauli conuerſio deſcribitur 187. b
s. Pauli Apoſtoli ſcripta 272. a
B. Pauli encomium 274. d
s. Pauli labores 276.
s. Pauli encominm 40. d
pauli cum B. Iohanne Baptiſta collatio 278. c
panlina credit in Chriſtũ 145. a 146. d gladio perimitur
s. Paulini ædes conflagrat, nec Modoaldi reliquiæ comburuntur 72. d
s. Paulini Nolani epiſcopi uita 233. c
panlinus Trenirenſis Epiſcopus 138. a
pauper reprehenſibilis monẽdus, oon deſpiciẽdus 256.
pauperum ingens numerus paſcirur 172. a
paupertatis uotum 173. b
peccatum plerique erroneè à n atura eſſe dixerunt 3. a
peccatum ueniale quam grauirer accuſet in ſeipſa Maria Ogniacenſis 237. d
peccati cauſa 3. b
peccati occaſiones non uitare, quam noxium & periculoſum ſit 242. b
peccatis etiã minimis obuiare quam fructuoſum 240. a
pelagia ſeipſam interficiens laudatur 182. d
s. pelagiæ Virginis laus ibi. 184. a
s. Pelagiæ Virginis martyrium 23. d
in Pelagiam amoris uim non ferens, Diocletiani Imperatoris filius ſeipſum gladio enecar 25. a
peregrinatio ad loca ſacra 30. c
peregrinariones ad ſanctorum ſepulcra antiquitus uſitatæ 224. b
pergamius s. Iohannis Silentiarii frater 81. a
pergentina uirgo 147. a
s. Pergentini martyrium 146. d
periurum quendam ob Sacramentum ad tum ulum ſuũ præſtitum S. Auſtregiſilus punir 117. c
perſecutio fidelium à Cirthenſibus 1. a
perſecutio Chriſtianorum ſub Taciano Aegypti præfecto 10. c
perſecutio Eccleſiaſticorum 41. c
perſecutio Tyrannorum 84. c
perſecutio Diocletiani & Maximiani 18t. b
perſecutio Chriſtianorum ſub Diocletiano 202. b
perſecutor Chriſtianorum Selenus 204. a
perſecutio Maximi 204. c
perſecutio Diocletiani Imperatoris 206. b
perſecutio Iuliani apoſtatæ 215. d
perſecutio ſub Veſpaſiano Romano Imperatore 219. c
perſecutio Chriſtianorum Traiani Imperatoris tempore 220. 221.
perſecutio & tyrannis Neronis Imperatoris 221. c
perſecutio Chriſtianorum ſub Maximiano Herculeo & Diocletiano Auguſtis 232. d
perſis 88. d
petrus Apoſtolorum primus, religionis negocio præeſt 4. b
s. Petrus Epiſcopus & martyr 8. d
Petrus Barbus Cardinalis, qui poſtmodum Pontifex Opt. Max. factus, Paolus dictus eſt 15. a
Petrus Epiſcopus ob Chriſtianæ fidei profeſsionem, ignibus tradirur 25. c
petrus ſtamedienſis abbas creatur 38. d
petrus ſtamedienſis, Tarentaſius eligitur Archiepiſcopus 39. b
petrus Archiepiſcopus Tarentaſius imittitur à Papa ad conciliandam pacem inter reges Francorum & Anglorum 42. d
petrus Alexandrinus epiſcopus 46. d
s. Petrus Apoſtolus Plautilam ad fidem conuertit & baptizat 56. d
petrus Alexandriæ Epiſcopus 84. c
s. petrus Exorciſta capite plectirur 146. d
petrus Alexandrinus epiſcopus 221. c
petrus Leo ui Romanam occupat ſedem 173. plurima mala Romæ perpetrar 174. d
petrus magiſter Apoſtolorum 274. d
petri Archiepiſcopi Tarentaſii uita 38. b
petri Archiepiſcopi Tarentaſii ingenii felicitas, diſcendi celeriras, morum maturitas, parentum uita religioſa ibid.
petri Alexandrini temeritas 46. d
s. petri cuiuſdam martyrium 95. d
s. petri Cæleſtini uita, patria, parentes, ſigna fururæ indolis 108. b
petrus diuinitus quid ſentire debeat de innolnntaria pollutione, edocetur 109. b
petrus Cæleſtinus creatur Pontifex Opt. Max. 112. b
petri Cæleſtini in Papatu inſignis humilitas, & uti ſe in eo geſſerit, itemque de eiuſdem coronatione 112. b
petri abbatis ſanctitas, poſt obitum eius, miraculosè ignotis (apud quos reconditus erat) innoteſcit 131. a
s. Petri Exorciſtæ martyrium 145. d
petri Fullonis impietas 188. c
s. petri Apoſtoli uita 271. b
B. petri martyrium 272. a
B. Petri encominm 274. d
petro (dum Chriſtianorum rogatu cedit Roma) obuius fit Chriſtus Dominus 271. c
B Petronius de Petroniis 118. c
petronii obitus 62. c
petronilla uxor Florentii Craſsi, octaui Hollandiæ Comitis 261. a
s. Petronillæ hiſtoria 57. c
s. Petronillæ obitus & funeris inſta ibid.
philippus particeps eſt manifeſtationum Chriſti poſt reſurrectionem 2. d
philippus Rex Franciæ 213. c
philippi Apoſtoli res geſtæ 2. b
philippi Trachiæ ciuitas 8. b
philoſophi cuiuſdam quæſtiones, ſoluit Theodorus monachus 59. d
philoſophi huius mundi à s. Scriptura reiiciuntur 27. b
philoſophia Chriſtiana 30. a
philoſophiæ uirtus ibid.
philoſophiæ ſumma arx, mortem contemnere 27. c
philoſophiæ laus nominiſque etymoligia ibid.
phœnicia 58. d
photini Lugdunenſis Epiſcopi martyrium, & pro Chriſti confeſsione mors 143. c
phrygia 58. b
phthiſi laborat Antoninus 11. a
phygellus Epheſinus à Petro conſtituitur Eps 273. a
pibi uicus 88. d
picenum 16. c
pictaui 137. c
pietas eruditioni coniuncta, quantum poſsit 14. c
pinianus in Chriſtum credir 51. c
pipinus Anſigiſi filius 68. d
pipinus Breuis ibid.
pipinus rex Gallorum 53. b
pipinus dux Francorum 38. a
pipinus dux ut ſe ſub Dagoberto geſſerit 8. d
pipini ducis obitum tota luget Auſtria 68. c
pipini encomion ibid.
pipini regis ad Boniſacium literæ 162. b

piſanus ager 10. d
piſtoria Thuſciæ ciuitas 13. a
piſtorium 10. d
plautilla 56. d
s. Plutarchi martyrium 269. d
pœmenia angeli hortatu ad martyrium contendit ſequens filium 78. b
pœnæ ambitioſorum 249. a
pœnitentia poſt confeſsionem à ſacerdote iniuncta, explenda 41. b
pœnitentia publica expiantur publica delicta, à Ludouico Pio & Theodoſio Auguſto 69. a
pœnitentia ſeptenni, Edgarus rex adulterij peccatum expiat 105. c
pœnitentia homicidarum à ueteribus conſtituta 224. c
pœnitentia cuiuſdam Imperatoris 227. c
pœnitentiam grauem monacho iniungit Pachomius 93. b
pollutionis nocturnæ aliquæ cauſæ, & quando ſacram impediat uel non impediat communionem 109. c
polybii epiſcopi Epiſtola ad Sabinum epiſcopum Conſtantienſem 67. a
pontifici pueri martyrium 145. a
pontificiæ pompæ & ornamenta laudantur, eorumque demonſtratur antiquitas 112. c
pontificis Alexandri oſculatur pedes Quirinus 21. d
poppo Treuirenſis Archiepiſcopus 142. a
s. Porphyrius s. Pamphili famulus 139. c
s. Porphyri martyrium ibid.
porta Appia Romæ 271. c
portarum Carthuſia 263. a
portuenſis uia 52. a
s. Porami cenæ martyrium 271. a
præmonſtraten. templum ædificant 169. d
preces populo Alexandrino publicæ in morem Catholicorum (ut uocant) proceſſuum uiſitatæ 81.
preces cur Deus, etiam in re leuiſsima, exaudiat plerunque 95. d
precum s. Virorum 228. c
pres byter 20. ætatis anno, ordinatur Euentius 22. c
presbyterum ordinat Epiphanius 64. a
presbyterorum aliquot nomina 162. d
s. Primi martyrium 181. b
s. Primitiui martyrium 184. c
proceſsionis ſolennis apud priſcos Chriſtianos cum crucibus uſus 115. b. eiuſdem cũ reliquiis ſanctorũ 204. b
proconeſiæ tabulæ 46. d
prochorus epiſcopus Nicomediæ à Petro conſtituitur 272. d
procliſia uxor patricii cuiuſdam uiri Romæ 200. a
s proculus martyr 63. a
prophetæ Chriſtum prænunciant 261. d
prophetiæ ui puti homines ut plurimum pollent 45. b
s. proſperi Aquitanici epiſcopi Regien. uita 318. b
B. proſperi orationes duæ 258. d
s. protaſij uita & martyrium 221. c
protaſii corpus integrum ex reuelatione diuina inuentum 27. c
purgatorius ignis 15. d
purgatorii pœnis mancipati, iuuandi noſtris orationibus ſuffragiis, ſacrificiorumque oblationibus 238.
purgatorii pœnæ deſcribuntur 247. d
purgatorii ob pœnis afflictas animas, quam ſe grauiter affligat Chriſtina mirabilis 248. a. & deinc.
in purgatorio puniuntur animæ pro peccatorum qualitate 241. b
ex purgatorio animam cuiuſdam liberat s. Lutgardis 211. b

De Litera Q.

Quadrageſima ſancta dicta Athanaſio 8. d
quadrageſimale ieiunium obſeruat Andreas 5. b
quadrageſimale ieiunium tempore Ambroſii obſeruatum 223. b
quadrageſimale ieiunium antiquitus obſeruatum 111. a 168. c
quiriacus 137. c
s. quirici patria ac martyrium 208. c
quirici infantis laudanda in tyrannum rebelio 209. b
quirini martyrium 21. b
s. Quirini Sciſciani martyrium 148. a

De Litera R.

Radegundis monaſterium 248. a
radunt capita ſua Apoſtolus Paulus & alii quatuor 3. c
rais fœmina martyrio baptiſmum ſupplet 271. a
raptores alienorum, puniuntur diuinitus 226. c
rauenna 63. c
recham & Rechabim 4. d
redempta monialis 256. a
reditus eccleſiaſtici ut diſtribuendi 152. b
Rodonen. Eccleſia 114 b
reliquiæ ſanctorum aſſeruantur 17. c
reliquiæ ſanctorum ueneratæ à rege Luſitaniæ 196. a
reliquiæ ss. cur uenerandæ 278. b
reliquiæ s. Febroniæ aromatibus & odoramentis condiuntur 203. d
reliquiæ Lutgardis uirginis miraculis claræ 215. c
reliquiarum loco S. Gangulphi arma aſſeruantur 53. b
reliquiarum contemptores uti puniantur 135. b
s. reliquiarum uiolatores a Deo puniuntur 261. c
reliquiis ſanctorum uim ineſſe, homines ſanandi, ideoque uenerandas eſſe docetur tunica D. Antonini 16. c
reliquiis ſanctorum latens quædam uis ineſt, 13. b
reliquiis non tantum, uerum (quod magis eſt) ipſis etiã rebus, quæ ipſarum contactu fruuntur, miram efficaciam ineſſe 73. a
ex reliquiis s. Modoaldi furtim ſublatis, copioſus manat ſanguis 72. c
reliquiis martyrum ingentes defert honores Theodoſius Magnus Imperator 223. a
ex reliquiis S. Nicolai apparet lac manare 244. d
ad reliquias martyrum, orat Epiphanius 65. a
reliquias ſanctorum debito honore priuare, quam periculoſum ſit 67. c
reliquias ſanctorum debito cultu & honore proſequi, & piũ & antiquum, & priſcis Chriſtianis uſitiſsimum 72. d 31. 22. c
reliquias ſanctorum fugit dæmon 107. b
de reſurrectione carnis Hieracis errores redarguit Epiphanius, ipſeque Hierax linguæ priuatur officio, erroremque fatetur 62. a
Rhaguſinæ eccleſiæ præficitur F. Ioannes Dñicus 31. b
rhetorica quid à philoſophia differat 47. c
s. rictrudis uita 75. a
rictrudis nubit Adalbaldo 75. c
rictrudis proles ibid.
rictrudis Martianen. cœnobium ingreditur 76. b
rictrudis filiæ monaſticam uitam ſuſcipiunt ibid.
rictrudis moritur & coruſcat miraculis 77. b
riſus immodicus uituperatur 124. d
Robertus Salentinus, diſcipulus s. Petri Cæleſtini 113. d
s. Roberti abbatis uita 177. a
roda regularium monachorum cœnobium 166. c
rodora fœmina nobilis 138. d
ruffenſis eccleſia 104. b
s. rogatiani martyrium 123. d

romanæ Ecclæ à Chriſto dictũ, Ego ꝓ te rogaui &c. ibi.
la & Antonia orauit 1. d
romæ Chriſtum primus prædicat Barnabas 187. d
romæ inſigne ob ss. Petri & Pauli reliquias encomium 278. h
romæ extra portã Appã ſacellum dictũ Dñe quo uadis (271. d
s. Romulæ uirginis uita 256. d
s. Romualdi abbatis uita 224. c
roricus Barbarorum 260. b
rotegiacus pagus 133. d
rothomagum 142. a
Ruſeium uilla 42. h
ruffinus diaconus 65. b
ruffus, Thebanus à Petro conſtituitur epiſcopus 273. d
ruſai in Chriſtum credunt 228. a

De Litera S.

Sabas ſanctus moritur, atque poſt obitum Ioanni Silentiario apparet 82. b
ſabaudia 38. d
ſabbati uiolator punitur à Deo 116. b
s. ſabbæ Laura 30. e
ſabelis martyrium 215. d
ſabinus præſes Greciæ, edictum promulgat de ſacrificãdo diis 50. a
ſabinus diaconus 65. a
ſacerdotii dignitas, officiumq́ue quanto cum tremore obeundum 109. b
ſacerdotio qui initiandi 161. b
ſacerdotes in crimine depræhenſi, ad Florentinum epiſcopium deducuntur 14. a
ſacerdotibus coniugium interdictum 156. d
ſacra loca pietatis ergo inuiſere antiquum 19. a
ſacramenti eucharistiæ frequens à martyribus perceptio 2. d
ſacramenta immortalia 86. e
ſacrarum ueſtium in eccleſia uſus 167. d
ſacrificant generales diis humanis hoſtiis 9. a
ſacrificanti ſacerdoti, aranea in calicem delapſa, nil nocet 166. e
ſacrificium ſuiipſius 278. b
ſacrificium offert quotidie Antoninus 11. b
ſacrificia pro defunctis Catholicis celebranda 153. b
ſacrificia ethnicorum Germanorum ibid.
ſacrificia ueteris legis, fuerunt typi nouæ legis ſacrificiorum 20. a
ſacrilega quædam oculorum caligine punitur, mox reſtitutione facta, uiſum plenarie recipit 41. d
ſacrilegus quidam cucullam, quam dum efferre cœnobio conatur, nec poteſt, reſtituit 42. a
ſacrilegus anathemate feritur, nec poteſt diſcedere niſi reſtitutione facta 41. a
ſacrilegi pœna 260. a
ſal exorcizatur 170. d
ſalis benedicti uis 175. d
ſalem conſecrat s. Alexander 22. d
ſalamina 62. c
ſalariania 51. d
ſaliſburgen. oppidum 154. b
ſalomonis templum 71. a
ſaluſtius Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Pontifex 81. b
ſambra fluuius 219. e
a. Samſonis hoſpitum exceptoris uita 268. a
ſanctus diaconus uarijs tormentis affectus, ſecuri cæditur 143. d
ſancti Dei cur poſteris innoteſcere ſua facta uelint 1.
ſancti in Paleſtinam in metalla condemnantur 25. c
ſancti Symphoriani caſtrum 41. b
ſancti non deſunt nobis præſentia ſpiritali 106. c
ſancti urbium ſunt defenſores 179. d
ſancti in cœlis noſtri ſunt memores, & pro nobis orant 32. c probatur idem exemplo Agapij, qui pro Tertulla & Antonia orauit 1. d
ſancti ſunt noſtri propugnatores 223. d
ſancti uiuunt, curamque noſtrarũ rerum gerunt 107. c
ſancti res mortalium probe norunt ibid.
ſancti quid etiam poſt mortem poſsint 121. a
ſancti uiri ſcirpio ac cera, ab igne non læduntur 193. d
ſancti cur plerunque poſt mortem, ſua alis reuelent corpora, terræque mandari cupiant 222. b
ſancti uitã habẽt in patientia, mortẽ in deſiderio 245. c
ſãcti in corpore militãtes, angelis ſunt maiores 274. d
ſanctorum Dei ad martyriũ expeditus animus 1. a
ſanctorũ uitæ cõmemoratio, quid cõmodi ꝑſtet 5. d
ſanctorum ad aras & monumenta munuſcula, precioſas ueſtes aut alia ornamenta offerre, peruetuſtũ 16. d
ss. corpora quanto honore à maioribus, & quibus proceſsionibus in urbes introducta 97. a
ſanctorum acta quam ſtudioſe ueteres conati ſint uindicare ab obliuione ibid. b
ſanctorum geſta ad poſteros tranſmittenda ibid.
ſanctorum feſta quàm officioſe pieq́ue colẽda 108. d
ſanctorum ſepulcra ornare, priſcum 116. a
ſanctorum è tumulis puluetes pietatis ergo accipere, antiquum 121. a
ſanctorum ſpernere præcepta periculoſum 132. d
ſanctorum inuiſere limina, ad eorumq́ue confugere aras & ſepulcra, antiquum & pium 37. e
ſanctorũ martyrũ corpora aromatibus condiũtur 207. a
ſanctorum metuenda patimenta 218. h
ſanctorum inuocatio quam efficax 232. b
ſanctorum uita, Euangelicorum panis fragmentorum nomine, intelligitur 235. d
cur ſãctorũ hiſtoriç tã multos hñt obtrectatores 236. b
ſanctorum honori Deo nihil derogari 255. a
ſanctis uonerẽ pium 108. a
ss. dedicare altaria pium & antiquum 244.
ſanctis non ingratũ, ſuas à nobis reliquias uenerari ibid.
ſanctis quã gratũ ſit ſtatos illis feſtos dies celebrare ibid.
ſanctitas unde naſcatur & confirmetur 208. e
ſanctos inuocare, pium & catholicæ religioni conſentaneum 5. c 16. e
ſanctos honore debito priuare quam graue ſit 107.
ſanctos uiros conuiciari, periculoſum 128. d
ſanctos in Chriſti laudem honoramus 262.
ſanguinis Chriſti ſtilla apparet 175. b
ſaracenorum inſignis ſtrages 68. d
ſchiſma in eccleſia Romana 41. c
in ſchiſmaticum diuina ultio 41. b
ſclaui 68. d
a. Scopilio 131. d
s. Sebaſtiani corpus, Lucina matrona ſepelit 52. a
ſecundinus epiſcopus 1. a
ſolenus tyrannus Diuina ultione miſere perit 203. d
s. Seleuci martyrium 139. e
ſenenſis uras dicta 117. e
s. ſcennes 125. & ſeq.
ſepeliendi ueterum Chriſtianorum ritus 257.
ſeptimianus abbas 15. d
ſequana fluuius 42. d
ſerenus iudex 146. a
a. utriuſque ſereni martyrium 271. a
ſermo B. Petri Damiani, in feſto S. Anthimi mart. 52. a
ſermonis quanta moderatio eſſe debeat, præſertim in monacho 89. c
s. ſeruarius prope Traiectum moritur 80. c
ſeruatii Tungrorum epiſcopi uita 80. b
s. ſeruatii ſepulcrum mira Dei prouidentia nec aquæ nec niuis experitur iniurias 88. d
ſeruilianus credit in Chriſtum 58. a
ſeruire Deo cupientes, à mundo irridentur 242.
ſeua fluuius 13. a

ſeuera ſoror Modoaldi abbatiſſa 71. a
ſeueræ uirginis uirtutes 71. a
ſeueriacum uilla 135. c
ſeuerus Sulpitius ſacram contexuit hiſtoriam 88. d
ſeueri hæreſis 82. d
Siagrius Auguſtuduneñ. epiſcopus 135. c
ſigebertus ab Ariberto rege, ex ſacro fonte ſuſcipitur 75. c
ſigebertus monachus Chronicorum ſcriptor 88. d
ſigeberti regis cædes 180. a
ſigna non eſſe expetenda 71. a
ſilentium Pythagoricum 31. c
S. Simeon canonizatur 143. b
S. Simeonis monachi Treuireñ. uita 141. a
ſimon s. Nicolai abbas 170. a
ſimon abbas Foniacen. 211. b
ſimon Magus laceratur à cane 57. b
ſimonis Magi uita 57. a
ſimonis Magi impietas 271. c Romæ impiæ ſuæ diuulgatæ ſuperſtitiones ibidem dum uolare conatur, in terram corruit, ſicque moritur ibid.
ſimonia hæreſis 229. b
ſimoniacorum quàm difficilis conuerſio, ob obfirmatum in malis animum ibid.
ſimoniacos caſtigat acriter Romualdus 229. b
S. Simplicianus 126. b
s. Simplici Auguſtudunen. uita 157. d
in Sinæ montis monaſterio frumentum miraculoſe augetur 141. d
s. Siſinnij diaconi martyrium 136. c. martyrium 51. a
s. Sixtus 184. d
ſolon legislator 45. a
s. Sophiæ templum extruitur 176. c
mortes ab Antonino exploduntur 14. c
s. Soſimi martyrium 220. d
ſoteris uirginis martyrium 58. d
ſpanydrion locus ſolitariæ habitationis Epiphanii 60. a
ſtamedienſium humanitas laudatur 38. d
ſtamedium 43. d
ſtaurius locus ſepulturæ Acacii 36. c
s. Stephana ardoribꝰ duabus allegata deſcerpitur 84. b
ſtephanus rex Chriſtianiſſ. 5. b
ſtephanns abbas Leodien. 67. d
ſtephanus Papa 68. d
ſtephanus epiſcopus Meten. 73. a
ſtephanus abbas 73. d
ſtephanus epiſcopus Cameracen. 75. a
ſtephanus alius quidam epiſcopus 91. a
B. Stephani oratorium Metis manet illæſum ab incendio 78. a
ſtœchioticus Damaſceni liber 30. b
ſtolam Romæ ab Epiſcopis ferri, priſcis non inuſitatum 104. a
ſturmis abbas 162. a
ſubditi ut regi debeant 47. b
ſulpitius credit in Chriſtum 58. a
ſulpitius Diaconus poſtea Bituricen. Archiepiſcopus 116. a
ſumma quædam fidei Chriſtianæ 51. c
ſunamitidis mulieris encomiũ, & quid p̃figurarit 210. a
s. Syluani Gazæ epiſcopi uita, & aliorum quotũdam ſanctorum martyrum 25. c
ſyluani monachi mira conuerſio 90. d
ſyluani lucus deſtruitur & uaſtatur 51. d
ſyluani ſacrificia 223. c
ſylueſter Papa 9. b
ſyluiniacum 56. a
s. Simphorianus martyr 70. c
ſyneſius 63. c
ſinodus Tyri ubi accuſatur Athanaſius 6. b
ſinodus Sardiceñ. plus quam trecentorum epiſcoporum Occidentalium, Orientalium autem Septuaginta 8. b
ſinodus Conſtantinopolitana 48. a
ſinodns Arimineñ 124. d
ſynodus in Anglia 131. a
ſynodus Colonieñ. contra Euphratam epiſcopum hæreticum 138. a
ſinodus tempore Carolimanni coacta & celebrata eiuſdem canones 154. c
ſinodus Rhemen. 168. a
ſinodus Antiochena 176. a
ſinodus Sardiceñ. 176. b
ſinodus Conſtantinop. contra Macedonium 176. d
ſinodus Chalcedonen. 188. c
ſinodus Nicena 258. b
ſinodum Mediolanen. Conſtantius congregat 9. a
ſiria 8. b
ſirianus dux 81.

De Litera T.

TAbeniſe uicus 85. b
tabernaculi Moſaici myſtica interpretatio 87. c
tres tabernæ 274. b
tabulæ Decalogi poſteriores, nouæ legis typus erant 10. a
tabularum Decalogi priorum effractio, ueteris legis abolendæ typus ibid.
tacianus in miſera egeſtate uitam finit 10. c
taciani ſtatua ignominia ab Alexandrinis afficitur ibid.
tanchelinus hæreticus ſeducit Antuerpieñ. 171. d
tanetos inſula 129. c
tarracina 57. d
tarſus urbs Ciliciæ 23. d
tarſi multi Chriſtiani ac baptizati, Diocletiani iuſſu in carcerem coniijciuntur 23. d
tartarorum in uarias regiones incurſiones 214. c
s Taurecus epiſcopus 116. b
taurinus mons 14. d
s. Teca 273. d
templa uiſitat Antoninus 12. c
templis ſummum honorem uult deferendum eſſe Antoninus 14. c
tentat neminem Deus 4. a
tentatur homo à propria concupiſcentia ibid. b
tentyrorum eccleſia 84. b
terræmotus ingens 30. a
terræmotus in morte Philippi inſolitus 3. a
tetrarchia Herodis 4. d
Thamiſia fluuius 10. c
thammus Theuto conuertitur 227. c
theodorus mira arte ſeruat fratrem de fuga cogitantem 89. d
theodorus uiginti annos natus, docet monachos, quod ægrè ferentes fratres à Pachomio corripiuntur 87. b
theodorus nobilis puer, fit monachus S. Pachomij ibi. c
theodorus Florentinus epiſcopus 124. d
s. Theodorus 127. b
theodori Mopſueſtiæ hæreſis 83. a
s. theodori ſtuditi de s. Ioanne Baptiſt. oratio 251. a
theodoſius Imperator orthodoxus 47. a. 176. d
Theodoſij Imperatoris erga Gregorium beneuolentia 44. c
theodoſij Imperatoris ad Epiphanium literæ 65. d
s. Theoduli martyrium 21. b
theognis 7. a
theognoſtus 66. a

theologia Grecorum erronea 30. a
theophilus Alexandrinus Epiſcopus. 60. b
theſſalonica 47. a
thietmarus abbas Helmuuardiceu. 67. d
thinus flumen 33. b
thomas Aquinas 16. a
Tiberina oſtia 27. c
S. Tiburtius martyr 146.
tiburtius tyrannus ibid.
toloſa 75. a
tornacen. barbari mores & ad fidem conuerſio 179. b
torneamentorum ludus 238.
totila Gotthorum rex 127. d
Traianopolis 49. c
traianus Imperator 58. a
tranſſubſtantiatio 106.
trecorenſis urbis epiſcopus 114. b
treuiris Galliæ Metropolis 62. a
treuiris Belgicæ Galliæ adſcribitur 137. c
tribunus martyr 79. d
trina ſignatio myſtica 64.
trinitatis myſterium Bibiano Acacius enodat 38.
S. Trudonis oppidum 247. c
tryphon moritur 59. a
Tuba ductilis 53. a cornea ibidem
tube menſis 87. e
tumen ciuitas, alias Tunem ſeu Tunetum 14. d
tungrenſis epiſcopatus Traiectum transfertur 88. d
tuſcia 41. d
turela, Iouis templum 65. a
Tyanæ Cappadociæ ciuitas 45. d
tyberianus 77. b
tyberianum terret angelus 79. a
tyberis 51. d

De Litera V.

VAlencenæ 103. d
Valens Arrianus Imperator 125. d
ualens conatur Arrianorum prouehere impietatem 10. b
ualens perſequitur Catholicos 50. b
ualens Antiochiæ uexat orthodoxos 10. c
s. ualentis diaconi Hieroſolymitani martyrium 139. c
ualentiniana hæreſis 67. a
ualentinianus Imperator 9. c
ualentinianus in ſocietatem imperii admittit fratrem Valentem ibid. d
ualerianus præſes Tyrannus 206. b
s. Valeriæ martyrium 223. c
s. Valerius 138. b
uallo caſtrum 131. d
uanæ gloriæ cupiditas caſtigata 94. b
uanæ gloriæ contemptus laudabilis 241. d
uandalica perſecutio 232. b
uantſumu fluuius 129. c
uarennæ 53. b
uarlarenſe monaſterium 171. a
uaſconia 75. b
Velari uirgines antiquum 68. c
uelari uirgines tempore Antonini conſuetum 13. b
ueneficæ cuiuſdam malitia 41. b
ueneficos & ariolos neceſsitatis tempore, adire ac ſciſcitari, impium ibid.
uenerandæ pleræque res non quatenus tales, ſed quatenus habentis eas, res ſunt 19. a
ueneris templum in monte Caluariæ á gentilibus ædificatur 18. c
uenerius eremita 253. c
Venetiæ 14. d
uerbum Dei, cibus dicitur 1. d
uerbum Dei panis angelorum 9. a
uercellina porta 36. d
ueromanduorum oppidum 76. c
ueronica uirgo 59. d
uerſa fluuius 179. a
ueſtæ uirgines Romæ 57. c
ueſtia ciuitas 112. a
ueſtimentorum faſtus repræhenditur 12. a
ueſtiũ indecorus cultus ab Antonino uituperatur 14. c
ueſtibus ſacris quæ reuerentia competat 104. c
ueſtes ſacras Benedicit Antoninus 52. d
uhogn Traiecteñ. epiſcopus 122. d
uia uirtutis qualis ſit 2. b
uia Latina Romæ 49. c
s. Victor ſecuri percutitur, atque ex eius uulneribus lac cum ſanguine promanat 260. a
s. Victoris martyrium 83. b
s. Victoris Mauri martyrium 36. c
uictorini epiſtola 57. c
uictorini cædes, ſepultura, & baſilica eius in honorem condita ibid. d
uictorius dux prope Romam urbem occiditur 37. a
uicturium monaſterium 98. a
uidualis continentiæ fructus 68. c
uienneñ. Diœceſis, poſtmodum Mauritiis dicta eſt 38. b
uiennenſium urbs 52. d
uiennenſium clades ibid.
uigiliæ monaſticæ 39. b
uigiliæ obſeruantur in eccleſiis in ſanctorum feſtis 37. a
Vigiliæ nocturnæ 226. a
Vigiliæ natalis Apoſtolorum 278. d
uigiliarum celebratio antiqua 52. d
s. Vincentij martyris reliquiæ aſſeruatæ 97. d
uincula Petri oſculatur & Alexandri bonas Balbina 21. c
uindocineñ pagus 134. c
uino modico utendum monet Lucinam matronam s. Sebaſtianus 52. a
uirga Aaronis typica 20. a
uirgilius epiſcopus 130. a
uirginalis continentia laudata 76. a. 56. c
uirginitas nuptias Chriſti & Eccleſiæ condecorat ibi. d
uirginitatis amiſſæ & matrimonii incommoda 56. b
uirginitatis patronus angelus ibid. d
uirginitatis ſeruandæ cauſa quæ ſe puellæ peremerint 182. d
uirgo diuinitus lac præbet 247. d
uirgo quæ manet in coniugio 235. b
uiſitare ſanctorum templa pium & antiquũ 238. 239.
uiſurgis flumen.
uita beata in cælis 16. d
s. Vitalis martyrium 223. b
s. Viti pueri martyrium & miracula 206. b
uitia induunt uirtutum ſpeciem 142. b. c
uitiis á quibus impugnamur, cur non ſtatim ac ſatis reſiſtamus 89. b
uitulus ueteris legis typicus 20. a
uiuilus Parauieñ epiſcopus 154. b
ultannus abbas 76. c
ulysbona ciuitas ab Vlyſſe condita 195. c
unctio extrema ſeu oleum ægrotorum 4. b
unctionis extremæ ſacramentum ſumit uicinus morti Antoninus. 15. d
unctionis extremæ ſacramẽto moriẽtes ſe muniũt 108. a
unctionis extremæ præclare uirtutes 243. b
uoluſianus Paleſtinæ præfectus 194. c
uotum parentum pro liberis 44. b
uotum uirginitatis 201. b
uota religioſorum quæ nam ſint 10. 11. d
uota ſanctis præſtita 16. d

uota explenda 260. d
Vrbanus VI. pontifex 10. e
urbanus præſes à Deo punitur 140. d
urbanus Tarſen. à Petro conſtituitur epiſcopus 173. a
urbicius S. Liphardi diſcipulus 147. d
urbinas 120. b
S. Vrſicini martyrium 223. b
Vienna 143. c
uuag flumen 5. e
uualameris Oſtrogotthorum rex 88. d
uuarinbertus Suueſsionis epiſcopus abutitur monaſte-
tij rebus 180. e
uuilhelmus Angliæ 107. c
uuinbertus abbas 151. a
uuinberrus Archimandrita ibid.
s. Vuironis epiſcopi Scotiæ uita 37. b
uuirone utitur Pipinus loco confeſſarij 38. a
uuitmaris prædium 138. d
S. Vulmari abbatis uita 219. a
uuolfhardus abbas 150. c
Vxorem fratris defuncti, ducit ſuperſtes frater in Anglia 185. d

De Litera X.

X literæ myſterium 511. a
Xantenſes 97. a
xantenſibus concionatur Nortbertus 166. b
xantippe ad Chriſtum conuertitur 174. b
Xenocrates 12. a. b

De Litera Z.

Zachariæ Papa 68. d
zachariæ Romani Pontificis ad Bonifacium literæ 156. 157.
zachariæ uerba citantur 48. c
zachæi mira abſtinentia 94. b
zeno imperator 81. a
zenobius ſubdiaconus factus, mox creatur Archidiaconus Florentinus 125.
S. zenobius inuiſitur à s. Ambroſio 93. b
s. zenobius contra iulianum apoſtatam publice concionatur 125. b. e
s. zenobii Florentini archiepiſcopi uita 154. b
zenobij obitus, morientis ad ſuos oratio, corporis translatio, ac denique præclara poſt mortem miracula 126. a & deind.
zephyrirarum urbs 204. e
zephyrinus pontifex Romanus 272. a
zioncellus fluuius 80. a
zobor monaſterium 4. d
zoerardus fit monachus & Andreas nominatur ibid.
zoerardi confeſſoris & eremitæ uita ibid.
zozimas abbas ibid.

FINIS.

DE SANCTO MARIANO LECTORE ET IACOBO DIACONO.

MARTYRIVM SS. Mariani Lectoris & Iacobi Diaconi, præclarè conſcriptum ab eo, qui interfuit. Eſt perantiqua hiſtoria & lectu digna. Etſi autem in Aprilem, non in Maium, horum martyrum natalis incidit, tamen ne lector tam egregia fraudaretur, quam tũ necdum inueneramus, maximè cùm vltimo Aprilis die eorum in Martyrologijs mentio habeatur, quo die nos non niſi Epitomen, cuius hiſtoriæ poſuimus, hoc loco putauimus collocandam, qui proximè ad Maij initium accedit.

30. April.

QVOTIES aliquid beatiſsimi Dei martyres, feſtinantis ad promiſſa regna cœlorum, chariſsimis ſuis uerecundius mãdant, memores ſunt humilitatis, quæ ſemper in fide ſola facere ſolẽt maiores: & quanto modeſtius petierunt, tanto efficacius impetrauerunt: & nobis hoc prædicandæ gloriæ ſuæ munus teſtes Dei nobiliſsimi reliquerunt: Marianum dico, unum ex dilectiſsimis fratribus noſtris, & Iacobum, quos ſcitis præter communem ſacramenti religionem uitæq; ſocietatem, domeſticis affectibus inhæſiſſe: qui contra ſæuientes ſeculi preſſuras & gentiles impetus habituri tam ſublime certamen, prælium ſuum, quod inſtinctu ſpiritusſancti inierunt, in notitiam fraternitatis per nos uenire iuſſerunt: non quod in terris uellent coronæ ſuæ gloriam prædicari, ſed ut præcedentibus experimentis, multitudo plebis & Dei populus ad exẽplũ fidei poſſet amari. Quis .n. dubitet, q̃ nobis in pace uitæ coitas fuerit, qñ nos ĩdiuidua dilectione uiuentes unà, tp̃s perſecutionis inuenerit? Nã pergebamus in Numidiã ſimul, ut ſemper anteà, ſocio pariq; comitatu uiam ingreſsi, quæ nos ad exoptatum fidei & religionis obſequium, illos iam ducebat ad cœlũ.

Habes hinc hiſtoria huius certam fidem.

Et uenerunt in locum, qui appellatur Muguas cui eſt Cirthenſis Coloniæ ſuburbana uicinitas: in qua tunc maxime ciuitate, gentilium cœco furore, ex officijs militaribus perſecutionis impetus, quaſi fluctus ſeculi tumeſcebant, & auidis faucibus ad tentandam fidem iuſtorum, rabies diaboli infeſtantis inhiabat. Vndè Marianus & Iacobus Beatiſsimi martyres, certiſsima & exoptata diuinæ in ſe dignationis ſigna tenuerunt, qui in ea ragione, in qua perſecutionis tempeſtas turbulentius fureret, hora iam maturãte ſua, Chriſto gubernante, ad ipſum coronæ locum direxerunt ueſtigia. Nanque omnes dilectos Chriſto, cruenti & cæcati Præſidis furor per militares manus requirebat. Nec in hos ſolos crudelitatis exercebatur inſania, qui in ſuperioribus perſecutionibus inconcuſsi Deo uiuerent: ſed in illos quoq; manum diabolus inſatiabilem porrigebat, quos iamdudum in exilia ſubmotos, & ſi nõ ſanguine, mẽte iã martyres, ferox Præſidis amẽtia coronauit. In his ab exilio perducebant ad Præſidẽ Agagius & Secundinus ep̃i, p̃dicandi ambo ſpãli dilectione, alter ẽt carnalis continentiæ ſanctitate. Perducebantur, inquã, nõ à pœna, ſicut Gentilib. uidebat, ad pœnã, ſed à gloria potius ad gloriã, à certamine ad certamen aliud: ut qui captiuos à ſeculi põpis in obtinendo Chr̃i noĩe ſubegiſſent, ẽt mortis aculeos conſummatæ fidei uirtute calcarent. Neque .n. fas erat, ut tardius q̃rerent in terrena colluctatione uictoriã, quos iam Dñs ſecum habere properabat. Et contingit, ut fratres Agapius & Secundinus, ex illuſtri ſacerdotio martyres glorioſi, ĩ eo tranſitu, quo ad beatum paſsionis ſuæ prælium, Præſidis quidem tẽporanea poteſtate, ſed Chriſti electione pergebant, noſtrum interim dignerentur hoſpitiũ. Quibus tantus inerat ſpiritus uiuificationis & gratiæ, ut tam ſanctis & præclaris Dei teſtibus iam parum eſſet, q̃ ipſi martyrio precioſum ſanguinẽ deſtinaſſent, niſi etiam alios martyres fidei ſuæ inſpiratione feciſſent. Horum tanta charitas fuit & tanta dilectio, ut licet taciti poſſent iam deuotæ & obſtinatæ uirtutis exẽplis fidem fraternitatis extruere, tamen ad ſtabilitatem perſeuerantiæ latius conſulentes, pectoribus noſtris rorem tractatus* ſalutarius infunderent. Neque enim tacere poterant, qui Dei ſermonem uidebant. Nec mirum, ſi paucis illis diebus tam largè noſtrum omnium mentes eorũ tractatus ſalubris animauit, in quibus iam Chriſtus, micante gratia, de proxima paſsione fulgebat. Denique ita proficiſcentes illi, Marianum & Iacobum exemplo & magiſterio ſuo diſpoſitos reliquerunt, ut recentiſsima gloriæ ſuę ueſtigia dimitterent ſecuturis illorum uiam. Dum enim biduum fluxerat, eccè Marianum & Iacobum chariſſimos noſtros ſua palma quærebat, nec, ut alijs in locis, unus hoc aut alius ſtationarius miles agebat ſubcenturio. Nam uiolenta manus & improba multitudo ſic ad uillam, quæ nos habebat, quaſi ad famoſam ſedem fidei conuolarat. O exoptandi nobis incurſio. O felix & digna exultatiõe trepidatio. Sic quidem ad nos uentũ eſt propter hoc tantum, ut Dei dignationem, Mariani & Iacobi iuſtus ſanguis expleret.

Colonia Cirthẽſis.

Perſecutionis immanitas.

Agapius & Secundinus Epiſcopi, quos Martyrologia habẽt. 29 Aprilis.

** ſalutaris.*

Vix hoc in loco poſſumus, fratres dilectiſsimi, gaudia cumulata frenare: qui alios ante biduum ad ipſum paſsionis exitũ à noſtris amplexibus miſeramus, alios adhuc nobiſcum futuros martyres habebamus. Quos cum iã matura dignatione fortis Deus quæreret, etiã nos aliqua fraternæ gloriæ pars perſtrinxit, q̃a pertrahebamur à Muguis in Cirthẽſem Coloniã. Sequebant̃ aũt chariſsimi nobis, & ad palmam paſsionis electi, quos & noſtri amor ducebat, & Chr̃i matura di-

ra dignatio. Ità miro mō & immutato pergēdi ordine, ſequebanť illi, qui fuerant anteceſſuri. Deniq; illis non fuit longa dilatio. Nanq; dū nos exultandus adhortantur, ſe quoq; Chriſtianos eſſe liberiori gaudio prodiderunt. Mox interrogati, cum in fortiſsimos nominis Chriſti confeſsione perſtarent, deducuntur in carcerē. Tunc atteotantur numeroſis duriſq; cruciatibus per ſtationarium militē, iuſtorū piorumq; carnificem, adhibitis in auxilium crudelitatis eius centurionum & Cirthenſium magiſtratibus, hoc eſt, diaboli ſacerdotibus, tanquam membrorum laceratione frāgeretur fides, cui cura corporis nulla eſt. Et Iacobus quidem, ſicut erat in uirtute fidei ſemper auſterior, qui & infeſtationes iam ſemel uariæ perſecutionis euicerat, affectauit ſe, non Chriſtianum tantum, ſed Diaconum confiteri: Marianum autem fecit tormentis obnoxiū, quòd ſe, Lectorem tm̄, ſicuti erat, fatebatur. Quænā illa tormenta, q̄ noua q̄ diaboli uenenato ſenſu & deijciendi artibus exquiſita ſupplicia? Pependit Marianus ad uulnera, & quæ martyri etiam in ipſis lacerationibus affuit gratia, ſic tortus eſt, ut illum exaltaret & pœna. Nexus antē, qui pendentem gerebat, non manus, ſed ſummos apices pollicum uinxerant, ſcilicet ut digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris cæteris laboraret. Addita etiam pedibus iniuſta pōdera, ut diſcordantibus pœnis utrinque diſtracta, & uiſcerum conuulſione reſoluta, de neruis ſuis totius corporis cōpago penderet. Nihil egiſti iuxta tēplū Dei, iuxta Chriſti cohæredē nequitia gentilis. Suſpendideris licet mēbra, cōcuſſeris latera, diuulſeris uiſcera: Marianus nr̄ ī Deū fidēs, quantum corpore patiebatur, tantū mente creſcebat.

Marianus & Iacobus ducuntur in carcerē, & dirè torquētur.

Immanes cruciatus.

Victa denique feritate torquentium, curſus in carcere de triumpho ſuo multum lætatus includitur, ibique cum Iacobo & reliquis fratribus gaudium uictoriæ Dominicæ frequenti oratione celebrauit. Quid nunc gentiles creditis Chriſtianos ſentire carceris pœnas, & ſeculares horrere tenebras, quos manet gaudium lucis æternæ? Spiritus cum fida ſpe uenientis gratiæ cœlos mente complexus, ſuis iam nō intereſt pœnis. Secretam licet ſupplicijs quæratis & abditam ſedem grauesque antri caligantis horrores, domumque tenebrarum, fidentibus in Deum nullus ſqualidus locus, nullum tempus triſte ſentitur. Fouet illos, Deo patri dicatos, fraternitas Chriſti diebus ac noctibus. Et enim Marianus poſt illam uexationem corporis altius in ſoporis tranquilla reſolutus, quid diuina dignatio ad fiduciam ſpei ſalutaris oſtenderit, expergefactus ſic ipſe nobis narrauit: Oſtenſum eſt, inquit, mihi fratres tribunalis excelſi & candidi nimium ſublime faſtigium, in quo ad uicem unus præſidebat. Illic erat cataſta non humili pulpito, nec uno tm̄ aſcenſus gradu, ſed multis ordinata gradibus, & longè ſublimis aſcenſus. Et admouebanť confeſſorū ſingulæ claſſes, quas ille iudex ad gladium duci iubebat. Tū exaudiī mihi uox clara & imenſa, dicētis: Marianū applica. Et aſcendebā in illā cataſtā: & ecce ex īprouiſò mihi, ſedens ad dexterā eius iudicis, Cyprianus apparuit, & porrexit manū, & me leuauit ī altiorē cataſtæ locum, & arridens, dixit: Veni, ſede mecū. Et factū eſt, ut audireť aliæ claſſes, me quoq; aſsidēte: & ſurrexit ille iudex, & nos ducebamus eū ad p̄toriū ſuū. Iter aūt nobis erat ꝑ locū pratis amœnū, & uiridantiū nemorū læta fronde ueſtitū, opacū cupreſſis ſurgentibus in excelſum, & pinnis pulſantibus cœlū, ut putares eū locū, ꝑ oēm circuitus ambitū, lucis uirētibus coronatū. Sinus aūt in medio per lucidi fontis uberantibus uenis & puris liquoribus redūdabat. Et ecce ſubitò ab oculis nr̄is ille iudex receſsit. Tunc Cyprianus ꝑhialā, q̄ ſuper marginē fontis iacebat, arripuit, & cū illam de fonte i mpleſſet, hauſit, & iterū implens, mihi porrexit, & libenter bibi. Et cū Deo gratias agerem, excitatus, inquit, mea uoce ſurrexi.

Viſio S. Mariani.

Item S. Iacobi uiſio

Tūc Iacobo quoq; in recordationē rediјt, q̄ ſibi hāc ſignificaſſet coronā diuinæ dignationis oſtenſio. Nā ſuperioribus diebus, cum eiuſdem carrucæ uehiculo Marianus & Iacobus, & cum his ego, uiam communiter caperemus, ad medium ferè diem, inter illa itineris confragoſa, mirabili & alto ſopore correptus, poſtquàm à nobis interpellatus & excitatus eſt, euigilauit: Perturbatus ſum, inquit, non ſine gaudio meo fratres, ſed & uos mecum gaudere debetis. Vidi, inquit, iuuenem inenarrabili & ſatis ampla magnitudine, cuius ueſtitus diſtinctus erat in tantum candida luce, ut oculi in eum conſtanter uidere non poſſent: cuius pedes terram non calcabant, & uultus oris ſuper nubes erat. Is cum tranſcurreret, unam tibi Mariane, & unam mihi, zonas purpureas in ſinus noſtros iaculatus eſt, & ait: Sequimini me citò. O quietem, uigiliis omnibus fortiorem. O quietem, in qua feliciter dormit, quiſquis in fide uigilat, quæ terrena tantum membra ſopierat; quoniam uidere Deum, niſi ſpiritus, non ualebit. Quantum exultantes, quamque ſublimes animos martyrum eſſe credendum eſt, quibus in ſui nominis confeſsione paſſuris, & audire Chriſtum ante contingit, & uidere offerentem ſe ſuis quocunque tempore? Non fuit impedimentum uehiculi promouentis inquieta iactatio, nec dies medius, qui ſub calore tunc fulgebat Solis. Nulla noctis expectata ſecreta ſunt; nouo genere gratiæ martyri ſuo Dominus nouum opus uiſionis elegit: nec in unum aut in alium fuit iſta dignatio. Nanque Aemilianus, quamuis equeſtris ordinis haberetur, ad quinquageſimum prope ætatis annum carnis continentia peruenerat, continuatis in carcere gemina ſuperpoſitione ieiunijs, & orationibus ſæpè repetitis, per quas deuota mens paſta, in alium diem & ſacramento Dei parabatur: in ſomnum media die reclinatus, quiete diſcuſſa, talia nobis ſuæ uiſionis patefecit arcana: *Perducto me, inquit, de carcere, homo gentilis, hoc eſt, frater meus carnalis occurrit. Is res noſtras admodum curioſus inſultabunda uoce perquirit, ſciſcitans, quatenus nos pœnalibus tenebris in illis, & inedia carceris haberemus. Cui reſpondi: Milites Chriſti & in tenebris clariſsimam lucem, & in ieiunio cibum ſaturabilem, Dei habere ſermonem. Et cum hæc audiret: Scitote, inquit, quòd nos, quicunque in carcere habemini, ſi obnixè perſtabitis, maneat pœna capitalis. At ego, qui uerebar nè compoſitum luderet fraude mendacium, confirmare uotum meum nolui: Verè, inquam, patiemur omnes? At ille rurſum affirmans, dixit: Gladius uobis & ſanguis in proximo eſt. Sed uelim ſcire, an omnibus uobis, qui uitam cōtemnitis indiſcretè, æqualia munerum cęleſtium præmia rependantur. Cui reſpondi: Non ſum idoneus tam magnæ rei proferre ſententiam. Attolle, inquam, ad cœlum oculos: iam uidebitis innumerabilem turbam micantium ſiderum. Nunquid ſtellæ omnes pari luminis honore præfulgent? Et tamen omnibus lumen eſt. Ad hæc ille iterum, quid interrogaret, inuenit. Ergo ſi qua diſcretio eſt, inquit, qui ueſtrum ſunt in promerenda Dei uoluntate potiores? Nimirum, inquam, præ cæteris duo, quorum nec tibi dicenda, & Deo nota ſunt nomina. Illo acrius incumbente, atque perſcrutante moleſtius: Hi ſunt, inquam, qui quo difficilius & tardius uincunt, glorioſius coronantur. Et propter hos ſcriptum eſt: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, & cæt.

Aemilianus martyr.

** Producto.*

Viſio Aemiliani.

Matt. 6.

Poſt has oſtenſiones in carcere diebus pauculis cō morati,

morati, perducuntur in publicum, ut eos Cirthen-
ſium magiſtratus, eulogio confeſsionis ſuæ honora-
ros, tranſmitteret cum parte damnationis ad Præ-
ſidem. Et eccè unus è circunſtantibus noſtris, om-
nium in ſe gentilium cõuertit oculos, quòd iam per
gratiam proximæ confeſsionis Chriſtus in ore eius.
& facie relucebat. Cumque ex eo turbulentis & fer-
uentibus animis quæreretur, an eiuſdem & ipſe eſſet
religionis & nominis, rapuit tam dulcem promptiſ-
ſima confeſsione comitatum. Sic eulogijs ſuis bea-
ti martyres, plures Dei teſtes, dum ipſi ad marty-
rium parantur, acquirunt: & iam tranſmiſsi ad Præſi

Hoſpitia Chriſtianorũ, carceres.

dem, negocioſum ac difficile iter cum uoluntate pro
perauerunt. Tunc eos Præſidi admotos, iterum Lam-
beſitanus carcer accepit. Hæc enim ſola apud genti-
les hoſpitia iuſtorum. Iterum per dies plurimos ef-
fuſione ſanguinis tranſmittebatur ad Dominum nu-
meroſa fraternitas, nec peruenire ad Iacobum & Ma
rianum Clericorumque uictimam rabies inſanientis

Nota multã cædem Chriſtianorum.

Præſidis poterat, laicorum tam multis occupata uul-
neribus. Nam ita inter ſe noſtræ religionis gradus ar-
tifex ſæuitia diuiſerat, ut laicos à clericis ſeparatos,
tentationibus ſeculi & terroribus ſuis putaret eſſe
ceſſuros. Ergò chariſsimi noſtri & fideliſsimi milites
Chriſti, cæterique de Clero, cõtriſtari aliquantulum
cœperunt, quòd Laicis certaminis ſui laude perfun-
ctis, ſerueretur ſibi tam lenta & tam ſera uictoria.

Agapius martyr.

Tunc Agapius, qui iamdudum martyrio ſuo conſum
matæ fidei ſacramenta perfecerat, qui & ipſe, cum
pro puellis duabus Tertulla & Antonia, quas ſibi cha
riſsimas ad uicem pignorum diligebat, repetitis fre-
quenter precibus oraret, ut ſecum & illæ Dei digna-
tione martyres fierent, retulerat meritorum ſuorum

Alia Iacobi uiſio.

tali reuelatione fiduciam: Quid aſsiduè petis, quod
una oratione meruiſti? Is ergò Agapius agenti Iaco-
bo in carcere per tempus quietis apparuit. Nam ip-
ſa, inquit, nocte Agapium noſtrum uidebam inter
omnes alios lætiorem, quos unà nobiſcum Cirthen-
ſis carcer incluſerat, ſolenne quoddam & lætitiæ ple
num celebrare conuiuium. Quo cum ego & Maria-
nus quaſi ad agapen ſpiritu dilectionis & charitatis

Gemini cum matre paſſi.

raperemur, cucurrit obuius nobis puer, quem con-
ſtabat eſſe alterum ex geminis, ante triduum cum ma
tre paſsis, corona roſea collo circundatus, & in ma-
nu dextra palmam uiridiſsimam præferens. Et, Quò
properatis, inquit? Gaudete & exultate: cras enim no
biſcũ & ipſi cœnabitis. O Dei magna in ſuos & præ-
clara dignatio. O uerè paterna pietas in Ieſu Chri-
ſto Domino noſtro, qui dilectis ſuis & indulget tam
larga beneficia, & clementiæ ſuæ numera præſtatu-
rus ante declarat. Dies à uiſione primus illuxerat, &
iam promiſsis Dei ſententia Præſidis ſeruiebat: quæ
Marianum & Iacobum & cæteros clericos, tandem
patriarchis cum gloria redditos, è preſſuris ſeculi ſen
tentia animaduerſionis emiſit. Et perducti ſunt ad
coronę locum, qui riparum collibus hinc & indè ſub
limis, media fluminis conualle ſubſederat, ſed & ſpe-
ctaculo erat celſa utrinque altitudo aggeris. Alueus
ipſe medio ſinu fluorem beati ſanguinis hauriebat.
Nec deerat utriuſque ſacramenti genus, cum & ba-

Baptiſmus ſãguinis & fluminis.

ptizarentur ſuo ſanguine, & lauarentur in flumine.

Mira tunc ibi cernere poſſes & exquiſita compen-
dia ſæuiendi. Nam cum manum carnificis gladiumq;
ipſum, tot ceruicibus debitum, numeroſus iuſtorum
populus urgeret, artificis feritas diſpoſitas agmi-
num ſeries in ordinem dirigebat, ſcilicet ut ſacrile
gi percuſſoris ictus, uelut impetu quodam furo-
ris pia colla percurreret. Deindè, ut ne expectabile
fieret cruentum illud & barbarum miniſterium, hác
ſibi expeditionem ſceleris inuenit. Nam ſi uno in lo
co percuſſorus ipſe cõſiſteret, immenſam ſtruem cor-
porum cumulus aceruaret, & ipſum denique ſpatiũ
tanta ſtrage completus alueus denegaret. Tunc ocu-
lis ſub ictu fieri de more uelatis, nullæ tamen aciem
liberæ mentis clauſere tenebræ, ſed largus atque inæ
ſtimabilis ſplendor immenſæ lucis affuit. Nam pleri-
que cum proximis atque aſsiſtentibus ſibi fratribus,
quamuis in uiſum carnalis aciei pars non pateret, ui-
dere ſe tamen & mira quædam loquebantur, quòd ſi-
bi apparerent equi deſuper, niueo colore candentes,
inueherentur iuuenes candidati. Nec deſuere ex eo-
dem martyrum numero collegarum quidam, qui re-

Mariani prophetia.

uelationem atteſtarentur auribus, & ex auditu æquo
rum ſtemitus ac ſonos recognoſcerent. Ibi & Maria-
nus, prophetico ſpiritu iam repletus, fidenter ac for-
titer prædicabat proximam iuſti ſanguinis ultionẽ,
uariaſque ſeculo plagas uel de cœli iam culmine mi
nabatur luem, captiuitatem, famem, terræque mo-
tus, cynomiæ uenena crucianti. Qua prædicatione
non tantum gentilibus inſultabat fides martyris, ſed
etiam fratribus uigorem æmulandæ uirtutis & quaſi
claſsicum præcinebat, ut inter tantas ſeculi plagas iu

Matris Mariani uirilis animus.

ſtis Dei tam bonæ atque piæ mortis raperetur occa-
ſio. His peractis, Machabæico gaudio Mariani ma-
ter exultans, & paſsione perfecta iam ſecura de filio,
non illi tantum cœperat, ſed & ſibi, quæ tale pi-
gnus ediderat, gratulari. Complectabatur in filij cor-
pore ſuorum uiſcerum gloriam, & in ipſa ceruicis
uulnera, frequens oſculum pietas religioſa figebat.
O te meritò Mariani, ò te beatam & filio tuo matrẽ
& nomine. Quis in ea tanti uocabuli felicitatem cre
dat erraſſe, quam ſic uteri ſui fœtus ornauit? Inæſti-
mabilis uerò Dei omnipotentis & Chriſti eius in
ſuis miſericordia, qui fidentes in ſuum nomen, non
ſolum gratiæ dignatione confortat, ſed & ſanguinis
redemptione uiuificat. Nam quis digna æſtimatione
poſsit eius beneficia metiri, qui in hoc paterna indul
gentia ſemper operatur, ut in nos hoc ipſum quo
Dei noſtri ſanguine rependi credimus, conferatur?
Cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum,
Amen.

COMMENTARIVS RERVM geſtarum Sancti Apoſtoli Philippi, Auctore Simeone Metaphraſte.

Maij 1.

DEI uerbum, quod cum patre eſt
æternum, & caret tempore, uo-
luit aliquando fieri ſicut nos, &
uenire ſub tempus, propter la-
pſum noſtræ naturæ. Hinc factũ
eſt, ut uirginis carne circunſcri-
beretur, & id quod aſſumpſerat,
Deum redderet communicatio-
ne. Cum autem eius cum corpore aduentu, omnibus
acquirente ſalutem, oporteret eum habere ſpectato-
res diuinæ illius & ineffabilis diſpenſationis, & parti
cipes myſteriorum: ut uniuerſo generi per ipſos ſup-
peditaret affatim reuocationem: poſtquàm per totã
finitimam, & quæ circum Iordanem ſita erat, regio-
nem peruaſiſſet Iohannis prædicatio data antè fuiſ-
ſet gratia ſpiritus, & multi ab illo baptiſmum accepiſ *Mat. 5*
ſent, quo tempore meus quoque Chriſtus fuit bapti-
zatus, mitteos uerſari in ciuitate idem Dei uerbum,
quod comprehendi non poteſt, (uerſabatur enim *Iohã. 1*
Hieroſolymis) degit in Galilæa. In ea aũt agebat Phi
lippus ille admirabilis, qui erat quidem ex Bethſal-

da ciuitate Andreæ & Petri, tunc uerò aderat in Galilæa: qui ſtatim ab ineunte ætate traditus eſt à parentibus, erudiendus diſciplinis.

Cum autem rectè fuiſſet educatus, & in omni laudabili diſciplina iam inſtitutus eſſet & eruditus, libros perlegit Moſaicos, & quæcunque fuerant prædicta de Chriſto myſteria, imbuit: quemadmodũ nouiſſimis tẽporibus ſit uenturus, & ſit oĩbus cõiter ſalutẽ diſtribututus. Ijs enim, qui tunc erudiebant, nõ erat *Ibidē.* permiſſum, diſcipulos in alia erudire doctrina, niſi libros Moſis prius legiſſent. Cũ ergo ueniſſet Ieſus in Galilæam, & hunc magnum inueniſſet Philippum, iuſsit ei, ut ipſum ſequeretur. Ille autem cum audiſſet, ſtatim recordatus eſt eorum, quæ ab ineunte ætate de Chriſto accepit & legit: & eum eſſe illum agnouit, quem Moſis libri eſſe poſteà uenturum declarabant. *Philippus adhæret Chriſto* Exhinc ergò is cum eo, qui uocauerat, magiſtro uerſabatur, & habebat uirtutem, quæ cum tempore prouehebatur: & connumerabatur cum præcipuis diſcipulis.

Iohã. 1 Cum autem ita boni effectus fuiſſet particeps, aſſumit etiam alios ſocios participationis: nec eam celat, ſed cum in primum incidiſſet Nathanaelem, qui longo ante tempore ei fuerat amicus & familiaris, uenientis aduentum, non tãquam adhuc futurum, ſed tanq̃ qui iam eſſet, annunciauit: Non amplius, dicens, in ſpe ſita eſt ſalus Iſraelis: ſed quem linguæ ſpiritu præſignificantes Saluatorem, prædixerunt in ultimis diebus Iſraeli ſurrecturum, is adeſt. Eum cum nos inueniſſemus Ieſum ex Nazareth, & eius admirabilibus & quæ naturã ſuperant, miraculis, non poſſemus non credere, omnes alios multum iubẽtes ualere, cum eo degere conſtituimus. His cum ſummoperè cepiſſet *Ibidē.* Nathanaelem, etſi rem ægre ferentem, & non ex Nazaret eſſe boni aliquid contendentem, à tuendis quidem rebus Iſraelis eum abducit, Chriſto autem adducit obedientem. Cumque eum primum * adiunxiſſet, ** aduenisset.* liberius exclamauit: Rabbi, dicens, tu es Rex Iſraelis. Quo quidẽ ipſe quoq; Chriſtus delectatus, ut quod *Ibidē.* profectum eſſet à mente intus rectè affecta, id aperit, quod erat ei conueniens, futurum eum myſtã maiorum myſteriorũ, & regni Dei ſpectatorem. Quid enim dicit? Amen dico uobis, cœlum apertum uidebitis, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis. Ab illo ergo tempore ſanctiſsimus Philippus aures præbens ſacris myſteriorum inſtitutionibus, tota mente in illis uerſabatur, nulla eũ cura attrahente ad alia: & luce diuinioris cognitionis expurgabat cogitationẽ, priorem depellens ignorationem, & internum hominem renouans.

Cum itaque ad uirilem ætatẽ perueniſſet, in Chriſtum quidem perfectiorem aſſumpſit charitatem, ut reputaretur perindè atq; filius, & locũ obtineret hæ- *Pſ. 44.* redis, & aduentu ſpiritus conſtitueretur princeps ſuper omnem terram. Cum autem aduenisset tempus ſalutaris paſsionis, per quam patibili genere ſuperior extitit impatibilitas, is inſeparabiliter uerſabatur cũ Magiſtro. Oportebat uerò illo tempore aliquos ex ijs, qui tenebant falſam gentium religionem, proficiſci Hieroſolyma ad feſtum contemplandum. Ij ijs, quæ de Ieſu præter opinionem annunciata fuerant, obſtupefacti, (ipſis quoque magna de eo nun- *Io. 11. & 12.* ciabantur, & quæ fidem ſuperabant, quòd Lazarum quidem ſuſcitaſſet à mortuis, & uniuerſus populus eum laudibus & bonis uerbis eſſet proſecutus, & alia *Io. 12.* innumerabilia feciſſet miracula) eum conueniendi magno capti ſunt deſiderio. A quo ſuperati, ueniunt ad meum Ieſum: & cum acceſsiſſent ad Philippum, annunciant cur uenerant. Ille autem cum Andreæ, qui fuerat primus uocatus, de eis communicaſſet, Ieſu ſimul cum ipſo eorum aduentum annunciat. Ieſus *Ibidē.* uerò de ſua paſsione & gloria ei ſignificat, dicẽs: Niſi granum frumẽti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: mortuum autem, affert multum fructum. Atque hæc quidem Chriſtus illis diſſeruit. Quando autem poſt paſsionem & reſurrectionem ſe ſæpè oſtendit diſcipulis, & illos fecit eorum ſpectatores, quæ erant maiora, quàm ut caderent in cogitationem, hic ipſe quoque magnus Philippus, ut qui eſſet condiſcipulus & ſocius arcanorum, aderat ijs, quæ fiebant, & erat unus ex eorum numero.

Cũ uerò Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, uniuerſam, quæ fiebat per carnem, pro nobis peregiſſet diſpenſationem, & terrena uniſſet cœle- *Act. 1.* ſtibus admirabiliter & præter opinionem, & cum *Act. 2.* gloria fuiſſet aſſumptus in cœlos, & ad maieſtatis Patris cõſediſſet dexteram, & ſpiritum paraclytum ijs, qui ipſi eum uiderant, ſuis myſtis miſiſſet, ut erat pollicitus, in ſpecie ignearum linguarum, eo quoque repletus Philippus, ſe parabat ad curſum Euangelij. Cum autem ex ijs alij quidem partes orientales, alij autem occidentales, eas ſortiti obirent, Borealeſque & Auſtrales peruaderent regiones, implentes præce- *Philippus prædicat Chriſtũ ĩ Aſia.* ptum, quod eis datũ fuerat, admirabili quoque huic Apoſtolo ſorte obtigit Aſia. Quam quidem in orbem obiens, & in omnibus quidem uerſans ciuitatibus & regionibus, innumerabilem multitudinem fecit ueræ pietati conſentire. Quos cum etiam obſignaſſet luce regenerationis, obtulit patri cœleſti. Quinetiam eos quoque, qui affectationibus aliquibus & morbis opprimebantur, & eos quoque, quos inhabitans dæmonium malè afficiebat, uerbo ſolo & impoſitione ſacræ manus curabat: mente quidem & intelligentia eos, qui inſultabant & aduerſabantur, fundens ac fugans: ſenſiliter autem eos, qui ab illis fuerant decepti, conſeruans t quos & prædicationis ſublimi oratione, & quæ opinionem ſuperabant, inſignibus miraculorum effectionibus, tanquam retibus quibuſdam capiens, paulatim deduxit ad agnitionem ueritatis.

Miſſa celebratio. Cum autem ſacerdos & altaria ubique in illis locis ſtatuiſſet & conſtruxiſſet, pro ſacrificijs illis, quæ fiebant in dæmonum altaribus, ſacroſanctè fecit in eius peragi ſacram myſterij celebrationem, adeò ut in eis ſeruaretur ritus Euangelij. Atque ſic quidem magna multitudo eorum, qui per ipſum crediderunt, ad Chriſtum fuit adducta. Cum autem oporteret eum quoque hinc excedere, & ad Dominum migrare, tale quid ei accidit circa finem huius uitæ. Eſt ciuitas in Phrygia inſignis, quæ uocatur Hierapolis. Ea cum aliarum omnium populo eſſet frequentiſsima, & appellata eſſet mater aliarum ciuitatum, ſanctiſsimum accipit Philippum poſt innumerabiles pro Chriſto ſuſceptos labores. Cum ergo acceſsiſſet magnus hic Apoſtolus, ut in ea quoque prædicaret Euangelium, uidiſſet autem eam ſimulacris, & uenenatis quibuſdam ſerpentibus, utpotè prodigioſæ cuidam uiperæ, proh dolor, cultum diuinum tribuere, zelo diuino eius animus accenditur, & intentius ſe dans preci- *Hierapolitæ colũt viperam.* bus, Chriſti nomine inuocato, hanc pernicioſam & quæ multis fuit cauſa interitus, ſtatim oſtendit mortuam. Cum autem aduerſus tetram hanc belluam tã pulchrè ei ceſsiſſet Domini interpellatio, omnes deindè ualdè admonuit & eis conſuluit, ut eum, qui eſt in cælis, uiuum Deum exiſtimarent, is enim eſt uerè Deus: nec ſerpentibus in terra animalibus animum adhiberent. Qui cum ſit ſemper Deus, perfectus, & qui nec poſsit cõpræhendi, poſtq̃ produxit hunc mũ

dum,

dum, tam qui eſt adſpectabilis, quàm qui non cadit ſub adſpectum, hominem formatum ad imaginem ſuæ maieſtatis, & libero honoratum arbitrio, fecit eſſe participem bonorum, quæ erant in paradiſo, iubens ab hoc ſolo abſtinere, quod erat lignum cognitionis. Cum uerò mandatum transgreſſum, & lapſum ab ea, quæ cum ipſo intercedebat, coniunctione Dei, non eſſet deſpicere, cum eum prius per legẽ, tanquam per pædagogum, & per Prophetas erudiiſſet, poſtremis tẽporibus ei placuit, ut Verbum, quod eſt eiuſdem cum eo naturæ, à caſta uirgine nobis ſimile naſceretur. Ille autem cum ad ſimilitudinem hominum apparuiſſet, & cum perpeſsionibus concertaſſet, qui erat impatibilis, & tertio die ſurrexiſſet à mortuis, ſua benignitate & clemẽtia ſe nobis manifeſtum reddidit, & in cœlos aſcendit, undè deſcenderat. Eum autem rurſus quoq; uenturum credimus. Qui figmentum quidem ſuum ſuſcitabit: reddet autem unicuiq; factis ſuis conuenienter. Hæc uerò uos quoque ſcietis, diuina luce dignati regenerationis: & ab omni quidem execrando uitio uobis pura erit cogitatio, & ad ſatietatẽ, etiamſi his nulla ſit terminata ſatietas, gratiis eius replebimini, & eritis hæredes bonorum promiſſorum.

Gene. 2

Hæc & his plura & priuatim & communiter uerba faciens diuinus Apoſtolus, quos ſciebat magis, q̃ alios, uerbum ſuſcipere ueritatis, eos adduxit ad lucẽ regenerationis: & in Pontificum & ſacerdotum numerum retulit, & templa animata & ſancta Chriſto excitauit. Sic directè procedentem ueritatem uidens eius inimicus, non ferendum eſſe ducebat, niſi eum labefactaret, & prohiberet pergere ulterius. Hinc cũ eos, qui eo tempore gerebant magiſtratus, ſubiiſſet, eis tanquam ignem aſcendiſſet æmulationem, efficit, ut Philippus quidem ab eis compræhenderetur, magnam manum in eis repentè commouens: eis autem infert, quicquid eſt moleſtum & exitioſum.

S. Philippus capitur & dirè excruciatur.

Nam qui eum quidem comprehenderant, acerbè deponunt in carcere: acerbis uerò flagris cædũt & uerberant. Deindè cum funibus eum à talis uinxiſſent, ſublimè ſuſpendunt præcipitem. Illud aũt tacitè ſignificabat directum eius mẽtis aſcenſum ad ſuperiora, ut eſt conſentaneum, etiamſi non eum uſque ad ultimum reliquit Deus abſque conſolatione. Sed cum illo tempore Bartholomæus quoque diuinus Apoſtolus ſimul cum eo uerſaretur Hierapoli, & ſimul prædicaret Euangelium, quomodo prædicationis, ita ẽt perpeſsionis fit ei ſocius: & illo à talis ſuſpenſo, ut diximus, ipſe cruce condemnatur. Porrò autem ſoror Mariamna, quæ non minus erat una mente quam natura quæ erat uirgo & corpore & animo, patiẽti quidem Philippo fratri aderat: perpeſsionẽ autem, quo ad eius fieri poterat, uoluntate & animi propoſito ſimul attrahebat, & cum eo patiebatur.

S. Bartholomæus ſocius ꝑ peſſionum eius.

Interim uerò, dum hæc fierent, fit res quædam noua. Mouetur quidem repentè terra, & non ſolitam ſuſcipit agitationem: metus autẽ inuaſit illorum animos, qui ea iis, quæ uidebantur, cupiebant uoluptatem. Circumagitur autem uniuerſus ille locus, & in profundum, quod minimè apparebat, dimittitur. Simul autem cum ſolo populus quoque attrahebatur, & in maximum uenebat periculum, ne periret miſerabiliter. Erant ergo omnes hoc malo perplexi, & incerti quid agerent, aut quid conſilii caperent. Cum autem uix tandem ſenſiſſent ſe luere pœnas Philippo illati ſupplicii & contumeliæ, cum circunſiſtenies inuocabant Saluatorem, & petebant, ut eis dexteram porrigeret ad ſalutem: neq; proderet animas, quæ propter eum ſolum tantis agitabantur fluctibus. Dicitur autem, cum ii ſic inſtarent precibus, & ad miſericordiã mouendam multa dicerent, & nõ ceſſarent, Ieſus eis deſuper aures benignas inclinaſſe, & eius quod fiebat, miſertus, eis repẽte apparuiſſe: & cum apparuiſſet, mala illicò ceſſaſſe: & ſolum, quod tunc mouebatur, ſtabile & firmum extitiſſe: & iis, qui miſerabiliter ueniebant in mortis periculũ, uiſam eſſe diuinam uirtutem, quæ locũ ſcalarum obtinebat, & aſcenſum præbebat facilem. Hoc fuit uia fidei ad ſalutem infidelibus: & ſimul quidem magnum eſſe Philippum, maiorem autem illum quoq;, quẽ ipſe annunciabat, Dominum prædicarunt.

Ex hinc autem, qui ſeruati quidem fuerant, ut Diſcipuli liberarentur à uinculis, magno ſtudio contendebant: feſtinabant autẽ, ut è ligno citò demitterentur. Et ſoluunt quidem Bartolomæum, Philippus aũt eorum repreſsit conatum. Iam enim ad eum, quem deſiderabat, erat mox migraturus. Vndè etiam in ligno ſublime pendens, cum iis, qui erant in ciuitate, de iis, quæ erant eis futura utilia, toto die diſſerebat, & fiducia ad Dominum confirmans eorum animos, & pro eis ſupplicans, & ſacroſanctè cum ſacris exceſſit eloquiis: & migrauit ad eum, quem dilexit Dominum cum in manu eius ſuam depoſuiſſet animã. Precioſum autem eius corpus à Bartholomæo & Mariamna ſanctè elatũ, & quæ in ſepultura de more fiunt, præclarè aſſecutum, cum ſacris hymnis & honoribus in loco inſigni & ſacro eſt depoſitum quartodecimo Nouemb.

S. Bartholomeus abſoluitur.

S. Philippus exit e uita.

Bartholomæus autem & Mariamna, cum breui tẽpore in eo loco manſiſſent, & precioſis his reliquiis hymnos & honores tribuiſſent, & rurſus præclarius & firmius eos, qui aderant, in fide cõfirmaſſent, in ſuã patriam redierũt, prædicantes Chriſti Euangelium, Quoniam eum decet omnis gloria, honor & adoratio, cum patre principii experte, & ſanctiſsimo eius ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amẽ.

COMMENTARIVS RERVM geſtarũ S. Iacobi Apoſtoli, Fratris domini, authore Simeone Metaphraſte.

1. Maij.

NIhil eſt uiro bono, & uirtutis amatori æquè iucũdum, & quòd nulla minus ſatietate offendatur, atq; iuſti memoria, & maximè, ſi paſſus ſit propter Chriſtũ. Ea enim illum magis excitat ad lætitiam, quàm aurum pecuniæ amatores, & quæcunque ſunt ui ſu delectabilia eos, qui pulchrarum rerum tenentur amore. Adde quòd ipſa iuſti memoria non ſolum eſt iucunda, ſed etiam ualdè utilis, cum aliquem zeli & & æmulationis ſtimulum immittat animis, & ad ſimilia aggredienda excitet. Agedum ergò nos quoq; magnum Iacobum in medium adducentes, qui uerè eſt Iuſtus, & nominatur, & ut Chriſti frater uocaretur, eximiè eſt aſſecutus, cõem ex rebus illius utilitatem capiamus & uoluptatem. Nam licet multi alii, qui in Eccleſiaſtica ſcribenda hiſtoria ſtudium poſuerunt, de hoc Iuſto narrauerint, & ante omnes Hegeſippus & Clemens: quorum ille quidem in quinto ſuo libro, hic autem ſexta earum, quę uocantur hypotypoſes, nonnulla ex iis, quæ ab ipſo geſta ſunt, aſſumentes, poſteris tradiderint: nemo tamen ſe extendit ad omnia, neque cõtendit de eo dicere ſingulatim. Cauſa autem eſt, quòd non fuit eorum inſtitutum de ipſo ſcribere: ſed erat quidem eis aliud propoſitum

argumentum:in parte autem, cum ita accidiſſet illius meminerunt.

Iacobo ergo diuino patria fuit Iudæa, pater Ioſeph, qui propter inſignem uirtutem & morum bonitatem, fuit ſponſus Virginis, quæ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum peperit. Erant autem eius actiones nomini conuenientes. Aiunt enim eum fuiſſe uocatū Obliam:quod quidem uult ſignificare Iuſtum. Oculus eius lenis & placidus, & uerè dignus, qui conſequeretur à Deo miſericordiam. Aures diuinis uerbis omnino apertæ. Os, in quo, tanquam aliquæ deliciæ, lex erat perpetuò. Manus, quæ ſemper mouebantur ad beneficiendum. Venter, qui omninò ſuis reſiſtebat appetitionibus. Nam ab animatis & uino tota uita uſque adeò abſtinuit, ut aquam quidem exiſtimaret potum ſuauiſſimum, quemadmodum & alimentum panem, lachrymarum guttas abundanter miſcens cum potione. Genua eius precationis aſsiduæ cauſa penitus obduruerant, & pellis erat in eis ueluti mortua. Pannus erat ei gratum indumentum, & ſindon, quandò erat ad ſacra aſcenſurus. Inter noctem & diē nullum erat ei diſcrimen: ſed noctu quoque lucis exercebat opera:& dies, uitæ tranquilitate & turbarum uacuitate, imitabatur planè noctis ſilentiū. Suis erat iucundus, alienis uenerandus. Tātam enim laudem uirtutis, non ſolum apud amicos, ſed etiam apud eos, q̄ non erant initiati myſterijs pietatis, is fuit aſſecutus, ut nonnulli quoque eorum eius conſcripſerint martyrium, & dixerint, non eos ſolum luiſſe pœnas, qui Iuſtum interemerunt:ſed ciuitatem quoq; magnam accepiſſe calamitatem, in qua execrandum illud contingit facinus. Et quòd dico, fert teſtimoniū Ioſephus, in uigeſimo libro antiquitatum id referens.

Quomodo autem & alia, quæ ad Iuſtum pertinēt, nobis nitentis amantibus pro dignitate recēſebimus? Nuper quidem Dominus fuerat nobis particeps magni ſecundum carnem myſterij, & magnus hic Iacobus tenebat clauum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ. Cum duo autem ſint, quæ hominem ducunt ad perfectionem, contemplatio, inquam, & actio, ex quibus uim accipiunt uirtutes:examinandum eſt, quam hic eſſet in utroque eximius. Sed quoniam maximè per contēplationem ad Deum eſt aſcenſus, quoad eius fieri poteſt, prius narremus de illius contemplatione, deinde etiam eius actionem ponderemus pro uiribus. Exiſtimo enim oportere Epiſcopi oculum ante alia delectari ui contemplandi, etiamſi actionem quidam putarunt eſſe aſcenſum ad contemplationem. Cōcedatur ergo, quòd contemplatio præcedat actionem, quandoquidem iuſti actioni coniunctum eſt etiam martyrium. Sed quomodo Epiſcopus gregem cum ſcientia paſcere debeat, is apertè poteſt intelligere, qui catholicam eius legit Epiſtolam. Et primum quidem id, qđ eſt in inſcriptione egregium, non eſt prætermittendum. Protinus enim, &, ut dicitur, à carceribus, ſignificatur ſancti modeſtia. Sic autē habet Iacobus Dei & Dn̄i Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Nam cum ei liceret ſeipſum uocare Apoſtolum, aut Epiſcopum, aut quod maius eſt, Fratrem Dn̄i, quibus nominibus ipſum quoque Paulus ſignificauit ſcribens ad Galatas: uidetur delectari humilioribus, ſe eſſe ſeruū Chriſti Dei ſignificans tribubus Iſraelis, uel maximè proprium magiſtris inſigne, habens moderationē, & ea ſibi magis placens, quam Epiſcopatus dignitate atq; fraternitatis.

Contēplatio & actio, pfectionis inſtrumēta. *Iaco. 1.* *Gal. 1*

Sed agè nonnulla, quæ leguntur in Epiſtola, quantum cōceditur, perſequamur, per quæ erit manifeſta illius mentis puritas, & accurata doctrina. Nam cum fuiſſet in principio Epiſtolæ, & contemplante animi oculo conſideraſſet, ut eſt conſequens, q̄ quiſquis ad Deum accedit, incidit in tentationes: (Boni enim principium & radix, eſt Deus:bonum autem eſt, uirtus. Via autem, quæ fert ad uirtutem, eſt aſpera & difficilis, & quæ multa habet aduerſa: & ideò euenit omnino, ut qui ad Deum accedunt, in res incidant inæquales) exhortatur ſanctos ad inuictam patientiā & nunquàm cedentem, bonos imitans puerorum præceptores, & qui conuenienter legibus decertationis ſciunt decertare. Dicit enim: Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, quando in tentationes uarias incideritis, ſcientes quòd probatio fidei ueſtræ patientiā operatur. Patientia autem perfectum opus habeat, ut in nullo deficiatis. Si cui autem ueſtrum deeſt ſapientia petat à Deo, qui dat omnibus abſoluiè, & non exprobat. Conſidera autem eum quanta hortatur ſapiē tia. Non enim ſolummodo ſuſtinere, ſed etiam gaudere ingruentibus iubet tentationibus: nec ſolum gaudere, ſed id etiam omne gaudium ducere. Neq; uerò dicit quaslibet tentationes:ſed, Quando in uarias incideritis tentationes. Cauſa autē eſt:Scientes, inquit, quòd probatio fidei ueſtræ patientiam operatur. Deindè ſubiungit, in fide debere eſſe firmitatem, & conſtantiam, & nullam dubitationem, dicens: Vir animo duplex, eſt inſtabilis in omnibus uijs ſuis. Quod autē poſteà dicit, quantam cum uenuſtate habet etiā profunditatem? Glorietur enim, inquit, humilis quidem in ſua altitudine:diues autem in ſua humilitate. Nā cum diuitiæ quidem alliciant ad ſuperbiam, paupertas autem ad humilitatem & animi deiectionem:ille contra iubet facere, diuitem quidem ſuam conſtituere altitudinem in modeſtis actionibus:Pauperem uerò hoc ipſum exiſtimare dignitatem non cōtemnendam, ſi magno & excelſo animo ferat paupertatem. Ita paupertatē & diuitias, quæ ſunt ſæpe multis materia ad peccādū, utraq; materiā efficit ad Dei cultū.

Iaco. 1 *Ibidē.* *Ibidē.*

Deinde ruſus cum ſciret, cuius gloriæ, & quàm multorum bonorum ſint tentationes conciliatrices ijs, qui ſe fortiter gerunt, repetens dicit: Beatus homo qui ſuſtinet tentationē:quoniam cum fuerit probatus, accipiet coronam uitæ:beatitudine & ſpe coronarum efficiens, ut ſint uiris bonis acceptæ tentationes, & eas propemodum tanquam lucrum exiſtimēt, & cum uoluptate eã cipiant. Sed neque multorū morbum, qui ſuas defendentes cupiditates, peccatum dicunt eſſe à natura, & neque uerētur exiſtimare, Deū eſſe cauſam malorum, reliquit incuratū: ſed tanquã medicus præſtantiſsimus, auxilijs utens præſeruantibus, huic morbo reſiſtit, dicens: Nemo, qui tentatur, A Deo tentaẽ. Deus enim non tentatur à malis: ipſe autem tentat à neminem. Vnuſquiſque uerò tentatur à propria cōcupiſcentia attractus & ineſcatus. Deinde cōcupiſcentia cum concepit, parit peccatum:peccatum autem perfectum, parit mortem. Sic uir iuſtus iuſtè iudicauit inter homines & Deum: illi quidem ſuo teſtimonio tribuens, quòd non eſſet autor malorum, & linguis loquacibus perſuadens, ut tacerēt: efficiens aūt, ut hoīes ſuam agnoſcerēt imbecillitatē & ſua peccata, & ut ſibi, & non Deo, aſcriberent delicta, q̄ ex mala cōſuetudine proueniūt & ſoccordia; & ſic diſcerent ſe humiliter gerere, & petere ueniam.

Ibidē. *Ibidē.* *Peccatorum cauſa.*

Præterea uidebis Iuſtum ſapienter perimentem arrogantiam & ſuperbiam, quæ ſequitur bonum rectè geſtum, & perſuadentem Deo potius, quám ſibijpſi aſcribere, quod fuerit rectè factū. Ne erreris igitur, inquit, fratres mei dilecti. Omne donū bonū, & omne datum perfectum, deſuper deſcendit a patre luminum, apud quem non eſt uiciſsitudo, nec mutationis obumbratio. Volens enim genuit nos uerbo ueritatis, ut ſimus nos primitiæ quædam eius creaturarum. Hæc & exinaniunt arrogantiam, & oſtendunt

Iacob. 1

dunt Deum eſſe datorem bonorum, & eſſe immutabilem, nec in eum cadere alterationem: quodq; is eſt eximius, ſi conferatur cum rebus creatis, & maximã uidetur gerere curam hominis.

Ibidẽ. Poſt hæc accedit ad admonitiones, quæ ad mores magis pertinent: Sit, dicẽs, omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum, & tardus ad iram. *Ibidẽ.* Si enim uelox ſermo eſt cauendus, quanto magis adhibenda eſt cautio, nè citò iraſcaris? Vide autem, quomodo figuram ueri exprimit Chriſtiani. Religio pura & immaculata patri & Deo hæc eſt: Viſitare orphanos & uiduas in afflictione eorũ, & immaculatum ſe ipſum cõſeruare à mundo recedere, & ad propinquũ accedere. Tunc enim uerè ac ſyncerè fratrum miſerebimur, quãdò nos ſeparabimus ab affectione in mundum. *Iaco. 2* Dicendo autem, Nè in perſonarum acceptionibus habeatis, fratres, fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ: tollit id, quod fit ad oſtentationem, docẽs ne uiuamus, ut placeamus hominibus, neque quæramus gloriam ex hominibus, humilia & abiecta cogitantes: ſed Deum ſolum amemus, & eius, quod fit, *Ibidẽ.* habeamus ipſum laudatorẽ, & remunerationem ab eo expectemus. Dicendo uerò eum legem implere regiam, qui diligit proximum ſicut ſeipſum, excitat ad fratrum dilectionem, ex eius, qui lege tulerat, dignitate ſciens huius præcepti magnitudinem & pulchritudinem: *Rom. 13.* & quòd planè legis adimpletio, eſt dilectio in proximum: & hoc ipſum eſt ſumma bonorũ. Dein mouet ad miſericordiam, terrens immiſericordi & ineuitabili, quod illic eſt, iudicio. Iudicium enim, inquit, *Iaco. 2* ſine miſericordia ei, qui nõ fecit miſericordiam: per hoc concedens ut miſericordia glorietur plus, ꝙ iudicium, *Ibidẽ.* quatenus illi dat uictoriã. Quinetiam ita dicit fidẽ opus habere actione, ſicut corpus eget ſpiritu: abſq; ea autem eſſe mortuam & inutilem, ut nõ *Gẽ. 22* confidamus in eo ſolum quòd credimus, & inaniter *Ioſu. 2* gloriemur. Hoc autem probat, ſtatim Abraham & Raab adducens in teſtimonium: illum quidem, qui cum fide Iſaac quoque obtulit: hanc autem, quæ ſpeculatores per aliam uiam tranſmiſit.

Et quid opus eſt, ut ſingula enumerem? Vix ullam prætermiſit ex uirtutibus moralibus, ad quam nõ incitauerit uirum pium ac religioſum cum multa probabilitate, gratia ac iucunditate. *Iaco. 3* Is linguæ legem dedit, ut qui & in tempore tacendum, & in tempore dicendũ accurratè doceret. *Iaco. 4* Is paternè docet ſequi quidem ueritatem, à falſo autem abſtinere. Porro autem linguam quoque maledicã & calumniatricem plurimum accuſat. Et de propinquo clanculum detrahere, *Iaco. 5* aut etiam eum iudicare, ab animis hominum procul propulſat. Tuum opus eſt, ò Iuſte, diuites quoque rurſus & pauperes admonere: illos quidem, ne confidant in diuitijs: hos autem, ut mala ferant patienter, ut qui ſint tolerantiæ accepturi mercedem, quæ non poteſt auferri: & illis quidem infidelitatis argumentũ diuitias obijcere, ut qui in eis confidant, & nõ in Dei ſinu, qui nunquam exhauritur: his aũt, tanquam prophetam annunciare, quòd pro foribus ſtat is, quis iudicat. Illud autem, non periurium ſolum, ſed uel ipſum omninò iuſiurandum declinari debere, cuiuſnã alterius, quàm linguæ iuſtæ fuerit admonitio, dicentis: Ante oĩa, fratres mei, nolite oĩno iurare, neq; ꝑ cœlũ, neq; per terrã, neq; ullum aliud iuramentum. ** Certè. Certe: & Non, Non:* Sic autem ueſtrum *, Certè certè, &, Nõ non, ne ſub iudicio decidatis. Eos, qui ſunt ſereno & tranquillo animo, docet, ut ſe muniant oratione: eos, qui ægrotant, ut oleo utantur cum oratione ſacerdotis ad unctionem. & id habeant pro morbi medicina, utpote quòd oratio, cui opera ferunt auxilium, maxima poſſit efficere. Quid opus eſt omnia perſequi, quæ hac continet Epiſtola, cum eam poſsit, qui uelit, legere & illinc haurire, tanquam ex fonte, & guſtando factis probare, & ità fide dignus eſſe teſtis eorum, quæ pulchrè dicuntur à Iacobo?

Porrò autem hinc quoque ſciri poteſt, quãta eſſet eius authoritas & dicendi facultas. Fuit aliquandò quæſtio Antiochiæ, an oporteret eos, qui ex gentibus ad uerbum ueritatis accedebant, more Moſaico deinceps circundere. *Actu. 15.* Fratres ergo, qui erant Antiochiæ, Apoſtolis commorantibus Hieroſolymis permiſerũt iudicium, Paulo & Barnaba uſi miniſtris ad proponẽdum id, de quo quærebatur. Cum uerò quæ Hieroſolymis erat Eccleſia, ad hoc eſſet cõgregata, & Petrus primus Apoſtolorum præeſſet fidei, & deijceret ſemina pietatis: Viri fratres, inquit Iacobus, Simon expoſuit, quomodo primum Deus uiſitauit ſumere ex gentibus populum nomine ſuo. Et ei cõſentiunt Prophetæ. Deinde cum ſubiunxiſſet uerba unius Prophetæ, de ijs, quæ quærebantur, hanc tulit ſententiam: Iudico ego dicens, non eſſe moleſtia afficiendos eos, qui ex gentibus ad Deum conuertuntur: ſed ſcribendum ad eos, ut ſe abſtineant à contaminationibus ſimulacrorum, fornicatione, & ſanguine, & ſuffocato. Sic dixit, & quod dixerat, deductum eſt ad effectũ & quod à Iacobo fuerat decretũ, ſcriptum eſt ab Apoſtolis: & Eccleſiæ pro forma fuit traditum. Tanta apud Apoſtolos fuit eius reuerentia.

Sed licet etiam audire, quidnam Paulus de eo ſcribat ad Galatas: Aſcendi, inquit, Hieroſolima ad uidendum Petrum. Alium autẽ Apoſtolum non uidi, *Gala. 1* niſi Iacobum fratrem Domini: Vtpote quòd res eſſet magna, & digna quæ mandaretur memoriæ, uidere Iacobum. Qualibus autẽ monitionibus ad Paulum uſus ſit Iacobus, apertè ſciet, qui legerit Actus Apoſtolorum. *Actu. 21.* Cum nos enim (inquit Lucas) ueniſſemus Hieroſolyma, exceperunt nos omnes fratres. Sequenti autem die ingreſſus eſt Paulus nobiſcum ad Iacobum, & omnes acceſſerunt preſbyteri. Quos cum ſalutaſſet, expoſuit ſingulatim unumquodq; eorum, ꝙ Deus fecit gentibus per miniſterium ſuum. Illi autẽ cum audiſſent, glorificauerunt Deum, dicentes Paulo: Vides, frater, ꝙ multa millia ſunt inter Iudæos eorum, qui crediderunt: & ſunt omnes legis æmulatores. De te autem audierunt, ꝙ tu doces à Moſe defectionem Iudæos omnes, qui ſunt in gentibus. Sed fac hoc, quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor, uotũ habentes ſuper ſe: his aſſumptis, ſanctifica te cum illis, & impende in illis, ut radant capita: & cognoſcẽt omnes, ꝙ quæ de te audierunt, nihil ſunt. Oportet autem omninò exiſtimare hæc uerba eſſe Iacobi, ut qui eſſet princeps illius Eccleſiæ. Propterea enim hoc egregiè à Luca eſt additum: Paulus nobiſcum ingreſſus eſt ad Iacobum. Tantum inter Apoſtolos tribuebatur Iacobo, & adeò erat clarus, & habebatur in tãto honore, partim quidẽ hoc habens ex uirtute, partim autem hoc nactus ex eo, ꝙ eſſet frater Domini. Iudas autem, qui Catholicarũ ſeptimam ſcripſit Epiſtolam, quanam ex re, ſeipſum ſignificat, & quomodo facit inſcriptionem? Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autẽ Iacobi, ijs, qui ſunt dilecti in Deo patre. Non ex imperatorijs & inanibus dignitatibus ſibi tantum claritatis tribuunt, qui ſunt in mundo ſplendidi, quãtũ ille ſciebat gloriari ex eo, quòd eſſet & diceretur frater Iacobi. Si autem eſt Iudæ gloria, dici fratrem Iacobi, quãto eſt ipſi Iacobo maior, quòd Chriſti frater nominetur? Ipſe enim ſolus aſſecutus fuit hæc *Hæc ex Hegeſippi libro. 5* priuilegia: & dignus eſt habitus, qui ſolus uocaretur frater Domini.

Hic ergò magnus & diuinus Iacobus erat ſanctus (ut ſacra dicunt eloquia) ex utero matris ſuæ. Quam

obrem ſtatim poſt Deum primum Pontificem accipit clauum Eccleſię Hieroſolimitanæ, & ſolus in Sancta ſanctorum perpetuò ingreditur. Nõ enim ſemel, ſic ut ijs, q legi & umbræ cœleſtium ſeruiebant, concedebatur ingreſſus: ſed ſic ingrediebatur, ut qui ſolus poſſet ingredi ꝓpter puritatem. Ingrediens autẽ, ſe inclinabat in genua: & populo melius conciliabat remiſsionem peccatorum, q̃ qũo fecit Moſes: adeò ut inſtar camelorum ei genua obdureſcerent, eo ꝙ is ea flecteret aſsiduè. Sic enim nobis Deus, qui homo factus eſt, orandum tradit. Propter inſignem autem iuſtitiam nocabatur, ut dictum eſt, Oblias, quod lingua noſtra ſignificat comprehenſionem populi, & inſtitiam.

Actu. 27. Cæterũ quomodo Prophetæ prius ſignificauerũt, quidam ex ſeptem hæreſibus, quorum dux erat Ananus, (Erat aũt Ananus tunc ſacerdos, quando Paulus appellato Cęſare, Romã à Feſto uinctus miſſus eſt ad Neronem) cum eſſent fruſtrati ſpe inſidiarum, quas ſtruxerant aduerſus Paulum, conuertuntur contra Iacobum fratrem Dñi. Hæc autem in illum facere auſi ſunt. Cum Iuſtum inter cepiſſent medium, petebant ab eo negationem fidei in Chriſtum coram toto populo, & ex ipſo ſunt ſciſcitati: Dic nobis, O Iuſte, dicentes, quid tibi uidef de Ieſu? Ille aũt eis conuenienter reſpondens, & qualis dicebatur, nempe Iuſtus, talis quoque uolens uideri, iuſtam ſimiliter uocẽ emittit: Is eſt, dicens, filius Dei Ieſus Chriſtus. Atque non nulli quidem credebant ijs, quæ dicebãtur à Iacobo: alij autem minimè credebant, & contradicebant, cõuenienter nõ rectæ traditioni & errori. *Matt. 22.* Quædam.n. hæreſes apud Iudæos (ut diuina dicunt eloquia) neq; tenebant reſurrectionem, neq; credebant Deũ uenturum, ut redderet unicuique ſecundum opera ſua. *Act. 23.* Atque multi quidem propter Iacobum relati ſunt in numerum credentium: magna autem murmuratio exorta eſt inter principes Iudæorum, utpote quòd dicerent Phariſæi & Scribæ in periculum uenire uniuerſum populum, eapectantem Ieſum Chriſtum. Cũ ergo acceſsiſſent ad Iacobum: Te ualdè rogamus, ò Iuſte, dicebant, cohibe populum. in errorem enim inductus eſt de Ieſu, quod ipſe ſit Chriſtus: & fac, ut ijs, qui die Paſchæ conuenerint, de Ieſu perſuadeas, ne de ipſo fallantur. Tibi enim nos credimus, & tibi ferimus teſtimonium, & uniuerſus populus, quòd ſis iuſtus, & perſonam non accipias: (hoc teſtimonium, quòd eſſet iuſtus, & perſonam non acciperet, ideò illi tribuentes, ut ex hoc Iuſti nomine cum ad ſe allicerent, & perſuaderent, ne illorum perſonas acciperet, corruptus aſſentatione.) Aſcende ergo templi pinnaculum, ut cernaris à toto populo, & uerba tua audiantur. Nam propter Paſcam conuenerunt omnes tribus cum gentibus. Statuerunt ergo Scribæ & Phariſæi Iacobum ſupra templi pinnaculum, & alta uoce dixerunt: Iuſte, debemus omnes tibi credere. Quoniam igitur populus errat poſt Ieſum, quem omnes ſcimus paſſum eſſe mortem ſub Pontio Pilato, nobis enuncia, quid tibi uideatur de Ieſu.

Præclara. Iacobi cõfeſſio. Cum ergo tempus uacaret, ut uir fortis reſiſteret mendacio, nõ eſt cunctatus, neque metu prodidit ueritatem: ſed & animo & lingua liberrimus, & magnã protinus uocem emittens: Quid me rogatis, inquit, de Ieſu? Ipſe ſedet in cœlo ad dexteram uirtutis patris ſui, uenturus poſthac in nubibus cœli, ut iudicet orbẽ terræ in iuſtitia. Cum multi autem fuiſſent perſuaſi ab hoc Iacobi teſtimonio, clamarentq; & dicerent, Oſanna filio Dauid: Scribas & Phariſæos ſubijt magna eius, quod factum fuerat, pœnitentia, & inter ſe dicebant: Malè fecimus, qui tale teſtimonium Ieſu præbuerimus. Agedum ergo Iacobum deijciamus, ut populus ſic metu retardatus, nõ credat Ieſu. Cum ſic dixiſſent, magna uoce clamarunt: O ò, Iuſtus quoque errauit. Cum ergo aſcendiſſent in templi pinnaculum, eũ ſtatim deijciunt. Et ne ſic quidem deſiſtentes ab inſania, dicebant: Iuſtum obruamus lapidibus. Et cœperunt in eum iaculari lapides, quoniam deiectus non erat mortuus. Sed conuerſus, (O ſanctam animam) figit humi genua, dicens. Domine Deus pater, dimitte eis, neſciunt enim quid faciunt, eandem uocem, quã Stephanus, diuinitus quoq; emittens Iacobus. *Act. 7* Cum ſic ergò eum apperterent lapidibus, unus ex ſacerdotibus, qui erant filij Recham, filij Rechabim, de quibus fert teſtimonium Ieremias Propheta, clamauit, dicens: Ceſſate: quid facitis? Iuſtus pro nobis precatur. *Ier. 35* Quidam autem ex eis, accepto fuſte ex officina fullonis, quo comprimebat ueſtes, ualidè inſligit eius capiti: & ſic Iuſtus tradidit animam. Quẽ acceperunt & ſepelierunt prope templum Dei. *Cædes S. Iacobi.*

Quicunq; autem erant in ciuitate moderati & probi, & uidebantur leges accuratè ſeruare, hoc tulerũt grauiter, & clam mittunt ad Agrippam, (erat enim is ſucceſſor tetrarchiæ Herodis) rogantes, ut ſcriberet ad Ananum, ne talia auderet. *Ex Ioſephi libr. 25. Antiquitat.* Neq; enim rectè feciſſe dicebant, quod fecerat magno Iacobo. Quidam autem ex eis Albino quoque procedentes obuiam uenienti Alexandria, (Ipſum enim poſt Feſtum elegit Cæſar procuratorem Iudeæ) eum docent, non licere Anano abſque eius ſententia ſedere in concilio. Albinus igitur, credens ijs, qui dixerant, iratus ſcribit ad Ananum, minans eum daturum pœnas admiſsi facinoris. Rex uerò Agrippa, Anano depoſito à ſacerdotio, cum fuiſſet Pontifex non plures, quam tres menſes, alterum eius loco conſtituit. Mala autem extrema inuaſerũt Iudæos poſt mortẽ Iacobi. Horũ teſtis eſt Ioſephus Iudæus, qui nihil celauit ueritatis.

Hæc ita euenerunt, & ſanctus additus eſt ſanctis, martyr martyribus, iuſtis qui Iuſtus erat & nominabatur, quiq; primus inter epiſcopos fuit martyrica corona redimitus. Nam inter diaconos quidem præceſsit Stephanus, inter Apoſtolos Zebedæi Iacobus: nunc autem Pontifex Chriſtum primũ Pontificẽ eſt ſecutus martyr eum, qui pro uniuerſo mundo proprium præbuit ſanguinem. Quàm multarum diuinarum dignitatum, quàm multæ tibi debitæ ſunt coronæ, diſcipulo, Pontifici, iuſto, Dei fratri, martyri? qui quicquid boni dixerit quiſpiam, habet ex abundantia: ad gloriam patris, filij & ſpiritus ſancti, quæ eſt una & inſeparabilis diuinitas, & quam decet omnis honor & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTORVM EREMItarum, Zoerardi confeſſoris et benedicti martyris, Authore B. Mauro Quinqueccleſienſi Epiſcopo.

TEmpore illo, quo ſub Chriſtianiſſimi Stephani regis nutu, nomẽ & religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris alijs canonici & monachi ad ipſum quaſi ad patrem confluebant, non quidem alicuius cauſa neceſsitatis coacti, ſed ut nouum ſanctæ conuerſationis gaudium ex eorum conuentu adimpleretur. *1. Maij.* Inter quos quidam ſancti ſpiritus inſtinctu tactus, ex ruſticitate quaſi roſa ex ſpinis ortus, nomine Zoerardus, hanc in patriam de terra Polonorum aduenit, & à Philippo Abbate, cuius monaſterium, Zobor nominatum,

Zoerardus fit monachus & Andreas appellatur.

minatum, in Nitrienſi territorio ad honorem ſancti Hippolyti martyris ſitum erat, habitu accepto, & Andreas nominatus, eremiticam uitã agere ſtatuit. Ibi uerò quanta contritione cordis & corporis maceratione aſſliaerit ſeſe, ex reuelatione diſcipuli eius B. Benedicti cum ipſo conuerſantis, quæ audiui, paucis literis mandare decreui. Ego quidẽ Maurus, Deo miſerante nunc epiſcopus, tunc autem puer ſcholaſticus, uirum bonum uidi: ſed quæ eſſet eius conuerſatio, nõ uiſu, ſed auditu percepi. Ad noſtrum ergo monaſterium, in honorem B. Pontificis Martini conſecratum, cum iam dictus monachus Benedictus ſæpè ueniſſet, mihi hæc, quæ ſequuntur, de eius uita uenerabili narrauit.

Eius ieiunia. Mat. 4

Poſtquàm idem uenerabilis uir Andreas eremi ſolitudinem petijt, magna quidem corporis defatigatione, ſpiritualis autem uitæ corroboratione ieiuniũ ſemper obſeruauit. Tribus diebus ab omni re, quæ mãdi poteſt, abſtinuit pro dilectione gratiæ ipſius, qui pp hoĩes homo factus, quadraginta dieb. ieiunauit. Cum autem Quadrageſimale tempus adueniret, eaẽplo uitæ regularis, ſub qua Zozimas abbas degebat, ubi quadragintaquĩnque Quadrageſimam deduait ipſe a patre Philippo, à quo habitum religionis perceperat, quadraginta nuces accepit, & eo exiſtens uictu contentus, diem ſanctæ reſurrectionis cum gaudio eapectauit. Iiſdem uerò & alijs diebus licet eſus ad corpus refocillandum non ſolum non ſufficeret, uerumetiam ſpiritum ipſum ad defectũ perduceret, ipſe tamen, eacepto tempore orationis, nunquàm à labore ceſſauit, ſed accepta ſecuri, quendam laboraturus ſyluæ locum ſolitarium intrauit. Vbi cum præ nimio labore & ieiunij diſtrictione corpore & ſpiritu deficiente, quadam die præ mortuus iaceret, quidã iuuenis pulcherrimus adſpectu & uiſionis angelicæ aduenit, & impoſitum uehiculo, ad cellam eius adduxit. At ecſtaſi, in qua erat, decedente, poſtquàm ad ſe reuerſus, quid erga ipſum miſericordia Dei egiſſet agnouit, ſupradicto diſcipulo ſuo Benedicto, qui mihi hæc narrauit, id confeſſus eſt, conſtringens eum iuramento, ne ante diem obitus ſui notum cuiquam faceret.

Modus quieſcẽdi moleſtiſſim⁹

** recreatione.*

Poſt laborem autem diurnum corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti & afflictionis, quàm requiei nomen mereatur. Planatum equidem truncum quercinum ſepe circundedit, & per ipſam ſepem arundines acutas ex omni parte infixit. Ipſe uerò in trunco ſedens, tali ſeſſorio uſus eſt artuum * reiteratione, ut ſi fortè corpus ſopore grauatum, qualemcunque in partem ſe flecteret, arundinum acie ſauciatum grauiter, euigilaret. Inſuper & ex ligno coronam factam capiti ſuo circumponebat, ad quam in partibus quatuor totidem lapides ſuſpendebat, ut ſi caput ſopitum quocunque inclinaret lapide percuteretur. O beati uiri Andreæ merces, q̃ beata & æterna uita corona, quæ in cælo recompenſat, quod in terra grauiter emptum fuerat. O inauditum genus confeſsionis, quod precioſius facit regnũ promiſsionis. Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine uana uitam æternitatis, & nequam ſpiritus aditum inuenire nequiuit deceptionis. Hæc, quæ iam dicta ſunt, diſcipulo eius Benedicto referente, cognoui: qui & ipſe, patre ſuo defuncto, locum eundẽ inhabitare decreuit. Cumque per tres annos exẽplo magiſtri diſtrictè uitam ageret, latrones ſuperuenientes, & multam apud ipſum pecuniam eſſe ſperãtes, ductum ad ripam fluminis Vuag, iugulauerunt, & in ipſam aquam demerſerunt. Diu uerò corpore eius quæſito & non inuento, per integrum annum uiſa eſt aquila in ripa fluminis Vuag, quaſi quædam obſeruatura, ſedere: per quam de corpore certi effecti, quendam in aquas immergi fecerunt, & ſic integrũ, quaſi nuper obijſſet, inuenerunt. Conditus eſt autem Benedictus in baſilica B. Emmerami martyris, in eodem ſepulchro, in quo aſſeruabantur oſſa B. Andreæ, eius ſancti patris. Iam quæ ſequuntur, Philippus Abbas mihi Abbati conſtituto narrare conſueuit.

Benedictus iugulatur à latronib⁹.

Cum igitur tempus reſolutionis ſui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, nè ab ullo ueſtimentorum ſuorum eaueretur operimento, præcepit, donec Abbas Philippus quem miſerat accerſitũ adueniret. Qui pater adueniens, ubi corpus uenerabile iam mortuum iacebat lauandum, catenam æream uiſcera iam attingentem inuenit. O mira res & inaudita. Catena carnes intus putreſaciens, cute foris eſt obducta. Sed neſciri hoc genus martyrij poſſet, niſi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta uero catena dum ea corpore trahitur, ſonus coſtarũ eliſarum grauiter auditur. Cuius catenæ partem mediam ab eodem patre impetraui, & nunc uſque cuſtoditam, petitioni Ducis Chriſtianiſsimi Geiſæ, cum deſiderio mihi pro ea inſtanti, negare nequiui. Sepulto quoque B. uiri corpore, quæ per reuelationem Abbatis Philippi cognoui, & cognitu digna eſſe uidebãtur, memoria notaui. Tẽpore quodam latrones, quorum collegia maaima ea parte ſolitudinem inhabitant, in ſylua congreſsi ſunt. Quibus confligentibus unus ex eis multum ſauciatus eſt. Conflictu dirempto, cum hunc ſoci uulneratum nequaquam in ſylua dimittere uellent, conſilio inito, ad cellam ſuperius dicti uiri Andreæ cuius fama iam ad omnes circunquaque diffundebatur, eum defferre ſtatuerunt. Sed cum adbuc locus longe abeſſet, latro in uia defunctus eſt. Corpore uerò eius ad cellam deportato, & in eadem poſito, media iam nocte cum oſſa commendare uellent humo, ſubitò, ſpiritu reuerſo, mortuus reſurgere cœpit. Illis autem, qui aderant, ualdè præterritis, & præ pauore fugientibus, reſuſcitatus ille reuocabat eos, dicens: Nolite fratres formidare, neque fugere: S. enim Znerardus me à morte ſuſcitauit ad uitam. Illis autem præ gaudio plorantibus, & ut diſcederet cum eis rogantibus, diait ſe nunquàm ab ea cella diſceſſurum, ſed ibi in perpetuũ Deo & ſancto Zoerardo ſeruiturum. Fecit itaque, quod promiſit, & uſque ad obitum ſuum ibi permanſit.

Catena ænea iã carni penitus impreſſa.

Latro defunctus redit ad uitam.

Aliud quoque eius miraculum nequaquàm reticere uolui, quod eodem Philippo Abbate narrante cognoui. In ciuitate Nitria quidam reus damnatus, ſuſpenſus eſt. Qui poſt ſolutus Dei miſericordia, ad Abbatem uenit Philippum, & qualiter per merita B. uir Andreę liberatus eſſet, indicauit. Diait enim quòd cum damnatus eſſet, ſemper nomen ipſius implorasſet: & cum ſubleuaretur in patibulum, ſtatim manibus ſuis B. uir Andreas eum ſuſtentauerit. At illi, cum eum omnes mortuum putantes, domum reuerterentur, ipſe eum manu ſua ſolutum abire permiſit. O quanti meriti uir ante Deum, qui uiſibilis apparens, homines ſoluit, cũ inuiſibilis inter angelorum choros locum poſsideat.

Suſpenſus à patibulo ſoluit.

VITA

VITA S. PATRIS NOSTRI ET confeſſoris Athanaſij Epiſcopi Alexandrini, authore Simeone Metaphraſte.

2. Maij. ſecundũ Latina Martyrologia.

ALij quidem alia beatorum uirorum monimẽta, ad uirtutis exẽplar demonſtrandum, & ad eius amorem incitandum perſequantur, piorumq́ue ea tradant auribus. Ex eo enim, quòd aſsiduè fiat mentio eorum, qui ex uirtute uitam inſtituit, euenire ſolet naturaliter, ut & uirtutem perſequantur, & eius uehementi amore inflammarentur. Ego autem omniũ optimam, ac præſtantiſsimam, & quam maximè exiſtimo ex Deo eſſe actam, alioqui autem difficilem, & quam nullus quidem perfectè poſsit imitatione conſequi, ſi eam autem aliquantiſper rectè ſequamur, nobis non paruum lucrum afferet: magni, inquam, illius Athanaſij uitam perinde ac quãdam animatam & immortalem uirtutis columnam, omnibus manifeſtam & cognitam conabor efficere. Talis enim uiri uita, & qui tot propter Deum calamitatibus eſt impetitus, totq́ue tamq; crebras ac uarias ſuſtinuit mutationes, non ſolum poteſt, ſi uel tantummodò audiatur honeſti amantibus animis ſimul cum uoluptate afferre admirationem: ſed ad philoſophiam quoque cum alia uirtute docendam, ſpem magni animi uirtutem, & tolerantiam eſt accommodatiſsima. Atque omnia quidem, quæ ab illo geſta ſunt, non eſt facile perſequi. Non ſolum enim ea difficile eſt imitari propter magnitudinem, ſed etiam oratione complecti propter multitudinem. Verumenimuerò quęcunque ſunt ad audiendum utiliora, ea uulgo quoque ſunt notiora cum alijs.

S. Atanaſii patria.

Athanaſio ergo fuit quidem patria, Aegypti ciuitatem clariſsima Alexandria. Parentes uerò, qui alios quidem uirtute ſuperabant, ſolo autem filio erant inferiores: adeo ut ex fructu arbor, & radix ex germine magis beata iudicaretur. Cuius generoſum & liberale ingenium, morumq́ue probitas & conſtantia ad Deumq́ue propenſio, & ad ea, quæ ſunt ſpiritalia, inclinatio, ſtatim ab ineunte ætate apparuit. Cum ergò iam infantiæ ſuperaret ætatem, quæ ſolet natura delectari luſionibus & æqualium congreſsionibus, propter temeritudinem, uenit hic quoque cum ęqualibus ad quoddam litus maris. Ac uidebatur quidem in litore ludere cum æqualibus: ludus autem fuit reuera res ſeria: & non ſolum figura futurorum, ſed etiam occaſio & primitiæ Athanaſio eius, quæ illi fuit cum Deo, coniunctionis. Pueri enim per ludum imitantes ea, quæ aguntur à ſacerdotibus, Athanaſium quidem manibus impoſitis ordinant Epiſcopum. Ipſi autem ueluti in Presbyteros & Diaconos allecti, ad eum adducebant alios pueros, qui diuini baptiſmi ſignaculo nondum erant obſignati, ut ab ipſo baptizarentur. Ille autem eis de more omnia peragens, & aqua marina pueros tingens, uiſus eſt uelle etiam aliquam tangere adhortationem.

Vide ludũ puerilem.

Qui itaque tunc alexandrinæ præerat eccleſiæ, diuinus Alexander, cum eſſet à negociorum tractatione uacuus, & ſe ad moderatam aliquam dediſſet remiſsionem, & ad maris iucundiſsima oculos conieciſſet ſpectacula, & tali ludo utentem uidiſſet Athanaſium, & in eo ſpectando diu eſſet immoratus, & apud ſe ualdè eſſet admiratus ſtatim adducit pueros: & quibuſcunque quidem ex ijs puræ manus Athanaſij, quæ diuinorum præceptorum erant ab infantia adminiſtrę, ueluti quãdam in Chriſto ſignaculi figuram impoſuerant, eos prompta & alacri manu ipſe quoque inungit, egregiarum illarum Athanaſij manuum impoſitionem uel ante ætatem ueritus, & non irritam cenſeri oportere arbitratus. Ipſos ergo inungit, & per baptiſma perficit. Eus enim nondum fuiſſe myſterijs initiatos prius diximus. Ipſum autẽ Athanaſium, ſuauem uirtutis florem, & iucundam illius plantam iam maturis ſpiritus ſcatentem fructibus uel ante tempus, tradit parentibus, ut eum interim curent inſtituendum literis. Cum autem ad ætatem peruenerit, ad eum rurſus filium adducant, uel potius ad eccleſiam & Deum, ſicut etiam Anna duxit Samuelem. Sic ergo Athanaſius cum eſſet in diuinis mediatus diſcipulis, & ſe etiam in aliquibus exercuiſſet liberalibus, eſſet autem iã puber ætate, rurſus ad Pontificem adducitur à parentibus. Ille uerò eum libenter acceptum (ſciebat enim, quantum Eccleſię bonum futurus eſſet Athanaſius) ſacerdotali eum ueſte induit, & in clerum cooptat, in pugna ſocium ijs, qui decertant, & uirum fortem in inſtructa acie.

Inunguntur pueri per ludũ baptiZati.

1. Re. 1

Atque erant quidem in Athanaſio multa & in moribus eximia, in doctrinaque & dicendi facultate multa præclara: ex quibus nihil hominem reddit æquè inſignem, atque quæ pro rectis dogmatibus ſuſcepit certamina, & quæ iuueniliter geſsit aduerſus impietatem, quæ quidem ordine omnia enumerare, perinde eſſet, atque aquam maris metiri acetabulis. Sed nobis ſunt omninò pauca ea ijs, quæ geſsit aſſumenda. Quemadmodũ enim fieri non poteſt, ut omnia perſequamur: ita rurſus omnia prætermittere, fuerit planè impium, & inuidorum potius, quàm eorum, qui bonis lætantur, proprium. Rabie quidem agitabatur inſaniſsimus Arius, & uniuerſam labefactabat Eccleſiam. Iam autem & ipſum orbem terrarum & omnia perualerat improbitas, eiusq́ue ille nullum nec finem, nec modum ſtatuebat. Quinetiam exilio damnatus, & à Chriſti parte abdicatus cum eſſet draco ſemimortuus, per ſuos eadem ſentientes caudam mouit diſcipulos. Per eos ergò cum Magni quoque illius Conſtãtini magnos ad ſe ſpiritus attraxiſſet, (nihil enim dolum minus ſuſpicatur, quam animus ingenuus.) Cum ergo Imperatorem iureiurando & literis, quæ multum illecebrarum habebant & probabilitatis, per ſuos diſcipulos uel potius impietatis magiſtros & legiſlatores corrupiſſet, & ſuum dogma expoſuiſſet, uerbis quidem nudis, & quod ipſa quidẽ auditione ſimiliter ſe habebat atque noſtrum, re autem ipſa, & quę in profundo latebant, ſententijs multum differens, ea ratione procurat, ut reuocetur ab exilio. Sic autem ſcelerarum illum, qui ad Alexandrinam ciuitatem ad publicum Eccleſiæ redierat exitiũ, fortis Chriſti miles, rectorumq́ue dogmatum & pietatis defenſor ſtatim magnus inuaſit Athanaſius.

Arij furor Eccleſiã exagitat.

Arius imponit Cõſtantino.

Qui etiam crebro commonebat Pontificem, & ad bellum in eum gerendum incitabat, ueluti generoſiſſimus quidam Imperator auxiliaris. Iam enim Archidiaconatus gradu & ordine dignus erat habitus. Quibus de cauſis perturbabatur quidem Aegyptus: perturbabatur autem, quicquid erat in religione contentioſum, diuerſæque & à uerò diſcrepantis ſententiæ. Scribebant autem ad Imperatorem, & imponebant eius ſimplicitati. Athanaſio uerò non licebat quieſcere, ſed & lingua & manu præclarè utebatur: nec ceſſabat ipſe cum Alexandro ſcribere ad Imperatorem, & literis acrioribus inſectari eius in peruerſos facilitatem, quod eum, qui rectam Chriſtianorum fidem infirmaret & nihil duxerat, & ab ipſo Deo & Patribus omnibus fuerat abdicatus, figmentis rurſus & fabulis deceptus admittat, & patrum moneat terminos,

Pro. 22.

nos, qui, ut ſcriptum eſt, ſunt immobiles.

Euſebiū Nicomediēſem dicit.

Quo quidem tempore Imperator non moderatè ferens ſe increpari, ſed ab Euſebio accenſus, dat acerba & aſpera reſponſa, minatus ſe eos eſſe depoſiturū ſi non ijs acquieſcerent, quæ fuerant ab illis decreta. Hæc autem faciebat, non iræ ferniens, neque circa fidem aliquid innouans & amplectens Arianiſmum: ſed zelo potius utens, etſi non ſecūdum ſcientiam, & ſpeciæ procurans, ne diuilleretur & diſtraheretur Eccleſia. Atque Alexander quidem cum Athanaſio tales ab Imperatore literas accepiſſet, pauco tempore ſuperſtes, honeſto fine uitam concludit. Athanaſius autem ſtatim & morum ſedis fit ſucceſſor, totiusque populi ſuffragio ei mandatur ſacerdotium, declaratus dignum talis unguenti receptaculum, hoc nō humanæ gratiæ munus, ſed donum ſpiritus, & uirtutis præmium conſecutus. Impietatis autem præſides, occulti zizaniæ ſatores, ardētes miniſtri improbitatis, ſe quidem aliquandiu continuerunt, nihil omninò mouentes, nec perturbantes: ſed eorum conquieuere impetus, & Athanaſio apertè bellum indicere diſtulerunt. Deinde uerò, tanquam à maligno ad cor eorū loquente, accepto ſigno, in id, quod parturiebatur animus, erūpentes, aperta quæ prius latebat improbitate, undiquè in eum grauiſsimas intenderunt inſidias. Non ſolum ſede, ſed ipſa etiam ciuitate expellere eum, qui cæleſtibus tabernaculis uerè erat dignus contēdentes. Sed ille manebat immobilis, unà canēs cum Dauid: Si conſiſtant aduerſus me caſtra, non timebit cor meum.

Athanaſius obtinet ſedem Alexādrinā.

Infeſtatur ab Arrianis.

Pſ. 26.

Has autem primum cœpit moliri inſidias, qui nomine tantum pietatis fuit particeps, mores enim eius nomini apertè repugnabant: impietatis, inquam, inſtrumentum Euſebius. Is enim cum ſuis in Imperatoris ſimplicitatem ſe inſinuans & irrepens tempus opportunum eſſe ratus, omnia mouebat & conturbabat, ut Athanaſius de ſede exturbaret. Sic enim fore putabat, ut & alios ſuperaret, & opinionem Arrij cōfirmaret. In eum ergo moliuntur & ſtruunt inſidias, magna, ut eis uidebatur, ueriſimilitudine & probabilitate. Conducunt autem Meletij quoque hæreſis ſectatorem Iſionem, & improbitatibus diuitem Eudæmonem, & in ſcelere uictorem Callinicum. Crimina autem, quæ intendebantur Athanaſio, unum quidē erat, quòd coegiſſet Aegyptios lineam ueſtem pendere Eccleſiæ Alexandrinæ. Alterum autē, quod non benè uellet Imperatori, ſed etiam pararet inſidias literis Imperatoriis. Tertium uerò auaritia, quòd & arcam quandam auro plenam miſiſſet ad quendam ex ſuis amicis. His quartum accedebat quidā Iſchyras, qui turpiſsima quidem & grauiſsima perpetrauerat & nō ſolum dignus erat accuſari, ſed etiam nullo modo merebatur conſequi miſericordiam: uerſutus autem & uafer moribus, & qui crimina quorum accuſabatur, poterat refellere, ac ipſa in eos qui accuſabant, conferre. Is cum ſibi affinxiſſet ſacerdotium, & ſibi Presbyteri nomen impoſuiſſet, & myſtagogus ex myſterijs nondum initiato, & eruditus in diuinis ex inſipiente & inerudito repentè apparuiſſet, æquum cēſebat, ut faceret quæcūque facit ſacerdos, idque cum ne in ſomnis quidem eſſet affectus honore ſacerdotij. Vndenam enim eſſet ſacerdos, qui ſemper egiſſet uitam ſacerdotio contrariam?

Crimina ei intentata.

Cautè locū lege. Nō enim non erat ſacerdos, quia egerat uitam ſacerdotio contrariā ſed quia nō fuerat more Eccleſiæ ordinatus.

Cum hæc autem de illo reſciuiſſet Athanaſius, ut qui eſſet accuratus talium hominum examinator, & Lydius quidam lapis, ut dicitur, Presbyterum Macariū mittit ad Mareoten, (illic enim uerſabatur Iſchyras) ei permiſſa rei inquiſitione. Poſtquàm autem deprehenſus Iſchyras agnouit, nec habuit quid ageret, illinc aufugiēs uenit Nicomediam, & accedit ad Euſebium aduerſus Athanaſium impudenter uociferās, & ei in omnibus detrahens, eiq; acerbè maledicens. Eſt enim uitium eiuſmodi, ut cum ſpecioſus ei defuerit prætextus, ad falſum iurandum procedat, & apertè armetur aduerſus ueritatem. Illi autem eum honorant tāquam ſacerdotem, & perindè ac uerum & germanum ſuſcipiunt eum, qui à Deo & ſacris legibus defecerat. Natura enim delectamur ſimilibus, prout unuſquiſque eſt affectus uel ad uirtutem, uel ad uitiū. Illi ergo propter ſuum ab Athanaſio diſsidium animis æſtuantes, quanta putas lætitia exceperunt Iſchyram? Illam animam, arrogantia & confidentia plenā ſpe bonorum propoſita acuerunt, & magno Epiſcopalis dignitatis honore eum ornaturos ſunt polliciti, ſi modò in iuſtum poſſet aliquam ſtruere accuſationem, pro talibus factis eiuſmodi præbentes remunerationes, & tot animarum præfecturam conſtituētes mercedem calumniæ. Is autem (erat enim non ſolum ad crimina ſtruenda ac comparanda, ſed etiam ad confundenda & in aduerſarium conuertenda callidiſsimus, ut iam antè diximus) in Athanaſium uiciſſim crimē intēdit, quòd ſcilicet illius uoluntate Preſbyter Macarius eccleſiam iſtar prædonis inuadens, ipſum magno furore ab altari detraxerit, illam autē ſacram menſam euerterit, & myſticum calicem contriuerit, & ſacros libros igne exuſſerit. Atque huiuſmodi quidem actus ab Iſchyra eſt adornatus.

Iſchyre columnia.

Iam uerò per alia quoque perfectè ab eis inſtructis inſidijs, accedunt ad Imperatorem Conſtantinum, hæc dicentes de Athanaſio, & iram Imperatoris in eum accendentes. Hoc autem erat, quod eum maximè iritabat. Id enim inuenit improbitas, ſciens laudis cupiditatem eſſe natura inſitam hominibus. Ne ueſtras quidem, inquit, admiſit literas, neque Arrij ſuſtinuit communionem. Quæ cum audiſſet Conſtantinus, primum quidem parum fuit conturbatus. Deindè uerò rem apud ſe conſiderauit, fuitque adeò perplexus & animi dubius, ut neſciret quò inclinaret & cui ſe adiungeret: cum Athanaſii quidē uirtus ſuperaret omnem ſuſpicionem. illorum aūt rurſus calumnia ueriſimilis permultū haberet & probabilis. Cum ergò ſic ſe haberet, media uia ingreſſus eſt, ut neque Athanaſium condemnaret, neque rurſus denegaret examinationem. Sed qm̄ tūc Hieroſolymis peragebantur Encænia, & omnes ferè ſimul conuenerāt Epiſcopi, iubet ut cum Tyrum ueniſſent, de magno quoque Athanaſio obiter inquirerent, nihilo ſecus autem Arrium quoque examinarent: ut ſi quidem, ut ipſe dicit, manens intra terminos rectorum dogmatū ueritatis abdicatus fuerit per inuidiam, rurſus admittatur in clerum & ſynodum, & cōiungatur membrū reliquo corpori. Si autem nihil ſit in ſumma aliud, quàm uerborum perſuaſio, quæ clanculum pro ueritate obrepit, iudicetur ſacris legibus, & ueritas luat pœnas quòd dogmata peruerterit.

Synodus Tyri, ubi accuſatur Athanaſius.

Erat hic triceſimus annus imperij Conſtantini. Et aderant quidem ex diuerſis ciuitatibus Epiſcopi. Adducebatur autē Presbyter quoque Macarius uinctus manibus militum. Aderat uerò ipſe quoque Præſes iudicaturus unà cum Epiſcopis, atque etiam quidam magiſtratus. Aderant autem etiam calumniatores. Et apertum quidem fuit tribunal iudiciale: uocatus eſt autem Athanaſius. Et primum quidem lineæ ueſtis, deinde etiā auaritiæ illata eſt aliena criminatio. Sed protinus quoquè eſt conſecuta criminis abſolutio apertum argumentum illorum inhumanitatis. Literæ enim ab imperatore illo tempore ueniunt in iudicium, quæ non leuiter quidem tangebant accuſatores, Athanaſium autem liberabant crimine, comiterque & benignè ad eum accerſebant. Apis enim &

Macarius

Macarius,non is,quem iam prius diximus,(ille enim
erat ab Euſebio relatus inter reos,) ſed alius, qui e-
rat eiuſdem cum eo nominis,ambo Alexandrinæ ec
cleſiæ presbyteri ,cum Nicomediam non conſultò,
ſed caſu ueniſſent, & Imperatorem cõueniſſent, om
nia,ut rei ſe habebat ueritas,retulere , & falſum cri-
men ſancto obiectum,& iniquas in eum ſtructas inſi
dias,diſſoluere. Quibus cum fidem habuiſſet Impe-
rator,uel potius argumenta à ueritate profecta eſſe
reueritus quoniam nihil probabile , neque quod rei
cohæreret conſequentiæ,ſed ſolummodo inuidiæ fę
tus re uera eſſet calumnia,tales edidit literas. Quæ cũ
in ipſo ingreſſu accuſationis lectæ eſſent in iudicio ,
Euſebianos protinus inuaſit metus & angor animi ,
neque ſciebant,quidnam facerent.

Cæterum ne ſic quidem diſtiterunt ab inſania,ne
que ſatis duxerunt,quod eſſent ſemel conuicti,ſed e-
tiam accuſatione conuerſa in contrarium, ut quæ ſto
lidos potius reddidiſſet obnoxios criminibus in Im-
peratorem,illi etiam conuerſi ſunt ad alias,& moueri
cœpit quæſtio de Macario. Et productus quidem eſt

Iſchyras accuſat Athanaſiũ.

accuſator Iſchyras,teſtes autem Euſebiani:quos pri-
mum quidem Athanaſius reiecit ut inimicos, & ip-
ſis legibus & ijs,quas leges afferunt,neceſsitatibus ar
cuit à ferendo in ſe teſtimonio. Deinde etiam ęquum
cenſebat,ut oſtenderetur,num re uera eſſet ſacerdos
accuſator Iſchyras, & tũc ipſe quoque dicebat ſe red
diturum rationem ei obiecti criminis . Hæc ille qui-
dem dicebat,Iudices autem non patiebantur: ſed ad-
miſſus quidem fuit libellus aduerſus Macarium, eius
que cauſa agitabatur,iamque peruenerat ad conten-
tiones & ad probationes . Quæ cum eſſent minus ua
lidæ,dilata eſt auditio,utpotè quòd opus eſſet,ut res
ipſa in loco ipſo quæreretur . Cum autem quos reie-

Athanaſii proteſtatio.

cerat.Athanaſius,conſideret mitti ad examinationẽ,
tunc non tacendum eſſe cenſuit nec ferẽdum, ſed uo
ciferatus eſt:Ius extinctum eſt,conculcata eſt ueritas,
perit illa accurata legum iudicumque ratio. Quemad
modum enim,inquit,non fuerit abſurdum , ut reus
quidem ſe defenſurus tutò ſeruetur in uinculis, accu
ſatori autem & inimico ferenda permittatur de cau
ſa ſententia:quinetiam ij producuntur criminum te-
ſtes,de quibus ipſi ſunt iudicaturi. Hęc cum Magnus
apertè clamaret Athanaſius, publiceque & toti ſyno
do hæc proteſtaretur, ubi nec iuſti,nec eorum , quæ
dicebat,eos uidit ullam habere rationem, ipſe quidẽ
de receſſu cogitat, & clam uenit ad Imperatorem.

Dãnatur abſens.

Statim autem concilium,uel improbum, ut ita dicã,
conciliabulum,eum abſentem condemnat .

Poſtquàm autem finem quoque cœperunt,quæ a-
cta ſunt Mareotæ,& omnia inimicis ſucceſſerunt ea
ſententia, decernunt ut omninò deponatur Athana-
ſius.Ij,inquam,deponendum decernunt,qui, ſi ueri-
tas iudicaret,eſſent potius deponendi,ꝙ eũ,in cuius
animæ pulchritudine nulla erat macula:in eo depo-
nendo criminationibus contumelijsque & maledi-
ctis ſupra modum redundantes,& uehementi impe
tu in eum inuehentes. His ſic peractis ita ut ſe habe-
bant,recta cucurrerunt Hieroſolyma,ubi etiã Arriũ,
qui in Deum furebat, admiſerunt;quicunque lingua
ſolum pietatem colere elegerunt, & in Nicena ſyno-
do fictè ſubſcripſerunt homuuſio. Qui autem rectæ
erant fidei,cordeque & labiis ſani erant , cum ſtatuiſ
ſent ut examinaretur Arrius in ſynodo Alexandrina,
uerbiſque & ſententijs animum adhibuiſſent, eaque
diligenter perpendiſſent,depræhendunt dolum, qui
latebat ſub multis uelamentis uerborum & ſentẽtia-
rum,& eum eſſe conuincunt inimicum ueritatis , &
uulpem illaqueant . Deinde rurſus ueniunt literæ ab
Imperatore,quæ iubent,ut Athanaſius quidem ad ip
ſum ueniat,& ipſi quoque quamprimum adſint. Hæc
magnum timorem incuſſere ſynodo,ne conuincerẽ-
tur ab Imperatore,partim quidem gratia, partim ue
ro odio adducti iudicaſſe,ut qui apertius fuerant fal-
ſi defenſores,& proditores ueræ fidei. Quibus de cau
ſis complures quidem ad ſua redierunt: Euſebius au-
tẽ, Theogni & reliqui cauſas fingentes probabiles,
ut in eo loco manerent, non paruam attulerunt dila
tionem temporis : & interim Imperatori reſponde-
re literis.

Dum hæc autem agerentur, rurſus Nicomediæ in
conſpectum Imperatoris ſe ſiſtens Athanaſius,de au
ro obiectum crimen iuſtè & apertè diluit. Cum uerò

Cõſtãtinus reſtituit Athanaſium ſuæ ſedi.

adhuc magis differrent Euſebiani, Imperator Atha
naſium cum literis dimittit Alexandriam , & ei tra-
dit Epiſcopatum, ſignificans uiſas eſſe omnes accuſa
tiones infirmas & inualidas. Cum ſic ergo Alexãdrię
fuiſſet Athanaſius,conſpirarent autem & confirma-
rentur Arriani,magna quædam confuſio & perturba
tio populum inuaſerat : utpotè quod multi ferre non
poſſent,uidere rurſus ea iudicio retractari , quæ iam
probata fuerant à tot Epiſcopis . Aegrè ergo ferens
Athanaſius,quod non ſolam Alexandriam, ſed etiam
totam ferè Aegyptum uideret labefactari, ſignificat
omnia Imperatori,& ad ultionem Arri adhortatur,
uolens eum de illo aliquod ſumere ſupplicium:pro-
tinusque literæ ueniunt Alexandriam , ut accerſitus
duceretur Arrius, intemperantis animi & linguæ pę
nas daturus. Cum ergo ab Alexandria ad Imperato-
rem duceretur Arrius,fuit Cæſareæ, & cum Euſe-
bio,Theognique & Mari,ei fuit conſuetudo .

Hic mihi conſidera difficilimam irruptionem , &
undenam Athanaſio ſit exhortus maximus fluctus
tentationum. Cum eis quidem communicat ſermo-
nes qui erat morum quoque ſocius, menſam quoque
communicant,qui communem aduerſus Deum pu-
gnam cum eo ſuſceperant, ſuaque ei narrant omnia ,
& inter ſe capiunt conſilium,ut nec Deo (o inſaniã)
parcãt,nec Athanaſio. Aduerſus eum ergo alias quo
que rurſus ſtruunt illi calũnias,qui ex maximi Eſaiæ

Eſaia 59.

ſententia,laborem concipiunt, & pariunt iniquitatẽ
qui ſpem poſuerunt mendacium , & dixerunt mẽda
cio, Tegemur: & omnem rudentem mouent,ut eſt in
prouerbio ut de ſede sãctũ detrahat, & belli in Chri
ſtianos gerendi tutam ſedem faciant Alexandriam .

Arriani accuſant Athanaſium apud Cõſtãtinum.

Iuerũt ergo ad Imperatorem, Arrius quidem ſe defen
ſurus: Euſebius autem & eius aſſeclæ, patroni futuri
mẽdacij: Athanaſium autem & ueritatem,apertè la
turi teſtimonium. Poſtquàm autem ſe Imperatori ſte
tiſſent,& de iis,quæ geſta fuerant à ſynodo,ea, quæ
par eſt,interrogati fuiſſent, ſtatim:De aliis quidem ,
ò Imperator,inquiunt,non adeo cruciamur:ſacra au
tem menſa & calix myſticus , quòd illam quidem
euerit , hunc autem confregerit & in partes minu-
tas diuiſerit,& quod frumentum,quod ex Alexãdria
ad urbem pro more emittitur,minatus ſit ſe prohi-
biturum,hæc malè non habent, hæc mordent , hæc
cuius non tangant animum uel adamãtinũ? Horum
ſunt teſtes Adamantinus & Anubion , Atbeſtiouque
& Petrus Epiſcopi:à quibus de his omnibus cõuictus
iuſtum quidem effugit ſupplicium,effugere tamẽ nõ
potuit , quo minus abdicaretur:ſed communiter ab
uniuerſa ſynodo,ut nefariorum & impiorum eiuſmo
di facinorum perpetrator,eſt abdicatus.

Iubẽt exulare Athanaſius.

Hæc cum adhuc dicerentur, Imperator primum ta
citè apud ſe perturbabatur:tandem autem, cum pen
deret ab eorum auribus,in iram erumpit , & iuſtum
condemnat,ut in Galliam mitteretur in exilium, hic
quidem ſolum corruptus ſententia & moribus , cum
utraſqꝫ aures præbuiſſet Euſebianis,(reuera enim bo

Menãder. *1.Cor. 15.*

nos mores peruertunt & corrumpunt, ut ait ille ſapiens, colloquia praua) licèt reo ſemper alteram ſeruaret integram: quod quidem ei fuit ueluti quædam ruga & macula, cum ſe alioqui ſeruaſſet purum & ab omni labe alienum. Sũt autem qui dicũt, accuratiùs fortaſsè eius ſcopum perpendẽtes & conſiderantes, quòd non propter condemnationẽ aliquam hoc exilium ſtatuit in Athanaſium, ſed potiùs ad unionem & concordiam eccleſiarum, ut earum ſedaret tempeſtatem, & ſopiret tumultum. Quoniam enim non leuis ſeditio totam, quanta erat, Alexandriam, & maximam partem Aegypti inuaſerat, ille hoc moliens, & procurans, ut res componerentur, ſtatuit in præſentia procul amandare Athanaſium. Sic enim futurum eſt arbitratus, ut curaret mentes aliorum Epiſcoporum, & omnes in unum conciliaret, ſi uirum apertè relegaſſet extra terminos ciuitatis.

Conſtãtini obitus.

Cęterum ille quidem in his uita excedit, triceſimo quidem anno imperij ætatis autem ſexageſimoquinto, filiis relictis ſucceſſoribus imperij, eoque inter ipſos diuiſo. Nam Conſtantino quidem maiori ex filiis maius quoque relinquit imperium: teſtamentum autem cuidam commendat presbytero, qui clam in animi penetralibus laborabat morbo Arrij, qui id quoque ſimul cum morbo celauit. Et cum à multis rogaretur, factóne teſtamento deceſsiſſet Imperator, diſtulit id dicere, in rei tam arcanæ ſocietatem adhibitis intimis Imperatoris Eunuchis. Cum autem diutius aduentum prorogante Conſtantio, tertius ex filiis Conſtantinus primus ueniſſet Antiochia, ei clã in manus tradit teſtamentum patris: hancque ſolam ab eo petit gratiam, ut ille quoque accedat Arrianis: Regique immortali dat hanc regni remunerationẽ, quòd non ſit ipſe Deus, ò amentiam, nec uniuerſi Dominus. Hoc autem captum unà cum eis aggreſſus eſt is, qui prius fuit Euſebius, & omnes eius Aſſeclę, tũc eſſe arripiendam arbitrantes occaſionem. Vna autem uidebatur ratio conſtituendi ſtabiliendique Arrii, ſi hic quoque Athanaſii confirmaret exilium, tanquàm iure optimo in eum conſtitutum. Ad quod eis manus utiliſsima fuit ille quoquè ſceleratus ſacerdos: qui cũ una cum aliis regiæ quoque præpoſitum corrupiſſet, ipſum quoque reddidit partem non minimam illius improbæ Arrij ſentẽtiæ.

De Euſebio Archieunucho dicit.

Ab eo enim in reliquos quoque Eunuchos peruaſit motibus Arrij, qui ſunt in natura faciles, aptique ad ſumendum uitium, & ad communicandum. Porro autem uxor quoque Imperatoris paulatim blaſphemijs corrupta colloquijs, ipſa quoque ſimili repleta eſt exitio. Haud ita multò poſt ipſe quoque Imperator fecit, quod Semei nequam, (qui, inquam, aduerſus ſuum dominum inſurrexit, & improbè ſuum regem inceſsit maledictis) & Arrii acceſsit ſententiæ, adeò ut in eo impletum ſit illud diuini Hieremiæ: Paſtores quoque in me fuere impij. Iubet ergo ea, quæ ille ſentit, firma eſſe ac ualere, & Epiſcopos tanquàm ex mandato malè ſentire, & non perſuaſos, ſed potius perterritos, amplecti impietatem.

2.Reg. 16.

Gubernatores autem eccleſiarum in tam magna tempeſtate & tantis fluctibus, erat Maximus quidem Hieroſolymorum, Athanaſius autẽ Alexandriæ: qui etſi eſſet in exilio, clauum tamen non dimittebat, & Alexander ciuitatis Conſtantinopolitanæ. Euſebius uerò calidum quid ſpirans & audacia plenum pro impietate, temporaq; ac loca, non ſecus ac prudẽtes Imperatores, ad ueritatem inuadendam obſeruãs, tamen quid excogitat. Introducit Arrium in Conſtantini ciuitatem cum ualdè magna authoritate, ut inquiſitio fieret in aliena regione, cum in exilio quidem eſſet Athanaſius, nullus autem adeſſet, qui poſſet recta tueri dogmata: ſed & Imperator & Magiſtratus ei eſſent, qui reſiſteret. Hæc quidem apud ſe conſiderabat: aliter autem rurſus ſapiens, hæc deſuper ordinauit & transmutauit Oeconomus, dans quandam paruam interruptionem uehementi impetui ſceleris & quò magis Arrio fluxit lingua aduerſus pietatem eo magis ei una quoque ſua paulopòſt fluxerunt inteſtina: & inanis quidem extis, inanis autem uiſceribus in locis profanis proiectus eſt Arrius. Suppliciũ iuſtum oris intemperantis, & mali naſis pleni putredine digna exinanitio.

Arrij horrenda mors.

Cum ergo corpus & animam tam miſerabiliter abrupiſſet, Euſebius & eius aſſeclæ totum bellum & pugnam uniuerſam ſuſceperunt, & omnia conturbare ſunt aggreſsi, in his tanquam manus habentes Eunuchos aulæ regiæ. Sunt autem hi improbi & uerſuti, rerumque ſemper gaudentes mutationibus & confuſionibus. Et illi quidem ſuum olim ſuſceptum urgebant inſtitutum, ſtudebãtquè ut Athanaſius excluderetur ſimul à ſedibus & ſermonibus, doctrinaque & omni loquendi libertate. Alia autem rurſus ſapiens prouidentia Conſtantini animum uariauit & cõmonit, qui ex magni Conſtantini filijs primus erat ætate & imperio. Veteris enim Romæ tũc obtinebat imperium. aggreditur quidem eius ſoluere exilium, ſcribere autem ad Alexãdrinos, atque ipſum etiam Athanaſium una mittere cum literis, quæ ſic habent:

Litera Conſtãtini iunioris ad Alexandrinos.

Victor Conſtantinus Alexandrinorum eccleſiæ & populo: Neminem ueſtrum arbitror ignorare, quæ magno ueritatis præconi, adorandæquè legis interpreti nuper accidere Athanaſio: & quemadmodum communiter aduerſus ipſum excitatum eſt bellum ab inimicis ueritatis, & quemadmodum iuſſus ſit mecum degere in Gallijs, ut poſſet utcunque ſuo capiti imminens declinare periculum. Nõ tamẽ eſt omnino perpetuo damnatus exilio. Quinetiam interim ei eſt à me pulchre conſultũ ac prouiſum, ut nihil ei, quod nollet, accideret, etiãſi alioqui eſt tolerans & laborũ patiens pro ueritate, ut ſi ullus alius, & qui diuino zelo incitus, poſsit ferre quoduis onus quantumuis graue. Porrò autem beatus quoque Conſtantinus pater meus, uolebat eum ſedi ſuæ ſtatim reſtituere. Qui cum ad uitæ finem perueniſſet, & quod ſtatuerat antea, implere non potuiſſet, mihi per ſucceſsionem reliquit negocium, extrema de hoc uiro dans mandata. Vobis ergo iubemus, ut nunc quidem illum omni reuerentia, præclariſquè ei obuiam procedẽtes honoribus excipiatis, poſteà autem cum rurſus ad nos trãſmittatis. Qui poſtquam ad noſtrum conſpectum redierit, quantam à nobis curationem & reuerentiam ſit conſecuturus, nos quoque ſcietis.

Athanaſius redit Alexãdriam.

His literis fretus Athanaſius, uenit Alexandriam. Et eum quidem ſuſcipit lubẽtiſsimè populus Orthodoxorum. Quicunque autem erãt partium Arrij, per ſodalitates coeuntes & conſpirantes, rurſus bellum & turbas in eum ſuſcitabant, & Euſebianis alias calũniandi anſas præbebant aduerſus ſanctum, tum quod ei cum ſynodus non decreuiſſet reditum ab exilio, eo ex ſe ſibi permiſſo occupaſſet eccleſiam. Deindè etiã cuiuſdam mortuæ manus ſanctum inſimulabant, dicentes eum illius ope uti ad miracula & pręſtigias, cum illi eſſent reuera ſcelerati, planeque perditi & corrupti præſtigiatores: manum autem eſſe cuiuſdã Arſenij, unius ex Alexandrinis, arte quadam amputatam ab Athanaſio. Quibus aures præbuiſſet Imperator, (ſolent enim narrationes, quæ habent eiuſmodi nouitates & prodigia, probabiliter compoſitæ facilè animos inducere) non primum perpetuo condẽnat exilio Athanaſium, (hoc enim inimici omninò cõtendebant) ſed ne re permiſſa legibus & iudicibus ipſe legitimum ſubiret ſupplicium, ſi conuinceretur

Calũnia amputata manus Arſenij.

talium

tallum peccatorum. Archelaum ergo quendã ea ſuis familiaribus, ſimul cum Nonne Præſide Phœniciæ emittit ad ea quærenda. Poſtquàm autem hi Tyrũ uenerunt, (ibi enim manebat Athanaſius, de præſtigijs expectans iudicium) examinatio eſt paululum dilata ut uidebatur quidem, quòd expectabantur ab Aleãdria accuſatores, qui ſcelus ſuis uiderant oculis: reuera autem, ut finis indicauit, quòd Deus deſuper omnia intuebatur, hancque ſua clementia procurabat dilationẽ, ut ipſe adeſſet Arſenius, cuius mortua manus, & iniqua amputatio, ueluti tragico quodam actu iactabatur. Nam hic Arſenius fuit quidem unus ex gradu lectorum: Cum autem propter nefandũ aliquod facinus eſſet non leue ſupplicium daturus, fugã comparat, & euadit fugitiuus ab Athanaſio & eccleſia. Illi ergo in uitio eruditi, mala pars aduerſarii, rati non modò in iudicium non auſurum eſſe uenire Arſenium, ſed nec pauliſper extra domum egreſſurum, propter nefarium & execrandum facinus, propterea & ei manum adſcribebant, tamque impium & abominandum ſcelus eum admiſiſſe contendebant, & Arſenii nomen continenter proferebant.

Cum ergo iam ſama in omnem partẽ peruaſiſſet, fore ut propter Arſenium maleficij dãnaretur Athanaſius. Deindè uerò etiam ad ipſum iam perueniſſet Arſenium, ille miſertus Athanaſii & ueritatis, (nam illa quoque ante generoſum animũ erat interitura) malo bono medetur, & latentem illam fugam manifeſta dicendi libertate reparat & reficit. Suaquè omnia nihili ducens, breui Tyrum occupat: & ſolus ad ſolum accedit Athanaſium, & cum eo ſeorſum loquitur. Is autem hoc ſolum conſulit & ſuggerit Arſenio, ne ſe oſtendat ante iudicium, nè fortè aliquid mali ei faciant improbi, aut certè interim iudicium declinent. Atque ſic quidem fecit Arſenius, & latuit ſecuriſsimè. Non quieſcebat autem inuidia, nec ullam capiebat ſatietatem malorum Athanaſii. Quinetiã ad alias proceſſerunt inſidias, & cum ſederent Iudices in tribunali, intenderunt crimen adulterij uiro impatibili. Fuit autem actus huiuſmodi: Producunt mulierem quandam uultu impudentem, anima ſceleratam & abominandam, in ſycophantijs præclarè exercitatam. Hæc ergo calumniatria empta pecunia, dicebat ſe domi ſuæ excepiſſe Athanaſium pietatis & uirtutis gratia. Cum autem media nox aduentaſſet, cum referret accuſatrix, aderat etiam audiens Athanaſius una autem cum eo quoquè aderat Timotheus presbyter, foris ſtãtes ad portam, qui aduerſus calumniã callidum quid & præclarum excogitat. Nam cum repẽtè irruiſſet una cum Athanaſio, eiuſquè perſonam pulchrè egiſſet Timotheus: Mulier, inquit, Egonè tibi noctu uim intuli, ut ipſa dicis, egone? Illa uerò ualdè impudenter ad Iudices, ita ut erat, ſtatim conuerſa: Hic, inquit, eſt, qui mihi uitium attulit, hic eſt, qui inſidiatus eſt meæ pudicitiæ. Hic, & nõ alius, qui eſt apud me diuerſatus, & pro beneficio ni illata me eſt remuneratus. Illa ergo impudica ſic ſuis uerbis conuicta, ut quæ, ut fertur, domo teſtis eſſet producta, cũ nec ipſum quidem noſſet, qui ab ea accuſabatur, quis eſſet, & figmẽtum palam fuiſſet apertum: Iudices neſcientes, quid deinceps agerent, quieto ac ſereno uultu ſubrident: quod quidem ſolet fieri à perplexitate & hæſitatione, quæ quærit tegere uultus pudorem. Ijdem enim erant omnia Athanaſio, & iudices, & teſtes & accuſatores.

Crimẽ adulterij ipſi obiectũ mira arte diluit.

Iniqui iudices

Quocirca prætermittentes ferre ſententiam & lege conſtitutum aduerſus calumniatores, conuertuntur ad crimen maleficii, ſecundis ſtolidi ſtudentes aliquod inuenire remedium prioris dedecoris. Quod autem id eſſet falſum, fuit probatio euidentior. Producunt itaque manum, ſcelus, quod miſericordes oculi ne intueri quidem ſolum pati poterant. Hanc illi immaniter & impudenter ſancto uiro conquaſſantes: Hæc, inquiunt, Athanaſi te uel tacẽs accuſat. Hæc te ineuitabiliter & acriter inſequitur. Hanc non uerbis, non arte, non aliqua alia ratione poteris effugere. Sciunt omnes Arſenium, cuius tu ò iniuſte & impie, hanc manum execuiſti. Dicas iam deinceps, ad quid ea uſus ſis, & quanam de cauſa eam exſecueris. Ille autem leni uoce, & tali, ut quis dixerit, anima, & Chriſti omnia imitari contendente, qui cum iniquè è Iudæis cõdemnaretur, non litigabat, nec clamabat, ſed tanquam ouis ducebatur ad cædem, partim quidem omninò tacens, partim uerò placidè reſpõdẽs: Quis eſt ergo, inquit, ex uobis qui nouit Arſenium? aut quis hanc eius eſſe dexteram ſcit perſectè? Cum autem non pauci ad hæc è cathedra ſurrexiſſent, & Arſenium ipſum, & manum, & omnia apertè ſe noſſe affirmarent, ſoluto protinus tabernaculo, Athanaſius iubet Arſenium prodire in medium. Poſtquàm uerò hic uiuus & ſanus eſt introductus, ambas manus protẽdens accuſatoribus & iudicibus, beatus Athanaſius eos acrius intuens: Non eſt hic, inquit, Arſenius? Non eſt hic, inquit, qui eſt apud uos, & manũ ut uos uultis, amiſit? Non eſt hic, qui eſt notus omnibus Alexãdrinis? & ſimul cum eum attraxiſſet in medium iudicij, ut manifeſtus eſſet omnium oculis, extẽdit primum dexteram: Deinde iubet ſiniſtram quoque in altum tollere: & magna uoce exclamans, ut qui eos reuocaret, qui procul eſſent à ueritate: Hic quidem, inquit, ò uiri & Arſenius. Hæ ſunt autem manus illius, quæ minimè norunt amputationem. eum autem, qui eſt apud ipſos Arſenium, reſpiciens ad accuſatores: O egregij, inquit, Iudices, rogo ut oſtendatis quis nam ſit, & cuius nam ſit manus, quæ eſt amputata, quæ nos quoque criminatur, ut qui eam amputaueritis. Tũc ne ipſa quidem cathedra potuit amplius tolerari à Iudicibus: ſed ea quoque relicta cum lictoribus, admodũ mœſti & triſtes, pudoris ſigna uultu apertè præ ſe ferentes, receſſerunt.

Eſa. 53.

Arſenius in mediũ producitur, & hoſtes Athanaſii pudefiunt.

Cum autem populus eos ſic uidiſſet perturbatos, & cum pudore & animi angore indicio excedentes, tanquàm pro illis & communi impietate zelo percitus, (tam enim Arriana pernicie ſatis erat refertus) & alioqui gratificantes Epiſcopis & Imperatori, aggreſſi ſunt lædere Athanaſium, & eum undique circunſiſtunt, uerbis impetentes, manus afferentes, nugatorẽ, maleficum & præſtigiatorem, malequè perdendum & multa alia peiora eum uocantes, quæ cum illo quidem nihil habebãt omninò commune. aduerſus eos autem, qui dicebant, fuiſſent uel longè, quam par eſſet, benigniora iis, quæ merebantur audire: ipſoſquè Iudices maledictis inſectãtes, quòd nõ pœnis potius & ſupplicijs, quam legitimis probationibus calculũ permiſiſſent, & mortem ipſi rurſus per ſe minantes iuſto Athanaſio. Tanta tamen excitata ſeditione, cũ ea confuſio uerſaretur in populo, nihil omninò curæ fuit Gallioni, qui tunc præerat ciuitati. Quamobrem malum quoque proceſsiſſet ulterius, niſi deſcendens Archelaus, blandis uerbis & ad Perſuadendum accõmodatis mitigaſſet populum, & iam diſcerpendum Athanaſium, ex mediis populi manibus rapuiſſet, & ex ciuitate clanculum ſubduxiſſet. Erat autem hic Archelaus, Præſes quidem iudicij, alioqui uerò temperantiſsimus & moderatiſsimus, & magna dicendi facultate præditus. Quod ſi etiam oporteret mortẽ contemnere: promptiſsimus. Hic ergo cedens furenti populo, perſuadet Athanaſio, ut clanculum excedat è ciuitate. Cum is autem propter hæc ciuitatem reliquiſſet: iuſtiſsimi conuenientes Iudices, aduerſus

Iniuria in ſanctũ uirum.

ſanctum

ſanctum capiunt conſilium, ferunt ſententiam, reum eſſe pronunciant criminum, quorum fuerat accuſatus: acta conſcribunt, & mittunt in omnem partem, ei interdicũt uniuerſa regione, ciuitate, eccleſia: omnibus modis oſtendunt filii tenebrarum, ſe uelle procul eſſe à tali lumine.

Vide inſignem malitiam.

Porrò autem Conſtantinum quoque in ipſum incitant, adeo ut & pecunias & honores offerret iis, qui uel uiuum uirum eſſent iudicaturi, uel perempti caput allaturi. Is uerò perinde, ac ſi nõ à finibus Romani imperij, ſed etiam extra ipſum orbem terrarum eſſet damnatus exilio, ſex quidem annis in ſicca quadã ciſterna & aqua penitus uacua delituit. Cum autem ne ſic quidem poſſet perpetuo latere, ſed futurum erat, ut die ſequenti caperetur, (ubiquè enim accuratè quærebatur & inueſtigabatur) diuina quadam prouidentia ueſperi è ciſterna egreſſus, tranſit aliò: Deindè uetitus, nè illinc rurſus captus eſſet cauſa periculi iis, qui eum exceperant, ab Oriente tranſit ad Occidentem. Ei autem tunc imperabat Conſtans frater Conſtantij, qui Conſtantino fratri nuper ſucceſſerat. Is cum ſic adminiſtraſſet imperium, ſicut dicitur, uitæ finem accipit iuxta Aquileiam apud fluuium Alſũ cæſus ab exercitu. Cum ergo in Europam ueniſſet Athanaſius, conueniens Iulium Romanum Epiſcopũ, & ipſum etiam Imperatorem Conſtantem, eis exponit ea, quæ ad ipſum pertinent. Cum autem audiuiſſet, ad ſuum interitum & ad fidem orthodoxam euertendam, Antiochiæ fuiſſe congregatam, quæ utinam non fuiſſet congregata, ſynodum, & Georgium quendam improbum, aduerſarij agricolam, mox eſſe in illius ſede loco ſuo collocandum, non potuit ferre, ſed ubiquè ſcripſit ad clerum Aegypti, ad magiſtratus, & ad populum rogans, minans, admonens, nullam non uiam uerſans in literis, ut nullo modo ſuſcipiant zizania Arrii, & immixta ab omni blaſphemia conſeruent ſemina fidei orthodoxæ.

Sex annis in ciſterna latitat Athanaſius.

Euſebiani autẽ, qui ad ſe inſinuandos & homines in ſuas partes pelliciendos miri erant artifices, poſtquàm rei ſe defenſuri, magnam uiderũt ſolitudinem totam linguam apud Imperatorem exercentes in Athanaſium, cum facilem illum & ſimplicem Conſtantium ad ſuas partes totum attraxiſſent, ut & eorum ſententiæ aſſentiretur, effeciſſent, deponendum eſſe Athanaſium etiam non præſentem decernunt: quẽdam autem Gregorium, rabie Arriana refertum in Alexandrinam eccleſiam eius loco introducunt.

Cum uerò pro eorum arbitratu hæc ſic adminiſtraſſent, magna iam libertate ſuum dogma inferunt. Gregorius autem cum nondum aſcẽdiſſet Alexandriam, acſi iam præeſſet eccleſiæ ſedem ſibi uendicans, & tã quam penes ſe habere expectans id quod nec in ſomnis quidem ſperabat habere, literis manus propriç ipſe quoque confirmabat, quæ decreta fuerant. Eiuſmodi enim eſt impudentia ac leuitas. Videntur ſemper habere in manibus ea, quæ expectantur. Iã uerò Euſebius, q erat ſtrenuus impietatis propugnator, poſt quam ex ſui animi ſentẽtia res præſentes adminiſtrauit, mittit legatos ad Iulium, uehementer in epiſtolis inuehens in Athanaſium: mittenſque, quas in eum ſtruxit inſidias & calumnias, eius ſimul iudicẽ & punitorem Iulium conſtituens. Is autem, (non poterat enim facilè illici figmentis & dolis, immo uerò ad ea depræhendenda & intelligenda erat acutiſſimus) cum Euſebij literas accepiſſet, & ualdè eas diligenter & attentè perlegiſſet, & apertas eſſe nugas animaduertiſſet, ipſe contrariam ſtatuens, literiſque Athanaſium muniens, emittit Alexandriam, nõ paucis nec leuiter inſectans eos, qui depoſuerant. Cum is autem ad ſuam deducerẽtur eccleſiam, eos, qui Antiochiæ congregati fuerant, nón paruus cœpit tumultus & metus, nè ſi ab Athanaſio prçoccupata fuerit eccleſia, ſibi deinceps intercludatur aditus Alexãdriam. His de cauſis illum quidem conabantur intercipere, uel potius interimere, Gregorium autem in ſedem introducere. Quocirca eum quam celerrimè deduxerunt Alexandriam: Gregorio uerò reditũ procurabat etiam Dux exercitus Syrianus cum manu, quæ ei ſubiecta erat, præcedens, ſic iubente Imperatore, ut Athanaſio quidem mortem, illi autem procuret epiſcopatum. Quomodo autem ex medio reti potuerit effugere Athanaſius, oſtendet oratio.

Gregorius in ſedem. Alexãdrinã intruditur.

Iulius Papa reſtituit Athanaſium.

Cum ſol iam eſſet in occaſu, feſtum quidem diem agebat & celebrabat ciuitas: uenit autem tanquàm ad prælium dux ille exercitus, ordinata acie, & eccleſia in orbem circundata. Hæc ergo caſtra uidens Athanaſius, & curis plenus, nõnè ipſe caperetur, ſed potius, nè propter ipſum populus aliquid damni acciperet, iubet quidẽ Diacono preces ſignificare. Preces autem excipiebat quoddam populi canticum. Deindè cum, ut par eſt, eſſet clamor & concentus, iuſsit magnus Athanaſius omnes exire per eãdem portam. Atque Duci quidem exercitus & ſuis intercedebat amicitia cum multitudine, neque cuiquam ex ijs manus attulerunt, ſed omnes omnium oculi ad ſolum reſpiciebant Athanaſium, ut ſi eum uidiſſent, de medio tollerent. Is autem cum pars populi factus eſſet, & tanquàm unus ex multis, tranſiens per medium tumultum & multitudinem, & ſic militum oculos latens, abijt. Ille ergo Romam, cum ſic effugiſſet, reuerſus eſt: Gregorius uerò iam tenens eccleſiam, etiam aduerſus rectam fidem ſecurè armabatur. Quæ cum ferre non poſſet Alexandrinus populus, & grauẽ excitauit ſeditionem, & quæ Dionyſij uocabatur, ædem incendit. Huius autem propter Chriſtum confuſionis fuit particeps magnus quoque inter ſanctos Paulus, qui tunc Conſtantinopolitanæ præerat eccleſiæ qui ipſe quoque eſt à ſede depoſitus, & Romam ueniens, fuit Athanaſij pietatis & periculorum ſocius. Illic ergo Conſtantem & Iulium conuenientes, quæ ipſi paſsi eſſent, & quæ aduerſus ipſos & ueritatẽ Euſebiani feciſſent, narrant omnia. Certè ipſe quidem Imperator Conſtans de his protinus ſcribit ad fratrem. Cum autem nihil proficeret, rogãt Athanaſius & Paulus, ut alia fiat communis ſynodus. Non aliam enim ob cauſam aiunt fuiſſe excogitatos, niſi ut recta & ſana fides ſimul cum eis deponeretur. Vtriuſque ergo Imperatoris ſententia, cõi ſimul & Oecumenica rurſus Sardicæ congregatur ſynodus: & Occidentalium quidem, ut ipſe quoq; ſcribit Athanaſius, conuenerunt plus quàm trecenti Epiſcopi: Orientales autem, ut ait Sabinus, ſoli ſeptuaginta: inter quos annumeratus eſt etiam Iſchyras Mareotæ Epiſcopus. Et qui ex Aſia quidem confluxerant, ne in Occidentalium quidem conſpectum uenire ſuſtinuerunt, affirmantes ſe non aliter cum eis eſſe ſermones collaturos, niſi prius Paulum & Athanaſium à conuentu expellerent.

Præſes mortis diſcrimen euadit Athanaſius.

Synod' Sardicenſ.

Cum autem Occidentales ne auditione quidem accipere hunc ſermonem ſuſtinuiſſent, illi ita, ut ſe habebãt, rurſus reuerſi ſunt, & cum Philippos Thraciæ ciuitatem perueniſſent, atque utinam prius ueniſſent ad inferos, illic deinceps priuatum faciunt cõciliabulum: & Homouſium quidem, qui erant manifeſtæ impietatis, (O tuam Rex Chriſte patientiam) apertè feriunt anathemate: in epiſtolis autem exponunt ſententiam Heterouſii, id eſt, quod filius ſit diuerſæ à patre eſſentiæ, & chirographa impietatis ad ſuos in omnes partes tranſmittuntur. Hæc cum reſciuiſſent ij, qui erant Sardicæ, primum quidem eos abſentes,

ſentes, ut qui ſe non ſtitiſſent, iure condemnant. Deinde etiam Aranaſij accuſatores ſuis extuabant gradibus, & decretum fidei Nicenæ confirmantes, & ἀνόμοιον, id eſt, filij à patre eſſentiæ diſsimilitudinē ſerientes anathemate, lingua expreſsiori prædicant homouſion: & ipſi quoque ea mandantes monimentis literarum, totum ferè orbem terræ his occupant. Quæ quidem cum Conſtans Imperator reſciuiſſet, & Conſtantio fratri ſignificaſſet, rogabat, ut Athanaſius & Paulus ſuis reſtituerentur ſedibus. Cum is autem hoc recuſaret & differrat, ille rurſus uſus eſt literis acrioribus, ſcribens, niſi concederet, ſe eo uel inuito utrunque ſuæ reſtiturum ecclesiæ.

Conſtā te urgē te, Conſtātius reuocat Athanaſiū.

Conſtantius ergo non amplius differens & tergiuerſans, ſed fratris minas pertimeſcens, ſuis protinus literis accerſit Athanaſium. Cum ei autem eſſet ſuſpecta uocatio, (neque enim eum confidere ſinebant, quæ præceſſerant) ille eum ſecundis interpellat literis, quæ multum habebant humanitatis & benignitatis. Cum uerò nè propter eas quidem eſſet uacuus à ſuſpicione, ne ſic quidem eius aduentum neglexit Cōſtantius. Sed rurſus quoque ad eum ſcribit, in literis præterea adijciens ſubmiſsionem & manſuetudinem: quinetiam de iis, quæ *prius fuerant, excuſationem, & quòd uolebat quidem tunc aliquem ex ſacerdotibus mittere, ut ei obuiam procederet, ſed nullus fuit, qui eius ſignificaret aduentum. Nunc autem dicit ſe miſiſſe Diaconū Aletam cum epiſtola, qui ad noſtram tibi ſignificabit affectionem, & fide iubebit, ut confidas de reliquis.

**prius acta.*

Cum has epiſtolas accepiſſet Athanaſius, ſi quis erat metus, eum animo expellit, & quicquid et malā ſpem in futurum intendebat. Cum autem eas oſtendiſſet ipſi Conſtanti & Iulio, ipſos & uniuerſam regionem, quæ Romanis ſuberat, gaudio implet & lætitia, & unuſquiſque proprium diem feſtum celebrauit de reditu Athanaſij ad ſuam ſedem. Statim autē Imperator Conſtans & ipſe Iulius, ille quidem regijs ſatellitibus, ille autem omnibus ferè, qui erant in Aegypto & Alexandria, Clericis & laicis, Athanaſij reditum honorarunt. Cum autem ueniſſet, eum admodum libenter excepit Conſtantius, ciuitatique & Clero & populo Alexandrino eum lubētiſsime reſtituit illam tamen fugam ei comiter exprobrat, & quod clā culum iudicio aufugerit, & latenter receſſerit, amicè inſimulat pro his tamen omnibus, ò Athanaſi, unam è te peto gratiam, inquit, ut unam Eccleſiam Alexādriæ concedas ſectatoribus Arrii. Is uerò ſe prompto & alacri animo pollicitus eſt impleturum, quod petierat, ſi ipſe quoque Orthodoxis aliam tribueret Cōſtantinopoli, ad aliquod exiguum ueræ fidei fermentum. Cum is autem poſtulato facilè annuiſſet, non tolerandus dolor deinceps inuaſit aduerſarios, quòd Conſtantinopoli daretur Athanaſio aditus, & ijs, qui cum eo communicabant. Conſtantio autem magis prudentia quoque admirabili uiſus eſt Athanaſius.

Conſtātij dictū de Athanaſio.

Fertur uerò aliquando admirans Imperator dixiſſe cum ſtupore: Non abs re Arriani omnes mouere machinas aduerſus uirum talem. Sic ergo eius admiratus prudentiam, eum deducit humaniſsimè, ſcribitque ad populum Alexandrinum, Epiſcopoſquè & Magiſtratus Aegypti: Quinetiam ad Neſtorium Auguſtalem, Ducesque Thebaidis & Libyę, ut eum beniſsimè excipiant & honorificentiſsimè, & non ſolum ei ſua ſedes, ſed etiam omnibus, qui cum eo cōmunicarunt, unicuique ordo proprius & munus reſtituatur.

His ille munitus epiſtolis, & ueluti confiſus, uenit per Syriam & Palæſtinam, peruenitque Hieroſolyma; & cum Maximo Epiſcopo & confeſſore colloquitur, auditque quot & quanta ille paſſus ſit propter Chriſtū: narratque rurſus ipſe, quæ & contra ſe prius & nunc pro ſe facta ſunt & decreta, & ab ipſa ſynodo confirmata & ab Imperatore. Quæ cū audiuiſſet, Maximus protinus nihil cunctatus, accerſit oēs Epiſcopos Orientis, & omnes communiter Athanaſio communionem reddiderunt & dignitatem.

Tertiò redit ad ſuā eccleſiā Athanaſ.

Cum ſic ergo tertio & cū tanto honore & celebritate ad ſuā rediſſet ciuitatem, & ab illis innumerabilibus ueluti fluctibus & laboribus reſpiraſſet, deincepsquidem uideri poterat eius uita eſſe quieta & tranquilla. tūc autem re uera maximum mare calamitatum in eum fluctuabat. Nam cum in Conſtantem Magnentius inſurrexiſſet, & ei uitæ finē attuliſſet, graue rurſus ab Arrianis bellum accendebatur, & rurſus Athanaſio parabantur inſidiæ & calumniæ apud Imperatorem, magnumque & uetus ei malum imminebat Conſtantius. Rurſus ergo edicta, rurſus minę, exilia, terrores, & per totum mare & terram inquiſitio.

Iterum expellitur.

Rurſus zizaniorum ſeminator Georgius occupans Alexandriam Aegyptum dilacerans, Paleſtinam depopulans, tumultu implens totum Orientem, cuiusque inſania & impietas minimè capi poterat. Rurſus qui erat ſumma improbitate Acacius, & Patrophilus, Arrij impietatis patris amicus, Hieroſolyma uenientes, & Maximum extrudentes, & eius loco Cyrillum conſtituentes: qui quantum pietate magnus erat Maximus, tantum erat pietati impietatis zelo aduerſarius.

De Cyrillo alij aliter ſentiunt.

Quiduā tragicè recenſuerit quiſpiam omnia, quæ à Georgio deinceps facta ſunt eo tempore in ciuitate Alexandrina? Cæterum quoquè modo facienda eſt mentio: uel potius illi ipſi uere dulci eius linguæ eſt concedendum, ea ſubmiſsè & moderatè, cujuſmodi erant in omnibus eius mores, narranti.

Etenim rurſus, inquit, aduentarunt quidam Alexādriam, qui nos quærebant occidere, fuerunt que quæ nunc ſunt, deteriora prioribus. Repentè enim milites circundederunt eccleſiam, quæ ſolent hoſtes facere fuerunt pro precibus. Deinde ingreſſus ſancta Quadrageſima, qui à Macedonio & Arrianis è Cappadocia miſſus fuerat, Georgius auxit mala quæ ab eis didicerat.

Immania. Georgij ſacinora.

Nam poſt hebdomadem Paſchæ, coniectæ ſunt & uirgines in carcerem, Epiſcopi uincti ducti ſunt à militibus, orphanorum & uiduarum domus diruptæ fuere, paneſque uiatici facti ſunt in ædibus, & noctu deferebantur Chriſtiani, obſignatæque ſunt domus, & fratres Clericorum in periculum ueniebant pro fratribus. Et ſunt hæc quidem grauia: ſunt autem grauiora, quæ facta ſunt poſtea. Hebdomada enim poſt ſanctam penteconſten populus, qui ieiunauerat, egreſſus eſt ad orandum circa cœmeterium ſancti Petri Epiſcopi & martyris, propterea quòd omnes aduerſarentur communionem cum Georgio. Sed cum hoc reſciuiſſet hic ſceleratus, concitat Ducem exercitus Sebaſtianum, qui erat Manichæus. Is autem cum multitudine militum, arma & nudos enſes, arcusque & tela ferentium, in ipſo Dominico irruit in populum, & cum paucos inueniſſet orantes, (iam pridem enim complures propter horā tardiorem receſſerāt) fecit res omnium grauiſsimas. Rogo enim accenſo, cum uirgines ad ignem adduxiſſet, cogebat eas dicere, ſe eſſe fidei Arrij. Poſtquam autem eas uidit uincere, & ignē nihili facere, eis nudatis ſic earum uultus concidit uerberibus, ut longo poſt temporē uix agnoſcerentur à ſuis. Viroſque numero quadraginta detentos, nouo modo cōſcidit. Nam cum ſtatim uirgas ſecuiſſet ex palmis, ipſis etiam ſtimulos habentibus terga illorum ſic ceciditit, ut nonnullis quidem caro ſæpè ſit execta propter ſtimulos ſibi infixos: nōnulli autem non ferentes, ſic plagis ſunt mortui. Atque omnes quidem, qui remanſe-

re, &

re, & præterea eas, quæ dictæ ſunt, Virgines, in exilium mittit circa magnam Oaſim. Corpora autem mortuorum ne ſuis quidem fecit reddi in principio: ſed ipſi ut uoluerunt ea abſconderunt inſepulta, ut uiderentur eis tantam celare crudelitatem. Hæc uero fecerunt animo aberrantes, ut qui eſſent emotæ mentis. Nam cum propinqui mortuorum gauderent quidem propter confeſsionem, lugerent autem propter corpora, impietatis & crudelitatis eorum maior ſe effundebat probatio. Etenim protinus ex Aegypto & Libya in exilium miſerunt quidem Epiſcopos, Ammonium, Moin, Caium, Philonem, Hermen, Paulinum, Pſenoſirim, Linamonem, Agathonem, Agamphum, Marcum, alterum Ammonium & Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum, & presbyteros Hieracem & Dioſcorum: & eos tam acerbe exegerunt, ut nonnulli quidem eorum in itinere, alij uerò etiam in ipſo exilio ſint mortui. Perpetuo autem exilio condemnarunt pluſquam triginta Epiſcopos, Studebant enim ſicut Achab, ſi poſſent, ex uniuerſa terra auferre ueritatem: Hæc magna Eccleſiæ tuba, acer præſes ueritatis, ſua uoce perſequitur de malis, quæ erant Alexandriæ. Noſtra autem oratio uult ijs quæ dicta ſunt, reliqua adiicere.

Epiſcopi in exilium miſsi.

Conſtantius ergo, fratre mortuo, Imperatór declaratus, & purè uniuerſam poteſtatem aſſecutus, cùm nullum haberet, qui eius animo & uoluntati reſiſteret, non potuit amplius pati celare improbitatem, ſed magna ſua authoritate eam produxit in medium: & cùm totum Orientem grauisſima impietate repleuiſſet, non ſtatuit eſſe ſibi quieſcendum: ſed niſi etiã ſimul corrumperet Occidentem, paruum eſſe ſuum ducebat imperium, idque ſuæ gloriæ detrahere. Ea ratione Epiſcopos quoq;, qui erant in Occidente, ad dogmatum Arrij communionem magno ſtudio euocabat, ſolamq; illorum ſecuritatem ſtatuebat eſſe depoſitionem Athanaſii. Quamobrem congregauit ſynodum Mediolani, quæ eſt ciuitatis Italiæ, & multos hei mihi, ex fortibus & ſtrenuis, alios quidem metu, alios blanditiis, alios uerò donis, & alios fraude, & alios aliter inductos, ad ſuam traduxit uel potius deduxit uoluntate, per quam ille fodit foſſam animis miſerorum. Hunc inſultum Euſebius & Dionyſius, Rhodanusq; & Paulinus & Lucifer lubenter declinarunt. Athanaſii enim depoſitionem arbitrati eſſe ueluti depoſitionem rectæ fidei, ſimul & fraudem fugerunt, quàm potuerunt longisſimè, & iure condemnarunt eos, qui decreuerant. Sed eos quidem Ariminũ relegat Conſtantius. Athanaſius autem cùm reſciuiſſet, quid strueret Imperator, & quemadmodum corruptum fuerat iudicium, & iam aduenire Præfectorum ſatellites, ut eum comprehenderent, rurſùs quoque diuina uiſione admonitus, media nocte Epiſcopatu egreſſus, ad iuuenem quandam confugit uirginem, quæ tunc agebat annum ætatis uiceſimũ. Erat autem uirgo ualdè ſpecioſa & amabilis, & cum qua non poterant uiri habitare abſque ſuſpicione. Ea uero, rei inopinatæ nouitate ſtupefacta, quærebat cauſam. Ille uerò reſpondens ei, narrauit: Quoniam, inquit, qui ſunt communionis Arrij, me ubiquè curioſè perſcrutantur, timens ego, nè ab eis compræhenſus & interfectus, eis immortale ſupplicium conciliẽ da fuga cogito, & me ſoli Deo permitto. Hac nocte autem mihi apud te ſolam eſſe me ſalutem iuuentutum reuelat.

Synodus Mediolanẽſis.

Hæc poſtquàm uirgo audijt, ex animo ſtatim omnem eijciens ſuſpicionem, gaudio repleta, totis domus uel cordis potius oſtijs apertis, ſupinis, ut dicitur, manibus excipit Athanaſium. Quem quidem ex illo die ſex annis, quandiù ſcilicet fuit ſuperſtes Cõſtantio, in domus abſcondit penetralibus, communẽ quotidie ſalem apponens, librosque aliunde tollens, & ei ad exercitationem præbens & meditationẽ, & ſic pio & religioſo conuiuio corpus eius & animam excipiens: hanc quidem ſermonibus, quos credimus eſſe panem angelorum, illud autem menſa quotidiana, & quibuſcunque alijs manus illa liberalis hoſpitem potuit excipere, & proprijs manibus pedes lauans, uel potius manus ſuas ſanctorum pedum contactu ſanctificans, magnoque & uehementi ſtudio quæcunque erant ei uſui, ſubminiſtrans, & ità ſe cõparans, ut quæcunque habebat, illius eſſent potius, quàm ſua.

Vir ſanctiſsimus latitat apud uirginẽ ſex annis.

Intereà autem Alexandrina ciuitas & populus quoquo uerſùs obibant, quærentes Athanaſiũ adeò diligenter, ut uel ipſa anima lubenter emiſſent uiri inuentionem: ſed carebat ciuitate, carebat ædibus, eratque planè incognitus: cognitus autem ſoli Deo & uirgini. Quamobrem illo tempore in eccleſia magna erat triſtitia, & filiæ Sion licebat uidere pulchritudinem repentè efflorescentem & planè mareſcentem. Nã præter admodũ paucos, alij quidem & re & nomine ueluti quandam artem perſequebantur impietatem. Alij autem nomine tantum honorantes Chriſtianiſmum, re uera autem primos longe ſcelere ſuperantes, præterquàm quòd nõ aperte, quos oportebat etiam cauere tanquàm hoſtes: ſed latenter, ſub ſpecie Chriſtianiſmi, blaſphemum impij dogma ſtudebant confirmare. Talis aũt impietatis pars erat nõ minima Conſtantius, quatenus habebat etiã imperij poteſtatem ei opem ferentem, omnesq; protinùs cedentes eius uel ſoli nutui. Iuſſit ergo morbum peruadere & ad Epiſcopos, qui erant in Italia, & ad oẽs, qui erant ubiq; terrarũ: aut ſi nollent ſubſcribere Heterouſin, quòd filius ſcilicet eſſet alterius à patre eſſentiæ, ipſos quidem expelli ab Eccleſiis, alios autem eorum loco in ſedibus ipſorum conſtitui. Quo tẽpore celeber in ſanctis & magnus Liberius, qui poſt Iulium, magni Syluestri ſucceſſorẽ, ſedem Romanam eſt adeptus, cõdemnatur exilio: Felix autem quidã eius loco electus ab hæreticis, protinus diuino iudicio luit pœnas: Hũc quidem uiſu priuatus miſerabiliter, nũc autem peſtilenti morbo diu corruptus, & malus malè perditus, diuina iuſtitia ſic puniẽte ſceleratos.

Nota, quam commẽdet Liberium Papam

Georgius autem Alexãdrinorum, ut ita dicã, Erinnys, rurſùs ciuitati faciebat ea, quæ conſueuerat, ut qui uiſus ſit ipſe ſeipſo uehementior, & maiori ira & impetu ferri aduersùs rectam fidem. Interea autem Meletius quoque Epiſcopus Antiochenus, aperte defendens homouſion, de ſede deponitur, & damnatur exilio, quem conſequebatur magna multitudo Orthodoxorum, qui aduerſariorum communionem ſuſtinere non poterant. Euzoius autem, qui re uera uitæ erat improbe, conſtituitur in ſede Antiochena (ei enim præfuerat Meletius) & Eudoxius, qui erat peſsimæ ſententiæ, inuadit ſedem Conſtantinopolitanã. Sic improbitas, ſic inuidia, quæ Eccleſiã omni ex parte conturbarat & confuderat, ad reipublicæ quoque adminiſtrationem incipit procedere, & Iulianum creat Cæſarem, Gallijs præfectum ab ipſo Conſtantio. Cùm ergo Conſtantinopolim ueniſſet Conſtantius, & Eudoxium, ut priùs iam diximus, ordinat, & templi, quod cognominatur Sophia, quod ipſe tũc recẽter fuerat fabricatus, celebrat encænia, decimo quidẽ anno ſui imperij, tertio autem Iuliani conſulatus, quintodecimo uero Februarij. Ille autem re uera peſſimæ opinionis Eudoxius, cúm ſedem aſcendiſſet, dum iam peragerentur encænia, hanc primam

Arriani occupãt primarias quaſdã eccleſias.

ἀσεβὴς, non colens. Εὐσεβὴς, bene colens.

uncem emiſit, atq; utinam cum illa emiſiſſet animam ὁ πατὴρ ἀσεβὴς ὁ υἱὸς εὐσεβὴς, i. Pater impius, filius pius. Cum autem tumultus & ſeditio, ut par eſt, proptereà orta eſſet in eccleſia, ille rurſus repetens, & ueluti uolens ſe dare tempeſtatem: Ne uos, inquit, conturbet id, quod dictum eſt. Pater enim, inquit, eſt impius, nempe ἀσεβὴς, quod neminem colat: Filius autem eſt pius, nempe εὐσεβὴς, eo quod patrem rectè colat. Ex his ortus eſt riſus inter eos, qui aderant, adeò ut multi eius nugis condemnatis, receſſerint ab eccleſia. Ergo Conſtantio quoque res erat male ceſſura, & iuſtas pœnas erat daturus ſuæ in Deum contumeliæ. Hinc impius Iulianus rerũ oĩum potiundi motus deſiderio, cum in Gallia magnam manum ſibi conciliaſſet, induit ſe purpura, & ab exercitu Auguſtus appellatur. Conſtantinum autem Perſicum quidem bellũ adhuc detinebat. quæ de Iuliano autem ſparſa erat, famam non moderate ferebat: alioqui uerò etiam à Dei inimico Euzoio ad bellum aduerſus eum gerendum incitatus, mouet exercitum aduerſus conſobrinum, & bellum ciuile ſuſcitat. Cum autem inter Cappadoces & Cilices eſſet in loco, qui dicitur, Mopſi fontes, excedit uita una cum imperio, laborans apoplexia, cum quadragintaquinque uixiſſet annos ætatis, uigintiquinque annos autem patri fuiſſet ſuperſtes. Sed eum quidem diuina ſic ultra eſt iuſtitia. Quemadmodum autem ſceleratum quoque ultra ſit Georgium, & impium, ut ſcriptum eſt, ſimilibus percuſſerit manibus, non eſt æquum prætermittere.

Conſtãtij mors

Erat quidam locus in urbe Alexandrina, olim quidem Mithreæ Deo gentilium, ſacrificijsque illius & myſterijs dedicatus, nunc autem fimo & ſtercore plenus, ciuitati & publico ad nullam rem utilis. Eum ergo Conſtantius, ut qui eſſet omnino inanis & nulli uſui, attribuit eccleſiæ. Nunc autem uolens templum in eo conſtruere, iubet efferri illum fimum & quiſquilias. Cùm autem iam repurgaretur locus, inuenitur quoddam adytum in intimo ſinu terræ, in quo celata fuerant myſteria Gentilium. Ea uero erant crania nuda carnibus, alia quidem uirorum, alia uero puerorum, quos fama erat fuiſſe ſacrificatos Mithræ, quãdo Græci utebãtur illis diuinationibus, quæ fiebant per uiſcera, diſſectionibusque & præſtigijs, quæ fiebant per animas. Cúm quidam ergo Chriſtiani in ea incidiſſent, ea aperte riſum mouere populo, ijque triumphum agebant in oculis omniũ. Quod quidem cùm non tuliſſent Gentiles, ſed pro dijs ſuis & ſacris eſſent miſere zelo perciti, ad ipſos accurrerunt, alij quidem enſe ferientes, alij uero fuſtibus, ut ex Chriſtianis multi ſint interempti, alij autem crucifixi, quoſcunque uiuos tenere potuerunt, & alij alio genere mortis, & uarijs ſuppliciorum generibus ſint affecti. Impium autem Georgium, ex eccleſia ita ut habebant eductum, & cuidam camelo alligatum, ut camelus eum ualde laniaret & diſcerperet, cum ſatis materiæ congeſsiſſent, & ignem in communi theathro accendiſſent, una cum camelo exuſſerunt. Sic uno quidem modo, ſed diuerſis cauſis, illi quidẽ beato fine, hic uero miſer, morte uitam commutarunt. Et eorum quidem caſus ita habuit.

Georgius Arrianus epiſcop. diſte necatur ab ethnicis.

Iulianus autem cùm uniuerſi dominatũ ſic fuiſſet aſſecutus, uelletque euertere, quæ acta fuerant à Conſtãtio, ſtatuit eos reuocare, qui erant in exilio. Quod quidem cum reſciuiſſet Athanaſius, timuiſſetque ne qui partes Arrij ſequebantur, Iulianum prius introducerent, (adhuc enim ignorabatur eius animi impietas, infidelitasq; & amor prauitatis) nocte profunda diſcedens domo, in quam confugerat, inuenitur in media eccleſia Alexandrina. Quid uero ea, quæ deinceps ſunt conſecuta, recenſuerit quiſpiam, quàm libenter eum adſpexerint, quemadmodum undique ſunt congregati ad illud ſpectaculum, clerus, ciuitas, populus: alij quidem de reditu magnas agentes gratias, alij autem diuturnæ, quæ interceſsit, abſentiæ inſimulantes, eique & damnum & priuationem exprobrantes. Deinde tanquam ſatis argumenti prębentes ſuæ in eum beneuolentiæ, & alioqui uel ex ſola præclari illius paſtoris præſentia, animis audacia & fiducia repletis, expellunt protinus Arrianos, ciuitatéq; & ſe tradunt manibus Athanaſii. Illi uero uel iam turpiter expulſi, & in locis deſertis & obſcuris delitesceñtes, ne ſic quidem ab illa inſania & rabie deſtiterunt. Sed & cum Georgius meritas pœnas dediſſet, ut iam diximus, eius loco ſibi Lucium conſtituunt, & totam curam ſtudiumque hæreſum rurſus ad eum deferũt, talem aſſecuti præſidem, qui impietate & inhumanitate illo nihil erat inferior.

Athanaſius ſe reddit eccleſiæ ſuæ.

Volo autem obiter meminiſſe malorum ſeu impiorum Iuliani facinorum, & ſimul ea, quæ ad magnum Athanaſium pertinent, coniungere, & quemadmodum nulla erat ei pars uitæ libera à certaminibus & laboribus, qui propter Chriſtum ſuſcipiuntur. Nam cum nuper hic impius ſuſcepiſſet imperium, & dæmonibus, qualis ille eſt, & deorum nominibus potius, quã dijs ſacrificaret, diruebatur quidẽ uniuerſa eccleſia Chriſtianorum: omnis autem locus gentiliũ ſacra ſuſcipiebat, & eorum templa, alia quidem aperiebantur, alia uero rurſus extruebantur: & ubique erat nidor, & fumus, & ſacrificia, animaliumque diſſectio & ſanguis. Quinetiam in ipſa, hei mihi, Conſtantinopoli, erat Fortunæ ſtatua, eique publicè fiebant libamina & ſacra, & quæcũque alia, accepto ſimul ſtudio & poteſtate ex imperio moliebatur aduerſus pietatem, quando Maris Chalcedonis, quæ eſt in Bythinia, Epiſcopus, ad eum ueniens, apertè eum conuicijs eſt inſectatus, impium & defectorem, & à Dei religione alienum, & quæ ſunt huiuſmodi, appellans. Is autem, (erat enim iam Maris in ipſa ſenectute, & ideo paſſus erat orbitatem oculorum) probra iure in ſe illata non iuſtis ultus eſt maledictis, nugatorem ipſum & cæcum nominans, & qui nec ab ipſo quidem Deo Galilæorum poſsit ullam conſequi medicinam. Ille uero ueluti Deo afflatus, acriore dicendi libertate reſpondens: Deo, inquit, ago gratias, qui utiliter prouidit, ut ego orbarer oculis, nè ego os tuum uiderem impudens, qui tam inuerecundè lapſus ſis in impietatem. Eandem ſunt imitati dicendi libertatem Iouianus ſimul & Valentinianus, qui Tyranno apertè cingula abiecerunt, dicentes: Nos quoque propter Chriſtum parati ſumus ipſa uita cedere.

Iuliani Apoſtatæ impietas.

Imperator ergo, & quicunque erant eiuſdem cum eo ſententiæ, & cum eo conſpirabant in impietate, cum quotquot erant illo tempore ſapientes, quoſdamq; aruſpices, præſtigiatoresque & uates coegiſſent, quemadmodũ Chriſtianos ſuperarent, uolebant eos ſuam dicere ſentẽtiam. Omnibus autẽ uiſum eſt, procul eſſe amandandum Athanaſium. Nam ſi auulſum, inquiebant, fuerit fundamentum, reliquæ quoque illorum fidei partes facile diruentur. Rurſus ergo conſtituuntur iudicia, & Iudices condemnant, & exercitus emittitur, & populus conturbatur, & Alexandria circundatur, & eccleſia diripitur, & ab ea poſtulatur Athanaſius. Cæterum tunc quoque per eos medios proceſsit, nec erat ullus, qui retineret. Quinetiam rurſus illum uidentes ignorabant, propter quẽ hei mihi, eccleſiam tanta manus circundedit, propter quem armis eius exitus undique obſepſerant. Poſtquam ergo ille ſic ſuperna manu munitus, non potuit capi manibus hoſtiũ, & perindè ac nullo prohibẽte ita liberè egreſſus è ciuitate. Alexandrinã qui

Noua in Athanaſium excitãtur turba.

dē ciuitatē rurſus inuaſit luctus & eiulatus propter uiri abſentiam. Is autem, cum noctu ueniſſet ad Nilum, & côſcendiſſet quandam nauem onerariam, rurſus magna côtentione ferebatur Thebaidem. Eum uerò à tergo urgebat quidam ſatrapa, iuſſus à Tyranno eum interimere ubicunque depræhendiſſet. Cum autem quidam ex ijs, qui nauigabant unà cum Athanaſio, procul nouiſſet perſecutorem, & remiges hortaretur ad celeritatem, paulùlum ſubſiſtens Athanaſius, & occultum quid, ut uidetur, internis cernens oculis, iubet remiges proram obuertere, & rurſus curſum dirigere Alexandriam. Ij autem cum, ut par eſt, fuiſſent conturbati, & uererentur nè inciderent in ſatrapam, ille eis animum addens, & dicês eſſe aliquid diuinum, quod gerebatur, perſuaſit. Deinde conuerſa antenna, nauem agentes in partes anteriores, nauigabant rectà Alexandriam, perſequentes, quod eſt maximè nouum, eos qui perſequebātur. Cum autem iam fuiſſent prope ſatrapam, barbari quidem, ueluti quadam eorum oculis offula caligine, tanquam eorum, qui uidebantur, neminem uidentes, prænternauigabant. Athanaſius autem quemnam quærerent, non ſecus, ac in Eliſæo uſu uenit, percontatur. Cum uerò reſpondiſſent, Athanaſium: Vos, inquit, nauigans parum præcedit, ueluti fugiens quoſdam qui eum perſequuntur. Sic decepti, qui erant mente cæci, perſequebantur eum, quem non ſentiebant ſe habere in manibus. Is autem celerrimè delatus Alexandriam, & repentè ueniens in ciuitatem, eam replet maxima lætitia, is apparens conſpectui, qui tanropetè deſiderabatur. Deindè dans ſeipſum quieti & ſilentio, quandiu fuit acerbum tempus imperij Iuliani, delituit.

Vide miram Dei proui-dentiā.

Poſt hæc autem Iulianus quidem omnium, qui ipſum præceſſerunt, in impietate clariſsimus, & qui omnes ipſos paruos reddidit in ſcelere, poſt bella innumerabilia, quæ geſſit aduerſus pios, inuenit finem improborum ſtudiorum, non planè quidem qualem merebatur, ut qui infernis reſeruaretur ſupplicijs: ſed neque ſemitam impiorum oſtendens omnino dirigi. Nam cum ſe quibuſdam præſtigijs, maleficijs & magorum artibus permiſiſſet, & deceptus ſibi perſuaſiſſet fore, ut Alexandri ſibi pararet imperium, ut cuius mores ſemper magno gloriæ tenerentur amore, uel potius ſeipſum eſſe perſuaſiſſet Macedonem in alio corpore, & aduerſus Perſas duxiſſet exercitum, primoq; ſpes ei luculenta fuiſſet oſtentata, quādo ſe magnum aliquid & præclarum geſturum exiſtimabat, tūc etiam, quod habebat, turpiter perdidit imperiū, & ſimul cum eo uitam. Fraude enim cuiuſdam tranſfugæ cum naues, quæ flumine frumentum conuehebant, & multa, quæ erant exercitui ad uſum neceſſaria, importabant, fluuio amandaſſet, in terramque aridam & aqua carētem ac torridam deueniſſet, fameq; ac ſiti ſuos oppreſsiſſet, & maximam partem exercitus amiſiſſet, & omnibus indignantibus, probriſque ac maledictis eum inſectantibus ipſe eques adeſſet, ut dolorem conſolaretur, & exercitus laborem recrearet, (Quale tuum eſt opus, ò diuina iuſtitia?) iaculū neſcio undè emiſſum, peruadens medium brachium, cadit in illius dexterum latus. Et ille quidem miſer iacebat, ſiue à transfuga percuſſus, ſiue ab aliquo ex ſuis. (Vtrunque enim de eo dicitur) ſiue etiam diuina plaga ictus, quod quidem dicitur à pluribus, hunc tamen uitæ finem nactus poſt imperij annum unum & menſes octo.

Iuliani Apoſtatæ dira mors.

Deindè Iouiniano totius exercitus ſuffragio committitur imperium: qui cum ſolos ſeptem menſes imperaſſet, & ad octauum ueniſſet, in Galatia uita repentè excedit, ſomno morte contemperato. Valentinianus autem poſt eum renunciatur, qui fratrem ſuum Valentem in ſocietatem admittit imperij: & cum illi habenda tradidiſſet ea, quæ ſita ſunt ad Solem orientem, ipſe triginta poſt diebus ad Occidentem perrexit & in Gallias. Cum ergo Valens accepiſſet imperium, non fuit de theſauris ſolicitus, non curauit pecuniam, neque quomodo rectè ordinaretur exercitus: ſed quomodo Arrianorum quidem res amplificaret, Orthodoxorum autem res diminueret, & omnino dirueret, totū ſui imperii ſtudium conferebat: idq; ſolum ſibi ducebat ſufficere ad ſplendorem & gloriam. Ea de cauſa omnes ferè Pontifices, Sacerdotes & Diaconos, & quicunque uitam degebant monaſticam, in mala extrema coniecit. Et Meletium quidem uirtute incomparabilem, depoſuit de ſede Antiochena, & hunc quoque magnum inter athletas Athanaſium quærebat capere. Et exilio quidem condemnatus eſt Meletius: uniuerſus autem, qui cum eo erat, clerus, fuit eccleſia expulſus. Multi quoque alij Pontifices & omnes, ut ſemel dicam, qui nolebant exitio Arrij communicare, exturbabantur quidem ab eccleſijs, expellebantur autem à patrijs, à propinquisq; & à conſanguineis.

Valens perſequitur catholicos.

Poſtquam ergo uenit hoc quoque magnū bellum Alexandriam, & Præſidum edicta ſtudio Eudoxij omnem in partem mittebantur, & rurſus in hunc magnum & uerè uirum fortem Athanaſium exercebatur perſecutio, & iam futurū erat, ut mox caperetur: clam quidem urbe egreditur, patrium autem quoddam ſepulcrum ſubiens, & quatuor menſes in eo manens, ſic belluinum impetum & furorem declinauit. Nam cum Tatianus nunc præeſſet Aegypto, Chriſtiani omnes grauiſsima ſubibāt ſupplicia, multique per ipſum, martyrij finem accipiebant. Sed ille quidē ſtatim meritas luit pœnas, Nam facultatibus & dignitate priuatus, & morbo oculos miſerabiliter excæcatus, emendicās publicè, uitam finijt, cum nec ei mortuo libaſſent Alexandrini, ſed in eius etiam ſtatuam & figuram admodum inſultaſſent, & fuligine oculos illiuiſſent, qua ſola erat ille re uera dignus. Sed hæc quidem, cum iam fraus marceſceret & efflorefceret. Quæ autem Conſtantinopoli aduerſus Orthodoxos fecerit Eudoxius, quænam lingua & narraſſe & meminiſſe ſuſtinuerit? Cum ergo in primo conſulatu Valentiniani & Valētis tot & alia mala facta ſint, merito homines ſupernis quoque plagis caſtigabantur. Nam & ingruens terræmotus, qualem nec prius tulit tempus, nec futurum ſperatur laturum, & multas alias euertit urbes, & Creta ſuarum pluſquam centum graui uidit caſu dirutas, & mare ſuis relictis terminis, quædam quidem loca ſic inundauit, ut etiam multa ex ijs, quæ prius erant arabilia, fecerint nauigabilia, rem admodum nouam. Alibi autem rurſus tantum receſsit, ut etiam in media nauigatione in medio ſolo inuenti ſint nauigantes. Sed ne quidem caſtigabantur improbi cōmunibus terræ flagellis & mutationibus elementorum: ſed etiam in ſcelere erant feruentiores, grauiuſq; & uehementius bellum excitabatur aduerſus Chriſtianos.

Athanaſius latet diu in ſepulcro.

Immanes terræmotus.

Quoniam autem propter deſiderium Athanaſij, populus Alexandrinus erat infenſo animo in eos, qui dominatum obtinebant, & iam aperte uidebatur res ſpectare ad arma & ſeditionem: id cum reſciuiſſet Valens, eorumque rebellionem timuiſſet & audaciam, neceſsè habuit ei quoque curſus permittere eccleſias. Hoc autem fecit, non quod ei faueret, ſed quod nullum haberet ex ſubiectis, qui in ijs, quæ oportet, pareret Imperatori. Quod quidem cauſa fuit, ut à continuis illis bellis & perſecutionibus tunc reſpiraret Athanaſius. Inualeſcebat enim per totum Orientem malorum calamitas, & Chriſtiani ſui generis

ſanguine polluebantur. Cum autem contenderet Valens Antiochiam, è uita quidem migrat Eudoxius, Arrianorum dogmatum æmulator, confirmator & præfectus, nonumdecimum agens annum à perſecutione fidei Orthodoxæ. Eius autem loco cõſtituunt, qui improbæ quidem Arrij erant communionis, Demophilum. Qui autem ſanæ & Orthodoxæ, Euagrium, uirum & uita & doctrina moribus inſignem. Atque eum quidem ſacris initiarunt, ſacræ manus Euſtachij, uiri inſignis, & qui olim quidem fuerat promotus ad ſedem Antiochenam, poſtea autem fuerat exilio condemnatus, à Iouiniano autem rurſus fuerat reuocatus, & tunc Conſtantinopoli agebat inter Orthodoxos, quem nec latere potuit magna illa Valẽtis in Orthodoxos immanitas. Sed eum non exigua manus militum, breui tempore, poſtquàm ordinauit Euagriũ, relegat rurſus Bizyeo, nec Euagrium ſinens frui ſecuritate, ſed illum quoque aliò abducens, utruoque propter parem in fide libertatem. Valens autem cum peruenſſet Antiochiam, homouſij ſectatores impudenter obſidebat & expellebat, non ſolum ab Eccleſijs & à ſynaxi & communione, ſed etiam à gradibus & domibus, & tota ferè ciuitate, atque adeò ab ipſo Oriente. Ad hæc uerò ſæua quoque imminebant ſupplicia, & mors acerba eos excipiebat. Scit hæc fluuius Orontes, Antiochiæq; uici, fora, uiæ & ſuburbia: ille quidem tinctus ſanguine ſacerdotum, hæc uerò referta cadaueribus.

Valens Antiochiæ uexat Orthodoxos.

In eam magna ergò & tam uehementi tempeſtate, hic præclarus, diuinaq; reipublicæ adminiſtratione & uirtute magnus Athanaſius, poſt longos illos propter Chriſtum ſudores, & pro recta fide certamina, glorioſaſque fugas & exilia & inſignia trophæa, cum Petro ſedis ſucceſſori multa futura prædixiſſet, quadrageſimoſexto anno ſacerdotij, octauodecimo menſis Ianuarij, Gratiani & Probi ſecundo conſulatu uita excedit: utpotè quòd iam ſatis functus eſſet laboribus & perpeſsionibus, & ideò agonotheta eum ad ſe è ſuperis euocaſſet, ut ille rurſus eum ſuis ſplendoribus, coronis & ineffabilium bonorum remunerationibus pro meritis remuneraretur. Quæ nobis quoque detur conſequi, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & potentia nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Athanaſius andẽ feliciter migrat à corpore.

VITA S. ANTONINI ARCHIepiſcopi Florentini, Authore Vincentio Mainardo Geminianenſi, Procuratore Ordinis Prædicatorum.

2. Maij.

ANtonius ſiue Antoninus (ita.n.q; ſtatura puſillus eſſet, uocabatur) Florẽtiæ honeſtis parentibus Nicolao & Thomaſia natus eſt anno ſalutis milleſimo trecenteſimo & octogeſimonono, Vrbano VI. Pontifice, Vuenceſlao Cæſare. Nicolaus pater, uir probatis moribus, Tabellionarius collegio, quod in urbe Florentina non contemnendo loco habetur, quater præfuit. Vt primum infantiã exceſsit, uiſus eſt longe plus ſapere, quàm puerilis ætas pateretur. Nam ludos fugere, garrulitates odiſſe, excurſus uitare: contra, ſerijs incumbere, taciturnitatem amare, ſe ad ſe colligere ſolebat. Inprimis uerò templa ac religioſas ædes frequentans, ad ſanctas conciones cor æquè ut aures arrigebat, tantus adhuc puer in orationibus, ut diuertens quotidiè ad angeli Michaelis templum, cognomento Ad Hortũ, atq; ad crucifixi imaginem procũbens, totius pene ciuitatis ora in ſe cõuerterit, quòd tam diu tamq; feruenter in orationis ſtudio perſiſteret. Si quandò ſupplicationes per urbem haberẽtur, Prædicatores ponè ſequebatur: quos iam tum uidebatur præ cæteris amare. Annos natum quindecim cupido inceſsit Chriſti ſe iugo inter Prædicatores addicendi, ſacris allectum concionibus integerrimi uiri ac planè docti Ioandominici Florentini ex eodem ordine: cuius laudum præconium longè eſt uberius, quàm ut nunc carptim exprimatur. Is enim ille eſt, qui primus collapſas uitæ regularis obſeruationes, quæ abſumptis patribus in uaſto illo infandæ luis incendio ac peſtilentiſsima contagione, quæ ſub annum ſalutis milleſimum trecenteſimum & quadrageſimumoctauum contingit, prorſus conciderant, in aliquam ſpem ac lucem dicendo & agendo reuocauit: tanti à Gregorio duodecimo habitus, ut Rhaguſinã illi primum eccleſiam crediderit; inde etiam in Cardinaliũ numerum cooptauerit: mox apud Conſtantiam, (ubi de tollendo ſchiſmate, quod tres Pontifices ducere uidebantur, totius Eccleſiæ & Chriſtianorum principũ conſenſu agebatur) egregiam laudem reportauit, dũ ſummopere cõtendit, ut Gregorius, cuius ille partes tuebatur, Põtificatui cederet: tandem à Martino quinto, qui depoſitis uel cedentibus cæteris, ſumma orbis conſeſsione Pontifex in ea ſynodo declaratus fuerat, ad conuellendam Boemorum hæreſim, quæ tunc ſerpere incipiebat, legatus in Pannoniam miſſus, Budæ diem obijt. Ad hunc Antoninus (ita enim deinceps appellabitur) ad radices Fæſulanæ ciuitatis, quæ iam funditus interijt, cœnobium diui Dominici à fundamentis excitantem profectus eſt, ut in cõtubernium fratrum, diuinum quiddam iam ſpirans, admitteretur. Sed Ioandominicus quanq; adoleſcentis indolẽ, acutumq; ac uiuax ingenium perſpexiſſet: tenerã tñ ætatulam cauſatus, præſertim cũ gracili eſſet corpuſculo, & magis neruis & oſsibus, q; carne ſuffulto, iubet expectare, dum adoleſceret, & regularibus inſtitutis, quæ ſupra ætatem illam uidebantur eſſe, ſufficere ualeret. Fando autem, ut fit, num literarum ſtudijs operam daret, & quænam illa eſſent, cum ex eo quæreret, audiretq; Pontificis ſanctionibus, quas in uolumen digeſtas, Decretum uocitant, maximè delectari: Heus, inquit, fili, reuertere nunc ad paternos lares, mox inter noſtros admittendus, cum Decretum totũ ita excuſſeris, ut planè uidearis imbibiſſe. Putauit enim ſe pater pueri petentis uehementiam tantiſper temperaſſe, quòd non tam propetè tot canonum poſſet immenſitatem & uolumina deuorare: Sed puerilis ardor, Ioandominici cogitatus ſi nõ eluſit, ſuperauit. Receſsit Antoninus, atque ita ſe totum ad ſtudia contulit, diurna Decretũ ac nocturna mano uerſans, ut elapſo ſtatim anno propoſiti ſui tenax, Fæſulas reuerſus, quacunque uoluminis parte quæſitus, promptè ac memoriter ad omnia, ſumma facilitate reſponderet. Tum uerò iam non excluſus, ſed iniecto regulari habitu attonſus, annum agens ſextumdecimum, intra Prædicatorum ordinem eſt admiſſus. Domi uerò cum iuſſus fuerat adhuc paululum expectare, quanti eſſet, & an carnibus abſtinere poſſet, (quod Prædicatoribus de more eſt) uolens experiri, acceptas de mẽſa carnes, quibus quòd ueſceretur, uideri parentibus uolebat ſcitus puer, clam felibus & catulis porrigebat.

Patria & parentes S. Antonini.

Virtutes adhuc pueri.

F. Iohannes Dominicus.

Petijt admitti Antoninus puer in ſodalitatem Dominicanorum.

Nota memoria miram tenacitatem.

Cucullatus tandem Cortonam, regularibus diſciplinis imbuendus, mox mittitur, cum nouum cœnobium Feſulanũ nondum eſſet abſolutum: ubi ſub uiro integerrimo Laurentio Ripalracta (id uiculi nomen eſt in agro Piſano, unde oriũdus erat) omnium opinione celerius

Induit habitũ S. Dominici.

celerius ita profecit, ut iā tū radios quoſdā doctrinæ ac ſāctitatis emittere uideretur: quibus poſteà, procedentibus annis, quaſi iubar ſplendidiſsimum tenebricoſas hominum mentes illuſtrauit. Laurentius ipſe, de quo nūc loquimur, uel teſtimonio eiuſdē Antonini (nam longa illum uita functum, epiſtola adhuc extante proſequitur) uir longè ſanctiſsimus fuit, Piſtorij ad Prædicatores conditus, ubi poſcentibus opem non denegat ſalutarem. Quòd ſi bona arbor fructus bonos facit, quid aliud ex Antonino ſperādum erat, q̃ abſoluta quædam & numeris omnibus doctrinæ ac probitatis forma, cum, ſi Ioandominicum & Laurentium ſpectemus, quos ipſe authores & inſtitutores eius uitæ, quæ eſt in Chriſto, habuit, nihil non ſanctū, abſolutum, conſummatiſsimum, ex eiuſmodi formatoribus & initijs prouenire potuerit? Exacto anno, iurauit (quod religioſi ſolent) ac nomen dedit in Prædicatorū inſtituta Fęſulani cœnobij noīe, q̄q̄ Cortonæ cōſtitutus, undè demū Fæſulas reuerſus eſt. Quanta uerò ſedulitate qđ Deo promiſerat, reddere niteretur, ut in obedientiam, caſtitatem, paupertatem incumberet, ut reliqua omnia, quæ religioſum decent ordinem, diligenter obiret, non eſt noſtri propoſiti dicere: in uirginitatem quidem etiam adhuc puerulus ita exarſit, ut in eo templo, quod D. Michaelis ad hortum diximus appellari, cum aſsiduis Deum precibus pulſaret, illud imprimis propemodum extorqueret, ut quo ſimilior agno ſponſo uirginum redderetur, uirgo ſine tabe aliqua corruptionis duraret. Id quod cum ſe aſſecutum cælitus intelligeret, ne qua daretur anſa tantum theſaurum prædonibus rapiendi, mulieres congreſſus fugiendos ſibi eſſe penitus perſuaſit. Itaque nullam omnino fœminarum, aut quam rariſſime fieri poterat, ad colloquium admittebat: niſi forſan aut peccatorum confeſsio, ut arcanum aliquod magni ponderis exegiſſet. Nam pueros & comatulos adoleſcentes ità ſibi eſſe cauendos cenſuit, ut ne Pontifex quidem, atque adeò ſenex, iuniores diaconos & miniſtros, ſed adulta iam ætate uiros & ſacerdotes domi habuerit, ut abundè in ea epiſtola, quam ad Laurentium, Ripafractā ſcripſit, quæque adhuc extat, planè perſpicitur. Quod autem ad ſummam uſq; diem in eadem integritate perſtiterit, non uulgare fuerit illud indicium, (præterquam quòd ex confeſſoribus etiam eſt idipſum acceptum) quòd quo tempore animam efflabat, crebriter illud (effœta licet uocula) ſuauiſsimè repetebat, Sancta & immaculata uirginitas, quibus te laudibus efferam, neſcio.

Matt. 7.

Studio caſtitatis fugit mulierum colloquia.

Ocio perpetuum bellum iudixerat, ſtudio literarū & orationibus ultra etiam, quam ualetudo corporis permitteret, deditiſsimus. Somni ac cibi parciſsimus. Primus inter pſallentium choros ità uigilias adamabat, ut perſolutis nocturnis laudibus (quas nunquam cum licuit, intermiſit) ne tunc quidem, quod pleriq; omnes faciunt, defeſſos artus lecto componeret, ſed ſi ſomnus irruiſſet, poſtquam non iacens, ſed ſic ſedens in parietem paululum caput inclinaſſet, aut in orationibus pernoctaret, aut certè lectioni, aut conſcribendis, quos nobis tanta omnium ordinum atque adeò totius orbis utilitate reliquit, libris incumberet, de quibus quoniam latius cogniti ſunt, quàm ut neceſſe ſit à me nunc ad aliquid dici longius, uerba non faciam. Illud certè poſſe mihi uideor affirmare, ſcripſiſſe multos acutius, nullū Antonino utilius ſua ſcripta digeſsiſſe. Quis enim (obſecro) eſt, qui ſe in eius libris uelut in ſpeculo non perſpiciat, ad quod ſui uultus, id eſt, animæ lapſus & uitia non emendet? Quis tā ſublimi ingenio, quis tam obtuſa acie, ut non poſsit uterque pro ſuo captu ſatur abire? Monet ut nemo, alius, delectat ut quiuis, docet ut alium non deſideres. Nuſquam leuis ſemper tutus, ubiq; incorruptus, & ne ſuis quidem, ſicubi labuntur, parcens. Ac mirū profectò eſt, ut tantulus homo, & grauiſsimis morbis crebrò ad mortem quoque confectus, herinoſus, in phthiſim ineunte ætate inclinans, potuerit non dicā tot conſcribere, ſed tot omninò pellegere, præſertim cum præfecturis plerunque fungeretur, quæ ſolum hominem & curatum uacuum uidentur exigere. Nā ut primum uiri uirtus illuxit, non permiſſus eſt intra cellulam latitare, ſed modò hęc eſt illi, modo illa adminſtratio domorum concredita.

Vigiliæ, ſtudia, preces eius.

Multa ſcripſit.

Itaque non in gurguſtio, aliquo, ſed in theatris, ut ità dicam, Italiæ regendis cœnobijs eſt præfectus. Romæ. n. Neapoli, Florentiæ, Senis, Caietæ, Cortonæ, Fæſulis Priorem egit. Mox etiam Romanæ prouinciæ ac Neapolitanæ Vicarium generalē, quod illi munus demandatum fuerat, ut collapſas à regulari obſeruatione domos in priſtinum uitæ candorem reuocaret: quod multis ille laboribus annixus eſt, pedibus ut plurimum ſe portans ſuis, dum prouinciā obiret, aut aſelo inſidēs, ætate iam & mala ualetudine cōfectus, aut certè ſi q̄n longiora ac ſalebroſa itinera, uel hyemis aſperitas aſelli uſum adimeret, ualentiore iumento, ſed tamē quod religioſum uirum deceret, uehebatur. Inſtitutorum ſui ordinis erat ſeruātiſsimus, ut ad lineā, ad apicē minima quæq; tū in ſe tum in ijs quos regendos, ſuſceperat, obiri uellet. Carnium edulio ſemper abſtinuit, niſi ob aduerſas ualetudines, quas multas & grauiſsimas paſſus eſt, interdum à medicis cogeretur. Cilicio ſemper eſt uſus, ſed & zona interdum ferrea ad uiuam cutem incinctus. Humi ac cubans, aut tabulato illiſus dormiuit. Si quandò molliuſculè recubaſſet, eas delicias ſaccus paleis infertus exhibuerat, ſed & frequenter intorto ſemet funiculo uerberauit. Vt ſacerdotio initiatus eſt, quotidie & ipſe ſacrificabat, & ſacrificio etiam alteri deuotus adſtabat. Eo ſe humiliatis abiecit, ut pręfectus etiam cœnobijs & prouincijs, culinam adiret, cacabos, ollas, aliena mundaret, uerriculo accepto domum purgaret, famulis etiam ſeruiret. Quod ipſum dum pontificē ageret, conſtat etiā feciſſe. Iam uero quo charitatis ardore flagrabat? quo incendio fraternæ ſalutis æſtuabat? Quanto uſui monita illius non ſolum ſuis fratribus, ſed paſsim omnibus extitere? Et conſulendo enim, tū pœnitentes, auditis eorum cōfeſsionibus, expiando, ſed & conciones ad populum habendo, in uinea Domini cultor indefeſſus ſupra fidem deſudauit.

Multis cœnobijs p̄fuit.

Vita auſteritas.

Inſignis eius humilitas.

Miſericordia uero tanta agebatur, ut initium illi uirtutum extiterit, quod quo pacto geſtum ſit, breuiſſimè narro, ut iam ad eius pontificatum tranſeamus. Diſtat cœnobium Fæſulanum, quod ad dirutæ urbis radices, loco tamen edito ſitum eſt, quingentos ſupra mille amplius à Florentina urbe paſſus. Hinc dū in ciuitatem deſcenderet, aut ex Florentia illuc exiret (non enim perſpicuè conſtat) eo itinere, quòd ad ripam eſt Munionis fluminis, in torrentis uerſus morem præter labentis, puellam imanè lachrymantem & querulas uoces edentem conſpicatur. Cognita eiu latus cauſa, quòd ſcilicet à matre miſſa lotum lintea, capiſterium, quo capiti cum linteis iam lotis impoſitum ceciderat, diffregiſſet, ac propterea maternam iram (bilioſa enim erat & difficilis, & quæ ob leuiores culpas de ſe ſupplicia ſumpſiſſet) maximè timeret: affari blandè illam Antoninus cœpit, & ut domū ad matrem reuerteretur, ſuadere. Quod cum illa in propoſito pertinax nō admitteret, ſed potius fugam meditari ſe diceret, miſericordia motus, nè quid labis miſella contraheret ac periret, acceptas capiſterij partes, cum Ieſu nomen inuocaſſet, facto ſigno crucis ita coagmentauit, ut diſciſſum fuiſſe nunquàm credidiſſes.

didiſſes. Hæc illi ante iulrum pontificatum prima uirtutum tyrocinia fuere, magno illi monachorum patri Benedicto nequaquàm diſsimilia: quibus etiã in hoc conuenit, ut quamuis uterque iuſſerit, ne cui proderentur, conſultius tamen, itá Deo prouidente, fuit, ut paſsim res geſta uulgaretur: ut quando unus ad formandos monachos, alter ad regendos populos deſtinatus erat, authoritate quadã ſupra hoĩem maiore in publicum prodirent.

Eius egregiũ miraculum.

Intereà Bartholomæo Zabarella humanis rebus exempto, complures tum Florẽtini, tum exteri, qui Romæ uerſabantur, ut quiſque pecunijs, fauore, gratia pollebat, in Florentinam eccleſiam inhiabant: ut longè maior eſſet candidatorum numerus, quàm eſſe debuiſſet. Itaque certatim Eugenij quarti aures tundebãt, tati ſe poſſe pollicitis ac precibus (ut eſt noſtrorum temporum calamitas) in ſuas partes eius animum inclinare. Poſcebant Florentini unum aliquem ex ſuis præfici, qui literatura & moribus inſignis eſſet: Pontifex, nè iuſta petentibus uideretur reluctari, extero eam ſedem credere non audebat. Cui autem è ciuibus ea prouincia demandari tunc poſſet, non uidebat. Quanquàm enim fœcunda ingenijs & culta moribus Florẽtina ciuitas, ut quæuis alia Italarũ, ſit: qui tamen eo cumulo eruditionis & probitatis ſplendeſceret, ut inſtabant, Eugenium latebat. Ita factum eſt, ut nouem totos mẽſes animi penderet: cum tandẽ probatis uiris Antonini peritiã, integritatẽ, uſumque rerũ ad memoriã reuocãtibus, (nouerat.n. probè illũ Põtifex) Archiepiſcopũ Florentinũ, ſenatu Cardinaliũ mirante quidẽ, ſed tñ maximè probante, declarauit. Iter tum fortè Antoninus arripuerat, ut de more cœnobia uiſitaturus, Neapolim ſe conferret: cum in ipſo itinere de pontificatu intellexit: quod grauiter accipiens, fugam ſtatim cœpit animo uolutare. Vir enim, qui tota ſanctum Spiritum mente cõceperat, adduci non poterat, ut ſe huius mundi curis implicaret. Primum itaque à recto itinere diuertere, in aliquem ſe terræ angulum abdere: mox & ſeſe ad inferum decreuit mare recipere, ut inde in Sardiniã nauigaret, quo intra inſulam tandiu poſſet delitere, quoad Florẽtinæ ſedi antiſtes alius daretur. Hæc ex ſororis filio Petro poſtea ſunt accepta, qui auunculũ quæritans, ea parantem reperit. Petrus uerò eum enectũ illum ad id faſtigij nunciaret, ac moliretur, qua poterat arte, in patriam reuocare: ille cõtra reniti, ac nunquàm ſe id oneris ſubiturũ affirmare: quin uti domum rediret, & terrere minis, & precibus adhortari. Quod cum ille (ut ſunt hominum ingenia, qui in aliena plerunque laude gloriantur) non admitteret, expugnatus tandem, cùm hærentem nepotem & obfirmato animo perſpiceret, Senas deduci ſe paſſus eſt, alias cõtra delati honoris molem machinas paraturus. Itaque tanta animi conſtantia ac ferè pertinacia ſeipſum aduerſus oblatam dignitatẽ comparauit, ut obſtructis ad blandientum ſuaſorumque uoces auribus quauis firmiſsima turri (niſi diuina quædam uis intercederet, cui demum parere cogimur) conſtantior extitiſſet. Non eſſe eum ſe dicebat, qui tanto poſſet oneri ſuccedere, non poſſe partes pontificis adimplere, ualidioribus humeris eſſe ſarcinã imponendã, ſe perexiguis uiribus & imbecillioribus, quàm ut poſſet tantæ moli ſufficere: doctioribus, ſanctioribus id muneris tribuendum. Cum eccè Apoſtolicæ literæ, dũ adhuc Senis eſſet, perferuntur: quibus de Pontificis uoluntate in accipienda dignitate monebatur, & quòd ad Fæſulanũ ſtatim cœnobium ſe reciperet. Quò cum tandem perueniſſet, quaſi nũquàm repugnaſſet, renaſci ad bellum ac propemodum reuiſcere uidiſſes. Ciuium, qui ad eũ frequentes nouam dignitatẽ gratulatũ uenerant, alios rogare, prenſare alios, monere, hortari, ut ſe ea moleſtia liberum eſſe paterẽtur: denique nihil non dicere, facere, quo eiuſmodi ſe iugum à ceruice excutere permitterent: tum ſcribere ad Eugenium literas acres & uehementes, utque à primoribus, atque inprimis à Coſmo Medice, ut ſcriberetur, ſedulo curare: ſe multis rationibus impediri, quo minus in ſummi antiſtitis ſententiam inclinaret: difficilem eſſe curam animarum: arduum, liberam ciuitatem ac laxam, ad formam benè uiuendi redigere: deinde, aſſuetum placido uiuẽdi generi, non poſſe ad fori ſtrepitus atque ad turbulentas actiones, præſertim annis uergentibus, proſilire. Sed fruſtra fit omne, quod aduerſo diuino numine molimur, & irritos demum neceſsè eſt habeat conatus. Romanus Pontifex, conſcius uirum ſe optimũ delegiſſe, pertinaciſsimè in ſententia perſtitit. Cumque illum non flecti ſuaſorijs literis, quas cõplures dederat, perſpexiſſet, iam incaleſcens & commoto propior, iubet quoſdam ex præſulũ ordine, & inprimis grauiſsimũ uirũ Dñicũ Cardinalẽ Firmanũ, ad Antoninum ſcribere, uti ſe tandem, quo diuina uis uellet, trahi ſineret: ita enim ſemel placuiſſe, nullaque ratione futurum, ut quod pontifex ſtatuiſſet & ſenatus approbaſſet, humanis uiribus conuelli poſſet. Quo plus reniteretur, eo ſe magis ſciret præceptis Apoſtolicis atque anathematis alligandum. Ad hæc miſit diſplomata pontificia, ut mos eſt, ad ineundos præſulatus, gratuita, & omni ferè pecuniaria mercede libera.

Declaratur Archiepiſcopus Florentinus

Meditatur fugam

Valdè recuſat epiſcopatum.

Tum uerò Antoninus, nullũ eſſe reliquum perfugium ad euadẽdum uidens, præreptumque fugæ ac precibus locum, intelligenſque non poſſe iam ſine piaculo reluctari: quandoquidẽ id demum placere Deo exiſtimandũ eſſet, quod ſummo Põtifici, quod omni ſexui atque omni ordini probaretur: ueritus ꝑtereà, ne Saluatorem Chriſtum parum diligere uideretur, cui ut oues ſuas paſceret iubẽti, nõ pareret: tandẽ licet inuitus & fermè eiulans, manus dedit. Ac ne tunc quidem pede libero cucurrit. Nam antequàm omnino in pontificatum conſentiret, quoſdam uerẽdos ſacerdotes & Abbates, tum ferè omnes totius ciuitatis eccleſiaſticos ac religioſos præſides, nõnullos etiam ciuium, qui authoritate, prudentia & conſilio pollerent, ad ſe Fæſulas uocauit: quos cum propoſitũ & obfirmatũ animũ Põtificis docuiſſet, ac ſingulos ut ſententiam dicerẽt, rogaſſet, uiderentque num ſaluo capite repugnare poſſet, an præſulatum inire: ad unũ omnes, non poſſe abſque piaculo reſpuere demandatam ſibi prouinciam, acclamarunt. Quod ubi ex eis accedit, expenſo iam hominum iudicio, ut exactius quoque Dei uoluntatem cognoſceret, uoluit ut una ſecum, quo loco conſederant, procumbentes humi, Dominum precarentur: probe noſcens, ubi duo uel tres fuerint in Dei nomine congregati, ipſum in medio pro euangelico elogio conſtitutum. Exactis precibus cùm aſſurgerent, Deum, cælites hominesque teſtatus, inuitum ſe ac nihil eiuſmodi cupientẽ, quin toto pectore ac uiribus reluctantẽ, uiolenter (ob incõcuſſam Põtificis uoluntatẽ, & nè diutius quàm par eſſet, diuinis nutibus reſiſtere uideretur) ad præſulatus molam, uelut in piſtrinum trahi: in faciem procidẽs, ac toto corpore proſtratus, paſsis manibus & collachrymãs, paſtoralem demum ſarcinam in humeros reclinauit. Vidiſſes hic adſtantium lachrymis ora cõſperſa. Illuſtre enim ac rarum noſtra tempeſtate facinus, ſuaues quaſdam & dulces lachrymas cunctis expreſſerat, animo reputantibus illa olim tempora, quibus Gregorius, Martinus, Ambroſiꝰ ac Nicolaus eaſdem pugnas pro fugiendis, tantoperè nunc concupitis cathedris, commouerant: reuixiſſeque in Antonino

Tãdẽ non ſine multa difficultate cedit

Matt. 18.

no tam celebria ſanctorũ pectora demirãtibus: quos ꝓfectò nõ hic pſul, ut dignitate declinanda, ita neq̃ ↄ charitatis Chri diſsiduũ pareret, inadeunda fuerat æmulatus. Geſta hæc eſſe conſtat ad Calãdas Martias.

Ad pōtificatū ut acceſſerit.

Interiectis mox diebus aliquot, dũ ea, quæ ad ineũdum præſulatum comparantur poſt natalitium diui Gregorij ſolennem diem, qui ad ſecundam Quadrageſimæ Dominicam eo anno cecidit, hoc modo, ut ab ijs eſt proditum, qui literis mandarunt, Pontificatum adijt. Profectus Fæſulis, ad D. Galli ædem, quæ portæ ciuitatis accubat, benè manè uenit: ubi cum diluculo ſacrificaſſet, prodeunte obuiam clero in ſolennis pompæ morẽ, effuſoq; populo, cymbalis per turres reſonantibus, nõ equo inuectus, (quod alij ſolẽt) ſed pedes & humilis Florentiam ingreſſus, ad diui Petri, cognomento Maioris, eccleſiam proceſsit: ubi peractis, quæ epiſcopali ritu peragenda erant, indè ad primarium ciuitatis phanum, auguſta facie conſpicuum & admirando fornice celebratum, non modo pedibus, ſed nudis pedibus collachrymans identidem profectus eſt. Quę res ipſis etiam propemodum duris cautibus, nedum hominibus, lachrymas excuſſiſſet. Id autem propterea ab Antonino factum coniectare licet, quod ea uia, quæ ab Albitijs illic habitantibus Albitia nuncupatur, qua tunc iter faciebat, D. Zenobium Florẽtinum præſulẽ, filium mulieris Gallicæ ab inferis olim reuocaſſe, ſecum animo reputaret. Ad tranſeuntem magna uis populi egreſſa domibus currebat, ut noui antiſtitis, cuius iam ſanctitatis (quanquam antea perſpectæ) maior tunc fama uolitauerat, benedictione muniretur: ad quam poſito genu ac iunctis manibus ardentius, quàm ſi Romanus Pontifex illac præteriret, inhiabat. Perſolutis in maximo tẽplo, quæ ritus exigere uidebatur, ad uesperá demũ à prælatis aliquot & ciuibus, præſertim qui pſulatus cuſtodes appellãtur, adhuc ieiunus & laſſus ad Epium diſtans aliquãtulũ deductus eſt: ubi tandẽ peracta cœna pro deducẽtiũ dignitate, conquieuit.

Nota populi deuotionem.

Virtutes eius in epiſcopatus.

Ad pontificatum euectus, qualẽ ſe præſtiterit quantumq; ſui temporis prælatos uigilantiæ, prudentiæ, manſuetudinis, iuſtitiæ ac cæterarum ſole uirtutum obſcurauerit, non eſt noſtræ facultatis exponere. Ita enim totos tredecim in epiſcopatu exegit annos, ut in cæteris quoq; Magnum Gregorium, qui tantundẽ Romanæ Eccleſiæ præſedit, ſit uiſus imitari. Primũ omnium in familia modeſtiam præ ſe tulit. Plures non quàm ſex, eosque frugi ac temperatos, domi non habuit, qui uix obeũdis negocijs præpoſiti poſſent ſufficere, omni luxu tam in uictu ſuo ſuorumque quàm in amictu reſecato. Supellex aut inſtrumentum aliqđ quid eſſet, neſciuit. Lautitias & munditias ignorauit: aurea & argentea uaſa, patinas, calices, & precioſum abacum non poſſedit. Canes & equos non pauit. Monſtrum, denique aliquod domi non aluit: unum tantum mulum, eumq; paruulũ ac ne coemptum putes, dono acceptum, ad extremas neceſsitates ad præſepe habuit: quo non intra ciuitatem, ſed cum aliquò proficiſcẽdum eſſet, iam ſenex & occulta ægritudine cõfectus, uehebatur. Dicebat enim, bona pauperum nõ eſſe ad alendas beſtias aut alios luxus eroganda. Familiam tamen, quã crebrò ad Dei cultũ & obſeruantiam hortabatur, ali, etſi non ſplendidè, non parce tamẽ imperabat. Ipſe parabili faciliq; cibo ueſcebatur, ganeas & cætera gulæ irritamenta non amans: tũ nulla ad menſam uoluptate raptus, ſed ut uectigali hoc perſoluto, durum exactorem & inexorabilem placarit. In prandio breuis & parcus: in cœna tenuiſsimus & rarus. Semper quid inferendum eſſet in menſam, ignorauit: cõtentus ijs, quæ appararentur, quaſi nil minus quàm eſculenta cogitaret. Cum diſcumberet, lectorẽ adhibuit: in quẽ, cũ eſitare crederes, ita utranq; aurẽ ſurrigebat, ut minimũ labẽtẽ, emẽdationis ſtatim baculo caſtigaret. Quibus diebus ieiunia obſeruãtur, ſemper, niſi grauiſsimus morbus intercederet, abſtinuit. Aduẽtũ quoq; Saluatoris religioſo cultu ieiuniorũ ueneratus: ouis tñ interdum tunc tñ adhibitis, cum iá ætate ingraueſcẽte premeretur. Sed & ſexta feria (ita enim diem Veneri dicatam nuncupant) non ipſe modo, ſed familiã quoque in necis Chriſti memoriã abſtinebat. Splendidiorem nullum in ueſtitu cultum, q̃ ſoleret, factus iam pontifex, non ſolum non admiſit, ſed laneas interulas & caligas uix poſt multos mẽſes, uti iam ſordidas & ſqualore obſitas exueret, compelli potuit. Vitæ regularis inſtituta, quatenus præſulatus cura permitteret, non reiecit. Cum primũ pontificatum inijt, duos ad dicẽdum ius uicarios ſtatuit: quos cum aliquandò inter ſe diſsidere comperiſſet, ſatius duxit uni eam prouinciam demandare, qui & probatis eſſet moribus, & iuris pontificij conſultiſsimus.

Lectio ad mẽſam eius.

Ieiunia diligẽter obſeruat.

Gratuito famulatu nullum domi eſſe uoluit: pro laboris modo ſingulis mercedem ſtatuit. Nam & uicario nummos centum aureos in annum ſtipendium, œconomo triginta aſsignauit: in quẽ prouentuum colligendorum curã & rei familiaris ſtrepitum, ipſe uacaturus altioribus, reiecerat. Quod conuenerat, ità ad obolũ repræſentari ſtatim uoluit, ut nullas ullorũ querimonias audiras conſtet, q̀ imminutius, aut præfixo iam tempore ſerius ſatis unicuique feciſſet. Sed longum eſt ire per ſingula. illud dixiſſe ſatis eſto, domum Antonini, domum fuiſſe totius ſanctitatis, inter quam & regulare monaſterium nihil propemodũ intereſſet, niſi quòd illa tanto capitis iubare ſplendidius radiabat. Et cum talem domĩ & erga familiã ſe gereret, Deo ſemper hæſit, & nunquam non paſtoralis muneris partes adimpleuit.

Aula eius nihil diſcrepat à monaſterio.

Putant complures, cum ad gradum aliquem dignitatis aſcenderint, poſſe iam uentri ac plumis partẽ ſui aliquem dedicare, atque in opulento ſacerdotio ſecuros, uelut in molli lectulo, ſomnos ſtertere, qui quantopere à recto itinere labantur, uel noſtri põtificis exemplo poterũt admoneri. Is enim ſe ad ocia intelligens non uocatum, noctu ſemper antè etiam, q̃ cymbala principis templi reliquos excitaſſent, ad matutinas laudes uigilauit, quas cum unà cum ſuis ſacerdotibus, collectiſsimus in Deum, perſoluiſſet, reliquum, quod ſupererat, temporis ad horam diei tertiam aut lectioni ſacræ, aut condendis libris impẽdebat. Hora tertia ſacrificabat, quod nũquã, niſi coactiſsimus, intermiſit. Peracto ſacrificio, quod totum diei erat reliquum, in obeundo paſtorali munere atq; audiendis ijs, qui multi alii aliam ob cauſam acceſſiſſent, abſumebat, idque fermè ad crepuſculum, tantum, quod denegari corporis non dico cõmodo, ſed neceſsitati non poteſt, ſpatium demebatur. Nemo erat tam uulgaris, cui ad eum non pateret aditus. Si minus re poterat, uel ipſa in audiendo patientia, uel in reſpondendo comitate, omnibus faciebat ſatis. Ingenio nãque fuit humaniſsimo, ut nullum unquam ne domeſticos quidẽ, qui ob oculos quotidie uerſantur, quamuis ob culpam acerbiore uerbo proſciderit, ſic ut ne paululum quid commoueri, ne dicam excandeſcere, etiam ſi maximè id uellet, poſſe uideretur. Conſtat, cum adhuc inter Prædicatores uiueret, eum cuipiam ex fratribus, quo utebatur familiariter, dixiſſe, ſi quandò in aliquem ob culpam, uti fit, aliquam commeritum acrius inuectus eſſet, nõ aliqua cõmotione animi, ſed ex ui, quam ſibi intulerat, effeciſſe. Denique ſi quibus eum ieiunijs affeciſſes, ſi quas contumelias aut conuicia irrogaſſes, addam, & ſi quid ex te iacturæ reportaſſes: facilius uidiſſes gelidum marmor,

Quotidianæ eius occupationes.

Ingeniũ placidiſſimum.

q̃ patrem mitiſsimum, incaleſcere. Omnes omnium cauſæ, non ſacerdotum tm̃, ſed prophanorum quoq; ad eum uertebantur: quas unanimi conſenſu ad eum ex agro & ciuitate, quaſi ad æquilibrium & iuſtiſsimum cognitorem, aſſerebant. Aedes aſsiduo religioſorum uſu terebantur: qui frequētiſsimi aut eleemoſynas accepturi, (cuncta enim in pauperes, pater pauperum erogabat) uel de rebus dubijs conſulturi, quaſi ad cœleſte oraculum confluebant. Vndecunq; enim erat peritiſsimus, atque omnifaria ſacrarum literarū copia inſtructiſsimus. Tanta uerò prudentia & mentis acumine atque adeò conſilio pollebat, ut paſsim ciues, exteri, priuati, principes, de rebus grauiſsimis conſulentes, eius ſententiam, ut qua nihil eſſet actius ac rurſus, maximè probarent, ita ut nouum cognomen indiderint: nam quod conſultor eſſet optimus, etiam ante pontificatum Antoninus Conſiliorum uocabatur.

Antoninus, Cōſiliorū cur ſit dictus

Sicubi uerò ab illis negociorum fluctibus eſſet feriatus, mirum quanto ardore literarum ſtudia ſacrarum, atque ad orationis ancoram recurrebat. Mitto nūc, quod præter horarum munus, quo ſepties Deus quotidie laudatur, eos etiam pſalmos, qui pœnitentiæ dedicantur, tum litanias ac Deiparæ Virginis horas, cum etiam liceret, nullo unquā die deſtitit, quin ſedulò recitaret. Mitto nūc, quòd recurrentibus hebdomadis, bis ſemper defunctorum animas uſitato illo pſalmorū, quo paſsim utimur, officio expiabat: q̄ integrum pſalterium, ſi qua ſolennis celebritas incurriſſet, ad calcem uſque ac memoriter (quod mirere etiam magis) repetebat. Hæc enim quanquam maxima in illo nobis & ardua uideri poſſent, illi tamē ea leuia & fermè, ut ita dicam, minima fuere. Illum mētis aſcenſum, qui nullo labiorum motu, nulla genuū flexura eget, quis (quæſo) ſatis explicabit? Nulla fuit unquam tanta negociorum moles & incurrentium cauſarū implicatio, ut uel tantillum hominem Deo plenum retinere poſſet, quin in ſublime totus ſpeculatū cœleſtia raperetur, atque ita etiam raperetur, ut corporis moles non modò mentem ſublatam non turbaret, ſed ſimul rapta (quod mirum ſit) in aere pendula maneret. Quod quidem contigiſſe conſtat, dum noctu ad imaginem crucifixi intra cubiculum abditus oraret. Quin idipſum cubiculum ſplendore quodam ſolari, dum oraret, quidā ex miniſtris intempeſta adhuc & atra nocte nō ſine lachrimis referebat illuſtrari. Ad hæc nocte quadam ad quandam uocem, ut uidebatur, q̄ putaſſet ſe à præſule uocatum, lecto repētè proſiliſſe; cum accurriſſet, ſublatum eum longè à terra, ac multo illuſtratum lumine uidiſſe: expectaſſeque dum orare (orare nanque exiſtimauit, qui ſenſibus exceſſerat) deſiſſet. Quærenti mox, quid uellet, & cur ſe aduocaſſet reſpondit, non modò non uocaſſe: ſed q̄ uenerat, moleſtè nimium tuliſſe: in poſterū cubiculum irrumpere, cum ſe ad orationis ſecreta cōferret, aut quippiam eorum, quæ uidiſſet, prodere nō auderet. Quod ipſum tamen poſt, cum humanis rebus exceſſerat, diuulgauit. Tum illud etiam adiecit, inſpectum fuiſſe interdum ſublimē ad Crucifixi ſimulacrum raptum: quod dulciter alloquens, amplexibus ſtringeret, & oſcula lateri defoſſo figeret. Hinc illa inter tot rerum fluctus animi tranquillitas: qua uſqueadeò præſtabat, ut nulla unquam tanta poſſet perturbatione ac mundi tricis irretiri, ut quoties uellet, ad diuinarum rerum theoremata ſtatim non rediret, & interna quadam mentis dulcedine frueretur. Stomachanti ſemel Franciſco Caſtiliono, qui noſtri præſulis fuit à ſecretis, ad tot rerum moleſtias, quas cura ſecū paſtoralis trahit, & quibus ipſe Antoninus in primis premebatur, ut nunquam in ocio, ſemper in negocio ſit uiuendum: nunquam ſui, ſemper aliorum futuri ſint, qui ad epiſcopales cathedras euecti fuerint: Fieri, inquit, fili non pōt, ut inter tot huius ſeculi ſolicitudines pacato animo conſiſtamus, niſi reconditum quendam & occultum mentis angulum intactum habeamus, ad quem negociorum ſtrepitus & curarū anxietas non irrepat: ut ubi ab actitandis cauſis deſtiterimus, eo tanquam ad aſylum tutiſsimum, & ab hoc exteriore homine ad eum, quam Paulus interiorem appellat, recurramus.

Deuotæ eius preces.

Eius miræ ecſtaſes.

Rapitur ſublimis ad Crucifixi imaginem.

Rom. 7 Ephe. 3.

Antoninus uerò cum tanta cordis ſerenitate frueretur, nō commiſit tamen, ut paſtoralis muneris partes uel exiguas minus adimpleret: tametſi cōuelli ab altiſsimarum rerum ſpeculatione, atque ad mūdi huius moleſtias reuocari, longe eſſe duriſsimum intelligeret. Nulla non templorum ac ſacrarum uirginum collegia uiſitauit, nulla ſacrificij ſolennia, nullas altarium aut calicum conſecrationes prætermiſit. Cum uſus poſceret, ſacros omnes amictus ac ueſtes benedixit. Quæ munia dum obiret, nullam non diligentiam ſemper adhibuit. Quoties initiandi ad eum conueniſſent, quoties ſacerdotia contuliſſet, aut collata ab alijs probaturus eſſet, ne obolum quidem: quid obolū? ne floſculos quidem, ut ità dicam, in domum intulit, aut q̄ caperentur à ſuorum quopiam, permiſit. Quā quidem abſtinentiam ità in cæteris rebus præſtitit, ut nullis poſſet machinis ac pollicitis aduerſus integritatem ac iuſtitiam expugnari. Seueritati tamen ſummam humanitatem & miſericordiam copulauit: qua inprimis in erratis ſacerdotum utebatur. Ita factum eſt, ut oleo clementiæ ad rigoris uinum adiecto, neque ad delicta prorſus conniueret, neque etiam ad uiuum uulnera reſecaret. Quod temperamento peritus artifex uſus, Clerum, quem in omne flagitiorum genus ferè prolapſum acceperat reſumpto quodam probitatis ac modeſtiæ nitore, in meliorem formam reſtituit. Id quod complures quoq; ciuium, ad fœnorum uoraginem præcipites (Mercatura enim, q̄ ex Florentinis in literarum ſtudia non incumbunt, in primis delectantur) ad ſalubriora & probata commercia reuocauit. Et quandò huc uenimus, ut diligētiam illius & inuictum in laboribus pectus oſtendamus, nō ſupprimam, cum primum Pontificatū iniſſet, ſolitum Dominicis diebus nunc hoc, nunc illud ciuitatis templum adire, ac ſacras conciones ad populū habere. Quod ubi uileſcere intellexit, q̄ egregij concinatores eruditi eodē ciuitati nō deeſſent: id totum in alios reiecit, priuatis ipſe hortamentis & colloquijs uſurus.

Oīa pōtificis munia per ſe obit.

Concionatur ad populum.

Non frigora, non æſtus, non pluuiæ, nō turbines, nulla denique pericula præſulem morabantur, quominus omnia ſedulò & ſtatim obiret: ita ut robuſtiſſimos iuuenes in perferendis laboribus ſenex ipſe & tenui ualitudine ſuperaret. Rurales eccleſias uiſitantem, cum ſub ardentem crebrò ſolem iter arriperet, conſtat in aſcenſu iumenti ſemiſepultos quoſdam gemitus frequenter ediſſe, quos tabefactus comprimere non potuerit: cumque ſubſiſtere & tantiſper quieſcere rogaretur: Sine modo, aiebat: iter, quod cœpimus, proſequamur. Triennio ferè antequàm mundo excederet, cum cōperiſſet in maximo templo matutinas laudes implicatius, quàm par eſſet, & confuſius celebrari: ſtatuit eò ſingulis noctibus, ad modeſtiam exemplo magis, q̄ edicto docendam, ſe conferrè. In propoſito perſiſtentē, nullis precibus & hortatibus potuerūt duo ex domeſticis ſacerdotibus auocare, quin nocte quadam, quæ uentorum turbine ac pluuijs ſolito aſperius inhorruerat, ad eccleſiam, quæ non parum ab Epiſcopio diſtat, fidei zelo & charitatis igne feruidus properaret. Omnia ſui epiſcopatus tem-

templa, non per uicarios, ſed ipſe uiſitauit. Fæſulanã quoque ac Piſtorienſem diœceſim adiecit, quibus ut Metropolitanus præſidebat. Quas omnes obiret, ſignis numero non paucis ac magnitudine præſtantibus illuſtrauit.

Eius miracula.

Ad Mugellanam uallem cum ueniſſet, (ea Bononiam uerſus ad radices Apennini iacet) cognitio plebanum quendam graui ægritudine conflictari, acceſſit: lectulo innixus, quoddam euangelium legit, ac certas preces fudit, & ſanauit. Traiicientem Seuam fluuiũ (is ex Apẽnino incurrentibus riuis iã factus auctior, Arnũ influit) Bonaſegna Maclanellus Canonicus Florẽtinus ſequebatur: qui mulę, cui inſidebat, uitio in flumen lapſus (ea.n. in altum ſe gurgitẽ coniecerat) cũ ſancti præſulis iam ſummergendus præſidium imploraſſet, mox paterna benedictione communitus mortis periculo eſt exemptus, aridis omnino ac ne minorum quidem madefactis ueſtibus: quæ res ſigno maieſtatem addit. Nondum agro Magellano exceſſerat, cum eccè querulis uocibus pauper occurrit: narrat aquarium priſtinum, uitæ ſcilicet pręſidiũ aquæ impetu fuiſſe diſſipatum: non eſſe, quo pacto reſtituat, niſi uir ſanctus opem tulerit. Miſeratus pauperem Antoninus, Confide, ait: paruo negocio priſtinum concinnabitur. Reuerſus domum quaſi nihil unquam detrimenti cepiſſet, reperit nulla humanæ ope reparatum.

Ad Cornicariã, (id uiculi nomen eſt) cũ plebanus torqueretur animo, quòd pro uoto ac dignitate tãtum non poſſet præſulem accipere, reticulum ſtatim in proximum fontem iecit: ubi paucos eoſque minimos piſciculos nouerat luſitare. Paulòpoſt reuerſus, cum uidiſſet magna ui piſcium degrauari, gratias Deo egit, quòd tantum hoſpitem iam poſſet commodius accipere. Piſtorienſis ciuitas fertiliſsimo & amęno agro gaudet, ſed & lætiſsimis montibus, qui urbi prominent, quaſi Apennini brachijs ad plagam Borealem cingitur. Huc Antoninus cum uiſitatum acceſſiſſet, (Numeroſis nanque populis, & non contemnendis oppidis habitatur) in officinam ferrariam, ubi liqueſcens ferrum fundebatur, una cum ſociis rei nouitate ductus penetrauit. Quos cum quidam ex fuſoribus tecto ſuccedentes inſpiceret, (& ambiguũ calorene fornacis igneus, an labore diutino affectus aut certè ſuopte ingenio rabie ſucceſus) cœpit ſtatim uirulento ore in eos blaſphemias iaculari. Vix ea immanium uerborum procella in antiſtitem ceſſauerat, cum repentè ferrum, quod antea in aquæ morem fluere ſolebat, cępit congelaſcere, ſic ut nullis ignibus, nullis follibus poſſent per inſequentis noctis ſpatium ad fluxum reuocare, quoadusque præfectus fabrorum poſtridè ſanctum præſulem adiret, atque uti ad ferrariam rediens, benedictionis ſignum adhiberet, multis ex eo precibus impetraret. Id ubi factum eſt, ilico ferrum fundi & liqueſcere, quaſi cõcretam glaciem, ubi ſol incaluerit, uidiſſes.

Piſtoria, Tuſcia ciuitas.

Sed antequàm, relicto rure, in urbem redeamus, appingam hoc loco, quod de ſua familia, tunc propemodum effœta, Franciſcus Caſtilionus literis mandauit. Cum adhuc operam ruralibus eccleſiis Antoninus daret, rogauit Franciſcus, uir & moribus & literis, ut illa erant tempora, cultiſsimus: ut ad uillam Caſtilionem, quæ genti nomen dederat, diuerteret. Annuit uir mitiſsimus. quid enim probo & erudito uiro, & quo familiariter utebatur, denegaſſet? Itaque Caſtilioni noctem unam egit. ubi poſtridiè illuxit, ac iam ſe ad iter apparaſſet, Franciſcus paucis aperuit euaneſcentis iam nobilis familiæ calamitatem, quæ unum Dantem (is germanus erat) reliquum haberet uxori ſterili copulatum. Paternam itaque ſufficiẽdæ proli benedictionem daret. Mariettæ (ita enim uxor uocabatur) ad pedes procumbenti, impreſſo in fronte crucis ſigno, benedixit: ex illo fœcunda reddita, fęminam primò, mox ſeptem mares, conſpicua omnes forma, peperit.

Sterilẽ matronam, impreſſo ei ſigno Crucis efficit ualde fœcundam

Florentiæ Elizabeth, tertium diui Dominici ordinem profeſſa, quæ per ſexennium morbo intercutis laborauerat, ad Antonini pedes prouoluta, eius benedictionem flagitauit accepit, ac dubium, utra prior in eam, ſalus, an benedictio deſcenderit. Quæ namq; tumido corpore procubuerat degrauata, ſurrexit erecta cute leuiſsima. Ea poſtea ſacrarum uirginũ collegio in diuæ Luciæ æde diu præfuit, cum nondum numeroſus cœtus uelatarum uirginum, ut nunc eſt, intra monaſterium abderetur.

Vicus Florentiæ eſt, præterfluenti Arno prominẽs incertum cur Recorbolus appellatus. Hac cum fortè Antoninus præteriret, quoſdam uidet lintre conuehi, qui aquarum impetu ab ultimo periculo longius non abeſſent. Eiulãtes ac benedictionis præſidio muniri cupientes, iubet, bono eſſent animo & confiderent. Ad ſalutare ſignum fluctus ſtetit: mox linter, ſaluis omnium capitibus, ad ripam placidè annauit.

Efficacia S. Crucis

Benedicto Tempo Florentino filius erat adhuc è maternis uberibus pendens: quo morbo conflictaretur, ne ipſis quidem medicis ſatis compertum: ut cõplures ſentiebant quem ſtriges compreſſum faſcinauerant. Nunc enim è lectulo nunc & cunis captus, interdum a nutricis complexibus auulſus, nudo in pauimẽto locabatur: quæ quis faceret, nullus unquam potuit explorare. In hunc ad uſque ferè medullas arefactum cum fruſtra medicorum tentata remedia uidiſſet, Antonini curatoris optimi orationum præſidia mater implorauit. Ea enim cum dæmonum & magorum artes, ad quas & muliebri leuitate, & pluſquã materno affectu duſta fugerat, inanes inueniſſet, iam tandem reſcipiſcẽs, ad Antoninum, à quo ſolita erat, dum ſua crimina fateretur, expiari, rubore poſito properauit. Ex eo cum acceptum linteolũ, quo ad emungendas nares utebatur, oratione fuſa ſuper cubãtem filium inieciſſet, ſtatim reſtituta ſalute, omnes illæ dæmonum præſtigiæ diffugerunt. Infantili ſigno puerile illud adiungatur. Aridum puerum, maternis precibus & genuina pietate uictus, benedictione illa, qua plerunque potenter quaſi præſentiſsimo remedio ad curas indigorum, utebatur, ita tenacibus morbi nexibus ſoluit, ut poſſet & liberè ingredi, & ſtatim Comprimam tantiſper ſtylum à ſignorum numero ſi uel unum tantum enarrauero.

Vide rẽ mirã.

Non contemnenda nobilitate ſunt in Florentia urbe Filicarii. Ex iis cuidam (nomen ſcriptores nequaquam prodidere) filiolus erat ut unigenitus unicè dilectus: Is, dubium quo morbi genere correptus, (nã ne hoc quidem conſtat) miſellus tandem expirauit. Pater, quanquam paternis affectibus uictus, dolori & lachrymis indulgeret, non tamẽ uſqueadeò inſaniit, ut ſe non mollem fœminam, ſed debere conſtantem eſſe uirum, intelligeret. Itaque in cubiculo cadauere relicto, armatus fide, ad Antoninum aduolat. (Is tũc in diui Marci cœnobio nondum põtifex habitabat) Vbi acceſsit, ac uirum Dei uidit, conatus eloqui (quod ſolent maximo dolore perciti) miſer hæſit. Immenſa enim ui doloris tenebatur, quo minus ſuam patri calamitatem aperiret. Itaque totus in ſuſpiria, totus in lachrymas uertebatur. Iuſſus eloqui ſtatim ad gemitus recidebat. Rurſum rogatus, quid ueniſſet, lachrymas eiulatibus augebat. Deniquè quo plus taceret, eo magis, quod intra pectus dolor ſerperet, torquebatur. Vix tandem ex lachrymis impetrauit, ut interitum filii, & unigeniti filii pientiſsimo patri detegeret, quẽ

ut

ut ſibi uiuum reſtitueret, flagitabat. Quid hic quæſo faceret Antoninus, qui rem tantam, & paucis Deo dilectis datam, ſupra naturæ leges & fœdera peteretur? Num tantum ſibi arrogaret, ut naturæ poſſet iura diſſoluere? Contra, ferreusne ac tam ſeuerus eſſet, ut ad paternas lachrymas & eiulatus non molleſceret? tam impius, ut fidem petentis patris eluderet? Itaque miſeratus hominem, obortis lachrymis orauit: mox blandè affatus patrem: Ne te, ait, plangore amplius conficias, ne te maceres. I domum, ini cubiculum, filium ad uitã iam reuocatũ amplexare. Affuit dicto fides. Rediit, iniit, uiuẽtẽ eſt filiũ amplexatus.

Inſigne miraculum.

A teneris unguiculis, immo à matris aluo cum Antonino creuit miſeratio. Si quis enim uoluerit uitæ illius curſum diligentius contemplari, per ætatis incrementa maiores ſemper inſpiciet ad miſericordiam cumulos auxiſſe. Id quod etiam cumulatius in pontificatus dignitate fecit. Florentina ciuitas, tametſi multas Italiæ urbes ingeniis, nobilitate, religioſo cultu, opibus, pecuniis uel æquet, uel ſuperet: fieri tamẽ nõ poteſt, ut quanquam latè dominetur, inter tot Italiæ principes & populos conſtituta, tum Apennino propemodum concluſa, ob confertam populi multitudinem agri anguſtia non prematur. Hinc fit, ut qui mercaturæ ſtudio non iuuantur, (quæ pars eſt populi multò maxima) aut nullis omnino, aut exiguis agrorum prouentibus fulti poſsint pro ſplendore natalium uitam agere: præſertim ſi quæ fuerint (quod ſolet) filiæ iam maturæ uiro, maritis collocãdæ. Huic urbis incommodo Antoninus in primis eſſe putauit occurrendum. Itaque duodecim uiros ſtatuit, quos diui Martini collegium nuncupauit. Ii quod ex collatione ciuium non pauca & exilia in opus piiſsimi erogantium, aceruaſſent, totum in pauperes, ut quiſque plus minus rerum inopia premeretur, ſine dolo ſine fraude, nulla carnis & ſanguinis, ſed neceſsitatis habita ratione diuidebant, in eos præſertim, qui nobili prognati ſanguine, emendicare ſtipem per urbẽ erubeſcerent. Hoc inſtitutum, mirum quantum labẽtibus annis coaluit, ut eo ſexcentis etiam familiis in totum uel ex parte ſuccurratur: in quod & bonã prouentus ſui partem ipſe contulit, & magiſtratum, * tũ alios, tam ciues, quàm exteros, uti conferrent, ſuis hortatibus excitauit. Ipſe præterea ſi quando aliquid Chriſti nomine adiecto peteretur, nunquàm denegabat. Si domi non haberet, à proximis mutuò capiebat: qui ſi recuſaſſent, ueſtes, caligas, calceos, domeſticam ſuppellectilem, ocularia demum ſua ſpecilla tribuebat.

Collegiũ S. Martini.

** Aliosq́, tã Begnignitas mira in pauperes.*

Orator gratulatum Pontifici Romano à Florentino populo miſſus, cum propinquus iam eſſet urbi Martinum ſuperauit. neque enim dimidiam chlamydem, ſed totam ependitem (ea noſtris cappa dicitur) petenti pauperi, Chriſti nomine adactus, dedit. Mox priuſquàm ad urbis portas aduenisſet, incertum quo modò, ſed tamen conſtat aliam, nulla humana arte conquiſitam, præſuli fuiſſe datam. Si quando in ciuitatem peſtilentia graſſaretur, non relicta urbe, ad ſalubriora loca fugiebat: ſed uerè bonus paſtor, animã pro ſuis ouibus poſiturus, affectos morbo, non per alios, ſed ipſe intrepidus, inſtrato aſino & onuſto muniuſculis, adibat: ne qua ex ouibus ſibi creditis, deſtituta corporis adminiculis, aut certè ſacris minus armata, moreretur. Cum annonæ caritas deſæuiſſet, tunc omnes liberalitatis ſinus explicabat. Sub tonſore olim erat, (is Petrus uocabatur) cum ſtatim egentiſsimus ciuis pro foribus adſtare, & uel unum panẽ petere nunciatur. refert tum unus ex miniſtris, tres tantum eſſe domi, neque tũc eſſe commodũ, ut alios pararet. Antoninus uti petenti ſatis fieret, imperauit mox duobus quoquè, qui mendicatum uenerant, ſub indè aliiſque qui reliqui erant, dari: ſic ut præfectus panariæ cellæ, mirum in modum bile actus, ſeu tunc nõ poſſet, aut ueris iratus nollet panem in prandium nõ pararet. Tonſus, cum recedere uellet, Petrum ad prãdium inuitauit. Is, Ecquid me ait, detines, qui pane cares? Admonitus tunc eſt à præſule, nè diffideret: futurum, ut qui dat eſcam iumentis, homines quoque paſceret. Mox cum menſam apponi iuberet, contra in futurum fruſtra, deficiente pane, miniſter affirmaret: Antoninus uerò uti faceret, quod iubebatur, indomitus inſtaret, panariam arcam, accepta tandem claue, audiens, mirum dictu, candido refertam pane reperit, quem angelico miniſterio miſericors & miſerator Dominus, qui dat eſcam ſe timentibus, collocarat. Præter quotidianas eleemoſynas, nummos aureos centum in paſchalibus celebritatibus in ſubſidia pauperum & pietatis uſus erogabat, uſqueadeò cauens, ne quid intra arculas reconditum, ad futuri temporis uſum cuſtodiret, ut uita functo nihil omnino, præter tenuem reculam, ſine qua omnino uiui nõ poteſt, ſupereſſet quin funeri ſumptus etiam deeſſet. Aedificandi curam omnem ſucceſſuris præſulibus (ita enim dicebat) dereliquit, Concuſſam tamen & hiantem domum, quod terra ſupra famam mouerat reſarciuit, & noua quædam habitacula, ſic poſcente uſu, condidit.

Exemplum boni paſtoris

Pſal. 146.

Panes diuinitus dati.

Pſalm. 110.

Ac nè prodegiſſe fortunas Antoninum, ſed pauperes recreaſſe cognoſcamus, breuibus rem geſtã enarrabo. Ambroſiana forte uia ſolenni die de more iter faciens in pauperis tecti culmine adeſſe angelos contemplatur. Rei admiratione perculſus, cum domum introiſſet, uiduam ac tres unà filias reperit, nudis omnes pedibus & laceras: quæ ut paupertatis extremam iniuria propulſarent, lanificio, ſeu textrinæ, (non enĩ habeo exploratum) certè operi, neſcio cui honeſtæ uirgines incumbebant. Antoninus, qui totus miſericordia redundabat, ne celebri die operam lanificio cogerentur dare, ſimul ex proximè commorantibus edoctus, eſſe probis moribus & ingenuis, ſtatim iubet quãtum ſat eſſet, non modò ad inopiam fugandã ſed ad commodos quoque uſus erogari. Labente tempore cum illac rurſus iter faceret, iam non angelos, ſed dæmonem uidet faſtigio domus inſidere: ac tum ſubeſſe mali aliquid ſuſpicatus, quærit quid id eſſet, num prolapſę in ſcelus aliquod florem uirgineum deliballent, aut dedecoroſum quippiam admiſiſſent. Cognito, quòd refertæ eleemoſynis, iam cum inopia non pugnarent, quòd lanificio nõ intenderent, quòd multum à religioſo illo uiuendi more concidiſſent, quòd delicias demum in ueſtibus, tum reliquos ornatus corporis adamarent: ingratitudinis maximæ coarguit, quod in muliebres luxus, quæ ad fugandam inopiam dederat, conuertiſſent. Tum quòd angelos primum, mox dæmonem uidiſſet, explicuit: malam eſſe rerum conuerſionem factam: nempe, quod ſimplici cultu, amico angelis, anteà uixiſſent: nunc inſolentiores factæ, ad luxus & illecebras dæmoni aures præberent. redirent itaque ad ſe, antiqua uiuendi inſtituta reſumerent, & nullum ocio, nullum dæmoni locum darent. Ex illo peritus artifex, tametſi nunquã non inopiam ſubleuauit, non commiſit tamen, ut alerentur pinguius, & ueſtirentur cultius, quàm par eſſet.

Largioribus eleemoſynis eius quædã inſoleſcunt.

Florẽtino ciui pauperi complures erant filiæ iam nobiles & natu grandes. Is Antonini monitis, Annũciatæ templum, in urbe atque adeo tota in Italia celebratum, petiturus opem filiabus à Deipara Virgine, ante lucem plerunque properabat. Dum quotidianus in officio duraret, duos forte captos luminibus

(in

(in ueſtibulo enim templi ac pro foribus de more, adeuntes templum petituri ſtipem, accubant) de quæſtu pluſquam maximo colloquentes (dum ſe latere putant) audijt, uter maiora lucra reportaſſet. Cum uerò alter in capitio aſſutos ſibi eſſe ducentos nummos aureos, alter in galero trecentos affirmaret: bonus ille uir, utroque arrepto, ad Antoninum ſtatim conuolauit. Is ilico aduocatos cæcos ut mendaces ac fures increpauit, quod inopes ſe eſſe ſimulantes, eas pecunias egentioribus abſtuliſſent: non poſſe tuto eam ſummam retinere. Ita factum eſt, ut tota, conſentientibus cæcis, ad præſulis arbitriũ cauſa uerteretur: qui uiginti & quinque uni, triginta alteri nummos aureos: quod erat reliquum, pauperi ciui ad filiarũ dotes fidelis diſpenſator aſsignauit.

Nota de mendicis fraudulentis.

Pene fugerat, quod eius etiam nuda uerba, diuina quadã liberalitate redundabant. Fiſcellã pomis refertam ſancto Antiſtiti uir forte pauper donauit, ſperãs popheretum ac pingue aliquod ſe munus relaturum. Antoninus hilari uultu & uerbis dulcibus agens, cũ poma & donantis animum laudaſſet: Retribuat, inquit, tibi Deus. Ille autem tam anguſtus animo, quam fortunis tenuis, amiſiſſe ſe & oleum & operam potãs, mœrens & querulus abijt, quod nihil plus quàm uerba reportaſſet. Id ubi præſuli renuntiarunt, reuocari ad ſe hominem, tum atramentum, papyrum, calamũ, & præter hæc trutinam afferri iuſsit. Mirantibus cunctis, quid ageret: tria illa uerba papyro perexigua inſcripſit: tum in altera lancium papyrum, in altera poma omnia compoſuit: ac ſublata trutina, ſtatim papyrus, tanquam ſi ferri maſſam adieciſſes, deſcendens, pomis in ſublime uolitantibus præpõderauit. Perculſum rei admiratione hominem blande Antoninus cõſolatur: Ne me, inquit, ingratitudinis argue. Diſce uel ſerò, diuina tuis munera prægrauare.

Nota rẽ miram.

Neque uerò inter tot miſerantis dulcedines defuit animi magnitudo, ut cùm res poſceret, & ire obuiam magiſtratibus, & intrepidus iniqua conſilia & conatus euertere non auderet. Nulla enim tanta ui ferebatur, quam zelo iuſtitiæ non contemneret. Inprimis uerò Eccleſiaſticam libertatem ad uſque dignitatis & uitæ pericula tutatus eſt. Octouiri (is magiſtratus Florentiæ, quanquam nõ ſupremus, uitæ & necis imperium habet) duos forte ſacerdotes in crimine deprehenſos, ac noctu à ſatellitibus captos, cum diluxiſſet, ad epiſcopium, clangentis tubis, deduci ad præſulem imperarunt: ſatis eſſe pœnarum ſumptum rati, qđ eos publica ignominia affeciſſent: ſi quid acrius eſſent commeriti, eſſe ab antiſtite caſtigandos. Antoninus mirum quam moleſte tulerit. Dimiſsis uerò ſacerdotibus, quos tunc puniri non eſſe commodum putauit, ſtatim ad publicas ſupremi magiſtratus ædes ꝓficiſcitur. (eſt namq; , ubi Octouiri quoque ſua iudicia exerceant.) Cum ubi aſſederant, igne quodam iuſtitiæ percitus, ad eos irrupiſſet, temeritatis grauiſsimè coarguit, tum eſſe illos anathemate illaqueatos, ſeque nexibus, quibus ſe irretiſſent, non expediturũ. Irent Romam, ſummum Pontificem adirent: ad eum eſſe rem totam deuolutam. Diſcerent in poſterũ aut nullo pacto, aut certè conſideratius alienas cauſas tractare. Erant Octouiri, quanq̃ lapſi fuerant, non tamẽ ingenio perdito & complorato. Vbi antiſtitis conſtãtiam cognouerunt, conſcientia ducti, ſupplices literas, quibus expediri ſe petebant, ad Pontificem dedere. Qui cum ſe totum relaturos ex curia putarent, ecce Pontificijs literis iubentur, uti Antoninum conuenirent, ac ultro ſupplices faſsi culpam, pro canonum inſtitutis, anathemate ſoluerentur. Antiſtes, quoniã publice peccauerant, zona collo indita, ad fores templi iuſsit procedere: atque ibi ſpectante populo, conuerberatos terga, uinculo excommunicationis liberauit. Ea res, uix dici poteſt, quantum omni ſexui, omni ordini terrorem præ ſui magnitudine incuſſerit.

Fortiter tuetur Eccleſiaſticam libertatẽ

Nota.

Nota genus pœnitẽtiæ.

Sed neque ſupremum illũ magiſtratum, à quo nulla eſt prouocatio, quanquam puſillus, timuit. Franciſcus Patauinus, quæſtor Pontificius, Florentiam ab Eugenio miſſus ad componendas res, quod ciues quidã Romæ in cuſtodia tenebantur, magiſtratus imperio ueluti obſes capitur. Aberat tum forte Antoninus: qui ubi captum eſſe legatum Pontificium reſciuit, propere Florentiam reuerſus, Magiſtratum uerbis acribus territauit: niſi cœpto abſiſterent, excommunicationis ſe illos gladio percuſſurum. Alias ẽt, cum cõtra ius aliq̃d tẽraſſet, anathematis erat uinculis irretitus. Quod cum contemnerent, uel ita eſſe non putarent, ſolenni in die in publicum ad ædem ſacram ſub ipſa ſacrificij primordia proceſſere. Antoninus cum primum eos adſtare ſacrificio intellexit, ſtatim in templum proficiſcens, iubet ſacerdotẽ à ſacris abſtinere, clerum omnem à choro protinus abſcedere. Magiſtratus tanta ignominia affectus, ſero tandem erratum intelligens, in ædes publicas ſe recepit. Sed neq; tunc præſul contentus ſacris excluſiſſe, armatus zelo, ad eos progreditur, oſtendit quantopere Deum & Pontificem læſerant, ut iura Eccleſiæ uiolarant: non licere eccleſiaſticis uim inferri: niſi ab incepto deſiſterent, maiora ſe in eos fulmina perſtricturũ. Carpẽti acrius quidam è magiſtratu minitatur: uideret, ne ſe doleat quandoque ſummorum præſulatu: ac niſi iam latrare ceſſet, abreptum è prætoriis feneſtris præcipitem in forum dandum. Ad ea Antoninus, tanti non eſſe ſe, ut cum martyribus mereatur laurea coronari. Nam ſi dignitate, quam inuitus inierat, amonerent, nihil ſibi gratius effecturos: habere angulum, quo confugiat: ac ſimul clauem cellulæ, quæ ſibi in cœnobio diui Marci pateret, oſtentabat.

Zelus ſancti uiri.

Sed hæc uerbotenus ꝓſulẽ pupugere. Quòd annectam, ad ipſam uoluit cutem adeo intimum ſanguinẽ penetrare. Sacerdos Ciardus, uir fama & moribus ꝑditiſsimus, cum ad tribunal præſulis citaretur, arreptus furijs, falcato gladio ſe accinxit: Mox in epiſcopium profectus, exerto ferro, Antonini caput, qui ſolus tunc in ſella quieſcebat, petijt, ut diſciſſum bifariã adusque dentes aperiret, ſed flexu capitis dũ ictũ uitat, ſellæ tergo gladius inhæſit. Ciardus furore ebrius, ob id impreſſum capiti uulnus putans, ex epiſcopio in proximam ſe domũ proripuit, ex mulierculæ latibulũ ad præſentem caſum rogans, necubi occiſo præſule caperetur. Femina ad ſceleratum facinus inardeſcens, furore muliebri accepto ſubſellio perfregit caput ſacerdotis & expulit. Qui ſtatim fuga uersùs Fæſulas arrepta, ſeu metu actus, ſeu poſt culpam reſipiſcens, ad Ducciam in D. Michaelis cenobiolo, accepto habitu Minorum, uixit innocentius. Antoninus tantum abeſt, ut in Ciardum quoquomodo deſæuierit, ut etiam maxime exhilaratus ſit, occaſionem illi præſtitam ad ineundam uitæ melioris formam.

Vir ſanctus parũ abeſt à ſummo periculo.

Vt uerò anathematis gladium in rebus maxime arduis, & quibus non aliter occurri poterat, diſtrinxit: ſic ad leuiſsimos caſus, cum ſit excommunicatio pœnarum maxima, cõdebat. Ad ea enim iam tempora deuenimus, ut ſi quis raſtros, marram uel bidentẽ amiſerit, putet ſe non poſſe commodius, quã à ſacris excluſione, reperturum. Quibuſdam forte iacturam, neſcio quam, omnino leuem paſsis, atq; in authores dãni anathematis arma flagitãtibus, conſtanti pectore præſul facturũ ſe negauit. Tum inſtantibus ac maxime commotis, quod deſpici ſe putarent, quantum à recto itinere deuiarent, qui ad minima cenſuras uterentur,

Nõ facile ſulminãda excõicationis ſñia.

ſentur, huiuſmodi noluit exemplo declarare. Candidus panis in medium allatus, cum anathematis uerba in eum maieſtate illa ſua protuliſſet, ſtatim, ſpectãtibus illis, in carbonis atredinẽ eſt conuerſus. Ecquis eſt, inquit, quantũlibet ſamelicus, qui panem hũc nõ dicam deglutire, ſed uel dentibus audeat tentare? Quis ſtatim uel inſpectum non proijciat? Quanto peiore conditione animas, cenſuræ laqueo detentas, Deus, cælites atque homines ſtomachantur? Abite jam, ac nolite candorem animarum pro tenui lucello in tantas ſordes ac nigredinem transformare. Mox nondum profectis, conuerſus ad panem: Heus, ait, iſthoc nexu anathematis te libero. ac ſtatim, quaſi excuſsiſſet atredinem, candore uiderunt priſtino renidere.

Nullus fuit locus, in quo ſe fortem & intrepidum non oſtenderet. E templis, in quibus maxime mundi tiam & ſanctitatem diligebat, non dico ſemel, ſed ſæpe fœminas impudico ac meretricio habitu, quaſi inſtrumenta dæmonum ad perdendas & in uenerem allicìendas animas, effugauit. Iuuenes, qui ſpectatum uenerant, quantacunque nobilitate & gratia pollerent, caſtigatos uerbis acriter extruſit. Tum urbem inambulans cruce præuia, aleatores, uel ſolo adſpectu perteritos, ad fugam compulit. Ad Bondelmontum porticum, quo nobiles, dum feruet æſtas, ad remittendos animos conueniunt, dum maxime incaleſcere aleam uidiſſet, ſpiritu maiore ſupra hominem inſtinctus, non ſplendidos natales, non poteſtatẽ ueritus, alueolos, teſſeras, chartas, nummos admotis ipſe manibus, euertit, quòd liberis tantundem audendi ſuo exemplo anſam darent, grauiter increpuit. Dardanum Acciaiolum, nobiliſsimo ſanguine ortum, inuectum acrius & contumeliis furentem, patienter ſuſtinuit. Eundem paulo poſt, dediſſe impudẽtiæ pœnas intellexit. Angina nanque ſuffocatus, amiſſo uſu linguæ, qua præſulem pupugerat, diem obijt. Nouũ ludi genus, ſortes, in urbe tũc exortum, quod uſqueadeo breuiſsimo tẽpe, coaluit ut turmatim, occluſis, tabernis ad perdendam pecuniam curreretur, q̃ celeriter aduenerat, tam propere exploſit. Mille nummos aureos, qui ex eo ludi genere ſacerdoti cuidam obuenerant, intercepit: quos pauperibus commodiſſimè (nam tũc quoque fames ſæuiebat) erogauit. His nulla ĩn te non uigil illa addidit: Iohannem Caninũ medicum, cæterum quidem, ſed Florentiæ commorãtem, necromanticum, in Deiparam uirginem latrantem, tum hæreticis dogmatis pertinaciter inquinatũ, quanquam reclamantibus multis ex ciuibus, concremauit. Tonſoris Petri liberi nocte, nemine uidente, è lectulo ad uarios domus angulos non ſine magno diſcrimine ac terrore omnium ferebantur. Cognito hoc Antoninus, preces quaſdam & exorciſmos membranula inſcripſit, atque in cubiculo ante Deiparæ Virginis imagunculam affigi iuſsit. ex illo non ſunt infantuli uexati. Mox cùm rem tantam oriri coniectaret, quod Petrus libro quodam, ubi erant bonis remedijs incantationes & carmina dæmonum permixta, (chirurgus enim erat) quanquam ut imperitus, nihil ſubeſſe mali putans, utebatur: eundem librum in diui Marci periſtylio, cum eo pranſum acceſsiſſet, adſtantibus aliquot ciuibus, edacibus flammis tradidit. Obſeruatum eſt, quo tempore eſt liber igni datus, cœlũ, quod antea ſerenum arridebat, repente fuiſſe atris nubibus obſcuratum: exuſto, priſtinam ſubito lætitiam arriſiſſe.

Egregium facinus, & tanto paſtore dignũ.

Hæreticum cõburit.

Iam quanto ſplendore tantam in cæteris uiri præſtantiam immenſa illa doctrinarum lux & fulgor illuſtrauit? Egregium quiddam eſt, uitæ innocentiam & morum integritatem in uitæ curſu retinere: ſed ſi ad morum ſanctimoniam fax literarum adiungatur: quid, quæſo, abſolutius, quid conſummatius omni ea parte poteſt cogitari? Præſtitit utrunque Antoninus tam egregiè, ut omnes æquauerit, multos etiam exceſſerit. Scripta illius quod à ueritate non cadant, fidem faciunt tam frugifera, tam omnibus expetita, ut iam nullo in precio bibliotheca quantumuis nobilis habeatur, quæ Antonini uigilias nõ habuerit: nullus, quantamcunque congeriem librorum aceruarit, putet ſe aliquid abſque illius lucubrationibus poſsidere. Ea omnia quoniam ita parata ſunt ad manum, ac tantopere quotidiano uſu trita, ut notiora per me nunc fiant, nequaquam laborabo. His paulò antè, quã uita excederet, extremam manum impoſuerat. Nam quanquam maximam eorum partem ante Pontificatum contexuerat, præſul tamẽ, ſi quando poſſet ociũ ſuffurari, & expungendo quædam, & addendo alia, recoxerat. Quod maximè eſt in homine mirandum, cũ omnia omne genus doctrinarum adyta penetrarit, nullius fuit præceptis inſtitutus: tantum puer grammatico eſt traditus: mox aliquandiu, interrupto tempore, ſub præceptore dialecticis incubuit. Cętera per ſe, nullo hominum tradente, hauſit. Quę quidẽ quanquam in eius diligentiam & operas ad ſtudia literarum aſsiduas cõferamus, nihil tamen abſurdum fuerit, ſi inſtillatam quoque cœlitus bonam eorum partem crediderimus. Superno enim lumine colluſtratus, multa potuit cognoſcere, quæ aut nullo modo, aut certè monſtrante aliquo neceſſe eſt ut capiantur. Nil uerò mirum uideri in Antonino debet, qui adusque etiam arcana, quæ ſoli Deo ſunt cognita, & quæ multo poſt tempore futura erant, penetrauit. quod, nè longum faciam, paucißimis expedio, cum non digna ſint, quæ prorſus omittantur.

Præclara eius eruditio & ſcripta.

Abſq; præceptore euaſit doctiſſimus.

Amicum mercaturæ deditum blandè monuit, ne ſe tanta lucri cupiditate trahi pateretur, tantoue animi angore in parandis opibus uexaret: partis, quibus abundabat, diuitijs acquieſceret: ingens enim illi periculum ob eam ſolicitudinem aliquãdò in aquis imminere. Paulo poſt cum inter Venetias & Patauium nauigio ueheretur, ſubita procella facto naufragio, iã ſubmergendus pelago ferebatur, cum ſtatim Antonini monita memoria repetens, eius præſidium implorauit. Vix uotum nuncuparat, & ecce Antoninus celer adſtans, capillamẽto eductum ex aquis liberauit. Cum prior diui Marci cœnobio præeſſet, quendã cognominem ſuũ (Antoninus enim uocabatur) oriundum ex Ripolis (qui uiculus eſt ad Alpium radices ultra Taurinum) ad diui Dominici habitum admiſit, qui mox inconſtantiæ ſpiritu agitatus, traiectum in Siciliam cogitauit. Antoninum tamen ea de re conſulens, ne faceret, ab eo eſt maximè diſſuaſus. Nam ſi in propoſito perſtãs transfretaret, futurum, ut graui corporis & animi periculo premeretur. Sed fruſtra ille conſilium popoſcit, qui contra patris monita in inſulam traiecit. Rem, quoniam literis mandata eſt, longius non traho. Cum mox ex Sicilia (ut is, qui ſemel inconſtantiam pleno poculo biberat) Neapolim nauigaret, à Saracenis captus & * Tumẽ ductus, exutus regularem habitum, accepta etiam uxore, Chriſti fidẽ abiurauit quanquam paulò poſt, cum Antoninum uita eſſe functum non ſine ſanctitatis teſtimonio Itali mercatores nunciarent, memor eorum, quæ ſibi prædixiſſet, collecto animo ac forti pectore, mortem pro Chriſti nomine lapidibus obrutus tolerauit.

Prædicit mercatori periculum.

Itẽ monacho inconſtanti.

*for. * Tumẽ, ſeu * Tunetum*

Erant Neapoli ſorores duæ, quas Antoninus, D. Petri martyris cœnobio præfectus, calore ſuarum concionum ductas, ad quandam uitæ ſanctioris formam in religioſo habitu, intra domum tamen, excitauerat. Has rogat, uti hoſpitibus, qui Florentia uenerant, & quos

quos acceptos menſa, hilarius uolebat recreare, placentam, farina & oleo ſubactã, tum melle illitam pararẽt. Negãtibus, non ꝙ non cuperent patri gratum facere, ſed ꝙ nil ferè olei, nil mellis, & quod ad parandam placentam ſufficeret, in uaſis eſſet: mandauit, bono eſſent animo, atque id tantillum ſumerent, ſciſẽt abunde habituras ſe ad præſentem uſum, & in poſterum manantium liquorum in eiſdem uaſis copiam futuram. Quid plura? Paruerunt ſororculæ. Oleum uerò in lecyto, mel in dolio diuina quadam ſcaturigine ſic creuit, ut integrum ſeptennium ad uſus domeſticos non deeſſet. In earum hortulis cum rigente cælo mali citreæ ad unam omnes ſtirpitus aruiſſent, limmonem (ea eſt arbuſcula ex eodem genere) quam ſuis præſul manibus pãuerat, proditum eſt, ſolam ab illa uredine atque intemperie ſeruatam. Iniurius eſſem, ſi à ſuis ſororibus tertiam ſepararem. Huic cum iam orbatam uiro conſolaturus uiſitaſſet, diuino ſpiritu afflatus, prædixit filiarum duas Chriſti iugum in monaſterio ſubituras, tres ante exactum annum uita exceſſuras, mares in uiros magnos, doctos ac locupletes euaſuros. Quid multis morer? Fœminarũ duabus Chriſti ſe famulatiui addicentibus, tres ad conditum obiere, ex maribus unus Archiepiſcopus, duo reliqui ad confertas opes, iuris quoque peritiam addiderunt. Antoninus igitur, quanquam ſemper amauit intra humilitatis caueam latitare, non potuit tamen inter tot prodigia uirtutum & præclaros doctrinæ ac morum radios non ſplendeſcere. Iam fama ſanctitatis ſe non poterat intra Florentiæ muros cohibere. Totã eſt latè Italiã peruagata. Ad Principes Epõs, Cardinales, ad ipſos Põtifices penetrauit. Ea eſt.n. natura ſanctitatis, ut quo plus occulit, eo latius delata ad cõſpectũ hoĩum, ipſa ſibi uiam aperiens eluceſcat. Tanta ſanctitatis eius mentes hominum hac tam cõſtans opinio peruaſerat, ut quacunque tranſeuntem illum cognouiſſent, paſſim currerent, ad flexo poplite mares, fœminæ, diuites, inopes, ſenes, paruuli, plebeij, nobiles, ad benedictionem præſulis curuarẽtur. Atque in tam peruulgata ſanctitatis fama dici non poteſt, quàm ſe intra ſe, hoc eſt, intra humanæ conditionis limites coercuerit. Cum quidam ſanctum eum appellaſſet: Sancti, ait, in cœlo commorãtur, nos peccatores terram colimus. A Romanis pontificibus nõ ſolum amabatur, ſed etiam ſumma quadam obſeruãtia colebatur. Eugenius quidem, qui eum ad præſulatum Florentinum, ratione tantum uirtutis habita, euexerat, paulò poſt Florentia ad ſe Romam conuocauit, ut uberius poſſet eius familiaritate recreari. Statuerat enim, ut fama erat, ampliore eum gradu dignitatis honeſtare, niſi obitus conſilium interrupiſſet. In graui illa quidem ægritudine, qua deceſsit, cubanti ſibi eũ ſemper aſsidere uoluit: mox etiam ad mortem properanti ab Antonino tantum ſacramenta pœnitẽtiæ, euchariſtiæ, atque extremæ unctionis exhiberi. Non minoris eſt à Nicolao quinto, qui Eugenio ſucceſsit, habitus: cui non ſat fuit coluiſſe Antoninum, niſi etiam ſanctitatem eius cæteris amplo laudum cumulo prædicaſſet. Illud enim conſtat eruditum grauemque Pontificem protuliſſe: Non minus, ait, archiepiſcopum Florentinum in diuorum catalogum adhuc uiuentem referendum eſſe cenſeo, quàm Bernardinum mortuum: quem compluribus ac probatis teſtibus, conſenſu totius Eccleſiæ, eiuſmodi honore decorauit. Id quod non ad D. Bernardini taxationem aliquam, ſed totum eſt ad noſtri præſulis celebre preconium conferendum. Idem expẽſo & acri iudicio Põtifex tantam eſſe Antonini integritatem & exactam peritiam conſpicatus, audiẽdos nullo eſſe pacto ſtatuit, quicumque à iudicijs & cauſis, ab Antonino iã cognitis ad curiam Romanam prouocaſſent. Immota enim eſſe uoluit, quæcunque abſoluendo uel damnando uir integerrimus, & qui nec falli nec fallere poſſet, peregiſſet. Nihil uero unquam ex Nicolao ad ſua uel aliorum commoda quæſiuit, quod non facilè ac ſtatim reportaret. Cum annonæ caritate ciuitas laboraret, ac ſæpius à ſummo magiſtratu pecunias in pauperes erogandas accepiſſet, & mox, inualeſcente malo, ſuis non poſſet prouentibus, tenuibus admodum, pauperes, qui loco filiorum erant, recreare, ex eodem Pontifice magnam pecuniæ ſummam impetrauit.

Olei & mellis exigui mira incrementa.

In multa apud omnes ueneratio neeſt.

Etiam Romanos Põtifices.

Secundum Pontifices maxima beneuolentia eum complectebantur Romanæ eccleſiæ Cardinales, Dominicus præcipuè Firmanus, uir uirtute præſtans & authoritate magnus, qui celebre ſanctitudinis & integritatis nomen poſteris reliquit. Petrus quoque Barbus, Eugenij nepos, in pontificatu Paulus. Tum Ioannes* ille Turrecremata, tot ingenij & ſcriptorũ monimentis clarus: omnes prẹterea galeriti patres, tenera ſunt quadam dulcedine ac beneuolentia præſulẽ proſecuti. Id uerò nullis ſibi artibus aut ambitu parabat, cum nullus eſſet hominum, qui minus ad gloriã aut ambiendos dignitatum gradus duceretur. Quacunque enim illum tractaſſes, immotus & inuictus ad omnes ictus perſiſtebat. Non auri ſacra uis hominem expugnauit, non uoluptatibus eſt raptus, non contumelijs inceuſus, non humanarum laudum illecebris eneruatus. Vt etenim habitum ſui ordinis, ita ne uultum quidem nedum animum atque illam in retinenda uirtute conſtantiam, factus Pontifex immutauit. Tantum uerò abeſt, ut aucupãdæ maiori dignitati operam daret, ut etiam ad ſuam cellulam, in qua honeſto illo & literario ocio fruebatur, frequenter inhiaret Cardinalem breui futurum adulatori cuidam impudenter blaudienti: De ſepulcro, reſpondit, nobis eſt ac propinquo interitu, non de ſublimiore gradu, cogitandum. His ille ſibi artibus omnium gratiam conciliabat: miſeratione, iuſtitia, rectitudine ad aucupandos homines utebatur: quibus ita ſuorum ciuiũ ſibi animos colligauit, ut beatos ſe, quod talem acce piſſent præſulem, acclamarent. Coſmum quidẽ Medicem, ut cætera omnia prudenter, illud etiam ſapiẽtiſsimè dixiſſe conſtat: Magnis ſua tempeſtate Florentiam urbem calamitatibus, maioribus tumultus bellici periculis, cum peſtilentia, annonæ caritate, terræ motibus, atque inprimis fuiſſe inteſtinis ſeditionibus uexatam, quæ nobilem potuerant euertere ciuitatẽ: Ea omnia ſanctitate ac precibus Antiſtitem ſummouiſſe. Is ille Coſmus eſt, quo nullus ditior, nullus prudentior, nullus deniquè in religioſum cultum ſuo tẽpore propenſior. Is tantum in ciuitate potuit, quantum uoluit, ſed ipſe ſibi modeſtiam imperauit. Cuius quonã dicta factaque præterquam ꝙ paſsim celebrãtur, ab illuſtribus authoribus & pluribus ſunt monimentis literarum tradita: tantum, quod ad præſentem locum ſpectat, delibabo. Mortuo Bartholomæo Zãbarella, (quod dixi) complures ad præſulatum adſpirabant. Coſmus uerò & quoniam in ciuitate plus cæteris poterat, & apud Eugenium quãta quiuis gratia pollebat, nulli dubium, quin potuiſſet è ſuis aliquem, deturbatis cæteris, proficere. Noluit ſanguini & carni dare, quod uirtuti, quod Chriſto uir prudens & integer deberi iudicauit: ſed magnus ingeniorum & hominum ſpectator, ad Antoninum rem totam deferri apud Eugenium curauit. Quanquam enim adactus eius precibus literas ad eundem dederit, ut eo faſce leuaretur: clam tamen, ne quem alterum præficeret, calentius & ex iudicio perſcripſit. Quod ſi ea metimus, quæ ſeminamus: immo ſi unum dantes, centuplum

ItẽCardinales

** illa à*

Præclarum adulatorem reſponſum.

Coſm' Medices egregiè prædicatur.

Leonē X. & Clemētem VII. dicit.

tuplum accipimus: quid impedit, ne dicam in Coſmianam domū pro uno præſulatu, Pontificatus duos maximos rediſſe? Iam tum, eum tot religioſas ædes ac templa à fundamentis excitabat, uidebatur prone potum tiaras præſagire, qui Leoni X, qui tibi etiam Clemens ſeptime eccleſias, Eccleſiæ principibus parabat.

Sed Coſmum alij: nunc ad Antoninū redeamus. In quo etiam facundiam, ut illa ferebant tempora, nō deſideramus. Tunc enim exeruiſſe caput uidētur cultiores literæ, quæ tot ſeculis obrutæ ac ſepultæ propemodum iacuerāt: quod ipſum magna ex parte Coſmo magno ingeniorum fautori referre acceptum, ſi grati eſſe uolumus, debemus. Itaque Nicolao quinto uita functo, & in demortui locum Calixto tertio ſuffecto, Florentinus populus legatos, qui de more gratulatum Romam profecturi eſſent, deligit. Ij fuere Ianottus Pandolphinus eques, Otho Nicolinus iure conſultus, Antonius Ridolphus, & Iohannes Medices Coſmi filius, uiri proculdubiò præſtantes. Quo tamen legationi maiòr authoritas ineſſet, Antoninū primo eſſe loco uoluerunt. Admiſsis in conſiſtorium publicum certa die, in conſeſſu illo totius orbis celeberrimo eum ſe Antoninus orando præſtitit, tanto ſententiarum pondere, tanta uerborum copia redūdauit, adiecta actionis gratia, tum dulci quodam uocis ſono ac totius oris uenuſtate: ut ſtupore omnes maximo percellerentur, quòd non theologus aut orator, ſed miſſus è cælo quidam fuiſſe angelus uideretur. Quæ res alterum ſubindè illi laborem iam confecto ſenio conflauit. Cum enim celebre per ſe ciuitatis nomen, celebrius ſua legatione reddidiſſet, mox ad Pium ſecundum, qui Calixto ſucceſſerat, collegis additis gratulatum miſit. Eos fuiſſe conſtat Angelum Acciaiolum equitem, Aloyſium Guicciardinum, Petrum Pactium, Guilielmum Oricellarium, ac Franciſcum Medicem. Neque uerò ſibiipſi nunc etiam orando ceſsit, ſed pari eſt etiam cunctorum plauſu celebratus. Pius uerò quanti illum fecerit, uel ex eo licet coniectare, quòd cum ad Pontificatum euectus, uellet conuulſis quibuſdam, quæ paulatim ad publicam iacturam & morum lapſum irrepſerant, Romanam curiam in antiquum candorem ac formam reuocare, mādaſſetque eam prouinciam grauibus aliquot Cardinalibus, Antoninum quoque, ut peritum rerū & integrum, illis eſſe addendum iudicauit: quanquā ea res, urgente tunc bellico ſtrepitu, in pacatiora tēpora ſit dilata. Ad Fridericum quoque Cæſarem in itinere excipiendum, quem in Italiam rumor erat aduētare, legatus eſt à ſupremo magiſtratu deſignatus: Quod ille munus, fractus ſenio, reiiciendum eſſe in alterum dicens, recuſauit.

Inſignis eius oratio corā Pontifice.

Et hæc eo pertinent, ut quanta uir prudentia fuerit, & quàm conſtans opinio omnium, poſſe Antoninum dicendo plurimum, cognoſcamus: Neque profectò in ea ſententia fallebantur. Nam ut cætera nunc ſileamus, cum defuncto legationis ad Calixtum munere reuerſus una cum collegis, ſupremum uellet magiſtratum (tota enim uis legationis in eum incubuerat) quæ geſta ac dicta eſſent edocere: tam dilucidè omnia narrauit, ſic memoriter minutiſsima quæque extulit, tam ſtrictim, quæ ſparſa erant, adunauit, ut diuinum quoddam, non humanum, eſſe ingenium dixiſſes. Neque uerò non altera ex legationibus ſignis fuit honeſtata, ut nuſquam fuiſſe ocioſum præſulem ſciamus. Nam cum uentum eſſe ad flumen Paleam, ſolito tumidiorem, rogareturque ab uno ex collegis ut dimiſſo mulo paruulo, cui inſidebat, generoſo ac ſublimi equo ad traiectum uteretur. Mulillus meus nuſquam, ait, ueſtigio fallitur. Mox ſigno crucis facto, tutò ac facilè tranſmiſit. Affirmabant collegæ aquas, dum tranſiret, in ſtagni morem quieuiſſe, ſe non citra periculum, altioribus iumentis inſidentes, ad ulteriorem ripam fluminis delatos.

Iā tempus appetebat, ut quod in hoc uitæ curriculo in lachrymis ſeminarat, in exultatione, ad celeſtē uitam tralatus, tandem meteret. Itaque cum annos tredecim ac menſes duos Florētinę eccleſiæ præfuiſſet, ad quam quinquageſimo & ſeptimo ætatis anno fuerat euectus, in morbum incidit, correptus febricula quadam, quæ phlegmatica à phyſicis uocatur: ita ut non ignea & aeri, ſed lenta, ac propterea lōga ægritudine laboraret. Erat in ſuburbano Antonia no, quod epiſcopale hærediolum portæ diui Galli adiacēs, à ciuitate non totos mille paſſus abeſt, quo ſolent præſules ſecedere, ſi quando animum remittere atque urbanos placeat ſtrepitus uitare. Cum iam cœperat morbus augeri, ac febris facta uiuacior, medullas lenis & artus tenuis corpuſculi depaſci, fortè Frāciſcus Caſtilonus acceſſerat, (quanquā à patris latere parum aberat.) Is uti fit, cubantem ſolabatur: bene ſperandum eſſe nihil ſubeſſe diſcriminis: poſtremo redituram ualetudinem bonam & celebrem promittebat. Vir uerò intrepidus ac Martino ſimilis, utra ſibi & ouibus tunc uita eſſet commodior, non deliberās: Fiat, inquit, uoluntas Dei: ac ſtatim diuino quodam ſpiritu illuſtratus: Dies: ait, annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis: quaſi ſummam uitæ diem præcinens, cum iam ſeptuageſimum ætatis annum attigiſſet. Sacro itaque Euchariſtiæ, mos etiam, morbo ingraueſcente, Calendis Maijs paulo ante quàm obtenebreſceret, extremæ Vnctionis clypeo munitus, integram illam peccatorum condonationem, quam indulgentiam uocamus, liberalitate Pontificia acceptam, legi ſibi & impedit petiit: adſtantibus ſui omnis cœnobitis, qui frequentes, & quandiu laborauit, certatim omnibus charitatis officiis lateri paterno hæſerant. His ritè ac ſedulo peractis, circunfuſi lecto fratres, matutinum officium decantarunt: iamque ad eum locum uenerāt, quem, perſoluto triplici nocturno, laudes appellamus, cum uir ſanctus iam cum morte luctans feruore quodam actus, quo potuit conatu in ea uerba, quæ præcinūtur Laudibus, erupit: Deus, ait, in adiutorium meum intende. Id quod aſsidentes qui luctui ac gemitibus uacabant, ad nouas ſubindè lachrymas excitauit. Cum uerò modicus iam calor teperet in corpore, atque ad ipſum iam ferè limen uitæ proceſsiſſet, nihilque poſſet niſi fortè truncatum quiddam eloqui, illud tamen moribundus defecta, ut poterat, uocula crebrò repetebat: Seruire Deo, regnare eſt, quaſi iam laborum præmium ob oculos uideret. Tū illud quoque (quod mihi eſt initio dictū) frequenter iterabat: Sancta & immaculata uirginitas quibus te laudibus efferam, neſcio: incertum, an ad Deiparam Virginem conuerſus, quæ ſe luctantem cum morte uiſitaſſet, an hilaratus, quod inuiolatum ad illum uſque diem corpus uirgo ab omni obſcœnitatis putredine ſeruaſſet.

Febri phlegmaticæ corripitur.

Pſ. 89.

Veriſsima ſancti uiri in extremis ſententia.

Inter hęc fratres poſt matutinas Laudes cum totū pſalterium percurriſſent, eoſdem pſalmos à capite reſumpſerāt: iamque ad eum uigeſimi & quarti locum uenerant, quo dicitur: Oculi mei ſemper ad Dominū ipſe tunc ſublatis in cęlum oculis ac manibus, eadem uerba repetens: Oculi mei, ait, ſemper ad Dominum quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Vix deinde percipi aliquid potuit: tantum ex continuo labiorum motu, tum ex præceptis paucis, intellectum eſt in pſalmodia quadam ſic agentem animam uerſari. Inprimis uerò poſtremum pſalmum, Laudate Dominum de cælis, crebrò uidebatur iterare: quo in omni

ui uitæ curſu, ut cœnobitæ aſſerebāt, erat ſolitus oblectari. Si quid à pſallendo ceſſaſſet, complexus crucifixi effigiem, quam fratres obtulerant, tanto ardore oſculabatur, ut qui aderant, non poſſent à lachrymis temperare. Sexto itaq; Nonas Maij, pridiè quam tūc Aſcenſio Domini coleretur, anno a natali Chriſtiano Milleſimo quadringēteſimo & quinquageſimonono, ſub auroram fermè, amicus ille Deo ſpiritus, effracto corporis clauſtro, ad uitam perennem euolauit. Qua hora ad cœlum emigrauit, Florentiæ in monaſterio Ciſtercienſi religioſus uir Tuttius, ex eo monachorū genere, qui ſacris non initiantur, cum eſſet in periſtylio, quod nunc clauſtrum uocamus, nubeculam uidit ſplendidam pyramidali forma, intraque illam infantulum liquido in aere pendere: quæ Antoniano ſuburbano, ubi ſanctus præſul obierat, adſtans paulatim ad ſidera tollebatur. Intellexit uir Deo plenus, Antoninum humanis rebus exceſsiſſe: ac ſtatim Abbati Septimiano re ſoli ac ſilenter patefacta, uterq; cum iam diluxerat, cognouit in eodem ſuburbano ea ipſa hora præſulem obiiſſe. Aſculi Conſtantius Fabrianenſis ex Prædicatorum ordine, uir magnæ ſanctitatis, eadē hora, dum orans in templo uigilaret, Antonini animam uidit multo gloriæ lumine ueſtitam, cœlū ſcandere: quo etiam temporis articulo, alterius cœnobitæ ad ignes purgatorios deſcendere: inſpectæ rei diē & horam annotauit: compertum eſt eodem momento temporis utrunque deceſsiſſe. Florentiæ duæ mulierculæ, tertium Diui Dominici ordinem profeſſæ, in eodem ſimul cōtubernio uiuebant. Harum iunior ut è lectulo ſurgeret, quo poſſet parata domo ad eccleſiam procedere, à ſeniore excitatur. Cum id parat, in latus, ut fit, recidens, à leui ſomno iterum occupatur: dormiens uidere uiſa eſt apertos cœlos, ac Saluatorem ſublimi ſolio conſidere: hincinde angelorum ac diuorum hominum magna copia in quis Thomas Aquinas, inſtipatum: cum proximè ad Aquinantem ſellam inanem, adſtantibus tamen angelis, collocatam. Ad hæc miniſtros quoſdam, qui pararent uiam, ac dicerent: Heus uos, aperite uiam, accedite. Antoninus nanque antiſtes Florentinus, ima deſerens, nunc cœlos aſcendit, in ſede hac inſtrata conſeſſurus. Dū hæc muliercula iunior ſpectat, atq; ab importuna ſeniore rurſus excitatur, tota illa ſimulacri ſeries euanuit. Paulò poſt cum ad eccleſiam proceſsiſſent, qua hora iunior ea uiderat, fato eſſe functum cognouere. Res profectò rationi conſentanea, ut doctori & uirgini Thomæ Aquinati, Antoninus quoque doctor & uirgo iungeretur.

Obdormit feliciter in Domino.

Viſiones quadā de eius gloria.

Quo tempore ſanctus præſul animā efflauit, Pius ſecundus Romanus Pontifex Florentiam appulerat, ad Mantuanum conuentum, quem de communi re aduerſus Turcas indixerat, profecturus. Is maximè Antoninum, uti diximus, obſeruans, nihil nō ſibi de uiri integritate ac literis pollicitus, quantoperè uiuentem coluiſſet, officijs in defunctum præſtitis declarauit. Funus itaque diligenter ac magnifice pro uiri ac ciuitatis dignitate uoluit curari. Neque enim quicquam ea de re ſtatuerat Antoninus. Tantum dū morbus ingraueſceret, ſi qd domi fuerat, diuidi pauperibus imperauerat: ſic ut quæ elato iam funere in epiſcopio reſederant, nummis quatuor aureis redemiſſe: atque ea quidem, ſi cochlear demas argenteū, quo ad potiunculas ęger utebatur, erant omnia uiliſſima. Voluit itaque complures epiſcopos & aliqua inſignes dignitate, dum deduceretur, funus ſequi. Ad hæc defuncti antiſtitis familiares, longas pullaſque inductos ueſtes, intereſſe. Hos ponè magna eſt pars clariſsimorum ciuium, & qui plurimum authoritate poterant, ut honeſtarent uiri ſancti funus, inſecuta. Primum itaque ad primarium templum ciuitatis cadauer extulere: ubi in conſpectu Cardinalis ſancti Marci, mox Pauli ſecundi, qui extremo illo officio noluit amiciſsimo præſuli deeſſe, quæ de more ad funerales pompas adhiberi ſolent, perſolutis: indè ueſperi ad diui Marci templum, ubi Prædicatores habitant, magna ui populi circunfuſa, deduxerunt. Ita enim teſtamento Antoninus cauerat, uti non operoſo monumēto, ſed humi proximè ſuos fratres conderetur. Iam uerò hic uniuerſam uidiſſes commotam ciuitatem. Tota enim, ueluti in publico luctu, iuſtitio indicto, ad ducendum ſancti funus properabat. Non ſenes, nō paruuli, nō mares non fœminę domi cōſtiterunt. Ad unū oēs ad diuū Marcū currere: Ibi ſancti uiri manus lābere, ac pedes certatim oſculari: Pars gemere, quidā lachrymari, nōnulli ex alto pectore ſuſpiria trahere, multi etiam querulis uocibus eiulari. Neque uerò ciuitas ac ſuburbana tantum, concurſu frequentiſsimo ad rei famam conuolarunt: ſed & ipſi ſe non potuerunt montes ac remota loca coercere. Paſsim itaque ruebatur ex uicinis urbibus, oppidis, uicis, locis campeſtribus & montaneis, turmatim confluebant, quo poſſent, antequam ſepulcro inderetur, oſculari. Condonauit Pius, ad eius ſanctitatis teſtimonium, ſeptem annorum ac totidem quadragenarum pœnam ijs, qui ſanctum cadauer & manus oſculatum acceſsiſſent. Hinc factum eſt, ut alijs ſuper alios aceruatim ad cadauer oſculandum confluentibus, non niſi octauo ab interitu die conderetur: quo toto temporis ſpatio nō modo graue aliquid ac fœtulentum nō oluit, ſed ſuauem quandam fragantiam ſpirans, populos recreabat. Ore autem uenuſtior & hilarior defunctus, quàm uiuus fuerat, uidebatur. Quin manus ac pedes adhuc mobiles & tractabiles, quaſi tunc recens expiraſſet, rigor nullus contraxerat, ſicuti nullus quoque liuor reliquū corpus inquinauerat. Quæ uel ſola magnam poterant oſtendere ſanctitatem: quam tamen maioribus indicijs adhuc inconditum declarauit.

Pius II. Rō. Pontifex ſancti uiri funus curat magnifice.

Pius II. quid de eo ſenſerit.

Nam quo die ſunt in diui Marci templo exequiæ celebratæ, fœmina inualido latere & quo non utebatur, ſancti corpus attigit. Nondum templi limine pedem extulerat, cum redeuntibus uiribus, uſum quoque lateris integrū rediſſe prædicauit. Matthæus quoq; Ciachus, multos iam annos altero brachio impeditus, quod ne mouere quidem poterat, nedum ſublime tollere, omni medicorum ſubſidio deſperato, ſanctum cadauer adijt. Poſtquā oſcula manibus impreſſiſſet, timore poſito, earum alteram arenti brachio admouit, illicò ſalute reddita, ad lanificium, in quod incūbere ſolebat, incolumis remeauit. Laurētiæ quoque, cuius manus & pedes excreſcēs tumor deturparat, ſaluti fuit ſancti manuum cum ſuis confricatio.

Miracula poſt obitū eius.

Vt autē ardor ille currentium populorum paulum refrixit, ſepulchro tandem intulerunt. Ne uerò ultimam illius uoluntatem infringerent, qui teſtamento cauerat, uti eodem conditorio, quo cœnobitæ, clauderetur: (Id uerò pro chori foribus excauato antro, humili ac depreſſo loco ſitum eſt) aliud choro aſsidens, temporarium ac paulo eminentius, ad læuam extruxerūt: ita factum eſt, ut uoluntati eius obuiam non iretur, & ſanctitatis aliqua ratio ac dignitatis haberetur. Occluſus tumulo, quot ſignis fulſerit, nō eſt noſtri conſilij recenſere. Plura enim ſunt, quàm ut eorum nunc numerus iniri poſsit: præſertim cum in rebus Antonini, quantula ſit iſta laudatio, uiri prudentes nō ignorent: qui cæteras iuſtitiæ, manſuetudinis, pietatis ac totius ſanctimoniæ uirtutes, ac demū cœleſtem illam conuerſationem ſignorum prodigijs anteponunt. Quia tamen curioſis quoque eſt auribus conſulendum, appingam pauca de multis, quæ fuiſ-

ſe

ſe conſtantiſsima comperero. Nam ingentem illam uim, qua fulſiſſe ſcriptores prodiderunt, quicunque uoluerit, ex illis petat. Non enim ſum neſcius, ſi quæcunque referuntur, extremo huic operi uelim addere, huius lucubrationis pedes futuros toto corpore lõgiores. Tunc enim ſcribendorum ſignorum finis eſſet, cum à patrandis ipſe demum abſtineret: qui quaſi hactenus non ſplenduerit, nunc toto ſole prodigiorum terras uidetur illuſtrare.

Fabrianũ oppidũ.

Fabrianum oppidũ eſt in Piceno, quanquã nouum, non ignobile. Hic fœminæ cuidam (ambiguum cur) tota facies & caput iotu muerat, ut penè orbes oculorum, adepto fermè cernendi uſu uiderentur. Quaſi uerò hoc morbi genere, quo diu laborauit, non ſatis uexaretur, acceſsit contractio totius corporis ut eſſet officio membrorum omnium deſtituta. Non ſtare non iacere poterat, non * unde ſemel collocata fuerat, moueri. Sedebat tantum, obtorto toto corpore, & in ſeipſum uelut in ſpiram miſero quodam membrorum flexu redeunte. Tota erat in angoribus & ærumnis: non interdiu, non noctu quieſcebat. Habebat hæc germanum Andream, qui ex Prędicatorum ordine apud beatum præſulem diu aduſque obitum perſtiterat. (is enim ſancto Antiſtiti mos erat, ut unum ſaltem è ſuo ordine apud ſe morari permiſſu præſidẽtium uellet.) Is paucis menſibus, poſtquàm exceſſerat, uiſum matrem ac ſororculam hanc ægrotantem, utranque mendiciſsimam, perrexit Fabrianum. Nè uerò ſolo adſpectu miſerãs, ſed aliquo munuſculo recrearet, Antonini tunica ea, quæ non ad curem, ſed in proſpectu geſtatur, ſuperpoſita cæteris ueſtibus, donauit. Conuerſus deindè ad ſororem, dum blandis uerbis ad patientiam hortatur, in Antoninum incidit: atque ut humanis exceſſerat, ut plures ſaluti reſtituerat, ut quotidiè ſignis emicabat, longa oratione declarauit. Ad eum, quãdo hominum auxilia deerãt ſe conuerteret, illius præſidium imploraret: futurum ut ſancti miſericordiam præſenti remedio experiretur. Miſera mulıercula, quæ ſe deſtitutam omni humana ope uidebat quid non faceret? incenſa fratris adhortatione, Deum ſe ſancti meritis iuuaret, maximè præcabatur. Cum aduesperaſceret, fide iam incaleſcens, acceptam ex matre tunicam, materno adminiculo ad carnem induit, ac inſequente nocte tota etiã geſtauit. Vbi diluxit, detumuerat faciens, membris ac neruis uigor redierat. Quid plura? Eo ipſo die, ne putes paulatim ualetudinem rediſſe, quæ antea non ſtare, non iacere poterat, ad flumen ad lauanda linrea, integra ualetudine atque in totum libera, cucurrit.

** inde, ubi*

Præclarum miraculũ ex tunica ſancti uiri.

Iam quando à fœmina exorſi ſumus, in eo ſexu adhuc aliquantulum perſiſtamus. Florentiæ in monaſterio Diuæ Luciæ, ubi ſub ſignis Diui Dominici nobilis uirginum cœtus militat, uirgo Charitas (ita enim adhuc uiuens appellatur) Guidonis Thalnſini filia, toto erat corpore attonita & contracta: quin ſpina dorſi adeò curuata, ut in arcus morem os ipſum genibus iungeretur. Ad hæc ſtare nullo modo poterat: ac denique monſtrum, aut monſtro ſimilem appellaſſes. In ea, ita toto ſexenio laborante, omnes ſuas medici fruſtra artes & remedia tentarant, poſtremò abiecto curationis tædio, ſalutem penitus deſperauerant. Charitas uerò, quæ quanquam tabeſacta erat corpore, ſalutis deſiderio ardebat, ad Antonini charitatem conuolauit. Cum itaque ſub noctem die quodam delaſſata intra cubiculum ſederet, atque ad præſulis immaguunculam, propè affixam, ſolito uehementius oraret, ardore quodam ſenſit interius & cor & corpus totum commoueri: mox uiſa ſibi eſt ſanctum antiſtitem, nõ ſubiectum tamen oculis, intueri, qui admota una manu pectori, & tergo altera blandè contrectans, ita, uti diximus, inflexam & obtortam emendaret. Nec uanum fuit, quod inſpexerat. Nam ſe ilicò reſtitutam intellexit: ac penitus correcta, nunquam in poſterum in id genus morbi recidit.

Relicta Florentia, quanquàm Senenſem urbem adeamus, intra eundem tamen ſexum atque eundem ordinem conſiſtemus. Iohanna Petri Libri filia, uſque ab incunabulis morbo comitiali uexabatur. Cum deindè in monaſterio Paradiſi ad campum regiũ uirgo inter uirgines habitaret, bis ferè ſingulis menſibus eiuſdem morbi furiis immaniter agebatur: ſic, ut inſaniens ac benè ſtulta, cogeretur per dies aliquot, quouſquè reſcipuerat, compedibus & uinculis coerceri. Cum reſipuiſſet, & de referendo inter ſanctos Antonino (quæ res tunc agebatur) cognouiſſet: audito etiam, quod ſignis coruſcaret, confeſſeris hortatu eius prę́ſidium, pollicita ceream ſtatuam, implorauit. Breuibus rem claudo. Vidit uirgo præſulẽ in Prędicatorum habitu, angelis compluribus ſtipatũ, qui ſe non conflictandam in poſterum eo morbo pollicebatur: tum ut Florentiam iret, atque ad ſepulcrum ſtatuam erigeret, admonebat. Saluti reddita, ac mox cum licuit, Florentiam profecta, ſtatuam ac tabellam pro ſepulcro, receptæ ualetudinis indicium, appendit.

Placet, ut antequam Florentiam remigremus, Piſas ẽt accedamus. Vbi prę́fectus erat arcis ueteris, Matthias Fedinus Florentinus. Huic erat filius Raphael, adhuc puer, qui cũ cacumen arcis aſcendiſſet, pede lapſus, ad ſolum ſpacio cubitorum quinquaginta cecidit, & quod magis miſerandum fuit, impegit in aceruum lapidum, ſeu uerius globorum, qui tormẽtis æneis ſeu bombardis (tantum potuit furor hominum in homines) emittuntur. Ilicò mater, illico ad famam complures aduolarunt: omnes puerum, in quo uitales ſpiritus introrſum receſſerant, aut mortuum, aut moribundo proximum putarunt. Meliorus Creſcius, qui & ipſe, neſcio quam in ea arce perſonam publicã gerebat, illuc capitio accepto (id birreium Hetruſca lingua dicimus) quod diui Antonini fuerat, accurrit: quod ubi capiti pueri exangnis indiderunt, ſtatim reuiuiſcere, & collecto ſpiritu uiſus eſt melius habere, integram ſalutem diebus poſt paucis adeptus. Eodem capitio dyſurian, febres, dolorem capitis, maniam, nè longum faciam, curata omnia: tum puerperium facilius fuiſſe, conſtat. Florentiæ Iacobus Hieronymi, quatuordecim annis morbo elephantino correptus, fruſtra admotis medicorum præſidijs, conualuit poſt octauum ab emiſſo uoto diem. Ibidem Simoni Perozio non paucis annis inteſtina non abſque dolore defluebant. hoc olim familiariter utebatur Antoninus, qui & ipſe eo morbi genere fuerat affectus. Humana itaque uidens adminicula deeſſe, ſpei plenus, ſepulcrum adiit: poſteaquàm flexo poplite, quanto ardore potuit, oraſſet, (mirum) adhuc ſepulcro incubanti inteſtina ſteterunt, quaſi iam certo loco conſuta eſſent ac prorſus deligata. In eadẽ ciuitate Paulus Operanus ad cætera in hanc lucem prodeuntium incommoda illud etiam adiecit, quod ſurdus & mutus à matris aluo, nihil omninò eſt uſque in ſeptẽnium locutus. Cum ſuos omnes conatus medici ad aperiendum os & aures adhibuiſſent, Laurentius pater ad Antoninum, quem dum uiueret, intima amicitia coluerat, nuncupatis uotis filij calamitatem miſerans, confugit. Breuis dicam: ſtatim reſeratæ ſunt aures, & ſoluta lingua. Leonardus Reatinus gemina eſt liberalitate pręſulis donatus, & quod ipſe in Porrectanis balneis ignea & periculoſa febre leuatus eſſet, & quod filiolum, è ſublimi loco ad ſolum lapſum, cuius iam medici uitam deſperatant, eius patrocinio incolumen

Miraculũ ingens ex ſancti uiri capitio.

Item aliud.

Curatur herinoſus.

Itẽ ſurdus & mutus.

lumen recepiſſet. Aloyſius Florentinus, & ipſe olim præſulis domeſticus, patrem habuit, qui mente lapſus, noctu ſolus urbem non abſque graui periculo circuibat. Integro biennio, quid in eo curando medici poſſent, uoluit experiri. Poſtremo cum omnia in irritum cedere uidiſſet, emiſſo uoto, ad Antoninum iam defunctum fugiens, recepit patrem, qui tam ſaperet quam qui nunquã in mentis inopiam incidiſſet. Ioannes Marigriollus ex ordine Prædicatorum, in diui Marci cœnobio ſarciendis ueſtibus prælectus, integrum diem dexteriore oculo laborans, ut quaſi ſubularum cuſpide uellicari ſe putaret, nocte inſequente occluſo oculo (non enim tum dolor ſinebat aperiri) ad matutinas uigilias profectus, ac pro ſepulchro præſulis in orationem toto ardore animi collectus. Pater, ait, ne (quæſo) obliuiſcere te nunquam denegaſſe mihi aliquid, cum uiueres, ſeu quid ad matrem meam inopem & ſenio confectam ſubleuandam, ſeu ad meos uſus popoſciſſem. Et nunc obſecro, affecto oculo tuæ clementiæ collirium adhibe, tantũ de tua mihi miſericordia polliceor, ut nunquam niſi uoti cõpos ſim ab hoc tuo ſepulcro receſſurus. Mox cum ſe dicturum quotidie quaſdam eius nomini preculas, uoto alligaſſet, ac pene loqui deſiiſſet, omnis, aperto ſtatim oculo, morbus & dolor aufugit. Nicolaus Billiottus, diu formandis nouitijs in D. Marci cœnobio præfectus, quod eſt numero fratrum & uitæ ſanctimonia conſpicuũ, è ſublimi ſcala, dum in D. Marci natalitio feſta fronde templũ ornat, ad ſolũ deturbatur. Tertius, quod ſe uidebat in uitæ periculo uerſari, adhuc ſui compos, Antonini ſe muniri præſidio rogauit. Accurrunt fratres, & exanimẽ putantes uolebant, ad ualetudinarium portare: cum ſubito reſumpto ſpiritu, petiit uti ſe ſancto præſuli ad ſepulchrum præſentarent. Ibidem cum oraſſet, tam celerem, quam integram ſalutem reportauit. Marcus Pechius fortè cum iam annis anctus equitaret, in foueam deuolutus, equi etiam ſuperſtantis pondere premebatur. Antonini præſidio, quem, dum ille in præceps rotaret, inuocarat, utrinq; periculo eſt exemptus.

Item amens.

Itẽ ex oculo laborans.

Item penè exanimis.

Neque uero, quanquam ad ſuſcepti operis finem properemus, ſilentio inuoluendum eſt, & nobiles fœminas & nuptas, paterna pietate ſanctum præſulem ſubleuaſſe. Feus Belcarus, boni uir nominis, & Hetruſca lingua poeta non uulgaris, cuius hodieq; non nulla monumenta extant, reſperſa pietate Chriſtiana, ex uxore filias complures tulerat: quas, quanquã rerum inops, ſuis maritis ſingulas honeſte collocauit. Defuncto Antonino, una adhuc domi, matura iam uiro, ſuperabat: quam miſer, quod fortunis deſtitutus eſſet, uiro non poterat perindè ac alias, copulare. Seceſſerat forte ad monaſterium ſuburbanũ, cognomẽto Campora (Religioſas enim ædes religioſus frequẽtabat) Cum abſoluto prandio de rebus ſalutaribus cum monachis ſuaui colloquio tractaſſet, intra cubiculum, uti aliquantulum cõquieſceret, eſt deductus. Hic cum obdormiſceret, uidebatur ſibi eſſe in eccleſia diui Marci, atq; Antoninum quaſi tunc uiueret, intueri. Tum uero maxime inſtare, ne filiæ cauſam poſt haberet: poſtremo, an ſe uoti compotem faceret, rogaſſe: Antoninum uero inclinato capite, ſe facturum annuiſſe. Reuerſus intra urbem, & iam agens hilarius paucis poſt diebus filiam deſpondit uiro nobili: qui eas ultro nuptias petens, in exigua dote quieſcebat. De nubili diximus: nunc ad nuptam ueniamus. Conſtantia, Lucæ Panzani filia tribus maritis fuit, alio ſuper alium obeunte, coniugata: cum omnibus uiginti & duorum annorum ſpatium peregit, è quibus totos decem & octo infœcunda & ſterileſcens, nihil liberorum tulit, quanquam præcepta medicorum omnia & balnea tentarat. Peracto demum apud tertium maritũ quadriennio, Antonini nomen iis legibus inuocauit, iniecturã ſe ſcilicet proli toto ſeptẽnio Prædicatorũ habitũ: tũ ſepulchro ſtatuã cereã erecturã, ſi demũ, ſterilitate poſita, marẽ peperiſſet. Quis (quæſo) credat, nuncupatis illico uotis Antoninum affuiſſe? Nam nouem ab emiſſo uoto exactis menſibus ſtatim filium peperit, & cum tota uicinia partũ ſuppoſititiũ putaret, quos ſubindè peperit, eius fœcunditatem declararũt. Quatuor enim liberos, duos ſcilicet mares, ac totidem fœminas, nono quoque menſe unum, intra triennium procreauit. Eiuſdem nominis & ſexus aliud uno fere uerbo perſtingemus. Conſtantia Thomæ Benicalæ cum fœminas octo peperiſſet, audito, quod tantis Antoninus ſignis emicaret, ad ſepulchrum orans, ex eo marem triduo, poſtquàm orauerat conceptum, mox ſuo tempore editum, impetrauit.

Sterilis fœmina impetrat fecunditatem.

Iam quis minuta illa & quotidiana, depulſas dico febres, dolores capitis ſedatos, oculorum aciem & uiſum reſtitutum, doloris dentium rabiem placatam, phthiſim radicitus cõuulſam, eruptiones extuſſi ſanguinis cõpreſſas, plures à naufragio ſeruatos, ad hæc fœtum mortuum, qui edi non poterat, eductum, tum tres inſanas fœminas (rem profecto paucis tentatã) ſibi ipſis redditas, energumenum, cilicio impoſito, occupantis dæmonis tyrannide liberatum, præterea dyſuriam, apoplexin, paralyſim curatam, puerperium appoſitu pilorum barbæ leuius effectum, tum libidinoſa incendia reſtincta, ac deſperatas mẽtes ad animi tranquillitatem reuocatas. Poſtremò tot quotidiè petentium, qui ſibi ſatisfactum eſſe prædicant hilaritates, hæc, inquam, & id genus infinita quis narrabit? Si quis hæc uberius noſſe uoluerit, ex eis commentarijs petat, quos, dum de aggregando eo Sanctis tractabatur, conſcripſerunt, aut certè ad diui Marci templum Florentiã contendat, ubi quot tabellas ac ſtatuas (quarum numerus eſt multo maximus) inueniet, tot ſe putet ſignis præſulis uirtute factis intereſſe. Quod ſi quis ea animi malignitate fuerit, ut non modo his fidem nõ adhibeat, ſed uoluerit etiam ſancti uirtutibus obtrectare, caueat ne duriore aliquo ſupplicij baculo quatiatur, ſicuti contigiſſe cuidam noſtra tempeſtate non ignoro. Nam quo tempore Carolus octauus Gallorum rex tanta felicitate Italiam ad repetendum regnum Neapolitanum peragrauit, totis copijs Florentiam aduenit, (ea enim iam ab Ferdinando Aragone deſciuerat ad Gallum) ruſtica plebs, ne quid in tãto belli ſtrepitu detrimenti pateretur, intrà urbem omnia conuexerat. In ſuburbano Antoniano lecticæ pars, in qua Antoninus & dormierat uiuens, & etiam deceſſerat, maximo cultu ad memoriam ſancti Antiſtitis ſeruabatur, quam & ipſam, ob aduentantẽ Gallum, cum alijs aliò deportarant. Ac neſcio qui factũ ſit, ut in cauponam, quæ eſt ad portam diui Galli, transmigraret. Super hanc Laurentius caupo crudam carnem quaſi lanius, nulla ſancti ratione habita, in fruſtra concidebat. Quod intuitus Marcus Radda, ex eo noluit penſa pecunia redimere, quo reuerentius haberetur. Nolentem grauiter contempti præſulis increpuit. Laurentius uero commotabile in furorẽ actus, intaodum morbum canceris non modo eſt in Marcum, ſed in Antiſtitem pluſquam bellua factus, contemptim imprecatus. Ecquibus, ait, ſignis tuus iſte Antoninus unquàm enituit, ut ſit ſanctus? Tum Marcus. Etſi ſigna, inquit, quibus effulſerit, me lateant, publico tamen conſenſu & fama omnium, uir magnus uitæ ſanctimonia celebratur. Vbi hæc dixit, Marcus abijt. Triduo poſt eo carcinomate, quod ſibi & ſancto fuerat imprecatus, affectum eſſe

Varij depulſi morbi.

Pars lecticæ eius religioſè aſſeruata.

Vltio diuina in blaſphemum.

in ore miſerum, accepit: quobrem uictiã aſtrictiſſima, expirauit. Recentius adhuc illud, quod, cum de conſecrãdo agebatur, Romæ contigiſſe, eſt ad me perlatum. Epiſcopus (& cuius ordinis, & quod nomen illi eſſet, nè cui forſan moleſtias ingerã, non prodo) opera unius cardinalium, quos trutinandæ Antonini uitæ Leo decimus prelegerat, cuius in contubernio etiam uiuebat, tam pio operi liuore, ut puto, ductus, ſubdolis rationum nodis repugnabat. Erat enim uir doctrina ſingularis, qui & commentarios in theologiã iam ediderat, & tunc etiam in dialecticen ſcribebat. Miſer oblitus illud Dauidicum, non eſſe tangẽdos Chriſtos Dei, cum extremam iam manum uellet dialecticis imponere, feſſus, ut fit, cubitum proceſsit. Ea ipſa nocte, paulum abfuit, quin repentino, ſed tamen accelerato interitu ſublatus: antequàm tamen extremũ ſpiritum efflaſſet, mandauit Cardinali, nè ſuo uellet ſuaſu & conſilio rem interturbare: debitis Antoninũ honoribus nè fraudaret: errati ſe nunc, quòd reluctatus eſſet, & ipſum quoque ad id ſua garrulitate flexiſſet, pœnas dare. Et ille quidem extremum diem clauſit: Cardinalis uerò eius obitu terrefactus, quanto anteà ſtudio conſecrationẽ eius impugnarat, tãto mox ardore impendendis illi honoribus inſudauit. Aiebat enim, etſi nulla conſtarent alia indicia ſanctitatis, uel uno hoc ſibi eſſe magnitudinem eius exploratam.

Pſal. 104.

Item in Epiſcopum ſancti uiri obtrectatorem.

Sed narrandis iam tandẽ ſignis finem imponamus: quæ qui uoluerit, poteſt & debet admirari. Ego illa potius admiror, quorum ſibi partem fides mortalium non decerpit, quæ frequenter cum ſanctorũ munificentia in reportanda ſalute & aſſequendis uotis uel ex æquo, uel parte ſaltem aliqua concurrit. Scio enim humilitatẽ, innocentiam, charitatẽ ac cæteras uirtutes Antonini, eſſe Antonini proprias, quas quidem, quanquàm longe maximas, & omni cultu & admiratione dignas, illud quidem ſententia uidetur lõgo ſpatio ſuperare, quòd glòriam potuit humanam atque humanos potuit honores cõculcare. Quotuſquiſque enim eſt, qui ultro oblatam dignitatem, inter noſtri temporis ambitus & inexplebilem honoris ſitim, recuſarit? Neque tam imperitus rerum ſum, ut factũ eſſe hoc ab alijs antiquis patribus denegarim, ſed mores noſtrorũ tẽporũ intueor, quæ tãtopere ab illo naſcentis Eccleſiæ pudore deciderũt. Eſto, demus Antoninũ lõgè infra illos priſtini tpis patres numerari, ſed rarũ eſſe hoc tpe, atq; hoc tpe eiuſmodi probitatis & contemptæ gloriæ radijs enitere, uidetur priſcam illam ſanctimoniæ maieſtatẽ, omnium benè ſentientum ſuffragijs, æquare. Sed quanta eſt, quæſo, uis de induſtria depreſſæ ſanctitatis? Ecce Antoninus, quanquam in cœlis gloriæ lumine ueſtitus radiaret, in terris etiam debito honoris titulo non priuatur. Quod enim ille nunquam cogitauit, tua diligentia Clemens ſeptime, qui ei longo poſt tempore in Florentina eccleſia ſucceſsiſti, in diuorum numerum eſt relatus. Id quod cum patruelis tuus Leo decimus propemodum, paratis iam omnibus, quæ eiuſmodi conſecrationis ritus exigit, effeciſſet, eo mox altiore quodam conſilio ad Deum euocato, fortè ne datum aliquid patriæ quis putaret. Adrianus ſextus eius nominis, exiet, pridiè Calendas Iunias, quo die tunc ſanctæ Trinitatis celebritas colebatur, Anno Põtificatus ſecundo, & ab exceſſu Antonini ſexageſimo & quarto, conſummauit.

Antoninus ſanctorum catalogo adſcriptus.

DE INVENTIONE S. CRVCIS

Ex oratione S. Ambroſij Epiſcopi De obitu Theodoſij Imperatoris.

BEatus (eſt) Conſtantinus tali matre (Helena,) quę imperanti filio diuini muneris quęſiuit auxiliũ, quo inter prælia quoq; tutus aſſiſteret, & periculũ non timeret. Magna fœmina, quæ multo amplius inuenit, quod Imperatori conferret, quàm quod ab Imperatore acciperet. Anxia mater pro filio, cui regnum orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hieroſolymam, & ſcrutata eſt locum Dominicæ paſsionis. Stabulariam hanc primo fuiſſe aſſerunt, ſic cognitã Conſtantio ſeniori, qui poſteà regnum adeptus eſt. Bona ſtabularia, quæ tam diligenter præſepe Domini quæſiuiſſet. Bona ſtabularia, quæ ſtabularium non ignorauit illum, qui uulnera curauit à latronibus uulnerati. Bona ſtabularia, quæ maluit exiſtimari ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceret. Ideo illam Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum, ſecundum quod ſcriptum eſt: Quia ſuſcitat de terra inopem, & de ſtercore erigit pauperem. Venit ergo Helena, cœpit reuiſere loca ſancta: infudit ei ſpiritus, ut lignum Crucis requireret: acceſſit ad Golgatham, & ait: Ecce locus pugnæ, ubi eſt uictoria? Quæro uel uexillum ſalutis, & inuenio. Ego, inquit, in regnis, & Crux Domini puluere? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? Ille adhuc latet & palma uitæ æternæ? Quomodo me redemptam arbitror, ſi redemptio ipſa non cernitur? Video quid egeris diabole, ut gladius, quo peremptus es, obſtrueretur. Sed Iſaac obſtructos ab alienigenis puteos erudérauit, nec latere aquam paſſus eſt. Tollatur igitur ruina, ut uita appareat. Promatur gladius, quo ueri Goliæ caput eſt amputatũ. Aperiatur humus, ut ſalus luceat. Quid egiſti diabole, ut abſcõderes lignum, niſi ut iterũ uinceteris? Vicit te Maria, quæ genuit triumphatorem, quæ ſine imminutione uirginitatis edidit eũ, qui crucifixus uinceret te, & mortuus ſubiugaret. Vinceris & hodiè, ut mulier tuas inſidias depræhendat. Illa quaſi ſancta Dñm geſtauit: ego Crucem eius inueſtigabo. Illa generatũ docuit, ego reſuſcitatum. Illa fecit, ut Deus inter homines uideretur, ego ad remedium peccatorũ, diuinũ de ruinis eleuabo uexillũ.

3. Maij. S. Helenæ encomion.

Luc. 10.

Pſal. 112.

Gẽ. 28.

1. Reg. 17.

Aperit itaque humum decutit puluerem, tria patibula confuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſconderat. Sed non potuit obliterari Chriſti triumphus. Incerta hæret ut mulier, ſed certam indaginem ſanctus ſpiritus inſpirat, eo ꝙ duo latrones cum Dño crucifixi fuerint. Quærit ergo medium lignũ. Sed poterat fieri, ut patibula inter ſe ruina confunderet, caſus mutaret & inuerteret. Redit ad Euangelij lectionẽ, inuenit, quia in medio patibulo prælatus titulus erat, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hinc collecta eſt ſeries ueritatis, titulo crux patuit Saluatoris. Hoc eſt, quod petentibus Iudæis Pilatus reſpondit, Quod ſcripſi, ſcripſi, id eſt, Nõ ea ſcripſi, q̃ uobis placerent, ſed quæ ætas futura cognoſceret. Non uobis ſcripſi, ſed poſteritati, propemodũ dicens. Habeat Helena, q̃ legat, undè Crucem Domini recognoſcat. Inuenit ergo titulum, regem adorauit, nõ lignũ utiq;, quia hic gentilis eſt error & uanitas impiorum, ſed adorauit illum, qui pependit in ligno, ſcriptus in titulo. Illũ, inquam, qui ſicut ſcarabeus clamauit, ut perſecutoribus ſuis peccata donaret. Auida mulier feſtinabat tangere remedium immortalitatis, metuebat calcare ſacramentum ſalutis. Læto corde & trepidante ue-

Inuenit S. Helẽa Crucẽ Chriſti.

Iohan. 19.

ti ueſtiglo quid faceret, neſciebat. Pertendit tamen ad cubile: ueritatis lignum refulſit, & gratia micuit. Et quia iam fœminam uiſitauerat Chriſtus in Maria, ut ſpiritus in Helena uiſitaret: docuit eam, quod mulier ignorabat: & deduxit in uiam, quam mortalis ſcire non poterat. Quæſiuit clauos, quibus crucifixus eſt Dominus, & inuenit. De uno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema intexuit: unum ad decorem, alterum ad deuotionem. Viſitata eſt Maria, ut Euam liberaret: uiſitata eſt Helena, ut Imperatores redimeret. Miſit itaque filio ſuo Conſtantino diadema gemmis inſignitum, quas pretioſior, ferro innexans crucis, redemptionis diuinæ gemma connecteret. Miſit & frænum. Vtroque uſus eſt Conſtantinus, & fidem tranſmiſit ad poſteros reges.

Inuenit etiam clauos.

Vide Cōſtantini pietatem.

Principium itaque credentium Imperatorum, ſanctum eſt, quod ſuper frænum: ex illo fides, ut perſecutio ceſſaret, deuotio ſuccederet. Sapiens Helena, quæ Crucem in capite regum leuauit, ut Crux Chriſti in regibus adoretur. Non inſolentia iſta, ſed pietas eſt, cum defertur ſacræ redemptioni. Bonus itaque clauus Romani Imperij, qui totum regit orbem, ac ueſtit principum frontem: ut ſint prædicatores, qui perſecutores eſſe conſueuerunt. Rectè in capite clauus, ut ubi ſenſus eſt, ibi præſidium. In uertice corona, in manibus habena. Corona de cruce, ut fides luceat: habena quoque de cruce, ut poteſtas regat: ſitque iuſta moderatio, non iniuſta precatio. Habeant hoc etiā principes, Chriſti ſibi liberalitate conceſſum, ut ad imitationem Domini dicatur de Imperatore Romano: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo. Ex illo gratulatur eccleſia, erubeſcit Iudæus: nec ſolum erubeſcit, ſed etiam torquetur, quòd ipſe ſibi author confuſionis eſt. Dum inſultat Chriſto, confeſſus eſt eum regem: dum regem Iudæorum appellauit, ſacrilegium ſuum, qui non credidit, confitetur. Ecce, inquiunt, crucifiximus Ieſum, ut Chriſtiani & poſt mortem reſurgant, & mortui regnent. Nos crucifiximus, quem reges adorant. Quem non adoramus, ipſi adorant. Ecce & clauus in honore eſt: & quē ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt, atque inuiſibili quadam poteſtate dæmones torquet. Putabamus nos uiciſſe, ſed nos uictos fatemur. Iterum Chriſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eum principes agnouerūt. Iterum uiuit, qui non uidetur. Nunc maior nobis contentio, nunc pugna nobis uehementior aduerſus eum. Cui regna famulantur, cui ſeruit poteſtas, illum contempſimus: quomodò regibus reſiſtemus? Ferro pedum eius reges inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuinitatem eius negant? Clauum Crucis eius diademati ſuo præferunt Imperatores, & Ariani poteſtatē eius imminuunt? Sed quæro, quare ſanctū ſuper frænum, niſi ut Imperatorum inſolentiā refrænaret, cōprimeret licentiam tyrannorum, qui quaſi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere? Quæ Neronum, quæ Caligularum, cæterorumq́; probra comperimus, quibus nō fuit ſanctum ſuper frænū. Quid ergò aliud egit Helenæ operatio, ut fræna dirigeret, niſi ut omnibus Imperatoribus ſancto dicere ſpiritu uideretur, Nolite fieri ſicut equus & mulus: ſed in fræno & camo maxillas eorū conſtringeret, qui ſe non agnoſcerent reges, ut regerent ſibi ſubditos? Prona enim poteſtas in uitium ferebatur, & more pecudū uaga ſeſe libidine polluebat. Ignorabant Deū: reſtrinxit eos Crux Dñi, & reuocauit à lapſu impietatis. Leuauit oculos eorū, ut Chriſtum in cœlo quærerent. Exuerunt ſe camo perfidiæ, ſuſceperunt fræna deuotionis & fidei, ſecuti dicentem: Tollite iugum meum ſuper uos. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt.

Alludit ad caput 14. Zacharia.

Pſ. 20.

Clauus in honore eſt, et remedium ſalutis. eſt, &c.

Pſ. 31.

Mat. 11

ITEM DE EADEM S. CRVCIS

Inuentione, ex lib. 11. Cap. 1. Eccleſiaſticę Hiſtoriæ Sozomeni: cui planè conſentanea ſcribunt Socrates lib. 1. cap. 13. Theodoritus lib. 1. cap. 18. & Ruffinus lib. 10. ca. 7. & 8. Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ. Deſcripſimus autē hæc ex uerſione doctiſſimi uiri Iohannis Criſtophorſoni.

CVM iam Concilium Nicenſe uiniſſet ad exitum, & ſacerdotes omnes domum reuertiſſent, Imperator ſupra modum ideò lætatus eſt, quod Eccleſiā uniuerſam de doctrina fidei conſentientem uideret. Atque ubi pro epiſcoporū cōncordia, pro ſe, pro liberis, pro Imperio deniq; Deo gratias egiſſet, templum Hieroſolymis circiter locum, qui dicitur Caluariæ, ad honorem Dei illuſtrandum ædificare inſtituit. Per idem ferè tempus Helena Imperatoris mater uenit Hieroſolymam, cum precandi cauſa, tum ſancta illa loca uiſendi. Quæ quoniam pio animo erga religionē Chriſtianam erat affecta, uiſa eſt ſibi operæprecium facturа, ſi lignum Crucis uenerandæ inuenire poſſet. Verum neque illa, neque diuinum Domini ſepulcrum tam facile repertū erat. Nam ueteres Gentiles, qui Eccleſiam perſecuti fuerant, quoniam Chriſtianam religionem, recens iam ortam, concidere comprimereque omnibus opibus uiribusq́ue laborabant: idcirco eum locum, ingenti aggere ſupra iniecto, obruerunt, inque maiorem altitudinem, uti etiamnum apparet, erexerunt. Quinetiam uniuerſo loco tum ſepulchri, unde Chriſtus reſurrexit, tum Caluariæ muro undique circundato, eum pro ſuo arbitratu exornare cœperunt. Nam primum ſternunt lapidibus, deinde fanum Veneris ſupra extruunt: poſtremo ſimulacrum in eo ſtatuūt, ad eum ſanè finē, ut & qui Chriſtū in eo loco adorarent, Venerē uiderentur colere, & temporis diuturnitate uera cauſa, cur homines eum locum uenerarentur, ueniret in obliuionem: quippe cum Chriſtiani neque eò tuto ipſi accedere poſſent, neque aliis indicare auderent: ſed contra, omnibus pro certo confirmaretur, in eo loco aliud eſſe nihil, præter fanum Gentium & Veneris ſtatuam.

S. Helena inuiſit Hieroſolymā religionis ergo.

Tēplū Veneris in loco Caluariæ.

At uero tandem locus erutus eſt, & error, in quo ſtabiliendo tantopere laboratum fuerat, manifeſto depræhenſus, indicio, uti quidam memorāt, Hebræi cuiuſdam uerſus Oriētem habitantis, qui à uiro quodam ſcripto admonitus, locum commonſtrauit: ſed, quæ uerior eſt opinio, monſtratione Dei opt. max. qui quibuſdā & ſomnijs hoīes ad loci memoriam excitauit. Nam res diuinæ, mea quidē ſententia, humano iudicio non egent, cum Deo uiſum ſit eas patefacere. Itaque ut primū locus ille Imperatoris mandato fuit perpurgatus, in profundo quadam in parte illius antrum, undè Chriſtus reſurrexit, emerſit: in altera aūt parte eiuſdem loci tres inuentæ ſunt cruces, & aliud ligniculū ſeparatim, quod tabulæ geſſit ſimilitudinē, uerbis & literis non Hebraicis ſolū, uerumetiā Græcis & Latinis inſcriptū: q́ uerba ac literæ nō aliud cōplectebantur, quàm Ieſum Nazarenum regē Iudæorum. Hæc ipſa uerba, ſicut in ſacro Euangeliorū libro cōmemoratū eſt, mandato Pilati Præſidis Iudææ, ſupra caput Chriſti ſcripta fuerunt. Cæterū adhuc erat per difficile, Crucē Dñi à reliquis duabus internoſcere diſcernereq́;, præſertim cū non illius modo inſcriptio ab ea diuulſa diſtractaq́; eſſet, uerumetiā ipſe tres cruces promiſcuè proiectæ, ordine earū, ut eſt ueriſimi-

Tres cruces inuētæ.

Iohan. 19.

le, eo tẽpe, quo corpora illis ſuffixa oblata erant, pe-
nitus confuſo & perturbato. Nam cum milites Ie-
Matt. 27. ſum in cruce mortuum reperiſſent, eum indè ſubla-
tum, primum uti literis ſacris proditum eſt, ſepelien-
Iohan. 19. dum tradiderunt. Deindè quò latronibus utrinque
ſuſpenſis mortem maturarent, eorum crura confrege
runt. Postremo cruces nullo ordine, aliam alio in lo-
co proiecerunt. Nam quid curæ putes illis fuiſſe de
crucibus ordine, quo prius erant, reponendis, præſer
tim cum ſinguli feſtinarent domum antè redire, quã
adueſperaſceret, & non ducerent operæprecium, in
crucibus hominum per uim interfectorum, ordine
collocandis aliquid temporis cõſumere? Quare cum
diuinum Crucis Dominicæ lignum hac de cauſa ad-
huc etiam ignotũ eſſet, & diuiniore quodam, quàm
quod ſit in humana ſitum poteſtate, egeret indicio,
eiuſmodi quiddam accidiſſe conſtat:

Nobilis quædã mulier Hieroſolymis in morbum
grauiſsimum, eumq́ue planè inſanabilem fortè inci-
derat, ad quam id lecto decumbentem Macarius E-
piſcopus Hieroſolymorum, ſibi Imperatoris matre
& alijs, quos ipſe circum ſe habeat, aſſumptis uenit,
atque ut primum precatus eſt, dederatq́ue ſpectanti-
bus iſtud ſignum, nimirum eam eſſe Domini Crucẽ,
quæ mulieri adhibita, morbo illam liberaret, ſingu-
las cruces allatas mulieri admouit. Verum duabus il-
larum appoſitis, factum quidem ineptum & plane ri
diculum uiſum eſt, quippe mors nihilo minus mulie
Crux Domini ſanat fœminam moribũdã, itẽq́; mortuum. rem erat iamiam occupatura. Sed ſimul ut tertia iti-
dem fuit ei adhibita, derepentè aperuit oculos, &
collectis uiribus, e templo è cubili ſana exilijt. Fer-
tur item, mortuum Crucis uirtute ſimili ratione ad
uitam reuocatum. Huius autem Crucis ſalutaris, iam
tum inuentæ, maxima pars adhuc etiam Hieroſoly-
mis in capſa argentea cuſtoditur, reliqua uerò ab Im
peratrice ad filium Conſtantinũ deportata eſt. Quod
ad clauos attinet, quibus corpus Chriſti confixum
erat, memorant Imperatorem ex illis ſibi confeciſſe
galeam & frænum equi, ut ſcriptum eſt à Zacharia
Zach. 14. propheta, & à quo prædictum, quòd in tempore iſto
illud, quod ſit in frænum equi, (his enim ferè uerbis
utitur propheta) ſanctum eſſet Domino omnipoten
ti. Illa quidem ut olim præcognita à ſanctis Prophe-
tis præuiſaque fuere, ſic poſteà factis planè admirabi
libus tum cõfirmata, cum Deo tempus uiſum eſt eiuſ
modi rebus opportunum. Neque certè tantoperè mi
randum, præſertim cum ipſi Gentiles ingenuè fatean
tur hoc eſſe Sibyllæ carmen.

Carmẽ Sibyllæ de Cruce Chriſti. O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Iſtud enim ita eſſe, nemo etiamſi acri ſtudio cõtra
pugnare uoluerit, pernegabit. Quare & lignum cru-
cis, & eius ueneratio à Sybilla præſignificata eſt.

Sunt hæc quidem à nobis, ſicuti accepimus, cõ-
memorata, quandoquidem ea ex uiris, qui
illa accuratè norint, & ad quos eo-
rum cognitio à patribus ad libe
ros ſucceſſione quadam de-
riuata, peruenerit, &
qui eadẽ ipſa pro
facultate li
teris
prodere poſteriſque relinque-
re ſtuduerint audi-
uimus.

DIVI EPHRAEM SERMO DE Sancta & Viuifica Cruce.

NOS Chriſtiani à Gentilibus ac Iu-
dæis declinemus, poſtesque no- *Galat. 6.*
ſtros precioſa ac uiuifica Cruce
coronemus, dicentes cum Apo-
ſtolo Paulo. Mihi abſit gloriari, *Nota rituũ antiquitatis.*
niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu
Chriſti. Pingamus in ianuis, at-
que in frõtibus noſtris, & in ore,
& in pectore, atque in membris omnibus, uiuificum
ſignum. Armemur inſuperabili hac Chriſtianorum
armatura. Ea enim uictoria eſt mortis, fidelium ſpes,
lux orbis terræ, paradiſi reſeratrix, profligatrix hære
ſeum, monachorum adminiculum, firmamentum fi-
dei, magna ſalutariſque cuſtodia, & gloria perpetua
Orthodoxorum in æternum. Hanc ò Chriſtiane, ar-
maturam diebus ſingulis & noctibus, horis atque mo
mentis, in omni loco circunferre non deſinas, nihilq́;
ſine ipſa perficias: ſed ſiue dormias, ſiue iter agas, ſiue
euigiles, ſiue operi inſiſtas, ſiue manduces, ſiue bibas,
ſiue maria nauiges, ſiue tranſmittas flumina, hac te
lorica circuntege, membraque tua omnia ſalutari ſi-
gno exorna, atque circunſepi, & non accedent ad te
mala. Hoc enim ſigno conſpecto, aduerſariæ poteſta- *Efficacia ſigni S. Crucis.*
tes conterritæ trementesque recedunt. Crux ipſa
Chriſti ueraciter ſanctificauit orbem, fugauit tene-
bras, lucemq́ue reuexit. Hæc eliminauit errores,
uiamq́ue monſtrauit. Hæc ab Ortu Solis & Occaſu, à
Septentrione & Meridie collegit gentes, atque in
unam Eccleſiam, in una fide, ſub uno capite in cha-
ritate connexuit. Hęc Orthodoxorum inexpugnabi-
lis murus eſt.

Quod os, quæ labia, quæ lingua dignè pro merito
laudare poterit uictricia arma ęterni Imperatoris no
ſtri Chriſti? Crux Caluariæ in loco defixa, noxæ uitæ
noſtræ feliciſsimum hortum ſine opere humano pul
lulauit. Hoc denique precioſiſsimo ligno, Chriſtus
Deus noſter inferni uoraciſsimum dirupit uentrem,
nimiſq́ue patulum diaboli obſtruxit os. Eo conſpe-
cto, contremuit mors, omneſq́ue, quos à primo homi
ne uſque ad id temporis ſub ditione ſua tenuerat uin
ctos, dimiſit. Crucis armis accincti ſancti Apoſtoli,
omnem inimici calcauere uirtutem. Hac ſe, thoracis
uice munientes milites Chriſti, beatiſsimi martyres,
omnes artes & inuentiones, atrocitateſq́ue tyranno
rum ſuperarunt. Hanc baiulantes ſancti monachi, ſe
culo ualefacientes, ſummo cum gaudio & alacritate
in ſolitudinibus, & mõtibus, & ſpeluncis, cauerniſq́;
terræ ſibi ſedes elegerunt. O ineffabilem immen-
ſamq́ue bonitatem benigniſsimi Dei, qui tam ma-
gna, tamq́ue præclara munera, humano generi Cru-
cis indulſit uexillum. Hæc autem ſancta Crux rurſus
in conſummatione ſeculi, cum ſecundus illuxerit Do
mini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingen- *Matt. 24.*
ti & Angelicorum exercituum infinita multitudine,
apparebit in cœlo, inimicos quidem terrens ac ue-
xans, fideles autem illuminans atque lætificans, ad-
uentumq́ue cœleſtis Imperatoris annuncians.

De precioſiſsima & uiuifica, diuinaque Cruce ha-
ctenus diximus, etſi plura his dici poterant, ac for-
taſſe debuerant.

IN LAVDEM SANCTAE ET Viuificæ Crucis ſermo Beati Iohannis Damaſceni: lib. 4. cap. 12. de Orthodoxa fide.

1. Cor. 1 *1. Cor. 2.* SErmo Crucis, ijs qui pereunt, ſtultitia eſt: nobis autem, qui ſalute reſpiramus, uirtus Dei eſt. Nam ſpiritualis omnia diiudicat: Animalis uerò homo non ſuſcipit ea, quæ ſpiritus ſunt. Stultitia enim ijs, qui fidem nõ ſuſcipiũt, & bonitatem & omnipotentiam Dei non exiſtimant, ſed humanis & naturalibus cogitationibus diuina ſcrutantur. Omnia namque Dei ſunt ſuper naturam, adhuc & ſuper ſermonem & mẽtem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad eſſe, & cuius gratia deduxerit Deus uniuerſa? Si naturalibus cogitationibus inuenire uoluerit, non appræhendet. Animalis enim eſt hæc indagatio, & dæmoniaca. Si quis uerò fide manuductus, bonitatem, omnipotentiam, ueritatem, ſapientiam, iuſtitiam & diuinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, & uiam rectam. Sine enim fide impoſsibile eſt ſaluari: nam fide omnia, & humana, & ſpiritualia, conſtant. Neque enim agricola ſine fide incidit terræ ſulcũ, neque mercator paruo ligno ſuam ipſius animã inſano maris pelago committit: non nuptiæ fiunt, non aliud quicquam in uita ſine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad eſſe omnia Dei uirtute deducta eſſe. Omnia & diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem eſt inſcrutabilis conſenſus:

Crux Chriſti quid nobis contulerit. Omnis igitur actio & miraculifera operatio Chriſti, maxima, diuina & ſumme admiranda: omnium tamen admirabiliſsimũ, eſt precioſa ipſius Crux. Per nullũ enim aliud mors primi parentis deſtructa eſt, & primi parentis peccatũ ſolutũ, infernus ſpoliatus, reſurrectio donata, uirtus nobis contẽnendi præſentia, mortẽq; ipſam elargita, ad antiquam beatitudinem regreſſio reparata, portæ paradiſi patefactæ, natura noſtra in dexteris Dei ſedens, filij Dei & hæredes nos facti, niſi per Crucẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti. Per ipſam enim hæc omnia mirificè ſunt impleta. *Rom. 6.* Nam quicunq; baptizati ſumus in Chriſto, ut inquit Apoſtolus, in morte eius baptizati ſumus, *Galat. 3.* & quicunque in Chriſto Baptizati ſumus, Chriſtum induimus. Chriſtus autẽ eſt Dei uirtus & ſapientia. *1. Cor. 1.* Ecce mors Chriſti, id eſt, Crux, hypoſtatica Dei uirtute, & ſapientia circundedit nos. Virtus ſiquidem Dei eſt uerbum Crucis, aut quia potentia Dei, id eſt, contra mortem uictoria, per ipſam nobis manifeſtata eſt, aut quia, quemadmodũ quatuor extrema Crucis per mediũ centrum continentur & cõſtringuntur, ſic per Dei uirtutem altitudo & profunditas, longitudo & latitudo, id eſt, omnis uiſibilis & inuiſibilis creatura continetur.

Hæc nobis ſignũ data eſt ſuper frontẽ, quemadmodũ Iſraeli circũciſio. Per ipſam enim fideles ab infidelibus & diſtamus, & diſcernimur. Ipſa eſt ſcutũ, & arma, & trophæum aduerſus diabolũ. Ipſa ſignaculũ, ut non tangat nos exterminator, ut inquit ſcriptura. *Exod. 12.* ipſa iacentiũ erectio, ſtantiũ firmamentũ, baculus debiliũ, paſtorũ uirga conuertentiũ manuductio, proficientiũ perfectio animæ ſalus & corporis, omniũ malorũ auerſio, omniũ bonorũ cauſa, peccati deſtructio arbor reſurrectionis, lignũ uitæ æternæ: ipſum nimirũ precioſum lignũ, & perquàm uerè uenerandũ, in *Crux adorãda.* quo ſemetipſum in hoſtiã pro nobis Chriſtus obtulit, atque ut ſanctificatum tactu ſancti corporis & ſanguinis, decenter adorandum. Claui que, & lancea, & indumenta, & ſacra ipſius tabernacula adoranda, quæ ſunt præſepe, ſpelunca, golgotha, Saluatoris uiuificum ſepulcrum, Sion Eccleſiarum propugnaculũ *Pſalm. 131.* & ſimilia: ut Deiparens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes eius. Quod autem Crucẽ dicam, oſtendit quod ſequitur: enim Crucem reſurrectio. Si enim amatorum deſiderabilis domus, & lectus, & amictus: multo magis Dñi & Saluatoris nñi, per q̃ & ſaluati ſumus.

Adoramus etiam figurã precioſæ, & uiuificæ Crucis, tametſi ex alia materia facta eſt, non materiam ueneranntes, (abſit enim) ſed figuram, tanquàm Chriſti ſignum. Dixit enim Diſcipulis ſuis conteſtans: Tũc *Matt. 24.* apparebit ſignum filij hominis in cælo, Crucem dicens. Et idcirco mulieribus dixit reſurrectionis An- *Mar. 16.* gelus: Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. Et Apoſtolus: Nos autem prædicamus Ieſum Chriſtũ, *1. Cor. 1.* & ipſum crucifixum. Multi enim Chriſti & Saluatores, ſed unus crucifixus. Non dixit, lancea perfoſſum ſed crucifixum. Adorandum eſt igitur ſignum Chriſti: ubi enim fuerit ſignum eius, illic & ipſe erit. Materia autem, ex qua figura Crucis exprimitur, ſiue ſit aurum, ſiue lapides precioſi, aut alia quæuis materia poſt figurationem, ſi contingat diſſolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus ipſi reuerentiam pietatiſque cultum exhibentes.

Hanc precioſam Crucem præfigurauit uitæ lignũ *Gen. 2.* quod in paradiſo plantatum eſt à Deo. Nam poſteaquàm per lignum mors allata eſt, oportebat per lignum donari uitam, & reſurrectionem. Iacob ado- *Ge. 48.* rans ſummitatem uirgæ, alternatis cancellatiſque *Hebr 11.* manibus filios Ioſeph benedicens, ſignũ Crucis manifeſtiſsimè deſcripſit. Virga Moſaica in ſimilitudine *Ex. 14.* Crucis mare percuſsit, & ſaluauit Iſrael, Pharaonem *Ex. 17.* autẽ ſubmerſit. Manus cruciformiter extenſæ, Ama- *Ex. 15.* lech repulerunt. Ligno amara aqua dulcis facta eſt, *Nu. 17.* & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron, *Nu. 21.* ſacri Põtificatus inſigne fuit. Serpens in ligno triumphatus, qui mortuus eſt, ligno mortuum uidentes inimicũ ſaluante, & credentes, quòd Chriſtus in carne *Deut. 28.* peccati, peccatum non ſcientẽ, in Cruce peccata affixit. Magnus Moſes clamat: Videbitis uitam ueſtram *Eſ. 65.* pendentem in ligno ante oculos ueſtros. Et Eſaias: Tota die expandi manus meas ad populum diſcredẽtem, & contradicentem. Qui hanc igitur adorant, participes ſiunt Chriſti crucifixi, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI Sermo de inuentione Sanctæ Crucis.

HOdie, fratres chariſsimi, quia Crucis inuentionem colimus, quaſi reperto cõmuni totius mũdi theſauro, cõmuniter in Chriſto gaudere debemus: & ſicut ille, inuenta perdita oue, uel drachma conuocatis amicis & uici- *Lu. 15.* nis, cõgratulatus eſt: ita & nos, inuẽto eo, nõ quod ipſe perdiderat, ſed quo nos perditos acquiſierat, iuſtũ eſt gloriari, præſertim cũ Apoſtolus dicat: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce *Galat. 6.* Domini noſtri Ieſu Chriſti: tantoque propenſius ſpiritualem lætitiã alacri debemus mente cõcipere, quãto nõ ignoramus & ipſum humanæ ſalutis inimicũ amarius ſuſpirare. Gaudebat nãq; diabolus ad euadẽdũ ignominioſæ ſuæ cõfuſionis opprobriũ, q̃ triumphale uexillũ, ſub quo perdiderat, ſub quo proſtratus

& captiuatus fuerat, eatenus maneret occultum, & ruinæ ſuæ dedecus, quod ſuccumbendo pertulerat, ſuppreſſo ſigno uictoriæ, compenſabat. At ubi repertum eſt, ubi cũ tanta gloria Chriſtianæ deuotioni & *Signũ Crucis quid in dicet.* pietati perpendit eſſe conſpicuum, erubeſcit ſe ubique iam uidere proſtratum, quia ubique titulum diuinæ uictoriæ cernit erectum. Vbicunque enim ſignũ Crucis erigitur, illic proculdubio & Chriſti uictoria & diaboli captiuitas denotatur.

Porrò aũt ueternoſus hoſtis per lignũ primũ hominẽ uicerat, omnemq́; illius progeniẽ per quinq; millia *Pſ. 18.* ferè annorũ, tanq̃ ſeruũ ſub iugo ſuæ tyrãnidis opprimebat. Venit aũt Dei filius, tanq̃ gigas adcurrẽdã uiã ut debellaret aereas poteſtates, & lignũ ligno oppoſuit, dũ per Crucis amaritudinẽ expuit uenenatã pomi illius ueriti uoluptatẽ. Primus.ſ.homo cũ manũ ad arborẽ, diabolo ſuadẽte, porrexit, tanq̃ ligneæ tabulæ chirographũ dedititiæ ſeruitutis inſcripſit. Secũdus homo cũ in Cruce manus extendit, cautionẽ illã lethiferæ paſsionis obliterando deleuit. Per lignum ergo ſerui facti, per lignum ſumus libertati priſtinæ reſtituti. Per lignum de Paradiſo fueramus eiecti, per lignum ſumus ad patriam reuocati. Et qui per lignũ inimici deputati fuimus, per ſacramentũ Crucis in *Eph. 2* amicitiam Dei, & in Angelorũ concordiã reconciliari ſumus, teſtante Apoſtolo, qui de Chriſto ad Epheſios loquens: Ipſe eſt, inquit, pax noſtra, qui fecit utraque unũ, & mediũ parietem maceriæ diſſoluens inimicitias in carne ſua, legẽ mandatorũ decretis euacuãs, ut duos cõdat in ſemetipſo in unũ nouũ hominẽ, faciẽs pacẽ, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo, per Crucẽ interficiẽs inimicitias in ſemetipſo.

Hoc deniquè ſalutis humanæ uexillũ non ſolũ lex per quaſdam typicas intelligentias & ænigmata præfigurat, ſed & omniũ Prophetarũ oracula, & cuncta ueteris inſtrumenti ueneratur authoritas. Quæ eſt.n. *S. Crucis typi Gene. 22.* ſacri eloquij pagina, quæ Crucis myſteriũ non redoleat, & ad hoc, quaſi ad totius humanæ ſalutis caput atq; principiũ nõ intẽdat? Ex q̃bus nimirũ nõ ocioſũ credimus, ſi aliqua hic teſtimonia, q̃ Crucis myſteriũ inſonant, pferamus, ut per ea, quæ hic breui ſermone perſtringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilioris intelligentiæ aditũ præbeamus. Primus igitur Abraham accedat in medium, qui dũ immolare Deo filiũ uoluit, cũcta pene per ordinem paſsionis Dominicæ ſacramenta ſignauit. Sicut n. Abrahã, qui Pater excelſus dicitur, unicũ & dilectũ filiũ offerre Deo non dubitauit: ita & ſummus Pater unigenitũ dilectumque Filiũ pro nobis omnibus tradidit. Et ſicut Iſaac ipſe ſibi ligna portauit, quibus erat imponendus: itaquoque Chriſtus Crucis ſuæ geſtauit in humeris lignũ, in quo erat pro noſtra ſalute paſſurus. Duo aũt ſerui illi procul dimiſsi, Iudæos ſignificãt: qui cũ ſeruiliter uiuerẽt, & carnaliter ſaperent, nõ intellexerũt altiſsimã paupertatẽ Chriſti: atq; ideo nõ aſcederũt in mõtẽ, locũ uidelicet ſacrificij. Cur aũt duo ſerui, niſi q̃a, peccãte Salomone, ex una Iſraelitica plebe duo facti ſunt populi? Quibus utriſq, ſæpe per Prophetas dicitur: Aduerſatrix Iſrael, & præuaricatrix Iuda. Aſinus *Ierẽ. 3.* aũt ille, quo tunc uehebatur Abrahã, inſenſata erat ſtul*Rõ. 11.* titia Iudæorũ. Illa planè bruta ſtultitia omnia ſacramenta portabat, quæ tñ quid ferret, uelut irrationale animal, ignorabat. Iã uerò quid eſt, quod dictum eſt eis: Expectate hic cum aſino: poſtquàm aũt adorauerimus, reuertemur ad uos? Audi Apoſtolũ: Cæcitas inquit, ex parte Iſrael facta eſt, ut plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret. Quid eſt enim, quod dicitur: Cæcitas ex parte Iſrael facta eſt? Hoc eſt uidelicet: Expectate hic cũ aſino. Vt plenitudo gentium intraret: hoc eſt: Poſtquàm adorauerimus. Vbi uidelicet ſacrificium Dominicæ Crucis impletum, per omnes gentes fuerit prędicatũ. Quod aũt ſequitur, Et ſic omnis Iſrael ſaluus fieret: hoc eſt: Reuertemur ad uos. Quid eſt aũt, q̃ aries inter uepres hærens cornibus inuenitur, qui pro Iſaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet: duo ſiquidem ligna inuicem componuntur, & ſic Crucis ſpeciem reddunt. Hinc eſt enim, quòd de Chriſto ſcriptum eſt: Cornua ſunt in manibus eius. Hærens ergò *Haba. 3.* cornibus aries Chriſtus, eſt crucifixus inter aculeatas & uulnificas Iudæorum iniquitates, ſicut ipſe per Hieremiã conqueritur, dicens: Spinis peccatorũ ſuorũ circundederũt me populus hic. Peracto ſacrificio, dicitur Abrahæ: In ſemine tuo benedicẽtur omnes gẽ*Pſ. 21.*tes: & poſtquàm Dominus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos, paulopòſt in eodẽ pſalmo ſubiicit, Reminiſcentur & conuertentur ad Dominũ uniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ familiæ gentium: quoniam Domini eſt regnũ, & ipſe dominabitur gentium. Oblato itaq; Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen loci illius, Dominus uidet, quia Redẽptor noſter, poſtquàm in ara Crucis oblatus, mortis noſtræ debitum ſoluit, uidendum ſe deinceps fidelium ſuorum obtutibus præbuit, ut nimirũ redempti oẽs illũ iã per fidem uideant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

Verum nos, dum ſacrificantem Abraham aliquanto longiori ſermone proſequimur, ab alijs, quæ dicẽda ſunt, diutius prępedimur. Hoc nempe Crucis myſterium & Iacob figuraliter expreſsit, cum de Chriſto inter reliqua uerba benedictionis intulit, dicens: Lauabit in uino ſtolam ſuã, & in ſanguine uuę palliũ ſuũ. Stola Chriſti & pallium, multitudo eſt gentium: *Gẽ. 49.* quas tunc Dominus induit, quando ſibi eas per gratiam redemptionis adiunxit, ſicut per Prophetã pollicetur, dicens: Viuo ego, dicit Dominus, niſi hos omnes induam ſicut ueſtimẽtum. Stolam ergo ſuam Do*Eſ. 49.*minus in uino, & pallium in ſanguine uuæ lauit, qñ ſicut botrus in Crucis ligno pependit. Tunc enim ex latere eius ſanguis & aqua profluxit. Sed aqua nos *Eph. 5.* abluit, ſanguine redemit: nimirum ut exhiberet ſibi ſponſam non habentẽ maculam, neque rugã. Crucis *Gẽ 48.* myſterium idem Iacob tunc etiã patenter exhibuit, quãdo iuniorem Ephraim Manaſſe primogenito pręferens, in modum crucis ſuper eos brachia permutauit. Per Crucem nanque factum eſt, ut populus gentium, tanq̃ primogeniti iure prærepto, populum præcederet Iudæorum. Illud quoque, quod in Exodo legitur, ad Dominicæ Crucis refertur proculdubio ſacramentum. Dixit enim Dominus ad Moyſen: Proijce *Ex. 3.* uirgam, quam in manu geſtas, in terram: & proiecit, & uerſa eſt in colubrum. Expauit ilico Moyſes, & fugit. Et ait illi Dominus: Appræhende caudam eius: *Gen. 3.* & appræhendit, factusq́; eſt iterum uirga. Cuncti liquido nouimus, q̃a ſerpens ſuaſit homini mortem. Ergo mors a ſerpente. Quis aũt uirga, niſi Chriſtus, de *Eſ. 11.* quo Propheta dicit: Quia egredietur uirga de radice Ieſſe? Virga itaque in ſerpentem, Chriſtus in mortem. Moyſes autem expauit & fugit: quia ſuſpenſo in Cruce, uel moriẽte Domino, omnis ille Apoſtolorũ numerus tremefactus expauit, & à certæ ſpei ac firmæ fidei ſoliditate receſsit. Quia uerò cauda, extrema pars corporis eſt, quid niſi finem Dominicæ ſignificat paſsionis? Moyſes igitur caudam appræhendit, & nihil in uirga ultra ſerpẽtis apparuit, quia completo Dominicæ paſsionis, Crucisque myſterio, & fidelis quiſque tunc ad fidem redijt, & Chriſtus, conſumpta morte, idipſum in ſe, quod fuerat, per reſurrectionis gloriam reparauit.

Iam uero quid eſt, quod Iſraelitica plebs poſtibus *Ex. 12.*

domorum

domorum de ſaoguine agni iubetur imponere, niſi
ut nos præſiguret Crucẽ Chriſti, qui uerus eſt agnua,
in fronte portare? Ad ueſperam ſiquidem immolaba
tur agnus, & in ueſpera mundi paſſus eſt Chriſtus. Li
niuntur utrique poſtes, nè uaſtator Angelus andeat
inferre perniciem: & nos Crucis uexillum in corde
geſtamus & fronte, nè repentinus hoſtis irruens, ua-
leat auferre ſalutem. Vndè & ſecuri canimus: Signa-
Pſal 4 tum eſt ſuper nos lumen uultus tui Domine. Quod
tamen ſecurius digniusque cantamus, ſi rubro iam
mari tranſmiſſo, & hoſte demerſo, tympanum cum
Exo.15 Maria Moyſi ſorore deferimus. Quid eſt autem, tym-
panum portare? Audi Dominum dicentem: Qui uult
Luc.7. uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ
ſuam quotidiè, & ſequatur me. Qui enim carnem
ſuam cũ uitijs & concupiſcentijs crucifigit, qui mem
bra ſua, quæ ſunt ſuper terram, abſtinẽdo mortificat;
ille uere cum Maria tympanum portat, quia ſemetip-
ſum à noxijs terrenæ uoluptatis humoribus aridum
ſeruat. Iuxta rationis igitur conſequentiã, & hic tym
panum Crucis myſterium non obſcurè deſignat. Præ
terea & illud non inconuenienter occurrit, quod ui-
delicet Iſraeliticus populus in Marath aduerſus Moy
Exo.15 ſen murmurat, uociferans ſcilicet, nõ poſſe reperire,
quod bibat. Tunc oſtendit Moyſi Dominus lignum:
quod cum ille miſiſſet in amariſsimas aquas, in dulce
dinem protinus ſunt conuerſæ. Quid enim amaræ il-
læ aquæ, niſi occidentis literæ, & duræ atque inſipi-
dæ legis ſpeciem tenent? Scriptum eſt enim: Conſti-
Ibidẽ. tuit populo ſuo Dominus legem & iudicia, & tenta
uit eum. Et alibi. Ego dedi eis præcepta non bona, &
Ezec. iudicia, in quibus non uiuent. Cui tamen legi ſi con-
23. feſſio Crucis & Dominicæ paſsionis myſterium co-
pulatur, protinus quod amarum fuerat, in ſpiritalis
intelligentiæ dulcedinem uertitur.

Exod. Notandum autẽ iuxta ueritatem hyſtoriæ, quod
15. aqua in dulcedinem uerſa, ſubindè populus uenit in
Helim, ubi erãt duodecim fontes aquarum, & ſeptua
ginta palmæ. Quid .n. duodecim fontes, niſi duode-
cim ſunt Apoſtoli, quos Dñs ad hoc conſtituit, ut a-
rida & ſqualentia humani generis pectora, ſuę pdica
tionis inũdationibus irrigarẽt? Quid uerò ſeptuagin
ta palmarũ arbores, niſi totidem ſunt Diſcipuli, quos
ante faciem ſuã idcircò miſit, ut per eos uictoriæ ſuæ
Lu. 10 palmas mundus agnoſceret? Et certè ſatis cõgruè ui-
detur conſequentium rerum ordo diſpoſitus, ut pri-
mò populus duceretur ad literam legis, à qua nimi-
rum, dum amara fuit, tranſire non potuit. Ad poſt-
quàm eſt per lignum uitæ dulcis effecta, & intelligi
ſpiritualiter cœpit, illicò Dei populus de ueteri te-
ſtamento ad Apoſtolicos fontes & palmarum arbo-
res, id eſt, ad Euangelij gratiam tranſijt. Et benè poſt
acceptum Decalogum ſeptuplus prædicatorum nu-
merus conſtituitur, quia per ſeptiformem ſancti ſpi-
ritus gratiam omne mandatum diuinæ legis imple-
tur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis, pal-
marum uidentur nomine figurari, dum & ipſa Crux
iurè dicenda ſit palma, quia in ea ſcilicet facta eſt de
proſtrato mundi hoſte uictoria, ſicut de ipſa Cruce
Can. 7 ſponſus ad ſponſam. Dixi, inquit, aſcendam in pal-
mam, appræhendam fructus eius, & erunt ubera tua
ſicut botri uineæ, & odores tui ſicut malorum, gut-
tur tuum ſicut uinum optimum. Fructus nempe Cru
cis, omnes electi ſunt.

Aſcendit igitur Dominus palmam, & apprehẽdit
fructus eius, quia mox ut in Cruce pro noſtra ſalute
pependit, omnes electos ad ſemetipſum per amoris
deſiderium traxit. Et tunc ſancta Eccleſia per duorũ
teſtamentorum ubera, ſpiritalis cœpit lætitiæ uina
diffundere, atque odorem cœleſtis cõcupiſcentiæ na
ribus humanarum mentium inſpirare, ut incitata ad
obſequendum mens noſtra, ſibi gratulans dicat. Tra- *Can. 1*
he me poſt te, curremus in odorem unguentorũ tuo- *Exod.*
rũ. Quod profectò & petra illa Horeb in Raphidim, *17.*
ſatis expreſſe denunciat, quam uirga Moyſes, Domi
no iubente, percuſsit, & aquas elicuit. Hanc ſanè pe-
tram Chriſti tenuiſſe figuram & Apoſtolus teſtatur,
cum dicit. Bibebant autem de ſpiritali conſequente
eos petra. Petra autem Erat Chriſtus. Huic itaque pe *1.Cor.*
træ lignum Crucis acceſsit, & mox tanquàm aquæ *10.*
profluentis inundantiam, ſancti Spiritus larga dona
profudit. Ad quas omnium hauriẽdas aquas omnes
ſitientes inuitat ipſe, cum dicit: Si quis ſitit, ueniat ad *Iohã. 7.*
me, & bibat, & de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc
autem (inquit Euangeliſta) dicebat de ſpiritu, quem
accepturi erant credentes in eum.

Sed quid in reliquis diutius immoramur, dum cõ
ſtet eſſe perſpicuum, quòd & ipſæ tabulæ, quæ DEI
digito ſcriptæ ſunt, Crucis Dominicæ prætulerint ſa
cramentum? Decem nanque præcepta in eis ſcripta
ſunt, & denarius numerus per X. literã, quæ Crucis
exprimit ſpeciem, deſignatur. In hac ſanè litera, quæ
denarium in ſe continet numerum, ſic unus apex à
ſummo in imum per obliquum ducitur, ut alter quo
que non diſpar per tranſuerſam lineam, productis
utrinque brachijs, compingatur. Et ſic apicis utriuſ-
que facta complexio, non ſuam exteriorem Crucis
prætendit imaginem, ſed & myſticam eius quandam
uidetur indicare uirtutem. Dicit enim Dominus. Nõ
ueni ſoluere legem, ſed adimplere. *Mat.5*

Per Crucis itaque ſacramentum, præcepta ueteris
inſtrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (ut ita
loquar) duo teſtamenta uelut unius doctrinæ corpus
effecit. Et primò quidem datæ ſunt tabulæ, ſed proti
nus ſunt, populo præuaricante, effractæ: ſecundò ue- *Ex.32*
rò dantur tabulæ, ſed perpetuò permanſuræ. Planè
priores tabulæ priſcæ legis tenuere figurã, quæ à ſui
cultus obſequio erat poſtmodum defectura. Poſteà
uero dantur tabulæ, ſed non franguntur: quia noui te
ſtamenti gratia, quæ per Crucis eſt ſolidata myſteriũ,
nullum nouit habere defectum. Porro autem nec ar-
ca illa ueteris teſtamenti, beatæ Crucis credenda eſt
caruiſſe theſauris. Crucis nanque incomparabiles di-
uitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figu-
rarum ſuarum atq; ænigmatum myſteria militabat.
Eius quippe extunc iam erat miniſtra, imago ſcilicet
ueritatis, & initium plenitudinis. Arca ſcilicet, ſancta
erat Eccleſia. Tria uero continebantur in arca, duæ ui *Heb. 9*
delicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum teſta-
mentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas ẽe
Crucis in ſe myſterium continere ſupra docuimus.
Vrna quoque aurea, habens manna. Hæc profectò pu
ram atq; ſinceram carnem Redemptoris exprimit, q̃
proculdubio dulcedinem perpetuæ diuinitatis inclu
dit. Quæ dulcedo extunc in palato noſtrarum men- *Iob. 19*
tium ſapuit, ex quo milles pendentis in Cruce Do-
mini latus aperuit, cum botrus uidelicet expreſſus
eſt, qui dum calcaretur, torcular calcauit ſolus. Ter-
tio in arca fuit uirga Aaron, quæ poſt ariditatem flo
ruit. Quæ nimirum quid aliud ſignificat, niſi ſummi *Nu. 17*
uerique Pontificis noſtri illud ſalutare uexillum, im-
mortalis memoriæ ſemper uiriditate floridũ, & exu-
berantiũ fructuũ fertilitate fœcundum? Crux enim
ſemper uiret in ſpe, floret in fide, fructificat in chari-
tate. Et poſtq̃ à terreno cæſpite præciſa eſt, frondet:
quia quiſquis per amorem Crucis à terrenis deſide-
rijs ipſam mentis radicem præcidit, ad hæreditatem
immarceſcibilem capeſſendam, & ſemper uirentia
æternæ uitæ paſcua conualeſcit.

Verum quid amplius de laude beatæ Crucis ediſſe

ram, quandoquidem omnia illa ſacrificia, quæ ſub le
galium cæremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc
unum ſingulare uerumq́ue ſacrificium, quod in ara
Crucis oblatum eſt referantur? Per uitulum nanque,
Exod. qui de armēto offerri præcipit, Redemptor noſter,
29. qui de Patriarcharum deſcendit progenie, figura-
tur. Hic nimirum aratro Crucis ſuæ terrā carnis no-
ſtræ perdomuit, & ex Spiritus ſancti ſemine uirtutū
nos fruge ditauit. Hic uitulus ſine macula non in ta-
bernaculo, ſed ante oſtium eius à filijs Aaron offere-
batur: quia & Dominus, qui ſine peccato eſt, ſub An-
na & Caipha extra portam eſt crucifixus. Ipſe agnus,
Mat.3 quia mundi peccata deterſit. Ipſe hœdus, quia au-
thorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit.
Ipſe columba, in cuius nimirùm ſpecie Spiritus ſan-
ctus ſuper eum ad Iordanis fluenta deſcendit. Ipſe ēt
Cant.1 turtur, quia perpetuæ caſtitatis author exiſtit, ſicut
ſibi à ſponſa dicitur: Specioſæ genuæ tuæ ſicut tur-
Nu.19 turis. Eandem porrò uiuificæ Crucis hoſtiam deſi-
gnabat & uitula illa rufa, quæ ætate quidem inte-
gra, ſed iugi eſſe iubetur ignara. Rufa nimirum ui-
tula, caro eſt Saluatoris, roſea ſcilicet ſanguine paſ-
ſionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad paſ-
ſionem uenit, ſed eius collum iugum peccati cu-
iuſlibet non attriuit. Qui uitulam offerunt, immundi
ſunt: & qui Chriſtum crucifigunt, undè mundus ab-
luitur, ipſi damnabiliter inquinantur: Qui uerò cine
rem colligens extra caſtra proijcit, mundus eſt: quia
quicunque Crucis Dominicæ paſſionisque myſteriū
per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum ſe
contagio per ædificationis fraternæ miniſterium pur
gant.

Sed quibuſdam fortaſſe diſpliceat, ꝙ nos ad laudē
Crucis tot ſacri eloquij exēpla cōgerimus, & uelut ī-
ſtructam inſtrumenti ueteris aciem huic regio uexi-
1.Co.1 lio prorſus intentam parere mōſtramus. Quibus cer
tè quid aliud dicendum eſt, niſi quod Apoſtolus per
hibet, dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem
ſtultitia eſt, his autem, qui ſalui fiunt, id eſt, nobis, uir
tus Dei eſt. Quicquid enim de Crucis laude differi-
mus, in eius non ambigitur redundare præconium,
qui Crucis illuſtrauit propria morte uexillum.

Per hæc itaque, fratres mei, quę dicta ſunt, liquidò
colligere poſſumus, quia hoc cœleſtis uictoriæ ſi-
gnum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquę
uinculis abſoluēdus, ab ipſo mundi principio patres
adorant, Prophetæ prænunciant, omnesq́; ſacrarum
ſcripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos
adoramus in munere, illi iam uenerabantur in fide:
Et quod apud illos erat quibuſdam ænigmatibus ſi-
guratum, nos per Mediatoris grām iā uidemus: īple-
**prænunciabant* tū: ut quod illi* præſagabantur per ſpūm, nos iā per
corporalem cernamus & amplectamur obtutum. O
admiranda Conditoris noſtri pia clementia, ò prædi
canda ſingularis noſtri Redēptoris humilitas. Atro-
ciſsimæ mortis ſubire dignatus eſt pœnam, ut nos
proueheret ad coronam. Turpiſsimum Crucis elegit
propria uoluntate ſupplicium, ut nos de ſeruitutis iu
go ſublimaret ad regnum. Maledici non reſpuit, ut
Gala.3 nos de maledicto legis abſolueret. Probroſam mortē
pertulit, ut nos ab æternæ mortis opprobrio libera-
Deute. ret. Vndè & Apoſtolus: Chriſtus, inquit, nos redemit
21. de maledicto legis, factus pro nobis maledictum,
quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis, qui pendet in li
gno: ut in gētibus benedictio Abrahæ fieret in Chri
ſto Ieſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per
fidem.

Quia ergo, fratres mei, ſeruitutis iugo ſoluti, be-
nedictionem Abrahæ in Chriſto iam ſumus adepti,
quid reſtat, niſi ut ea, quæ gratia præueniente perce-
pimus, etiam per uitæ meritum Redemptoris noſtri
dona ſeruiemus, ne qui per baptiſmum in Chriſto re *Pſ.118*
naſcimur, ſecūdum ueterem rurſus hominem uiuen-
tes, ad damnationis eius ſnīam reuocemur? Nā & ho
diè in Eccleſiæ illud Dauid canimus: Maledicti q̃ de
clināt à mandatis tuis. Conſideranda nēpe ſnīa, quia
non dicitur: Maledicti, qui non renaſcuntur in ſacra-
mentis tuis: ſed, Qui declinant à mandatis tuis, quia
uidelicet non ſolum illi maledictionis nexibus ſunt
obnoxij, quos in Chriſto aqua baptiſmatis non rege-
nerat: ſed illi etiam, quorum prauitas à rectitudine
mandatorum Dei per uitiorum abrupta declinat.
Quid ergò prodeſt, quia de uinculis qui ueruſtæ ma-
ledictionis abſoluitur, ſi per uitam reprobam eiſdem
uinculis denuò retrudatur? Nam & Apoſtolus ait:
Qui nō amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, *1.Cor.*
ſit anathema, * & marantha. Vbi æquè notandum, *16.*
quia non dicit, Qui non renaſcitur in Dominum no **maranatha.*
ſtrum Ieſum Chriſtum: ſed, Qui non amat, ut etiamſi
baptiſmo probetur quis in Chriſto renatus, ſi non ſit
etiam ex conuerſatione commortuus, nequaquam ſit
à maledictionis omninò uinculis abſolutus. Si enim *Rom.6*
(iuxta Apoſtolum) complantanti ſumus ſimilitudi-
ni mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Et rur-
ſus. Si compatimur, & conregnabimus: ſi commori- *2.Ti-*
mur, & conuiuemus. Sed quis ille eſt, qui non amat *mot.2*
Chriſtum? Quis enim noſtrum, ſi de Chriſti dilectio
ne conſulitur, non protinus conſtanter immò prom-
ptiſsimè ſe Chriſtum diligere fateatur? Verum ille
non amat Chriſtum, qui non amat Crucem Chriſti.
Et qui ſunt, qui Chriſti Crucem non amant? Audi
Paulum, manifeſta eos uoce notantem: Multi, in- *Phili.3*
quit, ambulant, quos ſæpè dicebam uobis, nunc autē
& flens dico, inimici Crucis Chriſti, quorum finis in
teritus, quorum deus, uenter eſt, & gloria in confu-
ſione eorum, qui terrena ſapiunt. Loquatur & Iaco- *Iacob.3*
bus, Qui amicus, ait, eſt huius ſeculi, inimicus Dei
conſtituitur.

Quiſquis ergo deſiderat ab omni uinculo male-
dictionis abſolui, & plenam nouæ gratiæ benedictio
nem conſequi, Crucem diligat, ex qua uidelicet om-
nis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem ſe
Dei mandatis adſtringat. Per Crucem effrænis car-
nis incentiua cohibeat. Sicut enim conſentiendo
carni, ſententiam maledictionis incurrimus: ſic refræ
nando carnem, benedictionis gratiam promeremur.
Ex torculari nāque Crucis, largiſsima benedictionis
unda profluxit, quæ maledictionis antiquę uirus om
ne deterſit. Inde nimirum ſtillicidia chariſmatū cœ-
leſtiū proruperunt, quæ ariditatem humanarum mē
tium ſalubriter irrigant, omniumq́ue uirtutum felici
fruge fœcundant. Hæc eſt enim nubes illa, quæ Eliæ
ſub ueſtigio hominis in tempore ſiccitatis apparuit, *3.Reg.*
& mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit. *18.*
Sic enim ſcriptura commemorat: Ecce, inquit, nube-
cula parua quaſi ueſtigium hominis aſcendebat de
mari. Quia.n. non quaſi homo, ſed quaſi ueſtigiū hoīs
aſcendiſſe dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris
eſt aptata Dominicis, deſignatur. Et bene Crux ueſti
giū hoīs dicitur, quia per eam Deus homo trāſitum *Iohā.13*
fecit, cum ad Patrem redijt, ſicut per Iohannem dici
tur: Sciens Ieſus quia uenit eius hora, ut tranſeat ex
hoc mundo ad Patrem. Paſcha quippe, tranſitus dici *1.Co.5.*
tur. Et hic tranſitus per Crucem factus eſt, ſicut dicit
Apoſtolus: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.
Sicut ergo per Virginem deſcendit ad noſtra, ſic per
Crucem eſt reuerſus ad propria. Quod congruenter
expreſsit illud factum ſub Eliſęo miraculum. Nam cū *4.Re.6*
iuxta Iordanem ligna cæderentur, repentè ſecuris cu
iuſdam, materiam ſuccidentis, in aquam cecidit. Tūc
Pro-

Propheta ligoum in aquam miſit, & moa ferrom oatauit, atque ad manubrium redit. Quid eſt autem ſecuris, niſi ſapientia Dei, operata per corpus? Quid ferrum, niſi diuioitas? Qoid lignum, niſi humanitas? Et rectè corpus Chriſti ligoum dicitur, quia in ligno pependit. Securis igitur iuxta Iordanè arbores ſuccidebat, quia Dei ſapientia iuxta fluidum mortalitatis noſtræ decurſum, digoata eſt impios Iudæos ſuæ prædicationis auſteritate corripere, & uelut infructuoſas arbores à ſtatu rigidæ ſuperbiæ deiecare. Vode & Ioannes dicit: Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, eacidetur
Luc. 3. & in ignem mittetur. Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquam de maoubrio cecidit: quia dum ſylueſtres Iudæorum mentes Veritas corripit, Dioinitas carnem deferens, ad ioferni profunda deſcendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrom redit: quia corpus Domioi, qood in ligno pependerat, io ſepulcro ponitur, deindè ex profundis ioferi ſpirito redeuote ſorrexit.

Vnde notaodum eſt, fratres mei, & diligentiſsimè perpendendum, quia ipſe Redemptor noſter ante per Crucem tranſiit, & ſic humanitatem ſuam in paternæ dexteræ gloriam ſublimauit. Eaemplum quippe nobis eahibuit, ut undè caput præceſsiſſe cognoſcitur, per eandem uiam & membra ſubſequentia gra-
Exod. 12. diantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, ſed eandem Crucem multo ſalubrius recondamos io corde. Io otroque poſte ſanguinem percuſſor angelus uideat, ut eaclufus euadat, non perempturus irrumpat. Nec ſibi quiſpiam de ſolo ſigno Crucis applaudat, ſi ueritatem Crucis in operibus non exhi-
Gal. 6. beat. Crucem oempe ille io ſuis moribus ſignanter expreſſerat, qui dicebat: Ego enim ſtigmata Ieſu in corpore meo porto.

Mundantes igitur noſmetipſos, chariſsimi, ab omoi ioquinameoto carois & ſpiritus, accingamur aduerſantium uitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ paſsionibus obuiare, piè proximorum neceſsitatibus condeſcendere, illatas etiam contumelias, ſeruata charitate, perferre. Sit meos noſtra ab omni terreoæ cupiditatis poodere libera, ut ſancti deſiderii librata peonis, iam iam deſerat, atque ad authorem ſuum rediens, io eius amore ſuaoiter requieſcat. Faſtidio oobis fiot cuncta, quæ cernimus. Ad illa uerò quæ credimus, cootinui laboris ioſtantia ſuſtineamus. Hæc eſt, quam iubemur quotidiè poſt Dominum ba-
Luc. 9. iulare. Qui hanc portat, paſsioni Redemptoris ſui uerè communicat. Hoc ſignum oues ab hœdis in extremo examine ſegregat, & Iudex, qui reprobos oe-
Matt. 25. ſcit, hunc in ſuis characterem recogooſcit. Quibus autem impreſſum propriæ mortis ſtigma conſiderant, mox ad æteroæ uitæ præmia gratus remunerator in-
Ibidē. uitat: Venite ioquieos, benedicti Patris mei percipite regoum: Cum quo ipſe uiuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum Amen.

MARTYRIVM ILLVSTRE Alexandri Papæ & Euentij atque Theoduli presbyterorum. Item Quirini & aliorum. Habetur autem in uetuſtis MS. codicibus, & adſtipulantur ei antiquiſsima Martyrologia. Stylum paſsim mutauit nonnihil F. Laur. Surius, ſed modice tantum.
Quidā uolunt Theodulum fuiſſe diaconum.

QVinto loco à B. Petro Apoſtolo Romanæ Vrbis cathedram obtiouit Alexander ſanctitate incomparabilis, ætate quidem iuuenis, ſed fide canus. Totius autem populi affectum & beneuolentiam illi gratia diuioa cooci-
3. maij. liarat, ita ut & Senatorum maximam partem conuerterit ad Dominum, & Præfectū quoque Vrbis Hermen cum uxore, ſorore & filiis baptizarit, & cum iis pariter 1250. ſeruos eius, eorumque uxores & filios: qoos quidem Hermes in die ſancto Paſchæ prius libertate donatos, ità demum curauit baptizari, baptizatiſque multa eſt dona largitus. Cum autem hæc ad Traianom principē perlata fuiſſent, miſit is Aurelianum Comitem utriuſque militiæ è Selencia, ut Chriſtianos omnes interficeret. Vodè nutu Dei eodem anoo mortuus eſt Traianus. Vbi autem ad Vrbem acceſsit Aurelianus, uniuerſus Seoatus noo minus ei obſecutus eſt, atque ipſi principi Traiano. Adierunt autem illum templorum pontifices, & ea, quæ geſta erant, iouidioſè criminantes, adeò eius animum iracundia inflammarūt, ut & Hermen Præfectum in uincula conijci, & Aleaandrum Papam io carcerem abduci iuſſerit. Iodè uerò orta eſt grandis in populo Romano ſeditio, quibuſdam clamantibus, Viuus ardeat Aleaander: Alijs uociferātibus, Hermes debet flammis eauri, qui tot hominū milia à deorum cultu auertit, docuitque templa noſtra uitare, & deos noſtros confriogere.
Hermes Præfectus Vrbis credit cū aliis multis.

Cum autem Hermes Præfectus apud Quirinum tribunum haberetur io uinculis, dixit ei Quirinus: Quæ ratio eſt, uir illuſtris, ut oice ſacra iudicans, nō ſolum ad iſtam ioiuriam te redigi uelis, uerumetiam Præfecturæ honore abdicato, uinculis tanquam priuatum onerari æquanimiter feras? S. Hermes ait: Ego præfecturam oon amiſi, ſed mutaui. Nam terrena dignitas à terrenis hominibus tollitur & mutatur: dignitas uerò cæleſtis, æterna ſublimitate ſubſiſtit. Dixit ei Quirinus: Miror te prudentem uirum ad tantā ſtultitiam deuolutum, ut credas te extra hanc uitam aliquid habiturum, cum humana corpora uſqueadeò in puluerem redigantur, ut oſſa ipſa uix perdureot. Hermes ait: Et ego ante hos annos ridebam hæc omnia, & ſolam hanc mortalem atque carnalem uitam eſſe putabam, eamque io precio habendam eaiſtimabam. Dixit Quirinus: Certiorem me, quæſo, effice aliam eſſe uitam poſt hanc, ut rectè te crediſſe cognoſcam. Hermes dixit: S. Aleaāder epiſcopus, qui habetur io uinculis, hæc me docuit. His auditis, Quirinus cœpit maledicere Alexandro, atque: Domine mi, uir illuſtris, redi ad ſanitatem, recipe Præfecturā, recipe patrimonium & familiam & ornamenta domus tuæ. Hac enim cauſa miſit me dominus meus Aurelianus, Comes utriuſque militiæ, ut ſi ſacrificare diis uelis, maneat tibi Præfectura, poſsiſque te ulciſci de inimicis tuis, qui inſultant caſibus tuis. Hermes dixit: Non me permiſiſti id tibi explicare, quod ex me audire uoluiſti. Reſpondit Quirinus: Ego ex te ſcire uolebam, num rectè crediſſes: & tu mihi nomi-

naſti

naſti hominem maleficium, quem ego in uinculis hã beo in imo carcere cuius ſcelerati hominis, qui te euertit, cum èa te nomen audiuiſſem, te amplius audire non ſuſtinui. Video enim te inſtar ruſtici cuiuſdam ab illo indutum, qui & te & ſe decepit, homo miſerrimus, in uinculis & tenebris conſtitutus, atque pro ſuis ſceleribus forſitan flammis exurendus. Sed ſi quid tamen poteſt, liberet & te & ſe. Hermes dixit: Domino meo Ieſu Chriſto in cruce pendenti Iudæi inſultantes dicebant: Si poteſt, deſcẽdat nunc de Cruce, & credimus ei. Ille autem ſi non abominatus eſſet eorum pectora, perfidiæ ſqualore plena, uidiſſetque ea animo illos uelle credere, ſine dubio deſcendiſſet. Et tu igitur ſi uera loqueris, abi ad eum, & dicito illi. Si uis ut credam te uerum eſſe Dei præconem, & uerum Deum eſſe quem colis, aut te apud Hermẽ inueniã, aut Hermẽ apud te: & oĩa quæcũq; dixeris mihi credam. ait Quirinus: Iam quidem ſuper illum & te uincula triplicabo dicamquè ei, ut inueniam eum apud te hora cœnandi. Et ſi hoc efficere potuerit uel tota nocte, credam quod & me poſſit edocere.

Matt. 27. Luc. 23.

Cum ergo abiiſſet Quirinus, & hæc indicaſſet Alexandro, cuſtodesque & ſeras triplicaſſet, S. Alexander in preces incubuit, dicens: Domine Ieſu Chriſte, qui me in cathedra Apoſtoli tui Petri ſedere uoluiſti præſta, ut ſalua paſſione, ueniat ad me angelus tuus, qui me hodiè ueſpertino tempore perducat ad famulum tuum Hermen & iterum matutino huc reuocet, nemine ſciente, donec ego huc reuerſus ſim. Primo igitur noctis ſilentio adfuit puer, faculam ardentem ferens in carcerem, dixitque S. Alexandro: Sequere me. At ille reſpondit: Viuit Dominus meus Ieſus Chriſtus, niſi flexeris mecum genua, & orationem Domini Ieſu dixeris, non ſequar te. Puer autem, qui uidebatur non amplius quam quinque annorum, flexis genibus orauit dimidia ferè hora, ſurgens dixit orationem Dominicam. Deinde appræhẽſa manu dextera San. Alexandri, duxit eum ad feneſtram, qui erat clauſa, eamquè ceu oſtium aperiens, cum illo exiit ad Hermen, in ædibus Quirini intra clauſum cubiculum manentem. Poſtea autem eo adueniens Quirinus, eosquè inueniens ſimul catenis manibus orantes, facemquè ardentem cõſpiciens, terrore correptus eſt. Cum uerò illi uiderent eum propè amentem, dixerunt ei: Quandoquidem ita apud te conſtitueras, ut ſi nos, qui corporibus quidem ſeparati, animis autem coniuncti eramus, etiam corporibus coniunctos cerneres, fidem amplecteris, iam crede, quia uides nos. Sed nè fortè putes, ea cauſa nos tibi à uinculis abſolutos oſtendiſſe, ut poſſimus euadere, manè rurſus nos uinctos inuenies. Tuæ enim liberationis cauſa id fecimus, ut credas Chriſtum Dei filium, uerum eſſe Deum, qui etiam exaudiuit in ſe credentes, & tibi quoque præſtabit, quicquid ab eo precatus eris. Dicit ei Quirinus. Iſthuc uero efficere potuerũt etiam artes magicæ. Reſpondit Hermes: Num uoluntate noſtra perrupimus carceres? Tu te crediturum dixiſti, ſi nos pariter uideres in eodem loco. Eccè uides nos, quibus cuſtodes triplicaſti. Crede igitur. Nã & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus beneficiis conferẽdis ſeſe manifeſtauit, cum illuminaret cæcos, mũdaret leproſos, curaret paralyticos, purgaret dæmoniacos, mortuos excitaret. Deniquè hinc adeò factũ eſt, ut ego huic ſancto Papę Alexandro crederem.

Angelus S. Alexã drum è carcere educit ad ædes Quirini.

Cũ.n. unicus mihi eſſet filius, iſquè nimio lãguore uexaretur, cum adhuc literarum ſtudiis incumberet, à me in Capitulum ductus eſt & à matre ſua: ubi cũ Diis omnibus ſacrificaſſemus, & pontificibus munera elargiti eſſemus, ille nihilo minus mortuus. Increpante autem me eius nutrice atque dicente, Tu ſi ad limina S. Petri duxiſſes eum & Chriſto credidiſſes, hodiè filium tuum haberes incolumen: ego illi reſpõdi, Tu ipſa cæca es & minimè curata: quo ergo pacto filium meũ mihi ſanum reſtitues? Illa ait: Si ante hos annos quinque, quibus cæca ſum, crediſſem Chriſto, reſtituti mihi eſſent oculi mei. Cui ego: Vade inquam, & crede, & ſi tibi oculos aperuit Alexander, credam quod & meum mihi poſſit unicum filium reſtituere. Abiit illa circa horam tertiam, & eccè hora diei ſexta reuerſa eſt ad me ſana, imponensque humeris ſuis mortuum filium meum, ita cœpit currere, ut eam iuuenes uix aſſequerentur. Et cum ad Alexandrum hunc ueniſſet, iactauit puerum ad pedes eius, dicens: Domine, redeat cæcitas ad me, modo iſte reuiuiſcat. Ait autem Alexander: Sic Chriſtus hunc excitabit, ut tibi ſemel reformatos non auferat oculos. Cum autem facta oratione ipſe per ſe ueniens reddidiſſet mihi filium meum uiuum & incolumen, abieci me ad pedes eius, rogans, ut me faceret Chriſtianũ. Et ſic ego credidi Chriſto filioque meo tutorem inſtitui, omnequè ei contuli matrimonium illius, quædam etiam de meis bonis addidi: cætera uerò ſeruis meis, qui una mecum facti sũt Chriſtiani, ſimul cum libertate donaui, quidquid autem reliquum fuit, pauperibus erogaui. Nunc planè expeditus, nec confiſcationem timeo, nec offenſionem hominis perituri reformido, credẽs me partem habiturum cum illis, qui pro Chriſti nomine martyrium obierunt, & ad martyrij coronam peruenerunt.

Mulier cæca uidet.

Filius Præfecti mortuus excitatur.

His auditis, Quirinus dixit: Lucretur per uos Chriſtus animam meam, ſed hoc modo: Habeo filiam adultam, quam nolo tradere uiro: & illa quidem uenuſto eſt adſpectu, ſed collum eius ſtruma circundat. Hanc uos curatè, & ego ei conferam facultates meas omnes, uobiſcumque Chriſtum confitebor. Dicit ei Alexander: Adducito eam ad me in carcerem, & tolle boias de collo meo, & impone ei maneatque apud illam boiæ, & mane ſaluam illam inuenies. Ait ad eũ Quirinus: Cum tu ſis hic in domo mea, quomodo te in carcere inueniam? Reſpondit ei Alexander: Feſtinus abi. nam qui me huc adduxit, priuſquàm uenias ad carcerem, me eo reducet. His dictis, egreſſus eſt Quirinus, & cum uellet apertum relinquere locum, in quo Hermes clauſus tenebatur, dixit ei Alexander & Hermes: Claude more ſolito: ſed cum nollet, coactus tandem clauſit. Cum autem ſibi inuicem uale dicerent & præcarentur, puer ille cum face adfuit, apertaque feneſtra, dixit Alexandro: Sequere me. ſequentemque intra horæ punctum reuocauit in carcerem, repoſitisque uinculis abſceſſit. Poſt horam unam uenit Quirinus ad cuſtodes quatuor quos ad unam carceris cellam collocarat, & cum eos inueniſſet uigilantes, & clauſtra omnia integra & obſignata, ſicut ea reliquerat, oſtium aperiens, ſanctum uidit Alexandrum Itaque pręcidens ad pedes eius, clamauit, dicens: Quæſo Domine, preceris pro me, ne ira Dei, cuius tu es Epiſcopus, in me concitetur. Reſpondit Alexander: Deus neminem uult perire, ſed potius cõuerti peccatores. Ita cum in cruce penderet, pro iis qui ipſum crucifigebant, deprecatus eſt. Ait uerò Quirinus: Ecce ancilla tua, filia mea. Dicit ei Alexander Quot homines in hoc carcere incluſi habentur? Reſpondit Quirinus: Fermè uiginti. Ait Alexander: Perquire, num ſint inter eos aliqui, qui pro Chriſti nomine patiantur. Abiit Quirinus, & mox renunciauit Alexandro teneri illic Euentium presbyterũ, & Theodulum, qui diceretur ab Oriente ueniſſet presbyter. Dicit ei Alexander: Propera, quæſo, & cum honore eos ad me adducito. Interim tolle boias de collo meo & impone in collum filiæ tuæ: Fecit ita Quirinus, & oſca-

Angelus reducit Alexãdrũ in carcerẽ

Luc. 23.

oſculatus pedes S. Aleaandri, diait: Tuis manibus illi boias impone. Quod cum feciſſet Alexander, urgere cœpit Quirinum, ut iret. Illo abeunte, eccè puer ite rum cùm facula ſubito apparuit, dixitque Balbinæ puellæ. Salua eſto, & permane in uirginitate, & ego efficiam, ut uideas ſponſum tuum, qui tui amore fudit ſanguinem ſuum. Quibus dictis, diſparuit.

Venit autem pater puellæ Quirinus cum Euentio & Theodulo, & cernens filiam ſuam ſanam, ita exclamauit: Eaſ ab hac cuſtodia Domine mi Aleaāder, nè forte te moras nectente, ignis lapſus è cælo, me conſumat. Dicit ei Alexander: Si uis mihi præſtare beneficium, hortare omnes, qui ſunt in carcere, ut præcepto baptiſmo fiant Chriſtiani. Reſpondit Quirinus: Vos Chriſtiani, ſancti eſtis, horum autem alii ſunt effractores, alii adulteri, alii malefici, & diuerſorum criminum rei S. Aleaander ait: Propter peccatores Dei filius Dominus meus Ieſus Chriſtus è cælis deſcendit, & natus ex uirgine, omnes uocat ad ueniam. Noli ergo dubitare, ſed cura, ut omnes ueniant ad me. Tum uerò Quirinus diait omnibus clara uoce: Quiſquis uult, poteſt fieri Chriſtianus, eique baptizato ꝑmittitur ire quocunque libitum erit. Venerunt ergò omnes ad Alexandrum, & ille, Deo aperiente os eius ſic locutus eſt; Filioli, audite me, & credite. Deus, qui fecit cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui fulgura uibrat & tonat, qui occidit & uiuificat, cui ſeruiūt ſol & luna, & ſtellæ, ſerenus aer & nubilus, itemquè pluuiæ: is Deus filium miſit e ſummo cælo, ut ex uirgine naſceretur, qui nullum unquam habuit naſcendi initium. Hic uerò ad fidem ſuam cœpit inuitare omne genus humanum. Sed cum mortales duri & ferrei eſſent ad credendum, noluit miraculis eos permouere. Itaque cum in nuptiis uinum defeciſſet, aquam mutauit in uinum. Enunciauit uerò etiam occultas hominum cogitationes, cæcis reformauit uiſum mutis eloquium, claudis greſſum, profligauit dæmones, curauit uexatos morbis, excitauit mortuos, uentis imperans ſedauit tempeſtates, ſiccis mare calcauit ueſtigiis. Cum autem his uiſis plurimi in eum crederēt, zelo perciti phariſæi & Iudæi, eum fecerunt crucifigi. Nec ille mori recuſauit, cum id facilè poſſet, ut mortis noſtræ authorem diabolum captiuum abduceret. Mortuus autē, tertia ſurrexit die, & coram multis teſtibus in cęlum aſcendit, collata diſcipulis ſuis eadem miracula efficiendi facultate. Supremo uerò mundi die uenturus eſt ad Iudicium, & bonis bona, malis mala redditurus. Vos igitur, ſi credidiſtis, date nomina ueſtra, ut poſsitis effici Chriſtiani.

Oratio S. Alexandri ad incluſos in carcere.

Iohā. 2.

Cum autem omnes ſe credere affirmarent, præcepit Euentio & Theodulo, ut manus eis imponerent, facerentque eos cathecumenos. Poſtea uerò Quirinus cum Balbina filia & omni domo ſua baptizatus eſt, & pariter alii omnes, qui erant in cuſtodia. Baptizatis autem Quirinus ueſtes albas, eaſque nouas donauit, apertuſque carcer, non multum uiſus eſt ab eccleſia diſcrepare. Tum uerò commentarienſis abijt ad Aurelianum, narrauitque ei omnia, quæ geſta erant. Iratus Aurelianus, iuſsit ad ſe adduci Quirinum, dixitque ei, Ego te haud aliter atque filium dilexi, tu autem me irriſiſti, deceptus ab Alexandro. Reſpondit Quirinus: Ego Chriſtianus factus ſum. Vis occidere, uis fuſtigare, uis incendere & ignibus concremare? aliud ego non ero. Quinetiam eos omnes, qui in carcere erant, curaui Chriſtianos fieri, fecique eis copiā recedendi, ſed noluerunt uſquam progredi. S. quoq; Papam Alexandrum & uirum illuſtrem Hermē rogaui, ut abſciderēt, & noluerunt. itaque omnes ſunt in carcere, dicuntquè qui pro ſceleribus ſuis erant in eum coniecti. Si ꝑꝑ crimina noſtra eramus mortē oppedituri, atq; perituri: quanto ęquius eſt pro Chri nos nomine hac uita priuari? Ego uerò rogaui eos omnes, ut baptizarent, & baptizatos candidis iiſque nouis indui ueſtibus. nam & hoc religio Chriſtiana exigit. Et eccè adſtant omnes parati ad obeundū martyrium, perinde ut famelici ad eſcam inhiant. Tu igitur fac, quod tibi uiſum erit. Ira autem inflammatus Aurelianus, iuſsit eius excindi linguam, ita dicens. Linguam tuam aufero, quod non es ueritus tam confidenter tua mihi pandere ſecreta, ut te tacentem in beam in eculeo torqueri. Quirinus ait: Miſer & infelix, conſule animæ tuæ, ne æterna te tormenta ſuſcipiant. Cum igitur in eculeo torqueretur Quirinus & iniurijs Aureliani non cederet, iuſsit tyrānus manus & pedes eius amputari, atque ita demum capite plecti, & corpus eius canibus proijci: quod à Chriſtianis raptum humatum eſt uia Appia in cœmeterio Prætextati.

Captiui oēs credūt, & baptizantur cū Quirino &c.

Mos antiquiſſimꝰ baptizatos albis indui ueſtibus.

Quirinus capite plectitur.

Filia autem eius Balbina in ſancta uirginitate permanſit: cui ſæpè oſculanti boias S. Alexandri, quibus curata fuerat, dixit Alexander: Deſine has oſculari boias: inquire autem domini mei Petri Apoſtoli uincula, & ea potius oſculare. Albina his auditis, cum multo ſtudio ac deſiderio peruenit tandem ad illa uincula, iiſque inuentis, gratias egit Domino noſtro Ieſu Chriſto proſterneoſquè ſe in orationem, dixit: Benedictum ſit nomen tuum omnipotens Deus, quòd per famulum tuum Alexādrum mihi ancillę tuę theſaurum ſpiritalem indicaſti: cœpitque ea uincula cum multo tremore oſculari & gratias agere regi cœlorū. deditque ea Theodoræ religioſiſsimę fœminæ, ſorori S. Hermetis Præfecti urbis, cuius ab Aureliano decollati corpus illa collegerat, & Salaria uetere ſepelierat non longè ab urbe Roma V. Calend. Septemb. Porrò beatiſsima uirgo Balbina cum fiducia reuertens ad carcerem, B. Alexādri Papæ & ſociorum eius cœpit adhærere ueſtigiis, ut pro ipſa Dominum deprecaretur, & ſuis eam colloquiis confirmaret.

Vide antiquitatis pietatē & religionem.

Eodem tempore ira percitus Aurelianus impiiſsimus, miſsis militibus ſuis, iuſsit Chriſtianos omnes in carcere baptizatos duci ad mare, & naui uetuſtæ impoſitos atque in altum perductos, alligatis collo ſaxis mergi in profundum. Abiit autem cum illis etiā Chriſti uirgo Balbina, glorificans Deum. Deindè Aurelianus præcepit exhiberi ſibi Alexandrum, diaitq; ei; Ego hoc inprimis à te requiro, ut mihi omnia ſectæ ueſtræ myſteria exponas, ut ſciam, quamobrem pro Chriſto neſcio quo, optetis potius occidi, quàm uinci. S. Alexander dixit: Quod quæris, ſanctum eſt, nos autem non permittitur à Chriſto, ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Ita ne canis ego ſum? S. Alexander reſpondit: Vtinam uerò canis eſſes. nam, quod peius eſt, etiam cane deterior es. Canis enim propter malefacta nō luit pœnas ignis æterni, ſed ſemel mortuus, nihil ultrę reliquum habet. Homo autem ad Dei ſimilitudinem factus, ſi per flagitia à Dei ſimilitudine deflectat, reus erit æterni ſupplicij quemadmodū apud te reus habeterur, ſi quis auſus ſit imaginem tuam ſiue ſculptam, ſiue fuſam, ſiue pictam uiolare & conſpurcare. Sed hoc intereſt, quod tu quidem, cum ſis temporalis, temporariis homines pœnis afficis: Deus autem, cum ſit æternus, pœnas æternas in ignibus ſempiternis à peccatoribus repetit. Aurelianus dixit: Si quæſtioni meæ non ſatisfeceris, noueris te uerberibus attrectandum. Alexander ait: Quid auſu temerario hæc à me requiris Aureliane tyranne, quādo ego præter regem meum, qui in cælis eſt, nullum alium timeo? Erras ſi putas te non credendo, ſed diſcutiendo, à Chriſtianis poſſe erudiri. Aurelianus di

Chriſtiani multi ī mare mergūtur.

Matt. 7.

ait: Ceſſet iam artificioſa loquacitas. Nō enim apud iudicem qualemcunque loqueris, ſed apud eum, cuius potētiam totus orbis expertus eſt. Alexāder ait: Noli iactare potētiā tuā. Prope enim ē, ut deſinat eſſe potens, qui de ſua potentia gloriatur. Aurelianus dixit: Ideò tibi permittitur adhuc loqui homo miſerrime, q́ uario tormentorum genere cito aīa tibi extorquenda eſt. Alexander ait: Nihil nouum facturus es. Quis enim innoxius tuas euaſit manus? Soli illi apud te uiuūt, qui ſe negauerunt ſeruos eſſe Domini mei Ieſu Chriſti. * Ego autē, quia certus ſum me nunquam negaturum Dominum meū, neceſſe erit, ut à te interficiar, ſicut & Hermes uir ſāctus qui modo reuera illuſtris eſt: & Quirinus, qui iam uerè tribunus eſt: denique illi omnes, qui nuper illuminati, migrauerunt ad regia ſiderea. Aurelianus ait: Hoc eſt, quod abs te ſcire uolo, quid tandem in cauſa ſit, ut optatius tibi ſit occidi, quam ſuperari: Alexander reſpondit: Iā dixi tibi, non licere ſanctum dare canibus. Aurelianus ait: Num igitur canis ego ſum? Faceſſant uerba tua: iam. n. preſto ſunt uerbera. Alexander dixit, ego non timeo uerbera, quæ cum tempore euaneſcunt, & celeriter finē accipiunt: illa autem tormenta æterna ego timeo, quæ tu non formidas. Tūc iratus Aurelianus, iusſit eum leuari in eculeo & torqueri, attrectarique ungulis, & lampadibus inflāmari. Cumque diù id facerent, & ille nullā ederet uocē, dixit ei Aurelianus: Cur ita taces? Reſpondit Alexāder: Quia orationis tempore homo Chriſtianus cum Deo loquitur. Dicit ei Aurelianus: Reſpōde ad ea, quæ ex te ſciſcitor, & iubebo ceſſari à uerberibus. Alexander reſpondit: Stultisſime, ego te reprebendo: non. n. curo crudelitatem tuam. Aurelianus ait, Vide ætatem tuam, quæ annum 30. non excedit, quare tam pulchram uis perdere iuuentutem? Alexāder dixit, Vtinam tu animam non perderes tuam. Pendente aūt in eculeo Alexandro, miſit ad Aurelianū uxor eius * Seuerina, qui ei diceret, Conſule tibi, & miſsū facuirum iuſtum Alexandrum. alioqui & tu mala morte periturus es, & me uiduam relinquens. Aurelianus ait, Amicus eſt coniugis meæ, idcirco hæc pro eo uerba facit. Iusſit tamen deponi Alexandrum, & applicari Euentium atq; Theodulum. Rogauit autē Alexandrum, qui nam illi eſſent. Alexander reſpondit ei Ambo uiri ſancti, ambo preſbyteri ſunt. Admoto autem Euētio, dixit Aurelianus Ecquo uocaris? Euentius reſpondit, Nomine carnali Euentius dicor, ſpiritali autem Chriſtianus ſum. Dixit ei Aurelianus, Quando primum cœpiſti eſſe Chriſtianus? S. Euentius reſpondit: Ante annos ſeptuaginta. Nam undecimo ætatis anno baptizatus ſum, uiceſimo presbyter ordinatus ſum. At nunc annū ago octogeſimum primum, & ſecundus iam annus eſt, quòd in carcere dego, & læror in uinculis. Dicit ei Aurelianus: Conſule ſenectuti tuæ, & nega Chriſtum eſſe Deum tuum, & efficiam te amicum meum & diuitē & comitem. Euentius ait: Vbi eſt ſenſus tuus? Putabam ego te ſapere: ſed cæco pectore es, nec potes uidere quod Dei eſt. itaq; miſer uel ſerò intellige te hominem eſſe mortalē, & age pœnitentiam, & crede Chriſtum Dei filium, uerum eſſe Deum, ut poſſis ad eius miſericordiam peruenire. Tum uerò Aurelianus iusſit, amoto Euentio, deduci ad ſe Theodulum, eiq; dixit: Tu ne es ille, qui iuſſa mea ducis pro nihilo? S. Theodulus reſpondit: Ego teipſum quoque ſemper nihil pendo, quod ſanctos Dei uarijs ſupplicijs afficis. Quid enim peccauit Alexander, ut tot eum tormentis ſubiiceres? Aurelianus dixit: Quaſi tu immunis ſis. Theodulus ait: Credo, fretus Dei miſericordia, me à conſortio martyrij eius minime ſeparatum iri. Tunc Aurelianus præcepit furnum uehementer accendi, & Alexandrum atque Euentium ad dorſum pariter colligatos, ſimul in ardentē furnum iactari: Theodulum uerò ſiſti ad furnum, ut eorū fractus cruciatu, in dæmonum ſacrificia conſentiret. Porrò S. Alexander clamauit ad eum: Frater Theodule, feſtina: ueni huc, & eſto nobiſcum. Nam quartus ille, qui inter tres Hebræos pueros apparuit, etiam nobis adeſt. Exiliens ergo in furnū Theodulus, gratias egit Deo, ita dicens: Igne nos examinaſti, & non eſt inuenta in nobis iniquitas. Id cum nunciatum eſſet Aureliano, iratus ingemuit, & pre furore angi cœpit. Iusſit autem Euentium & Theodulum decollari: Alexandrum aūt per tota membra punctis creberrimis cōpungi, donec deficeret. Cumque eis tā quàm mortuis inſultaret, repente facta eſt ad eum uox de cœlo: Aureliane, his, quibus tu inſultas, apertus eſt paradiſus: tibi uerò patet tartarus. His auditis, Aurelianus tremore corripitur, dicitq; Seuerinæ uxori: Venit ad me iuuenis quidam cum uirga ferrea, eaque ignita, iactansq́ue eam ad pedes meos, dixit: Habes Aureliane, quod egiſti. atque ex eo tempore totus contremui, incidiq́; in febres, & quid agam ignoro. Ora pro me domina Seuerina Deum tuum, ut ignoſcat mihi: Seuerina reſpondit: Ego uerò abibo, & per meipſam illos ſepeliam, nè mihi ſimiliter accidat. Itaque abiens ſeptimo milliario ab urbe Roma, uia Numentana, in prædio ſuo Alexandrum & Euentium in uno condidit monumento: Theodulū uero alibi ſepeliuit. Porro omnes Romani clerici & uiri religioſi, qui ad ſanctorum corporum exequias uenerant, illic remanſerunt. Seuerina autem feſtinans domum, inuenit Aurelianum mente alienatū, ardoremq́ue febribus, & mala omnia ſibi imputātē. Cui dixit Seuerina. Noluiſti audire me iam male peris, & me uidua relinquis. At ille mox reddidit ſpiritum, mandens linguam ſuam. Seuerina autē induit ſe cilicio, & tandiu iacuit ad limina ſanctorum, quos ipſa ſepelierat, donec ab Oriente ueniſſet S. Sixtus Epiſcopus. A quo impetrauit, ut in eodem loco ordinaretur epiſcopus, qui omni die, quæ ſunt ſancta, martyribus celebraret. Itaque locus ille habet proprium ſacerdotem uſque in hodiernum diem. Sanctorum autem horum natalis, eſt V. Nonas Maij: beati autem Hermetis martyris, V. Calend. Septembris: ac per hoc benedictus Deus ī ſecula ſeculorū, Amē.

Hactenus ex MS. codice. Porro Damaſus de hoc Pontifice Alexandro inter cætera ſcribit in Pontificali eum conſtituiſſe aquam aſperſionis cum ſale benedici in habitaculis hominum: unde conſtat, aquæ ſacratæ in Eccleſia uſum eſſe antiquisſimum.

S. Alexāder dire cruciatur. — ** Seuera.* — *S. Euētius grandæuus.* — *Alexāder & Euentius mittuntur in furnū.* — *Dā. 3. Pſ. 16.* — *Occidūtur.* — *Aurelianus malè perit.* — *Miſſa quotidiana.* — *Aqua Benedicta uſus per uetuſtus.*

MARTYRIVM SS. ALEXANDRI & Antoninæ uirginis, authore Simeone Metaphraſte.

3. maij.

CVM eſſet temporibus illis perſecutio, & multi fratres pro Chriſti pietate interfecti fuiſſent, poſt multos dies oblata eſt Feſto Præſidi, homini omnis mãſuetir ordiæ experti, Chriſtiana quædam uirgo, quæ Antonina uocabatur, è caſtello quodam, cui nomen erat Crodamnū. Virgo autem illa honeſtā uitam egerat, quam & Chriſtus ipſe perfectā reddidit in perferendis pro pietate certaminibus, quo diabolum aduerſariorum expugnare poſſet. Cum enim uirgo illa crudeliſsimo Præſidi Feſto tradita fuiſſet,

fuiſſet, cœpit Feſtus ipſe inſidijs uirginem aggredi, atque ita illam hortabatur. Domina Antonina, uolo te uirginem ita honeſtam & pudicam Dianæ ſacerdotem conſtituere: quinetiam munera & honores tibi conferam, ut & domui meæ imperare poſſis.

Verſutia Satanæ.

Illa cùm diù tacuiſſet, uix tandẽ reſpondẽs: Quid inquit, huiuſmodi munera inania mihi largiri uis? At ſi tu, Feſte, mearum diuitiarũ particeps eſſe cupis crede Domino meo Ieſu Chriſto, & diuitias ſempiternas conſequeris. Tum Feſtus: Auertant hoc dij, ut tali Deo ipſe credam, homini præſertim in cruce ſuffixo. Non ego, inquit Antonina, in crucefixum, & ſepultum fuiſſe inficior; ſed eundem illum Deum fuiſſe confiteor, quippe qui tertia die reſurrexit, & nunc ſedet ad dexteram Patris ſui, ſicut ſcriptum eſt in pſalmo centeſimo nono: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ad hæc Feſtus: Multæ iſtæ tuæ ſermonum machinæ, inanę ſunt. Cur nõ potius mihi obtemperas, & dijs ſacrificas, ut multa libertate fruaris. Tum uirgo illa reſpondit: Ego iſtiuſmodi dijs ſenſu carentibus non ſacrifico: dæmones enim ſunt, cum in lege Dei mei ſcriptum ſit: Omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit.

Pſal. 109.

Pſalm. 95.

At Feſtus: Tù ne deos noſtros uocas dæmones? Maximè, inquit illa. quibus enim uis nulla ineſt, quique non conſiſtunt, hi non dij, ſed dæmonea ſunt. His uerbis Feſtus iratus, militibus dixit: Eius maxillas multis alapis uerberate, ut paululum erubeſcat. Statimque hæc addidit: Per deos omnes, niſi edicto Imperatoris tu Antonina obtemperaueris, peſſimis modis te uerberatam, in lupanar mitti iubebo, ac ſic igne te comburendam eſſe decernam. Interea liceat tibi tres dies cogitare, recuſes ne facere, quod iubeo, an uelis reſpicere, & diis ſacrificare. Hoc enim plures alii agere cœperunt, quod tu nunc audes: ſed poſteà mutato conſilio, diis ſacrificarunt. Tum Antonina: Fac, inquit, quod uis, impie Tiranne.

Caeduntur Antonina maxillæ.

Abijt ĩ carcerem.

Tradita igitur quatuor militibus, lętanti animo & uultu hilari in carcerem abiit. Tunc Pręſes carceris Præfectum clam ad ſe uocauit, & iuſſit, ne quid mali omnino ei faceret, ſed potius illam admoneret, ut ſententiam mutaret, & diis ſacrificaret. Difficulter enim, inquit, Chriſtianorum genus de ſententia depelli poteſt. Præfectus igitur carceris cum uirginem illam incluſiſſet, his uerbis admonere eam cœpit: Antonina uirgo honeſtiſſima, cur ita permanes in iſta tua ſententia? Cur non potius conſilium mutas, & diis ſacrificas, ut ſalua eſſe poſſis? Illa uerò nihil omnino reſpondebat, ita ut cuſtos carceris ſecum dubitaret, quorſum hoc faceret. Tunc uirgo, genibus in ſolo poſitis, nocte & die deum precabatur. Cum uero tres dies præteriiſſent, repente tonitru factum eſt tam magnum, ut clauſtra ipſius carceris perfracta ſint, & fores patefactæ, magnumque lumen in carcere ipſo effulſerit, & uox hæc è cœlo demiſſa ſit: Surge Antonina, & cibum ſume: panis & aquæ particeps fias, & eſto fortis, neque nefariam iſtum Præſidem Feſtum timeas, quoniam ego tecũ ſum. Surrexit illa, cum diuinas preces compleuiſſet, & Amen addidiſſet: cumque panem & aquam, cibũ & potum ſumpſiſſet, ſomno ſe dedit.

Poſtea uero, quam dies illuxit, Præſes pro tribunali ſedens, dixit: Adducite ſacrilegam illam fœminã, ut uideamus, quæ nam ſit eius ſententia. Ducebant igitur illam milites, ante Feſtum Præſidem ſiſtendã. Tum beata uirgo in cælum intuens: Gratias, inquit ago tibi, Domine Deus meus, quod in me uoluntatẽ tuam exequaris: quæſo, ut nè me derelinquas uſque ad mortem. Tum uox è cœlo uenit, quę dixit: Fac iter tuum, ego enim tecum ſum. Cúm uero eò ueniſſet, ubi Feſtus ſedebat, riſit beata uirgo Antonina. Quam cum Feſtus ridentẽ uidiſſet: Quid eſt, inquit, quod riſiſti? Tum illa reſpondit: Dicam riſus mei cauſam: præuidi ſolium iſtud tuum euertendum, ob idque teipſum riſi. Senſit Præſes uirginis contumeliã, & iuſſit illam flagellis uerberari. Quæ cum mentis oculos in cœlum erexiſſet: Gratias, inquit, ago tibi, Domine Deus meus, quod dignatus ſis facere, ut ego miſera & peccatrix cum ſanctis tuis ſortem habeã, hunc autem nefarium, & ſanguine fœdatũ celeriter ad inferos demittes, ut cognoſcat inanes eſſe deos illos, in quibus ſpem ſuam collocauit.

Ridet preſidem, et flagellatur.

Hæc cum humani ſanguinis appetens Præſes ille audiſſet, magis turbatus, dixit militibus, Sceleſta hæc & impura mulier non ſolum deos noſtros ad iram prouocat, ſed etiam nos contumeliis afficit. Quamobrem illam in lupanar intromittite, ut eius libido expleatur. Itaque milites in cellam quandam eam adduxerunt. Angelus autem Domini apparuit uni ex militibus qui tertium & uigeſimum annum agebat, atque Alexander appellabatur. Cui angelus ille: Alexander, inquit, loquere cum Præſide, & ingredere ad Antoninam, & indue illa chlamyde tua, ut exiens, à ſceleſto Præſide non agnoſcatur. Tũ bonus ille Chriſti milles Preſidem adiit, & dixit, Iube me introire ad Antoniam. & ſi quidem illi perſuaſero, bene erit, ſin minus, fac quod libet. Permiſit Præſes, & ait: Fac quicquid uis. Ingreſſus Alexander in eam cellã in qua erat beata uirgo, abiecit ſe ad eius pedes, & ait: Dei ſerua uirgo Antonina, Dominus miſit me ad te, ut nunciẽ tibi quęcunque ille mihi dixit, & quomodo ſeruari poſſis. Illa ea re perterrefacta, ualde timuit. Repente uero lux magna circa illos effulſit, & uox hæc ad eos uenit: Ne timeas, Antonina. qui enim te ad hunc ſtatum uocauit, idem cũ ſit admodum benignus, & Alexandrum ipſum ad eiuſdem brauii conditionem uocauit. Quamobrem eius chlamyde te induas, & capite, uultuq; in terram demiſſo, exeas iſthinc, & ſic à Præſide non cognoſceris. ego enim te ita occultabo, ut ab eo agnoſci non poſſis. Sumpſit igitur uirgo Alexandri chlamydem, & illa caput ſuum inuoluit, cumq; foras progreſſa eſſet, manu annuens Præſidi, Fac, inquit, quod uis. Et uelut dama quædam è laqueis liberata, iter ſuum hilaris effecit.

Antonina habitu mutato exijt e carcere

Præſes uero cum exiſtimaret Alexandrum eſſe, qui hæc diceret, miſſis quatuor militibus, Abite, inquit, & muliere ipſa utamini, ut uultis, eamque foras educite, ut illam multa ignominia nos afficiamus. Milites igitur ingreſſi, ut turpitudinem aliquã uirgini afferent, eam non inuenerunt, ſed ſolum Alexandrum. Qua re perculſi, dixerunt: Et ubi nam eſt illa? Et unde nam tu hic es? Illum itaque manu apprehenſum, cum ad Præſidem duxiſſent, Hunc, inquiunt, ſolum intus inuenimus. Quem cum Feſtus uidiſſet, ea re perculſus, ſic Alexandrum eſt allocutus, Age, miſer atque infelix, dicas, Quomodo iſtud contra nos facere auſus es? Vbi nam eſt nefaria illa meretrix? Tu omnino eam ultiaſti, & idcirco chlamyde tua contectam dimiſiſti, quam & uxorem te ducturum promiſiſti. Sed non ita erit, non enim manus meas effugies. Cumque Alexander taceret, & Præſes ipſe diu ſecum cogitaſſet, iuſſit illum ſuſpendi, & flagellis uerberari.

Alexãder flagellatur.

Cum igitur uerberaretur, ab eo quærebat Præſes, ubi nam eſſet ſceleſta illa mulier. Alexander uero nihil reſpondebat, ſed cœlum tantum intuebatur, demiſſa que uox eſt è cœlo ad præſidem, quæ ait, Scelerate Feſte, cur innocentem hominem ita crucias?

Qua

Qua uoce audita, deſiit Præſes illum cruciare, & iuſſit è ligno detractum cuſtodiri, tempuſque præſcripſit, quo daret operam, ut ſceleſta illa mulier inueniretur. Cum uero dies quinque præteriiſſent, Præſes Alexandrum ad ſe accerſitum interrogans, Quid nā inquit, deliberaſti? Tunc Alexander reſpōdit: Quid nā aliud deliberem, fœdiſsime & crudeliſsime Præſes? Tum Feſtus: Vbi nam, inquit, eſt mulier, ad quā tu ingreſſus es? Ei autem Alexander Neſcio ubi illa ſit. Adhuc illis loquentibus, Deus ipſe Antoninæ uirgini dixit: Eſto fortis, & uade in eum locum, in quo ſedet impius & ſceleratus Præſes. Venit illa, & ſtetit coram Præſide, ac dixit: Scelerate & impure Feſte, quem quæris? An meipſam? En præſto ſum, ut potentiam tuam euertam.

Antonina rurſus uerberatur. Eam cum Feſtus uidiſſet, confuſo & perturbato animo eſſe cœpit, miſsiſque militibus, iuſsit eam ſuſpendi & uerberari, ut diligēter inquireret, num uirgo eſſet, an corrupta. Illa uerò cum uerberaretur, uocem nullam amittebat. Cumque è ligno depoſita eſſet, quæſiuit ab ea Præſes, uirgo ne eſſet, an corrupta. Tum ille ſcelerate & crudelis, nos tuæ ſæuitiæ & libidinis participes non ſumus: nam Deus ipſe ſua miſericordia me incorruptam ſeruauit. Tunc Feſtus in illam intuens, miratus eſt, & dixit: Cum igitur uirgo ſis, agè diis ſacrifica una cum Alexandro, & ſalui eritis. Tunc Alexander & uirgo Antonina uocem hāc, tanquam ex uno ore prolatam, ediderunt: Non tales cruciatus iſti tui, miſer Feſte, qui nos adducere poſſint, ut diis iſtis uanis ſacrificemus, in quibus uis nulla ineſt. At Præſes: Amborum inquit, ſummas manus abſcindite. Illi uerò generoſi milites Chriſti manus extendentes, dixerunt: Antea nos tibi, ſcelerate & fœdiſsime homo diximus, nullis tuis artibus fieri poſſe, ut piæ noſtræ cogitationes expugnentur. Quamobrem fac quicquid uis.

Præciduntur martyrū manus. Prolato igitur gladio, milites extremas manus amborum abſciderunt. Illi uero factum non ſentiētes, diuinam gloriam concinebant, & ad Preſidem conuerſi: Seuiſsime, inquiunt, & ſceleſtiſsime Feſte, neq; ſic cruciatus, quos tibi nobis inferre libuit, ſentimus. Te uerò Deus ipſe celeriter ad īferos detrudet, ineuitabilibus ſuppliciis puniendum. Tunc ira percitus Feſtus, quòd ſe contumelioſis uerbis appellari audiuiſſet, iuſsit profundam foueam parari, & ait: Suſpendantur iſti, & tandiu uerberentur, quoad ſupplicium ſentiant. Quinetiam foueam ingenti pyra compleri iuſsit, ut ſancti illi martyres in ea comburerentur. *Verberantur* Illi uero cum uerberarentur, neque id ſentirent, ſed Dei gloriam celebrarent, iuſsit iniquus Preſes faces accēſas eorum lateribus admoueri. Tunc Alexander & Antonina uoce magna clamabant: Nos, miſer Feſte, propter Chriſti pietatem hæc patimur; futurum credentes, ut poſt mortem noſtram ab ipſo mercedem recipiamus: te uerò Deus celeriter perdet, quod eius ſeruos ita crucias.

Furore percitus Feſtus: Accendite, inquit, in fouea pyram uehementiſsimè, ut iſti celeriter in illam coniiciantur. Fecerunt milites, quod iuſsi fuerant, & Feſto id factum retulerunt. Tum ille immiſericors Præſes iuſsit militibus martyres ipſos pice illinire, & in piram coiicere. Fecerunt ipſi quod Præſes iuſſerat & Alexandrum & Antoninam illuc coniecerunt. *In ignē coniciuntur.* Iuſſit autem Præſes & aridam picem ſupra pyram imponi, ut illi omnino comburerentur, atque ut ipſorū etiam oſſa in cinerem redigi poſſent. Iuſsit deindè foueam ipſam obrui, dicens: Ne mulierculæ iſtorum oſſa colligere poſsint, ſicut mos eſt Chriſtianis hominibus facere. Cum igitur Feſtus in ignem illos conieciſſet, & foueam obruiſſet, rediit in domum ſuam: qui non amplius cibum aut potum ſumpſit, ſed mutus remanſit. Spiritus enim malignus per angelos immiſſus, uſque ad ſeptimum diem eum cruciauit. Itaque poſt ſemptem dies uehentiſsimis cruciatibus, detentus, animam efflauit. Quo ſepulto, perſecutio ſedata eſt. *Vltio diuina in præſidē*

Martyrium autem compleuerunt ſancti martyres Alexander & Antonina V. Nonas Maij, hora nona, die ſabbato, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTAE uirginis & Martyris pelagiæ tarſenſis, ex Simeone Metaphraſte.

CVm eſſet nuper à Diocletiano Imperatore per totum orbem terrarum Chriſtianorum perſecutio renouata, multi, ac ferè innumerabiles uiri furorem Imperatoris extimeſcentes, ad mōtes ipſos aufugerunt. Verum qui erant in fide ſtabiliores, & Deum magis, quam homines mutuebant, permanſerunt in ſanctis Eccleſiis, Deum ipſum precantes, ut certamen pro Chriſto ſubeuntes, uictores fierent. *4. maij.*

Clino Epiſcopus multos in fide confirmat. Eo tempore beatus & religioſus Epiſcopus, qui Clino dicebatur, baptizabat multos, ac ſingulos, qui ſupernæ uocationis brauium perſequi uolebant, hortationibus ſuis magis magiſque excitabat. Eius autem fama per totum Orientem celebrabatur. Poſtea & Tarſum urbem Ciliciæ, Epiſcopus ille ſe contulit in quę urbe multos baptizauit. Tertio autem die poſt beati eius uiri in eam urbem aduentum, audiuit Imperator quicquid Epiſcopus ille faciebat, quodq; multos à diis ipſius auertens, proprio Deo adiungebat. Itaque urbis portas claudi iuſsit, & eum uirum compræhendi. Beatus uerò Epiſcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exiit ex urbe illa, nemine ipſum uidente. Cumque per totam urbem quæſitus, non inuentus fuiſſet, iratus Imperator omnibus illis, quos Epiſcopus Clino baptizauerat, iuſsit eos in carcere cō cludi. Erant enim multi, quos Dominus ſingulatim acceperat.

Virgo autem quædam nomine Pelagia, Dei timore admodum excellens, cuius pulchritudinem pro dignitate explicare non poſſumus, cum in ea urbe habitaret, quæ ſupra dicta eſt audiuit de Epiſcopi fuga, & ipſum uidere cupiit. Eius uirginis pulchritudinem & decoram ſpeciem cum Diocletiani filius audiuiſſet, miſit procuratores ſuos & multos milites, qui uirgini perſuaderent, ut ſe illi in matrimoniū collocaret. *S. Pelagia recuſat cōiugium filij Imperatoris.* Beata uerò Pelagia, cum ſe Chriſti ſigno muniuiſſet, eos à ſe repellēs: Deſpōſata, inquit, ego ſum Dei filio. Redierunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt, qui maximum furorem in eam cō cepit, ſed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus reſeruans. Sancta uero Pelagia ad matrem ingreſſa: Volo, inquit, mater, nutricem meam uiſere: illam enim iamdiu non uidi. Nimirum uolebat ſancta illa uirgo per nutricis occaſionem, ad Epiſcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à quibuſdam, quo loco ille tunc uiueret.

At eius mater praui dæmonis inſtinctu non conceſsit, quod filia petierat, ſed omnino prohibuit illam diſcedere, dicens: Non potes nunc, o filia, illuc ire, ſed alias opportunius ire poteris. At Dominus Ieſus Chriſtus noctis tēpore beati Epī Clinonis ſpeciē reuelatione diuina Pelagiæ oſtendit, cuius uiri adſpe-

ctum

ctum & honeſtam formam uirgo ipſa admirata eſt. Cum uerò ſe à matre prohiberi uideret, nè ad nutricem iret, clam ſeruos ſuos ad carcerem miſit ad eos, quòs ab Epiſcopo illo baptizatos Imperator coerceri iuſſerat, ut ab illis ipſis de Clinonis Epiſcopi forma certior fieret: quo ſcire poſſet, an uerum fuiſſet, quod noctu per uiſum cõtemplata fuerat. Cum igitur pueri ueniſſent, & Epiſcopi formam atque characterem nunciaſſent, cognouit omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam uiſionem didicerat. Itaque ſãcta Pelagia gaudio magno affecta: Tuorum inquit, Domine, bonorum nuncius eſt homo ille precor te nè myſteriis tuis indignam me facias. Cumquè hæc precata eſſet, ad matrem ſuam introiuit, eique dixit: Rogo te nunc domina ac mater mea, ut præſtes mihi, quod pollicita es, cum dixiſti, opportuno tempore me ad nutricem meam ituram. En tempus nunc præſto eſt, age, mitte me ad illam.

Apparet hîc ualdè illuſtrẽ hãc fuiſſe uirginem.

Cum eius uerba mater audiuiſſet, ſecum cogitabat dubitans, nè ſi filiam ire prohiberet, præ mœrore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem purpuram, gemmis precioſis & uarii● diſtinctã, omniaque ornamenta illuc proferri iuſſit, perindè ac ſi filio Diocletiani deſponſata eſſet: eamque ſic indutam, cum puerorum & mulrorum militum comitatu miſit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis uerbis nutricem tuam ſaluta. Cum igitur iumento impoſita fuiſſet, ibat gaudens, & eo, quod expectabat, admodum læta & exultans. Cum uerò miliaribus ferè decem proceſsiſſet, unus è militibus, qui ſimul ibant, Longinus nomine, uidit quendam uenietem ſub mõtis cuiuſdam arboribus, quem cum ex habitu & decora faciei ſpecie cognouiſſet, ad comilitonem ſuum conuerſus: Iuliane, inquit, frater, noſti ne uirum hũc ante nos uenientem? Hic eſt ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorũ effector per totum Oriẽtem, cuius fama uſque ad Imperatorem peruenit, & propter quem Chriſtianorum perſecutio commota eſt. Milites autem illi Longinus & Iulianus erant ex eorum numero qui Chriſto ſeruiebant. Quidam uerò ex Eunuchis cum audiuiſſent, quæ milites dicebant, nunciauerũt dominæ ſuæ. Quæ cum audiuiſſet, rem cognouit: & iumentum ſiſti iuſsit, è quo deſcendit, & pedibus ſancto illi uiro iuit obuiã, militibus, & pueris præcipiens quietè ſe gerere, neque homini moleſtos eſſe: uerum ſecedere, & ſub umbra illarum arborum ſe continere, quoad ipſa cum illo Dei uiro loqueretur. Erant enim illis plerique Chriſti myſteriorum expertes, ob idque non ſinebat eos myſteria Dei audire.

Loquĩt cum S. Clinone.

Cum igitur omnes ſeceſsiſſent, ſancta uirgo Pelagia diuinum illum Dei uirum allocuta eſt. Qui eius uiſu perculſus, dixit: Tecum ſit Chriſti pax, ò adoleſcens fœmina. Tum illa Benedictus, inquit, Deus, qui in iſta imagine tua mihi reuelatus eſt quoniam te miſit ad me, ut ſeruens animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui ſeruis, te precor, ut uerè mihi dicas, quis tu es, & quodnam eſt nomen tuum quæ ve tua cõditio. Cui beatus Epiſcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus rebus precioſius eſt, Chriſtianus ſum, rationalium Chriſti ouium paſtor, qui Clino appellor. Tunc illa cum exiſtimaſſet paſtorem eorum pecorum eſſe, quæ ſacrificantur, ei dixit: Precor te Domine, ut dicentem me audire non graueris. Multæ ſunt oues in domo patris mei, itaq; ſi placet, ueni, & ipſas paſce, & ego tibi mercedẽ multam tribuam. Tunc Epiſcopus: Non ſum ego pecorũ paſtor, quæ tu opinaris, ſed rationalium Chriſti ouiũ hoc eſt, hominum, qui uitam æternam conſequi ſperant. Et quid nam, inquit ſancta Pelagia, agnis tuis ipſe das quare uitam æternam habere poſsint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, Filij, & ſancti Spiritus. Agè, inquit illa, domine mi Pater, dic quid nam magis neceſſarium ſit iis, qui uolunt eſſe cũ Deo tuo. Da, quæſo, mihi hoc. Cui Chriſti ouium paſtor reſpondit: Annuncio tibi baptiſma in remiſsionem peccatorum, & in uitam æternam. Hoc ipſo nihil magis neceſſarium. Id cum audiuiſſet Pelagia, & ad beati Epiſcopi Clinonis genua ſe deieciſſet: Miſerere, inquit, mei domine, & da mihi donum iſtud. Ex quo enim tempore mecum locutus es ipſius Dei lumen in corde meo effulſit. Itaque ſatanæ, & angelis ac machinis ipſius, hoc eſt, uita carentibus idolis, renuncio. Illa ego huculque colui, ab his miſericordiã quærens, ex quibus non utilitas proficiſcitur, ſed pernicies & mors ſempiterna. Nũc igitur Deum precor ut ego quanuis indigna, ipſius filio deſpondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipſe enim eſt iuſtitiæ ſol.

Cum tam admirabilem uirginis orationem beatus Epiſcopus Clino audiuiſſet, eam admiratus, manus ſuas in cœlum ſuſtulit, ac dixit: Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſedes ſuper cœlos, & uirginem hãc ad tui cognitionem uocaſti, emitte ipſi ſanctum illuſtre baptiſma dilecti filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cum ita ille Deum precaretur, repente fons aquæ uiuæ ante ipſos ſcaturiit: cumque beatus Epiſcopus uidiſſet ſe celeriter à Deo exauditum, cõtinuo eum laudans: Magnus es, inquit, Deus noſter, Pater, & Filius, & ſanctus ſpiritus, quoniam dediſti hæreditatem filiis hominum, baptiſma in uitam ſempiternam. Et nunc, Domine, tu qui noſti corda hominum, ſcis humilitatem ſerui tui, quod uereor uirginem hanc ſic baptiſmate lauare: ſed tu, qui potens es in omnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cum ſic ille Deum precatus eſſet, Pelagia dixit: Domine, & Pater, exaudita eſt in hoc oratio tua: eccè enim mi ſit Deus lumen, ſicut precatus es. nam uideo duos milites ſupra fontem ſtantes, & in manibus linteum ita ſplendidum habentes, ut huius fontis aquæ, uelut ſol fulgeant. Ne igitur uerearis baptiſmate me leuare Beatus Epiſcopus cum Pelagiam hæc dicentem audiuiſſet, Deo gloriam reddidit, & ad fontem acceſsit, ut aquas ipſas expiaret, & ſanctas faceret, qui cum Deum precaretur, factum eſt ut & ipſe Angelos ſupra fontem ſtantes uideret, ea figura, qua Pelagia illos uiderat.

Aquã ante expiet, q̃ uirginẽ baptizet.

Cum igitur Angelos uidiſſet, uocem ad Deum ſic extulit: Gloria tibi ſit, Rex uniuerſarum rerum, qui feciſti Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignẽ urentem. Tu me dignum efficias, qui hanc uirginem quam ipſe mihi obtuliſti, tibi offeram hoſtiam uiuẽtem in memoriam & odorem ſuauitatis. Fac & ipſam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari poſsit, ut in die regni tui, & ipſa cum quinque illis uirginibus prudentibus in thalamum Chriſti tui, lampadem ſuam accenſam habens, ingrediatur. Cũ preces compleuiſſet, exultans Spiritu ſancto ob ea, quæ uiderat mirabiliter facta, uirginem ipſam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti illuminauit. Quæ cum baptiſmate renouata eſſet, communionem de Chriſti menſa Epiſcopus accepit, eique impartiuit. Poſteà ſancta Pelagia Epiſcopum adorauit, eiusque ueſtigia exoſculans: Domine, inquit, ac pater benedicte, precare Deum pro me, ut à ſancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Epiſcopus dixit: Deus ille, cui dediſti pignus animæ tuæ ipſe mittat tibi auxilium de ſancto habitaculo ſuo, & det tibi, ut aduerſarium ſuperes.

Pſ. 103

Matt. 25.

Adulti baptizati, & ſacram Euchariſtiam accipiebant.

Ex hac ſancti Epiſcopi oratione cum uirgo per Spiritum

ritum

ritũ ſanctum multam uoluptatem & lętitiam accepiſſet, Epiſcopum ſic affata eſt: Pater, per Deũ illũ te precor, qui per teipſum mihi ſalutem dedit, ne me deſpicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniã à ſanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpurã accepi, poſthac fragilem terrenamque hanc ueſtem, & reliqua hæc omnia habere nõ licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, ubi uendi poſsint, eorumq; precia cape, & indigentibus diſtribue: mihi enim ex hoc tempore hæc ipſa ſunt execrabilia. Tum Epiſcopus Clino: Mihi quidem, inquit, non liceret id facere: ſed nè tibi moleſtũ ſit, quoniã me per Deum obteſtata es, capiam iſta. Tum Pelagia: Ego audiui, cum diceres, Dominum noſtrũ dixiſſe: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Cum uirginis illius prudentiam beatus Epiſcopus admiraretur & pro ipſa Deum precatus eſſet, illi benedixit, eamq; dimittens, ut ad ſuos rediret: Vade, inquit, in pace. Sãcta uerò Pelagia gaudio affecta per ſpiritũ ſanctum, Dei gloriam laudabat, quòd digna effecta eſſet, quæ cæleſtia bona perciperet.

Matt. 6.

Rediit igitur ad pueros ſuos, qui eam ſecuti fuerãt uiditque ipſos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cum illos ipſos, tãquam uinctos detineri animaduertiſſet, cognouit diaboli arte atq; inſidiis id factum. Itaq; & ſibi & pueris Crucis ſignum adhibuit, ac ſtatim illa tentatio ab ipſis remota eſt. Cœperunt autem ab ea quærere, ubinam eſſet homo ille qui lumen ei præbuerat, & mulier ualdè ſpecioſa, quam inter ipſam & eum uirum ſtantem à ſe uiſam dicebant, in capite ipſo duo diademata, & ſup ea Crucis ſignũ tenentem. Pelagia hæc audiens: Silete, inquit. Verum poteſtis ne, & uos accedere, quò & ego acceſsi, ad bonam, inquam, illam ſpem, & regnum ſempiternum? Reſponderunt iuuenes illi: Quare non poſſumus & nos, hera noſtra, illi credere, qui poteſt à pœnis ſempiternis nos eripere, & in altiſsimo cælo uita donare? Pelagia igitur cum feciſſet, ut idola renuerent, quæ ad illum uſque diem coluerant, eos tales præparauit qui cæleſtis eruditionis participes fieri poſſent.

Efficacia ſigni S. Crucis

Deinde cum in iumento ſediſſet, abijt ad nutricẽ ſuam, quæ (ut conſueuerat) obuiam illi uenit, ſanctæque Pelagiæ uultum lætum & longè pulchriorẽ uidit, quàm antea uiderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: antea enim ſumptuoſis ueſtibus ornabatur: tunc uerò modeſto habitu induta erat. Antea elato animo fuerat: tunc ſumiſsimè & humiliter ſe gerebat: Antea ſuperba, tunc abiecta ueſte corpus tegebat: antea uarijs & delicatis cibis ueſcebatur tunc, ut fama erat, & ex macie cognoſcebatur, precibus & ieiunio diligenter uacabat. Cum hæc nutrix intelligeret, illam Chriſtianam factam eſſe animaduertit: cũque recordata eſſet, quot modis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiuſmodi mentem haberent, & tamen illis perſuadere non poſſet, ut Chriſtum negarẽt, hæc ſecum cogitabat: Si huic conſilium do, nè ſit Chriſtiana, quemadmodùm Imperatoris edicto ꝑcipitur, illa nequaquàm mihi obtẽperabit: particeps enim facta eſt gratiæ illius, quam Chriſtiani profitẽtur, cum dicunt unum ſolum eſſe Deum. Cœpitque nutrix ipſa ſic Pelagiam affari: Filia, ſicut nimiæ tuæ pulchritudinis atque honeſtæ formæ admirationem attuliſti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusque optimatibus, & toto exercitui, iis denique Regibus, qui longe hinc abſunt: ita uera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui teipſam ſponſam dediſti: æterno enim Imperatori, ut præ te fers, tu credidiſti. Ille præbeat tibi uim & patientiam contra aduerſarios, & uictricia præmia certamini tuo retribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domũ meã te intromittere nõ audeo, nè fortè hoc audiat is, qui te ſpõſam ambit & cum toto meo genere ac familia me deſtruat. Equidem id mea cauſa non facio, quoniã ſi me periculis traderem, mercedem tecum una perciperem: uerus enim eſt Deus, in quem tu credidiſti. Cũ hæc audiuiſſet Pelagia, demiſſo uultu nutrice ●a diſceſsit: cumque ad matrem rediret, & prope eſſet, mater obuiam illi uenit, ut conſueuerat. Verum cum eius ueſtem mutatam uidiſſet, eius rei cauſam nõ quæſiuit, ſed clamorem magnum cum eiulatu atque ululatu emiſit. Pelagia uerò riſit illa quidem, ſed nihil reſpondit. At mater furore percita, iacuit ſemimortua, & ſine uoce diu manſit. Poſtea cum animum collegiſſet, & ad ſe reuerſa eſſet, ſurrexit, ac nihil dicens filię neque quod factum erat, ab ipſa exquirens, properauit ad militum & armatorum equitum multitudinẽ adducẽdam. Quibus cum iudex præcepiſſet, ut in omnibus his, quæ ipſa uellet, ei obtemperarent, uenit cũ militibus, ſed filiam ſuam non inuenit, cum ea interim receſsiſſet.

Hæc mutatio dextera excelſi

Exeuntes igitur illinc, omnes & uias & ſemitas circumeũtes, omnia loca perſcrutabantur uſque ad milliaria quadraginta peruestigãtes, & tam eã inuenire ſtudentes, quàm illum, qui talem iniuriam ipſi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipſius mater à pueris, ꝙ ad Epiſcopum quendam ſe contuliſſet: obidquè illis militibus, qui miſsi fuerant, præceperat, ut ſi Epiſcopum inuenirent, & ipſum uinctum ad ſe ducerẽt. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perſcrutantes neminem inuenerunt. Sãcta uerò Pelagia cum famulis ſuis, qui Chriſto crediderant, ſedebat trans flumẽ & ipſa quidem milites uidebat: illi uerò, qui eã quærebant neminem uidere poterãt. Quamobrem ipſius animus exultauit in Domino, ac ridens adoleſcentibus, qui cum illa erant: Videtiſne, inquit, ut Dominus Ieſus charos habet omnes ad ſe uenientes, & ſpẽ ſuã in ipſo collocantes? Itaque milites fruſtra laborantes, ad ipſius matrem redierunt: cui cum dixiſſent, neque uirum, qui filiæ iniuriam (ut ipſa dicebat) intulerat, neque filiam ipſam à ſe inuentam, ipſa hæc audiens, graui mœrore affecta eſt.

Sed Pelagia una cum iis, quos ſecum habebat euenit ad matrem, eique dixit: Cur inſania & rabie percita es? Cur non uis reſipiſcere? Non uerita es mittere, qui ad te ducant uirum ſanctum, qui colit uniuerſæ naturæ ſpiranti & omnis potentiæ Dominum? Non te pudet bellum aduerſus Deum ipſum aggredi? A quo ſi eius ſeruus Epiſcopus petierit, Angelum ipſe mittet, & temporis momento omnem exercitum à te miſſum diſsipabit, quoniam Deum ipſum Epiſcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Reſpondens eius mater: Et quis nam, inquit, hic eſt, de quo iſta dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & meipſam tradidi, priorem ſponſum meum execrans. Tunc eius mater filiam Chriſtianam factam uere cognouit, addensque: Age, inquit, dic: Ecquiſnam eſt Chriſtianorũ Deus, cui teipſam tradidiſti? Tunc filia, Cur, inquit, curioſè inquiris de diuinitate illa, quæ uerbis explicari non poteſt? Scito enim ipſum eſſe Dominũ cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyſſos conſtituit, terminum mari poſuit, ne tranſiliret, & continentem terram uaſtaret. Quæris de Deo meo? Hic eſt, qui portas æreas contriuit, & uectes ferreos confregit, & mortuos in uitam reſtituit.

Magna fortitudo tam illuſtris puellæ.

Pſal. 106.

Hæc cum eius mater audiuiſſet, ſtatim ad Diocletiani filium miſit, dicens: En ſponſa tua, Chriſtianorum Deo coniugata eſt. Ille hoc audiens, ægre tulit, atque recordatus eſt, quemadmodũ antea ipſius pater

ter

ret Diocletianus Chriſtianos capiebat, & multis modis ipſos cruciabat. Secedens ergo, ſecum ita loquebatur: Propterea quod adoleſcentula hæc Deum Chriſtianorum concupiuit, non poterit decætero illum relinquere, & mihi uxor eſſe. Num igitur poſt hac ego Chriſtianos adſpicere potero? Num ſeipſos pro Deo ſuo tradentes, eumque non negantes? Itaque nè illam ac meipſum tormentis ſubiectum uideam, iuſtum cenſeo eius cauſa meipſum interficere. Gladio igitur ſumpto, paratus erat ſe interimere, cum Pelagiæ deſiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non poſſet. Quamobrem lugens ita dicebat; Væ pulchritudini, qua ego priuatus ſum: Væ manibus, in quibus ipſe non requieui. Væ ori, cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans, neque furorē ſuſtinens, in gladium incubuit, & mortuus eſt.

Amoris inſania perdit filium Imperatoris.

Pelagiæ uerò mater cum audiuiſſet filiæ ſponſum ipſius cauſa ſibi mortem intuliſſe, filiam appræhēdit, & ad Diocletianum adduxit, nè ipſam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingreſſa, in medio conſtitit. Diocletianus uero cum matrē unà cum filia ſtantem uidiſſet: Quidnam, inquit, eſt iſtud, quod feciſti? Pelagiæ uero mater ei reſpondit: En filiam meam adduxi, cuius cauſa filius tuus ſeipſum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui cædem ulciſcere. Diocletianus cum Pelagiam pulchriorem uidiſſet, quàm omnes uxores & pellices ſuæ eſſent, non cogitauit filij cædem ulciſci, ſed quo pacto illam adduceret, ut Chriſtianorum fidem negaret, & eius coniunx fieret. Statim igitur iuſsit ſatellitibus, qui præſto erant, ante uirginem illam afferre infinitā uim auri. Volebat enim multa ſui auri copia Chriſti ſponſam & ſanctam Dei puellam capere. Cumque ipſius matri centum auri talenta dediſſet, illam dimiſit: quæ domum ſuam redijt a filia ſeiuncta, & diaboli gaudio affecta.

Diocletianus Pelagiā cupit habere cōiugem.

Diocletianus uero iuſſit Pelagiam manè duci corā exercitu ſuo, ut illam ad fidei negationem impelleret, & coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus ſic affatus eſt: Vnum hoc a te pero, ut Chriſtum neges, & mecum matrimonio copuleris, totoque Imperio meo potiaris. Quod ſi feceris, filius, quem ex te ſuſcipiam, poſt me regnabit. Deniq; ſi uoluntati meæ obtemperaueris, capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagia: Inſaniens tu quidem temerè iſta locutus es: ſed ſcito uoluntati tuæ me non obtemperaturām, neque tibi uſui futuram in his, quæ dicis neque capitis tui diadema capiti meo impoſitum iri: noui enim tria diademata in altiſsimis cœlis præparata & iam adornata mihi eſſe. Primū diadema erit regni cœlorum diadema, quoniam ipſum expecto. Tertium mihi propoſitum eſt pro ærumnis atque tormentis, inter homines à me ſuſcipiendis, quorū cauſa cœleſtis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur ſcito quòd uoluntati tuæ non morem geram, neque Deum meum negabo.

His auditis, Diocletianus Imperator iuſsit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna bitumen & ſaginam ſuillam afferre, bouemq; illum ſubiecto igne incendere. Cum igitur æreum bouem, ut ab Imperatore iuſſi fuerant, ita incendiſſent, ut eius adſpectus, inſtar ignis, lōgius reluceret, (aberat autē bos ille ab Imperatore quinquaginta ulnis) adoleſcētulā illā in mediū produxerūt. Quàm cum ſeniores & Chriſtiani homines uidiſſent, pro ipſa Deum precati ſunt, ut uires & patientiam ei ipſe Dominus ſufficeret, Imperator autem: Exue, inquit, adoleſcentula, ueſtes, quibus induta es. Pelagia uerò cum uidiſſet paratos eſſe, qui illam exuerent, magna uoce atque clamore Imperatorem appellans: Recordare, inquit, uxores & pellices tuas, ipſas etiam, ut me, carne indutas eſſe.

Imperator cum hæc audiſſet, & amoris inſaniā ferre non poſſet, iuſsit multo magis quamprimum exui. At illa cum ſe crucis ſigno muniuiſſet, & ultrò ſe ipſa exuiſſet, ſuas ueſtes in conſpectu Imperatoris abiecit & ait: Fortaſſe tu es doloſus ille ſerpens in arbore inuolutus, & in Euam irrepens. Tu illam corrupiſti, qui per eam Adam etiam ipſum cepiſti: quamobrem uterque fuit à Paradiſo eiectus. Tu es doloſus ille, qui olim in cor Cain te inſinuaſti, & in eius mente inuidiam inſeruiſti, ut uirginem & conſanguineum fratrem interficeres. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia confiſus, coram Deo ſtetiſti, & expetiuiſti iuſtum illum uirum Iob, quem tentares: cuius & filios interfeciſti, & omnes facultates perdidiſti. Sed hoſtes Chriſti deficient gladio conſumpti: è quorum numero te fore ſcias, qui demum periturus es. Impegiſti n. in ipſius Ieſu nomen, cui meipſam tradidi. Hæc ſancta illa uirgo dixit Imperatori, quibus etiam aſsiſtentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipſe inops cōſilij ſubterfugit, & qui à ueritate alienior eſt, à lōginquo loco ſic clamabat: O quanta eſt Chriſtianorum me expugnantium uiolentia.

Gen. 3. *Gen. 4.* *Iob. 2*

Puella uerò Pelagia ſancto Spiritu corroborata concurrit, & æreum bouem apprehendit, ſtatimq; manuū ipſius carnes, uelut cera, liqueſactæ ſunt: illa uerò nihil omnino ſentiebat. Deindè caput ſuum in os bouis iniecit, ac ſeipſam intra bouem collocauit: ſtatimq; ea eius facie, uentre ac lateribus, totoque corpore, cum ipſa penitus in bouem introiuiſſet, carnes, inſtar olei, effluxerunt: & per totam urbem hora illa odoris ſuauitas, uelut unguenti cuiuſpiam, perfuſa eſt. Cumq; adhuc paululum ſpiraret, Dominum Deū uoce magna ſic laudabat: Gloria tibi ſit, Domine unigenite fili altiſsimi Dei, cuius aduentu factum eſt, ut qui antea decepti fuerant, ad manus tuas redirēt, & uicta atque conculcata hoſtis potentia, in teipſo perfecti euaderent. Sic puella Pelagia in Domino fuit conſummata.

Vide quid poſſit Chriſti gratia.

Tunc duobus militibus prope bouem ſtantibus, Imperator: Videte, inquit, an adhuc uiuat Pelagia. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cum uictricem puellam in Domino cōſummatam uidiſſent, dixerunt Diocletiano: Non mortua eſt puella, ſed martyr facta, cum pulcherrimam confeſsionē confeſſa ſit, & ſuum Dominum non denegauerit. Imperator cum illos hæc reſpondentes audiuiſſet, iuſsit eos ligari, & in carcerem conijci: alioſque milites miſit, qui uiderent, an uerè puella mortua eſſet. Illi cum eam mortuam uidiſſent, retulerūt Imperatori, quòd mortua eſſet. Tunc Diocletianus furens, magna uoce clamauit, & manibus purpuream ſuam ueſtem diſcindens, ait: O Chriſtianorum animos. En ut illi ad mortem uſque perſeuerant Deum non negantes, neque uoluntati noſtræ obſequentes. Nunquid illi ſunt poteſtate mea ualidiores? Egonè inimicis meis nō ſatiabor? Cum hæc dixiſſet, iuſsit ſanctæ Pelagiæ reliquias nulla ſepultura honorari. Itaque proiectæ ſunt in montem, Linatum nomine. Deſcenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ oſſa conſederunt, à feris atque uolucribus ea ſeruantes.

Sācta uirgo reddit ſpiritū.

Apparuit autem Spiritus ſanctus beato Epiſcopo Clinoni, qui Pelagiam catechiſmo inſtruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodie puella Pelagia martyrium ſuſtinuit, quemadmodū tu Deū pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipſi offeras, quòd uirgo conſtantem & firmam confeſsionem præſtiterit. Indicauit autem ipſi & locum, ubi ſancta martyr Pelagia iacebat: quo abijt beatus Epiſcopus Cino: cumque uidiſſet locum beatæ

D Pela-

Pelagiæ, uidit & leones quatuor illi aſsidentes. Qui cum Epiſcopum illum beatum intuiti eſſent, ei obuiã proceſſerunt, & ipſum ſubmiſsis corporibus adorarunt: Beatus uero Epiſcopus ea re gaudens exultãsq́;, ſanctæ Pelagiæ reliquias ſuſcepit, & in montis ſubliniorem partem tulit. Cumque ſtadijs fere decem proceſsiſſet, ad eius montis uerticem aſcendit: quem cũ, uelut marmor, politum eſſe uidiſſet, conduxit qui lapides inciderent: & ſacellũ quoddam ædificauit, ſanctæque Pelagiæ reliquias illic repoſuit: & montem illum appellauit, Montem congregationis, ſanctæque Pelagiæ nomen ſic inſcripſit. Sancta uirgo Pelagia, quæ Deo ſeipſam obtulit, & ad finem uſque pro ueritate certauit, quòd ad corpus pertinet, hic requieſcit: eius autem anima in cœlis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit ſancta martyr Chriſti Pelagia in Patris & Filij & Spiritus ſancti gloriam, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Mons congregationis.

DE S. SILVANO GAZAE EPIſcopo, & alijs quibuſdam ſanctis & præclaris martyribus: qui etſi nõ omnes hoc die paſsi ſint, tamen quod breuis hiſtoria in aliquot particulas commode diſtrahi non poſſet, hic collocare integram maluimus. Habetur autem in Eccleſiaſtica Hiſtoria Euſebij Cæſarienſis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Chriſtophorſono, Angliç doctiſsimo Epiſcopo.

Maii. 4. quod ad Syluanum & quoſdã attinet.

CVm ſeptimus annus perſecutionis contra nos intentatæ iã prope eſſet confectus, & res noſtræ ſenſim & quaſi tacito greſſu ad quandam tranquillitatem ſecuritatemque prolaberentur, & ad octauum annum deflecterẽt, in quo non exigua confeſſorum multitudo apud metalla in Palæſtina cogebatur, quę magna iam in ritibus religionis perfungendis utebã tur libertate, adeo ut domos in eccleſias exædificarent: Præfectus prouinciæ, uir ſæuus & improbus, qualem ſcelera eius, in martyres Chriſti admiſſa, ipſum planè commonſtrabant, eo ſtatim profectus, ſimulatque facta & uitæ inſtitutionem eorum, qui ibi degebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiorem: & in ijſdem ea, quæ ad eorum famam uiolandam maxime ualere putabat, ad eum perſcribit. Vnde qui metallorum uenis præerat, eo acceſsit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confeſſorum ſegregauit multitudinẽ, ſicque diſtribuit, ut deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæſtinæ loca diſpertiens, omnes uarijs laborũ moleſtijs uexari conteriq́ præcepit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere uidebantur, ad magiſtrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum epiſcopi: tertius preſbyter fuit. His etiam quartus acceſsit Patermythius, uir propter ſingulare erga oẽs pietatis ſtudiũ facile clariſsimus. Ea q́bus magiſter equitum religionis & fidei in Chriſtũ inficiationem poſtulat: atque haud compos uoti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Horum martyrium incidit in 19. Septẽbris diem

Alij rurſus ex confeſſoribus, qui aut propter ingraueſcentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum miniſterio ſoluti, ibi in locum ſeparatum ad incolendum amandati. Quorũ primas tulit Syluanus epiſcopus Gazæ, q piũ uirtutis ſpecimen & egregium exemplar Chriſtianiſmi oĩbus oſtendit. Iſte a primo die perſecutionis (prope dixerim) ad extremum uſque, per totum temporis ſpatium uarijs certaminibus, pro crebra fidei confeſsione decurſis, nobilitatus, ad illum temporis articulum reſeruabatur: ut omnia certamina martyrum, in Palæſtina interfectorum, poſtremus quaſi ſigillo cruoris obſignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Ioannes, qui memoriæ bonitate facile omnes noſtri temporis ſuperauit: & quãquam antea luminibus orbatus erat, tamẽ tortores adeò ſæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, ut propter egregiam in Chriſti nomine confitendo conſtantiam, qua magnopere excellebat, tum ignitis cauterijs eius pedẽ pari ratione cũ alijs prorſus labefactarent, tũ pupillam oculi, quæ uiſum amiſerat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam uiuendi rationem præſertim cum cæcus eſſet, non eſt cur quiſquam tãtoperè admiretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis quantum memoriæ uis, qua quidem integros ſacrarũ ſcripturarum libros, non in tabulis lapideis, ut ait diuus Apoſtolus, neque in animaliũ pellibus, membranis aut charta, quæ uel tineæ conficiunt, uel tpis conſumit diuturnitas: ſed in tabulis reuera cordis carneis; id eſt in animo ſolerti & ſinceræ mentis intelligentia tãquam ſcriptos habuit: adeo ut quando uiſum erat interdum legis & prophetarũ teſtimonia, ſæpè hiſtorias, nonnunquam Euangelia, aut Apoſtolorum ſcripta memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum theſauro, proferre potuerit. Ipſe equidem fateor, me, cum primum hominem in media Eccleſiæ multitudine ac frequentia ſtantem, & quaſdam diuinæ ſcripturæ partes recitantem animaduerterem, penitus obſtupuiſſe. Nam quandiu uocem illius ſolum audire licebat, tam diu aliquem uti in populi conuentibus in Eccleſia mos eſt, ex ſcripto legiſſe putabam. Sed ubi quam proximè ad eum accedens quod factum erat euidenter cõſpicabar, & alios omnes integris oculis & apertis undique circunſiſtentes, hunc autem ſolis mẽtis luminibus utentem, & reuera non pauca uelut prophetã proloquentem & multis partibus eos, quibus corporis ſenſus ſani & ualentes erant, ſuperantem, non potui non Deum ea de re tum ſummis laudibus efferre tum inprimis admirari. Et euidens certe ac firmum argumentum mihi uidere uidebar, eum re ipſa & ueritate hominem eſſe, nõ qui in externa corporis forma & ſpecie oculis ſubijcitur, ſed qui ipſo animo & interiore cogitatione reſidet: qui quidem in iſto, licet corpus deformatum mancumque eſſet, maiorem tamen interioris facultatis ſuæ uirtutem declarauit.

gius martyr

Iohannis martiris excæcati mira memoria.

2. Co. 3

Illis autem, quos diximus, in loco ſeparato commorantibus, & conſueta ipſorũ uitæ inſtituta in orationibus in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus Deus ipſe dextram benignam & propitiã porrigens, largitus eſt, ut per martyrium ſalutarem, uitę exitum conſequerentur. Hoſtis nãque & aduerſarius noſter diabolus eos quidem, utpotè precibus attentiſsimè ad Deum fuſis, cõtra ipſum armatos nõ amplius ferro poterat: ſed ſicuti putabat, moleſtiam ipſi exhibẽtes trucidare & è terra tolere inſtituit. quippè Deus illi hoc agere moliẽti poteſtatem conceſsit ut pariter nec ipſe ab improbitate, quam dedita opa decreuiſſet, ulla ex parte carceretur & hi pręclara p multis ſuis ac uarijs certaminibus pręmia iam tandẽ acciperent. Ex de cauſa ex ſceleſtisſimi Maximini Imperatoris mandato, uno die nodequadraginta martyres capitis pœna mulctantur.

uide priſcorum Chriſtianorũ exercitia.

39. Martyres.

MARTYRIVM S. FLORIANI,

Cui fidem cõciliant Vetuſtiſſima Martyrologia. Dictio hincindè nonnihil limata eſt per F. Laurentium Surium.

Maij. 4.

IN diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorũ, diuerſis agonibus concertantes Chriſtiani, deuota mente pro Chriſto ſupplicia tolerabant, ut promiſsionũ eius participes efficerẽtur. Cum ueniſſet ergo ſacrilegorum principum præceptio in Noricum Ripenſe, præſes Aquilinus ueniens in caſtrum Laureacenſium, cœpit uehementer inquirere Chriſtianos. Comprehenſi autem ſunt non minus quadraginta, qui diutiſsimè concertantes, & multis ſupplicijs macerati, miſſi ſunt in carcerem. Ad quorum confeſsionem beatus Florianus gaudẽs acceſsit: cũq; accepiſſet hæc Laureaci fieri, eò cœpit ire, ut pro Chriſti nomine uaria ſupplicia perferret. Vbi autem uenit eò ad commilitones ſuos, cum quibus anteà militauerat, audiuitq; ea eis, Chriſtianos ad idolorum ſacrificia perquiri, dixit ad eos: Quem alium quæritis? Ecce ego quoque Chriſtianus ſum: ite, nunciate Præſidi hic me adeſſe. Præſes Aquilinus bis auditis, uocauit eum ad ſe, & iuſsit dijs ſacrificare. Quod ut faceret cum nulla poſſet ratione adduci, præcepit eũ fuſtibus cædi. Ille iterum iterumque cæſus, permanſit fidelis. Deindè mandat Præſes ſcapulas eius acutis ferris confringi. Id uerò B. Florianus cum ingenti gaudio perferrens, glorificabat Deum. Videns autem ſe ſuperatum Præſes iniquiſsimus, iuſsit eum duci ad Aniſum fluuium, & ibi præcipitari de ponte.

Laureacũ.

S. Martyr fuſtibus cæditur

Beatus Florianus, lata in ſe ſententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens ſe ad uitam proficiſci ſempiternam. Ligato autem ad collum eius ſaxo, iuuenis quidam ſæuus nimis præcipitauit eum de põte in fluuium, cuius oculi mox crepuerunt. Fluuius autem ſuſcipiens martyrem Chriſti, expauit, & eleuatis undis, in quoddam eminentius ſaxum corpus eius expoſuit, quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expanſis alis protegebat. Apparuit autem in uiſione beatus Florianus cuidam matronæ Deo deuotæ, indicauitq; ei, quo loco corpus eius humaret. Illa hac uiſione admonita, mox ad fluuium abijt, & præ gentilium metu uirgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum ſepulturæ deſtinatum. Cum autem inter eundum iumenta, quæ ſacrum corpus uehebant, delaſſarentur, matrona tremens rogauit Dominum, ut ipſe ferret opem: ſtatimque erupit illic fons, cuius aqua reficiens iumenta, ſuſceptum confecit iter, & corpus ſepeliuit. Eo autem loco multæ fiunt diuinitus curationes, & quicunque ex fide petierint, miſericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim ſanctitas & conſtantia fidei athletas Chriſti coronat, & cum palma martyrij ad uitã perducit æternam, auxiliante rege æterno, Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum.

Iactatur in flumẽ, ſed non ſubmergitur.

VITA S. MONICAE MATRIS

S. Auguſtini, quam ex libris confeſſionum eiuſdem Beatiſſimi epiſcopi, collegit doctiſ. antiſtes Aloyſius Lipomanus.

Maij 4. Ex confeſſione Auguſtini lib. 3. cap. 11. & 12.

ET miſiſti manum tuam ex alto domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruiſti animam meam, cum ꝓ me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, amplius quàm flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & ſpiritu, quem ex te habebat, & exaudiſti eam Domine. Exaudiſti eã, nec deſpexiſti lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram ſub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudiſti eam. Nam undè illud ſomnium, quo eam conſolatus es, ut uiuere me ſecum crederet, & habere ſecum eandem menſam in domo, quod nolle cœperat, auerſans & deteſtans blaſphemias erroris mei? Vidit enim ſtantem ſe in quadam regula linea, & aduenientem ad ſe iuuenem ſplendidum, hilarem atque arridentem ſibi, cum illa eſſet mœrens & mœrore confecta. Qui cum cauſas quæſiſſet ab ea mœſtitiæ ſuæ quotidianarumque lachrymarum, docendi, ut aſſolet, non diſcendi gratia, atque illa reſpondiſſet, perditionem meam ſe plangere, iuſsiſſe illum, quo ſecura eſſet, atque admonuiſſe, ut attenderet & uideret, ubi eſſet illa, ibi eſſe & me. Quod illa ubi attendit, uidit me iuxta ſe in eadem regula ſtantem. Vndè hoc, niſi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui ſic curas unumquenq; noſtrum, tanquam ſolum cures: & ſic omnes, tanꝗ ſingulos. Vnde illud etiam, quòd cum mihi narraſſet ipſum uiſum, & ego ad id trahere conarer, ut illa ſe potius non deſperaret futurã eſſe, quod eram: cõtinuò ſine aliqua hæſitatione, Non, inquit, non. n. mihi dictum eſt, Vbi ille, ibi & tu: ſed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantum recolo, quòd ſæpè non tacui, amplius me iſto per matrem uigilantem reſponſo tuo, quòd tam uicina interpretationis falſitate turbata nõ eſt, & tã cito uidit, qđ uidendũ fuit, qđ ego certè, anteꝗ dixiſſet, nõ uiderã, ẽt tũ cõmotũ fuiſſe, ꝗ ipſo ſomnio, quo fœminæ piæ gaudiũ tanto poſt futurũ, ad cõſolationẽ tũc ꝑſentis ſolicitudinis, tanto antè prædictũ eſt. Nam nouem fermè anni ſequuti ſunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falſitatis, cum ſæpe ſurgere conarer, & grauius alliderer, uolutatus ſum: cũ tamen illa uidua caſta, pia, & ſobria, quales amas, iã quidẽ ſpe alacrior, ſed fletu & gemitu non ſegnior, non deſineret horis omnibus orationum ſuarum de me plangere ad te: & intrabant in conſpectum tuum preces eius, & me tamen dimittebas adhuc uolui & inuolui in illa caligine.

Vide erga nos prouidentiã Dei.

S. Auguſtin. diu Manichæus.

Et dediſti alterum reſponſum interim, quod recolo. Nam & multa prætereo, propter quod propero ad ea, quæ me magis urgent confiteri tibi, & multa non memini. Dediſti ergo alterum per ſacerdotẽ tuum, quendam epiſcopum, nutritum in eccleſia, & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa fœmina rogaſſet, ut dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona, (faciebat enim hoc, ſi quos fortè idoneos inueniſſet) noluit ille prudenter ſanè, quantũ ſenſi poſtea. Reſpondit enim, me adhuc eſſe indocilẽ, eo ꝙ inflatus eſſem nouitate hæreſis illius, & nõnullis quæſtiunculis iã multos imperitos exagitaſſem, ſicut indicauerat

ei. Sed ſiue, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum: ipſe legeodo reperiet, quis ille ſit error, & quaota impietas. Simul etiam narrauit, ſe quoque paruulum à ſeducta matre ſua datum fuiſſe Manichæis, & omnes pene oon legiſſe taotum, uerumetiã ſcriptitaſſe libros eorũ, ſibique apparuiſſe, nullo contra diſputante & conuinceote, quàm eſſet illa ſecta fugienda, itaque fugiſſe. Quæ cũ ille dixiſſet, atque illa nollet acquieſcere, ſed inſtaret, magis deprecando, & ubertim flendo, ut me uideret, & mecũ diſſereret, ille iam ſubſtomachatus tædio: Vade, inquit, à me, ita uiuas: fieri enim non poteſt, ut filius iſtarum lachrymarũ pereat. Quod illa ita ſe accepiſſe inter colloquia ſua mecũ ſæpe recordabatur, ac ſi de cælo ſonuiſſet.

Auguſtinus lachrymarũ filius

Ex li. 5. Confeſſ. ca. 13. ix. x.

Egiſti etiam mecum Domioe, ut mihi perſuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere, quod docebã Carthagioe. Et hoc unde mihi perſuaſum ſit, oon præteribo confiteri tibi, quoniam & in his altiſsimi tui receſſus, & præſentiſsima in nos miſericordia tua cogitanda & prædicanda eſt. Non ideo Romam pergere uolui, quòd maiores quæſtus, maiorq; mihi dignitas ab amicis, qui huc ſuadebant, promittebatur: quã quàm & iſta ducebant animũ tunc meũ: ſed illa erat tunc cauſa maxima & pene ſola, quòd audiebam quietius ibi ſtudere adoleſcentes, & ordinatiore diſciplinæ coercitione ſedari, nè in eius ſcholam, quo magiſtro oon utuntur, paſsim & proterue irruant, nec eos admitti omnino, niſi ille permiſerit. Cõtra apud Carthaginem fœda eſt & intemperans licentia ſcholaſticorum: Irrumpunt impudenter, & prope furioſa fronte perturbant ordinem, quem quiſque diſcipulis ad proficiendum inſtituerit. Multa iniurioſa faciunt mira hebetudine, & punienda legibus, niſi conſuetudo patrona ſit, hoc miſeriores eos oſtendens, quo iã quaſi liceat, faciunt, quod per tuam æternam legem nunquã licebit: & impune ſe facere arbitrantur, cum ipſa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora, quàm faciunt. Ergo quos mores, cum ſtuderẽ, meos eſſe nolui, eos, cum docerẽ, cogebar perpeti alienos: & ideo placebat ire, ubi talia noo fieri omnes, qui oouerant, indicabant. Verum autem tu ſpes mea & portio mea in terra uiuentium, ad mutandũ terrarũ locũ pro ſalute animæ meæ, & Carthagini ſtimulos, quibus inde auellerer, admouebas, & Romæ illecebras, quibus attraherer, propooebas mihi per homioes, qui diligebaot uitã mortuam, hinc inſana facientes, indè uana polliceutes: & ad corrigẽdos greſſus meos utebaris occultè & illorum & mea peruerſitate. Nam & qui perturbabant ocium meũ, fœda rabie cæcierant: & qui inuitabant ad aliud, terram ſapiebant. Ego autem, qui deteſtabar hic ueram miſeriam, illic falſam felicitatem appetebã. Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu ſciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter planxit, & uſque ad mare ſecuta eſt: ſed fefelli eam uiolẽter me teoẽtẽ, ut aut reuocaret, aut mecũ pergeret: & finxi me amicũ oolle deſerere, donec uẽto facto nauigaret. Et mẽtitus ſũ matri, & illi matri & euaſi. Quia & hoc tu dimiſiſti mihi miſericorditer, ſeruans me ab aquis maris, plenum execraodis ſordibus uſque ad aqua gratiæ tuæ, qua me abluto, ſiccarẽtur flumina materoorũ oculorũ, quibus pro me quotidie tibi rigabat terram ſub uultu ſuo: & tamen recuſaoti fioe me redire, uix perſuaſi, ut in loco, qui proximus ooſtræ naui erat memoria beati Cypriani, maoeret ea nocte. Sed iu ea uocte clanculo ego profectus ſum: illa aũt remanſit orando & flendo. Et quid à te petebat Deus meus tantis lachrymis, niſi ut nauigare me non ſineres? Sed tu alte coofulens, & exaudiens cardinẽ deſiderij eius, uon curaſti quod tũc petebat, ut in me faceres, quod ſemper petabat. Flauit uentus, & impleuit uela ooſtra, & litus ſubtraxit adſpectibus noſtris. Io quo manè illa inſaniebat dolore, & quærelis ac gemitu implebat aures tuas, contemnentes iſta: cum & me cupiditatibus meis raperes ad finiendas ipſas cupiditates, & illius carnale deſiderium iuſto dolorum flagello uapularet. Amabat enim ſecum præſentiam meam more matrum, ſed multis multo amplius, & oeſciebat, quid tu illi gaudiorum facturus eſſes de abſeotia mea. Neſciebat: ideo flebat & eiulabat, atque illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Euæ, cũ gemitu quærens, quod cum gemitu pepererat. Et tamen poſt accuſationem fallaciarum & crudelitatis meæ, coouerſa rurſus ad deprecandum te pro me, abijt ad ſolita, & ego Romam.

Schola ſticorũ Carthaginen. importunitas

Vita mortua hominũ hunc mundo deducentium.

Inſaniebat dolore, id eſt immodice dolebat

Et ecce excipior ibi flagello ægritudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala, quę commiſeram & in te, & in me, & in alios, multa & grauia ſuper originalis peccati uinculũ, quo omnes in Adam morimur. Non enim quicquam eorum mihi dooaueras in Chriſto, nec ſoluerat ille in carne ſua ioimicitias, quas tecum cõtraxerã peccatis meis. Quomodo enim eas ſolueret io cruce phantaſmatis, quod de illo crediderã? Quàm ergo falſa mihi uidebatur mors carnis eius, tam uera erat animæ meæ: & quàm erat uera mors carnis eius, tã falſa uita animæ meæ, quæ id nõ credebat. Et ingraueſcentibus febribus, iam ibam & peribam. Quò.o.item, ſi tuoc abirè hinc, niſi in ignẽ atque tormenta digna factis meis in ueritate ordinis tui? Et illa huc neſciebat, & tamen pro me orabat abſens. Tu autẽ ubique præſens, ubi erat exaudiebas eã, & ubi eram miſerabaris mei, ut recuperarem ſalutẽ corporis mei, adhuc inſanus corde ſacrilego. Neque enim deſiderabam io illo tauto periculo baptiſmum tuum, & melior eram puer, quando illum de materna pietate flagitaui, ſicut iam recordatus atque confeſſus ſum: ſed iam in dedecus meum creueram, & cõſilia medicinæ tuæ demens irridebam, qui me non ſiniſti talẽ bis mori. Quo uulnere ſi feriretur cor matris, nunquàm ſanaretur. Nõ enim ſatis eloquor, quid erga me habebat animi, & quanto maiore ſolicitudine parturiebat me ſpiritu, quàm carne peperat. Non itaque uideo, quomodo ſanaretur, ſi mea talis illa mors tranſuerbaſſet uiſcera dilectionis eius. Et ubi eſſent tantæ preces, & tam crebræ ſine intermiſsione? Nuſquam niſi ad te. An uerò tu Deus miſericordiarum ſperneres cor contritum & humiliatum uiduæ caſtæ ac ſobriæ, frequẽtantis eleemoſynas, obſequentis atque ſeruientis ſanctis tuis, nullum diem prætermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, manè & ueſperè, ad eccleſiam tuam ſine ulla intermiſsione uenientis, non ad uanas fabulas & aniles loquacitates, ſed ut te audiret in tuis ſermonibus, & tu illam io ſuis orationibus? Huius ne tu lachrymas, quibus nõ à te aurum & argentum petebat, nec aliquod mutabile aut uolubile bonum, ſed ſalutem animæ filij ſui, tu cuius munere talis erat, contemneres, & repelleres ab auxilio tuo? Nequaquam Domioe: immò uerò aderas, & faciebas ordine, quo prædeſtinaueras eſſe faciendum. Abſit, ut tu falleres eam io illis uiſionibus & reſponſis tuis, quæ iam commemoraui, & quę non memoraui, quæ illa fideli pectore tenebat, & ſemper orans, tanquã chirographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in ſeculũ miſericordia tua, eis, quibus omnia debita dimittis, etiam promiſsionibus tuis debitor fieri. Recreaſti me ab illa ægritudine, & ſaluũ feciſti filiũ ancillæ tuæ, tunc interim corpore, ut eſſet, cui ſalutẽ meliorem atq; certiorem dares. Spes mea à iuuẽtute mea, ubi mihi eras, & quò receſſeras? An uerò non tu feceras me, & diſcreueras me à quadrupe-

Virtutes S. Monicæ.

Ex li. 6. Cõfeſſ. ca. 1. et 2.

drupe-

quadrupedibus & uolatilibus cœli? Sapientiorem me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricũ, & quærebam te foris à me, & non inueniebam Deum cordis mei & ueneram in profundum maris, & diffidebã & deſperabam de inuentione ueri. Iã uenerat ad me mater pietate fortis, terra marique me ſequens, & in periculis omnibus de te ſecura. Nam & per marina diſcrimina ipſos nautas conſolabatur, à quibus rudes abyſſi uiatores, cum perturbantur, conſolari ſolent, pollicens eis peruentionẽ cum ſalute: quia hoc ei tu per uiſum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantẽ quidem grauiter deſperatione indagandæ ueritatis. Sed tamen ei cum indicaſſem, non me quidem iam eſſe Manichæum, ſed neq; catholicum Chriſtianum, nõ quaſi inopinatum aliquid audierit, exiliuit lætitia, cũ iam ſecura fieret ex ea parte miſeriæ meæ, in qua me tanquam mortuum, ſed reſuſcitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, ut diceres filio uiduæ: Iuuenis, tibi dico, ſurge. & reuiuiſceret, & inciperet

Luc. 7 loqui, & redderes illũ matri ſuæ. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cũ audiſſet ex tanta parte iã factum, quod tibi quotidiè plangebat, ut fieret, ueritatem me nondũ adeptũ, ſed falſitati iam ereptum: immò uero quia certa erat, & qđ reſtabat te daturum, qui totũ promiſeras, placidiſsimè & pectore pleno fiduciæ reſpõdit mihi, credere ſe in Chriſtũ, ꝙ prius, q̃ de hac uita emigraret, me uiſura eſſet fidelẽ catholicum: & hoc quidẽ mihi, tibi aũt fons miſericordiarum preces & lachrymas denſiores, ut accelerares adiutoriũ tuum, & illuminares tenebras meas, & ſtudioſius ad eccleſiã curierẽ, & in Ambroſij ora ſuſpenderer ad fontem ſalientis aquæ in uitã æternã. Diligebat autẽ illum uirum ſicut angelum Dei, quòd

S. Monica cur amarit S. Ambroſiũ. per illum cognouerat me interim ad illam ancipitẽ fluctuationem iam eſſe perductum, per quã tranſiturum me ab ægritudine ad ſanitatem, intercurrente acriore periculo quaſi per acceſsionem, quam criticã medici uocant, certa præſumebat.

Itaq; cum ad memorias ſanctorum, ſicut in Aphrica ſolebat, pultes & panẽ & merũ attuliſſet, atque ab oſtiario prohiberetur, ubi hoc epiſcopum uetuiſſe cognouit, tam piè atque obedienter amplexa eſt, ut ipſe mirarer, ꝙ tam facilè accuſatrix potius conſuetudinis ſuæ, q̃ diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit. Non enim obſidebat ſpiritum eius uiolentia, eáq; ſtimulabat in odium ueri amor uini, ſicut pleroſque mares & fœminas, qui ad canticum ſobrietatis, ſicut ad potionem aquatam madidi, nauſeant. Sed illa cũ attuliſſet caniſtrum cũ ſolennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quàm unum pocillũ pro ſuo palato ſatis ſobriè temperatum, undè indignationem ſumeret, non ponebat. Et ſi multæ eſſent, quæ illo modo uidebantur honorandæ, memoriæ defunctorum, idemipſum unum, quod ubiq; poneret, circunferebat, quo iam non ſolum aquatiſsimo, ſed etiam tepidiſsimo cum ſuis præſentibus, per ſorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quærebat, non uoluptatem. Itaq; ubi comperit à præclaro prædicatore atque antiſtite pietatis præceptum eſſe, iſta non fieri nec ab eis, qui ſobriè facerent, nè ulla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis, & quia illa quaſi parentalia ſuperſtitioni gentiliũ eſſent ſimillima, abſtinuit ſe libentiſsimè, & pro caniſtro pleno terrenis fructibus, plenũ purgatioribus uotis pectus ad memorias martyrum afferre didicerat, ut & quod poſſet, daret egentibus, & ſi communicatio Dominici corporis illic celebraretur, cuius paſsionis imitatione immolati ſunt martyres. Sed tamen uidetur mihi Dñe Deus meus, & ità eſt in conſpectu tuo de hac re cor meũ, non facilè fortaſſe de hac amputanda cõſuetudine matrem meam fuiſſe ceſſuram, ſi ab alio prohiberetur, quem nõ ſicut Ambroſium diligebat, quẽ propter ſalutem meam maximè diligebat: eam uerò ille propter eius religioſiſsimam conuerſationẽ qua in bonis operibus tam feruens ſpiritu frequentabat eccleſiam, ità ut ſæpe erumperet, cum me uideret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, neſciens qualem illa me filium, qui dubitabam de illis omnibus, & inueniri poſſe uiam uitæ minimè putabam.

Atque interea mater ingreſſa eſt, quæſiuit à nobis, quid promouiſſemus. nam & ei quæſtio nota erat. Cuius & ingreſſum & rogationẽ cum ſcribi noſtro more iuſsiſſem: Quid agitis, inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam fœminas unquàm audiui in hoc genus diſputationis inductas? Cui ego: Non ualdè curo, inquã, ſuperborum imperitorumq; iudicia, qui ſimiliter in legendos libros, atque in ſalutandos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipſi, ſed qualibus induti ueſtibus ſint, quanta pompa rerũ fortunæque præfulgeant. Iſti enim in literis non multum attendunt aut unde ſit quæſtio, aut quò peruenire differentes moliantur, quidve ab eis explicatum atq; confectum ſit. In quibus tamen quia nõnulli reperiuntur, quorum animi contemnendi nõ ſunt (adſperſi ſunt. n. quibuſdã cõdimentis humanitatis, & facilè ꝑ aureas depictaſq; ianuas ad ſacroſãcta philoſophiæ penetralia perducuntur) ſatis enim fecerũt & maiores noſtri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos eſſe uideo. Et his temporibus, ut omittam cæteros, ut & ingenio & eloquentia & ipſis inſignibus muneribus fortunæ, & quod ante omnia eſt, mẽte præſtantiſsimus Theodorus, quẽ bene ipſa noſti, id agit, ut & nunc, & apud poſteros nullum genus hominum de literis noſtrorum temporum iurè conqueratur. Mei autem libri, ſi quorum forte manus tetigerint, lectoq; meo nomine non dixerint, Iſte quis eſt? codicemque proiecerint: ſed uel curioſi, uel nimium ſtudioſi, cõtempta uilitate liminis, intrare perrexerint: me tecum philoſophantem non moleſtè ferent, nec quenquam iſtorum, quorum meis literis ſermo miſcetur, fortaſſe contemnent. Sunt enim non ſolum liberi, quod cuiuis diſciplinæ liberali, nedũ philoſophiæ, ſatis eſt: ſed ſummo apud ſuos loco nati. Doctiſsimorum autẽ hominũ literæ etiã ſutores philoſophatos, & multo uiliora fortunarum genera cõtinẽt. Qui tamen tanta ingenij uirtutiſque luce fulſerunt, ut bona ſua cum qualibet huiuſcemodi nobilitate nullo modo uellent, etiã ſi poſſent, ulla cõditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plus placeat hoc ipſum, quia mecum philoſopharis, quam ſi quid hic aliud aut iucunditatis, aut grauitatis inuenerit. Nam & fœminæ ſunt apud ueteres philoſophatæ, & philoſophia tua mihi plurimum placet. Nam nè quid mater ignores, hoc Græcum uerbum, quod philoſophia nominatur, Latinè amor ſapientiæ dicitur. Vndè etiã diuinæ ſcripturæ, quas uehementer amplecteris, nõ oĩo philoſophos, ſed philoſophos huius mũdi, euitandos atq; irridendos eſſe præcipiũt. Nã quiſquis oẽm philoſophiã fugiendam putat, nihil nos uult aliud, quàm non amare ſapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, ſi ſapientiam non amares: non autem contemnerem, ſi eam mediocriter amares: multo minus, ſi tantum, quantum *ego, amares ſapientiam. Nunc cũ eam multo plus, quàm meipſum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumque in ea tantum profeceris, ut iam nec cuiuſuis commodi fortuiti, nec ipſius mortis, quod uiris doctiſsimis dificilimum eſt, horrore deterrearis, quam ſummam philoſophiæ arcem

Ex li. 1 de Ordine, cap. 11.

Philoſophia.

Philoſophi qui nam in ſcripturis reiecti.

** Me, legendũ puto.*

omnes eſſe confitentur, egone me non libenter tibi etiam diſcipulum dabo? Hic illa cum blandè ac religioſe nunquam me tantum mentitum eſſe dixiſſet, & uidere tam multa nos uerba fudiſſe, ut neque ſcribenda non eſſent, & iam libri modus eſſet, neque tabulæ reliquæ forent, placuit quæſtionem differri: ſimul ut meo ſtomacho parcerem. Nam eum plus, quá uellem commouerant ea, quæ mihi euomenda in illos adoleſcentes neceſſario uiſa ſunt. Sed cum abire cœpiſſemus, Memento, inquit Licentius, quàm multa, & quàm neceſſaria nobis abs te accipienda, per occultiſsimum illum diuinumque ordinem, etiam te neſciente, ſubminiſtrentur. Video, inquam, & Ingratus Deo non ſum, uosque ipſos, qui aduertitis, ob idipſum præſumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negocium meum.

Ex lib. 9. Confeſſionum, à cap. 7. uſque ad 13. incluſiuè.

Non longè cœperat Mediolanenſis eccleſia genus hoc conſolationis & exhortationis celebrare, magno ſtudio fratrum concinentium uocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut nõ multo amplius, cum Iuſtina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuũ Ambroſium perſequeretur hæreſis ſuæ cauſa, qua fuerat ſeducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in eccleſia, mori parata cum epiſcopo ſuo, ſeruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, ſolicitudinis & uigiliarum primas partes tenens, orationibus uiuebat. Nos adhuc frigidi à calore ſpiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & pſalmi ut canerentur ſecundum morem Orientalium partiũ, ne populus mœroris tædio contabeſceret, inſtitutũ eſt, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus. Tunc memorato antiſtiti tuo per uiſum aperuiſti, quo loco laterent martyrum corpora, Protaſij & Geruaſij, quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras, undè opportunè promeres ad coercendam rabiem fœmineam, ſed regiam. Cum enim propalata & effoſſa digno cum honore transferrentur ad Ambroſianam Baſilicam, non ſolum quos immundi uexabant ſpiritus, confeſsis eiſdem dæmonibus ſanabantur: uerumetiam quidam plures annos cæcus ciuis, ciuitatique notiſsimus, cũ populi tumultuantis lætitiæ cauſam quæſiſſet atque audiſſet, exiliuit, eoque ſe ut duceret, ſuum ducem rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti, ut ſudario tangeret feretrum pretioſæ in cõſpectu tuo mortis ſanctorum tuorum. Quod ubi fecit atque admouit oculis, confeſtim aperti ſunt. Indè fama diſcurrẽs, indè laudes tuæ feruentes lucentes, indè illius inimicæ animus etſi ad credendi ſanitatem non applicitus, à perſequendi tamẽ furore compreſſus eſt. Gratias tibi Deus meus. Vndè & quo eduxiſti recordationem meam, ut hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus prætereram? Et tamen tunc, cum ita fragraret odor unguentorum tuorum, non currebamus poſt te: & ideò plus flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim ſuſpirans tibi, & tandem reſpirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Inuēta corpora integra SS. Geruaſii & Protaſii.

Pſ. 115

Cap. 8

Quid habitare facis unanimes in domo, conſociaſti nobis & Euodium iuuenem ex noſtro municipio. Qui cum agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuerſus eſt & baptizatus, & relicta militia ſeculari, accinctus eſt in tua. Simul eramus, ſimul habitabamus placito ſancto: quærebamus quiſnam locus nos utilius haberet ſeruientes tibi: pariter remeabamus in Aphricam. Et cum apud Oſtia Tiberina eſſemus, mater defuncta eſt. Multa prætereo, quia multũ feſtino. Accipe confeſsiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in ſilentio. Sed non prætcribo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, ut in hanc temporalem, & corde, ut in æternam lucem naſcerer. Non eius, ſed tua dicam dona in ea: neque enim ſeipſam fecerat, aut educauerat ſeipſam. Tu creaſti eã, nec pater nec mater ſciebat, qualis ea eis fieret illa. Et erudiuit eam in timore tuo uirga Chriſti tui, regimen unici filij tui in domo fideli, bono membro Eccleſiæ tuæ. Nec tanta erga ſuam diſciplinã diligẽtiã matris prædicabat, quãtã famulæ cuiuſdã decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, ſicut dorſo grandiuſcularũ puellarũ paruuli portari ſolẽt. Cuius rei gratia, & propter ſenectam ac mores optimos, in domo Chriſtiana ſatis à dominis honorabatur. Vndè etiã curam Dominicarum filiarum commiſſam ſibi diligenter gerebat, & erat in eis coercendis, cum opus eſſet, ſancta ſeueritate uehemens, atque in docendis ſobria prudẽtia. Nam eas, præter illas horas, quibus ad menſam parentum modeſtiſſimè alebantur, etiamſi exardeſcerent ſiti, nec aquam bibere ſinebat, præcauens conſuetudinem malam, & addens uerbum ſanum: Modò aquam bibitis, quia in poteſtate uinum non habetis: cum autem ad maritos ueneritis, factæ dominæ apothecarum & cellariorum, aqua ſordebit, ſed mos potandi præualebit. Hac ratione præcipiendi, & authoritate imperandi frænabat auiditatem tenerioris ætatis, & ipſam puellarum ſitim formabat ad honeſtum modum, ut iam nec liberet, quod non deceret. Et ſurrepſerat tamen, ſicut mihi filio famula tua narrabat, ſurrepſerat ei uinolentia. Nã cũ de more, tanquàm puella ſobria, iuberetur à parentibus de cuppa uinum depromere, ſubmiſſo poculo, qua deſuper patet, priuſquàm in lagunculam funderet merum, primoribus labris ſorbebat exiguum, quia non poterat amplius, ſenſu recuſante. Nõ enim ulla temulenta cupidine faciebat hoc, ſed quibuſdam ſuperfluentibus ætatis exceſsibus, qui ludicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi ſolent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica ſpernit, paulatim decidit, in eam conſuetudinem lapſa erat, ut propè iam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc ſagax anus, & uehemens illa prohibitio? Nunquid ualebat aliquid aduerſus latentem morbum, niſi tua medicina, Domine, uigilaret ſuper nos? Abſente patre & matre, & nutritoribus, tu præſens, qui creaſti, qui uocas, qui etiam per præpoſitos homines boni aliquid agis ad animarum ſalutem quid tunc egiſti, Domine Deus meus? Vnde curaſti? Vnde ſanaſti? Nonne protuliſti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquàm medicinale ferrum, ex occultis prouiſionibus tuis, & uno ictu putredinem illam præcidiſti? Ancilla enim, cum qua ſolebat accedere ad cuppã, litigãs cũ domina minore, ut ſit ſola cũ ſola obiecit hoc crimen amariſsima inſultatione, uocans meribibulam. Quo illà ſtimulo percuſſa, reſpexit fœditatem ſuam, confeſtimque damnauit atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, ſic inimici litigantes plerunque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, ſed quod ipſi uoluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetiuit minorem dominam, non ſanare, & ideo clanculo: aut quia ita eas inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipſa periclitaretur, ꝙ tam ſero prodidiſſet. At tu Domine rector cœleſtium & terrenorum, ad uſus tuos contorquens profunda torrentis, fluxum ſeculorum ordinãs turbulentũ, etiã de alterius animæ inſania ſanaſti alterã, ne quiſquam, cũ hoc aduertit, potentiæ ſuæ tribuat, ſi uerbo eius alius corrigatur, quẽ uult corrigi.

Mala conſuetudo ẽt in minimis, niſi mox reprimatur, ad peiora adducit.

Cap. 9.

Educata itaque pudice ac ſobriè, potius à te ſubdita parentibus, quàm à parentibus tibi, ubi plenis

anni

S. Monica ut in matrimonio ſe geſſerit

dita parentibus, quàm à parentibus tibi, ubi plenis annis nubilis facta eſt, tradita uiro ſeruiuit ueluti domino, & ſategit eum lucrari tibi, loquens te illi moribus ſuis, quibus eam pulchram faciebas, & reuerēter amabilem atque mirabilem uiro. Ita autem tolerauit cubilis iniurias, ut nullam de hac te cum marito haberet unquàm ſimultatem. Expectabā enim miſericordiam tuam ſuper eum, ut in te credens caſtificaretur. Erat uerò ille præterea, ſicut beneuolentia præcipuus, ità ira feruidus. Sed nouerat hæc non reſiſtere irato uiro, non tantum facto, ſed ne uerbo quidem. Iā uero refracto & quieto, cum opportunum uideret, rationem facti ſui reddebat, ſi forte ille incōſideratius commotus fuerat. Denique cū matronæ multæ, quarū uiri manſuetiores erant, plagarum ueſtigia, etiam dehoneſtata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebāt maritorum uitā, hæc earū linguam, uelu ti per iocū grauiter admonēs, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales uocantur, recitari audiſſent, tanquàm inſtrumenta, quibus ancillæ factæ eſſent, deputare debuiſſent: proinde memores conditionis, ſuperbire aduerſus dominos non oportere. Cumque mirarentur illæ, ſcientes quàm ferocem coniugem ſuſtineret, nunquàm fuiſſe auditū, aut aliquo indicio claruiſſe, quòd Patritius ceciderit uxorem, aut quòd à ſe inuicem uel unum diem domeſtica lite diſſenſerint, & cauſam familiariter quærerent, docebat illa inſtitutū ſuum, quod ſuprà memoraui. Quæ obſeruabant, expertæ gratulabantur: quæ non obſeruabant, ſubiectæ uexabantur. Socrum etiam ſuam primo ſuſurris malarum ancillarum aduerſus ſe irritatam, ſic uicit obſequijs, perſeuerans tolerantia & manſuetudine, ut illa ultro filio ſuo medias linguas famularum proderet quibus inter ſe & nurum pax domeſtica turbabatur, expeteretque uindictam. Itaque poſteaquàm ille & matri obtemperans, & curans familiæ diſciplinam, concordiæ ſuorum conſulens, proditas ad prodentis arbitrium uerberibus coercuit, promiſit illa talia de ſe præmia ſperare debere, quæcunque de ſua nuru ſibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur: nullaque iā audente, memorabili inter ſe beneuolentiæ ſuauitate uixerūt. Hoc quoquā illi bono mancipio tuo, in cuius utero me creaſti, Deus meus, miſericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter diſsidentes atque diſcordes quaslibet animas, ubi poterat tam ſe præbebat pacificam, ut cum ab utraque multa de inuicem audiret amariſsima, qualia ſolet eructare turgens atque indigeſta diſcordia, quando præſenti amicæ de abſente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, niſi quod ad eas reconciliandas ualeret. Paruum hoc bonū mihi uideretur, niſi turbas innumerabiles triſtis experiret, neſcio qua horrenda peſtilentia peccatorum latiſsime peruagante, non ſolum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta prodere, ſed etiam quę non dicta ſunt, addere: cum contrà animo humano parum eſſe debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, niſi eas etiam extinguere benè loquendo ſtuduerit: qualis illa erat, docēte te magiſtro intimo in ſchola pectoris. Deniquè ēt uirum ſuū iam in extrema uita temporali eius, lucrata eſt tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondum fideli tolerauerat. Erat etiā ſerua ſeruorum tuorum. Quiſquis enim eorum nouerat eam, multum in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia ſentiebat præſentiam tuam in corde eius, ſanctæ conuerſationis fructibus teſtibus. Fuerat enim unius uiri uxor mutuam uicē parentibus reddiderat, domum ſuam piè tractauerat, in operibus bonis teſtimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuiare cernebat. Poſtremo nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo ſinis loqui ſeruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam conſociati uiuebamus, percepta gratia baptiſmi tui, ità curam geſsit, quaſi omnes genuiſſet: ità ſeruiuit, quaſi ab omnibus genita fuiſſet.

Inter diſcordes ut pacem ſolita ſit conciliare.

Patritius S. Monicæ opera credit in Chriſtum.

1. Ti. 5

Cap. 10.

Imminente autem die, quo ex hac uita erat exitura, quē diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, ut credo, procurāte te occultis tuis modis, ut ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad quandam feneſtram, unde ortus intra domū, quæ nos habebat, proſpectabatur, illic apud oſtia Tiberina, ubi remoti à turbis, poſt longi itineris laborē, inſtaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo ſoli ualde dulciter & præterita obliuiſcentes, in ea, quæ ante ſunt, extenti, quærebamus inter nos apud præſentem ueritatem quod tu es, qualis futura eſſet uita æterna ſanctorum, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Sed inhiabamus ore cordis in ſuperna fluenta fontis tui, fontis uitæ, qui eſt apud te, ut inde pro captu noſtro adſperſi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem ſermo perduceretur, ut carnalium ſenſuum delectatio quantalibet in quātalibet luce corporea præ illius uitæ iucunditate, non comparatione, ſed ne commemoratione quidem digna uideretur: erigentes nos ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipſum cælum, undè ſol & luna, & ſtellæ lucent ſuper terram. Et adhuc aſcendebamus interius cogitando & loquendo te & mirando opera tua, & uenimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi paſcis Iſrael in æternum ueritatis pabulo, & ubi uita ſapientia eſt, per quam fiunt omnia iſta, & quæ fuerunt, & quæ futura ſunt: & ipſa non fit, ſed ſic eſt, ut fuit, & ſic erit ſemper: quin potius fuiſſe, & futurum eſſe, non eſt in ea, ſed eſſe ſolum, quoniam æterna eſt. Nam fuiſſe & futurum eſſe, non eſt æternum. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attigimus eā modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliqmus ibi religatas primitias ſpiritus, & remeauimus ad ſtrepitum oris noſtri, ubi uerbum & incipitur & finitur. Et quid ſimile uerbo tuo Domino noſtro in ſe permanēti ſine uetuſtate, atque innouanti omnia? Dicebamus ergò: Si cui ſileat tumultus carnis, ſileant phantaſiæ terræ & aquarum & aeris, ſileant & poli, & ipſa ſibi anima ſileat, & tranſeat ſe non ſe cogitando, ſileant ſomnia & imaginariæ reuelationes, omnis lingua, & omne ſignum, & quicquid tranſeundo fit, ſi cui ſileat omnino: quoniam ſi quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipſa nos fecimus, ſed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis ſi iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatur ipſe ſolus, non per ea, ſed per ſeipſum, ut audiamus uerbum eius, non per linguam carnis, neque per uocem angeli, neque per ſonitum nubis, neque per ænigma ſimilitudinis, ſed per ipſum, quem in his amamus, ipſum ſine his audiamus: ſicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternā ſapientiam ſuper omnia manentem: ſi continuetur hoc, & ſubtrahantur aliæ uiſiones longe imparis generis, & hæc una rapiat & abſorbeat & recondat in interiora gaudia ſpectatorem ſuum, ut talis ſit ſempiterna uita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui ſuſpirauimus: Nonne hoc eſt, Intra gaudium Domini tui? Et iſtud quandò? An cum omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & ſi non iſto modo & his uerbis, tamen Domine tu ſcis, quòd illo die, cum talia loqueremur, & mundus iſte nobis inter uerba uileſceret cum

Eſ. 64.
2. Co. 2
Pſ. 35.
Matt. 25.
1. Cor. 15.

omnibus delectationibus ſuis: tunc ait illa: Fili, quantum ad me attinet, nulla re iam delector in hac uita. Quid hic faciam adhuc, & cur hic ſim, neſcio, iam cõſumpta ſpe huius ſeculi. Vnum erat, propter quod in hac uita aliquantum immorari cupiebam, ut te Catholicum Chriſtianum uiderem, priuſquam morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præſtitit, ut te etiam contempta felicitate terrena, ſeruum eius uideam. Quid hic facio?

Cap. 11. Ad hæc ei quid reſponderim, non ſatis recolo. Tũ intereà uix intrà quinque dies, aut non multo amplius decubuit febribus. Et cum ægrotaret, quodam die defectum animæ paſſa eſt, & paululum ſubtracta à præſentibus, nos concurrimus, ſed citò reddita eſt ſenſui, & adſpexit adſtantes me, & fratrem meum, & ait nobis quaſi quærenti ſimilis: Vbi eram? Deindè nos intuens mœrore attonitos: Ponetis hic, inquit, matrem ueſtram? Ego ſilebam, & fletum frænabam. Frater autem meus quidam locutus eſt, quo eam non peregrè, ſed in patria defungi tanquam felicius optaret. Quo audito, illa uultu anxio reuerberans eum oculis, quod talia ſaperet, atque indè me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus ubicunque: nihil uos eius cura cõturbet. Tantum illud uos rogo, ut ad Domini altare memineritis mei, ubi fueritis. *Memoria defunctorum in Miſſa.* Cumq; hãc ſententiam uerbis, quibus poterat, explicaſſet, conticuit, & ingraueſcente morbo, exercebatur. Ego uerò cogitans dona tua Deus meus inuiſibilis, quę immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt indè fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, recolens quod noueram, quanta cura ſemper æſtuaſſet de ſepulcro, quod ſibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus uiri ſui. Quia enim ualdè concorditer uixerant, id etiam uolebat, ut eſt animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, conceſſum ſibi eſſe poſt tranſmarinam peregrinationem, ut coniuncta terra amborum coniugum, terra tegeretur. Quando autem iſta inanitas plenitudine bonitatis tuæ cœperat in eius corde non eſſe, neſciebam, & lætabar admirans, ꝙ ſic mihi apparuiſſet: quanquam & illo ſermone noſtro ad feneſtrã, cum dixit: Iam quid hic facio? non apparuit deſiderare in patria mori. Audiui etiam poſtea, ꝙ iam, cum Oſtijs eſſemus, cum quibuſdã amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu uitæ huius & bono mortis, ubi ipſe nõ aderam: illiſque ſtupentibus uirtutem fœminæ, quã tu dederas ei, quærentibuſque utrum nõ formidaret tam longè à ſua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longè eſt Deo: neque timendum eſt, ne illi non agnoſcat in fine ſeculi, unde me reſuſcitet. *Obitus S. Monicæ.* Ergo die nono ægritudinis ſuæ, quinquageſimo & ſexto anno ætatis ſuæ, trigeſimo & tertio ætatis meæ, anima illa religioſa & pia corpore ſoluta eſt.

Cap. 12. Premebam oculos eius, & cõfluebat in præcordia mea mœſtitudo ingẽs, & transfluebat in lachrymas, ibidemque oculi mei uiolento animi imperio reſorbebant fontem ſuum uſque ad ſiccitatem, & in tali luctamine ualdè malè mihi erat. Tum uero ubi efflauit extremum ſpiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coercitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labebatur in fletus, iuuenili uoce cordis coercebatur & tacebat. Neq; enim decere arbitramur funus illud queſtubus lachrymoſis gemitibusque celebrare, quia his plerunque ſolet deplorari quædam miſeria morientium, aut quaſi omnimoda extinctio. At illa nec miſerè moriebatur, nec omnino moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide nõ ficta, rationibusq; certis tenebamus. Quid ergò erat, quod intus mihi grauiter dolebat, niſi ex conſuetudine ſimul uiuendi, dulciſsima & chariſsima, repentè ſimul dirupta, uulnus recens? Gratulabar quidem teſtimonio eius, ꝙ in eaipſa ægritudine, obſequijs meis interblandiens, appellabat me piũ, & cõmemorabat grandi dilectionis affectu, nunquàm ſe audiſſe ex ore meo iaculatũ in ſe durũ aut contumelioſum ſermonem. Sed tamen quid tale Deus meus, qui feciſti nos, quid cõparabile habebat honor à me delatus illi, & ſeruitus ab illa mihi? Qm̃ itaque deſerebat tam magno eius ſolatio, ſauciabatur anima mea, & quaſi dilaniabatur uita, quæ una facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergò à fletu illo puero, Pſalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit pſalmum, cui reſpondebamus omnis domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. *Pſal. 100.* Audito autem hoc, conuenerunt multi fratres ac religioſæ fœminæ, & de more illis, quorum officium erat, funus curantibus, ego in parte, unde decenter poteram cum eis, qui me nõ deſerendum eſſe cenſebant, quod erat tempori congruum, diſputabam: eoq; fomento ueritatis mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intẽtè audientibus, & ſine ſenſu doloris me eſſe arbitrantibus. At ego in auribus tuis, ubi eorum nullus audiebat, increpabam mollitiem affectus mei, & conſtringebam fluxum mœroris: cedebatque mihi paululum, rurſusque impetu ſuo ferebatur, non uſque ad eruptionem lachrymarum, nec uſq; ad uultus mutationem: ſed ego ſciebam, quid corde premerem. Et quia mihi uehementer diſplicebat tantum in me poſſe hæc humana, quæ ordine debito & ſorte cõditionis noſtræ accidere neceſsè eſt, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici triſtitia macerabar. Cum eccè corpus elatum eſt, imus & redimus ſine lachrymis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cum offerretur pro ea ſacrificium pretij noſtri, *Miſſa pro defunctis ãtiquiſſima conſuetudinis.* iam iuxta ſepulchrum poſito cadauere, priuſquàm deponeretur, ſicut illic fieri ſolet, nec in eis precibus ego fleui: ſed toto die grauiter in occulto mœſtus erã, & mente turbata rogabam te, ut poteram, ꝙ ſanares dolorem meum, nec faciebas: credo commendans memoriæ meæ, uel hoc uno documento, omnis conſuetudinis uinculum, ẽt aduerſus mentẽ, quæ iam nõ fallaci uerbo paſcitur. Viſum etiam mihi eſt, ut irem lauatum, ꝙ audieram indè balneis nomen inditum, quia Græci *βαλανεῖον* dixerint, ꝙ anxietatẽ pellat ex animo. Ecce & hæc confiteor miſericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniã laui, & talis eram, qualis prius, ꝗ lauiſſem. Neq; enim exudauit de corde meo mœroris amaritudo. Deindè dormiui, & euigilaui, & nõ parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque ut eram in lecto meo ſolus, recordatus ſum ueridicos uerſus Ambroſij tui: Tu es enim Deus creator omnium, Polique rector, ueſtiens Diem decoro lumine, Noctem ſoporis gratia, Artus ſolutos ut quies Reddat laboris uſui: Menteſque feſſas alleuet, Luctusq; ſoluat anxios. *Ex hymno Ambroſiano uerſus.* Atque inde paulatim reducebã in priſtinum ſenſum ancillam tuam, conuerſationẽq; eius piam in te & ſanctam, in nos blandam atque morigeram, qua ſubito deſtitutus ſum, & libuit flere in conſpectu tuo de illa & pro illa, de me & pro me. Et dimiſi lachrymas quas continebã, ut effluerent quantum uellent, ſubſternentes eas cordi meo: & requieuit in eis, quoniã ibi erant aures tuæ, non cuiuſquam hominis ſuperbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Dñe confiteor tibi in literis. Legat qui uolet, & interpretetur ut uolet: & ſi peccatum inuenerit fleuiſſe me matrem exigua parte horæ, matrẽ oculis meis interim mortuã, ꝗ me multos annos fleuerat, ut oculis tuis uiuerem, nõ irrideat, ſed potius, ſi eſt grandi chari-

charitate, pro peccatis meis fleat ipſe ad te pater omnium fratrum Chriſti tui.

Cap. 13. Ego autem iā ſanato corde ab illo uulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi Deus noſter pro illa famula tua longe aliud lachrymarum genus, quod manat de concuſſo ſpiritu conſideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quanquam illa in Chriſto uiuificata, etiam nondum carne reſoluta, ſic uixerit, ut laudetur nomen tuum in fide moribuſque eius: non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptiſmum regeneraſti, nullum uerbum exiſſe ab ore eius contra præceptum tuum. Et dictum eſt à ueritate filio tuo: Si quis dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Matth. 5.* Et uæ etiam laudabili uitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam. Quia uerò non exquiris delicta uehementer, fiducialiter ſperamus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. *Merita noſtra, Dei dona.* Quiſquis autem tibi enumerat uera merita ſua, quid tibi enumerat, niſi munera tua? O ſi cognoſcant ſe omnes homines, & qui gloriantur, in Domino glorientur. Ego itaque, laus mea & uita mea, Deus cordis mei ſepoſitis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam uulnerum noſtrorum, quæ pependit in ligno, & ſedens ad dexteram, te interpellat pro nobis. Scio miſericorditer operatam, & ex corde dimiſiſſe debita debitoribus ſuis: dimitte illi & tu debita ſua, ſi qua etiam contraxit per tot annos poſt aquam ſalutis. *Matt. 5.* Dimitte Domine, dimitte obſecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet miſericordia iudicium; quoniam eloquia tua uera ſunt, & promiſiſti miſericordiam miſericordibus. *Exod. 33.* Quod ut eſſent, tu dediſti eis, qui miſereberis, cui miſertus eris: & miſericordiā tuam præſtabis, cui miſericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: ſed uoluntaria oris mei approba Domine. Nanque illa, imminente die reſolutionis ſuæ, non cogitauit ſuum corpus ſumptuoſe contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curauit ſepulcrum patrium. *Miſſa quotidiana.* Non iſta mandauit nobis, ſed tantummodo memoriam ſui ad altare tuum fieri deſiderauit, cui nullius diei prætermiſſione ſeruierat, unde ſciret diſpenſari uictimam ſanctam, qua deletum eſt chirographum, quod erat *Coloſ. 2.* contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis, computans delicta noſtra, & quærens quod obiiciat, & nihil inueniens in illo, in quo uicimus. Quis ei refundet innocentem ſanguinem? Quis ei reſtituet precium, quo nos emit, ut nos auferret ei? Ad cuius precii noſtri ſacramentum, ligauit ancilla tua animam ſuam uinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non ſe interponat nec ui, nec inſidijs leo & draco: neque enim reſpondebit illa nihil ſe debere, ne conuincatur & obtineatur ab accuſatore callido: ſed reſpondit dimiſſa debita ſua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum uiro, ante quem nulli, & poſt quem nulli nupta eſt, cui ſeruiuit, fructum tibi afferens cum tolerātia, ut eum quoque lucraretur. Et inſpira Domine Deus meus, inſpira ſeruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & uoce, & corde, & literis *Vult in Miſſa S. Auguſt. orari pro parentibus ſuis.* ſeruio, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxiſti me in hanc uitam, quemadmodum neſcio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce tranſitoria, & fratrum meorum ſub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hieruſalem, cui ſuſpirat peregrinatio populi tui ab exitu uſque ad reditum, ut quod a me illa popoſcit extremum, uberius ei præſtetur in multorum orationibus, tam per confeſſiones, quàm per orationes meas.

VITA SANCTI PATRIS IOhannis Damaſceni, à Iohanne patriarcha Hieroſolymitano conſcripta.

Conſueuerunt homines ſtatuas erigere & ſimulacra ſtatuere in honorem eorum, qui animum diuina prædictum imagine, uel in primæ conditionis puritate ac innocentia cōſeruarunt, uel dilapſum & inquinatum, in ſtatum priſtinum reuocarunt. *maij 6.* Quicunque aūt huic cultus generi dediciones ſunt, precioſioribus materijs, coloribuſque præcipuis, quatenus opibus ac artificio præſtant, ad formas eorum expoliendas & lineamenta ſignantius exprimenda, contuntur, exiſtimantes hac ratione maieſtatem illorum honeſtius conſecratum iri. Igitur ſi circa imaginum effigiaturas tantopere probatur id genus ſtudij, dignumne fuerit, quod ipſorum benè præclareque geſta negligātur, & incultæ iaceant hiſtoriæ? Non profecto. Nam ut interim concedatur ſimplicioribus uenia, qui qua poſſunt opera, tumultuario diuorum acta conſcribūt diſerti tamen, ingenioque pollentes, nequaquam dignandi ſunt uenia, ſi, quod faciunt, contemptui habent Vitas ſanctorum: præſertim ſi illorum ſpiritus ac uita inuigilauit libris, ſi curæ illis fuit, mentem ab ignorantia & obliuione, aīam uerò à perturbationibus motibuſque omnibus uindicare, ſi mundum lucubrationibus ſuis adornarunt, ſi mentes omnium illuſtrarunt, denique ſi non ſolum externarum diſciplinarum gratia commendati, ſed paraclyti iubar ubertim adhuc effundant.

Illorum unus uel præſtantiſsimis annumerandus eſt percelebris ille Iohannes, cui cognomen à Damaſco ciuitate patria inditum. *Iohannes à Damaſco patria Damaſcenus dictus.* Erat ille firmamenti Eccleſiaſtici luminare haud paruum, immo plane ingēs atque perquàm fulgidum. Neque in nocte hæreſeos (quæ ſe ubique locorum diffuderat) tantum lucebat, ſed & prorſus omnes male ſentientium caligines diſpellebat, libris uidelicet ac epiſtolis. Ingruerant autem uniuerſo orbi nox horrida atque profundæ tenebræ, ita ut obſcurarentur uenerabilium imaginum præclaræ figuræ. *Iconomachorum hæreſis.* Illarum author fuit, non à triuio aliquis ac plebeius, qui in exigua tantum parte orbis, malitiam ſuam diſſeminaret, ſed uir ille (ut ſic dicā) manu fines orbis complectens, Romanorum uidelicet princeps. *Leo 3. Iſauricus.* Is potentia inflatus, ui ſumma nitebatur, ut ad unam uenerandas imagines omnes, & locis in omnibus demoliri poſſet. Et ea propter imaginum cultores partim dilaniari faciebat, ſicut leo rapiens & rugiens. Vere tam animo quàm corpore Leo partim in diuerſa rugitu ſuo fugabat, atque adeo ſæuiebat, ut fidelium plerique in ſubterraneis ſpeluncis ſeſe occulerent, exiſtimarentque tutius leonibus ac draconibus conuenire, quam cum illo illiuſque familiaribus habitare. Nonnulli etiam metu perterriti, uſque in extremos orbis terminos procurrerunt. Leo enim rugiet, & quis non formidabit? *Amos 3.* Ab ipſo, inquam, quaſi a conſpectu colubri fugiebant. At Iohannes ille nō à Leonina feritate, ſed gratia nomen ſortitus, ſpiritalique gratia plenus, aduerſus ſingularem hunc ſerpētem ut ſtomachari & exardeſcere cœpit, (ita autem ſtomachabatur, ut recte & uirtutem & zelum dixeris ſtomachationem) non ad Sauromatas cum Thracibus,

bus,neque ad columnas Herculis cum Conſtantino politanis profugit,neque ad deſertiora loca ex palatiis tranſiit,propter rugitum leonis. Sed & cum uerſaretur Damaſci, & cum monaſticam in ſolitario Palæſtinæ loco exerceret,ſtrenuus & impauidus aduerſus Leonem pugnabat.Quanuis autem ille ſtrenuiſsimus meus athleta tanto locorum interuallo abeſſet à tyrranno,libris tamen & ſermonibus cor illius diſſecabat uelut triculpidibus haſtis, quas igne ſpiritusſancti fabricabat,uitali aqua ſolidans. Cæterum hæc congruentiore loco dilucidius explanabit Sermo.

Tantine ergo uiri memoriam atque uitam,quæ ruſticè ac tumultuario, & quod amplius, Arabicis & uerbis,& literis compræhenſa, ſic deſpectui habẽdã permittemus?Nullo pacto.Receſeamus itaque,è qua radice(fœcunda nimirum eſt,quæcunque illa eſt) exortum ſit germen hoc florentiſsimum & quæ patria nobis ſe protuliſſe illud glorietur. Damaſcus ciuitas illa eſt,quæ ſicut primum uidit Paulum magnanimũ *Act. 9* cælouagumque impietatem deſerere, & ex oſore amatorẽ fieri Chriſti: ita & in uenerabili hoc uiro nõ nihil decoris atque honeſtatis conſpicata eſt, idque aliquanto felicius:neque enim ex aliena, in orthodoxam noſtram religionem trãſlatus eſt. Vnde ciuitas, hæc quia huius etiam radicem protulit,& à cunabulis deditiore opere in his,quæ ad pietatem, quã quæ ad corporalem uitam ſpectant,enutricata eſt,piis alõdo ſermonibus,rectè de hoc ſuo germine gloriatur, extollitur & gaudet,longequè iuſtius, quam de omnibus aliis, quæ illi magnum nominis ſplendorem *Damaſci encomion.* afferre uidentur. Nam licet commemores mihi perpetuum clementiſsimi cæli temperamentum,amœna dulcium aquarum fluenta, & generoſorũ fructuũ copiam,quibus illa dotibus gaudet,nihil tamen attuleris,quod eam ita exaltet,glorioſamque reddat, ut generoſa uiſuquè pulchra arbor illa,quam produxit quæ propter aquarum exitus creuit, & ſancti ſpiritus fructus in tempore dedit. Quorum adhuc aliqui reſtant recẽtes immarceſcibileſquè ſemper, uiſu pulchri,guſtatu dulces,quiquè non ſolum lætificãt eos à quibus tanguntur,& guſtantur,ſed & ueſcentes impinguant,ac creſcere faciunt, uirumquè ſpiritualem & conſummatum perficiunt. Adeò fœtu hoc ſuo glorioſa effecta eſt Damaſcus ciuitas, ut in ullis aliis deliciis,quibus luxuriat.Ipſa enim tantum hunc uirum nobis dedit.

Parentes Ioãnis Damaſc. Fuerunt autem illi & progenitores admodum pij, quiquè in medio ſpinarum pietatis florem,Chriſtianæquè ſcientiæ fragrantiam cuſtodiebant unicè. Ab eo enim tempore,quo in Agarenorum manus ciuitas uenit,ſoli ipſi Chriſtianum nomen, ut præclaram inuiolabilemque hæreditatem aſſeruabant, rectitudinem fidei nulla ex parte erumpentes. Itaque in mediis hoſtibus conſpicuos atque uenerabiles effeci uirtus,uel quod amplius,ſicut apud Aſſyrios Deus uerã *Dan. 2* pietatem commendaturus,Danielem ad ſummos ho*Ge. 41.*nores euexit,& ſicut Ioſephum in Aegypto, cum captiuus eſſet,præfectum & dominum inter alienos inimicoſque conſtituit:ita & pios Iohannis progenitores(quia perſeuerabant in his,quæ Dei erant,nec cũ alijs ſicut arcus paruus ſubuertebantur) glorificator Dominus egregia gloria remunerauit inter Sarracenos,ipſos in uulgarium operum iudices ac præfectos ſublimans.Ita & hoc loco captiui pietatem colentes imperium in eos,qui ſe ceperunt,obtinuere. Oſtupẽda prodigioſaque Dei miracula. Nihil uirtute ſublimius,nihil pietate excelſius. Enimuero ſicut ſigna in colle,immo ſicut lumen in nocte,& ſicut ſemẽ Iſrael & ſicut ſcintilla in cinere:ita genus progenitorum Iohannis in Damaſco relictum eſt, quod præclaram hanc facem,totum orbem olim illuſtraturam,proferet. Et tale quidem inclyto illi progenitorum ſtemma fuit.

Pater uero mirũ quam bona radix, pietati uirtutibuſque aliis deditus, maiorem in Deum charitatem declarando,parentes antecellere ſtudebat & congruebat,ut eum,qui in tantum uirtutis faſtigium peruenturus erat,illuſtris quidam natiuitatis ſuæ author uicinior eſſet.Nam ſicut in progreſsiuis ſtructuris, ſeruata proportionis ratione.ad apicem aſcenſus eſt, ita & quæ circa magnum & magni nominis illum contigerunt,ſuperna diſpenſatione & diuina prouidentia eueniſſe uidentur. Id quod in Iohanne Baptiſta uſu uenit:Quia enim præ aliis prophetis refulſurus, ut operaretur ſacramentum, quod omne ſacerdotium excelleret,nempe baptiſma Domini mei,præordinatum eſt à diuina prouidentia,nè ex uulgaribus parentibus naſceretur, ſed ex ſacerdotali tribu, & ut propheta eſſet,qui eum gigneret.Pari modo & Iohanni *Luc. 1.* noſtro diuina prouidentia partem Conſtituit,uirum maximè & religioſum & humanum. Equidem & ipſe per uniuerſam circuncirca regionem generalis uulgarium negociorum diſpenſator & præfectus conſtitutus eſt,tum quòd uirtute totiuſque uitæ honeſtate conſpicuus,tum quod diuitijs plurimum abundabat.Quas non expendebat in libidines,ebrietates,in tempeſtiuoſque alios ſumptus,ſed quantum ſibi auri erat,& quicquid ex rebus aliis facilè diſtrahere poterat,id totum in redẽptionem captiuorum Chriſtia*Opib. ſuis ut ſit uſus parens Damaſceni.*norum impendebat.Erant autem ſibi poſſeſsiones aliæ immobiles plurimæ,tam in Iudæa, quàm in Paleſtina.Ex quibus quantum ſatis erat,in uitæ ſuæ uſum reſeruabat.Porro Chriſtianis,quos emerat, liberum ſinebat,uel apud ſe in locis,quæ diligebant, habitare uel libero lumine & pede, quoquo collibitum eſſet, proficiſci.Taliſque erat humaniſsimi uiri uirtus, ut multa poſsidens,ipſa haberet perindè ac poſsideret nihil,magis die noctuque ſolicitus de his quæ Deo conueniebant.In hunc modum ſe gerens,mercedem à Deo accepit,non hoſpitalitatis ut Abraham,ſed humanitatis,partum ſcilicet admirabilem.Licet autem non ex promiſsione, ex diuina tamen præſcientia & prædeſtinatione.Prænouerat enim Deus qualis futurus erat Iohannes, atque prædiffinierat ex hoc uiro naſcendum,ut ſic mercedem daret ei pro miſericordia,qua graui captiuitate tentos,numero ære,libertati reſtituebat.

Naſcitur igitur ei puellus ille præclarus, quem adhuc tenero corpuſculo regeneratione per ſpiritualẽ matrem,filium lucis fecit,rem agens tam difficilẽ,& quam pauci inter gentes illas attentare ſunt auſi.Pro*Educatio et inſtitutio pueri Ioãnis.*xima dein cura erat,ne puer littoralia piratarum ſtudia addiſceret,ne haſtam dextra uibraret,ne ſagittã ex arcu iacularetur,ne cum beſtiis pugnaret,aut luctaretur, ſicque natiuam manſuetudinem in ferinã commutaret ſæuitiam,ut ſolent, qui turbatioris ſunt animi,& furibundis aguntur motibus. Ad hæc non quærebatur à patre Iohanne alius quidam Chiron in montibus educatus, medulliſque ceruorum paſci aſſuetus: ſed uir inquirebatur, omnigenis diſciplinis exercitatus, eloquentiaque animæ utili præditus, ut qui talium inſtitutionum alimentis puerum enutriret. Cui ſancto uiri uoto Deus clementer adſpirans,effecit ut inueniret,quod deſideranter quærebat. Modus autem inuentionis eius, quod quærebatur,is erat:

Barbari Damaſcenorum, iuxta morem ſuum, in maritima uicina incurſionẽ fecerant, Chriſtianis cõ pluſculis in prædam abactis.ingreſsique nauibus mare,ſimiliter plurimos ceperant.Eos ergo ſecum in ciuitatem

uitatem adducentes, partim emptoribus oenales proponebant, partim ad exitium gladio petebant. In horum ſorte connumeratus eſt uir quidam, habitu monachali ueſtitus, abactus ab Italia, adſpectu quidem decenti, animo autem decentiori, id quod & nomen atteſtabatur: Coſmas enim uocabatur: licebatque ab honeſtate uultus internam mentis conditionem æſtimare. Iam qui ad mortem rapiebantur, ad huius etiam pedes procidebant, obſecrantes, ut ſua interceſsione Deum ſibi conciliaret, & a clementiſsimo remiſsionem peccatorum conſequerentur. Id ubi animaduerterunt Barbari, deſtinatos morte ſupplicare uiro, tam benè honeſteque morato, acceſſerunt & rogauerunt, an quæ illi mundata dignitas, & cuius apud Chriſtianos authoritatis fuerit. At ille reſpōdit: Non ſum ſacerdotio initiatus, neque dignitate aliqua functus, ſed inutilis monachus ſum, ac philoſophiæ profeſſor, non noſtræ tantum, quæ Deum amare docet, & qua Deum amamus, ſed & eius, quæ ab exteris ſapiētibus tradita eſt. Hæc locutus eſt, lachrymis ſupplebantur oculi.

Philoſophia Chriſtiana.

Non autem longè ſtabat pater Ioannis, qui uiſo uiro ſic lachrymante, acceſsit, calamitoſumque conſolaturus, ait: Homo, qua de cauſa defles amiſsionem mundi, cui iampridem renunciaſti, & quantum ex habitu coniectare licet, mortuus es? At monachus: Non huius, inquit, uitæ amiſsionem deploro: ſum enim, ut dixiſti, mundo mortuus. Hoc autem me contriſtat, quòd omnifariis ſcientiis imbutus ſum, præmiſſo externarum diſciplinarum fundamento. Linguam oratoriam exercui: ſermones dialecticis compendijs ac demonſtrationibus doctus ſum: moralia & quæ Stagyrites, & quæ Ariſtonis filius tradidit, tractaui. Naturalium conſiderationes, quantum homini fatis, contemplatus ſum. Arithmetices quoquè rationes didici. Ad geometriæ faſtigium ſtudio perueni. Muſicæ proportiones conuenientesque rationes probè & cum laude percepi: ſed nec omiſi intacta, quæ de motu cæli, circunferentiaque ſtellarum produ͂tur, ut cognita magnitudine pulchritudineq; ſtellarum, inde ad conditoris conſſmplationem, illis reſpondentem, aſſurgerem.

Coſmas monachus doctiſſimus.

Nam qui limpidiorem creaturarum notitiam tenet, is & earum opificem clarius intelligit, & ob miraculum, maioris facit. Hinc & ad ſacramenta tranſiit Theologiæ, tam eius, quam Græci tradiderunt, quàm eius, quæ abſque errore ullo à noſtris theologis manifeſtata eſt. Hanc cum mihi ſuppellectilem abundè pararim, hactenus tamen mihi denegatum eſt, ut alteri eam communicarem, & per philoſophiam filium mihi ſimilem generarem. Nam quēadmodum cæteri ad propagandam generis ſucceſsionem amant naturalium filiorum partus, ſic & philoſophia dignè inſtructi, filiorum deſiderio tenentur, quos eruditione diſciplinarum ſuarum regenerent, ut & aurea illa philoſophorum progenies, in ſeculū uſque ſalua conſtet. Cæterum authores admirabilis eiuſcemodi partus, immortalem indè gloriam aſſequuntur. Alioquin etiam bonitatis proprium eſt, ut bona quibus quis abundat, prompsè & liberaliter in alios transfundat. Verum qui ſecus agit, & renuit communicare alijs, quo abundat, nequaquàm bonitatem amplexatur, ſed malitiæ adhæres, utpotè ſuperbia inuidiaque turgidus. Et idcirco etiam quod uidetur habere, tolletur ab eo, ſicut à ſeruo illo nummularijs talentum non credenti. Atqui ego bonam partem delegeram, uehementer optans, ſi qua poſſem & alijs tradere, quantulum mihi datum eſt ſapientiæ: ſed uotis fruſtror, & nec ſeruis illis fidelibus connumeror, talentis ſuis uſuram facientibus, nec filium philoſophum genui. Vnde hinc abeo, quaſi quis dicat, miſer & orbus, & ut uides, hac de cauſa lachrymis faciem fœdo, lugensque ac triſtis incedo.

Natura boni

Matt. 25.

His auditis, pater Ioannis, quia diu talem theſaurum deſiderabat, reſpondit: Beate, fer æquo animo, & ipſe conſolare animam tuam: fortè dabit tibi Dominus petitiones cordis tui. Quæ ſimul atque dixit, pater Iohannis, quàm uelocibus potuit pedibus ad principem Sarracenorum cucurrit, & ad pedes eius prouolutus, Coſmam illum, κοσμὸν & ornatum expetiit. Et ſtatim factus compos uoti & ingentis precii donū accepit, ductumquè in domum ſuam uirum, ob itineris difficultates aliasque uarias moleſtias malè habitum, benignè conſolabatur & refocillabat, adijciens inter cætera hęc uerba: Eccè poſthac non ſolum liber eris, ſed conſtituo etiam te ſocium domus meæ, & ſecundum te dominum patem gaudij, mœroris, fortunæquè meæ omnis participem, modo hoc unum à dignitate tua mihi exorare liceat, ut Ioannem illū meū naturalem filium, & illum quoque cognominem tuum, quem ab Hieroſolymis pulſum & tenello adhuc corpore pupillum, in filium adoptaui, omnem, quam tenes diſciplinam ac philoſophiam, ſiue peregrina ſit, ſiue ea, quam ſpiritus ſancti gratia dignos edocet, inſtruas & doceas quam diligentiſsimè. Ad quæ uerba ſapiens ille exaltabat, ceu equus ruptis uinculis per campos diſcurrens, uel ſitibundus ceruus ad fontes aquarum contēdens. Diceres illum alterum Midam quendam, ingentibus auri theſauris potitum, tanta alacritate ad opus ferebatur. Suſcepit adoleſcentum curam, & illorum agit præceptorem.

At Ioannes uelut aquila, beneficio egregiæ indolis, ſtudioque promptæ uoluntatis, quaſi pennis, quibus in altum ſubuolaret, uehebatur. Coſmas uerò condiſcipulus, & ſecundum ſpiritum frater, ſimilis erat naui, quæ alata uelis, pondere per aquas fertur, aura ſecunda, zephyriſque à puppi flantibus. Ita ingenij uelocitate, ſtudijque pertinacia breui ab eis collectū eſt, quicquid difficile uel in grammaticis, uel dialecticis demonſtratiuisque habetur. Moralem autem philoſophiam ita didicerunt, ut non ſolum mentem diligenter exornarent, ſed & animæ perturbationes comprimerent. Quin & in naturæ candorem, aliorū oculis uix tolerabilem, ſicut perſpicaces aquilæ citra conniuentiam intenderūt. Arithmeticas autem proportiones non minus feliciter aſſecuti ſunt, quam Pythagoras, uel Diophantes ipſe. Geometricen ita edocti ſunt, ut Euclides quidam putarentur, & ſi qui alij his ſimiles. Muſici item tales euaſerunt, quales eos docti ex carminibus & hymnis, quos compoſuerūt, fuiſſe liquidò agnoſcunt. Deniquè in ſiderali ſcientia, quam ualuerit Ioannes, ex his, quæ ſcripſit, manifeſtum eſt: tametſi obiter egerit de partitionibus & figurationibus & adſpectibus & interuallis ſubſiſtentiarum cæleſtium, tamen etiam breuis illa cognitio, prius eruditis ac rudibus ſatisfacit. Talis item erat & Coſmas, ſed de his agant alij. Nobis Iohannes ipſe ſermonis huius thema eſt & argumentum. Et quis non agnoſcat, admiteturque ſtudium illius in diuinis literis, dogmatumque diligentia, præſertim ſi ad Stœchioticum illius librum diuertas quem elementarium interpretari licet ceu, qui omnifaria doctrina refertus ſit? Nec aberrabit quis à uero, ſi dicat admonitionem omnis recti ſermonis, tabulasque Moſaicas. Sed erant (ſcio) huius libri præconia non hoc, ſed alio loco dicenda: dicta tamen ſint, ut cognoſcatur, quàm feliciter inſtitutus ſis, nullamque reliqueris diſciplinam, quàm diligentiſſimè tractarit.

Ioānes multū proficit in literis.

Stœchioticus Damaſceni liber.

Humilitas eius.

Interim admirabile eſt & hoc, quod tanta ſcientiæ magnitudine inflatus non ſit, ſed ut fœcunda arbor tanto magis deorſum tendit, quanto fructibus magis oneratur: ita & humiliabatur, non quidem ad terram, ſed ad profundiora philoſophici pelagi ſpectabat. Et adhuc mundano uale dimittendo aliquando opus eſſet, ut exutis ſemel humanarum affectionum ueſtibus omnibus, nuda mente pelagus intrare, & & ad fundum ingredi poſſet, inuenturus repoſitum illic precioſum margaritum. Huius ſcopi deſiderio, ad fundum profunditatis ſeſe demittebat. Et habita ſcientia tam non inflabatur, ut amore arcanioris philoſophiæ obtinendæ, etiam magis atque magis humiliaretur. Eratque lampas animę eius ſic plena mundanæ ſcietiæ oleo, ut & ſuperne accederetur immaterialis ſcientiæ lumine, ſicque totus luculentus appareret Iohannes.

Poſt hæc magiſter eius ad amanda meliora per diſcipulum, ut apparet inductus, acceſſit patrem pueri, & dixit: Ecce deſideriis tuis ſatiſfactum eſt, & nunc pueri ſapientia me antecellunt, nec ſatis illis eſt, eſſe ut magiſter eorū eſt, ſed ingenii magnitudine, & laboribus impenſis, ad apicem philoſophiæ meipſo ſubli miores euaſerunt: ſpero autem adhuc Deum illis ſapientiæ donum adaucturum. Proinde cum poſt hac illis uſui eſſe non poſſim, peto ut à te ueſtitus, in monaſterium monachorum concedam, illic ſummam ſapientiam indagaturus, ad quam me tranſmittit philoſophia, quam hactenus colui. Enimuerò cum duo proponuntur, conſultum eſt, ſi liceat, utroque frui Vnde & mihi ſummum lucrum erit, ſi ad priorem philoſophiam adiiciam illam, quæ totius capers materiæ & cogitationis metam tranſcendit, quam mens nuda, & à corpore penitus alienata, doceri poteſt.

Valde doluit ſuper ſermone illo pater Iohannis, quanuis uirum retinere non poſſet, ut nè uideretur friuolam illi pro eruditis pueris mercedem reddere. Inſtructum itaque largiſſime omnibus, quę ad iter pertinebat, & quibus opus habebat, in pace dimiſit. Qui in deſerto ſancti Sabbæ Lauram audiens, illic perſeuerando uſque ad uitę finem, ad ipſammet Dei ſapientiam tranſmigrauit. Non multo autē poſtea, fato conceſſit etiam pater Iohannis.

Ioānes præfectura honeſtatur.

Tū Saracenorum dux Iohannem accerſitum, inter primos conſiliarios conſtituit. Qui licet renueret, deſiderio eius alіorsùm tendente, attamē ui multa adactus, repugnare tandem deſtitit, & maiori præfectura, quam pater ſuus, honeſtatus eſt.

Moderabatur ea tempeſtate Leo Iſaurius, qui aduerſus uenerandas imagines, & orthodoxæ Eccleſiæ multitudinem, leonem agebat rapientem & rugientem & imagines quidem efferus & furibundus exurebat: ipſarum uerò cultores rapiens & perdens, tyrānicæ impietatis dentibus miſerabiliter dilacerabat. Peruenerunt hæc ad aures Iohannis, & mox imitatus eſt zelū Eliæ, & reprehendendi libertatem Baptiſtæ cognominis ſui, prout inuiſibiliter ipſum ſpiritus docebat. Et antequam iniret certamen, præmiſit ſermonem oppugnatorem impietatis, ceu gladium quendam, & ſpiritualem armaturam, qua dogmatis efferum caput deſecaret. Dein epiſtolares libellos pro uenerandarum imaginū honore ad notos familiareſque dedit, clare ſapienterque indicans, neceſſariam eſſe diuinarum effigierum adorationem, illiſq; demandauit, ut ſimilia docerent & alios, commonſtratis omnibus epiſtolis ſuis, Ita per omniū ora uolitabat nouus ueritatis athleta, epiſtolęq; eius in omniū manus quaſi per circulū ueniebāt, & inualeſcebat pietas. Anhelabat enim exemplo Pauli, & ſi non pedibus, per epiſtolas tamen ueritatem prædicando,

Scribit p imaginibus De adoratione imaginum iuxta alteram Synodū Nicenam.

totum orbis circulum capere. Id ubi comperit Imperator Leo, quia ægrè ferebat impietatem ſuam traduci perſcripta Iohannis, accerſitis quibuſdam ſententiæ ſuæ participibus, præcepit eis ut aſſumpta pietatis perſona, magno ſtudio, uariiſque commentis curarent, ut epiſtola Iohannis quam manu ſua ſcripſerat, inuenta ſibi redderetur. Miniſtri ergo & propugnatores impietatis, parentes dicto regis, nullum nō dolum ſub pietatis ſpecie excogitabant, donec inuentam afferrent.

Porrò ignominioſus Rex conuocat notarios, & epiſtolarum Iohannis exemplaria proponens quærit ſi qui ſcripturæ characterem, tam in uerbis, quam ſententijs, imitari poſsint. Qua in re & inuenit ſibi morem gerentes, & qui ſcriberent epiſtolium, in hunc modum ſe habens.

Vide fraudē hæretici.

Salue ò Rex, gratulor & ego imperio tuo, maximè quòd eiuſdem es fidei. Verum quia & imperatoriam tuam excellentiam ſingulari prudentia & honeſtate præcellere intelligo, ideo hæc illi ſignificanda duxi, nempe ciuitatem hanc noſtram negligentius cuſtodiri, & Agarenorum præſidium (quantum hic eſt) imbelle, & exigui numeri. Itaque propter Deum miſerere ciuitatis huius, mitteque omnium nobilium tuorum manum, inexpectatò aduenientem, ac ſimulantem ſe aliò proficiſci. Es enim ciuitatē citra omnem laborem potiturus. Ad quod negocij, & ego tibi non mediocri adiumento ſum affuturus: nam in manu mea tota fermè & ciuitas, & regio eſt.

Hoc itaque primo actu abſoluto, Rex impius pari malignitate aliam ad Sarracenum Damaſci principē epiſtolam ſcribi fecit, quæ huius formæ erat.

Quum nihil ſciam pace beatius, amicitiaque felicius, & alioqui pacis fœdera ſeruare laudatiſsimum, gratiſsimumque ſit Deo, nihil & ego tanti facio, quam ut pacis fœdera, quæ cum generoſitate tua iniuimus, indiſſoluta cuſtodiantur: quanuis à Chriſtiano quodam familiari tuo crebris euocer epiſtolis, ut ipſis diſſolutis, doloſe induciarum iura uiolem: pollicetúrque mihi multa, & cum primis, ſi copioſum aduerſus ciuitatem tuam exercitum mittam, ſeſe mihi affuturum, ut ſecurè illam occupem. Vnde unas ſuarum, quas ad me dedit, literarum tibi mitto, ut cognoſcas, quam comperta ſint; quæ ad te ſcribam, & quam uerax & conſtans in amicitijs fœderibuſque ſeruandis perſeuerem. Tu obſerua doloſum malignumque illum, qui ad me talia ſcribere ueritus non eſt.

Ambas has epiſtolas Rex, nomine Leo, animo ſerpens, per quendam doloſe ad Barbarum miſit. Quas ubi ille accepit, mox ad ſe uocato Iohanni eas commōſtrat. Tum Ioannes haud ignarus doli, lectis, quæ ad Regem datæ erant, literis, ſtatim animaduertit literarum characteres imitatione ſuarum effictos. Verum his, quę pro ſui excuſatione apud principē Chriſti hoſtem dicebat, tam proficiebat, quam ſolet lyra apud aſinum. Obmutuit enim à bonis quanuis non ita ſiluerit, quo minus iniuſtam proferret ſentētiam. Etenim quamprimum dexteram Ioannis iuſsit abſecari, & ne paruum quidem tempus ad reddendam rationem, & inſanias Regis declarandas, Barbarus totus furore ſtupefactus, concedebat. Itaque abſecatur dextera, quæ inter orthodoxos ſcriptione ſua tantas uirtutes operata eſt, & pro atramento, cui prius intingebat, ſcribendo libros de adorandis imaginibus diuinis, nunc proprio ſanguine tingitur. Abſciſſam dein a domino (ut ſic uocem) manum, in foro ſuſpēderunt. Et cum ueſper factum, coniectabat Ioannes furorem tyranni reſediſſe, & miſit ad eum legationem, quæ huiuſcemodi uerbis placaret: Incrudeſcūt dolores mei, intolerabileſque fiunt, neque mitigatur

Ioānis amputatur dextra manus

uehe-

uehementia doloris,quandiu amputata manus io ae re ſuſpenſa manet.Iube,obſecro, ut mihi reddatur, & recondam eam in humo,quo ſæuire deſinat doloris uehementia.

Annuit protinus precarui tyrannus,& reddita eſt iuſto manus.Qui mox ut eam recepit, lararium ſuũ ingreditur,& pronus ante diuinam quaodam imaginem,gerentem figuram genetricis Dei, procidit,& congrue abſecta manu adaptata, orabat è profundo pectore,lachrymis & gemitibus miſericordiſſimam inuocando,dicens: Domina & ſanctiſſima mater,quę Deum meũ peperiſti, amputata eſt dextera mea ob ſanctas & diuinas imagines. Tu qua de cauſa Leo ſeuiat,non ignoras:proindé quantocyus ſuccurre. Dextera enim altiſſimi, quæ de te incarnata eſt, per tuas interceſſiones multas facit uirtutes.Sanet,oro,& hãc meam dexteram tuis precibus,ut tuas & eius,qui ex te incarnatus eſt,laudes,ſicut dederis, numeris rhythmicis & melodiis perſeribet & ortodoxi cultus ſit cooperatrix,ò Deipara. Hæc orans Iohannes, & lachrymans,in ſomnum uertitur: uidetque ſanctã Dei genetricis imaginem, miſericordibus ac lætis oculis ad ſe reſpicentem,& dicentem:Ecce ſana facta eſt manus tua:caue poſt hac,ne ſegnis fueris, ſed calamum eam fac ſcribæ ulociter ſcribentis, quemadmodum nunc pollicitus es.

Reſtituitur ei per Dei genitricẽ.

Vt autem reſtitutus euigilauit,& manum curiosè contemplans,curatam uidit,tum exultare cœpit ſpiritu in DEO ſalutari ſuo & matre eius: quia fecit ſe cum magnalia, qui potens eſt. Stansque manibus in cælum ſublatis,diuinum carmen accommodatiſſimũ tempori cecinit:Dextera manus tua, Domine, glorificata eſt in fortitudine,dextera manus tua,Domine hanc meam ſauciam ſanauit: propterea uulnerabis inimicos,qui ſanctam imaginem tuam, genitricisq; tuæ non uenerantur, & per manum meam aduerſarios illos imaginum incendiarios,in multitudine gloriæ tuæ conteres.Erat ei illa nox, non nox, ſed dies: non tenebræ,ſed lux,ut commutem illud prophetæ dictum.Erat ibi uox pura feſtos dies agentiũ, & uox exultationis in tabernaculis uiri iuſti. Neque in occulto,neque clam ſunt hæc acta, ſed in circuitu uſque in uicinas domos admirabilis ille clam ſunt hæc acta,ſed in circuitu uſque in uicinas domos admirabilis ille clamor & harmoniaca iubilatio peruaſit. Vnde & Sarraceni quidam Chriſtianis infenſiores, continuo ad principẽ ſuum abierunt,dicentes non eſſe abſectam manum Iohannis,ſed alterius cuiuſdam, ſerui fortaſsè,uel alitercunque ſubornati, qui ſe pro domino per beneuolentiam obtulerit,ſpiculatores item muneribus corruptos, in alium pœnam tranſtuliſſe. Interim Iohannes domi ſedens, adeo iucundè canebat, ut diceres nuptiales ferias agi, & epithalamiorum hymæneos reſonare: immo longe amplior huius uidebatur exultatio.

Ex.15.

Zach. 14.

Ad horum autem denunciationem accerſitur Iohannes,iubeturque abſectam oſtendere dextram.Sed eum oſtendiſſet,uiſa eſt lineola quædam deſectionis, quam ita ordinarat Dei genitrix, ut amputationis certitudo efficatius comprobaretur. Barbarus ergo ait:Quis ille,qui te curauit,Iohannes?& quæ tibi adhibita ſunt medicamenta? Cui ille diuini miraculi præco,clara uoce reſpondit: Dominus meus ille potentiſſimus omnium medicus, cuius uirtus uoluntate nec poſterior,nec inferior eſt.Et Barbarus reſpondebat: Quantum coniecto, iniuſte paſſus es homo, quicquid eſt paſſus.Veniam ergo nobis da,quod accuſationibus iniuſtis nondum examinatis, ſupplicio te affecimus.Reliquum,eſto poſthac primus à conſiliis noſtri principatus, & abſque conſilio requiſitione tua præſidia nihil agetur. At Iohãnes procidẽs adorabat humi & pronus iacens obſecrabat illum,ut ſecedendi copiam ad aliquamtum tempus faceret, quo uiam illam multo amabiliorẽ incederet,& imitaretur dicentem:Ego ſum uia. Diù Barbarus obluſtabatur, & ſeceſſum abnuebat. Eratque uidere, quaſi ſingulari certamine contendentes. Barbarum & iuſtum. Barbarus omni ſtudio uinculis mundi retinere, Iohannes autem ea magno impetu & uiolentia diſrumpens, angelicis uolabat alis. Apertum itaque ſtadium magnum erat, præſidente ſpectaculi inſtitutore Chriſto, & ſpectantibus angelis. Dicet autem forte quis ex altera, hoc eſt,ex ſiniſtra parte,Barbarum & ab impiis incitatum, & ad perſuadendum armatum. Denique ſingularis meus pugil,multa renunciatione uicit, omniaque aduerſarii argumenta,ceu tela puerorum refutauit,uictorq; caput inſigni uitta redimitus,redit domum uultu hilari,qui antea triſti exierat.

Honor auctior Iohãni defertur.

Iohã 14

Matt 11.

Verum cum duo in manibus haberet,unũ, ut iuxta mandatum Domini uenderet omnem ſubſtantiã ſuam,& diſtribueret pauperibus:alterum,ut dimitteret agros,domos, & alia omnia propter nomen Domini:in utroque diligens fuit, & circa primum quidem,ne mora in periculo eſſet.circa ſecundum uero, ne(ut fieret aſſolet) prætextu aliquo iuris orirentur lites ac pugnę conſanguineorum, dum uarias quiſque cauſas afferunt,quaſi iuſti hæredes ſint ipſi. Facultates enim,ut potuit,diuiſit pauperibus,captiuis, ſeruis ſuis,quos cognatis, templisque ſanctis obtulit,libertate ue donauit.Ipſe uero ſicut exiuit nudus de uentre matris ſuæ,ita nudus exiuit mundum,exceptis his,quæ maxime neceſſaria erant. Et primum profectus Hieroſolymas, factaque in uenerabilibus locis adoratione decenti, mox uelut ceruus ſitiens Deum,in deſerta abiit, & ad beati Sabbæ monaſterium perrexit,comite,eiuſdemq; inſtituti ſocio beatiſſimo Coſma,qui antea & conuictu,& diſciplinatu coniunctus fuit. Recte diceres ipſos factum par,currere ad iugum Dei,ceruicibus ſuis ferendum.

Diſtribuit facultates ſuas.

Itaque Iohannes ipſe (qui ſermonis noſtri argumentũ) ingreſſus eſt ſanctum illud monaſteriũ & procidens paſtoris, ſuppliciter obſecrabat, ut ſe inter oues ſuas adlegeret. Vocabat autem ſe erraticam & perditam illam ouem,& ex deſertis montibus nuper reuerſam ad Dominum Chriſtũ. Quæ res Perfectũ gregis magno gaudio afficiebat, beatum hunc uocãtem,ob inſtitutum ſuum,Operæprecium uiſum eſt illi,ut ob uitę claritudinem ſcientiæque præcellentiã, tantum nouitiũ præſtantiſſimo ſeni cõmendaret,ſub quo ut Vicępræfecto conſtitutus, certius in uiã Domini inſtrueretur.Eam ob rem primo accerſit ſenẽ, quem bonis omnibus inter monaſtas præcellere arbitrabatur, conabaturque illius manibus formandũ aſſignare Iohannẽ.Verum is renuebat,imparẽ ſeſe aſſerens regimini talis uiri,qui tanta ſapientiæ gloria præditus eſſet. Poſt hunc uocat alterum, qui & ipſe eadem,quæ primus,reſpondit, Acceſſit poſt hos tertius,& deinde alii non pauci, cœperuntque ſimili uoce omnes ab inſtruendo Iohanne abhortere. Denique poſt multos ingreſſus quidam ſenex,moribus ſimplex,ſcientiam expertus, hic alacris alacrem Iohannẽ amplexatus, ſecum in priuatam cellam abduxit. Et principio bonũ fundamẽtũ ſubſtruens, præcepit:

Fit monachus.

Math. 18.

Ne quid propria uoluntate faceret.

Vt ſudores laborum, perſeuerantiam precumq;, & oculorum lachrymas DEO offerat.

Vt uitæ ſuperioris maculas lachrymis abluere & purgare ſtudeat.lachrimæ enim,ſi pure ſacrificentur, ſuper omne aliud thymiama à Deo acceptantur.

Leges ei à Seniore præſcripta.

Et

Et ad hæc quidem quaſi ad corporalia primũ hortatus, ſubiunxit & de his, quæ ad animam pertinent.

Nè imaginetur mundana phantaſmata.

Nè ſibi rerum indecentium figuras præpingat.

Vt mentem ab animi uana inflammatione præſeruet.

Nè ſcientiarnm magnitudine extollatur, ut perſuadeat ſibi ea quæ didicit, ex toto appræhendiſſe.

Nè admittat deſiderium uiſionum aliquarum, ab ſconditarum ve reuelationem.

Caueat ne unquam ſibi perſuadeat menti ſuæ poſſe confidere.

Nullam ſecuram putet ſcientiam, usque dum ſeparetur mens à corpore

Liquido & diligenter agnoſcat cogitationes ſuas.

In periculis captet conſilia.

Nè permittat cogitationes ſuas diuagari: Incumbat autem in hoc, ut quàm diligentiſsimè coaduniat quo mens à Deo illuſtretur, purificetur anima, ſanctificetur corpus. In ſumma, corpus cum anima coadaptetur menti: ut cum duo moderabilia, corpus uidelicet & anima, transferantur & tranſelemententur in tertium & primum, nempe mẽtem, fiat triplum illud ſimplex per unionem ad trinitatem ſimpliciſsimam, & fiat homo non carnalis, neque animalis, ſed ſpiritualis totus. Ita pater filio, & magiſter diſcipulo præſcribebat, adijciens ſimul & hæc monita:

Nè ad aliquem miſeris epiſtolam.

Nè omnino loquaris aliquid externæ diſciplinæ.

Silentium Pithagoricũ

Pſ. 38.

Silentium cum intelligentia exerce. Nam hoc ſcio non noſtrorum duntaxat philoſophorum eſſe præceptum. Nam & Pythagoras ille Samius, diſcipulis nuper ad diſcenda philoſophiæ ſuæ myſteria admiſsis, multorum annorum ſilentium imperauit. Ne putes bonum eſſe, bona intempeſtiuè loqui. Et ad hoc te inducat Dauid, dicens: Quia ſilui à bonis. Et addẽs poſt hoc, quid indè emolumenti conſequutus ſit, audi: Concaluit, ait, cor meum intra me igni omnis amoris ad Deum. In meditatione autem mentis, ignis ille propheticus accenſus eſt.

Obediẽtia Iohannis erga Senioren

Philip. 2.

Hæc Iohanni ſenior mandabat, nequaquam uel in aquã ſcribẽs, uel ſuper petrã ſeminãs, ſed planè in terram bonam. Cæterum præterijt tempus aliquantum, & Ioannes uarijs à ſene tentationibus eruditus, in omnibus obedientiam (quæ ſola citra periculum eſt) declarauit. Non contradicebat, ſi quid iniungeretur non obmurmurabat lingua ſed neque cogitatu interno aliquo his, quæ præpoſitus decreuiſſet, obluctabatur. Vnum hoc, quod Paulus præcepit ut abſque murmure & diſceptatione perficiantur imperata, in omni opere, in medio pectore, uelut profunde in tabula ſcriptum, occultè gerebat ac meditabatur. Quod enim lucrum facienti bonum qualecunque, ſi reſederit in labiis obmurmuratio, inſidieturque in pectore ſicut ſerpens, deſceptatio maligna? Quando melius habebit anima ſic miniſtrans? Et hęc cauſa eſt, quòd multi laborant, & fruſtra ad ea, quæ ante ſunt, greſsũ malè promouent. Laborant enim ideò, ut & ipſi inter uirtute claros habeantur.

Egregiè probatur eius obediẽtia.

Egregia tanti uiri obedientia.

Deindè ſenex, ut athletam maioribus obedientiæ certaminibus exerceret, tale quiddam commentus eſt: Multos corbes comportauit, quos labore manuũ ſuarum monachi parauerant: & ſumpta inde probandi occaſione, ſic ait ad Ioannem: Filij, ut ſcis, pluribus nobis opus eſt: & quia accepimus Damaſci corbes pluris uenundari, quàm in Palęſtinę regionibus, itaque tolle illos omnes, & uade illuc quam uelociter potes. Verum non aliter, neque minoris illas uenundes, quàm tibi præcipio. Definiebat autem precium ultra duplum, quàm par erat. Non contradicebat Ioannes, neque ſermonem imperantis iudicabat, obedire uſque ad mortem paratus: ſed ſublato in humeros onere, quaſi alatus obedientia, Damaſcum proficiſcitur. In qua pridem ſpectabilis, nunc uiliter ueſtitus, pallidus & obſoletus, obambulabat foro ſportulas uendituriens. Verũ cum nimio precio ſua æſtimaret, ab omnibus ridiculus eſt habitus, & nihil præter iniurias & conuicia accepit, donec tãdem unus ex his, qui ei olim miniſtrarant, faciem eius diligentius intuens, agnoſceret quis eſſet, & qualis olim fuiſſet ille, qui iam tam malè ueſtitus, tam demiſſus, tam contrito corde. Is quaſi nihil conſcius rei, rogabat preciũ ſportularum, ſtatimque quantum indicabatur dinumerauit. Ioannes autem accepta pecunia ad ſuos regreſſus, & aduerſario (qui nanæ gloriæ parens eſt ac author) in puluerem proiecto, ſtrenuus & quaſi uictoria potitus, domum peruenit.

Vicinus quidam monachus, terreno incolatu pro cæleſti manſione commutato, ad Deum migrauerat. Huic erat frater ſecundum carnem, qui mœrore grauatus, parum æquiter mortem fraternam ferebat, & cum à Ioanne conſolatorijs ſermonibus affectiones eius ſiſterentur, orabat eum lugens, ut uerſiculum aliquem ſibi excuderet, quo animum refocillaret, & dolorem excluderet. Verebatur autẽ Ioannes mandatum ſenis & petitionem reſellebat. Sed enim ille inſtantius efflagitabat, & dicebat: Vt quid nõ admitteris animæ afflictę? Cur nõ uel paruum aliquod ad mitigandum dolorem ordinas remediũ? Si corporum medicus eſſes, & corporali ualetudine laborarem, tuque renuere pro facultate tua mihi pharmacum adminiſtrare dolenti grauiter, & forte lethaliter, nonne me deſpiciens, pœnas à Deo ſuſcepturus eſſes? Nunc uerò cum maiori dolore laboro, & me deſpicis, nonne pœnas à Deo longè maiores expectabis? Scias repoſitum fore: ſiue feceris, ſiue nõ exaudieris. Flexerunt preces illę Ioannem, qui & uerſiculum ſuper mortuo compoſuit, qui in hanc uſque diem omnium ore canitur. Eſt autem talis: πάντα ματαιότης τὰ ἀνθρώπινα. Omnia uanitas, quæ humana.

Rurſus mire exercetur à ſene.

Digreſſus forte a cella ſua, præceptor Ioannis aberat. Ioannes uerò intra cellam modulatius uerſiculũ de ſancto Ioanne cantabat. Quod ſenior adhuc foris exiſtens audiens, uehementer ſuccenſus eſt, & ait: Oblitus ne es primarum promiſsionum tuarum, & pro lugente ac tetrico, diſſolutus ſedes & deliciaris? Enarrat Ioannes ſeni cauſam, præmittensque luctũ quaſi magnam uim paſſurus, prono caſu ueniã flagitat. Verum ſenex ſtans ut lapis uel circus, nihil mouebatur precibus, ipſum protinus foras cellã eiiciẽs. Tum uir ille admirabilis in memoriam referens primorum parentum inobedientiam, quàm propter è paradiſo fuere expulſi, ignorabat uel quid ageret, uel quo ſe uerteret. Amplius autem lugebat & fratrem, qui ſe eiecerat, talia dicens: Ille quidem fratrem à ſe abiecit, ego autem per inobedientiam perdidi animã meam. Tãdem acceſsit ad ſenes quoſdam uirtute præſtantes, quos ad magiſtrum ſuum nuncios mittit, ut illum orent, placent, demulceant, & ut Ioanni hanc noxam condonet. Quibus adeuntibus, & rogantibus ſenex quaſi ſtatua nihil flectebatur, negabatque omnino diſcipulo reditum in cellam. Et dicebat monachorum quidam: Poſſes ſaltem ei, qui peccauerat, aliud mandatum iniungere, & non mox à contubernio tuo expellere. Tunc placatus, inquit: Si uolet hãc inobedientiam ſibi dimitti, id mãdati faciat oportet, ut tranſiens per circuitum noſtræ lauræ, id eſt, monaſterij, per ſeipſum in ſingulis monachorum cellis ſordium domunculas & latrinas expurget.

Vide mirabilem tãti uiri humilitatem.

Perfudit hic ſermo patres rubore, undè & ob rigorem

rē ſenis ſtupefacti & ſubtriſtes abierūt. Qnibus Ioannes occurrens, ſeruataque ſolita pœnitentiæ hmilitate, interrogabat de patris ſententia. Illi autem reſponderunt, adeo ſe ſtupefactos auſteritate ſenis, ut uereantur ſententiam eins eloqni. non ceſſabat tamen rogare Iohannes, quanuis multum erubeſceret. Vnde patres perſuaſi, deformem illam expurgationem narrant. Ipſe uero ſententia (præter ſpem omniū) ualde lætatus, inqnit: Id mihi facile erit, atque adeo uolupeati ſummæ. Igitur e neſtigio abit, & conqniſitis acceptisque ſcopis, necnon aliis inſtrumentis, cellam eius, qui propius ſenem habitabat, accedit, eamq; ingreſſus, manus illas inquinare cœpit, quæ multis antea aromaticis odoribus fragrabāt: dexteramque illam à Chriſto medicatam, luto ac ſtercore cōſperſit. O mirā uiri demiſſionem. Vt ergo ſenex probauit multifariam Iohannis obedientiam & profunditatem, immo altitudinem magnæ ueræque humilitatis, occurrit, in brachia ſuſcepit, ceruicem eius amplexatus eſt, oculos & faciem demulſit, humeros deoſculatus eſt, & ait: Quam beatæ obediētiæ athletam ego genui in Chriſto? Iohannes autem ſenilibus ſermonibus adhuc magis erubeſcebat, iterumque pronus cadens quaſi coram Deo proſtratus, lachrymis terram rigauit. Non enim ſermonibus paternis inflabatur, neque ſenilibus præconiis intumeſcebat. Ita enim ſe rem habere ſcio, intelligentes laudibus humiliari, præconiis cōtriſtari, & ad Deum magis ea tolli. Poſt hæc pater filium ſubleuat, & arrepta manu in cellam eum gaudio inducit. Diceres recte, Iohannem in Eden reſtituit, in quo prius primum Adam per inobedientiam figurabat, iam nouum effigiabat Chriſtum, per ſummam illam, quam in ſeipſo declarabat, obedientiam.

Exo. 17. Num. 20. 2 Reg. 23. Iohan. 4.

Non mulro poſt uidit ſenex inſomnium puriſſimum, & audiuit uocem: Vt quid fontem obturaſti, qui profundere poſſet tam dulce flumen, tanquam nectarem aquam? aquam ad refocilandas animas: aquā, quæ gratior ea, quæ raro miraculo è petra ſcaturijt: aquā quam bibere Dauid deſideraret: aquā quam Samaritanæ Dn̄s dedit: permitte fonti curſum. Fluet largiter, & in omnem orbem terrarum ueniet aqua copioſa, quæ hæreſium maria obteget. Sitientes ad aquam hanc feſtinanter ueniant, & quibus non eſt argentum uitæ puræ, diſtractis affectionibus ſuis, à Iohanne mercentur omnem in doctrinis & operibus ſyncetam puritatem: Hic accipiet propheticam citharam, & Dauidicum illud Pſalterium, & cantabit cantica noua, cantica Domino Deo: traſcendet carmen Moſi, & modulationib. choraulian Mariç: fabulę erunt Orphei ſtultæ melodiæ. Hic cantabit hymnos Cherubicos, hic imitabitur eccleſias & filias Hieruſalem. Hic adoleſcentulas faciet tympaniſtrias, cantantes canticum nouum Domino, annunciantes mortē Chriſti & reſurrectionē. Hic recte docebit fidei dogmata, & hæreſiū diſtortas obliquitates infamabit, eructabitque cor eius ſermones bonos, & dicet mirabilia opera Regis. Sub diluculum autem ipſum pater, qui noctu arcanis initiatus, Iohannem ad ſe uocauit, & inquit: O fili obedientiæ Chriſti, aperi os tuum, ut attrahas ſpūm: imò quē prius in corde tuo cōcepiſti, per os tuū eructa. Os.n. tuū loquetur ſapiētiam & intelligētiā, quam nunc multo tp̄e in corde tuo meditatus es. Aperi os tuū, non in parabolis, ſed uerilogs non in ænigmatis, ſed dogmatis. Loquere ad cor Hieruſalem, quæ uidet Deum, pacificæ ſcilicet illius Eccleſiæ, non ſermones temere & in aerem fluentes, ſed quos in pectore tuo ſpiritus ſanctus ſcripſit. Aſcende in montem Sina uiſionum & reuelationum Chriſti, & ſicut te humiliaſti in abyſſos uariæ humilitatis, ita nunc aſcende in montem ſanctæ Eccleſiæ, & prædica euangelizans Hieruſalem, in fortitudine exalta uocem. Glorioſa enim dicta ſunt de te. Ignoſce autē mihi, ſi qua in re obſtaculo tibi fui.

Hymnos & cantica ſcribit, multaq; alia.

Ex ea hora cœpit Iohannes hymnorum cantinelas, & melliflua cantica concinnare, quibus adhuc lætificat Eccleſiam, & locum tabernaculi admirabilis, ubi auditur ſonitus feſta celebrantium. Præterea autem & panegyricos ſermones tradidit, ſacramque paginam à Deo conſcriptam exarauit. Inſuper in myſteria theologiæ, & aliorum ueræ fidei dogmatum, ſuccinctiorisque tam intelligibilium, quam ſenſibilium conſiderationis, ianuā introductionis, & egregiā inuitationē ſcripſit, quam ego cælum uoco: quia tanquam ſtellis fulgebat, rectis demonſtrationibus collectis, à ſcientia tam naturæ, quam ſcripturæ. In eum librum qui non reſpicit, & eius pulchritudine non oblectatur, is nimirum uel cæcus uel excæcatus eſt. Miſerum autem dico, qui tam diuinitus inſpirat indigne tractat. Præterea longos aliquot ſermones conſcripſit. Item libros de præclara adoratione uenerabilium imaginum. Habebat huius laboris adiutorē Coſmam, fraterna fide adiuuantem, quē & alias fratrem in diuino ſpiritu ſortitus eſt, qui & ſtudiorum & educationis, & monaſticæ exercitationis ſocius fuit. Qui & ipſe Iohannem in ſpiritualibus canticis feliciter imitatus, & canora eccleſiæ cantica ſuccinuit in cithara & uoce pſalmi, corpus ſuum (affectus mortificando) Deo in tympanum exhibens, ſeipſum autē in pſalterium decachordum, in chordis quinq; ſenſuum, & patris numeri animi uirtutum. Coſmas ille epiſcopus Maiumanus à patriarcha Hieroſolymitano ordinatur, licet ui adactus. Qui ubi commiſſum gregem rexit bene, & omnino ſicut Deo gratum, deinde in ſenectute bona, ad patres ſuos abiit, immo ad Deum migrauit.

Ordinatur presbyter. 1. Tim. 5.

Idem Hieroſolymorum gubernator diuina inſpiratione etiam Iohannem uocat, & ut ex cathedra ſeniorum Deum laudet, presbyterum ordinat, qui tamen mox ad diuini Sabbæ ſpeluncam rediens, & in ſuum nidum (ut dicitur) ceu ſublime uolans aquila, ingreſſus, non hoc ſapiens dictum ſecum uerſabat: Presbiteros gemino dignandos honore, ſed dictum ipſum aliquatenus immutabat, contraque ſe uertens dicebat: Presbiteris curæ eſſe debere geminam humilitatem: presbiteris in duplum eſſe laborandum, nēpe & in his q̄ aīæ, & in his q̄ corporis. Sunt aūt in nobis perquam multa, q̄ ēt ab his, qui ſe multum exercent, incognita ſunt, niſi ualde ſobrii ſint, maxime ſi internum hominem contemnant. Occulta igitur illa (qualia ſunt fraudes, inuidia, ſuſpicio, latens arrogantia, uana mentis occupatio, mores intrinſecus tabidi & corrupti, inflatio ex humilitate corporis, continentia cum uoluptate, propriæ uoluntatis uendicatio) Iohannes ut è mente ſua radicitus euelleret, labores laboribus adijciebat, & inprimis ſpirituales. quippe ea, quæ prius lucubrauerat, dennò ſub incudem reuocans, diligenter conſiderabat & recognoſcebat, corrigens & uerba & ſententias, caſtigans diſpoſitionem, honeſtans ſi quid luxurians & immodicè florulentum occurreret, cauens magnoperè, ne ſermones ſui uel oſtētatione uel leuitate uolutarentur. Etenim ſapienti cuiq; uidere licet, modo lucubrationes eius adſpiciat, quomodo ſermonis grauitati decorem, ſententiarumque ſublimitatem coniunxerit.

Caſtigat ſcripta ſua

Iam quis zelum eius pro pietate, ex ſermonibus eius ſatis laudauerit, quòd omnibus ſapientiæ diuitias tam liberaliter diſtribuerit? Adeptus enim ſcientiæ talentum, ipſum non in duplum modo, ſed & in decuplum multiplicauit. Parcior ſum augendo numerum

Luc. 19

merum, ne terminos euangelicos tranſgredi uidear. Nam quòd ex Damaſco, & poſtea ex Palæſtina in eos, qui uenerabilium imaginum in Conſtantinopoli direptores erant & contemptores, inuectus eſt, nihil eum aliud impulit, quam zelus diuinus. Vnde Megapolitanum illud egregium decus, cui cum protomartyre Stephano nomen commune: qui & ſicut ille * lapis pro Chriſto, & pro imagine eius, ad cælum recurrit. Is meminit ſermonum & contradictionum aduerſus impios abſentes, uocans eum uenerabilem atque deiferum. Et licet ſummo ſacerdotio initiatus non ſit, ſi tamen ueritatem ſcrutaberis, uidebis & martyrij redimiculis uiri caput cinctum: Propter quam enim cauſa manus ſibi defecta, quàm quòd ob pietatis zelum oborta ſibi fuit calumnia?

* for. lapidatus.

Poſtremum, poſtquam ſic uiuens conſummauit monaſticæ exercitationis curſum, tenuit fidem, immo dilatauit lucubrationibus, confirmauit doctrinis & apud poſteritatem, cui profuit, ſolidauit, continuauit & conſeruauit, tandem ad Chriſtum, quem dilexit, aſcendit: & nunc illum non in imagine uidet, nec in effigie adorat, ſed detecto uultu gloriam beatæ Trinitatis facie ad faciem ſpectat.

Quapropter oportebat hunc athletam, hunc aſcetam, hunc Eccleſiæ adornatorem, ueritatis aſſertatorem, exercitationeque ac dogmatum ſcientia conſpicuum, dantem intelligentiam non intelligentibus, præſcribentem decreta rudibus: hunc, inquam, oportebat pro uirili noſtra laudatoriis ſermonibus efferre, non quaſi ei aliquid gloriæ dicendo addamus, ſed ut ipſe noſtri uiciſsim memor ſit in cælis, utque nos adhuc in terris peregrini, cælesti gloria precibus ſuis adimpleamur: illa, inquam, gloria, quā Dauidis teſtimonium filiæ regis tribuit, & intra regiam animam habitare perhibet, dicens: Omnis gloria filiæ regis intrinſecus.

Sancti in cælo ſunt noſtri memores & præcibus ſuis cæleſti nos gloria adimplent. Pſ. 44.

Et ò beatiſsimè, ignoſce mihi, proque me apud Deum feruens & irrepudiabilis interceſſor eſto, eò quòd bonum hoc conuiuium ab alio inſtructum, licet tumultuariò, & ut potuit homo ille, ego ingenti deſiderio & ſumma diligentia in hunc ſermonem tranſtuli, dolens hunc Arabum ſermone iacere neglectum. Incitatus autem ſum, quòd & Ego tuo nomine gaudeo. Diligentiam autem tua benigna uiſitatio adiuuit plurimum. Fac, obſecro, & me (tametſi corpore adhuc peregrinum) Trinitatis adoratorem non craſſum & carnalem, ſed ſpiritualem. Fac totum hinc corpore abſcedentem, totum contemplationis amore peregrinum, totum holocauſto amoris Diuini conſecratum: & cum è carne migrauero, nullis adhærentibus affectionibus, fiducia bona tecum coram Deo ſtatuar: quem decet omnis gloria, honor & adoratio nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA CYRILLI HIEROſolimorum Epiſcopi ad Conſtantium Imperatorem de Crucis ſigno quod in cælo apparuit. Habetur in Simeone Metaphraſte.

IMperatori religioſiſsimo, & pietatis amantiſsimo Conſtantio Auguſto, Cyrillus Hieroſolimorum epiſcopus in Domino ſalutem. Hanc primam ex urbe Hieroſolyma epiſtolā ad te mitto, religioſiſsime Imperator, quam & tibi accipere, & mihi conuenientiſsimum fuit ad te mittere, non aſſentationis alicuius ſermonibus refertam, ſed cæleſtium ſignorū & diuinæ uiſionis nunciam: neque confictas Rhetoricæ dictionis probabilitates continentem, ſed ſanctorum Euangeliorum prædictionem ac ueritatem ex ipſarum rerum euentu teſtantem. Alij quidē his, quæ habent, te ſæpiſsime honorant, & coronas auro ac pellucentibus gemmis compoſitas capiti tuo imponentes, proni te adorant: nos uerò non terrenis rebus te coronabimus (terrena enim dona terram ipſam finem habent) ſed cæleſtium rerum diuinum opus, quod, te Imperatore, in urbe Hieroſolyma perfectum fuit, pietati tuæ ſtudioſe nunciamus: non ut nūc tanquam inſcius, ad Dei notitiam uenias, cum longè anteà hanc acceperis, & pietate præditus, alios eam doceas: ſed ut quæ noſti, in illis ipſis confirmeris, cūque Imperij paternam hæreditatem acceperis, & à Deo ipſo maioribus ac cæleſtibus coronis honoratus fueris, Deo noſtro omnium Imperatori etiā nūc dignas gratias agas. Maiore autē fiducia Imperiū tuū aduerſus hoſtes ipſos afficies ex ijs miraculis, quę tēporibus tuis Deus oſtēdit, te ab ipſo diligi cognoſcēs. 7. maij

Quo quidem tempore Diuinæ pietatis amantiſsimus, & beatæ memoriæ Conſtantinus pater tuus imperabat, ſalutare Crucis ſignum Hieroſolimis inuentum fuit, diuina gratia ei uiro, qui pietatis erat ſtudioſus, quique res ad pietatem ſpectantes diligenter exquirebat, occultam antea ſanctorum locorum notitiam aperiente. Te autem imperante, religioſiſsime Domine, propter tuam in Deum pietatem cæleſtia etiam miracula ſunt edita, ipſius, inquam, Domini, & Saluatoris Ieſu Chriſti unigeniti filij Dei trophęū contra mortis uictoriam erectum, beata ſcilicet illa Crux lucis multæ ſplendoribus effulgens, Hiereſolymis apparuit.

S. Crucis inuētio ſub Conſtātino.

His enim ſanctis diebus ſanctæ Pentecoſtes Nonis Maij circa tertiam diei horam, ingentis magnitudinis Crux quæ tota ex luce conſtabat, ſupra ſanctiſſimum Golgothæ locum, uſque ad ſanctum montem oliuarum extenſa in cælo apparuit, non uni aut duobus hominibus, ſed ab uniuerſa urbis illius multitudine manifeſtiſsime uiſa: neque, ut aliquis putaret, repentè apparens ſtatim euanuit, ſed pluribus horis ſupra terram ſpectantium oculis uiſa eſt, ſplēdoris fulgore Solis radios uincens. Niſi enim ſplendorem ſuū his, qui Crucem illam aſpiciebant, Solis ipſius radijs efficaciorem præbuiſſet, Solis ſplendore ſuperata & contecta fuiſſet. Quamobrem uniuerſa Hieroſolymorum multitudo, præ diuinæ illius uiſionis terrore ac lætitia, repente ad ſanctam Eccleſiam cucurrit. Itaque ſenes mulieres, ipſæ etiam puellæ, quæ in thalamis antea ſeruabantur, & cuiuſuis ætatis homines, tam indigenæ, quam peregrini, tam Chriſtiani, quā qui ex diuerſis nationibus illinc erant, concordi ani-

Crux luculenta apparet in cælo.

mo, &

mo, & tanquam ex uno ore cuncti Chriſtum Ieſum noſtrum Dominum Dei filium unigenitum miraculorum effectorem collaudabant, cum re ipſa & experientia edocti eſſent, Chriſtianorũ dogma omni pietate referrum, non probabilibus humanæ ſapientiæ uerbis, ſed Spiritus ſancti demonſtratione ac potentia conſtare: neque ab hominibus ſolum prædicari, ſed è cælo ipſo diuinis teſtimonijs confirmari.

Nos igitur, qui urbem Hieroſolymam incolimus, & miraculum ualde magnũ noſtris oculis uidimus atq; cõpræhendimus, Deo ipſi uniuerſorũ regi, & unigenito Dei filio, ut decebat, grãs egimus atq; agemus quẽ adoramus & adorabimus, aſſiduasq; pro religioſo Imperio tuo in ijs ſanctis locis preces ad illum ipſum mittimus, ac mittemus. Decuit autem huiuſmodi uiſiones cœleſtes non ſilentio præterire, ſed pietati tuæ, recenti adhuc eius rei memoria, ſignificare, ut ad fidei, quæ in te ineſt, bona fundamenta, earũ rerum, quæ nuper oſtenſę ſunt, cognitionem adiungens, firmiorem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fiduciam aſſumas, ſimulque omni fortitudine conſueta undique roboratus, ut Deum ipſum adiutorem habens, Crucis trophæum ſalutare, & omni gloria ſublimius præferas: ſignum, inquam, illud, cuius figuram cœlum ipſum hominibus oſtendens, maxime glorioſum eſſe docuit.

Miraculum quidem ipſum, Imperator religioſiſsime, Prophetarum teſtimonijs, & ſanctis Chriſti uocibus in Euangelijs ipſis prędictum, iure ac rite & nũc oſtenſum eſt, & iterum maiore quodam modo oſtendetur. Cum enim in Euangelio, quod à beato Matthæo ſcriptum eſt, futurarum rerum notitiam Saluator ipſe beatis Apoſtolis ſuis, ac per illos ijs qui poſtea futuri erant, clariſsime impertiret, hęc prædixit: Tunc apparebit ſignum filii hominis in cœlo: Hunc diuinum Euangelij librum conſueto more in manũ ſumens, quæ de hac ipſa re teſtimonia illic ſunt, ſcripta inuenies. Quibus maxime te hortor, ut crebro mentem adhibeas, eo quod reliqua eodem ordine contenta, & à Saluatore noſtro prænunciata, multam pietatem atque obſeruantiam requirant, ut ab aduerſarijs dæmonum potentijs dãno aliquo nõ afficiamur.

Matt. 24. Crux in die iudicij uidebitur in cœlo.

Has, Imperator pietatis ſtudioſiſsime, noſtrorum ſermonum primitias tibi offero, has primas uoces ex urbe Hieroſolyma ad te pronuncia, qui nobiſcum una uerisſime, & omni cum pietate Chriſtum unigenitũ Dei filium, & ſaluatorem noſtrum colis, qui, ut diuinis literis ſcriptum eſt, ex urbe Hieroſolyma orbi terrarum ſalutem dedit: quique mortem ipſam in hac regione conculcauit, & propria certoque loco hominum peccata multo ſuo ſanguine deleuit: & ijs omnibus, qui fidem ipſius acceperunt, Vitam, immortalitatem, & cœleſtem ac diuinam gratiam elargitus eſt: cuius potentia & gratia te ſeruari cupimus, illuſtrioribus ac maioribus pietatis operibus decoratũ, & legitimo filio auctum, quem etiam ipſum Cæſarẽ lætus uideas. Vtrique autem ipſe omnium rex & Dominus Deus, omnis benignitatis largitor, multos annorũ circuitus, eoſque pacatos concedat, & in Chriſtianorum gloriam te uniuerſo terrarum orbi proſperis rebus urentem ac ualentem, omnique uirtute ornatum conſeruet, conſueram in ſanctas Dei eccleſias & Romanorum Imperium humanitatem exercentem, ac maioribus pietatis diuinæ factis gloriantem per multos, inquam, annorum ambitus, tranquillos atque pacatos, ipſe uniuerſarũ rerũ Dominus Deus, Auguſte Imperator religioſiſſime, te cum tota familia tua nobis incolumem ſeruet.

VITA IOANNIS HAGVSTALdenſis Eccleſiæ primùm, deinde Eboracenſis Epiſcopi, per uenerabilem Bedam presbyterum ſcripta, Eccleſiaſt. Hiſtoriæ Anglorum lib. 5. cap. 2. &c.

PRincipio regni Alfridi, qui poſt fratrem ſuum Ecgfridum genti Nordanhimbrorum pręfuit, defuncto Eara epiſcopo. Iohannes uir ſanctus Haguſtaldenſis eccleſiæ præſulatum ſuſcepit, de quo plura uirtutum miracula, qui eũ familiariter nouerunt, dicere ſolent, & maxime uir reuerendiſsimus ac ueraciſsimus Berechtum, diaconũ quondam eius, nunc autẽ Abbas monaſterij, quod uocatur Inderauuda, id eſt, In ſylua Deirorum: ex quibus aliqua memoriæ tradere commodum duximus. *7 May*

Eſt manſio quædam ſecretior, nemore raro & uallo circundata, non longe ab Haguſtaldenſis eccleſiæ diœceſi, id eſt, unius fermè milliarij & dimidij ſpatio, interfluente Thino amne ſeparata, habens cœmeterium ſancti Michaelis Archãgeli, in qua uir Dei ſępius, ubi opportunitas arridebat temporis, & maxime in Quadrageſima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietius operam dare conſueuerat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadrageſima, ibidem manſurus adueniret, iuſsit ſuos quærere pauperem aliquem, maiore infirmitate uel inopia grauatum, quem ſecum habere illis diebus ad faciendum eleemoſynam poſſent. Sic enim ſemper facere ſolebat. Erat autem in uilla non longe poſita quidã adoleſcens mutus, epiſcopo notus, (nam ſæpius ante illum percipiendæ eleemoſynæ gratia uenire conſueuerat) qui ne unum quidem ſermonem unquàm profari poterat. Sed & ſcabiem tantam ac furfures habebat in capite, ut nil unquam capillorum ei in ſuperiori parte capitis naſci ualeret: tantum in circuitu horridi crines ſtare uidebantur. Hunc ergo adduci præcepit epiſcopus, & ei in conſeptis eiuſdem manſionis paruum tugurium fieri, in quo manens, quotidianam ab eo ſtipem acciperet. Cumque una Quadrageſimæ eſſet impleta ſeptimana, ſequenti Dominica iuſsit ad ſe intrare pauperem. Ingreſſo linguam proferre ex ore, ac ſibi oſtendere iuſsit: & appræhendens eum, ſignum ſanctæ Crucis linguæ eius impreſsit, quam ſignatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dicito, inquiens, aliquod uerbum: dicito, Gege: quod eſt, lingua Anglorum, uerbum affirmandi & conſentiendi, id eſt, Etiam. Dixit ille ſtatim ſoluto uinculo linguę, qđ iuſſerat. Addidit epiſcopus nomina literarũ. Dicito, A: dixit ille, A. Dicito, B. dixit ille, B. Cumq; ſingula literarum nomina dicente epiſcopo reſponderet, addidit & ſyllabas & uerba illi dicenda proponere. Et cum omibus conſequenter reſponderet, præcepit eum ſententias lõgiores dicere, & fecit. Neque ultra ceſſauit tota die illa & nocte ſequente, quantũ uigilare potuit, ut ferunt, qui præſentes fuerunt, loqui aliqđ, & arcana ſuæ cognitionis ac uoluntatis, ꝙ nunquam antea potuit, alijs oſtendere: in ſimilitudinem illius diu claudi, qui curatus ab Apoſtolis Petro & Ioãne, exiliens ſtetit, & ambulabat, & intrauit cũ illis in tẽplũ, ambulans, & exiliens, & laudans Domi-

In Quadrageſima petit locũ ſecretũ.

Ad ſignũ S. Crucis linguæ impreſſum, mutus loquitur.

Actor. 3.

num, gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto tempore erat destitutus. Cuius ſanitati congaudens epiſcopus, præcepit medico etiam ſanandæ ſcabredini capitis eius curam adhibere. Fecit ut iuſſerat: & iuuante benedictione ac precibus Antiſtitis, nata eſt cum ſanitate cutis, uenuſta ſpecies capillorum. Factusque eſt iuuenis limpidus uultu, & loquela promptus, capillis pulcherrimè criſpis, qui ante fuerat deformis, pauper & mutus. Sicque de percepta lætatus ſoſpitate, offerente ei etiam epiſcopo, ut in ſua familia manendi locum acciperet, maluit domum reuerti.

Ex capit. 3.

Narrauit idem Berechtus & aliud de præfato antiſtite miraculum: quia cum reuerendiſsimus uir Vuilfridus poſt longum exilium in epiſcopatum eſſet Haguſtalden. eccleſiæ receptus, & idem Ioannes, defuncto Boſa uiro multæ ſanctitatis & humilitatis, epiſcopus pro eo Eboraci ſubſtitutus, uenerat ipſe tempore quodam ad monaſterium uirginum, in loco qui uocatur Veradna, cui tunc Hereburg Abbatiſſa præfuit. Vbi cum ueniſſemus, inquit, & magno uniuerſarum gaudio ſuſcepti eſſemus, indicauit nobis Abbatiſſa, quia quædam de numero uirginum, quæ erat filia ipſius carnalis, grauiſsimo languore teneretur, quòd phlebotomata erat nuper in brachio, & cum adhuc eſſet in ſtudio, tacta erat infirmitate repentini doloris: quo mox increſcente, grauatum eſt magis brachium illud uulneratum, ac uerſum in tumorem, adeò ut uix duabus manibus circumplecti poſſet. Itaque cum iacens in lecto, præ nimietate doloris iam moritura uideretur, rogauit epiſcopum Abbatiſſa, ut intraret ad eam, ac benedicere illam dignaretur: quia crederet eam ad benedictionem uel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata eſſet puella: & ut cognouit quia in luna quarta, dixit: Multum inſipienter & indoctè feciſtis in luna quarta phlebotomando: Memini beatæ memoriæ Theodorum archiepiſcopum dicere, quia periculoſa ſit ſatis illius tēporis phlebotomia, quando & lumen lunæ, & rheuma Oceani in cremento eſt. Et quid ego poſſum puellæ, ſi moritura eſt, facere? At illa inſtantius obſecrans pro filia, quam oppido diligebat, (nam & Abbatiſſam eam pro ſe facere diſpoſuerat) tandem obtinuit, ut ad languentem intraret. Intrauit ergò, me ſecum aſſumpto, ad uirginem, quæ iacebat multo (ut dixi) dolore conſtricta, & brachio in tantum groſſeſcente, ut nihil prorſus in cubitu flexionis haberet. Et adſtans, dixit orationem ſuper illam, ac benedicens, egreſſus eſt. Cumque poſt hæc hora competente cōſenderemus ad menſam, adueniens quidam clamauit, me ducens foras, & ait: Poſtulat Coenburg. (hoc enim erat nomen uirginis) ut ocyus regrediaris ad eam. Quod dum facerem, reperi illam ingrediēs uultu hilariorem, & uelut ſoſpiti ſimilem. Et dum aſsiderem illi, dixit: Vis petamus bibere? & ego: Volo, inquam, & multum delector, ſi potes. Cumque oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere, quòd ex quo epiſcopus, oratione pro me & benedictione completa, egreſſus eſt, ſtatim melius habere incipio: Etſi necdum uires priſtinas recepi, dolor tamen omnis & de brachio, ubi ardentior inerat, & de toto meo corpore, uelut ipſo epiſcopo foras eum exportante, funditus ablatus eſt: tametſi tumor adhuc brachij manere uidetur. Abeuntibus autem nobis indè, continuo fugatum dolorem, fuga quoque tumores horrendi, ſanitasque ſequuta eſt: & erepta morti ac doloribus uirgo, laudes Domino Saluatori unà cum cæteris, qui ibi erant, ſeruis illius referebat.

Efficacia benedictionis ſancti uiri.

Ex capit. 4.

Aliud quoque non multum huic diſsimile miraculum de præfato Antiſtite narrauit idem Abbas, dicens: Villa erat Comitis cuiuſdam, quæ uocabatur Huch, non longe à monaſterio, id eſt, duorū fermè milliarium ſpatio ſeparata, cuius coniunx quadraginta fermè diebus erat acerbiſsimo languore detenta, ita ut tribus ſeptimanis non poſſet de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore uirum Dei illo ad dedicandam eccleſiam ab eodem Comite uocari. Cumque dedicata eſſet eccleſia, rogauit comes eum ad prandendum domum ſuam ingredi, ſed renuit epiſcopus, dicēs ſe ad monaſterium, quod proximum erat, reuerti debere. At ille obnixius precibus inſtans, uouit etiam ſe eleemoſynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur ea die domum ſuam ingrediens, ieiunium ſoluere. Rogaui & ego una cū illo, promittens etiam me eleemoſynas in alimoniā inopum dare, dum ille domum Comitis pranſurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tardè ac difficulter impetraremus, intrauimus ad reficiendum: Miſerat autem epiſcopus mulieri, quæ infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationē eccleſiæ conſecrauerat, per unum de his, qui mecum uenerant, fratribus, præcipiens ut guſtandam illi daret, & ubicunque maximum ei dolorem ineſſe didiciſſet, de ipſa eam aqua lauaret. Quod ut factum eſt, ſurrexit ſtatim mulier ſana, & non ſolum ſe infirmitate longa carere, ſed & perditas dudum uires recepiſſe ſentiens, obtulit poculum epiſcopo ac nobis: cœptumque miniſterium nobis omnibus propinandi uſque ad prandium completum non omiſit, imitata ſocrum B. Petri, quæ cum fuiſſet ardoribus fatigata, ad tactum manus Dominicæ ſurrexit, & ſanitate ſimul ac uirtute recepta miniſtrabat.

Vſus dedicationis eccleſiarū antiquiſſimus. Nota uim aquæ benedictæ

Luc. 4.

Ex capit. 5.

Alio item tempore uocatus ad dedicandam eccleſiam Comitis, uocabulo Addi, cum poſtulatum compleſſet miniſterium, rogatus eſt ab eodem Comite intrare ad unum de pueris eius, qui acerrima ægritudine premebatur, ità ut deficiente penitus omnium membrorum officio, iamiamque moriturus eſſe uideretur. Cui etiam loculus iam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem uir etiam lachrymas precibus, diligenter obſecrans, ut intraret oraturus pro illo, quia multum neceſſaria ſibi eſſet uita ipſius: Crederet uerò, quia ſi ei manum imponeret, atque eum benedicere uoluiſſet, ſtatim melius haberet. Intrauit ergo illò epiſcopus, & uidit eum mœſtis omnibus iam morti proximum, poſitumque loculum iuxta eum, in quo ſepeliendus poni deberet. Dixitque orationem ac benedixit eum: & egrediens, dixit ſolitum conſolantibus ſermonem: Benè conualeſcat, & citò. Cumque ſederent poſt hæc ad menſam, miſit puer ad dominum ſuum, rogans ſibi poculum uini mittere, quia ſitiret. Gauiſus eſt ille multum, quòd bibere poſſet, & miſit ei calicem uini benedictum ab epiſcopo: quem ut bibit, ſurrexit continuò, & ueterno infirmitatis diſcuſſo, induit ſe ipſe ueſtimentis ſuis, & egreſſus indè, intrauit & ſalutauit epiſcopum & conuiuas, dicens quòd ipſe quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Itaque iuſſerunt eum ſedere ſecum ad epulas, multum gaudentes de ſoſpitate illius. Reſidebat, reſcebatur, bibebat, lætabatur, quaſi unus de conuiuis agebat: & multis poſt hæc annis uiuens, in eadem, quam acceperat, ſalute permanſit. Hoc autem miraculum memoratus Abbas non ſe præſente factum, ſed ab his, qui præſentes fuerunt, ſibi perhibet eſſe relatum.

Sanatur puer ad orationē et benedictionē epiſcopi.

Ex capit. 6.

Neque hoc ſilentio prætereundum, quòd famulus Chriſti Herebaldus in ſeipſo ab eo factū ſolet narrare miraculū: qui tunc quidem in clero illius conuerſatus, nūc in monaſterio, qđ eſt iuxta oſtiū* Tini fluminis,

** Thini*

minis, abbatis iure præeſt. Vitã, inquit, illius quãtum hoĩbus æſtimare fas eſt, quã præſens optime cognoui, per oĩa epiſcopo dignam eſſe comperi. Sed & cuius meriti apud æternũ iudicẽ habitus ſit & in multis alijs & in meipſo maxime expertus ſũ, quippe quẽ ab ipſo (ut ita dicam) mortis limite reuocans, ad uiã uitæ ſua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primæuo adoleſcentiæ tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendique ſtudijs traditus, ſed non adhuc animum perfectè à iuuenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo, deueniſſe in uiam planam & amplam, atq; curſui equorum aptam. Cœperuntque iuuenes, qui cum ipſo erant, maximè laici, poſtulare epiſcopum, ut curſu maiore equos ſuos inuicẽ probare liceret. At ille primo negauit, ocioſum eſſe dicens, quod deſiderabant. Sed ad ultimum multorum unanima intentione deuictus: Facite, inquit, ſi uultis: ita tamen, ut Herebaldus ab illo ſe certamine abſtineat. Porrò ipſe diligentius obſecrans, ut & mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam nanque equo, quem mihi ipſe optimum donauerat) nequaquã impetrare potui. Ac cum ſæpius huc atque illuc, ſpectante epiſcopo, concitatis in curſum equis, reuerterentur, & ipſe laſciuo ſuperatus animo, non me potui cohibere, ſed, prohibente licet illo, ludentibus me miſcui, & ſimul curſu equi cõtendere cœpi. Quod dum agerem, audiui illum poſt tergum mihi cum gemitu dicentem: O quam magnũ uæ facis mihi ſic equitando. Et ego audiens, nihilominus cœptis inſtiti uetitis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris concauum ualentiore impetu tranſiliret, lapſus decidi, & mox uelut emoriens, ſenſum penitus motumque omnem perdidi. Erat nanque in loco illo lapis terræ æqualis, obtectus cæſpite tenui, neque ullus alter in tota illa campi planitie lapis inueniri poterat. Caſuque euenit, uel potius diuina prouiſione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, ut hunc capite ac manu, quam capiti ruens ſuppoſueram, tãgerem, atque fracto pollice, capitis quoque iũctura ſolueretur, & ego, ut dixi, ſimilimus mortuo fierem. Et quia moueri non poteram, tenderunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem hora diei circiter ſeptima, a qua ad ueſperam uſque quietus & quaſi mortuus permanens, tunc paululum reuiuiſco, ferorque domum à ſocijs, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem ſanguinem, eò quòd & interanea eſſent rendo conuulſa. At epiſcopus grauiſſimè de caſu & interitu meo dolebat, eò quod me ſpeciali diligeret affectu. Nec uoluit nocte illa iuxta morem cum clericis ſuis manere, uerum ſolus in oratione perſiſtens, noctẽ ducebat peruigilem, pro mea (ut reor) ſoſpitate ſupernam pietatem ſupplicans. Et manè primo ingreſſus ad me, & dicta ſuper me oratione, uocauit me nomine meo, & quaſi de graui ſomno excitatum interrogauit, ſi noſſem quis eſſet, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, Etiam: Tu es antiſtes meus amatus. Potes, inquit, uiuere? Et ego, Poſſum, inquam, per orationes ueſtras, ſi uoluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum uerbis benedictionis, redit ad orandum. Et poſt puſillum me reuiſens, inuenit ſedentem, & iam loqui ualentem. Cœpitque me interrogare, diuino (ut mox patuit) admonitus inſtinctu, an me eſſe baptizatum abſque ſcrupulo noſſem. Cui ego abſque ulla me hoc dubietate ſcire reſpondi, quòd ſalutari fonte in remiſsionem peccatorum eſſem ablutus, & nomẽ preſbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille: Si ab hoc, inquit, ſacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus: Noui nanque eum, & quia cum eſſet presbyter ordinatus, nullatenus, propter ingenij tarditatem, potuit catechizandi uel baptizandi miniſterium diſcere. Propter quod & ipſe illum ab huius præſumptione miniſterij, quod regulariter implere nequibat, omnino ceſſare præcepi. Quibus dictis, eadẽ hora me catechizare ipſe curauit. Factumque eſt, ut exufflante illo in faciem meam, confeſtim me melius habere ſentirem. Vocauit autem medicum, & diſſolutam mei cranei iuncturam componere atque alligare iuſsit: tantumque mox accepta eius benedictione conualui, ut in craſtinum aſcendens equum, cum ipſo iter in alium locum facerem. Nec multo poſt plenè curatus, uitali etiam unda perfuſus ſum. Manſit autẽ in epiſcopatu annis trigintatribus, & ſic cœleſtia regna conſcendens, ſepultus eſt in porticu. S. Petri in monaſterio ſuo, quod dicitur, In ſylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo uigeſimoprimo. Nam cum præ maiori ſenectute minus epiſcopatui adminiſtrando ſufficeret, ordinato in epiſcopatũ Eboracenſis eccleſiæ Vuilfrido presbytero ſuo, receſsit ad monaſterium præfatum, ibiq; uitam Deo digna conuerſatione compleuit.

Pœna non obtemperantis monitis ſancti Epiſcopi.

Vide antiquas baptiſmi cæremonias.

MARTYRIVM S. ACACII Centurionis, Authore Simeone Metaphraſte.

8 maij

CVm tertio bonorum omniũ hoſtis, & omni ex parte improbiſsimus draco diabulus, aduerſus Dei ſeruos turbinem commouiſſet ſub Maximiano Diocletiani genero, & ipſius ſatanæ filio ac ꝓpugnatore, ſtatim impiá eius edicta per omnes regiones miſſa ſunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, ut in omni urbe, ſi quis eſſet, qui nollet deorum culturã obire, ſine remiſsione aliqua omnibus ſupplicijs ac tormentis ſubijceretur. Edicta uerò ipſa omni terrore & regalibus minis ac periculis referta erant. Ad hæc & exercitus ducibus præceptum fuit, ut ſi quis è militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum uel ad dæmonium potius culturam pertineret, non obediret, ille uinculis adſtrictus, tribunalibus ad ſupplicia perferenda traderetur.

Crudelia edicta.

Tempore illo ſancti Acacij martyris facta effloruerunt, qui re ipſa nomen ſuum comprobauit, cum nihil omnino malorum dæmonum particeps fuerit, neque quicquam egerit, quod cum malitioſi diaboli machinis conueniret. Hic uir ſanctiſsimus fuit genere Cappadox, & conditione quidem miles, at propoſito & uoluntate, Chriſti athleta: itaque & genus, & ordinis dignitatem exornauit. Eius factum hoc modo ſe habuit: Cum Firmus quidam militaris ordinis eſſet Tribunus eorum, qui Romanorum lingua Martij, Græcè uero Ἀρέως dicebantur, & ſub eo Tribuno centurio eſſet Acacius, Firmus ipſe ſingulos milites ad ſe accerſitos tentabat, ut quem animum quiſque haberet, experiri ac ſcire poſſet. Cumque multos partim aſſentationibus, partim minis ad idolorum ſuperſtitionem atque interitum allexiſſet, poſteaquam Tribuni tentatio ad Acacium peruenit, tunc beatus illo clara uoce: Chriſtianus, inquit, ego natus fui: itaque Chriſtianus & ſum, & ero, Domino meo Ieſu Chriſto hoc approbante: nam & ex parentibus, & ex maioribus Chriſtianis natus ſum. Hoc eum ille dixiſſet, & Firmus tertio eum tentaret, ac modo grauibus minis, modò promiſsis ingentibus promptam animi alacritatem & eius conſtantiam debilitare, & illum ad ſe trahere conaretur, ita conſtans & immobilis in

Acacius Cappadox, cẽturio.

Cõſtantia eius.

Chriſti confeſsione beatus ille perſtitit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio iubebatur, uitum ſanctum Acacium uinculis adſtrictum, ad Bibianum quendam mittere, qui totius exercitus imperiũ adminiſtrabat.

Cum igitur hic pro tribunal ſederet, & eos interrogaturus eſſet, qui Dei confeſsionem profitebantur, Antoninus ſcriba ad Bibianum hæc detulit: Pridie huius diei, Bibiane Præſes, Firmus eorum, qui Martij dicuntur, tribunatum gerens, Acacium Centurionẽ uinctum miſit ad poteſtatem tuam, quippe qui dominorum noſtrorum & inuictorum Auguſtorum edicto parere noluerit, eò quòd Chriſtianorum religionem ſequatur. Diligenter quoquè cauſam ipſius ad te ſcripſit. Bibianus tũc dixit: Recitentur, quæ ad me ſcripta ſunt ab optimo uiro Firmo Tribuno. Recitata autem ſunt, quæ ſcripta erant in hanc ſententiam. Flaccus Firmus Bibiano Duci ſalutem: Acacium Cẽturionem ſub me Tribuno militantem, multumque à nobis partim illecebris, partim promiſsis, partim etiam minis prouocatum, ut à Chriſtianorum ſecta diſcederet, cum ſe Chriſtianum eſſe aſſeueraret, & in ea confeſsione conſtanter permaneret, ego inuictorũ ac triumphantium Imperatorum noſtrorum iuſsis obediens, illum uinctum ad te miſi, qui tormentis ac ſupplicijs ſubijci debet, ut legibus ipſis obediat.

Siſtitur coram Bibiano Duce.

Hęc epiſtola recitata, Bibianus dixit. Adducatur Acacius, quem Tribunus dicit. Adeſt ille, inquit Antoninus Commentariorum præfectus. Acacius uerò tunc illic ſtetit ridenti uultu: quæ res futurum eius uiri gaudium figurabat. Iudex igitur illi dixit, Quodnam tibi nomen eſt? Reſpondit ille: Optabile & mihi & toti generi meo nomen eſt à Chriſto deriuatum: illud uerò, quo humano uſu appellor, Acacius eſt. Ad hæc Iudex: Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipſe dicis, malus nunc es, nõ obediens edictis Imperatorum? Hoc enim ſignificant, quæ nobis à Firmo Tribuno ſcripta ſunt. Tum Acacius: Captioſis ſermonibus mecum agis, ò Iudex: Verum ego tibi affirmo ob eã rem iuſtius me Acacium nominari, quòd nolim dæmonum iſtorum ſanguinem uorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Græcis communicare, qui talibus obtemperant. At Iudex dixit: Vndenam tu es, qui tam temerario ſermone te iactas? Quorſum, inquit Acacius, de patria me interrogas. Cui Iudex: Quoniam rerũ uſum habemus, & patriarum mores recte nouimus, propterea hoc à te quæſiui, ut pro eius patriæ, ex qua tu es, moribus ac dignitate me in hac quęſtione præſtem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achiuus ſum, in Cappadocia uerò natus: quo loco cum parentes mei habitarent, ad exercitum ueni. ubi & multos ex meis commilitonibus ante me Chriſti martyres fuiſſe accepi: quinetiã uicinos & æquales meos, tales fuiſſe cognoui: quibus & ſignorum gratiã poſt ipſorum mortẽ à Deo ipſo impartitã uidimus. Illos igitur ſequi malui, quàm eas, quas uos leges dicitis, cũ humanæ illæ ſint, & unà cum hominibus poſt uitæ huius exceſſum corrumpantur.

Ad hæc Iudex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos eſſe: etenim iſta patria tua nugacitas & mira temeritas hoc expoſtulat. Nè igitur hæc patiaris, abijce omnes iſtas cogitationes, & Imperatorum legibus obtempera, deorũ cultui ſeruiens, quorum nutu omnium uictores ac rectores Auguſti rerum potiuntur: nos etiam & tribunal hoc noſtrum reuerere, neque putes te omnium eſſe prudentiſsimum, temeritate iſta importuna nunc abutentem, & in homine illo, quem pœnis ſecundum legẽ decretis ſubiectum fuiſſe aiunt, ſpes tuas collocantem. Erras, inquit Acacius, ò Iudex grauiſsimis ſatanæ fallacijs deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæſares Auguſti potiuntur, ſed benigni Dei omnia gubernantis cõceſsione hoc efficitur. Quòd autem dicis, in homine condemnato (ut ipſe ais) me ſpem collocaſſe, ſcito Ieſum Dominum noſtrum hominem noſtri cauſa factum, in mundũ hunc ueniſſe, ut nobis ſalutem daret: qui cum idẽ eſſet uerus Deus, mira quadam & immenſa prouidentia humanam ſuſcepit naturam. & eam in ſe habuit, Iã uerò tu neque cognoſcere, neque audire poteris, niſi prius teipſum fidei Chriſtianæ accommodaueris. Cum enim natura, ut dixi, eſſet uerus Deus, & Verbum à Patre non diuiſum, ſed cum illo ſemper coæternum, proprijs, quibus ipſe uoluit, temporibus noſtræ ſalutis opus perfecit, & à ſatanæ ipſius, qui ab initio nobis inuiderat, condemnatione ac ſeruitute nos liberauit.

Ad hæc Iudex dixit: Si Imperatores ipſi contra eũ faciunt, cur & illos non punit Chriſtus iſte tuus, qui ut ipſe dicis, humanam naturam noſtri cauſa ſuſcepit? Facile enim Imperatores punire poteſt, ſi eſt Deus uere potens. Ex hoc ipſo, inquit Acacius, eum, ac eius bonitatem & potentiam cognoſcere potes, quòd cum iniuriæ illi fiant, non ſtatim pœnas uobis refert, ſed diutius expectat, ut uos Græcos pœniteat, qui, cultum & uenerationem Deo congruentem, dæmonibus affertis. Ad hæc & ſeruorum, qui ei grati ſunt, electionem ac progreſſum hoc modo complere uult. Itaque hac prouidentia utitur. Nam ſi ſtatim uobis pœnam inferre uellet, & uos ipſi in perpetuum perijſſetis, & ipſius ſerui manifeſti non fierent: quin etiam gratiæ ipſius potentia otioſa permanſiſſet. Quomodo enim Dominus noſter glorioſè laudari poſſet, niſi diuturna in ueſtris ſceleribus puniẽdis patientia uteretur? Nunc uerò hæc ita fieri permittit, ut & uos, qui non reſipiſcitis, ſed diuturnam ipſius patientiam reſpuentes, in ueſtra ſæuitia perſiſtitis, & ab eo magis magiſque diſciſcentes, ad interitũ properatis, ueſtra culpa condemnemini: & nos, qui eius imperiũ agnouimus, perpetuò cũ illo uiuamus. Quinetiã ipſius gloria in illis hominibus manifeſtior fiet, qui ſcelera ſua recognoſcẽtes, uitã emendauerint.

Cur Chriſtus permiſerit Tyrannos diu impunè ſæuire in Chriſtianos.

Tunc Bibianus: Literas forſan didiciſti, ob idque ſic dilertè reſpondes. Nam per deos ipſos ſermonem rationi conſentaneum habuiſti, ut hominum ſalutem ſub Dei potentia eſſe oſtenderes. Ex hoc ipſo, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam & gratiam agnoſcere potes, quòd cum nõ didicerim literas illas, quæ uobis ualdè optabiles uidentur, niſi tantum pauca quædam ad diuinarum literarum lectionem neceſſaria, ipſe Deus pro nobis miſerabilibus ſuis ſeruis reſpondet, facitque ut ab omnibus hominibus, quinetiam ut & à uobis ipſis, qui eruditi eſtis, laudemur. Nam & ab initio cum diſpenſationis diuinæ opus perficeret, & ſuum ipſius Regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut diuitijs, orationiſue aut literarum facultate præſtantibus ad Euangelij ſui prædicationem, ſed piſcatoribus & publicanis, ac pauperibus quibuſdã uſus eſt. Hoc autem fecit, ut eius potentia, quæ mẽtem omnem exuperat, cognoſceretur, ſancto ac diuino Spiritu eius diſcipulos adiuuante.

Poſt hæc Iudex: Omittens ego, quod opportunè mihi faciendum eſt, tecum nugor, qui talia diſſeris Tu ſcis Imperatorum edicta omni terrore plena uobis propoſita eſſe, ut uos Chriſtiani homines uel ſacrificetis, & deos ipſos colatis, in omnibus rebus uos illis ſubijcientes, atque eo modo honores ab illis reportetis: uel, ſi ſacrificare nolueritis, cõdemnemini, & ſupplicijs ac pœnis ſubijciamini. Velim igitur dicas

eas, num diis ipſis ſacrifices, & legibus obtemperes, an te id facturum neges. Reſpondit Acacius: Sæpè & à Firmo interrogatus, Chriſtianum eſſe confeſſus ſum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Chriſtianum eſſe, & impuris dæmonibus non ſacrificare. Ego, inquit Iudex, etiam nūc ætatem iſtam tuam miſericordia proſequor. Video enim te non amplius, quàm uigintiquinque annos natum. Quinetiam militarē dignitatem reueritus, nolui te ſtatim tormētis ſubijcere. At ſi diutius in iſta tua inſania perſiſtes, coges me ineuitabilibus tormentis te ſubijcere. Ad hæc Acacius: Quod uolo facere, non ſtultum, ſed ualdè prudens & Deo gratum opus eſt, ut eum, qui me creauit ad hunc uſque diem prouidentia ſua proſecutus eſt, non deſeram: illum, inquam, ipſum, qui ſolus eſt uerus Deus. Quomodo, inquit Iudex, dixiſti ſolum eſſe uerum Deum, cum dicas Chriſtum Dei filium eſſe? Omnino enim neceſsè eſt, ut ſi Filius eſt, & Patri par ſit, & ita non unus, ſed duo ſint dij. Cum igitur & ipſi duos deos dicatis, quare nunc unum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum iſta tu nunc abſurda & inconcinna dicas.

Aetas Acacij.

Tum Acacius: Ego credo, & in Ieſu, qui ſub Pōtio Pilato crucifixus fuit, ſpem habeo, futurum, ut mihi per ſanctum eius Spiritum ſermonis facultas ſuggeratur, qua interrogationi tuæ reſpondere, & quæſtionē tuam explicare poſsim. Nō uulgaris quæſtio hæc eſt, quare cum duos nominemus, unum Deum à nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi & Spiritum ſanctū à Patre & Filio eſſe inſeparabilem, ac tres quidē perſonas eſſe in tribus appellationibus, ſed unam tamē horum nominum potentiam eſſe ac diuinitatem. Vnum autem dicimus Deum, habētem & Verbum, & Spiritum ſāctum. Abſurdiſsimum enim eſſet, Deum ſine Verbo, & ſine uitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi oſtendam, ad hanc ipſam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis cōditio patitur. Quemadmodū Imperator, qui nunc eſt, quē tu dominum, ego uerò hominem dico, & maiori iudicio ſubiectum, & filius eius (quorum qui pater eſt, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi ſunt, ſed ipſorum tamen natura humanæ, inquam, conditionis ratio una eſt, Imperiūque patris & filij unum & inſeparabile: honoratur enim filius per patrem, & pater per filium: eodem modo & Deus conſideratur: nam cum diuina Patris, Verbi, & Spiritus ſancti eſſentia, una eadēq; ſit immutabilis, propterea unus, & uerè Deus eſt, q à nobis colit.

De perſonarū Trinitate in ſubſtātia unitate.

Ad hæc Iudex: Sæpè, inquit, te hortatus ſum, ut ad rem propoſitam reddeas, at tu iſtis tuis ſermonibus nullam tibi utilitatem afferentibus, ſtudes me à propoſito abducere. Fac igitur, quod ipſe dico, & ſacrificium offeras, ac patrios deos agnoſcas, per quos omnia hęc conſtituerunt. Diutius enim tibi peperci. Cui Acacius: Nè putes, terroribus iſtis me perculſum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratiſsimum: utere illo, ut libet: mentem uerò & animi mei propoſitum neque tu, neque Imperator tuus, neque dæmonum tuorum præſentia unquàm peruertere, & ad ſcelus compellere poterit. Tunc illi: Iudea: Ergo, quando tu ita uis, omnino neceſsè eſt uerberibus ac tormentis te ſubiicere, & Imperatoris edictū exequi. Nam fieri non poteſt, ut tali quæſtioni ſubiectus, ſic redeas, iudicium noſtrum illudens. Tūc Præſes furore percitus, & cohortem affatus: Figite, inquit, quatuor ueſtes, & illis Acacium alligate, crudisque neruis ipſius terga & uentrem uerberate, ut diſcat talia non nugari, neque putet ſe aliquid ſcire, cum nihil ſciat. Videamus an ipſius Deus auxilium ei afferat, eiusque mens ac propoſitum quàm firmum & immutabile ſit, experiamur. Cum igitur Acacius in illis ueſtibus alligatus eſſet, & eius terga undique uerberarentur, hanc ſolam uocem ille emittebat: Chriſte, opem feras mihi humili ſeruo tuo. Domine Deus, ne me derelinquas.

Crudeliſsime uerberatur.

Cum uerò ſex carnifices uiciſsim illum uerberarēt & eius ſanguis in terram abunde diffunderetur, totūque corpus uulneribus acerbiſsimis laniatum eſſet, Iudex ipſe cū miſerabiles illas plagas uideret, & martyris mentem ac uoluntatem conſtantem atque immobilem eſſe animaduerteret: Num inquit, nunc ſacrificabis? Itane miſer dici, quàm amicus Imperatorum eſſe maluiſti? Ad hæc dixit Acacius: Nequaquā ego ſacrifico: habeo enim Dominum meum Ieſum Chriſtum opem mihi ferentem: itaque iſtis tuis cruciatibus robuſtiorem ac promptiorem me reddidiſti. Hactenus enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat: cum uerò uis illata eſt, & hęc pati cœpi, per Ieſum Chriſtum mihi potentiam ſuggerentem, robuſtiſsimus factus ſum & ad omnia tormenta ſuſcipienda paratiſsimus, Deo ipſo ſine dubitatione aliqua confiſus. Tum Iudea: iſta inquit, dicis, quoniam maiora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem iſtam tuam deijciam. Eo enim, quod hactenus tibi peperci, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius. Fac celerrimè quicquid uis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi utilitatem mihi afferrent: & quo maiora tormenta adhibebis, eo maiorem Domini mei gratiam inuitus mihi conciliabis. Hæc, inquit Iudex, loqueris, quoniam corpus tuum nōdum uerberibus laceratum eſt. Tum Acacius: Iam dixi, ut faceres, quicquid uis. nō enim impuris dæmonibus ſacrifico, neque uoluntati tuæ, aut patris tui ſatanæ morem gero. His auditis, Iudex commotus dixit, Plumbeis laminis eius maxillas contundite, ne ille noſtra diuturna in eum patientia temeratio modo abutatur. Poſt hæc Acacius, En factū eſt, quod uoluiſti, neque quicquam amplius profeciſti, non enim malæ artes tuæ meam in Chriſtum charitatem ſuperabunt. Sacrifica, inquit Iudea, & ab imminentibus reliquis tormentis liber eſto. Reſpondit Acacius, Nunquam (ut dixi) ſacrificabo, tātum enim imminentes cruciatus deſpicio, quantum & antecedentes non curaui, Deo ipſo mihi animos ſuggerēte.

Maxillæ eius cæduntur.

Ad hæc Iudex, Quomodo, inquit, tu miles atque illiteratus, ita cauſam tuam agis? Cui Acacius: Putaſne propria uirtute nos hęc reſpondere? Minimè inquā nos hęc facimus, ſed locuples & ſanctus Dei Spiritus ſeruis ſuis liberam orationem & patientiam ſuppeditat, illis prouidens, quemadmodum Saluator ipſe diſcipulos ſuos docuit, cum ſic dixit: Quando uos tradiderint Principibus propter nomen meum, nè ſoliciti ſitis, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora, quid dicatis: non enim uos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Antoninus ſcriba dixit ſancto Martyri: Et quænam tibi, miſer, utilitas futura eſt, ſi de talibus rebus admonitus perſuaderi non uis, ac poſtea grauioribus tormentis adductus, Imperatorum edicto parebis? Vbi, & teipſum admoneas, inquit Acacius. nam ſi neq; Præſidē ipſum, neq; minas illius, neq; cruciatus in me illatos, Dei ope adiutus curaui, putasnè me talē eſſe, qui te audiam? Tum Iudex miniſtris dixit: Acacium impium hominem olim militem, in carcere interiore tribus lignis alligatum cuſtodite & grauibus catenis eius collum ac totum corpus circundate, ſequentis diei iudicio reſeruandum: neque à ſuæ gentis hominibus illum uideri permittite, nè fortè ab ipſis beatus prædicetur, & ad futuras quæſtiones conſtantior inueniatur.

Ma. 10

Ducitur in carcerem.

Ductus igitur fuit beatus Acacius in carcerem, tũ pterita cõfeſsione, q̃ pfeſſus fuerat, tũ futuris bonis, q̃ à Deo uero accepturus erat, ualdè lætus: mãſitq; ĩ carcere in urbe Perintho ſeptẽ dies. Intereà Bibianus accepit literas à Flaccino, ut Byzantiũ ſe cõferret: iuſsit aũt & eos, qui erant in carcere, illum ſequi. Beatus igitur martyr Acacius, & uulnerum tumore, & corporis labore afflictus, ad hæc & illis multis ferreis catenis grauatus, militumque in uia urgentium importunitate, & itineris laſsitudine, ac ciborum inopia, denique notorum hominum, è quibus neminem uidere permittebatur, abſentia ualde mœrens, & de uita ipſa deſperãs, cum & alij uincti eum ſequerentur, & carnifices urgerent, petijt à carnificibus, ut orandi Dei poteſtatem illi facerent. Cum igitur quodam in loco ſtetiſſet, ità Deum precatus eſt: Gloria ſit tibi, Deus, qui pro tua clementia in eos miſericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum: gloria, inquam, tibi ſit, qui & me in peccatis uiuentem, ad hanc ſortem tuam uocaſti: gloria tibi, Ieſu, qui noſtræ carnis infirmitatem nouiſti, & ut tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbuiſti. Quoniam igitur uides, mi Domine, multis malis me oppreſſum, ità ut anima ipſa è corpore meo exceſſura uideatur, tu, ipſe, Domine, mitte Angelum, qui me curet, & ab anguſtiis, quibus opprimor, me ſanet: ac uelis mihi hoc cõcedere, ut quacunque ratione, modo Iudicis ſententia decretum ſit, martyrium compleam, & apud te ſim. Cum ità Deum oraret, uox è nube demiſſa eſt: (erat enim aer ipſe nubibus contectus) Eſto, Acaci, robuſtus & fortis. Vox autẽ illa fuit ità clara, ut carnifices & alii uincti eam audientes admirarentur, ac dicerent: Nunquid & nubes loquuntur? An unquam tale quid auditum eſt, ut nunc ipſi audiuimus? Hæc dicentes, de ea re ambigebant. Multi uerò ex iis, qui uincti ducebantur, cum hęc audiſſent, in Dei filium crediderunt, & ad martyris pedes ſe abijcientes, eum rogarunt, ut Chriſtianæ fidei doctrinam ipſis exponeret.

Prædicat Chriſtum cũ captiuis quibuſdã.

Tunc igitur martyr Acacius unà cum illis iter faciens: Ego, inquit, paulũm tẽporis miles fui, ſed apud ſacerdotes educatus, quinetiam genus è ſacerdotibus ducens, memini audire ipſos hæc docentes, quemadmodum Deus ipſe, cum homini, qui è Paradiſo exciderat, ſalutem dare, & ab inferis eum educere uellet, miſit in hunc mundũ coæternum Verbum ſuum. Veniens igitur filius Dei, carnem ſuſcepit ex ſancta uirgine Maria, & figura apparens ut homo, Crucem ſuſtinuit, ut Adami, qui Deo non obediuerat, peccatũ per Crucis lignũ emendaret, & condemnationis remiſsionem ei condonaret, ipſe pro nobis noſter Dñs debitũ ſoluẽs. nam eo ꝙ in Crucifixus fuit, chirographum, quod cõtra nos erat, diſcidit, & peccatum diſſoluit, & propria morte deleuit mortem, & inferos expoliauit, omnemq; diaboli poteſtatem confudit atq; infirmauit. Cumque totum diaboli exercitum profligaſſet, portaſque æreas confregiſſet, ac ueſtes ferreos contriuiſſet, triduò è mortuis reſurgens, humano generi reſurgendi facultatem præbuit, ut omnes omnibus futuris ſeculis uiueremus. Hic enim mundus ad breue tẽpus manet, & nihil eſt. Hæc omnia cum illi audiuiſſent, ad Chriſti fidem conuerſi ſunt. Poſtridiè uerò noctis tempore eo in loco, in quo erant, uiderũt quoſdã ſplendida ueſte indutos, & militari habitu ornatos cum Acacio ipſo loquentes. Quidam autem ex his, qui eos uiderant, exiſtimabant Acacij commilitones atque amicos eſſe, qui metuentes Imperatorẽ, noctis tempore Acacium uiſerẽt, alij uerò uiſionem aliquam diuinam eam fuiſſe dicebant. Cum autem poſtera nocte Byzantium ueniſſent, & ſimul in unã domum coniecti eſſent, rurſus uiderunt eoſdem Angelos cũ Acacio loquentes, & uulnera, quę erant in illius corpore, aqua feruenti abluẽtes, eumq; curantes, ita ut omnes, qui & tunc, & ſuperiore nocte illos uiderant, dicerent, uerè ſanctorum Angelorum uiſionẽ Martyri oblatam fuiſſe.

Poſtridiè uero cum Martyr in carcerem interiorẽ coniectus, & Iudicis iuſſu ligno ac ferreis uinculis ligatus fuiſſet, alijque uincti in exteriore carcere ſeruarentur, rurſus multa lumina nocte accenſa apud martyrem ipſum & uiros alios uiderunt, è uinculis eum ſoluentes atq; curantes, alios uero cibum ipſi afferentes, idque cum ſæpius uidiſſent, carceris cuſtodem ad duxerunt, ut ipſe quoque proprijs oculis factum uidens, de re illa certior fieret. Eam rem cum cuſtos carceris uiſam obſtupuiſſet, multis amicis narrauit. Præſes uero ſeptimo die poſtquam Byzantium uenit, Martyrem ad ſe duci iubens. Vocetur, inquit, Acacius, impiæ Galilæorum religionis patronus. Cui Antoninus ſcriba. En præſto eſt ille, quem quæris. Cum igitur ante tribunal Martyr conſtitiſſet, eiusque uultum hilarem, uelut Angeli alicuius adſpectum, Præſes uidiſſet, obſtupuit, ſperabat enim futurum, ut tum uulneribus corporis, tum uinculorum ærumnis, ac ciborũ penuria corpore cõſumptum & de uia multa feſſum uideret. Cum igitur aliter ſe habentem uidiſſet, eius pulchritudinem atque hilaritatem ſic admiratus eſt, ut cohorti diceret. An nõ uobis, milites peſsimi, præcepti, ut hominem iſtum in interiorem carcerem cõiectum in ligno ligaretis, ferreisque & grauiſsimis ac multis uinculis eius collum & totum corpus conſtringeretis, ità ut ipſius florens ætas ijs ligaminibus angeretur ac langueſceret, neque ſineretis aliquem ipſum uiſere, niſi qui cibum illi afferret? Quomodo igitur ipſum, uelut athletam quendam pinguem factum uideo, quinetiam longè pulchriorem ac uenuſtiorem, quàm antea fuerat?

Byzantij ad iudicis tribunal ſiſtitur.

Tum Antoninus ſcriba. Ita quidem factum eſt, ut iuſsiſti, in omnes enim ærumnas illas, quas dixiſti, cõiectus, & ex urbe Perintho hucuſque per totam uiã ferreis uinculis adſtrictus fuit. Quod ſi amplitudini tuæ uiſum fuerit uincula ipſa ferrea uidere, eaq; ponderare, en illa hic ſunt. Nam uſq; ad hoc tribunal homo iſte his ferreis uinculis exutus non fuit. Quære à carceris cuſtode minas adhibens, & uide, an ità illi iuſſum ſit, quemadmodum tu pręcepiſti. Tum Iudex; Veniat, inquit, huc cuſtos carceris. Cum ueniſſet ille, Iudex ità eum interrogauit. Quare, ſceleſtiſsime cuſtos, facere noluiſti, quod iuſſus es, ſed ita nutritũ atq; inſtauratum iſtum ad nos duxiſti, quaſi bellator quidam futurus nobis eſſet? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi uirtus è cœlo à uero illo certaminis Præfecto Ieſu Chriſto ſeruata eſt, qui & robur mihi attulit. Dominus enim meus ita curat ſeruos ſuos ſolo uerbo. Tum iudex: Confringite eius dentes, ut non loquatur, niſi cum interrogatus fuerit. Iterum autem cuſtodem carceris interrogans: Quidnam, inquit, ſceleſtiſsime reſpondes?

Maxilla eius cõteruntur.

Tum Caſsius cuſtos carceris reſpondit; Per tuã amplitudinem iuro, executum me fuiſſe, quæcunque tu iuſsiſti, & inſuper alia mala his addidiſſe: ſed fuere alij, qui hunc hominem curauerunt, ut ſciunt omnes, qui unà cum ipſo uincti erant. Quod ſi rem aliter ſe habere cognoueris, en caput meum præſto eſt: poteſtatem habes: quæſo facias quicquid uis. Videbamus enim ſæpius quoſdam ueſte ſplẽdida ornatos milites, alioſque urbanis uiris, alios Medis quibuſdam ſimiles eſſe cenſebamus, qui una cum ipſo uerſabantur, quiq; eius uulnera curabãt, & diligẽter abſtergebãt, multiſq; cibarijs propoſitis, una cum eo ueſcebãtur. Hæc omnia homines, qui ex urbe Perintho una cum

co

eo uincti ducti ſunt, tum in uia, tum hic eum ſæpius uidiſſent, mihi retulerunt: ita ut ego, cum ipſis non crederem, & uerum ſcire cuperem, meis oculis uidẽs id cognouerim. At ſi quando repente, cum hæc ſpectarem, ingredi ad eum uoluiſſem, & ab illis quærere undenam illuc ingreſsi eſſent aut quinam forent illi, quos una cum ipſo uidiſſem, ſæpius ad eum ingreſſus neque quenquam illorum, neque quicquam è cibarijs illis uidebam, ſed hũc ſolum ligno alligatum preces ad Deum fundentem, & diuinam gloriam laudantem, interdum uerò dormientem.

Crudelis iudex carceris cuſtodem immerentem punit.

Tum Iudex: Pecunias, inquit, ab Acacij conſanguineis accepiſti, ob idque iudicium uis eludere. Ac ſtatim furore percitus, plumbeis uirgis eius terga pulſari iuſsit. Qui cum cruciaretur, uociferans dicebat: Quæſo, Iudex, ut ſi res aliter ſe habet, quàm dixi, me interficias. Tum ille: Veneficum igitur hominẽ hunc eſſe affirmes opus eſt. Cui carceris cuſtos: Ego, inquit, quod uidi, dico, neque ſcio, ueneficus ne ſit, an non. Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum ſtultitiam irridebat, quamuis fractis eſſet maxillis. Itaque Iudex ipſe rurſus furore accenſus, Acacio dixit: Tunc ueniſti, ut nos derideres, præſtigijs ac ueneficiis tuis confiſus? Ego, inquit Acacius, non rideo, ꝙ ueſtra pernicie gaudeam: imò ſempiternam ueſtram condemnationem multum doleo. Vos autem ipſi ueſtram uitam irridetis, qui uerum illum Deum & cæli & terræ, maris & omnium, quæ in eis ſunt, effectorem dereliquiſtis, & lapides ipſos adoratis. Tum Iudex ei dixit: Ne putes iſta tua conſtantia me uictum iri, non ſinam te uiuere, niſi diis ſacrifices, & inuictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, ſtatim tibi obtemperans, feciſsẽ quod iubes: quoniam uerò ſententia mea melior eſt, quàm tua, minas iſtas nihil timeo: fac, quod lubet.

Tunc Iudex furore percitus: Sacrificanſne, inquit, an adhuc pergis inſanire? Reſpondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines, à quibus nihil mali commiſſum eſt, neque aliquid in te peccatum fuit, ſic iniuſtè conſumis. Hæc cum audiſſet Iudex, iuſsit uirgas quernas afferri, & eius terga ac uentrem uerberari. Cumque decem homines uiciſsim Acacij corpus uerberarent, Martyr ipſe tormentis afflictus, ſic clamabat: Chriſte, adiuua humilem ſeruum tuum. Iratus autem Iudex, iuſsit uentrem amplius uerberari. Cumque decem illi homines hoc feciſſent: & beatus martyr doleret, uoce magna dixit: Domine Ieſu Chriſte, adiuua ſeruum tuum Acacium. Hoc cum ab eo dictum fuiſſet, ſtatim uox de cælo uenit, ac dixit: Nè timeas, Acaci, ſed eſto bono animo: decet enim te cũ patribus tuis eſſe, & cælo uerſantem oblectari, eo, quod nunc nominis mei confeſsionem profitearis. Cum hæc uox audita eſſet, homines illi qui Martyrem uerberabant, torpeſcentes tanquam muti effecti ſunt, neque manus ipſas amplius mouere poterant, ita ut Iudex ipſe ambigeret, & furore accenſus, ſanctum illum martyrem Acacium ad maiora iudicia, hoc eſt, ad Flaccinum Proconſulem Thraciæ mitteret, qui & reuelationẽ talem ad eum ſcripſit:

S. Acacius virgis quernis flagellatur.

Admirabili & maximo Iudici Flaccino Proconſuli, Bibianus Imperatorum deuotiſsimus ſalutem: Acacium impiæ Chriſtianorum religionis patronum, à Firmo Martiæ legionis Tribuno ad me miſſum, neque uolentem ijs parere, quæ ab inuictis Imperatoribus noſtris præcepta ſunt, cum uiginti diebus antè ad me miſſum acceperim, & uehementer de ipſo inquiſiuerim, nihil amplius profeci: propoſiti enim ſui tenax eſt. Quoniam uerò poteſtas tua plus timoris afferre poteſt, propterea hominem hũc cum actis, quæ de illo à me compoſita ſunt, cum te præſtantiſsimum uirum eſſe ſciam, ad te miſi. Cum igitur Flaccinus has literas accepiſſet, iuſsit Martyrem in carcere quidem concludi, ſed ſeruari tamen ſine uinculis, [illegible]mota cuſtodia illa tam atroci. Vxorem enim Chriſtianam Flaccinus habebat, à qua rogatus, & iureiurando clam adſtrictus fuerat, ut qui propter Chriſti fidẽ ab ipſo inquirebantur non diu, neque multum ab eo cruciarentur.

Iuſsit igitur Flaccinus poſt quinque dies Acacium martyrem ad ſe duci, & eius acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquiſitionis, quæ à Babiano facta fuerat, auſteritatem, & Martyris conſtantiam, ſtabilemque confeſsionem, & miracula per ipſum facta cognouit, Bibianumque accuſauit, quòd non celeriter eum interfecerat, ſed tam exquiſitè aduerſus militarem hominem ſe geſſerat: iuſsitque martyris caput abſcindi ante urbem Byzantium, ita pronuncians: Acacium Galilæorum adiutorem, & noſtrorum Imperatorum trophæis inſignium desertorẽ qui operam dedit, ut quamprimum uitæ ſuæ finem talem uideret, ſicut quæſtiones de eo factæ docuerũt, hunc, inquam, hominem legibus non obedientem, tribunal noſtrum iubet gladio percuti, & capite priuari.

Sententia mortis fertur in martyrem.

Poſtea uerò quàm beatus Acacius uocationis ſuæ opus iamiam perficiendum cognouit, Spiritu ſancto ita decernente, clamans ſic ait: Quam multis linguis te laudare uellem, Chriſte Dux uitæ, & fili Dei, quoniam ita miſericors & benignus es in me peccatis obnoxium, qui & tali ſorte me dignatus fuiſti. Cumque ductus fuiſſet extra urbem Byzantium in eum locum, ubi martyrium obeundum illi erat, rogauit carnifices, ut pauliſper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque poſitis in terra genibus, has preces ad Deum miſit: Gloria tibi Deus, & immenſæ tuę magnificentiæ conuenit laudatio, qui ſic glorioſum in nobis peccatorum onere grauatis te oſtendis. Quo.n. maiora beneficia nobis largiris, & quo magis iniquitates noſtras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria relucet. Benedictũ ſit nomen gloriæ tuæ, quòd ita faciendum probaſti, ut in Filio tuo unigenito & Spiritu ſancto hominem ipſum honorares, & nunc me tantis beneficiis indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam inuitaſti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus ſanctus Iſrael, cum unigenito Filio tuo, & ſancto Spiritu, quoniam tua eſt gloria, tuus honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Hæc cum dixiſſet gladio percuſſus fuit, & capite truncatus.

Itaque martyrium perfecit ſanctus Acacius octauo die menſis Maij, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus uiri pij ac religioſi collegerunt, & omni ſtudio ac diligentia funus ipſius curauerunt eo in loco, qui Staurius appellatur, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria ſit & Imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. VICTORIS Mauri, ex uetuſto MS. codice deſcriptum, & à Maximiano notario conſcriptum, fultumq; præclaris teſtimoniis antiquiſſimorum Martyrologiorum. Stylus hincinde per F. Laurentium Surium nõnihil expolitus eſt.

8. maii

REgnante impio Maximiano Imperatore, in ciuitate Mediolanenſi ingens fuit perſecutio Chriſtianorum. Erat autem illic quidam miles, natione Maurus, Victor nomine, Imperatori notiſsimus, apud quem delatus eſt à quibuſdam, ità dicentibus: Clementiſsime Imperator, Victor Maurus, Chriſtianus effectus eſt, & blaſphemat deos noſtros, dicens eos dæmones eſſe. Indignatus itaque Imperator, iuſsit eum compræhendi & ad ſe adduci, eique dixit: Ecquid uerò tibi deeſſe putaſti Victor, ut Chriſtianus fieres? Victor reſpondit: Non ego nuper Chriſtianus effectus ſum, ſed ab ineuute ætate mea fui. Imperator ait: Ergo, ut aſſeris, manifeſto Chriſtianus es? Victor reſpondit: Chriſtianus planè ſum, & Chriſtum Ieſum filium Dei uiui, de Maria uirgine per ſpiritum ſanctum natum, adoro, corde credo, & ore laudare non ceſſabo. Tunc Maximianus ira percitus, iuſsit eum trudi in carcerem, & diligenter cuſtodiri, dicens ad eum: Tecũ ipſe Victor pertracta, quemadmodum poſsis horrenda lucrifacere tormenta, quæ te atrociter laniabũt ſi ſacrificare nolueris. Miſſus itaq; in carcerem, manſit ibi ſex dies, nihil interim neque edens, neque bibens. Septimo autem die iuſsit Imperator ſibi tribunal apparari in hippodromo circi, ſanctumque Victorem adduci: cui dixit, Ecquid Victor de tua ſalute cogitaſti? S. Victor reſpondit: Salus & uirtus mea Chriſtus eſt, cuius Spiritu nutrior, quẽ in uiſceribus meis accepi. Tum Imperator præcepit adferri fuſtes, & in conſpectu ſuo illum extendi & cœdi, præcone ſic clamante: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Cæſo autem Maximianus: Victor, audi conſiliũ meum, & accedẽs cole deos iſtos, quos nemo dignius te colere poteſt, præſertim cum canities te exornet. Victor reſpõdit: Beatus rex & propheta Dauid Chriſtianos omnes inſtituens, ità dicit: Omnes dij gentiũ dæmonia. Si ergo ab initio illi dæmones dicuntur, quo pacto ego eos adorabo? Imperator ait: Ego tibi deferam honorem magiſtri militum, dabo aurum & argentum & poſſeſsiones multas, ſi uelis ſacrificare dijs. Sanctus Victor reſpondit: Iam dixi tibi, iterumque dico non me ſacrificare dæmonijs: offero autem meipſum Deo ſacrificium laudis: quia ſcriptum eſt: Omnis ſacrificans dæmonijs, & non Deo, eradicabitur.

Victor ſiſtitur coram Imperatore. *Mittitur in carcerẽ* *Fuſtibus cæditur.* *Pſ. 95.* *Spernit honores* *Ex. 21.*

Anolinus conſiliarius Imperatoris dixit: Oblati ſunt tibi honores à clementiſsimo Imperatore: quare non ſacrificas dijs, quos Imperator adorat? Sanctus Victor reſpondit: Ego præmia à uobis promiſſa non accipio, ſed à Deo quotidie accipio uires & robur. Tunc Imperator iuſsit eum iterum abduci in carcerẽ ad portã, quæ dicitur Romana, & illic cuſtodiri. Vbi cum fuiſſet diebus tribus incluſus, iubente Imperatore eductus eſt, dixitque ei Imperator: Immola dijs noſtris, quos uera commendat diuinitas. Sanctus Victor reſpondit: Ego dijs paganorum non immolo. Turpe eſt mihi, ut quod in baptiſmatis ſanctificatione percepi, id, à te homine corruptibili, & nulli non calamitati obnoxio coactus, deſeram. Non ſacrificio: tu porro fac, quod facturus es. certus enim ſum, te fortiorẽ illum eſſe, qui pugnat pro me. Tunc Imperator & Anolinus iuſſerunt fuſtes apportari, extenſumque martyrem uerberari, eique acclamari: Sacrifica dijs, quos Imperator & omnes adorant. Sanctus autem Victor iis pœnis ſubiectus, dolores non ſenſit, ſicque Dominum precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte, cuius annona quotidie nutrior, adiuua me in pœnis. Imperator dixit: Victor, conſule ſanguini tuo, & immola dijs, quos alij adorant. Nam per deos, & per ſalutem & ſtatum Reipublicæ, mortalibus omnibus exemplum te ſtatuam. Nec eſt, quòd ſperes, ubi à me punitus fueris, Chriſtianos ſeruum meum martyris loco habituros. Nam eum in locum cadauer tuum projci iubebo, ubi nunquàm poſsit inueniri. Victor ait: Ego non ſacrifico: tu fac, quod tibi uiſum eſt. Non enim ſeruo tuo id facis, ſicut dixiſti, ſed ſeruo Ieſu Chriſti.

Iterum fuſtibus cæditur

Tum ira incenſus Imperator, rurſus eum pręcepit conijci in carcerem ad portam Romanam, & pedes eius in cippo colligari. Miſit autem ad eum Anolinus conſiliarius Imperatoris, qui ei dicerent: Homo, conſule ſanguini tuo, & uide ne amplius in te concites iram Imperatoris: ſed audi conſilium meum, dijsque ſacrifica, accepturus ab eo honores, quos uolueris. nã alioqui multa tibi tormenta parantur S. Victor ait illis, qui ad ipſum miſsi erant: Ite, dicite Anolino: Ego dijs paganorum non immolo, cum ſcriptura dicat: Confundantur omnes, qui adorant ſculptilia. Ego Deum uiuum & uerum adoro, ut non confundar in æternum. Altera die iuſsit eum Imperator produci è cuſtodia, dixitque ei Anolinus: Adeone induratum eſt cor tuum Victor, ut non obtemperes Imperatoris edicto, & ſacrifices? S. Victor reſpondit: Ego dijs impuris & nullo ſenſu præditis non ſacrifico. Tunc Imperator iuſsit omnia genera tormentorum coram illo adduci, aitque illi: Vides Victor, quæ te tormenta maneant, quibus ſubijciendus es, niſi ſacrifices? Sanctus Victor reſpondit: Tormenta, quæ tu mihi minaris, longe tibi maiora parantur à Deo meo in illo iuſti iudicij die. Imperator non ferens ſe palam ab illo, ut ipſe quidem putabat, contumelia affici, præcepit bulliens adferri plumbum, eoque totum martyris corpus perfundi. Cumque perfunderetur, orauit Dominum, ita dicens: Domine Ieſu Chriſte, propter cuius nomen hæc patior, adiuua me & libera me: ſicut liberaſti tres pueros immaculatos de camino ignis, & confudiſti tyrannum: ita & me quoque nunc libera, ut erubeſcat Maximianus cum ſatellitibus ſuis. Mox autem adfuit angelus Domini, plumbumque ita refrigerauit, ut eſſet inſtar aquæ è fonte manantis, nec ulla in parte corpus martyris aduſtum eſt. Expandit itaque S. Victor manus ſuas, Dominumque benedicens, ait: Benedico te Chriſti Ieſu, qui dignatus es miſereri ſeruo tuo, & mittere angelum tuum, qui & plumbum refrigerauit & plagas ab impio Maximiano mihi impoſitas, unguento miſericordiæ tuæ perunxit.

Pſ. 96. *Bulliẽtẽ plũbo perfunditur.* *Dan. 3*

Ad Imperator ualdè admirans, iuſsit eum duci ad portam Vercellinam. Milites autem expectantes, quid fieri mandaret Imperator, ſomno ſe dederunt. Exurgens igitur ſanctus Victor aufugit, & abſcondit ſe in ſtabulo ante theatrum. Expergefacti uerò milites, inſecuti ſunt eum, & cum inueniſſent mulierculam quandam, ſciſcitabantur ex ea, num uidiſſet hominem canum, ſciſſa ueſte. Illa reſpondente, uidiſſe ſe canum hominem, eumque fulgentem: perquiſierunt ſanctum martyrem in uia, quæ dicitur ſtabuli: cumque ad theatrum ueniſſent, ingreſsi ſtabulum, inuenerunt eum ante ora equorum latitantem. Tum uerò iniuria eum afficientes, foras eduxerunt. Vt autem re-

ſciuit

ſciuit Imperator eum fugam iniјſſe,ira commotus in milites,iuſsit ab alijs eum duci extra ciuitatē ad hortum,qui Lyſippi appellatur. Ipſe uerò inambulans in hippodromo circi,miſit ad eum curſores,qui ei dicerent: Deſperaſti uitam tuam,nec uis ſacrificare? Per deos,ſi non feceris ſacrificium,capitalem ſententiam excipies. Sanctus Victor ei remandauit: Quod facturus es,fac ocyus. iā.n.deſidero adipiſci mercedē meā à Deo meo. tempus enim eſt, ſi tamen illi ſic uiſum eſt,qui dedit mihi corpus & ſpiritum. Tunc Imperator præcepit acciri carnifices, ijsque S. Victorem tradidit,educendum ad ſyluam,quæ Dunlinus uocabatur,ubi uiridarium habebat Imperator,illicque capite truncandum. Cum autem duceretur,ait ad milites: Dicite Imperatori Maximiano, hoc anno illum abiturum à uita. Ventum eſt deinde ad locum deſtinatum cædi eius,& cùm dixiſſet, Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, quòd me non ſeparaſti à ſanctis tuis,& Nabore ac Felice ciuibus meis,caput ei à carnifice amputatum eſt.

Fuerūt hi martyres etiā Afri: idcirco ciues ſuos uocat.

Vetuit autem Imperator,ne quis corpus eius humaret,ſed beſtiis uorandum relinqueretur. Poſt dies ſex miſit Quæſtorem ſuum cum militibus,ut uiderēt num à feris belluis aut ſerpentibus eſſe deuoratum. Venerunt illi,& corpus eius prorſus intactum & inuiolatum inuenerunt,ſimulque duas beſtias,alteram ad caput,ad pedes alteram,corpus conſeruantes: regreſsique ad Imperatorem, id illi indicarunt. Tum uerò iuſsit ſepeliri.

Abiens igitur ſanctus*Marinus epiſcopus,inuenit illas beſtias corpus ſeruantes,non aliter affectum, ac ſi hora eadem fuiſſet truncatum. Vt autem uiderunt belluæ Marinum,ceſſerunt loco,& tam diu illic hæſerunt,donec ablutum eſſet corpus, & non longè ab ea ſylua humatum in pace. Per id tempus Anolinus iuſsit comprehendi omnes exceptores palatij, eosq; iurare per deos ſuos,ſi quis eorum haberet chartam aliquam aut ſcripturam,non ſe idipſum celaturum. Cumque ad eum allatæ eſſent chartæ omnes, iuſsit eas coram ſe incendi & cremari. Eam rem probauit etiam Imperator. Ego uero Maximinianus notarius, ab infantia Chriſtianus,iuraui quidem per paganiſmum eorum, & tamen noctu ad luminaria ſcripſi in circi hippodromo,prout memoria complecti potui. Illic enim manebam,& adiuraui, ſi quis inueniret, ne homini Chriſtiano negaret. Hæc autem omnia oculis meis inſpexi,Deo teſte & ſancta Trinitate. Paſſus eſt igitur ſanctus Victor in urbe Mediolanenſi, 8. Idus Maij,& ſepulturæ mandatus eſt à S.Marino epiſcopo pridie Idus Maij,ſub Maximiano Imperatore, regnāte Domino noſtro Ieſu Chriſto ſine fine. Amē.

** Maternus.*

DE EODEM S. VICTORE Appendix,ex S.Gregorii Turonenſis De gloria martyrum Lib.1.cap.45.

Magnificatur etiam apud Mediolanenſium urbem Victor inclytus martyr,quod ſæpius uinctos ab ergaſtulis diſſoluat,captiuoſque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italiam petijt: quo,ut aiunt,apud urbem Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quaſi captiuum retinebant,dicentes: Non uidebis patriam tuam,ſed dignas, ut ſatelles tuus, pœnas exolues. Hæc autem comminati, miſerunt eum in exilium apud urbem Mediolanenſem. Factum eſt autem, ut adueniente feſtiuitate ſancti Victoris, conuenientibus populis,& hic uigilijs intereſſet,(ſub libera enim cuſtodia abſolutus attendebatur) proſtratusque coram ſancto ſepulcro ſancti, cum impenſius orare cœpiſſet,ut eum uirtus martyris ab hoc exilio liberaret,circa mediū noctis egreſſus ab æde, audiuit unū de egenis loquentem ad alium,& dicentem: Quid putas,ò pauper,quæ uirtus ſit huius martyris? Verum dico,nec fallor,quia in hac nocte quiſquam captiuus domino per fugam dilabitur, abſolutus in patriā accedit,nec amplius ultra reperietur. Hæc Apollinaris uerba,quaſi auſpicium ex Dei nutu miſſum accipiēs, iterum atque iterum prouolutus ad tumulum martyris,orat ut uirtute eius adiutus, abſque impedimēto poſsit abſcedere. Moxque uocato puero, equum ſterni præcepit, dicens: Hodie abſoluendi ſumus à uinculo iſto cuſtodiæ. Et aſcendentes, inter Alpium iuga, * congetiorum completa multitudine, pertranſierunt, atque Auernum perlati ſunt, uirtute beati martyris præeunte, ut à nullo interrogarentur,quo tenderent,uel unde uenirent: manifeſtumq; eſt,eos præſidio beati martyris ab hac ærumna fuiſſe liberatos.

Vigiliæ in eccleſiis in feſtis ſanctorum

VITA S. VVIRONIS EPISCOpi ſcotiæ,ex quodam egregio MS. codice deſcripta,ſed in gratiam lectoris mutato ſtylo per F.Laurentium Surium. Vtrū autem hæc integra ſit hiſtoria,aut potius integrę hiſtoriæ epitome, incertū habeo.

PRAEFATIVNCVLA.

Sanctorum patrum memoriam oratione ſiue ſermone & literarū monumentis celebrare,eosq; ita,ut par eſt, laude & prædicatione offerre, illū proculdubio laudare eſt,qui in Sanctis ſuis eſt mirabilis. *Pſ. 67.* Ille enim ſanctitatis eorum author eſt,in quo & per quem,quicquid ſanctum eſt,ſanctificatur: & ſine quo nihil ſanctum,nihil laude dignum eſſe,certa fide tenendum eſt. Nos itaque uitam & conuerſationem beati Vuironis ſuccincte exponendam ſuſcipimus, pauca e pluribus commemoraturi: nec dubitamus Chriſto,à quo ſanctitas ei collata eſt,rem gratā nos facere. Non enim quicquam derogat principi,qui militis eius res præclare & fortiter geſtas, poſt uictoriā decantat.

VITAE HISTORIA.

Scotia,fertilis ſanctorum uirorum inſula,& ſtellarum numerū prope æquās patrocinijs ſanctorum, in multorum ſalutem produxit beatum Vuironem, non infimæ ſanæ conditionis parentibus ortum. *8. Maij* Is poſtquā ablactatus eſt, literis diſcendis adhibitus, & cæleſtis gratiæ adſpiratione præuentus,ante ætatem animo & moribus plane uirilis eſſe cœpit,puerulusque iam maiorum exēpla ſibi proponens,longè ante præſignificare uidebatur, quis poſtea futurus eſſet. Creuit interim annis, ſed plus animo,nullis unquam cedens illecebris, nec pedem ſemel poſitum in uirtutum ueſtigijs, inde retrahens, pro nihilo ducens terrena caducaque omnia,porro ad cæleſtia totis uiribus feruenter anhelās.

Pueri mores cani.

Hæc

Hæc etſi breuius dicantur, quam pro tantæ ſanctitatis merito, qua floruit adhuc adoleſcentulus, tamē cum nobis propoſitū ſit breuitati operam dare, prolixius hæc proſequi noluimus, maximè quòd & ſermo incultior facile poſſit faſtidium adferre lectori, & rerum magnitudo omnē ſuperet dicendi facultatem. Porrò cum ætate pariter creſcente in dies uitæ ſanctitate, coram Deo ut palma floruit, & ut cedrus Libani in Domo Domini multiplicatus eſt, & Deo & hominibus charus & amabilis. Cœpit autem mox in lucem proferre re ipſa & opere, quod puerulus clam mortalibus, Deo, ſecretorum inſpectori, multa animi ſedulitate impenderat. Itaque nihil de propoſito remiſit, ſed in uirtutum itinere fortiter progrediens, nec frangebatur aduerſis, nec efferebatur proſperis ſacris non fatigabatur uigiliis, paſcebatur precibus, ieiuniis letabatur, denique nullo rerum euentu à uirtutū ſtudio retrahebat. Proponebat ſibi ſanctos Patres, præſertim admiranda uirtutum ac meritorum ſublimitatē eminentes, Patritium, Cuthbertū Columbam, egregias patriæ columbas, orbis luminaria: eorumque ueſtigiis cupiebat inſiſtere, religionemque & ſanctimoniam imitari, idque non lento gradu & ſegniter: immo uero, diuino incitante amore, etiam peregrinandi laborem alacriter eorum exēplo ſuſcipere uolebat. Sed hanc eius uoluntatem nō abſque nutu diuino res quædam incidentes retardarunt. Et ille quidem noctes impendebat precibus & pſalmodiis, dies ieiuniis exigebat, ſanctorum ambiebat patrocinia, ſibique è cœlis opem implorabat pugil, ne malignorum hoſtium machinamentis irretiretur, aut à proſequendo animi ſui deſiderio carnis aliquo impedimento diſtineretur.

Eius uirtutes & exercitia.

Non longe poſt eccleſia regionis illius paſtore orbata fuit. Vno oēs aīo Vuironem ſibi paſtore depoſcunt: idē clerus, idē populus poſtulat: clamant uniuerſi, illū ſolū cognatæ genti è cælo deſtinatū antiſtitē. At uir ſanctus lōge alienus ab terreni mnxq; perituri honoris ambitu, in humilitate fortiter perſiſtēs prorſus reclamat, ait diſcipuli partes ſibi potius, quā doctoris, tribui oportere. Erat uero eius inſulæ conſuetudo, ut primo eligerent incolæ epiſcopum, deinde electum Romam mitterent, ſummi Pontificis manibus conſecrandum, atque ita demum rediturum ad ſedem ſuam. Itaque licet multum refragaretur S. Vuiro, non tamen à ſua ſententia diſceſſit plebs fidelis, ſed etiam inuitum illum eligens, compulit tandem aſſentiri. At ille hac occaſione nactus opportunitatem è patria emigrandi, piæ peregrinationis amore, urgentis populi ad tempus ceſſit uoluntati, licet coram Deo longe alia eſſet animi eius intentio, quæ tandem etiam nō eſt uoto fruſtrata ſuo. Abit igitur Romam, non terrenæ dignitatis ambitione, ſed diu cupitæ peregrinationis deſiderio impulſus. Comes autem illi & itineris & uoti accepit Plechelmus ſacerdos, uirtute uenerabilis, nec ætate maior, nec meritis multo minor. Erat ambobus cor unum & aīs una in oībus. Cum aūt per Angliā iter facerēt, diuinitus illis adiunctus eſt Orgerus Leuita, qui præ feruenti cæleſtis patriæ deſiderio terrena contēnēs, beato uiro adhæſit. Tum uerò iter optatum ſecurius uir ſanctus cum ſocijs proſequens, Christo duce ꝓſpero curſu mare emēſus, tandem Romam peruenit: ubi beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina labijs tres illi premunt, pauimentum lachrymis rigant, precibus & uotis altaria cumulant, in cœlum preces trāſmittunt, loca ſancta crebro inuiſunt. Nec deſpicit Chriſtus gemitus ſeruorum ſuorum: quod quęrunt, diuinitus illis non negatur.

Recuſat epiſcopatū.

Cedit tandē, ſed peregrinationis ſtudio.

Vbi autem Romanus Pontifex eos aduenisſe cognouit, beatum Vuironem ad ſe acciuit. Ille uero ſine dilatione cum ſocijs ad Pontificem acceſſit. Intuitus autem illum Pontifex, ex uultu animum eius cognouit, moxque in eius ruens amplexus, obſculatus eſt eum non ſine lachrymis. Deinde oblata colloquendi opportunitate, Pontifex nomen & patriam animique propoſitum ex illo percontatus eſt. Ille uerò oſor falſi, tenaxque ueri, primo expoſuit cauſam aduentus ſui, & cur à ſuæ regionis hominibus eò miſſus ſit: deinde animi ſui uotum tantæ ſanctitatis Pontifici expromens, eius pedibus aduolutus, quanta poteſt inſtantia petit, ut ſuum uelit præbere aſſenſum. At Pontifex nihil motus eius precibus, populo Dei potius conſulere uoluit & eius electioni ſuffragari. Inuitum igitur diuque reluctentem epiſcopum illū ordinat eundem honorem etiā impertiens Plechelmo ſancti uiri ſocio, amboſque complexus, multis auctos muneribus remiſit in patriam, ſua authoritate præcipiens beato Vuironi, ne ſe ulli peregrinationi daret, donec eſſet reuerſus ad ſuos. Cuius pręcepto uir ſanctus obtemperans, repetit Alpium iuga, & traiecto demum mari, in patriam incolumis magna ſuorum gratulatione peruenit. Claruit inde bonorū operum & optimæ conuerſationis egregijs exemplis reſpondebantque eius mores & uita doctrinæ. Et quanuis non ſegniter uitæ ſemina ſpargeret in populos, manebat tamen ſemper illi peregre proficiſcēdi deſiderium, hominibus quidem occultum, ſed notum Deo, qui etiam ſua gratia illi præſto fuit, ut poſſet quandoque uoto potiri ſuo. Nam oblata opportunitate, rurſus aſſumens Plechelmum coepiſcopum & Orgerum diaconum ualde religioſum, poſthabitis parentum blandimentis, delicijs, opibus, neglecta populari gloria, iter ingreſſus eſt, quod diu animo erat meditatus, iam in opus collaturus. Peragratis autem uicinarum regionum finibus, ad mare Gallicum peruenit, ibique nauem offendens, proſpero curſu ſulcans maris furentis undas, in oppoſitū euaſit litus. In portum autem egrediens, cum reflexiſſet oculos ad pelagus, gratias egit Deo, quòd tumentes illas procellas citra periculum penetraſſet, fluctus illos marinos comparans animarum naufragiis, litoris ſoliditatē quietis ęternę trāquilliſſimæ firmitati.

Rom. Pontifex cogit eū cedere electioni.

Deſerit epiſcopatū & abit in Gallias.

Porrò ulterius proficiſcens, cum incertus adhuc eſſet, quò potiſſimum ſe conferret, licet diuinum ſibi nihil ambigeret adfuturum auxilium, certus nō derelinqui à Deo ſperantes in illum: iam tamē apud ſe plane decreuerat non redire ad patrium ſolum, ſed libenter exilii quoſcunque tolerare labores. Malebat enim inter alienos & exteros pauper & uilis haberi, quàm inter ſuos diues & glorioſus. Venit interim in Franciam, & à Pipino duce Francorum, cū is didiciſſet Vuironem & Plechelmum inſignes uiros, in regno Franciæ peregrinari uelle, illorumque ſanctitate totam patriam illuſtratam, celeriter accitus eſt, & unà cum ſociis honorificè ſuſceptus. Cognita inde cauſa aduentus eorum, B. Vuironem mox inter ſuos habere uoluit, quem omnes inprimis colerēt ac reuerenter: eiusque commendans, ſumma ueneratione ut patronum illum proſecutus eſt. Locū etiam à mundi ſtrepitu & turbis remotum illi attribuit, quo liberius cum ſuis illic poſſet rerum cœleſtium contemplationi uacare. Is locus uulgo Mons Petri dictus eſt, in quo oratorium in honorem beatiſſimę & perpetuæ uirginis Mariæ conſtrutum & conſecratum eſt, itemque S. Petri monaſterium præclaro opere, quod uſque in præſens perdurat. In hunc ergo locum, qualem diu cōcupierat, uir ſanctus ingreſſus, ſe ſuoſque multis imitandos exhibuit. Non oculos uoluptati, nō aures ludibriis, non animum leuita

Honorificè accipitur à Pipino.

ti adhibuit:ſed ſemper grauitate quadam & morum
honeſtate extitit uenerabilis. Chriſtus illi in corde,
Chriſtus in ore:nec alium præter Chriſtum diligẽs,
quotidie in ara cordis ſui illi ſe amactabat, uigiliis,
precibus, ieiuniis ſeſe macerans: pauper quidem re-
bus,ſed meritorum opibus locuples : fortis aduerſũ
uitia & peccata,ne illis ſuccumberet:facillis autem
ad ueniã , ſi qui in uitia lapſi eſſent:ſibi parcus,alijs
largus & benignus , ubique humilitatis & charita-
tis de ſe præbens exempla . Populo tum doctrina,tũ
uita prætulit. Et cum multis eſſet ornatus uirtuti-
bus, corpore quidẽ degebat in terris, ſed animo to-
tus uerſabatur in cælis. Denique ſanctæ crucis muni
tus clypeo , nihil formidabat rerum labentium ua-
rios caſus:hoſtis antiqui nouerat machinamenta cõ
terere, ſubditis & ſociis optima in ſe uiuẽdi exhi-
beat exempla , ſauciis peccati morbis manũ medicã
adhibebat:damnis aliorum magis,quã ſuis dolebat.

Pipinus conſeſſarij loco eũ habet, itque ad confeſsionẽ diſcalceatus.

Dux autem Pipinus tantæ eum uenerationi ha-
buit,ut tanquam præſuli animæ ſuæ,uitæque patro-
no propter eximiam ſanctitatem,ſua illi peccata cõfi
teri ſolitus ſit,nec erubuerit ad faciendam confeſsio
nem detractis calceis eum adire , eiusque oris impe-
rio parere. Sæpius etiam uolebat eum intereſſe com-
munibus conſultationibus maiorum. Erat enim cõ-
ſilio maturus,nec futilis eloquio:non accipiebat per
ſonam,ſed ueritatem palam enunciabat. Nunquam
uiſus eſt præ indignatione aut liuore corrugaſſe frõ-
tem,nec adulationi unquam ſtuduit, ſoli Deo place-
re deſiderans. His atque alijs uirtutum ornamentis
in dies auctus,ad multam peruenit ætatem: nec eum
pœnituit ultrò ſuſcepti exilij, ad ueram illam patriã
cæleſtis Hieruſalem propediem abiturum,nec labo-
ris exacti piguit quiete fruiturum ſempiterna: fran-
gebatur ſenio,ſed animi uirtute conualeſcebat. Ad-
uentabat diu expectatus dies,laborum propinquabat
terminus , gaudium inſtabat præmiorum. Tempus,
inquam , miſerendi aderat , quod Dominus militem
emeritum præmijs afficere decreuerat , & ad ſe euo-
care in illud palatium felicitatis æternæ , non dein-
ceps iam moriturum unquàm , ſed mutãdum in me-
lius : quia precioſa in cõſpectu Domini mors ſancto-
Pſ. 115 rũ eius. Modica igitur febre corripitur & carnis oc-
cubitum cum vitæ ſempiternæ ortu commutans, feli
Mors ſancti uiri. cem Chriſto reddit ſpiritũ , in ſinum Abrahæ ange-
licis manibus transferendum. Ad exequias autẽ bea-
ti uiri non parua religioſorum hominum turba con
fluxit,dolentum tanto ſe patre deſtitutos. Sacrum ue
rò corpus eius intra oratorium ſupradictum beatiſsi
mæ matris Dei , à fidelibus cum hymnis & pſalmo-
diis digne conditum eſt,odorque miræ ſuauitatis,ho
minibus incompertus, qui tum ab adſtantibus hau-
riebatur,declarauit adeſſe eius ſepulturæ ſpiritus cæ
leſtes. Celebratur eius ſolennitas octauo Idus Maij.

Ad ſepulcrum quoque eius plurima diuinitus
conferuntur beneficia , nec abſque conſo-
latione hodieque recedit,quiſquis di
gnè eius poſcens ſuffragia , ue-
niam ſuis peccatis & gra-
tiam à Deo implorat,
præſtante Domi
no noſtro
Ieſu Chriſto , qui cum patre & ſpiri-
tu ſancto uiuit & regnat Deus
per infinita ſecula,
Amen.

VITA S. PETRI ARCHIEPIſcopi Tarentaſii, authore Gaucrido Abbate Altætubæ, cui eius ſcribendæ negotium datum fuit à Ciſterſienſ. & Claræuallenſ. Abbatibus, cum Lucius Romanus Pontifex illis mandaſſet, ut eam conſcribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

VT à uerbis Apoſtoli præfaciun-
cula noſtra ſumat initium, Chri-
ſtus Ieſus heri & hodiè, ipſe & *Heb. 13.*
in æternum: Et quemadmodum
nullis retrò generationibus ſine
teſtimonio ſemetipſum cogno- *Act. 14.*
ſcitur reliquiſſe,nec noſtro cre-
dendus eſt tempore in hac ſibi
parte deeſſe. Nec ſolum ſibi uel nunc reliquit Eliam
cuius theſaurus charismatum nulla diſtributione mi
nuitur,cuius opes gratiæ ſpiritualis ſicut defectum
neſciunt,ita nec detrimentum. Sanctus olim Hiero *Præfatione in Pentatheucũ Moyſi.*
nymus cauſabatur contemporaneos ſuos ſic ingenia
quaſi uina probare,quibus uidelicet gratia ex uetu-
ſtate ſuccreſsit. Quid putas diceret,ſi uideret merita
quaſi una probari? Viuentium tamen eatenus prædi
care uirtutes prouerbialis doctrina prohibuit. Quod
non modo cauere neceſſe eſt ob humanæ conditio- *Ec. 11.*
nis incertum, ſed propter illud quoque Poeticum,
quia Paſcitur in uiuis liuor, poſt fata quieſcit. Nouit *Ouid. 1. Amo Ele. 15*
Dominus , q ſunt eius, & ſtellas ſuas diſtribuit in ſi-
gna & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit:
Iam non eſt propheta, & nos nõ cognoſcet amplius. *Pſ. 73.*
Et ueritati contraria eſt talis opinio, & inimica ſalu-
ti. Neceſsitatem patientibus ſubtrahit opportuna
ſuffragia,& proficientibus ingerit ex perfectionis de
ſperatione teporem. Necdum nobis ſuperueniſſe cre *Gen. 30*
denda eſt admiſtura ſerotina,uel cõceptus extremus.
Necdũ ceſſat luctator ſtrenuus & fidelis uarias ĩpone
re uirgas aquarum canalibus , uel ſcripturarum codi
cibus,uel,quia aquæ ſunt populi , decurſibus tranſe-
untium generationum. Virgas ex populis, undè ſua-
uia ad refrigendum conficiuntur unguenta , miſeri-
cordiæ uiros poſſumus intelligere, in populus com-
mendantes. Virgas ex platanis,quarum ſolida pulcri
tudo & leuigata planities ædificiis præſtat gratiam
& decorem,& religioſorum hominum irrepræhenſi
bilem accipimus ſanctitatem, quæ probabilibus do-
mum Dei ædificat & illuſtrat exemplis. Virgas ex a-
mygdalis,quarum utinam ſingula quæque die altera *Num. 17.*
poſt præſentem uitam ſcilicet, ut illa condam Aaro-
nica,fœcundior innoteſcat, in tertio ordine præla-
tos accipimus. Quæ utinam frondes proferant ad o-
bunbrandum reis utilius, quam ex foliis ſiccum peri *Gen. 3.*
zomata primi texuere parentes. Vtinam flores gra-
tiæ & deuotionis exhibeant,quibus interim fulcian-
tur amore languentes. Vtinam producant amygdala
id eſt,nuces,longas uidelicet,non breues: fructum ,
qui non tranſeat,fructum ſalutis & ſatietatis æternę.
Quanuis & aliter intelligere liceat, & referre fron-
des ad uerba doctrinæ,& flores ad exempla uitę,ſum
mum etiam fructum ad orationis effectum. Deniquè
huic,uirgæ quam ſuæ generationis hominibus diui-
no exhibitam munere, propoſiti noſtri eſt poſteris
etiam redhibere,tam excellenter affuit in eleemoſy-
narum exercitiis unctio miſericordiæ, in conuerſa-
tione ſua monaſticæ ſolidus nitor profeſsionis &
puritas diſciplinæ,in prælationis officio fœcunditas
multiplicis gratiæ,ut difficile dixerim, qd inter po-
puleas,

puleas aut plataneas, nel amygdalinas debeat reputa ti. ſic nimirũ uiaiſſe eum, & cuilibet horũ triũ uelut ſpecialiter fuiſſe deditum conſtat, ut tranſeuntẽ ex hoc mundn ad patrem omnes uiri miſericordiæ, omnes filii diſciplinæ, omnes etiam ſponſæ Dnmini fideles & ſtrenui paranymphi, ad ſua certatim mœnia merito rapuiſſe credantur, ſibi quique proprium nen dicantes. De quibus ſingulis uel pauca quedam, religioſorum fratrum teſtimoniis comperta, ſequẽs nar ratio comprębendet, quantnm ſcriptori inſcio tanti pontificis merita contulerior.

VITAE HISTORIA.
CAP. I.

may 8.

VEnerabilis huius Petri parentes prædium proprium in Viennenſi incoluere diœceſi, quod poſt modum idem ipſe, priori muta to nomine, S. Mauritij nuncupa nit. Illic & iuſtis ſuis laboribus uictu mediocri uitam ſobriam tranſigebsnt, ſecundum ſeculũ præſens bumiles, ſed erga pauperes eleemoſynis & compasſione, erga uiros religioſos nbſequiis & affectione deuota, apud Deum ingenui & ſublimes. Eo tempore Ciſtertienſis monaſterij uinea iam fructificans, ad illas etiam partes dilatauit palmites ſnos, quos reuerendisſimus Archiepiſcopus Guido, in ſummnm, pontificem Caliatum, ſecundum mutationem dexteræ excelſi poſtmodum aſſumendus, feliciter plantanit in monaſterio Bonæuallis, fidelium multitudo rigauit, ad benedictionem ſuã dedit Dominus incrementum. Huius cœnobij primus abbas Iohanoes, multiplici præditus ſanctitate, pontifea demum factus eſt Valentinus, & maaime poſt glorioſum ab hac nita diſceſſum miraculis claruit quã multiplicibus & immenſis: Parentes quoqne prædicti Petri, à primordiis monaſterij multimoda enm denotione colebant: Quornm ptimogeoitus, Lambertus nomine, literatũ ſtudijs traditus, in puerili erudiebatnr ætate: Petrus uero ſecũdus natu, officio fuerat alteri deputatns: fraterna tamẽ æmulatione, uel potius inſpiratione diuina, ipſe quoque ad eadem ſtudia nebementer adſpitans, proficiat eatenns, unctione magis quam eruditione magiſtra, ut mirari inciperent, qui uidebant puerũ, literas rapiẽtẽ, amplius diſcere quam doceri. Nec ingenio memoria, immo neutri gratia defuit. Denique pſalmos omoes Dauidicos ſic appræbendit, ſic tenuit, ut anno primo cor detenus una die pſalleret uniuerſos Præuentus in benedictione dulcedinis, à pueritia grandiuſculam ſibi induit grauitatem, lectionis amator, ludorum ſugitans, quibus illa conſucuit ætas potisſimum delectari. Eo tempore, iam lagitima liberorum procreatione completa, uitam in ſeculo eremiticam præoccupare parentes, abſtinentiæ dare operam, à coniugii opere penitus abſtinerc, & amplius ſolito eleemoſynas exercere cœperunt. Deputauerant melliora fulcra pauperibus, ipſi in palea recubantes. Et cum rota domus aenodochiũ uidetetur, asſignata erat pauperibus & peregriois propria cella ſeorſum. Religioſos non modo ſuſcipere, ſed expetere ſatagebant. Maxime uero Cartuſienſibus & Bonæuallenſibus, in quibus maaime complacebant, congrua ferre cibaria, & ſalutis conſilia ab eiſdem non modo ſibi ſectanda, ſed pluribus communicanda referre. Pacem habere cum omnibus, pacem omnibus ſuadere, & ad pacem reuocare diſcordes. Iniuriam patientibus opem

Felicitas ingenij et diſcẽdi celeritas.

Morũ maturitas.

Parentũ eius nita religioſa.

ferre, opportune arguere, quos licuit, inferrentes. Cilicio pater utebatur ad carnem, quod ſub ueſtibus ſibi congrnis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentiam conſeruare, ſectari iuſtitiam, colere pietatem, in fide & operibus bonis liberos educare. Filijs clericis onlla uolebant beneficia eccleſiaſtica tribui, licet adbuc in ſeculo conſtitutis, quod uix ſolenc etiam religioſi ptæter uitare parentes.

CAP. II.

IAM Petrua innior (nã & genitor ipſo nomine nocabatur, Apoſtoli pinde Petri cultor officioſus & affectuoſus amator) Pythagoricæ literę binium & ambiguum adoleſcẽtię tempus attigerat: Iã pro ętate & religione ſua in ea quidem literali doctrina, quæ competere utrique uidebatur, fructum potius conſcieotiæ eligens, quam infantis ſciẽtiæ ſolia uana ſectari, ſuadente abbate Iohanne, ad quem pater propter bocipſum, ſed alia occaſione, accedere eũ fecerat, prędicto Bonæuallis cœnobio ſeſe contulit, ibi ſeſe oſſerens Deo ſub regula & Abbate fideliter ſeruiturum. Votum uouit, & uotum ſoluit, ſupplitem Deo & miſerentem animę ſuę, corpori durum caſtigatorem, pręlatis obedientisſimum, humilẽ cunctis fratribus, cunctis amabilẽ, nec multo poſt etiam utilem, imitabilem, uenerabilem, raptim potius, q̃ paulatim, proficiendo, incipiens exhibere. Iã tunc firmiter locabuotur in eo ſublimiũ ſolida fundamenta uirtutum, & radices deorſum mittebant, ſursùm fructificatura genimina gratiarum. Lãbertum qnoqne germanum ſuum ab eodem conuerſionis ſuæ initio ſecum traait. Qui nimirum & ipſe laudabiliter conuerſatus, in cœnobio, qnod Caſinacum dicitur, Abbatis officio ſtrenue functus eſt, & defunctus in eo. nec longe poſt, quàm Petrus noſter tyocinij ſui tempus explenerat, reuerendisſimua Abbas Iohannes intelligens, qnoniam uas electionis eſt iſte, per diuerſos eum gradus ad officia diuerſa promouit, ſemper ſeipſo iouenieus quanto perfectiorem, tanto humiliorem.

Petrus fit monachus Bonaeuallis.

CAP. III.

INteres tempus affuit, ut nouus aligeretur Abbas, cũ nouo fratrũ examine io nouo Stamedij monaſterio ordinãdns. Dicitur nero Stamediũ, quaſi ſtans medium, quòd circa eundem locum, prouinciæ duæ & duo conueniant comitatus. Votis communibus & abbatis Iobannis arbitrio Petrus eligitur, ut ſupra illam petram, illam fundaret Dominus, illam ædificaret eccleſiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, & q̃ maius incommodum uidebatur, iuxta publicam ſtratã, pene iugiter a multudine cõmeanrium frequentatã. Sic certamen forte fortiori datum, ut uinceret & ſciret, quoniam ſit fortior omnium ſapientia. Quantis humanitatem ieiunus hoſpes exhibnit, quantos ſeminudus & algens ipſe ueſtiuit? Inter excelſas rupiũ fauces, ſicnt cernere eſt, ſibi ſuisque cęnobium, aenodochiũ alijs conſtruebat. Sed exteriora grauamina paruipendens, ſecum grauius luctabatur, admirans, quòd tale ſibi officinm Dominus, & tantum nomen permiſiſſet imponi, nullum ſeſe ęſtimans, nullum gerens. Obſequiis potius, quam iniuris mouebatur. Pedes ibat ad longius poſita tuguriola fratrum, & ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane arcto & aqua* graui, incondito & uix ſalſo olere ueſcebatur. Dedit tamen Dominus benedictionem, & illuſtratus eſt ædificij, donatus paſcuis agris,

Creatus Abbas Stamedienſis.

Sa. 10.

**breui*

agris, uineis locus, licet remotis, & unde ad monaſterium non ſine multo labore uel nunc queant cibaria qualiacũque deſerri. Nihilominus etiam humanitatis & compaſsionis erga pauperes & peregrinos hæreditariam gratiam eiuſdem cœnobij fratribus dereliquit, ut celebris hodieque fama pronũciet, Scamedienſes, ſupra multos abundantiores, magis humanos, amplius liberales. Iam tunc panes & caſei fruſta circunferens, in ſinu miſerabilium perſonarum, dum occurrerent, abſcondebat. Quod in epiſcopatu magis exercuit, ſocijs etiam ſuis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, ut fit aliquãdo, diuerticula declinabat, iuxta callem publicũ reſidens, ut menſa eius etiam tunc cum pauperibus foret & peregrinis. Illuc quanto pauperior, tanto acceptior hoſpes uel infirmior aduentabat. Prouiderat autem Dominus uirum cõgruum huic uiro & alijs, in eadem tunc fructificantibus regione, illuſtrẽ principem & bonorum memoria dignum Marchionẽ Italiæ, Sabaudiæ & Maurienne comitem Amedeũ. Hic deuotus admodum uiro Dei, præter alia beneficia, hoc tectum quoque cum uineis, quod Montem Melioracũ uocant, eius cœnobio contulit, ut infra arduos montes haberet, quo diuerteret, quando eum, in quo ſibi plurimum complacebat, conſilij gratia accerſiret. Iã mundo cœperat innoteſcere, iam lucere in operibus ſuis, ut glorificaretur pater cæleſtis in eo, cuius cor ardens erat in ſemetipſo ex ignito eloquio ſapientiæ, de qua legitur, quoniam cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Ad meditandum enim, cum Iſaac Patriarcha egrediebatur in agrum: & ſapientiam concupiſcens, mandata ſeruabat, ut daret illam Dominus ſibi, & intelligeret à mandatis, piæ deditus actioni, ſacræ contemplationis obtentu.

Vide animũ in pauperes ualde benignum.

Amedei principis liberalitas.

Pro. 3.

Ge. 24.

CAP. IIII.

INterea uidens eum Rebecca, uultum operuit, & deſilijt de camelo. Siquidem Tarentaſienſis eccleſia uirum ſibi a Domino præparatum & prædeſtinatum conſiderans, ab Idraele quodam, moribus magis quam nomine, barbaro, de priore errore confuſa, receſsit. Ille enim prædictam eccleſiam nequiter occuparat, nequius detinuerat, ambitioſe ingrediẽs, & pernicioſe progrediens, ut prauo inchoata principio, ſimilis exitus cõſummaret. Hunc præceſſerat cũ reuerentia nominandus alter Petrus, ex Abbate primi monaſterij, quod ex Ciſtertio prodijt, Firmitas nomen illi: & ex eodem ordine ad Pontificium primus aſſumptus, uir Deo dignus, in uita ſua optimis præditus ſtudijs, & poſt obitum, ſicut aiunt, pluribus uſque hodie fideliter accedentibus, ad memoriã ſuam ægrotantibus conferens ſanitatem. Hunc ſecutus eſt hydræ ſoboles Idrael ſupradictus, ſed temporis ſorte, non imitatione uirtutis. Quod enim ille correxit in moribus, qđ acquiſiuit in poſſeſsionibus, qđ eccleſiaſticis addidit ornamẽtis, hic corrupit, diſtraxit dilapidauit in breui. Propter hæc & ſimilia arbor inutilis Apoſtolica falce præciſa, & Dominus Petrus Stamedienſis, ad regimen eccleſiæ Tarentaſienſis electus eſt, cæterorum omnium uotis conuenientibus, ſed non ſuis. Nullatenus enim potuit ad conſenſum electionis induci, donec cõuentum Ciſtertij Capituli generalis eiuſdem eccleſiæ clerici præſtolantes, illic eum intercepere, ubi ſubterfugium deinceps nõ haberet. Ibi authoritate totius ordinis eſt oppreſſus, maxime uero ſancti Bernardi Claræuallis, cui reuerentiam ſemper exhibuit ſingularem, & uenerabilium patrum ſuorum Ciſtertienſis & Bonauallenſis Abbatum. Ab ijs angariatus, & manualiter clericis aſsignatus, obtemperauit inuitus.

Idrael pſeudo epiſcopus.

S. Bernardus Abbas Claræuallis.

CAP. V.

SIc promotus eſt in Tarentaſienſem Archiepiſcopum uenerabilis Petrus, ſed parum motus a forma uitæ, in qua fuerat conuerſatus, manſit habitus humilis, uictus tenuis, ſomnus breuis. Si meliuſculam ueſtem quæcunque perſona attulit, non lõgam fecit cum eo morã: ſed ad alterum tranſijt poſſeſſorem. Victus eius, panis cibarius cum legumine & talibus erat oleribus, ut ex eadem olla miniſtraretur egenis: niſi quòd melius condita, frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico, quod mihi ſæpius datum eſt experiri. Ad Romanam curiam cum eo aliquãdo profectus ſum: & quia ieiunãtibus nobis pauperes prius prãdere uolebat, & iterum atque iterum ſuperuenientibus erogari, pluries accidebat, in ſuperfuſa aqua & iure ſecundo uix modicum oleris aut leguminis inueniri. Et licet plurimum mihi ſanctus ille deferret indigno, ſæpius tamen cum ſua prius cibaria ſuperuenientibus porrexiſſet, uel clamitantibus miſiſſet egenis, noſtra quoque tollebat quaſi murmuranti, ſed ut ſatis cognouerat, ſuper huiuſmodi rapina potius gratulanti. Pro uigilijs prolixioribus monaſterij, à quibus ſe deplorabat auulſum, ſecretis orationibus inſiſtebat. Opera manum, labore compẽſabat itinerum: ſed & manus impoſitionis, id eſt, confirmationis non modo infantum, ſed & perſonarum cuiuſcunque ætatis, ubique ad eum & undique confluentium, aliquando de mane uſque ad crepuſculũ noctis & ultra protrahebat: diſciplinam ſilentij, prædicationis inſtantia redimebat. Subtilioribus tamẽ eloquiis animum minus apponens, perſonis potius alijs imponebat, quoties auditoribus diſertis competere talia uideretur. Ipſe magis doctrinam ſimplicem ſectabatur, ſtudens eruditioni, conſolationi, exhortationi, obſecrationi, & quamuis minus libenter & minus frequenter, interdũ tamen increpationi. Volebat enim & ipſe quinque uerba magis in ſenſu, quam in lingua decem millia, loqui. De mãdatis Dei erudiebat ignaros, & fidei ſacramenta ad diſcuſsionem minus idoneis, ſermonibus paucis inuoluta tradebat: quemadmodum olim filijs Caath utenſilia tabernaculi non licuit, niſi tecta, deferre. Conſolabatur magnifice pœnitentes, nõ modo in locutione cõi, ſed multo magis in collocutione ſecreta: flere ipſe cũ flẽtibus, & præuenire minus adhuc ſua crimina, ſua diſcrimina ſentiẽtes, monitis excitare uiã ſalutis ingreſſos, nunc parata fidelibus præmia, nunc priorum exempla proponens: obſecrare deuotionis capaces animos, diuinam erga homines charitatem affectuosè commendans, & commemorans beneficia, uel ſingulariter aliquibus perſonis, uel communiter uniuerſis exhibita. Improbos etiam durius arguens, increpare, horrorem malitiæ, flagitiorum maculans exaggerans, & futura uelut ſub oculis ponens ſupplicia, terribili proſecutione depicta. In colloquijs etiam familiaribus, quemadmodum uentus Aquilo diſsipat niues, ſic uerba detractoria, noxia, ocioſa, non modo facie triſti, ſed & repræhenſione congrua præcidebat. Sed ut uerborum fructus ex operibus innoteſcat, ad ea deinceps accedendum.

S. Petrus fit Tarentaſius Archiepiſcopus.

Eius uictus

1. Co. 14

Nu. 4.

Pro. 25

CAP. VI.

IN eccleſia ſua reſidens nouus Pontifex, inuenit quod uehementer doluit, negligenter in ea fieri opus Dei, ut non tam remuneratio præſtolanda, quam metuenda maledictio uideretur. In moribus clericorum non ſatis ei placuit, quia nec Deo credidit

In ſua Eccleſia quæ inuenerit emẽdanda corrigẽda

didit complacere. Epiſcopij & clericorum incultæ uel ruinuſæ domus, priſtinos habitatores negligētiæ arguebāt. Parochiales eccleſias & decimationes diœceſis ex magna parte uiri potentes laici, uel ab eis alij poſſeſsione ſacrilega detinebant. Sacerdotum uita minus probabilis, & ſibijpſis plurimum noxia, & plebibus perniciuſa exiſtebat. His & huiuſmodi rebus luctendit & ſuperintendit epiſcupus, ſuum ſibi nomen diligenter interpretans. Orationi inſtitit deuotiune fideli, & prælatus in ſulicitudine ſubditis operam ſedulus & circunſpectus impendit. Super omnibus tamen confiſus eſt magis orationi, quàm induſtriæ propriæ uel labori. Denique, quud uix aggrediendū fuerat, uix ſperandum, de eccleſia ſua maguos & nobiles uiros amouit clericos ſeculares, & pro eis regulares canonicus introduxit, neutrum ſibi imputans, ſed diuinæ ſapientiæ, fortiter & ſuauiter omnia diſponenti, ſine graui ſcandalo utrunque opus perfecit. Ordinatus quoque canunicus, in diſciplina morum diligēter inſtitoeus, egit ut diuina officia dignius & honeſtius celebrarent, ot eorum conuerſatio regularis & opiuiu acceptabilis, ad ſalutaria ſtudia cæteros quoque tam clericos quàm laicos excitaret. Cum quibus iotrans & exieus fidelis antiſtes, pſallebat in choru, jo clauſtro, uel capitulu reſidens, de ſpiritalibus ſtudijs ſiue etiam temporalibus cōferebat agendis, quēadmodum magiſter diſcipulus erudit, nutrix fouet paruulus ſuos. Necnou prouidit eis ad tempus, ſed io poſterum quoque de redditibus epiſcopii nun modicam contulit portionem: ut merito ſimul & numero clerus Dumino ſeruiens augeretur. Et ſuæ tamen domui reſtituit ampliora, peſertim ex parochiarum ſtipendijs & ex decimis, quas de manibus tyrannorum per cenſuram Eccleſiaſticam potenter eruit, uel liberaliter pecuniarum collatione redemit. Cæteros etiā ſacerdotes & corripuit & correxit, eccleſias neceſſarijs utenſilibus pallijs, libris & ueſtibus competenter ornauit: nullam penè capellam in toto epiſcopatu ſine argenteo calice dereliquit. Vbi aliam competit nō ſuppetere facultatem, (Siquidem ualdè inops eſt regio) ex ſingulis domibus oua ſingula per hebdomadam colligi & uenundari fecit, donec ad precium calicis peruenirent. Pecunias nun repoſuit, auaritiæ idolum deteſtans. Annonas annotinas eſſe, & ſuis annis noluit deſeruire. Debita grandia non contraxit, nec qualibet occaſioue ſeruus fieri uoluit fœnerātis, ſua ſemper mediocritate conteutus. Comites religioſos & pauços, in ſua præſertim diœceſi, circunducēs, eccleſijs fieri noluit onerosſus, obſecrās hoſpites ſuos, ut quod minus io familia uel equitaturis cōſumerēt, fratribus ſuis, qui nuſquā illi deerāt, erogare pauperibus nō pigeret. Cathedralē baſilicā texit lapidibus, caput & campanaria plumbo operuit: Quam multipliciter pro qualitate prouinciæ decoratam, ornamētis etiam competentibus illuſtrauit: Exteriorem quoque decorem, ut decuit, domus Dei diligens & procurans, ſuas & clericorum domos uel renouauit, uel nouas condidit, non admirationem intuentium captans, ſed moderata inhabitātium commoditate, uel mediocri amœnitate contentus. Specialis ſiquidem cura extitit præſuli & ſolicitudo permaxima ſuper egenis & ægris utriuslibet ſexus & cuiuſcunque ætatis. Domus omni tempore xenodochium fuit. Maxime iñ ante meſſem menſibus tribus, qñ maxime ſolēt illis præſertim in montibus, illis in rupibus, alimēta deficere, ſingulis annis ſtatuerat agapē fieri generalē, & quotidie multitudinē undiq; concorrētiū pane reſici & pulmento. Nihilominus quoque per uniuerſam diœceſim ſuam inualidos & deſperata ægritudine decubantes ſtudioſè perquirens, in uictu & ueſtito neceſſaria prouidebat, per ſeipſum, quos poterat: quus noo poterat, per fideles nuncios ſæpius uiſitās, & erga eorum curam ex contingentibus nihil omittens. Quibus cubicula propria uel ſuorum ſolatia deerant, dabat operam, ut perſonis committerentur fidelibus & deuotis, apud quos humanitatem eis facere idoneam exhiberi. Ipſe uero, quacunq; pergeret, tanta libertate, tanta affectioue curam gerebat huiuſmodi miſerabilium perſonarum, ut nūmus, cibos & ueſtimeuta nou poſtulantium importunitas extorqueret, ſed charitas ultro porrigeret. Pluris etiam æſtimabat occaſionem ſibi præſtitam miſerendi, quàm exhibitum a ſe beneficium quodlibet indigēti: Quoties eius munera lachrymæ præuenerunt, ut pietatis adeps holocauſto pontificis nou deeſſet? Furabatur quæ ſua erant, etiam quæ ſuorum, uel ſibi adeò familiarium, ut certus foret, io ſuo eis damno fore complacitum.

Sap. 8

Eccleſias ut ornauit.

In ædificijs quid ſpectant.

Hoſpitalitas inſignis

Erga ægros cura & benignitas ſingularis.

CAP. VII.

Est mecum frater, qui io ſua ei adoleſcentia notus extitit & acceptus. Eo didici referēte, quod apud matronam aliqn̄ deuotiſsimam, uelut alteram ſibi Martham miniſtrantem, recombens, panes abſcondit in ſacculo, quem ferebat. Aduertit mulier, & panes alios & alios frangens, atque declinans, dabat oppurtunitatem, donec ſacculus impleretur. Surgitur iam à menſa, ſed pietatis furtum epiſcopus ferre nou præualet. Adſtantem deuique, quē prædixi, tunc ſecularem, nunc monachum, in conſenſum huius operis adſciſſens innuit ut cadentem ſacculū clam ſuſcipiens, abſportaret. Suſcepit, tulit, & reſignauit iam ſedenti ſuper humile animal ſuum.

Exemplū rarum in Archiepiſcopo.

CAP. VIII.

Alpem quandoque grauiſsimam, cui nomen Colomna * Iouis, tempore hyemis pertranſibat. Occurit anicula ſeminuda, debilis, algēs, & lachrymis ūſquequaque reſperſa. Videns ſacerdos, immo Samarites, nō tranſijt: ſubſtitit, & cōuenit ſocios ſuos, dicens: En mater mea. Nec ſine ſingultu & lachrymis compaſsionis adiecit: Me miſerum: perit frigore mater mea. Quid faciemos ei? Si damus nummos, nihil proderunt morienti. Quis noſtrum poteſt ſibi ſubtrahere, unde poſsit iſta uitā protrahere? Quæſiuit, & non inuenit, quòd omnes ſibi io periculo poſiti uiderentur, uix à facie frigoris ſuſtinentes. Hyberno quidem, ut prædixi, tempore loca peſsima pertranſibant, ubi frigos uix tolerabile inuenitur æſtiuo. Sed nō fuit, qui faceret bonum, non fuit uſque ad unum: diſsimulante eo, ipſi præcedunt cæteri: ipſe nō ſubſequitur, ſed ſubſtitit. Deſcendit, tunicam exuit tunicam, qua ſuper cilicium induebatur: & cucullam reſumens, miſerabilem induit fœminā, & procedit. Attamen pedes graditur uiam difficilē, inter frigoris & laboris moleſtias conſtitutus.

Luc. 10

Vide eximiā charitatem.

CAP. IX.

In eadem Alpe tam graui, xenodochium inops ac penè nullum reperiens, efficacē adhibuit operam & impenſam, ut ædificijs dilatatum, prædijs & animalibus locuples, tranſeuntium neceſsitati ſubſidia opportuna miniſtret. Sic io monte, qui meritò dicitur Læſionis, licet extra prouinciam ſuam conſtituto, uiam uix commeabilem, multo labore rupibus ſciſsis, ex magna parte correxit, & hoſpitalem in eo domum cum fratribus religioſis inſtituit. Tertium

Aliquot xenodochia inſtituit.

**Viren ſibus.*

tiũ in * Iurenſibus ſolis xenodochium ordinauit, ut non modò præteritas eius eleemoſynas enarret ſanctorum eccleſia, ſed in futurum ſentiat & præſentes.

CAP. X.

Mira charitas.

ALtera hyeme nimis horrida ſimilem ſupradictæ mulierculam, in una tantum ueſte lintea tremulam, & lachrimoſam, idem ſanctus inuenit. Huic etiam, alio non occurrente ſolatio, quod impenderet, non ſine corporis ſui periculo ueſtem ſimiliter propriam, occultè ſibi detractam miſerculæ tradidit, & celerius declinare præcepit. Ipſe uerò pro ea durius alguit, expalluit, tremuit. & ignorantibus ſuis, inter eos diſsimulans, incommodum pariter & periculum tolerauit. Ventum eſt ad hoſpitium, & sotuirus eum frater, expauit: Et heu, inquit, pater quid accidit? Conſiderans denique frigoris acerbitate confectum, & inueniens ſub cuculla tunicam non habere, ſuam tradidit illi, & operuit pannis in lectulo collocatum. Ibi demum refocillatus, recaluit & ſurrexit. Ipſo fratre narrante, hoc didici, & quod ſequitur alterum pietatis opus, cum uirtutibus etiam multis quibus præſens interfuit, & diligentius explorauit. Plurimis enim annis eius obſequijs deſeruiuit.

CAP. XI.

IN regione Prouinciæ per Nemanſenſe territoriũ pater ſanctus iter agebat. Cui obuiam puer ſemis nudus, immo etiam ſemiuiuus, exiit ea tugurio uili, & inuitus eum, interius ſe recepit. Intelligens itaque uir miſericors oblatam ſibi diuinitus miſericordiæ facultatem, puerum ſequitur, intrat tugurium, miſeram inuenit & miſerabilem fœminam, ægritudine & inedia laborantem. In palea modica recubabat, uno tecta panniculo, non tam uilis precij, quam nullius. Vniuerſa ſuppellex, olla una non grandis erat. Lachrymæ uerba præueniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit ſeptimam diem eſſe, ex quo panem miſella non nouit. Ibi ſuis ille non parcens, ueſtes alias atque alias tollit, ueſtit & puerum, pecuniã ſufficientem ad totius menſis uictualia coemenda largitur. De ſacratiſsimo patriarcha Ioanne legimus multas ei pecunias quam frequenter oblatas, & ab eo quàm liberaliter reſignatas eſſe pauperibus. Qui iuxta illud Cantici canticorum, Dilectus meus mihi, & ego illi, factis implebat, quod quidam ex miniſtris eius poſt ipſius tranſitum non eſt ueritus dicere de eo: Sic, ſic: Tu mittendo, & ego diſpergendo: uidebimus uerò, quis uincat. Sic noſter quoque eleemoſynator canalem ſeſe exhibuit, influentem iugiter aquam, iugiter refundentem, nil retinentem ſibi de plenitudine ſua.

S. Ioannes Patriarcha Alexandrinus.
Can. 2

CAP. XII.

DEſcendente eo aliquando ad partes Galliæ, religioſus quidam frater, œconomus epiſcopi, per nuncium ſupplicans ſupplicabat, aliqua tenus ſibi quoque ſuper quibuſdam agendis anxio ſubueniri, & de his, quæ tribuerẽtur, aliquam reſeruari benedictionem. Subriſit pontifex ad hoc uerbum, propoſitum gerens aliud, aliam uolũtatem. Ipſo denique firmiter aſſeuerante cognoui, per cuius manum pecunia penè tota tranſiuit, quòd erogatis in eodem itinere duobus milibus ſolidorum, ne unum quidem reſeruauit, ne unum miſit uel attulit ad domum ſuam.

CAP. XIII.

VNdique iam ad eum & ubique confluere cœperat innumerabilis & intolerabilis multitudo, animarum & corporum remedia quæritans, tangi poſtulans, flagitans benedici. Interea cauſa extitit, ut in monaſterio ſancti Eugendi in locis * Iurenſibus moram faceret menſibus duobus & ultra: Vbi tantas per eũ præſtitas ſanitates regio tota cognouit, ut incredibilis turba concurrens ac ſi iurata foret in eius necem, non modo comprimeret, ſed opprimeret imbecillem. Vix tandem locus idoneus, locus tutus potuit inueniri, turris baſilicæ ſancti Eugendi, per duas hincindè cochleas aſcendenda. Illic poſita ſedes, lignis fortioribus circunſepta, ut ſolam manus impoſitionem, uel auditum & reſponſa perciperent, qui per alteram ſeriatim cochleam aſcendentes, per alterã exinde deſcendebant, ut nec illi, nec ſibi inuicem poſſent eſſe moleſti. Tam multis inibi cæcis uiſum, ſurdis auditum, mutis loquelam, claudis greſſum, & incommodis uarijs laborãtibus contulit deſiderata remedia, ut difficilè quis dinumerare, nedum ſcribenda ſeruare potuerit ſigna uirtutum, quibus in ſeruo ſuo glorificatus eſt Deus. Omnes tamen ad ſacram Eugendi beati memoriam tranſmittebat, ut gratiarum actionem Deo & uenerabili ſoluerent confeſſori.

**Viren ſibus.*

Innumeri per ſanctũ uirũ curantur.

CAP. XIIII.

INter crebras aduentantium multitudines, horribilis quædam matrona prægnans, ſuper equum minus quietum, minus domitum properabat. Offendens equus in uia, & exacerbatus ad mulieris ruinam, grauiter fremere & calcitrare cœpit atrociter circa eam. Adhærentem denique carni interulam mulris in locis, pedibus ſcindens, nihil nocuit nomẽ præſulis inuocanti. Cui demum exhibita gratias egit periculum referens, quod euaſerat, & oſtendens omnibus ueſtem laceratam, corpus illæſum.

Fœminã ſeruat illæſam.

CAP. XV.

AFfuerunt tres uiri de ciuitate Lauſanna, ſub obteſtatione diuini nominis firmiter aſſerẽtes uerbum dignum memoria, dignum reuerentia, dignum admiratione, ſed quod in ore trium teſtium ſtare debeat. Clauſos ſiquidem in ergaſtulo perhibebant aliquandiu ſeſe fuiſſe detentos. Interim cœpit in ciuitate illa uirtutum, quas per beatum Petrum Dominus actitabat crebrius, fama crebeſcere. Ad cuius nominis inuocationem fideli ſupplicatione conuerſi ſunt, eius ſibi meritis poſtulantes diuinitus ſubueniri. Contigit igitur die clara cuſtodes ſuos ludere alea ante oſtium carceris obſeratum, illos clauſos & compeditos interius lamentari ſuæ calamitatis ærumnas. Adeſt interea pontifex inuocatus, ſoluit compeditos, manum porrigit, aperit oſtium, iubet ut exeant. Sic manifeſtus apparens, uiros extrahit & educit. Et cum nulla foret mora uel opportunitas diuertendi, ſequentes præuium ducem ſuum, ſuper tabulas, quibus ludebant, inter medios tranſiere cuſtodes. Nec mirum, ſi uideri ab hoſtibus præſentes ipſi non poterant, qui ſibi uidere uidebantur abſentes. Nec ab eis pontifex ante diſparuit, quã euaſiſſe pericula, & ad locum ſeſe cognoſcerent peruemiſſe ſecurum. Vndè etiam uoto ſeſe obligantes, nõ guſtauere cibum donec ad ſui præſentiam liberatoris accederent, noua & mira Dei magnalia prædicantes.

Educit tres uiros è carcere ſtupẽdo miraculo.

CAP.

CAP. XVI.

VEruntamen ſicut multis innotuit, locus ille admodum ſterilis eſt, & nihilominus grauis acceſſu, ut eibaria uix ea ſe proferat, uix aliunde recipiat. Cópatiens proinde uir miſericors multitudini confluenti, quæ à domo uel à diœceſi ſua per fideles núcios poterat obtinere, quic quid ab aduectantibus ſuſcipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem, ut die quadam ſabbati propter aeris intemperiem ad uenundandum conuehere ſolitis negaretur acceſſus, & miniſtri ſuggererent nullam penitus facultatem, conſilium nullú ſuppetere, ut inſtanti Dominica poſſet refectio conſueta pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia, & una tantum porcina ſibi perna, cum modica nigrarum quantitate remanſerat, ut totum ſimul caperet olla una grandis quidem, ſed hæc quid inter tantos? Imperat tamen, ut quod poſſunt, id faciant: quod habent, hoc præbeant, quandoquidem ſpes nulla ſuppeteret aut facultas ampliora quærendi. Manè facto, coctis cibarijs, in atrium introducta pauperum multitudo, cui uiderentur præparata poſſe ſufficere. Refectis illis cum adhuc eſcæ ſuppeterent, alij ſunt introducti: & ipſis itidem ſatiatis, mirabantur quòd cibus adhuc ſupereſſet. Ne prius ceſſauere, quàm dies cum eſcis ſimul & pauperum numeroſitate deficeret. Nec mihi fateor mirum uideri debet, lectorem meum nó mediocri ſuper hoc admiratione moueri. Alioqui ſi ſic factum credere quis detrectat, ſic creditum nó diſcredat. Videat tamen, cui potius ſit credendum, præ iudicio ſuæ negationis, an illorum narrationi, qui præſentes fuerunt, uiderunt oculis, manibus trèctauerunt. Sed tranſeundum nobis ad alia, ne ſuper miſerationibus huius uiri miſericordiæ, parturire incipiat copia congeſta faſtidium.

Paſcit plurimos cibo modico.

CAP. XVII.

COEpit inter hæc uir Domini fidelis, ad tantú ſibi à tot & tátis exhibitum fauorem pauere & tædere, cępit cótriſtari & mœſtus eſſe, cępit talia meditari, taliter conuenire ſeipſum: Quid eſt, quod actitas? Nullum tibi lucrú, lucrari múdum, & animæ tuæ facere detrimentum. O doxa, doxa, inflatio auriú, q̄ pernicioſe miſeris, cú quibus ludis, illudis? Riſui tuo dicerē, ſi nō deſiperē, Quid fruſtra deciperis? immo quid decipis? In errorē inducis quos beatificas: allidis, quos eleuas: deijcis, quos exaltas. His & ſimilibus longè affectuoſius & efficacius, q̄ nřa queat iperitia capere uel effari, futurú iudiciú, dijudicando ſeipſum, præueniens & declinans, quaſi de nouo ſtatuit mundum fugere, ſibi grauius imminentem. Per uias igitur difficiles, per loca potius inuia ſub medio noctis ſilentio cum uno tantum comite, cæteris ignorantibus, exiit fugiens ſeculum & ipſius honores. Perueniens deniquè ad cœnobiú quoddam ſui ordinis Ciſterſienſis, in Germania conſtitutum, ubi quodammodo ſurdus eſſet & mutus, nec intelligés cœterorú uerba, nec intellectus ab eis, quam diu licuit, inter eos intrans & exiens, ut ſimplex Monachus habitauit. Mutauerat enim in uia ſocios, unum poſt alterum, occaſione quæſita, donec haberet, qui eſſet ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam ſolennitatem? Sabbatizabat Deo iuata deſiderium cordis ſui, & in ſuo ſibi Sabbato complacebat. Sed interim ille ſic maneat, cui bonum eſt ibi eſſe: ad eos potius redeundum, quos clandeſtinus deſolatur & uehementer affligit abſceſſus. Mane facto, cum minimè apparet, repleti ſunt domeſtici eius ſtupore & ecſtaſi in eo, quod contigerat illis. Quæſitus in cubiculo nec inuentus, quem meritò diligebant: per eccleſias, uicos & plateas quæritur, & minimè reperitur. Paſsim interrogant occurrentes, & non eſt, qui indicet, qui uiderit eum, qui audierit uerbum quodcunque de eo. Non eſt qui dicat, Deſcendit in hortum aromatum, ut paſcatur deliciis ſpiritualibus, & gratiſsima cæleſtium colligat lilia gaudiorum. Egreditur ſermo in populum, quod receſſerit paſtor bonus, lumen oculorum ſuorum, dereliquerit eos & ſublatus ſit, in quo erat theſaurus ſuus & cor ſuum. Solennis illa frequentia in mœrorem, & uniuerſa deuotio uertitur in lamētum. Exeunt, qui perquirant, circumeant regionem ad loca etiam remotiora procedant. Sed quis unam in toto repetiat orbe perſonam, tam ſtudioſe fouentem latebras & ſecreta captantem? Veruntamen diſponente eo, à cuius facie in immenſitate creaturæ nullus abſconditur, inuentus eſt, agnitus eſt: tandem aliquando eccleſiæ ſuæ redditus eſt & reductus ad ſuos: Siquidem inter cæteros undique quæritantes, iuuenis quidam, quem à puero ipſe nutrierat, ad monaſterium illud adueniens, egredientibus fratribus ad laborem, dum ſingulos intuetur, in eum repente iniecit oculos, & agnitum protinus appræhendit, & tenuit & exclamauit. Mirari omnes, & nomine eius audito conqueri, quod lucerna ſub modio tam diu latitaſſet. Sacris eius ueſtigiis congregatio tota proſternitur, & ſibi poſtulat indulgeri, quod nullam ei reuerentiam exhibuiſſet ignara. Fleuere ſinguli, & dignis magnificare præconiis obedientię eius & humilitatis exempla cœperunt. Flere & ipſe præ cæteris quòd indignus foret frui diutius iucunditate conceſſa, & quod guſtatam dulcedinem ſapientiæ magis eſuriens magiſque ſitiens, retraheretur ad negocioſæ uitæ pericula & labores. Auditum eſt in terra illa, & celebri ſermone uulgatum, quòd apparuit uir propheta, potens in opere & ſermone. Iterum turba ruit & irruit: iterum fit concurſus moleſtior ab uberibus deſideratæ quietis auulſo. Iam uerò enarrari non poteſt, & ſuperfluum eſt conari, cum quanta deuotione & exultatione uniuerſæ terræ tanquàm rediuiuus apparuit, quoniam ſicut diſcipuli uiſo Domino, gauiſi ſunt. Nec minus uberes, & ſi magis breues, lachrymas ſuccedens gaudium, quàm præcedens mœſtitia parturiit.

Vir ſanctus mundi fauores pertimeſcēs, fugit ad Germania cœnobium.

Reducitur ex monaſterio ad Eccleſiam ſuam.

CAP. XVIII.

PRiuſquam uir ſanctus officio fungeretur Abbatis, utrunque parentem de ſeculo nequam eripuit: fratrem uerò ſe minorem Andream, ad Ieſum Petrus trahens, recompenſauit quodammodo, quod primum Petrum adhuc Simeonem, ad eundem præueniens frater eius Andreas adduxit. Hic itaque Patrem in Bonaualłæ conſtituit, matrem in collegio ſanctimonialium fœminarum, loco, qui dicitur Sancti Pauli, pro facultate ſui ſexus & ſupra, Ciſtercienſis æmulantium ordinis inſtituta. Cui adhuc nouellæ plantationi, ad fundatoris inſtantiam & præceptum Abbatis ſui, ſenior Petrus pluribus annis profuit magis, quàm præfuit. Ad eiuſdem tamen diſciplinæ cœnobium, quod Bituinen uocant, ad liniendam arcam, uidelicet intus & foris, in uirginibus corpore & ſpiritu ſanctis, eandem poſtea filius matrem

Parentes & fratrē ad cœnobium adducit.

Ioan. 1.

trem tranſtulit cum ſorore, quæ ipſius cœnobij multo tempore fideliter & utiliter curam geſsit. Nonnullas etiam alias ſui generis idem ſanctus uirgines ſeu uiduas ordinauit. Proximus eſt Stamedio Tarentaſienſis diœceſis locus: cui perindè, ſicut cæteris quoque religioſis, beneficia plurima ſedulus impendebat.

CAP. XIX.

SCribi fecerat libros beati Auguſtini ſuper Pſalmos, & nulli adhuc eccleſię deputauerat, ſed ſudabat eleemoſyna in ſinu eius. Præſidebat uerò Maurienneſis eccleſiæ magni meriti Bernardus epiſcopus ſicut in ea potiſsimum regione, fœcũda uirorum paupertas, plures ſibi penè cõtemporaneos inſignes edidit ſacerdotes: Sanctum uidelicet Hugonem Gratianopolitanum, Ioannem Valentinum, Ilmidionem Dienſem, Airaldum & Bernardum Maurienneſes, noſtrum hunc Tarentaſienſem Petrum, & Ancelmum Belicenſem, ſuper cuius tumultum, dũ ſepeliretur, diuinitus ignis illapſus, accendit lampades, ſuper eundem locum coram ſigno Crucis appenſas.

Aliquot inſignes Epiſcopi.

CAP. XX.

ACcedens ſanè prædictus epiſcopus Maurienneſis Bernardus ad Bitumen, ſuæ diœceſis monaſterium, confitenti ſibi ſuas offenſiones, ut ſæpius actitabat, genetrici uenerabilis Petri Tarentaſienſis, iniunxit huiuſmodi pœnitentiæ fructum, ut ſupra commemoratos beati Auguſtini libros ſuis donari ſororibus impetraret. Poſt breue tempus archiepiſcopus affuit, & accedens ad eum mater, interrogabat an neceſſe ſit peccatoribus iniunctam ſibi pœnitentiam adimplere. Reſpondenti, Vtique: ſupplicat, ut miſereatur animæ matris ſuæ, cui ſuus huiuſmodi pœnitentiam præſul iniunxit. Sic eoſdem ſibi collatos codices eiuſdem cœnobii uirgines, ob reuerentiam largitoris, charius amplectuntur.

CAP. XXI.

Exod. 20.

VTrunque uero parentem, dies ſuos in ſenectute bona & religioſa conuerſatione feliciter cõſummantẽ, deuotus ad Deum in officiis omnibus Eccleſiaſticis, ſed in huiuſmodi deuotiſsimus, ſepeliuit: quibus, iuxta mandatum Domini, honorem debitum uiuis exhibuit & defunctis.

CAP. XXII.

Mat. 5. Pacis cõponẽdæ quã fuerit ſtudioſus.

BEatitudinum cauſas & præmia in Euangelio ueritas ſermone commendans, inter cætera ait; Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Quod huic ſacro præſuli exercitum ſeu meritũ quia non defuit, ſine ulla ambiguitate aſſerimus, ꝙ in ſpiritu adoptionis, filij Dei nomen hæreditauit. Implacabiles ſiquidem inimicitias & odia inueterata frequenter extinxit, grauia admodum bella compeſcuit, deſperatas reconciliationes inter maximos etiam principes, Domino cooperante & ſermonem eius confirmante ſequentibus ſignis, effecit. Inter principem ſuum Comitem Hymbertum & Hildefonſum Comitem Tholoſanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non ſolum multis incendijs, ſed & homicidijs guerram diutius agitatam, multo labore ſedauit. Cuius occaſione negocij, ad illuſtrem Anglorum regem Henricum uehementer deſideratus acceſsit, & tam reuerẽter exceptus eſt, ut excedere modum omnem humanum deuotio uideretur. In ipſo quoque itinere diuina per eum uirtus miraculum ſingulare perfecit, quod diligentius proſequi reor operæprecium fore.

Henrici Angliæ regis erga eum reuerẽtia.

CAP. XXIII.

SANCTI Symohoriani dicitur caſtrum Lugdunenſis eccleſiæ, paucis ab urbe millibus diſtans, ubi uir fidelis & religioſorum officioſus ſeduluſque ſuſceptor, magne conuerſationis pariter & opinionis Abbatem ad hoſpitium ſuum aliquãdo quaſi uim faciendo pertraxit. Huic iuuencula erat filia, miſerabili incommoditate laborans. Egerat enim quædam mulier malefica, per nequitiam in uidæ ſocrus inducta, ut languore tabeſceret deſperato, nec uiri ſui præſentiam, nec adſpectus ullatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix perſuaſa, ut ſatanas ſatanam eijceret, famoſum quendam maleficũ accerſiuit. Affuit, explorauit, agnouit, & mulierculã aſſerens inſeratam, terit arborum cortices, pocula uerbis & herbis infecta propinat. Mordet etiam dentibus proprijs brachium miſeræ mulieris. Res mira, res noua, res, ni fallor, hactenus inaudita. Ab illo quidem languore conualuit, ſed interdum uelut ex corde procedere ſentiens acus, cruciabatur atrociter, donec per morſuram brachij, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret uis occulta. Crudele remedium, ſed huiuſmodi congruebat authori, Plures in hunc modum, quam triginta per temporum interualla prodierant: quædam, ut uulgo dicitur, excapſatæ, quędam admittendis filijs idonea foramina præferẽtes. Præterea prædictus Abbas ad domum, ubi hæc actitabantur, aduenit. Celebris eſt perſona, cuius hoc opus & alia non indigna admiratione narrantur: ſed parcẽdũ adhuc ſuperſtiti, & nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miſerabilem exhibet filiam nec ſine lachrymis lugubrem explicat tragœdiam. Eadem hora fit fides dictis, & ſentiens acum, mulier gemebunda deplorat. Iam peruenerat ad foramen, ſolitus iam præceſſerat cruor, iam cœperat apparere, iam particula eius exierat. Et accedens unus ex fratribus Laicis, eidem Abbati, deſeruiens, cruentam extraxit, annis pluribus ad teſtimonium conſeruandum. Orat Abbas, & locum uulneris tangens, in uirtute fidei pollicetur, ne ferrũ ultra, nec chalybem exinde proceſſurum. Factum eſt: ſed mutata materia eſt, malitia necdum prorſus extincta. Cœperunt lignei ſudes paruuli, quales uulgo brocas appellãt, ex quercino robore uel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, craſsiores ſpinis & modice lõgiores. Nec unius tamen omnes, ſicut nec acus fuerant, longitudinis uel craſsitudinis erant. Sedecim in hunc modum intra annum & paucos menſes ex muliere lingua prodierunt. Affuit demum reuerendus Petrus antiſtes, cui diuinitus ſeruabatur tanti miraculi plenitudo. Offertur mulier Miſſarum ſolennia celebranti, ſicut præceperat ueſpere præcedenti. Eadem hora ſeptimum decimum, lignum ex muliebri carne egreditur, quod ſub oculis omnium ſacellanus, extraxit. Confitentem, itaque mulierem abſoluit, & ſacram pręſul ei tradens Euchariſtiam, ab omni deinceps cuiuſcunque materiei progreſſu iubet eſſe ſecuram. Sic ab omnibus iam præſtigijs liberata, adhæſit uiro, filioſque procreauit.

Res ualde mira.

ſt,ut dicitur, hodieque ſuperſtes, uirtutem prędicat, quã in ſeipſa feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto, dicitur pater, notus, etiam honoratus inter conuincaneos ſuos: ut ſi quem dubium nouitas tanta reddiderit, probare forſitan liceat, quod credere detrectarit.

CAP. XXIIII.

Schiſma uexat Eccleſiã.

IN diebus eiuſdem præſulis, uicinas prouincias & Romani Imperii ex maxima parte eccleſias ſchismatica rabies occupauit. Solus ipſe ex metropolitanis uel prope ſolus regionum illarum & ſchiſmaticis palam reſtitit, & immunis perſtitit in eccleſia ſua. Sed plurimos ex circumpoſitis reuocauit ad catholicam unitatem, uicinas undique prouincias libere penetrans, libere prædicans cleris & populis, plenis authoritate ſermonibus impiobos & obſtinatos hæreticæ arguens prauitatis. Nihilominus tamẽ deuotis eum colebat Imperator officijs, non minori ei reuerentia obſequens, quàm ſæuitia catholicos perſequens cæteros circunquaque. Nec deerant, qui indignarentur, qui cauſarentur, qui conarentur animũ principis aduerſus eum potius exacerbare, dicentes: Quid ſibi uult, Imperator bone, quod actitas? Nunquid deſtruere eſt cauſam tuam, ſic colere, ſic honorare eum, qui ſic impugnat, qui ſic impetit eam? Ille nos deteſtatur, execratur, hæreticos nos denunciat, nos anathematizat: & tu uelut angelum Domini eum ſuſcipis, publicè & priuatim eius prædicans ſanctitatem? His & huiuſmodi uerbis, quantum tamen audiebant, crebro pulſabant ariete imperatorij robur pectoris filij diffidentiæ, filij ſceleratı. Cui ſuggeſtioni Herbertus quidam Chryſopolitanæ incubator eccleſię, præ cæteris inſiſtebat, iterũ atque iterum aſſeuerans, non ſeſe ſatis mirari poſſe, quibus ille præſtigijs Imperatorem, tanta præditum ratione, taliter dementaſſet. Multos enim archiepiſcopos, epiſcopos & abbates, etiam ſibi quondam chariſsimos, pro eadem cauſa idem Imperator in exilium egerat. Ciſtercienſis ordinis fratrum non modo perſonas aliquas, ſed numeroſa collegia ab eodẽ Herberto & ſimilibus, ſi quos tamen ſimiles habuit, ſuis extrudi cœnobijs non prohibuerat, & huius unius ſeſe ſuffragijs quam ſuppliciter commendabat. Fertur etiam, quod eidem nequiſsimo, monita peſsima ſuggerenti, dignum memoria, dignum dederit admiratione reſponſum: Si hominibus, ut merentur, contrarium me exhibeo, tunc uelis, ut euidenter opponere me incipiam Deo?

Imperatoris erga ſanctũ uirum reuerẽtia.

Imperator Eccleſiaſticos perſequitur.

CAP. XXV.

EXtat in diœceſi Chryſopolitana cœnobium, quod Bethania nominatur. Illo uenturum Tarentaſienſem archiepiſcopum Herbertus audiens, præmiſit, nuncians eadem die ſeſe uenturum. Expauit Abbas, & cum multa anxietate in occurſum properans uiri ſancti, ignorare ſeſe, quid ageret, cauſabatur. Cui ille: Angulus, ait, nobis quantuluſcunque ſufficiet: ne turberis. Veruntamen diuina pro eo ultio militauit, & ægritudine occupatus apoſtata, quod diſpoſuerat, non impleuit. Exinde uir beatus ad Imperatorem acceſsit, in ciuitate Chryſopoli conſtitutum. Vbi etiam ab oppreſſione Catholicorum, maxime religioſorum, quantum potuit, eius animum reuocauit, regis iram, rugitui ſimilem leonino, monitis ſimul & interceſſione compeſcens. Conuenit autem ſolita deuotione populus ciuitatis ad eum, & innumera etiam de uicinis locis undique multitudo confluxit. Quibus inter cætera de prædicto hæretico uerbum faciens, nec ipſius malitiam ueritus, nec præſentiam Imperatoris, per quem erat intruſus, orationem indixit omnibus generaliter, ut manus Domini acceleraret ab illius tyrannide eccleſiam liberare, uel mutando hominem, uel mulctando: ut conuerteretur ad pœnitẽtiam, uel de medio tolleretur. Oratũ eſt, & infra quatuor aut quinque dies miſeram idem ſchiſmaticus animam exhalauit. Accidit tamen, ut interea uiſitatus à reuerendo Belleuallenſi Abbate, ad primum gratulari uideretur aduentum. Conuentus autem de confeſſione peccatorum, & admonitus de pœnitentia, pugillum ſtrinxit, & applicans ori, buccinabat in eo. Poſt modicum uero deponens manum, quam ſtrinxerat, ore canebat. Erubuit abbas, quod non poſſet aliud obtinere reſponſum: & agnoſcens iudicium Dei, non ſine multa confuſione receſsit. Necdum uir ſanctus de ciuitate exierat, & iam in plauſtro boum Herberti cadauer afferebatur infauſtum, clamante populo & dicente: Benedictus Deus, qui tradidit impium.

Herbertus Epiſcopus ſchiſmaticus miſere perit.

CAP. XXVI.

IDem quoque uir ſanctus, à catholico Papa reuerendiſsimo Alexandro tertio accerſitus, per Italiam & Tuſciam magnifice conſolabatur catholicos, & ſchiſmaticorum facies ignominia & confuſione replebat, cum in ipſis urbibus, ubi pſeudoepiſcopi præſidebant, palam & publice eandem hæreſim condemnaret uniuerſo populo deuotiſsimis illum obſequijs proſequente, immò etiam Domino ſignis uariis ſermonem confirmante. Nec perſonæ alterius ſummus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana eccleſia eo tempore epiſcoporum aliquem ſic admirata eſt, ſic reuerita, ſic amplexa. Soli reſpiciebant ad manus eius, ut munera conſequerentur egeni. Nam ſpiritalis gratiam muneris omnes pariter affectabant. Et quemadmodum multo tempore per Burgundiam & Lotharingiam actitaret, per regiones Italiæ, Tuſciæ & Campaniæ in aduentu, in ſtatu, in reditu ſuo celeberrimæ ſanctitatis eius authoritas in conſcientijs proprijs coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reuerentiam & conſtantiam præbens catholicis, ſchiſmaticos nihilominus confundebat intus & foris. Auſus eſt tamen tyrannus quidam perſequi redeuntem, perſonam eius iniurijs afficere cogitans, uel de equitaturis circiter quinque, uel de ſupellectili tenuiſsima facere prædam. Cuius inter currendum ruit equus in præceps, & fracto crure ſolo decubuit. Expauit homo, & in ſe rediens, gratias egit pro damnatione, quam meruit, damno ſeſe potius eſſe mulctatum, non minori deuotione procedens ad proiequendum & obſequendum, quam furore prius ad perſequendum fuerat animatus. Secutus denique, & tunc primum conſecutus eſt. Pedibus eius aduoluitur, humiliter ſatisfacit, nec ſatis illi, quicquid facit, miſericordiæ eius tribuens, quod profeſſores equus occubuit.

Confirmat Catholicos per Italiam.

CAP. XXVII.

IN cœnobio poſitus Longiuadi, morem gerere teneor chariſsimis mihi fratribus & Abbati. Indè eſt, quòd ſtilum reuocans à propoſitis, quæ multorum mihi multum credibili teſtimonio ſuggeruntur

tur, inſerenda putaui. Ex petitione* Lugdunenſis epiſcopi, & uenerabilis Abbatis ac totius congregationis inſtantia, ad prædictum monaſterium, ut in memoria ſancti Bernardi Claræuallis nouum dedicaret altare & cœmeterium benediceret, uir beatus acceſſit. Summis etenim expetebatur uotis, à quibuſcunq; eius præſentia poterat obtineri, & accerſiebatur undique, undiq; trahebatur ad celebranda eiuſmodi ſacramēta. Affuit certa die pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, ut negarent uiri grandes atq; grandæui, ſimilem uſpiam ſe uidiſſe. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inuenta, cuidam perſuadens argenteam furari crucem, modici quidem ponderis, ſed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à fratribus ſacrilegium, & ſacro præſuli ſine dilatione ſuggeritur. Nec cunctatur anathematizare ſacrilegum, in uirtute Chriſti præcipiens, ne prius liceat homini monaſterij egredi fines, quàm reſtituerit ſignum crucis, ſimiliter conteſtatus, quòd nullatenus poſſet auferri. Perſtitit tamen improbus uſque in diem alteram, donec epiſcopus receſsiſſet. Sed nec tunc egredi potuit, niſi prius reddita cruce, & altari ſacro, ubi fuerat, impoſita. Viderat mulier ſcyphum ligneum, concupiuit uiſum, tulerat & abſconderat concupitum, abſconditum adſportabat infelix. Nec mora: punitur in oculis, per quorum feneſtras mors introierat. Expetit unum è fratribus, necdū penitus, ſed penè cæca uaſculum profert, cum ſatisfactione reſtituit, & ultricem criminis caliginē mox euadit. Sic accedens unuſquiſpiam ad monaſterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in hæc uerba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequēter attentans efferre non potui, neſcio qua uirtute prohibitus. Phreneticum iuuenem, uel potius energumenum, ſicut creditum eſt, & credibile erat, plurimi baiulabant, à die iam ſeptima nec ſumentem cibum, nec uerbum aliquod proferentem. Iuſſus quieſcere, iuſſus loqui, in neutro obtemperabat ſacerdoti. At ille ſub pectore pulſat hominem, contra dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum uentris obſcœnum, ut uiſum eſt, alter dæmonum exijt, & alter manſit, quod miſerum non omninò talis egeſtio liberauit. Nec moram fecit epiſcopus propter populum comprimentem: ſed cum foris ſtaret, oratorium introiuit, ubi ruſus exhibito iuueni impoſuit manus: & odoris diriſsimi uomitu repurgatus, ad modicum requieuit, ac deinceps loqui cœpit, cibum ſumpſit, & officia reliqua ſanæ mētis impleuit. In eiuſdem baſilica monaſterij iam tribus annis ſurdum & mutum filium mater afferens uiro Dei, ad ipſius benedictionem ſine mora loquentem liberè & audientem gratulabunda recepit.

** Lingonēſis.* — *Excommunicat ſacrilegū & ille fugere non poteſt.* — *Dæmoniacus curatur.* — *Itē ſurdus & mutus.*

CAP. XXVIII.

MOnaſterium Albæ Ripæ à proximo flumine nomē accepit. Huius uicinum oppidum Baitum nuncupatur. Cuius præpoſiti uxor ſterilis cohabitabat annis quindecim uiro ſuo. Adueniente demum archiepiſcopo, lachrymabiliter obſecrabat, ut auferret ſterilitatis opprobrium ab ea. Cui ſolita pietate compaſſus, poſt orationem & conceptum promiſit & partum.

Concepit itaque mulier, & peperit filium, & iuxta uerba archiepiſcopi, Ioannes eſt nomen illi. Siquidē adhuc hodie mater & filius ambo ſuperſtites, ambo teſtes uirtutis exiſtunt. Claudum etiam uirū, nec ſuis pedibus accendentem ſed oblatum manibus alienis, ibidem ſanctus erexit, & ea ſibi nuncuſque perſeuerat gratia, ut liberè gradiatur. Interea cæcus clamans ad eū, ut illuminaretur orabat. Cui ille: Noli, inquit, deſiderare, ut uideas: uacares latrociniis, ſi uideres. Quod de homine prorſus ſibi ignoto, non ab homine, neq; per hominem, ſed ſpiritu ſuggerente cognouit. Qui licet non uideat, quantum ualet, in latrocinijs hodie perſeuerat. Oblationes fidelium in eccleſia quadam inter Miſſarum ſolennia ſuſcipiens, diſtribuebat egenis, more ſuo reſtituēs plura pauperibus, quàm offerrent. Interea quidam improbus uehementer inſtabat, & ſæpè rediens, nihil poterat obtinere, ſolus referens ſolam oblatione repulſam. Et dum ſeſe famelicum carere cibarijs clamitaret, chlamyde reuoluta, placentam integram, quam ferebat, ſanctus oſtendit, dicens: Hanc comede, & ab huiuſmodi petitione deſiſte. De cuius uita & peſsimis actibus corripiens hominem, tanta propoſuit, ut mirarentur, qui aderant, & cognouerant eum, quòd non eſſet opus, ut quis ei teſtimonium perhiberet.

Sterilis parit. — *Claudus ambulat.*

CAP. XXIX.

IN dedicatione oratorij de Buſſeria, quod eſt cœnobium Ciſtercienſis ordinis in Eduenſi diœceſi conſtitutum, puer annorum circiter nouem ſurdus & mutus, ad orationem uiri Dei & manus impoſitionem, auditum pariter & loquelā recepit. Duo ēt fratres, alter ſurdus, alter ſurdus & mutus, ab eiſdē incōmodis ambo liberati ſunt. Sed & monachus eiuſdē monaſterii, per annos ſeptē oculos habēs opertos albugine, & omninò cæcus, audiuit: Ne timeas ſi iſtin proximo eſt, ut à Deo cureris. Et factum eſt ita. Siquidem intra dies uiginti aduenit clericus, qui eandem detraxit albuginem: & deinceps clarè uidit. Allatia dicitur regio prope Rhenum populoſos admodū uicos habens. Hanc ingreſſus aliquando pontifex reuerendus, in uilla, cui Nomen Rufeium eſt, Miſſarum ſolennia celebrabat, Cui mulier eſt oblata, ex graui præcipitio iuncturis oſsium diſsipatis, per annos circiter nouem uix duobus baculis ſuſtentata procedēs. Poſt orationem & manus impoſitionem, modicū ſubſtitit, & uirtutem ſentiens, exclamauit. Nec mora baculos in ſublime porrectos baiulans, incolumis facta eſt, & liberè gradiebatur: populuſque uociferans, Kyrie eleiſon, ſuſpenſis inter lapides baculis, Dominum collaudabat. Ibi etiam claudi duo protinus ſunt erecti: prior, ad tactum eius: poſterior, priuſquam obtinere poſſet acceſſum in medio plebis, diuina unctione præuentus. Poſt oblationem hoſtiæ ſalutaris, ſacerdos oblatum ſibi per ſignū crucis cæcū illuminauit, oculos eius liniens ex aqua adſperſionis digitorum ſuorum.

Miracula eius alia — *Rufeiū, quod hodiè, ut puto, Rubeaquum dicitur*

CAP. XXX.

EX relatione Stamediēſis Abbatis accepi, quòd aliquando patrem ſanctum familiari ſuggeſtione conueniens, ait illi: Nonnullos mouet, ut cōperi, pater ſancte, q; ita paſsim & incunctāter ſuper ægros manus imponis. Arbitrantur enim & aſſerunt, quòd iam olim tempore miraculoſa tranſierint. Cui tale dedit ſanctus ille ſolita benignitate reſponſum: Multorum iam non modò charitas refrigeſcit, ſed fides etiam infirmatur. Exigit proindè uelut de nouo rigari miraculis, foueri beneficijs fides marcida, fides ægra.

Fides miraculis confirmatur.

CAP. XXXI.

** Puſillu.*

Epilepſia multos liberat.

CRuſillas * uocatur oppidum Comitis Gebennenſis, ubi nir ſanctus cũ Comite ipſo, & pluribus ex eadem regione perſouis ſuper quibuldam uegociis couferebat. Ibi tres Epilepticæ mulieres miſerabiliter corruentes, altera quidẽ poſt alteram, palpitabaut & elidebautur iu terra. Ad ſupplicationem adſtantium per ſingulas orationem fecit, & incunctanter erectas reſtituit ſanitati. Quanto miſerior & mirabilior talis ægritudo uidetur, tanto ſpecialior uiro miſericordiæ aduerſus eam efficacia ſuppetebat, ut multos ab ea curauerit, etiam quos uõ uidit, & uix perſona aliqua, poſt impoſitiouem manus eiuſdem, eandem miſeriam ſit experta.

CAP. XXXII.

EST locus iu Alſatia regione, cui nomen Aqueuillare, ubi ſignatam epilepticam ſub celeritate pertranſijt, & tam crudeliter miſera uexabatur, ut contiuuo uideretur animam redditura. Conuerſus pontifex & muliercnlam erigens, in aurẽ eius ſubmiſſa uoce dicebat: Neceſſe eſt, ut egrediaris ab ea. Sanata eſt ergo mulier ab illa hora, & deinceps nihil tale perpeſſa. Contigit altera uice. Miſſarum ſoleunia celebrante uiro Dei, uexatum hominem epilepticum exclamare. Compaſſus ille, & uice ſua ſaccellanum dirigens ſuum, erigi uiſum præcepit & ſanari. Quod utrunque effectui mancipatum eſt ipſa hora.

CAP. XXXIII.

Puer claudus ſanatur.

Prægnans partus difficultate abſoluitur, cingulo ſancti uiri ſe ſtringens.

VIſitauit aliquando ſanctus monaſterium Bellæuallis iu abundautia ſuauitatis & gratię, deuotam ſibi cõgregationem ſua beuedictione lætificaus. Oblatum etiã puerum, qui languore corporis diuturuo debilitatus, & maximè pedum deſtitutus erat officio, orando & manus impouendo ſanauit, ur liberè gradiens exultaret, uideutibus etiã cæteris gaudia ſua communicans. Mulier prægnans, cum parieudi tempus adeſſet, periclitabatur, decem diebus parturieus, nec obliuiſcebatur preſſuræ, nullo gaudio ſuccedeure. Erat ei uiciuus & uotus Abbas quidam, cinctorium ſacri præſulis cum multa deuotione cuſtodiens. Accerſitus itaque, & tam miſerabili uecesſitate comperta, prædictum cingulum protulit, & ut nudum exindè uterum cingeret, perſuaſit. Factum eſt, & uix exierat ille cubiculum, ſubitò mulier eſt enixa, & à periculo cruciatuq; penitns liberata. Nou tranſeamus cœuobium Bullionis, ne cauſari incipiant fratres illi, quòd coutra morem illius, quẽ ſcribimus, uideamur humiles aſpernari. Gratanter uiſitabat & ipſos amicus pauperum, uec mediocriter iu ædificijs mediocribus complacebat. Apud quos etiam, ſicut firmiter aſſeuerant, per ſignum Crucis illuminauit cæcum collyrio ſputi ſui.

CAP. XXXIIII.

Ioã. 15

QVanto magis uirum Dei mundus proſequebatur obſequijs, præconijs extollebat, tanto magis metuebat ipſe, quod legerat: Si de mũdo eſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret. Cœpit ergo cum uiris perfectioribus ſpiritualis collatiouis babere tractatum, utilins fore exiſlimans, pauculos, quos habebat, equos uenuudari, & preciũ dari pauperibus, ut pedes gradiens, quod conſuerant illi cum ſuis cuſtodibus conſueuerant, miſericordiæ magis operibus deputaret. Feciſſetq; uoto ſatis, uiſi ſuggeſtio rationalis & conſeſtim occurrens neceſsiras obſtitiſſet. Siquidem perſuaſum eſt ei, in ſua quidem prouincia id obſeruari poſſe: ſed excipieudũ ab eiuſmodi profeſsioue propoſiti, ut ſolito uteretur animaliũ uehiculo, ſi remotas adire prouincias pro cauſa ineuitabili cogeretur. Nec ſine diuino nutu exceptionem eiuſmodi ſacro præſuli perſuaſiſſe uidetur uir eximius, & inter amicos chariſsimus, tunc Altætubæ, poſtmodum Claræuallis Abbas Henricus, nunc Albanenſis epiſcopis, inter iuſignes columnas Romanæ Eccleſiæ loco celebri conſtitutus. Adhuc enim ſermo manebat in eiuſdem deliberatiouis ambiguitate ſuſpenſus, & eccè nuncius domini Papæ, ecce literæ, ecce mandatum, ut ad reges Francorum & Anglorum ſibi reconciliandos ſub quanta poterit acceleratione feſtinet. Ex quorum iuimicitiis eccleſiarum deſtructio, depopulatio regionum, & innumerabilium ſtrages hominum procedebat. Nec uidebatur aliud præſtolaudum, quàm quod dicitur: Fortis impegit in fortem, & ambo pariter corruerunt. Huius neceſſitatis iutuitns, & Apoſtolicæ authoritatis reuerẽtia, cui in omuibus & per omnia ſemper obtemperauit, præſulem ſanctum deſcendere fecit in Gallias. Ingreſſus itaque monaſterium Seuonenſis diœceſis, quod Pruliacum dicitur, & in eo circa ſpatium menſis uuius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præſtitit ſanitatum. Er cũ maximus undique & ubique ad eum concurſus fieret populorum: Nolite, ait ſanctus ad fratres, de uictualium diſtributione moneri. Dabit Dominus horreis ueſtris benedictionem, ut cognoſcatis eius uirturem, qui pro beneplacito ſuo multiplicat, quæ pro ſui nominis gloria eroganrur. Sic audiſſe, ſic credidiſſe, ſic experimẽto tum probaſſe ſeſe teſtati ſunt, per quorum manus coaficiebantur panes & diſtribuebautur: ut cum uix uiderentur dnplicari poſſe ſufficere, minor ſolito uumerus abundaret. Semel ſiquidem in bebdomada minus coquebant in clibano, quàm cæteris menſibus ante ſolebaut.

Mittitur à Papa ad pacem cõciliandam inter reges. Ierem. 46.

CAP. XXXV.

Cæco redditur lumen.

MIles quidam regionis illius, impetrandæ beuedictionis obteutu & ſignorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere uidens, compaſſus filio nou uideuti, optat, ut eius ſuffragautibus meritis, uidens fiat ex cæco, qui ſuis, ut uerebatur, promerentibns culpis, cæcus factus eſt ex uideure. Cæcum itaque filium extulit domo ſua, ſed Pruliacenſi cœuobio intulit iam uideutẽ. Obuius enim factus eſt uir fidelis euuti, panem referẽs à beato præſule benedictũ. Nec moras tulit, magnanimus factus in fide: ſed de mica panis collyrium uouum cõficiẽs, oculos filij cum diuini nominis & eiuſdẽ præſulis inuocatione liniuit. Cooperantibus ergo ſibi uirtute fidei & benedictionis effectu, ad unctionem primam ſacri collyrij aperti ſunt oculi eius: & uidit, & gauiſus eſt ſe uidere. Sic gratulabuudus illuminatum filium pater oſteudit, quem ſperauit illumiuandum fore: & qui ueuiebat oblaturus preces, exhibiturus peruenit gratiarum potius actiones.

CAP. XXXVI.

COrbolium dicitur oppidum regis Franciæ, qđ Sequana fluuius alluit, in Pariſiacenſi diœceſi conſtiturum. Huius præpoſito grandis erat non modo gratia apud dominum ſuũ, ſed & in palatio

Regis Francia reuerẽtia erga ſanctũ uirum.

palatio locus. Quem in occurſum præſulis ſancti mittere ſtuduit rex deuotus, præcipiens non modò humanitatis officia, ſed debitam reuerentiam a ſuis omnibus et in locis omnibus, quantum pateretur, impendi. Sic in oppido ſupradicto humilis ſeruus Chriſti de mandato regis in regia domo ſuſcipitur. Nec poterat uſpiam, licet debili, præ multitudine concurrentium, neceſſaria requies exhiberi. Erat autem ſpiritus fortis, ſpiritus promptus in infirma carne, & ætate iam pigra. Eidem ſanè præpoſito erat clauda á natiuitate filia, iam quinquennis, ſicut apparuiſſe uideretur. Sic nata fuerat ad gloriam Dei, & ſerui fidelis honorem. Cuius ſacris oblata ueſtigiis, poſt orationem & manus impoſitionem erecta eſt, & nouos faciens greſſus pedibus ſuis, ambulauit, pro ętate magnificãs Deum, & ſuo gratias referẽs erectori. Sic deuotos hoſpites exhilarauit dupliciter hoſpes bonus: nec modo ſubiit admiratio pro uirtute, ſed familiarius gaudiũ pro perſona. Tranſeamus Pariſienſium uota permaxima, concurſus intolerabiles, & moleſtos, qui exhibebantur, honores. Expectant Reges, expectant principes, multitudo incredibilis præſtolatur pro uerbo pacis, & aduentu tanti præſulis, iuxta Caluum montem in confinio Franciæ & Normanniæ congregata.

Itẽ regis Anglia.

In cuius occurſum non iam currit, quàm aduolat, rex Anglorum, & ad conſpectum longius poſiti equo deſilit, immò ruit, amplectitur pedes, cappam detrahit undique laceratam, undique decurtatam.

Vide quid tãtus rex tribuat eius laceræ ueſti.

Nec particulas tollit, ut cæteri conſueuerant, quamuis ægre ferret antiſtes. In hoc ſolo nil ſua ſibi authoritas poterat ſuffragari, nil prohibitio, nil indignationis oſtenſio, nil intẽtatio maledicti. Cauſati fratres, qui ſimul uenerant, & dicere, (ſiquidem animum regis exploratum ire uolebant.) Inter regias gazas ſemicinctia quid facient uetuſta? Quibus ille tale dedit non ſine multorum atteſtatione reſponſum:

Nota lector.

Aliter nobis loquendum fuerat, ſi ſciretis de ipſius cingulo, quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta prouenerint beneficia ſanitatum.

CAP. XXXVII.

CIrca eadem loca conſederat Archiepiſcopus, cum perſonis magnis habens de reformanda pace tractatum. Et ecce uidua pauper ſuum magis & ſuæ filię incommodum ſentiens, quá regum inimicitias, uel pericula reputans regionum, increpantibus alijs, alijs prohibentibus, irruit, mutã à natiuitate filiã ſecum trahens. Nec in tanta frequentia perſonã humilem Archiepiſcopus aſpernabatur, non altum ſapiens nec in alto. Inclinatur ad ſupplicẽ, & oratione præmiſſa, infuſum proprio ſputo pollicẽ mittit in os puellæ, linguæ eius & labiis imprimens ſignum crucis. Si præcipiente eo, uerba, quæcunque prædiceret, poſt eã ſimiliter reſonabat: ſic deinceps eſt locuta, ſic loquens, reddita matri lux. Nec mora, neceſsitudinem matri redhibens alteri filius, claudã attulit in aſello. Cuius ille renes & debilia membra conſignans, in partem ſecedere fecit, & diuinam miſericordiam præſtolari. Poſt paululum, filio ſuadente, ut aſcenderet aſinum & rediret: Mina, ait, potius, mina aſinum, & præcede. Sic præceſsit ille, & ſanata illa, ſecuta eſt, multis cum multa admiratione proſequentibus eam.

CAP. XXXVIII.

ALtera die cum rege Francorum Lodouico & Anglorum iuniori rege, & Flandrenſi Comite, multis undique circonſtantibus, ſuper eodem negocio, pro quo uenerat, familiariter cõferebat. Interim mater filij iam duodennis, ſed ab annis ſeptem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio ſupplex & gemebunda peruenit. Videns autem uir ſanctus, quòd á miniſtris regum miſeræ muliérculæ negaretur acceſſus, ab eiſdem potius eam ſibi cum filio præcepit exhiberi. Cuius neceſsitate cõperta, tenens pueri crimen, & miſericorditer blandiens, quid optaret, interrogabat. Cui ille: Domine, ut uideam. Protulit nummum põtiſea, & in manum pueri dedit illum. Intinctis etiá digitis in ſaliua oris ſui, ſuper oculos eius & uerticem capitis ſignum crucis edidit, & pauliſper orauit. Intuebantur reges cum cæteris, & mirabantur, inuicem colloquentes, inuicẽ conquirentes, an iocus foret, quod uir ſanctus ſerius actitabat.

Cæcus puer illuminatur.

Intereà cœpit puer paulatim uiſum recipere, cœpit nummum quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus & laudans dicere matri ſuæ: Video mater, uideo, uideo arbores, uideo omnes & omnia, quæ circunſtant. Ad hæc illa uelut ad altare ſacroſanctum conuerſa ad præſulem, flexis genibus, porrectis manibus & directis in eum oculis, orationi ſtudioſius inſiſtebat. Auditum eſt & compertum, quia cæcus uiſum recepit'.

Vide deuotionẽ regis Gallorum.

Ipſe quoque Francorum rex, diligentius inquiſita & cognita certius ueritate, non diſsimulauit flexo genu uirtutem in puero adorare diuinam, caput eius oculoſque deoſculans, & honorans oblatione propria manum eius. Nec mirũ, quòd mira deuotio in cæteris etiam ſecuta eſt tanti regis exemplum, tantum miraculum proſecuta.

CAP. XXXIX.

ADuenit interea caput ieiunij Quadrageſimalis, & in cœnobio montis maris officium illud ſolenne reuerendiſsimus celebrauit antiſtes. Impoſuit etiam cineres capiti regis Angliæ benedictos, & ſuorum, qui propter hoc ad monaſterium illud aduenerat ipſo die.

Cineres benedicti.

Cæterum miles quidam, ante multum tempus baliſtæ iaculo in tempore uulneratus, & extunc altero oculo nihil penitus uidens, multa precum inſtantia poſtulabat eius reſtitutionem. Excuſare cœpit uir Dei, & grauius ſolito homini diſſuadẽte, ne ſupra uires ſuas uel merita ſua exigeret tale aliquid ab humilitate ſua. Inſtitit tamẽ & perſtitit, nulla diſuaſione deſperans, ſed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, benedicitur, & emittitur, præſtolaturus miſericordiam Dei. Exijt, expectauit, aduertit, & paulatim luce reddita, utroque uidit oculo, ſicut olim. Feſtinauit quoque ad regem, gaudium ſuum domino ſuo ſine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum, & opus bonũ pulchrius eluceſcit in commune deductum: ex multarũ denique perſonis facierum deuota reſonat & ſolennis gratiarum actio & uox laudis.

CAP. XL.

QVod deuotus frater Hugo de Aceruilla, monachus Ciſtercienſis, licet ignorãs ipſam mihi in manibus eſſe materiam, præſentialiter ſuggerit, nullatenus decet omitti. Nempe adſtruit fidem religioſitas hominis non ignota, & præſertim credibilitas ueraciſsima, & credibilis ueritas teſtimonij eius in conuerſatione etiam ſeculari. Dum ueniſſet Archiepiſcopus ad oppidum primum Normaniæ, quod Giſortium nuncupatur, prædictus Hugo, ſub rege Francorum militans, à ianitoribus & cuſtodibus oppidi uix impetrauit ingreſſum. Eadem hora uidit oblatum Archiepiſcopo puerum, ab im-

minentis mortis periculo liberari. Fluxu ſiquidem narium totus uidebatur corporis eius cruor exhauſtus, ut uix uitalis calnris aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat uox neque ſenſus, non motus aliquis niſi quantum mouebatur à ſuis. Orauit homo Dei ſuper exanguem puerum, cui ſolum uidebatur ſupereſſet ſepulchrum, & ex ſputo ſuo tetigit labia uix tenuiter reſpirãtis. Nec mora: apuit labia, apuit oculos, & tāq̃ rediuiuus apparuit in momēto. In ago Pariſiacēſi cœnobio cuidam Edera nomen dedit, ubi multæ ſanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per ſanctum præſulem duobus reddidit Dominus ſurdis auditum, & uiro media corporis parte præmortuo, aridæ manus & pedis reſtituit ſoſpitatem. Alta quoque Brueria monaſterium dicitur alterum, religioſi ad modum ordinis fontis Ebrandi, ducentas circiter ſanctimoniales ſeminas Domino deuotiſſimas habens. Illic aliæ pœnitentes uelut in ergaſtulo præteriti tēporis commiſſa deplorant, aliæ uirgines implorant in thalamo ſponſi ſui gratiam, modis omnibus contēdentes, ut ſiue præſentes, ſiue abſentes, placeāt ei. Ad petitionē ergo Reginæ Francorum uiſitat ancillas Chriſti, merito deſiderabilis & plurimum deſideratus antiſtes, ubi etiam nouum conſecrauit altare, & ibidem per ſignum Crucis puellam cæcam illuminauit.

Puer pene exanimis reſtituitur.

Brueria inſigne cænobium.

CAP. XLI.

TRiceſimumtertium annum, partem uidelicet tertiam numerorum, quos leua continet, in pontificatu uir beatus implebat, & à patribus ei duabus reliquis parcens, filium dexteræ trāsferre diſponebat ad dexteram diuina uocatio. Nam & numerum ipſum creditur conſecraſſe Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobiū Bellæualis, in Chryſopolitana diœceſi conſtitutum, ardor febrium uiolentus inuaſit, & iuxta uicum proximū, qui domini Martini dicitur, aliquandiu requieuit. Vbi poſtmodum ab incolis ſignum Crucis erectū, & fideliter quamplurimis implorantibus ægris præſtita prædicantur remedia ſanitatum. Perueniente demum antiſtite ſacro ad monaſterium congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca uicina de ipſius aduentu celebris & iucunda admodum ſama percrebuit. Aegritudine tamen eius audita, qui multorū ægritudines ſuis orationibus depellebat, metus ingens & mœror ſubijt omnes pariter occupans intus & foris. Quos ſupra uires, iā iamq; deficiētis corpuſculi animus cōſolabatur inuictus, ſolitæ benignitatis & hilaritatis gratiam ſingulis exhibens, ſuam diſſimulans ipſe ſrixurā. Cuius omnis ſemper actio, omnis affectio, & ipſe totus humilitas & deuotio, totus charitas & compaſſio fuit. Interea ſolēnitas inuētionis ſanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus diſpoſuerat eiuſdem Crucis fideliſſimum adoratorem, feruentiſſimum amatorem, præconem ſedulum exaltare. In qua etiam triceſimustertius annus à ſuſceptione electionis impletus eſt, ut dies nulla ſuperexcreſceret, nulla deeſſet. Et fortitan minus id fuerat attendēdum, niſi quia Saluator quoque, ut quidam ſapiunt, ipſum ſibi numerum à conceptione ad paſſionem uſque compleuit. Præuenerat autem Dominicis ſacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tēpore deuotiſſimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio pſallentium & orantiū filiorū, quibus paternę benedictionis hereditatē legauerat locupletem, feliciter eſt appoſitus ad patres ſuos. Ad quem multæ prius eccleſiaſticæ & ſeculares perſonæ, humiles & honorabiles, ex eadem regione conuenerant: ſed ad eius præſertim exequias innumeroſior, ſi tamen numerabilis, multitudo concurrit. Excubias ergo peruigiles circa ſacratiſſimum corpus diebus noctibusque duabus in pſalmis & canticis ſpiritualibus celebrarunt. Tertio demum die ab Archiepiſcopolitano, per ipſius opem & operam iam catholico, cum Abbatibus plurimis coram ſacro altari, in honore beatæ Mariæ ſemper uirginis dedicato, ſepultus corpore, uirtutibus uiuere comprobatur. Et quoniam annos natus ferme uiginti, ad monaſterium ſeſe contulit Bonæuallis, ubi circiter decem annos, & tantundem in Stamedio conſummauit, additis triginta tribus in epiſcopatu completis, ad ſeptuagintatres numerus annorum uitæ eius aſſurgit. In cuius tranſitu annus erat milleſimus cēteſimus ſeptuageſimus primus ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto unus eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, Amen. Octauo Idus Maij, dies natalis eius: tertio Idus Septembris, Tranſlatio eius.

Nota præclarum eu comitanti uiri.

Vir beatus migrat à corpore

Obijt anno Chriſti 1171. ætatis ſuæ 73.

VITA S. GREGORII NAZIANzeni Epiſcopi, patris Celleberrimi atque doctiſſimi, Græcæ conſcripta à Gregorio presbytero: ſed non ita pridem Latine conuerſa per Iacobum Billium Prunæum, S. Michaelis in Eremo Abbatem inprimis eruditum.

Maij 9

AD ſpiritnale ſermonum conuiuiū uiri auditores, egregius ille Gregorius, cognomentum à Theologia conſecutus, uos inuitat, atque ipſe in cibum materiæ expertem offertur, epulumque corruptione omni ſublimius. Nec uero mirum uobis uideatur, me eò audaciæ progreſſum eſſe, ut & meæ imbecillitatis, & excellentis illius ingenij animique magnitudinis memoriā abiecerim: qui propter incomparabilem uirtutis præſtantiam, ad hunc ferme diem ſilentij honore apud omnes ornatus eſt, nec quiſquā adhuc extitit, qui uitam ipſius expoſuerit, ac ſeriè quadā & ordine præclara illius facinora ad poſteros tranſmiſerit: quēadmodū ipſe & in Baſilio Magno, & in alijs beatis epiſcopis & martyribus fecit, uitam ipſorum argumēto integro proſecutus. Primū enim nulla ratione uenerādo huic patri uobiſcum confidenti aduerſari poterā: qui orationem uelut aliud quoddam debitum exigebat, meque ad prædicandas diui Gregorij laudes admodū paterna & herili authoritate concitabat, ſibique ut morē gerem imperabat, ſeque aliuqui nullū me urgendi finem facturum minabatur, atq; hāc procreationis educationiſq; mercedem eſſlagitabat. Deinde ne pium quidē & fas mihi eſſe uidebatur, nullā tantę uirtutis rationem habere: quæ ſi uitæ humanæ ad imitādum proponeretur, multos fortaſſe ad æmulationem cohortari atque excitare poſſet, nec honeſtum ipſum dilabi atque euaneſcere ſineret, quotidianis nimirum ſermonibus ſubinde efflureſcens. Age igitur cunctatione omni abiecta, ſermonū meorū primitijs, quaſi fructibus quibuſdam recens decerptis, coronam Theologo nectam, ſiquidem illius merito ac dignitati imparem, at certe uiribus noſtris animique alacritate haudquaquàm inferiorem. Ac futurum opinor, ut uir ille, quemadmodum in omnibus rebus undique perfectus & abſolutus erat, ita quoque laudationem hanc noſtram æquo animo accipiat: quandoquidem & balbutientium infantium,

S. Gregorius ſcripſit uitas quorundam ſanctorum.

fantium ſermunculi, præſertim à ſimplici animo prodeuntes, parentibus iucundiores eſſe ſolent, quam robuſtiores adultorum ſermones, & faſtuoſæ ac phaleratæ orationes. Quin ipſi quoque uerborum honor pulcherrimè congruet. *Doctrinæ & eloquentia quã fuerit ſtudioſus.* Quibus enim rebus quiſque delectatur, iiſdem quoq; profectò honorari mirificè gaudet. Cumq; corporeã adhuc uitã agens, doctrinæ & eloquentiæ ſtudia omnibus opibus facultatibusq; prætulerit, ſapientiamq; complexus atque amore proſecutus, ab eaque ut eſt in Prouerbijs, cõſeruatus fuerit: eccui tandem dubium eſſe poteſt, quin nunc quoque, cũ res humanas reliquerit, ac præſentem uitã cũ puta illa prudentiæque propinqua cõmutarit, oratio*Prou. 4*nibus impenſius geſtiat & exultet? A uobis autem peto ſacroſanẽte cætus, ne uirtutum illius multitudinẽ accuratius exactiusque perſcrutandã atque indagandam putetis. Primum, quia non eæ ſunt uires meæ, ut uel hoc polliceri queam, uel uos à me exigere debeatis. Deinde quia nec illius uitam quiſquam literis cõſignatam nobis reliquit: uerum mihi res ipſius ex ipſius ſcriptis ſparſim colligere neceſſe eſt, latomoſque imitari, qui poſteaquã lapides paulatim aggeſſerunt, ita demum ad unam eandemque domum conſtruendam & abſoluendam, eos omnes accommodant. Orationis porro initium hinc ducimus, unde eam auſpicari maximè decet.

Patria eius. Patriam igitur ipſe ſecundam Cappadocum prouinciam habuit, urbem Nazianzum, quæ quidẽ ab eo adeo nobilitata eſt, ut apud extremos etiam orbis terrarum fines propter eũ clara atque illuſtris extiterit. Neque enim Pella ob Alexandrum celebrior eſt, aut Perſæ propter Cyrum ad tantam gloriæ ſplendoriſq; magnitudinem euecti ſunt, quantam hęc propter magnum Gregorium aſſecuta eſt. Quocirca ipſi quoque ob educatum Gregorium abundè perſolutã eſſe mercedem exiſtimo, quippe quæ & Indis & Britannis, ex *Parentes.* diametro inter ſe oppoſitis, æquè inclaruerit. Parentibus ortus eſt nobilibus iuſtitiaque præditis, animorumque puritate, quam corporum nexu, arctius inter ſe coniunctis. Ac pater quidem, Abrahæ cuiuſpiã inſtar, paterna terra idoliſque relictis, ad pietatis cultum migrauit: excuſſaque Hypſiſtariorum ſuperſtitione atq; impoſtura, ſyncerus diuinæ gratiæ diſcipulus exulit, ouis q dẽ primũ, poſtea uerò peritus quoq; eccleſiæ Naziãzenæ paſtor inſtitutus. Mater aũt & ipſa ſacra, & à progenitoribus ſacris originẽ trahit, atq; ut aliorum bonorum, ita pietatis quoq; patrimoniũ hæreditate accepit. Quæ cum maſculæ prolis cupiditate flagraret, ſupplex Deum hmõi beneficiorum authorem precata eſt, ut ſe deſiderij compotẽ faceret, *Votum matris eius.* eique ante conceptionem (ô fidem incredibilẽ, ô prædicandum animi feruorem) ſe naſciturum filium oblaturam pollicetur, quemadmodum Anna Samuelẽ. Quid igitur ille, qui uoluntatem timentium ſe facit? *1 Re. 1. Pſ. 114.* Per nocturnum uiſum ei filium nondum procreatũ oſtendit, puerique uultum & nomen indicat. Hæc uerò ipſum haud ità multò poſt, quàm in lucem editus fuerat, Deo conſecrauit, maternos partus dolores fidei alacritate, & mulierum ſocordiam largiendi liberalitate ſuperans. *Felicitas ingenij eius.* At puer cum parentum moribus imbueretur, egregia naturæ indole ingenijque dexteritate æquales omnes adeò præcedebat, ut immatura ætas nullo ipſi ad eorum, qui adulta ætate erant, mores diſciplinaſque percipiendas impedimento eſſet. Ac ludos quidem & pueriles laſciuias, curſuſque & ſaltationes, ut inutiles, & meliorum rerum ſtudio moram afferentes, prorſus contempſit. Vt enim præſens fœtor unguenti ſuauitatem inficit & obſcurat, ità uitium quoque uirtutis adeptionem interſcindit.

Diſcendi cauſa peregre proficiſcitur Cum autem ætate iam adoleuiſſet, literarum amore ſuccenſus, Cæſaream profectus eſt illicque cũ præſtantiſsimis quibuſque magiſtris conſuetudine habita doctrinaque non exigua collecta, in Palęſtinam migrauit: non ille quidem, ut Rhetorum mores, ſed ut uerborum elegantiam dicendique artem addiſceret. Hinc Alexandriam, quæ ad Pharum ſita eſt, pertexit, ut multas urbes multorumque hominum prudentiã, ſapientiæ doctrinæque colligendæ cauſa, ut eruditus quidam dixit, cognoſceret. Qua etiam ex urbe cum plurimum utilitatis percepiſſet, Athenas tandem, literarum parentem, petit naui Aeginea uectus. *Homerum intelligit.* Itaque Parthenium mare turbulento tempore atque ad nauigandum incommodo nauiganti, coortus repentè grauiſsimus uentus ſummum uitæ periculum intulit, atque & mare & æthera & cœlum obducere caligo cœpit, nona illa Aegyptiorũ plaga nihilo lenior. *Exo. 14.* Omnibus igitur corporis mortem deflentibus, ipſe animæ exitium atque internecionem extimeſcebat. Nondum enim baptiſmo obſignatus erat, ac mors aquoſa ſalutem eam, quæ aqua comparatur, anteuertebat. Quid igitur facit magnus ille uir, quique etiã ante regenerationem ſeſe ad ueritatem informarat? Veſtem lacerat, tantiſque clamoribus & querelis uectores omnes exterret, ut nemo eſſet, qui non, omni ſui ipſius cura abiecta, illius luctui ſocium ſeſe adiungeret. Ipſe autem Deo miracula ea omnia in memoriã *Exo. 14* reuocans, quæ tã in Aegypto, quàm in deſerto ac pleriſque alijs terræ uel maris locis ediderat, (uelut rubri maris diuiſionem, eiuſdem rurſus eluuiem, quoq; modo aquam ex petra uelut ex fonte expreſsiſſet, & *Exo. 17* Maram edulcaſſet, Amalecitas inermibus manibus *Ioſ. 6* crucem indicantibus oppreſsiſſet, muros Iericho nul*Ion. 2*lis etiam admotis tormẽtis euertiſſet, Prophetam ex ceti uiſceribus ſaluum & incolumen extraxiſſet, cæteraq; omnia, quæ ſacroſanctis libris continentur) ſimulq; ſe factur ũ recipiens, ut ſi maris periculo liberaretur, atque expetito baptiſmo frueretur, ei à quo ſalutẽ accepiſſet, ſeipſum cõſecraret: precibus ipſum *Votũ S. Gregorij.* flectit, quippe benignũ & facilem, preceſque noſtras naturæ ſuæ ſuauitate peruertentem. Ita tempeſtas ſtatim conquieuit, & procella in auram commutata eſt, & mare prius ferum & truculentum, conſopitur. Atque hic eo rerum ſtatu erat. Parentes autem ipſius, quem in caſum adductus eſſet filius, per ſomnium certiores facti fuerunt, atque ut parẽtes (quid enim pluribus uerbis opus eſt?) orationibus & lachrymis Deũ obſecrabant, ut filio in mari periclitanti opem ferret. Confeſtim itaque poſt orationem filium in ſomnis uidebant Erinnym quandam ac dæmonem peſtiferum, qui ipſi perniciem intentabat, ſubactum tenentem. Quæ cum ipſe domum reuerſus ex eorum cõmemoratione intellexiſſet, laudes & gratias Seruatori agebat. Sed hæc poſterius. Ex ijs autem, qui eadem naui uehebantur, adoleſcens quidam ipſi chariſsimus, in ipſa periculi flamma beati uiri matrem conſpiciebat mare cõſcendentem, arreptamque nauem in terram pertrahentem. Qua uiſione perſpecta & narrata, tranquilitas ſtatim conſecuta eſt, uectoreſque omnes fide ad Gregorii Deum accurrerunt, periculi tanti depulſorem eum agnoſcentes atque confitentes. Hoc uerò quid magni illius Eliæ miraculo cedit, qui Sidoniæ reginæ, ueſanę idolorum cultrici, obſiſtens ſacrificio, noua & cœleſti flamma conſumpto, Iſraelitas ad ue*3. Reg. 18.*ri Dei fidem induxit, ità ut admiratione correptus populus, diceret: Verè Dominus eſt Deus: Hic eſt Deus? Talis ferè Gregorius erat, per inſperatam ex tempeſtate ſalutem eos, qui uarijs & multifidis erroribus tenebantur, ad unam fidei ſemitam ducens.

Athenis ut ſit exceptus. Poſteaquam autem in Græciam ac nobilem & florentem Athenarum urbem ſe contulit, quid referre

 neceſ-

neceſſe eſt, qua homioum lætitia exceptus fuerit, præſtantisſimum ſtatim in literis & a præceptoribus, & à diſcipulis iudicatus? Noo multum tempus fluxerat, quum Baſilius Magnus Bizantio, eiuſdem eruditionis gratia, Athenas appulit. Itaque & uitæ conſuetudinē & contubernij neceſsitudinem inter ſe contraxerūt.

Baſilij & Gregorij amicitia.

Ex mutua porro eorum coniunctione animorumq́; concordia ne exprimi quidem oratione facile poteſt, quantum emolumenti ad utrunque redierit. Etenim qui ſolus eſt, quāuis acutius quidam animo perſpexerit, ſibi tamen ipſi minimè fidit: ac proinde circuiens aliquem quærit, quo fulciatur & confirmetur. At cū duo ad unã eruditionis cupiditatē coniunguntur ac uelut coaleſcunt, tum uero mutuo adminiculo oitun tur, duas oimirum perſonas in ſeſe complexi, nempe & eius, qui ueritatem inuenit, & eius, qui eandem confirmat. Atque ut multa breui ſermone contrahā præclarum quoddam amicorum par efficitur. Nam & una eademq́ue fide colluſtrati erant, & pari nirtotis amore flagrabant, concordi motu currētes, & qoē admodum aratores aut agricolæ, pari animi promptitudine ſapientiæ aruum proſcindentes & ſerentes multiplicemq́ue meſſem colligentes.

Eorū animi fortitudo.

Fortitudine quidem & in aduerſis rebus perferendis conſtantia, omnes ferme æquales ſuos anteibant. Hoc enim fere iuuentutis uitium eſt, ut quemadmodum equulei ſtrepitus & umbras, ſic ipſa quoq́; ingruentes aduerſos caſus egre ac moleſte ferat. Ipſi cōtra ea firmitate erāt, ut ea, quæ repente plerunque ac præter morem accidebant, tranquillis atque immotis animis exciperēt: adeout etiam terræmotu Græciam inuadente, fortes animique magnitudine præſtantes apud omnes inuenti ſint, digniq́ue qoi propheticis uerbis uterentur: Propterea noo timebimus dum turbabitur terra.

Pſa. 45

Victus parſimonia.

Frugalitatem porro iaminde ab ineunte ætate coluerunt, neceſſario uictu contenti, quēadmodum Elias & Iohannes locuſtis uictitantes, atq́; omnia, quæ ad luxum uentriſq́ue lenocinium ſpectabant, reſpuentes, uoluptatesque longum ualere iubente.

Mat. 3

Caſtitas

Nam quid de caſtitate dicam, quæ toto uitæ curriculo eos puros & ſanctos Deo conſeruauit? Vt propemodum hac parte Xenocrates ille & Polemon ipſis cedere cogantur: quorum alter ſcorto ad latus illius cubante, nullis libidinis ſtimulis ad uenerem incitatus eſt: alter uitę aſperitate ita meretrices perterrefaciebat, ut uix etiam ad eum propius accedere auderent. Verū his quidem fortaſſe uirtutibus illi tantoperè floruerunt, cæterum iuſtitiæ & paupertatis curam non perindè habuerunt.

Iuſtitia & contēptus pecuniæ.

Minimè uerò. Nam hic quoque, quod de Ariſtide memoriæ proditum eſt, non uirtutem pecunia commutabant, nec philoſophia ad quæſtum abutebantur: ſed gratuitam omnibus probitatem ſuam benignitatemq́ue proponebant, putidam ſubmiſsionem, improbamq́; plus habendi cupiditatem æquè fugientes, atque intra uirtutis fines conſiſtentes. Inopia autem ita excellebant, tantoq́ue Antiſthenem & Diogenem & Craterem interuallo præcedebant, ut eorum laudes magnificiq́ue tituli promeris nugis haberentur. Neque enim minus, quam illi, opes aſpernabantur, & oſtentationem interim inaniſque glorię ſtudium procul ablegabant: quo uitio admirandi illi canes tenebantur, publicis præconijs reliqoorumq́ue hominum contemptione, philoſophiæ grauitatem labefactantes atque obterentes.

Prudētia.

Iam de prudentia quid dicere attinet, cum ipſi toto uitæ curriculo nihil aliud meditati ſint, cupiditatemq́; omnem ſuam in eius adeptione noctu atque interdiu defixam habuerint, non ſecus atque ij, qui theſaurum effodiunt? ut uerbis Iob utar.

Iob. 3

Probè etenim norant egregii uiri, laborem in meditatione prius impenſum, in perleue rantia ſcientiæq́ue ubertate & copia nim ſuam proferre. Ea quo hoc aſſequebantur, ut non modò æquales ſuos, ſed etiam natu multo maiores nominis ſplēdore ſuperarent, tum propter laborem & induſtriam naturæq́ue bonitatem, tum etiam, quia in honeſtarū tantum laudabiliumq́; rerum ſtudium incumbebāt.

Artiū multarum cognitio.

Atque in tota quidem Grammatica nibil omnino eos fugit: non metrorum ſcientia, non poetici ſcopi & tropi, non hiſtoriæ copia, non forenſis dictionis puritas. In Rhetorica autem eam rationem habuerunt, ut uerborum elegantia decerpta atque collecta, falſitatem ipſius mentiendiq́ue libidinem euitarent. Philoſophiam porrò tam eam, quæ in moribus, quam quæ in placitis & doctrina medicinæq́ue iudicatione & ratiocinatione uerſatur, non liberali tantum eruditione tenus perceperunt, ne indoctis duntaxat ſuperiores eſſe uiderentur: uerum quemadmodum præceptores quidam, præſtantiſsimiq́ue doctores. Iam in Muſica ita ſe compararunt, ut quicquid in ea antiqui & cōcinni eſt addiſcentes, eam animæ partem, in qua irarum exiſtit ardor effrenatusq́ue impetus, emollirent. Quicquid autem ad uoluptatem impellit, ad theatra relegarent. Quinetiam numerorum ſupputationes & Geometriæ æquitatem, aſtrorumq́ue ſitum ac motū uelut noui Moyſes & Danieles edocti ſunt: ita tamen, ut nō tam ab illis ducerentur, quàm, quod ait ſcriptura, intellectum omnem in captiuitatem redigerent in obſequium Chriſti, atque hanc primariæ ſapientiæ pulchritudinem tegumentumq́ue ſtatuerent.

2. Cor. 10.

Ac per omnia, ut ita loquar, tā meliora quā deteriora graſſati ſunt, ut cum iudicio ea partim fugere, partim amplexari poſſent. Mihi enim magnoperè probatur, quod quidam, licet à noſtra cauſa & religione alienus, dixit, minimè turpe atque ignominioſum eſſe, aliquid eorum, quæ minus honeſta ſunt, cognitum habere: quin potius curationem ex eò cōtingere ijs utique, qui non inuido, ſed candido ac beneuolo animo ea, quæ dicuntur, accipiunt. Sed quid mihi accidit, ò amici? Interea enim progrediens oratio, ut equus ſeſſorem, ſic me hæc dicentem abripuit, atque in beati Baſilij laudibus collocauit. Quocirca me reprimam, ac uelut quibuſdam habenis orationem reſtringam, temeritatemq́ue compeſcam, nè ulterius præceps feratur. Etenim qui uiribus maiora concupiſcunt, ne mediocria quidem aſſequuntur.

Ergo Baſilius præclarè negociatus, domum ſe recepit: Gregorius autem à ſtudioſa Atbenienſium iuuentute conſertis, ut dici ſolet, manibus retinebatur, ne deſcendendi quidem poteſtatem ipſi faciente, & ut docendi prouinciam ſubiret, ac ſophiſticam cathedra acciperet, obnixè rogante atque obſecrante. Ille uerò, ne in ipſorum gratiam nihil facere uelle uideretur, aliquantiſper manſit. Verum haud multo interiecto tempore, cum omnes amicos, quos in ea urbe habebat, exoraſſet, ſuæq́ue ad parentes profectionis neceſsitatem ipſis probaſſet, ita demum, triceſimo iā anno in artium ſtudijs exacto, patriæ ſeſe reſtituit. Ac primum diuino baptiſmo tingitur, ui & facultate iā ante colluſtratus, legemq́ue ſibi indicit nunquam iurandi, quandiu in hac uita uerſaretur: quam etiam ad extremum uſque diem ſeruauit.

Baptizatur in patria, & nouet ſe nūquā iuraturum.

Deinde ut parentum & amicorum, qui ipſum uerba facientem audire geſtiebant, cupiditati ſatisfaceret, (neque enim id ipſe ambitioſè affectabat) hoc quoqoe munere defungitur. Verum cum ijdem authores ipſi eſſent, ut publicis domeſticiſq́ue malis (ſic enim rerum terrenarū ſplendorē amplitudinēq́; uoco) ſeipſum inuolueret, ipſe cōtra ſibi cōſulebat, ut quēadmodū in uitę diſcrimē adductus promiſerat, Deo ſeſe offerret, & à mundo ſeparatus, cū eo, qui ſolus puriſsimus eſt, uitę con

ſuetudine

ſuetudine iungeretur, atque ex librorum ſacrorum familiari lectione ueritatis ſplendorem hauriret. Id quod etiam per omnem uitam facere nõ deſtitit, monachus eſſe potius habens, quàm mundanus, & pauper, quàm quæſtuarius. Ac ſæpenumero ipſi accidit, ut Chriſtum quoque perſpicuè in ſomnis, nocturnaque, ut ſcriptura loquitur, meditatione intueretur, eamque puritatis mercedem ferret. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt. Purum enim eũ dicit Dominus, qualis erat magnus ille Gregorius, qui urbes, forum, theatra, ſophiſtarũ faſtum, principum & magiſtratuum amentiam, iudicum iniquas cauſarum inflexiones, litigantium rixas & contentiones, Rhetorum mendacia, furũ inſidias, inexplebilem negociatorum auaritiam, diuitum arrogantiam, pauperum fraudes & facinora, ingluuiem, temulentiam, gloriam fluxam & fragilem, ueſtes magnificas, egregiam ſupellectilem, auro & argento confectam, domos pictura & marmoreis tabulis inſignes ac gemmis exornatas, aliaque omnia reliquerat, quæ animi puritatem turbant, puriſsimæque luci aditũ omnem intercludunt. Atque in iuuenili ætate huiuſmodi erat Gregorius.

Chriſtũ ſæpè uidet. Matt. 5.

Poſteaquàm autem pater filium, quem inuitum & repugnantem ægreque cedentem presbyterum creauerat, præſulem quoque inſtituere aggreſſus eſt, quid fecerit, audite. Ab eccleſia clam ſe proripit, ut curas mentẽ humi detorquentes ac deprimentes effugiat: atque in Pontum profectus, cum egregio illo Baſilio philoſophatur. Nam cum ſimul in literis inſtituti, atque ad breue tempus alter ab altero diſtracti fuiſſent inter ſe rurſus mira celeritate iuncti ſunt: nempe & morum concordia, & mutua pollicitatione impulſi atque incitati, adeo ut in ipſis dictum illud impleretur: Vbicunque duo uel tres in nomine meo congregati fuerint, illic ſum in medio eorum. Hic porro cõmorantes, & mutua extimulatione uirtutem augebant, & uitæ monaſticæ leges pijs Deoque deuotis hominibus, atque à mundi ſocietate diſiunctis, ferebant, Lycurgi legibus pacatiores, Solonis grauiores, Minois æquiores. Imò uerò, ut de his uiris ſublimius aliquid dicam, Moſem imitantur, nubeque obtecti, atque ut à tumultuaria & turbulẽta hac uita procul ſe remouerent, in montem ſecedentes, legiſlatoris officio fungebantur. At uerò pater & canitie & curis grauis, ac præterea Cæſarij filij interitu mœſtus, & luctu profligatus, orbitatemque ſuam & ſolitudinem ægerrimè ferens, eas ad Gregorium epiſtolas ſcripſit, quibus ipſum pudore quodam & reuerentia ad reditum impelleret. Ipſe igitur horrendum eſſe cenſens patri non obſequi, præſertim ſacerdoti & natu & grandi, ad reditum ſe accingit, partim inuitus, partim æquo animo ac lubenti. Vt enim tranquillæ uitæ amor eũ, ut in Ponto maneret, hortabatur: ita eundem altera ex parte pietas trahebat, inſeruiendum patri eſſe præſcribens. Cum autem Cæſarius, cui prouincia maxima commiſſa ac theſaurorum cura, publicarumq; pecuniarũ quæſtura mandata fuerat, magiſtratus ſui tẽpe uitã cũ morte cõmutaſſet, ac patrẽ, ut leges ferebant, ſimul & filij hæredẽ declarari, & actiones eorũ, qui litem defuncto mouebant, excipere atque in ſe transferre neceſſe eſſet, magnis grauibusque tumultibus Gregorio Magno inuolui contigit, permultis uidelicet inſtar canum ad prædam accurrentibus, ac mortui facultates, nullo obſiſtente, ſe arrepturos exiſtimantibus. Nã pater & ſenectute & morbo fractus, (nonaginta enim iam uitæ annos expleuerat) iudiciorum turbas moleſtiasque perferre non uolebat, ob idque ad hunc tota curarum moles deuoluebatur. Cæterum parentum cultus moleſtias leuabat, ſpem eorum præmiorum afferens, quæ filijs parentes officioſè pieque colentibus promiſſi ſunt.

Fugit epĩs dignitatẽ

Matt. 18.

Cum Baſilio monaſticos canones edit.

Hic quoque huiuſmodi quiddam ab Arriana hæreſi, quæ per nequitiæ ſpiritus Eccleſiam obruebat, accidit. Plerique antiſtites ciuitatibus pulſi ſunt, multiplicibusque tormentis calumnijsque uexati, ſacerdotes ac numeroſiſsimi populi cœtus ſub dio affligebantur, ne domos quidem orationis habentes, nec legum æquitate cum impijs ex æquo fruentes, hæreſi nimirum omnes ferè orbis fines peragrante, impijsque Imperatoris ope atque auxilio ſubnitente ac ferociente. Conceſſa eſt itaque licentia pernicioſis paſtoribus, & ſub orthodoxorum pelle lupum regẽtibus, fideles epiſcopos & Chriſto primo paſtore dignos exturbandi. Quo factum eſt, ut alij metu perculſi, alij uerborum illecebris deliniti, aut pecunijs expugnati, alij morum ſimplicitate decepti, hæreſis eſcam ſuſceperint, chirographo ſuo & communione cum aduerſariis cõiuncti. Quo in numero beati quoque huius uiri pater erat, animi ſimplicitate in hamum prolapſus. Quod illius factum cum prouinciales monachi ferre non poſſent, ab ipſius cœtu & cõſortio ſeſe abſtraxerunt, ſimulque abſceſsit pars populi haud exigua, monachorum authoritatem aperte ſecuta. Quid igitur hic conſilii capit Dei ſeruus? Primum orationibus & peruigilijs Deum placare ſtudet, ab eoque impetrare, ut hoc malum extinguat, diſsidiumque exortum cicatrice obducat: ſilentiumque ſibi indicit, ut animi mœſtitiam hac ratione declararet. Poſtea patrem ad ueniam culpæ petendam, ueritatemque pure & ſyncere profitendam hortatur, atque eos, qui ſeceſſerant, ad conſenſum & concordiam adducit: ſicque ſuum Eccleſiæ ornatum reddit, ueneratione nimirum ſui utroſque permouens, patrem nempe ac pium gregem. Quinetiam orationibus de pace habitis collectam multitudinem exhilarat, diſtracta ac diuulſa membra conglutinans, & medendi celeritate obliuionem morbi afferens. Crates quidam Thebanus ſolitus eſſe fertur diſsidentes domos adire, controuerſiasque lenibus & pacificis uerbis diſceptare. At hic noſter longe ſuperior non enim priuatim quibuſdã, ut ille, ſed uniuerſæ patriæ concordiam reduxit: quodque maximum eſt, non de pecuniis aut iniuriis contendentibus iudicem ſe interpoſuit, ubi perſæpè uel leuis cohortatio facile prodeſt: ſed de fide pugnantibus, ubi rei magnitudinem rixandi ſtudium æquare ſolet, ac proinde quãtumuis prudens & erudita oratio, ad componenda diſsidia parem ægreque proficit. Enimuerò poſtquàm Chriſtianorum peruerſitas ac diſſoluta ignauia, Dei mandatorumque ipſius contemptu, quaſi morbo quodã laborans, Imperatorem Chriſti hoſtem nobis incitauit: (tyrannum Iulianum dico, qui auitam Conſtantini Magni fidem uirtutemque contrariis uitiis ſuperare obnixe laborauit, eamque ob cauſam Chriſtianos omnibus iuris præſidiis ſpoliare inſtituit, non quidem publico edicto Chriſtianorum inſectationẽ promulgans, ſed uoluntate, iiſque rebus, quas tacitus aduerſus eos perpetrabat, profana eruditione atque doctrina ipſis interdicens) ac Dei æquanimitas, quæ nefarium & execrandum hominem diutius efferri atque inſoleſcere permiſerat, poſtquàm ipſius improbitatem nulla omnino pœnitentia frangi perſpexit, exacuto gladio, quas ipſius impietas merebatur, pœnas exegit, in Barbarorum finibus barbaram ipſius & belluinam uitam abrumpens: tum uerò magnus Gregorius ipſius ſcelus & impietate inuectiua oratione proſcindit, ac Sybariticas Græcorum obſcœnitates ueteresque fabulas, multiplicisque diuinitatis errorem detegens, atque omnibus ob oculos ponens, cõ-

Arrianiſmi ſæuiunt in Catholicos

Multi deficiũt à recta fide.

Sedat Eccleſia Nazianzena turbas.

Iuliani apoſtata perſecutio.

Oratiõ S. Gre. inuectiua in Iulianum.

mune

mune ludibrium cordatis uiris prupoſuit. Sed quid
magnas & excelſas huius uiri laudes orationis breui
tate imminuere, cuntumelioſeque deprimere conor,
planeque in contrarium ire, quam orationis inſtitutū
ferat, idque laudationis tempore (quo in hoc potiſsi-
mum elaborandum eſt, ut is, cuius laudes prædican-
tur, rerum geſtarum commemoratione clarior fiat)
cum cuiuis liceat ex inuectiuarum orationum lectio
ne tum hiſtoriarum copiam, tum orationis concinni
tatem, eiusque in dicendo uim & facultatem admira
ri? Iam egregiam illam tyranni legem, qua Chriſtia-
nos Græcorum diſciplinis imbui uetuerat, uidete
quæſo, quàm ſcitè & prudenter uir beatus eluſerit.
Heroicis, & iambicis, & elegiacis, & trimetris, alijs-
què multis uerſibus, & Tragœdiæ & comœdiæ cha-
ractere, atque omni conſcriptionis genere uſus eſt,
in eoque labore ità ſe geſsit, ut uix ullum doctrinæ
ſit genus, quod non libris ſuis expreſſerit, pia argu-
menta ubique inſtituens, uel laudem uirtutis, uel ani
mæ & corporis purgationem, uel Theologiam, uel
precationem, uel alia eiuſmodi uerſibus complexus,
obſcœnitates & fabularum deliramenta, Deorūque
præſtigias omnino, ut par erat, fugiens, ac ſapientiſsi
mam doctrinam Chriſtianis proponens. Ita impius
homo, Chriſtianis doctrinæ nomine inuidens, ex ſce
lerata lege nihil utilitatis eſt conſecutus: quin potius
ipſe ſuperatus eſt, grauiorique damno affectus. Hu-
iuſmodi enim eſt inuidia: parum aut nihil eos lædit,
quos laceſsit: grauem autem noxā parentibus affert.

Gregorius porro, Athenis adhuc agens cum Iulia
no admodum adoleſcente, necdum ad imperium eue
cto, ſed ludimagiſtris uperam dante congreſſus, qua-
lis aliquando futurus eſſet, amicis tanto ante ſignifi-
cauit, ſubdulum uidelicet & impium & infidum: at-
que ad omne ſcelus procliuem eum fore prædicens:
coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris li-
neamentis, & riſu petulante, & ſerino adſpectu, & to
to corpore uagu temereque ſubſultante, & progreſsi
bus uecordiæ plenis, & diſputationibus impietate ple
nis, etiamſi ille exercitationis diſputationisque præ
textu tegerentur: ex eo denique, quòd imprubos cō
plecteretur, & uirtutis laudatores cultoresque cun-
temneret, ac pru nihilo putaret. Hæc ille perſpiciens,
omnibus fore prædicebat, ut in grauiſsimum ſcelus
tandem erumperet, atque in apertum prudiret. Puræ
enim naturæ, mira futuri conijciendi facultate ualēt:
ingenijque ſagacitate atque ſolertia, ex obſcuris etiā
indicijs id, quod euenturum eſt, coniectura aſſequū
tur. Ac ſceleratus quidem ille depræhenſus eſt, ftu-
ſtraque iniquè ac ſcelerate ſe geſsit, nihilquè aliud
prufecit, quàm ut pœnarum materiam ſibijpſe con
gereret. Gregorius autem baud multo poſt tempore,
hæreticorum agmine Cæſareenſem eccleſiam popu-
lante, Euſebio quidem pio uiro adhuc metrupulis
clanum gubernante, cæterum cū magnu Baſiliu, pres
byteri dignitate ornato, atque in Pontu philoſophā
te, inimicitias gerente, hæreticurum cuniurata arma
impetumque reformidans, quòd antiſtes aciem con
tra educere non poſſet, (quanquàm enim ille uitæ in
tegritate præſtabat, Theologiæ tamen rudis erat &
imperitus) ad Baſilium, illuſtre, inquam, illud ſidus
ſcribit, eumque obteſtatur, nè ullam inimicitiarum
rationē habeat, ſed animarum periculum animo &
mente perpendens, metropulitanæ eccleſiæ ſine ulla
mora ſuppetias ferat: ſimul etiā ſe affuturum, belli-
que ſocietatem cum eo cuiturū pollicetur. Qua ora-
tione eximiū ducē ad bellū ſuſcipiendum impellit.
Prufectus igitur ipſe quoque, ſuſcepraque cum eo ex
peditione, in hæreticorum præſidium & arcem irrū
pit, conciſisquè impiorum hominum ac profligatis

Gregorius quid de Iuliano prædixerit.

Cum Baſilio profligat hæreticos.

dogmatibus, trophæum ſimul cum Baſilio erigit, ho
ſtibus ignauiæ ſuæ imbecillitatisque conſcientia in
fugam uerſis. Ac talia Deus per ſeruus ſuos efficit: qui
cum immodice excreſcentem atque exundantem hu
minum iniquitatem uidet, præſtantiſsimi figmenti
miſeratione permotus, uiros omnibus uirtutis nume
ris abſolutos excitat, auxilium quoddam diſciplinā-
que ijs, quorum ſalus periclitatur, procurans, ne ful-
turæ atque adminiculi penuria humanum genus la
befactetur & opprimatur: quemadmodum tum quo
que fecit, hos uiros excitans, ac uelut coagulum quod
dam lacti iniectum in medium ponens, atque ita eos
qui multifida improbitate & impietate plurimum in
ter ſe diſsiti erant, in unam amicitiam concordiam-
que conſtringens.

Non multum temporis intercesſerat, cum prædi-
ctus Eccleſiæ Cæſareenſis antiſtes ad meliorem uitā
migrauit. Magnus purrò labor Gregoriu ſubeundus
fuit, tum priuatim quibuſdam, tum publicè uniuer-
ſis urbis ciuibus ſcribenti, atque & patris & ſuo no-
mine ſuadenti, ut Baſiliū in Archiepiſcopatus thro-
no collocarent. Præclare id quoque atque perfectè.
Neque enim ut amici commodis inſeruiret, hāc ope
ram ſuſcipiebat, ſed ut publicæ utilitati proſpiceret.
Norat eum perſpicuè, norat opitulatorem ſpiritusā
cto dignum. Ob eamque cauſam non ante conquie
uit, quàm quod recte propoſuerat, ad exitum perdu-
xiſſet, quemadmodum etiam perduxit. Ac Baſilius
quidem Cæſareenſium gubernacula tenebat; Inui-
dia autem dominandique cupiditate gliſcentibus,
Cappadocia, quæ ante id tempus pro una agno-
ſcebatur, in duas partes diuiſa eſt, ac Tyanenſis
ciuitas à Cæſarea diſtrahitur, eique opponitur, adeo
ut deinceps de oppidis quoque inter eas cōtrouerſia
moueretur, inter ſe contendentes, utri potius metro
poli ea aſſerenda eſſent. Atque hinc magna conten-
tio exorta eſt, hoc quidem obtentu & prætextu, quaſi
fidei negocio atque animarum cura moueretur: re
autem ipſa propter auaritiam dominandique libidi-
nem, hominibus nimirum res turpes & fœdas hone-
ſtis nominibus obuelare cunantibus. At uerò ma-
gnus Baſilius nouo atque inuſitato exemplo ſuis op
pidis ſpoliatus, epiſcopum Saſimis cunſtituere pro-
ponit, ut communi facto ſegmento, detrimentum a-
liunde acceptum hac ratione ſarciret, ſimulque re-
gione epiſcopis obfirmata, Eccleſiarum adminiſtra-
tioni melius conſuleret. Nemo porro ei ad moderan
das epiſcopatus recens creati habenas Gregorio com
modior ac fortior uidebatur. Ac pruinde, cunſilio
cum ipſius patre habito, inuitum hominem ac repu
gnantem electioni admouet, negociumque cunficit.
Cæterum ille, ut ſæpe diximus, tranquillitatem negu
ciorumq; immunitatem ſibi propoſitam habens, an
gebatur animo, permoleſteque rem huiuſmodi ſere-
bat, ſibijpſi animum attentum habere ac priuatā ui-
tam colere neceſſarium eſſe exiſtimans. Huc accede-
bat loci incommoditas, utpote procellis urbicisque
tumultibus pleni. Saſimorum enim oppidum, in re-
giæ & militaris uiæ mediu ſitum, ac ueredariorum
equorum ſtationes habens, prætereuntium tumulti
bus undique perſtrepit & agitatur: atque ingentem
quidem moleſtiam hominibus tranquillæ uitæ ſtu-
dioſis gignit, fructum autem atque utilitatem ne mi-
nimam quidem prupemodum affert. Quod cum il-
le perſpiceret, ad ægrotorum domicilium confugit,
miniſterio ſuo paternaque oratione morbi difficulta
tem grauitatemque leniens: ac philoſophiæ exercita
mentum tempus illud ſibi conſtituit. Fuerunt aūt eū
nec oblationē, nec ordinationem, nec quicquā aliud
eorum, quæ apud epiſcopos in more & inſtituto poſi

Baſilius Magnus fit Cæſareenſis Epiſcopus.

S. Gregorius Saſimis datur epiſcopus.

ea ſunt, Saſimis peregiſſe, uerũ ſimulatque epiſcopus deſignatus eſt, fugam animo concepiſſe. Hic uero pater multum quidem diuque eum, ut Saſima teneret, obſecrauit. Cum autem quod proponebat, aſſequi nequiret, hoc ſecundo egit, ut pro ſe ille Eccleſiæ Nazianzenæ curam adminiſtrationemq; ſuſciperet. Ad eamque rem non admonitionem tantum & cohortationem afferebat, ſed iam etiã imprecationem quandam admiſcebat, ex ſenectutis cõtemptu naſcentem. Hic autem ſimul & quietem nullis occupationibus interpellatam ſibi procurans, & magni momenti eſſe cenſens morem patri gerere, his uerbis eum alloquitur: Pater, tametſi mihi moleſta ſunt, quæ imperas, in gratiam tamen tui haudquaquam recuſo: Nazianzi curam ſuſcipio. Hoc tamen uelim ſacroſancta tua & pia prudentia cognoſcat, nulla ratione fieri poſſe, ut te ex hac uita egreſſo, Eccleſiam retineã. Subiungens igitur pater: Ita ſanè, inquit, ò fili, mihi uiuenti ſcipionis uice eſto, ſenectutem meam fulciens, paternisque precibus uiciſsim fultus. Cum autem è uita exceſſero, pro animi arbitratu res tuas cõſtitue. His auditis, aſsiduus ipſi adhærebat, præclariſsimè curans, tum ipſius canitiem, iam ad centeſimum annum accedentis, tum matris ſenectutem, non multum ab ea ætate diſtantis: quorum uterq;, ut probabile eſt, magna cura & refocillatione opus habebat, præſertim iam mortuo Cæſario & Corgonia ſorore, ſanctiſsima muliere, atque ambobus ad uitam ſenij expertẽ æternãque beatitudinem tranſlatis, quos etiam funebribus orationibus decorauit, ſolus relictus ſenectutis ſolatiũ, infirmitatis medicina, piorum parentum, ſi ita loqui fas eſt, melior hæres, abundeq; ampla maioribus ſuis gloria ad propagandam eorũ memoria, ſimulque cũ orbis incolumi ſtatu porrigẽdam. Ecquis autem maiori pietatis laude domeſticis præfuit, ſcientia & pietate domum moderans, uelut optimus quiſpiam diſpenſator, quæ cuique commoda erant, diſtribuẽs, cognatis, amicis, famulis, hoſpitibus: atque irà rurſus Eccleſiæ negocia adminiſtrans, ut eius paſcendi gregis ratio omnibus, uelut recta amuſsis, propoſita eſſet? Commodè autem à Paulo dictum eſt: Si quis domeſticis præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei curã habebit? Etenim qui unum prudenter rexerit, hic utique & domum ſeruare queat: qui autem domum, idẽ & Eccleſiam: qui rurſus Eccleſiam; is & ciuitatẽ. Nã & domus, contracta quædam reſpublica eſt: & ciuitas, perfectior quędam domus deſcriptio. Eiuſdem .n. ſcientiæ eſt, & multos, & paucos, aut unum ſeruare nec in totum & uniuerſum, ſed ſola quantitatis ratione huiuſmodi res inter ſe differunt.

Eccleſiæ Nazianzenæ curam ſuſcipit.

1. Timo. 3.

Enimuerò cum Gregorius pater (ſic enim ipſe quoque uocabatur) ex hac migraſſet, funebris orationis eum honore affecit, Deoq; dilectam matrẽ. Non nam adhuc uiuentem laudibus proſecutus eſt: piè id quidem faciẽs, atque ut hominem decebat, & patris & matris & Dei amantem, ipſiusque curam amplectens, in uiduitate & profunda canitie ſumma ope & quiete opus habentis. Qua fato perfuncta, ex Eccleſia ſe proripuit. Seleuciamque profectus, in uirgineo ſanctiſsimæ Teclæ cœnobio cõmoratus eſt: ut uidelicet interim, dum ipſe abeſſet, Epiſcopus quidam Nazianzenæ urbi præficeretur. Vt autem Nazianzum reuerſus, eodem ſtatu omnia repetit, nec paſtorem ullũ inſtitutum, tametſi plebs cum lachrymis ipſum obſecraret, precibus tamẽ minimè flectitur: ſed firmus & immobilis manet, non ſecus ac quercus, uentorũ impetus inconcuſſa excipiens. Quod autem mihi penè memoria effluxit, hoc iam commemorabo, utpote maximum momentum habens tam illi ad laudem, quàm uobis ad utilitatem. Quicquid enim honeſti & præclarũ eſt, id quoq; æmulationẽ gignit: quicqd aũt æmulationis ſtudiũ affert idem uirtutis quoque comparandæ facultatem affert. Virtus porrò ſui ſtudioſos ad Deũ ducit. Magnus itaque Baſilius fratres lepræ lue infectos, licèt admodum calamitoſos & cõmiſeratione dignos minima tamen miſeratione animos hominum permoueri, imò etiã pleriſque, qua erant ſtoliditate & immanitate, uelut nefas quoddã & piaculum horrendumque ſpectaculum haberi perſpiciens, naturæque humanæ conditionem animo uoluens, pium conſilium, dignumque ipſius charitate in medium profert. Ampliſsimis enim ædibus extructis, atque annuis prouentibus conſtitutis, quos à diuitibus & copioſis hominibus, prudenti oratione ad largitionem impulſis, collegerat, ægrotos omnes in unum cœgit, pauperum gymnaſia hæc loca appellans. Huic in ea re adiutor laborisque particeps fuit Gregorius. Ex ea quippe, quam de pauperũ amore habuit, oratione liquidò patet, quanto ſtudio in eam rẽ cum Baſilio incubuerit, maximum omnium mandatorum eſſe oſtendens, alendorum pauperũ ſtudium, Deique magnificẽtia & benignitate dignum. Atque hæc quidem hactenus, ne adeo præclarum facinus prætermiſiſſe uideamur.

Gregorij pater abit è uita.

Relicto Naziãzo, abit Seleuciã Gregorius.

Domus hoſpitalis ægrorum & pauperũ à Baſilio & Gregorio extructa.

Arriana uerò hæreſi iampridem Eccleſiam opprimente, imperatoriæque manus ope, Dei præſidia ſubuertente (ſimplicioribus nimirum animis ad impietatem furtim abſtractis) magnũque Deum Patrem, & paruum Filiũ, & creaturã Spiritumſanctum affirmante: exortum eſt uelut ex hydra quadam nouum caput, hoſtium Spirituſſancti hęreſis, de filio quidem candide ſentiens, eumq; Patri æqualem ſtatuens: cœterum Spirituſanctum blaſphemis uerbis impetens, idque bifariam. Alij enim meram creaturam eſſe, apertè aſſerebant: alij nec creaturã, nec Deum, ſed liberũ: quos proinde Semirrianos ille uocabat, nomen ſcilicet eorum dogmati congruũ & appoſitũ ipſis imponens: quippe qui ita filium honorarent, ut interim Spiritumſanctum aſpernarentur. Igitur huiuſmodi contentione per totam Romanorum ditionem gliſcente, magisque etiam Byzantij uigente ac dominante, Deus eos, qui peſtifera hac doctrina extinguebantur, miſeratus, ſanctum Gregorij Theologi ſpiritum excitat, ac uelut ad Moſen ait: Videns uidi afflictionem populi mei, qui in Aegypto eſt: (Aegyptus autem Hebræorum quidem lingua tenebras ſonat: nunc uerò ſuffuſam ab hæreſibus caliginem ſignificat) & gemitum eorum audiui, atque ad eos liberandos deſcendi. Quocirca nunc ueni in Aegyptum te mittam. Atque hac cohortatione per motum, ſpiritusque S. numine impletum, Byzantium mittit, ut pro ſpiritu certamen iniret. Protinus igitur ille, Baſilio, luminari magno, ipſius cupiditati alacritatique quaſi faces quaſdam ſubdente, atque ad ſpiritus certamina ipſum inungẽte, alijsque compluribus epiſcopis, principisque urbis ciuibus, fidei pietate præditis, ab eo obnixe contendentibus, ut ipſis auxilio egẽtibus quaſi Herculem quendam Alexiacum ſe præberet, Conſtantinopoli ſtatim affuit, terrena quidem omni materia & luxu ac diuitijs carens cæterum ſpiritu plenus. Exceptus autem à quibuſdã, & generis & pietatis cognatione cum eo coniunctis, Eccleſiam offendit, quaſi malum in monte, aut quaſi ſignum in colle, ut prophetæ uerbis utar: hoc eſt, numero perexiguã atque obſcuram, (ꝙ uidelicet piis ui ris libertas omnis ob temporis tyrannidem erepta eſſet) ſacras etiam omnes domos ſpoliatas ac per uim occupatas. Vnum ſanctæ Anaſtaſiæ templum orthodoxis patebat, fortaſsè etiam, quia propter ambitus & circunſcriptionis anguſtiam contemptui habebatur, quemadmodum norunt, qui uetus hoc templum per-

Hæreſis Macedonianorum.

Ex. 3.

Gregorius it Conſtãtinopolim, pugnaturus cũ Macedonianis.

Eſ. 30.

Multos ab errore reuocat.

perſpexetuut. Confeſtim itaque ipſe Dauidis cuinſdã more ad prælinm ſe comparat, atque argumentis fit mis ac ſolidis Philiſtæa dogmaıa ſundit, libertatēq; pijs hominıhus pie reducit, quotidie nunam aliquam copiarũ acceſsionem faciens, Deoq́ue eos, qui aduerſus ueriratem ſcelerate inſurreacrant, captiuos adducens. Pereaiguo itaque temporis curriculo eaacto, tantum multitudini incremenrum atrulit, ut nulla iam cum priori rerum ſtaru comparatio relinquerentnr, atque hic illud Scripturæ implercrur: Domus Dauid ibat, & increſcebat: Domus autem Saul ıhat, & uirihus minuehatur. *1. Reg. 3.* Ac uarium quendã eorũ, qui ſalntarem doctrinam amplectebautur, ordinem cernere erat. Alij enim iam euerriculo renebanrur, alij iamiam capiendi eranr: alij etiam iam perſecti & ab ſoluti, aliorum piſcatores magiſtrosq́ue ſe profitebãtur. Verũenimuerò quis alius hinc Arrianorum irã, hinc propiuquorum inuidiam perſerre potuiſſet? Qui quidem quum ipſi opem ſerre ac decertantem adiuuare deberent, ipſius rectè factis offendebantur, Eccleſiæ incrementum liuoris facem & incenriunm facientes: & quum ijſdem rehus ſuperiores ipſo eſſe uel nequirent, uel nollent, uirtutem ſcelere ſuperare contendehant.

Hereſis Apolinaris.

Nondum hoc malũ ſedatũ erat, cum exortus Apollinarius Syrus, propriã quaudã & oouã hæreſim in luce effert. Hnmanitaıē enim Chriſti nequaquàm ueram eſſe ſentiens, carnem tanrum animãque rationis expertem, ah eo aſſumptã eſſe docehar, animã ratione atque intelligentia præditã, ab ipſius humanitate abſcindens. Cumq́ue proſana eruditione eacellerer, multos uerborum leuocinio in fraudē inducebat. Ad eraot ubique terrarum hæreſis diſcipuli, ındoctos homiues quaſi hamis quıhuſdam in eaitinm pertrahentes. Rutſus igitur difficili certamine conſtrictus tenebatur Gregorius, arguēs, increpans, obſecrans, alios in fide retinens, alios eò undè eaciderant, reducens.

Eam oppugnat Gregorius.

Vt autē in huiuſmodi rebus accidere ſolet, perfectæ incarnationis confeſsio ab imperitisità accepta eſt, quaſi Chriſtus in duos filios diuideretur. Ac proinde Apollinarij diſcipulis, plehi nunquàm non aſsidētihus, piumq́ue uirum accuſantibus, uim habnit calumnia. Gutta enim continenter fluens, pertam tandem excanat. Et quoniam huiuſmodi diſputationes multirudinis captu ſnhlimiores erant, quippe quæ incarnationis diuinæ profunditatē aſſequi non poſſet, idcirco lupi fide & authoritate apud uulgus ualebãt, paſtor cōtra ueritatem docens, ſuſpicione laborabat. Quocirca Arrianæ ſententiæ propugnatores, qui uelut apri truculenti iram ſuam iampridem aduerſus ſanctum acuerant, accedenre iam eo tumultu & calumnia, quæ ipſi ah Apollinarii ſtudioſis conflata erar, falſis ſermonihus inflammata plebe, lapidihus hominem, quemadmodum olim Iudæi Stephanum, inſectantur. *Ac. 7.* *Impetitur lapidib.* Verum Deo militem ſuum cauſæque ſuę defenſorem, regēre, fruſtra in eum ſaxa conijecernnt. Tum uerò correptum ıpſum conſulari iudici ſiſtunt, uelut quendã tumultuum & ſeditionum authorem. *Greg. inde rapitur ad tribunal.* O ſtuporem admirandũ: ò uim mendacii inſignem, ſi Gregorius de his rebus cauſam dicendam habebat: ille inqnam, etiam alienæ iræ & perturbationis leniſſimus medicus, ille pacis arhiter, ille Chriſti manſueti & homilis, manſuetudinemq́ue nobis lata lege promulgantis, diſcipulus. At uerò ipſe, tametſi tot tantisque rerum acerhitatihus premeretur, hæc tamen ſentiehar ac proloquebatur: Propter nomen ruũ Chriſte etiamſi ambulauero in medio umbræ mortis non rimebo mala, quoniam tu mecum es. *Matt. 11.* Atque à indice ſine uerberihus & tormentis miſſus factus, eſt martyr ſine periculis, & ſine uibicibus laureatus, quũ hoc unum præſtitiſſet, ut ea animo & uoluntate perferret, quæ ipſum pati Chriſtus minimè permiſit.

Præficitur eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.

Huiuſmodi porrò certaminibus clariſsimè perfunctus, iã apud oēs clarus erat, beatusque tum ob liberã ueræ doctrinæ promulgationē, tum ob uirturē, totq; exãclaros labores cenſebatur: illuſtris ēr & conſpicuus ob Eccleſiæ multitudinem. Quo factum eſt, ut Petrus, magnæ urbis Alexandrinæ epiſcopus, egregiique illins Athanaſii ĩ paſtorali mnnere ſucceſſor, ad Gregorium magnũ ſcripſerit, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præfecturam ei confirmans. Er quidem rectiſsimè & æquiſsimè eũ Epiſcopũ eſſe noluit, qui labores ante impenderat, quàm ad dignirarem perueniret, thronumquè non hnmano fauore, ſed pro ſudorum præmio & mercede acceperar. Quaoquàm aurem rerum ah eo geſtarum copia, repente in animum ſubiens, orationis ſeriem pertnrhat, ac uelut in reciproca fluctnum agitatione, ſequētinm impetus priora obruit: quoniam tamen ad dicendnm ſemel aggreſſus ſnm, nō prius abſcedam, qnàm ad finem peruenero, Gregorii Deum infirmitatis meæ ſubſidium aſſumens, ueſtraque humanitate facilitateqne ſubnixus. Erat in regia ciuitate Maximus quidã, genere Aegyptius, moribus barharus, nouus quiſpiam Iamnes aduerſus Gregorium, uelut aduerſus Moſem, aciem inſtruens. *2. Ti. 3.* Hic quum Cynicã philoſophiam ampleaus eſſet, baculoque & coma & pallio grauitatis ſpeciem præſeferret, hactenusq; philoſophatetur, cæterũ ingluuie & cupiditate atque impudentia canis potius, quàm Cynicus eſſet, Antiſthenisque ſectatoribus contrarius, talisque, qualem ſcripenra Nabal deſcribit: *1. Re. 25.* ad ſacrum paſtorem accedit, atque ah eo fidei Chriſtianæ rudimentis imbutus atque inſtitutus, impietatem dediſcit, baptiſmoque regenitus, pars Eccleſiæ efficitur, fictaque pietatis ſpecieità Epiſcopum cœpit, nt eadē cnm eo domo, eademque menſa uteretur, atque ipſi quiduis eſſe cenſeretnr, fidiſsimns miniſter, doctrinæ ſermonumque laudator, nec uulgari beneuolentia erga Chriſtianos affectus. Vt autem progreſſu temporis experimento ſui dato dignus iam iudicatus eſt, qui in Eccleſiaſticum ordinem cooptarerur, tnm uerò in clerum aſcribitur, ac Iudam æmulatus, à præceptore ſuo perfide deficere, atque aduerſus eum expeditionem ſuſcipere in animum inducit: ac cuiuſdam Eccleſiæ preshyteri opera utens, qui cnm non modo nunquàm à Gregorio obiurgatus, duriusque appellatus, uerumetiam inter ſingulares amicos habitus fuiſſet, ſabulam hanc cum Maximo cudebat, hoc uidelicet agens, ut Maaımus Byzantij Epiſcopns conſtitueretur. *Maximus perfidioſe deficit à S. Gregorio.* Ac quoniam ad eiuſmodi res auro opus erar, undè id ſuppeditatum fuerit, audite. Presbyrer quidam inſulanus Thaſſo Byzautium appulſus, pecunias ferehat, ut marmoreas tahulas Proconeſias emeret. Hoc arrepto, ac pollicitationnm illecebris delinito, (leues enim homines credulitate facile in fraudem impelluntur) aurum ſceleris adminiculũ accipiunt, atque Alexandriam mittentes, Petrum eò adducunt, ut certos homines ad Maximum Epiſcopum creandũ Conſtantinoplim mittat. *Petri Alexãdrini temeritas.* Et quidem hæc citius, quàm quiſquam uerbis ullis exprimere queat, gerebantur. Aderant ah Aegypto, qui Epiſcopatum Maximo darent. Talis Petrus ille erat: qui cum prius Gregorium in throno collocaſſet, poſteà Maximum epiſcopum inſtitnebat, ne literas quidem eas, quas ad Gregorium ſcripſerat, ueritus, nedum ipſius uirtutē nominisque ſplendorem. Poſtquàm igitur aduenere, qui ab eo miſsi fuerant, ſuh eaortum diei eccleſiam ingrediuntur: reque nec paſtori, nec preshyteris, nec clero, nec cuiquã ea magiſtratibus, nec deniquè piæ plebi patefacta, ſtatim in electionem incumbunt.

Ve-

rum huius rei fama per urbem ſparſa, repente adfuere ſacerdotes, clerus, plebs ſelecta & orthodoxa, hæreticorum etiam examen. Omnes enim amici iuxta & inimici, præ animi furore exarſerant, temeritate eorum peruerſitateque obſtupefacti. Perdita enim & profligata peruerſitas, hoſtes etiam perſæpe eius, qui iniuria afficitur, ad ultionem excitat. Vt autem conſilia ſua infecta relinquere coacti ſunt, (petulantia enim ſua populi fauorem ſibi præcluſerant) quid faciunt? Eccleſia egreſsi, in choraulæ cuiuſdam domũ ſe conferunt, illicque Maximum Epiſcopum creant, plebeiordinis quoſdam, qui ob perturbatum ordinem ab Eccleſia proſcripti fuerant, ſocios habentes, facinoriſque participes. Huius enim generis homines repentinis mutationibus delectantur, tranquillũ compoſitumque rerum ſtatum ægrè ferentes, perpetuoque nouarum rerum ſtudio flagrantes. Vrbs porrò ita æſtuans, dici non poteſt, quot cõuiciorum plauſtra in Maximum effuderit, ipſi quoque Gregorio ſuccenſens, qui tanta beneuolentia & familiaritate nefarium hominem complexus fuiſſet. Itaque iam eo res ipſi reciderat, ut facti ſui purgationem quærendam haberet. Ac proindè, ut exulceratus plebis animos orationis medicamento leniret, ita eos affatus eſt: Nolite, ò uiri, mihi patri ueſtro ſuccenſere. Si enim ego,

Gregorij ad Cõſtantinopolitanos oratio.

qui me benignum illi ac liberalem præbui, ideo culpæ obnoxius ſum, quia malitiam non præſenſi: quid tandem ille fuerit, qui benignitate mea & beneficio uſus, hanc mihi gratiam rependit, ut uitæ meæ inſidias ſtrueret? Neque enim fraudem non præuidiſſe, crimini dari debet. Hoc enim ſolius Dei eſt. Ac præterea legis præſcripto uiſcera omnibus aperire iubemur, paternoque affectu ac beneuolentia eos, qui fide præditi ſunt, amplecti ac tueri. Eum enim, qui uenit ad me, ait Christus, non eijciam foras. *Ioa. 6.* Magnum quiddam mihi & plaudendum uidebatur Maximus, a Græcorum ſuperſtitione ad baptiſmum accedens, & Trinitatem loco Herculis adorans. Amplum ac præclarum uidebatur, homo uirtutem capeſſens, etiamſi in poſtremis rebus prioris uitæ hypocriſim luculenter oſtendit. Sed noſtrum non eſt hæc explorare. Non enim in hominum cogitationes penetramus nec futuros euentus perſpectos habemus, niſi Dei prudentia & beneficio hoc nobis conceſſum fuerit. Nos enim uidemus in faciem, Deus autem cor ipſum intuetur, quemadmodum à ſcriptura audiſtis. *1. Reg. 16.* Hac oratione multitudinis iracundia ſedata atque repreſſa eſt, maiorique beneuolentia Pontifici adiuncta.

Iam uerò Imperatore Theodoſio, qui genus ex Hiſpania ducebat, in Macedoniam cum exercitu profecto, bellumque cum Occidentalibus quibuſdam barbaris gerente, Maximus Aegyptiorum præſulum, à quibus Epiſcopus deſignatus fuerat, agmẽ accipiẽs, ac Theſſalonicam profectus, Imperatorem adit, Imperatricisque urbis Epiſcopatum ab eo petit. Quoniam enim in legibus ſanctionibusque Eccleſiaſticis nihil habebat, quo niteretur, imperatorio edicto ſacerdotium uendicare cogitabat: ut qui non ſacerdotem, ſed tyrannum agere decreuiſſet. Verum illinc eijciuntur, Imperatore eos ira minisque uehementibus inſectante. Quid igitur Maximus? (uix enim frangi & expugnari poteſt ambitio) Alexandriam naui petit, cumque iiſdem technis quoſdam Petri familiares auro pellexiſſet, ipſum quoque pari improbitate aggreditur. Aut enim mihi, inquit, principis ciuitatis Epiſcopatum aſſere, aut à tuo non abſtinebo. Et quidem in perſpicuũ malũ audax hominis facinus deſiiſſet, niſi Alexandriæ Præfectus, ſeditionis & cędiũ metu, Maximum urbe exturbaſſet. Atque ille quidẽ præmia temeritate digna tulit: Gregorius autẽ laborum multitudine fractus, curis confectus atque obrutus, in patriam reditum parabat, plebem extremum allocutus atque hortatus, ut fidem, quam acceperat, conſeruaret: uirtutem, quam & re & ſermone ipſis oſtenderat, coleret. Quæ cum & clerus & populus audiſſent, unus clamor ab omnibus excitatus eſt, Paſtoris diſceſſum deplorantibus: ac triſte ſpectaculum cernere erat, uiros & mulieres, iuuenes & ætate prouectos, eruditos & indoctos, principes & priuatos omnes concordi fletu detentos, orbitatemque adeò ægre atque acerbe ferentes, ut quiſpiam ſublata uoce dicere non dubitaret: O pater, Trinitatem tecum eijcis. Qua uoce audita, uir egregius diſcedendi cupiditatem repreſsit, tantiſperque ſe apud eos manſurum recepit, quoad epiſcopi, quorum aduẽtus in ſpe & expectatione erat, aliquem Epiſcopatu dignum elegiſſent, ſibique curis liberato poteſtatem abeundi feciſſent. Atque ita dimiſsi ſunt, nihil omnino dubitantes, quin ille pro ſua grauitate morumque conſtantia promiſsi ſui fidem, licèt nullo iureiurando confirmatam, expleret. Depulſis itaque periculis, & quiete rebus reſtituta, Trinitatis dogma rurſu effulgebat, ac beati uiri doctrina & laboribus fides ad omnes porrigebatur: quam pulcherrime excolebat præſtantiusque, quàm ut agricultura Noe cum ea comparari poſsit. Eccleſiæ enim aruum excolens, animas quaſdam uelut aratro perſtringebat, impietatis ſpinis eas liberans: alias, ut Prophetæ uerbo utar, complanabat alijs diuinum uerbum inſerebat: aliæ recens enaſcebantur, radicesque agebant, aliæ iam herbeſcebant, ac uelut geniculis diſcingebantur, aliæ ad culmum informabantur, aliæ matureſcebant, atque ad meſſem paratiores erant, aliæ in area erant, aliæ in aceruo quodam, aliæ uiles & contemnendas dogmatum paleas per uentilationem excutiebant, Chriſtoque purgabantur: aliæ iam domi erant, horreoque condebantur, aliæ denique in panes iam elaboratæ erant. Hic enim agriculturæ finis eſt, quippe quæ alimoniæ perceptionem pro ſcopo habeat, ob idque labores ſuſcipiat, meſſemque prompte & alacriter colligat.

Ac labor quidem hominis Dei tantus erat, tantæque multitudinis ſalutem ſibi proponebat: cæterum fructus nequaquàm labori reſpondebat. Non enim agricolæ more fructus percipiebat, ſed gratuito benignus erat: Labores quidem ferens, uerum ſine ſumptibus Euangelium ſibi conſtituens. *1. Cor. 9.* Ex quo hoc aſſequebatur, ut ardentius amaretur, atque ex ardentiori amore libentius audiretur: pluresque ad Deũ adduceret, non iracundè feriens, ſed lenitate ſua ignorantiam & ruſticitatem euellens, animisque plenam ſanitatem oratione afferens. Alij enim uerborũ ſuauitate capiebatur, alij accuratam & exactam dogmatum pertractionem amplectebantur, alij ob ſimplicem & inelaboratam philoſophicamque uitæ rationem arctius ipſi adiungebantur: alij quòd ipſum acciuiſſent, uelut prædam ſuam confertis manibus retinebant, eoque tuendo iudicium ſuum fouebant. In hoc porro clarius lucebat ipſius ſolertia animique perſpicacia, quòd non omnibus omnia committebat: uerum uniuſcuiuſque uires, non ſecus ac præſtãtiſsimus medicus ægrotantium habitudinem explorabat, congruentem cuiuſque morbo medicinam diſtribuens, eamque rationem tenens, ut nec profanis aut infirmis auribus perfectiſsima myſteria concrederet, nec perfectis quicquam occultum haberet, quaſi ipſorum utilitati inuidens. *Eius prudentia in moderãdis ſubditis* Alios publicè arguebat, nimirum quibus pœnitentiam pudor exprimebat: alijs rurſus priuatim errata commonſtrabat. Alios obiurgabat, cum id è re ipſorum eſſe arbitrabatur: alios contra, quos officio fungi uidebat, paternè conſulteque

ſoliteque laudabat. Nec enim hoc agebat, ut eos adulatione permulceret, ſed ut uiam uirtuti ſtrueret, ac recte factorū approbatione uirtutē eorū proueheret. Hoc quippe nomine Rhetorica a philoſophia differt. Illa enim ſordida & cauponaria aſſentatione ac laudatione ad beneuolentiam hominum irrepere ſolet: hæc contra eorum utilitatem ſpectans, laudibus quaſi melle ſermonem edulcat, ac laudum uoluptate ad uirtutem auditores trahit. Dogmatum porrò ſublimitate ac Theologia uſqueadeò excellebat, ut quãuis permulti uiri, doctrinæ laude celebres, uarijs ſeculis Diuinitatis doctrinam explicarint, hic tamen ſolus poſt Iohannem Euangeliſtam Theologi nomine inſignitus ſit, atque hoc cognomentum ipſi, uelut proprium & peculiare attributum. Enimuerò quem admodum alias omnes laudes atque uirtutes animi complexu tenebat, ità ne à Prophetiæ quidem gratia deſerebatur. Nec uerò dubito, quin apud uos, qui ipſius ſapientia maiorem in modum oblectamini, fidem hæc oratio inueniat. Sed tamen operæprecium fuerit, hanc laudem ipſiuſmet uerbis, rerumque ab eo geſtarum conſcriptione ornari. Sic autem ad uerbum habetur in ea oratione, quam in præſentia centum quinquaginta Epiſcoporum pronunciauit: Talis ante lite grex noſter erat, taliſque in præſentia tamque ſucculentius lateque porrectus, ac ſi nondum perfectionem aſſecutus, ad eam tamen quotidianis incrementis progrediens, atque etiam, ut auguror, progreſſurus. Hoc mihi uaticinatur Spiritusſanctus, ſi quid uaticinandi arte ualeo, futuraque proſpicio.

Rhetorica ut differat à Philoſophia.

Theologus Gregorius ſolus poſt Iohanē

Nec uerò longo poſt tempore, quod prædixerat, explebatur. Eccleſia nimirum arenæ maris multitudinē propemodum æquante, Propheticamque fidem penè excedentem, euentus miraculum comprobabat.

Cum autem pio Theodoſio, cuius iam à nobis mẽtio facta eſt, Imperatore creato liberum Eccleſiæ lumen affulſiſſet, quid commemorem, quot publicos conuentus orationibus ſuis exhilararit, quot orthodoxorum mitigarit iracundiã, qui ueterem hæreticis peruerſitatem iniuriamque rependere, atque eos, à quibus, cum rerum potirentur, afflicti & excruciati fuerant, conuerſis iam temporis uicibus, ijſdem acerbitatibus calamitatibusque mulctare contendebant? Qua igitur oratione uir beatus utebatur? Non hæc, ò grex, Chriſtus poſtulat: non ita nos euangeliũ docet. Hoc tempore aberrantes in uiam reducere conuenit. Curandum, ut peccata ſua intelligant, Domini pedibus aduoluantur, impietatem prodant, gregique admiſceantur. Hoc ego pro ultione habeo, ut ij, à quibus iniuria laceſsiti ſumus, ſalutem conſequantur, præclaraque ea eſſe confiteantur, quæ non ità pridem inſectabantur. Aequanimes eſtote filij. Vir æquanimis affluit prudentia. Beneficio afficite eos, qui uos oderunt, ijsque omnia delicta condonate. Quod ſi nimium ira inferueſcit, nec coerceri ulla ratione poteſt, quod ſecundum eſt, præſtate: Chriſto hæc relinquite, atque ad futurum tribunal tranſmittite. Mihi enim uindictam, ego retribuam, dicit Dominus. Hac illi oratione permoti, conquieuerunt. Cum autem bellum illud, quod cum occidentalibus barbaris geſtum fuerat, ſopitum atque Imperatori ex animi ſententia confectũ fuiſſet, ab ijsque ille, quas eorũ audacia merebatur, pœnas expetijſſet, captiuosque cepiſſet, & uictis tributa impoſuiſſet, ad imperatoriam urbem adfuit, triumphis elatus & geſtiens. Ac tum põtificem Gregorium pro eo, ac laboribus illius dignũ erat, honorifice accepit, prolixiorique alloquio ſuã erga eum beneuolentiam animique alacritatem declarauit, ac poſtremo hæc ad eum uerba habuit. O pater, Deus tibi tuisque ſudoribus per me Eccleſiam commitit. En ſacram ædem & thronum tibi trado

Mat. 5.

Deut. 32.

Theodoſii Imper. erga Gregoriũ beneuolentia.

At beatus Gregorius mirifica lætitia perfuſus, cũ Imperatorem ſalutaſſet, ac uotis precibusque remuneratus eſſet, pedem aula extulit. Arriani autem, qui ad hoc uſque tempus ſacroſanctam domum tenuerant, ſicariorum manum parabant, pro ea cũ beato uiro armis decernere conſtituentes. Itaque ab Imperatore quidem precibus contendebant, nè templum ſibi eripi ſineret, quòd uidelicet ipſius imperio reſiſtere uererentur: cæterũ pio uiro, ijsque, qui partibus ipſius ſtudebant, mortis metum intentabant, tum publicè armis inſtructi, tum priuatim ſubornato quodam qui ad pontificem accederet, eiusque pectus enſe traijcere. Atque hæc erat hoſtium conſpiratio. Poſtero itaque die, cum illuceſcente die populus Dei ſimul cum paſtore ad ſacram domum recipiendam perrexiſſet, non minus grauis, quàm ſi ciuitas hoſtili impetu expugnaretur, tumultus excitatus eſt, pleriſque hominibus in uicis tectisque cum armis ſtantibus, mulieribusque & pueris grauem eiulatum permiatim edentibus. Ipſe quoquè Imperator templum unà cũ beato Gregorio ingreſſus eſt. Vt autem multa in rebus humanis caſu euenire ſolent, nubibus Solis orbē ſub diluculũ ſubeuntibus, tenebræ, repente coortæ ſunt. Quæ res, ut à feſto atque huiuſmodi lætitia aliena, Arrianos nõ parua lætitia afficiebat, perinde ac ſi Deus templi tranſlationem minus gratam haberet: pias contra animas intolerabili dolore cruciabat. Verum ſimul atque Epiſcopus & Imperator ſacras ualuas ingreſsi ſunt, atque omnes unam eandemque laudationis uocem ſuſtulerunt, manusque cum lachrymis extenderunt, confeſtim Dei prouidentia ſubducta nube, fulgentes Solis radij ſacroſanctam domum ſplendore perfuderunt, aereque colluſtrato, hominis animi mœrorem in lætitiam commutarunt, principemque obſecrare atque obteſtari cœperunt, ut Epiſcopum in throno collocaret. At Gregorius cum ab illa ſede abhoreret, nec præ uitæ continentia & corporis infirmitate uocem in tanto hominum numero mittere poſſet, per quendam his uerbis multitudinē affatur: O filij, nunc tempus eſt, ut beneficium à Trinitate acceptum agnoſcamus, gratiasque ipſi agamus. De throno alias agemus. Hæc uerba audiens populus miteſcebat: Imperator uerò hominis modeſtiam ad ſtuporem uſque mirabatur. Sic cõcio ſoluta eſt, Chriſto lætitiam ſummam ſecuritatemque afferente, ità ut & armorum apparatus conſopitus fuerit, & furoris ardor extinctus, atque unus duntaxat enſis exertus, ſine ulla cruoris effuſione rurſus uagina cõditur. Cæterum ei ad extremum uſque obſiſtere non licuit, quo minus throno inſideret, Pontificum enim multitudo eum, quanuis nolentem uehementerque recuſantem, in Archiepiſcopali ſede collocauit: ſed hæc aliquanto poſterius.

Arriani minas atroces intentãt Gregorio.

S. Gregorius creatur archi epiſcopus Cõſtantinopolitanus.

Interea Imperator hominis conſuetudine delectabatur, eumque pro parente colebat. Quanuis enim doctrinæ expers eſſet, pius tamen uir erat, morumque lenitate præditus, ut ſi quiſpiam alius. Verum Gregorius Deo quàm Imperatori operam dare præclarius exiſtimans, haud frequenter in aula uerſabatur, eos, qui principis latus cingebant, auaritiæ morbo teneri, atque ut eos, qui munera afferebant, charos habere, ita ſui ſimiles admodum aſpernari perſpiciens. Quocirca precationibus & peruigilijs, ægrotisque curandis & inuiſendis incumbebat, Deo ſeſe his rebus gregemque purgans: interdum etiam ex urbe in agros ſecedebat, ſolitudinem expetens, eaque perpetuis laboribus afflictum corpus recreans, nè ad ſequẽtes labores laſſeſceret. Ad aulam autem rarò commeabar, illud Prouerbiorum rectè congrueque permeditatus: Raro pedem tuum inſer ad amicum, nè fortè ſatiatus, oderit te. Ampliſſimæ porrò eccleſiæ præſul inſti-

Prou. 25.

Inſtitutus, prouentusq́; & inſioitã omnis generis eximiamque ſupellectilem conſecutus, ne unica quidem drachma hinc facultates ſuas auxit, cum tameu maximam ralentorum copiam, ſi ita ipſius uoluntas tuliſſet, colligere potuiſſet. Nec redituũ quidem & adminiſtrationis rationem ab ijs, qui Eccleſiæ uegocia ptocuraſſeot repetiuit, uec ſupellectilis ſacræ deſcriptionem: cauponum uerius, quam Eccleſiaſticorum uirorum id eſſe ſtatuens, ac præfectorum, non Epiſcoporum: atque his rebus omnes erudiens, ut cooſcientiæ puritatẽ potius Deo offerente, quàm ut orationibus referendis, muneris ſui admi niſtationem bominibus probare oiterentur. Tandem aſsiduis laboribus & ſeoio, corporisque imbecillitate fractus, urgente ui morbi, grabbato ſe tenebat, Ac multitudo populi ingens cubiculum, in quo iacebat, repẽte ingreſſa eſt. Ipſe igitur, ut ſolent, qui ſtrepitu aliquo commoueotur, conuerſis tn ſela pedibus, in paui mento ſedebat, quid ſibi eorũ aduentus uellet, percõtans. Illi autem cum & ob ea, quæ acciderant, gratiam Deo egiſſent, ac pro Imperatoris ſalute, ob rece ptnm templum aliasque ædes ſacras, orthodoxorũq́; eccleſiã uota feciſſent, ipſumque omniũ harũ rerũ authorem & architectum profeſsi fuiſſent, leti cubiculo exceſſerunt. Adoleſcens uero quidam relictus, manibusque ſuis beati uiri pedes comprimens, ab eo cum lachrymis & lamentationibus ſceleris ueniam ſupplex poſtulabar. Gregorio autem ſciſcitante, qnid ſibi hoc ſermone uellet, nihil reſponſi dabat ſed tantum lugebar, ac oeniam petebat. Tum quidã ex ijs, qui adſtabant, ita lucutus eſt: Hic eſt ille carnifex tuus, ò pater, qoi à nonnullis ſubornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, niſi Chriſtus perſpicue tibi auxilio fuiſſet. Quod autem ad eorum uoluntatem attinebat, facinus perpetratum eſt. Proinde nunc ad pedes tibi procumbens, elamat, ſuſcepti ſceleris pœnitudine affectus. Confeſtim ille, ut patrem æquum erat, adoleſceotem ita alloquitur: Propitius tibi Chriſtus ſit, iuuenis chariſsime, tibique ipſe ignoſcat, qui me quoque ſeruauit. Hoc ſolum ad facinoris excuſationem & purgationem à te peto, ut hæreſim execreris, meusq́; fias, atque ad Deũ accedas, ipſiq́; ſynceram & uoluntariam ſeruitutem ſeruias. Cuius tam lenis reſponſi quum certior facta eſſet ciuitas, ardentiori erga eum amore incenſa eſt.

Facile igno ſcit ſicario, qui necem illi molitus erat.

Synodus Cõſtanti nopolitana.

Sub id uero tempos ex omni Romanorum imperio, præterquam ex Aegipto & Occiduis partibus, ſancta Epiſcoporum ceotum & quinquaginta ſynodus coacta eſt, tum ur pium preſulem imperatrici ciuitati præficerent, tum ut hæreſes, quæ interim, dũ Arriani rerum potirentur, exortæ fuerant, œcumenici concilij decreto ab Eccleſia extruderẽtur. Enimuero quæ ad hæreſes profligãdas pertinebãt, multo ante Gregorios præſtuxerat, uelut inſidias beſtias ab Eccleſiæ ouili arcens: atqoe in ipſa etiam ſacroſancta ſynodo pari aoimi cootentione cum alijs decertauit. Sancta autem ſynodus eum epiſcopus conſtituit, ſententiæ ſuæ ducem & anteſignanum habens magnum illum antiochenſium paſtorem Meletium, uirum fidei probitate inſignem, quique florentibus Arrianorum rebus ab Eccleſia pulſus fuerat, multisq́; calamitatibus exhauſtis, diuturoo exilio mulctatus. Quibus autem moribus præditus eſſet, quid referre neceſſe eſt? Idem enim & manſuetus erat & induſtrius, moderatus, iuſtus, fortis, ſapiẽs, atque omni uirtutũ genere ppolitus. Huius cõſilio atq́; hortatu, Gregorio regiæ uibis Epiſcoparus Cõcilij decreto cõfirmarus eſt. Ipſe aũt, quanuis alioqui ab Epãtu alienũ animum haberet, gregis tõ amore, & quia futurũ exiſtimabat, ut ſi imperatricem ciuitatem teneret, contentiones, per orbem terrarum obotientes, uelut è ſpecula quadã pſpectas extingueret, diſsidentesq́; Eccleſias ambabus, ut dicit, manibus ad unionẽ concordiãq, adduceret, Epãtum accipere non recuſauit. At uero Meletius extremo uitæ die Conſtantinopoli pſunctus, adeo celebri atque honorifico funere efferrur, ut ad ipsũ urbis tota ſeſe effunderet, maximamque lachrimarum uim profunderet, ac tum inprimis, quanta ciuium multitudo eſſet, agnoſceretur: Rurſus itaque de throno contentio excitata eſt, atque inter ſe pugnabant Epiſcopi. Alij enim, quæ ſuffragiis ſtatua fueranr, iuſta eſſe iudicantes, firma ea manere uolebant. Alij ijs, quæ iam recte decreta fuerãt, aduerſabantur. At Gregorius, ut qui ſemel cathedram admiſiſſet, eam uendicabat, atque huioſmodi oratione utebatur: Ego, paſtores ſacri & uenerabiles, primom regiæ urbis præfecturam accipere recuſabam, ac licet hæc Eccleſia laboribus ſudoribusque meis coagmentata atque amplificata fuiſſet, mihi tamen ſatis ſuperque erat hæc deo theſaurizare, atque ab eo mercedem expectare. Poſtquã aũt & gregis amore, & cõmunibus ueſtris calculis cathedram accipete coactus ſum mihi haudquaquam recte agere uidemini qui quod ipſi feciſtis, conuellitis atque abrogatis: ut interim taceam, quod oe inter omnes quidem ſatis conuenit: uerom alij ea, quæ iam cõſtituta ſunt, rata eſſe debere cenſent: Alijs ſecus uidetur. Nec uero hæc eo à me dicuntur, quod uel opes uel ſublimem cathedram expetam, uel imperatricis urbis Epiſcopus nominari concupiſcam: ſed primũ filiorum orbitatem tranquillo animo ferte difficillimum eſt, nec niſi uecordis cuiuſpiam hominis planeque ſtupidi. Deinde illud metuendum, ne inuidia quadam aut leoitate res nuper decretas immutare oideamini. Quod ſi uobis præſentia magis cordi ſunt, ac res haud pridem conſtituras uelut obſoletas & friuolas contemnitis, haud mœſto animo Epiſcopatu me abdico. Conſilium inite, res ueſtras agite, & quicquid uobis in mentem uenerit. Mihi quidem ſolitudo & olim chara fuit, & nunc eſt. Non enim à Deo quoque nos arcebunt, qui thronum eripuerint.

Contẽtio de ſede Cõſtantinopolitana.

Mele-tij epiſc. uirtutes.

Hac oratione habita, cum plerosque io alius Epiſcopi creationem ſtodioſe incumbere ſenſiſſet, ipſe domo ea, in qua mãnebat, deſerta, aliã ab Eccleſia procul diſsitam circunſpectat, ut tumultus moleſtosque & importunos hominum congreſſus affugeret. Permulti quippe ex plebeo ordine illuc confluebant, cũ lachrymis eum orantes atque obteſtantes, ut gregẽ, quem tot tantisque laboribus ac ſudoribus aluerat atque prouexerat, miſeraretur. Da hoc chariſsimis tibi hominibus, inquiebant, & quibus uitæ florẽ prius impendiſti, ijſdem quoque, quod temporibus ſupereſt largire: ut qui doctrina tua colluſtrati ſumus, tui etiam corporis reliquias habeamus. His uerbis molliebatur quidem indolgentiſsimus pater, cæterum aocipitis erat animi quid ageret, Deumque ſupplex orabat, ut quod ſibi maxime conueniret, procuraret. Quæ com ita ſe haberent, affuere Epiſcopi tum ex Aegypto, tum ex Macedonia Byzantium uocati, cum adhuc ſupradicta ſynodus in urbe eſſet. Et quidem illi, quoniam Gregorius citra eorum ſententiam throno impoſitus fuerat, humano affectu obſeſsi, electiooi obſiſtebant: noo quod eum odio haberent, (quem admodum ei occultis ſigoificationibus confirmabãt) ſed ut eos, à quibus creatus fuerat, ulciſcerentur, ut qui ſine eorum ſententia Archiepiſcopali ſede Gregorium donaſſent. At oir beatus omnibus Epiſcopis io unum coactis, in medio concilio ſtans, ad hunc modum uerba facit: Viri collegæ & compaſtores ſacroſancti gregis Chriſti, turpe fuerit, prorſusque à uobis alienum ſi qui pacis documentum alijs præbetis, inte-

Præclara S. Gregorij ad Synodus oratio.

inteſtinum ipſi bellum inter uos excitetis Quonam enim modo alios ad concordiam adduxeritis, ipſi circa ſententias ueſtras & decreta diſcrepantes? Ac uos
Ioan. 1. per Trinitatem etiam ipſam obſecro, ut mutua ueſtra negocia præclare & pacifice conſtituatis. Quod ſi uobis ullo modo diſſidij cauſa ſum, Ionam Prophetam uitæ integritate non ſupero: proiicite me in mare, & tumultum tempeſtate agitari deſinetis. Quicquid uobis uiſum fuerit, tametſi à culpa immunis, libenter perpetiar, ſi quidem hac ratione concordia ueſtra repræſentari ac reſarciri poſſit. Throno exturbate, urbe eiicite: tantū ueritatem & pacem, ut cum Zacharia loquar, amate. Valete ſacri Paſtores, meorūq; laborum memoriā perpetuā conſeruare. Hæc eo prolocuto, pudore quodā ipſi tenebātur, eius oratiōe cōpuncti. Tū ipſe in Cappadociā perrecturus, è Concilio exceſſit, uoluptate ſimul & mœrore affectus: illud, quod laborū requiē inueniſſet: hoc, propter gregem, quem quo modo relinqueret, incertus erat. In aulā aūt profectus, beneficiū ab Imperatore poſtulabat, his uerbis prius eū affatus:

Oratio eius ad Theodoſ. Imperat. Tibi quidē, ò Imperator, pro tuis erga eccleſiā meritis retribuat Chriſtus in die retributionis: beneficiū aūt, quod nunc à te peto, potētiſſime princeps, dare ne graueris. Nō pro pecunijs tibi ſum ſupplex, nō precioſa altariū regumenta cōcupiſco, nō cognatis dignitates ambio, ſed ut laboribus liberer, obſecro. Ceſſet ēt inuidia, pacē colant Epiſcopi: tu maxime in eā rē annitere. ſacerdotū bellū cōptime, qui barbarorū audaciā cōpeſcuiſti: maxima imperij tui trophæa una re exorna, nimirum Epiſcoporū cōcordia. Hoc ego donū à te peto, ultimū hoc beneficiū porrige. Hac orōne Imperator, & qui ſenatorij ordinis erant, in admirationē rapti, utpote acerrimo ipſius amore contabeſcentes, uix diſcedendi poteſtatem ipſi fecerunt.

Nectario ei ſubrogato, abit in Cappadociā. Cæterū eo adhuc Cōſtātinopoli agente, Nectarius quidā, Tarſo Ciliciæ ciuitate ortus, Eccleſiæ ipſius à Synodo Epiſcopus cōſtituitur. Ipſe aūt cùm clerū ac præſtantiſſimū quenque ex populari multitudine aduocaſſet, eosque ut fidei depoſitū ſeruarent, Deique præcepta exequerentur admonuiſſet, cōplexusq; fuiſſet, multasq; omnibus lachrymas extorſiſſet, itineri ſe dedit, tandemq; Arianzū peruenit. Capadociæ aūt is locus eſt, quē ex paterna hęreditate ad ſe deuolutū poſſidebat. Cum aūt multū temporis fluxiſſet, ex quo Baſilius Magnus ex hac uita ad Deū euolarat, ac præſentia cum ſublimiore uita commutarat, funebri oratione in ipſius laudē cōſcripta, ſaciā Cæſarenſiū metropolim adijt, Eccleſiæq; nūcupata ac dicata ea oratione domū ſe recepit. Sed cū perdiu ipſe à patria propter Cōſtātinopolitanā cōmorationē abfuiſſet (duodecim nanq; ipſum Byzātij annos egiſſe ferūt) accidit, ut quidā Apolinarij diſcipuli in ſecūda Cappadocū præfectura ſermonibus ſuis multos in fraudem inducerent, eoque audaciæ progrederentur, ut ad hunc quoque accederent, atque Epiſcopos in ea regione crearent, ne ipſi quidem Nazianzo parcentes. Ipſi uero Nazianzum hoc piaculo quā cellerime purgauit. Cumque obnixis precibus rogaretur, ut patriæ antiſtes eſſe uellet, adduci non potuit, ut Epiſcopatum acciperet: (trāquillā enim uitā mirifice conſectabatur) uerum Eulaliū quendā, quem, ut ſui cultorē moderatumque hominē, in primis charū habebat, Nazianzi Epiſcopū cōſtituit. Ipſe aūt infirmitate preſſus. Ariā ai corpus refocillabat. Cumq; iam iter facere non ualeret, Cledoniū presbiterū, piū uirū minimeq; fictū Dei cultorē, alioſq; nōnullos per literas admonuit, ne hæreſis peſtē ſuſciperēt, uerū Apolinariſtrū electiones, ut nefarias & ab Eccleſia Catholica alienas, pro irritis haberent. Nec uero ſatis habebat nuda & ſimplici conteſtatione ad eo uti, uerum plenius uberiusque ſcribebar, ſingula abortiuæ Appollinarii hæreſis impietatisque capita euertens atque opprimēs: quemadmodum liquidò oſtendunt tum duæ illæ ad Cledonium epiſtolæ, tum præcipuè tractatus poetici, quos reliquit.

Electionem Apollinariſtarum docet irritas eſſe. Eius poeſes. Porro in poeticis lucubrationibus, quarum etiam ante memini, duplex illi ſcopus propoſitus erat: alter, ut impiam tyranni Iuliani legē, qua Chriſtiani a profanis diſciplinis arcebantur, puerilē atque infirmā & ridiculam eſſe oſtenderet: alter, quoniam Apollinarium multos libros uarijs carminum generibus perſcripſiſſe, iſq; utpote eruditū hoīem, dicendique facultate præſtantem, multos ad hæreſim ſuam illexiſſe perſpiciebat, neceſſariò ſibi faciendum putauit, ut Arianzi poſt reditum ſuum quieſcens, atque ab omnibus negocijs occupationibusq; feriatus, cudendis uerſibus animū adijceret. Atque hinc uberrima mihi huius orationis materia collecta eſt. Cum autem nonnihil temporis illic quietus egiſſet, uitāq; philoſophiæ opera purgaſſet, ſpeculationique animū impēſius addixiſſet, in extrema tandem ſenectute caducam hanc uitam cum meliori & præſtantiori rerū

Sancti uiri ob.itus. ſtatu, cuius hic pertenues etiam ſpecies uix reperiri queant, permutauit. Accōmendationis quidem Gregorianæ munere pro uirili mea perfunctus ſum, quātum ad id attinebat, ut & boni patris, & eorū, qui uitam illius audire geſtiebant, cupiditati ſatisfacerem, atque ut exiguam quandam uitæ deſcriptionem breuiter compræhenſam haberemus. Nam omnes illius laudes uitæque ornamenta exponere, aut pro rei dignitate tractare, adeò difficile atque arduum fuerit, ut haud ſciam, an quiſquam eorum etiam, qui ſummam eruditionis laudem conſecuti ſunt, hoc præſtare poſſit. Tu uero pater beate, uerique illius tabernaculi ſpectator & conſcie, in quo exultationis & ſalutis uoce angeli ac ſancti diuinas laudes canunt, Gregorij tui, qui exiguam hanc oratiunculam tibi elaborauit, memor eſto. Quanuis enim ob uirium imbecillitatem uirtutibus tuis parem orationem non attolerim, idque de te uerba faciens, promptitudinem tamen animi haudquaquam accuſabis. Tua enim uox illa ſacra eſt, Deo id gratū eſſe, quod uiribus reſpondet.

EIVSDEM BEATISSIMI PAtris Gregorij Nazianzeni Vita contractior, authore Ruffino presbytero in Præfatione in eius Apologeticum.

PRoficiſcenti mihi ex Vrbe, magnoperè iniungebas Aproniane fili chariſsime, ut tibi abſens quoque aliquid operis impenderem, nè uos à conſuetis ſtudijs neceſsitas meæ perfectionis inhiberet. Petebas ergo Gregoriū tibi in Latinum uerti, uirum per omnia incōpatabilem, qui & uerbo & operibus clarus, ſplendidiſsimum lumē ſcientiæ Chriſti Eccleſijs præbuit, dum ea docuit, quæ fecit, nec ſeipſum condemnauit agendo contraria, quàm docebat.

Manſit uirgo. Is Cappadocia, domo, epiſcopo patre, matre quoque ſatis religioſa oriundus fuit, Athenis & alitus & eruditus, ut pauci: nec tū in cōuerſatione ſcholari, uel ætatis uel ſodalium illecebris cedens, perdidit pudicitiam: ſed tanquam à Deo ſibi cōmiſſum theſaurum, ad domum caſtam reportauit integrū ſignaculū caſtitatis.

Viſio in ſomnis. Denique cum Philoſophiæ ſtudijs apud Athenas uacaret, uidit per ſoporem ſedenti ſibi & legēti duas

decoras

decotas ſatis dextera læuaque fœminas conſediſſe. Quas ille caſtitatis inſtinctu oculo toruiore reſpiciēs quænam eſſent, uel quid ſibi uellent, percontabatur. At illæ eum familiarius & ambitioſius complectentes, aiunt: Ne moleſte accipias, iuuenis: notæ tibi ſatis & familiares ſumus. Altera enim ex nobis Sapientia, altera Caſtitas dicitur: & miſſæ ſumus à Domino tecum habitare, quia iucundum nobis & ſatis mundum in corde tuo habitaculum præparaſti.

Eius uita, eloquētia, fides ſciētia.

Huius uiri neque uita aliquid probabilius & ſanctius, neque eloquentia clarius & illuſtrius, neque fide purius & rectius, neque ſcientia plenius & perfectius inueniri poteſt. Qui ſolus ſit, de cuius fide ne diſſidentes quidem inter ſe, ut fieri ſolet, partes & ſtudia diſputare potuerint: ſed id obtinuerit apud Deum & Eccleſias Dei meriti, ut quicunque auſus fuerit doctrinæ eius in aliquo refragari, ex hoc ipſo, quia ipſe magis ſit hæreticus, arguatur. Manifeſtum nanque in dictū eſt, non eſſe rectæ fidei omnem, qui in fide Gregorio non concordat.

ITEM DE EODEM EX SIMEOne Metaphraſte.

MAGNVS hic Gregorius Theologus uitam ipſe ſuam expoſuit in ijs funebribus orationibus, quibus Baſilium Magnū, Gregoriū patrē, Cæſarium fratrem, & Gorgoniam ſororem ornat: Ac proinde qui uitam illius conſcripſerunt, nō aliunde, quàm ex ipſius operibus dicendi argumentum acceperunt. Hoc unū neceſſario dicendum, quod ſi quidem apud homines exiſtere neceſſe erat effigiem quandam & collumnā, ex omnibus uirtutibus conſtantem, hoc erat Gregorius. Nam cum uitæ ſplendore eos qui actionis laude florebant, ſuperaſſet: eo rurſus contemplationis progreſſus eſt, ut omnes illi ſapientiæ doctrinæq; laude cederent, tam eius, quæ in uerbis, quam quæ in fidei dogmatibus uerſatur. Vnde etiam Theologi cognomentum adeptus eſt. Quantum autem ad corporis formam attinet, ſtatura mediocri erat, pallidus aliquantum, non tamen citra uenuſtatem, depreſſo naſo, ſupercilijs in rectum protenſis, adſpectu blando & ſuaui, altero oculo, nempè dextero, ſubtriſtis, quem etiam cicatrix quædam contrahebat: Barba non promiſſa, denſa tamen. Qua parte caluus erat, (nam ſub caluus erat) albos crines habebat: ſummas item barbæ partes uelut fumo obſitas oſtendebat.

Forma corporis eius

MARTYRIVM S. GORDIANI Clariſſimi uiri, ex MS. Egregio codice deſcriptum. Cōſentiunt autem antiquiſſima Martyrologia. Dictio in gratiam Lectoris paſſim nonnihil expolita eſt per F. Laurentium Surium.

Mai. 10.

TEmporibus Iuliani impijſſimi Imperatoris, multorū Chriſtianorū delata ſunt nomina. Furore autem percitus Iulianus, iuſſit eos comprehenſos in publicā cuſtodiam abduci. Inter eos fuit ēt Ianuarius presbyter ſenex. Poſt diem tertium impijſſimus Iulianus uocauit ad ſe Gordianum uicarium, iuſſitque ei, ut Ianuariū presbyterū ſibi ſiſtendum curaret. Itaque Gordianus Ianuarius presbiterum è carcere euocatum, ſibi iuſſit præſentari, aitque ad illum: Quis uocaris, aut cuias es facundiſſime orator? Reſpondit S. Ianuarius: Si quidem patriam noſſe cupis, Antiochenus ſum: ſi uero genus, ex Chriſtianis parētibus Chriſtianus ſum. Gordianus uicarius ait: Quid nos multis uerbis in fraudem impellere conaris? Audi me, & è duobus alterum elige: aut ſacrifica dijs immortalibus, & eſto amicus inuictiſſimi principis noſtri Iuliani: aut excipe ſententiam neſandorum criminum. Ianuarius dixit: Si mihi id præſtiteris, ego quidem mei ipſum opto offerre Deo meo ſacrificium. Alioqui quicquid propter peccata mea mihi intuleris, merito id patiar: propter peccata, inquam, mea, nō propter iuſtitiam. Gordianus ait: Si pro maleficijs tuis, ut ipſe fateris, omnibus ſupplicijs affici dignus es, funde dijs libamina, ut dignus fias expiatione, atque à nobis conſeruis. Ianuarius presbyter dixit: Ego quidem in nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſaluus fui, ſemperque ſaluus uero: atque inſuper etiam alios per baptiſmum ſaluos feci, qui ſalutis adipiſcendæ deſiderio tenebantur. Tu uerò ſi ſaperes, toto corde illum expeteres, optareſque requiem inuenire animæ tuæ poſt tantas huius uitæ tempeſtates, & ad uitam peruenire ſempiternam.

Ianuarius presbytre.

In ædibus Gordiani habetū in cuſtodia.

Tunc Gordianus præcepit eum domi ſuæ in cuſtodia haberi, noctuque eum ad ſe accerſiens, dicebat ſe eius uelle ſermonibus oblectari. Cui dixit ſanctus Ianuarius presbyter. Fili, noli perdere tempus tuū, ſed potius age pœnitentiam propter trucidata corpora ſanctorum, quos interfeciſti, & baptizare, ut poſſis frui requie æterna, & immunis eſſe à tormentis ignis æterni. Gordianus uicarius dixit: Itàne certus ero, ſi dictis tuis obtemperauero, immunem me fore à ſupplicis illis ſempiternis? S. Ianuarius presbyter reſpondit: Ego tibi polliceor in nomine Domini mei Ieſu Chriſti, ſi toto corde credideris, & baptizatus fueris omnium facinorum tuorum ſordes expiatū iri, adeo ut teipſum quoque Domino Ieſu Chriſto ſacrificium offeras. Gordianus uicarius dixit: Præſcribe ergo mihi credendi formam quandam ſiue modum. Ianuarius presbyter ait: Confitearis in nomine Patris & Filij & ſpiritus ſancti unam diuinitatem, & agens pœnitentiam, oſtendas te agnoſcere peccata tua. Tum Gordianus uicarius lachrymans abijt ad uxorem ſuā nomine Marinam, dixitque ei omnia, quæ S. Ianuarius eum hortatus eſſet facere. Eadem itaque noctis hora uxor Gordiani, tenens manum eius, iuit cum illo ad S. Ianuarium presbyterum, pariterque ſe in terram abiecerunt ad pedes eius, rogantes ut ipſos baptizaret, ſeque peccaſſe clamantes, & ei dicentes: Effice, ut liberemus à peccatis noſtris S. Ianuarius presbyter reſpondit: Etiam atque etiam uidete, num toto corde credatis, num quod tegumentū intus retineatis. Scio enim uos ab Imperatore haberi in honore. Reſpondit Marina: Vnam Iouis effigiem habemus reconditam, ab Imperatore nobis datam, propter quam ſancti cruciabantur. De ea uerò quid faciemus? Neque enim id te dominum meum celatum uolui, ut mereamur adipiſci coronam uitæ, ubi à nobis conflata fuerit. Eadem hora adduxit Marina S. Ianuarium presbyterum in cubiculum ſuum, & oſtendit ei Iouis ſimulacrum æreum, ſed inauratum, & tripodem æream. Sanctus autem Ianuarius presbiter ſimulacrum cum ara accenſo igne conflauit, proiecitque in cloacam: atque deinde cum ingenti gaudio catechizauit Gordianum & Marinam uxorem eius, atque è familia promiſcui ſexus quinquaginta tres, quos etiam omnes baptizauit.

Gordianus cū uxore & 53. è familia ſua baptizatur.

Eodem tempore poſt dies quatuordecim Iulianus impijſſimus ad Gordianum uicarium miſit Clementianum tribunum, dicens ei: Abi uiſum, num tandem

 appulerit

appulerit animum Ianuarius presbyter ad offerendum ſacrificiũ magno deo Ioui. Quòd ſi id facere detrectat, ſub præconis uoce in Traiani foro fuſtibus cædatur. Et ita quidem factum eſt, ut iuſsit Imperator. Dixit autem Gordianus ad Clemẽtianum: O Clemẽtiane, ſi cognoſcas eſſe Dominum Ieſum Chriſtum, minas & terrores hominis mortalis non timebis, ſed potiùs uitam contemplaberis ſempiternam, quam & ego mihi paratam intueor. Porrò ſanctum hunc preſbyterum ego non ſolum non afficiam iniuria, ſed honore ét proſequar. Cuius ego utinam uel pedes oſculari merear, per quem me ſentio ſalutem aſſecutum. His auditis, Clementianus ad palatium ſe conferens, uociferabatur: O magum illum omnium deterrimũ, qui tuum Imperator uicarium Gordianum ſuis magicis artibus dementauit, illumq́; & uxorem eius baptizauit, deosq́; noſtros publice conflatos & in maſſam redactos abſcondit. Tum uerò Iulianus impijsſimus, iracundia inflammatus, iuſsit in ſcriptis damnari S. Ianuarium presbyterum & beatum Gordianum, cui etiam ſucceſſorem dedit Clementianum, ut is loco eius eſſet uicarius: ipſumq́ue Gordianum in publicã tradi cuſtodiam, & uxorem eius Marinam in pago quodam, quem Aquas Syluias uocant, ruſticorũ ſeruituti addici præcepit, ut ea ſeruitute opprimeretur; denique Gordianum iudici Clementiano ſiſtendum mandauit.

S. Gordianus ſiſtitur coram Clemẽtiano.

Iuſsit igitur Clementianus in tellure templi tribunal apparari, & B. Gordianum catenis uinctum ſibi exhiberi, cui ſic dixit: Adeòne Gordiane cõtemnis præcepta principis noſtri ſemper Auguſti, qui te dignitatis functione cohoneſtauit, ut magicis artibus imbutus, contra Reipub & inuictiſsimi principis noſtri ſalutem deos conſles & abſcõdas? B. Gordianus reſpondit: Immò uerò pro ſalute Reip. potius id feci: & certè ſi in mea poteſtate haberem idola omnia, itidem ea cõfringerem & conflarẽ. Et tamen dic, oro, quemnam potius adorandum tu cenſes, eum ne qui fecit, an eum qui fingitur? Ego planè illum adoro, per quem facta ſunt omnia. Clemẽtianus uicarius dixit: Et quiſnam ille eſt, per quem facta ſunt omnia? B. Gordianus reſpondit: Chriſtus filius Dei uiui: Clemẽtianus uicarius dixit: Si ille fecit omnia, cur à principe Reip. Iuliano ſemper Auguſto proiectus eſt? B. Gordianus ait: Immò uerò Iulianus potius à Deo proiectus eſt, qui Dei timore contempto, adorat dæmonum idola, cum quibus periturus eſt.

Prædicentes uox eſt, nõ imprecantis.

Clementianus dixit: Sacrifica dijs immortalibus: aliuqui iubebo tibi caput amputari. B. Gordianus ait: Nunquam bene ſit tibi miſer, nec principi tuo Iuliano, qui ad tenebras damnatus eſt. Tum ira incenſus Clementianus, iuſsit eum plumbatis cædi: cumq́; diù cæderetur, B. Gordianus alta uoce dicebat: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte. Quod ut audiuit impijſsimus Clementianus, præcepit ei caput amputari ante templum in tellure, corpuſque eius proijci ante Palladis ędem in locum ſupradictum, uetuitque illud ſepeliri intra dies quinque, ut a canibus deuoraretur.

Ceditur capite S. Gordianus.

Cum autem accurriſſent canes, ululatus edebant, nec auſi erant illud attingere, ſed potius cuſtodiebant. Venit itaque unus ea familia eius noctu cum alijs Chriſtianis, corpuſque uenerandum ſancti martyris abſtulit, & non longe ab urbe Roma, plus minus milliario uno, uia Latina condidit in Crypta 6. Idus Maias, ubi iampridẽ S. Epimachus ſepultus fuerat. Quo in loco beneficia eorum ac uirtutes florent uſque in hodiernum diem, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti.

MARTYRIVM SS. GLYCERIÆ & Laodicij, authore ſimeone metaphraſte.

Maij. 10.

ANno primo Imperatoris Antonini, Præſide Græciæ Sabino, multa erat conſenſio Chriſtianorũ, qui habitabant in urbe Traianopoli: per ſingulos autem dies in unum locum conueniebant, & multo labore ac ſtudio a Deo pacem petebant: pauci enim erant Deum metuentes. Antoninus uerò Imperator, cùm Græcorum ſuperſtitionem ſequeretur, omnibus idolis ſacrificabat, ijs uidelicet, qui falſo nomine dij appellabantur: ſed multo diligentius ac frequentius Ioui ſacra faciebat, & in eius ſuperſtitionis errore aſsidue uerſari uidebatur.

Antoninus ſuperſtitio.

Quodam autem die in templo ipſius Iouis cũ execrandis illis ſacerdotibus conſultauit, & in omnes urbes, regiones ac prouincias miſit, ut uniuerſi homines accederent, & dijs ſacrificarent, Ioui præſertim: ac quicunque dijs ipſis ſacrificia offerre nollet, is acerba morte interfici deberet. Cum edictum illud tam iniquum ubique diuulgaretur, in Græciam quoque perlatum eſt. Quod cùm Præſes accepiſſet, primum ſacrificium in templo apud Maaianopolim offerebat, Imperatoris legem oſtendens, neminem uerò adhuc cogens. Poſtero autem die mane Traianopolim profectus, ſimiliter & ijs, qui illic erant, legem oſtendit, & hoc edictum propoſuit: Sabinus fortiſsimus Præſes, & ualde illuſtris, omnibus populis & regionibus illuſtribus ſalutem. Vna mente ac ſententia omnes conuenientes, intra tres dies noſipſos purgemus, & in Iouis templum ingrediamur, atque Imperatoris natalem diem agentes, magno deo Ioui ſacrificium offeramus. Qui uerò non obtemperauerit, neque lãpadem tenens ſacrificium obtulerit, grauibus ſupplicijs cruciatus moriatur.

Eius crudele edictũ.

Tunc omnes in urbe illa Chriſtiani homines Deũ precabantur, pacem petentes. Glyceria uerò quædam Romana fœmina, filia Macarij ter Conſulis, cum eſſet in urbe illa, & ſingulis diebus atq; horis ĩ eam paruam domum ingrederetur, in quam homines Chriſto eius purgabat, omnibus ita dicens: Fratres, ſorores, filij, patres, & quæcunque matris loco mihi eſtis, uidete & uobis cauete, ac diligẽter animaduertite, qualis eſt Imperator ille, cuius characterẽ habemus, & quali forma in frõte ſignati ſumus, qualis denіq; monetæ inſcriptionẽ accepimus. Hæc igitur cũ ſciamus, demus operã, ut quã diligentiſsime Dñi noſtri præcepta ſeruantes, apud illũ ipſum æternũ Regẽ ſalutem conſequamur, characterem etiam, quem accepimus, ab omni labe uacuum ac purũ cuſtodientes. Id cùm fœmina illa dixiſſet: Optamus, inquiunt oẽs, horum omnium, quæ dixiſti, compotes fieri. Tum illa: Veſtræ igitur preces Deo ipſi offerantur.

Glyceria illuſtris fœmina.

Poſtea uerò, quàm tres dies præterierũt, ciues omnes cum lampadibus inſanientes concurrebant. Venit autem & Glyceria, quæ Crucis Chriſti ſignum in fronte inſcriptum habebat, quo animam illuminare poſſet: Ad Præſidem igitur cucurrit: cumq́ue ante illum ſtetiſſet, ſic eſt locuta: Clariſsime Præſes, en ſacrificiorum, quæ Deo ipſi offerenda ſunt, ipſa initium faciam. Prima enim ſum, & eo patre nata, qui fuit tertio Romanus Conſul. Et ubinam, inquit Præſes, lampas tua eſt, qua te id facturam ſignifices? Cui Glyceria: In fronte ſcriptam habeo lampadem meam, quæ cũ extingui nõ poſsit, ſyncera noſtra, q̃ Deo ipſi offe-

Mira eius animi fortitudo.

timus,

rimus, ſacrificia illuminat, & æterno Regi offert. Tũ Præſes dixit: Age, lampadem lumens Ioui ſacrifica. Minime, inquit Glyceria, æterno Regi & Deo lampadibus fumum emittentibus opus eſt: ſed iube ipſas extingui, ut ſacrificium meum non labefactetur. Iuſſit igitur Præſes, & extinctæ ſunt lampades. Quibus extinctis, ſancta illa fœmina Glyceria, pectus tẽperantia & fortitudine præcinctum habens, oculos ad cælum intendit, & manu ad populum extenſa, Videtisne, inquit, illuſtrem hanc lampadem in fronte mea inſcriptam? Cumque hæc diceret, Crucem Chriſti oſtendit, ac dixit: Deus omnipotens, qui per Chriſti tui Crucem à ſeruis tuis glorioſe collaudaris, qui ſanctis illis tribus pueris te oſtendiſti, eosque ab ignis fornace liberaſti, qui leonum ora clauſiſti, & ſeruũ tuum Danielem uictorem effeciſti, qui Belo euerſo & dracone interfecto, dæmonum imaginem confregiſti, Ieſu Chriſte, putiſſimus Dei agnus, ueni, quæſo, & mihi humili atque abiectæ fœminæ opitulare, & dæmonem hunc, arte humana erectum, comminue, nonaq; & inania iſtorum ſacrificia diſperge ac diſſipa.

Dan.3 Dan.6 & 14.

Cum ſancta illa fœmina Glyceria huiuſmodi preces ad Deum miſiſſet, repente magnum quoddam tonitru auditum fuit, & Iupiter ipſe corruit atque cõminutus eſt: erat enim lapideus. Hæc cum uidiſſet Præſes, furore percitus unà cũ iis ſacerdotibus, quĩ cum illo erant, iuſſit Glyceriam lapidibus in eam iactis interfici. Itaque nefariorum hominum multitudo deſcendit, & lapides in Glyceriam coniecit. Lapides uerò ipſi, tanquam in locum quendam repoſiti, eam circundabant quidem, ſed non tangebant. Cum uero Dei beneficium hoc eſſe illi non intelligerent, pharmaceutriam, hoc eſt, ueneficam mulierem eam eſſe dicebant, ob idque lapidibus non percuti. Tum Glyceria; Rectè: inquit, dicitis me pharmaceutriam eſſe: Chriſti enim pharmaca, per me uim ſuã operantia, ueſtrum errorem redarguunt, eiusque auxilium iniurias ueſtras diſpergit. His auditis, Præſes dixit: Ad craſtinum uſque diẽ in carcere cuſtodiatur mulier iſta, ne forte ueneficis ſuis utens effugiat, & à Deo ſuo ſe adiutam fuiſſe dicat, & ita multos decipiat. Tum Glyceria: Stulte, inquit, excæcate atque impuriſsimè homo, non animaduertis me præceptis Dei ligatam eſſe, & eius legi affixam, & quibus ſolui non poſſum? Ipſius enim uinculum eſt indiſſolubile, quo ſuperborum uincula diſſoluuntur, & eorum, qui Deo ipſi reſiſtunt, conſilia diſsipantur.

Ducitur in carcerem.

Hæc cum dixiſſet, in carcerem abijt. Ad quam Philocrates presbyter acceſsit. Illi autem dixit Glyceria: Signa me Chriſti ſigno, & precioſo ueritatis Chriſmate me ipſam exorna, & Deo illi atque Imperatori, cui tu militas, & cuius arma ipſe geris, me commenda, ut eo ſigno munita, prauiſsimi dæmonis malitiam ſuperem. Ad hæc Philocrates presbyter: Signum, inquit, Chriſti uota tua expleat, & precioſum Chriſti unguentum faciat, ut, quod cupis, id aſſequaris. Hæc cum dixiſſet pacem ei precatus, diſceſsit. Eo autem die, qui conſecutus eſt, Præſes ipſe mane ad domum regiam uenit, ad Glyceriam ſanctam illam fœminam ad ſe duci faceret, eamque interrogaret, an diis ſacrificare nellet. Quod ſi facere, noluiſſet, pluribus tormentis afficiendam, ac morte denique condẽnandam eſſe cenſuit. Ducta igitur fuit & ante Præſidem ſtetit hilari uultu. Cui Præſes: Dic, inquit, Glyceria: Num adhuc perſuaſum non habes, ut magno deo Ioui ſacrifices, cui & Imperator ipſe ſacrificat? Quomodò, inquit Glyceria, illi ſacrificem, qui fractus eſt, & in multas partes comminutus? Quique ſibi ipſe opem ferre non potuit, huic ne me uis ſacrificiom offerre? Habeo notitiam illius magni Dei, quĩ ſedet in cœlis, quique mihi opem tulit & nefariam ueſtram potentiam diſſoluit. Illi me ſacrificis offerre decet, illi me gratam eſſe conuenit.

Egregie ſem per reſpondet Præſidi.

Cum hæc audiſſet Præſes: Sacrificia, inquit, antequam te cruciem. Tum Glyceria: At cruciabit me Deus meus, ſi te audiam. Ecquisnam, inquit Præſes, te à morte liberabit? Reſpondit Glyceria: Ego ſtudeo & propero corporis mei labore animæ uulneribus mederi. Tunc Præſes iuſſit Glyceriam crinibus ſuſpenſam ac dilaniatam interfici. Illa uero ſuſpenſa dicebat: Gloria tibi ſit, Deus omnipotens, qui ſtolido huic Præſidi oſtendiſti, non alia illi eſſe tormenta, nĩ ſi crines illos à tua benignitate mihi datos, quibus caput meum circundatur. Iis, inquam, crinibus, per quos Præſes me cruciat, ipſe redarguitur. Illi enim pro corporis tegumẽto, & gloria tua mihi à te adiutore meo dati ſunt, & illi ipſi nunc aduerſus bonarũ rerum inimicum Præſidem hunc adiumento mihi ſunt. Hæc cum illa dixiſſet, iuſſit Præſes eam laniari. quæ dum laniaretur: Nefarie, inquit, & omni malitia referte miniſter diaboli, nihili ſunt illa tua tormenta, quæ ipſa non ſentio. Habeo enim omniũ Dominum Deum, qui per Ieſum Chriſtum me ſeruauit, qui & nunc mihi opitulatur. Para igitur maiora aliqua tormenta: hæc enim nulla ſunt.

Non ſentit immania tormenta.

Talia dicebat Glyceria, & carnificũ manus ipſam laniando defatigatæ iam erant. Præſes uerò cũm ſe a fœmina illa ſuperatum uideret, eam deponi iuſſit, & eius oculos contundi. Tum Glyceria. Lux mea, inquit, Deus, & firmamentum meum Chriſtus eſt, qui ſua bonitate ancillæ ſuæ cogitationes confirmat. Te precor, Domine ut uultum meum illumines, & ad iniurias, quæ propter diuinitatis tuæ confeſsionem mihi afferuntur, excipiendas paratiorẽ me reddas. Tu, Domine, in patientia tua me corrobora: tu enim es Deus, qui per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum ſancti Spiritus tui theſauros iis conferre ſoles, quĩ nominis tui confeſsionem oratione firma ac ſtabili profitentur. Qui omnibus tuis nũis ſancti opem tuleſti, per quos & ipſa tui notitiam accepi, eamque amplexa ſum, exaudi nunc ancillam tuam: quoniam non minus tui cauſa ſtudeo è laqueis diaboli, & ab ore ſerpẽtis liberari. Hæc cum diceret, à carnificibus uerberabatur. Angelus autem Domini Dei repente illic adſtitit, & carnifices illos ita proſtrauit, ut mortui uiderentur. Tum Præſes: Dic, inquit, Glyceria: Quare Imperatori non obtemperas? At illa: Cuinam Imperatori uis obtemperate? Dico, inquit Præſes, ut illi obedias, qui rerum habet imperium, & legem hanc ſeruandam iuſſit. Reſpondit Glyceria; Ego omnium rerum Imperatori Deo, & eius legi obedio, eamque ſeruo. Tum præſes: Obtempera, inquit, & diis ſacrifica. Illi autẽ Glyceria: Nolo ſacrificium offerre, quod iubes, cum inane illud ſit: ſed ſacrificium offerã Deo meo, quod ipſe in Spiritu ſancto requirit, quodque pater Abraham ſacrificauit, cum Iſaac filium ſuum obtulit, & uero Deo gratus fuit, à quo beneficium accepit, ut eſſet pater multarum gentium. Fac, inquit Præſes, ò mulier, quod dico, & ſacrifica, ne ſic decepta, graui ac turpi morte pereas. At illa dixit: Chriſtus noſtri certaminis præfectus, in ſpirituali ſtadio non ſolum uiros certantes, ſed etiam mulieres ipſas contra diabolũ patrem tuũ præliantes ſplendide coronat. Commune enim ueritatis ſtadiũ iis, qui in eo currunt, propoſitum eſt. Iuſſit autem Præſes ipſam in carcerem duci, neque cibos ab aliquo ad eam ferri.

Gen.22 Gen.17

Rurſus ducitur in carcerem.

Abijt igitur illa ualde læta, & diuinam gloriam celebrans, in carcerem ingreſſa eſt. Cuſtos autem ipſe multo

multo timote illam in carcere cuſtodiebat, quæ Deú
ita laudabat:Benedictus es Domine Deus patrum no
ſtrorum, qui cognitus es à ſanctis uiris præcepta tua
qui te obſeruantibus: qui ſancto illi uiro Petro Roma di-
ſcedenti oſtendiſti,qui & aduerſarium tuum Simoné
illum magum per eundem Petrum Apoſtolum tedar
1. Reg. gniſti,qui magno Dauid adiumento fuiſti,& Goliath
17. aduerſarium ipſius ſub eius pedibus conculcaſti. Tu
uenerandus & potiſsimus Deus exaudi me,& eſto ſi-
mul cũ ancilla tua,eamq; eripe à prauiſsimo Præſide.

Cum tres dies præterijſſent,dixit Præſes Prætori,
ut annulum ipſius caperet,& carcerem ſigillo muni-
ret,in quo maga illa fœmina ſeruabatur: ſic enim eá
uocabat.Prætor igitur abijt,& in carceré ingreſſus,
Glyceriam ipſam inuenit diligenter cuſtoditam, &
Deum laudantem. Sigillo igitur clauſtris impreſſo,
iuſsit & exteriora carceris loca cuſtodiri. Cum auté
illa intus eſſet, & Deum laudaret, Angeli cibum
ei afferebant. Præſes uerò cũ poſt aliquot dies in ur-
bem Heracleam profecturus eſſet,carcerem uiſere uo
luit,ut ſi uiuam Glyceriã inueniſſet,eam poſt ſe du-
ci iuberet.Cum autem ad carcerem ueniſſet,licet ia-
nuam ſigillo munitam,ut iuſſerat,uideret, neque ad
eam quenquam ingreſſum fuiſſe certò ſciret: patefac
tis tamen foribus,eam uinculis ſolutam uidit, & lan
cem ipſi appoſitam,in qua erant panis,atque lac, &
aqua in cratere.Itaque ſtupore affectus illam eduxit,
non intelligens, Deum eſſe,qui eam nutriebat. Illa
uerò ſic Deum precabatur: Domine Deus, qui ueri-
tatis cognitionem nos doces:qui populum tuum pro
Da. 14 uidentia maxima proſequeris,qui Danieli per Ange
3. Reg. lum cibos præbuiſti,& ad ſanctũ illum uirum Eliam
17. in fluuio Iordane prandiũ ac cœnam miſiſti,qui errã-
tes conuertis,& cæcos illuminas:tu, inq̃,Deus recor
datus es & mei humilis ancillę tuę,& ex illis tuis the
ſauris,qui diripi non poſſunt, beneficentiam depro-
mens,me humilem ancillam tuam adiuuiſti. Hæc cũ
dixiſſet, abijt in urbem Heracleam, Dei gloriam
laudans.

Cùm uerò Præſes ipſe illic eſſet, in templo Iouis
immolabat.Chriſtiani autem,qui erant in illa urbe,
audierunt de muliere,quæ propter Chriſti confeſsio
nem tam fortiter certauerat, omneſque una cum ue
nerando Epiſcopo Dometio ei obuiam uenerunt tri-
bus milliaribus longe ab urbe. Tunc Epiſcopus ipſe
orationem hãc ad Deum miſit:Chriſte lux,quæ nun
quam extingueris,ſol iuſtitiæ,lux eorum,qui ſunt in
tenebris,& errantium dux, qui Moyſem duxiſti, &
Pharaonem in mare præcipitaſti,tu,quæſo, eſto dux
& ſeruæ tuæ Glyceriæ in confeſsione nominis tui.
Hæc cum dixiſſet Epiſcopus, ſancta Chriſti martyr
Glyceria in urbem ingreſſa eſt.Poſtero autem die iuſ
ſit Præſes ſanctam mulierem ad ſe duci,& ſi dijs ſacri
ficare noluiſſet,igne cõburi. Ducta igitur illa eſt.Cui
Præſes dixit:Num,Glyceria,certum aliquid delibe-
raſti? Tum illa: In lege ſcriptum eſt: Non tentabis
Deut. Dominum Deum tuum: &, Sit ueſter ſermo, Non,
6. Non.Dixi enim tibi, me Deo meo adiunctam eſſe,&
Matt. diabolo,cui tu ſeruis,renunciaſſe. Quomodo igitur
5. Chriſto adiuncta,poſſum aliquando ab eo ſegregari,
& pro uita morté eligere? Fac igitur quicquid iubet:
ego enim parata ſum breuia iſta & caduca deſpice-
re,ut bona illa cœleſtia conſequar. Tunc Præſes eã
in fornacẽ ignis conijci iuſsit. Accenſa igitur forna-
ce,ſancta mulier Crucis ſigno ſeipſam muniuit,ac di
xit:Domine Deus omnipotens,benedico tibi, & no-
minis tui gloriam celebro, quoniam præſentem dié
atque horam hanc, mihi ancillæ tuæ in exultatio-
nem æternam conceſsiſti. Scripſi, & prouinciaui
confeſsionem tuam coram Angelis & hominibus.
Exple animæ meæ deſiderium,& iniquo atque impio
Præſidi oſtende,quòd ſis adiutor meus.

Hæc cum dixiſſet, & in fornacem coniecta eſſet, *Iacta-*
repente ros è cœlo demiſſus ignis flammam extin- *tur in*
xit,& ſancta mulier in fornace ipſa,uelut pura quæ- *forna-*
dam agna,ſtetit canens uerba hæc:Sanctus es Deus, *cem, ea*
qui diuinitate tua ad humilem ancillam tuam Glyce *que di-*
riam de cœlo auxilium miſiſti,ut omnia tibi & uolũ *uinitus*
tati tuæ ſubiecta,te cognoſcerent.Huius flammæ ta- *extin-*
dij,horribilia iuſſa tua non ferentes, aufugerunt, & *guitur.*
nunc iniqui atque improbi Præſidis mentem combu
runt.Hæc cum dixiſſet,exijt è fornace ſine læſione a-
liqua.Tunc Iudex:Cuiusnam,inquit, auxilio cõfiſa,
dijs non ſacrificas? Reſpondit Glyceria:Deo meo,&
Chriſto ipſius obediens. Tum præſes: Ne uerbis ar-
tificioſis amplius utaris,& omnes decipias. Cui Gly
ceria:Nõ uerbis,inquit,artificioſis,ſed operibus bo-
nis ac ſermonibus fidem omnibus facio. Tum Præſes
iuſsit, capitis eius pellem à uertice uſque ad frontem
detrahi. Itaque ſatellites cum manibus ac pedibus
mulierem uinctam tenerent,fecerunt id,quod à Præ *Detra-*
ſide iuſsi fuerant. Sancta uero Glyceria, dum pellis *hitur*
ei ſecaretur, ita Deum orabat:Domine Deus, qui *pelliſca*
effulgentem lucem emittis,& iuſtitiam facis efflore- *pitis e-*
ſcere,per hanc pellis meæ detractionem,ſceleſto Præ *ius.*
ſidi Sabino illud oſtende, quòd quicunque ſpem
ſuam in te collocarunt, ſtudent per maximas quaſ-
que ærumnas confeſsionis coronam à te percipere.
Quamobrem gratias tibi ago, quòd per huius meæ
carnis pellem detractam, omnia, quæ in me ſunt,
detexiſti, ut lumine tuo illuſtrata,poſsim illud dice *Pſ. 118.*
re:Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de
lege tua.

Cum eius mulieris conſtantiam non ferret Præſes,
(putabat enim ſibi iniuriam ab ea fieri) iuſsit eam in
carcerem duci,ut uſque ad craſtinum diem manibus
& pedibus uincta ſeruaretur,& ſuper acutos lapides
proſterneretur,quo ſuper illos agitata, ærumnoſe ac
peſsime interiret. Fecerunt miniſtri, quod iuſsi fue-
rant,& ita eam diſpoſuerunt. Media uerò nocte An-
gelus Domini uenit,& à uinculis Glyceriam diſſol-
uit,& illam faciei ſpeciem,propter pellem detractã
inhoneſtioré factam,ita curauit, ut talis eſſet facies
ipſa, qualem Deus effecerat. Poſtridie uerò mane
Præſes,cum progreſſus eſſet,iuſſit ad ſe duci ſanctam
mulierem Glyceriam.Itaque cuſtos carceris, nomi-
ne Laodicius,cum,patefactis foribus,eam ſolutam ui
diſſet,neque agnouiſſet,in deſperationem uenit, &
ſeipſum interficere uoluit. Illa uerò: Caue, inquit, *Laodi-*
iſtud facias, ſed tibi ipſi parcas: ego enim ſum illa, *cius cre*
quam tu quæris. Tum cuſtos tremens,dixit:Miſere- *dit in*
re, quæſo, mei, ne moriar. Credo in Deum illum, *Chri-*
qui tibi opem tulit. At illa: Sequere igitur Chri- *ſtum.*
ſtum,qui ſalutem affert.Tunc Laodicius Glyceriam
eduxit, & eius uinculis ipſe illigatus eam ſequeba-
tur.Id cùm Præſes uidiſſet: Quidnam, inquit, iſtud
eſt, quod feciſti, Laodici? Vbi eſt mulier illa, quæ
deuincta tibi commiſſa fuit? Tum Laodicius: En
tribunali aſsiſtit,quæ proxima nocte diuino lumine
illuſtrata,inſignem ac ſplendidam faciei ſpeciem per
manum Angeli à Deo miſsi recepit, & ab eodem uin
culis exoluta fuit. Eius autem uincula, cum Dei
miracula perſpexerim, ipſe accepi. Credo igitur
id,quod ipſa credit, & eiuſdem mortis uolo fieri par
ticeps.

Tum Præſes:Feriatur,inquit, iſte, & capite priue-
tur.Sine,uideamus,an illi Chriſtus opem ferat. Ille
uerò cũ ſecuri feriendus eſſet,hæc uerba protulit:Tu
Chriſtianorũ Deus,connumera me,quæſo, cum ſer-
ua tua Glyceria.Itaque illa ſic Deum orauit: Præter

Domini

Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui mortis dolorem diſſoluiſti, & captiuos liberaſti: tu, quæſo, libera ſeruum tuum Laodicium, & da, ut in Chriſti tui confeſsione perficiatur, & illum in pace ad te collige. His auditis, Laodicius addidit, Amen. Cumque hoc dixiſſet, ſecuri percuſſus eſt, & eius corpus à Chriſtianis ſublatũ fuit. Tum Præſes ad Glyceriam conuerſus, eam ita affatus eſt: Scis Glyceria, te patre natam, qui Romæ ter Conſulatũ geſsit, & matre, quæ nihilominus, quàm pater, & ipſa nobilis eſt. Dic igitur: Quiſnam eſt iſte, qui tibi opem affert? Chriſtus, inquit Glyceria, mundi ſaluator, & Deus totius conſolationis, qui mihi prandium miſit in carcerem, & à uinculis me liberauit, & faciei meæ honeſtam ſpeciem reſtituit: is, inquam, eſt adiutor meus. Hæc cum audiſſet Præſes, iuſſit ipſam feris obijci, & cum eis pugnare. Illa uerò ad feras, quaſi ad iucundiſsimas aliquas epulas acceſsit.

Capite plectitur.

Sedente igitur Præſide, ingreſſa eſt Glyceria compoſito inceſſu, & hilari uultu, & ſtetit in medio ſtadio, Chriſtum adiutorem ſuum expectans. Cumque illa ſic ſtetiſſet, ferarum Præfectus repagula ſuſtulit, & leæna ingenti corpore fremens exijt, quæ ad Glyceriam accurrit, & ad eius pedes reuoluta eſt. Tunc illa cum oculos ſuos ad cælũ erexiſſet: Gratias, inquit, tibi ago Deus omnipotens, Deus patrum, Deus miſericordiarum, qui agreſtes feras māſuetiores effeciſti ad diuinitatis tuæ potentiam comprobandam: qui aſpera & difficilia, mihi lenia & plana reddidiſti: qui arida loca aquarum multitudine compleuiſti. Exaudi me Deus, & redde maligno Præſidi cōſilijs ipſius congruētia. Da, quæſo, mihi, ut quæ tibi grata ſunt, ea faciam, & mandata tua obſeruem, quo uenerandam coronam cum ſanctis Patribus aſſequar. Hæc cum dixiſſet, uox è cælo demiſſa eſt, quæ dixit: Exaudiui orationem tuam: ueni cum pace: patefactæ ſunt tibi fores regni cælorum. Tunc alia quędam leæna in Glyceriā immiſſa fuit: quæ cum egreſſa eſſet, ipſam momordit, neque morſus ueſtigium aliqđ reliquit. Itaque ſancta illa bellatrix Glyceria, in ueritatis confeſsione perfecta, obijt, leænæ illius morſu tacta. Tunc ferarum præfectus atque educator repagulum ſuſtulit, & feræ illæ triſtes in ſtabulum ſuum redierunt. Præſes uerò illa ipſa hora hydropicus effectus, & in platea, omnibus rebus indigens, & alijs exemplo propoſitus, mortuus eſt.

Leæna māſueſcit.

Feliciter S. Glyceria exit è uita.

Cum uerò beata Glyceria, beati martyrij cōfeſsione perfecta, obijſſet, eius corpus Dometius epiſcopus accepit, & in loco quodam uenerando prope urbem repoſuit. Cuius memoriam piè ac religioſe agimus decimo die menſis Maij, Deum precantes, ut eius locij eſſe cum gloria mereamur. Martyrium autem obijt S. Glyceria unà cum Laodicio, Antonino Imperatore & Sabino Præſide: in nobis autē regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: cui gloria unà cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amen.

GESTA ANTHIMI PRESBYTERI, SIſINNII DIACONI, ET ALIORUM SANCTORŨ MARTYRUM, ut in antiquis MS. Codicibus habentur, quibus etiam adſtipulantur uetuſtiſſima Martyrologia & Sermo Petri Damiani, quem huic hiſtoriæ ſubiunximus. Stylus hincinde nōnihil caſtigatus ē p F. Laurentiũ Suriũ, omiſſis quibuſdam, quæ parũ ad hiſtoriā facere uidebantur.

Sergius Terentianus Illuſtris uir, ſecundò urbis Præfectus, *Protinam neptem Galieni Auguſti, natam ex Galla filia eius, accepit uxorem, quæ peperit Claudium, Pompeianum & Lucinā, quam uoluit nubere Falconi Piniano. Is uero Pinianus, cũ Lucinam duxiſſet uxorem, miſſus eſt acceptis à Diocletiano & Maximiano Auguſtis codicillis, ut ageret Aſiæ proconſulem. Habuit uerò a conſilijs Chæremonem quendam, hominem mente ſacrilega & ualde peruerſum: qui cum multiuarijs tormentorum generibus interimeret Chriſtianos, à malo dæmone arreptus, de carruca publicè corruens, per multa horarũ ſpatia uexatus eſt a nequam ſpiritu, & tādem ſanctos inuocans, quos interfecerat, expirauit. Quod ut uidit Pinianus, nimio terrore correptus, in morbum incidit, quem medici dicerent nullam prorſus admittere curationem. Cernēs autem Lucina prudentiſsima matrona hunc ei morbum accidiſſe, quòd Chriſtianorum cædibus eſſet pollutus, & aditum in ſe patefeciſſet inimico, perquiſiuit Confeſſores Chriſti, qui tenebantur in uinculis, curauitque eos ad ſe clam adduci: in quibus erāt S. Anthimus presbyter & Siſinnius diaconus, aliique religioſi uiri, Maximus, Baſſus, Fabius, Diocletius & Florentius: iiſque dixit Lucina: Detis operam, ut maritus meus liberetur hac ægritudine, & ego uobis ampliſsimo munere honoratis, libere hinc abſcedendi faciam poteſtatem. Ait ad eā Anthimus. Si uis uirum tuum ſaluum & incolumen, hortare eum ut fiat Chriſtianus, & continuo ſoſpitē uidebis. Illa mox ingreſſa ad Pinianũ, dixit ei: Quotquot te hactenus non ſolum medici, ſed etiam archiatri uiderunt, omnes uno ore teſtati ſunt, nulla te ratione poſſe euadere. Ego uero quoſdā inueni uiros, qui ſe quidem nihil abs te accepturos affirmant, ſed hoc tantum afferunt, ſi uelis fieri Chriſtianus, illico te poſſe optata gaudere ſalute. Pinianus his auditis: Oportet, inquit, ualde illũ deſipere, qui nō credat eũ uerũ eſſe Deũ, qui poteſt deſperatā reddere ſalutē, & ad uitā illos reuocare, quibus iā ſepultura parata eſt.

maij. 11

Chæremon à diabolo arreptus, expirat.

Lucina itaque egreſſa, introduxit Anthimum presbyterum & Siſinnium diaconum, hortabaturque eos ſedere in cubiculo, ubi iam ſemianimis decumbebat Pinianus. At illi dixere Piniano. Nō huc ſedendi cauſa ingreſsi ſumus, ſed aliquid faciendi, unde cureris. Ait Pinianus: Detis ergo operam, ut poſsim his febrium doloribus liberari. Anthimus presbyter dixit: Faceſſant hinc artes medicorum, ubi ſola Chriſti uirtus operabitur. Pinianus ait: Succurrat ille mihi per uos, ut poſsim credere, eum ſolum eſſe omnipotētem Deum. Anthimus dixit: Præpara pectus tuum, ut credas ea quæ dicturus ſum tibi: & ubi credideris, ſaluus eris. Pinianus ait: Ego ſi non toto corde credidiſſem, non uos ad me ingredi paſſus eſſem. Anthimus dixit: Audi ergo, quid credere debeas. Is, quē nos colimus, unus Deus eſt, qui fecit cœlum terrā, & omnia

Summa quædam fidei Chriſtianæ.

Pſa. 32

quæ in eis ſunt. Et hic Deus, Verbum ex ore ſuo protulit uirtute plenum, quo uerbo cœli firmati ſunt, ſicut ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum: à quo congregatæ ſunt ſicut in utre aquæ maris, & poſitæ quaſi in theſauris abyſsi. Cum ſit autem trinus Deus, in quem oportet credere, tamen unus eſt: *Pſ. 44.* Pater qui eructauit ex corde Verbum bonum: Filius, qui eſt Verbum, *Iohã. 1.* quod eructauit, per quem facta ſunt omnia: ſanctus quoque Spiritus, à quo uniuerſa animantur. Ex omnibus autem creaturis Deus hominem creauit ad *Gen. 3.* ſimilitudinem ſuam, cui etiam legem præfixit, quam ſi ſeruaret, uita frueretur ſempiterna. Sed inuidus dæmon peſtifera ſuaſione effecit, ut legem illam trãſgrederetur: quæ res mortem ei attulit. Itaque Verbum Dei, per qđ facta ſunt omnia, id eſt, filius Dei, dignatus eſt humanã naturam ſuſcipere, naſci ex uirgine: & cum eſſet ei par omnino cum patre poteſtas & uirtus, omnes diaboli tentationes uicit, & tandẽ ad Crucis uſque lignum perduci & in illud ſuffigi ſe paſſus *Act. 1. Matt. 10.* eſt, ut lignum prçuaricationis ligno paſsionis excluderet, & uitam, quam homo peccando amiſerat, pro peccatoribus moriendo repararet. Surrexit autẽ tertia die à mortuis, & diſcipulis ſuis per dies quadraginta apparens, dedit eis poteſtatẽ in ipſius nomine pellendi dæmonia, ægris manuum impoſitione reformandi ſalutem, dolores & morbos omnes curandi, mortuos quoque ad uitam reuocandi. Ad extremũ cum illos ad montem perduxiſſet, uidentibus illis a- *Act. 1.* ſcendit in cœlum. Stupentibus aũt eis, apparuere angeli, qui & dixerunt: Quid ſtatis adſpicientes in cœlũ? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet, quemadmodum uidiſtis eum euntẽ in cœlũ. In eius ergo nomine manum tibi imponimus, credẽtes completurum eum promiſſa ſua.

Tum uerò Pinianus, extendens manus ſuas in cœlum, ita dixit: Chriſte, quem hactenus ignoraui quis eſſes, quem nunc demum cognoui ex horum ſermone, qui te nouerunt: en etiam antequam fiam Chriſtianus, te confiteor, & credo te mihi redditurum ſanitatem, quam medici omnes aſſeuerant nullo pacto mihi poſſe reſtitui. Proſtrauerunt autẽ ſe Anthimus presbyter & Siſinnius diaconus, & unanimiter in preces incubuere. Atque ecce illis orantibus, ſubito fulgor luculentus emicuit, & dimidia fere hora illic per- *Pinianus curatur.* manens, paulatim abſceſsit. Surgentes autem Anthimus & Siſinnius, dixerunt Piniano: Exurge, Viſitauit enim te Chriſtus filius Dei, cui credidiſti. Et ſtatim erigens ſe, ſedit in lecto ſuo, & quaſi pede tentans, deſcendit ex illo, cœpitq; ſtans mouere ſeſe: cumq; incolumẽ ſe ſentiret, uoce clariſsima dixit: Verus Deus tu es Chriſte, qui me deſperatum ſaluti integræ reſtituiſti. Acciti ſunt aũt ẽt illi, qui in carcere adhuc erãt, Maximus, Baſſus, Diocletius & Florentius: ſimulque orantes, Pinianum & Lucinam coniugem eius ſermone ueritatis & perfectionis imbuerunt. Exactiſque ſeptem diebus, quibus eos docuerunt myſteriũ Chriſti, baptizauerunt eos & omnes eis familiaritate coniunctos. Manſit autem Pinianus poſt recuperatam ſanitatem in functione ſua annum unum: atque interim Chriſtianos omnes à metallis & ergaſtulis atque cuſtodijs ad ſe curauit adduci, eorũque ex Anthimi & Siſinnij inſtitutione pedes lauit, manus oſculatus eſt, & ſuppeditato ſumptu atq; uehiculis, ad propria dimiſit eos gratulabundos. Iam aũt fama eius in uulgus ſeſe diffundente, in urbe dicebatur: Pinianus huc ſecum Chriſtianos adduxit. Et quia multi erant, & ſimul uno in loco degere non poterant, diſtribuit eis manſiones per prædia ſua & uicinam prouinciã, ubi ampliſsimas habebat poſſeſsiones apud Auximũ oppidum. Et prædium quidem unum attribuit Siſinnio diacono, Diocletio & Florentio, quibus permulti ſalij aderant, pariter uacantes Deo, & ſine ulla moleſtia in Chriſti laudibus triennio uerſantes. Hoc autem ordine Siſinnius, Diocletius & Florentius ad *Cædes Siſinnij, Diocletij et Florentij.* palmam martyrii peruenere. Erat ibi conuentus hominum eorum, qui ſacrificantes ſemel poſt annos tres, dicebant ſibi reddi reſponſa. Cum ergo illi conueniſſent, & ſolitas impietatis ſceleratis offerendis ſacrificijs exercerent, talia feruntur accepiſſe reſponſa: Niſi ſacrificarent Siſinnius, Diocletius & Florentius, nõ poſſe illos ſolito more oraculo edere. Itaque è populo tracti uiolenter, cum ſacrificare contemnerent, lapidibus interfecti ſunt, & ſub ipſo monte ſic, ut erant lapidibus obrupti, derelicti. Eum autem locum poſt diſceſsũ malignæ plebis repurgarũt Chriſtiani, & sãctos martyres illic cõdiderũt: ubi ſane orationes eorũ exuberant beneficiis ſuis uſque in præſentẽ diẽ.

Porro Anthimus presbyter non longe ab urbe uia Salaria latitabat apud prædia Piniani. Accidit autẽ, ut ruſticis Syluano ſacrificantibus, is, qui erat eorum ſacrificiorum author, à diabolo arreptus fureret, omnes ipſi occurrentes gladio cæderet. Cumque omnes fugerent, perlatum eſt ad Anthimum, iam multos ab illo homine furioſo peremptos & cæſos eſſe. Anthimus itaque orans & commendans ſe Deo, occurrit ei & dixit: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti ſta uinctus catenis ſpiritalibus, & abijce gladium, quem ad hominum faciendas cædes corripuiſti. Ad hanc uocem ſtetit ille fixus, ſtatimque tenuit eum Anthimus presbyter, & duxit ad ſuum domicilium, precibusque & ieiunijs uacans, intra tres dies ita eum mẽti ſuæ reſtituit, ut etiam Chriſtianum efficeret. Credidit autem etiam uxor eius & filij, multique alij eius opera conuerſi crediderunt, adeo ut lucum illum Syluano dicatum ſecuribus cçderent, & aras eius ſubuerterent, hanc ei uicẽ reddentes, quod dæmone infeſtante homines innoxij fuiſſent iugulati. At uero populus incredulus illac tranſeuntem Priſcum Conſularem tenuit, indicauitque ei ab Anthimo presbytero euerſa eſſe ſimulacra omnia, lucoſque omnes incenſos. Iuſsit igitur Priſcus eum comprehenſum ad *Anthimus iactatur in Tyberim, ſed ab angelo educitur.* ſacrificandũ compelli. Sed cum importunitatem & minas eorum contemneret, ligato ad collum eius ſaxo, in medium Tyberim eum iactauerunt. Angelus autem Domini apparuit ei, & ruptis uinculis, reduxit eum in cellam oratorij ſui. Altero mane uiderunt gentiles more ſolito uenire Chriſtianos ad eum, illiſque inſultantes & illudentes, dixerunt: Ite ad Anthimum ueſtrum. iacet enim merſus in profundo Tyberi. Reſpondebant Chriſtiani: Nos Anthimum Chriſti ſeruum ſanum uidimus, nobiſque pro more bene precatus eſt prorſus incolumis & illæſus. Dixerunt ergo ethnici illi intra ſe: Nos eum ita traximus, ut membris omnibus attritus ſit, noſtriſque manibus ligato ad collum ſaxo in Tyberim eum prçcipitem egimus: quid eſt igitur, quod hæc iſti affirmant? Ingreſſi uerò ad eum, uiderunt eum ſaluum & ad populum concionantem. Eo ſpectaculo attoniti plerique omnes, qui eũ in Tyberim demerſerant, ad genua eius ſeſe abijciunt, ductique pœnitentia, baptizantur. Cum autem reuertiſſet Priſcus conſularis, delatus eſt apud illum Anthimus presbyter, quod non modo non potuerit interfici, ſed etiam omnes illos, qui eũ extinguere conati eſſent, ad Chriſti religionem traduxerit. *Anthimus interficitur.* Iuſsit ergo Priſcus illum ſibi ſiſti, & cum triduo uinculis & minis atque terroribus illum perterruiſſet, nec ulla poſſet ratione eò permouere, ut idolis immolaret, iuſsit eum capite cædi. Tulerunt autem corpus eius illi, quos conuerterat ad Dominum, & in oratorio ipſius condiderant.

Eo uita functo, Maximum uenerari cœperunt, qui Anthimi fuerat amicus perquam familiaris, dixerûtque Priſco conſulari: Inimice Dei & chriſtianorum, ecquid inde lucri nactus es, qđ Anthimũ peremiſti? En plures ad ſe inuitat Maximus, eius amicus. Miſit ergo Priſcus apparitores, qui Maximum cõpræhenderet. Reſiſtente autem populo & prohibere nolente, dixit eis Maximus: Nolite filioli impedire profectionem meam. ſicque conſtanter & intrepidus abijt ad Priſcum, qui hunc in modũ ei locutus eſt: Tunc es ille, qui principum cæremonias euertis, & prouinciales omnes à deorum cultu abſtractos, ad tuum Deum adducis? ſimulq; ira commotus, iuſſit eum fuſtibus cædi & ad ſacrificia compelli. Sed ut uidit eum in Dei timore firmum permanere, itidem capite damnauit. Rapuerunt autem Chriſtiani corpus eius, & in loco, ubi orare conſueuerat, tumularunt. In eodẽ uero loco Baſſus permanens, hortabatur Chriſtianos, ut in Sanctorum paſſionibus lætarentur potius quam lugerent. Accidit inde, ut multi confluerent ad mercatum, qui tum habebatur eo loco, quẽ Forum nouum uocant, fierentque ſacrificia Baccho. Quidam igitur Baſſum apprehendentes, dixerunt ei: Sacrifica deo Libero, qui nobis dat uberes uineas, & deæ Cereri, quæ meſſes fertiles largitur. Quibus Baſſus reſpondit: In cælo Deus eſt, qui dat pluuiam matutinam & ſerotinam, idemque ipſe ſuppeditat nobis omnia, uitæ degendæ neceſſaria. Hæc autem ſimulachra prorſus inanima & muta ſunt, & neque ſibi poſſunt, neque alijs opitulari. Atq; hæc dicẽs, inſufflauit in illa, & mox ceciderunt & confracta ſunt. Id ut populus uidit, irruerunt in eum, & pugnis, calcibus, fuſtibus tam diu eum ceciderunt, donec exalaret ſpiritum. Fabium uero tradiderunt Priſco, à quo diuturna maceratus cuſtodia, cum omnino reſpueret ſacrificia dæmoniorum, item capite punitus eſt. Atque ita omnes iſti, Anthimus, Maximus, Baſſus & Fabius illis locis cæſi ſunt, in quis orare cõſueuerant uia Salaria, quæ mittit ad Picenum. Porro Siſinius & Diocletius & Florentius eo in loco humati ſunt, quo lapidibus obruti fuere, iuxta Auximum oppidum. Eorũ autem martyrio multum gratulabatur Pinianus illuſtriſſ. & Chriſtianiſſimus, qui cum bona fide migrauit ad Dominum.

Maximus uerberatur, & inde capite plectitur.

Fauſti cædes.

Item Fabij.

Lucinæ religioſa uita.

Lucina autẽ cõiunx eius, iã marito orbata, diu noctuque in precibus & lectione perdurans, caſtiſſimũ Deo exhibuit famulatum. Et erat illa quidem elegãs corpore, ſed elegantior ſanctitate. Cum autem ſupra uires ſe afficeret inedia, & triduanis ieiunijs maceraret, apparuit ei S. Sebaſtianus martyr Domini, indicauitque ei locum, in quem ipſius corpus ſacrilegi abiecerant. Quod ubi ex eo loco extractum ſepeliuit, referebat ſe à S. Sebaſtiano admonitam, ut iuxta Apoſtolicam præceptionem uino modico uteretur, & quotidiano eſſet contenta ieiunio, tumque cibum ſumeret quando ad eam uenientes ſacerdotes Domini, qui cauſa perſecutionis latitabant, Miſſas facerent, & ipſa ab eis benedictionẽ percepiſſet. Cũ autẽ cæſi eſſent Simplicius & Fauſtinus uia Portuenſi, ſoror earum Beatrix eos ſepeliuit, atque deinde ſe contulit ad uenerabilem Lucinam, manſitq; cum ea mẽſibus ſeptẽ.

1. Tim 5.

Interea prædium quoddam Beatricis huius & fratrũ eius Simplicij & Fauſtini, uicinus quidam poſſeſſor Lucretius nomine, concupiuit. Curauit igitur cõpræhendi Beatricem, & duci ad ſacrificandũ. Cum illa conſtanti animo recuſaret, iuſſit eam noctu à ſeruis ſuis præfocari: eam uero S. Lucina apud fratres ſepeliuit. Porro Lucretius occupato illo prædio, fecit in eo conuiuium amicis ſuis, inſultans ſanctis martyribus. Ecce aũt inter epulas cuiuſdã fœminæ infans in has uoces erũpit: Audi Lucreti. Occidiſti, & inuaſiſti: itaq; datus es in manus inimici. Ad q̃ uerba expalluit Lucretius, & tremore correptus eſt: moxq; ſatanas in eũ ingreſſus in ipſo conuiuio, per tres horas uexauit eum, donec impium exhalaret ſpiritum. Tantus aũt timor inuaſit eos, qui illi conuiuio intererant, ut ſimul omnes ad Chriſtianos cõfugerent, & fierent etiam ipſi Chriſtiani, paſſimq; omnibus narrarent, cædem S. Beatricis in conuiuio uindicatam.

S. Beatrix præfocatur in carcere.

Lucina autem fugam meditante propter perſecutionis acerbitatem, apparuit ei S. Beatrix, hortataque eſt ne fugeret, dicens illo ipſo menſe pacem Eccleſiæ Dei reſtitutum iri. quod etiam factũ eſt. Vixit autem S. Lucina ad annos nonagintaquinque, ſemper eleemoſynis precibus, ieiunijs, hymnis, & canticis uacans, in fide, caſtitate & omni ſanctitate perſeuerans, præſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO B. PETRI DAMIANI in feſtiuitate eiuſdẽ S. Anthimi martyris.

CVm beati Anthimi, fratres chariſſimi, triumphalia geſta recolimus, triumphantis in eo Chriſti uictorias celebramus. Ille ſiquidẽ in eo pugnabat, qui & fidei conſtãtiam præbebat animo, ne ſupplicijs cederet, & uerba uitæ labijs ſuggerebat, ut infideles & perditos, ab errore ueteris perfidiæ reuocaret. Non enim, inquit, uos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris ueſtri, qui loquitur in uobis. Stringebatur corpus loris nexum, ſed uerbum Dei non erat alligatũ. Horrebat tenebris carcere anguſtus, ſed mens atria ſupernæ claritatis inhabitans, beato lumine fruebatur, dicens cũ Paulo: Quos reſuſcitauit, conſedere fecit ſecũ in cœleſtibus. Liuebant membra plagis uerberũ, ſed aiebat: Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, ſed is qui intus eſt, renouatur de die in diẽ. Cũ talibus armatis noſter Ieſus aſcendit in prælium, defuncto Moyſe, & Iordane tranſmiſſo, ceſſante ueteris legis obſeruãtia, & pcepto baptiſmatis ſacramẽto. Lex enim & Prophetæ uſq; ad Iohannẽ, ut uidelicet illic legi ueteris teſtamenti finis occurreret, unde nouæ gratiæ lauacrũ profluendi ad ſalutẽ hominũ originẽ inueniret. Ieſus itaq; ille Iſraeliticæ plebis dux, noſtrũ uerum Ieſum humani generis Saluatorẽ, & uocabulo præfigurauit, & facto. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes: uenit hic ad debellandas aereas poteſtates. Mittit ille Hierico duos exploratores dirigit iſte in hunc mundum ſub eiuſdem numeri ſacramento ſuos prædicatores. Miſit enim (teſtãte Euãgelio) binos ante faciem ſuam in omnẽ ciuitatem & locũ, quo erat ipſe uenturus. Mittebantur illi, ut locorum ſitus ſolicita curioſitate perquirerent: miſſi ſunt iſti, ut ueniẽti Ieſu uiam fidei in humanis cordibus præpararet. Illi in Rahab meretricis hoſpitio recipiuntur: Iſti apud Eccleſiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requieſcunt. Porro Rahab coccineum funiculum, ſanguinei uidelicet coloris, in feneſtra propriæ domus appendit: & ſancta Eccleſia in feneſtra ſuæ domus quodammodo ruborem ſanguinis ponit, dum & paſſionem Chriſti publice confitetur in uoce, & ſignum Crucis palam portat in frõte. Vnde bene ſponſus ad ſponſam dicit in Canticis: Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Quid enim labia ſponſæ, niſi doctores intelliguntur Eccleſiæ? Coccus autem ſangui-

Maii. 10.

Ephe. 2.

2. Cor. 4.

Luc. 19.

Ioſ. 2.

Luc. 10.

Ioſ. 2.

Cant. 4.

nis habet ruborem, uel ignis ſpeciem, quod ſignificat charitatem. Labia ergò Eccleſiæ, hoc eſt, prædicatores ſancti, coccineæ uittæ ſunt ſimiles, quia mortē Chriſti iugiter prædicant, eumque, pro charitate generis humani, Crucis ſubiſſe patibulum conſtanter affirmant. Et benè, per uittam coccineam, prædicatorum ordo ſignatur. Vitta ſiquidem capillos ligat, in unumque conſtringit: & ſancti Doctores in unitatē fidei prædicatione ſua fidelium colligunt multitudinem, atque in unum redigunt ſub mutuæ charitatis compage decorem. Poſtremo quiſquis extra domum illam inuentus eſt, gladios non uitauit: quicunque etiam ab eccleſiæ limite, qui fides eſt, exterior fuerit, periculum proculdubiò mortis incurrit.

Extra hanc domum ſacrilegus ille Chæremon inuentus eſt, qui acceptis ab imperiali tyrannide codicillis, dum contra Chriſtianos neſana rabie fureret, eorumque necem cruētis dentibus eſuriret, à dæmonio repente correptus, de uehiculo corruit, diuque uexatus, dum ſanctos inuocaret, quos ipſe laniauerat expirauit. Ad hanc domum Pinianus confugium fecit, qui mox ut per beatum Anthimum uerbum ſalutis audiuit, credens in Chriſtum, omnem moleſtiam deſperati languoris, quem patiebatur, euaſit. Et benè factus trāsfugat, dum uictoris Ieſu caſtris applicuit, peregrinus in domeſticum tranſiit, & Iſraeliticam dignitatem alienigena ſubintrauit. In ore quippe beati martyris Anthimi, tanquam ex feneſtra domus, coccineus quodammodo funiculus depēdebat, quia trophæum Crucis Chriſti omnibus notū facere nō ceſſabat. Præterea beatus Anthimus, cuius iam per multa certamina teſtabatur terra uictorias, ut & in alio elemento nobilis eius palma clareſceret, in Tyberini gurgitis fluenta demerſus eſt. Et ne artifex carnificum rabies nihil dimitteret intētatum, ſaxea corda geſtantes, pondus alligant ſaxi, minus fidentes corporeæ grauitati. Sed fruſtra lapidea moles aggrauat, quem penna meritorum leuat. Aliena peruerſitas inaniter deprimit, quem ſublimia petens ſanctitatis propriæ uirtus extollit. Felix ille uinctus, qui dū humano ſolatio deſtituitur, nè puſillanimis fiat, *Angelitus uiſitatur. Felix, inquam, naufragus, qui ut de uoragine pelagi ad ſtationem litoris reportetur, non terreni remigis officio fruitur, ſed cæleſtis nuncij uehiculo baiulatur. Angelus enim Domini ueniens (ut in ipſa paſsionis eius narratur hiſtoria) & uinculum ſoluit, & beatum martyrem ad orationis ſuæ cellulam reuocauit.

Imitari debemus ſāctorum martyrū opa.

Imitemur hunc egregium uirum dilectiſsimi, ſanctè uiuendo, carnis incentiua frenando, mundi gloriam contemnendo. Beati nos martyres in operatione præcedant, ut ſancti Angeli nobis in tribulatione ſuccurrant. Delicatus ſiquidem miles eſt, qui ante uult triumphare, quàm arma conferere: prius triturare, quàm rura proſcindere. Deſunt nonnulla.

Inter hos ſanè principes & cæleſtis militiæ bellatores beatus Anthimus inſignis enituit, quòd & cruētis impiorum manibus in perſecutione non ceſsit, & in pace poſitus, inſurgentium portenta uitiorum ſpiritali uirtutum mucrone truncauit. Carnis ſuæ membra tormentis expoſuit, interioris hominis uiſcera illæſa ſeruauit. Caput non timuit feruenti gladio ſubdere, ut Chriſto capiti mereretur inſeparabiliter adhærere. Hic deeſt aliquid.

Heb. 11

Imitemur, dilectiſsimi, fidem martyrum, per quā uincentes regna terrarū, adepti ſunt præmia promiſſa cælorum. Sit ergo fides noſtra ſolida, ſit uera, ſit robuſta, ut nunc eundo per fidem, perueniamus ad ſpeciem: nunc uidendo per ænigmatis ſpeculum, quandoque perducamur ad ipſius ſummæ ueritatis obtutum, ubi nunc beatus martyr Anthimus, depoſita ſarcina corruptibilis carnis, ſtolam adeptus eſt Anthimus, depoſita ſarcina corruptibilis carnis, ſtolam adeptus eſt Angelicæ claritatis. Ecce enim inter ignitos ſupernæ Hieruſalem lapides emicat. Ecce inter purpuratas martyrum legiones uictor & coronatus exultat. Conſummato quippe glorioſi certaminis curſu, eundem ipſum in præmio remunerationis accepit, qui factus eſt & precium cum redemit, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

DE S. MAMERTO VIENNENſi Epiſcopo, ex Adone æque Viennen. epiſcopo, et Gregorio Turonenſi. Non eſt autem, quod putet lector, nos hic uitam eius edere, ſed propter Litanias illas ſolennes, quæ ante Chriſti Aſcenſionem fiunt in Dei Eccleſia, pauca hæc eſt memoratis Patribus deſcripſimus, quæ tum ad eius declarandā ſanctitatem faciunt, tum etiam ad Litaniarum harum oſtendendam antiquitatem.

maij. 11

MAmertus Viennen. epiſcopus inſignisſimus habetur. Qui inter alia mirifica, ob imminentē cladem ante Aſcenſionem Domini ſolēnes inſtituit litanias. Sic Ado in Chronicis Aetate 6. Anno. 396. Idem ruſus eadem ætate, anno 452. Clodoueus rex poſt uictoriam Alemanorum, 15. anno regni ſui credēs baptizatur. Inde Burgundiam ſibi ſubegit, & Gundegiſilum fratrem eius ad tributa coegit. Hoc tempore beatiſsimus Mamertus Viennenſis epiſcopus cladem imminentem lachrymis & precibus ſuis à Viennenſium urbe remouit. Siquidem incendia crebra, terræmotus aſsidui, nocturni ſonitus cuidam totius urbis funeri prodigioſum quiddā, ac ferale minantes: populoſis hominum conuentibus domeſtica ſylueſtriū ferarum ſpecies obuerſabatur: lupi, urſi, ac cerui naturaliter pauidi, per anguſta portarum uſque ad fori lata penetrabant. Quid multis? Imminente ſolennitate uigiliarum, qua celebrari feſtum Dominicæ Reſurrectionis annua conſuetudo poſcebat, ædes publica, quam præcelſo ciuitatis Viennenſium uertici ſublimitas in immenſum faſtigiata ſuſtulerat, flammis terribilibus conflagrare crepuſculo cœpit. Interpolatur nunciis diſcriminis iucunditas * ſublimitatis: pleno timoribus populo, eccleſia uacuatur. Omnes nanque ſimilem facultatibus uel domibus propriis caſum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perſtitit tamen coram feſtiuis altaribus inuictus antiſtes S. Mamertus, & calorem fidei ſuæ accedens flumine lachrymarum, permiſſam ignibus poteſtatem incendio abſcedente compeſcuit. Deſperatione depoſita, reditur ad eccleſiam, in eaque uigiliarum nocte ſancti Paſchæ concepit animo Rogationes, atque ibi cum Deo tacitus definiuit, quicquid hodie pſalmis ac precibus mundus inclamat. Hactenus Ado, cui ualde conſentanea ſcribit Gregorius Turonenſis lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, cap. 34. in hæc uerba:

Clodoueus rex baptizatur.

Clades Viennēſium.

** ſolennitatis legendū puto*

Litaniarū inſtitutio.

Magnæ facundiæ beatus Auitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus ſcripſit, has ipſas Rogationes, quas ante Aſcenſionis Dominicæ triumphum celebramus, a Mamerto, ipſius Viennen. urbis epiſcopo, cui & hic eo tempore præerat, inſtitutas fuiſſe, dum urbs illa multis terreretur prodigijs. Nam

terræmotu

terræmotu frequenti quatiebatur: ſed & ceruorum atque luporum feritas portas ingreſſa, totam, ut ſcripſit, urbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gererentur, aduenientibus Paſchalis ſolennitatis diebus, expectabat miſericordiã Dei plebs tota deuote, ut uel hic magnæ ſolennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipſa glorioſæ noctis uigilia, dum Miſſarum celebrarentur ſolennia, ſubito palatium regale intramuraneum diuino igne ſuccẽditur. Pauore omnibus præterritis, & eccleſiam egreſsis credentibus ne aut hoc incendio urbs tota conſumeretur, aut certè diſrupta tellure dehiſceret: ſanctus ſacerdos proſtratus ante altare, cum gemitu & lachrymis Domini miſericordiam imprecatur.

S. Mamertus ſuis precibus Deum placat

Quid plura? Penetrauit excelſa poli oratio pontificis inclyti, reſtinxitque domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cumque hæc agerentur, appropinquante Aſcenſione, ut iam diximus, maieſtatis Dominicæ indixit populis ieiunium, oſtendit orãdi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſationem. Ceſſantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias diſperſa facti fama, cunctos ſacerdotes imitari cõmonuit, quod ſacerdos fecit in fide. Quæ uſque nunc in Chriſti nomine per omnes eccleſias in compunctione cordis & contritione ſpiritus celebrantur. Ita Gregorius Turonenſis. Meminit harum Rogationum etiam Sidonius lib. 5. Epiſt. 14. inter cætera dicens: Rogationum ſolennitatem primus Mamertus pater & pontifex reuerendiſsimo exẽplo, utiliſsimo experimento inuenit, inſtituit, inuexit, in quibus ieiunatur, oratur, pſallitur, fletur. Vide plura apud eundem lib. 7. Epiſt. 1.

VITA S. GANGVLPHI MARTYRIS, ſcripta à quodam Ex fideli aliorum Relatione, ſed interdum uerboſius. Itaque & ſtylus paſsim nonnihil mutatus eſt, & pleraque compræhenſius reddita per F. Laur. Surium: Extat in antiquis iiſque egregiis MS. Codicibus.

PROLOGVS AVTHORIS.

VEneranda beatiſsimi Gangulphi Confeſſoris Chriſti & martyris commemoratio, literis uenit conſignanda: qui poſt priſcos illos ſanctos eorum imitatione clarus exiſtens, tanquam iubar ſplendidiſsimum in orbe refulſit. Et licet inſtituto laicus fuerit, at tamen contra antiqui hoſtis tentationes pugnauit uiriliter, & tandem ut emeritus miles, cum triumpho bonorum operum migrauit ad illam patriam uerè beatam, felicitate fruiturus ſempiterna. Verè beatum illum & glorioſum, qui mundo iam in deteriora prolabente, & plurimis à uia ueritatis exorbitantibus, à iuſtitiæ recto itinere non deflexit. Cuius tota conuerſatio rectè uiuendi, aliis exemplum fuit: cui, cum Apoſtolo, uiuere Chriſtus fuit, & mori lucrum: qui deniquè conuenienter Propheticæ admonitioni, ſpiritale canticum in tuba ductili & uoce tubæ corneæ iugiter Domino modulatus eſt. Tuba ductilis, quæ crebris ictibus ex metalli maſſa producitur, carnis mortificationem ſignificat: Itaque ille Deo in tuba ductili canit, qui carnem ſuam crucifigit cum uitijs & concupiſcentijs, qui caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit, ut diſciplinis cœleſtibus extenuatum & productum, ſupernam poſsit edere melodiam. Tuba autem cornea, cœleſtem deſignat conuerſationem. Cornu enim ex carne naſcitur ſed carnem excedens, carneam mollitiem mutat in oſſeam firmitatem. Pſallit ergò Deo in tuba cornea, qui in carne ambulans, non ſecundum carnem militat: qui ea, quæ ſurſum ſunt, ſapit & quærit, non quæ ſuper terram. Talis certè huius B. Gangulphi noſtri conuerſatio, talis eius tota uita fuit: nempe ſancta, innocens, fide integra, ſpe robuſta, charitate affluens, cunctis deniquè uiuentibus conſpicua. Quam ſanè multum dolemus nuſquam nos ſcriptam reperire potuiſſe, cum non dubitemus non defuiſſe, qui eius miracula literis mandarint: ſed crebris barbarorum incurſionibus, omnia longè lateque uaſtantium, ſicut multorum aliorum, ita huius quoque ſancti uiri credimus res geſtas interiiſſe, unoquoque in eam potius curam incumbente, ut fuga ſibi conſuleret, quã ut codicibus conſeruandis aſsideret. Interim tamen ea, quæ poſterum fideli relatione nobis de illo comperta ſunt ipſius adiuti precibus, conabimur explicare.

Philip. 1.

Pſ. 97.

Tuba ductilis.

Tuba cornea.

HISTORIA.

IGitur uir Domini Gangulphus, præclaris in Burgundia ortus natalibus, a parentibus adhuc puer diſciplinis Chriſtianæ religionis apprimè eruditus eſt: & in tenera illa ætate, cum eſſet egregia indole, & forma eleganti, conſueſcebat crebris intereſſe piorum conuentibus, fauoſque diuinorum eloquiorum ſuſcipiens ab ore illorum, Catholicas ſententias mandabat memoriæ, ita ut in fragili pectuſculo impreſſam iam liceret, cernere effigiem & exemplar ſanctitatis.

may. 11

Pietas puerilis.

Creſcente ætate fuit uultu reuerendus, ſermone affabilis, prudens in opere, facundus ore, deniquè nulla non morum honeſtate prędictus. Ludicra hominum malè ocioſorum ſpectacula tanquam uoraginem quandam deuitabat, & petulantium iuuenum lubrica conſortia & obſcœna colloquia, quæ animi puritati uehementer officiunt, reſpuebat: Euangelicęque præceptionis non ſurdus auditor, cum ſerpentis prudentia columbinæ ſimplicitatis manſuetudinem coniungebat. Poſtquam autem ampliſsimæ opulenti patrimonij poſſeſsiones & facultates ad eum deuolutæ ſunt, quàm liberalis & benignus in egenos fuerit, dici uix queat. Potuit dicere ex ſententia cum B. Iob: Oculus ſui cæco & pes claudo, & oſtium meum patuit uiatori.

Matt. 10.

Iob. 29

Vbi autem ad uirilem peruenit ætatem, uxorem duxit generis quidem nobilitate ipſi non imparem, ſed moribus longè diſsimilem. Permiſit hoc fortaſsis idcirco præpotẽs Deus, ut per illam beati uiri probaretur patientia & innocentis uita ſimplicitas: qua uſqueadeo ſtuduit uirtutum ſuarum merita occulere, ut ab inuidis inertia quadam torpere diceretur. Solebat uerò etiam uenationi operam dare, quòd prædia illius, in quibus demorabatur, denſis eſſent cincta nemoribus, quę diuerſis ferarum generibus abundabãt id quod hodieque teſtatur locus, in quo ſacræ eius corporis exuuiæ aſſeruantur. Vacabat autem plerunque uenationi, ne ocio torperet, quod ut uirtutes eneruat, ita uitiis alimenta miniſtrat: & ut hac ratione ſeſe exerceret. Eâ nanque tempeſtate regnum Frãcorum Pipinus præclare gubernabat, cui hic ſanctus uir militari officio coniunctus, ſtrenuam nauabat operam

peram, atque inter fortiſsimos eius exercitus uiros numerabatur. Erat enim acer animo fortis uiribus, in armis ſtrenuus, & in omni deniq; re militari exercitatiſsimus. Cui rei argumento eſt inſignis eius armatura, quæ hodieque aſſeruatur in eccleſia, eius honori & nomini dicata, quam ſacratiſsima reliquiarũ eius præſentia illuſtrat, ubi habetur eius galea, lorica gladius & brachialia: quibus ille quidem forinſecus ſeſe communiebat, ſed intus longè potioribus ſplendebat armis, galea fidei, thorace iuſtitiæ, clypeo inexpugnabilis æquitatis, & gladio uerbi Dei, quo mentis eius penetralia mirificè erant illuſtrata.

Eius arma aſſeruãtur in eccleſia

Cum autem quodam tempore, perſunctus regio miniſterio, in patriam redire uellet, iter habuit per Campaniam. Vbi ſumpturus ientaculum, & equis pabulum præbiturus, nonnihil ab itinere deflexit, inciditque in locum perſpicuo ſonte irriguum & læto gramine amœnum: in quo poſtquam conſedit cum ſuis, is, cuius erat locus ille ſuperuenit, eumque uir beatus, ut erat humaniſsimus, ad pariter ſumendum cibum inuitauit. Inter edendum autem agere cœpit cum eo de fonte ipſi uedendo. Id uerò ut ille audiuit intra ſe tacitus riſit ſanctum uirum, non id ab animi puritate & innocentia, ſed quadam ſtoliditate proficiſci exiſtimans. At tamen facilè ſibi perſuadens, & pecuniam ſe poſſe adipiſci, & nihilo minus fontem retinere, quòd fieri non poſſet, ut aliò transferretur fons, neque cogitans dixiſſe Dominum, Amen dico uobis, ſi habueritis fidẽ, & non hæſitaueritis, ſi monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet: indicat precium fontis, nẽpe ſolidos centum, eoſque uir beatus ei iuſsit numerari. Inde ſumpto cibo, equis aſcenſis cœptum cum ſuis proſequitur iter, tandemque Varennas uenit, ubi tum quidem morabatur, & ubi baſilica extructa eſt in eius honorem.

Matt. 21.

Emit fontem isq́; diuinitus alio transfertur

Narrauit autem uxori, quid egiſſet. At illa malignè eius facta omnia interpretans, clam illum & hebetem atque uecordem & rerum ſuarum prodigum dicere cœpit. Non diu poſt exiit uir ſanctus uiſurus loca domui ſuæ propinqua, ſcipionemque manu tenens ſolo finxit, domumque rediit. Altera die cum ſurrexiſſet mane, aqua manibus & faciei abluende deerat. Tum ille plenus fide, iuſsit famulum propere ire ad eum locum, ubi defixus erat ſcipio, eoque extracto haurire aquam, quæ illic eſſet emerſura. Fecit famulus, quod erat iuſſus: & mox euulſum e terra ſcipionem magna aquarum uis ſecuta eſt, ex imis terræ uiſceribus ſcaturiens. Atque ita auarus ille uẽditor fonte ſuo priuatus eſt, nec unquam poſtea illic aqua manare uiſa eſt. Translatus autem fons diuina uirtute, hodieque ſaluberrimè exundat, & per beati Gangulphi ſuffragia multis adfert ſanitatem.

Fõs ille morbis medetur.

Vxor autem beati uiri, rupta coniugij fide, cũ quodam è Clero nefaria commixtione ſeſe polluit. Et ille quidem clericus dicendus non eſt, ſed perfidioſus potius apoſtata, qui à iuſtitiæ uia & ſorte Domini deflectens, non erubuit tantum ſcelus in ſe admittere mente obſtinata. Et primo quidem iſtuc clanculo gerebat: deinde multorũ ore iactatũ, tandè ad aures Gãgulphi perlatum eſt. Ille rei indignitate permotus, aliquandiu uaria animo uolutabat, nec rarò in ea ſententia fuit, ut meritas ab ea pœnas exigeret, ne ad generis ſui ignominiam, in tali turpitudine diutius hæreret. Sed rurſus uerebatur, ſi illi cauſa necis eſſet, ne ſuperioris uitæ innocentiam alieni ſceleris næuo obſcuraret. Memor itaque ſententiæ illius, Mihi uindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: tandem ſtatuit rem totam diuino iudicio permittere. Cum autem die quodam familia eius diuerſis eſſet miniſterijs occupata, cum ſola coniuge Prædij ſui fines luſtrando circuiuit. Interim ad quendam ueniunt fontem, ubi his uxorem uocibus compellat: Multa quidem de te, coniunx, paſsim feruntur fœda & indigna natalibus tuis, & adhuc mihi quidem certò non conſtat, uerene, an falſo illa dicantur. Tum illa, etiam intrepidè iurando, falſos de ſe rumores ſparſos ait, nec ſe unquam alieno concubitu polluiam. At Gangulphus: Diuina, inquit, prouidentia, quam nihil fugit, ut ſe res habeat, iam certis declarabat indicijs. En fons hic propoſitus eſt, nec frigidus ualdè, nec immodicè calidus. In hunc igitur immitte manum, & è fundo lapillum extrahe: & ſi quidem à culpa es aliena, nihil mali patieris: ſin autem polluta es, non ſinet Deus latere ſcelus tuum. Illa beati uiri, ſicut alios omnes ita hos quoque ſermones uecordiæ adſcribẽs, incũctanter manum iniecit in fontem. Eccè autem, ſimul atque lapillum ad ſe retrahere conata eſt, membris ferè omnibus obrigeſcit, & in digitis & brachio quouſque aqua pertigit, abſtracta cute, nuda caro cernitur, nihilq; aliud miſera illa niſi repentinũ interitum expectat. Tum Gãgulphus eam: Optaram quidem, inquit, ſi fidem ſeruaſſes, & legi diuinæ conuenienter te geſsiſſes, omnia tecum uitæ huius diſcrimina perpeti, & proſpera atque aduerſa omnia, utcunque ſors tuliſſet, æquo animo pariter ſuſcipere, ſimul æquabiliter uiuere, ſimul iucunde ab hac uita emigrare. Sed quàdo hoc te ſcelere obſtrinxiſti, morte quidem digna es, ſed meis manibus nolim tibi necem afferre: diuino potius te iudicio relinquo. Et ſi quidem dignos pœnitentiæ fructus egeris, ueniam à Deo impetrabis. Si autem tantæ nequitiæ finem non impoſueris, cum authore eius diabolo flammis gehennæ inextinguibilibus cõcremaberis. Meo ſanè deinceps contubernio nequaquam frueris: Habeas autem tibi, unde poſsis uitam ſuſtentare, meam propter nuptias donationem. His dictis, cum ſuos conuocaſſet, aſcenſo curru, ad prædia ſua, procul in Auabenſi territorio ſita, profectus eſt pietatis illic & miſericordiæ uacans operibus, nullumque tempus ſolitis uirtutum ſtudiis uacuum abire ſinens.

Diuinitus proditur cõiunx adultera.

Diſcedit ab adultera uxore.

At mulier infelix, datam à beato uiro poſſeſsionẽ adiit, & iam ſuæ relicta libertati, cum deteſtando illo Clerico ſolitæ libidini indulſit interim uereri cœperunt, ne fortaſsis zelo inflammatus Gangulphus, ambos repente interficeret. Valdè igitur in eam curam & cogitationem incubuere, quomodo illum poſſent è medio tollere.

Totus igitur iam malo dæmone obſeſſus Clericus cum optimè noſſet ſecreta omnia illarum ędium, in quibus uir beatus degebat, diligenter explorauit tempus, quo poſſet illum ſolum inuenire, & famulorum miniſterio deſtitutum. Tandem opportunum nactus tempus, clam in eius cubiculum ingreditur, gladium ad eius caput pendentem corripit: ſed dum è uagina illum educit, Gãgulphus expergiſcitur, ictumq;, quo ceruicem homo nefarius ferire inſtituerat, declinãs, in coxam accepit. Tum profanus ille, proiecto gladio & equo conſcenſo, ne caperetur, aufugit. Gãgulphus autem atrociter uulneratus, aliquod dies ſuperuixit, & ut ſenſit adeſſe uiuendi finem, Dominici corporis & ſanguinis perceptione ſuum muniuit exitum, feliciterque migrans à corpore, ad Dominum, uti diu optauerat, profectus eſt. Porrò duæ amitæ eius, religioſæ fœminæ, eo in loco, qui Varennas dicitur, ſanctitatis & caſtitatis ſtudijs uacantes, Vuildetrudis & Vuillegoſa, comperto eius obitu, multis è clero & populo conuocatis, ad funus acceſſerunt, ablatumque corpus cum crucibus & cereis, diuinorumq; hymnorum melodia ad eum, quem diximus, locum nõ ſine miraculorum gloria deportarunt, atque in baſilica condi-

Atrociter uulneratur.

Reddit ſpiritũ.

De. 32

condiderunt, quam uir ſanctus in S. Petri Apoſtolorũ principis honorem cõſtruxerat: in quem ſanè locum ante obitum ſuum admodum benignum, beneuolum ac liberalẽ ſeſe declararat, & neceſſarios reditus illic Deo ſeruituris ſuppeditarat. Vt autem de eius ſanctitate & beatitudine certiores fierent mortales, ad cõmunem omnium utilitatem & profectum uirtutibus & ſignis Dominus eum celebrem reddidit, & mirabiliter illuſtrauit.

Quæ uerò pœna ſit cõſecuta authores cædis eius, non eſt ſilentio prætereundum. Itaque Clericus cum properè tam atrox facinus ſuum deteſtabili mulieri tanquam nuncium lætiſsimum indicaſſet, & mutuò ſeſe ea immanitate oblectaſsent, miſer abijt uentrem exoneraturus. Mox adeſt cœleſtis uindicta, & cum fæcibus corporis uiſcera quoque in cloacam deponit, negatoq; ipſi pœnitendi ſpatio, infelicem animã in tartarum præmittit. Fœmina autẽ, ut audiuit ex quadam puella ſua multa diuinitus collata eſſe beneficia ijs in locis, per quæ S. Gãgulphi exanime corpus fuiſſet deportatum, furore & amentia percita, dixit: Perinde efficit nirtutes & ſigna corpus Gangulphi, atq; anus meus. Dixit illa, & nefariam impuri oris uocem mox obſcœnus quidam ani crepitus conſecutus eſt. Erat autem dies Veneris, quem Chriſtiani ſextam dicunt feriam, quo id accidit: ſemperque deinceps quoad uixit, quot illo die uerba protulit, totidem à parte corporis poſteriori fœdos reddidit ſonos, inaudito quodam diuinæ animaduerſionis exemplo. Cuius rei tam celebris fama toto regno diffuſa eſt, ut is, quem diximus, rex Pipinus illac iter faciens, aliquos miſerit percontatum, num hæc ita ſe haberent. Illi autem ad regem & proceres quæ auditione & oculis comperrerant, bona fide retulerunt.

Vlsio diuina in percuſſionẽ ſancti uiri.

Item in adulterã uxorem.

VITA S. MAIOLI IIII. ABbatis Cluniacen. Ab odilione Presbytero conſcripta. Sermo interdum nonnihil expolitus eſt per F. Laur. Surium: quædam etiam compræhenſius reddita ſunt, omiſſis nonnullis, quæ ad hiſtoriam parum attinere uidebantur.

PROLOGVS AVTHORIS.

HVgoni & chariſsimo fratri Almano, Odilo presbyter in Domino ſalutem. Cum ad proximum Paſca reſiderem in Romano monaſterio, pridiè eius diei, quo Patris noſtri Maioli celebrãda erat ſolennitas, unus ex fratribus Ioãnes nomine, qui ſecũdum nominis ſui interpretationem, Dei gratia ditatus eſt, inquirere cœpit, quo in codice eius noctis lectiones deſignare & annotare deberet. Cui ego reſpondi: Cõſentaneum eſt, in huius Patris memoria beatiſsimi Pontificis Gregorij dicta recitari, quę Maiolus pater, quoad uixit, crebrò & legit & audiuit ſtudioſiſsimè, & cum libitum fuit, de eiſdem facundo ſermone diſſeruit. Abſoluto indè Veſpertinarũ precum officio, & diurnæ ſeruitutis atque operis penſo peractu, tam ordinis monaſtici inſtitutum, quàm naturæ neceſsitas inuitabat nos ad captandam ſomni quietem. Ego uero per id tempus lugebam & deplorabam non modo damna rei familiaris, ſed etiam inuſitatæ calamitatis & inauditæ miſeriæ ingens periculum, atque adeo, quòd magis urgebat, totius patriæ & pauperum omnium clades immanes & magna diſpendia. Cũq; tantorum diſcriminum tantique mœroris anxia cogitatio per plures iam noctes inſomnem me reddidiſſet, atque ea nocte ſolito more ſenſibus meis importunè ſeſe ingereret, beatum cœpi rogare Maiolum, ut à Domino poſceret mihi ſupernæ cõſolationis auxilium. Paulo pòſt ſuggeſsit mihi tanti patris dulcis memoria, & quodammodo promittere uiſa eſt, ſi animum eius laudibus occupare uellem, cœleſtis conſolationis præſidia mihi proculdubio ocyus adfutura. Itaque dilectiſsimi patres & fratres, opus hoc ſcribẽdum ſuſcepi, non quidem pro illius patris dignitate & excellentia, ſed pro ingenioli mei tenuitate. Qualecunque autem eſt, equidem igni ſpiritalis ſenſus ueſtri id examinari, diſcerni & corrigi & opto & obſecro.

S. Maioli ſolẽnitas.

VITAE HISTORIA.

POST Apoſtolorum & Euangeliſtarum ſacroſanctas diuinas & ſalutares inſtitutiones & doctrinam, inuictiſsimaque & glorioſiſsima beatorum martyrum certamina, tertio, ut ita dicam, loco præſtitit diuina dignatio Eccleſiæ ſuæ noua ſolatia, nempe luminaria amore ardentia, ſermone radiantia & lucentia: Apoſtolicos dico ſacerdotes, & illuſtriſsimos uiros, humana ſcientia non uanè, ſed ſalubriter eruditos, diuina ſapientia refertos, per quorum ſpiritalem intelligentiã & diuinarũ ſcripturarũ perſpicaciſsimam indagationẽ legis umbra luceſceret, & tũ ſermo propheticus, ſui profunditate altiſsimus, ſpiritaliter intellectus, tum Euangelici quoque luminis gloria, uirtus ac maieſtas totius mundi denſiſsimas profligaret tenebras. Horũ enim, ſynceriſsima induſtria Apoſtolici actus exponuntur prædicanturque fidelibus. Horum deuotiſsima opera beatorum martyrum triũphi & merita ſanctæ Eccleſiæ commendantur. Horum fide & ſapientia cõtra fidem Catholicam deblaterantium & oblatrantium murmur & ſuſurria compeſcuntur & opprimuntur, ſchiſmaticorum ſtrepitus ſedantur, & os uana loquentium obſtruitur, idolorũ poteſtas deſtruitur, gentiliũ crudelitas proculcatur, philoſophorum inſanna commenta proteruntur, exbilantur & exploduntur, hæreticorum uanitas, perfidia, errores, rabies tãquam fœtor turbidus & fumus putidiſsimus, ita ut nec uſquam nec unquam poſsint apparere, diſsipantur & rediguntur in nihilum: poſtquam autem tales & tantos uiros, utpotè ciues ſuos & domeſticos regis ſui, aula cœleſtis lętabunda ſuſcepit, & è ſuperna illa cœleſtique republica diuina prouidentia congruo ordine paruulis Eccleſiæ conſulere noluit, ità ut gratiam, quã præſtare dignatus erat per ſublimes & fortes, deinde præſtaret per humiles, innocentes & ſimplices: quarto loco monaſticus ordo pullulare, aut, ut uerius dicamus, reflorere & reuiuiſcere cœpit, quippe quem beatos Eliam & Ioannẽ Baptiſtam authores habuiſſe cognouimus, & ità deinceps per Apoſtolicam conuerſationem & uitam, incrementaque uirtutum & exercitia ſpiritualiũ Patrum, ad nos uſq; perueniſſe lætamur. Per iſtos enim & ab iſtis perfectiſsimè impleta eſt ſingularis illius ac ſpecialis Euangelici præcepti perfectio, à qua longè aberat adoleſcens ille, de poſſeſsione uitæ æternæ Dominum Saluatorem interrogans, cui ille ſic reſpõdit: Si uis perfectus eſſe, uade & uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: &

Maij 11.

Apoſtoli. Martyres. Doctores.

Monachi.

Matt. 19.

S. benedictus. *S. Gregorius Papa.* *S. Maurus.*

lo:& ueni, ſequere me. Inter cuius quidem ſalutiferi præcepti intentiſſimos & auditores & ſtrenuiſſimos executores, beatiſſimus pater & merito Benedictus & nomine, quaſi quoddam ſidus cœleſte, præclarè enituit: qui talis & tantus uita, moribus & miraculis extitit, ut eius ortum, uitam & obitum deſcribendo, ſanctiſſimus Gregorius, per omnia uir Apoſtolicus, & Apoſtolicæ ſedi, Pontifex, atque inter præcipuos Eccleſiæ primates inſigne quoddam priuilegiũ uita & doctrina obtinens, teſtimonium ei perhibuerit. Poſt eius aũt pijſſimi patris ex hac uita migrationem, per B. Maurum illius diſcipulum omnis penè Gallia eius inſtitutionis & religionis inſtituta ſuſcepit, atq; p eundem Maurum, eosque, quos ille ad iuſtitiam erudiuit, per longa temporum ſpatia eadem religio ad perfectionis cumulum excreuit. Illis antè ab hac luce ſubtractis, rareſcente iam iuſtitia, nequitia crebeſcente, & matre uirtutum omnium diſciplina tepeſcente, priorum patrum ſtudia in poſteris deficere cœperunt: & ſicut per religioſos uiros ſanctiq; ſpiritus feruore plenos, ſanctæ inſtitutionis profeſſio gradatim ad perfectionis faſtigia excreuerat: ita per negligentes & deſidioſos paulatim prolapſa eſt atque defecit.

Is Berno fuit Comes.

Salutaris igitur propoſiti pernicioſa remiſſio atq; prolapſio, ad illud uſque tempus latenter irrepſerat, quo fauente Guilelmo, Chriſtianiſſimo Aquitanorum principe, beatæ memoriæ Abbas Berno in Burgundiæ regione, Maticenſi cæſpite, pago, quem Cluniacum uocant, monaſterium cœpit extruere, atque in ea ſtructura quantum potuit operæ & ſtudui poſuit, tandemque piæ deuotionis affectu & multo labore ad laudabilem perduxit exitum. Eius.n. & merito & exẽplo cõplures inuitati, tranquillũ uitæ monaſticæ portum expetunt, & ad Deum, contempto ſeculo, conuertuntur. E quibus unum nobis commemorandum ſuſcipimus, quem multorum ſaluti deſtinatum fuiſſe compertum eſt.

Odo 2. Abbas Cluniacen.

Odo ille dictus, eſt uir ſane per omnia laude dignus, beatiſſimo Martino Turonenſi epiſcopo deuotiſſimus, & Turonenſis eccleſiæ clericus, atque Canonicus. Is igitur uir honeſtus & ualde utilis, in regulari exercitatione probe inſtitutus, poſt ſupradicti Patris Bernonis obitum, ad monaſterij regimen multorum fidelium electione ſucceſſit: ut uero idem ipſe ad uirtutum faſtigia conſcenderit, ſtudijs eius id palam teſtantibus, Romanus orbis cognouit. Ei ſucceſſit felicis memoriæ Adamarus, beatæ ſimplicitatis & innocentiæ filius, qui ſtudioſe ſane monaſteriũ auxit prædijs & bonis temporarijs, atque in obſeruãtia regulari deuotus fuit, & cùm eſſet luminibus orbatus, ſicut & cætera aduerſa omnia, abſq; ullo murmure & indignatione patientiſſime id tulit. Ob meritum autem patientiæ & ſimplicis atque innocentis uitæ ſuæ hoc præclaro eſt à Chriſto dotatus munere, ut eius tempore Maiolus, inſtituti monaſtici amore incenſus, ad monaſterium ipſius ſeſe, Chriſto noſtræ ſalutis authore uocante, contulerit. Ad huius autem Maioli conuerſionem non parum momenti attulit uenerabilis uiri Hildebrandi amica congreſſio & ſpiritalis inſtitutio. Et is quidem Hildebrandus, cum eſſet ex prioribus Cluniaci monachis, & eiuſdẽ cœnobij præpoſitus, bis inuitatus eſt, ut Abbatis officium ſuſciperet: ſed ut faceret, adduci non potuit, ſemper magis appetens parere quàm præcipere, potiusque ſubeſſe quàm præeſſe. Hic iam fortaſſis deſipere atque delirare me quiſpiam dicturus eſt qui eum inſtituerim de beato Maiolo narrationem texere, tam multa de illis, qui eum anteceſſere, commemorẽ. Sed nemo id putet caſu aut temere factũ: nam ſtudio atque de induſtria id feci. Quiquid enim hactenus de iuſtis & ſanctis uiris diximus, id uel integre omnino, aut ſaltem ex parte, in hoc beato patre redolere didicimus.

Adamarus 3. *Hildebrandus.*

Genus B. Maioli.

Fuit item beatiſſimus Maiolus pater noſter præclaro ſtemmate ortus, & à nobilibus parentibus ab ipſa infantia peruigili cura nobiliter educatus. Deinde accedente pueritia ſtudijs eccleſiaſticis traditus eſt, literis ſpiritalibus religioſe imbuendus. Factumque eſt nutu & prouidentia Dei, ut optimæ ſpei puer diuinis actionibus occurate intentus, totum adoleſcẽtiæ tempus ſine caſtitatis diſpendio tranſegerit: atq; ita deinceps toto uitæ ſpatio uirginem decus in ſuo retinuerit corpore. Iuuenili autem accedente ætate, altiora & præſtantiora in diuinis, acriora atque maiora & difficiliora in humanis ſtudijs attentans, cum in utraque literatura eſſet exercitatus, Lugdunũ profectus eſt, philoſophiæ matrem & altricem, totiusq; Galliæ ex more antiquo & iure Eccleſiaſtico arcem: ubi Antonio, uiro ſapiente & erudito, uoluit præceptore uti, poſtea magni illius Antonii eremitæ & Chriſti diſcipuli exempla longe acrius ſectaturus, quam huius Antonij, mundana profeſſione philoſophi, ſtudia & diſciplinam. Poſtea uero Lugduno ad ciuitatem Maticẽſem à proceribus patriæ & ciuibus ſuis, nempe cognatis & amicis reuocatus, ut erat uir religioſus, religioſe aliquandiu apud illos uerſatus eſt: nec potuit eius laudabilis uita & ſtudium admirabile eius ciuitatis latere epiſcopum: quo hortante, cum clerici & ciues conſuluiſſent, eius eccleſiæ ſe paſſus eſt archidiaconum conſtitui. Humilitatis.n. gratia præditus, noluit eſſe immorigerus iubenti epiſcopo, per cuius miniſterium id ſibi diuinitus ſentiebat impetari. Vt autem res ipſa poſtea declarauit, erat hoc maioris cuiuſdam utilitatis cauſa ita à Domino ordinatum.

It Lugdunum ſtudij cauſa.

Fit archidiaconus.

Habet enim ea, quam diximus, urbs, uicinum monaſterium, multis ſpiritalibus ſtudiis decentiſſime ornatum, cuius profectus & fratres crebro eũ ad ſe inuitabant, eratque ei cum illis frequens colloquium & ſpiritale contubernium. Inter ipſa autem dulciſſima colloquia, & mutua ſynceriſſimæ charitatis officia & obſequia, uidentes fratres interioris hominis obtutibus angelicam eius faciẽ, & cordis auribus haurientes melliſluã facundiã, ualde eũ cupiebãt ſibi fratrẽ adſciſcere, quẽ poſtea & patrẽ habere mererentur. Et huc quidẽ erat omnis ille Domini grex, ſed inprimis ſenior ille Hildebrandus, cuius ſupra facta eſt mentio, ut id eueniret, ardentiori ſtudio cõnitebatur. Iam uero gratia Dei pariebat in eius animo contemptum ſeculi. Quid multa? Poſito eccleſiaſticæ dignitatis officio, ſpreto mundanæ nobilitatis faſtu & ſupercilio, poſthabito blandiſſimo illo parentum & amicorum cõſortio, ut libere poſſet ſeruire uero regi Chriſto, totum ſe ſubdidit cęleſti magiſterio. Non.n. multo poſt, certo die ad monaſterium ueniens, officioſiſſime ſuſcipitur, ex canonis monaſtici præſcripto introducitur, & ut moris eſt, honorifice & amanter habetur. Quàm uero gaudiũ ingens eius aduẽtus fratribus attulerit, nos nullis uerbis ſatis explicare ualemus. Adſuit aũt illi ad contemnendum mundum prompta uoluntas, ad amandũ Deũ inuicta charitas, ad diligendos proximos fraterna beneuolentia, ad exequenda uitæ monaſticæ inſtituta non difficilis promptitudo, ad exhibendam non ſolũ Abbati, ſed etiam fratribus obedientiam impigra alacritas, denique ad præſtandum omnibus de ſe uirtutum exemplum pura ſimplicitas.

Fit monachus

Qualis autẽ fuerit eius inter fratres in ipſis cõuerſionis initijs cõuerſatio, ſatis docere poteſt uel ſolus

fratrum

fratrum affectus, quem erga eum tempore celeberrimæ electionis eius haud obſcure declararunt. Nec erat neceſſe, ut in ijs, quæ ad regularem obſeruantiam attinent, quiſpiam eum inſtrueret, quem ut ſanctus Euangeliſta Ioannes dicit, unctio gratiæ cœleſtis de omnibus docebat. Cœpit interea uita & doctrina iã præclare celebris haberi, ut in domo Dei in fidelium omnium laudibus primum & præcipuum locum facile ſibi uendicarit. Sic enim placuit præpotẽti Deo, ut per diuerſos humilitatis gradus aſcenderet ad culmen monaſticæ perfectionis, ut iam non unus è cæteris, ſed inter cæteros præcipuus uideretur.

1. Ioã. 2

Sexto nanque, ut fertur, anno conuerſionis ſuæ, ſupradictus felicis memoriæ abbas & pius pater Adamarus, cuius monachus erat beatus Maiolus, cuiusque monitis & iuſsis tota animi intentione & pro uirium corporis facultate parebat, ſemperq; parere decreuerat, aduerſa correptus ualetudine, non ſolum uiribus deſtitutus, ſed et luminibus orbatus eſt. Cumq; ſe nõ ignoraret tendere ad huius uitæ occaſum, nec poſſe diu tãti cœnobij tãtarumq; tũ ſpiritaliũ tũ temporalium rerum curã ſuſtinere, de monaſterij gubernatione & ſucceſſoris electione cum ſpiritalibus fratribus tractare, & animo tranquillo patienter diſponere cœpit. Facta autem ex omnibus inquiſitione, ad Maiolum, quẽ fratres omnes cupiebant, peruenit electio: de qua quidẽ electione pro illius excellentia & dignitate dicere nõ ſufficio, ſed ut ſermone utar breuiſsimo, ad illam functionẽ nec ibi, nec alibi beato Maiolo quiſquã potuiſſet magis idoneus inueniri. Electus igit̃ accit̃, inuitatus ut aſſentiat, reſiſtit, rogatus contradixit, adiuratus cõtremiſcit: tandemque interdicto adactus, acquieſcit. Itaque Deo laudes gratesque agimus, quòd contra dicendi decretũ uicit obedientiæ prædicandum exẽplũ. Eligitur ergò à fratribus, à populo acclamatur, à pontificibus benedicitur, à ſupradicto patre monaſterij in loco ſublimi celeberrimè collocatur, a fratribus officioſiſsimè ſalutatur, atque ab omnibus ut Abbas & dominus honoratur & colitur. Neque eum ſui duntaxat, ſed etiã alij omnes, qui eum uidere & noſſe potuerunt, ultra mortales omnes ſui temporis honore & ueneratione proſecuti ſunt.

Adamarus luminibus orbatus, ſucceſſorem accipit Maiolum.

De cuius ſanè ortu & uita, moribus, miraculis & obitu, quæ a maioribus noſtris præclara oratione dicta ſunt, poſſunt ſufficere. Qui enim de magnis maxima dicere potuerunt, clariſsimos eius actus & merita, a Domino illi collata, magnifice conſcripſerunt. Ego uerò ultimus ſeruorum eius ſeruulus, non quidem alia, ſed quæ ab illis dicta ſunt, humili ſtylo ſuccinctè annotaui, ſecutus Albinum, Magni Caroli Imperatoris magiſtrum, licet multum ei impar, quantũ peccator iuſto, illiteratus erudito, dicẽdi imperitus facundiſsimo. Ille enim ſummi & incomparabilis uiri, ſanctiſsimi ſacerdotis Martini uitam, à Seuero Sulpitio ſublimi ſtylo deſcriptam, planiori ſermone explicans, ad meam meique ſimilium notitiam tranſmiſit. Sed ſicut poſt Apoſtolos nemo beatiſsimo exæquatur Martino, ita ego longe me Albino imparẽ confiteor. Dixit ille, utpote magnus, magna de magno: dicam ego paruus parua de magno. Dixit ille de ſuo Martino, ſicut de ſummo ſacerdote, & incomparabili uiro: dicam ego de Maiolo, ſicut de patre piiſsimo, & Abbate ſanctiſsimo, atque uiro illuſtriſsimo & uere catholico.

Maiolum mire omnes uenerantur.

Fuit igitur ille, ſicut iam antè diximus, clariſsimis ortus natalibus, & ex utroque parente gemina nobilitate cõſpicuus. Vt autem multi per eum illuminarentur, agente ipſo æterno lumine luminum, uelut ſidus lucidiſsimum, in hanc lucem editus eſt, ac deinde ut erat genere nobilis, ita quoque nobiliter enutritus & ſolerter ac præclarè inſtitutus & eruditus eſt. Atque ut ab inferioribus ad altiora ſcandere queamus, erat is uir iam dictus, ſæpeque dicendus, ſæpeque commemorandus, inceſſu grauis, uoce ſublimis, ore facundus, aſpectu iucundus, uultu angelicus, facie ſerenus, in omni motu, inceſſu, actu corporis ipſam honeſtatẽ repræſentans. Omnium membrorum conuenienti diſpoſitione decentiſsime comptus, mortalium omniũ mihi facile uidebatur pulcherrimus. Erat fide firmus, ſpe certus, gemina charitate refertus, clarus ſapiẽtia, intellectu admirandus, conſilio prouidus, animi fortitudine robuſtus, ſpiritalis ſcientiæ cultor aſsiduus, & pietatis amator egregius: repleueratque eum ſpiritus timoris Domini, qui teſte Propheta Dauide, initium ſapientiæ eſt, illius, in qua ſapientiæ, cuius ſplendoribus perfuſus beatus Maiolus, cœleſtium beatitudinum munus adeptus eſt. Cuius muneris lumine accenſus noſter Maiolus, cum pauperibus ſpiritu uoluit etiam ipſe pauper fieri, ut a rege cœlorum cæleſti regno donari mereretur. Cum beatis mitibus ſtuduit eſſe mitis, ut cum illis poſſet terram uiuentium poſsidere. Cum beatis lugentibus cupiebat filiorum ſuorũ culpas, & totius mundi crimina atq; diſcrimina plangere, ut ad æternam cõſolationem cum ſuis omnibus poſſet peruenire. Eſurientibus & ſitientibus iuſtitiã, eandem eſuriendo & ſitiendo iuſtitiã, ſtuduit ſociari. Erga miſeros ſpõte conatus eſt exhibere miſericordẽ, ut cũ beatis miſericordibus poſſet diuinam experiri miſericordiã. Quãtũ humana ſinebat fragilitas, cœleſtibus iugiter inhians deſiderijs, iuſtis meritis & oratione aſsidua diuinæ contemplationis obtinuit gratiam, ut cum beatis mundo corde præditis dignus fieret ſummi Dei beatiſsima uiſione: atque ut eius uerisſime & dici & eſſe mereretur filius, pacificus eſſe didicit: ut nõ modo ad ſuam poſsidendam animam inſtructus eſſet patientia, ſed ut etiam diſcordantes omnes ad pacem & concordiam pro uiribus reuocaret. Propter iuſtitiam perſecutiones & afflictiones, ab hoſte antiquo & malis hominibus illatas, æquo tulit animo, ut beatis propter iuſtitiam patientibus, & pauperibus ſpiritu ad percipiẽdum & poſsidendum regnũ cœlorum poſſet adiungi. Ita ergo tribus ſupradictis uirtutibus, fide, ſpe & charitate ornatus beatiſsimus pater Maiolus, & octo euangelicis benedictionibus circunſeptus undique, etiam quatuor illas uirtutes, quas Cardinales uocant, feruenti deſiderio adipiſci conatus eſt, adeptasque ſanctis operibus excolere nõ deſtitit: ut per prudentiam ſuę ſuorumque in poſterũ ſaluti proſpiceret, per temperantiam iuſtæ diſcretionis moderamine negocia ſpiritalia curaret, per fortitudinem diabolo & uitijs reſiſteret, reſiſtendoque & uiriliter decertando uitiorum ſatorem ſatanam ſuperaret, per iuſtitiam, quæ ſe per uirtutes omnes diffundit, & uirtutum quaſi quoddam condimentum eſſe uidetur, ſobriè, piè & iuſtè uiuendo, bonum certamẽ certando, curſum conſummando, fidem ſeruando, repoſitam ſibi iuſtitiæ coronam ab illo mereretur percipere, qui eſt uirtutum omnium largitor & author. Cuius benedictionis largitas & clemens benignitas contulit nobis, ut tanto ac tali frueremur paſtore, in quo habemus exemplum, quod ſequamur, & in quo appoſita nobis forma eſt, cui imprimamur.

S. Maioli uirtutes & dotes corporis & animi.

Pſ. 110.

Mat. 5

Erunt autẽ fortaſsis, qui cum tam multas eius uirtutes cõmemorari audiunt, etiam miracula eius noſſe uelint. Miraculis enim cõfirmatur eorum fides, qui de ſanctorum hominum meritis & præmijs dubitare ſolent. Sed ne quis de huius beati uiri ſanctitate & gloria ambigat, dicat ab eis, qui eius res geſtas & uiſu & auditione habuere compertas, quemadmodum uixerit, docuerit, & ut plenus dierum, uirtutibus præclare inſtructus, ab hac luce migrarit. Et cum cognouerit

uerit eum fidelium hominũ atteſtatione, & ſancte uixiſſe, & recte docuiſſe, credat eũ proculdubio ad ſanctorum gloriam, Chriſto duce, perueniſſe. Quanta autem per eum Dominus & ante & poſt obitũ eius miracula patrarit, ſatis teſtantur a doctiſsimis uiris conſcripta uolumina, ſenſu catholico, ſermone rhetorico, partim etiam carmine. Et quia Deus omnipotens nullum tempus abire patitur ſine teſtimonio ſuæ benignitatis, ad corrigẽda errata & teporem noſtræ fragilitatis, ſæpè renouat, exempla ſanctitatis. Et in ijs quidem, qui noſtra ætate uirtutibus conſpicui extitere, beatus Maiolus præcipuus eſſe niſus eſt, in cuius actione honeſtas, in conſuetudine ſobrietas, in ſecundis rebus modeſtia & humilitas, in aduerſis patientia reluxit. Mitibus & manſuetis affabilem, ſuperbis & elatis terribilem ſe exhibuit: itemque parcum, ubi debuit: liberalem, ubi decuit. Non habitu uarius, non actione confuſus fuit. Vnus idemque ſemper permanens, deuotus eſſe ſtuduit imitator ſanctorum, & eorum in primis intentus auditor, quorum diſciplinis & imperio ſeſe ultrò addixerat. Septenariã illam copulam, ab Apoſtolo Petro in ternario & quaternario numero ordine mirifico luculenter diſpoſitam, non aure ſurda audiẽs, audiendo perdidicit, & ut alij quoque diſcerent, lingua ac manu eos perdocuit: miniſtrans in fide uirtutem, in uirtute ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinentia patientiam, in patientia pietatem, in pietate amorem fraternitatis, in amore fraternitatis, charitatem. Præferebat autem dialecticorum ſyllogiſmis, argumentis rhetorum, atque omnibus philoſophorum argutijs illam Apoſtolicæ ſimplicitatis inſignem doctrinam, dicens cum eodem Apoſtolo: Ego enim didici in quibus ſum, ſufficiẽs eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare: ubique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

Vita eius proſa & carmine conſcripta.

2 Pe. 1

Phil. 4

Prӕterea ſanctorum Patrum diuinorumque noſtrӕ religionis philoſophorũ ſapiẽtia imbutus, totiuſque Eccleſiaſticæ diſciplinæ eruditionibus & uirtutibus illuſtratus, quemadmodum de Moyſe dicit Eccleſiaſticus, Dilectus fuit Deo & hominibus, atque idcirco eius memoria in benedictione eſt. Verumenimuerò ſic ille ſtuduit charus eſſe & placere hominibus, ut Deo non diſpliceret: ità Deo, ut hominibus prodeſſet placere Deo, benè & ſancte uiuendo recteque docendo: placere hominibus, ſpiritalia & tẽporaria beneficia in eos pro uiribus conferendo. Et ſanè eſſe in benedictione memoriam eius res ipſa declarat, quando perſpicuè cernimus in præſenti, & de prӕterito recordamur, quò per eum & per illos, quos in Chriſto genuit, ædificia cæleſtis ſtructuræ excreuerint, hodie excreſcant. In quibus, (quod pace ſpiritalium artificum, in eadem ſtructura laborantium, dictum uelim) unus præcipuè fulſit, atque plus omnibus laborauit, dominus & Abbas Guilelmus, nuper rebus humanis ſubtractus, de cuius clariſsimis actibus & uita laudabili, admirandaque conuerſatione non poteſt noſtra paruitas id, qđ ſentit, ſermone explere. Quàm ſit, inquam, beatiſsimi Maioli, eiuſque diſcipulorum memoria in benedictione, teſtantur monaſteria, ab ipſis partim à fundamentis extructa, partim ab interitu uindicata, & cum uirtutum incremento ad meliorem ſtatum reuocata. Quantũ autem uir ſanctus Deo placuerit, docere poſſunt ſigna & miracula, quæ eius meritis Dominus effecit: quando, ut multorum fidelium fidiſsima affirmat relatio, multi diuerſis affecti morbis, plerique etiam, quorum iam deſperata erat uita, ab eo uiſitati, per gratiam Dei priſtinæ ſunt incolumitati reſtituti: complures oculorum deterſa caligine, lumen recuperarunt: non pauci multiuarij uexati febribus, eius precibus ſunt liberati: multi, ut ferũt, ſerpentum, luporum, canum morſibus infeſtati, dæmonum quoque ludibrijs exagitati, Dominicæ Crucis ſigno eius dextera expreſſo, ſalutis remedia perceperunt. Multi in periculis fluminum, ictibus fulminum, aliiſque incommodis, eius orationibus ſunt ſeruati. Nonnunquam candelæ uel negligentia cubicularij, uel euentu aliquo ante eius lectum extinctæ, diuinitus accenſæ ſunt, ſicuti teſtantur, qui præſentes adfuere.

Eccle. 45.

Guilelmus Abbas.

Miracula S. Maioli.

Cum eſſet aliquãdo in monaſterio ſanctiſsimi martyris Dionyſij, & pro conſuetudine nocturnis horis legeret eiuſdem martyris & admirabilis philoſophi librum de Hierarchia cœleſti, graui in eum incidente ſomno, cereus è manu eius in libri paginam decidit: & ecce rem ſtupendam. Ignis naturӕ ſuӕ officium perſequens, ellychnium & ceram conſumpſit, paginã uiolare non eſt auſus. Etſi autem non excitauit corpore mortuos, alia certè potiora, præſtantioraq; per eũ Dominus miracula edidit. Quod ſi uero anima plus eſt, quàm corpus multo excellentius eſt animas ſemper uicturas à peccati morte excitaſſe, quàm extincta corpora ad uitæ huius pericula & ærumnas reuocaſſe. Porro eorũ, quos ab animæ horrenda morte & immani uitiorum uoragine ad uità reduxit, & ſuis exẽplis in uitæ uias perduxit B. Maiolus, tantus eſt numerus, ut ſoli Deo cognitus ſit. His ergo atque id genus alijs clarus uirtutibus, Deo & hominibus charus fuit. Multi catholici & uenerabiles clerici, religioſi monachi, reuerendi Abbates uenerabantur illum ut ſanctiſsimũ Patrem: ſancti & ſapientes epĩ tractabãt illũ ut chariſsimum fratrẽ. Imperatores: Imperatrices, reges, principes ſeniorem illum appellabant & dominum. Honorabant illum Apoſtolicӕ ſedis Pontifices, ut qui reuera eſſet eo tempore monaſticæ religionis princeps. Ille diuus Cæſar & Maximus Otto diligebat eum pectore toto. Proſequebatur eum Cæſaris illius coniunx Adelheidis Imperatrix Auguſta charitate ſynceriſsima deuotione mirabili. Nec parũ amabat eum illorũ filius Otto Imperator. Conradus quoque rex nobilis & pacificus, iam dictæ Imperatricis frater, non impari affectu & unto eum complectebatur, atque eius nobiliſsima coniunx Mathildis quãto crebrius eſſet uultum eius contemplata, tanto maiori eius feruebat amore. Quid ego hic commemorẽ illuſtriſsimum Burgundionum Ducem Henricum? quid Lambertum clariſsimum comitem? quid Guilelmum & Richardum Aquitanorum & Normanorum fortiſsimos duces? quid Italiæ principes & Marchiones? Qua illum ueneratione proſecutus ſit Guilelmus Prouinciæ gubernator, & uita & exitus illius oſtendit: quippe qui per ſancti uiri merita & fida obſequia, B. Benedicti habitum induere meruit. Erkenboldus etiam, Syluiniacenſis loci prouiſor fideliſsimus, idemque inter ſuos clariſsimus, & adiacentis patriæ pater, pauperumque tutor fortiſsimus, quàm inſigni erga B. Maiolum animi deuotione fuerit, locus, quem diximus, abundè confirmat, ab illo & ante & poſt obitum ſemper memorandi patris, & ædificijs, & diuitiis, & multiplici ornamento excultus ac nobilitatus, ita ut regiam quandam ea in re liberalitatem exhibuiſſe uideatur. Qui quę nunc adhuc ſupereſt, & honoris eius & nominis hæres, benigne ſe gerit erga locũ illũ, nec eius habitatores damno ullo afficit.

Mat. 6

Innumeros conuertit ad Chriſtum.

Quam charus omnibus fuerit & uenerabilis.

Ita nimirum glorificatus & magnificatus eſt B. Maiolus, Chriſti eum gratia præueniente, in conſpectu regum & principum & coram omni populo, ut poſſit etiam in ipſum quadrare, quod de Moyſe dicit Eccleſiaſticus: Glorificauit illum in cõſpectu regum, &

Eccle. 45.

Hugo rex Gallorum.

oſten-

oſtendit illi gloriam ſuam. Hugo quoque Gallorum rex, quoties illum uidit, humiliter ac deuotè eum ſuſcepit, & ualdè honorificè tractauit: idemque quodã tempore rogauit eum, ut ad ipſum ueniret, idque eo animo, ut ſancti Dionyſij monaſterium eius conſilio & ope rectius poſſet conſtitui. Non recuſauit uir ſanctus, iterque lætus ſuſcepit, regiæ uoluntati obſecundans. ſed cum Syluiniacum perueniſſet, Deo uacante, plenus dierum & ſanctitatis, ex hac uita migrauit quinto Idus Maij, ſexta feria illuceſcẽte poſt ſacratiſſimam ſolennitatem, qua Chriſtus aſcendit in cœlũ & fideli ſeruo ſuo Maiolo poſt ſe ſcandendi uiam oſtendit. Quod ubi comperit Hugo rex, ſua præſentia & regijs muneribus eius exequias cohoneſtauit & tumulum, ubi præſtante Domino, multa facta ſunt & fiunt miracula, permultisque plurima & præſtita ſunt & præſtantur beneficia, quæ præ nimia & multitudine & magnitudine commemorari non poſſunt. Sanantur illic morbidi omnes, paralytici, claudi, febricitantes, cæci, demoniaci, & incerto quodam igne terribiliter & miſerabiliter inflammati. Quiſquis etiam cum deuotione in quacunque afflictione & neceſsitate opem illic poſcit fideliter, voti ſui compos effectus, redit ad ſua ſoſpes & gaudens, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat cum patre in unitate ſpiritusſancti Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Beati uiri feliciſſimus obitus.

Multa ad eius ſepulcrum facta miracula.

SS. NEREI ET ACHILLEI,

item quæ S. Domitillæ & quorundam aliorum illuſtre martyrium. quod quidam anonymus ſe ſcribit de Græcis conuertiſſe, probaturque etiã à doctiſſimis uiris & conſentiunt uetuſtiſſima Martyrologia, quæ non paucis locis etiam ad uerbum quædam hinc mutuata ſunt. Dictio plerunque in gratiam Lectoris nonnihil expolita eſt per F. Laurent. Surium.

PRAEFATIO INTERPRETIS.

NIſi ſtudia Catholicorum ſecuritatis ſuæ ſomno torperent, nulla poſſet ratione impietas hæreſeos, limites inuadere pietatis. Sed ad euigilandum nos ſtimulis ſuis illi excitant: & tamen faſtidioſi, dum ſtrenuè & ſolicitè illis obuiare nõ curamus, agnos negligimus, & ex ouili amittimus, luporum morſibus ſine dubio lacerandos & deuorandos. Itaque ſolicitudinem orthodoxorum, qui ante nos fuerunt, imitari cupiens, aliquot prouinciæ noſtræ martyria collegi, & ex Græcis Latina feci, exemplum proponens aliarum prouinciarum ſtudioſis, ut ſicut nos in noſtra, ita illi in ſuis prouincijs transferant peracta martyria: ut populi excolentes & uenerantes eos, quos pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti paſſos cognoſcunt, diſcant, quo bellandi ſtudio uictoriarum triumphos agentes, ad regem ſuum lætantes atque ouantes peruenire meruerint. Primam itaque ad ædificationem omnium qui cupiunt placere Deo ſumamus Domitillam nobiliſsimam uirginem, neptem Domitiani Imperatoris.

Hic locus in MS. codicibus ualde obſcurus eſt.

HISTORIA.

HAEc Domitilla habuit Nereum & Achilleum eunuchos cubicularios, quos beatiſsimus Petrus Apoſtolus Chriſto lucratus fuerat. Cum uiderent autem illi dominam ſuam gemmis ornari, & purpureis atque auro textis ueſtibus indui, dixerunt ei: Si id ſtudij & operæ, quod ponis in ornando corpore, ut filiũ conſulis Aurelianum maritum accipias, ad animæ ornatum transferres, immortalem Dei filium regem omnium ſeculorum poſſes ſponſum & maritum habere, qui te quoque efficeret immortalem, & neque tibi, neque ornamẽtis tuis quicquam unquàm de perpetuitate decedere pateretur. Reſpondit Domitilla: Ecqua uerò hominis poteſt eſſe maior charitas, quã complecti matrimonium, ſuſcipere liberos, per quos dulciſsima poſteritas propagetur, & tam generis dignitas, quam nominis memoria conſeruetur? Cõtra autem, quam aſperum & immane eſt, delectationes contemnere, uitæ ſuauitate non perfrui, & perinde quaſi non ſis editus in hanc lucem, quæ corpori iucũda & plauſibilia ſunt, faſtidire? Nereus dixit: Tu quidem momentaneas delectationes uides: quæ uerò poſtea ſequuntur, diuturna pericula non uides. Primo enim, cum integritatem, cum qua nata es, tibi eripuerint, amiſſo nomine uirginis, mulier uocaris: & quæ nunquam ingenuitati tuæ ne ipſos quidem parentes dominari paſſa es, corporis tui dominum patieris hominem extraneum, qui te ceu uiliſsimo mancipio abutatur, nec æquo ferat animo ullius unquam te colloquio perfrui, ne ipſos quidem notos, non affines, non nutrices, non uernaculos tecum nutritos, ſibi ſinat eſſe affabiles. Periclitabitur uiſus itemque auditus, & quicquid etiam ſimplici & candido animo feceris, ſuſpitioni erit obnoxium. Reſpõdit Domitilla: Scio matrem meam habuiſſe patrem meum uirum zelotypum, & his iniurijs longo tempore eſſe exagitatam. Sed num ego propterea quoq; talem ſum habitura maritum? Achilleus dixit: Sponſi plerique omnes ante nuptias modeſtos & per quã humanos ſe ſimulant: at poſtea totos ſeſe produnt: & ſi ſint libidinoſi, ancillas amant, easque etiam tũ, cum dominas ſuas contemnunt & ducunt pro nihilo, ſuperba & iracunda contentione defendunt, & non uerbis duntaxat, ſed etiam uerberibus ulciſcuntur: cumque iniurius ſermo, etiam à pia parente dictus, uix æquabiliter toleretur, horum & pugnos duriſsimos & truces calcium ictus ferre oportet.

Sed eſto, neque libidinibus deditus, neque zelotypus ſit ſponſus, ſed blãdus etiã & cõmodus uerũ etiã tum, quæ ſiot coniugi eſpectanda incommoda, uideamus. Conceptum uteri pondus die noctuque geſtabit inuita: quo pondere ſit, ut ſit meticuloſa, ægra, pallida, uix ſuis pedibus ualens ingredi, ciboſque ſalubres faſtidiens, noxiis delectetur. Iam ſi ſinus ipſe interior aut calore immodico, aut nimio frigore, ſiue etiam macie aut pinguedine plus ęquo, affectus ſit, inde tot morbi exiſtunt, cum quibus ſolent multi edi in hanc lucem, quales ſunt incurui, claudi, ſtrabi, muti, ulceroſi, dæmoniaci, quibus plerunque prius adhibendus ſit exorciſta, quàm nutrix: ut nihil dicamus de parturibus illis, qui ſuas matres necdum editi perimunt: ubi non ſolum obſtetricibus, ſed etiam uiris ignotis, puta medicis, ſæpe eiuſmodi naturæ ſecreta incommoda, cum multa uerecũdia detegi neceſſe eſt. His ab Achilleo dictis, Nereus ſubiunxit: O quam beata eſt ſancta uirginitas, harum calamitatũ expers, amabilis Deo,

Maij 12.

quòd ad Nereũ & Achilleum attinet

Virginitatis ſamiſſa & matrimonij incõmoda.

Encomia ſãcta uirginitatis.

chara

chara ſpiritibus angelicis: quam qui obtinet, ſimilis Deo eſt: ea autem deſtitutus, hactenus Dei perdidit ſimilitudinem, quatenus integritatem perdidit, & corruptioni obnoxius eſt. Et poteſt quidem mulier, ſi corrupta ſit, culpam pœnitentia abolere, integritatem uerò recuperare nunquam poteſt. Quantæ igitur amentiæ eſt, alienæ uelle ſubdi libidini: quātæ imprudentiæ, qui poſsit cum gaudio, angelorumque & hominum applauſu expectare integritatis præmia & coronam ſempiternam, eum per lamenta pœnitentiæ poſtea eo conniti debere, ut poſsit pollutionis obtinere ueniam. Et quidem ſanctitas omnis, ſi uel uoluntate uel neceſsitate aliqua amiſſa ſit, ad ſtatum ſuū & priſtinam gloriam per pœnitentiam reuocari poteſt: ſola uirginitas, ſi ſemel prodita ſit, manet irreparabilis. Culpa eius *amiſſa, lachrymis pœnitentiæ poteſt elui: ipſa uerò in priſtinum gradum reſtitui non poteſt. Denique perdita omnia recuperare licet: uirginitas, ſi proſtituta ſit, nullam admittit inſtaurationem. Nam etiamſi mulier corrupta, per pœnitētiam poteſt ad culpæ indulgentiam peruenire, nulla tamē ratione cōſequi id poteſt, ut uirgo ſit, ſicut creata eſt, ſemel amiſſa integritate, in qua nata fuit. Eſt autem certè ſancta uirginitas grata in primis & familiaris Deo patri, & filio, & Spiritui ſancto. Vt enim regina, omnium nobilium & illuſtrium matronarum perſonis antefertur: ita uirginitas cæteras uirtutes antecellit, proximumque à martyrio locum obtinet. Blanditur ei fides, amplectitur eam ſpes, oſculatur charitas, patientia, mundi contemptus, perſeuerantia, uigilantia, conſtantia, hoſpitalitas, miſericordia, pia ſolicitudo, ſcientia, probitas ei obſequuntur: quæ ſunt paradiſi flores immarceſcibiles, & in angelicis pratis atq; nemoribus ſanctos ſpirant odores, ubi uita æterna uaribus hauritur, ubi aer ipſe tantam ex ſe diffundit odoris ſuauitatem, ut quiſquis eum naribus attraxerit, deinceps non poſsit mœrore affici, non morbo ullo corripi, ſed lætus ſemper ſit, de uitæ immortalitate ſecurus.

** admiſſa.*

Vita beata in cælis.

Cum hæc eſſent à Nereo dicta, Achilleus ait: Quæ frater meus iam commemorauit, perexigua ſunt, tanquam ſi quis ex immenſo flumine ſextarium unū hauriat, qui poteſt quidē copioſiſsimi fluminis eſſe quædam delibatio, ſed nullo pacto aquarum eius copiam omnem compræhendere poteſt. Ita etiam uitæ illius infinita gaudia & uoluptates ſermo nullus explicat, nulla capit cogitatio, nulla diſputatio complectitur. At uerò neque in hoc ſeculo uirginitas perdit decus & ingenuitatem ſuam. Non timet uiri inſultus, non eſt ſubdita homini corruptori, qui mundā contaminat, reſignat obſignatam, uiolat integram, liberā redigit in ſeruitutē, & quæ à Deo condita eſt ingenua, eidemque & ſanctis omnibus chara eſt, eam uiolenter cogit eſſe ſuæ libidinis ancillam: deinde intrà domeſticos parietes, haud aliter atque in priuata cuſtodia, ſeruat incluſam, non patitur ab alijs ſalutari. nec parētibus eam inuiſendi facit copiam: nutritores, nutrices, affines uelut hoſtes quoſdam ab eius conſolatione & colloquio excludit, & ne ipſis quidem infantibus liberam facit cum ea loquendi poteſtatem, uerítus ne illi parentibus ſuis prodant, quibus ea ab ipſo afficiatur iniuriis, qui cum adhuc eſſet ſponſus, uirgini fallaciſsime blandiri conſueuerat. Mentior, ſi non hæc ita acciderint, & nō minora etiā à me dicta ſint, quam ſoleat exercere in coniuges maritorum ſuperbia, agente partim angelo Dei ſancto, uirginitatis patrono, ꝙ hanc proſtituere uoluerit, atque è ſuo excludere prædio eam, quæ una cū ipſa nata fuit, in eiuſq; locū ſuccedere permiſerit inimicā corruptionē, quæ ad id uſq; temporis nunquā ibi locum habuit. Faciamus aūt angelū Dei ita eā cōpellantē: Dic mihi mulier, in quo te læſit uirginitas, ut illā à te eijcias, & eius inimicā corruptionē admittas? Cū è matris utero prodires tecū perpetuo permanſit, tecū lactata eſt, tecū inter infantiæ uagitus, inter blandimenta & nutrimenta, inter tædia & moleſtias perſeuerauit. Cum ægrotares, cum uigilares, dormires, ſurgeres, aſsideres, ueſtireris, ornareris, eſurires, epulareris, ſemper tibi præſto fuit. Non deſeruit operam literis dantem, non catechumenam, non baptiſmate ablutam, non Chriſti ſanguine conſecratam. Tecū uenit ad nuptias Chriſti & Eccleſiæ, ubi thalamus eius, gemmis uirtutum inſtructus, mundarum mentium ornamentis quotidie decoratur. Ex quibus nuptiis quotidiè naſcuntur innumeri, patre Chriſto, matre Eccleſia: nec tamen amouetur thalamus, quandoquidem Chriſtus pater nunquam deſinit ſponſus eſſe, nunquam mater Eccleſia ſponſa. Semper enim Chriſtus & pater & ſponſus eſt: ſemper Eccleſia & mater & ſponſa eſt, nec parere ceſſans, nec immaculatæ uirginitatis ulla ſentiens diſpendia. Ex Chriſti enim caſtiſsimis amplexibus integritas non minuitur, ſed augetur: & Eccleſia pariens, augmenta potius capit, quàm ulla detrimenta uirginitatis: cuius ornamēta uario gemmarum ſplendore coruſcant: ex cuius ora mellita diuinæ legis eloquia manant, & perpetua ſcatens uirginibus blandimenta. O felix & ſancta uirginitas, quæ etiam in terris degens inter homines peccatores, magnis frueris gaudijs: quibus tandem potieris inter angelos in cœlis? qua te illi complectentur beneuolentia? quis illic erit decor tuus, gemmas uincens omnes quanuis preencioſiſsimas? Semper illic aderit tibi iuuenis ſpecioſiſſimus, Chriſtus rex, regis omnipotentis filius, ſplendidus, auricomus, diadematus, ſolis radios ſuo fulgore obſcurans, tibi perpetuo blandiens, & gaudia ſempiterna cōcilians. Elige nunc igitur Domitilla, quem uelis: uel hunc æternum, perpetuas adferentem delicias & bona ſempiterna: uel hominem mortalem, cū quo eius pariter deliciæ ſint interituræ.

Angelus ſanctus patronus uirginitatis.

Nuptiæ Chriſti & Eccleſiæ.

Hæc & id genus alia multa proſequentibus Nereo & Achilleo, Domitilla uirgo prudētiſsima dixit: Vtinam iam olim diuina hæc ſcientia mihi obtigiſſet: certè nunquam ſponſæ nomen ſuſcepiſſem, & ſine labore mihi hunc titulum ſumerem: & ſicut baptizata idolorum cultui ualefeci, ita hac ratione inſtructa, carnale hoc commerciū reſpuiſſem. At nunc quando Deus ſermone oris ueſtri uoluit lucrari animā meā, non dubito quin etiā rationem uobis indicaturus ſit, qua poſsit per uos effici id, quod pro eius amore optamus. Deinde Nereus & Achilleus abierunt ad S. Clementem Epiſcopum, eique dixerunt: Licet gloria tua ſit omnis in Domino Ieſu Chriſto, nec humana dignitate glorieris, attamen non ignoramus, Clementē Conſulem, Patris tui germanum fratrem fuiſſe. Cuius ſoror Plautilla uos infantulos emit. & quādo à Petro Apoſtolo uerbum uitæ audiens, credidit & baptizata eſt, nos unà cum filia ſua Domitilla ſacro baptiſmate uoluit initiari. Eodem anno Petrus Apoſtolus per martyrium migrauit ad Chriſtum, & Plautilla quoque diem ſuum obijt. Porro Domitilla filia eius, cum Aurelianum illuſtrem haberet ſponſum, à noſtra paruitate didicit ſermonem, quem nos ab ore Apoſtoli accepimus, quòd uirgo, Chriſti amore in uirginitate perſeuerās, ipſum habeat ſponſum, & cū illo delicijs & gaudijs fruatur ſempiternis. His itaq; & eius generis alijs à nobis acceptis, cupit uirginitatis ſuæ uotum manus tuæ uelamento ſacrari. Reſpondit Clemens Pontifex. Tempus adeſt, ut uideo, quo & mea, & ueſtra, & illius uocatio ad martyrii palmā pertingat. Sed quia præceptū Domini eſt, ne timeamus eos,

Plautilla mater S. Domitillæ.

Matt. 10.

eos, qui corpus occidunt: cótemnamus hominē mortalē, & principi uitæ ſempiternæ modis omoibus párere nitamur. His dictis, abijt ad Domitillam, eamque cóſecrauit. At quia longū eſt ordioe cómemorare, quę mala paſſa ſit à ſpouſo Aureliano furijs exagitato, ad huius hiſtoriæ calcē ea reijcimus. Impetrauit autē à Domitiaoo priocipe, ut ſi ſacrificare oollet, in * Pontiam inſulam relegaretur, ſperans ſe illo in exilio animum uirgiois à perſeuerautiæ propoſito deducturū.

S. Domitillæ exiliū.

** Pontianā.*

Cum igitur in ea iuſula exularet, adeſſentque ei Nereus & Achilleus, erant illic etiam duo malefici, Simeonis Magi diſcipuli, Furius & Priſcus, propter artes magicas eò relegati. Hi magicis præſtigijs peue omues inſulæ iocolas eo adduxeraut, ut Simeooem Magum ceu Dei filium colerent, Petrum aūt Apoſtolū præter meritū inimico iollum animo fuiſſe ſentireot. Oppouebant aūt ſe illis Nereus & Achilleus, dixeruntq; bomioibus in inſula illa degentibus. Marcellum noſtis, Marci perfecti urbis filium? Reſpooderūt illi: Ecquis uero illum igooret? Nereo rurſus & Achilleo dicentibus, Admittis oe huius de Simone & Petro teſtimooiū? aiebaut: Nimis ille delirat, qui tauto uiro fidem adhibere non uult. Nereus & Achilleus dixeruot: Date ergo hoc ſaluti ueſtræ, ut donec illi oos ſcribamus, & ille oobis reſpondeat, ab horum uos doctrina ſubducatis. Vbi autem nos ſcripſerimus, eligatis uonm ex uobis, qui epiſtolam ooſtram ad eum perferat, quam nos quidem uobis præſentibus cupimus recitari, ſicut & illius reſponſum. Nerei autem & Achillei epiſtola hæc eſt:

Furius & Priſcus malefici.

Nereus & Achilleus ſerui Chriſti Ieſu, fratri & códiſcipulo Marcello æternam ſalutem. In Pontiæ inſule ergaſtulum relegati propter oomen Domioi noſtri Ieſu Chriſti, gaudemus quidem, ſed gaudium noſtrū perturbant Furius & Priſcus, diſcipuli Simoois, qui propter artes magicas huc in exilium deportati ſuot. Aiunt illi à culpa alienum fuiſſe Simonem, porro Apoſtolum Petrum ſine cauſa eum execratum eſſe. Cumque diceremus nos inſulæ habitatoribus, ne cómodarent eis fidem memorauimus illuſtrem & idoneam perſouam tuam, quæ poſſit ſcriptis ipſos efficere certiores cuiuſmodi fuerit Simonis Magi uita, & quemadmodum, cum eius fueris diſcipulus, res eius omoes bene cognitas & exploratas habeas: quas oramus ut perſcribere ne graueris, ut homines innoxii ab horum fraudibus & impoſturis liberentur. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti tecum.

Epiſtola Nerei & Achilei ad Marcellū.

Marcellus ſeruus Chriſti, ſanctis confeſſoribus Nereo & Achilleo: Lectis literis ueſtris, gaudio ſum repletus, quod intelligerem uos in fide conſtantes eſſe, & pro ueritate certare uiriliter: Et quia ſcribitis obiectam uobis Simonis inooceotiam, tetexam partim uitam illius, ut ex paucis cætera colligātur. Ego quidē, cum in eius me diſciplioam tradidiſſem, poſteaquam animaduerti hominem eſſe malignum, & iufantium trucidatorem, itemque maleficum & perſtractorem, diſceſſi ab illo, & me ad domioum meum S. Petrum Apoſtolum adiunxi: quem cum Simon magum diceret, & populum Romanum eius odio inflammaret, derepeote eo loco, ubi Petrum Simon inſimulabat, uidua tranſiit cum multa populi frequentia, filium uoicum efferens triſtiſſima. Id ut uidit S. Petrus, ait ad populum Simoni credeotem: Deponatis è feretro defunctum hominem, & qui eum excitarit, eius ueram eſſe fidem ſentiatis. Cum populus ita feciſſet, Simon dixit: Si ego hunc uitæ reddidero, oum uos Petrum interficietis? Reſpondit omnis turba: Viuum eum concremabimus. Mox Simon dæmonum opera id effecit, ut nonnihil moueretur cadauer. Eo uiſo, ſublatis uocibus populus Simooem prædicat, Petro exitium minatur. At Petrus uix impetrato ſilentio ait: Si uiuit, loquatur, ambulet, cibum capiat, reuertatur ad ædes ſuas. Si id uon fecerit, non dubitetis fallacem eſſe Simonem. Tum una uoce clamauit populus: Niſi id effecerit Simoo, pœnam, qua uoluit affici Petrū, ipſe luat. Simon uerò irā ſimulaos, fugere uoluit: ſed populus cum multa exprobratione eum detinuit. Porro Apoſtolus Petrus ad cælū manus tollēs, ait: Domine Ieſu Chriſte, qui nobis dixiſti: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, mortuos ſuſcitate: excita puerum huoc, ut omnis hæc turba cognoſcat te eſſe Deum, nec alium præter te: qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuis & regnas in ſecula ſeculorum. Mox puer exurgens, & ad Petri Apoſtoli pedes ſe abiiciens, ait: Vidi Domioum Ieſum Chriſtum iubentem angelis, ut propter præces tuas me orphaoum reſtituerent uiduæ matri meæ. Tunc populus exclamans, Vous, ioquit, eſt Deus, quem Petrus prædicat. Simon autem per præſtigias caput canis ſibi fingens, fugam capeſſebat, ſed eum retentum cum populus uellet flammis comburrere, Petrus ita dixit: Præceptor noſter docuit nos pro malis booa reddere: affecitque, ut Simon dimitteretur. Is uero ut ad me uenit, putans me quid actum eſſet, oeſcire, caoem ingentem ligauit ad aditum domus meæ, diceos: Videamus, num ſit pro more ad te ingreſſurus Petrus. Poſt horam unam ueoiens Petrus, ſigno crucis edito ſoluit canem, iusſitque eum dicere Simoni, ut ceſſaret dæmonum opera fallere populum, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudiſſet. His ego uiſis, accurri ad Petrum, eumque reuerenter excepi io domum meam: Porro Simonem cū cane expuli. Et canis quidem omoibus ſe blandū exhibens, ſolum Simonem perſequebatur, cumque eum proſtrauiſſet, Petrus io Chriſti nomine præcepit ei, nè ullum corpori eius morſum inferret. Et corpus quidem oon attigit, ſed ueſtes adeo lacerauit, ut nulla pars corporis tecta maneret. Populus uero, & inprimis pueri una cum cane eum ioſectantes, extra urbis mœnia ceu lupum expulerunt, quam ille igoominiam oon ferens, totu anno delituit. Poſtea Neroni commendatus eſt, qui eum in ſuam amicitiam admiſit, homo improbus ſeipſo oequiorem. Apparuit autē in uiſione Dn̄s Petro Apoſtolo, dicens, Simon & Nero, pleni malo dæmone, aduerſum te cogitant, ſed ne timeas, ego tecū ſum, adiungamq; tibi Paulum Apoſtolum, cras urbem ingreſſurum, pariterque poſt menſes ſeptem cum Simone confligetis, eoque ſuperato & in tartarum detruſo, ſimul ad me uictores peruenietis. Altera die uenit Paulus Romam. quo autem pacto cum Simone congresſi ſint, cum nosipſi coram ſtetis intuiti, ſuperfluo mihi uiſus ſum apud uos uelle referre: maximè cum S. Linus ad Orientis Eccleſias omoem paſſioois eorum ſeriem Grecè perſcripſerit. De Petronilla uero filia Petri Apoſtoli, domini mei, quaodo ſolicite perquiritis, quis eius uitæ finis fuerit paucis annotabo.

Marcelli reſponſum.

Simonis Magi hiſtoria breuis.

Mat. 10.

Puer reuiuiſcit.

Math. 5.

Simon Magus laceratur à cane.

Petronillam itaque benè noſtis uoluntate Petri Apoſtoli clinicam factam. Memini enim interfuiſſe uos, cū permulti eius diſcipuli apud illus ederemus, & Titus diceret ad eum, Quando omnes à te curantur, cur Petronillam pateris ea paralyſi decumbere? Cui tum Petrus reſpondit, Sic enim ei expedit. Ne quis tamen putet me his uerbis indicare uoluiſſe, fieri noo poſſe ut ſanetur, uolo ut ſurgat & miniſtret oobis. Et mox illa ſurrexit incolumis, expleto autem miniſterio, iusſit eam Apoſtolus redire ad lectum ſuū. Poſtquam autem io Dei timore cœpit eſſe perfecta, nō modo ipſa curata eſt, ſed ēt permultis alijs ſuis pcibus obtiouit ſanitatem. Cum autem eſſet præſtanti

S. Petronilla hiſtoria.

H forma

forma corporis, Flaccus Comes uenit ad eam cum
militibus ſuis ſibi eam coniugem aſſciturus. Dixit ue
rò illi Petronilla. Itane ad puellam inermem cum ar
mato milite uenis? Si me uis habere coniugem, da
operam, ad matronæ & uirgines honeſtæ poſt triduũ
ad me ueniant, ut ego cum illis pariter accedam ad
tuas. Trium itaque dierum ſpatio impetrato, ſancta
uirgo ieiuniis & orationibus uacauit, habens apud
ſe ſanctam uirginem Feliculam in Dei timore perfe-
ctam. Tertio indè die uenit ad eã S. Nicomedes preſ
byter, Chriſtique myſteria celebrauit, cumquè uirgo
ſacratiſsima Chriſti Sacramentum accepiſſet, recli-
nans ſe in lectulum, emiſit ſpiritum. Matronæ antè &
uirgines, quas Flaccus ad eam miſerat, exequias fune
ris eius celebrarunt.

Flaccus Comes eã uult habere cõiugem. Miſſa uſus antiquiſſimus.

Porrò Flaccus animum alio transferens, dixit ad
Feliculam, Vnum è duobus elige, ut aut ſis mea con-
iunx, aut diis ſacrifices. S. Felicula reſpondit. Nec u-
xor tua ero, quia Chriſto ſacrata ſum nec immolabo
idolis, quia Chriſtiana ſum. Tunc Flaccus tradidit
eam cuidam Vicario, incluſaque eſt in obſcuro
quodam cubiculo, & manſit illic dies ſeptem abſque
cibo. Dicebãt autem ei uxores cuſtodum: Cur uis ma
la morte perire? Accipe uirum hunc nobilem, diui-
tem, formoſum, florente ætate, Imperatoris amicum
& comitem. At felicula nihil ijs reſpõdit, niſi hoc ſo-
lum: Virgo Chriſti ſum, & præter eum nullum alium
accipio. Poſt dies ſeptem ducta eſt ad Veſtæ uirgines
ubi rurſus totius hebdomadæ inedia ſe affecit. Nulla
enim ratione eò potuit adduci, ut ex illarum mani-
bus cibum caperet. Deinde ſublata in eculeum, dice-
bat alta uoce. Iam cœpi uidere Chriſtum amatorem
meum, in quem totus amor meus defixus eſt. Cumq;
dicerent ei tum alij omnes, tum etiam tortores eius.
Nega te Chriſtianam, & dimitteris: illa clamabat: E-
go amatorem meum non nego, qui mea cauſa fel e-
dit, acetum guſtauit, ſpinis coronatus & cruci affi-
xus eſt. Poſt hæc ab eculeo depoſita, & in cloacam ꝓ-
iecta eſt. Sanctus autem Nicomedes presbyter in ſpe
luncadegens clam abſtulit corpus eius, noctu in hero
to uehens illud ad caſulam ſuam ſeptimo milliario
ab Vrbe Roma uia Ardeatina, ibique eam ſepeliuit,
quo in loco fructificant orationes eius uſque in ho-
diernum diem. Peruenit autem ad Flaccum, quid e-
giſſet Nicomedes presbyter, iuſsitque eum compræ
henſum duci ad ſacrificandum. Sed dicente illo, Ego
non ſacrifico, niſi Deo omnipotenti, qui regnat in cę
lis: non iſtis ſaxeis dijs, qui in templis quaſi in carce-
ribus cuſtodiuntur: plumbatis diutiſsime cæſus, mi-
grauit ad Dominum. Corpus autem eius in Tyberim
demerſum eſt, quod quidam eius clericus, re & nomi
ne Iuſtus, collegit, birotoque impoſitum, tranſtulit
ad hortulum ſuum iuxta muros uia Numentana, at-
que illic humo condidit: ubi Dominum orantes, ea,
quæ petunt, aſſequuntur eius martyrij interuentu.

S. Felicula martyrium.

S. Nicomedes perimitur.

Eutyches, Victorinus & Maro, ſerui Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, Marcello: Quando uenerunt literæ
tuæ, ad ſanctos Nereum & Achilleum ſcriptæ, illi iã
ante dies triginta peruenerant ad coronam. Cũ enim
Flauia Domitilla, uirgo illuſtriſsima, immo Chriſtia
niſsima, ab ipſis eius eunuchis docta uirginitatẽ ſuã
Chriſto conſeruare, Aurelianum ſponſum ſuum con
temneret, is propter Chriſti profeſsionem in hanc in
ſulam fecit eam relegari, atque etiam huc ueniens,
Nerei & Achillei animos cœpit muneribus pertenta
re. At illi dona eius execrantes, Domitillæq; fidem
magis magiſque in Domino confirmantes, grauiſsi-
mis uerberibus ſunt attrectati & Taracinam miſsi,
Memmio Ruſo conſolari traditi ſunt: qui cum eos e-
culeo & flammis ad immolandum idolis compelle-
ret reſponderunt ſe B. Petro baptizatos, nulla ratione
poſſe idolis immolare: ſicque capite cæſi ſunt. Eorum
autem corpora rapuit Auſpicius diſcipulus eorum,
nutritor ſanctæ uirginis Domitillæ, & in crypta are-
naria ſepeliuit uia Ardeatina, milliario uno & dimi-
dio ab urbis muro, iuxta monumentum, quo condita
fuerat Petronilla, Apoſtoli Petri filia, quemadmodũ
Auſpicius ipſe nobis retulit. Erat igitur charitatis
tuæ, ſolicitè curam noſtri gerere, & eiuſmodi aliquẽ
ad nos mittere, qui & tua & noſtra ſoſpitate nos ex-
hilaret. Dies natalis martyrum horũ eſt 4. Idus Maias.

Epiſtola Eutychetis &c. de nece Nerei & Achillei.

Cruciatus conſtantiæ & cædes SS. Nerei & Achillei.

His literis acceptis, Marcellus miſit germanũ ſuũ
ad inſulam, qui cum his Chriſti confeſſoribus egit il-
lic animum unum: ac deindè reuerſus ad Marcellum
hæc ei narrauit. Cum Aurelianus cæſis Nereo & A-
chilleo, Domitillam ad ſibi conſentiendum inducere
moliretur, dictum eſt illi à quodam, maiorem ei in-
tercedere amicitiam cum Eutyche, Victorino, &
Marone, quam cum Nereo & Achilleo interceſsiſſet.
Itaque à Nerua principe impetrauit eos ſibi donari
ſi ſacrificare nollent. Sed illis uiriliter agẽtibus, & mi
nas Aureliani contemnentibus, ex inſula amotos, tan
quam ſeruos ſuos per ſua prædia diuiſit, Eutychen de
cimo & ſexto miliario ab urbe uia Numentana, Vi-
ctorinum milliario ſexageſimo uia Salaria, Maronem
centeſimotriceſimo eadem Salaria uia: iuſsitque eos
tota die terram fodere, & cantabrum edere ad ueſpe
ram: (Sic enim habet hiſtoria: quid autem cantabrum
uocet ignoro, niſi fortè Cantabricam herbam uelit
accipi cuius meminit Plinius lib. 25 cap. 8.) Sed Deus
omnipotens fecit illos gratioſos in locis peregrinis.
Eutyches enim filiam conductoris loci illius à dæmo
ne liberauit: Victorinus loci uicedominum, triennio
ex paralyſi decumbentem, præcibus ſanauit: Maro
hydrope uexatum curauit. Loquebãtur interea popu
lis, multoſque ad Chriſti religionem traduxere, orna
tique presbyterio, credentium numerum egregio au-
xerunt. Id non ferens ſatan, Aureliani animum ira in
flammauit, iſque multos eo miſit, qui multiplici pœ
narum genere illos interficerent: & Eutychen quidẽ
media uia cædi iuſsit, donec exhalaret ſpiritum: cu-
iuſq; corpus Chriſtiani cum multo honore ſepelierũt,
& ſuper illud baſilicam in Chriſti nomine extruxe-
runt. Victorinum autem apud Cotilias, ubi putentes
& ſulphureæ emanant aquæ, in ipſas aquas capite de-
orſum uerſo, trium horarum ſpatio deprimi manda-
uit, iterumque ſuſtolli. Quod cum triduo uir ſanctus
pro Chriſti nomine ꝓtuliſſet, migrauit ad Dominũ.
Etſi autem Aurelianus uetuerit, ne quis illud terra
conderet, at tamen poſtridie uenerunt Amiternenſes
raptumquè in ſuum territorium tranſtulere, manda-
rũtq; ſepulturæ. Denique Maronem uoluit ab amico
ſuo Turgio ingenti ſaxo opprimi. Itaque in eius hu-
meros impoſita eſt petra immaniſsima, quam homi-
nes ſeptuaginta ægre poſſent trochlea adducere. Eã
autem uir ſanctus tãquam leues paleas ad duo millia
ria portauit illæſus, eoque loci eam repoſuit, ubi ſoli-
tus erat Domino præces offerre: cuius ſane facti admi
ratione eius prouinciæ populus adductus eſt ad fidẽ
Chriſti, & ſacro baptiſmate expiatus. Porrò Conſula
ris, acceptis ab Aureliano muneribus, S. Maronem oc
cidit. Populus uerò in ea petra, quam humeris ſuis ge
ſtarat excidit ſepulcrũ, ibiq; eum condidit, & in eius
noĩe Chriſto eccleſiã fabricauit, in qua prę ſtantur be
neficia Dñi uſque in præſens in ſui nominis gloriam.

Cædes Eutychetis. Itẽ Victorini.

Itẽ Maronis.

Poſtquam igitur ſanctos omnes, qui S. Domitillæ
erant ſolatio, è medio ſuſtulit Aurelianus, dixit ad
Sulpitium & Seruilianum illuſtres iuuenes: Scio
collactaneas Domitillæ Euphroſynam & Theodorã
uos habere ſponſas, uirgines ſapientiſsimas. Vbi er-
go

go Domitillam ego ex inſula in Campaniam reuoca uero, illæ inuiſendi gratia ad eam accedāt, ut ſua perſuaſione inducant eam ad obſequendum mihi. Itaq; Domitilla ex Pontia inſula Taracinas perducta, Euphroſyna & Theodora uenerunt ad eam, pariterque magno ſunt gaudio affectæ. Cum autem ueium eſſec ad epulas, illis prandentibus, Domitilla ieiunijs & precibus dabat operam. Dixerunt autem ei Euphroſyna & Theodora: Dum prandemus nos & uiris nubimus, non poſſumus colere Deum tuum? Reſpondit Domitilla: Vos quidem ſponſos habetis, uiros nobiles. Quod ſi uerò alij ignobiles & humili loco nati, ab illis auocare uos uellent, ſibique matrimonio iungere, num uos illis pareretis? Euphroſyna & Theodora dixerunt: Auertat hoc Deus à mentibus noſtris. Tum Domitilla, Auertat, inquit, & à mente mea. Magnum enim ego ſponſum habeo filium Dei, qui de cœlo deſcendens promiſit ſe illarum fore ſpōſum, quæ uirginitatem amant, ſuique amore in uirginitate permanentibus daturum ſe uitam æternā, & è corpore abeuntes ducturum in cœlos, in thalamū ſuum ſempiternum, ubi cum angelis exultent, & inter flores aromatum in medio paradiſi uitam uiuant iucundiſsimam, & ſine fine ſplendidiſsime epulentur. Cum autem ille hæc promitteret, & dictis eius fides nō haberet, cæcis uiſum reformauit, leproſos curauit, morbos omnes depulit, mortuos excitauit. Atque hunc in modum uerum ſe Dei filium declarauit, & multi in eum crediderunt.

S. Domitilla Taracinas perducitur.

Ait autem ad illam Theodora: Fratrem habeo iuuenem, Herodem, iam annum unum oculorum lumine orbatum. Si ergo uera loqueris, ſana illum in Dei tui nomine. Ait uerò etiam Euphroſyna: Tu quidem Romæ habes fratrem cæcum: ego autem hic habeo filiolam nutricis meæ, quæ ex morbo loquēdi beneficiū perdidit. Auditus quidē integer eſt, ſed lingua uoces & uerba formare nō pōt. Et hæc dicēs, curauit puellam eò acciri. Domitilla igitur proſternens ſe in orationem, fleuit diutiſsimè. Deinde ſurgens, & manus expandens in cœlū, dixit: Domine Ieſu Chriſte, qui dixiſti, Ecce ego uobiſcū ſum omnibus diebus uſque ad conſummationē ſeculi: oſtende me uerum tibi dixiſſe teſtimoniū. His dictis, ſignum Crucis in os mutæ expreſsit, & ait: In nomine Dñi mei Ieſu Chriſti loquere. Mox puella in has erupit uoces: Verus eſt Deus tuus Domitilla, & uera ſunt omnia, quę tuo ore depromiſiſti. Tum ambæ ſe abiecerunt ad pedes Domitillæ, & credentes, myſterijs Chriſti initiatæ ſunt. Frater etiam Theodoræ cæcus eò adductus, Domitillæ precibus & mentis & corporis lumē obtinuit. Porro oēs utriuſq; ſexus homines, tū ſerui, tum ingenui, qui ex urbe eo aduenerant, uiſis his ſignis, in Chriſtū crediderunt, & baptizati ſunt: domusq; illa, in qua manebant, inſtar eccleſiæ cuiuſdam erat.

Matt. 28.

Muta puella loquitur. Cæcus uidet.

His ita geſtis, Aurelianus cū duobus ſponſis, quos diximus, uenit, adducens ſecum tres, qui organis canerent, tanquam uno die triplices nuptias celebraturus. Sulpitius autem & Seruilianus ut uiderunt mutā loqui, & Herodem Theodoræ fratrē uiſum recuperaſſe, cognitis et omnibus, quæ dicta factaq; fuerāt, crediderunt: cumq; Aurelianus multa inſtantia hortaretur eos, ut uno die nuptias celebrarent, illi ut homines ſapientiſsimi, dixerunt ei: Da honorem Deo, cuius uirtute & muta loquit, & cæcus uidet? At ille neglectis ijs, quæ ab eis dicebantur, per uim iuſsit includi Domitillam intra cubiculum, ut poſſet ſecurus facere, quod ei libitum eſſet: poſitisq; organis, à cœna cœpit lætus ſaltare inter eos, ut eſt moris in nuptijs. Porro cæteris ſaltando defatigatis, ille ſine intermiſſione duos dies & noctes totidem ſaltauit, donec corruens expiraret. Ea re perterriti omnes, in Dominum crediderunt. Frater autem Aureliani Luxurius petijt ab Imperatore Traiano, ut liceret ipſi omnes hos ad ſacrificandum compellere, nolentesque quibus uellet pœnis affectos interimere. Itaque Sulpitium & Seruilianum Præfecto urbis Aniano tradidit, qui nō ignorans eos nuper Chriſtiana religione initiatos, cū nullo pacto uellēt, deinceps idolis immolare, eos decollari præcepit: quorū corpora Chriſtiani poſuerunt in prædio eorum uia Latina milliario ſcdo: quo in loco exuberat uirtus martyrij eorum uſque in præſentem diem. Poſt hæc Luxurius abijt Taracinas ad uirgines Chriſti, & ut uidit prorſus eas ad ſacrificandū induci non poſſe, ablatis omnibus, quæ habebant, in eo cubiculo, in quo pariter morabant, eas incluſit, igneq; ſuppoſito combuſsit. Altero die ſanctus Cæſarius diaconus eò ueniens, ſanctarum uirginum corpora nihil læſa reperit. In facies enim ſuas proſtratæ, orantes Dominum deceſſerunt. Ea igitur nouo ſarcophago condens, in humo altius effoſſa ſepeliuit.

Sulpitius & Seruilianus credūt in Chriſtum.

Aureliani interitus

Sulpitij & Seruilianica des.

Item Domitilla &c.

MARTYRIVM S. PANCRAtii, ex peruetuſto MS. codice deſcriptū cui ſuffragātur antiquiſsima Martyrologia. Stylum nonnunquam modice climauimus.

TEmporibus illis immanis fuit perſecutio Chriſtianorū, quos dijs thura ponere uolebant Diocletianus & Maximianus ſceleratiſsimi Imperatores. Fuit tum apud prouinciam Phrygiā Cledonius quidā, uir nobiliſsimus. Is habuit filium nomine Pancratium ea amiſſa coniuge. Vocauit autem ad ſe fratrem ſuum Dyoniſium, commendauitque ei filium Pancratium, dicens: Coniuro te, frater chariſsime, per omnipotentem Deum & per magnam uirtutem eius, ut omne patrimonium meum, quod ſiue hic, ſiue in urbe Roma uideor habere, nepoti tuo Pancratio fideliter & accurate conſerues. Ita mortuo Cledonio, Dionyſius erga Pancratium piiſſimum ſemper animum declarauit, adeoque eum dilexit, ut in nullo eum offendere uideretur. Poſt trienni autem tempus Romam cum Pancratio profectus, in monte Cælio cum omni familia & cum dijs ſuis manſit. Propter nimiam uero perſecutionem, Pontifex Romanus in uico Dionyſi & Pancratij latitabat, cuius egregias uirtutes cum Dionyſius cognouiſſet, & ut omnem populum à cultu idolorum reuocaret, & ad uiam rectam æternamq; uitam perduceret cum Pancratio nepote ad eius notitiā ſtuduit peruenire. Itaq; quadam die uenerunt ad oſtium Pontificis, & ſciſcitante Euſebio Oſtiario, totius ſanctitatis uiro, quidnā uellent, illi eius genibus aduoluti rogarunt, ut ad Pōtificis conſpectum, adduci mererentur. Euſebius nunciauit hoc Pontifici, ita dicens, Domine pater, quidā clariſsimi uiri pro foribus ſtant, orantes, ut tuæ beatitudini præſentari mereantur. His auditis, ſanctus Pontifex, magno affectus gaudio, in orationem ſe proſternens, dixit, Domine Ieſu Chriſte, rex regum & Dominus dominantium, qui mihi ultimo ſeruorum tuorum aduentum eorum reuelare dignatus es, confirma in eis opus tuæ miſericordiæ. Deinde iuſsit eos quamprimū ad ſe introduci. Illi uerò mi

Maij. 12.

Cledonius pater Pācratij.

ſeruot ſe ad pedes ſancti Pontificis, rogantes, ut Chriſtum ipſis indicaret, quem hactenus ignoraſſent.

Dionyſius & Pãcratius poſt catechesin baptizantur.

At ſanctus Pontifex eos complexãs, declarauit eis cœleſtem diuinitatem: porro poſt dies uiginti baptizauit eos. Facti igitur Chriſtiani, adeo cœpere feruentes eſſe in timore Dei, ut etiam ultra perſecutoribus ſeſe offerrẽt. Non poſt multos dies migrauit ad Dñm Dionyſius cum præmijs cæleſtibus, charus & dignus Deo. Cum autem nimius eſſet paganorum in Chriſtianos furor & inſania, debachantes uociferabantur: Inuictiſſimi & pijsſimi Imperatores, tollite ex hac urbe magnos & crudeles Chriſtianos, per quos uniuerſo mundo, & omni regno ueſtro imponitur. Tunc ira incenſus Diocletianus Imperator, legem tulit, ut ſi quis huius ſectæ cultor inueniretur, etiam inauditis ſubderetur pœnis. Inter alios ergo cõprehenſus mox eſt Pãcratius: cumque didiciſſent perſecutores, qui eum tenebant, magnis eſſe natalibus ortum, nunciarũt Diocletiano Auguſto, qui iuſſit eũ cum omni celeritate duci ad palatiũ ſuũ: utq; uidit faciẽ Pancratij, obſtupuit ad tantam pulchritudinẽ, & quod in tã tilla ætate modis oĩbus paratus eſſet mori pro Chriſto: aitque ad eum: Infantule, ego conſulo tibi, ut omiſſa uanitate, qua teneris, mihi conſentias, ne mala morte pereas. Video enim ætatem tuam non excedere quindecim annos. Et quia nobili genere natus ex patre Cledonio, mihi amiciſſimo & chariſſimo, uolo hoc à te extorquere, ut ab hac Chriſtianorum inſania diſcedas, reddasque te natalibus tuis: & ego te honoribus & diuitijs auctum, loco filij habebo, meoque ſemper lateri adhærebis. Quod ſi uero pietatis meæ monita contempſeris, iubebo te interfici, & corpus tuum flammis exuri, nè fortè ueniant Chriſtiani, & illud cum honore ſepeliant, teque pro martyre colant.

S. Pancratius puer annorũ. 14.

Beatus Pancratius reſpondit: Noli fruſtrà errare, domine Imperator, ut dum me uides puerum annorũ quatuordecim, credas mihi minus aut ſenſus aut ſciẽtiæ ſuppetere. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus eam nobis mentem & intelligentiam cõtulit, ut nullos prorſus aut principum, aut iudicum terrores timeamus. Porro dij tui quos me hortaris colere, plani & impoſtores fuere, qui nec ſuis pepercere parentibus, & fratrum ſuorum ſe ſtupris contaminarunt: ita ut ego ſatis mirari non poſſim, quomodo non ſedum & turpe ſit apud te illos colere, quorum ſi ſimiles eſſe ſcires famulos tuos, iure in eos animaduerteres. Diocletianus his auditis, iuſſit eum duci in uiã Aureliã, atque illic capite plecti. Turpe enim ipſi uidebatur, ut à puero uictus, ignominia notaretur. Itaque miniſtri Pancratium ab eius conſpectu auferentes, duxerunt eum ad locum deſignatum, moxque illi caput amputarunt. Octauilla autem corpus eius ſublatum noctu occulte, cum aromatibus & digniſſimis linteaminibus cõdidit in ſepulchro nouo 4. Idus Maias. Eodem tempore paſſa eſt ſacratiſſima uirgo Soteris, nobili genere orta, Diocletiani ix. & Maximiani viij. (Incertum, utrum Imperij anno, uel conſulatu) regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Capite truncatur.

Martyrium Soteris uirginis.

Gregorius Turonenſ. De gloria martyrum lib. 1. cap. 39. ita ſcribit de hoc martyre. Ad ſepulcrum Pancratij martyris ſi cuiuſquam mens inſana iuramentum inane proferre uoluerit, prius quàm ſepulcrum eius adeat, hoc eſt, antè quam uſque ad cancellos, qui ſub arcu habentur, ubi clericorũ pſalleotium ſtare mos eſt, accedat, ſtatim arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit ſpiritum.

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Epiphanii conſtantię Epiſcopi, excerpta ex uoce Iohannis, unius ex eius diſcipulis. Habetur autem in Simeone Metaphraſte.

May. 12. ſecũdũ Latina Martyrologia.

Epiphanij patria & parentes.

EPiphanius erat quidem genere Phœnix, ex ea regione, quæ eſt circa Eleutheropolim: diſtat uero à ciuitate ac tria milliaria. Fuit autem pater eius Agricola: matris uero eius ſtudium erat, ſe in lino exercere. Is autem fuere duo filij, Epiphanius, & una filia Calitropes. Accidit autem ut eorum pater è uita excederet: Manſit uero Epiphanius decem annos natus matri ſuæ, quando mortuus eſt pater eius. Cruciabatur autem animo eius mater, dum ſolicita eſſet, quomodo Epiphanium aleret, & eius ſororem, quando quidem erant modicæ eorum facultates. Cũ unũ uero iumentum haberent ad uſum ſuum, dixit mater Epiphanio: Fili, quoniam familia noſtra in ijs, quæ ad corporis uſum pertinent, nobis præbet anguſtias, & cibo indigemus, accipe iumentum, quod eſt intra domum noſtram, & uade ad nundinas, & uende: & ità id, quod erit ad nos alendos uſui, ſuppeditabimus. Epiphanius autem dixit matri ſuæ: Scis iumentum noſtrum adhuc eſſe indomitum, fierque, ut ſi eam ad id uendendum, qui circa ipſum congregati erunt, uidentes eius inſolentiam, me pœna afficiant, dicentes: Cũ malum habeas, male patteris ex lege. Dixit ei mater: Abi, fili. Deus patrum noſtrorum Abrahæ, Iſaac & Iacob, iumentũ dabit intelligentiam: ut per eius preciũ nos noſtro uſui ſeruiamus. Epiphanius aũt, Deo inuocato, qui dedit Moſi gratiam, ut maxima ſigna faceret coram Pharaone, profectus eſt, uolens obedire matri ſuæ.

Cùm ad nundinas autem eſſet ingreſſus, accidit ut iumentum indomitum fieret placidum, & ualde manſuetum. Affuit autem quidam Iudæus negociator, nomine Iacob, qui dixit Epiphanio: Vis, ò fili, uendere hoc iumentum? Dixit Epiphanius: Maximè, pater, ea enim de cauſa id adduxi. Reſpondens autẽ, dixit Epiphanio: Cuiuſnam es religionis? Dixit Epiphanius: Iudæus. Dixit ei Iacob: Cum ſimus eiuſdem generis, nõ debet inter nos peccatum intercedere: ſed cum ſit Deus noſter iuſtus, conſtituamos iuſtum iumenti precium, ut neque tu iniuria afficiaris, nec ego damnum patiar: nè maledicta poſtea nobis inferamus, & Deus nobis iraſcatur: ſed potius benedictiones. Quoniã dixit: Qui benedicit, benedicetur: & qui maledicit, eſt maledictus. His autem auditis, Epiphanius ualde timuit cõdemnationẽ Iacobi, & dixit ei: Nolo tibi amplius uendere hoc iumentũ. Iacob uero dixit Epiphanio: Quanã de cauſa, ò fili? Epiphanius dixit ei: Hoc iumentum, ò Pater, eſt inſolens & indomitũ: acerbiſſimę uero famis anguſtię ſubiere domum meã. Eſt autem mihi mater & ſoror: Pater enim meus exceſſit è uita humana. Mater mea iuſſit, ut uenderem hoc iumentum, propterea quod cibo indigeremus. Nunc autem audiui ex te, Pater, quod malum ſit damnum afferre: & Deum timui, nè fortè tu mihi maledicas, & ille me puniat propter tuam in me maledictionem.

Epiphanius Iudæus.

Nu. 24

Cum hæc autem audiſſet Iacob, miratus eſt reſpõſum pueri: accepitque tres nummos, & dedit Epiphanio, ſimul etiam eum docens uerbis huiuſmodi: Fili, hanc accipe benedictionem, & uade ad matrem tuã, & inferres panes in domum tuam: Tecum quoque accipe hoc iumentum: & ſi ſuum quidẽ mutet uitiũ,

& mores

& mores inſolentes ac proteruos, maneat domi tuæ: Sin autem in hac perſeueret inſolentia, eijce è tuis ædibus, ne alicui ex tuis mortem afferat. Cum hæc audiſſet Epiphanius, & à Iacobo tres nummos accepiſſet, accepto iuméto, profectus eſt in uicũ ad matrem ſuam. Priuſq̃ autẽ ipſe ingrederetur in uicũ circiter mille paſſus, occurrit ei homo Chriſtianus, nomine Cleobius, qui ei dixit: Vis uendere iumentum, ò fili? Reſpondens dixit Epiphanius: Nolo, Pater. Dixit autem Cleobius: Si uis eum uendere, cape eius preciũ, & ipſum mihi relinque. Cum hæc autem Epiphanio diceret Cleobius, animal inſolenter irruens & impetum faciens, Epiphanium excuſsit, humiq; alliſit, & abijt extra ſemitam. Epiphanius autem ex iumenti inſolentia grauem accepit dolorem, humique iacebat, flens amare, & non ualens ſurgere. Cleobius uero accedens ad Epiphanium, & femur eius tenens in eo loco, in quo affectus fuerat ab inſolenti beſtia, cum eũ ter ſignaſſet, ſtatim erexit nihil mali in ſe habentem. Cleobius autem dixit iumento: Tibi dico, iumentum plenum omni inſolentia, quoniam uoluiſti tuum dominũ occidere, in nomine Ieſu Chriſti crucifixi, non amplius excedas ex hoc loco. Quod poſtquam dixiſſet Cleobius, iumétum ſtatim cecidit in terram mortuum. Cleobium autem interrogauit Epiphanius, dicẽs: Quis eſt, ò pater, Ieſus crucifixus, quòd talia fiũt per eius nomen? Reſpondit Cleobius, & dixit Epiphanio: Hic Ieſus eſt filius Dei, quem crucifixerunt Iudæi. Epiphanius uero timuit ſignificare Cleobio ſe eſſe Iudæum. Cleobius autem perrexit ſuum iter ingredi, & Epiphanius in uicum uenit ad matrem ſuam. Quem uidens mater, excepit cum gaudio. Matri uero ſuæ expoſuit Epiphanius omnia, quæ ſibi euenerant propter inſolentem & peſsimam beſtiam. Aliquanto autem poſt tẽpore dixit mater Epiphanio: Ecce, fili, terra inculta nihil producit, neque nobis ex ea eſt aliquid ſolatij. Erat autem eis quoddam prædiolum, qđ pater eius diligenter colens, ex eo habebat aliquid ſolatij. Dixit ergo ei mater: Vendamus prædiolum noſtrum homini agricolæ: & tu uade ad aliquem hominem Deum timentem, & diſce artem qua poſsis & te alere, mihique & tuæ ſorori panem ſuppeditare.

Signi Crucis efficacia.

Erat autem quidam Iudæus legiſperitus in ciuitate Eleutheropoli, uir admirandus & religioſus congruenter legi Moyſis. Is habebat poſſesſionem in uico, in quo natus erat Epiphanius, qui iam cognoſcebat eius patrem & matrẽ, ſimiliter autem & Epiphanium, & eius ſororem. Is cũ ueniſſet ad uiſendas ſuas poſſeſsiones, dixit matri Epiphanij: Mulier, uis dare mihi filium tuum in filium? tuque & tua filia parabitis è domo noſtra, quæ erunt nobis uſui. Mater autẽ Epiphanij, cum hæc audiſſet à legiſperito, ualdè læta eſt, & cũ accepiſſet Epiphanium, eum legiſperito ſtatim dedit in filiũ. Erat legiſperito illi nomen, Tryphon, qui habuit filiam unigenitam, uolebatq; eam iungere Epiphanio.

Tryphõ ad optat Epiphaniũ.

Cum itaque Tryphõ Epiphanium accepiſſet in filium, quæcunque ſunt legis, eum diligenter docuit, & elementa Hebraica accuratè. Mortua eſt autem filia Tryphonis, ſolusq; Epiphanius erat in domo eius, proficiens ætate & ſapientia Hebraica. Accidit uerò, ut Tryphon quoque decederet: omneſque facultates ſuas reliquit Epiphanio. Mortua eſt autem mater quoque Epiphanij. Qui accepit ſororem ſuam in domo, quæ à Tryphone ſibi relicta fuerat. Eranteque ambo domi in magna uitæ tranquillitate, conuenienter doctrinæ, quam acceperant à Tryphone. Egreſſo autem Epiphanio in uicum, in quo natus fuerat, in quo etiã habebat poſſeſsiones relictas à Tryphone, occurrit ei uir quidam Chriſtianus, nomine Lucianus, admirandus & eruditus, qui uitam exercebat monaſticã, & elegantis librarij artem apprime tenebat, eiq; ſtrenuè nauans operam, ex ea panem quærebat quotidianum: & quod ſupererat, impartiebat egentibus. Atq; Epiphanius quidem iumentum cõſcenderat: beatus autem Lucianus in uia ambulabat, & ambo ſibi inuicem occurrerunt. Accidit uero, ut pauper quidam pedes Luciani præhẽderet, & ei diceret: Homo Dei, miſerere mei: iam enim tres dies permaneo ieiunus, ut qui nihil habeam. Beatus autem Lucianus, cum nihil aliud poſſet dare pauperi, ſe amictu exuens, eum illi donat, dicens: Ingredere ciuitatem, & uende, & eme ſibi panes.

Lucianus monachus insignis.

Aduertit autem Epiphanius, quod cum ſe exuiſſet Lucianus, & dediſſet pauperi, ueſtis candida de cœlo deſcendẽs eum texerat. Magno itaque timore fuit affectus Epiphanius, pronusq; in faciem cadens è iuméto, dixit Luciano: Rogo te, ò homo, dic mihi: quiſnam es? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio: Dic mihi tu, cuiusnam ſis religionis, & ego meam tibi referam. Reſpondit Epiphanius, & dixit: Sum Iudæus. Nouit itaque Lucianus gratiam Dei cecidiſſe ſuper Epiphanium. Nam præſcientiam quoque habebat Lucianus. Reſpõdit ergo Lucianus, & dixit Epiphanio: Et quomodo tu cum ſis Iudæus, rogas Chriſtianum, quiſnam ſit? Abhorrent enim Chriſtiani Iudæos, & Iudæi Chriſtianos. Ecce audiuiſti me eſſe Chriſtianum: Non licet tibi audire ex me aliquid aliud. Epiphanius autem dixit Luciano. Et quid obſtat, quo minus ego quoque ſim Chriſtianus? Reſpondit Lucianus, & dixit. Id unum obſtat, quod nolis, licet enim, ſi uelis. Luciani autem uerbis cõpunctus Epiphanius, nõ perrexit amplius ad uidendam ſuam poſſeſsionẽ, ſed accepit Lucianum, & introduxit in domum ſuã, quæ ei relicta fuerat, & oſtendit ei omnia, quæ domi erant, dicens, Hæ ſunt meæ facultates, o Pater. Volo autem fieri Chriſtianus, & uitam exigere monaſticã. Eſt uero mihi quoque hæc ſoror. Quid de his iubes? Beatus autem Lucianus dixit Epiphanio. Non potes, ò fili, ſi has habeas terrenas diuitias, uitã exigere monaſticam, ſed prius ſororem quidem tuam da nuptũ, & da ei, quæ ſunt neceſſaria. Deinde ſic pulchre poteris eſſe monachus. Dixit Epiphanius Luciano. Primum, Pater, fac me Chriſtianum. Deinde ſic faciam, quæcunque tu me iuſſeris. Dixit autem ei Lucianus. Non licet mihi abſque Epiſcopo facere Chriſtianũ, ſed eſto in ijs, quæ ad Deum pertinent, & ego annunciabo epiſcopo, qui te faciet Chriſtianum.

Cumque hæc dixiſſet Lucianus, egreſſus eſt è domo Epiphanij, & iuit ad epiſcopum. Epiphanius aũt nõ cunctatus, ſtatim dixit ſuæ ſorori: Volo fieri Chriſtianus, & uitã agere monaſticã. Cui dixit ſoror eius: Volo qđ tu uis, & faciã, ut tu facis. Lucianus aũt renũciauit epiſcopo de Epiphanio. Epiſcopus uero dixit Luciano: Vade, & eum catechiza, hoc eſt, inſtitue. Cumq; nos ingrediemur in eccleſiam, fac, ut ipſe procidat benigno & miſericordi Deo. Iuit Lucianus in domum Epiphanii. Eum autem uidentes Epiphanius & eius ſoror, ceciderunt proni in faciem, & Luciani pedes præhenderunt, clamãtes & dicentes: Rogamus te, Pater, fac nos fieri Chriſtianos. Diuinis autem acceptis ſcripturis, Lucianus eos ſatis inſtituit. Et ipſi inſtabant, rogantes & dicentes: Fac nos Chriſtianos. Cum autem Lucianus ambos ſimul accepiſſet, iuit una cum ipſis in eccleſiam. Et cum ingrederetur epiſcopus, ceciderunt proni in faciem, & rogauerunt confidenter, ut ipſi illuminarentur. Qui iuſsit ipſos ſurgere. Ingrediente uerò epiſcopo in eccleſiam, ambulabant ipſi quoque poſt Lucianum, ut audirent diuinas ſcripturas.

Ante baptiſmum Epiphani' cum ſorore inſtituuntur catecheſi.

Cum autem appropinquaſſet Epiphanius portis, quæ ſunt extra eccleſiam, ubi ædis primum gradum aſcendit, cecidit ei calceus ſiniſtri pedis. Qui cum ſiniſtro aſcendiſſet ut figeret dexterum, cecidit quoq; dexter calceus. & inuenti ſunt ambo. extra gradus eccleſiæ: & ea de cauſa miratus eſt Lucianus. Non amplius itaque propoſuit Epiphanius appræhēdere calceos, qui ei è pedibus ceciderant, ſed neq; ullos alios calceos ſuſtinuit induere ſuis pedibus toto uitæ tempore. Cum ergo ſtarent, & diuinas audirent ſcripturas, aduertit Epiſcopus, ita ut in throno ſedebat, glorificatum eſſe uultum Epiphanij, & coronā eſſe eius capiti impoſitā. Poſt abſolutum itaque Euangelium, ingreſſus eſt epiſcopus in baptiſterium, & iusſit Epiphanium ingredi, & eius ſororem, & cum ipſis Lucianum: qui etiam fuit pater eius in ſancto baptiſmate. Epiſcopus autem cum eos totam docuiſſet conſequētiam, baptizauit. Cum ij uero eſſent particeps diuinorum & immortalium Sacramentorum, iusſit epiſcopus eos prandere, ſimiliter & manere ſeptem dies in epiſcopatu. Poſt ſeptem autem dies accepit Epiphanius Lucianum, & Veronicam ſanctam uirginē, quæ quidem fuit ſoror matris ipſius Epiphanij, & introduxit eos in domum ſuam: Accepitque mille nummos, & dedit ei, & ſororem ſuam (nam ea quoque alijs præerat uirginibus) miſit cum ea. Epiphanius autem, cū omnia uendidiſſet, dedit indigentibus, relictis ſibi quadraginta nummis ad diuinos uitaleſque libros cōparandos. & è ciuitate egreſſus eſt cum Luciano, quoniam is conſtruxerat ſibi monaſterium. Habebat autem ſecum decē monachos, qui quidem libros diligenter ſcribentes, ex ijs ſibi uictum parabant. Erat uero Epiphanius, quando fuit monachus, ſexdecim annos natus.

Baptizatis datur antiquo more Eucharistia.

Epiphanius fit monachus.

Erat autem in monaſterio Luciani quidam monachus, nomine Hilarion, ſecundus a Luciano, ætate iuuenis. & omnibus ſignis ornatus. Ad cuius imitationem ſequebatur etiam alius, nomine Claudius. Eos cum uidiſſet Epiphanius, pulchrè eſt æmulatus. Magnus enim Lucianus dedit Epiphanium maximo Hilarioni, ut doceret eum ſcribere diuinas ſcripturas. Epiphanius autē laborioſo ſtudio deditus, & bonos mores Hilarionis effingens traditione, proficiebat in Dei gratia & arte pulcherrima. Contigit uero, ut magnus Lucianus è uita humana excederet. Præfuit autem Hilarion choro fratrum, uereque licebat uidere eum locum, non tanquam in eo homines habitarēt, ſed tanquam ſancti Angeli miniſtrarent ſanctisſimo & miſericordi Deo. Erat enim beati Hilarionis cibus, panis & ſal, & modicum aquæ. Comedebat autem poſt duos dies: ſæpe etiam poſt tres: ſepisſime uerò poſt quatuor, uel poſt hebdomadam. Hoc uitæ inſtitutum elegit Epiphanius toto tempore uitæ ſuæ. Erat autem ille locus ſine aqua.

Hilarionis mira abſtinētia.

De uino in aquam mutato.

Cum aūt aliquando uiatores ingresſi eſſent monaſteriū, uinū afferētes, quo tēpora erat æſtus uehemētisſimus, ſiti ferè enecabātur, & petierūt aquā ad bibendū, nec inuenta eſt aqua in illo loco. Aberat enim aqua ad quinque milliaria. Ibāt uerò noctū, & aquabantur fratres. Cum autem uiatores propter ſitim deficerent, fratres propter eos lugebant: Epiphanius autem cum manum extendiſſet, & utrem præhendiſſet, ubi erat uinum: Credite, inquit, fratres, quod qui aquam fecit uinum quoque aquā faciet. Et propter ſermonem Epiphanij, utres qui uino pleni erant, inuenti ſunt aqua pleni. Quam cum accepiſſent uiatores, biberunt, & etiam iumenta eorum ſtetitque anima eorum in ipſis. Omnes autem obſtupuerunt, & uiatores, & fratres. Ab illo uero die noluit Epiphanius habitare amplius in illo loco, eo q̀ de ipſo audiſſent uiatores. Subripiens aut ſeipſum à fratribus, profectus eſt in locū magis agreſtē. Qui cū neſcirent, in quo loco habitaret, omnes fratres lūgebāt Epiphaniū. Permāſit autē in illo loco ieiunus tribus diebus. Et ille quoque locus aridus erat, & ſine aqua.

Vinum Epiphanius in aquā mutat.

De Saraceno, qui unum tantum habebat oculum.

Accidit aūt, per illum locum tranſirent quadraginta Saraceni. Qui cum in eo loco, & in eo ſtatu uidiſſent Epiphaniū, oēs eum ducentes eſſe ridiculum, irridebant. Vnus autem ex ipſis, qui unum habebat oculum (erat enim alter clauſus) cum ferinis eſſet moribus, enſe ſtricto è uagina, uenit ad Epiphanium: cumque eum ſuſtuliſſet, ut percuteret Epiphaniū, apertus eſt eius, qui clauſus erat, oculus. Ille uero perterritus, enſe in terrā proiecto, cōſtitit immobilis. Alij autem cū uidiſſent eſſe apertum oculum, qui clauſus fuerat, cœperunt ſtupore affici. Cūque uidiſſet Epiphanius eos eſſe anxios, ſermones cum eis contulit. Illi uero cū uerbis Epiphanij euaſiſſent, ſedato & tranquillo animo mutati, eū dicebant eſſe Deum: uimque ei afferentes, trahebant eū ſecum dicentes: Tu es Deus noſter: ſequere nos & ſerua nos ab omni ui eorum, qui in nos irruent. Epiphanius autem eos ſequens tempore trium menſium, prohibeat eis omnem inſolentiā & immoderationem. Cum uidiſſent uerò ſe eius admonitionibus adduci in anguſtias, omnes uno animo eius pedibus deuoluit, petierunt, ut in ſuum locum reuerteretur. Qui cum eorum auribus maximas ingereret admonitiones, dicens: Niſi ab ijs abſtinueritis, non eritis in hac uita felices, acceperūt eū, & deduxerunt in locum, in quo habitabat. Cūque ei ſua opera & miniſterio domum ædificaſſent, & eum ualere iusſiſſent. oēs abierūt in pace. Ego aūt, qui eram unus ex ipſis, manſi cum Epiphanio, ab eo inſtitutus in uerbo ueritatis. Cum autem præteriiſſet tempus ſex menſium, me accepit ille, & iuimus in monaſteriū magni Hilarionis. Cū uero uidiſſent Epiphanium oēs fratres, magno ſunt affecti gaudio. Et manſimus quidem tres dies in monaſterio: rogauitq; Epiphanius magnū Hilarionem, ut mihi daret in Chriſto ſignaculū, quandoquidem acceperat Hilarion gradum presbyteratus. Cum me autem magnus accepiſſet Hilariō, & omnē docuiſſet conſequentiā, baptizauit me in noīe patris, & filij, & ſpiritus ſancti & trāſegimus deinde apud ipſos decē dies fratresq; rogabāt Epiphaniū, ut nos in eo loco habitaremus: Ipſe autē noluit, ſed uoluit habitare, ubi habitabat antea.

Hic habes autorem hiſtoriā huius.

De adoleſcente dæmoniaco.

Cum autem nos egresſi eſſemus è monaſterio, uiā noſtrā iniuimus. Ad ſecundū uerò lapidē à monaſterio, occurrit nobis quidā adoleſcēs, qui habebat dæmonē ei imperantem: & in ſolitudine ab eo diſcerpebatur. Cū eum uidiſſet Epiphanius nudū inſolenti & incompoſito curſu uexari ab immundo ſpiritu, clamauit magna uoce: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti crucifixi, ut à Dei figmēto exeas. Statim autem eum exagitauit immundus ſpiritus, & homi affixit: atque ab eo eſt egreſſus. Immundus autem dæmon clamauit magna uoce: O Epiphani, tu me expellis è loco meo poſt ſpatiō uigintiduorū annorū: ego ibo ad Regē Perſarū, & mouebo eū cōtra te: & faciam, ut cum magna afflictione coram eo ſiſtaris. Adoleſcens autem uenit modeſtus, & procidit

Eijcit ab homine demonem.

procidit ad pedes Epiphanij. Qui eũ erexit, dicens: Surge, fili, & in pace uade in domum tuam. Et ſurrexit protinus.

De Rege Perſarum.

IMmundus autem dæmon iuit in Perſidem, & adhæſit filiæ Imperatoris, & eam eodem torquebat ſupplicio, quo prius adoleſcentem: & clamabat, dicẽs: Niſi uenerit Epiphanius, q huc me miſit ad tuam filiam, ab ea non recedam. Rurſusq; dicebat dæmon: Epiphani Phœnix genere, ueni huc, ut exeam à filia Regis. Rex aũt, cùm à dæmone audijſſet de Phœnicia, miſit multitudinem diſertorũ hominũ ad quærendum Epiphanium: Porrò autem cùm quæſiuiſſent totam Phœnicum regionem, eum non inuenerunt: ſed reuerſi ſunt ad Regem re infecta. Nonnulli uero etiam ex eis male paſsi ſunt à Romanis, tanquam ſpeculatores, & qui callide uellent conſiderare totam regionem Phœnicum. Cùm autem ad Regem ueniſſent ij, qui effugerant, renunciauerunt ſe non inueniſſe Epiphanium. Dæmon autem magna uoce clamauit, dicens: Habitabat in loco, qui dicitur Spanydriõ. Rurſus ergo Rex, accerſitis XXX. uiris, dixit eis: Exuite uos ueſtitu Perſico, & induite ueſtitum Romanorum: & euntes in Phœniciam, & quærentes locum, qui dicitur Spanydrion, adducite ad me Epiphaniũ. Abierunt qui miſsi fuerant, mutatis ſuis ueſtibus, & uenerunt in Phœniciam. Cumq; ipſi multum quæſijſſent, declaratus fuit eis locus, & Epiphanius. Qui noctu ad locum acceſſere. Epiphanius autem emittebat Deo nocturnas preces. Cum ueniſſent uerò ad oſtium cellæ, & pulſaſſent, nihil animo perturbatus fuit Epiphanius: ſed ipſe Dei opus peragebat. Ipſi autem in animo habuerunt frangere oſtium. Cum uero unus ex ipſis ſtrinxiſſet enſem, & in ſeram oſtijeum intentaſſet, manſit manus eius immobilis, & tota arida. Alijs autem metu perterritis, per aliquod interuallum receſſerunt à cella. At Epiphanius cum ſpiritalis cultus omnem peregiſſet conſequentiam, aperuit oſtium cellæ. Cum autẽ eũ uidiſſet is, cui manus aruerat, humi cecidit in faciem, dicens: Miſerere mei, ſerue Dei immortalis. Dicit Epiphanius. Quid quæris ab homine peccatore? Is uero dixit: Sanus ueni in hũc locum, & ecce manus mea exaruit. Epiphanius autẽ dixit: Sanus ueniſti, ſanus fias. Cumque ipſe manum eius tetigiſſet, reſtituta eſt ut alia. Poſtquam autem uiderunt omnes ſignum, quod factum fuerat, ueniũt omnes, & procidentes ad pedes Epiphanij, confeſsi ſunt cauſam, propter quam ad eum uenerant. Is uero, iis auditis, quæ dixerunt homines, cognouit quod ſpiritus, quem ipſe eiecerat ex adoleſcente, eò profectus, affligebat puellam. Dixit autem mihi Epiphanius: Surge fili, ſequamur hos hoĩes, qui ei dixerunt: Miſsi ſumus, ò Pater, à rege: ad te etiam egregiũ animal adducimus, ut ei inſideas. Eo autem dicente, Veniam pedes: neque enim hic ſolum meum relinquam diſcipulum: Ipſi rurſus dixerunt cũ magno metu: Adſunt pro utriſque cameli: ſolummodo lubenter ſequere. Quidam autem lepidus adoleſcens in faciem cecidit, & adorauit, dicens: Ignoſce mihi, Pater. Et tunc Epiphanius ei placido uultu dixit: Surge, Deus te benedicat, fili. Tũc adoleſcẽs magna affectus animi tranquillitate, duabus manibus acceptũ Epiphaniũ impoſuit dromocamelo. Ad me aũt ueniẽs, mihi quoq; fecit ſimiliter: Ipſeq; anteibat primus dromocamelos.

Spanydrion, laborans aquæ penuria.

Ad tactũ ſancti, manus arida ſanata eſt.

Cùm uero confeciſſemus trigintaquinque manſiones, peruenimus ad regiam, & manſimus in loco, qui dicitur Vtion. Tres autem ex eis ingreſsi, regi renunciarunt. Cumque rex iuſsiſſet ad eum ingredi Epiphanium, perindè fuit tranquillo & compoſito animo, atque ſi regem non eſſet conuenturus. Tunc me eum ſequentem inuaſit magnus timor & tremor. Nam cũ uidiſſem multam turbam adſtantem, in uarias partes uerſabam animum. Cum autem regi appropinquaſſet Epiphanius, rex ſtatim ſurrexit à ſede. Regi uero dixit Epiphanius: Sede, fili, ſuper thronum, neq; propter tuum luctum angaris animo. Habeo enim Deum, qui ferat auxilium. Solùm crede Deo benigno & clementi, & uidebis cito Dei gratiam. Ne aberres à ſcopo eorum, quæ dicuntur, & uidebis filiã tuã ſanam in medio. Peſsimus enim dæmon fugatus à loco ſuo, uenit ad filiam. Si Deo credideris, fugabis eũ à tua filia. Time crucifixum, & uidebis eum expulſum. Duc eam ad nos in medium, & uidebis gratiam benigni & clementis Dei. Cum autem in medium ueniſſet Regis filia, dixit Epiphanius filiolæ: Eſto ſapiẽs ac modeſta, & adorato tuum patrem. Lupus enim tui non dominabitur amplius. Hæc cum dixiſſet Epiphanius, & eam ter ſignaſſet, dixit ſpiritui, qui eam affligebat. Concurriſti, ſceleſte, ad filiam Regis: Fuge ab ea in loca, ad quæ non patet aditus. Et ſtatim ad ea receſsit. Cum autem uidiſſet Epiphanius Regem in magna ecſtaſi, dixit ei uultu ſubridens: Lætare, Rex: de tua filia fugit lupus in loca inhabitabilia. Vade, filia, in tuam aulam, & attende deinceps tuo corpori: neque malignus tibi appropinquabit amplius. Cùm hæc autem audijſſet filia regis ab Epiphanio, iuit in aulam. Tunc Rex inclinauit collum Epiphanio. Cum uidiſſent uerò omnes Regem, ipſi quoque ſe in terrã inclinant, dicentes Epiphanio: O plurima exornate gratia, mane prompto & alacri animo apud Regem, & eſto pater eius potentiæ, & eris nobiſcum perpetuo: Vexauit dæmon regiam, huc ueniſti, eum fugaſti.

Sancti patres ſoliti erant ſignare male habentes ſigno Crucis

Vnus autem ex eis primus ex Magis, dixit ei benignè & amanter: O beate Epiphani, Mage deſiderate: Veniſti huc, ut nos afficeres beneficio. Mane hic, doce nos: Omnes Magi tibi obedient. Cum hæc autem audijſſet Epiphanius, dixit Mago inſipienti: O Mage inimice ueritatis, diſce nõ loqui uerba inſolẽtiæ: Ori tuo immitte repagulum, & non loqueris aſsiduè. Noli exiſtimare ſeruũ Dei eſſe magum iniuſtitiæ. Hæc cũ dixiſſet Epiphanius, ſtatim ille manſit in loco mutus & immobilis. Hæc autem cum Rex uidiſſet, & turba, quæ eum circunſtabat, omnes metu oppreſsi, ceciderunt in terram.

Cum eos autem uidiſſet cadentes Epiphanius, manu ad Regem extenſa, dixit ei benigne: Surge, ſis bono & tranquillo animo, & eris ſanus in tuo cubiculo. Hoc dicto ab Epiphanio, ſurrexerunt omnes ſupra pedes. Dixit autẽ Epiphanius Mago: Vide quid uideas, & quid audias, & attendes ueritati. Ne mihi attendas tanquam Mago: Sum enim ſeruus crucifixi: loquere, & audi, quomodo eras prius: Eſto amicus ueritatis. Tunc Magus ſe excuſauit, dicens, ſe eſſe lapſum in Epiphanium. Rex autem iuſsit ad ſe aurum afferri & argentum, margaritas & gemmas in conſpectu omnium, & poni ad pedes Epiphanij, ei dicens: Accipe hæc, ò Pater, mei memineris. Cui dixit Epiphanius: Nos omnia contemnimus, ut ueritatem teneamus. Ne in his mihi exhibeas moleſtiam. Chriſtus enim me docuit his non egere. Hæc tu accipe, ſepeli in aula, & erunt mortua perpetuò. Tu ijs ſolum attendis, & diſtraheris, cum iuuari nequeas. Habes uitium in tua cogitatione, ut qui perdas animam per aurum tibi datum à Domino, ut id præbeas egentibus. Eſto iuſtus apud Deũ uniuerſorum, ne forte iudiceris in condemnatione, & cuſtodiaris in tenebris exterioribus, & tunc meorum uerborum recorderis. Sed quæ dico modo,

Præclara Epiphanij uox

accipe, & tunc lætaberis. Nè habeas opus hoc mūdo, & totus mundus tibi ſubijcietur. Noli attendere Magis inconſtantibus, qui tenebricoſa te lege decipiunt. Venit hora prandij, uade alacriter ad menſam. Multa enim uerba ſemino, ſed non es ullius horum particeps. Scio enim tuam cogitationem à menſa non abſiſtere. Comede, exple te ſecurè delicijs: es enim horum omnium redditurus rationem.

Rex autem dixit Epiphanio: Adesdum, Pater, ſimul conſideamus, & cibos comedamus: Iſ uerò dixit ipſi: Vade, ſede in menſa, comede omnia, quæ ſoles. Tantum te contine ab immoderatione. Nam mihi panis furfuraceus, & parum ſalis propter imbecillitatē præbebit id, quod eſt uſui corpuſculo. Hæc autem dixiſſet Regi Epiphanius, dimiſit Rex omnes ex aula & nos iuſsit ingredi in cubiculum. Miſit uerò ad nos in mēſam diuerſa ciborum genera. Aduerſatus eſt aūt omnia Epiphanius, ſolum tritum panem nobis retinens: quo uſi, ſatiati ſumus, gratias agentes Deo uniuerſorum. Poſtridè autem Imperator accerſiit Epiphanium: qui modeſte & compoſitè incedens, uenit ad Regem. Ipſe autem Rex de ſede ſurgens, ſceptrū ponit in terra. Epiphanius uerò dixit Regi: Accipe regni dignitatem, & ſis grato in Deum animo. Rex dixit: Manè hic nobiſcum, Pater, & ſeruabo ueſtros ſermones. Epiphanius autem Regi: Si meos, ò rex, ſermones ſeruaueris, tui meminero ubicunque fuero. Manſimus autem decem dies in aula Regis. Quibus elapſis, Regi dixit Epiphanius: Curſu curram in meā patriam. Quæro enim omnes, qui illic ſunt. Tu ſede ī throno tuo, nihil excitans aduerſus Romanos. Si em̄ ſis inimicus Romanis, eris inimicus Crucifixo. Quod ſi fueris inimicus Crucifixi, malè peribis à tuis aduerſarijs. Hæc cum Regi dixiſſet Epiphanius, ibat Rex cum ſua caterua, nos primus deducentes in noſtram regionem.

De adoleſcente mortuo.

CVm egreſsi autem eſſemus ex aula, eccè, erat adoleſcens mortuus in grabbato, qui erat filius unius ex proceribus. Eum uerò ferebant ad canes, ut proijcerent exedendum. Dixit autem Epiphanius ijs, qui ferebant mortuum: Quò itis ad eum ſepeliendum? Dicunt Epiphanio. Qui uita exceſsit, uorabitur à canibus. Epiphanius autem tenens grabbatum, dixit eis: O filij, humi deponite. Videamus nos quoque mortuum. Hic uero puer necatus fuerat arte magica à quodam malefico. Mos eſt autem apud Perſas, ut qui ſunt mortui, deuorentur à canibus. Cum ij ergo protinus grabbatum depoſuiſſent, Regi dixit Epiphanius. O Rex, qui regis malos & iniquos homines, oportebat hunc, qui è uita exceſsit, in terra ſepeliri, ut qui cælitùs tuba canet, eum hinc poſsit traducere ad ipſum adorandum. Es autē Rex adeo improborum & ſceleratorum hominum, ut uel ante tempus ſibi mortem afferant. Hic, quem uides mortuum uita exceſsit necatus à malefico: Sed Deus meus qui fuit extenſus ſupra lignum: eum excitabit coram omnibus. Cum hæc autem dixiſſet Epiphanius manibus ſuis tenens mortuum, benigno & clementi Deo clamauit, Fili Dei, qui quatriduanum Lazarum ſuſcitaſti, hunc quoque ſuſcita adoleſcentē Cumquè ſuum accepiſſet indumentum Epiphanius, eo induit mortuum. Mos eſt enim Perſis, mortuos nudos educere. Statimque ſurrexit adoleſcens, & amplexus eſt Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Vade fili in domum tuam & fer ueſtes conſuetas, & refer ad me meum indumentum. Poſtquam autem uidit Rex miraculum, quod factum eſt ab Epiphanio, exiſtimauit eſſe deū. Cui dixit Epiphanius:

Vide morem barbarorum.

Epiphanius ſuſcitat mortuum.

Noli, noli hæc de me exiſtimare, qui ſum homo obnoxius ijſdem perturbationibus, & ſimiliter patibilis. Deus meus, cui credo, hæc præbet ſuis famulis. Cum hæc autem & his plura dixiſſet Epiphanius, dicit Regi. Reuertere fili in aulam. Nos enim imus in patriam. Rex autem dixit Epiphanio: Quot uis ſatellites tecum mittam, qui te cuſtodiant? Dixit ei Epiphanius: Habeo Regem Deum, qui eſt in cælis, qui me cuſtodit, & ſatellites habeo ſanctos eius Angelus Tunc Rex Epiphanium amplexus dixit uoce magna Vade in pace, Epiphani, gloria Romanorum. Fac autem, ut noſtri quoque memineris, qui ſumus in Perſide. Recedentes uero à Perſide, uenimus in Pheniciam: & cum partem Pheniciæ tranſiiſſemus, uenimus in Spanydrion. Inuenimus autem cellam, ut erat prius. Et cum illic fuiſſemus tres dies, non erat aqua ad bibendum.

De aquæ penuria.

STans autem Epiphanius adſpiciendo ad orientē orauit Deum, qui eſt in cælis, dicens: O tu, qui petram præruptam impreſsiſti, & ex ea aquam ſcaturire feciſti, & populum, qui deficiebat, aqua potaſti, hanc quoque terram imprime, & fac, ut aqua ex ea ſcaturiat propter fidelium hominum habitationem. Cum hæc dixiſſet Epiphanius, bonus quidam odor fuit in illo loco. Cumquè ſe rurſus ter ſuper terram inclinaſſet, & oraſſet Epiphanius, accepto ligone turbauit terram, & eccè paruni aquæ ſcaturijt. Deindè cum rurſus turbaſſet, uberibus fluuij aquis noſtra abundauit habitatio. Eramus autem in eo loco quietem agentes, & ipſe & ego. Deus uerò, qui producit fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum, irrigante aqua totam illam terram, iuſſu eius, qui ſemper curam gerit humani generis, produxit è terra multitudinem olerum, quibus nos frueremur & aleremur. Cum quædam autem fera ad ea uenirent animalia, & uirorem omnem earum tollerent, Epiphanius ſtetit ſupra olera, & diſſeruit cum feris tanquam cum hominibus, dicens: Nolite mihi exhibere moleſtiā: Sum enim homo peccator & pauper. Propter multitudinem autem meorum peccatorum ſum lugens in hoc loco, ſi fortè mihi Deus mea peccata condonet. Ipſe, qui hoc mihi olerum præbuit ſolatium ad alimentum, uobis præcipit, ne amplius ueniatis in hunc locum, nec meas herbas lædatis. Agreſtes autē feræ cum hæc audijſſent ab Epiphanio, protinus receſſerunt, & ex illo die non appropinquarunt amplius loco noſtro. Audierūt uerò Saraceni, qui cellam nobis extruxerant, ueniſſe Epiphanium ex Perſide, & acceſſerunt, ut benedictionem ab eo acciperēt. Aedificauerunt autem nobis tres alias domos, quippe qui nobiſcum uerſati ſunt quatuor menſes, & receſſunt in ſua loca. Auditū eſt autem in tota Phœnicia, Epiphanium habitare in Spanydrio. Congregati ſunt itaque alij quoque fratres in monaſterio. Eramus uero omnes numero quinquaginta.

Exod. 17 nu. 10.

Pſalm. 146.

Feræ obediunt.

De malignis ſpiritibus, qui abierunt.

QVodā autē die iuit Epiphanius in monaſteriū magni Hilarionis ad uiſcendos fratres, & ego ſum cum eo profectus. Exceperūtq; nos fratres cum magno gaudio & nos multos dies retinuerunt. Diabolus aūt, qui ab initio eſt Dei ſeruorū aduerſarius, accepit habitū Epiphanii, & uenit in monaſterium quod uocatur Spanydrion. Cui factus obuiā frater exiis, qui erāt paulo negligentiores, cucurrit ac eū adoradū: neq; poterat ferri à fratribus: Dixit autē Epiphanius magno Hilarioni: Pater,

ter, lupus ingreſſus eſt monaſteriũ, & turbauit fratres. Cũ hęc autẽ dixiſſet Epiphanius, & oẽs eſſet amplexus, uiã inijmus. Nobis uerò ingreſsis monaſteriũ, dæmonem immundum unus habuit. Duo autem rogabant pro eo, qui habebãt immundum ſpiritum, dicentes: Fer opem fratri noſtro. Tunc Epiphanius dixit eis: Accipite, filij, ueſtrum amicum, & ite in pace. In nomine enim Ieſu Chriſti nihil eſt in eo mali. Cum ipſi autem credidiſſent ei, quod dixerat Epiphanius, abijt homo ſanus in locum ſuum.

De fera extincta, & Philoſopho conuerſo.

CVm eſſet autem aliquando leo in ſolitudine ad ſexaginta lapides à noſtro monaſterio, latebat in ſylua, & occidebat multos ex ijs, qui præteribant. Eratque hic locus aptus uiatoribus. Coacti omnes, qui ſolebant per illum locum ingredi, uenerunt ad Epiphanium in monaſterium, dicentes ei de animali, & de eius ſæuitia, & quod locus euaſerit inhabitabilis, & quòd nemo per eum poſsit tranſire propter metum leonis, & quòd cum ipſe multos homines perdiderit, reliqui perterriti, non audẽt amplius per locum tranſire. Qui cum de leonis inſolentia audijſſet, dixit omnibus, qui aderant: Eamus in nomine Domini, & uideamus leonem. Me autem accepto, Epiphanius, quidem profectus eſt cum hominibus. Et cum ueniſſemus ad locum, incidit magnus timor in oẽs, qui erãt nobiſcũ. Eis aũt dixit Epiphanius: Vbi eſt, ò filij leonis habitatio? Cumq; locũ oſtẽdiſſent, iuit primus Epiphanius ad locũ. Et cũ leo nondũ uideretur, dixit magna uoce Epiphanius: Vbi eſt leonis habitaculũ? Leo uerò exijt è ſylua, ut iret obuiã Epiphanio. Is autem cum uidiſſet Epiphaniũ, ſtatim in terram cecidit, & manſit mortuus. Cadaueri uerò appropinquauit Epiphanius: ſed reliqui omnes effugerunt, magno metu affecti. Epiphanius aũt magna uoce dixit eis: Venite ſecurè, filii, & uidebitis cadauer feræ. Si itaque fidem habueritis in Saluatorẽ Chriſtum, ſic cadent omnes noſtri inſidiatores. Cum nos autem omnes accepiſſent homines, reſtituerunt monaſterio; Ipſique benedictionem aſſecuti ab Epiphanio, ingreſsi ſunt uiam ſuam.

Leo crudelis eo cõſpecto moritur.

Gloria autem inſignis fuit locus, qui prius uocabatur Spanydrio, propter Epiphanium. Fuit enim aliquando locus inuius, & inhabitabilis, & aquæ carẽs. Quamobrem cognominatus quoque fuit Spanydriõ, eò quòd aquã nõ haberet. Effectus eſt aũt Paradiſus, in quo erant bona omnia: In eoque abundabãt aquæ, & eſculenta diuerſi generis. Cum iis ergo omnibus, quibus à Deo dignus fuit habitus Ephiphanius, hoc quoque magnum & admirabile donum ei Deus eſt largitus, quòd cum omni ueritate diuinas interpretaretur ſcripturas. Diuinos enim libros ſumens, & legens fratribus, eorum uim quoque declarabat. Cum autem Epiphanius magnus orator & Philoſophus, qui habitabat Edeſſæ, audiſſet Epiphanium eſſe erudi tum, deſiderauit eum conuenire. Cum autem in monaſterium acceſsiſſet Epiphanius, ſtabat multitudo fratrum, & Deo mittebat hymnodiam. Erat uerò Epiphanius quoque preces per ſe peragens. Porrò autem cum eas perfeciſſet, uiſus eſt à fratribus Epiphanius. Stabat itaque Philoſophus, & attendebat multitudinem, & neminem ſalutabat. Poſtquàm autem uidit Epiphanium, eum agnouit: & currens, eum adorauit. Dixit autem Philoſopho Epiphanius: Quid tu, qui es magnus orator & Philoſophus, & habitas Edeſſæ, acceſsiſti ad minimũ & peccatorem Epiphaniũ? Præterea miror, quòd Philoſophus ueneris ad hominem planè rudem: & maximè propter quam nam cauſam, ò Philoſophe? Philoſophus autem: Nè hoc mireris, inquit, ò magiſter deſiderate. Dicebat enim Dionyſius Halicarnaſius: Si perſonæ cum perſonis collatæ conſiderentur, poſſunt pulchriores apparere. Boni cum malis confuſi, in uno ligno extendentur. Nullus enim homo unam ferens tunicam, ita cuſtodit corpus, ut non laceretur. Plurima nanque congreſsio plurimos præbet ſermones. Vbi autem ſunt plurimi ſermones, eſt magna diuerſarum rerum experientia. Hæc cum dixiſſet Philoſophus, & plura alia tacuit.

Epiphanius Philoſophus uenit ad S. Epiphaniũ

Accipiens autem Epiphanius primum librum de mundi creatione, interpretatus eſt ad uerbum Philoſopho. Ille uero aliis quidem aſſentiebatur, contra alia autem dicebat. Manſerunt itaque tres dies inter ſe differentes. Quæ ab ipſis uerò dicebantur, nequaquã inter ſe conueniebant. Cum uidiſſet autem Philoſophus, quomodo uitam agebat Epiphanius, eum ualde dilexit, & quarto die dicit ei: Magiſter, pulchra eſt huius loci habitatio. Volo, ſi iubes, hic habitare. Is uerò dixit ipſi: Hoc ſitum eſt in libero uniuſcuiuſque arbitrio. Philoſophus autẽ: Quinetiam libros meos, inquit, huc fero. Dicit Epiphanius, Si qi id tibi ueniat in mentem, æquum & beneuolum habebis Epiphanium. Dixit autem Philoſophus: Omninò ibit Caliſtus ad meos libros. Dixit Epiphanius: Agè uade ſanus cum Caliſto. Dicit aũt Philoſophus: Res omnes dicam Caliſto, nec ex hoc loco exibo. Erat uerò hic Caliſtus Aetii magni Romæ præfecti filius. Is cum malignum haberet ſpiritum, uidit Epiphanium dicẽtem ei in uiſione: Vis, Caliſte, expellam à te ſpiritum? Dixit Caliſtus: Et quis tu es, domine mi, quod poſsis eum expellere? Dixit autem Epiphanius Caliſto: Ego ſum, inquit, Epiphanius Phœnico palæſtinus, qui in Spanydrio habito in monaſterio. Si ergo, inquit, malum à te ſpiritum expulero, uenies ad me, & habitabis mecum in Spanydrio? Dixit Caliſtus ad Epiphanium: Domine, expelle a me immundum ſpiritum, & habitabo tecum. Tunc dixit Epiphanius Caliſto: Vide ne feceris aliter, rurſus enim tibi adhærebit. Excitatus autem Caliſtus, narrauit omnia patri ſuo Præfecto. Ab illo ergo die non eſt amplius afflictus Caliſtus ab immundo ſpiritu. Poſt tempus autem trium mẽſium dixit Caliſtus Aetio patri ſuo: Pater, uolo ire in regionem Phœnicum, & quærere Epiphanium, & habitare cum ipſo in Spanydrio. Statim pater eius, datis ei multis pecunijs, miſit cũ præſidio. Cumq; ueniſſet in Phœniciam, & inquiſiuiſſet, uenit ad Epiphanium, & ei expoſuit omnia, & habitauit nobiſcum. Miſit ergo Philoſophus Caliſtũ, iuſſu Epiphanij, cum duobus pueris, & tribus camelis Edeſſam ad libros adducendos. Cumque ueniſſet Edeſſam, accepit libros Philoſophi, & impoſuit camelis, & uenit in monaſterium.

Caliſt⁹ Præfecti Vrbis fili⁹ monachus Epiphanij.

Quotidiè ergo Epiphanius & Philoſophus plurimum inter ſe cõtendebant. Dixit autem Epiphanius Philoſopho: Dicit Daniel, ò Philoſophe. Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt. Agedum profer tuos libros, & ego meos, quos, mihi Deus dedit, ſedeamusque & diſſeramus inter nos. Poſuit autem Epiphanius a dexteris ſcripturas diuinitus inſpiratas, & alius Epiphanius libros ſuos à ſiniſtris. Cum ij autem cœpiſſent ab initio mundi creationis, Epiphanius quidem à Geneſi, id eſt, ab ortu, quem conſcripſit Moyſes. Philoſophus autem ab eodem ortu, quem conſcripſit Heſiodus, ad uerbum duos libros exponentes, inter ſe contendebant. Erat autẽ lux lux, & tenebræ tenebræ. Moſes enim ſcripſit, Deo opem ferente. Heſiodus autem ex Deo quidem uitam habuit, errorem uero à dæmonibus. Toto autem anno manſit Epiphanius differẽs cum Philoſopho. Aliquando uero homines numero ſexa-

ſexaginta ferunt Agricœtum quendam adoleſcentē, qui uexabatur ab immundo ſpiritu. Quem cum non poſſent ſexaginta illi ſuperare, eum alligarunt catenis, & tulerunt ad Epiphanium. Dixit autem Epiphanius Philoſopho: Agè Philoſophe, qui contendis cū peccatore Epiphanio: inuoca tuorum deorum multitudinem, ut expellant ſpiritum ab adoleſcente. Ille uerò exiſtimabat Epiphanium ſuperatum, & qui nō haberet quod diceret. Cum hoc autem cognouiſſet Epiphanius, iterum dixit ei: Quid dicis, ò pater Philoſophe, de adoleſcente? Aut cura ægrotantē, & ego in tuis dij habebo fidem: aut Deus expellet immundū ſpiritum ab adoleſcente, & credes in Crucifixum. In his autem non credidit Philoſophus Epiphanio, ſed exiſtimauit eum eſſe ridiculū. Surgens uerò Epiphanius, & tenens adoleſcentem, dixit ei: Tibi dico, adoleſcens, nix expellam catenas ferreas?

Cum autem audiſſet Philoſophus, ſtatim cucurrit in cellam, & uecte foribus adhibito ſe muniit, dicens, & ſuſpicando ira apud ſe conſiderans: Bonus hic ſenex, ut rudis & indoctus, uult amentem ſoluere, & niſi nos ut prudentes, caſum effugiamus, ab execrando illo malè ſumus paſturi. Cum autem Epiphanius ferreis catenis leuaſſet adoleſcentem, & eū ter ſignaſſet, dixit immundo ſpiritui: Præcipit tibi Epiphanius peccator ſeruus Domini in nomine Ieſu Chriſti crucifixi filij Dei, egredere ex hoīe, & ne amplius in ipſum ingrediaris. Et egreſſus eſt ſtatim immundus ſpiritus. Eratque adoleſcens ualde quietus & cōpoſitus. Cum autem eſſe pacem uidiſſet Philoſophus, leuauit repagulum, & è cella proſiliit ad adorādum Epiphanium, ſic dicens: O, inquit, qui geſtas coronam, Epiphani: Credo, & credidi ijs, quæ dicuntur per ea, quæ fiunt. Volant enim uerba ſine fructu, opera autem cernuntur habere fructum. Volo ergo quoq; eſſe ex ijs, qui ſeruiūt Crucifixo. Philoſopho uerò dixit Epiphanius: Quid hoc miraris, ò Philoſophe, tanquam id nos fecerimus? Nequaquam: ſed eſt Dei filius, qui hæc præclara facit per eos, qui ipſi credunt. Cum hæc & his plura Philoſopho dixiſſet Epiphanius, rogauit eum Philoſophus, ut daret ei id, quod eſt in Chriſto, ſignaculum. Ipſum ergo & me accepit Epiphanius, & iuimus ad magnum Hilarionem, qui eum baptizauit: egimusq̀ue uiginti dies in monaſterio magni Hilarionis, quem rogauit Epiphanius, ut cū Epiphanio Philoſopho mitteret ex fratribus unum Eleutheropolim, ut eum Epiſcopus faceret presbyterum. Quod etiam fecit. Et rurſus iuimus Spanydrion. Epiphanius autem cum omnes aduocaſſet fratres, ſic eis dixit: Hic, qui ſibi aliquando uidebatur eſſe aliquid, cum nihil eſſet, dicebat ſe eſſe Philoſophum: nunc autem Dei gratia uerus eſt factus Philoſophus. Ipſeque à Deo gratiam eſt conſecutus, & præerat toti choro.

Dæmonem ab adoleſcente cogit exire Epiphanius, & Philoſophus credit.

De fuga in Aegyptum.

Ingredientes autem multi monaſterium, non ſinebant quieſcere Epiphanium. Cum itaque in animo haberet locum relinquere, proficiſci uerò in partes Aegypti, dixit mihi: Sequeriſne me fili? Ego uero dixi ei: Sequar te, quocunque ieris, Pater. Cum omnes autem fratres aduocaſſet, & eis uale dixiſſet, dixit: Vado, ò filii, ad uidendum fratres, qui ſunt in monaſterio magni Hilaronis. Cum ij autem intellexiſſent eum uelle recedere propter magnam moleſtiam eorum, qui accedebant, omnes cadentes in faciem, cum fletu & planctu eum rogabant, ne exiret. Epiphanius uero ipſe quoque magna ductus miſericordia, perſuaſit eis, dicens ſe nō eſſe amplius receſſurum. Cum decem autem dies præterijſſent, accepit me noctu, egreſsiq̀ue ſumus, & iuimus Hieroſolyma, noſtrâque uitam adorauimus, nempe uenerandam Domini crucem. Fuimusq; in ciuitate, loca obeuntes & orantes, decem dies. Cū que nos egrederemur è ciuitate, ut ueniremus Ioppen, & nauigaremus in Aegyptum, occurrit nobis quædam mulier inſana, ut quæ uexaretur à ſpiritu immundo. Ipſa autem cum Epiphanij accepiſſet diploidem, eam dilacerauit, & ex ea exiit immundus ſpiritus. Quæ procidens ad pedes Epiphanij, eum rogabat, dicens: Ignoſcas mihi, Pater, & ne luc cenſeas. Is autem dixit ei: Vade ſana in domū tuā. Ruptus enim eſt, qui te ruperat. Et iuit mulier in pace. Et cum nos deſcendiſſemus in Ioppen, inuenimus nauem paratam, quæ uolebat ire Alexandriam. Cūq; nauigaſſemus ab Ioppe, poſt tres dies ingreſsi ſumus Alexandriam. Nobis autem naue egreſsis, & ingrediētibus ciuitatē, occurrit qdā Iudæus noīe, Aquila, legisperitus ac magiſter. Cœpit uerò Epiphanius quoque cum eo de lege diſſerere. Toto ergo illo die plurimum contenderunt. Rurſusque die ſequenti cum ueniſſent ad congreſsionem, diu diſſeruerunt. Credensque Aquila interpretationi Epiphanij, deſiderauit fieri Chriſtianus. Epiphanius autem deduxit eum ad Athanaſium Epiſcopum, & nos egreſsi ſumus Alexandria. Cum iremus autem nos in partes ſuperioris Thebaidis, occurrit nobis quidam monachus, diſcipulus magni Antonij, nomine Paphnutius. Cui dixit Epiphanius: Benedic nobis, Pater. Dixit autē Paphnutius, Benedicti uos a Dño. Cūq; orōnem feciſſet Paphnutius, nos inuicem ſalutauimus, & nos in eo loco parum refrigerauimus. Epiphanius uero interrogauit Paphnutium de omnibus, quæ fecit magnus Antonius, ipſeque ei narrauit omnia. Dixit autem Epiphanius Paphnutio: Volo habitare in eo loco, qui dicitur Nitria. Paphnutius uero dixit Epiphanio; Vade ſanus, fruere patribus, & collige fœnum æſtiuum, & uade in inſulam Cypriorū, & ale oues ad ueſtimenta, & honora puellos; ut tibi ſint agni. Hæc aūt cū dixiſſet Paphnutius, facta rurſus orōne, & nos mutuo cōplexi, iniuim⁹ ſinguli ſuū iter.

Vide priſcorum Chriſtianorū deuotionem.

Athanaſius Alexādriæ Epiſc.

De malo doctore Hierace.

In locis autem, quæ ſunt circa Leontopolim, erat uir quidam, qui apud aliquot exiſtimabatur bonus, & Dei habere præſcientiam: uocabatur uero nomine, Hierax. De eo in Paleſtina audiuit Epiphanius, & eū deſiderauit uidere. Similiter Hierax quoq; audiuit de Epiphanio. Erat aūt eius domus ad unum lapidem extra Leontopolim. Is docebat hanc carnē non reſurgere, ſed pro ea aliā, & hanc in terrā diſſolui. Scriptum eſt enim, inquit, Terra es, & in terram reuerteris. Rurſusque dicebat, infantes non futuros perfectos in futuro ſeculo. Ingreſsis autem nobis in eius monaſterium, inuenimus magnam multitudinē, quæ ab eo docebatur. Etenim à cibo quoque & potu abſtinebat. Neque enim oleum ſumpſit, nec uinū bibit, ex quo mundo renunciauit. Poſtquam ergo uidit Epiphaniū, rogauit cuiaſnam eſſet. Cumq; ſciuiſſet eum eſſe Palæſtinum, nomen quoque rogauit. Cū autem didiciſſet eum uocari Epiphanium, fuit ualde anxius. In Aegypto enim dicebatur Epiphanius eſſe uir doctus, & habere præſcientiam. Poſtquam uero rogauit Epiphanium, cuiaſnam ſit, & qui uocetur, turbam rurſus docebat. Cum autem ueniſſet ad exponendum de reſurrectione, de carne dixit, eam non reſurgere: Quibus auditis, ægre ferens Epiphanius, dixit Hieraci: Ori tuo cōmitte repagulū, & diſce ſpē noſtram

Hieracis errores.

Gen. 3.

ſtram non blaſphemare. Quod cum dixiſſet Epiphanius, manſit Hierax in loco mutus & immobilis. Cũ uerò omnes, Epiphanius, obſtupuerũt. Ex diuinis autem ſcripturis accipiens Epiphanius, cœpit omnes docere de reſurrectione. Præterijt igitur aliquod horarum ſpatium, & mutus permanebat Hierax. Poſt hæc autem dixit ei Epiphanius: Loquere uerum ſermonem, & audi firmam ac ſtabilem fidem. Tunc ſe excuſauit Hierax, dicens ſe eſſe lapſum: pœnitere autem proteruæ illius ſententiæ.

Priuatur lingua officio.

Agnoſcit errorẽ ſuũ.

De Iohanne, qui erat in Thebaide.

DIſcedentes uerò Leontopoli, iuimus in ſuperiorem Thebaidem. Erat autem illic uir iuſtus, Iohannes nomine. Et cũ ad eum ingreſſi eſſemus, nos benignè accepit. Fuerunt autem quidam ex iis, qui in illis locis habitabant, qui ei quendam alligarant adoleſcentem, ut maneret. Is uerò uexabatur ab immundo ſpiritu. Poſtquam autem uidit Epiphanium, dixit ei magna uoce: Cur huc acceſſiſti, Epiphani Dei ſerue? Manſitque ab hora ſexta uſque ad nonam ſic clamans, & repente rupto uinculo, cucurrit ad Epiphaniũ. Præhenſis autem pedibus Epiphanii, clamabat, dicens: Libera me, rogo per Deum, quem colis. Dixerat uero Epiphanius immũdo ſpiritui, ut exiret ab homine, ita ut non cognoſceret Iohannes Epiphanium. Dixit autem Epiphanius adoleſcenti: Homo ſurge: Quid mihi exhibes moleſtiam? Statim autẽ ſanus ſurrexit adoleſcens, cũ immũdus exiiſſet ſpiritus. Tres uero dies manſimus apud Iohannem, uirum admirabilem, & uita, quæ ex uirtute agebatur ornatum. Illinc autem recedentes, uenimus ad Bubilia, & ſeptem annos illic tranſegimus, magnáque illic Epiphanio moleſtiam præbuere per congreſſionem.

Epiphani⁹ curat dæmoniacum

De Eudæmone Philoſopho.

ALiquando quidam Philoſophus, nomine Eudæmon, acceſſit ad Epiphaniũ, & ſermones inter ſe cõtulere: Epiphanius quidem ex ſcripturis diuinitus inſpiratis, Eudæmõ autem per inutilem contentionem diſſerebat contra ea, quę dicebat Epiphanius. Habebatque Eudęmon puerum eiusque oculus erat clauſus. Dixit autem Eudæmoni Epiphanius: Eccè, ò Philoſophe, ſupra omnes eloquẽtia polles & diuitiis, ſuntque apud te dij complures, Cur pueri ergo curam non geris, ut eius quoque ſint ſani oculi? De hoc uiſit Philoſophus, dicens Epiphanio: Si ſub cælo eſſet ſolus filius Eudæmonis, qui unũ haberet oculum, iure eſſem de eo ſolicitus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Quod ſi ſolus, inquit, eſſet, o Philoſophe, quidnam agere poſſes ad eum curandum? Nihil aliud, inquit Eudæmon, niſi ratiocinari & dicere, nullum unquam ſic fuiſſe affectũ, ut eſt noſter puer. Dixit Epiphanius Eudæmoni: Nè ea, quę dicuntur, attẽdas perindè ac ridicula. (Deus enim eſt in medio amborum) adhuc puerum, qui laborat, & uide gloriam Dei. Hæc cum dixiſſet Epiphanius, & Eudæmonis puerum manu tenuiſſet, & eius oculum, qui non uidebat, ter ſignaſſet, ſtatim reſpexit. Cũ aũt uidiſſet Eudæmon, quod fecerat Epiphanius, rogauit eum, dicens: Si uobis placet, magiſter, uolo ego quoque fieri Chriſtianus. Epiphanius autem dixit Eudæmoni: Audi, ò Philoſophe, de bono & miſericordi Deo, cui credunt Chriſtiani. Iſraelem, qui aliquando ſeruiebat Pharaoni Regi Aegypti, liberauit, & eum eripuit, & per mare rubrum eum traduxit, tanquam per terram aridam, atque per ſolitudinem, & introduxit eum in terram fluentem lacte & melle: eumq; cum aliquando nõ paruiſſet, & Dei fuiſſet immemor per Prophetam ſic adhortatus eſt, dicens, Popule mi quid feci tibi, aut qua in re tibi fui moleſtus? reſponde mihi. Quamobrem, ò docte Eudæmon, paratus eſt Deus eos, qui bono modo accedũt, excipere, & ſi quis fecerit peccata quàm plurima, illa ei remittentur. Vade ergo, o erudite Eudæmon, & ingredere ciuitatem & ne te pudeat accedere ad Epiſcopum. Chriſtus enim amat humilitatem. Quocirca ad nos quoque uenit in magna humilitate.

Signo crucis ſanat cæcum puerũ.

Mich. 6.

Audiuit autem Eudæmon uerba Epiphanij, & ingreſſus eſt in ciuitatem, & procidit ad pedes Epiſcopi, & factus eſt Chriſtianus. Fuitque Epiphanius magni nominis in tota Aegypto. Quęrebant enim Epiſcopi eum tenere, & facere Epiſcopum: Et iam à quodam ducebatur Epiphanius. Id ille animaduertens, dixit mihi, Agedum fili, reuertamur in patriam. Et rurſus in noſtram ſumus profecti regionem, & ingreſſi ſumus in monaſterium magni Hilarionis. Receſſerat autem magnus Hilaron è monaſterio propter magnam, quæ ei exhibebatur, moleſtiam. Cumque in Cypriorum nauigaſſet regionem, uerſabatur in his locis, quæ ſunt circa Paphum. Cum autem fratres uidiſſent Epiphanium, magno ſunt affecti gaudio. Lugebant enim propter magnum Hilarionem. Fuimus uero quadraginta dies in monaſterio. Indè egreſſi fuimus in noſtrum Spanydrion. Cum autem uidiſſent & Præfectus Edeſinus, & fratres Epiphanium, magnam accepere lætitiam, Tres uero dies fuimus illic in hoſpitio ego & ipſe. Quarto autem dixit mihi, Fili, accipe cellam, & in ea quietem age. & ſic feci, & quietem agebamus in monaſterio. Hoſpitis autem locum obtinebat Epiphanius.

Eudæmon philoſophus credit.

De fame, quæ erat in Phœnitia.

CVm uero in regione Phœnicum eſſet fames in illo anno, magna multitudo congregata eſt ad Epiphanium, quæ eum rogabat, dicẽs. Fer nobis opem, Pater, ne pereamus, & roga Deũ ut det nobis pluuiam ſuper terram; & terra fructus producat. Dixit autem hominibus Epiphanius. Quid mihi, inquit, exhiberis moleſtiam? Sum enim homo peccator. Rurſus eũ rogabant, ut benignum & clementem Deum oraret. Is autem dixit eis. Dixi iam uobis me eſſe peccatorem. Iis magis rogantibus, uenit hora nona diei. Dixit autem Epiphanius Præfecto: Permitte, ut menſa apponatur his hoibus, comedantque & bibant, & lætentur, & rurſus abeant. Appoſuitque menſam, et ingreſſus eſt in ſuam cellam. Ipſis autem comedentibus, Sol ſuum emittebat ſplendorem, ut in æſtate: & repente factæ ſunt tenebræ, fulgura & tonitrua, & magnus imber cecidit in terram. Præ metu uero omnes ceciderunt à menſa. Non fuit autem locus in tota Phœnicia, qui non acceperit benedictionem. Manſitque pluuia tres dies continuos. Accedentes autem uiri in domum Epiphanij, rogabant eum, ut ſiſteret pluuiam, quæ cadebat de cęlo. Tunc dicit eis Epiphanius: Quid me eſſe exiſtimatis, o filij? Nam ego quoque homo ſum, ſicut uos. Scit autem benefactor, quidnam uobis opus ſit. Vultiſne ueſtram uiam redire? Illi uero dicunt. Certè pater. Eo autem è cella egreſſo, omnes congregati eum circunſteterunt. Dixit autem rurſus Præfecto: Apponatur eis menſa. Cumque conſediſſent, ab Epiphanio petebant, ut benediceret. Cum autẽ dixiſſet Epiphanius, Benedictus Deus, ſtatim a terra repreſſa eſt pluuia. Vidit uero Epiphanius magnam perturbationem & rurſus quæſijt recedere.

Impetrat pluuiam ſuis precibus Epipha.

De

De fuga in Cyprum.

Siſtit pluuiā. CVm autem aliquando conueniſſent Epiſcopi pro creando Epiſcopo, mentionē fecerunt Epiphanij. Erat enim quidā Monachus in medio Epiſcoporū, uir pius, ætate iuuenis, perfectus in temperantia ac moderatione, nomine Polybius. Is nouerat Epiphanium. Ei autē dixerunt Epiſcopi. Accipe equum, & uade in monaſterium, & uide, an ſit illic Epiphanius, & currens annuncia nobis. Nemini uero dixeris, & nec ipſi quidem Epiphanio. Cum autem Polybius ueniſſet in monaſterium, ſalutauit Epiphanium. Cui ille dixit; Cur, fili Polybi, huc ueniſti? Dicit Polybius: Ego, Pater, nolo concurrere cum ueritate. Dixit Epiphanius. Accurriſti, ueniſtique huc, ò fili Polybi, miſſus à ſanctis ſacerdotibus ad ſpeculandum, noli celare, ò fili, mala res eſt mendaciū, dic ueritatem. Deus eſt in medio, eſto probus miniſter ueritatis. Epiphanius enim uenit de loco ad locum, gemēs & tremens propter multa ſua peccata. Sed agedum, Polybi, mane hic, & remitte iumentum, & ſine ſacerdotes quærere eos, qui digni ſunt locis. Paruit Epiphanio Polybius, & cum ualere iuſsiſſet comitem, remiſit equum ad Epiſcopos. Qui autem ducebat Epiphanium, eum duxit in regionem Cypriorum. Iſta ergo nocte accepit me & Polybium, & egreſsi ſumus proficiſcentes Hieroſolyma. Fuimusque illic tres dies. Dixit autem nobis Epiphanius. Agedum, filii, eamus & accipiamus benedictionem à patre noſtro magno Hilarione. Audio enim eum eſſe in Cypro. Qui autem ducebat, duxit illò Epiphanium.

Hilarion in Cypro. Cum uero ueniſſemus Cæſaream, inuenimus illic nauem Cypriam, & nauigātes Paphum, peruenimus ad magnum Hilarionem. Fuit autem magna in congreſſu lætitia, & illic manſimus duos dies. Magna uero rurſus eſt exhibita Hilarioni moleſtia ab iis, qui ad ipſum accedebant. Cum autem Papho egredi ſtatuiſſet Epiphanius, dixit Hilarion Epiphanio. Quò uadis, fili? Dixit Epiphanius. Aſcalonem, Gazam & ulterius, etiam in ſolitudinē. Dixit ei Hilarion. Vade Salaminam, ò fili, & illuc inuenies locum ad habitandū. Epiphanius autem nolebat audire uerba Hilarionis. Rurſus ergo dixit Hilarion. Oportet te eò ire, & illic habitare. Noli ergo aduerſus uerba mea contendere, ne forte in mari uenias in periculum. Valere itaque iuſſo Hilarione, cum ad mare deſcendiſſemus, inuenimus duas naues. Vnam, quæ tranſmittebat Aſcalonē, alteram uero, quæ nauigabat Salaminam. Cum autē aſcendiſſemus nauem, quæ erat itura Aſcalonem, fuit in mari magna tempeſtas. Fuitq; nauis in periculo, ne frangeretur à ui undarum. Fuimusque in mari tres dies animo ualdè anxio. Quarto autem die ſuperauit nauis fluctus, qui ingruebant, & in Salaminiorum nos egit ciuitatē. Naue uerò egreſsi omnes, humi iacebant mortui ob uim fluctuum, magnamq; afflictionē & inediam. Manſit autem in eo loco nauis, ut reficeretur. Erat enim à ui undarū conuulſa. Cūq; tres dies illic fuiſſemus, Dei gratia in priſtinum ſumus ſtatum reſtituti. Rurſusque uolebat Epiphanius ex eo nos loco nauigare.

De ordinatione eius in Epiſcopum.

ERant autem congregati omnes Inſulæ Epiſcopi ad ordinandum eum, qui poſſet paſcere gregem Chriſti. E uita enim humana exceſſerat illius loci Epiſcopus, ciuitatis, inquam, Salaminiorum. Iamque aliquot dies precabantur, & Deum orabant, ut uellet eis reuelare, quiſnam ad hoc futurus eſſet utilis. Erat ex Epiſcopis quidam uir ſanctus, qui fuerat ordinatus in miſerabili quadam ciuitate, quæ uocabatur Cytria: diſtabat autem Salamina ad quintum lapidem. Eum dicebant fuiſſe quinquaginta annos in Epiſcopatu. Fuerat uero is quoque dignatus martyrio, & cum multa paſſus fuiſſet propter Chriſtum, abſolutus fuit in confeſsione filii Dei. Eum dicebant fuiſſe captum cum Gelaſio Epiſcopo ciuitatis Salaminiorum ad hoc, ut eſſent martyres. Erat autē ei nomen ab ortu Pappus, qui ipſe quoque erat cum epiſcopis. Eum epiſcopi omnes habebant ut patrem, propter cōfeſsionē in Chriſto, & propter annos epiſcopatus. Porro is habebat etiam Dei præſcientiam. Ei reuelatum fuerat de Epiphanio, ut ordinaretur Salaminiorum eccleſiæ epiſcopus. *Pappus Epiſcopus.* Erat autem tempus æſtiuum, quod uuas maturas iam perurebat. Cum ergo ſtatuiſſet Epiphanius nauigare à ciuitate Salaminiorum, dixit mihi & Polybio: Eamus, filii, in forum, & emamus uuas. Cumque è naui in forum abiiſſemus, & uenditorem conueniremus, Epiphanius, acceptis duobus botris pulcherrimis, dixit uenditori: Quid uis tibi dem pro his duobus botris? Epiphanio autem mos erat non contradicere. Cum uero uenditor dixiſſet precium uuarum, Epiphanius accepit pecuniam, ut ſolueret uenditori. Tunc accedit ſanctus Pappus, ſuffultus à duobus Diaconis, Erāt autem tres quoque cum ipſo Epiſcopi: Qui cum appropinquaſſent Epiphanio, Epiphanius botros habebat in manibus, & eorum precium. Dixerunt autem quidam ex adſtantibus: Ecce hic adſunt Epiſcopi. Incipiens autem Pappus, dixit Epiphanio: Dimitte, ò Abba, botros apud uenditorem, & ſequere nos in eccleſiam. Recordatus uero uerbi diuini, quod dicit, & eloquitur. Letatus ſum in iis qui dixerūt mihi, In domū Domini eamus, ſecutus eſt in eccleſiā. *Pſ. 121* Pappus autē dixit Epiphanio: Fac orationem, ò Pater. Quod dicebat Pappus Epiphanio, ut ſe ſignificaret clericū. Pappo autē dixit Epiphanius: Ignoſce mihi, Pater: Nō ſū enim ī clero. Dixit Pappus Epiphanio: Vide, ò fili, ne neges corā tot ſanctis patribus, & condemneris, ut qui abſcondit talentum. Dixitque Epiphanius: Non, Pater, non ſum clericus. Hæc autem cum dixiſſet Epiphanius, Pappus dedit pacem.

Vnus uero ex Diaconis, capite apprehenſo Epiphanio, eū ui duxit ad Pappum ad altare, adeo ut multi quoque alij cōuenerint, ut eum ſeruarēt ad altare. Eū itaq; ordinat Diaconū: & rurſus dat ei pacem, & ipsū ordinat Presbyterum. Rurſusque fit conſequentia, & eum ordinat Epiſcopum. *Epiphanius ordinatur Epiſcopus.* Poſt dimisſionem autem ab eccleſia, aſcendimus in Epiſcopatum. Dixit autē Pappus Epiphanio: Age fili, adhortare patres, ut fruamur & lætemur tua paternitate. Cum hoc grauiter ferret Epiphanius, & angeretur animo & fleret, dixit Pappus: Oportebat quidem nos tacere: ò fili Epiphani Fio autem, cum tu non quæſieris, inſipiens. Nam cum patres hic eſſent congregati, Dei uoluntate mihi dederunt hoc negocium ad ſignificandum Epiſcopum. Idque omnes mihi exhibebant negocium dicētes mihi peccatori: Ora prompto & alacri animo, & tibi reuelabitur

Reuelatio de Epiphanio.

CVm ego autem me in hoſpitio incluſiſſem, & de eo Saluatorem rogarem, fulgur in cella reſplenduit: audiui uero uocem dicentem mihi peccatori: Pappe, Pappe, audi. Ego autē dixi timore perterritus. Quid iubet Dominus meus? Dixit mihi benigne. Surge, accipe unum ex Diaconis, & deſcende in forum. Ecce illic apud uenditorem monachus emit uuas, qui duos ſecum habet monachos, &

Eliſæi

Eliſæi caput illius habet effugiem. Enim ordina Epiſcopum. Sed ne ei renuncies, ne fortè effugiat. Eſt autem ei nomen Epiphanius. Factus ſum inſipiens, fili: ipſe me coegiſti. Vide quid facias, & attende tibi ipſi. Ego enim miſſus ſum, & feci quod debui facere. Sum inſons, & poſt hæc omnia uidebis. Cum hæc autẽ audiſſet Epiphanius, cecidit in faciem, & adorauit Pappum, dicens: Ne tralcaris, Pater. Sum enim homo, nec ſufficio implendæ menturæ ſacerdotij. Cumque omnes adoraſſet, inuitauit eos ad prandium. Et cum prãdiſſent, iuit unuſquiſque in ſuam eccleſiam.

De debitore Romano.

TRibus autem poſt diebus uir quidam uenerãdus nomine Eugnomon, à quodam clariſsimo illius ciuitatis coniectus fuerat in cuſtodiam pro ſumma centum nummorum. Nomen eius, qui ipſum coniecerat, erat Draco. Is cum eſſet Romanus, nullum habebat, qui eum liberaret à cuſtodia. Cum audiſſet Epiphanius, & iſſet ad Draconem, & eum rogaret, ut Eugnomonem Romanum liberaret à cuſtodia: Vade, Draco inquit, tu in hanc introducte ciuitatem, & affer centum nummos, quos tuus mihi debet amicus, & da mihi eos: & eum recipe. Erat autẽ hic Draco gentilis, & diues admodum, ſæuisque moribus. Epiphanius autem iuit in Epiſcopatum. Erantque centum nummi repoſiti in Epiſcopatu in miniſterium eccleſiæ. Ijs acceptis, iuit Epiphanius, & eos dedit Draconi, & liberauit hoſpitem. Quidam autem Diaconus nomine Charinus (multi in eum teſtimonium ferebant, quod eſſet inſolens) incitabat omnes clericos aduerſus Epiphanium, dicens: Agitè perſequamur hunc hoſpitem, ne comedat quæcũque ſunt eccleſiæ, & ſimus nos peccato obnoxij. Erat autem hic Charinus ualde diues, & quærebat perſequi Epiphanium, ut ipſe ſederet in throno. Surrexeruntque omnes clerici aduerſus Epiphanium, dicentes hæc uerba Charini: Non ſatis eſt ò Epiphani, quod huc ueneris, cum non haberes indumentum, & acceperis eccleſiam, ſed etiam tanquam hoſpes, diſpergis res eccleſiæ? & quis hoc ferre poterit? Aut da centum nummos, aut uade in tuam patriam. Iuit autem Romam Romanus, liberatus ab Epiphanio: & omnibus ſuis uenditis, ei attulit pecunias. Quas cum accepiſſet Epiphanius, diſtribuit ijs qui opus habebant. Manſit uerò Romanus cum Epiphanio uſque ad mortem ſuã. Accepit autem Epiphanius alios quoque centum nũmos, & dedit Charino, dicens ei: Accipe centum nũmos, quos dedi pro hoſpite. His uerò centum nũmos accepit ab Epiphanio. Omnibus autem accerſitis clericis, Charinus dixit eis. Agitè, accipite cẽtum nummos, quos diſperſerat Epiphanius: eos enim ab eo caepi. Clerici uerò non comprobarunt malum animum Charini, ſed ei dixerunt: Abi, eos redde ei, à quo accepiſti: Ita is eos reddidit Epiphanio. Atque is quidẽ multa grauia & indigna fecit Epiphanio. Epiphanius autem nunquam omnino meminit acceptæ à Charino iniuriæ.

Liberat debitorẽ è carcere.

Charinus Epiphanij inſectator.

Cum aliquando quidem eſſet ad prãdiũ in Epiſcopatu, habebat Epiphanius omnes clericos in menſa. Mos autem erat Epiphanio nocte & die habere in manibus ſancta Euangelia, & docere uerbum diuinũ. Cumque in menſa doceret prandentes Epiphanius, auis, quæ dicitur coruus, intenſe uocem emiſit. Dixit autem Charinus prandentibus: Quiſnam ex uobis nouit, quid locutus ſit coruus? Verbum autem diuinum exponebat Epiphanius. Eandem uocem rurſus emittit coruus. Dixit autem rurſus Charinus: Quis eſt uobis nouit, quid dicat coruus? Epiphanius uero rurſus omnes docebat in prandio. Porro autẽ rurſus quoque tertiam uocem emittit coruus. Dixitque rurſus Charinus ijs, qui erant in prãdio: Dixi uobis, Quiſnam ueſtrũ nouit, quid dicat coruus? Dixit quoque Charinus Epiphanio: Annuncia mihi, & eris omnium meorum dominus. Cui reſpondit Epiphanius: Dixit coruus, te non futurum amplius Diaconũ. Poſt orationem autem tremor inuaſit Charinum. Nec locutus eſt amplius, aut comedit, aut bibit: ſed eũ portantes eius pueri, tulerunt in domum ſuam, & poſuerunt in lecto. Mane uerò mortuus eſt in lecto ſuo. Habebat autem uxorem fideliſsimam, nec erat eis filius. Ea obtulit omnia Epiphanio: Quam etiam fecit Diaconiſſam eccleſiæ. Laborauerat autem eius manus paralyſi tempore decem annorum. Poſtquam ergo eam tenuit Epiphanius, ut eam ſignaret, ſtatim conualuit, & liberata fuit à doloribus. Ab illo ergo die, quo Charino ſermonem locutus eſt Epiphanius, & una cum ſermone ipſe accepit ſententiam a Domino, omnes clerici timore & tremore ſubiecti erant Epiphanio.

Charini repẽtina mors.

De Diacono uentilante.

POrro autem hoc quoque ſeruabat Epiphanius. Tempore oblationis nunquam perficiebat oblationem, donec uidiſſet uiſionem. Cõſueueratq; beatus præfari uerba quædam, & ei ſtatim reuelabatur. Cum itaque aliquando ter dixiſſet ſermonẽ, nulla ei ſe obtulit uiſio. Cum is autem lugeret & oraret, ut ſibi cauſa ſignificaretur, primus obſeruat Diaconum, qui à ſiniſtris tenebãt uentilabrum miniſtratorium. Quem cum obſeruaret, cõſiderat Epiphanius in eius fronte apparere lepram. Nulli autem erat manifeſtum, diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manum extendit, & inſtrumentum leuauit miniſtratorium, ei benigne dicens; Vade, fili, in domum tuam, & ne modo ſumas diuina myſteria. Ipſe autem ſtatim egreſſus eſt, & iuit in domum ſuam. Datq; Epiphanius uentilabrum alij Diacono. Cumque diuina uerba incepiſſet cũ metu & lachrymis, ubi perfecit, ſtatim uidit uiſionem. Poſt eccleſiæ autem dimiſsionẽ, accerſito Diacono, ex eo ſciſcitatur cauſam. Cũq; is diceret, quòd illa nocte dormierat cum uxore: accerſito toto ordine ſacrato, eis benignè dixit Epiphanius: Quicunque, ò fili, clero digni eſtis habiti, ſoluite calceamenta ueſtra, ut non in ijs ingredimini, & ut colatis uirum ſanctum, qui in eccleſia prædicat & dicit: Et habentes uxores, tanquam nõ habentes. Exhinc ergo non amplius ordinabat Epiphanius eos, qui haberent uxorem, ſed uiros ſanctos, qui uitã exercebant monaſticam, & uiduos uiros probatos. Licebat enim uerè uidere eccleſiam, tanquam pulchram ſponſam ornatam ſacerdotio.

Idẽ de carpo ſcribit Dionyſi Areopagita.

1. Cor. 7.

Nota quales uoluerit habere Diaconos.

Polybij Epiſcopi de Epiphanio Epiſcopo.

GLoria Deo, qui nobis præbet ut uiuamus, & glorificat eos, qui ipſum glorificant: quemadmodum dicit uerbum diuinum: Glorificãtes me, glorificabo: & qui me ſpernit, ſpernetur. Accidit, ut Iohannes ſanctus Pater laboraret morbo, quo etiam eſt mortuus. Cumque ægrotus iaceret in lecto, accerſito mihi dixit: Fili Polybi. Ego uero ei dixi: Quid iubes, Pater? Dixit autem mihi: Quoniam prohibet Epiphanius, ne nos literarum monimẽtis mandemus, quæ Deus per ipſum peragit miracula, accipe has chartas. Nam in hodiernum uſque diem, quæ ipſum uidi facientem, conſcripſi, eo inſciente. Tu quoque, ò fili, quæ cõſequentur ab hodierno die, manda literis.

literis. Deus enim tibi annos adijciet, ut toto tempore uitæ permaneas apud Epiphanium. Sed uide, ne negligas. Nam ego quoq; a Deo motus hæc conſcripſi. Ego enim uado ea uia, qua omnes, qui ſunt ſuper terram. Poſt hæc autem dixit Iohannes: Voca mihi ſanctum patrem noſtrum Epiphanium. Iuique, & uocaui ipſum. Eo autē ingreſſo, dixit Ioanni Epiphanius: Non curas, inquit, ò Pater, Deum precari pro miſero peccatore Epiphanio: Dixit uero Ioānes Epiphanio: Fac orationem, ò Pater. eſt enim quod tecum loquar. Epiphanius itaque fecit orationem. Cum nos autem dixiſſemus, Amen, dixit Ioannes Epiphanio: Accede propius ad me, Pater. Et acceſsit propius. Dixitque Ioānes Epiphanio: Impone manus tuas oculis meis. Et uale ei dixit Ioannes, & tradidit ſpiritum. In Ioannis autem collum cadens Epiphanius, fleuit, & eum eſt oſculatus, & magno dolore affectus eſt Epiphanius propter mortem Ioannis.

De templi ædificatione.

CVm autem Epiphanius aliquando cecidiſſet in faciē, ut Deum oraret, ut eum adiuuaret ad ædificandam domum nomini eius, (erat enim prima eccleſia parua pro multitudine eorum, qui ingrediebantur) cum pronus, inquam, iaceret in faciem Deum orans, uox ad eum facta eſt: Epiphani, inquiens. Eam autem uocem ſæpe erat ſolitus audire Epiphanius. Dixit itaque non conturbatus: Quid eſt, Deus mi? Rurſusque dixit uox eadem: Incipe ædificare ædem. Epiphanius autem protinus id non negligens exiit, & fecit orationē, & totam loci conſequentiam deſignauit, & adhibuit artifices. Aedis uerò ædificationi ꝑerāt ſexaginta uiri, & magna multitudo, quæ ei rei miniſtraret. Erant autem tunc in ciuitate gentiles uiri diuites & pecuniis, & poſſeſsionibus.

De Dracone.

ERat autem quidam, qui uocabatur Draco, qui à plurimis dicebatur magnus Draco. Is habebat filium. Vocabatur uerò ipſe quoq, Draco. Is in dextero latere laborabat graui* cauſone. Cumque pater eius multa cōſumpſiſſet in medicos, id ad ſanitatem nihil ei profuerat. Magnus ergò ille Draco ſe malè gerebat in Epiphanium & uerbis & factis. Epiphanius autem ſi quando eum uidebat, primus ſalutabat. Cumque aliquando tranſiret Epiphanius per locum, ubi in ſedibus ſedebant omnes diuites, erat magnus quoque Draco, & eius filius ægrotus in eo loco. Cum autem Epiphanium uidiſſent, eū irridebant. Cum uero appropinquaſſet Epiphanius, & & eos ſalutaſſet, manu tenuit ægrotum Draconem, ſic dicens. Draco, tu quoque eſto ſanus. Et ſtatim cum oratione Epiphanij factus eſt ſanus. Draco autem, & qui uiderunt, omnes obſtupuerunt. Cum autem uidiſſet Draco, quod fecerat Epiphanius, præ timore & tremore non potuit amplius, ut ſolebat, ire domum, ambulans ſuis pedibus, ſed portatus. Fuitque poſitus ſupra lectum. Mane uero uenit uxor Draconis, & rogat Epiphanium, ut ueniens & emittens orationem, eum faciat ſurgere. Epiphanius itaque iuit in ædes Draconis. Cumque ipſe eſſet precatus, Draco ſurrexit protinus. Qui accepit quinque millia numerorū, & eos obtulit Epiphanio. Dicit autem Epiphanius. Mihi, fili, una ſufficit tunicella ſuper hoc corpuſculū, & panes uulgares cum potu aquæ. Cur mihi, inquit, onus imponis, cum ego nolim grauari? Sed ſi uelis gloriam conſequi, uade, & mane in templo Dei, & præbe eos laborantibus. Sic autem fecit Draco. Ro-

**id eſt, ardore uel eſtu.*

Vide te nuē ue ſtiuum, & pan perē ui

gauitque Epiphanium, & baptizauit ipſum, & uxorem eius, & filium.

ſtum ſancti uiri.

De puero mortuo.

QVidam autem alius, nomine Syneſius, qui ipſe quoque erat diues, ſed gentilis, habebat filium unigenum, tredecim annos natum. Eū morbus inuaſit, & collum eius circundedit, & eum ſuffocauit, & eſt mortuus. Erat que magnus luctus & planctus in domo eius. Quidā uerò Hermeas nomine, Chriſtianus, dixit matri pueri: Domina, utinam adeſſet magnus Epiphanius: Is puerum ſuſcitaret. Ea autem credens, ſtatim Hermeam miſit ad Epiphanium. Erat enim Hermeas ei familiaris. Cumque ueniſſet Hermeas, dixit Epiphanio: Domine mi, dominus meus Syneſius miſit me ad te, ut te ducam in domum ſuā, & roges Deum pro filio eius, qui eſt mortuus, ut reſurgat. Tunc me accepit Epiphanius, & iuimus in domum Syneſij. Cumq; domum eſſet ingreſſus Epiphanius, cecidit humi uxor Syneſij, hæc uerba dicens Epiphanio: Veniſti huc, qui es magnus medicus Chriſtianorum uideamus artem tuam in filiū, & accipiamus curari experientiā, & ſic ad tuū Chriſtum accedamus. Cum hæc dixiſſet mulier, dixit ei Epiphanius. Si credideris Crucifixo, uidebis filiū tuū ambulantem. Dixit autē muliercula. Sed nihil aliud cogito in animo, niſi mentē adhibere Crucifixo. Cū itaque Epiphanius ad lectū acceſsiſſet, & collum pueri contrectaſſet, & eius ceruicē fricaſſet, dixit ei uultu hilari: Euſtorgi, Euſtorgi. Is aūt protinus aperuit oculos, & ſedit ſuper lectum: & admiratione perculſi ſūt, qui erant in domo. Cū uero uidiſſet mater Euſtorgij id, quod factū fuerat per Epiphanū in puero, accepit tria millia nūmorū, & obtulit Epiphanio. Dixit autē ei Epiphanius: Eis ego non utor, ò mulier ingenua: ſed maritus tuus eos accipiet, & ibit ad domum eius, qui tuum excitauit filium, & dabit ijs, qui laborant. Sic aūt fecit Syneſius. Fuitq; illuminatus ipſe, & uxor eius, & filius, quem mortuum ſuſcitarat Epiphanius.

Excitat puerū mortuum.

De ordinatione Polybij.

CVm aliquando eſſemus in æde, & nullus eſſet alius, dixit mihi Epiphanius. Fili polybi, quoniam opus habet eccleſia Presbytero in locū patris noſtri Ioannis, uolo, ò fili, ut ſis in illius ordine. Cum ego autem ea, quæ dicebantur, ægrè ferrem, & uerbis plurimis recuſarem, uenit tempus eccleſiæ, ut diuinum faceremus officium. Ingredientibus uerò nobis omnibus cum Epiphanio in eccleſiā, in animo habui aufugere. Presbyteri onus graue eſſe exiſtimans. Quando autem peruenimus ad ſuggeſtū, Epiphanius me manu tenēs, dixit mihi. Mane in hoc loco uſque ad tempus. Admirati ſunt, qui hunc ſermonem audierunt. Ego certè non potui amplius ex eo loco pedem leuare, ſed eram ueluti ferreis clauis confixus. Quando autem fuit cōpleta tota conſequentia, tunc miſit unum ex Diaconis, & me duxit ad altare, & ordinauit presbyterum. Poſt eccleſiæ uerò dimiſsionem, præ metu cecidi in lectū, & ualdè in grabbato comprimebar, donec Epiphanius ingreſſus eſt, & orauit: & ſtatim ſurrexi.

vidē morē celebrandi officiū in eccleſia.

De Ioanne Epiſcopo Hieroſolymitano.

ALiquando autē uenit quidam Diaconus Hieroſolymis, & renunciauit Epiphanio de Ioāne Epiſcopo Hieroſolymitano, qđ eſſet auarus, & includeret pecunias, & non ſuppeditaret in-

ret indigentibus. Habitauerat autem bic Ioannes in monaſterio magni Hilarionis: quo ſactum eſt, ut una quoq; cũ eo habitarit Epiphanius. Epipbanius itaq; ſcripſit epiſtolã ad Ioannẽ de miſericordia in eos, qui indigent. Ioanoes autem epiſtolæ nullam habuit rationem. Non ita multo poſt tempore dixit mihi Epiphaoius. Age fili, eamus Hieruſalem, & cum adorauerimus, reuertemur. Cum Cypro autem ſoluiſſemus, nanigauimus Cæſareã Philippi, & illinc aſcendimus Hieruſalem. Cumque ingreſsi eſſemus & oraſſemus, aſcendimus in Epiſcopatum. Viditque Ioannes Epiphanium, & magno luit affectus gaudio. Ioanni autẽ dixit Epiphanius: Da mibi, Pater, domum ad manendum. Deditque nobis domum pulcherrimã. Quotidiè autem nocabat Ioannes Epiphaniũ ad menſam: ſumptuoſosque cibos & potus nobis in menſam fere bat, multumque argenti cõmutando afferebat in mẽſam: quo fiebat, ut pauperes non eſſent participes. Aliquando uero dixit Ioanni Epipbanius: Da mihi, ò Pater Ioannes, argentum ad uſum meũ: Sunt mihi alendi uiri Cyprij: eis ex bibebo magnificã tui argenti ſpeciem. Præbe ſeruo tuo, quæ ſunt pulcherrima in domo tua ad tuam gloriam, & de tuis ſactis gloriabor, ut qui ſim perpetuo monſtrandus digito. Memineris tantum eorum, quæ dantur: & quod oportet, poſtea tibi reddetur. Ioannes autẽ produxit multum argenti in conſpectum Epiphanij. Qui dixit ei: Habesne aliquid aliud argenti repoſitum, ò Pater? Dixit aũt Ioannes Epipbanio: Hoc utique ad tuum uſum tibi ſufficiet, ò Pater. Dixitque Ioanni Epiphanius: Adhuc illud quoque, Pater, ut magnificè accipiantur. Cum is autem aliud quoque attuliſſet, dixit Ioanni Epiphanius: Da mihi, quæ ingenuis pulchram præbent ſpeciem. Dixit ei Ioannes: Accipe quæcunque ſunt tuis hominibus delectationi, & eis utere in prandio.

Accepit itaq; Epiphanius argenti pondus circiter librarum mille quingentarum, & iuimus in domum, quæ data nobis fuerat à Ioanne ad manendum. Erat autem quidam argentarius, nomine Aſterius. Is Roma uenerat Hieruſalem negocij obeundi gratia. Eum cum accerſiuiſſet Epiphanius, & ei oſtendiſſet argentum, cum eo conuenit, & pactum iniit, uendiditq;, auro ab eo accepto, quod nocte & die diſtribuit egentibus, Interiectis autem aliqnot diebus, dixit Ioãnes Epiphanio: Redde mihi meum argentum, quod tibi ad uſum commodaui. Dixit Ioanni Epiphanius. Patientiam in me habe, ò Pater. Sunt enim adhuc, quos alam, & omnia reddam. Cum ergo dies aliquot rurſus intercesſiſſent, dixit Ioannes Epiphanio, cum eſſemus in templo, ubi repoſitum eſt lignum ſalutare. Iã dixi tibi, Redde mihi argentum, quod tibi accommodaui. Epiphaoius autem leniter & placidè dixit Ioanni. Dixi tibi, Pater, me eſſe redditurum. Ioannes uerò ira plenus, appræhendit & tenuit diploidẽ Epiphanij, ipſum in ea conſtringeos, eique dixit. Nõ exibis, non ſedebis, non ages in pace, donec reddideris argentum, impoſtor Epiphani. Da argentum, quod à me accepiſti commodato, eccleſiæ redde, quæ ſunt eccleſiæ. Epiphaoius uero poſt hæc omnia conturbatus non fuit, ſed erat idem in eo ſtatus. Manſit autẽ Ioannes ſpatio duarum horarũ tenens & iniuria afficiens Epiphanium. Quotquot uerò aderant, triſtitia ſunt affecti, eo ꝙ adeſſent, & audirent aſpera uerba Ioannis. Epiphanius autem nihil cõmotus, eapuit in eius faciem, & ſtatim fuit excæcatus, ceciditque metus ſuper omnes qui aderant. Ioannes uero pronus cecidit ad pedes Epiphanij, orans, ut uiſum reciperet. Eo autem dicente. Vade, & crucẽ adora uenerandam, eaq; id tibi præbebit, perſeuerabat ipſe rogãs Epiphaniũ. Epiphanius uero cum eum docuiſſet, manum ei impoſuit & apertus fuit dexter eius oculus. Orauit autem Ioannes etiam pro ſiniſtro dixitquè Epiphanius Iohanni: Non eſt meum, ò fili. Deus enim occluſit, Deus aperuit: Fecit, ut uoluit ut ſi mus modeſti. Ioannes autem caſtigatus & conuictus à uiro iuſto, fuit ſanctus in omnibus.

De duobus illuſoribus.

NObis uerò aliquando exeuntibus è ciuitate, ut nauigaremus in Cyprum, erant duo illuſores in eo loco. Cum autem per locum trãſiret Epiphanius, ei dixit unus ex duobus. Sancte pater, uiſe mortuum, & ſuper eum iniјce tegumentum. Cum hęc ergo audijſſet Epiphanius, ſtetit ad Orientem pro mortuo offerens orationem. Cumquè ſe ſuo exuiſſet indumento, proiecit ad induendũ mortuum. Iter autem faciente Epiphanio, is, qui ea uerba dixerat, dixit ei qui ſe mortuum ſimulabat: Surge, præterijt uir rudis & indoctus. Cum is autem nõ reſponderet, rurſus eum uocabat. Poſtquam uerò animaduertit eum eſſe mortuum, dicit apud ſe: Currã & hoſpiti meam dicam culpam, ut eum excitet. Qui nos aſſecutus, in terram cecidit rogans Epiphanium & ei dicens uerba huiuſmodi: Rogo, & ſupplicio tuę paternitati: Fer opem, & parce noſtræ inſipientiæ. Quando enim te ſum allocutus, dicens, Indue mortuum, eius conſenſu ſum locutus, cumquè tu non lõgè præteriiſſes, allocutus ſum meum amicum, & in eo non erat uox, nec auditus. Sed agè, inquit Pater, ſuſcita mortuum, & quam à te accepimus tunicam, eam accipe. Dixit autem Epiphanius ei, qui loquebatur: Vade fili, & ſepeli eum. Primum enim eſt mortuus, & tunc ipſe petijſti indumentum. Cum autem rurſus ueniſſemus Cæſaream, in Cyprum nauigauimus. Fratres uero nos cũ magno gaudio exceperunt.

Punitur fraudulenta ſimulatio.

De Iſaac legiſperito.

ERat autem quidam legiſperitus. Iudæus, Iſaac nomine, uir pius, & qui accuratè legem ſeruabat Moſaicam: Is cum ſectatus eſſet Epiphanium, & catecheſi fuiſſet inſtitutus, eſt ab eo illuminatus. Eramus autem tres domi manentes.

De filia Theodoſii Imperatoris.

ALiquando uero cum ſoror Archadij & Honorij Imperatorum ægrotaret, eſſet autem Romæ, audiit de Epiphanio, quòd Deus per eũ ſanaret ægrotos. Ea ergo miſit in Cyprũ, qui Romam adducerent Epiphanium: Qui autem miſſi fuerant, cum in Cyprum perueniſſent, oſtenderunt literas Epiphanio. Erat uerò quidam uir diues, linguæ admodum impeditæ, nomine Fauſtinianus: Is exceperat uiros miſſos ad Epiphanium, qui aduerſabatur admodum illi. His autem dicebat Fauſtinianus: Quid huic prædoni, tanquam Deo, adhibetis animum? frigida enim uerba loquitur, & nihil aliud: eſt autem peſsimis moribus. Quodam uero die cum adeſſet Epiphanius, eſſentque opifices operantes in eccleſia, erãt etiam illic uiri, qui miſsi fuerant, prope Epiphaniũ. Erat autem Fauſtinianus quoq; ſtans in eo loco. Cum ex alto ergo cecidiſſet unus ex ædificatoribus, & deſcendiſſet ſupra caput Fauſtiniani, qui ceciderat quidem, nihil mali eſt paſſus: Fauſtinianus uerò in faciẽ cecidit, & manſit mortuus. Epiphanius autem appropinquans Fauſtiniano, cum tenuit manu, dicens: Surge, fili, in nomine Domini: Vade ſanus in domum tuam. Statim autem ſurrexit, & iuit in domum ſuam

Fauſtinianus Epiphanij obtrectator.

Subito moritur.

Cum autem audiuiſſet uxor eius, quod factum fuerat, accepit mille nummos, & obtulit Epiphanio. Qui ei dixit: Vade, filia, da eos ijs, qui laborant in eccleſia, & habebis theſaurum apud altiſsimum. Sic autē fecit mulier.

Huius Philonis extāt cōmentaria in Canticum cāticorū.

Qui uerò miſſi fuerant ab Imperatoribus, urgebant Epiphanium, ut nauigaret Romam. Erat autem quidā ex oratoribus clericus, Philo nomine, uir ſanctus. Opus autem erat, in ciuitate Carpaſij in ſede collocare Epiſcopum. Eratque is Diaconus. Hunc ergo ex Dei reuelatione Epiſcopum ordinat Epiphanius in ſede ciuitatis & eccleſiæ Carpaſij. Cum ergo eſſet Romam profecturus Epiphanius, accerſit prius dictum Philonem Epiſcopum, datq; ei authoritatem eccleſiæ Conſtantiæ, ut ſi fuerit opus clericis, ipſe ordinaret. Accepit autem Epiphanius me, & Iſaac, & Romā nauigauimus. Erat uerò magnus luctus & plāctus in aula regia. Cum enim ſoror Imperatorum Archadij & Honorij laboraret in manu dextera, multa fecerant medici, nec ei quicquam profuerant. Morbus autem iam decætero depaſcebat eius carnes. Præ multa uerò afflictione inſtabant Imperatoribus, Archadio, inquam, & Honorio, ut permitterent medico ei dare uenenum, ut breuiter uitam finiret. Qui ergo nos Romam deduxerant, ingreſſi ſunt, & renunciarunt Imperatoribus. Ipſi autem iubent, ut ingrediatur Epiphanius. Nobis uerò in aulam regiā intrantibus, omnes qui aderant, ſalutarunt Epiphanium. Qui perindè ac ſi non tales conueniret homines, intrepide ingreſſus eſt in aulam regiam, & appropinquauit Imperatoribus. Erat autem eorum ſoror in lecto recubans.

Cùm uero Imperatores uidiſſent Epiphanium, & protinus è ſedibus ei aſſurrexiſſent, dixit Epiphanius Imperatoribus: Hunc honorem, inquit, ò filij, date benefactori Deo, & uidebitis ſororē ueſtram in optima ſanitate. Ne confidatis, filij, in maieſtate, & conſeruabimini à Domino. Quoniam autem propter uerba Epiphanij dubitabant & conturbabantur Imperatores, dixit illis Epiphanius. Quid dubitatis, filij, de ijs, quæ dico? Videbitis Dei gratiam per ea, quæ dicuntur. Cum autem Epiphanius appropinquaſſet lecto, in quo iacebat ſoror Imperatorum, dixit ei uultu leui & placido: Ne de morbo dubites, ò filia. ſpera in Deum uiuum, & hac hora uidebis ſanitatem. Crede filio Dei, qui fuit crucifixus, & ſtatim ambulabis. Ceſſabit, inquit, ò filia, dolor tui corpuſculi. Redde gloriam Deo, qui dat gratiam: eum habe perpetuò in memoria, & erit tibi murus omni tempore. Cum hæc diceret Epiphanius, tenuit manum muliercule, & eam ter ſignauit, & ilico leuata eſt doloribus. Cum autem uidiſſent Imperatores, quod fecerat Epiphanius, inclinatum eſt cor eorum, ut ipſum diligerent, audirentque & crederent ijs omnibus, quæ ab ipſo dicebantur. Rogaruntque Epiphanium, ut Romæ cum eis uerſaretur, & eſſet eis in patrem. Epiphanius autē totum diem Imperatores docebat aſsidue.

Nota, Ter ſignauit eam, et leuata eſt ilicò doloribus.

De conſobrino Imperatorum.

Aliquā cū filiū haberet ſoror eorū, q̄ cū is ægrotaſſet, mortuus i lecto māſerit. Fuitq; magnus luctus in aula Imperatorū. Epiphanio aūt laborarat, & curata fuerat ab Epiphanio, accidit ut dixerunt Imperatores: Ora, Pater, pro infante, ut eum reddas ſanum matri. Dixit Epiphanius: Creditis, filij, me hoc poſſe facere? Dixerunt autem Imperatores: Credimus, quòd ſicut matris eius morbum fugaſti, ità etiam infantē ei uiuum præbebis. Dixit uerò Epiphanius Imperatoribus: Si ſurrexerit filius ſororis ueſtræ, creditisne, & baptizabimini ī nomine Crucifixi? Dixerunt Imperatores Epiphanio: Si ſuſcitaueris infantē, nos credemus, & baptizabimur. Accedēs autem Epiphanius ad lectū, in quo infans iacebat mortuus, cū totū eius corpus cōtrectaſſet, & eū oraſſet, q̄ mortificat & uiuificat, dixit puero: In noīe Dn̄i nr̄i Ieſu Chriſti crucifixi ſurge: & ſtatim puer ſedit in lecto. Cū aūt uidiſſent Imparores, q Epiphanius p orationem ſuſcitarat puerū, rogarunt Epiphaniū, ut illuminarentur. Tunc dixit Epiphanius Imperatoribus: Ecce pietatē ueſtram in omnibus ſuſcipio. Deus eſt n., qui uos ad hoc excitat. Sed hoc non poſſum facere iniuſſu Epiſcopi Romanæ Eccleſiæ, nè nobis iraſcatur. Accerſunt itaq; Imperatores Epiſcopum, & ei omnia expoſuerunt. Epiſcopus autem magno fuit affectus gaudio, cùm hæc audijſſet ab Imperatoribus, & permiſit Epiphanio, ut baptizaret & Imperatores, & eorum ſororem, & filium eius, quem ſuſcitauit Epiphanius, cùm eſſet mortuus.

Cum ingreſſi autem eſſent in baptiſterium, ut illuminarentur ab Epiphanio, eis omni exhibito miniſterio, ingreſſus eſt primus Archadius, qui quidē ante ſe habuit tres uiros ueſtes geſtantes candidas, & tenentes Epiphanium, unum quidē a dextris, & unū a ſiniſtris, & alterum ponè. Is autem magno timore eſt affectus. Cognouitq; Epiphanius ex uultu Archadij, quòd uiderat uiſionem, & dixit Imperatori: Attende tibi, ò fili, & caue. Solebat enim Epiphanius neminem mittere in piſcinam, donec aqua turbaretur. Poſtquàm uerò fuit illuminatus Archadius illuminatus fuit etiam Honorius, & eandem quoq; uidit uiſionē. Similiter etiam filius ſororis eorum. Iuſſu autem Epiphanij, ſuſcepi ego Archadiū ex baptiſmate: Iſaac uerò Honorium, & quidam Eunuchus Chriſtianus & pius, filium ſororis eorum. Ipſam uerò ſororem Procliſia, q̄ erat uxor unius ex patricijs. Poſtq̄ aūt ij fuerūt illuminati, ſeptē dies ibi peregit Epiphanius poſt illuminationē, eos docens de baptiſmate. Poſtq̄ uerò eos ſubleuauit in ijs, q̄ ptinent ad illuminationem, Imperatoribus dixit Epiphanius: Manete deinceps, ò filij, bono animo. Lupus enim ad uos nō accedet. Abijt luctus, & dolor, & gemitus. Expectate reſurrectionem, & nolite affici triſtitia ob eos, qui ex hac uita excedunt. Chriſtumq; habentes, Chriſtum induimini. Puer enim, qui fuit aliquando mortuus, eſt reſurrecturus, & accepta gratia iturus ad Saluatorem. Videbitis Angelos eum in magna gloria conſolari. Manè ergò, cùm eſſet Epiphanius docēs in aula Imperatorum, oritur quidā ſuauis odor in medio omnium. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus: Surgite, orate filij lucis. Iacebat aūt puer in lecto. Cū autem Epiphanius feciſſet orationem, audierūt omnes, qui erant in aula regia, uelut multitudinem quādam dicētem, Amen: & puer ſtatim tradidit ſpiritū. Manſimus uerò unum annum Romæ. Multa autem alia quoq; Romæ fecit Epiphanius. Poſtquàm uerò decreuit nauigare in Cyprum, Imperatores dixerūt Epiphanio. Accipe, Pater, id quod eſt uſui eccleſiæ, ut præbeas indigentibus. Dixit autem Epiphanius Imperatoribus. Vos, filij, facitis id, quod à uobis poſtulatur: & gaudeo de ueſtro incremento. Quid uerò mihi onus præbetis? Suppeditat mihi Deus, qui omnes alit in hac uita. Obtulerunt ergò Imperatores multum auri, ſed nihil accepit Epiphanius, præter paucos panes, ut nos omnes ijs ueſceremur. Roma autem profecti, peruenimus in Cyprum quadraginta diebus, & nos ſuſceperunt fratres cum magno gaudio.

Nō eſt recens inuētū, ſuſcipere ī baptiſmate alienos filios.

Dr ſame.

Nota preces ſancti uiri ad reliquias martyrum.

MOS autem erat Epiphanio noctu ingredi in Cœmeteria, ubi ſitæ ſunt reliquiæ ſanctorum martyrum, & rogare Deum pro unoquoque eorum, qui affligebantur. Et quomodò bonus amicus bonum amicū rogans, non fraudatur eo, quod petit: ita ſi quando is à Deo aliquid petijſſet, præbuit ei omnes petitiones. Aliquando quidem cum eſſet magna fames, & panis non afferretur in forum, erat quidam Fauſtinianus immiſericors, qui multas habebat domos clauſas, plenas hordeo & frumento. Is accipiens aurum, dabat uolenti. Dabat autem pro nummo tres menſuras, qui uocantur modij. Erantq; magnæ anguſtiæ in ciuitate. Dixit ergò Epiphanius Fauſtiniano: Da mihi, ò optimè, frumentum ad alendos homines, & à me accipies horum omnium debitum. Immiſericors autem & barbarus & ſceleratus Fauſtinianus hæc uerba dixit Epiphanio: Roga Ieſum, quem colis, & præbebit tibi frumentum ad alendos tuos amicos. Epiphanius itaq; una nocte ingreſſus eſt cœmeteria ſanctorum martyrum, & rogauit Deum, ut daret frumentum ijs, qui fuerant redacti in anguſtias. Erat autem templum obſignatum, quod uocabatur Tutela Iouis. Huic templo ſi quando quis ex hominibus appropinquaſſet, à multis ferebatur, quòd à morte ſtatim arriperetur. Cùm ergò Epiphanius Deum oraret pro ijs, quæ affligebantur, ad eum uox facta eſt Epiphani, inquiens. Epiphanius uero nihil conturbatus: Quis es, inquit, Domine? & dixit ei: Vade in templum, quod uocatur Tutela Iouis, & ſoluentur ſignacula portarum, & inuenies multū auri. Cùm tu id acceperis, eme frumētum & hordeū Fauſtiniani, & da alimentum egentibus. Epiphanius autem iuit protinus in templum, & cū fuiſſet prope ingreſſum templi, ſtatim ceciderunt ſignacula, & portæ ſpettæ ſunt. Ingreſſus uero Epiphanius, inuenit multum auri. Cum ex eo ergo accepiſſet, dedit Fauſtiniano, & dixit: Accipe pecuniam, & da mihi frumētum. Epiphanius autem id præbuit indigentibus. Non defecerunt ergò pecuniæ, donec Epiphanius emit omnia, quæ habebat Fauſtinianus ad alimentū. Impleuit autem Epiphanius multas domos fumento & hordeo, quod emerat à Fauſtiniano.

Defecerunt autem eſcæ in domo Fauſtiniani, & inter omnes homines lautæ erant epulæ, & magnæ anguſtiæ in domo Fauſtiniani. Malus uerò, & uiolētus, & immiſericors Fauſtinianus, probtum eſſe ratus, cibos domui ſuæ petere ab Epiphanio, cum ſex haberet propria nauigia, alia quoq; quinque conduxit: & cum dediſſet pecunias Longino, totius familię ſuæ fideliſſimo, miſit eum ad emendum frumentum. Illi autem cum nauigaſſent in Calabriam, & frumentum illic emiſſent, poſt tres menſes adnauigant id habentes. Cētum uero ſtadijs longe à Conſtantia, ex aduerſo, eius, quod dicitur Dianeuterium, oritur in mari maxima tempeſtas, & uenerunt in periculum naues Fauſtiniani, quæ afferebant frumentum, totumq; frumentum mare ad litus impulit. Cum hæc autem audijſſet Fauſtinianus, & ſtatim ad mare acceſſiſſet, & oculis uidiſſet, quę facta fuerant, ſepulchrum habēs os ſuum apertum, ſtatim cœpit ſceleratus blaſphemare in altiſſimum, & probris appetere Epiphaniū, dicens uerba huiuſmodi: Hic magus & prædo nō ſolum in terra maleficit domui meæ omni tēpore, ſed etiam in mare mittens dæmones, prohibet, ne ingrediatur id, quod eſt uſui familiæ meæ. O quis uentus emiſit hūc prædonem? Cumque hæc dixiſſet, & plura his, iuit in domum ſuam minitās Epiphanio. Omnes aūt, qui erāt congregati in ciuitate, uiri & mulieres, unà cum ſuis liberis, colligebant frumentum, & ferebant in domos ſuas, congregantes ſumptū, alius quidem unius anni, alius uero duorum annorum. Habebat uero Fauſtinianus uxorem, quæ faciebat bona opera. Ipſa ergo, inſciente Fauſtiniano, miſit bis mille nummos Epiphanio, ut domui eius præberet alimenta. Dixit autem mulieri Epiphsnius: Tene pecuniam in domo tua, & accipe eſculenta, quibus indiges: & quando terra produxerit, tunc reddes, quæ acceperis. Sic autem fecit uxor Fauſtiniani.

Vltio diuina in crudelem Fauſtinianū.

Dr ecdici Sabini iudicio.

ERAT in Epiſcopatu quidam Diaconus nomine Sabinus, cuius ſtudium erat pulchrè ſcribere. Is erat moderatus, & recta uita prędìtus. Eramus autem in Epiſcopatu omnes monachi octoginta. Is uero Ssbinus excellebat iter omnes. Eum conſtituit Epiphanius primum ecdicū, hoc eſt defenſorem eccleſiæ. Cum uero aliquādo duo homines apud Sabinum iudicio contenderent, unus diues, & unus pauper: uolebat Sabinus habere rationē pauperis, quamuis cauſa diuitis iuſtior eſſet, quàm cauſa pauperis. Cum itaq; in medium ueniſſet Epiphanius, Sabino placido uultu dixit: Vade, fili, & ſcribe rectè, & memento uerborum diuinorum, & fias perfectus in iudicio, & audies benefactorem loquentem & dicentem: Noli miſereri pauperis in iudicio, & ne reſpicias perſonam potentis. Ab eo itaq; tempore omnibus, qui ueniebant, iudicium reddebat Epiphanius. A matutina enim uſque ad horam nonam audiebat eos, qui diſceptabant. Ab hora uero nona uſque ad tēpus matutinū, à nullo uideatur amplius. *Exod. 23. Leuit. 19.*

Dr ijs, quæ facta ſunt in Epiphanij ſede, inſidijs.

ERat autem ex fratribus, qui erant in Epiſcopatu, quidam Ruffinus nomine, cuius ars erat rectè ſcribere, uultu impudens. Vnacum eo inſurgebat Fauſtinianus, & quotidiè multis cōtumelijs afficiebat Epiphanium. Epiphanius uerò cum ſumma manſuetudine eius reprimebat audaciam: Suggeſtione autē Fauſtiniani, & dæmonis, qui eis opem ferebat, is quæſiuit interficere Epiphaniū, cum Fauſtinianus hæc uerba cōtuliſſet cū monacho, & ei diceret cacodæmon: Si occidas prædonem, ſedebis ſupra thronum. Hic autem tam audax, & tam inſolens, erat ſecundus Diaconus eccleſiæ, ad quem pertinebat ornare thronū Epiſcopi. Cum uerò gladium acutum accepiſſet ſceleratus, poſuit eum tectum in eo loco, ubi ſedetur ſupra thronum, & ſupra eum ueſtes ſtragulas. Cū igitur Epiphanius ad ſedē aſcēderet, dixit ei, qui fecerat inſidias: Tolle, fili, ſedis tegumentū, qđ tegebat gladiū. Gladius uerò cecidit in pedes Ruffini, cacodæmonis potius, quā Diaconi, & infixus eſt eius pedi dextero. Dixitque Epiphanius Ruffino: Ceſſa deinceps, ò fili, ab inſolentia, ne uenias in periculum.

Ruffinus necē molitur Epiphanio.

De paralyſi Theodoſii Imperatoris.

VRgebant autem Epiphanium, ut ueniret in Regiam. Nam cum Theodoſius Imperator neſcio qua occaſione laboraret pedibus, inferne eum à genibus inuaſit paralyſis, iacuitq; in lecto ſeptē mēſibus. Is ad Epiphaniū miſit in Cyprū, ut ueniret in Regiā, & opē ferret ſibi. Cum ei aūt occurriſſent, qui miſsi fuerant ab Imperatore, urgebāt Epiphaniū, ut exiret è terra Cypriorū. Ex qua cū opus eſſet illi nauigare, omnes fratres molebāt mori, quā

priuari ſuo patre. Cum ij autem, qui miſsi fuerant ab Imperatore, ſolicitarent Epiphanium, ut aſcenderet in Regiam, dixit eis Epiphanius: Ite, ò filij, ad Imperatorem: ego enim poſt uos ueniam. Cum ij uerò dicerent, Ne indigneris, ò Pater: ſic enim iuſsit Imperator: nec poſſumus aliter facere, ne forte ueniamus in periculū, maximè cū ægrotet, & tuum aduentum expectet, o Pater. Vix perſuaſum eſt Epiphanio, ut cū eis nauigaret. Epiphanius itaque accerſito religioſiſsimo Epiſcopo Philone, iuſsit eum curam gerere uſus Eccleſiaſtici. Cōgregati ſunt autem omnes patres & fratres, & qui catechesi inſtituti fuerant ab Epiphanio: quos omnes ualere iuſsimus, & nauigauimus ad Regiam.

Nobis autem ingreſsis Conſtantinopolim, ipſe ingrediebatur cum ſumma quiete & trāquillitate, quā oſtendebat omnibus, quibus occurrebat. Erat igitur Theodoſius Imperator mutus præ dolore, iacens in lecto. Poſtquam autem acceſsit Epiphanius ad Imperatorem, dixit ei Epiphanius: Fili, crede Crucifixo, & habebis ſanitatem. Habe ſine intermiſsione Deum in ore tuo, & omne malum tui non dominabitur. Miſerere eorum, qui affliguntur, & Dominus tui miſerebitur. Eſto tanquam Rea, qui honorat eum, qui dat ei poteſtatem, & ipſe adiiciet tibi maiorem gratiam. Cum autem Epiphanius hæc dixiſſet Imperatori, & ei appropinquaſſet, & tetigiſſet eius pedes, eumque ter ſignaſſet, dixit ei: Fili, ſurge è lecto. Hęc cum Imperator audiſſet ab Epiphanio, ſurrexit è lecto ſupra pedes, nihil omnino habēs mali. Dixit autē Imperator Epiphanio: Pater, mihi ſemper iubeto, & ego tua iuſſa exequar. Dixit Epiphanius: Habeas Dei uerba in animo tuo, & nō opus habebis Epiphanio. Cum hæc autē, & his plura Imperatori dixiſſet Epiphanius, uenit tempus prādij. Dixit ergo Epiphanius Imperatori: Vade, fili, ad mēſam, & bene dices benefactori. Erat aūt Epiphanius lepidus & urbanus, & habens ſermonem conditū diuina gratia. Et quādo in morbum quidem Romæ incidit filia Theodoſij, tunc Archadius & Honorius fuerunt Romæ, & uerſati ſunt cum ea longo tempore, quoniam illie, erat uiro coniuncta. Cum uero audijſſet Theodoſius Romam ueniſſe Epiphanium, & curaſſe eius filiam, & filio eius, qui erat mortuus, uitā reddidiſſe, Archadiumq; & Honorium poſtea illuminaſſe, magna eſt affectus lætitia. Quo factū eſt, ut deinceps ad eū ſcriberet, tanquam ad patrem. Porro cum nos eſſemus Conſtantinopoli, Roma uenerunt Archadius & Honorius, & læti ſunt, quod inueniſſent Epiphanium.

Ter ſignat Imperatoris pedes, & pellit paralyſim.

De fine Fauſtiniani.

IVſſu autem Imperatoris Fauſtinianum quidam adducunt in regiam, ut qui eſſet accuſatus, quòd maledixiſſet Imperatori. Iuſſu ergò Imperatoris tenebatur in cuſtodia. Quod cū audiſſet Epiphanius, uenit in locū, in quo detinebatur Fauſtinianus. Dixit igitur Epiphanius Fauſtiniano: Licet tibi per nos loqui Imperatori, & liberaberis ab his anguſtijs? Dixit autē Fauſtinianus Epiphanio: Abi plane, & homines incautos decipe, nec hæc uerba loquere Fauſtiniano. Veniſti huc mihi uerbis inſultās, fugiēs deinde in Cyprum: Vade hinc in Phœniciam, & malos dies ages perpetuo. Poſtquam hæc dixit io Epiphanium furens Fauſtinianus, accepit me Epiphanius, & iuimus in aulam Imperatoris, ut regemiu beremus ualere, & iremus in Cyprum. Imperatore uero rogante Epiphanium, ut aliquot dies uerſaretur in regia, dicens cauſam cur quæreret, rurſus retinuit Epiphanium. Mane autem ingreditur quidam ex iis, qui reſponſa referunt, in aulam regiam, dicens Fauſtinianum Cyprium uitam finiſſe. Cum hæc audiſſet Epiphanius, luxit Fauſtinianum. Decreuit autem Imperator, ut deſerrentur in aulā quæcunq; erant Fauſtiniani, maximè quę ſemen nō reliquiſſet ſuper terrā. Dixit uerò Epiphanius Imperatori: Vide, ò fili, ne pecces. Eſt enim uxor Fauſtiniani Deum ex corde colens. Crede uerbis Epiphanij, & erit tibi gratia apud altiſsimum. Tunc tradidit Imperator authoritatem Epiphanio in omnibus rebus Fauſtiniani. Dixit aurē Epiphanius Imperatori: Habeo Deum, ò fili, qui mihi præbet, quæ ſunt neceſſaria, ſed hæc omnia ea illius mulieris ſententia dabimus egenibus. Cum hæc igitur Imperatori dixiſſet Epiphanius, Imperator dixit ei, Pete, pater, ea quibus indiges, & ea lubenter ti bi dabo. Imperatori reſpondit Epiphanius; Perpetuo ſerua meos ſermones, & me habe, fili, in animo tuo. Cum hæc dixiſſet Epiphanius, una nobiſcum ex aula egreſſus eſt Imperator, & rogauit Epiphanium, ut ei benediceret. Cumq; orationem feciſſet Epiphanius, benedixit Imperatori, & eum ſalutauit. Et reuerſus eſt Imperator in pace in aulam ſuam: Nos uerò ſpatio quinque dierum nauigauimus in Cyprum, & fratres cū magno nos gaudio exceperunt: Inuenimusq; uxorem Fauſtiniani lugentem maritum ſuum. Conſolatus eſt igitur eā Epiphanius in tota ſua afflictione. Quæ paruit uerbis Epiphanij, rogauitque illum, ut daret ei id, quod eſt in Chriſto ſignaculum, & baptizauit eam, & ordinauit eam Diaconiſſam eccleſiæ: & omnia eius bona ex ſententia Epiphanij data ſunt indigentibus.

Plane, id eſt, impoſtor.

Epiphanius benedicit Imperatori.

De Aetio epiſcopo Hæretico.

ALiquando autem ſermones contulit Epiphanius cum Aetio, qui erat, ut aiunt, epiſcopus Valentinianorum. Erantque Conſtantiæ multi huius hæreſis. Cum igitur multis uerbis cōtenderet Aetius, & de altiſsimo multas diceret blaſphemias, dixit ei Epiphanius. Accipe, ò impie Aeti, in ore tuo repagulū, & non loquaris uerba inſolētia. Cū primū hoc dixiſſet Epiphanius, Aetio os fuit obſtructum, & ab illo die non potuit amplius loqui. Cum autem uidiſſent, qui erant eius ſectæ, quòd uerbum ei os obſtruxiſſet Epiphanius, proni omnes ceciderunt, & anathemate percuſſerunt ſuam religionē, & facti ſunt Orthodoxi. Manſit uerò Aetius ſex diebus non loquens, & ſeptimo die uitam finijt. Erant autem aliæ quoque plurimæ hæreſes in inſula Cypriorum, hæ ſcilicet, Ophitarum, Sabellianorum, Nicolaitarum, Simonianorum & Carpocratianorū. De his ſcripſit Epiphanius epiſtolam ad Theodoſiū Imperatorem, ut conſtitutione regia eos expelleret ex inſula. Erant enim inter eos uiri diuites, quibus mandata fuerat cura rerum publicarum: & deprimebant Orthodoxos. Cum autem accepiſſet Imperator literas ab Epiphanio, ſcripſit in hanc formā: Si quis patri Epiphanio epiſcopo regionis Cypriorum non paret per uerba diuina, exeat ea inſula, & habitet ubi uelit. Si qui autem ſunt amici, & filij pœnitentiæ, & confitentur communi patri, quòd, cum ſint decepti, uelint uenire ad ueritatem, maneant, ut doceantur à communi patre. Quod edictum cum eſſet à militibus allatum & publicatum, multi ex eis crediderunt Epiphanio. Qui uerò non crediderunt, ſtatim eiecti ſunt ex inſula.

Impio hæretico obſtructū os.

Literæ Theodoſij Imperat.

De Theophilo Alexandrino & Ioanne Conſtantinopolitano, qui dictus eſt Chryſoſtomus.

Theophilus Alexādrinus perſtringitur.

ERat autem Alexandriæ quidam epiſcopus nomine Theophilus. Is habuit magnam Epiphanij notitiā. Erant uerò tres fratres Alexandriæ, filij Herculis, qui Imperauerat in ea ciuitate. Mortuo uero patre eorum, tres ex conſenſu uoluerūt eſſe monachi. Qui profecti io ſolitudinem, quietem agebant in ſilentio, & honeſta uita erant prædití. Ij erant ualde noti Theophilo Alexandriæ epiſcopo. Quos ipſe cū fraude induxit in ciuitatem, atque adeo effecit, ut ibi ſtarent. Fecit autem ex ijs maiorem epiſcopum in una urbe Aegypti. Alios uerò fecit Diaconos & Oeconomos eccleſiæ. Cum autē tempore triū annorum fuiſſent Oeconomi eccleſiæ, ſenſiſſentq́; ſe eſſe mortuos, (quod ad diuinā attinebat gratiam) ex conſenſu duo rogauerunt Theophilū, ut eos illuc dimitteret, ubi prius habitabant. Teophilus uerò eos triennio priuauit communione. Cumq́ue multum rogaſſent, ut ſibi permitteretur, diuina ſumere ſacramēta, hoc non conceſsit Theophilus. Ij autem aſcenderunt in regiā, & prociderunt ad pedes Ioannis. Ioannes uero cum didiciſſet cauſam, ſcribit epiſtolam ad Theophilum, rogās eum, ut fratres dimitteret. Theophilus autem Ioanni roganti non paruit. Iterum ergo ſcripſit Ioannes adhortationē Theophilo, & nec ſic paruit. Ioannes itaque liberauit duos fratres à ſegregatione. Exorta eſt itaque diſcordia inter Ioannē & Theophilum.

De agro Viduæ.

FVit autem aliquādo uir quidam ſenatorius, nomine Theognoſtus. Hic cum eſſet Chriſtianus, habuit aſsiduè timorem Dei ante oculos, & diligebatur ab Imperatore. Erat autem alius, qui ipſe quoque erat ordinis ſenatorij. Dorotheus nomine, Arrianus. Is accuſauit Theognoſtum, quod Imperatorē affeciſſet contumelia: & produxit duos falſos teſtes, qui præſentem conuicerunt Theognoſtū, quòd contumelia affeciſſet Imperatorem, Imperator itaq́; Archadius iuſsit Theognoſtum relegari, & bona eius publicari. Vxori autem Theognoſti manſit unū ſuburbanum, ex quo habebat alimentum. Deceſsit Theognoſtus, cum eſſet in exilio. Eudoxia autem aliquādo egreſſa ad uindemiā, cum prope eam eſſet poſſeſsio & uitis ſuburbani uxoris Theognoſti, neſcio quanam de cauſa, cum egreſſa eſſet de uinea ſua, ingreſſa eſt uineam uxoris Theognoſti, & botrum execuit. Dixerunt autem aliqui ex ijs, qui aſsiſtebant: Domina, ſecuiſti botrum alienæ uineæ: Mos eſt Imperatoribus & Imperatricibus, ſi uel pedem intulerit in terrā alienam, & ſi fructum acceperit ex aliquo ex ijs, quæ fructum ferunt, ut nullus alius in ea poteſtatem habeat, niſi Imperator. Cum Theognoſti autem uxor audijſſet, ꝙ ſuus ager ab ea ſit auulſus, id ſcripſit in pugillaribus, & miſit ad Ioannē. Valdè enim amabatur Ioannes ab Imperatore & ab Imperatrice. Cum hæc didiciſſet Ioannes, miſit ſuum Archidiaconū, uirum eruditum & recta uita præditum. Nomen autem eius uocabatur Eurychos. Ingreſſus autem Eutychus ad Imperatricem, cum ea diſſeruit iuſſu Iohannis. Dixit uerò Imperatrix Eutycho: Hæc eſt lex regia: ubicunque autem uelit in alia prouincia, dabo ei prædiū. Egreſſus Eutychus, annunciauit Ioāni uerba Imperatricis. Init autem Ioannes in aulam regiam, & dixit Imperatrici: Redde agrum uiduæ. Dixit Ioanni Imperatrix: Pater, diſce cauſam, & tunc intende crimē, quod

Vide Zelum iuſtitiæ in beatiſſimo

me dicis commiſiſſe in uiduam: Dixit autem rurſus Ioannes: Dixi tibi, redde uitem uiduæ. Dixit Imperatrix Ioanni: Noli, pater Iohannes, noli ſic coram arguere Imperatores. Dixit Ioannes: Rurſus dico tibi: Redde agrum uiduæ. Audiuiſti, quanta notetur ignominia Iezabel propter uineam, & uſque in hodiernū diem in malum digito oſtendatur, propter uineā ſancti uiri? Cum hæc autem ab Ioanne audijſſet Imperatrix, iuſsit Ioannem eijci ex aula regia. Qui egreſſus, uenit in eccleſiam. Dixit autem Ioannes Eutycho: Quando uenerit Imperatrix in eccleſiam, accipe tecum, qui tibi ſeruiant, & ſta in aditu, ubi ſolet ingredi in eccleſiam, & ne ſinas eam ingredi, dicens: Ioannes iuſsit, ne ingredereris in eccleſiam. Sic autem fecit Eutychus: Ab eo ergo tempore incitata eſt Imperatrix aduerſus Ioannem, ut eum mitteret in exilium.

Chryſoſtomo.

2. Re. 2

Theophili machinationes contra Chryſoſto.

Cum autem audiuiſſet Theophilus, uelle Imperatricem mittere Ioannem in exilium, hoc ipſe quoq; mirandum in modum eſt machinatus. Scripſit autē Theophilus ad Epiphanium fictas literas aduerſus Iohannem, quòd ſentiat Ioannes eadem, quæ Origenes. Mota igitur eſt Imperatrix ad eum mittendum in exilium. Epiphaniusq́; citò credidit Theophilo. Neſciebat enim, Theophilum eſſe Ioanni inimicum. Accidit uerò, ut Epiphanius uellet etiam pro re alia nauigare ad urbem regiam. Cum autem de Ioanne audiuiſſet à Theophilo, multo magis ſtuduit eò uenire, ſed non ut Ioanni malefaceret. Me igitur accepit & Iſaac, & nauigauimus Conſtantinopolim. Porro cum nos ueniſſemus in ciuitatem, erat de Ioanne magna perturbatio, quoniam multum amabatur à ciuibus. Erant autem quædam monaſteria & martyria, quæ, quia accipiebant annonas ab Imperatrice, Ioannem minime accipiebant. Nobis autem ingreſſus in unum ex illis monaſterijs, coegerunt Epiphanium, ut ordinaret (quoniam ita opus erat) eum, qui præeſſet reſponſis eccleſiæ: quod etiam fecit. Audiuit autē Ioānes, & ualde ſuccenſuit Epiphanio, & ſcripſit epiſtolam ad Epiphanium, quæ ei attulit moleſtiam. Similiter Epiphanius quoque reſpondit ad ea, quæ ſcripta fuerant. Audiuit autem Imperatrix Ioannem iraſci Epiphanio. Quæ cum accerſiuiſſet Epiphanium dixit ei: Pater Epiphani, totum eſt meum Romanorum imperium, & totum ſacerdotium eccleſiarum, quæ ſunt ſub meo Imperio, eſt tuum. Quoniam Ioannes, qui eſt alienus à dignitate ſacerdotij, inſolenter ſe gerit aduerſus Imperatores, & dicunt eum habere aliquam aliā hæreſim præter noſtram: ea de cauſa multis ab hinc diebus in animo uerſo, facere de eo ſynodum, & eum tanquam indignum abdicare à ſacerdotio. In ſede autem collocare aliquem alium, qui poſsit obtinet ſacerdotium: ut meum imperium ſit quietū in omnibus. Cum Imperatrix hæc diceret Epiphanio, ira tota, quanta erat, commouebatur. Ei ergo rurſus dixit: Cum tua hic ſit cum Deo paternitas, non opus eſt, ut aliis patribus moleſtiam exhibeamus. Sed quem tibi Deus reuelauerit, eum fac epiſcopū: Hunc autem expelle ab Eccleſia. Imperatrici autem dixit Epiphanius: Audi, ò filia, patienter tuum patrem. Dixit autem Imperatrix Epiphanio. An tua paternitas aliquid iubeat, enuncia, & ego colam & obſeruabo meum patrē. Dixit Epiphanius imperatrici. Si eius, quam dicis, hæreſis reus eſt & conuincitur Ioannes, nec ſe fatetur peccaſſe, indignus eſt ſacerdotio: & ſi quid iubet ueſtrum imperium, faciet ueſter ſeruus. Si autem pro ueſtra iniuria quæris Ioannem expellere ex eccleſia, ſeruus tuus Epiphanius in hoc non aſſentietur. Eſt certè maximè Imperatorū, iniuria affici, & ignoſcere, quandoquidem uos quoq; habetis Imperatorē in cœlis, cui aſsiduè peccatis, & is nobis remittit,

Nota S Epiphanij modeſtiā & integritatem.

Qui quidem dicit in Enangeliis: Eſtote miſericordes, ſicut pater ueſter, qui eſt in cælis. Dixit autem

Luc. 6 Imperatrix Epiphanio: Si fueris impedimento, pater Epiphani, quò minus mittatur Ioannes in exilium, aperiam templa idolorum, & faciam ut homines ea adorent, & faciam ultima peiora prioribus. Cumq; hæc acerbè diceret, ea eius oculis fluebant lacbrymæ. Ei uero dixit Epipbanius: Ego quidem, ò filia, ſum innocens ab boc iudicio.

Cùm hæc dixiſſet Epiphanius, accipit me, & egreſſi ſumus ex aula Imperatoria. Aegrotabat aût Iſaac, & non ingreſſus eſt nobiſcum ad Imperatricem. Peruaſit uero fama per totam ciuitatem, dicentium: Magnus ſacerdos Epiphanius Epiſcopus Cypriorum, ingreſſus eſt ad Imperatricem, & fecit, ut in exilium mitteretur magnus Ioannes. Cum hoc autem audiuiſſet Iſaac, aufugit ab Epiphanio, & ingreſſus eſt monaſterium, nobis inſcientibus. Aegrè uero ferebat Epiphanius, & Deum rogabat, ut ei ſignificaret, ubinàm manſiſſet Iſaac. Quod ei ſignificauit, & Iuimus ad ipſum. Auerſabatur autem Iſaac Epiphaniam, dicens: Nnlo amplius eſſe tecum propter peccatum, qnod feciſti in Ioannem. Cùm nos autem in monaſterio fuiſſemus tres dies, nia perſuaſit Iſaac. Quo accepto, egreſſi ſumus. Sibi quoqne perſuaſit Ioannes, quod eius exilio fuiſſet aſſenſus Epiphanius. Accepta igitur charta, ſcripſit ad Epiphaniū: Sapiēs Epipbani, aſſenſus es meo exilio? In tuo throno non ſedebis amplius. Ad Ioannem autem reſcripſit Epiphanius: Athleta Cbriſti, uerberare & uince. In locū aūt ad quē ſuiſti relegatus, nō uenies. Hęc ſcripſi, ò fratres, nè quis hoc probrū cōferat in Epiphaniū. Qui.n. tot & tanta bona fecerat, erat in tm malorum profundum deſcenſurus? Ingreſsis autem nobis in aulam Imperatoriam, iuſsit Epiphanius ualere Imperatores, ut nauigaremus in Cyprum. Interrogatus uerò Epiphanius ab Archadio Imperatnre, quot annos eſſet natus, dixit centum & quindecim, & tres menſes. Sic autem dixit: Fui Epiſcopus, cùm eſſem ſexaginta annos natus. Fui uero in Epiſcopatu quinquagintaquinque annos, & tres menſes. Eo uero die, quo fuit nobis aſcendendum in nauē, tunc eum interrogauit. Cum autem nauē aſcendiſſemus, & nauigaremus in Cyprum, ſedit Epipbanius in concauo nauis, & nos cum eo. Eratque mos Epipbanio ſancta Euangelia aſsiduè tenere in manibus. Cumque ter ingemuiſſet & fleuiſſet, explicatis Euangelijs, & ijs rurſus plicatis, lacbrimatus eſt. Cumque ſurrexiſſet, oranit: & poſt preces rurſus dedit in concauo nauis: cæpitque flere & nobis dicere.

Epiphanius ualde grādæuus.

Si me diligitis, ò filij, mandata mea ſeruate, & dilectio Dei manebit in unbis. Scitis per quot afflictiones tranſiui in hac uita, & non repuraui eſſe ullam afflictionem, ſed eram ſemper lætus in ijs, quæ ad Deum pertinent, & Deus non me dereliquit, ſed ipſe me ſeruanit ab omnibus maligni inſidijs. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Aliquando autem, ò filij mihi deſiderati, cùm ego eſſem in loco deſerto, & Chriſto preces peragerem, ut liberater ab omnibus inſidijs aduerſarij, me inuaſcit multitudo dæmonum: qui cùm me dilaceraſſent, & pedibns arripuiſſent, attraxerunt in terram. Nonnulli autem ex ipſis mihi plagas quoque intulerunt. Hoc uero fecerunt mibi decem diebus. Nec amplius uidi dæmonem in propria perſona omnibus diebus uitæ meæ, ſed p hoīes in me ſuā exercuere malitiā: cuiuſmodi mihi mala euenerunt in Phęnicia ab inſolentibus Simonianis: qualia in Aegypto ab immundis Gnoſticis: qualia in Cypro ab iniquis Valentinianis & aliis hæreſibus. Aduertite ergo animum ò filii mei, & audite uerba Epiphanii peccatoris. Pecunias ne concupiſcatis, & multæ pecuniæ adiicientur uobis nullum hoīem odio babeatis, & à Deo diligemini. Nolite loqui aduerſus fratrem, & affectio diaboli uobis non dominabitur. Auerſemini omnes hæreſes, tanquam feras plenas ueneno mortifero.

Ro. 8.

De quibus etiā uobis tradidi in libris, qui appellantur Panaria. Auerſemini, & cauete à mundi uolupta te, quæ corpus & mentem ſemper titiliat. Experimini eam eſſe Satanę acceſsionem. Sæpè autem uel carne quieſcente, mens incautorum turpia apprehendit uiſione. Quando uero mens noſtra eſt ſobria, & Dei ſemper habet memoriam, tunc facilè inimicum poſſumus proſternere. Cùm hæc & his plura dixiſſet Epiphanins, oībus qui erant in naui accerſitis, dixit eis: Oportet nos ò fratres, totis uiribus rogare benignnm & clementem Deum, nt nos conſeruet, & nemo pereat ea iis qui ſunt in naue. Eſt enim futura in mari magna tempeſtas. Sed eſtote bono animo: Nulla enim afflictio labore opprimet ullum ex eis, qui ſunt in naui. Quæ cū diaiſſet, dixit mihi: Fili Polybi. Dixi ei: Quid eſt, pater? Dixit ille mihi: Si nauigauerimus uſq; in Conſtantiam, mane ſeptem dies in ciuitate, & nauiga in Aegyptum, & aſcende in ſuperiorem Thebaidem & paſce oues Chriſti. Sed attende tibi, fili: Teſtnr tibi cœlum & terram, ne aliter facias. Nam ſi mea uerba neglexeris, & non perreaeris in ſuperiorem Tbebaidem, peribis: & fruſtra à te fient, quæcunque ædificaueris: & eris inutilis coram quouis homine. Sed ſi mea uerba audieris, & Dñi mādatū cuſtodieris qđ mihi mādanit Ieſus Cbrs filius Dei, eris benedictus corā ipſo oībns diebus. Quæ cū dixiſſet, me eſt ampleaus. Cōnertitq; ſermonem ad Iſaac.

Inſtitutiones optimæ S. Epiphanij.

Is autem dixit ei: Quid eſt, Pater? Ei dixit Epiphanins: Tu quoque fili mane in ciuitate Conſtantienſi, dnnec inbearis inire uiam Cittienſium. Quæ cū Epiphanius diaiſſet Iſaac, eum eſt ſimiliter compleans. Nautas quoque omnes accerſens, diait eis: Nolite cōturbari, o filij. Magnum enim motum faciet mare, ſed attendite Deo, & ipſe uobis feret opem. Erat autem hora diei undecima, quando bæc nos docuit Epiphanius. Dixit uero uni ex nautis: Noli tentare, ne tu tenteris. Circa occaſum autē ſolis fuit magna uenti procella in mari. Epiphanius uero erat in infima parte nauis paſsis manibus: & eius pectori impoſita erant Euangelia, & erant aperti eins ocuii, & uoa eins non audiebatur. Nos aurem omnes magno metu affecti, eaiſtimabamus Epiphanium Deum orare propter tempeſtatem maris. Māſit autem illa tempeſtas duos dies & duas noctes. Tertio uero die diait mihi Epiphanius: Fili Polybi. Reſpondi ego: Quid eſt, Pater? Et dixit mibi: Dic nautis, ut accendant ligna, & faciant carbones, & accipe ſuffitum, & affer huc. Et ſic feci. Qni dixit: Fili, admoue propius. & admoui. Et dixit mihi: Iace ſuffitum ſuper carbonem: & ieci. Et diait: Orate, filij. Et fecit orationem ut recūbebat. Et poſt orationem nos eſt compleaus, dicens: Salui eſtote, filij. Epiphanius enim non uos amplins uidebit in hac nita. Et ſtatim tradidit ſpiritum. Statimque ceſſauit tempeſtas maris.

Cadentes autem ſuper coilnm eius & Iſaac, amare fleuimus. Cecideruntque tenebræ in noſtros oculos illo die. Vnus uero ex nautis, cui dixerat Epiphanius adhuc ninus: Noli tentare, ne tenteris: currens ad pedes Epiphanij, uoluit aperire ueſtem Epiphanij, & uidere, an eſſet circuncilus. Epiphanins autē, nt iacebat mortuus, dextero pede ſublato, eum impegit in faciem, & iecit eum uſq; ad puppē nauis, & mā ſit mortuus. Tertio uero die nautæ, qui eū portabāt, tulerunt eum prope Epiphanium. Poſtquam autem

Obdormiuit uir pius et sāctus in Domino. Vide ſtupendum miraculum.

eum

cum ad pedes eius, & tetigit eos, ſtatim ſurrexit: Et cecidit timor ſuper omnes, qui erant in naui. Cum nos autem nauigaſſemus Conſtantiam ad locum, qui dicitur Dianeuterium, egreſsi ſunt nautæ è naui, & circuierunt totam ciuitatem, & clamauerunt cũ magnis uocibus: Viri fratres, qui uiris frequentem habitatis Conſtantienſium ciuitatẽ, deſcẽdite ad mare in locum, qui dr̃ Dianeuterium, & accipite reliquias ſancti & longe beatiſsimi patris noſtri Epiphanij. Finijt enim uitam humanã. Tunc quidem ceciderunt tenebræ ſuper uniuerſam ciuitatẽ, & ſe manibus tenentes deſcendunt ad mare, magnũ planctum afferentes. Sed omnes quoque ruſtici ueniebant in ciuitatem, per totam uiam fluẽtes lachrymis. Quocirca tres quoq; cæci, qui erãt in Parœcia, quæ appellatur, Torti, ſe ſic in uiam cõiecerunt, nec ullus dabat eis manum, ut citius uenirẽt in ciuitatẽ. Dixit autem unus ex eis nomine Proechius: Digne Dei ſancte Epiphani, Fac nos, adſpicere, ut nos quoq; adoremus tuas uenerabiles reliquias. Et ſtatim adſpexerunt: & ingreſsi in ciuitatem, adorarunt uenerandas ſancti patris reliquias: & annunciarunt id, quod tres dies, neq; ſepeliebatur propter magnã cõtentionem. Quarto aũt die ipſum in loculo, melle ſuperfuſo, compoſuerunt. Cogitabant. n. eum ſepelire in eccleſia. Manſi uero ſeptem dies in eccleſia prope reliquias, & ne ſic quidẽ eſt ſepultus. Octauo itaque die, cũ, ut iuſſerat ſanctus pater, nauem inueniſſem, quæ traijciebat in Aegyptũ, aſcendi in ſuperiorẽ Thebaidem, & manſi anno uno. Cum autem deſcenderet magnus Heracleon, Præſes totius Aegypti, Rhinocurura, (Eam enim urbẽ ædificarat) & audijſſet me fuiſſe diſcipulũ magni Epiphanij, me nolentem rapuit per milites, impoſitumque camelodromadi detulit Rhinocurura. Accidit autem, ut Epiſcopus illorum decederet. Fecitque, ut ordinarer Epiſcopus Rhinocururorum.

Tres cæci illuminãtur.

EPISTOLA POLYBII EPISCOPI ad Sabinum Epiſcopum ciuitatis Conſtantienſis.

DOmino in Deo uenerando, digno ſacerdotio, ſancto patri Sabino Epiſcopo ciuitatis Conſtantiæ Cypri, Polybius peccator in Domino ſalutem. Magi ſingularis gratia, uel antequã ſtella eis Dominum ſignificaſſet, participes facti, uadunt Hieruſalem, atque Bethleem, ad adorandum cœleſtem regem Chriſtum Dominum noſtrum. Niſi enim ij fuiſſent prius participes diuinæ cognitionis, Dei uiſionem minime fuiſſent aſſecuti. Sed illa quidem de Deo, qui quærebatur à Magis, & ſignificabatur per ſtellam ipſis Magis in Bethleem. Ego autem nunc quæro de ſancto patre, qui Deum quæſitum à Magis, & inuentum in Bethleem, & adoratũ, coluit: De Epiphanio magno ſacerdote, muro & propugnaculo Cypriorum. Quoniam ergo, ſancte pater, propter meorum peccatorum multitudinem, non fui dignus, qui uiderem locum illorum bonorum, ubi ſunt ſepultæ precioſæ reliquiæ ſancti patris noſtri Epiſcopi Epiphanij, & perpetua huius rei memoria & dolor grauis meo inſidet animo: ea de cauſa rogo tuam ſanctam paternitatem, ut nobis ſignificet per literas, quonam die, & quomodo ſit ſepultus. Miſi autem ad te uirum prouidum, & diuina gratia dignum habitum: Dico uero uenerandum Diaconum Calippum, qui mihi quoque ſignificauit de ueſtra ſanctitate, quod ipſe ſederis ſuꝑ thronũ eccleſiæ Conſtantiæ. Nam cum ego flerem, & quererer de ſepultura ſancti patris, nec noſſem quiſnam ſediſſet ſuper thronum, idque ſcire per literas cuperem, prædictus dixit Callippus, quòd Sabinus præfectus monaſterii, ſucceſsit noſtro ſanctæ memoriæ patri & Epiſcopo Epiphanio. Quocirca eum miſimus per tantum ac tam difficile iter & mare, ut ea, quę prius dicta ſunt, conſequamur per tuam ſanctitatem. Puriſsimum autem clerum meo nomine digneris ſalutare, & omnes, qui ſunt ſub ueſtra ſanctitate. Ora pro me, digne ſacerdotio, ſancte pater.

Math. 2.

EPISTOLA SABINI EPISCOPI ad Polybium Epiſcopum.

DEo ago gratias, & ueſtræ alacritati animi, ſerue Dei, & digne ſacerdotio, ſancte pater Polybi, quòd per te excitor ad pulchram memoriam. Sanctitatis enim ueſtræ literis, quas ſecũdum Deum ſcriptas accepi, ita uiuificata eſt anima mea, quemadmodum ſi terra ob longam ſiccitatem areſacta fuerit, morientes herbæ pluuia cœlitus demiſſa reuireſcunt. Quis tuam habens memoriã, ſancte pater, unquam dolore afficitur? Quis autem, ſancte pater, non emiſit lachrymas propter tuum diſceſſum? Fuit enim multus planctus & luctus intolerandus propter te, ſancte pater. Non ſolũ enim Cypriorum inſulam obibant Cyprij, requirentes tuam ſanctitatem, ut ſederes in throno eccleſiæ, ſed etiam per mare multi nauigantes in Phœniciam te quærebãt, adeo ut quatuor menſibus uidua manſerit eccleſia in tui inquiſitione.

De die autem, & loco, in quo ſepultus eſt ſanctæ memoriæ pater noſter Epiſcopus Epiphanius, per has meas literas ſignifico patri meo. Decem diebus fuerunt eius precioſæ reliquiæ in Eccleſia, in melle iacentes in loculo: multique qui ægrotabant, & tangebant reliquias, à morbo ſtatim ſunt liberati. Longinus autem & Petronius Diaconi, qui ab hæreſi Valẽtiniana ſpecie tantum conuerſi erant, ipſi prohibebant, ne pater ſanctus ſepeliretur, dicentes non licere mortuum in ciuitate poni in eccleſia, ne forte per ipſum quoque ueniret ciuitas in periculũ. Venit autem ſama, & uehemens quædam in ciuitate perturbatio, quòd ſint nonnulli ablaturi reliquias. Fuitque magnus ſtrepitus in tota ciuitate. Eramus uero omnes quoque monaſteriorum præfecti in ciuitate. Decimo autem die, cùm accepiſſet ligonem maxime uenerandus Sabinus Diaconus, cœperunt fodere locũ, in quo erant reponendæ precioſæ ſancti patris reliquiæ. Cumque hoc uidiſſet reuerendus Draco, ipſe quoque conſenſit. Rurſus autem dixerunt Longinus & Petronius: Non licet eum ſepeliri in eccleſia. Accepto uero ligone, uenerandus quoque Draco fodiebat una cum Sabino, dicens: Sepeliantur ſancti patris reliquiæ in hoc loco: ego de eo precabor Imperatorẽ. Venerunt autem artifices, & fecerunt thecam precioſarum reliquiarum ſancti patris noſtri & Epiſcopi Epiphanij diligentiſsime & accuratiſsime: maxime quod dicebatur à multis, fore, ut furto auferretur à Romanis, aut à Conſtantinopolitanis, aut à Phœnicibus. Facta uero theca à dexteris ſanctæ eccleſiæ, ubi ceciderat ædificator ſupra Fauſtinianum, acceperunt precioſas reliquias ſancti patris noſtri uiri pij, ut eas in theca deponerent. Impij autem & indigni, Longinus, inquam, & Petronius, appræhenderunt reliquias, alios quoque, qui male ſentiebant, commouentes, & non ſinebant eas ſepeliri. Cum ego eſſet magna contentio, uenerandus Diaconus Sabinus dixit cum magna uoce & luctu amariſsimo:

Multi cõt actu ſacrarũ reliquiarum S. Epiphanij ſunt curati

Vide quid poſſint ſancti poſt mortẽ, & ſi inuocati cum fide, adſint inuocantibus.

riſsimo: Sancte pater Epiphanij, ſcio, & credo, quod ſicut cùm in hac uita degeres, Deum exorabas, ita etiam nunc quoque potes, & aliquid amplius. Percute Longinum & Petronium, qui deſecerunt, quod propter iniuſtum zelum non ſinant te ſepeliri in hoc cũ dixiſſet Diaconus Sabinus, factum eſt à Deo iudiciũ. Nam Longinus quidem, qui in terram ceciderat, mã ſit mortuus: Petronio autem manus fuere diſſolutæ, & manſit mutus in eo loco. Et cum Longinum quidem compoſuiſſent, ſepelierunt: Petronium autem portantes, domum tulerunt, & poſuerunt ſupra lectum: quarto uerò die uitam finijt. Acceperunt itaque precioſas reliquias ſancti & beati patris noſtri & Epiſcopi Epiphanij, & cum omni honore eas in eo loco depoſuere.

Mane autem ſtatim uenerandus Draco, accerſitis omnibus clericis cum multis patribus familias ciuitatis, obtulit preces Imperatori. Miſsi uero ſunt tres clerici, & tres patres familias. Ex clericis inprimis honorandus Sabinus Diaconus, & maxime honorandus Diaconus Paulus conſobrinus Draconis, & honorandus Diaconus Athanaſius. Ex patribus autẽ familias reuerendus Marianus frater Synesii, & reuerendus Iohannes eius conſobrinus, & filius Draconis, qui ipſe quoque uocabatur Draco, & quem Dei gratia curauit Epiphanius à morbo grauiſsimo. Hi autẽ iuerunt in ciuitatem regiam, & obtulerunt preces Imperatori. Imperator uero Archadius, cùm preces accepiſſet & legiſſet, ualde magno dolore eſt affectus, quòd è uita exceſsiſſet Epiphanius. & dixit eis, qui preces ſibi obtulerant: Sedete in hac urbe regia quadraginta dies, ut lugeam meum patrem, & uos mittam in pace. Illi autem ſic fecerunt. Et luxit Archadius Imperator ſanctæ memoriæ patrem noſtrum & Epiſcopum Epiphaniũ pium militantẽ,

Maximus inuocans S. Epiphaniũ mox à dæmone liberatur.

nomine Maximum. Is habebat ſpiritum immundum. Cùm ij autem perueniſſent Conſtantiam, ſtatim Maximus accepta conſtitutione, ingreſſus eſt in locum, ubi ſunt poſitæ reliquiæ ſancti patris noſtri. Cumque pronus cecidiſſet in faciem, & preces poſuiſſet ſupra thecam, dixit: Deo digne ſancte Epiphani, expelle à me malignum ſpiritum, & tunc aperiã hanc formatam ſcripturam cum magna gratiarum actione. Statimque exijt immundus ſpiritus à Maximo. Maneque patefacta fuit ſcriptura formata in loco publico, & omnes propterea magna ſunt affecti lætitia. Formatæ autem ſcripturæ uim inſero in mea epiſtola, quam ad ueſtram mitto pietatem: quę in uerſu ſecundo ſic continet. Sic enim dicit Imperator Archadius de ſancto patre: Eum, qui uixit ſupra noſtras leges, nolumus iacere conuenienter noſtris legibus. Eccè ergò, ò ſancte pater Polybi, uniuerſam conſequentiam, quæ fuit tam uerbis quàm factis, expoſui ueſtræ apud Deum honoratæ & ſanctæ animæ per literas, quæ à nobis miſſæ ſunt per uenerandum Diaconum Calippum. Habe autem perpetuam mei memoriam in tuis ad Deũ orationibus, ſancte pater. Tuum uerò ſanctum Clerum meo nomine ſalutare digneris, ò digne ſacerdotio, ſancte pater. Ora pro me, ò uir maximè pie.

VITA S. MODOALDI TREVIRORUM Epiſcopi, edita à Stephano Abbate Leodinenſi.

PRAEFATIO AVTHORIS AD Thietmarum Abbatem, in uitam beati Modoaldi Archiepiſcopi Treuirenſis.

DOmino Thietmaro, Helmuuardicenſis cœnobij Abbati reuerendo, & ſanctis, qui ſub ipſius cura degunt, fratribus, Stephanus Abbas humilis congregationis beati Iacobi in Leodio, æternam in Domino ſalutem.
Quoniam gratiarum diſtribu- *1. Cor 12.*
tor Deus in diuidendo ſingulis, prout uult, ſuper omnia donat charitatem, qua diligamus bona in alijs, quæ deſunt in nobis, ut omnia ſingulorum, & ſingula fiant omnium: neceſsè eſt, ut in proximis ſtudeamus amando poſsidere, quæ uidemus in nobiſmetipſis operando minùs prouenire. Vndè bonum ſtudij ueſtri trahentes odorem, admodùm lætati & delectati ſumus, ſuper his uidelicet, quæ de ueſtri laboris profectibus innotuerunt nobis per quendã ex ueſtris, quo ad tẽpus uſi ſumus: in quo uno omnium ueſtrũ cõuerſationẽ bonã imaginantes, gaudemus iã ex charitate uos prænoſcere, quos corporeo intuitu necdùm contingit uidiſſe. Spe enim ad ſupernam tendentes patriam, illuc precum lachrymarumque legatione præmiſſa, rogare debemus, quæ ad pacem ſunt Hieruſalem, & ad perpetuum cum illius ciuibus habitandi fœdus componendum, leuare potiùs fidei oculos ad montes, undè nobis interceſsionis auxilium ueniat, q̃ pręſumere de principibus, in quibus ſalus non
la eſt. Huius itaque cæleſtis habitationis obtinendæ *Pſal.*
pio accenſi deſiderio, ad arcem tanti roboris ueſtros *145.*
prouexiſtis animos, ut theſaurum Treuirorum, à pluribus annis reconditum, pia importunitate aggrederemini ſpoliare, pignora uidelicet ſancti Modoaldi Archiepiſcopi, & duorum corpora Thebæorum, cũ alijs reliquijs auſi poſtulare, digni impetrare, abſportare, honorificare & patrocinijs eorum exultare. Et quoniam deſiderium pauperũ ſuorum exaudiuit Dominus, tam Dei & ſanctorum uoluntate præeunte, quàm ueſtra ſubſequẽte induſtria illud obtinere meruiſtis, quod nulla argenti uel auri copia ualeret comparari, quod nulla regia potentia præſumeret attentare. Quantum autem temporis, quantum laboris ad hæc adipiſcenda expenderitis, qualibus ſuffragantibus perſonis ad hanc bonę uoluntatis efficaciã perueneritis, qualiter huius, ut ità dicam, uictoriæ brauium apprehenderitis, ſatis diligenter uſque ad unguem deſcripſit ille uir ſupradictus, immo iã noſter & frater & amicus præcordialis, & quicquid ex charitate meretur appellari, uir ſynceræ iucunditatis, qui tali negocio ſemper labore ſuo & conſilio interfuit. Qui corpore quidem ad tempus uobis abſens, ſpiritu autem ſemper pręſens, dum pro inueſtiganda patroni ſui generoſitate, ordinis noſtri loca plurima inuiſeret: & quaſi apis argumentoſa, florum dulcedinem in melius liquorem comportans, tam geſta pontificum, quàm annales regum Francorum, famamque antiquorum ſapientium diligenti inquiſitione percurreret: tandem ad nos omnium ultimos diuertit obſecrans non perfunctoriè, ſed infatigabiliter & inſtantiſsimè, ut de uita & miraculis beati Modoaldi in lectionibus & reſponſorijs aliquod ingeniol;

genioli noſtri xenium domum deferendum, à nobis mereretur accipere. Cuius precibus opportunè importunis, cum hinc humilitas profeſsionis noſtræ, ob declinandam præſumptionis notam obuiare perſuaderet, illinc charitas internæ obdurationis in proximum nos argueret, ſupereminentioris uię latitudinem timore abiecto conſiderantes, quoniam id, quod ſumus, quod uiuimus, quod ſapimus, totum Deo & proximo debemus, tandem amicipio deſiderio acquieuimus ſatisfacere. Sed cum ad
Nu. 22. hæc nos idoneos fore deſperaremus, ipſa noſtri deſperatione robuſtiores, ad illum protinus ſpem ereximus, qui etiam immenſos brutoſque aſinæ ruditus, per ſenſatos humani colloquij diſtinxit modos. Huius ergo robore conſiderationis accincti adorſi ſumus authore Deo enarrare, quæ de uita & miraculis beati Modoaldi pontificis tam ex antiquorum relatione, quàm ex authenticorum librorum lectione colligere potuimus: in quibus uerborum folia requirenda non ſunt, quia infructuoſæ loquacitatis leuitas in ſacris paginis compeſcitur, dum in templo
Deute. 16. Dei per Moyſen nemus plantari prohibetur. Hic ſiquidem ſanctitatis uiam à puero ingreſſus, eouſq; de uirtute in uirtutem per ſpirituales proceſsit aſcenſus, ut iuxta uocabuli præſagium, quo apud homines appellatus eſt Modoaldus, apud Deum nominetur & ſit modo altus. Cuius ſanctitas atque nobilitas in tanta celſitudinis parilitate conueniebant, ut nos ipſa ſui magnitudine ambiguos reddant, quam earum in exordio narrationis alteri præponamus: quia cum plerunque in huiuſmodi perſonis nobilitas ſanctitatem impediat, in hoc ſancto uiro altera alterius dicebatur ornamentum. Sed quia hac tempeſtate perſpicuū eſt, nobilitatem in omnibus negocijs præcellere, priuatam uero ſanctitatem & ſi Deo paucisque fidelibus acceptam, à filijs tamen ſeculi paruipendi: ideo huius nobiliſsimæ poſteritatis linea, ſi tanto prolixiore, quanto diligentiore ſtylo percurratur, obſecramus lectorem, ne prolixitatem faſtidiat, quæ multorum continet uirilitatem: quæ etiam ab auis & parentibus inchoanda, & certius deſcribenda nobis fuerat, niſi barbarica depopulatio nobilium Gallorum titulis olim inuidiſſet. Fertur enim barbarorum gens tūc per omnes Galliarum fines furoris ſui frena laxaſſe, diuina & humana pari abolitione contemptui habuiſſe, urbes ditiſsimas ſubuertiſſe, ſanctuaria Dei prophanaſſe, præclaros hominum labores exinaniſſe, monumēta ſanctorum, titulos & nomina antiquorum heroum omnino deleuiſſe, nulla ueſtigia uirtutum, nulla uictoriæ, nulla laudis aut probitatis auorum noſtrorū nobis reliquiſſe, omnia gladio & incendio exterminaſſe.

Barbarorum in Gallias incurſiones.

Verum ſupra omnes urbes, tanto ſubiacentes excidio, facta quaſi uidua domina gentiū, cum Threnis Hieremiæ lamentanda erat illa metropolis glorioſa Treueris, urbium nobiliſsima, quæ dignitatis prærogatiua meruit appellari altera Roma: in qua cum amplius exuberaſſent diuitiæ & gloria, felicitas & exultatio, ſuperueniente exterminio, acrius redundabat egeſtas & deſolatio, dolor ac mœſtitia: tantoq; in ea miſerabilius plangenda erant antiquarum uirtutum monimenta, quanto damnoſius multorum profectibus ſunt ablata. Vbi cum antiquorum faſtos exemplariorum abſumeret ignis, & ob hoc omnis ueterum genealogiarum ſeries abolita fuiſſet, contigit etiam omnem beati Modoaldi retroactam parentelam uſqueadeò poſterorum ſubtrahi memoriæ, ut ex qua conſanguinitatis uena, licet nobiliſsima, ipſe & duæ ſorores eius, Ita ſcilicet & Seuera, deſcenderint, uel, ut uerius fatear, aſcenderint, non ſatis com-
Lu. 10. pertum habeamus. Sed quoniā Dominus, qui de ſubiectione dæmonū uanum diſcipulorum corrigit gaudium, monet de cœleſti nominum inſcriptione potius eſſe gaudendum: deſiſtat fraterna ſolicitudo conquerit noſtris paginis deeſſe, quos opera iuſtitiæ in libro æternæ aſcribunt memoriæ. Dignetur ergo ſuſcipere ſanctitas ueſtra hoc noſtræ paruitatis munuſculum, penſet & amplectatur in eo ſolius charitatis affectum: quia etſi non uideamur ſatis feciſſe utilitati fraternæ, quantulumcunque tamen laborem impendimus amicitiæ.

Treuericæ urbis ante euerſionem præſtātia.

VITAE S. MODOALDI ARCHIEPISCOPI.

LIBER PRIMVS

De eius generis nobilitate. Cap. 1.

INter præcipuos & pclaros ſumma ſanctitate & ingenuitate uiros, quorū fide, doctrina & moribus, ſignis & uirtutibus ſancta fulget Eccleſia ſicut ſol & luna, uir uenerandæ memorię Modoaldus, gemina ingenuitate non mediocriter inſignitus, ex inclyta Aquitanorum proſapia, luna pulchrius, ſole ſplendidius ad honorem Dei & Eccleſiæ refulſit. Cuius generoſitatis linea quibus parentibus, quibus auis aut maioribus deſcenderit, uel quàm digna radice tam inſignis arbor prodierit, etſi nobis propter uetuſtatem aut ſcriptorum abolitionem minus ſit compertum, tamen ex propinquis & cognatis, nomine, gloria & honore terra marique celeberrimis, quorum uirtute publica res floruit, quorum potentiā totus orbis extimuit, quorum pace Eccleſia lætata, quorum triumphis exaltata eſt, tam charta quàm fama genus eius incognitum non eſt.

May. 12.

De Itta, ſorore eius, Ducis Pipini coniuge. Cap. 2.

NAm ſicut ex fideli antiquorum traditione, in quibus eſt ſapiētia, compertum habemus, fuit ſoror eius, Itta nomine, mulier admodum uenerabilis, ac Deo deuota in fide & operibus bonis. Quæ quidē matrimonio iuncta clariſsimo Duci Pipino, genere & opibus, & quod in potentibus tāto extat mirum, quanto rarū, ſublimitate ſcilicet honorum & humilitate morum æquè nobiliſsimo, diuina prouidentia in omni pietatis ſtudio ſibi unanimē ſortiri meruit tori legalis cōſortem. Cuius exemplo ut diſcant potentes humiliari, qui de inani ſolent potentia gloriari, non dedignentur quæſo audire, quod de ipſius mariti laudibus repertum, huic operi nō indignū duxi utiliter inſerere. Tempore, quo Dux egregius ac ueriſsimus pater patriæ rebus humanis exceſſit, tāto *Auſtriam totam dolore perculit, ut planctui eius planctus regum nequaquam conferri poſſit, fuit nanq; probatiſsimæ uitæ ac puriſsimæ famæ, ſapientiæ domicilium, conſiliorum theſaurus, defenſio legum, controuerſiarum finis, munimentum patriæ, decus curiæ, uia ducum & diſciplina regum. Audiant ergo nunc duces, ſereniſsimi ducis Pipini tot præclaras poſt finē eius laudes, & intelligant reges æquitatem eius & prudentiā, fortitudinē ac temperantiam: erudiantur huius exemplo potentes, qui iudicant terrā. Quod ſi uxores nobilium uel etiam regū, quibus familiaris ſolet eſſe elatio, uenerabilis Ittæ, uxoris pſa

** Hāc alij Auſtraſiam uocant.*

Pipini Ducis præclarum encomiū.

ti principis, exemplo dignaretur animum applicare, poſſent utique perpendere ex eo, quod fortiter & ſanctè egit ſub uiduitate iã libera, quòd deuota Deo uixerit ſub tanti meriti diſciplina. Nanque dum poſt obitum pij conſortis, tum propter morum elegantiã, tum propter generis excellentiam, aut etiam ob multiplices prædiorum poſſeſsiones & numeroſam familiam à multis nobilibusq; procis ſtudioſiſsimè peteretur, illa ſecundum uitans matrimonium, quæ alteram ſanctæ continentiæ palmam aſſequi cupiebat, à ſancto Amando Traiectenſi epiſcopo, diuinitus ad eã directo, ſacrum uelum ſanctæque religionis habitum ſuſcepit, ſpemq; nuptiarum tot procis inſipientibus ſapiens mulier abſtulit. Mirantur omnes eam inſperate propriæ domus faſtigia in eccleſiam cõmutaſſe, totamque illius ſpeciem non in alicuius proci amorem, ſed ad cœleſtis ſponſi honorem diuerſi generis ornamentis decoraſſe, ipſamque redactam in numerum ſanctimonialium, quas ibidem ad ſeruiendum Deo exemplo ſuo collegerat, obedire magis humiliter, quàm imperare. Diſcant matronæ huius nobiliſsimæ mulieris exẽplo, quid Deo, quid maritis debeant diſcant & uiduæ, quæ cultu ſuperbo delectatæ, terna & quaterna uel eo amplius matrimonia omni ſtudio affectant, nec ſecundis quidem acquieſcere, ut ſexageſimum uidualis continentiæ fructum cum iſta Deo ſtudeant referre.

Itta ſecundas recuſat nuptias & monaſticũ induit habitũ.

De Itta tribus liberis. Cap. 3.

IAm uerò genus & nobilitas beati Modoaldi, ne ex liberis & nepotibus uenerandæ ſororis eius quanto uerius, tanto clarius elucеſcat, producantur in medium tres ſumma digni memoria liberi, quos ad laudem & honorem ſanctæ Trinitatis pio cõſorti Pipino feliciter edidit: Grimoaldus uidelicet, paternæ dignitatis ac pietatis hæres digniſsimus ad totius regni firmamẽtum: tum duæ ſorores eius Gertrudis & Begga, geminum quaſi precioſiſsimarũ decorem gemmarum ad cœleſtis ſponſi gloriam & Eccleſiæ ſanctæ decus & gratiam referentes.

Grimoaldus.

Gertrudis Begga.

De Grimoaldo. Cap. 4.

QVarum frater illuſtris Grimoaldus, dum in palatio Sigeberti paternam dignitatem ſua probitate eſſet adeptus, præter illam, qua uiguit domi militiæque, induſtriam, magnum etiam erga Deum ſuæ deuotionis dedit indicium. Nã illa duo præclara monaſteria, Stabulaus & Malmundarium, ex proprio conſtruxit: quæ peractã pia ſolicitudine, & exornata omni pulchritudine, ſacta quoq; ibi legitima adiacentium terrarum aliarumq; poſſeſſionum traditione, beato Remaclo, ad inſtituendam illic monaſticam uitã, ſub firma adſtipulatione & regij ſigilli impreſsione contradidit.

De S. Gertrude. Cap. 5.

QVid autem de ſorore eius clariſsima Deoq; deuotiſsima Gertrude dixerim? Laudem in ea pulchritudinem, diuitias, nobilitatem, familiam, quæ cuncta pro Chriſto ut ſtercora deſpexit? Ipſe laus eius eſt, quẽ in cælis ſponſum elegit, quem in carne poſita, tota deuotione dilexit. Cõtempſit enim ſponſum habere in terris, qui eam deſereret cum moreretur: eumq; ſibi elegit, cũ quo, quia mori nõ poteſt, ſemper lætaretur. Hunc amans ut ſpõſum, adorãs ut dñm, nouas domos, alta palatia in terris conſtruere non curabat, quia incundum in ſua uirginitate habitaculum Chriſto iam præparauerat. Vnde cum generis ſui nomen & gloriam magnificè auxerit, tum etiã beato auunculo ſuo Modoaldo ingens contulit gaudium, dum in Eccleſia dulci odore redolens, & ut monile precioſum refulgẽs, uirginitatis ſeruandæ coæuis tam nobile reliquit exemplũ. Hæc itaque cum illo, quem tãta charitate dilexit, ſponſo, tanto uerius regnare iam creditur, quanto ſæpius cunctis, qui locum ſepulturæ eius, quæ apud nos floret, humili deuotione requirunt, plurima per eam beneficia conferuntur.

Miracula ad ſepulcrũ S. Gertrudis.

De Begga. Cap. 6.

AT uero ſoror eius uenerabilis Begga, & ſi ſpõſum in terris, diuina diſpenſante prouidentia cum timore Dei conſenſit ſuſcipere, bino tamen ordine ſanctitatis, hinc triceſimum fructum pudicitiæ matronalis, illinc ſexageſimum referens continentiæ uidualis, duplicem beatitudinis palmã meruit obtinere. Cuius etiã ſanctitatis pia apud nos clareor monimẽta in loco, in quo ex diuina reuelatione ſeptẽ conſtruxit eccleſias, ubi & corpus eius à ſacris uirginum choris honoratur, quæ ex tempore ſuo die noctuque Deo ibidem famulantur. Ibi quoq; dux egregius & coniunx eius piiſsimus, nomine Anſigilus, ab ea conditus eſt, qui ab alumno ſuo, quem idẽ Dux puerum fortè inuentum, & ſacro fonte ſuſceptũ aluit in filiũ & exaltauit, crudeliter in uenatione peremptus eſt propter appetitum honoris ſui, quẽ tamẽ impius ille conſecutus non eſt. Sciendum eſt, iſtum Anſigilum fuiſſe filium beati Arnulphi ex Maiore domus, Metenſis epiſcopi: cui uenerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generoſæ ſobolis & nobiliſsimorum regum mater extitit.

Anſigiſus Dux, Begga marit⁹.

De Pipino Anſigiſi filio. Cap. 7.

HVius ſiquidẽ filius, nomine Pipinus, quẽ præfato Duci pepetit, ſicut nomẽ aui, ita & uirtutem cum dignitate referẽs, mortuo rege Childerico, ſub quo beatus Lambertus eximia claruit ſanctitate, eo magnitudinis excreuit & potẽtiæ, ut i tota * Auſtria etſi non regio nomine, regia tamẽ dominaretur poteſtate. Nam multa præclara bella gerens, de omnibus fortiter triumphauit, ipſumque regem Francorum Theodoricum bello ſuperans, in fugam uertit: ſed & beatum Lambertum, factione iniquorũ de epiſcopatu eiectum, in cathedra ſua decentiſsimè relocauit.

** alij Auſtraſiam uocant.*

De Carolo Martello. Cap. 8.

ET ut tam glorioſæ ſobolis, quæ hinc ex radice ſancti Arnulphi, illinc ex cognatione beati Modoaldi prodijt, fortia & præclara geſta liceat aliquatenus intueri, immo non paruo ſtupore admirari: Videamus Carolum, quẽ idem Pipinus ſibi ſuperſtitem, tam dignitatis q̃ & uirtutis ſuæ reliquit hæredem, qũo patrios tranſiliẽs limites, antiquas patrum uictorias nouis excedens, mirabiles triumphos de ducibus ac regibus, de populis & barbaris nationibus reportauit. Nam & Saracenos, tribus eorum regibus peremptis, uſque ad internecionẽ fudit, urbesq; eorum famoſiſsimas expugnans, uſque ad fundamenta ſubuertit: Vnde & cognomen Tuderes, a tundendo accepit, eò quod à Sclauis uſque ad Hiſpanos, tot regna, tot urbes, tot caſtra & oppida tam Saracenorũ, quàm Chriſtianorum, ferrei inſtar mallei tundens, propi

Carol⁹ Tudetes cur dictus.

propitio Deo, tranſuolaſſe dicitur potius quam ſuperaſſe.

De Carlomanno & Pipino Breui. *Cap.* 9.

QVid uerò de filijs eiuſdem Caroli Carlomanno ſcilicet ac Pipino, dixerim, è quibus Carlomannus poſt plurima bella & nobiles triumphos, ſecularem deſerens militiam, factus monachus in monte Caſsino, cœleſti ſe militię mãcipauit, Pipinus uerò, uirtutũ ſuarũ meritis excreſcens, primus in hac ſtirpe regium nomen obtinuit? Nam cum merito prudentiæ ſuæ & uirtutis, acclamãtibus ducibus & populis à ſancto Bonifacio Moguntinenſi epiſcopo, authoritate Zachariæ Papæ in regẽ eſſet conſecratus, poſtmodum à Stephano Papa, ſucceſſore Zachariæ, quia Romanam rempublicam ab Aiſtulphi regis Lõgobardorum incurſibus defendit Apoſtolica benedictione tam ipſe, quam uxor eius ac liberi, in regnum perpetuò eſt confirmatus.

De Carolo Magno. *Cap.* 10.

IAm tandem, ſi placet, ueniamus ad illum glorioſiſsimum Imperatorem Carolum Magnum, huius Pipini filium, qui paternas uirtutes cæteris magnificentius auxit, & regio nomini, quod pater eius promeruit, Romani nomen imperij & dignitatem feliciter adiecit. Ipſe eſt enim, cui in die natalis Domini Leo Papa cum Apoſtolica benedictione imperij coronam impoſuit, & a cuncto Romanorum populo ter acclamatum eſt: Carolo Auguſto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorũ uita & uictoria: Huius nomen & gloria uirtus & uictoria, per tanta tempora adhuc quaſi recens, ore uniuerſorum cum tanto ſtudio & admiratione celebratur, ut ſi litera ſileat, ſola fama quaſi uiuere credatur.

De Ludouico Pio. *Cap.* 11.

AT uerò de filio eius Ludouico quid dignũ referre ualeam, qui poſt patris obitum imperialia ſceptra, ut nullus dignius ſuſcipiens, præter cætera, quæ bello fortiter geſsit, maxima ſuæ pietatis monimenta exhibuit? Ad faciẽdas enim iuſtitias, & oppreſsiones eccleſiarum ſeu populorum releuandas, legatos idoneos in omnes regni ſui prouincias mittens, quequæ corrigenda inuenire potuit corrigere atque emendare ſapienter curauit. Sed &, quod magis in imperatoria dignitate ſtupeas, de cunctis, quæ publicè perperam geſsit, Theodoſij Auguſti exemplo, publicam agit pœnitentiam.

De Clotario Imperatore. *Cap.* 12.

QVid etiam de Clotario, huius Ludouici filio, dixerim, cuius potentiæ fuerit, uel quale humilitatis exemplum poſteris reliquerit? Ipſe maior natu, maior uirtute & imperio, diuidens regnum cum duobus fratribus Carolo & Ludouico, regnum, quod hactenus ex eius nomine nuncupatur, ſortitus eſt, necnon & omnia Italiæ regna cum ipſa Romana urbe Auguſtus Imperator obtinuit. Qui etiam paternæ religionis hæres exiſtẽs poſt plurima tam ſapienter quam & fortiter geſta, regnum filiis ſuis diuiſit, relictoque ſeculo ac ſanctæ cõuerſationis habitu ſuſcepto, in hac monaſtica profeſsione curſum uitæ feliciter conſummauit.

Fit monachus ex Imperatore.

De huius ſtirpis eximia nobilitate. *Cap.* 13.

SEd iam conſiderata horum potentia & nobilitate quid ultra tot Carolos & Pipinos, tot Clotarios aut Ludouicos, aliosque reges & Imperatores, qui de hac glorioſa ſtirpe uſque ad noſtra profuſi ſunt tempora, neceſsè eſt commemorare, cũ ex his, quos enumerauimus, præclara beati Modoaldi ingenuitas luce clarius eniteat? Hoc tantũ in ſumma narrationis noſtræ dixiſſe ſufficiat, de nulla ſtirpe, quam nouerimus, tam præclarum, tamque nobile germen regum pullulaſſe, qui tantum potentiæ Gallico regno addiderint, totque & tam mirabiles triomphos de ducibus & regibus & barbaris nationibus reportauerint, adiuuante eos & protegente diuina miſericordia ſanctorum ſuorum Modoaldi & Arnulphi meritis, ut credimus, de quorum affinitate tantam ſtirpem fructificaſſe cognoſcimus.

Quantum auxerint Galliarum eccleſias. *Cap.* 14

POſtremo, quantũ religionis, potentiæ & honoris Gallicis contulerint eccleſiis teſtantur libri ſanctorum decreta patrum continentes, quos ipſi in ſynodis ſua corroborauerunt authoritate: teſtantur & eccleſiæ, quas cum diuerſi generis ornamentis, tum etiam prædijs & regalibus ſuis caſtris ſcilicet & comitatibus, teloniis, monetis & bannis, cum iure ciuitatum conceſsis, magnificè extulerunt ne ſancta Dei eccleſia huius ſeculi potentibus ſubiaceret, aut tyrannide eorum paueſceret: immo ſuperborum colla, Dei uirtute ſuperior, calcaret. Indè eſt, quòd nuſquam gentium æqualis potentiæ pontifices inueniri queant, uel quòd à regio comitatu & opulentia parum differant: Quos certe beatos fore dixerim ſi pro hac potentia ſanctius uiuerent, ſi pro hac opulentia ditiores uirtutibus eſſe ſtuderent, ſi bonũ opus non dignitatem, appeterent, ſi lucra non pecuniarũ, ſed animarum quærerent, ſi ſuper egenos & pauperes benignè intelligerent, ſi ſobrietatem, ſi iuſtitiam, ſi humilitatem ſectantes, in omnibus, ſicut decet Epiſcopum, irrepræhenſibiles ſe exhiberent. Sed quod ualde graue eſt, dum quidam eorum ex honoris ſublimitate intumeſcunt, dum lucri temporalis amore animarum damna poſtponunt, dum ſua quærentes, iuſtitiam niſi pro nummis non faciunt, dum Eccleſiaſtica dona gratis non tribuunt, dum ſonitum æris dulcius quàm clamorem pauperis audiunt, dum ſecularem militiam pluſquam Dei Eccleſiam diligũt: indè elati pontifices Deo diſplicent, undè Imperatores humiles Deo placuerunt. Et quam indignum eſt, ut in cordibus Imperatorum regnet humilitas morum, & in mente pontificum uanitas uitiorum: dum in illis familiaris ſoleat eſſe elatio, & in iſtis amica debeat eſſe religio? Sed quorſum ab hoc opere aliena tendit oratio? Talia Hieronymo ſeu beato Gregorio relinquamus: nos autem incepta melius proſequamur. Et quoniam exteriorem beati Modoaldi generoſitatem ex nobiliſsima & multiplici ſobole uenerandæ ſororis eius ſatis apertè monſtrauimus, in ſequenti uolumine mentis eius ingenuitatem ex uita & cõuerſatione eius ſanctiſsima declarare tentemus, meritis illius ipſo nobis adſpirante, in quo ſignati ſumus in die redemptionis noſtræ.

LIBER SECVNDVS.

De pueritia & inſtitutione S. Modoaldi. Cap. 1.

IGitur glorioſus ac uenerabilis Modoaldus, dum clariſsimis ortus eſſet natalibus, nobilitaté ipſam carnis digniore mentis nobilitate ſciens neſciebat, nec parentũ diuitias aut potentiam, ſed humilitatem Chriſti & paupertaté euangelicam, quam imitaretur, iam à puero, ſed non pueriliter, attendebat. Denique non laſciuia puerilis, non uanitas aut ambitiò ſecularis in eius ſtudiis aliquatenus apparebat: ita ut in puero diuinam iam poſſes admirari gratiam, quæ eum uas electionis ſibi futurum præuidebat. Nam cum liberalibus ſtudijs & ſpiritualibus diſciplinis erudiendus traditus eſſet à parentibus, qui eum tenere diligẽbant, tantam breui tempore geminæ conſecutus eſt ſcientiæ efficaciam, ut omnes gloria anteiret, & tamen omnibus eſt affectu charus eſſet. Nullum quippe per tumorem deſpiciens, immò per humilitatem cordis omnes ſibi præferens, obſequium, quod pares amicos, piè omnibus exhibere, nulli iniuriam inferre: quin potius, accepta iniuria, ignoſcere, quàm perſequi malle: ſed & inferentem pro Chriſto diligere ut fratrem amplecti ut amicum. Ita Chriſti tyrunculus inuidiam uirtute ſuperabat. Et ne fortè ortos concepta deſidia aut ocio teperet, teneræ ætati nequaquã parcere, non membra quieti, non animum ſocordiæ aut ignauiæ dare, ſed ſemper aut ſacræ lectioni, aut piæ meditationi inſeruire. Cum ludentibus non ſe admiſcebat, ſed uel tutorum diſciplinæ, uel maiorũ dictis ſedulus adhærebat, ut ab ore eorum pendens, quam ſuauis eſt Dominus, deguſtaret, ac poſtmodum memoriam abundantiæ ſuauitatis eius, ad ædificationem multorum eructaret. Quippe qui ſecũdum propoſitum uocationis Dei ad ſummum apicem gradus ſacerdotalis & ad paſtoralem curam Dominici ouilis fuerat promouendus, iam talibus uirtutum ſtudiis, talibus ſanctarum inſtitutionum rudimentis ſub cæleſti magiſterio adoleſcebat, iam digito Dei ad boni paſtoris officium informabatur & proficiebat.

Vt in ætate uirili creuerint in illo uirtutes. Cap. 2.

AT uerò tam præclara tyronis Chriſti adoleſcẽtia ubi in uirile robur cœpit excreſcere, quãdo conuerſis ſtudijs, ætas animusque uirilis quærit opes & amicitias, inſeruit honori, ipſe à priori intentione animum nequaquam diuertit; ſed ad fortioris militiæ ſtudia ſeſe uiriliter accingẽs gradus ætatis diuerſarum gradibus uirtutum ſublimiter tranſcẽdebat. Non ſeculares inire amicitias, autẽ opes aggregare quærebat perituras. Non honoribus cum ambitioſo, non ſublimitate cum ſuperbo, ſed cũ ſtrenuo uirtute, cum modeſto pudore, cum innocuo ſimplicitate, cum manſueto patientia, cum abſtinẽte parſimonia, cum pio charitate & miſericordia certabat. Videres eum crebris ieiuniis & uigilijs uoluptatem carnis frangere, pro honoribus ſuimet abiectione delectari, paupertatem pro diuitiis amplecti, conuentui nobilium conſortia ſeruorum Chriſti & humilium præponere. Vnde animus eius aut circa eccleſiam, aut erga pauperum curam ſemper occupatus erat. Cumque in eius pectore iamdudum accenſa inualuiſſet flamma cæleſtis deſiderij, nihil ocij, nihil quietis patiebatur, ut ad ocium & quietem diuinę cõtemplationis perueniret. Quamobrem omnes carnis affectiones, omnes ſeculi occupationes funditus à ſe decernit extirpare, deſiderans gloriari cum Apoſtolo, dicente: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Galat. 6.* Solitudinem quam Iohannes & Paulus cum beſtijs in deſerto, iſte deliberat exigere ſibi in ſemetipſo. *Matt. 3.* Ibi ſecũ proponit habitare, ibi calcato ſecularium cuncta rerũ ſtrepitu, remotis ab animo terrenarum phantaſijs cogitationũ, illi ſoli, qui ſpecioſus eſt forma præ filiis hominũ, in quem etiã deſiderãt angeli proſpicere libero mentis adſpectu contendit iugiter inhærere. Ipſe illum in ſua, uirtutum floribus adornata, tanquam in lectulo, præoptat ſuſcipere amplectique cõſcientia, ut poſsit cum ſponſa iucundari & dicere: Ecce tu pulcher es dilecte mi & decorus. Lectulus noſter floridus. *Pſ. 44 1. Pet. 1 Cãt. 1.* Sed ecce uelut ex inſidijs plurima ſuæ intentioni contraria uidet ex hoc mundo ſuccreſcere, hinc ſecularium curam negociorum, illuc illuſtriũ frequentiam proximorum: quæ dum inopinatè mentem eius impugnant, ab huius lectuli quiete & dilecti ſui dulcedine nolentem ſuſcitant. Quamobrem remotiora ſibi loca quærere, & ab horum tumultu ſeſe occultare omnibus modis elaborat, ut quanto occultius, tanto liberius pulcherrimæ ſibique dilectæ Rachelis amplexibus poſsit inhærere. Cuius ſororem, ſcilicet Liam, etſi fœcundam tamen lippam, minusq; uidentem deſpicit, ne mentem tanto in diuinam contemplationem minus tendere ualeret, quanto plures ex labore prædicationis filios generaret. *Gene. 29.* Rachelem uerò pulchram, benè uidentem, licet infœcundã, toto affectu concupiſcit, in cuius amore tanto ſuauius ſub ſilentio requieſceret, quanto ad generandos labore prædicationis filios minus exiret.

Inditus cogitur palatio ſuam nauare operam. Cap. 3.

VErum quia non eſt in hominis poteſtate oĩa eius, ſed contra ſpem uotumq; ſæpè à Domino greſſus eius diriguntur, *Eccle. 8.* beatus Modoaldus Liæ laborioſæ in nocte huius uitæ nolens iungitur, dum primoribus regni & maioribus palatij quaſi utilis in uerbo, prouidus in conſilio, diuina prouidentia, licet repugnans ſocios aſcitur. Clarebant tunc temporis in palatio uiri ſtrenuiſsimi, idẽque religioſiſsimi, inter quos eminebat Pipinus, Caelomanni filius dux clariſsimus & maior domus ſub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentiſsimis regibus cuius laudum præconia quia in ſuperiori libello breuiter perſtrinximus, nunc ubi res exigit, de ipſius conſilio & æquitate, prudẽtia & fortitudine paulo latius diſſeramus.

Vt Pipinus Dux ſub Dagoberto præclare ſe geſſerit. Cap. 4.

EA tempeſtate Dagobertus rerum potiebatur, ſub quo idem Dux dignitate, modicum à ſublimitate regia differente, præditus, omnia regni negocia prudẽtiſsima diſpoſitione ordinabat præſtabatq; tam in bello fortitudine, q̃ iuſtitia in pace. Erat enim erga regum fidei ſeruantiſsimus, erga populũ uerò tenaciſsimus æquitatis, & in diſceptanda utrorunque cauſa fortiſsimo animi iudicio perſiſtens, nec munera populi ad ſubuertendum ius regiũ reſpiciebat, nec gratiam regis ad obſeruandam populi iuſtitiam attendebat. Siquidem regem Deũ regi Domini præferebat cuius mandato prohibitũ nouerat, *Leuit. 19* uultum potentis honorare, uel perſonam pauperis in iudicio attendere. Tam ergo quæ plebis erant, plebi

plebi defendebat: quæ quæ Cæſaris, Cæſari reſtituebat. Tali huius Ducis induſtria & conſilio Dagobertus eo celebritatis ſplendore euaſit, ut liberalitate, iuſtitia, manſuetudine alijsque artibus, quibus regem decebat, plures ante ſe reges præcelleret.

Sed hanc regiam uiam, hanc uirtutis lineam tenuit, quandiu ſanam doctrinam ſapientiſſimi præceptoris ſuſtinuit, & non ad ſua deſideria coaceruauit ſibi magiſtros. *Eccle. 6.* Felix, ſi ſecundum uiri ſapientis monita, de mille pacificis ſuis unum hunc elegiſſet conſiliarium. Sed demum Salomonis exemplo deprauatum eſt cor eius ad tempus per mulieres, neque *3. Reg. 11.* ſolet in magna rerum copia ac ſoluta libertate prona eſſe in conſenſum peccati natura mortalium, ob diuitiarum affluentiam ac ſecundos rerum ſucceſſus à bono honeſtoque in prauum abſtractus, ſalubribus monitis aures occluſit. Cœpit ergo tam auaritia quam libidine æſtuare, rebus eccleſiarum nouos theſauros im- *Dagobertus rex deprauatur.* plere. Cuius impudentiam dum Pipinus dolore permotus liberrimo ore increparet, exprobrans quod maximis Dei beneficijs ingratus exiſteret, ille obſcœnis libidinis potius, quam ſanis obtemperans conſilijs tentabat magis more phrenetici medicum quolibet modo fatigare, quàm à prauitatis ſuæ furore reſipiſcere. Sed benignus Dominus, qui quos ſaluare decreuit nunc à malis liberat, nunc etiam innoxios ſeruat, & pium Ducem à periculo mortis potenter eripuit, & maleuolum regem ab effuſione iuſti ſanguinis miſericorditer reuocauit. *Redit ad ſanitatem.* Nam ſaniore conſilio reputans dignitatis ſuæ ſtatum labefactari, ſi uirum nobilem, potentem, fide ac iuſtitia popularibus acceptum perimeret, paulatim animum reflexit, cœpitque egregiũ Ducem intantum uereri, ut conceptam malitiam in pacem & gratiam commutaret. Quod ſapientiſſimus Dux non ſuæ induſtriæ, ſed diuinæ aſcribens miſericordiæ, tanto magis in modum ſancti animalis, *Apo. 4* oculos ante & retro habentis, ſtudebat in cunctis ſe prudenter agere, & ad diuinæ iuſtitiæ lineam omnes iudiciorum ſuorum ſententias dirigere. Sed quia ſanctarum ſcripturarum ſcientia minus eruditus erat, prudentes quoſque uiros, quos in timore ac dilectione Dei nouerat excreuiſſe, omnium conſiliorum uel negociorum ſuorum ſocios aſſumebat. *Arnulphus Metenſis Epiſco. Cunibertus Epiſco. Colon.* Nã & Arnulphum Metenſium pontificem, qui ante pontificatum hanc eandem dignitatem irreprænſibiliter adminiſtrauerat, & poſtmodum, eo defuncto, beatum Cunibertum Colonienſium antiſtitem, pari ſanctitatis fama illuſtrem, in hac negociorum adminiſtratione curabat adhibere participem. Perpendere potes, quo æquitatis ardore ſucceſſus fuerit, qui tam circunſpectos cuſtodes, tamque incorruptos arbitros conſilijs ſuis delegerit. Quia enim à prauitate auerſus, rectis & honeſtis ſtudijs attentiſſimus extitit, in exercitio boni operis ſanctorum uirorum ſemper uſus eſt conſilijs. In quorum numero dum beatum quoque Modoaldum, non tam quidem pro ſororis affinitate, quam ipſius prudentia & eximiæ uirtutis claritate, diuina præeunte gratia, ſibi ſocium aſciſſet, tanto æquitatis & ſanctimoniæ decore aula illa regia ubique reſplenduit, quanta luce tenebris aurora fugatis terras omnes perfundit, dũ Solis ſupuenientis radiis illuſtrat.

Quam gratioſus in aula fuerit Modoaldus. C. 5.

IAm uero æſtimari non poteſt, quãta lætitia ipſius regis & optimatum, quoue honore ſuſceptus, qua reuerentia, quo affectu apud omnes aulicos uelut angelus Dei habitus ſit. Deus ipſe diligeret, ſi ab hominibus diligeretur: aut quem repleſſet gratia ſua, ſi cunctis gratiſſimus haberetur? Quid mirum, qui aulæ regiæ cauſa letitiæ & honoris erat futurus, ſi ab omnibus aulicis cum lætitia & honore ſuſciperetur? Iuſte enim honorabilem dixerim aulam regiã, iure felicem rempublicam, cui Deus tantum donauerit uirum, cuius doctrina & exemplo rex & optimates cum ſapientiæ & religioni ſtuderent, tum ſapienter & religioſè omnia regni negocia diſponerent. Qualiter autem eum promouere, uel eius meritum declarare diuina prouidentia decreuerit, ſubſequenti narratione luce clarius patebit.

Treuerica Modoaldus ſedi expetitur antiſtes. Cap. 6.

INtera uenerandus antiſtes Sebaudus eccleſiæ Treuerẽſis è rebus humanis exceſſit. Cui ſucceſſor nõ impar ſanctitate dum ab omnibus cũ omni affectione quæritur, Dei gratia procurante, & certis indicijs præſignante, haud longe digniſſimus reperitur. Nam quocunque te uertas, Modoaldi fama celeberrime per ora omnium reſonat, Modoaldi nomen ceu oleũ effuſum odore ſuaui paſſim redolet. Modoaldi ſanctitas diffuſis radijs longe lateque ſole clarius relucet. Illum omnes uideas intueri, attendere, admirari: illum alios alijs digito oſtentare, illum omnes in commune puſillos cum maioribus ſacerdotem exoptare. Quod quidem non fortuito caſu, nec humani induſtria ingenij, ſed occulto agebatur conſilio diſpoſitionis Dei: qui ſicut quondam Dauid, ita & hunc ſibi iuxta cor ſuum quæſierat, quid dua fierer ſuper populum ſuum, & paſceret gregem ouium ſuarum. *Pſal. 88. 1. Reg. 16.*

De Epitaphio eius. Cap. 7.

VEruntamen ſanctitatis eius teſtimonium neà populari aura, uel à noſtra tantum pagina expectetur, oſtenditur hodieque Treueris, in eccleſia ſancti Paulini, de ſepulcro eius aſſumpta, mirificeque ſculpta Parij marmoris tabula, in qua legitur exaratũ ad eius memoriã in generatione & generatione tranſmittendũ huiuſ epitaphiũ: Hoc eſt ſanctuarium Deo dilecti Treuirorum Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſanctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri continetur, inter Ligerim & Rhenum magnifice extulit & dilatauit.

Eligitur & conſecratur epiſcopus. Cap. 8.

ITaque concurrunt pariter omnium uota, Rex & Dux ille æquiſſimus Pipinus, alijque optimates, Clerus & populus, omnis ſexus & ætas unanimi exclamant conſonãtia: Modoaldum pontificem non tam eligunt, quàm à Deo iam dudum electũ, & ſibi promiſſum exigũt. Quid faceret uir ſanctiſſimus? *Ioã. 6.* Quid uiſi quod decebat imitatorem Chriſti? Quid, niſi quod fecerunt prædeceſſores, præſules ſanctiſſimi, qui non aliunde, ſed per oſtium intrauerunt in ouile Chriſti? Fugit Chriſtus, cum eum uellent regem conſtituere: refugiebant illi humilitatis gratia, cum ad ſuſcipiendum uocarentur paſtoralis culmen regiminis. Quorum exemplo Modoaldus refugit, ſe indignum profitetur: reclamat, cogitque meretur. Nec tamen quiſquam ita exiſtimet uirum ſanctũ declinaſſe, ut diuinæ uoluntati, quam ergo ſe intellexerat, obſtinatius de creuerit contraire: ſed utrobique humilis, utrobique ſubiectus: & præeſſe, prius ſemetipſum metiendo, noluit: & tamen de imperantis Dei uiribus præſumendo, poſtmodum conſenſit. Siquidem in uno eius pectore quaſi pugnabant duæ uirtutum maximæ:

ximæ: hinc timor humilitatis, illinc dilectio charitatis. Ex humilitate, honore illû & onus refugiebat: porro ex charitate, deſolatis ciuibus ſubuenire iâ cupiebat. Iſtud dilectio ſuadet, illud timor prohibet. Inter hæc duo ſibimet repugnantia Chriſti miles primum cunctatus, ancipiti aliquatenus hæſit ſententia: at paulo poſt, ut æquum erat, & charitas uicit humilitatem & dilectio foras miſit timorem. Ita uirum Dei uictû rapiunt, abducunt, ut exaltent eum in eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum laudent eum. Induitur ergo ſtola gloriæ, accingitur zona iuſtitiæ, diuinis benedictionibus Archiepiſcopus Treuirenſis eccleſiæ conſecratur. Ieſu bone, quanta fuit lætitia illius diei? quæ exultatio utriuſque ſexus? quod tripudium uniuerſæ ætati? *Luc. 2.* Quam deuoto corde, quam ſublimi uoce cuncti laudibus ingeminabât angelicis, Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis?

Illorum temporum felicitas. Cap. 9.

CONſideratione nunc libet, quale erat illud tempus, quam acceptabile, quam ſerenum, quando regibus quidem regnantibus, ſed reges cû regno iuſtis & timoratis uiris regentibus, iuſtitia, fides, ueritas, modeſtia, cæteræque artes bonæ, tam in bello quam in pace, cuſtodiebantur: quando ad lineam æquitatis diuinæ omnia regiæ poteſtatis negocia dirigebantur. Quale, quam ſanctum erat illud palatium, ex quo tam claros, tamque illuſtres ſuſcipiebat Eccleſia ſacerdotes? ex quo procedebant ſectatores non Simonis, ſed Petri: non mercenarij, ſed ueri miniſtri Chriſti, & qui curias regum non quærerent, ſed potius è regibus quærerentur: non ipſi honores per ambitionem appeterent, ſed magis oblatos per humilitatem refugerent. Ex quorum numero (etenim plurimi) fuit Arnulphus Metenſis, Cunibertus Colonienſis, Tungrenſis Remaclus, Treuirenſis noſter Modoaldus, iſtis & omnibus alijs omni uirtutum genere conſerendus. Iſti ſunt plane, iſti ſunt uiri ſancti & amici Dei, quorum fide & ſanctimonia Eccleſia corroborata eſt, doctrina illuſtrata, humilitate ſublimata, charitate fundata, uirtutib. iucundata. Tûc certè reuerentia impendebatur religioni, amor pudori, honor uirtuti. Tunc ambitio cæca, lethali, perfoſſa uulnere, moribunda iacebat, auaritia, cupida ſê per pecuniæ, uires penitus amiſerat: de iniuſtitia autem, de libidine, cæteriſque malis artibus iam conclamatum erat. At uero noſtra tempeſtate huiuſce facies ferè ciuitatis tota immutata eſt, cû, iuxta ueritatis eloquium, abundante iniquitate, refriguit charitas multorum. In qua peruerſis modis iuſtitia, fides, ueritas, leges, diuina & humana omnia in mano, in gratia, in lingua ſita ſunt. Et ut breuiter concludam ſecundum illius hiſtorici ſententiam, nullus honor uirtuti datur, ſed omnia uirtutis præmia ambitio poſſidet. Ex quibus quæ mala conſequantur, quales Eccleſiæ rectores, quales prouinciarum iudices, quanta eccleſiarum calamitas, quę ſcelerum impunitas, nimium, omnium experti ſumus. Itaque conquerendo compellimur exclamare, O tempora, ò mores.

Arnulphus Cunibertus Remaclus Modoaldus egregij epiſcopi.

Matt. 24.

In epiſcopatu ut ſe geſſerit S. Modoaldus. Cap. 10.

MOdoaldus igitur in domo Domini & in atrijs Dei noſtri plâtatus, tanquam alma floruit, & ut cedrus Libani multiplicatus eſt. Nam ſicut palma uires & in altum tendês fidei uirore & uitæ altitudine ad profectum eccleſiæ florebat, & ſicut cedrus Libani multiplicabatur, dû odore ſanctæ conſeruationis omne uirus ſerpentis antiqui à ſubiectis expelleret, dum etiam multo uirtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cæleſtia euolaret. Siquidem occaſione paſtoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeo ſe ſtudebat innouare, ut tunc primum putares eû incipere. Ad cuius laudem diceret alius, quicquid animo occurriſſet, ſpiritû ſcilicet cœleſtibus iugiter inhærentem, indefeſſis eum orationibus uacantê, dies ieiunijs, noctes continuaſſe uigilijs diſſereret, rectè & compoſite de ſingulis uirtutibus, de benignitate, de parſimonia, de animi puritate profunderet in laudando, quicquid ingenij, quicquid eloquentiæ unquâ hauſiſſet. Sed hanc compoſitam narrationem præripit nobis ſupereminens meritum excellentiſſimi præſulis, qui ita uniuerſas has uirtutes habebat, ut in ſingulis eminebat, ut in omnibus æque reſplenderet.

De doctrina eius. Cap. 2.

SEd interim ommiſsis illis, quæ in interiori homine, Deo tantum teſte & ſanctis angelis eius, operatus eſt: quis illam ſolicitudinem, qua pater uigilantiſsimus ſuis præerat ſubditis, digne ualeat explicare? Quos tanta docendi perfectione, tanta magiſterij arte informâdo inſtruebat, ut quaſi illa ꝑphetica menſa, intus labrû reflecteret, i. ad cor ſermonē reuocaret, qđ loqueret attenderet, operaretur qđ pdicaret. *Exod. 25.* Deniq; uerbû doctrinæ opere commendãs miſericordiæ, ſic erga interiora ſubditorû ſtudia ferebat, quatenus eis exterioris uitæ prouidentiam nô negaret: ne ſi cura exterioris uitæ ab eo negligeretur, quaſi iure à percipienda prædicatione gregis animus frangeretur. Nam quia Petri uicarius Petro commiſſis ouibus inuigilabat, *Iohan. 21.* generalem illam eius exhortationem, tanquam ſibi ſpecialiter datam, ſolicite attendebat: Seniores, qui in uobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis paſsionum Chriſti, & futuræ gloriæ, quæ reuelanda eſt, particeps: *1. Pet. 5.* paſcite, qui in uobis eſt, gregê Dei, non ex neceſsitate, ſed uoluntate in Deum. Et cû apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Vt ad ſancta ſanctorum acceſſerit. Cap. 12.

IAm uero cùm infulatus, tanquàm pontifex ſummus, introiret in ſancta ſanctorû, oraturus pro populi ſalute, pro ignorantia uel aliqua neceſsitate, ita per ſingulas ſpecies ſacerdotalis habitus ſingulis reſpondebat uirtutibus, ut quot exterius ſacris ornabatur ueſtimentis, tot interius anima ſpiritualibus ueſtiretur ornamentis. Crederet in eius mente quaſi in Aaron pectore rationale iudicij ueris ligationibus imprimi, *Exod. 28.* dum cor eius nequaquam fluxa cogitatio poſsideret, ſed ratio ſola ſpiritualiter conſtringeret. Nec enim indiſcretum quid uel inutile cogitare poterat, qui ad exemplum alijs conſtitutus, ex grauitate uitæ ſemper oſtendere ſtudebat, quâ tam in pectore rationem gerebat. *Ibidê.* In quo etiâ rationali duodecim patriarcharum nomina deſcripta putares, dum exempla præcedentium patrum indeſinenter intueri, & ſanctorum ueſtigia ſine ceſſatione uideres eû imitari, nē fortè extra ſacri ordinis limitem operis pedê tenderet, ſi ab eorum ſubtili examine ſeu diſcretionis ratione aliquo modo deuiaret. Et quia præcipitur Moyſi, *ibidem* ut tabernaculum ingrediens, tintinabulis amhiaretur, ut de eo ſonitus dulcedinis audiatur: non ceſſabat ſonum prædicationis quaſi ex tintinabulis frequenter emittere, dum ſuperni ſpectatoris iudicium ex ſilentio metuebat offendere. Cum tali igitur ac tâ

to diu

diuini ornatus decore pontifex ſanctus ingrediens tabernaculum fœderis, & hoſtiam contriti ac humiliati cordis Deo offerens in odorem ſuaui uotis diuinā conciliabat clementiam, ut quaſi cum Moyſe mereretur audire: Faciam ſecundum uerbum tuum. Nā quia ſecundum uerbum Dei innocēter uixit, & mandatorum eius non ſurdus auditor, nec ſegnis executor extitit, id circo miſericordem Deum ſecundum uerbum eius fecisſe credimus, quoties pro ſalute ſubiectorum pias coram eo preces humiliter effudit.

Exod. 33.

Monaſterium Virginum ut extruxerit. *Cap.* 13.

INterea cum domus eius decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentisſimo ſemper amore flagraret, ſuper ripam Moſellę oratorium ī honore beati Symphoriani martyris extruxit, opere quidem exiguum, & artificioſi ſchematis decore minus ambitioſum: ſed, quod nobilius eſt, clarisſimis uirtutum gemmis ac pulcherrimis uirginei candoris margaritis, multo ſplendidius ac ſpectabilius, quàm fuerit illud famoſisſimum Salomonis tēplum, auro & argento ac tot mirificis expolitum argumentis. Ibi quippe congregationem ſanctarum uirginum, tanq̄ dulciſonos ad adoleſcentularū choros, in nuptijs Chriſti & Eccleſiæ iugiter laudes canentiū inſtituit, de quibus ſponſa in laudibus ſponſi uidetur illud in Canticis dicere: Oleum effuſum nomen tuū: ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Quibus etiam ad regularis uigorem diſciplinæ ſeruandum, ſororem ſuā præfecit, nomine Seueram, quæ ſecundum nominis ſui præſagium & conuenientiam, digna præſidentis animi ſeueritate copulam carnis, opes, gloriam & cūcta, quæ peritura nouerat, cum ipſa ſui nobilitate & corporis ſpecie, quæ uermibus exaranda erat, paruipēdenda eſſe dijudicās, uirginitatem ſuam Chriſto illibatam obtulerat. In cuius fide & amore uirgineam aciem, quam ſponſo collegerat, tam materna pietate, quam magiſtra ſeueritate confirmans, omnem eis ſanctæ inſtitutionis diligētiam exhibebat. Nihil illius ſeueritate iucundius, nihil iocunditate ſeuerius. Lætitia illius triſtis, triſtitia ſuauis. Inculta ueſtis, oculi demisſi, caput inclinatū, inceſſus grauis, cibus tenuis, ita ſanè, ut cum omnia Deo digna faceret, nihil tamē dignum ſe fecisſe crederet, comitesque ſuas plus exēplis doceret, quam uerbis, Nec deerat ei uenerandi fratris ſui aſſidua conſolatio, qui in modum æris candentis ardens deſiderio, ſonans uerbo, per ſcintillas ſacræ exhortationis animum uirginis ad amorem Dei fortius accenderet, &, ut aiunt, oleum camino adderet. Benedictum & Scholaſticam crederes: idem deſiderium, non impar ſtudium, eandem erga Dei cultum deuotionem in iſtis uideres. Illum non magiſtrum, ſed diſcipulum putares: iſtam non dominam, ſed ancillam humilem æſtimares: niſi quòd eo magis ille ſeruus, hæc ancilla Chriſti eſſet, quod uterque ſubiectis non dominari, ſed miniſtrare uideretur. Quorum dignam fidei & laboris remunerationem, quia iam tempus eſt enarrare, prudentisſime uirginis uocationem, ſic ut tempore præcesſit, ita noſtra præcedere narratione faciamus.

Cāt. 1.

Seuera ſoror eius Abbatiſſa.

Eius uirtutes.

De obitu S. Seueræ. *Cap.* 14.

QVæ dum uocem ſponſi uocantis audiret & dicentis, Veni de Libano ſponſa mea, ueni de Libano, ueni: coronaberis: Iſta nihil morata, pio reſpōdit affectu: Ego dilecto meo, & ad me cōuerſio eius: Statimq; ſecuta uocantem cū lampade accenſa & ornata oleo optime nitentis conſcientiæ, digno eſt cum honore ab eo excepta, & in illum æthereum thalamum cū multa ſanctorum exultatione introducta. In quo tandem, quod diu optauerat, feliciter collocata, inter dulcisſimos dilecti ſibi ſponſi requieſcit amplexus, atque ſplendidisſimis filiarum Sion agminibus adiuncta, delicijs beatisſima perennibus delectatur. Cuius ſacratisſimum corpus, uirgineis conclamatum lamentis, cum pſalmis & hymnis ſpiritualibus multo honore in eccleſia ſupradicti martyris, cui ſumma ſtrenuitate præfuit, officiosſimè eſt reconditum. O uerè beata & uenerabilis uirgo, quæ pro mortali ſponſo immortalē elegit, quæ pro lutea domo cæleſtem thalamum commutauit. Vere beata & glorioſa, quæ pro breui labore æterna beatitudine fruitur, pro uanis hiſtrionum cantinelis dulci angelorum concentu iucundatur. Nec de uita & tranſitu clarisſimæ uirginis paucis libanimus. Neque enim iuſtum erat, tam pro ipſius meritis, quam pro honore & reuerentia egregij fratris memoriam & laudem eius præterire, de qua gaudent angeli, & collaudant filium Dei. Nunc autem, qualiter beatisſimus pontifex dilectisſimam ſororem ad brauium perpetuæ claritatis poſtmodum ſubſecutus ſit pro ſtyli modulo proſequamur.

Cant. 4.
Cant. 7.

Mortua ſorore, uir ſanctus ardentius adſpirat ad cæleſtia. *Cap.* 15.

POſt felicem ſanctisſimæ ſororis tranſitum inſignis athleta Modoaldus, & æterni Regis miles iam emeritus, cūctis iuſtisſimæ uitæ ſtudijs optimo fine compoſitis, ad præmium & palmam felicitatis æternæ cœpit ardentius anhelare, ad quā germanam cum exultatione angelorum tranſlatam ſe nouerat præcesſiſſe. Gaudebat quidem de gloria & beatitudine ſororis, ſed de ſua adhuc quaſi imperfectione dolebat. Si quidem ſe imperfectum, ſe infelicem, ſe miſerum, ſe tardū & tepidum iudicabat, quē, puellis ad regnum præcedentibus, moles carnis adhuc in ſeculo retinebat. Quid nos, inquit, miſeri, quid iam de nobis dicturi ſimus, qui in puellis tantam conſtantiam, tam incredibilem laborem, tam miram abſtinentiam uidemus? Nos membris corporis uiri ſumus, & tamen effœminati nihil uirile, nihil laude dignum patramus. Multa ſæpè fortia uirili animo proponimus, ſed paruo labore fracti, à propoſito citius reſilimus. Talia quidem uir ſanctus referens, humilia de ſe ſentiebat, qui iurè & abſque ulla iactantia gloriari poterat Apoſtolo, bonum ſe certamen certaſſe, curſum conſummaſſe, fidem ſeruaſſe: de reliquo repoſitam ſibi coronam iuſtitiæ, quam in illa die à iuſto ſibi iudice reddendam cōfideret. Vnde cum ex fidei & operum ſecuritate & ſpei certitudine dignam iā poſſet miſſionem petere, tamen quaſi adhuc multa in ſe arguenda forent, nouis & acrioribus tormentis exquiſitis, de ſe ſuppliciū ſumebat ſeque in ſe crudelis exactor perſequebatur In illa iam quaſi ultima ætate, quam profecto non tam natura, quam ipſemet continuis laboribus urgendo accelerauerat.

2.Ti. 4.

De eius felici obitu. *Cap.* 16.

INterea Chriſti miles indeficiens, ſuæ iam impatiens quietis, mira arte militiæ, recētem quotidie renouabatur ad pugnam: ſed rex immortalis & ſummæ æquitatis iudex, dignam ſuo militi nectebat in cœleſtibus coronam. Cum ergo ſub graui corporis labore die noctuq; deſudaret, totoque mentis deſiderio ſuper ſe ad cœleſtia raperetur, iam deſi

derans

derans io illam dilectisſimam & inæſtimabilem ſupernæ ciuitatis curiam intrare, illis hymnidicis angelorum choria intereſſe; & bis terque noo ſioe admi-
Pſ. 83. ratione inclamans, Qnam dilecta tabernacula tua Domine nirtutum? concupiſcit & deficit anima mea io atria Domini: pia tandem conſolatrone diuinitus refouetur, & de expectatione uicini obitus & præmij ſecuritate præmonitus certificatur. Tnm uero repentè mutatur in quandam deïficam & incredibilem exhilarati cordis leiitiam, conuocatisque diſcipulis dum ſui obitus diem lætum & horam iucuodus exponit, animos omniũ triſti mœrore ſaucios reddit. Nec mirũ ſane uirũ ſanctũ de certitudine ſui trãſitus tantam cõcepiſſe letitiam, cui purã fêlixque conſcientia teſtimonium ferebat, Chriſti familiæ menſuram tritici ſuo in tempore fideliter ſe erogaſſe, commiſſamque pecuniam gemino fœnore multiplicatam; ſun iam Domino reportare, quem peruigil expectans, para
Vita tus erat pulsãti protinus aperire. Qui cũ iam deſidera
eius au ret diſſolui & cum eo eſſe, iam carnis oblitus & toto
ſteritas ſpiritu io cœlum ſuſpenſus, fatiſcentibns membris, quaſi iam renouatis onnos ſuperaddere cruciatus, ſeſe plus ſolito perſequi, ipſumque modicum quod ſupererat, nitalia caloris extinguere: Cuius ardentisſimo labori cum etiam moleſtia corporis ex uoto animi accesſiſſet, non ſpiritu, ſed membris deficiès fortis athleta lecto decubuit. Nec tamen idcirco ſibi magis parcere, noo mollibus ſtratis incumbere, morbo quam cibo magis delectari: quippe uirtutem
2. Cor. perfici io infirmitate, conteſtari. Et cum aſsiſtentes di
12. ſcipnli flendo ſuggererent, ut fatiſcenti corpuſculo aliquantulnm miſereretur: Nnlite, inquit, ſpiritum ad Deum iturum fomento carnis impedire, cui ſcilicet tunc maior miſericordia impenditur, cnm ſpiritu ſnperante mortificatur. Tali ſpiritus feruore pater amantisſimus languoris moleſtiam exuperans, animamque ſuo redemptori cum angelicis chnris expectanti reddere geſtiens, ſuos interim piè conſnlabatnr, ipſumque reſiduum & uix in ore pulpitantem uitæ motum, doctrinæ & admonitioni filiornm to-
Adhor tum impertiebatur. De fidei integritate, de mandato
tatio tum Dei ſedula meditatione, de religioois amore,
eius ad de memoria mortis, de aduentu diſtricti iudicis quã
ſuos ſub dam uitæ uncis efficaci m lingua moriens, apertè
mortẽ. tamen, exprimebat. Et cum multos uideret anhelantes concurrere, hinc clericos dolentes, illinc monachos lachrymantes, pauperes qnnque, uiduas & orphaoos multo eiulatu clamantes, lachrymas omnium prohibens, dicebat eos gaudere magis debere, quippe qui patrem oon amitterent, ſed feliciter
Eucha ad Deum præmitterent. Itaque propinquante hora,
riſtia ſe delatis niuificis Chriſti ſacramentis, oratione præ-
munit. miſſa, participat: diletosque filios læto nultu deoſculans, ſupremo patri cum uotiua pacis & ſalutis imprecatione ſæpius commendat. Tum uerò à terrenis ocnlos reiiciens, & conciues angelorum ſanctorumque choros adeſſe ſentiens, toto corpuſculo obuiam dilecto exercitui ſe erigit, manus & oculos in cœlum protendit, crocisque ſignaculo bis terque ſe conſignans, ſplendidum capnt in manus Salnato-
Felici- ris reclinauit, atque inter uerba orationis obdor-
ter abit miens, in pace requieuit. O beatum uirum, qnem
è uita. cœleſtis illa Hieruſalem gaudens ſuſcepit, ad quem deducendum rex ipſe regum Chriſtus angelico cœtu ſtipatus, proceſsit, cui Maria cum uirginũ choro eis occurrit, Petrus quoque cum Apoſtolorum numero, Symphorianus cum Martyrum choro, Eucharius cum ſanctis confeſſoribus totaque cœli militia, in hymnis & laudibus benedicentes Dominũ qui tali compare, tam claro pootifice eorom auxerit collegium.

De eius ſepultura *Cap. 17.*

INterim ſacrum funus de more componitur, & à circunſtãte pſallentium choro nunc pijs lachrymis defletur, nunc pſalmis & hymnis honoratur. Cuius ad Chriſtum felix & liber tranſitus, ſicut feſtiuo gaudio ſupernis ciuibus extitit, ita totam pene* Auſtriam nimio quodã & inconſolabili mœrore cõcusſit. Vnde tota penè prouincia ad tãti patris exe- ** Alij*
quias anhelauit, nec ſolum èx urbibus aut oppidis; *Auſtra*
ſed etiam ex uicis turba ruſticorum luctuoſa funeri *ſiam uo*
occurrit. Multitudo quidem pauperum maximè con *cant.*
fluens, ſenes incurui, debiles baculo ſuſtentati, uiduæ ſparſis crinibus, pupilli laceris ueſtibus, omnes æquè lugentes, & à feretro pendentes, ſuum patrẽ, qui eos ueſtire, cnnſnlari, alere conſueuerat, uoce lachrymabili querebantur ſe amiſiſſe. His familiaribus baiulis cœlum ſuo clamore pulſantibus, chariſſimum corpus in dilectam ſibi eccleſiam defertur, quam ſupra diximus ab eo fundatam, & in honore beati Symphoriani martyris dedicatam. In qua etiam nõ ſine graui gemitu multisque lachrymis ſuorum, prout decebat tantum pontificem, cum dilecta ſorore terræ mandatur. Quod quidem factũ eſſe credimus diuina præordinante gratia, ut quos eadem deuotio, eadem Chriſti charitas, idem affectus, oon tam ſanguinis quam ſpiritus coniunxerat, dum agerent io carne, idem etiam ſepulturæ locus, locus, inquam, quem iſte deuotè conſtruxit, illa fideliter rexit, con *Mira-*
iungeret in morte. Vbi in teſtimonium ſanctitatis *cula ad*
eius, tot & tanta miracula quotidie coruſcare uideo *eius tu*
tur, ut nunc demum uerius cum Chriſto uiuere cre *mulũ.*
datur. Viuere, inquam, uiuere certisſimè probatur, per cnins meritum ab ipſo Deo, qui ſalus & uita eſt omniũ, cunctis fideliter petentibus multa ſalutis & uitæ beneficia præſtantur. Atqui celeberrimum habetur hodieque Treuiris, certisque indicijs compertum, ſanctitate & meritis Modoaldi omni circa regioni ſalutem frequenter à Deo conceſſam, ſi quando diuinæ ultionis animaduerſione, aut aeris inclementia, uel fame, aut gladio nel cuiuſqne aduerſitatis tribulatione incumbente, patrocinium eius incolæ fideliter implorarent. Vnde pater & ſingulare refugium miſerorum à ciuibus appellatur, eiusq; depoſitio quarto Idus Maias cũ maxima deuotione & feſtiua totius regionis exultatione & ad laudem & gloriam diuinæ maieſtatis celebratur. Obſecramus itaqne, Vt beati Modoaldi celeberrima apud homines pietas, & apud Deum omnipotentem efficax potentia, noſtris quoq; miſerijs compatiatur, peccatorum funes dirumpat, & in illo dilecto & deſiderabili in cœlis tabernaculo æternam nobis manſionem obtineat, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

LIBER TERTIVS.

Cur miracula fiant ad ſanctorum reliquias.
Cap. 1.

QVoniam, adſpirante Deo, nobilẽ beati Modoaldi proſapiam, altiſſima regij ſanguinis linea productã, in primo huius operis libello dilucidauimus, in ſecundo uitam eius laudabilem paucisque imitabilem, qua Deo charus hominibusque uenerandus extitit, omni regiæ nobilitati prætulimus, tranſituique eius glorioſum angelicis choris gaudium intuliſſe perorauimus: nunc iam in tertio non ab re iudicauimus per paucis explicare ipſius ſanctitatis indicia, qualia uidelicet miraculorũ primordia omnipotentis Dei gratia poſt quietam famuli ſui dormitionem ex illius reliquijs in urbe Treuerenſi uoluit oſtẽdere. Licet enim ſigna minimè ſint petenda fidelibus, ad corroborandam tamen infirmiorem plebis fidem, nonnunquam mortua ſanctorum oſſa atteſtari ſolent, quid eorum uiuens egerit ſpiritus. Infirmis quippe mentibus nõ immerito diſſonantiam fidei tota præcedentis narrationis ſeries generare uideretur, ſi uir tam præclari apud ſeculum generis, tam eximię apud Deum ſanctitatis, abſque ſignorum atteſtatione inter homines latuiſſet, ſi glorioſa illius pignora, ſuis plurimum profutura ueneratoribus, humani caruiſſent exhibitione honoris.

De Nortmannorum in Gallias & Germaniam irruptione. Cap. 2.

VErum ex quanta Barbarorum crudelitate, ex quanta præfatæ urbis deſolatione occaſio illa ſuborta fuerit, qua uiri Dei merita fidelibus primum innotuerint paucis libet perſtringere: quia quod in præfatiuncula huius opuſculi de ſimili calamitate, alio inducta tempore, diſſeruimus, argumentum cognitionis eſſe ualet his, quæ hoc in loco dicturi ſumus. Ibi enim commemorauimus Barbaras nationes generaliter per omnes Galliarum fines furoris ſui frena laxaſſe: hic uerò inducimus Nortmannorum gentem indomitam, de uagina ſuæ crudelitatis eductam, quaſdam Galliæ & Germaniæ partes occupaſſe. Quæ immanitate ſui ſceleris graſſata, in ceruices fidelium uelut urſa raptis catulis efferata, nulli ſexui, nulli ætati parcere, ſenes reuerendos necare, iuuenes & adoleſcentes, pro uiribus uel tempore ſe defendentes, confodere, paruulos matrum uberibus auulſos excerebrare, matronas caſtas, uirgines pudicas dehoneſtare, urbes nobiliſsimas flammis edacibus concremare, ſanctuaria Dei aut ſubuertere, aut prophanare, diuina & humana pari contemptu peſſundare. Erat in his omnibus miſeriam uidere, iudiciumque Dei mentibus hominum tanto formidale, quanto impenetrabile: niſi quia, ut datur intelligi, uolens Dominus iuſtam in reprobos exercere uindictam, qui nõ cuſtodierunt mandata eius iratus in populum ſuum, tradidit eos in manus gentium, & dominati ſunt eorum, qui oderunt eos. Sed ſicut in uaſis iræ, duplici cõtritione feriendis, ira iuſtitiæ Dei hic inchoat, ut ea in futuro irreparabiliter diſperdat; ita miſericordia eius diligentes ſe plerunque per compendioſam martirij uiam migrare diſponit ad illam inenarrabilem gloriam, quam oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: ut undè reprobi rapiuntur ad pœnam, inde electorum alij ducantur ad palmã, alij caſtigatiores reddantur ad uitam & conuerſationem bonam, iuxta quod ſcriptum eſt: Flagellato peſtilente, *ſapiens ſapientior erit.

Eſa. 26
1.Cor.2
Pro. 19
*ſtult

Sacræ uirgines metu Nortmanorũ quid egerint apud Treuiros. Cap. 3.

HVius horrendæ tempeſtatis procella urbẽ inuadente Treuerenſem, omnes pauere, trepidare, neque fugæ, quam non parauerant, neque præſidij ullam ſpem habere, præ oculis omnium imago mortis uolitare, iucundæ populi urbanitates in planctum, chori pſallentium in luctum, choreæ puellarum in lamentationes migrare: totius ciuitatis faciem immutatã uideres, diuinæ religionis uix aliquas tenues reliquias remanere. Porro Deo dicatę uirgines, quas in oratorio beati Symphoriani martyris cœnobiali conuerſatione Deo ſeruire ſuprà expoſuimus, inter tot mortis genera ad conſueta orationum arma confugientes, pro caſtitate ſeruanda, quam deuouerant, non pro uita præſenti tuenda, quã deſpexerant, ſupernum cępere auxilium ardentiſsima ſpiritus contritione inuocare, ac beati Modoaldi ſepulcro omnes aduolutæ, ut eius patrocinio ab imminenti eriperentur periculo, talibus uel talium ſimilibus cœlum precibus feruntur penetraſſe: Domine Ieſu Chriſte, æterno patri fili coæternę, qui naſcendo de uirgine, illud maledictionis ſoluens elogium, Maledicta, quæ non fecerit ſemen in Iſrael, uirginitatis ſemen in plenitudine temporum mandaſti multiplicandum, ut tẽpore meſsis fructum eius reciperes centeſimum, tu noſtris gemitibus, tu noſtris lachrymis & uocibus aurem accommoda ſolitæ pietatis, ut quã tibi deuouimus uitæ caſtimoniam, quam obtulimus carnis pudicitiam, confeſſoris tui Modoaldi precibus & meritis ab omni pollutione cuſtodias, & quam nullus animi noſtri meretur conſenſus, nulla Barbarorũ uiolentia uirginitati noſtræ inferat corruptelam. Huiuſmodi precibus cum magna ſpiritus contritione, cum magno lachrymarum imbre profuſis, nõ defuit operatio ſupernæ exauditionis, non defuit exhibitio miraculorum beati confeſſoris.

Intra 30. dies uirgines omnes moriuntur, magno Dei beneficio. Cap. 4.

NE ergo Deo ſacratæ uirgines mala uiderent, quæ pro ſexus fragilitate metuebãt, neve bona amitterent, quæ pro caſtitatis obſeruantia promeruerant, mirabile auditu, mirabilius uiſu: in pace lecto decubantes, intrà dies triginta omnes præſenti deceſſerunt uita, tantoque feliciter, quãto perenniter uicturæ, cum ornatis lampadibus ſponſo cœleſti occurrentes, ſempiternæ iucunditatis thalamum cũ illo ingreſſæ ſunt. Quarum corpora in eodem ſunt oratorio recondita, in quo beati Modoaldi pignora: ut cuius patrocinantibus meritis animæ illarum cœlum cum ſuo poſsidebant patrono, ipſius exigentibus reliquijs, corpore in eodem humarentur loco: ubi florent orationes earum, & exuberant Dei beneficia ad memoriam uirginum extunc, & modo, & uſque in ſeculum.

CAP. V.

CVm igitur eiuſdem tempeſtatis adhuc reſiderent ueſtigia, longaque ſolitudo pleraque ſanctorum cohiberet loca fiebat nimirum, ut ille ſancti familiaris angulus pro ſui quidem dignita-

gnitate parum obtineret reuerentiæ, neglectu uerò
ciuium omni cuſtodia deſtitutus, etiam pateret iniu
riæ. Sed ea mortalium incuria, noſtro pontifici auctio
tis gloriæ facta eſt materia. Quidam enim uiri, gene
re Franci, ſuæ gentis haud ignobiles, animo & corpo
re quammaximè ualentes, ſanctæ deuotionis gratia
urbem Treuerim acceſſerant, quam ſuorum ſancto-
rum numero ſuperbam, tum uetuſtatis dignitate ce-
lebratam, omni Gallia magis clarere compererant.
Eius aliquandiu laribus obſeruati, religione delecta-
ti, ſacra terebant limina, ea ignotis penè notiſsimi:
cum interea uiros natura ſagaces flamma ſubiit pul-
cherrimi facinoris, ut quocunque modo, precibus
aut precio, tot ſanctorum pignoribus cum maximo
Treuirorum participarēt beneficio. Quæ ubi tardius
procedunt, nihilque in illis bonæ ſpei aut gratiæ præ
ſumunt, die noctuque animum fatigare, omnibus lo-
cis opportunitatem quærere, nec flagitium arbitrari
quauis arte, dummodo nè inefficaces redeant, ince-
ptum peragere. Itaque ſimulata deuotione eccleſiam
ſancti Symphoriani ſubintrātes, eiusque omnia, quæ
ſibi mox uſui forent, explorantes, uident domum in
cultam, iniuriæ opportunam, miniſtris ciuibusq; ne-
glectā, merito quidem ſui, Crœſi diuitijs nobiliorem
ſed rei familiaris inopia longè cæteris obſcuriorem.
Et quis, inquiunt, tuas Modoalde reliquias hoc totius
urbis angulo coarctauit? Indignum certè ſacrarium
tuæ dignitati comparauit. Vbi enim ianitor frequens
in limine? Vbi uaria ſupellex tuæ ornatus eccleſiæ?
Nihil hic dignum tanto contuemur nomine. Quam
ſanctè, quam utiliter tuorum hoſpitum poteras iter
comitari, ut arentem noſtræ regionis eremum larga
benedictione patereris irrigari, ubi nec decori tuo
chori pſallentium, nec optimis uirtutibus laudes de-
eſſent celebrantium. Audebimus tamen, ſi pace tua
liceat, aliquid huius negocij attentare, partemque
uel exiguam tui corporis abſportare: ex quo Treuireo
ſi quidem populo detrimenti minimum, nobis emo-
lumenti plurimum, Deo propitio, poterit euenire.
Hac familiari collocutione uelut in bonam frugem
animati, ſimul quia nihil ſatis feſtinatur animo cupiē
ti, optimum factu rati ſunt noctem proximam huic
operi dedicare, ne dum noctes diebus, moras dilatan
dis conſultationibus innecterent: attentis ciuibus ſe
cum ſuſpectos, tum repulſa dignos efficerent. Remo-
tis ergo arbitris, noctis ingreſsi tempore, pia ſed au-
daci uiolentia mauſoleum effringunt, ſanctiſsimo ſe
cundum corpore: dehinc unus cæteris paratior, ma-
num temerè iniiciens, & quicquid tenaci digitorum
pectine cōcludere potuit, ſibi recondens, fugam cum
ſociis maturat inuadere. Quod facinus licet amore
ſancti licenter perpetratum ſit, non tamen ſancto pla
cuiſſe, rerum ſequentium documento comprobari
potuit. Simul enim cum illius extractis artubus, mi-
rum dictu, ſanguis copioſus erupit. Qui dum abundè
tanquam de patenti uulnere proflueret, tenebris ta-
men uiſum arcentibus, raptores ipſos nihil huiuſmo
di aut uidentes aut ſentientes ante prodidit, quam à
cœptò deterruit.

Ex reliquijs S. Modoaldi furtim ablatis, copioſus manat ſāguis

CAP. VI.

INterea die terris reddito, cum matutina plebs ad
orandum cœpiſſet ex more concurrere, animad-
uertunt eccleſiæ pauimentum largo perfuſum
ſanguine, nec ſtatim recognita, diu multumque
incerta ſuſpicione agitabantur, quænam illa eſſent
cædis indicia, ubi nulla unquam mactari conſueuiſ-
ſet uictima. Sed exploratis diligenter omnibus, pri-
mo recentis fracturæ indicia, tum nocturnæ temeri-
tatis damna luce clarius patuere quærentibus. Nec ul
ſus eſt labor difficilis fugitiuos inſequi, cum ſanguis
à direptis emanans oſsibus, quaquam locorum reos
ſuos deſereret, donec illos conſcientia trepidos, nec
ſatis periculi ſecuros, ſuis ueſtigiis, & quidem haud
obſcuris, manifeſtos efficeret. Mittuntur ergo expe-
diti equites iniuriam perſequi, temeritatem corrige
re: qui celerrimè fugientium terga premen tes, eosq;
facili negocio à fuga retrahentes, delicti quidem gra
tiam faciunt omnibus tamen bonis adnitentibus, re-
ceptas integre ſummi pontificis reliquias ad urbē re
ferunt. Quis enarrare ſufficiat, relatis illis, quid gau-
dij, quid bonę ſpei ciuibus attonitis redierit? quā be-
nignè, quàm exultanter beatæ memoriæ Archiepi-
ſcopus cum ſummo cleri plebisque tripudio obuiam
proceſſerit, ac ſi tunc primum totus ſibi ſanctus obue
nerit? Videres totam ciuitatem in occurſum ruere,
nullum in domibus, pauciſsimos in agris ut oppi-
dis reſediſſe, ut in cælo ſe proximū arbitraretur, quiſ-
quis ea occupatus, redeuntem ſaluatum ire mereret.

Priſcorum Chriſtianorum erga reliquias deuotio.

CAP. VII.

COEterum huius facinoris caſtigandi gratia, nè
quid ſimile deinceps pernicioſa crearet licen
tia, decernunt in commune, corpus ſancti in
propatulo poſitum, ab eccleſia transferre, cæ
leſtemque theſaurum firmioribus apothecis & tu-
tiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, fir
miſsimis tabulis compactam, ferreisque nexibus cir
cunquaque munitam accelerant, eoque tranſlata con
feſſoris pignora, in oratorium ſancti Paulini ſuper al
tare ſanctæ Crucis, ſumma cum ueneratione depor-
tant: conſultè ſcilicet, ut par pari, ſacerdos ſacerdoti
iungeretur, illoque aduentantes, duplici patrocinio
ſolatiarentur. His additur ex Pario marmore tabula
ad extremam manum decoris, mira ſculptoris arte
perducta, quæ propter ſepulchrum eius reperta, ſe-
pulti nomen & meritum præferebat, hac ſerie exa-
rata: Hoc eſt ſanctuarium Deo dilecti Treuerorum
Archiepiſcopi Modoaldi, cuius rex Dagobertus ſan
ctitatem, ſicuti in eius præcepto de Treueri conti-
netur, inter Ligerim & Rhenum magnificè extu-
lit & dilatauit. Quod etiam in ſuperioribus memo-
ratum eſt.

CAP. VIII.

IGitur ſancti Paulini eccleſia, nouo illuſtrata ho
ſpite, in quantam breui claritudinem peruenerit
quanto fidelium ſtudio priorem neglectum cor
rexit, dum pauper cum diuite eo ſuas neceſsitu
dines mutarat deplorare, memoratu eſt incredibile.
Sed poſtquam diuturna quies otium, otij uerò ſecuri
tas corruptos mores pepererat, totamque urbis faciē
immutatam, pro religione diuinorum contemptus in
ceſſerat, ſuſtinenda erat neceſſario ſupernæ correctio
nis ſententia quę pollutam licentiam ſub freno diſtri
ctionis coerceret. Itaque iuxta ſententiam prophetæ
A ſanctuario meo incipite: intempeſtæ noctis ſilentio
idem oratorium ſubito conflagrauit incendio, id ſci
licet agente diuina cenſura, quo ne per diem accen
ſum, facili concurrentium reſtingueretur induſtria.
Ferebantur undique globi ignium uentis urgentibus
totisque habenis regnabat flammarum impetus, cū
interea expergefacti cuſtodes, uiderent res ſuas in extre
mo ſitas, opes ad ſubueniendum ubiuis imparatas.
Itaque quod in tanto conſtrictis licebat articulo, fe
ſtinare, concurrere, ingenti metu trepidare, nec con
tra niti, nec poſſe quieſcere: poſtremo manetēnt, an
fugē-

Ezechi. 9.

S. Paulini ædes cōflagrat.

fugerent incerti, malum improuiſum, anceps periculum clamore teſtari. Quorum uocibus exciti licet admodum pauci, ſi qui tamen ſub obſcura nocte confluxerant, aurum & argentum, quæ prima mortales putant, uariamque ſacri miniſterij ſuppellectilem ſumma ope tueri ſatagebant: De ſanctorum uerò pignoribus eruendis immemores, nulli rerum minorem operam impendebant. Vnde & contigit, ut ignis edax, dum nulli locorum parceret, nõ ſolum arentem lignorum materiam penitus abſumeret, ſed tabulas quoque marmoreas, operis dignitate mirandas, circumquaque corrumperet.

CAP. IX.

IN tanta rerum difficultate quis tuas ſancte reliquias non æſtimaret iri perditum? Ruebat undiq; moles ædificiorum, diſsiliebat ui caloris ſoliditas marmorum, totaque ſacrarum ædium facies, una fauillarum erat congeries. Et quis omnium apothecã ligneam, contra uim ignis tenerrimam, quæ media templi rectitudine in edito poſita, omnem ruentis fabricæ excipiebat impetum, crederet periculum euaſiſſe: Sed quod actu difficilimũ ægris uidebatur mortalibus, ſummo procuratori facilimum, rerum probauit exitus. Nam poſtera luce, cum pleriq; ciuium aduentare, & nocturnæ tempeſtatis ſpectaculum more humani ingenij proſpectare cœpiſſent, ſedatis tandẽ incendijs, propius acceſſere, id maximè curantes, ut uel modicas ſancti fauillas colligentes, ſaluti poſterorum reponerent. Quid enim aliud, quàm uſque ad cineres tam diuturna clade abſumptum crederent? Res mira, & noſtris ſeculis inuſitata. Remota enim, quæ omnem ſuperficiem contexerat, incendiorum congerie, cuncta præter ſpem, quæ ſancti erant, integra reperere, ipſumque loculum totius expertem iniuriæ, ut aurum crederes de fornace productum, purgatum, non corruptum. Quis ibi ſe à laudibus Chriſti continuit? Quis non glorioſum Deum in ſanctis ſuis repetito clamore prædicauit? Tuum Modoalde nomen, tuum meritũ omnis ſexus & ætas ſuper aſtra leuauit. Sic Metenſem quondam Stephanum prodit antiquitas inter miſerorum cædes, inter barbaricæ depopulationis atrociſsimas tempeſtates, ſolum oratoriolum, ſui martyrij ſanguine conſecratum, ignium exemiſſe diſcrimini, ut hinc tam præſentes colligerent quam futuri, quantam reuerentiæ deberent protomartyri.

Vide inſigne miraculum, & diſce, quã curæ ſint Deo & oſſa ſanctorum eius.

CAP. X.

SEd quia Maiorum ingreſsi ueſtigiis, qualiter beatus cõfeſſor ſuarum reliquiarum defenſioni ſemper affuerit, monſtrauimus, libet cætera eius carptim attingere, utq; ſuorum ſupplicum poſt id dierum nunquam ſaluti defuerit, paucis abſoluere. Mauſoleum illud lapideum, quod a quibuſdam temerarijs effractum, latenter expoliatum, ſicut ex præmiſſis claruit, ueterum memoria teſtabatur, poſtq̃ maioris cautelæ gratia, omnibus id conſulentibus, precioſo theſauro uacuatum eſt, pari nihilominus, atq; dudum, reuerẽtia in eadem eccleſia compoſitum, ſancte admodum reſeruabatur. Huius ſuperficiem docta manus artificis tabulis undique marmoreis à fronte præcinxerat, eiſque ſolidè adinuicem compactis, decorẽ operi, uſum decori addiderat. His uero ex uicinitate ſancti corporis tantum uirtutis, tantumque gratiæ ſalutaris diuinitus acceſſerat, ut credi uix poſsit, quantis mortaliũ incommodis, patrocinante ſancti beneficio, ſalus exindè procurata ſit. Quicunque. n. longis febribus uſque ad oſſa depaſtus, quiſquis morbo diuturno confectus, hùc cum fidei integritate ſuarum ærumnarum querimoniam detulerat, raſura eiuſdem marmoris aquæ mixta, & in potum ſumpta, celerrimum languoris remedium certiſsima curatione obtinebat.

Nota uim marmoris in mauſoleo S. Modoaldi.

CAP. XI.

HVius opis capeſſendæ gratia cum hodieq; innumeros ex diuerſis mũdi partibus uideamus concurrere, nullumq; omnium fruſtra pij interceſſoris ſuffragium deſideraſſe, unum tamen fide & religione præſtantiſsimum ſilentio præterire non eſt cõſilium. Moguntia, ciuitas totius Germaniæ celeberrima, Rheni imminet litoribus, commercijs patens, egeſtatis inſolens, agrorũ & uinearũ fertilis, nulliusq; neceſſariæ rei indigẽs, uiris & ædificijs ſatis exornata, ſed multo beatius, qđ p̃cioſiſsimũ religionis genus eſt, reuerendo monachorum ordine illuſtrata. Horum in uno monaſterio, quòd longè cæteris nobilius, ſancti Albani dicitur, noſtra memoria quidam præpoſitus Seueredus nomine, cœleſti philoſophia exercebat, uir optimis artibus à tenero ungue imbutus, Deoq; & hominibus ob multa ingenij bona charus & acceptus. Sed hos tam lætos ſucceſſus præpediebat ægritudo continua, lentiſque febrium uaporibus non lentè uiri eminentis premebatur induſtria: qua peſte acerrima iam per triennium exhauſtis uiribus, nihil poſtremò credidit ſalubrius, quàm inutili medicorum opera ceſſante, cœleſtis manus ſuffragium quæritaſſe. Nam edoctus claritudinẽ Treuerenſis Eccleſiæ, eò profectus intendit, parſque factus ſupplicantis populi, humilis precator, ſed celeberrimus beneficiorum impetrator, tumulum ſancti acceſsit, potum abraſi marmoris ſyncerè participauit: nec fideli deſiderio fruſtratus, breui ex infirmo ſaniſsimus, pallorem rediuiuo colore mutauit. Is nõ immemor beneficij, cum ſanctis omnibus purè deſeruiret, tum ſuo curatori familiarius inhærebat, eoque deuotionis circa illum profecerat, ut locum noſtrũ, quo eius reliquias nuper tranſlatas didicerat, ſpeciali affectu multus & frequens expeteret, ante fraternitati noſtræ acceptus, tum uero ex aſsiduitate commanendi acceptiſsimus fieret. Huius relatu uirtutẽ, quã expertus fuerat, fratribus ſui ſtudioſis competſam, haud iniuria noſtræ narrationi credimus inſerendã, nihil uerentes debili falſitatis calumnia pulſari, quæ tam ueracis uiri patrocinio facile poterit eneruari.

Mogũtia encomion.

CAP. XII.

NE uero quibuſque ſui ſupplicibus & deuotis ſemper ea incumbere uideatur neceſsitas, ad obtinendum cuiuſuis incommodi ſuffragium & doloris, potum ire puluerem illius abraſi marmoris, operæpreciũ erit præſenti exẽplo animaduertere, q̃ facilis, quàm paratus fuerit ſibi famulantibus, ſe appellantibus nõnunq̃ ſine hoc potu, ſolo uirtutis obtentu reſpondere. Erat quædam ſanctimonialis Deo deuota in eadem Treuerẽſi ciuitate, quæ pſalmis, orationibus & uigilijs uacans, non diſcedebat de templo, ut Annam uiduã crederes de euangelio. Sed cũ illas atq; illas ſanctorũ frequẽs circuiret reliquias, & in tabernaculo Dei, Deo plena mulier, ſuauiſsima laudis & compunctionis ſacrificia offerret, tum ante omnes & ſuper omnes excellentiſsimi præſulis Modoaldi ſanctuarium uenerabatur & frequentabat, amplexabatur & honorabat, atque coram eo affuſa, immo affixa, quòd preces deuotas, quaſi tot acceptabile

Luc. 2

ptabiles hoſtias in odorem ſuauitatis ante conſpectũ diuinæ maieſtatis dirigebat. Erga quem ea inſpiratione diuina tantam cõceperat deuotionem, ea deuotione amorem, ex amore familiaritatem, ut quæcunq; ſibi ex humanarum rerum, ut aſſolet, uarietate obtigiſſet neceſsitudo, ad eum ſpecialiter cauſam ſuam expoſitura recurreret, utpote quem unum & ſolùm, quodam auſu confidentiæ dominum ſuum & crederet, & diceret. Hæc aliquando ui febrium tacta, cum acrius fatigaretur & æſtuaret, ad eiuſdem domini ſui memoriam ſe recepit, & cauſata cũ eo de ſui ſtatuſ, ſuæ ſalutis incommodo, huiuſmodi querelam apud eum depoſuit. Siccine, inquit, placitum eſt coram te domine mi, & ita congruit, ut cum alij, tam externi quàm domeſtici, te ſuarum infirmitatum adeò facilẽ & promptum obtineant adiutorem, me tuam ſingularem ancillam tam graui dolore, ſine ullo reſpectu clementiæ, patiaris fatigari? Quinpotius beneficium, quod alijs elargiris gratuito, mihi, ut cõfidentius cæteris loquar, famulæ tuæ dominus impendas ex debito. Nec reputauerim mihi neceſſarium eſſe marmoris tui ſalutarem illam raſuram cum alijs bibere, quãdo fideliter & uere apud animum meum conſtat, ſine hoc aut ullo exteriori adminiculo te mihi poſſe ſubuenire. Hæc & his ſimilia ubi coram domino ſuo tam pia quàm fideli perorauit querimonia, ſubito correpta ſopore obdormiuit. Vnde paulò poſt expergefacta, ita ſe incolumem factam, omnique dolore ac tremore carentem inuenit, ac ſi tota illa febris cum ſomno pariter euanuerit. Ieſu bone, qua exultatione, quo gaudio, quibus illa ad hoc laudibus reſiliuit, quo tripudio? Enimuero quæ tam manifeſto ipſius rei probauerit experimento, non ſe hactenus fruſtrà ſeruiſſe, neque quicquam fruſtra ſupplicaſſe Modoaldo. In ſpem proinde maximam animata, ſtabat tanta in hoc ipſum admiratione attonita, ut penè ſui ſuarumque rerum immemor, ne librum quidem pſalmorum, qui quaſi comes indiuiduus ſibi ſemper adhærebat, recedens à ſanctuario, meminerit ſecum tollere à loco, quo repoſuerat.

Sanctimonialis quædã ſubito curatur à febribus.

CAP. XIII.

INterea illo deueniens quidam adoleſcens, ſpecietenus clericus, corpore & mente uagus, actu indiſciplinatus, inuentum pſalterium, nullius arbitri ſolicitus, rapit: ſeſeque inde celerius, nec tamen ab orbe remotius, abripit: ſed quo minus depræhenderetur, in ſuburbio diuerſorium cuiuſdam ſubintrat pauperis. Quaſi uero, hominum ineptiſsime, damnum famulæ ſuæ, Modoaldo inſpiciente, & iam inſequente, ullus locus, ulla latebra, ulla humani ingenij induſtria poſsit uel abducere uel occulere. Ergo quia mens in malum obdurata nihil unquam penſi, nihil habet moderati, iniquitatem ſuper iniquitatem apponit, pannoſque ſui hoſpitis, quos uxor ipſius ad abluendum expoſuerat, de nocte ſurgens & auferens, pſalterio quaſi lucro lucrum adiungit, impatiensque morarum & quietis, duplicati mali conſcientia perurgente, nihil ſibi miſer tutius ratus, noctis & fugæ præſidium inuadit. At muliercula ſomno manè excitata, ubi neq; ſupellectilẽ ſuã, neque fideliſsimum illum hoſpitem inuenit, marito damnum conqueritur, fugientem furem e ueſtigio ſubſequi adhortatur. Ille uerò nihil moratus, uelocius furem inſequitur & compræhendit, atque execratus fœdum hominem, uiolenter quod ſuum erat, & etiã pſalterium aufert & reportat. Interea deuota ſanctimonialis, ubi librum ſuum requirens non reperit, deuotione, qua conſueuerat ante ſanctuarium Domini ſui, diſpendiũ ſuũ cauſata, deplorat, ẽt atq; ẽe eum precatur, ut ſibi ſolita benignitate pſalterium reſtituat, unde ſacrificium laudis Deo & ei immolaret, ac redderet altiſsimo uota ſua. Nec refellit affectum piæ petitionis effectus ſtultiſsimæ exauditionis. Fit quæſtio per totam urbem de pſalterio: tranſit uiritim ad alterum ab altero, donec rogatus pauper, qui receperat exponit, reddit, ſanctimonialis recipit, Deo gratias dominoque ſuo Modoaldo, non ſine magno animi fideique ardore rependit. Ecce luciduſsima miraculorum inſignia, ſed paucilſsima de plurimis libata ſunt: quibus tamen, ſi ea recte animaduerteris, ſic uita Modoaldi glorioſa & merita præclara ſplendidiſſime illuſtrantur, ac ſi aurea tabula gemmis uel lapidibus precioſis diſtincta & decorata uideatur. Quid enim eius uitam, niſi auream recte dixerim tabulam aureis uidelicet operibus coruſcam? Quid gemmas uel margaritas in tabula, niſi interlucentia geſtis eius miracula? Porrò ſicut nec uirtutum eius, ita nec huius libri finem à nobis conuenit expectari: quia dũ quotidie, Deo militem ſuum glorificante, nouis & præcipuis effulgeat miraculis, noua perinde materia nouos quotidie & præcipuos expoſtulat ſcriptores: immo ſumma moles materiæ Tullianis inſultat ingenijs & eloquentiæ. Sed faceſſat apud fidelium mentes indigna deſcribendis ſancti uiri geſtis ſolicitudo & moleſtia. Atqui precioſa eius memoria æternaliter uiget, & ſuper omnia redolet aromata, utpote qui gloria præditus immarceſcibili, ſemper multiplicatur ut palma & cedrus Libani, & germinat ut lilium, floretque ante Dominum per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA DE TRANſlatione eius.

DOMNO & patri Stephano, diuina electione Abbati, & ſanctæ congregationi, beato Apoſtolo Iacobo ſub eius moderamine in Leodio famulanti, Frater Thietmarus, quem dicunt procuratorẽ ouilis beati Petri in Helinuuardeshuyſen, cum omnibus Chriſto ſecũ militantibus, munus perfectæ charitatis ex animo, & plenæ fraternitatis penſum ex debito. Quoniam pater ſereniſsime, ut multorum didicimus relatione, Apoſtolicæ religionis norma perfectiſsimè imbuti, Apoſtolicæ uitæ tenorem fide & actibus imitamini, dignum duximus uos uerbis Apoſtolicis affari: Benedictus Deus & pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui uos idoneum elegit miniſtrum noui teſtamenti, non ſolum litera, uerumetiam ſpiritus modulamine laudem omnipotentis Dei pronunciare, & ſanctorũ ſuorum gloriam præſentibus poſteriſq; ſeculis imitabilẽ uerbo & ſcriptis prædicare. Vberrimus namque ueſtri cordis hortus, totius Aquilonaris frigoris torpore depulſo, Auſtralis ſpiritus grata temperie afflatus, dulciflua ſtillauit aromata, quæ ſui fragrantia longe lateque diffuſa, odorem bonæ ueſtræ opinionis ad noſtram uſque transſudere notitiam. Et licet tot terrarum ſpatia nobis adſpectus ueſtri notitiam celauerint, tamen morum maturitas, cordiſque ſynceritas, ac piæ mentis affectus, ingenijque patet efficacia. Et in hoc miranda omnipotens Dei mortalibus prædicatur diſpenſatio, quoniam ſunt homines ſuper millia, quorum notitiam retinemus ex facie, ſed nec modicam quidem intentionem cognoſcimus ex corde. Veſtri aũt cordis, licet carne abſentis, arcana quodãmodo perſpicimus, quoties beati patris noſtri Modoaldi uita melliſluo tractatu noſtris inſonat auribus,

2. Cor. 3.

bus, & delectabilia uocis neſtræ percipimus modulamina, quoties dulciſnnam cantus eius melodiam ſiue cnncinimus, ſiue cócinentes attedimus. Hæc utraque luculenter digeſta, rantam ſuper omnia aromata dulcedinem faucibus noſtris incidere, tantamque dilectionis plenitudinem cordibus noſtris infudere, ut nullius amaritudinis rancore ualeant aboleri, nullius moleſtiæ tædio euacuari. Pro talibus tantisque beneficijs iuſtiſsimum rati modis omnibus gratiarum prę conijs piæ deuotionis ueſtræ ſtudio reſpondere, in nobis nihil laboribus ueſtris æquiparandum ex nobis ſufficimus æſtimare, quoniam ſuperāt omnem facundiam laudis noſtræ. Quapropter totis medullis conuerſi ad eum, qui ore ueſtro magnificatur & uoce glorificatur, noſtroque, licet exili, famulatu honoratur, indefeſſè ſupplicamus, quatenus ſuis meritis ac precibus uobis pro gratiarum actione perennis gloriæ cornuam, pro mercede æternæ uitæ beatitudinē apud Chriſtum obtineat, cui proculdubio impenditur, quicquid ſanctis ſuis obſequij digne ac laudabiliter exhibetur. Igitur quoniam indagatione ſufficienti, nulla unquàm abolitinne delendam, ueſtri notitiā tenemus, par eſt, ut ſtudio noſtræ manus & linguæ nns quoque ad ueſtri notitiam perducamur. Offerimus itaque ueſtræ beatitudini translationis beatiſſimi patris noſtri Modoaldi libellum, humili ſtylo dīgeſtum, neſtræ dignationis ſolertia corrigendum ueſtra authoritate corroborandum. Cuius ſeriem indagantes, cognoſcetis de ſitu loci & exordio cœnobij noſtri, quàm benigna & mirabili diſpenſatione Dei in proſperos ſucceſſus conualuerit, quàm deuota piorum adſtipulatione in augmētum religionis excreuerit. Patebit etiam, cuius occaſionis euenſu, pio dudum accenſi deſiderio, larga omnipotentis Dei miſeratione, in tātam animi fiduciam ſimus promoti, ut precioſiſſima ſanctorum pignora, quæ nulla auri uel argenti copia digne ualerent comparari, pia importunitate poſtulata mereremur adipiſci. Quæ condigna ueneratione & honorificentia loco noſtro illata, diuerſis miraculorum ſignis diuina glorificauit dignatio, ut liquido clareret cunctis, cuius meriſi, cuiusque magnificentiæ ſit eorum ſpiritus in cælis. In his omnibus agnitinne noſtra totiusque rei noſtræ ſumma uobis ſufficienter patefacta, pater reuerentiſſime, ſanctitatem ueſtram ad congraſulandū nobis inuitamus cum omni charitatis deuotione, affectu deprecatorio uerbis utentes Pſamiſtæ: Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius id ipſum. Hanc autem magnificationis ueſtræ ſeriem exigimus, ut ſicut eiuſdem beati patris noſtri Modoaldi nobilem proſapiam uitamque laudabilem luculenti ſtyln digeſſiſtis, ita quoque translationis eius ſchedulam, ingenij ueſtri ſcalpello elimatam, per cauernas pij cordis ueſtri traducatis, quæ impoliſum quippiā uel admittere uel emittere nullatenus conſueuere.

In Chriſtum redūdat, quicqd eius ſāctis impenditur.

Pſ. 33.

In hoc igitur fraternæ charitatis intuitu deſiderio noſtro ſatisfacite, ut ſacrificium præteriti operis,
quod Chriſto per nos obtuliſtis, iam holocau-
ſtum fiat, & hoſtiæ immaculatæ caudam
medullatam, id eſt, boni operis per-
fectionem, authoritate piæ de-
uotionis ueſtræ roboratam
á uobis denuo omni-
potenti DEO
per omnia
placabi-
lem
exhibeamus, gratanterque ſu-
ſceptam hoc ordine recitandam teneamus.

TRANSLATIO SANCTI MOdoaldi Archiepiſcopi.

BEATVS Modoaldus, uir uenerandæ memoriæ, ſummæ ingenuitatis linea præclarus, ſanctitatis excellentia præcipuus, generoſitatis normam, morum nobilitate commendabat. Literali quoque ſcientia, in domo Domini plantatus quaſi palma floruit, & ut cedrum Libani multiplicatus, totius ſuauitatis germina circunquaq; redolentia produxit. Vnde contigit, ut ordinationi diuinæ diſpoſitionis regali celſitudine procerumque cōſtantia concordante, totiusque Cleri ac plebis uoto conſpirante, uir Deo & hominibus acceptus, Treuirorum ſedi ſubrogaretur epiſcopus. Itaque pius pater, occaſione paſtoralis curæ, multiplici bonorum operum exercitio adeo ſe ſtudebat informare, ut cōtinuo uirtutum candore dealbatus, per altitudinem contemplationis ad cæleſtia euolaret. Intereà dum domus Dei decorem diligeret, & ad referendas dignas conditori laudes ardentiſsimo ſemper amore flagraret, ſuper ripam Moſellæ oratorium in honore beati Symphoriani martyris extruxit, ibique congregationem ſanctarum uirginum, amplexibus ſponſi cæleſtis mente & habitu indefeſſè immorantium, inſtituit: Vbi etiam idem pater amantiſſimus, deſatigatum ſpiritualibus exercitijs ſpiritum Deo reddēs, tumulatus quieſcit

Interea Nortmannorum turmæ efferæ, de uagina ſuæ crudelitatis eductæ, quaſdam Galliæ ac Germaniæ partes occupantes, urbem Treuerenſium inuaſere. Qua immanitate ſui ſceleris graſſantes, nulli ætati, nulli ſexui pepercepere, matronas caſtas & uirgines pudicas dehoneſtantes, ſanctuaria Dei prophanantes, diuina & humana pari contemptu peſſundantes. Porrò præfatæ uirgines Deo dicatæ, ne mala uiderent, quæ pro ſexus fragilitate metuebant: neue bona amitterent, quę pro caſtitatis obſeruantia promeruerunt: beati Modoaldi ſepulchro aduolutæ, creberrimis ſingultibus tandem obtinuere, ut, mirabile dictu, intra dies triginta omnes ex hac luce migrarēt, & in eadem eccleſia in pace quieſcerent. Quade re cum hunc tantæ ſanctitatis locum inhabitantium frequentia deſtitutum, repentina cohiberet ſolitudo, extranei quidam clerici animo ſagaces, quaſi laudabilis furti deſiderio ducti ſunt, nec id flagitium arbitrantes, ſi quauis arte ſanctorum reliquijs participarent. Remotis ergo arbitris, nocturno tempore ingreſsi, Mauſoleum beati Modnaldi effringunt, manumque temere mittentes, quicquid tenaci digitorū pectine concludere potuerunt recondentes, fugam inierunt. Quod facinus licet amore ſancti perpetraſum ſit, & ad declaranda ipſius merita Dens permiſerit, non tamen ipſi ſancto placuiſſe, rerum exitus cōprobauit. Nam ex membris eiſdem extractis, mirum dictu, ſanguis copioſus erupit: qui raptorum ſtillando denotans ueſtigia, nuſquam locorum fugitiuos deſeruit donec die terris reddita, ab inſequentibus rei compræhenderentur: & omni negocio uacuatis euadendi gratia indulta, ex integro ſummi pontificis reliquiæ ad urbem cum omni honore tranſlaruntur. Cæterum ne quid ſimile deinceps pernicioſa crearet licentia, decernunt in commune corpus ſancti, in propatulo poſitum, ab eccleſia transferre, cæleſtemque theſaurum firmioribus apothecis & tutiori ærario commendare. Itaque arcam ligneam, firmiſſimis tabulis, compactam, ferreisque nexibus circunquaque munitam accelerant, eoque translata confeſſoris pignora in oratorium ſancti Paulini,

Nortmannorū immanis crudelitas.

VITAE HISTORIA.

12. Maij. Vide Paulū Aemylium. lib. 1. de rebus geſtis Frācorū.

CVM Francorum gẽtem, cuius maiores è Phrygia prodijſſe ferunt, atq; ea regio Troianorum ſtemmate ortos, poſt phanaticum ſimulacrorum cultum ad ueritatis cognitionem diuina clementia uocare decreuiſſet, quemadmodum ea omni æternitate conſtituerat, ea tempeſtate, qua induſtrius rex Clodoueus eius gẽtis ſceptra tenebat beatiſſimi præſulis Remigij miniſterio id uoluit compleri. Is enim ſanctiſſimus pontifex & multa uitæ integritate, & admirabili ſignorum uirtute pollens, iam dictum regem & magnam exercitus eius partem doctrina Catholicæ fidei imbuit, & ut ferunt, accepto cœlitus chriſmate, ad tria circiter millia uno die baptizauit. Atque ex illo tempore magis magiſque apud Francos creuit religio, & in cæteros etiam fines eorum prolatum eſt imperium, quod maiores eorū partim ſibi iam antè uendicarant. Nec hoc gentis eius feritati tribuendum eſt, cuius nomine putantur à nonnullis Franci dicti, tanquam quibus à natura quædam indita ſit ferocitas: ſed præſtitum hoc eis eſt, quod duabus eximijs eſſent columnis fulti, quibus totius Eccleſiæ ſtatus inniti uideretur: authoritate ſanctorum Pontificum quorum eſt præcellens honor, & uirtute regum prepotẽtium, qui in adminiſtranda republica ſagaces inprimis fuere. His, inquam, rebus factū eſt, ut diuina tū præueniente, tum ſubſequente gratia, Francorum potentia magis magiſq; aucta & propagata ſit: atque etiam ubi quondam abundauerat iniquitas, deinde intantum Dei gratia ſuperabundarit, ut quemadmodum cœlum ornatur ſtellarum multiplici pulchritudine, ita Francorum regio, præſtante patre luminū, à quo eſt omne donum perfectum, multiuaria tam indigenarum, quam aliunde aduenientium utriuſq; ſexus & ordinis ſanctorum atque perfectorum hominum claritate illuſtrata ſit.

Colūnæ duæ Eccleſiarum Galliæ.

Iaco. 1.

S. Rictrudis parentes.

E quorum uenerando collegio tanquā ſidus quoddam eximiū extitit Rictrudis, deuota Chriſti ancilla, grata Deo ſuo, & chara hominibus atque laudabilis ob merita iuſtitiæ & ſanctitatis, quæ patrem habuit Ernoldum, uirum nobilem, & * Lichiam genitricem ea bellicoſa Vaſconum gente. Quæ gens licet ea tẽpeſtate magna ex parte demonū cultui eſſet addicta, attamen à Deo electa Rictrudis, ſic ab illis impijs traxit originem, quemadmodum è ſpinia naſcitur roſa: atque ab ipſis incunabilis cum teneræ ætatis incremento, honeſtis eſt moribus alta & inſtituta.

** Luciam.*

Fuit autem temporibus Clotarij regis, qui à magno Clodoueo, quem iam diximus primum ad Chriſti religionem acceſſiſſe, quartus fuit, atque etiam huius Clotarij filij Dagoberti inclyti, qui à beatiſſimo Arnulpho Metenſium epiſcopi inſtitutus, dignus & induſtria & moribus, fuit, qui una cum patre regnaret, eique in regno ſuccederet. Habuit autem Dagobertus fratrem Aribertum, non tamen germanū. Et attribuit urbes & pagos citra Ligerim fluuiū & uſq; ad pyrenæos ſaltus: ſapiẽti uidelicet uſus conſilio, pactuſq; ab eo, nè quid unquā paterni regni ab ipſo repeteret. Itaque Aribertus Toloſanam obtinens ſedem, cum in Aquitania regnaret, non diu poſt totam Vaſconiā ſibi ſubegit.

Aribertus frater Dagoberti.

At Dagobertus in adminiſtrando regno præclarus, uni uitio ſubiacuit, immodico deditus amori mulierum. Vnde accidit, ut legitima coniuge ſua ob ſterilitatem repudiata alteram ſibi copularit. Cumque ad flagitium id eo pontifices, inprimis aūt uir ſanctiſſimus & mirabilium operū patrator præſul Amādus repræhenderet, ille indignatione & faſtu regio incitatus, eundem uenerabilem antiſtitem non abſq; iniuria è ſuo regno eiecit. Ille uero pro Chriſti ueritate perſecutionem patientiſſimè ferens, quippe qui etiā ſanguinem pro Chriſto fundere peroptaret, diuerſis in locis diuini uerbi ſparſit ſemina, atque tādem etiā in Vaſconiam, Rictrudis patriam peruenit, ut cœlitus infuſo ſibi lumine eius regionis gentem illuſtraret, ſimul ſperans ob gentis eius ſæuitiam poſſe ſe illic martirij palmam promereri.

Dagobertus mulieroſus.

S. Amandi exilium.

Interim autem Dagobertus rex, cum non haberet filium, qui ipſi in regno ſuccederet, ea cauſa mœrẽs non mediocriter, tertiam ſibi aſciuit uxorem. Atque tum demū conuerſus ad Deum, multorumque expetens preces, & largas præſtans eleemoſynas, eodem anno ex illa coniuge ſuſtulit filium: quem cùm animo cogitaret diuinis undis ſalutaribus expiandum, diuinisq; lege imbuendum traderet, ut quemadmodum ipſe beatum Arnulphum habuerat pędagogum, ita hic quoque ab inſigni aliquo Dei ſeruo ad Chriſtianæ religionis præſcriptum inſtitueretur: memoria cœpit repetere, quanta iniuria uirum ſanctiſſimum Amandum affeciſſet, moxq; miniſtris ablegatis, eum ubiq; iuſſit ſtudioſiſſimè inquiri & ad ſe reduci. Ita ergo reuocatur ab exilio uerax præco & cultor Euangelij, antiſtes uenerandus. Lætantur eius reditu rex & optimates & populus omnis: eiuſque pedibus ſe ſternens rex, ueniam petit, nec difficulter impetrat. orat pro filio, ſed patitur repulſam, dicente uiro ter beato, militantem Deo non oportere negocijs implicari ſecularibus: moxq; è conſpectu regis celeriter ſe proripiẽte. At rex nihil de ſuo remittit deſiderio, Audoenum & Eligium uiros primarios, multaque prudentia & uirtute conſpicuos, beatoque Amando inprimis charos atque familiares, ad eum mittit, qui tandem inuitum eo ſuis precibus impulere, ut regis uoluntati ſeſe accomodaret. Adducitur infans dies natus quadraginta, adhibetur catecheſis à ſancto præſule, & cū finita prece ex tanta hominum frequentia nemo reſponderet, Amen, infans ille cunctis audientibus, clara uoce reſpondit. Amen. Inde baptizatur, & Sigeberti nomẽ ei imponitur, atq; ab Ariberto regis fratre è ſacro fonte ſuſcipitur. Sequẽti anno Aribertus rex, nec diu poſt etiam filius eius abeunte è uita, omniſq; ditio Ariberti ceſſit Dagoberto. Quæ quidem omnia idcirco huic hiſtoriæ uolui inſerere, ut lector facilius cognoſcat, q̃ Rictrudi cauſa fuerit in Frācia uiuendi.

Reuocatur ab exilio S. Amandus.

2. Ti. 2.

Cum enim per id tempus Franci crebro commearent in Vaſconiam, Rictrudis puella bonæ indolis, ad nubiles iam perducta annos, conſpicitur, amatur atque appetitur à Franco quodam Abaldo, præclaris & iuſtis orto natalibus: cuius mater Gerebetta filia fuit ſanctæ Gertrudis, in monaſterio, quod Hamaticum dicunt, quieſcentis, quod ipſa conſtruxerat: fuerat q; is Adalbaldus à puero optimis inſtitutus diſciplinis, multiſque pollebat opibus & fundis, nec uulgarem gratiæ locū in regis aula obtinebat: dignus planè uir, qui Rictrudem haberet coniugem: cui etiam in amorem deſponſa & matrimonij lege ſociata fuit. licèt quidam uirginis cognati id moleſtè ferrent. Neq; ineundi coniugij huius cauſa fuit libido aut incontinentia, ſed amor charæ ſobolis. Nec deerant utrique dotes animi & corporis, quæ in ſponſis ſponſaue ſpectari ſolent. In Adalbaldo cernere erat generis nobilitatem, pulchritudinem, uirtutem & ſapientiam, quæ ad conciliandum amorem plus habet uirium. In Rictrude formæ elegantia, genus, opes, & mores, qui præ cæteris inquirendi ſunt, uigebant. Itaq; cōuenienter illi ſententiæ Apoſtolicæ, erat

Rictrudis nubit Adalbaldo.

Heb. 3.

Heb. 3. inter illos honorabile coniugium & thorus immaculatus. Non enim ſurda acceperant aure, quod idem *1. Cor. 6.* Apoſtolus dicit: An neſcitis, quoniam membra ueſtra templum ſunt ſpiritus ſancti, quem habetis à Deo, & non eſtis ueſtri? Empti eſtis precio magno: glorificate & portate Deum in corpore ueſtro. Fidem uero coniugij inter ſe accurate ſeruantes, compage fidei & charitatis erant duo in carne una, unanimes, uno ore & concordi operationes honorificantes Deum, & omnibus diebus uitæ ſuæ ſeruientes illi in iuſtitia & ſanctitate.

Rictrudis proles. Nati quoque eis ſunt filij, & in ijs primogenitus Mauronrus, poſtea Abbas & leuita factus, & tres filiæ, ſanctæ uirgines: Clotſcendis, poſt obitũ matris eius monaſterij moderatrix: Euſebia, bona Dei cultrix, & Adalſendis. Quos parentes eorum, cum eſſent iuſti, tum per ſeipſos, tũ per familiares ipſis Dei ſeruos in timore Domini erudierunt & educarunt, ab infantia cœleſti benedictione auctos. Mauronrus patrem ſpiritualem habuit uenerabilem Deoque dignum ſacerdotem Richarium, qui per ſacrum baptiſma eum Chriſto regnauerit. Clotſendem egregius põtifex Amandus & ſacris manibus è fonte ſalutari ſuſcepit: atque in omnibus Deo dignam reddidit: Euſebiam Mathildis regina, Dagoberti coniunx ex ſacro fonte ſuſcepit. Poteſt non immerito de hac progenie dici illud Sapientiæ: O quam pulchra eſt caſta gene- *Sap. 4.* ratio cum claritate.

Accidit autem, ut Adabaldus à pago Auſtrebatenſi, ubi multæ ei erant poſſesſiones, in Vaſconiam triſte ſuis iter ſuſciperet. Proſequebatur euntem aliquo uſque beata Rictrudis, ſed iuſſa, cito domum ſe recipit mœrens, quaſi iam animo præſagiret imminens malum. Ecce autem malignorum hominum, quos *Adalbaldi cædes.* aiunt fuiſſe, quibus illud coniugium diſplicuerat, uir pius inſidijs appetitur, uulneratur, perimitur. Sed planè non eſt ille mortuus, ſed uiuit feliciter in Deo, cohærens ſpiritu illi, qui eſt uera uita: quodquidem ſatis teſtanrur ſigna, quæ ad eius ſacra oſſa non raro fiunt. Cito autem triſtisſimæ rei nuncius perfertur ad Chriſti famulum Rictrudem, quæ gemino eoq; atroci dolore corripitur, quòd & charisſimo ſe ſentiret orbatam coniuge, & proles ſuas, tum etiam cognatos, uideret eius nece grauisſimè diſcruciari. Tandem autem luctu illo ſpatio, cum ſeruis Dei familiaribus, præſertim autem cum Amando ſanctisſimo præſule, de ſuo ſtatu deliberat: audituque ex illo fidisſimo conſultore illud Apoſtoli: Mulier alligata eſt legi, quanto *1. Cor. 7.* tempore uir eius uiuit. Quod ſi dormierit uir eius, liberata eſt: cui uult, nubat tantum in Domino. Beatior aũt erit, ſi ſic permanſerit ſecundum meum cõſilium. Audiuit etiã illud Dñi Saluatoris: Si uis perfectus eſ- *Matt. 19.* ſe, uende oĩa, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurũ in cœlo: & ueni, ſequere, me. Hæc & id genus alia uerba ſalutis non ſurda aure accipiens S. Rictrudis, ſed ijs diligenter animum applicans, omni poſtpoſita ancipitis deliberationis mora, pollicetur ſe eius ſalutaribus monitis obtemperaturam. Verum antiquis ſerpens, inuidiæ ſtimulis percitus, tam ſalubre propoſitũ modis omnibus impedire conatur. Cõmouet regis animum, ut perſuadeat illi denuo nubere cuidam ex optimatibus ſuis. Illa aũt prorſus id reſpuente, multa adhiberet blandimenta rex, ſed fruſtra. Blanditijs ſuccedunt terrores & minæ, ſed tantũdem efficiunt apud animũ in Deo bene firmatum. Et quia ex tribus Philoſophiæ partibus eam præcipuè colebat, quæ in actiõe & rectè uiuẽdi ratione cõſiſtit, nec immeritò uiuẽdi magiſtra dicitur, quã Greci Ethicẽ, Latini Moralem uocant, ad quam primariæ illæ uirtutes pertinent, prudẽtia, iuſtitia, fortitudo, tẽperantia: his ipſis accurate ſeſe cõiens, quemadmodum per iuſtitiam Deo magis quam hominibus obedire, atque per fortitudinem nullis cedere aduerſis conſtituerat: ita per prudentiam regis indignationem amoliri, & per temperantiam intra modeſtiæ & humilitatis limites ſeſe continere decreuit. Itaque uſa conſilio ſanctisſimi Amandi, ad tempus disſimulat immutabile animi ſui propoſitum, ſpondetq; regi ſe ex eius cõſilio facturam, quod ſibi conducibus uideretur.

Hunc in modum cum regi perſuaſiſſet, ſe ipſius dictis parituram, in prędio ſuo, in uilla Bareio opiparũ & regia maieſtate dignum apparat conuiuium. Inuitat regem cum optimatibus, & inter epulas ſermonibus ſale conditis omnes exhilarat. Poſt quàm aũt repreſſa fame, edendi auiditas remitti cœpit, eſſentq; iam conuiuæ ſecundis calicibus comiter accepti, ſurgit matrona uenerabilis à menſa, & non trepidè, ſed conſtanter: non tepidè, ſed feruenter: non ſegniter, ſed ſagaciter: non muliebri, ſed uirili planè animo, quod ſecum deliberarat, re ipſa exequitur.

Primum ſciſcitatur ex rege, num illius bona uenia liceat ipſi in ædibus ſuis quod uelit agere. Rege incũctãter annuente, quippe qui putaret illã ſumpto poculo, ut pleriq; ſolẽt, & ſe & cõuiuas alios ad potandũ inuitaturã: è ſinu ſuo profert uelũ ab Amãdo põtifice *Vide præclarum facinus uenerabilis matronæ.* conſecratũ, qui ẽt hoc ei conſiliũ dederat, & inuocato terribilis Dei nomine & auxilio, ſuo illud capiti imponit. Tũ uero rex ira permotus, ingratas relinquens epulas, abſcesſit è cõuiuio. At illa iactãs cogitatũ ſuũ in Dñm, totã ſe illius arbitrio permisſit & commisſit: facultatibusq; & poſſesſionibus prudẽter diſtributis, ſpinoſisq; huius mũdi curis è terra cordis ſui penitus extirpatis: quæ prius ſeruiendo Chriſto in mẽbris eius, Marthæ geſſerat officium, iam ad pedes eius ſedens, audiebat uerbum eius, optimam Mariæ partem, quæ *Lu. 10.* ab ea non poſſet auferri, ſibi deligens.

Vt uero quod in interiori gerebatur hoĩe, id etiã exterior præ ſe ferret: ſicut mentis mutarat habitũ, ita mutauit & corporis: precioſisq; abiectis ueſtibus, quibus fuerat uſa in matrimonio, ut placeret uiro, una cum eis omnibus ſe exuit huius mũdi impedimẽtis, ut, ſolicita ſemper cogitatione ea ſola tractaret, quæ Domini ſunt, ut illi uni deinceps placeret. Impoſuit autem capiti tetrũ quendã amictum, ut interioris hominis luctum & pœnitentiam deſignaret, poſſetq; pro luctu breui & merore momentaneo ea quandoque conſolatione affici, de qua Dominus dicit in Euãgelio: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabun- *Matt. 5.* tur. Et ut quõdã expertas corporis uoluptates & moleſtas dæmonũ profligaret uexatione, in preces continuas & immodica prope ieiunia incubuit, carnẽq; aſpero cilicio domans, illud ex Pſalmo canebat: Ego *Pſ. 34.* autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio: humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinu meo cõuertetur. Porro locum, ubi ſpiritualibus daret exercitijs operam, cum conſilio & auxilio ſepè dicti antiſtitis Amandi, ualde ſibi congruum delegit, nempe monaſterium, quod Martianas uocant, *Martianenſe monaſteriũ.* ab eodem antiſtite ad fluuium Scarbum exædificatum, cui diſponendo & conſtituendo uir ſanctus Abbatem præfecerat ſanctum Iouatum uenerabilem uirum, cuius adhuc in eodem monaſterio corpus conditum habetur. Et Amandus quidem monachos illic haberi uoluit, ſed Iouatus ſanctimoniales ibi congregauit. Hunc ergo locum, ſatis opportune ab hominũ ſtrepitu remotum, Dei famula Rictrudis experijt. & beato Amando non ſolum conſentiente, ſed etiam inter regem & ipſam pacem conciliante, cum maieſtatis regiæ priuilegio obtinuit, ut illic ſe totam rebus diuinis mancipar͡et.

Vt autem omnibus palam innoteſceret, à quanta perfectione ſuam inchoaſſet conuerſionem, conuenienter illi Euangelicæ ſententiæ, *Matt. 5.* Luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrũ, qui in cœlis eſt: poſt abiectas à ſuis humeris oneroſas prædiorum & facultatũ ſarcinas, poſt nuncupatum Deo continentiæ uotum, poſt acceptum monaſticę religionis habitum, non cõtenta ſe ſolam Deo offerre oblationem uiuã, ſanctã, eiq; placentem: etiam tres filias ſuas, quas iam ſupra memorauimus, illi obtulit uirgines, corde & corpore immaculatas, ut perpetuam ſeruantes uirginitatẽ, agnum uirginem, uirginis matris filium, quocunque *Apoc. 14.* ierit ſequantur, cantentque ante Dei thronum canticum nouum, id eſt, cum agno æternũ exultent de carnis ſeruata integritate & incorruptione. Quod canticũ licet audire poſsint ſancti, nemo tñ dicere poterit, niſi illa candida turba incontaminatorum. Quod cũ ſit ueriſsimum, audite, obſecro, & auribus percipite omnes, qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas eſt ad angelicæ caſtitatis priuilegia, & tam præclari contubernij frui ſodalitate, atq; cum eis noui cãtici *Gen 19 Eſaia 4. & 40.* ſuauiſsimam depromere melodiam. Properate, currite, & memores uxoris Lot, retro reſpicere nolite. Putridas putridæ carnis concupiſcentias edomate. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Penetrent hæc intima cordis ueſtri penetralia, nec meam hanc eſſe putetis adhortationem, ſed beatiſsimi Patris Auguſtini, qui inter cætera ita dicit: *De ſãcta uirginitate c. 27* Pergite ſancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ: pergite perſeueranter in finẽ: Laudate Dominum dulcius, quem cogitatis uberius: ſperate felicius, cui ſeruitis inſtãtius: amate ardẽtius, cui placetis attentius. Lumbis accinctis & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando ueniat a nuptijs. Vos afferetis ad nuptias agni canticum nouum, quod cantabitis in citharis ueſtris, quale nemo poterit dicere, niſi uos. Et poſt pauca: Merito eum ſequimini *1. Pe. 2* uirginitate cordis & carnis, quocunq; ierit. Quid eſt eum ſequi, niſi imitari? Quia Chriſtus pro nobis paſſus eſt, relinquens nobis exemplum, ut ſequamur ueſtigia eius.

Itaque S. Rictrudis tres filias ſuas, ut diximus, in ætate adhuc tenera uni deſpondit uiro Chriſto, ut canticũ illud, quod iam per ſe non poterat, per illarũ citharas Domino depromeret: cunctiſque ſapienter diſpoſitis, & curis omnibus huius mundi procul abiectis, monaſterij gymnaſiũ adijt, ubi uitæ huius breue tempus tanquam in agone decurreret, contra tartareos dæmones certãdo uiriliter, nuda iã & expedita ab omnibus, ne poſſent eã ulla ex parte tenere illi maligni ſpiritus, unctaque oleo cæleſtis gratiæ, cuius ope freta, facile ex hoſtib. uictoriã reportaret. Porro Maurontus filius eius in laico habitu regis officijs & militaribus negocijs detinebaẽ, ſed corpore potius, q̃ aĩ ſtudio aut uolũtate, de quo ſuo loco plura dicemus. *Adalſendis obit.* Per id tempus mortua eſt Adalſendis, inter filias poſtremo loco nata. Obijt autem in ipſa ſacroſancta Dominicæ natiuitatis ſolennitate, quando huic mundo in peccatis mortuo aduenit in Chriſto ſalus & remediũ præſentiſsimũ, quo profligatur mors cũ authore & principe ſuo: ut Adalſendis nõ tã mortua, ſit q̃ luci uitæq; perẽni edita. At pia Rictrudis, iter aduerſa fortis & lõganimis, cũ ſe illi uno eodemq; tpe ingens tũ gaudij, tũ mœroris materia offerret: hinc angelũ toti mũdo lętiſsimũ nunciũ adferentẽ audiret & dicentẽ; *Luc. 2.* Euãgelizo uobis gaudiũ magnum, quod erit oĩ populo: inde ſuæ p̃ oculis haberet filiolæ triſte funus, qđ ſine dolore cernere ipſa naturę uis nõ ſinebat: uirili aĩ robore muliebrem ſuperauit affectum, nec paſſa eſt ſibi dominari luctum, quem extorquebat mors tam chari pignoris: nec uoluit dare locum triſtitiæ, ubi natalis celebrareẽ uitæ. Itaq; expleẽ ſepulturæ of- *Vide animi fortitudinem in matrona.* ficium more fidelium, premuntur lachrymæ, luctus faceſſere iubetur. Sic primus exactus eſt dies, ſic ſecũdus & tertius ſolennitatis dies. Vbi ad quartũ uentũ eſt, quo ſancta Eccleſia paruulos pro Chriſto cæſos commemorat, prudentiſsima Rictrudis ſciens quid cuique deberet impendere tempore, & omni negocio tempus eſſe & opportunitatem, tempus gaudendi, itemque tempus flendi ita diſtinxit, *Eccl. 8.* ut poſt ſacrorum expletionem myſteriorum, quibus ad Dei laudem eiſdem ſanctis martyribus nõ luctus exhibetur; *Ier. 31 Mat. 2* ſed honor, uotaque præſtantur lachrymarum, ſed cæremoniarum: cum iam parata eſſent, omnia quæ ad corpora cibo potuque reficienda pertinerent, conuocatis ſororibus ait: Eat iam charitas ueſtra, ſorores meæ, & dona Dei percipiat cum gratiarum actione: me uerò exemplo matrum, quarum hodie ploratus & ululatus auditus eſt multus, ſinat innocentem filiolam meam, immaturã morte præreptam, materna pietate lugere. His dictis, amicum mœrori locum ſecretum petijt, dolorique ut natura poſcere uidebatur, indulſit. O uerè laudabilem & admirandam fœminã, quæ fortitudine accinxit lumbos ſuos.

Iam ueniamus ad Maurontum, cuius ſupra meminimus, S. Rictrudis filium primogenitum, ab egregio Chriſti ſacerdote Richario per ſacrum baptiſma regeneratum. Accidit aliquando, ut idem uenerabilis presbyter Richarius tum pro ſanctitate, tum pro familiaritate equo uectus, beatam Rictrudem *His cõſimilia habentur in uita S. Richarij Tho. 2. 26. April.* inuiſeret: cumque poſt ſancta colloquia uir Dei conſcẽſo equo uellet abſcedere, illam, filiolum Maurõtũ in ulnis geſtans, paululum è domo progreſſa, eum proſequebatur, ut benedictione illius filiolus ſuus muniretur. Poſtquam autem uir Dei equo ſedens infantẽ in manus accepit, ſiue ut illi bene precaretur, ſiue ut oſcularetur eum, equus, agente malo dæmone, cœpit ferocire, dẽtibus frendere, pedibus calcitrare, magno impetu ſurſum deorſum calcitrare. Itaq; ſacerdos & ſibi & puero metuebat: mater pro utroq; anxia, & iam pene exanimis, ꝙ putaret certum utriq; exitiũ impendere, auerſo uultu, tã triſte ſpectaculum uidere non ſuſtinuit. Flebat ẽt familia nõ mediocriter. At uir Dei tenens fortiter paruulum, ne laberetur, preces fudit ad Dñm: quibus completis, & puer inſtar auiculæ illæſus in terrã perlatus eſt, & equo priſtina rediꝫ manſuetudo. Tum uerò mater, recepto ſpiritu, filiũ ipſi arridentẽ in ſuas ſuſtulit ulnas, & ingens mœror omnium uerſus eſt in gaudium haud uulgare: nec debet ambigi utrorunque meritis id ita euenisse. Et quia tã infinite benigna eſt Dei clementia & bonitas, ut qđ malignus dæmon ſaucius in perniciem machinatur, ille ad eorum profectum conuertat: tentatio hæc beato uiro ceſsit ad uirtutis augmentum. Cogitãs enim apud ſe, humani generis Saluatorem, cum ad nos redimendos iret Hieroſolymam, non phalerato ſediſſe *Matt. 21.* equo, ſed humili potius aſello, deinceps cum aliquò eſſet proficiſcendum, non equo uſus eſt, ſed aſello manſuetiſsimo.

Poſtquam autem Maurontus ad uiriles peruenit annos, cum eſſet uir nobilis, regis lateri adhærebat, qui perpetuis eius officijs & miniſterijs utebatur. Data autem eſt opera, ut ſponſa ei aſciſceretur: ſed Amãdo pontifice ſpiritalis amoris ſuauitates & æternæ uitæ inæſtimabiles iucunditates ei prædicante, *Mauronti breuis hiſtoria.* uoluptuoſos carnalis amoris compedes, quibus iam ferè pedem inijcerat, dirupit. Cum autem matri indicaſſet ſe nolle ſponſam admittere, illa metuens ne per abrupta laſciuiæ præcipitia, ut plerięq; ſolẽt adoleſcẽ-

res, iret in profunda gehennæ, non medioeriter dolere cœpit, oratq; S. Amandum, ut ipſam ea in re iuuare uelit. At uir ſanctus eius precibus annuens, Martianas uenit, optimisq; ſermonibus eam demulcens, priſtinæ in Deum alacritati reſtituit. Acceſſit indè ad Miſſarum peragẽdam celebritatem, & cum illic Mauroncus adſtarer, uidit ſanctus epiſcopus apẽ, ter eius uerticem circunuolantẽ: nec ignorãs quid ea res portenderet, eum aduocat, hortatur ut quamprimũ opere perficiat, quod iampridem animo uelle cœpiſſet. Nec defuit Mauroncus ſancti uiri monitis: eumque idem beatus antiſtes more Eccleſiaſtico totondit, deciſa coma capitis eius, ut coronæ ſignum uel effigiem ferret in capite: per id, quod exterius fiebat, innuens, quid eius ſignificatione intus ſeruari oporteret: nempe ut uertice capitis nudato deſignaretur, præpotenti Deo nuda & aperta eſſe etiã arcana pectorum, nihilque uel abditiſsimis uerſari cogitationibus, qđ fugiat oculos cuncta cernentis: Porro crebra capillorum refectio indicaret aſsiduè reſecandas malarũ cogitationũ ſuperfluitates. Deniq; corona & ſummi ſacerdotis tiarã, & regiæ dignitatis diadema exprimeret, ut indè admoneretur ad regale ſe pertinere ſacerdotium, & poſt uictoriã, ex multinariis mortalis uitæ tentationibus reportatã, meritò ſe recepturum uitæ immortalis coronã, quam Deus promiſit diligentibus ſe. *Corona capitis in clericis quid ſignificet* Quæ quidem ſanctus uir Mauroncus, non ſolum ex beatiſsimi præſulis huius traditione, ſed etiã ex diuinarum ſcripturarum lectione ſuſcipiens & memoriæ commendans, ſtuduit ſemper diligentiſsimè re ipſa cõplere. Factus enim poſt ea diaconus, illi muneri congrua uiuendi ratione & optima conuerſatione reſpondit. In aula etiam regis, quippe clara editus proſapia, præclarè ſunctus eſt officio regiorum cõſcribendorum diplomatum, ſiue edictorum. Et ut ad ſanctæ conuerſationis eius cumulum nõ parum accederet, ſancti Amati epiſcopi ei conuictus obtigit: qui beatus uir cum Senonen. eſſet epiſcopus, falſo apud Theodoricũ regẽ, qui per id tempus tyrannidẽ exercebat, inſimulatus ſuit, tanquã in regem perfidiæ crimen admiſiſſet: atq; ea cauſa in Perona monaſterio, in Veromanduorum oppido ſito, cui tũ ſancta Abbas Vltanus præerat, iuſſus eſt exul degere. *S. Amatus Senon. epiſcopus.* Mortuo autẽ Vltano, traditus eſt Mauronto abbati, ut is eum in cuſtodia aſſeruaret in Broylo monaſterio, quod ipſe ou per admodum conſtruxerat in Lætiæ territorio. At Mauroncus illo ad ſe recepto, ut eius religioſam competit conuerſationem, haud aliter atque cœleſti aſſeruando theſauro cunctis uitæ eius diebus omnem ei curam & miniſterium impendit, gaudens habère ſe in illo & ſibi & fratribus ſuis uitæ & ſanctitatis propoſitũ exemplar. Interea Dei ſamula Gertrudia, auia Adalbaldi, iam prouecta admodum ætate, & multis cumulata operibus bonis, in Hamatico monaſterio, quod ipſa ędificauerat, ubi etiam ſacra uirgo Euſebia, eius proneptis, educabatur, uiam uniuerſæ carnis ingreſſa eſt: cui in monaſterij regimine eadem Euſebia ſucceſsit, bonæ quidem indolis puella, ſed adhuc teneræ ætatis, utpote duodennis. *Sigebert' in Chron. anno Chriſti 672.* Itaque mater eius Rictrudis, altiori uſa conſilio atque prudentia, nõ ignorans multos etiam in uirtutibus exercitatos, hoſtis rartarei aſtutia decipi, tum etiam metuens ætati illi filiæ ſuæ, ne præproperam adepta libertatem, illius maligni ſerpentis fraudibus circumſcriberetur: ad ſe eã acciuit, ſecumq; habitare uoluit. Recuſante uero illa, & in Hamatico cœnobio permanere uolente, mater eius regias compulſa aures appellare, facultatem obtinuit illam regis authoritate reuocandi. Atq; ita coacta Euſebia, ad matrem uenit mœrens ſecumque adduxit totam congregationem ſuam & proauiæ ſanctæ Gertrudis corpus cũ reliquiis ſanctorũ, quæ illic conditæ fuerant. Mater autẽ eius, uoti cõpos effecta, hortabatur illã multis uerbis, ut cum ipſa in ſpiritali militia Deo inſeruiret. Et illa quidem maternis admonitionibus libentiſsimè parebat, diuinis miniſterijs iugiter ſeſe mancipans: ſed tamen non potuit amor eius & deſideriũ reuocari ab Hamatico monaſterio, quæ ei quaſi innata uidebantur. Quamobrem flebat ſæpiſsimè, & propè ſingulis noctibus poſt abſolutã ueſpertinã ſynaxim, cum eã putarent ſe dare cũ aliis quieti, illa, relictis ante lectum ſandalijs, ibat ad Hamaticum monaſteriũ intẽpeſtæ noctis ſilentio, cũ eo, quæ ante diximus, ſanctiſsimo epiſcopo & monacho Amato, & cum collactanea ſua, aliisq; fidis, ut putabat, ſui ſecreti ſocijs. *Euſebia amor erga Hamaticũ cœnobium.* Ibique celebratis uigilijs & omnium horarum officijs. Martianas reuertebatur, fideli illo peracto furto, ne illis nocturnis precibus non interfuiſſe depræhenderetur. Nec defuit tamẽ, qui hæc ad matris notitiã perferret: quæ eam ad ſe uocans & blandis mulcebat, & aſpertis terrebat ſermonibus, ut eam ab hoc propoſito retraheret, ſciens eam magis carnis propinquitate q̃ ſpiritus permoueri. Sed cum neque per ſe, neque per amicos quidquã proficeret, inito cum filio Mauronto, Leuita & Abbate uenerabili, conſilio, utriſq; placuit, ut pro hmôi inobedientia & pertinacia, uerberibus Euſebia caſtigaretur. Itaque Mauroncus, tenente eam ſamulo, uerberauit eam: ſed interim ad capulũ enſis, quo famulus accinctus erat, grauiter attriuit latus teneri corpuſculi, ita ut multis, quibus poſtea ſuperuixit annis, purulentam & ſanguine mixtam ab ore ſaliuam eiecerit. Verum neque hoc pacto eius compreſſo deſiderio & conatu, conuocant e propinquis locis epiſcopos, abbates & illuſtres uiros: qui omnes uariis modis eã nitebantur ab hoc ſtudio reuocare, ſed fruſtrà. Tandem igitur conſilium hoc illius matri dedere, ut ſineret eam optatum repetere locum: quibus etiam aſſenſit mater, quanuis inuita. Confirmabat autem eius religioſam conuerſationem maternis adhortationibus, & Deo eam precibus commendans, à ſe dimiſit. Ea igitur uoto petita ſuo, cum omnibus ſuis læta abiit ad Hamaticum cœnobium, ſecum eò reducens corpus proauiæ ſuæ cum uenerandis ſanctorum reliquijs: ibique ſanè angelicam ducens uitam, in medijs adoleſcentiæ annis rapta eſt ad cœleſtis ſponſi thalamum, ne malitia mutaret intellectum illius, aut fictio deciperet animam illius: & conſummata in breui, expleuit tempora multa.

Nõ deſunt autem, qui dente rodant canino, quòd diximus ſanctam uirginem tam malè acceptam à matre Rictrude & fratre Mauronto: ſed nouerint illi, Rictrudem non ullo odio inſectatam filiolam ſuam, ſed eius immaturæ timuiſſe ætati. Sciebat enim ſcriptũ a ſapiẽtiſſimo Salomone: Puer, qui dimittitur uolun*[Pro. 29]* tati ſuæ, confudit matrem ſuam: nec illud Eccleſiaſtici ignorabat: Filiæ ſunt tibi? ſerua corpus earum. Voluit igitur filiam apud ſe manere, ut ſuis & adhortationibus & exemplis ad perfectiora eam proueheret: & Euſebia, licet ſe ſciret cœleſti regno deſponſatam, *[Eccl. 7.]* non tamen ſanctam matrem proteruè aſpernabatur, ſciens ſponſi ſui illud de eſſe præceptum: Honora pa*[Exod. 20.]*trem & matrem, ut ſis longæuus ſuper terram: ſed intendens gratiæ eius, qui ipſam ſibi deſponderat, eiusq; unius flagrans amore, nec maternum quidem affectum ſibi patiebatur ullum feruoris ſui adſerre detrimentum. Et Mauroncus quoque frater eius, non odij crudelitate id fecit, quòd eam flagellauit: ſed matri immorigeram & propè inſolentem uolebat coercere. Etſi autem uterque & mater & frater in illa caſtiganda humano quodam errore lapſi ſunt, igno-

rantes gratiam, Dei, quæ illi inerat: non debent tamen temerè repræhendi, cum non poſsint ea numerari in operibus iniquitatis, quæ ea charitatis radice proficiſcuntur, dicente ipſe ueritate Chriſto: Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidũ erit. *Matt. 6.* Quod uerò hac occaſione in morbum incidit ſacra uirgo, quo etiam non caruit quandiu ſuperuixit quis non uideat hoc illi ad collatæ gratiæ cumulũ acceſsiſſe, ut dum corpore deficeret, ſpiritu soboraretur, conuenienter illi Apoſtolicæ ſentẽtiæ: Cũ enim infirmor, tunc potens ſum? *2. Cor. 12.* Et certè eius conuerſatio talis fuit, ut uerbis exprimi uix queat. Præbebat talia de ſe ipſis exempla, quæ aliæ omnes merito ſibi imitãda proponerent. *Euſebia encomiũ.* Erant uirginis prudentiſsimæ talea mores, talisque habitus, ut uirtutes omnes ex ipſa relucerent: prudentia in uerbis, iuſtitia in decernendis iudicijs, temperantia in licitis & uetitis, fortitudo in rebus duris & aduerſis. Cum neceſsitas interdum cogeret negocijs intereſſe ſecularibus, nihil ea his eius animo inhærebat. Et ut paucis expediã, uirtutes omnes obtinere ſtuduit, & tamen easipſas ſapienter occultauit. Ita annos nata plus minus uigintitres, cum diuinitus cognouiſſet diem obitus ſui, omnes in ſancta profeſsione ſub ſe militantes acciuit, hortabatur eas in mutua perſeuerare charitate, in propoſito inuiolabiliter permanere, obedientiam promptiſsimè exhibere, nec de diuina quicquam diffidere prouidẽria, licet ipſa eis ſubtraheretur. Hæc atq; alia cum dixiſſet, omnesque Domino commendaſſet, repẽte domus, in qua decumbebat, immenſo eſt lumine perfuſa. Quo recedente, ſancta illa anima pariter migrauit à corpore, ad uitam eſt profecta ſempiternam, 17. Calend. April. *Euſebiæ felix obitus.*

Poſtquam autem ſanctum epiſcopum & monachum Amatum Dominus ab hoc exilio ad cæleſtem patriam Idibus Septemb. euocauit, ſacrum eius corpus Maurontus in ſua poſſeſsione tumulauit, omniaque prædia ſua per chartarum inſtrumẽta tradidit * **hic deeſt in exemplari MS. monaſterio, aut aliquid einſmodi.* & licet matri ſuæ fuerit ſuperſtes, tamen etiam ipſe poſt expleta piæ adminiſtrationis munia felicem Chriſto ſpiritum reddidit tertio Nonas Maij. Sed iam ad S. Rictrudẽ noſtra ſe recipiat oratio: quæ ſanè omni mentis ſtudio & toto corporis conatu bonis operibus dedita, & de uirtute in uirtutem proficiens, dilatato corde infatigabiliter cucurrit uiam mandatorum Dei in ſtadio fidei & iuſtitiæ, patulis hauriens auribus illud Apoſtoli: Sic currite, ut comprehendatis, nempe brauium cæleſte. *1. Cor. 9.* Et ut perfectiſſimam ſe exhiberet illius imitatione, qui dixit: Non ueni facere uoluntatem meam: *Ioha. 6* alterius regimini ſe ſponte ſubdidit, iuſſa eius promptiſsima obedientia capeſſens, & famulatum ſeſe famulam exhibẽs ſemper ob oculos uerſans illa Saluatoris uerba: Filius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare: *Matt. 20.* nec unquã extra monaſterij ſepta ꝑgreſſa eſt, cunctisque bonorum operum ſe exemplum præbuit in humilitate, in patientia, in obedientia, in caſtitate, in ieiunijs, in uigilijs, in orationibus perpetuis in longanimitate, in manſuetudine, in modeſtia & benignitate. Et ne ſim longior, ut filia lucis ſemper ambulauit in luce, cuius fructus eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate: *Eph. 5* ſicquè in ſanctarum uirtutum ſtudio perſeuerans, cum ad annos perueniſſet quatuor & ſeptuaginta, 4. Idus Maij corpuſculum terræ, ſpiritum uerò reddidit cœlo: ſepultaquè eſt honorificè à Dei ſacerdotibus alijsque Eccleſiaſtica dignitate ornatis uiris, & permultis ad eius funus concurrentibus. *S. Rictrudis decedit è uita.*

Nè quis autem de eius meritis & ſanctitate poſsit ambigere, multa diuinitùs coruſcant uirtutum & miraculorum ſigna ad eius ſacras reliquias, ſicut teſtantur, qui ſuis oculis conſpexere. Te igitur ſancta ac Deo dilecta Rictrudis toto cordis affectu obſecramus, ut tuis ſanctis precibus & meritis, quibus uariarum ſoluis ægritudinum nexus, nos à peccatorum noſtrorum uinculis abſoluas, ut benigniſsimi Saluatoris gratia his expediti, in tremendo iudicij die cælis & terris ardentibus, ipſe nos à gehennæ flãmis ereptos, tecum ad æternæ felicitatis gaudia deducat, cuius miſericordiæ nullus eſt finis: Cui cũ patre & ſpiritu ſancto eſt regnum, uirtus honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ALterius Alexandri, Authore Simeone Metaphraſte.

QVo tempore impius Maximianus imperabat, perſecutio multa contra Chriſtianæ religionis ſectatores per omnes regiones commota erat. *13 maij* Centurio autem quidam, dæmonum amiciſsimus Maximiani Imperatoris iuſſu erexit templum Ioui longè ab urbe Roma ſtadio uno. Edixit igitur Maximianus Imperator ut quicunque Chriſtianam fidem ſequebatur, dijs ipſis ſacrificare cogerentur: inſsitque omnes præſto eſſe in templi dedicatione, ac præcones ipſos per totam urbem indicere, ut quicunque illic eſſent deorum ſtudioſi, craſtino die omnes in templi dedicatione cum Imperatore conuenirent. Itaq; omnes, audita præconum uoce & tubæ ipſius clangore parati erant unà cum Imperatore in Iouis templo præſtò eſſe. Multi ergò, rebus omnibus omiſsis, templum adierunt, & Ioui ſacrificarunt. Quidam uero admodum diues, Tyberianus nomine ſub imperio ſuo habens milites, à Felice tribuno ſibi commiſſos, omnes illos conuocauit, eisque hæc dixit: Audite, fratres. Scitis uos omnes, quemadmodum Imperator præcepit, ut hodierno die ĩ templo Iouis cuncti una cum ipſo præſtò ſimus. Parate igitur uos, ut mecum una in templum ueniatis. Hæc cum militibus ſuis diceret, nunciatum illis fuit, Imperatorem in templum ueniſſe. Tunc celeriter cum Tribuno ipſo milites omnes properabant, ut Imperatori aſsiſterent. *Alexãder miles Chriſtianus*

Vnus uerò ex illorum numero, nomine Alexãder, cum è puero pietatem ſeruans, Deum ipſum timeret Tribuno reſpõdit: Si ad Deum illum, qui uerè Deus cæleſtis eſt, nobis eundum eſſe dixiſſes, eumque adorandum, rectè quidem locutus fuiſſes. Quos enim uos deos eſſe dicitis, dæmones illi ſunt, non dij. Tum Tyberianus: Nõ oĩbus, inquit, diis, ſed uni deo Ioui nobis nunc ſacrificandũ eſſe dixi, licet ſint alij, quos & Imperator, & nos colimus. Ad hæc Alexander: Iouem ipſum deum nominaſti: at ille talis eſt, qualis & cæteri, qui dæmones ſunt ualdè fallaces, cum eos à quibus coluntur, circumuenire atque omnino perdere ſoliti ſint: quemadmodum & uos ipſi aſſeritis, illũ ipſum Iouem aliquando mulierem appetiuiſſe, & cũ illam iuxta mare inueniſſet, ipſam deceptam corrupiſſe. *Iupiter impurus.* Quis ueſtrum unquam uidit, aut aliquando audiuit, Deum impuris facinoribus labefactari? Nõ ſolum igitur, ut dixi, dæmones, ſed etiam fallaces illi ſunt. At noſter Deus corporeis oculis non cernitur, qui cæli & terræ effector eſt: neque iis indiget ſacrificiis, quæ uos impuris dæmonibus offerre conſueuiſtis: ſed ſacrificium poſtulat purum ac ſine ſanguine. Hæc cum Tyberianus audiuiſſet: Omitte, inquit, inſaniam iſtam Alexander, & deos ipſos beneficiorũ au-

thores

thores ne cōtemnas, ne fortè Imperator hæc audiat, & aduerſus me indignetur, q̄ te talia dicentem feram.

Hæc cum dixiſſet, feſtinabat unà cum Imperatore in templo eſſe: erat enim tēpus quo Imperator diis ſacrificia offerret. Memor uerò eorum uerborū, quæ à milite ſuo audiuerat, Maximianum adiit, & ita eū allocutus eſt: Milites omnes, Imperator, quos mihi maieſtas tua commiſit tuo edicto inſeruientes uidi, unus uerò è militibus non ſolum mihi repugnauit, ſed deos etiam ipſos contumelioſis uerbis affecit, affirmans deos illos, quos tu Imperator, & nos colimus dæmones eſſe impuriſſimos: neq; cogitat eos, q̄ edictis imperij tui aduerſantur, meâ manu interfici. Hæc cum Maximianus accepiſſet, militi, de quo hæc audiuerat, ualdè iratus fuit: &, Vbinam, inquit, ille eſt, de quo hæc dicis? Agè duc illum ad me, ut ſciam quid ille ſentiat. Tū Maximiano Tyberianus: Ità edictum tuum, Imperator, & meipſum miles ille pro nihilo fecit, ut huc uenire neglexerit. Ilico Maximianus iuſsit tres milites abire, & illum ferreis catenis uinctum ad ſe ducere. Beatus uerò Alexander domi ſuæ in lecto requieſcebat: erat autē hora quaſi ſexta. Tunc Angelus Domini in ſomnis illi apparuit: & ait. Eſto fortis, Alexander, quoniam multa paſſurus es pro nomine Chriſti crucifixi: parata enim tibi ſunt tormenta multa. En ueniunt ad te Imperatoria milites: ſed ne timeas, neque cor tuum expaueſcat: ego enim miſſus ſum, ut tibi opem feram aduerſus omnia tormenta illa, quæ ab Imperatore afferēda ſunt. Surge igitur, & Deum tuum ora: ego enim tecum ero, quoad curſum confeceris. Hæc cum beatus Alexāder ab Angelo audiuiſſet, ſurrexit, & Deo pſalmum illum cecinit. Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino, Suſceptor meus es tu, & refugium meum in die tribulationis meæ: Et quæ deinceps ſequuntur. Cumque pſalmum totum abſoluiſſet, domo ſua egreſſus, militibus illis occurrit, quos olim ſodales habuerat. Qui cum Alexandrum uidiſſent, præ timore in terrā ceciderunt: erat enim eius adſpectus, tanquā fulgur.

Angelus confirmat ſanctū uirum

Pſ. 90.

Tunc beatus Alexāder dixit: Surgite, fratres: quidnam timidi eſtis? Cui milites reſponderunt: Vidimus Dei potentia te circundatum, & præ timore in terrā cecidimus. Ad hæc Alexāder: Audite, inquit, fratres. Deus ille cæleſtis prouidit ſeruo ſuo. Facite igitur uos, quod iuſsi eſtis in eum, contra quem miſsi fuiſtis, & me uinctum ducite. Tum milites reſponderūt. Nos decreueramus nihil tibi dicere: quomodo igitur tu hæc ipſa cognouiſti? Non neceſſe habeo, inq̄t Alexander, uobis multa loqui, quoniam propero ad certamen mihi propoſitum, quod cæleſtis Imperator mihi præparauit. Ego enim ab urbe Roma Byzantiū uſque iturus ſum. Hæc cum dixiſſet beatus Alexander, flexit genua, & has preces ad Deum miſit: Domine Ieſu Chriſte, Deus patrum noſtrorum, laudabilis & benedictus es in ſecula. Nunc te precor, Domine, ne ſepares me à conſortio iuſtorum tuorum, neque me ad te uenientem repellas, quoniam nomen tuum ſanctum & terribile mihi notum feciſti, qua tu es adiutor & ſuſceptor meus. Mitte, quæſo, Domine, Angelum tuum, qui mihi opem ferat, & coram Maximiano Imperatore orationem expeditā linguæ meæ ſuppeditet. Has preces cum Alexander compleuiſſet milites in ipſum manus coniecerunt, eumque uinctum ad Maximianum Imperatorem duxerunt. Mater autem ipſius Pœmenia eam rem ignorabat. Milites igitur feſtinabant quamprimum in Imperatoris tribunal Alexandrum ducere. Turbæ uerò cum eum uidiſſent, magnopere obſtupuerunt, erat enim ætate ualdè robuſtus, annum agēs quaſi decimumoctauū, adſpectu ita formoſo, ut Angeli alicuius ſpeciem præ ſe ferre uideretur.

Ducitur uinctus Alexāder ad Maximianū

Cum uero & adſpexiſſent illum ualde hilarem, furore magno perciti, dixerunt: An non iſte, qui talia eſt, multo ante debebat apud Imperatorem deferri? Hæc cum beatus Alexander audiuiſſet, exardeſcēs, & uultum inſtar ignis accenſum habens, ad ſceleſtos illos homines conuerſus: Vna, inquit, de me Imperatori ueſtro nunciate. Maximianus igitur cum audiuiſſet Alexādrum præſto eſſe, Tyberianum accerſiri iuſsit. Qui cum ueniſſet: En, inquit Imperator, adeſt ille cuius cauſa milites miſimus. Cūque hæc dixiſſet, iuſsit Alexandrum ante tribunal ſiſti. Tunc Maximianus. Verè ne Alexander, maieſtatem meam contempſiſti quia ita ſtulte atque inſolenter Tribunum unà cū ſocijs tuis ad templum ſequi noluiſti, ut mecum ſimul magnū Deū Iouem coleres? Ad hæc Alexander: Ego inquit, Deum meum, qui in cęlis eſt, colo, & eius filium Ieſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum, aliū enī ipſe neque noui, neque confiteri poſſum, cum nullus alius ſit, Deus, niſi quem ipſe colo. Cum igitur præter cæleſtem hunc Deum alius nō ſit, ne me amplius de Deo alio interroges. Quod uerò ad maieſtatē tuā pertinet, ego neque minas, neque tormenta tua extimeſco, quæcunque à te mihi afferenda ſunt.

Alexādri confeſſio.

His auditis, iratus Maximianus, dixit. & quidnam poteſt facere Deus iſte, quem tu dicis? Reſpondit Alexander, Deus meus corporeis oculis non uidetur, ſed omnia poteſt facere, neq; quicquā eſt, quod eius potētiæ ſubiectū nō ſit. At Maximianus: Eſt ne Deus qui ab hominibus in cruce ſuffixus atq; interfectus fuit? Obmuteſce ſatana, inquit Alexander, non enim dignus es, qui Chriſtum crucifixum nomines. Stulte quem crucifixum ac mortuum fuiſſe dixiſti, an non eundē audiuiſti à mortuis etiam reſurrexiſſe, & multis, qui mortui fuerant, uitā reſtituiſſe? Ad hæc Maximianus: Miſeret me iuuentutis tuæ, quod ætate admodū iuuenili te eſſe uideo. Miſereat te, inquit Alexander, conditionis tuæ & reſipiſcens eripe teipſum à laqueis diaboli. Tum Maximianus dixit, Accede miſerrime, & Ioui deo ſacrifica, ne morte peſsima intereas. Teipſum, inquit Alexander, miſerrimū appella, qui dæmones impuros ueneratis, ego enim neque minas tuas, neque tormenta, quæcunque ipſe allaturus es, extimeſco, cum uerum Deum adiutorem habeam. Maximianus aūt, Iam dixi, me tui miſericordia commotum eſſe. Accede igitur & diis ſacrifica. Id què ſi feceris, ſcito te unum ex eorum numero futurum, qui in palatio meo regali primas tenent. Et quidnam, inquit Alexander, deus ille eſt, cui à me ſacrificium offerri uis? Cui Maximianus, Magno Deo Ioui ſacrificium offeres. Tunc beatus Alexander, elatis in cœlū manibus, ita Deū precatus eſt Dn̄e Ieſu Chriſte ne derelinquas me humilē ſeruū tuū, ſed opem feras mihi peccatori & indigno. Cumque preces compleuiſſet, oculos ac cœlum erexit, & uidit cælos apertos, & filium Dei ſedentem ad Patris dexteram, ac tunc Maximianū rurſus interrogauit: Cuinam deo uis ſacrificem? Ioui magno, inquit ille. Ad hæc Alexāder. An ignoras, dæmonem & fallacem iſtum eſſe, quem tu deum appellas, quoniam mulierem quandā cōcupiuit, & eius amore captus, tauri forma ſe īduit, & pſtigijs ſuis mulierē miſerā decepit ac fœdauit.

Blanditia diaboli

Hæc Maximianus cum audiuiſſet, ridens ait, Hoc noſtrorum deorum potentiam demonſtrat, quod hominibus tales ſe oſtendunt, quales ipſi uolunt. Propterea, inquit Alexander, laudas illorum turpia facinora, quia cum illis conuenis, neque Deū illum cognouiſti, qui te honore & Imperio iſto donauit. Tum Maximianus, Mihi quidem dij

Impe-

Imperium hoc largiti ſunt. Cui Aleaander: Tu quidē inquit, ueritatem odiſti, ob idque Deum agnoſcis: & quamuis prudens uidearis, teipſum tamen perdidiſti, dæmonibus fidem habens. Iterùm dixit Maximianus: Multùm profectò me miſeret tui, ob idq; te ſuſtineo, cùm me contemnas, & ità mecum loquaris, qnaſi tui ſimilis ego ſim. Propterea, inquit Alexander, te ipſum contemno, quòd prudens cùm appareas, ſtultus factus es, colens idola muta & ſenſu carentia. Cū enim immortalem Deum & ſemper uiuentem impiè dereliqueris, patrem tuum ſatanam diabolum ſecutus es. Relinque igitur tenebras, & ad lucem te conuerte, ne pereas, & in ſempiternum ignem tradaris. Tum iratus Maximianus, iuſſit ad ſe accerſiri Tyberianum Tribunum. Cumq; Aleaandrum eieciſſet, tradens eum Tyberiano: En, inquit, hominem hunc poteſtati tuæ trado, quinetiam præcipio, ut ab urbe Roma Byzantium uſque diligenter inquiras de noſtris dijs, & de Ieſu, qui dicitur, quem colit Alexander: cuius ſectatoribus, quoſcunque inuenies, nolim parcas, neque illi Alexandro, ſed & ipſum, & omnes Chriſtianos affligas, utcunque tibi uiſum fuerit, ut omnes edicto meo aduerſantes, cognoſcāt manu mea ſe poſſe interfici. Tum beatus Alexander: Gratias ago tibi, Tyranne, quòd me per multas regiones celebrem fieri iuſſiſti. Per deos ipſos, inquit Maximianus, non effugies manus Tyberiani. Non enim ille tui miſerebitur, quemadmodum ego miſertus ſui. Cui Alexāder: De hac etiam re Deo meo gratias agā, ſi fortè dignus inueniar, qui ubique gentium pro Chriſti nomine labores & ærumnas patiar.

Siſtitur ſanctus martyr coram Tyberiano.

Hæc cùm audiuiſſet Maaimianus, iuſſit Aleaandrum extra tribunal eijci: quem cùm Tyberianus eieciſſet, & poteſtati ſuæ traditum haberet, poſtero die ſedens in tribunali, iuſſit ipſum illuc duci. Cum autē duceretur, riſit ac dixit: En ut rurſus ſatanas ſe inſtruxit, & contra me armatus eſt. Poſtquàm autem ille ingreſſus fuit, Tyberianus ita eum affatus eſt: Quid eſt, ô Alexāder? An adhuc in illa temeritate tua perſiſtis? Fac, quod dico: dijs ſacrifica, & teipſum à tormentis libera. Reſpondit Alexander: Vidi ego ſempiternam gloriam mihi præparatam: qua re delectatus ſum, & exultauit ſpiritus meus. Ad hæc Tyberianus: Si facies, quod iuſſit Imperator, & dijs ſacrificabis, tunc magis lætari & exultare poteris. At ſi perges temerè agere, illud tibi prædico per deos omnes, per omnes urbes ac regiones oſſa tua à me diſpergenda eſſe. Ego, inquit Aleaander, facio quod iubet Dominus meus cæleſtis, neque minas tuas timeo, neque tormēta tua formido. Hæc cū audiſſet Tyberianus, ira percitus, iuſſit Alexandrum ſuſpendi, & eius carnes laniari. Cum uero laniaretur, uocē nullam emittebat: ſed erigēs oculos in cœlum, Deo ipſi gratias agebat. Quod cum uidiſſet Tyberianus, iuſſit militibus Alexandrum è ligno depoſitum extra urbē educere, grauibusq; catenis uinctum in Thraciam perducere.

Laniātur eius carnes.

Angelus autē Domini eius matri apparuit in ſomnis, & ait: Surge Pœmenia: quam celerrimè præpara pueros tuos & iumenta, nihil moleſtiæ in animo habens, ac filium tuum ſequere: martyrium enim pro Chriſti confeſſione illi obeundum eſt. Hoc igitur, ut dicā, tibi moleſtū non ſit, neq; prius deſiſtas, quàm ad locum ei propoſitum perueneris. Alexandri mater cū hæc audiuiſſet ab Angelo, magnopere lætata eſt: cūq; ſurrexiſſet, ſicut dixit illi Angelus, iter faciens ſequebatur filium. Quæ in urbem ingreſſa, in quam perductus fuerat, illic eum inuenit, quo tempore à Tyberiano præſide interrogabatur. Cum igitur optima illa fœmina eū uidiſſet, miſſa uoce magna: Deus, inq̄t, ille altiſſimus paſtor bonus, cui tu credidiſti, adiutor tibi ſit, fili mi. Poſtquàm uerò Tyberianus fœminæ illius uocem audiſſet, quæſiuit, quænam eſſet uox illa: neque quiſquā ex illa turba, quæ multa illic aſſiſtebat potuit dicere, undenàm ea uox aduenerat. Tū Alexandro dixit Tyberianus: Age, miſer, dijs ſacrifica. Sacrifico, inquit Aleaander, ſacrificium laudis cœleſti Deo meo. Ad hæc Iudex. An nō dixiſti mihi, Alexander, ueſtrū illū Deū ſacrificijs non egere? Talibus, inquit ille, ſacrificijs, qualia uos offertis, Deus meus non eget: ſed ſacrificium iuſtitiæ ac ſanctitatis requirit, quoniā Deus noſter ſanctus eſt. Tunc iuſſit Tyberianus faces accenſas eius maxillis admoueri dicens: Videamus, an ueniat Deus ipſius, & liberet eū de manibus meis. Itaque miniſtri ſatanæ fecerunt, quod iuſſi fuerant, & faces accenſas Alexandro admouerunt. Ille uero, elatis in cœlum oculis, hæc dicebat: Gloria tibi ſit, Domine Ieſu Chriſte, qui Archangelum Michaelem in Babylonem miſiſti, & tres illos pueros ab ignis fornace liberaſti. Tu, Domine, libera me ab hora hac & præſenti anguſtia, & Tyrannū hunc ſubijce poteſtati tuæ, ut & ego cum Dauide illud dicam. Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. At cùm Tyberianus uidiſſet, ignem ipſum nullā uim habere contra Aleaandrum, erubuit, & ſeruis ſuis p̄cepit ut eum uinculis adſtrictum ducerent: quibus & dixit: Interim præite nos: ego uerò ſequar. Mater autem Alexandri, cùm filium à Iudicis conſpectu abductum uidiſſet, rogauit milites, ut eam ſinerent filium adire atq; alloqui. Cùm igitur illa prope acceſſiſſet, & Aleaander matrem uidiſſet: Benè, inquit ô mater domina mea, huc ueniſti, ſequere me uſque ad eum locum, qui propoſitus mihi eſt, quemadmodum Chriſtus Dominus hoc mihi reuelauit. Quidam uerò è militum numero cùm hæc uiderēt, dicebant: Tu quidem, Aleaander beatus es, quoniam magna eſt fides tua magnus enim Deus eſt Chriſtianorū. En ut multa tormenta paſſus pro nomine ipſius, nihil mali acce piſti. Hæc dicentes iter faciebant, ut à Tyberiano iuſſi fuerant. Cùm uero ad fontem ueniſſent, & apud illum conſediſſent, cæperunt unà cibum ſumere: & beatum Alexandrum hortabantur, ut ipſe quoque id faceret: erāt enim dies quadraginta, quibus uir ille beatiſſimus neque panem neque aquam guſtauerat. Tūc Chriſti athleta, flexis in terram genibus, cæpit pſalmum illum canere, Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cælum & terram. Domine Ieſu Chriſte, ſerua me ouem tuā ſine peccati labe, ne gaudeat inimicus meus ſuper me: quoniam cognoui nomen tuum ſanctum & terribile. Ne me confundas ante Tyrannum hunc, ſed emitte Angelum tuum, & dexteram tuam, & eſto adiutor & protector meus. Cumq; preces compleuiſſet, illa ipſa hora adſtitit Angelus Domini, eique dixit: Ne timeas, Aleaander, quoniam exaudiuit Dominus preces tuas, & me miſit, ut tibi opem feram.

Facibus accenſis inflammatur.

Dā. 3.

Pſ. 65.

Pſ. 120

Cùm uerò ij, qui cum illo erant, Angeli cum eo loquentis uocem audirent, & neminem uiderent, ualde timuerunt, & in terram proſtrati ſunt. Tum Alexander: Quidnam, inquit fratres, uidiſtis, quod uos in terram proſtrauerit? Illi autem reſponderunt, Audiuimus Dei uocem tecum loquentis, & timore perculſi ſumus, talem ſonum non ferentes. Hæc cùm illi dicerent, uenit Tyberianus cū ſatellitibus ſuis. Erant autem cum illo & eius urbis optimates. Quæſiuit Tyberianus à miniſtris ſuis, quo nomine locus ille appellaretur. Reſponderunt illi, Iudicij locum appellari. Ducite, inquit Tyberianus, huc Aleſandrum, qui Chriſtianum ſe eſſe dicit, ut interrogem, quodnam ſit eius conſilium, ſi fortè mutata ſententia, dijs uelit

sacrificium

ſacrificiũ offerre. Cũ igiť Iudex ipſe ꝓ tribunali ſede
ret, adſtiterunt quatuor conſiliarij. Tũc beatũ Alexan
drum interrogauit: Adhùcne in temeritate illa tua
praua & inſania perſiſtis, neque dijs ſacrificas? Sed,
ut uideo, corpus tuum robuſtum eſt, propterea non
uis ſacrificia dijs offerre. Me certè miſeret tui, ob idq;
ad eos ipſos omnium dominos te conuertere uellem.
Tum Alexander reſpondit: Impie & excæcate filij ſa-
tanæ, cùm teipſum diabolo tradideris, quomodò te
miſeret mei? Satanas enim pater tuus nemini miſeri
cordem ſe præbet: ſed uult omnes ſecum unà in ge-
hennam ignis attrahere ac perdere. Itàne, inquit Ty-
berianus, homo ſceleſtiſſime, mecum loqueris, quaſi
ego ſim tui ſimilis? An propterea contumelioſis uer-
bis me afficis, quòd te benignitate & miſericordia ꝓ
ſecutus fuerim? Id quidem te hortari debebat, ut me
honore potius, quàm contumelia, proſequeris. Tum
Alexander: Vere ſimilis es patri tuo ſatanæ, qui tan-
quàm ſilex aliqua duriſſima, omni plane ſenſu cares.
An ignoras locum hũc, Iudicium appellari? Quæ res
Ro. 2. manifeſtè ſignificat, tibi Dei iudicium imminere. Ve
Apoca. 22. niet enim, qui iudicaturus eſt uiuos & mortuos, &
unicuique operum mercedem redditurus. Tum co-
gnoſcere poteris, an hæc quę tibi dixi, uera ſint. Nam
Deus ipſe te quoque iudicabit, quòd ſine miſericor-
dia ſeruum ipſius iudices. Ille enim uidet, ꝙ impiè
mecum agas, & quibus tormẽtis me crucies. Sed hæc
mihi gloriam, tibi uerò perniciẽ maximã afferrent.

His auditis, Tyberianus magnopetè iratus eſt, iuſ-
ſitque tribulos in terram ſpargi, & Alexandrum ſu-
Per tribulos trahitur. per illos ſterni ac diſtrahi. Has ærumnas cùm uir ille
beatiſſimus pateretur, ne uocem quidem emittebat.
Tyberianus uero, cùm animaduerteret Alexandrum
eos cruciatus non ſentire, magis iratus, fraxineis uir-
gis eum cædi iuſsit. At ille cũ à militibus cæderetur:
Cæditur uirgis fraxineis. Itàne, inquit, homo impuriſſime, tormẽta tua ſunt?
Adde alia, ſi qua habes his acerbiora: ego enim diui-
na ope adiutus, nihil iſtorum tormentorum ſentio,
cùm Dominus meus Ieſus Chriſtus præſto mihi ſit,
& opem ferat. Habes igitur corpus meum in poteſta
te tua: fac illi quod libet: animæ autem meæ, neque
tu, neque pater tuus ſatanas unquàm dominabitur,
ſed Dominus meus Ieſus Chriſtus. Ad hæc Tyberia-
nus: Iamiam te in ignem conijciam, ut uideam, ue-
niat Chriſtus iſte tuus, quem dicis, & te è ma-
nibus meis eripiat? Illud enim uelim anſcias, car-
nes tuas & oſſa per ſingula regiones, per quas ego
tranſiturus ſum diſſipatum iri: &, ne mulieres ipſæ
aliquid è carnibus tuis & oſſibus inueniãt, quod po-
ſtea unguentis odoratiſſimis perfundant, & ut ſan-
ctas aliquas reliquias uenerẽtur, iubebo cineres tuos
in fluuium proijci: ſicque ne ueſtigium quidem aliqđ
memoriæ tuæ ſupererit. Tunc Alexander: Perdet, in-
quit, te Chriſtus ipſe, & carnes & oſſa tua ſub cælo
ità diſperget, ut monumentum tuum quamprimùm
diſpereat: futurum enim eſt, ut, Domino meo Ieſu
Chriſto ità prouidente, non redeas, neque Imperato
ris tui ſceleſti adſpectum uideas, & delebit Deus me
moriam tuam de terra, quoniam eum non cognoui-
ſti, neque miſer illum honoraſti, qui honorem & po
teſtatem iſtam tibi largitus eſt. Nam ſi ipſum cogno-
uiſſes, in cælo uiuere potuiſſes. At nunc uiuentem
Deum reliquiſti. & patrem tuum ſatanam diligis, cũ
quo in gehennam ignis detruſus peribis. Ego autem
ſemper Domino meo & Saluatori IESV Chriſto be
nedicam, qui me ex manibus tuis iniquis eripiet, quo
niam ipſius eſt gloria & imperium in ſecula.

Hæc cùm Tyberianus accepiſſet furore magno ꝑ-
citus, uultum mutauit, & iuſsit miniſtros ſuos eo in
loco manere, & cœnam parare. Cubuit autem illic
ipſe cùm toto ſatellitio ſuo, Alexandrum uerò mili-
tes ipſi ſub arbore quadam collocatum ſeruabant.
Cùm autem Tyberianus cubaret, adſtitit illi ange-
Angelus terret Tyberianum. lus Domini ualdè terribilis, qui gladium tenens: Ty
beriane, inquit, aduerſum te ego ueni, quoniam cum
Alexandro Dei ſeruo tam inique te geris, ut uideas ac
ſcias, quàm facilè hoc gladio te interficere poſſim.
Surge igitur, & per Illyricam regionem Byzantium
quamceleriimè propera, tempus enim Alexãdri Deo
ſeruientis, iam propè eſt. Cùm Tyberianus rem ità
terribilem uidiſſet, ità tremore correptus fuit, ut e-
ius carnes ferè liquefierent. Cùm igitur totus tremẽs
ſurrexiſſet, cohortibus ſuis & principibus uiris con-
uocatis, uiſum illud narrauit. Tum illi dixerunt. Vo-
lebamus quidem nos te admonere, ne male atque in-
iuſte Dei ſeruum cruciares, ſed timebamus, audiui-
mus enim & nos, magnum eſſe Chriſtianorum Deũ;
& eos, qui eius ſeruos cruciant, igne conſumendos eſ
ſe. His auditis, Tyberianus ualde timuit, & illa ipſa
noctis hora omnes iter facere, & beatum Alexandrũ
pręire iuſsit. Cùm uero multas urbes prætergreſſus
fuiſſet, in nullam introiuit, ut ſeruaret, quod ab An-
gelo per uiſum audiuerat, à quo admonitus fuerat, ut
per Illyricam regionem quamprimùm Byzantium
properaret. Per multos igitur dies nõ auſus eſt à bea
to Alexandro aliquid quærere, cuius corpus nulla ex
parte debilitatũ fuerat, ſed integrũ & robuſtum erat.

Præteriens igitur per Illyricam regionem, uenit
in urbem Sardiniam, in quam neque ipſe, Iudex in-
greſſus eſt. Cùm uero eius ciuitatis optimates eum
aduentare audiuiſſent, obuiam illi cùm multo comi-
tatu proceſſerunt. Chriſtiani etiã homines, qui illic
erant, cùm audiuiſſent Tyberianum uenire martyrẽ
quendam ſecum habentem, egreſſi ex urbe, Alexan-
drum ſeorſum in uia ſtantem inuenerunt. Quẽ cùm
uidiſſent, ad eius pedes ſe abijcientes, dixerunt. Pre-
care Deum pro nobis, ſerue Dei altiſſimi. At ille. Vos
etiam, inquit, fratres, pro me Deum precemini, ut
curſum meum in Chriſto perficiam, & coronam, quã
promiſit mihi Dominus, ab eo recipiam. Poſtea ue-
rò, quàm urbem tranſierũt, quæ Cliſura nominatur,
& ad caſtrum quoddam, Bonamaſinm nomine adue-
nerunt, quod eſt ſupra Philippi urbem fere milliari-
bus quadraginta, illic conſtiterunt. Tunc Tyberianus
Alexandri memor fuit, & illum ad tribunal duci iuſ-
ſit, quem ſic interrogauit. Nũ, Alexander, adhuc per-
manes in temeritate tua, neque uis ab ea deſiſtere, &
ad magnos deos ac miſericordes accedere, Iouem, in
quam, & Aeſculapium, qui omnem terrarum orbem
gubernant? Tum beatus Alexander, Excæcate, inquit,
& ſtulte fili ſatanæ, adhucne uis à me aliud audire,
quàm quòd dæmonibus non ſacrifico? Ego enim iam-
ſio dixi, me Chriſtianum eſſe, & Dei cæleſtis cultum
ſeruare, neque impuros dæmones uobis ſimiles à me
coli. Ad hæc Tyberianus. Auertat Deus, ut ego id fa-
ciam, non enim præcipio, ut dæmones, ſed Iouem &
Aeſculapium, ſummos illos deos, colas. Obmuteſce,
ſatana, inquit Alexander, nihil enim ſapis. Tum Tybe
rianus dixit. Si dijs ſacrificium uis offerre, quampri-
mùm dicas, ſin minus, cur me & deos ipſos, ſceleſte,
conuiciatis: Vide Alexãder, quid agas, & te miſereat
tui, rurſùs enim per deos omnes futurum tibi prædi
co, ut per omnes terras de te ſermo diuulgetur. Hoc,
inquit Alexander, ualde cupio, & precibus à Chriſto
meo expoſco, ut omnes, qui terrarum orbẽ incolunt,
ad Deum & Chriſtum Dominum per me humilem
& abiectum eius ſeruum gloriam referant. Tunc ait
Tyberianus, Auferte hinc hominem iſtum, & à con-
ſpectu meo remouete, non enim eius cõtumelias fer-
re poſſum. Abducite ipſum in urbem Philippi, & co-
nijcite

nijcite io carcerem: ego enim uos ſequar. Itaque cum beatum Alexandrum Tyberianus præmiſiſſet, ipſe quoque in Philippi urbem profectus eſt.

Cum uerò eius urbis incolæ audiuiſſent, Tyberianum cum ſuis cohortibus aduentare, optimates multo cum comitatu obuiam illi prodierunt: qui in urbē illam ingreſſus eſt, Ioui & Aeſculapio ſacrificium oblaturus. Andierunt & Chriſtiani, qui erant in urbe illa, quemadmodum Tyberianus martyrem quendā in carcerem miſiſſet. Itaque omnes in eum carcerem conuenerunt, & cuſtodem illius precati ſunt, ut ſineret illos ad Chriſti martyrem introire, & eum uidere. Id permiſit cuſtos, quippe qui & ipſe Deum timebat. Cum igitur omnes ingreſsi, beatum Martyrem in ligno ſedentem, & uioculis adſtrictum uidiſſent, ad eius pedes ſe deiecerunt, eumq́ue & ipſius uincula exoſculabantur, ac dicebant: Verè fauſtus & felix nobis fuit aduentus tuus, ſerue Dei: urbem enim & patriā noſtram hoc ipſo felicem futuram ſcimus. Patientiā igitur ſerua, ut curſum tuum conficias. Non autem Chriſtiani multo metu ac tremore hanc terram incolimus. Nam huius loci Præſes ſingulis diebus nos Chriſtianos inquirit, ot puniat: ſed ille quidem nobis minatur: at poteſtatem tamen nullam habet, qua nos detinere poſsit, quo minus Chriſtiani ſimus multi enim, diuina ope adiuuāte, In hac urbe ſumus qui Chriſti fidem tenemus, ea quorum numero ſunt & urbis huius optimates. Iidem ſperamus Chriſti potētia Græcos ipſos, malè de fide Chriſtiana ſentientes, ita ſuperatum iri ut omnes fiant Chriſtiani. Eſto igitur patiens Chriſti martyr, & quicunque ab impio Iudice cruciatus aſſerētur, eos forti animo perferas.

Chriſtiani ſancti martyris uincula oſculant.

Interea Tyberianus recordatus fuit, ſuo iuſſu Alexandrum fuiſſe miſſum in carcerem. Itaque ciuitatis illius optimatibus dixit: Scire debetis nos, Chriſtianum hominem ab Imperatore ex urbe Roma fuiſſe mihi traditum, quem per totam uiam admonerem atque hortarer, ut deorum religionem ſe conuerteret Verum nihil adhuc in eo profeci: dura enim quædā reſpondens, & me & deos ipſos contemnit: cumq́ue multis cruciatibus eum ſubiecerim, nihil illis læſus eſt. Si placet igitur, uobis præſentibus, huc illum acceſſiri iubebo: fortaſſe multos ueritus, ad deos ipſos beneficiorum authores ſe conuertet. Alexandrū igitur eductum è carcere, illuc accerſiri, & ante tribunal ſiſti iuſsit. Cum igitur eo ductus eſſet, Tyberianus cum ciuitatis Præſide: Alexandrum ſic interrogauit Agè Alexander, an adhuc perſuaſum non habes, ut à priore ſententia diſcedas? Cumq́ue Chriſtiani homines, qui in hac urbe ſunt, omnes diis ſacrificent, tune ſolus nobis repugnas, & deos contemnis? Age ſaltem nunc mecum una & cum Præſide templum ingredere, & dijs ſacrifica. Tum beatus Alexander. Excecatæ mentis homo, fili ſatanæ tecum una ſedentis, quid à me uis amplius audire? Sæpiſsimè tibi dixi, me Chriſtianum eſſe, & demonibus impuris non ſacrificare. Nunc igitur his omnibus audientibus profiteor, me cæleſtis Dei cultorem eſſe, neque Domini mei Ieſu Chriſti nomen à me negari. Scito nihil præterea te à me auditurum. Hæc cum Tyberianus una cum Præſide audiuiſſet, iuſsit Alexandrum illinc amoueri, dicens. Abducite iſtum, milites, & uinctum per plateā ducite, ego enim uos ſequar. Cum uerò milites unà cum illo ad fluuium quendam ueniſſent, cui nomen eſt Seruius, beatus Alexander manus & faciem lauit & ad orientem ſolem cōuerſus, his uerbis Deum precatus eſt, Domine Ieſu Chriſte, laudo glorioſum & ſanctiſsimum nomen tuum, quod mihi dediſti, ut & in urbe Philippi nominis tui confeſsionem ſeruarē.

Rurſus ſiſtitur coram Tyberiano.

His dictis, milites eum abduxerunt: cumq́ue ad locum quēdam ueniſſent, ubi emporium erat, quod Caſtrametatio dicebatur, eos Tyberianus conſecutus eſt qui cum Alexandrum uocaſſet, ei ita dixit: Scis Alexander, crebrò te fuiſſe à meipſo admonitum, neque tamen dijs ſacrificium offerre uoluiſſe? Rurſus, inq́t Alexander, fili ſatanæ, uis à me audire, quòd non ſacrifico? Sæpius dixi me Chriſtianum eſſe. Tum Tyberianus ira percitus, iuſsit Alexandrum, ad quatuor palos alligatum & extenſum, à quatuor militibus ducentis uerberibus pulſari. Hos cruciatus cum ſanctiſſimus ille Martyr fortiter ſuſtineret, uocem nullā emittebat, ſed oculos in cœlum ad ſuum Dominū Ieſum Chriſtum erectos tenebat. Tum uox audita eſt, è cœlo demiſſa: Eſto bono animo, Alexander, neque tormenta iſta timeas: breuia enim ſunt: egoq́ue tecū ſum. Hac uoce audita, Tyberianus ualde timuit, iuſſitq́ue carnifices ab Alexandro abſtinere. Abduxerūt igitur illum milites. Poſtea uerò ad caſtrum quoddā cui nomen eſt Caraſura, quod quadraginta milliaribus ab urbe Philippi, & decem & octo piſtabat a Berœa, Alexander & Tyberianus peruenerunt. Cumque Tyberianus illuc ingreſſus eſſet, in caſtro illo diuerſatus eſt hora ferè ſexta. Milites uero ſanctum martyrem Alexandrum ſecum habentes, una cum ipſo prope caſtrum aliud ad locum arboribus conſitum diuerterunt.

Duriſſimè uerberatur

Tum martyr Alexander dixit militibus: Eamus, fratres, ad arbores illas. Cum enim eum locum uidiſſet, ualdi oblectatus eſt. Itaque cum eò ueniſſent: Vere, inquit, fratres, ego ſitio. Illi uerò: Et undenā hic aquā habebimus? Expectate pauliſper, fratres, inquit Alexander, poteſt enim Deus meus etiam hoc in loco nobis aquam ſuppeditare. Cumq́ue hæc dixiſſet, flexis genibus, ita Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, qui lapidē in ſolitudine olim diſcidiſti, & populus tuus Iſrael ſiti deficeret, nunc tu miſericors reſpice ſeruum tuum, & hoc in loco aquam præbe, ut ego ſeruus tuus bibam, nomini tuo gloriam reddam. His dictis, ſtatim tellus, quæ infra arbores illas erat, aperta eſt, & gelidiſsima ac puriſsima quædam aqua erupit, undè & Alexander, & miles, qui erant, biberunt Id cum uidiſſent milites, quod tam mirabiliter ſanctus martyr fecerat, mirati ſunt, & inter ſe dicebant: Verè magnus eſt Deus Chriſtianorum, quoniam ſic ſeruos ſuos exaudit. Tunc Tyberianus ſedens pro tribunali, iuſsit beatum Alexandrum illuc duci: quē interrogans: Age inquit, dic Alexander: Faciſne quod iubet Imperator, an non? Reſpondit ille. Ego cęleſtis Imperatoris mei edicto parere uolo, neque te aliquid eſſe puto, neque Imperatorem tuum, mortalem & caducum hominem. Hoc reſponſum cum Præſes ab eo accepiſſet, non amplius illū eum interrogare uoluit ſed conuocatis militibus, Celeriter, inquit, iſtum cōpræhendite, & in urbem Berœam abducite. Cęperūt igitur illum milites, & ad fluuium quendam uenerūt cui nomen erat Arzon. Cum autē eſſent feſsi de uia, ſeipſos apud flumen illud refrigerant. Illic quoque beatus Alexander manus & faciem lauit. Cumq; arbores quaſdam celſiores uidiſſet. Venite, inquit, fratres, & parumper ſub arboribus illis quieſcamus. Cū igitur illic milites cum Alexandro ſederent, uenit Tyberianus, qui cum eos ita ſedentes uidiſſet, Cur, inq́t, ſceleſtiſsimi ſerui hoīem iſtū ſedere p̄mittitis? Poſtea uerò q̄ in Berœā urbē Tyberianus ingreſſus eſt, eius ciuitatis optimates illū acceperunt. Quanuis em̄ pleriq; ipſorū Chriſti fidē ſeruarēt, Imperatoris tn̄ metu eā rē diſsimulabāt. Qui aūt Chriſtianā fidē p̄fitebātur, audientes Chriſti martyrē Alexādrū illuc uenire, magno gaudio affecti, illū acceperūt, quem & ita ſalutarunt. Felix & fauſtus eſt aduentus tuus in urbem

Exod. 17.

Precibus à Deo aquā impetrat.

bem & patriam noſtram, ferue Dei Alexander: tuo enim aduentu omnes res noſtræ feliciores factæ sũt. Eſto igit̃ fortis pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, neque quicquam dubiter, Cum adhuc illi uerba facerẽt, iuſſit Tyberianus Alexãdrũ ante tribunal ſiſti. Quẽ cũ ꝑpe ſe haberet. Age, inqt, Alexãder, mihi obtempera, tanquam patri tuo, & mecum ueniens diis ſacrificium offeras: id enim ſi facies, audientibus his omnibus, tibi polliceor, te ſtatim abſoluẽdum eſſe: ac, ſi ex illa ipſa hora mecũ eſſe uolueris, eris ut unus ex ijs, qui principẽ locũ in exercitu ipſo tenent: at ſi mecum eſſe tibi non placuerit, liceat ire quocunque libet. Hæc cum beatus Alexander audiuiſſet, ridens dixit: O acerbam & triſtem conſolationem, qua in me uſus es. Verba iſta tua acerbitatis plena sũt: iſta enim admonitio maiorem cruciatum animæ meæ offert. Sed auertat hoc Deus, ut ego conſilium tuum ſequar. Sæpiſſimè tibi dixi me Chriſtianum eſſe, & impuris dæmonibus non ſacrificare. Illud igitur ſcito, me nihil aliud, niſi quod audiuiſti, poſt hac dictură. Tũc Tyberianus egreſſus ab urbe, pręcepit militibus ut Alexãdrum uinctum per uiam publicam ducerẽt, & ipſum Tribunum Martyr ſequeretur.

En ut ſanctis aſpernantur uitæ humanæ blandimenta.

Cum igitur Tyberianus ad fluminis, quod ſupra diximus, uadum alterum ueniſſet, qui locus quadraginta ferè milliaribus diſtabat à Berœa urbe, ubi & hoſpitia multa erant, illic Martyrem expectabat. Poſtea uerò quam Alexander martyr eo uenit, ubi erat Tiberianus, eum rogauit, ut tempus ſibi concederet, quo Deum orare poſſet. Cumque illic uidiſſet, magnã arborem nucem, ad illam acceſſit, ſub qua, flexis genibus, ſic Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, mitte Angelum tuum, & accipe animam meam, quoniam nihil amplius ferre poſſum. Cum uero Tyberianus Alexandrum precantem uidiſſet: Rurſus, inquit, magicas præces aggreditur. Miror ego ualde, undenam iſte has prudentes orationes didicit: ſcio enim manibus meis illum educatum, & militem creatum fuiſſe: neque unquã noui, quòd ille hæc ſciret. Hoc igitur eſt, quod ualde miror, undenam hæc didicerit. Illum igit̃ ad ſe uocauit, & his uerbis affatus eſt: Age iam, Alexander, dijs ſacrifica. Ad hæc ille: Vere mens tua tenebris perfuſa eſt, qui cogis me denuo tibi dicere, quod ſæpiſſimè dicẽtem me audiuiſti? Hæc ubi audiuit Tyberianus, iuſſit oleum calidiſſimum fieri, & ſupra illius terga effundi. Angelus autem Domini uenit, & uas, in quo oleum erat, confregit, & oleum ipſum in miniſtros Tyberiani effudit. Id uero cum ille uidiſſet, furore accenſus, ac miniſtros increpans: Itane inquit, nihil potuiſtis iſti facere? neque quicquam Alexander paſſus eſt? Tunc uectibus eum cædi iubens, aiebat: Sacrifica dijs, Alexander. Ad hæc ille: Obmuteſce, ſatana, qui ueritatis es inimicus, & patris tui diaboli amicus. Hæc præſes audiens, iratus illi eſt, & dẽtibus frendens, iuſſit, facie in terram uerſa, proſterni ſub nuce illa, & à quatuor carnificibus uerberari. Cũ ille autem uerberaretur, uocem nullam emittebat. Tunc uidens Tyberianus, quod nihil proficeret, iuſſit milites deſiſtere. Alexander uerò cum ſurrexiſſet, has preces ad Deum fudit: Domine Deus, benedicas, quæſo, arbori huic, quoniam ſub eius ramis nomen ſanctũ tuũ confeſſus fui. Hæc ubi Alexander dixiſſet, Chriſtianorum hominum multitudo, quæ uſque ad arborem, quam diximus, comitata eum fuerat, ſalutato illo, in regiones ſuas reuerſi ſunt.

Cæditur uectibus.

Verberatur atrociter.

Milites autem, cum ſanctum martyrem appræhendiſſet, abierunt per uiam illam, per quam à Præſide iuſſi fuerunt: Præſes uero ſequebatur, cateruam ſecum habens: cumque milites illos unà cũ beato martyre conſecutus eſſet, ſimul in locũ quendam uenerũt Bortiam nomine. Quęſiuit autem Præſes ab eius loci hominibus, quanã uia compendioſius ad Europolitarum prouinciam peruenire poſſent. Illi reſponderunt, compendioſius iter futurum, ſi tranſeuntes per montes, in campum quendam deſcenderunt, in eum locum, qui dicebatur Burtodexion. Cum enim Tyberianus multos Chriſtianos in urbe Adrianopoli eſſe audiuiſſet, deflexit de uia publica, ne in urbem illam ingrederetur. Cum igitur eam urbem à dextera, & caſtrum à ſiniſtra reliquiſſet, tranſijt per montes illos, ſicut ab eius loci hominibus didicerat, & uenit in Burtodexion. Cum uero beatus martyr Alexander illuc ueniſſet, matrẽ ſuam inuenit. Quæ, uiſo filio, ad eius pedes ſe deiecit, & flere cepit. Poſtea uero ſurrexit, & filiũ oſculata eſt. Tum beatus Alexander illi dixit: Noli, mater mea, flere: ſpero enim futurum, ut Domini mei Ieſu Chriſti ope adiutus, craſtino die curſum meum perficiam. Manſit autem Tyberianus apud caſtrum illud, & Octaua noctis hora illinc diſceſſit, & milites ſuos ſequi iuſſit, Alexandrũ uinctũ ducẽtes.

Adrianopolis multi Chriſtiani.

Orto autem ſole, uenit ad fluuium quendam, apud quem erat hoſpitium. Fluuium aũt illum eius loci homines Zioncellum uocari dixerunt. Illic beatum Alexandrum Tyberianus ab ſe accerſiuit, eiq; dixit: Age, Alexander, audi me, deoſque ipſos confitere. Tũ Alexander: Vaniſſime, inquit, homo, & patri tuo ſatanæ addicte, rurſus me interrogas, & deos uoras, qui non ſunt? Ad hæc Tyberianus: Multos cruciatus tibi adhibui, neque quicquam adhuc profeci, & ab urbe & patria mea peregrinatus ſum, neque adhuc aſſequi potui, ut te ad deos conuerterem. Nunc igitur ſcito, hodierno die rerum tuarum finem futurum. Idque cũ dixiſſet, ad eum locum properabat, in quo Chriſti martyr certamen ſuum confecturus erat. Celeriter igitur ad locum peruenit, qui Drizipera uocabatur. Sedit uerò in ſublimi quodam loco ultra fluuium Erginam, ad orientem ſolem conuerſus. Cumq; alexandrum accerſiuiſſet: En, inquit, finis tuus hodierno die præſtò eſt. Iubeo corpus tuum in fluuium proijci, ut feræ illæ ſunt in aquis, carnes tuas conſumant. Gratias, inquit Alexander, tibi agam, Tiranne, ſi uerè facies quod dixiſti, ut eripiat me Dominus de manibus tuis iniquis. His auditis, ſententiam aduerſus illum Tyberianus pronunciauit. Cumque quatuor militibus eum ſecuri feriendum tradidiſſet, illos dimiſit, & illinc abijt.

Milites igitur illum appræhenderunt, & ad dexterã partem eius uiæ ad Boream uergentem feſtinabant, ut facerent quod iuſſi fuerant. Beatus uerò Alexãder cum huc atque illuc circũſpexiſſet, & turbas, quæ ad eius ſpectaculum conuenerat, uidiſſet, petijt à carnifice, ut Dei orandi facultatem ei præberet: idq; cum carnifex conceſſiſſet, aquam petijt. Tunc unus ex iis, qui ad ſpectaculum uenerant, uaſe quodam aquam è fluuio Ergina celeriter ad beatum Alexandrum attulit. Ille uerò manus & faciem lauit, ac totum corpus Cruce ter ſignauit, & ad Orientem conuerſus: Gloria, inquit, tibi ſit, Deus patrum noſtrorum, Abrahã, Iſaac & Iacob, quẽ omnia contremiſcunt & adorant, cœli & terræ opificem, & totius cœleſtis potentiæ effectorem. Te quoque uniuerſarum rerum Deum corporeis oculis non ſpectabilem, incorruptum & inuiolatum Seraphim magno cum timore adorant, qui nõ audentes erectis oculis te intueri, clamant: Sanctus, Sanctus, Sanctus: plena eſt omnis terra gloria tua. Sol ipſe per ætherem quadrigam ſuam ducens, tibi benedicit. Terra & hoĩes, qui in terris ſunt, iumenta & oĩs ſpiritus tibi gloriam canunt, qui ſolus es in omnia ſecula Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Recordare, dñe illorum, qui te metuentes, tibi grati ſunt, & ſanctum

Totũ corpus Cruce ter ſignat.

Eſa. 6.

nomen

nomen tuum decantant. Ne deſpicias me, Domine benigniſsime, ſeruum tuum peccatorem & indignum. His dictis, ſe ad eam turbam, quæ illuc uenerat, conuertit ac dixit: Admoneo uos fratres & patres, Deiq; mei nomine uos hortor, ut labores meos recordemini, quos pati non recuſaui, neque enim piger fui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut propitius fiat peccatis meis, & genti noſtræ, quoniam miſericors eſt & clementiſsimus ipſe Dominus Ieſus Chriſtus. Scitis enim, fratres, quantum iter fecerim cum impio & iniquo Tyberiano, qui per totam uiam nunquam mihi parcens, multos cruciatus in me intulit. Sed hæc omnia ſuſtinui propter nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut curſum meum perficerem, & Tyrannum contra me bellum gerentem, & diabolum concertantem ſuperarem: ipſe enim fuit adiutor Tyberiani.

Cumq; hæc turbis dixiſſet, ad carnificem conuerſus: Mane, inquit, frater, parumper, ut adhuc Deum orem: ac, flexis genibus, ita Deum precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte, exaudi ſeruum tuũ, qui nominis tui cauſa laborauit, & da gratiam corpori meo, ut quo loco illud repoſitum fuerit, illic ſigna, prodigia & curationes ad tui nominis gloriam edantur. Statim autẽ uox hæc è cœlis demiſſa eſt. Quæcunque petiſti, dilecte & perfecte martyr Alexander, omnia faciam, neque quicquã denegabo. Iam uerò ueni, & cum patribus tuis requieſce: paratum enim eſt tibi Regnum cœlorum, teque Michael Archangelus excipiet, coronam recepturum, quam concupiuiſti. Hac uoce audita, beatus Martyr ſurrexit è terra, & milites hortatus: Citò, inquit, fratres, facite quod iuſsi eſtis. Cœleſtinus autem quidam (ſic enim appellabatur unus ex iis, qui illic ſtabãt) ei dixit: Ego ſum, Martyr Chriſti, cui negocium hoc impoſitum eſt: ſed precare Deum pro me, ne mihi peccato ea res ſit. Tunc beatus Alexander: Age, inquit, fili, fac quod iuſſus es: peccatũ enim non eſt facere, quod iuſſus fueris. Hoc cum ille dixiſſet, gladiũ eduxit Cœleſtinus, & linteo ſumpto, oculos beati Alexandri contexit. Cum uero illũ percutere uoluiſſet, Angelum aſsiſtentem uidit, neque amplius auſus eſt manus in ipſum inferre. Tum beatus Alexander: Age, frater, fac quod iuſſus es. At carnifex Timeo, inquit, ſerue Dei: Video enim uiros quoſdam terribiles circa te ſtantes. Tum beatus Alexãder Deũ ita precatus eſt: Domine Ieſu Chriſte da, ut hac hora martyrium complere poſsim. His precibus ac Deum miſsis, Angeli parumper ab ipſo receſſerunt. Itaque carnifex Alexandri caput gladio abſcidit: eiusque beati uiri animam Angeli ad cœlum ſuſtulerunt, Deum ipſum magna uoce laudantes, turbis omnibus, quæ illic erant, audientibus. Itaque B. Alexander martyrium compleuit in Patris, Filij, & Spiritus ſancti nomine.

Gladio percuſſus migrat ad Dominum.

Eius autem mater cum properans ad eum locũ ueniſſet, qui Zorolus dicebatur, quærens à militibus Tyberianis: Vbinã, inquit, eſt filius meus? Tum illi unus è militibus reſpondit: Sententia hodiè filio tuo decreta eſt in loco quodã, qui appellatur Drizipera: diſtat autem hinc locus ille (ut opinor) ferè decem & octo miliaribus. Cum igitur mater rem ita ſe habere didiciſſet, publicam uiam ingreſſa, uenit in eum locum, qui Drizipera nominabatur. Dum uero iter faceret ac lamentaretur, & tanquam bos aliqua proprium uitulum quærens, ingemiſceret, occurrit militibus, Illi.n. cũ ſancti Martyris caput abſcidiſſent, eius corpus in fluuiũ proiecerant. Diuina uero prouidentia factum eſt, ut quatuor canes in fluuium illum uenirẽt, & ſancti martyris corpus inuentum, è fluuio extraherent, ſuisque linguis illud lambentes, ac propè ſedentes cuſtodirent. Vt autẽ beati Alexandri mater duobus miliaribus prope locum illum ueniſſet, in quo Martyris corpus ſitum erat, duo illi canes accurrentes, ipſi obuiam uenerũt, & uterque, unus à dextera parte, alter à ſiniſtra, mulierẽ ipſam ad eius filium rectà deduxerunt. Illa uero ſancti martyris corpus accepit, & unguentis multis ac precioſis linteis inuolutũ, depoſuit in monumento quodã inſigni ultra fluuium Erginã, occidentem ſolem uerſus, quemadmodum Spiritui ſancto uiſum fuit. Poſteà uerò, q̃ Spiritum ſanctũ adiutorem habens, omnia quæ cupiebat, expleuit, Domini noſtri Ieſu Chriſti præſtante gratia, Angeli multi una cum ea pſalmos canebant.

Magna uero quædam miracula beatus martyr Alexander edens, adiuuat eos, qui uexãtur, & his, qui diuturnis morbis affliguntur, curationem affert, Chriſti ope auxiliante, cuius ipſe particeps factus eſt. Martyrium autem cõpleuit factus Alexander xiij. die menſis Maij, ſub Tyberiano illo homine ualdè impio, imperante Maximiano, iniquo & impio tyranno, in nobis autẽ regnante Dño noſtro Ieſu Chriſto Saluatore: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorũ, Amen. Apparuit autem ſanctus Alexander, completis rebus omnibus, matri ſuæ, eique dixit: Bene, mater, laboraſti, & per totam uiam defatigata es, ut proprium filiũ ſequereris. Det tibi Dominus meus Ieſus Chriſtus in Regno ſuo, ut mecum una mercedem habeas. Ne igitur mœrore afficiaris, ſed pueros tuos tecum habẽs, cum pace redeas in locum tuum: ſpero enim à Domino meo Ieſu Chriſto me impetraturum eſſe, ut citò te quoque aſſumat in eum locũ, in quo ego ſum. Hæc cum beata illa Pœmenia audiuiſſet, & Dei gloriam celebrans, ipſi gratias egiſſet, unà cum pueris ſuis læta reuerſa eſt, perſuaſum illud habens, quòd beatum Alexandrum Domino noſtro Ieſu Chriſto magnum donum obtuliſſet. Magna igitur gratia eo in loco ieſt, ubi repoſitæ ſunt ſancti & glorioſi Martyris precioſæ reliquiæ, in gloriam & laudem Chriſti Dei noſtri: quoniam ipſi gloria eſt in ſecula ſeculorum, Amen.

Beatus Martyr, Chriſti ope miracula magna edis.

Nota de reliquijs ſancti martyris.

DE S. SERVATIO TVNGRORUM Epiſcopo, Ex Gregorij Turonenſis hiſtoria Francorũ: Lib. 2. cap. 4. 5. & 6.

MVltæ hæreſes eo tempore Dei eccleſias impugnabant, de quibus plerunque ultio diuina data eſt. Nam & Athanaricus Gothorũ rex magnam excitauit perſecutionem: qui multos Chriſtianorum diuerſis pœnis affectos, gladio detruncabat. Vndè factũ eſt, ut exigente iudicio Dei, propter effuſum iuſtorũ ſanguinem, regno depelleretur, & eſſet exul à patria, qui Dei eccleſias impugnabat. Sed ad ſuperiora redeamus. *13. maij. cap. 4*

Igitur rumor erat, Hunnus in Gallias uelle prorumpere. Erat tunc temporis in Tungris oppido Seruatius, eximiæ ſanctitatis Epiſcopus, qui uigilijs ac ieiunijs uacans, crebro lachrymarũ imbre perfuſus, Dei miſericordiam deprecabatur, ne unquam gentẽ hanc incredulam, ſeque ſemper indignam, in Gallias uenire permitteret. Sed ſentiẽs per ſpiritum ſanctum, pro delictis populi hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, conſilium habuit petendi urbem Romam, ſcilicet ut adiunctis ſibi Apoſtolicæ uirtutis patrocinijs, quæ humiliter a Deo flagitabat, facilius obtinere mereretur. *Cap. 5.*

Acce-

Accedēs ergo ad B. Petri Apoſtoli tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius, in multa abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita ut biduo triduoque ſine ullo cibo & potu permaneret, nec eſſet interuallum aliquod, quo ab oratione ceſſaret.

Cumq; ibidem per multorum dierum ſpatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Petro Apoſtolo accepiſſe reſponſum: Quid me uir ſanctiſsime inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Hunnos in Gallias aduenire, eaſq; maxima tempeſtate debere populari. Nunc igitur ſume conſilium meum: accelera uelociter, ordina domum tuam, ſepulturam compone, require linteamina munda. Ecce enim migrabis à corpore, nec uidebunt oculi tui mala, quæ facturi ſunt Hunni in Gallijs, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter.

Hoc à ſancto Apoſtolo pontifex reſpōſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliasque uelociter repetit: ueniéſq; ad urbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ, ſecum citius leuat: ualeque dicens clericis ac reliquis ciuibus urbis, denunciat cū fletu & lamentatione, quia non uiſuri eſſent ultra faciem illius. At illi cū eiulatu magno & lacrymis proſequentes, ſupplicabant humili prece, dicentes: Ne dereliquas nos, pater ſancte, nè obliuiſcaris noſtri paſtor bone. Sed cum eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cū oſculis, redierunt: Hic uero ad Traiectenſem urbem accedens, modica pulſatus febre, receſsit à corpore: ablutoque à fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus: Cuius beatū corpus qualiter poſt multorum temporum ſpatia ſit translatum in libro miraculorum ſcripſimus. (nempe de Confeſſorum gloria, cap. 72.)

Apud Traiectum S. Seruatius moritur.

Igitur Hunni, à Pannonijs egreſſi, ut quidam ferunt, in ipſa S. Paſchæ uigilia ad Metenſem urbem omnia depopulando perueniunt, tradentes urbem incendio, populum in ore gladij trucidantes, ipſoſq; ſacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec manſit in ea locus inuſtus, præter oratorium B. Stephani primi martyris ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim, quia priuſquā hi hoſtes uenirent, uidiſſe ſe uirum fidelē in uiſu quaſi conferentem cū ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo B. Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicētem: Oro domini mei, ut non permittatis obtentu ueſtro Metenſem urbē ab inimicis exuri: quia locus eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed potius ſentiant populi aliquid me poſſe cum Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercreuit, ut aliud fieri non poſſit, niſi ciuitates tradatur incendio, ſaltem uel hoc oratorium non cremeretur. Cui illi aiunt: Vade in pace, dilectiſsime frater: oratorium tantum tuum carebit incendio: pro urbe uerò non obtinebimus, quia Dominicæ ſanctionis ſententia ſuper eam iam proceſsit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit corā Deo. Ideo ciuitas hæc cremabitur incendio. Vnde procul dubio creditur, quia horum obtētu, urbe uaſtata, oratorium permanſit illæſum. Hactenus ex Gregorio Turonenſi: cuius quidem ea, quæ de Metenſi urbe habet idcirco huc adſcripſimus, quòd pertineant ad eam reuelationem, quæ Romæ facta eſt beatiſsimo Seruatio de Galliarū excidio. Iam quædam ſubijciemus ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro, quem de Confeſſorū gloria ſcripſit, cuius capite 72. hæc continentur.

Metis uaſtatur, ab Hunnis &c.

S. Stephani oratoriū manet illæſum.

Seruatius uero Tungrenſis Epiſcopus tēpore Hunnorum, cum ad irrumpendas prorumperent Gallias, iuiſſe memoraretur, qui & ſepultus refertur iuxta ipſum pontem aggeris publici: circa cuius ſepulcrum quauuis nix defluxiſſet, nunquā tamē marmor, quod ſuperpoſitū erat, humectabat: & cum loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix uſque in trium & quatuor pedum craſsitudinem terram operiat, tumulum ullatenus non attingit. Datur enim intelligi, uerum Iſraelitam hunc eſſe. Nam illis inter muros aquarum aquæ non erant pernicies, ſed ſaluti: ita & circa iuſti huius tumultum nix decidens, nō humoris cauſa eſt, ſed honoris. Videasque in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminum monumenti. Et non miramur, ſi terra operiatur niue: ſed admiramur, quòd attingere auſa non eſt locum beati ſepulchri. Plerunque etiam deuotio ſtudiumque fidelium oratorium conſtruebat ex tabulis ligneis leuigariteque, ſed protinus aut rapiebantur à uento, aut ſponte ruebant. Et credo idcirco iſta facta eſſe, donec ueniret, qui dignam ædificaret fabricam in honorem antiſtitis glorioſi. Procedente uero tempore adueniens in hanc urbem Monulphus epiſcopus, tēplum magnum in eius honorem conſtruxit, compoſuit, ornauitque in quod multo ſtudio & ueneratione traslatum corpus, magnis uirtutibus pollet. Hæc Gregorius Turonenſis, antiquus & grauis author.

Vide rē admirandā.

Exod. 14.

Monulphus epiſcopus.

Præclare autem Seruatij Tungrorum epiſcopi meminit etiam Seuerus Sulpitius Hiſtoræ ſacræ libro ſecundo. Seruationem eum uocans. Meminit etiam eius Athanaſius in Apologia ad Conſtantium: ad quæ loca lectorem remittimus. Quæ autem in Chrónicis ſuis de eodem annotauit Sigibertus monachus ea huc adſcribemus.

Seruatius decimus Tungrenſis Epiſcopus Domini noſtri Ieſu Chriſti conſanguineus, non ſolum ea eo, quòd uoluntatem Dei patris faciebat, ſed etiam ſecundum carnem. Qui natus quidem in Perſide, filius fuit Eminin, cuius pater fuit Eliud frater Elizabeth, quæ peperit Ioannem Baptiſtam. Mater uero Eliud & Elizabeth Eſmeria, ſoror fuit Annę, quæ genuit Mariam matrem Domini. Et rurſus.

Ad annum Chriſti 399.

Attila Hunnorum rex. Vualameris Oſtrogotthorum regis & Ardarici Gepidarum regis & multarū Aquilonarium gentium ſibi ſubiectarum auxilio fultus, à Pannonijs egreſſus, Occidentale imperium inuadit cum quingentis millibus armatorum. Et primo per totas Gallias per eos tanta efferbuit Dei indignatio, ut nullam omnino ciuitatem, caſtellū uel oppidum aliqua à furore eorum potuerit tutari munitio. Et poſt pauca: Hoc excidium Gallijs impendere Seruatius Tungrenſis longè ante in ſpiritu præuiderat, & Romæ à Petro Apoſtolo hoc iudicium Dei ineuitabile fore didicerat. Ideoque relicta Tungrenſi urbe, quæ euertenda erat, ad Traiectum ſedem Epiſcopalem tranſpoſuit.

Ad annum Chriſti 453.

Hunni uaſtant Gallias

VITA SANCTI IOANNIS EPIſcopi Silētiarij Lauræ Abbatis Sabæ, ex Simeone Metaphraſte. Scripta eſt autem à Cyrillo monacho, qui etiam Sabæ Abbatis uitam conſcripſit. Stylum autem fortaſsis Metaphraſtes expoliuit.

PRIMVM mihi propono dicendum de Ioanne Abbate Lauræ, beati Sabæ Silentiario, ut qui & tempore & uitæ ſplendore omnes alios antecedat. Hic ergo illuminatus pater noſter Ioannes, ducit quidem originem ex Nicopoli, quæ eſt in Armenia, natus ex parentibus, qui nominabantur Encratius, & Euphemia. Erant autem inſignes opibus & clarita-

13 Maij.

Eius patria. Parentes.

te

te generis, multosq́; præclarè magiſtratus geſſerant, ducesque fuerant exercitus, & populi rectores, & in aula regia magnam habuerant potentiam. Quorum res plurimas pulchrè geſtas Byzantini narrant & Armeni, quas quidem lubens prætéribo, ne à procemio afferam ſatietatem: illa ſola de eo narrans, quæ ſunt propemodum nota omnibus, qui illum nouere.

Natus eſt itaque, ut ipſe mihi narrauit, octauo mẽſis Ianuarij, ſeptima indictione, quarto anno imperii pij ac religioſi Martiani. Cumque eſſent Chriſtiani, qui eum genuerãt, fuit Chriſtianè cum ſuis fratribus educatus. Cum autem præterijſſet aliquantum temporis, & eſſent conſummati in Chriſto eius parentes, & diuiſæ eſſent parentum facultates, hic uir diuinus Deo ſeipſum conſecrauit, & ædificauit in ipſa Nicopoli eccleſiam ſemper laudandæ & ſemper uirginis

Fit monach⁹.

Mariæ, & huius uitæ rebus renunciauit, octauodecimo anno ſuæ ætatis. Aſſumptisq́; decẽ fratribus, qui nolebant eſſe ſalui, illic conſtruxit cœnobium. Toto autem tempore ſuę iuuentutis multum poſuit ſtudii, ut uentri imperaret, & ſuperbiam contemneret. Ve qui ſciret q̃ uentris quidem ſatietas neſciat uigilare, neq; eſſe temperans, & q̃ ſcienter minimè patiatur ſuperbia. Abſq; uigiliis autẽ, caſtitate & humilitate nihil poteſt rectè gerere exercitatio. Sic ipſe quidem in iuuenili ætate contendebat, ut mentem ſeruaret minimè ſublimem, & ſermonem nulli reprehenſioni affinem, ut qui diuino eſſet ſale conditus. Eos autem, qui erant ei ſubiecti, uerbo & opere componebat, ac formabat ad ſe rectè gerendum in exercitatione: neque eos onerans iugo regulæ, ut qui recenter compacti fuerant: nec permittens, ut manerent ocioſi, & ſe nullo labore exercerent: ſed eos paulatim ducens, & diuinis fluentis irrigans, effecit ut fructus producerent pro dignitate ſuæ uocationis.

Cum autẽ intraſſet trigeſimusoctauus annus ſuæ ætatis, quæ in eo reſplendebat, Sebaſtiæ Metropolitanus à bona eius fama commotus, & à ciuitatis, quę dicitur Colonia, habitatoribus rogatus, cum eum tanquam ad rem aliam acceſsiuiſſet, ut qui eccleſiaſticorum graduum iam omnem perſuaſiſſet cõſequentiá, ordinat Epiſcopum, dictæ ciuitatis mortuo Epiſcopo.

Ordinatur Epiſcopus.

Cumq; ſic Pontificatum ſuſcepiſſet inuitus, monaſticæ diſciplinæ nõ mutauit regulam, ſed decertabat in Epiſcopatu, tanquam in monaſterio: ut qui maximè uitaret balnea, nec ſe unquam lauaret, non ſolum cauens, nè uideretur ab alio, ſed etiam ne ſeipſum uideret nudum: in animo cogitans Adæ nuditatem, & quæ ſcripta erant in illa parte: & exiſtimabat eſſe unã ex maximis uirtutibus, nunquam lauari, & ut ſemel dicam, omne ſtudium ponebat, ut Deo placeret in ieiunijs, & orationibus, & caſtitate corporis, & puritate cordis, cogitationes ſemper purgans, & omnem, quæ extollitur, altitudinẽ aduerſus Dei cognitionẽ.

Pudicitia eius

Quinetiã frater eius Pergamius, qui apud utrunque Imperatorem, nempe Zenonẽ & Anaſtaſium, in magna fuit exiſtimatione, & plurimos geſsit magiſtratus, ab eius uirtute illuſtratus, omne adhibebat ſtudium, ut Deo placeret. Itidem & eius patruelis Theodorus ſcriba uel clariſsimus, cũ huius ſui patrui, qui in uirtutibus conſenuerat, famam audiret, & per auditionem ſuam illuminaret animam, Deo ualdè placuit cum tota ſua familia. Qui quidem Theodorus nunc apud omnes, nempe Senatum, & in primis pium noſtrum Imperatorem Iuſtinianum, propter prudentiam & uitæ honeſtatem, rectamque fidem & miſericordiam, habetur in admiratione. Atq; hæc quidem poſtea. Ego autem redeo ad temporis conſequentiam.

Pergamius frater eius.

Cum hic ergo diuinus Ioannes tranſegiſſet iã decem annos in Epiſcopatu, accidit ut maritus ſororis eius, qui uocabatur Paſinicus, Armeniorum haberet adminiſtrationẽ: qui inſtinctu ſatanico incipit damno afficere & cõturbare eam, quæ illi credita fuerat, eccleſiam. Is quidem, qui eam adminiſtrabant, nõ permittens, ut eccleſiaſticarum rerum curam gererent. Eos autem, qui intrá eius fines confugiebant, ui auellens, & ius aſyli ſoluens ac uiolans. Qui cum ſæpe rogaretur &*à Dei ſeruo, euadebat deterior, Maria eius ſorore iam mortua. Cum autẽ ex eo uir iuſtus in grauiſsimam incidiſſet afflictionem, cogitur uenire Conſtantinopolim. Cum uero illic fuiſſet, & quæ erant eius eccleſiæ utilia, peregiſſet circa finem Imperii Zenonis, Euphemio Archiepiſcopo Conſtantinopolitano pro ipſo decertante, Deo gratum init conſilium, nempe ut in ſanctam ſecedat ciuitatem, & per ſe quieſcat ab omnibus huius uitæ negocijs. Cumque dimiſiſſet eos, qui cum ipſo erant, presbyteros & clericos, ac diuinis iuſsis peractis, & omnibus neſcientibus, ſolus nauem aſcendiſſet, uenit Hieroſolyma, & manet in primo ſanctæ ciuitatis gerocomio. In quo gerocomio eſt oratorium ſancti Martyris Georgij. Cumque illic fuiſſet, & mundanam illic turbã adſpexiſſet, magno animi dolore eſt affectus, Deumque rogauit cum lachrymis, ut deduceretur in locum ſibi gratum, & quietum, & aptum ad ſalutẽ conſequendam. Poſtquã autẽ in dicto gerocomio manſit uenerandus pater noſter Ioannes, in fundendis noctu ad Deum precibus uerſans longo tẽpore, cum una nocte ex omnibus ſolus gerocomij impluuium & cœlum ſuſpexiſſet, adſpicit repẽtè ſtellam lucis, quæ habebat figuram crucis, & ad ipſum ueniebat, & audit uocem ex illa luce dicentem. Si uis eſſe ſaluus, ſequere hanc lucem. Is autẽ cum credidiſſet, protinus eſt egreſſus, & illam lucem ſecutus, uenit in maximam Lauram ſancti patris noſtri Sabæ, cum eo tẽpore eſſet Hieroſolymitanæ eccleſiæ Pontifex Saluſtius, quartadecima indictione, triceſimooctauo ſuæ ætatis anno. Quo quidem tẽpore à Deo conſtructæ maximæ Lauræ eccleſiæ celebrata ſunt encænia, ſeu dedicatio. Anaſtaſius autem, mortuo Zenone, ſuſceperat Imperiũ, ut eum audiui ſua linguæ narrantem.

for.
**moneretur à*

Abiuit ſanctus Hieroſolymã

Eccleſia dedicatio

Cum ueniſſet ergo ad Maximam Lauram, inuenit B. Sabam, qui habebat conuentum centum & quinquaginta Anachoretarum, qui degebant quidem in magna penuria eorũ, quæ ad corpus pertinent, erant uerò diuites ſpiritalibus gratijs. Cum eum autẽ ſuſcepiſſet B. Sabas, tradit eum Lauræ Oeconomo, ut ei mandaretur miniſterium unius ex arcarijs, ignorans theſaurum, qui erat in eo reconditus. Ne miretur autem quiſpiam uenerabilem ſenem Sabam latuiſſe theſaurum bonorum factorum Ioannis, ſed potius is teneat, quòd quãdo uult Deus ſuis ſanctis reuelare, ij ſunt prophetæ. Quando uerò noluerit reuelare, uident ad omnium ſimilitudinem. Fertq́; orationi teſtimonium propheta Eliſæus, dicẽs de Sunamitide. Triſtis eſt anima eius, & Deus id me celauit. Diuinus autem Ioannes omnem implebat obedientiam, Oeconomo & reliquis patribus inſeruiẽs cum omni humilitate, promptitudineque & alacritate animi, aquam ex torrente afferens, coquens ijs qui ædificabant, eiq́; miniſtrans in lapidibus & cæteris miniſterijs ædificationis, quando conſtruebatur Lauræ xenodochiũ. Secundo autem anno eius in Lauram aduentus, purgato caſtello ab habitatione dæmonum, ut iam à me dictũ eſt in uita ſancti Sabæ, multũ cum patre noſtro Saba hic laborauit cum quibuſdã aliis, ut ipſe mihi narrauit. Quo tẽpore ſanctus quoque Abbas Marcianus per diuinã reuelationem ad eos miſit alimenta,

4. Re. 4

Degit in monaſterio Saba.

eſurientes & nihil habentes, quod eſſet ad uitā neceſſarium. Cum uero tēpus mutationis miniſteriorū ueniſſet in prima indictione, qui creatus fuerat Oeconomus, hoc magnum lumen præficit excipiendis hoſpitibus & culinæ. Quod miniſterium cum alacri & læto animo ſuſcepiſſet, omnium patrum curā gerebat, cū omni humilitate & manſuetudine unicuique miniſtrans & interuiens.

Vide tātæ uiri humilitatem.

Cumque hoc obiret miniſterium, accidit ut conderetur cœnobium, quod uergit ad ſeptentrionem extra Lauram: ut qui uitæ mundanæ renunciabat, in eo prius monaſticam accurate doceretur diſciplinam: deinde ſic in Laura habitarent, cum uitam cœnobiacam perfectè didiciſſent, beato Saba affirmante & dicente, quod ſicut flos fructum præcedit, ita uita cœnobiaca uitam anachoreticam. Cum hoc ergo cœnobium conſtrueretur, cogebatur hic uir iuſtus, qui hoſpitium excipiendorum curam gerebat, præter alia xenodochij miniſteria, coquere artificibus, & ſecunda ferre onera, portareque cibaria, & reliqua ad eos, qui laborant, qui pluſquā decē ſtadia aberant à xenodochio. Cum autem hoc anni eſſe impletum miniſterium, omnibus patribus ædificatis ex eius moderatione, & honeſtate, & ſpirituali prudentia, dat ei pater noſter Sabas cellam ad ſilentium. Venerandus itaque Ioannes, accepta cella, cum iuſſus eſſet ſilere, manſit tres annos per quinque dies hebdomadæ à nullo omnino homine uiſus, neque aliquid ſumens. Sabbato autem & Dominico ante oēs intrabat eccleſiam, & exibat omnium ultimus, ſtans cum grauitate, & timore, & omni pietate ac reuerentia, implensque pſalmodię regulam, prout dictum eſt in pſalmis: Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Tanta uerò ei aderat compunctio, ut ipſe uehementer lachrymaretur in tempore incruenti ſacrificij, & non poſſet ſe continere: adeo ut patres, qui uidebant gratiā lachrymarum, obſtupeſcerent, & laudarent Deum datorem bonorum. Impleto autem tempore triennij, præficitur Lauræ Oeconomiæ, cumque Deus adiuuat in omnibus: benedictaque ſunt Laura: creuitque ualde conuentus eius miniſterio.

Degit in magno ſilētio.

Pſ. 2.

Incruētum Miſſæ ſacrificium.

Cum autem ſuum impleſſet miniſteriū, uoluit beatus Sabas eum ordinare, ut uirtute præditum & perfectum monachum. Cumque eum accepiſſet, & duxiſſet in ſanctam ciuitatem, ſexta indictione, adduxit ad beatum Eliam Archiepiſcopum. Cumque narraſſet eius uirtutes, rogauit, ut ordinaretur presbyter. Et Archiepiſcopus quidem, cum hæc de eo audiuiſſet, procedit ad ſanctum Cranium, uolens eum proprijs ordinare manibus. Cum uero hic magnus pater ſic teneretur, ut non poſſet effugere, cum ea, quæ ſibi inerat, ſapientia, dixit Archiepiſcopo: Venerande pater, quoniam me quædam oportet dicere, rogo, ut tuæ beatitudini ea ſeorſum exponam. & ſi me dignum eſſe exiſtimaueris, accipio ordinationem. Cum eum autem aſſumpſiſſet ad aſcenſum ſancti Golgotha, dicit ſeorſum. Parce uitæ meæ, rogo tuam ſanctitatem, & nemini annuncies myſterium, ne ego ab hac recedam regione. Cum autem pollicitus eſſet, dixit: Ego, pater ſum unius ciuitatis ordinatus Epiſcopus, ſed propterea quod multiplicata eſſet mea iniquitas, procul aufugi, & habitaui in ſolitudine, expectans Dei uiſitationem. Iuſtum autem eſſe putaui, dum ſum adhuc robuſto corpore, miniſtrare & ſeruire patribus, ut quando ero imbecillus, minimè condemnet, ſi mihi miniſtrent alij. Cumque hæc audiſſet Archiepiſcopus, & eſſet admiratus, uocat beatum Sabam, & dicit: Quædam mihi ſecreta confidenter apperuit, & fieri nō poteſt, ut ipſe ordinetur. Sed ab hodierno die ſilebit, ei nemine moleſtiam exhibente. Et cum hæc quidem ſolum dixiſſet Archiepiſcopus, eos dimiſit.

Beatus uero Sabas magno animi dolore affectus, ſeceſſit circiter triginta ſtadia a maxima ſua, Laura, ab Occidente Caſtelli in ſpeluncam, ubi poſtea conſtruxit cœnobium. Cumque ſe pronum in terram deieciſſet coram Deo, dixit cum lachrymis: Cur Domine, me tantum deſpexiſti ut ego deciperer, & putarē ſacerdotio dignum eſſe Iohannem? Et nunc Domine de eo quid ſit, mihi aperi: triſtis enim eſt anima mea uſque ad mortem) an uas, quod à me fuit exiſtimatū ſanctificatū, & utile, & dignum, quod diuinum ſuſciperet unguentum, ſit inutile coram tua maieſtate. In his & huiuſmodi cum lachrymis ſermonibus totam noctem traducente beato Abbate Saba, Angelica quędam apparet forma, dicens: Non eſt inutiles uas Iohannes, ſed uas electionis. Epiſcopus autem iam ordinatus, non poteſt fieri presbiter. Et euſque quidem fuit uiſio. Pater uero noſter Sabas, ut qui Dei apparitioni & uiſioni Angelicæ eſſet aſſuetus, non timuit, ſed lætitia affectus, uenit in cellam diuini Iohannis, & eum complexus, dixit: O pater Iohannes, tu quidem Dei in te donum me celaſti, Dominus autem mihi aperuit. Et diuinus quidem dixit Iohannes: Triſtitia afficior, ò pater: Neminem uolebam hoc ſcire myſterium. Nunc autem non potero habitare in hac regione. Senex uero ei promiſit per uerbum Dei, ſe hoc nemini omnino enunciaturum. Ab eo autem tempore ſiluit in cella, neque procedens ad eccleſiam, neque ullum omnino conueniens, ſpatio quatuor annorum, eo excepto, qui ei miniſtrabat, ac niſi ſolum die dedicationis, quæ fuit in Laura, nona indictione, uenerabilis domus ſanctiſſimæ Deiparæ & ſemper uirginis Mariæ. Tunc enim ſolum ad Archiepiſcopū Eliam, qui acceſſerat ad dedicationem, coactus eſt exire, & eum ſalutare. Qui quidem Patriarcha cum eum conueniſſet, & ſpiritualis eius prudentiæ, & ſuauis collocutionis amore eſſet captus, eum in honore habuit toto tempore ſui Pontificatus.

Abbati Sabæ diuinitus reuelatur quis eſſet hic uir ſanctus.

Impleto uero tempore quadrennij, cum beatus Saba a Laura seceſſiſſet ad partes Scythopolis, propter inſolentiam eorum, qui nouam Lauram poſtea habitauerant, hic inprimis uenerandus Iohannes fugiens concilium inſolentiæ, seceſſiſſet in deſertum Rubæ, quinquageſimo anno ſuæ ætatis, undecima indictione. Siluit autem illic nouem annos, remotus ab omni humana conſuetudine, cupiensque cum Deo quiete conuerſari, & mentis contemplandi facultatem longa purgare philoſophia, ad hoc ut reuelata facie Domini gloriam contempletur: omne etiam ſtudium adhibens, ut à gloria in gloriam proficeret, deſiderium eorum, quæ ſunt præſtantiora. Poſt duos autē aut tres dies, ſe demittens ad naturalem uſum corporis, exibat è ſpelunca, & obibat ſolitudinem ad colligendū melagria, quæ ſua ſponte naſcuntur, quibus aluntur Anachoretæ, qui ſunt in ſolitudine. Quodā uero die cum illic uerſaretur in principio, antequam eſſet eam expertus ſolitudinem, egreſſus ad ea colligenda melagria, aberrans incidit in inuia quædam præcipitia. Cūque non inueniſſet uiam, per quam rediret in ſpeluncam, neque poſſet ingredi, cecidit propemodum exanimis. Ecce autem repente diuinæ uirtutis uiſitatione in altum ſublatus, non ſecus ac Propheta Abacuc, inuentus eſt in ſua ſpelunca. Procedente uero tempore, cum uallam illam expertus eſſet ſolitudinem, & locum didiciſſet, ex quo ſublimis eſt euectus, inuenit id eſſe ſpatium quinquies mille paſſuum.

Degit in deſerto Rubæ 9. annos.

Dan. 14.

Frater quidam, qui uenerat in Rubam, manſit apud eum paruo tempore, uitam cum eo exercens anachoreticam: Quem fratrem cum cepiſſet ſatietas talis philoſophiæ, dicit ſeni: Paſchali iam feſto appropinquare,

Dies feſtus Paſchæ.

te, eamus ad Lauram, pater, & diem feſtum Paſchæ peragemus cum fratribus. Nam hic nihil habemus, quod edamus, præter hæc melagria. Diuinus autem Ioannes nolebat illuc ire, cum nõ eſſet illic pater noſter Saba, ſed à Laura, ut dictum eſt, receſsiſſet. Fratrẽ uero, qui ut eò iret, urgebat, admonuit, dicens: Quieſcamus, frater, & credamus, ꝙ qui ſeacenta hominũ millia quadraginta annos aluit in ſolitudine, ipſe quoqne nos non aler ſolum neceſſarijs, ſed etiam ſuperfluis. Ipſe enim ſic diait: Non te dimitiam, non te derelinquam. Et dicit in Euangelio: Nolite ſoliciti eſſe dicentes: Quid comedemus, aut quid bibemus, aut quo indnemur? Nouit. n. pater ueſter cœleſlis, quonã ex his omnibus opus habeatis. Sed quærite regnnm Dei primum, & iuſticlam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Suſtine ergo, ò fili, & anguſtam uiam præpone latæ. Nã quæ eſt hic relaaatio ac remiſsio, æternum parit ſupplicium. Præſens autem afflictio præparat bonorum perceptiouẽ. His & huiuſmodi uerbis frater minimè perſuaſus, receſsit & inijt uiam, quæ fert ad Lauram. Cum is uero receſsiſſet, uenit homo quidam omnino ignoius ad ſenem, qui habebat aſinũ multis bonis onuſtum. Habebat autem eius ſarcina panes mundos & calidos, ninum & oleum, & recentes caſeos, & oua, & urnam mellis. Cumque eum eaoneraſſet, receſsit. Et uenerandus quidẽ pater noſter Ioannes eaultauit ſpiritu propter Dei uiſitatiooem: Frater autem qui receſſerat, cũ à uia aberraſſet, ualdeq; fractus fuiſſet & afflictus. tertio die redijt eſuriens & reſolutus, & fructum capiens ſuæ inobedientiæ. Cumq; tot bona inueniſſet in ſpelunca, & ſe damnaſſet incredulitatis & inobedientiæ, pudore affectus, procidit ad pedes ſenis, petẽs ueniam. Senea autem miſertus humanæ imbecillitatis, & fratris motus miſericordia, eum ereait & admonuit, dicens. Planè ſcias Deum poſſe menſam parare in deſerto.

Ioſ 1. *Mat. 6*

Eodem uero tẽpore Alamundarus Sicices, qui accepit Regis authoritatem in Saracenos ſubiectos Perſis, inuaſit Arabiam & Palæſtinam cum magna ira in Romanos, omnia diripiens, & multa hominum millia abducens in ſeruitutem, & multa faciens nefaria, poſtquam capta fuerat Amine. Cumque multitudo Barbarorum diſperſa eſſet per hãc ſolitudinem, ij q;, quibus mandata fuerat cuſtodia ſolitudinis, denunciarent, ut caueretur barbarorum irruptio in monaſteria, maximæ Lauræ patres ſignificarunt uenerãdo patri, ut deſiſteret quidem in Ruba uitam degere, ueniret autem ad Lauram, & quieſceret in ſua cella. Et diuinus quidem Ioannes, qui per quietem diuinã guſtarat dulcedinem, eam lubenter ſequebatur, & nõ poterat in animum inducere, ut eam relinqueret, apud ſe hæc reputans & dicens. Si Deus mei curam non gerit, quid uiuo? Et ſic altiſsimum ſuum ponens refugium, manſit minimè obſtupefactus. Deus autẽ, qui ſemper curam gerit ſuorum famulorum, Angelis quidem ſuis mandauit (ut dicit ſcriptura) ut ſanctum ſuum conſeruarent. Volens autem eum ſecurum reddere, ut qui paululum eſſet territus, miſit ſenſilem cuſtodem, leonem maximum & terribiliſsimum, qui eum diu & noctu cuſtodiret ab immanium barbarorum inſidijs. Atque prima quidem nocte, cum leonẽ aſpeniſſet propè dormientem, parum eatimuit, ut ipſe mihi narrauit. Cum autem uidiſſet diu noctuque ſequentem leonem, & ab eo non auelli, & propulſare barbaros, quibus ageret gratias Deo, emiſit cantica, qui non dimittit uirgam peccatorum ſuper ſortẽ iuſtorum. Atque B. quidem pater noſter Saba cũ ueniſſet Nicopoli, & nouam Lauram conſtituiſſet, & ueniſſet ad ſpeluncæ ædificium, ut à me dictum eſt in ſecunda oratione, & in mentem reuocaſſet eam, quæ in

Pſ. 90. *Pſ. 124*

ipſo fuit aliquando, uiſionem de S. Ioanne, init ad eũ in Rubam, & dicit ei: Ecce Deus te ſeruauit ab incurſione Barbarorum, teq; reddidit ſecurum, ad te miſſo ſenſili cuſtode. Surge, & tu quoq; fac id, quod eſt humanum, & fuge, ſicut patres. Multiſque alijs ad eum uſus admonitionibus, deduxit eum ad maximã Lauram ſecunda indictione, & incluſit eum in cella, cum ageret quinquageſimu inſextum annum ſuæ ætatis, nullo alio ea conuentu cognoſcente, eum eſſe Epiſcopum. Cum autem plurimum temporis prærerijſſet, prouidit Deus, ut aperiretur, qui occultus erat, Ioannis theſaurus hoc mudo:

Reducitur ad Laurã

Vir quidam, qui erat profectus ea regione Aſiæ, uocabatur autẽ Atherius, & Archiepiſcopatus honorem conſecutus, ut eum gradum decebat, uitam agebat: cum ueniſſet Hieroſolyma, & loca ueneranda cũ uiuifico ligno Crucis adoraſſet, & multas diſtribuiſſet pecunias pauperibus & monaſterijs, egreſſus eſt è ſancta ciuitate, properãs redire in patriam. Qui cum nauem conſcendiſſet, & parum maris nauigaſſet, propter quendam uentum contrarium cum magno periculo reuerſus eſt Aſcalonem. Cumque poſt duos dies uellet rurſus nauigare, ei in ſomnis apparet Angelus Domini, dicẽs: Non licet tibi nanigare, niſi reuerſus in ſanctam ciuitatem, iueris in Lauram Abbatis Sabæ, & conueneris Abbatem Ioannem Silentiarium, uirum iuſtum & uirtute prẹditum, qui eſt Epiſcopus, & habet uim magnã opum ſpiritualium, & propter Dei metum & deſiderium, omnia quæ ſunt huius uitæ, contempſit, & uoluntaria paupertate & exercitatione ſeipſum humiliauit. Tunc ergo cum à ſomno ſurreaiſſet Atherius, & eſſe uiſionem iudicaſſet, diligentiſsimè inquirẽs, uenit in Lauram Abbatis Sabæ. Cumque uiſionem renunciaſſet patribus, deductus eſt ad Silẽtiarium. Quem cum ſalutaſſet, & duos dies apud eum manſiſſet, & eum ampliſsimè conueniſſet, iureiurando adigit, ut ſua ei planè & libere narret & enunciet. Sicque compulſus, genus enunciauit, & patriam, & ſacerdotiũ. Quæ cum cognouiſſet Atherius, & ſupra modum eſſet admiratus, dixit: Verè nũc quoque ſancti lapides in terra uoluuntur. Cumq; ſic iuſto uale diaiſſet, init ad B Sabam, eique & patribus expoſuit omnia de B. Ioanne: & ab eo tempore cognitum fuit patribus Ioannis genus & Epiſcopatus, ſeptuageſimo anno ætatis ſancti Ioannis, uiceſimo autem quarto ſuæ in cella incluſionis.

Proditur ei dignitas ab angelo

Sanctus uerò pater noſter Sabas eodem anno in pace dormijt, die quinto menſis Decembris decimæ indictionis. Tunc magnum animo accepit dolorem precioſiſsima hæc margarita Ioannes, quòd non eſſet egreſſus è cella, & adfuiſſet cõſummationi ſancti Abbatis. Ei autem, cum eſſet adeo anaius animo, & ſe eſſe patre priuatum defleret ac lugeret, in ſomnijs apparet Pater noſter Sabas, dicens: Ne ſis de meo deceſſu triſtis, ò pater Ioannes. Nam etſi ſim à te carne ſeparatus, ſum tamen tecum ſpiritu. Eo autem reſpondente: Roga Dominum, ut me quoque aſſumat, dicit B. Sabas: Hoc nunc non poteſt fieri. Grauis enim tentatio eſt inuaſura Lauram. Deus autem uult te eſſe in carne, ad eos conſolandos & confirmandos, qui ſe pro fide fortiter gerunt & decertant. Hæc cum uidiſſet & audiuiſſet diuinus Ioãnes, euaſit quidem lætus, ut qui de Patre ægritudinem animi excuſsiſſet: ſed ſolicitus erat de tentatione, quæ ei fuerat ſignificata. Eum autem inuaſit deſiderium uidendi, quemadmodum anima ſeparatur à corpore. Dumque de ea re Deum rogaret, mente raptus fuit in ſanctam Bethleem, & uidet in imis ambonis ſubſellijs uenerandæ, quæ illic eſt, eccleſiæ iacentem uirum ſanctum hoſpitem, qui conſummabatur: & aſſumeba-

Obitus S. Sabæ.

tur eius anima ab Angelis, & cum diuina quadam hymnodia & ſuaueolentia ferebatur in cælos: & petijt, ut ipſis oculis uideret, an ita eſſet: Et ſurgẽs eaipſa hora, iuit in ſanctam Bethleem, & inuenit, quòd eaipſa hora homo deceſſerat: & eius ſanctas amplexus reliquias, cum in eodẽ loco ei iuſta feciſſet, in ſãctis thecis ea depoſuit: & ſic in ſuã cellã eſt reuerſus.

Illuminati huius ſenis diſcipuli Theodorus & Ioannes mihi narrarunt, dicentes: Poſtquam dormijſſet S. Sabas, miſit nos ſenex, ut præeſſemus reſponſis in Libiade. In uia autem, cùm tranſijſſemus Iordanem, occurrerunt nobis quidam dicentes: Videte, leo eſt ante uos. Nos uerò cogitauimus poſſe Deum nos per preces ſancti Abbatis cuſtodire. An non enim eius uoluntate hoc mandatum exequimur? Hæc cogitantes, ambulauimus: & ecce uenit nobis leo in occurſum, & ualde timuimus, nec nobis uires remanſerũt: ſtatimque adſpicimus ſenem in medio noſtri uenientem, & iubentem nos eſſe bono animo. Tunc leo, tanquàm qui eſſet actus flagello, receſsit fugiens à nobis: noſque ſine damno ambulantes, uenimus ad ſenem, qui prior dixit nobis: Videtis, quemadmodum inuentus ſim uobiſcum in neceſsitate? Sed hic quoq; multùm pro uobis Deum rogaui, & ecce fecit miſericordiam. Hoc aũt mihi quoq; dixit unus ex diſcipulis, eum multos annos uixiſſe ſolo pane ueſcẽtem, & ei admiſcuiſſe cinerem thuribuli, & ſic comediſſe. Eum uero hoc facientẽ depræhendi hoc modo: Oblitus erat ſemel ſuam obſerare feneſtram. Cumq; uellem ei dare ientaculum, & tetigiſſem feneſtram, ea aperta eſt, & inuenio eum exinanientem thuribulũ in calicem. Cùm is propterea magno eſſet dolore affectus, uolens ego eius reprimere moleſtiam, dixi: Non tu ſolus hoc facis, ò pater, ſed plurimi quoq; huius Lauræ, implẽtes ſcripturã, quæ dicit: Cinerẽ tanq̃ panem mãducabã, & uix potui his uerbis mutare ſenẽ.

Vide miram ſancti ſenis abſtinẽtiam.

Pſal. 101.

Nonageſimo anno ætatis huius ſancti ſenis, menſe Nouembri ſextæ indictionis, egrediens ego è Metropoli Scythopolitanorum (ut iam à me quoque dictum eſt in oratione de ſancto Euthymio) accepi mãdata à mea matre Chriſti amante, ut nihil facerẽ ex ijs, quæ ad meam pertinent animam, abſq; ſententia & iuſſu diuini Ioannis, dicendo: Ne forte abductus ab errore Origeniſtarum, excidas ab initio à tua ſtabilitate. Cùm itaque ueniſſem Hieroſolyma, & peregiſſem encænia nouæ eccleſiæ omni ex parte laudandæ Deiparæ & ſemper uirginis Mariæ, ueni in Laurã beati Sabæ, & côueni diuinum, ei meipſum dedicãs, & Deo gratũ conſilium uolens ab eo accipere. Cũq; ab eſt audijſſem: Si uis eſſe ſaluus, magni Euthymij habita monaſterium: ego, utpote iuuenis & ſtultus, contempto eius mandato, deſcendi ad Iordanem: uolenſque habitare unum ex ijs, quæ illic ſunt monaſterijs, non ſolum iter non habui proſperum, ſed ẽt magna laboraui ægritudine in Laura arundineti. Cùm aũt fuiſſem in magno mœrore & triſtitia, tum quòd eſſem externus, tum q̃ ægrotus, & quòd cõuentus iugum nondum ſubijſſem, apparet mihi in ſomnis hic illuminatus ſenex, dicens mihi: Quòd meo mandato minimè obedieris, fuiſtis ſatis caſtigatus: ſed nũc ſurge, & ingredere Hiericho, & inuenies ſeniculum quẽdam Monachum in Xenodochio Abbatis Euthymij. Sequere eum in monaſterium, & eris ſaluus. E ſomno uero excitatus, & protinus confirmatus, cùm fuiſſem intemeratorum particeps ſacramentorum, & cibum ſumpſiſſem, aſcendi pedibus in Hiericho, adeò ut mirarentur patres tantam mutationem. Cumque ſic ueniſſem in ſancti Euthymij monaſterium menſe Iulio ſextæ indictionis, ex eo tempore aſsidue ad eum ueniebam, omnia mea offerens. Iamdiu enim ex Scythopoli habebam notitiam cum eius diſcipulis, qui ad noſtras ædes diuertebant, tanquàm ad proprium Xenodochium, & annuam quandam benedictionem accipiebant à meis parentibus pro cœnobio & patribus Lauræ, ex quo præſentia ſancti Patris noſtri Sabæ dignata eſt noſtra domus. Quocirca mihi recedenti mater mea hæc dedit mandata. Quamobrem ego quoq; ad eum uadẽs confidentius, admonitione eius fruor & precibus maxime nunc ab eo iuſſus ſinere nouæ Lauræ habitationem, & habitare maximam Lauram, quod quidem Deo quoque feci uolente. Et hoc quidem poſtea.

Aliquo aũt ante tẽpore conueni hunc ſanctum ſenem, grauatus à cogitatione aliqua ſatanica. Quam cùm ei expoſuiſſem, & preces ab eo accepiſſem, ſum ſtatim relaxationem ab ea conſecutus. Me uerò eius feneſtræ aſsidente, & diuina fruente doctrina, quidam Georgius adduxit filium ſuum, qui uexabatur dæmone. Quem cùm ante eius feneſtram proieciſſet, receſsit. Puero autem iacente & lachrymante, cùm cognouiſſet ſenex eum habere immũdum ſpiritum, motus eſt miſericordia. fuſiſque pro eo precibus, cũ eum unxiſſet oleo ſanctiſsimæ Crucis, eum ſanũ reddidit. Nam cùm malignus demon ſtatim receſsiſſet, mundatus eſt puer ab illa hora.

Efficacia precum ſã cti uiri.

Precibus & ũctione olei ſanctiſsimæ Crucis demoniacũ curat.

Abbas Euſtachius, qui paucis ante diebus ſucceſſerat præfecturæ ſpeluncæ huius beati Sabæ, mortuo Sergio, uir ſpiritu egregius, rectiſque dogmatibus & uitæ inſtitutione, narrauit mihi, ſic dicens: Me aliquando grauiter oppugnauit ſpiritus blaſphemiæ: ueniensque ad Abbatem Ioannem Silentiarium, expoſui ei meas cogitationes, rogauique, ut preces ab eo acciperem. Surgens autem ſenex, mihi fecit orationem, & dixit: Benedictus Dominus, fili mi, quòd tibi non appropinquabit amplius cogitatio blaſphemiæ. Atque ita factum eſt, ut ſenex dixerat, neque ab illo tempore ſenſi amplius malam illam & blaſphemam cogitationem.

Mulier quædam genere quidem Cappadociſſa, Regina autem uocatione, Diaconiſſa uero magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, uenit Hieroſolyma, habens ſecum conſobrinum, qui locum obtinebat præfecti: qui erat quidem alioqui uir pius catholicæ autem minime communicabat Eccleſiæ, ut qui Seueri à recta diuerſam, ſuſcepiſſet opinionem. Atq; Diaconiſſa quidem multum ponebat ſtudij, ut mens illius mutaretur, & eum catholicæ uniret Eccleſiæ. Quamobrem unumquenque uirum iuſtum rogabat, ut pro eo oraret. Quæ quidem mulier, cùm audijſſet de gratia diuini Ioannis, deſiderauit quidem eum adorare. Cùm autem didiciſſet non licere mulieri in Lauram accedere, accerſito Theodoro eius diſcipulo, rogauit, ut eum acciperet, & ad ſanctum ſenem deferret, credens fore, ut per eius orationem Deus conuerteret eius cordis duritiem, & dignum redderet, ut communicaret Eccleſiæ Catholicæ. Quem quidẽ cũ accepiſſet Theodorus diſcipulus uenit ad ſenem: & cùm pro more pulſaſſet feneſtram, & ſenex eſſet aperturus, iniecit uterque pænitentiam. Cùmque dixiſſet diſcipulus, Benedic nos pater: ſenex aperiens, dicit diſcipulo: Tibi quidem benedico, hic autem non eſt benedictus. Cùm autem diceret diſcipulus, Non ſic, ò pater: Reſpondit ſenex, Reuera ei non benedicam, donec à mala ſchiſmatorum ſententia deſtiterit, & ſe Catholicæ Eccleſiæ confeſſus fuerit communicare. Hæc cũ ille audijſſet obſtupuit ſenis perſpicacẽ gratiam, & miraculo mutatus, certo eſt pollicitus ſe cõmunicaturũ Catholicæ Eccleſiæ. Tũc ſenex, cũ ei benedixiſſet, & cũ erexiſſet, primus ei intẽperata impertijt ſacramẽta abſterſa ex eius corde oĩ dubitatione.

Hereticum cõuertit.

Hæc

Hæc cum didiciſſet Regina, uenit in maius deſiderium ſenem uidendi ſuis oculis, & in animo habuit ſe uirili amictu induere, & ad eum uenire in Lauraꝫ, ſuaq; ei exponere. Hoc cū ei ab Angelica eſſet apertū uiſione, ei ſignificat, dicens: Scias, ꝙ ſi ueneris, futurū ſit ut me non uideas. Noli ergo uexari: ſed potius mane. & ubicunque degeris, apparebo tibi in ſomnis, & tua à te audiam, & quæ mihi Deus in mentem immiſerit, ea tibi renunciabo. Illa cum audijſſet, & aperte credidiſſet uiſionem, ipſe ei apparet in ſomnis, dicēs: Eccè Deus me miſit ad te: enuncia mihi, an uelit aliquid. Ea uero cum dixiſſet quæ ad ſe pertinebant, reſponſum accepit conueniens, & ſurrexit Deo agens gratias. Cumque ſenis ueniſſet diſcipulus, tunc ei formam & figuram renunciauit. Ego, qui hæc ab illa audiui Diaconiſſa Regina, ea mando literis.

Locus autem, in quo fuit incluſus hic ſanctus ſenex habuit altiſſimum ab Occidente præcipitium, quod inſtar muri erat, in quo fixum erat cellæ tectum. Præcipitij autem petra eſt adeò ſicca & ſucco uacua, ut nullo modo poſſit cellæ ingenerare humiditatem. Quodam uero die, cum hic ſanctus ſenex accepiſſet ſemen unius caricæ, dicit ſuis diſcipulis Theodoro & Iohanni: Audite me. Si Dei clementia donauerit huic ſemini & huic petræ uirtutem, ut fructum ferat, cognoſcetur, quod mihi Deus dono largitur regnum cælorum. Cumque hoc dixiſſet, infractæ illi petræ admouit caricam. Deus autem, qui Aaronis uirgā, quæ erat ſicca, pullulare & germinare annuit, ipſe quoq; iuſſit hanc infractam & aridam petram germinare, ut oſtenderet poſteris, qualem eius ſeruus gratiam ſit aſſecutus. Cumque ſenex uidiſſet germen, gratias egit cum lachrimis. Quod quidem germen paulatim creſcens in altum, peruenit uſque ad tectum, quod etiam operuit, & (ut ſemel dicam) poſt aliquod tempus ecce tres ficus produxit. Quos cum accepiſſet hic ſenex, & cum lachrimis eſſet deoſculatus, comedit, Deo agens gratias, qui eum certiorem fecerat: ea eis quoque parum dans ſuis diſcipulis. Et ecce arbor clamat, teſtans uirtutem ſenis. Ex quo autem comedit ficus hic diuinus ſenex, ſe parabat ad exitum.

Num. 17. *Res ſane ſtupenda.*

Quoniam uero iam ad profundam proceſſerat ſenectutem, aperuerunt diſcipuli locum ipſum, ut ei miniſtrarent. Ego itaque ad ipſum ingreſſus, & germinis terribile ſpectaculum contemplatus, diligenter conſiderabam, quemadmodum radices egerit, & an rimas fiſſuraſuè ullas habeat petra: nec potui inuenire, adeo ut ego obſtupefactus dixerim: O altitudo diuitiarū ſapientiæ & ſciētiæ Dei: quā ſunt imperſcrutabilia iudicia eius & inueſtigabiles uiæ eius. Sciūt.n. qui diuturnā Lauræ huius beati Sabæ habēt experientiā, qđ nulla in area aut horto ficus naſcatur, aut ulla alia arbor, propter multam caliditatē & ſiccitatem aeris Lauræ. Quod ſi quis adducat arbores parui cœnobij quæ ſunt in uia, ſciat eas quoque fuiſſe opus orationis beati Sabæ. Cūq; terrā inueniſſent profundā, & pluuiarū torrentis aquarum copiā, multique aggreſſi eſſent in profunda terra plantare iuxta torrentem, & eſa hyeme irrigarent, nix uno anno potuerūt tenere arbores propter multam, ut dictum eſt, aeris ſiccitatē & æſtus uehementiam.

Ro. 11.

Hæc quidam pauca ex multis ſelecta mandaui literis, mittens narrare eius de fide certamina, quæ ſuſcepit aduerſus Origenis & Theodori Mopſueſtiæ dogmata, & eorum, qui ea defendebant, & perſecutiones, quas congruenter Euangelio pro decretis ſuſtinuit Apoſtolicis. Sed quæ ab eo in ijs geſta ſunt, relinquo narranda alijs. Scio .n. fore, ut multi (ſicuti eſt conſentantum) poſt eius deceſſum ſtudeant ſcribere eius certamina & perſecutiones & pericula, quæ ſuſtinuit pro fide Orthodoxa; uictoriaſque & res ab eo glorioſè geſtas in tota noſtra (ut ſemel dicā) uita: ut qui propter uitam & coruſcantes eius uirtutes fuerit inſignis & celebris.

Vt autem audiui ſanctam eius linguam narrantē, trigeſimooctauo ſuæ ætatis anno fuit ordinatus Epiſcopus, ut ſuperius dictum eſt, & tranſegit decem annos in Epiſcopatu. Manſit autem in Laura prius nouē annis: & in cella ſedens, in qua ſilet uſque in hodiernum diem, impleuit Dei gratia quadragintaſeptem annos: & ecce iam peruenit ad centeſimumquartū annum ſuæ ætatis. Eſtque, licet ualde ſenex, læto uultu, promptoq; & alacri animo, & diuina plenus gratia. Oramus autem nos quoq; humiles & abiecti, ut Deus eum adhuc magis confirmet, & corroboret, & eius curſum in pace conſummet. Deo autem noſtro gloria in ſecula ſeculorum Amen.

Grādis ætas eius adhuc in carne degentis.

MARTYRIVM SANCTORVM Victoris & Coronæ, Authore Simeone Metaphraſte, cui concordant antiqui. MS. codices Latini, ſicut & in alijs permultis hiſtorijs.

QVO tempore Antoninus, gentiū ſuperſtitionem ſequens, Romanum tenebat Imperiū, Sebaſtiano Duce, perſecutio aduerſus Chriſtianos homines commota eſt. Erat autem miles quidam genere Italus & Chriſtianus, qui Deum ualdè reuerebatur ac metuebat, huicq; nomen erat Victor. Eum uirū Dux ille, quem ſupra diximus, ſic affatus eſt: Venerunt ad nos literæ ab Imperatore. quæ iubent uos Chriſtianos dijs ſacrificare: illos uero, qui edicto nō obediūt, ſupplicijs grauiſſimis ſubijci oportere. Sacrifica igitur, Victor, nè animæ periculum ſubeas. Tum ſanctus Victor: Ego, inquit, miles ſū magni Regis Ieſu Chriſti, immortalis, inquā, illius Imperatoris, neq; mortali Regi obediam: Huius enim imperium tempore circumſcribitur, & caducum eſt: Dei autē mei & Saluatoris Ieſu Chriſti Regnum, eſt immortale atque æternum: cuius qui particeps efficitur, æternæ uitæ ſortem percipiet. Tunc ait Dux: Cum Imperatoris noſtri miles ſis, obtempera Imperatoris edicto, & dijs ſacrifica. Ad hæc reſpondit ſanctus Victor: Si ego quo tempore ſub Imperatore militabam, tunc etiam Domino & Deo meo occultè ſeruiebam: quomodo nunc committere poſſum, ut, illo derelicto, idolis ueſtris ſacrificem? Itaque fac quicquid libet, En corpus meum in manu tua eſt: animæ uerò poteſtatem Deus habet, qui ſalutem & ruinam afferre poteſt.

14. Maij. ſecundum Latina Martyrologia.

Tum Dux ille: Video te multa ſapientia ornatū, eaque in reſpondendo ualdè ualentem. Mea, inquit Victor, ſapientia non eſt ex me, ſed Deus meus illam mihi contulit. Ad hæc Præſes: Libera teipſum à multis cruciatibus, & dijs ſacrifica. Quinimmo libenter, inquit Victor, cruciatum quemuis patiar, nè ſacrificia talia offeram: ſed & illud affirmo, uehementer me gaudere, quod dignus factus ſim, qui pro Chriſti nomine tormenta patiar, & cœleſti illo Rege frui ſperem. Ad hæc Dux ille: Nunquid Chriſtianorum ſacerdos es tu, qui tam prudentes nobis reſpondens? Hoc, inquit Victor, munere indignus ſum ego: ſed Chriſti mei gratia me talem effecit, hæc enim his, qui re-

S. Victoris conſtantia.

cto corde ſunt, & Chriſti mandata obſeruant, ſapientiam & omnium bonarum rerum copiam ex ſuis illis immenſis diuitijs largitur. Quemadmodum enim agricola ipſe cum terram colit, paratam eam reddit ad fructus ferendos: ita & Dei ſapientia ac gratia eos à quibus obſeruatur, fortes, ſapiẽtes, ac tales reddit, qui Deo ipſi fructum ferre poſſint: neque permittit, ut ab hoſtibus ſuperari queant.

Gratiæ efficacia.

Tum Dux ait: Num tu mori decreuiſti? Reſpondit Victor: Huiuſmodi mors his uitam conciliat, qui breuia hæc tormenta fortiter ad extremum uſque perferunt. Ad hæc Dux ille: Sententiam ne iſtam firmam habes? Maximè, inquit Victor. Tum Dux digitorum Victoris compages euſque confringi iuſſit, quoad è pelle ipſa exirent. Quo facto, Victor ait: Gratias ago Deo meo, quod gratiam ſuam propiorem mihi oſtẽdit. Tunc quæſiuit ab eo Dux, quare cibum non ſumeret. Cui reſpondit Victor: Habeo ipſe ſpiritualem cibum, quo fit, ut non eſuriam in æternum. Tum ille iuſſit fornacem accendi, & Victorem in eam cõiectũ ad tertium uſque diem ſeruari. Factumque fuit, quod Dux iuſſit. Tertio autem die cum ille opinaretur Victorem ab igne conſumptum fuiſſe, iuſſit fornacem aperiri, & Martyris cineres in flumen demergi. Patefacta igitur fornace, inuenerunt Victorem ipſum uiuum, & Deum laudantem, quod ignis eius corpus non tetigerat. Mox iuſſit Dux uenena peſtifera cum carnibus commixta edenda illi proponi. Quæ cum à uenefico quodã homine porrecta ei fuiſſent, ſanctus martir Victor ait: Mihi quidem non liceret carnes guſtare, ſed ut cognoſcas uenefica tua nihili eſſe, en illas carnes comedam. Cumque illas è manibus uenefici hominis accepiſſet, Chriſtum precatus, eiuſmodi carnibus ueſci cœpit, neque quicquam mali paſſus eſt.

Crudeliſsime torquetur S. Victor.

Vide abſtinentiam a carnibus.

Veneficus aũt ille pro ſuis ueneficijs erubeſcens, alia quædam obtulit prioribus illis peiora: Hæc inquiens, accipe: quæ cum comederis, ſi nihil mali paſſus fueris, ſtatim artem magicam derelinquam, & credã etiam ipſe Deo, quem tu colis. Cum igitur B. Victor uenena illa comediſſet neque quicquam mali paſſus fuiſſet, ueneficus ille magna uoce clamãs: En, inquit, uiciſti, & animam meam iamdiu perditam, ab inferis eduxiſti. Sicut enim ſtatua ærea, quæ iam inueterata eſt, à fabro aliquo expolita renouatur: ita & me miſerum, in malis inueteratum, Deus ipſe ſua gratia renouans conuertit, & ad ſalutem traduxit: Itaque ueneficus ille omnes ſuos libros magicos igni combuſſit, & omnibus rebus renuncians, Chriſtianus factus eſt.

Cum hæc ita ſe haberent, Dux ad beatum Victorẽ conuerſus: Sacrifica, inquit, dijs maximis, & eſto prudens. Victor reſpondit: Ego prudens ſemper ſum, cũ Deum cognoſcam. Non eſt, inquit Dux, prudentiæ,
1.Co.1 ſed ſtultitiæ ſignum, nolle dijs ipſis ſacrificare. Ad hęc ſanctus Victor: Stulta mundi elegit Deus, ut ſapientes confundat. Tunc ait Dux. Et ubinam hoc ſcriptũ
1.Co.3. legitur? Cui reſpondit Victor: Paulus Apoſtolus nos hæc docuit. Num, inquit ille, Deus erat Paulus? Cui Victor: Minime Paulus Deus eſt, ſed Dei Apoſtolus, & ſapiens architectus: ędificauit enim ſuper fundamentum, quod poſitum fuerat, & doctrina ſua orbem terrarum repleuit: qui cum ſapientiã ſibi à Deo traditam accepiſſet, diuinarum literarum plenam perfectamque notitiam in ſe habuit, & his, qui ſalui eſſe cupiunt, uiam oſtendit. Tunc ait Dux: Deſine in poſterum ab iſta inſania, & dijs ſacrifica: non enim tibi proderunt uerba iſta tua. Minime, inquit Victor, inſanus ego ſum, ſed ualde prudens, cum Deum meum non negem. Inſani & dementes ſunt, qui te audiunt,
Ioan.8. & dæmonibus uictimas offerunt. Et enim pater ueſter diabolus mendax eſt, & in ueritate non ſtetit. Sicut & uos, qui eſtis illius miniſtri. Quinetiam corda ueſtra excæcata ſunt, ueritatis notitiam non habentia.

Tunc furore accenſus Dux ille, iuſſit totius corporis Martyris neruos diuelli. Quo facto, dixit ſanctus Victor: Cum omnia hæc à te patior, nullum omnino ſenſus dolorẽ percipio propter Dei grãm, quæ me corroborat. Quemadmodum enim aculeus à pede alicuius euulſus, ſecum una & dolorem omnẽ aufert, & corpori deinde requiem præbet: ita & ego, neruis meis diuulſis, maxime recreatus ſum, diuina gratia me corroborante. Tunc Dux magis magisque iratus, iuſſit oleum uehementer calefieri, & in occultas partes corporis infundi. Quo facto, beatus martyr ait: Tã ſuaue mihi feruens hoc oleum uiſum eſt, quam gelida aqua, cum ei datur, qui propter nimium æſtum ſiti laborat: cùm eam enim biberit, ualde recreatur. Tunc Dux furore intolerabili correptus, iuſſit in ligno Martyrem ſuſpendi, & igneas eius corpori faces admoueri. Ille uero diuina gratia magis corroboratus, earum lampadum faces non ſentiebat. Mox ad illum Dux Sacrifica, inquit, dijs, diu enim te pertuli. Reſpondit Victor: Minime faciam, quod uult Deus meus, quem precor, ut ſacrificium purum atque caſtũ meipſum illi offerre poſſim, in cuius poteſtate anima & corpus meum eſt.

Nõ ſenſit immanſiſsimos cruciatus.

Tunc iuſſit Dux uenenum cum aceto mixtum in eius fauces inijci. At beatus Victor ait: Acetum & uenenum hoc mihi uidetur mel & fauos eſſe. Id autem facit Chriſtus ipſe. Cum autem Dux liberam eius orationem non ferret, illius oculos compungi iuſſit. Cui dixit Victor: Cum corporis mei uiſum excæcaueris, tunc interiori animæ ſenſu acutius uidebo. Corporei enim oculi mundi huius uanitatem adſpiciunt: at cordis acies ueram illam intuetur lucem. Cogis me, inquit Dux, multa & magna tormenta tibi afferre. Ille autem: Et ego gratias ago Deo meo, qui facultatem & robur mihi præſtat ſuſtinendi tormenta tua. Vt igitur libet, me crucies, neque ulla in re mihi parcas: paratus enim ſum omnes ęrumnas, quaſcunque mihi attuleris, libenter perpeti, Deo ipſo mihi uires ſuggerente.

Compunguntur eius oculi.

Tunc ait Dux: Suſpendite hominem iſtum, accipite in terram reuoluto, quoad ſanguis ex eius naribus in terram defluat. Illo igitur ſuſpenſo, milites diſceſſerunt, eumq; tres dies ita ſuſpenſum dereliquerunt. Cum uero tertius dies præterijſſet, illuc reuerſi, cum uiuum reperiſſent, quem mortuũ fuiſſe crediderãt, ſtatim excæcati ſunt. Sed beatus Victor miſericordia commotus, Deum orans: In nomine, inquit, Domini mei Ieſu Chriſti uiſum recipite. Itaque reſtituta militibus uidendi facultate, abierunt illi, & Duci omnia, quæ facta fuerant, retulerunt. Tunc ille magis iratus eſt, & militibus præcepit, ut Victorẽ degluberẽt. Cui beatus martir: Licet, inquit, ſi corporis pellẽ abſtuleris, mentem tamen ipſam & cogitationes meas non ſuperabis. Tunc militis cuiuſdam uxor, Stephana nomine: cum illic præſens eſſet, annos ſexdecim nata, uoce magna clamauit: Beatus es, Victor, & beata ſunt opera tua ſancta. Sacrificium tuum Deo acceptum eſt, ut Abelis uictima, quoniam teipſum obtuliſti recto corde. Sic Deus te accepit, ut Ennoch illum uirum iuſtum, qui tranſlatus eſt, nè guſtaret mortem, quoad certum præterierit. Iuſtus factus es, ut Noe, bonorum operum fructibus refertus. Perfectus ac iuſtus tu es, ut ille fuit in generatione ſua. Credidiſti, ut Abraham: Obtuliſti te Deo, ut Iſaac. Tentationes ſuſtinuiſti, ut Iacob. Sapiens effectus, ea ut Ioſeph, cui rerũ futurarũ ꝑnotio cõceſſa fuit. Certamina ipſa, ut Iob ille, fortiter ꝑtuliſti, qui multas tentationes

Tres dies inuerſo corpore manet ſuſpenſus.

Cutis ei detrahitur.

Stephana Græce, Latine Corona.

tentationes perpeſſus, hoſtem diabolum expugnauit. Eſaiam æmulatus es, qui à rege Manaſſe medius ſectus eſt. Te ignis flamma non attigit, quemadmodum nec Nabuchodonoſoris flammæ tres illos pueros attigerunt. Spem tuam in Deo ipſo collocaſti, ut Dauid filius Ieſſe. Vidi duas coronas è cœlo demiſſas, unam maiorem, alteram minorem: & maiorem quidem illam tibi allatam ab Angelis duodecim, minorem uerò ad me miſſam audiui. Nam etſi uas infirmum ego ſum, nihilominus tamen & ipſa parata ſum certamen ſubire, ac cœleſte Regnum aſſequi ſtudeo.

Hæc cum Dux ille audiuiſſet, ualdè iratus eſt, & iuſsit fœminam illam ad ſe duci, quam ſic affatus eſt: Quænam es tu? Chriſtiana, inquit illa, ego ſum. Tum Dux ab ea quæſiuit, quot annos nata eſſet. Cui Stephana, quindecim annos & menſes octo ſe natam eſſe reſpondit. Quæſiuit præterea Dux, quandiu uixiſſet cum uiro, qui cum iuncta fuerat. Cui reſpondit illa, ſe annum unum & menſes quatuor cum eo uixiſſe. Et quare, inquit Dux, tam cito mundum reliquiſti? Ad hæc ſancta Stephana: Reliqui breuem & fragilem mundi huius decorem, & terrenas ac fallaces corporis uoluptates, ut fidenti animo Saluatori meo Ieſu Chriſto, quem expectamus occurrere ualeam, illi uidelicet diuino & cœleſti ſponſo: terreſtris enim ſpõſus ad tempus eſt & mortalis. Tum Dux: deſiſtas, inquit, ab illa nugacitate inutili, & ad deos accedens, illis ſacrifices, ne nouis & grauioribus tormentis te cruciatã conſumam. At illa dixit: Ego uocor Stephana, cui corona in cælis repoſita eſt. Quamobrem ſacrificia iſta ueſtra non offeram, ut à uero illo certaminũ Præſide Chriſto coronam recipere poſsim.

Vide fortem animũ iuuencula.

His auditis, Dux ille furore nimio accenſus, iuſsit Stephanam duabus palmarum arboribus incuruatis alligari, & repentè arbores illas dimitti. Quo facto, bellatrix & martyr Stephana duabus illis palmis in duas partes diſcerpta eſt: itaque in pace martyrium perfectè in Chriſto compleuit. Sanctum uerò Victorem iuſsit ſecuri percuti. Qui cũ eiuſmodi ſniam de ſe latam audiuiſſet, ſic ait: Gratias ago Deo meo, qui tali & tanto dono me proſequitur. Cum igitur martyrium beatus Victor obiturus eſſet, hæc dixit Quæſtoribus: Poſt ſeptem dies ueſtri oratores morientur, & uoſipſi poſt duodecim moriemini: Dux uerò poſt uigintiquatuor ab aduerſarijs captiuus ducetur. Noſtri autem homines poſt tres annos uenient ad tollendũ corpus meum: habeo enim & loculos iampridem mihi paratos. Vos igitur rogo, ne in alienis loculis me ponatis, neque reliquias meas detineatis, quò minus in proprium locum reportentur. His dictis, ſecuri percuſſus eſt, ſtatimq; ſanguis & lac ex eius uulneribus effluxit, ita ut omnes mirarentur. Multi uerò ex Græcorum numero, cum factum illud uidiſſent, & Victoris martyris patientiam, & conſtantem atque immobilem fidem animaduertiſſent, conſilium & ſententiam priorem mutauerunt. Itaque Chriſtiani facti ex ijs, quæ uir ille ſanctus prædixerat, magis confirmati ſunt. Omnia enim, quæ à beato illo martyre prædicta fuerãt, cõpleta ſunt, ita ut alij cõplures ex ea regione ad Chriſti fidem conuerſi fuerint. Martyrio autem functi ſunt S. Victor & beata Stephana quartodecimo die menſis Nouembris in urbe Damaſco, imperãte Antonino, & Sebaſtiano Duce. Quare ſit gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amẽ.

Diſcerpta abit in cœlis.

S. Victor ſecuri pcutitur

VITA SANCTI PATRIS NOſtri Pachomij, Ex Simeone Metaphraſte.

DOminus noſter Ieſus Chr̃us fons ſapientiæ, uera lux cognitionis, uerbũ Dei, qui creauit omnia, ſciens noſtram naturã ſemper inclinari ad lubrica barathra peccatorum, & oſtendens ſuæ clementiæ multas in nos miſerationes, in fine, quando ei placuit, Abraham in oblatione unigeniti filij, per ſeipſum iurauit, dicens: Certè benedicẽs benedicam te, ut aſtra cœli. Et rurſus: In ſemine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes, quæ ſunt ſuper terrã: Vt qui, ut Deus, ſciret fore, ut hinc germinaret ſecundum carnem myſterium Chriſti œconomiæ. Hanc ſalutarem promiſſionem cum ſciret unuſquiſque ex prophetis, & noſſet fieri nõ poſſe, ut Deus unquam mentiretur, ad humanos morbos & affectiones multiſariam multiſque modis eum uocabat, qui ſolus eſt medicus. Ille autem noſtras præueniens petitiones, qui nunquam eos repellit, qui purè ac ſyncere eum, ut Deum requirunt, impleuit promiſſum in diebus nouiſsimis, natus ex ſancta Maria uirgine. Carne enim paſſus, cum per noſtræ mortis ſimilitudinem eum uiciſſet, qui mortis habebat poteſtatẽ, ipſe quidẽ manſit id, qđ erat, diuinitate impatibilis: Nos aũt à morte liberat, & à uinculis tyrannidis inferorum, quæ diſſolui nequeunt.

14. maij.

Gẽ. 22.

Ibidẽ.

Cum ergo ſuſceptæ carnis impleſſet œconomiam, & per lauacrũ regenerationis dediſſet cuilibet genti remiſsionem peccatorum, omnibus ad eius fidẽ per ſanctos Apoſtolos, conuenienter eius mandato, accedentibus. Dicit enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti: & in omni orbe terrarum creſcente Euãgelica prædicatione, multiſq; deductis ad filiorum adoptionem, eſt in nos uehemẽtius irritatus efferatusque diabolus, grauioreſq; machinas aduerſus Dei ſeruos adhibere ſtuduit, nobis uiam ad ſalutem moliens obſtruere. Sed in hoc quoque iis, qui ſunt ſobrij & attenti, irritus euaſit multiplex eius conatus: Dei enim permiſsione, ad fidei probationem & tolerantiam eorum decertationis, qui uolunt pro eo legitimè certamen ſuſcipere, gentilibus Imperatoribus maximam perſecutionem in Chriſtianos tyrannice excitantibus: multi quidem martyres ſtatim per multa & uaria tormenta permanſerunt in Chriſti Saluatoris noſtri confeſsione, immortaleſque & æternas ſimul cũ Petro Alexandriæ Archiepiſcopo coronas ſunt conſecuti. In dies autem creuit & inualuit in eum fides in omni regione, eccleſiæque plurimæ & templa oratorio tũ in omni loco erigebantur: adeò ut deinceps conſiſterent etiam monaſteria: & eorum, qui ſe in eis exercebant caſtitate & poſſeſsionum renunciatione, ornarentur ſolitudines.

Matt. 28.

Perſecutio Tyrannorum.

Nam cum qui erant fideles ex gentibus uidiſſent martyrum certamina, eorumq; germanam ac ſynceram in Chriſtum confeſsionem, cœperunt ipſi quoque Domini gratia roborati, ſequi uitam ſanctorum Prophetarum. De quibus dicit Apoſtolus uas electionis: Circuierunt in meloτis, in pellibus caprinis, egentes, afflicti, uexati, in ſolitudinibus errantes & montibus, & ſpeluncis, & foraminibus terræ: quibus dignus non erat mundus. Per ſapientem enim quietem & ſeceſſum, & ſuæ ſalutis fructum percipiebant, & multis alijs præbebant exemplum rerum meliorum ac præſtantiorum, quæ ex Deo geruntur: omnibus quidem

Heb. 11

Vita monachorum unde orta.

dem terrenis & quæ prætereunt, ſe ipſos nudantes, incorporeorum autem uitam in carne imitantes: per quam ad ſummum uirtutum faſtigium exercitatione & pietate, lenitateque & iræ amotione ſeipſos pro uehere ſedulò ſunt conati: adeo ut prioribus ſanctis nulla in re uiſi ſint inferiores: certaminibus uerò ad eos quoque pertingerent, qui pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti legitime certauerunt. Nam ij quoque, cùm aduerſus inſolentes, & qui ſub oculos non cadunt, pugnaces hoſtes fortiter ſtetiſſent in acie, & eorum uiciſſent copias, conuenienter ei, qui dicit:

Ephe. 6. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinē, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus principes tenebrarū huius ſeculi, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus: æterna & immortalia bona ſunt conſecuti. De quibus dictū eſt: Quæ oculus nō uidit, & auris nō audiuit, & in cor hoīs non aſcēderunt, quæ præparauit Deus in ijs, qui ipſum diligunt.

Erat enim re uera præſtantiſsimi exercitatoris patris noſtri Antonij uita ad imitationem magni Eliæ

Eſ. 64. & Eliſæi, & Ioannis Baptiſtæ, qui erant ciues ſolitudinis, & amatores cæleſtium æternorumque bonorum.

1. Cor. 2. De quo etiam ſingulatim fert teſtimonium ſanctiſsimus Archiepiſcopus Athanaſius, ipſe quoq; dignus uita Antonij. In quibus ſcriptis meminit etiam ſancti patris noſtri Ammon, qui ipſe quoque per Domini gratiā fundauit exercitationem fratrum, qui ſunt in monte Nitriæ. Facta etiam mentione uiri, qui cum

Vita S. Antonij. ipſo ſe præclare exercuit, nomine Theodori, qui egregie admodum & fortiter per fidem in Chriſtum & ſummam exercitationem, expugnauit multiplices machinas inimici. In omnes ergo partes abunde diffuſa fuit Dei gratia, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. Pacificus e-

Pſal. 64. nim defenſor noſtrarum animarum pro gemitu dedit gaudium & lætitiam, & pro cura, quæ fuit ad tempus, præbuit æternam exultationem ijs, qui ipſum quærunt in ueritate. Ex eo ergo tempore extiterūt Monachorum patres admirabiles: quorum ſunt nomina in libro uitæ. Cùm autem in Aegypto & Thebaide nondum eſſent multi Monachi, tunc primum, cum Diocletiani & Maximiani perſecutionibus impleta eſt gētium pœnitentia, & plenitudo Eccleſiæ, ſanctis eas ad Deum deducentibus epiſcopis, conuenienter doctrinæ Apoſtolorum, plurimum fructum produxit. Inter quos quidam quoq; Pachomius, qui erat gentilis à maioribus, & degebat in Thebaide, à Deo miſericordiam & clementiam conſecutus, factus eſt Chriſtianus. Is ab ipſa iuuentute ſalijt ad ſummum modum exercitationis. Neceſſe eſt ergo ad gloriam Dei, qui nos uocauit ex tenebris ad lucem ſuā admirabilē, & ad utilitatem eorum qui legūt hāc narrationem, à puero ſingulatim narrare eius uitam. Fide.n. digna ſunt eius procœmia in ipſa gentilitate.

Accidit ut is, cum eſſet ualde iuuenis, ueniret una eum ſuis parentibus ad ripam fluuij, qui erat in eo loco, quòd illic eſſet locus idolorum. Ibi autem ſolebant ſacrificare uiſis dæmonum. Et cum uellet quidem ſacerdos peragere execrandum ſuum ſacrificiū, fuit irritum eius hac in re ſtudium, & dæmonum effectu caruit operatio. Cùm autem non ſecus, ac dij ſui, diu maneret mutus, nouumque & alienum ei uideretur, quod omnino euenerat, idoli ſilētium. (Idola enim gentium os habet, & non loquentur: neque

Pſ. 134 enim eſt ſpiritus in ore ipſorum) animaduertit ſacerdos non alia de cauſa ad fanum ſimulachri non accedere dæmones, quàm quod adeſſet iuuenis. Cœpit itaq; clamare. Cur inimicum deorum huc adduxiſtis? Expellite ipſum. Parentes uero eius cum hæc audiuiſſent, & eum expelli uiderent ex ea re magnum dolorē acceperunt: ut qui uiſus eſſet inimicus deorū qui dicebantur. Differētes autem & dubitantes, inter ſe dicebant: Quid hoc fuerit, quòd cum etiam alias guſtaſſet uinum libaminū, id ſtatim euomuit? Cūq; nō potuiſſent id, quod factū fuerat diſcernere quieuerunt, eum ſtudioſè erudientes in literis Aegyptiacis. *Literis Aegyptiacis imbuitur.*

Cùm autem poſt perſecutiones magnus imperaſſet Conſtantinus, & aduerſus tyrannum bellum gereret, iuſſi ſunt in aliquibus prouincijs plurimi iuuenes referri in numerum tyronum, inter quos fuit etiam ipſe Pachomius, qui, ut ipſe affirmauit, agebat annum uiceſimum. Omnibus ergo uno animo nauigantibus cum ijs, qui ipſos aſſumpſerant, militibus, appulerunt in quoddam oppidum Thebarum. Veſpere autem cùm ciues uidiſſent eos in ſatis tuta eſſe cuſtodia, & de eis audiuiſſent uiri Chriſtiani & miſericordes, attulerunt eis omnia, quæ erant ad uſum neceſſaria, & ualde eis magnum prębuere ſolatium, cū *Nota de Chriſtianis.* eſſent in maxima afflictione. Ego uero cùm uidiſſem inquit, quod ab eis factum fuerat, & hoc ualde eſſem miratus didici ab eis, qui unà mecum erant, Chriſtianos erga omnes quidem, pręcipue aūt erga hoſpites, eſſe benignos & miſericordes. Rogante me autē inquit, quidnam eſſet appellatio Chriſtianorum dicebant: Sunt homines pij, & Deum colentes, credentes in nomine unigeniti filij Dei ſui Ieſu Chriſti, & omnibus benefacientes, ſperant ab eo mercedem remunerationis. Ipſis autem hæc ei dicentibus, mente illuminatus, & fidem Chriſtianorum admiratus, & metu Dei corde inflammatus, & ſpiritu exultās, cùm parum ſeceſſiſſet, & apud ſe fuiſſet, manus ſuas in cęlum extendit, & dixit Dñe, Deus, qui feciſti cęlum & terrā, ſi reſpiciēs reſpexeris humilitatē meā, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitionem, & me liberaueris, ex hac afflictone, tibi ſeruiā omēs dies uitæ meæ, & conuenienter tuis præceptis uitam inſtituam.

Caſtitatem impendio amat. Cùm ergo eſſet precatus, & ſic Deo eſſet pollicitus, uno die poſtea egreſſus è cuſtodia cum ijs, qui cū ipſo erant, & nauem ingreſſus nauigauit ex illo oppido. Interea autem dum in aliena regione uerſaretur, ſi quando eum carnis uoluptates, aut rerum aliquarum mundanarum uexarent cupiditates, ualde auerſabatur, precum memor, per quas mēte illuminatus, Chriſtum fuit profeſſus, & eius qui in ipſum extitit, diuinæ gratiæ aduentus. Valde autem amabat caſtitatem uel ab ineunte ætate. Quamobrem cū magnus & pius Conſtantinus per fidem in Chriſtum uiciſſet ſuos aduerſarios, miſsi fuerunt tyrones, inter quos fuit etiam ipſe Pachomius. Qui ſtatim profectus in ſuperiorem Thebaidem, uenit in eccleſiam uici, qui *Baptizatur.* dicitur Chenoboſcia. Cumq; à ſanctis patribus fuiſſet catechiſmo inſtitutus, fuit illic baptizatus. Nocte uero, qua dignus fuit habitus, ut eſſet particeps ſanctorum myſteriorum, uidet in ſomnis rorem deſcendentem cælitus, & implentem manum eius dexterā. Qui cum concreuiſſet in mellis craſsitudinem, audiuit uocem ei dicentem: O Pachomi, id quod fit intellige, erit enim hoc tibi indicium gratiæ, quæ tibi à Chriſto data eſt. Hinc ergo charitate in Deum magis ſauciatus, & ſupra modum compunctus, prompto, & alacri animo conſtituit fieri Monachus.

Cùm autem fuiſſet ei indicatus Anachoreta quidam, nomine Palamon, qui ſeorſum habitabat, ſeceſſit ad eum, uolens eſſe cum eo. Cumque perueniſſet uſque ad eius cellam, quæ erat propinqua ſolitudini, cœpit pulſare oſtium. Is autem oſtio aperto, dixit ei: Quid uis, & quem quæris? eò enim, quòd ſolus exerceretur erat ſenex auſterior. Reſpondens autem ei, dixit Pachomius: Deus me miſit ad te, ut me facias monachum. Dicit ei ſenex: Nō potes fieri monachus:

Non

Non eſt enim parua rès Monaehi officium. Quocirca cum huc multi neniſſent, ij claudicarunt, neqne ſuſtinuerunt. Dicit ei Pachomius: Non ſunt oīum hominū ſimiles ſnīæ. Suſcipe me, & tēps te reddet certiorē. Diait uero ei ſenea: Dixi te non poſſe: Vade in aliquem alium locum, & te exerce aliquanto tempore: Deinde ſic accedes, & ego te accipiam: Etenim ego hic dego, me duriter eaercens, nec Dei gratia aliqno alio ueſcor, niſi pane & ſale. Ab oleo autem & nino omnino abſtineo, & dimidium noctis uigilans, pera go preces, & meditationem Dei eloquiorum, & non nunquam etiam totam noctem. Hæc cum audijſſet Pachomius, & propter uerborum granitatem eum eſſet reueritus, non ſecus atque magiſtrum nouus diſcipulus, maiore fuit promptitudine & alacritate animi, diuina gratia confirmatus. Cumqne propoſuiſſet animo omnem laborem ferre fnrtiter, ei diait: Ctedo fore, nt Deus mibi uires præbeat & tollerantiam, ut dignus habear, qni per tuas ſāctas preces hic initier.

Mira ſenis abſtinētia uigiliæ, & preces.

Tunc cum perſpicaci oculo animaduertiſſet ſanctus Palamon certam de ſalute fidem, & promptitudinem animi Pachomij, aperto oſtio, eum intro duxit indutum ueſtitu monachorum: & deinceps ambo ſimnl degebant, ſe eaercentes, & uacantes orationibus. Eorum autem opus erat nere pilos, & ſaccos conteaere. Operantes ueto, laborabant ea ſententia Apoſtoli, non ut ſe recrearent ac reficerent, nec ut pecunias colligerent, ſed ut pauperes alerent.

Pachomius induit monachi habitū.

Dum antem uigilarent, & preces nocturuas peragerent, ſi quando uidebat ſomno grauari Pachomiū, eum aſſumens, eum ipſo egtediebatur, & montis arenam incorbes inijcientes, ſic de loco ad locum transferebant, eam exinanientes: & ex eo efficientes, ut & corpus & mens grauata, eſſet intenta orationibus. Dicebat autem ei ſenex: Sis ſobrius & attentns, Pachomi: nè te tentet, qni tentat: & ne ſit inanis labot noſter. Videns uerò Palamon eius ad omnia obediētiam, & profectnm etercitationis, ualde exultabat, & Deum glorificabat. Sancto autem die Reſurrectionis, nempe Paſchatis, dicit ei: Quoniā eſt hodie dies feſtus omnium Cbriſtianorum, nobis quoque para frater, quæ ſunt neceſſaria. Is nero uolens prompto & alacri animo facere, quod iuſſus fuerat, ſumens oleum, iniecit in tritum ſalem, qnod quidem nequaquam ſolebat faeere Palamon. Semper enim comedebat agreſtia olera, abſque olen & aceto. Poſtquàm autem parauit omnia, dixit Pachomius: Eccè pater, feci nt iusſiſti. Cnm ſenea autem mēſæ appropinquaſſet, & uidiſſet oleum in ſale, ſuum frontem pulſans, dixit cū lachrymis: Dominus meus fuit crucifixus, contumelijs affectns, colaphis appetitus, & ego oleū comedam? Eo autem rogante, ut ueſceretur ijs, quæ erant appoſita, non ſuſtinnit, donec ſublatus eſſet ſal, & alius eſſet poſitns. Cum ſediſſent nero, ut comederent, pro more Palamon fecit ſignum crucis ſuper cibos, Deo agens gratias, quem etiam corde humili ſequebatur.

Vide antiquiſſimum morem mēſam cruce ſignādi.

Quodam autem die eis uigilantibus, eum ignem aceendiſſent, quidam frater, qui foris aduenerat, ut apud eos maneret, ſurgens dicit ſeni: Si quis inter uos habet fidem, ſtet ſuper hos carbones, & congruenter dicto Euangelico fundat preces. Intellecta eius arrogantia Palamon, eum increpauit dicens: Ceſſa, ò frater à tua inſolentia, nec ea dicas. Falſus enim es. Is autem maiori elatns ſuperbia, à nemine iuſſus, aſceodit earbones. Videt uerò dæmonum operationem ei per miſſione diuina concedentem, ut non eombureretur. Ei itaque rurſus facta eſt acceſſio inſolentiæ, pront ſcriptū eſt: Ad peruerſos peruerſas uias mittit Dominus. Cum hoc autem factum eſſet, & is eſſet è eella receſſurus, ueluti exprobrās, eis dieebat: Vbi eſt fides ueſtra?

Cum itaque uidiſſet dæmon eum plane eſſe deceptum, & ſibi facile fidem habere, ſuſcepta figura formoſæ mulieris, indutæ ſplendidis ueſtibns, accedir, pulſans oſtium eius cellæ. Cum aperuiſſet autem, ei dicit dæmon: Quoniam mihi moleſtiam exhibent fœneratores, & uereor, nè uiā in periculum, (neq; enim poſſum ſoluere debitum) rogo te, ut me in cellam ſuſcipias. Deus enim me miſit ad te, ut ſalua fiam. Is uerò cum propter mentis ſuæ cæcitatem non potuiſſet diſcernete, quiſnam alloqueretur, ipſam eacepit. Cū autem cognouiſſet dæmon eius ad uitium propenſionem, malam iniecit ei cupiditatem: Victusque cogitatione, peccare propoſnit. Quando uerò ei appropinquauit, ſtatim eum percusſit: iacuitque mutus in terra tanquam mortuus. Porro autem cùm poſt aliquot dies ſuam ſenſiſet amentiam, acceſſit ad ſanctum Palamonem, ita lamentans & dicens: Scias, pater, me fuiſſe eauſam mei interritus, nec te audijſſe. Quamobrē rogo, nt tuis ſanctis precibus mihi opem feras miſerabili, qui ucnio in periculum, ne interimar à dæmone. Eo autem adhuc loquēte, ipſisque ea comiſeratione de eo lachrymantibus, repente à demone inuaſus, è cella exilijt, currens per montem: & à dæmonè agitatus, pernenit in urbem, quæ dicitur urbs Panis. Cūque aliquanto poſt tempore fuiſſet emotæ mentis, proiecit ſe in fornacē balnei, & ſtatim cōbuſtus periit.

Arrogantis monachi miſerabilis interitus.

Hæc uidens & audiens Pachomius, magis ac magis ſtnduit cor ſuum, ut ſcriptum eſt, conſeruare in eaercitatione, & omni cuſtodia, adeo ut bonus ſenex eum admiraretur. Non ſolum enim manifeſtam, & qnam de more habebat intenſam eaercitationem, prompto & alaeri animo peragebat: ſed ſtudebat etiam cōſcientiam, Dei legi conuenienter, ſemper habere purā: expectans magnam ſibi ſpem eſſe in cœlis repoſitam. Neque enim legens, aut etiam memoritet recitans diuina eloquia, id inconſiderate ac temere faciebat: ſed unnmquodqne præceptū diligenter & accuratè perſcrutans, idq;, ut Dei eonuenit maieſtati, proferens, accreſcens quotidie uittutibus, decertabat, bumilitate & manſuetudine, & in Denm & in omnes charitate uel maaime inſignis, ſicut ullus alius. Hæc aūt & multa alia nos cognouimus: ut qui ab antiquis Patribns. qui longo tempore ſunt cum eis uerſati, audierimus. Sæpe enim quædam eis eaponebat poſt diuinas lectiones ad ædificatinnem & eorum utilitatē. Qnæ quidem cùm ſint multa, non pntuimus mandare literis, propter noſtram imbecilitatem. Neqne.n.ſumus idonei narrandis tot & talibus rebus præclare geſtis.

Prouerb. iiij.

S. Pachomii patiētia

Circa illum autem mnntē erat ſolitudo plena ſpinis. Cùm itaque ſæpè mitteretur ad ligna colligenda, eſſetque nndis pedibus, ei dolebant pedes, eos ſtimulis ſæpe penetrantibus. Suſtinebat uerò lętns, memor clanorum, qui confixi fuerant in manibus & pedibus Domini. Amplectebatur antem ſeceſſum, & lubētius uerſabatur in ſolitudinibus, perſeuerans in precibus & Deum rogans, ut liberaretur ipſe & omnes homines ab omni fraude inimici. Sic autē bicuit pius ſemper lubenter uerſabatur in illa ſolitudine. Cumq; aliqnando proceſſiſſet è cella ſatis magnum ſpatium, pernenit in uicum, qnid dicitur Tabeoiſe. Cumq; (ut ſolebat) longo tempore perſeueraſſet in oratione, audinit uocem ei dicentem: Mane hic, Pachomi, & fac monaſterium. Ad te enim nenient mnlti, uolentes ſalui fieri, qnos deduces conuenienter formæ, quæ tibi à me data fuerit. Protinns ergo illi apparet Angelus, & dat ei tabulam, in qua ſcripta erat tota uitæ conſtitutio eorum, qui eraot ad ipſum uenturi. Ex qua, ab eo accepta, in hodiernum uſq; diem uitam inſtituunt

Canon monaſticus ab angelo traditur Pachomio.

Taben

Tabenneſiotæ, eundē habitū geſtantes, & eandē habentes conuerſationem. Neque enim mores habent mutatos ueſtimentorum, neque mutatas regulas.

Cùm ergo & puritate intelligentię, & diuinitus inſpiratarum ſcripturarum contemplatione, uocem quidem eſſe diuinam iudicaſſet Pachomius, & conſtitutiones admirabiles, reuerſus eſt ad ſuum Patrem, & ei narrauit uocem, quæ ad ſe delata fuerat, rogans & ſupplicans, ut ſecum conueniret ad Dei implendam uoluntatem. Is autem nolens ei afferre moleſtiam, ut qui eſſet germanus ſuus ex Deo filius, perſuaſus, cum eo acceſſit ad uici locum definitum. Cumque ædificaſſent paruam cellam in formam & figuram monaſterij, ualde eſt lætatus Dei promiſſione. Dicit itaque ſanctus ſenex Pachomio: Quoniam perſuaſum habeo hanc gratiam eſſe tibi a Deo datā, & hic deinceps es uitam acturus, agedum ineamus pactum, nos non eſſe à nobis inuicē ſeparandos, quandiu uerſamur in hac uita, ſed ſemper & aſſidue nos inuicem inuiſere. Placuit hoc utriſque: ſicq; fecerunt, quandiu fuit in uita ſuperſtes uere beatus & perfectus exercitator Palamon. Interim autem cum ſplene laboraret ſenex, propter nimias exercitationes, haberetque totum corpus imbecillum, (Nam aliquando quidem comedebat, ne aquam quidem ſumens: aliquando autem bibebat, nihil omnino comedens) rogatus ab aliquibus fratribus ſpiritalibus, qui ad ipſum uenerant, ne corpus ſuum tantopere cruciaret, ſed eius aliquam curam gereret, ne ſi id ultimis intenderet, afferret ei dolores, uix tandem eſt perſuaſus, ut aliquot dies ea ſumeret, quæ morbo conuenirent. Cum autem cognouiſſet, quòd ſic quoque dolor magis augeretur, reliquit illos cibos, ſic dicens: Si martyres Chriſti, dum membra ſunt eis amputata, & abciſſa *Præclara S. Palæmonis uox.* capita, dumque comburerentur, in fide Chriſti permanſerunt uſque ad mortem: quomodo ego in minimo labore, ignauo & puſillo animo euadens, mihi ipſi detrimentum afferam, & metu eius, quæ eſt ad tempus, afflictionis ero effœminatus, etſi fuerim perſuaſus? Rurſus ergo utar priori exercitatione: in qua ut ego quidē perſuaſum habeo, eſt omnis recreatio, per quam etiam ſanabor. Non enim propter hominē me in ea exerceo, ſed propter Deum decerto. Cum ſic ergo ſtrenue exerceretur, poſt unum diem laborauit infirmitate: in qua eum etiam uiſitauit Deus. Cū autem ad eum ueniſſet Pachomius, eum fouebat, eius pedes deoſculans, eumque complectens alloquebatur, tanquam iubens ualere. Ipſe uero, cum ſe honeſte ac decore compoſuiſſet, quieuit in bona ſene- *Eius obitus.* ctute. Pachomius autem diligenter ei factis exequijs, terræ corpus mandauit, anima in cælum enecta à choro angelorum. Sicque rurſus redijt ad proprium locum habitationis.

Aliquanto autem poſt tempore, eius frater Ioannes ſecundum carnem, cum de eo audiuiſſet, illuc uenit ad eum quærendum. Cum uero eū uidiſſet, & amplexus, magna eſt affectus lætitia. Ex quo enim Chriſto illuminatus, mundo renunciauit, & uitam elegit ſolitariam, nunquàm uenit ad ſuos. Cumque ei idem fuiſſet ſcopus, qui Pachomio, ambo ſimul manſerunt, Dei quidem legem perpetuo meditantes, omnium autem rerum terrenarum nullam ducentes rationem. Si quid enim eis ſupererat ex opere manuum ſuarum, diſtribuebant egentibus, confidentes, quoniam, ut eſt uox domini, non oportet eos eſſe ſolicitos de craſtino. In ueſtimentis autem erat eorum paupertas, ut nunquàm ferrent alium lebitonem, niſi forte eum uellent lauare, qui erat ualde ſordidus. Pachomius uero aſſidue induebatur cilicio, ut carnem redderet humilem. Qua de cauſa tempore quindecim annorum, poſt magnum exercitationis & uigiliarum laborem ſedebat etiam in medio cellæ, ne parieti quidem dorſum ſuum inclinans. Cùm autem affligeretur, id forti ferebat & excelſo animo, gaudens ſpe reſurrectionis, quę manebat, & erat ei in cęlo repoſita. Cum uero uideret etiam alia plura præclara ſanctorum facta, ea cum fratre ſuo ſtudebat per agere, ad augendam uirtutem & ſalutem ſuarum *Nota uita auſteritatem.* animarum. Poſt hæc autem ſibi quoque fecerunt quædam ſedilia. Vnuſquiſque enim pro uiribus ſe exercebat cum tolerantia & fide perfecta.

Deinde recordatus Pachomius promiſſi, quod ſibi factum fuerat de innumerabilibus animabus, quæ ſaluæ erant futuræ per ipſum, cœpit unà cum fratre ædificare latius monaſterium, ad hoc, ut qui uellent uitæ mundanæ renunciare, & ad Deum accedere, ipſe eos ſuciperet. Eis autem ædificantibus, Pachomius quidem hunc habens ſcopum uolebat dilatare formam domus, faciens maiorem ambitum. Eius autem frater meditans ſeceſſum, habitationem faciebat anguſtiorem. Succenſenſque Ioannes, qui erat eo maior ætate ſecundum carnem, dixit ei: Deſine perperam agere & teipſum dilatare. Is uero cùm hoc audijſſet, fuit quidem commotus, ut qui fuiſſet inconſiderate affectus contumelia: nihil tamen contradixit: ſed cum eſſet mitis & manſuetus, ſe continuit. Sequenti autem nocte cùm deſcendiſſet in habitaculum domus, cuius partem ædificauerat, cœpit uehementer flere, & in oratione Deo confitens, dicere: Hei mihi, adhuc eſt in me prudentia carnis, & adhuc ſecundum carnem ambulo. Tanta enim ſuſcepta exercitatione, rurſus me ira arripit, etiamſi propter bonum. Miſerere mei, Domine, ne peream. Si enim me non confirmaueris in tua patientia, ſuarum autem actionum in me aliquid inuenerit inimicus, ero ei ſubiectus: ſicut ſcriptum eſt: Si quis omnem legem impleuerit, in uno autem ceciderit, factus eſt omnium *Iaco. 2.* reus. Credo autem eſſe multas tuas miſerationes, Domine: fer mihi auxilium, & docebor ambulare uiam ſanctorum tuorum, ad anteriora me ſemper extendens, poſteriorum uero obliuiſcens. Qui enim tui ſunt ſancti à ſeculo, à tua adiuti gratia pudore affecerunt inimicum, ualdeque clari & inſignes fuere. Ego autem quomodo docebo Domine eos, quos per me pollicitus es uocare ad uitam monaſticam, niſi prius uicero affectiones, quæ per carnem cum mea luctantur anima, & tuam legem ſeruauero citra repræhenſionem? Sed credo Domine, quod ſi tuum mihi adſit auxilium faciam, quæ ſunt grata tuis oculis &, condonabis mihi omnia mea peccata.

Hæc autem, & quæ ſunt huiuſmodi, cum fletu confitens, totam noctem uſque ad mane tranſegit lachrymans: & præ multo ſudore (erat enim æſtas, & locus calidiſſimus) ſub plantis pedum eius affectum erat ueluti lutum. Conſueuerat enim ſtatus in oratione extendere manus ſuas, & nullo modo eas dimittere: *Orans, ſemper in crucis forma extendit manus.* ſed in earum tanquam crucis extenſione perſiſtens, & ſic corpus affligens, ad ſobrietatem & attentionem animam deducere. Cum itaque talis eſſet & tantus, in magna quiete & manſuetudine uitam egit unà cum fratre: qui haud ita multo poſt moritur. Cui cùm, ut par erat, Pachomius feciſſet exequias in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus, & etiam uigilaſſet, eius quidem ſpiritum commendauit Domino, in quo habebat fiduciam. Cùm autem eius corpus mandaſſet ſepulturæ, rurſus perſecutus eſt laborioſam ſolitariæ uitæ exercitationem, contendens ſeipſum integrum conſeruare in omnibus, & expellere omnem irruentem turpem cogitationem. Meditabatur itaque ſemper habere timorem Domini in ſeipſo, ha-

bens

bens in memoria æternum ſupplicium, & tormenta æterni ignis, & uermis uenenati.

In his autem ſe exercente Pachomio, & cum magna animi alacritate ædificante monaſterium ad pluximam excipiendam fraternitatem, cœperunt dæmones ei repugnare, dentibusq; in eum ſtridens immanis diabolus, multas in eum mouit tentationes, conans eum lædere, qui munitus erat clypeo fidei. Sed ipſe fortiter ferens inſultus aduerſarij, prolata ex ſcripturis capita, memoriter perpetuo recitabat. Sæpe

Ludibria dæmonum.

certè eo orante, & genua Deo inclinaturo, hoc agebant, ut ante eum apparentem ciſternam, eorum obiecta uiſione, appræhenderet. Se enim ſtudebant conferre in tam uanas, & quæ conſiſtere non poſſunt, imagines, ut timore ac formidine retardatus, minimè puras preces Deo perageret. Ipſe autem eorum, qui ipſum tentabant, artes Dei gratia intelligens, cum fide genu flectebat, eos quidem probro & dedecore afficiens, Deo autem benedicens. Cum uero rurſus ſoleret ultra monaſterium ire ad partes magis ſolitarias, & ſic rurſus reuerti ad monaſterium, redeunti ſæpe ueluti impedimentum aſſerentes, peruerſi iſti præcedebant, ſe inuicem adhortantes, tanquam ſub duce aliquo, & dicentes: Date locum homini Dei. Pachomius autem fretus fide & ſpe in Saluatorem, irridebat eos, tanquam canes ad latrandum inutiles, eorũ uiſiones exiſtimãs ludibria, & in Deum habens amorem perpetuum.

Videntes autem eum eſſe fortis & excelſi animi, & qui non poſſet perterreri, rurſus cum magno tumultu in eum congregantur. Cumq; domum appræhendiſſent, ſpeciem præbuerunt, quod eam concuterent, adeo ut exiſtimaret ſanctus moueri domum ex fundamentis. Ipſe uero minimè conturbatus, rurſus chordam pulſauit ſpiritalem, & cum uoce cecinit, dicens: Deus refugium noſtrum & uirtus, adiutor ualdè in

Pſ. 45.

afflictionibus: propterea non timebimus, dum turbatur terra. Hæc autẽ cum is dixiſſet, repentè fuit quies maxima. Ipſi uerò tãquam fumus defecerunt: & paulo poſt tanquam canes, qui abiguntur, recedunt, & rurſus impudenter accedunt. Sic etiam poſt preces beato illi ad opus ſedenti, malignus, ſuſcepta figura galli maximi, ualdè ante ipſum clamabat, continuas ſæuasque uoces edens, & ſimul etiã in eum inuolans, & acerbè eum feriẽs unguibus. Is autem cum rurſus in eum ſufflaſſet, & ſignum Crucis in fronte feciſſet,

Signo Crucis mox pellit dæmonem.

effecit, ut is ſtatim euaneſceret. Intelligebat ergò in omnibus dæmonum inſidias, & Dei timore erat confirmatus aduerſus eorum fraudes. Sed ne ſic quidem à ſancto abſtinebant. Et quoniam erat ualens in certaminibus, alia ratione rurſus eum conabantur decipere. Videbantur enim uno conſenſu concurrere multa folia arboris, allatisque (aiebat) funibus ea fortiter alligabant. Vtrinque autem ſtantes, ſe inuicem hortabantur trahere folia, tanquam maximum aliquem lapidem. Hoc uerò faciebant, ſic exiſtimantes cor ſancti ad riſum diſſoluere, ut uel in hoc poſſent de eo gloriari: Videns autem Pachomius eorum impudentiam, ingemuit in eos ad Dominum: ſtatimque uiſtu ſe Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti euanuit ea phalanx.

Eo autem ſæpè ſedente ad comedendum, & Deo agente gratias, ad eum ueniebant in habitu mulierũ inſignium pulchritudine, quæ impudenter uolebant una cum eo ſedere, & ea attingere, quæ erant appoſita, & in eo moleſtia afficiebant egregium athletam. Ipſe uerò externos claudiens oculos, mentis oculis conueniebant Chriſtum agonothetam, ſicque efficiebat, ut immundi dæmones euaneſcerent, nihil omnino aduerſus eum proficientes. Benignus enim eſt & clemens Dominus, qui dicit rectis omnibus. Nolite timere: ſum enim nobiſcum uſque ad conſummationem.

Matt. 28.

Porrò autem cum aliquandò plurimum ab eis tentaretur, & corpus eius ualdè torqueretur, & dolore afficeretur à ueſpera uſque ad manè, & nulla eſſet ei conſolatio, niſi ſola Dei recordatio, uenit quidam monachus ad eum uiſitandum, nomine Hieracapollon. Quem cum eſſet complexus, & ea dixiſſet, quæ pertinent ad ſalutem, & quòd eſſent multæ diaboli inſidiæ, cœpit ei quoque ſua exponere, & narrare ſingulatim grauiſsima, quæ ſibi ab eo inflicta fuerant, uerbera. Cui dixit monachus: Eſto fortis & ſtrenuus: Sciens enim diabolus, quod ſi te propter negligentiã uicerit, fortaſſe nos quoque, qui tua certamina pro uiribus imitantur, & ex te maximam accipimus utilitatem, ſibi habebit ſubditos, ea de cauſa te uehementer inuadit. Quocirca cum tibi Domini non deſit auxilium; ſuſtine, ò pater, ne de nobis quoq; des rationẽ, ut qui uictus fueris à ſocordia, & nobis exemplũ dederis negligentiæ. Cum hæc autem audijſſet Pachomius, euaſit ualentior aduerſus inimicum, & Deum laudans de præſentia fratris, rogauit eum, ne ipſi unquam inter ſe inuicem ſepararentur. Aſsiduè itaque ad eum ueniebat.

Aliquo autem poſt tempore, cum, ut ſolebat, ad ipſum acceſsiſſet Hieracapollon, & paucos dies una cũ eo tranſgreſsiſſet, decedit congruenter precibus Pachomij in bona ſenectute, & perfecta exercitatione: ſepeliturq; à ſanctis Patris manibus, pſalmis & hymnis & canticis ſpiritalibus unum Deum laudantis.

Fiducia eius eximia in Deũ.

Tanta autem erat eius in Deum fiducia, & tã magnus erat in fide, ut ſæpè ambularet ſuper ſerpẽtes & ſcorpiones, & permaneret illæſus. Crocodilis quoque ſæpè utebatur ad fluuium tranſmittendum, qui tranſuehebant eum quam celerrimè. Agens itaq; gratias, quòd ipſum conſeruaſſet Dominus à contrariis poteſtatibus, orabat, dicens. Benedictus es Domine, quoniam non deſpexiſti humilitatem meam, neque permiſiſti, ut mea imbecillitas deciperetur ab inimico, te ſubmittens ad meam ignorationem, & me tuã docens uoluntatem. Nam ego quidem ſum humilis & inſipiens, ipſe autem me, Domine, prudentem feciſti ad tui timorem. Cum autem in ſe uideret dæmonum inſultus perpetuos, ut generoſus & perfectus athleta ueritatis, petiuit à Domino, ut ſomnus à ſe diſcederet, ad hoc, ut noctu diuq;, quoad eius fieri poſſet, in ſomnijs fugaret aduerſarios, conuenienter ei, quod

Pſ. 17.

ſcriptum eſt. Non auertar, donec deficiant. Opprimã ipſos, & non poterunt ſtare, cadent ſub pedes meos. Et, Accinxiſti me uirtute ad bellum. Conceſſa ergo fuit ei hæc petitio. Sicque perſeuerabat perpetuo ueluti uidere eum, qui non cadit ſub adſpectum, & eius meditans eloquia abſque intermiſsione, ad certamina quidẽ ſemper ſurgebat fortis & ſtrenuus. Perpetuũ autem erat ei uotum, ut ipſo fieret Chriſti uolũtas, & nulla rerum humanarum eum ſubiret cogitatio.

Propè inſomnis uiuit.

Poſt aliquantum autem temporis ei uigilanti & eadem oranti, uiſus eſt angelus à Domino miſſus, ei dicens. Pachomi. Ille uero dixit. Quid eſt, Domine mi? Dei eſt (ait) uoluntas, ut ipſi ſeruias, & hominum genus Deo reconcilies. Cum autem hoc ter dixiſſet, ab eo receſsit. Cũ Deo ergo gratias egiſſet Pachomius, & rurſus factus eſſet certior de ea, quæ illi apparuerat, uiſione, cœpit eos excipere, qui ex pœnitẽtia per ipſum ad Deum ueniebant, & cum magna probatione eis dabat monachorum habitum: eis quidem ea, quæ ſunt mundanæ uitæ, prohibens, ſingulatim antẽ prouehens in exercitatione. Et primum quidem eis ſuadebat, ut toti mundo renunciarent: deindè etiam proprijs: conuenienter autem Euangelio, etiam ſibi-

Multi ſub eo fiunt monachi.

ipſis, ut ſic poſſent & ſuam crucem portantes, ſalutẽ conſe-

Lu. 24

conſequi. Ipſi autem ex eo diſcentes, quotidiè fructũ ferebant, conuenienter ſcripturis, dignæ eorum uocationis, uidentes ipſum in maximè prouecta ſenectute, non ſolum ſeipſum affligere laborioſa exercitatione: ſed per ſe etiam ſtudere omnẽ curam gerere monaſterii. Licebat enim uidere ſenem eis, qui certa hora conueniebant, prompto & alacri animo parantẽ menſam ad conuiuandum. Similiter autem in horto quoque ſeminantem olera, & ea per ſe rigantem, & pulſanti oſtium promptè reſpondentẽ, & ægrotis nocte diuq; inſeruientem, eoſque reficientem, & in his omnibus eum pulcherrimum exemplum præbentem diſcipulis. Nam cum hoc magnoperè cuperet, ut qui recenter uenerant ad exercitationem, & nondum haberent diſcernendi poteſtatem, poſſent honeſtè, &, ut Dei ſeruos conuenit, ſibi ſeruire, eos primum remouens ab omnium huiuſmodi negociorum ſolicitudine, eis dicebat: In quo uocati eſtis primum, fratres decertare, pſalmos meditantes: deinde doctrinã, quæ ex aliis libris diſcitur, præcipuè autem ſanctum Euangelium: Sic enim Deo ſeruiens & uobis, congruenter diuino præcepto, & ego recreabor, & uos eritis perfecti, diuina diſcentes præcepta.

Erant autem nomina eorum, qui primi ad eum acceſſerunt, Spſenthaeſes, & Surus, & Opſis. Eis ergò aſsiduè loquens uerbum Dei, multum eis proderat, eos inducẽs ad bonorum operum æmulationem. Nã cum illi quoque ipſi uiderent ſancti ſilentium, quod erat uirtutis actio & oratio, admirabantur, dicentes inter ſe inuicem: Erramus nos, exiſtimantes omnes ſanctos immutabiles, & natos eſſe ſanctos, & non à Deo eſſe factos, libera arbitrij poteſtate præditos: & rurſus non poſſe peccatores conuerſos uiuere ex uirtute: quoniam ij quoq; ſic ſunt ab eo creati. Videmus autem Dei bonitatẽ nunc maximè in hoc ſancto noſtro patre, quòd cum ortus ſit ex parentibus gentilibus, ad tantam peruenerit pietatem & religionem, ut omnia Dei præcepta peragat. Quamobrem apertè oſtenſum eſt, quòd & nos, & quicunque uolumus, eũ ſequi poſſumus, ſicut ipſe quoque ſecutus eſt ſanctos patres, qui eum præceſſerũt. Hoc eſt enim, quod ſcriptum eſt: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos: qui libera ueſtri arbitrij poteſtate quæ ſunt mala reliquiſtis, ut ad bonum accurratis. Vna ergo commoriamur, ut ſimul uiuamus cum hoc homine: quoniam nos rectè ducit ad uitam. Accedentes autem ad Pachomium, ei dicebant: Cur in operibus monaſterij ſolus laboras, Pater? Ille uerò dicit eis: Quis iugum ſuum coniungit ad opus, & id protinus deponit? aut id lædit, ut cadat, cum id reddiderit imbecillum, & non id prius portat? Deinde ſic poſtquam aſſueſecerit, eo utitur ad perfectam operationem? Eodem modo nos quoq; Chriſtus fecit idoneos ad una decertandum uobiſcum ad ueſtram confirmationem, ò dilecti. Deus autem miſericordiarũ, qui ſemper reſpicit ad humilitatem meam, confirmabit corda ueſtra, & in tolerantia nos bonum peragentes conſumabit: adeò ut alij quoque uidentes ueſtrum uitæ inſtitutum, quod congruenter Dei uoluntati ex uirtute agitur, ſint congregandi, qui me poterunt adiuuare in cura monaſterij. Deſcribit itaque eis, tanquam regulas, quaſdam formas & utiles animæ traditiones, uile indumentum, uictum moderatum, decoramque in ſomno quietem.

Matt. 11.

Liberũ arbitrũ diuina gratia fretũ, quid poſſit.

Regula monaſtica

Voluntate autem Dei, qui omnes uocat ad ſalutẽ, & dat eis incrementum, alij quoque ad ipſum conuenerunt, unà uolentes exerceri. Inter quos fuit Pecuſus, & Cornelius, & Paulus, & Ioannes, & alij cõplures, qui ſanam ſcilicet & rectam eius fidem & doctrinam audiuerant. Eos itaque, qui poterant ſuſtinere, apertè præfecit curæ monaſterij. & breui tempore uſqueadeo creuit fratrum numerus, ut eſſent ſupra centum. Quando autem oportebat eos unà cum ipſo immortalia ſumere ſacramenta, acceſſebat unum preſbyterũ ex ijs, qui in uicis erant propinquis, & ſic ſpiritalem diem feſtum peragebat. Neque enim inter eos ſuſtinebat eſſe aliquem, qui ordinationem fuiſſet conſecutus. Dicebat autem eſſe admodum bonum & ualde utile Monachis, non quærere honorem, uel principatum, uel gloriam, & maximè in cœnobio, ne forte propter hanc occaſionem orirentur lites, æmulationes & diſſenſiones. Quomodo enim, inquit, minima ignis ſcintilla ſi in aream inciderit, niſi cito extinguatur, ſæpe perdidit fructus totius anni: ita etiam principatus ambitionis, aut cleri cogitatio, ſi inciderit in monachos, nec cito extinguatur, facile corrũpet uniuerſum laborẽ exercitationis. Oportet autẽ, inquit, potius æquo animo eccleſijs Dei communicare. Etenim hoc quoque conducit monachis. Quod ſi inuenerimus aliquem ex monachis, qui à ſanctis Epiſcopis acceperit ordinationẽ, oportet eum accipere miniſtrum ſacri huius miniſterij. Neque enim in ueteri teſtamẽto erat populus uniuerſus Leuitæ. Et alioqui eum, qui foris conſtituitur, ut hic ſacrificet, non reijciemus, tanquam ambitioſum, aut qui uendicarit ſibi ſacerdotium. Quomodo enim, quem nos noſtra ſponte elegimus, aut etiam acceſſiuimus? Sed potius eũ, tanquam patrẽ reputabimus: ut qui etiam in eo fuerit obediens, & imitator ſanctorum: maxime ſi circa reprehenſionem Deo ſactum peregerit miniſteriũ. Quod ſi alicuius etiam delicti, ut homo, fuerit apud nos ſuſpectus, non eſt noſtrum eum iudicare. Deus.n. cum ſit iuſtus, eorum ſtatuit iudices, imitatores ſanctorum Apoſtolorum, qui poſſunt iuſto iudicio diſcernere ſpiritalia. Vult autem Dominus noſter, nos eſſe inter nos clementes & miſericordes, Deum ſemper orantes, & ab ipſo petentes, ne incidamus in tentationem. Cum hæc ab eo ſic pulchre dicerentur, & fierent, ſi quando contigiſſet aliquem clericum ad ipſum uenire, qui cum eo eſſe uolebat, propter dignitatem quidem ex regula eccleſiaſtica ei ſubijciebatur Pachomius: Ille uerò cum rurſus ea regulis exercitationis fratrũ fuiſſet imitator, ſe ſua ſponte ſupra modum ſtudebat demittere, humilemq; reddere.

Eucharistia, immortalia ſacramẽta.

Erat autem hic ſanctus clemens & miſericors, & amans fratrum, ut ſi quis alius: Miſerebatur enim admodum ſenum, & eorum, qui erant corpore imbecilli. Ijs uerò, qui adhuc teneram agebant ætatem, ſe accommodans, & ſe demittens, eorum ducebatur miſericordia, inter omnia maximam curam agens eorum animarum. Fide autem proficientibus, & in maximũ numerum augeſcentibus fratribus, extiterunt multi boni ſectatores. Rurſus ergo præfecit aliquos curæ ſuſcipiendarum animarum, quę congregabantur. Nam cum multi, ut dictum eſt, ad ipſum cõuenirent, & uariè in ſpiritalibus proficere cõtenderent, magna erat differentia eorum uitæ & inſtituti. Porrò autem ipſe Pater, qui in omnibus ducebatur à gratia, dabat unicuique uitæ inſtituto formas, menſuras & regulas. Nam aliis quidem operatio manuum ſuppeditabat alimentum. Alij uerò miniſtrabant, & inſeruiebant communi fraterni: Et unuſquiſque cõuenienter regulæ, quæ ſibi data fuerat. Non eadem autem hora cibũ ſumebant, ſed unuſquiſque ſe exercebat congruenter operi & abſtinentiæ. Atque præfecit quidem Oeconomum ijs, quæ erant neceſſaria fratribus & hoſpitibus ad uſum corporis: & cõſtituit etiam alium, qui ſecundum ab eo locum obtineret. Hortabatur uerò eos, ut eſſent prompti ad omnem obedientiam: iubebatque in nulla re habere propriã cordis uoluntatẽ,

Erga monachos quaſi uſus prudentia & moderatione

ut ſic

ut ſic potius Deo fructũ ferrent, & nõ ſibi ipſis. Cũ autem eſſet occupatus, uel ſæpe abiens, qui ſecundum ab eo locum obtinebat, abſque ulla ſuperbia & arrogantia, ad ordinandum monaſterium conſtituebat, & & faciebat omnia ad fratrum utilitatem & ædificationem, donec rurſus pater ad ipſo acceſſiſſet. Sic aũt cu tam gerens fraternitatis, ualde lætabatur de eorum profectu.

Cum uero ei ueniſſet in mentem pauperum, qui prope paſcebat, & cogitaſſet eos priuari & communione, & doctrina, quæ dabatur ſabbato & Dominico, conſtituit ex ſententia Aprionis, Tentyrorum eccleſiæ Epiſcopi, eis eccleſiam ædificare in ipſo paupere & deſerto eorum pago, ut in eam conuenientes, diuinam doctrinam acciperent. Cum nondum autem eſſet, qui eos deberet congregare tempore ſynaxis, uadeos ipſe cum alijs fratribus, diuinas eis legebat ſcripturas, propterea quod nondum eſſet eis lector ordinatus. Porro autem ipſe quoque dabat aduenientibus hoſpitibus, quæ erãt neceſſaria: donec cõſtituit presbyterum in eadem eccleſia. In legendo uero tantam præ ſe ferebat pietatem & reuerentiam, oculoſque & cor habebat tam compoſitum, ut mundani, qui uidebant, putarent Dei Angelum, & non hominem uerſari in medio eorum. Quocirca multis aderat prõptus & alacer animus, ut fierent Chriſtiani & fideles. Tanto enim fratrũ tenebatur amore, & adeo erat clemẽs & benignus, ut ſæpe reſpiceret homines, qui ſatanam ſequebantur, & eũ nolebant, qui ſolus eſt uerus Deus ingemiſcerentque & fleret propter eorum interitũ, & eorum deſideraret ſalutem.

Athanaſius. Epiſcopus inuiſit monaſteriũ S. Pachomij.

Hoc autem tempore uenit ad Alexandrinũ Epiſcoparum ſanctiſſimus Athanaſius, qui cum magno ſtudio cuperet ſuperioris Thebaidis & Sienes Dei eccleſias uidere, & eas per ſpiritualem ſuam doctrinam confirmare, præternauigauit Tabenniſe. Cum hoc autem cognouiſſet Pachomius, egreſſus eſt cum fratribus in gaudio & exultatione animi cum pſalmis & hymnis, ut ſuſciperent Pontificem. Erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter eius aduentum. Pachomium uero non aperiebat ſeipſum, ſed ſe ſubtrahebat & occultabat in fratrum multitudine. Tentyrorum enim eccleſiæ epiſcopus pro ipſo rogabat ſanctum Athanaſium, dicens: Habeo patrem monachorum in locis mihi ſubiectas, uirum admirabilem & magnum, & uerè hominẽ Dei. Quamobrem rogo tuam ſanctitatem, ut eum conſtituas patrem omnium monachorum, cum ſuſceperis munus Pontificatus. Et ideo ſe ſubtrahebat ſenex, & celabat inter fratres, donec uenit Athanaſius. Audiẽs autem eius ex Deo zelum & uitam, quam agebat ex uirtute, & perſecutiones, quas ſuſtinuit pro Saluatore in fide ueræ confeſſionis, & eius quidem charitatẽ in omnes, præcipuè autem in fratres, ualde gaudebat. Et eum quidem amplectebatur, Deum laudans.

Origenes taxatur.

Origenẽ autem, ut blaſphemum, & qui defecerat, ualde odio habebat, & abominabatur, ut Arrium & Meletium, qui ab Heracla Alexandriæ Archiepiſcopo fuerat eiectus ex eccleſia. Is enim, cum in ſuis operibus ea, quæ uidebãtur probabilia, ſectis diuinæ ſcripturæ uerbis coniunxiſſet, tanquam quædam uenena, ad interitum ſimpliciorum, multos libros congeſſit. Et quomodo medici amariſſima medicamẽta melle miſcentes, iis præbent, qui cibum non ita facile capiũt, eodem modo ipſe quoq; ſuũ errorẽ contegens, eum porrexit imbecillioribus. Fratribus itaque uehementer præcepit, ut non ſolum non legerent nugas Origenis, ſed neque legentes alios auderent audire. Dicitur itaque aliquando eius librum inueniſſe, & ſtatim in aquam iniecisſe, ſic dicendo: Niſi ſcirem nomẽ Dei in eo ſcriptum, eius blaſphemias & nugas combuſſiſſem. Sic erat bonorum quidem amator & laudator: auerſabatur autem inimicos ueritatis. Fideque & profectu Orthodoxorum ſemper gaudebat & lætabatur. Etenim ipſum Saluatorem in throno Eccleſiç per ipſos uidebatur uidere.

Pſ.100

Si quando autem in aliquo ſermone, aut negocio de eis aliquem audijſſet malè loquentem, non ſolum non patiebatur, ſed etiam ab eis abalienabatur, tanquã à ſerpentibus, aſſidue eis cantans, quæ dicuntur à Pſalmographo, & dicens: Clam de proximo ſuo detrahentem, hunc perſequebar. Nullus enim, inquit, bonus proferr malũ ex ore ſuo, maxime aduerſus patres ſanctos: eis ſemper in memoriam reuocãs ex multis alijs ſcripturis, Dei propter hoc indignationem, maxime autẽ ex obtrectatione Mariæ aduerſus Moyſen. Eratque rectus & utilis omnibus, qui eum conueniebant. *Nu.12* Cum autem eius quoque ſoror ſecundũ carnem audiuiſſet de eius uita, quam gerebat ex uirtute, & deſideraret uidere fratrem ſuum, uenit in monaſteriũ. Cũ uero eam adeſſe cognouiſſet, miſit fratrẽ, cui ianuæ monaſterij cura erat credita, ut ei diceret: Ecce audiuiſti me uiuere: Abi ergo, & ne tibi ægre ſit, quod te non uideam. Quod ſi tu quoque uelis hanc meam uitam imitari ad hoc, ut inueniamus à Domino miſericordiam, cellam tibi dabunt fratres, ut per te poſſis agere quietem & ſilentium. Fortaſſe autem alias quoque tecum uocabit Dominus: & illæ per te ſaluæ fient. Nullam enim aliam recreationem habet homo in terra, niſi hoc, ut faciat bonum, & Deo placeat. Hoc cum reſponſum accepiſſet, fleuit, & compuncta, id cor ſuum immiſit, ut ſalua fieret. Cum uero eius animi promptitudinem didiciſſet Pachomius Deo laudato, præcepit fratribus, qui erant paulo religioſiores, ut aliquanto interuallo remotum à monaſterio paruũ facerent Aſceterion, id eſt, locũ, in quo ſe exerceret. Ea autem, ut Deus poſtulat, ſe exercente, aliæ quoque conuenerunt. & creſcentes earum multitudine, fuit mater ipſarum, eas docens, & eis oſtendẽs omnes uias ad ſalutem. Petrum autem quendam, uirum pium & ætate ualdè prouectum, iuſſit eas uiſitare. Nam cum impatibilitate, erat etiam eius ſermo ſale conditus. Erant autem cum animo eius quoque uenerandi oculi. Sæpè itaque ſtans cum ſororibus, ſermocinabatur de ijs, quæ pertinebant ad ſalutem ex diuinis ſcripturis. Porro autem regulam quoque ſcriptã ad eas miſit Pachomius: ut ex ipſa inſtructæ & informatæ, inſtitutum uitæ ex Deo ſequerentur.

Soror Pachomij fit monacha, & multæ ſe illi adiungunt.

regula monachorũ.

Si quis uerò ex fratribus habens in Aſceterio aliquam, quæ ad eum attinebat, ueniſſet ad eam uiſitandam, mittebat una cum eo quendam ex ſenibus & ſpiritalibus fratribus, & ita prius perfectam, deinde, ea præſente, & iis, quæ erant præcipuæ ex fraternitate, eam, quæ ſibi erat nota, conueniebat frater cum honeſtate magna & reuerentia, neque ad eam aliquid accipiens. Neque enim habebant aliquid proprium: ſed utriſque ſola ſufficiebat memoria & ſpes bonorum futurorum. Quod ſi quando uel ædificandi, uel alicuius alterius gratia, opus haberent fratribus, ſcientiam aliquem & pium inter alios ad hoc mittebat ſimiliter. Hora autem comedendi reuertebantur ad monaſterium, illic neque cibum, neque potum omnino ſumẽtes. Quando autem conſummatur ſoror, uſque in hodiernum diem congregantur fratres in aliquo loco definito: & ita iis pſallentibus, cætera in alia parte, cum eam pulchre ad ſepeliẽdum cõpoſuerint, ponunt in medio. Deinde ſic eam accipientes fratres, cũ graui & ueneranda Pſalmodia in monte ſepeliunt cum magna pietate ac Dei metu, ut decet ſeruos Chriſti.

Cum hæc uitæ inſtitutio in omnibus partibus ſer

mone

mone celebraretur, & nomen ſancti Pachomij ad omnes peruenires, multi quidem laudabãt nomen Chriſti: Non pauci autem rurſus res mundi contẽpſerunt, & ad uitam acceſſerunt monaſticam. Inter quos fuit etiam quidam Theodorus, quatuordecim annos natus, Chriſtianis parentibus, & ualde illuſtribus. Is enim, cum eſſet dies feſtus undecimo menſis Tubę, cõtemplatus domum ſuam, quæ erat admirabilis & magna, & cuius in mundo res erant proſperæ, compunctus fuit corde diuina gratia, & dicit apud ſeipſum: Quid mihi proderit, aut quid miser lucrifaciam, ſi cũ huius uitæ momentaneis frui mihi licuerit uoluptatibus, excidam ab æternis? Nemo enim, qui eas fuerit conſecutus, æternæ gloriæ poterit eſſe particeps. Cumque propter hæc ingemuiſſet, ingreſſus eſt in quandam occultam partem domus: & cum in faciem cecidiſſet, cum lachrymis dicebat: Domine, qui occulta cognoſcis, ſcis me nihil eorum, quæ ſunt in hoc mundo, tuo amori prætuliſſe. Quamobrem rogo te Domine deduc me ad tuam uoluntatem: & illumina meam, ut te perpetuo laudem & glorificem.

Theodori nobiliſſimi pueri ad miranda conuerſio.

Cum hæc autẽ dixiſſet, aduenit mater eius, ſuiſq; in eum defixis oculis, uidet eius oculos lachrymantes, & dicit ei: Quid tibi fuit moleſtum, ò fili? & cur fuiſti à nobis ſeparatus? Nos autem te triſtes quærebamus. Ille uero ei dixit: Abi, mater, & comede: ego enim nolo nunc comedere. Neque eam ſuſtinebat. Recedens autem in hac mora ieiunabat uſque ad ueſperam: Sæpe uero duas quoque coniungens ueſperas. A ſumptuoſis autem cibis duos annos ſua ſponte abſtinuit, ſeipſum aſſuefaciens ad perfectam exercitationem. Cum autem ei ueniſſet in mentem, ut ingrederetur monaſterium, receſſit omnium propriorum oblitus. Cumque inueniſſet fratres, quorum erat honeſta uitæ cõuerſatio, habitauit cum eis. Sedentibus autem monachis poſt preces ueſpertinas, & diuinas ſcripturas apud ſe meditantibus, audiuit unum ex eis diſſerentem de tabernaculo, quod erat in ueteri teſtamento, & de Sancto ſanctorum, & inducentem ſolutionem in duobus populis, & dicentem: Exterius quidem tabernaculum, eſt primus populus Iudæorum: Sancta autem Sanctorum, eſt uocatio gentium: quæ habet magis myſticum, magis glorioſum ingreſſum. Nam pro ſacrificio animalium, & thuribulo, & menſa, & arca, quæ habebat panes mannæ, & libros legis, & quæcunque illic erant, & pro candelabro, & propitiatorio, uiſus eſt nobis Deus uerbum, qui in carne a ſe ſuſcepta nos illuminauit, effectus lumen cognitionis, & propitiatio noſtrorum peccatorum. Cũ hæc autem ſoluiſſet frater fratribus, qui cum ipſo ſedebant, ipſe rurſus dixit: Hanc ſolutionem didici à ſancto patre noſtro Pachomio, qui congregauit in Tabenniſe fratres proficientes in Domino. Credo uero fore, ut nobis à Domino peccata condonentur, quòd uiri iuſti hac hora memini. Cum hæc autem audiſſet Theodorus, corde fuit inflammatus, & dixit: Domine Deus, ſi eſt hic uir ſanctus ſuper terram, dignare mihi concedere, ut eum uideam, & ſequar in omni præcepto: ut ego ſaluus fiam, & dignus euadã bonis, quæ promiſiſti ijs, qui te diligunt. Hæc dicens, fundebat lachrymas, ut cui diuino amore uulnerata eſſet anima.

Tabernaculi Moſaici myſtica interpretatio.

Poſt aliquot autem dies uenit ad ipſus Pecuſius quidam uir pius, & maxime Chriſtianus, ſenex admodum, ipſos uiſurus, & uolens ſcire, quomodo agerent. Rogauit eum Theodorus, ut ipſum ſecum duceret. Is uero nihil cunctatus, ipſum accepit & duxit. Qui cum perueniſſet ad locum adorauit Dominum, dicens: Benedictus es Deus, quoniam me peccatorem celeriter exaudiſti, & impleuiſti petitionem meam, quam à te petij. Cum autem cum Pachomio congreſſus eſſet Theodorus, cœpit uehementer flere in foribus, & uultum irrigare lachrymis. Cum uero Pater eum uidiſſet, dixit ei: Noli flere, fili. Nã ego quoque etſi ſim peccator, ſuſcepi opus Domini. Cumque hæc dixiſſet, introduxit eum in monaſterium. Cum autem adſpexiſſet fratres fuit mente illuminatus, zelumq; pietatis accepit eius anima: procedensque abundat ijs, quæ ſunt ex Deo, uirtutibus. Nam cum eſſet prudens & intelligens, magnam & admirabilem poſſidebat obedientiam: munificiq; Dei gratia in ieiunijs & uigilijs & perpetua oratione perſeuerans, nõ ceſſabat ſemper maiores deſiderare gratias. Nam cum multi moleſtia afficerentur, fuit conſolator & corrector eorum, qui quomodocunque laborabantur. Videns autem inſignem eius exercitationem, eum ualde amauit Pachomius, & eum in oecode poſuit.

Theodorus fit monachus S Pachomij.

Cum uero audijſſet eius mater eum illic agere, uenit in monaſterium, afferens Epiſtolas Epiſcoporum, quæ iubebant ei reddi ſuum filium. Ea uero hoſpitio accepta in mulierum aſceterio, quod eſt prope monaſterium, miſit epiſtolas ad Pachomium, rogans ut ei permitteret uidere ſuum filium. Tunc ipſe accerſito Theodoro, dixit ei: Audiuimus, fili, matrem tuam huc ueniſſe, uolentem te uidere: & ecce ad nos attulit epiſtolas Epiſcoporum. Abi ergo, & imple eius deſiderium, & maxime propter ſanctos uiros, qui ad nos ſcripſerunt. Dixit ei Theodorus: Fide iubebas mihi, ò pater, quòd ſi eam uidero poſt tantam cognitionem, non reddam rationem Domino in illo die, quòd ego reliquerim eam me conuenire in fratrum offenſionem. Si enim ante gratiam, filij Leui ſuos parentes & fratres ignorauerunt, ut ſeruarent Dei iuſtificationes: multo magis ego, qui ſum tanta dignatus gratia, non debeo præferre genus & parentes Dei dilectioni. Dicit enim Dominus: Qui diligit patrem ſuum aut matrem pluſquàm me, non eſt me dignus. Dixit ei Pachomius: Si tibi uidetur, ò fili, id tibi non expedire, ego non te cogo. Hoc autem eſt eorum, qui perfecte mundo renunciarunt, & ſeipſos omnino abnegauerunt. Oportet enim monachos, inutiles quidem fugere mundanas congreſſiones: eos autem, qui ſunt membra Chriſti, & credunt, omnes ex æquo diligere & admittere. Si quis autem, qui mundana tenetur affectione, dicit: Caro mea ſunt, & ego eos diligo: audiat ſcripturam, quæ dicit: A quo quis eſt ſuperatus, eius eſt etiam ſeruus. Cum ipſe ergo noluiſſet uideri à matre, illa quoque cõſtituit manere in aſceterio apud ſorores, quæ Chriſto ſeruabant uirginitatem, apud ſe cogitans: Omnino ſi Deus uoluerit, uidebo ipſum cum ſororibus, & meam animam propter ipſum lucrifaciam. Sic id quod eſt ex Deo acerbum, ſi fiat ad Dei gloriam, poteſt conciliare utilitatem ijs, qui in id incidunt, etiã ſi aliquantiſper moleſtum uideatur.

Deut. 33.

Math 10.

2. Petr. 2.

Theodorus nõ uult uidere matrẽ ſuam.

Quomodo autem hunc uirũ bonum & induſtriũ produximus in medium eos incitandos, qui uolunt quæ ſunt bona & honeſta, imitari: ita etiam par eſt meminiſſe prauorum & ignauorum: ut ſint cauti, qui audiunt. Quidam enim ex fratribus, qui carnalem habebant prudentiam, & hominem ueterem non cauerant, magna moleſtia ſanctum afficiebant. Sæpe quidem eorum animæ utilem afferens admonitionem, nihil quidem proficiebat. Animo autem anxius & ualde triſtis abiens, Deum pro eis orabat, dicens. Deus, tu præcepiſti nobis, ut proximos diligeremus ut noſipſos. Quoniam ergo noſti promptum meum animi ſtudium & propoſitum, rogo te, ne deſpicias ſalutẽ eorum animarum, ſed eorum miſerearis,

Matt. 19.

ris, & des timorem tuum in corde eorum, ut te cognoſcant, & tibi ſeruiant in ueritate & uitæ puritate: ut ipſi quoque in te habeant ſpem germanam: & ſynceram. Valde enim triſtis eſt anima mea, & omnes mei ſenſus de ipſis dolent. Hæc cum dixiſſet, ſiluit. Paucis autē poſt diebus, cum animaduertiſſet, quòd ne poſt preces quidem euaſiſſent meliores, rurſus ſtās orauit, & dedit eis quandam regulam & orationis, & reliquæ eorum uitæ inſtitutionis: ut ſaltem tanquam boni ſerui præſcriptum implentes, paulatim introducti, ea poſtea facerent libere & confidenter. Illi uero rurſus cùm uidiſſent eum non permittere, ut ſuam ſe querentur uoluntatem, ſeducti fuerunt à ſpiritu timiditatis, & retroceſſerūt, extrema & accurata uitæ forma obſtupefacti. Cum ij autem receſſiſſent, fuit deinceps grex purus, magiſque profecerunt in ſua exercitatione: ut frumentum quod in agris pulchre germinat, radicitus euulſis zizanijs. Hæc autem retuli, uolens per utrunque oſtendere, quòd ſicut mundanis nihil lædit, ſi aduertant, auſteritas monachorum: ſed potius eis prodeſt: ita monachos nihil iuuant neque preces, neque demiſſio patrum, ſi in ipſis ſint ignaui & negligentes.

Quidā quoque confeſſor, Dyoniſius nomine, œconomus eccleſiæ Tentyrorum, qui erat amicus Pachomij, cum audijſſet ex aliquibus, quòd qui ex alijs monaſterijs ad ipſum ueniebant, non ſinebat uerſari cū iis, qui cum ipſo erant fratribus, ſed manere in alio loco in foribus monaſterij: ad ipſum acceſſit, magna affectus moleſtia: & ipſum grauius increpando diſſerens, dixit: Non recte facis, ò Abba, qui non eandem in omnes fratres habeas affectionem. Is autem cum magna patientia grauem ferens reprehenſionem, ei reſpondendo dixit: Nouit Deus meum propoſitum, ſcitque tua paterna affectio, me nunquàm tuam uoluiſſe animam moleſtia afficere, aut negligere. Quomodo ergo nunc auderem hoc facere, & Dominū meū aduerſus me irritare, qui aperte clamat: Quodcunq; feceritis uni horum fratrum meorum minimorum, mihi feciſtis? Excipe ergo, ò Pater, me tibi ſatisfacientem. Non enim hoc feci, ò Pater, quòd nihili ſaciam eos, qui huc ueniunt: ſed quoniam cœnobium habet multos, qui recenter aduenerūt: quorum ſunt diuerſi mores, & nondum ſciunt nec ipſum quidem monachi habitum: inter quos ſunt etiam pueri adeo ſimplices, ut ne ſuam quidem norint dexteram aut ſiniſtram, exiſtimaui magis expedire, ut fratres ſeorſum agerent, & ſimiliter ut qui accedunt, ſint ſeparati, & per ſe degant. Hoc autem exiſtimo potius eſſe honori iis, qui ad nos accedunt, patribus & fratribus, ut hora quidem orationis nobiſcum congregentur, poſtea autem unuſquiſque ſuum adeat locum, & illic quietem agat & ſilentium, me uidelicet propter Deum eis ſubminiſtrante, ea quæ ſunt neceſſaria. Hæc cum ex ipſo audiſſet presbyter Dionyſius, ei magis conceſſit, ſciens eum omnia ex Deo agere, & ualde lætatus ea defenſione, lubens rediit ad ſuos.

Matt. 25.

Etiam pueri olim ſuere monachi.

Quædam autem mulier ex iis, quæ illic uitam agebant, cum laboraret profluuio ſanguinis, qui morbus eam longo tempore detinuerat: intellexiſſet autem de Pachomio, eum eſſe pium & religioſum, & uitam degere admirabilem: eiuſque ſyncerum ac germanum eſſe amicum Dionyſium, eum rogauit, ut eius miſereretur, & tanquàm neceſſaria aliqua de cauſa, accerſeret ſanctum in eccleſiam. Ille uero abductus precibus mulieris, eum ſtatim accerſijt. Cum autem acceſſiſſet, & poſt orationē amplexus eſſet Dionyſium in eccleſia, ſedit cum ipſo. Pauca uero cū ſancto Pachomio diſſerente Dionyſio, confirmata & roborata mulier animi promptitudine, & credens ei, qui dixit: Confide filia fides tua te ſaluam fecit: cum ſeniſim eā à tergo appropinquaſſet, & tetigiſſet cucullam, quæ erat in capite eius, fuit ſtatim curata. & cadens in faciem flexis genibus, ipſum Deum laudabat propter beneficia, quæ per eius ſeruos fiunt in eos, qui credunt in ipſum. Ipſe autem intellecta arte Dyonyſij, benedixit mulieri: & rurſus rediit in ſuum monaſterium.

Math. 9.

Tactu cuculla S. Pachomij ſanat morbida mulier.

Cum autem poſtularet uſus, ut ageretur foſſa pro tutela monaſterii, ipſe quoque laborātibus fratribus opem ferebat lubentiſſime, & cū magna gratiarum actione. Aliquot uero poſt diebus quidam exercitator, Pater multorum fratrum, qui etiam ſolebat frequentius ad ipſum accedere, uenit ad ipſum cū uno fratre, propterea quòd talis exorta eſſet controuerſia in ſuo monaſterio. Is frater, qui una cum eo aderat, urgebat & moleſtiam afferebat eidem Præfecto monaſterii, ut aſſequeretur dignitatem clericatus. Præfectus autem cum uideret eum eſſe indignum tali munere, uarie differebat. Cum uero non poſſet amplius ferre fratris moleſtiam, accedit ad ſanctum Pachomium, & ei narrat quēadmodum res ſe haberet, ꝑſuaſum habēs, eū ſolū eſſe ſoluturū fratris cōtentionē. Ille autē poſtquàm didicit cauſam, dicit presbitero. Non uoniſti, ut à me exquireres Dei uoluntatem? Audi ergo me, & concede ei ſuam petitionem, ne diſperet. Fortaſſe per id abſtrahemus eius animam ab inimico. Contingit enim uirum quoque malum, ſi beneficio afficiatur, uenire ad ſenſum boni. Meliorum enim rerum deſiderium, ſolet animabus minimè diſſolutis & ignauis eſſe ueluti certum pignus, quòd ſe gerent ex uirtute. Nobis quoque frater, oportet hoc facere. Quæ eſt enim ex DEO dilectio, in eo conſiſtit, quòd alter alterius moueatur miſericordia. Cum hoc reſponſum accepiſſet præfectus, fecit quod fuerat iuſſus. Frater autem id, quod petierat, aſſecutus, reuerſus ad ſanctum cum lachrymis & multa compunctione, in faciemque cadens confeſſus eſt, dicens. Homo Dei, ualde fuiſti in altum ſublatus à Domino, ut qui uincas in bono malum. Si.n. nō fuiſſes in me leni animo, ſed aduerſus me dixiſſes aliquid, reliquiſſem habitum, & à Deo fuiſſem alienatus. Nunc autem benedictus es tu à Domino, quoniam per te ſalua eſt anima mea. Cum ille aūt eū iuſſiſſet ſurgere, & hortatus eſſet ut oſtēderet uitā dignā profeſſione, ne deteriores pœnas lueret in futuro, eū cōplexus dimiſit deducens uſq; ad oſtiū monaſterii.

Prudētia ſua ſeruat monachum titubantem.

Eo uero adhuc ſtante, ecce uir curſim procul adueniens, procidit ad eius pedes, rogans & obſecrans, ut eius filia, quæ uexabatur à dęmone, curaretur, à Chriſto ei data gratia. Ille autem, eo relicto ſtante foris, ingreſſus eſt monaſterium, miſitque ad eum per ianitorem, dicens: Non eſt quidem mos nobis loqui cū mulieribus: ſed mitte ad me unā ex ueſtibus tuæ filiæ, & cum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti et benedixerimus, eam rurſus remittemus: & ſpero quidem fore, ut ſalua fiat puella. Allatam autem tunicam torue intuens ſanctus, dixit: Non eſt eius tunica. Affirmāte aūt eius Patre, & dicēte eā eſſe eius, dixit ei. Eā q. dē illius ego quoq; eſſe ſcio: ſed nō cōſeruat ſuā caſtitatē, cū profiteatur ſe eſſe uirginē. Et ideo cū eam adſpexit ſenſi illā non eſſe caſtā: & propterea dixi eā nō eſſe ipſius. Promittat ergo tibi fore, ut deinceps ſe purā conſeruet coram Deo, eiuſque miſertus clemēs & miſericors Dn̄s, eam ſanabit. Cū aūt cū ira & dolore Pater interrogaſſet filiā, cōfeſſa eſt puella, & cū iureiurando dixit, ſe nō amplius ea eſſe facturā. Deinde ſic precatus ſanctus, ad eā miſit oleum: quo quidem cum uſa fuiſſet in fide ſtatim fuit ſanata, & Deum laudauit, quòd cum ſæuo dęmone uita quoque commutata,

Nouit occulta aliorū peccata.

Oleo ſanat dæmoniacam.

tata, magnam caſtitatis curam geſſerit in poſterum.

Cum hæc fama in omnem partẽ peruaſiſſet, alius rurſus filium, qui immanem habebat dæmonem, quotidie lugens, cum eum non poſſet ad ſanctum deducere, uenit ipſe genuflectens & rogãs, ut pro eo oraret. Is uero cum eſſet præcatus, & illi panem dediſſet, præcepit, ut tempore veſcendi eum comedendum præberet laboranti. Ei itaque eſurienti Pater panem obtulit. Dæmon autem id ſentiens, non permiſit ei, ut ipsũ guſtaret, nec ut tangeret: ſed cum multa alia accepiſſet, expleuit appetitũ. Rurſus ergo pater eius, cũ hũc panem accepiſſet, & minutatim fregiſſet cum minutiſſimis partibus caſei, iniecit fragmenta in medium dactylorum, eaque ſola ei appoſuit: ut actum ignorans, acciperet benedictionem. Ipſe autem rurſus ea aperiens, & humi iecit fragmenta, & dactylos abhorrens reliquit, uolens nihil omnino guſtare. Cum ergo pater eius cum multis diebus reliquiſſet ieiunum, nihil aliud præter hunc panem reliquit in eius poteſtate. Is uero fame oppreſſus, ex eo ſumpſit: & cũ primum fuiſſet refectus, dormitij, & receſſit ab eo malus ſpiritus. Tunc pater accepto, qui curatus erat, filio rurſus cum ipſo acceſſit Deum laudans, qui per ſuos ſanctos facit magna mirabilia, glorioſaq; & inſignia, quorum non eſt numerus.

Benedicto pane pellit dæmonem ab homine.

Porro autem cum plurimas quoque alias curationes per ſe uideret hic beatus fieri uirtute ſancti ſpiritus, corde non efferebatur. (Habebat enim hanc quoque gratiam à Domino) ſed manebat ſemper idem, cogitabundus & ſenerus. Si quando autem precatus, petitionem non fuerat conſecutus, hoc ei non uidebatur nouum & alienũ: ſed diuinam illam & magnã, quã didicerat, doctrinã habebat ſemper in ore: Fiat, dicens, Pater, uoluntas tua. Theodorus autem, de quo paulo ante dictum eſt, cum eſſet iunior, confirmabatur ſpiritu, in omnibus imitans patrem, qui ipſum deducebat: qui quidem nulli erat culpæ affinis, aut reprehenſioni, & proficiebat uirtutibus, magno illi uero ſe ſubmittẽs & cedens in omnibus, propter Deum, tã quam ipſi Domino. Quoniam uero ſolet ut plurimũ anima contrarijs exerceri ad patientiam, ſæpenumero eum probat in iis, quæ ipſe præcipiebãt, iubens quidem ei aliqua facere opera: deinde rurſus eum iubẽs deſiſtere, & uituperans ea, quæ ipſe faciebat, cum magna claritate animi transferebat ad alium, dicens, nõ recte prius ab eo facta eſſe, & iudicebat cogitationem uanæ de ſe perſuaſionis, qua ſibi nimium placebat, cũ eo bellum gerere. Ipſe autẽ paternam increpationem prudenter accipiens, manebat minime conturbatus, nihil audens omnino contradicer, aut ſe apud eum defendere. Aliis uero uerbis ſibi ſatisfaciens, dicebat: Eſt optimus artifex & probus Chriſti ſeruus. Multa autem, quæ apud imperitos feruntur aliter, accipiũt à ſcientibus aliam correctionem. Ego itaque peccator meipſum debeo lugere, donec Dominus cor meũ dirigat ad bonũ, & euadã dignus ſanctorũ patrũ obedientia. Nam abſque Domini auxilio, opera hominis, & quæ in ſe eſt maximè fiducia, eſt puluis & cinis.

Theodorum obediẽtiſſimũ uarie exercet.

Cum autem fratres aliquando profecti eſſent in quandam inſulam, nomine Thræam, ad metendum, & eis Theodorus pararet quæ comederent, quodam die uenit pater ex opere, (erat enim cum eis) & laborabat morbo corporis. Ei uero horrenti iniecit Theodorus ſtragulã ueſtem ex pilis contextam, nempe cilicium. Ille autẽ id ualde ægrè ferẽs. Tolle, inquit, hoc à me & ſtoream mihi inijce, ſicut mos eſt fratribus. Eo aũt facto, rurſus ueluti oblitus exactæ illius & accuratæ uiuẽdi formę lenis, accepit pugillus dactylorum, & dedit ei, hortatusq; eſt, ut eis ueſceretur. Ille at id uideos, dixit ei lachrymans: Caue igitur, frater, q̃m in

Vide ſancti ſenis religionẽ.

fratrum labores habemus poteſtatem, & ea impendimus, quæ ſunt eis neceſſaria, propterea debemus nos abſolutè & temerè quibuslibet frui indiſcriminatim aut pr͂er id, q͂d uſus poſtulat, aut p̃ter tp͂s, aut pr͂er morem aliquid facere? Vbi eſt ergo timor Dei? Dic.n. mihi frater: Peruaſiſti omnia tuguria, & tibi perſuaſiſti, non eſſe in eis aliquos ægrotos? Nè fallaris, Theodore. Perinde enim eſt in re parua, atq; in magna, ſe inique gerere. Illis enim, Deo opem ferente, libenter ſuſtinentibus afflictiones, quomodo nos non feremus? Ea autẽ, quæ ſibi data fuerat, gratia morbos probabat, quinam eſſent. Aperte enim ſciebat, dęmones quauis ratione conari impedire fideles.

Eum certè aliquando inuaſit uehementiſſima febris in monaſterio, fuitque ieiunus quinque dies. Cũ autem intellexiſſet hanc eſſe artem maligni, qui ſemper uult ſanctis afferre impedimentum, non intermiſit ſurgere ad præces: ſed Deo, quem deſiderabat, uehementer ſupplicauit: ſtatimque morbo leuatus, in eorũ qui ſani erant, fratrum menſa conſedit, Deo agens gratias, qui ei conceſſerat, ut poſſet diſcernere, quæ ſunt præſtantiora. Cum uero talis eſſet, nullo modo curã negligebat ægrotorum: ſed erat bonus & miſericors in fratres, ſi ullus alius.

Iam uero cum uidiſſet Dei prouidentiam multiplicari fratres, & in arctum cogi monaſterium, traduxit ex iis aliquos in uicum, qui dicitur Pibi: & extructo illic monaſterio, eis præfecit œconomum, ut diſpenſaret quæ opus erant fratribus. Cum autem eis ſcripſiſſet regulas, & arrham dediſſet orationem, & plurimas ſpirituales adhortationes, eiſque accuratè præcepiſſet, ut nullus eorum uel uerbo, uel facto omnino lęderet proximum, ſed ſequeretur unuſquiſque præſcriptum exercitationis, quoniam & apud Deũ & apud homines ordo eſt in honore: curam gerebat ſenex uiſitans aſſiduè noctuque diuque, hæc duo monaſteria, uti ſeruus principis paſtorum Chriſti Domini, & Saluatoris animarum noſtrarum. Rurſus autem multiplicatis in ſecundo monaſterio fratribus, poſt aliquot tempus ad eum uenit ſenex aliquis, qui ſe maximè exercebat, nomine Epooychus: Qui ipſe quoque erat præfectus alterius monaſterij, antiquiſſimorum fratrum & perfectorum. Is magnum rogabat Pachomium, ut ipſum aſſumeret, & ſibi cõiungeret: & eius monaſteriũ, quod dicebatur Cheuoboſcia, ipſius quoque fratres acciperet, & ſuo coniungeret monaſterio. Ille uero ei acquieſcens, illuc quoque fratres adduxit ex proprio monaſterio. Cumque Deum pro eis oraſſet, & præcepiſſet fratribus, qui prius illic erant, ut hi ſuas omnino regulas ſequerentur: & eis quoque formas p̃more p̃buiſſet, & eis cõſtituiſſet, ut uiuerẽt cõuenienter, regulis primi monaſterij, ipſe Domino agebat gratias propter ſalutem fratrũ. Eodẽ modo rurſus a fratribus, qui degebant in monaſterio Muchouſe, ut eorum curam poſt Deũ ſuſciperet, ceſſit pater. & cum eis quoque feciſſet eaſdem conſtitutiones, & eos cooptaſſet inter proprios fratres, ipſos ẽt cõmendauit Dño, qui facit mirabilia, & eos, q uolũt ſalui fieri, tradit & committit ſuis ſanctis.

Mire augetur monachis ſub eo.

In hoc monaſterio erat quidam antiquus & ualdè ſanctus, diligens Dominum, nomine Ionas, exercitator perfectiſſimus, cuius etiam uiuendi rationem ad multorum utilitatem, Deo adiuuante, narrabo. Nam cum magnus Pachomius ſtudioſe ac diligẽter in uno quoque monaſterio conſtituiſſet fratres potentes ſpiritu ad reliquos gubernandos, ipſeque certis interiectis interuallis uiſitare monaſteria: & illuc quoque ueniſſet: dum ipſe ingrederetur in monaſterium, ſtabat ficus alta admodũ, in qua ſolebant quidam pueri clã aſcendentes, ex ea ſumere fructus & comedere.

Ionas, ſenex, & perfectiſſimus monachus.

Cum

Cum hoc autem uidiſſet ille magnus, & ei appropinquaſſet, uidet ſpiritum quendam immundum, qui ſedebat ſuper ipſam. Cum uero cognouiſſet hunc eſſe dæmonem gulæ, & exploratũ habuiſſet hũc eſſe, qui maxime decipiebat iuuenes, uocat prædictum fratrẽ, qui erat hortulanus monaſterij, & dicit ei: Excide frater hanc ficũ. Eſt enim indecorum, eã ſtare in medio monaſterij, propterea quod ea afferat offenſionẽ ijs, qui cognitione nequaquam ſunt ſtabiliti. Is autẽ cum hoc audiſſet, magno dolore eſt affectus, & dicit illi magno: Nequaquam, ò pater, magnum enim fructum ſolemus ex ea percipere. Cum eum autem uidiſſet affectum moleſtia, ſciretque eius uitam admirabilem & utilem, noluit quidem eum amplius cogere, nè afficeretur maiori triſtitia. Sequenti uero die uiſa eſt arbor adeo ſicca, ut nec folium uiride, neque fructus in ea omnino inueniretur. Cum ergo uidiſſet beatus Ionas (ita enim uocabatur ſenex) id, quod factum fuerat, maiorem accepit dolorem ex inobedientia, quòd cum dixiſſet ſanctus, non eam ſtatim omni ſtudio & alacritate animi exciderit.

Vide ad mirandã abſtinẽtia. Is cum octogintaquinque annus egiſſet in monaſterio, & uitam exercuiſſet admodum honeſtam & uenerandam, ſolusque horti curam gereret, & frugiferas ipſe plantaſſet arbores, nullum unquam omnino fructum guſtauit uſque ad mortem, omnibus fratribus, hoſpitibus, & ijs qui circuncirca incolebant, neſcentibus fructibus uſque ad ſatietatem. Indumentũ autem eius erat huiuſmodi: Cum tres ſolas ouis pelles coniunxiſſet, ijs ſolis fuit contentus ad omnẽ amictum corporis, nihil aliud induens, nec hyeme, nec *Veſtem.* æſtate. Habebat uero unum lebitonem, quo induebatur tempore diuinorum & intemeratorũ ſacramentorum corporis Domini noſtri Ieſu chriſti, & cũ primum communicaſſet, eum rurſus exuebat & reponebat, mundum ſeruans octogintaquinque annos. Quid *Victũ corporis.* ſit autem corporis quies, neſciebat quidem, quod ipſe lubenter ſemper operabatur, & cum magno ſtudio & animi alacritate. Sed neque cocti aliquid unquam ſumpſit, ſed toto tempore uitæ ſuæ, cruda olera comminuta comedebat cum aceto. Afferebant autem quidam ex fratribus, quod nec peterat quidem domum noſſe noſocomij. Accedit his omnibus, quod nunquã recubuit ſupra dorſum uſque ad mortem, ſed interdiu quidem hortum operabatur, circa occaſum autem Solis, cum cibum ſumpſiſſet, ingrediebatur in ſuam cellam, & ſellæ inſidens, in medio cellæ funes contexebat uſque ad conuentum nocturnum, & ſic contingebat ei ſomnum parumper uidere propter naturalem neceſſitatem corporis, ſedenti & in manibus habenti iuncos, qui ab eo texebantur. Hoc uero faciebat non ad lucernam, aut ad ignem aliquem, ſed in obſcuris ſedens tenebris, & ſcripturas memoriter recitans. Alia quoque plurima laude digna faciebat beatus ſenex Ionas, quæ ſcribere non eſt præſentis *Mortis genus.* temporis, ne ſi in infinitam longitudinem produxerimus orationem, negligentioribus auditoribus tædium afferamus. Hunc nouo quodam modo fama eſt obdormiſſe. Sellæ enim ſuæ inſidens, & iuncos rexens, ut ſolebat, ſic requieuit, ut ipſo mortuo, in*Sepultum.*uenirentur iunci in eius manibus. Narrant autem fratres de eius ſepultura rem uere admirabilem, & dignam quæ mandetur ſcriptis. Nam cum eius pedes non potuiſſe extendi, propterea quod inſtar ligni obduruiſſent in ea, in qua deceſſerat, figura, neque eius manus poſſent contrahi, aut appropinquare reliquo corpori, neque rurſus concederet, ut tunica exueretur pellicea, eum inuoluentes perinde, ac lignorum ſarcinam, ſic coacti ſunt eum mandare ſepulturæ. Sed reuertamur ad propoſitum.

Cũ in hoc monaſterio oratorium ſanctus ædificaſſet Pachomius, porticusque & columnas numeroſè conſtruxiſſet lapidibus, delectatus eſt opere, propterea quod id pulchre ædificaſſet. Cum autem apud ſe conſideraſſet, non oportere hominum opera admirari, & delectari ſpecie pulchrorum ædificiorum, recenti adhuc opere, acceptis funibus, & columnis alligatis, iuſſit fratribus, ut eas traherent totis uiribus, do-*Cauenda uana gloria in ijs, quæ facim⁹.* nec inclinatæ, non fuerunt amplius decoræ. Deinde uerò cœpit dicere: Nec uos quoque fratres, multum contendatis iactare & magnificare opus manuum ueſtrarum: ſed orate potius, ut gratia Chriſti & donũ ſãcti ſpiritus integra maneant ueſtra opera, & nè mẽs lapſa propter laudem artis, fiat præda diaboli: Sunt enim multæ eius inſidiæ. Ita in unum quodque ueniens monaſterium, eis proderat, & ſedens, eis ſanctas exponebat ſcripturas, & hortabatur, primum quidem, ut nulli eſſent affines repræhenſioni, ſcirent autem, & non ignorarent aſtutias inimicorum: Ipſi uero in eos pugnarent uirtute ſancti Spiritus, & continenter dicerent: In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum rediget inimicos noſtros.

Eum uero rogauit quidem ex fratribus, cur, cum ante aduentum quidem moleſtiam exhibentis dæmonis, ſaluum habentes ſenſum cogitationis, philoſophemur de continentia, humilitateque & aliis uirtutibus. Tempore autem poſtulante, ut oſtendamus opera, de quibus philoſophamur, ut uerbi cauſa, in tẽpore iræ, patientiam, in tempore odij, iniuriæ acceptæ obliuionem, laude propoſita, animum ab inani *Cur à uitijs impugnati, non ſatis illi reſiſtamus* gloria alienum, & alia multa eiuſmodi, non poſſumus? Cui ſanctus ſic reſpondit, dicens: Quoniam uirtutem perfectè non exercemus, propterea omnem dæmonum habitum & tortuoſos anfractus neſcimus ad hoc, ut nos poſſimus eius, qui nos uexat, aduentũ acriore contemplantis animæ facultate amouere, & talium cogitationum circunſiſtentium repellere confuſionem. Quocirca neceſſe eſt unoquoque die & hora, contemplanti animæ parti, tanquam oleum, infundere Dei metum: qui cum ſit agendi facultatis efficiens, & lucerna ad contemplãda ea, quæ ſubiiciũtur, efficit quidem, ut mens noſtra concuti & labefactari nequeat, ad iram autem, & odium, & iniuriæ acceptæ recordationem, & aliquam aliam ex ijs affectionibus, quæ nos protrudunt ad uitium, nos non rapiat, contemplantemque & in ſublime ſe extollentẽ ad regionem incorporeorum ei, quem tales uexant *Lu 10.* dæmones, addit animum, & eum incitat, ut contemnat, efficitque, ut (ſicut ſcriptum eſt) ambulet ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici.

Hæc cum ipſe ſolueret fratribus, & inimici bella aperte deſcriberet, hæretici quidam exercitatores, in*Arrogantia quorundam hæreticorum.*terna cilicio occultantes, uenerunt, & fratribus, qui erant in foribus, dixerunt, à ſuo patre ad magnum illum miſſi: Ingredimini, & ei dicite: Es ne uerè homo Dei, & credis te à Deo exaudiri? Agedum communiter noſtris pedibus fluuium hunc tranſmittamus, ut cognoſcant omnes, qui ex nobis habet maiorem apud Deum fiduciam, nos, an tu. Cum hæc autẽ Pachomio fratres renũciaſſent, ſucceoſens, dixit eis, An uos, inquit, omnino hæc ueſtris auribus accepiſtis? Neſcitis huiuſmodi queſtiones eſſe plane à Deo alienas, & quæ non ſolum abhorrent, non dico à noſtræ uitæ inſtituto, ſed etiam à mundanis, qui rectè ſapiunt, & ſunt uerè Chriſtiani? Quæ enim lex nobis pmittit hæc dicere, uel pponere? Quid eſt autẽ miſerius hac cogitatione, ut ego mittens lugere mea peccata,&

ta,& animo eſſe inſtar pueri , quo æternum effugiam
ſupplicium,talibus utar quæſtionibus ? Ii uero rurſus
dixerunt: An cum iſti ſint hæretici,& à Deo alieni, te
ad hoc uocare auſi ſunt? Is uero reſpondens,dixit eis:
Certe hæc eſt quæſtio hæreticorum. Non legiſtis au-
tem id,quod dicit Apoſtolus: Secundum duritiam au
tem eorum,& cor impœnitens , tradidit eos Deus in
Præclarum S. Pachomij reſponsū. reprobum ſenſum,ut ſint ipſi inexcuſabiles ? Et nunc
hi forte Dei permiſsione potuiſſent fluuium traijce-
re,tanquam per aridam, opem eis ferente diabolo ad
hoc,ut hæreſis huius impietas confirmetur ijs, qui ei
innituntur:& hoc*actu fidem faciat aliquibus ea ijs.
qui iam ſunt ab eo decepti. Mihi uerò non eſt nunc
** ex.* hoc neceſſarium. Ite ergo,& dicite ijs,qui hanc uobis
uocem proponunt: Hæc dicit homo Dei Pachomius:
Meum certamen & totum meum ſtudium eſt, non ut
pedibus fluuium tranſmittā,aut feris imperem, quas
ab initio Deus ſubiecit homini: ſed ut Dei in me con
Lu. 19 præhendam iudicium,& Domini uirtute diabolicas
tranſiliam inſidias: qui me iuſsit ambulare ſuper ſer-
pentes & ſcorpiones , & ſuper omnem inimici poten
tiam. His enim mihi datis à Domino, reliqua quo-
que omnino conſequentur. Hæc cum dixiſſet , rur-
ſus præcipit fratribus,de bonis ſuis operibus non ſibi
nimium placere,nec eo nomine præclare de ſe ſentire,
Mat. 4 neque Deum tentare per has petitiones. Inueniuntur
enim multæ machinæ aduerſarij,ſuntque ea, quæ ſūt
huiuſmodi,& ſuperuacanea,& periculoſa , cum ini-
mico dixerit Verbum ſalutare: Non tentabis Domi-
num Deum tuum.

Poſt hos omnes ſermones,orauit ſurgens ſenex, &
rogauit Dominum,ut eius uerbi ſemper meminiſſet
ad ſalutem:& ſic receſsit unuſquiſque ex fratribus ad
opus ſibi conſtitutum, meditans diuinas ſcripturas.
Fieri enim non poterat, ut ullus eorum aliquod uer-
bum loqueretur otioſum & mundanum: ſed, prout
Pſ. 36. ſcriptum eſt: Os meum meditabitur ſapiētiam , & me
ditatio cordis mei prudentiam. Vnuſquiſque ergo cō
ferebat cum proximo,uel de ſolutione ſcripturæ , uel
de patris bonis operibus & uitæ ſanctitate. Mundi au-
tem uanitas adeo ab eis conculcata fuerat,ut quidam
ea eis obdormierint , nec argenti , nec auri omnino
ſcientes ſpeciem . Cum uero cum fratribus quibuſdā
nauigaret ad monaſterium,peruenire autem non po-
tuiſſet,quòd iam dies inclinaret ad ueſperam , dixit
eis: Vultis uigilemus hac nocte? Ij uero dicunt ei : Vt
tibi uidetur, Pater. Is rurſus dicit eis: Didici duas for-
mas orationis à ſancto Patre noſtro Palamone : Aut
oremus uſque ad mediam noctem,& deinde quieſca-
mus uſque ad matutinum : aut dormiamus uſque ad
dimidiam noctem , & ſic orabimus uſque ad matuti-
num. Cum ij autem ultimum elegiſſent, māſit ſenex,
horas ſapienter coniectans ſomni & orationis. Erat
enim ſenex peritus uigiliarum,& promptus apud ſo-
cios. Ipſi uerò cum ea in re longe ab eo abeſſent, in
conuentu officio minime ſatisfecerunt. Nā unus qui-
dem omnino eum latuit. Erat enim defatigatus,& to
Tota nocte orat extenſis manibus, ta nocte dormijt. Alter autem eum ſe coniecisse in æ-
dem,manſit diu,ſomno remedium afferens. Quē qui
dem cum mane uocaſſet ad preces,fecit ut ſecum ſta-
ret. Ipſe autem cum, ut conſueuerat , tota nocte ma-
nus in formam crucis extendiſſet , manſit immotus,
donec peregit orationem. Cum uero rurſus multa cō-
fecisſent ſtadia ,uenerunt in monaſterium.

Cornelius autem œconomus , cum audijſſet ma-
gnum acceſsiſſe Pachomium,rogauit unū ea ijs , qui
cum eo erant fratribus,dicēs: Quid agit Pater noſter,
aut ubi uerſatus eſt ijs diebus,qui interceſſere ? Dicit
ei frater: Virum quidē noſti,& eius ſtudium. Hac no-
cte autem ſatis nos erudijt. Cum uero is narraſſet om
nia , dicit eius Cornelius : O imbecillitas: Et per-
miſiſti,ut te ſenex uinceret,qui es adoleſcens? Ipſis au
tem loquentibus,audiuit magnus Pachomius ſpiri-
tu. Cum itaque fuiſſet ueſpera, dicit Cornelio: Quo-
niam me heri quædam inuaſit ſocordia,uis hodie im
pleamus debitum,ſtantes ad orationem ? Scriptum *Pſ. 75.*
eſt enim: Vouete,ac reddite Domino Deo noſtro. Sed
uigila nobiſcum. Cum is autem dixiſſet, Vt uis pater:
ſtatim in cella peragit,quod deſiderabat, diu quidem
trahens preces: Cornelium autē ad ea,quæ dicta ſunt,
ſatis erudiens,docensque commiſerari, & antiquum
ducere meliorem. Poſt generale enim fratrum officiū
eius,qui ſimul ſit,conuentus,cum ijs ceſſauiſſet à pre
cibus,dixiſſetque ei frater: Quid feciſti, Pater ? Ne a-
quam quidem guſtaui,eum cibum ſumpſiſſe ueſperi:
Ille dicit ei: Et permiſiſti,ò Corneli, ut ſenex imbecil
lus te uincat in oratione? Tunc cum cognouiſſet ſe nō
latuiſſe,ſed magnum Pachomium eius uerba atten-
diſſe,quæ fratri dixerat: Peccaui,inquit , ignoſce mi-
hi. Neq; enim rectè cogitaui, nec rectè ſum locutus.
Eſt enim in te ſanctus ſpiritus inhabitans, & Dei uir-
tus eſt tecum. Cum ergo eum quoque ſic pulchre do
cuiſſet,dimiſit.

Fratres aūt rurſus cœpit hortari , nè attendant ad
pulchritudinem & ſpeciem huius ſeculi, nō pulchrū
cibum,aut indumentum. Eorum enim pulchritudinē
oſtendebat eſſe in mandatis Dei, conuenienter Pſal-
mographo,qui dicit: Domine, in uoluntate tua præ-
buiſti pulchritudini meæ uirtutem. Sola ergo quæren *Pſ. 29.*
da uirtutum pulchritudo,quod etiam eſt utile. Dici-
te enim mihi ,inquit, Ioſeph non erat adſpectu ualde
decorus? Verum non tea extitit ex ea, quæ uidebatur, *Ge. 39.*
pulchritudine: ſed ex eo,qui in eo habitabat ſplendo-
re uirtutum,euaſitque ea,quæ erant grauia & aſpera,
turpeque ac uitandum uicit & fugit peccatum: cuius
tenebras ac caliginem deſcribere non eſt præſentis tē
poris. Sed non erant tales Amnon, aut Abſalon , qui
ſolius corporis confidentes pulchritudini, ſe diuer-
ſis malis omnino transfixerunt , & non diuinam la-
tuerunt iuſtitiam. Verum nos nobiſipſis attendamus, *2. Reg. 13. & 18.*
ò dilecti,ab omni cupiditate carnis noſipſos remonē
tes,ut ſic æternorum bonorum fiamus participes,rur
ſus recipientes ueram pulchritudinem. Eo hæc dicen
te,uenit illuc Paphnutius,frater Theodori , qui ipſe
quoque petebat fieri Monachus. Cum eo autem nol-
let omnino uti ut fratre , (ueterem enim hominem
nondum plene exuerat) magno afficiebatur dolore
Paphnutius,& perpetuo flebat. Cum uerò hoc ma-
gnus intellexiſſet Pachomius,dicit ei : Bonum eſt ſe
demittere,& accommodare ijs , qui ſunt huiuſmodi
in principio,ò frater . Quomodo enim recenter plan
tatis arboribus conuenit magnum adhibere ſtudium
& ſolicitudinē,ita etiam ei,qui incipit ſe exercere,do
nec ipſe Dei gratia actis radicibus, fide fuerit confir-
matus. Cum hæc audiuiſſet Theodorus, ceſsit Patri,
ut ei fuerat conſtitutum,fratrem in omnibus confir-
mans. Intelligebat enim ea quę dicebantur.

Aegre ferente autem fratre aliquo, quòd frequen-
tius à Patre repræhenderetur,dum eum , quod bonū
eſt,doceret,& paratus eſſet ad fugam,ſimulans Theo
Theodorus mira arte ſanat fratrē de fuga cogitātē. dorus, dicit ei: Noſti frater,ſenis orationem eſſe ſupra
modum aſperam : Neſcio,an hic poſsim amplius ſu-
ſtinere. Ille uerò,ueluti proprium onus deponens,
& recte ad alium reſpiciens, ei dicit : Etiā hoc pate-
ris? Dicit autem ei Theodorus: Et ualde quidem ægre
patior. Sed ſi uelis,ſimus unà ad noſipſos conſolādos
donec adhuc ſemel experiamur. Si ēt nos quidem eua
dat benignus,hic maneamus: ſin minus,abeamus, &
ſimus ſeparati. Hæc cum audijſſet frater , fuit confir-
matus ea imbecillitate ſuarum cogitationum . Theo

dorus

dorua aotem ueniena ad Pachomium, rem ei narra-
uit, ut potuit. Ille uero dixit ei: Recte feciſti, fili. Sed
adhuc eum tecum, & eius rurſum conſilium ueluti
repræhendere. Quã dat ille admonitionem, plenius
accipit frater. Cumque ii ſimul ueniſſent, & Theodo
rua conuenienter doctrinæ patris eum repræhende-
ret, ſe inclinans Pater: Ignoſcite mihi, inquit, fratres.
nam ego peccaui. Debetis ipſi quoque tanquam ger-
mani filij ferre Patrem oeſtrum. Et ſic callido inueo-
to eia profuit.

Huius Theodori prudentiam cum uidiſſet Pacho
mius, & quod poſſet confirmare & corroborare im-
becilliores, eo ualde lætabatur. Mos autem erat omni
bus, ut ſingulis ueſperis in onum monaſterij locum
conuenientes, audirent magni Pachomij doctrinam.
Simul uero congregatis omnibus, iubet Theodoro,
Eius qui erat uiginti annos natus, loqui fratribus uerbũ
obediẽ Dei. Is oero protinus citra ullam contradictionem.
tia. aut inobedieotiam os aperiens, locutus eſt eis multa,
quæ pertinebant ad eorum utilitatem. Nonnulli au-
tem ex ſenibus antiquioribus, cum oidiſſent quod fa
ctum fuerat, noluerunt eum audire, dicentes inter ſe
inuicem: Quoniam hic rudis & ignarus nos docet,
eum non audiemus. Et relicta congregatione, receſſe
ruot unuſquiſque in cellam ſuam. Cum ducendo ao-
tem finem impoſuiſſet, miſit magnus Pachomius ad
eos accerſcẽdos. Cum ipſi autem ad eũ ueniſſent, eos
interrogauit, dicens: Quanam de cauſa relicta auditio
ne receſſiſtis in cellas ueſtras? Illi uero dicunt: Tantil
lum puerum, ſenum & qui ſuot in monaſterio proue
cti, doctorem conſtituiſti? Hæc cum audijſſet, ualdè io
gemuit: triſtitiaq; affectus, dicit eis: Scitis, unde prin
cipium malorũ in muodum introiit? Cum ij autem
Eſaia. dixiſſent, Vnde? Reſpondẽs, dicit eis, Ex ſuperbia, pro
14. pter quam Luciſer quoque, qoi mane oriebatur, ceci
di è cœlo, & fuit contritus ſuper terram, propter quã
Da. 4. eum feria quoque habitauit Nabucbodnoſor Rex
Matt. Babylonis. An non audijſtis id, quod ſcriptũ eſt. Abo
23. minatio eſt Domino uir omnis alto corde; & quod
omnis, qui ſeipſum exaltat, humiliabitur; Qui autẽ
ſeipſum humiliat, exaltabitur? Vos ergo inſcientes
ſpoliauit diabolos, ut qui omnem ueſtram uirturem
perdideritis. Mater enim & principiũ omniũ malorũ
eſt, ſuperbia. Noo enim Theodoro relicto receſſiſtis,
ſed cum uerbum Dei effugeritis, ſeparati eſtis à ſan-
cto Spiritu. Verè digni eſtis omni commiſeratione.
Philip. Quomodo noo intellexiſtis fuiſſe ſaranã, qui uos im
2. pulit, ut eò recederetis? O magnum miraculũ. Deus
ſeipſum humiliauit, factus obediens propter nos uſ-
que ad mortẽ, & oos, qui ſumus ſecundum naturam
humiles, efferimur? Qui eſt natura excelſus, & omnẽ
ſuperat magnitudinem, mundũ acquiſiuit per humi-
litatem, cum poſſet oel ſolo aſpectu omnia combure
re: Nos autẽ, qui ſumus reuera terra & cinis, & ſi quid
eſt his uilius, intumeſcimus, neſcientes quod nos ex
eo demittimus ad infimas terræ partes? Non uidiſtis
me uel attentiſſimè aodientem; Dico autem oobis,
me in eo audiendo magnam accepiſſe utilitatem. Nõ
enim, ot qui uos probarem, permiſi ei loqui nobiſcũ,
ſed ut qui ipſe quoque expectarem commodum. Quã
to ergo magis oportuit uos eum cum magna audire
humilitate? Vere dico, quod ego, qui ſũ ueſter Pater
in Domino, ita audiui, ut qui neſcirem dexteram, uel
ſiniſtram. Vobis ergò dico coram, quod niſi pro hoc
magnam oſtenderitis pœnitentiam, ut uobis condo
netur delictum, id uobis afferet interitum, & cum
in uobis peſſimum fuerit initium, uno ceſſabitis, do-
nec perueneritis ad ultimã ſententiã condẽnationis.
Cũq; his uerbis ſuperbiæ uulnos ſatis adſtrinxiſſet,
ſedauit morbũ, eos moderatè corrigẽs. Erat enim &
ſeruus, quando oportebat, & rurſus benignos, quãdo
tempus poſtulabat. Repræhendebatque peccantes, ad
id, quod bonum eſt, incitans.

Fratrem certe quendam noo rectè ambulantem, *Ioan. 6.*
ſed propriam ſequentem uolunratem, cum ſeorſum *S. Paco*
accepiſſet, eum admonebat, dicens, Frater, Dominus *mius*
dicit: De cœlo deſcendi, ut faciam uoluntatem eius, *corrigit*
qui me miſit. Ipſe quoque debes oon audire. Video e- *fratrẽ*
nim te eſſe inuiſum inimico, eumque tuos labores *propriè*
per multa populari. Ingredere ergo ſequens regu *uolũta*
lam, & quando te uocat ad cibũ ſumendũ, nè perma *ti obſe-*
neas ieiunus, ſed conueniens cum fratribus, pane ui- *quentẽ.*
ſcere modicè, & ſume obſoniũ, quod tibi apponitur.
At neque ualde ſatieris, ſi ſis admodum robuſtus cor
pore: Neque rurſus, ſi ſis imbecillius, corpus ualde cõ
ſumas, ſed te rege pro uiribus corporis, donec uiceris
dæmonem gloriationis. Is enim tibi ualde imminet.
Qui cum hæc audijſſet, in præſentia quidem paruit
conſilio, errorem autem rurſus eſt ſecutus, dicens,
Quid hoc? Vbi ſcriptũ eſt. Noli ieiunare, noli te exer
cere? Cum ergo ſic ſequeretur ſuam animi impulſio-
nem, dominatum in eum obtinuit inimicus. Et cum
Theodorum uocaſſet ille magnus, dicit ei: Scis huoc
fratrem mihi magnam afferre moleſtiam? Vade ergo
uiſita illum, & fac ut ſcias, quid agat. Cum ueniſſet.
aotem, inuenit illum tanquã orantem, ſed uerba emie
tentem immutata, & quæ nihil omnino ſignifica-
rent. Reuerſus uero, narrauit eius nugas magno Pa-
chomio. Cooſiderans autem Theodorus diaboli ope-
ratinoem, eiusque uarium & multiplex in nos bel-
lum, admiratus eſt & ualde timuit, cogitans cum quã
ta ſobrietare oporteat Monachum decertare aduer-
ſus infeſtos impetus aduerſarij. Cum autem ueniſſet
ſanctus, & pro eo feciſſet orationem, qui eſt omni ex
parte miſericors, Dominus noſter Ieſu Chriſtus eum
curauit. Ipſeque caſtigatus, deinceps ſe cuſtodijt, ad
ea, quæ ſunt ante, ſe extendens.

Dicebat uerò ijs, qui conuenerant, fratribus Pacho
mius: Magna uigilantia & attentione opus eſt, ò fra
tres, ad hoc ut ſalui ſimus. Etenim ſæpe malos audio
iactantes dæmones, quod decipiant eos, qui ſe exer-
cent, & alioqui ululantes: Talis eſt aſſiduus in oratio
nibus, & cum ardorem ferre non poſſemus, receſſi-
mus. Vos ergo ſemper cuſtodite, & munite nomi-
ne Chriſti. Vobis enim eius uoluntatem ſequentibus,
aduerſus uos nihil poterunt inimici. Sunt enim cinis
& fumus, & non eſt in eis ſtatus à facie timentium
Dominum. Hæc cum dixiſſet, fuit ueluti à Deo affla
tus, ſtetitque ſatis magno tẽpore. Deinde uocat œco
nomum monaſterij, & dicit ei ſenſim: Vade in hanc
cellam & cognoſce, quiſnam ſit, qui illic ſuam negli-
git animam, & ſis teſtis damoi illius apertè ſciẽs id,
quod ex eo euenerit. Iſte enim non acceſſit ad audien
dum uerbum Dei, ut uires ſumeret aduerſus eum, qui
ipſum affligit, & trahit in mundum, cur non illic
precatur, ſed dormit? Neſcio, an is ſit Monachus. Is
autem paulo poſt ſeparatus à fratribus, reuerſus *Mona*
eſt in moodum, ut qui non poſſet ferre leue iugum *chus ne*
Domini. *gligẽs,*

Adijciens quoque pater, hoc rurſus dicit: Ducite *redit*
mihi, fratres, ſi ſit domus habens centum manſiones, *ad mũ*
pertinens ad patremfamilias, emat autem alius ab eo *dum.*
interiorem manſionem, nonne prohibetur à ſuo ha-
bitaculo; Ita.n. fidelis, habeat oẽs fructus ſpiritus, ſua
aũt negligentia & inſidijs diaboli ab uno eorũ abalie
netur, uirtute uendita per dolũ, non erit imbecillus ĩ
ea parte, cui ſua ſponte ceſſit; Niſi enim ſurrexerit,
uigilantemque & attentã habuerit aĩam, & ſe muoie
rit ad diligẽter cuſtodierit, ꝑ paruũ illum inimici in
greſſũ, ꝑdit oẽm ſuã uirtutẽ. Vt q in bello ſtant in ꝓſi

dio aduerſus aduerſarios, eer minimam partem, quã neglexerint, ſæpe certum uulnus accipiunt, & in magnum uitæ ueniunt periculum. Oportet ergo unumquenque noſtrum ſe munire, & omnibus ornare uirtutibus. Non eſt enim paruum damnum ei, qui paruã deſpexit uirtutem.

Viſio S. uiri. Aliquando autem contigit, ut cum ipſe ageret cũ fratribus, frondes ficum ſecantibus, & ex eis iam ſemel, quantum portare poſſent, tuliſſent in nauigium, ille ſanctus eſſet repente in ecſtaſi, & omnes uideret ſuos fratres, aliquos quidem igne ardente contineri, & nõ poſſe effugere, alios aũt ſtare nudis pedib. ſupra ſpinas, & implicari palis, nec poſſe illinc omnino euadere, alios ſtare ſupra partem altisſimi præcipitij, ſub quo erat circumcirca fluuius latisſimus, refertus crocodilis, ut nec poſſent recedere à præcipitio, nec ſeipſos iacere fluuium propter belluarũ multitudinem. Eo autem adhuc ſic ſtante, fratres, qui onera depoſuerant, ei aſſiſtebant in oratione. Cumque ipſe dixiſſet, Amen, uia receſſerunt. Cum ergo aduentaſſet ueſpera, & ipſe uiſionem narraret, ut poteret omnes lachrymabantur. Rogatus autẽ à fratribus, quid eſſet hoc, dicit eis: Noui poſt meum deceſſum hoc futurũ in fratribus, adeo ut non posſint inuenire, qui eos cõfirmet & corroboret, ſicut eos oportet conſolari in multis afflictionibus, & deducere ad id, quod eſt melius ex ueris præceptis. Tunc Theodorum, qui ſatis habebat ſpiritus, & poterat multis prodeſſe, cõſtituit œconomũ monaſterij, quod eſt in Tabenisſe. Ipſe autẽ habitauit in alio monaſterio, ubi erat œconomia aliorum monaſteriorum: Theodorus uero nulla in re propriam ſequebatur uoluntatem, quandoquidem eum inflamauerat uerbum Dei & confirmauerat, ut ea, quæ ſupra ſunt, animo agitaret, & proficiens fratribus proderat, ut uolebat.

Accidit autem quodam die poſt officium matutinum, ut deſcendens Pachomius uocaret fratrem, qui erat in foribus, & ei diceret: Suntne aliqui, qui uelint mundo renũciare? Dicit ei: Sunt. Vnus ſenex, & ex hiſtrionibus alius, nomine Syluanus. Dicit aũt magnus Pachomius: Voca eos huc. Introductus uero ſenex, procidit ad pedes eius, & magna uoce confeſſus eſt, dicens: Rogo uos: Veſpere cum unus ex fratribus deſcendiſſet in puteum, uidens ualde ſum miratus, & male de te cogitaui, dicẽs apud me: Hic homo eſt homicida, qui fratres inducit hac hora, ut deſcendant in puteum, (Iuſſerat enim, ut ſe mundaret ueſpere) Vidi uero in ſomnis, me quidem in medio fratrum: uirum autem quendam in ueſte ſplendida eis dicentẽ: Accipite uos ſpiritum obedientiæ: Mihi autem dicit: Accipe ſpiritum incredulitatis. Rogo ergo uos, ut oretis pro me. Cum itaque oraſſet, & eum inſtituiſſet, ipſum quoque in conuentum ſpiritalem cooptauit. Et cum Syluanum uocaſſet, dicit ei: Vide frater: Labor eſt, & opus eſt ſobria & attenta anima, & modeſta cogitatione ad hoc, ut posſis poſt Dei gratiam ei, qui affligit, reſiſtere, maximè cum priſtina conſuetudo reuocet ad id, quod eſt deterius. Cumque is promiſiſſet ſe omnia facturũ eſſe ex doctrina magni Pachomij, eum Pater admiſit.

Seueritas eius in monachũ diſſolutum. Is cum longo tempore decertaſſet, ſuam cœpit ſalutem negligere, & trahi ad delicias, & ſcurrilibus facetijs delectari. Quinetiam inhoneſta ſcenæ uerba ſecure inter fratres, tanquam tragœdiam agens, proferebat. Eum cum uocaſſet ſanctus pater, poſt uiceſimũ annum ſuæ exercitationis, iusſit præſentibus fratribus ueſte exui monaſtica, & acceptis ueſtibus mundanis, expelli monaſterio. Is autem procidens ad pedes ſancti ſenis, eum rogabat, dicens: Hoc adhuc mihi condona pater: Credo in eum, qui imbecillos ſaluos facit, Dominum Chriſtum, fore ut me habeas agẽtem pœnitentiam, propterea quòd uitam egerim in negligentia: adeo ut eu mea gaudens pœnitentia, ſis Deo acturus gratias. Ei autem dicit magnus reſpondens Pachomius: Scis, quandiu te tulerim, adeo ut ſæpe mihi neceſſe fuerit te efficere uerberibus, cum in nullum alium hoc fecerit, & nec in aliquem manum extendere noluerim. Quod itaq; in te ſolum cogerer hoc facere, animo magis dolebã, quam tu, qui uerberabaris, id dictante lege miſericordiæ. Nam propter nullam aliam cauſam hoc uidebar facere, niſi propter tuam ſalutem, ut ſic poſſem tua delicta corrigere. Si ergo tot acceptis admonitionibus, noluiſti uenire ad id, quod eſt melius, neq; plagis affectus eligere id, quod eſt utile: quemadmodum poſſum diutius permittere, ut membrum morboſum congregetur cum grege Chriſti? Nè forte unius omnibus affricata ſcabies, nõ paruã eius partẽ inficiat & perdat. Cũ is ſic reſiſteret, & ille magis rogare pgeret, & affirmaret fore, ut ſe deinceps corrigeret, petut ab eo Pachomius fideiuſſores, qui ſponderent fore, ut non amplius in eodem perſiſtere. Cum itaque Petronius, uir ſanctus & admirandus, eum ea quæ ſpondebat, facturum eſſe recepiſſet, conceſſit ei beatus Pachomius: & facta oratione, eum tradidit Petronio.

Is autem hanc ueniam aſſecutus, ita ſeipſum deiecit, & tam humilem prebuit, ut ipſe multis fuerit exẽplar in omni quidem uirtute diuinæ pietatis, præcipuè aũt in ijs, quæ ex Deo emittuntur, lachrymis toti fraternitati, adeo ut uel eo comedẽte, ſæpè non poſſet reprimere impetum lachrymarum, quæ fluebant inſtar fluuij, ſed eas etiam commiſceret alimẽto neceſſario, & impleretur in eo illud Dauidicum: Cinerem tanquam panem manducabam, & potum meũ cum fletu miſcebam. Cum autem ei dicerent fratres, nè præſentibus hoſpitibus, aut aliquibus alijs, hoc faceret, affirmabat ſæpè ſe uoluiſſe hac de cauſa continere, ſed minime potuiſſe. Cum ij uero rurſus dicerent, eum id poſſe per ſe facere in compunctione & in oratione, in menſa autem, dum comedit, abſtinere: Poteſt enim, aiebant, animal uel abſque externis lachrymis ſemper eſſe in compunctione, & cogerent eum dicere, quanam de cauſa irrigaretur lachrymis, uel potius prohiberent: Dicebant enim ſe erubeſcere, quòd multi ex nobis te adſpicientes non comedãt, dicit eis: Non uultis, o fratrès, me flere, cum uideam ſanctos mihi miniſtrantes, quorum uel pedum puluis à me magni fit, nec eo dignus ſim, qui cum eis ullo modo conferat? Non debeo ergò (dicite mihi) lugere, quòd mihi ſcenico artifici tales uiri miniſtrant? Lugeo ergo, fratres, timẽs quotidie, nè deuorer, quomodo profani Dathan & Abiron, qui mala mente & non mundis manibus aggresſi ſunt ſancta ſuffumigare, quod cum talem acceperim cognitionem, animæ ſalutem negligam. Propterea eius me non pudet. Noui enim multa mea peccata. Quamobrem etiamſi ipſam traderem animam, nihil noui alieni ue facerem.

Syluanus miſere ſe corrigit, cũ eũ uellet Pachom' expellere.

Pſ. 101

Num. 16.

Cum is diu ita decertaret, rurſus de eo teſtimoniũ ferebat magnus omnibus præſentibus: Ecce fratres, teſtor coram Deo, quòd ex quo factum eſt hoc cœnobium, nullum ex omnibus fratribus, qui mecum ſunt uerſati, noui meam imitatum eſſe humilitatem, niſi unum ſolum. Cum hæc autem audijſſent fratres, alij quidem exiſtimabant unum ex iis eſſe Theodorum, alij uero Petronium, alij autem Orſiſium. Cum rogaſſet autem Theodorus, de quonam diceret, nolebat magnus dicere Pachomius. Ipſo uero rurſus urgẽte uehemẽtius, & alijs magnis fratribus rogantibus, quiſnam eſſet, reſpondit magnus ille. Si ſcirem eſſe

inanem

inanem concepturum gloriam eum, de quo ſum dicturus, ipſum non commendaſſem. Sed quia ſcio Dei gratia eum, dum laudatur, euadere humiliorem, propterea ut uos eius mores imitemini, ſecurè uobis omnibus præſentibus illum eſſe beatum pronunciabo. Nam tu quidem, ô Theodore, & quicunque ſicut tu, decertant in monaſterio, uinctum diabolum, tanquã paſſerem ſubiecistis ueſtris pedibus, & quotidie per Christi gratiam, tanquam aggerem conculcatis: Sed ſi fueritis negligentes ſurgens, qui iacet ſub ueſtris pedibus diabolus ſugiet, & acrius aduerſus uos bellũ geret. Iunior autem Syluanus, qui non multo adhuc tempore erat monaſterio à nobis eijciendus propter negligentiam, nunc omnino ſuperauit diabolum, & de medio ita ſuſtulit, ut propter inſignem ſuam humilitatem non poſſit non uideri eum perfectè uiciſſe. Et uos quidem, ut qui habeatis opera iuſtitiæ, confiditis ijs, quæ iam feciſtis. Is autem quo magis decertat, eo magis omnibus ſe oſtendit reprobum, toto ſuo animo & cogitatione ſe uilem eſſe reputans & inutilem. Propterea enim in promptu ſemper habet lachrymas, quoniam ſe uilipendit, & nihili facit quicquam ex ijs, quę ab ipſo rectè fiunt. Nihil enim æquè eneruat diabolum, ut quæ cum agendi uirtute eſt, ex toto animo humilitas.

Illuſtre beati Pachomij de Syluano teſtimonium.

Humilitatis uis.

1. Sic ergo decertans Syluanus, in alijs octo annis poſt uiginti curſum peregit: de cuius quidem deceſſu Dei ſeruus tulit teſtimonium, quòd cùm multitudo Angelorum eius animam cum magno gaudio accepiſſet, tanquàm hoſtiam electam eam Chriſto obtulerunt. Sed cum hanc pulchram in Chriſto uiuendi rationem intellexiſſet etiam ciuitatis epiſcopus, nomine Panuarius, in omnibus alioqui uir bonus, & rectæ fidei amator uehemens, miſſis literis, eum ad ſe accerſijt, pluribus uerbis rogans, & diuina adhortans perſuaſione, ut ĩ illa ciuitate extrueret monaſteria. Cum ipſe ergo eſſet ab eo multis de cauſis perſuaſus, & illuc eſſet uenturus, æquum putauit primum uiſitare ea, quorum curam gerebat monaſteria. Cum eſſet autem prope unum ex ijs, occurrit funeri cuiuſdam fratris mortui qui efferebatur, (uixerat uero in ocio & laſciuia) & fratribus illius monaſterii, qui funus proſequebantur cura multa & numeroſa pſalmodia, cum illic eſſent etiam pauperes & cognati omnes, & amici defuncti. Qui cum uidiſſent ſanctũ, depoſuerunt lectum, ut pro ipſis & fratre mortuo ſaceret orationẽ. Cum ergo obtuliſſet plus quàm rogatus fuerat, eam, quę Deo debetur, ſupplicationem & adorationem, conuerſus ad eos, iuſſit quidem eos ceſſare pſallere. Cum autem iuſſiſſet efferri ueſtimenta mortui, iuſſit ea comburi coram omnibus. Deinde ſic rurſus iuſſit tolli, & abſque ea, quæ de more fit, pſalmodia ſepeliri reliquias. Fratribus autem & parentibus, & omnibus cognatis eius qui deceſſerat, hoc nouo ſpectaculo obſtupefactis, & rogantibus, ut ei conſueta fieret Pſalmodia, ipſe non ſuſtinuit. Ipſis uero rurſus eiulantibus & dicentibus: Quodnam eſt hoc nouum ſpectaculum, ô Pater? Quis non iacẽtis mortui fuerit miſertus, etſi ſit inimicus, cum ſufficiat calamitas ad hoc inducere uel eum, qui ſit beſtia? Neq; hoc tuã decet ſanctitatẽ, & nobis hoc maximũ affert dedecus, & multa alia. Et rurſus: Vtinã nõ progenuiſſemus, utinam nõ factus eſſet hic monachus. Non .n. nobis reliquiſſet æternum hunc dolorẽ. Rogamus ergo, ut mortui ſancto funeri reddatur Pſalmodia.

Vide ſancti uiri erga defunctũ negligentem monachũ facinus mirabile.

Ille uero reſpondens, dixit eis: Re uera, fratres, iacentis plus, quàm ueſtri, miſereor: quandoquidem uos quidem id curatis, quod uidetur, tabernaculum: à me autem ratio habetur animæ, cuius cauſa, ut Pater, hoc præcepi. Et uos quidem maiorem illic partis dolorem per eum, qui exiſtimatur, honorẽ: ego autem ei ſingularem defenſionem & relaxationem comparo per ignominiam, ea de cauſa non curam gero mortui corporis, ſed animæ immortalis, quæ etiã id rurſus recipiet incorruptũ in reſurrectione in extremo die. Alioqui autem ſi hoc fieri permiſero, iudicabor, tanquàm qui ſtudeam placere hominibus, & qui pro eo, qui ſit ad tempus, apparatu, contempſerim utilitatem animæ, quæ eſt examinanda in iudicio. Deus enim, qui eſt fons bonitatis, quærit occaſiones, p quas poſſit efficere, ut abunde in nos ſuã deriuet benignitatẽ, & remittat peccata: ut non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro ueniam cõſequamur. Qui etiam nobis dedit tacite cogitandum, quòd ſi ulla deberet eſſe uenia, poſt uitam præſentem eam daret. Si autem nos, qui digni ſumus habiti diuinæ eius medicæ ſcientiæ accipere experientiam, non unicuique id, quod conuenit, auxilium adhibeamus, meritò tanquam contemptores audiemus id, quod ſcriptum eſt: Venite contemptores & admiremini admirabilia, & delebuntur. Propterea rogo uos, quo is, qui deceſſit, liberetur à malis imminentibus, & requiem conſequatur, eum ſepelite ſine pſalmis. Poteſt enim Deus, cum ſit bonus & multæ miſericordiæ, ẽt præter noſtram rogationem, eum, qui ad ipſum receſſit, ſuſcipere. Cumque is hæc dixiſſet, abductus eſt in montem, ſicut iuſſit ſanctus, & fuit ſepultus.

Habac 1.

Vult eũ ſepeliri ſine pſalmodia, ex ea ignominia eius anima conſulatur.

Cũ aũt illic moratus eſſet duos dies, & doceret unũquãq; ex fratribus de timore Dei, & quẽadmodũ oporteat decertare aduerſus diabolũ, eiusq; inſidias & dolos: & quẽadmodũ oporteat Chriſti uirtute infirmare, quas in nos magno ſtudio parat, machinationes, fuit ei renũciatum, ꝙ quidã frater in monaſterio, qđ uocatur Chenoboſciorũ, qui in morbũ inciderat, & eo tenebatur, deſiderabat frui ab eo data benedictione. Hęc cum uir Dei audijſſet, ſurgens eſt eus ſecutus. Cum autem abeſſet ſanctus ad duo aut tria milliaria à loco, ad quem tendebat, audiuit ſacram uocẽ in aere. Cumq; fixis ſuſpexiſſet oculis uidit animam fratris, quæ læto curſu à pſallentibus Angelis deducebatur in beatam Dei uitam. Cum uero fratres, qui eum ſequebantur, neq; uocem ſenſiſſent, neque alium uidiſſent, ipſe autem ſæpè fixis adſpiceret ad Orientẽ oculis, dicunt ei: Stas Pater? curramus, ut cõpræhendamus. Is autem dixit eis: Illuc curramus. Eum enim ab eo tempore adſpicio, qui abducitur ad uitam beatam. Cumq; rogarent, ut diceret eis, quemadmodum uiderat animam, eis omnia narrauit, ut potuit. Atq; nõnulli quidem ex eis, qui ad ipſum acceſſerant, profecti ad eorũ monaſterium, cum diligẽter quæſijſſent horam, in qua frater dormierat, cognouerunt eſſe uera, quæ à ſancto eis dicta fuerant. Ego autem hæc narraui, duo ſimul uolens oſtendere, & quòd erat uir ui perſpiciendi præditus: & habebat domum propheτiæ, & quæcunque procul fiebant, præuidebat puriſſimo mentis oculo: & quòd oportet nos ſemper imitari ea, quæ ſunt bona & honeſta, & procul abeſſe à noxijs. Et hæc quidem hactenus.

Non quod Eccleſia morem negligendum putet.

Magnus autem ille cum uiam confeciſſet, & ad antedictum ueniſſet Epiſcopum cũ ijs, qui erant cũ ipſo fratribus, iuſſit Epiſcopus diẽ feſtum agi propter aduentum ipſius. Qui cùm eũ eſſet complexus, & ei dediſſet dexteram, dedit ei locum ad ædificandũ maximè expetendum monaſteriũ, quod uolebat. Cùm autem ſanctus prompto & alacri animo hoc excitaret, ualloq; & foſſa id tuto muniret extrinſecus, ne uolẽtibus facile id uidere liceret: quidam inſtinctu diabolico, cum noctu coactione facta: eò ueniſſent, deiecerunt ædificiũ. Sed non ita multo poſt audacis ſui cœpti dignas pœnas dederunt. Nam cùm ipſe fra-

t. es quotidie hortatus eſſet ad patientiam, & quodam die illi adnenientes, ſceleri, ut ſolebãt, iuſtarẽt, ſtatim adueniens Angelus Domini, eos omnes combuſſit, arcens eos de cætero ab illo audaci facinore. Sicut, enim cera à facie ignis, ſic ſunt ſoluti. Conſtituit ergo illic quoque uir ſanctus uiros pios, & ualde admirabiles: duce eorum conſtituto quodam Samuele, Hilaro & quodam Encrate: quoniam monaſterium erat prope oppidum.

Puniũtur diminutus monaſterij euerſiones.

Eo ergo apud illos tandiu manente, donec confirmati eſſent gratia Domini, quidam Philoſophus eius ciuitatis, cum de eis audijſſet, acceſſit illuc eos tentans, quinam eſſent. Cumque unum ex fratribus conueniſſet, dicit ei: Vocate mihi patrem ueſtrum, de rebus neceſſarijs mecum diſputaturum. Cum autem intellixiſſet ſanctus eum eſſe Philoſophum, mittit ad ipſum Cornelium & Theodorum, promittentes eos eſſe reſpõſuros ad ea, quæ ab ipſo dicerentur. Eis uero egreſſis, dicit Philoſophus: Magna ſama eſt uos eſſe ſapientes, quietemq; & ſilentium agentes cõuenienter ueſtræ religioni: & præterea uos ſapienter reſpondere ijs, qui uobiſcum congrediuntur. Vos ergo examinabo, ex ijs, quas habetis, ſcripturis ſyllogiſmos faciens. Cui dicit Theodorus: Dic id, quod uis dicere. Reſpõdit Philoſophus: Si es oobiſcũ uerba facturus, ſolue quod quæritur. Dic, ait ei Theodorus. Philoſophus uero dixit ei: Quis eſt, qui non natus, eſt mortuus: aut quis natus, nõ eſt mortuus? Quis autem mortuus, minime fœtuit? Dixit autẽ ei Theodorus: Non eſt magna tua interrogatio, ò ſapiens: dicam tamen. Qui non fuit quidem natus, ſed eſt mortuus, ut dixiſti, is eſt Adam. Qui autem natus eſt, & non mortuus, is eſt Enoch. Qui uero mortuus eſt, & nõ fœtuit, eſt uxor Lothi: quæ quidẽ mutata fuit in columnam ſalis, quæ ad oſtẽdendum infidelibus ſtat uſq; in hodiernum diem. Conſulo autem tibi ò Philoſophe, ut relictis his propoſitionibus & importuois ſyllogiſmis, accedas ad Chriſtũ, cui ſeruimus, & accipias peccatorum tuorum remiſſionem. Ad hæc eum mutus manſiſſet Philoſophus, receſſit, admirans acutam eius reſponſionem, & obſtupeſcens.

Ad Philoſophi quæſtiones Theodorus ſcitè reſpõdet. Ge. 19.

Cum autem multis poſt diebus reuerſus eſſet pater ex monaſterio, quod ædificanerat, ueniſſetq; in unum ex ſuis, & fratres ei proceſſiſſent obuiã, & eũ ſalutaſſent: egreſſus puer ex eodem grege, cœpit ad ipſum clamare: Reuera, Pater, ex quo hinc abiiſti uſque in hodiernum diem, neq; olus, neque pultis oobis eſt cocta. Ad quod lepide reſpondens, dicit ſanctus. Ne ęgre feras, ò fili, ego efficiã, ut coquatur, & cum ueniſſet in monaſterium, ingreditur etiam in culinam. Cumq; inueniſſet illic fratrẽ, quẽ ei rei præfecerat, facientem ſtorcam, dicit ei: Dic mihi, frater: Quandiu ab hinc fratribus non coxiſti olera? Is autem dixit: Sunt iam duo menſes. Pater uero dixi ei. ei. Quanam de cauſa contempſiſti mandatum? Ille uero reſpondens, dixit ei: Volebam, Pater, quotidie hoc facere. Cum autem ſcirem id, quod coquitur, non cõſumi, propterea quòd omnes fere fratres abſtineant, (ſoli enim pueri comedunt) ne ſumptus, qui fiebat cum tãto labore, foras eiiceretur, cũ nullus eſſet eius particeps, arbitratus id eſſe ineptum & intempeſtiuum, propterea nou coxi, & ne otij damner, facio ſtoream cum fratribus, ſciẽs unum ex ijs, qui mecũ ſunt deputati, poſſe ad talem uſum ſufficere, & ad parandos paucos cibos, qui ſunt oleæ & comminuta olera. Cum hæc autem ſanctus audiiſſet, dicit ei. Et quot ſunt ſtoreæ, quas feciſtis? Is uero dixit, Quingentæ. Dicit uero eis ſanctus: Afferte eas huc. Eis autem allatis, iuſſit ipſas ſtatim in ignem coniici, & dicit eis: Sicut uos uobis datam contempſiſtis regulam de fratrum diſpenſatione, ita ego non peperci ueſtrũ opus comburere, ut ſciatis non eſſe honeſtum contemnere leges Patrum, datas ad ſalutem animarum. An neſcitis, quòd cuius rei data eſt fruendæ poteſtas, ſi ab ea abſtinet quis, maiorem à Deo mercedem percipit? Quod autem in ſuo non habet dominatu, coactus nero ab eo abſtinet, propterea quòd non habet, pro eo fruſtra mercedem poſtulat. Quando enim à pluribus & diuerſis ad ueſcendum appoſitis ipſi propter Deũ abſtinent, tunc magnam habent mercedem. Cuius autẽ frui uoluptate oe fuit quidem in poteſtate, quomõ cenſebitur eſſe eius abſtinentiã? Propter exiguũ ergo olei ſumptũ, abſtuliſtis à fratribus tãtã utilitatẽ.

Eccemo puniũtur ſanctus monachi inobedientiã.

Cum hæc eis referret, & ad eorum correctionem ſatis eſſet incitatus, qui foribus præerat frater, ingreſſus dixit ei. Maximi quidam huc uenerunt Anachoretæ, quærentes uos conuenire. Is autem iuſſit eos quamprimum ingredi, qui cum acceſſiſſent, eos ſalutauit, & poſt preces eos aſſumens, deduxit ad eos omnes, qui illic erant fratres, & poſtea ad loca, in quibus circũſcriptũ erat monaſterium. Ij uero magnũ rogarũt Pachomiũ, ut ſeorsũ cũ eis, & de eis q̃ uolebãt, diſſereret. Cũq; eos accepiſſet ĩ cella apta & q̃eta, ſedit una cũ eis. Cum ij aũt cœpiſſent uerbũ proferre propheticũ, & habitũ exercitatũ in ſcripturis, dubitabat apud ſe cogitans, undenam oriretur quidam fœtor intolerabilis. Poſtquàm autem & ipſi cum ſancto plurima, & ſanctus ex ſanctis ſcripturis cum eis diſſeruiſſet, & hora nona prætermiſſet, ipſi quoque ſurrexerũt, ut uiam ſuam inirent. Inuitati uero à magno Pachomio ad conuiuium, non aſſenſi ſunt, dicentes ſe feſtinare, ut ante ſolis occaſum uenirent in locum ſuum. Et cum uale dixiſſent, ab eo receſſerunt. Magnus autem Pachomius cum uellet ſcire cauſam tetri illius odoris, Deum rogauit, & ſtatim cognouit, quòd erãt dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emiſſa, tãtam afferebant moleſtiam, & non cunctatus, uiros eſt perſecutus. Quos cum eſſet aſſecutus, dixit eis. Volo unum uerbum ex nobis ſciſcitari. Illi nero dixerunt, Dic. Origenis, qui dicitur, uos opera legitis? Ij uero, cum hoc audijſſent, negarunt, dicentes. Nequaquã. Sanctus autem dixit. Ecce teſtor uobis coram Deo, quòd omnis homo, qui legit Originem, & ſuſcipit eius dogmata, deſcendet in profuodum inferorum, & eius hæreditas erunt tenebræ exteriores. Ego autem uobis ſum proteſtatus, id quod eſt à Domino mihi ſignificatũ, & ſum de ea re innocens. Vos uidebitis. Ecce audiuiſtis ueritatem. Si autem mihi credideritis, uolentes uero Deum eſſe uobis propitium, accipite omnes libros Origenis, & proijcite in fluuium. Et cũ hæc dixiſſet, ipſos reliquit, & reuerſus in gymnaſiũ ueritatis, inuenit quidem fratres congregatos ad preces, & ſtans cum ipſis, impleuit hymoodiam.

Cũ hæreticis differẽs tetrum ſentit odorẽ.

Eiuſde Origene ſententia.

Cum illi autem conueniſſent ad comedendũ, manſit ipſe in quodam loco, in quo conſueuerat offerre preces Domino, & cum clauſiſſet oſtium, recordans uiſionis, quæ aliqñ illi facta fuerat, Deum rogauit, ut ei rurſus ſignificaretur de ſtatu fratrum, qui erat poſtea futurus, & quænã eſſent poſt eius deceſſum euẽtura fratribus, qui erant poſtea futuri. Produxit autẽ preces ab hora nona, donec frater uocaturus fecit fratres ſurgere ad hymnos nocturnos. Is uero uehemẽter orans, repente circa mediam noctem uidet uiſionem, quæ ei ſignificabat, iuxta eius petitionem, de ſtatu fratrũ, qui erat poſtea futurus, & quòd aliqui quidem ex ijs ſe pie & religioſe exercebunt, maiusq; & amplius euadet monaſterium, claudicabunt autem non pauci, & ſuæ ſalutis curam abiicient. Vidit uero (ut ipſe dicebat) multitudinem fratrum in ualle profundiſſima & ſicca, & multos quidem ex ijs uolentes

Viſio eius.

tes

tes ex ipſa aſcendere, & non poſſe, cum ſibi inuicē aduerſi occurrerēt, neq; profundisſimas tenebras eua dere: Alios autem lapſos præ imbecilitate, uerſari apud inferos: Alios clamantes uoce miſerabili: Paucos uero ex ipſis uix cum magno labore potuiſſe aſcende re, quibus poſtquam aſcendiſſet, lux occurit. Cumq; ad ſe rediſſet, Domino egit gratias. Tunc cognouit beatus ea, quæ uerè erant euentura fratribus in ultimis diebus, & quæ in ipſis futura erant, negligentiā & magnam eorum cæcitatem & errorem, & bonorū defectum, & quod uincent, qui ſunt negligentiores, propter inopiam eius, quæ illis minimè placeat, mul titudinis, ſolusque erit locus in ijs poſtea: adeo ut im probi imperent fratribus, & qui neſciunt cognitionē in monaſteriis dominatum obtineant, & de principa tu decertent: & mali perſequantur eos, qui ſunt meliores, & boni non habeant dicendi libertatē: & (ut dicitur) diuina in humana conuertantur. Et exclamans, dixit Domino cum fletu: Domine omnipotēs, ſi ita futurum eſt, quanam de cauſa permiſiſti, ut omnia fierent cœnobia? Si ij, qui in poſterum ſunt præfu turi fratribus, erunt mali, quales nam futuri ſunt qui ab eis paſcentur? Nam ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foueam cadent. Temere & fruſtra laboraui. Memento, Domine, præclarorum, quos ipſe peregiſti, laborum, & ſeruorum tuorum, qui nunc toto animo ui tæ rectè agendæ dant operam. Memento teſtamenti quod te tuis ſeruis ſeruaturum es pollicitus uſque ad conſummationem. Tu ſcis, Domine, quemadmodum ex quo ego accepi habitum monaſticum, me coram te ſemper demiſerim, humilemq; reddiderim, & nec pane, aut aqua, aut ulla re terreſtri ſuerim exatiatus.

Matt. 15.

Hæc eo dicente, uox ad eum facta eſt, dicens: Noli gloriari, ò Pachomij, cum ſis homo, ſed tibi pete ueniam. Conſtant enim uniuerſa mea miſericordia. Ille uerò ſe ſtatim humi deiecit, & miſericordiam à Deo petiuit, dicens: Domine omnipotens, demitte in me tuas miſerationes, & nè unquam à me tuam auferas miſericordiam. Nā ego quoque ſcio, ò Domine, quod abſque tua defenſione ſint omnia claudicatura. Cūq; hæc dixiſſet, ei lucidi adſtiterunt Angeli, & in medio eorum iuuenis, qui, quæ dici non poteſt, reſplendebat pulchritudine, & inſtar ſolis fulgorē emittebat. Erat autem eius capiti impoſita corona ex ſpinis. Quem cum è terra feciſſent ſurgere, dixerunt: Quoniam pe tijſti, ut ad te à Domino mitteretur miſericordia, eccè ipſe eſt miſericordia, Deus gloriæ Ieſus Chriſtus unigenitus Patris, quem miſit in mundum, & cruci fuit propter uos affixus, geſtans coronam ex ſpinis in capite. Dixit autem Pachomius: Rogo intemeratam tuā naturam Dñe: Non ego te cruci affixi. Ipſe uero læto uultu dixit: Scio, quod tu me non crucifixeris, ſed patres ueſtri me crucifixerūt. Eſto ergo bono animo, & confirmeris: Semen enim tuum non deficiet in ſeculum, & conſeruabitur uſque ad conſummationem ſeculi. Quinetiam ipſi, qui poſt te ſalui fient ex profundisſima caligine, uidebuntur eos ſuperare, quorum ſummum nūc eſt uitæ inſtitutum. Nam nūc quidem reſplendent illuminati exemplo tuarum uirtutum, qui autem poſt te ſunt futuri, in loco arido & inculto, in bona ſententia & uoluntario uitæ inſtituto, nullo eos deducente ex conſanguineis, ex tenebris reſilientes ad ueritatem, exercebunt iuſtitiam: amen dico tibi, inuenientur cum ijs, qui nunc præclarè & citra ullam reprehenſionem uitam agunt, & eandem conſequentur ſalutem. Hæc cum dixiſſet, rurſus aſcē dit in cœlum, aere ita illuminato, ut gloria illius lucis non poſſit ullis uerbis humanis explicari.

Chriſtus ei apparet ſpiniſcoronatus, eūque confirmat.

Cum autem, quæ uiſa fuerant, magnus ille eſſet ad miratus, uocat quidem fratres ad nocturnam congre gationem is, cui id munus fuerat demandatum. Impleto autem officio, conſtiterunt, ut ſolebant, diſcipuli ad audiendum ſermonem. Is uero os aperiens, dixit eis: Filij, pro totis ueſtris uiribus decertate pro ueſtra ſalute, antequam ueniat tempus, in quo ſi fuerimus negligentes, futurum eſt ut noſtram defleamus miſeriam. Virtutem prompto & alacri animo operemini: Dico enim uobis, ſi uideritis bona, quæ ſunt in cœlis, & promiſſionem, quæ eſt ſanctis repoſita, & quemadmodum puniuntur, qui à Deo exciderunt: & tormenta, quæ ſunt parata ijs, qui negligunt, & maximè ijs, qui ueritatem agnouere, & non ut par erat, uitam inſtituere, ut eſſent hæredes, quæ ſanctis parata eſt, beatitudinis: ſed aufugerunt, nullius alterius uos teneret deſiderium, iam ſublime euectos, & de præteritorū malorum ignoratione aſſidue lugentes, donec Dei gratias obumbrans unumquenque cum gratia ad ipſū ſum deduxiſſet in die deceſſus, quando hic manente puluere, anima id, quod eſt cognatum, conſeruans, ad immortalem luminum recurrit ſpiritum. Cur inanē ſectatur homo gloriam, cum ſit puluis? Quid autem ſuperbis terra & cinis: Lugeamus noſipſos, dum tempus habemus, nè cum uenerit nobis præfinitus terminus, inueniamur tunc à Domino petere tempus ad pœnitentiam, cuius tempus apertè tranſierit In inferno enim, inquit, quis confitebitur tibi? A Dauide di dicimus. Verè miſera eſt anima, & digna omni commiſeratione, quæ, mundi negauit ſeruitutem, & eidē rurſus quærit ſeruire. Ne concedamus, ò fratres, huic ſeculo, quod eſt breuisſimum & uile, ut à nobis rapiat illam beatam & immortalem uitam. Extimeſco enim, & horreo, nè fortè patres noſtri ſecundum carnem, qui in hoc mundo uerſantur, & in huius mundi negocijs implicantur, & nos hinc exiſtimāt beata iā uita frui, inueniantur nos condemnare: Quomodo dicentes, afflixiſtis uos in ueſtris ſemitis? Magna eſt ueſtra afflictio. Ignis accenſus eſt ſuper uos. Inutiles facti ſunt rami ueſtri. Et rurſus ex Propheta: Propterea in prædam fuiſtis dilecti, ut abominandi, & corona capitis ueſtri à uobis eſt ablata. Ciuitates, quę eſtis ad Auſtrum, quomodo fuiſtis concluſæ? Non eſt, qui uos aperiat. Tollatur enim, inquit, impius, nè uideat gloriam Domini. Propterea ex toto animo decertemus, animam ſemper ante oculos habentes, & omni hora terribile ſupplicium uiſione appræhendētes: per quæ mens deduci ſolet ad ſenſum: & fert quidem opem lachrymans anima prono corpori: id autem rurſus calefactum, eam reddit ui contemplandi præditam, eamque in ſublime extollens ex rebus terrenis, efficit, ut Deum ſemper uiſione appræhendat. Et ſic humilitas, & inanis gloriæ uacuitas, & ab omnia prudentia humana alienatio, hinc erit ei infracta & ualida.

Eius ad fratres adhortatio.

Ec. 60.

Pſ. 6.

Ie. 13.

Eſai. 26.

Philoſophetur ergò quotidiè, fratres, anima aduerſus craſsisſimum corpus quouis ſtudio & admonitione: & ueſpere, cum ad dormiendum conceſſerimus, dicat quilibet unicuique mēbro corporis: Quā diu ſum in medio ueſtrum, prompto & alacri animo uenite ad Dominum ueſtrum, manibus quidem dicens: Erit tempus, quando ceſſabunt ueſtræ exultationes: Non amplius pugni uobis ad iram deſeruient, non uos extendetis paratæ ad rapinam. Pedibus autem: Erit tempus, quando non curetis ad ea, quæ ſunt iniuſta. Cuncta quoque membra ſua ſimiliter alloquatur, & dicat eis: Priuſquam nos mors occupet, & diſiungat, quæ ex peccato facta eſt, diſſolutio, decertemus, ſtemus ſtrenue, & impigre Dominum adoremus, donec ipſe rurſus adueniens, & ſuſcepto ſudore, qui oritur ex labore, qui eſt ad tempus, tranſmittat ad uitam immortalem. Fundite lachrymas

Anima erga ſuū corpus ut ſe debeat gerere.

mas oculi. Declara caro Domino tuam ingenuam ſeruitutem, collabora mecũ in precibus, quibus Deo confiteor: ne, cum requieſcere uis atque dormire, me deducas in æternum ſupplicium. Erit enim tempus, ſi ſis ſobria & uigilans, quando ueniet tibi copioſa bonorum remuneratio: & rurſus iudicium, ſi fuerimus pigri ac negligentes. Tuncque licebit audire animam ſic dicentem corpori: Hei mihi, quòd tecũ fui colligata, & tua cauſa condemnor. Si ſic quotidie noſ ipſos intendamus, uere templum Dei erimus: & in nobis inhabitabit ſpiritus Sanctus: & in nobis figet Chriſtus tabernaculum, neque ullæ inſidiæ ſatanicæ nos poterunt decipere. Dei enim timor, & hæc conſilia, quæ ſunt à nobis propoſita, inſtar innumerabilium pædagogorum & doctorum, nos magis docebunt & erudient: & quæcunque mens humana non poteſt comprehendere, ea oſtendit ſanctiſſimus diuinus ſpiritus intemeratæ naturæ. Quid enim, ut oportet oremus, ex Apoſtoli ſententia, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et quæ deinceps conſequuntur.

Rom. 8.

Cùm autem fuiſſet aliquando fames, & fratres nõ haberent frumentum, uel potius frumentum non inueniretur in tota fere Aegypto, miſit ſanctus ſeoex quendam ea fratribus ad obeundas ciuitates & uicos, quærentem emere frumentum, cum ei dediſſet ad emendum frumentum centum nummos. Is autem, cui mandatum fuerat hoc negotium, cũ multa loca obiiſſet, acceſſit in quandam ciuitatem, quæ uocabatur Hermothen, & Dei prouidentia inuenit illic degentem quendam ualde pium hominem, & Deum timentem, qui audierat de uita ſancti Pachomij & eius fratrum. Huic autem, qui ſic uitam agebat, frumentum publicum fuerat commiſſum. Ad eum itaque accedens frater, rogabat, ut ei uenderet frumentum centum nummorum. Ille uero dixit ei: Reuera frater, ſi haberem meum frumentum, acciperem id ex meis filijs, & darem uobis. Audio enim de diuina ueſtra uita, & quæ à uobis ex uirtute agitur. Audi autem, quod ſum tibi dicturus. Habeo frumentum publicum repoſitum, & hucuſq; non petitur à præſide. Si uis ergo id accipere uſque ad tempus trituræ, poſſum differe publica. Si ergo ſcis te poſſe reddere frumentum illo tempore, accipe quantum uelis. Cum dixiſſet autem frater, Nolo te ſic mihi facere: Non poſſumus enim reſtituere quantitatem, quã ſum accepturus. Sed ſi uelis dare mihi centum nummorum frumentum, aut cuiuſuis alterius precij, ſi potes differre publica uſque ad tempus trituræ rectè facis. Ille uero dixit ei: Certe poſſum differre non ſolũ precium centum nummorum, ſed ſi uelis etiã accipere frumentum aliorum centum nummorum, gratum mihi facies, ſi ſolum pro me oraueris. Cum autem dixiſſet frater, Hoc aurum tantum habemus: Ille hoc audito, Ne ſit, inquit, tibi curæ: cape frumẽtum: & quando habueris precium, affer ad me.

Tres artabæ efficiũt decem modios

Cùm hac ergo conditione impleſſet nauem frumento tredecim Artabarum, cum nuſquàm in tota Aegypto inueniretur frumentum precij quinq; Artabarum, nauigauit frater in monaſterium cum magna lætitia. Cum autẽ audijſſet magnus Pachomius ueniſſe nauem frumento onuſtam, & quemadmodum emptum fuiſſet frumentum, ſtatim mittit ad nauem, dicens: Vnum huius frumenti granũ nè importaueritis in monaſterium, neque, qui emit frumentũ, ueniat in conſpectum meum, donec in ſuum locum frumentum reſtituerit. Valde enim peccabit, qui hoc fecerit: Nec hoc ſolum, ſed etiam aliorum centum nummorum frumentum acceperit: quod quidem nõ juſſit eum facere, ſed ſuæ ſeruiens prudẽtiæ, plura habendi amore laborauit, & inflammatus lucri cupiditate, nos redegit in ſeruitutem, debitores conſtituens, & inſatiabiliter quidem abutens eius, qui dedit, benignitate: auari autem inſtar ſe gerens, & pluſ quàm nobis opus eſſet frumentum afferens, propriaque authoritate ab eo commodato accipiens, quod non habemus, ex quo reddamus. Iam uero ſi contigiſſet, ut inter ueniendum ei humani aliquid accidiſſet, & nauem fregiſſet, quid potuiſſemus facere? Non eramus omnes futuri ſerui? Quamobrem quantum attulit frumenti, uendatur mundanis, qui ſunt in his partibus, ut accepit ab eo, qui ei credidit, precio tredecim Artabarum: & poſtquàm id uendiderit, accipiat aurum, & referat ad eum, qui ei credidit. Centum autem noſtris nummis, ut ubique uenditur, ſic ipſe quoque emens, afferat. Sic autem fecit, ut dixerat illi magnus, & attulit frumentum, quod emit precio quinque Artabarum & dimidij. Ab illo autem tempore nõ ſiniuit amplius eũ egredi ex monaſterio, ut ſeruiret fratribus: ſed ſinens eum intus ſedere, conſtituit alium, qui præeſſet adminiſtrationi eorum, quæ ad fratres pertinebant.

Vide ſancti uiri zelum & religionẽ.

Hic frater cũ aliquando accepiſſet à Scytenſi multa ſandalia, & quaſdam alias ſpecies ad uendendum, attulit maius precium, quàm Scytenſis ei dixerat. Accepta autem pecunia, Scytẽſis dimenſus eſt precium pellis, & cum laboris magnum eius precium conſtituiſſet quinquaginta minuta pro illo die, quo eas laborauit ſpecies, triplam autem inueniſſet pecuniam, ſtatim ueniens ad magnum Pachomium, dixit ei: Reuera, ò Pater, male feciſti, qui hunc fratrem præfeceris talibus negocijs monaſterii, Habet adhuc in ſe mundanam prudentiam. Cum autem magnus dixiſſet Pachomius: Quidnam male facit? Reſpondit Scytenſis, & dixit: Dedit ei ſandalia, & quaſdam alias ſpecies ad uendendum, dicens ei quantitatem precij: Is uero pluris ea uendidit: & triplum mihi attulit preciũ eius, qđ illi dixerã. Cũ hæc aũt magnus audiiſſet Pachomius, uocauit fratrẽ, & dicit ei: Cur ſic feciſti? Is uero dixit ille: Precium, ò Pater, quod frater uocauit dixit, ut acciperem, dixi hominibus, qui emebant. Illi uero dicebant mihi: Si non ſunt furtiua, ea ſunt maioris precij. Ego uero conuerſus, dixi eis: Non ſunt quidem furtiua, ſed iuſſus ſum ea tanti uendere. Vos autem date, quantum uultis dare. Illi uero tantum dederunt, quantum eis placuit, me minime dimetiente eam, quæ dabatur, pecuniam. Magnus autem ille cum audijſſet, dixit ei: Valde peccaſti, quem pluris habendi amor ceperit: ſed curre cito, & redde id, quod ſuperat, precium ijs, qui dederunt: & ueniens, age pœnitentiam pro hoc tuo delicto: & ſed in monaſterio, proprium tuum opus operans. Nõ.n. tibi expedit hoc opus amplius facere. Sic aũt fecit frater, ſicut magnus ille dixerat. Præfecit uero deinceps ſenex miniſterio oĩum negociorũ monaſterij ſanctũ Tachæum, uirũ bonum, & omnẽ hoĩum laudẽ uincentẽ in bonis faciendis operibus.

Cupiditatem fratris caſtigat nec ſinit ſũ gi œconomi officio.

Quidam frater ualde inſignis ſe per ſe exercuerat. Is cum audiiſſet uitam ſancti patri noſtri Pachomij, rogauit eum, ut ipſum acciperet in cœnobium. Cum eum autem magnus accepiſſet Pachomius, paruum tempus cum fratribus uerſatus, deſiderauit eſſe martyr, cum mundus in pace ageret, & Eccleſia proficeret, & gratia Dei eſſet in pace, beato Conſtantino & Chriſti amantiſſimo tunc imperante. Is ergo beatum Pachomium continenter orabat, dicens. Roga pro me Abba, ut ſiam martyr. Magnus autem ille eũ admonebat, ne ſineret hanc cogitationem in eius ſubire animum. Dicebat uero ei: Frater, Monachi certamen ſtrenue & fortiter ſuſtine, cum uitam tuam

Boni monachi, ſũt martyres.

oulls

nulli repræhenſioni affinem ita geſſeris, ut Chriſto placeas, habebis in cœlis communionem martyrij. Cum illius autem indies augeretur deſiderium, & ſancto exhiberet moleſtiam, rogando, ut pro eo precaretur: uolens ille magnus hanc eius importunam excutere uexationem: Eſto, inquit, ego orabo: ſed ſi uelis, hoc tibi eueniet. Sed caue, ne quando uenerit hora, pro eo, quod te oporteret ferre teſtimonium, inueniaris negare Chriſtum. Tu enim reuera falleris, qui uis tua ſponte fugere ad tentationem, cum Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus iubeat nos orare, ne incidamus in tentationem. Cumque hæc dixiſſet, iuſſit eum tacere, & non amplius hoc cogitare.

Matt. 26.

Accidit autem poſt duos annos, ut mitterentur quidam ex fratribus à magno Pachomio in uicum ſuperiorem, ad ſcirpos colligendos pro conficiendis monaſterij ſtoreis. Hic autem uicus eſt ſitus prope Barbaros, qui dicuntur Blemmyæ. Cumq; illic eſſent fratres in quadam inſula, in qua erant multi ſcirpi, miſit ad eos beatos fratrẽ, qui cupiebat eſſe martyr, ut paucos ſumptus afferret fratribus, iubens ut ſibi caueret, & ſe muniret, & dicẽs per ænigma id, quod ſcriptum eſt: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis: nullam in aliquo demus offenſionem, ut non uituperetur miniſterium noſtrum. Is autem cum accepiſſet aſinum onuſtum ijs, quæ erant ad ſumptus neceſſaria, proficiſcebatur ad fratres. Cum eſſet autem in ſolitudine, Barbari qui de mõte aquarum deſcenderant, ei occurrerunt. Quem cum ab aſino demiſiſſent, uinctum manibus, accepto aſino cum uaſis, abduxerunt in montem ad alios Barbaros.

2.Co.6

Cum uerò eum uidiſſent Barbari uenientem cum aſino, cœperunt eum irridere, dicentes: Veni monache, & adora deos noſtros. Cum ij autem mactaſſent animalia, fecerunt libamina ſuis ſimulacris, & adductum monachum cogebant libare unà cum eis. Cum ipſe autẽ hoc nollet facere, irati ad eum acceſſerunt, nudos enſes tenentes, ac minantes ſe eum eſſe interfecturos, niſi uellet eorum dijs ſacrificare, & eis libare libamina. Is autem cum uidiſſet nudos enſes, & feros eorum mores, ſtatim uino accepto, libauit eorum ſimulacris, & cum eis comedit de carnibus, quæ fuerant immolatæ idolis: & cum timuiſſet mori morte corporis, interemit animam, negans Deum Dominũ. Cum hoc autem feciſſet, eum demiſerunt Blemmyę. Ille uero poſtquã deſcendit de monte, & ad ſe rediit, cognouit ſuam iniquitatem, uel impietatem potius, quam fecerat: ſciſsiſq; ſuis ueſtibus, poſtquàm ſuam multum uerberaſſet faciem, uenit in monaſterium. Cum autem cognouiſſet beatus id, quod ei euenerat, egreſſus eſt ei obuiam, magna affectus triſtitia. Ille uero cum eum uidiſſet uenientem, ſe humi proiecit in faciem, clamans cum lachrymis: Peccaui Deo & tibi, ò Pater, quòd tuum non audiens conſilium & admonitionem, hic non reſtiterim.

Monachus temerè ad martyriũ adſpirãs, oblata occaſione, Deũ negat.

Magnus autem Pachomius cum hoc audijſſet, dixit ei: Surge miſer, teipſum, ò infelix, excluſiſti à tantis bonis. Fuit reuera tibi corona impoſita, & eam à te abieciſti. Paratus fuiſti cooptari in numerum ſanctorum martyrum, & teipſum ſeiunxiſti à beata eorũ communione. Aderat Dominus Chriſtus cum ſanctis ſuis Angelis, uolens tuo capiti imponere diadema, & tu eum negaſti propter horæ momentum, & mortẽ timens, quam uel nolẽs es ſubiturus, à Deo excidiſti, amittens uitam æternam. Vbi ſunt uerba, quæ tu antè dicebas? Vbi eſt tuum deſiderium? Cum ille autem dixiſſet. Pater, peccaui in omnibus, nec poſſum faciẽ meam amplius ad te attolere. Perij pater. Non eſt mihi amplius relictus locus agẽdi pœnitentiam. Quid faciam Pater? Non expectaui fore, ut hæc ita fierent. Hæc eo dicente & lachrymante, dixit ei Magnus: Tu quidem, ò miſer, te omnino alienum à Deo conſtituiſti. Eſt autem bonus Dominus, & nunquam iram ſuã cõtinuit in teſtimonium, quòd uelit miſericordiam, & peccata noſtra poſsit obruere mari profundiſsimo. Quoniam quantum diſtat cœlum à terra, tã procul à nobis noſtra amandabit peccata. Non enim uult peccatoris mortem, ſed pœnitentiam, & eum qui cecidit, non manere in delicto, ſed reſurgere: & eũ, qui eſt auerſus, non diu perſeuerare, ſed ad eum quamprimum conuerti. Propterea ne de te ſpem abiicias. eſt enim ſpes ſalutis. Si abſciſſa enim, inquit, fuerit arbor, rurſus florebit. Si uelis ergo me audire in oĩbus, quæ tibi dixero, habebis à Deo ueniã. Ille uero flens, dicebat: Te decætero, Pater, audiam in omnibus.

Pſ. 102
Ezec. 18.
Iob. 14

Iubet autẽ magnus Pachomius, ut in quietam cellam ſecedens, ſe includat, & neminem conueniat uſque ad mortem ſuam, & ut, cum uno die abſtinuerit, ueſcatur ſolo pane & ſale, & aquam ſolummodo bibat toto uitæ ſuæ tempore. Duas uero paruas ſtoreas faciat quotidie, & uigilet quantum poteſt: oret autẽ pro uiribus, à lachrymis uerò non ceſſet penitus. Ille uerò ſecedens, ut ei beatus iuſſerat Pachomius, conduplicauit omnia, quæ ei dixerat ut faceret. Nullum autem omniũ conueniebat, niſi ſolum magnũ Theodorum, & paucos ex magnis ſenibus. Cum ſic autem decertaſſet decem annos, dormiit, de eius requie bonum Dei gratia ferente teſtimonium magno Pachomio.

Vide quã ſatisfactionẽ ei indicat S. Pachomius.

Veniẽs autem ſanctus Pachomius in monaſteriũ, quod dicitur Tabenniſſe, cũ Theodoro & Cornelio, & compluribus alijs fratribus, paululũ ſtetit in uia. Qui cum ab aliquo quandam audijſſet accuſationem, & cognouiſſet à fratre fuiſſe neglectum, quod ei datum fuerat mandatũ, (mandarat enim, ut qui in panis officina operabantur oblationẽ, nunquam loquerentur ſuperflua: ſed quod decebat mandatum, per ſe meditarentur) uocat Theodorum, (ipſe enim curam gerebat illius monaſterij) & dicit ei: Vade, & paulatim diligenter intellige, an aliqui in panis officina non ctu ſint ſermocinati. Et cum certa ſciueris, fac mihi renuncies. Ille autẽ ſuſcitatus, ita quidẽ eſſe inuenit, & præfecto ſignificauit. Dicit autem Pachomius: Exiſtimant fratres humanas eſſe traditiones, ignorantes quòd uel pro minimis non paruum imminet periculum negligentibus. Cum ſeptem dierum ſilentiũ Iſrael lubenter in Hiericho ſuſcepiſſet, deinde tempore terminato exclamaſſet, & urbẽ expugnauit, & Dei mandatum, quod ab homine datum fuerat, non eſt tranſgreſſus. Et nunc decæterò ſeruent ipſi hoc noſtrum mandatum, & peccatum eis cõdonabitur. Etenim nos quoque doctrinã, quæ eſt utilis, tradidimus. Ipſe autem ingreſſus, aſsidebat operi ſtorearum, quæ texebantur. Veniens autem puer, qui erat deputatus miniſterio hebdomadæ, uidet Magnum operantem, & ei dicit: Noli ſic uertere texta, ut rectè opereris: Abbas Theodorus texit alio modo. Is uero ſurgens, dicit ei: Doce me, quomodo, ò fili. & cum didiciſſet, ſedit rurſus cum magna animi alacritate, in hoc reprimens ſpiritum arrogantiæ. Nam ſi carnis habuiſſet prudentiam, non ei paruiſſet, ſed etiam repræhendiſſet puerum: ut qui in loquendo cum eo, pueri modum exuperaſſet.

Nota quam periculoſum ſit maiorum iuſſa negligere

Mira ſancti uiri humilitas.

Cum ei autem exhiberetur moleſtia ab hoſpitibus & fratribus, accedit dæmon, & ſtans ex aduerſo: Gaudeas, inquit, Pachomi, ego enim ſum Chriſtus, & ueni ad te meum amicum. Ipſe uero ſancti Spiritus diſcretione, maligni declinãs uiſiones, apud ſe diſceptabar, dicẽs. Chriſti ſanctitatis aduentus eſt plenus gaudio, & eſt liber ab omni metu, humanis oĩbus cogitationibus

Diſcretio ſpirituum.

tionibus ſtatim euaneſcentibus ad eius, qui apparet, contemplationem. Ego autem nunc ſum plenus perturbatione, & ſum dubius animi. Cum ergo ſurrexiſſet protinus, per fidem Chriſti accepta audacia, ſtatuit eum uincere. Et à ſpiritu inſpiratus, dixit ei. Recede a me, diabole, es execratus, & tua uiſio, & ars tuorum conſiliorum. Cum autẽ factus eſſet, tanquam puluis, impleuit domum tetro odore, & ipſum aerẽ conturbauit, magna uoce ei dicẽs. Meos offendiſti pedes, ſed magna eſt Chriſti uirtus, & à uobis illudor quotidiè. Sed non ceſſabo bellũ gerere. Oportet enim me meum munus implere. Pachomius autẽ confirmatus ſpiritu, Domino, contra cõfitebatur, gratias agẽs propter immenſa eius in ipſum beneficia.

Viſio diabolica.

Porro autẽ cum una nocte ambularet hic Magnus in hoc monaſterio, repentè procul uidet quandam uiſionem magnam, & plenam multa deceptione. Erat enim ſpecies mulieris ſumma pulchritudine, adeo ut narrare non poſſet neque ſpeciem, neque poſituram, nec ſpectaculum eius, quæ ei aderat, uiſionis. Cum hanc autem uidiſſet Theodorus, fuit ualdè conturbatus, & uultu eſt mutatus. Quem cum beatus uidiſſet ſic extimeſcentem. Cõfide, dixit ei, in Domino Theodore, & ne angaris animo. Cumque hæc dixiſſet, ſtetit in oratione ad hoc, ut ſtupenda illa expelleretur uiſio. Illis uero ſupplicantibus, ea magis magiſq; aduerſus eos procedebat, ſe impudenter gerens. Ea autẽ appropinquante cum multitudine dæmonũ præcurrentium, cum adhuc preces funderet Pachomius, ad eos ueniens, dicit eis. Cur fruſtra laboratis? Contra me nihil poteſtis facere. Accepi enim à Deo omnipotente tentandi, quos uolo, poteſtatem: & hanc petitionem iamdiu abhinc ſum à Deo conſecuta. Eam autẽ interrogauit ſanctus Pachomius, dicens: Dic mihi, Tu quis es? Et undè ueniſti, & quem quæris tentare? Illa uerò dixit: Ego ſum uirtus diaboli, mihi ſeruit tota phalanx dæmonum. Ego ſum, quæ Iudam abripui à cœtu Apoſtolico. Accepi ergo, ò Pachomi, ut aduerſus te bellum gererem. Non potui enim ferre probrum dæmonum. Nullus enim me unquam ita eneruauit, ut tu. Pueris enim, ſenibus & adoleſcentibus per tuam me doctrinam ſubijcis, & efficis, ut ab eis conculcer, & tanta contra me congregata multitudine, infracto eos muro circundediſti, nẽpe timore Domini, adeo ut decætero non poſſint noſtri miniſtri ad aliquem ueſtrum liberè accedere. Hæc autem omnia uobis euenerunt propter Deum Verbum, qui homo factus eſt. Qui quidem dedit uobis poteſtatem conculcandi omnem noſtram potentiam.

Ad hæc uero dicente Pachomio, Veniſti ad me ſolum, ut dicis, tentandum, an etiam alios? illa ei dixit. Et te, & omnes tui ſimiles. Ei autem rurſus dixit Pachomius. Et Theodorũ igitur? illa uero. Et aduerſus te, inquit, & aduerſus Theodorum accepi poteſtatẽ. Sed non poſſum omnino uobis appropinquare. Cum ipſi autem dixiſſent, Quanam de cauſa? dixit eis: Si uobiſcum bellum geram, ſum uobis cõmodi potius cauſa, quam damni, & maximè tecum, Pachomi, quoniam dignus es habitus, qui corporeis oculis uideres gloriam Dei. Sed non in æternum cum eis habitabitis, quos nunc munitis ueſtris precibus. Erit enim tẽpus poſt ueſtrum deceſſum, quando in eis ducam choream. Vos enim feciſtis, ut ego conculcarer ſub pedibus tantæ multitudinis Monachorum. Magnus autẽ ei dixit: Qui ſcis, quòd qui nos ſunt conſecuturi: non ſint ſyncerè & germane, pluſquam nos, ſeruituri Domino, ut poſſint munire poſteros timore Domini? Hoc ſcio, inquit. Mentiris impio tuo capite, inquit Pachomius, cum nullam omnino habeas uim præſciendi. Hoc.n. Deum ſolum ſequitur, & eſt eius poteſtatis

Vide dæmonũ imbecillitatem.

proprium: Tu autem ſoli mendacio imperas. Illa uerò dixit: Per præſcientiam quidem, ut tu dicis nihil ſcio: Coniectans autem dico tibi me ſcire. Dicente autem beato: Et quomodo conijcis? Dicit ei: Ex ijs, quæ præceſſerunt, ea etiã, quæ ſunt futura, conijcio: Is autem rurſus, dixit ei: Quomodo? Illa uerò dixit ei:

Cuiuſuis quidem rei principium intenſo & uehementi quodam deſiderio fertur ad ea, quorum ſtudio tenetur, maxime uerò cupiditatis, plãtationis & cœleſtis uocationis, quæ diuina uoluntate prodigijs, & ſignis, & uarijs uirtutibus confirmat eos, qui eã exercent. Cum autẽ iam in tuto fuerit collocata, & ſe exercendo peruenerit ad ſenectutem, ceſſat ab incremento, ut quæ uel tempore conſumatur, uel flacceſcat ſocordia, uel hebes & obtuſa reddatur contemptione. Magno autem Pachomio eam interrogante: Quid eſt ergò, q (ut dicis) ueniſti ſolum ad magnos tentandum, nõ autem omnes fratres, ſi proprium, ut ais, tuũ munus eſt exitium animarum, & in uitio, & improbitate ſuperas omnes dæmones, & tãtum uales uiribus aduerſus uiros tantos? Illa reſpondens, dixit: Iam quidem tibi prius dixi, q ex quo ab omnipotẽti Chriſto in terra facta eſt ſalutaris humanæ naturæ ſuſceptio, nos euaſimus imbecilli, adeo ut tãquam paſſer ab eis, qui credunt in ipſum, illudamur & irrideamur. Sed etſi effecti ſumus imbecilli, minimè tamen ceſſamus, in quibus poſſumus, à noſtra operatione. Sed neque deſiſtemus uobis aduerſari, conueniens quidem ſeminantes uitium in animis athletarum: Et cum aliquẽ ſuaui aliqua titillatione moueri & uoluptate affici cognouerimus, uoluptates magis accẽdimus, & quã maxima, & maximè inexpugnabili poſſumus ui ei inſultamus. Quod ſi contra uiderimus eum noſtra non admittere, neque à nobis lubenter teneri, ſed ſe fide in Chriſtum, & ſobria & uigilanti mẽte munire, tanquam fumus, qui diſſoluitur, recedimus in aerem. Ea autem de cauſa non permittitur, ut totis uiribus omnes aggrediamur, eo q bellũ, quod à me geritur, non poſſint omnes perfectè ferre. Si enim concederemus aduerſus omnes hoc facere, ueſtra protectione non multos abduxiſſetis. Sed quid agam, cum crucifixi poteſtate prouidendi & proſpiciendi per ueſtras preces cuſtodiantur? Tunc ſanctus magna uoce & cum magno gemitu dicit ei: O ueſtram, quæ nequaquã ſopiri poteſt, improbitatem. Non ceſſatis decætero in genus hominum inſanire, donec rurſus diuinus & immortalis uertex de cœlo ueniens, uos omnino conſumet. Quæ cum dixiſſet, dæmonum phalangem increpauit, & Chriſti nomine eam protinus diſſipauit, & fecit euaneſcere.

Chriſt. homo factus uires dæmonũ eneruauit.

Mane autẽ exorto, conuocatis omnibus fratribus, qui & uita, & tẽpe antecellebant, narrauit omnia, quæ uidit & audiuit à pernicioſo dæmone. Narrauit uerò ijs etiam, qui aberant, per proprias literas timore Dei muniens, & docens nihil iducere uila improborũ dæmonum. Qui quidem cum audijſſent, & uiderẽt quæ ab ipſo per Chriſti gratiam fiebant miracula, ualde confirmabantur, & laborem exercitationis ferebant prompto & alacri animo. Fratrem quidẽ certè ſectatorem & æmulatorem eius tolerantiæ, cum ſtaret in oratione, in pede pupugit ſcorpius, & cor eius uſque adeo dolor tetigit, ut ſpiritum propemodum emitteret. Ipſe autem, licet ex ictu dolorem ſenſiſſet, non prius ſurrexit, quã finijſſet orationẽ. Rurſus uero quidam morbus, qui inuaſerat caput Theodori, ei grauiſsimos afferebat dolores, & ipſe quidem petebat, ut ſibi liceret decedere. Dicebat uero Pachomius: Putaſne, o frater, morbum, uel aliquid aliud eiuſmodi euenire abſque Dei permiſsione? Quamobrem patere, frater, & quando uolet Dominus, te curabit. Ecce

nunq

nunc probaris, ut Iob perfectus: age gratias, & ſuſtinens afflictiones, uide ut benedicas Dño, & habebis requiem maiorẽ laboribus. Pulchra eſt enim exercitatori, quæ eſt ex Deo, tolerantia in precibus & abſtinentia. Poteſt autem, qui ægrotat, maiorẽ accipere mercedem patientia & tolerantia.

Afflictionũ Vtilitates

Rurſus autem accipit, ut cum beatus fratres uiſitaret in cellis, & ſenſum uniuſcuiuſque corrigeret, accederet etiam ad quendam Romanum, qui erat maxime authoritatis, callebat uero pulchrè quoque Linguam Græcam. Cum ergo ad eum ueniſſet Magnus, ut eorum admoneret, quæ futura erant ei utilia, & cognoſceret motiones cordis eius, allocutus eſt eum Aegyptiacè. Neſciebat autem frater, quid ei magnus diceret Pachomius: neque ſciebat Pachomius, quidnam diceret Romanus, propterea quod beatus Græcè loqui neſciret. Neceſſe autem habuit magnus Pachomius uocare fratrem, qui poſſet interpretari, quæ dicebantur ab utriſque. Cum uero ueniſſet frater ad interpretandũ, nolebat Romanus magno dicere Pachomio cordis ſui delicta per alium, & ſic ei dicit: Te ſolũ uolo poſt Deũ eſſe cognitorẽ malorũ cordis mei neq; uolo ea tibi dicere ꝑ aliũ: ſed neq; ullũ aliũ ea audire, præter te. Cum hæc autem magnus audijſſet Pachomius, iuſſit ſecedere fratrem, qui uenerat ad Interpretandum. Cum uero non poſſet ei ea uerba dicere, quæ afferent utilitatem & ſalutem, quod omnino Græcè neſciret, poſtquam ei manu annuiſſet ut expectaret, donec ad eum ueniret, abijt beatus, ut per ſe oraret, & extenſis ſuis in cœlum manibus, Deum precatus eſt, dicens: Domine omnipotens, ſi non poſſum iuuare homines, quos ad me miſiſti à finibus terræ; ꝗ eorum linguas neſciam, quid opus eſt, ut ipſi ueniãt? Sin autem uis eos hic per me eſſe ſaluos, da mihi, Domine omnipotens, ad eòrum corrigendas animas, ut ſcia eorum ſermonem. Cumq́ue ipſe tres horas oraſſet, & Deum multum rogaſſet, & ſuæ orationi finem impoſuiſſet, repentè de cœlo in dexteram eius manũ miſſa eſt uelnti epiſtola chartacea conſcripta. Quam cum legiſſet, ſtatim didicit ſermones omnium linguarum: & cum gloriam rediddiſſet patri, & filio, & ſpiritui ſancto, cum magna lætitia uenit ad illum fratrem & citra ullum errorẽ cœpit cum eo Græce & Romane diſſerere, adeo ut cũ frater audijſſet, cœpit de magno dicere: Oẽs ſcholaſticos ſuperat in elocutione. Cum eũ ergo correxiſſet, ut oportuit, & ei pro peccatis conſtituiſſet pœnitentiam, & eum commendaſſet Domino, ab eo abiit.

Diuinitus impetrat Pachomius notitiam enim linguarũ.

Accidit, ut cum ſederet aliquando magnus in quodam loco monaſterij cum quibuſdã aliis magnis fratribus, quidã frater monaſterij duas, quas eo die fecerat, paruas ſtoreas poneret ante ſuam cellã, ex aduerſo eius loci, in quo magnus Pachomius ſedebat cum fratribus. Hoc autem fecerat elatus uanæ gloriæ cogitatione, exiſtimas ſe in hoc eſſe laudandum à magno Pachomio, quod tali eſſet uſus diligentia, cum regula hoc contineat, ut unuſquisque frater unam in die faciat ſtoream. Cum autem uidiſſet magnus Pachomius eum fratrem hoc feciſſe ad oſtentationem, & animaduertiſſet illius eo tendere cogitationem, ualde ſuſpirans, dixit fratribus, qui cum eo ſedebant: Videte hunc fratrem, qui à maoè hucuſque laborauit, diabolo totum ſuum donauit laborẽ, & ſui operis nihil reliquit, quo ſuam recrearet animã: quoniã magis amauit hominũ gloriam, quam Dei: & labore quidem ſuum corpus conſumpſit, fructu uero laborum uacuam rediddit animam: Vocatumq́ue illum fratrem increpauit, & præcepit, ut orantibus fratribus, duas tenens ſtoreas ponè eos, diceret: Rogo uos fratres, ut oretis pro infelici mea anima, ut ſummè miſericors Deus ueſtris precibus eius miſereatur, quæ has duas paruas ſtoreas eius regno ꝓtulit. Et eius dũ fratres comederent, iuſſit eũ eodẽ modo ſtare in medio eorum cum ſtoreis, donec fratres à menſa ſurgerent. Et poſtea iuſſit eum includi ſolum in cella, & tẽpore quinque menſium quotidie facere duas ſtoreas, & ueſci pane ſolo cũ ſale, & nullũ fratrẽ eũ cõuenire.

Caſtigat fratrẽ uanæ gloriæ cupidum.

Poſt hæc autem neceſſe eſt, antequã finiamus orationem, meminiſſe unius uiri, qui uel omnem hominum laudem ſuperabat, ad ædificationem & utilitatẽ eorum, qui hæc legent, nomine Zachæi. Is poſt longum tẽpus exercitationis corpore mutilatus, habebat quidem cellam ſeparatam à fratribus, in ſale & pane totam uitã ſuam tranſigens. Quotidie autem conficiebat ſtoream, tanquam ſuſtinens contritionem, ut ſæpe, dũ connecteret funes ſtorearum, manus, quæ pungebantur, ſanguinis guttas emitterent, & in ipſo opere oſtenderent uiri tolerantiam. Cum ergo eſſet in tãta imbecillitate corporis, nunquam abfuit à fratrum congregatione, nec interdiu unquam dormijt uſque ad ſuum deceſſum. Solebat autem noctu, antequam ipſe dormiret, apta quædã dicere memoriter ex ſcripturis, & cum totum corpus ſuum ſignaſſet, & Deo dediſſet gloriã, ſic recũbere, deinde media nocte expergiſci, & uſque ad mane implere himnodiã. Cum eius manus uidiſſet aliquando frater cruentas propter uehementiã operis, dicit ei Frater, cur in operando ſic laboras? & maxime cum tanto morbo nexeris? Nunquid eſt peccatum tuum ocium, & à Deo condemnaberis, ſi non operis? Scit ipſe te ægrotare, nec ullus ſic afflictus opus unꝗ tetigerit, maxime ſi non cogatur. Aliis, Deo uolente, opẽ ferimus hoſpitibus & tibi proprio nr̃o, & tãto patri non prõpto & alacri animi ſtudio ſeruiemus? Cũ is aũt rurſus reſpõdiſſet. Fieri non põt, ut ego nõ operer: Si tibi, inquit, ſic uſ, unge ſaltẽ ueſpere oleo manus tuas, ut non tantũ defatigeris, nèue illæ ex ſanguinis profluuio areſcãt. Ille uero ꝑſuaſus quidẽ ſic fecit, ut fuerat rogatus. A ranis aũt pũctæ manus adeo læſæ fuerãt, ut nõ poſſet ille amplius ferre dolores quos ea eo ſentiebat. Veniẽs aũt in cellam Pachomius, cum de dolore audiuiſſet, dicit ei: Exiſtimas, ò frater, tibi prodeſſe oleũ? Quis aũt te ſic coegit laborare, ut prætextu operis, in ſenſili potius oleo, quã in Deo ſpẽ haberes ſanitatis? Nũ fieri non poterat, ut Deus te curaret? Si ignorat noſtras imbecilitates, opus etiam habet, ut admoneatur. Num nos deſpicit habẽs odio, qui natura eſt clemẽs & benignus in homines? Sed Deus utilitatem animæ ædificans, permittit afflictiones, ut fortiter ferentes, oſtendamus tollerantiã, ei omnia permittentes: quãdo ſcilicet uelit & ut uelit, largiri quietem à malis. Is autem reſpondẽs, dicit: Condona mihi, Pater, & ora pro me, ut hoc & omnia peccata mea condonet Chriſtus. De eo autem affirmarunt nonnulli, quod anno integro ſeipſum luait, poſt duos dies cibum ſumens. Eum miſit ad fratres beatus Pachomius, ueluti archetypum & fundamentum bonorum operum. Erat enim admonendi & exhortandi poteſtate præditus ut ſi ullus alius. Qui cum uſque ad finem legitime certaſſet, egregium finem & propter labores remunerationem, regnum cœlorum meruit accipere.

Mira Zachei abſtinẽtia.

Cubitũ iturus, ſignat ſe cruce Habet antiquũ Chriſtianorũ morem.

Cum ergo exploratum habuiſſet ſanctus Pachomius ſe non abſcondiſſe talentum, ſed & hunc, & cõplures alios perfectos miſiſſet ad Dominum, feſtum egit in ab ipſo plantatis Saluatoris tabernaculis, in quibus horum ſanctorum habitauit catalogus. Poſt ſanctum autem & uenerandum Paſchæ feſtum, cum multi fratres uariè eſſet conſummati, tandem ipſe quoq; ægrotauit. Ei uero miniſtrabat Theodorus cuius ſæpe meminimus. Et euaſit ꝗdẽ coꝑe tenuiſſimus: manſit

cemos colligit, ad calcatorium detulit omnes exinde egredi præcepit, ſolusque ibi cum uno paruulo puero remanſit, quem in eodem calcatorio depoſuit, & calcari ipſos paucisſimos racemos fecit. Cumque ex eiſdem racemis parum aliquid uini deflueret, cœpit hoc uir Dei ſuis manibus in paruo uaſe ſuſcipere: & per cuncta dolia omniaque uaſa, quæ parata fuerant, pro benedictione diuidere: ut ex eodem uino omnia uaſcula uix infuſa uiderentur. Cum uero ex liquore uini parum aliquid in uaſis omnibus miſiſſet uocauit protinus presbyterum, iusſique pauperes adeſſe. Tũc cœpit uinum in calcatorio creſcere, ita ut omnia, q̃ allata fuerant, pauperum uaſcula impleret. Quibus cum ſe idoneè ſatisfeciſſe conſpiceret, ex calcatorio iusſit puerum diſcedere: apothecam clauſit: atque impreſſo ſigillo proprio, munitam reliquit: mox ad eccleſiam rediјt. Die uero tertia prædictum Conſtantium presbyterum uocauit, & oratione facta, apothecam aperuit, & uaſa, in quibus tenuisſimum liquorẽ infunderat, ubertim uinum fundentia inuenit: ita ut pauimentum omne excreſcentia uina inuaderent, ſi ad hæc epiſcopus tardius intraſſet. Tunc terribiliter presbitero præcepit, ne quouſque ipſe in corpore uiueret, hoc miraculum cuiquam indicaret: pertimeſcens uidelicet, ne uirtute facti, fauore humano pulſatus, inde intus inaneſceret, unde foris hominibus magnus appareret. Exemplum magiſtri ſequens, qui ut nos ad uiam duceret humilitatis, de ſemetipſo diſcipulis pręcepit, dicens, ut ea quæ uidiſſent minimè dicerent, quouſque filius hõis à mortuo reſurgeret.

Vide in ſigne miraculum.

Matt. 17.

Petrus: Quia occaſio apta ſe præbuit, libet inquirere, quidnam ſit, quòd redemptor, cum duobus cæcis lumen reddidit, iusſit ut nemini dicerent: & illi abeuntes, diffamauerunt eum in totam terram illam. Nunquidnàm unigenitus filius, patri & ſancto ſpiritui coæternus, hac in re uelle habuit, quod non potuit implere: ut miraculum, quod taceri uoluit, minime potuiſſet abſcondi?

Matt. 9.

Gregorius: Redemptor noſter per mortale corpus omne, quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit ut pro noſtrarum uirium modulo eius ueſtigia ſequentes, inoffenſo pede operis, præſentis uitæ carpamus uiam. Miraculum namque faciens, & tacere iusſit, & tamen taceri non potuit: ut uidelicet electi eius, exempla doctrinæ illius ſequentes, in magnis quæ faciunt, latere quidem in uoluntate habeant, ſed ut proſint alijs, prodantur inuiti: quatenus & magnæ utilitatis ſit, quòd ſua opera taceri appetunt: & magnæ utilitatis ſit, quòd eorum opera taceri non poſſunt. Non ergo uoluit Dominus quicquam fieri, & minime potuit: ſed quid uelle eius membra debeant, quid ue de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ eius magiſterio exemplum dedit.

Opera noſtra quatenus celanda & prodenda.

Petrus; Placet quod dicis.

Gregorius; Adhuc pauca aliqua de Bonifacij epiſcopi opere ſuperſunt: quia eius memoriam facimus, exequamur. Alio nanque tempore beati Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco uir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem uenerabili uiro poſtulauit, ut cũ apud beatum martyrem Miſſarum ſolennia ageret, ad benedictionem dandam in ſuam domum declinaret. Vir autem Dei negare non potuit, quod ab eo ex Fortunati mente charitas popoſcit. Peractis igitur Miſſarum ſolennijs, cum ad prædicti Fortunati ueniſſet menſam, priuſquàm Deo hymnum diceret, ſicut quidam ludendi arte cibum ſolent quærere, repente ante ianuam cum ſimia uir adſtitit, & cymbala percusſit. Quæ ſanctus uir dedignatus audiens ſonitum, dixit: Heu heu: mortuus eſt miſer iſte. Ego ad menſam refectionis ueni, os adhuc ad laudem Dei non aperui: & ille cum ſimia ueniens, percusſit cymbala. Subiunxit quoque & ait: Ite, & pro charitate ei cibum potumque tribuite: ſcitote tamen, quia mortuus eſt. Qui infelix uir, dum panem ac uinum ex eadem domo percepiſſet, egredi ianuam uoluit: ſed ſaxum ingens ſubito de tecto cecidit, eique in uerticẽ uenit. Ex qua percusſione proſtratus, in manibus iã ſemiuiuus leuatus eſt. Die uero altera, ſecundum uiri Dei ſententiam, funditus finiuit uitam. Qua in re, Petre, penſandum eſt, quantus ſit uiris ſanctis timor exhibendus. templa enim Dei ſunt. Et cum ad iracundiam uir ſanctus trahitur, quis alius ad iraſcendum, niſi eiuſdem templi inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto eſt ira iuſtorum, quanto & conſtat, quia in eorum cordibus ille præſens eſt, qui ad inferendam ultionem, quam uoluerit inualidus non eſt.

Vir ſãctus abominatur ioculatorem.

Alio quoque tempore prædictus Conſtantius presbyter nepos eius, equum ſuum duodecim aureis uẽdidit: quos in propria arca ponens, ad exercendum opus aliquod diſcesſit. Tunc ſubito ad epiſcopũ pauperes uenerunt, qui importune precabantur, ut eis ſanctus uir Bonifacius epiſcopus ad conſolationem ſuæ inopiæ aliquid largiri debuiſſet. Sed uir Dei quia, quid tribueret, non habebat, æſtuare cœpit in cogitatione, ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repente ad memoriam rediјt, quia Conſtantius presbyter nepos eius equum, quẽ ſedere conſueuerat, uendidiſſet, atque hoc ipſum in arca ſua precium haberet. Abſente igitur eodem nepote ſuo, acceſſit ad arcam, & pie uiolentus, clauſtra arcæ comminuit, duodecim aureos tulit, eosque indigentibus, ut placuit, diuiſit. Itaque Conſtantius presbyter reuerſus ex opere, arcam fractam reperit, & caballi ſui precium, quod in eam poſuerat, non inuenit. Cœpit itaque uoce magna perſtrepere, & cum furore nimio clamare: Omnes hic uiuunt: ſolus ego in domo hac uiuere non poſſum. Ad cuius nimirum uoces uenit epiſcopus, omnesque, qui in eodem epiſcopio aderant. Cumq; eum locutione blanda uir Dei temperare uoluiſſet, cœpit ille cum iurgio reſpondere, dicens. Omnes tecum uiuunt: ſolus ego autem hic uiuere non poſſum: redde mihi ſolidos meos. Quibus uocibus commotus eſt epiſcopus: beatæ Mariæ uirginis eccleſiam ingreſſus eſt, & expanſis manibus ſtando cœpit orare, ut ei redderet, unde presbyteri furenti, inſania mitigari potuiſſet. Cumque ſubito oculos ad ueſtimentũ ſuum inter extenſa brachia reduxit, repente in ſinu ſuo duodecim aureos inuenit, ita fulgentes, tãquàm ſi ex igne producti eadem hora fuiſſent. Qui mox de eccleſia egreſſus, eos in ſinum furentis presbyteri proiecit, dicens: Ecce habes ſolidos, quos quęſiſti: ſed hoc tibi notum ſit, quia poſt mortem meam in huius eccleſiæ epiſcopum non eligeris propter tuã auaritiam. Ex qua ſententia ueritatis colligitur, quia eoſdem ſolidos presbyter pro adipiſcendo epiſcopatu præparabat: ſed uiri Dei ſermo præualuit: nam idẽ Conſtantius in presbyteratus officio uitam finiuit.

Mira benignitas in pauperes.

Diuinitus ei redduntur 12. aurei.

Alio quoque tempore duo ad eum Gotthi hoſpitalitatis gratia uenerunt, qui Rauennam ſe feſtinare profesſi ſunt. Quibus ipſe paruum uas ligneũ uino plenũ manu ſua præbuit, quod fortaſſe in prandio itineris habere potuiſſent, ex quo illi quoadusque Rauennam uenirent, Gotthi biberunt. Aliquantis autẽ diebus in eadem ciuitate morati ſunt, & uinũ, quod à ſancto uiro acceperant, quotidie in uſu habuerunt. Sicque uſque ad eundem uenerabilem patrem ferentes reuerſi ſunt, ut nullo die ceſſarent bibere, & tamen uinum eis ex illo uaſculo nunquàm deeſſet, ac ſi in illo uaſe ligneo, quod Epiſcopus eis dederat, uinum

Vinum in uaſculo augeſcit.

uenire ſempiternam? Proconſul dixit. Ille uero iam requie potitur, quando inuictiſsimorum principum uoluntati, dijs ſacrificando, ſatisfecit: Quòd autẽ celeriter abijt è uita, id fecit magna dea Venus, ne ueſtris improperijs & conuicijs exagitaretur. Tu uerò ſacrifica, ne te turpiter illuſam, flammis uiuam concremem.

Dionyſiæ puellæ conſtantia.

Dionyſia reſpondit: Maior eſt Deus, quàm tu ſis: isque poteſt mihi in omnibus, quæ abs te illata erunt, præſtare tolerantiam. Procõſul dixit: Tradatur hæc puella duobus iuuenibus, qui ea ad ſuam libidinem abutantur. Porrò Andream & Paulum iuſsit duci in cuſtodiam. Iuuenes autẽ caſtiſsimã uirginẽ Dionyſiam ad ſuum abduxere hoſpitiũ, & cum de afferenda illi ui inter ſe certarent, uiribus deſtituebãtur, maximè ꝙ tota nocte ſplẽdidus quidam illis appareret, qui ſua præſentia domum illam illuſtrabat. Quem ut illi uiderunt, timore correpti, ad pedes puriſsimæ uirginis ſe abiecerunt. Illa autem manibus extenſis, eleuauit eos, dicens: Nolite timere. Hic eſt enim Dominus & cuſtos meus, propter quẽ à nequiſsimo procõſule uobis tradita ſum. At illi rogabant eam, ut pro ipſis apud Dñm intercederet, nè quid mali paterentur.

Manè facto, omnis turba Proconſulem magnis uocibus compellauit, ut Andream & Paulum ipſis traderet, Macedonio & ſocio eius, Dianæ ſacerdotibus, in populo ſeditionem excitantibus. Cum autem Proconſule iubente producti eſſent, ait is ad eos: Andrea & Paule, ſacrificate admirabili deę Dianę. Andreas & Paulus reſponderunt: Nos neq; Dianam, neque alios dæmones, quos colitis, pro dijs habemus, neque quenquam omnino, præter unum Deum, adoramus. Hæc cum turba audiuiſſet, petierunt ſibi eos tradi. Proconſul itaque fruſtra ſe conatus ſuos ad eos ſuperandos intendere ſentiens, flagellis cæſos tradidit populo.

Andreæ & Pauli cædes.

Tracti igitur pedibus ſunt extra oppidum, ut lapidarentur: cumque lapidibus opprimerentur, peruenit eius rei fama ad aures Dionyſiæ: quę ex cuſtodum manibus elabens, cucurrit ad eos, iactansque ſe ſuper corpora eorum: Viuam, inquit, & ego una uobiſcum beatiſsimi ſerui Dei, nè ab hoc ueſtro certamine inueniar aliena. Mox indicatum eſt Procõſuli, Dionyſiam quæ iuuẽtum libidini fuiſſet addicta, à quodam ſplendidiſsimo eſſe ſeruatam, ſeque iactaſſe ſuper corpora Andreæ & Pauli, ut cum illis lapidibus obruatur. Iuſſit igitur Proconſul eam gladio interfici, atque ità hi quatuor uenerabiles Dei martyres, in uno agone decertantes, diabolum cum Proconſule uincere meruerunt: Petrus quidem diuerſis pœnis affectus, Andreas & Paulus lapidibus oppreſsi, Dionyſia gladio perempta. Acta ſunt hæc Idibus Maij, Decio Imperatore, Optimo Proconſule, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

MRRTYRIVM S. DYMPNAE, Regis Hyberniæ Filiæ, ex eiuſdẽ Sanctiſſimæ uirginis hiſtoria deſcriptum, quã edidit Petrus Canonicus S. Autberti Cameracenſis. Stylum nõnihil aliquot locis elimauit F. Lauren. Surius.

15. Maij. quo die trãslata eſt, & eius feſtũ celebratur.

POſt reſurrectionis & aſcenſionis Domini cõpleta myſteria, ſicut antè prædixerat per prophetas, cum in toto terrarum orbe per apoſtolos iam diffuſa proficeret religio Chriſtiana, fuit in Hybernia rex gentilis. Qui licet, timore Dei cõtempto, ſuperſtitioſis ac uanis idolorum cultibus deſeruiret, tamen opũ gloria & militiæ ſecularis uigore potenti cæteros antecellens, omnibus glorioſior apparebat. Erat autem ei uxor ex illuſtri orta progenie, quam rex ipſe uehementi diligebat affectu: quippe quæ pro hnmanæ carnis forma tanta eſſet pulchritudine, ut faciei & corporis elegantia mentes alliceret ipſam aſpicientium. Hi uerò filiam genuerãt, decoris uenuſtate matri ualdè conſimilem, meritis & nomine Dympnam, ut ipſo uocabuli præſagio poſtmodum Deo digna fore indicaretur. Quæ in domo patris nobiliter educata, cũ annos pueritiæ tranſegiſſet, chorearum aſſultus & ioculatorias cantilenas, & quæ illa ætas expetit, & poſcit celſitudo regalis, mente deſpiciens, occultè baptiſmum ſuſcepit, & ſe corde & corpore Chriſto, deuouit perpetuo ſeruituram.

S. Dympna clã ſe curat baptizari.

Interea matre eius regina defuncta cum rex ea cauſa ſuper uacuis doloribus laboraret, tandem conſilio, ſibi aſsiſtentium per ſingulas regni ſui prouincias & eidem propinquas nationes legatos miſit, qui uirginem adoleſcentulam, genere ſpectabilem, & decoræ iam defunctæ ſimilem tanto regi matrimonio coniugendam inquirerent, & ei cum honore adducerent. Milites ergo moribus & eloquentia præſtantiſsimi, iter arripiunt, patrias, peragrantes & urbes cõtemplantur nobilium facies puellarum. Cumque diu morando regiones plurimas circumiſſent, & quod optabant, minime reperiſſent, redierunt ad regem: Et ingreſsi palatium, ſalutato eo ſic fari cœperunt: O rex excelentiſsime, quod tua iuſſit maieſtas lõgius profecti reperire nequiuimus. Sed ſi placet, eccè filiam tuam Dympnam decoram ualde & adeo matri ſuæ conſimilem, ut in eius imagine propemodum reuixiſſe iam mortua, uideatur, iube tibi feliciter matrimonio copulari. Quid plura? Deteſtabile hoc uerbum uix finierãt, cum mox diabolus, qui ſanctam uirginẽ ad idolatriã reducere uolebat, regẽ amore inceſto & impudicitiæ facibus inflammauit.

Eius pater uult eã habere cõiugẽ.

Itaque cœpit rex molliter blandiendo puellæ uotum ſuum detegere, & omnem mundi gloriam promittere, ſi eius matrimonio conſentiret. Audiens autem hoc uirgo Chriſti, reſpondit illud ſe nunquam, facturam. Non eſt enim, inquit, neque iuſtitiæ, neque legibus conſentaneum, imò abominabile prorſus eſt ut filia maculet torum patris. Cumque ille uehementius inſtaret precibus, & illa fortius negaret, tandem rex iratus dixit, eam uel ĩgratis acquieſcere oportere. Tunc illa quaſi obtemperatura, quadraginta dierum petiuit ad cautelam inducias. Interim ornamenta & cætera, quæ ſpectabant ad cultum puellarem, ſibi dari depoſcit perinde ac ſi nitidius accurata, patri uellet gratioſior apparere. Rex hoc audiens, lætus efficitur, & omni ambitione iuſsit, quæ uirgo poſtulauerat procurari. Interea uirgo ſe Chriſto orationibus iugiter cõmendans, ut patris libidinem effugeret, patriã, ſuam relinquere cogitabat. Erat tunc temporis in Hybernia eximiæ ſanctitatis & doctrinæ ſacerdos quidam, nomine Gerebernus, qui occultè in illa gentilitate, quos poterat, ad Dñm conuertebat, reginæq; defunctæ, Chriſtũ colentis in hac uita genetricis ſanctę Dympnæ, confeſſarius fuerat. ipſam quoque Dympnam pridem baptizauerat, & eam fidem catholicam ſacramque ſcripturam docuerat: Denique ab illo regina defuncta & Dympna eius filia ſacramentum Euchariſtiæ recipere conſueuerunt.

Gerebernus inſignis presbyter.

Hunc accerſiens ſecrete beata uirgo, quemadmodum pater ſuus in horrendæ turpitudinis barathrum ipſam demergere cõſtituiſſet, ei cum multis lachrymis, explicauit. Tunc uir ſanctus cõſuluit uirgini, ut ad partes fugeret alienas, & pauper ſpiritu Chriſtum pauperem ſequeretur. Quid plura? Cũ hotã fugæ oportunã nata eſſet, uirgo ſancta, adiũctis ſibi S. Gereberno & ioculatore

patris

patris ſui cum eius uxore, ut ſub ioculatorum ſpecie ſecretius proficiſci poſſent, propoſitum iter ingreſſa eſt: perueniensque ad portum, nauem conſcendit, & auris ac uentis proſperantibus, ad quoddam caſtrum; quod Antuerpia dicitur, Cameracenſis diœceſis, applicuit: ubi aliquantulum commorati, quærebant locum, ubi poſſent ſecretius Domino famulari. Nam ſtrepitus ſeculares ferre mens Chriſto deuota nequibat. Inde igitur abeuntes, per nemoroſa deuia ad pagum, cui nomen Ghele eſt antiquitus impoſitum, peruenere, atque illic locum uitæ ſolitariæ aptum inuenerunt. Porro altera die pagum circumeuntes, unicã repererunt eccleſiam, in honorem beati Martini pontificis dedicatam, in qua Dympnæ ſacrum corpus iã requieſcit. Et non longe ab ea eccleſia in loco, qui Zammale appellatur, conſtruendum ſibi habitaculum elegerunt, in quo per contemplationis dulcedinem Deo debitum redderent famulatum. Extirpatis igitur arboribus & ſpinis, domicilium ſibi congruum extruxerunt, in quo tribus menſibus commorantes, & ieiunijs & orationibus uacantes, uitam quodammodo angelicam ducebant. In prædicta autem eccleſia beati Martini, ſanctus ſacerdos Gerebernus Miſſas celebrabat. Excolebatur enim tunc temporis uilla de Ghele raro inhabitatore: quia erant in ea non niſi quindecim domus, eæque nemorum denſitate fere per ſex milliaria circunſeptæ.

S. Dympna fugit è patria.

Interea rex pater uirginis, qui filiæ nuptias cũ gaudio expectabat, audiens fugam eius, turbatus eſt, & omnis aula cum illo. ſciſsiſque ueſtibus, poſt gemitus & dolores diu repetitos, ambitione militum ſtipatus, filiam ſuam per ſeipſum requirere deliberauit. Itaque perquirens eam per ciuitates & montium ſolitudines cum non inueniſſet, mare adijt, & ad caſtrum, quod Antuerpiam nominant, peruenit cum ſuo multiplici comitatu. Egrediente autem illo de naui, fit concurſus populi, ut moris eſt, uidere cupientis regem. Moram autem ibi faciens, legatos mittit per adiacentes prouincias, ſi forte de filia ſua rumorem aliquem percipere poſsit. Proficiſcentibus igitur diuerſis per loca diuerſa, quidẽ illorum ad uillã rurenſem, cui Vueſterlo nomen eſt, peruenerunt: & cum mane hoſpiti expenſas ſoluerent, ille nummos illorum inſpiciẽs, ait: Habeo nummos illis ualde conſimiles, quorum precium penitus ignoro. Et requiſitus ab eis, à quo talem pecuniam recepiſſet, ipſe neſciens cur hoc peterent, reſpondit: Virgo alienigena, adſpectu & corpore pulcherrima, prope in deſerto habitans, quæ de Hybernia huc aduenit, uenerandum ſacerdotem ualde ſenem, & ioculatorem cum eius uxore ſecum habens, pro emendis alimentis id genus nummos mihi ſemper mittit. Cumque illi ſe eo adduci curaſſent, ſanctam uirginem protinus cognouerunt inter cæteros procul ſtantem. Et Antuerpiam ſtatim regreſsi, uiſa & audita regi cum gaudio retulerunt. Tunc rex ſpiritu reuiuiſcens, iter cum ſuis arripuit ad locũ, in quo uirgo ſanctiſsima habitabat. Quam cum reperiſſet, & comiter ſalutaſſet, cernens eius faciem minus formoſam, libidinis igne accenſus, eam affari cœpit blandiſsime, dicens: O unica filia mea Dympna, amor meum, deſiderium meum & dulcedo: quæ te compulit neceſsitas, ut regali dignitate cõtempta, inter gentes extraneas habitares, & terram tuæ natiuitatis relinqueres, innatæque ab ipſa natura dilectionis oblita, patrem regem deſereres, iſtique ſeni ac decrepito ſacerdoti tanquam filia adhæres, & ipſius in omnibus obtemperares mandatis? Cur regni Hyberniæ unica hæres poſt patrẽ, aulam regiam ſpreuiſti? Noſtro igitur acquieſce conſilio, & nobiſcum ad Hyberniam reuertere: quoniã ſi paternis affectibus aſcensũ præbueris, diademate regali coronaberis, & ſuper omnes principes, matronas ac uirgines regni mei principatum obtinebis. Inter deas quoque tibi templum de marmoribus candidiſsimis ædificari præcipiam, & in eo ex auro & lapidibus precioſis effectam ſtatuã tibi collocari iubebo ab omnibus adorãdam. Ad hęc cum uellet uirgo reſpondere, beatiſsimus Gerebernus reſponſionem eius anteuertens, regem dura ſeueritate redarguit, eum ſceleratiſsimum & abominabilem clamans, quippe qui propriam filiam fœdare uellet, quod etiam impuri ſcortatores ne cogitare quidẽ ſuſtinerent. Monuit inſuper uir ſanctus uirginem, nè unquàm regi conſentiret, ne æterni regis, ſponſi ſui, cuius dulcedinem iam guſtaſſet, indignationem incurreret. Tum uerò rex & omnes, qui cum eo erant, ſanctum Gerebernum morte dignum clamauerũt, tã quàm fugæ uirginis authorem, & illius euerſorem: amouentesque eum à uirgine, omnes in eum irruerunt, manusque uiolentas ei attulerunt, & exagitarũ iniurijs, peremerunt. Sic glorioſus martyr Domini ex tyranno triumphum referens, uitæ curſum capitis amputatione compleuit, & coronam martyrij à Domino accepit. Ita cultor Dei Gerebernus, forma iuſtitiæ, caſtitatis exemplum, inceſtas nuptias deteſtans, dum regem incredulum de inceſtu repræhendit: non odio, ſed amore, pro ſtudio caſtitatis, regis iram odium, & tandem mortem incurrit. Tunc rex iterum conuerſus ad uirginem, roſeo decore nitentem, ut ſibi acquieſceret, acrius inſtare cœpit, ſic dicens ad eam: O filia mea Dympna, cur pateris patrẽ tuum tantis angi doloribus? miſereri cur renuis, & illum ſpernis, quem allicit amor tui? Tantummodo conſenti mihi, & quicquid petieris, dabo tibi. Inſuper & nomen tuum inter deas ſacratiſsimas per totius regni mei fines iubebo celebrari. Tunc uirgo Deo deuotiſsima, quæ potius eligebat affligi pro Domino quàm temporalis peccati habere iucunditatem, patri cum indignatione reſpondit: Cur infelix tyranne promiſsis fallacibus a pudoris propoſito auertere me conaris? Putas miſer, quod à ſtabilitate propoſiti reſiliam, corpusque meum polluendo, Chriſtum unicum amatorem meum offendam? Tuas regales delicias tota mente cõtemno, & illas promiſsiones Domini mei Ieſu Chriſti, quæ cuncta ſuperant deſideria, iam totis uiſceribus concupiſco. Pro dea haberi reſpuo, & honorem ſtatuæ uilipendo. Talem mihi deinceps noli fruſtrà adhibere ſermonem. Tunc rex animo ferus, libidini deditus, atque cultor idolorũ præcipuus, quanto magis fidem Chriſti in ea feruere cognouit, tanto magis in eam totis uiribus incurrit, dixitque ei: Vide malitioſa, ne decætero nos fatiges: ſtatim exple, quod opto, uel tui patris iam incurres, ſicut ille malignus doctor tuus Gerebernus: cui propterea caput amputatum eſt. Flori igitur parce iuuentutis tuæ, & mihi aſſenſum præbe: etiam dijs noſtris ſacrifica, aut certa ſis te morituram, tuæque mortis exemplo effecturam ne regnum filiæ paternis imperijs contradicere auſint. Tunc uirgo Chriſto deuotiſsima reſpondit: Qua de cauſa, crudelis tyranne occidiſti egregium Domini ſacerdotem, nulli crimini affinem? Dei omnipotẽtis iudicium non euades. Deos deasque tuas ego ut figmenta deteſtor, & Domino Ieſu Chriſto tota me deuotione committo. Ille ſponſus meus, gloria mea, ſalus mea & deſiderium meum. Pœnas omnes, quas inferre potes, læta mente parata ſum pro Domino meo perpeti.

S. Dympna à patre ſuo inuenitur.

S. Gerebernus interficitur.

S. Dympnæ egregia conſtantia.

Hæc audiens rex, quaſi demens effectus eſt, & nimio furore incenſus, ſui fruſtrationem & deorum ſuorum iniurias uindicare uolens, iuſsit eã celeriter decollari. Sed cum nullus eorum, qui erant in regis

collegio, tam crudele preceptum exequi auderet, ne regis, poſtea fortaſsi dolituri, iram incurreret: ipſemet crudelis rex, antiquæ nobilitatis & regalis clementiæ oblitus, gladio, quo fuerat accinctus, ſacrũ caput præclaræ uirginis, diuinam implorantis miſericordiã amputauit. Eam uerò Dominus Ieſus Chriſtus ſponſus eius ſumma cum lætitia in cœlis coronauit. Deinde rex impius, cum ſuo comitatu remeans ad propria ſanctorum corpora uolatilibus cæli & beſtijs terræ deuoranda reliquit. Cumque ea dies aliquot à feris & auibus intacta in nuda humo iacuiſſent, à quibuſdã iuxta habitantibus, erga ſanctos martyres pia gerentibus uiſcera, in ſpecu condita ſunt.

S. Dympna à ſuo patre iugulatur.

Poſt multa uerò annorum curricula pro ſtupenda ſignorum exhibitione, quæ fiebant illic erga quibuſcunque languoribus occupatos, Clerus & populus cõgregati in loco ſepulturæ ſanctorum, eorum corpora quæſierunt. Res mira, & à nullo mortalium alias uiſa uel audita. Cum enim fodientes, terram eieciſſent, angelicis manibus præparatos niue candidiores ſarcophagos duos, è petra exciſos repererunt, cum tamen non eſſent in regione illa tota, niſi petræ fuligine nigriores. Mirum in modum extractas ſine difficultate tumbas circunquaque accuratius contemplantes, nullum in eis uel incturæ uel fracturæ ſignum conſpicientes, immo uero ſanas & integras comperiunt, ſanctorum corpora continentes. Tunc ea re ualde attoniti, conferebant inter ſe, quo pacto ſine ulla diſsipatione & lapidum læſione poni potuerint in eis reliquiæ precioſæ. At tandem angelorum opus id eſſe cognoſcentes, non hominum: per tumbas niue candidiores, ſanctorum caſtitatem ſignificari intelligunt. Ex eo tẽpore quiſquis illuc deuotus precator acceſsit, ſi quid mali patiebatur, protinus ſanabatur.

Vide rẽ admiratione dignam.

Igitur cum ad Xanthenſe oppidum quod ad Rhenum ſitum eſt, fama uirtutum & miraculorum huiuſmodi perueniſſet, eius incolæ quidam ad locum, ubi ſanctorum corpora aſſeruabantur, acceſſerunt: Factaque oratione, ſub peregrinationis prætextu ſitum loci ſagaciter explorantes, per aliquot dies coram ſanctis corporibus excubarũt, & illis, qui ſacras reliquias cuſtodiebant, aliorſum intentis, precioſa corpora cũ tumbis lapideis imponentes quadrigæ, fugerunt. Quo comperto, incolæ de Ghele uehementer commoti, mox ad arma concurrunt, accenſiſque animis, à tergo uiriliter inſequuntur. Sed ut ſonum immenſæ multitudinis, qui fugerant, audierunt, exterriti martyrum geſtatores, rem uidẽtes illis eſſe pro uita, duas illas tumbas, quas aſſumpſerant, de quadriga citius ſuſtulerunt, eaſque deponentes in terram, unam ſolam redegerunt in fruſtra, ſanam & integram relinquentes alteram, in qua erat corpus S. Dympnæ, & cum B. corpore Gereberni effugerunt. Cumque ad Xãthenſe oppidum proprius acceſsiſſent, tam ex uia q̃ metu perſequentium delaſſati ſteterunt, & quibus ꝓperum aduentum ſuum per nuncium indicarunt. Qui confeſtim eis obuiam exierunt, acceptiſque luminaribus cereorum, thuribulis ac cruce cum ingenti multitudine populi, corpus ſanctum, exultantes in Domino, cum hymnis & canticis ſpiritualibus ad eccleſiam deportauerunt, ibidemque honorifice collocantes, ad propria redierunt. Tunc ruricolæ Ghelenſes, qui inſecuti eos fuerant, accedẽtes ad locum, ubi iacebant reliquiæ precioſæ, fracta tumba B. Gereberni, S. Dympnæ tumbam lapideam abſque ullo læſionis ſigno repererunt. Quam cum uellent ad propriã eccleſiam reportare, corpus ſtetit immobile quaſi lapis, nec ullo conamine potuit moueri, ac ſi fixum radicitus teneretur in terra. Et cum illi ignorarẽt, quid facto opus eſſet, nocte quadam uox facta eſt ad quandam anũ de uilla illa, præcipiens, ut uitulum, quem habebat in ſtabulo, nouellum iungeret bigæ, & reduceret uirginis corpus, quod multi, culpis eorum exigentibus, laborantes inuanum, mouere non poterãt. Cumque expergefacta eſſet mulier, & de his, quæ audierat, miraretur, mane facto ſurrexit, & uocato filio uiſionis ſeriem, quam in ſomnis didicerat, enarrauit, iubens ei, ut citius à Domino iuſſa compleret. Quod cum puer audiſſet, matrem ſuam delirare credens, ut ſileret ea de re, illam deprecabatur, aſſerens, ſi hoc attentare uelit, ipſos ambos in ridiculo fore apud omnes. Ei uerò nolenti obtemperare mater eius, ſtatim iuſsit uitulum nouellum, nondum cornua producentem, applicari. Sicque uiam aggredientes, quæ ducebat ad locum, in quo Ghelenſes, ad corpus afflicti adſtabant, peruenit. Sequebantur autem eam & magni & parui, delirare & deſipere eam exiſtimantes. Interim deridendo eam tacite, rei exitum ſuſtinebant. Quid plura? perueniens tandem ad locum, ubi tam ſuis, quàm equorum uiribus diffiſi, ſolam Dei clementiam inuocabant: ſalutatis illis, cum gaudio, quam in uiſu noctis audierat, retulit iuſsionem, orans, ut bigæ ſuę impoſitum uenerabile corpus, debitæ uenerationi ad locum celeriter reportarent. Ridebant nonnulli, atque eam deſpectui habentes, deſipere credebant: ſed tãdem uicti precibus eius, ſine ullo grauamine corpus beatiſsimum ſuſtulerunt & per uitulum, nulli aptum operi, cum magna leuitate pondus ingens cum ſumma lætitia ad propriam eccleſiam reduxerunt. In qua per uenerandæ uirginis & martyris Dympnæ merita quotidie innumerabilia coruſcant miracula.

Xãthẽſes auferũt ſacra corpora.

S. Dympna corpus loco moueri nõ põt.

Nota miraculum.

Poſtea uerò nobiliores & ditiores incolæ Ghelenſes in unum congregati, thecam ex auro & argento ac lapidibus precioſis conficiendam curarunt, in qua corpus uenerabilis uirginis reponeretur. Itaque epiſcopus Cameracenſis cum clero & caterua populorũ, & cum nobilibus perſonis utriuſque ſexus atque cũ immenſo uulgi comitatu ſacrũ corpus ſanctæ Dympnæ de tumba lapidea in thecam illam, ex auro & argento fabrefactam tranſtulit. Cum autem aperiret tũbam epiſcopus, inuentus eſt in ea lapis ruber, iacens ſuper pectus uenerandæ uirginis, in quo ſcriptum erat, Dympna: Per quem lapidem, ab Angelis Dei pectori ſanctiſsimæ uirginis impoſitum, eius martyriũ deſignatur. Prædicta autem corporis uenerandæ uirginis tranſlatio facta eſt decimaquinta die Maij, quo eius feſtum celebratur. Decollata uerò fuit eiuſdem menſis die triceſimo.

Et quoniam diuerſa conſcripta miracula, omni admiratione digna, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus per hanc glorioſam uirginem & martyrem ſponſamque ſuam dignatus eſt mundo oſtendere, longum eſſet ennarrare, breuitatis cauſa omittũtur. Certè obſeſsi à dæmonibus, quotidie per eam liberantur, cum ad eius uenerabile templum in Ghele afferuntur: ubi mortem perpeſſa eſt, & corpore requieſcit. Porro ſuis deuotis cultoribus alia infinita impetrat beneficia apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſempiterna, Amen.

VITA SANCTI DOMNOLI

Epiſcopi Cenomanenſis, Haduini præſulis iuſſu conſcripta à quodam beatiſſimi Domnoli familiari amico. Stylum nõnihil emendauit Frater Laurentius Surius, ubi uiſum eſt expedire.

PROLOGVS.

SAnctæ & indiuiduæ Trinitatis freti auxilio, omniumque ſanctorum precibus fulti, cum etiam præcedentium patrum incitati ſtudiis, denique reuerendiſsimi præſulis noſtri Haduini hortatu cõfirmati, beatiſsimi patroni noſtri Domnoli, Cenomanicæ urbis epiſcopi uitam illuſtrem, multorum utilitati pro futuram, ipſo nobis opitulante, ſcribendã ſuſcipimus. Non enim ſumus neſcij, ueteribus in ſtudio fuiſſe, ut ut ſuæ ætatis egregios uiros ſcriptorum ſuorum monimentis ad poſterorum notitiam tranſmitterent, eorum præclarè dicta & facta aut literis conſignarent, aut picturis exprimenda, aut æri inſculpẽda, uel marmoris ſpectato opere repræſentanda curarent. Putabant enim ſe operæ preciũ facturos, ſi qua in ijs uel alijs utilia, uel cognitione digna, uel ad imitationem præclara uiderentur, ea ſua induſtria & labore poſteris innoteſcerent: ut ita neque ſuo ſeculo alieni à ſtudio religionis & pietatis, neque erga poſteritatẽ parum officioſi cenſerentur. Quòd ſi uerò hoc plerique ex illis non modo in ſanctos, ſed etiam in quoſdam alios ipſis charos homines declararunt: quãto magis nos ſagaciter & accuratè ſanctorum res geſtas inueſtigare, atque ad aliorum quoque notitiam perferre debemus, ut eorum prouocati exemplis, doctrinaq; informati, ad ea nos ſemper intendamus, quæ ſint grata & accepta Deo? Cauendum certè nobis eſt, ne militum Chriſti fortia & facta & præclara trophæa, ea præſertim, quibus noſtra ætate inſignes & illuſtres fuere, ſilentii carcere premamus: ſed potius quantum ille dederit, qui eſt author omnis boni, qui ora mutorum aperit, & linguas infantium diſertas facit, quæ poſsint ſucceſſoribus noſtris eſſe uſui, ea uel mediocri ſtylo conſcribamus. Etſi autem nos eiuſmodi operi impares eſſe non ignoramus, quippe quibus eſt ingenij, eloquentiæ & eruditionis anguſta ſupellex: at tamen ſatius fore arbitrati ſumus uel exiliter dicere ea pauca, quæ nouimus, quam cũ ſeruo pigro & deſidioſo, pro retenta Dñi pecunia in damnationis diſcrimen adduci. Quæ igitur ab illis egregiè perpetrata ſunt, nos licet indigni, ſaltem utcunque commemoremus. Neque enim id facimus noſtra temeritate adducti, ſed, ut iam antè dictum eſt, uoluntate & mandato uenerandi pontificis noſtri Haduini: qui nos beatiſsimi Domnoli Epiſcopi uitam iuſsit uel rudi exarare ſtylo. Cuius, tanquam urbis noſtræ antiſtitis, iuſsioni libenter morem gerentes, eius fulti precibus, ad ſcribendum nos accingimus, ſuppliciter inuocantes beatiſsimi Domnoli habitatorem Spiritũ ſanctum, ut qui illi gratiam largitus eſt miracula & admirandas patrandi uirtutes, nobis copiam tribuat & facultatem eas enarrandi ad laudem & gloriam ſuam & fidelium ædificationem: ut facta eximij patroni noſtri, ſi tamen id fieri poteſt, dictis exæquemur, qui cũ eo in hac uitæ mortalis peregrinatione plurimũ conuerſati ſumus: quanquam ſane tantæ eius uirtutes ſunt, ut eum pro dignitate laudare humana fragilitas nequaquam poſſit.

Sanctorũ hiſtoriæ ad poſteros tranſmittendæ.

Sa. 10

Matt. 25.

Cum ſit autem aliud, teſte Diuo Hieronymo, locis communibus laudare defunctum: aliud, defuncti proprias narrare uirtutes: nos hoc opuſculum ad bonorum exemplum ab illo tempore auſpicabimur, quo nos glorioſo aduentu ſuo illuſtrare, nobiſcumq; manere ex Dei prouidentia iuſſus eſt.

In uit a s. Hilarionis.

VITAE HISTORIA.

ITaque beatiſsimus Domnolus, urbi Cenomanicæ à Deo deſtinatus epiſcopus, uirtutum omnium floribus redimitus, in alia regione ea generoſis parẽtibus, quod eius probi mores & nobilis conuerſatio teſtabantur, eſt procreatus. Vt enim ex radice fructus proficiſcitur, ità ex fructus ſapore radicis natura intelligitur: & quemadmodum fructus arboris, etiamſi procul abſportetur, non tamen amittit ſuauitatem, quam ex radice accepit: ſic etiam hic ſacratiſsimus uir, undecunque ſiue quibuſcunque ex partibus ad nos aduenerit, ſanctæ nobilitatis ſuæ dulcedinem nos celare non potuit. Etſi uerò apud nos in Epiſcopum conſecratus nõ fuit, ad nos tamen in multorum ſalutem diuinitus eſt tranſmiſſus. Nam ad imitationem Abrahæ patriarchæ, cui à Deo dictum eſt: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & ueni in terram, quam monſtrauero tibi: iam ordinatus alibi Epiſcopus, relicta patria & parentibus, cunctiſq; rebus, quas poſſidere uidebatur, Romam profectus eſt, limina beatiſsimorum Apoſtolorum orationis gratia uiſitaturus. Vbi cum animi ſui deuotioni feciſſet ſatis, poſt longa itineris emenſa ſpatia, Domino gubernãte, ad Cenomanos appulit, quos propter obitum ſui pontificis magno offendit animi mœrore affectos. Iampridem enim beatus Innocens ad Dominum migrarat, & laboris ſui erat præmia conſecutus: in eius uero locum necdum alius ſubrogatus fuit. Cum igitur hunc uirum ſanctiſsimum cõſpexiſſent, eumque iam epiſcopum ordinatum didiciſſent, tam proceres & principes, quàm Clerus uniuerſus & populus non ſolum urbanus, ſed etiam ruricola, diuino id inſtinctu agente, uno ore eademque animi ſententia obnixe eum deprecabantur, uellet ipſos ipſorumque ciuitatem & patriam non inuitus gubernandam ſuſcipere. Quamuis autem ea in re ualde ſe difficilem præberet, ad extremum tamen aliud agere non potuit, quàm quod populus Deo inſpirante poſtulauit.

Maij 16 ut habent quidã Martyrologia licet alij 1. Decẽbris.

Ge. 12.

It Romã orationis cauſa

Innocẽs, Cenomanorũ epiſcopus

Suſcepit igitur, ſed ſane inuitus & compulſus, epiſcopi miniſterium cum multa humilitate, Dominoque cooperante, toto uitæ ſuæ tempore, non parum illis, quibus præerat, contulit. Denique quale ſe quantumque illic præſtiterit, eius uitæ finis declarauit, in quo laus omnis tuto canitur. Erat uero hoc eius nobilitatis inſigne, quòd Chriſto die ac nocte alacri & iucundo animo gratam exhibebat ſeruitutem. Neque tamen uel à generis nobilitate, uel ab operum ſanctitate gloriolæ, & laudis fumos captabat: ſed præclara de ſe præbens uirtutum exempla, intra ſe ſuos theſauros depoſuit, & Dominum mundo corde complectens, pompam omnem mundi huius toto pectore contempſit. In conſeruatione erat humilitate conſpicuus, charitatis dulcedine feruens, caſtitatis ſplendore illuſtris, ieiuniorum pinguedini deditus. Diſciplinæ uerò cœleſti adeo ſe totum addixit, ut pontificale miniſterium pro dignitate, & quidem

S. Domnolus fit Cenomanorũ antiſtes.

Germanus Epiſcopus. Pariſienſis, magnꝰ S. Domnoli amicus

dem piè & deuotè, ſit exequutus. Porro aũt ſocia cha
ritate ac mutua beneuoleotia coniunctus fuit Germa
no, ſanctiſsimo Pariſiorum antiſtiti: quem & creber-
rimè inuiſere conſueuit, & ab illo itidem non raro ui
ſitatus eſt: eumque ſe inuicem diuinis inflammarent
adhortationibus, ſubiectis populis tam uerbis, quàm
exemplis haud uulgariter profuere. Non enim imme
mores erant illius Dominicæ ſenteoriæ: Quòd ſi duo
ex uobis cooſenſerint ſuper terram, de omni re, quam
cunque petierint, fiet illis à patre meo: itemq; illius:
Vbi ſunt duo uel tres congregati in nomioe meo, ibi
ſum in medio eorum.

Matt. 18. Ibidē.

Conſtruit monaſteriũ.

Extruxit autem ſaoctæ Eccleſiæ amator deuotiſsi-
mus monaſterium quoddã in ſuburbio ciuitatis ſuæ,
tum ut eius urbis eſſet munimentum, tum ut poſſet
Domioo animas lucriſacere: idq; in honorem ſancto
rum martyrum Vincentij & Laurentij conſecrauit.
Ipſi autem conſecrationi adeſſe uoluit memoratum
Germanum Epiſcopum, ut amborum ſolenni dedica
tione ad maiorem populus deuotionem incitaretur.
In eius uerò conſecratione de rebus eccleſiæ ſuæ mul
ta teſtamento ei legauit atq; confirmauit, permitten-
te & fauente Chilperico Francorum rege, eiuſque
principibus, multis etiam id ei ſuggerentibus epiſco
pis, inprimis autem S. Germaoo, clero quoque popu
loque, ut id faceret, adhortante: quemadmodum in
eius actis annotatum eſt. Subſcripſit autem ſua manu
& approbauit beatus Germanus, pluresque alij epi-
ſcopi. Porro io eadem eccleſia caput beati Vincentij
martyris, & magnam craticulæ partem; in qua ſan-
ctus Laurentius aſſatus eſt, honorificè repoſuit: mo-
nachos etiam ſub cura & moderatione Leuſi Abba-
tis, quem ipſe præfecit, ad regulæ præſcriptum illic
degere, Dominoq; ſeruire uoluit. Tanto autem amo-
re beatiſsimum Germanum epiſcopum complecteba
tur, ut in eaipſa ſanctorũ Vincentij & Laurentij mar-
tyrum eccleſia, ſepulturæ locum ei præpararit: ubi ta
men poſtea, ob certas quaſdam caoſas, non S. Germa
nus, ſed ipſemet dignè humanus eſt.

Studiũ ſancti uiri erga monaſticã religionẽ prouehendam.

Cumque religionis monaſticæ propoſitum mirifi-
ce complecteretur, in ea cellula, in qua S. Iuliaous, pri
mus Cenomanorum epiſcopus corpore requieſcit, iu
xta monaſterium Victurij, quod ſitum eſt ad flumen
* Sartam, monaſticum inſtitutum quod iampridem il
lic florere cœperat, mirifice augmeotauit, adeo ut
quioquagiota fere monachos illic regulariter degere
uoluerit, eaque, quæ ad uictum pertioeot tam illo-
rum, quàm peregrinorum & aduentantium, magnifi
ce ſuppeditarit. Aliud quoque monaſteriolum & xe-
oodochium ultra* Sartam fluoien io honorem beatiſ-
mæ matris Dei & uirginis Mariæ ſapiẽter ædificauit,
atque ſuæ Eccleſiæ rebus dotauit, accurate conſtituẽs,
ut illic pauperes & peregrini, egenteſque omnes, qui
intra urbem propter eius iugem cuſtodiã admitti nõ
poſſent, reciperentur. Porro monachos uigintiqua-
tuor illic ad regulæ mooaſticæ præſcriptũ uiuere uo-
luit, qui & perpetim ſeruirent Deo, & aduentantes
pauperes recreareot, atque hoſpites comiter & coo-
gruenter acciperent. Is autem monachis quendam è
ſuis probatiſsimæ uitæ uirum, Paduinum nomioe, ec
cleſiæ beatorum martyrũ Vincentij & Laurentij per
id tempus Præpoſitum, Abbatem præfecit, locumq;
ipſum & ſibi & ſucceſſoribus ſuis ſubditum eſſe debe
re decreuit, adhibita etiam adiuratione, & deteſtatio
ne, ut hoſpitale eius urbis, perpetuis temporibus in
Pontificatum ditione eſſet.

Exercitia ſancti uiri,

Quanta autem apud oos degens uir ſaoctus corpus
ſuum abſtineotia affecerit, quam ipſe perpetuis cõſe
cerit uigilijs, quàm in præſtãda eleemoſynis liberalis
& pfuſus fuerit, ſolus ille ad plenũ nouit, cui cogni-
ta ſunt omnia: nec puto quenquam mortalium facile
omnia explorare & indagare potuiſſe, quandoquidẽ
eiuſmodi ille clam potius, quam palam faciebat. Et
ut paucis multa expediamus, qualis quantuſque fue-
rit, quæ & quanta geſſerit, non poteſt mortalis lin-
gua explicare, quòd ſupra hominem fuerit, quicquid
fere geſtum eſt ab eo. Macerabat ſe & uigilijs & con-
tinua inedia, adeo ut etiã fortiſsimi iuuenes eius par-
ſimoniam ferre non poſſent. Ita corpus ſuum redige-
bat in ſpiritus ſeruitutem, adeoque illud mortificabat
ut poſſet illud Apoſtolicum non immerito illi accom
modari: Viuo ego iam non ego, uiuit uero in me
Chriſtus. Cum equitaret io itinere, ſemper de Deo
aut loquebatur, aut canebat. Curſum uerò ſuum (ſic
enim loquitur) id eſt, penſum precum Canonicarum
per horas legitimas perſoluens, reliquo diei tempo-
re, quando opportunum uidebatur, ſtudium pſallen-
di diuina eloquia, aut lectitandi, aut in preces incum
bendi non omittebat. Ad menſam ipſo accedẽte, mox
aderat lector, recitans diuina eloquia: ut inter epulas,
quibus caro fouebatur, ſpiritalibus alimoniis potius
conuiuæ explerentur. Nullum omnino ſibi tempus
præterlabi ſinebat, quo non aut prodeſſet alijs, aut
ad ſuos profectus aliquid adijceret. Quod ſi quis eius
facta curioſius inquiſierit, innumera magnarum uir-
tutum miracula inueniet, e quibus nos uel pauca pro
memus.

Gala. 2

Cæcus ab aqua qua manus abluit uir Dei, uiſum recipit.

Quodam die Dominico, cum peracto officio ſolen
ni ad menſuram pranſurus ex more accederet: allatã-
que aquam miniſter io eius manus infunderet, & lo-
tis manibus malluuium abſportaret, cæcus quidam,
Scagrius nomine, ei uenit obuiam, & aquam, quæ de
manibus Pontifici? defluxerat, ſibi dari petijt, ea ſuos
oculos ablururus. Miniſter id paruipendens, dedit ei
aquam, ut petierat. Ea cæcus ſuos perſudit oculos, &
in Chriſti nomine, meritis S. Domnoli mox reſtituto
uiſu lætus abſceſsit. Quem quidem cæcum ſæpius ego
uidi, multique e locus noſtris: atque ab illo tum iſt-
hoc, tum plura alia ſancti uiri miracula didici. Perla-
ta eſt autem huius rei ſama ad multorũ aures, & inui
to pontifice longe lateque diffuſa. Erat enim ſanctiſsi
mus ille ſenex ſingulari præditus animi munditia &
humilitate. Nec dubium, quin apud omnipotẽtis Dei
ſingularem miſericordiam multum ualeat humani
cordis puritas & ſimplicitas, conuenienter illi ſenten
tiæ Saluatoris: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deũ
uidebunt.

Matt. 5.

Vir quidam nobilis genere & opibus prædiues, re-
giuſque conſiliarius, io uillam eccleſiæ, cui uir Dei
præerat, Tridentem uocabulo, ſitam io Condita Dia
blentica, obſtinato animo inuaſit, eam ſibi uendicans.
Crebro autem illum admonuit uir ſanctus, ut à ſuis
maleficiis reſipiſceret, & ad meliorem frugem ſe reci
peret. Videns autem ſe nihil hac ratione proficere, ad
precandum Dominum ſe contulit, ut res, pro expian-
dis peccatis olim à fidelibus eccleſiæ donatas, ipſi re-
ſtitueret. Interim ſacrilegus rerum Deo dicaturum
occupator, diuina ultione in eum animaduertente, fe
bre corripitur, eaque continenter laborat. Sed neque
ſic tameo res male uſurpatas reddere uoluit, ut eius
pœna fieret cumulatior. Cum autem febre dire affli-
ctaretur, lecto decumbẽs, uiſus eſt ſibi quadam nocte
uidere matrẽ Domini (cui res ab ipſo uſurpatę, unaq;
beatis martyribus Geruaſio & Protaſio dicatæ erant)
ferreo malleo ipſum in fronte percutientem. Mox igi
tur multo terrore correptus, ad S. Domnolũ miſit, qui
eum rogarent, ut res ipſis ablatas cum fœnore reci-
peret: nec tamen potuit ſanitati reſtitui, donec Dom
nolus ad eum ueniret. Vbi autem ille aduenit, & om-
nia in duplum reſtituit eccleſiæ miniſtris, & poſt

Punitur diuinitus uendicans ſibi res eccleſiaſticas.

N 2 dies

dies paucos meritis & precibus beati uiri ſalus ei reddita eſt, ſed uulneris, eius fronti malleo impreſsi, quoad uixit, ueſtigia permanſere. Quod idcirco factum eſt, ut ille ſ o exemplo à ſimili facinore alios abſterreret. Quas autem res ille duplicatas tum ſancto uiro reſtituit, eas eccleſia noſtra hactenus poſsidet.

Quodam Quadrageſimæ tempore in cellam Auiſolæ monaſterij uir ſanctus ſeſe abdiderat, Domino in ſilentio & ſolitudine uacaturus. Ecce autem Francus quidam, nobilis genere, regi ualde familiaris, quandam eius eccleſiæ uillam, Bonalſam nomine, in Pago Stadinſe ſitam ad ſe rapuit. Vbi Paſchalis ſolemnitas præterijt, eam iniquitatem uir Dei moleſte ferens, dolensque ſe uiuentem ſuam eccleſiam nudari facultatibus ſuis, duos diaconos miſit ad Francum illum ſacrilegum & mire iam obſtinatum: ſed diaconi nullum ab eo, quale uellent, retulere reſponſum. Tum uerò ſanctus uir, corde compunctus, animo intrepidus, eo ſe contulit, ut res ſuæ fidei creditas recuperaret, fretus auxilio præpotentis Dei: cum igitur die quodam Francus ille ſolemnes celebraret epulas in uilla per ſacrilegium ablata, haberetque apud ſe parentes & amicos nunciatum eſt ei præ foribus adeſſe ſanctum epiſcopum, resque ipſi à Domino commendatas repetere. Id ut audiuit ille, ualde animo commotus, iuſsit eū à tota uilla prorſus excludi & eijci. At Epiſcopus non recalcitrās, quemadmodum Apoſtolus monet, dedie locū iræ: ſed ira ultio diuina in ſacrilegum excitata ē.

Rō. 13.

Horrēda mors bona eccleſiaſtica uſurpantis.

Cum enim nocte illa iuxta morem ſanctus Epiſcopus in oratione perſiſteret, ſacrilegum uirum inuaſit febris, quæ infelicem animam altero mane extorſit ab illo: ſicque miſerrime excedens è uita, abſque luctu & ſine precibus in biuio ſepultus eſt. Et quidem dignus erat tali morte, qui ſanctum uirum auſus fuit contriſtare, & oblationes fidelium resque Deo dicatas ſibi uendicare. Factum eſt hoc meritis beati antiſtitis ut cæteri ab huiuſmodi facinore abſterreantur, nè ſimilia ipſis accidant. Cum ſic autem ille periſſet, multis eccleſijs res ipſarum reſtitutæ ſunt, quas tyranni iampridē per temeritatem inuaſerant. Nam timore perculſi, non fuerunt auſi retinere illas atque ita unius horrenda damnatio multis profuit ad reſipiſcentiam, reddiditque pœnitentia emendatos. Sic nimirum omnipotens Deus per fidelem ſeruum ſuum ſuas reſtaurauit eccleſias, multique ſerui Dei ingentes Domino laudes & grates egere, iucundis uocibus cantantes. Adiutor & protector factus eſt nobis Dominus in ſalutem.

Multis eccleſijs res ablatæ redduntur.

Oleo benedicto et Crucis ſignoſanat cæcū &c.

Puerulus quidam, Rainarius nomine, à parentibus oblatus eſt ſancto uiro. Is puer & cæcus & ſurdus & mutus & claudus erat. Vnxit autem eum uir Dei oleo benedicto, & crucis ſigno eum communiuit, & totus reualuit. Clericus quidam Oximenſis, Eleutherius nomine, uidens tot admiranda fieri à ſancto uiro, obtulit ei filium ſuum, quem diuturna febris uehementer affligebat. Miſericordia motus uir Dei, aquam iuſsit adferri, allatam, cum prius Chriſti nomen inuocaſſet & eam cruce conſignaſſet, puero bibendam obtulit. Bibit ille, & Chriſto propitio, meritis epiſcopi continuo ſanus effectus eſt.

Vir quidam Andegauenſis, Stritius nomine, in maxilla mire cruciabatur ex puſtula magna. Occurrit ſancto epiſcopo, petijt tanto malo medicinam: ſalina ſua puſtulam tetigit uir ſanctus, & homo curatus eſt.

Nota mirū ſaliua eius.

Quodam die in uilla noſtræ eccleſiæ, quam Baladonem uocant, ſancto epiſcopo pontificale exequenti miniſterium Magnarius quidam oblatus eſt, qui die Dominico intra ipſius uillæ fines ab opere ſe non abſtinens, Deo ulciſcente, luminibus orbatus fuerat. Vir ſanctus ſacroſanctā inuocās Trinitatē, expreſſo ſigno Crucis, cæcitatem depulit, uiſum reformauit, monuitque hominem, nè quiſquam eiuſmodi deinceps admitteret.

Exijt quandoque uir beatus extra urbem noſtram, audiuitque damnatorum uoces è carcere. Miſit itaq; miniſtrum ſuum ad cuſtodem carceris, qui ei diceret ut uinctos illos abſolutos pateretur abire. Reſpondit cuſtos, non ſe id auſum eſſe. ne ipſe cogeretur in illorum locum ſuccedere. Tum uir Dei cum lachrymis rogauit Dominum pro illis: & ecce die tertio ſua ſponte pateſcit carcer, exeuntque qui illic detinebantur, & ad noſtram eccleſiam ſeſe conferunt. Clericus quidam, Ragnoinus nomine, uenit ad ſanctum pontificem, rogans ut ſacerdotio initiaretur. Percontatus eſt autem ex illo uir ſanctus, num caſte uiueret & à fœminis ſe ſeruaret incontaminatum. Illo conſtanter reſpondente, se hactenus impoſito corpore Domino ſeruijſſet, uir beatus ei & locum & tempus & mulierem, libidinis eius ſociam, indicauit. Cernēs clericus, ſe latere hominem Dei non poſſe, propria conuinctus conſcientia, ad pedes eius procidit, & culpam ſuam confeſſus eſt. Id ubi ad aliorum notitiam peruenit, multi ſacris initiandi, ab eius ſe conſpectu ſubduxere, maleque ſibi conſcij, non fuere auſi ſacros ordines ab illo petere, certò perſuaſum habentes, non eum latere etiam ſecreta cordium.

Carcerē ſuis pcibus aperit.

Aliorū occulta peccata nouit.

Eſt uilla eccleſiæ noſtræ, quam Criſiacum uocant. In ea cum eſſet uir Dei, adducti ſunt ad eū duo dæmoniaci, rogabantque eum parentes eorum, ut ſuis precibus illos ſanaret. Sciſcitabatur autē ex eis ſanctus antiſtes, cur id ipſis accidiſſet, & per eorum ora reſpondebant immundi ſpiritus, ſe torqueri ab ipſo, nec poſſe coram eo celare præſtigias ſuas. Rogabant autem eum, ut ſi ipſos inde uellet eijcere, ſaltem fineret migrare in porcos. Permiſit hoc uir ſanctus, & Crucis ſigno edito, profligauit illos, ità ut omnes adſtantes laudarent Dominū, mirabilē in ſanctis ſuis. Sūt uerò etiam multi alij, à demonibus obſeſsi, ab eo liberati. Hac autē miraculorū aſsiduitate fama eius ubiq; diuulgabatur, & iā quadā die reuertenti ab expeditis quibuſdā negocijs, quæ ad populi, ipſius curæ commiſsi, utilitatē pertinerent, multa plebs ei occurrit, adducēs ægros & male affectos, diuerſiſq; languoribus laborātes, qui oēs ab eo incolumes receſſere.

Crucis ſigno curat dæmoniacos.

Etſi aūt celebre eſſet nomen eius & ſublimis gradus honoris, at tñ maior erat & inſignior uirtus eius. Seruiebat ſine offenſione ei, qui prope eſt omnibus inuocantibus eum in ueritate, & qui uoluntatē timentiū ſe facit, & deprecationem eorum exaudit. Poteram quidē plura eius cōmemorare miracula, ſed multa ꝑtermiſi, ne lectori faſtidium parerem. Magna autem in eo uirtus in erat & multa uerborum uis ex eius ore promebatur, cum populis uerbum Domini annūciaret. Vix quiſquam tam ferreo uiſebatur pectore, quē eius conciones ad lachrymas non mouerent. Mirabantur auditores ſpiritales ſermones eius, qui plerunque adeo humanum captum excedebant, ut angelo proferri uiderentur.

Pſ. 144.

Efficacia concionum eius.

In epiſcopatus functione ità ſe geſsit, ut celebres maiores ſuos ipſe celebriori uiuendi ratione ēt illuſtrarit: nec tñ uel ex generis ſplendore, uel pōtificia dignitate eius animū ulla inflauit elatio. Spiritu pauper prius moribus egit pōtificē, q̄ ad pōtificis gradū eſſet uectus. Collatus honor tantus eū meritis cōſpicuū nō fecit, ſed inuenit. Virtute inſtructus erat antequàm eſſet ſacerdos: cum ſacerdotio uirtus pariter ſua accepit incremēta. Tota eius in pontificatu uita talis fuit, q̄ pōtificis officiū & uerbo & exemplo pſtaret: nec culpa uacare putauit, iudicioq; diuino obnoxiū ſe fore timuit, ſi qui ſibi uni anteà priuatꝰ uixiſſet

iam

iam epiſcopus non uiueret uniuerſis. Inde adeo factum eſt, ut ipſe ſemper aliquid adijceret ad uirtutes ſuas, & Dominus ad coronam. Cantans itaque Canticum graduum, in eam curam intentus fuit, ne ad illã ſupernam ciuitatem ſolus aſcenderet, ſed ſocios eò ſecum permultos adduceret. Atque in hac uia ſeruus Dei ſimpliciter prudens & ſeueriter lenis, doctrinam uita, mores comitate ac manſuetudine, zelũ legis ſciẽtia comendauit. Vnde factum eſt, ut illum populi fauor & gratia principum, ſermones uerò illius non mediocris conſecuta ſit authoritas. Inter hæc autem ille humilis & ſibi conſtans permanebat, aduerſus ea omnia peruigil & circunſpectus, quæ ſuffurari ſolent animi bene compoſiti puritatem. Eodem uultu & immoto pectore inter proſpera & aduerſa perdurabat. Cũ Apoſtolo caſtigabat corpus ſuum, ieiunijs & multiuaria illud afflictione perſequens, unde & confirmari ſpiritus aſſueſceret, & caro carnis obliuiſci. Addebat his etiam ſacras uigilias, quarum perpetui fuere comites & altigemitus, & fęcũdarũ gratia lachrymarũ. Atque id genus ſtudijs potiorẽ noctis partẽ attribuẽs in ſpiritu humilitatis & animo contritio pinguiſſimũ Deo cremabat holocauſtum. Si quid interdiu minus feciſſet, quàm par eſſe putaret, idque negocijs ſecularibus impeditus, noctu ſupplebat. Nox ſecretis precibus & diuinæ contemplationi acommodatior, ad litandas eiuſcemodi hoſtias uiro Dei optatam afferebat opportunitatem & copiam: diem autem uel ſacra concio, uel publica ſibi uendicabat utilitas, ita tamen, ut & noctes & dies in eius expenderet obſequijs, qui & noctes & dies condidit.

Animarũ lucris ſtudet.

1. Cor. 9.

Nihil in eius actionibus cernebatur, quod ad Deũ non pertineret nihil in ſermonibus eius ocioſum percipiebatur. Ad altare raro ſine lachrymis, ad menſam nunq̃ ſine lectore, nũq̃ ſine cõuiuis pauperibus acceſſit. Periculosè corpus paſci arbitrabatur, niſi pariter & Chriſtum in eius membris paſceret, & ipſe intus uerbo Dei paſceretur. Qualis uerò putandus eſt fuiſſe erga proximos, qui ſuarum iniuriarum immemor, etiam inimicorum iniurijs dolebat? Quẽ ille unquàm aut facto aut uerbo læderet, qui etiam læſus, ultro ignouit, nec iratus ſolem uidit occumbentem? Quid illa anima manſuetius, quæ nulli obeſſe, omnibus prodeſſe cupiens, charitatis & pacis erat domicilium? Multa animi deuotione opera benignitatis & miſericordiæ proſequebatur, ſtudebatq́ue adeſſe deſolatis, egentes alere, ueſtire nudos, & ſi re ipſa non poſſet, prompta animi beneuolentia omnibus ferre opem. Conuerſans nonnunquàm cum ijs, qui gloriantur in malitia, & ſermones Domini proijciunt retrorſum, Chriſti bonus odor permanſit, unus idemque perſeuerans ſiue cum eis, ut ad meliorem ſe frugem reciperent, blandiretur: ſiue cum obſtinatos ſeuerius obiurgaret. Omnia ex charitate faciebat diſcipulus charitatis. Nihil illi cum peruerſorum uitijs rei erat, præter odium & caſtigationem uitiorum: quæ & animo inſectatus eſt, & pontificali authoritate correxit. Bonos & obſeruatores mandatorum Dei, ſancto & ſyncero complectebatur affectu, mutuisq́ue exhortationibus & profuit, & profecit. Germano Pariſien. ſanctiſſ. epiſcopo, ut iam ante dictum eſt, ualde familiaris fuit, crebroque & inuiſebatur ab illo, & ipſe illum uiſitabat. In eorum colloquijs & actionibus nihil uerſabatur, niſi quod ad animarum ipſis commiſſarum ſalutem pertineret. Inuicem ſe Chriſti milites armabant, non ignorantes aduerſarium noſtrum diabolũ circuire & quærere quem deuoret: cui reſiſtebant fortes in fide, ueriti non ſe habituros pontificum merita ſi de principe tenebrarum, de quo iam ipſi triumpharant, etiam alij per ipſos non triumpharent. Itaque

Sẽper ſecũ in menſa paupe res habuit.

1. Pe. 5

uiri illi miſericordiæ ſolicite eo connitebantur, ut quotidianas infeſtationes & inſidias maligni hoſtis eliderent. Atque in hoc uterque totus erat, ut ſiue cũ Martha ſedulo miniſtrarent, ſiue cum Maria ſederẽt ad pedes Ieſu, regnum diaboli imminuerent, & Dei ciuitatem augerent. Quam etiam ob cauſam B. Domnolus ex eiuſdem S Germani conſilio, in ciuitatis ſuæ ſuburbio monaſterium cõſtruxit, in quo & illi, quos tempeſtas huius maris magni & ſpacioſi iactauerat, monaſticæ tranquillitatis portum adepti, reſpirarẽt, & ipſe certis temporibus ſolicitudinis, quæ ex miniſterio ſuſcepto incumbebat, laborem, ſanctæ contemplationis ocio & refrigerio releuaret. Et, ut ſupra quoque diximus, ei monaſterio de eccleſiæ ſuæ poſſeſsionibus quaſdam donauit, nihil ſe feciſſe exiſtimans, niſi illis, quibus domum orationis conſtruxerat, etiã uitæ degendæ res neceſſarias aſsignaret.

Monaſterũ ĩ ſuburbio cur extruxerit.

Porrò autem militiæ certamine iam peracto, & impendente reſolutionis eius tempore, cœpit uir pius morbo laborare, nec tamen os eius morbi uis à laudando Deo potuit cohibere. Conuocans autem diſcipulos ſuos, diem & horam obitus ſui illis prædixit imminere, docuitque eos, quemadmodum antiqui hoſtis inſidias cauerent, & à malo ſe abſtinentes, bonis operibus inhærerent. Deinde ipſis Calendis Decẽbris in ſenectute bona uir beatiſsimus in pace quieuit, humatusque eſt à diſcipulis ſuis in eccleſia beatorum martyrum Vincentij & Laurentij, ubi longe ante ſepulcrum B. Germano ipſe condiderat. Eo in loco meritis & precibus eius multi morbidi gratiam ſanitatis obtinent. Nam tertio die tranſlationis eius, ad ſepulcrum eius energumenus quidam, qui ſeipſum diſcerpebat, adductus eſt, & poſt triduum curatus, domum cum parentibus ſoſpes abſceſsit, multisque annis nobiſcum ſanus permanens, Dei ſe deuotum ſtuduit exhibere cultorem. Deinde menſe Februario, die ſabbati cuiuſdam noſtræ eccleſiæ famuli uxor, quartana febre diuexata, ad eius monumentum ueniens, ut in ſomno admonita erat, oransq́ue illic cum luminaribus & triduo excubans, meritis beati uiri ſalutem impetrauit. Quarto etiam die cæci tres ad eius tumulum nobis adſpectantibus uenere, atque inde luce redintegrata incolumes abire. Multos alios diuerſis afflictos morbis ad eius ſepulcrum uenire conſpeximus, eoſdemq́ue beati uiri meritis ſanos inde recedere uidimus. Nimis autem prolixi erimus, ſi audita & uiſa omnia referre uelimus. Poſſunt ea, quæ diximus, ad fidem faciendam fidelibus ſufficere: & nunc obſecramus eundem beatiſsimum patronum noſtrũ, ſanctum Domnolum, ut pro ſuperioris uitæ peccatis noſtris Dei clementiam uelit exorare, gratiamque nobis ab illo impetrare, ut deinceps a malis nos abſtineamus: ut ſacroſanctæ Trinitati recõciliati, etſi eius gloriæ participes eſſe non mereamur, ſaltem peccatorum remiſsionem adepti, ab impiorum conſortio ſeparemur: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & glorificatur Deus per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Obdormit in Dño.

Miraculũ ad ſepulcrũ eius.

VITA S. DVNSTANI ARCHIepiſcopi Cantuarienſis, edita ab Oſberto Monacho Cantuarienſi.. Claruit is Oſbertus Anno Chriſti 1020.

PRAEFATIVNCVLA AVTHORIS.

Pſ. 150

QVia Deum in ſanctis ſuis mirabilem, prophetica uoce laudare iubemur, eum in his, quæ in B. Dũſtano, primæ metropolis Anglorum pontifice, mirabiliter operari dignatus eſt, quorundam ſimplicium in bono fratrum non deſpiciendæ uoluntati obtemperãtes, uſitato more loquendi, ſtyli officio laudare decreuimus, ſcriptis, quæ alio quodam elocutionis genere ipſa geſta commemorant, ſapientium uirorum conſiderationi relictis.

VITAE HISTORIA

mai 19

BEatus ergo Dunſtanus ex nobiliſſima generis Anglorum proſapia originem ducens, eo nobilius in huius mundi lucem prodijt, quo ſub materni ſinus ipſo adhuc anguſtia clauſo, diuino miraculo deſignatum eſt, præclarum mundo per eum lumen oriturum. Cum etenim mater eius eo grauida, ſpe prolis futuræ lætaretur. dies purificationis B. matris Dei feſtiuus illuxit. Multitudo ergo utriuſque ſexus hominum, pro excellentia tantæ feſtiuitatis circunquaque coacta, fluxit ad eccleſiam, quæ antiquitus Glaſconiæ de lignis miro opere ædificata, in honorem erat eiuſdem Dei genitricis cõſecrata. In qua multitudine multos nobilitate dignitateque præcellens pater ſancti Dunſtani, Herſtanus nomine, cũ Chinedrita matre eius, ad Dei ſeruitium properabat, ambo cereos, quos pro ritu ipſius diei Deo offerrent, deferentes. Iam Miſſæ officium celebrari cœperat, & immenſus populus immenſa luminum claritate refulgens, in domo Dei laudibus diuinis intendebat. Tunc ſubito in ſua ſerenitáte cælo manente, admirantibus, cunctis cuncta ſimul luminaria extincta ſunt. Adſpiciunt igitur ſinguli ſuper ſe inuicem ad pro nouitate inſueti prodigij, metu nimio percelluntur. Verum dum attoniti ſtarent. & quid certi de tali euentu ſentire deberent, ignorarent, erectis uultibus, intuentur flammam ignis cælitus labi, & cereum, quem mater Dunſtani in manu tenebat, ex ea accendi. Qui ergo prius de luminarium extinctione magnopere fuerant admirati, nunc tam de cœleſtis flammæ emiſsione, quàm & de cerei prægnantis mulieris accenſione, maiori ſunt admiratione perfuſi. Accedunt itaque ſinguli ad lumen cælo demiſſum, & inde recipiunt lumen amiſſum. Ex eo tempore cultus & reuerentia omnium circa Chinedritã ac uirum eius magnificè aucta eſt. Nam ſicut eos nobilitate, diuitijs & gloria mundi inter homines eminere ſciebant. ita ſanctitate uitæ in conſpectu Dei ex ſigno, quod acciderat, enitere intelligebant. De prole etiam, quæ expectabatur, ſpe magni boni tenebantur, & Deum, ut in gaudium atque lætitiam parentibus ſuis & omnibus bene uolẽtibus eam naſci, creſcere, dilatarique concederet, deprecabantur.

Feſtum Purificatiõis B. Mariæ.

Ritus offerendi cereos.

Mira res.

Dũſtanus naſcitur.

Dehinc inſtante partus tempore, puer eleganti forma naſcitur, & poſt dies paucos ſacro fonte regeneratus, Dunſtanus, uidelicet, montanus lapis, nuncupatus eſt. Is ubi teneros annos infantiæ exiuit, à parentibus ad præfatum ſacratiſsimæ uirginis templum ducitur, ac pro uita eius atque prouectu Deo preces & munera offeruntur. Ob quæ deuotionis obſequia ipſis in loco pernoctantibus, apparuit uir quidam angelico ſpecioſus amictu, qui puerum corã eis per manum accipiens, & eum hincinde modeſto diſcurſu per atrium ducens, dixit illis: Sic ædificabitur locus iſte ad conuerſationem illorum, qui ſiue à pueritia in ſeruitio Dei nutriendi, ſiue à prauitate ueteris uitæ in nouitatem gratiæ Chriſti per hunc puerum ſunt conuertendi. Hæc illi uidentes & audientes, ualde gauiſi ſunt, & miſericordi Deo uberes gratias ſuper admirabili gratia eius retulerunt. Deinde puero diligẽti ſtudio in ipſa eccleſia ſub cura magiſtri commendato, tum ut literas diſceret, tum ut Dei ſeruitio ſedulus inhæreret, ipſi in ſua reuerſi ſunt. Dunſtanus igitur literis traditus, & eis ultra, quàm ętas ſua ferre poterat, die ac nocte intentus, languore graui corripitur, & gemebunda in dies uexatione tortus, uſque ad exhalationem ultimi flatus producitur. Sed cum iam uelut morti contiguus iaceret, & confluens cœtus uicinorum mortem potius, quàm ullum ſanitatis remedium expectaret: en circa mediæ noctis ſilentia per gratiam Dei uiſitatur, & integræ ſanitati contra omnium opinionem donatur. Ilico ſtupẽtibus cũctis lecto deſilit, domum exit, ad eccleſiam, pro reddita ſibi ſanitate Deo gratias acturus, impiger tendit. Cuius deuotioni diabolus inuidens, eumque à propoſito deflectere nitens, ſimulato teterrimorum canum globo immani latratu ac terrifico impetu in eum ruit. At ille ſciens dæmonum eſſe figmenta, inuocato nomine Chriſti, ſigno ſe ſanctæ Crucis armauit, arreptamque uirgulam, quæ forte iacebat in uia, contra illorũ malignorum incurſus uiſitauit, & ſicut uentus fumum ſic omnes à facie ſua fugauit. Poſt hæc ad eccleſiæ ianuas ueniens, eam undique obſeratam inuenit. Huc igitur illucque deambulans, & oratorium intrare deſiderans, ſcalam ad parietem templi erectam offendit quæ in ſuperiora tecti nitentibus aſcendendi uiã præſolebat. Quam puer Domini neſcienter aſcendens, atque ad faſtidium eccleſiæ aſcendendo pertingens, nullum, quo ingredi poſſet, aditum reperit, indeque ſtatim ex altera tecti parte deſcendere cœpit. Deus autem, qui delectabatur innocentiam cordis eius, uiam inter inuia ipſa diſponebat greſsibus eius. Tunc repẽte angelico miniſterio ſublatus, intra eccleſiam, omni ex parte clauſam, ipſo puero, quid circa ſe diuinitus ageretur ignorante, coram altari depoſitus eſt. Hi autem, qui prius in domo ægrotanti deſeruiebant, ipſum egredientem ſecuti ſunt, contemplantesque rei euentum, fidele teſtimonium diuino miraculo perhibuerunt. Puer uerò, cum mane ante altare leui ſopore quieſcens inuentus, & quali modo illuc ueniſſet qui ſero morti proximus habebatur, interrogatus fuiſſet, hoc ſe neſcire pia ſimplicitate profeſſus eſt. Omnes ergo, qui tunc temporis rem audiere, mirati ſunt, & Deum, ut gratiam ſuam multiplicaret in puero, deuoto affectu deprecati ſunt.

Viſio parentu.

Adhibetur ſcholæ.

Diuinitus ſanatur.

Profligat dæmones.

Videmirã rem

Iã adoleſcentiæ decus Dunſtanus induerat, & ipſe humilis atq; ſubmiſſus oĩbus erat. Nã cũ illũ oẽs honorare, illi ſuũ obſequiũ exhibere ſatagerent, & affabilitatẽ ſibi ab illo exhibitã magni æſtimarent, ille ecõtra nihil in ſe dignũ honore, nihil alicuius dignũ obſequio iudicabat: Imò quicquid affabilitatis ſeu cõmodi quiuis exhibebat, gratiæ exhibẽtis, non ſuis meritis, aſcribebat. Prõptus itaq; erat ad miniſtrandũ oĩbus, & ipſe ad ſuſcipiendũ aliorũ miniſterium tardus. Inter hæc rogatur à ſuis, quatenus in ſortem Domini tranſeat, & in quibus ſeruiat Chriſto, ſacros ordines ſuſcipiat. Annuit ipſe petentibus, atq; ut liberius oratoriũ frequẽtare, luminaria accẽdere, manibus facer-

Humilitas egregij adoleſcentis.

Minores ordines accipit.

ſacerdotum ac Leuitarum aquam fundere, oinum & aquam in Euchariſtiam corporis Chriſti ſubminiſtrare, legere atque cantare in officio diei ac noctis poſſet, minores gradus ſuſcepit. Videres igitur illum omnia mundi oblectamenta calcare, ludicra iuuenũ fugere, maiorũ colloquijs delectari, in fouendis pauperibus aſsiduum eſſe, & ad quæque pietatis opera ſolicitiùs inuigilare. Si autem aliquãdò, ut fit, à coætaneis ſuis ad mũdi uanitates inuitabatur, obtẽdebat potius neceſſario oportere ſe illis & illis eccleſiaſticis minifterijs curã adhibere, & ea, quæ in ſeruitio Dei legenda erant uel canenda, præuidere. Sic ſeruus Dei ſe & à mundi contagijs putum cuſtodiebat, & propoſita rationabili occaſione, nulli ſcandalum, nulli, in qua Deum quis offenderet, aliquam cauſam ſuggerebat. Summum itaque ſtudium in oratione, in ſacra meditatione, in diuinorum librorum lectione habebat: in ijs ſemper Deo adhærere, Deum in mente habere, quid uoluntati Dei potiſsimum placeret, ediſcere geſtiens. Vnde factum eſt, ut & quæ Dei ſunt inueſtigaret, & eius iugi conſideratione fretus, cuncta peccati inquinamenta deuitaret. Proximus ergo ac familiaris Deo effectus, omnibus in ipſo pie uiuentibus charus factus eſt & acceptus.

Declinat mũdi uanitates.

Audita inter hæc fama uenerabilis Athelmi Cantuariẽſis Archiepi, fratris ſ. patris ſui, eũ adire atq; cũ eo habitare diſpoſuit. Vidẽs n. laſciuias ſeculi, & iter adoleſcẽtis, uiã uitæ retinere uolẽtis, ualde lubricũ, & laqueis undiq; plenum, illudq; Apoſtoli meditãs.

1. Cor. 10.

Qui ſtat, uideat ne cadat: timebat, nè ſi loco, quem laſciuijs & uoluptuoſis delicijs affluere in circuitu ſuo, & hoc inter notos ſuos uidebat, non cederet, à ſtatu rectitudinis, aliquo euentu deceptus, miſerando caſu decideret. Hac ergo intentione doctus, accepta à parentibus ſuis licentia, præfatum antiſtitem adijt, & quo uitæ ſuæ qualitas ad modum cõuerſationis eius iugiter informaretur, ſedulus ei adhæſit. Verum cum elapſo aliquanto tempore põtifex in moribus adoleſcentis omnia, quę ueræ religioni congruerent, perciperet, & ex dono gratiæ Dei, qua fuerat adſpiratus, Deum multa ſuæ maieſtatis opera per eum in futuro facturum præuideret, ipſum ad ſolatium regis Ethelſtani ſecum duxit, & ei magno affectu fouendum, nec non à cunctis aduerſis ſuo nutu protegendum, pio ſtudio commendauit. Quem ipſe benignã mente ſuſcipiens, iuuenem dulciter amplexus eſt, & multo ſynceri affectus amore percoluit. Dunſtanus itaque licet in palatio regis terreni conuerſaretur, ac pro ſua induſtria & ad omnes affabilitate charus haberetur, nunquàm tamen religionem, quam à puero conceperat, quemlibet defectum in ſuis actibus pati ſinebat: ſed quo labilius inter uitiorum fomenta gradiebatur, eo firmius, ne ab ipſis aliquo modo deijceretur, præcauebat. Sciens quoque ocioſitatem inimicam animæ eſſe nunc iſtis, nunc illis operibus intendebat. & diuerſitate eorum, ſubrepens faſtidium ſibi tollebat. Peritia nanque ſcribendi, pingendi, quicquid uellet, in cera, ligno uel oſſe ſculpendi, & ex auro, argento, ferro uel ære fabricando ita claruit, ut à multis quam maximè admirationi haberetur. Super hæc inſtrumentis

In aulã regis Angliæ adducitur

Vt ſit uſus muſicis inſtrumentis.

muſici generis, quorum ſcientia non mediocriter fultus erat, non tantum ſe, ſed & multorum animos à turbolentis mũdi negocijs ſæpe demulcere, & in meditationem cœleſtis harmoniæ, tam per ſuauitatem uerborum, quæ modo materna, modo alia lingua muſicis modulis interſerebat, quàm & per concordem concentum, quem per eos exprimebat, concitare ſolebat. Propter hæc igitur à multis frequentabatur, & ab eo multa fieri petebãtur. Ille autem, quoniam erat ad omnes charitate diffuſus, nulli negabat, quod uellet ab alio ſibi concedi.

Hæc inter opera ſua rogatur à quadam matrona, religioſa quidem & ſtudium habente placendi Deo, domum ſuam uenire, & oratium ſibi, quod ad ornatum & miniſterium eccleſiæ inaurare uolebat, artificioſa, quam in auri opere imitaretur, arte præpingere. Iam Dunſtanus in manibus opus habebat, & cithara eius, quam ad domum ueniens, ſecum forte detulerat, parieti affixa, iuxta pendebat. Cœpit ergo ipſa cithara nullius hominis attactu pulſata, per ſe antiphonam iſtam diſtinctis uocibus reſonare: Gaudẽt in cælis animæ ſanctorum, qui Chriſti ueſtigia ſunt ſecuti: & quia pro eius amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideo cum Chriſto gaudebunt in æternum. Ad hæc, admiratio non parua compræhendit omnes, qui in domo conſiſtebant. Singuli ergo deflexis oculis ab opere iuuenis, quo prius intenderant, uultus & aures ad citharam erigebant: & alij quidem ſimplicem uocem chordarum aure captabant: Dunſtanus uerò, quid ſonus depromeret, quidve moneret, ſolus intelligebat. Intelligebat enim, in eo, quod cithariaabatur quia ſi cum Chriſto uellet in æternum gaudere, non formidaret, ſi neceſsitas urgeret, pro eo ſanguinem fundere: nec anima eius gaudium in cœlis adipiſceretur, ſi Chriſti ueſtigia non ſequeretur. Itaque citharœdum iſtum, uerè angelico modulamine adminiſtratum, ita accepit, quaſi ex ſenſibili præſentia Dei doceretur, quid ſibi deinceps foret agendum.

Nota uiri quiddã

Patitur obtrectatores.

His ita ſe habentibus, ij qui primo uirum ualde ſe diligere demonſtrabant, & ei quaſi fidelem ſocietatẽ in cunctis conſeruabant, nunc prouectibus eius inuidere, & eum ſiniſtris artibus uti, ac manſuetũ ad omnes habitum eius, hypocriſi & quorunque ſimplicium deceptioni magis, quàm alicui religioni inſeruire, conuiciari cœperunt. Ad cuius calumniæ firmamentum id, quod in cithara factum fuit, uelut quoddam argumentum inducunt, adſtruentes in huiuſmodi inſtrumento nil tam inſolitum fieri potuiſſe, niſi conſtaret, aliquo diabolico carmine ilico per eum, cuius erat, antea tactum fuiſſe. Quid plura? Creſcit iſte nequiſsimus rumor, & indies fit ſeipſo deterior. Spargitur per aulicos, & perducitur uſque ad principis aures. Rex ergo & multi ex primoribus, qui hominem paulo ante magni pendebant, uultus ſuos, utpote ab illo, qui iam ipſis deſpectui eſſet, auertebant. Quod Dunſtanus aduertens, & ne in peius proficerent, nonnihil metuens, malignorum hominum iracundiæ ceſsit, & ad cognatum ſuum Elphegum Vuentanum epiſcopum, cognomine Caluum, profectutus, curia regali deceſsit. Quod præfatæ malitiæ commentatores agnoſcentes, uiam obſeruant, eumque cum ſocijs compræhendentes, equo deiiciunt, iniuriis multis afficiunt, & acriter flagellatum ac uinctum, in horrido cœno præcipitatum relinquunt. Nè autem penitus ab eis perimeretur, per gratiam Dei, quæ illum ſuis in poſterum reſeruauit, quædam ingens moloſſorum multitudo obſtitit, quæ ex inſperato in eos horridis latratibus irruens, adoleſcentem defendit. Quod ille percipiens, prauorum hominum miſeratus errorem, canes eis factos humaniores gemens, erubuit. Verumtamen Deo ſuper ineffabili gratia ex intimo corde gratias agens, ſenſu ipſe percepit, in ſe cantum citharæ nonnihil ſibi ſignificaſſe. Interea uicini, prædicto moloſſorum latratu audito, perterriti accurrerunt, quid acciderit diſcere geſtientes. Et agnoſcentes quod factum eſt, illos nequam homines, iam fuga dilapſos, deteſtati ſunt, & Dunſtanum de cęno educentes, ſouendum ad ſua perducunt. Profectus dehinc, uenit ad memoratum epiſcopum & aliquanto tempore degit apud

Rex ſe ab eo auertit.

Ab æmulis multa patit.

Canes eum tuẽtur.

ipſum. Erat autē epiſcopus idem magnæ in Chriſto
Mona chi ui-ta, uia perfe-ctionis. religionis,& apud omnes id locorum conuerſantes
magnι nois. Egit igitū induſtria, qua uigebat, ut Dun-
ſtanus monachus fieret. Propoſuit ei inter alia, mona
chi uitam, uiam eſſe perfectionis, de qua Dominus il
li, qui ſe omnia legis mandata dixit ſeruaſſe: Vnum,
ait, tibi deeſt: Si uis perfectus eſſe, Vade, uēde omnia,
quæ habes,& da pauperibus,& ueni, ſequere me. Et
Matt. 19. adiecit: Ita fili, ſi uis, ut ea, quæ in te iam magni boni
ſpem præſtant, perfectionis culmen attingāt, neceſsè
habes oīa: quæ in ſeculo poſsides, relinquere,& Chri
ſti ueſtigia nudus ſequi. Ad hæc ille quædam, quæ ſibi
rationis uidebantur, cum obijceret, nec ſubito aſſen
ſu his, quæ dicebantur, animum ſubmittere uellet, ta
men non parum in ipſo uerba Pontificis operata sūt.
De nuptijs quippe, quas ſe facturum certò ſibiipſi an
tè promiſerat, iam utrum eas faceret, an non, dubius
fluctuabat. In qua dubietate conſtitutum, nutu Dei,
ualida febris inuaſit,& intantum corpus eius attenua
uit, ut nihil minus, quàm de ducenda uxore cogita-
ret. Cum iam aliquantum ſopito languore, uerba pō-
Lu. 12 tificis,& duritiam ſui cordis, in ſe reuerſus, ad mentē
reduceret, ſuſpirans grauiter erubuit, ꝙ potentior
Votū ꝑpetuæ uirginitatis Deo nuncupat. tn eo fuit tertianæ febris igniculus ad extinguēdam
carnis ſuæ concupiſcentiam, quàm ille ignis, quem,
ut in fidelium cordibus uehementer arderet, Domi-
nus uenit mittere in terram. Verſa igitur uice, ardo-
rem ignis diuini in ſe ſuccēdens, carnalibus illecebris
funditus renūciauit, ſeque perpetuò uirginē perſeue
raturum, diuinitatis conſiſus auxilio, uouit. Mittens
itaque, epiſcopum fecit ad ſe uenire,& apud eum pę
nitentiam egit, ꝙ illi uiam perfectionis ſuadenti, nō
ſtatim obtemperarit, quòd habitum religionis mo-
naſticæ ad uerbum eius non ſuſceperit. Quibus anti-
Fit mo nachus ſtes auditis, gaudio gauiſus eſt magno,& de conuer-
ſione iuuenis immēſas grates perſoluit largitori om
nis boni Deo. Dunſtanus ergo monachus ſine dilatio
ne factus eſt,& deinde legitimo tempore per canoni
cos ſacrorū ordinū ſucceſsiones, etiam ad ſacerdotij
gradum ab eodem epiſcopo prouectus.

Poſt aliquantos nouæ conuerſionis ſuæ dies Gla-
ſconiā Dunſtanus perrexit,& ibi iuxta eccleſiam ſan
ctæ Dei genitricis & uirginis Mariæ, in qua lumē, ut
ſupra meminimus, cælitus emicuit, ſibi domunculā
adeo paruulam fecit, ut mirum habeant, qui eam no-
In arctiſſimo degit domicilio. uerunt, qualiter ibi uiuus homo degere potuerit, Ip-
ſemet enim eā menſus ſum,& nihil ultra quatuor pe
des in longitudine, nec plus, quàm duos ac ſemis ha-
bet in latitudine. Altitudo autem ſtaturam hominis
concipit. In medio oſtij, feneſtra eſt. Illic ego conuer-
ſari, orare, pſallere, nonnulla, quæ loci anguſtia patie
batur, manibus operari,& uni Deo ut placeret per
omnia & in omnibus, operam dare niſus eſt. Quibus
eius exercitijs antiquus humani generis aduerſarius
inuidens, ſicut eum à curia regis nuper expulit, ità
qualiter à loco iſto expelleret, malignus ſolicitus
fuit. Quadam igitur uice, cum uir ipſe iam die adue
ſperaſcente fabrili intenderet operi, adſtitit feneſtræ
ipſius dæmon unus, humana effigie tectus, rogans ſi-
bi neſcio quid operis ab homine fieri. At ille pietatis
Egregie tractat dæmonē, ipſi illudere uolentem affectu ex more permotus, intermiſsis his, quæ facie-
bat, parabat ſe ad ſatisfaciendum poſtulanti. Interim
is, qui uenerat, formā ac uerba mutare, ut nunc ſenis,
nunc pueri, nunc laſciuæ puellæ æſtimares te uultus
eum uoce uidere. Quod Dunſtanus audiens, protinus
quis eſſet cognouit:& ſedens, motus eius patiēter ſe
ferre ſimulauit. Sumptis intereà tenaculis, quibus ca
lida ferra tenere ſolebat, fortiter ea igniuit,& eandē
tia de fornace ſubito proferens, monſtrum per na-
ſum arripuit,& ſtrictiſsime tenuit. Videres itaque

pulchrum certamē inter amicum Dei & inimicum.
Ille ardorem ſentiens, ac detectis inſidijs, ſuperbiam
ſuam deiectam non ferens, totis niſibus conabatur
euadere: Iſte illum retinens,& intro uiriliter trahēs,
lætabatur quod in nomine Chriſti poterat de inimi
co eius triumphare. Tandē cum dedecore à uiro ab
iectus, fugit,& per plateā currens, querula uoce clami
tabat, dicens: Væ, quid ille caluus fecit? Væ, quid ille
caluus diabolus fecit? En me miſerum, miſericordiæ
opus ab eo petentem, miſere afflixit,& nil mali de eo
narrantem, ille malignitatis ſuæ longo cruciatu com
buſſit. Has uoces multi audientes,& eas mane uiro re
ferentes, ſciſcitati ſunt, quidnam hoc eſſe potuerit.
Quibus ille: Dæmonum, ait, inſidiæ ſunt, qui ſuis fal-
lacijs nos uolunt inquietare, ſi poſsint. Sed ſi in ſerui
tio Chriſti ſtabiles fuerimus, leuiter eos illius adiuto
rio deuincemus,& confuſi fugient à nobis. Hæc dixit
& ſecurus poſtmodum in ſua domuncula habitauit.
Nec enim in ipſo loco unquàm amplius eum inimi-
cus aggredi auſus eſt, in quo talem belli apparatum
in primo congreſſu ſortitus eſt. Ex eo igitur tempore
cum munditia cordis tanta claruit in Dunſtano pudi
citia corporis ut omnes, qui uitam illius nouerunt, ſi
milem angelo iudicarent. Vnde complures utriuſque *Inſignis eius pudicitia.*
ſexus homines, tam diuites, quàm non omni ex parte
locupletes, ad eum properare, eum de ſalute conſule
re, ab eo de uia uitæ feſtinabant informari. Ipſe autē
ſingulis, prout quiſque opus habebat, ſua uerba di-
ſpertiens, quenque ad uoluntatem Dei inſtituebat.

Cum hæc fiunt, uenit ad eum mulier quædā Elſgi- *Multos ad pietatē inſtituit.*
na nomine, quæ ab ineunte ætate grata fuit & acce-
pta regibus Angliæ, tum quia bonis moribus & caſtis
actibus erat prædita, tum quia filios eorum educan-
do & nutriendo, gnara fuit atque ſolicita. Hæc ergo,
audito Dunſtano, habitationem ſibi prope oratoriū
ſanctæ Mariæ inſtituit, ubi ad eam Dunſtanus uenire
eam de prouectu bonorum operum, de ſpe retributio
nis futuræ, de gaudio regni cœleſtis imbuere poſſet.
Et factum eſt: quicquid ei Dunſtanus dixit, ita opere
implere ſolicita fuit, acſi ab ore Dei corporeis auri-
bus id acciperet. Quapropter diebus ac noctibus ec-
cleſiam frequentare orationibus inſiſtere egenis de
facultatibus ſuis, quibus affluebat, largiter miniſtra-
re,& prorſus ijs, quæ Deo placere poſſe ſperabat, ſe-
dula ſtudebat operam dare. Circa uenerationem ue-
rò beatæ matris Dei quàm deuota extiterit, ex eo ali
quantum aduerti poſſe putamus, quòd ipſa nonnul-
los clericos in templo eius fecit: quibus, ut die noctu
que ſeruitio ipſius liberè inuigilarent, omnia,* quo- **quib⁹*
rum opus habebant, abundanter ſubminiſtrabat.
Ipſa quoque pia domina pro fideli famula ſua mul-
ta faciebat, quando ab ea quippiam rationi conſentā
neum poſtulabat. Verbi gratia: Rex Ethelſtanus
cum quadam uice Glaſconiam ueniſſet, diuertit pro-
pter loci religionem ad præfactam ſanctæ Mariæ ec
cleſiam. Quod illa ſciens, rogat eum, quatenus digne
tur in domum ſuam diuertere,& aliquantulum quie
ti indulgere, ac modicum cibi potuſque in uera cha-
ritate ſuſcipere. Concedit rex, licet inuitus, nolens
ſcilicet eam, quam & ſibi ex antiquo familiarem ha-
bebat,& nunc deuotam Deo nouerat, contradicendo
in aliquo offendere. Læta igitur non parum effecta, ſe
ad regium miniſterium totam impendit:& prævidēs
ea, quæ tali negocio conuenire ſciebat, nihil eorum,
quæ uolebat, minus eſſe aduertit, illo dumtaxat potu
excepto, qui medo uocatur, quo Angli quam maxi-
mè uti ſolebant. Verens ergo, ne huius inopia alio-
rum copiam obnubilaret, oratorium piæ Mariæ,
ipſius ſuffragium de re poſtulatura, ingreditur. Et
ſolo proſtrata, orat eam, quatenus ſua prece à Deo
obti-

obtineat, ut memorat o liquori, unde parum habebat diuinæ ſuæ benedictionis augmentum infundat. Mira res: Rex, magna ſuorum multitudine ſeptus, ad prandium ſedet, & prandentibus de præfato potu copioſe hincinde defertur ſemperq; uaſculum, unde hauriebatur, ſolito plenum inuenitur. Factumque eſt, ut rege a loco diſcendente, in uaſculo minime appareret, quod inde quicquam ſumptum fuiſſet. Hæc idcirco hic inſeruimus, ut quantum uerba uiri Dei conſiliaque profecerint, huius exemplo intelligamus. Igitur cum ipſius ſuæ famulæ merita Deus uellet æterna quiete remunerari, paterno eam uerbere percuſſit uolẽs ſcilicet illam, hoc ordine ab omnis peccati macula caſtigatam, numero filiarum cæleſtis Hieruſalẽ celerius aggregare. Quam ubi Dunſtanus ægrotare cognouit, uenit ad eam, ac de ſalute animæ eius, de gloria uitæ æternæ, de pœnis gehennæ & harum in finem ſine ipſi locutus, illã ad ſectanda ueſtigia Chriſti, nuncio remiſſo huic ſeculo & rebus ſeculi, exhortatus eſt. Ad quæ illa cũcta, q̃ mei iuris ſunt Chriſto relinquo, atque ut ea diſtribuas, ſecundum quod illi melius placere cognoueris, tibi impono. Nec enim in hac uita aliquem æque charum habeo, nec alicui, ſicut tibi, per omnia credo. His ille auditis, omnia ferè quæ in mobilibus ipſa habebat, pauperibus ſine mora diſtribuere cœpit, alijs interim ad eccleſiarum conſolationem pro temporum qualitate ſeruatis. Iam dies in ueſperã declinabat, & Dunſtanus, ne à nocte extra cellulam depræhenderetur, illuc properabat. Ibat itaque ueſpertinum officium pſallens, & cum ante fores eccleſiæ perueniret, nec eam intrare, quia clauſa erat ualeret, ſubſiſtit, uolens pro foribus perficere horam, quam inceperat. Tunc ſubito ex dulcedine pſalmodię uti plerumque accidere ſolet, mente compũctus, oculos ad cœlum ſubleuat, & conſpicit inde columbam, miri candoris præpeti uolatu deſcẽdere: quę aëra ſcintillantis radij fulgore diuerberans, domum morientis matronæ, ipſo conſiderante, ſubintrat. Ilico reflexo greſſu, concitus redit, & ante cubiculi introitum, ſtans, totum habitaculum incredibili uidet affectum nitore, eamque interius audit cum quodam de iucunditate patriæ cæleſtis ſermonem conſerentem, & eidẽ innumeras gratias perſoluentem. Cuius rei ſine pariẽter expectato, tandem ingreditur, & præter eam neminem inueniens, quis fuerit, interrogat cum quo loquebatur. Ille idem, ait, quid tibi ante fores eccleſiæ, pſallenti priuſquam ad me uenires, apparuit. Ille, inquam, me uiſitare dignatus eſt, & ſuæ mihi conſolationis gratiam prærogare. Quapropter dico tibi amicorum chariſsime, ne tu, uel aliorum quis de meo diſceſſu doleat: quia non pœna infernalis, ſed gloria me ſuſcipiet regni cœleſtis. Tantum precor, ut cras mane ad me uenias, & mihi cum ſacramento ſacræ inũctionis, uiaticum Dominici corporis tradas. Annuit ille, & diluculo reuerſurus, triſtis ſimul & lætus in ſuam, domunculam abijt. Humanitatis nanque affectu contriſtabatur, quia tanto ſolatio deſtituebatur ad præſens: ſed altera conſideratione magnam in corde lætitiam concipiebat, propterea quod ipſam, cui ęternam ſalutem uoce concupiſcebat, eandem ſalutem appræhenſuram iam iamque uidebat. Mane igitur iuxta cõdictum reuerſus eſt, & ipſa ſacramentorum, quæ deſiderauerat, pro ritu Eccleſiæ compos affecta, beatum finem adepta eſt, & in ſæpè dicto oratorio decenter ſepulta. Poſt hæc Dunſtanus, non ſolum de poſſeſsionibus, quas ut diximus, ab ipſa matrona commendatus ſuſceperat, ſed & de illis, quas ſui parentes, de hac uita ad Chriſtum migrantes, ei, quem unicum genuere dimiſerant, ſolicitus tractabat apud ſe, quemadmodũ Chriſti membra commodius poſſet ſuſtentare. Et his

Beatiſſima mater Dei auget potũ ad preces religioſa matrona.

Pia matrona, certa de beatitudine, petit extremã unctionẽ & eucariſtiam

quidem, qui Deo ſub patrocinio beatæ Mariæ in eius eccleſia ſeruiebant, uel ſeruituri erant propinquiores terras perpetuo iure poſsidendas donauit: remotiores uerò ad opus quinque eccleſiarum, quas conſtruere diſpoſuerat, iuxta locorum poſitionem dandas reſeruauit. Quæ nimirum eccleſiæ poſtmodum inſtitutæ, ac ſubſequenti tempore intantum ſunt mobilibus ac immobilibus rebus illius ſollãtiæ, auctæ, ut in ſingulis multiplex monachorum cœtus, ad nutum patris Dunſtani, ſub regularis uitæ cuſtodia militaret.

Quinq; monaſteria, Dũſtani opera, conſtructa & dotata.

Exinde uir Dñi infatigabili deſiderio ad ſupernã patriam mentis obtutum dirigere, & ciuibus eius, quibus conuerſatione needum poterat, iugi meditatione ſatagebat intereſſe. Vnde contigit, ut quadam, in contemplationis poſitus dulcedine, ſubito raperetur ſuper ſe, & patris ac matris ſuæ animas inter choros angelorum conſpiceret in cœlorum regno gaudere. De qua uiſione ualdè gauiſus, immenſas Deo omnipotenti gratias egit, & deinde, iuxta Apoſtolũ quæ retro erant, obliuiſcens in ea, quæ ante ſunt, quotidiè ſeſe extendit. *Phil. 3.* Inde quoque ſemper animo ſecum uoluebat, ſe uidelicet parentum ſuorum legitimum filium nullatenus eſſe, ſi minus illis uoluntati Domini obſequendo, propter ſuam deſidiam perderet hæreditatem, quam eos uiderat in terra uiuentium acquiſiſſe. Hac meditatione quadam nocte illi uehementiſſime occupato apparuit iuuenis quidam uultu ſplendidus, amictu decorus, quem ipſe adoleſcens adoleſcentem olim nouerat, & ſancto ſanctis amoris feruore multum dilexerat. In quem oculos Dunſtanus defigens, pauliſper expauit, ex antiqua ſcilicet notitia, quis eſſet, aduertens, ſed iamdudum huic uitæ exemptum reminiſcens. Tunc ille hominem, ne timeret, hortatus, & ipſe ab eo de uita, in qua erat tunc, familiari alloquio rogatus, cœpit ei de gaudijs regni Dei multa diſſerere ac demum ea, quæ illi erant euentura prædicere. Ait ergo, eum multas malignorum hominum aduerſitates & inſidias dæmonum plurimas perpeſſurum, ad ſummos eccleſiæ gradus promouendũ, multas populorum multitudines ſua prędicatione & exemplo Chriſto Domino, acquiſiturum, cũ quibus ſciret ſe poſt hanc uitam perennem gloriam adepturum. Quibus dictis, eum foras in atriũ eccleſiæ ducit, eique locum quendam eatenus incontaminatum oſtendens, dicit: Vt de his quæ audiſti omnino certus exiſtas, hoc in loco ante triduum presbyter unus ſepelietur, qui nondum aliqua corporis infirmitate tenetur. Dixerat, & ab oculis eius euanuit. Manè facto clericos ad locum Dunſtanus ducit, & eis quid de presbytero, inibi ſepeliendo audierit, edicit. Eadem die uenit ad eoſdem clericos presbyter, qui dominæ, cuius actus paulo antè paucis tetigimus, in ſeruitio Dei aſsiduus eſſe ſolebat conuentionem cum eis faciens, quatenus eum in prædicto loco cum defectus eſſet, tumularent. Illis uerò acquieſcentibus, ſanus & alacer domum reuerſus, ſtatim eſt infirmatus, ac ſequenti die defunctus iuxta uerbum ſerui Dei, in præſignato loco ſepultus eſt. Omnes ergo, qui rẽ geſtam audierunt, mirati ſunt, & opera Dei mira in Dunſtano prædicauerunt.

Prædicuntur ei à quodam defuncto ipſi euẽtura.

Sublato de hac uita rege Ethelſtano ſucceſsit ei in regnum Edmundus frater eius. Hic poſt aliquot conſecrationis ſuæ dies, miſsis nuncijs, rogat Dunſtanũ, uenire ad ſe. Sciens quippe, qua ratione, qua prudentia, quam omnis probi conſilij gratia præditus fuerit magnopere deſiderabat illum ſibi proximum eſſe cuius induſtria fultus, tam ſe, quam regnum ſibi cõmiſſum ſub æquitatis uirga facilius gubernaret. Dunſtanus itaque regi quaſi præcellenti, ſecundum Apoſtoli præceptum, obediendum eſſe perpendens regem, *2. Petr. 2.* adijt,

adijt,& ſalua in omnibus reuerentia ordinis ſui,eius imperio ſe ſubiecit.Ipſe ſuo conſilio regni negocia diſponebat,ipſe lites & contiones ſi quando oriebantur deſtruebat,ipſe pacem & cõcordiam inter omnes nutriebat. Nullus in qualibet cauſa unquam de iniuria ſibi illata conqueſtus eſt, niſi ad comprobandam iudicij ſententiam Dunſtanus mediator aut arbiter, ſederet.Rex ipſe & principes quique ei ſubmiſſi erãt ut contra id,quod ipſe iuberet,ordinaret,nemo quicquã faceret.Magnus itaque habebatur a cunctis.Hęc omnium bonorum inuidus hoſtis attendens,& quonã modo ea turbaret,ſua arte perquirẽs,inuenit quoſdam,quorum corda bene nouerat uirum non ſincere diligere,ſed ei ſpecietenus obſequij ſui amorem prætendere.Hos ad diſsipandum bona,quæ non amabat ardenter contra uirum inflammat,ac primo clam,poſtea palam in detractionem eius illorum ora relaxat.

S. Eunſtanus regi Edmũdo rgregium ſe exhibere ad interẽ.

Opera obtrectatorũ à regis aula pelluntur.

Quid dicam?in tantam diſcordiam profecerunt uerba malignantium,ut ſubuerſa omni pace,Dunſtanus non ſolum priſtino honore priuaretur ſed & curia depelleretur.Quo facto die tertia rex in ſyluam uenatũ iuit.Sylua autem ipſa montem magnæ altitudinis occupat.Qui mons in ſummitate ſui interruptus,ingẽs præcipitium & horridam abiſſum ſpectãtibus affert. Cum ergo fugitantem ceruum hac illacque rex inſequeretur. ceruus ad præruptum montis hiatum perueniens,introrſum ruit,ac in partes diſciſſus interit. Inſectantes canes par ruina inuoluit. Equus,quẽ rex ſedebat ruptis habenis effrenis effectus obſtinato curſu regem poſt beſtiam portans,ad ultimam ſortem regi preceps patens barathrum intentat. Ille trepidat & anguſtiatur. Occurrit interim animo eius iniuria Dunſtano illata.Ingemit,& ſe quancitiſsime illa multiplici emendatione correcturum(ſolummodo imminentem ſibi mortem,eius meritis,ad horã Deus auertat)Deo celeri mentis ſponſione promittit.Cuius cordis præparationem auris Dei e ueſtigio audiens illius miſertus eſt.Equus namque ilico ſubſtitit,& regem à periculo mortis liberatum,ualde glorioſum Deo reddit.Inde ad hoſpitium rex reuerſus, adunatis principibus ſuis rei,quæ occiderat,ordinem pandit,& Dunſtanum cum honore & reuerentia adduci præcepit, actaque coram eo pœnitentia pro iniurijs,quas ei intulerat,ueniam ab eo cum humilitate poſtulat . Qua potitus,fidum ſe amicum uiro deinceps omni tempore futurum,nec ulterius cuiuſquam maledicis uerbis de eo crediturum pollicitus eſt. At ut Maledicorũ ora inter eos perpetim obſtruerentur,ſcirentque omnes, quo uinculo,qua ſtabilitate amicitia eorum copularetur,ei locum,in quo natus fuerat atq; nutritus,perpetuo iure poſsidendum dedit eo pacto,ut quod arbitrij eius tenor magis eligeret,inde potiſsimum ordinaret,Et ſic(inquit)tibi placuerit illic tuæ profeſsionis uiros multiplicare,tanta eis regia liberalitate per miſericordiam Domini tribuam,ut multitudini eorum ſemper ſuperabundet multitudo meorum donorum.

Rex in ſummũ diſcrimen adductus ut euaſerit.

Pro quibus Deo & regi Dunſtanus gratias agẽs & Glaſconiam in dominium ſuum accipiens, ſecundũ exemplar parentibus ſuis ſibique oſtenſum,ut prędiximus,in augmentum maioris eccleſiæ fundamenta iacere,clauſtra, & officinas conſtruere, & quæque poterant eſſe monachis, Domino Chriſto inſeruientibus,accõmoda,inibi cœpit ædificare. poſt quæ,plurimis fratribus ſibi ſociatis loci ipſius Abbas effectus eſt.Creuit itaque monaſterium ipſum intus & extra tam in ſancta & monachali religione,quã & in multimoda terrenarum rerum poſſeſsione.Et quidem de poſſelsione terrenarum rerum uſque hodie ſcitur,quanta ſit:de religione uerò ex eo probatur,quod ita luxit,quoniã inde ad Epiſcopatus ad Abbatias,ad quæ officia Eccleſiaſtica perſonę eligebantur accipiebantur,& ad eruditionem aliarum eccleſiarum cõſtituebantur.Factumque eſt , ut ſicut quod ſupra diximus,ex cereo matris Dunſtani totus eccleſiæ conuentus lumẽ amiſſum recuperauit:ita ex hoc loco ipſius Dunſtani doctrina inſtituto, omnes eccleſias Angliæ conſtet ueræ religionis lumen ſumpſiſſe.

Extruit monaſteriũ Glaſconie Dũſtanus, eiusq; Abbas fit.

Inter hæc uita & conuerſatio Dunſtaoi magnum contra ſe generabat odium diaboli . Qui gemens nequaquam inconuulſa manſiſſe ea,quæ per ſuæ uoluntatis miniſtros in eũ aduerſa coniecerat,per ſeipſum illum aggredi tentat, ratus uel ſic eum a bonis, quibus die ac nocte inſiſtebat deterrendum.Quadam itaque nocte,dum ſolus ex more oraret,in lupi effigiem demutatus,coram eo aperto ore & diſtectis dentibus ringẽs,horridus apparuit.In qua forma quoniam uirum nec ad punctum quidem ab intentione ſua deflectere ualuit,ſtatim in uulpeculam uertitur:& quo illũ, ad ſe intendere faceret uarijs infractibus & iocoſis motibus huc illucque perlabitur.Tũc Dunſtanus modicum ſubridens:Verè,ait,oſtendis quod agere ſoles iocando namque blandiris incantis, ut eos deuores, ut tibimetipſi blandiaris.Sed iam diſcede miſer,quoniam Chriſtus qui leonem & draconem conculcauit ipſe te lupum & uulpeculam per me ſua gratia ſuperabit.Sentiens ergo , Dunſtanus prophetiam amici ſui iam ex rerum euentibus partim demonſtrari uerã eſſe ſemper quaſi nouus accederet ad ſeruitutem Dei ſtabat in timore,& præparabat animam ſuam ad tẽtationem, iugiter ad exequendam uoluntatem Dei, operam dans,nec ulla hora,ullóue momẽto ócio uacans.Vnde contigit uno dierum, ut intra cellam ſuã corde & opere intentus,ſubito angelos Dei in ſublimi congratulando audiret pſallentes in hunc modũ atque dicentes , Pax anglorum Eccleſiæ,exorti nunc pueri & Dunſtani noſtri tempore, Regina ſiquidem, regi Edmundo filium, qui Edgarus appellatus eſt,eodem tempore peperit atque hocipſum,ſimul & quòd pacis ſectator eſſet futurus, per angelicas uoces atq; concentus Dunſtano Deus innoteſcere uoluit.

Demõ in lupi forma ei apparet,itẽque uulpecula.

Angelorum canticũ audit.

Per idem ferè tempus ſeruus Dei Bathonienſ. eccleſiam uiſitare perexit. Vbi poſt refectionem corporis, in oratione detẽtus,leuatis in altum oculis,uidit animam cuiuſdam iuuenis quem ipſe à puero Glaſconiæ in ſancta cõuerſatione nutrierat,multis angelorum, fultam agminibus,in cœlum deferri. Qui pro tanta gloria fratris ultra,quam dici queat , exultans & immenſas,corde & ore Deo gratias agens , ſocijs quid occiderit manifeſta uoce expoſuit,& diem ac horam tranſitus eius notari præcepit:illis autem ad hæc obſtupeſcentibus,& uerbis eius non ex toto fidem accõmodantibus,uenerunt quidam ad patrem , qui & de fratris obitu & obitus hora ſic,quemadmodum dixerat,accidiſſe teſtati ſunt. Dehinc ſanctus à loco digrediens,& ad regem ſecum loqui deſiderãtem,celerius tendens, in medio itinere diabolum ſibi obuiam habuit.Qui mimo ſimilis,coram eo ludere, ſubſilire & multis modis cœpit lætitiæ frena laxare. Quod Dunſtanus intuens,& quid tantum dæmonis gaudiũ portenderet,per ſpiritum præuidens,iuſsit monſtrum tale ſe cunctis,qui ſecum erant , uiſibiliter demõſtrare, quale ſibi apparebat.Quod & factum eſt. Requiſitus ergo Dunſtaous , quid ſibi uellet illa laſciuientis hoſtis lætitia, regem in proximo reſpondit moriturum, & regnum non multò poſt multas tribulationes perpeſſurum. Quæ ſententia ueritas facta eſt,ut ea , quæ poſt dicentur,declarabunt.Super hęc tamen,quæ uir Dei de petulante inimici gaudio dixit, ut alijs quibuſdam uiſum eſt, nonnulla eiuſdem cauſa fuit , hoc ſcilicet,quia ſperabant defuncto rege,qui Dunſtanũ

Videt animã monacho in cœlos euntem

in magna

in magna reuerentia ſemper habebat, alium regem mox ſurrecturum, qui nec eum reuereretur, nec eius, prudentem ſanctitatem, qua ſe & alios innumeros in Dei ſeruitio conſtringebat, regali prouidentia tueretur. Sed in hoc ad tempus deceptus eſt. Regi nanque in palatio, antequam dies ſeptem tranſirent, occiſo, & a uenerabili Dunſtano Glaſconiæ ſub immenſa populi lugentis frequentia honorifice ſepulto, ſucceſsit in regnum Edredus frater eius, uir quidem egregius, & ad exercenda quæ Dei ſunt feruido mentis affectu ſubnixus. Hic Dunſtanum non minori cæteris regibus amore percoluit: imò ut ei maiora dilectionis ſignam monſtraret, operam dedit. Elphego ſiquidem Vuentano epiſcopo, cuius, ſupra meminimus, de hac uita tranſlato, multis eum precibus, ut in epiſcopatū ſuccederet, poſtulauit. Cui cum ille nulla ratione acquieſcere uellet, rex non modico mœrore ſuffuſus, matrem ſuam Edginam reginam, reginam dico, omnis bonitatis titulo inſignem de negocio conuenit, atque ut illa Dunſtano perſuaderet, quod ipſe nequiuerat, ſummo ſtudio deprecatus eſt. Tūc illa hominē, ad ſe euocatum, & ad prandium ſuum inuitatum, inter epulas de epiſcopatu ſuſcipiendo cœpit interpellare, & ne collum ſuū à iugo Domini alienaret, multa ſuaſione inuitere. At ille perpendens, quid ſibi recondant, qui epiſcopatum loco perſicui & honoris, non officio tenent morum & prædicationis, Obſecro te domina, inquit, ne tali prece te amplius fatigādo, me fatiges. Nam reuera noueris, quia in diebus domini mei, filij tui regis, me pontificali cathedræ nemo præſidere uidebit. Dicebat hæc, tum quia ſibimetipſi, ne ſub tanto onere deficeret, formidabat, tum quia impium fore iudicabat, ſi ſe à rege, qui frequenti corporis languore uexabatur propter epiſcopatum elongaret maxime quia totum regnum ſuum in illius prouidentia & diſpoſitione poſuerat.

Edmūdi regis cædes.

Et de Pontificatu nunc inter eos quidem res ita remanſit, & Elſinus quidam in pontificatu ipſius eccleſiæ ilico aſſumptus eſt. At Dunſtanus, qui ex uoce ſacri eloquij ueraciter dicere poterat: Ego dormio & cor meum uigilat, cum ſequenti nocte quieti ſeſe dediſſet, uidit in ſomnis ſe Romam perrexiſſe, ac in ſua eccleſia beatiſsimum Petrum, in ſua quoque ſanctiſsimum Paulum adoraſſe, ac demum urbe delicta, in patriam reditum acceleraſſe. Itaque cum montem gaudij attigiſſet, apparuerunt ei principes regni Dei beatiſsimus uidelicet Apoſtolorum principes Petrus & ſanctus Paulus atq; Andreas, ſinguli in manibus ſuis ſingulos gladios auro inſcriptos præferentes eiq; pro munere Apoſtolicæ benedictionis conferentes. Et in gladio quidem B. Petri ſcriptū erat: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deū, & Deus erat uerbum. At gladius Pauli, nomen Pauli: gladius Andreæ nomen Andreæ continebat. Beatus ergo Andreas in hominem blando intuitu oculos dirigens modulata uoce ex Euangelio cecinit, dicēs: Tollite iugum meū ſuper uos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde & inuenietis requiem animabus ueſtris. A glorioſo autem principe Apoſtolorum, ut manum extenderet, iuſſus, læuam extendit, & in palma leui ictu ab eo uirga percuſſus, ne ulterius abijceret iugum Domini ipſo eſt ſigno præmonitus. Ad quem ictum ille expergefactus, fratrem, qui coram eo quieſcebat, interogauit, quis ipſum percuſſerit. Quo reſpondente, Nemo iam à quo ſit percuſſus, ſcire ſe dixit, ſicque reſiduum noctis in ſeruitio Dei peruigil expendit. Mane narrauit regi, quæ uiderat. At ille non modica admiratiōe permotus, & quid uiſio ſignificaret, magna ex parte per ſpiritum edoctus, hoc modo reſpondit, Si, quemadmodum recepi, per gladium nonnunquā, intelligitur uerbum Dei, cū tibi B. Apoſtoli gladios ſuos contulerūt, nimirum uerbum Dei, quod acceperunt, tibi ſua diſpenſandum tradiderunt. Et quoniā epiſcopos uicem Apoſtolorum ad erogandum uerbū Dei agere ſcimus, epiſcopatus honore te ſublimandū certiſsimè ſcias. autē in gladio B. Petri, In principio erat uerbum &c. ſcriptum accepiſti: fixum tene, quia ſicut ipſa uerba nobis ſpecialiter innuunt filium Dei, ita tu in ipſa Eccleſia archiepiſcopatu ſublimaberis, quæ ſpecialiter Cantuariæ dedicata ſubſiſtit in honorē ipſius filij Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti. In qua etiam uices eiuſdem Apoſtoli agēdas ſuſcipies, & poteſtatem ligandi atque ſoluendi, quam ille à Deo ſuſcepit ſuper totum orbem terrarum, tu ab eo accipies ſuper omnes totius Angliæ prouincias & adiacentiū inſularum.

Cāt. 5.

Viſio S. Dūſtani.

Iohā. 1.

Matt. 11.

Rex prudēter eā uiſionē interpretat.

Poſt hæc Dūſtanus deſiderio uidendi fratres ſuos, Glaſconiam adijt, ibique aliquantos dies inter eos habitauit. Interea rex Edredus lethali morbo correptus mandans, rogauit ſub celeritate Dunſtanum uenire ad ſe. Ille audito, nuncio ſiue imbecillitatis, quam ex inedia atque uigilijs, necnon aliarum uirtutum exercitijs contraxerat oblitus, protinus aſcenſo equo, ad ægrotum feſtinat. Iam fere medium iter exegerat, & ſuis comitatus, reſiduum quod erat uiæ, explere laborabat. Et eccè ſubito audiuit uocem de cœlo, quæ dixit rex Edredus in pace quieſcit. Ad cuius uocis ſonitum equus, cui uir Dei inſidebat, ſine omni inſidentis leſione ad terram corruens, extinctus eſt. Stupefacti comites de ſubitaneo animalis interitu, quidnā hoc eſſe potuerit, perauidi percūtantur. Quibus Dūſtanus & de uoce Angelica, & de regis obitu, quæ latebant, aperuit, ac ut ſpiritum defuncti una creatori omnium Deo commendarent, admonuit. Inde lugentis palatij mœnia ſubiens, regem quem ante paucos dies purpuratum, & toti Angliæ imperantem reliquerat, modo inuenit cadauer ſtupidū, iam terræ puluere operiendum, & eſcam uermium mox futurum. His ergo, qui uiuo aſsiſtere, uiuum ſuis ſolebant ambitibus delinire, ſe ab exequijs defuncti ſubtrahentibus. ille cum ſuis exanime corpus ſuſcepit, & decentiſsime matri omnium terræ conſignauit.

Edredi regis felicem obitum diuinitus cognoſcit.

Poſt hunc Eduinus, filius Edmundi regis, obtinuit regnū corpore quidem iuuenis, ſed nulla, qua regnū, gubernaret, præditus induſtria mentis. Hic omiſſo ſenum conſilio, ſatellites ſibi & conſiliarios de adoleſcentibus fecit. Ibat ergo ſecundum deſideria cordis ſui, & iniqua gerens, laudabatur à ſuis & benedicebatur. Vnde quid mali circunquaque ſuccreuerit, quam infamis fama populorum aures & ora repleuerit, facile eſt & me tacente uidere. Ipſe nanque poſſeſsiones, quorumque diripere, hos & illos exhæredare, maiores natu, qui nequitijs eius aduerſabantur, proſcribere, totumque regnum innumeris oppreſsionibus conturbare feſtinauit. Acceſsit his malis, eius nimis deteſtabile malum. Matrem quippe totius regni Anglici auctricem & nobilitatricē eccleſiarum cōſolatricem & ſuſtentatricem oppreſſorum & inopum, Edginam dico ſupra memoratam reginam in immenſum afflixit, ac uaſtatis rebus ad eam pertinentibus, ab eo ſtatu, in quo eſſe ſolebat, ſæuus & crudelis deiecit. Gemebat Dūſtanus in iſtis, & eo amplius gemebat, quo correptionem ſuam rex non ſolum non admittebat, ſed inſuper furioſi more, irrationabilibus eam obiectionibus contradicendo deridebat. Quid ergo circa talem hominem faceret ignorans, ad monaſterium, ſuum Glaſconiam, curia relicta, ſeceſsit. Ea tempeſtate ſtructura eccleſiæ in fabrica tecti perficiebatur. Ad cuius tecti ſuſtentationem dum trabes una prægrandis multiplicibus funibus in ſublime raperetur, ſubi-

Eduini regis infauſtum imperium.

Vide inſigne miraculum & uim ſanctæ Crucis.

to funes rumpi, & trabes deorſum uergens, nonnullis cœpit interitum minitari. Tunc Dunſtanum, qui præſens aderat, ingenti ſtrepitu plebs inclamitans, ac ut extenſione dexteræ ſuæ imminenti periculo obuiet, obſecrat. At ille ſtatim ſignum ſalutiferæ Crucis ruenti machinæ obijciẽs, eam ſine funibus & ſine omni humano conamine in ſuperiora redire, ac in loco, ad quem prius cum magno labore trahebatur, iacere coëgit. Inter huiuſmodi opera accidit, ut ipſe quadã die officinas monaſterij ſocia‑ſibi uno ex monachis ſuis circumiret, & quid in unaquaque domo ad ſupplendas fratrum neceſsitates haberetur, diligẽti cura proſpiceret. Quo facto, iter reflectens, ac iuxta oratoriũ trãſiens, repente audiuit uocẽ de cœlo clare ſonãtem, & fratrem, qui cum eo ibat, ex nomine hoc modo uocantẽ: Veni Elfi, ueni, ueni. Ilico Dũſtanus rem intelligens: Eia frater, ait, audiſti, quò uocaris? Præpara ergo te, quatenus conuerſatione illa, unde appellaris, quãdo hinc migraueris, dignus habearis. Nã pro certo noueris, ꝙ in hac uita nõ diu manebis. Quæ uiri uerba uelox fratris obitus, qui cito poſt accidit, declarauit eſſe uera. In ipſo itaq; loco in quo uocẽ de cęlo Dunſtanus audiuit, oratoriũ in modum turris non multum porrectæ ſublimitatis ędificauit, & illud ſub patrocinio B. Ioannis Baptiſtæ fecit conſecrari. Hæc uidens omnis boni inimicus diabolus, ingemuit, non ob hoc ſolum, quòd pro tantis uirtutibus uirum coram hominibus magnum haberi, ſed quia de die in diem uidebat tam ipſum, quam & alios per ipſum, in Dei ſeruitium exinde promouere. Licet ergo iam ſæpè ab eo ſe confuſum & uictum meminiſſet cohiberi tamen ab eius infeſtatione non potuit. Nam adhuc de ſuarum uerſutijs artium confiſus, eum orantem in urſi effigie hiſpidus aggreditur, & hianti rictu ſuper eum inſurgens, horrore ſui ab oratione deterrere molitur. At ille zelo diuino correptus, arreptum baculũ quem manu ferre ſolebat, in hoſtem uibrat. & eum cędendo tam diu inſequitur, donec idem baculus in tres partes comminutus confringeretur. Inter quæ hunc uerſum miles Dei pſallere cœpit: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum a facie eius. Tunc Dunſtanus uidens baculum ſuum ſic inhoneſtè contritũ, dixit: Si uiuit Dunſtanus, ſcias inimice, huiuſmodi baculum faciet, ut, ſi amplius ueneris, nequaquam, ſicut iſte cõfractus eſt, pro ſua gracilitate aut imbecilitate confringatur. Fecit itaque ſibi alium ſcipionem craſſum & fortem ac illius ſummitatem argento circumpoſito decorauit. Quod argentum in ſuprema parte ſui in modũ concauæ ſphæræ formatum, dentem beati Andreæ Apoſtoli geſtat incluſum. Quem dentem Dunſtanus inibi poſuit, tũ ut inſuperabile munimen ſibi præſtaret contra incurſus malignorum ſpirituum, tum quia præ cæteris ſanctis dulci affectu diligebat eundem Apoſtolum. Propter quę ſepiſsimè illius familiari fouebatur alloquio muniebatur conſilio, & auxilio reuelabatur. Sentiens ergo diabolus ſuam pugnam, qua Dunſtanum à bonis operibus arcendum putabat, ſemper ſibi ad confuſionem, & Dunſtano procedere ad gloriam & exaltationem, continuit ſe à corporali illius acceſſu, aliã uiam ad conturbandum illum perquirens.

Verberat ſcipione diabolũ Pſ. 67.

Vide quantũ tribuerit uir tãtus reliquijs ſanctorum.

Erat in illis diebus mulier quædam ex magna & alta progenie nata filiam adultam ſecum habens. Vtraſque quãtum ad corpus ſpectat, formoſa ſpecies decorabat: ſed, quod pudicis mentibus non paruæ offenſioni erat libidinoſus animus & habitus, qui iuxta in eis operabantur, eandem ſpeciem naldè decolorabãt Hæ præfato regi Eduino aſsidue adhærebant, ſuis blanditijs & nutibus illecebroſis pro uiribus operam dantes, quatenus unam illarum ſibi in coniugium copularet. Ad quas ille impudico illiciti amoris deſiderio feruens, indecenti amplexu nunc hanc, nunc illã, neutrius aſpectum in hoc erubeſcens, deſtringebat Præterea die, quo ipſe Eduinus in regem eſt conſecratus, à loco conuiuij, in quo cum archiepiſcopus, Abbatibus, totiusque regni principibus ſedebat iam pranſus exilit, & relictis omnibus, in cameram, ubi præfatæ fœminæ erant, ſolus ſecedit, capitique corona ſublata, ſe inter illas mediũ iecit. Quod optimates agnoſcentes, oppido indignati ſunt, & rem tractantes inter ſe Odonem archiepiſcopum Cantuarienſem, qui dignitate cæteris eminebat unanimiter hortari cœperunt, quatenus uiros, qui regem ſiue uolentem, ſiue nolentem feſtinè reducerent, deſtinarẽt. Ad quod agendum cum hi & illi, regiam iram metuentes ſe excuſarent, tandem ſuper Dunſtanum Abbatem & eius conſanguineum Kinſinum epiſcopum ſententia uerſata eſt. Qui ex præcepto ſummi Pontificis & aliorum omnium ad regem ingreſsi, eum, ut dixi in medio illarum duarum decubantem repererunt. Tunc Dũſtanus primo in ignominioſas mulieres aſperę increpationis uerba uultu & uoce contorquens, laſciuias earum, ſicut uerum caſtitatis amatorem decuit, deteſtatus eſt. Deinde regẽ, ut ſe tanti opprobrij exortem faceret, monens, ad proceres eum redire, eoſque ſua præſentia exhilarare ſubmiſſa uoce præcatus eſt. Qui animi ſui furore, ſimul & uultus ſui rubore perfuſus, dum ſe rediturum omnino negaret, Dunſtanus manum illius arripuit, & a loco uiolenter abſtractũ impoſito capiti eius diademate, ad conuiuãtes introduxit. Quod mulieris ignominia nullatenus æquanimiter ferens, ſæuis uerborum inuectionibus in uirũ ſurrexit, & ſe eũ confuſioni perpetuę tradituram, garrula conteſtatione deuouit. Et hoc quidem deteſtabile uotum, non tepeſcente malitia eius, facto exercere ſolicita poſtmodum fuit. Effecit nanque apud regem ut cuncta, quæ in monaſterio Dunſtani habebantur diripi ac deuaſtari, & ipſum à regno eliminatum, in exilium pelli iuberet. Qua tempeſtate ſæuiente, contigit quoddam lachrymabile malum. Quidam enim ex fratribus monaſterij, qui uirum cõtra omnes æmulos tueri, & ei uſque ad mortem, more bonorum filiorum, obſequi deberent, propria nequitia magis, quã ipſius doctrina imbuti, ſe medios ad prouocandum regem contra illum clanculo iniecere, & quo edictũ, de expulſione eius immobile faceret, quantum poterant, inſtitere.

Eduinus rex taxat.

Vide ſãcti uiri Zelum.

S. Dũſtanus proſcribitur.

Dehinc miniſtris impij principis in direptione rerum eccleſiaſticarum, ſicut iuſsi fuerant occupatis, & multis exinde graui mœrore conſternatis, audita eſt uox cuiuſdam in atrio templi, excuſſum riſum edentis, & more laſciuæ puellæ ſummo gaudio & exultatione perſtrepentis. Quæ Dunſtanus audiens, & dæmonem eſſe, qui pro ſuo diſceſſu petulanti lætitia iocabatur, aduertens uerſus ad illum dixit: Eia, eia author & amice omniũ malorum, modo de exilio meo lætaris, & pro tribulatione plurimorum, unde me dolere conſpicis, iam gratularis. Sed abſque dubio fixũ, habere potes; quia nihil eſt gaudium, quod nunc habes me recedente, comparatione triſtitiæ, quam habiturus es me reuertente. In his uerbis dæmon aufugit. Ad Dunſtanus uidens ſuos in direptionem datos pietate permotus, qua ſupra quam dici queat, fretus erat ad omnes, prout ſibi poſsibile fuit exilium inire diſtulit cogitans ne forte *Deus* cor principis aliquo modo tangeret, & à concepto furore mitigaret. Verũ ubi eos, qui ſe hoſpitio uel aliquo humanitatis officio cõ fouebant, uidit in immenſum affligi, deprædari, præſcribi,

ſcribi, damnari, ratus eſt melius malignitati hoīs cedere, quam tot innocentes pro ſuo commodo indebita pœna uexari. Ponens itaque eccleſiam Angliæ ſub tuitione regis omnium Chriſti mare petijt, ad ignotam ſibi regionem tranſiturus, nauem conſcendit, ductuque diuino proſperrimo curſu in Flandriam uenit.

Abitin Flandriam.

Igitur adhuc mulieris ira, in immanem ueſanniam, inſtinctu dæmonis acta, miſsis, nūcijs, ubi Dunſtanus eſſet: perquiri fecit: & ſi compræhendi ualeret, ſine ullo reſpectu miſericordiæ oculos ei erui præcepit. Sed Deus qui ſua ſapiētia & bonitate priuari nequit prius ſeruum ſuum per marinos fluctus placido lapſu euexit, quam miniſtri crudelitatis ad portum maris eum inſequendo pertingere poſſent. Cum itaque Dunſtanus in Flandriam ueniſſet & principis terræ notitia potitus fuiſſet, magni habitus eſt, & ab eo ualdè dilectus. Quem quoniam uirtutis uirum eſſe, mundique contemptum funditus habere cognouit, Gandaui eū ut conuerſaretur rogauit, utpote loco, qui præcipua religione in omni ſua ditione eo tempore præditus eſſet. Venit ergo Dunſtanus ad locum, ibique in omni ſanctitate degens omnibus eſt charus factus & admirabilis. Exilium itaque in patriam ſibi uerſum eſt, Tamen in hoc, animo ſæpè deficiebat, quod corpore remotus eſſet ab eis, quos in hac uita chariores habebat. In quo defectu cōſtitutū, dilectus dilectior eius B. Andreas Apoſtolus crebra uiſitatione conſolabatur, nec eum aliquo incommodo ultra, quam facile, ferre poſſet, grauari patiebatur.

Vide ſæuitiam deteſtabilis fœminæ.

Gandaui degit uir ſanctus

Præterea accidit, ut ipſe Dunſtanus quadam uice in oratione proſtratus, ingenti cordis cōtritione ſuos quos in Anglia reliquerat filios Deo commendaret. Et eccè dum orationis prolixitas tenditur, mœrore grauatus, ſomno opprimitur. Viſum ergo illi eſt, ſe Glaſconię in oratorio cum fratribus ueſpertinam horam pſallentibus, pro conſuetudine ſtare. Qui fratres cum dicto euangelij cantico, antiphonam, Quare detraxiſti ſermonibus ueritatis, ſubiunxiſſent, & eam uſque ad id, quod dicitur. Quæ cogitaſtis, explete, percantaſſent, conticuerunt, nec ullo modo ipſa ultima uerba dicendo, eam finire potuerunt. Quibus dum Dunſtanus uultu uoce, ſignis inſiſteret, ut parum, ꝗ de antiphona reſtabat, perficerent, & ipſi econtra muta uoce confuſi ſtarent audita eſt uox de trāſuerſo in ſublimibus, ita dicens: Nequaquam, nequaquam fiet hoc, ut quæ cogitauerunt, opere expleant. Neque.n. unquam ſe à tua poteſtate Dunſtane euellent, aut te ab illius cœnobij prælatione deponent. Ad hæc Dunſtanus euigilans, intellexit uiſionem: & quia nonnullos, quos uerbis uitæ imbuerat & de quibus, nil mali ſe meruiſſe ſciebat in ſuo damno ſtetiſſe aduertit, grauiter ingemuit, & eis Deum propitium fore ſupplici prece orauit.

Viſio eius.

Poſt hæc miſertus eſt pius & omnipotens Deus gēti Anglorum, ac ut illis ad perpetuam conſolationē, patrem ſuum Dunſtanum redderet, tali conſilio, dictante æquitatis ac miſericordiæ ſuæ cēſura, uſus eſt. Excitauit quoſq; potentes à terminis magni fluminis Hūbræ, uſq; ad terminos fluminis Tamiſię, cōtra īpietatē regis Eduini, & eū, quia talē ſe fecerat, qualē uti diximus, regem neutiquam eſſe decebat, unanimiter perſequi, & aut uita, aut regno priuare moliti ſunt. Et ipſum quidem ultra Thamiſiam fugauerūt: nefandam uerò meretricem eius iuxta ciuitatem Gluuornenſem mala morte, quod breui & ſummatim dictū accipiatur, perdiderunt. Quibus patratis, Edgarum fratrem illius ſuper totam terram à prædicto Humbræ fluuio uſque ad flumen Thamiſię regem fecerūt. Regnum itaque, quod prius erat unum, in duo diuiſum eſt, Thamiſia ſuo illud alueo diſterminante. Vnde frequentes lites, ſeditiones nonnullæ, uarij conflictus hominum ſuborti, totam terram grauiſsimisq; tribulationibus cōcuſſeruut. Ex quibus omnibus patuit uerum eſſe, quòd ſupra diximus per laſciuum diaboli gaudium Dunſtanum intellexiſſe. Veruntamen Edgarus de die in diem erat in melius proficiens, & Eduinus econtra deterius quotidie deficiens. Erat enim Edgarus ipſe ſtrenuus & prudens, ac mandatis Dei intimo corde adhærens, propter mala, quæ in Anglia per fratrem ſuum emerſerant, non modico mœrore tabeſcebat, eaque modis, quibus poterat, reſtringere geſtiebat. Hic itaque percepta regali dignitate prauos quoſque & qui alios iniqua dominatione ſolebāt opprimere, poteſtate, qua gloriabantur, cœpit priuare, atque illos, qui ſuis rebus iniuſte ſpoliati fuerant, fecit amiſſa recuperare. Omnibus ergo eccleſijs Angliæ quæ in regno illius erant, pax & concordia orta eſt, & iuxta quod uox diuina, ſicut ſupra meminimus hoc rege nato prænunciauit, donec ipſæ uitæ præſenti ſuperfuit, in melius aucta & roborata eſt. Ad hæc miſſis in Flandriam uiris, Dunſtanum patriæ cū honore reſtituit ingenti, ac ſe ſuaque omnia eius ſapientiæ atque conſilio diſponenda commiſit. Deinde ut maior authoritas facta eius in cunctis comitaretur, eum Vuigornienſis eccleſiæ epiſcopatum ſuſcipere petijt, nec à precibus deſtitit, quoad eum ſuæ uoluntati conſentaneum fecit. In ſummum ergo ſacerdotium conſecrandus, ex more Cantuariam uenit.

Ecce tibi ultio diuina in impium regem & ſcortū impurū

Edgari regis encōion

S. Dunſtanus reuocatur in Angliam.

Regebat eo tēpore Chriſtianitatem in Anglia paulo ſuperius nominatus Odo, ipſius ciuitatis Archiepiſcopus, uir equidem & ſanctus, & magnarum uirtutū prærogatiuis apprimè ornatus. Hic Dunſtanum in pontificatum Vuincinrum conſecraturus, admirantibus qui adſtabant, eum, omiſſo ipſius eccleſiæ titulo, ad archiepiſcopatum Cantuarienſem titulauit, & quaſi ſucceſſorem ſeu conſortem ſibimetipſi conſecrauit. Vnde à præſentibus, cur hoc faceret, rogatus, reſpondit: Non conſtringitur lege donum uocatio Dei. Et utique uir iſte ſcio, quis ſit, & ex dono gratiæ Dei uideo, ad quid eum ſpiritus ſanctus elegerit. Ex quibus uerbis meritum utriuſque turba, quæ circunſtabat, pręclarum eſſe coram Deo aduertit. Indè uir Dei ad eccleſiam, ad quā primo electus fuerat, regreſſus, & ab ea ꝑclare ſuſceptus, ſummopere nitebatur opere perficere, quod ſe ante exitum ſuum de Anglia, meminerat exultanti diabolo ſpopōdiſſe. Omnes ergo, in quorū moribus aliquid eum habere intelligebat, arguere, monere, caſtigare, corrigere ſatagebat, nihil uſquam à correctionis uoce uacuum relinquens, undè gauderet aduerſarius, qui circuit, quærens quē deuoret. Nec ullius perſona in iſtis ab eo conſiderabatur, ſed quiſque iuxta meritum ſuum, obſeruata rationabili diſcretione, tractabatur. In omnibus itaque & per omnia perquirebat Dei honorem & diaboli confuſionem. Interea rex Eduinus uitæ præſenti ſubtractus eſt, & anime ipſius, Dunſtano orationibus occupato, à quibuſdam teterrimis hominibus curſim e ueſtigio eſt præſentata. Cuius miſeriam miſeratus, ſuarum iniuriarum immemor, pro liberatione eius immenſos omnipotenti Deo lacbrymarum imbres effudit, nec ab eis deſtitit, donec ſe pro eo exauditum agnouit. Facto igitur non grandi interuallo, Mauri illi ad Dunſtanum, ſua præda uacui, redeunt: & quia ipſius iniurias ſuperuacuè ulciſci uenerint, calumnioſa uoce furibundi depromunt. Quorum ille furores nihilipendens, Deo ſuper ineffabili miſericordia eius ineffabiles gratias egit.

Fit epiſcopus Vuigornien.

Verum ſe præſtat epiſcopum

Precibus ſuis liberat animā defuncti regis Eduini

Poſt hæc Edgarus partem regni, quā diximus Eduino remanſiſſe, obtinuit, regnumque ſui unitatem recepit, bellis ac ſeditionibus, quæ ex eius diuiſione emer-

emerſerant, quaquauerſum ſedatis. Exin defuncto epiſcopo Londonienſi, quæſitum eſt, quis in epiſcopatū dignè ſuccedere poſſet. Et cum in hoc aliquantulum temporis expenderetur, nec decens perſona & idonea reperiretur, tandem electio omnium ſuper Dunſtanum uerſa eſt, & ipſe pontificatum prædictæ eccleſiæ ſuſcipere communi cunctorū conclamatione coactus eſt. Vtraque igitur eccleſia, Vuigornienſis uidelicet & Londonienſis, eo præſule gloriabatur, quandoquidem ipſe ſumma neceſsitate compulſus, utriuſque pontifex per nonnullum temporis ſpatium erat, utrique ſolicitudinis ſuæ curam impendens, utranqꝫ intus & extra ſua defenſione contra omnes æmulos muniens, in utraque officium pontificale opportuno tempore ſedulus exequens. En uiſio, quam ſupra deſcripſimus in gladiis Apoſtolorum, partim impleta eſt, cum in epiſcopatu Londonienſi, qui ex nomine beatiſsimi Pauli celebris habetur, cōfirmatus eſt. Profecto nanque gladium ipſius Apoſtoli ipſi eccleſiæ prælatus accepit, quia uerbum Dei, morem illius ſecutus, ſubditorum cordibus infudit excellenter, & poteſtate, qua ille in uirtute Domini Chriſti gloriatus eſt, ipſe ad terrendum impios, ad demulcendum pios circunquaque uſus eſt. Quod & in eccleſia Vuigornienſi ſtrenuus egit, quam in gladio beati Petri regendam ſuſcepit. Siquidem epiſcopatus idem per id tēporis in honorem ipſius Apoſtoli glorioſi fundatus habebatur. Sed Oſualdus uir ſanctus & religioſus, quem in regimen ipſius eccleſiæ beatus Dunſtānus, Cantuarienſis antiſtes effectus, ſibi ſuccedere fecit, quia clericos ibi degentes nec à prauitate ſua conuertere, nec inde, eo quod nobiles iuxta ſeculum atque potentes erant, quibat eliminare, conſtruxit pene contiguam ipſi eccleſiæ eccleſiam beatæ Dei genitricis Mariæ, in qua ipſe cū monachis, quos ſe propoſuerat adunaturum, Chriſto ſeruiret. Quod & factū eſt. Religio itaque monachorum contemptū clericis peperit, & uulgi conuentum ab eis alienatum, ſibi aſsiduū fecit. Quid plura? Numerus clericorum paſsim minuitur, monachorum conuentus in dies augetur. Quidam inſuper ex ipſis clericis conuerſi, numero illorum additi ſunt. Hoc modo ſedes pontificalis mutata eſt in eccleſiam beatæ Mariæ ſemper uirginis.

Cratur Londonienſis Epiſcopatus.

Memorato itaque Odone archiepiſcopo Cantuariorum ad perennis uitæ gaudia translato, immenſum omnibus Anglorum eccleſiis luctum ſuus tranſitus intulit, & innumeros populos acerbo mœrore percusſit. Poſtulatus Dunſtanus Odoni in patriarchatum ſedis Anglorum ſuccedere, abnegat, ſuſcepti regiminis* ſatis graue ſibi ad portandum, etiamſi maius non addatur, proteſtans. Vnde Belſinus, Vuentanæ ciuitatis antiſte, per regni principes, quorum alios re præſentium, alios ſpe munerum futurorū ad hoc ſibi fautores effecerat, archiepiſcopatum, rege annuēte, obtinuit. Qui poſt aliquot adeptæ dignitatis dies Romam, pro archiepiſcopatus ſtola petens, in Alpibus nimia frigoris aſperitate correptus, ultimum flatum ibidem emiſsit. Poſt quem ſubſtitutus eſt in ſummum eccleſiæ Dorobernenſis pontificatum Bixtelinus Dorſetenſis populi præſul, uir totus ex manſuetudine, humilitate & modeſtia factus. Verum ubi compertum eſt, nihil in corrigendis uitiis, nihil in exercendis Eccleſiaſticis diſciplinis, nihil denique uirtutis ſeu conſtantiæ in eo eſſe ad tuendos bonos, uel coercendos malos, ad eccleſiam ſuam redijt, & ita ſedes Cantuarienſis pontifice aliquantis diebus uacua ſterit. Itaque unanimis omnium electio Dunſtanum inclamitat, illum ſolum ſe noſſe uociferans, quem tanta ſedes digne ualeret habere rectorem, præſertim cum à primæuo ætatis flore uitæ ſanctitas, morum grauitas, & cui nemo contrairet, eum perluſtrauerit inuicta, conſtans & ſequenda authoritas. Hac ergo Dunſtanus acclamatione quaſi uoce uerè diuina conſtrictus, primatem totius Britanniæ ſedem regendam ſuſcepit, & in eam immenſa omnium adiacentium eccleſiarum ac populorum exultatione & gloria deductus aſcendit.

**onus.*

Dorobernenſis ſedes eſt eadē quæ Cāturienſis.

Fit Archiepiſcopus Catuarienſis.

Poſt hoc, temporis opportunitate accepta, beatiſsimorum Apoſtolorum Petri & Pauli limina petiit, & eum ſummæ ſedis pontifex magno ſynceræ dilectionis affectu illo uenientem excepit: ſecumque poſtea familiarius agens & agendo templum Sancti ſpiritus eſſe cognoſcens, magnifice illum honorauit, ac ſtola ſui Apoſtolatus, pro qua uenerat, decentisſimè decorauit. Sicque delegata ei legatione Apoſtolicæ ſedis, genti Anglorum paſtorem ac ſalutis eorū prouiſorem deſtinauit. Itaque uir Dei Roma reuerſus, & in patriarchatum primæ ſedis Britanniorum receptus, in ipſum mūdi principem quaſi gigas ſurrexit, & armaturam uerbi Dei à dextris & à ſiniſtris conſtāri uirtute in eum uibrare, & membra eius circunquaque debellare & proſternere cœpit, & eneruare.

It Romam.

Inter hæc uiſionem, quam ſibi in Apoſtolicæ armaturæ oblatione dudum apparuiſſe deſcripſimus, mente reuoluens, & eam iam in adminiſtratione regiminis duarum eccleſiarum. Vuigornienſis uidelicet & Londonienſis, ferme impletam conſpiciens, dicendū exiſtimo, per quid archiepiſcopatus Cantuarienſis, qui hos dignitate præcedit, & in quo ipſe excellentius ſedit, ei præſignatus ſit, nimirum per uerbum Dei, quod ſcriptum ſuſcepit in gladio beatiſsimi Petri, ſecundum quod illud rex Edredus expoſuit, quando ei uiſionem ipſam ipſe Dunſtanus, ut prędiximus, retulit. Sicq; gladius Petri eccleſiā Petri: & uerbū Dei eccleſiā uerbi Dei, quæ Cantuariæ ſita eſt, ſignificauit. Exin uidetur idoni conſentaneum dicere, quid gladius B. Andreæ cum cæteris oblatus, portenderit, quādoquidē ipſe in nulla eccleſia, quæ ſub nomine ipſius Apoſtoli conſecrata ſit, ſicut in prædictis tribus eccleſiis, ſedit. Quod quidem, quātum attinet ad nos Anglos, quibus quid hoc ſit, luce clarius patet, ſuperfluum reor dicto commemorare uel ſcripto. Propter externos tamen, ſi ſorte aliquādo caſu iſta ceciderint inter eos, breuiter dico, illum merito cum gladio Petri, uerbo inſcripto Dei, gladium ſuſcepiſſe Andreæ: nam qui eccleſiæ Cantuarienſi per pontificatum præſidet, Roffenſis eccleſiæ, q̄ ſub patrocinio. B. Andreæ ſubſiſtit, per epiſcopi inſtitutionem, per horum intus & extra, cum res exigit, diſpoſitionem, utpote ſuo domino præſidet. Quis ergo in cunctis, quæ religioni competunt, Dunſtanus fuerit, uidelicet, cuius uirtutis ad omnes omnium perſonarū iniuſtitias deprimēdas, atque bona opera ſouenda & munienda extiterit, uſque hodie tota Anglia canit, nec opus eſſe arbitror, ut me illis ſcribendis fatiget grandis labor. Nonnulla tamen, quæ ab illis, qui ex eius tempore uſque ad nos per ſucceſſus ætatem fluere, accepimus, compendioſo relatu ſubiiciam, quatenus inde percipiatur ueritas uerborum, quæ propoſuimus.

Comes quidam præpotens cognatam ſuam illicito ſibi matrimonio copulauerat, & à Dunſtano ſemel ſecundo & tertio redargutus, inceſtum ſuum diuortio expiare nolebat. Quapropter gladio ſpiritusſancti à uiro Dei percuſſus, a liminibus eſt ſanctæ eccleſiæ ſeparatus. Qui typho tactus ſuperbiæ, regem adit, Dunſtanum immoderate & impiæ ſeruitatis accuſat, regia ſanctione ſe ab eius tyrannide liberum cōſtituit querula uoce precatur & obſecrat. Cuius uer

bis rex acquieſcens, Dunſtano mandat, ut hominem cum ea, quam duxerat, in pace manere ſinat, & à quibus ipſum ſuſpenderat, liminibus ſacris reſtituat. Miratur ille ad audita, & dolet religioſum regē per mendacem hominis linguam, ante rei inquiſitionē & examinationem, eſſe ſeductum. Ponit tamen hominem ad rationem, & tam pro cōmiſſo crimine, quā & propter iniuſtā ſui criminationē apud principem, terræ factam, paulò durius increpat, cupiens eo modo ad pœnitentiam & correctionem cor illius emollire. At ubi uidit ipſum non ſolum uerbis ſuis non cōſentire, ſed inſuper contumaci ſpiritu contra ſe furere minarique, ſupra id, quod cum ab ingreſſu domus Dei ſuſpenderat, ut dixi, omnem ei communionem fidelium donec à ſua prauitate diſcederet, interdixit. Tunc ille ſeipſo deterior effectus, immani eſt furore correptus: & nihil eorum, quę poſsidebat, alicuius eſſe momenti reputans, ad hoc ſolum ſe totum ſtudebat impendere, ut Dunſtano excitaret ſcandalum, & Chriſtianæ legis iugū, quod a ſua libidine coërcebatur, ſibi faceret alienum. Legatos itaq; ſuos Romam, deſtinat, & talibus aſſueta quorundam Romanorum corda & ora in ſuam cauſam largo munere largiori, ſponſione permutat. Quid Deinde? Præſul Apoſtolicæ ſedis Dunſtano peccatori homini condeſcendere uerbis ac literis mandat & eum eccleſiæ gremio integrè conciliare monet, hortatur, imperat. Ad quæ Dunſtanus ita reſpōdet: Equidem cum illum, de quo agitur ſui delicti pœnitudinem gerere uidero, præcepris domini Papæ libens parebo. Sed ut ipſe in peccato ſuo iaceat, & immunis ab Eccleſiaſtica diſciplina nobis inſultet, & exinde gaudeat, nolit Deus. Auertat etiam Deus à me, ut ego cauſa alicuius mortalis hominis, uel pro redemptione capitis mei, poſtponam legem, quam ſeruandam ſtatuit in ſua Eccleſia idem Dominus meus Ieſus Chriſtus filius Dei. Hæc ſibi relata ille audiens, & Dunſtanum ab his, quæ certo diceret, inflexilem eſſe certiſsimè ſciens, excommunionis ſuæ pœna cum pudore hominum coſtrictus, tū timore periculorum, quæ talibus nonnunquam accidere ſolent, perterritus obſtinationem ſuæ mentis depoſuit, & abſticato illicito coniugio, pœnitentiæ ſibi cultum impoſuit. Dunſtano namque generale totius regni concilium de obſeruantia Chriſtianitatis, celebrante, ipſe ſuimet oblitus, nudis pedibus, laneis indumentis corpus amictus, uirgam manu ferēs, Cōcilio ſeſe medium ingeſsit, & ante pedes Dunſtani gemebundus & eiulās corruit. Quo uiſo, moti ſunt omnes, qui aderant, ad pietatem, & ipſe pater omnium, maiori præ cæteris pietate motus eſt. In uultu tamen ſeruato diſciplinę rigore, utpotè hominē Deo reconciliare deſiderans, lachrymas eius ad horam ſeuerus ſuſtinuit: ac demum à toto Cōcilio poſtulatus, lachrymans & ipſe, culpam indulſit. Itaque ab excommunicationis uinculo abſolutum, communioni fidelium, gaudentibus cunctis, eum reſtituit.

Excommunicat hominem contumacem

Vide notabile exēplū publicæ pœnitētiæ.

Alio tempore monetarij tres, qui in poteſtate uiri erant cum falſa moneta capti, ad ſubeundam pęnam, hominibus per totum regnum promulgatam, ſunt, adiudicati. Quæ res Dunſtano abſcondi non potuit. Die ergo Pētecoſtes idem pater Miſſarum ſolennia celebraturus, percontatur, utrum Dei populo ſtatuta iuſtitia de ipſis monetarijs facta fuerit, an non. Reſpondetur, eam ob reuerentiam tanti diei, in alium diem eſſe dilatam. Nequaquam, inquit, ita fiet: Monetarij nanque, qui falſos ex induſtria denarios faciūt, fures ſunt, & eorum furto nullum eſſe nocentius cognoſco. Nam in falſa moneta, quam faciunt, totam terram ſpectant, ſeducunt, perturbant. Ipſi diuites, ipſi mediocres, ipſi pauperes in commune lædunt, & quantum ad eos pertinet, omnes aut in opprobrium, aut in egeſtatem, aut in nihilum redigunt. Qua propter noueritis, quia ego hodiè ad ſacrificandum Deo non accedam, niſi primo illi. qui depræhenſi ſunt, eam, quam in ſeductione totius populi promeruerunt, ſubierint pœnam. Si enim in ultione tanti mali cum negocium me reſpiciat, Deum placare ſuperſedeo, quo modo illum de manibus meis ſacrificium ſuſceprurum ſperare queo? Sed hoc licet crudelitati poſsit aſcribi, DEO tamen patet intentio mea. Lachrimæ, gemitus, atque ſuſpiria uiduarum ac pupillorum, clamor quoque uulgi totius mihi incumbit, & correctionem huius mali deſpicit. Quorum afflictionem, ſi quantum in me eſt, mitigare non intendo, & Deum, qui gemitibus eorum compatitur, nimis offendo, & alios ad idem malum exercendum promptiores & audaciores facio. Dixerat, & pro pœna illorum, qui manus erant perdituri, pietate motus lachrymis manat, ut ſatis eſſet uidere, de quo fonte procedebat edictum, quod nonnullis uidebatur credere. Vbi uero audiuit præſtituram iuſtitiam factam, ſurrexit, ac lota facie, ad oratorium exhilarato uultu abiens: ait: Quia Dominum, obediendo ſtatutis iuſtitiæ legibus, audiui hodie, confido quod & ipſe per miſericordiam ſuam ſacrificium de manu mea ſuſcipiet hodie cuius confidentiæ effectu priuatus non eſt. Eo quippe inter ſacroſancta Miſſarum ſolennia ſacras manus extendente, & Deum patrem omnipotentem, ut eccleſiam ſuam catholicam pacificare, cuſtodire, adunare & regere dignaretur toto orbe terrarum, interpellante, niuea columba multis intuentibus de cœlo deſcendit, & donec ſacrificium conſumptum eſſet, ſuper caput eius expanſis alis & quaſi immotis ſub ſilentio manſit inter hæc quid animi gereret ſeruus Dei, quo amore, qua dulcedine, quod deſiderio putas in Deo paſcebatur, qui ex præſenti gratia Dei, tali uiſitatione fouebatur? Conſumpto ſacrificio columba eadem in Auſtralem altaris partem declinauit, & ſuper tumulum B. Odonis, cuius ſupra mentionem fecimus, ſe reclinauit, alis ſuis hincinde illum complexans, & quaſi roſtro deoſculans. Quod B. Dunſtanus intuens, & inde meritum iacentis appendens, in tanta eum deinceps reuerentia habuit, ut quoties ſepulchrum eius tranſiret, genua flecteret. Cognomine quoq; boni in materna lingua poſt hæc ſemper eū nominare conſueuit, uidelicet, Odo ſegode, quod Latine ſonat, Odo bonus. Quo cognomine ex eo tempore uſque ad hanc noſtram ætatem ſolet ab Angelis, maxime tamen in Cantuaricis, nuncupari. Percantata Miſſa, Dunſtanus ab altari digreditur. Miniſtris autem eius pro ſigno, quod acciderat, his & illis innuētibus, & alios ex fratribus miniſterio pontificis affuturos ſuſpicantibus, ipſi ſe in diuerſa tollunt, ac uirū, immenſis adhuc ex præſentia gratiæ Dei lachrymarum imbribus madentem, ſolum relinquunt. Et ecce dum caſulam, quia inter ſacra ueſtiebatur, deponere, nec ullus ad eſſet, qui eam ſuſciperet, diſponēte Deo, ſuſpenſa pependit in aere, ne cadens in terram, ſeruū Dei à ſua turbaret intentione.

Nota ſeueritatem ſancti uiri in eos qui monetā adulterarant

Columba cœlitus ueniens, ſacrificantis capiti inſidet.

Nota.

Per id ferme temporis rogatus à quodam uiro nobili & religioſe dedicauit ei eccleſiam unam, quam ipſe in fundo ſuo conſtruxerat. Vbi ad miniſteriū aqua deficiente, & ob hoc homini nonnulla mœſtitudine ſubripiente, famulus Dei pręmiſſa prece terrā baculo percuſsit, ilicoque fons limpidiſsimus erumpens, omnes, qui præſentes erant, non modicū lætificauit. Qui fons uſque hodiè manans, Dunſtani nomen & meritum

tum celebre facit. Idem pater à Cantuaria in remotiores uillas ſuas opportunis ſpatijs hoſpitia ſua diſponēs, apud Magaueldam, ſicut & in alijs hoſpitiorum ſuorum locis, ligneam eccleſiam fabricauit. Quam ipſemet dedicans, dum ex more circumiret, & eam ad æquinoctialem ſolis ortum minime uerſam perciperet, fertur q̄ tranſiens humero ſuo illam aliquantulū preſsit, moxq; mutatam à proprio ſtatu, in medium orientis tramitem pro uoto conuertit. Quod ipſum facile potuiſſet efficere, nemo ambigit, niſi qui uerbis Domini Chriſti, quibus fidem ſicut granum ſinapis habentibus promittit, quòd etiam montem dicto trāſferrent, incredulus exiſtit.

Matt. 17.

Inter huiuſmodi opera Dunſtanus Deum ſemper in mente habere, Deo, quicquid boni perficiebat, nō ſibi, adſcribere: magnum humilitatis, minimum elationis cor per omnia & in omnibus poſsidere. Cū autem à ſecularium negociorū occupationibus ei quies arridebat, modo contemplationi diuinæ & orationibus incumbebat, modo ſacrarum ſcripturarū lectioni & earum expoſitionibus intendebat, modò fratrum exhortationi, ſeu librorum emendationi ſedulus operam impendebat. In compunctione uerò lachrymarū tanta gratia præditus erat, ut quoties eum ſacris altaribus ſiſti, uel aliquo officio pontificali fungi conſpiceres, ſpiritusſancti feruore mentem eius accendi, & quæ ipſe exterius adminiſtrabat, illum interius operari per indices ex oculis illius decurrentes lachrymas nō dubitares. Hæc inter ſibi & ſucceſſoribus ſuis competentia, tam intra muros urbis, quàm & in quibuſque uillis, ad archiepiſcopatum pertinentibus, ædificia conſtitui, uel conſtituta, ſi qua ex parte diruta eſſent, renouari faciebat, ſe ſcilicet in iſtis non modò ſibi, ſed & multorum utilitati natum uiuereque perpendens. Præterea cunctarum eccleſiarum totius Britaniæ adiacentiumque inſularum ſolicitudinem ſtrenuus gerebat, & earum cauſas, quæ ad eum, ſicut ad primatem & patriarcham quotidiè ferebantur, diſponebat. Et quia uigilanti ſtudio Dño Chriſto per omnia famulabatur, ſæpè ciuium ſuperborū gaudiis atque concentibus angelorum, ad quos ſuſpirabat, miſcebatur, aliqn̄ corpore uigilans, aliqn̄ ſancto ſopore quieſcens: Quodque fortaſsis non minus ſtupens, per uiſum quædam à ſpiritibus didicit, quæ poſtea in ſeruitio Dei canenda ſuos edocuit.

Exercitia eius ab occupationibus uacui.

Quadam etenim nocte, cum membra quieti dediſſet, per uiſum in ſuperna raptus eſt. Conſpexit itaq;, & eccè mater ſua cuidam regi potentiſsimo in coniugium ſub immenſa confluentium magnatum lætitia & exultatione copulabatur, reſonantibus undique hymnis ac laudibus in gloriam eiuſdem regis, organis quoque ac diuerſis melodijs cōcrepantibus in his regalibus nuptijs. Quibus dum ipſe magnificè delectatus intenderet, atque ad ea totum ſui cordis affectum arrigeret, acceſsit ad eum iuuenis quidam, candidiſsimo tectus amictu, dicēs illi: Cum uideas & audias iſtos lætantium ac iubilantium choros, cur te illis non copulas? cur laudibus eorum non commiſces laudes tuas? Et quidem ſi in deſpōſatione matris tuæ à uoce laudis & exultationis cuncti ſilerent, tu ſilere non deberes, nedum illis non tacentibus ſolus tacere. Ad hæc uerba, quid in laudem tanti regis cantaret, ignorare ſe reſpondit. Sciſcitatur ergò iuuenis, an à ſe, quod decenter canere poſſet, inſtrui uellet. Quod cum ſibi acceptiſsimum fore profiteretur, docuit eū antiphonam iſtam: O rex, gentium dominator omnium propter ſedem maieſtatis tuæ da nobis indulgentiam, rex Chriſte, peccatorum, alleluia. Quam pater per uiſum ſæpius repetens, & in laudem præfati regis frequentius canens, mira iucunditate paſcebatur. Expergefactus autem à ſomno, ſurrexit gemens, eo quòd a tantis gaudijs tam ſubito ſe in huius mundi ærumnis inuenit. Antiphonam uerò ſtatim, ne obliuioni daretur, ſcribi præcepit, eamque à ſuis poſtmodum cantari ſæpius in ſua præſentia fecit. Ex qua etiā magnæ ſuauitatis feruor ob recordationem glorioſæ uiſionis ipſi generabatur, & grande deſiderium pertingendi ad tantum bonum in animo illius multiplicabatur. Hanc uiſionem quæ præter illam, qua olim patris ſui & matris animas inter choros angelicos uidit, ei apparuit quidam, qui ante me de iſtis ſcripſit, uult myſticè referri ad matrem Eccleſiam, quæ Chriſto ſummo regi per bona opera deſponſatur, & ex qua. Dunſtanus & quiſque fidelium per ſacri baptiſmatis undam renatus, alimentis paſcitur atque nutritur. Quod autem Dunſtanum angelus docuit à dominatore gentium petere indulgentiam peccatorū, oſtendit quid pōtifices agere debeant, quoties ad exorandam maieſtatem Dei pro ſuis populique delictis ſancta ſanctorum introeunt.

Viſio cæleſtis.

Antiphonā diſcit diuinitus.

Alio quodam tempore rex in die Dominica manè uenatum iuit, & Dunſtanum, qui tunc fortè ſecum erat, Miſſam ſuam, donec ueniret, differre petiuit. Appropinquante ergo hora tertia, uir Dei ad eccleſiam procedit, & indutus ſacris ueſtibus, regē, ſicut ei promiſerat, expectabat. Stabat ergo cubitis innixus altari, orationi ac lachrymis deditus. Tum ſubitò ſopore leuiter preſſus, in cœlum rapitur, & beatis angelorū agminibus aſſociatus, audit eos ſummæ Trinitati in laudem modulatis uocibus decantantes, Khyrie eleiſon. Quorum melodiam cœleſtium cōtemplator edoctus, ad ſe reuerſus eſt. Et conuerſus ad ſuos, interrogat, rex ne uenerit, an non. At ubi eum nondū ueniſſe accepit, ad ſuas preces ſeſe conuertit. Factoque nō grandi interuallo, iterum extra ſe ductus, audiuit in cœlis altiſona uoce dici: Ite, Miſſa eſt. Ad quod cum, Deo gratias, reſponderetur: accurrentes clerici regis, regem adeſſe uociferantur, ſacerdotē ut feſtinantius Miſſam celebret, obſecrant. At ille uerſus ab altari, Miſſam ſe habere pronunciat, & aliam ſe ea die celebraturum abnegat. Depoſitisq; ueſtibus ſacris, à ſuis de re inquiritur: quod latebat, aperitur. Ex hoc itaq; ſumpto ſermone, regem in diebus Dominicis deinceps à uenatu prohibuit. Kyrie eleiſon uerò, quod in cœleſtibus didicit, ſuos docuit, idque multis in locis hodiè ſancta Eccleſia inter Miſſarum ſolennia canit.

Ecſtaſin patitur, & audit cæleſtia

Moris erat uiro loca ſancta, quando Cantuariæ morabatur, uno tantum fideli ſocio comitatus, noctu peragrare, & ſe inibi per compunctionem & contritionem cordis Deo mactare. Quadam igitur uice ad monaſterium beatiſsimorum apoſtolorum Petri & Pauli, in quo beatus Auguſtinus & alij nonnulli de patribus Eccleſiæ Chriſti Cantuarienſis tumulati ſunt, ex more circa mediæ noctis ſilentium perrexit, ibique Deo ſe diutius in oratione proſtrauit. Egreſſus uero ad oratorium beatæ Dei genitricis & perpetuæ uirginis Mariæ, quod in orientali ipſius monaſterij parte ſitum erat, eadem facturus diuertit. Cui appropinquans, audiuit intus uoces pſallentium atque dicentium: Gaudent in cœlis animæ ſanctorum, qui Chriſti ueſtigia ſunt ſecuti: & quia pro eius amore ſanguinem ſuum fuderunt, ideo cum Chriſto regnabunt in æternum. Ad hæc ille obſtupefactus, adſtitit oſtio, ac per rimas illius introſpiciens, (erat enim obſeratum) intuetur oratorium totum immenſa luce ſplendere, & quendam cuneum candidatorum perſonarum ipſam antiphonam lætis concentibus reſonare. Alio item tempore præfata paſtorum Eccleſiæ limina ſimili ho-

Noctibus loca ſacra inuiſit.

li ho-

li hora pari uoto requirens, ubi inde diſceſſit, memo
ratam ſacratiſſimæ uirginis ædem, preces Deo illic
fuſurus, adire cœpit. Ecce autem ipſa beatiſſima uir-
ginum uirgo, comitata numeroſo uirginum choro,
uenienti uiro occurrit, & ſummo cum honore ſuſce-
ptum, ad ſuam eccleſiam, quo tendebat, ducere, cœ-
pit, præcinentibus duabus de choro puellis illud Se
dulii carmen atque dicentibus: Cantemus ſociæ Do
mino, cantemus honorem: Dulcis amor Chriſti per-
ſonet ore pio. Quos uerſus cum chorus uirginum re
ſumendo percantaret, prædictæ binæ præcentrices bi
nos, qui ſequuntur in ordine, uerſus proſecutæ ſunt:
Primus ad ima ruit magna de luce ſuperbus: Sic ho-
mo cum tumuit, primus ad ima ruit. Sicq; donec uir
Dei in oratorium perductus eſſet, uirgineus chorus
primus, & uirgines binæ binos, iuxta quod ſeriens
hymni ſeſe habet, uerſus modulatæ ſunt. Propter
hæc & horum ſimilia inſignis pater Dunſtanus quan
ti honoris, quâræ reuerentiæ uel magnificentiæ apud
oēs bonos extiterit, æſtimo, quod qui talia Dei dona
amplecti nouit magna ex parte & me ſilente uidebit.
At his, qui potius in malitia, quam in bonitate uitam
agere ſatagebant, horrorem atque terrorem uultus
eius incutiebat, ut ab eo fugere, quam ad eum accede
re, mallent. Oēs uero, qui peruerſa acta ſua deſerere,
& ad recta opera cupiebant tranſmigrare, ueræ pieta
tis ac miſericordiæ uiſceribus eum redundare ſentie
bant, & ultra humanam æſtimationem conſilium ſi-
mul & auxiliū ſuæ ſalutis in eo reperiebant. A remo
tis itaque terrarum partibus ad eum paſſim curreba
tur, & quo illum præminere notum erat, ſpiritusſan-
cti conſiliū ab eo petebatur. Sed ad iſta diaboli odium
& inuidia ſæuiebat, nulli mirandum. Sed quia ſe in
perturbatione uiri nihil poſſe, niſi quod iam certo
ignominiam ſibi & illi maiorem gloriam adferret,
ſciebat, ab ea, qua illum ſæpè fatigare ſolebat, impu-
gnatione ſeſe cohibuit. Verum, ut eum conturbatum
redderet, Edgaro regi, quem multum pro ſua reuerē
tia diligebat, laqueū miſerandæ deceptionis tetēdit,
& irretitum grauis peccati næuo inuoluit.

Cæleſtibus aſſicitur cōſolationibus & uiſionibus.

Quadam enim uice idem rex in monaſterium uir-
ginum, quo *Vuiltoniæ ſitum habetur, uenit, ibique
captus in ſpecie cuiuſdam puellæ, quæ de nobilibus
Anglorum nata, inter ſanctimoniales non uelata nu
triebatur, cuſtodiebatur, eam ſuo colloquio adduci
ſecretius luſſit. Illa cum duceretur, timēs pudori ſuo
raptum ab una ſanctimonialium capiti ſuo uelum
impoſuit, eo modo ſe protegi ſperans, ſi forte rex q̄d
inhoneſti à ſe exigere uellet. Quam ipſe uelatam in-
tuēs: Quam ſubito, inquit, ſanctimonialis effecta es?
Arreptumq́ue uelū detraxit capiti eius, illa conatu,
quo poterat, fruſtra obnitente. Abuſus ſiquidem ea
eſt, & graui ſcandalo quique per Angliam religioſi ex
hoc mente uulnerati ſunt. Quod ſcandalum eo uehe
mentius fuit, quod rex idem legitimam uxorem ha-
bebat, Elſledam uidelicet, cognomine Candidā, Ordi
meri præpotentis orientalium Anglorum Ducis filiā,
de qua & ſanctum Eduardum genuerat. Vbi uero res
Dunſtano innotuit, acerbo mœrore percuſſus eſt. Igi
tur cum in re nō legnis ad regem ueniret, & illi ue-
nienti pro more occurreret, eumq́ue per manum ad
ſolium ſuum perducere uellet, manum Dúſtanus tur
bato uultu retraxit, nec eam ab homine contingi paſ
ſus eſt. Ad quod ille attonitus (non enim illum ſcire
putabat, quod clanculo à ſe factum exiſtimabat) cur
manum ſibi non dimitteret, inquiſiuit. Ait: Tu poſtpo
ſito omni pudore, adulterium commiſiſti: tu deſpe-
cto Deo, ſignum caſtitatis nō ueritus, uirgini ſuā inte
gritatem præripuiſti. & cur manū, ſummo patri uirgi
nis filium immolantem, impuris manibus non tradā

**Multunia.*

Vir ſanctus grauiter caſtigat regis libidinem.

quæris? Laua prius per pœnitentiam manus tuas à
ſordibus ſuis: & tunc demum, quo gratiæ Dei recon
cilieris, honora & amplectere manum pontificis.
Tertius ille ad hæc, terræ procumbis, pedes antiſti-
tis petit, ſe peccaſſe, gemitu uerba interrumpente, cō
teſtans. Quod Dunſtanus uidens, tantum in rege hu-
militatis exemplum uehementer amplectitur: Velo-
cius ergo illum erexit, & peccato uultu cum eo fami
liariter, quæ ſalutē animæ eius operarentur, loquēs,
ſeptennem ei pœnitentiam iniunxit. At ille pontifi
cali abſolutione potitus, omni ſtudio iniunctæ ſibi
pœnitentiæ operam dare, multa, quibus Deum placa
ret, pietatis opera ipſi pœnitentiæ, inſtinctu & conſi
lio patris ſui, ſolicitus cœpit ſuperaddere. Ipſe præte-
rea omni ordini hominum, in ſuo regno cōſiſtentiū,
legibus ſibi in Chriſtiana religione ſancitis uti præ-
cipiebat: ipſe ſecus agentes indicta uindicta corripie
bat: ipſe in prauitate perſiſtentes, condigno examine
puniebat. Exempli cauſa: Ordo clericalis ea tempeſta
te plurimum erat corruptus, & canonici cum presbi
teris plebiū, uoluptatibus carnis plus æquo inſeruie
bāt. Quod malum Dunſtanus corrigere cupiens, au-
thoritate Ioannis, Apoſtolicæ ſedis antiſtitis, apud re
gem obtinuit, quatenus canonici, qui caſte uiuere
nollent, eccleſijs, quas tenebant, depellerētur, & mo
nachi loco eorum intromitterentur. Præſidebat ea
tempeſtate Vuentanæ eccleſiæ præſul Atheluuoldus
uir eximiæ ſanctitatis, & educatione patris Dunſtani
non parum inſignis. Hic cognita de canonicis eccle-
ſiæ ſuæ, qui nimium ſeculares exiſtebant, uolunta-
te Dunſtani, monuit eos ſemel & ſæpius mores &
actus mutare, correctioris uitæ ſemitas, relictis fœ
minis, arripere. At in præſentiarū quidē id ſibi poſſi
bile eſſe negantes, uoce coruina ſemper in craſti
num correctionem ſui pollicebantur. Quod ipſe
gnarus non diu ſuſtinuit. Paratis namque quam plu
rimis monachorum cuculis, die, quo Communio,
Seruite Domino in timore, cantabatur, chorum
intrauit, ueſtes, quas parauerat, ſecum deferri fa
ciens. Et proiectis illis in medium, canonicis ait:
Animaduertiſtis, quid modo cantaueritis? Animad
uertimus, inquiunt. Igitur, inquit, ſi ſeruire Do
mino in timore, & ei uultis exultare cum tremore,
apprehendite diſciplinam, ueſtem uidelicet mona
chalem, ne pereatis, ſicut cantaſtis, de uia iuſta.
Ad quod illi obſtupefacti, more ſolito inducias pe-
tunt, id ſe facturos in futuro promittunt. Tunc ille:
Mihi credite, amplius non credam huic ueſtræ ſpon
ſioni coruinæ: ſed aut diſciplinam in præſenti appræ
hendetis, aut loci iſtius beneficijs & conuerſationi,
hinc eliminati, iamiamq́ue cedetis. Itaque nonnulli
ex illis ſtatim, abiecto clericali habitu, monachi facti
ſunt, cæteris uerbo pontificis de eccleſia eliminatis.
Cæterum quia iſti, qui ita nouiter fuere conuerſi, re
gularis diſciplinæ normam ſine aliorum magiſte-
rio docte ſeruare nequibant, monachi de Aben-
donia illuc ab eodem pontifice adducti ſunt, qui
monaſticæ inſtitutionis tramitem ibi docerent. Cle-
rici uero, qui eiecti ſunt, citato greſſu regem adeunt,
iudicium atque iuſtitiam ſibi de expulſione ſui fieri
poſtulant. Refertur negocium ad audientiam Dun-
ſtani, & ipſe eos ęqua poſtulare pronunciat. Igitur
ex præcepto regis & archiepiſcopi coit Vuintoniam
nobilitas regni totius, & rex cum ſua coniuge adeſt,
ad determinandas querelas negocij huius. Sur-
gunt hincinde lites, quas Dunſtanus propoſitis ra-
tionibus deſtruit omnes. Rationabiliter per prauita
tem uitæ ſuæ diſſiliunt, nil per rectitudinem ſibi
uendicare poſſe ex ijs, quæ eccleſiis data ſunt ad
ſubſidium eorum, quę in clericatu pura con-

Vide ſeptennem pœnitētiam tanti regis.

Vide pœnā incontinentiū Canonicorum.

Athelnuoldus ſanctus Epiſcopus Canonicos incōtinentes mutat in monachos, cæteros expellit.

uerſatinne ſeſe cuſtodiũt. Quibus auditis, omiſſa omois controuerſia eſt, & rea atque ea principibus plerique, clericorum precibus ad pietatem uſque permoti, Dunſtanũ interpellant, quatenus hac ſola uice parcat, & clericos iam, quid amodo, ſi ſe non correxerint, incurſuri ſint, re ipſa edoctos, de eccleſia ſua reueſtiat. Silet ille ad iſta, quidq; potiſsimum de negocio ſit agendum, demiſſo capite, mente pertractat. Silentium ingens occupat omnes, & ſuſpenſi, ad reſpõſum põtificis erigunt aures. Tunc ſubito crucifiai Dei imago, ſigno Crucis in edito domus affiaa, audientibus cunctis, dixit: Non fiet, non fiet. Iudicaſtis benè, mutaretis non benè. Tremefacto in his ſimul uniuerſo conuentu, intulit pater Dunſtanus, & ait: Quid amplius uultis fratres mei? Diuina ſententia definitum audiſtis negocium præſens. Aiunt: Audiuimus uerè. Reſederunt ergò monachi Vuuintoniæ ſecuri, & quoad clerici ipſi uiaerunt, qui eos ſuper cauſa iſta inquietaret, nemo fuit.

Ecce rem ſtupendã.

Illis autem huic uitæ ſubtractis, filij eorum cupientes recuperare, quæ perdiderant in parentibus ſuis, io Scotiam miſerunt, inde quendam prægraodis, ut fama ferebat, eloquentiæ uirum, Bernelinum oomine, magno coodunctum precio, in tuitionem ſuæ cauſæ cõtra Dunſtanũ adduaerunt. Conglobati ergò ſub uno clericorum filij, regem atque Dunſtanum apud uillã, quæ dicitur Calne, in quodam cœnaculo cõſiſtentes reperiũt, & armati rhetore illo, qui ſuæ uictoriæ ſpes maxima erat, antiquæ calumniæ coram eis iurgia promunt. Ad quæ Dunſtanus his uerbis breui reſpondit: Calumniam iſtã, quam moueris, diuino ore olim definitam nouimus, nec eam nouo conflictu amplius in medium reuocãdam exiſtimamus. Ego quoque grandæuus ſum, & uitæ meæ reſiduum, quod pauci temporis eſſe non neſcio: io pace, ſi licuerit, tranſigere cupio. Laboraui, dum potui; amodo totius laboris impatiens, Domino Deo cauſam Eccleſiæ ſuæ contra inſurgentes hoſtes tuendam committo. Diait, & ecce ſolarium ſub pedibus eorum, qui aduerſus uirum cõueneraot, e ueſtigio cecidit, omneſque pariter præcipitatos, in ſuo caſu nõ modicum læſit. Vbi uerò Dunſtanus cum ſuis conſidebat, nulla ruina domus, nullus emerſerat caſus. Hoc ergò modo calumnia clericorum eſt ſopita, & uſque hodiè monachorum conuerſatio in ipſa eccleſia ſtabilita. Eiecti nihilominus per id temporis & alij complures clerici horum ſimiles de ſuis eccleſijs ſunt, & monachi io locum eorũ ſubſtituti. Aucta eſt igitur religio per Aogliam intantũ, ut quadragiota & octo monaſteria monachis uel ſanctimonialibus inſtituerentur, cooperantibus B. Dunſtano in hoc uiris uenerabilibus, Oſunaldo uidelicet, qui primo Vuuigornieoſis, poſteà fuit epiſcopus Eboracẽſis, & Atheluuoldo epiſcopo Vuitonieoſi, quorũ ſupra meminimus. Vitam itaque Dunſtani & actus formidabãt omnes, qui incedere uolebant iuxta uias adinuentiooum ſuarum.

En iterum rẽ admirandã.

48. monaſteria ſub Dũſtano inſtituta.

Inter hæc ſopito negocio, quod regem Edgarum, ne regio more coronaretur, detinuerat. Dunſtanus adunatis Epiſcopis, Abbatibus & cæteris principibus cum tota regni ingenuitate, coram eis adſtante innumera populi multitudine, impoſuit illi coronam regoi, gaudentibus cunctis & iubilantibus Deo io uoce laodis & eaultationis. Ipſo autem poſt biennium, quo hæc facta ſunt, immatura morte præuento, Eduuardo filio ſuo totum regnum hæreditario iure reliquit. Qui Eduuardus cum in regem conſecrati deberet, noonulli de principibus terræ contraire, ne rex fieret, niſi ſunt: tum quia morum illius ſeueritatem, qua io ſuorum eaceſſus acriter ſæuire conſueuerat: tũ quia matrem eius, licet legaliter ouptam, in regnum tamen non magis quàm patrẽ eius, dum eum genuit, ſacratam fuiſſe ſciebant. Sed Dunſtanus diſcretione & induſtria confiſus adoleſcentis, unum non metuẽs, & obſeruato paternæ hęreditatis & teſtamenti iure, aliud contemnens, arrepto ſanctæ Crucis uexillo, medius conſtitit, & per rationem cunctis, quæ obijciebatur, eliſis, Eduuardum regem conſtituit, & conſtituto paternum affectum, conſilium & auxilium in omoi negocio, dum uiait, eahibere curauit. Rex quoque ita mores ſuos in omnibus & per omnia cõponebat, ita totum regnum ſanctis legibus diſponebat, ut & actus eius Deo placerent, & eo quod in ſuſcipiendo regno ei contradiaerant, ſibimetipſis quique diſplicerent. Sed illo poſt aliquot annos per fraudem nouercæ ſuæ interfecto, Ethelredus filius illius malæ mulieris, in regnum ſubſtitutus eſt, matris ignominia magis, quàm patris ſui ſolertia præditus. Cuius prouectio non uſquequaque ſedit Dunſtano: ideo tamen, ꝙ proaimus regni hæres eaiſtebat, compleuit ei ius regium, ſciens ſe inoffenſis legibus terræ atque principibus id non poſſe tranſferre in quenquã alium. Attamen illum ſolio regali potitum, ſeuero quodã uerborum tonitruo, quia per ſanguinẽ fratris ſui regnũ obtinuerit, increpauit, & quòd in ſanguine uicturus, & poſteri illius crudeli Barbarorum incurſu deuaſtandi, tota etiam terra per plurima ſecula ſæuo illorum dominatu foret depopulanda, prædiait. Quæ licet ſe uineote euentura negarit, euentura tamen omnino eſſe, nimis ueraci, ut & io Chronicis legimus, & hodiè uidemus, prophetia aſſeruit. Accelerabit, cum ſibi placuerit, omnipotens Deus, quam ſubſecuturam promiſit liberationem per tanti uatis ſui merita & ioterceſsiooem. Et quidem illum ſpiritu Prophetiæ claruiſſe, oon tantum hinc, ſed & ea nonnullis alijs, cooſtat eum ueraciter prædiaiſſe, confirmamus, & id ſubiecto eaemplo probamus.

Eduard' creatur Angliæ rex.

Eduardi cædes.

Prophetia S. Dunſtani.

Quodam tempore uenit Cantuariam ſuprà memoratus Atheluuoldus Vuentanus epiſcopus, & aliquot diebus ibi detentus eſt. Detentus eſt etiam Roffenſis epiſcopus, qui illo ſimul uenerat, detinente utrunque patre Dunſtano charitatiua affectiooe, dulciflua uitæ perennis contemplatione, diuioi uerbi collatiooe, & ſacrorum morum exhortatione & inſtructione. Cũ autem ipſe pontificum pater, comitatus ipſis duobus epiſcopis, Cantuaria decederet, & pariter longius remotos quenque ab altero deſtinati hoſpitij uia dirimeret, ambo pontifices à Duoſtano benedici petentes, ab eo diuertere & ſuum iter cupiebant accelerare. Verum ipſo manum eatendente ad benedicendũ, ſubito in lachrymas acerbas erupit, cœptæque benedictionis uerba ſingultus ſubſequeos interrupit. Illis uero grandi ad rem ſtupore perterritis, quidnam haberet, quòd tam anaiè fieret, ſciſcitati ſunt. Reſpoodit: Fleo, quia uos, quos modo ſanos & alacres uideo, in hac uita non amplius me uiſurum admodum doleo. Nam in proaimo eſtis morituri, & ad gaudia regni cœleſtis traoſeuntes, me in huius uitæ miſeriis relicturi. Cui cum ipſi dicerent: Ne, pater oramus, de noſtra morte ita loquaris: Fiaum, ait, quod diai, tenete: quoniam ſic eſt, & non eſt mutabile. In his dato altrinſecus oſculo pacis, ab inuicem diuiſi ſunt. Igitur antiſtes Roffeoſis moa, ubi ſui põtificatus ciuitatem ingreſſus eſt, elanguit, & eunlutis in infirmitate diebus paucis, defunctus eſt. Vuintonienſis uero, priuſquã ad ſedem ſuam uenire poſſet, languore corripitur, & iuxta uerbum uiri Dei, non longa mora interueniente, finitur. Ex cuius obitu graois mœror Dunſtanum corripuit, tum quia tanti uiri ingens ſolatium amiſerat: tum quia cui potiſsimum teneræ adhuc ſtatum eccleſiæ gerendum committeret, dubius fluctuabat.

Prædicit mortẽ duorũ Epiſcoporũ.

Quos

Quos fluctus ingerebant animo eios, hinc monachi nuper intromiſſi, hinc clerici ab eccleſia illa eiecti. Monarhi quippe ſuæ profeſſionis uirum habere epiſcopum præoptabant: clerici uero ſui ordinis hominem ſibi præfici deſiderabant: illi uidelicet per monachum in eccleſia ſibi collata cupientea ſolidari: iſti per clericum eccleſiæ ſibi ablatæ ſperantes reformari. Sed hæc prouidens ſapientia & ſapiens prouidentia Dei citius determinauit. Nam per B. Andream apoſtolum, cui ſpeciali quodam dilectionis affectu Dunſtanum adhærere Deus conceſſerat, Dunſtano mandauit, quatenus mihi hæſitans Elpbegum Abbatem Abthonienſem cunſtitueret Vuentanæ eccleſiæ ſummum ſacerdotem. Lçtaus eſt Dunſtanus in iſtis, & reddita Deo gratiarum actione pro ſuis beneficiis, in Elpbego perfecit, quod ei per apoſtolum ſuum Deus ipſe præcepit.

Multa de hoc niro, iuxta quod multorum non ſpernenda teſtimonia ferunt, adhuc literarum memoriæ ueraci ſtylo commendare poſſemus: nerum ne incultæ narrationis prolixitate quenquam granemus, prætermiſſis illis, ad ſacrum tranſitum eius enarrandum cor & linguam præparemus. Sed quia nnſtræ opis iſthuc non eſt, oremus ut ipſo, de quo agimus, interueniente, perficiatur ab eo, cuius hoc donum & gratiā ſcimus eſſe.

Viſio iucundiſſima S. Dunſtano oblata.

Dies igitur, quo Dominus noſter Dei filius, deuicta morte cœlū uictor aſcēdit, celebris illuceſcebat, & Dunſtanus, expleto noctis officio, ſolus in eccleſia Saluatoris Cantuariæ, pro tanti gaudij conſideratione, Chriſto totus inhærebat. Interea conſpexit, & ecce innumera candidatorum multitudo uirorum, coronas aureas in capite geſtantium, inæſtimabili fulgore micantium, per eccleſiæ ianuas irrumpens, eoram ipſo conglobata conſtitit, & una uoce ei huiuſmodi ſalutationis alloquium perſoluit: Salue Dunſtane noſter ſalue. Mandat tibi, quem pie deſideras, filius Dei quatenus ſi paratus es, uenias, & diem hanc, ad cuius gaudium unica dilectione ſuſpiraa, nobis aſſociatus, in ſua cutia gratioſus & hilaria celebres. Ad quorum uultus & uoces ille imperteritus manens, ſciſcitatus eſt, quoniam eſſent. Cherubit, inquiunt, ſumus & Seraphin: quicquid uelis, ad hæc reſpondeas uolumus. Tunc ille ſacro cordis ac mentis affectu, cum ſupplici uoce pro tanta gratia grates debitas agens: Hac, inquit, die, qui honor, quæ ſpes, quod gaudium in aſcenſione Domini Ieſu Chriſti omni generi humano prouenerit, ò ſancti & beati ſpiritus, noſtis. Noſtis nihilominus officii mei eſſe. ones ipſius Domini mei mihi commendatas, hac die uitæ eternę pane reficere, & eas, quo tranſite illum ſequi debeāt, quo proceſſit, informare. Cuius etiam rei gratia plurimi conuenere nec meum eſt in tali negocio illos decipere. Propter hæc quo me inuitatis, non poſſum hodie uenire. Dixerunt: Eiá proui de, ut die ſabbati præſto ſis hinc nobiſcum Romam tranſire, & coram ſummo pontifice, Sanctus, Sanctua, Sanctus æternum canere. Annuit ipſe dicto, & illi in inuiſibilia ab oculis eius dilapſi ſunt.

Vide ſāctiſſimi uiri ſummā perfectionē.

Huius admirandæ uiſionis presbiter quidam, Elfragus nomine, qui in excubiis domus Dei aſſiduus eſſe ſolebat, quique poſtmodum ſicut referente ſcriptura accepimus, inſignis in Elinham epiſcopua claruit, conſcius eſſe promeruit. Nam nocte eadem peruigil ſacris meditationibus deditus, illuſcente aurora, extra ſeipſum per uiſum raptus eſt, uiditque B. Dunſtanū cathedræ pontificali præſidere, & ei canonica iura clero dictanti, formoſorum iuuenum immenſum agmen aſſiſtere. Audiuit ēt ea, que proxime digeſſimus, eodē iuuenes ei dixiſſe, quæque tetulimus, ab co illis reſponſa luiſſe. Quod, ut reor, ea de re uiro illi Dominus patefieri uoluit quatenus & gloriā tranſituri fideli teſtimonio commendaret, & ipſe ad eandē gloriam tanto indicio uehementius anhelaret, necnun antiſtes quandoquè futurus, eam ſuia, utpote cognitam, certius prædicatet.

Dunſtanus itaque de gaudio Domini ſui, ac de immente ſibi æterna lelicitate ſecurus, gratulabundus in Domino lætabatur, & ſpiritnali ad omnes iucunditate replebatur. Iam diurni officii hora inſtabat, & pontifex illud celebraturus, feſtiuus ad altare proceſſit. Populorum turba quaſi deitatia inſtinctu ad aliquid noui audiendum ſolito numeroſior aduolans eccleſiæ parietes, uix multitudini ſufficientes, undique compler. Lecto igitur ad Miſſam euangelio, procedit epiſcopus populo prædicaturus, & regente cor eius & linguam ſpiritu ſancto, locutus eſt, qualiter antennnquam ſuit locutus. Reuerſus deinde ad altare, panem & uinum in corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti, immaculata benedictione conuertit. Vbi uero ad benedictionem ſuper populum uentum eſt, iterum populo prædicaturus, ab altari digreditur, & debriatus ſpiritu Dei, ſic de ueritate corporis Chriſti, ſic de futura reſurrectione & uita perenni tractauit, ut ipſius perpetis uitæ ciuem loqui putares, ſi perſonam loquentis cognitam prius non haberes.

Transſubſtātiatio. Nota de ueritate corporis Chriſti.

De obitu tamen ſuo nullam mentionem fecit inter loquēdū, pia uidelicet animi teneritudine & tenera pie ętate Præuētus, nolens eia triſtitiæ malū duplicatum ingerere, quibus diem mortis ſuæ iudicabat ſimplici triſtitiæ malo poſſe ſufficere. Sermone finito, altate repetijt, & pontificalē benedictionē ſuper populū edidit. Interea nimiū mente uulnerabaur, metuēs uidelicet, ne charisſimi ſui, quos delerebat, improuiſo mortis ſuæ iaculo percuſſi, atrocius dolerent q̃ſi anteq̃ ad ictū uenirent, illud præuiderent. Vnde data bn̄dictione, tertio populū, cunctis ſtupētibus, adiit. Mox aūt ut os alloquendū apuit, tanta claritate uultus eiua reſplēduit, ut in toto illo cōuētu nemo eſſet qui radios oulorum irreuerberata acie ineum figere poſſet.

Quæ ergo dulcedo, quæ ſuauit as quæ iucunditaa repleuerit corda & ora cunctorum, qui pręſentes quę dicebantur meruerunt intelligere, uerbo ſeu ſcripto exponere ſcio nulli eſſe poſſibile. Sed ubi ſeruus Dei inſtātem ſui obitus diem detegere cœpit omnis exultatio mœrore concutitur, & tali mœrore, ut ipſe pater, qui iam gaudiis perennibus inſerebatur, motus admiranda pietate, qua præditus erat, unus de mœrētibus eſſe uideretur. Verū iniecta ui ſpiritui ſancto lärbrymans lachrymantes cōſolabatur, dicens inter alia, Neqnaqnā debere eos de tranſitu eius dolere, quem non labor aut pœna, ſed quies & gloria perpes exciperet. Dicebat enim neminē in ueræ charitatis radice fundatum, qui magis ſuum temporale cōmodū, quam proximi perpetuum. Ad firmamentū quoque Conſolationis ipſorum promiſit in ſpe gratiæ miſericordis Dei, quod licet illis corpore abſens fieret, nunquam tamen eis præſentia ſpiritua ſui abeſſet. Finitis eiuſcemodi dictis, commendauit oēs Chriſto, & demū illis adhuc glorioſum uultū eius deſiderantibus, ad mēſam Dn̄i uitam ſuā epulaturus aſcēdit. Ipſa die cū à mēſa ſūpto cibo ſurrexiſſet, uenetādo ſuorū cœtu ſtipatus, oratoriū petiit, deſignatoq; loco, in quo ſepeliri uolebat ſepulcrū ſibi ꝑparari ꝑcipit. Inde iā lāguor ſacri corporis artus inuadit, & iua Dūſtanus inualida mēbra quieti tradit. Itaque ſexta ſequēti feria lecto decumbit, & inceſſabili mentia deuotione Deo intentus, omnes aduentantes ad ſectanda Ieſu Chriſti ueſtigia incitabat.

Ecce non deſunt ſācti nobis præſentia ſpiritali.

Sic dies ille defluxit,& laboris Dunſtani ultimus, beatæq; quietis primus dies illuxit. Cõfluit clerus & populus omnis,trepidi præſtulantes euentum, quem de ſe prædixerat paſtor communis. Et iam Dunſtanus gaudium Domini ſui intrare auidus, horam, angelica ſibi uiſitatione prædictam, corpore Chriſti ſaginatus & ſanguine, lætus expectabat.

Cũ lecto in quo decumbebat, ſurſum tollitur

Tunc ſubito inuiſibili quadam deitatis uirtute cũ lecto, in quo iacebat, uſque ad domus ſuperiora leuatus eſt: ſed trabibus, ne ultra ueheretur, obſiſtentibus, leniter eſt ad terram demiſſus. Pauore percuſſi nonnulli circumſedentium, in diuerſa diſsiliunt. Sed illo iam demiſſo, cum quaſi ad quieſcentem reuerterentur, iterum, ſicut prius ad trabes rapitur, eiſque offenſis, ad ſolum demittitur. Hoc & tertio factum eſt. Tunc pius pater, congregatos circa ſe conſpiciens filios ſuos, dixit: Fratres mei dilectiſsimi, oues paſcuæ Dei, uoſipſi oculis ueſtris intuiti eſtis, quo uocor, quo uaddam. Noſtis uiam, qua inceſsi: noſtis opera, quibus inſudaui, dum uixi. ecce conſummatio illorum in ſuperna me tullit. Quapropter breuiter moneo, hortor & conſulo, ſi quo uado, uultis uenire: uia, qua inceſsi, non pigeat uos ire. Ipſe benignus Deus, qui direxit iter meum ad ſe, dirigat ad omnem uolũtatem ſuam corda & corpora ueſtra in pace. Et reſponſo à cunctis, Amen, tranſijt: & angelicis eum choris ducẽtibus, migrauit ad Chriſtum, qui ei factus eſt corona & perenne præmium.

Feliciſſimè migrat ad Chriſtum,

Sepultus eſt ſanè, in quo ipſe diſpoſuerat loco, loco ſcilicet, ubi quotidie diuinum officium à fratribus celebrabatur, qui fuit ante gradus, quibus ad altare Domini Chriſti aſcendebatur. Quod ab eo grandi pietatis affectu diſpoſitum non dubitamus. Volebat enim benignus pater filijs ſuis, quos ueraciter diligebat, quoſque in mundi turbine poſt ſe relinquebat, etiam defunctus corpore iugiter intereſſe, quatenus quæ uellent, ſicut uiuo, fiducialiter coram eo depromere poſſent, cuius ſpiritum ex promiſsione, quam ipſis fecerat, ſemper affuturum non dubitarent. Et hoc quidem ita dixerim, ſecundum quod ex eo tempore factum ſcimus, & uſque hodie fieri à monachis ipſius circa ſacratiſsimum corpus eius conſpicimus. Quotidie namque de ſuis neceſsitatibus tam corporis quàm animæ leuamen deſiderantes, illuc currunt & ſicut à pijſsimo patre inter eos corporaliter conuerſante, ſuffragia petunt. Vt autem ſuſtæ petitiones alicuius coram eo fuſæ inefficaces exiſtant, & miracula, quæ poſt hæc de multis pauca ſcribimus, & ipſi, qui eius beneficia experiuntur ſingulis diebus, penitus negant.

Non ergo dubitandũ, hoc illum ante obitum ſuũ preſciſſe, & idcirco ſe ſuis ſpiritu affuturum promiſiſſe, hiſque de cauſis corpus ſuum inter eos pietate plenum uoluiſſe potiſsimum poni. Miſeriam præterea, quæ poſt deceſſum eius Angliam totam inuoluit, & inuoluendo peſſundedit, ſatis eſt in chronicis & in noſtris tribulationibus, me tacente, uidere. Vnde, cur quid inde ſcribam, non uideo, quoniam ſine omni litera res ipſa euidens eſt, ut ueras miſerias non poſsit ibi cernere nemo. Finis illarum quis uel quando ſit euenturus, ignoro: ſed tantum procul dubio ignorare non queo, quòd omnia, quæ fecit nobis Deus, in uero iudicio fecit, quia peccauimus ei, & mandatis eius non obediuimus. Quapropter quid aliud dicatur aut agatur (uis enim humana & conſilium omne ſublatum eſt) non intelligo, niſi ut humiliato corde rogetur Deus, qui nos cõtriuit, quatenus det gloriam nomini ſuo, & faciat nobiſcum ſecundũ multitudinem miſericordiæ ſuæ, ac per merita & interceſsiones beatiſsimi patris noſtri Dũſtani, qui hæc euentura prædixit, eruat nos in mirabilibus ſuis. Quod ſiue tu bone Domine & pie omnipotẽs Deus aliquando propter immenſam miſericordiam tuam feceris ſiue propter inſcrutabilem iuſtitiam tuam minimè feceris, ſit nomen tuum Deus Iſrael benedictum in ſecula, Amen.

SEQVVNTVR ALIQVOT MIracula quæ poſt obitũ Beatiſsimi Dũſtani eius meritis edita ſunt, quæ ab eodem Oſberto fuſius ſcripta, à F. Laurentio Surio in compendium redacta ſunt ob uitandam prolixitatem.

Aliquot miracula hoc loco uiſum eſt ſubijcere, quæ uenerabilis Oſbertus, præcedẽtia hiſtoriæ author fide dignus, partim ſcripto, partim ueraciũ hominũ relatu, partim ſuis oculis ſe didiciſſe teſtatur.

Cæcus lumen recipit.

Cæcus quidam in ſomnis admonitus eſt, ut ad beatiſsimi Dũſtani ſacrum corpus ſe curaret adduci. Factum eſt ita. Manſit illic cæcus pernox in precibus: & ecce à monumento ſancti uiri ſuauiſsimus manat odor, loca amiſſorum luminum uehemens currit pruritus, eaque friſcante cæco, mox recipit lætus uiſum, quem ſe doluerat perdidiſſe. Id ubi repente apud omnes peruulgatum eſt, Dunſtanus mundo reuixiſſe uiſus eſt.

Itẽ tres cæcæ.

Tres inopes fœminæ pariter degebant, quas præter paupertatem cruciabat etiam perpetua cæcitatis nox. Aluerat illas inter cæteras beatiſsimus Dunſtanus, cum eſſet adhuc in humanis. Vbi ad illas perlata eſt cæci eius, quem iam diximus, curatio, una properarunt ad ſepulcrum ſancti Dunſtani, & illic inter orandum pariter ſe uidere lumen cœli gauiſæ ſunt.

Paralyticus curat.

Præsbyter quidam prædiues & nobilis totius corporis uexabatur paraly. Hortabantur eum amici, ut ad tumultũ beati Dunſtani ſe iuberet deportari. Recuſabat ille, quòd indignũ ſe arbitraretur, ſi uir opulentus & nobilis, admixtus uili turbæ, ſalutẽ illic ſibi reſtitui precaretur. Verum doloris ui cogente, eo perlatus eſt. Altera luce ſenſit quendã ſurſum deorſum manum ducere per corpus ipſius. Itaque confeſtim ſanatus, ſtetit exiliens, & alta uoce laudans Deum.

Vide pœnam indignè de S. Dunſtano loquentis

Non diu poſt amplum conuiuiũ apparauit amicis & uicinis, ut ipſius ſaluti congratularentur. Inter epulas laudabant illi Deum, quod potentes non abijceret, ſed inter mites & pauperes illis quoque gratificaretur. Tum uero homo ſuperbiæ ſpiritu tumidus, nõ ferens ſe inter pauperes commemorari, ità ait: Non ſum ego inſtar inopis cuiuſdam curatus à Dunſtano. Nam etiã ſine Dunſtano mihi fuiſſet reſtituta ſalus. Vix ea uerba miſer compleuerat, cum eccè priſtinus morbus redit, & acerrima ui extorſit animam infelicem ab ingrato & inflato. Ea res effecit, ut metus & reuerẽtia erga beati uiri ſacras reliquias excreſceret, & ex longiuquis etiam locis multi eo confluerent, tum ut morbis liberarentur, tum ut per eius merita ueniam obtinerent peccatorum. In iis iuuenis quidã & claudus & mutus ab ortu ſuo, & qui annis undecim contractus ſcapulis, ſurſum reſpicere nequiuiſſet, poſtquã ſepulcrũ ſanctiſsimi uiri attigit, totus ſonus effectus, excelſa clamauit uoce Gloria in excelſis Deo alleluia. Sanata eſt etiam paruula quædam puella, quam mater cæcam ediderat in hanc lucem: ſed cũ aliquot dies fruſtra in precibus conſumpſiſſet mater

eius,

eius, tandem cum fratres eius eccleſiæ cum illa pariter oraſſent, decimo die filia eius uidit. Recepit etiamlumen anus quædam, quod in iuuentute perdiderat.

Epiſcopus quidam excõmunicauerat hominem, libidine & arrogantia deprauatum, & miſer ille traditus ſatanæ in interitum carnis annis ſeptem toto corpore tremebat. Tandem ad ſepulcrum beatiſsimi Dũſtani, pertractus, dæmonem, qui illum occuparat, cũ multo ſanguine euomuit, & integerrimę ſanitati redditus eſt. Curatus quoq; eſt Alſuuardus quidam, qui triginta annis contracto corpore humi reptabat: itẽque alius qui ligneo crure & pede utebatur: & cæca uirgo, & puella miſere contracta, paruulus quoque à natiuitate claudus, & alius quidam, ſcipionibus utẽs pro pedibus.

Multi curantur.

Dum hæc miracula fierent, Lanfrancus, Cadomẽſis cœnobij Abbas, uir præſtanti ſapientia pollẽs, Cãtuarienſis epiſcopus creatus eſt: cumque 4. Calendas Septembris conſecratus fuiſſet, eccleſiam Cãtuarienſem partim incendio, partim uetuſtate uaſtatam, à fundamentis auguſtiorem condere uoluit. Indixit itaque triduanum ieiunium, & beatiſsimorum antiſtitũ Dunſtani & Elphegi corpora tranſtulit in occidentalem eius eccleſiæ partem. Aderant illic duo eius milites, qui nuper occiderant nepotem Abbatis Stolandi. Ij coram frequentiſsima populi multitudine ad corpus beatiſsimi Dunſtani, ab Abbate illo cædis eius, ueniam precabantur. ille negabat ſe daturum, negabant etiam fratres cæſi hominis qui illic adſtabant. Aderat uerò etiam mulier ab infantia nihil audiens, Ea cum S. Dunſtanum rogaret, non tam ſenſit illum inexorabilem ut milites Abbatem. nam integerrimè ſanauit eam coram omnibus. Iam corpora ſacratiſsima Dunſtani & Elphegi decentiſsime tumulabantur & cum dies totus feſtiuus duceretur, Abbatis duritia publicum gaudium interturbat. Sed ecce ſequenti nocte coram ſe uidet quendam reuerendi habitus ſacerdotem, irato uultu mandantem quiſdam teterrimis, uiris, ut ipſum cum nepotibus eius iactarent in cacabum feruentem. Percontantibus illis cur tam immani ſupplicio ſubijcerentur; reſponſum eſt: Vos furoris flamma accenſi, necem germani ueſtri, pro Domini Dunſtani amore & reuerentia, cõdonare noluiſtis atque eis dictis, rapiuntur ad cacabum. Tum illi incredibili cõſtricti anguſtia, edunt uoces miſerabiles, promittunt ſe quamprimum ad beati Dũſtani monumẽtum ituros, illatam ipſi iniuriam congrua ſatisfactione expiaturos: tantum ut poſsint ipſius miſericordia præſenti miſeria liberari. Hac ſponſione facta terrentur tetri illi miniſtri, & ad nutum ſacerdotis cum ſuis ignibus diſparent. Nondum ſol terris ſe reddiderat, & Abbas cum ſuis nepotibus adit ſepulcrum ſancti uiri, monachos eius loci lachrymabũdus orat, uelint, celeriter ipſi opitulari illiſque accurrentibus narrat, quid uiderit: remittitur militibus homicidium, & ab omnibus Deus laudatur in meritis ſancti ſui.

Lãfrãcus fit epiſcop⁹ Cantuaria.

Alio tempore idem Abbas pridie eius diei quo ſancti Dunſtani feſtum colitur, hora ueſpertina, erectis ſurſum luminibus, uidit ingentem ſplendorẽ cælitus lapſum, in eccleſiam Saluatoris, ubi ſacrum beatiſsimi patris corpus quieſcit, penetrare. Cũque id alijs quibuſdam indicaſſet, iique pariter uiderẽt, ait: Verè pius pater Dunſtanus, qui in ſuis feriis intereſſe uult officio, quod hac nocte Deo & ipſi perſoluẽt filii eius Vera autem illum dixiſſe, experti ſunt fratres ex dulci & ſancto affectu, quo ea nocte in Deum & beatum Dunſtanum ferebantur.

Monachus iuuenis eius monaſterii quodam die legit euangelium ad Miſsam Lanfranci Archiepiſcopi Cum autem dicta oratione Dominica, patenam ex more epiſcopo offerret, uidit coram ſe teterrimus dęmonum uultus. Itaque uehementer exterritus, epiſcopum inter manus ſacra tenẽtem, utroque brachio ſtrictim amplectitur, horrida uoce clamans: Chriſtus uincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Ea res omnes perterruit, arreptumq́ue iuuenem milites in Pontificis cubiculum abducunt, iam dæmone plenũ. Cum autem communes pro illo preces fierent, & ab archiepiſcopo pro gratijs agendis (uidebatur enim iam reſtitutus) ad ſepulcrum S. Dunſtani adductus eſſet, tota die illa quietum ſe præbuit inter fratres. Sed fratribus Completorium in Eccleſia perſoluentibus, ille cum impetu accurrit ad Priorem Henricum, manus illi iniecturus. At ille hominis manus corripuit, ducenſque eum ad lectum, tota nocte ſolicitus apud eum uigilauit. Sub mediam uerò noctem horridis clamoribus omnia perturbat iuuenis ille accurrunt fratres, ligatumq́ue poſtridie ducunt in ualetudinariũ, loris adſtrictum, ubi dies non paucos miſere cruciabatur. Inuiſebant eum alij, ſed ſi quid haberent grauioris culpæ intra conſcientiæ receſſus, quod confeſſi non eſſent, id illis obijciebat, eoſq́ue ſe pœnarum ſuarum apud inferos ſocios habiturum gratulabundus iactitabat. Ea res quibuſdam non mediocrem attulit ignominiam, ſed mox à pura peccatorum ſuorũ confeſsione remedium petebant. Accepta itaque abſolutione & ſatisfactione, redibant ad dæmoniacum fratrem. Tum ille tranſuerſum illos intuens, Vnde, inquit, nos uenitis? quo lauacro tam cito expurgati & à meo contubernio abſtracti eſtis? & hæc furibundus, ſpumãs & eiulans dicebat. Voluit ſane Chriſtus hac re monachos eius eccleſiæ ad ſanitatem reuocare, quippe qui à tempore Danorum, à quibus beatus Elphegus peremptus fuit, remiſſa diſciplinæ ſeueritate, plus ſatis ſeculariter & diſſolute uiuebant. Iã uentum erat ad eam eccleſiæ partem inſtaurandam, ad quã memorata beatorũ Dunſtani & Elphegi corpora tranſlata erant, Rurſus igitur omnes cum feſtiua proceſsione reuerenter & honorifice eadem ſacra corpora alio deportauimus: & ecce dum è regione oſtij, per quod inferenda erant, dæmoniacus iuuenis ille, toto corpore fortiſsimè colligatus, cũ lecto deponitur, horrendos eminus dat clamores, & cum ipſo lecto exiliens, fugere uolebat ſanctorũ præſentiam dæmoni intolerabilem. Sed illatis ſanctis intrà domum illatus eſt etiam ipſe & in medio poſitus. Ibi tum miſeriam uidere erat. Cernebatur dæmon in eius uentre ſurſum deorsũ curſitare, quaſi qui uel per os, uel per inferiores corporis partes fugam appararet. Adueniente interim prãdij hora, fratres pranſum iere, mãſitq́ue cum dæmoniaco unus ex ſenioribus Elſuinus nomine, qui ab infantia ſingulari quodam amore erga beatum Dunſtanum affectus fuerat. Is miſeratus uicem iacantis, crucem, quam B. Dunſtanus in corpore degens tanquàm archiepiſcopus coram ſe ferri uolebat, dæmoniaco impoſuit, dicens cum lachrymis: Chare Domine, ſancte Dunſtane, miſerere. Mirum dictu: ilico pulſo dæmone, æger leuatis pie ſurſum oculis, lachrymans dixit: Gratias tibi ago pijſsime pater, gratias tibi quoque chariſsime frater: quia tuis meritis ſanctiſsime Domine, & tua frater benigna interceſsione hoſtis perterritus abſceſsit. Id ut ſenior audiuit, incredibili lætitia affectus, eius uincula diſſoluit. A prandio reuerſi eò fratres, ut uiderunt eũ ſuauiter quieſcẽtẽ, immẽſas Deo & S. Dunſtano gratias egerunt. Is frater tandem ſancto fine migrauit à corpore. Eius caſtigatio plurimũ cõtulit illius loci fratribus ad uitę emẽdationẽ. Nã qui prius omni mũdi gloria, auro, argento, uarijs ijsq; elegantibus ueſtibus,

Monachum iuuenẽ dæmon occupat

Vide cõfeſsionis ſacramẽtalis uim

Dæmõ incõfert ſanctorũ reliquias.

Dæmõ profligatur cruce & meritis S. Dũſtani.

lectorum precioſis operimentis, diuerſis inſtrumenris muſicis ſeſe oblectabaor, equos, canes, accipitres alebant, denique Comitum potius quàm monachorum inſtar uitam degebant, huius flagello, Chriſti miſericordia id agente, & boni patris Lanfranci archiepiſcopi induſtria conperante, eo perducti ſunt, ut omnibus illis mundi pompis & uanitatibus, haud ſecus atque ſtercoribus quibuſdam propudiatis, planè monaſticam uiuendi rationem complexi ſint. Et nos quidem, qui nouimus earum rerum ſtatum, incunctanter affirmamus, haud quaquam ad tam felicem, tamque repentinam mutationem eas perduci potuiſſe, ſi non accidiſſet illa horrenda, quæ omnes perterruerat, unius fratris uexatio. Per idem fere tempus Odo Comes Canciæ, idemque Baioeenſis Epiſcopus, fratri ſno Vuilhelmo regi magnam pecuniæ uim promiſit, ſi daretur ipſi facultas exagitandi Lanfrácum Archiepiſcopũ Cantuarienſem, eique propter bona & conſuetudines eccleſiæ Cantuarienſis contra morem ac leges terræ illius lites intentandi. Rege annuente, Odo è toto regno uiros prudentiſsimos legum & conſuetudinum regni, ad certam diem Cantnariam acciuit, eiſque mendauit, ut intrepide, ipſo tutore ac patrono freti, Cantuarienſis eccleſiæ libertatem oppugnarent. Aduentante die, quo Lanfranco tam multis contra ipſum armatis reſpondendum erat, ille ad ſactatiſsimum B. Dunſtani tumulum preces ſudit, ut eum ſibi in tam moleſto negocio patrunum aſciſcerer: ac deinde quieti ſe dedit. Dormienti apparet pater Dunſtanus, ità diceos: Lanfrance, noli animo frangi propter hanc multitudinẽ, quæ coacta eſt aduerſum me & te. Secnrus tuere cauſam eccleſiæ Saluatoris & meam: ego ad omoia præſto tibi ero. Qnod ſi non uiceris eos, qui ſe tibi opponent, me Dunſtanum, qui tibi loquor, nec uiuere, nec meorum negocia curare, nec uera tibi dixiſſe certo tibi perſuadeas. Expergefactus Lanfrancus, confirmatus eſt animo: inde uenitur ad certamen, multæ querelæ in medium adferuntur á tam multis è totoq; Angliæ regno. Procedit pater Lanfrancus, & diuinitus armatus, omnia ipſi obiecta diluit, ut omnes obſtupeſcerẽt. Manſerũt igitur Eccleſiæ Cantuarienſis iura inconuulſa: ſi qua uerò nonnullã haberẽt ambiguitatẽ, ea & irrefragabili ratione & antiquorum exemplorum autboritate Laufrancus in poſterum plane confirmauit.

Viuunt ſancti, et curã gerunt rerũ noſtrarũ.

Incidit poſteà idem antiſtes in morbnm grauiſsimum, ut uita eius deſperaretur. Itaque iuſsit ad ſe uenire præcipuos e fratribus, nolens ſine illis abire è uita, quos paterno amore proſequebatur. Decumbebat tum in uilla quadam. Cum iam multi eius obitum io foribus adeſſe putarent, ſub aurorã leuiter obdormiens, uidet permultos in albis equis coram ipſo binos tranſeuntes, uultu iucundiſsimo, & modeſta alacritate. Percontanti Lanfranco, cuius eſſet tam inſignis comitatus reſponſum eſt, Magni ac præclari patris Dunſtani. Illo porro interrogante, Et ubinam ille eſt? dictum eſt: Haud procul abeſt. Et ecce inter ſenes ueneranda canitie ſpectabiles Dunſtanus cæteris ſublimior aduehitur: cuius cum pedem Lanfrancus oſculari uellet, & S. Dunſtanus pedem retrahere niteretur, interim Laofrãcus euigilat, & ſe ſentit integerrimæ ſaoitati reſtitutum, conſolanſque fratres lugentes, iuſsit eos ſeſe præparare, diceus ſe ad Miſſam celebrandam. Deoque & ſancto Dunſtano gratias agendas abire uelle. Eius rei fama multos multo gaudio affecit. Curatus eſt eadem hora quidam Lanfranci clericus meritis S. Dunſtani, qui menſibus octo quartana febre laborauerat.

Lãfrãcum ſanat S. Dunſtanus.

Cum iam autem, ut diximus, in eccleſia & monaſterio S. Saluatoris uita monaſtica eſſet reformata, multi clerici eo ſe contulere, ut monachi fierent. Inter eos aduenit etiam Eduardus quidam bene literatus, Londoniẽſis eccleſię archidiaconus. Is propter multam religioſæ uitæ ſignificationem paulòpoſt factus eſt templi cuſtos. In eo officio aliquanto maiorem adeptus libertatem, cœpit fieri negligentior & remiſsior. Cum autem eũ & publice & priuatim fratres corriperent, qui ſcientia & dignitate ipſi eſſent, impares, ægrè tulit, & iam plane deliberauit auſugere, allecto iuuene quodam, qui ſe ſociũ fugæ erat præbiturus. Pridie uerò illius diei, q erat abitioni deſtinatus, fratribus à prandio qnieſcentibus, ille in oratorio ex officio uigilabat, animoſque fluctuans, tamen ſtatuit non diſcedere, niſi permiſſu S. Dunſtani. Adijt igitur eius ſepulcrum: humi ſtratus, deponit apud eũ querelas iniuriarum, orat uelit ſuum iter paterna benedictione proſequi pollicens ſe ſemper illius futurũ quocunque perueniret. Inde è templo exiturus, à tergo chori uidet monachum reuerendo uultu, toruos in ipſum oculorum radios uibrantem, ſcipioni innixum. eo uiſo, cum neſciret, quis eſſet, expauit, ac nihilo minus cœptum carpebat iter. At ille ſcipione obiecto, Quo uadis? inquit. Non ſolent autem monachi in eccleſia loqui. itaque digitis innuebat, illum loqui non debere. At contra monachus: Qnod ego loquor, nihil ad te attinet: tu uerò dic mihi, quò tendas. Ait ille: Eo daturus operam ijs, quæ mea interſint. Monachus dixit: Nihil eſt: redi ad ſepulcrum, unde uenis, & ora attentius, hac tua uoluntate mutata. Stupefactus ille, redijt ad monumentum, ſed nihil mutauit priorem, precandi formulam. Inde rediens & monachum æque ut ante, obuiuin habens cũ iterum rogaret, quo tenderet, duriuſculæ dixit: Quid hoc tua refert? Monachus autem, Permultum mea intereſt, uti etiam tuipſe breui experieris, niſi te correxeris. At nunc uel ſecundo admonitus, abi ad ſepulcrum, & mentem pariter cum prece muta. Illo uerò potius progredi quàm redire nitente, monachus ſcipionem ſuſtollens, uibrabat in illum, compuliteque inuitum redire. Multo igitur pauore perculſus, repetit priores preces ſuas: atque inde reuertens, nõ inuenit monachum. Arbitratus ergo, ſe iam rectè feciſſe, ad oſtium cœnobij properauit. Ibi tum ſtantẽ inuenit monachum uultu concitato, rurſusque quo iret ſciſcitantem. Sed & ipſe commoto animo, quis eſſet uel cuius authoritatis, interrogat, qui hanc ſibi moleſtiam excitet. Reſpondit ille, qui monachus eſſe uidebatur: Itane ſcire uis, quis ſim ego? Dunſtanus ego ſum, prouiſor & archiepiſcopus loci huius, amator & adiutor omnium bonorum filiorum eccleſiæ huius. Tu uerò peruerſa uoluntate contra quàm, deceat bonum filium, uis deſerere eccleſiam matrem tuam, uis deſerere Deum patrem tuum: & ad hanc rẽ me tibi uis ſuffragari. Stulte id quidã, dũ tibi de me talia perſuades. Ego tali uia non perueni ad Deũ. Monui aũt te ſemel atq; iterũ, ut reſipiſceres & noluiſti. Noueris ergo cum mea bona uenia nũquàm te hinc exiturum, ſed nolis, hic te permanſurum, hic etiam moriturum. Et quia me monentem audire noluiſti, ſentiens re ipſa, te perperam feciſſe. His dictis, ſcipione eum grauiter cecidit, atque humi proſtrauit: moxque diſparuit. Ita ille relictus eſt ualde debilis, & à fratribus in ualetudinarium deportatus. Accidit hoc intra duo feſta Aſſumptionis & Natiuitatis beatiſsimæ Mariæ. Creſcebat antem dolor eius in dies, & ſemper deterius habebat: nec quiſquã ſcire poterat, quo morbo laboraret, nec ipſe quid paſſus eſſet, cuiquam aperire uolebat. Tandem ſacram unctionem & Eucharistiã percepit. Ipſis ferijs S. Martini ſ terrã ſuper

Vide nũ ſancti ignorẽt res mortalium

Percutit S. Dũſtanus monachũ fugere uolentẽ

ſtratum

ſtratum cilicium, tanquam mox moriturus, depoſitus eſt, & fratres ex more dicebant ſeptem pſalmos, quos pœnitentiales uocant, & litanias pro felici eius obitu. Cum uentum eſt ad eum locum, ut fratres dicerent, S. Dunſtane, intercedere pro anima eius, idq́ue ſpe impetrandi auxilii, quam erga ſanctiſſimum illũ patrem ſuauius conceperant, iterarent, cœpit æger, iam prope animum exhalans, reſpirare, & circunſtãtes pie intueri. Nos igitur, qui proprius adſtabamus inclinauimus nos ad illum, ſcire uolentes, quid peteret. Tunc ille: Ponite me, quæſo, inquit in lectũ meũ, Eo facto, Henricum Priorem, cuius ſupra meminimus, accerſit, ei rem totam explicat, malæ uoluntaris ſuæ agit pœnitentiam, petit ueniam & abſolutionem dicit ſe nullo pacto mori poſſe, niſi id notum prius feciſſet, & pœnitentiæ remedio atque abſolutione potitus eſſet. Prior admiratus Dei miſericordiam, eum abſoluit, & iniunxit pœnitentiam. Tunc ille mente exhilaratus, & quod nihil peccati intra conſcientiam ſentiret, quod confeſſus non eſſet, Deo gratias agens, petiit ut iam ſibi liceret abire à corpore. Dixit autem ei Prior: ꝙ Proficiſceret cũ benedictione omnipotentis Dei: Comes itineris tui ſit beatus & pius pater Dunſtanus, & ſuſcipiat te in regnum filius Dei, Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

In his uerbis prius, quam è lecto deponi poſſet, reddidit ſpiritum. Deinde Priore omnia in fratrum conuentu referente, iuuenis, quem fugæ ſocium delegerat Eduardus, ſurrexit, & humi ſtratus cum lachrymis confeſſus eſt, ſe in fugam quidem illi conſenſiſſe, ſed prorſus ignoraſſe, quid ei S. Dũſtanus feciſſet.

Monachus quidam eiuſdem loci, nomine Egeluuinus, ea tempeſtate, qua, ut diximus, comitum potius more, quam pauperum monachorum, nihil rei propriæ habentium, illi monachi uiuebant, cum bona uenia Archiepiſcopi & fratrum, profectus eſt Hieroſolimam, commendans ſe beato Dunſtano, eiq́ue pollicens, ſi ſaluum ipſum duceret & reduceret, precioſum pallium ſe illi empturum, ſecumq́ue allaturum. Iuit proſpere, rediens per Conſtantinopolim, illic pallium magni precii emit. In Gallia ciſalpina incidit in exercitum Imperatoris: & honeſti quidem uiri eum reuerenter ſalutabant: ſed ubi ad poſtremos uenit, homines uiles & ignauos, mula ſua cum ſarcinis ſpoliatas eſt, ſed ipſe cum ſociis illæſus dimiſſus eſt.

Valde autem dolens ſibi pallium ereptum Dunſtanum obnixe præcabatur, ne illud ita auferri pateretur. Et ecce tibi, uix ea prece finita, multa inter manus prædonum incipit ferocire, ore & pedibus eos lacerare, & tandem cum ſarcinis aufugere ad dominum ſuum, qui cum ea lætus rediit in patriam, & S. Dunſtano obtulit pallium, quod ex uoto debeat. Cætera miracula, ne ſimus onerosi prætermiſimus.

VITA B. PETRI COELESTINI

AVTHORE PETRO DE ALIACO, CARDINALE CAMERACENSI.

Primus liber ea continet, quæ ab ipſo Cœleſtino de prima ſua conuerſione & conuerſatione manu propria conſcripta, in eius cella reperta ſunt.

PROLOGVS PETRI ALIACENSIS.

CHaritatiuis quorundam uenerabilium patrum noſtri ſacri ordinis, fratres chariſſimi, precibus inclinatus, timens licet ac trepidus, ſcribere præſumo, quis, de quo? Sane Petrus de Petro, epiſcopus de epiſcopo: ſed paruus de maximo, infimus de ſummo, ſcelestus quoque ac peccator indigniſſimus, de cœleſti ac digniſſimo ueſtri ſancti gregis paſtore primo atque præcipuo, immo totius olim Chriſtianæ eccleſiæ ſanctiſſimo præſule Cœleſtino. Cuius uitam geſtaq; mirifica, uniuerſum iam per orbem radiantia, dum literis commendare, uerbiſque meis pollutis potius, quam pollitis laudibus illuſtrare geſtio, rem utique meis uiribus, meis quoque imparem meritis aggredior: uereorq; ne pondere laudibus, quã meruit, obrutus, magis imbecillitatem ingenij mei & eloqui ruditatem detegam, quam uirtutes ſuas, ſicut æquum eſt, repræſentem. Sed de ſuperno confiſus auxilio, ſãctique huius ac orationum ueſtrarum ſuffragio, hiſtoriam ordior. *10. Maij.*

De ortu & ſancta indole.

Cap. 1.

FVit itaque uir eximia uirtute laudabilis, re ac nomine Petrus, in Petra, quæ Chriſtus eſt, firmiter ſtabilitus, ſtabiliterque firmatus Qui ſuper huius ſolidæ petræ indiſſolui fundamento à puerilibus initiis per incrementa uirtutum proficiens, uſque in uirum perfectum meruit peruenire. *Patria S. Petri.* Hic ergo Abrutii in partibus Apuliæ natus, ſpiritu q́uam carne, & animo quam origine nobilior, ex parentibus mundana generoſitate humilibus, ſed Chriſtiana uirtute nobilibus ortus eſt. *Parentes.* Fuerunt autem patri eius, Augelerio nomine, ex Maria uxore ſua, inſtar patriarchæ Iacob, filius duodecim. Vacabant deuoti parentes, quantum eis facultas erat, hoſpitati pauperum, & eleemoſynarum largitioni, aliis quoque piis operibus: & Deo, ut de data ſibi ab eo prole unum aliquem deligeret, ſuis ſeruitiis ſpecialius mancipandum, aſſiduis ſuſpiriis & indefeſſis orationibus poſtulabant. Nec ſua ſpe fruſtrati ſunt: quia non deſerit Deus ſperantes in ſe. Hunc nempe ex duodecim fratribus uelut alterum Ioſeph à Deo ſingulariter dilectum, & ſuis prælectũ obſequiis, diuina prouidentia, ſapienter cuncta prouidens, multis indiciis, ſignis mirabilibus ac memorabilibus declarauit. *Signa futuræ ſanctitatis eius.* Nam in natiuitate ſua Matri eius, dum puer egrederetur ex utero, quaſi quadam religioſa ueſte idutus apparuit. Cumq; uix ſextũ attigiſſet

giſſet annum, tanta, tãque mirabilis in eo diuina gratia relucebat, ut nihil ſanctum ac religioſum audiens perciperet, quod in corde reconditum non ſeruaret. Vnde & de cordis ſui theſauro bona proferens, matri ſuæ ſæpe dicere ſolitus erat, Volo eſſe bonus ſeruus Dei. Sic ſpiritus libertatis ubi uult ſpirans, diui-

Ioã. 8.

nam huic puero ſeruitutem ſuauiter inſpirabat. Sic puer ſanctus proficiebat ætate, ſed ſupra ætatem, ſpiritu ſancto cooperante, magis magiſque proficiebat ſapientia & gratia apud Deum & homines. Quamobrem magnificabat mater eius Dominũ, & in Deo ſalutari ſuo ſpiritualiter exultabat.

De ſchola eius & diabolica aduerſus eum inuidia. Cap. 2.

IAm uero defuncto patre ſuo in ſenectute bona relicta uxore cum ſeptem filijs, (tunc enim alij obierant) beata mater, & uerè tali prole beata, filium hunc ſuum tradere ſcholæ ac ſtudio literarum decreuit. In ea autem nocte, qua priore die puer legere cœpit, defunctus pater, cuidam commatri ſuæ in ſomnis apparuit, dicens ei: Conſtituit uxor mea filium noſtrum Petrum literalibus tradere ſtudiis, O quam bene mihi, ſibique ac aliis multis. Dic ergo ei, ut ſi unquam me uere dilexit, nunc in hoc oſtendat, quod conſtanter perficiat, quod incepit. Nec hoc abſque ſpeciali Dei prouiſione factum eſſe credendum eſt. Nam humani generis inimicus, felicibus huius pueri ſucceſſibus inuidẽs, ſanctũ matris propoſitũ per ſe ſuoſq; miniſtros impu-

Dæmonis aduerſus eũ machinamẽta.

gnare ſatagebat: Tẽtabat ĩ primis puerũne ſtudio animum atque operã daret. Tentabat etiam inuidia fratres eius, ſicut olim fratres Ioſeph, impropera bantque matri, quod ipſis laborantibus, ille ocio uacaret & quieti. Tentabat rurſus quendam illius terræ diuitem, qui puero blandiens, dicebat quod ſuorum omnium eum hæredem conſtitueret, ut ſic per ſecularia deſideria animum ab amore religionis abduceret. Tentabat denique matrem eius per quendam diuinũ, ſeu uerius diabolicum uirum, qui ſuadebat ei hunc à ſtudio tollere, & alium minorem filium literis inſtruere, quia hic cito moriturus eſſet, nec fieret, ut ipſa ſperauerat, ſeruus Dei. At nec ſic tamen potuit conſtans ac fortis mulier à ſuo mutari propoſito, Recordabatur quippe atque inde confortabat, cogitabatque ac ſepius animo reuoluebat, quæ dicta fuerant de puero, & uerifi-

Luc. 2.

cabatur in ancilla, quod de domina Euangeliũ loquitur: Maria conſeruabat omnia uerba hæc, conferens in corde ſuo.

De diuinis conſolationibus ac miraculis circa eum oſtenſis. Cap. 3.

FIdelis autem Deus, qui neminem ultra, quam poſſit ferre, tentari permittit, poſt memoratas tentationes diabolicas, etiam diuinas conſolationes adhibuit, deditque, ſicut ipſe in ſcri-

1. Cor. 10.

ptura promittit, cum tentatione prouentum. Si modum quæris, audi mirum dictu, auditúque nouum atque inſolitum. Erat puer iſte ſimpliciſſimus adhuc,

Diuinis fruitur conſolationibus adhuc puer.

& iam primũ breui Pſalteriũ didicerat legere. Cũ beatiſſimã Virginẽ & ſanctum Ioannem Euangeliſtam ſtantes iuxta crucem Ieſu ſæpe uideret, uiſus eſt ad ipſum deſcendere, eumque conſolando Pſalmos cum ipſo dulciſſime decantare. Angelos quoque de cœlo lapſos, uelut pædagogos ſuos eum inſtruendo, uidit in ſomnis ſibi aſſiſtere. Et ſi quid forte puerili more cum ſuis coætaneis minus decens aut dicere aut facere à diabolo tentatus fuiſſet, ſuaui cum increpatione piaque caſtigatione corrigere. Vidit præterea mater eius in ſomnis, quod puer iſte cuſtos erat multarum ſicut nix, candidarum ouium, quod ipſa nimis literaliter intelligens, non paruæ turbationis ſibi primitus cauſa fuit, ſed poſtea turbatio hæc in admirationem & admiratio in conſolatione uerſa eſt. Nam filius, cũ uix eſſet duodecim annorum, iam quaſi prophetico ſpiritu ſomnium ſpiritualiter exponens, ſe multarum bonarum animarũ futurum paſtorem eſſe prædixit.

De miraculis matri & filiis diuinitus exhibitis. Cap. 4.

SEd nec ſilenda ſunt ſtupenda miracula, quæ ad conſolationem matris & filii Dominus facere dignatus eſt: fuerat mater triginta annorum ſpatio & amplius iã graui infirmitate detenta, quod dexteri lateris debitum uigorem uſumque perdiderat, Ipſa, ut Deo deuota & fide plena, ſpe curationis ad locum quendam ſanctum peregre proficiſcitur, & una nocte priori ſanitati reſtituta curatur. Hic quoque filius eius, dũ adhuc trium annorum puer eſſet, ligno acuto in dextero oculo percuſſus, excæcatur.

Oculus eius læſus, à matre Domini curatur.

Deſperantibus autem medicis de naturali cura, non deſperabat mater de ſpirituali medicina, ſed de beata Virgine confidens, ad quandam eius eccleſiam puerũ deferens, ubi una nocte uigilat & orat, & dum mater nus oculos inter deuota precum ſuffragia lachrymatur, oculus filii ipſo mane ſanus & abſque macula reſtauratur. Quid plura? Alius etiam filius iam adultus, dum meſſem componeret, ariſta frumenti eius oculo inhærente, multis diebus huc atque illuc diſcurrens, quærenſque auxilium, & non inueniens, die ac nocte præ dolore nimio clamitabat.

Item frater eius.

Cui mater compatiens, ad priorem medicam conuertitur, & ut huic filio, ſicut & alteri, medelam adhibeat, humiliter deprecatur. Et ecce adueniente diei luce, minor filius in fratris oculum reſpicit, & ariſtam, quæ erat in oculi medio, ſine ullo medicamine, ſolis eam appræhendẽs digitis, foras mittit, ſanitatemque reſtituit. Rurſus deuota mater, quodam magnæ famis tempore deficiente ſibi pane, cum pro ſua ſuorumque ſuſtentanda uita nullum humanum ſupereſſet remedium, ad diuinũ, & iam in ſe ac ſuis filiis expertum, refugit ſubſidium conuertitque ſe ad Dominum, & ſuppliciter orat, ut huic neceſſitati miſericorditer prouideat. Mane autẽ imperat filio, ut falcem tollat, & in agrum uadat: Re-

Miraculum.

cuſabat ille, dicens: Ad quid uadam? Meſſis quidẽ adhuc uiret: nihil proficiam. Nondum enim tempus erat meſſis. Tandem tamen agrum ingreditur, matri obediens, in cuius medio tanta meſſis alba & matura, quanta eis erat neceſſaria, inuenitur. Nec prætereundum arbitror aliud memorabile, quod eidem muliercule cõtigit, miraculum. Cum enim eſſet ad Dei ſanctos deuotiſſima, & eorum feſtiuitates magno cũ honore coleret, in feſto Decollationis beati Ioannis

Vide quid accidit religioſæ fœminæ.

Baptiſtæ, quia ſequenti die panem facere opus erat, ſero illo fermentatũ diſponere uolens, cœpit cum ti more aquam in farinam mittere. Et ecce tota farinæ maſſa ſubito uiſa eſt uermibus ſcatere. Tunc illa tremens, & in terram cadens, à Deo ueniam precatur, & ſtatim farina in ſtatum priſtinum reuertitur. Magna ſunt hæc & mira opera tua Chriſte, & ſiue matris, ſiue filii, ſiue (ut pie credimus) utriuſque meritis facta ſint, ad tui nominis gloriam, & in huius ſancti reuerentiam, perpetuis erunt ſeculis prædicanda.

De

De uita ſolitariæ deſiderio, & abitione eius ad eremum. Cap. 5.

HActenus ergo peractis pluribus annis, deinceps ad prouectioris ætatis geſta progredimur. Itaque puer ſanctus factus adoleſcens, adeo eremiticæ uitæ & ſolitudinis feruebat amore, ut cordi eius diuinitus illud prophet cum me rito crederetur inſcriptum: Ecce elongaui fugiens, & *Pſ. 54.* manſi in ſolitudine. Et rurſus illud: Elegi abiectus eſ *Pſ. 33.* ſe in domo Dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Sed quia eo tempore nullus erat in patria ſeruus Dei, cum quo ſui propoſiti exequendi conſilium poſſet habere cōgruum, ultra uiceſimū ſuę ætatis annum ęſtuanti deſiderio ſuo ſatisfacere diſtulit. Tandem uero cuidam ſocio ſuo cordis ſecretū aperuit. Quit, inquit, facimus? Eamus de patria noſtra, & relictis parentibus rebusque, omnibus, nudi nudum ſequamur Chriſtum, & ad ei ſeruiendum liberius, longinquam ſolitudinem adeamus. Verum ut nihil temere & ſine eccleſiæ conſilio aggrediamur, Romæ ſedem Apoſtolicam conſulamus. His ſuaſionibus acquieuit ille & cœperunt pariter ambulare. Sed explero unius diei itinere, male renax propoſiti pœnituit, & ad patriam conſanguineosque reuerti perſuaſit. Cur ita? Sane quia non ſatis tractus erat ab eo, *Ioã. 6.* de quo ueritas ait: Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater meus traxerit eum. Sed hic noſter Petrus, à patre cœleſti tractus & inſpiratus, inconſtanti ſocio conſtāti animo ita reſpondit: Confido in Domino, quia ſi tu me dimittis ipſe me non dimittet, qui ſperantes in ſe non deſerit. Solus ergo & humano deſtitutus, licet non diuino, conſortio, propoſitum iter aggreditur: quo poſt multos labore, terrores atque pericula, unū ei præ cæteris relatu dignum contigiſſe legitur. Erat in monte quodam eremita, ad quem dum lætus & gaudens accedere diſponit, eo maxime, quod is Romam ſe iterum diceret, antequam eremiticam cellā intraret ſpiritus Domini illum prohibuit, ne ei cordis ſui ſecreta panderet, eique illius hypocritæ uitā inhoneſtam oſtendit, & ab eius conſortio periculoſo prohibuit. In eodem uerò loco altera quadam die, dū ſanctus adoleſcens, abſente eremita, cellam eius intraſſet, & per noctem non ſine multo timore, quam *Viſio ei.* diu potuit, in oratione uigilaſſe, aggrauatus ſomno, in terram cadēs, obdormiuit: & ecce ſubito turba magna angelorum & ſanctorum ipſi adeſſe uidebatur, & in hore cuiuslibet eorum roſæ rubeæ apparebant, cœleſtesque modulos ſuauesque cantus, ſupra modū delectabiles, reſonabāt. Mira res: ſed quæ ſequitur, mirabilior. Ipſe nanque huiuſcemodi cantus per aliquātum ſpatium, etiam poſtquam à ſomno fuerat excitatus, audiuit, adeoque lętus & ſecurus factus eſt, ut ſpirituali gaudio ſatiatus, duobus tantum ſuſtentatus panibus duobusque piſcibus, quos ſecum detulerat, ſolus ibidem decem diebus permaneret.

De principio ſuæ conuerſionis, & prima eius habitatione in eremo. Cap. 6.

POſt hęc autem Deus uiatum eius cuſtos, comeque præcipuus, propoſitum itineris Romani diſtulit, oſtenditque illi in monte alio locum, in quo ſaxum, magnū inuenit, & ſub eo fodit par *Degit triēnio in foſſula.* uam, in qua tegeretur. foueamque uix ad ipſum erigendum atque extendendum poterat ſufficere: & ibidem trium annorum ſpatium in magna uitæ auſteritate pegit. Hoc ergo in loco, inter multas diuinę bonitatis cōſolationes, uix crederes, quātas in ſuę conuerſionis principio uigilando & dormiendo diabolicæ malignitatis tentationes inuictus miles pertulerit, & quam patienter, uelut alter Iob, ſicut bona de manu Domini, ita & mala ſuſcipiens, cum diuini nominis *Iob. 1.* benedictione diuerſa & aduerſa mundi carnis & dæmonis pręlia ſuperarit. Sed omnia narrare longum eſſet, & ad alia feſtinat intentio.

De eius ſacerdotio & tranſitu ad montem Muronis. Cap. 7.

HIs itaque tribus annis in loco memorato peractis, quibus ipſe tanquam aurum in fornace probatus eſt, ſuadebant illi, qui eius nouerant ſanctitatem, ut ordinem ſuſciperet ſa *Romæ ſacerdotio initiatur.* cerdotalem. Cuius rei cauſa Romam pergit, ibique Dei ſacerdos efficitur: ac deinde ad montem Muronis accedit, ibi quandam cryptam inueniens, in qua ei habitare complacuit. Cuius ſancti hoſpitis uirtus mirabilis etiam ſigno mirabili declaratur. Nam cum primo locum intrauit, ecce ſubito coram eo magnus ſerpens egreditur: qui uirtutis eius non ferens præſentiam, ab eo loco diſcedēs, penitus diſparuit. Ibi er *In Crypta habitat quinquenio.* go uir ſanctus per quinquennium manens, ab eo, cuius omne datū optimū & oē donū perfectū deſurſum eſt, plurima recepit munera gratiarum: & tamen ſe magis ac magis coram Deo humiliās, & indignū peccatorem exiſtimans, aliquando cogitauit relinquere Miſſæ officium, tractare formidans tanti miſterii ſacramentum, exemplo ſummi eremitæ, quo inter na- *Matt. 11.* tos mulierum non ſurrexit maior: exemplo quoque beatorum cōfeſſorum Pauli, Antonij, Benedicti, aliorumque ſanctorum, quibus amica fuit eremi ſolitudo. Itaque eo ſæpè & multum hæc ſecum cogitante, ut ſalubre poſſet ſuper his accipere cōſilium, Romæ, ſedem Apoſtolicam adire diſpoſuit. Sed eccè appropinquante die, quo debebat iter arripere, de nocte uenit ad eum ī uiſione. quidam Abbas nuper defunctus qui primo illi religionis habitum cōtulerat. Quem ille per Deum uiuum adiurans, quid ſibi agendum ſit humiliter poſtulat. Ipſe uerò ei Miſſam cum timore, & tremore dicere perſuaſit, & ita diſparuit. Eodē quoque die quidam ſanctus monachus, cui confiteri conſueuerat, idem quod Abbas in uiſione dixerat conſulens, eum ad ſacri myſterij celebrandi traxit fiduciā. Heu bone Ieſu, heu cum quanta cordis amaritudine & frontis erubeſcentia hæc merito audienri ſunt, qui magnis adhuc uitijs obuoluti tantum ſacramentum intrepide miniſtrare præſumunt.

De eius ſcrupulo & perplexitate propter pollutiones nocturnas. Cap. 8.

SAne ab hac temeraria damnabileque præſumptione quam ſtudioſè ſibi præcauerit, humilis ſeruus Dei, non ſolum præmiſſa, ſed ea etiam, quæ ſequuntur, oſtendunt. Nam ob ſacri huius myſterij reuerētiam magna ei rurſus perplexitas oritur, quidnam ſibi agendum eſſet, cum nocturna pol *Diuinitus edocetur de nocturna inquinatione.* lutione corpus ſuum maculare contingeret, licet tamē animus eius mundiſsimus, tali immunditiæ pro uiribus reſiſtere niteretur. Et cū à religioſis fratribus quæreret conſiliū, ſi eodē die celebrādū eſſet, uel à celebratione ceſſandum, nec eſſet una omnium ſententia, alijs ſic, alijs aliter ſentientibus: piā mens eius in dubio fluctuans, ad auxilium recurrit diuinū. Et eccè in ſomnis aſsiſtere ei uiſus eſt Chriſtus, huius dubietatis perplexitatem diſſoluens, eūq; parabolica ſimitudine inſtruens, quòd ſi aſinus ſuus, id eſt, brutale &

irrationa

Irrationale corpus pro innata conſuetudine ſuam faceret immunditiam, non propter hoc rector eius, id eſt, rationalis animus, à conſenſu immundæ carnis illecebræ alienus, deberet ab aſcenſu cœleſtiũ, hoc eſt, à contemplatione diuinorum, uel ab exercitio ſpiritualium myſteriorum, torpere. Qua uiſione conſolatus ſeruus Dei, mentis quietem ſpiritualemque lætitiam reſumpſit, intelligens ob inuoluntariam legiq; mentis ſuæ repugnantem carnis pollutionem, non eum oportere à diuini ſacramẽti cõmunione ceſſare.

De diſcretione in nocturnis pollutionibus, exẽplo ipſius, adhibenda. *Cap.* 9.

Nocturna pollutionis ratio quadruplex.

SEd hoc exemplum non ſine magna diſcretionis moderatione debemus ſuſcipere, quippe qui huic ſacerdoti ſanctiſsimo ualde diſsimiles ſumus, longeque à ſua perfectione & animi ſui puritate diſtamus. Quamobrem diligenter cõſiderandum nobis eſt, quod nocturna pollutio ea quadruplici cauſa poteſt procede. Aliquando ea crapula, aliquãdo ex peccati aliqua cogitatione præuia, aliquando ex ſuperfluitate uel debilitate naturæ, & aliquando ea diabolica illuſione. Et licet nulla iſtarum de ſe uideatur eſſe peccatum, quia cum in ſomnis ligatus ſit uſus rationis, non poteſt tunc proprie fieri peccatum quod nõn eſt uoluntarium. Aliquando tamen huiuſmodi pollutio poteſt eſſe effectus, conſequens ad peccatum, Ideo ſummopere debemus in nobis aduertere, ſi in cauſa pollutionis inueniri poſsit aliquod peccatum præcedere, ſiue ueniale, ſiue mortale. Veniale autem dicimus, ſi peccatum in ſola delectatione ſine conſenſu deliberatiuo finitur. Mortale uerò, ſi delectationi deliberatus cõnſenſus adiungitur. Hac igitur conſideratione præuia, triplex eſt à nobis regula obſeruanda. Prima, quòd quando certitudinaliter conſtat, uel etiam probabiliter dubium eſt, quòd pollutio ex peccato mortali ortum habet, tunc à communione abſtinendum eſt de neceſsitate. Secunda, quòd quando conſtat, aut ueriſimiliter creditur pollutionẽ non habuiſſe ortum ex peccato mortali, ſed ſolum ex ueniali, quia expreſsè inuenitur non præceſsiſſe conſenſum in delectatione, tunc abſtinendum eſt de honeſtate, i. a quòd nnn mortaliter peccat, qui communicat, ſed uenialiter: niſi quando urgens neceſsitas, uel alia rationabilis cauſa excuſat. Tertia, quòd quando certum eſt aut ueriſimile, pollutionem ex peccato non conſurgere, ſed ea naturali debilitate, uel ſuperfluitate, uel diabolica illuſione, non conſentiente animo, ſed potius renitente: tunc in arbitrio eſt communicare uel abſtinere, ita quòd communicans non eſt uituperandus, ſed etiam abſtinens propter ſacramenti reuerentiã, laudandus eſt, & ſecurius agere uidetur quia non eſt facile diſcernere ex qua cauſa procedat pollutio, & an ſine peccato acciderit, uel ea mortali, aut ueniali peccato. Speciale tamen eſt in ſanctè & religioſè uiuentibus, quemadmodum hunc uixiſſe conſtat, de quo nobis ſermo eſt. Si enim tales ſentiant per feruorem pœnitentiæ & deuotionis cor ſuũ à tali macula & eius ſequela, ſpiritualis guſtus infectiua, purgatum, non neceſsè habent dictis coarctari regulis, quo minus ſalubriter ualeant accedere ad altare. Si etiam ea illuſione diabolica cuiquam talium accidat pollutio, non præcedente in eo huius illuſionis cauſa, ſed magis præueniente cauſa contraria, & hoc ei frequenter acciderit, & illis præcipue diebus, quibus maxime communicare tenetur, propter hoc à cõmunione ceſſare non deberet: quia ſignum eſt, quòd diabolus fructum Euchariſtiæ, quem communicando perciperet, auferre conatur. Et ad hoc trahendum eſt illud ſancti huius exemplum, quod ſupra narrauimus: aliud quoque exemplum, quod de alio quodam ſancto monacho legimus in collationibus patrum. Cui conſultum fuit in caſu præmiſſo communicare, & ſic diabolus uidens intentum ſuum conſequi non poſſe, ab illuſione confuſus & illuſus ceſſauit.

Pollutio nocturna quãdo impediat uel non ſacram cõinem.

De eius migratione ad montem Magellæ, & loci eius aſperitate. *Cap.* 10.

HIs itaque, occurrente incidenter occaſione, interpoſitis, ad hiſtoriã reuertamur. Igitur uir ſanctus, peracto in monte Muronis quinquennio, quia adiacentes ſyluæ deſtructæ fuerant & ab hominibus cultæ, maiorem ſolitudinẽ cupiẽs, ab eo loco ad montem Magellæ ſe tranſtulit, & ibi ſub quadam magna crypta habitare decreuit. Diſcedentibus autem ab eo duobus ſocijs, qui cum illo aduenerant, quia eis minimè placebat locus ille, ipſe nihilominus ſolus remanſit. Illi uerò poſt paucos dies, eum quem in Chriſto medullitus diligebant, ſecuti ſunt, neque id mirum. Quomodo enim non diligerẽt & ſequerentur eum, qui eos uiceuerſa diligens, ſi infirmi erant corpore, ſupportabat: ſi puſilli corde, confortabat: ſi pigri aut negligentes, excitabat: ſi obliuioſi aut improuidi, admonebat? O felix illa ſocietas, mutuæ charitatis uinculo copulata, cui cum eſſet trinitas corporum, ei tamen erat unitas animorum. Cui congruebat illud Apoſtolicæ laudis preconium: Erat eis cor unum & anima una, & erant eis omnia communia. *Act.* 4. Cui denique dignum erat pſallere illud Dauidicum: Ecce quàm bonum, & quam iucundum, habitare fratres in unum: *Pſ.* 132. His ergo tribus fratribus in ſanctæ Trinitatis nomine congregatis, non loci amœnitas, ſed animi charitas, habitationem illam deſertam fecit eſſe iucundam. Memoratam ſi quidem cryptam montis illius hiſpidi penitus & prærupti, ſed unde planum iter eis eſſet ad ſupernam patriam, nõ faſtuoſo murorum ambitu, ſed humili clauſura, de faſciculis ex frutetis ſpiniſque compoſita, uallauerunt, & in ea pauperrimum ac modicum ſibi fecerunt habitaculum, ut ex eo tandem ampliſsimum cæli palatium diuites ingredi mererentur.

De incendio cellæ eius et propoſiti ſtabilitate. *Cap.* 11.

SEd aduerſarius fraternæ charitatis diabolus nouam eis tentationis occaſionem ſuſcitare nititur. Nam menſe Iunio, dum terram illam feruida torruit æſtas, ecce nocte quadam uiſum eſt uiro Dei, totam cellam per circuitum igne ſuccendi. At ille fratres ſuos euocans: Surgite, inquit, uelociter, & omnia foras proijcite. Illi autem ſurgentes, & uidentes cellam ardere, ſecum deferentes, quæ poterant, quantocyus effugerunt, & rurſus aduerſus eum murmurare cœperunt, quòd ad talem locum inhabitandum ueniſſet. Credebant enim ignem ab alto mõtis uertice deſcendiſſe. Sed uir ſanctus à Deo confortatus, in corde ſuo propoſuit locum illum nullius aduerſitatis occaſione relinquere, etiamſi corpus eius ignibus adureretur. O magnum uirtutis opus. Statim ut hic ignis charitatis in cordis eius ſecreto accẽſus exarſit, alius ignis ab exterioris habitaculi loco, quaſi ſomnium fuiſſet, euanuit. Licet autem plures ex deuotis amicis eius, cauſa ſpiritualis conſolationis eum quandoque uiſitantes, habitationem illam, tanquàm eis grauem & difficilem, diſſuaderent ſeruo Dei, ille

Infeſtatio maligni dæmonis

tamen

tamen arguentes eum nõ redarguens, ſed ut erat mitis & humilis corde, uultu placido, menre tranquilla per mitia uerba eos temperans, reſpondebar: O chariſsimi, tunc ad hunc locum libenrer & faciliter nenietis, cum ueniendi uoluntas ex magno deuotionis feruore proceſſerit. Quod uerbum, quaſi à ſpiritu ſancto propheticè dictum, efficaciter impletum eſt. Nã citò poſt, multos ex ijs, tum etiam alios Deo deuoros tantus accendit ardor, ut certatim ad eremum & ſacram illam ſolitudinem properarenr, & ad eum, deinceps mundum relicturi, ueniréet. Qui licet, quantum poterat, eos ſuſcipere renueret, imperfectum ſuũ humiliter allegans, & dicens ſe ad aliorum paſtorale regimen ſimplicem eſſe, minusq; peritum, & ideo deſiderare ſemper manere ſolitarium: tamẽ charirate uictus, aliquando aſſenſum præbuit, & quoſdam ad cõſortium eremiticæ ac monaſticæ uitę recepit.

Multi ad eũ in eremo degentem cõfluũt.

De ſignis, quod ſpirituſſanctus locum illum elegerit. Cap. 12.

MVltis autem magnis ac mirabilibus ſignis ſpirituſſanctus declarare uoluit, quòd locũ illum, tanquã ſpeciale habitaculum ſibi elegerit Primum ſiquidem, cum fratres ibi habitare cœperunt, quædã columba apparuit, quæ ſemper cibum capere uidebatur in eo loco, in quo poſtea altare oratorij poſitum fuit. Et ibi ſæpius habitans, etiam dum officium cantabatur, adeo fratribus erat domeſtica, acſi ab eis fuiſſet enutrita. Et ut hæc apparitio uera, nõ ſophiſtica crederetur, operante illo ſpiritu ueritaris, qui ſupra Chriſtum in columbæ ſpecie appatuit, hæc columba non ibi paruo tempore, ſed trium annorum ſpatio, in ſanctæ Trinitatis nomine ſub ea, qua dictum eſt, domeſtica conſuetudine permanſit. Nec hoc ſignum digno affectu caruit. Nã poſteà ad honorẽ ſancti ſpiritus pulchrum ibidem oratorium conſtructum eſt, & ad impetranda eius ſpiritualia dona, illuc plurimi cum ingenti deuotione etiam de longinquis partibus aduenerunt, quibus paracleti conſolatio & munificæ largitatis eius gratia non defuit.

Mat. 3

De aduentu fratrum ad eum, & miraculoſo ſono cãpanarum Cap. 13.

QVanta uero & quam munifica munera gratiarum ſpiritus ſanctus in eo loco poſteà cõtulerit, admirari magis poſſumus, quam referre. Pauca tamen ex multis ſequens narratio declarabit. Quadam enim die, cũ aliqui de patria uicina addictum oratorium cõuenissent, & eis ſeruus Dei de uerbo uitæ loqueretur, ſuperuenerũt quatuor uiri de alia patria, in quorum aduentu tam uehemẽs in eo ſpiritus charitatis exarſit, ut ægrè ſe poſſet continere. Vndè uelociter excluſis à ſe prioribus conuicinis, & illis, qui ſuperuenerãt, receptis, cum fratribus ad reddendum Deo laudes oratorium pariter intrauerunt. Et dicentibus illis diuinum officium, eccè ſubito audire cœperunt ſonum multarum & magnarum ac ſuauiter reſonantium campanarum. Vndè illi naldè attoniti mirabantur. Erat enim locus ille ab omni hominum habitatione tam remotus, ut nullus indè campanæ ſonus poſſet audiri. Euntibus autẽ illis ab oratorio, erectis auribus & eleuatis oculis in cœlũ, tanta rei nouitate permoti, deuotas præ gaudio lachrymas fundunt, & Deo debitas gratiarum referunt actiones. Quid plura? Poſt habita cum uiro ſancto ſalutaris eruditionis colloquia, diſperſis & datis pauperibus omnibus bonis ſuis, Chriſtum pauperes ſecuturi, ſacræ religionis habitum ſuſcipiunt. Sed nec illud eſt ſub ſilentio tranſeundũ, quod huiuſcemodi cãpanarũ ſonus ac ſtrepitus nõ tũc, aut ſemel ſolũ, ſed ſæpenumero nocte, dieq;, horis præcipuè diuini officij, auditus eſt. Nec ſolũ ab illis fratribus, ſed à pluribus ẽt alijs inuicinis urbibus & adiacẽtibus locis. Nec æqualis ſẽper, nec ab oĩbus æqualiter: ſed in maioribus feſtiuitatibus maior audiebatur pulſatio. In ipſa quoq; Dominici corporis eleuatione maior campana, & quæ dulcius cæteris reſonabat. Et cum tantus eſſet ille ſonus, & adeo repleret auditũ, ut uix poſſet qñq; ſine læſione tolerari, tñ, qđ eſt dictu mirabile, quanto quis aures ei accõmodabat attentius tanto remiſsius audiebat. Vnde ſi uera ſunt, hæc, imo q a uera ſunt, ſatis agnoſcere poſſumus ſonũ illũ non phantaſticum fuiſſe, ſed uere cœleſtem, diuinoque formatum miraculo. Quod etiam ex hoc euidenter cognoſcimus, quod per hunc ſonum conſtat aliquos à duplici, mentis ſcilicet & corporis, infirmitate fuiſſe ſanatos, & ab infeſtatione diabolica liberatos. O igitur uerum, & ueræ ac miræ uirtutis ſonum: quia non ſolum corporis, ſed etiam cordis aures, cæterorumque uiros membrorũ, animorũ quoque uirtutes tam efficaciter penetrauit.

Cãpanarum ſonus diuinitus editus.

Nota de campanarũ ſono mira quadam.

De cantibus cœleſtium ſpirituum, & miraculoſa oratorij dedicatione. Cap. 14.

IAm uero nos, qui cœleſtium campanarum ſonos narrauimus, etiam cœleſtium ſpirituum uoces ſilere non debemus: Audiebantur enim ibi ſæpius dulciſsimæ uoces, ſuauiſsimiq; cantus angelici, qñq; in cella una, qñq; in oratorio fratrum, ipſis diuinum officiũ cantantibus: qñque uero etiam ceſſantibus ipſis atque pauſantibus: quaſi eis ferẽtes auxiliũ, fortius reſonabant. Vidit uero & audiuit uir ſanctus multa ſecreta cœleſtia, quæ ſingulatim exprimere lõgum eſſet. Sed unum inter cætera iure ſubticeri non poteſt. Cum enim ille quandoque in aurora diei ſolitarius ſederet in cella, & aperta feneſtra in libro ſuo legeret, ecce ſubito apparuerunt extra cellam cõplures ſpiritus glorioſi, qui euntes per circuitum loci, dedicationis officium decantabant. Quo finito, eorum uiſio ſtatim euanuit. Poſtea tamen cuidam fratrum uir quidam ſplendidus apparuit, dicens: Scias, quia hoc oratorium à Deo ædificatum & dedicatum eſt. Et hoc tibi dabo ſignum in teſtimonium ueritatis Hoc enim mane, cum ſacratum locum intraueris, lampas, quæ ante altare accenditur, nullo apparente, qui eam deferat, huc atq; illuc oleo plena mouebitur. Quod & factum eſt, uidentibus & admirantibus fratribus uniuerſis.

Cantationes angelica audiuntur.

Viſio eius.

De odio diaboli aduerſus locum illum & habitantes in illo. Cap. 15.

SEd ſicut locus iſte à Deo ſpecialiter electus & dilectus fuiſſe, præcedentibus ſignis pluribusq; alijs iudicijs declaratur, ſic diabolo non ambiguũ fuiſſe ſingulariter odioſus. Vnde plures fratrum ſæpe uiderunt turbas dæmonum, in ſylua circa hunc locum rugientium, uolentiumque. ſed non ualentium introire. In quadam inſuper Quadrageſima, cum fratres multo ieiunio & orationi cæteriſque operibus bonis, quantum poterant, ſe dediſſent, tanto magis malignus ille ſpiritus tentabat eos ſubuertere. Sed adiuuante eos ſpiritu ſancto, nullatenus potuit præualere: cumque eos internus in corde lædere nõ poſſet, ſicut de beato Iob legitur, exterius ipſos lædere tẽtauit

in corpore. Nã Dominica in Paſſione de nocte, ante
Iob. 2. quam ad uigilias ſurgerent, aperte eis apparuit, nec
Dæmõ fratribus infeſtus eſt. facile exprimere, quanto eos tremore affecerit. Vnus autem illorum, euerſis manuum digitis, earum uſum perdidiſſe credebatur. Clamabat ille, & cum illo cæteri. Non eis erat alicubi ſecuritas, non in cella, non in choro, non in eccleſia: quia ubique teterrima uidebant dæmonia. Sed uir ſanctus hæc ſentiens, in cella ſua orans, miſit ad eos, dicens quod in diuino perſeuerarent officio, nec his diabolicæ fraudis machinamentis ſuccumberent, ſed reſiſterent fortes in fide. Facto autem mane, hæc omnia euanuerunt phantaſmata. Sic ergo diſpenſante optima Dei prouidentia, hi ſerui eius ad ſuæ probationem fidei & uirtutis exercitiũ inter uarias ſpiritusſancti conſolationes, etiam has
2. Cor. 2. aliasq́ue plurimas maligni ſpiritus tentationes perpeſſi ſunt, ſicut & magnus Chriſti athleta, qui ait: Ne magnitudo reuelationum extollat, me datus eſt mihi angelus ſatanæ, qui me colaphizet.

De fide præmiſsis firmiter adhibenda, idq́; eo magis, quod ab ipſo ſcripta ſunt. Cap. 16.

HAEC autem, quæ hucuſque piè ac fideliter, Chriſto teſte, retuli, ideo certiori fide maioriq́ue deuotione me reuereri fateor, quia ab hoc ſancto uiro, non ad ſui gloriam, ſed ad Dei laudem & proximi ædificationem, pure & ſimpliciter narrata hiſtoriæ ueritate, ac propria ipſius manu ſcripta, in cella eius inuenta ſunt. Non enim arbitror quenquam, qui uel tenuẽ ſenſum religionis habeat, tantum ſacrilegij crimen uelle committere, ut putet eum in hoc ſcripto fuiſſe mentitum. Abſit à quolibet, qui ſub Deo uiuit, iſta ſuſpicio: horreſcat hoc credere animus Chriſtianus, quia non eſt hominis uox iſta, ſed dæmonis. Neq; enim uir iſte ſanctus hoc quæſiuit, aut indiguit, ut uel à ſe, uel ab aliis mẽdacijs laudaretur. Nam licet multa illius geſta innotuerint in mundo, quia non potuerunt celari: tamen innumerabilia eſſe dicuntur, quæ, ſicut & de beato Martino legitur, dum ipſe iactantiam uitauit, occultauit, nec in hominum paſſus eſt notitiam peruenire quippe qui humanam laudem ſupergreſſus, & mundi gloriam calcans, uirtutis ſuæ conſcientia, cœlo teſte, frueretur. Cæterum ſi fortè in his, quæ ipſo authore de geſtis eius ſuperius memoraui, offendat aures quorundam nimium delicatas ſermo ruſticiæ, ſuper uos, fratres chariſſimi, mea erit excuſatio. Nam qui mihi tribuiſtis huius ſancti geſta narrare, illud etiam concedere debuiſtis, ut mihi liceret, exemplo illius, ſermonum phaleras & uerborũ ornamẽta contẽnere.

LIBER SECVNDVS, DE IIS, que ab eo uſque ad mortem geſta ſunt, & à fratribus eius aliiſque fide dignis authoribus approbata.

PROLOGVS.

COgor nunc fratres chariſſimi, & merito compellor dicere cũ pro
Haba. 3. pheta: Domine, audiui auditionem tuã, & timui. Audiui quippe Dominum ſapientis uoce do
Ec 15. centem, quod non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Audiui
Pſ. 49. rurſus per Prophetam peccatori dicentem: Quarè tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamẽtũ meũ per os tuũ. Audiui ergo Dñe Deus hanc tuæ eruditionis atque comminationis auditionẽ, q̃ ſi cordis, ſicut corporis, aure perceperim nimirũ timui. Quomodo enim non timerem peccator indignus, cum ſe timere aſſerat propheta ſanctus? Quomodo, inquam, nõ uehementer timerem, aut quomodo tam obliuioſus præmiſſorum auditor, uel meæ cõditionis tam immemor eſſem, ut abſq; timore & erubeſcentia mihi temerè arrogarem huius ſancti Petri confeſſoris laudes exprimere, & illius, immo nimis glorioſi Dei in ſancto eius uirtutes enarrare, qui multis & magnis oneratus peccatis, & adhuc carnis paſſionibus obnoxius, ſuauitatem ſpiritus necdum ſenſerim, tantarum indignus ſapere dulcedinem? Ideo nõ immerito propoſueram manum a calamo retrahere, & in his, quæ ſuperiori libello narrata ſunt, ſcribendi audaciam terminare. Sed iam uideo, dilectiſsimi fratres, quòd ueſtris deſiderijs præmiſſus meæ narrationis ſermo nõdum ſatisfacere ualuit, niſi etiam illa ſcriberem, quę de hoc uiro ſancto à deuotis eius fratribus, ueridicis utiq; ac fidelibus authoribus, tradita ſunt, & in ueritatis teſtimonium etiam Apoſtolica authoritate firmata. In hoc ergo nõ meæ, ſed ueſtræ uoluntati, obtemperans, cui reſiſtere charitas uetuit, de ueſtris etiam, non de meis orationibus & meritis, confiſus, ad illa ſcribenda ſecurus & audax, utinam nõ præſumptuoſus & temerarius, progredior.

De frequentia & feruore orationis eius. Cap. 1.

SEd unde potius exordiar, quam ab oratione, cuius in hoc ſancto uiro tam feruens & tam iugis *Aſſiduitas precũ eius*
& frequens fuit deuotio, ut eam magis mirari ualeam, quàm referre? Vacabat enim nocte dieque
Pſ. 118 deuotis orationibus, & licet terram corpore, cœlum tamen mente habitans, iam quaſi diuinis frui uidebatur colloquijs. Surgebat media nocte cum Propheta, ad confitendum nomini Domini: & expleto matutinali officio, legebat *Pſalmos pœnitentiales cum litanijs & ſuffragijs quamplurimis, nec deerant oris uocibus, cordis gemitus & abundantes fluuij lachrymarum. In aurora uerò Miſſam tam deuotè celebrabat, ut etiam mentes adſtantium quodam ardore charitatis accenderet. ** Pſalterium* *Miſſam ac notiſſimè celebrat.* Qua finita, iterum, ut prius ad pſalmodiam & orationũ ſuffragia recurrebat. Ac deinde ſingulis horis Deo debitum perſoluens officium, nõ ſolum ſepties in die, ſed quaſi cõtinuè diuinis laudibus cum lachrymis & genuflexionibus inſiſtebat. Si quid uerò temporis ſupereſſet, quo ab oratione ceſſaret, non illud dabat ocio uel quieti, ſed aut neceſsitati naturæ, aut utili exercitio ac labori. Scribebat enim libros & compingebat, uel ſuebat ueſtes ſuas, aut ſuorum confratrum, ut tentator malorum diabolus, in bonorum operum labore ſemper eum inueniret occupatum.

De uſitata eius abſtinentia & ieiunijs. Cap. 2.

VT autem ſanctus uir Dei orationi ac contemplationi uacaret liberius, carnem ſuam mitis modis ſpiritui ſubijci & ſeruire cogebat. Vnde eam uelut hoſtem domeſticum totis uiribus domare ſtudens, nec ſanus, nec infirmus carnibus
Carnibus nũquã ueſcitur. ueſcebatur. Vinum quoque rariſsimè bibebat, ſic tamen aqua mixtum, ut uideretur uini ſpeciem perdidiſſe. Semper etiam, niſi in Dominicis diebus, ieiunabat, nec ea, quæ guſtui ſaperent, ſed quæ uix debilitatem corporis eius ſuſtentarent, aſſumebat in cibum: Et cum hæc ageret quotidiè, ſpecialiter tamen ſexta feria arctiori ieiunio, in pane ſcilicet & aqua, carnem ſuam

ſuam affligebat, in ſe compaſsionem exercens Domini cæ paſsionis. Sed licet cibo & potu parciſsimo uteretur, de eis tamẽ, uelut de magnis Dei beneficijs, deuota- & largiflua gratiarum actiones Domino exhibebat. Et ut corpus ſuum parce, ſic animam abundanter paſcebat, eam ſacræ ſcripturæ & aliorum ſanctorum librorum lectione, uelut ſpirituali cibo & potu, iugiter reficiens, illud firmiter gerens in animo: Non *deut. 8.* ex ſolo pane uiuit homo, ſed ex omni uerbo, quo procedit de ore Dei.

De ſpeciali ſeruantia Quadrageſimalium ieiuniorum. Cap. 3.

LIcet uerò ipſa, quam diximus, abſtinentia potuiſſet merito ſufficere, ea tamen uir Dei minimè contentus, quatuor annis ſingulis, quadrageſimas obſeruabat, in quibus uno tantũ, inſipido ferculo utebatur. Et in tribus earum in pane & aqua ieiunans, quandoque ſolis folijs caulium, abſque pane, quandoque ſolis crudis fructibus ueſcebatur. Nec enumerari facile aut narrari poteſt, quãta auſteritate die noctuque maioribus ſe abſtinentiæ frenis conſtrinxerit, quibus humanam fragilitatẽ quaſi inhumaniter refrenãs affligebat, ita ut inſectari ipſam naturam & rapere uelle uideretur. Vnum quippe ab eo geſtum traditur, quod pluribus fortaſſe, ut de Origine ait Euſebius, minus perfecti ſenſus eſſe uide *Nimio ſe rigore affi-cit uir ſanctus* bitur, ſed perfectæ fidei indicium continens. Quodã enim Quadrageſimæ tempore, quaſi fortiora, tormẽtorum genera excogitans, ut ieiunium auſterius adimpleret, & diuinę contemplationi uacaret attentius in foueam quandam deſcendens, ſolum panes decem & octo cepas pro ſuſtentatione intulit. Et eccè cum ibi imbrium & niuium frigoriſque nimia inualuiſſet aſperitas ueſtimenta eius glacierum tenacitate ſic adhæſerunt circunſtantibus foueæ parietibus, ut uiginti diebus immobilis permaneret, in Dei laudibus tamen perſeuerans. Et expleta huiuſmodi Quadrageſima, cum ſuperueniſſent quidam deuoti, qui pro ſancta eius benedictione accipienda ad eum tunc accedere ſoliti erant ipſum quaſi ſemiuiuum repererunt. Et inde cum fletu & planctu eum trahentes, & accenſo igne refocillantes, adhuc ibi quinq; panes, qui ſuperfuerant, inuenientes, mirati ſunt. O quam mirabiliter tanto tempore eum quinque panibus pauit in antro, qui multa hominum millia quinque panibus *Ma. 14* ſatiauerat in deſerto. Poſtea tamen audiuit uocem ſibi dicentem, eumque diuinitus docentem: Frater Petre, inquit, noli tam graue onus aſello tuo imponere: quia ſi eum perimis, inde coram Deo redditurus es rationem. Quo audito ſe deinceps à tã grauibus & importabilibus corporeæ fragilitati oneribus aliquatenus temperauit. Sed hic te alloquor, ò mira Dei prouidentia. Qui enim cuncta ſapienter ſuauiterque diſponis, cur huius ſerui tui animum in tantam & immoderatam, ut ita dicam, pęnitentiam attrahere uoluiſti, à qua eum poſtea tuo pro moderamine retrahere decreuiſti? Sane hoc ideo, ut magnum fidei eius zelum oſtenderes, & per hoc arduum & magis admirandum, quam imitandum, exemplum nos molles nimis & deſides, ad qualencunque pœnitentiam pro-*Ge. 22.* uocares. Sic Abraham ad immolandum filium excitaſti, non ut immolando occideret, ſed ut occidere uolendo, obedientiæ iuſtitia innoteſceret, & iuſti obediẽtia cæteris exemplum demonſtraret.

De mira eius auſteritate in omni pœnitentia genere. Cap. 4.

NEc ſolum fidelis Dei ſeruus in abſtinentia pluſtima, in ieiuniis indeſinẽtibus, in uigiliis pene iugibus: ſed etiam in rebus cæteris admirandam cunctis ſeculis pœnitentiæ auſterita- *Veſtes eius.* tem obſeruare ſatagebat. Ipſe namque uilibus multũ & aſperis ueſtimentis indutus, cilicijs de pilis equorum reticulatis & nodoſis utebatur. Fuit ille magnus *Ma. 3.* doctor & prædicator pœnitentiæ, iſtę uerò magnus, eius imitator & diſcipulus. Magna tamẽ quædam de diſcipulo narramus, quæ de magiſtro non legimus. Hic nanque ad nudam carnem catenam ferream, uel *Lectus eius.* quandoque ferreum circulum ferebat: hic ſtrati mollitiem ſpernens, ſuper terram ac nudis tabulis uel cãcellatis craticulis, ueſtitus cilicio, & præcinctus lumbos ferreo cingulo aut catena, dormiendo iacebat & pro puluinari lignum aut lapidem, uel aliquid huiuſ *Puluinas.* modi capiti diſponebat. Et quod mirũ eſt, dictu, etiã infirmus nunquam molliori lecto uſus fuiſſe perhibetur. Quid plura? Hic in quibuſdã prædictarum Quadrageſimarum temporibus ſolo cilicio pro omni ueſte uſus eſt. In quibuſdam uerò cilicio, ſuperimpoſita lorica, cuius pondere caro eius per ſubintrantes cilicij nodos ſæpius uulnerata, ſanie & uermibus ſcaturiens putreſcebat. Quid hic dicimus? Vnde tanta in mortali & fragili corpore fortitudo. Vnde tam fortis in homine debili tollerantiæ uirtus? Sanè tam longũ tamq; auſterum martyrii genus homo Dei ſupra hominem, non humana, ſed diuina uirtute ſibi ſpecialiter aſsiſtente, tolerare potuiſſe credendus eſt, ideoq; fieri potuit, ut tam onerosum iugum non ſolum fortiter & libẽter, ſed leuiter & ſuauiter toleraret illius *Ma. 11* gratia, qui ait: Iugũ meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue.

De congregatione fratrum, & Apoſtolica eius ordinis confirmatione. Cap. 5.

COngruebat igitur, ut lucerna hæc ardens & lucens non abſconderetur ſub modio ſed ſupra candelabrum poneretur, ut luceret omnibus qui in domo ſunt. Ideoq; cum aliquandiu latuiſſet in eremo poſtea palam innotuit. Virtutum nãque ſuarum ſplendor & rutilans charitatis flamma, *Multi ſe in eius tradũt diſciplinam.* & odorifera omnimodæ ſanctitatis fama ita generaliter diſpergi, longeque ac latè diffundi meruerunt, ut ad ſanctæ uitæ ſocietatem eiuſque imitationem multos allicerent. Vnde factum eſt, ut tanta ad eum multitudo fratrum ſuo ſubdenda magiſterio & exemplo docenda confluere, ut ad eorum conuenientem habitationem uaria oportuerit loca conſtruere. Quæ cum pauperrima eſſent, non deſinebat uir ſanctus fratrum paupertatem ſua uiſitatione conſolari, & beatæ paupertatis Chriſti eis documenta atque exempla proponere, cæteraque præcepta & Euangelica conſilia, quæ ipſe ſingula ſummo amore & ſtudio impleuerat ſumma diligẽtia implenda docere. & ne puſillus grex quem ſic ouili Chriſti aggregauerat, diſpertus periret, cum audiſſet uir Dei omnes ordines, per Apoſto- *Concilium Lugdunen* licam ſedem non approbatos, debere caſſari, in generali Concilio Lugdunenſi, tũc ſub Gregorio Papa X. celebrando, ipſe ut pius & uerus paſtor, animam ſuã ponens pro ouibus, nõ ſibi nec laboribus ſuis parcẽs, licet debilis & confractus, non equitando, ſed pedibus eundo, aſſumptis ſecum duobus fratribus, iter illud longum & aſperum cum magno uitæ ſuæ periculo arripuit. Sed Dei auxiliante gratia illuc perueniẽs ultra quam ſperat, quã ſoculis ſummi Pontificis gratiam

tiam inuenire meruit, & priuilegium confirmationis ſui ordinis ſub beati Benedicti regula impetrauit. Quod benedictus Deus pia diſpenſatione fieri uoluit, ut benedicta Benedicti patris regula, tunc multum, & nunc magis a quibuſdam prohdolor ſolo nomine monachis conculcata, per nouam huius ſancti ordinis inſtitutionem reuelata, in melius reformetur.

Ordo eius cõfirmatur.

De augmentatione ordinis, & monaſteriorum eius multiplicatione. Cap. 6.

NEc proſpero fine & fructuoſo euentu fruſtrata eſt regulatiſsima ordinatrix, & ordinatiſsima omnium ordinum regulatrix Dei uoluntas atque diſpoſitio. Nam poſt immenſos illius itineris labores, poſt innumera uiæ pericula, poſt latronum inſidias, à quibus miraculosè, miſſo diuinitus nuncio in effigie militis, ſuper equum album ſedentis, & eius uiam dirigentis, ereptus atque liberatus eſt, poſt alias quoque uarias tribulationes & moleſtias, quas non ſolum in ſe, ſed in ſua abſentia etiam in fratribus ſuis & eorum monaſteriis & bonis, à quibuſdam illorum locorum epiſcopis pertulit: poſt hæc, inquam, tam diuerſa & aduerſa laborum atque periculorum genera, tandem, diuina eum protegente gratia, ad propria reuerſus, cum ingenti gaudio & omni exultatione ſuſcipitur. Et cito poſt, congregatis undique fratribus ſuis, in monaſterio ſancti ſpiritus de Magellis, generale Capitulum celebrat: ubi eodem ſpiritu inſpirante multa cum eis de obſeruatione mandatorum Dei & dictæ regulæ pertractans, plurima ſtatuta ualde ſalutaria ad reformationem monaſticæ diſciplinæ utiliter ordinauit. Et extunc & deinceps multa loca & monaſteria, etiam quędam, quæ monachorum nigrorum fuerant, ſuo ordini mancipauit. Creuitque adeo eius ſancta religio, ut in breui trigintaſex loca Domino dedicarit, in quibus fere ſexcenti fratres ei oblati, cum multa deuota familia, uarijs uirtutum & bonorum operum exercitijs indabant. Et quia multi deuoti ſeculares, habitum religionis aſſumere non ualentes, ſocietatem & participationem ordinis habere ſummopere auebant, conſtituit quandam confraternitatem, in qua ſub certis ſalutaribus obſeruantijs, in pluribus ciuitatibus & locis, innumera utriuſque ſexus multitudo i miſericordiæ aliarumque uirtutum operibus proficiens, Chriſto & membris eius pia exhibebat obſequia. Sic Deus nouellæ uineæ, quam per ſeruum ſuum plantauerat, magnum in tam breui tempore dare uoluit incrementum, ſimulque multiplicauit gentem, & magnificauit lætitiam. Nam de huius religionis multiplicatione & magnificatione totus exultabat orbis, & uirũ Dei ac fratres eius, tanquam ſanctos, uniuerſus exaltabat populus: Quippe cùm Deus non ſolum per eum, ſed etiam per complures fratres eius multa & magna miracula ſua mirabili gratia edere dignaretur.

Seruatur à latronibus miraculoſe.

Cœleſtinorum ſtitnũt uald proficit

De magno eius Zelo ergà ſalutem animarum ſubuentionem pauperum. Cap. 7.

NEc ſolum ita, ut prædiximus, ſed alijs miris & inenarrabilibus modis fuit ei magnus charitaris zelus: non ſolum erga ſuorum fratrum, ſed etiam erga cunctarum animarum ſalutẽ. Nec enarrare facile eſt, quot de faucibus diaboli animas extraxerit, quot à uia prauitatis ad uitam pietatis, à uanitate ad ueritatem, à cupiditate ad charitatem, à ſuperba elatione ad humilem ſubiectionem attraxerit. Vnde factum eſt, ut eius doctrina & exemplo, uiri & mulieres circumadiacẽtium locorum omnes pene religioſi uiderentur. Quod ſi inter eos lis aliqua aut diſcordia oriretur, ſi quod ſcandalũ, ſi quid bonis moribus aduerſum naſceretur, eius authoritate & conſilio quaſi diuino quodam oraculo territi, cogebantur ad emendationem ſeſe conferre. Sed quis exprimare ſufficiat miſericordiæ zelum, quem ille ſpecialiter gerebat erga pauperes? Eos quippe non ſolũ ſpirituali, ſed etiam corporali refectione fouebat. Vnde cum ad eum undique confluerent, eis ultra, quam dici poſsit, compatiens, eleemoſynas erogabat. Cumque multa ei & pauperibus eius fratribus donarentur, ipſe tanquam fidelis diſpenſator, Prophetæ doctrinam ſecutus, diſperſit omnia & dedit pauperibus: & ideo iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Sic ergo omne, quod ipſe poſsidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat. Nam ut in opibus alimenta, dotes uirginibus, remedia infirmis, & oppreſsis ſubſidia largiretur, plerunque præcepit ſuis fratribus oues & boues, & alia monaſteriorum ſuorum animalia, cũ audiret ea multiplicata, uendere: & ex ea pecunia & noua conſtruebat monaſteria, & pauperibus largiebatur. Argenteos autem calices & ſericas ueſtes aliaque precioſa eccleſiarum ornamenta uendi aut alijs eccleſijs donari curabat, ne fratres rebus precioſis delectarentur. Multa enim ei donabantur, aurum, argẽtum, ueſtes, cera, & alia complura: quæ ille per ſui ordinis monaſteria, aliorum quoque religioſorum & per ſeculares eccleſias ſolicitè diſtribuebat.

Benignitas eius in pauperes.

Pſ. 1

De doctrina eius efficacia erga ſingulos hominum ſtatus. Cap. 8.

COnfluebant autem ad eum non ſolum pauperes, ſed etiam diuites, & omnium ſtatuum homines, & eccleſiaſtici, & ſeculares: quos pro ratione conditionis ſuæ, deuote, reuerenter ac humiliter ſuſcipiens, ſpirituali eleemoſyna, uerbo ſcilicet ſuæ doctrinæ, uelut cibo ſpiritualis alimoniæ, paſcere & abundanter reficere ſatagebat. Et licet uir ille ſimplex & rectus, non multum foret peritus, aut magna literarum ſcientia præditus, illa ſcilicet, quæ ſtultitia eſt apud Deũ: quia, ut ait Apoſtolus, quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, ut confundat fortia: tamen diuina ſapientia repletus, omnes ſalubriter inſtruebat, ſingulos congruenter ſtatui eorum ſpecialibus monitis erudiens. Cumque non ſolum ſimplicibus & popularibus, ſed etiam diſertis & ſapientibus de diuinis rebus loqueretur, non tentabat uerba proferre diſerta, ſed fortia: nec ad audientiæ popularis illecebram fucata, ſed ad diuinam gratiam & gloriam conſequendam rudi ueritate ſimplicia, & ſimplici puritate utilia. Vnde quia doctrinæ ac uocis eius puritas & pura ſynceritas non eloquentiæ uiribus utebatur ad uirtutis argumenta, ſed rebus, ideo manifeſte & euidenter aderat ei diuina gratia, per quam innumeros ſui imitatione ad uirtutũ opera prouocabat: quippe qui non ſolum in uerbo, uerum etiam in opere conſummatæ diſciplinæ præberet exempla. Hoc autem de eo ſingulariter admirandum narratur, quod nullus erat tot uitiorum laqueis irretitus, aut tãtorum peccatorum pondere preſſus, qui ſancta facie eius proſpecta, & auditis eius melliſluis, ad conſcientiæ compunctionem non rediret, uel ab eius præſentia abſque cõſolationis gratia recederet. Et qui eum ſemel uiderat, illum reuidere cupiebat ardentius. Ideoque tanta ad eum populorum frequentia concurrebat, quod non erat ei omnibus loquendi facultas, ſed ut eius uiſione conſolarentur, locum aliquem eminentiorem aſcendebat

1. Co. 1

Efficacia ſermonũ eius.

debat, ut data ab eo benedictione recederent, Vbi quandoqne plures infirmi & dæmoniaci eius precibus & meritis ſanabantur.

De abitione eius ad loca ſecretiora, ut frequentiam hominum fugeret. Cap. 9.

LIcet autem uir Dei quarta & ſexta leriis totius anni, ac in quatuor Quadrageſimis ab hominibus ſequeſtratus, Deo & ſibiipſi uacans, nullius admitteret colloquium: hoc tamen non contentus, illam quam prædiximus, inquietudinem & popularis frequentiæ moleſtiam non ferens, ſed ut indeſinenter diuinis meditationibus inhæreret, uitã ſecretiorem habere deſiderãs, deliberauit fugere multitudinem, & à communi conuentu fratrum, quem ipſe fundauerat, ad alium locum deſertum diſcedere. Quod cum ille fratribus indicaſſet: Cur nos, inquiũt pater deſeris, aut cui nos deſolatos relinquis? Ipſe uerò eos flentes & gemẽtes conſolans: Non uos, inquit, filioli relinquo, ſed quod facere diſpono, pro mea & ueſtra utilitate facio. Ego quippe ſenex ſum, & cõſuete hactenus onera portare nõ poſſum: ſed à uobis abſens, ſemper auxilio & conſilio præſens ero. Igitur cũ aſſumptis ſecum paucis fratribus, ſeceſsiſſet ad locũ ſecretiſsimum ſancti Bartholomæi de Legio, ubi credebat ſe ab hominibus ignoratum iri, abſcondi tamẽ non potuit lucerna ſuper candelabrũ poſita. Sed multo plus, quam antea, ibi à populo quæſitus & frequentatus, uirtuoſæ lucis ſuæ opera mundo declarare cõpulſus eſt. Ipſe uero terrena faſtidiens, cogitauit adhuc ad locum altiorem atque difficiliorem aſcendere. Et aſſumpto ſecum uno ſocio, ad montis Magellæ uerticem ueniens, deſcendit ad quandam cryptam ad quam ſine periculo non poterat haberi acceſſus, ut ubinam degeret, nullus agnoſceret, uel agnoſcens, illuc aſcendere formidaret. Ibiqne ad honorem ſancti Ioannis Euangeliſtæ cõſtructo oratorio, pro ſe & duobus ſociis cellas ædificans, per plures annos mãſit. In quo loco multa per eum miracula Dominus oſtendere dignatus eſt. Cumque nec ſic latẽre potuiſſet, & maior illuc hominum multitudo concurreret, & eorum laboribus parceret atq; periculis, redire diſpoſuit ad montem Muronis, ubi primo ſuæ conuerſionis tempore manere conuerſionis tempore manere conſueuerat. Quem loci illius incolæ mentes eorum inſtigante Deo, cum innumera utriuſque ſexus multitudine, cum proceſsionum ſolennitate, cum oblatione deuota munerum, ad Dei cultum pertinentium, cum iubilo laudum & exultationum, quaſi angelum de cœlo, miſſum, officioſè & honorificè ſuſceperunt.

Perit locum ſecretum ſed latere non poteſt.

Alium ſecretiorẽ adit.

De electione eius ſummum Pontificem, & ut eam effugere uoluerit. Cap. 10.

IGitur uir ſanctus ibi in cella recluſus, pluſquã unquam alibi, magna cum auſteritate uiuebat, ſeq; ad finem appropinquare conſpiciens, holocauſtũ Deo odoriferum magis ac magis offerre ſtudebat. Sed cum ibi per anni & menſis unius ſpatium habitaſſet, placuit diuinæ prouidentiæ eum de cella extrahere, & ad noui certaminis campum dirigere, ut fortis athleta maioris gloriæ coronam perciperet. Nam cum ſedes Apoſtolica poſt obitum Nicolai Papę quarti, propter Cardinalium diſcordiam, biennio & amplius uiduata paſtore uacaſſet, & ipſi apud Peruſium congregati, iterum de celebranda electione tractarẽt, unus eorum, qui primæ uocis honore fungebatur, fratrem Petrum de Murone, in ſummum nominauit, Pontificem. Ad quam uocem cæteri ſtupefacti, inſpirante ac inſtigante ſpiritu ſancto, eum concordia elegerunt. Quod rariſsime alias contigiſſe legitur. Impedit quippe ſæpe huius electionis concordiam malignus ille ſpiritus diſcordiæ, qui cæca ambitione ſuperbos homines ad huius honoris culmen imprudenter ac impudenter deſiderandum impellit. Facta igitur illa tam mira & manſueta electione, cum de ea ſinguli ingenti lætitia & inenarrabili gaudio exultarent, ſolus ipſe uir ſanctus nimio mœrore grandique lamento repletus eſt. Et cum de hoc eius honore totus populus lætus, inſpirante Domino, proſiliret, humiliter ille recuſare ſatagebat, indignum ſe titulo tanti honoris exiſtimans, ut dignus magis fieret. Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, recuſat. Nec ſibi ſeſe excuſare ſatis erat, ſed latenter cum uno ſocio, cui cordis ſui ſecretum prodiderat, fugam capere attentauit. Verum ſubita populi multitudine circunuentus, cùm euadendi ſpes non eſſet, Papalem dignitatẽ magis ui adactus, quàm uoluntarius, acceptauit. Non enim tanquàm idoneũ ſe ad illud officium teſtabatur aſcitum, ſed uelut indignum, ab illa uitæ monaſticæ diſciplina querebatur expulſum.

Eligitur in ſummũ Põtificẽ.

Fugã capeſſit, ſed retinetur.

De conſueta humilitate in ipſius etiam ſublimi ſtatu ſeruata. Cap. 11.

IPſe ergo à monachorum cœtu ad ſummum pontificium raptus, tanta diſtrictione omni ęuo ſuo propoſitum ſolitudinis cuſtodiuit, ut nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adiecto ſibi honore blanditus ſit. Vnde cùm audita electionis eius fama reges Siciliæ & Hungariæ ueloci curſu ad eum perueniſſent, & relicta cella, ad monaſterium ſancti ſpiritus cum eis deſcendiſſet, & peractis ibi aliquot diebus, ire Romam diſponeret, non magnum equorum apparatum, ſed paruum aſelum ſibi adhiberi præcepit. Quod reges admirantes ac alij Cardinales, uiæ eius comitantes ueſtigia, ſuadebant ne hanc Eccleſiæ Dei inferret iniuriam. Sed ab incepto humilitatis propoſito eum fruſtra conantur abſtrahere. Nam uſque ad ciuitatem Aquilæ ſuper aſelum ſedẽs, honorabili ac innumerabili turba comitatus acceſsit. Hoc autem ab eo factum eſt, non quidem ſuperba ſingularitate, quaſi alios, qui aliter fecerant, reprobare uoluerit: ſed ſingulari humilitate, qua à ſanctæ ruſticitatis monaſtica conſuetudine nec facile, nec cito auelli potuit. Hos quippe magnificos apparatus, ſiue in equis, ſiue in ueſtibus ac alijs exterioribus ornamẽtis, quos plerique pompas uocant, à tẽpore beati Sylueſtri Papæ ſancti patris, non ſolum ſummi pontifices, ſed & alii minores epiſcopi, non ad ſuam, ſed ad Chriſti & Eccleſię eius gloriam extollendam introduxiſſe credendi ſunt: quos exterius cum temperantiæ moderamine obſeruare, interius tamen ſeruata humilitate, non eſt uanitatis aut uitij, ſed eſt uirtutis ac meriti. Vnde grauiter increpandi ſunt illi, & præcipuè monachi, qui ſub prętextu humilitatis, propter huius conſuetudinis obſeruantiam, ſtatui epiſcopali ſuperbe detrahunt. Multa nanque in talibus decent epiſcopos, quæ non decent monachos, aut eorum Abbates uel prælatos, ſicut B. Bernardus teſtatur, dicens: Alia equidem eſt cauſa epiſcoporum, alia monachorum. Scimus enim, quòd illi ſapientibus & inſipientibus debitores cum ſint, carnalis populi deuotionem, quia ſpiritualibus non poſſunt, corporalibus excitant ornamentis. Quod autem Chriſtus illam ſingularem huius ſerui ſui humilitatem non ſibi ac Eccleſiæ ſuæ imputaret ad iniuriam, ſed ad honorem,

Videbu militatem in tanto ſtatu.

Num liceat Pontifficibus quoſdã magnificos præſeferre apparatus.

ſingulari

ſingulari uoluit declarare miraculo. Nam cũ multi poſt eum infirmi portareotur, ut ſaltem poſſent eius tangere fimbriam oeſtimenti, (erat enim totios populi mira erga eum fidei deuotio) homo quidam filinm ſuum, ambobus pedibus claudum, portans, cũ ad uirum ſanctuni præ multitudine non ualeret accedere, aſello, de quo deſcenderat, puerũ impoſuit: qui ſanitate recepta, ab illa hora firmiter ambulauit.

Nota miraculum inſigne.

De eius coronatione, & de his, quæ in Papatu geſsit. Cap. 12.

IN dicta igitur ciuitate Aquilæ, uocato Cardinalinm cœtu, pater ſanctus io feſto Decollationis S. Iohannis Baptiſtæ coronam, aliaque Apoſtolica ſuſcepit inſignia. Et quia in terris habitãs, iam cæleſtis erat, & cum Apoſtolo uerè dicere poterat, Noſtra coouerſatio io cælis eſt: in ſua coronatione, Deo (ut credimus) ioſpirante, Cœleſtini nomen accepit. Ipſe quoque, ut uerè Cœleſtinus, celeſtem theſaurum Indulgentiarum Apoſtolicarum liberaliter aperuit. Cumque prælati & priocipes eſſent ei ad petenda beneficia Eccleſiaſtica importuni, cogitauit non ſolùm diuitibus temporales, ſed etiam pauperibus ſpiritnales dioitias impartiri. Deindè uerò, cùm ad preces regis Siciliæ ueniſſent Neapolim, ibi eũ ſua curia aliquandiù reſidens, fecit ordinationem unã duodecim Cardinalium: inter quos ex ſuo ordine duos fratres elegit, ut cum illis in pootificio ſpirituale haberet conſortinm, cum quibus ab ipſo tyrocioio militiæ ſpiritualis, ſeu io cœnobio, ſeu in eremo, contuberoium ei fuit. Ipſe nãque cœnobitica profeſsiooe, & aoachoreticæ ſublimitatis perfectione ità diligenter inſtructos atque inflammatus erat, ut etiam io Papali camera, & auguſto palatio cellã ligneam anguſtumq́ue ſibi, & eremiticum fieri uoluerit habitaculum, ut in alto humilis, inter turbas ſolitarius, inter diuitias pauper uiueret, ſicq́ue liberiùs orationi ac contemplationi uacaret.

Phil. 3.

Anno Domini. 1294.

En ſtudium ſolitudinis.

De renunciatione Papatus, & eius commendatione. Cap. 13.

IBi ergo aſsiduè cogitare cœpit, qualiter huiuſmodi pontificali honore, uelut importabili ooere depoſito, abiectaque temporali ſolicitudine, ad antiquam ſolitudioem repedaret. Cumq́ue peritorum conſilio id iore ac fioe animæ ſuæ diſcrimine fieri poſſe compertiſſet, ita io hoc cor ſuum animumq́ue firmauit, ut ab illo propoſito nullus eum amouere potuerit. Quid plura? Cum ipſe anoo qoaſi dimidio ſedi Apoſtolicæ præfuiſſet, taodèm in uigilia ſanctæ Luciæ, celebrato fratrum ſuorum cõſiſtorio, ibi liberè ceſsit Papatus oneri & honori. Et depoſitis pontificalibus inſignijs, de alta Petri ſede deſcendens Cœleſtinus, ut cœleſtem ſedem conſcenderet, ad pedes eorum, quibus præfuerat, humiliter Petrus proſternitur. O humilitas ſingularis, rara utiq;, ſed ideò meritò precioſa, oon ſolùm in cęlis ſublimibus pręmijs exaltata, ſed etiam io terris ſingularibus extollenda præconijs. Vndè ut inter executioné huius facti & ipſius laudem & admiratiooem, nulli dubio meotis iudicio fluitarent, miraculum, quod prima die poſt eius reounciationem Domious per eum facere dignatus eſt, certum iodicium fuit. Nam cùm poſt eius Miſſam quidam claudus membris cõtractis ſeſe ad pedes ipſius proſterneret, accepta ab eo beoedictione, ſanus erectus eſt. Quod profectò non fieret, ſi quod ab eo geſtum erat, tanquàm indignum Dominus reprobaret. Erubeſcant itaque, qui huic humilitati ſuperbè detrahentes, temerariè dicere auſi ſunt, hoc non ex uirtute, ſed ex utilitate animi, proceſsiſſe. Nam (ut ait Ambroſius) non ut dilectores huius ſeculi putant, parui cordis, aut ſegnis eſt animi, terrenas opes ſpernere, honores occiduos faſtidire, nec ibi gloriam quærere, ubi laudatur peccator io deſiderijs animæ ſuæ. Huius ergò præconis laude quis dignior Cœleſtino? Nam, ut quidam eleganter inquit, reliquerũt alij nauiculas ac retia, alij poſſeſsiunculas, alij telonium, alij etiam regna, uel regnorum ſpem, ſecutique Chriſtum, facti ſunt apoſtoli & ſancti amici Dei. Papatum uerò, quo nihil eſt altius, rem tam exoptatam, tãque mirabilem, ut ab admiratione ac ſtupore dictam ferant, quis ulla ætate, præſertim ex quo tanto in precio eſſe cœpit, tam mirabili & excelſo aoimo contempſit, ut Cœleſtinus iſte, priſtinum & nomen & locum & amicam bonis moribus egeſtatem appetens, atque dom cælũ proſpicit, terræ immemor? O dignam igitur Papatus renunciationem, quæ quantùm ad ſolidam gloriam pertinet, multis Papalibus dignitatibus præferenda eſt. O glorioſum uirum, qui ſi nihil aliud dignum honore memoriæ geſsiſſet, hoc tamen facto tam admirando & à paucis prohdolor imitando, abundè ſe poſteritati commendaſſet. Multo plus ſiquidem commendationis & glorię reiecta, quam recepta, dignitas attulit: & ei ipſa abiectio honoris, quàm acceptio, honorabilior fuit. Atque ideò felicior, quia non ſolum temporali, ſed nec æterna mercede carere potuit. Heu heu utinam hoc honorandę humilitatis exemplum hi imitari meruiſſent, qui in hoc noſtro tam miſero tamq́ue luctuolo tempore, ſuperbi honoris culmen inſectari niſi ſunt: non iam ferè triginta annis Eccleſia Chriſti eorum horrẽdo diſsidio ac nefando ſchiſmate lacerata maneret.

Abdicat ſe Põtificatu.

Miraculum.

Epi. 14 quæ putatur eẽ Proſperi Aquitanici.

De fuga eius ad cellam ſuam. Cap. 14.

SEd omiſſa nunc lachrymabili querela ſuper hoc miſerando pariterque erubeſcendo ſtatu Eccleſiæ, ad propoſitum redeamus. Poſtquàm igitur Papali hoouri, quem miſeri ſuperbè rapere, aut adeptum retinere cupiunt, uir ille felix humiliter renunciare cupida auiditate ſtuduerat, illo hoore maximo, uelut onere mortifero depulſo, ad ſuaue iugũ Chriſti, io priſtina ſolitudĩne ferendum, lætus redire ſatagebat. Vnde, ut narrauerunt, qui uiderunt, tanto ille fugiebat cum gaudio, tanque ſigna lætitiæ ſpiritualis oculis ac fronte geſtabat, dum ſibi redditus liber abſcederet, ut in uultu eius neſcio quid angelicum relucerer. Ideò, ut a quodam egregio dictũ eſt: Eius aſcenſus qoàm mœſtus, quamq́ue contra animum ſuum fuerit, deſcenſus lętus & ſpontaneus declarauit. Sed qoàm indignam his tam dignis meritis ac moribus ſuis procellam exceperit, audiamus. Ille nanque Boniſacius, qui ei in ſede Apoſtolica ſucceſſerat, quam non mœſtus, ut ipſe, ſed lætus, utpotè ambitioſus, aſcenderat, & quem uir ſanctus ſibi ſucceſſurum prædixerat, cùm licentiam redeundi ad cellam ſuam, ab eo pedibus eius proſtratus reuerenter & humiliter poſtulaſſet, terribilibus ei uerbis negauit. Timebat enim, nè fortè uir ſanctus a deuoto ſibi populo tanquam ſummus pontifex coleretur, maximeq́ue in dubium uertebatur, utrum ipſe Papatui reſignare potuerit. Igitur cùm ab illius timidi ac territi, ideoq; terribilis hominis cõſpectu uir ſimplex & rectus a Neapoli clãdeſtinè fugiẽdo abſcederet, ut propoſitũ, quod ante renũciationẽ diſpoſuerat, implens, Deo pacificè ſolitarieq; deſeruiret,

nè uel

ne uel ipſe uel alius hanc fugam inobedientiæ aut alterius culpæ uiam eē crederet, Deus per eum miraculum facere dignatus eſt: Nam in uia, aſsiſtente ei Abbate monaſterij Caſsinenſis cum pluribus alijs, mulier quædam filiam ſuam, ambabus manibus paralyticam, lachrymosè clamans, eiuſque auxiliū poſtulans, præſentauit. Cui ille, ut pius erat, misericorditer compatiēs, ſanctæ Crucis ſignū fecit. Et ex illa hora ſubitò ſanata, perfectum manuū ſuarū uſum recepit. Poſt hoc uerò cū tādē ad cellā ſuā perueniſſet, corā altari humiliter & deuotè proſtratus, Deo gratias referebat. Quem etiam ſinguli eū gratiarū actione, tantaque exultatione & ueneratione ſuſceperunt, ut eius præſentiā, uel aſpectū quaſi cœleſte aliquod beneficiū amplectētes, nō minus ei, q̃ angelo, ſi è cœlo delapſus, hoībus ſe offerret, uenerationis īpēderīt.

Signo Crucis edito ſanat paralyticam.

De fuga eius a cella ſua, et illius perſecutione. Cap. 15.

Audiens itaque Bonifacius ille tumidus, & tumore adeptæ gloriæ turgidus, & timore adimendæ turbatus: audiens, inquam, uirū Dei abſque ſua licētia diſceſsiſſe, timuit eū nō ad cellā ſuam, ſed ad aliū migraſſe locū, ad Papatū, cui renūciauerat, reſumēdū. Ideoque properè miſit poſt eū camerariū ſuū & Abbatē Caſsinēſem: qui eū reperiētes in cella, rogauerūt, ut ad Papā citò rediret, nè eius indignationem incurreret. Ipſe uero proteſtationē allegās, quā ante renūciationem fecerat, ſupplex orabat, ut ſummus Pontifex eū in ſolitudine pacificè uiuere permitteret, pollicitus ſe nulli hominū, niſi ſolis ſuis fratribus locuturū. Qua promiſsione recepta, camerarius iſta Papæ relaturus diſceſsit. Sed ecce alius ſuperuenit nūcius, Apoſtolicas literas camerario deferēs, ut abſque mora uirum ſanctū etiam inuoluntariū reduceret. Cūque idem Camerarius ad cellā nō ſine impetu & furore rediret, hæc ille fide digno relatu præſentiens, abſcondit ſe & clādeſtine fugit, exemplo Chriſti, qui Herodis perſecutionē fugiēdo, in Aegyptum deferri uoluit, & in Euangelio a Iudæis, ipſum lapidare uolētibus, ſe abſcōdiſſe legitur, & diſcipulos ſuos docuiſſe, ut cū perſecutionē paterentur in una ciuitate, fugerēt in aliā. O miranda & miſerāda perſecutio: ipſe corporis uiribus deſtitutus, & propter ultimā ſenectutem ocio & quieti, q̃ itinerum labori habilior, ad partes Apuliæ in obſcuram ſyluam, ubi quidam ſerui Dei habitare dicebantur, ꝑ loca abſcōdita & ignota, uno tantū fratre comitatus, latitādi cauſa fugere cogitur. Sed quod ſtupendū eſt, quāuis mutato habitu conſueto, uiliſsima chlamyde indutus, alijs quoque, quibus poterat, modis abſconditus incederet, tamē quocūque pergeret, agnoſcebatur: quādoque a pueris, q̃nque a prouectis uiris, qui nūq̃ eum uiderant, proprio nomine uocabatur. Cūq; in ſylua eū fratribus tpe Quadrageſimæ remāſiſſet, ſuperueniētibus illis, qui ut inuenirēt & captiuū ducerēt, perſequebātur eū, inde abire compulſus eſt. Et uidens ſe in illis partibus occultari non poſſe, mare trāſire diſpoſuit: paratoque uehiculo, ſed male proſpero uēto, cū per quindecim milliaria nauigaſſet, ad terrā iterū impellitur, & iuxta ciuitatem, cui nomen Veſtigia eſt, applicuit.

Mat. 2. Ioā. 8. Matt. 10.

De comprehenſione eius, & honore in uia ei exhibito. Cap. 16.

Poſtquàm uerò circa maris litus aliquot diebus uir ſanctus fruſtrà tranquillum nauigādi tempus expectaſſet, capitaneus dictæ ciuitatis hæc audiens, eū captum detinuit, & hoc Papæ, ac pluribus principibus intimauit. Rex aūt Siciliæ, tūc Romæ degens, a Papa mandatū accepit, ut de regno ſuo eum ad ſe uenire, & ſecure ac celeriter duci faceret. Ad quod exequēdū, patriarchā Hieroſolymitanum & Priorem ſanctæ militiæ cū quibuſdā religioſis & nobilibus uiris regia authoritate miſit. Ipſe uerò, cū tam reuerēter & tanto honore fungeref, ubique etiam occurrente ſibi innumerabili multitudine, cū tāta cordis alacritate a cūctis ſuſcipitur, ut uix de die, obſtāte populi importunitate, exire ualētes, nocte media iter aggredi cogerētur: nec tamē ſic euadere poterant, quo minus ante diluculum rurſus circundarētur a populo. Erant tūc multi, qui uiro Dei ſuadebant, ut ſe Papam faceret nominari, dicentes eū de iure nō potuiſſe renūciare Papatui. Ipſe uero conſtantis animi, & iuſti rectique indeclinabiliter tenax conſilij, licet ſuper hoc iterum deinde ac ſæpius interpellatus, firmus in propoſito perſtitit, aſſerens id quod iuſtè fecerat, etiam ſi non feciſſet, uolūtariè eſſe facturum. O uocem hominis uere conſtanter humilis, qui honorē, per quem tam cōtemptibilē perſecutionē euadere potuerat, perſeueranter contēpsit, & ſummum ſibi honorem in ſumma humilitate conſtituit. Ideo Chriſtus, qui humiles exaltare promittit, ſeruum ſuum in hac perſecutione clarū fecit, ac multis miraculis glorioſum: quæ omnia hic tacere contētus eſſem, niſi unū me referre cogeret admiratio. Poſtquam.n. de regno Siciliæ exiuerat, poſtq̃ a dictis regalibus nūcijs Camerario Papæ traditus, Cāpaniā intrauerat, de nocte occultiſsimè in Anagniam miſſus, propè Camerā Papæ in quadam domo arctiſsimè recluſus eſt. Quo in loco, ut quantus eēt, qui ibi captiuus tenebatur, oſtenderet, uoluit Dominus hoc eum miraculo declarare. Erat in illa Papæ curia Archiepiſcopus Conſentinus, tam intolerabili dolore calculi uariaque grauatus infirmitate, ut eo a medicis derelictū, ipſe & omnes, qui eū uidebāt, de ipſius corporali ſalute deſperarent. Iamque familia eius & ſibi ueſtes lugubres, & magiſtro ſuo parauerat exequias: dum ille deuotas preces Deo fundens, per ſancti uiri merita ſalutis auxilium poſtulabat. Et ecce ſubito, oratione facta, perfectè ſanus effectus eſt, ac ita plene conualuit, ut ſequēti die hoc domino Thomę, quem pater ille ſanctus de ordine ſuo Cardinalem aſſumpſerat, ad Dei, & ſerui ſui gloriam nunciaret.

Matt. 23.

Arctiſsimè includitur.

Cōſentini archiepi repētina curatio.

De arcto eius carcere et mira eius patiētia. Cap. 17.

Sed quem Chriſtus ſic honorauit & mūdo glorioſum oſtendit, qualiter, ille Chriſti uicarius inhoneſtè ac iniurioſè tractauerit, audiamus. Habuerat.n. multa cū uiro Dei colloquia, & tā ſancta & humilia reſpōſa ab eo receperat, ut merito deberet ad eius cōpaſsionē moueri. Sed obduratus cæca ambitione animus, difficile flectitur. Igitur in cōſiſtorio Cardinaliū fingebat conſilium quærere, quid de illo uiro ſibi agēdū eēt. Cui cū plures dicerēt, ut ad cellā, quā ſemꝑ deſiderauerat, eū, prout humiliter poſtulabat, libere redire permitteret, ipſe nō piæ charitatis, ſed propriæ crudelitatis uſus cōſilio, deliberauit in arcto eū carcere detinere. Miſſus eſt itaque ad caſtrū Fumonis, & fortiſsima turri recluſus: & adhibitis ſex militibus, & alijs triginta ſatellitibus ad eius cuſtodiam, die noctuque ita tenebatur arctat[a], ut nulli hominū ad eū patere poſſet acceſſus. Petijt autem, ut duo ſibi darētur fratres, cū quibus diuinū ageret officiū. Qui ei conceſsi, illius carceris anguſtiā diu ferre nō ualētes, inde extrahebātur infirmi. Erat.n. tāta ipſius turris arctatio, ut uir ſanctus, ubi hēbat pedes, dū Miſsā

[a] Illū.

In caſtro Fumonis uir ſanctus detinetur.

 celebraret,

celebraret, ibi caput reclinaret, dũ dormiendo quieſceret. Sed probpudor ſic Booifacius ille, alter Herodes, Petrũ ſeruabat iu carcere: ſic iniuſte decernit uir innocẽs io carcerẽ, & talẽ carcerẽ cuſtodiri, qui nuper cuſtos erat & paſtor totius ouilis Chriſtiaoi. O uere horreoda ſeutentia, immo uere Herodiana ſæuitia. Qua igitur procella uerborum tam impium nefas obrui meretur? Certe ad hoc monſtruoſum facinus inualida noſtra deficit liogua, ad quod etiam Ciceronis eloquẽtia nõ ſufficeret. Sed admirãda & ſummis laudibus eatollenda eſt uiri ſancti uirtuoſa conſtantia, qui oon ſolum patienter, ſed etiam gaudenter huius carceris ignominiã multo magis, q̃ aotea Papalis aulæ gloriã ſuſtinuit. Nec propter improbitatẽ cuſtodum aut aliam moleſtiam murmur iu eo aut querimonia reſoouit, uel aliud impatientiæ ſignũ apparuit: ſed illud potius ſpiritualis lætitiæ uerbum protulit: Cellã, inquit, deſideraui, cellã habeo. O ineffabilẽ uirũ uec labore uictũ, oec morte uioceudum: cuius uirtus carcere, cuius patieotia dedecore uiuci uon potuit. Seutiãt igitur alij, qđ libuerit: ego uerò cenſeo, talem in tali uiro carcerem, noo iodigne æqui paraodũ eſſe martyrio. Nec æſtimare queo io eo, qui tam burrendum opprobrium tam æquanimiter ferre uoluit, etiam martyrium ſuſtineudi deſuiſſe uoluutarium animi propoſitum. Et hoc, quam illud, ei tolerabilius fuiſſe arbitror, quo breuẽ q̃ longum. cruciatum eſt tulerare facilius. Itaque quid de eo rectius q̃ quod de alio ſanctiſſimo confeſſore ſcriptum legimus: Et ſi ei gladius perſecutoris deſuit, palmam tameo martyrij oou amiſit.

De glorioſa eius morte & uenerabili ſepultura. Cap. 18.

POſtquam autẽ fidelis athleta diu ac legitime certauerat, iuſtus & miſericors Dominus, ooleos ei pugne ſuæ palmã & uictoriæ coronam reddere, hoc modo laboribus, quos per ſeaginta quinque uitæ ſuæ annos pertulerat, finẽ imponere diſpoſuit. Conſueuerat uir ſanctus ab Aſcenſione uſque ad Pentecoſtem ob reuerentiã Spiritusſancti, ieiunio, orõni atq; ſilẽtio inſtãtius ſolito uacare, & ad omnẽ ſe deuotionẽ exercere feruẽtius. Quã obſeruantiã ẽt in illo carcere, quo decẽ oreoſiũ ſpatio arctatus fuerat, cuſtodiuit. Cumque ita die ſancto Pentecoſtes

Predicit obitũ ſuũ.

Miſſam deuotiſſime celebraſſet, milites ad eius cuſtodiam deputatos, ad ſe uocari fecit, eiſque diſſolutionem ſui corporis infra proaimã Dominicam imminere prædixit. Ab illa aũt die cœpit grauiſſime ioſirmari, & certus de morte, fecit ſibi mioiſtrari extremæ Vnctiouis ſacramentum. Quo recepto, iacebat uir ſãctus oon ſuper culcitrã aut paleam, ſed ſuper tabulam

Accipit ſacram Vnctionem.

ſolam, cum tapeto uili coopertur chlamyde. O mira iu iufirmo corpore ſani animi fortitudo. O fortis & iuſuperabilis paupertatis & humilitatis dilectio. Appropinquaote uero mortis ſuæ agone, exitum ſuum Pſalmis & oratiooibus, quantum poterat, aduerſus diaboli iuſidias muuire ſtudebat. Et ut ſecum in eis aſſidue uacarent, fratres ſuos inſtãter & humiliter hortabatur. Vode cum ipſi iu diuiuis pariter perſeuerarent laudibus, ipſo die ſabbati hora ueſpertina, eo diceote Pſalmum, Laudate Dominum in ſanctis eius:

Pſ. 150

ſtatim completo uerſu, Omnis ſpiritus laudet Dominum: cum flatu tenuiſſimo emiſit ſpiritum, cum ſanctis & beatis ſpiritibus Deum iu perpetuum laudaturus. O beata mors. O felix glorioſiusq́, uitæ finis: immo uero oõ finis uitæ ſuæ, ſed alterius meliorisq́; initiũ. Nunc .n. naſcitur, qui ſic moritur. Auditis igitur nouis de morte ipſius. Bonifacius Papa, licet plurimũ

Feliciter excedit è uita uir ſanctiſſimus.

iode gauiſus fuerit, triſtitiã tũ fingẽs, exequias eius in eccleſia ſancti Petri de Vrbe, cũ Cardinalibus ſolenniter celebrauit. Miſitq́; uuũ Cardinalẽ & Camerariũ ſuum, qui cum omnibus epiſcopis & plurimis religioſis de prouiucia Campaniæ corpus eius ad eccleſiam ſancti Aotooij de Ferẽtioo, quam ipſe nouiter cõſtruxerat, honorifice traoſtuleruot: ubi iuxta maius altare cum debita ueoeratiooe ſepultum eſt. Noo .n. tantæ ſãcti illius reliquias iacere ĩhouoratas decuit, quẽ admiratio puræ ac ſiocere uitæ adeo admirabilẽ fecit.

De miraculis & eius canonizatione. Cap. 19

VT autem uitæ eius ſauctitatem omuipotens Deus ſibi gratam & acceptabilem eſſe probaret, idipſum multiplici nobis ioſinuauit miraculo. Sed ſolũ duo hic recitare ſufficiat, quæ eius comitata ſunt obitũ. Primũ: Quidã milites, Qui eũ cuſtodirbant in carcere, tã Papæ, q̃ alijs pluribus retulerunt, q̃ à feria ſexta uſque ad horã mortis eius, uiderũt ante iauuã camerulæ eius crucẽ coloris aurei oõ affixã alicubi, ſed mirabiliter pẽdẽtẽ io aere. Quo miraculoſo Crucis ſigno patẽter oſtenſũ eſt, pœnitentiã, q̃ ille per carnis mortificationẽ iugiter portauerat, Dño placuiſſe. Sed & quãti meriti apud Deũ ſit, aliud miraculũ declarauit. Erat .n. diſcipulus quidam eius Robertus Salentiuus, ille uidelicet, cum quo uir ſanctus, dum primum ad Papatum fuiſſet electus, fugã tẽtauit. Sed cũ euadere nõ ualeret, ab eo quæſiuit, an ſe ad excelſa tractum, & coactum ſequi uellet.

Multa poſt eius obitum fiunt miracula.

Ipſe autem, qui à magiſtro didicerat mundum ſpernere, Chriſtum uero & ea, quibus ad Chriſtum peruenitur, diligere: Quæſo, inquit, ut & labori & periculo meo parcas, meque potius celle inopis & tuti ocij ſucceſſorẽ, q̃ diuitis & ſolicitæ gloriæ participẽ uelis. Quod & factum eſt. Nam illo Romã abeunte, iſte in ſolitudine perſtitit. Hic ergo dignus eius diſcipulus, nõ multo poſt, beatã ipſius aiam, è carcere gemino ereptã, ad ſidereas ſcãdẽtẽ ſedes uidere meruit. Qui tãto miraculo ſtupẽs, interrogauit an ſe tunc ẽt ſequi, an quid aliud agere iuberet. Ille uero ut in ſolitudine maneret, admonuit: & ſic cœlũ petens, inter uerba diſparuit. Hic aũt cõſilij memor, tandẽ lõgo cõfectus ſenio, poſt magiſtrũ abijt, magna ſanctitatis opinione & mirabiliũ fama operũ relicta. Alia uero pene innumera uirtutũ atq; miraculorũ ſigna, q̃bus uir ſãctus ante & poſt mortẽ claruit, hic narrare omittimus, & ad ea q̃ ſup his diffuſe ſcripta ſũt, & diligẽti examine certis authoribus & ueridicis teſtimonijs approbata, lectorẽ remittimus. Ex quibus hoc concludere ſufficiat, q̃ ꝓp miraculorũ ac meritorũ claritatẽ, poſt longã de eius canonizatione facienda diſceptationem, tandẽ per clementem Papam quintũ, ſancto eũ confeſſorum catalogo annumeratus eſt, Anno Domini 1313. tertio Nouas Maij, ab eius aũt trãſitu, anno circiter xj. Fuitq́; eius feſtiuas iſtituta 14. Calen. Iunij, qua die poſt labores huius uitæ, io Chriſti quieuit pace.

Anima eius uiſa eſt celos petere.

Sanctorum Catalogo adſcribitur.

De generali uirtutum ac laudum eius recapitulatione. Cap. 20

HAEC igitur, auxiliante Deo, ad ſuam & glorioſiſſimi confeſſoris ſui laudẽ cõſcripſi. Quicquid autem minus dixero, neceſſe eſt ignorantiæ meæ potius, q̃ illius gloriæ, deroget. Latius .n. uirtutũ eius merita laudũq́; præconia diffundũtur, quàm ut meo ualeant ſermone concludi. Si uero q̃s uoluerit eius opera honoreſque operum, literarum tradere monimentis, certum eſt, quia tanta ſunt dè

eo

eo ac talia, quæ & maius opus, & maiorem requirāt opificē. Ego tamen hic, quanta potui breuitate, inſerui pauca de multis: inter quæ etiā nonnulla ſunt, q̄ penè ueritatis fidem excedere iudicari poſſent, niſi ea vera ac certa teſtimonia approbaſſent. Sed ut huic operi finis in eius adhuc laudibus imponatur, ſingulos ſanctorum titulos, quos ſingulariter in ſe cōplexus eſt, breui ſub compendio colligamus. Igitur ut

Sūma uirtutū eius.

apoſtolus, doctrinam Chriſti uerbo & exemplo populis prædicauit: ut martyr, corporis tormenta, carcerisque ſupplicia pertulit: ut confeſſor, die noctūq; orationibus & pœnitentiæ operibus feruentiſsime uacare ſtuduit: ut uirgo, concupiſcentiā carnis robuſto ac integro munditiæ ac ſanctimoniæ tenore calcauit. Quid plura? Vt pontifex & paſtor bonus, ouili Chriſti prodeſſe cupiuit, ſed præeſſe cōtempſit: Vt electus ſacerdos, dignū Deo ſacrificium obtulit: Vt doctor egregius, diſcipulorum mores ſalutaribus documētis inſtruxit. Denique ut eremita ſanctiſsimus, ſolitudinē, paupertatē atque humilitatē, pœnitentiæ quoque auſteritatē ſingulari feruore zelauit. In hoc autē ultimo cunctos ita præceſsit, ut cū Aegypti monachos prædicari, laudari anachoretas, eremitas mirari audiam, hunc tamen ſemper excipere audeam, nec ei monachorum quēpiā comparare. Ab infantia quippe, poſt prima fidei rudimēta, cū maiorē perfectionis gratiam deſiderare cœpiſſet, in monaſtica diſciplina, præpoſtera uelocitate charitatis, penè cœpit ante perfectus eſſe, q̄ diſceret. Denique tantam in ea perfectionē adeptus eſt, quā nullæ vnq̄ literæ dignis laudibus proſequentur. Qua in re cùm diſcurrere per ſingula & numerare cuncta, onerosū ſit, ad probationē huiuſmodi perfectionis hoc ſolū arbitror ſatis eſſe, q̄ ſummum ſacerdotij gradum ad quem Dei iudicio & cum uniuerſæ plebis fauore ſub

Luc. 10

limitatus fuerat, ob amorem ſolitariæ & monaſticæ

Cœleſti norū inſtitutū monaſticum.

uitæ deſeruit. Illa tamen ſancta & contemplatiua ſolitudo, quam actiuæ ſolicitudini, optimā cū Maria partem eligens, prætulit, non ipſi ſoli, ſed plurimis profuit, totique Eccleſiæ Dei utilem fructum fecit. Nam ex his, quos in ſolitudine ſpiritualiter genuit, durat hodiè religioſa ſucceſsio, quæ continuè non ſolū numero, ſed & merito creſcens, fructuoſis uirtutum operibus & exemplis, nedùm militantem Eccleſiam paſcit & recreat, ſed etiam triūphantē lætificat. Ad cuius lætitiæ participationem ille nos peruenire cōcedat, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. IVONIS PRESBYTERI & confeſsoris, grauiter & fideliter conſcripta, adſtipulante ei Diplomate Clementis VI. Pontificis maximi. Dictionē paſsim mutauit F. Laur. Surius.

Maij 19.

TEmporibus noſtris, in quos fines ſeculorum deuenerunt, nouam quandam ſtellam creauit Deus in firmamento cœli, cuius ſplēdore ornarentur cœleſtia, illuſtrarentur humana: nempe ſanctiſsimum Iuonem presbyterū & confeſſorem, è Britannia minori ortum. Cuius præclaris meritis cœleſtis gratulatur Ieruſalem, Eccleſia militās triūphat, ſatanæ po

Clemē tē VI. dicit.

teſtas proteritur, humanum genus ſubleuatur, dum ubique terrarum eius egregia, coruſcant miracula. Et quidē cū adhuc inter mortales in terris degeret, illius meritis cœperunt ſalutis exempla exiſtere, quēadmodum & literis Pontificis maximi, & multorū Eccleſiæ prælatorum, ac principum, cōpluriumque aliorum Chriſtianorum fide dignis eſt teſtimonijs cōprobatum. Fuere autem illi parentes nobiles, è quibus eſt legitimo matrimonio procreatus. Pater Ahelotus dicebatur, filius Cancieti militis: matri,

Parentes. S. Iuonis.

Azonis nomen fuit. Editus autem in hanc lucem eſt beatus Iuo in pago, quem vulgò Martini appellant, non longè ab urbe Trecorenſi. Quàm uero Deo charus futurus eēt, eius genitrici dormiēti diuinitus eſt

Tit. 2.

reuelatum. A primis ætatis annis uſque ad ſupremū uitæ diem, conuenienter doctrinæ Apoſtolicæ, ſobriè & iuſtè & piè uixit in hoc ſeculo.

Pſal. 1.

Vbi ad quartumdecimum plus minus ætatis peruenit annum, diuinis literis cupiebat inſtitui, ut quēadmodū Propheta ait, in lēge Domini poſſet meditari die ac nocte. Itaque Pariſios profectus eſt, cauſa amoris Chriſti libenter carens parentū amicorūque ſolatijs, & apud ignotos & exteros degens. Neque uerò bonis literis oſcitanter incubuit, ſed cū diligentē

pariſijs dat operā literis.

illis nauaſſet operam, neque contēnendos in ijs feciſſet progreſſus, ut ſacræ Theologiæ, & Iuris Pontificij grauioribus ſtudijs ſeſe traderet, Lutetia Aureliam ſe contulit. Vbi ſanè uino & lautioribus ferculis, uitæque huius oblectamentis & delicijs, quantū potuit, ſibi interdixit, corpusq; ſuū uarijs modis ma-

Abſtinet uino &c.

cerauit. Corporis & animi pudicitiam accuratè in ſe tueri nitebatur, ſecum penſitans illud Sapiētis, In maleuolā animam non introibit ſapientia, nec habi-

ſap. 1.

tabit in corpore ſubdito peccatis. Cū autem in his ſtudijs iam diu uerſatus eēt, a quodam Redonēſi Archidiacono accitus eſt, ut iudicis eccleſiaſtici officio apud illum fungeretur. Ille uero memor illius Pro-

pſ. 105.

pheticæ ſententiæ: Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore: eam functionē gratus in ſe recepit, & quæ faciēda erant, benignè, amanter & abſque dilatione exequi conatus eſt: nec

Iudicis officio fungitur.

tamen cōmittere uoluit, qui in ſacræ Theologiæ prælectioni quotidiè intereſſet, & corpus ſuum multiplici abſtinentia afficeret. Orphani, afflicti, calamitoſi homines, eius fouebātur humanitate & patrocinijs: inter diſcordes cōciliabat pacem & amicitiam: eos, qui carceribus tenebantur, hortabatur ad patientiā: & cū proferenda ab ipſo eēt in iudicio ſententia, ſine lachrymis id non faciebat. Eccleſiaſticā libertatē, & immunitatē pro uiribus tuebatur, in miſericordiæ opera tātum ſe impendebat, iamque toto pectore cœpit ea, quæ ſunt huius mūdi, deſpicere, & ardēti deſiderio cœleſtibus ſemperque manſuris bonis inhiare. Interim autem fama eius ad Trecorenſis Epi aures perlata, ab eodem Epo generalis eſt iudex, ſiue officialis, ut uocant inſtitutus. Sed neque ſic immemor fuit eorum, quæ ante diximus: immo uero ad ſublimiora pietatis ſtudia ſe accingens, ibat de uirtute in uirtutem, & ſemper ſeipſo melior euadere nitebatur. Cū autem id officij aliquandiu ſtrenuè & fideliter eēt executus, cœperetque totum ſe dare con-

Abdicat ſe iudicis functione.

templationi rerum diuinarum, & uiuendi perfectionem ſectari modum, eo officio ſe abdicauit, atque ad Eccleſiam de Lohaneto, cuius erat moderator, ſe cōtulit, totūq; ſe diuinis mancipauit reb. beatiſsimæ Mariæ Magdalenæ illectus exemplo, quæ partē opti-

Lu. 10

mam elegit, & Dominum habuit ſui inſtituti approbatorem. Ibi tum ueſtes molles & delicatas, quibus pro ratione ſui ſtatus antea fuerat uſus, ilico abiecit, pānoque colorio ſiue albo, eoque rudi & exigui pretij contentus, inſtar pauperum monachorum, ſculponeis utebatur. Carnem uero edomabat cilicio, qđ induſio craſsiſsimo tegebat, oē ſub cuiuſquā cōſpectū ueniret. Porrò ieiunia oīa ab Eccleſia inſtituta & in-

dicta,ita obſeruabat,ut pane,& aqua contentus eẽt. Eſcis delicatis ſemper abſtinebat,rudi cibario pane, & pulmento uiliſsimo ueſcebatur. Quando erat domi,nunquam non orationi,& contemplationi clàm uacabat,neque tũ alimenti alicuius corporei percipiendi ulla ei cura inerat, quemadmodum ſequẽtia docebunt.

Septem diebus ꝑpetuo orat nihil comedẽs.

Accidit enim quodam tempore, ut in cubiculo ſuo ſeptem dies ſolus maneret,perpetuò in precibus perſeuerans, neque ullum expetens, neque ſumens cibum corporeum: ac nihilominus bona corporis habitudine & facie iucunda poſteà indè exiuit, perindè ac ſi diebus illis opipare uictitaſſet. Non patiebatur ullum ſibi præterire diem,quo non ſummo cũ deſiderio,& animi deuotione ſacrificaret,niſi legitimè eſſet impeditus. Quodam die illo ſacrificiũ offerẽre,cùm ex more ſacram hoſtiam eleuaret, globus igneus magni ſplẽdoris ipſam ambiebat hoſtiam, caliceque eleuato ac rurſus depoſito,repẽtè diſparuit.

Pſ. 118

Preces horarias,quas horas Canonicas uocant, ſtudioſè perſoluebat. Media nocte cum Propheta ſemp ſurgebat,preces nocturnas,quæ matutinæ dicuntur, Deo offerens, neque a cæteris diurnis Canonicis precibus abeſſe uolebat. Somni erat parciſsimi, rarò uel nunquam illi indulgens,niſi uel lectione,uel itinere fatigatus:tunc enim neceſsitate adactus, detractis calceis,dabat membra quieti,cæteris ueſtibus indutus. Cubabat autem uel in nuda humo,uel glebis, craſsis nodoſiſque uirgis, uel ſtipitibus conſtratis: moliſsimum capiti ceruical ſupponens, nempe aut Biblia ſacra,aut ſaxum prædurũ. Hoſpitalitatis erat præcipuè ſtudioſus,ita ut rarò uel nunquam a mẽſa ſua pauperes & hoſpites abeſſe uoluerit. Hominem quẽdam inopem cum uxore & quatuor liberis eius, plus minus nouem annis habuit domi ſuæ, ijsque ea,quæ ad uictum cultũque corporis pertinent,benignè ſuppeditauit. Erat ſanè cũ primis miſericors, & liberalis,& ad præſtandas eleemoſynas ualdè attẽtus. Ex quo benignitatis fonte manauit, ꝙ etiã alienigenas pauperes,item egenos,mala affectos ualetudine,deformes,haud ſecus atque fratres ſuos humaniter excepit,affabilem,comem, familiarem ſe illis exhibuit,ad menſam ſuam ſibi aſsidere uoluit,de cibis ſuis illis appoſuit, lectos apparauit,proprijs manibus illorum pedes abluit. Eiuſmodi autem pietatis officijs certas aſsignarat ædes,in quibus ijs ſemp uacare poſſet.

Somnus eius.

ſtratũ.

Ceruical.

ſtudia erga paupe-res & peregrinos.

Et ut charitati,qua feruebat,abundè ſatisfaceret, ipſe ſibi ultro ſubtrahebat uitæ degendæ res neceſſarias,& ut pauperibus benigne faceret, ueſtes & alimenta ſua illis impertiebatur. Accidit quandoque illis in locis magna frumenti caritas, nec erat beato uiro plus,quàm unus panis. Quem cum uellet pauperibus elargiri,uicarius eius rogauit eos, quos uir ſanctus inuitarat,nè id permitterent, ꝙ nullum aliũ panem domi haberent. Vt ergo ſenſit uir Dei murmur uicarij ſui,mox dimidium panem dedit illi,reliquam partem pauperibus diſtribuit. Cum iam ad menſam eundem eẽt, & uicarius dimidium panem apponere uellet,quæſitum diligẽter eo loco, quo eũ repoſuerat,reperire non potuit. Eccè autem nutu diuino muliercula quædam ilico adeſt, tres magnos apportat panes,offert eos ſeruo Dei, & eius menſæ imponit,nec ultra a quoquam uideri poteſt. Alio die complures inopes ab eo ſtipem petiere: ſed cum non haberet niſi paucos panes, diuino implorato auxilio,omnibus abundè ſatisfecit. Alio rurſus tempore cũ uiro Dei non niſi unus eẽt panis exigui precij, & multi ad eum confluxiſſent pauperes,illo uno pane,diuina fauente gratia,omnibus fecit ſatis. Viſitabat quandoque parœtiam ſuam:occurritque illi homo egentiſsimus,petens ab eo ſtipem. Sed cũ nihil haberet,quod illi largiretur,capitium ſibi detraxit, & pauperi dedit. Vix dimidij autem milliaris confecto itinere,capitium illud ſuo ſenſit capiti reſtitutũ. Iniunxit quoque duobus familiaribus ſuis,ut quandã ciſtam frumẽtariam in ſuos & pauperũ Chriſti uſus ſeruarent. Poſteà autem illi apertam eam uiderunt, & ſeram prorſus amotam, parumque in ea frumẽti relictum. Mox igitur ad beatum uirum id referunt, qui ſic eis reſpondit: Faceſſat timor: Deo benignè nobis opitulante,ſatis habebimus. Redeunt inde ad ciſtam,& eam conſpiciunt frumento plenam.

Panes diminutus augentur.

Itẽ frumentũ.

Multũ cõpatiebatur uir pius ægrotis, præſertim pauperibus, eoſque libenter uiſitabat, & pro illis Deum fideliter deprecabatur. Matrona quædã nobilis male ualebat,nec potuit medicorũ arte reſtitui. Itaque non parũ ſibi pollicens de precum & meritorum beati Iuonis efficacia,illum inuitat ad cõuiuiũ. Cernens autem uir ſanctus eam cibum capere non poſſe,panem miſit in calicem aquæ, unde ipſe potabat:cũque ad Deum fudiſſet preces, panem illum obtulit matronæ. Comedit illa,& uſque adeo repente conualuit,ut poſteà annis uiginti ſuperuixerit.

Matronã precibus ſanat.

Alius quidam triennio grauiter laborauit,& a dæmone per illum loquente,mirè uexabatur. Eum igĩt beatus Iuo ad ſe curauit adduci, & nocte illa apud ſe manere iuſsit. Manè ſurgens dæmoniacus,ſe liberatum ſentit, Deoque & beato Iuoni gratias agit. Cõſolabaĩ uir Dei afflictos omnes pro uiribus, eiſque quantum licuit ſubueniebat. Volebant quidã pontẽ facere in flumine magno, ꝙ multi illud non ſine præſenti periculo quotidiè tranſirent. Iam trabes multæ & uaria materia ex artificum conſilio cõportata, & præparata erat,ſed prorſus inutiliter. Vbi hoc reſciuit beatus Iuo,illorum damnis afflictus, preces fudit ad Dominum,& eccè ligna, quæ nullũ uiſa erãt uſum habitura ad pontem efficiẽdum,mox apta, & opportuna cernebantur.

Itẽ dæmoniacum.

Domũ quandã uaſtabat flãma uorax. Accurrebãt uicini & propinqui,ut adferrent remedium, ſed nihil efficere potuere. Indicatur periculũ uiro Dei, & ille precibus ſurẽtes extinguit flãmas. Pacis cõciliãdæ Eccleſiaſticæque libertatis aſſerendæ fuit perq̃ ſtudioſus, adeo ut eius cauſa non dubitarit mortis adire diſcrimen. Maligno concitante dæmone,inter mulierem quãdam & eius filiũ atrox emerſit diſcordia,nec ullis amicorum precibus potuit inter eos cõcordia ſarciri. Audiuit hoc uir ſanctus, mox ſacrificiũ offert pro pace inter eos reformãda: & ecce ambo ſe permittunt eius arbitrio & uoluntati,ipſiusq; opera pax redintegrata eſt.

Incẽdiũ precib. extinguit.

Venerũt quoq; miſsi a rege Frãciæ ad urbem Trecorẽſem,qui ab Epiſcopo & eius collegio ſubſidij nomine quippiã extorquerẽt. Formidãte aũt Epõ & Canonicis,nè eccleſiæ theſauros illi abſportarent, ſanctus Iuo ad ſacrariũ ſe cõtulit,illos theſauros defenſurus. Cũ aũt miniſtri regis ex epĩ domo equũ abſtuliſſent,eũq; uellẽt abducere, beatus Iuo illos adijt, equũque ex illorũ manibus ereptũ,ad antiſtitis ædes reduxit,cũ prius acriter illos obiurgaſſet, ꝙ ea facerẽt,q̃ ipſos minimè deceret. Abierũt aũt illi,nec q̃cq̃ ex ijs,q̃ diximus,tulere ſecũ. Pupillos, & orphanos, egregiè tuebaĩ,& eorũ cauſa diuerſis in locis adibat iudicia,patronũ ſe illis exhibens:neque id ĩñ ſpe alicuius muneris aut præmij,ſed pietate & iuſtitia permotus: immo uero ſuis impendijs illorum cauſas defendebat apud iudices, ut poſſet a Domino audire: Quod uni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti. Inde adeo factũ eſt,ut in illa regione merito appellatus

Eccleſiaſticã immunitatẽ egregiè tuetur.

Matt. 25.

pellatus ſit Aduocatus pauperum.

Aduocatus pauperum. Fuit uero etiam inſignis concionator,& uerbi Dei zeloſus inprimis ſeminator: neque in una ſua parœcia, ipſius curæ cōmiſſa, ſparſit uerbū Dei, ſed in tota illa regione. Ibat autem non ſublimis equo, ſed pedibus ſuis. Chriſti exemplo inductus, de quo ſcriptura dicit: Quam pulchri pedes annunciantis & prædicātis pacem. *Eſa. 52.* Ibat quandoque cum famulo ſuo, per diuerſa loca diſſeminās uerbum Dei. Venit autem ad quoddam magnum flumen, per cuius pontem tranſire ſolebat: ſed eum iam aquæ planè operuerant. Edit igitur Crucis ſignum, & aquæ ſe diuidunt, liberumque præbent iter trāſeunti cum famulo: rurſusque ad priſtinum redeunt locum, poſtquam illi à ponte abſe rant. *Crucis ſigno diuidit aquas.* Gentes autem eius regionis, cum eius conciones audiuiſſent, conuerſæ ſunt.

Erat præterea contemplator egregius. Non raro accidit, ut cum eum putarent alij rebus terrenis occupatum, animo totus eſſet ad cœleſtia ſuſpenſus. Sæpe etiam à beatis ſpiritibus uiſitabatur. Sedebat quodam die ad mēſam: ſuperuenit autem quidam, ut uidebatur, pauper miſerabilis, uili habitu indutus: quem ille comiter & cum multa humanitate excepit, ſibiq; in menſa aſsidere atque è ſua ſcutella cibum capere uoluit. Sed cum pauper ille parum ſumpſiſſet cibi, mox ſurrexit à menſa, & dixit: Dominus uobiſcum. Et ecce, qui uiſus fuerat abiecto habitu & deformis, iam pulcherrimus & multa luce conſpicuus, candidaque ueſte amictus conſpicitur, ita ut eius lumine tota illa ſplēderet domus, ſeque eorū aſpectibus ſubduceret.

Alio die, ſedente beato uiro in ſacrario Trecorenſis eccleſiæ, columba quædam aduolauit mire illuſtris cuius ſplendore tota eccleſia una cum ſacrario mirifice illuſtrabatur. Sedebat quandoque ad menſam cū multis pauperibus: & ecce inſidet eius capiti exigua, ad pectus colore niueo, ad tergum uiridi. Appræhendit autem eam uir ſanctus, & manibus blanditer demulces, paulo poſt dimittit, dicens: Abi in nomine Domini. & illa confeſtim diſparuit.

Iam multis ieiunijs & laboribus intollerandis, cruciatuque multiplici uir beatus corpus ſuum ualde extenuarat, cupiebatque cum Apoſtolo diſſolui & eſſe cum Chriſto. Itaque diuinitus præſtitum illi eſt, ut *Phi. 1.* obitus ſui tempus ante præſciret. Quæ cauſa fuit, ut etiam tum, cum ſe ſentiret plus ſolito uiribus debilitari, nullum uellet remedium admittere, ſed perinde acſi rectè ualeret, humi cubaret; non multis ſubſtratis paleis, uerſusque ad Crucis imaginem, quam perpetuo in ſuo aſſeruabat cubiculo, cum multis lachrymis & ſuſpirijs Dominum precaretur. *Accipit extremā unctionem.* Cum autem extremæ Vnctionis ſacramentum percepiſſet, Crucis ſigno ſe muniuit, ſpiritumque ſuum præpotenti creatori humiliter commēdans, deinceps nihil locutus eſt. Tota aūt nocte ſabbati uſque ad diem ſequentē oculis apertis, & in Crucis imaginem defixis tacitus iacuit. Illuceſcente Dominica die, qui tunc fuit proximus ab aſcēſione Chriſti, & incidit in decimum & nouū *Excedit è uita.* Maij diem, ſpiritum reddidit, eiuſque ſacrum corpus in Trecorenſi eccleſia humatum eſt. Infinita autem poſt eius meritis eximia reddente teſtimonia: uiſitaturque ſepulchrum eius quotidie cū multa deuotione ēt ab illis, qui aliunde ex diuerſis orbis regionibus ad illud confluunt propter multa beneficia, quæ ſancti uiri meritis & precibus illic diuinitus conferūtur. *Miracula ad ſacras eius reliquas.* Surdi enim audiunt, cæci uidēt, claudi ambulāt, muti loquuntur, leproſi mundantur, ad uitā mortui reuocantur, profligātur ex hominum corporibus nequam ſpiritus, ad pœnitentiā promouētur peccatores, res amiſſæ recuperantur, bella ſopiuntur, captiui ex infidelium manibus eripiuntur: in cuſtodias & carceres coniecti, ſubito expediuntur: inter diſcordes ſarcitur pax, malignæ conſpirationes diſsipantur, qui nauigant mare, ad portum incolumes pertingunt. Nimium prolixi erimus, ſi particulatim omnia perſcribere uelimus.

Clemens, eius nominis VI. Romanus Pontifex, eo tempore, quo Clemens V. & Benedictus XII. Romanæ Eccleſiæ præerant, ſæpe diligentem nauauit operam, ut beatus Iuo in ſanctorum numerum referretur. Ei iter agenti apparuit uir ſanctus, ſcipionem manu tenens, iuſsitque ut ſuſceptum illud negocium accurate, & ad effectum perduceret. *Clemens VI. eum in ſanctos refert.* Itaque admodum ſolenni ritu poſtea acceſsit ad aſcribendum illius nomine catalogo ſanctorum, eumque pro ſancto habendum pronuncians, ſolenniter, ut uocant, canonizauit anno Saluatoris Chriſti 1347. die 19. menſis Maij. Graui cum morbo affectus erat nepos eius Pontificis idemque Archiepiſcopus Narbonenſis, ſpemque uitæ eius medici & periti homines abiecerant: Sed cū illius amici, Dei & beati Iuonis opem imploraſſent, certumque uotum beato Iuoni nūcupaſſent, ſtatim illi inſtaurata ſalus eſt. Permulta alia miracula ſtudio breuitatis prætermittimus.

VITA B. AVSTREGISILI ARchiepiſcopi Bituricenſis, ab eius quodam æquali conſcripta, ſimplici ſtylo, quē propterea mutauit in gratiam lectoris F. Laur. Surius.

Maij. 20.

BEatus Auſtregiſilus apud urbem Bituricenſem patre Gundino natus eſt. Facultates ei mediocres fuere, quæ ad uitam degendam abunde ſufficerent. In pueritia literis diſcēdis admotus eſt: ſed cum ei corporis uires accreuiſſent, parens eum adduxit ad Gūtranum regem, ut ei ſuam nauaret operam. *In aula Guntrāni regis degit.* Itaque tēpus non exiguum in eius regis aula exegit, prudenter ſe gerens in iis, quæ ex officio ei facienda incūberēt. Et erat ſane regi gratiſsimus, eique manus abluenti offerebat linteum, quos eas extergeret: quo factum eſt, ut eum mapparium id temporis uocitarent. *Eius exercitia.* Erat quidem habitu adhuc ſecularis, ſed eleemoſynis, pręcibus, uigilijs de noctuq; grauiter incūbebat, atq; ad cœleſtē patriā incredibili deſiderio anhelabat: itaque in ſęculo fideliter illi inſeruiebat, cui in cellis inſeparabiliter inhærere per optabat. Cœperunt aūt illi moleſti eſſe parentes deducenda uxore, at ille pudicitię ſtudio & amore, nuptiarum onera & moleſtias deuitans, differebat ſemper, & in aliud tempus reijciebat eius rei cogitationem, ita dicens: Hac in re Dei nobis inquirenda & expetenda eſt uoluntas. Et incertum ualde eſt, bonamne, an malam habiturus, ſim coniugem. Si bonam, metus erit, ne perdam: ſi malam, rurſus metus erit, ne non poſsim carere. Quid igitur in hunc me uultis ancipitem laqueum conijcere, eoque me adigere, ut inani cura & ſolicitudine iis me implicem, unde placeam mulieri? Cum uero poſsim mea uti frui libertate, cur me in alterius redigitis ſeruitutem? Audiebat hæc parentes, ſed non æquis animis itaque etiam maiori contentione urgebant, ut ipſis obſecūdas, in matrimoniū cōſentiret. Ille uero ne eis mœrorē adferret, quos mallet hilaritate pfundi, ſe ꝗ hortabant, factūrū recepit, mō oīum ita uelle sētiret.

Cũ igitur in regis miniſterio, ut diximus uerſaretur, cœpit huius rei aliquã cogitationẽ ſuſcipere, ſecũq; tractare quidnam ipſi potiſsimum faciendum eſſet. Venit autem ei in mentem, haud procul habitare tres uiros eiuſdem nationis & pari facultate. Eorum itaque nomina in tribus chartulis deſcripſit, eaſq; altari impoſuit, palla eas operiens in baſilica S. Ioannis, quæ prope Cabilonenſem urbem ſita eſt, ſimulque uotum fecit ſe tres noctes in precibus perpetuis exacturum, ac deinde manum miſſurum ad chartulas & quam primam apprehendiſſet, eius uiri filiam ſe ſibi coniugẽ petiturum, cuius in ea nomen exaratum eſſet primam igitur noctem non difficulter ſine ſomno peregit: altera uerò cœpit ſomno prægrauari cumque noctis intempeſta importunitatem eius ferre non poſſet flexo, poplite, ad aſſerem incubuit, & obdormiuit. Eccè autem per uiſum aſsiſtunt ei ante altare duo ſenes decoro uultu, atque alter ad alterum: Cuius filiam hic Auſtregiſilus ducturus eſt uxorẽ? Reſpondit alter: Itàne ignoras, quia iam ſibi deſponſam habet? Cuiuſnam filiam? inquit alter. Reſpondit: Iuſti iudicis. Sub his uer-

Viſio eĩ dormiẽtis.

bis Auſtregiſilus expergefactus, cogitat ſecum, quis ille ſit iuſtus iudex, cuius filia necdum nupta ſit. Sed cũ certi aliquid conſequi non poſſet, animi dubius, ibat more ſuo ad aulam regis, peruenitque ad diuerſoriũ, quodam, ubi hoſpites inuenit, ſenem pauperem cum uetula coniuge. Dixit autem ad eum uetula: Subſiſtè, parum & referam tibi ſomnium, quod hac nocte habui de te. Videbar mihi audire magni cuiuſdam ſoni fragorem, quaſi pſallẽtium uoces, & aio hoſpiti tuo: Quid eſt iſthuc, quod hic audio? nũ feſtus hodie dies agitur à ſacerdotibus, & proceſsio ſolennis futura eſt? Ille uerò dixit: Hoſpes noſter Auſtregiſilus uxorẽ ducet. Tum ego mirificè exhilarata, cum multa alacritate progredior ad plateam, uiſura uultum ſponſæ tuæ. Cum autem præterirent clerici in albis ueſtibus, ferẽtes cruces, & ut fit in proceſsione, pſalmos canentes, tu poſtremus ueniebas, teque à tergo ſequebatur populus: conſiderante autem me curioſius, nulla ſe mihi obtulit noſtri ſexus perſona, neque potui uidere, puellam, quam te ducturum audieram. Dico ergo hoſpiti tuo: Vbi eſt puella, Auſtregiſili futura coniunx? Reſpondit ille: An non uides illam in manibus eius? Cumque reſpicerem, non potui quicquam uidere in manibus tuis, præter euangelij codicem. Intellexit itaque uir beatus tum ex uiſione ſua, tum ex ſomnio mulieris, diuinitus ſe ad ſacerdotij miniſterium uocari. Cum uerò ad palatium ueniſſet, & pulſanti fores ianitor aperuiſſet, intrante ipſo ædes regias, ma-

Proceſſiones iã olim cũ crucibus &c.

Pſ. 20.

gna uoce dixit rex: Poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo & cætera quæ ſequuntur. Ex eo tempore confirmata eſt in eius animo ſententia ea, qua ſe credidit à Domino ad ſacerdotium uocari, cœpitque enixius in bonis operibus proficere, porrò nuptiarum cogitationem omnem ad ſolas terras relegare.

Sed totius malitiæ architectus, liuidusque humani generis hoſtis diabolus, cum uideret eum toto deſiderio ad illam ueram uereq; beatam æternæ patriæ gloriam adſpirare, fraudulentis machinationibus cœpit excitare ſcandala, quibus à ſancto propoſito Dei ſeruũ retardaret. Erat per id tempus in palatio regis Betellinus quidam, homo potens, qui per fraudem ex fiſco regio quippiam ſibi magna temeritate uẽdicarat. Cum autem eum argueret rex, ille per calumniam & mendacium in Auſtregiſilum culpam conferre nitebatur. Accerſitus ergo à rege Auſtregiſilus & ea de re interrogatus negauit ſe in culpa eſſe illis ita diſceptãtibus, rex ira uehementer commotus, iuſsit eos duello inter ſe certare, ut fallax diuino iudicio demonſtraretur. Iam certaminis aderat dies, & Auſtregiſilus mane ſurgens, clypeum cum iaculo per pueros ſuos miſit in agrum, ubi rex inter ſe confligentes expectare conſueuerat: ipſe autem ad ædem S. Marcelli, precandi cauſa ſe conferens, pauperem obuiam habuit, cui, quod daret præter trientem unum, non habuit. Nam ſi qui alij prius apud eum fuere, in ſimilem uſum expenſi erant. Succurebat ei illud Propheticum: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in animã inimicorum eius. Dato triente, ingreditur in baſilicã factaque oratione, crucis ſe ſigno muniuit, quod eſt armatura Dei. Deinde fretus conſcientia innocentiæ ſuæ, & nihil hæſitans adfuturum ſibi iuſtum iudicem Deum, imperterritus properabat ad certaminis locũ ubi cum ſuſtineret aduerſarij aduentum eccè quidã è Betellini miniſtris adeſt, nũciat regi anhelus & uultu lugubri, mortuum eſſe Betellinum. Rex tam celerẽ eius obitum certius indagare uolens ſciſcitatur ecquid illi acciderit. Reſpondit miniſter: Cùm Betellinus ſeruus tuus heſterno die ad palatium ueniret mãſit quodam loco: die autem hodierno, illuceſcente, equum, manſuetiſsimum ſibi iuſsit apparari: quem ubi aſcendit, manſit equus immotus. Betellino autem calcaribus eius lathera fodiente, uelociſsimo curſu exiliens, ingenti impetu ſeſe contorſit, caputque iungens pedibus, anteriores pedes ſurſum extulit, & eo que Betellinum miſerandum in modum exagitauit atque concuſsit, donec ab alto preceps in terram rueret. Nec ſic tamen cõtentus fuit equus, ſed iunctis pedibus caput illius calcauit & protriuit ita ut ſanguis e naribus & auribus erumperet, eiusq; animam efflaret, quã poſſet leuari è terra. Accidit ergo illi, quod propheta dicit, Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. His auditis, rex Auſtregiſilum ad ſe uocat, dicitque ei: Deus omnipotens, cuius tu opem fideliter implorasti, pugnauit pro te. Mortuus eſt enim Betellinus, diuina eũ ultione perſequẽte. At ille inimici interitu nequaquã lætabatur, ſed gratias agebat Deo, quod ipſius manus ab eius hominis ſanguine ſeruaſſet impollutas. Sic ergo benigna Saluatoris potentia, famulum ſuum, quẽ dignum ſibi ſacerdotem degerat adhuc in ſeculari habitu degentem, ab intentatis illi teterrimi dæmonis inſidijs liberauit.

Duello certare num liceat, lector Theologos conſulat.

Pſ 40.

Crucis ſignum armatura Dei.

Horrẽda mors calumniatoris.

Pſa. 5.

Creſcebat in interim in amore Dei Auſtregiſilus, & bonis operibus quotidiana adijciebat incrementa, ualdèque cupiebat in Clerum adſcribi, ſed cuius opera id à rege impetraret, necdum compertum habebat Erat autem apud regem id temporis inter alios aulæ proceres uir præſtantiſsimus, idemque prudentiſsimus, Aethereus nomine, cuius fidei archana ſua omnia rex cõmittere non dubitabat: qui tunc dignus quidem epiſcopatu, poſtea Lugduni quæ eſt Galliæ nobiliſsima ciuitas, epiſcopus ordinatus eſt. Is Auſtregiſilum inprimis charum habebat, eumque rogauit Auſtregiſilus, ut ageret apud regem, quo eius permiſſu liceret ipſi in clerum tranſire. Egit ille cũ rege & rex, aſſenſit. Acceptis inde literis, abiit Auſtregiſilus Antiſiodorum, & à B. Aunario epiſcopo deciſa ceſarie, clericus effectus eſt, & ordinatus ſubdiaconus. Deĩde ad memoratum Aethereum profectus eſt, qui iam Lugduni factus epiſcopus, eũ cum ingenti gaudio humaniſsimè accepit presbyterumque & Abbatem B. Niceti Epiſcopi & confeſſoris ordinauit, atque in amoris teſtimonium & augmentum, de rebus eccleſiæ quendam ei locum, quem Albianum uocant, attribuit.

Aethereus Lugdunẽ. epiſcopus.

S. Auſtregiſilus fit presbyter.

Quodam uendemiarum imminẽte tempore, cum iam præcoque eſſent uuæ, adiit S. Auſtregiſilus ad uindemiam ſed prius iuſsit adorari uaſa, quibus uinum conderetur. Cum autem muſto iam uas unum, impletum, eſſet aliud quoddam, uacuum ſupererat, quod

quod ad uiginti menſuras caperet. Eadem autem nocte ex torculari expreſſa eſt uini una fere ampliora, quam iuſsit uir ſanctus in illud uas uacuũ infundi: ac deinde in cellam uinariam ingreſſus, poſt orationem ſignum crucis expreſsit, atque mane ad eccleſiam abijt. Cuſtos illius uaſis, cùm ueniſſet in cellarium, uel lerque inſpicere, num uaſa à muſto ſalua eſſent, uidet uas uacuum, inſtar aliorum, quæ muſto plena erant, uſqueadeò redundare uino, ut permultum in terram dilaberetur. Ille rei nouitate obſtupefactus, ilico cucurrit ad baſilicam, nunciatque uiro Dei, quid accidiſſet. Iuſsit autem uir ſanctus eum rem apud ſe tacitam habere, hominemque à ſe dimiſit.

Vinum auctũ diuinitus.

Cum iam autem Dominus, quemadmodum decreuerat, manifeſtum uellet reddere ſeruum ſuum, eo tẽpore, quo erat cum beatiſsimo Aethereo epiſcopo in uilla quadam Gebennenſis territorij iuxta locum, haud procul ab ea uilla aberat caſtellum quoddam deſertum, & omni habitatore uacuum. Erant uerò illic etiam eccleſiæ quædam, ſed prope ſemirutæ. Ibat ergo B. Auſtregiſilus ad eum locum, orandi cauſa, & cum neque cuſtodem ullum, neque clericum illic reperiſſet uigilantem, patentibus oſtijs, ſed ſacrario ob ſerato, Miſſam in eccleſia celebrare uoluit. Deerat autem aqua, qua manus ablueret, & quam ſacrificio miſceret. Dixit igitur amico ſuo Marculpho, id temporis lectori, nunc uero Abbati eius baſilicæ, ubi corpus eius humatum eſt: Perquirite pauxillum aquæ, ut hic Miſſas celebremus. Quæſierunt illi, ſed nihil inuenerunt. Reuerſi autem ad eum in eccleſiam, uiderunt oſtia ſacrarij aperta, quæ ante clauſa conſpexerant: cumque ingreſsi eſſent, inuenerunt ipſum uirũ Dei ſtantem, & coram ſe habentem duas crateras, alteram uino, alteram aqua plenam: quæ res non mediocri eos admiratione & pauore affecit.

Huic ideo hiſtoriæ huius antiquitatẽ

Tempus aderat, quo ad ſublimiorem honoris gradum eum Dominus ſubuehere uoluit. Mortuo Bituricenſi Epiſcopo Apollinari, in eius locum omnium unanimi conſenſu, rege quoque annuente, ſuffectus eſt Auſtregiſilus: quam functionem duodecim annis præclare adminiſtrauit, quẽadmodum ab angelo ei fuerat ante prædictum. Cum enim urbis Bituricenſis primos fines eſſet ingreſſus, nocte illa manſit in uilla, quæ Germiniacum dicitur: porro diluculo uocauit ad ſe Sulpitium diaconum, qui ei poſtea in epiſcopatu ſucceſsit, itemque Deſiderium diaconum, eiſq; dixit: Hac nocte Dominus mihi reuelare dignatus eſt, me annis duodecim ad huius eccleſiæ gubernacula ſeſſurum. Per id tempus mulier quædam in eiuſdem ciuitatis ſub urbio iamdiu laborabat membrorum aridirate, neruorumque contractione, ita ut membrorum fere omnium officio eſſet deſtituta, aliorumque manibus ad loca neceſſaria eam deportari oporteret. Ea ſe petijt à uicinis ad uirum Dei deferri. Tulerunt illi eam ad altare: ubi cum eam conſpicatus eſſet uir ſanctus, diuinum officium in eccleſia perſoluturus, audiuiſſetque eam dicentem ſibi: Sancte Auſtregiſile, adiuua me: ita ait, Domini uirtus & pietas ſanare te poteſt: ſublatiſque ad cœlũ oculis & manibus, Extende, inquit, ad me manum tuam. Illa reſpondente, ſe id facere non poſſe, ipſe manu eius appræhenſa, primo digitos, deinde cætera eius membra extendit, tandemque in pedes erectam integerrime ſanitati reſtituit, dixit illi: Vide, ne in priſtina relabaris uiria, & deterius aliquid tibi accidat. Ferebatur enim mulier illa ante morbum impure & luxurioſe uixiſſe.

Bituricẽſis fit Epiſcopus.

Huius Sulpitij uitã habes Tomo 1. die 17. Ianuarij.

Contracta mulier fit ſana.

Eodem tempore apud Bituricenſes erat Bercoara, ſancta Chriſti famula, illuſtris genere, ſed mente longe nobilior. Ea cùm ſuo more nocturnas in precibus uigilias ageret, in platea ſua ſtillicidio domus uidit hominem inopem iacentem, Beroaldũ nomine, pannis obſitum, memoris omnibus contractum. Miſerta hominis, perquiſiuit quid ita illic iaceret. Reſpondit ille: Morbo hoc iamdiu premor, nec eſt qui mihi opem ferat. Vellem libens ira ad eccleſiam, & me S. Auſtregiſili conſpectibus præſentare, ſed uires non ſuppetunt. Tum illa ingemuit, & erga afflictum cõmiſeratione permota, iuſsit pueris ſuis, ut eum à terra leuarent, & ſuppoſitis manibus tanq̃ funus exanime ferrent ad eccleſiam, deponerentque iuxta altare, ubi iam erat uir Dei: qui ut uidit hominem contractum, ſenſit in ſpiritu, propter peccatum accepta poteſtate, nequiſsimum ſpiritum hoc mali ei intuliſſe. Iuſsit ergo eum alio transferri, & aliquamdiu in prece proſtratus, deinde ad pauperem acceſsit, &, ſi recte memini, præcepit ut in balneum mitteretur: contrectanſque eius membra & extẽdens, diuino implorato auxilio, eum morbo liberauit, ita ut multis poſtea annis ſuperuixerit.

Itẽ contractus uir.

Matrona quædam nobilis & religioſa, Paterna nomine, in miniſterio ſuo habuit puellam familiarem, quæ Auguſta dicebatur. Ea cæca fuit. Scripſit autem Paterna literas ad B. Auſtregiſilum, orans ut à puella cæcitatem depelleret. Vir ſanctus uiſa puella, ſuſpexit ad cœlos, Dei opem implorans, oleumque benedicens, cæcæ perunxit oculos: & mox oculis eius reddita lux eſt.

Cæca benedicto oleo curatur.

Per idem tempus fuit illuſtris matrona Deoque dicata Auſtreberta, coniunx quondam Cranoaldi illuſtriſsimi uiri. Hæc referre ſolet, quod ipſa præſente geſtum fuit. Vnus è piſtoribus eius, Leodemarus, morbo atrociſsimo uexabatur. Habebat autem ipſa panẽ, à ſancto Auſtregiſilo benedictum, ipſique ab eo pro eulogijs tranſm[illegible]n. Seruabat ea hunc panem, ut ſi quis male affectus uideretur, illi integra fide ſumendum præberet. Rogauit ergo quoſdam, ut piſtorem hunc appræhenderent, & in eius os ex illo pane aliquid inferrent. At ille prorſus recuſauit, nec quicquã eius ſumere uoluit: ingeſtus eſt tamen ipſo etiam inuito in os eius panis, moxque ille malum omne, quo cruciabatur, euomuit, & redditus ſanitati, hodieque officium ſuum facit.

Molitor quidam Monulphus Dominico die uoluit molam corrigere, magna temeritate ductus: arreptoque inſtrumento ferreo, cœpit terere molam. Et ecce diuina in eum ſeueritate animaduertente, manubriũ eius inſtrumenti adeo manui eius adhæſit, ut nullus id inde poſſet amouere: prorupit uerò etiam ſanguis inter digitos eius, qui computreſcens, fœtore ſuo nauſ[illegible]n mouebat aſpectantibus. Acceſsit autem ad B. A[illegible]ſilum, & ab eo remedium petijt, neque id fr[illegible]uiro ſancto manus illius cõtrectante, & ferrũ au[illegible]te, dolor omnis abſceſsit, & manus ſanata eſt.

Vide effectũ panis benedicti.

Frio[illegible]alam puellam, parẽtibus chariſsimam, apud uicum Brioderum improbiſsimus dæmon ualde cruciabat, ita ut ceu phreneſi cõpræhenſa, noctu diuque perpetuo uociferaretur, atque inde mente capta, nec ſe nec parentes cognoſceret, diuerſaſque uoces, auium garritus, boum mugitus horrido clamore ederet. Lugebant parentes, uicini condolebant, mirabantur omnes tantillam ętatem in tanta acerbitate durare poſſe. Adducitur tandem ad uirum Dei. Ille ſentiens hoſtis uerſuti uexatione puellam exagitari, iuſſit eam altari propius admoueri. Deinde cum corpus Domini prius ipſe confeciſſet atque ſumpſiſſet, etiam puellæ dedit. Et ecce ſumpta Euchariſtia, confeſtim clamare deſijt: porro uir ſanctus ueſtes eius benedixit, præcepitque parentibus, ut religioſo habitu eam induerent, ipſamque iuſsit à uino & carnibus abſtinere. Factum eſt ita, atque ab ea hora pro-

Vide ut tractet dæmoniacã puellã.

ſtigato dæmone, puella illa priſtinæ incolumitati reſtituta eſt, hodieque in monaſterio beatæ Bertuaræ incluſa, inter alias Dei famulas laudabili conuerſatione degit.

Obitus eius.

Iam tempus aderat, poſt labores quiete ſempiterna perfruendi. Itaque ſeruum ſuum Chriſtus iuſsit è tempore exire. Cumque ſacrum eius corpus ad eccleſiam humandum deportaretur, iuuenis pauperrimus Leonaſtus, multo iam tẽpore contractus, ita ut plantæ pedum eius ad poplites adductæ cernerentur, ad eam eccleſiam allatus eſt, atque ad uiri Dei ſepulcrũ ea nocte iacuit, membriſque laxatis, ſuis pedibus ſanus domum reuerſus eſt.

Viſio Ianuarij presbyteri.

Non poſſumus non commemorare hoc loco, quod uenerabilis presbyter Ianuarius refert, qui præſens interfuit, quando uir Dei à B. Taureco Epiſcopo ſepulturæ mandatus eſt. Cum ex more tumulus eius iam humati componeretur, Taureco Epiſcopo ſtante ad pedes eius, presbyter Ianuarius uidit Auſtregiſilum ad dextram Taureci Epiſcopi adſtare in candidis ueſtibus, eleganti facie. Mirante autem Ianuario, quid hoc ſibi uellet, ſubitò ab eius oculis diſparuit. Longũ eſt omnia beati uiri miracula annotare, cum eius precibus permulti ex diuerſis ſint erepti morbis: complures capite damnati & in carceres coniecti, magno miraculo à uinculis abſoluti, ad eccleſiam nullo reſiſtente confugerint: innumeri pauperes, uiduæ, orphani, eius benignitate & eleemoſynis ſuſtentati ſint. Obijt autem plenus dierum in confeſsione bona. Eius intercesſione utinam conſequamur, ut ſi meritis eius æquari non poſſumus, ſaltẽ imitatores eſſe conemur, præſtante illo, qui in Trinitate perfecta uiuit & regnat Deus unus per infinita ſecula. Amen.

Cum adhuc in humanis ager[...] Auſtregiſilus, tanquam paſtor bonus curam eccleſiæ & plebis ſibi commiſſæ quotidie peruigilem gerebat, atque eam à luporum faucibus ſeruare ſtudebat. Accidit autem, ut ex palatio Theodorici regis, ipſo rege permittẽte, ad urbem Bituricenſem accederet Guarnerius homo ſæuiſsimus, auaritiæ & turpi lucro addictus, ſuperbia tumidus, ab ea urbe pecuniam regis nomine, quã dare non conſueſſet, exacturus. Permoti ciues inſolito onere, omnes ad B. Auſtregiſilum cõfugiunt: orãt, ut hanc uim ab ipſis propulſare uelit. Vir ſanctus ad Deum ſe confert, diurnis atque nocturnis precibus eius aures continenter pulſat, ut populum ſuum hac uexatione liberet. Iam ad urbem aduentabat miſer ille Guarnerius, & ad eũ exit ſanctus epiſcopus, atque pro commiſſa ſibi plebe murum ſe opponit, paratus etiam, ſi res ita poſtulet, Chriſti exemplo pro [...]bus ſuis animam ponere. Dicit Guarnerius: Vn[...] homo improbe? Ecquid facere inſtituiſti? N[...]at Deus, ut in hanc intres urbem, & ciuiũ cen[...]agas. Tum uero Guarnerius, acri ira commotus, [...] inuito epiſcopo nõ eſſet regis & ſuam explere uoluntatem, furibundus ad regem abit, nunciat illi, renitente Auſtregiſilo epiſcopo, quod ipſe iuſsiſſet, ſe facere non potuiſſe. Interea uerò beato fine Auſtregiſilus quieuit in pace, eiuſque diaconus Sulpitius illi ſucceſsit. Redit poſtea Guarnerius, executurus ſub Sulpitio, quod ſub Auſtregiſillo non poterat. Sulpitius uero anxius, ad Dominum confugit, ab illo conſilium rei bene gerendæ petens. Erat enim uir mitis & lenis, hominiſque uiolentiæ ut reſiſtere poſſet, non uidebat. Deinde Guarnerium adit: orat ut qui ſub ipſius deceſſore ab eiuſmodi onere immunes fuiſſent, illos etiam ſuis temporibus pateretur ſolita gaudere libertate. At Guarnerius homo ferus uiri Dei preces contempſit. Dixit itaque illi Sulpitius: Si quidẽ contra ius & fas tua eris potitus uoluntate, non diu tamen impunè feres. Ille uero in urbẽ ingreditur, facit ut erat iuſſus, omnibuſque pro uoto expeditis, corpore, nõ animo, adit S. Auſtregiſili eccleſiam, tanq̃ preces illic oblaturus. Vt uidit autem monumentum ſancti uiri a fidelibus Chriſtianis auro argentoque mirificè exornatum, dixit arrogantiſsime. Auſtregiſilus aurũ ſuũ & argentũ in pauperes erogare debuit, non iubere ut ſuũ ſepulcrum illo tegeretur. Non hoc ille dicebat, quòd ei curæ eſſent pauperes: ſed inſtar Iudæ proditoris auaritia æſtuabat. Poſt à ſepulcro uiri Dei diſcedens, orationis cauſa altaria circumibat. Cumque in ipſa baſilica ambular[...]gnum quoddã, ad quod uela ſuſpenſa erant, ab alto ruit ſuper caput eius. Manauit igitur ſanguis per oculos & barbam, & ad terram uſque defluxit. Et miſer ille clamauit uoce, qua potuit. Auſtregiſilus, dum uixit, ſemper in me hoſtili animo fuit, & tã mortuus me propè interfecit. Ita infelix nec culpã agnouit ſuam, nec à beato uiro ueniã petijt: immo uero feruens malitia, Auguſtodunum ire inſtituit, ut loci epiſcopum perderet. In ipſo autem itinere in pago quodam, cum omnes recubuiſſent, ſurrexit à menſa, & ad exonerandum uentrem ſeceſsit. Interim ſomno correptus, obdormit. euigilans dicit aſsiſtentibus: Auſtregiſilus & Sulpitius hac hora urceum aneum miſerunt mihi. Quis ueſtrum habet illum? Negantibus illis ſe quicquam eiuſmodi uidiſſe, ſua uerba repetijt, neſciens quid diceret. Mox autem inteſtina eius & uiſcera omnia in cloacam deciderunt, eaq; nocte uitam perdidit. Ex eo tẽpore nemo auſus fuit regiorum miniſtrorum ab urbe Bituricenſi eiuſmodi pecuniam extorquere, abſterrente oẽs tam diro interitu illius q̃ talis exactionis primus author fuiſſet.

Nõ patitur plebem ſuã inſolita exactione premi.

Etiam antiquitus ornabãt ſepulcra ſanctorũ.

Poſtea cum Pipinus Francorum princeps aduerſus Eudonem Aquitaniæ principem pugnaturus ad Bituricenſe oppidum ueniſſet, Barbari in uilla, quæ Carobeias dicitur, domũ S. Auſtregiſili, in qua ille crebro dormierat, inflammare noluerunt, nihil fracti admonitionibus uicinorũ, qui illis dicebant, diuinitus multa illic edi miracula. Sed ſimulatque domum incẽderunt, arrepti à dæmonibus, partim ſe in ipſas flammas iniecerunt, partim dentibus ſe lauiarunt, partim membra ſibi corporis truncarunt. Vbi Pipinus id cognouit, exercitu eius ea re ualde exterrito, edicto cauit, nè quiſquam res aut uillas S. Auſtregiſili attingeret. Non multo poſt Eudo eandem urbem obſidens, Agnum, uirũ primarium in monaſterio B. Auſtregiſili manere iuſsit. Ille uero res monaſterij omnes, illic repertas diſtribuit comitibus ſuis. Poſtquam autem urbs ſe Eudoni dedidit, eſſetque pax proclamata, Abbas eius monaſterij Bertradus, cum muneribus profectus eſt ad Agnum, dixitque ei: Accipe exiguum munus argenti, quod fratribus relictũ eſt, miſericordẽq; te præbe ſeruis Dei, ut poſsint uiuere, & pro te rogare Deum. At ille nimium ſuperbus, Abbatem irridẽs, ait: Eudo dominus meus iuſsit, ut teipſum uel in carcerẽ conijciam, uel captiuum abducam, & tu me rogas pro monachis tuis? Redit Abbas ad fratres ſuos, narrat fruſtra ſe rogaſſe Agnum: monet, ad Dominũ & S. Auſtregiſilum preces fundant. Eunt monachi ad ſepulcrum beati uiri, cum multo dolore & lachrymis preces Deo offerunt, ita dicentes: Vides omnipotens Deus, res, quas dediſti nobis, ut tibi ſeruire poſsimus, improbum hominem uſurpare ſibi. Interim Agnus omnes S. Auſtregiſili uillas perluſtrans, quicquid inuenire poteſt, ſecum abducit. Porrò iter agenti apparet S. Auſtregiſilus in ſomnis, dicitque ei: Cur tam immaniter me deprædatus es, & fratres meos tanto mœrore affeciſti? His dictis, grauiter eum uerberat in capite. Euigilat miſer, altaque uoce clamitat: Succurrite mihi, En Auſtregiſilus epiſcopus me cecidit,

Vide ultionẽ cæleſtẽ.

Expilator rerum eccleſiaſticarũ diuinitus punitur.

cidit, nec mihi ſpes uiuendi ulla relicta eſt. Ocyus ite ad Eudonem principem, qui me iuſsit res S. Auſtregiſili occupare, rogetiſque eum, ut me ſuis facultatibus redimat. Ego enim dum illi pareo, hac me calamitate implicaui. Eudo, his auditis, ualde extimuit iuſsitque omnia confeſtim reddi, quæ Agnus erat prædatus ex uillis beati uiri, uetuitque nè quis deinceps quicquam ex eius rebus ſibi uſurparet. Deinde menſæ aſsidens, memor Agni, miſit ad eum quoddā uaſculum argenteum, ut in ſcelerum ſuorum emendationem offerret Deo. Agnus autem ut uidit tam exiguum munus, ait: Quantillum eſt hoc, ut offeram pro innumeris maleficijs meis? & his dictis, expirauit.

Itē aliꝰ. Paulò poſt à monaſterio S. Auſtregiſili Fredegiſilus unus ex proceribus Eudonis, abegit iumenta. Cumque ea multamque aliam prædam ad ſuas ædes adduxiſſet, iamq; homo ſuperbiſsimus eā inter ſuos partiri uellet, mox acri correptus febre, uitam deſperat ſuam. Venit autem illi in mentem, S. Auſtregiſilū monachos ſuos ab omni ſecularium hominum iniuria tueri ſolere, nec ferre, ut quiſquam impune eos lædat. Itaque Salomoni Abbati monaſterii & fratribus eius remittit ea, quæ abſtulerat, multumque orat ut Dominum pro ipſo deprecetur, ut & ſalutem corporis, & ſceleris ſui ueniam obtinere queat. Abbas monaſterij cum eulogij mox nuncios mittit ad eum qui ei S. Auſtregiſili benedictionem offerant. Ille gratias agit, inuocat S. Auſtregiſilum, cum multa reuerentia percipit ex ijs, quæ Abbas miſerat: ſtatimque uigore recepto, à miniſtris ſe iubet deportari ad iumenta, ut ſuis manibus reddat ablata. quod cum feciſſet, ilico priſtina illis ſalus reddita eſt.

Per idem tempus Adroaldus, unus ex Eudonis comitibus, Abbatem S. Auſtregiſili Bertradum captiuū detinuit, uoluitque ut auro & argento ſe redimeret. Compulſus Abbas, quicquid auri & argenti habere potuit, atque inſuper ualde inuitus calicem unum aureum aliaque ſacrata uaſa ipſius cœnobij, illi dedit: atque ita dimiſſus, ad fratres mæſtiſsimus redijt. Ille uerò nocte ac die rogabant S. Auſtregiſilum, ut ablata curaret reddi. Et ecce magnus timor peruadit Adroaldum, & neque edere, neque bibere, non dormire, non ſtare, non ingredi poteſt. Aderat illic ſeruus Dei Iulichannus, à quo petijt conſilium, quid agere deberet, cum illi morbum ſuum aperuiſſet. Ille uero homo doctiſsimus & ualde ſapiens, quæſiuit ab eo, num quid ex rebus S. Auſtregiſili uſurpaſſet inique. Fatebant Adroaldus, ſe calicem aureum Auſtregiſili & permulta alia apud ſe habere. Tum ait ad eū uir Dei: Non audiuiſti, quemadmodum S. Auſtregiſilus punit hoſtes ſuos? Si uis uel in craſtinum prorogari uitam tuam, actu tū reſtitue ablata illi. Adroaldus multo terrore correptus, remiſit omnia, & ſanitas redijt: ac deinde quoad uixit, uota B. Auſtregiſilo perſoluens, pro ſuî caſtigatione gratias illi egit. Id temporis apud Bituricenſes erat quidam uir bonus, Lupus nomine, bene moratus, humilis, ſapiēs, caſtus, ſobrius. Is ardenti deſiderio precandi cauſa Taurones profectus eſt: ubi cum diutiſsime in baſilica beatiſsimi Martini in preces incubuiſſet, quidam Dei ſeruus eum ad ſe accerſit, quærit qui uocetur, unde uenerit, quid ſibi uelit. Reſpondit ille: Lupus ego uocor: apud Bituricenſes dego, ueni autem huc pro peccatis meis preces oblaturus. Dixit ei alter ille: Eſt quod indicatum uelim monachis S. Auſtregiſili. Ego in Bituricenſi urbe corpore nunquàm fui, ſpiritu autem fui per hos dies in eccleſia B. Auſtregiſili, ubi intra ſancta ſanctorum uidi beatiſsimum Petrum Apoſtolum, inuitante B. Auſtregiſilo, ſtantem, & cum eo S. Sulpitium & S. Laurianum, aliosque multos eius urbis incolas, & corpore illic quieſcentes. Procul autem coram illis ſtabant Adroaldus, Bladegiſilus, Sophronius, Guntaldus & plerique alij, qui caſas Dei prædati fuerant & euerterant. Vidi autem B. Auſtregiſilum procidentem ad pedes S. Petri, ſicque dicentem: Vlciſcere nos, beate Petre, de hiſce malignis prædonibus, qui caſas noſtras diripiunt, & ſeruorū Dei facultates expilant. Tum B. Petrus iuſsit in eos omnes animaduerti, quoſdam uerò æternis ſupplicijs addici. Ad extremum, Adroaldum uirga, quam manu geſtabat, in capite percuſsit, uolēs eum interficere. At B. Sulpitius, quippe uir mitis, obtuit nè occideretur. Sed ei ſe opponens S. Auſtregiſilus: Itanè, inquit, æquum tibi uidetur, frater, ut negligamus preces fratrum noſtrorum, qui iniuria affecti ſunt? His dictis, uiſio illa ablata eſt à me. Cum autem Lupus hæc audiuiſſet, ad Bituricenſes reuerſus, expoſuit cūcta fratribus monaſterij S. Auſtregiſili. Porrò Adroaldus, quem diximus, poſteà immani febre correptus, è uita exceſsit: reliqui ſine emendatione male perierunt.

Adroaldus eādē ob cauſā punitur

Viſio cuiuſdā boni uiri.

Eudo princeps, cuius ſupra mentio habita eſt, ad monaſteriū S. Auſtregiſili precandi gratia uenit. Abſolutis precibus, cœpit expoſtulare cum fratribus, ita dicens: Quis ueſtrum, ò domini, de Auſtregiſilo feret ſententiam? Ego illi fidem habui, & cum hoc in loco Cuchianus mihi ſacramentum diceret, S. Auſtregiſilum fideiuſſorem accepi. Ait porrò Eudo ad ipſum beatum uirū: Sancte Auſtregiſile, tu de teipſo profer ſententiam. Si tibi fidem non adhibuiſſem, nō fugiſſet Cuchianus à me. Tu igitur iuſtum in illum exerce iudicium, & ego fratribus monaſterij tui multa largiar. (Cuchianus iſte cum ad S. Auſtregiſili ſepulcrum iuraſſet Eudoni, in Franciam ad Carolum principem transfugit) Eodem ergo tempore, quo Eudo contra illum appellauit S. Auſtregiſilum, lethaliter percuſſus eſt, & exclamauit: Propter fidem Eudoni ad monumentum ſuum datam & poſtea falſam, Auſtregiſilus me multis modis excruciat. Et niſi fallor, ſeſe dentibus lacerare uoluit, ſi non fuiſſet catenis conſtrictus. Tandem cum multo cruciatu uitam finiuit. Alia beatiſsimi uiri miracula, nè ſimus longiores, commemorare nolumus.

VITA S. BERNARDINI SENENſis, profeſſione Franciſcani, ad eius quodam Contemporaneo fideliter conſcripta, ſed ſtylū F. Laurētius Surius mutauit.

Maij. 20.

IN Senenſi urbe, quæ Virginis ciuitas dicta eſt, ut ait author, ex nobili familia Albizeſchorum ortus Tollus eſt, uir humanus, ſimplex, prudens & bonæ exiſtimationis. Is in iuuētute ad Maſſanam urbem ſe contulit, quæ in Senenſium ditione ſita eſt. Cernens autem eius loci ciues erga familiam ſuam & maiores ſuos amico eſſe animo, (Patruus enim eius Tollus ter eius ciuitatis præſes fuerat cū bona ciuiū gratia) ibi ſedem fixit, charus omnibus, & curabat argētum erui ex Maſſanis fodinis, uti plerique alij egregij mercatores. Erat tūm illic miles generoſus, iam grandæuus, Bindus nomine. Is ut uidit Tolli mores ingenuos uitamq; honeſtam, Neram filiam ſuam illi deſpondit, cupiens illum habere hæredem, cum alios liberos non haberet, præter Dianam filiam Neræ ſororem, quæ ante complures annos alteri nupſerat.

Parentes S. Bernardini.

rat. Sicut ergo Domino placuit, ità factum eſt. Non diu poſt Bindus obijt. Tollus autem & Nera erga Deum & Deiparam Virginem deuoti & religioſi, ac Deum timentes, maſculam ſibi prolem diuinitus dari optabant ad honorem Dei. nec fruſtrati ſunt ſpe & expectatione ſua. Ediderunt enim in hanc lucẽ filium die octauo Septembris (in quem accidit etiam natalis dies beatiſsimæ matris Dei) anno Chriſti 1380. quo anno ſanctiſsima uirgo Catharina Senẽſis migrauit ad cælos, dictusque eſt Bernardinus. Nera mater eius anno ætatis ſuæ uiceſimoſecundo obijt, qui erat annus ab orbe redempto 1383. cum Bernardinus iam trimulus eſſet. Tollus autem pater eius pijſsimus & Diana matertera, quantũ ea potuit ferre ætas, bonis eum inſtruebant moribus, excitabantque eius animum ad deuotionem concipiendam erga ſacratiſsimã Virginem, Chriſti Ieſu matrem. Interim Tollus moritur anno Saluatoris 1387. Bernardino filio ſexenni relicto: cuius curam itemque facultatum eius ſuſcepit Diana matertera, & haud ſecus atque filium eum enutriuit annis quinque, magnoque opere & bonis moribus & deuotione erga Chriſti matrem eum imbuere conata eſt. Et ſi autem inſtar puerorum in quibuſdam etiamnum pueriliter ſeſe gerere uideretur, attamen cæteros condiſcipulos in multis excellebat, in Grammaticis inſtitutionibus & literis perdiſcendis longo poſt ſe interuallo eos relinquens: eratque ea indole & ingenio etiã ad ea conficienda, quæ arte & manu fiunt, ut Maſſani omnes eum admirarentur, certoque ſibi perſuaderẽt illum in uirum inſignem euaſurum.

Vtroque parente orbatur

Mira pueri beneuolentia erga egenos.

Singulari autẽ ſtudio ferebatur ad præſtandas eleemoſynas, nec ulla re adhuc puer magis delectari uidebatur, quàm ſi poſſet pauperibus benigne facere. Caſu quandoque accidit, ut parum in ædibus Dianæ relictum eſſet panis. Eum autem ipſum pauperi mẽdicanti Diana dare nolebat. Dixit ergo illi pius puer: Quæſo, demus paupi ſtipem: alioqui ego hodie neque prandium, neque cœnam ſumpturus ſum. malo enim pauperem refici hoc pane, quàm me. Lætabatur ualde Diana ea pueri bonitate & optima indole. Cœpit uerò etiam ad ieiunia prouocare, quantum quidem illius ætatis fragilitas patiebatur. Etſi autẽ annis tener eſſet; attamen ad honorem beatiſsimæ matris Dei diebus ſabbati ieiunauit, & quandiu laicus fuit, illud ieiunium nunquam intermiſit.

Degit Senis

Cum ad tertium decimum ætatis peruenisset annum, & in Grammaticis ſic ſatis profeciſſet, à neceſſarijs amicis Chriſtophoro & Angelo Albieſchis fratribus Senas accitus eſt, ubi cura Chriſtophori & honeſtiſsimæ cõiugis eius, re & nomine, Piæ, uixit: quæ matrona, cum nullas haberet proles, haud ſecus eũ atque filium dilexit, eiusque mores cõfirmauit: porro in ſcholis triuialibus præceptorem habuit Onuphrium, miraque diſcendi celeritate ſuperauit omnes coætaneos ſuos, omnibus affabilis & charus, honeſtus quoque & pius ac deuotus. Aras ſibi in teneri ætate ſemper extruebat domi, easque ut potuit ornabat. Ductus interdum à Pia ad ſacras conciones, cum domum reuertiſſet, conuocabat pueros, eisque tanquam pro concione puerili ſimplicitate dicebat, quæ ex auditis ſermonibus memoria retinere poterat. Faciebat autem hoc ea ratione & ea dexteritate, ut multi iamtum animis præſagirent, eum quandoque eccleſiaſten fore. Poſtquàm autem Senas uenit Iohannes Spoletanus, totius honeſtatis ſpeculum, & moralis philoſophiæ præceptor egregius, (qui licet grandæuus, eſt tamen etiamnum ſuperſtes) integerrimos adoleſcens Bernardinus, uirtutis & doctrinæ auidus, ad illum ſe contulit, nec ab eius, quantum licuit, latere unquam diſceſſit: hæſitque apud illũ annis aliquot, & mirabiles habuit in literis progreſſus, ita ut ab eodem Iohanne, quondam etiam præceptore meo, crebrò audierim, è ſuis ſcholis nũquam quẽquã Bernardino doctiorem prodijſſe, nec uidiſſe ſe unquam ſtudioſum ullum, qui tam omni eſſet honeſtate & integritate præditus, quippe ex cuius ore nunquã ſermo turpis profectus eſſet, & qui neq; uerbo, neq; nutu, neque ſigno, aut ulla ſignificatione quicquã præ ſe ferret aliud, quàm puriſsimã bonestatẽ. Teſtantur uerò etiã eius coæui literarũ ſtudioſi, ea morũ probitate & honeſtate eũ fuiſſe, ut ſi quid audiuiſſet turpiter dici, adeò cõmotus fuerit, ut robore haud aliter in uultu perfunderetur, quàm ſi quis colaphũ ei infregiſſet. Inde factũ eſt, ut ſi forte pueri & adoleſcẽtes inter ſe de rebus parũ honeſtis uerba miſcerẽt, uiſo Bernardino, mox dicerẽt: Faceſsãt hi ſermones. ecce enim Bernardinus adeſt: uſque adeò ab omnibus ille quoddã honeſtatis & integritatis exẽplar hẽbat. Ciuis quidã nõ infimæ conditionis, turpe uerbũ q̃nque ad illũ protulit, Sẽtiẽs autẽ pudiciſsimus adoleſcẽs quorſum ille tẽderet, ſub mẽto grauiter illũ percuſsit, cũ alioqui ſtatuiſſet in facie illũ cædere. Tãto aũt impetu eũ percuſsit, ut ꝓcul ẽt ſonus audiret, Ciuis itaque illi corã adſtãtibus tũ propinqs, tũ alijs indigenis pudefactus, repẽte ab eius cõſpectu ſe ſubduxit. poſteà uero cũ iã multi eſſent euoluti anni, eodẽ loco Bernardino ad populũ cõcionẽ hñte, uidi ego hũc ipſum ciuẽ adeo corde cõpũgi, & ubertim lachrymas fundere, perinde ac ſi duris eſſet flagellis cæſus. Alius quidã improbus ciuis per idẽ tempus erga Bernardinum adoleſcẽtem uerbis & nutibus inhoneſtis ſuum incidauit impurum & neſarium animi deſiderium, idque non ſemel, ſed crebrò ſanè. Itaque Bernardinus rogat quoſdã ſuæ ætatis honeſtos adoleſcentes, ut ipſi eſſent adminiculo, quo ab illius ſceleſti hominis uexatione ſe excuteret. Cõicato autem inter ipſos cõſilio, monet eos, ut lapides ſibi colligant. Deinde inquirunt hominẽ illum: quẽ cũ inueniſſent loco parũ opportuno, Bernardinus iuſsit eos dare operam, ut poſſet aliò pertrahi. Vt aũt miſer ille uidit Bernardinum, nefanda cupiditate cõmotus, multos ei aureos oſtendit, ut alliceret pudiciſsimũ adoleſcentẽ. Tũ ille annuit, ut e platea excederet. Quod cũ ille feciſſet, illicò exclamat Bernardinus. Inique, ſceleſte, flammis exurẽde: Ad eum, ad eũ, ad eum: ſimulque illũ percutere cœpit. Mox ſocij eius iungunt uoces ſuas, pariterque lapides in eum conijciunt: Ille ita ſe accipi cernens, in pedes ſe conijcit, illis eum inſequentibus, donec ab eorum oculis euaneſceret. Ita demũ eius praua uoluntas cõpreſſa eſt, & Bernardinus ea moleſtia abſolutus eſt. His aũt rebus effectũ eſt, ut tanta apud oẽs uirtutis, pudicitiæ & integritatis eius fama crebreſceret, ut non ſolùm nihil ipſo audiente quiſquam ex domeſticis eius auderet impudicè eloqui, ſed ẽt oẽs eum uenerarentur, nemo turpe aliquid circa illũ attẽtare uellet. Et ſi aũt ſemper iucundũ, alacrẽ, effabilẽ, cõmodũ, officioſum omnibus ſe ſe exhiberet, nõ tamẽ niſi bonis, maximè aũt ſpiritalibus & religioſis uiris familiaris eſſe uoluit, idque tã in ſcholis, quàm alibi. Poſtquam aũt adoleuit, relictis ſcholis triuialibus & ſtudijs philoſophicis, in quibus præ cæteris excellebat, ad ſacros Canones diſcendos ſe contulit, in eoque ſtudio triennio accurate uerſatus eſt. Plurimũ uerò delectabatur ſacris literis: quas ubi deguſtare cœpit, alia ferè ſtudia ſua oĩa ꝓ nihilo putauit, nec quicquã ei iã ſapiebat extra ſcripturas diuinas.

Ioãnes Spoletanus.

Pietas puerilis

Pudicitia Bernardini.

Impurũ quendã ciuẽ pugnis & lapidibus lautè accipit.

Tobiæ uirtutes.

Vbi decimũ & ſeptimum ætatis annũ attigit, Tobiam conſobrinam ſuam crebrò uiſitabat. Erat illa

filia

filia Dianæ, quam ſuprà diximus, Neræ matris Bernardinę ſororem fuiſſe: excedebat aũt Tobia Bernardinũ annis ampliùs triginta, eratque uidua tertij ordinis beatiſsimi patris Frãciſci, cuius maritus fuerat uir nobilis, Guido de Ptolomæis. Porro ob morũ integritatem ſtudiumque deuotionis, & pietatis, Tobia hæc omnibus uenerationi erat. Perpetuis.n.ieiunijs, uigilijs, corporis caſtigationibus uacabat, ſemper in ſuis cubabat ueſtibus, alijsque exercitijs ſeſe cõtinẽter macerabat. Ipſa fœminarũ peregrinarum, quæ aduerſa laborarẽt ualetudine, ſæuiſsima illa peſte graſſante, curã ſuſcepit in domo hoſpitali de la Scala. Illi ipſi Bernardinus, an ætatis ſuæ tricesimo primo Senis peſte laborãs, cũ iam medici ſpem ſalutis eius oẽm abiecissent, in ipſo propè mortis articulo cõfeſſus eſt, ſe corporis integritatẽ prorſus inuiolatã ſeruare. Huic uni Bernardinus loqui ſolebat, cũ aliarũ fœminarũ colloquia deuitaret. Denique eius animam ad cælos proficiſcẽtẽ uidit Bernardinus, cũ Mediolani primo Quadrageſimæ die ad populũ concionaretur. Quæ illi cauſa fuit eã cõcionẽ præter morẽ ſuũ abrũpẽdi. Sciſcitãtibus.n.poſtea alijs, cur id feciſſet, primò quidẽ dicere noluit: deinde uero cõpulſus, rem, ut erat, explicauit. Miſsi aũt ſunt Senas, qui de obitu Tobiæ cognoſcerẽt: cõpertũque eſt, eadem hora, qua dixerat Bern. eã uidẽtẽ migraſſe a corpore.

Bernardinus fœminas uitat.

Cũ hac igitur Tobia Bernardinus adoleſcẽs crebro ſermones cõſerebat, eãque idẽtidẽ inuiſebat. Haud aliter.n.inter ſe diligebãt, atque ſolẽt mater & filius. Contigit interim Bernardinũ quãque dicere Tobiæ: Ibo uiſum amicã meã. Itẽque rurſus alio die: Adibo amicã meã, ſanè pulcherrimã. Tobia hęc cũ per iocũ dicere putabat. et nihilo minus percõtabatur ex eo, quænã illa eẽt ipſius amica, & ubi moraretur. Reſpõdit ille: Amica mihi eſt lõgè formoſiſsima, cuius ego amore planè captus ſum, eſt autem extra portam Camolliæ, eamque ego quotidiè ſoleo reuiſere, nec uideor mihi ſomnum poſſe capere, niſi priùs mihi cõſpecta ſit. Tobia hæc audiens, cœpit quadã ſuſpicione teneri: ſed cũ cerneret Bernardinũ creberrimis ſe afficere ieiunijs, quotidiè ſacrificio intereſſe, vacare precibus & deuotioni, ueſtibus indutũ ſe dare quieti nocturnæ, multaque alia de ſe dare haud obſcura probitatis ſigna, non exiſtimabat ſiniſtrè propter ea uerba de illo ſentiẽdũ eẽ. At rurſus cõtẽplans adoleſcẽtis formã egregiã, dæmonis uerſutias, carnis fragilitatẽ & hominis in deteriora propenſionẽ, uerebatũ nè forraſsis captus eẽt amore alicuius mulieris, maximè quod extra Camolliæ portã eẽt cœnobiũ fœminarum. Itaque acerbo intrinſecus animi dolore cruciabatur, metuens ſe laborem ſuum omnem perdidiſſe, quem ei optime inſtituendo diu impenderat. Vt autem rem certius exploratam haberet, altera luce abiit extra illam portam, manſitque in loco quodam, unde Bernardinum conſpicere ipſa poſſet, ſed ab illo minime uideri. Ecce autem aduenit Bernardinus ſolus, & corã imagine beatiſsimæ matris Dei, quæ ſupra portã illã elegãtiſsime picta habetur, nuda curuat genua, eique piiſsimas offert preces, iiſque completis, mox domum redit. Mirabatur Tobia, ſed non contenta ſemel uidiſſe, redit ſecundò, & idem conſpicatur. At nec ſic animo ſuo ſatisfactum ſentiens, mittit tertio fidiſsimam ſociam ſuam: quæ cum idem omnino ſuis oculis eſſet intuita, quod ſemel atque iterum Tobia: iam è ſuo pectore prorſus amouit ſuſcipionem omnem Tobia, dixitque læta ad Bernardinum: Pridem dixiſti mihi fili chariſsime, te amore captum eſſe: quæſo mihi rem certam exponas, nec me in dubio hærere patiaris. Reſpondit Bernardinus: Quando ſic iubes, dicam tibi quod hactenus nulli alij indicare uolui: Captus ſum amore beatiſsimæ Virginis & matris Dei Mariæ, quam ſemper amaui in qua poſt Deum omnes meæ ſpes collocatæ ſunt. Illam unice diligo, illam inquiro, illam uidere concupiſco: quod cum in hac uita non liceat, conſtitui eius amore quotidie inuiſere eius imaginẽ, quæ in Camollia eſt, quod ea mihi & cæteris huiusurbis elegantior, & eius maieſtate dignior uideatur. Itaque illam quotidie, flexis genibus beatiſsimæ Virgini oẽ commendo, ſperans per eam me conſecuturum gratiam & miſericordiam, quam præcipue expeto. Hæc eſt igitur amica illa mea & ſpes mea, piiſſima uirgo Maria. Hæc ut audiuit Tobia, cum lachrymis illum complexa, dixit: Reuerà, fili mi, non obtinuit mentem meam ſiniſtra ulla de te ſuſpicio, ſed nõ nihil cœpi hæſitare propter fraudes & machinas antiqui ſerpentis, quas debemus modis omnibus cauere. Sed tu fili à Deo benedicte, egregiam tibi & inſignem delegiſti amicam, optimum ſalutis tuæ præſidium; peccatorum omnium nequaquam dubiam ſpem: illam quæras, illam ſequaris, omnique animi deuotione illi confidas. Nullum enim poſt Deum ſalutis tuæ fulcimentum ualidius habere potes, quã ipſam pietatis & miſericordiæ matrem, à qua nemo unquam, qui illi bene confideret, uacuus receſsit. Perſeuerauit autem Bernardinus in hac imaginis huius uiſitatione multis annis, & cum iam in monaſtica religione conſenuiſſet, teſtibus eius ſocijs, non raro inuiſiuit eam. Potuit ſane ex multis euidentiſsimis argumentis colligi, eum toto uitæ ſuæ tempore ſingulari erga matrem Dei deuotione fuiſſe: & certe ego ipſe, concionem illo habente Senis de illa, anno Chriſti 1427. in die natiuitatis eius, ita eum audiui dicentem: Ego frater Bernardinus ſemper fui deuotus beatæ Virgini. In die enim natiuitatis eius ego natus ſum, eodem die baptizatus ſum, illo ipſo die monaſticum habitum indui, itemque profeſſus ſum monachum, & primum ſacrificium feci. Eodem die cupio exire ex hac uita. Ita ille. Ego uero hoc affirmare poſſum, nunquam quenquam me audiuiſſe de beatiſsima hac uirgine deuotius, libentius, feruentius concionantem.

Flexis genibus quotidie orat coram imagine matris Dei.

Amat impẽſè beatiſſimam Virginem.

In iuuentute ſua, cũ adhuc laicus eſſet, ut poſſet piam Deo impendere ſeruitutem, ſuaque pietatis ſtudia augere, adſcribi uoluit in ſpectatæ religionis ſodalitatẽ benè moratorũ, quã uulgo uocant Confraternitatẽ diſciplinatorũ beatæ Mariæ uirginis, quæ eſt in domo hoſpitali de la Scala. Non admittuntur autem in eam ſodalitatẽ, niſi quorum eſt fama integra & bona exiſtimatio. Fuit.n. locus ille multo tempore ſpeculum & exemplar Deo deuotorũ ſecularium hominum. Itaque Bernardinus fratrum omnium cõſenſu & prompta uolũtate, tanquam ualdè idoneus, hilariter receptus eſt, preceſque, corporis flagellationes, aliaque tum iucunda, tum aſpera exercitia, noctù diuque illic uſitata, præ cæteris ipſe copioſiùs ſectatus eſt. Hic nimirũ uetuſtus ille locus eſt, ex quo omnes ferè Italiæ benè moratorum, ſiue, ut author uocat diſciplinatorum laicorum piæ exercitationes uel deuotionis ſtudia manarunt. Ex illo complures ſancti uiri prodiere: puta, Ioannes Columbinus, primus ille idẽque feruentiſsimus Ieſuatorum inſtitutor, & eius chariſsimus ſocius Franciſcus, Vincentinus: itemque ordinis Montis Oliueti fundatores: B. Petronius de Petronijs, poſteà Carthuſianus effectus: Andreas de Galleranis ſpeculum ſanctitatis, alijque permulti ſublimes contemplatores, & innumeri ferè religioſi, uel monaſticæ uitæ profeſſores, ut mirum non ſit, Bernardinum, beatiſsimæ matri Dei deuotiſsimũ, in eius domo illis adiũgi uoluiſſe,

Fraternitas diſciplinatorũ.

Encomion Domus hoſpitalis de Scala. Ieſuati. Ordo montis Oliueti.

ex qua

ex qua domo tot præclaras ſtellas, totque diuinos no uerat extitiſſe uiros: tametſi eandem ipſam domum præ alijs omnibus ipſe præclarius illuſtrauit. Cum autem feruenti eius deuotioni necdum ſufficerent exercitia domus huius, quemadmodum fide digniſsimo relatu didici, ob macerandum & edomandum corpus ſuum, longo tempore flagellis è funiculis confectis ſe cecidit, crebro etiam urtica & cilicio ſe affligebat. Quæ quidem licet ſanctus iuuenis faceret occultiſsimè, ſoli Deo ea nota eſſe uolens: attamẽ diuina efficiente prouidentia, non de induſtria, ſed prorſus ab improuiſo ad aliorum, qui etiamnum ſuperſunt, notitiam peruenere.

Cædit corpus ſuum.

Multis annis in ueſtibus ſuis dormiuit non tam in lecto, quàm ſcamno uel capſa. Cibus & potus eius cõmunis quidem, ſed parcus erat, neque inuenio uel in delicatis eſcis exceſſum, uel in uilibus ſingularitatẽ. Iucundus, hilaris, affabilis, humilis ſemper fuit, omnibus ſe accõmodans, triſtitiæ, torporis, ignauiæ hoſtis. In actione ſtrenuus & aſsiduus, iraſci malo animo nunquã uiſus eſt, ueritatis amicus, charitate præcipuus, erga miſeros miſericors, prudens in omnibus & circunſpectus ualdè: nec uidebatur mœrori ullus relictus locus, ubi Bernardinus aderat. Ante omnia autem uel maxime in eo excelluit laus pudicitiæ & honeſtatis, quam præ ſe ſemper ferebat uultibus, uerbis & factis, ita ut nullus hac in parte adoleſcens ei poſſet æquiparari, & ipſe non tam carneus quàm ſaxeus eſſe uideretur. Habitu utebatur, quo ſolent ſcholaſtici, & quidem honeſto.

Sæuiente illa peſte terribili & generali anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo, in quem incidit Iubileus, innumeri peregrini, Romam euntes atque inde redeuntes, ad celeberrimam illam toto orbe Chriſtiano domum hoſpitalem beatiſsimæ Mariæ uirginis, quæ Senis eſt, & de la Scala dicitur, confluxere, augebaturque ualde numerus ægrotorum, è quibus plurimi moriebantur, ita ut tribus menſibus & dimidio quotidie amplius duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, interdum octodecim uel etiam uiginti, è uita decederent: præter* quos ea eius domus familia obierunt fratres uiginti duo, octodecim fœminæ pauperibus mulieribus inſeruientes, nouem ſacerdotes, quinque clerici, ſeptem pharmacopolæ, qui morbidis medicamenta parabant, pueri rrigiotales, in ea domo enutriti, & famuli ſexaginta, ægrorũ miniſterijs deputati. Cum autem tam multi illic & morbo correpti iacerent, & è uita abirent, locus ille ꝑ fœtorẽ intolerabilẽ oĩbus inſpectantibus horrori erat, nec quiſquã ferè reperiri potuit, qui quamuis magna propoſita mercede, ægrotantibus illic inſeruire uellet. Ita fiebat, ut tum maximè locus ille neceſſaria miniſtrorũ opera deſtitutus eſſet, cũ maior incũberet neceſſitas. Magiſter quidẽ & gubernator domus illius Ioannes Landaronus erat uir optimus, multa beneuolentia & charitate præditus, & quem nemo dubitaret uirginem eſſe: & licet ſenio grauaretur, non ceſſabat tamen pro uiribus præſtare quicquid poſſet. Sed cum ignem peſtiferum iam omnia uaſtantem cerneret, ualde affligebatur, metuens idoneos miniſtros neque pecunia, licet larga eſſet manu, poſſe comparari, quod nemo non peſtis contagionem reformidet. Rogabat ergo Deum & beatiſsimam uirginem, domus eius cõſeruatricem, ut pauperibus miniſtri mitterentur. Itaque pijſsimus Deus excitat Bernardini animum, qui iam ferè uiceſimum agebat ætatis annum, ut in illa pijſsima domo ægrorum & pauperum miniſterium ſuſciperet. Ut uidit enim ſummam neceſsitatem, maximo incitatus zelo, peſtiferam cõtagionem nihil metuens, immò uero etiam ultro morti ſe offerre cupiens, modo poſſet Chriſto gratum exhibere in eius pauperibus ſeruitium, multis hebdomadibus ægris illis accuratiſsimè & officioſiſsimè miniſtrauit. Cernens autem ad tantã morbidorum multitudinem ſufficere non poſſe tã paucos miniſtros, duodecim religioſos & pios adoleſcentes ad ſe uocat: hortatur illos, uelint una cũ ipſo curare pauperes Chriſti, dicit eos, qui pauperi ſeruiant, ipſi Chriſto ſeruire: & ſi tali occaſione decedant e uita, pro Chriſto eos mori: nihil uerò hoĩ Chriſtiano debere eſſe antiquius & optatius, quàm Chriſti cauſa uitam ſuam profundere, cum ille ſuam noſtra cauſa profuderit: deinde addit: Simus omnes fratres: Deus ſua ope aderit nobis. Videtis fratres ignem accenſum eſſe, iam pene orbis illo conflagrat, ſecuris arbori admota eſt, falx meſſem ſolicitat: quid nobis de uitæ noſtræ prorogatione polliceri poſſumus, cum & alios quotidie uideamus mori, & pleroſque etiam intimos ſodales, prupemodum ante exire è corpore, quàm morbo correpti uideantur? Nos ſi in his charitatis officijs obierimus, ad Dominum euolabimus: ſin autem ſuperſtites manſerimus, quoad uicturi ſumus, ſemper lætabimur nos Deo noſtro in eius pauperibus hęc officia præſtitiſſe, memores ſententię illius, Nullum opus bonum apud Deum ſua carere mercede, uel irremuneratum abire. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, non poſſumus Deo ſeruiendo non lucrari.

** eos, qui ex.*

Sæuiſſima peſtis.

Seruit in domo hoſpitali tempore periculoſiſſimo.

His Bernardini perſuaſionibus allecti adoleſcẽtes, in eius mox ſententiam iere: è quibus ſanè hodieque nonnulli ſuperſunt: cumq; eſſent confeſsi ſua peccata, & ſacram Euchariſtiam ſumpſiſſent, ita Bernardino conſulente, iucundis animis & magno feruore curam ægrotorum cum Bernardino, ipſorum magiſtro & capite, ſuſcipiunt. Porro hoſpitalis domus moderator ſtatim totius penè domus claues tradidit Bernardino, commiſitque ei munus morbidos & peregrinos aduentantes curandi, & omnes ferè eleemoſynas diſtribuendi, adeo ut propemodum pro ſua uoluntate omnia diſponeret ac diſpenſaret, perinde acſi ipſe eius domus dñs eſſet. Eius autem & ſociorum feruor & charitas ſuo exemplo permultos alios ciues & adoleſcentes inuitauit ac permouit ad ſeruiendum morbidis illis, licet non pauci ea illis, è uita decederent. Itaque Bernardinus charitate feruens, domum illam ita moderatus eſt, ut officia, miniſteria, exercitia, laborum uices pro ratione loci, temporis, & perſonarũ opportune & congruenter diſtribuerit. Dabat uerò operam, ut quoad eius fieri poſſet, ipſe ſemper omnibus coram adeſſet. Adſtabat diu noctuque ægrotantibus, pharmaca parabat, cibos pro ſingulorum qualitate porrigebat, ſordes omnes in illis neceſſario ferẽdas, ipſe ante omnes ſua uoluntate amouendas ſuſcipiebat: non labore, non uigilijs, non intolerandis fœtoribus, non incõmodis ullis frangebatur: ſed ea ſemper alacritate & ſpiritus uiuacitate illis ſeruiebat, acſi uel parentes, uel fratres aut filij eius eſſent. neque id ſanè mirum. Cum enim Dei amor horum omnium faciendorum ac perpetiendorum præcipua ei eſſet ratio, Deo utique ſeruiebat, qui patre, fratre, liberis omnibus potior nobis eſſe debet. Aegrotis ex animo cõdolebat, adeo ut etiam cum illis una ploraret: interdum uero etiam ridebat, canebat, blandiebatur, taleméque ſe illis exhibebat, quemadmodum pro illorũ conſolatione expedire putabat. Nihil autem fere illius charitati ſatis ad uota ab alijs curatũ uidebatur, niſi omnia ipſe uidiſſet & cõtrectaſſet. Cum erant ex hac uita migraturi, ſacramenta ut illis porrigerentur efficit: uita functos, ueſperi ſepulturę mandabat. Peregrinis fere innumeris ad ueſperã aduẽtantibus cibos & lectos apparabat: ſi lecti alioquij multi, non ſufficerent,

cerent, ſternebat humi pannos, ita ut nulli deeſſet cōmodus captandæ quieti locus: crebros quoque excitabat ignes & ſuſſitus grati odoris, ſpargebat multum aceti tota fere domo, ut corruptus aer ſaltem aliqua ex parte corrigerentur, libentiusque miniſtri ſuā operam ægrè affectis nauarent. Non eſt autem paſſus benignus Deus, ut inter tot labores, uigilias, incommoda infinita Bernardinus unquam aduerſa laboraret ualetudine: ſed ſemper promptus, alacer, uigil & indefeſſus, dictis & factis confirmabat tum ægros, tum illorum miniſtros.

Corripitur febre acerrima.

Cum iam autem menſibus quatuor & eo amplius in ea domo ſedulo miniſtraſſet, peſtisque ſopita eſſet, domum ſe recipit. Ecce autem, quemadmodum ipſe Chriſtum Dominum in pauperibus eius morbo laborantibus, ſicut diximus, crebro uiſitarat: ita Chriſtus, bonus & pius Dominus, rurſus illum uiſitat. Nam ubi ab hoſpitali illa domo receſsit, paulo poſt acerrima cœpit exerceri febre, idque deinprouiſo in ædibus nobilis uiri Hildebrādini de Manetis, qui ei erat amore & beneuolentia coniunctiſsimus: ubi ſane ad menſes quatuor decubuit, patientiſsime eam morbi moleſtiam, uel potius Domini Ieſu uiſitationem ferens: in qua hoc præcipuam ei moleſtiam adferebat, quod uideret alios ipſi miniſtrantes moleſtia affici, licet illi promptiſsima charitate ei inſeruirent. Inter quos Tobia, tanquam pia mater, & Iuſtina de Manetis, matrona nobilis, ab eius fere nunquam receſſere. Cum eſſet autem ea febre liberatus, non remiſit ſtudium pietatis & humanitatis. Amita eius Bartolomæa, matrona uenerabilis, uxor quōdam nobilis uiri Trogliardi de Ptolomæis, iam prope nonagenaria, & cæcitate & neruorum diſſolutione laborabat, nec ex lectulo ſurgere poterat. Hanc ut cognouit obitu cuiuſdam pij ſocij ſui neceſſaria opera & miniſterio deſtitutam, religioſus & delicatæ alioqui habitudinis iuuenis ſtatuit illis ſuis manibus neceſſaria officia impendere: id quod re ipſa quoque præſtitit, nullaq; habita ratione earum rerum, quæ nauſeam ſibi & tædiū adferre poſſent, tanquam parenti ſuæ officioſe illi in omnibus inſeruiuit. In quo miniſterio anno integro & eo amplius uerſatus eſt, donec optima matrona, perſoluto naturæ debito, migrauit ad cœlos. Fuit hęc Bartholomæa cumprimis ueneranda, ſpiritalis & Deo deuota fœmina, quam etiam multi pro ſancta haberent. Vixit longo tempore in S. Auguſtini inſtituto & regula, ieiunijs, uigilijs, precibus & ſui corporis macerationibus uacans, Deoque perpetim gratias agens. In ſacris concionibus cum audiret nomen Ieſu exprimi, non potuit continere ſeſe, quin crebro illud mellitiſsimum nomen expeteret cum ſingultu, rauca uoce, accentu ſtridulo. Quanuis autem eſſet ſapięntiſsima, at tamen uidebatur nonnunquam præ ſpiritus feruore quaſi inſanire ad recordationem nominis Ieſu, qui illi ſemper in corde, ſemper in ore erat, cui etiam ſæpè in lecto iacens, laudes alta & clara uoce promebat. Sunt plerique in ea ſententia, quemadmodum lachrymis beatæ Monicæ S. Auguſtinus conuerſus eſt ad Dominum: ita huius à Deo benedictæ mulieris preces & lachrymas, quas multis annis pro Bernardino ipſi chariſsimo fudit, id diuinitus impetraſſe, ut in uia Dei magis ille proficeret, magisque confirmaretur. Hortabatur eum ſemper, ut monaſticum inſtitutum complecteretur, præſertim Eremitarum, ſub regula B. Auguſtini Chriſto militantium in cœnobio ualde religioſo, qđ de Lereto uocant, in quo erant patres uenerandi & ſpiritales. Porro Bernadinus eius admonitionib. illectus, cū illis religioſis uiris libenter conuerſabatur, placebantque ei uſqueadeo mores illorum & uita laudabilis, ut probabilis coniectura ſit, eum monaſticum habitum apud illos induturū fuiſſe, niſi illum retinuiſſet amor erga hanc Bartholomæam: quam, donec eſſet in humanis, dilexit ut matrem, nec eam deſerere noluit.

Bartolomæa, egregia fœmina.

Poſtquam autem illa uita functa eſt, Bernardinus ad ſanctiorem uiuendi rationē adſpirans, cùm necdū deliberaſſet, quod genus monaſticæ religionis potiſſimum deligeret, decreuit habitare ſecum, ut ita priuatim commodius & certius experiretur ea, quæ oporteret non ignorari ab eo, qui regularem, ut uocāt uel monaſticam Deoque magis gratam uitam eſſet amplexurus. Elegit autem domum quandam iuxta portam de Triſis, & in loco occulto ſacellum exiguū ſibi conſtituit, poſuitque in eo altare cum imagine Chriſti à cruce pendentis. Ibi precibus, uigilijs, ieiunijs, flagellorum ictibus, cilicio, alijsque pietatis exercitijs ſeſe afficiens, idque & crebrius & ſeuerius, quē antea conſueuiſſet, accuratiſsime uires explorauit ſuas, etiam uſque ad herbarum uictum & aquæ potū ſeſe periclitans. Lectiones eius, cum fere omnes ſtudio haberet, in ſacris libris, deuotione plenis, conſummabantur: illis lætabatur, illas iam toto pectore complectebatur. Piorum hominum, quorum eſſet ſpiritalis, conuerſatio, plus ſolito conſuetudine delectabatur, illorum in primis, in quibus uirtutū exempla relucebant. Interim ſæpe animo pertractans, ad qđ uitæ genus ſe potiſsimū conferre deberet, nō raro toto corpore proſtratus, crucifixum Dominum rogauit, ut ipſi largiretur gratiam, uiam & uitam potiorem deligendi, quam eius benigno fretus fauore ſectaretur. Puto autem planeque mihi perſuadeo, ita ei reſpondiſſe crucifixum: Fili Bernardine, en tu ipſe cernis hic me nudum à cruce ſuſpēſum. Si ergo amas me & me imitari uis, affigaris & ipſe nudus cruci tuæ, ſicque me ſequaris: meque hauddubio inuenies. Atque hoc ille intelligens, & ſæpius expendens, cum aduerteret Chriſti crucifixi hoc longe optimum eſſe conſilium, quo nullū aliud melius, nullum ſalubrius poſsit reperiri, illud toto pectore ſtuduit in opus conferre. Cum antem Seraphicum illum Patrem Franciſcum, Chriſti nuditatem, paupertatem & crucem excellentiſsime ſectatum non ignoraret, ſub eodem beatiſsimo patre, Chriſto militare conſtituit.

Priuatim periclitatus uires ſuas multis modis.

Sub hac autem mentis deliberatione adhuc poſito, cum necdum certo perſpiceret, quam uitam ingredi deberet, pijſsimus Saluator, qui confugientes ad ſe non deſerit, ſed ad ſalutarem deducit uiam, poſt ſolitas preces ſerotinas obdormienti hanc uiſionem obtulit: Videbatur ſibi Bernardinus apud fontem quendam, extra urbis muros non longe à patrum Franciſcanorum cœnobio diſtantem, uidere palatium quoddam ualde elegans & amplum, feneſtris luculentum, in ipſoque intus ignem accenſum, qui omnia ferè palatij uiſcera inflammaret, perque feneſtras omnes flammas erumpentes, una duntaxat dempta feneſtra, quæ ſola cum uno cubiculo ſeruata uidebatur. Tum præterea per feneſtram illam uidere ſibi uiſus eſt intus uirum quendam, S. Franciſci habitu indutum, eumque, ut ignis præſens periculū deuitaret, ad feneſtram accedentem, & ex illa præcipitare ſe uolentem: porro ob ingēs præcipitij diſcrimen clamantem magna uoce, Franciſce: ſicque ſecundo & tertio intro reuertentem, rurſusque ad feneſtram uenientem, & præcipitio dare ſe uolentem, ſed prætimore minimè auſum, clamantem, Franciſce. Ad extremū uidit totum illud palatium ignibus abſumptum, præter cubiculum & feneſtram illā, ad quā uir ille Franciſcum inclamitans, ſaluua manſit. Hanc uiſionē ſecum penſitans Bernardinus, ſic eam interpretatus eſt, quod Dominus ea id ſignificare uoluerit, poſſe ipſum beatiſ-

Viſio Bernardini.

beatiſsimi patris Franciſci ope obnixum, carnis, mũdi & dæmonis flammas euadere.

Vt igitur tandem uota ſua in rem conferret, operam dedit, ut ea ſancti Franciſci familia uirum probatiſsimum reperiret. Incidit igitur in religioſiſsimũ patrem Iohannem* Triſtorium Senenſem Franciſcanum, magni conſilij uirum, uita integerrimũ, iamque grandænum & diuturna experientia inſtructum, pœnitentiæque exercitijs maceratum. Is in Boſna annis triginta contra hæreticos pugnans, innumeros eius regionis homines ad fidem Chriſti traductos baptizauerat. Accedente autem ſenio, cum terram ſanctam peragraſſet, ad patriam rediјt, ubi fere ab omnibus pro ſancto habebatur. Huic ergo uenerabili patri Bernardinus totum pectus ſuum explicauit, eiusque ſe arbitrio, omni propria calcata uoluntate, totum permiſit, ſolidumque ab eo conſilium reportauit.

Itaque poſt multos ultro citroque habitos ſermones, eius fretus conſilio, habitum beatiſsimi patris Franciſci ſuſcipere decreuit. Abiјt ergo, & conuenienter dictis Euangelicis, omnia ſua uendidit, & in pauperes diſtribuit, partim etiam puellis matrimonio collocandis impertiјt, ut nudus nudum Chriſtum expeditius ſequeretur: præfixoque die, qui fuit natalis beatiſsimæ ſemperque uirginis Mariæ, in cœnobium Franciſcanorum Senenſium ingreſſus, ex manibus eius, quem diximus, ſancti patris Ioannis Triſtorij cum ingenti gaudio & animi deuotione habitum monaſticum accepit, anno ſalutis 1401. Erat uero tunc annos natus duos ſupra uiginti. Cumque eſſet ad altare oblatus, idem reuerendus pater de eo ſic prophetice loquebatur: Ordo noſter ex multo tempore non recepit aliquem eiuſmodi, unde maior fructus extiterit, noſtroque Ordini maior gloria accreuerit, atque ex hoc Bernardino, quem nos hodie in noſtram ſodalitatem admiſimus.

Vendit facultates ſuas

S. Frãciſci inſtitutũ amplectitur.

Poſt dies inde non multos, eiuſdem patris conſilio & benedictione fretus Bernardinus, Senis profectus eſt iucundus & hilaris ad religioſum inprimis locum quem Columbarium uocant, in agro Senenſi ſitum, ubi beatiſsimus pater Franciſcus olim moratus fuit. Illic enim patres optimi, & paupertatis regulam, à B. Franciſco editam, conſectantes, degebant, ſed non ita multi numero. Inter quos Bernardinus, ceu probus tyro, tanto ſpiritus feruore & uitæ aſperitate Domino ſeruiebat, ut hominum mundo deditorum inſulſo iudicio, non tam Deo ſeruire, quàm delirare uideretur. Erat enim multis modis uſqueadeo ſeuerus & rigidus ſui corporis caſtigator, ut uires humanas prope excederet. Sed cum ſapientia huius mundi ſtultitia ſit apud Deum, & quæ mundus ſtulta putat, ſæpe diuino iudicio cum multa ſapientia ſint coniuncta: Bernardinus tanquam cæcus & ſurdus, nec uidere, nec audire uoluit, quid de ipſo ſentiret mundus: in id unum intentiſsimo feruore incumbens, ut quę Deo eſſent grata & accepta, ea conſequi poſſet & ſectari.

1. Co. 3

Hucuſque ſecuti ſumus authorem anonymum, qui eius uitam ſcripſit. Quæ ſequuntur, ex quodam MS. codice, mutato ſtylo, deſcripſimus.

In eo autẽ cœnobio (puta Columbario, cuius iam iamq; mentio habita eſt) uſqueadeo profecit, ut non ſolum Deo charus, ſed etiam populo eſſet uenerabilis. Sed diabolus, totius boni hoſtis hãc eius deuotionẽ & ſanctitatẽ non ferens, mirã ei excitauit tẽtationẽ. Erat Senis matrona quædã, quę una cũ marito ſuo fratres illos ſpiritaliter amare uidebatur ſed zizania ſua ſpargente hoſte maligno, amor matronæ illius in carnalem mutatus eſt erga fratrem Bernardinum. Cumque ille ex more apud Senenſes oſtiatim panem mendicaret, illa miſera ardens turpi concupiſcentia, anxie eum expectabat, & ad oſtium eius panem mendicanti dixit, ut, quemadmodum habet Italiæ cõſuetudo, gradum aſcendens, panẽ abſportaret. Fecit ille ſimplici aĩo, nihil mali ſuſpicatus: ſed cũ iam eſſet intra oſtiũ, mulier deteſtabilis illud clauſit, eique turpem amorem ſuum explicauit, aperte illi aſſeuerans, ſi nollet ipſi conſentire, ſe uociferaturã, uim ſibi ab ipſo intentari. Tum Bernardinus in tantas ſe anguſtias coniectum cernens, tota animi deuotione intra ſeſe rogabat Dominum, ut in tam præſenti periculo ipſi non deeſſet. Facinus enim illud ualde execrabatur. Non neglexit autem Deus preces ſerui ſui. Suggeſſit mox conſilium Bernardino, ut diceret mulieri, ſi uellet ita fieri, ut ſe ueſtibus nudaret. Quod cum illa faceret, ipſe flagellum, quod clam apud ſe ferre ſolebat, corripuit, eamque egregie cecidit, donec omnis illa tentatio euaneſceret. Quod ubi poſtea maritus eius percepit, multo amplius, ſicut & ipſa coniunx, eum amauit, nec alio, quam ſancti uiri loco eum habuit.

Impudica mulier inſidiatur caſtitati eius.

Egregie ab illo flagellatur.

Poſt hæc ſacerdotio Bernardinus initiatus eſt, ſimulque ei concionandi munus demandatum eſt. In concionibus uero eo feruore utebatur, ut populum admirabiliter Dei amore inflammaret. Perſpecta itaque eius rara deuotione & eximio in Deum feruore, fratres ad Miniſtrum ordinis de eo retulerunt. Is uero diuinitus inſtigatus, eum inſtituit Miniſtrum terræ ſanctæ, ut non modo apud Chriſtianos, ſed etiam à Chriſtiana religione alienos, fructum ferre poſſet. Deinde Italiæ fratribus Ciſmontanis præfectus eſt: quo in officio uel functione ita ſua uſus eſt poteſtate ad gloriam Dei, ut amplius trecenta monaſteria ſui Ordinis reformarit. Itaque Romanus Pontifex, feruorem & eruditionem eius non ignorans, in quodam difficili negocio ſuum eum Legatum eſſe uoluit: Ita autem ea eſt legatiõe perfunctus, ut celeberrima paſſim eius fama diffuſa ſit. Erant igniti ſermones eius, & uita uirtutibus illuſtris: in cuius argumentum, ſolem manu geſtans, pingi ſolet: quod tamen etiã alia ratione contigiſſe uidetur. Cum enim in quadam ampla ciuitate tanto cum feruore ad populum concionaretur, ut homines corde compuncti, tabulas luſorias & teſſeras confringerent & flammis abſumerent, indignatus faber, qui eas tabulas conficere ſolebat, ad beatum uirum acceſſit, conqueſtusque eſt apud illum, ſe iam ad inopiam deſtitutum. Sciſcitante Bernardino, num aliud calleret artificium, illoque negante, Bernardinus circino circulum expreſſit, in eoque Solem pinxit, & in medio Solis, ſacroſanctum nomen Ieſu, cuius, ita ut par erat, præcipuus fuit uenerator & cultor: immo, ut quidam affirmant, Romæ tam ſublimiter de illo dulciſsimo nomine concionatus eſt, ut quidam eius uerba non capientes, hæreſim ei impingere uoluerint: poſtera die illo concionante, ut ſuperioris concionis ueritas miraculo indicaretur, nomen Ieſu in eiuſmodi forma qualem eum pinxiſſe diximus, ſupra illum apparuit. Hanc igitur effigiem iuſſit illum fabrum deinceps ſua arte imitari. Fecit ille, & diues effectus eſt.

300 monaſteria reformat.

Efficacia concionum eius.

Multus ex eius ſacris concionibus fructus manauit, ita ut etiam non paucas publicas meretrices ad eam uitæ integritatem reuocarit, ut miraculis coruſcarint. Porro quando concionem habiturus erat, homines in urbibus, poſtpoſitis negocijs & commercijs ſuis, clauſiſque domibus, ad eas accurrebant. Poſt cõcionem autem ad certum tempus ſecum manebat

Nota

ſeſeque colligebat, nec tunc cuiquam patebat ad eum acceſſus. Eo tẽpore abſoluto, accedentibus dabat opportuna conſilia. In accipiendis autem rebus, corpori ſuſtentando neceſſarijs, omnem inter fratres uitabat ſingularitatem: eamque præ ſe hilaritatem, comitatem, & affabilitatem ferebat, ut præ cæteris nulla poſſet in eo ſingularis ſanctitas depræhendi.

Offendit ſua libertate Ducẽ Mediolanẽſis.

In concionibus nulli blandiebatur, nullius uitia palpabat: quæ res Mediolanenſem Principem in ipſum concitauit. Solebant enim eius principis literæ ita accipi, ut propemodũ diuinus quidam cultus eis impendi uideretur. Quod Bernardinus deteſtatus, in publica concione repręhendit. Dux uerò id reſciſcẽs, minatus eſt ei, ſi deinceps tale quid diceret, ſe mala morte ipſum mulctaturum. Tum uerò Bernardinus infracto animo proxima concione coram totius populi frequẽtia eum morem taxauit. Ducemque adeò perfregit & perterruit, ut non fuerit auſus ulla eum moleſtia afficere.

Reſpuit pecuniam.

Poſtea idem Princeps explorare uoluit, num eius animus pecuniæ amore caperetur. Miſit enim illi, per quendam bene nobilem uirum, poculũ nummis aureis plenum. Illo recuſante recipere, iterũ idem nuncius remittitur ad illum cũ eadem pecunia, multisq; ſermonibus nobilis ille animum eius pertentat. Tandem Bernardinus iubet illum ſe ſequi, dicens ſe eo ipſum perducturum, ubi poſsit eam pecuniam præclare expendere. Duxit igitur eum ad carcerem, in quo uincti tenebantur ære alieno grauati: cumque ex ſingulis eſſet percontatus, quantum deberent, iuſsit eis tantundem numerari. Ita omnes, duobus exceptis, redempti ſunt: qui duo rogabant eum, ut ipſorum quoque miſereri uellet: quibus uir pius & miſericors promiſit, ſi nemo ipſos liberaret, ſe in illorum locum ſucceſſurũ. Id ut ciues cognouerunt, tanta eius charitate & humanitate permoti, illos à uinculis dimiſerũt.

Tribus locis Epiſcopus eligitur, ſed recuſat.

Cum autem eius fama ſanctitatis longè lateque dimanaret, à tribus ciuitatibus, * Senenſe, * Ferrarienſe & * Vrbinate epiſcopus electus eſt: ſed ille, ut poſſet animarum lucra concionando facere, eos honores recuſauit. Non enim terrenos, ſed cœleſtes expetebat honores. Sentiens hoc Eugenius Pontifex maximus, mitram ei ſuis manibus reuerenter impoſuit, uolens ut unius ex his tribus ciuitatis eſſet Epiſcopus. Sed Bernardinus cum multa humilitate & modeſtia mitram è ſuo capite deponens, & Põtifici gratias agẽs, ita dixit: Sanctiſsime Pater, noueris me mũdanos honores ea cauſa reſpuere, ut uberius poſsim Chriſti ſanguine redemptorum ſalutem procurare. Quod ut Pontifex audiuit, multum iis uerbis ædificatus, eum miſſum fecit.

Ibat quandoque Romæ ad certum locum concionem facturus, & in ipſo itinere uidit claudum ſedentem, qui medullitus ita eum compellabat: Pater ſancte, diu optaui intereſſe concioni tuæ, ſed non ſinit me hic morbus. Dicit ei Bernardinus: Credis poſſe me tibi in Chriſti nomine reddere ſanitatem? Ille reſpondit: Credo utiq;, poſſe me à Deo per preces tuas ſanitatem adipiſci. Tum Bernardinus porrigẽs ei manum, è terra ſubleuauit hominem, prorſusque incolumem reddidit. Multa eius alia miracula non ſunt in ſcripta relata.

Claudum ſanat.

Ioculator quidam à ſancto uiro admonitus, ut ipſum ſequeretur, reſpondit: Venerande pater, multum inter ſe diſcrepant uita mea atque tua, nec poſſum tuos ferre labores, neque tam parce ac duriter me habere. Bernardinus rurſus eum, ſi uelit, ut experiatur monet. Aſſentit ioculator, & aliquandiu periculum facit, num poſsit ſic uiuere. Sed accedentibus tentationibus, dicit ſancto uiro, ſe uelle redire ad priſtina ſua ſtudia. Tum Bernardinus: Præſtaret, inquit, fili nõ te cognouiſſe uitæ & ueritatis uiam, quàm ea cognita abire retrorſum. Sed certò ſcias, niſi ad meliorem te frugem receperis, ante triceſimumſecundum ætatis annum te ex hac uita deceſſurum. Ille rediijt ad uomitum, & ſicut uir Dei prædixerat, ante illud tempus, quod diximus, ſubitanea morte extinctus eſt.

Prædicit ioculatori malam mortẽ.

Iam uerò etiam Bernardinus, poſt multa miraculorum ſigna morti propinquabat. Ibat enim ad Apuliã, illic quoque prædicaturus: ſed in ipſo itinere Aquilã ueniens, cum ſe ſentiret morbo prægrauatum, ad cœnobium Franciſcanorum, qui necdũ reformati erãt, deportari ſe curauit. Non fuit id temerè: ſed ſicut in ſua uita multa ſui Ordinis monaſteria reformauerat, ita etiam iſtud poſt obitum ſuum reformare uoluit: id quod res ipſa declarauit.

Cum iam autem ſupremum traheret ſpiritum, ita dixiſſe fertur: Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus. Nam ſanctiſsimum illud Ieſu nomen, ut quidam de illo ſcribunt, languentis Italiæ urbes, oppida, caſtra, uillasque perluſtrans, Chriſtianis uitam tepide agentibus annunciauerat, & à fidei tramite deuios, huius ſancti nominis præſidio miſericordiam conſecuturos, ad pœnitentiam prouocarat. Prolatis autem iis uerbis, quæ diximus, Domino ſe commendans, ſpiritum ridens reddidit, anno Chriſti 1443. menſis Maij die 20. ætatis uero ſuæ anno 63. Corpus eius ad monaſterium Franciſcanorum extra urbem illam ſitum deportabatur, ſed interim ſurdus quidam ea aqua, qua defuncti corpus erat ablutum, ſuas lauit aures, & audire cœpit: cucurritque poſt fratres corpus extra urbem efferentes, dixitque eis: Quid feciſtis fratres? Hic uir ſanctus eſt, & miraculũ in me editum eſt per aquam, qua corpus eius lotum fuit. Mox igitur, his auditis, corpus in urbem relatum eſt in cœnobium Franciſcanorum, ubi ſtatim multa extitere miracula, claudi, cæci, ſurdi, muti reſtituebantur, atque etiam iuuenis quidam uita functus, excitatus eſt. Quæ ubi ad notitiam fratris Ioannis Capiſtrani peruenere, eò profectus eſt, ut uideret aliquod miraculum, eius ſanctitatis non dubium argumentum. Poſtquàm autem eò uenit, e ſancti uiri naſo ſanguis erupit: quem ille reuerenter admodum colligens, miſit indè ad fratres Obſeruantes, præſertim Colonienſis Prouinciæ.

Vir ſanctus decedit.

Multa ad eius ſacram corpus fiũt miracula.

Tandem de omnibus certior factus Nicolaus V. Romanus Pontifex, cum ſuis Cardinalibus cuncta diligenter examinauit, ſanaque comperiens, eum ſanctorum catalogo inſcripſit anno ſalutis 1451. menſis Maij die 19.

Adſcribitur catalogo Sanctorũ.

DE HOSPITIO RECLVSO,
Ex Gregorii Turonen. hiſtor. Francorum Lib. 6. cap. 6. & 7.

Maij. 12.

FVit autem apud urbẽ Nicenſem eo tempore Hoſpitius reclutus magnæ abſtinentiæ, qui conſtrictus catenis ad purum corpus ferreis, indutus deſuper cilicio, nihil aliud quàm purum panem ſumebat cum paucis dactylis. In diebus autẽ Quadrageſimæ de radicibus herbarum Aegyptiarum, quibus Eremitæ utuntur, exhibentibus ſibi illas negociatoribus, alebatur. Et primum quidem ius, in quo coctæ erant, hauriens, ipſas ſumebat in poſterũ. Magnas aũt per eũ Dñs uirtutes dignatus eſt operari. Nam quodam tempore, reuelante ſibi Spiritu ſancto, aduentum Longobardo

Vide raram abſtinentiam.

Longobardorum in Gallias aduantus.

bardorum in Gallias hoc modo prædixit: Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuaſtabunt ciuitates ſeptem, eo quod increuerit malitia Gallorum in conſpectu Domini: quia nullus eſt intelligens, nullus eſt qui faciat bonum, ut ira Dei placetur. Eſt enim omnis populus infidelis, periurijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iuſtitiæ fructus ullatenus gliſcit. Non decimæ dantur, nõ pauper alitur, non tegitur nudus, nõ peregrinus hoſpitio recipitur, aut cibo ſufficiente ſatiatur: ideo hęc plaga ſuperueniet. Nunc autem dico uobis congerite omnem ſubſtantiam ueſtram intra murorum ſepta, ne à Longobardis diripiatur, & uoſipſos firmiſſimis communite in locis. Hæc eo loquente, omnes obſtupefacti, & ualedicentes, cum magna admiratione ad propria ſunt regreſsi. Monachis quoque dixit. Abſcedite & uos à loco, auferentes uobiſcum, quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Dicentibus autem illis: Non relinquemus te, ſanctiſsime Pater, ait: Nolite timere pro me, futurum eſt enim, ut inferant mihi iniurias, ſed non nocebunt uſque ad mortem. Diſcedentibus autem monachis, uenit gens illa: & dum cuncta, quæ reperit, uaſtat, peruenit ad locum, ubi ſanctus Dei recluſus erat. At ille per feneſtram turris oſtendit ſe eis. Illi uero circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo aſcendentes, detexerunt tectum, & uidentes eum catenis, indutumque cilicio, dicunt: Hic malefactor eſt, & homicidium fecit: ideo in his ligaminibus uinctus tenetur. Vocatoq; interprete, ſciſcitantur ab eo, quid mali fecerit, ut tali ſupplicio arctaretur. At ille fatetur ſe homicidam eſſe, omniſque criminis reum. Tunc cùm unus extraxiſſet gladium, ut caput eius tolleret, dextera eius in ipſo ictu ſuſpenſa diriguit, nec eam ad ſe potuit reuocare. Itaque gladium laxans, terræ deiecit. Hæc uidentes ſocij eius, clamorem in cœlum dederunt, flagitantes a ſancto, ut quid agi oporteret, clementer inſinuaret. Ipſe igitur impoſito ſalutis ſigno, brachium ſanitati reſtituit. Ille autem in eodem loco conuerſus, tonſurato capite, fideliſsimus monachus nunc habetur. Duo uero duces, qui ſanctum audierunt, incolumes patriæ redditi ſunt. Qui uero contempſerunt præceptum eius, miſerabiliter in ipſa prouincia ſunt defuncti. Multi autem ex ipſis, dæmonijs correpti, clamabant: Cur nos ſancte & beatiſsime ſic crucias & incendis? Sed impoſita ipſis manu, ſanabat eos.

Signo Crucis ſanati brachiũ

Cap. 7.

Poſt hæc homo erat Andegauenſis incola, qui per nimiam febrem loquelam pariter auditumque perdiderat. Et cùm febre conualuiſſet, ſurdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus eſt, ut beatorum Apoſtolorum pignora, uel reliquorum ſanctorum, qui urbem illam muniunt, exhiberet. Qui cum ad parentes infirmi illius perueniſſet, rogant ut eum ſibi comitem itineris ſumere dignaretur, confiſi, quod ſi beatiſsimorum Apoſtolorum adiret ſepulcra, protinus poſſet aſſequi medicinam. Euntibus autem illis, ueneruͤt ad locum, ubi ſanctus Hoſpitius habitabat. Quo ſalutato ac deoſculato, cauſas itineris Diaconus pandit, proficiſci Romam indicat, ſeſeque his, qui ſancto uiro de naucleris amici eſſent, commendari depoſcit. Cumque ibi adhuc moraretur, ſenſit uir beatus per ſpiritum, Domini adeſſe uirtutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nunc eſt itineris, rogo ut meis conſpectibus repræſentes. At ille nihil moratus, uelociter ad metatum uadit, inuenitque infirmum febre plenum, qui per nutum aures ſuas dare tinnitum indicabat. Eleuatumque duxit ad ſanctum Dei. At ille apprehenſa manu cæſarie, attraxit caput illius in feneſtram. Aſſumpto uerò oleo benedictione ſanctificato, tenens manu ſiniſtra linguam eius, ori uerticique capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Ieſu Chriſti aperiantur aures tuæ, reſeretque os tuum uirtus illa, quę quondam ab homine ſurdo & muto noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicẽs, interrogat nomen. Ille uerò clara uoce ait: Sic dicor. Cum hæc uidiſſet Diaconus, ait. Gratias tibi immenſas refero, Chriſte, qui talia ſeruum tuum dignaris oſtendere. Quærebam Petrum, & quærebam Paulum, Laurentiumque, uel reliquos, qui Romam proprio cruore illuſtrant: hic omnes reperi, hic cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu & admiratione dicente, uir Dei omni intentione uanam uitans gloriam, ait: Sile, ſile, dilectiſsime frater. Non hæc ego facio, ſed ille, qui mundum ex nihilo condidit, pro nobis hominem ſuſcipiens, cæcis uiſum, ſurdis auditum, mutis præſtat eloquium, qui leproſis cutem priſtinam, mortuis uitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens & ualedicens, abſceſsit cum omnibus ſuis.

Olei benedicto, inuocatione; Domini nominis adhibita, ſurdum et mutum curat. Marc. 9.

Quibus diſcedentibus, homo quidã Dominicus (ſic enim erat uiro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad iſtius miraculi ueritatem probandam. Qui dũ in monaſterio duobus aut tribus menſibus reſideret, orationi ac ieiunijs uacans, tandem uocat eum ad ſe uir Dei, & ait: Vis recipere uiſum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota cognoſcere. Nam quæ ſit lux, ignoro. Vnum tantum ſcio, quòd ab hominibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ uidere non merui. Tunc cum oleo benedicto ſuper oculos Crucem ſanctam faciens, ait: In nomine Ieſu Chriſti Redemptoris noſtris aperiantur oculi tui. Et ſtatim aperti ſunt oculi eius, & erat admirans cernenſque mirabilia Dei, quæ in hoc mundo uidebat. Dehinc mulier quædam, ut ipſa declamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta eſt. Quam cum tactu ſacro benedixiſſet, atque ex oleo ſancto Crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus, purgata diſceſsit. Sed & aliam puellam, à ſpiritu immundo uexatam, benedictione ſanauit.

Oleo benedicto & Crucis ſigno uiſe que faciat.

Cum autem iam dies obitus eius appropinquaret, uocauit ad ſe Præpoſitum monaſterij, dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Epiſcopum ciuitatis, ut ueniat ad me ſepeliendũ. Die enim tertio ab hoc egredior mundo, & uado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit. Hæc eo dicente, miſit Præpoſitus ad Epiſcopum ciuitatis Nicenſis, qui ei hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcens quidam uenit ad feneſtram, & uidens eum catenis uinctum, & uermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam ualida tormenta tolerare potes? Cui ipſe ait: Confortat me ille, pro cuius nomine hęc patior. Dico autem tibi, quia iam abſoluor ab his uinculis, & uado in requiem meam. Adueniente autem die tertio, depoſuit catenas, quibus uinctus erat, & proſtrauit ſe in orationem: & cum diutiſsime cum lachrymis oraſſet, collocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuatiſque ad cœlum manibus, gratias agens Deo tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes uermes illi, qui ſanctos artus perforabant, euanuerunt. Adueniens autem Auſtadius Epiſcopus, beatum corpus ſtudioſiſsime ſepulturæ mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem ſuperius mutum & ſurdum ab eo ſanatum expoſui. Qui multa mihi & alia de eius uirtutibus narrauit. Verum ea non recenſui, quia audiui uitam eius à multis fuiſſe conſcriptam.

De eodem Hoſpitio, ex eiuſdem Gregorij Turonenſis libro de Gloria Confeſſorum,
Cap. 97.

FVit in regione Nicenſi Hoſpitius magnus Dei famulus, qui multis uirtutibus prædictus, ab hoc mũdo migrauit. Cũque ſepeliretur, quidam iuxta ipſum ſepulcrum manum ponens, parum pulueris eleuauit: quod in linteo inuoluens rudi, ſecum tulit. Progreſſusque poſtridie, nauem, quæ Maſsiliam ire parabat, offendit in litore: ſed hic Lirinenſe monaſterium expetere cupiebat. Viri igitur, quorum erat nauis, Iudaica erant à ſtirpe progeniti. Qua exiſtente cauſa, noluit uir indicare naucleris, quæ ferebat. Denique poſtquàm progreſsi, contra Lirinenſe monaſteriũ deuenerunt, nauis in medio pelagi reſtitit, flantibusque uentis, nulla mouetur in parte. Stupentibus uerò Iudæis, quid hoc eſſet, homo ille ueritatẽ aperuit, dicẽs: Reliquias beati Hoſpitij mecum habeo, & nunc Lirinum adire deſidero: quod uobis indicare metui. Nũc autem ſcio, quia eius uirtute retinetur nauis noſtra, nec hinc moueri prorſus poterit, niſi conſenſum illuc præbeatis, quo ego ire diſpoſui. Quod audientes uiri, ſtupore permoti, mutatis uelis, flante uento ſecundo, iam uiro in Inſula Lirinenſi depoſito, quo uoluerunt, libere abierunt.

Nota quod poſſint ſancti.

VITA S. GVIBERTI CONFESſoris, Fundatoris ac Patroni monaſterii Gembalcenſis, edita a Sigeberto, eiuſdem cœnobii monacho.

CAP. I.

Mai. 23.

INſignis pater Guibertus in pago Germienſi feliciter natus, hominibus illius temporis ad exemplũ creditur eſſe datus. Cuius auum Redingum, & auiam Giſlam, Patrem quoque Lietoldum & matrem Oſburgam omnes, qui huius antiquitatis retinent notitiã, fatentur longam antiquæ nobilitatis traxiſſe lineam. Porrò mater eius Oſburga, abutens Apoſtolica indulgentia, qua dicitur, Melius eſt nubere, quam uri, poſt mortem prioris mariti Lietoldi, de quo ſuſceperat dominum Guibertum & Remundem eius germanam, dum gaudens polygamia, ſecundi, tertij, & etiam quarti mariti non refutat copulam, ea multis maritis prolem genuit numeroſam: Helluinum ſcilicet, Odilbaldum, Raginardum, Dodam, præter eos, quorum nomina obliterauit obliuio. Quorum longe lateque pullulante proſapia, ſe pene tota repleri & nobilitari gaudet Lotaringia. Siquidem ex proſapiæ numeroſitate, accreſcebat poteſtatis eminẽtia: ex poſſeſsionum multiplicitate, rerum affluebat opulentia: per quas cumulari & promoueri ſolet mundanæ nobilitati, potentia. Hoc tamen in ſeruo Dei nullus ducat ſatis prædicabile, cum ſecundum Dominicam uocem, non in abundãtia cuiuſquam uita eius eſt ex his, quæ poſsidet: &, ſecundum Apoſtolum, non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Sed hoc in eo nimis debet eſſe commendabile, quia cum ueritas dicat, Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem in regnum cœlorum intrare: hic tan-

Patria S. Guiberti.
Parẽtes.
1. Co. 7.
Lu. 12
Ro. 2.
Matt. 10.

quam gibbi ſarcina ſuper excreſcente terrenæ nobilitatis & facultatis depoſito tumore, hoc * hominum impoſsibile, per pronam animi uoluntatem redegit ad poſsibile.

CAP. II.

HIc ergo iuſtus plantatus, & fidei firmitate radicatus in domo dñi, iam inde à teneris annis flores uirtutum emittere cœpit, in atrijs domus Dei noſtri eminẽs ut palma altitudine nobilitatis, utque cedrus Libani multiplicandus ſuaueolenti ubertate ſanctitatis. At poſtquam de floribus bonę eius indolis pulchritudo & ſuauis odor pietatis ſe lõge lateq; effudit & tẽpore primi Hẽrici, glorioſi & uictorioſi regis, in fructũ gẽmas erupit, tandẽ circa tempus Otthonis primi, quaſi oliua fructifera in domo Domini uberrim maturеſcere cœpit. Qualis autem per prima ætatis incrementa eius uita fuerit, non eſt diſcutiendum nobis. Nam ſuperflue quæritur de arbore, qualis ſit radix eius, quæ latet humo obruta, cum ex ſolo ſapore fructus, cognoſcatur arboris natura. Veritatis etiam uoce dicitur: Vnaquæque arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Non enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuã. Hæc ergo arbor in agro Domini plantata, nec ſpina, nec rubus fuit: de qua nulla punctionis aſperitas, nulla amaritudinis acerbitas proceſsit: ſed tanta dulcedo fructus effluxit, ut prouentus eius etiam nunc in Eccleſia Dei fructificet. Siquidem fratribus eius de carnalis poſteritatis prouentu cogitantibus, ſolus ſanctæ memoriæ Guibertus ſpiritualis generationis hæredes ſuſpirabat, bene monitus ab Apoſtolo: Qui ſine uxore eſt, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Ideo de patrimonio ſuo non quæſiuit carnalis copulæ ſponſam dotare, ſed matrem ſuã Eccleſiam unico affectu ditare: quæ ſibi non fratres breui uicturos aleret, immo cœleſtis filiationis prolem nunquam morituram augeret: quam nec cum dolore pareret, nec cum dolore amitteret, ſed quæ cum æternali gaudio filio Dei cohæreditaret. Militabat interim mundo ſpecietenus, ſed quantum patiebatur huius negocijs uſus, a militię uitijs erat extraneus. Et nè curram per ſingula uitiorum genera, à Deo auxiliante deſtitit, aut per ſingula uirtutum officia, quibus diligenter inſtitit: hoc in egregie præter cætera laudabile fuit, quod cum huius generis hominis familiare, ſit res alienas & maxime pauperum & eccleſiarum Dei inſolenter rapere, hic profecto neſciuit aliena diripere uiolenter, qui ſua tam hilariter pauperibus & eccleſiis Chriſti nouit diſtribuere.

Lu. 6.
1. Cor. 7.
Militia non cat inculpatis moribus.

CAP. III.

POſtquam ergo diu ſub chlamyde militaris habitus latuit, quaſi lucerna ſub modio poſita, diutius latere non debuit, nõdum & impedimẽtũ diuitiarum ſeruitij à ſe quantocyus diſſoluit, & militiæ ſecularis cingulum depoſuit. Ita mundi ueteranus, terrenæ militiæ rude donatus, cœpit eſſe nouus Chriſti tyrũculus, & longæuus mundi ſeruus, per uindictam diuinæ libertatis factus ſuus, effectus eſt Dei libertus. Igitur poſt multi formes ſpacioſæ uiæ anfractus, ad anguſtã uitæ portã directus, ut cãtaret nudus uiator corã huius mundi latronibus, deliberauit etiã à cunctis noxiæ poſſeſsionis ſe expedire oneribus. Nec enim poſt plenam legalium præceptorum obſeruantiam, cumulo ſuæ perfectionis deeſſet illud unum Dñicæ ſentẽtiæ, Vade, & uende oĩa, quę habes, & da pauperibus: & ueni ſequere me, & habebis theſaurũ

Renunciat militia.
Matt. 19.

in cœlo:hic omnia ſua non quidem uendere, ſed fide
li debitori Chriſto commendare ad uſuram ſtuduit,
gaudens quòd eius fœnerator exiſteret, de quo non
dubitaret, quin ſibi fideliter menſuram ſolueret. Vt
2.Co.6 enim unus eſſet illorum, de quibus Apoſtolus dicit,
Tanquã nihil habẽtes,& omnia poſsidentes:uolebat
ſua habere,& nõ habere:Habere, bene diſpenſando:
Luc.12 non habere,auare conſeruando. Fidelis nanq; & pru
dens ſeruus,conſtitutus à Dño ſuper familiã ſuã,tam
prouide & lucroſe ſategit locare peculij ſui ſummã,
ut cum nihil ſibi de ſumma decreſceret, de mercede
tamen fœnoris ſumptũ eximeret,unde conſeruis ſuis
tempore tritici mẽſuram erogaret. Quid enim lucro
ſius fideli œconomo,quàm ſua in ſeruis Domini pro
fundere,quę ipſe Dñs gratanter dignatur refundere?
Præterea & alio Dominicæ uocis hortatu incitabat,
ut & alios exemplo & auxilio ad bene agendũ illice-
Matt. ret,dum non negligenter dictum à Domino recole-
10. ret:Qui recipit prophetam uel iuſtum ĩ nomine pro
phetæ uel iuſti, mercedem prophetæ uel iuſti acci-
Da.11 piet. Et illud Danielis: Qui ad iuſtitiam erudiũt mul
tos,fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.
Vnde ut mercedem iuſtitiæ multorum acciperet, nõ
ſatis eſſe uiſum eſt ſibi,ſi ipſe ſolus ad iuſtitiam tende
ret,niſi & alios ſecum currere ſuo exemplo & horta-
tu moneret,& ipſe cauſa ſalutis multorum fieret, &
duplicem coronam remunerationis acciperet.

CAP. IIII.

Ef.26 HIc fratrum amator,qui ex alto cordis ſuſpirio
ad Deo clamare poterat cum Eſaia: A facie
tua Domine concepimus & quaſi parturiui-
mus,& peperimus ſpiritum ſalutis tuæ,quem
fecimus in terra. Quod cogitando conceperat & qua
ſi longo deliberationis æſtu parturiuerat, piam ani-
Monaſteriũ extruit ex bonis ſuis. mi peperit beneuolentiã, per quã Deo filios ſalutis fa
ceret ſuper terram. De proprietate ſiquidẽ hæredita-
tis ſuæ fundum Gemmelaus dictũ delegit, & Deo &
Apoſtolorum principi Petro,ſanctoq; Exuperio mar
tyri glorioſo, ad conſtruendum in eorũ honorẽ mo-
naſteriũ,deuotiſsimè delegauit. Hic tabernacula di-
Pſ.83. lecta Deo & delectabilia hominibus conſtruens Dño
uirtutum,ut paſſer humilitatis uolatu directus, inue
nit ſibi domum,& ut turtur zelo caſtitatis & gemitu
cõpunctionis animatus,poſuit ſibi nidũ,ubi repone-
ret pullos ſuos,ſub alis matris Eccleſiæ confouendos.
Ibi monachorum collecta caterua, per eorum obſe-
quium diſponebat immolare Deo laudum ſacrificia,
& reddere altiſsimo uota ſua:qui ſeminantes ei ſpiri
tualia,ſua meterent carnalia. Hos ad rectam morum
uolens informari regulam, ad apoſtolicæ uitæ diri-
gi fecit lineam,per quam in initio fidei fundatam pri
mitiuam compererat eccleſiam. In quibus illud præ
cipuum erat,ut nulla eis propria,ſed omnia eſſent cõ
munia:ut quorum conuerſatio iam erat in cœlis,an-
gelicam quodammodo uitam degerent in terris. Por
ro ipſe ad eorum, tanquam ad Apoſtolorum pedes
ponens omnia,quæ habebat, ut uſibus eorum ad om
nem ſufficientiam neceſſaria ſuppeterent,ſolicita pa
ternitate diſponebat. Vnde legali traditione tra
didit eis uillam ſuperius nominatam Gem
melaus, & omnia ad eandem ap-
pendentia, & alia multa,
undecunque in parte
uel ſorte ſua iure
hæreditatis
ceden
tia.

CAP. V.

AD hoc opus felici auſpicio inceptum, animaba
tur non ſolum diuinitatis gratia,ſed etiam no-
biliſsimæ & Chriſtianiſsimæ auiæ ſuæ Giſlæ
pia coniuentia,quæ dulciſsimum nepotem ſuum ui-
dens iam ueritatis inſiſtere, collaborabat magnope-
rè, ut amoto ei impedimento a cœpto pietatis itine-
re,uiam mandatorum Dei dilatato corde poſſet cur-
rere. Quia non enim,ut Eſau piloſus,uenationum ua Ge.25.
nis aut nociuis exercitijs inſeruiebat, ſed ut lenis Ia-
cob domi habitans,ſimplicitati & innocentiæ ſtude
bat,totam ſe in eius dilectione tranſiuderat. Quippe Ge.12.
quem exemplo fidelis Abrahæ de terra,& de cogna-
tione ſua iamdudum animo exiſſe cognouerat ei ter
ram repromiſsionis competere credebat:nec tamen
uolebat ſuo deſtituere ſubſidio,quem perpendebat ꝑ
omnia dirigi diuino auxilio. Ideo ſalubri reperto cõ
ſilio,omnes res hæreditatis ſuæ,quas ſibi uir ſuus Ro
dingus dotis gratia impenderat, uel quas ipſi para
æquitatis induſtria addiderant patrimonio ſuo,ad ꝑ-
ſidium Deo placitæ conſtructionis contulit legaliter
chariſsimo nepoti ſuo.

CAP. VI.

AD hæc omnia non parum ſolarij diuinitas ſi-
deli ſuo Guiberto contulerat,ꝙ in his omni- Erluinus. S. Guiberto eſt adiumento.
bus doctorem & patronum quendam uene-
rabilem uirum, Erluinum nomine,præuide-
rat,qui & ipſe canonicam; quam uiuebat,regulã ad
monaſticam uitam conuerterat. Is pio patrono no-
ſtro in omnibus utilium rerum cõſilijs exequendis,
in eccleſia ædificanda,& officinis clauſtri conſtruen
dis,in fratribus ad ouile Dei conuocandis & regen-
dis aderat adiutor opportunus & unanimis.

CAP. VII.

ALij ad perfectionis culmen tendenti ſufficere
uidetur a malo declinaſſe,mundi pompis ab-
renunciaſſe,ſua omnia pauperibus erogaſſe.
At dominus Guibertus,quæ retro ſunt obli-
tus,in anteriora ſe extendere nitebatur, ſemetipſum
arguens imperfectionis, niſi argumento Dominicæ
manus ad unguem expoliretur. Audiens nempe Do
minum dicentem: Si quis uult uenire poſt me, abne Luc.19
get ſemetipſum,& tollat crucem ſuam,& ſequat me:
totum hoc imperium traxit ad ſe:abnegans ſemetip
ſum, tulit crucẽ mortificationis Ieſu in corpore ſuo,
caſtigãs corpus ſuũ & in ſeruitutẽ redigẽs, ne forte
alijs prædicans,ipſe reprobus inueniretur. Tulit cru
cẽ etiã fraternæ cõpaſsionis,qñ erutus de cribro dia
bolicæ tentationis,ipſe aliquãdo cõuerſus,confirma- Monaſtica ſe uita tradit S.Gubertus.
bat fratres ſuos,pro quibus Chriſtus ipſe biberat ca
licẽ paſsionis. Igitur accepto rõnis clauo,poſt rerum
ſuarũ iacturã nudus euatauit de mundi huius naufra
gio,& tãdẽ potitus monaſticæ quietis portu, ancorã
ſtabilitatis de alto pectoris ſui iecit in clauſtralis ui
tę profundo. Videbat.n.ꝙ nuſquã alibi tutius ꝑfugiũ
eẽt fugiẽti a mũdi periculo, cũ in clauſtris monaſte
rij,eremi nõ deſit ſolitudo,& ſi quẽ aliquo modo dia
bolicæ incurſionis tintillet inquietudo, preſtò adſit
prõpta fraternæ cõſolationis fortitudo. Videbat etiã,
ꝙ non altius poſſet aſcẽdere, ſi poſſet illũ religionis
gradũ attingere, ad quẽ omni quidẽ ordini Eccleſia
ſtico, omnique terrenæ poteſtati liceat accedere, a
quo nulli omnino, nulla oĩno occaſione liceat ĩpune
recedere. Præterea uir prudẽs, ante & retro oculat⁹,
nihil temere & ĩprouide ſibi agẽdũ eẽ attẽdebat dili
gentius.

gentlus. Vt enim athleta ſtadium ingreſſus, ſolicite qualitatem loci circunſpicit, ne quod offendiculum ſibi pugnanti uel currẽti obſit: ita & hic noſter athle oportunitatem & qualitatem loci, ubi propoſitum, ſuum ſecurè exequeretur, caute diſpexit, ſcilicet ubi nec indulgeret ſibi diſciplina remiſſior, nec pro intuitu notæ nobilitatis, male blandiretur ſibi honorificẽtia impenſior. Timebat enim, ne ſibi diceretur à Domino: utinam calidus eſſes, aut frigidus ſed quia tepi-

Apo. 3.

dus es, incipiam te euomere ex ore meo. Timebat. n. ne ſicut ille, qui contra flantem uentum flores portat etiam ipſe, inanitate elationis inflatus, collectos uirtutum flores perderet, & quaſi pulueris ſqualore, fœditate apoſtaſiæ ſorderet & excutiret.

CAP. VIII.

Deinque columba Chriſti, nolens diutius inuolui mundanis fluctuationibus, dum non inueniret, ubi requieſceret pes eius, adijt arcã paratam à Deo multorum ſaluti, clauſtrum,

Gorziẽſe cœnobium à quo extructũ

ſcilicet Gorzienſis cœnobij. Id cœnobium olim uir, magni nominis, Pipini regis ex ſorore nepos, Crodegandus Meteñ. epiſcopus conſtruxit, & ad æternum ſanctitatis ſuæ monimentum opibus ditauit, &, quod maius eſt, religionis gratia decorauit. Sed proceſſu temporis, crebreſcente bellorum malitia, & per hæc crudeſcente malorum miſeria, & quia leges ſilent inter arma, ideo inualeſcente quaqua terrarum iniuſtitia, etiam ibi per notam temporis & prælatorum incuriam, diſciplinæ regularis cœpit emolliri cenſura. Et hæc cœleſtis iræ permiſsio tam diu permanſit, donec tandem diuinæ miſerationis oculus ſuper inhabitãtes terram proſpexit, qui & infidelitatis tenebras amouit, & lumen ueritatis reuocauit. Ad hæc inter

Adelberto Metenſis epiſcopus, monaſticam diſciplinam inſtaurat

primos à Deo miſſus eſt Adelbero, primus huius nominis Metenſis epiſcopus, qui nobilium Chriſtianiſſimus, & Chriſtianorum nobiliſsimus, (erat quippe frater Friderici Ducis) in hoc primum regiminis ſui dedit exercitium, ut & ſeculari potentia & epiſcopali cenſura exturbaret à ſua Diœceſi irreligioſitatis uitium. Huius bonæ intentionis oculum intendens primum ſuper monaſticam diſciplinã, elaborat eam ad Apoſtolicæ uitæ redigere normã. Et incipiens à Gorzia quæ cæteris monaſterijs erat preſtantior, in ſua parochia, ubi inſtitutæ religionis uix ipſa apparebãt ueſtigia, nõ prius deſtitit, quam monaſticæ uitæ profeſsores, à ſeculi uanitate retractos, rectæ uiæ reddidit, & ante omnia radicem malorum & malam monachorum nouercam, ſcilicet proprietatum concupiſcentiam, mucrone paſtorali extinxit, & qui in ſeculi compitis patebant luporum morſibus, Dominico ouili incluſit. Collaborabat ſibi ad hoc pius Gorzienſis Abbas Agenoldus, reſtaurandę ſanctæ religionis adiutor opportunus. Itaq; extirpatis nociuis radicibus de Dominici horti areola, Adelberone epiſcopo plantante, Agenoldo rigante, Deo autem incrementum dante creſcebant ſolito uberius uirtutũ plantaria. Quicumque ergo abrenunciantes ſeculo,

Gorziẽſe cœnobium præclare reformatũ.

ſuaue iugum Chriſti tollere uolebant quam mites & humiles corde exemplo Chriſti eſſe deberẽt, hic ediſcebant. Quicumque ex militari habitu in timore Domini, fortitudinem ſuam mutabant, hic, quaſi in campo diuini tyrocinij experimentum ſui capiebant Quicunque ex clericali ſorte, ad altiorem humilitatis gradum optabant aſcendere, hic cum Iacob nõ in ſomnis, ſed re uera ſcalam cœlos attingentem merebantur uidere, per quam angelos aſcendentes & de-

Ge. 28.

ſcendentes poſſent uidere. Cum ergo hic tantus ſanctæ religiõnis feruor tã longe & tam late caloris ſui diffunderet flammas, huc ad diſciplinã Domini omnis confluebat nobilitas, omnis dignitas, omnis ſine perſonarum diſcretione profeſsio cõcurrebat & ætas. Nec quiſquam uel initium conuerſionis ſe credebat arripuiſſe, cui non contigerat Gorzienſi regula initiatum eſſe. Hic inueniebatur lac, quod paruulus ſugeret: hic ſolidus panis, quem perfectus manderet, & aliquando quaſi nutrix in corpus ſuum traijceret, ut & alios rudes uel infirmos inde paſceret. Inter eos hic noſter patronus, Guibertus, non ultimę nobilitatis, immo non ultimæ humilitatis & ſanctitatis, ſpiritu, Dei agente, eſt adductus: ut qui iamdudum renũciauerat ſuis omnibus, hic etiam ſibimet ipſi renunciaret, ut Chriſto perfectius adhęreret. Seipſum ergo & omnes, quos Chriſto lucrifecerat, Venerandi patris, Agenoldi committens manibus, adhærebat ei ſtudioſius, & ab ſhore eius pendebat intẽtius: utpote qui ex doctrina eius non ſolum paſci habebat, ſed & micis ex ea collectis per ſe Chriſti pauperibus ferre ſatagebat. Et ut id, ad quod uenerat, diligentius exequeretur, ſingulorum gratias ſolerter contemplabatur, & aliquid inde ad ſeipſum traijcere nitebatur. Erudiebatur illius patientia accendebatur iſtius orandi inſtantia, alterius delectabatur obedientia, Iſtius humilitatem, illius imitabatur ſobrietatem: In hoc actiuæ uitæ laborem, in illo contemplationis mirabatur ardorem. Fiebat proinde miro modo, ut dũ ipſe de ſingulorũ uirtutibus aliquid, decerpit, quod ſibi ſit pro exemplo, ipſe ſolus omnibus eſſet exemplo. Vt enim ſecundum Salamonis prouerbium, ferrum ferro acui- *Prou. 27.* tur: ita alter ab altero ad bene agendum exacuebatur & ut homo confundit faciem amici ſui, ita & eos pia fraternæ æmulationis mouebat confuſio, niſi alter alterum quiret imitari.

CAP. IX.

Ipſe ergo qui mundi renunciauerat uanitatibus timẽs ne iterum eius illiceretur uoluptatibus, dũ ſub obtentu diſponendarum eccleſiaſticarum rerum adhuc ei deſeruiret ſpecietenus, ad hoc etiã timens illud Apoſtolicum, doctorem non debere eſſe neophytum, ne elatus, incidat in iudicium diaboli: induxit in animum, uenienti morbo quãtocyus oc- *1. Ti. 3* curendum. Venerabilem, cuius ſupra meminimus, Erluinum, uirum Deo placitum, hominibus acceptum in gymnaſio ſanctæ religionis laudabiliter exercitatum lucrandis Deo animabus intẽtiſsimũ, amicitijs principũ terræ & maiorum Eccleſiæ glorioſum exequẽdis rebus Eccleſiaſticis per omnia idoneum, hũc talem uirum, utpote patrem & intimum ſuum, conuenit amicabiliter, in eum ſe reiecit quam familiariter, in eo quaſi in reclinatorio animæ ſuæ tantum incumbit fiducialiter, ei ex ordine uelle ſuum aperiens ei ſeipſum magis, quam ſibi credens communicato, cum fratribus conſilio, eum Abbatem ſibi deligit, & fidelibus Chriſti adnitentibus, Dominico ouili præfici facit. Ille tanquam bonus paterfamilias, doctus, de theſauro ſuo proferre noua & uetera ſciens ſic adim- *Gala. 6* pleri legem Chriſti, ſi alter alterius portet onera, ſuppoſuit humiliter humerum humerum ad ſuſcipiendum onus, ſatis quidem graue, ſed Deo ſibi cooperante, portabile: animatus illo prouerbio, quod per Sa- *Prou. 18.* pientem dicitur. Frater qui à fratre adiuuatur, quaſi ciuitas, quæ non expugnatur. Ita uir ſanctus Guibertus, ſtrenuo cooperatori ſuo Erluino Marthæ miniſte- *Luc. 10* rio delegato, ipſe cum Maria ſedens ad pedes Domini pro audiẽdo ipſius uerbo, elegit optimam partem quæ nõ auferetur ab eo. Nam ad aluearium monachorũ, ſcilicet Gorziã, regreſſus, ieiuniis, uigiliis & orationibus intẽtus, cõtẽplationis uirtuti uacabat liberius.

 Cap. X.

CAP. X.

IAm in laude Dei nouella plãtatio fructificauerat, iam agricola, precioſum fructum terræ expectãs, parieoter ferebat: quia temporaneum & ſerotioũ ſe accepturum non diffidebat. Iam creſcebat Chriſti gloria, iam illorum, per quos benedicebatur nomẽ Dñi, multiplicatur gratia: qñ de Gemmelaus, nouellæ ſcilicet cõſtructionis cœnobio, boni odoris longe lateq; exibat fragrantia, ꝙ ibi ſanctæ religiouis feruente flamma, & iuſti de uirture in uirtutem indies proficiebant, & iniuſti ab erroris torpitudine conuerſi, iã ſo directum ibãt. Ex hac boni odoris ſuauitate repleta erat tota domus Eccleſiæ, & attigerat iam ipſa culmina imperialis aulę: ubi cunctis palatinis in ore erat pia uobiliſsimi uiri Gaiberti ad Deũ conuerſio, & de eius conuerſione nõ mininia in tota Dei eccleſia ædificatio, ꝙ eius exemplo multi renũciantes ſeculo, ſanctæ religionis ſe ſubijciebant propoſito. Sed inoidia ubi deſit, quæ nec iu paradiſo deliciarum, nec in ipſo quoque cœlo defuit? Quidam, qui booa fidelis Chriſti Guiberti obliquo oculo limabant, aures Cæſaris aduerſus eum appellant, & inuidioſè ei derogantes, cootra rempublicam eum egiſſe accuſant, qui Gemmelaus regalem fiſcum, maioribus ipſius munificẽtia imperiali loco beneficij attributum, in partem proprietatis ſuæ uſurpauerit, & ioiuſſu regis, fundato ibi cœoobio, in ſortem Eccleſiaſtici iuris iniuſtè transfuderit: quod fieri oullo modo lex publica ſinit. Pius cõſtructor & ſanctus prouiſor loci noſtri ad cauſam dicendã eſt dicto regis inuitatus: cauſa proponitur: de ioiuſtitia expoſtulatur, in deliberanda ſententia alius alij uarie aſſentitur. Diſcipuli euãgelij à Domioo dicti, Cum ſtabitis ante reges & præſides, oolite cogitare, qualiter aut quid loquamini: Dabitur enim uobis in illa hora, quid loquamini: non ſophiſticã quærunt argumentationem, ſed ſimplicitatis Chriſtianæ prætendunt humiliratem. Scientes enim, quia periculoſum eſt contra torrentẽ brachia tendere, nec ignorantes ſententiam Apoſtoli: Qui poteſtati reſiſtit, reſiſtit Dei ordinationi: pedibus Imperatoris ſe homiliter ꝓuoluũt, & ne in ſe & in pauperes Chriſti terrena ſuã poteotia abutatur, ſuppliciter expoſcuor: dicentes, gaudendum eſte maieſtati Imperatoris, ꝙ temporibus imperij ſui diuina miſeratio oſtium miſericordiæ ſuæ uoluerit patefacere, dum tales aliquot uiros digoatur mũdo tranſmittere, qui digni ſint exaudiri orantes pro ſtatu Reipublicæ: poſſe Imperatorẽ de alieno fundamento laudem mereri, ſi ab alijs in houorem Dei cooſtructa loca, ſua regali potentia uelit toeri: alieno labori eum poſſe participare, ſi res ab alijs Deo iure hæreditario legatas, digoetur authoritate imperialis maous corroborare: dignum eſſe, ut apud Imperatoriam ceuſuram plus ualeat Deo placita ueritatis æquitas, quàm ſuſurronum & bilinguiũ calliditas, uel adulantium doloſitas, de quibus Sapiẽtia dicit: Suſurro & bilinguis maledictus: multos torbauit pacem habentes: & lingua tertia (hæc lingua adulantium intelligitur) multos commouit. Hæc & alia in hunc modum locuti, a boua ſpe, quam in Deũ habebant, oon ſuot fruſtrati, illud Sapienris dictum eẽ uerum experti: Beatus, qui loqoitur in autibus ſapientis. Pius. n. rex Ottho, uere ad reſtaurandam Rẽpublicam & reparandam Dei Eccleſiã directꝰ a Deo, his ſaluris mouitis aurem aduertit gratanter, & petitionem fidelium Chriſti accepit dignanter. Annuit enim cõmuni Palatioorũ conſilio, & regali cenſuit edicto, ut rata & ioconuulſa permaneret nouella Gẽmelacen. cœnobij conſtructio: & quicquid illi Eccleſiæ ab ipſo domino Guiberto, uel etiam aliorum uenerabilium uirorum largitione fuerat conceſſum, ut oullus ioſidelium, uel ali quis hæredũ eius iofringere audeat, omninò eſt interdictũ. Inſuper permiſſa eſt eis poteſtas aduocatum & regularem Abbatẽ cũ imperio regis eligendi, caſtellũ cooſtruendi, mercatum, percuſſuram monetæ, materiam faciendi. Ipſe locus ab omui omniũ ſeruitio immunis eſt redditus in ciuitate, in caſtello, in uilla, ſuper aquas, in pontibus, io omnibus imperij ſui locis ab omni telonio & tributo eſt abſolutus, ſub ſolo regiæ defenſionis mu pimiue ſubiectus.

Exemplo S. Guiberti, multi ſedãt uita monaſtica.

Defertur apud Imperatorem.

Matt. 10.

Rom. 13.

Eccle. 28.

Imperator ratã uult eẽ Guiberti donationum.

Immunitas cœnobij Gẽblacẽ.

CAP. XI.

OMnis res iam compoſita uidebatur, omnia iã io ruto eſſe credebantur, oihil ex aliqua parte metuebatur. De rebus eccleſiæ traditis, & de libertate ipſius loci charta conſcripta, imperiali edicto erat confirmata, & annuli impreſsione imperialis aurborizata. Quæ authorizatio facta eſt ſolenoiter Leodij xij. Calend. Octobr. anuo Dominicæ incarnationis Nongenteſimo quadrageſimo ſexto, indictione iiij. regni domioi Otthonis primi anno undecimo, cathedram Traiecten. Eccleſiæ regente* Vbogone. Ad hãc confirmationem imperialis poteſtatis, acceſsit etiam Apoſtolicæ ſedis authoritas, dum a* Benedicto VII. huius nominis Papa, decretum eſt, ut rata eẽt in perpetuum Gẽmelacẽſis cœnobij prærogata immunitas. Decretum eſt etiam, ut de alio monaſterio ibi Abbas non conſtituatur, ſed ipſi ſerui Dei, ſecundum S. Benedicti regulam uiuentes, ex ſua propria congregatione Abbatem eligẽdi poteſtatem habeant, & ut Abbas ipſe, priuilegijs ſedis Apoſtolicæ, inſulis decoretur, & ut ipſum monaſterium, ſub iuriſdictiooe San. Romanæ Apoſtolicæ ſedis cõſtitutũ, nullius alterius eccleſię iuriſdictionibus ſubmittitur, interminando ex authoritate B. Petri Apoſtolorũ principis ſub diuiois obteſtatione iudicij ac ualidis anathematis interdictionibus, ot nulla aliqñ uel parua uel magna perſona aliquid de rebꝰ uel poſſeſsionibus, ad idẽ monaſteriũ pertinentibus, auferre uel alienare præſumat. Hoc ſcriptom per manum Boniſacii notarij regionarij atq; ſcrinarij S. Romanæ Eccleſiæ, Datum eſt viij. Calen. Aprilis per manus Stephani epiſcopi ac Bibliothecarij S. ſedis Apoſtolicæ, anno Pontificatus Dñiꝰ Benedicti VII. Papæ *nono, imperante Otthone à Deo coronato, magno ac pacifico Imperatore anno xvj. qui eſt annus Domioi *953.

** Agapeto II. legendum Paro.*

** Agapeto II.*

** ſexto*

** 951.*

CAP. XII.

ITa aliquamdio arridente ſereno cœlo proſperitatis, derepẽte in horr uit maxima immiſsio diabolicæ tempeſtatis. Siquidem Heribrandus de uico Mauiuuolt, qui inter uobiles Bratuſpantiũ genere & diuitijs emioebat, cuiꝰ nobilitatẽ alia nobilitas augebat. ei quippe Rẽbidis, germana nobiliſsimi ſeoioris oñi Guiberri uupſerat: Hic iniuſtitiæ gladio accinctus, cupiditatis armis cõfiſus, clamat Gẽmelacenſis fiſcũ hæreditaria lege ex matrimonio uxoris ſuæ Rembidis ſibi cõpetere, affinem ſuũ Guibertũ non legaliter egiſſe, qui ſub obtenro religionis, uxorẽ ſuã, germanã ſcilicet illius, uoluerit iniuſte exhæredare. Contempta ergo imperialis curiæ aothoritate, contempto Apoſtolicæ cenſuræ anathemate, iunctis ſibi complicibus ſuæ ioiuſtitiæ, non tiuiet Abbatiã inſolẽter inuadere, & ſubſtantiã fratrũ uiolẽter diripere. In officinis clauſtri equi ſtabulãtur, per loca, monaſticæ ſolitudini cõpetentia, ſecularis perſonę militię uagantur, fratres p latibula ſanctoarij quocuoque ſeſe curantur, & io tantæ tribulatiouis articulo ſubſidiom diuinæ

Abaſfine ſuo uir ſanctus infeſtatur

diuinæ pietatis præſtolantur. Videbatur nempe ma-
leuolis implendæ iniuſtitiæ oportunũ eſſe tempus,
quia ipſe ſanctus uir Guibertus mundo iam mortuus
& ab eis longè remotus, excuſſerat ſe à cunctis, ratio
cinijs mundani tumultus. Porro Abbas Erluinus re-
cens oculis priuatus, reſtaurandis rebus perditis pu-
tabatur eſſe minus idoneus. Hic ſiniſter rumor ut per
culit aures ſancti uiri, cuius cõuerſatio iam erat in cę
lis, quid ei tunc fuerit animi, non opus eſt exprimere
uerbis: cui quamuis indignum uideretur de ſtiua Do-
minici aratri oculos retro conuertere, & graue eſſet,
ſe emeritum militia, bello mũdanæ ſolicitudinis ite-
rum inuoluere, non diſtulit tamẽ pro conſolandis fra
tribus iter accelerare, qui pro illis paratus erat etiam
animam ponere. Veniens ergo deſideratus ad deſide-
ratum locum, qui teſtimonium erat ſuæ deuotionis
triſtes & deſolatos fratres confirmat uerbis conſola-
torijs, & quibus potuit armis humilitatis & modeſtiæ
occurrit aduerſarijs & feritatem & cupiditatem eorũ
mitigare laborabat monitis ſuaſorijs. Illi præſentiam
ſanctitatis eius aliquantulum reueriti, & aliud clauſũ
in pectore, aliud in lingua promptum habentes, ceſſe
runt, ad tempus eius uoluntati, ſe intuitu affinitatis,
eius ab iniuſtitia iſta ceſſaturos polliciti.

CAP. XIII.

SAepe nominatus, & ſæpè nominandus nobis Do
minus Guibertus, tam gratioſus fuit Deo, ut di
gnus fuerit etiam Apoſtolicæ prædicationis mi
niſterio. Gens ſiquidem Hungarorum, quæ qui
Hungari populantur Italiam & germaniã buſdam munitiſsimis clauſis remota, nec ad meridia
nam, nec ad occidentalem plagam exeundi habuerat
facultatem, per Arnulphum Imperatorẽ ruptis, clau
ſis emiſſa, mortuo Arnulpho Imperatore, totã italiã
totã Germaniã, ut fera tẽpeſtas, uario uaſtationis ge-
nere depopulata eſt per annos circiter quinquaginta.
Hæc gens etiam tempore primi Ottonis aggreſſa Lo
taringiam, deducta eſt à duce Conrado uſque ad ſyl-
uam Carbonariam, & uirtute Dei apud Lobień. cœ-
nobium oſtenſa prohibita ultra prodire, redijt impu
nè. Hungaris ergo & eundo & redeundo, per uicum,
Ioa. 15 Gemmelacenſem tranſeuntibus ocurrit uir Dei Gui
bertus, nõ clypeo aut galea materiali protectus, ſed
tantum gladio uerbi Dei accinctus paratus bibere ca
licem paſsionis, & ponere animam ſuam propter ſal
uandas fratrum animas: quia ut dicit ueritas, non eſt
maior charitas. Et primo miles Chriſti ſecundũ præ
S. Guibertus, Hungaros quoſdã conuertit. ceptum Euangelij offerens illis uerbum pacis, ingreſ-
ſus eſt uiam prædicationis, & paulatim mitigata eo-
rum rabie, cœpit iam agere de eorum ſalute. Nec de-
ſtitit illis idolatriæ ſpurcitia ſordentibus pandere fi-
dei dogmata, & regis æterni, myſteria donec aliquos
eorum à regno diaboli abſtraxit, eoſque abiurantes,
ſacramenta diabolicæ malitiæ, tranſcripſit in nouum
nomen Chriſtianæ militiæ. Benedictus Deus per om
nia, qui Guiberto ſub ſignis ſuis militanti adſuit, eiq;
ciuicam coronam tribuit.

CAP. XIIII.

PRæuidens uir Deo plenus, non eſſe paratum ſi
bi à Deo patre, ut biberet primum calicem paſ
ſionis, animum appulit, ut mereretur bibere ſal
tem ſecundum, calicem confeſsionis,: & ideo
tentus in hoc, ut conſulendo ſibi conſuleret etiã aliis
excogitauit opus, quod non ſibi ſolum ſed etiam alijs
Coloſ. 3 prodeſſet. Nam amplectens ſuper omnia charitatem
Ro. 13. quæ eſt uinculum perfectionis, & plenitudo legis: &
Ioa. 13 ob hoc maxime, quod hoc ſpeciale mãdatum eſt Do
mini, dicentis: Mandatum nouum do uobis, ut uos in
uicem diligatis: cœpit agere cum pluribus deuotis,
& Dei fidelibus, ut per unum mutuæ charitatis con-
glutinati amorem fraternalem inter ſe ſtatuerent ſo
cietatem: ut cum omnes unum in Chriſto eſſent unũ
diligerent: unum, in Chriſto uellent, unum nollent: *Iaco. 5.*
nihil diabolica emulatione contractum, odio condi- *Ioã. 13*
gnum, uel contrarietate inueniretur diuerſum, ut ue
rè pacifici mererentur beatitudinem filiorum Dei.
Ad hæc etiam ut ſecundum Iacobi præceptum, pec-
cata ſua alterutrum confiterentur, & orando pro inui
cem ſaluarentur, & ſicut ueritas ait, Qui lotus eſt, nõ
indiget, niſi ut pedes lauet, ſed eſt mundus, totus: ita
loti baptiſmo alterutræ confeſsionis, lotis pedibus,
quibus non poteſt ſine labe terra calcari, id eſt, expia
tis actibus humanæ uitæ, quæ uix aut nullatenus ſine
næuo peccati poteſt tranſigi, per fraternæ orationis
auxilium redderentur toti mundi, eleemoſynis, ieiu
nijs, pſalmis, hymnis, canticis, ſpiritualibus, ad hoc
conſtitutis, ab inuicem expiati. Delectabat enim eos il
lud B. Auguſtini, qui in laudem charitatis prorum-
pens, ait: Dulcis res & delectabilis, charitas eſt, quæ
præſentes & abſentes in unum colligit fratres.

CAP. XV.

SIc uir Dei tactus quodam præſagio futurorum,
quod prope diem tendẽdum ſibi eſſet ad ſuper
næ uocationis brauium, præuidit ſibi in futu-
rum ut quando depoſito carnis onere, ingrede
retur uiam uniuerſæ carnis aciem huius fraternæ ſo-
cietatis hinc inde locaret ĩ ſubſidijs, quæ tartareorũ,
cateruarum incurſus perturbaret orationũ telis. Hu-
ius negocij perficiendi ſecundas partes relinquens fi
deli uicario ſuo Abbati Erluino, cauens ſibi per om-
nia, ne ſub obtentu alicuius rei exequendæ quantulũ
cunque iterum implicaretur ſeculo ultimum uale dẽ
cens fratribus & amicis, & obtabilẽ pacis & dilectio
nis memoriam relinquens eis maturauit uiam ad amẽ
cam ſibi quietem Gorzienſis, ſolitudinis. Sicut enim
piſcis extractus ab aqua, non poteſt uiuere, ita ipſe tẽ
mebat de uita animæ ſuæ, quoties a contemplationis
extrahebatur requie. Poſt tot & tantos labores, dum
iamiamque expectaret dari ſibi à Deo deſideratã miſ
ſionem militiæ ſuæ, tandem rex regum lætatus mili-
tem ſuum diu pro caſtris ſuorum uiriliter ſtetiſſe, tẽ
pus eſſe duxit ei ꝑmia laboris reddere, & capiti, eius
coronam laudis imponere.

CAP. VI.

ET iam inſtante tempore reſolutionis ſuæ cœ-
pit lãgueſcere, Summus enim artifex, qui ſem
per inuenit in opere ſuo, quod adhuc tundat,
& poliat electum ſuum tãquam aurum in for
nace probabat, ut excoqueret ad purum ſcoriam pec
catorum eius. Gemmelacenſes ut audierunt dominũ
& patrem ſuum ad mortem infirmari non potuerunt
ſuo temperare dolori. Hunc eorum dolorem nimis e-
xaggerabat, ſi eum in terra peregrinationis ſuæ, ipſis
abſentibus, contingeret obire. Vnde qui ex his,
maiuſculi eſſe uidebantur, ſine mora. Gorziam,
tendunt, & dominum ſuum uiuentem inueniunt
& aliquantulum, diſsimulato dolore, agunt cum
eo de reportando eius corpore. Ille accerſito ad
ſe Abbate ſuo, cui nomen erat. Odilbaldus, ape
rit ei ſuum ſuorumque deſiderium, & hoc ab eo
ultimum expetit, beneficium, ut liceat ſuis defun-

ĉti corporis ſui glebam referre ad Gemmelacenſe cœnobinm. Abbas ea cõſilio reſpondit, ut pater filio: Mi fili dulciſsimè, anguſtiæ mihi ſunt undique: ſanctitatem reuereor, animam tuam ad Deum euntem ſcandalizare uereor: ſed timeo ne illi ſuper hoc ſcandalizētur, qui te ut patrem uenerantur & amorem, quē eahibuerunt tibi uinenti, uellent exhibere præſentialiter etiam morienti, Eccè uoluntatem meam poſtpono tuæ noluntati, ſi adſpirauerit tibi & tuis uolũtas Dei. Si ſuppetit tuis facultas implendi deſideriũ ſuũ, non nego meum aſſenſum. Tandem uir Dei conſummatus in uirtutum gratia quod maius eſt, quam ſi claruiſſet miraculorum gloria: (miraculis quippe nonnunquam uirtutes obfuſcantur, miracula uerò ſolis uirtutibus commendantur.) decimo Calen. Iunij reddidit ſpiritum fatigatum, nec uictum fructuoſis laboribus, & ad patres ſuos appoſitus, qui ſeminauerat in benedictionibus, meſſuit, etiam in benedictionibus cētuplum, & uitam æternam, ſecundum Domini promiſsionem, eſt adeptus. Gemmelacenſes læti ab inuitis domini ſui corpus, ſuſcipiunt, & ſe uotiuo operi, accingunt. Qui præcauentes, ne æſtiui caloris nimietas faceret iniurias ſancto corpori interiora corporis eijciunt, ibique terræ infodiunt: cadauer uero ſale & uarijs pigmentorum odoribus cõſpergunt, quæ putredini corporeæ corruptionis repugnare poſſunt. Vnus autem eorum nomine Adecho, qui ſemper familiarius fuerat obſecutus ſancto uiro, ac per hoc ēt, ſancto corpori adhuc obſequebatur inſtantius: hic cõparato carro cum bobus, ſuperponit ſanctum corpus non quo honore dominum decuit, ſed quo amore ipſe debuit. Iam præceſſerant longiuſculè, & eccè omnis Gorzienſium populus exarſit in ira & furore, ægre ferentes corpus illius abſportari, cuius meritis ſe credebant à Deo adiuuari, Ergo facto grege, perſtrepunt populari more & paucos multi inſequentes, cõclamant. Ad clamorem concurrentium Gemmelacēſes obſtupeſcunt & tacito cordis clamore auxiliũ Dei quærunt. Et qui pro filijs Iſrael pugnauit contra inſequentes Aegyptios, pugnauit etiam pro iſtis. Subito enim orta tempeſtate, aēr inhorruit, & clara die nox aliena incubuit. Concrepant tonitrua, micant fulgura, cadunt fulmina. Illos tenebræ palpabiles ab itinere reuocant: iſti uno itinere gradientes, nec ad dexteram nec ad ſiniſtram declinabant. Ita illi diuinitus exterriti, retrocedunt: iſti adiuti diuinitus, libere incedunt. Tam prædicabili miraculo ſanctus Dei Guibertus illuſtratus, cum multa omniũ ueneratione ad Gēmelacenſe cœnobium eſt relatus, & cum honore debito in eccleſia ſancti Saluatoris, ſancti Petri Apoſtoli ſepultus, ſe cum Deo uiuere oſtendit inuocantibus

Feliciter reddit ſpiritum.

Matt. 19.

En quāti olim fiebant Sanctorum reliquiæ.

Ex. 14

Credunt enim ſe eius tuitione protegendos perpetualiter omnes qui inuocant eum præſentialiter. Obijt autem hic ſanctus, Dei anno Dominicæ incarnationis, nongenteſimo ſexageſimo ſecundo, decimo Calend. Iunij.

MARTYRIVM SS. DONATIANI & Rogatiani grauiter conſcriptum, incerto quidem authore, ſed adſtipulantibus ei antiquiſſimis Martyrologijs.

SAlubre eſt Catholicis lectoribus de Martyrum triumphali certamine glorioſa geſta referre, & ſitienti populo de tam piè fuſo ſanguine quędã uitę pocula propinare, dum alij rebus cognitis ueneranda ſolennia fidelius complectuntur, alij deſiderijs incitantur, aduertentes quale pro Chriſto mori ſit lucrũ. Igitur cũ Diocletianus & Maximianus Romanę urbis apicē gubernarent, & eorum præceptis in Chriſtianorum nomen beſtialis feritas deſæuiret: ut gratiam religionis Catholicæ gentili ſub lege calcarent miſsis epiſtolis ad præſidē Galliarũ, decreto ſanxerũt ut ſimulacra Iouis uel Appollinis, non deorũ, ſed dæmonũ, quaſi diuino cultu dēret uniuerſitas uenerati: ea ratione p̄ſtiaa pollicentes, ut is, qui eorum cæremonias coleret, uel ſacrificia deuotus offerret, publico ſe cognoſceret ſtipendio munerandum quo facilius, humanam mētem cupiditatis laqueus traheret in errorem: ut deciperetur munere qui ratione uinci non poſſet. Eorum uerò, qui Chriſtiani nominis in confeſſione perſiſterent, poſt illata tormenta iubent capitalem ſubire ſententiam, quo terrore compulſi magis, à recto tramite crudeliter deuiarent. Erat autē in urbe Nannetica iuuenis quidam, nomine Donatianus, clarus genere multo tamen clarior fide qui acerbitatem inquietis adoleſcentiæ domans freno maturioris animi, temperabat, qui in ipſo iuuentutis ſuæ tempore migrauerat in eum quaſi in ſenem: & inter procellas ſpiritalis nequitiæ ne lapſum incurreret timor Domini ſemper proſpere eum gubernabat. Qui deſpectis idolis, cum ad Catholicæ fidei gratiam cõuolaſſet, baptiſmatis unda purgatur: myſterio religionis imbutus doctrina diuinitatis armatur, & ſine metu aliquo triumphum Chriſti oris ſui buccina miles fortiſsimus in populo decantabat, nolens credita talenta negligendo infodere, ne culpa abſconditæ pecuniæ non careret, ſed quaſi bonus agricola in gentiliũ pectora fruges beatæ fidei ſeminauit. Qua ſancti uiri opinione florente, germanum eius Rogatianum, adhuc in culto idolatriæ conſiſtentem, ſuauiſsimi oris, blandus odor flagranter impleuit. Qui ad fratrem, licet ætate minorem, ſeniorem tamen credulitatis ordine, feſtinus accurrit, deprecans, ut antequam perſecutionis colluctatio appropinquaret, Chriſtiani baptiſmatis munere dotaretur: ne tam ſelix certamē adhuc paganum uel catechumenum inueniret ut à fratre nihil minus in palma. Quod ad præſens ne ſuſciperet baptiſma, audita perſecutione, fecit ſacerdotis abſentia fugitiua ſed quod de fonte defuit, martyrij cruor fuſus impendit.

Maij. 24.

Fallacia maliḋ dæmonis.

Donatianus egregius iuuenis.

Rogatianus à fratre iuniore ad Chriſtum adducitur

Interea Nannatenſem, ciuitatem gentilium turba fauente, perſecutor cum inſtrumento iniquitatis ingrediens, ab uno ea circunſtantibus ciuibus his uerborum ſtimulis incitatur: Moderatiſsimè, iudicum, oportunè uenis, ad deorum religionem reducens eos qui poſt crucifixum à Iudæis uiſi ſunt aberrare. Noueris itaque Donatianum eius eſſe doctrinæ ſequacem in quem debeas ſeueritatis tuæ ſententiam promulgare: qui non ſe tantũmodo à deorũ cultura ſuſpendit, uerumetiam germanũ ſuũ ijſdē uaniloquijs pertinaciter

Donatianus ſiſtitur coram Præſide.

citer immutauit, ut Iouem uel Apollinem, quos inuictiſsimi Imperatores uenerantur, & ab orbe terrarũ adorari prouidi cenſuerunt, & eorum feſta ita contemnant, ut dij noſtri, noua religione ſuccedente, deiecti ſint. Quorum interrogatione rei ueritas, cum ſufferis, certius aperietur. Tunc Præſes dolore commotus, uirum beatiſsimum ſuis præcepit adſpectibus præſentari. Ad cuius inquiſitionem talibus uerbis exorſus eſt: De nomine tuo, Donatiane, currente relatione, comperimus, quòd Iouem uel Apollinem, qui nobis uitam naſcentibus contulerunt, & creſcẽtibus hucuſque cuſtodiunt, non ſolum contumaciter adorare recuſes, ſed etiam blaſphemijs ac conuicijs proſcindas, ac prædicatione inani populum ſaluari commemores, dum in crucifixi interitum credere diuerſos compellis. Donatianus reſpondit: Inuitus ueritatem locutus es, me cunctos errore peruaſos, ad eius uelle culturam reducere, cui ſoli competit uniuerſa ſeruire. Præſes dixit: Aut prædicationi ſuperfluæ moderatum finem impone, aut, ſi nolueris, iubeo uitam tuã celeri fine cõcludi. Donatianus rñdit: Minas, quas mihi prætendis, i eas caſurus es: & laqueum, quem mihi promittis, incurres. Qui dum falſa perſuaſione occupatus, tenebras lumini præferas, iuſti lumen Chriſti tenebroſus non adſpicis. Hinc Præfectus furore ſuccenſus, iubet ſanctum compedibus uinctum, in cuſtodiam retrudi, ut tormentorum uiolenta feralitas, aut perferentis fidem frangeret, aut expectantes, ne in Chriſtũ crederẽt, impediret.

Trudi tur in carcerẽ

Tunc eius germano, in conſpectu populi conſtituto, cœpit Præſes ſub blandimenti dulcedine perſuaſionis iniquæ uenena miſcere, ut quia utente non cederet, oblectationis actu colla laxaret. Quem molliter appetens, ad hæc uerba prorupit: Audio Rogatiane à deorum cultu te uelle inconſultè recedere, qui tibi dignati ſunt nitendi munera largiri, & uberis ſapientiæ multiplicia dona conferre. Vnde non ſine noſtro pudore fit, ſi poſt cauſas huius intelligentiæ noua proferens, incipias inſanire. Illud itaque tibi eſt maximè præcauendum, ne confeſsione unius Dei plures deos in tuam perniciem ire compellas. Sed quia adhuc neſcio quo baptiſmate non teneris infectus, ſi uoluntas obſtinata te non decipit, deorum indulgentia conceſſa recipies, ut in Imperatorum palatio & aula deorum, poſsis cum uitæ cõmercio ſortiri dignitatis augmentum. Rogatianus reſpondit: Optime promittis peruerſa, cũ ſis ipſe peruerſus: qui primum polliceris Imperatorum gratiam, poſt deorum: Sed qua ratione in arce diuinitatis colendi aũt qui ipſis hominibus uidentur eſſe poſteriores ordine licet habeatis inter uos participationem miſeriæ, cũ illi ſint de metallo, uos ad meliores habitus ſurdi illi ſpiritu careant, uos ſenſu? Siquidem qui in ſaxis religionem ſuam conſtituit, non aliud fit ipſe quàm quod colit. Tunc iudex miniſtris imperans, dixit: Et hic inſenſatus, cum doctore inſipientiæ in carcerem detrudatur, ut ſequenti die deorum ac principiũ illata iniuria, ultore gladio cenſura publica uindicetur. Sic tenebrarum in lecto duo fidei luminaria reconduntur: ſed plus carcer illuſtrabatur ex gloria, quàm martyres grauarentur ex pœna.

Rogatianus blanditur præſes.

Precatio Donatiani.

Beatus autem Rogatianus ſine baptiſmatis gratia ſe præuentum eſſe contriſtatur: ſed hoc ſibi ex fide crediduſſet eſſe pro lauacro, ſi fratris ſui catholici oſculum mereretur. Quo comperto, beatus Donatianus pro germano his uerbis fudit preces ad Dominum, dicens: Domine Ieſu Chriſte, apud quem hoc obtinent prompta uota, quod facta, quia ubi non potuiſſe impedir, ſufficere creditur uoluiſſe: cum nobis donaſti eligere, tibi ſoli poſſe ſeruaſti: ſit famulo tuo Rogatiano pura fides donum baptiſmatis, & ſi contigerit craſtina die nos ferente gladio interire, ſanguinis effuſio fiat ei chriſmatis ſacramentum.

Qua oratione cõpleta corde uoce, uigilijs noctis tranſcurſis, ſimul lumine cum die relato, & carnificis uulnera t& præmia Domini ſui expectabant. Sequenti uerò die Præſes pro tribunali reſidens, confeſſores Chriſti in conſpectu populi præcepit aſsiſti. Educitur interea de carcere lugubri gaudium cœli, de ſterili ſede fructus Eccleſiæ, de ſpinarum germine flos coronæ. Conſtricti uinculis, liberi erant notis, quos in Chriſto ipſa tormenta reddiderãt fortiores. Quibus coram poſitis, affatus eos eſt iudex: Cum indignatione, inquit, ordior, ne, dũ uos molliter alloquor, ſeueritatis publicæ uis frangatur: qui deorum religionem aut non colitis ignorãdo, aut (quod eſt grauius) non neſciendo calcatis. Tunc martyres reſponderunt: Scientia tua, quæ deterior eſt totius ignorãtiæ ſtultitia, ſimilis ſit dijs ueſtris, quos in metallis ſenſu carentibus adoratis. Nos uero pro Chriſti nomine parati ſumus excipere, quicquid terroris innexeris: quia non hinc uita noſtra diſpendium patitur ſi illi reddatur, à quo ſumpſit exordium, & in futuro multiplicatæ lucis fœnore muneretur. Tunc dolore Præſes impulſus, iuſsit eos in eculei cataſta ſuſpendi ut etſi animos eorum non mutaret, tamen membrorum lineamenta ſoluerentur in pœna: credens furori ſuo ſe conſulturum, ſi carnifex, licet ad animam non perueniret, uel per tormenta corpus mactaret: ad hæc miniſtris imperans, ut poſt expenſa ſupplicia à ſpiculatore eorum capita truncarentur. Tunc lictoris inſania ut de crudelitate iudici complaceret, uel magis ut creſcerent ornamenta martyrij, lancea militari perfoſſas ceruices beatiſsimorum, gladio uibrante præcidit. Sic ad Chriſti gloriam uenientes, dum B. Donatianus lucratur germanum, & meruit germanus martyrium: iſte fit illi cauſa ſalutis, ille fit iſti palma mercedis: & multiplicis gratiæ pignore redundãte, conſummatione felici, ſpe remunerationis ſuffulti, ad æterna præmia meruerunt accedere, per uulnera laureari: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. ZENOBII EPISCOPI Florentini. Authore Iohanne Archipreſbytero Aretino.

PROLOGVS AVTHORIS AD IOhannem rectorem Eccleſiæ S. Michaelis.

CVm non ſolum eccleſiæ tuæ adminiſtrationem, Iohãnes pater optime, omni cura & diligentia & ſolertia proſequaris, nec eorũ quicquam omittas, quæ ad præſbyterij tui officium ſpectant: uerum tanta etiam ſacerdotum antiquorum, à quibus prima eccleſiarum inſtituta ſuſcepimus, laude inflammaris, ut nihil eorum abſconſum, nihil obſcurumq́, nihil denique inepte ſcriptum iacere pariaris: qua de re, cum Græci pro concilio celebrando ad hanc Florentinam urbẽ conueniſſent, laudes quaſdã & geſta beatiſsimi pr̃is nr̃i Zenobij ab illis pene incognita extersiſti. Cuius uitã inclytã licet ea noſtris aliq cõſcrĩpſerint, q tñ ex his, q̃ a ſingulo recitatur, q libet digna ẽt relatu omittit, aliaq; gratiſsima ex Græcis habeantur,

beantur, quæ eorum nullus conſcribi: uiſum eſt tuæ, charitati, me quidem inexpertum cogere, ut ea omnia recto ordine & unico ſermone contexam. Et quia negare nequeo, quicquid iniungis, nimia tua ductus dilectione experiar quæ hortaris. Malui enim excipere ruborem pudoris, quam nô exequi iuſsionem tuâ cuiua precibus nonnunquam ipſe pater Zenobius, à Deo per te poſtulata impetrâdo, obedire uidetur: nec immerito, qui eius uirtutes ab ineunte pueritia imitari conatus es. Agam ergo exemplo legentium lapides, qui cû paulatim eos coëgerint, in unè ſtructurâ domus componunt omnes atque coaptant. Verum ſi non tale huiuſmodi opuſculum uideris, quale ipſum fore putabas, non mihi aſcribas, ſed tibi ipſi qui bono operi miniſtrum minus idoneum ſubrogaſti. Scio tamen, quod hoc ipſum, quodcumque eſt, tibi dicatum gratiſsimè ſuſcipies, & auidiſsime perleges, cum ad hoc maximo rapiaris ſtudio, nec eorum quicquam te præterire cupias, quę ſacerdotes ſancti in hac uita geſſere. Animaduertesque profecto admirabilem huius pontificis in regimine eccleſiæ curam, laborem inuictum, & ſingularia ſanctitatis inſignia: quæ uſque ad uitæ tuæ ultimum non ambigo, comitari conaberis. Vale pater optimè, & Deum pro me rogabis.

Mai. 25 CLaram beati Zenobij extitiſſe progeniem, ſiue paternam, ſeu maternam intuearis, ſcriptorum uitæ ſuæ omnium literæ atteſtantur. Is Luciano patre claro inter Florentinos ciue, & Sophia inſigni fœmina natus eſt matre, vi. Calen. Februarij, anno ab incar-

Patria & parẽtes S. Zenobij. natione tricenteſimo triceſimoquinto, pontificatus Silueſtri Papę anno xvij. & imperij Conſtantini xxij. Qui cum delicatiſsimè enutriretur, à teneris pueritiæ ſuæ annis literarum ſtudijs à parentibus traditus

Traditur literis. Grammaticam primum & poeticam atque Dialecticam & Rhetoricam miro complexus eſt ingenio. Et quanquam per multa conſpicaretur ante oculos ſuos obiecta uitiorum exempla, & quaſi mundanæ cupiditatis fomitem, tamen uirili animo conſiderans uirtutum acquiſitionem à uitiis ſolere intercipi, ab his uitiis, quibus illa ætas adoleſcêtiæ in illa plurimum patria ſolet implicari, integerrimus mâſit. Nec ullo unquam turpi amore pellectus, ſed pernicioſa quæque prorſus abijciens, corporis ſui integritatem, ſummo ſtudio ſeruauit. Nam nulla magis uires induſtria firmat, quam uenerem & cæci ſtimulos amoris auertere, ut Poeta inquit, clariſsimus. Cuius potentia, dicebant

Virgil. 3. Georgic. Gentiles patris ſummi tela Typhoëa temnit, & iubet cœlo ſuperos relicto, uultibus falſis habitare terras. Sed quod Zenobius futurus eſſet Chriſti robuſtiſsimus miles, euidentiſsima ſuæ indolis ſigna præbuerunt: quippe qui puer adhuc tantam in moribus, uerecundiam & uultu modeſtiam habuiſſe traditur

Riſus quam dedeceat. ut ne ſemel quidem effusè riſiſſe conſpectus ſit: quod in omni ætate dedecere, gentiles etiam aſſeruerunt, cum riſu ſoluto nihil ineptius eſſe dicat Catullus, & Socrates riſum incontinentem eſſe demêtis iudiciû. Quibus contigit, ut non ſolum ingenii felicitate polleret, ſed ſuæ patriæ adoleſcentes anteiret, euaderetque intelligentia facilis, ingenio acer, ſermone diſertus, lectione aſsiduus, diſputatione acutus, moribus, ornatiſsimus. Et præter hæc omnia inerat illi egregia quædam indoles, & ingenita uultus hilaritas, atque oculorum gratia, qua omnes homines mirum in modum ſui amore ac ſtudio capiebat. Et cum iam octauumdecimû Zenobius contingeret annû catechumenus, conſentientibus parentibus à beato Theodoro

episcopo Florentino ſtatuitur. Quo tempore Athanaſius patriarcha Alexandrinus, uir doctrina & ſancti- *Fit catechumenus.* tate admirabilis, ingentes ab Arrianis pro fide Chriſti perſecutiones patiebatur, Romamque confugiens ad Iulium Pontificem Max. uenerat. Zenobius verò, ut diuina informari diſciplina cœptus eſt, illi toto incumbens animo, Poetica cuncta atque gentilia, quibuſcû in teneris annis ludere ad eruditionem decuerat, abijcienda omnino à ſe curauit, diiudicans ſequentem ætatem alios exigere mores, ut Chriſtiana quæque expeteret. Interea cû uiceſimum ętatis ſuæ annû ageret parentes eius puellam præſtantiſsimæ formæ prudentem uirginem & ſanguine claram deligunt, q̃ magna cum dote Zenobio deſponſare tractauerant. Quam rem ne primum Zenobius compertam habuit protinus in Theodori per id temporis, ut diximus, Florentini antiſtitis, ſinum gremiumque confugit. Cui mentem ſuam ac deſiderium ſeruiendi Deo ſeq; totum inſinuans, ut uirgo permanens, quæ Dei ſunt, libere cogitare ualeat nec impedimentis detineretur uxoris: nil ſe magis aborrere, q̃ mulierum conſortiû, & ſocietatem enarrat, atque inſtanter ſacras baptiſmatis undas expetit. Quod eius ſanctum deſiderium, *Baptizatur.* ſacer antiſtes haudquaquam remoratus impleuit, ac protinus omni clero Florentino ad ſe accerſito, Zenobium propriis manibus honorifice ac celebriter terna baptiſmatis merſione comperſit, anno Pontificatus Iulii xi. Quo tempore Donatus episcopus Aretinus ſanctitate uitæ & miraculorû claritudine in Are- *Donatus epiſcopus Aretinus.* tio, urbe propinqua Florêtiæ florebat. Id præclarum, facinus ubi ad parentes Zenobii famæ ipſius celeritate delatum eſt, e uestigio amicorum & conſanguineorum agmine facto, ſtipatique famulorum cuneis, Zenobium quæſituri, Theodorum epiſcopum adeunt, atque Zenobium, una cum preſule Theodoro atque canonicis Eccleſiæ cathedralis in Chriſti uiſceribus, aggregatum offendunt. In quos ob rei nouitatem ira & furore perciti, ſummis conuicijs & contumelijs exercerunt. Nam optabant Zenobium poſt contractas, nuptias in longum differre baptiſma, cum & illi ætate iam declini nodum ſancto lauacro regenerati eſſent. At Zenobius paternum furorem lenire cupiens episcopi benedictione atque licentia impetrata, & ſigno crucis edito pios in cœlum oculos ſuſtulit cuius linguæ ſanctus ſpiritus tantam extemplo eloquij vbertatem infudit, ut parentes ipſius, impio furore depoſito, eum, quem paulo ante in filio baptiſmum culpauerant, ipſi mox nuda humo proſtrati ad pedes ſacri antiſtitis, ſumma prece contenderent: quem illico conſecuti benedicentes atque Zenobium, cum ſummo gaudio ac prope lætitia domum regreſsi ſunt Zenobium uerò ſanctus antiſtes unico ac ſingulari affe- *Ordinatur Subdiaconus.* ctu diligebat, neque illum tempore ullo, quo id licuit à ſuo latere diuelli paſſus eſt. Ac primum clericû deinde canonicum cathedralis eccleſiæ poſtremo ſubdiaconem ordinauit. Cuius uita cû & religione in Deû, & charitate in homines in dies excreſceret, ſemperq; ſeipſa fieret auctior, Archidiacono Florentino per id *Fit archidiaconus.* temporis uita hominum, functo, atque, ad meliora, tranſlato, Zenobius Theodoro epiſcopo inſtituente uicē illius ſortitus eſt anno ætatis ſuæ triceſimoſcđo. Quo anno ſynodus illa magna octingentorum epi- *Synod. Arimin.* ſcoporum fere omnium Arrianorum procurante Cõſtantino Imperatore apud Ariminum, celebrata eſt, in qua antiqua patrum fides damnata eſt. Et Hilarius epiſcopus Pictauenſis, Arrianorum factione in phrygiam pulſus libros de noſtra religione conſcripſit. Et cum penè omnes eccleſiæ toto orbe ſub nomine pacis Conſtantij tunc regis, Arrianorum conſortio pollueren, eſſetq; multitudo non parua hæreticorum in

ciuitate

ciuitate Florẽtiæ, uir Dei Zenobius, diuini uerbi diſſeminator, & hæreticorum fortiſſimus oppugnator effectus, aduerſus illos quotidianis uel prædicationibus, uel fortiſſimis diſputationibus acriter inſiſtebat. Neque uero minus opere quàm uerbo catholicum populum inſtruebat. Nam ſibi exiguo admodum uictu & tenui reſeruato, quicquid ex reditibus ſuper, in uſus pauperum diſpertiebatur. Verum anno poſt illius promotionem elapſo, Conſtantius Arrianus imperator moritur, & ad imperium Iulianus execrabilis tyrãnus ſublimatur. Qui relicta maiorum fide, & Conſtantini magni uirtute, illius pietatem impietatis magnitudine ſuperare contendit: ac per id iura omnia Chriſtianis abſtulit, perſecutionemq́ue, etſi non publico edicto, blandam tamen & peſtiferã contra Chriſtianos exercuit, alliciẽs potius, quã ad ſacrificandum dijs impellens. In qua multi ex noſtris uoluntate propria corruerunt, & alij quidam ſecreto interfecti, ut Iohannes & Paulus: qui beatiſſimæ Conſtantiæ, Conſtantini filiæ, eunuchi fuerant: illius amicitiam ob Chriſti amorem reſpuentes pariter & munera, Romæ in eorum domo per Terentianum campiductorem martyrio coronantur. Et Gallicanus uir patritius & conſularis, ex Oſtia ipſius Imperatoris pcepto diſcedẽs in deſerto Aegypti, datimõ per Auticianũ comitẽ templorũ gladio percuſſus Chriſti martyr conſecratur. Tum uerò Zenobij ſumma uirtus enituit. Nam illius perfidiæ impietatem, ingentemq́ue nequitiam publicis & priuatis prædicationis increpare non uerebatur, & non modo cõmiſſas non perdebat oues, uerum ex paganis & hæreticis plures quotidie Chriſti eccleſiæ accreſcebant.

Iuliani Apoſtata perſecutio.

Ioannes & Paulus martyres.

Gallicanus martyr.

Interea mortuo iam tyranno, uir ſanctus Ambroſius ad epatum Mediolañ. aſſumptus, fama & crebro rumore Zenobianæ ſanctitatis excitus, Florentinam urbem Zenobij uiſendi ſtudio aduolauit: cui uera & ſingulari amicitia & Chriſti glutino deuinctus eſt. Inde cum recto itinere ad Damaſum, maximum Chriſtianorum pontificem, qui tũc aſſumptus fuerat, Ambroſius proficiſceretur, ſibi & uniuerſæ Eccleſiæ gratulatus eſt, q̃ Chriſtiana religio tali uiro, qualis Zenobius erat, eſſet ornata, atque mores illius & inſtituta, uitamq́ue omnem ſibi enarrauit. Et cũ per dies coram Pontifice fama eius magis increſceret, iuſſit Damaſus ad ſe acciri uirum. Qui quoniam obedientiſſimus erat, cum Ambroſio ad eum concite properauit: & cum illum benigniſſime Pontifex ſuſcepiſſet, ſecumque detineret, plura multo atque maiora tum ſanctitatis, tum etiam diuinarum atque humanarum literarum eruditionis in eo comperiſſe teſtabatur, q̃ fama ipſa detulerat. Qua de re non multo poſt renitente eum ac diutius reluctantem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ac ſedis Apoſtolicæ diaconem prorſus inſtituit anno ætatis ſuæ xxxviij. & principio ſecundi anni Pontificatus Damaſi. Ea dignitas calcaria quædam ac ſtimuli augendæ ſanctitatis Zenobio fuit. Cum enim alios moribus & ſanctimonia antea uiciſſet, ſeipſum in ea dignitate uicit. Quod etiam dominus, lucernam ſub modio ultra non paſſus, manifeſtis miraculis per Zenobium confectis, oſtendit. Nam die quadã ad eccleſiam S. Mariæ trans Tyberim cum Damaſo ibidem celebraturo contendens, à filio præfecti, qui forte paraclytus lecto iacebat, proximus acceſſitur. A quo ſumma præce ac multis lachrymis exoratus, ut ægrotationi ſuis ſanctiſſimis precibus illum eriperet, Zenobius primum humiliter recuſare cœpit, indignum ſe aſſeuerans, per quem Dominus miracula ederet. Inde uero precum improbitate laceſſitus, ſeſe in orationem dedit. Vnde ſimulatque ſurrexit, manu ægrotum cepit, & ſigno crucis edito ſuper ægroti corpore, ſanum hilaremque leuauit.

S. Ambroſius inuiſit S. Zenobium.

S. Zenobius accitur à Damaſo.

S. Zenobius crucis ſigno ſanat paralyticum.

Alio quoque tempore, cum in Orientis partibus hæreſis quædam exorta fuiſſet, ad illam ſedandam à Damaſo pontifice maximo Zenobius Conſtantinopolim legatus mittitur, qui & acerrimis diſputationibus, & uitæ ſanctimonia, etiam ſequentibus miraculis (nam duos à dæmonibus miſerabiliter obſeſſos, coram omni populo ſuo oratione liberauit) errorem illum ita repreſſit, ut nemo eam hæreſim admodum aſſerere per omnia tempora auſus fuerit. Quibus rite peractis, Romam reuerſus eſt. Interea Theodoro Florentino epiſcopo luce mortalium functo, magna inter ciues hæreticorum quorundam factione de eligẽdo antiſtite controuerſia & concertatio naſcitur. Ad quam ſedandam & comprimendam à Pontifice Damaſo Zenobius ueluti conciuis dirigitur. Honorificẽtiſſime à Florentinis excipitur, adeo ut illo uiſo tanta apud eos authoritate claruerit, ut à ciuitatis ingreſſu uſque ad diuerſorij locum, à cunctis tam fidelibus quàm hereticis uiris & mulieribus ad unum mira cõcordia Zenobius epiſcopus acclamaretur. Fertur Thebanus Crates, ciuibus inter ſe diſſidentibus, in concionem ueniſſe, orationeque de pacis laudibus habita, lites omnes contentioneſque ſedaſſe. Sed iſtud profecto dignius tantoque nobilius fuit, quanto non paucos ciues, ut ille, ſed omnem patriam, non fucatis uerbis, ſed ſanctitatis in eius cõſpectu claritate lucẽte: non pecuniarum aut prauitatæ cuiuſpiam ſimulatis gratia, ſed fidei ac religionis cã diſſidẽtẽ populũ pacatiſſimum reddidit. Verum hæc pax illi, qui mentem in ſummo humilitatis locarat, contraria inimicaque uidebatur, & graui curarum atque animi fluctuatione perculſus, illorum precibus omnino diſſentiens, regreſſus Romam, authoritatem ſuam nil apud conterraneos ualuiſſe Pontifici ſummo referebat. Florentini ſtatim legatos uiros duos Romam mittendos deſignat, qui Damaſo Papæ nunciarent, ſeſe præter Zenobium præſulem admiſſuros neminem. Damaſus quanquam ægre ferebat optatiſſimo Zenobij conſortio ſe priuari, & indignum proclamabat matrem Eccleſiam Romam à filia ſpoliari: exploratio tamen Florentinorum deſiderio, & ſancta illorum uictus pertinacia, ſuo cum mœrore atque angore, quem (neque enim immerito) de Zenobij ſeparatione capiebat, eum ipſum, ſeſe indignum proclamantẽ in Florentinum epiſcopũ conſecrauit, & totius Thuſciæ metropolitanum, ut atteſtatus eſt Simplicianus, inſtituit anno ſuæ ætatis xli. & ab Domini noſtri Ieſu Chriſti incarnatione tricenteſimo lxxvi. imperantibus Valentiniano & Valente, & Damaſi Pontificis maximi anno fere. 4. Qua tempeſtate doctiſſimi & ſãctiſſimi uiri floruerunt. Ex quibus hi plurimo ſermone prædicabantur: Hilarius epiſcopus Pictauẽſis, qui ſequẽti anno mortuus eſt: Euſebius Vercellenſis epiſcopus, qui primus, ut Ambroſius in epiſtola ad Vercellenſes enarrat, in Occidentis partibus monaſterij continentiam & diſciplinam Eccleſiæ, diuerſa inter ſe, ut ille ait, coniunxit: ut & in ciuitate poſitus, inſtituta monachorum teneret, & eccleſiam regeret ieiunij ſobrietate. Hic ſecundo anno poſt Hilarium, moritur. Florebat & tunc Dionyſius Alexandrinus, qui multa de noſtro dogmate per notarios eſt commentatus. Nam poſt quintum ætatis ſuæ annum luminibus orbatus, elementorum quoque, ut Hieronimus ſcripſit, fuit ignarus. Gregorius Nazianzenus, cui à theologia cognomẽ fluxit, Pontum eo tempore profectus, una cum Baſilio, qui epiſcopus fuit eccleſiæ Cappadociæ, uiro ſanctitate & doctrina admirando, philoſophabatur. Gregorius epiſcopus Nyſſenus, ipſius magni Baſilij frater. Epiphanius Cyprius epiſcopus

Mittitur à Damaſo Conſtantinopolim.

Conſecratur Florentinus epiſcopus.

Eius ætatis uiri inſignes.

Epi. ſz

pus Salaminæ. Ipſe beatiſsimus Ambroſius Mediolanenſis epiſcopus, cuius, ut ait Hieronymus, omnes ſententiæ, fidei Eccleſiæ & omnium uirtutum firmæ ſunt columnæ. Florebat & tunc Baſsianus epiſcopus Laudenſis, uir omni ſanctitate præditus, atq; magno Chriſti glutino Ambroſio deuinctus: de quo ipſe Ambroſius in epiſtola ad Felicem meminit. Erat & tunc Hieronymi presbyteri nomen per uniuerſum orbem celebre. Auguſtinus uero adhuc in Manichæorum hæreſi perſiſtebat. Aliiq; complures erant, quorum illa ætas fertilis magis ac magis erat.

Sed redeamus ad Zenobium noſtrum, cui Papa Damaſus præclarum munus, duo corpora ſanctorum, uidelicet Abdon & Sennem, dono dedit, quaſi mutuæ inter ſe amicitiæ futurum poſteris monimentũ. Quæ in maiori eccleſia, uidelicet ſancti Saluatoris, ſub altari Zenobius capſa plumbea collocauit. A Florentinis uerò tanta lætitia, animo geſtienti exultatione ſanctus epiſcopus exceptus eſt, ut ab eius ingreſſu ob ingentem lætitiam plures dies feſtos ſolenneſque agerent. At ſanctus Zenobius quanto magis à Domino exaltabatur, tanto ſtudioſius ſeipſum humili cogitatione deprimebat.

Corp' ſuũ ut afflixerit.

Corpus etiam longa inedia, multis uigilijs, aſsiduis orationibus, hiſpidis hirſutiſque cilicijs ſub clericali habitu, maiori quàm unquam caſtigatione macerabat, priuatis lectionibus, confeſsionibus, conſilijs, publicis prædicationibus, atque aduerſus hæreticos publicis diſputationibus incumbebat. Omnes denique cathedralis eccleſiæ prouentus, præter exiguum ſui ac familiæ condecentem uictum, in Chriſti pauperes diſtribuebat. Habitabat autem iuxta eccleſiam ſancti Saluatoris, ubi & paſtorale officiũ exercebat. Sed cum à publicis curis & populari tumultu pro tempore, ut quietius orationibus uacaret, ſe reuocare noluiſſet, ad baſilicam quandam paruam, uerſus Septentrionem, tunc parumper à ciuitate diſtantem, accedere conſueuerat, quæ ſub honore beati Laurentij martyris ab Ambroſio, ut atteſtatur Laurentius epiſcopus Melphitanus, effuſa Florentinorũ fidelium celebritate, dedicata fuerat, & ipſa Ambroſiana uocabatur.

Baſilica Ambroſiana S. Laurẽtij.

In qua pro tempore uitam pene eremiticam ducens, & duobus, Eugenio Archidiacono & Creſcentio ſubdiacono, comitibus, in Chriſto ſolabatur. Quorum conſortio Ambroſius ipſe pluries admixtus interfuit, & multa ibidem per utrunque, Ambroſium uidelicet atque Zenobium, æqualis uitæ, nec diſsimilis meriti, Dominus miracula fecit. Et, ut refert beatus Simplicianus, ab eodem Ambroſio ea eccleſia donata fuit corpore beatiſsimi Marci Papæ. Quod cum à Damaſo Pontifice maximo magnis precibus impetraſſe, in lignea capſula ſub altariolo, ad Orientem diſpoſito, quod ipſe idẽ in honore Vitalis & Agricolæ conſecrauerat, magna deuotione condidit. In eadem baſilica in ingreſſu cõtra meridiem, corpus Panſophij Panſophiæ filii requieſcit, quẽ Simplicianus olim ſe præſente Ambroſium à mortuis ſuſcitaſſe enarrat, & capiti eius ſuppoſitum fuiſſe libellum affirmat, quẽ Ambroſius, illius uitam ſalutiferis inſtituens documentis, ei conſcripſerat, atque ipſius matrem ibidem tumulatam, cuius uitam caſtam ſanctamque fuiſſe affirmat.

Panſophius à S. Ambroſio excitatus.

In eadem baſilica poſt tranſitum Ambroſij ex humanis, ſcripſit Paulinus, Nolanæ eccleſiæ ſanctiſsimus epiſcopus, Zenobium noſtrum animam illus ad altare pro Florentino populo, ut illis petentibus ſe uiſitaturum promiſerat, Deum orantem pluries uidiſſe. Nam Paulini uerba hæc ſunt:

In uita S. Ambroſ.

In Thuſcia etiam ciuitate Florentina, ubi nunc uir S. Zenobius eſt epiſcopus, quia promiſerat Ambroſius ſe petentibus illis, eos ſæpius uiſitaturum, frequẽter ad altare, quod eſt in baſilica Ambroſiana, quæ ibidẽ ab ipſo conſtituta eſt, uiſum orare, ſancto uiro ſacerdote Zenobio referente, didicimus. Hoc uir ille charitate plenus, de Ambroſio & Zenobio noſtro teſtimonium retulit, quem in humanis adhuc degentem, ſanctum appellare non dubitauit. Nec immeritò, cum uitam ille duxerit angelicam, & ſtupenda per illum in hac uita Deus operatus ſit miracula.

Nam cum mulier quædã pagana, illuſtris & diues ualdè, in hac Florentina ciuitate mortuo uiro duos ſuperſtites haberet filios, quos delicatiſsime enutrierat, & ad perfectam illi iam perueniſſent ætatẽ, quodam die in iram uerſi, matrem propriã pluribus uerberibus enormiter flagellarunt. Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens, corpora illorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, genibuſque procumbẽs & terram manibus pulſans, Erynnem cæteraſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat. Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furias exagitant. Qui ſtatim ut rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingẽs. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligantur iuuenes, nec rabie contineri ualent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœnitet, & tantæ calamitatis euentum deflet: plangit, nec quid inde agat, cogitare ualebat. Interim occurrunt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto conſilio ſpeque pro filijs recuperandæ ſalutis, licet pagana ſit, tamen credula, ad Zenobium filios abduci procurat. Cuius ipſa pedibus prouoluta, fatetur rem geſtam, Deum ſuum exorare dignetur, precibus & lachrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenum captiuitatem miſeratus, pieque cõmotus, ait ad mulierem: Conſtanter age mulier, & crede, quod Dominus noſter Ieſus, qui illos modo poſt orationem meam ſanitati reſtituet, uerus eſt Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et ſtatim in baſilica Saluatoris, ubi aderant, coram uexillo Crucis ſe proſternens componit: ubi cum duabus horis in oratione iacuiſſet, hoc eſt, à prima diei hora, qua illi aduenerant, uſque in horam tertiam, ſurrexit ab oratione, & iuuenes ſigno Crucis benedicens, dæmones ab illis prorſus effugauit, ut in eo cõpleretur, quod ſcriptum eſt: Perſequar inimicos meos, & compræhendã illos; & non conuertar, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſub pedibus meis: quia præcinxiſti me uirtute ad bellum. Illi uerò ſanctiſsimi effecti, una cum matre & omni familia conſtituto tẽpore baptiſmi gratiam ſuſceperunt: qui uſque ad Simpliciani tempora, ipſo atteſtante, in feruore fidei magna ſanctitate durabant.

Precibus & ſigno Crucis depellit dæmones.

Pſ. 17.

Nec multo tempore poſt, mulier quædam Gallica, nobilis & generoſa, Romam magno comitatu cõtendens, rumore admirabilium Zenobij uirtutum excitata, ad eum inter iter agendum uiſitandi ſtudio uenit. Cuius ſanctiſsimæ uitæ meritis ædificata, unicum filium ſuum, ex itinere debiliorem factum, iter ſuſceptum peragens, uiro Dei ſtudioſiſsimè commendauit. Caſu uenit in natali die Apoſtolorũ Petri & Pauli, cũ de more Chriſtiano ſanctus Dei Zenobius una cum clero ſuo & fideli populo ad eccleſiam ſancti Petri maioris, ordinaria proceſsione commeaſſet, prædicta mulier inclyta reuerſa ex itinere, eadem hora, per quam ſanctus abfuerat, filium ſuum uita exceſsiſſe cognouit. Ilicò muliebres panduntur crines, fit lacera ueſtis: cum fletu & eiulatu dolor fœmineus uberes diſtillat in lachrymas. Quæritur Zenobius. Cui tandem redeunti cum clero & Chriſtiano populo à prælata eccleſia, magnis plangoribus ſe dat obuiam, atque pro pedibus ipſius puerile cadauer exponitur, & pro filio

filio mortuo rediuiuus noo minus fideliter quàm humiliter à pia patre repoſcitur. Nãque pro ſui exaggeratione dolori, unicum illum fuiſſe ſibi filium prætendebat, nobilem genere, honeſtiſsimum patrimonio, conſanguinea numeroſitate potentem. Quem præter omnium ſuorum mentem ſecum aduectum fuiſſe aſſerebat: unde, niſi per ſanctum uitæ redderetur, nunquam ſe ab integro uiſuram patriam, ſed ibidem perpetuo luctu & ſqualore permanſuram ſeſe, firmabat iuramento. Sanctus uerò rei nouitate & muliebri lamentatione tanquàm attonitus ac ſtupidus hæret, neſcio utrum magis miſeratus, ao matris collachrymantis gemitum, an apud ſe depoſiti pignoris interitum. Quę res etiam ardentius ſanctum pro defuncto filio ad orandum impuliſſe debuit, ne uidelicet pignus, quod a matre acceperat, repetenti ſibi quoquo modo deterrius redderetur. Itaque Deũ oraturus, uerſus Orientem genua ſacra deflexit, & iũctis duplicibus palmis atque in cœlum extenſis, oculis etiam in ſuperoa porrectis, pias orando lachrymas fudit: & ſuper defuncto puero ſigno Crucis formato, manu puerum cepit, atque ab oratione ſurgẽs illum pariter rediuiuum erexit. Quo uiſo miraculo, populus omnis ſtupore pariter & timore perculſus, Deum una uoce collaudans & dicens, Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabilis & glorioſus in ſecula, qui per ſanctos tuos mirabilia operari non ceſſas: Epiſcopum domum uſque ſunt comitati. Illa uerò nobilis mulier una cum puero cæteriſq; itineris ſui comitibus, pluribus diebus apud ſanctum Dei uirum ſumma iucunditate peractis, in Galliam ſumma cum lætitia reuerſa eſt.

Oratione & Crucis expreſſo ſigno mortuũ uita reddit.

Zenobius interim parentibus ſuis è corpore commigrantibus, quæcunque ſibi hæreditario iure debebantur, uendita, in pauperes erogauit, præter eas poſſeſsiones, quæ apud Paſtinianum babebat agri Florentini, diœceſis uerò Feſulanæ locum. Eas enim non uendidit: ſed amplo ibidem conſtructo cœnobio, duodenarium in eo numerum monachorum inſtituit, qui ſepti clauſtris, uitam ſub Abbate cœnobiticam ducerent. Sed nec illud tacẽdum eſt, quod quidam multos annos cæcus, qui pro foribus templi mẽdicare ſolebat, quadam die Zenobio eccleſiam egrediente, ut ſui miſereretur, ex orabat. Sanctus uerò ad eum conuerſus, ſciſcitabatur, an lumine ſibi reddito, Chriſtianã fidem profiteri uellet. Ad quem ille: Libentiſsimè, inquit, atque gratiſsime. Tunc ſanctus ſignum Crucis effinxit ſuper cæci oculos, & reſtituta integre luce corporea, interiorem quoque lucem, fidei, qui utroque cæcus extiterat, per baptiſmi gratiam conſecutus eſt. Tempus autem omne, quod accepto baptiſmo ſuperuixit, diuinis (ne ingratus conſecuti muneris haberetur) dedicauit obſequijs. Nec minus eius mater & ſoror ſimilem ob hoc gratiam ſunt conſecutæ.

Cœnobiũ extruit.

Signo Crucis cæcũ ſanat.

Quodam tempore cum ad uiſitandam Ambroſianam eccleſiam, prope muros ciuitatis uerſus Septentrionem, ut diximus, poſitam pedibus iret, forte illi data eſt obuiam multitudo ciuium, funus adoleſcentis cuiuſdam nobilis efferentium. Quam cum ſanctus Dei declinare uellet, citius præuẽtus nequiuit. Ex templo enim aſſunt, & circa ſanctum corona facta, ut conciuem reſuſcitaret, qui peregrinæ mulieris filium uitæ reddiderat, conclamare cœperunt. Sanctus ut euitaret arrogantiæ & præſumptionis maculam, multa excuſatione indignum ſe obtẽdebat, qui Apoſtolorum ſanctorumq́ue miracula conſequi quoquo modo poſsit. Suſcitatum uerò Gallicæ mulieris filiũ, nõ ſuis meritis, ſed matris fidei adſcribendum dicebat. Quã illi excuſationẽ cũ nullo pacto acciperẽt, ſanctus eorũ fide pſpecta, ſeſe in orationẽ dedit. Et primo admonitis, ut *kyrie eleiſon* pia uoce clamarẽt, ipſe cõtra Oriẽtẽ flexis de more genibus, cõiunctis manibus, luminibus in cœlũ erectis, Deũ intentius exorauit. Oratione completa, ſanctus pariter cũ adoleſcente & ſtupore omnium conſurgit. Abijtque adoleſcens in pace, & laudans Deum, longo tempore ſuperuixit.

Vita ſunctum ad ſuperos reuocat.

Quis etenim illud ſilentio præteribit, quod concedens ſanctus præſul quodam tempore quandam trãs Alpes eccleſiam conſecraturus, quibuſdam obuiauit quàm miſerabiliter flentibus? Quos cum pater ſanctus, quanam gratia flerent, interrogaret, eorum relatu cognouit, miſſos illos à S. Ambroſio præſule cum martyrum reliquijs quibuſdam, ſanctorum Vitalis & Agricolæ, Nazarii & Celſi, atque Geruaſij & Protaſij ad ſe perferendis, & unum eorum, nomine Simpliciũ qui inter illos uidebatur eſſe maior, ex uaſtiſsima * in miſerabile præcipitium, unà cum equo delapſum, atque horrenda morte defunctum eſſe: quem illi ipſi ita magnopere flerent. Quo audito, Zenobius pater ſubito ab equo deſcendens, magna ueneratione reliquiarum capſulam propriis manibus ſuſcipiẽs, pie deoſculabatur. Deinde eorum deuotis precibus commotus, ut qui ad ſe miſsi fuerant, remiſſos incolumes ille reciperet, cum lachrymis in oratione ante Dominum ſupra defuncti corpus ſe proſtrauit, & orationi tam diu defixus inhæſit, quouſque exurgens uiuum illum & omnino liberum ſecum erexit: nec ulla colliſionis ſigna in eius membris, ac ſi nunquam fuiſſent, penitus uidebantur. Quod alii proſpicientes, ſimulq; tanto ſtupentes miraculo, in laudes Dei proruperunt, ſteteruntq́ue diebus plurimis cũ beato Zenobio, atque læti deinde ad B. Ambroſium redierunt.

Icem alium.

Sed quoniam de Eugenio & Creſcentio, miniſtris S. Zenobij, mentionem fecimus, quos ut ſanctiſsimo præſuli miniſterium, ita uirtutes animi & cœleſtium gratiarum magnificentia concordabat: nõ ingratum fore putaui, de illorum conuerſatione & uita, quæ à Simpliciano & aliis ſparſim conſcripta cõperi, uero ordine & noſtro ſermone hoc loco contexere. Nã opera magna fuerunt illis & uirtutes multæ, ſignaque plurima & prodigia fecit per illos Dominus: de quibus, quæ cum B. Zenobio operati fuerũt, aliqua enarrantibus. Habuit enim illus Zenobius non ſolum ad altare miniſtros, ſed & in alijs prodigijs magnis coadiutores. Eugenius igitur, genere Florentinus, locupletibus & generoſis parentibus natus eſt: primũ ſecularibus literis eruditur: Deinde cum eius pater, Clarus nomine, in familiaritatem amicitiamq́ue beatiſsimi Ambroſij deueniſſet, illic eccleſiaſticis diſciplinis erudiendus traditur. Nam quodam tempore, dum Mediolanum Clarus ob negocia propria petiturus eſſet, ad Zenobiũ, ut eius patris benedictione muniretur, acceſsit. Cui cum cauſas etiam ſui itineris explicaſſet, adiecit interrogans, ſi ſancto epiſcopo Ambroſio per ſe aliquid portandum dicendumue iuberet. Cui pater Zenobius: Cupio illum iterum atque iterum reuiſere, atq; illius ſacris eloquijs ſæpiſsime recreari, quo haud iniuria ſatiari non poſſum. Verum cũ ad illius ſanctitatis conſpectum intraueris, omni ueneratione ſalutem ex me dicito, atque promiſſa implere nõ differat. Manumq́ue deinde extendens, benedixit illi: & abijt in pace. Cum ergo Clarus Mediolanum peruenit, ſtatim ad epiſcopalem Ambroſij domum properat. Et quia uir erat nobilis & probus, conſtanter humiliterque ad epiſcopũ ingreditur. Et ex more Chriſtiano, benedictione primum impetrata, magna deinde cum reuerentia, quæ à Zenobio acceperat, ſancto præſuli enarrabat. At ille ubi Zenobij nomen audiuit,

Eugenij hiſtoria.

nulta

uultu exhilaratus, Clarũ ipſum quã iucũdiſsime ſuſci
piẽs, & plura ſuper Zenobio rogitãs, cũ oĩa ꝑ uoto au
dierat, illũ, ne alibi, q̃ io epiſcopali domo ſecũ oĩ tpe,
quo degeteret Mediolani, hoſpitaret, benigne coegit.
Et ꝑ illũ deinde, cũ ſuis pactis negocijs Florentiam
rediret, pulcherrimam Zenobio direxit epiſtolam.

Contingit non multo poſt tempore Ambroſium,
cum forte Romam peterer, Florentiam adnentaſſe,
& ad Clari domum, multo ipſius rogatu multiſque

Eugenius a parente traditur S. Ambroſio.

precibus adſtrictum, conſentienre etiam Zenobio, di
uertiſſe. Quem ille, uti talem decuerat uirum, magni-
ficentiſsime ſuſcipiens, in pignus amoris & firmiſsi-
mæ amicitiæ fœdus, unicum filium ſuum Eugenium
ſibi, clericalibus diſciplinis diuiniſq; mancipiandum
penirus elargitur. Quem Ambroſius, inſpecta adole-
ſcentis egregia indole & docili natura, nõ abſque cõie
ctura futuræ ſanctitatis, gratiſsime ſuſcepit. Nam ui-
gent acerrime ſanctorum ingeoia, & ipſe animi puri
tas ad coniectanda, quæ futura ſunt, ex minimis licet
indicijs, felicitate tamen animi atque ſapieotia, rerũ
ſolet euentus exituſque colligere. Illum ergo ſecum
duxit Mediolaoum, & ſanctiſsimis documeoris uitã
illius inſtituens, Clericum primum fecit, atque ſacris
lectinnibus plurimum erudiuit. In quibus tanta in-
duſtria, cura, ſtudioque inuigilauit, & in ſingulis ita
illius patris uitam æmularus eſt, ut ab omnibus pene

Eugenij uirtutes.

alter Ambroſius diceretur. Nam erat largitate diuini
muneris fultus, & io operibus ſuis ac uerbis prudens
ualde, atque humilitate & contritione cordis admira
bilis, in ieiunijs ſedulus, in uigilijs intentus, in ora-
tinne ſolicitus, nunquam penitus omittens, quo ſpi-
ritalis gratiæ maiora munera ſectaretur. Deniq; tam
præclarum atque fulgentem conuerſatione eius ani-
mum Ambroſius cernens, mirum in modum eum di-
lexit, & ſuum deinde ſubdiaconum ordinauit, atque
illum, cum ad clericus ſermonem haberer, exemplõ
edixit. Er in quadã epiſtola ad Marcellinam ſororẽ, ẽt
de illo teſtatus eſt: Imitare Eugenium, ſequere illum,
& inſtituta illius obſerua: quia & Chriſti diſcipulus,
ac uir prudens ac cœleſtis habetor. Poſt quatuor ue-
rò à tempore ſuæ ordinationis in ſnbdiaconum an-
nos, rogatu plurium Florentinorum, cum Florentiã
Ambroſius peteret, ſecum eum duxit. Quem ſui con-
ciues ſummo cum honore ac lætiria ſuſceperunt, &
pater filium ſibi perſpiciens tot muneribus decoratũ
incredibili geſtiebat gaudio. Quid plura? Nunquàm
ceſſauit, quin ſuis inſtantiſsimis precibus ab Ambro
ſio impetraret, illum Zenobio pontifici & Floreotinę
eccleſiæ ſubdiaconum tradi. Cedit Ambroſius uolun-
taii patris & ciuium: traditur Zenobio Eugenius.
Quem pius pater magna alacritate & gaudio ſuſci-
piens, pro eo orauit ad Dominum, dicens: Memento
Domine ſtudiorum ſamuli tui, & ne auertas miſeri-

Eugenius fit Florentinus Archidiaconus.

cordias tuas ab illo: ſed creſcant in illo miſerationes
tuæ perpetuo, & uiuat. Et tractu temporis, cum iam
tricefimum ætatis ſuæ annum duceret, & per omnia
uir ſanctus haberetur, Florentinæ eccleſiæ arcbidiaco
oum ordinauit. Quod officium B. Eugenius incredibi
li ornauit religionis decore, & quibuſdam quaſi uir-
rutum gradibus ad perfectæ fidei conſtantiam aſcen-
dere uidebatnr: ut non ſolum eccleſiaſtica ſuæ eccle-
ſiæ oegocia, ſed etiam conoicinarnm urbium diuino
quodam eloquio tractare uideretnr.

Creſcẽtius ordinatĩ ſubdiaconus.

Eodem fere tempore Creſcẽtium canonicum ſuũ
B. Antiſtes Zenobius in ſubdiaconum elegit, uirum
uerè ſaoctum, & plurimis uirtutibus atque miraculis
illuſtratum, Quippe qui erat potentiſsimus fide, præ-
ditus ionocentia, humilis conuerſatione, intellectu
prudentiſsimus, & bonis moribus, atque diſcretione
perfectus. Omni nãque uirtute præſulem ſuum æmu
lari nitebatur, & diuino igne ſuccenſus, meditabatur
in lege Domini diebus ac noctibns. Piantatusque
in domo Domini, florebat ut palma, & multiplicaba
tur, ſicut cedrus Libani, fructus eius. Nam cũ Mediola
oum ſemel peteret, ut Ambroſium uiſitaret, plures à
dæmonibus obſeſſos ſua oratione liberauit, paralyti
cos aliquot diuerſis temporibns in ciuitate Florẽtiæ
penitus curauit, & duobus omoino cęcis, pluribus ad
ſtãtibus, luminis clarirate reſtituit. O uerè felix ætas,

Martyres.

in qua Dei Eccleſia tot clariſsimis terſiſque lumini-
bus ualuit illuſtrari. Fuerant prius Imperatores paga
ni, qui ubique contra Chriſtianos perſecutionum pro
cellis deſæuiebant, & innumerabiles pene martyres
in toto orbe per uaria & exquiſita ſupplicia uſque ad
mortem in Chriſti oomine perdurarunt, nec minus
fidelium mulritudo per omnia loca cingebatur. Poſt
perſecutionem uerò Diocletiani & Maximiani crude
lium principum, plenitudo gẽrium, ut diuinitus prę
ordinatum fuerat, intrauit io mundum, & fœcnodi
tas Eccleſiæ cœpit fructus ampliſsimos exhibere. Nã

Confeſſores.

qui ætate illa in Chriſto credebanr, cõſidetantes mar
tyrum paſsiones, & eorum syncerum circa Chriſtũ
confeſsionis affectum, cœperunt & ipſi per gratiam
Domini ſanctorum uitam conuerſationemque ſecta
ri, & huius inſtitutionis fieri, ut in nullo prorſus anti
quiſsimis patribus inferiores exiſterent. Aequi paran
res etiam merita illorum, qui pro nomine Domini
noſtri Ieſu Chriſti certauerunt uſque ad ſanguinem:
quippe qui inuiſibilium hoſtium molimina ſuæ uitæ
integritate omnioo deſtruxerunt. De quibus ait Apo

Eph. 6

ſtolus: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem &
ſanguinem, ſed aduerſus priocipatus & poteſtates,
contra rectores tenebrarum harum, contra ſpiritua-
lia oequitiæ in cæleſtibus: quorum multiformes illi
præcauentes incurſus, & caput ſerpentis antiqui for-
titer conterentes, ſempiternis præmijs ſuot beate po
titi. Hinc illi, Alexander, Athanaſius, Nicolaus, Dona
tus, Martinus, Ambroſins, Zeoobius, Auguſtinus, Epi
phanius, Paulinus, Eugenins, Creſcẽtius, & mille alij
ſanctiſsimi Epiſcopi & Leuitæ, qui eadem pene æta-
te florentes, fructus uberes mundo non ſolum ſanctiſ
ſima doctrina, ſed mirificis etiam præbuerunt exem-
plis. Creſcebat indies fidelium multitudo, & per om-
nia loca mirabilirer augebatur, necnon eccleſiæ quã

Monachi & Eremitæ.

plurimæ & martyrum memoriæ conſtruebantur. Im
penſius hinc monachorum catetuis ſolirudines & de
ſerta decorabantur loca. In ſolitudinibus erant erran
tes & montibus, in ſpeluncis & cauernis terræ. Quie
tem denique ſolitudinis appetẽtes, gaudia ſalutis pro
priæ ac fidem diuino ſunt munere coofecuti, cæteriſ-
que mox exẽpla ſublimioris uitæ ſacratioriſque præ
buerunt. Omoibus enim terrenis exuti negocijs, ad-
huc morantes in corpore, angelorum æmulati ſunt
ſanctitatem, perque faſtidia ſcandantes celſa uirtorũ,

S. Antonius.

ultra admirationem enituere mortalium. Nam erat
per id tempus B. Antonij uita cunctis ad imitandum
præclare poſita, qui magni Eliæ & Eliſæi, necnon &
S. Iohannis Baptiſtæ exiſtens æmulator, ſecreta inte-
rioris eremi, ſtudio ſectatus eſt ſingulari. Cui ſanctus
Athanaſius, ciuitatis Alexandrinæ antiſtes, proprio
ſtylo teſtimonium perhibuit, dignus ſane relatione
conuerſationis Antonij, qui fratrum precibus, uitam
illius pro multorum utilitate deſcripſit. In quo ope-

S. Ammõ.

re S. Ammonis meminit, à quo, Deo dante, primum
iacta fuerunt fundamenta conuerſationis millium
ſanctorum monachorum, qui in monte Nitriæ com
morabantnr. Necnon & Theodori, ſancti admodum

S. Theodorus.

uiri, qui cum ſene prefato fuerat, ut idem nobis pon-
tifex indicauit: quem ſingulari ac perfecto propoſito
& fide non ficta Deo ſubditum, multiplicia retulit
diaboli

diaboli machinamenta ſuperaſſe. Quid de Paulo primo eremita dicemus? Cuius uitam à B. Hieronymo deſcriptam cum legimus, imitabilem pene ab humanis iudicamus. Quid de Hilarione? Cuius geſta ſi Homerus intelligeret, uel inuideret materiæ, ut ait B. Hieronymus, uel ſuccumberet. Hinc innumerabiles pene in omnibus regionibus ſanctorum monachorũ fluxerunt turbæ, quorum nomina deſcripta ſunt in cœlis. Vt id tunc non ſolum de ſanctiſsimis pontificibus, ſacerdotibus & Leuitis, q in ſeculo degẽtes, monachorum cõtinentiam & eccleſiaſticam obſeruabant diſciplinam: ſed & de monachis & Chriſtianis pene omnibus impletum uideretur, quod in pſalmis canitur: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam. Sed proh dolor noſtris temporibus pene defecerunt omnia. Iam non niſi auaritia luxuria & ambitio regnat. Iam in fece ſeculorum conſtituti uidemur, & inter paucos religio Chriſtiana ſeruatur. Sed hæc hactenus, nunc ad geſta ſanctorum reuertamur.

S. Paulus — *S. Hilarion.* — *Pſal. 64.*

Cum per quidã delicioſe enutritus atque unicus matris uiduæ, annorũ quinque, in uia iuxta cathedralem S. Saluatoris eccleſiam ludens, pueriliter uerſaretur, caſu auriga prætereunte, boues in furias agitati, in puerũ irruerunt. Quorũ impetu oppreſſus puer, & à rota plauſtri miſerabiliter contritus, expirauit. Quẽ caſum ubi mœſtiſſima mater reſciuit, lamentabili plãctu deplorãs puerũ ſuſtulit, & pãnis inuolutũ ad Diaconũ Eugeniũ accurrens, attulit: ipſumque ut ſanctiſsimo patri Zenobio uitæ reſtituendum offerret, luctuoſiſsima prece obſecrabat. Eugenius uerò, uiduæ fide inſpecta, pietate magna commotus, oblatum puerum cum lachrymis ipſe benignè ſuſcipiens, pedibus ſancti præſulis una cum mortuo puero ſe expoſuit, & ut matri uiduæ atque fideli miſereri uelit, puerumque magna cum fide oblatum ſuſcitet, exorabat. Tunc plus pater Zenobius, conuocato etiam Creſcentio ſubdiacono: Oremus, inquit, fratres, ut mulieris huius fidem precibus ſeruorũ ſuorũ reſpiciat Deus, & pietatis ac miſericordiæ ſuæ meritum illi oſtendere dignetur. Quod, cum ab oratione ſurgerent, factũ eſt. Nam eleuatus puer, ita ſanus factus eſt, ut nullum in eo læſionis ueſtigium penitus uideretur: & matri, quæ pro foribus cum pluribus cunctabatur, ab Eugenio uiuus puer pro mortuo ac ſaniſsimus redditur. Tunc qui eum ea triſtes aduenerãt, & quem mortuũ attulerant, uiuũ conſpicientes, exclamare cœperunt: Gloria tibi Dñe, qui mirabilia per ſeruos tuos operari dignatus es. Gloria ſit tibi & laus in ſecula ſeculorum, Amen. Verum ante Zenobium præſulem hi duo eius ſanctiſsimi miniſtri Eugenius & Creſcentius, & duobus ante Creſcentium annis Eugenius, ut perpetuo cum Chriſto quieſcerent, morbo intercipiente, naturæ debitum reddiderunt. Et, ut quidam ferunt, tempore mortis Eugenij, Ambroſium Florentiã aduocatum, alij uerò forte affuiſſe deſcribunt. Sed qualitercunque hoc contigerit, compertum eſt, patrem Ambroſium tempore tranſitus ſui *Eugenij adſtitiſſe. Nam cum B. Eugenius, uir per omnia magnificus, graui morbo in lectulo detineret, & propinqui cuiuſdã abſq; pœnitẽtia, & cęteris ſacramẽtis mortẽ audiſſet grauiter cõmotus, cœpit ilico cõtriſtari ualde & mœſtus fieri. Cuius religioſæ affectioni præſul Zenobius piè compatiens, aquam cum ſale iubxit, quam benedixit & dedit Eugenio, atque præcepit, dicens. Fili, cõfeſtim ſurge, & accelera ad domum amici defuncti, atque hanc aquam ſuper illius corporis membra conſperge, ut in noĩe Ieſu ſtatim ille reuiuiſcat, & Deo gratias agat. Quo audito, ac ſi in nullo pateretur, ſtatim exurgens ſanctus miniſter, atque iniuncta exequens, ſuper defuncti cadauer aquam effudit. Qui cõfeſtim, ut à ſomno excitatus, à mortuis reſurrexit, & cum Eugenio ad domum epiſcopi adueniens, gratias dedit ingentes Deo & B. Zenonio, cuius meritis & miniſtrorum eius, non permiſerat Deus animã ſuam in barathrum damnationis immergi. Sed Eugenius cum primum domi applicuit, morbo ſtatim regrauatus, ſuper lectulum ſe compoſuit, & adſtantibus Zenobio & Ambroſio, diem ſui tranſitus edixit. Qui licet illi de requie ac gloria cum Chriſto congauderent, tamen quia ſolatio tanti uiri pro eo tempore priuabantur, quem ad Eccleſiæ regimen ſuperſtitem ſibi optauerant, non poterant non mœſti fieri: & cũ Creſcentio ac alijs quam plurimis clericis pſallẽtes, hoc pſalmo iam cœpto, Ad te Domine leuaui animam meam: cum illud decantarent, Deus meus in te confido, non erubeſcam: illius puriſsima anima, à corpore diſſoluta, ad Chriſtum factorem ſuum pie migrauit 5. Calend. Decemb. Anno ab Domini incarnatione CCCCXXI. Cuius ſanctiſsimũ corpus Zenobius & Ambroſius honorificentiſsime intra ciuitatem in baſilica Saluatoris ſepelierunt, & trigeſimo à tranſitu illius die, eccleſiam ſuo nomine, ſeptimo ab urbe Florentina milliario, parte Orientali, in prædio cuiuſdã probi uiri conſecrarunt. Eodem anno & pijſſimus pater Ambroſius ad Dominum commigrauit. Et poſt duos à tranſitu B. Eugenij annos, ſanctus Creſcentius ex mortali hac & corruptibili uita ad præſtantiorem immortalemque translatus eſt, cuius hic vix uel umbra uel imago ipſa inueniri queat, 13. Calden. Maias. Cuius corpus Zenobius in eadem Saluatoris baſilica juxta Eugenium honorifice ſepeliuit.

Puerũ rotæ curſus contritũ, ad uitã reducit S. Zenobius. — ** Eugenio.* — *Pſ. 24.* — *Eugenij felix obitus.*

Cum ergo Zenobius hos ſuos miniſtros, & alios cõplures diſcipulos perfectæ conuerſationis, ad Chriſtũ ante præmiſiſſet, & certus iam, quod talenta ſibi credita minime prorſus abſcondiſſet, diem feſtum cum ingenti gratiarum actione ſuper tantis ac talibus fructibus læta mente celebrauit. Et poſt annum trãſitus Creſcentij ipſe quoque B. Zenobius, iam dierum plenus & bona ſenectute, infirmatus eſt. Et morbo ingraueſcente, cum iam certum ſuæ reſolutionis diem inſtare clericis miniſtrantibus prædixiſſet, & fama de hoc non ſolum per ciuitatem totam, ſed ad uſque uicinas urbes confeſtim conuolaſſet, accurrit clerus ſuus, accurrunt pontifices ex propinquis urbibus, accurrit & religioſus populus: Inter quos multi aduenerant, qui diuerſis languoribus oratione illius fuerant liberari, aliqui ex mortuis ſuſcitati. Plorant omnes, deflent ſe priuari tanti regimine patris. Recordãtur adinuicem beneficiorum & doctrinæ ſibi impẽſe: flent & geſtiũt illum ſaltem ante diſceſſum ex hac uita poſſe uidere. Et qui propinquiores lectulo adſtabant, amplexabantur eum quaſi iam de ſeculo receſſurum, Alij ſanctos illius oſculabantur pedes, alij manus, alij lectulum illum, in quo iacebat, poſſe contingere ſolabantur: omnes benedictionem paternam ante ſeparationem animæ expetunt. Et ille, quamuis eſſet toto corpore attenuatus ualde ac debilis, & modicus iam calor teperet in pectore, nec præter ſenſum uiui hominis quicquam ſupereſſet, faciem tamen habebat hilarem atque fulgentem, ut diuinum quid in illius mente uerſari uideretur. Et potens adhuc apertis oculis loqui, iubet lectulum aliquantulum ex ſuperiori parte eleuari, & ſic omnes alloquitur: Ego quidem, chariſsimi, uiam patrum ſecutus ingredior. Nã uideo me à Domino protinus euocari. Vos autẽ mementote eorum, quæ ante frequenter audiſtis, & ſolliciti in precibus, ſobrij eſtote in operibus ueſtris. Nulla uobis ſit penitus cum Arrianis coniunctio, nulla cum Meletianis, aut quibuſcunque hæreticis & ſchiſmaticis.

Oratio S. Zenobij ſub uitæ finẽ.

maticis. Cuſtodite piam fidem in Chriſto atque religioſam patrum traditionem, quam ex ſanctis ſcripturis, & crebro meę paruitatis admonitu didiciſtis. Obedite prælatis neſtris, & poſt diſceſſum meum, quia ad clerum & populum ſpectat, ſine contentione epiſcopum uobis eligite, qui poſt Deum præſit omnibus, & curam ueſtrarum gerat animarum. Iam aenobius neſter ad Deum ſuum migrat, cui crebras pro uobis propinquius preces effundet, & iam non erit amplius in ſn præſenti ſeculo uobiſcum. Et eleuata aliquantulum manu, omnes benedixit, rogauitque adſtantes epiſcopos, ut ſacratiſsimis ſuis manibus eum Crucis ſigno communirent. Et paululum extendēs pedes, mortem lætus adſpexit, annorum fere nonaginta, 8. Calend. Iunij, anno ab incarnatione Domini CCCC. XXIIII. Pontificatus Innocentij primi anno 8. imperij uerò Honorij & Theodoſij aono X. Tunc pontifices qui aderant, cum electis clericorum illius ſacratiſsimum corpus curantes, conditum aromatibus impoſuerunt feretro, & ceruicem ſubijcientes ipſi, ad eccleſiā Ambroſianam, ubi ſe uelle ſepeliri prædixit, portauerunt, & pſallentes pſalmos & hymnos, & honorificentiſsime in marmorea capſa ſepelierunt.

Videtē eſſe mē dū in numeris annorū id quod facile accidit.

Poſt Zenobium uerò Andreas uir ſanctus & Florentinus ciuis, ad epiſcopatum aſſumitur. Qui uidens miracula, quæ à Domino ob aenobij merita io Ambroſiaoa fiebant eccleſia, & hunc honorem eccleſiæ maiori, potius deberi iudicans, quinto præſulatus ſui anno, conſilio cum clericis & maioribus ſuæ urbis communicato, ſtatuit beatiſsimum Zenobij corpus ex Ambroſiana B. Laurentij, ad cathedralem ſancti Saluatoris tranſferre. Et conuocatis ea uicinis orbibus epiſcopis, totoque ſuo clero, diem feſtum 7. Caleod. Februar. cum præcedeore ieiunio populo indixit: quo ſcilicet ſanctiſsimum zenobij corpus magna celebritate ad maiorem traoſportaret eccleſiam. Quo adueniente die, capſula cum corpore S. zenobij oroatiſsimè ſuper quodam lectulo componitur, illamque ſoli pootifices deportāt, proceduot clerici & ceroferarij, quorum erat multitudo oon parua. Sequitur fidelis populus, primum primi ciuitatis ac uiri omoes: poſt quos mulieres ſequuotur ac pueri: Hymni, pſalmi & cantica tam à clericis, quàm à deuoto populo decantantur. Quinetiam mulieres atque pueri cantilenas, eius impenſa beneficia recenſentes, mira uocis modulatione cātabant. Omnia in Dei laudē reſooare uidebantur. Procedūtque pontifices, & ad planteam, quæ eſt iuata baſilicam Baptiſtæ Iohannis, deueniunt: Multus illuc populus aduenerat, & ſtatim uiſo feretro, extollunt in iubilo uoces. Conatur quiſque pro uiribus loculum ipſum ſaltem contingere. Quo cootingit, ut pontificibus portantibus ex nimia fieret deuotione compreſsio: cecidiſſentque cum ſancto corpore, niſi arida quædam & antiqua ulmus, cui cum loculo adhæſerunt, illos ſuſtentaſſet: quæ à tam ſacratiſsimo corpore contacta, admirata gratiam exultauit: & uidentibus omnibus, ſtatim uiruit, miſitque folia & flores. Et indies cum à deuoto populo p fruſta diſcerperetur, Florentiui ciues, in tantæ rei memoriam, marmoream cum Cruce in eodem loco columnam erexerunt, quæ in hodiernum diem uſque perdurat. Adiuti igitur epiſcopi & ſeipſos reſumentes, corpus ſanctiſsimum ad eccleſiam deferre contendunt. Sed cum ipſius eccleſiæ ianuam introire procurant, neſcio qua diuina impediti uirtute, illud omnino in eccleſiam inferre nequeunt, nec qualibet uia connixi, ualuas eccleſiæ ingredi poſſunt. Extolluntur clamores in populo, quidam hoc cauſam putant, quidam illud. Alij reportandum ad Ambroſianam eccleſiam proclamabant. Sed Andreas epiſcopus, uir ſanctus, magna animi fluctuatione perculſus, ad optimū confugit orationis remedium, & coram omni populo procumbens genibus, & tenſis duplicibus palmis, oculiſque in cœlum ſuſpiciens, pie orauit ad Dominum, ne contriſtaretur populus ille: ſed liceret cum beatiſsimo corpore eccleſiam ingredi, & illud ſtatuto loco componere. Atque pro tanto beneficio duodecim ibidem conſtituere clericos uouit, qui in honorē ſanctiſsimi pontificis diuinis obſequijs perpetuo uacarent. Et oratione completa conſurgens, ſubmittit & ipſe ceruicem feretro, hortaturque alios pontifices una ſecum ingredi eccleſiam. Qui Deum laudantes, omni ceſſante impedimento, cum iubilo totius populi Chriſtiani, eccleſiam Saluatoris intrarunt: & celebratis Miſſarum ſolemnijs, beatiſsimum Zenobij corpus iuata corpora Eugenij & Creſcentij miniſtrorū eius, in quadam eiuſdem eccleſiæ catacumba honorificentiſsime locauerunt. Vbi & idem pontifex Andreas altariolum ſub ipſius oomine mira deuotione conſecrauit. Ad quod plures diuerſis oppreſsi languoribus, quotidie concurreotes, continuo ſanabantur.

Insigne miraculum.

Voto nūcupatò, patet aditus in templum.

Inter quos à cuncto populo ſpectatus fuit puer quidam à dæmone miſerabiliter obſeſſus: qui cum ad liberandum duceretur, nullatenus eccleſiam intrare permittebatur. Nam hic, cū olim febribus laboraret, & ob contractam ſitim, matre offerente poculum, quadragies in nocte una bibiſſet, feſſa iam illa & ſomno oppreſſa, cum iterum à puero excitaretur, indignante aoimo & irato poculum cum illi porrigeret, loquit: Voa cum hoc diabolum bibe: quo nec minus ſecutum eſt. Præſto affuit diabolus, illius corpus obſedit, & miſerabiliter contorquebat. Et cum plura inanum adhibita fuiſſent remedia, tandem à religioſa quadam fœmioa edocta mater, unà cum patre puerū Floreotiam ad ſepulcrum beati Zenobij deferunt, & cum religioſorum quorundam clericorum orationibus adiuti, illum tandem in eccleſiam intuliſſent, perduxiſſentque ad altare aenobij, tumefacto primum mirum in modum utero, poſt temporis modicum cū fœtore horribili euanuit dæmon, nec unquàm, quoad ui ait, ad illum reuerti auſus fuit.

Vide imprecationē crudelis fœminæ.

Interim mortuo Andrea uiro ſancto, ad epiſcopatum aſſumitur Mauritius Florentinus presbyter, uir multa ſanctitate præditus, & à pluribus creditur ſub Totila martyr effectus: ſicque mortuus, in catacumba beati aenobij iuxta Andream ſepultus fuit. Poſtquàm longis temporibus plures ſorte in hac Florentina eccleſia fuerūt epiſcopi, de quibus nulla apud nos mentio habetur, tādē anno ab incarnatione Domini. 988. ad epiſcopatum fuit aſſumptus Iohannes Velletrēſis, uir magnæ prudentiæ & conſilij: qui quindecim in epiſcopatu perdurans annis, moritur, & in baſilica beati Iohannis Baptiſtæ iuxta puteum ſe ſepeliri ordinauit. Cui beatus Podus, natione Longobardus, omni ſaoctitate præditus, in epiſcopatu ſucceſsit, & plura oppida eiuſdem diœceſis muris cinxit, ſicut patet in tabula marmorea: moriturque duodecimo præſulatus ſui anoo, & in catacumba aenobij, iuata alios in capſa zenobii ſepelitur. Poſt hunc Gerardus Burgundus epiſcopatum geſsit, uir multæ ſcientiæ, prudentiæ & bonitatis. Is quinto ſui præſulatus anno io Romanum Pontificem fuit aſſumptus, anno uidelicet ab Domioica incarnatione *10 50. Fuitq; uocatus Nicolaus ſecundus. Cui in epiſcopatu ſucceſsit Petrus Florentinus, cathedralis eccleſiæ canonicus, homo uerſutus & Simoniacus, apud quem nemo uir bonus uiuere poterat. Nam hic B. Iohannem Gualbertum de eccleſia ſancti Miniatis ſupra collem, quæ Floreotiæ adſtat urbi, ignominioſè expulit. Se ſuorum cito ſcelerum pœnas dedit. Nam à præ-

Catalogus Florentinorum antiſtitū.

Ioānes

Podus.

Gerardus.

**1059 iuxta Onuphriū.*

facto

Rodulphus.

facto Nicolao Pontifice maximo priuatus epiſcopatu, uitam priuatam ac miſeram duxit. Poſt hũc Rodulpus Archidiaconus Florentinus, uir optimus, epiſcopatum pie & caſte multo tempore geſſit. Cuius tẽporibus cum quidam cathedralis eccleſiæ canonicus in medicina peritus, ſeruulum haberet dilectũ, & is caſu ægrotaret, ꝓ illo ad altare beati zenobij ſepius ſolitus erat orare, nec tamen minus quicquam artis medicinæ obmittebat, quin nimia forte curioſitate, quæ cogitauerat, illi remedia impenderet. Et cũ hoc diffidentiæ diuini adiutorij habeatur indicium, exaudiri non merebatur. Sed cum indies magis ac magis ingraueſceret puer, omni remediorum curioſitate abiecta, ad Zenobium multa deuotione & prece confugit. Qui cum poſt deuotam orationem aliquãtulum corriperetur ſomno, uidit Zenobium adſtantem ſibi & dicentem: Quia in Domino cogitatum tuum iactaſti, ſanatus eſt ſeruus tuus. Surge & uade, atq; in Domino confide. Et excitatus à ſomno, ſic reperit ut audiuit.

Seruum medici Zenobius ſanat.

Rainerus.

Poſt Rodulphum uero Reinerus canonicus, multa prudentia & ſanctitate præditus, aſſumitur ad epiſcopatum anno ab incarnatione Domini 1063. Hic longo tempore geſſit præſulatum, uoluitque ſepeliri in baſilica B. Ioannis Baptiſtæ iuxta locum, ubi Bartholomæi Apoſtoli eſt imago. Cuius ſepulchrum uerſibus quibuſdam adhuc perdurat inſignitum. Huic ſucceſſit epiſcopus, nomine Iohannes. Quem ſecutus eſt Gabriel. Poſt quem Nicolaus. Poſt hunc Ioannes alius. Cuius tempore reliquiæ brachij ſancti Philippi Apoſtoli in eccleſiam Bea. Ioannis Baptiſtę fuerunt delatæ anno ab īcarnatione Domini 1024. Huic ſucceſſit Iulianus, qui quadraginta annis uixit in epiſcopatu. Poſt quem Hardingus, qui 30. Poſt quem Iohanes de Mangiatotum familia, qui 13. annis geſſit epiſcopatum. Cui ſucceſſit Iacobus Florentinus ſimiliter, & ex ordine Prædicatorum fratrum, qui in epiſcopatu unico uixit anno. Poſt quem Andreas de Moreijs canonicus, qui ſimiliter unico uixit anno. Et illũ ſecutus eſt Lotarius de Doſignorum famlia, archidiaconus in ipſa cathedrali eccleſia, electus anno ab incarnatione Domini 1288 uixitque in epiſcopatu annos 8. Quẽ ſecutus eſt Franciſcus de Bagnoria, in ea eccleſia tunc archipresbyter. Præſulatus cuius anno ſecundo, uidelicet ab Dominica incarnatione 1298. iacta ſunt fundamenta nouæ cathedralis eccleſiæ iuxta illam Saluatoris, ut non ſolum intra ſe eam contineret, ſed & initia templi admirandi de ſe oſtentaret: quo nec minus ſecutum eſt. Nam eleuatis per tempora firmiſſimis parietibus, ubi ad reuolutionem principalis rotundęque teſtudinis deuentum eſt, non uidebatur humano artificio poſſe compleri. Et cũ multa inuanum excogitata fuiſſent remedia, ſolus Philippus quidam Bruuelleſcus Florentinus ciuis, id ſuo ingenio & architectoria arte potuit perficere. Nam imitatus antiquos, ſine aliqua lignorum ſeu alterius materiæ ſtructura, ingenioſiſſimis artificijs, quibus ingentes lapidum moles commodè eleuabat, ædificium perfecte ad complementum deduxit. Franciſcus uero cum in epiſcopatu tredecim annis duraſſet, morbo confectus, naturæ debitum reddidit.

Ioannes Gabriel. Nicolaus. Ioannes. Iulianus.

Hardingus Ioannes. Iacobus. Andreas. Lotarius. Franciſcus.

Antonius.

Poſt quem Antonius de Vrſis epiſcopus Fæſulanus, ad Florentinorũ epiſcopatum fuit tranſlatus. Cuius tempore clericorum quoddam hoſpitale opportunum per multa tempora multis initiatũ fuit, cui ipſe plurimum adiutor & fautor extitit. Hunc ſecutus eſt Franciſcus de Cingulo, electus ab Dominica incarnatione anno 1323. uixitque in epiſcopatu annis 21. Hic caput beatiſſimi Zenobij ab alijs membrorum oſſibus ſeparans, ac de marmorea capſa extrahens, pulcherrimè, ut nunc uidetur, exornauit, atque ipſam cathedralem eccleſiam aliquibus alijs ornamentis, quæ in hodiernum uſque diem perdurant, quàm magnificentiſſime decorauit. Huius etiam præſulatus tempore clericus, cum iudicio Guidonis Aretini medici clariſſimi, mortem ob natum in gutture apoſtema uix per diem unicum euadere poſſet, oratione ad ſepulcrum B. Zenobij ac prece fideli exhibita, cum ſtupore omnium ſtatim liberatus euaſit. Simile cuidam ſacerdoti, nomine Lapo, ipſi patri zenobio dicatiſſimo, cõtigit. Qui cum eius feſtum in uigilijs ſolicitè præpararet, renes caſu confregit: & domum deportatus, magis ſe huiuſcemodi feſtiuitate priuari, quàm ſuorum renum confractione dolebat, nec ob hoc à fletu uſque in horas noctis matutinales ceſſare poterat. Qua hora per ſomnium uidit beatum Zenobium ſe eleuantem & dicentem: Surge fili, & matutinales in eccleſia Horas, ut optabas, decanta. Qui incolumis cum clericorum omnium ac ſuorum admiratione conſurgens, priſtinæ penitus ſanitati reſtitutus euaſit.

Franciſcus.

Miraculum.

Aliud.

Angelus.

Poſt Franciſcum uero de Cingulo, ad epiſcopatũ aſſumitur Angelus Acciarolus, ex ordine fratrũ Prædicatorũ. Qui duobus fere annis à ſuo præſulatu elapſis, mortem obijt, & ad epiſcopatum Franciſcus Tudertinus aſſumptus fuit, in quo 14. annis uixit. Cuius tempore mulier quædam formoſiſſima, à proprio uiro iniuſtè derelicta, qui in eius inuidiam, in Angliam uſque, non amplius, ut aiebat, eam reuiſurus, perrexerat, in feſtiuitate ſancti zenobij ad eius altare cum lachrymis & multa prece confugit, & nè conſortio uiri indigne priuaretur, magiſque ipſius meritis reducẽ exciperet, piè exorabat. Quod ut poſtulauerat, euenit. Nam eadem die compunctus uir conſcientia peccati, & in amorẽ uxoris reductus, iter pro reditu ſtatuit, reuerſuſque magna ſecũ & charitate deuinctus, atque ex ea dulces natos utriuſque ſexus plureſq; ſuſcepit. Poſt hunc uerò anno ab Chriſti incarnatione. 1358. cepit præſulatum Philippus de Lancella, cathedralis eccleſiæ Præpoſitus, qui reliquias precioſiſſimi digiti ſancti Sebaſtiani Roma ad ſuam detulit eccleſiam, uixitque in epiſcopatu annis tribus. Quem ſecutus eſt Petrus Corſinus, electus anno 1363. Qui poſt ſeptimum ſui præſulatus annum in Eccleſiæ Romanæ Cardinalem fuit aſſumptus, & illi in præſulatu Florentino ſucceſſit Angelus de Rica ſolis: Cuius adhuc fratres extant uiri clariſſimi, & nepos ex fratre Guidactio, nomine Angelus, iuuenis quidem miræ humanitatis & modeſtiæ, liberalibuſque diſciplinis eruditus, & mihi dulci amicitia deuinctus, quo non minus præſul, quàm hic præſulis nomine illuſtratur. Poſt hunc Angelus Acciarolus tenuit præſulatum, nec multo poſt in Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuit aſſumptus. Quem ſecutus eſt Bartholomæus Patauinus, qui ſimiliter à Bonifacio IX. in Romanæ Eccleſiæ Cardinalem fuit aſſumptus. Illum Onuphrius ex fratribus, qui ſancti Auguſtini uocantur, ſuo tempore in theologia clariſſimus, in epiſcopatus honore ſecutus eſt. Cui ſucceſſit Iacobus de Teranio. Poſt quẽ Frãciſcus zabarelus de urbe Patauina, qui paulò poſt Romanæ Eccleſiæ Cardinalis aſſumitur. Hunc ſecutus eſt in epiſcopatu Americus Corſinus ex urbe Florentiæ, anno ab Domini incarnatione 1411. Cuius tẽpore Martinus Papa quintus, poſt longum ſchiſma in Concilio Conſtantienſi ad pontificatum maximũ omnium obedientia aſſumptus, Florentiam deuenit, honorificentiſſimeque à populo ſuſceptus epiſcopalem Florentinam ſedem Archiepiſcopalem ſtatuit, deſignauitque illi ſuffraganeos Fæſulanum & Piſtorienſem epiſcopos. Quo tempore præfatus Philippus Brunel-

Franciſcus.

Philippus.

Petrus.

Angelus.

Angelus.

Bartholomæus

Onuphrius.

Iacob⁹.

Franciſcus.

Americus.

Florentia fit metropolis.

Brunelleſcus fabricæ maioris eccleſiæ tunc primum
architector effectus, amplam illam teſtudinem pul-
cherrimo proſecutus eſt artificio, & ad complemen-
rum clauſura firmiſsima deduxit, anno ab incarnatio
ne Domini 1433. Quo anno Eugenius quartus, Pon-
tifex Maximus Roma Florentiam uenit, & Americus
Archiepiſcopus moritur, uacauitque archiepiſcopa-
tus circiter duos annos. Nam ſummus Pontifex Euge
nius, cum apud Florentiam degeret, noluit eo tem-
pore huiuſcemodi eccleſiam regere, quā in pluribus
reformauit. Et inter cætera, ſtatuit pueros clericos
33. qui in Miſſam ſolennijs & ueſperis eccleſiæ quoti
die deſeruirent, præeſſetque illis magiſter presbyter
& uir dilectus, qui Grammatica eos atque Muſica in
ſtitueret. Et pro magiſtro centum aureos quotannis,
& puerorum ſingulo nouem dari ex redditibus quibuſ
Ioānes. dam publicis ordinauit. Demum ad Archiepiſcopa-
tum promouit Ioannem Vitelleſcum de Corneto,
qui & titulum etiam Alexandrini patriarchatus ob-
tinebat, nec multo poſt in Romanæ Eccleſiæ Cardina
lem aſſumpſit. Huius tempore præſulatus ab Do-
mini incarnatione 1436. menſe Martij, die annuncia-
tionis B. Mariæ uirginis, præfatus Eugenius ſanctiſsi-
Ludo- mus pontifex, baſilicam nouam magna celebritate
uicus. conſecrauit, & ſequenti anno, menſe Octobri, idem
Eugenius Ludouicum Patauinum cubicularium ſuū
ad Archiepiſcopatum promouit. Cuius tempore cor
pus B. zenobij ex loco, ob diuerſam nouæ eccleſiæ di
ſpoſitionem, ignobiliori, ad digniorem aptioremque
magno apparatu translatum fuit. Nam cum forma
& diſpoſitio magnificentiſsimi templi ad complemē
tum redacta fuiſſet, & Eugenius pōtifex Concilium
pro Græcorum unione celebraret, conueniſſetque
Ioannes Palæologus Græcorum Imperator, Deme-
trius Deſpotus eius frater, Ioſeph Patriarcha Con-
ſtantinopolitanus, magna Archiepiſcoporum Græ-
corum & Latinorum, atque epiſcoporum multitu-
do, uiſum fuit Ioanni Spinellino cathedralis eccleſię
Præpoſito, uiro clariſsimo, canonicisque & ciuibus,
eo potiſsimum tempore translationem corporis bea
tiſsimi zenobij celebrare, & cōuenienti illud ac præ
Transfertur ſummo cum honore corpus S. Zenobij. parato loco diſponere.

Statuto igitur die 6. Cal. Maias, ab Domini incar-
natione anno 1439. conuenerunt in maiori baſilica
cardinales omnes, qui curiam Eugenii ſequentes, ad
Concilium uenerāt: & ornatiſsimè in medio eccleſiæ
choro uarijs tapetis & auleis præparato, dexterā uer-
ſus altare partem Cardinales inſederunt. Poſt quos
Patriarcha Hieroſolymitanus, & patriarcha Graden
ſis, aliaque ingens archiepiſcoporum & epiſcoporū,
Græcorum & Latinorum multitudo pulcherrimo or
dine diſpoſita ſtabat. Ad ſiniſtram uerò ſedebat pri-
mus Demetrius Deſpotus: Poſt quem legati diuerſo-
rum principum & comitum, Protonotarii Latinæ Ec
cleſiæ, nobilium Græcorum ac Latinorum multitudo
non parua. Tunc Ludouicus Archiepiſcopus in ueſte
pontificia & mitra redimitus, cum ſex alijs delectis
epiſcopis, & canonicis populoq; innumerabili, ad an-
tiquam procedens catatumbam, marmoream capſu-
lam, in qua oſſa erant beatiſsimi Zenobij, aſſumunt,
& ſuos humeros ſex illi pontifices ſubijcientes, conſe
quente Ludouico Archiepiſcopo, cum totius populi
iubilo, organisq; ac tibijs atque diuerſis muſicorum
generibus, Dei laudem per totam eccleſiam reſonan
tibus, magna cum omnium deuotione & reuerentia
ornatiſsimo altari ſuperimpoſuerunt: Et interim dū
Miſſarum ſolennia celebrarentur, digniſsimi omnes
Florentinæ urbis ciues, accenſos cereos in manibus
geſtantes, incedentesque conſpicuo atque ampliſsi-
mo ordine, magna deuotione uenerari beatiſsi-
mum corpus adueniunt, atque omnium primi hi
fuerunt, qui ex eadem progenie cum Zenobio in hac
Florentina ciuitate perdurant, uiri ut plurimum cla
riſsimi ac nobiliſsimi, de Hieronymis hodierno tem
pore uocitati. Poſt hos ciuitatis primores ampliſsi-
mo, ut ſolent, apparatu conueniunt, quos cæteri ma-
giſtratus, necnon alij plerique ciues præſtantiſsimi
ſubſequebantur. Demum peractis ſacris, aſſumunt
capſulam ijdem illi, qui prius, pontifices ſacri, & ſe-
quentibus Archiepiſcopo cum canonicis ac innume
rabili populo, in noua catatumba, quæ apud primam
eius eccleſiæ capellam, ut hodierno tempore nomi-
natur, ſuo nomine conſecratam, magno cum hono-
re locauerunt. Quo uidelicet in loco poſt paucos ad-
modum dies marmoream capſam cum reliquis inte-
gris beati Podi, prænominati iam epiſcopi Florenti-
ni, ſoli canonici cum præpoſito & presbyteris aliqui
bus, paucisque ciuibus, & me præſente, tranſtulerūt.

VITA S. ALTHELMI EPISCOPI ſchireburnenſis, cuius etiam Beda præclare meminit, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum lib. 5. cap. 19. Eſt autē hæc, ut opinor, non niſi quædam Epitome uitæ eius, quam multi conſcribendam ſuſcepere. Stylum paſsim nonnihil correxit Fr. Laurentius Surius.

BEatus Althelmus ſplendidiſsimo
Maij 25. Patitur S. Althelmi. Anglorum ſtemmate ortus eſt;
cuius atauí reges fuiſſe ferun-
tur. Patrem habuit Kentenum;
uirum Deo deuotum, & luæ oc
cidentalium Saxonum regis frā
trē germanum. Althelmus, La-
tine poſsit dici uetus galea: pul-
chreque ſic ille dictus eſt, quod galea ſalutis prote-
ctus, optimam ex hoſte antiquo uictoriam in cœlos
Mire proficit in literis. reportauit. Cum iam pueritiæ annos exceſsiſſet, libe-
ralium diſciplinarum ſtudijs eſt admotus, in quibus
tantos breui tempore progreſſus fecit, ut ipſis etiam
magiſtris, quos Græcos Latinosque habuit, antepo-
nendus uideretur. Poſtea uerò in Meldunenſi mona
Fit monachus ſterio, quod nunc Malmeſberiam uocant, primo mo
nachus, deinde presbyter atque etiā Abbas effectus,
cibo potuque parce utens, in preces & uigilias incū
bebat. Interim creuit fama eius, multis præconijs il-
luſtrata, ultraque mare ſe transferens, & ipſas etiam
Alpes excedens, Romam uſque perlata eſt. Ea uero
incitatus Sergius Romanus Pontifex, ſcriptis eum ad
ſe acciuit, uenientemque honorifice ſuſcepit.

Cum autem quodam die in Lateranenſi eccleſia ſa
crificaſſet ſiue Miſſam celebraſſet, caſulam exuens,
porrexit eam retro ſe, exiſtimans alicui ex miniſtris
eam ſe tradere. Nemo autem miniſtrorum illic ade-
Miraculum. rat, ſed non aberat diuina prouidentia. Mox enim ra
dius ſolaris per feneſtram penetrans, caſulam illam
ſuſtinuit: in cuius miraculi memoriam caſula illa ha-
ctenus in Meldunenſi eccleſia aſſeruatur.

Per idem tēps puer quidam ex inceſtu genitus, Ro
mani Pontificis famam nōnihil contaminauit, quod
uulgus, ut fieri ſolet, ſparſo rumore uano male perſua
ſus, eū Pontificem habere patrem exiſtimaret. Anxius
igitur Althelmus, multumque dolēs Pontificē, haud
uulgari amicitia ſibi deuinctum, eiuſmodi infamia
fœdari, puerū non niſi nouem habentē dies, exhibe-
ri iubet, atque in uirtute & nomine Ieſu Chriſti impe
rat, ut edicat, num Sergius Pontifex eo ſe ſcelere ob-
ſtrinxerit.

ſtrinxerit. Reſpondit infans abſolutiſsimo ſermone, Pontificem nequaquam illi crimini affinem eſſe, nihil illum cum fœmineo ſexu commercij habere. Atque ita Althelmus & ab amico Pontifice depulit infamiam, & ſibi gratiam cumulauit. *Infans 9. dierum loquitur.*

Cum in cœnobio ſuo beatiſsimæ Mariæ uirginis eccleſiam conſtrueret, trabes una neceſſaria, cæteria breuior reperta eſt. Fudit ille preces ad Dominum, & mox pro uoto trabem longiorem intuitus eſt. Ea tempeſtate à Berthoualdo Archiepiſcopo ad colloquiū aſſcitus, cum ad litus maris iter haberet, nautæ quidam, ꝙ ſordido uiderent habitu indutum, illum habere ludibrio atque contemptui non uerebantur. Ecce autē aduerſo ſpirante uento mare intumeſcit, horrida tempeſtas ſæuit, & in ſummū uitæ diſcrimen nautæ illi coniiciuntur. Cum iam nihil niſi mortem expectarent, culpam ſuam cum lachrymis confitentur, ſanctiq; Althelmi ſuffragia implorant. Ille pro ferenda ope ſcapham ingreditur, quam ſimulatque corpore ſuo preſsit, ad omnem tranquillitatem iam pacatum mare ſe compoſuit, nautasq; cum naue ad litus incolumes appulit. *Vltio diuina in ſancti uiri contemptores.*

Conſtruxit etiam uir ſanctus cœnobium iuxta flumen, quod From appellant, ubi etiamnum perdurat eccleſia in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ ædificata. Porro tertium monaſterium extruxit apud Bradeford: ſed ea monaſteria poſtea à Danis euerſa ſunt. E monaſterio ſuo nunꝗ, niſi magna neceſsitate adactus egrediebatur: pecuniarū minimè fuit auidus: oīa ipſi collata, in pauperes & uſus utiles expendebat. Vt uero carnem ſuam edomaret, in fontē monaſterio proximum, qui fons ſancti Althelmi dicitur, humerotenus ſe immergebat, nihilq; acerrimo frigore abſterritus per noctes illic durabat, totū Pſalteriū abſoluēs. *Vt carnem domaret.*

Quodam tempore Roma ſecum attulit altare ex marmore candido, ſex pedum craſsitudine, quatuor longitudine, trium palmorum latitudine. Iam ad Alpes peruenerat, & iumentum illud ferens altare, ob itineris prærupta loca cecidit, contritumque eſt iumentum, & altare in duas ſciſſum partes. Id ut uidit uir ſanctus, ad Deum preces fudit, & cum benedictionem impertiſſet, ſalus iumento reddita eſt, & marmor, nō directa linea ſed flectuoſo anfractu diruptū, redintegratum eſt: ſed ita tamen, ut in miraculi memoriam, etiamnum rupturæ eius ueſtigia appareant curioſius inſpicienti. Fertur autem hoc altare marmoreum nunc eſſe in prouincia Somerſitana, in quodam Canonicorum, ut uocant, Prioratu. *Miraculum.*

Tandem uero Vueſtſaxoniæ plagæ epiſcopatus in duas parochias diſtributus eſt, præfectusque eſt Daniel Vuintoniæ, porro Althelmus apud Schireburniam ſubrogatus eſt Heddæ Epiſcopo, qui utrique loco præſederat. Deinde Althelmus in ſenectute bona, plenus uirtutibus & ſanctitate, migrauit ad Dominū octauo Calēdas Iunii, & in monaſterio ſuo Meldunēſi cum magno honore tumulatus eſt. Eius autem obitum S. Eguuinus, qui uitam eius conſcripſit, diuinitus cognouit, ſicut ipſe in quodam ſuo ſcripto teſtatur his ferè uerbis: Poſt duos annos Althelmus religioſus epiſcopus migrauit ad Dominum: quod ego per reuelationem agnoſcens, conuocatis fratribus, exceſſum uenerandi patris eis aperui: concitoque gradu ad locum, ubi ſacrum corpus iacebat, quinquaginta ferè millibus ultra Meldunenſe monaſterium poſitum deueni, & ad ſepulturam adduxi, honorificeque ſepeliui: mandauique, ut quibuſcunque locis ſacrum corpus, dum aſportaretur, quieſceret, ſacræ Crucis ſigna ſtatuerentur: quæ quidem adhuc permanent, nec ullam uetuſtatis ſenſere iniuriam, poteſtque ex iis unum etiamnū uideri in cœnobio. Obijt autē uir ſanctus anno Domini ſeptingenteſimo nono, cum iam Abbas fuiſſet annis quatuor ſupra triginta, & Epiſcopus quatuor. Porro anno Chriſti 9049. eleuatum eſt ſacrum eius corpus è terra, & in capſa magno cum honore collocatum. *Fit epiſcopus. Moritur. Sacræ Cruces antiquæ. tus erecta.*

Beda uenerabilis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ gentis Anglorum lib. 5. cap. 19. ita ſcribit de hoc uiro beato: Althelmus, cum eſſet adhuc presbyter & Abbas monaſterii, ſcripſit, iubente ſynodo ſuæ gentis, librum egregium aduerſus errorem Britonum, quo uel Paſcha nō ſuo tempore celebrāt, uel alia perplura Eccleſiaſticæ caſtitati & paci contraria gerunt: multosq; eorū, qui occidentalibus Saxonibus ſubditi erant, Britones ad Catholicam Dñici Paſchæ celebrationē huius lectione perduxit. Scripſit & de Virginitate librū eximiū, quē exēplum Sedulij geminato opere, & uerſibus hexametris, & proſa cōpoſuit. Scripſit & alia nonnulla, utpotè uir undecūque doctiſsimus. Nam & ſermone nitidus, & ſcripturarū, ut dixi, tam liberalium ꝗ Eccleſiaſticarum erat eruditione mirādus. Hactenus Beda. *Scripta tius & eruditio.*

VITA S. AVGVSTINI EPISCOPI & confeſſoris qui miſſus à beato Gregorio Papa primus genti Anglorū Chriſti Euangelium prædicauit, authore uenerabili Beda presbytero in Hiſtoria Eccleſiaſtica eiuſdem gentis lib. 1. cap. 23, &c.

NNO ab incarnatione Domini D.LXXXII. Mauricius ab Auguſto quinquageſimusquartus imperium ſuſcipiens, uiginti annos tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius, uir doctrina & actione præcipuus, pontificatum Romanæ & Apoſtolicæ ſedis ſortitus, rexit annos tredecim, mēſes ſex, & dies decem: qui diuino admonitus inſtinctu, anno quartodecimo eiuſdem principis: aduentus uero Anglorum in Britanniam anno circiter centeſimo quinquageſimo, miſit ſeruum Dei Auguſtinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare uerbum Dei genti Anglorum. Qui cum iuſsis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpiſſent, iamque aliquantulum itineris conficeiſſent, timore inerti redire domum potius, ꝗ barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius ne linguam quidem noſſent, adire cogitabant, & hoc eſſe tutius communi cōſilio decernebant. Nec mora, Auguſtinū, quē eis epiſcopū ordinandū, ſi ab Anglis ſuſciperentur, diſpoſuerat, domum remittunt: qui à beato Gregorio humili ſupplicatu obtineret, ne tam periculoſam, tā laborioſam, tam incertā peregrinationē adire deberent. Quibus ille exhortatorias literas dedit, ac in opuſculos uerbi, diuino cōfiſos auxilio, proficiſci ſuadet. Quarum uidelicet literarum iſta eſt forma: Gregorius ſeruus ſeruorū Dei, ſeruis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quia melius fuerat bona nō incipere, quàm ab ijs quæ cœpta ſunt, cogitatione retrorſum redire, ſummo ſtudio, dilectiſsimi filii oportet, ut opus bonum, qđ auxiliante Dño cœpiſtis, impleatis. Nec labor uos itineris, nec maledicorum hominū linguæ deterreant: ſed omni inſtantia omnique feruore, quę inchoaſtis, Deo authore peragite, ſcientes ꝙ laborē magnum maior æternæ gloria retributionis ſequitur. Remeanti autē Auguſtino præpoſito ueſtro, quem & Abbatem uobis cōſtituimus, in omnibus humiliter obedite: ſcientes hoc ueſtris animabus per oīa profuturū, quicquid ā nobis fuerit in eius admonitione cōpletum. Omnipo- *Lib. 1. cap. 23. Auguſtinus mittitur cū ſocijs in Angliam. Epiſtola S. Gregorij.*

tens Deus ſua uos gratia protegat: & ueſtri laboris
fructum in æterna me patria uidere concedat: quare
nus etſi uobiſcũ laborare nequeo, ſimul in gaudio re
tribulationis, inueniar, quia laborare, ſcilicet uolo,
Deus uos incolumes cuſtodiat dilectiſsimi filij. Data
die 10. Calend. Auguſt. imperante dño noſtro Mauri-
cio Tiberio pijſsimo Auguſt. anno 13. poſt cõſulatum
eiuſdem Domini noſtri, Indictione iiij.

Miſit etiam tunc iſdẽ uenerandus Pontifex ad Ae-
thereũ Arelatenſem Archiepm, ut Auguſtinũ in Bri-

Ca. 34

tanniã pergẽtẽ, benignè ſuſciperet, literas: quarũ iſte
eſt tenor: Reuerẽdiſsimo ac ſanctiſsimo fratri Aethe
reo coepo, Gregorius ſeruorum Dei. Licet apud ſacer

Alia epiſtola S. Gregorij.

dotes, habentes Deo placitã charitatem, religioſi ui-
ri nullius cõmendatione indigeant, quia tñ aptũ ſcri-
bẽdi ſe tempus ingeſsit, fraternitati ueſtræ noſtra mit
tere ſcripta curauimus, inſinuantes latorem præſen-
tium Auguſtinũ ſeruum Dei, de cuius certi ſumus ſtu
dio, cum alijs ſeruis Dei illuc nos pro utilitate anima
rum, auxiliante Dño, direxiſſe. quem neceſſe eſt, ut ſa
cerdotali ſtudio sãctitas neſtra adiuuare, & ſua ei ſo-
latia præbere feſtinet. Cui etiam, ut promptiores ad
ſuffragandum poſitis exiſtere, cauſam uobis iniunxi-
mus ſubtiliter indicare, ſcientes ea cognita, tota nos
propter Deum deuotione ad ſolatiandũ, quia res exi
git, cõmouendos. Candidum præterea presbyterum,
cõmunem filium, quem ad gubernationem patrimo-
nialis Eccleſiæ noſtræ tranſmiſsimus, charitati ueſtræ
in omnibus cõmẽdamus. Deus te incolumẽ cuſtodiat
reuerendiſsime frater. Data die calend. Auguſt. impe
rante Dño noſtro Mauricio Tiberio pijſsimo Augu-
ſto, anno 14. poſt conſulatum uerò eiuſdem dñi noſtri
anno tertiodecimo, indictione iiij.

Ca. 25

Roboratus igitur confirmatione beati patris Gre-
gorij Auguſtinus, cum famulis Chriſti, qui erant cũ,
eo redijt in opus uerbi, peruenitque in Britanniam.
Erat eo tempore rex Edilberthus in Cantio potentiſ
ſimus, qui ad confinium uſque Humbri fluminis ma
ximi, quo meridiani & ſeptẽtrionales Anglorum po-
puli dirimuntur, fines imperii tetenderat. Eſt aut ad
orientalem Cantij plagam Tanetos inſula, non modi
ca, id eſt, magnitudinis iuxta conſuetudinẽ ęſtimatio
nis Anglorum milliariũ ſexcentorum, q̃ à continenti
terra ſecernit fluuius Vãtſumu, qui eſt latitudinis cir
citer trium ſtadiorũ, & duobus tantũ in locis eſt trã
meabilis. Vtrumque. n. capit potendit in mare. In hac
ergo aplicuit ſeruus Domini Auguſtinus & ſocij eius
uiri, ut fertur, ferme quadraginta.

Acceperunt autem percipiente beato Papa Grego
rio, de gente Francorũ interpretes, & mittens ad Edil
berthum, mandauit ſe ueniſſe de Roma, ac nuncium

Regis, Edilberthi humanitas.

ferre optimum, qui ſibi obtẽperantibus æterna in cœ
lis gaudia, & regnum ſine fine cum Deo uiuo & uerò
futurum ſine ulla dubietate promitteret. Qui audiẽs
manere illos in ea, q̃ audierant, inſula, & eis neceſſa-
ria miniſtrari, donec uideret, quid eis faceret, iuſsit.
Nam & antea fama ad eum quoque Chriſtianæ reli-
gionis peruenerat, utpotè qui & uxorẽ habebat Chri
ſtianam de gente Francorum, nomine Bertham: Quã
ea cõditione à parentibus acceperat, ut ritũ fidei & re
ligionis ſuæ cũ epo, quem ei adiutorem fidei dederat
noĩe Luidhardo, inuiolatam ſeruare licentiã haberet.

Poſt dies ergo aliquot uenit ad inſulam Rex & re

Nota hac de Cruce argentea & imagine.

ſidens ſub diuo, iuſsit Auguſtinum cum ſocijs ad ſuũ
ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim, ne in ali
quam domum ad ſe introirent, uetere uſus augurio,
ne ſuperuentu ſuo, ſi quid maleficæ artis habuiſſent,
eum ſuperando deciperent. At illi nõ dæmonica, ſed
diuina uirtute prædıti ueniebant, Crucem pro uexil
lo ferentes argenteam, & imaginem Domini Saluato
ris in tabula depictam: litaniaſque canentes, pro ſua ſi
mul & eorum, propter quos & ad quos uenerant, ſalu
te æterna Domino ſupplicabant. Cumque ad iuſsio-
nem regis reſidente, uerbum ei uitæ una cum omni-
bus, qui aderant, eius comitibus prædicarent, reſpon
dit ille dicens; Pulchra ſunt quidem uerba & promiſ-
ſa, quæ affertis; ſed quia noua ſunt & incerta, non his
poſſum aſſenſum tribuere relictis eis, quæ tanto tem
pore cum omni gente Anglorum ſeruaui. Verum quo
niam huc de lõge peregrini uenistis, & ut ego uideor
mihi proſpexiſſe, ea, quæ uos uera & optima creditis
nobis quoq; communicare deſideratis, nolumus mo-
leſti eſſe uobis; quin potius benigno nos hoſpitio re
cipere, & quæ uictui ſunt ueſtro neceſſaria, miniſtra-
re curauimus, nec probibemus, quin omnes, quos po-
teſtis, fidei ueſtræ religionis prædicando ſocietis.

Dedit ergo eis manſionem ciuitate, Doroueruenſi,

Auguſtino cũ ſocijs fit copia prædicãdi

quæ imperij ſui totius erat Metropolis, eiſque ut pro
miſerat, cum adminiſtratione uictus temporalis licẽ-
tiam quoque prædicandi non abſtulit. Fertur autem
quia appropinquantes ciuitati, more ſuo cum Cruce
ſancta, & imagine, magni regis, Domini noſtri Ieſu
Chriſti, hanc litanniam conſona uoce modularentur
Deprecamur te Domine in omni miſericordia tua, ut
auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate iſta, & do mo
ſancta tua, quoniam peccauimus tibi, alleluia.

Ca. 16

At ubi ſibi datam manſionem intrauerunt, incepe-
runt, Apoſtolicam primitiuæ Eccleſiæ uitam imitari

Vita eorũ Apoſtolica.

orationibus uidelicet aſsiduis, uigilijs ac ieiunijs ſer
uiendo, uerbum uitæ, quibus poterant. prædicãdo cũ
cta huius mundi uelut aliena ſpernendo: Ea tamen,
quæ uictui neceſſaria uidebãtur, ab eis, quos docebãt
accipiendo: ſecundum ea, quæ docebant, ipſi per om-
nia uiuendo, & paratum ad patiendum aduerſa quæ-
que, uel etiam ad moriendum pro ea, quam prædica-
bant, ueritate animum babendo. Quid mora? credide
runt nõnulli, & baptizabant, mirantes ſimplicitatẽ in-
nocentis uitæ ac dulcedinẽ doctrinæ eorũ cœleſtis.

Erat autem prope ipſam ciuitatem ad Orientem,
eccleſia in honore ſancti Martini antiquitus facta, dũ

Miſſas faciunt &c.

adhuc Romani Britanniam incolerent, in qua regina
quam Chriſtianam fuiſſe prædiximus, orare conſue-
uerat. In hac ergo & ipſi conuenere primò ibiq; pſal
lere, orare, Miſſas facere, prædicare & baptizare cœ-
perunt, donec rege ad fidem conuerſo, maioremque,

Rex credit.

prædicandi per omnia, & eccleſias fabricandi uel re-
ſtaurandi licentiam acciperent. At ubi etiam ipſe in
ter alios, delectatus, uita mundiſsima ſanctorum, &
promiſsis eorum ſuauiſsimis, quæ uera eſſe mira-
culorum quoque multorum oſtenſione firmauerunt,
credens baptizatus eſt, cœperunt plures quotidie ad
audiendum uerbum confluere, ac relicto gentilitatis
ritu, unitati ſe ſanctæ Chriſti Eccleſię credendo ſocia
re. Quorum fidei & conuerſioni ita congratulatus eſ
ſe rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Chri-
ſtianiſmum, ſed tantummodo credentes arctiori dile-
ctione quaſi cõciues ſibi regni cęleſtis amplecteretur
Didicerat. n. à doctorib' authoribuſq; ſuę ſalutis, ſerui
tiũ Chriſti uoluntariũ, nõ coactitiũ debere eſſe. Nec di
ſtulit, quin ẽt ipſis doctoribus ſuis locũ ſedis eorũ gra
dui cõgruũ, in Doroueruia Metro. ſua donaret, ſimul,
& neceſſarias in diuerſis ſpẽbus poſſeſsiones, cõferret.

Interea uir Domini Auguſtinus uenit Arelas, & ab

Ex ca. 27.

Archiepiſcopo eiuſdẽ ciuitatis Aethereo, iuxta quod
iuſſa ſancti patris Gregorij acceperat, Archieps gen-
ti anglorum ordinatus eſt: reuerſuſq; in Britanniam

S. Auguſtinus.

miſit continuo Romam Laurentiũ presbyterum, &
Petrum monachum, qui beato Pontifici Gregorio,
gentem Anglorum fidem Chriſti accepiſſe, ac ſe Epi
ſcopum factum eſſe, referrent, ſimul & de ijs, quæ

ne-

neceſſaria uidebantur, quæſtionibus eius conſulta flagitans. Nec mora, cógrua quæſtionibus reſponſa recepit.

Epiſtolá uerò, quá ſe pro adiuuando in opere Dei Auguſtino, Arelatenſi epiſcopo feciſſet commemorat, ad Virgilium Aetherei ſucceſſorem dedit: cuius, hæc forma eſt.

Ca. 28 Alia S. Gregorij epiſtola.

Reuerédiſsimo & ſanctiſsimo fratri Virgilio coepiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorú Dei. Quantus ſit affectus uenientibus ſpóte fratribus impendés, ex eo, ꝙ plerunq; ſolét charitatis cauſa inuitari, cognoſcitur. Et ideo ſi cóem fratrem Auguſtinum epiſcopum ad uos uenire contigerit, ita illú dilectio uſa, ſicut decet, affectuoſe dulciterq; ſuſcipiat, ut & ipſum cóſolationis ſuæ honore foueat, & alios, qualiter fraterna charitas coléda ſit, doceat. Et qm̃ ſæpius euenit, ut ij qui de lóge poſiti ſunt, prius ab alijs, q́ ſunt emendáda, cognoſcát: ſi quas fortaſſe fraternitati nr̃æ ſacerdotú uel aliorum culpas intulerit, una cú eo reſidentes, ſubtili cúcta inueſtigatione perquirite, & ita uos in ea, quæ Deum offendunt, & iracūdiam prouocát, diſtrictos ac ſolicitos exhibete, ut ad aliorú emédationé, & uindicta culpabilé feriat, & innocéte falſa opinio nó affligat. Deus te incolumé cuſtodiat reuerédiſſime frater. Data die x. cal. Iuliarú, imperáte dño nr̃o Mauricio Tiberio piiſsimo Auguſto, anno xix. poſt cóſulatum uero eiuſdem domini nr̃i anno xvij. indictione iiij.

Ca. 29

Vide ſtudiũ ſanctiſſimi Papæ Gregorij.

Præterea idem Papa Gregorius Auguſtino Epiſcopo, q̃a ſuggeſſerat ei multá quidé ſibi eſſe meſſem, ſed operarios paucos: miſit cú præfatis legatarijs ſuis plures cooperatores ac uerbi miniſtros, in q̃bus primi ac præcipui erát Mellitus, Iuſtus, Paulinus, Rufinianus & ꝑ eos gñraliter uniuerſa, q́ ad cultú erát ac miniſterium eccleſiæ neceſſaria, uaſa uidelicet ſacra, & ueſtimenta altariú: ornamenta quoque eccleſiarú, & ſacerdotalia uel clericalia induméta, ſáctorum ét Apoſtolorú ac martyrú reliquias, necnó & codices plurimos. Miſit ét literas, in quibus ſignificat ſe ei pallium direxiſſe: ſimul ei inſinuat, qualiter epiſcopos in Britannia conſtituere debuiſſet. Quarum literarú iſte eſt textus.

Epiſt. S. Gregorij.

Vſus pallij antiquiſſimus.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Auguſtino epiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei. cum certú ſit, pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reſeruari, nobis tamen eis neceſſe eſt honorum beneficia tribuere, ut in ſpiritalis operis ſtudio, ea remuneratione ualeant multiplicius inſudare. Et quia noua Anglorum eccleſia ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente & te laborante, perducta eſt, uſum tibi pallij in ea ad ſola Miſſarum ſolennia agenda concedimus, ita ut per loca ſingula xij. epiſcopus ordines, qui tuæ, ſubiaceant ditioni: quatenus Lundonienſis ciuitatis epiſcopus ſemper in poſterum à ſynodo propria debeat conſecrari, atque honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica, cui Deo authore deſeruio, ſede percipiat. Ad Eboracam uero ciuitatem te uolumus epiſcopum mittere, qué ipſe iudicaueris ordinare, ita dú taxat, ut ſi eadé ciuitas cú finitimis locis uerbú Dei receperit, ipſe quoq; xij. epiſcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: q̃a ei quoq; ſi uita comes fuerit, pallium tribuere, Domino fauéte, diſponimus quem tamen tuæ fraternitatis uolumus diſpoſitioni ſubiacere. Poſt obitum uero tuum ita epiſcopis, quos ordinauerit, præſit, ut Lundonienſis epiſcopi nullo modo ditioni ſubiaceat. Sit uero inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis epiſcopos in poſteris honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior habeatur, qui primus fuerit ordinatus: Communi auté conſilio & concordi actione, quæque ſunt pro Chriſti Zelo agenda, diſponant unanimiter: recte ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepádo, perficiant. Tua uero fraternitas nó ſolum eos epiſcopos, quos ordinauerit, neq; hos tantummodo, qui Eboracæ per epiſcopum fuerint ordinari, ſed etiam oés Britanniæ ſacerdotes habeat, Deo Domino noſtro Ieſu Chriſto authore, ſubiectos. Quatenus ex lingua & uita tuæ ſanctitatis, & recte credendi, & bene uiuendi formam percipiant, atque officium ſuum fide ac more ſequentes, ad cœleſtia, cum Dominus uoluerit, regna pertingant. Deus te incolumem cuſtodiat reuerendiſſime frater. Data die decima Calend. Iulij, imperante domino noſtro Mauricio Tiberio pijſſimo Auguſto, anno decimooctauo poſt cóſulatum eiuſdem domini anno decimonono, Indictione iiij.

Ca. 30.

Alia S Gregorij litera.

Abeuntibus autem præfatis legatarijs, miſit poſt eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas in quibus aperte, q̃ ſtudioſe erga ſaluationem noſtræ gétis inuigilauerit, oſtédit, ita ſcribens: Dilectiſſimo filio Mellito Abbati, Gregorius ſeruus ſeruorú Dei. Poſt diſceſſum cógregationis nr̃æ, q́ tecú eſt, ualde ſumus ſuſpéſi redditi, q̃a nihil de ꝓſperitate ueſtri itineris audiſſe nos córigit. Cú ergo Dñs omnipotens uos ad reuerendiſſimú uirum fratré noſtrum Auguſtinú perduxerit, dicite ei ꝙ diu mecú de cauſa Anglorum cogitans, tractaui: uidelicet ꝙ phana idolorú deſtrui in eadé gente minime debeant, ſed ipſa, q́ in eis ſunt idola deſtruant. Aqua benedicta, fiat in iiſdé phanis aſpergatur, altaria conſtruátur, reliquiæ ponantur, q̃a ſi phana eadé bene conſtructa ſunt, neceſſe eſt, ut à cultu dæmonú in obſequio ueri Dei debeant cómutari: ut, dú gens ipſa eadé phana ſua non uidet deſtrui, de corde erroré deponat, & Deú uerú cognoſcens ac adorás ad loca quæ cóſueuerat, familiari[9] cócurrat. Et q̃a boues i ſacrificio dæmonú multos ſolét occidere, débet eis ét hac de re aliqua ſolénitas immutari: ut die dedicationis uel nataliciis ſanctorú martyrú, quorú illic reliquiæ ponuntur, tabernacula ſibi circa eaſdé eccleſias, q́ ex phanis cómutatæ ſunt, de ramis arború faciát, & religioſis conuiuiis ſolennitatem celebrent: nec diabolo iam animalia immolent, ſed ad laudem Dei in eſu ſuo animalia occidant, & donatori oium de ſatietate ſua gr̃as referant. Nam duris mentibus ſimul omnia abſcindere impoſsibile eſſe dubiú nó eſt: quia & is, qui ſummú locum aſcendere nititur, gradibus uel paſsibus, non autem ſaltibus, eleuatur. Sic Iſraelitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, ſed tamen eis ſacrificiorum uſus, quos diabolo ſolebant exhibere, in cultu proprio reſeruauit: ut eis in ſuo ſacrificio animalia immolare præciperet: quatenus cor mutantes, aliud de ſacrificio amitterent, aliud retinerent: ut & ipſa eſſent animalia, quæ offerre conſueuerant, uero tamen Deo, & non idolis immolantes, iam ſacrificia ipſa non eſſent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri neceſſe eſt dicere, ut ipſe in præſenti illic poſitus, perpendat qualiter oĩa debeat diſpenſare. Deus te incolumé cuſtodiat dilectiſsime fili. Data die Cal. Iul. Imperáte dño noſtro Mauricio Tiberio pijſsimo Auguſto, anno xix. poſt cóſulatum eiuſdem domini anno decimooctauo. Indictione iiij.

Nota de aqua benedicta etc.

Ca. 31 Auguſtinus. Magnis claret Miraculis.

Quo in tempore miſit etiam Auguſtino epiſtolá ſuper miraculis, quæ per eum facta eſſe cognouerat: in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his uerbis hortatur. Scio frater charisſime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuá in gente, quam eligi uoluit, magna miracula oſtendit. Vnde neceſſe eſt, ut de eodem dono cœleſti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimeſcas. Gau-

deas uidelicet, quod Anglorum animæ per exteriora
miracula ad interiorē gratiā pertrahuntur: Pertime-
ſcas uero, ne inter ſigna, quæ ſiunt, infirmus animus
in ſui præſumptione ſe eleuet, & unde foras in hono
rem tollitur, inde per inanē gloriam intus cadat. Me-
miniſſe etenim debemus, quia diſcipuli cum gaudio
à predicatione redeuntes, dum cœleſti magiſtro dice
Lu. 10. rent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis
ſubiecta ſunt, protinus audierunt. Nolite ſuper hoc
gaudere, ſed potius gaudete, quia nomina ueſtra ſcri
pta ſunt in cœlo. In priuata enim & temporali læti-
tia mentem poſuerant, qui de miraculis gaudebant:
ſed de priuata ad communem, & de temporali ad æ-
ternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc
gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cælo. Nō
enim omnes electi miracula faciunt, ſed tamen no-
mina eorum omnium in cœlo tenentur aſcripta. Veri
tatis etenim diſcipulis eſſe gaudium non debet niſi
eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in
quo finem lętitiæ non habent. Reſtat itaque frater
chariſsime, ut inter ea, quæ operante Domino, exte-
rius facis, ſemper te interius ſubtiliter iudices, ac ſub
tiliter intelligas & temetipſum quis ſis, & quanta ſit
in ea gente gratia, pro cuius conuerſione etiam faciē
dorum ſignorū dona pcepiſti. Et ſi qñ te creatori ue
ſtro, ſeu per linguam, ſeu per opera reminiſceris deli
quiſſe, ſemper hæc ad memoriam reuoces: ut ſurgen
tem cordis gloriam memoria reatus premat: & quic
quid de faciendis ſignis acceperis uel accepiſti, hæc
non tibi, ſed eis deputes donata, pro quorum tibi ſalu
te collata ſunt.

Miſit & idem Papa beatus gregorius eodem tem
pore etiam regi Edilbertho epiſtolam, ſimul & dona
in diuerſis ſpeciebus perplura, temporalibus quoque
honoribus regem glorificare ſatagens, cui gloriæ cœ
leſtis ſuo labore & induſtria notitiam peruenisse gau
debat. Exemplar autem pręfatæ epiſtolæ hoc eſt: Do
Litera. mino glorioſiſſimo atque præcellentiſſimo filio Edil
S. Gre bertho regi Anglorum, Gregorius epiſcopus Propter
gorij hoc omnipotens Deus bonos quoſque ad regimina
ad Ed populorum perducit, ut per eos omnibus, quibus pre
ilber lati fuerint, dona ſuæ pietatis impendat: quod Anglo
thum. rum genti factum agnouimus: Cui ueſtra gloria eſt
idcirco præpoſita, ut per bona quæ uobis conceſſa
ſunt, etiam ſubiectæ uobis genti ſuperna beneficia p
ſtarentur. Et ideo, glorioſe fili, eam, quam accepiſti di
uinitus gratiā, ſolicita mente cuſtodi, Chriſtianam
fidem in populis tibi ſubditis extendere feſtina, Zelū
rectitudinis tuæ in eorum multiplica conuerſione,
idolorum cultus inſequere, phanorum ædificia euer-
te, ſubditorum mores ex magna uitę munditia exhor
tando, terrendo, blandiendo, corrigendo & boni ope
ris exempla monſtrando ædifica: ut illum retributo
rem inuenias in cœlo, cuius nomen atq; cognitionē
Pracla dilataueris in terra. Ipſe enim ueſtræ quoque glo-
rum de riæ nomen etiam poſteris glorioſius reddet, cuius
Conſtā uos honorem quæritis & ſeruatis in gentibus. Sic
tino etenim Conſtantinus quodam piiſſimus Imperator,
magno Romanam Rempublicam à peruerſis idolorum cul-
teſtimo tibus reuocans, omnipotenti Deo Domino noſtro
nium. Ieſu Chriſto ſecum ſubdidit, ſeque cum ſubiectis
populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde fa-
ctum eſt, ut antiquorum principum nomen ſuis
uir ille laudibus uinceret, & tanto in opinione præ
ceſſores ſuos, quanto, & in bono opere ſuperaret. Et
nunc itaque ueſtra gloria cognitionem unius Dei pa
tris & filij & ſpiritusſancti regibus ac populis ſibi-
met ſubiectis feſtinet infundere: ut & antiquos re-
ges ſuę gentis laudibus ac meritis tranſeat, & quan-
to in ſubiectis ſuis etiam aliena peccata deterſerit, tā
to etiam de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei
terribile examen ſecurior fiat. Reuerēdiſsimus frater
noſter Auguſtinus epiſcopus, in monaſterij regula
doctus, ſacræ ſcripturæ ſcientia repletus, bonis autho
re Deo operibus præditus, quecunque uos admonet
libenter audite, deuote peragite, ſtudioſè in memo-
ria reſeruate. Quia ſi uos eum in eo, quod pro omnipo
tente Deo loquitur, auditis, iſdem omnipotens Deus
hunc pro uobis exorantem celerius exaudiet. Si enim
(quod abſit) uerba eius poſtponitis, quomodo eū om
nipotens Deus poterit audire pro uobis, quē uos ne
gligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo
uos in feruore fidei ſtringite, atq; annisum illius uir
tute, quam uobis diuinitus tribuit, adiuuate, ut regni
ſui uos ipſe faciat eſſe participes cuius uos fidem in re
gno ueſtro recipi facitis & cuſtodiri. Præterea ſcire
ueſtram gloriam uolumus, quod, ſicut in ſcriptura
ſacra ex uerbis Domini omnipotentis agnoſcimus
præſentis mundi iam terminus iuxta eſt, & ſanctorū
regnum uenturum eſt, quod nullo unquam poterit
fine terminari. Appropinquante autem eodem mūdi
termino, multa imminent, quæ anteà non fuerunt, ui
delicet, mutationes aëris, terroreſque de cœlo, & *Lu. 21.*
contra ordinationē temporū, tēpeſtates, bella, fames,
peſtilentiæ, terremotus per loca: quæ tñ non omnia
noſtris diebus uentura ſunt, ſed poſt noſtros dies oia
ſubſequentur. Vos itaque, ſi qua ex ijs euenire in ter
ra ueſtra cognoſcetis, nullo modo animū ueſtrū per-
turbetis: quia idcirco ſigna de fine ſeculi præmittun
tur, ut de animabus noſtris debeamus eſſe ſoliciti, de
mortis hora ſuſpecti, & uenturo iudici in bonis acti
bus inueniamur eſſe præparati. Hæc aūt, glorioſe fili,
paucis loquutus ſum, ut cū Chriſtiana fides in regno
ueſtro excreuerit, noſtra quoque locutio apud uos la
tior excreſcat, & tanto plus loqui libeat, quanto ſe in
mente noſtra, gaudia de gentis ueſtræ perfecta con
uerſione multiplicant. Parua autem xenia tranſmiſi,
quæ uobis parua non erunt, cum à uobis ex beati Pe
tri Apoſtoli fuerint benedictione ſuſcepta. Omnipo
tens itaque Deus in uobis gratiam ſuam, quam cœ
pit, perficiat atque uitam ueſtram, & hic poſt multo
rum annorum curricula extendat, & poſt longa tem
pora, in cœleſtis uos patriæ congregatione recipiat.
Incolumem excellentiam ueſtram gratia ſuperna cu
ſtodiat, Domine fili, Data die x. Cal. Iul. Imperante
Domino noſtro Mauricio Tiberio piiſſimo Auguſto,
anno a xj. poſt conſulatū eiuſdē anno xviij. indict. iiij.

At Auguſtinus ubi in regia ciuitate ſedem epiſco
palem, ut prædiximus, accepit, recuperauit in ea re-
gio fultus adminiculo, eccleſiam, quam ibi Romano *Ca. 33*
rum antiquorum fidelium opere factam fuiſſe didi-
cerat, & eam in nomine ſancti Saluatoris Dei & Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti ſacrauit, atq; ibidem ſibi ha-
bitationem ſtatuit, & cunctis ſucceſſoribus ſuis. Fe-
cit autem & monaſterium non longe ab ipſa ciuitate
ad Orientem, in quo eius hortatu Edilberthus eccle
ſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli a funda-
mentis conſtruxit, ac diuerſis donis ditauit. In qua &
ipſius Auguſtini & omnium epiſcoporum Dorouer
nenſium, ſimul & regum Cantij, poni corpora poſ-
ſent: quam tamen eccleſiam non ipſe Auguſtinus, ſed
ſucceſſor eius Laurentius, conſecrauit.

Primum autem eiuſdē monaſterij Abbas, Petrus
preſbyter fuit, qui legatus in Galliam miſſus, demer- ** Am-*
ſus eſt in ſinu maris, qui uocatur* Anfleat, & ab inco- *pleat*
lis loci, ignobili traditus ſepulturæ. Sed omnipotens
Deus, ut qualis meriti uir fuerit demonſtraret, om-
ni nocte ſupra ſepulcrum eius lux cœleſtis apparuit,
donec animaduertentes uicini, qui uidebant ſanctū
fuiſſe uirum, qui ibi eſſet ſepultus, & inueſtigātes un
de

de & quis eſſet, abſtulerunt corpus & in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto uiro congruum,in eccleſia poſuerunt.

lib. 2. cap. 2. Interea Auguſtinus adiutorio uſus Edilberthi regis,conuocauit ad ſuum colloquium epiſcopos ſiuè doctores proximæ Britonum prouinciæ in loco, ubi uſq; hodiè lingua Anglorum Saxonum, Auguſtineizat,id eſt robur Auguſtini appellatur, cœpitque eis fraterna admonitione ſuadere,ut pace catholica ſecũ habita,communem euangelizandi gentibus pro Domino laborem, ſuſciperent.Non enim Paſchæ diem, Dominicum ſuo tempore,ſed à quartadecima uſque, ad uigeſimam Lunam obſeruabãt.Quæ computatio 84.annorum circulo continetur:ſed & alia plurima, unitati eccleſiaſticæ contraria,faciebant. *Errores Britonum.*

Qui cum,longa diſputatione habita, neque precibus,neque hortamentis,neque increpationibus Auguſtini ac ſociorum eius aſſenſum præbere uoluiſſet ſed ſuas potius traditiones uniuerſis,quæ per orbem ſibi in Chriſto concordant, eccleſijs præferrent:ſanctus Auguſtinus hunc laborioſi ac longi certaminis, *Pſ.67.* finem fecit,ut diceret:Obſecremus Deum, qui habitare facit unanimes in domo patris ſui, ut ipſe nobis inſinuare cœleſtibus, ſignis dignetur,quæ ſequenda, traditio,quibus ſit uijs ad ingreſſum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger & per cuius preces fuerit curatus,huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus ſequentia credatur.Quod cum aduerſarij,inuiti licet,concederent: allatus eſt quidam de genere Anglorum oculorum luce priuatus: qui cũ oblatus Britonum ſacerdotibus, nil curationis uel ſanationis horum miniſterio perciperet:tandem Auguſtinus iuſta neceſsitate cõpulſus, flectit genua ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,deprecãs,ut uiſum cæco,quem amiſerat,reſtitueret,& per illuminationem unius hominis corporalem,in plurimorum cordibus fidelium ſpiritali gratia lucem accẽderet. Nec mora,illuminatur cæcus, ac uerus ſummæ lucis præco ab omnibus prædicatur Auguſtinus. Tum britones confitentur quidem intellexiſſe ſe ueram eſſe uiã iuſtitiæ,quam prædicat Auguſtinus:ſed non poſſe abſque ſuorum conſenſu, ac licentia, priſcis abdicare, moribus.

Vnde poſtulabant, ut ſecundo Synodus pluribus, aduenientibus fieret:quæ cum eſſet ſtatuta,uenerunt (ut prohibent)ſeptem Britonum epiſcopi:& plures, *Auguſtinus cæcum illuminat.* uiri doctiſsimi, maximo de nobiliſsimo eorum monaſterio,quod uocatur lingua Anglorum Brancornaburg,cui tempore hoc Dinoth Abbas præfuiſſe narratur:qui ad præfatum ituri concilium,uenerunt primo ad quendam uirum ſanctum ac prudentem(qui apud eos anachoriticam ducere ſolebat uitam) conſulentes,an ad prædicationẽ Auguſtini ſuas deſerere *Synodꝰ in Anglia.* traditiones deberent.Qui reſpondebat:Si homo Dei eſt,ſequimini illum.Qui dixerunt,Et unde hoc poſſumus probare? At ille, Dominus ait: Tollite iugũ meũ ſuper uos,& diſcite à me,quia mitis ſum & humilis, corde.Si ergo Auguſtinus ille mitis eſt & humilis corde,credibile eſt,quia iugum Chriſti & ipſe portet,& uobis portandum offerat.Sin autem ſuperbus eſt,con*Ma. 11* ſtat quia non eſt de Deo:neque uobis eius ſermo curandus.qui rurſus aiebant: Et unde uel hoc dinoſcere ualemus? Procurare, inquit,ut ipſe prior cum ſuis ad locum ſynodi adueniat,& ſi,uobis appropinquantibus aſſurrexerit, ſcientes quia famulus Chriſti eſt, obtemperanter illum audite,Sin autem uos ſpreuerit nec coram uobis aſſurgere uoluerit, cum ſitis numero plures,& ipſe ſpernatur à uobis.

Fecerunt,ut dixerat. Factum eſt autem, ut uenientibus illis,ſederet Auguſtinus in ſella. Qđ illi uidẽtes mox in iram uerſi ſunt,eumq; notantes ſuperbiæ,cunctis,quæ dicebat,contradicere laborabant. Dicebat autem eis, quod in multis quidem noſtræ conſuetudini,immo uniuerſalis Eccleſiæ contraria gerit: & ſi in his tribus hic mihi obtemperare uultis,ut Paſcha ſuo tempore celebretis, ut miniſterium baptizandi (quo Deo renaſcimur) iuxta morem Romanæ ſanctę Eccleſiæ & Apoſtolicæ compleatis, ut genti Anglorum una nobiſcum uerbum Dei prædicetis: cætera, quæ agitis,quanuis moribus noſtris contraria,æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum ſe facturos,neque illum pro archiepiſcopo habituros eſſe reſpondebant:conferentes adinuicem, quòd ſi modo nobis aſſurgere noluit, quanto magis ſi ei ſubdi cœperimus,iam nos pro nihilo contemnet? Quibus uir Domini Auguſtinus fertur minitans prædixiſſe, qđ ſi pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hoſtibus forent accepturi. Etſi nationi Anglorum noluiſſent uiam uitę prędicare,per horum manus ultionem eſſent mortis paſſuri:quòd ita per omnia,ut prędixerat,diuino agente iudicio,patratum eſt.

Siquidem poſt hoc ipſe, de quo diximus, rex Anglorum fortiſsimus Edilfridus,collecto grandi exercitu,ad ciuitatem Legionum, quæ à gente Anglorũ Legaceſtir, à Britonibus rectius Carlegion appellatur,maxima genti perfidæ ſtrage dedit. Cumq; bellũ acturus,uideret ſacerdotes eorum (qui ad exorandũ Deum pro milite agente bellum conuenerant) ſed ſeorſum in tutiori loco conſiſtere, ſciſcitabatur, qui eſſent hi,quidue acturi illo conueniſſent. Erant autẽ plurimi eorum de monaſterio Bancor,qui in quo tantus fertur fuiſſe numerus, ut cum in ſeptem portiones eſſet cũ præpoſitis ſibi Rectoribus monaſteriũ diuiſum,nulla harũ portio minus,quã trecentos hoĩes haberet, qui omnes de labore manuum uiuere ſolebant. *Monaſteriũ Bancor monachos plurimos habuit.* Horum ergo plurimi ad memoratam aciem peracto ieiunio triduano cum alijs orandi cauſa conuenerant,habentes defenſorem nomine Broemalium, qui eos intentos precibus,à barbarorum gladijs protegeret. Quorum cauſam aduentus cum intellexiſſet rex Edilfridus,ait:Ergo ſi aduerſum nos clamant,profecto & ipſi quanuis arma non ferant, contra nos pugnant,ad Deum ſuum,qui aduerſus nos imprecationibus perſequuntur. Itaq; in hos primum arma uerti iubet, & ſic cæteras nefandæ militiæ copias non ſine magno exercitus ſui damno deleuit. Extinctos in ea pugna *fertur de his,qui ad adorandum uenerant, uiros circiter mille ducentos,& ſolum quinquaginta fuga lapſos. Brocmal ad primum hoſtium aduentum cum ſuis terga uertes,eos,quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicque completum eſt præſagium ſancti Auguſtini,quanuis ipſo iam multo ante tempore ad cœleſtia regna ſublato,ut etiam temporalis interitus ultionem ſentirent perfidi,quòd oblata ſibi perpetuæ ſalutis conſilia ſpreuerant.

Anno Dominicæ incarnationis ſexcenteſimoquarto, Auguſtinus Briranniorum archiepiſcopus ordinauit duos epiſcopos,Mellitum uidelicet & Iuſtum: *Cap. 1.* Mellitum quidem ad prædicandum prouinciæ Oriẽtalium Saxonum:qui tamen ſe fluuio dirimunt à *Cãtia,& ipſi orientali mari contigui:quorum metropolis Londonia ciuitas eſt,ſuper ripam præfati fluminis poſita, & ipſa multorum emporium populorum, terra marique uenientium. In qua uidelicet gente tunc temporis Sabarethus,nepos Edilberti ex ſorore Ricula,regnabat,quanuis ſub poteſtate poſitus eiuſdem Edilberthi,qui omnibus (ut ſupra dictum eſt) uſque ad Humbri fluminis terminos,Anglorum gentibus imperabat.

Vbi uerò & hæc prouincia uerbum ueritatis, prædicante Mellito accepit, fecit rex Edilberthus in ciuitate Londonia eccleſiam ſancti Pauli apoſtoli: in qua locum ſedis epiſcopalis & ipſe & ſucceſſores eius haberent. Iuſtum uerò in ipſo Cantio Auguſtinus ordinauit epiſcopum in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quodam illius, qui dicebatur, Rotſcheſter cognominat. Diſtat autem à Dorouerni millibus paſſuum fermè quatuor & uiginti ad Occidétem: in qua res Edilberthus eccleſiã beati Andreæ Apoſtoli fecit: qui etiam epiſcopis utriuſque eccleſiæ dona multa, ſicut & Dorouerneſis, obtulit. Sed & territoria ac poſſeſsiones, in uſum eorum, qui erãt cum epiſcopis, adiecit.

Obitus S. Auguſtini

Defunctus eſt autem Deo dilectus pater Auguſtinus, & poſitum corpus eius foras, iuxta eccleſiam beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli: cuius ſupra meminimus: quæ necdum fuerat perfecta, nec dedicata. Mox uerò, ut dedicata eſt intro illatum, & in porticu illius Aquilonari decenter ſepultum eſt. In qua etiã, ſequentium archiepiſcoporum omnium ſunt corpora tumulata, præter duorum tantũmodo, id eſt, Theodori & Berethualdi: quorum corpora in iſta eccleſia poſita non ſunt, eo quod prædicta partibus plura capere nequiuit. Habet autem, in medio ſui penè, altare in honorem beati Gregorij papæ dedicatum in quo per omne ſabbatum à presbytero loci illius, Agendæ eorum ſolenniter celebrantur. Scriptum uerò eſt in tumba eiuſdem Auguſtini epitaphium huiuſmodi: Hic requieſcit dominus Auguſtinus Dorouerneſis archiepiſcopus primus, qui olim huc a beato Gregorio, urbis Pōtifice, directus, & à Deo operatione miraculorum ſuffultus, & Edilberthum regem, & gētem illius ab idolorum cultu ad fidem Chriſti perduxit, & completis, in pace diebus officij ſui, defunctus eſt vij. Cal. Iunij. eodem rege regnante.

Altare in honorem S. Gregorij dedicatum.

VITA BEATISSIMI GERMANI Pariſienſis, Epiſcopi, authore Fortunato pictauorum epiſcopo.

CAP. I.

Ma. 14 S. Germani patria, & parentes.

BEatus Germanus Pariſiorum pōtifex, territorij Auguſtudunéſis indigena, patre Eleutherio, matre quoque Euſebia, honeſtis honoratiſque parentibus procreatus eſt. Cuius genitrix pro eo, qđ hunc poſt alterum intra breue ſpatium concepiſſet in utero, pudore mota muliebri, cupiebat ante partum infanté extinguere. Et accepta potione, ut abortiuum proijceret, dum nocere non poſſet, incubabat in uentrem, ut uel pondere præfocaret, quem uenena lædere non ualerent. Certabat mater cum paruulo, renitebatur infans ab utero. Erat ergo pugna inter mulierem & uiſcera. Lædebatur matrona, nec nocebatur infantia. Obluctabatur ſarcina, ne mater fieret parricida. Vnde id actum eſt, ut ſeruatus incolumis, ipſe illæſus ꝓcederet, & matrem redderet innocentem. Erat ſane hinc futura prænoſcere, ante illum feciſſe uirtutem, quam naſci contingeret.

Mater eũ uult, nec poteſt extĩguere.

CAP. II.

DEinde dum à Vallone caſtro ſimul cum Stratidio propinquo puer adhuc ſcholis excureret, mater parentis, ut illius hæreditatem ſibi acquireret, de adoleſcentis* fallitura nece tractauit. Quæ temperatam potioné in ampullã condidit, uinũ quoq; in alteram poſuit, præcipiens puellæ, ut uenientibus ambobus, illi porrigeret de uino iſti de maleficio. Sed ignorans miniſtra, ampullã pariter mutat & pocula: uinũq; ſancto Germano, uenenũ uerò dat Stratidio: & dũ inſonti præparatur interius author cadit in laqueum. Quo mater eius cognito, puellã increpat cũ fletu, ſibi eam extinxiſſe filiũ. Cui Stratidio ſolicite impēſo ſtudio, facto de ipſis maleficijs uario, & ſi mors uitam non abſtulit, tamen ſignũ mortis infixit.

Item aua.

CAP. III.

HInc ad parētem ſuum ſanctũ Scopilioné Lauſiam ſe conferens, moribus honeſtis apud illũ alitus & inſtitutus eſt. Qui cum fere mille paſſus longe ab eodem uiro conſiſterent, iugiter ad matutinos currebant, ducti calore fidei, per tempeſtaté per hyemé. At dñs Germanus intra terni luſtri ſpatium, a beato Agrippino Diaconus inſtituitur, & ſequenti triēnio presbyter ordinatur. Dehinc à uenerabili pōtifice Nectario Abbas ad S. Symphorianum merito dignus aſciſcitur. Sed quanta inibi abſtinentia uixerit, quantiſque uigilijs continuando durauerit, quis enarrabit?

Fit diaconus, ĩde presbyter.

Itẽ Abbas.

CAP. IIII.

CAeterum qbus illic eleemoſinis ꝓfuſus extiterit illa res una teſtis eſt, cũ tã rebus reliqs pauperibus erogatis, nec panis ipſe reſideret, quatenus fratres reficeret: inſurgentibus aduerſũ ſe illis, retrudēs ſe in cellulã amare fleuit & doluit. Inter hæc autem, ipſo orante, quædam Anna nobilis matronã duorum cum pane ſaumariorũ dirigit onera. Sequenti etiam die cum annona deſtinauit plena nihilominus carpenti uehicula, ita uidelicet, ut ex inde monachi cum ſaturarentur cibo, terrerentur miraculo. Cuius bonis operibus inflammatus epiſcopus, ſanctũ uirũ, neque adhuc iſta recuſantem, qué etiam prædicabant dæmonia, in cuſtodiam truſit. Cui fateor nutu diuino aperiebatur ergaſtulum, ſed non hinc egrediebatur, niſi * ſupplex & epiſcopalis daretur benedictio.

Eius eleemoſyna.

*for. * ſupplici*

CAP. V.

HIs ita celeber intentus officijs, non deſijt prædicandis manifeſtari miraculis. Igitur quadam die, dum cibum feſſus acciperet, ingrediente Amando monacho in fœnile cum lumine, carbone decidéte, flamma fœnum corripuit, & arida nutrimenta noxa ignis allambit: Concurrentibus anté reliquis, nec tamen ſuccurrentibus, tardius ipſe profiliens, rapta de foco cucuma, aſcendit ſuper fabricam concinens Alleluia: fundenſque paululum aquæ in Crucis imaginem, extinxit mox incendia, ac de manu ſancti imbre mox ſedata eſt ignis unda, quam multa uix extinguerent flumina. Quod tamen poſtero die, cuius inſidijs actum fuit, hoſtis ipſe confeſſus eſt.

Extinguit incendiũ.

CAP. VI.

ſo.&*

KAriulphus quidam Frãcus partem uillæ*eiuſdem baſilicæ res obſtinatus inuaſerat. Quem cum uir Dei ad reddendum aliquatenus cõmoneret, nec tamen proficeret, ad orationẽ, ſe cõtulit, nec fides uindictam diſtulit. Statim deniq; ex uicino ferus urſus exiliens, tres præfati hominis equos interfecit: nec ſic idem à duritia reſipiſcit. Sequẽti uerò nocte duplicauit ultor perniciem: ſex iumenda interemit: nec ſic quoque pœna ſufficit. Tertia uerò nocte nouem proſternit uehicula triplicato cadauere: ſicque labor creſcebat in cladem. Deinde ad beatum uirum tardius dirigit puerum, & dum agrum reformat inualum, calamitas eius à Domino compeſcitur: idque actum eſt, ut beſtia caſtigante, homo ſenſum, acciperet, & daret, non intelligenti, bellua, rationem.

Vltio diuina in uſurpãtem res eccleſiaſticas.

CAP. VII.

DEhinc beatus Agricola Cabilonẽ epiſcopus habens cubicularium grauiter ui febrium feſſum, qui deſtinato iam animo totus pẽdebat, in tranſitu, dirigit ad ſanctum uirum intercedendi ſuffragio. Qui delegatis ſibi perceptis apicibus ad ſancti Symphoriani ſepulcrum progreditur: prætere uir iuſtus oratiõi incubuit terram corpore præmens, & ſidera mente tranſcendens, & quaſi, ante ſe habens præſentiam Domini pro uoto ſupplicis obſecrator accedit. Nam mox uicini, redẽptoris auribus, exauditur: & adhuc iſto recubante in puluere, ægrotum cœleſtis medicina perfundit, ac iuſto iacente in pauimento languidus ſurgit de lectulo, ante currente medela, quàm peroret, qui ſupplicat: ita ut portitori redeunti obuiam puer occurreret, cui parabantur exequiæ & non eſſet ambiguum, eadem hora languidum ſaluti fuiſſe redditũ qua uir beatiſsimus humo fuſus oraſſe comperitur.

Agricola Cabilonẽ. eps.

Pellit febrem

CAP. VIII.

NEc illud omitti conuenit, quod ad domũ Ebronis pro fide iuſti collatum eſt: cuius ingrediẽte domum Germano, Anna eius matrona, rẽ mirabilem ſe uidere proclamat. Et inquiſita à coniuge, quid eſſet, quod inſpiceret, ait: Eccè beatus Germanus cornuta facie mihi uidetur incidere, & ꝙ penè uix ualeo aut intueri lumine, aut ſermone conferre, ſanctum uideo uirum nouo more cornibus radiantem. Conſternataque mirabatur mulier hominẽ noſtro tempore in figura Moyſi potuiſſe cõſpici. Credendum tamen, quod & iſte pro colloquio Dominĩ meruit cornu exaltatus, agnoſci. Ebro uerò eadẽ die iuxta ſanctum ſedere nullatenus præſumpſit duplici pro cauſa, honoris pariter & terroris.

Nota uiſionẽ.

Ex. 34

CAP. IX.

COntigit autem, ut pro uilis Auguſtudunenſis eccleſiæ Theodeberto regi Cabilone occurreret, memorque S. Symphoriani, in ingreſſu palatij ita ſpiritu Dei in ſe redundante, pie locutus eſt, ut ante rex annueret, quã uerba petitor expliceret. Cui & ore prophetico finẽ dixit de tranſitu. Nã paucis ĩterim diebus, dũ Rhemis remearet, ĩ ipſo itinere rex extrema ſorte, defecit, quaſi ſancti uiri ſermo dictus fuiſſet ab angelo.

CAP. X

ET quoniam beatiſsimo uiro, erat familiare, in baſilica S. Symphoriani ſolum uigilias ducere cunctẽ eũ aliquando monachus Syluester proſequitur ingreſsique pariter ad ſancti martyris tumulum, circa noctis medium ab altari tumultum frequẽtantem rumoris accipiunt, tanquam ſi ad rapinã collecta curreret multitudo. Credens enim uir Dei uerſari latronum incurſum, imperat monacho ante ſepulcrum pſallere: ipſe uerò accedit ad altare. Deindè illa turba ad monachum, qui pſallebat, alacriter properat. Quo mactato grauiter, & in terram proiecto, ac ſemiuiuo relicto uelocius effugiunt. Qui uix uoce flebili cladem ſuam replicãs, à dæmonibus ſe cæſum, graui congreſſu confeſſus eſt.

Vigilia eius.

CAP. XI.

ACcidit, ut cuiuſdam Sabarici famulus Eſarius nomine ad uirum de quo loquimur, iniuriam paſſus cõfugeret, ſupplicans, ut quolibet prætio eum de inſolentis domini ſeruitio liberaret. Quod indignatus Sabaricus, pro Eſario & coniuge uel unico eius filio octoginta ſolidos precij nomine petijt, quo minus famulos ſeruili ditione laxaret. Tamen non dubitauit miſericordia iuſti hoc uel perquirere, uel donare. Quo precio perſoluto, contigit, ut ante baſilicam S. Symphoriani idem Sabaricus preteriret, nec tamen orationi, adhuc moleſtus, occurreret. Qui domum ſuam ingrediens, ſtatim uexatus affligitur, ligatur, & catenis uinctus, ad ſanctum perducitur. Neq; ſic à pio uiro miſericordia tollitur: ſed ſtatim miſſa prece, eius obtinente fide, purgatur. Tũc adiecit Sabaricus adhuc uiginti aureos ad precium, quod acceperat, & ſic decentum ſolidis crux ad ſepulcrum B. Simphoriani ab ipſo ſuſpenſa eſt: quæ uſque in hodiernum diem res eſt in teſtimonium. Qua occaſione eius filij, uel filiæ ita ſanctè conuerſati ſunt, ut per monaſteria nunc Chriſto diſponente, regant agmina monachorum. Sicque hæc cauſa tam modo mirabili profuit patri uel germini, ut uidelicet paruum genitoris flagitium, poſteris etiam tranſiret in luctũ.

Vide ſancti uiri humanitatem.

CAP. XII.

INn pago Aliſienſi res geſta eſt. Coniunx nanque illuſtris uiri Vulfarij de Staſia nomine uitalis ſpei deſtituta ſolatijs, ac linguæ carens officijs, per biduum muta ſpiritu quoque deficiente decumbẽs, apparatis exequiis, iã palpitabat exanimis. Cui eulogiis à ſancto per presbyterum ſuum directis, ac uiolẽter adapertis præmortuæ dentibus in os tranſiectis mox ut fauces ſemiuiuæ liquor bñdictionis introiit, incipit mulier uitæ flatibus anhelare, atque oculi nece preclusi, lumẽ diei requirere, ita ut poſt funerum, pallorem facies in ruborem tranſiret, donec cunctis, ſtupentibus uiuificata conſurgeret, & circunſtantes authoris muneris gratiam prædicarent. Quæ ſingulis annis tributum ſancto uitæ ſoluit pro precio.

Pœne exanimis matrona curatur.

CAP. XIII.

CAeterum reuelationum ſuarum quis ſcrutator introeat? Cui etiã ante quatuor fere annorum curricula, ipſa epatus ſui cauſa nõ eſt abſcondita. Itaque poſitus in ſopore, inſpicit à quodã ſene claues ſibi portæ Pariſiacæ porrigi. Sed interrogans, Quid hoc fieret. accepit reſponſum, ut ſaluos, eos faceret, At poſt, ciuitatis epiſcopo, decedente, dum præcellentiſsimo regi Childeberto occurriſſet, in eius electione mox effectum illa uox cœleſtis promeruit. Ordinatus uerò pontifex qualem quantũque ſe geſſerit, hoc expedire lingua mortalis nõ ſufficit, quoniã ſupra hoĩem fuit, omne, quod edidit. Deniq; adeptus gradũ curæ paſtoralis, de reliquo monachus perſi-

Præuidet ſe fore epiſcopũ.

Fit Pariſiẽſis epiſcopus.

Exercitia eius perſiſtebat immotus. Hinc ſe frequentibus exercebat uigilijs, inde continuis macerabat inedijs. Pernoctabat algida ſenectus per hyemem, ſuſtinens dupliciter frigus, ætatis & temporis, quod nec etiam tolerare poſſent potulenti iuuenes: ſeque ipſum pene obliuiſcens, pro uictoria ſic ſatagebat corporis, tanquam ſimul acceſsiſſent dignitas & neceſsitas.

CAP. XIIII.

Eleemoſyna. Quæ uerò eleemoſynæ tam de rebus eccleſiæ, quàm populi oblatione, uel regio munere per manus eius ſanctificatæ ſint, ſolus ille, qui omnia ſcit, nouit & numerat. Denique quadam uice præcellentiſsimus Childebertus rex, cùm ei direxiſſet ſex millia ſolidorum, pauperibus eroganda, expendens tria millia reuertitur ad palatium. Interrogatusque à rege, ſi adhuc reſideret, quod egenis tribueret: reſpondit medietatem reſediſſe, nec inueniſſe ſe inopes, quibus mox totum expenderet. Cui rex inquit: Domine, dona quod reſtitit: nam, Chriſto largiente, quod donetur, non deficit. Incidens igitur aurata miſſoria, ac argentea naſa comminuens, quicquid primum habuit, dat ſacerdoti, ne perderet. Erat ergo ſpectanda contentio inter ſacerdotem & principem. Faciebant apud ſe de miſericordia pugnam, & de pietate certamen: theſauros uidelicet ut ſpargerent, & de ſuis talentis egeni diteſcerent: ut feſtini ad futura lucra, *brateum ſemen ſererent, & poſt meſſores accederent aureolentam per ſegetem, ut & ſacerdos locupletaretur regalibus theſauris, & in rege floreret gratia ſacerdotis, qui ſolum ſuum hoc eſſe credidit, quod oudus aut egenus accepit.

Nota præclarũ in rege exẽplum.

CAP. XV.

Sed reuertamur ad ordinem. Quidam in Exonauico de fiſcalibus famulis, Childomerus nomine, cum die Dominico quiddam operatus ſit, ita côtrahitur digitis, ut unguium acumen partem tranſiret in alteram. Qui Pariſijs ſancto uiro occurrit in oratorio, & oratione data, manuq; peruncta oleo, ungues ſtatim de palma retracti ſunt, digitis redditur organum, & in antiquum officium meritorum te la retexitur. Quem clericum poſt effectum, ut integrũ ſanum faceret, peſte liberauit & crimine.

CAP. XVI.

Vrſus quædam mulier, nomine Fauonia, in urbe Pariſiaca per nouem dies percipiens nihil præter pulticulam, ore aperto hians, ſancto uiro oblata eſt. Hæc uelut ferro oppoſito, nulla lege poterat ingere dentes aut labia. Quam in oratorio ſacro perungens oleo, palpato undique capite, ſine tarditate ſaluti reſtituit.

Sacro oleo ſanat fœminã.

CAP. XVII.

Accidit, ut puella quædam de domo Medardi Miglidunenſis familiæ, filans die Dominico, contracta manu, damnaretur ſupplicio. Qua à ſancto uiro contacta oleo, ilico uirtus infudit remedium. Hinc ſtupentes digiti rigorem priſtinum recipiunt, oblitumq; artis officium reducti me ditantur articuli, manus ramoſa diſtenditur, atque purgata uitio, dextera ſaluti reducitur.

Item aliam.

CAP. XVIII.

Ecce creditur inſerendum illud quoque mira culũ. Bobolinus quidã de uico Nouiomo, ut hementer inimici peruaſus inſidijs, ad hominẽ Dei uinculis nexus adducitur: rebelli quoque ſpiritu roratus excutitur, nec laſſatur. Qui, exorãte ſancto uiro, quaſi de longo itinere ad ſe ſuamque mentẽ ſeptimo die reuertitur. Igitur dũ fugit umbra de ſenſibus, catena cadit de manibus: ſicque dupliciter liberatus, ſanus redditur & ſolutus.

Sanatur Demoniaco.

CAP. XIX.

Hoc etiam memoriæ iure perpetuo eſt tradendum. Quidam ex Nantharici familia, ſeparatis ab inuicem maxillarum iuncturis, ore aperto ad beatum uirum perducitur. Quem ſigno Crucis impreſſo ſanitati redditum, uetuit ne acciperet uini potum, aut carnis edulium. Qui præcepio poſtpoſito, ad normã ſui languoris ſtatim reuertitur. Sed nè præuaricantis negligentia iuſto ſubtraheret gloriã, in Spedo teno uilla ruſus ei oblatus eſt: cuius maxillarũ loca ſancto perungẽs oleo, ab beatis manibus mentum perſtringens & labia, inuocato Chriſti nomine, concuſſa ſanctis digitis ad ſe iunctura reuertatur, & ſuæ fidei merito ſaluus languens domum reducitur.

Vide pœnã præceptum sã cti uiri negligẽtis.

CAP. XX.

Item quidam faber Ligerius nomine, turbulenti dæmonis arreptus inſania, ſic beſtiali ſeritate prorupterat, ut catenis collo manibusq; reuinctus, uix ad beati uiri traheretur præſentiam: inde miſera bilhorſactus, ut qui ſuſtinebat ab hoſte uiolentiam, ipſi adderetur & altera pœna per uincula. Quem tamen ſacerdos Dei apud ſe imperat detineri: & ſicut ſeptimo die Deus cuncto quieuit ab opere ita & opera Dei, tranſacta hebdomada, eripuit a dęmone: ſicq; ue in propria redire ſecurus meruit, liberatus ab hoſte.

Opera Dei pro op.

CAP. XXI.

Gvaddo uir illuſter ac conſilij regis particeps, typhum dupliciter incurrens, febris & frigoris, expurgandus ſancti uiri præſentatur obtutibus. Interea hora ſolita febre concuſſus grauiſsima, ut refrigeraretur, uel aquam inſtãter expoſtulat. Qua ſibi denegata, in ſancti pontificis inſoleſcit iniuriã. Vir tñ Dei hoc ſolo côtẽtus, ut obtineret uictoriã, oratione explicita, potũ ei donans in calida, hominẽ reuocauit ſalutẽ ad priſtinã: & Imminẽs periculũ tali curauit antidoto, febrẽ.ſ. ẽtãs per calidam.

CAP. XXII.

Nec illud eſt prætereundũ ſimilis cauſæ miraculũ. Reginæ Chrodoſindis minifter Vlphus nomine, & ipſe typho uexabatur grauiſſimo poſcenſq; ſuffragia medelæ, perrexit ad pôtificem. Quẽ nir Dei côprehẽſum, côſtãter ducit ad baptiſteriũ: ſed exorante ſancto, cœpit affligi grauius liberandus in pximo. Poſtulat ardens & æſtuas aquæ modicum, ſed negatur. Illi Tunc felle amaritudinis ſuſcitatus acerrime, balteum ſuum ad ſancti ueſtigia proiecit, clamans, Tu me domine interficis, cum ſanare debueras. Sed & hoc tibi notum ſit, quia per te morior. Vita etenim mea à te erit requirẽda à rege uel

parentibus

parentibus. Interdum uero nimio præ calore per baptiſterij pauimentum uolutabatur: ſed orante ſancto, in ſoporem mox conuertitur: hincque aliquantulum poſt ſomnum excitatus, ab ipſo in omnem incolumitatem reformatur. Inquiſitus autem à pontifice, cur tantum locutus ſit ad iniuriam ſui, reſpondit ſolum, ei gratias referens, nihil ſe de ſuis uerbis recordari.

CAP. XXIII.

PRæcellentiſsimus denique rex Childebertus, cũ equum neceſſarium ad beati uiri ſellam donaſſet, rogat ut eum ſibi retineret, nec cuiquã alteri tribueret. Interim beatus uir, poſtulãte captiuo, equum donat in precio: quoniam apud pontificẽ plus fuit, quam illa regis, uox pauperis. Iubet igitur, ut quindecim eum tantum, uenundaret ſolidis. Quẽ pauper ipſe cum duceret, negociator occurit, emitq; prædictum equum duodecim aureis. Quo empto, duxit ad ſtabulum. Sed quoniam minus dedit, quam uir Dei præceperat, equus eadem ſub nocte moritur, nè ſancti uerbum iret in caſſum. Vnde ſequenti die ſellarem iunctis bubus retraxit emptor mortuum: qui uerſa uice capiſtro, non capite, ſed pedibus alligatus educitur.

Pauperis uox pl° apud illum ualet, quã regis.

CAP. XXIIII.

ESt operæprecium illud etiam memoriæ tradere, qualiter ſacerdos Chriſti ſolitus erat de ipſis quoque regibus triumphare. Igitur cum ad glorioſum Clotarium regem occurriſſet, nec tamen de ſancto uiro, ſtante ante palatium, ei fuiſſet indicatum, mora facta ante ueſtibulum, non præſentatus, domum reuertitur. At ſequens nox conſuetis in oratorio uigilijs ducitur, rex dolore atque febris infeſtatione torquetur. Vix primo diluculo ad domũ Pontificis à proceribus cõcurſatur, pœna regis exponitur, & ut ſua uiſitatione regi doloris uim mitiget, optimates deprecantur. Moxq; apud pietatis uirum iniuriæ cauſa poſtponitur, & qui ante nec nunciabatur, intrat iam honoratus, & exoratus palatium uiſitat. Tunc rex uix aſſurgens de lectulo, cælum ſe diuino flagello conqueritur, allambitq; ſancti palliolũ, ac ueſtem ſacerdotis deducit gaudens per loca doloris. Culpam nanque confeſſus eſt criminis, & ſic dolor omnis fugatur. Idq́ue actum eſt, ut cuius incurrerat de contemptu periculum, ſentiret de contactu remedium.

Deus ulciſcitur contemptũ epiſcopum.

CAP. XXV.

IN pago Pariſiaco uico nouo res geſta eſt. Quidã enim in eodem loco impetu lupi rabidi laceratus & extra ſenſum effectus, beato ſacerdoti eſt miſerabiliter oblatus. Hic ad illa ſuæ artis recurrens ſuffragia, mox brachio olei benedicti liquore circunlito, & ſacris digitis medicabiliter attrectato, peſtis illa, quæ uiſcera dolore graſſante peruaſerat, loca fugit obſeſſa, iamq́ue putredine reſoluta. Sicq; uigori priſtino reſtituto ſine cunctatione, uelut expergecto de ſopore, dolor omnis receſsit, mens redijt,

Olei benedicti uis.

CAP. XXVI.

ITem de uico Mantola, Vualdulphi cuiuſdam ancilla, anno & nouem menſibus graui cæcitate percuſſa, per ſoporem admonita eſt, ut fimbriam ſancti tangeret, mox uiſum reciperet. Ita prorſus cõſtrictis luminibus, ut unde oleum intus benedictum ſanctus inijceret, luminum aditus non præſtaret. Attamen perungens palpebras deſuper, & reliqua capitis loca, oratione data, ac pane & ſale ſignato, mulieri præcepit ad manſionem ſe condere. Ipſe uerò à primo conſiſtebant ſomno in oratione peruigil. Circa mediũ itaque noctis mulier clamat hoſpiti, ſe lachrymari profuſè. Tum accenſo lumine, ab oculorum eius compage multum cernit manare ſanguinem. Quæ cũ eodem cruore mane ad ſanctum rediit, ſed cum aqua ipſo palpebras eiuſdem fouente & abluente, orationibus additis, oculus unus apertus eſt. Deinde altero peruncto, mulier domum rurſus reuertitur. Hinc eadem ſub nocte nimium fuſo ſanguine, appropinquante die iterum ſacerdoti ſe obtulit, Qui cum de regis occurſu domum reuertens ingreſſus oratoriũ eſſet, ſtatim mulieri oculus alter aperitur. Et ſic præſtante Domino, gemello ſe lumine uidere gratulabatur.

Cæcam uidet.

CAP. XXVII.

MAgneſledis quædam puella, cum talibus decepta illuderetur inſidijs, ut quoties ad eccleſiam uoluiſſet accedere, greſſum facere non ualeret, ſeruo Dei in uilla, quæ dicitur Sauara, præſentata eſt. Confeſtimq́ue ut ſancti manus ſuper caput puellæ titubantis imponitur, tali inueſtigatione occultus hoſtis detegitur, & ſe ibi diu latuiſſe, multo gemitu confitetur, nec in beati clamat præſentia proprio ſe poſſe celare præſtigio. Ergo ira ſe proditum & egreſſurum, graui miſer ardore conqueritur. Sed interim non ceſſante ſacerdote manu Crucis ſignum depingere, expectantibus omnibus, in muſcæ ſimilitudinem prorumpens cum ſanguine, de naribus mulieris inimicus egreſſus eſt. Quam ſanitati reſtitutam, ac monachali ueſte mutatam, Dei eam ſeruitio tradens, bis triumphare fecit, hoſte uicto uel ſeculo.

Vide uſum et uim ſigni ſanctæ Crucis.

CAP. XXVIII.

QVid illud, quòd ſine mora curauit debilem dexteram? Cum igitur ad feſtiuitatem S. Martini Turones acceſsiſſet, egreſſo eo de monaſterio, offert ſe mulier barbara, manu neruis contracta, poſtulans medicinam. Quam uir Dei ſub caſulam dignanter receptam, ſuoque ſputo illitã, uelut ſparſum farinæ collectum commacerat. Hinc reſudante dextera, digitos tendit & replicat, atque torporem ueteratum ad uiuacitatem reſuſcitat: & priuſquã ueniret ad beati Martini ianuam, digitis ſuis extẽſam reddidit incolumem dexteram: quam mox ſentiens eſſe directam, mulierẽ a ſe repulit, ingreſſus baſilicã.

Feſtum S. Martini.

CAP. XXIX.

DEinde egrediens a prædicta domo, cum ſe ad manſionem ſeruus Dei reciperet, offert ſe mãca altera, palma digitis affixa. Quæ prius ab eo tacta de ſaliua, atque dehinc oleo peruncta, peregrinæ ſanati de præſenti eſt reddita.

Saliua & oleo mancã ſanat.

CAP. XXX.

ERat ſane mirabile, quia quoties famulus Dei Auguſtudunum noluiſſet accedere, mox ad S. Symphorianũ hoc dæmones nunciabant: & occurrentes per Moruinũ, cũ fletu gemituq; clamabãt: Vir ſancte, ſi de locis cultis nos incõſiderãter repellis, uel habitare cõcede p ſyluarũ ſolitudinẽ, ne liceat miſeros ſaltem per deſerta ſecurós errare. Ante tuos enim oculos nec corpora nos celãt, nec nemora.

Vide ſancti ptātē in dæmones.

Qui deflentes,& ſancti non tolerantes præſentiam, admota eius dextera,de obſeſsis corporibus paſsim uertebantur in fugam, & de ſalute populi, proiecta lamentabantur dæmonia.

CAP. XXXI.

Erga captiuos cōmiſeratio.

PRoducatur in medium nobile illud miraculū. Cum enim regrederetur aliquando de S. Symphoriano,caſtello Auallone iter agens ingreditur, ubi reorum multitudo tenebatur in ergaſtulo.Hinc humiliter a Nicaſio,eiuſdem loci Comite,inuitatus ad prandium,ſtatim uir Dei cœpit cum eo de miſericordia habere colloquium, ut uidelicet datis fideiuſſoribus, qui tenebantur, laxarentur de uinculo, atque partim culpæ cederet pietatis intuitu.Quod ille facere diſtulit obſtinato admodum ſpiritu.Vnde antequàm perpranderent,ſe de menſa ſanctus ,pripuit,& carceri,ut erat,ſubterraneo iniectus, diutius orauit cum fletu,ut diuino conferretur auxilio,quod a temporali iudice non fuiſſet obtentū. Sic curſus ille lachrymarum ſurgit in cœlum,& gemitus peruenit ad uotum. Itaque angelus deputatur ad effectum. Dehinc uir uenerabilis ſpē promittens,incluſos hortabatur:nec eius perdit ſermo,quod loquitur, & fides geſtis impletur.Eo nāque diſcedente,mox catenarum bacæ franguntur,uinctis ianuæ reſerantur, dies obſcurum in carcerem reducitur,damnati è tenebris in lucem procedunt:nec diutius pęna tenuit, quos torqueret.Sic erepti, Pariſijs ſancto occurrerūt pontifici,qui nuper Auallone caſtro tenebantur incluſi.Qui etiam,ut culpabilibus aliquid plus pietatis conferret, a rege, quicquid fiſco pro his debebatur,obtinuit.

CAP. XXXII.

Nicaſium comitem ſanat.

DEhinc ad ſanctum uirum huius facti cauſa idē Nicaſius cum uellet occurrere iam præſentatus,grauiſsimo ſubito caſu in terram proſtratus corruit,omnibus penè ſalutis deſtitutus ſolatijs. Sed ipſo ſancto intercedente,homini deſperato mox uirtus & ſenſus regreditur.Tunc balteum,quo cingebatur,ac ſpatham pro munere beato Dei uiro cōtradidit:quod tamē ipſe,dato ꝑcio, poſt redemit. Actūque eſt, ut quod prius incarceratis concedere diſtulit, hinc duplicato fœnore debitor compenſaret, & aucta dote,damna ſarciret,prius uidelicet pro eis different, & poſt ſeipſum redimens:ante non illis pius, modo de ſe trepidus. Qui uerè didicit caſu proprio ærumnis ſuccurrere alienis.

CAP. XXXIII.

Crucis ſigno urſos interfecit.

PRorſus illud ſtuporis retexatur in pagina.Eunte itidē ſancto uiro ad beati martyris Symphoriani occurſum,cū de uico Ceruedone in Moruinnum progreditur,habitatores loci occurrētes,ſuggerunt ut ſegetem panitiæ mulieris uiduæ, nihil habentis reſidui,quæ ab urſis uaſtabatur,uiſitare præciperet,uel ſancto ſuo aduentu illa beſtialis repelleretur incurſio.Et concitus,miniſtris quidem irridētibus,ad locum perducitur, & oratione data,deſuper fecit Crucis ſignaculum.Hinc itaque inſtinctu diuino in parentalibus ſolito aduentantibus beſtijs,feralis ira ſuccenditur,odium naſcitur in affectu, in pace pugna cōmittitur.Ergo furore bis armantur, & ſtatim præfocatur unus urſus ab altero.Ipſe uero,qui reſtiterat,dum uellet egredi,ilico ſepis palo transfoditur.Sic utrique uaſtatores uno perimuntur momento,atque ſibi arma mortis effecti ſunt. Poſt hæc autē ipſi redeūti mulier pelles urſorum obtulit ex ſtudio, quaſi uictori ſuum repræſentans ſpolium: quod omnino idem recuſauit accipere.Tunc qui prius riſerāt, pœnitere cœperunt,factum uidentes miraculum.

CAP. XXXIIII.

Miſſa.

ET quoniam de Dei dono non debet eſſe faſtidium, illud etiam breuiter dignum ducimus explicandum.Beretrudis quædam mulier, Moſononithi cuiuſdam matrona,dum tempore litaniarum præcæcatis oculis non poſſet ire cum populo,audiens chorum pſallentium, cum lachrymis domini Germani implorat auxiliū. Tertia uero hinc ſequenti nocte,per ſoporem uiſus eſt ei idem uir beatiſsimus prope lectulum, & quaſi cæcis eius oculis Crucis feciſſe ſignaculum.Euigilans mulier, marito narrat quæ geſta ſunt,moxq; ſtillante ſanguine,dies oculis reducitur, ac diuturnum poſt nubilum lumina ſereno radio micuerunt. Clareſcēte quoque die, ad Miſſam cum populo progreditur mulier in proceſſu,ita ut ſancti uiri,ſic uiſa per ſomnium,illi eſſet imago remedium.

CAP. XXXV.

Redit ad uitā infantula.

ADeſt nec minus laudabile, reddita uita infantulæ.Cum itaque in Turonico illuſtris cuiuſdam uiri, nomine pientis,matrona expoſitæ filiæ lamentaretur extrema, & obſeratis iam oculis,nec anhelitum mobilem reſpiraret infantula, ad ſancti uiri præſentiam tota inde committit præſidia.Qui per miſſum celeriter inuitatus,quantum ualet, ad conclamatæ puellæ cadauer properat. Exceptus igitur multisq́ fletibus, utpote omni deplorante familia, appropinquat ſubſellio, in quo rigebat infantula,cœlo uim placidis faciens conqueſtibus. Ferè tranſacto inter hæc quaſi unius horæ ſpatio,mobili ſingultu flatus puellæ reducitur,ac uiſcerum uitalis calor per membra diffunditur. Dehinc paulatim animata,potum poſcit,ut biberet.Tunc a beato uiro pane ſignato uel calice deguſtato, infantula reuocata de funere,tota uertitur in ſalutem. Quæ etiā poſt in monaſterio beatæ Radegundis felicioris uitæ terminum conſummauit.

CAP. XXXVI.

QVidam clericus de iuxta monaſterium, B. Syluestri Intermoderēſe, cū die Dominico, ut loquimur ex conſuetudine, caligas circinaſſet, debilitatem manuum ac pedum incurrit.Sed per B. Syluestrum greſſuum recepit officium. Deinde per ſoporem admonitus,occurrit Pariſijs S.Germano,poſcens reliquum ſalutis compēdiū. a quo interrogatus,cauſam culpæ confeſſus eſt.Tum imperat ſanctus clericum clamare per populum, nè quis temere die Dominico operaretur. Cui quinto die tranſacto,ſuperfuſo oleo, debilis palma erigitur, & ſic ad propria cum libertate eundi dimittitur.

CAP. XXXVII.

IN pago Amonienſe quod geſtum eſt, replicetur, ubi ei in Rotegiaco,uilla Pariſiacæ eccleſiæ,ſeptē uiri debachātes oblati ſunt.Quibus curatis, unus, qui quaſi grauiore uexabatur ſpiritu, dum exire cogeretur,homini Dei profeſſus eſt,expulſum ſe de illo loco, grauē Pariſiacis lamentationē facere. Tūc

maligna

Rumor falſus ſparſus per dæmonem

maligna fugata peſtis, de ſancti uiri tranſitu famam fudit per populos, & paſtoris pro obitu gregem monuit in fletum. Qui fallax etſi ſeminauit mendacium, expulſus tamen, non ſibi defendit obſeſſum.

CAP. XXXVIII.

Sacro oleo pellit paralyſim.

ET quia iuſti opera creſcere cogebant miracula, item in prædicto loco offertur ei paralyticus, membris diſſolutus, carpento ſubuectus, greſſu omni deſtitutus & actu. Quem ſanctificati olei liquore perfundens, dum cutis ſumma tetigiſſet, ſtatim uigor medullas introijt. Dehinc rediuiuæ manus ad uſum mobilem redeunt, thorax pectoris uitali appulſu fit fortior, genuum columnaris imbecillitas roboratur, plantæ pedum ſolidata baſi ſubriguntur. Inter hæc tota membrorum fabrica reparatur. Qui ſanitate recepta, redeunti ſancto uiro occurrit in itinere cum præparato xenio, gratias ſimul Chriſto referens de ſibi reddito corpuſculo.

CAP. XXXIX.

NEc hoc prætereundum, qualiter ſimili modo claruit uirtus in altero. Igitur Emmegiſilus de uico Bucciaco, quidã puer admodũ paruulus, ac membris omnibus paralyticus, in ſella Pariſios ad ſanctum uirum manibus baiulantiũ delatus eſt, nec dextera uigens mobili, nec planta ſurgens ſtabili, nec lingua ſonans uolubili, totiusque debilitatis marcore captiuus, quodammodo ſine naturæ ordine, in rerum uidebatur naturam profuſus. Quem ſanctus continuatim per triduum ſacro liniẽs oleo, ſanitati reſtituit, uno quidem ſub momento, uoce, manu pariter & ueſtigio. Vnde cunctos uehemẽs ſtupor amplectitur, clamor in cęlum educitur, oẽm uidelicet medicorum artem ſanctum ſuperaſſe Germanum.

Rurſus ſacro oleo utitur.

CAP. XL.

Item ſaliua ſua

ITem de eodem uico quidam ei homo occurrit Pariſijs, ita dũtaxat manu contracta, ut unguiũ acumen illi palmam iam ſecaret intimam. Quo tantummodo uir inſtus oris ſui ducta ſaliua pollice, neruorum facta diſtenſione, manus ſtatim reformat imaginem.

CAP. XLI.

REtinet eius laureas & pagus Bituricus. Igitur paſtor bonus cum de uico Nouigento ad uicũ nonum uiſitandi greges cura ſolita perueniſſet, offert ſe quædam uetula, annorum bis quaterna gerens in cæcitate curricula. Cuius ſuper oculos ſignum noſtræ redemptionis ſacerdos imponẽs, imperat, ut ſequens iret, quà ipſe pergeret. Altera quoque die cum prædicto occurreret pontifici, ex improuiſo ſanguine manante de lumine, quaſi largo fonte, ſalutem ſuam oculi lachrymabant. Quæ inter reliquos aditantes a ſancto uiro conſpicitur. Qui tollens ſe de conſeſſu, mulierem, utpotè cæcam, trahit in diuerſorium, in quo ſibi tunc forte inerat cubiculum. Cuius luminũ orbes aqua tepida ſuis manibus abluens, diem refudit in oculos. Quæ mox lucem inſpicit, & ſancti uiri digitos, ueluti inſatiata gaudio oſculando, quaſi ſuas mergebat in fauces, pariter miniſtris præ compunctione flentibus ac dicentibus, uidere ſe hominem, qui cæcis pro pecunia in dono lumina diſpenſaret. Sed & hæc in cubiculo, præſente me geſta ſunt.

Cæca recipit uiſum. Fortunatus S. Germani cõtẽporaneus.

CAP. XLII.

CVm aliquando ad poſſeſsionem matris eccleſię, id eſt, Pariſienſis, quæ dicitur Methe, ſacerdos Chriſti accederet, quidã ei accurrẽs fit obuius. Quem inquirens, de quanam uilla præteriret, ille ſe ſolum incolumen eſſe reſpondit, uniuerſos uerò coaccolas graui tædio laborare. Cuius eulogijs ad infirmos partitis, ſtatim ab eis lãguor omnis fugatus eſt, & primo guſtu eulogiarum morbus cum pane conſumptus. Sic enim fuit ab illa turba cum eſca ſanitas manducata.

CAP. XLIII.

Baſilica S. Crucis

ITem cum Pariſijs ad baſilicam S. Crucis, in ſuburbio eiuſdem ciuitatis poſitam, uir Dei proceſſiſſet, mulier quædam paruulum in albis adhuc ultimo flatu palpitantem & iam migraturum, ante ſanctum expoſuit, dicens: Piè pater, ſi uelles ad lamentantem reſpicere, mater debilis non orbaret, neque hinc diſcedere malles plenam gemitu, uacuatam de fructu. Et niſi, ait, feſtines ſuccurrere, uides infelicem, extorquente morte, rapinatum ab ubere. Aut ergo filium reſtitue, aut pariter cum ipſo funeraturam me obtine. Indulge paſtor miſeræ, quam ſuus dolor audacem facit: Qua ſic flebiliter poſcẽte, mox ut beati dextera ſupra expirantem ſignum Crucis impreſſit, quaſi uigil de ſopore, infans lac matris expetijt, q iam manifeſte rigebat in funere. Ita momento temporis, & filius de mortis fauce, & mater tollitur de mœrore. Hinc circunſtans populus ſtupore concutitur, fragor in partes attollitur, gratias creatori referentiũ de præconio ſacerdotis præcipui, à quo morbis iugiter & mortibus imperaretur.

Signo Crucis reddit uitam infanti

CAP. XLIIII.

DEin de accedente illo in Braudeiam, uicũ Pariſiaci, Miſſa ibi celebrata, ei in ſecretarium cathedra deportata eſt. Tũc offertur paralytica, uniuerſorum membrorum damnata gerens officia, nullum uigorem retinens plantæ uel dexteræ. Moxque uir Dei habens in eo fiduciam, qui dona ſibi larga præſtabat, eam ut uitalis olei benedictione ſuperliniuit, morbus omnis excluditur, atque ſalubris uigor illabitur: recreatisque uiſceribus, melius renaſcitur ſaluti, quàm germine: plus acquirens ex munere, quàm ſumpſiſſet origine: ita ut poſtea ſuis manibus tunicam ſancto faceret & offerret, quaſi medicinæ acquiſitæ tributaria.

Vitale oleum.

CAP. XLV.

TRadidi memoriæ, quod uiuat in laude. Itaque Andegiſilus, Maior domus regiæ, cum quartano febrium trypho grauiter angeretur, occurrit beato uiro, fidens de beneficio. Quem homo Dei ſtatim in ſuam cellam deputans, cum uno ſolo diacono reſidere iubet incluſum. Tunc anxius & ieiunans miniſter quid faceret? Excogitat trepidus, unde curaretur infirmus. Idcirco febricitantem uirum, Dei ſerui rachaena undique obuolutum, diligenter componit eius in lectulo. Quo facto, eadem die tactu ueſtis nobilis, quaſi impetu fluminis, ille quartanæ fabris ignis omnis extinctus eſt. Et redeunte iam ſancto de prandio, ac reſerato cubiculo, ſanus homo ſurrexit è lectulo, exultante pariter miniſtro pro ſanitatis præmio, tuncque ſibi reſoluto ieiunio. Sic tactu beatæ ueſtis, ſalutem operatus eſt abſens.

Nota de ſancti ueſte miraculũ.

CAP.

CAP. XLVI.

EXequamur arrepti itineris uiaticum. Deinde cum Pictauis uir Dei ad beatum Confeſſorem proficiſceretur Hilarium, quædam mulier, Baudeſeiſa nomine, de Secorbiaco uilla, inter duos uix aduecta & repræſentata eſt, quæ erat muta, clauda uel manca. Lingua rigebat immobili, & anhelitu uix palpitante: pars erat iam tota quaſi de funere pẽdens, ut uidentibus oculis, reliquum eſſet cadaueris. Super quam miſericorditer ut ſignum S. Crucis expreſsit, confeſtim omnis uigor per membra diffunditur, uenarum flexuoſi riuuli ſuſcitantur, neruorũ imbecillis ſtupor excutitur, atque naturali motu ad uitalẽ uſum tota fabrica renouatur. Linguæ quoque plectrum reſoluitur, digitorum glomi tenduntur, pedũ baſes ſolidantur: totamque uiſcerum molem hoc fuit apud ſanctum uiuificare, quod tangere. Quæ conualeſcens tali medela, tertia die ad ciuitatẽ, ſancto gratias agens, ſuis occurrit ueſtigijs.

Signi S. Crucis uis.

CAP. XLVII.

OPeræprecium creditur etiam illud inſerere curationis præconium. Pagum quoque Vindocinenſem uir beatus dum præteriret, io. Rauſidonem manẽdi gratia declinauit. Vbi in eo tantum robur benedictionis inualuit, ut ſtipulam lectuli, in quo ibidem requieuit, quiſquis fideliter abſtulit, donum medelæ ſecum portaret, & de ſemine paleæ frugem meteret medicinæ.

Nota lector de lectuli ſtipula.

CAP. XLVIII.

REddat hic teſtimonium nobilis facti urbs Nãnetum. Quo uir Dei accedens, religioſo admodum exceptus eſt obſequio, occurrique ei Tecla, Damiani cuiuſdã matrona, hominis prõpri negocijs, ſupplicans ut eundem uirum ſuum, aut ipſe paſtor, aut ſui miſsi requirerent. Qui, quia illi runc fuit acceſſus difficilis cum chriſmarijs, ſuũ illuc diaconum direxit. Qui percurrẽs ad hominem, ut ſibi iuſſum fuerat, infirmi uiſcera tangit. Altera quoque die exoratus, ipſe accedit ad debilem, qui adhuc duplici ſub tortore, hinc preſſus ualetudine, inde podagræ uulnere cruciabatur, liberandus ad præſens. Tum ſacerdos altiſsimi infirmum oleo benedicto perunxit, eoque momẽto debilis ſtatim manibus directis, longinquo de languore greſſu ſolidato proſiluit.

Oleum benedictum.

CAP. XLIX.

SEd ut duplicaretur in una domo myſterium, & quæ præceſsit in patre, medela perueniret ad prolem: (Habebat. n. filiã) hæc offertur ei puella Maria, cæca, ſurda & muta. Exponũt nanque quaſi uiuum cadauer ante ſancti ueſtigia, dicẽtes bone paſtor, adhuc quod medicinæ reſtat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus ex hoc reſeruatum, unde teneres præconium: ut uidelicet nunc reſtituta familia acquirat a ſacerdote, quod amiſit de germine. Tũc pietas inſignis aduocatur in lachrymas: moxque ad militiæ ſuæ belliger arma cõuertit, & ad obtinẽdã uictoriã preces offert fortis orator. Deinde ſurgens ab oratione, ac oleo benedicto loca capitis puellæ perũgẽs, in Trinitatis nomine trinum ab ea depulit lãguorẽ. Nã ſtatim patefactis auriũ oculorumq; meatibus, muta loquax efficit, uniuerſis plaudẽtibus. Quo facto, negociatores ciuitatis Nãneticæ, quiſq; ſui remedij pecuniã, ut potuit, ſancto uiro diſpẽſandã pauperibus, deuotè uel obtulit, uel direxit.

Rurſus adhibet ſacrum oleum.

CAP. L.

LEudegiſilus quidã, uir illuſtris, iuxta quod ipſe profeſſus eſt, cũ aliquis ex familia ſuæ domus incurreret typhum cuiuſcũque febris, aut aliquid frigoris, ſtatim lauans illas literas, quas olim in ſubſcriptione, manus ſancti depinxerat, aquã languenti bibere dabat, & quamplures ſuos hac medela ſaluti reſtituit.

Vide rẽ reuera ad mirandã.

CAP. LI.

BReuiter his perſtrictis, proſequamur ex reliquis. Chuſinus quidam incongruè dum die Dominico equo curam impenderet, miſſa manu in uulnus, ilico digitus eius intumuit. Sed hinc graſſante feruore, tota pars brachij relaxatur putredine. Quippe per Belſam ſancto itinerante, ut ad domum ſuam diuerteret, precibus fuſis obtinuit. Mox eius brachium uir Dei aqua calida confouit, inſuper & oleo benedicto perungens, ſuperpoſitis caulis folijs, mirificus medicus aſſ gauit. Sicq; quicquid inerat ulceris, precioſa huiuſmodi cura reſtrinxit. Poſt uero ipſe gratias referens, ſancto uiro occurrit, tali curatus malagmate.

CAP. LII.

Item ſeruus matris eccleſiæ, Libanius nomine, die Dominico ſepem inconſulte dum clauderet, manus ei contractæ ſunt ultione præſenti. Qui ad ſanctum uirum Pariſios, morbo caſtigãte, percurrit. Quem olei benedicti liquore perfuſum, ac myſterij potius unguento reſperſum, addita oratione, incolumitati reſtituit.

CAP. LIII.

PEr ſingulorum compendia currant rerum miracula. Nanque Andulphus, eccleſiæ Pariſiacæ clericus, dum die reſurrectionis in uineola ſua nuces ab arbore excuteret, ꝓ eo, quòd operatus in die illuminationis fuit, merito cæcitate percutitur & uultu tenebroſus perſtitit anni ſpatio. Dehinc uerò pontifici oblatus, & ſancto ab eo unguine perfuſus, diei rurſus eſt redditus. Sic ſacerdotis ſerenum, clerici purgauit nubilum: & quicquid miniſter amiſit medicabilis Præſul obtinuit.

Paſcha, dies illuminationis.

CAP. LIIII.

ET quia creſcunt genera miraculorum per tempora, cum aliquando regi præſentandus uir beatus occurreret, in uilla Rotegiaco clericus ei quidam, nequitiæ ſpiritu uexatus, adducitur. Vnde expulſo aduerſario, uidentibus circunſtantibus uelut auis paruula, de capite energumeni umbra fugata egreditur. Quam cum reliqui per domum uolitãtem inſequerentur, ipſe ſanctus ſuis eam contriuit ueſtigijs. Sed cum pede comprimeretur, conuerſus eſt repente fallax in ſanguinem, geminato uiri præconio ut nec quidem calcaretur, & ſui caſus iudicio multifarius artifex fieret ſanguis, reus idem ſanguinum.

Dæmoniacum purgat.

CAP. LV.

PRoducit & pagus Oximẽſis inter *noſtra, quod ſuum eſt, ne teneatur in obſcuro poſteritati res luminis. Siquidem uir ſanctiſsimus ad uillam Taſiliacum dum declinaſſet, poſitus in itinere,

** monſtra.*

offertur ei mulier, cui duplex inerat morbus, inde ue tuſtas, hinc cæcitas. Hæc enim ſibi ſalutem deprecari uerbis trementibus incipit. Qua ſupplicatione idem motus, ſenis ſcilicet mulieris & debilis, oratione præ cedente ac oleo ſuperfuſo, mox lucernę oculorum red dunt luminis radios, & datis ſpecularibus, tenebræ fu gerunt. Qua illuminata, Deo reddentes gloriam, per quem ſanctus operabatur, adſtantes, illius quoque di gna præconati ſunt merita.

Caeca illuminatur.

CAP. LVI.

Dinumerandi ſunt morbi, ut prædicetur ſous medici. Daningus etenim, Arnulphi filius, ita capite, oculis, & totus hydropis morbo ten ſus erat uiſceribus, ut inutris ſimilitudinem to tus ueuter eſſet: & penetratis iam uitalibus, uelut ui trum perluceret infecta cutis intrinſecus. Qui à medi cis deſperatus, ad beati uiri in extrema ſorte confu git remedium. Quo mox ueſtibus exuto, ac ſacris ma nibus peruncto, hydropis incluſus liquor liquore cō ſumitur, & aqua infuſione olei ſiccatur. Sic modo ad mirabili (nec enim humor ille foras egreſſus eſt, nec intus languor retentus) arte prædicabili humorem ex humore ſiccari.

Hydropicus reſtituitur.

CAP. LVII.

Itidem cum ad baſilicam beatiſsimorum Geruaſij & Protaſij uigilaturus accederet, quidam cæcus inſtitit miſericordiam poſtulare: Cui uir Dei præ cepit, inter altare & ſanctorū reliquias ut iaceret. Quo peracto, primo diluculo mox ut ſuper oculos eius ſignum Crucis intulit, lux effulſit. Et ſic totus la bor medici curā infirmo per uirtutē Crucis impēdit.

Enquā ti facit uir ſanctus ſacras reliquias

CAP. LVIII.

Mulier quoque de ſupradicto pago * Oximen ſe ueuit, petens redemptionem à ſancto uiro quæ ſorte nihil accipere meruit. Deh inc Bri tannus quidam presbyter pro infirmitate rectoris patriæ ſuæ benedictionem ſanitatis, ac non & ab eo reliquias expetijt. Qui peracto negocio, iter ſuum lætus regrediens, fortuito manſionem in uilla, qua prædicta mulier habitabat, obtinuit. Quam mari tus alloquitur, ut ſicut alij, & ipſi ad reliquias domini Germani occurreret. Quæ ire deſpexit, pro eo quòd ei ſanctus uir olim poſtulatam redemptionem non de derat. Sed ſtatim loco, quo ſtetit, uelut ſtipite, greſsū mouere non potuit, manibuſque contracta, ad reli quias ſancti, manu mariti deportata eſt. Inter hæc au tem dicti pœnitens, miſerante pio uiro, ſaluti redu cta eſt, confitens eius deſpectu ſibi hoc repentinum acceſsiſſe periculum.

Occurrere reliquijs nolens mulier punitur.

CAP. LIX.

Et quoniā ſuo merito fœmina ſalutis uſquequa que diſperſa ſunt, cōtigit ut uenerabilis Flame rus Abbas de Canone Turonico, manu ſancti ſubſcriptam accepiſſet epiſtolam. Qui cum ſuū monachum per duos ferè annos febribus decuban tem, ad lectulum uiſitaret: requirit infirmus, undè ue niſſet pagina. Cui reſpondit Abbas, à domino Germa no ſibi fuiſſe directam. Quam ilicò petiit ſibi porri gi, & cum de ſubſcriptione eius lingua detergeret li teram, ſalus deſcendit in uiſcera, ac atramēti pictura, cuncta mox deuicit unguenta. Et approbatum eſt lan guido recuperato, ut dicamus fideliter, de ſancti ſub ſcriptione illum ſibi ſalutem linxiſſe.

Nota inſigne miraculum.

CAP. LX.

Dehinc cum ad Carnonā caſtellum accederet, quidam ſe ei intigerit manu contracta debi lis, pro eo quòd die Dominico aliquid opera tus ſit. Quem præcepit in uillam Cariacum poſt ſe feſtinum accurrere. Quo accedente, dum digi tos eius ſacro perungeret oleo, ſubito ſicca palma re uireſcit ex altera, & adſtricta cutis oſsibus, intercur ſente humore, mox relaxauit articulos: iuncturæ ue ro iam pene diſiunctæ, retenduntur in digitos, arridi tas diuturna ſuffuſa refloreſcit in uena. Sicque uulue re clauſa dextera, inter manus medici ſana redditur & diſtenſa.

CAP. LXI.

Accidit ut itidem ſanctus olim remeans de Nannetico, domum cuiuſdam illuſtris uiri, nomine Muuichij, ſuo ſacro illuſtraret ueſti gio. De cuius ueſte eiuſdam uiri matrona ra pto fideliter filo, recondit in oratorio. Quæ non mul to poſt ualetudinem irruit: ſed uigilijs in honore ſan cti eodem in oratorio deuotè celebratis ac Miſſa, de præſenti curata eſt. Ita beatiſsimus non ſolum manu ſanauit, quod tetigit, ſed etiā abſens nominatus, lan gueutium ſæpè curas ſparſit.

Ecce antiquorū deuotio.

CAP. LXII.

Attila uir illuſtris, ac regalis aulæ domeſticus, corruens in balneum, læſit grauiter brachiū. Iamque computruerat ipſa quoque manus ab humero. Qui dehinc medico adhibito, dū curam ſibi ueſlet impēdi, rupta uena uiſcerum, penè omnis in momento uitæ ſanguis effuſus eſt. Nuncia tur autem Pontifici, hominem eſſe in funere. Nec mo ra: pietatis impulſu occurrit ſenior. Quem lachrymis conclamatum, ſine ulla uidendi ſpe oculis iam clauſis oppreſſum inuenit atque expoſitum: cuius tamen uix adaperit fauces cum cultelli manubrio. Et oratione prius data, intulit ei in os paulùlum aquæ frigidæ ſe mel, ſecundo uel tertio. Interim expectans, quis eſſet rei exitus, aſcendit circa lectulum: tranſactaque ſere hora, rediuiuo ſingultu exanimatus concutitur, ac molli motu anhelitus euocatus reducitur, faucium quoque meatus, relaxatis uiſceribus, ſpiritu inter cur rente recluditur. Itaque ſic conualeſcens, uita de mor te reuertitur. Dehinc quaſi de ſopore expergefactus, interrogat, ad caput eius quis fuerit. Adeſſe quippe dominū Germanum, à circunſtantibus dicitur. Quo audito, poſtulat mox manū ſancti ſibi dignanter por rigi, ita eum incipiens alloqui: Domine, tu me reuo caſti longo eundem itinere: tu uitam donaſti, tuq; per ditam mihi loquelā pius paſtor reformaſti. Statimq; obtulit ei ſaccum plenum pecuniæ, & balteum ampli ponderis, quod pauperibus erogaret, mercedem ui tæ uel gratiæ.

Mortuus redit ad uitam.

CAP. LXIII.

Pergenſque Auguſtudunum uir ſanctus, Rote giacum dum peruenit, cōperit ab Abbone quoſ dam illuc retruſos in carcerem. Igitur pro abſol uendis ſupplex Tribuno ſuggerit, ſed ille nimis durus, non annuit. Hinc ipſe cauto conſilio dum di cit ſe campum circuire, currit deuotus ad carcerem, atque ad exorandum prouolutus ſternitur. Itaque tē pore nocturno ibi catenæ diſcuſſæ ſunt, ac ualidus tormen-

Captiui liberãtur diuinitus.

tormenti rigor ad fragmenta redigitur, ſera grauis illiditur, poſtis è cardine uellitur, feralis carcer recluditur: & damnati, ad uitales auras quaſi redeũt de ſepulcro. Itaque fit, ut ei Rotegiacum matutino tempore ingreſsi occurrerent, & qui ſancto non præſtitit, pro abſolutis reis Tribunus ipſe reus effectus eſt.

CAP. LXIIII.

Nota, De cũtato curſu Tertia

Obſidẽ id eſt, obſeſſorem.

IGitur cunctorum ſaluti ſemper inſtans ſolicitus, cum Bituricas acceſsiſſet pro ordinatione Felicis. epiſcopi, prædicante illo, Sigericus quidã Iudæus, fidei ſacramento percepto, conuerſus eſt. Habebat.n. in Iudaiſmo cõiugem, Mammonam nomine. Hæc de ſui conuerſione dum nec mentionem quidem reciperet, ſæpius per miſſos beati admonita: ſed magis refugeret, facta ad eam uigilia doctor ipſe profectus eſt. Quæ cum beatum uirum nec etiam uiſu uellet intendere, decantato curſu Tertiæ, manum ſuam pontifex ad mulieris frontem dignanter admouit pietatis ex opere. Statim a circunſtantibus de mulieris naribus, quaſi ſcintillante igne, fumus egredi uiſus eſt, ut cunctis clarum fieret, eiecto inſidiatore, mulierem uſque tunc repugnaſſe ſaluti ſuæ per obſidem. Tum exonerata inimici faſce, reſpirans conſeſſa eſt, nunquàm ſe prius faciem beati uiri potuiſſe conſpicere. Inde petens ac humiliter ſupplicans, cum propria domo meruit effici Chriſtiana. Nam & exinde quaſi capite ſubdito, exemplo eorum multi Iudæorum ad fidem conuerſi ſunt.

CAP. LXV.

Siagrius Auguſtudunen. epiſcopus.

Florentinus Matiſconen. eps.

DEcet hic illud inſerere, qualiter peregrinola ſit reuocata lux oculi. Itaque pergẽs Auguſtudunum pro ordinatione Siagrij epiſcopi, illuc inter reliquos aduentantes ciues, Florentinus quidam uir *illuſtre pro conſenſu ſuorum delatus eſt. Erat enim habens næuum in oculo, qui ſpecioſitati eius derogaret aliquantulum, ne florens idem haberetur in uultu. Interea dum laudes acclamantur Epiſcopo, ille a quodam ignorante ex improuiſo percutitur eodem in oculo. Euulſuſque de loco, cœpit ſupra maxillam dubio pendere cum uiſu. Qui curſu propero beatum Germanum cum clamore proſequitur, multa ſecum concrepitans, ut loqui ſolet calamitas. Tunc ſancti manu lumen in locum reducitur, atque interim ab eo ad S. Symphorianum dirigitur. Qui pro ipſo demum tam diu uigilijs inſtitit, donec amiſſus oculus, purgata priſtina macula, hoc addito beneficio, integrior redditur, & melior, inquã, redit poſt uulnera, quàm quod natus fuerat per naturam. Qui Florentinus deinceps Matiſcone ordinatus eſt epiſcopus.

CAP. LXVI.

Impati id eſt uuſsi.

QVanta uero fuerit uirtus eius ſignaculi, adeſt inter reliqua, res iſta teſtimonio: quæ producitur in ſequentibus. Cum igitur de baſilica. S. Martini ad uillam quandam Seueriacum recurreret, adiungit in itinere quendam Amantium iuuenem, quem etiam depræhendit a Iudæis duci nexum in ferreis. Requirit ergo, quid feceri t. Puer autem reſpondit ueraciter, ob hoc ſe duci in uinculis, quia recuſaret legibus ſubdi Iudaicis. Tunc imperat, diſsimulabant eum claui ijdem Iudæi uincula ferri reſerare. Sed dum illi huiuſmodi moras innecterẽt, facto a ſancto uiro deſuper Crucis ſignaculo, mos ferri ſera euellitur, atque puer illæſus abire iubetur.

CAP. LXVII.

Signo Crucis fores aperit.

ITem cum Pariſijs ad baſilicã ſanctorũ Geruaſij, & Protaſij orãdi cauſa proceſsiſſet, ianuis obſeratis, ingreſſus illi negatus eſt. Tũc requiſitis clauib. nec tamen ipſis aperientibus, ſic ille reſerauit peſſulum facto ſignaculo Crucis. Stupor nanque animos inuaſit præſenti miraculo, aperiri ſcilicet potuiſſe de uirtute, quod claui duce non potuit. Hæc quoque ueneranda, præſente me, geſta ſunt.

CAP. LXVIII.

Apparet captiuis.

Act. 5.

ET quia beato uiro nullum obſtitit metallum, cum ligna, ſaxa, ferramenta etiam ante ipſum ſoluta ſint, accidit una dierum Pariſijs, orationem ut daret ad oſtium carceris, & ſequenti nocte intruſis ſubitum appareret lumen eodem in carcere. Vbi uiſus eſt idem beatus eos admonere ut foderent, quatenus indè foras procederent. Qui dicentes adinuicem, dominum Germanum ſe uidiſſe, hæc eadem ſigna ſinguli referunt. Tunc inuenta ſolummodo ſecum coſta de pecude, fodientes amouent lapidem, atque prædicto occurrunt ad eccleſiam matutino tempore, cum tunc paulatim rediret ad requiem. Sic etiam multis cauſa ſalutis fuit imago Pontificis, & ad uicem beati Petri, dedit ſæpè noſtri ſacerdotis ipſa figura remedia.

CAP. LXIX.

Nota miraculum.

DEhinc illis ereptis, Tribunus ciuitatis ſæuire cœpit in milites, deputans eorum fuiſſe negligentiam, quod uiro ſanctiſsimo dignè deputatur ad gloriam. Et cõuerſa in cuſtodes iracundia iudicis, qui ſolebant aſſeruare, tradidit ſeruandos in carcerem. Ablatiſque clauibus, iudex fit cuſtos cuſtodibus. Interim uir beatus Tribunũ uocat ad prandium: ac dum pariter ſederent in conuiuio, ad menſam occurrunt & ipſi, qui fuerant miſsi pro eis in compedes. Claues uero habens in manibus, cum Tribunus de ereptis uix crederet, quod uidebat, agnoſcit ſe tandem ſic cuſtodiſſe, ſicut & milites, carcerem Dataque uiciſsim uenia, culpa tranſit in gratiam.

CAP. LXX.

INſerat Aurelianis nobile uiri præconium. Quade ciuitate uir Dei progrediens, damnatorum uoces exaudiuit è carcere, quo certè ſubterraneo habebãtur ergaſtulo. Quod ſuperaſcendens, ac proſtratus accubans, orationem dedit amicus Chriſti cũ lachrymis. hinc prorſus obtento oraculi, inſequenti nocte, carcere patefacto, ad baſilicam S. Aniani confugiunt liberati. & ita beatus Pontifex poſt ſe reliquit ſuffragium.

CAP. LXXI.

Saliua ſua ſanat oculum.

NOn faſtidium ſit audire, quod Chriſtus ſuis præſtitit fidelibus, dum miraculorum ſimul uirtus creſcit & numerus. Itaque ſanctiſsimo occurrit quidam Pariſijs, cuius quaſi pugnus extuberauerat oculus, qui etiam uergere iam uidebatur in ruinam poſt uulnera. Quo ſuppliciter rogante, uir Dei tantum de ſaliua oris ſui eundem oculum liniens, medullam lumini mox reuocauit & gratiam.

Cap.

CAP. LXXII.

REferatur paruum & huic ſimile miraculum. Mulier quædam, Msoberta nomine, apud eandem urbem inflationis puſtulam habés in brachio, cruciata doloribus occurrit beato uiro. Quæ ſtatim pari medicamine, tactu ſcilicet ſaliuæ, curata, gaudens domum receſsit.

CAP. LXXIII.

Infinita eius miracula. SEd ſi exequamur miraculorũ ſingula, quæ ſuis geſtis in præſenti floruerunt uita, hæc ſine fine ſunt cœpta, nec eſſet modus in pagina: quia quacunque pontificis ſe conuertit præſentia, nulla morborum generibus defuit medicina: & quotquot ſe obtulerunt languentium uulnera, tot ſalutis ludit femina. Quænam ergo prima pontificis exequamur uel ultima, cum utique per ſaliuam oris ſui multa curata ulcera, purgata ſint energumena? *Nota de ſaliua eius* Aut quamuis occulte ueniſſet hoſtis nequitiæ, ſtatim tamen ſe manifeſtauit fraudulenta fallacia, ac de conſpectu ſancti uiri, quia celari non poterant, nec eius tolerabant præſentiam, eiecti, terribili eiulatu ſua gemebant incendia, paſsim per loca uolutati, exponebantq; ſua crimina ſuſpenſi per aera: frequenter nec interrogati confitebantur & nomina, cũ etiam ſæpè, ſuo impulſu currebant ad ſanctum uirum crucianda ipſe dæmonia. *for.* quem.* Cuius miniſter * quo locum eius tangebat baculo, illic energumenus pendebat religatus aereo uinculo, & quaſi clauis affixo tenebatur ueſtigio.

CAP. LXXIIII.

ET quoniam ſancto uiro ſæpe inimici tendebantur inſidiæ, ut aut equus illius lapſum incurreret, uel allidens eum ramus arboris tangeret, aut aqua uallis ſeu glacies illi periculum generaret, mox qui, aut quales, uel qualiter, totum energumeni à ſe factum, omnem etiam confitebantur & numerum. Cum uero pedem efferret de domo uel eccleſia, *Nota* uideres ſtrages dæmoniorum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutus. Cadebant enim catervatim circa ſancti ueſtigia, diuerſia modis effuſa: hæc muta, illa clamantia: illa fixa, hæc lubrica: & uelut ante iudicem dum ſua referunt geſta, eiecti, propria non effugiebant tormenta. Sed ad ſancti præconium quanta hæc laudatio, cum ineffabiliter multa & ſtupenda ab eo fierent ſub momento?

CAP. LXXV.

Largitas eleemoſynarum, ueſtes eius CAeterum quantum eleemoſynis fuerit prodigus, explicari non poterit, nec ſi totius populi uox in unum ſe conglutinet. Qui frequenter poſt inge cilicium, contentus una tantum caſula uel tunica, quicquid erat reſiduũ, nudo pauperi tribuebat, ut inops caleſieret, largitore algente.

CAP. LXXVI.

Captiuorũ redẽptio. QVanta etiam per illum fuerit redemptionis effuſio, nullatenus explicabitur uel loco, uel numero. Vnde ſunt nobis adhuc contiguæ gentes in teſtimonium, Hiſpanus ſcilicet, Scotus, Brito, Vaſco, Saxo, necnon & Burgũdio, dum ad nomen beati concurrerent undique liberandi iugo ſeruitij. Cum uerò aliquatenus quod daretur, nihil eſſet præ manibus, triſtis ſedens & anxius, ſeuerior in uultu, auſterior erat alloquio. Tum ſi fortaſsis ab aliquo inuitaretur ad prandium, compellebat conuiuas & miniſtros proprios, ut conferentes pariter agerent unde uel unum captiuum ſeruitio liberarent. & ſic aliquantulum ſacerdotis reſpirabat animus ex mœrore.

CAP. LXXVII.

QVod & ſi Dominus aliquid per manus ſancti diſpenſandum, aliũde dirigeret, mox in ſpiritu præuidens, ſolitus erat dicere: Gratias agamus diuinæ clementiæ: nam unde fiat redemptio, ecce appropinquat. Continuo autem eius ſine ambiguitate ſermo præſentis probabat effectu. Quod dum acciperet in manus, reſoluta mox ruga frontis, uult florebat ſerenior, greſſu pergebat alacrior, lingua fluebat iucundior: ut uidelicet crederes hominem pro redimendis alijs ſeipſum ſeruitutis uinculo liberare.

CAP. LXXVIII.

QVis uero digne repetat, quãta uirtus uerborum ob ore rotabatur, dum prædicabat in populo? ita duntaxat, ut omni literaturæ naſceretur ſtupor, & fieret in commune generalis compunctio, atque omnino ex ore dicentis crederes, quòd uerba ſancto formarentur ab angelo, dum plus quàm homo loqueretur, translatus in mentis exceſſum, & abraſis uitiorũ maculis, ſynceritate dogmatis pectora plebis cogeret diuinis effragrare pigmẽtis. *Concionũ eius efficacia.*

CAP. LXXIX.

QVi equitans in itinere, ſemper de Deo aliquit aut uerbo contulit, aut cantauit, Curſũ nudo capite dicens, etiamſi nix aut imber urgeret. Cum uerò uenit ad menſam, confeſtim recitans adfuit miniſter diuina colloquia, ut inter cibi fercula, animi paſtu alimento, plus ſaturaretur conuiua: nullumque tempus interpolans, quo non aut alijs prodeſſet, aut non ipſe proficeret. *Curſũ dicit p̃resbyteras. Lectio ad menſã.*

CAP. LXXX.

QVantam uero uigiliarum curam ſemper impenderit, quis enarret? aut quis toleratos algores ardore fidei prædicet, cum frequenter in lectulo, antequàm reliquos de ſopore * cõmoueret aſſurgere, quinquaginta pſalmos uel amplius indefeſſus in templo ſui pectoris Domino decantaret? Aut quis illud felix furtum uel auditu ſentiret, uel uiſu deprehenderet, cum ipſe de lectulo ſæpe etiã ſine caligis, ne ſentiretur ab aliquo, perrexit in oratorium, nullum ſibi in hoc cupiens præter Chriſtum occurrere? Quis celebrata uigilia, remeans ad lectulum, quaſi nil egerit, tunc primum reliquos excitabat. *Vigilia.*

CAP. LXXXI.

PRæterea longum eſt dicere, quanta ad pſallendũ fuit illi conſtantia, dum uelut ferri rigore gelu indurata eius caro ſubſiſteret, cum uidelicet ſaxa frigus decruſtaret, & aquas in cruſtam uerteret. Qui cum ſuis uiſceribus ſic dimicaret ac uinceret, pene ſeipſum obliuiſcens, ac domeſtico tormento ſuperato corpore, de ſe triũphũ, in pace factus martyr acquirebat. Nam & ſe mutantibus clericis, ſine uiciſsitudine ipſe decantandi modulamina finiebat.

Cap.

CAP. LXXXII.

DEnique cum penè incredibiliter dicitur hoc, quod ſcitur: tertia noctis hora ingrediens eccleſiam, non eſt egreſſus ulterius pſallentium ab ordine, donec clareſcente iam die, decãtatus ſolenniter Curſus uniuerſus, cõſummaretur ex Canone. Tum uerò ſi domum regrederetur, fatigatus ætate uel frigore, aut illata eum diuerſorum inquietabat ſuggeſtio: aut certè ab ipſo requirebatur, ubi præberet ſuffragium: ut prorſus ad requiem reclinanti, uel paululum, de querelis occurrentium afflictorum uel pauperum crux pararetur in lectulo: poſtponensq́ue ſuas iniurias, ne uidelicet ſuggerentem premeret illata neceſsitas, paratus pro miſericordia, ſemper currens pro uenia, pater & paſtor populi ad ſe alienas cauſas transferens & querelas, aut pro parte mitigabat dolores compatiens, aut quantum poſſet, ex toto curabat, corde ſubueniens.

Nota de Curſu ex Canone abſoluẽdo.

CAP. LXXXIII.

INtantum igitur ſacris amplificatus prouectibus, etiam diem beati ſui tranſitus ita prædixit, ut ſubdimus: Ante aliquot dies uocans ad ſe notariũ, imperat in cubiculo ſupra lectum ſuum ſcribere hoc tantummodo. Quinto Calendas Iunias: omnibus neſcientibus, quid hoc eſſet. Poſt tamen eius ſanctus diſceſſus de ſeculo, manifeſtauit. Neq; enim hõc ei Dominus ſibi familiari animæ abſcondere pertulit. Denique eadem die poſt peractum prælium beatus migrauit ad Chriſtum. His & conſimilibus ſtudijs, dum uixit, occupatus & ſemper intentus, ferè octogenarius, per orbem mirandis actibus Apoſtolis aggregandus, ſanctis omnibus glorificandus, meritis coronandus, raptus corporeo uinculo, immaculato ſpiritu, ac beatæ fidei dotibus perpetualiter uicturus, uictor euolauit ad coelos: Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt gloria, honor & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Obitus feliciſſimus ſãctiſſimi uiri.

DE S. MARTYRIBVS SISINnio, martyrio & Alexandro, authore S. Vigilio, Epiſcopo Tridentino & martyre.

Domino ſancto ac uenerabili, patri bonis omnibus præferendo Simpliciano, Vigilius epiſcopus Tridentinæ eccleſiæ, ſalutem.

29. Maij.

QVamuis facta martyrum mentione, non uerbis merita, ſed uerba meritis cõmendent, potiusq; ſit cõſtantiæ ſilẽtio præterire, quibus eſt probata uirtus: tamẽ qa ſuggerere cauſas, loca, pugnasq́ue martirij pietas impulit, admonuit debitum, coegit officiũ, trepidantem mœrore linguam paginæ non negaui: quia nec abſcondi poterat lucerna ſub modio, nec uox pij ſanguinis reticeri. Poſt multos nanque patiẽtiæ gradus & ſedulas pugnas, recens perfidiæ acceſſit iniquitas. Quibus miniſtri in eccleſijs, quæ nuper fundatæ fuerant, laceſsiti ſunt, ac martyrij titulos cõparauerunt, parati ad omnia, libenter omnia ſuſtinẽtes, nulli dantes occaſionem, occaſione gloriæ gloriã meruerunt. Quorum uita, ut ſumma rerũ faſtigia* referã, propter ſcientiæ notitiam fuit tã ſolicitudinis, quàm propoſiti ſingularis. Nam omnes liberi nexu coniugij, Deo immaculatas animas, ut ſanctas hoſtias, præſtiterunt. Denique primus, uocabulo Siſinnius, nouam Chriſtiani nominis pacem intulit Barbaræ nationi: quam per annorum ſeriem, qua in ſe fuit, iugiter cuſtodiuit, nullum conſortium pollutæ hoſpitalitatis agnoſcens, uelut Lot Sodomis ſtupendo timore reuerentiam ſeruauit: ſed ouis tota, quãuis in luporum medio conſtituta, ouile quæſiuit, quod impenſis puſillæ fidei uotis, munificus primus in illa regione fundauit. Cuius miniſter, ſi me eum recenſere dignatis, per hoc uelut ex debito eſſe promeruit, ſenex ut æuo, ita merito præceſſerit.

** Reſerem. Siſinnius ethnicis*

Chriſtũ prædicat. Gen. 19

Lector quoque Martyrius, eius adminiculo ſociatus, iam nominis pignore commendante, religioſæ profeſsionis exordia poſt militiam temporalem catechumenus induit. Nam proiecto a ſe cingulo, reiectoq́ue parentum uel fratrum carnalium coetu, intelligens ſeſe ueræ lucis authore Deo gratiam cõſecutũ, inter Lectoris officium ſociatus, diuinæ laudis canticum auribus primus ſurdæ regionis intonuit, attentus operibus iugiter ſpiritalibus, laſſatus ieiunijs cõtinuis, lectioni ſuæ pædagogus, in lucrandis animabus auidus, quàm breui temporis impendio, tantum fœnus ante præmiſit, ut illi corona merito crederet. Quid liberatas animas referam, in ſinum Abrahæ plena luce profectas, quas ſuperſtitio perfida, dierũ obſeruantia, alienato iure naturæ, crudeli morte damnabat? Verũ ille ſubductis maternis uberibus lacte turgentibus, peregrinus nutritus, concedentem ſemper matri quærebat affectum, reſurrectionem exemplis prædicatam, uiuentibus oculis dicaturus. Hæc ſunt pauca de multis.

Martyrius Lector, antea miles.

Alexander quoque, Martirij conſanguinitate germanus, tertius Trinitatis hoſtiam complens, parẽ cõfeſsioni ianuam reſerauit. Nam patriam, inquam, deinde peregrinus, parentesque deſeruit, comes in probationibus fidus, fide magnanimus, miſeratione propenſus. Et ſi teſtimonio meo utcunque creditur, non ſunt, niſi ipſi ſibi, alter inſecus præferendi, quos cõmendari non opus fuit, niſi forte ꝙ decuit. At uero hactenus ſunt alleuata faſtidia, ſi adhuc auribus libenter admittitis. Nam fumoſa gentilitas contra uaporem fidei zelo diaboli, flãma furoris incaluit, & inde iam lentum fomitem ſerpens, ꝙ opibus (ut dixi) fidei, paupertate deuota; primus id loci diaconus eccleſiæ tabernaculũ poſuiſſet. Acceſsit quoque iuſtæ ad titulos cauſæ, ꝙ quondam hoſtias diabolo de Chriſtianitudine ſuo fideli miniſterio prohiberet, & luſtri feralis uexillo præferri uexillum meruit paſsionis. Nam inuitata ſub uno præmio manus, ad ſanguinem conualuit, ac matutinis horis ſe, nimium antecedentis diei uulneribus fatigatum, nec aliter lectulo deprehenſum, emerita quiete ſepeliuit. Lector quoque haud unquã impigre Deo ad miniſterium antelucanũ ſeruiebat, cui in ſacrificio diaconus famulabatur, & medicinã uulneribus * immoratus Martyrius exhibebat, quam opere, quo deprehenſi ſunt, complenerunt. Siquidẽ ſecedens ad hortum lector, qui eccleſiæ cohærebat, raptos, uitæ ſuæ arborem a radice plantauit: Oſtiarius etiam paſsioni adiunctus eſt: hoſpitio deprehẽſus, animam ſuam ut non obtulit, non negauit. Verũ omnes in unum collecti, aliquot ſpatia tracti, Deo animas expirarunt. Et duorum quidem ductum eſt corpus exanime: tertius uero, quo tenaci uita, ita fuit pœna ſenſibili. Nam unius ſuas expectauit exequias. Præparatus eſt de ſacris eccleſiæ culminibus, ſeu trabibus rogus. Hæc flãma martyres uelauit. Reuertẽte aſit uoto, cogitamus nobiſcũ, ut id loci Baſilica conſtruat, ubi primũ fidei glorioſæ teſtimoniũ meruerũt. Nũc me inmeritũ, in utroq; conſorte, paterno amore conſolare,

Alexãder, frater martirij.

Reddũt animas ſancti martyres.

conſolare, & cum ijſdem ſanctos apud ipſos exorator accede, quatenus poſsim die illa fimbriam aut ſacerdotum aut martyrum, iam omnibus ſepoſitis, peccator attingere. Salutamus ſpeciali ſeruitio ſanctitatem tuam: quæſo, ut mœrorem meum Domino cõmendare digneris. Item alia manu: Denegare nõ potui, quod tuum in nobis erat, glorioſius fieret ſuſcipientis merito, non gratia largientis. Dies autẽ paſſionis ſanctorum, quarto Calendas Iunias, ſexta feria, luce naſcente.

EORVNDEM SS. MARTYRVM Siſinnij Martyrij & Alexandri hiſtoria, ab alio quodam aliquanto explicatius cõſcripta, idque grauiter & erudite, habetur in antiquis MS. codicibus.

Maij 29.

IN diebus illis, præſidente cathedræ ſanctæ eccleſiæ urbis Tridentinæ ſancto ac uenerabili Vigilio Epiſcopo, qui poſtmodũ ipſã ſedem glorioſa effuſione ſui ſanguinis decorauit: dum quandam regionem ſibi uicinam, cui uocabulum eſt Anagnia, quæ uigintiquinque millibus a ſupradicta ciuitate abeſt, error gentilis uetuſta caligine obcæcatam detineret, tres uiros in locum præfatum antiſtes direxit, a quibus Deus prædicaretur ignotus. Ex quibus unus fuit Siſinnius nomine, in quo erat uenerabilis ſenectus, ciuis Cappadociæ, genere Græcus. Cui etiam Diaconatus credidit officium, nec immerito: ut miniſter altaris miniſterium oribi euangelici conſummaret: qui proprijs ſumptibus eccleſiam in ſupradicta regione in uico, cui nomen eſt Metho, fabricauit. Cui coniuncti ſunt Martyrius & Alexander, & ipſi aduenæ illis temporibus, nunc autem dominicionum & patroni. Ex quibus unus Lectoris, alter Oſtiarij ſortiti ſunt gradum: ut recipientes uerbum Chriſti, ab uno uocarentur, & ab altero intra aulam regiam reciperentur.

Siſinnius Diaconus. Martyrius lector, Alexãder oſtiarius.

Igitur dum per temporis prolixa ſpatia facti cultores eccleſiæ, cuius ſtructores, paulatim ſemen uerbi diuini ſpargerent, indigne tulit turma gentilium eccleſiæ culmen erectum: hæc cauſa odij prima fuit. Cumque ſæpe turbarum clangoribus excitata fuiſſet truculenta gentilitas, ut aduerſus ſanctos Dei pugnatura conſurgeret (in hoc autem fuit ſancti a perfecta uictoria, omnia patienter ſuſtinere, & priuata manſuetudine publicum ſuperare furorem) dum quodã ritu gentilitas phantaſiam ſuam protenderet, atque agrorum ſpatia circũirent, ueluti prodeſſe ſibi credẽtes diaboli ludum, luctuoſis ornatibus & diuerſorum pecorum pompis erectis, nuper de gente ſua conuerſum uictimas dare cogebant operibus tenebrarum. Quod cum uidiſſent Dei miniſtri, in defenſione ouis Eccleſiæ adſtiterunt. Tunc uero & ipſi appræhenſi, operibus confuſis communicare iubentur. Quibus reluctantibus, tanta ſanctorum membra cæde funeſta ſunt dilaniata, ut merito coronam martyrij conſummarẽt. Vna interim nocte dilata, mox perueniunt ad præmium. Nam ſanctus Siſinnius in capite tuba percuſſus atque ſecuribus confoſſus eſt, lectulo iam penè exanimis decumbens. Cæteri a uero matutinis horis hymnum Deo canentibus, iam aurora erũpente, conſpirata ſubito gentilium manus colligitur, armata ſecuri atque præuſtis ſudibus. Quibus ingredientibus, fit ſæua direptio, prophanantur omnia diuina myſteria, ſanctorum moles a ſenſibilibus hominibus diruuntur.

Caeduntur atrociter

Sanctus igitur Martyrius, qui nominis ſui natalẽ meritis conſummauit, circa curam S. Siſinnij deprehenditur: & dũ pene exhalanti ſpiritum aquæ calicẽ propinaret, in horti ſecreta, qui contiguus erat eccleſiæ, ſeceſsit, non fide infirmus, ſed meritis ſe iudicans inferiorem. Tunc uero a uirgine, cuius erat ipſe hortus, proditur.* Nam hæc uirgo typum futuræ eccleſiæ præferebat. Prodit eum, quem amittere nolebat: ut qui corpore & nomine iam martyr extiterat, corona capitis non priuaretur. Nã cõpræhenſus, ſtetit intrepidus, agens gratias uulneratus cæſo capite, lotus iterũ baptiſmate proprij cruoris: nemoque illũ ſequi meruit de inſequentibus, qui fugere putabatur. Nam ideo martyr ſeceſsit, ne in eius gloria perſecutor deperiret. Transfoſſus ergo ſtipitibus, ad idolũ ducebatur: in quo itinere pcioſam gẽmã reddidit Chriſto, & anã uictima pmeruit eẽ, q̃ ad arã diaboli peruenire.

** Non*

Martyr ycades.

Tũc ergo ſtudioſè a militibus q̃ſitus, Alexãder cõpræhẽdit. Nã zelo fidei ſatis oĩbus notus, ut in tribuiris Trinitatis perfecta gratia compleretur familiarẽ inuenit aditũ confeſsionis (Nõ. n. poſt uenit ad gradũ honoris: ſed magis ad eccleſiæ ianuas indeſiuẽter excubans, illuſis ſæpe gẽtibus, Chriſti notus diſcipulis) uiuaciore pœna. (Nã grauior eſt mors expectata, q̃ illata) ut quẽ gradus quaſi inferiorẽ dictabat, cõfeſsio ſanctior faceret coæqualẽ. Nã qp in cæteris furor gentiũ tormẽta non diſtulit, hũc per lẽta tormẽta curſu ueklociore poſt comites ſuos cõtinua gloria ſuſcipiendũ trãſmiſit. Tũc uero apprehendentes corpora ſanctorũ, atque ad collũ S. Siſinnij tintinnabulũ ſuſpẽdẽtes, uelut animal trahebãt, inſultãtes atque dicentes: Nũc uindicet te Chriſtus. Nã & in his nõ defuit myſteriũ, ut uox illa rauca Chriſti dictaret pconẽ. Rauca. n. nõ per dubietatẽ fidei, ſed ſurdis clamãdo: necnon etiã ut uerbũ Dei indicem approbaret: quia ipſe primũ uerbum religioſæ uocis in his locis increpuit. Inter quos etiam uiuus Alexander uinctis pedibus trahendus apponitur, ut per ſcopuloſa itinera palpitantiũ mẽbrorũ partes dimitteret, donec ad uitæ terminõ perueniret. At uero poſt hæc uentum eſt ad tẽplum prophanũ ueteris Saturni, in quo igne copioſo conſtructo, & ſanctorũ præmiſsis geminis corporibus flagellatis, Alexãder iterõ confeſſurus ſtatuit, ut ſi uellet euadere flãmã pręſentẽ cæremonijs obediret. Verum uir ille impiorum munera reprobans, atque calorem fidei amplectens, glorioſæ paſsionis promeruit palmã. In tribus bis impletum eſt myſterium Trinitatis. Nam maxima fidelium nõ defuerũt ſpectacula, quo nomine & a gẽtilibus ſunt increpati: qui etiam forte conſimili pati potuiſſent, niſi trino nomine cuncti cenſerentur.

Locus obſcurus.

Trahitur S. Alexãder per loca aſpera.

Occiditur.

Taliter ergo, ut diximus, ſanctorũ cõſummata uictoria eſt, atque illis in cœleſti ſede collocatis, non defuit terror impijs. Nã cũ hæc ſexta feria completa fuiſsẽt myſteria, ut pridẽ in Saluatorẽ actũ eſt, ſumbra q̃dã nigrę nubis totã texit regionẽ pximã terrę, fulmia diſcurrũt, coruſcationis rutilus ignis emicuit, ut eã ipſi impij non iniuſtè pro ſanctorũ nece ſe ſentirent ſuſcipere uindictã. Sed Apoſtolica in myſterijs uox in ueritate cõpleta ẽ, ut ubi abũdarẽt tũc i huc loco diuerſorũ ſimulacrorũ portenta, ſuperabũdarent nũc ſanctorũ martyrũ tẽpla: & oues, quæ in errore poſitæ, paſtorẽ non agnouerunt, poſtmodũ paſtoris ſanguine ditarentur. In quo etiam loco in ſanctorũ memoria baſilica conſtituta, atque fidelibus ad eorum limina cõcurrẽtibus, ut q̃s capacitatẽ fidei detulerit, tãtorũ uulnerũ lauacra & medicinã conquiret. Acta ſunt hæc ſub die quar. Calend. Iunias, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum, Amen.

Abundant martyrũ templa.

VITA S. MAXIMINI EPISCOpi Treuirenſis, authore Lupo, qui eam ſcripſit anno Chriſti octingenteſimo triceſimonono.

PROLOGVS AVTHORIS AD VALDONEM.

LVpus Valdoni amico ſalutem. Amicos honeſtis certare officijs, ſeque inuicē uelle ſynceris prçuenire obſequijs inter pcipua humanæ uitç negocia nō immerito deputatur. Quippe noſtra imbecillitas, mutuis freta ſubſidijs cooperante diuina gratia, nec lætis inaniter extollitur, & par effecta triſtibus, ab eis haud quaquā facile ſuperatur. Huius tantæ rei ſubtilis conſideratio me tibi, Valdo chariſsime, ſuaſit morigerari, & quod iam inde ab initio noſtrç cognitionis magnopere flagitaſti, ne tibi negarem, effecit: *Interceſſio sāctorū.* ſcilicet ut uitam B. Maximini meo ſtylo elucubrarē, & quæ res ad nos uſque qualibuſcunque literis decurrerunt, accuratiori ſermone cōuenienti reſtituerem dignitati. Huc acceſsit: quòd memoratum uirum clementi apud Deum interceſsione mihi plurimū cōfido pfuturum, ſi eius actus, quanta poſſum diligētia, celebrās, proponam neſcientibus imitandos. Verum in hoc opere illud me admodum coarctat, quòd multis, quæ, dum adhuc uiueret, egit, ut palam eſt ſilētio ſuppreſsis, uix parua geſtorum illius monimenta extant, & in his ipſis quædā fabuloſis inueniuntur ſimilia. Quò fit ut ampliſsimi uiri opinatiſsimæ maieſtati anguſta ſcribendi materia parum reſpōdere uideatur. Omiſsis itaque his, quæ fidem cæteris poterant derogare, non ingenij mei, uerū diuinæ gratiæ fiducia, digna dūtaxat memoratu hinc narrare aggrediar.

29. Maij. *Patria.*

VITAE HISTORIA.

MAximinus urbis Aquitanicæ Pictauorū indigena, clariſsimis eſt ortus natalibus. Siquidē antiquā proſapiam, à maioribus ſenatorij ordinis deductā, eius parētes ſortiti, Maxentiū atq; hūc Maximinum felici auſpicio pcreatūt. Qui nobiliter ducati ſacris pariter literis inſtruebātur, futuri qnq; Chriſtiani dogmatis egregij defenſores. *Maxētius Pictauorū epſ.* Sed proceſſu tēporis Pictauorū eccleſia Maxentiū ſibi uendicauit pontificē, eāque idem poſtea florentiſsime gubernauit. Maximinus autē diuino inſtinctu genitale ſolum relinquēs, atque *Maximinus uenit Treuiros ad S. Agritium.* in Belgicam Galliam commigras, in Treuirorū urbe ſubſtitit, & ſpectati præſulis Agritij magiſterio ſe informādū ſubmiſit. In quo tāta ubertas gratiç ſpiritualis eminebat, ut apicē dignitatis titulo sāctitatis ornaret. Cuius rei fama tū & alios diuerſis ex partibus, tū etiā hunc Maximinū accierat. Ergo ad notitiā tāti uiri deductus, & eccleſiaſticis moribus aliquandiu diligenter aſſueſactus, clericatus honore donatus eſt. Cumque augmenta uirtutum illi pararent incremēta cōſequentiū dignitatū, Quiriacus quidā, mira ſanctitate præditus, beati Eucharij eccleſiam nocturno tempore oratum de more ingreſſus, obuerſantem ſibi angelum, non per quietē, ſed uigilando intueri promeruit, eiusque uocem corporeis hauſit auribus præcipientis, ut Maximinum ex diuina iuſsione redderet certiorem, quòd Agritio epiſcopo, ad ſuperna gaudia intromiſſo, mox eſſet ipſe paſtorale miniſterium ſubiturus. Id Quiriacus properè dum compleuiſſet, beatus Maximinus huic honori modis omnibus ſe imparem fatebatur. Ita quem iā ſecretorū inſpector probauerat, fragilitatis propriæ rigidus æſtimator, de ſe uilia ſentiebat. Hoc utinam homines nunc & intueri uellent & imitari: profecto nunquàm *In ambitioſos* Eccleſiaſticos honores, qui ſanctis & eruditis tantummodo competunt, corruptelis uitiorum obnoxij, oraculorumque cçleſtium neſcij, pecunia mercatum irent, humeriſq; ſuis, uelut grauem ſeque oppreſſurā ſarcinam nolentes ac reclamantes, nequaquàm proſus imponerent. Verum ut ab his quo paululum deflexit, noſtra reuocetur oratio, quòd ſemel beatum Maximinum diuinitatis immutabile conſilium populo ſuo præficiendum decreuerat, Agritio per miniſterium reuelatur angelicum, ut ſibi eū inſtituat ſucceſſorem: Qui abſque retractatione diuino parēs imperio, ſuis benedictionibus confirmatum, poſt ſe futurum deſignat pontificem. *S. Agritius decedit.* Nec multo poſt Agritius quidem momentaneam mortem ſempiternæ uitæ felicitate mutauit, & confeſſorum glorioſiſsimum cœtum commigrauit, Idibus Ianuarij.

Ei ſuccedit S Maximinus. Sanctus autem Maximinus, conſenſu ſacrorū ordinum, totiusq; plebis, adniſu, à uicinis epiſcopis pontificali eſt excellentia ſublimatus. Iā uerò quàm ſtrenue ſit eo functus officio, ſummi authoris Hieronymi teſtimonio, qui aut cōtemporalis ei tametſi puer fuit aut proxime illius ætatem acceſsit, licet agnoſcere. Nāque is in præclaro Chronicæ opere, cum à ſecūdo anno Conſtantini, Conſtantij atque Conſtantis Auguſtorum, Arrianam impietatem, præfati Conſtantij regis fultam præſidio, perſecutam exilijs, carceribus & uarijs afflictionum modis primū Athanaſium, deinde omnes non ſuæ partis epiſcopos declaraſſet, paucis interiectis, ſexti anni, ſi quæ forte fuiſſent, res memorabiles notaturus: Maximinus, inquit, Treuirorum epiſcopus clarus habebatur.

Hic ſiquis inſpiciat inſaniam Arriani principis tū quam maxime efferbuiſſe, facile intelligit, perſecutionibus, quæ uulgo ueris importabātur præſulibus, ſanctum quoque Maximinum alacriter participatū, ac uiolatæ fidei non declinaſſe modo contagia, ſed etiam aſſertorum eius peruerſis ac uiolentis molitionibus obuiaſſe. Nec adeo fuerat operoſum eas celeriter penitusque ſubuertere, niſi merito execrabilis impietatis miſerabiliter excæcati illius nefari ſceleris uel inuētores, uel defenſores, lumen rationis nequaquam, admittere conſenſiſſent. Nam quis unquam quæſo, de conſubſtantialitate patris & filij uel per quietem ſit auſus dubitare, niſi qui illam euidentiſsimam Dei ſententiam ſurda prætererit aure, Ego & pater unum ſumus? *Ioā. 10.* Vnum dixit, tantum ſe profecto uolens intelligi, quantus pater eſſe cognoſcitur: ſcilicet myſterium baptiſmatis in nomine patris, & ſuo, ac ſancti ſpiritus non aliter tradi iuſsiſſet fidelibus, niſi æque ut patri ſanctoque ſpiritui, ſibi quoque uoluiſſet deferri. *Ioan. 5.* Verum quis illos ferret non minus ſtultos, quàm impios? Denique cum ipſe filius dicat, Vt omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem: in tantā imperitiſsimi hominus proruperant audaciam, ut minorem patre filium eſſe contenderēt Hi callidis argumentorum commentis ſua nitebantur adſtruere: contra, per Athanaſium atque Maximinū, cæteroſque propugnatores ac duces clariſsimos, Apoſtolicæ doctrinç ſemper ſuperabat authoritas. Laborioſe mendacium exquiſitis ornabatur ſententiis: per ſe ſatis decora ſimplex ueritas eminebat. Poſtremo poteſtas humana fortiſsimis bellatoribus turbulentum minaxque conflauerat: diuina maieſtas animum, uires, arma, quibus illi uincerent, miniſtrabat.

Ex his, quæ præmiſsimus, beati Hieronymi uerbis

etſi

etſi panca ſint, tameo ſatis Maximioi ſanctitas poterit æſtimari. Sed eis ille nō coutentus, rem intulit maximis, meo iudicio, laudibus proſequeodam.

Athanaſius uenit ad Maximinum.

A quo, inquit, haud dubiū quin Maximioo, Athanaſius Alexaodrinæ eccleſiæ epiſcopus, cum à Conſtaotio quæreretur ad pœoam, honorifice ſuſceptus eſt. O uirſi beatiſsimum, ſummisque principibus Eccleſiæ merito coæqnadum, qni regiæ poteſtatis ioiuſtnm ſpreuerit imperum, & cum periculo, ſi oon oitæ, certè dignitatis amplexus ſit cuſtodiam maodatæ diuinitus charitatis. Imperatorem furiata mente proditioois præmia propooeotem, ſi opinari potuiſſet fore aliquem, qui cum ualeret, noo ſolum Athanaſium minime proderet, ſed etiam ſtodioſe celaret: quas proſcriptiones, quæ eailia, quæ tormenta mioaturus fuiſſet, depræheoſoque poſtmodum illaturus: & liquido apparebit quaotum pondus iuſtitiæ tribui debeat huic ſancti Maaimini conſtantiæ. Profecto ſiducia, ex diuiois eloquijs coocepta, docuit, quateous ſit ſecularibus poteſtatibos obſeqoendum. Neque enim ipſe Deus iuſta præcipientem cootemnendi homiuibus, aut quenquam Imperatores iniuſta iubenres, audiendi poteſtatem ſecit. Nam etſi præſcripſit, ut Cæſari, quæ ſunc Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei, reddamus: qnòd tamē id citra uiolatione ſuorum fieri uoluerit mandatorū,

1 Pe. 2.

Apuſtolus declarauit, qui dicturus, Regem honorificate: Deum timete, præmittendum curauit. Sed ò noſtri temporis mores degeneres. Omnes pene iam nerui priſtiui roboris conciderunt: leuibus terroribus fracta ceſsit cōſtaotia: ploris pecnuia, quàm iuſtitia, æſtimatur. Quis iam Imperatoribus diuinorum præceptorum reſerare ſalutarem ſeueritatem nō formidet? Qois eis ſua pericula, zelo diuini timoris accenſus, abſque ſuco adulationis aperiat? Ego plane non ſum dubius, aut neminem, aut rarum nnoc eſſe, qui ſi quē liber, ut quondam magous ſecit Athanaſius, iniquos motos Imperatorum ſuga declioantem, uideret, ei, ut Maximinus, gremium charitatis, Deo ſiſus, aperiret: immo latebram præſtare uel remotiſsimus quiſque refugeret, ne, dum alium tegere moliretur ſemetipſū laqueis calamitatis exponeret. At Maximinus in celeberrima eademque tunc regia ciuitate fortiſsimum excipieos cooſeſſorem, dū eius ingenuè cōmunicauit periculo, participiū ſibi peperit gloriæ ſempiternæ.

Synodꝰ Colonienſis cōtra Euphratā

Quaoto autem ſtudio pro conſeruanda iotegritate fidei excubaret, alias etiam demonſtrauit, cum Agrippioæ ſyoodali euocato coouentu, Euphratam epiſcopum, hæretica prauitate corruptum, cum his, qui frequeuter cooueneraut, pontificibus gradu mouit, Eccleſiaſtica uſus cenſura. Is enim inſanis accedens hæreticis, Ieſum Chriſtum non eſſe uerum Dei filium prædicabat.

Miracula S. Maximini.

Nec miraculorum gratia deſuit ſancto Maximiano, quibns editis, ſuæ prædicationis fidem tardioribus faciebat. Siquidem cæcis lucem infuodebat optatam, & paralyticorum ſolutos artus in priſtinum reformabat uigorem, & eos qui dæmooum perſuaſione humanam menrem exuerant, fœdo prorſus dominio liberabat. Quod ſi cui incredibile uideatur, ex his, quæ mnlta ad eius memoriam hactenus fiunt, poterit cooſirmari.

Nota tantum uiri cōſuetudinē.

Erat ei ſolemois cōſuetudo ſanctorum luſtrare memorias, eorumque opem ſummis precibus flagitare. Cuius rei gratia cum Romam teoderet, opinatiſsimū cōfeſſorem Martinum conuenit: iunctique ſummi pōtifices, diuiois rebus intenti, laborem itineris non ut alij, ſentiebant. Illis itaqne in ulteriora progredientibus, forte aſellum, qui ſarcinas beatorum ſerebat, urſus offeodit, eumque protinus deuorauit. hic Maximiou ſio nomine Domini feræ dicitur imperaſſe, ut quia iumentum non abegerat, ſed conſumpſerat, ipſa iomeoti onus aſſumeret. Mira res ualde eſt, illam e ueſtigio ſucceſsiſſe oneri, & quoad reuerſi ad locum, qui Vtſaria uilla dicitur, deuenirent, ſobuectioni manſuetiſsime famulatam. Ibi denique à ſaocto uiro priſtioā uagaodi poteſtatem recepiſſe, prius tamen licentia queoquam lædendi erepta. Verum quia ut praui ſibimet ſunt graues, ita booi ſuo ſemper delectantur conſortio, ſanctus Maximinus beatum Martinum Treuirorum urbem ſecum coegit inuiſere, ſuoque populo duplicata benedictionis reueait commercia.

S. Martinus Treuiros inuiſit.

Ibi Martinus ſpiritualem ſibi filium Lubentium Maximino erudiendum commiſit. Cuius ille parens uoluntati, & eum ſacris inſtruait literis, & impoſito gradu preſbyterij, in nico, cui Cubrioo uocabulum eſt, præfecit. Ipſe autem pie memor propiuquorum, patriam repetiuit, ſuorumque uſus contuberoio, non multo poſt ibi uita exceſsit, ſaoctorumque laborum ſuorum fructum, cnmulata mercede, à Domino eſt cooſecutus.

Obitus S. Maximini

Succedens in epiſcopatum Paulinus qui fidei ſuæ ueritatem exilij per peſsiooe firmauit, commuoicato cum clero & populo Treuirorum conſilio, ſaoctum Maximinum ab Aquitania, ubi ſitus ſoerat, reochendum cooſtituit.

Paulinus eiꝰ ſucceſſor.

Itaque facto agminæ, Clerus populuſque Aquitaniam uerſum tendentes, euenſis prolixis uiarū ſpatijs, tandem haod longe à loco, obi ille claudebatur theſaurus, admodum fatigati ſubſtiteruot. Ibi cæteris corpora curaotibos, quidam ſeuiorum proſtratu Domino ſopplicabat, ut illius exoptabilis loci, quem ipſe cum ſocijs penitus igooraiet, aliquod mererētur indicium. Vix oratiooois uerba finierat, cum puer gregem ouium ſequens, nomine beati Maximioi iuratiue aſſumpto ouem, ſi quo ipſe eſſet, accederet, ictu repelleudam minatus eſt. Hic ſeoior ſtupefactus, ubinam, quem oominaſſet, Maaimious requieſceret, percontàtur. Atqui puer uicisſim quiſnam eſſet, qui tam clari uiri memoriam neſciret, admiraodo perquirens, poſtquam reſcinit aliuode adoentantes, eos ad locum deſideratnm uſque perduxit. Ita illi laudaotes Deum beatumq; Maximiuum, etiā angelica reuelatiooe certiores effecti ſunt, illic, ubi monſtratū fuerat, inueniēdum quod quærerent. Verum cuſtos eccleſiæ ſuſpicatus id, quod euenit, ut eadem eccleſia eccedereot, qui aduenerant, & euentū rei celauerant, imperauit. Mox celeberrima fama rem diſsipaote, immanis excitata manus Aquitanorum, Treuiros moliebatur loco arcere: potniſſetque cōmitti facious peſsimum in Treuiri Chriſtianitatis fraternitatē opponentes, orandi tātū ſtudio ſe conueniſſe ſimaſſent. Aquitaoi Treuiros ſui timore perculſus arbitrantes, hinc remiſsi lætitia, uino indulgent, & quod erat cooſequens, ſomno grauiori ſolouotur.

Interea beato Lubentio, cuius eſt mentio ſuperius facta, imperat angelus, ut clauē eccleſiæ ad caput cuſtodis accipiat, & abſq; ſtrepitu eccleſiā iotrogreſſus, exoptatū theſaurum abſportet. Ille cœtu aliorū præſbyterorum adiuncto, ſumma cum properatione paret ac proſpero comitante ſucceſſu, clauis unde ſumpta fuerat cito refertur, & caterùis expectantibus quod tantopere cupiebant, iofertur.

Treuirenſes ex Aquitania abſportat reliquas S Maximini

Treuiris abitum maturantibus, Aequitani primo eos metu diſceſsiſſe dictitant, At ubi rei ueritatem comperiuot, coacto exercitu, recedeotes triduo inſequuntur. Cumq; intra mutuū cōſpectū uterq; populus cōſtitiſſet, Aequitaoi crebris coruſcatiooibus tonitruiſq; atq; frequēti emiſsione luminū, quorū nihil Treuiros cootiogebat, repulſi nō ſioe rubore ad propria rediere. Treuiris cœptum iter carpentibus, cæcus quidam ſpe recuperaodi uiſus deduci ſe flagitabat ad feretrum. Cuius ut eum umbra tetigit, moa caligo cæcitatis abſceſsit. Ita unius incolumitate, gaudium multi cepernot.

Cæcus uidet.

Paralyticus curatur.

Cumq; Moſomagũ caſtellũ puenifſent paralyticus
quidam beato Maximino ſaluandus offertur. Nec irrita
uota fuere fideliũ. nanque ut ſine dilatione optatæ
redditur ſanitati, ſpecioſiſsimũ ſpectaculũ intuentibus
præbuit. Vtque gratiã referre uiderentur eius loci
habitatores, eccleſiã Deo ſub honore B. Maximini,
ubi eius ſacræ reliquiæ fuerãt poſitæ, cõdiderũt. Euo
uiũ nocatur caſtellum, ad ditionẽ iam pertinens Tre

*for. *reliquiarum.*

uirorum. Hoc ingreſsis * exequiarũ baiulis, q̃dã fœmina
maligno ſpiritu obſeſſa, quærebatur, quid ita Tre
uirorum populus beatũ illuc Maximinũ deportaſſet,
cũ ei poſſent ſufficere ſancti Dei Eucharius, Valerius,
& Maternus, necnon Agritius, quos dæmones ut uiolẽtos
paterẽtur tortores. Nec diu teterrimus hoſtis
miſeria infelicitate lætatus eſt. Siquidẽ poſt p̃miſſas
uoces, meritis B. Maximini exire cõpulſus, ludibrij

** Arlonis.*

ſui p̃tãte priuatus eſt. Inde ad caſtellũ quod * Barlonis
dicitur, ſancti perlatis reliquijs, duo accedẽtes leproſi,
iã quãtum ualeret Maximinus, felici fama edocti,
eius implorauere crudela mente ſuffragium. Nec
ſpes eos ſua fefellit. Denique mox diuinã experti medicinã,
adepti ſunt integrã ſoſpitatẽ. Tot ac tãtis diuinis
celebratis miraculis, Treuirorũ quõdã põtifex
Maximinus, tũc antẽ apud Deũ certiſsimus iam patronus,
urbi, quam olim egregiè rexerat, propinquabat.
Iam uerò uix credibile fuerit, quanta tũc ad eũ
multitudo cõfluxerit. Obuiam præſuli tota ſe ciuitas
effudit. ruſticorũ ex agris frequẽs turba cõuenit: mul

Vide priſcorũ Chriſtianorum erga ſanctos deuotionem.

ti quoque ex uicinis urbibus occurrerunt. Cõpulerat
hæc agmina in unũ ueneratio Maximini, q̃ Paulinus
totius ſignifer pietatis ſua gloriola decorabat p̃ſentia.
Cremabant precioſi odores, cereorũ copia replẽdebat,
diſtinctæ ſacrorũ acies ordinũ, feſtiua cantica
perſonabant. Ita exceptũ deductũque ſacratiſsimum
Maximinũ inſignis cõfeſſor Paulinus in eccleſia beatiſsimi
Ioannis euangeliſtæ magnificè ſepulturæ tradidit.
Huc poſtea cæcus quidã a natiuitate, ex territorio
Beneuentano deductus. Creton uocabulo, monitũ
ſe a principe apoſtolorũ Petro, dũ Romæ ſpe recuperandi
luminis moraretur apud eius memoriã, fatebatur,
ut Belgicã Galliã peteret, ubi ſanctus requieſceret
Maximinus, q̃ illius meritis poſſẽt ei optatæ
ſanitatis gaudia p̃uenire. Qui pergẽs, uenit ad locũ:
& dum cuſtodi narraſſet eccleſiæ, nomine Gosberto,
ad ſepulcri penetralia intromiſſus eſt: ubi ſe cõfeſtim

Cæcus a natiuitate recipit lumen.

lucis cõmerciũ reperiſſe miratus eſt. Poterat beatiſſimus
Petrus cæco ſumma facilitate, quod petebatur,
p̃ſtare: uerũ gloriã miraculi transferre ad Maximinũ
maluit, ut meritorũ eius euidẽter cunctis panderet
qualitatem.

Præterea in crypta, ubi oſſa uenerandi põtificis cõdita
fuerant interiectu temporis aqua ad latitudinẽ
unius cubiti excreuit: dictuque mirabile, ita ſepulcrũ
omne ſuo ambitu cinxit, ut tamen ab eius crepedine
abſiſtens, non paruum intuentibus ſtuporẽ inijceret.

Trãslatio reliquiarũ.

Igitur uenerabiles epiſcopi, Hildulphus, Clemẽs
atque Gosbertus, conuenientes in unũ, & quod euenerat,
diligenter examinãtes, trãsferenda beati uiri oſſa
ex memorata crypta, & in loco, ubi nunc ſunt ſita, iudicauere
ponẽda. Quod q̃m ex diuina uoluntate decreuerant,
procedens exitus indicauit.

His, ut opinor, non inconuenienter adijcitur, q̃
q̃dã fœmina, Franca natione, domique nobilis, Rodora
uocabulo, cui tibiã atque pedem humor noxius
arefecerat, ad memoriam beati uiri acceſsit, ibique
preces magna cum obſtinatione continuans, ita ut a
ſuis ad deſperationem obtinendæ ſanitatis impulſa,
ut inde recederet, moneretur, diu deſperatam ſanitatem,
ſtupentibus cunctis, recuperauit.

S. Maximini. S. Maximinus per uiſum iubet Carolũ principem ire ad reliquias ſuas.

Iam uero illud quod eſt mirabile, quod Carolo
principi obtulit. Nanque is, cum longa febrium uexaretur
moleſtia, & cibi potuſque faſtidio, uitæ periculum
incurriſſet, ei beatus Maximinus capiẽti ſomnum
apparuit, utque ſe ad ſuam abeuntem ſequeretur
memoriam, demonſtrauit. Expergefactus Carolus
ſatellitem, qui ſibi forte aſsidebat, percontatur, ſi
uideret beatum Maximinum, qui ſecum paulo ante
contuliſſet ſermonem. Illo uerò negante: Modo, inquit,
foras egreditur, atque imperauit, ut ſe cõtinuo
ſequerer, apud eius tumulum ſalutis cõpos futurus.
Ita illo lectica deportatum, & in ſoporem reſolutũ;
ſanctus Maximinus iterum alloquitur, ſeque pro illo
Domini poſtulaſſe clementiam oſtendit: illum uerò,
ne ſe ultra dedat uitijs, admonet. Mox igitur, ut euigilauit,
Carolus exurrexit, & pro uotis promiſsis in ſacrarium
receſsit, ſibi que offerendos cibos popoſcit, q̃

Carolus prædia largitur monaſterio.

triginta diebus proximis, ſumendorum alimentorũ
ſibi poſsibilitate ſublata, uix uitam ſolius aquæ hauſtu
retinuerit. Eſcis itaque ſumptis, amiſſas redire uires
perſenſit: huiuſque non immemor beneficij, cœnobium
ſancti Maximini prædijs auxit: quorũ unum.
*Patrioſala, aliud Vuitmaris eccleſia, tertiũ Cõmiciacus
uocat̃. Sãcto aũt Petro Andaclanã obtulit uillã.

Apud ſæpedictam memoriam etiam duæ fœminæ,
quarum altera Vueltrudis, altera dicebatur Elithildis,
olim manuum atque pedum debilitate inutiles,
interuentu glorioſiſsimi confeſſoris, cõmunia
receperunt officia.

**Freſco.*

Vir quidam oriundus * Friſo, cui nomẽ Ibbo fuit,
ſe ſuamque ſubſtantiam beato Maximino donauit.
Quo facto, cum fratrum utilitatibus deſudaret, neceſſe
fuit, ut negociandi gratia, tranſmarinam peteret
regionem. Ita claſsi ſex nauium ſociatus, ingreſſus
eſt mare. In altum autem cum proceſsiſſent, tempeſtas
repente oborta, eaſdem ſex naues quaſſauit, ac
undæ tumentes protinus ſolutas inuoluerunt. Hoc
Ibbo depræhẽſus neceſsitatis articulo, nautas hortatus
eſt, ut ſecum ſancti Maximini ſuffragium implorarent.
Quibus, ut par erat, id ſubmiſsè agentibus,
Ibbo uirum inſtar ſolis ſplendentem, & ſupra mare
non infuſis pedibus ambulantem, ſubito adſpexit.

Sedatur maris tẽpeſtas, apparente S. Maximino.

Qui fiduciam confidenti reſumere iuſſo, cum formidine
uocem pepulit, tum etiam ſua præſentia trãquillitatem
reduxit. Sic facti reduces, authore tam manifeſtæ
ſalutis Deo ſanctoque Maximino laudes cum
ſumma exultatione fuderunt. Maxima ſunt hæc, &
Deo, qui per ſeruos ſuos operatur, digna miracula,
atque celebri præconio ad poſteros tranſmittenda.

Eius poteſtas in dæmones.

Verum illud ſcrupuloſius eſt conſiderandum, q̃ præter
tantam ubertatem uirtutum, perinde quaſi ſpeciali
gratia, fugandorum dæmonum poteſtas beato
Maximino permiſſa eſt: quod ex conſequentibus facile
apparebit. Dixerint hinc melius alij, quos uitæ
ſynceritas cœleſtium fecit conſcios arcanorum:
cæterum meæ tenuitati uidetur, hunc uirum ea
cauſa illud priuilegium meruiſſe, quòd dum communem
ageret uitam, ab his præcipuè fuerit uitijs alienus,
quibus apoſtatæ ſpiritus elegerunt inconuertibiliter
mancipari, ſuperbia uidelicet & inuidia:
æquumque uiſum fuiſſe diuino conſilio, ut qui ſuperbiam
humilitate deiecerit, inuidiamque charitate
contriuerit, dominium poſsideat illorum, qui ſuo
deprauati arbitrio, ad memoratas uirtutes nunquam
adſpirare conſentiant.

Itaq; rex Pipinus, magni Caroli genitor, quẽdam
ſuũ clericũ, q̃ Brũco uocabat̃, ĩpuris obſeſsũ ſpiritib.
p̃ Hellarium Archidiaconum ad tumulum B. Maximini
deſtinauit. Is per diuerſas reliquorum ſanctorum
fuerat circumductus memorias, nec illa horribili
paſsione meruerat liberari. Porrò ut beati uiri

limina

limina tetigit, illico purgatus, Dei circa ſe clementiam glorificare, & ſancti Maximini potentiam cœpit prædicare.

Idem Pipinus denuò Erieum, genere Alemanum eadem paſsione laborantem qua ſupra, direxit. Quẽ cum catena uinxiſſent, eamquè perfacilè alienis uiribus confregiſſet, uix ante cohibitum, clariſsimo confeſſori obtulerunt curandum. Ita diu fratribus pro miſeri corruptione certantibus, quadam die, cum rẽ diuinam agerent, ille confracta catena, prorupit ſe ad tumulum ſacri antiſtitis, &, Non uidetis inquiẽs aduerſarios, qui me ſibi uendicauerant, ut fugam uerſos beatus maximinus perſequitur? Hic ei finis proceſsit inſaniæ.

Dæmoniacus liberatur. Eiuſdem Pipini regis ex filia nepos, nomine Cunibertus, atrociter à dæmone uexatus, multis ante locis circumitis, ultimo ad ſanctum uirum perductus, tandem ab ea peſte purgatus eſt.

Ea ut à ſingulis ad turbam liberatorum tranſeamus, quondam ad feſtiuitatem beati pontificis (ſiquidem tunc maiorem depromit potentiam) triginta ſeptem homines oppreſsi à dæmonibus, confluxere: qui omnes eodem die curati ſunt. Ex eodem numero fœminam illam fuiſſe accepimus, quæ ferebatur quadraginta ſeptem annis polluto ſubiecta ſpiritui. Hac tandem tam diutina excluſus poſſeſsione, ipſe uerò cruciandus igni, ſimulatum oculis adſtantiũ obiecit incendium, ita ut putaretur tota domus conflagrare, ac digno ſe odore, hoc eſt, ſulphureo, templum reſperſit. Tam ſpecioſa luæ præſentiæ meritiq; monimenta præclarus ille angelus dereliquit. Sequẽti anno eadem ſolennitate uiginti & duo mundati ſunt. porro tertio anno tredecim à ſancti uiri cœnobio ſalutis gaudia retulerunt.

Hi, ut arbitror, legere uolentes ſatis ſuperquè inſtruximus, quam efficax in ſacratiſsimo uiro pellendi ſpiritus perditos ſit gratia, & emineat ſemper potentia. Cæterum ſi uelimus & hac & multiplici aliarum uirtutum ſpecie quoties floruerit uſque ad hunc annum quoſcribimus, hoc eſt, ab incarnatione Domini octingenteſimum triceſimumnonum, ſtyli officio deſignare, nec modũ libri tenebimus, & erudito lectori minus erimus grati, dum ſimilia frequenter narrabimus. In fine igitur noſtri opuſculi, in commune beati Maximini clementiam flagitemus, ut qui ſubinde ab alijs infirmitates depulit corporum, multo magis liberare nos dignetur à languoribus animarũ: oſtendens etiam in hac parte, quã tum præualeat, quo nunc peccatorum ueniam conſecuti, quandoque illius gloriam conſpicere, gaudentes etiam propria ſorte, mereamur, Amen.

DE SANCTIS MARTIRIBVS canto, Cantiano & Cantianilla ſermo, qui inter Ambroſianos eſt 75. Videtur autem potius eſſe maximi Taurinenſis epiſcopi.

Maij. 31. HOdiè beatiſsimorum Canti, Cãtiani & Cantianillæ natalis eſt. Quam bene & iucũdè tres martyres uno penę uocabulo nuncupantur? Nec mirum, ſi ſimiles ſunt nomine, qui ſunt ſimiles paſsione: ſi una eſt illis apud homines appellatio, quibus apud Deum una eſt uocatio. Vniter enim uocati ſunt à Domino, non interpoſito tempore aliter & aliter paſsi ſed omnes eodem ictu pariter martyriũ pertulerunt. Quod quidem illis parentina quadam à Chriſto affectione conceſſum eſt, ut congruerent meritis, qui uocabulis concordabant: & qui erant conſanguinitate fratres, fierent etiam ſanctitate germani, & quorũ membra unius corporis ſubſtantia uegetabat, eorũ animas eiuſdem fidei confeſsio coronaret. Refert autem de beatis ſupradictis hiſtoria, quòd tempore paſſionis, cum eos perſecutor inquireret aſcenſo uehiculo, iunctis mulabus, eos ſe cedere noluiſſe, & cum nõ longe ab urbis mœnibus iter agerent, unum animal de ſubiunctis ſubitò corruiſſe, atque ita illos à perſecutoribus compræhenſos, tentos ad pęnam. Quod factum quam glorioſum ſit & à diuinitate diſpoſitũ debemus aduertere. Semper enim Deus quos elegit, hos uictores ſubuectione ſublimi in aulam regni cœleſtis inducit. Nam ſicut Elias curru applicito quaſi aſcendit ad cęlum, ita & iſti uehiculo admoto ad martyrium peruenerunt, & quadriga ſicut illum euexit ad requiem, ita hos portauit ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit, hæc tamen inferior non habẽda eſt, quia illa unum geſtauit Prophetam, hæc tres martyres ſuſtentauit. Sed dicit aliquis: Glorioſius eſt geſtari quadriga ignea quam terrena. Nec hęc plane defuit ſanctis uiris. Nam ſicut Eliam ignea quadriga portabat: ita & martyres fides ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Chriſtus qui lumen eſt, qui ignis eſt, de quo ſcriptum eſt: Dominus noſter ignis conſumens eſt. Ergo cum beatos, de quibus loquimur, perſecutor urgeret, uehiculum conſcenderunt. Qua cauſa? ut fugerent? Abſit, non ut fugerent ſed ut ad martyrium citius peruenirent: non ut latitarent, ſed ut Chriſtianos ſe cunctis tranſeuntibus manifeſtius approbarent. Cæterum occultius inter pluſes in ciuitate latere potuerant, tutius per diuerſa ſinguli fugæ præſidium commendare. At uerò ubi quis congregatione habita, ſtratis uehiculis, apparatu diſpoſito per aggerem publicum egreditur, illic non fuga dicenda eſt, ſed profectus eſt. Sancti enim uiri hoc facto uelut in triumphali curru poſiti, conteſtabantur, dicentes: Ecce perſecutor, ecce proficiſcimur, eccè præcedimus: quid reſides? quid moraris? Subſequere noſtra ueſtigia. Nolumus enim uideri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profitemur ad gloriam.

Sancti martyres cõprahenduntur.

4.Re.2

Deu.4

Heb. 12.

S. PETRONILLAE HISTOriam quære ſupra xij. Maii in Martyrio SS. Nerei & Achillei &c.

FINIS MENSIS MAII.

Superius in fine pagina 67. poſt 22. lineam addantur hæc.

quod eis in uia euenerat. Quicunque autem audierunt, Deum laudabant, qui ijs, qui ſe ſunt digni, præbet talia.

Honorifice ergo e nani tollentes reliquias, introduxerunt in eccleſiam. Ibique manſit

tres

Oratus ſit lector ſedulus, monitiunculam præcedentem boni ut conſulat. nam turbatis eo tempore, quo ſupradicta pagina, in qua erroris accidit, excuderetur, mutatiſque præter ſpem operis typograficis lineolæ quatuor illæ, quarum hic reſtitutio innuitur tumultuario exemptæ, atque per occupationes ſerius, quam ut ſuo potuerint commode loco inſeri, animaduerſæ, de improuiſo interciderunt.

IVNIVS.

CERTAMEN SANCTORVM MARTYRVM

Pamphili, Valentis, Pauli, Seleuci, Porphyrij, Theoduli, Iuliani, & ſociorum. ex Simeone Metaphraſte, quem illud ex Euſebio Cæſarienſi deſcripſiſſe ſatis apparet.

Θεόδουλος. 1. Iunij

TEmpus inuitat ad omnibus enarrādum magnū & glorioſum ſpectaculum Pamphili & ſociorū, uirorum admirabilium, cum eo conſummatorū, & qui oſtenderunt multiplicia certamina pietatis Atque cum plurimi quidē in nobis cognita perſecutione ſe fortiter geſſerint, eorum, de quibus agimus, rariſsimum certamen, quod nos cognouimus, conſcripſimus: quod in ſe ſimul omne genus ætatis & corporis & animi uitæque diuerſorum ſtudiorum eſt complexum, uarijſque tormentorum generibus, & diuerſis in perfecto martyrio fuit coronis exornatum. Licebat enim uidere quoſdam adoleſcentes & pueros, atque adeo plane infantes ex ijs, qui erant cum ipſis: alios autem pubeſcentes, (cum quibus erat etiam Porphyrius) corpore ſimul uigentes & prudentia: nempe mihi chariſsimum Iamnitem Paulum, Seleucumque & Iulianum, qui ambo orti erāt ex terra Cappadocū. Erant autem inter eos ſacris quoque canis & profunda ornati ſenectute, Valens quidam, Diaconus eccleſiæ Hieroſolimitanæ, & cui uerum nomen obtigerat, Theodulus. *Dei ſeruus.* Atque hæc quidem fuit in eis ætatum uarietas. Animis autem inter ſe differebant: nam alij quidem erant rudiores, utpote pueri, & quibus erat ingenium adhuc tenerius ad ſimplicius: alij uerò ſeueri & morum grauitate præditi. Erant autem inter eos quoque nonnulli diſciplinarum ſacrarum non ignari. Aderat uerò omnibus congenita inſignis & admirabilis animi fortitudo. *Pāphili eruditio & ſapiētia.* Veluti autem quoddam in die reſplendens luminare in aſtris fulgentibus, in medio eorum emicabat meus dominus. non eſt enim fas mihi aliter appellare diuinum & plane beatiſsimum Pamphilum: Is enim & eruditionem, quæ habetur apud Græcos in admiratione, non modice attigerat, & in diuinorum dogmatum & diuinitus inſpiratarum ſcripturarum eruditione, ſi quid audacius, ſed uerum, dicendum eſt, ita erat exercitatus, ut nullus æque ex ijs, qui erant ſuo tempore. Quod autem erat his longe maius & præſtantius, habebat donum, nempe domi natam, uel potius ei à Deo datam intelligentiam & ſapientiam. Et quòd ad animum quidem attinet, omnes ita ſe habebant.

Pāphili gen⁹ & functio. Vitæ autem conditionis & conuerſationis erat inter eos plurima differentia: cum Pamphilus quidem duceret genus ſecundum carnem ex ijs, qui erant honeſto loco nati, fuiſſet autem inſignis in repub. gerendis in patria ſua. Seleucus uerò fuiſſet inſigniter ornatus militiæ dignitatibus: alij autem nati eſſent ex mediocri & communi loco. Non erat autem eorum chorus nec extra ſeruilem quidem conditionem. *Porphyrius.* Nam & ex Præſidijs domo in eorum numerum relatus fuerat Porphyrius: qui ſpecie quidem erat Pamphili famulus: is autem ipſum affectione habebat loco fratris, uel germani potius filij ut qui nihil omitteret, quo minus in omnibus imitaretur Dominum. Quid aliud Si quis dixerit in ſumma, eos Eccleſiaſtici cœtus typum eſſe complexos, is non procul abſuerit à ueritate: cum inter eos presbyterio quidem dignatus eſſet Pamphilus, Valens uerò Diaconatu, & alij ſortiti eſſent locum eorum, qui è multitudine conſueuerunt legere, & confeſsionibus per fortiſsimam flagrorum tolerantiam diu ante in martyrio præclariſsime ſe geſſiſſet Seleucus, & militaris dignitatis amiſsionem fortiter accepiſſet: & reliqui deinde per cathumenos & fideles, reliquam implerent ſimilitudinem innumerabilis Eccleſiæ, ut in praua imagine. Sic adeſpexi ad mirabilem tam multorum & talium Martyrum electionem: qui etſi non eſſent multi numero, nullus tā aberat ex ijs ordinibus, q̃ inueniūtur inter homines.

Quomodo autem lyra, quæ multas habet chordas, & ex chordis conſtat diſsimilibus, acutis & grauibus, remiſsiſque & intenſis & medijs, arte muſica concione adaptatis omnibus: eodem modo etiam in his, adoleſcentēs ſimul & ſenes, ſerui ſimul & liberi, eruditi & rudes, obſcuri generis homines, ut multis uidebatur, & gloria inſignes: fideles ſimul cum catechumenis, & Diaconi ſimul cum presbyteris. Qui omnes tanquàm à ſapientiſsimo muſico, nempe Dei uerbo unigenito, uarie pulſati, & quæ erat in ipſis potentiæ, unuſquiſque per tormentorum tolerantiam, hoc eſt, confeſsionem oſtendentes uirtutē, & clariſsimos numeroſoſque & concinnos ſonos edētes in iudicijs, uno & eodem fine inprimis piam & longe ſapientiſsimam, per martyrij conſummationem, Deo uniuerſorum impleuerunt melodiam.

Operæprecium autem eſt admirari uirorum quoque numerū, qui ſignificat propheticam quandam & Apoſtolicam gratiam. *Martyres hi õēs duodecim.* Cōtingit enim omnes eſſe duodecim, quo numero Patriarchas & Prophetas & Apoſtolos fuiſſe accepimus. Non eſt autem prætermittenda uniuſcuiuſque ſingulatim laborioſa fortitudo, laterum lacerationes, & cum pilis caprinis laceratarum corporis partium attritiones, & flagella immedicabilia, multipliciaq; & uaria tormenta, grauesq; & toleratu difficiles cruciatus, quos iubēte Iudice, manibus & pedibus infligentes ſatellites, ui cogebant Martyres aliquid facere eorū, quę erāt prohibita. Quid opus eſt dicere memoriæ perpetuo mandandas uoces uirorum diuinorum, quibus, labores nihil curantes, læto alacri uultu reſpondebant Iudicis interrogationibus, in ipſis tormentis ridentes uiriliter, & bonis moribus ludificantes eius percontationes? *Conſtātia eorū in tormentis.* Cum enim rogaſſet undenam eſſent, mittentes dicere, quam in terris habebant ciuitatem, oſtendebant eam, quæ uere eſt eorū patria, dicentes ſe eſſe ex Hieruſalem. Indicabant uero eadem ſententia Dei quoque cœleſtē, ad quam tendebant,

debant, ciuitatem: & alia, quæ ſunt eiuſmodi, ignota quidem & quæ non poſſunt perſpici ab ijs, qui ſacras literas non guſtarunt, eis autem ſolis & qui a fide diuina ſunt incitati, aperta, adducebant. Propter quæ Iudex indignatus & ualde animo cruciatus, & planè quid ageret dubius, uaria, ne uinceretur, in eos machinabatur, Deinde cum a ſpe cecidiſſet, conceſſit unicuique auferre præmia uictoriæ. Erat autē uarius modus eorum mortis, cum duo quidem, q̄ erant inter eos catechumeni, conſummati ſint baptiſmo ignis: alius uerò fuerit traditus figuræ ſalutaris paſſionis: qui autem erat mihi charus, fuerit diuerſis brauijs redimitus.

Pāphili encomion.

Atque hæc quidem dixerit quiſpiam, horum magis uniuerſam faciens mentionem. Singulatim autē unumquenque perſequens, merito beatum pronunciarit eum, qui in choro primum locum obtinet. Is autem erat Pamphilus, uir reuera pius, & omuium, ut ſemel dicam, amicus & familiaris, re ipſa nomen ſibi impoſitum uerum eſſe oſtendens, Cæſareenſem eccleſiæ ornamentum. Nam presbyterorum quoque cathedram, cum eſſet presbyter, honeſtabat, ut qui ſimul ornaret miniſterium, & ex eo ornaretur. Quinetiam alijs quoque erat diuinus, & diuinæ particeps inſpirationis: quoniam tota ſua uita fuit maximè inſignis uirtute, multum quidem iubens ualere delicias & copiam diuitiarum, cum ſe totum dedicaſſet Dei uerbo, renuncians quidem ijs, quæ ad ipſum redibant a maioribus, nudis, mancis & pauperibus oīa diſtribuit: ipſe autem degit in uita, quæ nihil poſſidebat, per ualentiſsimam, exercitationem, diuinam per ſequens philoſophiam. Atque ortus quidem erat ex Berytenſium ciuitate, ubi in prima ætate educatus fuerat in ijs, qui illic erant, ludis literarijs, Poſtquā autem eius prouidentia ad uirilem perueniſſet ętatē, tranſijt ab his ad ſacrarum literarum ſcientiam. Aſſumpſit uero mores diuinæ & ꝓpheticæ uitæ, & ipſe ſe uerum Dei martyrem exhibuit etiam ante ultimū uitæ finem. Sed talis quidem erat Pamphilus.

Patria eius.

Valens martyr.

Secundus autem poſt ipſum, acceſsit Valens ad certamen, qui ſenili & quæ decet Sacerdotem, erat ornatus canitie, ipſoque aſpectu uerandus & ſacroſanctus ſenex: quinetiam diuinarum ſcripturarum ſciens, ut ſi quis alius, eas quidē certè ita erat cōplexus memoria, ut a lectione nihil diſcreparent, q̄ memoriæ mandatæ ab eo conſeruabantur ſacroſanctorum diſcipulorum promiſsiones. Erat autem Diaconus, etſi eſſet huiuſmodi, eccleſiæ Elienſium.

Paulus Iānites

Tertius in eorum numerum relatus erat Paulus, qui uir accerrimus & ſpiritu feruens, agnoſcebatur ex ciuitate Iamnitarum: qui etiam in martyrio per cauterij tolerantiam ſuſceperat certamen confeſsionis. His in carcere duobus annis contritis, martyrij occaſio fuit Aegyptiorum aduentus, qui etiam cum eis fuere conſummati. Ij autem cum uel ſic ualde afflicti, in metallis uſque ad loca perueniſſent, domum reuertebantur. Qui cum ingreſſu portæ Cæſareenſiū interrogati eſſent a cuſtodibus, quinam eſſent & unde uenirēt, & nihil ueri celaſſent: dixiſſent autem ſe eſſe Chriſtianos: perinde ac malefici in ipſo furto depræhenſi, uincti ſunt & cōpræhenſi: erant uerò q̄nq; numero. Ad præſidem autem adducti, & coram eo liberè locuti, in uincula quidem ſtatim conijciuntur: die autem ſequenti, qui erat ſextusdecimus menſis Peritij, more uero Romano quartusdecimus Calēd. Martij, hos ipſos cum Pamphilo & ſocijs adducūt ad Firmilianum. Ille autem Aegyptiorum ſolum periculū fecit ante tormēta, oī rōne eos exercēs. Atq; eorū q̄dē principē cū adduxiſſet in mediū, rogauit q̄ſnā eſſet & unde. Qui cū pro proprio noīe quoddā ꝓpheticū audijſſet (hoc autē fiebat ante alia,) ut q̄ pro patrijs eis impoſitis idolicis noībus, ſibi prophetica noīa impoſuiſſent, ut qui Eliā, & Hieremiā, Eſaiā, Samuelē, & Danielē, ipſi ſeipſos nominarent, & qui eſt in occulto Iudæū & germanū Iſraelitā, non ſolū factis, ſed ēt uocibus proprie enunciatis indicarent.

Martyres quīq; Aegyptij.

Nota reſponſum martyris.

Gala. 4

Hebr. 12.

Cum tale ergo nomen Iudex audijſſet a Martyre, uim aūt nominis non attēdiſſet, ſecūdo rogauit, q̄nā eēt eius patria. Ille uerò cœleſtē Hieruſalē dixit eſſe ſuā patriam, illā intelligens, de qua dictū eſt a Paulo: Quæ ſurſum eſt Ieruſalē, eſt libera, quæ eſt mater noſtra. & Acceſsiſtis ad mōtē Sion & ciuitatē Dei uiuētis, Hieruſalē cęleſtē. Et hic quidē hāc cogitabat: ille aūt humi ſuā abijciēs cogitationē, q̄nam hæc eēt, & ubi terrarū ſita eēt, accurate ꝑſcrutabať, atque adeo ei etiā inferebat tormēta, ut uerū fateretur. Hic uerò dū torqueretur, ſe uerū dixiſſe affirmabat. Deinde eō hæc rurſus & ſæpe ſciſcitante, q̄nā eēt & ubi ſita eēt dicta ciuitas Hieruſalē, ſolū dicebat eam eē patriam Chriſtianorū: nullos. n. alios ꝑter eos eē eius participes. ſitam aūt eē ad Oriētē, & ad ipſam lucē, & ſolē. Atque hic q̄dē rurſus per hæc mente ſua philoſophatur, nihil ſentiens eos, qui circūcirca ipſum tormētis afficiebāt. Tāquā autē carnis expers & incorporeus, nihil uidebatur pati moleſtū. Iudex uerò animi dubius, odio cruciabatur, & exiſtimās Chriſtianos hāc ſibi ciuitatē, q̄ eſſet infeſta Romanis, cōſtituiſſe, ualde urgebat tormētis, & curioſè ſcrutabatur eā, q̄ dicta fuerat, ciuitatē, & q̄ eſt in Oriente, inquirebat regionē. Cū autē adoleſcētem diu cæſum flagellis, uideret nō poſſe dimoueri ab ijs, quæ prius dixerat, ſtatuit in eū ferre ſentētiā capitis. Et in cū q̄dē res hoc modo proceſsit: reliquos autē Aegyptios cū ſimili palæſtra exercuiſſet, ſimilē quoque in eos fert ſentētiā. Deinde cū ab his trāſijſſet ad Pamphilū, accepit ꝙ ij iam prius eēnt plurima experti tormēta. Abſurdum aūt eſſe arbitratus, eoſdē ijſdē rurſus afficere tormentis, & fruſtrà laborare, hoc ſolū eſt percōtatus, an nūc ſaltē obedirēt. Cū uerò ab unoquoq; eorū audijſſet ultimā uocē martirij, ī eos ſimiliter fert ſnīam capitis.

Adoleſcentis fortitudo.

Pāphili cædes &c.

Nōdū autem dictum uniuerſum abſoluerat, & alicūde exclamat quidā adoleſcēs ex familia Pāphili: & ex media turba accedēs in mediū eorum, q̄ circūſidebāt, iudiciū, alta uoce corpora eorū petijs ſepulturæ. Is āt erat B. Porphyrius, Pāphili germanū pecus, nōdū totos octodecim annos natus, rectè ſcribēdi ſciē peritus, modeſtia uerò morū has laudes celās, ut qui a tali uiro fuiſſet inſtitutus. Is poſtquā aduerſus dn̄m latam cognouit ſnīam, exclamauit ex media multitudine: Corpora, rogo, ut humi mādentur. Ille aūt non homo, ſed fera, & quauis fera agreſtior, neque honeſtā & rōni conſentaneā admittens petitionem, neque iuuenili ætati dās ueniā, cū hoc ſolū intellexiſſet, eū fateri ſe eē Chriſtianū, iubet tortoribus, ut totis uiribus in eū uterentur. Cū uerò eo iubente, ſacrificare recuſaſſet uir admirādus, non utique tāquam carnes hominis, ſed tāq̄ lapides & ligna, aut aliquid aliud inanimū, uſque ad ipſa oſſa & ima uiſcera iubet eum torquere & corpus eius cædere. Cum aūt hoc diu fieret, agnouit ſe hoc fruſtra aggredi, cū propemodū mutū & inanimū effectū eēt corpus generoſo Martyri. Perſeuerās uerò Iudex in ſeuitia & inhumanitate, iubet latera tormētis excogitata, pilorum textis amplius atteri. Deinde cū ſic eū cepiſſet ſatietas, & furore eēt exatiatus, ꝓnūciať ſnīam, ut tradať lēto & molli igni. Atque hic q̄dē, cū ante Pāphili conſummationem poſtremus acceſsiſſet ad certamen, prior & corpore exceſsit ad Dominum.

Porphyrius adoleſcens inſignis.

Immāniſsimè torquetur.

Præclariſsimū uirtutis exēplū.

Licebat autem uidere Porphirium non ſecus affectum, q̄ uictorem in ſacris certaminibus qui in om-

nibus puguis euaſerat ſupprior,corpore puluerulentum , uultu lętū , audenter & exultando ad mortem progredientem,re uera plenum diuino ſpiritu. Philo phico autem habitu , ſuo indumento amictus inſtar ſuperhumeralis,ſurſum adſpiciens , ſicut uitam mortales,quieto animo accedit ad rogum, cum iam flamma ei appropinquaret,& tanquā nihil ei adeſſet moleſtū,ſana mēte & nulla affecta perturbatione, de rebus ſuis mādauit ſuis neceſſarijs,adhuc uultū & uniuerſum corpus lætum conſeruans & immutatū. Poſt quā autem notos ſuos ſatis allocutus,eos ualere iuſſit,iam de cætera contendebat ad Dominum.Dum uero rogus ſatis longo ſpatio diſiunctus, circa eum eſſet accenſus , hinc & illinc ore flammam arripiebat ipſe ſeipſum incitans ad iter propoſitum . Hoc autem faciebat , nihil aliud quam Ieſum inuocans.Tale eſt certamen Porphyrii. Cum eius autem conſummatio nis Pamphilo nuncius fuiſſet Seleucus,dignus habetur,cui ſors eadem cum eis obtingeret.

Seleucus comprehenditnr. Cum primum itaque renunciaſſet Pamphilo exitum Prophirii,& uno oſculo ſalutaſſet Martyres,cōprǽhendunt eum milites,& ducunt ad præſidem.Ille autem per inde ac urgens,ut ipſe abiret ſimul cum prioribus,iubet eum affici ſupplicio capitis. Is erat *Eius encomiont.* ex regione Capadocum.cum autem militiæ ſe præclare geſſiſſet,ad non paruos gradus dignitatum peruenerat in Romano exercitu.Quinetiam ſtatura,uiribusque & magnitudine corporis,reliquos omnes longe ſuperabat: ipſo quoque adſpectu erat omnibus ſuſpiciendus , & tota forma corporis admirabilis,tam propter magnitudinem, quā propter pulchritudinē. Atque in principio quidem perſecutionis, per flagellorum perpeſſionem clarus extitit in certaminibus confeſſionis. Poſtquam autem ſuit liberatus à militia ſeipſum conſtituens æmulatorem eorum, qui ſe exercent in pietate, efficitur Chriſti germanus miles.orphanorum deſertorum, & uiduarum quæ carebant, præſidio,eorumque , qui paupertate opprimebantur & imbecilitate,tanquam epiſcopus quiſpiam & procurator, curam gerens , & inſtar diligentis & ſoliciti patris,omnium,qui abiecti erant,labores recreans & afflictiones. Quamobrem merito Deo his magis lætāte,quam quæ per fumum & ſanguinem fiunt,ſacrificijs,dignus fuit habitus conſummatione,quæ fit per martyriū. Hic decimus athleta cū ijs, qui dicti ſunt, conſummatus fuit uno & eodem die:in quo,ut erat cōſentaneum,maxima Pamphilij martyrio porta cœlorum aperta,facilis & expeditus ei fuit aditus regni cœlorum.

Theodulus ſenex eximius. *Euſebius proauum dicit.* Seleuci inſtitit ueſtigijs Theodulus quidā,uenerandus & pius ſenex , qui primum honoris locum obtinuerat inter ſeruos Præſidis, & morum & ætatis gratia,& quod * trium filiorū eſſet pater:& maxime propter beneuolentiam,quam conſeruabat in ſuos.Is autem,cum ſimiliter feciſſet atque Seleucus,& quendā ex martyribus ſalutaſſet oſculo , adducitur ad dominum.Quem cum magis ad iram iritaſſet quam alij,ſalutaris paſsionis cruci traditus , ſubijt martirium.

Iuliani præſtās uirtus. Cum poſt hos unus adhuc reſtaret,qui inter eos, qui dicti ſunt,numerum impleret duodecim,eum impleturus aderat Iulianus.Is cum eaipſa hora rediiſſet ex peregrinatione,ne in greſſus quidem ciuitatē , ita ut erat ex itinere,hoc audito profectus ad uidendos martyres,poſtquam adſpexit ſanctorum corpora humi iacentia,gaudio repletus, unumquenque amplectitur,omnes ſalutans oſculo . Eo autem hoc adhuc agente, eum compræhendunt lictores , & adducunt ad Præſidem.Impius uero ſuo inſtituto faciens cōſentanea,eū quoque tradit lento igni. Sic itaq; Iulianus lętans & exultans, & magna uoce Deo , qui tātis bonis eum erat dignatus,agens gratias , aſſumptus fuit in choros Martyrum . Erat autem is quoque genere quidem Cappadox , moribus plenus quidem pietate, plenus & fide,uir mitis & manſuetus , & alioqui uir bonus, & ſpirans bonum odorem ſancti ſpiritus. *Cōburitur.* Tanta turba comitatus, dignata fuit conſummatione martyrii cum beatiſsimo Pamphilo.

Et quatuor quidem dies & totidem noctes , iuſſu Firmaliani , ſanctiſsima martyrum corpora expoſita fuerunt beſtiis carniuoris.Cum autem Dei prouidentia nihil ad eos acceſſiſſet,non fera,non auis,non canis,non aliquid aliud, ſed ſalua permanſiſſent & integra,iuſtum & conuenientem honorem conſecuta,cōſecuta,conſuetæ mandata ſunt ſepulturæ,repoſita in pulchris templorum ædibus , & ſacris tradita oratoriis ad perpetuam memoriam, ut honorarentnr à populo,ad gloriam Chriſti ueri Dei noſtri : Cui gloria *Corpora ſanctorum honorāda.* & potentia ſimul cum patre & ſancto ſpiritu nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

HACCTENVS EX METAphraſte. poteſt autem Lector eadem ex ipſius euſebii eccleſiaſtica hiſtoria cognoſcere, puta libri 8 . cap.21.quemadmodū eſt ab Ioanne Chriſtophorſono conuerſa , quo in loco hec etiam habentur quæ Metaphraſtes prætermiſit de ultione diuina in Firmilianum , quæ iam ſubiungimus una cum aliis paucis quibuſdam , que libro eodem , cap.17.habet Euſebius de Pamphilo martyre & urbano impio prefecto.

CAEterum operæprecium eſt , inquit Euſebius,hoc loco commemorare , quo pacto tandem idque longo tempore poſt,cœleſtis & diuina prouidentia eos impios magiſtratus cum ipſis tyrānis ultra ſit. Nā Firmiliaus , qui *In Firmiliā num ultio cœleſtis.* tam petulanter & contumelioſe in Chriſti martyres debachatus fuiſſet,cū alijs eiuſdem ſceleris participibus extrema ſupplicia ſubiens, gladio finem uiuendi fecit . Item ex capite.17. Inter quos (martyres)erat Pamphilus,omnium neceſſariorum meorum mihi maxime deſideratur, uir ex omnibus martyribus noſtri temporis,propter cuiuſcunque generis uirtutem facile præſtantiſsimus. Huius in dicendi facultate & philoſophorum diſciplinis Vrbanus primum periculum fecit: deinde impulit ad ſacrificandum.Quem ut penitus renuentem, & minas pro nihilo putantem uidit,ad extremum bile & furore commotus, aſperioribus tormentis illum cruciari mandat.Quare immaniſsimus ille & maxime crude- *Incidūtur latera S. Pamphilij.* lis Preſes,continua acutarum nouacularum inciſione,martyris latera acerbe pungente , iam ferre ſatiatus,& tandem pudore ſuffuſus,iu carcerem ubi reliqui confeſſores erant,concludi iuſsit . Verum qualē mercedem Vrbanus ob tantam ſæuitiam & crudelitatem,qua tātopere in ſanctos Dei & Chriſti martyres inſultauit , ex iuſta Dei ultione & uindicta poſt *Egregie Dus punit Vrbanū Praſidem.* mortem habiturus eſſet,ex ſuppliciis, illi in hac uita inflictis,quę erant tanquā futurorum prœmia,facile licebat animaduertere.Nam non longo tempore poſt facinora , quæ in Pamphilum nefarie conſciuerat, diuina ultio, dum adhuc præfecturam gerebat,eum ex inopinato adorta eſt adhuc modū:q iādudū in ſublimi & excelſo ſedēs ſolio,iudicia dabat.q ſatellito mi

lita

litari ſtipatus, qui uniuerſæ Paleſtinorū gentis Præfectus, qui cōuictot tyranni, tanq̃ ei intimus, q̃ einſdē menſæ cū illo particeps erat, uindicta Dei, una nocte nō ſolū fuit tantis dignitatis ornamētis orbatus, ignominiæ & dedecori coram illorum oculis, qui eum ut ptincipem admirati fuiſſent, expoſitus, timidus & ignauus factus, adeo ut uoces muliebres turpiter funderet, & abiecto animo uniuerſæ genti, cui præfuerat, ſupplicaret: uerū etiam Maximino, de cuius gratia antea inſolens & ſuperbus arrogāter ſe extulerat, (quippe eum egregie præter cæteros ob facinora in nos crudeliter edita amplexabatur) duro & crudeli iudice uſus eſt, adeò ut poſt turpem ignominiam, quam pro ſceleribus, quorū erat conuictus, ſubibat, ſententia ab eo pronunciata morti addiceretur.

VITA S. SIMEONIS MONAchi Treuirenſis, ab Eueruuino Abbate monaſterii Dolcienſis conſcripta. Stylū hincinde modice elimauit F. Laur. Surius, nihil mutata ſententia.

PRAEFATIO AVTHORIS AD POPponem Treuirorum Archiepiſcopum.

DOmino ſancto & uenerabili Popponi Archiepiſcopo, frater Eueruuinus, Abbatis nomine indignus, deuotos utriuſque hominis famulatus. Mones, immo iubes, ſanctiſsime pr̃ ut inops ingenio, ſtultus eloquio, aliquid de uita & conuerſatione ac obitu uiri Dei Simeonis & de miraculis, quæ per eum Dominus operatur, ediſſeram, multisque ad laudem & gloriam Ieſu Chriſti deſiderantibus ſcire, notum faciam. Fareor, magnum onus mihi infirmo imponis, maxime cum toto corpore debilis, tremendum Dei iudicium pertimeſcam, ſi aliquid falſitatis confingā. Confiſus igitur de Dei adiutorio, tuis iuſsionibus ut tremens obtemperabo, plano, breui & ſimplici ſermone deſcribens, quæ uel ipſe ex ore eius audiui, uel à fidelibus uiris ab ipſo audita, ſiue de miraculis uiſa didici. Tui igitur examinis eſt iudicare, num iſtud tātillum opus iubeas in publicum uenire, ſiue tuis ſcholaſticis corrigendum, exornandum, dilatandumue tribuere. Quicquid enim in me reprætenditur, tibi potius præcipienti, quàm mihi obedienti, neceſſario imputabitur.

VITAE HISTORIA.

Iunij 1.

Parentes & patria eius.

IGitur uir Dei Simeon patre Græco Antonio, matre Calabrica in Sicilia ciuitate Syracuſana progenitus, & nobiliſsimis & Chriſtianis parentibus, Chriſtiane eſt educatus. Cum uerò bonæ indolis puer ſeptem annorum eſſet, à patre, qui militaturus erat, Conſtantinopolim deducitur, ibique eruditiſsimis uiris ſacris literis imbuendus traditur, & in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque, incrementis uirtutum indies cœpit augmentari, uidensq; quoſdā ex noſtris partibus deſiderio inſatigabili currere ad ſepulcrum Domini, deſiderabat & ipſe pro nomine Chriſti peregrinus fieri. Deſpectis ergo cūctis mundi uanitatibus, abiectis deſideris carnalibus, domum, patriam, parentesque relinquens, & pauperem Chriſtum ſequi cupiens, ſanctorum gratia uiſitandorum locorum Hieroſolymam uenit: ubi deſiderio, quo uenerat, loca paſsionis, reſurrectionis atque aſcenſionis ſæpius frequentando, aliquandiu manſit. Poſt hęc cum quodam Hilario ſanctiſsimo uiro, qui hac de cauſa in Lycaonia habitabat, per ſeptē annos ductor peregrinorum fuit. Iam uerò in amore Chriſti totus fundatus, perquiſiuit ſi illis in locis aliquis inueniretur, qui pro nomine Chriſti ſolitarius degeret, cuius inſtrui moribus, cuius ſubdi inſtitutionibus poſſet. Audiuit autem quendam ad ripam fluminis Iordanis in quadam turri incluſum commorari, uirtutibus præclarum, ſanctitate conſpicuum. Illū ergo tota mentis intentione ſitiens, illius alloquio atque conſortio frui concupiſcens, requiſitum reperit, inuentum dilexit, eique tota uoluntate inhæſit, & in quantum potuit, deuotiſsime miniſtrauit.

Studiis puer Cōſtātinopoli.

It Hieroſolymam.

Viuit apud quendā eremitam.

De illo Chriſti ſeruo uir Dei Simeon multa ſolitus erat narrare, & quod prophetiæ ſpiritum habuiſſet, plenius his uerbis edicere. Cum quodam die in inferioribus eiuſdem turris partibus habitarem, & mulierculas, quæ camelos & cætera animalia in flumine adaquatum uenerant, inaniter & laſciue per feneſtrā adſpicerem, per ſpiritum, quicquid uanitatis in corde retinerem, uir Dei in ſuperioribus manens, & me omnino uidere non ualens, cognouit, factoq; ſigno in locum, ubi uerba loquentis audire poſſem, euocauit, mihique ſtupenti, quę cogitaueram uel egeram, increpando retulit, atque tali ſermone dulciter corripuit: Quid tibi prodeſt, fili, patriam & facultates reliquiſſe, ſi mundi deſideria & carnis illecebras in cordeuis retinere? Si ergo cupis diſcipulis Domini fieri, non debes deinceps mundi uanitatibus implicari. Decet enim ſeruum Dei ſpirituali uirtute eſſe circumſpectum, ne callidus tentator decipiendi inueniat aditum. Cumque inter hos & id genus alios ſermones uerecundo me uideret perfuſum rubore: Noli, ait, noli timere: bonam ſpem per Dei gratiam concepi de te. Tuum eſt contra hoſtem pugnare, Dei eſt auxiliū præbere, ut poſsis uincere. Credo in Deo meo, quia maiora tibi parantur certamina: ſed confide, quia pręſens diuina aderit clementia. Inter cætera Deus retribuat tibi charisſime pro ſeruitio, quod mihi per hos annos officioſe impendiſti: ego uero frequentiā populi amplius ferre non poſſum. Concedendum eſt mihi alio, ubi ſecretius poſsim uiuere. Inter turbas enim huc aduentantium, meum non poſſum implere propoſitum. Cumque multis lachrymis eum rogarem, ut quocunque iret, ſequi poſſem, non aſſenſit: ſed me ad alia occupato, aufugit, meque ignorantē, quo abiret, occulte reliquit.

Eremita indicat Simeoni, quid cogitauerit.

Igitur Simeon tanto patre orbatus, cogitare cœpit quid ageret, anxius quo ſe uerteret, nec erat, qui nutantē animum conſolaretur: unde magis magisq; turbabatur. Iam tunc eremiticam & ſolitariam uitā concupiſcebat, ſed quomodo inciperet, necdum perſpectum habebat. Igitur uitas Patrum frequenter legens, intellexit nullum in eremo ſibi præſſe poſſe, niſi prius in monaſterio didicerit ſubeſſe: nec perfectū aliquem fore in contemplatiua, qui exercitatus non fuerit in actiua uita. Conſolatione ergo accepta, Bethleem, natiuitatis Chriſti præclaram ciuitatem, adijt, ſeque in monaſterium ſanctæ Mariæ admitti expetijt: quod & obtinuit. In omni uero monaſterij diſtrictione probatus, atque diaconi officio functus, poſt duos annos ad aliud monaſterium, quod eſt ſitū ad radices montis Sinai, in eo ſcilicet loco, ubi sāctus Moyſes ardentem uidit non ardere rubum, ſeceſsit: ubi ab Abbate receptus, per aliquot annos in ſeruitio fratrum permanſit. Creſcente autem perfectioris

Degit in monaſterio mōtis Sina

uitæ

uitæ deſiderio, Abbatem humiliter rogauit, ut liceret ei in aliquo ſecretiori loco commanere, & impetrauit. Ad oram igitur rubri maris patuulam ſibi ſpeluncam in quadam rupe inuenit, ubi per quos fermè, habitauit annos ſolus. De monaſterio uero pro numero dierum Dominicis diebus numerus ei mittebatur panum Aqua ſtilans de rupe, ſitienti hauſtum præbebat. Hoc paſtus edulio, in eodẽ aliquandiu mẽſit loco.

Viuit in ſpecu.

Cum uerò à nauigãtibus, uel etiam ab his, qui propter uarios uſus ſanitatum oleum colligebant, quod de firma petra prope ſpeluncam illius fluebant, uiſitari cępiſſet, fratrem quoque, qui panem adferebat, frequenratione & longioris itineris fatigatione triſtem uidiſſet ſciẽſque ſe homines latere non poſſe amplius ad monaſterium redijt, & iuxta cuiuſdam uiri ſancti habitationem cellulam ſibi acquiſiuit. Cuius fidei ſe, totum commendans, & magiſtrum eum poſt tantos, labores ad optans, illius uiuebat imperio quippe qui eum aliquando ab oratione, lectione uel opere uacantem paterne repræhenderet, & quaſi recens conuerſũ inſtanter argueret. In uertice autem montis Sinai, eo uidelicet loco in quo Moyſes gloriam Dei uidit, & legẽ in tabulis lapideis ſcripſit, aliud monaſteriũ erat, quod propter incurſantes Arabes, qui per illam eremum ſemper uagantur, omni habitatore deſertum remanſerat. Eo poſt hæc exercitia uir Dei Simeon mittitur & ut ibi moraretur præcipitur. Implet quod iubetur, & noua machinamenta antiqui hoſtis perpetitur. Nocturnis horis ut miſſam celebret, dæmon hortatur. Ipſe nec plane dormiens, nec perfecte uigilans, contradicit, non debere ſine presbyterij ordine aliquẽ hoc miniſterium implere. Contra inimicus inſtat, ſe Dei legatum eſſe Chriſtum hoc uelle nec decere ſanctum locum miniſterio tali diutius priuari. Renitentem ergo & contradicentem, adiuncto ſibi conſortio alterius dæmonijs, de lectulo educũt ante altare iam, uigilantem ſtatuunt, alba induunt, de ſtola utrinque altercantur, hoſtis more presbyteri, Simeon more diaconi contendebat ſibi imponi debere. Tandem Dei famulus ad ſe reuerſus, uirture orationis & ſigno Crucis inimicum repellit, ſeque deluſum ingemiſcit. Poſt hæc ad monaſterium regreditur, ſuo magiſtro iterũ, ſubditur cui cõfitens perpeſſas inſidias diaboli, diſtrictiori ſe continentia conſtruxit, per aliquod hebdomadas in die tantum Dominica cibum ſumens. Regula autem monaſterij talis erat ut nõ prohiberetur, quicuoque ieiunare uellet.

Monaſterium in uertice Sinæ montis,

Tentationes dæmonis

Mira abſtinẽtia.

Dignum ergo duxi huic operi adiungere quod ſuis temporibus in eodem monaſterio mihi retulit contigiſſe. Per totam Aegyptum orta eſt fames ualida, ita ut in ſola ciuitate Babylonia mortuorum corpora numerarentur uſque ad centum millia ciuibus ſeſertis, auro, gemmis, cæteriſque, ornamentis morientibus, præ inopia panis. Fratres igitur monaſterij hac calamitate, conſtricti ex, toto corde Deum inuocant, ut qui filios Iſrael in eodem deſerto pauerat pane cœleſti ſeruorum ſuorum dignaretur miſereri. Sicque habito conſilio cum hymnis & orationibus ad tumulũ, quod ſuperfuerat, frumenti accedunt, & quia ab Abbate in mandatis acceperant, ut unuſquiſque quo uellet, abeundi copiam haberet, unanimiter ſe conſulantur, ut quam diu granũ unum ibi reperiri poſſet nullus recederet. Mira res. Ab illa die uſque ad nouas fruges non defecit illud frumentum cum quotidie inde ſumeretur, & non ſolum uictui fratrum pararetur, uerum etiam Arabibus, qui cum mulieribus & paruulis ſepta moneſterij obſiderant, abũdantiſsime diſtribueretur. Sed ad propoſitum redeamus. Vir itaque Dei Simeon omnes ſuos labores quaſi pro nihilo ducens, & amore ſolitudinis interius ardens, de monaſterio caute exiens eremum peruagatur & ubi ſine humano auxilio ſolus uiuere poſsit, diligenter inquirit & ſpeculatur. Igitur itineris ſui ueſtigia molli ſabulo impreſſo, arte qua poterat diſtruebat ne aliquis eum inſequi poſſet uel inuenire. Panem, quem portabat laſſus frequenter reijciebat: ſed recogitans ſe diu non poſſe uiuere ſine cibi ſuſtentatione, gaudens reſumebat. Tandem de altiſsimis rupibus, deorſum proſpectans paruiſsimam planitiem contra morem eremi raro germine nirentem reſpicit, ſeque illuc non ſine magno periculo deponit Paruum fontẽ inuenit Deo gratias reddit, ibique manere diſponit. Deliciæ quas ſecum detulerat, erant, Pſalterium, ſanctum Euangelium, uas ad potandum, panis ſemina caulium. Præter pauca ueſtimenta, nil aliud poſsidebat. Sata ſemina poſt triginta dies iucundum ſine igne præbuerunt uictum. Cum cadẽ ſolpteolis & alijs eremi beſtiolis, ne ſibi caules auferrent, cum pabulatum uenirent, frequens habebatur, prelium.

Viuit in loco ual cadẽ ſolitario.

Poſt multos ergo dies ab Abbate requiritur ubi frater Simeon habeatur. Reſpõſum eſt à quodam fratre, in eremo illum eſſe ſe ſcire, ſed ubi locorum, neſcire. Ad requirendum ergo fratres circunquaque mittuntur, & ut ad monaſterium reuertatur, per obedientiã mandatur. Diu requiſitus uix poſt aliquot dies inuenitur, & ſecundum Abbatis præceptum, ad monaſteriũ regreditur. Intereà fratres aliquot, pro neceſsitatibus loci in occidentales partes directi, moriuntur. Pecunia, cuius cauſa fratres abierant, quæ de terra richardi Comitis Nortumannici monaſterio debebatur, ab ipſo diligentèr conſeruatur, utque aliquis fidelis mittatur, fratèr, qui ea ad monaſterium perferat, per legatos mandatur. Communi conſilio id negocij famulo Dei Simeoni committitur. Ille prius renuere, dicere aliud ſibi in animo eſſe multũ obeſſe ſibi uanitatibus huius ſeculi denuo immiſceri, quod propoſitũ, quod retineret animo, ut id liceret, re ipſa implere, quibus poterat uerbis humiliter precari cœpit. Cum uerò prædicaretur illi, non ſuam uoluntatem, ſed prepoſitorum ſequi ipſum debere, aſſenſum præbuit, dicens, ſe ductum per uiſionem, illud iter inutile fore multaque aduerſa in uia ſe perpeſſurum quod & contigit. Nam cum paraturos, quæ ad nauigandum neceſſariã eſſent, Babyloniam ueniſſet ab ianitoribus tenetur, & tanquam ignotus & patriæ delator cum ſua ſupellectili ad palatium trahitur, & per calumniam deſertur. Expurgatus deinde ab ijs quæ falſo ei obiecta erãt liber abire iubetur: ianitor, quod uirum innocentem, ad ſedem regiam detuliſſet tunditur, colaphizatur, propellitur. Famulus ergo Dei Simeon libertate, donatus, per aliquod dies in ciuitate moratur.

Redit iuſſus ad monaſterium.

Interea nauis Venetijs cum mercibus aduenit: hãc compoſitis rebus cum quodã fratre monacho intrat. Cum itaque proſperis uentis per Nilum nauigatur, forte alię naues obuiant, & illiſio locis piratas ad prędam congregatos nunciat illorum gladios non poſſe euadere, niſi per aliquod tempus dum ſegregentur, libeat eis nauigationem ſuſpendere. Cumque aliæ atq; aliæ naues eadem referrent, & nauclerus in ſua confiſus uirtute & armis, non attenderet, famulus Dei Simeon proprio eum uocans nomine, dixit. Frater, ſi Dominus Chriſtus de cœlo angelum miſiſſet, tu territus adſpectum illius ferre non poſſes: nunc uerò quia hodie heri, & nudiuſtertius non unũ ſed plures legatos miſit tui ſimilis legationem Dei nõ negligẽter ſuſcipere deberes. Crede conſilijs meis, & uel per tres dies iſtos expecta fortaſsis ab iſto periculo liberabit, nos miſeratio diuina. Qđ ſi nõ feceris & te & nos perdis. Ille uero modis oĩbus ñ acqeſcẽs ſequẽti die ĩ latrones incidit, ab hora diei tertia uſq; ad nonam fere utrinq;

acriter

Nota fraudē & ſæuitiam piratarū.

acriter certatur. Sed cū latrones uiderēt ſe pugna nihil proficere, ad dolos conuertuntur, ut in nauim recipiātur, pugnaturi aduerſus alios latrones, humiliter expoſcunt. Cōtradicēte Simeone famulo Dei, in nauim recipiuntur. Depoſitis itaq; armis, & omnib. quaſi poſt laborem quieſcentibus, (prædones autem noué erāt) unanimiter inſurgunt, gladios impie ſtringunt: fit pugna atrox, inimica cædes exercetur. Ipſi nauclero primū caput amputant, cæteros duriter mactant, omnes pariter occidunt, & iugulant. Solus Chriſti famulus in puppe ſtat, illum, qui non deſerit ſperantes in ſe, toto corde exorat ab omnibus acclamatur, ut inimicus conſultor perimatur: ut caput amputetur, ferus hoſtis adeſt. Ille reiecta ueſte, proijcit ſe in flumen. Multa poſt illū iacula mittū tur: ſed non poteſt perire, quem Chriſtus uult ſaluare. Per profundum graditur, pſalmus in corde ruminatur: In mari uia tua Deus, & ſemitæ tuæ in aquis multis. Ergo per uices natādo, per uices in fundo gradiendo, in litore tandē ualde laſſus, nudus exponit.

Vir ſanctus mittit ſe in flumē.

Pſ. 76.

Poſt hæc ad uicum, qui proximus erat, tendit: homines illi Chriſtiani ne, an Pagani eſſent, ſcire non potuit. Inſtructus Aegyptia, Syra, Arabica, Græca, & Romana eloquentia, linguam gentis illius intelligere non poterat. Biduo ita nudus manſit. Tertia die quidā ex illis hominibus miſeratus, uiliſſimū illi ueſtimentum proijcit. Quo indutus per multas tribulationes & anguſtias Antiochiam uenit: ubi à fidelibus uiris amanter ſuſceptus, induitur, amplexatur & honorifice ſuſtentatur. In breui Patriarchæ & ipſis principibus habetur notiſſimus. Omnes. n. qui eum nouerant, quaſi dulciſſimum patrem uenerabantur, & diligebant. Ea tēpeſtate contigit Richardū Abbatem, uirum perfectis uiris imitabilem, piæ deuotionis gratia Hieroſolymæ uelle uidere loca. Dum ergo iter per Antiochiam haberemus, ibique neceſſitate itineris cogente aliquādiu moraremur, famulus Dei Simeon iunctus eſt nobis amicitia, prædictū Richardum Abbatem adoptans ſibi in patrem. Cui cū expoſuiſſet per ordinem, quæ ſibi iniuncta eſſent, uel quæ contigiſſent, addidit, nullis periculis uel anguſtijs ſe retineri poſſe, quo minus Abbatis ſui mandata exequatur pro uiribus. Imus ergo & redimus, eumq; nobiſcum paratum inuenimus. Cumque in comitatu eſſet noſtro, frequenter iniurijs atq; flagellis affectus, ceu ouis manſuetiſſima, patienter tulit. Peruenientibus aūt nobis uſq; ad ciuitatē Bellegradū, quæ eſt in confinio Bulgarorū Atq; Hūgarorū, à ciuitatis infeliciſſimo principe prohibitus eſt nobiſcū tranſire. Igitur flens & Deo gratias reddens, reliquit nos triſtes atque flentes. Per multas deniq; anguſtias latronum inſidias reuertitur uſq; ad mare. Quo trāſito proſpere, iter faciēs per Romā, uenit in Franciā. A quodā igitur ſibi noto comite benigne ſuſcipitur, & apud eū aliquandiu moratur. In illis ergo partibus monachus, uir ſanctiſſimus, comes eius, quē ſecū de Antiochia adduxerat, moritur: unde multū cōtriſtatur. Cum recogitaſſet aūt, quia nihil fit ſine diſpoſitione Dei, poſt multas lachrymas ſeſe conſolatur. Deſtitutus uerò omni humano auxilio, totam ſpem ſuam ponens in Domino, ſolus uenit Rothomagū, quæ eſt ciuitas Normannorū nobiliſſima ſancti Audoëni epiſcopi & confeſſoris corpore & meritis ualde præclara. Vbi cum Richardum Comitē iam mortuum comperiſſet, & de pecunia & cenſu, qui de terra illus pro eleemoſyna ſuo monaſterio dicebatur, nullus ei reſponſa redderet mœſtus aliquantulum, non pro ſuo labore, ſed quòd locus Sinai fruſtratus eſſet tāta utilitate, toto corde conuerſus ad Dñm, quid ageret, quæſit conſilium: Occurrit aūt animo, ut ſuū patrem cha

Rothomagū uenit ſāctus.

riſſimum Richardū. ſ. Abbatē, noſq; ſuos comites in uiſceret: quod & fecit. Per longū aūt tēpus moratus eſt nobiſcum: & ut breuiter concludam, quandiù apud nos manſit, irrepræhenſibiliter uixit.

Interea dñs Archiepiſcopus Poppo, ſanctæ Treuirenſis ciuitatis ſtrenuus prouiſor, audiens prophetā dicentē: Et erit ſepulchrum eius glorioſum: gratia orationis Hieroſolymā uenit, huncque famulum Dei eundo & redeundo ſecum conuiatorem habuit: cui poſt redditum in ſuo epiſcopatu, ſi uellet manendi facultatem præbuit, & libentiſſime conceſſit. Ex reuelatione igitur Dei proſpectans ſibi locum idem famulus Chriſti, ubi ſolus poſſet uacare orationi, in turri, quæ antea nigra porta uocabatur, paruulū tuguriū expetiit, ubi dominus præſul, præſente clero & populo, in feſtiuitate ſancti Andreæ illū incluſit, & quaſi mortuum, ut uere erat, ſeculo, deuotiſſimè ſepeliuit. Recluſus igitur, ut uere credimus, uir Dei ſilentio & multis ieiuniis attenuauit corpus ſuum, in primis aliquando ſolo pane, aliquando autem reficiebatur aqua, infuſo legumine. In noſtra quidē terra, propter infirmitatem ſtomachi, uſus eſt ſemper modica potione uini. Illo etiam tempore non defuerunt graues tentatoris inſidiæ. Per noctes enim audiebat rugitus leonum, ululatus luporū, grūnitus porcorum, cæterarumq; beſtiarum duras infeſtationes, quæ quaſi impetum facientes, ut eum deuorarent, illud tugurium, & ut uerius dicam, ſepulchrum immenſis clamoribus replebant. Etſi etiam uoces audiret & gemitus ſentiret, nihil tamen cernere ualebat. Expanſis denique manibus ſtans in oratione, cū ſe nec inclinare, nec uertere auderet, nec ēt ſomnū capere poſſet, fideli mente conuerſus ad Dominum, dicebat orans: Domine, etiamſi totum corpus meum eſt traditum his feris deuorandum, credo tamen, quia tu miſereberis animæ meæ, quam tuo redemiſti ſanguine. Cōfidentem ergo in te, ſcio quia uiuum me non extrahent ex hac incluſione. Quicquid autem diſpoſuiſti de me, fiat mihi ſecundum multitudinem miſericordiæ tuæ.

Poppo Archiepiſcop⁹ Treuirenſis.

Eſ. 11.

S. Simeon apud Treuiros in turri degit ſolitarius

Tentationes dæmonis.

Reſpectu igitur diuinæ miſericordiæ liberatus ab hac infeſtatione, ſenſit in proximo ſibi aliam adeſſe. Videbatur nanque ei, uultures, coruos, aquilas, miluos, & oēs cæli uolucres ad ipſum per feneſtras certatim irrumpere uelle. Sed cum ſæpius facto impetu nihil ꝓualerent, ingēti clamore locū illū cōplebatur. Voces igitur ille audiens, nihil penitus uidebat. Certus itaq; à diabolo hęc mōſtra immitti, ut terrorem ipſi incuteret, attentius orabat, & ſupra uires ieiunabat. Liberatus uero etiam ab hac tempeſtate, quadā nocte, dum peruigil in oratione maneret, ſenſit totā fabricam illius turris funditus concuti, & quaſi facto terræmotu, in profundū mergi. Recognoſcēs uero inſidias diaboli, fiducialiter pſallere cœpit. Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcēdero in infernū, ades. Si ſumpſero pennas meas diliculo, & habitauero in extremis maris. Et enim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et ſic illa quoque commotio quieuit. Alia ēt nocte cū expergefactus oculos aperuiſſet, uidit cellā ſuā immēſo lumine fulgere. Et primo miratus, cū recordatus eſſet illius ſnīæ Apoſtolicæ, ēt ſatanam traſfigurare ſe in Angelum lucis: Dñe Ieſu Chriſte, ait, non iſtud lumen quæro in terris, ſed tuum, quod eſt in excelſis. Sicq; clauſis oculis in oratione uſq; ad diem permanſit. Corporalibus quidem oculis ipſum antiquum hoſtem terminum & multiformę adſpiciebat, eumq; ſæuientem multis modis, oratione & ſigno Crucis repellebat. Sed cùm inimicus nullatenus per ſe nocere illi poſſet, inſidias aduerſus Dei famulum per ſua membra ei tetendit.

Dæmonis præſtigia.

Pſ. 138

2. C. 11

Ea

Ea tempeſtate, exigentibus peccatis noſtris, nimia aquarum abundantia excreuit. Eius mali cauſa Simeoni imputabatur ab omnibus, dicentibus eũ maleficum eſſe: pro eius ſceleribus hanc mundo cladẽ imminere. ut deponatur à pontifice, populus acclamabat, quotidie. Ex urbe tandem conuerſus agitur, tugurij feneſtras obruunt, Simeonem lapidare contendunt. Vidimus, fateor, feneſtrã fractam ſed athleta Christi Simeon fundatus ſupra firmam petram, immobilis perſiſtebat, atque Deo gratias reddens, pro perſecutoribus cum gaudio orabat. Quantas poſteà cruces, quantas ibi pertulerit moleſtias, quis dignè explicet? Solus hæc nouit ſcrutator cordium, qui illi fuit uiuere, ſicut mori lucrum.

Patientia ſancti uiri in perſecutione atroci.

Interea uoluuntur anni, & uir Dei reſolutionem præuidet corporis. Denique dominum Epiſcopum rogat, ut expenſas & operarios, qui ſibi lectum componant, mittat: ipſe in parte ſui diuerſorij locum ſepulturæ parat: hæc, loquiens, requies mea in ſeculũ ſeculi: hic expectabo diem Domini. Paucis poſtmodum tranſactis dieb us, ipſum ego humilis adij uocatus, & qui pedum illius oſculo eram indignus, in cellam ab eo ſum intromiſſus. Poſt orationem, amplexus, oſcula & fletus, conſedimus. Referuntur inprimis multa de theſauris ſacræ ſcripturæ, de orthodoxa fide, de ſalute animæ. Poſt hæc: Reuelãte Deo, inquit, diſſolutionem corporis mei adeſſe cognoui: peto humiliter, ut hoc corpuſculum meum his ueſtibus exuas, iſtis, quas mihi ad hoc paraui, ordinatẽ induas, & in hoc locello componas. Cui cùm obſtupefactus reſponderem, Quid ſi dominus Præſul ad domum ſancti Petri, uel ad aliud monaſterium te uelit ſepeliri? reſpondit: Indica illi ex noſtra parte, ut pro Christi nomine hæc peregrina membra conſentiat hic putreſcere, & me permittat hic diem Domini expectare. Cum autem porrò interrogarem, Quid ſi præſens non fuero? Eris, inquit, eris, & ſic, ut diſpoſui, de me ordinabis. Cumque ualde tremẽs, attentius vultum intenderem, ſenſi fateor, odorẽ de corpore eius fragantem, omnibus aromatibus ſuauiorem. Miratus multum, alia ſecreta ex illius ore audiui, quæ hic ſcribere nolui. Interpoſitis ergo centũ & quinq; diebus, in octauis Pentecoſtes ægrotauit.

Prædicit obitum ſuum.

Stephano autẽ, qui ei miniſtrabat, iniunxit, ut per aliquot dies requiem ipſi daret, quo plus ſolito contemplationi uacare poſſet. Ille unum diem expectat, & tertia feria ad ueſperam ſigno facto, corbem cum pane ad feneſtram ſuſpendit: manè autem, ſicut miſerat, intactum reperit: multum anxius, ad eum aſcendit. Interrogatus, hoc ſolùm reſpõdit: Quid uis? Vade in pace. Ille timens, Gothelino clerico, qui uiro Dei ſatis familiaris erat, per ordinem pandit, dominum Simeonem ualde laborare; nec ſibi ut ſolitus erat, loqui. Clericus feria quinta illum uiſitat: famulus Dei nullum reſponſum dat. Sed tandem de manu eius potum ſuſcipit, ſeque in lectum ſuum recolligit. In die octauo, dum reuiſit illum diluculo, in extremis reperit, mihique notum facit. Concitus cucurri infirmus toto corpore, & maximè debilis pedum inualetudine, quaſi ſanus aſcendi ſine dolore. Inueni adhuc uiuentem, & iam ultimum ſpiritum trahentem. Exequias, quæ pro abſolutione animæ celebrantur, cum ſolis duobus fratribus, qui mecum aduenerant, prout potuimus, peregimus. Sicque animã ſanctam hora tertia, Calendis Iunij, benigniſſimo, cui ſemper ſeruierat, reddidit creatori. Subitò fit cõcurſus omnium, monachi, clerici, Deo ſacratæ, vulgus promiſcui ſexus, quicunque audire poterant, ad tanti uiri funus properabant.

Excedit è uita.

Igitur ſicut ipſe diſpoſuerat, immò prædixerat, corpuſculum more ſuæ patriæ componimus, & cum pſalmis & laudibus Dei in ſepulcro collocamus. Quod apertum dimittentes, qui in uigilijs & obſequijs, deputamus. In craſtino tota ciuitas quaſi uir unus congregatur, interior domus ornamentis eccleſiaſticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrãtur, ſancti uiri corpus, ſicut ſolent homines in calidis balneis, ſudare cœpit. Miramur omnes. Aliqui ſudorem extergebant, uiuere eum credentes. Sed cum multis modis probatum eſſet, quia non è uiuo corpore ille ſudor procederet, nec ſine prouidentia Dei iſthuc fieret, uiſum eſt omnibus, ut illud tanti uiri corpus nõ negligeretur, ſed à clericis per proximos triginta dies uiciſſim cuſtodiretur. Deputatis igitur illis, poſt horam nonam ſepulcrum diligenter clauditur. Cùm autem clerici per uices in cellula, ubi humatum erat corpus uiri Dei, pſalmos canerent, unus negligentior dormitare cœpit. Qui graui depreſſus ſomno, audiuit quaſi cælitus ingentem ſonitum eo loco exiſtere. Quo territus, alijs excitantibus eſt expergefactus. Oculis uerò apertis, uix ſenſum recepit: ſed per aliquod horas linguæ officium perdidit. Admonitus ergò ab alijs, ut quam non poſſet ſermone, cõfeſſionem corde faceret, ante ſepulcrum uiri Dei, ueniam poſtulat, pectus tundit, atq; eius meritis abſolutionem linguæ obtinuit, & quæ ipſi cõtigerant, narrauit. Cumq; eadem accidiſſent iterum dormienti, omnibus nimio perterritis terrore, extra cellã ad pedes uiri Dei pſallere placuit. Credimus ſiquidem angelicam uiſitationem illuc aduenisse, quam mortalia corpora ferre non poſſent.

Corpus eius exanime ſudat.

Miraculum.

Triceſimo deinde uiri Dei Simeonis die, multus populus cum cereis atque alijs donis ad ſepulcrum cœpit confluere. Quædam anus de ciuitate, multis annis curua, ut ſe penitus erigere non poſſet, cum reliqua multitudine aduenit, & cæteris aſcendentibus ad ſepulcrum uiri Dei, & ipſa, ſi aſcendere poſſet, tentauit. Erecta igitur toto corpore, aſſcendit, uiro Dei Simeoni gratias reddidit, ſicque mirantibus, qui eam non erant, ciuibus, ſana & incolimis domum remeauit. Multi etiam alij uarijs doloribus, & morbis affecti, eoipſo die ſunt liberati. Ex eo tempore ſepulchrum uiri Dei populus ueneratur & inuiſit. Cùm autem commodus aſcenſus in ædificio turris pararetur, quoddam lignum a multis trahebatur: & cùm in altum iam eſſet ſublatum, rupto fune, multitudini, quæ conuenerat & ſubtus ſtabat, mortẽ cœpit minari. Exterritis omnibus, atque, Vir Dei Simeon adiuua nos, inclamantibus, mirabile dictu, quaſi manibus ſuſtentaretur, fluctuando paulatim deponitur, atq; multitudine perterrita utrinque locum dante, ad terram ſine periculo ſubmittitur. Qui periculum euaſerunt, Christo laudes referunt, & Simeoni tanti miraculi miniſtro gratias reddunt.

Mulier contracta fit ſana.

Hic duo miracula placuit inſerere, quę ijdem ipſi, qui ſanati ſunt, teſtificantur in eius uita eſſe patrata. Cùm per longum tempus quædam fœmina acri corporis ægritudine uexaretur, & præ nimia ualetudine oculorum uiſu omnino priuaretur, quadam nocte in ſomnis admonetur, ſi de manu uiri Dei Simeonis cibum ſumeret, ab illo morbo liberã ipſam fore. Manè uirum interrogat, quis Simeon ille ſit. Saluti uxoris congaudens maritus, cœpit diligenter inquirere de uiro Dei Simeone. Dictum eſt ei à quodam Gothelone clerico, quia is eſſet, qui cum Domino Epiſcopo de Hieroſolymis ueniſſet. Deo gratias ille refert, viſionem ſuæ uxoris refert, & ut de manu eius cibum capere ei liceat, humiliter precatur. Clericus per ordinem uiro Dei nunciat, & quod petebatur, ut impleat, multum rogat, ſed uix impetrat. Cùm ergo

panem,

panẽ & piſcem, à niro Dei cum benedictione tranſmiſſum, iam deſperata & pene mortua mulier ſuſcepiſſet, panem comedit, de piſce oculos inunxit, atque ita obdormiuit, In gallicantu expergefacta, & cum lumine oculorum plena corporis ſanitate recepta, ad opus reſedit, & mirãtibus amicis, Ieſu Chriſto gratias egit qui per merita ſui famuli Simeonis perſectam ſanitatem ipſi conceſsiſſet.

Inſigne in cæca & pene exanimi fœmina miraculum.

Quidam puerulus, Hydropis morbo miſerabiliter, diſtentus cũ etiam à medicis deſpetaretur (uenter.n. uirilia & quæque interiora ita intumuerant, ut nix incedere, nix ſtare uel ſedere ualeret) petijt ſe ad uirum Dei Simeonem deduci dicens, quod medici non poſſent, illum poſſe. Adductus igitur, per tres dies de potu illius bibens, quarta demum die cœpit melius habere: ſicq́ue oratione uiri Dei reſtitutus eſt priſtinæ, ſanitati.

Item in hydropico.

Quædam mulier, quæ manum dexteram, digitis palmæ adhærentibus, aperire nunquam poterar, ad ſepulcrum uiri Dei uenit, manum cum fide ſuperpoſuit, moxq́ue digitis extentis, meritis uiri Dei ſanam, retraxit.

In ſeſtiuitate sãcti Petri aduincula, alia mulier, quę ſiniſtrum brachium cum manu contractum habebat, ad ſepulcrum beati Simeonis uenitq́ue extenſis uenis & rupta cute, ſub omni celeritate medellã promeruit. Eodem tempore puer quidam mutus ad ſepulcrũ uiri Dei adductus officio linguæ eſt reſtitutus. Alius uiri militer mutus puerulus ad uiri ſancti ſepulcrũ mittitur in uia loquitur domũ reuerſus, mutus, ſicut antea efficitur. Iterum cum uotis ad ſepulcrum reuerſus, perfecte ſanatur.

Quadam die Dominica dum quędam puella, cuius brachium uentri inhærebat, ad ſepulchrũ famuli Dei Simeonis ueniſſet, brachium, quod excreſcente carne uix uideri poterat, præſente populo exiliuit, & perfectam ſanitatem, q̃ petebat promeruit. Alia Dñica, mulier cũ paruula filia, q̃ cæca à natiuitate fuerat, uenit ad beati uiri ſepulcrũ. Dum ergo Miſſa celebrat, puella illuminatur. Matrẽ reſpicit, ſed nõ cognoſcit. Illa interrogãs, q̃d ſibi eſſet cognoſcitq; filia ſua uideret. Gauiſa, factã in ſe miſericordiã populo nunciat. Populus uerò uirtutem Chriſti in meritis ſancti Simeonis laudat. Sed cum Clerus magnitudinẽ tanti miraculi non crederet, ſubito parẽtes illius mulieris & miniſtri de uilla aduenerũt, qui illã à natiuitate cęcã fuiſſe teſtabãtur. Mox tota eccleſia Chriſtum laudat, qui famulum ſuum Simeonem tot miraculis illuſtret.

Cæca uiſum obtinet ſub Miſſa.

Quidam Adalmanus ciuis Triuireñ iter faciens hoſpitatus eſt in domo cuiuſdam, qui filium habebat cæcum. Suaſit ergo illi, ut filium ad ſepulcrum hominis, Dei duceret, miſericordiam inuenturus. Ille uotum, faciens, cenſum aliquod annorum uiro Dei promittit reddendum, moxq́ue in domo eius puer lumen recipit. Videntem itaque ad ſepulcrum adducit, & gratias ſancto uiro Simeoni reddit.

Item cæcus puer.

Quædã mulier per multos annos uiſu oculorũ priuata, dũ ſepulcrum beati confeſſoris per aliquot dies, frequentaret, meritis illius illuminata eſt.

Ad idem ſepulcrum quædam dæmoniaca perducta, quæ, quos poterat, dentibus mordebat, & manibus laniabat, per noctem ligata manſit. Manè facto, dæmone, liberata, incolumis remeauit, ad propria.

Quidam ſeruus Palatini comitis habuit ancillam, cuius manus una arida, imbecillis & tam exilis erat, ut ad nullum opus ualeret. Cum ergo non eſſet ulli ului, tradidit eam ad ſepulcrũ uiri Dei Simeonis. Eadẽ nocte miro modo ipſa manus intantum creuit, ut alteri diſsimilis non eſſet.

Quidam miles quandam habuit famulam, adeo paralyſi corpore diſſolutam, ut nec de lecto ſurgere, nec in latus alterum ſe conuertere poſſet. In cophino igitur ad uiri Dei ſepulcrum deportata, per aliquod hebdomadas ibi hoſpitata eſt. Cũ ergo in feſto quodã populum uideret ad Miſſas concurrere, & ipſa ſubito de lecto exiliens, cum eis cœpit ambulare. Ad ſepulcrũ, igitur uiri Dei ueniens, & ſua uota coram populo nũcupans, quæ apportata fuerat aliorum manibus, ſana & incolumis proprijs repedauit pedibus.

In Calendis Nouembris cum placuiſſet Domino, Archiepiſcopo in ædificio turris, ubi corpus uiri Dei ſepultum erat, altare in honorem omnium ſanctorũ conſtruere, multus undique populus cõſtruxit. Dum ergo apparatus fit, & dominus epiſcopus expectatur quidam puerulus contractus, ante ſepulcrum uiri Dei ſanus erigitur. Eodem die quidam iuuenis; cum ad tãtam diei lętitiam aſcendere uellet cum reliqua multitudine, nullo modo ualet. Impingitur itaque à populo trahitur & portatur: ſed uires portantium deficiũt, & ipſe toto corpore ſanus magis magisq́ue fit ponderoſus. Conſulẽtibus quibuſdam peccatorum ſuorum, confeſsionem facit & tandem, ad ueſperã leuis factus aſcendit, emendationem uitæ ſancto Simeoni promittit, ſicq́ue lætus domum redit.

nota iſthuc de Confeſſione peccatorum.

Alio tempore quædã meretrix cum aſcendere ad ſepulcrum uiri Dei uellet, quaſi à quodam repellente, reiecta, de gradu cecidit, & facta exanimis; cum putaretur à populo ſtatim moritura, foras trahitur. Sed cum ex illo ædificio, exportata eſſet, quaſi nil mali paſſa, in pedes conſtitit, & de illa ciuitate, ocyus auſugit.

Quidam ruſticus cũ debile corpus ac pene diſſolutum, manibus atque genibus, rependo miſerabiliter, traheret, & per quinque mẽſes uiri Dei ſepulcrum indefinenter frequentaret, quadam die profuſis lachrymis eum his uocibus interpellare cępit: Eia ſerue Dei Simeon quam durum & immiſericordem te mihi prębes: quotidie te requiro, quotidie te inuoco, & tamẽ ad miſericordiam non flecteris, mihiq́ue ſoli negas, beneficium, quod alijs impendis. Certè deinceps ad te uenire recuſo iamiam deſperans, domum repeto. ſed quid dicã amicis propinquis & uicinis meis? Noli noli ſancte Dei tam immiſericorditer me ſolum dimittere, ſaltẽ aliquid mihi largire. Toto ergo animo turbatus ad hoſpitium ſe retrahit, deliberat ut in craſtinum ad patriã reportari poſsit. Interim præ nimio, dolore graui ſomno oppreſſus, poſt gallicantum quaſi in ecſtaſi factus, uidet quendam uenuſto uultu cum magno lumine aſsiſtere, hisque uerbis ipſum blanditer affari: Quid iaces homo? Surge uelociter, & ad uiri Dei Simeonis ſepulcrum cito accede. Cumque reſponderet, non poſſe ſe ire ſe iam ante illuc ueniſſe, & nihil profeciſſe: ille ait: Ego te adiuuo, ego ſuſtento, noli tardare, præſto ſum ut auxilium tibi feram. Excitatus ergo, ſenſit membrorum uirtutem redijſſe ſicq; qui ſolebat curuus atque proſtratus infirmis repere manibus, ad ſepulcrum uiri Dei, mirante populo, tõto corpore erectus, ſolidatis aſcendit pedibus.

Ea tempeſtate cum Treuirorum ciuitas tantis polleret miraculis ad domini Simeonis ſepulcrum apportatus fuit puer octo annorum, cui morbus ambulandi eripuerat officium pro quo iam triduo Simeonẽ, interpellarat deuotio parentum. Forte erat apud nos, de Alemania monachus, nõ mediocriter liberalibus, iſtitutus diſciplinis uerũ tãtis nõ bñ credẽs miraculis q etiã tũc preſens, aderat, cũ ibidẽ Dei effulgẽt miracula, & exorabile B. Simeonis meritũ uotis adſpirat adſtantium. Puer utriſq; manibus altari adherebat, donec mẽbrorũ reſoluta cõpage, ſano adſtitit erectus in corpore.

corpore. Itaque ingreditur pedibus, ſed tremuli titubant inceſſus, quos nondum naturæ docuerat uſus. Tandem ſanus redijt: iſque, de quo diximus, uiſis credidit, Deum laudauit, hæcque commemorans, lætus abſceſſit.

EX CHRONICIS HIRSAVGIenſis Monaſterii, Ioahanne Abbate Ipanheimenſe authore.

EOdem anno (nempe 1035.) S. Simeon monachus & incluſus Treuiris moritur Calendis Iunij, qui tantis mox corruſcauit miraculis, ut à Benedicto Papa IX. Poppone Archiepiſcopo petente, ſtatim poſt mortem ſit canonizatus.

ILLVSTRE CERTAMEN CLARISſimorum Martyrum apud Lugdunum Galliæ, Photini uel Pothini uel eius urbis Epiſcopi, Sancti diaconi, Epagathi, Maturi, Attali, Blandinæ &c. quemadmodum illud luculēter deſcripſere Chriſtiani Viennenſes, & Lugdunenſes, quorum verba hic ſubiicimus ex Euſebii Cęſarienſ. Hiſtoriæ Eccleſiaſticę lib. 5. cap. 1. & 2. interprete Iohanne Chriſtophorſono, Anglię doctiſſimo Epiſcopo.

Iunij. 2
Ex c. 1

SERVI Ieſu Chriſti, qui Viennam & Lugdunum Galliæ incolunt, fratribus in Aſia & Phrygia, qui eadem nobiſcum redēptionis fidem & ſpem habent: Pax, gratia & gloria à Deo patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro ſit uobis. Deinde cum in Epiſtolæ exordio alia iſtis deinceps adiecerint, hic uerbis initium narrandi faciunt: Magnitudinem afflictionis, quæ hoc loco ingraueſcit, ingens gentiliū odium contra ſanctos incitatum, ſupplicia, quæ beati martyres placide ſuſtinuerunt, neque nos dicendo accurate exprimere, neq; ſcribendo facile à quoquā compræhendi poſſunt. Nam aduerſarius noſter aduentum ſuum (in quo audacter ac libere Eccleſiam Chriſti oppugnaturus ſit) iam quaſi proluſione quadam ac procemio breui futurum prænuncians, omnibus uiribus, ut dicitur, Chriſtianos adortus eſt: atque adeo ubique graſſatus, ſuos conſuefecit, & ad bellum contra ſeruos Dei gerendum uſu & exercitatione mire inſtruxit. Quapropter non ſolum ædificijs publicis, balneis & foro nobis interdictum eſt: ſed etiam ne quiſquam noſtrum uſquam locorum in conſpectum prodeat, ab illis uetitum.

Perſecutio īmanis in Gallijs.

At gratia Dei pro nobis cum diabolo decertauit, & hos, qui ſunt paulo remiſsiore animo, eripuit ē periculo: illos autem, qui patientia armati, tanquā firmæ fidei columnæ, non modo impetum hoſtis noſtri diaboli, facile laturi uidebantur, uerum etiam in ſua ipſorum capita eundem quodammodo prouocaturi, ex aduerſo oppoſuit: qui tam in acie fortiter cum aduerſario conflixerunt, omne opprobrii & ſupplicii genus toleranter ſuſtinendo: tum celeri gradu maturarunt ad Chriſtum, ea mala, quæ erant ingentia & grauia, exigua & pene nulla exiſtimando, perſpicueque reuera oſtenderunt, quod non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Martyrum inuicta fortitudo.

Rom. 8

Ac primum cruciamenta, quę confertim erant, & tanquam cumulo à multitudine in illos coaceruata, uiriliter & magno animo ſubierunt: uociferationes, plagas, uiolentos tractus, dilacerationes, lapidū proiectiones, carceres, & quicquid denique ab agreſti, & furioſa multitudine contra nos, uelut contra hoſtes, & inimicos, fieri ſolet. Quotquot igitur erāt à Tribuno plebis alijſque magiſtratibus, qui ciuitati præerant, in forum deducti, cum coram uniuerſa multitudine eſſet ab illis de fide quæſitum, & eam libere ipſi confeſsi fuiſſent, uſq; ad præſidis aduentum in carcerem coniecti concluſique erant. Deinde cum ducerentur ad Præſidem, & ille in iudicando omni crudelitatis genere contra nos noſtroſque uteretur, Vetius Epagathus, unus ex fratribus, immenſo charitatis erga Deum & proximum ardore inflammatus, (qui quidem cum non modo ad omne officium erga proximum ſedulo exequendum impiger & propenſus eſſet, uerumetiam flagranti Dei amore & ſacroſancto ſpiritus inſtinctu exardeſcens, in omnibus Domini præceptis & iuſtitiæ æquitatiſque inſtitutis integre incederet, adeo ſane accurate uitam inſtituiſſet, ut quamuis eſſet adoleſcens, eodē tamen teſtimonio, quod ſcriptura ſeni Zachariæ ſacerdoti tribuit, dignus uideretur) hic Vetius, inquam, iudiciū tam temere & iniurioſè contra nos pronunciatum, non poterat omnino æquo animo ferre: ſed ſupra modum ſuccenſebat, poſtulabatque ut poteſtas ei daretur libere in illo conſeſſu pro fratribus reſpondendi, ſeque perſpicuè probaturum dicebat, nihil ſceleris, nihilve impietatis in nobis omnino poſſe reperiri. Contra quem cum multitudinis frequētia, quæ tribunal circunſiſtebat, admodū uociferata fuiſſet, (erat enim inter illos illuſtris atque eximius) cumq; Præſes etiam iuſtam ab eo propoſitam poſtulationē minime poſſet tolerare, ſed ſolum iſtum ab eo quæreret, utrum eſſet Chriſtianus: ille tum ſimulatque erat clariſsima uoce hoc ipſum confeſſus, & in ſortē & numerum martyrum relatus eſt, ac deinceps aduocatus Chriſtianorum appellatus, nec plane immerito. Habuit enim aduocatum Ieſum in animo commorantem, & Spiritum ſanctum multo, quàm Zacharias, feruentiorem: quem per ingentem charitatis quaſi cumulum, quo adductus, adeo alacri, & ardēti ſtudio pro fratrum propugnatione ſuam ipſius uitam profudit, ſatis perſpicue oſtendebat. Chriſti igitur & eſt & fuit uerus & germanus diſcipulus, qui agnum quocunq; eat, ſequitur. Inde igitur inter reliquos. Chriſtianos facile internoſcebatur. nam martyres, qui uidebantur cæteris facilè præſtare, in publicum prodibant, ſe paratos ad omnia tormenta oſtendebant: omni deniquè animi alacritate confeſsionem illam, quæ eſt martyrii propria, cumulate pleneque explebant.

Mittūtur in carcerem.

Vetius Epagathus Chriſtianorū aduocatus.

Luc. 1.

Martyribus Epagathus adiūgitur

Sed extabant alii imparati, inexercitati & animo fracto, qui acrē certaminis impetū ferre nō poterāt: ex quib. circiter decē numero, aīs ignaue & muliebriter cōciderūt. Qui pfectò nō modò magnū dolorē mētibus noſtris & immēſā acerbitatē inurebant: uerumetiam aliorum, qui hactenus non compræhendebantur, quique martyribus etiam in acerbiſsimo cuiuſque generis cruciatu iacentibus præſto ſemper aderant, & eos non aliquando deſertos eſſe paſsi fuerant, alacritatem penitus retuderunt. Omnes igitur id temporis, propter incertum confeſsionis euentū; eramus graui metu perculſi, non plagas quidē & ſupplicia, quæ illis poſt infligentur, ueriti, ſed ancipiti confeſsionis exitu mente præuiſo, magnopere extimeſcentes, ne quis præ languida animi infractione prorſus ſuccumberet. Quotidiè tamen, qui digni corona martyrij habebantur, ad illorum numerum ſup

Decem à Chriſto deſciunt.

plen.

plendum præhenſi erant, uſqueadeo, ut ex duabus
hiſce eccleſijs, omnes pij & ſtudioſi uiri (quorũ uir-
tute & doctrina inprimis ſtatus illarum rite admini-
ſtrari ſolet) eximerentur. Quidam etiam erhnici,
noſtrorum ſerui, una capiebantur, (ſiquidem Præſes
omnes nos paſſim perquiri præceperat) qui tormen
ta, quæ ſanctos tolerare cernebant, reformidantes,
cõtra nos, militibus ſatanæ impulſu illos ad hoc idẽ
Calumnia in incitantibus, Thyeſtæas cœnas & inceſtus Oedipo-
Chri- dis, falſo commenti ſunt, & alia, quæ nobis nec elo-
ſtianos. qui, nec cogitare quidem fas eſſe iudicatur? quin ta-
le facinus aliquãdo inter homines admiſſum fuiſſe,
ne credi quidem propemodum debet. Quæ ſanè cum
eſſent fama & ſermone hominum paſſim diſſipata,
omnes uelut immanes belluæ contra nos furere cœ-
perunt: ita ut ſi qui antea propter neceſſitudinẽ mo
deratè ſe erga nos geſſiſſent, tunc ueluti rabie quadã
incitati, dentibus frendere, inſanireque propè uide-
rentur: atque id adeò, quod à Domino noſtro prædi-
cebatur, in eo eſſet impletum, tempus uenturum, in
quo omnis, qui uos occiderit, uidebitur obſequium
præſtare Deo. Vnde cætero ſancti martyres maiora
quædam cruciamenta, quàm quæ poſſiot oratione ex
plicari, (idque, ſatana in illud pro uiribus incum-
Ioã. 16. bente, ut aliquid blaſphemię contra Chriſtum ex eo
rum ore educeret) ſufferre cogebantur.

Supra modum igitur lethale multitudinis uniuer-
ſæ, Præſidis & ſatellitum odium in diaconum, nomi-
Sanctꝰ ne Sanctum, Viennæ prognatum, & in Maturũ etiã,
diaco- recens quidem baptizatum, ſed generoſum tamen
nus. Chriſti athletam, efferbuit: in Attalum porrò, gene-
Matu re Pergamenum, columnam & ſtabilimentum conti
rus. nnum eccleſiarum, quæ hic ſunt: in Blandinam de-
Atta- nique, per quam Chriſtus euidenter oſtendebat eos,
lus. qui apud homines, uiles, deſpecti & contempti ui-
Blan- deantur, apud Deum propter charitatem erga illũ,
dina. non ſpecie iactatam & ſimulatione, ſed ui & uirtute
declaratam, magno ſplendore & gloria donari. Nam
cùm non nos ſolum pertimeſceremus, ſed etiam he
ra illius ſecundum carnem, (quæ etiam ipſa una in
martyrum pugna dimicauerat) nè eum in certamẽ
deſcenderet, præ corporis imbecillitate non liberè
& ingenue fidei ſuæ cõfeſſionem proloqui pergeret:
Blandina tãto animi robore & uirtute imbuebatur,
Blan- ut tortores qui illam uiciſſim omni ſuppliciorũ ge-
dina nere à primo mane ad ueſperam uſque afflixiſſent,
egregia propè labore defeſſi langueſcerent, ſeque tum ab il-
conſtan la uictos, tum nihil amplius habere cruciamenti reli
tia. quum, quod ei irrogarent, faterentur: atque adeò ma
gnopere mirarentur, quo pacto, cùm totum eius cor
pus ita dilaceratum eſſet, perſeuerans ſpiritum duce
ret: palamque teſtarentur, unum tormenti genus ſa-
tis habuiſſe uirium ad uitam ei eripiendam, nedum
tam multis & uarijs opus fuiſſe. Verũ beata martyr,
ſicut generoſum athletam decet, in fide fidei confeſ-
ſione uires colligebat, atque prolatio iſtorum uerbo
rum, Chriſtiana ſum, &, Nihil apud nos admittitur
ſceleris: erat dolorum, qui eam urgebant, ſumma le
uatio, fomentum cruciatus, & cuiuſque moleſtiæ
depulſio. Diaconus ille, Sanctus nomine, ſuprà quã
Itẽ Sã- credibile eſt, & ſupra omnem humanum captũ, uer-
cti. bera à carnificibus impacta toleranter ſuſtinens, cũ
ſcelerati illi carnifices propter aſſiduitatem, & ma-
gnitudinem tormentorum, quæ ei infligebant, ſpe-
rarent ſe aliquid, quod indecorum & eius profeſſio
ni parùm conſentaneum uideretur, ab eo audituros,
ipſe tanta animi celſitate & conſtantia illis ex aduer
ſo reſtitit, ut ne nomen quidem uel ſuum, uel gentis,
uel ciuitatis, unde fuit, neq; utrum ſeruus an liber,
illis uellet dicere: ſed ad omnia rogata, ita Latino ſer
mone reſponderet, Chriſtianus ſum: iſtud pro nomi-
ne, pro ciuitate, pro genere, & denique pro re quaq;
iterum ac ſæpius eloqueretur: aliam autem uocẽ gen
tiles ab eo elicere audireque non poterant. Vnde tã
graui & acerbabile animus cùm Præfecti, tum torto
rum contra illum inflammabatur, ut cum nihil ha-
berent ſupplicij, quod ei deinceps imponerent, ad
extremum laminas æneas feruentes & ignitas tener-
rimis corporis membris affigerent. At ille, quanquã
corporis membra exurebantur, firmus tamen, con-
ſtans & immutabilis in fidei confeſſione perſtitit:
quippe qui diuino & cæleſti fonte aquæ uitalis, quæ
ex Chriſti uentre profluit, tanquam rore cùm aſper
ſus, tum roboratus erat. Corpus autẽ teſtimonio fuit
eorum, quæ ipſi acciderant: ut pote vulneribus & ui-
bicibus totum cruentatum, quod quidem ſic in ru-
gas erat contractum, ut exteriorem hominis formã
prorſus abieciſſet, in quo Chriſtus afflictationis par-
ticeps, res præclaras ad ſuam ipſius gloriam geſſit,
cum aduerſarium profligando, tum cæteris præcla-
rum exemplum oſtendendo nullum eſſe metum, ubi
Dei patris charitas, nec ullam moleſtiam, ubi fides
Chriſti uiget. Nam quanquam impij carnifices pau *1. Io. 4.*
cis diebus poſt, cùm martyrem denuo torquerent,
putabant, ſi corporis membris, ſuperiore iam crucia
tu timidis, & inflammatione quadam efferueſcenti-
bus, eadem ſupplicia accumularent, uel ſe illum fa-
cile euicturos, præſertim cùm nec manuũ prope tra
ctationem perferre iam poſſet: uel illum tormentis
tandem extinctum, grauem reliquis horrorem incuſ
ſurum: tamen tantum abfuit, ut in illo aliquid eiuſ-
modi contingeret, ut etiam præter omnium homi-
num opinionem, corpus in illis poſterioribus tormẽ *Vide*
tis recreatum, & in integrum reſtitutum, formã prio *miram*
rem atque uſum membrorum recuperaret: adeò ut *Chriſti*
ſecunda illa carnificina, non inflicta pœna, ſed medi *uirtutẽ*
cina per Chriſti gratiam adhibita uideretur.

Porrò Biblidem, unam ex eorũ numero, qui fidei
confeſſionem pernegaſſent cùm iam diabolus à ſe
prorſus abſorptã putaret, cupiens etiam per blaſphe
miam in Deum, condemnationẽ eis augere, ad ſup-
plicium deducendam curauit, eamque uelut fractam
& ignauam, impia in nos & flagitioſe probra loqui
impulit. Illa tamen in tormento redijt ad ſe, atque
(ut ita dicam) ex profundo ſomno excitata eſt præ- *Bibli-*
ſenti ſupplicio quodammodò ſubmonita, ut de æter- *dis reſ*
na gehennæ pœna ſeria cogitaret. At contra, quàm *piſcen-*
diabolus expectabat, maleuolis Chriſtianorum ob- *tia &*
trectatoribus ex aduerſo ſic reſpõdet: Quomodò eiuſ *conſtan*
modi uiri liberos ſuos deuorare in animum poterũt *tia.*
inducere, quibus ne licitum quidem ſit ſanguinẽ ani
malium ratione carentium comedere? Et ab eo tem
pore ſe Chriſtianam ingenue confeſſa eſt, & ſorti
numeroque martyrum adiuncta. At cùm tyrannica
crudeliaque illa ſuppliciorum genera per beatorum
patientiam, Chriſti, uirtute firmatã fruſtra impoſita
irrogataque uiderentur, diabolus alias quaſdam ma
chinas deintegro contra illos excogitauit, nempe ut
in carcerem coniecti, interdum in locis horrida ca-
ligine obſitis & plenis moleſtiarum, miſere iacerent:
nonnunquam illorum pedes in craſſas compedes im
poſiti, diſtenderentur, aliquando uexarentur alijs
plagarum modis, quos rabidi diaboli miniſtri, il-
liusque maleuolentia ſuffuſi, hominibus in carcerẽ *Moriũ*
concluſis incutere ſolent, uſqueadeo, ut complures, *tur qui*
quos Dominus eo pacto è uita exire uolebat, ibi ob *dã præ*
fœtidum odorem & loci anguſtiam penitus ſuffoca- *carce-*
rentur. Quinetiam non pauci (in quibus illic Dei glo *ris fæ-*
ria perſpicue oſtentata erat) quamuis ita acerbe ex- *tore.*
cruciati fuiſſent, ut nulla curatione adhibita, uide-

ſentur amplius poſſe uitam protrahere, in carcere tamen ſuperſtites manebant,omni humana quidem cura & ſubſidio orbati ac deſtituti:a Domino tamen tum corporis tum animæ uiribus ita roborati confirmatique erant, ut cæteros & ad fidem conſtanter tenendam tuendamque incitarent,& grato admodum ſubleuarent ſolatio. Alij autem modo capti,& recentes in carcerem contruſi (quorum corpora ante hæc tormentis ſubeundis callum haud contraxerant)pōdus carceris & grauitatem minimè poterant ferre, ſed intus breui mortem oppetebant,

Pothini Epi martyrium.

Beatus item Pothinus, cui Lugdunenſis epiſcopatus miniſterium erat concreditum,cum nonageſimũ ſuæ ætatis annum præterijſset, & corporis imbecillitate ita languelceret,ut uix poſſet propter uirium infirmitatem,qua diſtinebatur,libere ſpirare , ſpiritus tamen alacritate propter ardentem , qua flagrabat, martyrij cupiditatem,plurimum recreatus,ad tribunal geſtabatur:& tametſi corpus eius iam præ decrepita ætate,& cruciatu morbi penè exhauſtum eſſet, anima tamen in ipſo ſeruabatur integra,ut per eam Chriſtus glorioſè triũpharet. Qui quidem ad tribunal,magiſtratibus ciuitatis cum comitātibus,& uniuerſa multitudine uarias cuiuſquemodi uociferationes contra illum,utpote Chriſtianum,edente,a militibus deductus,præclarum fidei teſtimonium perhibuit.Cum enim a Præſide rogaretur,quis eſſet Chriſtianorum Deus,reſpondit:Si tu ea re dignus ſis, cognoſces.Inde igitur aſpere & immiſericorditer raptatus, uarias plagas excepit,cum ab his,qui ſtabant in proximo,qui nihil eius ætatem reuerentes, manibus pedibusque in illum contumelioſè inſultabant:tum ab illis,qui longius erant remoti:qui , quod ſinguli habebant in manibus,illud in illum coniecerunt: idque propterea, ꝙ omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant,ſi quiſquam petulanter illum inſectari ulla ex parte omitteret.nam deorum ſuorum cauſam ita ſe uindicaturos arbitrabantur.Ille uix iā ſpiritum ducēs,in carcerem coniectus fuit, ac biduo poſt efflauit animam.

Mala cõditio fidei deſertorũ.

Ibi uerò ſingularis Dei prouidentia apparuit, & infinita Ieſu Saluatoris miſericordia patefacta eſt: quæ ſanè talis fuit,qualis quidem rarò inter fratres Chriſtianos contigiſſet, a diuina tamen Chriſti uirtute ac potentia non omnino aliena.Nam qui ut primum erant compræhenſi, quidem inficiati fuiſſent, non modo in carcerem cum cæteris condebantur: (nihil enim illis, ut tempus ferebat, negatio attulit adiumenti) uerumetiam ſuppliciorum eorundem erant facti participes:atque ſicut illi, qui ingenuè fatebantur ſe eſſe,quod erant,nullo alio crimine obiecto,niſi ꝙ Chriſtiani eſſent, tradebãtur in cuſtodiã: ſic iſti,qui fidem pernegarant, de reliquo in carcere tanquam homicidæ & ſcelerati detinebantur,duplo grauiore cruciatu & angore, quàm cæteri,afflictati. Illos enim ſubleuabat lætitia ex martyrio percepta, ſpes promiſſorum,charitas in Chriſtum , ſacer Patris ſpiritus: hos magnum & graue conſcientiæ pondus admodum uexabat,uſqueadeò,ut dum per hominum frequentiam palàm gradiebãtur, ipſo uultu ab omnibus alijs facilè internoſcerentur.Illi enim hilares in publicum progreſsi ſunt,in quorum uultu decor quidam,gratia & uenuſtate multa adſperſus,enituit,ſic ut uincula etiam,quibus uelut ſponſa,aurearum fimbriarum uarietate decorata, mirè erant illuſtrati,egregium quendam ornatum illis adieciſſe uiderentur:tam ſuauem item & fragrātē, ex ipſo Chriſto egredientem,efflarunt odorem, ut nonnullis artificioſo quodã unguento & manu cõpoſito delibuti putarentur.Hi autem demiſsi, abiecti, adſpectu horridi, turpi ignominiæ labe deformati, a gentilibus porrò uelut ignaui effœminatique probris cõtumelioſè affecti,ac denique cum honoratum,glorioſum & ſalutare nomen Chriſti amiſiſſent,perinde acſi homicidij rei fuiſſent,homicidæ iam appellati.Iſta ubi cæteri coràm aſpexiſſent, magnoperè roborati erant & animo conſtabiliti. Qui enim præhendebantur, omni memoria diabolicæ cogitationis ex animo depoſita, abſque hæſitatione fidem ſuam profitentur: Iſti porrò,paucis uerbis obiter interiectis , rurſus, quæ ſequuntur,adiungunt.

His igitur rebus confectis, de reliquo martyria, quæ in ipſorum uitæ exitu ſufferebant, in quæque ſuppliciorum genera diſpertiebantur.Siquidem unã coronam beati martyres ex uniuerſis & uarijs cuiuſque generis floſculis contextã cõplicatãque Deo patri obtulerunt.Quocirca par erat , generoſos & inſignes Dei athletas,ubi multiplex & uarium martyrij certamen ſubierant ,illuſtremque ab hoſtibus reportarant uictoriam,præclara immortalitatis corona decorari.Maturus ergo , Sanctus,Blandina & Attalus die cum beſtijs dimicandi in noſtrorum hominum cruciatum de induſtria præſtituta,ad beſtias ducebãtur,quo publicum & cõmune gentilibus ſpectaculũ, plenum inhumanitatis & ſæuitiæ, exhiberent.

Maturus & Sãctus denuò immaniter cruciãtur.

Atq; Maturus & Sãctus in amphitheatro omne genus tormentorum denuò ſubeunt,perinde acſi nihil cruciatus antea fuiſſent omnino perpeſsi : immo uerò ut athletæ, qui modo aduerſarium per uarias certaminum uices ſtrenuè profligaſſent, & pro corona uitæ ipſis propoſita poſtremum iam certamen haberent in manibus ad conficiendũ , deintegro tum uerberũ traiectiones,quibus homines illic plecti ſolent,ſuſtinent,tum crudeles ferarum tractus, tum alia omnia cruciamẽtorũ genera , q̃ inſana & furioſa plebs alij aliundè cum uociferatione illis infligi poſtulabant, tum ferreas denique cathedras & ignitas illorũ mẽbris ſuppoſitas, quibus corpora miſerè frixa & exuſta erant,& quanquàm gentiles peſtifero illorum nidore non abſque moleſtia ſaturabantur , tamen ne ea quidem re deterriti, ab inſania ſua deſiſtunt, ſed pergunt adhuc magis magiſque furere , quãdoquidem illis in optatis erat,eorum patientiam prorſus euincere. Cæterum ab ipſo Sancto nihil aliud elicere poterant,præter illam uocem,quam ab initio de fidei ſuę confeſsione proferre conſueuiſſet.

Securi cæduntur.

Iſti autem martyres,quoniam in hoc ingenti certamine uita adhuc in ipſis reſidebat,ſingularium certaminum loco , quæ magna cum uarietate ibi fieri ſolebant , illo die ſpectaculum uniuerſo populo præbentes, ad extremum ſecuri percutiuntur.

Blãdinæ præclara uirtus.

At Blandina trabi ligneæ ſublimis affixa,præda beſtijs incurſantibus obijcit, q̃ quoniam & in crucis ſpecie ſuſpenſa cernebat , & ardenter preces fundebat,magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit,quippe in ipſo certamine , ex ſorore cruci ſuffixa, ipſum Chriſtum qui pro nobis crucifixus eſt, oculis corporeis quodãmodo uidebant,uti credentibus in illum pro certo perſuaderetur,ꝙ qui pro eius gloria quicquam perpetiat,hæreditatis ſit cũ Deo uiuente cõſors & particeps futurus. At cũ nulla beſtia eius carnem tangere uellet, a trabe mox abrepta, in carcerẽ iterũ trudit, & ad aliud reſeruat certamen, ut per uaria concertationum genera uictrix facta,tũ tortuoſum ſerpẽtẽ condẽnationi,quam ab ſe auertere nõ poſſet,iure addiceret, tũ fratres pariter ad conſtãtiã incitaret, q̃ licet humilis,imbecillis & propè abiecta uirgo eẽt armatura ,tñ Chriſti fortis athletæ induta,nõ ſolũ ꝑ multas cruciamẽtorũ uices aduerſariũ ſuperauit, uerũ etiã per illuſtre illud certamẽ, coronam im-

ronam immortalitatis tandem aſſecuta eſt.

Attali certamen.

Attalus item, clarus & magni nominis uir, importuno multitudinis rogatu ad ſupplicium euocatus, ob rectè factorum conſcientiam (ſiquidem ingenue in Chriſtiana inſtitutione & diſciplina exercitatus, fidelis ſemper apud nos & conſtans ueritatis teſtis extitiſſet) alacri animo certamen ingreditur. Ac cum undique per amphitheatrũ circunducerent, tabula, in qua Latinis literis hæc inerat inſcripto, Hic eſt Attalus Chriſtianus, illum præcedente: cumque in eũ admodum petulanter populus inſultaret, Præſes, ubi Romanum eſſe didiciſſet, mandauit ut in carcerem denuo cum reliquis, qui in eodem erant, concluderetur: de quibus literas ad Cæſarem ſcripſit, eiusq; expectauit de illis ſententiam. Tempus uerò, quod interea intercedebat, illis quidẽ neque ocioſum, neq; infrugiferum fuit: ſed per mortẽ eorũ dilatã, immenſa Chriſti clementia quaſi lumen ſuum propalam profudit.

Reſipiſcunt q̃ à fide exciderant.

Nam intermortua Eccleſiæ mẽbra, uiuorũ ſubſidijs fuerunt ad uitam reuocata, & qui fidem confeſſi fuiſſent, ijs, qui tandẽ pernegaſſent, magna beneficia detulerunt. atque ideo permagna lætitia matri & uirgini Eccleſiæ exorta eſt, cũ eos, quos abortu tanquàm mortuos eieciſſet, uiuos & incolumes recuperaſſet. Illorũ enim hortatu & exẽplo cõplures, q̃ fidẽ negaſſent, erãt tanq̃ in utero matris Eccleſiæ iterũ cõcepti iterũ in mẽbra formati, iterũ ad uitã reducti, iterum deniq; ad fidẽ ſuã confitendã perdocti.

Ezec. 18. & 33.

Atq; cũ ad uita eſſent reſtituti, & uiribus cõfirmati, ſuauitatẽ Dei (qui non uult mortẽ peccatoris, ſed pro ſua benignitate eum ad pœnitentiã inuitat) animis haurientes, ad tribunal ſponte accedunt, ut iterũ à Præſide de fide denuo rogarentur.

Mercatus. Lugdunenſis.

Nã cũ Cæſar reſpõſum per literas miſiſſet, illos, qui fidem Chriſti confiterentur, tympanis eſſe torquendos: hos autem, qui eandem inficiarentur, in principio mercatus (qui hic celebrari ſolet, quique eſt propter frequentiam hominum, ex omnibus eo gentibus commeantium, multorum ſermone nobilitatus) liberos dimittendos, Præſes beatos martyres, tanquàm ſpectaculum & glorioſam pompam de illis multitudini præſtaturus, ad tribunal deduci iubet, iterum in quæſtionem uocat, daeque ſententiam, ut qui municipes Romani eſſent, ſecuri percuterẽtur: reliqui autem amandarentur ad beſtias. Chriſti uerò gloria in his, qui antea fidẽ abnuerant, tunc tamen præter Gentiliũ opinionẽ, eadẽ ingenue confitebantur, magnopere illuſtrata fuit.

Conſtãtia eorum qui antea defecerãt

Etenim illi cũ priuatim in quæſtionẽ dati eſſent, quaſi pro certo abſoluendi, tamẽ ſe Chriſtianos uerè confitẽtes, martyrũ choro adijciebantur. Alij autem falſi Chriſtiani, à fide penitus lapſi, qui neque ueſtigiũ aliquando fidei, neque ſenſum & ſignificationem ueſtis ſpõſalis, neque cohitationem timoris Dei in animis inſidentem habebant, ſed per nequam eorum cõuerſationem, uiã ueritatis contumelijs affecerãt, hoc eſt, filij perditionis, foris extra Eccleſiam permanſerunt: cæteri uniuerſi fuere in Eccleſiã denuo aſcripti.

Alexãdri uirtus & martyrium.

De quibus cum haberetur quæſtio, Alexander quidam genere Phryx, arte & ſcientia medicus, multis annis in Gallia commoratus, omnibus fere propter charitatem erga Deum, & liberam in uerbo prædicãdo alacritatem cognitus, (non enim doni & muneris Apoſtolici expers erat) cum adſtaret tribunali, & illos fratres nutu ad fidei confeſsionẽ hortaretur, (ijs, qui undique tribunal circunſiſtebant, uidebatur tanquàm parturiens) populi multitudo confeſsionẽ eorũ, qui antea inficias iuiſſet, ægre ferens, contra Alexandrum, tanquam eius rei caput & authorem, uociferari cœpit. Vbi uerò Præſes inſtabat, ſciſcitabaturque quiſnam eſſet, reſpondit ſe Chriſtianum eſſe. Vnde Præſes ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad beſtias. Poſtero autem die eandem cum Attalo dimicationem (Præſes enim, quo populo gratificaretur, Attalum denuo beſtijs obiecit) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro omnes machinas ad eorum cruciatum excogitatas, tanquam prætereuecti, maximumque certamen perpeſsi, ad extremum gladio feriuntur. Alexander autem neque ingemuit, immo uerò ne gry quidem ore extulit: ſed interiore mente & cogitatione quaſi cum Deo ſermones contulit.

Attali certamen.

Attalus, ubi in ferrea cathedra iam candenti eſſet impoſitus, & eius incendio ambuſtus, quando nidor & fumus è corpore in ſublimi ferebatur, Latino ſermone multitudinem ſic affatus eſt. Ecce eccè, hoc, quod uos præſtatis, eſt homines uorare. Nos quidem neque uoramus homines, neque aliud quicquam ſceleris patramus. Rogatus tamẽ, quod nomen Deus haberet, reſpõdet, Deũ nomẽ nõ habere more hominũ.

Blandinæ & Pontici pueri

Quibus omnibus confectis, poſtremo die ſingularium certaminum aduentante, Blandina & adoleſcens Ponticus, circiter quindecim annos natus, (hi autem quotidie introducebantur ad reliquorum ſupplicia contemplanda) in amphitheatrum inferebantur, urgebanturque per gentilium idola iurare. Ac quoniã illi perſtabant conſtantes, & ea deſpicatui ducebant, ueſana multitudo contra illos aſpere & ferociter ſæuiebat: adeo ut neque adoleſcentuli commiſerarẽtur ætatem, neque mulierẽ omnino uererentur. Omnibus igitur tormentis eos obiectare, & per quoduis ſupplicij genus undique agitare cœperunt, & ſine intermiſsione nunc hũc, nunc illum per ipſorum deos iurare impellebant. Cæterum hoc nullo modo poterãt efficere. nam Ponticus, qui ita à ſorore erat exuſcitatus, ut gentes eam eſſe animaduerterent, quæ illũ cohortata fuiſſet, confirmaſſetq;, poſt omnia cruciamentorũ genera, uiriliter & magno animo tolerata, extremum ſpiritum edidit. Beata Blandina omnium poſtrema, tanquam nobilis & generoſa mater, ubi liberos animauerat ad pœnam, & uictores ad Chriſtũ regem præmiſerat, ipſa eoſdem cum liberis certaminũ curſus remenſa, ad eoſdem lætitia geſtiens, ac de ipſo uitæ ſuæ exitu permagno gaudio exultans, properabat, non quaſi ad beſtias crudeliter proiecta, ſed ad cœnam ſponſi amice inuitata. Atque poſt uerbera poſt beſtiarum laniatus, poſt ſartaginis euſtionem, ad extremum in rete inuoluta, tauri rictibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu multumque icta exagitataque fuiſſet, ac nullum ſenſum cruciamentorũ, quæ hactenus ei obtigiſſent, partim propter ſpẽ, qua Dei promiſsis firme adhæreſcebat: partim propter colloquia, quæ intra ſe cũ Chriſto conſerebat, omnino haberet, tandẽ enſe iugulata fuit. Vnde gẽtes ipſæ palã teſtabantur, mulierem apud ſe nunquam tot tamque acerba tormenta tam cõſtantes pertuliſſe.

Verum eorum rabies & crudelitas in ſanctos, non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furioſa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ, uia aut ne uia quidem à furore ſuo aliquando acquieuerunt, immo uerò in corporibus martyrum ſuam de integro contumeliam cœperunt & maleuolentiã exercere. Nam quamuis martyrum cunctatoria penitus eſſent ſuperatæ, tamen quia omnem humanam rationẽ omnino exuiſſent, illorum amentia minime fuit retardata repreſſaque: ſed acerba bilis cum Præſidis, tum populi (qui quidẽ in nos lethale odium internum euomebant) tanquam immanis belluæ magis magisque incenſa, ſic ut ſcriptura uerè impleretur: Impius adhuc impie agat, & iuſtus iuſtificetur adhuc.

Ap. 22. Corpora ſanctorũ obijciũtur canib[9].

Etenim corpora eorum, quos carceris peſtifer odor & cruciatus ſuffocauerat, canibus laceranda obiiciũt

ſtudioſeque nocte dieque obſeruant, ne quiſquam è
noſtris illa tumulis mandet. Tandem uerò martyrũ
in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec
beſtiæ adhuc uorarãt, nec ignis abſumpſerat, partim
minutatim dilaniata, partim inſtar carbonum ambu
ſta, quinetiã ſecuri percuſſorũ capita unà cũ corporũ
truncis collecta, dies complures ſimiliter militũ ex-
cubijs inſepulta cuſtodiunt. Porrò alij fremere, & dẽ
tibus contra eos frendere cœperunt, tota animo con
nitentes aliquam grauiorem in ea exercere contume
liã. Nonnulli irriſinne ludere, & falſos cachinnos tol
lere, ſummaque cnmmrndatinne & præconio idola
ſua efferre, quibus quidem tanquã authoribus pœnã
& ultionẽ Chriſtianorũ acceptam retulerunt. Non
pauci, quanquàm factis aliquanto modeſtiores erant
& de illorũ afflictinne aliquantum condoleſcere ui-
debantur, uerbis tamen acerbè eos uexare ad hũc mo
dum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit
religio, quam ſuæ ipſorum uitæ præpoſuerunt?

Quæ ad gentilium crudelitatẽ pertinebant, talem
habebant uarietatem. Quæ autẽ ad nos, uidebantur
ſane magnum mœrorẽ propterea in ſe complecti, quod

Non ſinuntur ſanctorũ corpora ſepeliri.

martyrũ corpora humo tegendi nulla dabatur facul
tas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre pręſidij, neque magna pecuniæ uis eorum animos flecte
re, neque preces ulla ex parte placare poterant. ſed
nulla non ratione & uia corpora illa erant aſsidue ab
illis obſeruata, & id quaſi in magno lucro deputatũ,
ſi penitus inhumata iacerent. Paulo poſt etiã iſta ad-
dunt: Martyrũ corpora, ſex dies continuos ſub dio ia
centia, & maxima ignominia affecta, poſt aũt ab im-
pijs & illis & facinoroſis carnificibus exuſta, inque ci
neres redacta, in Rhodanũ fluuiũ, qui illic in proximo
defluit, ſpargebantur, quo nnllæ quidem illorum reli
quæ amplius ſuper terram reſtarent. Iſta eo conſilio
patrabant, quòd Deũ ſe poſſe uincere, & illis regene
rationẽ corporũ prorſus eripere arbitrati ſunt, quo
ne ulla quidẽ (ſic enim dicebant) ſpes reſurrectionis
reliqua foret illis: qua freti (inquiunt) non ſolũ pere-
grinam quandã & nouã nobis induxrrũt religionẽ,
uerũetiã neglexerunt penitus tormenta, & prompto
atque alacri animo ad mortẽ properarũt. Iã uidea-

Antoninũ Verũ dicit

mus, utrũ ſint reſurrecturi, & utrũ illorũ Deus ipſos
iuuare, & è manibus noſtris eripere poſsit. Eiuſmodi
perſecutionis tempeſtas, regnãte Imperatore, de quo
docuimus, iſtis Chriſti eccleſijs obtigit. Vnde certe,
quænam fuerint in reliquis prouincijs eodem tem-
pore factitata coniectura aſſequi poterimus.

CAP. II.

Illas item uoces, ex eadem epiſtola depromptas,
in hunc ſermonẽ includere operæpreciũ arbitra
mur, quibus modeſtia & ſingularis martyrum,
quos diximus, benignitas hoc fere modo deſcri-
pta ſit. Iſti uerò ipſius Chriſti (qui cũ in forma Dei eſ

Phi. 2.

ſet, non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo,
ſed ſeipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens) tã ue-
re æmuli & imitatores erant, ut quãuis in tali gloria
& ſplendore locarentur, & non ſemel & iterũ, ſed ſæ
pius, ut martyres decet, pro fidei confeſsione acerba

Nota inſignem martyrũ modeſtiã.

tormenta perpeſsi, beſtijs obiecti, ab eiſdem denuo
ablati, ignito ſrrro exuſti, uibicibus liuidi, uulneribus
undique inflictis excruciati, non tamen ſe ipſi marty
res eſſe prædicarent, neque cuiquã noſtrũ copiã face
rẽt illos eo nomine appellãdi: ſed ſi quiſquã noſtrum
eos uel per literas, uel per ſermonẽ ut martyres forte
ſalutauiſſet, grauiter eũ repræhẽderũt. Libẽter enim
martyris appellationẽ Chriſto fideli & uero martyri
primogenito mortuorũ, duci & authori uitæ, quæ eſt
ex Deo, conceſſerant, martyrũ ẽt, qui iam ad Chriſtũ
ex hac corporis cuſtodia migrauiſſẽt, eos non grauate in memoriã redegerunt, dixerũtque. Illi iam uero
ſunt martyres, quos Chriſtus propter fidei confeſsio
nem ad ſe recipere dignatus eſt, & quorũ martyrium
ipſo præclaro uitæ exitu, tanquã ſigillo certiſsimo,
obſignauit, nos autem tenues ſolum & abiecti Chri-
ſti nominis confeſſores, atque fratres obſecrabant cũ
lachrymis, ut preces pro illis ardẽter & obnixe Deo
funderent, quo ipſo diſceſſu è uita opus, quod Deus
tam benigne in illis icepiſſet, cumulate expleretur.
Et quanuis non modo libera reſponſa gentilibus dan
do, ſed etiam patiẽtia, magnanimitate, fidenti animi ro
bore cõtra omnes cruciatus ſe generoſos ac ſtrenuos
palam oſtendendo, uim & uirtutem martyrij perſpi
cue declaraſſent, tamen timore Dei referti, martyrũ
appellatione, qua fratres illos donare uoluiſſent, ab
ſe repellere ſtudebant. Et iterum, paucis uerbis inte-
riectis, ſequuntur iſta. Humiliauerunt ſe ſub manu po
tenti, qua iam ſatis exaltati ſunt. Dum in uita mane-
bant, defendere omnes, neminem accuſare, omnes è
uinculis eripere, colligare neminem conabantur. Pro
illis, qui ſupplicia eorum corporibus inflixerant, exẽ
plo Stephani perfecti martyris imitati, benigne ora-
re, dicentes, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. *Act 7.*
Quòd ſi pro eis, qui ipſos tã contumelioſè torſiſſent,
precabantur, quanto magis pro fratribus idẽ ipſum
præſtiterunt? Hæc item, paulo longius ſermonẽ pro-
ducentes, adnectunt. Grauiſsimũ aũt bellum ab illis,
propter ingenuam erga fratres charitatem, cum ipſo

Diabolus cur coſtantes atrociter inſectatus ſit

diabolo ideo ſuſceptum erat, quod tantopere nitebantur, ut uoracem illius, tanquàm malæ beſtiæ, gulam
ſtringendo, eos uiuos denuo euomere cogerent, quos
prius tanquàm mortuos, ſe penitus deuoraſſe putaue
rat. Non enim illi fratrũ imbecillorũ lapſu gloriaban
tur, ſed quæ dona ipſis per Dei gratiã affatim ſuppe
rebant, alijs, qui maioris opis indigerent, benigne
largiebantur, atque adeo uelut matris indulgẽtis mi
ſericordia commmoti, multas lachrymas pro eorũ ſa
lute in conſpectu Dei patris profundebant, uitam il-
lis flagitabant, uitam conceſsit Deus, uitã etiã cum
proximis cõmunicarũt, uictores in omnibus ad Deũ
profecti ſunt, pacẽ amplexati, pacẽ nobis cõmadarũt
cum pace denique ad Deum deceſſerunt, non matri
Eccleſiæ moleſtiam & angorem, non fratribus bel-
lum & ſeditionem, ſed gaudium, pacem, & concor-
cordiam & charitatẽ reliquerunt.

MARTYRIVM SS. MARCELLINI & PETRI, Grauiter cõſcriptũ. Adſtipulantur ei antiqua Martyrologia, & habetur in uetuſtis MS. codicibus. Stylum aliquot locis nõnihil correxit F. Lau. Surius.

Benignitas Saluatoris noſtri, martyrũ perſeuerantia comprobata,
uſq; proceſsit, ut & fidei amicos coronaret, & inimicos eorũ
ex ipſis inferorum clauſtris erue *Iunij 2.*
ret. Deniq; cũ Romæ à paganis
teneretur Petrus, Exorciſtæ officium gerens, & multis uicibus

S. Petrus uicibus caeſus.

cæſus, miſſus in obſcuriſsimam habitationem, mane
ret in uinculis ferreis immotus, cuſtosq; carceris, Ar
themius Paulina, unicã filiã ſuã uirginẽ, quam impẽſius a
mabat, a dæmonio uexari quotidie plãgeret, dixit ad
eũ uir Dei Petrus Exorciſta, Audi cõſiliũ meũ Arthe-
mi, & crede in unigenitũ filiũ Dei uiui Ieſũ Chriſtũ
qui eſt liberator omnium in ipſum credentium. Si
enim uere credideris, mox erit ſalua filia tua: Reſpon
dit Arthemius: Miror ualde imprudens cõſilium tuũ,

quod cum te iſte Deus tuus liberare non poſsit, in ipſum licet credas, & quotidie pro eius nomine plagas & uincula perferas, mihi perſuadere uis liberaturum illum filiam meam, ſi ego in eum credidero. Dixit ei Petrus: Poteſt me liberare Dominus meus & de his uinculis, & de pœnis omnibus: ſed non uult impedire coronam meam. Vult autem, ut perficiam curſum meum perferendo hos cruciatos temporarios, ut poſſim adimpiſci gloriam ſempiternam. Arthemius ait: Si uis me tuo credere Deo, da operam ut fiat quod dicturus ſum. Ecce ego hodie duplicabo ſuper te catenas, & clauſtra carceris omnia communiam, teque in ima hac & obſcura cuſtodia ſolum includam: & ſi ex his omnibus te eripuerit Deus tuus, credam equidē in illum, ſed tunc demum, cum uidero incolumem filiam meam.

Tum beatus Petrus ſubridens, ait: Infirmitas fidei tuæ poterit curari, ſi hoc, quod dicis, feceris. Arthemius dixit: Credam plane in illum, ſi & te his uinculis abſoluerit, & meam filiam curauerit. Petrus ait: Vade in domum tuam & præpara mihi manſionem, & te neque abſoluente me his uinculis, neque oſtiū aperiente, neque per iter deducente, ad te perueniam in nomine Domini mei Ieſu Chriſti. Cumque eo uenero, palpabunt me manus tuæ, conſpicient me oculi tui, atque hos eoſdem ſermones tecum conferam. Et ſi uel ſic credideris, habebis ſanam filiam tuā. Hoc uerò fiet, non pro libidine tentationis tuæ, ſed ad declarādam diuinitatem Domini mei Ieſu Chriſti. Hæc ut ille dixit, Arthemius caput agitans: Hic homo, inquit, nimijs confectus afflictionibus, delirat & aliena loquitur. ſicque diſceſsit. Veniens autem domum, narrauit ea Candidæ uxori ſuæ, quæ dixit ei: Miror te illum hominem exiſtimare inſanum, qui & tibi ſanitatem promittit, & noſtræ filiæ ſoſpitatem. An uerò longum ille tempus tibi præfixit? Hodie dicit ſe uenturum. Id ſi factum fuerit, quis dubitet Chriſtum uerū eſſe Deū, in quē ille credit? Arthemius dixit: Horrori eſt mihi fatuitas tua. Ipſi dij, ſi de cœlo deſcendant, non eum abſoluent à uinculis, imò ſi uel Iupiter ipſe ad eum ueniat, aperire illi carcerem non poterit. Candida reſpondit. Nimirum idcirco magnus habebitur Deus eius, & credendum illi erit, ſi hoc fecerit, quod nec ipſe, ut ais, Iupiter facere poſsit.

Hæc & pleraque alia cum inter ſe loquerentur, & occumbente diei lumine, nox initium ſuum ſtellarū ortu indicaret, adeſt homo Dei Petrus, Arthemio & Candidæ ſe offerens, candidis indutus ueſtibus, trophæum Crucis tenens in manu ſua. Mox igitur ad eius ueſtigia corruunt Arthemius & Candida, exclamantque, dicentes. Verè unus eſt Deus omnipotens Ieſus Chriſtus. Statimque filia eorum Paulina uirgo, ab immundo uexata ſpiritu, Deum confitens, & ad pedes eius procidens, purgata eſt, ita ut dæmon clamaret in aere. Virtus Chriſti, quæ in te eſt Petre, me ligauit & expulit à uirgine. Cumque hæc fierent, omnes, qui in domo Arthemij erant, crediderunt. Peruenit autem fama ad eos, qui in uicinia morabantur, & conuenere uiri amplius trecenti, plures uerò fœminæ, qui omnes una uoce clamabāt. Præter Chriſtum non eſt alius Deus omnipotens. In conſpectu enim illorum, & à dæmonibus obſeſsi liberabantur, & infirmi omnes ſanabantur. Cumq; omnes, qui ad ædes Arthemij, confluxerāt, cuperēt fieri Chriſtiani, abijt uir Dei Petrus, & adduxit ſanctum Marcellinum presbyterum, è quo oēs in domo Arthemij baptizati ſunt.

S. Petrus miro modo è carcere uenit ad Arthemium. Paulina ſanatur.

Multi credūt in Chriſtum.

Porro Arthemius ingreſſus ad eos, qui erāt in uinculis, dixit eis: Si quis uultu credere in Chriſtū, exeat liber, ueniatque ad domum meā, & fiat Chriſtianus. At illi omnes promittētes ſe in Chriſtum credituros, egreſsi ſunt, uenientesque ad ædes Arthemij, à ſancto Marcellino presbytero baptizati ſunt, & ſancta conſecratione illuminati.

Interea dum hæc agerentur, peſtilentiſsimus iudex Serenus in morbum incidit, & toto ſpatio ægritudinis eius datum eſt tēpus baptizatis omnibus, ut ſermone quotidiano Marcellini & Petri, in fide Domini cōfirmarētur, ꝑ quadraginta & eo amplius dies.

Poſt hæc commentarienſis miſit ad Arthemium cuſtodem carceris, indicauitque leſſurum eſſe uicariū eumque iuſsiſſe, ut nocte proxima præſto ſit ipſe cū illis, qui erant in carcere. At ille baptizatorum omnium oſculabatur manus, dicebatque eis, ſi quis uellet uenire ad martyrium, faceret id intrepidus, ſi quis uero mallet recedere, abiret illæſus. Cum ergo ad primum pullorum cantum ſederet Serenus uicarius, iuberetque perſonas audiendas intromitti, ingreſſus Arthemius, coram omnibus dixit, Petrus Exorciſta Chriſtianorum, quem cæſum & tortum ac ſemiuiuū in carcere ſeruari iuſsiſti, in nomine Dei ſui omnium uincula ſoluit, oſtia omnia patefecit, cunctosque efficiens Chriſtianos, quo uellent, eis fecit abeundi poteſtatem. Ille uerò cum Marcellino presbytero nuſquā abſcedere uoluit, ſed quoties ego eum cuſtodire uolui, non comparuit. Tunc Serenus immani furore incenſus, iuſsit Arthemium plumbatis cædi, & trudi in cuſtodiam, ſanctos autem Dei martyres Marcellinum & Petrum, intromitti ſub uoce quæſtoria, ijſque intromiſsis, ait, Mitius uobiſcum agerent carnifices, ſi ſacrilegos religionis ueſtræ ritus abijceretis, neque homines noxios & criminū reos, è carcere egredi iuſsiſſetis. Marcellinus presbyter dixit: Tandiu criminū reus manet in ſuis criminibus, quā diu in Chriſtum non credit: porrò ſimulatque crediderit, mox omni culpa ablutus & abſolutus, ſummi Dei filius appellatur. Cū hæc & his ſimilia diceret Marcellinus presbyter, iuſsit eū Serenus pugnis cædi in arterijs. At ubi cedentes defecerunt, præcepit ſeparari Marcellinum à Petro, & mitti nudum in carcerem, illicque uitrum contritum ſpargi, ſicque uinctum incluſum relinqui, lumēnque & aquam ei negari.

Arthemius cæſus, truditur ī cuſtodiam.

Marcellinus cæditur & dire cruciatur.

Ad Petrum inde conuerſus, ait: Nolo te exiſtimes eculeo & lampadibus iterum eſſe torquendum: ſed ad palum cras ligaberis, ferarumque morſibus laceratus, uitam amittes, ſi hodie dijs ſacrificare contēpſeris. Reſpondit Petrus: Cum ſis Serenus nomine, totū te tenebroſum & tetrum atque nubilum factis oſtendis, & cum homo ſis mortalis, pœnas atroces intentas, minis & terroribus te perturbaturum ſperans immortalem fidem, quæ regnat in mentibus Chriſtianorum. Tum etiam ſummi Dei ſacerdotē Marcellinū quem te rogare oportebat, ut tui miſereretur, & oraret pro te ut incredulitatis tuæ criminibus poſſes abſolui, pugnis cædi uoluiſti, & diro carcere mancipaſti: quo quidē nomine ille gloriatur, & gaudet, te autem luctus excipiet ſempiternus. His dictis, etiam Petrum iuſsit Serenus in uincula conijci, & pedes eius in cippo arctiſsime conſtringi. Cum ſic autem abinuicem ſeparati eſſent, & Marcellinus quidem nudus in uitreis frangmentis iaceret, Petrus uerò in cippo teneretur: angelus Domini apparuit Marcellino orāti, induitque eum ueſtimentis ipſius, & dixit ei. Sequere me. Sequens ergo angelum, ingreditur cum eo ubi Petrus in cippo & ferro uinctus aſſeruabatur, & cum illum quoque abſoluiſſet angelus, iuſsit ambos ſe ſequi, atque ita pariter uenerunt in domum illam, in qua baptizati omnes unanimiter in preces incumbebant. Dixitque angelus ad eos, ut diebus ſeptem confirmarent populum, qui per ipſos crediderat, ac deinde oſtenderent ſe Sereno uicario.

Petrus incarcerē ducitur.

Angelus ambos liberat.

Poſtero die mittuntur quidam ad carcerem, & neque Marcellinum, neque Petrum inueniunt, idque iudici renunciāt. Tum iudex acciri iubet Arthemium & uxorem eius Candidam cum filia Paulina uirgine cumque ueniſſent, urgere eos cœpit, ut dijs ſacrificarent. At illi dixerunt: Nos Dominum Ieſum Chriſtū confitemur filium Dei uiui: & ideo nulla ratione poſſumus ſacrificiorum ueſtrorū ritu nos polluere. Eos igitur omnes Serenus iubet uia Aurelia immenſa ruperum mole obrui.

Ea autem hora, qua ad paſsionem ibant, in eodem loco Chriſtiani omnes occurrerunt ſanctis Marcellino & Petro. Videntes autem officiales & carnifices tam multum populum, fugerunt: currebant uerò poſt eos quidam iuniores è populo Dei, tenuerunt eos, & blandis ſermonibus inuitabāt ad fidem. Sed cum nollēt credere, tam diu à populo retenti ſunt, donec Miſſas faceret S. Marcellinus presbyter in crypta, in qua puniendi erant ſancti. Cumque completa eſſent, quæ Dei ſunt, iuſſu presbyteri omnis populus abſceſsit: factoque ſilentio, ſancti Marcellinus & Petrus dicunt ad eos, qui credere nolebant: Ecce in poteſtate noſtra fuit, ut læderemus uos, neque tamen id fecimus: in poteſtate noſtra fuit, ut tolleremus è manibus ueſtris Arthemium & Candidam, filiamque uirginē, nec fecimus. Eſt etiam in poteſtate noſtra, ut ſi uelimus, hinc abire poſsimus, Dei gratia id agente: ſed neque hoc facimus. Quid uos igitur ad hæc? Tum illi frementes in homines Dei, Arthemium gladio percuſſerunt: porro Candidam & Paulinam per præceps in cryptam impellentes, lapidibus oppreſſerunt. Marcellinum autem presbyterum & Petrum Exorciſtam manibus retro ad arborem alligauerunt, donec referrent de ijs ad uicarium. Qui ut res geſtas cognouit, iuſsit eos duci in ſyluam nigram, quæ hodie in honorem illorum ſylua Candida appellatur, atque illic ambos pariter decollari. Vbi ad mediam ſyluam uentū eſt, ipſi ſuis manibus mundauerunt locū à ſpinis: ac deinde orantes, & pacis oſculo inuiſcem ſe ſalutantes; flexis genibus, capite plexi ſunt. Qui autē eos decollauit, teſtatus eſt ſe uidiſſe animas eorū exeuntes è corporibus, tanquā uirgines auro & gēmis ornatas, ueſtibus indutas ſplendidiſsimis, angelicisq; manibus in cœlum ſublatas, per auras iuiſſe gaudentes.

S. Marcellinus Miſſas facit.

Arthemius cū uxore & filia perimitur.

Marcellin⁹ & Petrus capite puniūtur.

Per id tempus Lucilla & Firmina, Chriſtianiſsimæ fœminæ, propinquæ S. Tiburtij martyris, cuius nobilitas inter ſenatores inſignis fuit in terris, & inter martyres illuſtrior eſt in cęlis, amore beati martyris à ſepulcro eius non recedebant, ſed conſtructo illic cubiculo, die noctuque ibi permanebant. Ijs ergo in uiſu apparuit S. Tiburtius cum his duobus martyribus, edocuitque eas, quemadmodum corpora eorum è nigra ſylua abſportata, iuxta ipſum in parte inferiori in crypta ſepelire deberēt. Fuerunt autem eis adiutorio acolythi duo eccleſiæ Romanæ. Hæc omnia Damaſus, cum lector eſſet puerulus dicit ab eo, qui eos decollauerat: & poſtea factus Epiſcopus, in eorum ſepulcro his uerſiculis * declarauit:

** limina decorauit*

Marcelline tuos pariter Petre, noſce triumphos
Percuſſor retulit Damaſo mihi, cū puer eſſem,
Hæc ſibi carnificem rabidum mandata dediſſe,
Sentibus in medijs ueſtra ut tunc colla ſecaret,
Ne tumulū ueſtrū quiſquā cognoſcere poſſet.
Vos alacres ueſtris manibus * mūdaſſe ſepulcra.
Cādidulo occulte poſtquàm iacuiſtis in antro.
Poſtea commonitam ueſtra pietate Lucillam,
Hic placuiſſe magis ſanctiſsima cōdere mēbra.

** fodiſſe*

Is uerò, qui eos decollauit, nomine Dorotheus, poſtea ſub ſancto Iulio Pontifice publicam egit pœnitentiam, & omni populo indicans, quæ uidiſſet, baptizatus eſt in ſenectute ſua, & per bonam confeſsionem peruenit ad miſericordiam Saluatoris, qui uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Dorothe⁹ baptizat.

PASSIO SS. PERGENTINI ET Laurentini Fratrum martyrū habetur in antiquis MS. codicibus, ſed per F. Laur. Surium ſtylus mutatus eſt, & pleraque reddita compræhenſius.

Iunij. 3

IMperante Decio Cæſare, grauis fuit perſecutio Chriſtianorum. Multa tum proponebātur edicta ut qui Chriſtum colerent, nec ſacrificare dijs uellent, uarijs pœnis interficerentur. Cum autem regiones peragraret Decius cum miniſtris ſuis, & Aretium ueniſſet, habebat apud ſe unum ex conſiliarijs ſuis, Tiburtium nomine, crudeliſsimum Chriſtianorum perſecutorem, ibi tum ethnicus quidam ita ait: Sunt hic duo germani fratres Pergentinus & Laurentinus, nobiles genere, qui ſe Chriſtianos profitentur, & quotidie ſcholas adeuntes, literis inſtituuntur, ut poſsint Chriſti doctrinam plene cognitam habere. Quos ſi uos ita pergere ſineris, cedet id in exitium urbis huius, & populum omnem ad Chriſti religionēm traducēt. His auditis, Tiburtius, furore percitus, iuſsit eos coram ſe adduci. Cum autem à militibus ducerentur dixit Pergentinus ad Laurentinum: Iam noſtrum propinquat certamen. Reſpondit Laurentinus: Frater mi, non formidemus hæc tormenta: illa uerò potius æterna timeamus ſupplicia & noſtrū redemptorem, qui nos iuſsit non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Pergentinus dixit: Eamus animo uirili, & pſtemus in fide, nihil tyrāni iuſſa formidātes. Sed tu iudici reſpōſa reddes, qui me ad dicēdū & reſpondēdum inſtructior es.

Deferuntur ſancti Martyres ad Tiburtium.

Matt. 10.

Vbi ad Tiburtij cōſpectū uenere, ait illis: Cur uos relinquitis deos, quos colūt pijſsimi Imperatores, & adhæretis Chriſto, quē Iudæi occiderūt? Reſpondit beatus Laurētinus: Nos præter Chriſtū, uiuēs Dei filiū aliū Deū prorſus ignoramus. Ille enim fecit cœlū & terrā, mare, & oīa quæ in eis ſunt. Quos uerò tu deos dicis, eos nos ſcimus omni turpitudine inquinatos, tum etiam ſurdos & mutos, nulla uel uidendi uel audiendi facultate præditos: quos niſi perdere uelitis, ſeruare nos oporteat, & ne forte cadant, ferro & plūbo cōfirmari neceſſe ſit: denique qui nec ſibi, nec alijs ullam poſsint ferre opē. Tiburtius ait: Propter generis ueſtri nobilitatē in præſens parco uobis. Abite igitur, & ab hac uana religione uos reuocate. Nam ſi denuo ad me delati eritis, multiuarijs uos ſupplicijs excruciatos interficiā.

Dimittuntur à iudice

Abierunt igitur ex eius conſpectu, magis etiam in fide Chriſti inflamati, quotidieque rogabant Dominum, die noctuque in genua incumbentes: creſcebatque in dies fides illorum in operibus multis, & exhortationibus ſuis non paucos ad Chriſtum adducebant. Quod ut ſenſere infideles, permoti rebus mirabilibus, quas per illos efficiebat Chriſtus, multorumque ad fidē conuerſionem moleſte ferentes, illos compræhenſos ad Tiburtium adduxerunt, ita dicentes: Nihil apud hos ualuit iuſsio tua. Nam non ſolum te non audiunt, ſed etiam magicis artibus totum euerterunt populum. Tum ait ad illos Tiburtius: Quid ita nos compacatis, ut nec pijſsimum Cæſarem, nec me propitium habere uelitis? S. Pergentinus reſpondit: Nos propitium habemus Chriſtum. Vos aūt propitios illi oportent, qui Chriſtū propitiū habere nō merentur

Multos ad Chriſtū conuertunt.

tentur:& terrores ueſtros illi formident, qui tegem æternum non metuunt. Tum uero Tiburtius è ſede exiliens, ſcidit ueſtimenta ſua, & ait: Ego uobis inducias dedi, ut reſipiſceretis quandoque: & ecce etiam me præſente Chriſtum neſtrum prędicatis. Iuſsit porro leuari eos, & ſuſtibus diutiſsime cædi. Inter uerbera autem pſallebant ſancti Domine Deus in adiutorium noſtrum intende: Domine ad adiuuandum nos feſtina. Subito ergo brachia cædentium areſacta ſũt, ſtupenteq; Tiburtio, clamabãt miniſtri præ dolore: Rogamus uos ſerui Dei, ut oretis Deum ueſtrum pro nobis: &, ſi nos ſanauerit, credemus in eum. Sanctis orantibus, brachia eorum reſtituta ſunt, multique id uidentes, ad Dominum conuerſi ſunt unà cum miniſtris illis, ſimulque omnes dicere, Non eſt alius Deus præter illum, quem prædicant Laurentinus & Pergẽtinus ſerui eius. Dixit uero Pergentinus ad eos: Audite nos fratres, & baptizemini, ſicque eritis liberi ab omni nexu peccati.

Cæduntur fuſtibus.

Multi credunt.

Hæc cernens Tiburtius, pertimuit, iuſsitque Pergẽtinum & Laurentinum in carcerem trudi, & neq; panem, neque aquam illi porrigi. Illi uero Dominũ inuocabant in carcere, & cum triduo ieiuni permanſiſſent, angelus Domini ſub noctis medium attulit ei panem cœleſtem, dicens, Surgite, & comedite panẽ, uobis à Chriſto tranſmiſſum. Splendore autem angelico totus illuſtratus eſt carcer, & cuſtodes carceris præ terrore pene exanimati ſunt. Interim ſancti pane illo refecti, pſallebant, Miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Deinde illi, qui crediderant, una cum Pergentina ſorore eorum, munera attulere ad cuſtodes carceris, rogaturi ut ipſis copiam facerent ad ſanctos ingrediendi, & ecce carcerẽ apertum conſpiciunt, & cuſtodes uelut mortuo. Ingreſsi igitur ad ſanctos, ad eorum pedes ſe abijciunt, rogãtque cum lachrymis, quandoquidem pateret carcer, ut inde exirent. Vita enim ueſtra, aiebant, nobis adhuc neceſſaria eſt, & debemus de Chriſti nomine diligentius edoceri. At illi reſpõderunt, Abſit à nobis, fratres, ut hanc rem faciamus, & coronam, quam fide noſtra promeruimus, perdamus. Vos autem facite quod dicturi ſumus, Eſt hic Cornelius presbyter, qui Tiburtij timore latitat, ſed uos eum inquirite, & ſi eũ inueneritis, nunciate ei omnia, & quæ in nobis Chriſtus operatus eſt. Ille enim & nos & parentes noſtros & ſororem noſtram docuit de Chriſti nomine, nosque baptizauit. Ille & uos baptizabit, uos autem undis ſalutaribus expiati, in fide permaneatis.

Accipiũt panem ab Angelo ſancti martyres. Pſ. 110.

His dictis, iterum ſe ad pedes eorum abiecerũt, & cum diutiſsime lachrymati eſſent, rogauerunt ut pro ipſis Chriſtum deprecarentur, ut poſſent ſalui fieri. Itaque ſancti illis prædicabant, hasq; ad Deum fundebant preces, Domine Deus rex immortalis, qui nobis id contuliſti, ut crederemus in te, præſta, ut etiam iſti pertingant ad miſericordiam tuam. Et cum eos conſignaſſent, a ſe dimiſerunt. Illi uero quærebant ſanctũ Cornelium presbyterum, & cũ inueniſſent, quæ Pergentino & Laurentino contigiſſent, ei indicarunt. At ille magno perfuſus gaudio, in fide prius inſtituẽs eos, baptizauit circiter ſexaginta uiros. Vbi hæc ad Tiburtij notitiam perlata ſunt, iuſsit repente ad ſuũ conſpectum ſiſti Pergentinum & Laurentinum, ijsq; dixit, Maleficijs ueſtris totam hanc urbem euertiſtis. S. Laurentinus illi reſpondit, Non ſunt hæc maleficia ſed beneficia Dei, neque nos malefici ſumus, ſed ſerui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tiburtius ait, Quid multis apud me uerbis utimini? Aut ſacrificabitis deo Ioui, aut uarijs uos pœnis affectos tollam è medio. S. Laurentinus reſpondit: Tu cum tuis adora Iouẽ: nos Chriſtum adoramus. Tiburtius ira incenſus, iuſsit adferri prunas, & ſanctos nudis pedibus illis inſiſtere. Fecerũt hoc ſancti, & mox prunæ extinctæ ſunt: q res populũ magis accendebat ad credendũ in Chriſtum.

Poſt catecheſin baptizantur uiri 60.

Sancti martyres plãtis ſuis extinguunt prunas

Tum uero gentiles dixere ad Tiburtium: Cernis te nihil proficere. Si ergo eos diutius ſupereſſe paſſus eris, & urbem hanc & omnem eius populum perdes. Iuſsit ergo Tiburtius Iouis ſtatuam coram ſe adduci, duxitque ad ſanctos: Sacrificate deo Ioui. Reſpondit ei ſanctus Pergentinus, Iam nos uidebis ſacrificantes. Acceſſeruntque ad idolum. Populus uero, murmure excitato, putabat eos Ioui ſacrificium facere. At illi flexis genibus, diutiſsime adorarũt Dominum, & cũ ſuſtuliſſent capita, mox idolum inſtar ceræ liqueſactum eſt. Ruſus autem illi ſe in terram proſternentes, gratias egerunt Chriſto. Extitit uero magnus clamor in populo, credideruntque in Chriſtum uiri amplius ducenti. Gentiles itaque in ſanctos facto impetu, eos atrociter mactatos ac cæſos diutiſſime, ſemiuiuos reliquerunt. Porro Tiburtius ſtatim in eos mortis tulit ſententiam, cumque extra ciuitatẽ eſſent educti, rogarũt milites ut parumper ſinerẽtur orare. Sub ipſis autem precibus in terram proſtratus, miles quidam caput amputauit, reuerſique milites ad dominum ſuum Tiburtium, rem, ut erat geſta, illi expoſuerunt. Chriſtiani autem cum Pergentina ſorore eorum noctu corpora martyrum ad mille fere paſſus extra Aretium condiderunt. Paſsi ſunt beatiſsimi martyres Aretij 3. Nonas Iunii ſub Decio Imperatore, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Cæduntur capite.

VITA S. LIEHARDI PRESBYteri & abbatis, ab incerto quidem Authore, ſed ut apparet, non dubia fide edita: porro per F. Laur. Surium redacta in compendiũ, ſed ſine hiſtoriæ detrimẽto.

Beatus Liphardus apud Aurelianos inclyta ortus proſapia, in ipſa iuuentute ad iudicis eſt dignitatem euectus pro ſua prudentia & legum cognitione. In quo ſane munere adminiſtrando ita eſt rationem & æquitatem ſemper ſecutus, ut a iuſtitiæ rectitudine non deflexerit. Multa eum omnes ueneratione proſequebantur, quòd dignus Deo, ſine querela inter homines uerſaretur, moribus integer, ſermone ſuauis, uultu inſignis, ab omni fellis acerbitate alienus, denique inter homines cum degeret, perfectorum Clericorum uitam in ſe exprimens. Anno autem ætatis ſuæ quadrageſimo, diuino permotus inſtinctu, loci eius epiſcopum adiit, & ut in Clerum admitteretur, orauit. Cernens antiſtes magnum eius erga religionis cultum feruorem, primo eum adſcripſit in Cleri album, ac deinde honorem cumulans, Leuitæ ei miniſterium mandauit. Quo honore auctus uir Deo plenus, terrenarum rerum abiecta ſarcina, uerum monachum profiteri cœpit.

Iunij 3.

Patria S. Liphardi

Eius ĩ iure dicendo æquitas

Diaconus.

Mox monachus.

Eſt mõs apud Aurelianos, quẽ icolæ regionis illius Magdonũ uocãt, in quo antiquitus erat extructũ caſtrũ, qđ Vuãdalica barbaries ad ſolũ uſq; dirupit. Ita nullo illic manẽte habitatore, nemoribus excreſcẽtibus, locus ille quõdã celebris, ĩ ſolitudinẽ uerſus eſt.

In eius uerò abſtruſos receſſus Liphardus penetrans, uno ſolo contentus comite, eoque ſuo diſcipulo, apud fluuium Maluam cellulam ſibi ex uirgis conſtruxit, cœpitque illic habitare ſolitarius, ut ab hominum turbis & mundi honoribus ſeparatus, liberius ad diuinæ ſeſe legis præſcriptum accõmodare poſſet. Quãta uerò illic cõuerſationis eius ſanctitas extiterit

nemo uerbis aſſequi poteſt. Corpore degebat in terra, animo inter ſupernos cœli ciues uerſari uidebatur. Operibus Deo dignis nacans, ſtabat ſuccinctus & paratus ad confligendum aduerſus aereas poteſtates. Tanta uerò eius erat abſtinentia, ut panis hordeacei, quem ſuis ipſe manibus conficiebat, oon niſi unciam unam in cibum ſumere diceretur: & cum præter aquam, nullum omnioo alium potum admitteret, ea ipſa tertio duntaxat die parciſsime utebatur. Veſtes eius, ſaccus & ciliciũ: nam elegantiam & mollitiem omnem in ueſtitu plane aſpernabatur: aſperitatem contra & uilitatem amplectebatur. Sicut autẽ antea hominum ſecularium, inter qnos uixerat, mores & uitam ſanctis ſtudijs longe ſuperarat: ita iam monaſticen cõplexns, in ſanctiſsimorũ monachorũ ueſtigijs, uitæ perfectione conſectanda, conſtanſsimè inſiſtebat.

Mira eius abſtinẽtia

Veſtes eius.

Nec defuerunt ei miracula, quæ ſanctitatis eius nõ dubia eſſent documenta. Io eremo illa, ubi morabatut, immanis erat ſerpens: nec longe fons aberat, gratiſsimas ſundens aquas, ſed ad quas hauriendas, præ huius beſtiæ metu nemo auſus eſſet accedere, præter Chriſti athletam Liphardum & eius diſcipulum Vrbicium. Is ſerpens, malo eum perurgente dæmone, ſumma feritate ad uiri Dei habitaculum properabat eum plane perditurus. Nõ latebat id hominem Dei. Accitum ergo Vrbicium mittit ad eum locum, ubi iam nouerat eſſe ſerpentem, oec tamen indicat, cur ipſum eo mittat, ut eius fidem probaret. Vrbicius cito eo abiens, borridiſsimnm ſerpentem ſibi cet nit uenire obniam, nimioque terrore correptus, in pedes ſe conijcit, refertq; ad uirum Dei, qnid io uia niderit. Tum Liphardus placidè ſubridens: Cur timuiſti; inuit, modicæ fidei? deditque illi uirgam, iubens ut imperterritus illam ſub ſerpentis adſpectu hnmi defigeret. Abijt ille, Crucisque ſigno munitus, fecit quod iuſſus erat. Porro Liphardus ad præces ſe conferens, rogabat Dominum, ut teterrimum draconem perimeret. Exaudiuit orantem Dominus. Simul eoim ut adſpexit draco uirgam, furibundus accurrit, oſque ſuum ad caput uirgæ attolens, eamque mordens, connitebaturque coofractam in ſolnm deijcere. Sed precibus uiri Dei id effectum eſt, nt nullo pacto incuruare eam poſſet: cumque immanis bellna ita penderet propter uaſti corporis graue pondus, ilico crepuit. Id ubi cognouit uir Dei, cnm diſcipulo ſuo abijt uiſnm belluam, & pro tanto miracnlo gratias Chriſto egit. Habitauerant antem io illo ſerpente multi dæmones, qui illo extincto, terribiles dabant per aera clamores, ita ut uicini ruris habitatores exterriti, inter ſe perquirerent, quidnam hoc eſſe. Timebant autem draconem è ſuo antro progreſſum, omnia uaſtatum uenire. Cnm autem arrigerent aures, noſſe cnpientes, quæ uoces ederentnr, andiunt Liphardi nomen appellari: moxque ad ſolitudinem aduolant, taciti Liphardum requirũt. Verebantur enim, ne à dracone, ſi is ſupereſſet, ferirentur. Vt autem inuenerunt ſanctum uirum ſolitis precibus intentum, & draconem extinctum, omnes fleuere præ gaudio, & in Dei laudes prorumpentes, dicebant cœlitus ſibi impenſam ſalutem excidio draconis, diemque illum dixere celeberrimum.

Immanẽ draconem ſuis precibus ĩterficit

Interea Marcns Aurelianenſis antiſtes, in uico Clariaco, qui ab Magdunẽſi oppido tribus diſtat milliaribus, ob certas cauſas tum reſidẽs, cum uiri Dei uirtutes didiciſſet: Nõ potuit, inquit, Leuita Dei, ſanctis pollens operibus, diutius occultari. Declarant eius res geſtæ, quãti ſit meriti apud Deum. moxque exurgẽs, ad domicilium uiri Dei propere acceſsit: & poſt ſalutaria colloquia, eodem die ſacerdotio eum initiauit, atque templum exignnm illic extruxit, quod hodieque extat. Creuit hinc fama ſancti uiri, & in regionem illam omnẽ propagata eſt, ita ut mire eum uenerarentur, eius meritis à dracone ſe dicerent liberatos eius precibus ſe apnd Dominũ muniri cõfiderent. Permulti quoque mundo ualefacientes, ei adhærere, ut eius diſciplinis inſtituerentur. Accidit autem, ut hyeme quadam, ſæuiente frigore, quidã in ſupradicti mõtis latere ſua abſcondens indumenta, à uiro Dei nudus ueſtẽ peteret. Sed iã diuinitus reuelata erat illĩ hominis nequitia. Miſit itaque unũ è ſnis, qui ueſtimenta illius adferret: locum ei indicans, ubi eſſent abſcondita. Ea allata dedit ei, qui ueſtè ſibi dari petebat, ita dicens: Cur uoluiſti miſer per Mendacium teotare Chriſti ſeruum? An non præſens aderam, quando hoc facions deſignaſti. Ille uero ſe depræbenſum ſentiens, pudefactus abſceſsit: qui uiro Dei illudere uoluit, ſe ſenſit illuſum.

Initiatũ ſacerdotio.

Multi ſe ei adiungũt

Nota.

Quædã pnella nobilis, manus aridas & debilia habẽs genua, ad eũ uenit, cadensq; ad pedes eius, ſalutẽ ſibi reſtitui petijt. Ille humi ſe proſternẽs, Dñm rogat: inde ſurgens, manus & genua puellæ benedicto oleo perũgit. Illa Chriſti benignitate mox reualeſcit. Nec mirũ, potuiſſe hoc tã facile à Chriſto obtinere uirum Dei, cuius pectus ceu gratiſsimum eius templum, donis gratiæ eius exuberabat.

Oleo benedicto ſanat puellã.

Non eſt aũt prætermittẽdũ, quòd cũ Theodemirus Abbas Miciacenſis monaſterij, è corpore eſſet abiturus, beatus Liphardus in ſomnis eſt admonitus, ut ad officia funeris illi patri præſtanda properaret. Euigilans ergo, uno ſecũ è ſuis aſſumpto, ad monaſteriũ illud profectus eſt: cumque ad eius fores peruenisset, uidet cœleſtiũ agminũ choros ſanctæ illi animæ pſallentes occurrere, eãque cũ ineffabili gaudio ad cœlũ deducere. Cantabatur aũt hic pſalmi uerſus: Beatus quẽ elegiſti & aſſumpſiſti: inhabitabit in atrijs tuis. Mox uir Dei in cellulã ingreditur, ubi corpus ſancti Abbatis exanime iacebat, fratribus debita officia decantatibus, eiusque funus curat. Peracto ſepulturæ miniſterio, beatum Maximum, defuncti Abbatis nepotem, io eius locum ſubſtituit, fuſaque oratione ad Dominum, ad cellam ſuam reuerſus eſt: & cum tandem ſui quoque obitus diem imminere cognouiſſet, conuocatis diſcipulis eum ante prædixit, ſimulque eos optimis ſermonibus confirmans, hortabatur ut abſtinerent a carnalibus deſiderijs & mundi oblectamentis, ut ſeruarent præcepta euangelica: contenderent intrare per anguſtam portam & arctam uiam, quæ ducit ad uitam: reſiſterent diabolo & mille eius nocendi artibus, haud ſecus atque cruentis belluis, non deficerent in tentationibus, ſed memores eſſent ſcripturæ, dicentis, Beatus uir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. His alijsque id genus ſermonibus cum diu apud illos uſus eſſet, Vrbicium accerſit, eumque corã omnibus ſibi deſignat ſucceſſorem. Nocte proxima inter preces & lachrymas ſancta illa anima feliciter è rebus exceſsit humanis. Id uerò poſtquam epiſcopo innotuit, celerrime ad eius funus accurrit. Iam in medio ſacrum corpus poſitum diſcipuli triſtes luctuoſis officijs proſequebantur, illudque epiſcopus una cum illis magno ſtudio tradidit ſepulturæ. Deinde Vrbicius, ab eodem antiſtite in ſua functione confirmatus, poſt obitum ſancti uiri, eius monaſterij structurã fecit ſublimiorem, ubi hactenus pro meritis beati Liphardi multa diuitus ſigna eduntur, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Anima Theodemiri it in cœlos.

Pſ. 64.

Matt. 7.

Iac. 1.

Obdormit in Domino S. Liphardus

DB

DE S. QVIRINO EPISCOPO ſciſciano & Martyre, hym nus Aurelii prudentii.

Peri Stepha non Hym nus 7. Iunij 4.

INſignem meritis uirum
Quirinum, placitum Deo,
Vrbis mœnia Sciſciæ.
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio ſouent.
Hic ſub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos ſinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illuſtraſſe per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuialibus.
Gurges dum rapit, abluit.
Nil refert, uitreo æquore,
An de flumine ſanguinis
Tingat paſsio martyrem:
Aeque gloria prouenit
Fluctu quolibet uuida.
Summo pontis ab ardui
E pōte trudi- Sanctæ plebis Epiſcopus
ditur in In præcepa fluuio datur,
flumen Suſpenſum laqueo gerens
uir ſan Ingentis lapidem molæ.
ctus Deiectum, placidiſsimo
nec po- Ammis uertice ſuſcipit,
teſt mer Nec mergi patitur ſibi,
gi. Miris uaſta natatibus
Saxi pondera ſuſtinens.
Spectant eminus è ſolo
Doctorem pauidi greges:
Nam Chriſti populus frequens
Riparum ſinuamina
Stipato agmine ſepſerat.
Sed Quirinus ut eminens.
Os circuntulit, heu, *ſuos
**ſuo* *Extemplo trepidos uidet,
**Exē plo* Nil ipſe proprij memor
Inter ſtagna periculi:
Confirmat pia pectora,
Verbis mirificis rogans,
Natās Ne quem talia terreant,
in un- Neu conſtans titubet fides,
dis con Aut pœnam putet emori.
firmat Dicentem fluitantibus
oues Ammis terga uehunt undis:
ſuas. Nec ſubſtrata profunditas
Saxoq́ue, & laqueo, & uiro,
Audet ſponte dehiſcere.
Senſit martyr Epiſcopus
Iam partam ſibi præripi
Palmam mortis & exitus,
Aſcenſumq́ue negarier
Aeterni ad ſolium patris:
Ieſu cunctipotens, ait,
Haudquaquàm tibi gloria
Hæc eſt inſolita, aut noua,
Calcare & fremitum maris,
Prona & flumina ſiſtere.
Scimus diſcipulum Petrum,
Mat. 14. Cum ueſtigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ ſubſidio tuæ
Subieciſſe ſalum ſolo.
Iordanem quoque nouim9
Tortis uorticibus uagum,
Ioſue. 3 Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retto
Confugiſſe meatibus.
Hæc miracula ſunt tuæ
Virtutis Domine, ut modo
Suſpendar, leue prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo ſcopulo traham.
Iam plenus titulus tui eſt
Et uis prodita nominis,
Qua gentilis hebet ſtupor.
Abſoluas, precor, optime
Huius nunc animæ moras.
Quid poſsis, probat amnicus,
Qui uectat ſilicem, liquor.
Hoc iam quod ſupereſt, cedo,
Quo nil eſt precioſius,
Pro te Chriſte Deus mori.
Orantem ſimul halitus
Et uox deſerit, & calor:
Scandit ſpiritus ardua,
Fit pondus graue ſaxeum,
Corpus ſuſcipiunt aquæ.

MARTYRIVM SANCTI MARtyris Bonifacij, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij 5. Marty rū hiſto ria q̃d cōferāt

ET aliorum quidem Chriſti martyrū certamina magnum lucrū uiris bonis afferunt, nam & cōmunis naturæ maxima & quæ naturā ſuperant, facta oſtendūt, & uincentem quidem Chriſtū, aperte autem uictum & probro ac dedecore affectum inimicū. Præterea impios quidem manifeſtiſsimè arguūt, pios uerò magis confirmant & corroborant, & ad ſpiritalem decertationem acriores reddunt & uehementiores. Et hæc quidem in illis, in quibus reliqua quoque uita congruit cum martyrio, & à pueris eis coaluit uirtutis exercitatio. Si quis autem ab initio quidem ignauam & diſſolutā uitā egerit, poſtea uerò bonis adeo reſplenduerit, ut repente martyrij coronam ar ripuerit, quidnam poteſt eſſe hac gratia præſtantius apud pios. Nam natura quoq; id quod præter ſpem boni euenit, eſt delectabilius eo, quod eſt conſuetū. *Lu. 15* Eo tendit ouis quoque perditæ à Domino inuentio. Talem ergo nouimus quoque fuiſſe hunc inclitum Chriſti martyrem Bonifacium. cuius non æquum eſt deſpicere certationem, ſed eam literarum mandan te monimentis. Sic autem habet,

Aglais mulier nobilis & opulenta.

Erāt Romæ mulier quædam nomine Aglais, hoc aūt nomen conſequebātur ēt alia congruētia, genus & ſpecies & diuitiæ, quæ ei magnū ſplēdorē & decus afferebant. Nam genus quidem erat Patritiorū, & eorū, qui Proconſulatē honorē ſunt aſſecuti, ſpecies uero cū iuuentute, quæ efficere poſsint, ut mulier ſic amori uehementius dedita, luculentæ autem diuitiæ & quæ uel ad eis abutendum ſatis eſſent. His omnibus accedens libera uiuendi poteſtas, ignem ualide accendebat, & turpes amores incitabat. Cum eſſet ergo adeo diues Aglais, & terræ bonis floreret, & propterea incontinenter ureretur amoribus, ea cum quodam ex ſuorum bonorum procuratoribus (is erat pulcher Bonifacius nō ingenij ſolū ſolertia & in eā beneuolentia, ſed ēt ſpecie alios lōgè ſuperās) nō honeſtis utebatē cōgreſsionibus: nō erubeſco. n. hæc dicere, cū paulopoſt poſsim oſtendere uere diuinam & admi-

rabilem mutationem. Alioqui autem a uino quidē & amoribus uincebatur ab initio: ſed & pecuniæ erat contemptor magnificentiſsimus, & ad eas egentibus diſtribuēdas lōge liberaliſsimus, & hoſpitalitati deditus, ſi ullus alius. Si quando ergo uidiſſet aliquos ex uiatoribus, aut æſtu & ſiti eliquatos, aut niue & frigore concretos, aut alia ratione itinere grauatos, ipſe feſtinans hilariter eis ibat obuiam, & rogabat ut à labore requieſcerent: & cum ceſsiſſent, in domū ſuā introductos hoſpitio benigne accipiebat, & uerbis & factis eorum omnem propulſabat moleſtiam. Hæc etiam ante martyrium ornabant Bonifacium. Neque eſt ille ſolummodo examinandus & ſpectandus ex alijs: ſed ſunt etiam coniungenda ea, quæ ſunt meliora. Bonifacius enim aliquid quidem uoluptati, plurimam uerò partem tribuens uirtuti, & pulcherrima genera uirtutis accurate exercens, ne eſſet perfectus, ex hoc ſolo prohibebatur, quòd non eſſet temperans.

Mala & bōa Boniſacij.

Cæterum non multo interiecto tempore, hæc quoque labes, tanquàm in toto mundo & pulchro corpore, eluitur, & quod ex uitio ſuſcipiebatur dedecus, tegitur longe maiori gloria. Non ſuſtinuit enim Dominus deſpicere animam, adeo omni ex parte pulchram, perpetuo inquinari unius uitij turpitudine: ſed placuit omnino diuinarum rationum diſpenſationi, martyrico etiam ſanguine purpureum & regium ei colorem indere. Quonam modo autem hoc ſit effectum, & quodam ſit iactum fundamentum martyrij, parata eſt docere oratio. Adhuc quidem uigebat perſecutio in Chriſtianos, & profunda illa caligo ſimulacrorum totum ſimul occupabat Orientem. Subit autem illius dominam ſalutaris cogitatio, & cor eius penetrat uehemens quoddam & inuictum deſiderium reliquiarum martyrum. Quoniam uerò exiſtimabat Bonifacio nullum eſſe fideliorem, aut ad in his ſeruiendum diligentiorem, ei ſicut carnalem & turpem, ita etiam laudabilem & beatum amorem cōmunicat, & eum ſeorſum accipiens: Scis, inquit, frater, qualibus ſimus coinquinati peccatis, nec nobis curæ eſſe aliquid, quod expectamus futurum, ut ſiſtamur ante Deum, & pro his grauia ſubeamus ſupplicia. Cæterum audiui à quodam uiro pio, quòd ſi quis eos, qui propter Chriſtum paſsi & affecti ſunt martyrio, in honore habuerit & coluerit, magna quædā & præclara eum illinc ex eo manet remuneratio, & eadem, qua illi, fruetur beatitudine. Multi autem nū quoque, ut aiunt, pro Chriſto pulchra adeunt certamina. Tu uerò (etenim iam uenit tempus, ut meus oſtendat Bonifacius, qua ſit in nos affectione) ad hæc mihi inſerui, & omni ſtudio eo uadens, propera ad me afferre aliquid è ſacris his reliquijs: ut cum eas honorifice depoſuerimus, & ſacras ædes eis ædificauerimus, eos ſēper habeamus cuſtodes & ſeruatores.

Vehemens deſideriū reliquiarum ſacrarū.

Nota quòd antiquitus ſenſerīt de reliquijs.

Hæc cum ei dixiſſet, & ſe lubenter ad miniſteriū promptoque & alacri animo obiturum oſtendiſſet, tradit ei multum auri. Neque enim licebat gratis accipere ullas Martyrum reliquias, ſed Chriſtianorū magnus in eas amor, erat impijs cauſa lucri, & efficiebat ut non niſi magni eas emptas præberent. Ea de cauſa mittit multum auri, & ut etiam haberet, quod diſtribueret pauperibus. Mittit autem cum eo equos quoque duodecim, & unguentum, & ſindonas, & quæcūque alia uſui erant ad honorandos ſanctos. Sed eſt attendendū. huc enim uenimus, ubi eſt narratio iucundiſsima Dū iā Bonifacius eſſet iter ingreſſurus, ſtatim quaſi graphice uictoriā ſuā & coronā præſignificans: Vidiſti, inquit, ò dña, quēmadmodum contingit, ut hoc quidē cœpto fruſtreris: ſecūda uerò, ut aiūt, nauigatio, meum ad te corpus afferat: fueritne hoc tibi mediocre tui inſtituti ac ſcopi ſolatiū, & apud te habendū in honore? Et hæc quidē ille fortaſſe magis ludens apud dominam, quàm agens ſerio: Deus aūt id quod erat futurum prædixit per illius linguam. Aglais uero: Non eſt, ò Bonifaci, inquit, tēpus ludēdi, neq; horū uerborū: à quibus abſtinēre te iubeo, ut pie & honeſtè te geras. Nā ijs es inſeruiturus, quæ nos non ſolum tangere, ſed etiā adſpicere indignos, nimiæ eſt audaciæ & temeritatis. Cum his ſatis increpaſſet, & pudore affeciſſet, & pro ludo intempeſtiuo ad iuſtū & rationi conſentaneum metum illius animam traduxiſſet & dixiſſet. Deus, qui ſerui formam propter nos accepit, & ſuum effudit ſanguinem, ipſe ad mea non adſpiciat delicta, & mittat Angelum ſuum ante te, & dirigat greſſus tuos: deinde fauſtum ei precata reditum, eum emittit.

Mittit Boniſacius ad ſacras comparandas religas

Bonifacio uerò non mediocriter quidem profuerunt uerba dominæ, & ut res diuinas & religioſas reuereretur, effecerūt. Hinc factum eſt, ut in itinere ne carnes tangeret, nec uino uteretur. Subibat autem eius quoque mentem cogitatio, ueluti quidam bonus pædagogus: Qualia ſunt, quæ feci: & qualia ſum imris manibus portaturus? Propter hunc uerò metum, ſenſim negligebat priſtinam ſuam in corpus affectionem, & ut ſibi attenderet, ſibi perſuadebat. Nā metus quidem eſt pater attentionis, attentio autem eſt mater tranquillitatis & quietis: ea uero parit conſcientiam: quæ facit, ut anima tanquàm in pura aliqua & non turbata aqua, ſua intueatur dedecora: & ſic naſcuntur principia & radices pœnitentiæ. Iam tunc autem pulchre conceperat Bonifacius, & iam aperte oſtendebat, ſe inclinare ad uitam perfectam & accuratam, ut qui à craſsis quidem & ſuperuacaneis, ut diximus, abſtineret alimentis: aſsiduis uerò precibus & ieiunijs uacaret itinera. Poſtquàm autem aſcendiſſet in Aſiam, & ad celebratam in Cilicia peruenisset Tarſum, quo in loco etiam decertabant Martyres, alijs quidem permiſit, ut ipſi & equi quieſcerent, apud quēdam illic hoſpitio excepti. Ipſe uerò ne uix quidem excuſſo puluere, profectus eſt ad uidendum deſideratos martyres: & cum ueniſſet in ſtadium, uidet populi quidem magnum collectam multitudinem ad ea uidenda, quæ fiebant: ſanctos autem uarijs affici tormentis, & unum quidem omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac ueram religionem, non eoſdem uerò ſubire cruciatus: ſed tam multos, ut nemo fere eodem damnaretur ſupplicio, etſi ſpiritu eſſent coniuncti, & ore nihilominus eadem loquerentur. Nam alius quidem pēdebat capite, ſubter uero ignis erat ſubſtratus: alius autem erat extenſus quatuor lignis. Alius ferra ſecabatur. Alius diſerpentium manibus comminuebatur: & illius quidem oculi effodiebantur, huius autem manus amputabantur. & huic quidē p collum palus tranſactus, terræ erat affixus: illi uero manus pene circumagebantur, pedes autem contra improbe refringebantur. & utriſque ſic uinctis ſimiliter oſſa conterebantur. Alium (o magnam impiorum inſaniam) licebat uidere mutilatum manibus & pedibus, & humi inſtar globi deuolutū. Sed etſi hæc paterentur uiri generoſi & fortes, tanquàm non ſubirent aliquid uiolentum & moleſtum, ſed perinde acſi eorum renouarentur corpora, & ſuſtinerēt quandam in melius mutationem, ſicut erat re uera, lætabantur, eis diuina uirtute ferente auxilium, & cōfirmante ad certamen: non poterat enim aliter fieri, ut humana hæc pateretur natura, idque cum gaudio niſi ſuperna eos manus tangeret.

Aſsiduus pcibus & ieiunijs uacat itinere.

Horrendi martyrū cruciatus.

Hæc uidens Bonifacius, & non ſolum uidens, ſed etiam ſedulo & diligenter ſingula conſiderans, & partim quidē ſtupens Martyrū cōſtantiā, partim autem pares coronas conſequi deſiderans, totus Deo afflatus, de-

Vide in Boniſacio mirā mutationē.

tus, deſcendit theatrum: & cum ſe feciſſet manifeſtũ omnibus, Martyres, qui erant omnes uiginti, ſingulatim amplectitur. Deinde etiam omnibus audientibus magna uoce, Magnus eſt, inquit, Deus Chriſtianorum: Magnus eſt qui athletas ſua ope adiuuit. Hæc cum dixiſſet, rurſus lætus adhærebat martyribus, cũ magno deſiderio præhenſabat & amplectabatur pedes. Quibus autem deerant pedes, eas, quæ reſtabãt, partes corporis: beatos quidẽ eos pronuncians propter animi fortitudinem, & propter ea, quæ paſſi fuerant, & quòd breue ſit id, quod eſt reliquum, & mox futura ſit liberatio à laboribus & æterna lætitia: pro ſe autem rogans, ut eſſet eis ſocius certaminum, & particeps coronarum, quas ſunt habituri à Chriſto.

Cum autem fieri non poſſet, ut hæc laterent, maxime cum uoce altius ſuſtuliſſet, Præſes per multitudinem acrius defigens oculos, & uidens Bonifacium. Quis hic eſt, inquit, qui nos uſqueadeo negligit, & magnos deos? illeipſe ergo dicat, accedens propius. Poſtquam autem ille adſuit, rogatus, Sum quidem, inquit, Chriſtianus: Domini uero mei fretus uirtute, ex conſeruis fideles quidem diligo, te autem & tuos tanquàm ingratos deſpicio. Præſes uero: Hęc quidem mitte dicere in præſentia. Dic autem nomẽ tuum & ſtudium. Bonifacius autem. Primum quidẽ mihi nomen, & quo maxime uocari gaudeo, Chriſtianus. Quod ſi uis etiam ſcire nomen mihi impoſitum à parentibus, Bonifacius. Præſes uerò ſancto adhuc loquente, eum interpellans: Age ergo, inquit, ò Bonifaci, priuſquàm tangam carnes tuas & oſſa, pare & fac imperata, & accedẽs ſacrifica dijs propitiis. hoc enim tibi multa bona conciliabit: deorum amicitiam, à rebus grauibus & aſperis liberationem, diuitiarumq; & maximorum bonorum ſuppeditationẽ. Ad hęc Martyr. Ne tibi quidem, inquit, iuſtum eſt reſpondere, hoc tamen, inquit, dicam, quod ſæpe dixi. Sum Chriſtianus. hoc ſolum audi à nobis. Si hæc autem non feras, fac quod tibi libuerit.

Mira eius conſtãtia.

Hęc cum dixiſſet, Præſes iubet eum ſuſpendi præcipitem, & fortiter quidem cædi. tormentum autem extendi, donec oſſa fiant manifeſta. Et hæc quidem, ſicut ille iuſſit, quamprimum facta ſunt à lictoribus. Dei autem Martyr, tanquam non dolens, quòd carnes diſtraherentur, ſed potius, quod ſepararetur à ſanctis in illos quidem defigebat oculos, ſimul & ipſam deſiderans uiſionem, & tanquàm ad pulchrum exemplar, intuens ad illorum propter Chriſtum certamina. Poſtquam ergo uidit eum Præſes hoc tormẽto nihil remiſiſſe de ſuo ſcopo, iubet eum paululum relaxari, & rurſus interiecto aliquo interuallo aggrediens Martyrem, & hoc modo uolens eum tentare: Sint tibi, inquit, ò Bonifaci, hæ perpeſſiones, documenta eius quod eſt melius, & intolerabiles hos iam expertus dolores, tandem ò infelix tui miſertus, propter ea, quæ te manent, ſupplicia, accede ſacrificaturus. Sanctus autem. Mihi iubens ſacrificare, ò ſtolide, exiſtimas te ea aggredi, quæ poſſint fieri. Ego ad deos accedam, cum uel ſola eorum appellatio ſit auribus intolerabilis? Ira rurſus intolerãda inuaſit Præſidem, & acutæ mox arundines ei transfixæ ſunt per ungues. Scio uos ad ſolum auditum exhorruiſſe. eſt enim tormentum longe grauiſſimum. Sed Martyr fixis oculis cœlum intuẽs, perinde acſi totum ſenſum illic cum mente poſuiſſet, ne minimũ quidem curabat cruciatum, ſed ferebat ipſe facilius, quàm Præſes imperabat.

Cæditur crudeliſſimè.

Dirè cruciatur.

Poſtq̃ ergo impio hoc tormentũ fuit inane & irritũ, aliũ rurſum excogitat acerbũ cruciatũ ea immanitate, & ea improbitate, & iubet Martyris ore aperto, plumbũ ualde candens ei infundi. Poſtq̃ ergo hoc cognouit athleta, manus ſimul & animũ extollẽs ad Dñm: Dñe mi, inquit, Ieſu Chriſte, qui me feciſti fortiorẽ iis, qui iã præceſſere, cruciatibus, nunc quoque adſis mihi, qui es ſola mea conſolatio, me leuans dolore: & aperte oſtende te mihi opem ferre ad parãdã uictoriã aduerſus ſatanã & hunc Præſidẽ. Pro te.n. & tua gloria, ut ſcis, decerto. Hæc dixit, & ſanctos ſimul rogauit, ut ei opem ferent ſuis precibus ad decertationẽ. Atq; illi quidẽ ei precabantur uictoriã & finẽ martyrij. extitit aũt tunc quoque Chriſti uirtutis opus eſt plane admirabile. Nã cũ tormentũ iã eſſet paratum, & Bonifacius tanq̃ quidã ſtrenuus athleta ſtaret, expectans aduerſariũ, alij uero Martyres, utpote non ſolũ decertatores, ſed eorũ ẽt, quæ in hoc fiebãt, acres ſpectatores, & magis quàm ille animo anxij, ei quidẽ, ut diximus, ſimul precarentur uictoriã: tunc quæ erat congregata populi multitudo, & alioqui ex iis, quæ præceſſerant, mota erat miſericordia Martyrum: partim autem ægrè ferebat nimiam Pręſidis crudelitatem, & propter utraque hæc ſanctorum in rebus aſperis, & grauibus non ſolum tolerantiam, ſed etiam lætitiam ſtupebat, & ſic deducebatur ad fidem in Chriſtum, uniuerſa repentè ſimul tollit confuſum clamorẽ, & mente & uoce conſentientem: Magnus eſt Deus Chriſtianorũ. magnus es Rex Chriſte. oẽs in te credimus. Hæc & nẽs clamabant, & ſimul aram quidem, quæ illic eſt, euertebant. Præſidem autem lapidibus appetebãt. Ille uerò timore affectus & ſuæ uitæ metuens, ut qui ueniret in periculum, ne mox periret, fuga ſuæ ſaluti conſulit, turpiter dimiſſo theatro.

Plurimi trãſeũt ad Chriſtum.

Plumbũ feruẽs in os eius funditur.

Hæc alium quidem quanuis efferatum & immanem, ira tamen placabilem, perſuaſiſſent eadem ſentire, quæ alii, & effeciſſent ut ad Chriſtũ accederet. At non illum ſceleratum & execrãdum. Sed tm̃ abfuit, ut ipſe ea timore & ea hac admirabili populi cõſenſione, aliquam acceperit utilitatem, ut ſtatuerit etiam rem agere maiori contentione, & ira eum incitante, certamen inſtaurare. Mane ergo præſidens in tribunali, cũ curaſſet in ſuũ conſpectũ produci Martirẽ, & illius exprobrabat pietatem, & quòd Dñs noſter fuiſſet crucifixus, ridebat. Cum hæc autem non ferẽs Martyr, pgeret grauiorib. pbris uiciſſim inſectari Iudicẽ, p ueris, & iuſtis uerbis rurſus fuit ſuppliciũ, & ſtatim lebes pice replerus & ualde accẽſus ſuſcipit Martyrem. Sed cum hoc quoque fieret, non neglexit Deus ex alto facere conſueta miracula. Nam cũ Angelus e cœlo deſcendiſſet, illius quidem corpus, ſicut etiam corpora trium puerorum, conſeruauit illæſum, flamma autem repente in orbem circunfuſa, cum appræhendiſſet quoſdam ex iis, qui adſtabant, infidelibus, eadem fecit quæ olim Babylone. Tunc impius timens quidem Chriſti uirtutem, ſed ne ſic quidem quidquam de impietate remittens, ſed tanquàm ipſe quoque mutari erubeſcens, aut amplius ſanctum uidere uiuum, arguentum deorum illius imbecillitatem, eum morte condemnat, ſic dicens: Bonifacio, qui non paruit quidem legibus Imperatorum, uerbis autem noſtris nequaquàm ceſſit, & diis propitiis noluit ſacrificare, ſed crucifixum potius colere tanquàm Deum, iubeo caput enſe amputari. Et ita eum aſſumentes ſatellites, è iudiciali educunt tribunali. Victoria autem inſignis Chriſti Martyr, gaudebat quidem tanquàm non ad mortem, ſed ad uitam potius, ſicut etiam re uera ita habebat, proficiſceretur, cum petiiſſet ab iis, qui ipſum abducebant ut ei parum temporis concederent, ſtans ad Orientem precatus eſt domine mi, dicens, Dominus Deus, cito per me perueniant miſerationes tuæ, & nunc adſis mihi adiutor, ne mihi malignus aliquid afferat impedi-

Mittitur in feruentem picẽ martyr.

Da. 3.

pedimenti propter ea, quæ in inſipientia mihi præceſſerunt peccata: ſed ſuſcipe animam meam in pace, & inter eos, qui pro te ſanguinem effuderunt, & fidem uſque ad finem conſeruarunt, me quoque annumera. Libera autem tuo quoque precioſo ſanguine acquiſitum gregem tuum. populum mi Chriſte peculiarem, ab omni impietate & errore gentilium: quoniam es benedictus & manens in ſecula. Hæc eſt precatus, & preces ſtatim enſis eſt conſecutus, & amputatum fuit caput uenerandum. *Capite plectit.*

Facit autem hic quoq; Deus aliqđ miraculum, & ſanguinem cum lacte facit fluere ex uulnere: adeo ut ille quidem eſſet naturæ, hoc uero piæ fidei: & ſic miraculum, quod magnum uiſum erat ad ſtuporem, maius fuit ad utilitatem: quod quingentis & quinquaginta uiris infidelibus perſuaſit, ut Chriſtum ſequerentur, & errorem ſimulacrorum abominantes relinquerent. Hic fuit exitus uitæ Bonifacij. Ita quod illi timere uenerat in mentem, accepit eum finẽ, quẽ ipſe prædixerat. *550. credũt in Chriſtum.* Qui autem cum eo miſſi fuerant ad quærendas reliquias, hæc quidem ignorantes, totam uerò ciuitatem obeuntes, quoniam quærentes ipſum non inueniebant, putantes eum non pulchris, ut ſolebat, operam dare uoluptatibus. Certe ille (dicebant apud ſe) modo uel omnino coit cum mulieribus, aut in ijs locis deſidet, ut id magna ex parte facit. Hæc animo uerſantes, ut ipſi poſtremo explicarunt, occurrunt cuidam ciui, qui erat frater Commentarienſis, & eum interrogant, an uidiſſet aliquem hoſpitẽ illuc accendentẽ. Ille aũt dicebat heri quẽdã hoſpitẽ in ſtadio martyricum decertaſſe certamen, & enſe fuiſſe conſummatum: ſe uero non certo ſcire, an is ſit, qui ab eis quæreretur. Sed dicite mihi, inquit, qualiſnam eſt aſpectu, quæ ſunt eius formæ inſignia? Cũ autem illi hominem uerbis deſcriberent, nempe ꝙ breue quidem eſſet ei corpus, flaui uero capilli, & alia quæ ſatis erant ad exprimendam formam Bonifacii: Hæc eſt ille, inquit, quem uos quæritis. Illi autem in initio quidem non credebant, & eum putabãt eſſe deceptum, dicentes: Non noſti Bonifacium, qualiſnam ſit ei uita, & quàm propenſa ac procliuis ad uoluptates, & quàm ex diametro uitæ repugnet martyricæ.

Cum uero ille diceret, nihil obſtare, quo minus ipſi accederent ad ſtadium, & corpus ipſum adſpicerẽt. Illi cedentes, accedunt quidem in locum, uiro illo eos ducente. Qui cũ ẽt eis corpus oſtendiſſet, illi coniectis in corpus oculis qđ iacebat ſine capite, uel ex hoc ſolo agnoſcebãt Bonifacium. Deinde ẽt cum inueniſſent caput ſeorſum iacens, & eius corpori coniunxiſſent, illum ipſum eſſe credentes, obſtupuerũt: & timore contractus fuit eorum animus. Timebant enim, ne eis aliquid ſuccenſeret, quod eius mentem accuſaſſent, eum iudicantes ex eo ſolo, quod præceſſerant: & neſcientes, quali uitę principio qualem & quàm iucundum finem impoſuiſſet. Sed mox metũ ademit Martyr, ſe placide & benigne in eos gerens. Nam poſtquàm caput fuit coniunctum corpori, (Tu es omnium Dominus ò Chriſte Rex, qui glorificas eos, qui te glorificant) ſenſim quidem aperit oculos: *1.Re.2* eos autem intuetur amice & placide, loquentis ſpeciem præ ſe ferens, & oſtendens ſe eis bene uelle, & probrorum, quæ in eum ingeſſerant, minime meminiſſe. Illi uero acerbe flentes, & calidas lachrymas effundentes. Ne memineris, dicebant, ſerue IESV, noſtrarum iniquitatum, neq; probrorum, quibus te diuinum, & ſacroſanctum caput ſtulte ſumus inſectati. Cum ſic ſibi ſanctum placaſſent, & eius reliquias, corpus, inquam, & caput quingentis aureis emiſſent, & odoriferis aromatibus & unguentis unxiſſent, & candidis lineis inuoluiſſent, & in honorifica capſa impoſuiſſent, Romam reuerſi ſunt, ſua nihil intereſſe arbitrantes accipere alterius martyris reliquias, cum illum haberent, qui iam erat ſibi notus, & qui eos germane, & ſyncere amplectitur, & dat eis fidele teſtimonium ſupernæ defenſionis.

Interim autem, dum iſti domum proficiſcebantur, aduenit ad Aglaidem uiſio, nempe Angelus è cœlo, dicens. *Viſio Aglaidis.* Suſcipe eum, qui aliquando quidem fuit tuus famulus, nunc autem eſt frater noſter, & comminiſter: ſuſcipe eum, qui prius quidem erat famulus, nunc autem eſt tuus dominus, & eum pie honora, ut qui ſit tuæ quidem ſeruator animæ, cuſtos autem uitæ. Illa autem ſurgens tremebunda, & ex eccleſiaſtico choro aliquos inſignes aſſumens, & cũ magno honore procedens obuiam corpori Martyris, id quidem ſuſcipit, & ualde honorifice deponit, & magnifice, ſtadijs quinquaginta procul à Roma, ſacram uero ei ædem inſtruit, materia inſignem & pulchritudine, & talem, qualem omnino oportebat ſuſcipere corpus talis animæ, ut non ſpiritus ſolus haberẽt æternum tabernaculum, ſed illius quoque corpus frueretur domo conueniente, in qua in hodiernum uſque diem fiunt multa admirabilia, & dæmones quidem repente fugantur, morbi uero expelluntur nutibus, qui non cadunt ſub adſpectum. *Priſcorum Chriſtianorum erga reliquias reuerẽtia.* Sunt autem nonnulli, qui cum non ſint ſani animis, fide fiunt meliores. *Miracula ad S.Bonifacij corpus.*

Porro autem beata Aglaïs. Martyre eius informãte animam, cum omnes ſuas facultates diſtribuiſſet, diuiſiſſet pauperibus, de cætero honeſte uixit, & è uirtute, non ſolum temperantem, & caſtam uitam amplectens, ſed etiam aſperrimam eligens exercitationem aduerſus præcedentem nequitiam, ut etiam digna haberetur dono miraculorum, & dæmones, quos prius habebat ipſam ſupplantantes, expelleret ex hominibus. *Aglais monaſticã ſectatur uitam.* Monaſtica autem eius uita durauit quindecim annis, & cum pulchrum ſic ſomnum obdormiſſet, adiecta eſt Martyri. Talis fuit Aglaidis finis & Bonifacii. Sic fuit quidem pulchra eorum mutatio, ut qui carnis quidem affectionib. humanitus ſeruierint: humanam uero ſuperarint naturam patiendo pro Chriſto, & aduerſus uitia ſe uiriliter & fortiter gerentes ad gloriam Patris & Filij, & ſãcti Spiritus, quem decet honor & gloriatio nunc, & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. BONIFACII, ARCHIEpiſcopi Moguntini, Germanorum Apoſtoli, & Martyris, poſt Vuillibaldum primum Eiſtetenſem Epiſcopum, copioſè conſcripta. idquè bona fide, à quodam docto viro, ſed qui nomen ſuum premere maluit. Vſus eſt autem pleriſque locis ſtylo ſimpliciori, quàm ferant huius ætatis homines Itaque F. Laur. Surius in gratiam Lectoris ſuo ſtylo pleràque omnia deſcripſit, dēptis Romanorū Pōtificū & S. Bonifacij Epiſtolis, & quibuſdā alijs, in quibus ſtylus mutari nō debuit.

PRAEFATIO AVTHORIS, SED STIlo mutato, & omiſsis quibuſdam, parum huc facientibus.

TANDEM precibus neſtris, Fuldenſes fratres, pro ſcientiæ meę exiguitate morem geſsi. Petijſtis enim, ut ſancti patris noſtri Bonifacij oitam eleganter quidem á ſancto Vuillibaldo olim conſcriptam, ſed pleriſque locis parum eruditis adeo obſcuram, nt diffieile eius ſenentiam poſſint aſſequi, ego ſermone apertioti magisq; perſpicuo ſcribendā ſuſcipiā. Cū aūt initio non mediocriter admirarer, cur tot doctis patribus, tam apud uos, quàm alibi paſſim degentibus, hactenus poſthabitis, mihi hnī imperito, & liberaliū diſciplinarum ignaro, tam difficile & arduum munns demādaretis, preces ueſtras (fateor) negligendas putaui. Sed cum poſtea quidam ex ueſtris mihi retuliſſet, etiam apod ſanctum Leonē Poo tificem eins rei cauſa laboratum eſſe, ipſumque Pontificem libros aliquot, ex quibns poſſet certius edoceri, ab Egberto Abbate tranſmiſſos accepiſſe eos antem libros, illo uita functo, opereque minime abſoluto, illic remanſiſſe: quadam motus miſericordia, animū ad ſcribendum appuli, cupiens ueſtræ parere uoluntati, ſi ſcientia ſuppeditaret. Cum autem diu & uelle me ſentirem, & tamen perficiendi facultatem deeſſe mihi animaduerterem, at uos nihilo minus, ut noſtis, urgere non ceſſaretis, eo nſi argumēto, mo do cōſtans adeſſet uoluntas, reſiqua Dnminum præſtiturum: tandem ueſtris impulſua adhortationibus,
Pſ. 80. cœpi facere quod uoluiſtis, eius potiſſimnm auxilio fretus, qui dixit: Aperi os tuum, & ego implebo illud: quique ſicut nō raro paucis uictoriam præbet, ita etiam imperitis ſcienriam ſuppeditans, uim ſuæ gratiæ declarat. Quæ quidem idcirco commemorata uolui, ne qnis fortasſis tantum opus nltro me per arrogantiam ſuſcepiſſe exiſtimet, aſſeratq; cum multa temeritate coninnctum eſſe, quæ à quolibet ſancto uiro utcūq; elaborata ſint, ea quēuis aliū tanq̄ caſtigatorē, alio ſtylo exarāda ſuſcipere, quaſi nō ēt ipſa ſanctorū ꝓphetarū, ſanctiſsimaq; Euangelij uolumina, multis obſcuritatibns inuoluta, à pleriſque in
S. Vuillibaldū, diſcipulū S. Bonifacij dicit. aliud idioma, uel apertiorē ſnīam, translata ſint. His itaque contra obtrectatores omnes, quos nihil æquè iunat atque dente canino lacerare alios, alijſque laqueos ſtruere in uia, qua ipſi nolint ingredi, breuiter præmiſsis, id lectorem meū admonitum uelim hoc in opere id mihi uel maximè ſtudio fuiſſe, ut q̄ prius ab alio dicta fuere, uerbis apertioribus redderem, iis exceptis, quæ propter difficultatem & obſcuritatem aſſequi nō potui. Nam quæ perſpicua ſatis uiſa ſunt, ea ioterdum, nihil motatis uerbis, ſecutus ſum.

Porro autem etiam hoc dilectioni ueſtræ uorum eſſe uelim, in libro illo, quem me explicatius reddete uoluiſtis, permulta tum miracula, tum Epiſtolaa inſignes deſiderari: quæ ex alijs codicibus collecta, locis opportuois inſerere conatus ſum. Et fortasſis ille uenerandus uit, qui uitam ſancti Bonifacij primus ſcripſit, multas eius & uirtutes, & Epiſtolas neſciens omiſit. Mihi uero cōſiderāti Epiſtolas eas oēs, q̄ extāt apud uos, nulla re, magis q̄ iis ipſis ſiue ab illo ad alios, ſiue ab aliis ad illū ſcriptis ſt̄is, authoritas tāti pōtificis doceri, & cōfirmari uiſa eſt. Ex iis.n. aptiſſime licet intelligi, quāta ueneratione primū acceptus fuerit à Romano Pontifice, ut is eum ordinatum miſerit ad prædicandū cunctis Germaniæ populis, quo labore Germaniam ad Chriſti religionem traduxerit, ut non modo ab ethnicis, & hæreticis, ſed etiam pſeudochriſtianis & improbis ſacerdotibus ceu à luporum morſibus eam nindicarit, quāta gratia apud Francornm principes Carolomannum & Pipinum flagrarit (qui cum eum Mogontinæ eccleſiæ antiſtitē deſignaſſent, pro illius amore & honore eandem eccleſiam, quæ prius alteri eccleſiæ ſubiecta fuerat, totius Germaniæ metropolim, annuente Pootifice maximo, eſſe uoluerunt) tum præterea, quot Epiſcopatus inſtituerit, quę nonnullis eccleſiis priuilegia impetrarit: denique, quod ueſtra quoque ſcire intereſt ut locum ſui corporis, i. neſtrum monaſteriū, poſſeſſionibus & decimis, qbuſdā auxerit, & ſublimarit.

Tanti igitur uiri tanta authoritas, licet eam huius temporis ſacerdotes quidam eleuent & paruipēdant, erit tamen certè eis in teſtimonium damnationis: quòd cum non ignorent, terminos antiquos & ſanctorum patrum decreta tranſgredi nefas eſſe, ipſi nihilominus egregiè ea tranſgrediuntur, obliti uerborum Chriſti, quæ is dixit ad paſtores & doctores: *Lu. 10*
Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit, quæ non ſolum dicta ſunt ad ſuperiorum ætatū rectores, ſed ad illos etiam, qui uſque ad mundi conſummatiooem ſanctam Eccleſiam ſunt gubernaturi, non deſtructuri. Nam de peruerſis paſtoribus, qui Eccleſiam deſtruunt, idem Dominus ait: Væ uobis le *Lu. 11*
giſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, nec alios intrare permiſiſtis. & iterum: Væ uobis hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum, *Matt. 23.*
& cyminum, & grauiora legis præcepta reliquiſtis, hoc eſt, iudicium, miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Verum, quod dicere cœperam, literas omnes huius beati uiri, quas inuenire potui huic operi neceſſarias, equidem diligenter collegi, ſperans æmulum aliquem earum lectione correctum iri. Et uos Fuldēſes fratres ex animo rogatos & admonitos uelim, ut ſumma attentione eas lectitetis, Deum rogantes, ut per eius preces, qui ſcripſit illas, quique, ut in eis habetur, ſanctam Germaniæ Eccleſiam ingenti labore a malis ſacerdotibus quondam uindicauit, nunc etiam a talium potentia uos locumqne ueſtrum tueatur. Duos autem libellos, adiuuante Domino, qui tum beatiſsimi uiri uitam, tum memoratas epiſtolas contineant, ſcribere conſtitui: quorum prior explicet quis fuerit, quidque ante ſedis Moguntinæ acceptam dignitatem, in ſancta Eccleſia laborauerit: poſterior uerò ea commemoret, quæ deinceps uſque ad obitum ſuum egit.

Quis ſim, qui uobis fero munus tale laboris, *Authoris ſūt hæc.*
Vos quoniam ſcitis, nolite precor dare multis,
Ne perſona mei uilis faciat mea ſperni.
Sit magis hoc ſtudiū, uobis depoſcere Chriſtū,
Vt ſibimet placita maneant præſentia ſcripta.

VITAE

VITAE SANCTI BONIFACII Archiepiſcopi & martyris Liber 1.

Iunij 5.

Anglia ſãctorum uirorũ ferax.

CVM gens Anglorum, ſub fidei iugum beatiſſimi Pontificis Gregorij ſtudio miſſa fuiſſet, & eius meritis ſuffragantibus, præ multis nationibus ſanctorum uirorum ferax & fertilis inprimis eſſe cœpiſſet, quorum doctrinis tanquàm luminibus quibuſdã hominum pectora obcæcata illuſtrarentur: inter illos etiam ſanctum Bonifacium, ceu Luciferum quẽdam, cæteris ſyderibus illuſtriorem edidit. Is uerò magna parentum cura educatus, magnarum quoque uirtutum pro ætatis incremento factus eſt ſtudioſus. Et quidem cum adhuc puellus eſſet, ſi quem fortaſſis ſiue Clericum, ſiue Laicum audiſſet uerbi diuini notitiam adferentem, mox quantum ea permiſit ætas, ſecum expendere ſolebat, quidnam inde ad ſuos uſus & profectus accommodare poſſet. Cumque eiuſmodi meditatione diuturna ad ſuperna & cæleſtia appetenda ſe erigeret, patri aperuit mentem ſuam, orans uti ne deeſſet propoſito ſuo. Vt uero audiuit iſthuc pater primo quidem obſtupuit: deinde eum obiurgans, nunc nimis, nunc blandimentis ad mundi huius curas conatus eſt pertrahere: & ut animum tenerum facilius a ſententia deduceret, promiſit ſe eum poſt obitum ſuum omnium facultatum & prædiorum ſuorum hæredem ſcripturum. Addidit etiam, lubricæ ætati & fragilitati humanæ tolerabiliorem eſſe uitam eam, quæ in actione, quam quæ in contẽplatione ducatur, ſatiusque eſſe inter mediocres uel etiam infimos regni cœleſtis ciues ſtudijs facilioribus contubernium ambire, quam ad ſublimia illa ac pene impoſſibilia perfectionis certamina primò quidem fidenter accedere, ſed poſtea difficultate abſterritum, a cœpto deficere.

Pater eum retrahit à uita Monaſtica.

At puer ſanctus, iam uirtute diuina plenus, quanto eum pater enixius reuocabat ad ea, quæ ſunt mũdi huius, tanto propoſito ſuo tenacius inhæſit, & ad ſacrarum ſtudia literarum ardentius adſpirauit. Itaque miro diuinæ moderationis iudicio factum eſt, ut pater, qui ſolus reſiſtebat, repẽtino correptus morbo, a ſua ſententia diſcederet, puerumque per idoneos homines ad monaſterium, quod priſco uocabulo Adeſcancaſter dicitur, mitteret, commendans eũ Vuolſhardo, uenerabili eiuſdem monaſterii Abbati: A quo ſane pro monaſticæ uitæ inſtituto, benigne ſuſceptus, fratribusque commendatus uniuerſa religionis exercitia, quæ illa ætas admitteret, & probe inchoauit, & in dies melius profecutus eſt.

S. Bonifacius fit monachus

Pſ. 83.

Vbi autem è pueritia exceſſit, uſqueadeo in uenerabilium Patrum inſtituta & ſacram lectionem incubuit, ut momentis omnibus ſua in illo uirtutes caperent incrementa, impleretque illud Propheticum. Ibunt de uirtute in uirtutem. Denique cum inceſſabili ſanctarum ſcripturarum meditationi deditus, omnem regularis uitæ diſciplinam ſub eius quẽ diximus, Abbatis gubernatione annis non paucis ſectatus eſſet, nec tamen illic propter doctorum uirorum penuriam, inexhauſto ſuo ſacras ſcripturas cognoſcendi deſiderio poſſet ſatisfacere, permiſſu Abbatis & fratrum ſuorum ad monaſterium, quod hodieque* Nutſcelle dicitur, ſe contulit, & beatæ memoriæ Vuiuberti Abbatis, qui tunc illi præerat, magiſterio ſe ſubdit. Ibi uero tum Grammaticæ, & Poeſis, tum ſpiritalis intelligentiæ optata eruditione potitus, adeo cœpit haberi celebris, ut fama doctrinæ eius paſſim diffuſa, alios etiam alliceret, ut ſe in eius traderent diſciplinam. Interim ille, tanta licet præditus ſcientia, nihil efferebatur animo, neminem qui tenuiori eſſet ingenio, ſpernebat, ſed quanto maiori tum eruditione, tum uirtute præ cæteris diuinitus afficiebatur tanto humilior & deuotior, atque promptior ad totius commiſerationis & ſubiectionis ſtudium ſentiebatur. Memor enim erat ſententiæ illius. Quanto magnus es, humilia te in omnibus.

for. Nouacella.*

Diſcẽdi cauſa, aliud petit monaſterium.

Eccl. 3

Cum igitur ſic ille alios humilitate ac ſubiectione anteuerteret, & illum alij, partim ſapientiæ eius opinione incitati, partim ſaluberrima eius doctrina imbuti, honore ceu patrem afficerent, cunctique eum laude & prædicatione, efferrent, & ſingulis Eccleſiaſtici Ordinis gradibus dignum affirmarent, tandem ætatis ſuæ anno plus minus trigeſimo, ſacerdotio initiatus eſt. Eam uerò adeptus dignitatem, qualem ſe exhibuerit utriuſque hominis ſtudendo contritioni, ut ſacramenti cœleſtis participatione dignus foret, ex operum eius teſtimoniis certius ac melius, quam ullis uerborum indiciis colligi poteſt. Per id tempus regnante in Occidentali Angliæ regione Saxonum rege, unius extitit tumultus, cuius compeſcendi cauſa, iam dicti regis iuſſu & procerum eius conſilio Synodus ſeruorum Dei indicta eſt: ad quam cunctis confluentibus, & controuerſiam nuper ortã dirimentibus, uiſum eſt ſapientibus quibuſdam, ut quæ illic definita eſſent, ea omnia ad Beretvualdi uel brichtvualdi Cantuarienſis Archiepiſcopi notitiam perferrentur. Placuit idem etiam regi & Clero omni & laicis permultis: ſciſcitabatur autem rex, quiſnam huius rei cumprimis idoneus legatus uideretur. Tũ uerò præcipuus inter eos Archimãdrita Vuinbertus cuius iam ante meminimus, & Vuintra monaſterii Tiſſerburgenſis præfectus, itemque Beoruuardus, monaſterii Gleſtingaburgenſis moderator, tum præterea alii plerique uenerabiles uiri, S. Bonifacium ad ſe euocatum ad regem adducunt, eumque aiunt tantæ expediendæ rei idoneum.

Fit ſacerdos.

Synodus Angliæ.

Itaque ſanctus Bonifacius, eius legationis munere ſibi demandato, cum ſociis aliquot profectus eſt, & Archiepiſcopo, ita ut edoctus erat, cuncta per ordinem ſapienter expoſuit: ac deinde poſt dies non multos reuerſus, ea legatione præclare perfunctus, tum Regem ipſum, tum illos, quos diximus, ſeruos Dei magno gaudio affecit. Ea autem re nomen eius tam apud eos, qui in clero numerãtur, quam homines laicos adeo celebre euaſit, ut deinceps ſæpiſsime rogatus ſit, ut ſe in ipſorum ſynodis præſentẽ exhiberet. Sed quia animo erat Deo deuotus & addictus, atque ab omnium hominum fauore abhorreſcens, cœpit tractare ſerio, quemadmodum parentes & cognatos fugere, & ad loca remota Chriſti cauſa emigrare poſſet. Qua in cogitatione & deliberatione cum diu & quidem accurate uerſaretur, eam tandem ſupradicto Abbati aperuit, & ut ipſi ea in re aſſentiretur, multa precum inſtantia ab eo impetrare contendit. Ille uero etſi talia eum moliri admiraretur, diuque poſcenti aſſenſum negaret, ad extremum tamen, diuina agẽte prouidentia, preces eius admiſit, tantamque tum Abbatis, tum fratrum erga ſe beneuolentiam, ſtudiũ & curam Bonifacius ad optatum ſuſcipiendum iter expertus eſt, ut & neceſſarius ſumptus ab eis acceperit, multaſque pro eo preces cum lachrymis illi profuderint, Deum rogantes, ut Angelus Domini bonus ei comes ubique adeſſet, eiuſque iter proſperum efficeret: Tum etiam duos cum illo fratres, quorum & corporalibus & ſpiritalibus adminiculis fulciretur, una proficiſci permiſerint.

Legatione fungitur.

Ita

Ita ergo utriuſque hominis ſolatijs inſtructus, proſpero curſu iter ingreſſus eſt, peruenitque ad locum, antiquitus Anglo ſaxonum uocabulo dicitur Lundenuuic: nec multò poſt abijt in Dorſtet: ubi aliquã diu moratus, die ac nocte debitas Deo perſoluit laudes. Ea tempeſtate inter Carolum Francorum principem & Ducem egregium, Friſonumq; regem Ratbodum hoſtilis orta diſſenſio, populos utrinque perturbabat, & maxima pars eccleſiarum Chriſti, quæ in Friſia ditioni Francorum ſubditæ fuerant, Ratbodo perſequente & ſeruos Chriſti profligante, uaſtata & deſtructa eſt, dæmonumque cultus prophanis extructis fanis, miſerandum modum inſtauratus. Cuius rei indignitate permotus uir Dei, ab illis locis receſſit, perueniensque Trecht, (ſic enim author habet, puto autem Traiectum ea uoce ſignificari) cum aliquot dies ibi feciſſet, eo uenientem regem Ratbodum allocutus eſt, orans, ut uel tandem à tanta impietate deſiſteret.

In Friſia Chriſti eccleſiæ deſtruũtur.

Deinde peragratis eius terræ locis, ſolicite explorauit, num alicubi in ea prouincia prædicandi uerbi Dei ſeſe opportunitas offerret. Vbi autem poſt multam inquiſitionem cognouit ſe fruſtra illic ſemẽtẽ facturum, uacua ſpiritali fertilitate arua relinquens, ad natale ſolum ſe recepit. Interea monaſterij ſui pater migrauit à uita: cuius obitu ualde afflicti fratres, ſancti uiri ſpiritalibus colloquijs recreati ſunt, hortantis eos, ut in monaſticæ diſciplinæ obſeruantia permanerent, & aliquem ſibi ſpiritalem patrem eligerent. Illi uero diligenter ea in re ab ipſo inſtructi, omnes eum unanimiter precabantur, (per id autem tempus Vuinfridus dicebatur) ut paſtoris erga ipſos uice fungi ne recuſaret. At ille altiora animo uolutans, non quidem illorum preces ullo ſuperbiæ faſtu contempſit, ſed animum ſuum illis expromens, ait ſe patriæ honoribus & facultatibus deſpectis, pro Chriſti amore & aliorum ſalute peregrinationes meditari. Quod ut illi audierunt, ſumma beneuolentia eius propoſito aſſenſere. Vt autem maior accederet authoritas, etiam loci eius reuerendum Epiſcopum Danielem adijt, petens ab illo, ut eius benedictione & literis commendatitijs, Romam iturus, frui mereretur. Epiſcopus libens annuit, & prouidi paſtoris officio fungens, Stephanum uirum bonum orbatæ congregationi præficiendum curauit, & Bonifacium Dei ſeruum longum, iter peregrinatione ſuſcepturum, ad loca optata cum ſuis literis à ſe dimiſit.

Abbatis functionẽ recuſat

Ea igitur benedictione fretus, mox ualedicens fratribus, dat ſe itineri, terrarum & maris longa ſpatia & ignotas uias emenſurus. Collecta ſunt autem ad eum undique non pauci ſerui Dei, eodem ſpiritu feruentes, cunctique uno animo quotidie multa ſanctorum templa inuiſentes, rogabant, ut diuinitus adiuti, tutius Alpium iuga ſuperare, & Longobardorum feros animos erga ſe lenes, & humanos ſentire mererentur. Cumque ſæuiſſimæ gentis regiones citra diſcrimen ullum pertranſijſſent, beatiſſimi Apoſtoli Petri limina adierunt, Chriſtoque prout par erat gratias agentes, peccatorum ſuorum abolitionem & itineris proſperos ſucceſſus petierunt, nec ſunt uotis fruſtrati ſuis. Nam ſimulatque uir ſanctus uenerabilem Apoſtolicæ ſedis Præſulem Gregorium ſecundum allocutus eſt, eique cum cauſam aduentus ſui, tum deſiderium, quo diu flagrarat, expoſuit, mox Pontifex hilari uultu eum intuens, percontatus eſt, num quas Epiſcopi ſui literas commẽdatitias apud ſe haberet. Ille uero ſtatim chartam pro more inuolutam, Pontifici obtulit. Qua perlecta, ſanctiq; uiri comperto deſiderio, ſedulo cum illo deinceps ſermones contulit, illicque commorantem reuerenter tractans, quaſcunque petijt ſanctorum reliquias, illi donauit: tum etiam per omnem Germaniam prædicandi ei munus demandans, ſuas ei literas tradidit, quarum hoc eſt exemplar.

Venit Romã cum ſocijs.

A Pontifice cõmuniter accipitur.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, Bonifacio religioſo presbytero. Exigit manifeſtata nobis religioſi propoſiti tui, piè in Chriſto flagrantis, intentio, & approbata ſynceriſſimæ fidei tuæ perlata relatio, ut ad diſpenſationem uerbi diuini, cuius per gratiam Dei curam gerimus, te comminiſtro utamur. Experientes proinde, te ab infantia ſacras literas didiciſſe, profectusque indolem ad augmentum crediti cœlitus talenti, proſpectu diuini timoris extendere: uidelicet gratiam cognitionis cœleſtis oraculi, in laborem ſalutiferæ prædicationis, ad innoteſcendum gẽtibus incredulis myſterium fidei inſtanti conatu expendere, collætamur fidei tuæ, & adiutores effici cupimus gratiæ prærogatæ. Igitur quia præmiſſi conatus pium affectum uſque ad Apoſtolicæ ſedis modeſta prouiſione perduxiſti cõſultum, ut membrum ex membro proprii corporis caput requirens, motũ mentis probares, capitiſq; arbitrio humiliter te ſubmittens & eius directioni, iuſto tramite properans, ſoliditati compaginis plenitudo exiſtas: Ideò in nomine indiuiſibilis Trinitatis per inconcuſſam authoritatem beati Petri Apoſtolorum principis, cuius doctrinæ & magiſterio fungimur, & locum ſacræ ſedis adminiſtramus, modeſtiam tuæ religionis inſtituimus atque præcipimus, ut in uerbo Dei (quo igne ſalutifero, quem Dominus mittere uenit in terram, exire uideris) ad quaſcunque gentes, infidelitatis errore detentas, properare Deo annuente potueris, myſterium regni Dei per inſinuationem nominis Chriſti Domini Dei noſtri ueritatis ſuaſione deſignes, & per ſpiritum uirtutis & dilectionis ac ſobrietatis, prædicationem utriuſque Teſtamenti mẽtibus indoctis conſona ratione transfundas. Diſciplinam denique ſacramenti, quam ad initiandos Deo præuio credituros tenere ſtudeas, ex formula officiorum ſanctæ noſtræ Apoſtolicæ ſedis, inſtitutionis tuæ gratia prælibata, uolumus ut intendas. Quod uero actioni ſuſceptæ tibi deeſſe perſpexeris, nobis ut ualueris, intimare curabis. Bene uale. Data* Idus Maii, imperante domino piiſſimo Auguſto Leone ſecundo. à Deo coronato, anno tertio Imperii eius, Indictione 2.

Litera Gregorii 2. ad Bonifaciũ.

Lu. 12.

Prædicandi munus Põtifex ei demãdat.

ſo. Idibus. Alij hunc Leonẽ 3. uocãt*

His igitur literis acceptis à uenerabili Papa, profectus eſt inde ad Longobardorum regem Luitprandum. A quo honorifice ſuſceptus, aliquandiu apud eum hoſpitio uſus eſt. Portò ab illo diſcedẽs, ardua, & prærupta Alpium iuga tranſcendit, ignotoſq; Baioariorum & Germaniæ fines perluſtrans, in Thuringiam peruenit, accurate explorans ubique inſtar apis prudentiſſimæ, ubi poſtmodum nectarea ſanctæ fidei mella colligere & comportare poſſet. Cumque dies aliquot in Thuringia hæreret, omnes interim illius prouinciæ principes uerbis ſpiritalibus alloquens, ad ſacram complectendam fidem & religionem inuitauit: Sacerdotes quoque, quos uariis deditos flagitiis comperit ſermonibus Euangelicis ad inſtitutionis Canonicæ normam correxit. Audita autem Ratbodi Friſonum regis morte, qui per id tẽpus magnam in Chriſtianos perſecutionem exercuerat, multo affectus gaudio, in Friſiam nauigauit, ibique uerbi Diuini ſemina ſpargens, ꝑ multos ab errore idololatriæ retraxit. Eodem tempore uenerabilis Vuillibrordus, Traiectenſis eccleſiæ præſul, buccinam cœleſtis doctrinæ in Friſia inflauit, cuius ſtudus ſanctus Bonifacius mirificè gratulans & adhærens,

Venit ad Thuringos.

Item in Friſiã.

Manet apud S. Vuillibordũ.

rens,triennio apud illum fuit, ſuam illi nauans operam, tam in idolorum fanis deſtruendis, quàm extruendis eccleſijs,cæteriſque rebus diuinis exequendis. Erat autem Vuillibrordus ætate decrepita: ſuggerentibuſque diſcipulis, ſenectuti ſuæ nolens aliquod comparare leuamentum & ſolatium,hunc Dei ſeruum ad ſuſcipiendum Epiſcopi munus,regendūq; populum ſuæ curæ commiſſum, obnixe rogauit. At ille humiliter recuſans, tanta functione ſe indignum aiebat, ne ſibi necdum maturam adepto ætatem, tam grande onus imponeret, modis omnibus obſecrabat, ſimul allegans ſe necdum quinquageſimum impleſſe ætatis annum, quem canonicæ inſtitutionis decreta huius gradus culmini præfixiſſent. Vuillibrordo autem blandis illum uerbis increpanti,& ad eum gradum ſuſcipiendum adhortanti,cum multos ultro citroque hac de re inter ſe ſermones habuiſſent, uir ſanctus in eas coniectus anguſtias, placido ore ita tandem ſe excuſauit.

Recuſat Epiſcopatum.

Onus regiminis, quod mihi indigno ſancte Præſul imponere uis,in me recipere non audeo. Euangelizandi enim cauſa miſſus ſum à beato Gregorio. Papa in Germaniā, & ea legatione functurus,in has barbaras nationes ueniens ſponte me tuæ ditioni ſubieci.Sed tanti pontificis mandato poſthabito,aliud quoduis negocium in me recipere non ſum auſus. Itaque uenerande Pater rogatum te uelim,ut in illas regiones,ad quas Pontifex Apoſtolicus me miſit,cū tua bona uenia mihi liceat proficiſci. His auditis, S. Vuillibrordus illi bene precatus, adeundi à ſe fecit poteſtatem.

At ille proficiſcens, uenit Amanaburgum,Deum ubique habens itineris ſui comitem:cuius uirtute & præſidio fretus, quocunque peruenit, ſalutaris doctrinæ ſemina iactauit:cumque ingentem populum in Friſia Chriſto lucrifaceret, multique eius ſpirituali inſtitutione imbuti, ad ueritatis cognitionem uenirent,adeò ut eo quem diximus,loco, cui duo fratres gemini præerant,Dietichus & Dierolphus, Domino auxiliante,obtento,non paucos fratres colligeret,& monaſterium ædificaret:ijs ualedicens, in Haſſiam ſiue Catthorum regionem, qui Saxonibus conterminii ſunt, profectus eſt prædicandi cauſa. Cumque ex iis etiam plurimos conuertiſſet, & multa hominum millia undis ſalutaribus tinxiſſet,quendam è ſuis fidelem,Binnam nomine, Romam cum literis miſit,indicans Apoſtolico Præſuli omnia, quæ per ipſum geſſiſſet Deus,& quantam hominum multitudinem, cœleſti gratia illuſtratam, ſacro baptiſmo abluiſſet: tum præterea de rebus uariis, quæ ad quotidianam Eccleſiaſticæ regulæ neceſſitatem populique recens conuerſi curam pertinerent,prudenter eum conſulens, perſcripſit.Nuncius autem ab eo miſſus Romam, omnia ipſi mandata fideliter exequens,Præſuli Apoſtolico literas eius obtulit,aliaſque ab illo, ad quæſtiones propoſitas reſponſa continentes, magiſtro ſuo referens,celeriter receſſit.

Extruit monaſterium.

Multos in Haſſia conuertit.

Poſtquàm autem uir ſanctus, lectis Pontificis literis, ſe inter cætera Romam acciri didicit, mox ad ſummum obedientiæ gradum contendens, fratrum agmine ſtipatus, Italiam petiit, conſpectiſque Romanæ urbis mœnibus,Deo gratias agens,beatorum Apoſtolorum patrocinio ſe commendauit. Vt autem eius aduentum didicit Romanus Pontifex, confeſtim illum ad ſe euocauit, ſalutatumque familiariter, honorifico xenodochio commendauit. Deinde opportuno ſe offerente ad colloquendum die,ad beatiſſimi Petri Apoſtoli eccleſiam uenire iuſſus eſt:cūq; ſe inuicem mutuis expleſſent ſermonibus, Pontifex de ſymbolo & fidei Catholicæ traditione ex eo ſciſcitatus eſt. Reſpōdit autem uir ſanctus: Tantæ quæſtioni, Domine Apoſtolice,in ſermone familiari non facile poſſim ſatisfacere. Oro itaque, ut fidei, quam à me exigis,conſcribendæ tempus mihi largiaris,ſicque eam ex ſcriptis poſſis habere perſpectā. Annuit Pontifex & intra breue tempus uir Domini, ſanctæ & Catholicæ fidei ſententiam,congruenter & erudite expreſſam in ſcriptis Pontifici obtulit. Pontifex poſtquam ea ſcripta perlegit,ſibi eū aſſidere iubet, ut eam fidem conſtanter retineat,& ad ceteros doceat, hortatur. Multa deinde de ſpiritalis uitæ religione cum illo conferens, ita ut nonnunquam penè integrum diem mutua inter ipſos colloquia abſumerēt, ad extremum quot populi idololatræ eius opera crediderint,ex eo percontatur. Vbi ad ea reſpondit uir ſanctus,Pontifex ei ſuam aperit uoluntatem, quòd eum decreuerit Epiſcopum ordinare, ut eo maiori conſtantia errantes corrigere, & ad uiam ueritatis reuocare poſſit, quo ſit ampliori Apoſtolicæ dignitatis authoritate ſuffultus: tantoque apud omnes cōciones eius gratioſiores ſint,quanto certius conſtet, à Preſule Apoſtolico ipſum, ut concionetur, eſſe deſtinatum.

Roma Pontificem inuiſit.

Tum uir Dei omnia ſagaciter perpendens, metuenſque ne illud Propheticum in ipſum competeret, Noluit benedictionem,& elongabitur ab eo: tantæ benedictictionis gratiam minime recuſauit. Ps. 108

Vt autem adfuit dies ordinationis eius qui fuit pridie Calendas Decembris, id eſt, in ſancti Andreæ Apoſtoli feriis, Pontifex eum & conſecrauit Epiſcopum,& Bonifacium deinceps dici uoluit,cum antea Vuinfridus diceretur:& ut obedientiam ſibi ſuiſque ſucceſſoribus exhibendam, omnemque ſacræ fidei traditionem obſeruandam arctius eum adſtringeret, iuramentum ab eo exegit & accepit: quod quidem in antiquis exemplaribus ita ſcriptum habetur.

Conſecratur à Pontifice Epiſcop⁹.

In nomine Domini Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, imperante domino Leone magno Imperatore, anno ſeptimo poſt conſulatum eius: ſed & Conſtantini magni Imperatoris, eius filii anno quarto, Indictione ſexta, Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Epiſcopus, tibi beate Petre Apoſtolorum princeps, vicarioque tuo beato Gregorio Papæ & ſucceſſoribus eius,per Patrem, & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem inſeparabilem,& hoc ſacratiſſimū corpus tuum,me omnem fidem & puritatem ſanctæ fidei Catholicæ exhibere, & in unitate eiuſdem fidei,Deo operante,perſiſtere,in quo oīs Chriſtianorū ſalus eſſe ſine dubio comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis & uniuerſalis Eccleſiæ ſuadente quopiam conſentire,ſed, ut dixi,fidem, & puritatem meam atque concurſum tibi & utilitatibus tuæ Eccleſiæ, cui à Domino Deo poteſtas ligandi ſoluendiq; data eſt,& prædicto uicario tuo atq; ſucceſſoribus eius per omnia exhibere. Sed & ſi cognouero Antiſtites contra inſtituta antiqua ſanctorū Patrum conuerſari, cum eis nullam habere communionem aut coniunctionem, ſed magis, ſi ualuero prohibere,prohibeam. Si minus, fideliter ſtatim domino meo Apoſtolico renunciabo.Quòd ſi,quod abſit,contra huius promiſſionis meæ ſeriem aliquid facere quolibet modo ſeu ingenio uel occaſione tentauero,reus,inueniar in æterno iudicio,ultionem Ananiæ & Saphiræ incurram, qui uobis etiam de rebus proprijs fraudem facere præſumpſerunt. Hunc autem indiculum ſacramenti ego Bonifacius exiguus Epiſcopus manu propria ſcripſi, atque ponens ſupra ſacratiſſimū corpus S.Petri, ita, ut præſcriptum eſt, Deo teſte & iudice, feci ſacramentum, quod & conſeruare promitto.

Iuſiurādum S. Bonifacij nihil mutata phraſi.

Matt. 16.

Actor. 5.

Poſt-

Poſtquàm eiuſmodi iuſiurandum apud Gregoriū Pontificem dedit, ille uiciſſim in omnibus eum iuuare, prouehere, & uenerari ſtuduit. Nam libellum, in quo ſacratiſſima Eccleſiaſticæ inſtitutionis iura, Pōtificialibus digeſta conuentibus, habebantur, ei dono dedit, præcipiens, ut tam clerus quàm populus eius regimini ſubdendus, ijs iuſtitutis imbueretur. Familiaritatem quoque Sedis Apoſtolicæ tum ipſi, tum omnibus eius ſubditis perpetuam, dato priuilegio, confirmauit: literasque ſuas ei impertiens, non ſolum Carolo illuſtri Duci, qui id temporis Francorum regnum moderabatur, ſed etiam cunctis uiris Eccleſiaſticis & principibus Germaniæ eum tuēdum commendauit. Literarum autem earum exempla hoc loco, quandoquidem ita res poſtulat, inſerere uolumus, primo illarum, quæ ad Carolum Ducem, deinde quæ ad principes omnes ſcriptæ ſunt.

Domino glorioſo filio Carolo Duci, Gregorius Papa.

Litera Gregorij 2. ad Carolū Marcellū. COmperientes te, in Chriſto dilectiſſime, religioſæ mentis affectum gerere, in multis opportunitatibus, debito ſalutis præmiſſo, notum facimus Deo dilectæ tuæ dignitati, præſentem fratrem Bonifacium, fide & moribus approbatum, à nobis Epiſcopum conſecratum, atque inſtitutionibus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, cui, Deo authore, præſidemus Eccleſiæ generali ſolicitudine, informatum ad prædicandum plebibus Germaniæ gētis, ac diuerſis in Orientali Rheni fluminis parte cōſiſtentibus, gentilitatis errore detentis, uel adhuc ignorantiæ obſcuritatibus præpeditis, neceſſario deſtinare. Pro quibus eum glorioſè beneuolentiæ tuæ omnimodo commendamus, ut eum in omnibus neceſſitatibus adiuuetis, & contra quoslibet aduerſarios, quibus in Domino præualetis, inſtantiſſimè defendatis, certiſſimè retinentes Deo uos exhibere, quæcunque huic promptiſſimo impenderitis fauore: qui ſanctis Apoſtolis ſuis, ad lucem gentium deſtinatis, ſuſcipientibus eos ſe ſuſcipiendum prædixit: quorum inſtitutionibus per nos informatus præ-
Ioā. 13 miſſus antiſtes, in ſorte prædicationis procedit.

Gregorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, uniuerſis reuerendiſſimis & ſanctiſſimis fratribus coepiſcopis, religioſis presbyteris ſeu diaconibus, glorioſis Ducibus, magnificis caſtaldis, Comitibus etiā uel cunctis Chriſtianis Deū timentibus.

Itē ad Epiſcopos & Principes etc. SOlicitudinem nimiam gerentes pro ſpeculatione credita, quia in umbra mortis aliquas gentes in Germaniæ partibus, uel plaga Orientali Rheni fluminis, antiquo hoſte ſuadente, errare, & quaſi ſub religione Chriſtiana idolorum culturæ eos ſeruire cognouimus: aliquos uero, qui necdum Dei cognitionem habentes, nec baptiſmatis ſacri unda ſunt loti, ſed comparatione brutorum animalium pagani, factorem non recognoſcunt: neceſſario pro utrorumque illuminatione, ad
Educatione, pro doctrina. prædicandum rectæ fidei uerbum harum literarum portitorem Bonifacium, reuerendiſſimum fratrem noſtrum epiſcopum, ad eaſdem partes dirigere ſtuduimus, ut & illis prædicando uerbum ſalutis, uitam prouideat ſempiternam, & ſi quos forte uel ubicunque à rectę fidei tramite deuiaſſe cognouerit, aut aſtutia ſuaſos diabolica, erroneos repererit, corrigat atque ſui educatione ad portum reſtituat *Ioā. 13* ſalutis, eosque ex Apoſtolicæ ſedis huius doctrina informet, & in eadem Catholica fide permanere inſtituat. Cui, hortamur, ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Apoſtolorum eius reuerentiam, ut omnibus ſolatia exhibeatis, eumque in nomine Ieſu Chriſti recipiatis, ut ſcriptum eſt de ſuis diſcipulis. Qui uos recipit, me recipit, prouidentes inſuper neceſſaria itineris eius, comitesque tribuentes, cibum etiam ac potum, uel ſi quid eguerit, largientes: ut uno labore, & ſocia uoluntate opus ſibi creditum pietatis & negocium ſalutis, annuēte Deo, perficiatur, atque premium laboris percipere mereamini, deque conuerſione errantium merces uobis adſcribatur in cœlis. Si quis itaque huic Dei famulo, ad illuminationem Gentium, ab hac Apoſtolica atque Catholica Dei Eccleſia deſtinato, aſſenſum uel concurſum præbuerit, exorantibus Apoſtolorum principibus, conſortium mereatur ſanctorum martyrum Chriſti Ieſu. Si quis uero, quod non optamus, aduerſari eius labori conatus fuerit, aut contrarius extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumque eius, in eundem laborem inſtantium, ex ſententia diuina anathematis uinculo ligatus, perpetuæ damnationi ſubiaceat. Data Calend. Decemb. imperante domino pijſſimo Auguſto Leone, imperij eius anno 7. & Conſtantino Imperatoris, eius filij, anno 4. Indictione 6.

Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, clero & plebi dilectiſſimis filijs in Domino ſalutem.

PRobabilibus deſiderijs nihil tarditatis præſtantes, fratrem iam & coepiſcopum noſtrum Bonifacium uobis ordinauimus ſacerdotem: *Itē ad Clerū, & populum &c.* cui dedimus in mandatis, ne unquàm ordinationes præſumat illicitas, ne bigamum aut qui uirginem non eſt ſortitus uxorem, neque illiteratum, uel in qualibet corporis parte uitiatum, aut ex pœnitente, uel curiæ aut cuilibet conditioni obnoxium notatumque ad ſacros ordines permittat accedere: ſed ſi quos huiuſmodi repererit, non audeat promouere. Afros paſſim ad eccleſiaſticos ordines prætendentes, nulla ratione ſuſcipiat: quia aliqui eorum Manichæi, aliqui rebaptizati ſæpius ſunt probati. Miniſteria atque ornatum Eccleſiæ, uel quicquid illud eſt in patrimonio eiuſdem, non minuere ſtudeat, ſed augere. De reditu uero eccleſiæ uel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam ſibi ipſe retineat, alteram clericis pro officiorum ſedulitate diſtribuat, tertiam pauperibus & peregrinis, quartam eccleſiaſticis fabricis nouerit reſeruandam, de quibus diuino erit redditurus iudicio rationem. *Reditus eccleſiaſtici ut diſtribuendi.* Ordinationes uero presbyterorum ſeu diaconorum, non niſi quarti, ſeptimi & decimi menſis ieiunijs, ſed & in ingreſſu Quadrageſimali atque medio ueſpere ſabbati, nouerit celebrandas. Sancti aūt baptiſmi ſacramentū non niſi in Paſchali feſtiuitate & Pētecoſte nouerit eſſe præbēdū, exceptis his, quibus morte urgente periculo, ne in æternum pereant, talibus oportet remedijs ſubuenire. Huic ergo ſedis noſtræ præcepta ſeruanti, deuotis animis obſequi uos oportet, ut irrepræhenſibile placidumque fiat corpus Eccleſiæ, per Chriſtum Dominum noſtrum. Deus incolumes uos cuſtodiat, dilectiſſimi. Data &c. ut in Epiſtola præcedenti.

Has

Has quidē duas epiſtolas generaliter omnibus Germaniæ principibus, duas uero ſequētes ſpeciatim ad Thuringos ſcripſit is, quem diximus, Gregor. Papa.

Viris magnificis Aſolpho, Godolao, Vuilario, Guntbario, Alboldo & omnibus Deo dilectis Thuringis fidelibus Chriſtianis, Greg. Papa.

Itē ad Thuringos

INſinuatam nobis magnificæ fidei ueſtræ conſtantiam agnoſcentes, quòd paganis compellentibus uos ad idola colenda, fide plena reſpondetis, magis uelle feliciter mori, quàm fidem ſemel in Chriſto acceptam aliquatenus uiolare: repleti nimia exultatione, gratias debitas perſoluimus Deo noſtro & redemptori, bonorum omnium largitori, cuius gratia comitante, uos ad meliora & potiora optamus proficere, & ad confirmandum fidei ueſtræ propoſitum, ſanctæ ſedi Apoſtolicæ religioſis mentib. adhærere, & prout opus popoſcerit ſacræ religionis à memorata ſancta ſede Apoſtolica, ſpirituali oīum fideliū matre, ſolatiū quærere, ſicut decet filios cohæredes regni. Miniſterio quoque præſentis fratris chariſſimi Bonifacij, quem ad uos epiſcopum conſecratum in ſorte prædicationis deſtinauimus, Apoſtolicis inſtitutionibus informatum ad inſtruendam fidem ueſtram, in omnibus uolumus, & hortamur obedientes ei conſentire, ad complementum in Domino ueſtræ ſaluationis.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, uniuerſo populo Thuringorum.

Itē alia ad Thuringos.

DOminus Ieſus Chriſtus filius Dei, Deus uerus, qui de cœlo deſcēdit, homo factus eſt, pro nobis pati & crucifigi dignatus eſt, & ſepultus, tertia die reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cœlum, diſcipulis etiam ſuis ſanctis ait: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti ipſe in ſe cre-

Matt. 28.

dentibus uitam æternam promiſit. Cupientes ergò uos in perpetuum nobiſcum gaudere, ubi finis nullus eſt, nec tribulatio, nec aliqua amaritudo, ſed gloria ſempiterna: ideo fratrem noſtrum ſanctiſſimum Bonifacium Epiſcopum ad uos direximus, ut uos debeat baptizare & fidem Chriſti docere, & ab errore ad uiam ſalutis adducere, ut ſalutem habeatis & uitam ſempiternam. Sed & uos ei in omnibus obedite, & ſicut patrem ueſtrum, illum honorate, & ad eius doctrinam corda ueſtra inclinate: quia illum non pro lucro aliquo temporali acquirendo direximus, ſed pro lucro animarum ueſtrarum ad uos eū miſimus. Diligite ergo Deum, & in nomine eius baptiſmum ſuſcipite: quia Dominus Deus noſter

Eſa. 64. 1.Co. 2

quod oculus hominis nunquàm uidit, nec in cor hominis aſcendit, præparauit diligentibus ſe. Iam recedite a malis operibus, & bene agite. Non adoretis idola, nec immoletis carnes, quia, Deus non recepit iſta: ſed in omnibus, ſecundum quod uos frater noſter Bonifacius docuerit, obſeruate & agite, & ſalui eritis uos & filij ueſtri in ſempiternum. Facite ergo & domū, ubi debeat ipſe pater ueſter habitare: & eccleſias, ubi debeatis orare, ut Deus uobis indulgeat peccata ueſtra, & donet uobis uitam perpetuam.

Gregorius Papa uniuerſo populo prouincia Altſaxonum.

Itē ad Saxones.

SApientibus & inſipientibus debitor ſum, fratres chariſſimi. Ideoque uolens uos ſcire, qualem ſolicitudinem habeam pro uobis, & pro his, qui uerbum exhortationis fidei Ieſu Chriſti Domini noſtri ſuſceperunt, & qui adhuc ſuſcepturi ſunt, ut conſolentur corda ueſtra in charitate & in oī plenitudine ſapientiæ: annuncio uobis, quoniam prope eſt regnum Dei, ut nemo uos amplius decipiat in ſublimitate uerborum, aut in quocunque metallo ſalutem ueſtram quæratis adorantes idola manufacta, aurea, argentea, ærea, lapidea, uel de quacunque materia facta: quæ falſidica nomina a paganis antiquitus quaſi dij facti ſunt, in quibus dæmones habitare noſcuntur, quoniam omnes dij gentium, ut ait ſcriptura, dæmonia ſunt, Deus autem noſter cœlos fecit. Quicunque autem in uobis ſuſceperunt *Pſ. 95.* Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum, in ipſo ambulent radicati & ſuperædificati & confirmati in fide, abundantes in gratiarum actione. Videte, ne quis uos amplius decipiat per philoſophiam & inanem *Coloſſ. 2.* fallaciam. Aſtutiores enim ſunt filij tenebrarum, quàm filij lucis. Diſcedite ab idolorum cultura, & accedite & adorate Dominum Deum ueſtrum, qui fe- *Lu. 16* cit cœlum & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & uultus ueſtri non erubeſcent. Vnus enim Dominus hominum, uolucrum, quadrupedum & piſcium, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Expoliate *Pſalm. 134.* uos ergo ueterem hominem, & induite Chriſtum nouum, deponentes iram, indignationem, malitiā, blaſphemiam, turpem quoque ſermonem nolite de ore ueſtro proferre. Iam enim aduesperaſcit dies ſeculi, & tempus tenebrarum appropinquat. Ideoq; nolite eſſe ocioſi, ſed potius operamini opus bonū, Chriſtus habitet in uobis, & quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo & patri per ipſum *Col. 3.* reſpuentes gentilitatis ſectam, ſcientes uos Dominum habere in cœlis. Orationi inſtantes, ad ipſum Dominum cor erigite, quoniam magnus eſt Dominus noſter & laudabilis nimis, & terribilis ſuper omnes deos, qui uult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire. Hoc etiam commo- *Pſ. 95.* neo, fratres, ut quicunque ex uobis uoluerit ad Chri- *1. Ti. 2* ſtum conuerti, nullo modo eū prohibeatis, nec uim ei faciatis ſculptilia adorare. Miniſtrum quoque & conſeruum in Domino, quem miſi ad uos, Bonifacium ac coepiſcopum meum ad hoc ipſum, ut cognoſcat quæ circa uos ſunt, & conſoletur corda ueſtra cum exhortationis uerbo, in Chriſto Ieſu Domino noſtro ſuſcipite, ut a diabolica fraude liberati, mereamini adoptionis filijs aggregari.

Tantarum itaq; literarum authoritate fretus ſanctus Prȩſul Bonifacius, proficiſcitur in Germaniam, ueniensque ad Carolum principem ſupra dictum, literas Romani Pontificis ei attulit, ſeque eius ditioni & patrocinio committens, illo annuente, ad Cattorum, quos Heſſos uocant, quibus iam ante prædicare cœperat, regionem abijt. Quo cum perueniſſet, complures illic reperit, Chriſtiana religione abiecta, in uarios incidiſſe errores. Alij enim lignis & *Errores Heſſorum.* fontibus clam uel palam ſacrificabant, alij haruſpicia, diuinationes, præſtigias & incantationes ſectabantur, plerique alijs nefandis ſacrilegijs erant addicti, pauci uero in uia ueritatis, quam ſemel didicerant, perſiſtebant, quorum quidem conſilio arborem quandam miræ uaſtitatis, quam priſca uoce Iouis arborem nuncupabant, in loco, qui Geiſmere dicitur, ſeruis Dei ipſi aſſiſtentibus, excindere tentauit. Accurrit autem magna ethnicorum multitudo, illum tanquàm hoſtem deorum ſuorum necare uolentium. Sed cū arbor paululū cæderetur, mox quaſi *Oratorium in honorē S. Petri.* diuinitus agitata, in quatuor partes dirupta eſt. Qd cernentes ethnici illi, Dominum laudantes, fidem complexi ſunt. Sanctus autem Præſul communicato cū fratribus conſilio, ex illa ingenti uaſtæ arboris

mole

mole oratotium conſtruait, in beatiſsimi Petti Apoſtoli honorem illud dedicans.

His ita geſtis, in Thutingiam profectus eſt, eiusq; gentis principes, magna ea parte a Chriſtiana religione deficientes, corrigere ſtuduit. Cum enim religioſi principes apud illos imperare deſijſſent, ſimul etiam religio uacillare cœpit, & quidam pſeudochriſtiani, Dorthuuinus, Bertherus, Eaubertus, & Humedus, apud eos hoſpitio recepti, hæreſeos illis authores fuere. Cumque ijpſi impuri ſcortatores & adulteri ingens uiro Dei certameu excitaſſent, ab illo egregiè confutati, dignam retulere ſuæ ueſaniç mercedē, eacommunicati & eapulſi ab eccleſia. Manabat interim longè lateque fama prædicationis eius, & credentium numero magnæ fiebant acceſsiones, templa inſtaurabantur, monaſteria conſtruebãtur, atque in ijs etiam illud eatructum eſt, quod eſt in Ordorff, in honorem ſancti Michaelis Archangeli, congregata illic ſeruotum Dei multitudine, qui omnes Apoſtolico more uiuentes, laboribus ſuis ea, quæ ad uictum & ueſtitum neceſſaria ſunt, ſibi comparabant. Quòd autē in honorem S. Michaelis illud ædificatum fuit, eius hæc ratio eſt: Cum uir Dei in Thuringia uerſaretur, prædicans & baptizans, apud flumen Oraham tentorijs fiais quadam noctē permanſit. Tota autē nocte illa lux cælitus ſparſa locū, in quo ille manebat, ambiuit, atque in ipſa luce S. Michael Archēgelus ei apparuit, eumque in Domino confortauit. Manè uir Dei laudans & benedicens dominum miſſarum ſolēnia illic celebrat, ac deinde eodem in loco prandium ſibi parari iubet. Dicente autem miniſtro deeſſe cibum, quo ueſceretur, ille reſpondit, Itane qui tot hominū millia in deſerto annis quadraginta pauit manna, mihi indigno ſeruulo ſuo non poteſt unius dieī alimoniam ſuppeditare? His dictis, iubet apponi mēſam. Intereà quædam auis aduolat, & piſcem ore ferens, qui illo die ad cibum ſufficeret, ante menſam depouit. Tum uero ſanctus Præſul gratias agit Deo piſcemque mandat ocyus præparari. Cumque ex illo comediſſet, reliquias in flumen proijci iubet.

Hæreſis authores in Thuringia.

S. Michael ei apparet.

Nota rē mirā

Inde cœptum carpens iter, Thuringiamque peragrans, accurate perquiſiuit, cuius eſſet ille locus, ubi ea uiſio ipſi fuit oblata. Cumque comperiſſet Hugonem ſeniotem eius eſſe dominum, petijt illum ſibi dono dari. Non recuſauit Hugo, primusquè apud Thuringos hæreditatem ſuam tradidit uenerando Præſuli. Poſt eum Alboltus, pluresque alij prædia loco illi uicina donarunt, quibus adeptis, ſanctus Bonifacius frutices illic extirpari, terramque incoli mandauit, iactisque fundamentis, templum extruxit. Hęc uerò in quodam antiquo codice ſcripta, hic inſerere uolui, ut cognita cauſa, cur ſupradictum monaſteriū conſtructum ſit, & locus ipſe & monaſterij fundator, angelica uiſitatione digni habiti, maiori honore, & ueneratione afficiantur.

Interim uir beatus prædicans & baptizans apud Thuringos, & Catthos, ſiue Heſſos, uidit multā quidem illic extare meſſem, ſed operarios paucos, & qui tantæ credentium multitudini inſtituendæ non ſufficeret. Miſit igitur in patriam ſuam, acciuitque non modo uiros religioſos & multiuaria eruditione prēſtãtes, ſed etiam fœminas. In ijs præcipui fuere Burchardus, Lullus, Vuilliboldus, Vuinnibaldus, eius frater Vuitta, & Gregorius in fœminis autem religioſis, matertera S. Lulli Cunigildis, & filia eius Bertgitis, item Cunitrudis, Tecla, Lioba, & Vualepurgis ſoror Vuilliboldi & Vuinnibaldi, S. Cunihildis & filia Bertgitis, liberabilibus ſcientijs eruditæ, apud Thuringos magiſtræ ſunt conſtitutæ. Cunitrudis miſſa eſt in Baioariam, ut uerbi diuini ſementem illic faceret. Teclam apud Moganum fluuium Kiſsingæ & Ochnofurti uoluit manere. Liobam denique uirginibus ſacris apud Biſchofeshemium præfecit.

Ex Anglia acerſiti adiutores.

Cumque multa hominū millia, tam per ſe, quàm ſuos Conterraneos ad Chriſti religionem traducta, baptiſmatis unda diluiſſet, defuncto beatæ memoriç Gregorio II. Sedis Apoſtolicæ Pontifice, tertioque Gregorio eadem ſedem obtinente Romam legatos miſit, qui cum nouo Pontifice prioris amicitiæ fœdera renouarent, & priſtinam humanitatem atque beneuolentiam eius erga ipſum eapeterent. ab ipſo uerò omnem obedientiam, Romanæ ſedi debitam, pollicerentur: denique plurimorum Germanorum ad fidem Chriſti adductorum conuerſionem indicarent. Legati cum Romam ueniſſent, & Pontifici ea retuliſſent, ille primum Deo gratias egit: deinde non ſolū omnia amicitiæ & beneuolentiæ officia a Bonifacio ea petita pollicitus eſt, ſed ea etiam, quæ non petijt, largitus eſt, nempe Archiepiſcopi palliū, & literas, quibus ad eius quæſtiones multiuarias reſpōdit. Earum literarum hoc eſt exemplum.

Archiepiſcopi palliū mittitur S. Bonifacio.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio coepiſcopo, ad illuminationem gentis Germaniæ, uel circūquaque in umbra mortis morantibus gentibus, in errore cōſtitutis, ab hac Apoſtolica ſede directo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

MAgna nos habuit gratulatio, lectis ſanctiſsimæ fraternitatis tuæ literis, cum in eis relecta ſerie fuiſſet repertū, Domini noſtri Ieſu Chriſti gratia plurimos te a gentilitate & errore ad ueræ fidei agnitionem conuertiſſe. Quod q̄a diuina inſtitutione docemur in parabolis, cui quinq; talenta credita ſuerant, alia quinque fuiſſe lucratum, in talis commercij lucro cum tota plaudimus Eccleſia. Hinc iure tibi ſacri palatij diaerimus munus, qđ beati Petri Apoſtoli authoritate ſuſcipiens induaris, atque inter Archiepiſcopus unus, Deo authore, præcipimus ut cenſearis. Qualiter autem eo utaris, ex mandato Apoſtolico informatus cognoſce. Itaq; dū Miſſarum ſolennia geris, uel Epiſcopū te contigerit conſecrare, illo tantūmodo tempore eo utaris. Quia uerò turbas Domini gratia in eiſdem partibus ad rectam fidem aſſeruiſti conuerſas, ideoque nequire te occurrere omnibus, quæ ſalutis ſunt, impendere aut intimare, cum tam lōge lateque, gratia Chriſti, eius fides in illis propagetur: præcipimus, ut iuxta ſacrorum Canonum ſtatuta, ubi multitudo excreuit fideliū, ex uigore Apoſtolicæ ſedis debeas ordinare Epiſcopos, pia tamen contemplatione, ut non uileſcat dignitas Epiſcopatus. Presbyterū nãq; quē præterito aſſeruiſti anno ad nos ueniſſe, nſoq; iudicio fuiſſe a ſuis nefarijs abſolutū actionibus, credas, neq; nobis cōfeſsionē aliquā fecit, nec a nobis, ut ſuos expleat libitus, abſolutus eſt. Sed ſi eū errori dediſū repereris, hūc Apoſtolicæ ſedis uigore, ut iuxta ſanctorū Canonū cenſuram corrigas & emēdes, præcipimus, uel ſi quos forſan tales inueneris. Ille.n.ueniēs, Presbyter ſum, ait, & cōmēdatitias ad filiū noſtrū Carolū lr̄as expetijt. Nullā illi aliā cōceſsimus licentiā: quē uitari, ſi prauè cōuerſat cū reliquis, uolumus, eoſdemq; quos a paganis baptizatos eē aſſeruiſti, ſi ita habet, ut denuo baptizes in noīe S. Trinitatis, mãdamus. Inter cetera agreſtē caballū aliquãtos comedere adiūxiſti; pleroſq; & domeſticū. Hoc nequaq̄ fieri deinceps ſanctiſsime frater, ſinas, ſed q̄bus potueris, Chriſto iuuã-

Litera Gregorij 3. ad Bonifaciū

Matt. 25.

te, modis per omnia compeſce, & dignam eis impone pœnitentiam. Immũdum.n.eſt atque execrabile. Pro obeuntibus quoque conſuluiſti, ſi liceat oblationes offerri. Sãcta ſic tenet Eccleſia, ut quiſq; pro ſuis mortuis uerè Chriſtianis offerat oblationes, atque presbyter eorũ faciat memoriam: & quãuis oẽs peccatis ſubiaceamus, congruit tamen, ut ſacerdos non niſi pro mortuis catholicis memoriã faciat & intercedat. Nõ.n. pro impijs, quãuis Chriſtiani fuerint, tale quid agere licebit. Eos etiã, qui ſe dubitant fuiſſe baptizatos, uel qui a presbytero Ioui mactante, & immolatitias carnes ueſcente baptizati ſunt, ut baptizentur præcipimus. Progeniẽ ſuã unũquẽq; uſq; ad ſeptimam generationem obſeruare decernimus: & ſi ualueris, deuitandum doce, ne cui uxor obierit, amplius quàm duabus debeat copulari. De his uerò, qui patrem, uel matrem vel fratrem aut ſororem occiderint, decimus ut toto uitæ ſuæ tempore corpus Dominicum non ſuſcipiãt, niſi in ſuo exitu pro uiatico: abſtineant etiam a ſe carnis * comeſſatione & potu uini, donec aduixerint. Ieiunent 2.4. & 6. feria: ut ſic deflẽtes, poſsint diluere cõmiſsũ ſcelus. Hoc quoque inter alia crimina agi in partibus illis dixiſti, ꝙ quidã ex fidelibus ad immolãdũ paganis ſua uenũdẽt mancipia. Quod ut magnopere corrigere debeas, frater, cõmonemus, nec ſinas fieri ultrà. Scelus.n.eſt & impietas. Eis ergo, qui hoc perpetrauerunt, ſimilem homicidæ indices pœnitentiam. At quoties epiſcopũ conſecraueris, duo uel tres conueniant tecũ Epi, ut Deo ſit gratum, quod geritur: & eis cõuenientibus ipſis præſentibus conſecres. Hæc te frater chariſsime diligenter obſeruare uolumus, & ſtudio pietatis cœptum negocium ſalutis exequi, ut de lucro apportato ualeas a Domino Deo noſtro mercedem percipere in æterna beatitudine. Priuilegiũ uerò, iuxta qđ petiſti facientes, his iunctum diximus, optantes te Domini Dei noſtri præſidio de conuerſione errãtiũ pleniſsimum apportare lucrum. Deus te incolumem cuſtodiat, reuerendiſsime frater.

Sacrificia pro Catholicis defunctis.

Pœna parricidarum canonica.

Nota ſacrificia ethnicorũ Germanorum.

Redeuntes igitur nuncij, & Præſules Apoſtolici tũ ſcripta, tũ munera optata reportantes, ingenti S. Bonifacium gaudio afficiunt. Itaque ſicut par erat, Deo laudes gratesque agẽs, mox duas eccleſias cõſtruxit, alteram quidem * Friſlariæ, in honorẽ S. Petri Apoſtolorum principis: alteram uerò Amanaburgi, in honorem S. Michaelis Archangeli: Duo quoque monaſteriola duabus adiunxit eccleſijs, non minima illic adunata Deo ſeruientium congregatione: ubi etiam hactenus laudis & cultus diuini officia peraguntur.

**in Fritislar.*

His ita confectis, S. Bonifacius Baioariorũ regiones, quibus per id tẽpus dñabatur Hugbertus Dux, inuiſit, prædicationisque munus apud illos ſtudioſiſſime exercens, Ermuuolfum hæreticum peſtilẽtẽ, magno diuinę æmulationis feruore incenſus, ex Canonũ præſcripto damnauit, & ab eccleſia eiecit, ac deinde ad ſuæ diœceſis homines reuerſus, oĩa circũibat, inſtaurans ea, quæ eccleſiarum cura poſcere uidebat. Eo etiam tẽpore Romã ire decreuit, tum ut Pontificis Apoſtolici, quem ex facie necdum nouerat, cõſpectu frueretur & colloquio: tum ut Apoſtolorum & aliorum illic quieſcẽtium ſanctorum ſeſe precibus cõmendaret. Itaque proficiſcens multa ſtipatus turba Francorum, Baioariorum, & Britannorũ, ubi Romã uenit, a Pontifice comiter acceptus eſt: porro Romani omnes tanta eũ ueneratione proſecuti ſunt, ut ad ſalutarem eius hauriendã doctrinam non pauci confluerent, illumque apud ſe diu retinerent. Cum autẽ diſcedere uellet, muneribus & reliquijs ſanctorum, quaſcũq; petijt, a Põtifice liberaliter & honorifice donatus eſt: quaſdam etiam ab eodẽ epiſtolas ad Epiſcopos, Abbates & omnes Germaniæ principes accepit, quarum exempla huc adſcribemus.

Ermuuolfus hæreticus.

Rurſus Romã uenit.

Gregorius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilectiſsimis nobis omnibus Epiſcopis, venerabilib. presbyteris, religioſis Abbatibus omnium prouinciarum.

DOmino cooperãte & ſermonem confirmãte, præſens ſanctiſsimus uir Bonifacius, frater ac coepiſcopus nr̃, a deceſſore nr̃o ſanctæ recordationis Gregorio Præſule, in Germanię partes miſſus prædicare uerbum Dei, poſt multũ tẽporis orationis cauſa liminibus ſacris beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli præſentandus aduenit. Qui perfecta oratione, ad acceptum laborem, Angelo domini præueniente, a nobis eſt abſolutus: cui ur̃a omnium dilectio ſeu reuerentia & religioſitas propter Chriſti amorem iuuamina impendere dignetur: dũ & agnoſcitis, quæ Dominus noſter Ieſus Chriſtus promiſit, dicens, Qui ſuſcipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui ſuſcipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et ſi forſan quis ex ueſtris miniſtris ſeſe ipſi ſanctiſsimo uiro in miniſterio exhortationis ſanctæ Catholicæque fidei adiungere uoluerit, nullo modo prohibeatis chariſsimi, ſed magis concurſum præbete, & ex ueſtro ouili adiutores tribuite, qui poſsint ꝑ Dei gratiam ſufficienter gentibus miniſtrare uerbum prædicationis, ut omnipotenti Deo animas lucrifaciant: ut & ueſtra communitas boni operis portione ſortiatur, atque illi mereantur Dominicam uocem audire: Vos qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, centuplum accipietis, & uitam æternã poſsidebitis.

Epiſto. Gregorij. *Matt. 10.* *Matt. 19.*

Gregorius Papa vniuerſis optimatibus & populo prouinciarum Germaniæ Thuringis & Heſsis, Borthariis & Niſtreſis, Vuedreuis & Lognais, Suodnodis & Graueldis, uel omnibus in Orientali plaga conſtitutis.

QVoniam deceſſor noſter ſanctæ recordationis Gregorius Præſul, nutu diuino motus, ad faciendam Deo plebem perfectam, præſentium portitorem literarum Bonifacium, reuerendiſsimum fratrem noſtrum ac coepiſcopum ordinans, ad uos uſque deſtinauit, eumque regulam, & normam Apoſtolicæ, & Catholicæ fidei edocens direxit: & poſt temporum ſpatia orationis cauſa ad limina beatorũ Apoſtolorum ſeſe præſentauit, & quæ ad ſalutem animarum pertinent, à nobis poſcit imbui: nos Deo fauente, ut ſacra docet ſcriptura eum *educantes, ad uos chariſsimi remeandum abſoluimus: hortantes uos in Domino, ut digne ſuſcipiatis ab eo uerbum exhortationis, ut epiſcopos uel presbyteros, quos ipſe ordinauerit per Apoſtolicam ſibi datam authoritatem, in Eccleſiæ miniſterio recipiatis. Et ſi quos forſan deuiantes inuenerit a rectæ fidei tramite, ſeu canonica doctrina, eosque prohibuerit, a uobis nullo modo impediatur: & quod eis impoſitũ fuerit, obediendo propter Deum ſuſcipiant. Nam qui temerator extiterit ad obediendum, ſibimetipſi damnationem acquirit. Vos autem chariſsimi, qui in nomine Chriſti baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis, abſtinete ab omni cultu paganorum, non tantũ uoſmetipſos corrigentes, ſed & ſubditos ueſtros. Diuinos aũt & ſortilegos, uel ſacrificia mortuorũ ſeu luco

sum,

Alia Eiuſdẽ epiſtola ** Educentes.* *Galæ:*

rum,uel fontium auguria uel phylacteria,& incanta
tores , & maleficos, & obſeruationes uarias, quæ in
ueſtris finibus fieri ſolebant,omnino reſpuentes atq;
abijcientes,tota mentis intentione ad Deum conuer
timini,ipſum timere,adorate & honorificate,ſancto
rum memorijs communicantes, ut ait Apoſtolus. Si
enim fides ueſtra,iuxta Domini noſtri dicta,fuerit ſi
cut granum ſinapis,dicetis monti huic,Transfer , &
Lu.17 transferetur. Item ipſe Dominus & Saluator noſter
Matt. in ſuo ſacro eloquio docet,dicens : Diliges Dominũ
Deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,
21. & ex tota uirtute tuę , & iterum : Qui me confeſſus
Lu.12 fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum co-
Ioã.14 ram patre meo,qui in cęlis eſt. Item alibi promittit,
Matt. dicens : Quodcunque petieritis patrem in nomine
meo,fiet uobis.&: Petite, & accipietis:quærite,& in
uenietis: pulſate, & aperietur uobis. Omnis enim,q
petit,accipit:& qui quærit, inuenit,& pulſanti ape-
rietur.Et uos chariſsimi, facite fructus dignos, ut in
die aduentus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſidereas
mereamini adipiſci manſiones.

Dilectiſsimis nobis epiſcopis, in prouincia Baioariæ, & Alemaniæ conſtitutis,Vuigoni, Luidoui,Rudoto & Viuilo ſeu Addæ, Gregorius Papa.

CAtholica ſanctorum Patrum authoritas iu-
bet,ut bis in anno pro ſalute populi Chriſtia
Alia ni,ſeu exhortatione adoptionis filiorum,ſy-
epiſtola nodalia debeant celebrari,ut cauſarum Cano
nicarum examinatio prouenire poſsit , atque ut ne-
Grego- ceſsitas uniuſcuiuſque popoſcerit, pia educatio agat.
rij.ij. Vnde ſecundum Apoſtoli doctrinã admoneo & hor-
tor uos chariſsimi, per miſericordiam Dei, ut digne
ambuletis uocatione,qua uocati eſtis , ut miniſteriũ
ueſtrum perfectum ſit coram Domino. Opportunũ
Eph.4 nanque eſt uos noſſe fratrem ac coepiſcopum noſtrũ,
præſentem Bonifacium,noſtram agentem uicem,cũ
digno ac debito honore pro Chriſti nomine ſuſcipe-
re,& miniſterium Eccleſiaſticum cum fide Catholi-
ca ſecundum morem & normam ſanctæ Catholicæ
& Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, cui(miſericordia Dei p̃-
ueniente)præeſſe uidemur,ſicut Apoſtolica authori
tate a nobis deſtinatus eſt,ab eo ſuſcipientes,dignan
ter teneatis,& gentilitatis ritum & doctrinã uel ue-
uientium Britonum,uel falſorum ſacerdotum & hæ
reticorum, aut undecunque ſint, renuentes ac prohi
bentes abijciatis,& ut populum uobis a Deo com-
miſſum pijs admonitionibus edoceatis, & a ſacrifi-
cijs mortuorum omnino abſtineatis , & iuxta quod
fueritis a prædicto noſtro conſacerdote edocti, ita
Catholicam & Apoſtolicam doctrinam tenẽtes,Do-
mino Deo Saluatori noſtro placeatis , & in quo uo-
bis loco ad celebranda concilia conuenire mandaue
rit , ſiue iuxta Danubium, ſiue in ciuitate Auguſta,
uel ubicunque indicauerit,pro nomine Chriſti para
ti eſſe inueniamini: quatenus cognoſcamus per eius
mandatum de ueſtro conuentu , ut in die aduentus
Chriſti Ieſu,cum fructu boni operis ante eius tribu-
Eſa.8. nal aſsiſtere mereamini,dicentes: Ecce nos & pueri,
quos dediſti nobis Domine : non perdidimus ex eis
Matt. quenquam:ut et uos Dominicam uocem audire me-
25. reamini,dicentem: Venite benedicti patris mei,per
S.Boni cipite regnũ,quod uobis paratũ eſt ab origine mũdi.
facius Hiſce literis Pontificis inſtructus Bonifacius,Ro-
uenit ma diſceſsit,Ticinũque ueniens, apud regem Longo
Ticinũ. bardorũ aliquandiu moratus eſt. Porrò inde recedẽs,
ab Vtilone Duce inuitatus,Baioariorũ terras uiſita-
uit,manſitque apud illos diebus multis,uerbũ Dei prę *inde in*
dicãs,ueræque fidei ſacramenta illic renouans . Inter *Baua-*
q̃ etiã quoſdã eccleſiarũ deſtructores & populi euer- *riam.*
ſores profligauit , è quibus alij ep̃os ſe mẽtiebantur,
alij presbyterij miniſterium ſibi uſurpabãt, atq; alij
alia innumera improbè fingẽtes, magna ex parte po
pulũ ſeduxerãt.Sed cum tantã ſacerdotũ fallaciã at-
que malitiã aliter arceri nõ poſſe cerneret, Baioariæ
prouinciã,Vtilone Duce cõſentiente,in quatuor pa-
rœcias diſtribuit,eiſque tres eximia uirtute uiros p̃- *Baua-*
fecit,cũ eos priua ep̃os ordinaſſet. Ex his primus fuit *ria in*
Ioãnes,quẽ uoluit Salisburgenſis oppidi cathedram *qua-*
obtinere. Alter Erimbertus,qui Friſingẽſi eccleſię p̃- *tuor pa*
fectus eſt.Tertius Gouuiboldus Ratiſponæ,q̃ eſt Ba- *rochias*
ioariæ metropolis, antiſtes inſtitutus eſt. Viuilus ue- *parti-*
ro,a Præſule Apoſtolico iã ordinatus,Patauiẽſi eccle *tur.*
ſiæ ep̃us datus eſt:ſed eius parœcia,quę quarta erat,
a S.Bonifacio inſtar aliarũ diuiſa eſt. His ergo epiſco-
pis ita inſtitutis,correctiſque ijs,q̃ in Baioaria emen
datione digna uidebantur, ad ſuas eccleſias ſe rece-
pit:nec diu poſt,quæ in Baioaria geſsiſſet , Romano
Pontifici per literas indicauit. Ille uerò eius facta ap
probans,hunc in modũ ei reſpondit.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio et epiſcopo , Gregorius ſeruus ſeruorum Dei .

DOctoris gentiũ egregij & beati Pauli Apoſto
li uox eſt,dicẽtis:Diligẽtibus deũ oĩa coope- *Eiuſdẽ*
rant in bonũ.Agnoſcentes itaque in ſyllabis *epiſtola*
fraternitatis tuæ,quia de Germaniæ gẽtibus, *ad S.*
quas ſua pietate deus noſter de p̃tãte paganorũ libe- *Boniſa-*
rauit,& ad cẽtũ millia animas in ſinu ſanctæ matris *cium.*
Eccleſiæ ,tuo conamine & Caroli principis Frãcorũ,
aggregare dignatus eſt:ſed & in Baioariorum prouin
cia q̃ a te acta ſunt,agnoſcẽtes,datori omniũ bonorũ
domino deo nr̃o extẽſis ad cœlũ manibus gratias re-
tulimus , quia ianuã miſericordiæ & pietatis in illis *100000.*
partibus Heſperijs ad cognoſcẽdã uiam ſalutis ape- *Germa*
ruit,& miſit angelũ ſuũ, qui præparauit uiã tuã ante *norum*
te.Igitur quia indicaſti perrexiſſe te ad gẽtem Baioario *cõuerti*
rũ,& inueniſſe eos extra ordinẽ Eccleſiaſticũ uiuen- *s. Boni*
tes,dũ Ep̃os non habebãt in prouincia,niſi unũ,no- *facius.*
mine Viuilum,quẽ nos paulo ante ordinauimus, &
quia cũ aſſenſu Vtilonis Ducis eorũdẽ Baioariorum ,
ſeu optimatum prouinciæ illius tres alios ordinaſſes
ep̃os, & in quatuor partes illã diuiſiſti.i. in quatuor
parochias,ut unuſquiſq; ep̃us ſuã habeat parochiã,
bene & ſatis prudenter peregiſti frater, quoniã Apo
ſtolicam præceptionem ex noſtra uice impleſti,& ſi
cut tibi præcepimus,ita egiſti. Itaque non deſinas fra
ter reuerendiſsime docere eos ſanctam catholicam ,
& Apoſtolicam Romanæ ſedis traditionem,ut illu-
minentur rudes, & uiam ſalutis teneant , per quam
poſsint ad æterna præmia perueni re.Presbyteros au
tem,quos ibidem reperiſti,ſi incogniti fuerint uiri il
li, a quibus ſint ordinati,& dubium eſt eos epiſco-
pos fuiſſe, qui eos ordinauerunt , ſi bonæ actionis &
catholici uiri ſunt ipſi p̃sbyteri,& in miniſterio Chri
ſti oĩq; lege ſancta educati,ab ep̃o ſuo bñdictionẽ p̃-
sbyteratus ſuſcipiãt,& cõſecrẽtur,& ſic miniſterio ſa
cro fungantur.Illi uero, q baptizati ſunt per diuerſita
tẽ & declinationẽ linguarũ gẽtilitatis , ſi tñ in noĩe
ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt,oportet eos p manus
impoſitionẽ & ſacri chriſmatis cõfirmari. Nã Viui-
lus ep̃us a nobis eſt ordinatus . Hic ſi aliqd excedit
extra Canonicã regulã,doce & corrige eũ iuxta Ro,
eccleſię traditionẽ,quã a nobis accepiſti. De cõcilio
uerò ut iuxta ripã Danubij dẽas celebrare nr̃a uice p̃-

 cipimus

cipimus fraternitati tuæ Apoſtolica authoritate, te ibidem præſenteri;& inquantum Dominus tibi uires dederit, prædicare uerbum ſalutis non ceſſes, ut religio Chriſtiana in nomine Domini creſcat & multiplicetur. Nec enim habebis licentiam frater, pro incepti laboris utilitate, in uno morari loco, ſed confirmatis cordibus fratrum & omnium fidelium, qui rareſcunt in illis Heſperijs partibus, ubi tibi Dominus aperuit uiam ſalutis, prædicare non deſinas, & ubi locum inueneris, ſecundum Canonicam regulam Epiſcopos ordina ex noſtra uice, & Apoſtolicam atq; canonicam traditionem eos tenere edoce. Ex hoc.n. magnum mercedis præmium tibi præparabis, quoniam omnipotenti Deo noſtro facies plebem perfectam. Non pigeat, dilectiſsime frater, itinera capere aſpera & diuerſa, ut Chriſtiana fides longe lateque tuo conamine extendatur. Scriptum nā que eſt: Arcta & anguſta uia eſt, quæ ducit ad uitam. Operare itaq; frater opus bonum, quod cœpiſti, ut in die Chriſti Ieſu merearis dicere: Ecce ego & pueri, quos dediſti mihi: non perdidi ex eis quenquam. & iterum: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum: ut ſubſequenter merearis audire uocem Domini, dicentis: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Deus te incolumem cuſtodiat reuerentiſsime frater. Data 4. Calē. Nouemb. imperante Domino piiſsimo Auguſto Leone, imperij eius anno 23. ſed & Conſtantini Imperatoris eius filij anno 20. indictione 8.

Matt. 7. *Eſa. 8.* *Matt. 25.*

Ea tempeſtate cum Carolus Dux inclitus uitę ſuę curſum exegiſſet, & filij eius Carolomannus, & Pipinus ei ceu patri ſucceſsiſſent in imperio, cum ad nutum Carolomanni, qui erat maior natu, omnia paterni regni iura diſponerentur, S. Bonifacius eum acceſſit, & Apoſtolici Præſulis ſcripta offerēs, modis omnibus perijt, ut Chriſtianæ religionis cultum, quem pater eius animo promptiſsimo inchoaſſet & exercuiſſet, ipſe quoque pro Dei amore & regni ſui ſtabilimento, atque pro omnium ipſi ſubiectorum ſalute, eadem beneuolentia proſequeretur. Quibus ille uerbis haud aliter atque diuino oraculo permotus & compunctus, omnes ſuæ ditionis homines, tum clericos tum laicos, qui a Chriſtiana religione deflexiſſent, tam regia quàm Canonica authoritate ad uiam iuſtitiæ reuocare ſtuduit: iuſsitque ut coacta Synodo, omnia ad Canonum præſcriptum corrigerentur: cuius quidem Synodi decreta, ꝙ nō modo ſecularibus, ſed etiam eccleſiaſticis rectoribus plurimum utilitatis & ædificationis adferre poſſe uideantur, ſicut ea in antiquis codicibus ſcripta reperimus, hic inſerere uiſum eſt.

Bonifa eius adit Carolomānū.

In nomine Domini Ieſu Chriſti, ego Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo quadrageſimoſecundo, vndecimo Calendas Maij, cum conſilio ſeruorū Dei & optimatum meorū, Epiſcopos, qui in regno meo ſunt, cum presbyteris ad Concilium & ſynodum pro timorē Chriſti congregaui, id eſt, Bonifaciū Archiepiſcopum, Burchardum & Reginfridum, Vuittanū, & Vuilliboldum, Dadanum & Adanum cum presbyteris eorum, ut mihi conſilium dediſſent, quomodo lex Dei & Chriſtiana religio recuperetur, quæ in diebus præteritorum principum diſsipata corruit: & qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animæ peruenire poſsit, qui per falſos ſacerdotes hucuſque deceptus eſt. Itaque per conſilium ſacerdotum religioſorum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates epiſcopos, & conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopum Bonifacium, qui eſt miſſus S. Petri. Statuimus quoque per annos ſingulos ſynodum congregari, ut nobis præſentibus Canonum decreta & Eccleſiæ iura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur. Fraudatas pecunias eccleſiarum, eccleſijs reſtituimus & reddidimus: falſos presbyteros & adulteros, uel fornicatores diaconos & clericos, de pecunijs eccleſiarum abſtulimus & degradauimus, & ad pęnitentiam coegimus. Seruos Dei per omnia omnibus armaturam portare uel pugnare, aut in exercitum, & in hoſtem pergere omnino prohibuimus: niſi illos tantummodo, qui propter diuinum* myſterium, Miſſarum ſcilicet ſolennia adimplenda, & ſanctorū patrocinia portanda, ad hoc electi ſunt, id eſt, unum uel duos epiſcopos cum capellanis presbyteris princeps ſecum habeat, & unuſquiſque præfectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicere pœnitentiam poſsit. Necnon & illas uenationes & ſyluaticas uagationes cum canibus, omnibus ſeruis Dei interdiximus, & ut accipitres & falcones non habeant. Decreuimus quoque, ut iuxta ſanctorum canones unuſquiſque presbyter in parochia habitās, ſubiectus ſit illi epiſcopo, in cuius parochia habitat, & ſemper in Quadrageſima rationē & ordinem miniſterij ſui, ſiue de baptiſmo, ſiue de fide Catholica, ſiue de precibus & ordine Miſſarum, epiſcopo reddat & oſtendat: & quandocunque iure Canonico Epiſcopus circumeat ad confirmandos populos, presbyter ſemper paratus ſit ad ſuſcipiendum epiſcopum cum collectione & adiutorio populi, qui ibi cōfirmari debet: & in cœna Domini ſemper nouū chriſma accipiat ab Epiſcopo, & ut Epiſcopus ſit teſtis caſtitatis, & uitæ, & fidei, & doctrinæ illius. Statuimus quoque, ut ſecundum canonicam cautelam, omnes undecunque uenientes ignoti epiſcopi uel presbyteri, ante probationem ſynodalem in eccleſiaſticum miniſterium non admittantur. Decreuimus, ut ſecūdū Canones unuſquiſque epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem gerat, adiuuante grauione, qui defenſore eccleſiæ eius eſt, ut populus Dei paganias non faciat, ſed ut omnes ſpurcitias gentilitatis abijciat, ſiue ſacrificia mortuorum, ſeu ſortilegos uel diuinos, ſiue phylacteria & auguria, ſiue incantationes uel hoſtias immolatitias, quas ſtulti homines iuxta eccleſias ritu pagano faciunt ſub nomine ſanctorum martyrum uel confeſſorum, Deum & ſanctos ſuos ad iracundiam prouocantes. Statuimus ſimiliter, ut poſt hanc ſynodum, quæ fuit undecimo Calend. Maij, quiſquis ſeruorum Dei uel ancillarum Chriſti, in crimen fornicationis lapſus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et ſi ordinatus presbyter fecerit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus. Si autem clericus uel monachus in hoc peccatum inciderit, poteſt tertiam uerberationem in carcerem miſſus, unum annum pœnitentiā ibi agat. Decreuimus quoque, ut presbyteri uel diaconi, non ſagis laicorum more, ſed caſulis utantur ritu ſeruorum Dei, & nullus in domo ſua mulierem habitare permittat: & ut monachi, & ancillæ Dei monaſteriales, iuxta regulam S. Benedicti uiuere ſtudeant. Statuimus: quoque cum conſilio ſeruorum Dei, & populi Chriſtiani, propter imminentia bella, & perſecutiones multarum gentium, quæ in circuitu noſtro ſunt, ut ſub precario aliquam partem eccleſialis pecuniæ in adiutorium exercitus noſtri, cum indulgentia Dei aliquanto tempore retineamus ea conditione, ut annis ſingulis de unaquaque caſata ſolidus, id eſt, duodecim denarij, ad eccleſiā uel monaſteriū reddat eo mō, ut ſi moriat illę, cui pecunia cōmēdata fuit, eccleſia cū ꝓpria pecunia reueſtita ſit. Et iterū ſi neceſsitas cogat vt priceps iubeat,

Synodus tpe Carolomāni. *S. Bonifacius archiepiſcopus, legatus S. Petri.* *Lu. 10* **Miniſterium* *Nouū chriſma ſē. per in cœna Domini.*

iubeat, precarium renouetur, & ſcribatur nouum, & omnino reſeruetur, ut eccleſiæ uel monaſteria penuriam paupertatemq́ue non patiantur, quorum pecunia in precario præſtita ſit. Similiter ſtatuimus, ut iuxta decreta Canonum, adulteria & inceſta matrimonia prohibeantur, & emendentur Epiſcoporum iudicio, & ut mancipia Chriſtiana paganis non tradantur.

Hæc nimirum religionis decreta ſiue ſtatuta, a neophytis (ſic enim author loquitur) principibus tunc promulgata, ſi conferantur cum ijs legibus, quas hodie condunt rectores quidam, à teneris annis uſque in ſenectutem omni Chriſtiana diſciplina imbuti & inſtructi, facile licebit intelligi, quanto prolectiores neophyti iſti fuerint hiſce patribus doctiſsimis, qui non modo apud reges & principes, locorum ſanctorum utilitatem & commoda negligunt, ſed ipſi etiā loca ſancta ipſis commiſſa, modis omnibus deſtruūt. O mores, omni lachrymarum fonte plangendos: O miſerandā nimis eiuſmodi morum mutationem, quā pueri lenibus, cæci uidentibus, imperiti peritis, laici clericis religioſiores comperiuntur. Olim multis in prouincijs, ubi ſanctæ Eccleſiæ uineis recens plantatis, necdum uel notitia ſpiritalium fructuum ad oēs perlata erat, permulti uiri ſeculares dicere ſolebant: Quandoquidem ob noſtram fragilitatem a mundi uoluptatibus, quibus aſſueuimus, necdum ipſi penitus nos continere ualemus, ſaltem alios congregemus, qui Deo ſeruiant, illosq́uē noſtris opibus ſuſtentemus, ut illi ſuis precibus alijsq́ue ſtudijs ſpiritualibus nos foueant, ne pereamus. At nunc, quando uirtutum omnium cognitio uel experientia, uel lectione comperta, penè omnibus innotuit, nec quiſquam è religione Chriſtianus dicere poteſt, Nemo nos cōduxit: tum clerici, tùm laici permulti dicere ſolent: Quorſum attinet tot extare monaſteria, tot agmina monachorum? Præſtaret ea prædia, ex quibus monachi nullo fructu ſaginantur, noſtris ſeruitijs aſsignari. Hæc, inquam, non pauci uerbis, plures re ipſa loquuntur: quaſi illorum improbitas & nequitia minus ſit datura pœnas, ſi nullus ſuperſit monachus.

Nota priſcorū hominū de monaſterijs ſententiā.

At illi, quem diximus, Carolomanno longè alia mens fuit: qui licet, antequàm eēt S. Bonifacij cōcionibus inſtitutus, de Chriſtiana religione parum ſciuerit, at tamē illius adhortationibus in timore & amore Dei celeriter ita perfectus eē cœpit, ut humana ſimul & diuina ſapienter diſponeret, nihilq́ue intra ſecularia abſque cultus diuini adminiſtratione, cui monaſtica uita addicta eſt, proficere non ignoraret. Ita & Carolus Magnus, filius fratris eius Pipini, qui ab urbe Romana uſque in Phriſiam, ab Hungaria uſque in Britanniam regna omnia ſibi ſubegit, cum ijs in ſuam ditionem redigendis eēt occupatus, non aliter ſibi uictoriam eſt auſus polliceri, niſi interim monaſteria omnia, in ijs regnis extructa, aliquo beneficio augeret. Qua in re ſi quis parum mihi credit, legat in primis geſta illius, deinde perluſtret monaſteria, quæ eius tempore fundata habuit Italia, Gallia, Germania, comperietq́ue ea aliqua Caroli liberalitate prouecta, alia quidem priuilegio quodam libertatis, alia prædijs, niſi forte ea poſteriores reges uel Epiſcopi illis abſtulere. Et certe reges aliquot, Caroli ſucceſſores, licet alioqui præclaris moribus multiſq́; laude dignis ſtudijs floruerint, ea tamē in re nō mediocriter peccarunt, quod nonnulla monaſteria uel ipſi tum immenſa quadam officiorum exactione, tū prædiorum ablatione, deſtruxere: uel Epiſcopis, aut etiā laicis quibuſdam, nihil minus, quàm monaſticā religionem curantibus, ea deſtruenda tradidere. At Carolus noſter non ſolum nihil horum feciſſe fertur, ſed contra potius, loca quædam etiam ad epiſcopi ditionem attinentia, prædijs duplicibus redditis, communi conſilio ab epiſcopi ditione abſoluiſſe, regiaque libertate extuliſſe: ſicut, uerbi gratia, S. Emmerammi monaſterium: prophetico, uti reor, ſpiritu prēuidēs, quod & nos cernimus, & maiores noſtri iam pridē cōplerunt uideruntq́ue, nempe loca ſancta, rebus neceſſarijs omnibus abunde inſtructa ab ipſis fundatoribus, poſtquàm epiſcopis tradita fuerint, ad ſummam inopiam & totius regularis diſciplinæ euerſionē redactum iri. Neque tamen hoc ita accipi uelim, quod ſentiam monaſteria omnia, quæ Epiſcopis ſubiecta ſunt, deſtructa eſſe: ſed ſanè partem maximam. Quod quidem eo magis dolendum & miſerandum eē uidetur, quod non ab illis hæc fiant, qui legis diuinæ præcepta ignorent, ſed a uiris doctiſsimis, qui monaſteria ipſis commiſſa deſtruentes, non ſolum ipſi peccant, ſed etiam laicis authores ſunt ad ſimilia perpetranda. Quis enim laicus ſibi putet non licere, quod clericos audere conſpiciat? Itaque in his omnibus Carolum nobis ceu quoddam exemplar proponere poſſumus. Nam ſicut inter reges ſucceſſores eius non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi: ita nullus eorum poſt eum tanta gloria tantaque potentia & imperij amplitudine potitus fuit, meritoq́; de illo dicitur: Non recedet memoria eius, & nomē eius requiretur a generatione in generationē. Quando ergo ſe obtulit occaſio, ut dum commemoramus, quanta ſub priſcis principibus religio floruerit, & quàm ea ſub illis, qui noſtra ætate fuere, labefactata ſit, huiuſmodi contrarijs ſtudijs proponendis, (quo facilè, quid ſit melius, eluceſcit) quoſdam ad meliora prouocaremus: nemo, obſecro, putet hæc lectu, uel auditu indigna: ſed potius ſeipſum inſpiciens & colligens, ſi hac in parte reum ſe nouit, reſipiſcere & emēdare ſeſe conetūr, dum ueniæ tempus, Domino præſtante, ſuppetit, ne forte ſubita occupati morte, pœnitentiæ ſpatia fruſtrà expetamus. Sed iam ad narrationem reuertamur.

Carolomanni pietas.

Caroli Magni potētia & religio.

Liberalitas in monaſteria.

Eccle. 39.

Cum ita, ut diximus, Carolomanno iubente, S. Bonifacio conſulente, Synodus haberetur, multi illic nō ſolum clerici quilibet, hæretica prauitate infecti, extra Eccleſiæ communionem pellebantur: ſed etiam epiſcopi, capitalium criminum maculis infames, deponebantur. Totius autem erroris, qui tum in Germania graſſabantur, præcipui authores duo fuere hæretici, Clemens & Aldebertus, quibus poſteà cum epiſtolas ad Zachariam Pontificem datas protulerimus, opportunius dicetur. In ijs enim illorum hæreſis exitialis commemoratur. Depoſitus tunc eſt etiam * Geruilio, Moguntinæ ſedis antiſtites: cuius quidem depoſitionis cauſa fuit hæc. Ea tempeſtate Saxonibus Thuringiam uaſtantibus, eius prouinciæ homines Carolomanni opem implorebant. Ille mox exercitum mittit, & cum eo Geroldum Moguntinum epiſcopum, Geruilionis patrem. In ipſo autem conflictu, Geroldus, cum pleriſque alijs cæſus eſt. Geruilio uero filius eius, qui tum adhuc laicus in palatio uerſabatur in clerum aſciſcitur leniendi doloris cauſa, quem ex patris morte conceperat, eidemq́ue in Moguntino pontificatu ſubrogatur. Non diu poſt Carolomannus rurſus colligit militem, proficiſcitur contra Saxones, Geruilionem ſecum ducit. Exercitu utroque ultra citraque ripam fluminis Viſurgis (author uocat Uuiſaraham) conſidente, Geruilio iubet puerum ſuum ire ad hoſtium caſtra, diligenter illic inquirere nomen eius, qui patrem ipſius interfecerat. Abit puer, diſcit ex quodam non ab longe abeſſe eū quem quæreret: rogat, ut ad domini ſui colloquiū

Clemēs & Aldebertus hæretici.

**Geuuilieb.*

Geruilio fit Ep̄s Mogūtie.

Geruilio interficit Saxonem.

properare uelit. Venit ille, & aduentu eius denũciato, paratis equis Epiſcopus Geruilio ei procedit obuiam, & cum in medio flumine inter ſe colloquerentur, Geruilio clàm ferens gladium, hominem confodit, ita dicens: Accipe iam ferrum, quo patrem uindico charum. Ille mox ex equo corruens, in flumine exhalat ſpiritum. Repente autem eius comperta cæde, ſublato clamore utrinque ad arma concurritur, fit pugna atrox: Saxonibus uictis, Carolomannus ad ſua ſe recipit, nemine tum id, quod Geruilio fecerat, pro homicidio ei imputante. Itaque reuerſus domũ, perrexit ſolito more Epiſcopi munia obire. At ſanctus præſul Bonifacius inter cætera hoc etiam in Sinodo pronunciauit, neminem, qui hominis cæde pollutus ſit, ſacerdotio fungi poſſe. Tum etiam obiecit ei ſuis ſe conſpexiſſe oculis illum cum auibus & canibus ludentem, quod epiſcopo fas non eſſet. Geruilio his auditis, ſentiens ſe nullo pacto contra ſtimulum uel ſecularis potentiæ, uel Canonicæ authoritatis, quę per S. Bonifacium in præſentes omnes proferebatur, calcitrare poſſe, omnium de ſe calculis ſubſcripſit, & exauthoratus eſt. Eo autem depoſito, S. Bonifacius a Carolomanno & Pipino fratre eius Moguntinæ ſedi præficitur, & ut eius dignitas eſſet eminentior, ſtatuerunt ijdem principes Eccleſiam Moguntinã, quæ tum alteri ſubiecta erat, in totius Germaniæ eccleſiarum metropolim prouehere: miſſaq; mox legatione, a Romano Pontifice id impetrarunt.

S. Bonifacius primus Moguntinus Arciepiſcopus fit.

Ea uerò authoritate fretus S. Bonifacius, cœpit ubique ceu nouus quidam àrchimandria plantare diuina, extirpare & profligare, quæ ſatanæ ſunt, cœnobia & eccleſias conſtruere, ijſdem eccleſijs paſtores ſolertiſsimos præficere. Nam præter multos iam ante ab ipſo inſtitutos epiſcopos, in quibus fuere Vuillibaldus Eiſtetenſis, & Burchardus Vuirciburgicus ſiue Herpipolenſis antiſtites, etiam Gregorium Traiectenſi urbi ordinauit epiſcopum, & Lullũ ſibi adhuc uiuenti in ſede Moguntina ſubſtituit. Sunt uero & alia tum ab eo geſta in Germania, quæ nõ niſi in epiſtolis habentur ſcripta. Itaque libet ea cauſa literas tũ a Bonifacio ad Zachariam Romanum Pontificem, tũ a Zacharia ad Bonifacium, uel pro illo ad Germaniæ principes datas, quas undecũq; colligere potuimus, huc adſcribere, omiſsis illis, quas ad Britannos ſuos ſcripſit, ne lectori faſtidium adferamus alienis annotandis, cum nobis noſtra ſufficiant. Noſtra autem ea dico, quæ pro Germanorum, patrum noſtrorum ſalute ſcripſit, uel ab alijs ſcripta accepit. Ex quibus ſanè literis facile poteſt animaduerti, quãta cura, beneuolentia, humanitate proſecutus fuerit omnes illos ſanctæ Eccleſiæ filios, quos per Euangelium genuit, & ut omnib. omnia factus ſit, ut omnes faceret ſaluos. Quo fit ſanè, ut fidenter ego dicere non uerear, eos Germanos, nempe filios eius, qui tanti patris laboribus ſiue ex ſcriptis, ſiue ex fama cognitis, non eum ſummopere uenerantur, eos negligere honorem illũ, quem parentibus habere iubemur. Quod ſi negligentia peccatum eſt, peccatum autem nullum manet impunitum, rectè & negligentia pœnas dabit. Tum præterea, ſi iuxta Apoſtolum, patres carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri ſpirituum? Pater autem ſpiritualis nõ ſolum Deus dicitur, ſed etiã illi omnes, quorum doctrina & exemplis ad ueritatis notitiam perducimur, ad religionis cultum ſtabilem incitamur. Sicut ergo Abraham, patrem fidei & obediẽtiæ merito omnibus imitando dictus eſt pater omnium in Chriſtum credentium, ita etiam ſanctus Præſul Bonifacius, Germanorum omnium pater dici poteſt. quòd eos prædicationis uerbo in Chriſto

Hebre. 12.

Gen. 17

Roma. 4.

Ioã. 15

genuerit, exemplo confirmarit, denique animã ſuã pro illis poſuerit, qua charitate nemo poteſt præſtare aut exhibere maiorem. Quæ cum ſit bonorum omniũ origo & finis, nos eam prioris libelli huius uolumus eſſe clauſulam, ut ad tempus remiſſo labore legendi, & lectores & auditores uires ſibi colligant & inſtaurent.

VITAE S. BONIFACII ARchiepiſcopi & Martyris, Liber II.

Libro ſuperiori pro ingenioli mei uiribus, & ueterum ſcriptorum teſtimonijs, de conuerſatione, peregrinatione & prædicatione ſancti patris noſtri Bonifacij diximus iam Deo nos benè iuuante, libello ſequenti explicare cupimus, quantum poſt Moguntinæ ſedis Pontificatum ipſi tributum, pro ſancta Eccleſia laborauerit, tum contra hæreticos, tum pſeudochriſtianos pugnando, & quali exitu cum martirij palma ex hac uita migrarit. Illud unum de epiſtolis dicendũ uidetur, ſatis in ijs multa eſſe explanata, neque fas eſſe, ut omiſsis illis, quæ ſatis perſpicuè & eruditè prolata ſint, nos alia tanquàm ijs potiora componamus: cum id uitij nedum in ſacris, ſed etiam in prophanis literis merito repræhendatur. His ita præmiſsis, nunc ad epiſtolas quas promiſimus, deſcribendas accedamus, primo loco illam collocantes, quam primã ipſe ſcripſit Zachariæ Romano Pontifici. Etſi autem ea miſſa fuit ante Synodum, quam ſuprà retulimus, quando tamen ad ſequentes epiſtolas partim pertinet, & unius Pontificis tempore omnes poſteriores literæ ſcriptæ ſunt, nos omnes in hunc librum pariter conferemus.

Domino chariſsimo, ſummi Pontificatus inſula prædito, uiro Apoſtolico Zachariæ, Bonifacius ſeruus ſeruorum Dei.

En quãtũ deferri Romano Pontifici uir tantus.

COnfitemur domine pater, quia per nuncios referentes, quòd uenerandæ memoriæ Apoſtolatus ueſtri præceſſor Gregorius, ergaſtulo, corporeo abſolutus, ad Dominum migrauit, quòd maiorem lætitiam non audiuimus, & expenſis ad æthera palmis Deo gratias egimus, quòd clementem Paternitatem ueſtram altiſsimus arbiter canonica iura regere, & Apoſtolicæ Sedis gubernacula tenere conceſsit. Ergo non aliter, quã ut ante ueſtigia ueſtra geniculantes, intimis flagitamus precibus, ut ſicut præceſſorum ueſtrorum, pro authoritate S. Petri, ſerui ſubditi diſcipuli fuimus, ſic & ueſtræ pietatis ſerui obedientes, ſubditi ſub iure canonico, fieri mereamur, optantes Catholicam fidem & unitatem Romanæ Eccleſię ſeruare: & quantoſcunque audientes uel Diſcipulos in iſta legatione mihi donauerit Deus, & ad obedientiam Apoſtolicæ Sedis inuitare & inclinare non ceſſo. Neceſſe quoque habemus indicare Paternitati ueſtræ, quia per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulum perculſis uel correctis, tres ordinauimus Epiſcopus, & prouinciam in tres parochias diſcreuimus & illas tria oppida ſiue urbes, in quibus & ordinati ſunt, ſcriptis authoritatis ueſtræ confirmari, & ſtabiliri precantes deſideramus.

Ẽpatus 3. a S. Bonifacio inſtituti.

deramus. Vnam eē Sedē Epiſcopatus decteuimus in caſtello, quod dicitur Vuirtzburg: & alteram in oppido, qnod nominatur Buribnrg: tertiam in loco, qui dieitur Erpbesfurt, qui fuit olim urbs paganorum. Hæc rria loca propria authoritate Apoſtolatns ueſtri roborarr & confirmari diligenter poſtulamus, nt ſi Dominus noluerit, per anthoritatem & præceptum S. Petri iuſsionibus Apoſtolicis fundatæ & ſtabilitæ ſint tres in Germania epiſcopales Sedes, & ut pſentes uel futurę generationes non præſnmant nel parochias corrumpere, uel uinlare dræceptum Apoſtolicæ Sedis. Nntum ſimiliter ſit P. V. ꝙ Carolomannus, Dua Francorum, me accerſitum ad ſe rogauir, ut in parte regni Francorum, qnæ in ſua eſt poteſtate, faciam Synodnm congregari, & promiſit ſe de Eccleſiaſtica religione, quæ iam longo tempore, id eſt, nō minus, quàm per ſeaaginta & ſeptuaginta annos calcata & diſsipata fuit, aliqnid corrigere & emendare uelle. *Notat Duci petitionem.* Quapropter ſi hoc Deo inſpirante ueraciter implere uoluerit, concilinm & præceptū ueſtræ authoritaris habere debeo. Franci.n. ut leniores dicunt, pluſquàm per tempus octoginta annorum Synodū non fecerunt, nec Archiepiſcopum habuerunt, nec Eccleſiæ canonica iura alicubi fundabant nel renouabant. Modo antem maxima ea parte cinitates & Epiſcopales ſedes traditæ ſunt laicis cupidis ad poſsidēdnm, uel clericis ſcortatoribus & publicanis ſeculariter ad perfruendum. Nam ſi per uerbum ueſtrnm hoc negocium, donec rogante ſupradicto, amouere, & corrigere debeo, præceptum & iudicium Apoſtolicæ Sedis cum * canonicis eccleſiaſticis prę ſtò habere cnpio. Si inuenero inter illos Diacones, quos nominant, qui a pueritia ſua ſemper in ſtupris, ſemper in adulterijs, & in omnibus ſemper ſpurcitijs uitam dncentes, ſub tali teſtimonio uenerunr ad Diaconatum, & modo in Diaconatu concubinas quatuor uel quinque uel plnres noctu in lecto habentes, Enangelium tamen legere, & Diaconos ſe nominare nec erubeſcunt, nec metuunt: & ſic in ralibus inceſtis ad ordinem Presbyteratus uenientes, in ijſdem peccatis perdurant, & peccata peccatis adijcientes, dicunt ſe pro populo poſſe intercedere, & ſacras oblationes offerre. Nouiſsimè, quod peius eſt, ſub talibus teſtimonijs per gradus ſingulos aſcendentes, ordinantur & nominantur Epiſcopi: ſi, inquam, tales inuenero inter illos, rogo ut babeam præceptum conſcriptum aurhoritatis ueſtræ, qnid de talibus definiatis, & per reſponſum Apoſtolicum conuincantur & argnātur peccatores. Inueniuntur etiam quidam inter eos Epiſcopi, qul licet ſe fornicarios & adulteros dicant non eſſe, ſunt tamen ebrioſi, uel uenatores, & pugnant in eaercitu armati, & effundunt propria manu ſanguinem hominum, ſiue paganorum, ſiue Chriſtianorū. Et quia ſeruus & legatus Apoſtolicę Sedis eſſe dinoſcor, unum ſit uerbum & meum hic, & ueſtrum lbi, ſi contingat, ur ad iudicium authoritatis ueſtræ pariter miſſos dirigamus.

Prętereа de vna re neceſſe habeo & conſiliū q̄rere & licētiā petere, eo ꝙ uenerandæ memoriæ p̄ceſſor ueſter, ſicut audiſtis, in pręſentia ueſtra mihi p̄cepit, ut pręsbyterum ante obitum meum, Deo uolente in Eccleſiaſtico miniſterio hæredem & ſucceſſorē cōſtituere deberem. Et boc mihi, ſi Dei uoluntas eſt, placet. Sed modo dubito, & neſcio ſi fieri poſsit: quia poſtea frater illius auunculum ducis Francorum occidit, & adhuc ignoramus, qualiter iſta diſcordia pacificari, & finiri ualeat. Sed obſecro, nt authoritatis ueſtræ licentia ſit, eum conſilio ſeruorū Dei de iſta electione facere, quod nobis in commune pro Eccleſiæ utilitate, uel fructu ſpirituali & defenſione religionis optimum eē uideatur: ut conſenſum ueſtrum habeam de hoc ſacere, quod optimum mihi inſpirare dignetur Deus: quia hnc non uidetur poſſe fieri, ſi contrarius Princeps fuerit.

Prætereà quærere & interrogare paternitatis ueſtræ conſilium debeo de quadam confuſione, quę nuper ad nos uenteus, mentem noſtram conturbauit, & ſacerdotibus eccleſiarum uerecundiam incutiebat. Nam laicus quidam magnæ perſonæ ad nos ueniens, dicebat ſibi ab Apoſtolicæ Sedis Pōtifice ſanctæ memoriæ Gregorio, datam fuiſſe licentiam, ut in matrimonium acciperet uiduam auunculi ſui, quæ & ipſa fuit uaor conſobrini ſui, & ipſa illo uiuente diſceſsit ab eo, & iſti uiro, qui nunc eam accipere deſiderat, affirmat ſibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua eſſe dinoſcitur. Hæc etiam uotnm caſtitatis Deo uouens, uelata fuit, & iterum, abiecto uelamine, maritata. Tale enim matrimonium ſupradictus bomo ſibi ab Apoſtolica ſede affirmat eſſe cōceſſum, quod non æſtimamus uerum: quia Synodus & Eccleſia in qua natus & nutritus ſui, id eſt in tranſmarina Saaonia Lundnnenſis Synodus, quæ in primis a diſcipulis ſancti Grægorij, id eſt, AuguſtinorLaurentio, Iuſto, Melito Archiepiſcopo conſtituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium, maximum ſcelns & horribile flagirium ea authoritate ſanctæ ſcripturæ iudicabant. *Angliam dicit.* Quapropter Paterniras uaſtra huins rei ueritatem nobis indicare non dedignetur, ut Eccleſiæ ſacerdotibus uel populo Chriſtiano inde ſcandala & ſchiſmata non orianrur: quia carnales homines & idiotæ Alemani, uel Baioarij, uel Franci, ſi iuxta Romā urbem aliquid fieri uiderint ea his peccatis, quæ nos prohibemns, licitum eſſe putāt, & nobis improperium deputant, ſibi uerò ſcandalum uitæ accipiunt: ſicut affirmant ſe nidiſſe annis præteritis in Romana urbe, & iuxta eccleſiam ſancti Petri in die nel nocte, qnando Calendæ Ianuarij intrant, paganorum cōſuetudine chotos ducere per plateas, & acclamationes & cautiones ſacrilegas facere, & nullum de domo ſua uel ignem, uel ferrsmentum, uel aliqnid commodi uicino ſuo præſtare uelle. Dicuni quoq;, ſe nidiſſe ibi mulieres, pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribns ligatas habere, & publicè ad uendendnm nenales alijs offerre. Quæ omnia eo, ꝙ ibi a carnalibus & inſipientibus uidentur, hic improperinm & impedimentum prædicationis & doctrinæ efficiunr. *Gal. 4.* De talibus ait Apoſtolus: Dies obſeruatis & tempora: timeo, ne ſine cauſa laborauerim in uobis. Et ſanctus Auguſtinus dixit: *Ser. de Tēpore. 241* Qui diuinationibus, & aruſpicijs, & phylacterijs, uel quibuslibet augurijs crediderit, etſi ieiunet & oret, etſi iugiter ad Eccleſiam currat, etſi largas eleemoſynas faciat, etſi corpuſculum ſuum in omni afflictione cruciauerit, nihil ei proderit, quandiu ſacrilegia illa non rgliquerit. Nam ſi iſtas paganias ibi paternitas ueſtra in Romana urbe prohibuerit, & ibi mercedē, & nobis maaimum profectum in doctrina Eccleſiaſtica acquirer. Ep̄i quoque & presbyteri generis Frācornm, qui fuernnt adulteri nel fornicatores acerrimi, quos in gradu Ep̄atus uel p̄sbyterij fornicationū nati filij arguunt, redeuntes ab Apoſtnlica ſede, dicunt ſibi Romanū Pōtificē licentiā dediſſe, miniſterium Ep̄ale in Eccleſia nſurpare. Contra quos contendimus, quia Apoſtolicā ſedem contra decreta canonū nequaq̄ audiuimus iudicaſſe. Hæc omnia dn̄e chariſsime proptereà uobis nota fecimus, ut ueſtræ authoritatis reſpōſum talibus dare poſsimus, ut p cautelā neſtræ doctrinæ oues Eccleſiæ non ſeducantur, ſed lupi rapaces conuicti, & ſuperati pereanr. Interea munuſcula parta uobis dixerimus, non quia di-

gna ſint paternitate ueſtra, ſed pro indicio charitatis, obedientiæ & deuotionis, id eſt, uilloſam unam, & argenti, & auri tantillum. Dextera Domini proiegente, incolumem ualere & in Chriſto proficere beatitudinem ueſtram in longitudine dierum optamus. Te Deus altithronus ſancta conſeruet in æde, Sedis Apoſtolicæ rectorem tempore longo. Mellif lua gratum populis doctrina per orbem, Perficiatque Deo dignum pia gratia Chriſti. Splendida percipiat florens ſua gaudia mater, Atque domus Domini lætetur prole fœcunda.

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Bonifacio Epiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

SVſceptis ſanctiſsimæ fraternitatis tuæ literis ꝑ Denehardum presbyterum tuum, quia te ſoſpitem, ut ſemper cupimus, eſſe cognouimus, omnipotenti ac miſericordiſsimo Deo noſtro magnas retulimus grates, qui tibi in omnibus bonis proſperari dignatur. Magnam.n. cordibus noſtris infundis lætitiam, quoties nobis ſanctitatis tuę ſcripta mittuntur, qñ reperimus quæ ad ſalutem reſpiciant animarum, cum quotidie in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ per tuam prædicationem noui populi adduñt, ubi & tres Epiſcopos per loca ſingula ſecundum ſeriem ſyllabarum tuarum te ordinaſſe cognouimus, qui eidem populo, quem ſibi Dominus Deus noſter per tuam ſanctitatem aggregare dignatus eſt, præeſſe debeant: & petiſti, ut per authoritatem noſtræ ſedis, Epiſcopales ibidem ſedes firmentur. Sed tua ſancta fraternitas pertractet maturè, & ſubtili conſideratione diſcernat, ſi expedit, aut ſi loca aut populorũ turbæ talia eſſe probantur, ut Epiſcopos habere mereantur. Meminiſſe.n. debes chariſsime, quod ſacris canonibus præcipimur obſeruare, ut minimè in uillulas, uel in modicas ciuitates Epiſcopos ordinemus, ne uileſcat nomen Epiſcopi. Sed nos tuis ſyncerimis atque dilectis ſyllabis prouocati, quæ popoſciſti, abſque mora concedimus, & ſtatuimus per Apoſtolicã authoritatem Epiſcopales eſſe illic ſedes, & per ſucceſsionẽ Epiſcopos teneri, qui populis præſint, atq; uerbum prædicationis ſubiectis inſinuent, unã q̃dẽ in caſtello Vuirtzburg, & alteram in oppido, quod nominatur Buriburg, tertiam uero in loco, qui dicitur Erfesfort, ita ut nulli poſt hæc liceat ea, quæ a nobis ſancita ſunt, & authoritate B. Petri Apoſtoli firma eſſe decernimus.

Diſt. 80. ꝑ totũ.

Confirmãtur a Papa Ep̃atus à S. Bonifacio inſtituti.

De eo autem, quod nobis intimaſti, quia te Carolomannus filius noſter rogauit, ut in parte Francorũ, in ſua ditione conſtituta, Synodum celebrares, eo ꝙ omnis Eccleſiaſtica regula, ſeu diſciplina, ab eadem prouincia funditus abolita eſt, nimis mœrẽdum eſt, ꝙ per ſpatia tanta temporum ibidem Synodus ſacerdotum minimè celebraretur. Vnde neque quid ſit ſacerdotium, ab eis, qui ſe ſacerdotes eſſe exiſtimant, cognoſcitur. Sed dum, iuuante Deo, quæ a præfato filio noſtro promiſſa ſunt, ad effectum ꝑducta fuerint, tuaque fraternitas memorato Concilio cõſederit cũ eodem excellentiſsimo uiro, ſi quos repererit Epiſcopos, presbyteros aut diaconos contra canones uel ſtatuta patrum exceſsiſſe, id eſt, in adulterio, uel ſi plures uxores habuerunt, aut ſi ſanguinem Chriſtianorum ſiue paganorum effuderunt, uel etiam alijs capitalibus uitijs, quibus canones obuiaſſe reperit tua ſanctitas, nulla rõne Apoſtolica authoritate permittat ſacerdotio fungi, quia tales a ſuo tantum ore falſo nominantur ſacerdotes, & deteriores ſecularibus eſſe noſcuntur, cui ſe neque a fornicationibus, neque a nefarijs matrimonijs abſtinent, neque ab humani ſanguinis effuſionem manus ſeruant innoxias. Aut quid inde ſentiunt, dicente Domino, Sacerdotes mei ſemel nubant. & Apoſtolus, unius uxoris uirum, &c. Et hoc ante ſuſceptum ſacerdotium uti licitum eſt. Nam a die ſuſcepti ſacerdotij etiam ab ipſo proprio coniugio prohibendi ſunt. Quomodo ſe ſacerdotio fungi conſiderant, qui talibus ſceleribus inuoluti mõſtrantur, ut neque ſeculares fideles his facinoribus obuolutus optemus? Quomodo non pertimeſcunt diuina myſteria contingere, aut quomodo ad orandũ pro peccatis populi accedere præſumunt, dum ſacri canones neque purum clericum, cui ſacerdotium nõ eſt, ſecundis copulari nuptijs permittunt? Iſti uerò econtrario non ſolum poſt ſuſceptum ſacerdotium ſe abſtinere nolunt ab una uxore, immo luxuriæ dediti, peiora ſecularibus ſcelera committunt, ut plures uxores habere præſumant, quibus neque unam cõceſſum eſt poſt ſuſceptum miniſterium attrectare. Sed & iſta paruipendentes, atque Dominum ad iracundiam prouocantes, maiora committunt facinora, dũ proprijs manibus Chriſtianos atque paganos necãt, & fit, ut qui in remiſsionem peccatorum debuerunt lauacrum regenerationis impendere, & Chriſti ſacramenta donare alijs, ne in æternum perirent, eniũdem ſacrilegis manibus extinguantur. Quis enim ſapiens eos æſtimet ſacerdotes, qui neque a fornicationibus abſtinent, neque ab effuſione humani ſanguinis manus ſeruant innoxias? Quiſue eorum ſacrificijs Dominum eſſe credit placatum, dicente propheta, Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus? Iſtos ergo, ut pręmiſi, nec ſacerdotio fungi patiaris, neque Diuina contingere myſteria. Quicquid uero aliud eos contra Eccleſiaſticam regulam exceſſiſſe repereris, canones ſiue inſtituta patrum præ manibus habeto, & ſicut in eis edoctus fueris, diſcerne.

1. Timo. 3.

Sacerdotib. nõ licet habere uxores.

Pſal. 5.

Quòd autem tibi ſucceſſorem conſtituere petiſti, ut te uiuente in tuo loco eligatur Epiſcopus, hoc nulla ratione concedi patimur, quia contra omnem Eccleſiaſticam regulam eſſe monſtratur, ſed uolumus, ut tibi miniſtret, & ſit in Euangelio Chriſti adiutor, dicente Apoſtolo, Si quis benè miniſtrauerit, gradũ ſibi bonum acquiret. Nimis.n. repræhenſibile ac deteſtabile eſſe manifeſtum eſt, ut te uiuente, tibi alium ſubſtituamus. Sed hoc admonemus, ut quandiu te diuina iuſſerit clementia ſupereſſe, ſine intermiſsione orare ſtudeas, ut tibi Deus illum ſucceſſorem concedat, qui ei poſsit eſſe placabilis, & populum, quẽ ad ſuam gratiam per tuæ ſanctitatis induſtriam uocare uoluit, irrepræhenſibiliter regere, atque ad uiam uitæ perducere ualeat. Nam quomodo hæc, quæ popoſciſti, ſi etiam uoluerimus, concedere poſſumus, dum nos fragiles homines, ſub conditione mortis conſtituti, ignoremus quid ſuperuentura pariat dies, & qs e nobis prior de præſenti ſeculo migret? Si aũt eũdẽ diuina uoluerit clementia poſt tui trãſitũ diẽ ſupereſſe, ſi eũ aptũ agnoueris, & in tua uoluntate fuerit definitũ, ea hora, qua te de præſenti ſeculo migraturũ cognoueris, pñtib. cũctis tibi ſucceſſorẽ deſigna, ut huc ueniat ordinãd⁹, qđ nulli alij cõcedi patimur.

7. q. 1. De eo àt. Vel: Petiſti, ut cum

1. Timo. 3.

7. q. 1. Petiſti ut cum noſtro.

De illo uero, qui uiduam auunculi ſui, quæ & ipſa fuit uxor conſobrini ſui, & ſacrum uelamen habere monſtrata eſt, & a beatæ memoriæ ꝑdeceſſore nr̃o ſibi licentiam eſſe conceſſam diuulgauit, ut in pernicioſum matrimonium aſſumere debuiſſet, abſit hoc, ut deceſſor noſter iſta præciperet. Nec enim ab hac Apoſtolica ſede illa permittuntur, quæ contraria eſſe patrum ſiue canonum inſtitutis probantur. Admonere & increpare eos, frater chariſsime, ne ceſſes, quatenus a tam ſceleſto recedant matrimonio,

ne in

ne in æternum pereant. Reminiſcantur ergo ſe Chriſti ſanguine eſſe redemptos & nõ ſpõte ſe contradãt, diabolicæ poteſtati: ſed magis omnipotenti Deo, & Chriſto filio eius ſpirituique ſancto, in cuius nomine ab illius antiqui hoſtis erepti ſunt poteſtate. Labora igitur ſanctiſsime frater in eis, qui ſcriptum cognoſcis. Qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore uię ſuę

Iac. 5. ſaluabit animam eius à morte, & ſuorum operit multitudinem peccatorum. Nos quoque ei per hoc commonitoria ſcripta direximus.

De Calendis uerò ianuarij uel cæteris auguijs, phylacterijs & incantationibus, uel alijs diuerſis obſeruationibus, quæ gẽtili more obſeruari dixiſti apud B. Petrum Apoſtolum, uel in urbe Roma: hæc & nobis, & omnibus Chriſtianis deteſtabilia & pernicioſa eſſe iudicamus, dicente Domino: Non augurabimi

Le. 19. ni. & iterum ſcriptura dicit: Nõ ſint auguria in Iſrael

Num. 23. nec obſeruatio in domo Iacob. Igitur & à nobis cauẽdum eſſe cenſemus, ut nullis augurijs uel obſeruationibus attendamus: quia omnia hæc abſciſſa eſſe à patribus edocti ſumus. Sed quia per inſtigationem diaboli iterum pullulabant, à die, qua nos iuſsit diuina clementia, quanquam immeriti exiſtamus, Apoſtoli uicem gerere ilico omnia hæc amputauimus. Pari & enim modo uolumus tuam ſanctitatem populis ſibi ſubiectis prædicare. Nam & ſanctæ recordationis pręceſſoris atq; nutritoris noſtri domini Gregorij Papæ cõſtitutione, omnia hæc pie atque fideliter amputata ſunt, & alia quampluta, quæ diabolo ſuggerente pullulabant in Chriſti ouili.

De ſacerdotibus uerò falſis, qui falſa opinantur, qui etiam adulteri & fornicatores eſſe probantur, & ſibi ab Apoſtolica ſede indultum eſſe teſtantur, hoc, nulla ratione credat ſancta fraternitas tua ſed ſimiliter in eis canonicam exerce uindictam quemadmodũ de his quibus ſuperius à nobis edoctus mõſtraris. Nõ enim aliud te agere uolumus, præter quod ſacri præcipiunt canones, uel etiam ab hac Apoſtolica ſede inſtructus eſſe dinoſceris. Tuæ quoque ſanctitatis petitionem impleuimus, mittentes tribus Epiſcopis tuis,

Epiſcopi cõfirmati à Papa. ſingulas confirmationis epiſtolas quas per ſanctitatis tuæ manus eis largirj uolumus, & Carlomanno, filio noſtro, alia ſcripta direximus, ut adminicula, quibus indigens, adimplere feſtinet. Iam, frater chariſsime, de omnibus ſuperius compræhenſis capitulis, ut Dominus donauit, reſpondimus, ad amputanda omnia diabolicæ fraudis ſcandala: tua uerò ſancta fraternitas, ſi quid decętero euenerit, ut ſacri docent canones ſtudeat emendare in plebibus, ſibi à Deo commiſsis. Non enim aliud nobis conuenit prædicare, præter ꝙ à ſanctis patribus ſumus edocti. Si uerò noui aliquid inimici aſtutia agente acciderit, quod tua ſancta fraternitas minime, per canonum inſtituta diſcernere, poſsit, hoc nobis non pigeat inſinuare quatenus Deo iuuante, quæquæ ad emẽdatione nouæ plebis eſſe poſſunt, tibi abſque tarditate reſpondere curemus. Cognoſcat ergo tua ſancta fraternitas ita dilectionem, tuam haberi in noſtris præcordijs, ut præſentialiter, quotidie uidere deſideremus, & ita te in noſtro conſortio habere ut miniſtrum Dei, & diſpenſatorem Eccleſiarum Chriſti. Confortare itaque in Domino, frater chariſsime, & eſto robuſtus, & labora in opere, ad quod te diuina uoluit clementia uocare. Magna et.n. te ſpes remunerationis expectat, quã promiſit Deus diligentibus ſe. Et nos, licet peccatores exiſtamus, tamen Dei noſtri immenſam clemẽtiam non ceſſamus exorare, ut qui cœpit in nobis, perficiat opus bonum uſq; in finem, & B. Petrus Apoſtolorum princeps cooperetur tibi in omnibus bonis, qui ei parere deſideras. Deus te incolumem cuſtodiat, ſanctiſsime frater

Data Calen. Aprilis, imperante Dño pijſsimo Auguſto Cõſtantino, anno 24. imperij eius, Indictione 11.

Reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

Virgilius & Sidonius religioſi uiri, apud Baioariorum prouinciam degentes, ſuis nos literis uiſitantes, intimarunt quod tua reuerenda fraternitas eis iniungeret Chriſtianos denuo baptizare. Quod audientes, nimis conturbati ſumus, & in admirationem magnam incidimus, ſi habetur, ut dictum eſt. Retulerunt quippe, quod fuerit in eadem prouincia ſacerdos, qui Latinam linguam, penitus ignorabat, & dum baptizaret, neſciens Latini eloquij linguam diceret. baptizo te in nomine patria & filia & * Spirituſſancti: hac per hoc tua reuerẽ | **Spiritus ſancta.*

da fraternitas inſſerit rebaptizare. ſed ſanctiſsime frater, ſi ille, qui baptizauit, non errorem, introducens, aut hæreſim, ſed pro ſola ignorantia Romanæ locutionis infringẽdo linguã, ut præfati ſumus, baptizãs, dixerat, non poſſumus conſentire, ut ab eo baptizati denuo baptizẽtur: quia ſicut tua bene nouit ſancta fraternitas, quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis, in nomine Patris & Filij & Spirituſſancti, nullo modo rebaptizari debet ſed per ſolam manus impoſitionem purgandus eſt. Si ergo ita eſt, ut nobis relatũ eſt, nolo amplius à te illis prædicẽ hmõi doctrina: ſed ut ſancti pr̃es docẽt & prædicãt tua ſãctitas ſtudeat conſeruare Deus te icolumẽ cuſtodiat reuerẽtiſs. frater. | *Ab hæreticis collatũ baptiſma, nõ iterandum.*

Romana Synodus ſub Zacharia Pontifice.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, imperante domino pijſsimo Auguſto Cõſtantino Imperatore, anno 26. imperij eius, menſe Octobr. die 25. Indictione 14. præſidẽte Sanctiſs. dño Zacharia Papa in patriarchio Latheranenſe, in baſilica, quę appellaẽ Theodori conſidentibus etiam cum eo ſanctis Epiſcopis Epiphanio Silua candida, Benedicto Nomento, Venantio Præneſte, Gregorio Portuenſe, Niceta Gabijs, Theodoro Oſtienſe, Gratioſo Velitras. ſeu uenerabilibus presbiteris, ideſt, Ioanne Archipresbytero, Gregorio, Stephano. Item Stephano, Dõico, Theodoro, Anaſtaſio, Georgio, Sergio, Iordane, Leone: itẽ Leone, Gregorio, Stephano, Euſtachio, Procopio atq; Theophanio, propoſitis in medio ſacroſanctis Euãgelijs, adſtantibus quoque Diaconibus cunctoq; Clero, Gregorius Regionarius & nomenculator dixit: Deneardus Religio presbyter, legatus Bonifacij ſanctiſsimi Archiepiſcopi prouiciæ Germaniæ, directus ad noſtrum ſanctum Apoſtolatum, præ uelo eſt, & petit ingredi: quid præcipitis? Dictum eſt. Ingrediatur. Cumque ingreſſus fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit: Ante hos dies literas reuerẽtiſsimi fratris noſtri Bonifacij Archiepiſcopi nobis detuliſti, per quas nobis quæ oportuna ei uiſa fuerant, indicauit. Quid ergo denuo noſtris ſecretarijs te ingredi poſtulaſti? Deneardus religioſus presbyter dixit: Domine mi, dum iuxta ueſtri Apoſtolatus, præceptum dominus meus Bonifacius Epiſcopus, famulus pietatis ueſtræ in prouincia Francorũ Synodum aggregaret, & reperiſſet, illic falſos ſacerdotes, hæreticos, & ſchiſmaticos, id eſt, *Adelbertum & Clementem, ſacerdotio priuans, una cum principibus Francorũ retrudi fecit in cuſtodiam. Illi aũt non in pœnitentia degunt, ut iudicatũ eſt: ſed econtrario adhuc populum ſeducunt. Pro quo & hanc epiſtolam præfati domini mei, quã manibus gero ueſtro ſancto Apoſtolatui miſſus offero, ut eã coram ſancto concilio legi faciatis. Dictum eſt: Suſcipiatur epiſtola. & coram noſtra præſentia relegatur. Et accipiens Theophanius notarius regionarius & ſacellarius relegit in his ſermonibus.

Excel-

Vita hæretici Aldeberti, ab impoſtore quodã conſcripta

ſcti & beati Aldeberti Epiſcopi, ex electione Dei nati. De ſimplicibus parentibus fuit procreatus, & de gratia Dei coronatus: quia dum in utero matris ſuæ eſſet ibidem gratia Dei cœpit in eo retineri, & antequam perueniſſet beatiſsima natiuitas eius, uidit genitrix, eius per uiſionem quaſi egredientem uitulum de dextero latere ſuo. Qui nimirum uitulus deſignabat illã gratiam, quam acceperat ab Angelo, antequam exiret de uulua.

Cumque hic libellus uſque ad finem lectus fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit: Quid ad hanc blaſphemiam reſpondetis ſanctiſsimi fratres? Epiphanius Epiſcopus Eccleſiæ ſanctæ Syluæ candidæ, dixit: Domine Apoſtolicę, ex diuina profecto inſpiratione motum eſt cor ueſtri ſancti Apoſtolatus, ut prædictum Bonifacium ſanctiſsimum Epiſcopum & Francorum principes commoneretis, in partibus illis poſt longa tempora concilium congregare ſacerdotum, ne hæc ſchiſmata & blaſphemiæ ſancto ueſtro Apoſtolatui celarentur. Zacharias ſanctus Papa dixit: Si quid adhuc habet Deneardus religioſus presbyter, nobis porrigere legendum porrigat. Deneardus preſbyter reſpondit: Ecce Domine epiſtola, qua utebatur Aldebertus, & quam diuulgabat eſſe Ieſu, ſibique de cœlo ueniſſe. Et accipiens Theophanius notarius legit. Cuius initium tale erat: In nomine Domini incipit epiſtola Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei, quæ in Hieroſolymam cecidit, & per Michaelem Archangelum inuenta eſt in porta Ephraim, & per manus ſacerdotis, nomine Icoræ, ipſa epiſtola fuit exemplata. & tranſmiſit ipſe eandem epiſtolam ad Germaniam ciuitatem alio ſacerdoti Thalaſio, & ipſe Thalaſius tranſmiſit illam ad Arabiam ciuitatem alio ſacerdoti Leoban, & ipſe Leoban tranſmiſit epiſtolam iſtam ad Vetphaniam ciuitatem, & recepit eam Macrius ſacerdos Dei, & tranſmiſit in montem ſanctum Archangeli Michaelis, & per manus Angeli Dei peruenit ad Romanam ciuitatem ad ſepulcrum Sancti Petri, ubi claues regni cœlorum conſtituti ſunt. Et duodecim Papati, qui ſunt in Romana ciuitate, triduanas fecerunt uigilias in ieiunijs & orationibus, & cætera uſque ad finem perlecta. Zacharias ſanctus Papa dixit: Pro certo chariſsimi fratres, & prædictus Aldebertus in inſaniam conuerſus eſt, & omnes, qui hac utuntur, commentata, epiſtola, paruulorum more abſque ſenſu ſunt, & muliebri errore inſaniunt. Sed ne leuiores amplius, decipiat, indiſcuſſam & abſque ſententia cauſam hanc relinquere non poſſumus. Sancti epiſcopi, & uenerabiles presbyteri reſponderunt: Ex diuina illuſtratione cognoſcimus cor ſancti ueſtri Apoſtolatus illuminatum, & quæ à uobis dicta ſunt, ex adminiſtratione Sancti ſpiritus emanarunt. Et idcirco ut à uobis præuiſum fuerit, in utroſque ſententia promulgetur. Zacharias ſanctus Papa dixit: Non ut à nobis ſolis præuiſum fuerit, ſed pariter cum ſanctitate ueſtra, ut Domino placuerit, in futuro ſecretario eſt pertractandum.

Vide impoſtorem egregium.

Cum autem tertia uice, in eodem die, Zacharias ſanctus Papa, cœterique Epiſcopi, necnon presbyteri ſupradicti, & alij clerici conueniſſent in prænominatam baſilicam Gregorius notarius regionarius, & nomenculator dixit: Secundum quod à ueſtro ſãcto Apoſtolatu præceptum eſt in præterito ſecretario, ut Deneardus religioſus præſentaret obtutibus, præſto eſt præ foribus: quid præcipitis? Dictum eſt. Ingrediatur. Cumque ingreſſus fuiſſet, Zacharias Papa dixit, Habes adhuc ex ſacrilegorum illorum conſcripto aliquid, quod coram concilio proferre debeas ad legendum? Deneardus religioſus presbyter reſpondit: Etiam Domine mi orationem, quam ſibi Aldebertus componere uiſus eſt, & ecce in manibus eam gero: iubete eam ſuſcipi. Moxque ſuſcepta eſt, & lecta oratio, cuius initium tale erat: Domine Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & alpha, & omega, qui ſedes ſuper ſeptimũ thronum, & ſuper Cherubin & Seraphin, pietas magna & dulcedinis ſatis eſt apud te, pater ſanctorum Angelorum, qui feciſti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt, te inuoco, & clamo & inuito, ſuper me miſerrimo, quia tu dignus fuiſti dicere. Quodcunque petieritis à Patre, in nomine meo, dabit uobis. A te peto, ad te clamo, à Domino Chriſto confido animam meam. Cumque per ordinem legeretur, peruenit ad locum, ubi ait? Præcor uos, & coniuro uos, & ſupplico me ad uos Angelus Vriel, Angelus Raguel, Angelus Tubuel, Angelus Michael, Angelus Adimis, Angelus Tubuas, Angelus Sabaoth, Angelus Simihel. Dum uerò hæc oratio ſacrilega uſque ad finem perlecta fuiſſet, Zacharias ſanctus Papa dixit, Quid ad hæc ſancti fratres reſpondetis? Sancti Epiſcopi, & uenerabiles presbyteri reſponderunt. Quid aliud agendum eſt, niſi ut omnia quæ coram nobis lecta ſunt, igni concrementur, authores uero eorum anathematis uinculo percellantur? Octo enim nomina Angelorum, quæ in ſua oratione Aldebertus inuocauit, non Angelorum, præter Michaelis, ſed magis dæmonum nomina ſunt, quos ad præſtandum ſibi auxilium inuocauit. Nos autem, ut à ueſtro ſancto Apoſtolatu edocemur, & diuina tradit authoritas, non plus quam trium Angelorum nomina agnoſcimus, id eſt, Michael, Gabriel, Raphael. Zacharias ſanctus Papa dixit Optime prouiſum eſt à ueſtra ſanctitate, ut conſcripta illius omnia igne concrementur, ſed oportunum eſt, ut ad reprobationem eius in ſcrinio noſtro conſeruentur ad perpetuam confuſionem. Nũc uero, quia omnia peracta ſunt, de utrorumque ſententia, quorũ ſuperius mentio facta eſt pertractandum eſt. Vniuerſum cõcilium, dixit, Aldebertus, cuius nobis actus & nefaria commenta lecta ſunt, & qui ſe Apoſtolum cenſuit nominari, & capillos & ungulas ſuas populis pro ſanctitate tribuit, quique ſub obtentu Angelorum dæmones in ſuum auxilium inuocat, ſit ab omni officio ſacerdotali alienus, agens pœnitentiam pro commiſſis, & amplius iam populum minimè ſeducat, Sin autem in his erroribus perſeuerauerit, & populum, amplius ſeduxerit, ſit Anathema, & æterno Dei iudicio condemnetur, omniſque pariter, qui ei conſenſerit & eius doctrinam ſecutus fuerit, aut adiunctus fuerit. Similiter & Clemens, qui per ſuam ſtultitiam ſanctorum patrum ſtatuta omniaque Synodalia acta reſpuit inferens etiam Chriſtianis Iudaiſmum dum prædicat fratris defuncti accipere poſſe uxorem inſuper & Dominum Ieſum Chriſtum deſcendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abſtraxiſſe, ab omni ſacerdotali officio nudatus ſit & Anathematis uinculo obligatus pariterque Dei iudicio, condemnatus, & omnis qui eius ſacrilegis conſenſerit prædicationibus.

Oratio impij Aldeberti

Ioã. 16

Sententia Cõcilij in Aldebertum

Item in Clemẽtem.

Adnotatio

Adnotatio Epiſcoporum aliorum ſacerdotum, pro excommunicatione hæreticorum Aldeberti & Clementis.

Zacharias Epiſcopus ſanctæ Dei Eccleſiæ Ca
tholicæ atque Apoſtolicæ urbis Romanæ his
geſtis atque ſententia à nobis promulgatis,
ſubſcripſit. Epiphanius epus ſanctę Eccle-
ſiæ Syluæ candidæ, his geſtis atque ſententiæ à nobis
promulgatis ſubſcripſit. Benedictus Epiſcopo ſanctæ
Eccleſiæ Nomentanæ , his geſtis atque ſententiæ à
nobis promulgatis ſubſcripſit. Venantius Epiſcopus
ſanctæ Eccleſiæ Præneſtinæ, his geſtis atque ſenten-
tiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius Eps,
ſanctæ Eccleſiæ Portuenſis, his geſtis atque ſentẽtiæ,
à nobis promulgatis ſubſcripſit. Niceta, Epiſcopus ſan
ctæ Eccleſiæ Gabinatis, his geſtis atq; ſententiæ à no-
bis promulgatis ſubſcripſit. Theodorus Epiſcopus sã
ctæ Eccleſiæ Oſtienſis, his geſtis atque ſententiæ à no
bis promulgatis ſubſcripſit. Gaatioſus Epiſcopus ſan-
ctæ Eccleſiæ Veliternenſis, his geſtis atque ſententiæ
à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iohannes Archipreſ
byter tituli S. Suſannæ, his geſtis atque ſentẽtiæ à no
bis promulgatis ſubſcripſit. Gregorius humilis preſ-
byter tituli S. Clementis, his geſtis atque ſententiæ à
nobis promulgatis ſubſcripſit. Stephanus gratia Dei
presbyter tituli S. Marci, his heſtis atque ſententiæ à
nobis pmulgatis ſubſcripſit. Stephanus ĩdignus preſ
byter tituli S. Euſebij, his geſtis atque ſententiæ à no
bis promulgatis ſubſcripſit. Dominicus humilis preſ
byter tituli S. Priſcæ, his geſtis atque ſententiæ à no
bis promulgatis ſuberipſit. Theodorus humilis preſ-
byter tituli S. Laurentij, his geſtis atque ſententiæ à
nobis promulgatis ſubſcripſit. Anaſtaſius indignus
presbyter tituli S. Mariæ his geſtis atque ſententiæ à
nobis promulgatis ſubſcripſit. Georgius humilis preſ
byter tituli SS. Ioannis & Pauli, his geſtis atque ſen-
tentiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Sergius humi
lis presbyter tituli S. Potentianæ, his geſtis atq; ſen-
tentiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit. Iordãnes indi
gnus presbyter tituli S. Sabinæ, his geſtis atque ſen-
tentiæ è nobis promulgatæ ſubſcripſit. Theophanius
humilis presbyter tituli ſanctorum Coronatorum,
his geſtis atque ſententiæ à nobis promulgatis ſub-
ſcripſit Leo indignus presbyter tituli S. Anaſtaſiæ,
his geſtis atque lentẽtiæ à nobis promulgatis ſubſcri
pſit. Gregorius indignus presbyter tituli S. Balbinæ,
his geſtis atque ſentẽtiæ à nobis promulgatis ſubſcri
pſit. Stephanus presbyter tituli Sanctæ Chryſogoni,
his geſtis atque ſententiſt à nobis promulgatis ſub-
ſcripſit. Euſtachius humilis presbyrer ſanctæ
Romanæ Eccleſiæ, his geſtis atque ſenten-
tiæ à nobis promulgatis ſubſcripſit.
Leo humilis presbyter tituli S.
Damaſi his geſtis atque ſen
ſententiæ à nobis pro
mulgatis ſubſcri
pſit. Proco
pius.
indignus presbyter tituli S. Cyriaci
his geſtis atque ſententię à no
bis promulgatis
ſubſcri-
pſit.

Dilectiſſimis nobis Reginfrido Rhothomagenſi Epi- * *Bello*
ſcopo, Deodato Beluocanenſi Epiſcopo, Ramberto* *uanẽſi.*
Ambianẽſi Epiſcopo, Dauid Spironenſi Epiſcopo
Aetbereo Toroanenſi Epiſcopo, Heliſeo Nouiomẽ
ſi Epiſcopo, Treuuerto Camerocanenſi Epiſcopo,
Burchardo Vuirciburgenſi Epiſcopo, Folerico Tũ
grienſi Epiſcopo, Genebaudo Laudenſi Epiſcopo,
Romano Meldenſi Epiſcopo, Agilolpho Colomen
ſi Epiſcopo. Hattoni Strarsburgenſi Epiſcopo, &
cæteris amantiſsimis coepiſcopis, presbyteris etiã
& diaconibus, cunctiſq; orthodoxis Eccleſiarum
Dei clericis, Apoſtolicam doctrinam tenentibus,
Zacharias diuina gratia præditus, Apoſtolicæ ſe
dis Pontifex, ſeruus autem ſeruorum Dei, in Do
mino ſalutem dicit.

Gratias ago Deo patri omnipotenti & Domi-
no noſtro Ieſu Chriſto, unico filio eius, & San
ctoſpiritui, qui neſtrum omnium corda inflã-
mare dignatus eſt per diffuſam à ſe gratiam,
ut in unitate fidei & uinculo pacis ambuletis, & ſit
ſplendor Domini Dei noſtri ſuper uos dilectiſsimi,
mihi & abundãs gratia pacis & charitatis, ut ſitis unũ
corpus ſpiritualis matris ueſtræ ſanctæ Catholicæ, &
Apoſtolicæ Dei Eccleſiæ, in qua Deo authore præſu-
mus implentes illud Propheticum dictum. Ecce quã Pſ.132
bonum & quam iucundum habitare fratres in unum
Quannis. n. pro itineris lõgitudine corpore ſimus ab
ſentes, in ſpiritu tamen dilectionis ſemper ſumus uo
bis præſentes, habentes uos in uiſceribus noſtris, &
aſsidue orãtes, ut Deus & Dñs noſter Ieſus Chriſtus
multo amplius confirmet corda ueſtra in exhortatio
ne Euangelij, in miniſterio quo fungimini, ut credita
uobis plebs ueſtris pijs admonitionibus adiuuãte Do
mino, à diabolica fraude liberata perſiſtat ſalua, uos
que mereamini de eorum animabus in die Chriſti,
aportare lucrum. Obſecro ergo uos, ut digne ambule
tis uocatione, qua uocati eſtis, ut decet ſanctos, cum Eph.4
multa patientia, ſupportantes inuicem in charitate,
ſoliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis &
charitatis: quia finis præcepti charitas eſt de corde
puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Gaudeo,
in uobis charisſimi, quoniam fides neſtra & unitas, 1.Ti.1.
erga nos, precioſa eſt & manifeſta non ſolum coram
Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus, dum ad
fautorem & magiſtrum ueſtrum a Deo conſtitutum,
B. Petrum Apoſtolorum principem benigniſsima uo
luntate conuerſi eſtis & in hoc laudabilis eſt fides ue
ſtra quoniam idipſum ſapitis, quod oportet ſapere.
Habetis itaque noſtra uice ad confortãdam dilectio-
nem ueſtram ſanctiſsimum Bonifacium fratrem no-
ſtrum Archiepiſcopum, Apoſtolicæ ſedis legatum,
& noſtram præſentantem uicem. Si ergo, conſtantia
neſtra aduerſus contentionem eorum qui aduerſa ſa-
piunt, & non quæ Dei ſunt neque terreamini à facie
eorum, ſicut ſcriptum eſt, qui occidunt corpus, ani- Matt.
mam autem non poſſunt occidere ſed potius eum ti 10.
mete, qui poteſt animam & corpus mittere in gehen
nam. Fratres mei in carne enim ambulantes, nõ ſecũ
dum carnem militamus. Arma enim militiæ noſtræ,
non carnalia, ſed ſpiritualia ſunt, ad deſtruendam om 2.Cor.
nem exaltationẽ, extollentem ſe aduerſus ſcientiam 10.
Dei Confortamini itaque in Domino & in potentia
uirtutis eius. Pax uobis & gratia à Deo , & Dño nr̃o, Eph.6
Ieſu Chriſto miniſtraretur. Amplectimur & oſcula-
mur, acſi præſentes, charitatem ueſtrã in unitate Spi
ritus, in uinculo pacis & charitatis Chriſti. Deus
uos incolumes cuſtodiat.

Zacharias

Zacharias Papa uniuerſis Epiſcopis, presbyteris diaconibus, Abbatibus, cunctis etiam Ducibus, Comitibus, omnibusq́ Deum timentibus, per Gallias & Francorum prouincias conſtitutis.

REferente nobis reuerendiſsimo fratre noſtro Bonifacio Epiſcopo quod dum Synodus congregata eſſet in prouincia ueſtra iuxta noſtram commonitionem, mediantibus filijs noſtris Pipino & Carlomanno principibus ueſtris peragente etiam uicem noſtram prædicto Bonifacio Dominus inclinaſſet corda ueſtra cum principibus veſtris in prædicationem eius, ut omnibus commonitionibus eius obediretis, & ſchiſmaticos, & homicidas & fornicarios à uobis expelleretis ſacerdotes omnipotenti Deo gratias egimus, & pro nobis ſumus, orantes, ut qui cœpit in uobis opus bonum, perficiat uſque in finem. obſecro enim omnes nos coram Deo, ut eius commonitionibus firmiter obediatis. Ipſum quoque uice noſtra in partibus illis ad prædicandum conſtitutum habemus, ut uos Deo propitio ad uiam perducat rectitudinis, & à cunctis facinoribus ſalui eſſe poſsitis. Habuiſtis enim peccatis facientibus, nûc uſque falſos & erroneos ſacerdotes: unde & cunctæ, paganæ gentes uobis pugnantibus præualebant quia non erat differentia inter laicos & ſacerdotes, quibus, pugnare licitum non eſt. Qualis enim uictoria dabitur, ubi ſacerdotes una hora Dominica tractant * myſteria & Dominicum corpus conſecrant pro animarum ſuarum redemptione & poſtea Chriſtianos quibus hoc miniſtrare debuerant, aut paganos, quibus Chriſtum prædicare debuerunt ſacrilegis necant ma-

Ma. 5. nibus, & fit ſecundum uerbum Domini, dicentis Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum ualet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Dum hæc ita ſint, & tales in uobis fuerint ſacerdotes, quomodo uictores contra ueſtros inimicos eſſe poteritis? Nam ſi mundos & caſtos ab omni fornicatione & homicidio liberos habueritis ſacerdotes, ut ſacri præcipiunt canones & nſa uice prędicat pſatus Bonifacius frater noſter, nulla gens ante ueſtrum conſpectum ſtabit ſed corruent ante faciem ueſtram omnes paganæ gentes, & eritis uictores inſuper & bene agentes, uitam æternam poſſidebitis. Vos autem fratres chariſsimi qui eſtis ueri ſacerdotes, uel ſub regulari diſciplina conſtituti, ſic uos exhibete, ut decet Dei miniſtros & diſpenſatores myſteriorum Dei, ut non uituperetur miniſterium ueſtrum, ne fiat in uobis quod ſcriptum eſt. Erit ſicut

Eſ. 24. populus, ſic ſacerdos. Nam ſi hoc fuerit, qualis uobis erit ab hominibus laus, aut qualis à Deo expectatur retributio? Quamobrem ſic uos corrigite, ut ueri ſacerdotes, & tales ad ſacerdotium prouehite, ut & uobis & illis teſtimonium maneat bonum ab his, qui foris ſunt quatenus ab hominibus laudē & a Deo præmium in æterna beatitudine percipere mereamini, eo quod per uos ad rectá fidem perducti ſunt populi multi innoxios habêtes ſacerdotes. Ad Synodū quoq; omni anno conuenite, ad pertractandam unitatē Eccleſiæ, & ut ſi quid aduerſi acciderit, radicitus amputetur, & Eccleſia Dei maneat inconcuſſa. Bene ualete.

Reuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Boniſacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

CVm nobis ſanctiſsimæ fraternitatis tuæ ſyllabæ delatæ fuiſſent, atque per ſingula legi feciſſemus, reperimus in earundem literarum ſerie, quod peccatis noſtris facientibus, dum Dominici tritici ſemina quæreres elaborare ad augendam ſegetem ſpiritualem, ſubito inimici ſuperſeminauerunt zizania, ut ſanctitatem tuam in bono opere impedirent. Sed tua ſancta fraternitas inceſſanter, orationi inſtet pariter cum fratribus, qui tecum laborât, ut ſpirituali ſarculo eradicare poſsis zizania. Hoc opus ſi tibi ſemper erit in uoluntate, Deus ſine dubio adiuuat ut beatus Gregorius Papa. Bonum opus inquit, nobis ſit in uoluntate. nam ex diuino adiutorio erit in perfectione, Vnde chariſsime frater confortare in Domino, & ipſe erit adiutor tuus. De incurſione autem Gentium, quæ in ſuis plebibus facta eſt mœrēdum nobis eſt. Sed hæc aduerſitas nullatenus tuā fraternitatem conturbet: quia & Romana ciuitas ex accidentibus facinoribus ſæpiùs eſt depopulata, & tamen omnipotens Dominus dignatus eſt eam conſolari. Sic etiam credimus, quia & uos conſolabitur, ſi fideliter ad eum clamaueritis, & ieiunium ſupplicationesque litaniarum in populis commiſsis agendas prædicaueritis. Nos quoque licet peccatores exiſtamus, precibus noſtris & conſacerdotum noſtrorum, inquantum poſſumus, adiuuamus. De Sinodo autem congregata apud Francorum prouinciam, mediantibus Pipino & Carlomanno excellentiſsimis filijs noſtris, iuxta noſtrarum ſyllabarum commonitionem, peragente noſtram uicem tua ſanctitate qualiter egiſſes agnouimus, & omnipotêti Deo noſtro gratias egimus, qui eorum corda confirmauit, ut in hoc pio opere adiutores exiſterêt: & quia omnia optime & canonice peregiſti, tam de ſalſis Epiſcopis fornicarijs & ſchiſmaticis. quā etiam de reliquis nomine ſacerdotibus, contra canonum inſtituta agentibus, uel côtra Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, de quibus ſecundum tuam relationem reſpondemus.

Irruptiones barbarorum.

Ieiunijs & litanijs placandus Deus.

De eo uerò, quod ſuggeſsiſti, quia elegerunt unam ciuitatem omnes Francorum principes, pertingentē uſque ad paganorum fines & in partes Germanicarū gentium, ubi antea prædicaſti, quatenus ibi ſedē metropolitanam perpetuo tempore habere debeas, & inde cæteros Epiſcopos ad uiam inſtrueres rectitudinis, & poſtmodum tui ſucceſſores perpetuo iure poſſideant hoc quia decreuerunt, nos læti ſuſcepimus, eo quod ex Dei nutu factum eſt. Quod uero ſalſi ſacerdotes & ſchiſmatici hoc impedire conati ſunt eorum uanum agonem. Dominus diſsipabit, & illa faciet ſtabilita, quæ ſanctorum patrum ſtatutis uidentur concordare. Et quia principes Frācorum tibi etiā in hoc adiutores extiterunt, retribuat illis, omnipotens Deus adiutorij huius præmium, & innumera largiatur bona.

De Moguntia dicit.

De illo etiā falſo Epiſcopo, quē dixiſti, quod adulterati clerici & homicidæ filius, in adulterio natus, & abſque diſciplina nutritus eſſet, & quod ſui ſimiles ſacerdotes conſecrauit de hoc meminit tua reuerenda fraternitas, quod etiam tibi ſæpè ſcripſimus, ut nullus homicida nullus adulter, nullus fornicator, ſacrum miniſteriū debeat tractare: ſed neq; ex pœnitente quis aut talis, qualem ſacri canones prohibent eſſe ſacerdotem.

Ad altaris miniſteriū qui non admittēdi

De baptizatis uerò ab illis, ſeu Eccleſijs conſecratis requirat tua fraternitas, ſi aut Eccleſias in nomine S. Trinitatis conſecrauerunt, aut paruulos ſimiliter baptizauerunt: & tunc conſecratio Eccleſiarū, & paruulorum baptiſma ſit rite confirmatum.

Hoc etiā pariter retuliſti quod illi, qui ante proiecti ſunt ſacerdotes, ſe à nobis abſolutos eſſe apud Frācorum prouinciam diuulgarent. Quod tua ſancta fraternitas nullo modo credat: quia impoſsibile eſt, ut ſi hoc feciſſemus, non tuæ charitatis per noſtras indicaſſem* literas. Impoſsibile ergo nullo modo credas

quia

quia nô aliud prædicamus,& aliud agimus,aut aliud dirigimus,ut illi garriunt:ſed auxiliante Deo,illud ꝙ prædicamus ſioetenus obſeruandum cenſemus. Hoc autem ſanctitatem tuam firmiſsimè hortamur ut teneas,ut ſanctorum patrum inſtitutis, & conſultis ſacrorum canonum omnimodo parere ſtudeas.

Quod obſecraſti,ut Francorum principibus ſcriberemus,ſcias à nobis eſſe geſtum.Per ſingula enim eis ſcripſimus ut petiſti,ut tibi amici ſint & adiutores in Dominico opere exiſtant.

De cenſu uerò expetendo, ꝙ impetrare à Frācis ad reparandas eccleſias uel monaſteria plus non potuiſti quā ut uertente anno ab uuoquoque coniugio ſeruorum duodecim denarij reddantur, ex hoc gratias ago Deo,quia hoc potuiſti impetrare. Dum enim Dominus donauerit quietem,augentur & luminaria ſanctorum pro eo,quod nunc tribulatio accidit à Sarracenis,Saxonibus uel Friſonibus,ſicut tu ipſe nobis, innotuiſti.

De eis etiam,qui poſtquam depoſiti ſunt pro capitalibus peccatis de gradu ſacerdotali repetiuntur nec clerici eſſe uelle,nec monachi ſub pœnitentia ſed pgentes ad palatium regis Francorum rogaot ut eis loca tribuat Eccleſiarum uel monaſteriorum, ut diſpergant ſanctotum loca:de his,inquam,quid fieri debeat Francorum principibus commonitoria direximus, ſcripta.in alia quippe tua epiſtola reperimus contineri omnia, quæ contra te egerunt falſi & ſchiſmatici Epiſcopi,id eſt, Aldebertus & Clemēs, in qua omnia acta eorum & impijſsimum errorem ſingularim indicaſti.Nos autem congregatis conſacerdotibus noſtris eorundem prauorum ſceleratiſsima acta in eorumq́, præſentia legi fecimus & cum nobis coram concilio lecta fuiſſent,pio ſtudio omnes eadē ſchiſmatica dogmata & ſceleratiſsimam uitam,quam ſibi Aldebertus cōſcribi fecit, una uoce decreuerunt ut igne cremaretur.Sed nos hoc non fieri rectum indicantes, pro eorum perpetua damnatione in ſcrinio ſanctæ Eccleſiæ reſeruari mandauimus. Ad hæc etiam dignam ſententiam contra eorum errorē ſcribi fecimus.Cuius exēpla epiſtolæ ad tuā direximus ſanctitatem,ut lecta in prouincia Francorū, omnis ſchiſmaticus audiēs taliter à ſancta & Apoſtolica Eccleſia iudicatum,à ſenſus ſui prauitate reſipiſcat.

In tertia uerò epiſtola tua intimaſti nobis de alio ſeductore,nomine Geuualiobo qui antea falſo Epiſcopi honore fungebatur,& quia ſine cōſultu ad nos properat.Hic dum aduenerit, ut Domino placuerit,fiet. Tua aūt reuerentia ut auxiliāte Domino, cœpit uice noſtra petimus perficere ſtudeat. Volumus nāq; omni anno tpe apto in prouincia Frācorū concilium te celebrare ut frequētia ſacerdotū per iuſtitiam ſacrorū canonum correcta,illic nulla aduerſitas ualeat pullulare,ſed magis Eccl'æ ſanctæ unitas & diſciplina Apoſtolica ubiq; in illis partibus dilatata exiſtat, & non amplius populi per falſos ſacerdotes, deprauati demergantur in interitu. Dum uerò concilium aggregaueris,ſic tua fraternitas conflictum habeat cum metropolitanis,ut nullus ſine commendaritijs ſuſcipiatur epiſtolis.Pro eadē quippe cauſa & pro oībus utilitatibus ſanctę Eccl'æ Frācorū, principibus direximus literas,ut iā præfati ſumus. De ciuitate ēt illa quę nuper Agripina uocabatur,nūc uero Colonia, iuxta petitionē Francorū,per noſtræ authoritatis præceptum nomini tuo metropolim cōfirmauimus,& tuæ ſāctitati direximus eiuſdē metropolitanæ Eccleſiæ ſtabilitatē. Deus te incolumem cuſtodiat reuerēdiſsime frater. Data pridie Calend. Nouembr. Imperante Domino Auguſto Conſtantino anno 27. Imperij eius, Indict. 14.

Colōia fit metropolis

Reuerendiſſimo Bonifacio coepiſcopo; Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

EGregius nos admonet Apoſtolus Paulus in eo ꝙ ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. *1.Cor. 11.* Hinc eſt ergo,quód uidetur deeſſe, per ſpirituale charitatis uinculum,etſi corpore abſentes,ſpiritu tamen ſemper fraternitati tuæ ſumus præſentes,& in noſtris orationibus memoriam tui agere non deſiſtimus, petentes immenſam Domini noſtri pietatem,ut ad peragendum ſuum te confirmet miniſterium, *Eſa.8. Io. 18.* quatenus in die aduentus eius illam placabilem merearis uocem proferre: Ecce ego & pueri quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam: ut continuo cum cæteris ſanctis illa ſupernæ uocationis dicta audias: Venite benedicti patris mei percipite regnū, quod uobis paratum eſt ab origine mundi. *Matt. 25.* Agnoſcas igitur chariſsime flagitaſſe à nobis Pipinum excellentiſsimum Maiorem domus gentis Francorum per ſuum hominem, nomine Ardobanum, religioſum presbyterum aliquanta capitula de ſacerdotali ordine & quæ ad ſalutem animarum pertinent:ſimul etiā & pro illicita copula,qualiter ſeſe debeant cuſtodire iuxta ritum Chriſtianæ religionis & ſtatuta ſanctorum patrum, inquiſiſſe. Et quanquam de hoc iam experta ſit tua ſancta fraternitas, quæ à nobis ſunt decreta, illius tamen uotis antem accommodantes, in breui elogio, conſcripta Apoſtolica documenta direximus, quæ ut in ſacerdotali collegio pandantur tuam ſanctitatem ibi euocari dedimus in mandatis. Cumque pro hac re aggregatum fuerit concilium ad medium deducantur illi ſacrilegi & contumaces Aldebertus,& Godalſacius,& Clemens, ut eorum denuo ſubtili indagatione cribretur cauſa. Quos ſi deuiātes à rectitudinis tramite uſquequaque repereritis,& cōuicti fuerint nolle ad uiam rectam conuerti, ut bonū atque placitum nobis uidetur, cū principe prouinciæ diſponite ſm canonum ſacrorum ſtatuta. Si autem in ſuperbiæ perſtiterint contumaciter, proclamantes, ſe reos non eſſe, tunc cum probatiſsimis & prudentiſſimis ſacerdotibus tribus, uel duobus prædictos ad nos dirigite uiros ut profunda inquiſitione coram ſede Apoſtolica eorum inquiratur cauſa,& iuxta quod meruerint,finem ſuſcipiāt. Age itaque frater dilectiſſime in miniſterio tibi commiſſo, ut ab omnipotenti Deo præmium recipiens, æternam uitam conſequi merearis. Deus te incolumem cuſtodiat reuerendiſsime frater.

Reuerendiſſimo fratri Bonifacio coepiſcopo, Zacharias ſeruus ſeruorum Dei.

SAcris liminibus beati Apoſtolorum principis Petri & noſtris obtutibus præſentatus præſens Burchardus dilectus nobis Epiſcopus,ſanctitatis tuę attulit affatus, per quorum ſcripta agnouimus *Burcar dus epiſcopus.* magnum te habere certāmen in prædicatione Euangelij Domini,& exhortatione ſanctæ fidei,quam per beatum Petrum & uas electionis Paulum cæteroſq; Apoſtolos traditam ſuſcepimus. Quibus agnitis,omnipotenti Deo immenſas egimus gratias petentes eius ineffabilem diuinitatem ut multo amplius confirmet atque corroboret cor fraternitatis tuæ & ſoſpitem corpore annuat permanere, uſquequo eius diuinitas te ſuperſtitem in hac iuſſerit eſſe uita ad perficiendum miniſterium tibi impoſitum, & ad portandum lucrum animarum in diem Chriſti Ieſu, ut illā, merearis audire uocem deſiderabilem quam dicturus eſt Dominus diligentibus ſe: Venite Benedicti patris *Matt. 25.*

mei

mei percipite regnum, quod uobis paratum eſt ab origine mundi. Erant autem inſerta in eiſdem tuis affatibus diuerſa capitula, de quibus iudicium & conſilium atque ſolatium ſedis Apoſtolicæ tibi dirigi flagitabas. Primum capitulum pro Synodo prouinciæ, in qua natus & nutritus es, quam & ingentẽ. Anglorum & Saxonum in Britannia inſula primi prædicatores ab Apoſtolica ſede miſsi, Auguſtinus, Laurentius, Iuſtus & Honorius, nouiſsime uerò tuis temporibus Theodorus, Græcolatinus ante Philoſophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio ſublimatus, ad Britanniã præfatam tranſmiſſus iudicabat & gubernabat. In illa tale decretũ & iudiciũ demõſtratũ eſſe dinoſcitur, ut quicunq; inuocatione Trinitatis lotus fuiſſet, ſacramẽtum regenerationis non haberet. Quod omnino uerum eſt. quia ſi merſus in fonte baptiſmatis quis ſine inuocatione Trinitatis fuerit perfecte non eſt baptizatus. Quod autem per quoſdam affirmari ſcripſiſti, ut quamuis ſceleratiſsimus quiſq; hæreticus, uel ſchiſmatic⁹, aut latro, uel fur, ſiue adulter baptiſmum iuxta regulam à Domino poſitam in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti conſecraret ſicque homini petenti miniſtraret, tamen Chriſti eſſet baptiſmum, Euangelicis uerbis conſecratum & econtra licet miniſter iuſtus fuerit, & Trinitatem iuxta regulam à Domino poſitam, in lauacro non dixiſſet, uerum baptiſma non eſſet, quod dedit: utrumque fraternitati notum eſt, quid de illis ſacrorum canonũ ſeries cõtineat, quod & tenere te firmiter hortamus. Scriptum quippe eſt, dicente Domino. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Quod ſuſcepiſti frater a noſtro præceſſore ſanctæ recordationis Gregorio, huius Apoſtolicę ſedis Põtifice in eo permane, & ab Euãgelica & à Apoſtolica doctrina nullo modo declines, ſed indutus loricam fidei & galeam ſalutis, uiriliter, contra nequitiam diabolicæ fraudis reſiſte. Scriptum nanque eſt: Eccè dedi faciem tuam potentem aduerſus faciem eorum, & conſtantiam tuam confortabo aduerſus contentiones eorum, & erit fortior petra cõſtantia tua. Eos autem, quos repeſiſſe ſe affata eſt fraternitas tua, pſeudoſacerdotes multo maioris numeri, quam Catholicos, qui nunquam ab Epiſcopis catholicis fuerunt ordinati, illudente populo, & miniſteria Eccleſiæ confundentes, qui ſine Epiſcopo, proprio arbitrio uiuentes, populares defenſores habentes, cõtra Epiſcopos, ut ſceleratos mores eorum non & probibeant, ſeorſum populum conſentaneum cõgregant, & illud erroneum miniſterium non in Eccleſia Catholica, ſed per agreſtia loca & per cellas ruſticorum, ubi eorum imperita ſtultitia celari poſsit, perpetrant, nec fidem Catholicam paganis prędicãt, nec ipſi fidem Catholicam habent, nec quærunt ab eis, quos baptizare ſtudent, abrenũciationem ſatanæ, ſed neque ſignaculo crucis Chriſti eos muniunt, quę præcedere debent baptiſmum, ſed nec aliquam credulitatem unius Diuinitatis & ſanctæ Trinitatis docent. Hos itaque miniſtros ſatanæ, & non Chriſti, ubicunque repereris, chariſsime frater congregato prouinciali & ſacerdotali collegio, à ſacerdotio depoſitos, ſub regula monachica & pœnitentia ſubmiſſos, uitã finire decernas, ut carne afflicti quandoque ſcdeãt ad uiam ſalutis. Si uero non fuerint conuerſi, tuæ prædicationis merces non peribit.

De hoc Theodoro uide Bedã historiã Ecclesiasticã gentis Anglorum

Leuit. 11. &c.

Ierẽ. 1.

Nota de falsis sacerdotibus, non rite ordinatis.

Cõfortare ergo in lege & in Euangelio Chriſti, & prædicatione Catholicæ fidei, quia ipſa glorificabit, te. Tribulatio enim corporis noſtri, temporalis eſt & finem habet, merces autem quæ pro hac tribulatione à Deo præparatur, ſempiterna eſt. Ideoque confeſamus mortem Ieſu in corpore noſtro, ut & uita Ieſu in corpore noſtro manifeſtaſfiat, ſicut per eius diuinã edocti ſumus doctrinam: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Conforta etiam dilectiſsimos nobis orthodoxos Epiſcopos & ſacerdotes atque leuitas cæterosque clericos religioſos Abbates & monachos, pariterque glorioſiſsimos Duces cunctoſque optimates Francorum, ut nobis ſint adiutores contra aduerſarios Orthodoxæ fidei, omneſque hæreticos, quatenus & ipſi de fructu boni operis gaudere mereantur, in cœleſtibus regnis. Scripſit quoque inter cætera reuerenda fraternitas tua reperiſſe te quendam presbyterum genere Scotum, nomine Samſon, errantem à uia ueritatis, dicentemque ſine myſtica inuocatione aut lauacro regenerationis poſſe fieri Catholicum Chriſtianum per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem qui dicit hoc, uacuus eſt Spiritusſancto & alienus à gratia Chriſti conſortioque ſacerdotali abijciẽdus. Quis enim niſi baptizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, & ſic per manus impoſitionem, poteſt eſſe Catholicus, Hunc nequiſsimum uirum talia prædicantem, ab Eccleſia ſancta condemnatum, expelle. Illos autem uiſos, qui ab hæreticis baptizati ſunt, & neſcitur an in nomine Patris & filij & Spiritusſancti ſint baptizati, inquiſita rei ueritate, ſi ab hæreticis ſacerdotibus baptizati ſunt, hos ſine dubio, iuxta prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ Gregorij Papæ & ſacrorum canonum traditum tibi mandatum, baptizari permittas, ne in æternum pereant, ſed potius Euangelica conſecratione ſaluentur. Intuiti autem ſumus & uolumus à te directum uniuerſis Epiſcopis, presbyteris cæteriſque religioſis de unitate fidei Catholicæ ſcriptum. Quod ualde nobis acceptabile eſſe cognoſcas, quoniam per Spiritusſancti gratiam in te diffuſam, hoc operari ſtuduiſti.

Error Sanſonis Scoti.

Matt. 28.

Inter cætera ſanctitatis tuæ ſcripta petiſti, ut ſacerdos à nobis dirigatur, in partes Franciæ & Galliæ: quod implere omittimus, quia dũ Deo propitio tua ſanctitas ſuperſtes exiſtit qui ſedis Apoſtolicæ & noſtram illic præſentas uicem, alium illuc dirigere neceſſarium non eſt. Quos autem repereris, amantiſsime frater, habentes ſanæ doctrinæ ſcientiam uitęque puritatem, hos mittere ſtude in quibus præuideris locis ad prædicandum uerbum ſalutis. Cõcilia uerò aggregatis Epiſcopis prouincialibus, ubi tibi rectum uidetur, celebrari procura, & quos deuiantes inueneris confunde facies eorum ignominia, ut ſint coram omnibus ſine honore. Suſcepimus & chartam, de uera & Catholica fide conſcriptam, quam cum dilectiſsimis nobis Epiſcopis partis Francorum tua direxit reuerenda fraternitas. Hanc itaque reſerantes, nimio gaudio ſumus repleti, innumerabileſque gratias agimus Deo omnipotẽti, quia unanimitatem eorum ad ſocietatem noſtram reuocare dignatus eſt. Noſtra autem uice chariſsime omnes in oſculo pacis ſaluta. Intimatum eſt etiam à ſanctitate tua, quod Virgilius ille, neſcimus ſi dicatur presbyter, malignatus aduerſum te, eo quod arguebatur à te erroneus eſſe à Catholica doctrina, ſeminaret odium inter te & Otilonem Ducem Baioariorum, dicens, quod à nobis accepiſſet licentiam, ut unius defuncti ex quatuor illis Epiſcopis, quos tua illic ordinauit fraternitas, diœceſim obtineret. Quod nequaquam uerum eſt. quia mẽtita eſt iniquitas ſibi: de peruerſa autem doctrina, quã contra Dominum & animam ſuam locutus eſt, quod ſcilicet alius mundus & alij homines ſub terra ſint, aliusque Sol & Luna, ſi conuictus fuerit ita confiteri hunc accito concilio ab Eccleſia pelle, ſacerdotij honore priuatum. Sed & nos ſcribentes prædicto Duci euocatorias de prænominato Virgilio mittimus literas,

ras,ut nobis præſentatus & ſubtili indagatione requi
ſitus,ſi erroneus fuerit inuentus, canonicis decretis,
condemnetur. Qui enim ſeminant dolores metunt
eos. Pro Synodo autem ſupradicta & Virgilio preſ-
byteris, quod ſcripſit ſanctitas tua, agnouimus. Et
illis quidem,ut decebat,comminãdo ſcripſimus:tuæ
aũt fraternitati credulitas plus quã ipſis admittetur.
Si autem Deo placuerit, uita comitante, ſedi Apo-
ſtolicæ eos miſsis literis,ut prælatum eſt euocabimus
Docuiſti enim eos, & non ſuſceperunt, & factum
Ec.22. eſt, in illis, ſicut ſcriptum eſt in libris Sapientiæ:
Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſta are-
nam. Non ergo ad iracundiam prouocetur cor tuũ
frater,ſed in patientia, ubi tales repereris, admoni-
Iaco.5. tione,obſecra, increpa,ut conuertantur ab errore ad
uiam ueritatis.Et ſi conuerſi fuerit,ſaluaſti animas eo
rum:ſi uerò in malitia permanſerint,mercedes labo-
ris tui non perdes.

Alia denique ſcripta fraternitatis tuæ continebãt
quod iam olim de Agrippina ciuitate ſcripſiſti, quia
Franci non perſeuerarent in uerbo quod promiſerũt,
& nunc moratur fraternitas tua in ciuitate Mogun-
tia. Petiſti etiam,ut cum noſtro conſultu,ſuperueniẽ
te tibi ſenectute atque imbecillitate corporis ſi inue
nire potueris idoneum uirum ad ſedem Pontificalem
in qua præes,pro te ualeas collocare.Pro qua petitio
ne nos adiutore Deo conſilium damus tuæ ſanctitati
ut ſedem ſanctæ Eccleſiæ Moguntiacenſis, quam pro
ſalute animarum accepiſti, nequaquam relinquas,ut
impleas illud Dominicum præceptum:Qui perſeue-
Matt. rauerit uſque in finem,hic ſaluus erit. Si uerò Domi-
nus dederit iuxta tuam petitionem hominem perfe-
ctum,qui poſsit curam animarum habere, illum or-
dinabis pro te Epiſcopum, eritque in Euangelio tibi
credito ad miniſterium, Chriſti portandum in omni
loco requirens & confortans Eccleſiam Dei.Oramus
itaque Dominum & redemptorem noſtrum,ut ſacris
interuentionis ſanctæ ſuæ, genitricis ſemper uirgi-
nis Mariæ,& beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli
orantem pro nobis ſanctitatem tuam ſoſpitem con-
ſeruare dignetur. Data Calen.Maij imperãte pijſsimo
Auguſto Conſtantino, Anno trigeſimo nono imperij
eius, Indictione prima.

Reuerendiſſimo patri & dilectiſsimo Domino, cum
timore & honore uenerando Apoſtolicæ ſedis
inſula ſublimato Zachariæ Bonifacius
exiguus ſeruus ueſter,licet indignus
& ultimus,tamẽ legatus ger-
manicus deuotiſsimus,
optabilẽ in Chriſto
immarceſci-
bilis cha
ri-
tatis ſalutem.

24.
Hic Lu
lius ſuc Paternæ pietatis ueſtræ ſanctitatem ſubnixis pre
ceſſit S. cibus obſecro,ut hũc presbyterum meum, por
Boniſa titorem literarum præſentiũ,nomine Lul,gra-
facio in to animo clementer ſuſcipiatis. Habet enim ſe-
ſede creta quædam mea, quæ ſoli pietati ueſtræ profiteri,
Mogũ- debet,quædam quidem uiua uoce dicens, quædam
tina. uerò per literas oſtendens. De quibuſdam itaque ne-
ceſsitatibus meis inquirere & interrogare paternita-
tis ueſtræ reſponſum & conſilium ex authoritate ſan
cti Petri Apoſtoli ad ſolatium ſenectutis repræſenta
*ſor** re debet,ut his omnibus auditis & cõſideratis,ſi quæ
gaudeã ſint quæ uobis placeant facta,Deo auxiliante *ſtudeã
ſi quid autem,ut timendum eſt diſpliceat, ex præce-
pto ſancti Apoſtolatus ueſtri uel indulgentiam me-
rear,uel dignam pœnitentiam perſoluam. Anteceſ-
ſor enim prædeceſſoris ueſtri, uenerandæ memoriæ
Gregorius,dum me indignum ordinauit,& ad prædi
candum uerbum fidei Germanicis gentibus miſit, ſa
cramento me conſtrinxit, ut canonicis & iuſtis Epi
ſcopis ac presbyteris in uerbo in facto,in conſenſu ad
ſtipulator & adiutor fierem: quod cum diuina gratia
implere ſtudui:falſos autem ſacerdotes,hypocritas &
ſeductores populorum uel corrigerem ad uiam ſalu
tis,uel declinarem,uel abſtinerem à communione ip
ſorum,quod ex parte ſeruaui, & alicubi implere non
potui. Spiritualiter impleui ſacramentum,quia in cõ *Vitãda*
ſenſum & conſilium illorum non uenit anima mea, *hæreti-*
ueniens, ad principem Francorum cogente Eccleſia *corum.*
rum neceſsitate,tales ibi reperiſſem,quales nolui ſed *commu*
tamen in ſancta communione corporis Chriſti illis *nio.*
non communicaui. Præcepit quoque mihi præfatus
Apoſtolicus Pontifex,ut populorum, quoſcunque ui
ſitaſſem, conuerſationem & mores Apoſtolico Præ
ſuli indicarem: quod in Domino confido me feciſſe. *Palliũ*
De eo autem,quod iam præterito tempore de Archi *Romæ*
epiſcopis & pallijs à Romana Eccleſia petendis, iux *petẽdũ.*
ta promiſſa Francorum ſanctitati ueſtræ notum feci
indulgentiam à nobis flagito quia quod promiſerũt
tardantes non impleuerunt,& adhuc differunt,& q̃d
inde perficere uoluerint ignoratur. Eſt prætereà lo
cus ſyluaticus in eremo uaſtiſsimæ ſolitudinis,in me *Fulden*
dio nationum prædicationis noſtræ in quo monaſte *ſe mona*
rium conſtruentes, monachos conſtituimus ſub re- *ſteriũ*
gula ſancti patris Benedicti uiuentes,uiros ſtrictæ ab *conſtru*
ſtinentiæ, abſque carne & uino & ſeruis proprio ma *ctum à*
nuum ſuarum labore contentos. *S. Boni*

facio.
Hunc ergo locum per uiros religioſos & Deum ti
mentes, maximeque, per Carlomãnum principem
Francorum iuſto labore acquiſiui, & in honore ſan
cti Saluatoris dedicaui. In quo loco cum conſenſu pie
tatis ueſtræ propoſui, aliquantulum uel paucis die
bus feſſum ſenectute corpus requieſcendo recupera
re,& poſt mortem iacere. Quatuor enim populi qui
bus uerbum Dei prędicauimus,in circuitu loci huius
habitare noſcuntur quibus cum ueſtra interceſsione
quandiu uel ſapie utilis eſſe poſſum. Cupio quippe,
ueſtris orationibus intercedentibus, pariterque opi
tulante gratia Dei,in familiaritate Romanæ Eccleſię *Eccl 3*
& ueſtro ſeruitio inter germanicas gentes, ad quas *Ibidem*
miſſus fui,perſeuerare,ac præcepto ueſtro obedire,ſi
cut ſcriptum eſt: Iudicium patris audite filij dilecti,
& ſic facite,ut ſalui ſitis. & iterum, Honora patrem
tuum ut ueniat tibi benedictio à Domino.

Reuerendiſsimo fratri & coepiſcopo Bonifacio
Zacharias Epiſcopus ſeruus ſer-
uorum Dei.

Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu
Chriſti,qui diſperſa congregat, & congregata
conſeruat, augetque fidem & fiduciam ſeruis
ſuis ad prædicandum Euangelium Domini no
ſtri, cum eodem Patre & Spiritoſancto uiuentis in ſe
cula ſeculorum. Ipſe enim dixit: Qui credit in me,ui *Ioã.11*
ta uiuet, & nõ morietur,quoniã ego ſum uia,ueritas *Ioã 14.*
& uita. Laudamus igitur & ſuperexaltamus ſanctũ no
mẽ eius,læti ꝙ per ſanctæ fraternitatis tuæ literas al
latas ſuperſtite in hac uita & in Domino te ualere co
gnoſcimus,petentes immenſam Dei noſtri pietatem
ut ad prædicandum Euangelij atque ſanctæ fidei ſa-
cramentum

cramentum, te longæuum conſeruet, ſuaque protectione à cunctis aduerſantium inſidijs te cuſtodiat. Suggeſsit itaq; fraternitas tua in ſuis apicibus, quòd prædeceſſor noſter beatæ memoriæ Gregorius, huius Apoſtolicæ ſedis Præſul, dum ad prædicandum te miſiſſet in Germaniæ partes, uerbo pollicitationis ab eo conſtrictus fuiſſes, ut Orthodoxos Epiſcopos ac presbyteros, uel quouſque reperire potuiſſes, in uerbo exhortationis confirmares, & communicares eis: ſi quos uero ſeductores Epiſcopos aut pſeudopresbyteros, uel quouſque à recto fidei tramite deuiantes reperiſſes, nulla tibi cum eis eſſet communio: quòd te Domino auxiliante, uſque in præſens ſpiritualiter ſeruaſſe confeſſus es. Si autem, cogente aliqua neceſsitate, ad principes gentis Francorum accedens, corporaliter ab eis abſtinere non ualuiſſes, tamen in eorum conſilio & conſenſu communionis, anima tua non fuerit coinquinata. Propter hoc ergo, quòd cum eis conuerſatus es, non cõſentiens iniquitati eorum nullum tibi eſt detrimẽntum coram Deo. Te enim prædicante, ſi obedirent, ſalui eſſent: Si autem in iniquitate ſua permanent, ipſi peribunt: tu autem iuxta prophetæ dictum, ſaluaſti animam tuam. *Ezec. 33.*

Quod de principibus Francorum ſcripſiſti, quia in conſtitutione Epiſcoporum, quibus pallia miſimus promiſsionem ſuam nondum impleuerunt, illis magis quam tibi imputandum eſt. Si enim impleuerint uerbum ſuum, habebunt ex eo laudem. Si uerò aliter egerint, ipſi uideant: nos tamen quod, Diuina gratia largiente, gratis accepimus, gratis dedimus Tua etiam bona uoluntas mercede non priuabitur. Petiſti & hoc, ut monaſterium in uaſtiſsima ſolitudine & in medio gentium, quibus prædicas, conſtitutũ, atque in honore Saluatoris noſtri dedicatum, ubi & monachos ſub regula ſancti Benedicti degere feciſti, nomini tuo priuilegio ſedis Apoſtolicæ munire deberemus. Id eoque uotis tuis acquieſcentes, deſiderium & petitionem tuam implemus. Congruit enim diuini miniſteri prædicatorem optimumque miniſtrum, ad deſiderata pertingere, & inchoatum opus bonum uſque in finem perducere. Prǽterea prædictus gerulus tuus Lul, cum cæteris ſuis comitibus, quæ iniuncta fuerant à tua ſanctitate, tam uerbo quã ſcripto omnia innotuerunt: de quibus reſponſum dãtes, tuæ reſcribere ſtuduimus fraternitati. Continebatur enim in pitaccio ab eis porrecto, quia nos flagitaſſes tibi innoteſcere, quæ recipienda uel quæ reſpuenda ſint, inprimis de uolatilibus, id eſt, graculis corniculis atque ciconijs, quæ omnino cauendæ ſunt ab eſu Chriſtianorum: equi etiam ſyluatici multo amplius uitandi. De his igitur omnibus, ſanctiſsime frater, ex ſacra ſcriptura ſatis inſtrui poteris. De igne autem paſchali, quod inquiſiſti, ita ſtatutum eſt à ſanctis patribus, poſtquam precioſo ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti Eccleſia eius dedicata eſt, ut 5. feria Paſchæ, quando ſacrum Chriſma cõſecratur, tres lampades magnæ capacitatis ex diuerſarum eccleſiæ lampadum oleo collectæ, & in ſecretiori loco eccleſiæ conſtitutæ, cum magna diligẽntia ardeant, ita ut oleum ipſum ſufficere poſsit uſque ad tertium diem id eſt, ad ſabbatum. Tunc pro ſacri baptiſmatis fonte ſumptus ignis lampadum remouetur. De igne uerò qui ex cryſtallis ſumitur, ut aſſeruiſti, nullam habemus traditionem.

De his etiam, qui regio morbo uexantur, inquiſiſti, ſiue homines, ſiue equi ſint, quid faciendum ſit de illis. Si ergo homines ex natiuitate aut genere huius morbi ſunt extra ciuitatem conuerſari debent: eleemoſynam uerò accipere à populo illis licet. Si autem contigerit magnum uel paruum quenquam non à natiuitate, ſed ſuperueniente ægritudine uexari, non eſt proijciendus, ſed ſi poſsibile eſt curandus. Attamẽ dum ad communionem uenerit in eccleſiam, poſt omnes accedere debet ad percipiendum ſacri muneris myſterium. Equi uerò qui præfato morbo fuerint coinquinati, ſi curari non ualuerint, in puteos & foueas proijciendi ſunt, ne eiuſdem contagione cæteri coninquinentur. Animalia autem, quæ à furentibus uel rapidis lupis & canibus fuerint lacerata, oportet ea à cæteris ſeparari, ne furentes & modentes cætera coinquinent.

Inquiſiuit & hoc fraternitas tua, ſi liceat ſanctimoniales fœminas, quemadmodum uiri faciunt, ſibi pedes abluere tam in cœna Domini, quàm in cæteris diebus. *Ioã. 13* Hoc Dominicum præceptum eſt, quod qui per fidem impleuerit, habebit ex eo laudem. Etenim uiri & mulieres, unum Dominum habemus, qui in cœlis eſt. Pro benedictionibus autem, quas faciunt Galli, ut noſti frater, multis uitiis uariantur. Nam nõ ex poſtolica traditione hoc faciunt, ſed per uanam gloriam, adhibentes ſibi damnationem, quia ſcriptũ eſt: Si quis uobis euangelizauerit præter id, quod euãgelizatum eſt anathema ſit. *Gal. 1.* Regulam itaque Catholicæ traditionis, quam à ſancta Romana Eccleſia, cui Deo authore deſeruio, accepiſti omnibus prædica.

Inquiſiſti etiam, ſi ante trigeſimum annum liceat ſacerdotem ordinare. Bonum & congruum eſt, chariſsime frater, ſi fieri poteſt, ut prouectæ ætatis & boni teſtimonij uiri iuxta ſacrorum canonum decreta, ordinentur ſacerdotes. *Sacerdotio q. initiandi.* Si autem minimè reperiantur & neceſsitas expoſcit, à 25. annis & ſupra, Leuitæ & ſacerdotes ordinentur, quemadmodum in lege Domini continetur. *Nũ. 8.* Miloni autem eiuſque ſimilibus, qui Eccleſijs Dei plurimum nocent, ut à nefario opere recedant, iuxta Apoſtoli uocem, opportunè & importunè prædica. *2. Ti. 4.* Si acquieuerint admonitionibus tuis, ſaluabunt animas ſuas. Si uerò non obedient, ipſi peribunt obuoluti peccatis ſuis: tu autem, qui recte prædicas, non perdes mercedem tuam. Hoc ſimul inquiſiſti, poſt quantum tempus debeat lardum comedi. Licet pro hoc à patribus inſtitutum nobis non ſit, tibi tamen petenti conſilium præbemus, quod nõ oporteat illud mandi, priuſquam deſuper fumo ſiccetur & igne coquatur. Si uerò libet, ut incoctum manducetur, poſt Paſchalem feſtiuitatem erit manducandum.

Epiſcopus autem condemnatus, de quo inquiſiſti, qui pugnator & fornicator exiſtit, atque res eccleſiæ poſt degradationem ſibi uendicare nititur: hic omnino reſpuẽdus eſt. Quæ enim portio infideli cũ fideli, aut q̃ cõmunio Chriſto & Belial? *2. Co. 6* De ordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, qui cogente neceſsitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus ad te peruenerunt, ſi aliquam haberes offenſionem, inquiſiſti, Benè autem noſti frater, quòd ſacri canones docent, aptis temporibus ſacerdotes ordinandos. Attamen in eo quod à te pro intentione bona actum eſt, à Domino Deo noſtro indulgentiam poſtulamus.

De cenſu etiam Eccleſiarum quid agendum ſit tibi dicimus: Nullam itaque hæſitationem habeas, ſolidũ de cauſa ſuſcipere: quia ex illo poteris elemoſynã tribuere, & opus perficere ſanctarum eccleſiarum iuxta canonum inſtituta.

Si quis uerò presbyteros qui de laicis promoti fuerunt, & antea capitalibus uitijs inuoluti, ſed celãtes ea ordinati ſunt, poſtmodum autem manifeſtata ſunt hos à ſacerdotali habitu priuatos, pœnitentiæ ſubmitte. Non enim odit Deus peccantem & confitentem, ſed peccantem & negantem.

Hoc etiã inquiſiſti à nobis, ſi liceat perſecutionẽ paganorum fugere, an non. Pro hoc igitur ſalutare conſilium tibi damus. Si fieri poteſt, & locum inueneris, inſta ad prędicandum illis. Si autem ſuſtinere non ualueris eorum perſecutionem, habes præceptum Dominicum, ut in aliam ingrediaris ciuitatem. Inquiſiſti etiam, quid faciendum ſit de excommunicato Epiſcopo & Apoſtolicam authoritatem negligente. Hic ergo deteſtabilis eſt coram Deo & hominibus, & quicunque eius condemnationi communicauerunt, ipſi non condemnabuntur in die reuelationis iuſti iudicij.

De Sclauis quoque Chriſtianorum terram inhabitantibus, ſi oporteat cenſum accipere, interrogaſti frater. Hoc quidem conſilio non indiget, dum res eſt manifeſta. Si enim ſine tributo ſederint, ipſam quandoque terram ſibi quaſi propriam uendicabunt. Si uero tributum dederint, norunt dominatorem eſſe illius terræ.

Flagitaſti etiam è nobis, ſanctiſsime frater, ut in ſacri Canonis prædicatione quot Cruces in locis quibuſdam facere debeamus, tuæ ſignificaremus ſanctitati. Quam petitionem libenter implentes, in rotulo dato prædicto Lul presbytero tuo, quot ſigna ſanctæ Crucis fieri debeant, infiximus. In his igitur & in omnibus rebus ſanctitatis tua uota amplectentes diuinam clementiam deprecamur, ut ſuo te muniat & confortet auxilio, noſque annuat proſperitatis tuę ſemper læta ſuſcipere nuncia. Data pridiè Nonas Nouemb. imperante domino Auguſto Conſtantino, imperij eius anno XXXII. Indict. V.

Zacharias Papa Bonifacio Epiſcopo ſanctæ Eccleſiæ Moguntiæ perpetuam ſalutem.

Qualiter Dominus Deus noſter ſanctæ Eccleſiæ ſuæ propitiatus ſit, & laboribus ſanctiſſimæ fraternitatis tuæ cooperator extiterit per ſingula edicere longum eſt: tamen ut hæc, quæ obijcimus, confirmemus, quæ ex parte, te narrante, perſpeximus, enarramus. Igitur dum in Germania prouincia ſanctitas tua ad prædicandũ fuiſſet directa à ſanctæ recordationis prædeceſſore noſtro Domino Gregorio Papa, & poſt inchoatum opus & ex aliqua parte ædificatum, Romam reuerſus ab eo Epiſcopus ordinatus, & ad prædicandum denuò remiſſus es, & elaboraſti, Deo præuio, nunc uſque per annos XXV. in eadem prædicatione, ex quo Epiſcopatum accepiſti: ſed & in Francorum prouincia noſtra uice concilium egiſti, & iuxta canonum inſtituta omnes flexi ſunt tibi obedire: & dum in his pijs operibus occupata eſſet ſanctitas tua, nunc uſque Cathedralem ſedem ſibi minime uendicauit. At ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere uoluiſti, ut tibi Epiſcopalem eccleſiam uel ſucceſſoribus tuis confirmare debeamus, iuxta eorundem filiorum noſtrorum Francorum petitionem. Et idcircò authoritate beati Petri Apoſtoli ſancimus, ut ſupradicta eccleſia Moguntia perpetuis temporibus tibi & ſucceſſoribus tuis in Metropolim ſit confirmata habẽt ſub ſe has ciuitates, id eſt, Tungris, Coloniam, Vuormatiam, Spiratiam, & Tréctis, & omnes Germaniæ gentes, quas tua fraternitas per ſuam prædicationem Chriſti lumen cognoſcere fecit. His à nobis definitis per huius noſtræ confirmationis paginam in tua Eccleſia perpetuis temporibus pro ſui confirmatione hæc conſeruari mandamus. Data pridiè Non. Nouemb. imperante domino Auguſto Conſtantino, anno XXXII. imperij eius, Indictione V.

Moguntia Metropolitana ſedes.

Zacharias Papa Bonifacio Epiſcopo, & per eum fratribus in monaſterio ab eo conſtructo.

Quoniam ſemper ſunt concedenda, quæ rationabilibus congruunt deſiderijs, oportet ut deuotioni conditoris piæ conſtructionis oraculum in priuilegijs præſtandis minimè denegetur. Igitur quia poſtulaſti à nobis, quatenus monaſterium Saluatoris à te conſtructum in loco, qui uocatur erga ripam fluminis Fuldæ, priuilegio ſedis Apoſtolicæ decoretur, ut ſub iuriſdictionis ſanctæ noſtræ, cui Deo authore deſeruimus, Eccleſiæ conſtitutum, nullius alterius eccleſiæ poteſtati ſubmittatur: Pro qua re pijs deſiderijs fauentes, hac noſtra authoritate id, quod expoſcitur, effectui mancipauimus. Et ideo omnem cuiuſlibet eccleſiæ ſacerdotem, in præfato monaſterio ditionem ullam habere aut authoritatẽ, pręter ſedem Apoſtolicam, prohibemus: ita ut niſi ab Abbate monaſterij fuerit inuitatus nec Miſſarum ſolennitatem ibidem quiſquam præſumat celebrare, ut profecto iuxta id, quod ſubiectum Apoſtolicæ ſedi conſiſtit, inconcuſſe dotatum permaneat: locis quoque & rebus tam eis quas moderno tẽpore tenet uel poſsidet, quàm quæ futuris temporibus in ius ipſius monaſterij diuina pietas uoluerit augere ex donis & oblationibus decimiſque fideliũ abſque ullius perſonæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Conſtituimus quoque per huius decreti noſtri paginam, ut quicunque cuiuslibet eccleſiæ præſul, uel quacunque dignitate prædita perſona, hanc priuilegij noſtri chartam, quam authoritate principis Apoſtolorum firmamus, temerare tentauerit, anathema ſit, & iram Dei incurrens, à cœtu ſanctorum omnium extorris fiat: & nihilominus prę fati monaſterij dignitas, à nobis indulta, perpetualiter inuiolata permaneat, Apoſtolica authoritate ſubniſa. Data pridiè Nonas Nouemb. Imperante domino Auguſto Conſtantino, Anno XXXII. imperij eius Indictione V.

Exemptio Fuldẽſis monaſterij

Hvcuſque cum Epiſtolarum ſerie ſufficiat indicaſſe, quos labores quas ve curas ſuſceperit ſanctus Bonifacius erga omnes illos quos ad Chriſti fidem traduxit. Si quem uerò moueat perplures ex ijs literis quarum fit mentio in ijs, quas nos poſuimus, hic minime haberi: nouerit ea cauſa id accidiſſe, quod nullibi eas potuerim inuenire. Iam porro ante omnia commemoraturus ſum, qua deuotione erga Fuldenſe monaſterium fuerit Carlomannus princeps. Id enim rationi conſentaneum uidetur, eam hic deuotionem commemorare ut non modo tanti uiri declarentur beneficia, ſed etiam illorum profectui conſolatur, quos optima exempla ædificant: tum quoque, ut pudefiant illi qui licet optima quæque norint, uideant, audiant, at nihilo minus in ſua nequitia perſeuerant, ſolum ore confitentes Deum, factis negantes: cordium aures libenter accommodantes ijs qua mundi amorem reſipiunt, porrò ad Dei præcepta eas occludentes. Princeps ergo ille, quem diximus quamuis adiacentium regionum bellis infeſtaretur, non tamen ijs potuit à ſacrorũ locorum & ſeruorum Dei procuratione retardari, nimirum perſuaſum habẽs arma ſpiritualia,

Carlomanni erga eccleſias & monaſteria ſtudiũ & deuotio

quæ ſunt uirtutes animi multo eſſe potiora ualidioraque armis manufactis: neque ullam habens fiduciā in multitudine exercitus, ſi uirtutes ſpiritales abeſ- *Pſ. 32.* ſent, cõuenienter illi propheticæ ſententiæ: Nō ſaluatur rex per multam uirtutem, & gigas non ſaluabitur in multitudine uirtutis ſuę. Itaque cum omnia Chriſtianę religionis iura ut ea ſuperioribus poteſt animaduerti, tum Pſeudochriſtianis, tum hæreticis profligandis, ad S. Bonifacij conſilium correxiſſet, illius etiam uotis in Fuldenſi conſtruendo monaſterio non defuit. Cum enim Abbas Sturmis locum illum, *Sturmis Abbas primus Fuldēſis.* ubi nunc ſitum eſt idem monaſterium, cum fratribus quibuſdam incolere cœpiſſet, ſitumque loci S. Bonifacio commendaſſet, uir ſanctus ſupplices Carlomanno preces obtulit, ita dicens: Pro perpetua remuneratione tua omnipotentem Deum exoro, ſi mihi cum bona uenia tua liceat in orientali ditione tua monaſterium conſtruere, uitamque monaſticam inſtituere. Inuenimus enim locum in Bucboniæ ſolitudine apud Fuldam fluuium, ſeruire Deo uolentibus bene opportunum, qui ſit tuæ ditionis, petimusque ut tua pietas eum nobis donare uelit, ut in illo Chriſto ſeruiamus.

His auditis, Carlomannus lætatus eſt, cunctiſque proceribus ſuis conuocatis, preces ſancti epiſcopi eis expoſuit, & coram illis locum illum tradidit epiſcopo, dicens: Quicquid eo in loco, quem petis, meæ eſt *Fuldē monaſterio donata* ditionis, ab hodierno die in ius Domini transfero, ita ut ab Occidente, & Oriente, Septentrione & Meridie ad tria millia paſſuum illi aſsignentur. Hoc facta traditione, miſit nūcios, qui nobiles omnes Grapfeldenſis regionis conuocarent, eoſque obnixè precarentur, ut quicunque intra eos, quos diximus, limites iuris aliquid haberet, monaſterio à ſancto Bonifacio conſtruendo in Dei cultum largiretur. Vbi innotuit nobilibus Principis petitio mox cum omni deuotione Deo & ſancto Bonifacio, uenerandoque Abbati Sturmi quicquid illic iuris haberent, tradiderūt. Vt autem firma eſſet ad omnem poſteritatem ea traditio, Carlomannus, qui huius author erat, chartam ſuæ donationis ſcribi iuſsit, eique ſuum ſigillum impreſsit.

Hæc & id genus alia faciens Carlomannus, cū in Dei amore magis ac magis proficeret, nec tamen in habitu ſingulari eam poſſet, quam uellet, uitæ ſeruare integritatem, partem optimam elegit, quæ nō poſ- *Lu. 10.* ſet ab illo auferri. Nam relictis omnibus mūdi huius opibus & honoribus, ad Caſsinum montem, ubi tunc arctiſsima uitæ monaſticæ diſciplina uigebat, profe- *Carlomānus fit monachus* ctus eſt, ibique monachus factus eſt, Pipino fratri regni munia committens. Qui paterna fraternaque potitus dignitate, cum eſſet Maior domus, ut tunc dicebatur, eandem curam, ſolicitudinem, & deuotionem quam eius frater, tam erga diuina quam ſecularia negocia præ ſe tulit, per omnia ſe accommodans ad *Luc. 1.* ſancti Bonifacij cōſilia. Vnde factum eſt, cum ſe Deo qui deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, ſubmittere iugiter ſtuderet, ut ad regiam dignitatem euectus ſit. Nec tunc minus, quam antea, S. Boniſaciū & diligere & uenerari perrexit. Itaque fratris donationem ſuis literis confirmauit: quarum quidem exēplar hic inſerere uiſum eſt, ut fideles inſtruantur, raptores uerò ſcelerati pudefiant.

Litera Pipini ad S. Bonifacium. Pipinus rex Francorum, uir illuſtris, Bonifacio Archiepiſcopo & Legato Germanico, ab Apoſtolica ſede directo: Quia ueneranda paternitas tua noſtrā excellentiam poſtulauit pro monaſterio, quod à te nouiter conſtructum eſt in ſolitudine Buchonia iuxta fluuium Fuldæ in loco, quem beatæ memoriæ Carlomānus germanus noſter legitima donatione tibi cōceſſit, ut ſicut ex authoritate S. Petri principis Apoſtolorū, p quo legatione fungeris, priuilegio ſedis Apoſtolicæ ſublimatus eſſe conſtat, ita etiam noſtræ authoritatis præcepto roboretur: placuit nobis petitionibus tuis aſſenſum præbere. Et ideo hanc noſtræ præceptionis ſeriem, ob honorem Dei & uenerationem S. Petri conſcribi iuſsimus, per quam priuilegium ſedis Apoſtolicæ, e beato Zacharia tibi collatum, cum conſenſu Epiſcoporum cunctorumque fidelium noſtrorum, per omnia roboramus: Præcipientes, ut nullus ſacerdotum in regno noſtro, diuinitus nobis conceſſo, in præfato monaſterio ditionem aliquam ſibi uendicet, præter ſedem Apoſtolicam: ita ut niſi ab Abbate monaſterij fuerit inuitatus, nec Miſſarum ſolennia ibidem quiſquam præſumat celebrare: ſeu iuxta id, quod ſubiectum conſtat Apoſtolicæ ſedi firmitate priuilegii, inconcuſſe roboratum permaneat: locis etiam & rebus, quas tam moderno tempore tenet uel poſsidet, quam quas futuris temporibus iuris ipſius monaſterij diuina pietas augere uoluerit e donis & oblationibus decimisque fidelium, abſque ullius perſonæ contradictione, firmitate perpetua perfruatur. Si autem quiſpiam noſtræ authoritatis præcepto repugnare uoluerit ſententiam Apoſtolicæ diſtrictionis quæ in priuilegio expreſſa eſt, experiatur. Et tamen hoc, quod ob amorem Dei & uenerationem S. Petri authoritate noſtra firmauimus, ſtabile permaneat, manu noſtra roboratum, & tam annuli noſtri impreſsione, quam fidelium noſtrorum adſtipulatione ſubnixum.

Per idem tempus clericus quidam bonæ conuerſationis, Adalgerus nomine, S. Bonifacio adhęſit, eique fideliter miniſtrauit. Non diu poſt morbo graui correptus cum ſe in extremis poſitum ſentiret, ex conſilio uiri Dei prædia omnia, quæ ex paterna hæreditate ad ipſum deuoluta erant, S. Martino tradidit. Eo uero defuncto, fratres eius Aſpertus & Trutmundus omnia, quæ tradiderat e Adamanaburgo, Bteirtenbrum non & Seleheim, ſibi uendicarunt. Ea cauſa à defenſoribus Epiſcopi compellati, reſponderunt ſe cum iuramento aſſeueraturos, fratris predia iure ſe ſibi uendicaſſe. Ei autem iuramēto Epiſcopus ſe promiſit adfuturum. Adueniente igitur ſtatuto die cum multos è ſua familia & cognatione adduxiſſent, ut iuramentum præſtarent, adfuit etiam uir Dei. Cum autem eius iuriſiurandi ſocios ſecum ad altare traherent, dixit eis Epiſcopus: Vos ſoli iurate, ſi uultis: nolo, ut hi nobiſcum pariter pereant. At illi incunctanter iurarunt. Deinde ait ad illos Epiſcopus: Iuraſtis? *Credendū eſt uirum ſanctū non temerādo aio ſed prophetico ſpiritu hæc dixiſſe.* Illis ſe iuraſſe affirmantibus, dixit Epiſcopus ad Aſpertum: Maior urſus te occidat. Deinde ad Trutmundum. Nunquàm, inquit, ex te proles naſcantur. Vtrunque hoc ita euenit. Nam paulo pòſt Aſperto ad menſam ſedenti dictum eſt, ingentem urſum per agrum diſcurrere. Tum ille aſcenſo equo non expectatis ſociis, cum uenabulo cœpit urſum perſequi. Sed ex æquo delapſus, membris omnibus confractis, periit, ita ut ſerui ad illum properantes, iam extinctum inuenirent. Id ubi Trutmundus audiuit, cernens uiri Dei propheticam prædicationem in fratre completam, ualde pertimuit, moxque per nefas ablata prædia, ad altare S. Martini reſtituit.

Sentiens autem uir ſanctus uerbi diuini ſemina, quæ intra Germaniæ & Galliæ fines iactaſſet, in cordibus credentium iam germinare & creſcere, nec ignorans corporis ſui diſſolutionem non longe abeſſe, cum ardenti deſiderio cuperet apparere ante faciem Dei conſtituit redire ad Friſones, quos olim quidem ad Chriſti religionem traduxerat, ſed fallēte diabolo quoſdā ad ethnicismi errores relapſos didi-

rum uirorum necem percepere terras latronum illorũ armata manu inuaſerunt: & cum ſe ad repugnandum homines impij compararent, ſed tanti ſceleris conſcientia preſsi, nihil poſſent, in fugam acti à Chriſtianis interfecti ſunt. Cumq; res illorum diripuiſſent Chriſtiani, ad ſua reuerſi ſunt. Ita qui ſalutis ſuæ miniſtros trucidare non ſunt ueriti, duplici cõtritione contriti ſunt, corporis in hac uita, animarum apud inferos.

Non diu poſt Traiectenſis eccleſiæ clerici corpus S. Bonifacij Traiectum deportarunt, & cum multa ueneratione tumularũt. Id poſtquàm reſciuit S. Lullus conuocatis permultis tam clericis quam laicis, uenerabilibus uiris, indicauit eis necẽ S. Bonifacij & quẽadmodum Traiecti humatus ſit, ſimul etiam exponẽs eis, quo in loco ſe adhuc uiuens iuſſerit ſepeliri, petijt ut ad eius exequendam uoluntatem ipſi uelint adiumento eſſe. Permultis autem ſeſe ad eam rem promptiſsimos offerentibus, elegit ex eis magis idoneos, miſitq; partim nauibus, partim equis ſubuectos, qui ſancti uiri corpus à Traiectenſibus repeterent. Sed cũ Traiectenſes illorum cognito aduentu ſeſe illis opponerent, nec tamen tantæ multitudini ſe pares eſſe uiderent, proteſtati ſunt, à Pipino rege iuſſum eſſe ne corpus S. Bonifacij inde tolleretur. Quod cum legati commentitium putarent, totis uiribus id aggreſſi ſunt ad effectum perducere, cuius cauſa eò uenerant, uirtute diuina eos confirmante, ut ſui uoti compotes fierent. Interim de corpore ſacro utrinque illis contẽdentibus, campana eccleſiæ, nullo mouente, inſonuit. Quod audientes incolæ, qui ad pugnam ſe parauerãt nutu diuino perterriti, ſancti uiri corpus petentibus reddendum cenſuerunt. Atque ita uenerabiles illi legati ſacrum corpus honorificè & ſine remigantiũ labore triceſimo ab obitu eius die Mogũtiã attulerũt: ad quem diem, perinde acſi huic rei præſtitutus fuiſſet multi utriuſque ſexus etiam procul degentes, confluxerant eo animo, ut legatos expectarent, uel occurrerent uenientibus, nihil comperti habentes de ſancti corporis aduentu. Pariter etiam è regia cohorte aduenit uenerandus præſul Lullus, licet ignoraret reuertiſſe ſuos cum ſacro pignore. Factum eſt hoc diuinæ prouidentiæ diſpenſatione, ut pariter conuenientes illi, quibus amiſsio tãti patris & doctoris magnũ mœrorem attulerat, communi quoque lætitia perfunderentur, quod eum perpetuum apud Deum patronum eſſent habituri. Tanti igitur theſauri pignore accepto, permulti Moguntinenſes cenſebant illic humandum eſſe, ubi uir ſanctus Epiſcopum egiſſet. Aiebant id ius eſſe omnium eccleſiarum, ut apud ſedem ſuam condantur antiſtites. Et quidẽ uſque adeo iſthuc affirmantium ſententia præualuit, ut propemodum etiam S. Lullus ipſis conſentire uideretur. Sed cuidã uenerabili Diacono Otberto S. Bonifacius per uiſum apparens, ait: Dic Epiſcopo Lullo, ut ſine ulla hæſitatione corpus meum ad monaſterium meũ trãſferat. Multis autem huic uiſioni fidem non commodantibus, Lullus Epiſcopus ad ſanctorum reliquias uoluit Otbertum iurare, ſe non niſi uera loqui. Quod cũ ille incunctanter feciſſet, omnes mox in eam iere ſententiam, ut ad monaſterium tranſferretur. Itaque alij naues adducebant quibus ſacrum corpus ueheretur, alij ſanctum funus litania, pſalmodia, aliiſquè ſacris carminibus & canticis proſequebantur. Atque aliis recedentibus, alij ex uicinis locis ſuccedebant, lætantes ſe illius ſacro corpori poſſe exhibere comites, quẽ non dubitarẽt apud Dñm ipſis ſuffragari. Quæ uerò lætitia & animi compunctio de tanti uiri patrocinio permultis oborta ſit, nos pro dignitate ſcripto complecti non ualemus. Et certe aliquot locis, ubi cum ſancto corpore uel pernoctaſſent, uel meridie fuiſſent poſtea eccleſias in eius honorem ædificarunt. Itaque cum tali celebritate & gaudio perductus eſt in Fuldẽſe monaſterium, ubi uir ſanctus ſæpe optauerat ſepeliri, & ut id fieret, non ſemel beato Lullo mandarat. Atque ille preces eius modis omnibus exequi contẽdens, ea, qua par erat, ueneratione ſacrum quidẽ corpus eius terræ mandauit, animam uerò cęleſtibus ſociandã gaudiis multis precibus cõmendauit. Ad eius autem tumulum, per merita eius multa congrua fide petentibus obtingunt beneficia utriuſque hominis: interioris quidem, dum ſuorum peccatorum ueniam obtinent: exterioris autem, dum ſe ſentiunt à morbis liberari. Si uerò contingat ea beneficia illic non impetrari, non id imputandum eſt uel diuinæ inclementiæ, uel inefficaci apud Deum S. Bonifacij patrocinio ſed ijs potius, qui propter ſuam incredulitatem non merentur exaudiri: ſicut etiam de Domino Chriſto factum teſtatur Euangelium, quod non fecerit uirtutes multas in patria ſua propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam ceſſant interdum miracula tum ob cultus diuini neglectum, tum ob incorrigibilem malitiam habitatorũ: tũ etiam quòd pro exhibitis miraculis non ſolum Deo & ſanctis eius debitæ laudes & grates non agantur, ſed nec memoriæ commendentur. Vixit in Epiſcopatu S. Bonifacius annos triginta ſex, menſes ſex, & dies totidem. Paſſus uerò eſt cum ſociis ſuis Nonis Iunij, Anno peregrinationis ſuæ quadrageſimo, incarnationis autem Dominicæ ſeptingenteſimo quinquageſimo quinto, regnãte eodem Domino: cui laus & gloria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Corpus S. Bonifacij deportatur Moguntiam.

Vide priſcorũ Germanorũ deuotionẽ

S. Bonifacij Fuldã transfertur.

Matt. 13.

VITA S. GVDVVALI ARCHIepiſcopi & Confeſſoris, quam quidam, ſuppreſſo nomine ſuo, tribus libellis conſcripſit ante annos plus minus quingentos. Puto enim eam eſſe quæ citatur in uita S. Bertulphi Abbatis, cap 27 quam lector offendet Tomo 1. die 5. Februarij iuſſu Abbatis Folcardi elucubratam. Vitandæ autem prolixitatis cauſa, hanc S. Guduuali uitam F. Laurentius Surius ſcripſit compræhenſius, ſalua hiſtoriæ & ueritate & integritate, & totam uno libello complectens. Nam author res non adeo multas multis uerbis proſequitur.

SAnctus Gudualus in Britannia ortus eſt. Parentes & cognatos habuit generis nobilitate inſignes. Eo autem naſcente, diuinæ iuſtitiæ ſeueritudo in clemẽtiã mutata eſt, ceſſauitque gladius, fames & peſtis, quæ eã gẽtẽ afflixerãt, ut quaſi pacis quẽdã filiũ Britãniæ editũ, ea rerũ mutatio prænunciare uideretur. Ablutus inde ſacro baptiſmate eſt, & cũ ętatis progreſſu creuit in eo gratia Spiritus ſancti, creuit & paulatim ſciẽtia & cognitio cęleſtium doctrinarũ. Vbi autẽ ad uiriles peruenit annos, cũ ita de eo ſentirẽt plerique oẽs, domus Dei illum egregiã futurum eſſe columnam, Leuita & ſacerdos ordinatus eſt. Tum uerò cępit prodere ſapientiæ à teneris annis acquiſitæ theſauros, ſtudere lucris immortalis regis ſui, & humana ſcientia & diuina ſapientia alios imbuere, ex inexhauſto Euãgelici fontis abyſſo ſitientibus hauſtus

Iunij 6.

Patria S. Guduuali

Fit leuita & ſacerdos.

ſalutis ſuppeditare. Atque hac ratione quoſdam ita ueri ſolis radijs inflammauit, ut ipſi quoque aliis & illuſtrandis & inflāmandis idonei, facti ſint.

Reddit autem præpotens Deus uicem tam præclaris eius ſtudiis, cumque ad principatum Eccleſiaſticum promouit. Factus igitur Epiſcopus quo altius in populo Dei caput extulit, eo latius de ſe ſparſit ſanctæ conuerſationis odorem, & quandiu quidem ſacerdotio functus eſt, opus gratiæ ſuæ per illum magnificè declarauit ſpiritus ſanctus, omni clero populoque lætante. Erat autem illi amplum patrimonium, ſed ille faſtidiens opes & copias omnes labentis uitæ, quicquid habuit facultatū, Eccleſię Chriſti elargitus eſt. Cernens etiam cura paſtorali ceu catenis quibuſdam ſeculo ſe illigari, cum primum potuit, illa ſe penitus expediuit. Itaque ſummo in primis paſtori, & deinde idoneo ſubſtituto ſucceſſuri eccleſiam commendans, ſuæ diœceſis quoddam monaſterium petiit, uitam illic monaſticam, immo angelicam uiuēs: natāsque quieti & diuinarum rerum contemplationi, ſperabat breui fore, ut locus uotis ipſius opportunus, diuinitus ſibi reuelaretur. Interim cœpit etiam miraculis coruſcare. Accidit, ut cum die quodam in eo monaſterio cęleſtia ſuo more tractaret, repente latronū funeſta manus irrueret, & barbarica feritate res monaſterij diripere conaretur. Vbi id uiro Dei innotuit ad rogādum Dominum ſe contulit, humi proſtratus. Iam aduentabant, quibus ex officio id incumbebat, ad quos huius rei fama peruenerat, ut illorum nefarios conatus retardarent & comprimerent, ſed ultio diuina illos anteuertit. Magno enim terrore correpti prædones illi, in pedes ſe conijciunt, unuſque ex illis fratrem ſuum iugulat: mox furore perciti, ita ſe mutua cæde conficiunt, ut ne unus quidem ſuperfuerit.

Premouetur in Epiſcopū.

Abdicat ſe epiſcopatu & petit monaſterium.

Vltio diuina in prædones.

Erat autem monaſterio illi propinquum mare, in cuius ſinu rupem uaſtam extare uidit uir ſāctus, quæ cuiuſdam inſulæ habitabilis ſpeciem præferret. Cingebatur quidem undique mari, ſed tumeſcentibus eius fluctibus nequaquam obruebatur. Ea conſpecta uir Dei gratias āgit Chriſto, & locum ſuis uotis reſpondentem, ſibi obtigiſſe gratulatur. Itaque ſperans ſe illic ſecretius uni Deo uacaturum, & beatorum ſpirituum iucundiſsimam familiaritatem promeriturū Crucis ſigno ſe communiens, uno tantum comite cōtentus, eo ſe confert, & inſtar antiquorum eremitarū anguſtam ſibi in ipſa rupe domicilium excindit.

Viuit ſolitarius.

Fratres uerò monaſterij, quos iam ſalutari inſtitutione imbuerat, eius abſentiam non ferentes, ubique eum inquirunt pia ſollicitudine. Tandem repertum in foramine petræ, imò in Petra illa, quæ Chriſtus eſt, ſtudent etiam ipſi eius ſanctam ſimplicitatem & uiuificam mortificationem hilariter imitari. Preſsi autē loci anguſtia, ferreis inſtrumentis aliquot ibi effecere habitacula quæ ſolis Chriſti ſeruis ſufficerent.

1. Cor. 10.

Non longe uerò aberat ſeceſſus quidam in quem mare tum certis horis naturali feruore exæſtuans, tū incertis ui quadam comitatum, magno impetu ferebatur, excidium ſedibus illis minitans. Ea res uirum ſanctum non mediocriter anxium habebat, & cum nulla humanitus tanto malo remedia poſſent apponi oculos ad cęlum ſuſtollens, diuina miſericordiæ uiſcera precibus pulſabat. Nec diſtulit pius Dominus admirabili quadam ratione præſens periculum amouere. Commouet pisces maris, & machinam magni roboris diuinitus præparatam, per ſpumantes pelagi fluctus ad illum ſeceſſum apportant, cuius obiectu & impetus omnis inſanientis maris repreſſus eſt, & uir ſanctus periculo omni liberatus. Manet hoc præſidium in hunc uſque diem cratura ſuo creatori obſecundante.

Nota miraculum.

Erat etiam aliud eius rupis incommodum, nempe quod prę aquæ penuria ſerui Dei ſiti affligerentur. Sed dum cato deficit, fides proficit: proficiente fide, mens ſurſum erigitur. Ita & ſanctus Guduualus hac moleſtia ſentiens fratres affici, rurſus ad precandum Dominum ſe recipit: precantem mox proſequitur larga benedictio, ex rupe erumpunt aquæ, ut olim è petra in deſerto, quæ diſtillantes ſæpe cadendo excauāt ſaxum & locū inſtar dolij efficiunt laticis capacem, ſicque ſalubri illo potu ſerui Dei ſitim facile depellūt. Itaque rupes quondam ſolitudine horrida, iā domus orationis, monachorum domicilium efficitur: ubi ſolennes agebantur excubiæ & cœleſtia concrepabant oracula in laudem Dei. Et ut uetuſtiora geſtorū eius exemplaria habent, diſcipulos ad centum octoginta octo illic uir ſanctus collegit: cui ſanctæ multitudini cum loci anguſtia ægre ſufficeret, uir beatus cū Deo tractans, & mirabilem erga illum fiduciam concipiēs nō pmiſſa, ut ſolebat, prece, ſed magna Dei fretus potentia, cum mare ſuo more recedens, uaſta illic arenarum ſpatia retecta relinqueret, omnis moræ impatiēs acceſsit propere, & uirga, quam manu geſtabat, certa arenis ueſtigia imprimens, in Chriſti nomine præcipit undis, ne illa unquam tranſgrederentur. Vidiſſes ad eas uoces ſancti uiri indomabile pelagus miteſcere, ſuos cohibere impetus, tumores remittere. Et certe in hunc uſque diem leges ſibi præfixas mare tranſgredi non audet. Patet hinc, etiam noſtris tēporibus ueteris legis miracula non deeſſe. Moyſes diuiſit mare: noſter Guduualus frenos illi iniecit.

Exod. 17. Nu. 20

180. monachi apud S. Guduualum

Exo. 14.

Solebat uir ſanctus Miſſas aſsiduè celebrare. Quāta autem puritate ſe tanto miniſterio præpararet, diuinitus reuelatum eſt. Ieiuniis, uigilijs, precibus præmiſsis, cum ſacra altari uirginitatis byſſo & charitatis purpura adſtaret indutus, atque ad cœleſtia ſuſpenſus, cęli aperti ſunt, & uiſio mirabilis ei exhibita eſt. Deſcendunt ad eum ſancti angeli, adſtant conſolationis gratia ſacrificanti, tremendis interſunt myſterijs, una cum illo laudes depromunt Deo cum ingenti reuerentia. Ille ceu ſplendida lucis columna ſtat ſancta ſanctorum tractans, agnum Dei immolans: iunguntur cæleſtia terrenis, terrena cæleſtibus, mortalibus immortales; pro tanta gratia, diuinitus mortalibus collata, immortales gratulantur.

Sacrificanti apparet angelus

His & id genus aliis à Deo effectus beneficijs, uir ſanctus magis ac magis ferueſcebat ſpiritu: cupiens ſe illis gratum exhibere. Iam mundo & omnibus, quæ hic mundus offerre poteſt amicis ſuis ualefecerat, plane que mundo crucifixus erat, atque adeo etiam animam ſuam perfecte oderat. Nec tamen his contentus ſemper perfectiora meditabatur. Itaque communicato cum fratribus conſilio, ex illa inſula peregre cōſtituit proficiſci. Interim ſeptem apparantur nauigia: quæ cum omnibus fratribus ingreſſus, dat ſe itineri. Inter nauigandum exit ipſe è naui, calcat pedibus fluctus maris, & Chriſti dextera, quæ olim petrū Apoſtolum, ne mergeretur, erexit, ſuſtentatus, non ſolum toto corpore incolumi, ſed etiam ueſtibus ſiccis graditur in undis multa alacritate perfuſus. Audita ibi uox eſt Domini (ſicut teſtantur fratres qui huic rei interfuere) ita eum confirmantis: Conſtans eſto Guduuale meus: conſtans eſto electe meus: ne uerearis. tecúm ego ſum Deus tuus. Iotes hæc ille Horis, Chriſti & Apoſtolorū eius authoritate (ſic enim author habet) inſtitutis, preces Deo perſoluturus, laudeſque & gratiarum actiones oblaturus, cum dixiſſet more Eccleſiaſtico, Deus in adiutorium meum intende, angeli ſubinoxerunt, Domine ad adiuuandum me feſtina: & ita totum officium alternis uicibus cū uiro

Ambulat miro modo in mari Matt. 14.

Horæ canonicæ à quo inſtitutæ.

uiro Deì expleuere. Denique proſpero curſu omnis ille Domini exercitus ad terras delarus eſt.

Egreſsi porrò è nauibus, magna indigenarum humanitate eacepti ſunt. Iam fama ſancti uiri per omnem illam regionem diffundebatur. Ille uerò locum ædificando monaſterio aptum non ſine difficultate inquiſiit, nec tamen illa difficultate ab ſpe ſua deduci tur, quippe quem ſuperiora Dei beneficia non ſinerent animo uacillare. Dum igitur per deſerta & inacceſſa loca locum opportunum inueſtigat, in agellum quendam incidit, non ſatis quidem ipſius propoſito congruum, ſed qui tamen aduenis ad neceſsitatem ſufficere poſſe uideretur. Ibi ergo labori ſe accingũt ſed fruſtra. Eorum uero labores miſeratus Deus, eos conſolatus eſt. Cum enim die quodam Nonæ horæ preces feſtiua laude perſoluerent, quidam uir præpoſitus regionis illius multo ſtipatus milite ſuperuenit eosque gaudio & ſtupore plenus reuerenter acceſsit. Cernens autem uirum Dei Guduualum in medio illorum ceu angelum Dei ſtantem, pſallentem, & ad ſingulos uerſus genua flectentem, corde compunctus ſubmiſſo capite, tertiò eum adorauit, accedensque cum tremore & reuerentia, benedictionem illius expetiit. Ea percepta, ſic ei locutus eſt: Patriam tuam, inclyte athleta Dei, ego noui, nec me fugit generis tui ſpectata nobilitas: gratulor etiam tibi hunc pro Chriſto ſuſceptum uoluntaria peregrinationis laborem: ſed quando hic locus nec monaſtico inſtruto, nec tantæ fratrum multitudini commodus eſt, fac quod tibi per me conſulit Deus. Eſt non ualde procul locus alius, quem ſi uelis excolere, laboris tui optato fructu perfrueris. Sed eas prius cum aliquod fratribus exploratum: ubi eum proprius inſpexeris, non dubito gratiſſimum fore. His auditis, uir ſanctus prorumpit in laudes Chriſti: deinde ducem itineris ſequens uirum quem diximus, abit uiſurus locum. Eius autem tum amœnitate, tum commoditate lætatus, poſt gratias Chriſto dictas, complexus eſt locum, ſuæque habitationi planè deſtinauit. Mittitur inde ad fratres, ut eo omnes ſeſe conferant. Poſtquam illi aduenere, perpetuas illic ſedes figere conſtituunt, & monaſterium conſtruere feſtinant. Ita locus agreſtis & ferarum cubilia, mutantur in domum orationis & diuinæ contemplationis domicilia. Fratres inſtar apum ſedularum, diuinis feruent ſtudijs.

Extruit monaſteriũ.

Porrò beatus Guduualus inſtar animaliũ, quæ ſcriptura ante & retro oculos habuiſſe commemorat, & præſentia & futura penſitans, ſecum cogitare & cum alijs tractare cœpit, num locus ille tam amœnus certum aliquem haberet poſſeſſorem. Dictumque eſt illi, Meuorum quendam, Chriſtianæ religionis cultorem, illic paternas habuiſſe ſedes, ſed indigenarum id non ferentium infeſtatione compulſum repetere natiuum ſolum, ſicque Corminiam pacis ſtudio ſe ſuamque domum tranſtuliſſe. Tum uerò B. Guduualus dixit: Sic ſe res habet, fratres mei, etiam atque etiam uidendum nobis eſt, quid agere nos conueniat. Cum enim in cæteris, tum præſertim eiuſmodi in negocio, quæ ſancta & iuſta ſint ſectari oportet. Non enim debemus ita nos comparare, ut charitas proximi p nos uiolata eſſe uideatur. Itaq; fiat qđ dictat ratio, & ad fundi huius dominum legati mittantur, qui eum amice hac de re appellent. Spero enim in Domino, ſua illum gratia per moturum pectus Meuori, ut tam pro ſuæ animæ ſalute, quam pro noſtra utilitate locum hunc nobis largiri haud difficulter uelit. Mittamus quatuor ad eum fratres, qui hoc negociũ prudenter & bona fide expediant. Aſſenſere illi fratres omnes, & electi ſunt quatuor, qui mitterentur. Tandemque poſt longa itineris emenſa ſpatia, Corminiã

Apoc. 4.

illi ueniunt, illuſtrem Meuorum adeunt, ſalutem dicunt, legationis ſuæ ſummam explicant: aiunt patrẽ Guduualum in eius fines ingreſſum, nõ ut uiolentum inuaſorem, ſed quod ſperaret in Chriſti ius ipſo concedente tranſituros. Iam ſedes tuas, inquiunt, Chriſtus hæreditauit, iam illic templum ſuo cultui prouidit, ſuos illic milites collegit.

Hæc ubi illuſtris Meuorus audiuit, magnas Deo gratias egit, quod nec publica authoritate, nec inimicorum uiolentia eius præclara hæreditas eſſet occupata: ſed quod Chriſtus potius eam ſibi dedicaſſet. Deinde fratres hoſpitio accepit, omnemque eis humanitatem impendit. Nec mercede caruit ea hoſpitalis benignitas, & benigna hoſpitalitas. Iam nouem annis cum uxore ita uixerat, ut matrimonij quidem ea, quæ decet coniuges, inter ſe beneuolentia & charitate eſſent coniuncti, ſed cubiculis diſiuncti. Erant uero ambo ſenes, nec eis ulla ex coniugio proles obtigerat. Hoſpites, ea re cognita, non immemores inſignium operum, quæ per S. Guduualum fecerat Dominus antequã irẽt cubitum, hunc in modum illos ſecreto compellant: Scimus à Domino directum eſſe iter noſtrum, & meritis patris noſtri cœleſti benedictione uos perfruituros. Noſtris igitur parete conſilijs, & hac nocte caſtum uos cubile pariter excipiat. Nos meritis patris noſtri preces noſtras iungemus, & bene ſperamus in miſericordia Dei, charæ prolis uobis munus ad futurum. Primo quidem illi opponunt ſenio graues annos, tandem tamen acquieſcunt. Et ecce intempeſtæ noctis ſilentio S. Guduualus in uiſione adſtat matronæ illi, indicatque ei naſciturum ex ipſa filium. Iubet autem, ut Simeonis ei nomen imponat, & ipſi illum tradat educãdum, in diuino ſeruitio perманſurum. Mane proficiſci uolẽtibus ſeruis Dei, qui hæc prædixerant, occurrit matrona, gratias agit, uiſionem exponit. Occurrit etiam Meuorus, Deumque benedicens, ſpondet ſe filium, poſtquam natus fuerit cum omni hæreditate Deo & beato Guduualo ratis legibus oblaturum. His ita geſtis, fratres ad ſuum monaſterium proficiſcũtur, S. Guduualo ordine omnia referunt, & cum eo pariter benedicunt Deum & matrona quidem illa filium quidem illa filium peperit, Simeonemque dici uoluit.

S. Guduualus in ſpiritu apparet matronæ.

Aliquot inde euolutis annis, memor beatus Guduualus ſponſionis Meuori, legatos ad eũ denuò mittit qui in ipſo itinere per uaſtiſsimã ambulãtes ſyluã, ab improuiſo incidũt in latrones: qui in illos mox irruũt, prædã opimã ex illis capiũs ſibi fruſtra pollicẽtes. Nã fratres imperterriti cœpto pergũt itinere, & pſalmos pceſq; Deo offerẽtes, illius opem p Guduuali patris merita implorant. Et ecce teterrimi illi nebulones, tanq̃ ui quadã retro repulſi, fuga dilabũtur, ſimulque oculorũ lumẽ amittũt, frõtibus in arbores oppoſitas impingũt, & quadam amentia laborãtes, inconditos clamores edũt. Poterat ea res eis certum accire interitum, ſed fratres malum pro bono rependere uolentes pro illis Chriſtum rogant, & ſic redeunt ad ſanitatem cumque Deo uotum nuncupaſſent, etiam amiſſum illis lumen redditum eſt. Fratres autem tandem ueniunt Corminiam, admonentque Meuorum & eius coniugem uotis quod Deo præſtiterant. Illi eos lauto accipiunt conuiuio. Simeon paruulus in medio ſtatuitur, Chriſto laudes gratesque aguntur. Proxima luce Meuorus cum illis proficiſcitur, iturus ad patrem Guduualum, ſicut impridem optarat. Ecce autem nubes ſubito denſantur, cœlum omne nigreſcit, horrida imminet tempeſtas, imbres iam iamque ruituri ab aere timentur. Sed fratres à ſuo magiſtro edocti in rebus aduerſis clamare ad Dominum, & de eis miſericordia bene ſperare, tertio in genua

Latrones fugã uertuntur & excæcantur.

Inſigne miraculum.

ſe ſubmittunt, preces fundunt, ſacroſanctam Trinitatem, ut per merita S. Guduuali ſibi opituletur, orãt. Iam cnm impetu è cœlo labebantur imbres, & omnia circunquaque inundabãt, ſolos hos Dei ſamnlos publica gradieotes nia non fuere auſi attingere, donec ad uenerandi patris ſui præſentiam uenirent. Ad quẽ ſane illuſtris Meuorus reuèrenter accedẽs, Chriſtum in illo manentem humi proſtratns adorat. Ille uerò officioſiſsimè eum excipiens, diu optatam benedictionem & allocutionem ei impertit. Inter hæc Gudnualus pius pater Meuorum haud aliter atque angelum hoſpitio exceptum amplectitur: Meuorus in Gudunalo Chriſtum ueneratur, Simeonem filiũ ſuum, bonæ indolis puerum offert Chriſto, coram teſtibus omoem eius hæreditatem ſimul illi tranſcribens. Poterat tunc dicere Meuorus Domino: Tu es ſpes mea, portio mea in terra uiuentium. Tn es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Chriſtus enim in terra uiuentium illorum fit hæreditas, qui in hac terra morientium illum uolunt habere hæredem.

Pſ. 141
Pſ. 15.

Coufir matus eſt autem regius ille fiſcus eccleſiæ quam in ſua peregrinatione hic inclytus Põtifex, præclarus eremita & cœuobitarum dux egregius fundauit, in qua etiam uſque ad ſupremum uitæ diem Deo ſeruire decreuit. Vbi ſane degeus, magna de ſe præbuit uirtutum exempla præſentibus, odorem ſuauiſſimum ſanctæ exſtimationis & fame abſẽtibus. Quis uerò explicet, quantus ſuerit coram Deo in ipſis animi ſui penetralibns? Totus flagrabat dinini amoris igne, quo ſe iotus ceu pingue quoddam & medullatum ſacrificium cremabat Deo.

Cum iam autem fere abſoluiſſet ſtructuram templi, Dei & multorum auxilio fretus, nõ deerat ſatan: ſed præſentiens quæ illic damna eſſet accepturus, ad ſuas redit malignitatis artes, dat operam, poſsit nt ſanctum impedire opus. Iuter hæc uuum ex artificibus è pinna templi agit præcipitem: qui miſere contritus, animam exhalauit. At ſocij tanto eius incommodo afflicti, ad ſanctum uirum accurrunt. Properat uir Dei, ſed ille prius abijt è uita, quam poſſet ad eũ peruenire. Tum uerò oratorium ingreſſus, Domino preces coram altari fuudit. Inde redit ad hominẽ extinctũ, iubet circunſtantes omnes abſcedere, incũbit pronns ſuper cadauer, alterũ Eliſæum exhibens. Redit anima io corpus, & homo in priſtinum ſtatũ reſtituitur. Viuum illum ſanctus pater nec ulla uulnerum ueſtigia retinentem ſocijs reddit. Soluuntur præ gaudio & admiratione in lachrymas oculi oionium, qui huic ſpectaculo intererant, & ad pedes uiri Dei aduoluti, maguas edunt uoces in cęlum, ita dicentes: Verè ſanctus Dei es, uere amicus Dei es. Hoc loco author hanc ad S. Guduualum precatiunculam ſubiũgit: Per hanc tantã gratiam, qua beatiſsime pater Guduuale animam reuocaſti io mẽbra defuncti, amplio ri gratia reuoca, quæſumus, aoimas diabolica captiuitate abductas. Vitæ morientes, Chriſto uiuifica, & morti uiuentes, mũdo mortifica per eum qui uera eſt animarum uita, & uiuens permanet in ſecula.

4. Re. 4
Excitat mortuum.

Proficiente deiude monaſticæ ſanctionis ordine, patrum authoritate & beati Guduuali diſpoſitione conſtituto, neceſſarij quidem uſus ratio poſtulare uidebatur, ut hora uona, peractis ſacramentorum Chriſti ſolennijs, fratres cibo corpora reficerent. At ſanctus pater productiori inedia Chriſto ſe uictimã exhibens, illis edentibus, in oratorio precibus uacabat: Eadem autem hora fur quidam hortum monaſterii ingredi, herbaſque inde exportare ſolebat Frater, cu ius curæ is hortus commendatus erat, quotidiana laboris ſui diſpẽdia ferebat æquo animo ſperans ſe hominem nequam ſua patientia in uiam reuocaturum.

Eius abſtinẽtia.

Sed illo in dies peiora moliente, ad patrem Guduualum refert. Ille uero, ut erat mitiſsimus, Niſi huic, inquit, ſumma compelleret neceſsitas, nequaquam hoc ſe ſcelere obſtringeret. Sed ſuſtine uſque in craſtinum, & gloriam Dei miraberis. Altera die redit fur ad ſua ſtudia, ſed diuinitus tandẽ proditur omnibus. Apparuit enim illi perſona terribilis, ſacerdotij digni tate uenerabilis, atque inter aſpera obiurgationis uerba paſtorali uirga ſiue pedo cædit improbum. At ille propè ameos effectus, dum fugæ præſidium captare uult, immani uociferatione ſe potius prodit: dumq; ſepem tranſilire conatur, tanquam inuiſibili retentus catena, ſeſe loco mouere non poteſt. Fratres taoto clamore permoti, accurrunt ad hortũ, & re perſpecta, Deum mirabilem prædicant. Tãdẽ uenerabilis Pater Guduualus cũ grauitate quadam eo accedens, & hominẽ miſerum contẽplans, Oportet nos, inqnit, chariſsimi, huius erroribus compati. Frater enim noſter eſt in Chriſto Oportet pro illo deprecari Dominum ut utriuſque homiois ei ſalutem reſtituat. Vt autem miſer ille ſanctnm uirum audiuit loqueotem, uultus eius gloriam nou ferens, exãguis in terram collapſus eſt Fratribus autem orantibus, uir Dei manum extẽdens, Domious, inquit, erigit eliſos: Dominus ſoluit compeditos. Ad quas uoces ille continuo ſurrexit incolumis, & omnes hæc nidentes atque audientes, ad Dei celebrandam gloriam iouitauit.

Fur mira quadã ratione diuinitus caſtigatur.

Pſalm. 145.

Mulier quędam fidelis filium habuit annos natum decem, ab ipſo primo ortu mutum. Hæc fide plena acceſſit ad uirum Dei, qui tum ſorte more ſuo cum fratribus de rebus utilibus conſerebat, dixitque illi: Homo Dei, ſcio quia quæcunque popolceris à Deo dabit tibi Deus. En habeo hic filiolum, iam decẽ annis nulla uerba ſouantem: quæſo te, precibus tuis laxentur dinturna uincula, ut erumpat liogua in uocẽ laudis & gratiarum actionis. Reſpoudit uir ſanctus: Tu ipſa Deum omnipotentem fideliter ora, qui ſolus poteſt uirtnte ſua ſanare filium tuum. Dixit hoc uir ſanctus, nou quòd ſe in Chriſti oomine id præſtare poſſe diffideret, qui ſe ſciret maiora feciſſe, ſed quòd ſtudio humilitatis nellet omnem miraculorum ſuorũ gloriam in Deũ authorem refundi. At mulier multo etiam uehementius cœpit inſtare, ut filioli ipſius miſereretur. Cernens igitur uir Dei fidei eius cõſtantiam, digito tetigit linguam pueri, & ille mox in uerba prorupit.

Mutũ puerũ ſanat.

Habebat monaſterium uiri Dei caulas ouium, quibus lupi ualde erant infeſti. Accidit quodam die, ut ex ipſis penè faucibus lupi paſtor ouiculam ereptam, ad pedes ſancti uiri deponeret iam præfocatam. Ille mox ad precandum Dominum conuerſus, prece abſoluta, paſtoralis uirgæ extrema parte tangit ouem, & ipſo contactu reducit ad uitam. Quæ cum ad ſuũ gregem cunctis mirantibus abijſſet, orauit uir ſanctus Dominum, ut lupum illum iuberet ad ſe uenire. Et ecce aduentat lupus domeſtico cane blandior, recentis adhuc prædæ ſanguine infectus, & male ſibi conſcius ad pedes hominis Dei ſe proſternit, tanquam pro maleficio ſatisfacturus. Stupent præſentes omnes, & erectis in cœlum manibus, Deum laude & prædicatione efferũt. Tum uir ſanctus: Recede, inquit, cruẽta beſtia, & deſine eſſe infeſtus onibus noſtris. Ilico lupus tanquam in ouem mutatus, recedit manſuetus, & qui prius oues diripuerat, iam illis fit præſidio contra lupos & feras belluas, fortiter illas propugnans. Alium etiam lupum uir ſanctus in agro uidit ægerrime incedentem. Miſertus beſtiæ, ſciſcitabatur ex eo alta uoce, quid ipſi mali accidiſſet. Lupns tanquam eius uerba eſſet aſſecutus, ut potuit acceſsit uenerabundus, pedemque ſpina compunctum oſtendens, uidebatur

Ouam mortuã uita reſtituit.

Lupus mãſueſcit.

Item alius.

tur opem poſcere. Tum uir Dei pedum ad mouens pedi eius, quo ouem excitarat, ait ad Dominum. Homines & iumenta ſaluabis Domine: & eueſtigiò ſanatus eſt lupus. Iuſſit autem uir Dei, ut nullam deinceps creaturam infeſtaret: uictum ſibi caperet ex fœno & ſiliquis, atque ita ſeruata innocentia, tenderet ad commune mortis debitum perſoluendũ. Et certè poſteà permulti teſtati ſunt, ſe belluã ex eo tempore manſuefactam uidiſſe. En obediunt feræ belluæ ſanctis uiris, & homines non modo illis non obediunt, ſed etiã ſuum contemnunt creatorem. Beſtiæ Deũ in ſanctis uenerantur: homines & Deum & ſanctos eius deſpiciunt.

Pſ. 35.

Mendici quodam tempore ſtipem petituri, ad ſanctum uirum monaſterium uenere. Motus ille miſericordia, perquirit num quæ eleemoſynarum reliquiæ in monaſterio ſuperſint. Vt Audiuit nihil eſſe reliq, (iam enim uir pius penè omnia elargitus erat) equũ agriculturæ deſtinatum, iubet ocyus adduci & dari pauperibus. Illi equum hilariter accipiunt, demiſſo capite gratias agunt. Deinde hoſpitio recepti, humaniſsime tractantur, & ea nocte illic dormiunt. Mane ſurgentes agricolæ, inter ſe conferunt de equo pauperibus dato, & tanto ipſis erepto laboris ſubſidio. Interim uident equum herbam in agro depaſcentem, per omnia illi ſimillimum, quẽ pridie in pauperibus ſuis Chriſtus acceperat. Itur ad monaſterium, rogantur pauperes, num equum ſibi datum habeant apud ſe. Illi confeſtim equum oſtendunt. Mox tam inſigne miraculum longe lateque diſsipatur, & omnes rei nouitate ſtupent monachi, laici, populus omnis utroque conſpecto equo, tantam utriuſque ſimilitudinẽ impenſe mirantur. Denique agricolæ equum prioris equi uicarium accipiunt, Deoque gratias agunt pro ſui laboris leuamento.

Equũ diuinitus accipit pro equo pauperibus dato.

Poſt hæc aliaq; miraculorum ſigna, quibus uir ſanctus maria nobilitauit, terras ſanctificauit, Eccleſiã Dei illuſtrauit & ſublimauit, optatiſsimum uitæ huius finem Deo reuelante impendere cognouit. Nam cum die quodam ſacroſancti Quadrageſimalis ieiunij, immolata iam in menſa altaris redemptionis noſtræ uictima, ſignum crucifixi Domini noſtri ſupplex uiſitaret, pijſsimamque Chriſti paſsionem & mortẽ quam ſui mortificatione iam utcunque in ſe expertus erat, & mente coleret, & laudibus celebraret, angelus Domini iucundo adſpectu illi ſe uiſendũ obtulit, hortanſque illum ad conſtanter in fortiſsimo uirtutum certamine perſeuerandum, ait breui illum cũ palma uictoriæ ſuo regi Chriſto occurſum. Inde cælos, repetens, tantam illic odoris ſuauiſsimi fragrantiam reliquit ut uir Dei & anima & corpore, quod totius ſeptimanæ inedia extenuarat, mire recrearetur, in Dei laudes deuote prorumperet. Erat ea quædã prægustatio immortalis illius conuiuij, quod uir beatus ardenter ſuſpirabat: iam magis ac magis æternas ille in ſe concupiſcentias excitabat, Chriſtumque uidendi deſideria acrius incitabat: ipſumq; obitus ſui diẽ, ad epulas cœleſtes, quas in regno patris ſui prædiues Chriſti benignitas, ipſum diligentibus præparat, inuitatus, feruenti deſiderio expectabat.

Videt Angelum.

Die autem decimo ante obitum ſuum, cum ſacro altari adſtaret cæleſtibus intentus, beatiſsimus Michael Archangelus ei apparuit, & certũ tempus ſuæ ex hac luce migrationis indicauit. Adhuc autem illo loquente gloria accreſcit gloriæ, & gratiam cumulat gratia. Adueniunt etiam præclari Apoſtoli Petrus & Paulus cæleſti lumine circundati, confirmant Archãgeli iucundiſsimum nuncium propinquum imminere mortis diem etiam ipſi aſſeuerãt: hortantur ut more ſuo ad illum diem hymnis, precibus, ieiunijs ſeſe præparet. Ita enim, inquiunt coronam regni cæleſtis obtinebis. Eiuſmodi gratiſsimis nuncijs uiro Dei tã quam in ecſtaſim rapto, illi redeunt ad cælos, & templum incredibili odoris ſuauitate complent. Ille uero anima & corpore eo odore optime affectus, preces ardentius fudit ad Deum.

Apparet ei S. Michael.

Itẽ SS. Petrus & Paulus.

Altero autem die iubet fratres omnes ad ſe uenire recitat illis quæ uidiſſet & audiuiſſet, interim lachrymis ora rigans. Fratres, ijs auditis, de eius quidem gloria exultãt in Domino, ſed tãto patre ſe orbãdos impenſius dolẽt. At ille iubet eos cohibere lachrymas, gaudere potius, quòd ſciant illum proficiſci ad laborum ſuorum capeſſenda præmia: tum etiam ſuum deceſſum precibus ſuis tueri. Deinde morbo corripitur & cùm ad extrema tenderet, conueniunt ad eum fratres, cantica animæ eius è corpore abituræ congrua depromunt: Gaudebat ille in Domino, & optimis ſermonibus eorum animos inſtruebat: hortabatur, ut mundum hunc contemnerent, & cæleſtis regni deſiderijs feruerent. Cumque diuinis myſterijs iturum ſpiritum roboraſſet, uale ultimũ eis dicẽs lætus obdormiuit in Domino, uiſaque eſt a fratribus ſanctiſsima anima eius in colũbæ ſpecie ad cælus euolare. Obijt uir ſanctus octauo Idus Iunij, & ad ipſas ſacri corporis reliquias mirifica lux tota nocte reſplenduit, quæ omnes noctis tenebras profligans, cellam illam, ubi corpus ſacrum repoſitum erat, immenſa luce compleuit.

Obdormit in Domino.

Ad ſacrum eius obitum inter cæteros aderat etiam uenerabilis mater eius, aderant & ſorores eius, ſacris uigilijs cum gaudio communicantes. Quæ quidem pio defuncti amore adductæ, in omnes preces deſcendunt, ut liceat ipſis corpus eius ad natale ſolum abſportare, ut illic in Eccleſia ſua honore tanto pontifice digno ſepulturæ mandetur. Principio autẽ fratres ſe præbent inexorabiles, ſed tandem rem totam diuinæ uoluntati permittentes, ſacrum corpus in loculo reponunt, & plauſtro imponunt. Per uiam omnis generis homines obuiam ſe effundunt, ſacro corpori debita officia impendere geſtientes. Interim ad collem quendam peruenitur, qui ob memorabile miraculum illic tum perpetratum, collis S. Guduuali, ab eius accolis appellatus eſt. In eo colle iumẽta, quæ plauſtrũ trahebant, adeo obriguere, ut penitus loco mouere ſe non poſſent, cogerãtq; ſimul conuentũ ſe illum omnem ſecum illic ſubſiſtere. Adhibiti ſunt adhuc duodecim boues, ſed etiam illi hæſere fixis ueſtigijs. Tum ad ſe reuerſi, dixerunt: Cur fruſtrà nitimur contra uoluntatem Dei? Non noſtra de hoc ſacro corpore, ſed Domini uoluntas fiat. Mox communi conſilio iubẽt duos indomitos uitulos illo ſacro uehendo oneri deputari, eoſque libere ire, quò illos ducere uiſum ſit diuinæ prouidentiæ. Vituli adducti, alia gradiuntur uia, rectaque tendunt ad inſulam, quam Plet uocant quæ, niſi tamen fallor, ea eſt, in qua ſanctus pontifex ex egregio cœnobita, præclarus anachoreta enituit. Atque ibi non ſine multa multorũ admiratione illud ſacrum corpus tumulatum eſt, etiam accedentibus miraculorum ſignis. Nam cæcus quidam caſu feretrũ tangens, mox uiſum ſe recepiſſe mirum in modum lætabatur.

Viſum recipit cæcus tactu ſeretri.

Et hoc quidem in loco glorioſum inclyti præſulis corpus multo tẽpore conditũ manſit, multis coruſcãs miraculis. Poſtea uero barbaris incurſantibus, cõplures Britãni relictis auitis ſedibus, in exteras ragiones diſperſi ſunt: & fratres monaſterij ſupradicti, abſportato ſacro corpore, mare, quod Britanniam à Gallijs ſeparat, transfretantes, in Frãciam peruenere: eamq; perluſtrantes cum ſacro pignore unde oderes mirifici fundebantur, tandem ad Monaſterioli caſtrum appulerunt.

poſuerunt. Sed quia illic non eo, quo par erat, honore afficiebatur, Arnulphus inclytus Marchio, multorũ ſaluti diuinitus deſtinatus, Blandinium illud transferrendum curauit. Accerſito enim ad ſe reuerendo Abbate Gerardo, ſpectatæ religionis & induſtriæ uiro, ex authoritate Epiſcopi negotium demandauit. Abbas uerò cum multa fide & tremore magno precioſi corporis theſaurum accipiens una cum reliquijs, nullo precio æſtimandis, egregij confeſſoris Bertulphi, multa Cleri & monachorum frequentia ſtiparus, ad monaſterium beatiſſimorum Chriſti Apoſtolorum Petri & Pauli, quod Blandinium appellant, deportauit. Conuenit autem eo utriuſque ſexus populus innumerabilis, manibus plaudens, & Dominum benedicens, quòd Eccleſiam illam precioſiſſimis illis gemmis ornaret. Facta eſt hæc translatio .3. Nonas Decẽbris, Clotario apud Francos ſceptra regni moderante. Atq; ita hoc in loco beatus Guduualus, glorioſus coram Deo in cælis, mirabilis ex Deo in terris, coniunctus præclaro Chriſti ſacerdoti Vuandregiſilo & ſocijs, omniuaria ſemper laude colendis, larga interceſſionum ſuarum impertit ſuffragia, & copioſa miſerationum Chriſti cum fide & deuotione quærẽtibus obtinet beneficia, ipſo largiente, qui in Trinitate & unitate perfecta uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum Amen.

Gerardus Abbas Blãdinienſis.

VITA S. NORTBERTI, ARCHIepiſcopi magdeburgenſis, & primi authoris ordinis Pręmonſtratenſis, a quodã eius ęquali fideliter conſcripta. Vtrum autem in ſanctos uir uitæ ſanctiſſimæ relatus ſit, necdum compertum habeo. Stylum ſubinde nonnihil elimaui in gratiam Lectoris.

CAP. I.

Iunij 6. FVit in diebus Hẽrici iunioris Cæſaris Auguſti, Paſchali ſummo Pontifice ſedis Apoſtolicæ regimen adminiſtrante, anno ab incarnatione Domini 1115. uir quidam nomine Nortbertus, natione Teutonicus, municipio Xanctis, quod antiquitus Troia dicebatur, genere de illuſtri proſapia Francorũ & Germanorum ortus, opibus auctus, forma decorus, ac paululum procerus, ætate adultus, instructus ſcientia, eloquio excultus, officio clericus, ordine Subdiaconus, uita & moribus pro ætate ſeculari conſuetudine admodum leuis. Nomen patris eius Heribertus, & mřis Hadevuigis. Quæ cũ eũ geſtaret in utero, audiuit per ſomniũ dicentem ſibi: Aequo animo eſto Hadevuigis: Archiepiſcopus futurus eſt, quem geſtas in utero. Deinde cum in omnibus ei præſentis uitæ obſecundaret felicitas, inter cætera etiam in magnatũ aulis celebris extitit. Primo quidem in aula domini Friderici Colonienſis Archiepiſcopi: deinde in aula Imperatoris: in hac quidem propter officium clericatus & ſcientiam literarum, in illa uerò propter generoſitatem animi & inſignem urbanitatem: In utraq; autem propter raram affabilitatem & elegantiã morum. Hic clarus, ibi nobilis: ſtrenuus, utrobiq; Dilectus & honoratus non minus à Dominis, quàm à familia vniuerſa: omnibus omnia factus, omnium, inter quos uerſabatur, ſtudijs cõgruebat. Erat enim adſpectu hilaris, uultu ſerenus, ſermone iucundus, conuerſatione placidus conuictu affabilis. In ſuos beneficus, comis erga extraneos. In manu conſilij ſui poſitus, & ante cogitationum ſuarum oculos conſtitutus, nihil ſibi denegans, neq; quicquam intentatum relinquẽs. Transgluttiens præterita, præſentia deuorans, futura præoccupans. Cuius egregius huius ſeculi & inclytus Babyloniæ colonus, neſciẽs quid ſuper eum diſponeretur in poſterum, & ignarus, quid ſibi craſtinus pareret dies: immo, quod deterius eſt, non curans: religionis & quietis impatiens, inquietudinis autem & impatientiæ ſeruus. Augebant uerò in his omnibus ſpem uotorum eius, & dilatabant deſideria cordis ſecundorum prouentuum temporalis ſucceſsio & aura fauoris humani, plauſu dulciſſimo & homini ſic affecto uoce melliflua acclamantium undique & dicentium: Euge, euge.

Parentes Nortberti.

Eſt celebris apud Principes, & charus omnibus.

CAP. II.

HIs igitur exagitatus, circunferebatur Nortbertus in medio Babylonis, multiplicibus & tortuoſis anfractibus, per uias difficiles & laborioſas, ſemper uadens & nunquàm rediens, errans & neſciens, uagus & profugus fluctuãs nec ſentiens, periclitans & ſecurus, exhauriens uentum & auſcultans uanitatem. Cùm ecce ſubito & ex improuiſo ſermo uelox & manus præpotens imminet dorſo fugitiui, deijciens aſcẽſorem, & erigens curuum. Tum uero ſenſim atq; paulatim cœpit ab interioribus uerſa uice reformare, quod uanitate fuerat deformatum euellens & deſtruens, ædificans & plantans. Venitq; repente, & mutauit ſylueſtrem & rapacem accipitrẽ in ſimplicẽ & mãſuetam columbam. Factumque eſt, ſicut dicit Apoſtolus, ut ubi abundauit peccatum, ſuperabundaret & gratia. Et quia nouerat ſpiritus modum & ordinem operationis ſuæ, poſtquam inſpirauit amorem, addidit & aperuit intellectum, miſitque in animum eius, ut tempus adhuc modicum & ſibi congruum ſuſtineret exterioris hominis cauendi cũ actibus ſuis, locumque idoneum eligeret huic ſeculo publice abrenunciandi. Iam igitur edoctus pugnare cum hoſte, retraxit continuo pedem ab aula, ac domi reſidens, expectabat, & quaſi tyrocinia quædam futuræ conuerſionis exercens, apud ſe diſponebat: quicquid paupertatis, quiquid afflictionum & certaminũ accidere poſſet, infatigabili præmeditatione leuabat. Imbutus itaque noua interioris uirtutis gratia, exterioris autem uetuſtatis tunica nondum exutus, demulcebat deſiderium ſuum ſpe uberioris fructus, malens ſimul noui hominis indumentum pariter & ornamentum ſuſcipere, illud quidem in habitu religionis, iſtud uerò in dignitate ſacerdotij, fierentque cumulata munera tanto iucundiora, quanto exiſterent ex mutua collatione potiora

Admodum huic mũdo deditus eſt.

Reſipiſcit non nihil.

Ro. 5.

Diſcedit ab aula.

CAP. III.

CVmque diu optatum iam tempus adeſſet, & ſacri ordines forent ex more in eccleſia celebrãdi, tũ Dei pia exultatione repletus, feſtinanter & cũ omni deuotione adijt dominum Fridericum Archiepiſcopum Colonienſem, petens ſe prima uice inter cæteros ordinari. Quo audito, Archiepiſcopus non mediocriter admirans, hominem per ſe petere, quod ab alijs ſæpe recuſaſſet oblatum: libenter tamen & læta reſponſione annuit ſe facturũ, quod quærebat. Mox ille ſubiunxit: Diaconus ſimul & presbyter uolo fieri. Ad hæc Archiepiſcopus uehementer ſtupens & pauens, quæſiuit quænam eſſet huiuſcemodi tam ſubitaneæ atque inopinatæ uoluntatis

tis

tis cauſa. Ille ait: Sic eſt in animo meo, nec poteris ſcire modos ſcies autem poſteà. Cumque Archiepiſcopus cauſam ſcire nolens, uehementer ex aduerſo inſiſteret, cogitans apud ſe uir Dei, ꝙ per omnem modum honeſta & congrua eſſet perſona, cui poſsit & debeat ſecretorum ſuorum cõſcientiam aperire: procidens ad pedes eius, cum lachrymis & gemitu peccatorum ſuorum ueniam petens & accipiens, confeſſus eſt firmum & indeclinabile ſuæ uoluntatis propoſitum. Videns autem Archiepiſcopus hominẽ apud ſe, quod petebat, firmiter deliberaſſe, ac metuens gratam ſibi familiaris ſui amicitiam uiolare: conſiderãs quoque bonum, quod poſſet de tam laudabili uiro facillime prouenire, atque intelligens, quòd nõ ſine inſtinctu diuino talia contingerent, quamuis non liceret hos duos ſupremos ordines à quoquam ſimul recipi aut dari: admiſſa tamen pro cauſa & tempore diſpenſatione, tandem aliquando annuit. Facta itaque hora celebrandi officij, & ſingulis, qui ordinandi erant, ſacris & albis ueſtibus iuxta conſuetudinem eccleſiaſticam indutis, locisque diſpoſitis, affuit & Nortuertus in medio circumfluentium populorum. Spectantibus ergo cunctis & expectantibus, cùm ei cuſtos ſacrarij ueſtes offerret benedictas, quas, ut cæteri, ad ordines ſuſcipiẽdos indueret ille, in cuius pectto cuſſanctus iam inchoauerat templum ſuum, conuertit manum ad unum de famulis ſuis, qui erat ibidem iuxta eum, & innuit ſibi præſentari ueſtem pelliciam agninam, quam ad huiuſmodi opus de induſtria iuſſerat ꝑparari. Qua accepta, & illis intuentibus exuit uarium & multiplicem diabolum, indumentum ſcilicet miræ æſtimationis & magni precij, & uidentibus uniuerſis, induit uniformem Chriſtum & ſimplicem, ueſtem uidelicet hominibus huius ſeculi & maxime illius regionis apud nobiles prorſus inſolitam, uiliſsimi precij & nullius fere momenti. Tunc conuertit aliam manum ad ſacrarij cuſtodem, & induit oblatas ſibi ueſtes, quibus in accipiẽdis ſacris ordinibus uteref. Acceptis ergo ſacris ordinibus, conuertit continuo pedẽ, & contulit ſe ad Sigebergenſe quoddam, magnæ & præclaræ famæ monaſteriũ ubi inter religioſos ac deuotos in omni ſanctitate monachos, & accepti ſacerdotij addiſceret uſum, & certa religioſè uiuendi caperet documẽta. Cõpleriſq; ibi diebus circiter quadraginta, rediens ad patriũ ſolũ, contulit ſe ad eccleſiã, ubi fuerat & erat canonicus ſecularis.

Hac eſt mutatio dexteræ excelſi.

Degit aliquã diu in Sigebergẽſi monaſterio.

CAP. IIII.

SEquenti uerò die cùm obtuliſſent ei decanus & cõcanonici ſui, ut maioris in cõuentu Miſſæ myſteria celebraret, ille humili reſponſione annuit ſe facturum. Temporis ergo hora inſtante, acceditur ad altare, & ſingula, prout res exigebat, uſque poſt euangelium ſolenniter peraguntur. Lecto itaq; euangelio, uir Dei zelo diuini feruoris accenſus, incaleſcente in præcordijs eius igne ſpiritus ſancti, uerſus eſt ad ueſtibulum eccleſiæ: ſubijcienſq; uerbo Dei miniſterium uocis officium linguæ, cœpit, prout ei diuinitus adminiſtrabatur, proferre de theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei pia futuræ uitæ monita, & ſalutaria æternæ beatitudinis hortamenta addens præterea & oſtendens, quam ſint omnia uitæ huius oblectamenta fluida & caduca, breuia tempore, uilia æſtimatione, nec amore digna, nec poſſeſsione idonea: glòria labilis, ambitio cæca, diuitiæ fugaces, delectatio momẽtanea, requies infida, ſecuritas incerta, gaudia uana, proſperitas falſa inflectẽs & retorquens totum negocij pondus in concanonicos ſuos, nomiuẽ tamen aperte deſignans. Poſt hæc autem reuerſus ad altare incepta ſacroſanctæ Miſſæ myſteria ad finem uſque perduxit. Craſtina rurſus die, cùm iam omnes ex more in Capitulo, ut uocant, reſediſſent, cępit primo accepto codice, alloqui Decanũ oſtendens ex uerbis beatorum Gregorij atque Iſidori, quorum ſe regulã tenere dicebant, quia ipſe, qui erat omnium præpoſitus & magiſter, deberet eos ad rectũ honeſtæ ac ſanctæ uitæ tramitem, reuocare. Audientes hæc ſeniores & prælati, ut pote ſapientes, rem taciti conſiderabãt, & quia nullatenus ueritati & ſpiritui, qui loquebatur reſiſtere præſumebãt: Iuniores uero, quibus mos eſt, minus, quæ Dei ſunt, attendere ad alterum murmurantes & ſeorſum ſubſannantes, priſtinæ leuitati deputabant. Vnde factum eſt, ut inde recederent, exteriorem ei reuerentiam exhibentes, tum quia grauis erat inter eos authoritatis, tum quia ſignum & habitum præ ſe ferebat alicuius religionis. At ille ſingulorum aditus atque diuerticula procul quodammodo proſpiciens & attendens, in craſtinum rurſus, cum iterum conueniſſent, cœpit proclamare eos nominatim, de unoquoque pronuncians, quis, quid, ubi, qua hora, cum quo, quod minimè liceret, egiſſet uel dixiſſet. Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perſeuerante, cùm iam eis intolerabilis uideretur, altius reptante in cordibus eorum, ex occulta permiſsione Dei, ſpiritu maligno, qui operatur in filios diffidentiæ, concitauerunt aduerſus eum quendam ignobiliſſimum clericum, uilis conditionis humiliſque fortunæ. Hic dum temeraria audaciq; præſumptione obloqueretur ei multis conuicijs proſcidit eum atque etiã incredibili arreptus dementia, fœdauit faciem eius. accepta uir Dei tanta contumelia, cõtinuit ſeipſum, & conticuit: detertaque facie ſua, ac peccatis ſuis deputãs, maluit corã Deo lachrymis indulgere, quã ultioni. Qua in expertus, eſt quãrum ſibi per Dei gratiã uirium adeſſet ad maiora pro iuſtitia toleranda. Erat autẽ, ut ex relatu multorũ cognouimus, clerici illius, a quo per ſummã iniuriam conſputus fuit, talis perſona, ut ſi per cœnum trahi illum à cocis ſuis mãdaſſet, nullus dicturus fuerit aliud niſi rectè id eum iuſſiſſe.

Cumulato feruore cõcionatur apud Xãctenſes.

In cõuentu Canonicorũ ut ſe gesſerit

Eph. 2.

Ignominia uir ſanctus afficitur.

CAP. V.

POſt hæc cùm ſe ieiunio & abſtinentia maceraret, die noctuque uigilijs & orationibus inſiſteret, contigit, illo in quadam crypta Miſſam ſolito more celebrante, ut in calicem iam conſecratum aranea laberetur. Quo uiſo, ſtupuit ſacerdos, uitam & mortem ante oculos habens. erat enim aranea non modicæ corpulentiæ. Quid faceret homo, cuius fides iam in Domino ſolidata erat? Ne ergo aliquod ſacrificij præparati faceret diſpendium, magis elegit ſubire periculũ, & totũ quicquid erat, hauſit. Ergo peracto officio, ſe ſtatim moriturum præſtolabatur. Dum igitur nihil motus loco, ante altare exitũ, quem expectabat, Domino precibus commendaret, pruritu nariũ prouocatus, dum ſcalperet, ſubita ſternutationis commotiòne aranea integra per nares excuſſa eſt. Tantam autem inde adeptus eſt fidem, ut in ea omnibus diebus uitæ ſuæ, cunctis tunc temporis uiuentibus, communi omnium iudicio facilimè præferretur. Vnde cum quidam diceret, quis in quo illa tẽpeſtate excelleret, ait: In Nortberto eminet fides, in Bernardo Claraueilenſi charitas, in Milone Taruanenſi epiſcopo humilitas.

Nota rẽmirã

Preſtãtia fidei eius.

CAP. VI.

PAtientiæ igitur clypeo protectus, & fidei fortudine communitus, prædicãs & annuncians uerbum Dei opportune, importune, ſeſeque quotidie meliorẽ reddens, conuerſatus eſt per annos

tres

tres in eodem habitu. Cùm autem perſecutionem pateretur ab his, quibus erat eius prædicatio importuna, conſerebat ſe iterum ab Sigebergenſe quoddam monachorum cœnobium quod tribus a Colonia diſtat milliaribus: aliquando in regularium canonicorum monaſterium, quod dicitur Roda: ſæpius autem ad quendam eremitam, nomine Lidulphum, miræ ſanctitatis & abſtinentiæ uirum, clericorum uitam agentem. Ad huiuſcemodi autem uiros cõfugiebat cauſa recreandi ſpiritum, quotieſcunque perſecutiones patiebatur ab his, quibus uerba ueritatis erant moleſta: tum etiam, ut inter eos & ſanctæ uitæ addiſceret inſtituta, & ſpei cęleſtis ſuſciperet incrementa. Nonnunquam uerò domum ſuam, quæ erat Xanctis, rediens, cœptæ prædicationis ſtudijs inſiſtebat.

Lidulphus eremita.

CAP. VII.

His igitur ita ſe habentibus, accidit ut conciliũ quoddam fieret in Teutonicis partibus apud oppidum, quod dicitur Friteslate, coram domino Cunone, ſedis Apoſtolicæ legato. Ex qua re occaſione accepta, Epiſcopi, Archiepiſcopi, Abbates, alijque multi, qui negociorum ſuorum cauſas illuc conuenerant tractaturi, inito conſilio, uocauerunt hominem Dei. Quo præſente, cœperunt eum communi omnium aſſenſu coram præfato Domino accuſantes redarguere, ꝙ prædicationis officiũ uſurpaſſet, ipſosque in ſuis concionibus uerbis & conuicijs acriter inſectaretur, cùm a nullo mitteretur, nec eorum princeps eſſet conſtitutus: tum etiam, ꝙ habitum religionis præ ſe ferret, cúm in nullo religio & proprietas conuenirent: denique ꝙ precioſas ueſtes abiecisſet, cùm mos terræ id non haberet, maxime apud nobiles, qualis ipſe eſſet, ut quandiu uerſantur in ſeculo agninis ſeu captiuis ueſtibus utantur. Ad hæc omnia ſapiens à Deo edoctus, ſapienter reſpondebat, inuictusq́ꝫ, adiuuante eum gratia diuina, receſsit ab eis, quia non erat conueniens teſtimonium illorum aduerſus eum.

Concilium Friteſlarienſe.

CAP. VIII.

Omni ergo deſtitutus ſubſidio, diuino tantum fultus auxilio, orationibus & pſalmodijs iugiter incumbebat. Inde cum propoſuiſſet totã noctem inſomnem ducere, & orando rogare Deum, ut ipſe, qui eſt dator recti conſilij, & bonorũ operum auditor, ſecundùm bene placitum uoluntatis ſuæ conſilium eius dirigeret & propoſitum adiuuaret, ac ſic in oratione pernoctaſſet, ſummo diluculo paululum dormitauit. Et ecce aduerſarius affuit, ita inſultando & ſubſannando loquens: Eia, eia, multa propoſuiſti, ſed ad quem finem peruenire ſperas, qui nec in unius noctis propoſito perſeuerare potuiſti? Expergefactus itaque homo Dei, & inſidias inimici non ignorans, reſpondit: Quis minis tuis crederet, cùm initio, teſte ueritate, mendax ſis & pater mẽdacij? Taliter ergo ſpiritus malignus confuſus, receſſit ab eo. Videns autem homo Dei, ꝙ ueritas, cui teſtimonium perhibebat, multorum mendacio ſuffocaretur, præſertim cùm peccatum eorum ex relatione uerborum Dei amplius inuaneſceret: intelligens etiam, quòd in ipſum uſque ad falſi criminis illationem irruerent, eorum detrimentum ac perditionem potius, quàm quòd ſibi nocere poſſent, dolens ac metuens, uenit ad Archiepiſcopum ſuum & reſignauit ei, quicquid beneficiorum ac redditnum, quibus plurimum abundabat, fuerat conſecutus in eccleſia. Venditis inſuper domibus ac cæteris omnibus, quæ uel ex patrimonio, uel aliunde iure hæreditario poſsidebat cum omni ſupellectili ſua, & pauperibus erogatis, nihil ſibi retinens præter decem marcas argenti & mulam, ſacellumque ad Miſſam celebrandam, aſſumptis duobus tantum laicis comitibus itineris ſui, exemplo patriarchæ Abrahæ ſpontaneam adijt peregrinationem.

Io. 8.

Abdicat beneficia eccleſiaſtica.

Vendit oĩa ſua Gene. 12.

CAP. IX.

Cumque ueniſſet ad quoddã caſtrum, Hoyum nomine, ſuper Moſam fluuium ſitum, eadem ipſa, quæ ſibi retinuerat, ibidẽ pauperibus erogauit, ſolo ſacello ſibi retento ad ſacroſanctæ Miſſæ myſteria celebranda. Pede igitur nudo, tunica lanea & pallio ſibi ſufficiẽte, ſine tecto, ſine certo domicilio, uitute ai horrẽdas hyemes & aſperã glaciẽ ſuperãs, ſolo Chriſto duce, cũ duobus ſingularis propoſiti comitibus proficiſcitur uerſus ſanctum Aegidium. Quo cùm perueniſſet, ibique gratia Dei ordinante, qui ſperantes in ſe non relinquit, Gelaſium Papam, qui ſucceſsit Paſchali, inueniſſet, confeſſus eſt ei uoluntatem & propoſitũ animi ſui, ueniamque de hoc ſpecialiter ꝙ duos ſimul ſupremos ordines contra canonum inſtituta ſuſceperat, à præfato Pontifice poſtulans, impetrauit. Papa uerò uidens prudentiam eius & ſpiritum Dei habitantem in eo, uoluit eum ſecum retinere. At ille rogãs & obſecrans, ne hac ipſum obediẽtia cogeret, exponebat qualiter ſeipſum totum in aulis regum ac pompis pontificum laſciuiẽdo disſipaſſet, & ꝙ id, quo inuitaret eum, iuuentuti ſuæ uel aſſumptæ pœnitentiæ minime congrueret. Quod ſi canonicum, uel monachum aut eremitã ſeu etiam peregrinum ipſum eſſe præciperet, libẽter ac per omnia ſe obtemperaturum aiebat.

CAP. X.

Videns igitur pontifex cõſtantiam hominis & deuotionem animi bonam, necnon & perſecutionem, quam pro uerbo ueritatis pertulerat, dedit ei licentiam & liberam facultatem prædicandi uerbum Dei, non ſolum ubi prius prædicauerat, uerumetiã ubicunque terrarum uellet & poſſet, idipſum ex perſona ſua monendo & præcipiendo iniungens. Præterea eis, qui prius ex inuidentia ei reſtiterant, inhibuit, ne ſaltem ſimplices prohiberent, ſi ipſi conciones eius ſuperuacaneas ſeu minus ſibi utiles iudicarent. Et hoc ipſum, ut ratum eſſet & ſtabile, authoritatis ſuæ literis ac ſigillo firmauit.

Gelaſius Papa ei facit concionandi poteſtatem.

CAP. XI.

Accepta itaque prædicãdi ex apoſtolica iuſsione poteſtate, cępit media horrendæ hyemis aſperitate & intemperie cum duobus ſocijs nudis pedibus remeare. Tanta quippe charitate flagrabat in Deum, ut eum nec frigoris aſperitas nec inedia, nec corporis laſsitudo ab eo, quod cœperat, reuocaret. Pertingebant ei in itinere niues uſque ad genua aliquando, nonnunquam uſque ad femora, nec tamen uno ſaltem die eum poterant retinere. Cibus ab eo, niſi Quadrageſimalis & ueſpertinus, præterquam Dominicis diebus, minime ſumebatur. Piſcibus autem ſeu uino rariſsimè utebatur. Corpus eius nõ requieſcebat ꝑ diẽ: ſpiritus aũt neqꝫ noctu neqꝫ interdiu habebat requiem. Singularis enim fidei & miræ fortitudinis erat homo ille. Cùm ęrgo procedendo tranſiret Aurelianum, adiunxit ſe comitem eius Subdiaconus quidam: & ſic cum tribus ſocijs peruenit

Nota uitæ aſperitatem.

Valencenis conciona- tur.

nit Valeſcenas ſabbato Palmarum. In craſtiuo ergo habuit ſermonem ad populnm,& ita per gratiã Dei omnibus gratus fuit, ut cogerent eum feſſa membra ibi paululum recreare. Quibus cũ nulla ratione uellet acquieſcere, factum eſt per diſpenſationem Dei, ut ſocijs eius ſubita ægritudine oppreſsis, non poſſet inde tunc ulterius proficiſci. Remãſit itaque homo, ut curaret infirmos ſuos: qui tamen ſequentibus intra octauas Paſchæ diebus, beato fine quieuerunt. E quibus duo laici conditi ſunt in ſuburbio apod Valencenas in eccleſia beati Petri ioxta forum io ſiniſtro latere ad occidentem: Subdiaconos uero mooachus effectus, ſepultus eſt in eccleſia beatæ Mariæ, quæ io eodem oppido ſita eſt. Interea dum ibi maneret, contigit dominum Burchardum Cameracenſem epiſcopum, piæ ac ueneraodæ memoriæ uirum traoſitum inde habere quarta feria, proximo die aote cœnam domini. Quo audito uir Dei, qoia cognouerãt ſe mutuo, dum adhuc uerſarentur io ſeculo, acceſsit ad colloquendum eum eo. Venieos ergo ad oſtium domus, ubi hoſpitio receptus erat Epiſcopos, inuenit ibi ante fores per uoluntatem Dei unum de clericis eios ſtaotem. Hunc igitur ſubmiſſa uoce rogauit, ut iotroduceret ipſum ad epiſcopũ. Erat enim gelu ſuper terram, & ipſe nudis pedibus incedans. Iogreſſus igitor prædictus clericus, locutusqoe ad Epiſcopum, iotroduxit homioem. Qoi paululom inter ſe colloquentes, recognouerunt ſe continuo, memores priſtioæ familiaritatis. Epiſcopus autem iotuens hominem, & intra ſe oehementiſsime admirans ac ſtupens, collachrymatus eſt. oon enim poterat ſe cõtinere. Commota quippe ſuot uiſcera eius ſuper eũ. Et irruens in collum eius, ac pio eiulatu exclamans, cum ſuſpirio dixit: O Norberte, Norberte: quis uo quam talia de te crederet aut cogitaret? Stans uerò prædictus clericus, qui eum introduxerat, & affectũ Epiſcopi uidens erga homioem, minime tamen ſermones eorum intelligens, quia Teotonice loquebantur, præſumens acceſsit & interrogauit quidnam hoc eſſet. Statim Epiſcopus: Iſte, quem ſic uides inquit, in aula regis mecum pariter nutritos eſt, homo nobilis & delicijs affluens, intantum ut epiſcopatum meũ, cùm ei offerretur, reſpueret. Audiens hæc clericus, lachrymis ſtatim perfuſus eſt, tum quia dominum ſuum flentem uidebat, tum qoia meos & ſpiritus eius in amorem tanti homiois charitate melliflua redundabat. Erat etiam ipſe præditus uoluntate relinquendi ſeculum, & hoiuſmodi uiuẽdi modom, quem io homioe illo ceroebat, in corde ſuo iamdiu conceperat eumque nimie cum deuotione per dies ſingolos conſequi optabat. Poſt hæc uir Dei graui infirmitate corripitur. Epiſcopus autem præſtolabatur, quem exitum infirmitas, quę acciderat, haberet, & familiarem ſuum per Archidiaconum quẽdam & alios quoſdam ſuæ aulæ homioes uiſitabat. Prædictus uerò clericus, utrum conualeſceret & quaodo, de die in diem ſolicitos iouestigabat. Poſtquam ergo conualuit, acceſsit ad eum, & cùm ei coofeſſus eſſet uotum & deſiderium animi ſui, ſeque eum ipſo ſponderet iturum, extendens homo cootiouo manus ſuas ad cælum, & immenſas gratias agens, dixit: Domioe Deus hodie te rogaueram, ut dares mihi ſocium. Exiſtimabat enim ꝙ ſtatim cum ipſo remanens nuſquam ad alia agendi digrederetur. At ille hoc nõ eo modo ſtatuerat: ſed primo uolebat res ſuas diſponere. Itaque cum poſt hæc uerba intuliſſet, uelle ſe de rebus ſuis diſponere, contriſtatus eſt homo ad huiuſcemodi ſermonem & ait: Eia frater, ſi eſt ex Deo, oon diſſoluetur. Ad hæc ille cõtinuo reſpondit: Vinculo indiſſolubili colligaſti me tibi pr̃. Ac ſic abiens, rebus ſuis conſtitutis paulopoſt reuerſus eſt, & deinceps perpetuo ſecutus eſt hominem Dei Nortbertũ.

Buchardus Camera- cẽ. Epiſcopus.

Nortbertus reſpuit ẽpatum Cameracenſe

CAP. XII.

Hugo ſocius, deinde ſucceſſor Nortberti.

ANno igitur poſt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo centeſimo decimooctauo, menſe Iunio, poſt comitum ſuorom ex hac uita deceſſum, acceſsit ei dominus Hugo, iam dictus clericus, hoc enim erat nomen eius, qui proximo poſt eum loco ſucceſsit in regimine Præmonſtratæ eccleſiæ, piæ & ſanctæ conuerſationis homo. Gauiſus ea re uir Dei, & immenſas gratias agens Deo animatur ad prædicationem. Et iam ſciẽs & præſumens de uoluotate Dei, circuibat caſtella, uillas & oppida, prædicans & reconcilians male diſſentes, & inueterata odia & bella ad pacem redocens. Securi erant de gratia Dei, qui ſeruis ſuis prouideret quæ eſſent neceſſariã. Fixum enim in mente habentes, quia peregrini & hoſpites eſſent ſuper terram, nec ulla quidem nota ambitionis perſtringi poterãt, quorum tota ſpes de cælo pendebat. In tanta igitur admiratione & dilectione apud omnes eſſe cœperunt, ut quocunqoe iter agentes ſe uerterent cũ uillis aut caſtris propinquarent, etiam paſtores, relictis gregibus, concito curſu præuenirent, & populis ſeruos Dei aduenire clamarent. Tunc uerò cãpanæ pulſabantur, tunc concurſus populi omnis ſexoi, omnis ætatis, omnis conditionis cateruatim ad eccleſiam confluens, Miſſarũ ſolennia libenter audiebat, & uerborum exhortationes ac monita libẽtius ſuſcipiebat. Poſt ſermonem autem oon modica facta collatione de cõfeſsionis frequẽtatione, de agenda pœoitentia, de coniugijs, de proprietatibus, & quomodo qui moriuntor in eis, debeant ſaluari: de omnibus his, inquã dato & accepto reſponſo, ſub ueſperam tandem ad hoſpitium docebatur. Gaudebat uerò oon modice, felicemque ſe ac Deo dignum iudicabat, qui eum hoſpitio ſuſcipere merebatur. Interdum autem alius trahebat aſellum, alius rapiebat aſelli capiſtrum, alius ui detinebat iuuenem illom, quem ſolum habebant ad aſellum cuſtodiendom. Sic itaque undique pererãſeundo, multos ab errore reuocabat, & pœnitentiam ſuadens, moltos retrahebat à crimioe, multos etiam diſcordaotes ad concordiam reducebat. Propter hæc & his ſimilia taotum amorem & gratiam ad populũ contulit ei Deus, ut uiſu & alloquio eius uix ſatiari quis poſſet, & ipſe tanta popoli charitate teneretur, ut multoties, relicto eccleſiarũ hoſpitio, potius recipi uellet in medio orbium & caſtrorum, ubi omnes aduentantes benigne & comiter exciperet. Erat præterea io his omnibus ſuprà, quam dici uel credi poſſit, patiens in uigilijs, ſedulus io labore, gratioſos in uerbis, gratus adſpectu, benignos io ſimplices, ſeuerus in hoſtes Eccleſiæ.

Miro ſtudio oẽs uirũ Dei proſequuntur.

CAP. XIII.

COntigit quadam die, cùm trãſiret per quoddã caſtrum, Foſſas nomine, fieri concorſo hominum, tam clericorum qoam laicorum, inſolitum eius uiuendi modum admirantiom, & eo maxime, ꝙ quem ſocium acceperat, bene cognitũ haberent. Iotelligentes autem eum concordiæ & pacis ex collata ſibi gratia a Deo, eſſe adminiſtrum, obnixe rogare cœperũt, ut apud eos requiem pauliſper caperet, aſſerentes in eadem ragione funeſtis odijs & atroci diſcordia quoſdam laborare, eaque cauſa nõ minus ſexaginta eſſe peremptos, nec à quoquam, rũ à multis religioſis & potentibus iamdiu laboratum

eſſet

eſſet, potuiſſe ſarciri concordiam. Cumq; multi hac de re multa loquerentur, non caſu æſtimandum eſt, ſed diuina diſponente gratia ſactum eſſe, ut illac trā ſiret quidam, cuius frater eodem odio inſtigante illa ſeptimana interemptus erat. Quē cùm adſtantes cernerent. Ecce unus, inquiunt, ex his, de quibus ſermo habetur inter nos. Quo aduocato, ſtatim homo Dei, brachijs collo eius circundatis, ſic ait: Dilecte mi, peregrinus ego ſum, hac pertranſiens, & nihil à quoquam petij in iſtis partibus uel accepi. Sed quia te iuuenem bene armatam elegantemque uideo, placet mihi primum munus à te expetere & accipere, quod pro perſpicua probitate tua rogo, ne mihi negare ue lis. Statim ille nutu diuino pietatis affectu permotus & lachrymis obortis, perſuſus, reſpondit: Quid eſt, reuerende pater, quod tibi à me, uel à quolibet poſſit negari? Qui cum condonationem perempti fratris ab eo peteret, continuo impetrauit: nec ſolū condona uit, ſed obſequium etiam uiro Dei præſtitit, oſtendēs opportunitatem acerba illa odia penitus ſopiendi, & integram pacem conciliandi. Erat tum feria ſecunda, quando homini Dei primo hæc indicata ſunt. ſequē ti inde ſabbato ad uillam, quæ Monaſterium nuncupatur, utraque pars aduerſariorium conuenit, populus etiam multus ex eadem uicinitate confluxit, partim ut hominem Dei, de quo rara quædam nunciabā tur, uiderent, partim ut diſſidentes, quorum odijs to ta regio perturbatur, ad conciliationem prouocarēt.

Vide ſā cti uiri mirum artificium.

Cumque uir Dei intra cubiculum quoddam, clauſo oſtio, fere uſq; ad horā tertiā perſiſteret orādo, populus tædio & curioſitate quadam affectus, cœpit mira ri non minimum, & murmurando alter ad alterum dicere: Qua cauſa conuenimus? Putabamus quòd exi ret, & uerbi Dei ſemina iactaret, & aquis fontis uitæ corda diſcordantium emolliret, & ecce in latibulis ia cet dormiens, aut alia in re ſuæ uoluntati indulgens. Cum uerò adeo impatientes ultra ferre nollent, coegerunt ſocium eius, qui ad illos egreſſus fuerat, ut ingrederetur & diceret ei omnes mox receſſuros, ſi nō exiret. Ille ſciens eſſe eum in precibus, ne eum pertur baret, ingredi diſtulit. Importunitate tandem eorum compulſus intrauit, & ſtans coram eo tremens, ſubmiſſa uoce dixit, Pater, populus expectat te, & quia præſentiam tuam ei non exhibes, uult recedere. Et ille, Tace, inquit, fili mi: non eſt noſtrum ſeruire Deo, pro uoluntate hominum, ſed pro uoluntate Dei. At tamen non diu poſt ſurgens ab oratione, eccleſiā ingreditur, & ſacris ueſtibus præparatis, primo Miſſam B. Mariæ, ut in ſabbatis ſolet fieri, celebrat: deinde Miſſam illorum defunctorum, quorum mors extitit cauſa odij, quod ſedare uolebat. Quibus deuotiſſimè peractis, iuxta conſuetudinem exiuit ad faciendum ſermonem. Sed quia prandij hora iā tranſierat (erat enim ferè nona) multis ad reficiendum egreſſis pau cos, quibus prædicaret, inuenit. Apud illum autem hoc in more poſitū erat, ut ſic in paucis, ſicut in mul tis: ſicut in diuitibus, ſic in pauperibus ex abundantis charitatis uiſceribus, unicuique pro modulo ſuo & facultate, faceret ſermonem. Porrò paululum facta oratione, cùm cœpiſſet loqui & attraxiſſet ſpiritū, mi ro & ineffabili mō ſpiritus ille charitatis, quaſi uox diffuſa, ſonus factus eſt in cordibus eorum, qui præ tædio receſſerant, & ut ad ſonitum tubæ unuſquiſq; relicta refectione, de locis & tabernis, in quibus con ſederant, quaſi meliores epulas accepturi, ad eccleſiā conuolabant. Cumq; uir Dei replerā uideret eccleſiā abbreuiato ſermone, ſic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum diſcipulos ſuos ad prædicandum mitteret, inter alia hoc eis mandauit, ut in quamcumque domum intrarēt, primùm di cerent: Pax huic domui. Et ſi ibi eſſet pax, hoc eſt, filius pacis, requieſceret ſuper eos pax eorum. Nos autem non noſtris meritis, ſed ſuperabundanti gratia Dei ſola, imitatores eorum affecti, eandem pacem uo bis denunciamus, quæ mente incredula neganda non eſt: nam ad pacem perpetuam pertingere facit. Vobis igitur incognitum non eſt, qua cauſa conuenerimus. Non eſt noſtrum nec ex noſtro, utpote qui peregrinus ſum & aduena pertranſiens, ſed poteſtatis & uoluntatis Dei eſt perficere: ueſtrum eſt autem, uoluntati illius integro & deuoto affectu acquieſcere. Ad hæc uox omnium una facta eſt. Præcipiat, inquiunt, per te Dominus nobis, quod beneplacitum eſt ei: nō habemus ei contradicere, quod, te ordinante, in hoc negocio Dñs de nobis facere uoluerit. Quid plura? Egreſſa eſt utraque pars aduerſaria foras in atrium, reliquis in medio poſitis: Et paruo interuallo facto, abiurata eſt diſcordia & concordia confecta, paxque ſacramento confirmata.

CAP. XIIII.

IN craſtinum ſummo diluculo conſurgens, ſeceſſit ad aliam uillam, non longe poſitam, Gemblacum nomine, ut ſermonem faceret ad populum: ubi ſane deuotiſſime ſuſceptus eſt, quòd & uerbi Dei præconem & placidæ pacis eum internuncium eſſe didiciſſent. In eadem regione duo principes mu tuis conflagrabant odij, & ut fieri ſolet, rapina & incendijs tota regio in uaſtitatem & ſolitudinem reda cta fuerat. Hoc uir Dei audiens, & populorum clamo ribus permotus miſeriæque & paupertatis miſertus, ipſos, quo potuit, labore adijt: cumque primum alloqueretur, dicens Magnus es & potens, & ignorare nō debes, tibi à Deo collatam poteſtatem, & me ſeruum eſſe, ad te miſſum. Me ergo non pro me, ſed pro illius amore audire debes, qui pro tua & multorum ſalute ad te diuerti. Audi igitur pauperē & peregrinum, & Domini Dei tui mandata per me tibi allata ſuſcipe, ut ab eo tu quoq; ſuſcipiaris. Remitte ei, qui tibi nocuit: dimitte, ut tibi dimittatur: tibique ſit commodo pauperibus & egenis ſubſidio: ut commodum tuum fiat peccatorum tuorum remiſſio, pauperum ſubſidium, rerū diſſipatarum reparatio. His auditis, princeps ille & homine inſpecto, ut erat uultu angelico, & conſiderata ueſtitus & habitus humilitate, & facundia uerborum, totus intremuit, (cōmota quippe ſunt omnia uiſcera eius) & pietatis affectu reſponſionem emolliens, dixit: Fiat, quod uis. Non eſt enim aliqua certe rationis oppoſitio, qua poſſit quis tuæ con tradicere uel obſiſtere petitioni. Cum ergo tali affectu ad effectum perduxiſſet, quod petebat, ab eo tranſiuit ad alium. Sed ſeminator diſcordię præueniens, cor eius ſic obdurauerat, & ſui ſeminis radicem in eo ſparſerat, atque ita mentis oculos clau ſerat, ut nullius ueri luminis auditus in mente, nullius charitatis feruor eſſet in corde, quo uiro Dei uel ad breue ſpatium placidem & humaniter reſponderet.

Videns autem atrocitatem uultus illius, & oculorum toruitatem atque feritatem uerborum & cordis duritiam, ne margaritas ante porcos iactaret, ſtatim conticuit: & uerſus ad ſocium, quem ſecum habebar: Inſanit, inquit, hic homo: ſed futurum eſt breui, ut retrorſum cadat, & ſtetur inimicis ſuis ad capiendum & illaqueandum & conculcandum. Hæc dixit, & in eadem ſeptimana uerborum effectus ſubſecutus eſt. nam & captus ab inimicis, detentus eſt. Hæc Ideo dicta nouerit lector, ut & in hoc uir Dei ſpiritum prophetiæ habuiſſe credatur.

Prophetico ſpiritu claret uir Dei.

CAP.

CAP. XV.

** Colrois.*

ET procedens, inde uenit ad proximam uillam, quæ uocatur * Coteri. Et quia fama de eo iam unique percrebuerat, populus de eadem uicinia ad audiendum ſermonem confluebat. Et poſt celebrationem Miſſę audito finitoque ſermone, ſicut cõſueuerat, de pace & cõcordia, &, ſi inter eos aliquod disſidium eſſet, cœpit inquirere. Cùm autem nominarent inter eos quoſdam diſcordãtes, cœpit eos humili exhortatione à ueteris, odij rixis reuocare. Sed cùm unus ex eis, multis rogatus precibus, nullatenus petitioni eius & omnium circunſtantium acquieſceret, foras exilijt, aſcendens equũ ſuum, (miles enim erat) nitebatur fugere. Sed eùm calcaribus fortiter iterum atque iterum urgeret eum, nullatenus uel paſſum unum potuit procedere. Exeuntibus autem cæteris, qui in eccleſia remanſerant, & undique concurrentibus cum ſtupore & admiratione nimia, quidam ſubſannando clamare, quidam condolendo flere cœperunt. Omnes tamen una uoce Deum laudabant, qui in ſanctis ſuis glorioſus eſt, & ibidem hanc oſtendebat gloriam. Ille uerò non minimum pudefactus ad uocem clamantium, ad eccleſiam coram uiro Dei redijt, & proſtratus ueniam petens, quod prius ab eo petebatur, quantocyus libens annuit, & abſolutionẽ, ꝙ ſanctum uirum Dei oſtendiſſet, petijt & accepit. Et ſic impletum eſt in eo, quod ſcriptũ eſt: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomẽ tuum Domine.

CAP. XVI.

Pſ. 82.

EOdem anno contigit, beatæ memoriæ Gelaſiũ Papam, à quo prædicandi authoritatem acceperat, migrare à ſeculo: cui ſucceſſit Calixtus Viennenſis epiſcopus, piæ & ſanctæ conuerſationis homo, & dignæ recordationis, quem conſtat apud Cluniacum electum fuiſſe, & in ſedem uniuerſalis eccleſiæ poteſtatem, honoriſque & dignitatis culmen communi omnium electione ſuſcepiſſe. Tranſierat enim iam dictus Papa Gelaſius cum ſaniori parte Cardinalium, ut ſanctam matrem Eccleſiam in membris uiſitaret. Tanto denique patri orbati Cardinales, cæterique ſanctæ Eccleſię filij, qui ad exequias Gelaſij conuenerant, ab eo, qui dixerat, Non relinquam uos orphanos, conſilio quæſito & accepto, ad perficiendum, quod cœperat prædeceſſor, Calixtus Rhemis concilium conuocauit. Vbi & introitum ſuũ Eccleſia confirmauit, & ipſe, quæ bene geſta erant, approbauit & corroborauit: & quæ ſiniſtra inuẽta ſunt & corrigenda, authoritate Romana correxit. Audiẽs uerò homo Dei Apoſtolicæ ſedis dignitatem eſſe innouatam, (autũnus erat, quandò primo brumale tẽpus hyemis incipit) Rhemos adijt: ubi ab Epiſcopis & Abbatibus, qui conuenerant, cum gaudio ſuſceptus eſt, nõ minimũ admirantibus ſuper excellentia uerborũ prædicationis & * reſpõſionis eius. Et ne ab aliquibus oblatrãtibus ſana eius doctrina in aliquo poſſet infirmari, lr̃as Apoſtolicæ authoritatis, quas a Papa Gelaſio acceperat, iterum renouari poſtulauit.

Gelaſi⁹ Papa moritur, & Calixtus ſuccedit.

Io. 14.

Rhemẽſis Synodus.

** reſpõſis.*

CAP. XVII.

QVibus acceptis, dñs Papa uenerabili Landunenſi epo Bartholomæo præcepit, ut curam eius ſuſciperet. Erat.n. ipſe homo, habens ex progenie matris eius quoſdã in epiſcopatu, & eorum inſtinctu ſubmonitus erat eps, humanitatis ei manum per aliquod tps porrigere. Quo deducto, & finito concilio, Papa nõ poſt multum Laudunum deuenit. Tũ uerò Eps cũ Papa conſiliũ inijt: quo cum retinere poſſet: atque eo noĩe obtulit ei eccleſiam B. Martini, quæ in ſuburbio ſita eſt: in qua pauci fratres erant, ſub regula canonicæ profeſſionis degentes. Ac uir Dei modis omnibus renuebat. Tandẽ cùm cogeretur, ne ſummi Pontificis offenſam, & inobediẽtiæ notã incurreret, quod petebaẽ annuit, ſi tamen canonici illic cõmorantes, ea quæ ſm̃ Euangelicã & Apoſtolicã inſtitutionẽ eos docturus eſſet, obſeruare nõ recuſarent. Sed cũ oſtẽderet eis formã Euangelicæ inſtitutionis, quo imitatores Chriſti, contẽptores mundi eſſe deberent, quo pceptis & regulis ſanctorũ patrũ obedientes: illi ſtatim ad uerbũ & adſpectũ eius perterriti, dixerunt: Nolumus hunc regnare ſuper nos, qa talẽ magiſtrũ noſtra nõ nouit nec prædeceſſorum noſtrorum conſuetudo. Liceat nobis noſtro more uiuere: Caſtigare quidem Deus uult, non mortificare. Sic homo Dei & obediuit, & ab obedientia ſolutus, ab illa non receſſit.

Manſit itaq; ibidẽ: Socius.n. eius de quo ſuperius mentio facta eſt, cũ Cameracẽſi epo Burchardo profectus erat: Habebat.n. de rebus ſuis quas nõ ita pridẽ reliquerat indiſcuſſas, quædam diſponere. Quæ ꝙ aliter ꝙ̃ uellet diſtrahẽrentur, (nouitius quippe erat) æquanimiter nõ poterat ſuſtinere. Interea Eps diſſoluta ieiunio & frigore hoſpitis ſui mẽbra nitebaẽ reficere: ſed ipſe quotidie ab hoſpite ſuo confouebatur ſpirituali & melliflua uerbi Dei refectione. Ob hãc cãm amore nimio & charitatis igne ſuccẽſus, aſſidue pulſabat eũ pcibus quibuſcunq; poterat, ut in epatu ſuo uellet manere, quotidie circũducens eũ & oſtendẽs, ſi qua foret eccleſia, q̃ ei placeret ꝗ ſolitudines, ſi qua deſerta, ſi qua terra culta uel inculta ad ædificãdũ & cõmanẽdũ. Victus tãdẽ ipſius & multorũ aliorũ religioſorũ quàm nobilium precibus, elegit locũ ualde deſertum & ſolitarium, qui ab incolis antiquitus Præmonſtratum uocabatur: in quo, ſi quando daret ei Deus colligere ſocios, ſe manſurum ſpopondit.

Præmõſtratũ ſibi delegit uir Dei

CAP. XVIII.

TRanſacta igiẽ hyeme, niuiumq; & glaciei frigore uernali calore paululum deterſo, uir Dei, ut erat ſolitus uirtute diuini ſolarij accinctus, ad prædicãdũ exijt, & ſolus Cameracũ ueniẽs, ſermonẽ habuit ad populũ. Et ecce cecidit ſemẽ in terrã bonã, ſ. in iuuenẽ Euermodũ noĩe: q tanto rore ſpiritusſancti pfuſus fuit in uerbi Dei ſuſceptione, ut amoris eius cã ſtans oraret ad Dñm Deũ ſuũ in eodẽ loco & in eiſdẽ paſſibus, ubi Dei hominẽ ſtare diligenter cõſiderauerat in faciẽdo ſermone. Nec moras intulit, ſed ſtatim relictis oĩbus, ſecutus eſt eũ, tantoq; intimi amoris uinculo ei colligatus eſt, ut omni tpe uitæ eius ſpiritus uiri Dei in eo requiẽ caperet, & poſt deceſſum ſuũ, locũ ſepulturæ ſuæ ei cõmendaret. Perueniẽs autẽ * Niuigeilã, aliam iuuenẽ Antoniũ noĩe, a Deo ſibi datũ recipit. Hi duo & tertius quẽ prius receperat, radices & fundamentũ fuere futuræ multitudinis, quæ ſubſecuta eſt. Et intra Quadrageſimã illã tot ſocios obtinuit, ut in ſeptimana paſſionis Domini ante Paſcha cũ tredecim reuerſus prædictum locum poſſederit.

** Niuellam.*

CAP. XIX

LOcato igitur fundamẽto in Chriſto Ieſu, paulatim de uiuis & bene ſectis & politis lapidibus creſcebat ædificiũ, & domus Dei ampliaẽ. Sed nõ defuere tẽtantis inimici & aduerſarij hoſtis inſidiæ, q plantata eradicare, fundata euellere,

con-

congregata deſpergere. diſperſa morti tradere multi form dolo laboraret. Nā in ſingulis ſingulas & proprias cōſiderās affectiones, modis oībus ſe opponebat, & decipiēdos nouos tyrones Dei, ſeſe in angelū lucis transformare nō metuebat. Itaq; cōtigit quadā nocte cuidā ad matutinas ſtāti & contēplanti, & de illa glorioſa & ineffabili Trinitate cogitāti, ut ille antiquus hoſtis uiſibiliter adſtaret & diceret: O q̄ felix es. ô q̄ in tuo ꝓpoſito laudabilis, q & bene cœpiſti, & te ꝑſeueraturū in tanta afflictione deliberas: idcirco ſanctā Trinitatē, ad quā toto mentis affectu ſuſpiras, uidere mereberis. Et his dictis, apparuit tria geſtas capita, Trinitatē ſe eſſe cōteſtās. At ille expaueſcēs & plurimū admirās, paululū tñ præmeditatus, cū non ſibilū auræ lenis, ſed uentū turbinis fœtidū ſentiret, dixit: O miſer & infelix & oībus creaturis deterior: tu, in quā, q ſignaculū ſimilitudinis Dei fuiſti, quō arrogas tibi nō tātū ſe ſcire Trinitatē, ſed illā ipſam te eſſe? Recede, recede, & me tuis fraudibus nō obedientē, non ꝓſumas ulterius inquietare. Statim ille receſſit. Erat quidē frater ille ad obedientiā prōptus, in oratione deuotus, in ieiunio aſſiduus: ita ut per totū annū ieiunaret, tā æſtate, quā hyeme, & à nullo cogi poſſet, ut alterā interdiu perciperet refectionem, niſi diebus Dominicis: quibus tñ non niſi crudū quid ſumebat, & nō aliquā coactionē. Sed cùm id oēs mirarentur, & tanta eius abſtinentiæ & continentiæ uirtùs ubiq; in laudē eius prædicaretur, affuit iterùm ſatan, occulte ponēs inſidias, ut nouū militē proſterneret. Nā quarta feria in capite ieiunij, cùm deuotione cunctorū fideliū abſtinētia Quadrageſimalis inducitur, tanta fames & gulæ uoracitas eum inuaſit, ut diceret ſe nullo modo poſſe ieiunare, planeq; ſe moriturū, ſi a lacte & caſeo cogeretur abſtinere. Cui cùm diceretur: Quid eſt frater? ſacrū & annuū ieiunium eſt, & non eſt fas alicui etiā ſeculari, bis reficere: ille toruo uultu & lupina rabie rñdebat: Nunquid uult Deus hoīem mori, ſubtrahēdo illi quocunq; tēpore, quicquid ad uſus eius creauit, & neceſſitas ſumere cōpellit? Quid plura? Aberat pater Norbertus, & fratres adhuc rudes, q ad huiuſmodi inſultus arma ferre nō cōſueuerant, multimodis ſupplicationibus hoc tādem ab eo impetrauerunt, ut bis & quantum uellet, cibū Quadrageſimalem comederet, timentes ne illud improperium in publicum exiret, q̄ tàm arcta & ſubita religio, uel ſecularium cōnſuetudinem in ſuis conuerſis non ſeruaret.

Diabolus in ſpecie. Trinitatis apparet cuidam. Ezech. 28.

Cùm ergo tranſiſſent quadrageſimales dies, & ad celebrandum Paſcha homo Dei reuerteretur Præmōſtratum ad fratres ſuos, ad introitū ipſius uallis horror nimius inuaſit eū, & uentus turbinis circumuallauit eum, quaſi uentus ueniens ab aquilone: & ipſe ſtatim ſentiens, ſecum uenientibus malignam prædixit adeſſe tentationem. Peruenienti aūt fratres narrauerunt, quid actū eſſet. At ille dolens, & heu me, ingeminans, In meam, inquit miſeriā & in detrimentum animæ fratris, & ad trad uctionē noſtræ inſipientiæ hoc cōſentire uoluiſtis, atq; per hoc locum diabolo, niſi uiriliter ei reſiſtatur, ad diſperdendum dediſtis. Vbi eſt, inquit, ille? Qui cum adduceretur, uix ſe ſuſtentare præ nimia pinguedine poterat, & uelut ueſica turgens, edacitatis ſpiritu plenus, non niſi toruis oculis magiſtrum, quem ſuper omnia diligere ſolebat, reſpicere ualebat. Videns ergo uir, cui Deus diſcretionem ſpirituū dederat, non eſſe infirmitatis humanitatis, ſed tentationis diabolicæ, ſtatim uetuit omnino quicquam ei dari. Qui poſtquā per aliquot dies ieiunauit, ubi reddita eſt ei quarta pars rudioris panis, & uas aquæ ad menſuram, pro ſummis delicijs computauit. Et ſic ad priſtinam conſuetudinem bene & moderate uiuendi, Deo per magiſtrum ſuum ſubueniente, redijt.

CAP. XX.

POſt hæc homo Dei, ut erat ſolitus, ad prædicandū egreſſus eſt, recepitq; ſociū ſuū, qui ad componendū res ſuas abierat, & quāplurimis in itinere diſcordia laborantibus ad concordiā reuocatis, Niuigellā peruenerunt. Quia uero ab exordio prædicationis ſuæ in eodē oppido nimis charus habebatur, ſtatim ut Præmonſtratū conceſſit, quidam ex eis conuerſionis gratia ad eū cucurrerunt: ſed aſperitatē ordinis & inſtitutionis impoſitæ ferre non ualentes, ut canes ad uomitū reuerſi ſunt. Qui ſuā nequitiā tegere uolentes, ad approbriū hominis Dei, & ut conciones eius auerterēt, zizania ſuperſeminauerūt, ita ut nec uidere, illum, nec eius cōciones audire uellent. Sed ille hac re nullo modo expauit, confidēs hoc magis fore materiā uictoriæ cōtra dęmones, qui eius prædicationi & ſaluti credentiū, quā per eū operabatur Deus, nitēbantur obijcere impedimenta. Cū ergo ob hanc cauſam in populo illo parui precij haberetur, ſuſcitauit Deus militi ſuo bellū, de quo ipſius docente uiriliter, aſſecutus eſt uictoriam, amoriq; priſtino redditus, & nō tantum apud Niuigellenſem plebē, ſed etiam apud omnes hoc audientes, adeptus eſt ſuauiſſimi odoris fauorem & gratiā. Nā ibidē aderat pater cuiuſdā puellæ, quæ iā per annū à dæmonio uexata fuerat, & uinculis & carcere tenebatur. Qui grauiter flens & ſuſpirāns, dolore filiæ affectus, cœpit rogare eū, ut ſaltē uidere eā & tāgere dignaretur. Magnū opus, ſed non diſpar fides in opere. Adducitur puella iā duodennis, & plurima populi frequentia cōuenit. Tunc igitur Dei ſacerdos tēpus & locū & materiā uidēs, ut glorificaretur Deus, maiorē fiduciā cōcepit. Ita albis & ſtola ueſtitus, exorciſmū agere aggreſſus eſt. Cœpitque diuerſa legere euangelia ſuper caput illius. Ad quem dæmon reſpondit: Huiuſmodi lyras audiui frequenter, neq; pro oībus iſtis hodie recedam, neq; propter te è habitaculo iſto. Et propter quos tandē recedā? Columnæ Eccleſiæ ruerunt. Cum autē ſacerdos multiplicaret exorciſmū, rñdit dæmon Nihil agis, quia necdū per concurſum ſanguinē martyrū me adiuraſti. Tunc igitur, ut uere ſuperbus eſt dæmon, ſcientiā ſuā oſtentaret, Cantica canticorū a principio uſq; ad finē ꝑ os puellæ edidit. Et reiterās uerbū ex uerbo in Romana lingua, uſq; in finē interpretatus eſt. Et reiterās uerbū ex uerbo, in Teutonico totū expreſſit, cùm illa puella dū adhuc ſana eſſet, nihil niſi Pſalteriū didiciſſet. Nihilominus Dei ſacerdos imminebat, & dū inſiſteret præciperet, ut exiret à creatura Dei, coactus rñdit dæmon: Si hinc me cōpellis exire, permitte me intrare in monachū illū. (ibi quippe monachus ſtabat, & nominauit eū) Tūc uero Norbertus exclamat in populū: Audite, audite malitiā huius dæmonis, qui ut infamaret, ſeruū Dei uexādū expetijt, quaſi peccatorē & dignū hoc ſupplicio. Sed non ſit uobis iſthuc offendiculo. Ea eſt enim nequitia eius, ut bonis oībus uelit derogare, & quantū pōt infames eos reddere. Hoc dicto, iterum cœpit acrius inſiſtere officio. Tūc dæmō: Quid agis, inquit? Neq; propter aliū hominē exibo. Quòd ſi uideris me exclamare, iā tantū uenient de noſtris, id eſt de nigris, ad bellū. Eia ad bellū, eià ad bellū: Eia iā faciam corruere arcus iſtos & fornices ſup nos. Ad hoc uerbum populus diffugit: ſacerdos uerò imperterritus & intrepidus manſit. Tunc illa iniecit manus ad ſtolam eius ut proxime collū eius adſtringeret. Cumque hi, qui aderant, uellent manus eius dimouere: Nolite, in

Procax dæmonis petulantia.

quit: permittite illam, ſi accepit à Deo poteſtatem, faciat quod poteſt.

Tunc uero eius audacia hoc uerbo perculſa, tanq̃ reuerentiam exhibens, manus ſponte relaxauit. Iam itaque plurima diei parte cõſumpta, pater Nortbertus conſilium cepit, ut in aquam exorcizatam eã imponeret. Et ita factum eſt. Et quia flauis erat capillis, uerens ſacerdos, ne occaſione crinium diabolus in ea poteſtatem retineret tonderi eam iuſsit. Qua permotus dæmon iniuria, cœdit in ſacerdotem ulciſci, dicens: Peregrine de Francia, peregrine de Francia, quid tibi nocui? Quare non ſinis me quieſcere? Omne malorum genus & caſus mali omnes in caput tuũ incurrant, qui adeo me uexas. Iam ueſpertina hora erat, & uidens pater Nortbertus non exiſſe dæmonẽ, aliquantulum contriſtatus, iuſsit eam reddi patri, & in craſtinum iterum ad Miſſam adduci. Ipſe uero cœpit ſe expoliare alba & alijs indumentis. Cum ergo hoc uidiſſet impius dæmon, cœpit inſultando plaudere manibus & dicere: Ha, ha, ha: modo bene facis, nec hodie feciſti quicquam quod mihi ſic placeret: en hodie conſumpſiſti diem, & nihil profeciſti. Ad hæc ſtomachando pater Nortbertus, contulit ſe ad hoſpitium, & obfirmauit in animo ſuo non guſtare cibum, donec illa ſanaretur. Et ita tranſegit diẽ & noctem illam ſine cibo. Iam craſtina dies aduenerat, & Dei ſacerdos parat ſe ad celebranda Miſſæ myſteria, rurſusque puella adducitur, & iterum fit multiplex concurſus populi, ut uiderent agonem ſacerdotis & dæmonis. Tunc uero mandauit duobus fratribus, qui ſecum erant, ut tenerent eam ibi iuxta, haud procul ab altari. Inchoato igitur miniſterio, uẽtũ eſt ad euãgelium, & illa applicata ad altare, plurima euangelia ſuper caput eius lecta ſunt. Et dæmon iterum cœpit ſuas repetere ſannas, huiuſmodi lyras frequenter ſe audiuiſſe. Cum ergo uentum eſt ad locum, ubi ſacerdos eleuat hoſtiam coram Domino, exclamauit dæmon: Videte, uidete, quomodo Dei culum ſuum inter manus ſuas tenet, Fatentur dæmones: quod hæretici negant. Tunc uero Dei ſacerdos inhorruit, & cõcepto ſpiritu uirtutis, in ipſa oratione ſua cœpit exagitare dæmonem & torquere. At ille coactus & tortus, per os puellæ exclamat: Volo exire, uolo exire dimitte me. At illi duo fratres fortiter tenuerunt eã. Sed ſpiritus immundus nullas patiens moras, fœtidiſsimæ urinæ fœda relinquens ueſtigia, aufugit, uaſque poſſeſſum reliquit. Illa uero liberata a ſuo tortore, collapſa, languida delata eſt in domum paternam, & paulò poſt accepto cibo, ex integro incolumis & compos ſui, perfecte ſanata apparuit. Hoc itaque publice factum eſt, teſte omni populo, qui Dei laudes in commune prædicabat, & patrem Nortbertum uere Apoſtolicum uirum fatebatur.

Expellitur improbiſsim' dæmõ.

CAP. XXI.

POſt hæc peruenit Coloniam, ubi & libenter ſuſcipitur, & libentius in ſermone & confeſsione auditur, q̃ illum prius & iuuenem nouiſſent, & iam mirabiliter mutatum uiderent. Et quia populus fere ſolet imitari, ſi quid noui conſpiciunt, multi ad uerbum & exhortationem eius tam clerici q̃ laici concurrentes, illum ſecuti ſunt. Habebat ille iã tunc in animo ædificare eccleſiam, in qua adunatos fratres reciperet. Atque ob hanc cauſam petiuit ab Archiepiſcopo Friderico & cęteris fidelibus ſanctarũ reliquiarum ſibi munera donari, quibus nõ minimũ ab antiquo repleta & inſtructa erat felix Colonia. Annuit Archieps, annuit ceu iuſtæ petitiõi clerus & populus. At ille fratribus ſuis, quos ſecũ habebat, & quos ibidem Deus ei contulerat, ieiunio indicto, hoc precioſum donum Deo cõmẽdabat, ut uenerabile patrocinium is faceret inueniri. Nocte uero eadem uirgo quædam ex numero undecim millium uirginum, & nomen ipſius uirginis, & locus, ubi iaceret, per uiſionem cuidam deſignatus eſt, & in craſtinum ex ordine uiſionis corpus ibidem quæſitum, integrum inuentum eſt. Quod cũ hymnis & laudibus Dei & gratiarum actione ſuſcepto, de reliquijs etiam aliarum uirginum aliorumque quorundam martyrum, uidelicet Gereonis, Maurorum, duorum Euualdorum duo uaſcula inſtar feretri ei impleta ſunt. Sequenti uero die, cum a Præpoſito & Canonicis S. Gereonis ſimiliter ſibi dari reliquias ſupplicaret, conceſſum eſt ei, ut ſi quid, quod placeat ei in eccleſia eorum, uellet, id quæreret & acciperet. Gauiſus eſt homo Dei, & hoc promiſſum, ut erat ſolitus, Deo per totam noctẽ orãdo cõmendabat attentius. Mane autem facto, in medio monaſterio, ubi nullum alicuius ſepulcri patebat ueſtigium, effodi præcepit: ubi corpus integrum abſque cerebro repertum eſt, honorifice & cum omni diligentia collocatum. Quod cũ canonici & plebs innumerabilis, quę conuenerat, cerneret. Ecce inquũt, hic eſt dñs nr̃ Gereon, & noſtrũ uenerabile parrocinium, quod à nobis & à prædeceſſoribus noſtris p multos annos quæſitum eſt, & peccatis noſtris exigẽtibus inueniri non potuit. Et exclamantes uoce magna, cum gaudio immenſas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis ac tãtus theſaurus, diuque deſideratus mereret inueniri.

Vir Dei uenit Coloniam

Inuenitur corpus integrũ S. uirginis.

Corpus integrũ S. Gereonis uir Dei inuenit.

Et ne quis dubitet ipſum eſſe, ſciat pro certo uerũ agnitionis eius fuiſſe indicium, q̃ de morte & martyrio eius legitur, partem capitis, & non totum caput, eẽ abſciſſum. Hanc partũ habebant, ſed reliquum corpus ubi eſſet, prorſus ignorabant. Suſceptum eſt itaque corpus ſanctum, ut digne debuit, & eleuatum, parsque inde uiro Dei data eſt: quod reliquum fuit, magnifice à Clero & populo repoſitum eſt. Aſſumptis non diu poſt reliquijs, collectoque fratrum tam clericorum quàm laicorum collegio, quos Deo per uerbum prædicationis genuerat, redeũdi iter aggreſſus eſt, & ubique in eccleſijs, in congregationibus, cũ proceſsione magnifice ſuſcipiebatur. Audiens autem tranſitum eius nobilis matrona, Ermenſendis nomine, Namurcenſis Comitiſſa, uelociter occurrit ei, orans ut ad collocendos illic fratres, quandam eccleſiolam in uilla Floreffiæ uellet ſuſcipere. Decreuerat etenim ipſa ex multo tempore, pro remedio animæ ſuæ ac prædeceſſorum ſuorum, in eadem eccleſia religionem propagare. Videns ille ſynceram mulieris deuotionem, ſuſcepit, quod petebat: ibidemque altero reliquiarum uaſculo derelicto, feſtinauit Præmõſtratum, (erat enim inſtans natiuitatis dies) habens clericos & laicos circiter triginta nouitios.

CAP. XXII.

COngregatis igitur clericis fermè quadraginta, & quamplurimis laicis, aſsidua conſolatione ueſpere & mane fouebat eos & multiplicibus ſermonibus hortabatur, ne deſiſterent à felici propoſito & ſpontanea paupertate, quam ſuſceperant: & quod docebat, uelut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos, operibus demonſtrabat. Cum autem multi religioſi, tam Epiſcopi quàm Abbates, diuerſa conſilia darent, alius eremiticam, alius anachoreticam uitam, alius Ciſtertienſem ordinem aſſumendum ſuadentes: ille, cuius opus, & conſilium de ſupernis pendebat, qui ſuum principium non ſibi, non hominibus, ſed ei, qui eſt omniũ rerum initium, cõmendabat, in corde ſuo cũcta cõferens, ut ſapiẽs uelox ad audiẽdũ, q̃ differt & reſeruat in poſterũ, tãdẽ ne pfeſsioni canonicę, cui ẽt ipſe, &

quotquot cum eo uiuere nolebant, intitulari fuerāt ab inſantia, inferre iniuriam uideret, regulā, quā b. Auguſtinus ſuis inſtituit, afferri pcepit. Apoſtolica enim uita, quā in pdicatione ſuſceperat, iam optabat viuere, quā quidē ab eodē beato uiro poſt Apoſtolos audierat cōſtitutā & renouatā fuiſſe. Quā cū allatam diligenter inſpexiſſet, in paucis compoſitā, in multis cō diſpoſitā, ſtatim in die natalis Dñi, q̄ inſtabat, inſtar Dñicæ deſcriptionis, ſub eadē & ſtabilitatis in loco, & profeſsionis gratia, ad illam beatæ perennitatis ciuitatem ſinguli ſeipſo conſcripſerunt.

Amplectitur cū ſuis regulā S. Auguſtini.

CAP. XXIII.

QVadā die cū reuerteretur Rhemis cū qbuſdā ſocijs ſuis & duobus nouitijs, quos de ſeculo traxerat ſermo diuinus ad eos factus, & incederent cū ſilētio per uiā, de Deo ſuo meditātes, uox q̄dā de nube auribus eorū in hūc modū inſonuit: Hæc eſt fratris Nortberti ſocietas. Ad quā uox altera ex altero latere rńdit: Ex his duobus nouitijs alter nō eſt: de ſocietate eorū. Audiebat hoc homo Dei & alij, qui comitabantur eū, & rē taciti cōſiderabāt, nihil mali ſuſpicātes: ſed tñ quidnā portēderet, hæſitabāt. At pr̄ Nortbertus, cui maior incūbebat ſolicitudo, ſciens non ſuperuacuū eē, q̄ ea permiſsione diuina hæ uoces audirētur, perquirebat à Deo omni orōnū inſtātia, quid ſibi vellēt quæ audierāt, mores eorū & actus cōſiderās de die in diē, de quibus fuerāt prolata. Cūq; cōſideraſſet alterū eorū minus deuotum in cōfeſsione, leuē in uerbis, inquietū corpore, incōſtātē moribus, tepidū in orōne, negligentē in obedientia:

Heb. 4

(erat aūt Anglus) Quid eſt, inquit, frater: quid eſt, qd̄ geſtas in corde? Expone quod latet. Si Deū q̄ris, nō ē vlla creatura corā eo inuiſibilis: quia, ut ait Apoſtolus, oīa nuda & aperta ſunt oculis eius. Veritatē q̄rimus, & prout fragilitati humanæ cōcedit, in veritate ambulare nitimur, nec eſt ulla veritatis & falſitatis cōuentio, nec aliqua fidelis cū infideli participatio.

Matt. 13. & 25.

Cui ille caput agitando, & leuiter uerba proferendo, dicebat: Putasne, bone pr̄, quicq̄ uelle me tibi furari? Pauper es, ſed oī hñti dabitur, & abūdabit: ab eo aūt, qui nō hēt, & quod vr̄ hr̄e, auferetur ab eo. Hæc dixit, & dicta opere cōpleuit. Nā tūc quidā forte ad cōuerſionē uenerat, & cū paruula ſubſtātia ſua aliquantulum argenti detulerat, quod retro altare pauperis oratorij, quod tunc ſolum hēbant, proiectū iacebat. Nocte uero quadā ille horā ſibi prouidens opportunam, argentum illud rapiens, aufugit. Sic igitur deceptor ille, plenus fraude & miniſter diaboli, pauperes eos in corde iudicans, pauperibus Chriſti nihil mali ſuſpicātibus, paupertatē auxit in tm̄, ut nulla eis remaneret ſubſtātia, vn̄ ſumptus procurari poſsēt uel vnius diei.

CAP. XXIIII.

IAm tunc plurimi in diſciplinā eius uita & propoſito, relictis omnibus, ſe conferebant, & definito cōſilio quærebatur, ubi in eodē deſerto certū ad commanendū & ædificandū locum idoneum ppararent.

Rom. 4

Erat. n. locus ille aſperrimus & plane incultus, arbuſtis & paludibus & cęteris incōmodis occupatus, nec quicquam apparebat habile ad commorandum, præter ſacellum & iuxta illud pomariū & ſtagnū quoddam patuulum, quod de aquis montium, pluuiarum tantum tempore, & de ſicco paludum uſque in præſens impleri conſtat. Ibi conſederat homo Dei cum paruula ſodalitate ſua, ſpei ancoram inconcuſſæ fidei adiungens, & cum patriarcha noſtro Abraham ſpē contra ſpem ponens. Verumtamen ne puſillus grex deſperaret, & ut amicorum ſuorum corda lætificaret, & æmulis derogandi occaſionem ſubtraheret, num qua tali in loco poſſet eſſe commoditas, ipſe circūiens conſiderare cœpit, & alios conſiderare præcepit, addens vt ad omnipotentem. Deum aſsidua fieret & intenta orationum ſupplicatio, ut is oſtēderet locum, in quo diuinus cultus omni tempore poſſet peragi. Cumque multi aſsiduis precibus Domino iſthuc commendarent, obuiā beneplacitum uoluntatis eius ieiunijs, & orationibus exquirentes, apparuit cuidam uiſio manifeſta ſatis & euidens locum, & quæ in loco & de loco erant uentura, aperta ſignificatione denuncians. Nam ibidem, ubi præſens ſita eſt eccleſia, Dominus noſter Ieſus Chriſtus tanquam pendens in cruce uiſus eſt, ſuper quem ſeptem ſolis radij mirabilis claritatis fulgebant, & à quatuor partibus multitudo magna peregrinorum cum peris & baculis properabat, iiq; ue fleſis genibus adorato ſuo redemptore, & pedibus eius dato oſculo, quaſi per licentiam recedebant reuerſuri. Quod cum uiro Dei reuelatū fuiſſet, gratias egit Deo, qui ſeruis ſuis ſe in ueritate quærentibus, & in fide & iuſtitia obſequentibus, de præteritis dat fiduciam, & de futuris ſecreta reuelatione notitiam. Et poſt hæc exhilarata facie, aſſumpta fiducia, Eia, inquit, fratres, eia fratres dilectiſsimi: accingimini, & eſtote uiri fortes: uobis plurima bellorum genera præparantur, quæ ab hoſtibus tam uiſibilibus quàm inuiſibilibus futura ſunt. Sed noui tyrones, qui uenerunt per uiſionem, uiſibiliter uenturi ſunt, & accepto præcepto & obedientia ab eo, qui patri fuit obediens, uobiſcum ſunt uſque ad conſummationem bellaturi. Verbum hoc uerum fuit, quod ſubſecuta actio quotidie declarat in his, quæ relictis omnibus, ut peregrini ueniunt, & profeſsione facta, quaſi oſculo dato, ad obtinendas præliorum acies, ad diuerſas nationes recedunt.

Viſio deſ. mōſtrato.

Prophetice futura ſuis pdicit vir Dei.

CAP. XXV.

QVia uero ædificium & templum ſpirituale bene diſpoſitum & compoſitum fuerat, ad materiale neceſſarium erat laborem adhibere, vt cuncta fierent cum benedictione. Itaque Epiſcopo Bartholomæo aduocato, effoſſoq; fundamēto & conſecrato, de conſecratis lapidibus fundari fecit eccleſiam, adſtante Thoma domino de Colci, qui hominem Dei metuebat & reuerebatur propter Deum, ſciens eum uirum iuſtum & omni honore dignum: adſtante etiam filio eius Ingelerammo adhuc puerulo, & multis nobilibus clericis & laicis & populorū innumera multitudine admirante, & quaſi ſpectaculum conſiderante, & intra ſe ad inuicē dicente: Quis putas eſt homo iſte? cuius fidei? Putasne ſtabile erit hoc opus, quod in tanta ſolitudine locatur, & cuius fundamenta non in petra, non ſupra firmam petram iacitur, ſed in palude? Tanta namque ibi palus erat, ut uix impleri poſſet, licet multa lapidum congeries projiceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit eradicari: quia plantatio quam plantat cœleſtis pater, non eradicabitur. Porro pars cæmentariorum Teutonici erant. (Conduxerant enim eos Colonienſes quidam, amici hominis Dei:) pars noſtrates amici Præmonſtratenſium, & cōtendebant in opere, alij in uno latere eccleſiæ, alij in altero accelerantes. Creuitque quamcelerrime ædificium, & intra tempus nouem menſium perfectum & conſummatum eſt, & à ſupradicto Epiſcopo Bartholomæo conſecratum. Sed quia lætis triſtia, proſperis aduerſa miſceri ſolent, in eadem die conſecrationis quoddam infortunium accidit. Nam cum innumera multitudo eorum, qui conuenerant ad feſtum de remotis partibus, certatim ad oblationē, & ad circuitū altaris currerent, motū eſt altare maius, & lapis diſſolutus, cōſecratioq; ue caſſata, ut præcipit authoritas, & totus labor in nihilum redactus. Expauit homo & contriſtatus eſt,

tus eſt, plus tñ puſillorum ſcandalum metuens, q̃ de diuinis operibus, quæ ſine cauſa non ſiunt, diffidens. Sed uir Dei quid fecit? Reſumptis in Domino cõſolationis uiribus, denuo eccleſiæ dedicandę in octauis B. Martini diem ſecreto cum Epiſcopo ſtatuit.

CAP. XXVI.

EXiuit deinde homo Dei ad pdicãdum, relictis, qui præeſſent cœpto operi, & alijs rebus oib. & omnia integra conſeruarent, tũ ẽt qui pẽne tam clericorũ q̃ laicorũ cõuentui, binos, & binos in ſingulis ponens officijs: quos ad ultimum uale de pace, & vnanimitate docebat, dicens nunq̃ poſſe exorbitare congregatã aliquã multitudinẽ, quã platorũ concordia moderetur. Sed recedente paſtore, rabido ore lupus ouibus molitur inſidias, prius tñ terrorẽ incutiebat: quia quibuſdã, uelut eẽnt inexpiabilis odij inimici, quos in ſeculo reliquerant, armata manu quaſi ad perimẽdũ, ẽt in luce diei cũ ſuis ſatelli

Dæmõ abſente uiro Dei, fratres infeſtat quibuſdã præſtigijs.

tibus ſe pſentabat. Illi uero territi, uenieẽtibus in ſpecie armati exercitus & põpæ armorum, & fremitus equorũ, quibuſcũq; poterãt modis ſe opponebãt: ita ut cũ fugerent, uelociter raptis fuſtibus & ſaxis, obuolutis ẽt brachijs quibuſdã tegumentis uel tunica, reſiſtere feſtinarẽt. Et adeo pugnabatur, ut plane crederent iacula mitti & mittere, feriri & ferire, vulnerari & vulnerare, interfici & interficere. Ad quos cũ multi fratres alij cõcurrerent, arguentes eos, cur ſic inſanirent. An non adſpicitis, aiunt, q ab inimicis noſtris opprimimur, & iam in fruſta ferè conciſi, summo cũ dedecore morimur? Tũc fratres ſcientes eos

Vide uim aquæ ſacræ & ſ. Crucis

infeſtatione dæmonũ illudi, aquã benedictã ſpargũt, ſignũ crucis edũt, & recedente malignorũ ſpirituum turba, illi, quaſi hoſtibus deuictis & in fugã uerſis, cõcito curſu inſequebantur, altis uocibus inclamantes: Eia eia, reuertimini & reſiſtite fortiter: alioquin turpiſſima morte moriemini, ſi deinceps ad nos redire, minaſque & mortem intentare auſi fueritis. At poſtquàm in ſe reuerſi, quidam ex ipſis deluſos ſe eſſe cognoſcũt, fortiter in arrepto propoſito perſiſtunt, ijq; fortiter uicerunt, quidam uero ignominiã eã ferre non ualentes, & de perſeuerantia deſperantes, aculeo caudæ dæmonis perculſi receſſerunt.

CAP. XXVII.

Iob. 40

SEd quia huic falſo & maligno ſpiritui non ſufficit, nec miratur, ſi abſorbeat mare, ſed etiam Iordanem totum abſorbere nititur: qui manifeſte ad plenum ſeducere non potuit, iterum occultiores meditatus inſidias, redire non metuit. Conuenerat ſiquidem in eadem paupertate multitudo de diuerſis nationibus & diuerſo hominũ genere, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, maioris minoriſque ætatis, ſapientes & ſimplices idiotæ, ſicut uir Dei recipere conſueuerat, in hoc Saluatoris imitator effectus, dicentis: Oẽm qui uenit ad me, non eijciã foras.

Ioã. 6.

Inter quos fallax ille ſpiritus quoſdã cõſiderans idiotas, & ſua illos quondã recognoſcẽs fuiſſe uaſcula, in quibus ſuæ quieti & uoluptati indulgere conſueuiſſet, ita eos falſa ſuæ illuſionis ſapientia repleuit, ut qui prius in lib. vix legere nouerant, iam ex libris magna q̃dã dicerent, & de futuris prophetãdo, maiora & ſtupenda pdicerent. Danielis denique vnus ex eis prophetiã ſe ſcire aſſerebat, & de ea quædam duce mendacio, loquebatur, ubi de quatuor & ſeptem & decem cornibus & regibus propheta ſcribendo, inducit & de Antichriſto. In quibus iam ſimpliciores quoſdam attentos reddiderat, &, ſi fieri poſſet, etiam ipſum Dei hominem, & uenerabilem Abbatem Simonem S. Nicolai, in errorem induxiſſet. Iam. n. eouſque progreſſa erat eius arrogantia, ut ipſis aſſidentibus, etiam in capitulo ſermonem facere non dubitaret. Et qui uidit & audiuit, præbet huius rei teſtimonium. Et hoc ſignum eius, quia de ſermone profert initium. Erat. n. hic ſermo: Eſtote fortes in bello, & pugnate cum antiquo ſerpente. Hæc ſpiritus ille mẽdax per organum illud ſuum proferebat. ſed ad ueritatem, quæ ſequitur, uidelicet, Et accipietis regnũ ęternũ, haudquaquam procedere ualebat. Porro cum ab auditoribus ueritatis & dulcedinis falſus ille ſpiritus ſe ea parte depræhendi cerneret, ut eſt mille artifex, maiore arte ad alia fallendi genera ſe cõuertitur q a manifeſtæ operationi intentos non poterat ſubuertere, ſaltem contemplatores quoslibet auerteret à contemplatione. Nam ille idem clericus, laboris huius miniſter ſubita quadam, eaque grauiſſima infirmitate corripitur, & qui prius de uiſibilibus reſponſa dabat, iam in cœlum os ſuum ad inuiſibilia & ineffabilia promenda ponere non uerebatur. Cõcurrunt fratres, ſicut conſuetum eſt, ad inungendum eum, cõcurrunt ad ea, quæ dicebat, audienda. De ſe quidem magna, ſed de plurimis circũſtantibus aſſerebat maiora. De ſe q eadem veſpera aut futurus eẽt cum angelis in cœlo, aut ſtaret ſanus cũ cæteris fratribus in choro. De alijs uero, ſingulorũ conſiderans habilitatem, quaſi prophetando & augurãdo dicebat: Hũc, cũ nuper in eccleſia ad ſuperiora raperer, uidi ad æternitatem uocatum: iſtum iam in ſede felicitatis poſitũ: lectũ iſtius in felicitate eadẽ præparatum. Iſte futurus eſt pontifex, iſte cõſtituẽdus rector multorũ, regulariũ & magiſter, iſte in bono propoſito pſeueraturus, iſte alius deficiẽs receſſurus. His dictis, ita ſe compatuit, quaſi ultimũ exhalaturus ſpiritũ, unius horę ſpatio ſic in terra iacens, ut ſtatim moriturus facere ſolet: cũ audito ueſperarũ primo ſonitu ſurrexit, & ueloci curſu cũ alijs chorũ intrauit. Qđ cũ adſtãtes cernerent, alij alijs ſuũ errorẽ cõfitẽtes, ſe deluſos eẽ cõteſtabãtur. Sed nec ſic quidẽ deſtitit antiquus ille & maligniſſimus inſidiator, totiuſq; bonitatis & ueritatis expers, & cũctorũ ſcelerũ ſubtiliſſimus architectus. Excitauit. n. aliũ clericũ, qui, ſicut ille de ppheta Daniele ſpiritũ hauſerat impoſtorem, ſic iſte & de Ioannis Apoſtoli Apocalypſi nihilominus iactabat ſe ſcire & rimari debere dona cœleſtiũ ſecretorum. Quẽ cũ unus ex prioribus in Capitulum adduxiſſet, Ecce, inquit, nũc demũ uiſitauit nos oriens ex alto, quia hũc nõ diuturna ſcholarũ exercitatio inſtruxit, nec labor annorũ numero cõputatus edocuit, ſed angelica quædã reuelatio, q̃ per totã noctẽ ſub tenebrarũ ſilentio ad ipſum diligenter inſtruẽdũ, & nos per ipſum, laborauit. Audiẽtes hæc quidã de fratribus, quibus iã ex parte ſubtilitas fallaciũ ſpirituũ nota erat, oino prohibuerũt, dicentes poſthac nec hũc, nec aliũ quẽquã ſe uelle audire, donec pr̃ Norbertus reuerteretur. Vides itaq; mẽdaciſſimus ille ſpiritus claritatem ſuã, qua ſe trãſfert in angelũ lucis, eẽ repulſam, ut leo frendens, qui eſurit & circũit q̃ rẽs quẽ deuoret, quaſi incitatus ad irã, nec ultra latere ualẽs, aperte ſæuitiã ſuã & odij rabiẽ, quã aduerſus cõgregationẽ & aciẽ bñ inſtructã gerebat, exerere cœpit. Primo qdẽ, inter illos duos, qbus ſic illuſerat, & per quos alios illaqueare tẽtauerat, tãtas inimicitiæ diſcordias ſeuit, ut ſi alter alterum alicubi potuiſſet apphẽdere, interfecturus fuerit, & niſi ferris & uinculis retenti eſſent, euadendi alter eorum non fuerit locum reperturus.

2. Cor. 11.

1. Pe 5

CAP. XXVIII.

Importuniſſimus dæmõ iuuenẽ occupat.

DEniq; importuniſſimus ille inſidiator iuuenem quẽdã, cuiuſdã cõuerſi filiũ, arripuit, & neqter eũ torquere cœpit. Quid faceret grex ſine paſtore, cui ſic lupus undiq; inſidiabat? Ligatũ ipſũ dæmoniacũ recludũt, donec capiat cõſiliũ, qd ſcõ opus ſit. ĩ ipo ãt ſilẽtio noctis, cũ Prior, q tũc alijs pẽrat ad

 eum

eũ intrare nellet, & adhuc foris ſtaret, utcũq; longe à domo, oſtijs omnibus clauſis, nec ullo patẽte foramine, p qđ poſſet uideri maxime ꝙ eẽnt tenebræ, dæmõ interius alta uoce clamare cœpit: Mõ intrabit ad me, mõ itrabit ad me. Mõ uenit, mõ uenit magiſter il le cũ clauata tunica ſua, maledictus ſit ille. Firmate oſtiũ firmiter, firmate q̃ celerrime, ne poſsit ad me puenire. Non ceſsit tamẽ ille, ſed proceſsit, & nullans oſtium intrauit, ſtansq; ante illum, dixit: Dic mihi, rogo, quid eſt, quod loqueris? Reſpondit: Interrogas ne quid loquar, an quis ego ſim, qui loquor? Neutrũ tibi indicabo. Nũquid tu magiſter es, aut tutor iſtius, aliorumue ductor? Recede, recede à me q̃ citiſsime ne à me cum iniuria ignominioſe recedas. At ille certus ſpiritum eẽ nequã, & ad decipiẽdũ ſæpiſsime ueniſſe, qui iam tãdẽ ad perimẽdũ intrauerat, ait: Adiuro te per Ieſum Chriſtũ filiũ Dei, qui tuas in cruce uicit inſidias, & ptãtẽ, quã iniuſte & fraudulenter uſurpaueras in hominẽ, iuſte & potẽter eripuit, ut qs ſis, celare non præſumas. Ait: ita ne me coges? Rñdit: Nõ ego, ſed ille te coget, q alias p crucẽ uicit te. Et exclamãs dæmõ ille nequã: Hei mihi, hei mihi, qd agã? Ego ſum ille idem, qui fui in puella Niuigellæ corã Nortberto magiſtro tuo, albo cane: maledicta ſit hora, qua natus fuit. Sic certus ille de ſuo & aliorũ adeo importuno perſecutore, totũ conuocat cõuentum, & hæc oĩa indicans, quid faciẽdũ ſit inquirit. Illi cõſilio inito, timidi tñ, utpote nouitij, qui hæc experiri non cõſueuerãt, uirgis ſe cædũt, ieiunia & orões inter ſe inſtituunt, aquã in uaſe ad hoc habili benedicunt, & cũ proceſsione eò eunt, ubi erat ille dæmon. Cœpit igĩ fremere, & cũ ſtrepitu magno clamare: Veniant nři ad hoc bellũ, (plures.n.ſumus) & cõteremus eos, ut à lapide grana tritici conteri ſolẽt, prorſuſq; eos delebimus. Cui cũ Prior rñderet: ſic facies, ſi à Deo tibi facta erit ptãs: ille uerſus ad eũ, extenſis manibus, quaſi ſcindere uellet ueſtes, quibus erat indutus, ait: Putas te iſtorũ eẽ magiſtrũ? Et extendens digitum ad crucẽ, quã ibi puer tenebat: Ille, inquit, eſt magiſter, nõ tu. Tua cã nihil faciã, ſed ille eſt, à quo torqueor. Dæmones Ieſum Chriſtũ crucifixũ cõfitenĩ & timẽt, Iudæi legẽ hñtes, & falſi Chriſtiani nõ agnoſcũt, ſed deteſtãtur & ridẽt. Solutus ẽ ille, in quo ſpiritus erat nequã, ſed cũ uix à multis circũſtãtib. teneri poſſet, iuuenis quidã clericus humilẽ de uera obediẽtia, cui totus deditus erat, ſumẽs fiduciã, dixit, Præcipiaĩ mihi per obediẽtiã, & tenebo eũ, nõ meis, ſed obediẽtię manibus & uinculis. Cui cũ præceptũ datũ fuiſſet, & alij receſsiſſent, ille ſolus eũ tenuit, & uſq; ad aquã benedictã adduxit. Poniĩ itaque in aqua exorcizata, legũtur exorciſmi, fiũt adiurationes, legũtur euãgelia, alijs ẽ fratribus flẽtibus, alijs in orõne, alijs in diſciplinis, ut uocãt, corporis aut alijs afflictionib. pmanẽtib. oĩb. tñ mirãtib. friuola rñſa & ridiculos ſermones ei⁹. Quid plura? Tãdẽ poſt nimias & innumerabiles miſerrimi corpuſculi fatigatiões, dæmõ ſup liguã dæmoniaci in forma grani nigerrimæ lẽticulæ ſe poſuit, & aperto ore linguaq; exerta, ſe oſdit, dicẽs, Ecce ego, ſed pp uos oẽs hodie nõ egrediar. Cui cũ rñderet, Mẽdax es, & ab initio in ueritate nõ ſtetiſti, nec tibi ab aliquo fideliũ credẽdũ ẽ, nõ diu poſt eũ fœdiſſimi fœtoris crepitu exiuit, fœda relinquẽs ueſtigia. Mox uero à ſuo tortore corpus uacuatũ cecidit, & in lectulum quendam reclinatum, poſt diuturnam recreationem ab ægritudine illa uix conualuit.

Nota ſancta obediẽtia uim

Ioã. 8. Nequiſſimus dæmon expellitur.

CAP. XXIX.

FAtigatis igitur mirabiliter fratribus, & artificioſa huius dæmonis calliditate inquietatis, idẽ dæmõ totius quietis ipatiẽs, eum locum ſuæ impoſturæ apud ſimplices nullũ inueniret, uolatu facili, ſicut leuis eſt agilitate naturali, Traiectum, vbi erat pater Nortbertus, repente adijt, & hominem quẽdam cuiuſdam principis villicum arripuit. Erat ãt in eodẽ oppido annuæ celebritatis dies, qñ populus ad hmõi ſolẽnitates cõuenire ſolet. Et iã multi illic cõuenerãt, & ſacerdos Dei Nortbertus in eccleſia, ubi freqntia populi maior erat, Miſsã celebrabat, obi ẽt erat hõ ille arreptus à dæmone intra Secreta, q cũ magno tumultu & fremitu uix ligatus tenebaĩ. Finitis itaq; Miſſarũ ſolẽnijs, oblatus eſt ei ille cũ magno ſuffragio plebis circũſtãtis, & admirãtis rei euẽtũ, & expectãtis agonẽ militis Dei & dæmonis. Ille uero, ut erat adhuc ſacris amictus ueſtibus, imo ſancti ſpiritus uirtute accinctus, ad debellãdũ hoſtẽ illũ iportuniſsimũ pcedit. Cũque qdã circũſtãtes fratres diſcerẽt ei, ut ſuæ ibecillitati parceret, & hũc euẽtũ eẽ fortuitum, neq; oẽs caſus poſſe emẽdari, ille pmotus ait, Neſcitis, fres, neſcitis, qa inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ, q adhuc in eo pſeuerat, nec reſipiſcẽdi vnq̃ hẽbit uolũtatẽ? Iſte ſiquidẽ eo ſe ingerit tã frequẽter & importune, ut & me odioſum reddat, & uerbũ Dei, qđ p me miniſtraĩ, in cordib. faciat audiẽtiũ vileſcere, & ab eis, q illud ſuſceperint, ex innata ſibi arrogãtia illud poſsit auferre. Itane in auribus noſtris ueritatis nõ ſonuit expoſitio, q̃ dicit, Venit diabolus, ut tollat ſemẽ uerbi Dei de cordibus eorum? Hæc dixit, & ſtatuto dæmoniaco ante altare, exorciſmũ aggreſſus eſt, dęmonẽ cõpellẽs vt exiret. Et cũ ſal exorcizatũ ori eius immiſiſſet, ille magno impetu in faciẽ & oculos ſacerdotis expuit, dicẽs, Iã tu cõſiliũ dediſti, ut in aquã mitterer, ut ibi duriſsimis cæſus flagellis, uſque ad mortẽ fere uerberer. Fruſtra niteris, me tua flagella nõ lædũt, minæ tuæ non terrent, mors nõ cruciat, nec me mortis uĩcula ligãt. Cõſiliũ, ut pmiſſum eſt, datũ erat, vt in aquã exorcizatã mitteretur, ſed eodẽ ſurioſo abſente. Cũ ergo circũſtarent Clerus, & populus, alij pro curioſitate, alij pro pietate, peſsimus dæmõ per os innaſi hominis multorum flagitioſam uitã & adulteria & fornicationes cœpit detegere, & quicquid cõfeſsione tectũ nõ erat, malitioſo ore propalare. Hæc audiẽtes, cœperũt oẽs hac illacque diffugere, paucis cũ patre Nortberto remanẽtibus. Et cũ iã dies eẽt inclinata, facto ueſpere, fatigati qui aderant, ieiunio & uigilijs noctis præcedentis, coegerũt eũ ad hoſpitiũ, ut requiẽ paulisper caperet, mẽbraque debilia refectione aliqua refocillaret, & dormitione recrearet. Vbi cũ ad cœnã cum fratribus ſuis & quibuſdã hoſpitibus reſideret, nũciatũ eſt ei, ꝙ æger ille quiẽtus ſederet & ſolutus ante altare, de addiſsis in ipſum & maledictis, ueniã petẽs. Gratias itaque egerũt Deo, reuera.n. nocte illa & die ſequẽti curatus uidebatur. Hẽbaĩ uero inter ciues eiuſdẽ oppidi quoddã ciuiale odiũ. tũque per totũ diẽ pr̃ Nortbertus pro pace cõponenda laboraſſet, & fauẽte Dei gratia, eos ad pacẽ reuocaſſet, mox diabolus, qui ẽ cordibus eorũ expulſus erat, nõ libẽter digrediẽs, in eũdẽ miſerũ hominẽ, qui curatus uidebatur, ingreſſus eſt. Qui ſtatim cœpit iterũ ſtridere & furere. Reuertenti autẽ ab eccleſia ſacerdoti, Neſcis, inquiũt, quia energumenus ille heſternus inſanit? Niſi citius ſubueniaĩ ei, & cito curetur, furore confectus perhibit. Rñdit homo Dei, Nõ iam à ſuo tortore liberari poterit, qa propter peccata ſua iſthuc patitur. Nã officium procuratoris uillæ gerit, & pro merito ſuo tortori traditus eſt. Sinite eũ modo, ut poſtq̃ uexauerit eũ hoſtis p aliquot dies, ſatisfactione ſuſcepta, nequiſsimus ille facilius ex pellaĩ. Sapiẽs hõ doctuſque paleſtræ cũ ſpiritib. imũdis exercẽdæ, trib. diebus pmiſit eũ torqri, & uexari, & poſtea diuina miſeratiõe ab eo curat⁹ ẽ, ita ut mẽtis ſuę cõpos & icolum⁹ ad ppria reuerteretur.

Mox inuadit aliũ

Sap. 2.

Matt. 13.

Nota uõ põt dæmon ĩprsperare peccatã in cõfeſsione detecta.

Curatur dæmoniacus.

CAP.

CAP. XXX.

Comes quidã cõuertitur, & fit monachus

EO tempore fama uiri Dei propter res præclare geſtas longe lateq́ue peruagante, cõpunctos eſt pauperratis ſpiritu Comes quidã Vueſtphaliæ potentiſsimus, Godefridus nomine. Qui acceſsit ad eum, ꝙ de eo multa audiſſet: ſed cum auditis maiura, ſpiritu ſancto perdoceote, qui per eũ operabatur, inoeniſſet, omoe conſilium & uoluotatẽ ſuã ei aperuit, & qui ſe totũ iã Deo deuouerat interius, ſine mora de omoibus relioqueodis & de paupertate voluntaria amplectenda perdocetur exterius. Erat.n. diues, poteos in armis, utpote bomo iuuenis, prædijs multis, ſeruis & ancillis abũdãs: quibus omnib. mox renonciaos, ſe & ſoa omoia Deo per manos bominis Dei diſponeoda tradidit ea conditione, ut propriẽ domus, caſtri uidelicet Capenbergenſis, mutaret faſtigia, Deoq́ue cõſecrãda curaret: ue vbi regnauerat uitiorũ execratio, uirtutum illic locum faceret dioioę benedictionis cõſecratio. Quid faceret iuuenis, certa meo grauiſsimũ ſoſcepturus? Grauiſsimũ certamen iure dixerim erat.n. illi uxoi & frater ipſo iuoior, quis modis omnibos eius propoſito ſe opponebãt. Cõtradicebãt etiã ſerui, ancillæ & oẽs mioiſtri eius. Cõtradicebat Comes Fridericus, pr̃ uxoris eius, magna ex parte eleemoſynã, quã feciſſet, de dote filiæ ſuæ eẽ dicẽs. Itaque manus eius contra bos oẽs, & maous horũ omoium cõtra eum. Vicit tãdem humilis importuoitas: uxorq́ue cõſenſit &, frater leooioo furore depoſito, agoinã induit mãſuetudioem, itemq́ue religionis habitom, quẽ ipſum Comitem velle oouerat, cum illo ſuſcepit. Gauiſus eſt pr̃ Noribertus, gauiſus eſt, & Comes, & redditis omnibus Cæſari, quæ Cæſaris erant, & quæ Dei, Deo retẽtis, tres de ꝓprijs allodijs eccleſias, ordinãte patre Nortberto, conſtruxit. In quibus fratribus collocatis, & religione cõſtituta, eũ Dei cultus egregie cõpleret, oõ defuit tẽtatio, oec malignorũ ſpiritnũ perſecutio. Nam Comes Fridericus, pr̃ uxoris comitis, ambitioni ſuæ indulgẽs, ꝙ caſtrũ Capẽbergẽſe dñatũ Vueſtphaliæ tenoiſſet, ꝓteſẽs illud eẽ dote filiæ ſuæ, cõminatus eſt fratribus, niſi quãtocyus ex eo abſcederẽt, ſe oẽs trucidaturũ. Aliquoties ẽt cũ equitatu ſuo illuc uſque accedebat, pr̃i Nortberto cõminans, ſi eũ cũ aſiuo ipſius poſſet cõpræbẽdere, ambos ſe ſolpenſurũ, ut reipſa experiretur, quis eẽt eorũ maioris põderis. Tam ſuperbæ ofoni, qui aderãt, epi & alij principes cõtradicebãt, & irã Dei illi cõmioabãtur. Fratres ergo Capẽbergẽſes in arcto poſiti, nec ullũ hñtes qui ipſos liberaret de manu poiẽtis, & iniqui, miſerũt ad patrẽ ſuum, ut ipſos adiuuaret, ſimul bominis ſuperbi uerba ei nunciantes. Quo nũcio accepto, collectis uiribus fidei & ſpei per eũ & io eũ, qui dixit: Coofidite, ego uici mũdũ: ad ipſum ſe totũ cõtulit, & publice pronũciauit ſe cũ aſino ſuo terrã illius ingreſſurũ, & copiã ſui ſe facturũ. Quid multa? Quãuis iter lõgũ eẽt, tñ aſinũ ſuũ mutare noluit: ſed trãſito Rheno cũ aſino ſuo, inermis & debilis terrã illius Comitis intrauit. Nec lõge poſt ille pacis inimicus languore correptus, intereijt, & reddidit ſimul ſioẽ malitiæ & vitæ. Sic pacaris omnibus, fratribusq́; Deũ timẽtibus electis, in tribus eccleſijs de eodẽ allodio cultũ Dei oĩ tpe peragẽdũ ordioauit, videlicet in Capẽbergẽſi, * Floſtatẽſi, Varlarẽſi: io quibus multorũ fratrũ & ſororũ uſq; in hodiernum diem uiget congregatio, & in cultu diuioo floret boneſta religio.

Itẽ frater eius

Ioã. 16

Nota S. uiri inſignẽ cõſtãtiã & mortis cõtẽptum.

** Elephſtaenſi.*

CAP. XXXI.

CVm autẽ in Frãciã reuerteretẽ, & fama de conuerſiooe ſupradicti principis, mirãtib. multis, diuulgaretẽ, ꝙ cũ babito in monaſteria mutaſſet caſtra, totũq; comitatũ ſeruitio Dei mãcipaſſet: exẽplo eius cõmotus & cõpũctus qdã nobiliſſimus princeps Frãciæ, Comes Theobaldus bomioẽ Dei adijt, de ſalute ſua, & de remiſsione pcõrũ ſuorũ ſimili mõ cõſiliũ quæſiturus. Conſiderãs aũt homiois Dei facũdiã, & uultus elegãtiã, & maturitatẽ in uerbis & rñſis eius pietatis, affectu mẽs eius præ amore dulcedinis Dei & mãſuetudinis ſic perfuſa eſt, ut ſtatim ſeipſum totũ cũ omni poſſeſsione ſua uiri Dei ꝑmiſerit uolũtati. Erat.n. & ipſe homo prudẽs & bene doctus, & ſanã doctrinã ſapiẽtiãq; uerborũ Dei ſapiẽter in corde ſuo & laudabiliter colligebat. Sed uir Dei uidens generoſi prioeipis pectus nobile, nobilẽq́ue & deootã, quã de ſeipſo bene diuideos offerebat oblatiooẽ, & bolocauſtũ, ꝙ de cũctis rebus & diuitijs faciebat, paucis diebus ad rñdẽdũ acceptis inducijs, Dño Deo cõſiliũ boc attẽtius cõmẽdabat. Didicerat enim prioeipẽ illũ ampliſsimas hr̃e poſſeſsiooes, & caſtra q̃ plurima, nec cũcta facile poſſe mãcipari alicui religioni, tũ ꝑꝑ regni munitionẽ, tũ ꝑꝑ aliorum multorũ oobiliũ, q eius priocipis beneficiarij erant, deſtructionẽ. Audierat ẽt eẽ eũ largiſsimũ in præſtandis eleemoſynis, in eccleſijs, monaſterijs, & cæteris religioſorũ officinis ædificãdis, addẽdisq; cæterarũ rerũ oeceſſariarũ magnis ſubſidijs. Audierat eũ pr̃em eẽ orpbanorũ, tutorẽ viduarũ, notritorẽ pauperũ, ſolamẽ leproſorũ. Itaque uir ꝑ oĩa diſcretus, alterius inſtitnti oitã minime illi cõplectẽdã ſentiebat. Expectabat aũt ille rñſum de cõtẽptu mũdi & deſerẽdis oĩb. Sed hõ Dei, accepto poſt datas iodocias dioinitus cõſilio: Nõ erit, inqt, ita. Iugũ.n. Dñi, ut cœpiſti, cũ iugo mr̃imonij portabis, & ſemẽ tuũ cũ benedictione patrũ tuorũ ꝓcedẽtiũ terrã largiſsimã obtioebit: qa nobis fas nõ eſt in te deſtruere, qđ de te diuioa diſpõ an̄ oĩa ſecula hiſce nouiſsimis tpib. uoluit ordioare. Ad q̃ ſic rñdit princeps: Si ſic neceſſe cõfirmas, reuerẽde pr̃, ex Dei uolũtate, Dñi eſt terra, & pleoitudo eius, oec ex ea qſq̃ aliqd, niſi ꝑ illũ obtinebit. Quia igit̃ ex illo bæc præcipis, oõ hẽo ꝯdicere: ſed certũ tibi ſit, nullã me ducturum aliã, niſi qoã Dñs Deus ꝑ te mihi ooluerit copulare. Pẽſet bic lector, quãta fuerit in uiro Dei oirtus diſcretionis, q ex duob. principibus a lterũ cũcta uoluit relioquere, alteri uero præcepit tãq̃ oĩbil hñtẽ cũcta poſsidere. Cõſiderauit qppe io altero, ꝙ aliena ẽt ab egeois raperet: cõſiderauit in altero, ꝙ propria egẽtibus largiri nõ ceſſaret.

Theobaldus Comes Bleſenſis.

CAP. XXXII.

COnſtituerat bomo Dei iter Romanũ ingredĩ pro ſtatuẽdo ordiue fratrũ ſuorũ, & pro cõfirmãdis rebus eorũ, ſibi à Deo collatis. Aſsũptis itaque legatis Comitis, Ratiſponã uſque eos adduxit. Erat.n. Eps eius ciuitatis nobiliſsimi ſtẽmatis, & bẽbat fratrẽ Engelbertũ, potẽtiſsimũ Marcbionẽ, cui erãt nubilis ætatis filiæ, è qbus vna expetita, Comiti Tbeobaldo deſpõſata eſt. Reuerſi ſunt legati eius iſtbuc nũciãtes, & pr̃ Nortbertus cœptũ iter ꝓſeqoẽs, Romã ꝑuenit: ubi à beatæ memoriæ Papa honorifice ſuſceptus eſt, & qcqd iuſte petijt, ab eo facile ĩpetraoit. Peractis itaque oĩb. cũ iã de reditu cogitaret, quadã oocte ſummo diluculo, cũ de Deo meditaretẽ ipſe et qdã ſociorũ eius, qoos itineris ſolamẽ habebat, audita ẽ uox ab illis maoifeſte, Partheoopolis ipſũ fore epm. His auditis, admirãtes ſtupebant, nec audebat qſq̃ eorũ alius alij indicare, qd audiſſet. Præmiſerat interim vnũ ex clericis ſuis, q oũciaret Comiti reditũ ſuũ, & acciperet rñſũ de mr̃imonio, qđ ꝑ legatos ſuos audiuiſſet expeditũ. Ipſe uero rediẽs, itĩerũ babuit ꝑ ciuitatẽ Vuirtzẽburg, ſeu Herpibolim, q̃ tũc epo carebat, coegerũtque eum Clerus & populus Paſcba apud ipſos celebrare. Eo igit̃ retẽto, cũ in dio ſancto ſummam Miſſam in eccleſia celebraret, cum

Romæ vir ſanctus à Põtifice honorifice accipitur.

magna frequentia populi, uenťumque fuiſſet ad ſacroſancti Dñi corporis & ſanguinis perceptionē acceſsit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat; & eo poſt Dñici corporis & ſanguinis cōionē ſufflāte in oculos eius, lumē recepit. Vnde cū omnis illic aſsiſtēs populus magnificētiā Dei altis uocibus extolleret, quidā diuites è pcipuis ciuitatis, cōpūcti & amore Dei accenſi, ſe & ſua per manus hominis Dei Deo obtulerunt. De quorum facultatibus eccleſia ædificata illic eſt, quæ diuinis cultibus claret uſque in hodiernum diē. Recordati uero uocis, quam Romæ audierāt ipſe homo Dei & fratres eius, cū Parthenopolis & Herbipolis, æquè in polis deſināt, timētes ne in epiſcopum aſſumeretur ab ijs, qui ſupra modū magnificabant eum, celeriter è ciuitate egreſsi ſunt.

CAP. XXXIII.

ACcepta igitur ptāte à Romano Pōtifice de inſtitutione propoſita & ſtatuto ordine, cum ad Præmōſtratum reuerſus eēt, ſtatim confirmauit, quod prius fecerat, uidelicet eccleſiam B. Martini, quæ eſt Lauduni ſita in ſuburbio, quā ſub Abbate cum adhuc in nimia paupertate eēt, inſtituerat: quæ quātum in tꝑali & ſpūali ædificio creuerit, & plātata in qua terra radices fixerit, arbores ex ea in diuerſas terrarū nationes tranſlatæ dicāt: fructus ex ea ſuauiſſime redolēs pdicet, & q uiderunt & cooperatores extiterunt, uſque in æternū ſuccedētes ſuccedētibus pbeāt teſtimonium. Ordinari fecit etiā in Viuarieſi eccleſia Abbatē, quā in Sueſsionēſi pago ſuſceperat, ubi & dæmon, qui eum perſequebatur, ad introitum fratrum, in hominē quendā ſtatim ingreſſus eſt, quē pater Nortbertus, Deo cooperante, hoc modo liberauit: Ille ſi quidem, ut erat ſolitus, heri & nudiuſtertius, exierāt agriculturā ſuā agere, & dum geminato laboris æſtu ſitiret, ad proximum fontem acceſsit. Vbi cum bibiturus ſe inclinaret, uidit immanē umbrā & terribilem in aqua. Qua uiſione perterritus, dū temperat ſibi a potu aquæ, erectus uidet quaſi ingentem hominem cum terrore quærentem, cuius eſſet. Atque eo dicto diſparuit, & miſer arreptus à dęmone, furere cœpit. Hora erat pomeridiana, & ille apud uillā ad ueſperā inuentus, ligatus adductus eſt. Quē cum pater Nortbertus diligenter intuitus eſſet: Videtis, inquit, qūo malignus ſpiritus, qui bonis omnibus inuidet, nos etiam hoc in loco odioſos reddere nititur? vult.n. rumorem ſpargere ad ingreſſum noſtrū hanc infamię notam exiſtere, & eius hoc eēſignum, ꝙ iſta mala pcedāt: ſed per gratiā Dei non ꝑualebit. Tunc cœpit hominem exorcizare & ſignare, donec quieſceret, & ſana uerba proferret. Quod uidentes qui adſtabāt, gauiſi ſunt ualde, gratias agentes Deo, & dicentes: Eia benedictus Deus per omnia: modo quieſcere paululum poteſt hic pater nr̄, qui fatigatus longo itinere, huc acceſsit. Sed ille, qui diſcretionem ſpirituum habebat, propius accedens, cum de naribus illius obſeſsi fœtorē putidiſsimū exire ſenſiſſet, ait: Non eſt ita, ut uos putatis: nōdum ſpiritus iſte nequam receſsit, ſed latitat in calamo iſto, & uerba cōpoſita loquiē diuinæ uirtutis timore, ut non expellatur, ſed nobis recedentibus acrius hunc miſerū ualeat cruciare. Attamen ſine cauſa non eſt traditus iſte aduerſariæ poteſtati. Permittamus eum hac nocte pœnas debitas ſoluere, orantes pro eo, & forſitā cras facilius miſerebiť eius Deus. Et ſic factū eſt. Sed rei ueritas & ſubſecutæ ueritatis indicia, uera cōprobauerūt eē uerba ſacerdotis. Nā ut receſſerūt ab eo, cœpit arreptitius ille multo nequius ſtridere & furere, q̄ prius feciſſet. In craſtinum autem homo Dei reuerſus eſt ad eum, & in conſpectu innumeræ plebis, quaſi ad ſpectaculum adſtantis, ſanus per Dei gratiā redditus eſt æger, & ad domum propriam cum omni ſenſus integritate reuerſus. *Dæmoniacus ſanatur*

CAP. XXXIIII.

NOn eſt aūt prætereūdum, quare uocatus fuerit ad ſuſcipiendā Antuerpienſem eccleſiam. Eſt Antuerpia oppidū amplıſsimū & populoſum, in quo unus erat tm̄ ſacerdos, qui curā totius populi ibidē cōmorātis gerebat. Sed præ nimia multitudine & frequenti negligentia nō poterat: nec credebaē ei, ꝙ & ipſe quaſi in cōiugio & copula carnali, neptē ſuā in tertio gradu manifeſte ſoc᷑ ſui ſceleris hēret. Hāc ob cām populus ille, quaſi grex abſq; paſtore, ꝑ multos errorū anfractus deuiabat. Vñ cōtigit, ut hæreticus quidā mirę ſubtilitatis & ſeductor, Tāchelinus noīe, illuc adueniēs, in eadē gēte locum ſuæ impoſturæ inueniret. Erat is oīm hoīm ſceleratiſſimus, Deiq; & omniū ſacramētorū eius, totiusq; religionis & Chriſtianæ fidei hoſtis, ita ut miniſteriū Eꝑorū, & ſacerdotū nihil eſſe diceret, & ſacroſancti corporis & ſanguinis Dñi nr̄i Ieſu Chriſti perceptionē, ad ſalutē perpetuā prodeſſe negar. Itaq; illū populū, cui iā per multa tꝑa ueritas horū nunciata nō fuerat, in hos errores induxit. Credebāt ei, & ſequebātur eū circiter tria millia armatorū, nec erat Dux aut eꝑs, uel princeps, qui auderet ei reſiſtere, uel occurrere, nec ante eū, niſi ſectā eius amplecterer, apparere. Cū pcioſo apparatu in ueſtibus deuratis, triplici funiculo crinibus intortis, & aureo inrexro ligamine triplicatis incedebat, uerbiſq; pſuaſibilibus magniſque cōuiuiorū apparatibus beneuolētiā eorū ad ſeducēdos eos exhauriebat Res mira & ſtupēda: lotiones eius bibebāt, & reliquiarū loco abſportātes recōdebāt. Et cū filias in matrū pñtia, ſpōſaſq; maritis uidētibus corrūperet, opus ſpūale id eē aſſerebat, intm̄ ut infelicē ſe diceret, qui huic cōiūctioni nefariæ miſcetri nō meruiſſet. Hæc turpiſsima & deteſtāda hominis impoſtura etiā poſt mortē eius extirpari nullatenus potuit, licet duodecim clericorū cōgregatio ab Eꝑo in ſubſidiū ſacerdotis, qui ſolus erat in eccleſia ſancti Michaelis, inſtituta eēt. Tū uero clerici & charitate & euidēti neceſsitate cogēte, prī Nortberto, & fratribus eius ꝑ manū eꝑi hāc eccleſiā cū qbuſdā redditibus dederūt, confidētes, ꝙ Deus meritis illius & fratrū, mortiferæ peſtis auferret ſæuitiam, & tenebris ignorātię depulſis, lumē ueritatis repararet. Suſcepta eſt eccleſia, & clerici in eodē oppido aliā ſibi ædificauerunt: q utreq; manēt uſq; in hodiernū diē, Dei ſeruitio mācipatæ. At pr̄ Nortbertus, peritos fratres ibi collocauit q mortifero uulneri uitale medicamentū apponerēt. Itaque cœperūt & ipſi ſeminare uerbū Dei, & eloquia dulcia faucibus eorū ſuꝑ mel, & fauū propinare, infirmis pulmētū dulcedinis miniſtrātes, & debilibus panē, qui cor hominis cōfirmat, & uitā præſtat æternā, annūciātes. Aiebāt.n. Fratres, ne mimenimi, & ne timeatis: uos ꝑ ignorātiam ſecuti eſtis mēdacium, ueritatem eē exiſtimantes. Quam ſi quis prius uos edocuiſſet, ut faciles inuenti eſtis ad perditionem, ſic faciliores fuiſſetis ad ſalutem conſequendam. Audientes ergo quidā uerbum, & uidentes opera, quæ ſequebātur, cōpuncti reuertentes uiri, & mulieres, corpus Dñicū, quod in ciſtis, uel in foraminibus per decem aut quindecim & eo amplius annos abdiderant, reportabant.

Tāchelinus hæreticus demētat Antuerpienſes.

Vide nefariā & planè Cinycam hæretici turpitudinē.

Eccleſia B. Mariæ extruitur Antuerpiæ.

CAP. XXXV.

CVm quadā nocte Præmōſtrati cū quibuſdā fratribus infirmis & minutis plus ſolito reſediſſet, de ſpe cęleſti & beatitudinis gloria cōferens, & cōferētes audiēs, cū in ſecretę noctis ſilentio quidam ex eis

ex eis

ex eis ſitirent, miſſum eſt ad fontem, ut afferet aqua. Reuertentibus igitur, qui miſsi fuerant, ſtatim ut oſtium cellulæ ingreſsi ſunt. Quare, inquit uir Dei, aquam immundam huc attuliſtis? At illi timentes, ſtupebant, & uas benè lotum, & aquam puriſsimam ſe attuliſſe proteſtabãtur. Cũq; de urna in ſcyphum effunderetur, ſemel atque iterum iuſsit aquam infuſam effundi, omnino prohibẽs, ne quis ex ea uel pauxillũ guſtaret. & cũ tertio uſq; ad fundũ urnæ uentũ eẽt, accenſoq; lumine clarius intuerent̃, uiderunt bufonẽ miræ magnitudinis in ſcypho reptantẽ, & obſtupuerunt. Obſtudeſcere iure poterant, & ſupra modũ mireri, tũ quia hyems erat, qñ hmõi uermes apparer non ſolent: tum quia fons erat puriſsimus, & uas mundiſsimum fuiſſe recordabant̃. Videns eos attonitos pater Nortbertus: Quid, inquit, fratres miramini? Mille artifex eſt ille ſpiritus nequã, qui nos hoſtiliter pſequitur: ſed prohicite eũ: quia maior eius eſt uerſutia & arrogantia, quàm fortitudo. Quid quæſo, de hoc uiro ſentiendum eſt? Nunquid ille ſpiritibus immundis tam ſubtili ratione obuiare potuiſſet, niſi ſanctiſpiritus infuſio & gratia abundãs eũ docuiſſet?

CAP. XXXVI.

ALio tpe, cũ ad ligna cędẽda fratres quidam in ſylua fuiſſent, inuenerunt lupũ capreolũ deuorãtem. Exclamãtes aũt fugauerũt eũ, & accepta pręda, quã lupi rapacitas ceperat, detulerunt ſecũ domũ, & in angulo quodã nihil mali ſuſpicãtes ſuſpenderunt. At lupus, quaſi de iniuria ſibi illata conquerens, ſequebat̃ eos, & ad oſtiũ domus, quã illi fuerãt ingreſsi, ut canis quidã domeſticus, reſidẽs, quod ſibi ablatũ fuerat, repetere uidebat̃. Neſcientes autẽ qui aduentabãt, quod factũ fuerat, exclamabãt contra eũ, ut fieri ſolet, ut eũ in fugã cõpellerẽt. At ille uultu domeſtico reſpiciens ad eos, immobilis permanebat. Quod cũ uiro Dei nũciatũ fuiſſet, cõuocatis fratribus cunctis, percontabat̃ quidnã eẽt, dicens non ſine cauſa tã rabidũ animal eiuſmodi frõtẽ ſumpſiſſe. Timentes uero fratres illi, qui cauſæ conſcij erant, proceſſerunt in publicum, & ueniã petentes, narrauerunt ea, quæ geſta fuerant. Quod uir Dei audiẽs, ait: Reddite ei, quod ſuum eſt. iniuſte.n. egiſtis, tollentes quod ueſtrum non erat. Accepta deniq; lupus præda ſua, neminẽ lædens, placide receſsit.

CAP. XXXVII.

QVidam etiam puero paſtori ouium quærenti, cum canes non haberet, ſi lupus ei ouem auferret, quid faceret, ioco reſponſum eſt, ut nomine magiſtri ſui præciperet, ne auderet eam deuorare uel lædere. Non diu poſt more ſolito ſeruãte eo oues in agro, lupus ueniẽs unam ex eis rapuit, & cõcito curſu aufugit. Quẽ frater procul adſpiciẽs, præcepti non immemor, alta uoce clamare cœpit. Quo fugis, o maligniſsime raptor, ſolito uelocior? Depone ouem, depone, inquã: ex parte magiſtri mei hoc tibi præcipio, & non lædas eam, nec longius abſportare auſus ſis. Mox lupus ouem illæſam depoſuit, & ille feſtinus in humeros ſublatã, ad alias eã reportauit. Cum die alio miſſus fuiſſet frater quidam in agrum ad animalia cuſtodienda, lupus eis per totum diem eo præſente, adſtitit, & quaſi cuſtodiæ ferens ſolatium, nullam præ ſe ferebat feritatem. Cumque appropinquante ueſpera, hora eẽt ut grex introduceretur, ſicut ex altera parte frater, ita ex altera parte lupus gregem intrare compellebat. Introducto uero grege, cum frater ianuam clauſiſſet, lupo excluſo, ille

Lupus fit cuſtos gregis.

quaſi de illata iniuria conquerens, & mercedem ſibi debitam reddi poſtulans, pede prout poterat, pulſabat ianuam. Pulſabat crebris ictibus, ſe uelle intrare indicans, & alicuius alimenti portionem accipere. Quod cum uir Dei audiſſet: Quare, inquit, pulſanti hoſpiti non aperitis? Cui cum reſponderetur, nõ hoſpitem, ſed lupum eſſe, qui ſe importune ingereret, nec propter ipſos omnes uellet recedere, aduocatis fratribus percontabatur, qua occaſione illuc ueniſſet. Sed cum tacerent omnes, accerſito clerico illo, ſciſcitabatur, quis iuuiſſet ipſum in cuſtodia gregis. At ille indicare, quod ei contigerat, timens, nec tamẽ interrogata celare auſus, ait: illa fera pulſat ad oſtiũ, quæ hodie mecum fuit, & gregem mihi commiſsũ, haud aliter acſi cõmiſſus ſibi fuiſſet, mecum, donec intra ianuam introduceretur, conſeruauit. Audiens hæc uir Dei: Date ei, inquit, aliquod pabulum: mercedem enim de impenſo ſeruitio requirit: quia dignus eſt operarius mercede ſua. *Lu. 10* Cumque ad præceptum uiri Dei carnes ei proiectæ fuiſſent, quaſi pro mercede rapuit eas, & receſsit. Qui etiam non diu poſt de manu cuiuſdam pueri uitulos ſeruantis, panẽ accepit. Quid eſt hoc, fratres? Ecce rabidæ feræ, rationis expertes, manſueſcũt, & hominibus obediũt, homo rationalis claudit aurem, & non obedit, quaſi qui finxit eum, non conſideret. *Proue. 28.* Non audit miſer homo, quia cum placuerint uiæ eius Deo, omnes inimici eius pacifici erunt.

CAP. XXXVIII.

ARte multimoda hoſtis ille perſequebat̃ aciẽ, ad ipſum debellandum ordinatam, intantum ut uix quiſquam ex ipſis, poſtquam noctis tenebræ aduentarent, alicubi exire auderet. Sed cum unus, cui multum inſidiabat̃, ut ſe modicæ fidei eſſe diceret, & ſeipſum repræhendens, aſſumpſiſſet fiduciam, & ſolus pro ſingulari quadam neceſsitate exijſſet, adſtitit dæmon coram eo, terribilis ualde hominis effigie aſſumpta, & aſpectu nigerrimo incedens, & quaſi ipſum eẽt in aerem delaturus, minas intentans. Ille autem fidei collectis uiribus, & uigore animi reſumpto, intra ſe dicebat: Quandiu importuniſsimi inimici figmenta & phantaſias patiar? Et ſurgens, appræhendere eum uoluit: ſed dæmon in fugã uerſus eſt. Ille uero fugientem uelociter inſequitur, & ueniens ad arborem, quæ prope ſtabat, luctari cœpit cum ea, dæmonem cupiens tenere & ligare. Sed paruo interuallo facto, reſpiciens recognouit eẽ eſſe arborẽ, quã ibidẽ eẽ nouerat. Et hac animi uirtute uenenoſi ſerpẽtis illuſione deuicta, nullũ poſteà eius timorẽ paſſus eſt. Sed & alium ſimili modo aggredi præſumpſit, eundem timorem ei incutiens, uiſibiliter illi adſtans, cum reſideret ille ad opus naturæ neceſſariũ, Nec mouebat̃ uterque de loco ab initio nocturnarũ pcũ uſque ad finẽ. Sed vicit tãdem probitas opportuna fratris improbã importunitatẽ dęmonis. Nam ſurgens, ſigno Crucis expreſſo, per oſtium, qđ à dæmone occupatum uidebatur, exilijt, & neminẽ obſiſtentem inueniens, quòd talis illuſio nec ipſi nec alicui nocere poſſet, perſpicue cognouit. Et liber iã ab hoc uano timore permanſit, libertate ſanctiſpiritus donatus, qua poſtea minime fuit deſtitutus.

CAP. XXXIX.

CVm uir Dei Nortbertus noctẽ quãdã totã inſomnẽ orãdo trãſegiſſet, ſtãs añ altare oratorij, qđ in primordio cõuerſionis ſuæ in Pręmõſtratenſi loco ſuſceperat, adſtitit retro eum ſatan inſtar

horribilis urſi, dentibus & ungulis terribilem præ ſe
ſpeciem ferens. Cumque uerteret ſe homo Dei, &
uellet procedere, ut membra debilia modico ſomno
recrearet, ex improuiſo uidens adſtantem belluam,
expauit. Sed ilico ad ſe reuerſus, & oſtium oratorij
clauſum conſiderans, nec alicuius intrantis ſonitum
ſe prius audiſſe recordans, perſecutoris ſui cognouit
eſſe inſidias. Et parumper orando, uiribus reſumptis,
ait: Quid expectas cruenta beſtia? Vngulæ tuæ ina-
nes ſunt, & horribiles dentes tui uentus, & hirſuta
pellis tua fumus & uapor inaniter tranſiens, & ue-
Ezech. lut umbra, quæ ſole recedente diſparet. Tu ſignaculũ
28. ſimilitudinis Dei, lux cum eſſes, in tenebras ſuperbiẽ
2. Cor. do corruiſti. Recede nunc, præcipio tibi: quia nulla
6. conuentio Chriſti ad Belial, nulla ſocietas luci ad te-
nebras, nulla pars fideli cum infideli. Recede ocyus:
ſcis nulli nocere te poſſe, niſi permittat Deus: nec
niſi illis, qui peccando tuæ ſubditi ſint poteſtati. Et
his dictis, mendax ille, uerba ueritatis ferre non ſuſti
nens, diſparuit.

CAP. XL.

IAm tunc tempus aduenerat, quo ad certum diem,
per internuncios loco etiam præfixo, Comes Theo
baldus ſponſæ ſuæ & patri eius occurrere debebat.
Et inuitato patre Nortberto, qui coniunctionis hu-
ius ſuaſor fuerat, ſecum illum uſque ad eundem locũ
perduxit. Quo cum peruentum fuiſſet, non inuene
runt eam. ſubſtiterat.n. in uia, graui morbo detenta.
Qua de re cum omnes, qui cum eo aderant, mirarẽ-
tur, alicuius pœnitudinis, & fraudis cauſam ſuſpicã-
tes, conſilio inito magnis precibus rogatus eſt pater
Nortbertus, ut procederet in occurſum eius & renũ
ciaret, utrumne uera aliqua eẽt huius dilationis oc-
caſio. Acquieuit homo precibus deprecantium, ſuũ
etiã dedecus fore putans, ſi non ad finem uſque per-
duceret curam, quam eius matrimonij conficiendi
cauſa ſuſcepiſſet. Et accepta certa pecuniæ ſumma,
miſit eam fratribus ſuis Præmonſtratenſibus, qui eo
abſente quingentos pauperes paſcendos ſuſceperãt,
tempus.n. famis erat, & alimenta ſibi & pauperibus
emebant. Et quia hoc nomine eis ſuccenſuerat, præ-
cepit in nomine ſuo centum uiginti pauperes addi,
ita ut centum ex eis plenam haberent è cibo com-
muni refectionem: tredecim uero in hoſpitali domo
pane & carne ac uino recrearentur: ſeptem autẽ cum
canonicis eſſent in refectorio. Culpam.n. qua Deum
& fratres, ſe offendiſſe credebant, ꝙ diſplicuiſſet ipſi
humanitas & opus miſericordiæ, quod in fide Ieſu
Chriſti in pauperes declarandum ſuſceperant, ſic re-
mitti & expiari putabat. Non.n. arbitrabatr ad eos ul
trà ſe reuerſurũ, nec uolebat alicuius offenſionis no-
Ioã. 13 tam apud eos relinquere, quos eẽ ſciebat in Dei, &
ſua, & omnium fidelium congregatos dilectione, ẽt
in hoc magiſtri ſeqnẽs exẽplũ, qui cũ dilexiſſet ſuos,
in finẽ dilexit eos. Deinde perrexit ire, quò mittebã-
tur. Et ueniens Spiram, Saxones & clericos Parthe-
nopolis ciuitatis ex magna parte ad eligendũ Archie
piſcopum coram rege Lothario cõgregatos inuenit.
Qui audiẽtes eũ aduenisse hominẽ, quẽ per diuerſas
terrarũ nationes uirũ ſanctũ populos affirmaret, uo-
cauerũt eũ, tũ ad ſermonẽ faciẽdum, in quo libẽter
audiri ſolebat, tũ ad audiendũ cõſiliũ ſuper negocijs
quibuſdã, quod quorũdã ex ijs, qui cõuenerãt, neceſsi
tas expoſceret. Et primo quidẽ Parthenopolitanorũ
cauſa, qui patre orbati erant, agebatr. Adderat ibidem
quidã Cardinalis, qui a Romana ſede recẽs aduene-
rat, & aliorũ principũ innumera multitudo: & in ele-
ctione, eorũ cõſilio, tres nominati ſunt, quorũ unus
erat pater Nortbertus, ſed eo ignorãte. Factũ eſt aũt,
cũ illi hæſitarẽt, & è tribus optimũ ſibi cuperẽt, digi-
to latenter ex aduerſo latere innuit eis Primicerius
Metenſis Albero, qui poſteà Treuirẽſis eccleſiæ Ar-
chiepiſcopus fuit, ut uirũ Dei Norbertũ aſſumerent.
Qui ſtatim porrectis manibus eũ arripiunt, uocibus
iteratis exclamantes: Hũc in patrẽ noſtrũ eligimus,
hunc paſtorẽ noſtrũ approbamus. Nõ potuit ſe homo
debilis defendere, nõ licuit ei cogitare, nec cogitan-
do quicquã de ſeipſo cõſtituere, ſed ſimulatq; raptus
eſt, a rege cõmẽdatus eſt & ab omnibus adſtantibus
approbatus, ab ipſo ẽt Romanæ eccleſiæ legato cõfir
matus. Deducitr ergo homo Dei graue onus ſecũ por-
tãs, deducitr ad locũ, quẽ nõ nouerat. Ita ille qui gẽtẽ *Crea-*
neglexerat paganorũ incredulã, ad quã in primordio *tur uir*
cõuerſionis ſuæ ire cõſtituerat, ut miſeros ab errore *Dei*
infidelitatis reuocaret: nunc authoritatẽ & officium *Mag-*
ſecum ferens, unde diſpoſitionem diuinam putauit *debur-*
effugere, inde cogitur obediẽtiam manifeſte ſubire. *gi Epi*
ſcopus.

CAP. XLI.

FVit itaq; ad introitũ eius populi cõcurſus innu
merabilis, & cõgratulabãtur oẽs maioris æta-
tis & minoris: Maiores ꝙ celebrẽ & magni no-
minis perſonã elegiſſent: minores, ꝙ eũ qui in-
firmitatibus eorũ cõpateretr, recipere meruiſſent. Pro
cul aũt adſpiciens ciuitatẽ illã, ad quã ducebatr, nuda
tis pedibus incedebat. Inde cũ proceſsione deducitur *Vide S.*
in palatiũ, ſed ut pauper, paupere amictus pallio, alijs *uiri hu*
introeuntibus, repellitr nõ agnitus ab oſtiario. Dice- *milita-*
bat quippe oſtiarius illi: Alij pauperes iãdiu intromiſ *tem in*
ſi ſunt: nõ decet, ut te ingeras importune, cõprimens *tanto*
horũ principũ multitudinẽ. Exclamabãt aũt, qui ſe *honore.*
quebãtur, hæc uidẽtes: Miſer, quid agis? Sine miſer:
quid eſt, quod feciſti? Nunquid nõ noſti, quia iſte eſt
eps ñr, & dñs tuus? At ille cõfeſtim aufugiẽs latita-
bat, patre Nortberto eũ reuocãte, & ſubridẽdo dicen
te: Ne timeas, & ne fugias, mi frater. Melius.n. me no
ſti & perſpicaciori oculo intueris, q̃ illi, qui ad hæc
alta palatia me compellunt, ad quæ non debueram,
qui tam pauper & modicus appareo, ſublimari.

CAP. XLII.

COnſecratus igitr & eps factus, & in epali cathe *1. Ti-*
dra ſublimatus, nõ imemor illius Apoſtolici *mo. 3.*
præcepti, Epm ſuæ domui eſſe bene ꝓpoſitũ:
conuocatis præfectis domus & cunctis mini-
ſtris, perquirebat qui eſſent redditus epalis mẽſę, &
ubi, & quinam illi, qui ſingulis præeſſe deberent. Et
cũ annumerata cũcta fuiſſent & ſcriptis cõmendata,
& qui ex ipſis ſumptus debebãtur, uix ſunt ex oĩbus
inuenta, quæ quatuor menſibus anni poſſent ſuffice-
re. Admiratus ſupra modũ Dei ſacerdos, interroga-
bat diligenter, utrũne ampliori prædiorũ poſſeſsio-
ne antiquitus inſtructa eſſet eccleſia, an ab aliquibus
qui illi ante ipſum ꝓfuiſſent, quæ iuris eius erant, mi
nus caute conſeruãdo eſſent diſperſa. Cognita autẽ
ueritate, ꝙ nobilis fuiſſet eccleſia & à regia maieſta-
te fundata & ſublimata, liberaliterq; dotata & aucta,
Vbi ſunt ergo hæc, inqt, aut qua rõne ab ea & à uo-
bis ſunt abalienata? Aiũt illi: Quidã ex neceſſoribus
tuis nimiũ ſuæ carnis affectibus indulgẽtes, fratribus
& ꝓpinqs & parẽtibus ſuis alia prædia largiti ſunt,
alia permiſerunt. Alij uero ijs ſuccedentes, quædam
feudi, uel beneficij loco dederunt. Alij remiſsius ſe
habentes, & à potentibus oppreſsi, defendere non
ualentes quæ iuris erant eccleſiæ, quædam, perdide-
runt,

ru ot,& ſic imminutæ ſunt, & penitus ad nihilum re dactæ cunctæ res,quæ huic dignitati ſeruire ſolebāt, Audiens hæc uir Dei,memor illius,quod maledictus ſit qui confidit in homine, & ponit carnem brachiū ſuum,& a Domino recedit cor eius:collectis uiribus in eo & per eum, a quo ſe uocatum ad hoc officium, adminiſtrandū non diſfidebat, imperterritus iubare porellaris aſſūpto legationē undiq; mittit,præcipiēs ut quicunque poſſeſsiones eccleſiæ, cui Deo authore præſideret iniuſte obtinerēt, nullo pacto deinceps eas ſibi uendicare auſi eſſent, niſi prius oſtendiſſent eas, ad ſe iure hæreditario eſſe deuolutas. Audientes hæc raptores & ſacrilegi illi multum indignabantur, qđ homo inermis & pauper, qui aſino uehente introductus eſſet,tam potens tamque feſtinū auderet edictū proponere, quod tamen pro nihilo putabant, nihil ea ijs,quæ uiolenter poſſederant,ſe perdituros exiſtimantes. At ille gladio ſpirituali, quo accinctus erat, eos perſequitur,in ſua quiete permanens, aggreditur, percutit,deiectos anathematis uinculo ligat. At illi eam perſecutionem Epiſcopo facilem, ſibi diuturnā, & grauem eſſe non ignorantes,quandoquidem præcipit authoritas, qui anathema unius anni patiuntur, eos poſt annum *ex leges,nec in aulis aliquod habere reſponſum:dimiſerunt magna ea parte ea,quæ de beneficijs eccleſiæ ſibi præter ius faſque uſurparāt. Sed faciebant id ſane inuiti, & ob hoc inimicitiarum & odij ſomitem aduerſus epiſcopum, utcunque & ubicunque poterant latenter miniſtrabant. Sed ille,qui uiam iuſtitiæ & curſum recti itineris ante epiſcoparum tenuerat immobilis permanebat prædicans uerbum & regnum Dei annuncians,pacemque in terminis ſuis faciens,domos religioſorum exaltans, & ubi non erant,nouas conſtruens:religioſos amplexans & ordinans,diſſolutis & irreligioſis, niſi reſipiſcerent, afferens aſsiduas perſecutiones. Decanis & ſacerdotibus,& ijs,qui habebant regere populum, omnibus ad ſacros ordines promotis modis omnibus caſtimoniam ſectandam eſſe.dicebat cogens eos eam ſeruare aut,ſi eſſent notorij, cuncta eccleſiaſtica beneficia relinquere. Initia dolorum & occaſio perſecutionum omnia hæc. Dicebant enim de die in diem,ſuam quiſque quam ægre ferebant, moleſtiam conquerentes: Vt quid hunc aduentitium pro cuius ignorabamus conſuetudines, ſuper nos regnare nolumus? Contrarius quidem eſt operibus & conſuetudinibus noſtris,ſupra quam ferre poſsimus. Sic qui prius immēſis laudibus eleuabatur,nunc uituperijs & improperijs deijcitur:ſed tamen proficiebat in opere exterius ipſo diſpenſante,qui cuncta exteriora,priuſquam fiāt ordinare conſueuit interius.

Ierem. 17.

Perſequitur uſurpatores rerum eccleſiaſticarum.

Nota ſancti Epiſcopi ſtudia.

CAP. XLIII.

Erat ante palatium epiſcopale haud longe ſita eccleſia in honorem ſanctæ Dei genetricis Mariæ,in qua uiginti erāt canonici ſeculares,ſub Præpoſito antiquitus conſtituti. Hanc ergo cū præuidiſſet ſacerdos Dei ſibi eſſe neceſſariam, ut ibi fratrib⁹ ſuis repoſitis aliquādo à tumultu, qui officio impoſito debebatur, Paululum ſpiritum refocillaret petebat multoties & à rege & à canonicis tum maioris,tum huius eccleſiæ, ut alibi ab ipſo alijs æqua uel meliori commutatione redditibus acceptis illam ſibi liberam concederent. At illi omnes una uoce contradicebant,aſſerentes eccleſiam tanti nominis non debere immutari, nec regiæ dignitatis poteſtatem, cui erat ſubdita,imminui:ſed nec alterius ordinis & conſuetudinis gentem introduci, quæ iura regalia ignoret,& ſubiectionem debitam & officia pro conſuetudine ipſorum preſtare neſciret. Paſſus eſt hanc per aliquot annos repulſam,ſed uicit tandem in petitione, humiliter perſeuerans: uicit quidem ratione,qua premebat eos, uicit & conſtantia, qua nouerant eum à bonis initijs uſque ad finem nunquam uelle deſiſtere. Amotis ergo clericis illis & ſingulis ubi uellēt collocatis, fratres ſui ordinis, ſicut diu concupierat, in eam eccleſiam induxit,ubi etiam ſe uiuēte ſecundum ordinem inſtitutū, & poſt deceſſum ſuum perpetuis temporibus Dei cultum proſequendum, conſtituit.

In eccleſia S. Mariæ collocati ſui inſtituti fratres

CAP. XLIIII.

Creuit fratrum numerus & multiplicati ſunt, & in Saxonia,ubi religio tepuerat & in Sclauonia,ubi nulla erat Radicati fructuoſo germine floruerunt,multiplicati ſunt, ut quondam Hebræi, Fremuerunt Saxones,fremuerunt Parthenopolitani,odioque & inuidia aduerſus hominem Dei inualeſcente,ipſe in Deo ſpem & fiduciam habens & aliorum inſtitutorum congregationes propagare nō ceſſabat. Iam autem aduenerat dies ille ſanctiſsimus & celeberrimus Cœnæ Domini, in quo pœnitentes reconciliandos ſanctorum patrum decreuit authoritas,in quo agnus ille innocens ad conciliandas inimicitias inter Deum & hominē captus eſt,& ductus ad immolandum & ecce ad oſtium loci illius in quo ſacerdos Dei cōfeſsiones recipiebat adſtitit quidā amictus pallio ſub pœnitentis ſpecie, obnixe oſtiarium rogans,ut ad cōfitendum intrare ei liceret ad Epiſcopum. Hoc cum oſtiarius uiro Dei indicaſſet: Noli,inquit ille,intromittere eum. Et cum ea præcepto Domini ſui diceret paululum expectādū eſſe, ille magis inſtabat,ut introduceretur. Sic perſeuerauit pulſans, nec intromiſſus eſt, donec receſsit alia multitudo,q̄ conuenerat ad cōfitendū & tunc nouiſsime illi copia intrādi data eſt. Quē cū procul uir diligenter inſpexiſſet,ait: Noli huc propius accedere,ſed ſta,& uide ne moueas pedē. Aduocatisq; de miniſtris palatij qui foris aderāt,præcepit eis, ut adſtantē iuuenē pallio, quo obuolutus erat,nudarent. Nudato autem eo,apparuit cultellus acutus quē adſtrictū lateri ſuo tenebat,cuius erat longitudo fere pedis & dimidij. Itaq; cū eodem,iubente epiſcopo,cunctis qui aderāt intuētibus,ante eū adductus eſt. Cūq; quæreretur ab eo cur ſic armatus ueniſſet tremens ac ſtupens,utpote ineffabilis & nefandæ crudelitatis conſcius, mortem timens procedit ad pedes eius,& quia ad ipſum interficiendum miſſus fuiſſet,confeſſus eſt. Nominatisque illis à quibus erat conductus, quorumque inſtinctu & conſilio uenerat ad tam execrabile facinus perpetrandū,cuncti qui aderant,ſupra modum mirabantur,qđ proditionis huius rei inuenti eſſent etiam illi,qui de præcipuis negotijs & ſecretioribus cōſilij cum eo tractare conſueuerant. At uir iuſtus, ut erat hilari facie, & uultu ſereno,ad eos reſpiciens,ait. Quid miramini ſi uas ſuum hoſtis antiquus recognouit, & in membris Chriſti opus ſuum exercere nititur,quod in hac ſacratiſsima nocte in ſancto capite noſtro Ieſu Chriſto non timuit efficere? O quam felix eſſet,qui in aliqua huius diei hora nō ab inimicis,ſed etiam ab amicis,ut ſunt iſti,quos recitatos audiſtis, traderetur,& moreretur. Hæc eſt dies,qua deſperatis miſericordia peccantibus uenia,mortuis redditur uita. Attamen ille traditor in cuſtodia ponitur, non ut puniatur,ſed ut ſuffragatorum ſuorum conſiliū deregatur,& in eis ignominia tanti ſceleris caſtigetur. Quid igitur? Nū ſcire poterat homo Dei,quid ille,qui confeſsionis & pœnitentiæ cauſa uenire ſimulabat, ſub ueſte ferret,niſi gratia ſuperabundans eum docuiſſet?

Sicarius ſub ſpecie pœnitētis immittitur ad cadendum uirū Dei.

CAP.

CAP. XLV.

Alius quidã nititur ꝑcutere Epiſcopum

CVm quodam noctis tempore ad celebranda cũ clericis matutinarum ſolennia more ſolito ſurrexiſſet, aduenerat clericus quidam de domeſticis, & retro ſe ad oſtium iu inſidijs poſuerat iniquitate plenus & crudeli malitia, utpote armatus congruis armis, quibus innocẽtem in dolo ferire poſſet & interficere. Egreſsiſque Capellanis, qui præcedebant, ſicut mos eſt, in terra illa: (præcedunt enim dominos ſuos Capellani) ille de inſidijs proſiliens, nouiſsimum putans eum eſſe epiſcopum, ſed erat ex clericis, ueſte conſciſſa percuſsit. Cumque ille exclamaret & diceret: Quis eſt qui me lædit? ille ex ſono uocis non eſſe ipſum, quem quærebat agnoſcens: Putaui, inquit, hunc nouiſsimum eſſe quem iugulare uolebam. Præceſſerat enim epiſcopus commixtim inter alios eundem caſum quaſi futurorum preſcius timẽs. At ille concito curſu in fugam uerſus eſt, & cum alij, ad capiendum illum inſequerentur, Epiſcopus ait: Sinite eum fugere, nec malum pro malo reddatis. fecit quippe quod potuit, & quantum ei Deus permittere uoluit. Nondum uenit hora mea: ſed qui miſerunt illum, non dormiunt nec quieſcunt, donec opprobrijs ſatientur, & me uel morti tradant, uel, ſi diuinum ſit opus, quod agitur de me, manifeſte probatũ reddãt.

CAP. XLVI.

ORbatus grex puſillus Præmonſtratenſis eccleſiæ tanto patre, ipſum per biennium patienter expectabant alijs ex ipſis cum quibuſdam ſecularibus dicẽtibus: ſubſiſtere nequaquam poterimus, quia recedente paſtore, oues abire ſolent in diſperſionem alij nullum magiſtrũ niſi ipſum alij, de ipſo deſperantes, alium uolebant eligere. Quod cum uiro Dei relatum fuiſſet, timens ne areſceret, ꝙ à Deo per ipſum plantatum fuerat, ſi adhuc rore diuini conſilij non perfunderetur: aduocatis ad ſe quibuſdam ex prioribus & maioris & ſanioris conſilij, fratribus perquirebat ab eis, quid facto opus eſſet, ſingulatim perſcrutans de uoluntatibus eorum, ut per omnia in definitione ſui operis certior redderetur. Cumque intellexiſſet alios ſecum uelle habitare, alios conſilio ſuo alibi uelle uiuere, alios præpoſitæ paupertatis uotũ uelle tenere, plurimos tamen ſub certo magiſtro & diſciplina eundem paupertatis tenorem uelle obſeruare, remiſit eos ad locũ ſuum paucis ſecum retẽtis, ad pacis & unanimitatis ſtudiũ iterum, atq; iterũ eos adhortans, ut cum eis ab ipſo facultas eligendi patrem conceſſa fuerit, concordia Ieſu Chriſti & dilectio, quam docuiſſet, in ipſis inueniretur. Receſſerunt illi & bonus pater non immemor filiorum quos in Chriſto genuerat, ne diu abſque magiſtro remanerent, fideles nõ diu poſt nuncios ad eos miſit, qui & eligendi facultatem, & de ipſa electione eius indicarent uoluntatem. Electione igitur approbata à filijs ut erat à patre datus aſſenſus, reuerſi ſunt ad eum qui fuerant miſſi, uoluntatis eius pręceptum completum eſſe nunciantes. Habebat autem ipſe electum ſecum, ſed tamen rem diſsimulari iuſsit per aliquot dies, nec illi electo indicari Conſilium ad tẽpus occultabatur, non tamen ignorabat electus ille, quid de ſe factum eſſet quamuis rem tacite conſideraret, diuina edoctus reuelatione. Aſſerebat deniq;, quod mane die illo, quo de ipſo facta fuit electio, ſteriſſet in uiſione coram filio Dei Ieſu Chriſto, cũ patre & magiſtro ſuo Nortberto. Extendensq; manum ſuam dexteram Ieſus, recipiebat fratrem illum, à cæteris fratribus electum de manu uiri Dei, dicentis: Apud te Domine mihi commiſſum tuæ ſanctiſsimæ maieſtati repræſento. Per hoc iam proculdubio, ſcire poterat, quid de ipſo diuina miſeratio cõſtituiſſet. Quid plura? Venit dies in qua placuit homini Dei, quod cœperat, perficere. Cõuocatiſque fratribus, quos habebat, ſecum, conſilium ſuum indicauit eis. Et aduocato electo, ait: Tu mihi ſuccedes in electione fratrum tuorũ, in domo paupertatis noſtræ. Cumque ille reſpõderet: Tibi & in primis Deo patri omniũ obedire oportet. Vadam & conſiderabo miſericordiæ Dei proceſſus & ſucceſſus. In quibus ſi efficere aliquid potero & proficere, gratias tibi agam ſin autem, ad te, quem poſt Deum, patrem elegi & animæ meæ tutorem, mihi ſine offenſa liceat remeare. Ait illi uir Dei: Vade: manus enim Domini uſque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione, ille receſsit, duobus adiunctis ſibi ſocijs, de quibus præceperat uir Dei, ut alterum, in Antuuerpienſi eccleſia patrem, alterum in Floreffienſi conſtitueret. Et ſic factum eſt. Poſitus & conſecratus eſt ille pater in Præmonſtratenſi eccleſia, & illi duo in duabus alijs ſupradictis. Sed & duo iam alij conſecrati erant in duabus alijs eccleſijs, Laudunenſi ſancti Martini, & Viuarienſi. Illi quinque & ſextus quem ad locum, qui dicitur Bona ſpes, ſtatim poſt introitum ſuum Abbas Præmonſtratẽſis ablegarat, imminentem diſſolutionem Ordinis in pleriſque locis uidentes, & maiorem futuram metuentes, ad diem ſtatutum in loco determinato conuenerunt, & quicquid ad præſens in domibus ſuis ſuperfluum uidebatur eſſe recidentes, deinceps ad exemplum Ciſtertienſis Ordinis, annuatim ſe reuerſuros ſimul ad Ordinis ſui ſiniſtra corrigenda, firmauerunt. Quod cum in locis alijs diuulgatum fuiſſet, ſi in primo anno ſex, & in ſecundo nouem fuiſſent, in tertio duodecim, in quarto decem & octo fuere: & ita deinceps multiplicati ſunt, ubique terrarum, ſicut uoces & actus eorum & opera uſque in præſentem diem teſtantur.

Succeſſorem ſibi ſubſtituit in Pramonſtratenſi monaſterio.

CAP. XLVII.

DEinde beatæ memorię Papa Honorio ad ęternitatem uocato, Innocentioque in ſancta Romana ſede canonica electioue ſubrogato cum ſedem obtinere non poſſet propter intruſionem Petri Leonis & ſeditionem familiæ eius exiens inde, contulit ſe in Franciam ubi, ut decuit, honorifice ſuſceptus eſt. Conuocatoque Rhemis concilio conuenerunt undiq; epiſcopi de diuerſis nationibus, aduenit & pater Nortbertus ibique illum Petrum intruſum excommunicauerunt, & electione Innocentij approbata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti niſi reſipiſceret, tradiderunt. Attulerat autem Nortbertus ſecum eccleſiæ ſuæ priuilegia uetuſtiſsima, & fere à uermibus conſumpta quæ cuncta Romano nimine fecit renouari & corrigi apponens ea, quæ receperat de manibus illorum, qui ea iniuſte & uiolenter rapuerant. Addidit præterea aliud priuilegium ſecreto, ut cum daretur oportunitas, Romana fultus, authoritate, ordinem ſue religionis in epiſcopali propagaret eccleſia. Finito ergo Concilio, cum ad ſedem propriam reuerteretur, iamque ex parte diuulgatum eſſet quod fecerat, magis fremebant, ad alterutrum, dicentes: Regnum noſtrum nõ ſtabit, & gloria noſtra nihil eſt: ſed & honor omnium noſtrum & prædeceſſorum noſtrorum redigetur in nihilum, niſi quã primum excludamus eum à nobis, & auferatur hæc eius ſubtilis poteſtas de terra noſtra. Et exinde quærebant oportunitatem, ut facerent caute quod inordinate & inſipienter machinabantur. Accidit autem eodem tempore quidam caſus aduerſus in eccleſia maiore, qui

Synodus Remenſis. Petrus Leo Antipapa excommunicatur.

qui ſecreto uiro Dei fuerat reuelatus. Cumque eum ſenioribus eccleſiæ indicaſſet, & proteſtaretur eius cauſa expiari debere eccleſiam ex canonum præſcripto, illi acquieſcere ei noluerunt, dicentes non eſſe denuo conſecrandam illam, quam conſtaret multorum regum & pontificum authoritate fuiſſe conſecratam. Hoc illi perhibebant, ſed ille contra aſſerebat, nunquam ſe in ea diuina celebrare uelle myſteria, niſi ab eo dæmonum infeſtationem, qua eſſet infecta, paterentur excludi. In hunc modum contendebant: ſed uir Dei ille, qui uerſutias eorum non metuebat, modo Deus eſſet in cauſa, notam fecit rem omnem, populo ex pulpito oſtendens quid in euiſmodi caſibus ſanctorum patrum ſanxiſſet authoritas. Hæc dixit, & ſequenti nocte, aſſumptis duobus Epiſcopis quos tunc ſecum habebat, & Præpoſito eiuſdem eccleſiæ, qui in hoc ei fauebat, & quamplurimis de fratribus ſuis clericis, intrauit eccleſiã ubi induti ſacris, ueſtibus, aqua conſecrata illud officium ſyncera deuotione compleuerunt. Sed ſimulatque peractum eſt miniſterium, adhuc omnibus, qui aderant, ſacris ueſtibus indutis, clamor nimius & tumultus grandis populi, foris auditus eſt. Commota quippe fuerat omnis ciuitas furore non minimo & inenarrabili, quod rumor plane barbarus manaſſet ad eos à quibuſdam aduerſarijs, ſcilicet fregiſſe epiſcopum altaria, ſacrarium reſeraſſe, feretra & Phylacteria diſſoluiſſe, ſibique repoſuiſſe, & cum his omnibus ſub eiuſdem noctis tenebris cum omni etiam theſauro eccleſiæ fugere conſtituiſſe. Audientes hæc, qui cum uiro Dei erant, territi ſunt, alij plus, alij minus ſed ille imperterritus ad eos exire uolebat, ut interrogaret quidnam eſſet. Porrò alij modis omnibus prohibebant, dicentes hunc plebis tumultum non facile tali hora à quoquam poſſe ſedari coeget utque eum aſcendere in quoddam propugnaculum, quod ab Imperatore Ottone ibi conſtructum erat antiquitus, loco turris cuiuſdam eccleſiæ, quam cœperat ædificare, ſed morte præueniente non conſummauit. Ibi ſe reclinauit homo Dei, & qui cum eo erant ſacris adhuc amicti ueſtibus, mortem potius turpiſsimam corporis, quam uitam expectantes. Inualeſcebant interim uoces inſultantium, & inſilentium, atque ut proditent, crebro clamitantium. Sed illi in turri econtrario in matutinatum, ſolennijs laudes Deo, canentes, cum hymnis, & canticis exultationis, in honorem prædicatoris egregij Pauli, uocibus immenſis reſonabant: iſti uerò inſultationis uoces clamoribus inconditis multiplicantes, ſacerdotem Dei reum eſſe mortis proclamabant. Erat tum feſtum commemorationis beati Pauli, Apoſtoli. Hac fiducia freti quidam, ex ipſis, nihil formidabant ſed alij ſeculo & ſuæ carni tenere inherentes, cum multo eiulatu dicebant: Eeu, cur iſtum ſecuti ſumus hominem, ut cum eo moreremur in peccatis noſtris? Quibus uir ſanctus, melliflua eos conſolatione exhortans, aiebat: Nolite fratres chariſsiſsimi, nolite terreri: Dei enim eſt, quod à nobis geſtum eſt: Dei eſt, quod geritur: Dei eſt permiſſio, quando ab inimicis eius bonum opus impugnatur. Hæc quandoque dicebat: Interdum autem pro illis orabat attentius, ne deficiendo deſperarent. Illorum defectu creſcebat orandi affectus. Et ut ipſe poſtea aſſerebat, non tam metuebat mortem, quam ne deſperando illi deficerent. Cõgregabatur uerò per totam noctem multitudo aduerſaria: e diuerſo multiplicabat preces in articulo talis neceſsitatis pius ſacerdos & qui cum eo erant. Facto autem mane, cum ſummo diluculo illuceſceret, dum alij ad inſultum turris inſiſtunt alij ſagittis, alij iaculis pontificem & clericos eius appetunt, quidam, qui in necem eius uraſſe dicebantur, tanquam auidiores crudelis illius cædis perpetrandæ, pertinaciter irrumpentes, ad ſuperiora turris audacter euaſerunt. Quos ut uidit diſtrictis gladijs irruere, ne in aliorum mortem deſæuirent, progrediens obuiam, magiſtri ſui exemplum ſecutus: Vnum, inquit, hominem quæritis. eccè ego: Parcite iſtis, qui nullam mortis ſententiam meruerunt. At illi eo uiſo, ut erat adhuc amictus epiſcopali & ſacerdotali ueſte purpurea, territi ſunt, & cum paululum retrocederent, in momento Deus, cuius nutu omnia diſponebantur declarata martyris ſui, quatorum in eo fuit conſtantia, adeo mentes illorum perſecutorum compunxit, ut ad pedes eius, corruentes, ueniam tanti facinoris precarentur & acciperent, atque ex hoſtibus in defenſores prodirent. Alij uerò celeriter inſequentes eos, unum ex cubicularijs eius, qui fideliter ei adhærebat, quendam aditum defendentem repererunt, & iam epiſcopum ab alijs trucidatum putantes, illum, quod Dominum ſuum diligeret, odio habentes, gladio percuſſerunt, & uſque ad guttur collum ſecantes, ſemiuiuum reliquerunt, cum extinctum crederent.

Seditio populi excitatur ĩ uirũ Dei.

Iohan. 28.

Cõſtantia ſancti uiri.

Quod uidens uir Dei, omnibus inuitis, in mediam turbam proſilijt, & inimicis faciens ſui copiam, morti ſe obtulit, eligens mori potius, quam ut aliquis alius, ipſo ſuperſtite, occumberet. Cernens autem ille idem, qui miniſtrum eius percuſſerat, furore diabolico & iniquitate plenus, euaginatum, eumque cruentum adhuc, gladium tenens, extendit manum ſuam in pontificem, & audaci temeritate grandem, ictum in eius humerum intulit: ſed reſilijt gladius, perinde acſi cæſus eſſet lapis adamantinus, & de recenti, quo erat tinctus, ſanguine fimbrias epiſcopalis mitræ quam in capite geſtabat, infecit quæ mitra, quandiu homo uixit, eam maculam retinuit. Videntes, autem, qui ſtabant ex aduerſo, rei exitum expectantes, quique magis hominis ſanguinem expetebant, quam hominem: uidentes, inquam, illi, quod non moueretur, dum à quibuſdam ei parcebatur, à nõnullis uerò percuſſus non lædebatur reliquias ſanctorum celeriter apportantes, eas in medio poſuerunt, faſsique ſunt perabſurdum id eſſe, ut tam improbè paſtor ab omnibus oppugnaretur. Hæc quidem illi præ ſe ferebant, falſam ſimulantes humanitatem. Nam & ipſi eum hoc in articulo poſitum cogebant ut fratres ſuos de eccleſia beatæ Mariæ eijceret, qui in ea, poſiti erant, ut ſuperius dictum eſt. At ille recuſabat, affirmans factum hoc, quoad uiueret, nunquam ipſos immutaturos, quod regali potentia Romana authoritate eſſet confirmatum. Dum hæc agerentur, aduenit eius urbis Comes ex itinere, & quaſi tumultus huius neſcius, in medias turbas ſe intulit, ſeparanſque alios ab alijs, diem certum eis præfixit, ad quem adeſſent, omnes iuſtam querimoniam habentes aduerſus Epiſcopum. Receſſerunt ergo illi ad præceptum iudicis: at Dei ſacerdos intrauit eandem eccleſiam, cuius cauſa omnis illa commotio facta fuerat, Miſſam celebraturus, & immenſas Deo ſuo gratias redditurus. Cumque acceſsiſſet ad altare accerſitis circunſtantibus ait: Ecce integra ſunt omnia ſaluaq; & ſana, quæ nunciata fuerant fracta & abſportata. Celebrauit igitur Miſſam in eodem loco, ſed & epiſtolam & euangelium ipſemet legit, (receſſerant enim omnes miniſtri eius tędio & timore affecti,) ita ut uere dici poſſet de eo, ſicut de ſummo capite noſtro Ieſu Chriſto: Relicto eo, omnes fugerunt. Finita autem Miſſa, uenit ad palatium, purpuream miro & ineffabili modo habens faciem utpote calice Domini potatus. Hunc quippe colorem in ipſo mortis periculo te nuerat, & hoc teſtabantur, qui cum ipſo fuere, non uiſum

En ſingularẽ iter tot pericula præclari antiſtitis fortitudinem.

Matt. 26.

uiſum illum eſſe uel ad modicum palleſcere. Ipſe uerò martyrum conſtantiam, facilem & ſuper mel & fauum eſſe dulciſsimam aſſerebat.

CAP. XLVIII.

PRædicti autem aduerſarij, coactis iterum peruerſis conuenticulis ſuis, ſuum animi dolorem promebant, dicentes ſe eſſe deluſos & arte magica tenebrarumque caligine ſenſus ipſorum, perſtrictos, quod hominem illum uiuum reliquiſſent qui eis non cederet, moreſque & honorem ipſorum, dignitatemque urbis uiolare non metueret. Vere deluſi, quia doloſi. Nanque hoc ab eis, plane decretum eſt, ut cum ad prædictum diem conuenirent, ſinguli certam uini uel medonis menſuram exhaurirent, ut ſi quicquam uoluntati eorum contrarium in diſcuſſionibus querimoniarum accideret, id ſarciretur nece ſui paſtoris: & ſic ebrietati potius imputaretur, quam deliberationi. Eſtque hoc inter ipſos ſancitum ut quicunque huic decreto non obediret, domus eius euerſioni & tota ſupellex direptioni eſſet obnoxia.

Ioā. 8. & 12.

Quod cum relatum fuiſſet ad aures quorundā principum terræ, qui uirum Dei quadam ex parte diligebant, quod ſcirent eum uirum ſanctum & iuſtum, ſuadebant ei, ut ad tempus cederet, exemplo magiſtri ſui, qui à facie perſequentium ſe abſcondit. Quod cum ille renueret, palmamque martyrij gaudens expectaret, illi multiplicibus perſuaſionibus exire compellebant. Aduenit inde prefixus dies, & cœpit ciuitas immenſis clamoribus perſtrepere: interrogans autem homo Dei, quid eſſet, reſponſum eſt ei, quod populus multus congregatus, fratres de eccleſia beatæ Mariæ uellet eijcere. At ille ſubridens, aiebat: Non eſt ita: quia plantatio, quam plantauit pater cœleſtis, radicari non poterit. Attamen compulerunt eum ut exiret. Et præparatis equis exiuit ad Abbatiam quandam ſancti Ioannis, quæ eſt in ſuburbio ciuitatis, ubi ſatis ſpecioſè diſpoſitis omnibus abijt ad quoddam, caſtrum ſuum Hallam ubi à tāto tumultu quieſceret. Sed illud præcluſum inuenit. Præuenientes enim hoſtes eius munitiones omnes occupauerant. Quid faceret homo, qui nuſquam inueniebat, ubi requieſceret per eius? quid faceret humano deſtitutus auxilio? Contulit ſe ad eccleſiam quandam canonicorum regularium, quæ ibi prope erat, orans Deum ſuum per aliquot dies, ut uiam ſuam in ſuæ beneplacito uoluntatis dirigere dignaretur. Sed Deus uidens ſerui ſui humilitatem & conſtantiam reſpexit, ueritatis eius preces: &, ſicut uoluit, pax rebus data eſt. Nam ut conueſrant certatim inimici ad perimendum, ſic conuenire feſtinabant ad ſatisfaciendum. Itaque omnimodam ſatisfactionem offerebant, & pecuniam multam. Sed ille, qui plus animas Deo quærere uenerat, quam pecunias, eas reſpuebat, ut animas eorum, quæ propter nefarios hos conatus perditionis periculo ſubiacebant, lucrifaceret.

Tandē miteſcūt hoſtes uiri Dei, & cum honorifice reſtituūt.

CAP. XLIX.

VIdentes hoc aduerſarij, ſtuduerunt eum lenire, & illi uulnerato domum ſuam, quam deiecerant, ex integro reparantes, ad curandum, uulnus, quod ei inflixerant, grandem pecuniæ ſummam contulerunt. Poſt hæc apertis ianuis caſtri quas ad aduentum eius prius clauſerant, intra illuc multo cum honore, multorum cœtu uallatus nobilium, multitudine etiam plebis, qui omnes Deum laudabant pro conſtantia tanti pontificis, ipſumque pontificatus honore dignum aiebāt, quem Deus omnipotens ex tot perſequentium manibus eripuiſſet, quique in tam euidenti mortis periculo cum fidei ſuæ integritate corporisque incolumitate inuictus permanſiſſet. Tertio anno epiſcopatus ſui facta ſunt hæc & quinque poſtea ſedit annis, de die in diem miniſterium ſuum honorificans in omni religione & honeſtate proficiens, unitatem ſanctæ Eccleſiæ conſeruās, eiusque perturbatores & ſchiſmaticos omnes perſequens & deteſtans, bonos amplectens, deſolatis dans conſilium, pauperes & orphanos uiduasque ſuſtentans, religioſos quoque fouens & augens, religioniſque præbens formam ſeipſum, quantum dignitas ſunctionis pati poterat, tam minoribus quam maioribus affabilem ſe exhibens, diuinæ largitatis & gratiæ nō immemor, Domino Deo ſuo per ſingulos dies bonæ exiſtimationis & intimæ ſuauitatis & dulcedinis offerens conſcientiam.

CAP. L.

ERat tum ſchiſma grauiſsimum & ad componendum difficillimum in ſancta Romana ſede ut iam ſupra dictum eſt, pontificibus Innocentio & Petro Leonis. E quibus Innocentius canonice electus Catholicus erat, & à catholicis omnibus approbatus recipiebatur: Petrus uerò erat intruſus, ſed tamen occupauit ſanctam ſedem, non Deo, neque Eccleſia ſancta, ſed uiribus humanis fretus. Erat enim etſi non nobilitate, multitudine tamen generis potens in urbe, legesque ſanctas & ordinem & omnia ſtatuta patrum & Eccleſiæ ſanctæ, regulamq; Chriſtianæ fidei, ambitione excecatus deſtruebat, turres & munitiones urbis alias deijciens, alias muniēs ut principatum ſecularem & ſuæ cupiditatis ſcopum obtineret. Itaque conſilio inito à rege Lothario & Chriſtianis principibus, ne cognitio & robur fideliū Chriſtianorum his temporibus illa peſte mortifera eliderētur, expeditionem in Italiam apparārunt, ut ſacrilegum illum, quem gladius ſpiritualis, quo iam ſepiſsime percuſſus fuerat, penetrare non poterat materialis tandem conficeret. Cum eo autem & alijs tā Epiſcopis quam Archiepiſcopis, ex præcepto & obedientia Innocentij paſtoris catholici, pontifex Nortbertus profectus eſt. Tranſitisque caſtris & urbibus cum magna præeuntis & ſubſequentis exercitus, Romam, Papam uenerabilem Innocentium ſecum deducentes, peruenīunt. Vbi cum impetu grandi & manu forti introeuntes, ipſum eundem Papam in ſancta ſede, inuitis hoſtibus & aduerſarijs omnibus, collocarunt. Porro Lotharium regem Pontifex in ſede poſitus & alij qui conuenerant, in Romanum Imperatorem conſecrauerunt. Erat enim uir ille ſtrenuus belli ductor præcipuus in armis, prouidus in conſilio terribilis inimicis Dei & ſanctæ Eccleſiæ, ueritatis amicus iuſtitiæ tenax, in iuſtitiæ hoſtis. Cuius probitas patuit in Sicilia, uiguit in Saxonia. Qui quandiu uixit, Romanum imperium, quod eius curæ mādatum fuerat, titubare non potuit. Diligebat autem & ipſe uirum Dei Nortbertum, quod eius conſilijs, quæ ſtrenuitate & prouidentia pollebant, aſsidue uteretur, ab eoque cœleſtis dulcedinis potum hauriret, & pane diuinæ refectionis quotidie foueretur. Cum autem ab Italia reuerſus eſſet in ciuitatem ſuā Parthenopolim, non diu poſt graui ægritudine correptus eſt, eaq; per aliquod tempus, id eſt ſpatio quatuor menſium, laborauit: epiſcopatuque ſapienter & fideliter annis octo adminiſtrato, plenus ſpiritu ſancto, cum omni integritate ſenſus adſtantibus benedictione data, beato fine quieuit. Neque enim, ut ait Beatus Auguſtinus, poterat male mori, qui bene uixerat

Petri Leonis Antipapa nefarij actus.

Innocētius in ſua ſede collocatur.

Lotharius Imperator conſecratur.

Feliciter uir ſanctus migrat à corpore.

xerat. Annus erat Domioicæ incarnationis 1134. feria 4. Pentecoſtes, octauo Idus Iunij Pontificatus Innocentij anno quinto, regni Lotharij anoo nono.

CAP. LI.

Defuncto igitur beatæ memoriæ patre Nortberto, contentio non minima orta eſt inter maiorem eccleſiam, & eam, quæ eſt beatæ mariæ, de loco ſepulturæ eius. Volebãt enim alij, dignumque & iuſtum dicebaot, ut quia caput eccleſiarum eius ciuitatis fuiſſet, eccleſiæ primariç eius oſſa deferrent honorem, ibique aduentum ſummi iudicis expectaret, ubi erat titulus eius immobilis. Sed fratres ſanctæ Mariæ ſui iuris eum eſſe aſſerebant, qꝑ per illum ſui creatori reconciliari; eum patrem elegiſſent, & per illum ſeipſos & ſuam deuotione Domino Deo ſuo, à quo auerſi fuerant reddidiſſent: præcipuè autem, quod adhuc uiuens præcepiſſet, & uſque in finem hanc ſuæ uoluntatis deuotiooem indicaſſet ut inter fratres ſuos & filios ſepeliretur & quieſceret. Videntes taodem illi, qui erant medij, contentionẽ, hanc dirimi non poſſe, quod ſuam unaquæque pars ſententiam æquiorem aſſereret, conſilium dederunt ut ad Imperatorem Lotharium citò mitteretur: qđ ille mandaret aut ſtatueret, id ratum haberetur. Ee ſic factum eſt. Interim uero corpus inhumatom iacebat, ſicque de die in diem per ſingula monaſteria ciuitatis circulatum eſt, & in unoquoque uigiliæ & ea, quæ fidelibus defunctis debentur diligenter ſunt, celebrata, donec die octauo reuerſi ſunt, qui miſsi fuerant. Tum uerò iuſſu Imperatoris apud fratres io eccleſia Beatæ Matiæ corpus uiri Dei ſepultum eſt. Fuit autem hoc admirationem dignum & tacendum non eſt, quod cum eſſet æſtas nimia, ita ut eodem anoo nullum fœnum in pratis præ oimia ſiccitate ſecaretur, de corpore eius per tot dies nihil fœtoris percipi potuit. Vnde licet intelligi, quod mandauerit eũ gratia ſuperãbundans à corruptione meotis, quæ conſeruauit corpus eius ne corrumperetur. Sepultus itaque ante altare ſanctæ Crucis, in medio monaſterio fuit per aliquot annos. Sed boni filij, qui memores benignitatis, quam ipſis eahibuerat, eum tenere diligebãt, ut ſine oblinione memoriç ipſorum affigeretur, ante oculos ſuos in clauſtrum cum tranſtulerunt, ubi in tumulo diligenter pro loci oportunitate adornato diem expectat nouiſsimum, in ſpe certa reſurrectionis & gloriæ.

CAP. LII.

Viſio fratris cuiuſdam. Eadem autem die & hora, qua ſeparata eſt anima eius a corpore, uidebat eum quidam frater in ueſte candida & forma uenuſta, ramum oliuæ tenentem in manu ſua. Qui cum quæreret ab eo, unde ueniret, uel quò feſtinaret, reſpondit: De paradiſo miſſus ſum, onde hunc ramom oliuæ florentem tuli, & uado celeriter, ut in loco paupertatis meæ, id eſt, in præmonſtratenſi eccleſia tranſplantem illum. Expergefactus frater de tam inſolita uiſione, cœpit intra ſe cogitare, quidnam ſignificaret. Deiode aperuit eam quibuſdam eius eccleſiæ hominibus, ijque memoriæ commendarunt diem & horam uiſionis, ſcire uolentes quemnam tam euidens apparatio, euẽtum eſſet habitura. Audito tandem deceſſu magiſtri ſui, inuenta eſt illa eadem dies eſſe, qua carne omnia eius ſoluta eſt. *Alia uiſio.* Alij quoque fratri, qui ſacerdus erat, apparuit in propria effigie, ſtans coram eo. Sed moa effigies hominis Dei mutabatur in florem miri candoris inſtar lilij, quem angeli ſuſcipientes, deferebant ad æthera. Euigilans igitur frater ſummo diluculo cucurrit ad Priorem ſuum, copiam petiturus Miſſam celebrandi, Deoque per eam pij patris Nortberti animam commendandi. Cumque Prior quæreret, quid ſibi uellet tam ſubita conteſtatione, expoſuit ille ordinem rei, Cui Prior præcepit, ut diem illum memoria retineret. Eſt itaque inuentus dies ille, dies ſepulturæ hominis Dei. Erat alius quidam de his, quos in primordio conuerſionis eius contulerat illi Deus, qui fideliter & amãter adhæſerat ei, & de deceſſu chariſsimi magiſtri ſui dolebat eo magis, quòd de ſalute eius necdum certi aliquid comperiſſet. Cumque omni precum inſtãtia ſupplicans rogaret Deum ſuum, ut aliquod reſponſum acciperet de miſericordia quã contuliſſet militi ſuo nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quæ ſolis ſpleodore perfuſa uidebatur. Recogooſcens ergo ille magiſtrum ſuum, procidit uelociter ad pedes eius humiliter petens ab eo, ut de ſtatu ſuo & de percepta à Deo miſericordia, certiorem ipſum reddere dignaretur. At ille erigens eũ à terra & brachijs ſuis collum eius ſtringens ſic ait illi: Fili mi, rem difficilem quæris: attamen ei, qui indeſinenter pulſat, aperitur. Veni, ſedeamus. Erat autem ibi ſedes pulcherrima præparata. In qua cum ſediſſet dixit illi. Dictum eſt mihi: Veni ſoror mea, requieſce In pace & requie ſum: Hac melliflua & deſiderata reſponſione frater ille refectus, timens ne recideret, quia per uiſionem, ſicut poſtulauerat, hoc ſe uidere ſciebat: Quæſo, ait, pater amantiſsime, ut dicas, num moleſtè tuleris, quod ad te non ueni, cum adhuc uiuens uenire me iuſsiſti. Et reſpondit: Tu uenies: ſicque diſparuit. Verum id fuit. Iturus enim erat frater ille: ſed alio interuenieute negotio, non peruenit. Faxit omnipotens, ut ſecundum promiſsionis intellectum ad ipſum ueniat, & quem ſocium ac ſucceſſorem participemq; miſeræ afflictionis ſeculi huios reliquit, conſortem faciat felicitatis æternæ, & à Deo perceptæ benedictionis.

Apendix monachorum Capenbergenſium de patre Nortberto.

De commoni patre nos quoque Capenbergenſes filij nobis comperta deſiderãter adijcimus ne in paterni meriti perſecutione uos tanquã ingrati, ueſtræ ſanctitati deeſſe uideamur. Eſt apud nos libellus, uitam Deo digni fundatoris noſtri continens, io quo ita ſcriptum eſt: illis diebus apparuit in Vueſtphaliæ partibus eximium quoddam iubar Eccleſiæ, memorabilis ille præco Dei Nortbertus, uir nimium admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, ſummæ continentiæ informator ac propagator religionis canonicæ, ſeruorum Chriſti aggregator, cœnobiorum non paucorum fundator, tã habitu quàm uoce ſtrenuiſsimus, uerè pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius propheticæ iuſsionis executor, qua dicitur: Parate uiam Domini rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. *Eſai. 40.*

Prophetia uiri Dei de famr. Quodam tempore famem Vueſtphaliæ affuturã, & ipſos quoque fratres parumper caſtigaturam, in ſpiritu prędixit. Quę iuxta uiri Dei prçſentiam adeo grauis euenit, ut pleroſque dira inediæ calamitas extingueret. Accidit ergo die quodam fratribus ad refectionem ituris, cũ hoſpitibus pauperibus erogarẽt quicquid ſibi abſtinendo ſubtraherent, ut panis deeſſet alimonia, ità etiam, ut unde fieret inueniri nõ poſſet. Cumque uir Dei ſæpius intimaſſet, quod ſcriptũ eſt: Non affliget Dominus fame animam iuſti: ecce ſubito per fideles ſuos Dñs tantam panis abundantiam tranſmiſit quod fratres ſufficienter refecti ſunt,

& aue

& auenientibus cum alacritate obtulerunt. Atq; poſtmodum ex illa die nunquam defuerunt fratribus opportuna ſubſidia.

Febricitātē repentē ſanat.

Tempore autem alio, cum uir ſanctus quendam è fratribus uellet pro cauſa monaſterij deſtinare inueniens illum ualida proſtratum febre iniunxit ei cauſam obedientiæ, in uirtute Chriſti ſolo uerbo uſus imperij. Vade, inquit & reuertere, iamq; amplius noli febricitare. Statim ergo frater recuperatis uiribus, perfecit quātocyus quod à patre ſancto fuerat iuſſus. Audiuimus eundem ueritatis aſſertorem in communi capitulo hæc, quæ ſequuntur, proſequentem: Scio unum ex profeſsionis noſtræ fratribus, cui de regula noſtra indaganti ſtudioſius, non quidem ſuis meritis, ſed fratrum orationibus, beatus uiſus eſt Auguſtinus, qui & auream regulam à latere dextro prolatam illi porrexit, ſeque luculento ſermone ei intimauit, dicens: Quem uides, Auguſtinus ego ſum Hipponenſis epiſcopus. Ecce habes regulam, quam ego conſcripſi: ſub qua ſi bene militauerint confratres tui, filij mei, adſtabunt ſecuri in extremi terrore iudicij. Et quidem iſta humiliter tāquam de alio proſecutus eſt: nos tamen ipſum fuiſſe, cui hoc reuelatum eſt, indubitantes aduertimus.

S. Auguſtini ei tradit regulam ſuam.

Res apud Floreffiam geſta eſt, cum illic memorabilis pater diuina celebraret, in quibus nimirum exequendis ſe deuotiſsimum exhibere conſueuerat. Vidit repente ante ipſam perceptionem in patenæ medio non modicam ſtillam ſanguinis Dominici rubentem. Vocatoq; fratre Rodulpho ſacriſta noſtro, eius tūc diacono. Vidésne, inquit, frater, quod ego uideo? Video, inquit, Domine: cœpitque pro tantæ rei magnitudine uberrim flere. Poſt cuius miraculi declarationem, nobis deinceps patenam abluere mandatum eſt. Cœpitque apud nos huius obſeruantia conſuetudinis cum à nobis eatenus neſciretur.

Stilla ſanguinis Chriſti apparet.

In uita B. Seruatij legimus, quod defuncto eodem præſule ſanctiſsimo, ſericum quoddam, populo ſpectante, multumque admirante, angelicis allarum manibus, ſuper illius uenerabile corpus poſitū eſt. Quapropter idem ſericum in Traiectenſi eccleſia ſumma honoratur reuerentia præcipuaque conſeruatur & obſeratur diligentia. Cum ergo uir Dei Traiectum deueniſſet, petijt hoc ſibi ſericum demonſtrari. At illi cœperunt ſimul omnes excuſare, præſertim cum uel ipſum ſcrinium, in quo repoſitum erat, introſpicere nullus auderet. Sed quid multa? Tandem uiri Dei obtinuit petitio. Cumque in eius præſentia ſacrum aperuiſſent repoſitoriū, ſubito ecce ſericum illud (mira dicturus ſum) mirabili & diuino quodā impulſu ſubuectum euolauit ipſamque baſilicam aliquanto ſpatio circumuolans, tandem ſe ad ſumma templi prope laquearia diſplicatum continuit & illic quodam quaſi remigio alarum librabatur anixum. Quo uiſo alijs ſtupēdo exclamātibus, alijs penitus ſibi ſubtrahendū cū luctu formidantibus, uir Dei rem tacitus conſiderans, Miſſarum adorſus eſt ſolēnia. Quæ dum ageret, ecce ſericum ſe recomplicans, ſuper expanſa ſacerdotis lente ſe demiſit brachia. Quod ipſe uenerabiliter, ſuſcipiēs loco ſuo reſtituit. In hoc igitur facto, & meriti gloriā in præſule Seruatio & fidē atque orationis uirtutem in ſuo famulo Deum declaraſſe nō dubito.

Res mira de panno ſerico.

Apud locum, qui Boulanr dicitur, ubi noſtrorum, quoque floret fratrum cœnobium, potens quidā alienorum inuaſor commanebat. Hic inter cætera uiolētiæ ſuæ mala, quoſdā etiā uini redditus, qui proprij erant Parthenopolitanæ eccleſiæ, & ad diuina celebranda ſpecialiter pertinebāt iniuſta uſurpatione aliquādiu poſſederat. Illuc ergo cum deueniſſet Archiepiſcopus, ut mihi frater eiuſdē loci teſtatus eſt, pro eccleſia ſibi commiſſa non ſiluit, accerſitoque raptorē, quanuis multis pauendo, dixit: Cur homo hanc iniuriam beato Mauritio inferre præſumis, ut redditus annos, ad diuina celebranda inſtitutos, temeraria inuaſione poſsidens in tuos uſus expendas? Cumque ille inflatus reſponderet, dicens, non hoc eſſe inuaſionem, ſed legitimam hæreditatis ſuæ poſſeſsionē: uir Dei prophetico ſpiritu reſpondit: Scio frater, quod hoc imminenti anno ab hac deprædatione Dei repelleris iudicio. Dixit, & factum eſt. Eodem quippe anno infelix ille ab inimicis ſuis occiſus fuit.

Prophetia S. uiri.

Alio quoque tempore, cum eſſet in expeditione regis Lotharij, una cum ipſo rege Vindelicam peruenit Auguſtam. Vbi famoſam ſeditionem, quæ inter populum eiuſdem ciuitatis & regem orta eſt, hoc ordine prædixit: Solebat hic ter beatus ad orationem eccleſiam quamlibet ingreſſurus, ad ipſa ſemper baſilicæ limina curuatis dicere genibus: Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea. Cum ergo præfatæ ciuitatis eccleſiam ingrediens, orationem compleſſet, uocato diacono ſuo, ex cuius hoc ore cognouimus, q̃d per ſpiritum cognouiſſet, ei reuelauit dicens: Ego frater huic loco pacem imprecatus ſum pacem optaui, ſed tamen pacis hic repulſam potius inueni. Pallium ergo noſtrum & cætera, quæ ſub manu tua ſunt, diligentiæ tuæ commendo attentius, quia huic loco imminet confuſio magnuſque conflictus. Ita factum eſt. Nam proximo die multis à rege proſtratis & uulneratis, temeritatis ſuæ pœnas ciues dedere: uixque tandem in regis gratiā poſt multa diſpēdia recepti ſunt.

Alia eius prophetia de ſeditione Auguſtana.

Alio tempore, cum oblatus ei fuiſſet dæmoniacus, aquam ſale mixtam exorcizauit. Et cum procedens eandem ſpargere cœpiſſet, antequam perueniret ad hominem ſpiritus malignus abſceſsit.

Aqua benedicta ſanat dæmoniacum.

VITA S. PATRIS NOSTRI Pauli Confeſſoris Archiepiſcopi Conſtantinopolitani, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij 7. ſecundū Latina martyrologia

QVando Conſtantius, Conſtantini Magni tertius filius, tenebat ſceptra Romani imperij, Ariani perſequutionem mouerūt aduerſus pios, ut qui ad hæc a Cōtio plurimum haberent adiumēti, & Athanaſium quidem exterminarum accepit. Occidens: diuinus autem Alexander Antiſtes Bizantij, cum uitæ fini appropinquaſſet, nullum quidem ſuæ Eccleſiæ cōſtituit ſucceſſorem: ſed cum duos præcipuos elegiſſet ex alijs, populo hanc dedit optionem, ut ſi uelint quidem Doctorem & uirtutibus reſplendentem habere Pontificem, Paulum eligerent, quem ipſe ordinauit. Presbyterum: Sin autem habitu ſolum grauem, & ueſtitu extrinſecus honeſtum, Macedonium, qui fuerat iam olim ordinatus diaconus, & iam uergebat ad ſenectutem. Hæc cū eis dixiſſet, tranſit ad ſedes meliores cum fuiſſet quidem, Pontifex uigintitres annos, uixiſſet autem nonagintaocto.

Circa electionem autem eorum, qui dicti fuerant, extitit contentio. Nam Arriani quidem magis adſpiciebant ad Macedonium, Orthodoxi uero eligebant Paulum. Vincit tamen ſuffragium Orthodoxorum, & eligitur Paulus Byzantij epiſcopus in eccleſia quæ appellatur S. Irenes, q̃ tempus à noua ſeparans, concedit ut uetus nominetur. Cōſtantius aūt cū haudita multo poſt Cōſtantinopolim rediſſet ex Antiochia, iratus fuit electo, quod non ex eius ſententia proceſſiſſet

S. Paulus fit epiſcopus.

ſiſſet electio & cõgregato Arrianorũ cõciliabulo, cõdemnauit quidẽ Paulũ, ut quieſceret: Euſebiũ uerò, ꝗ tertio mutabat ſedem ea Nicomediæ Epõ creat urbis regiæ Epiſcopum. Sed cum ille quidem impie hæc feciſſet, reuertitur rurſus Antiochiam. Euſebius autem omnem mouebat lapidem, ut ex ſacro ſymbolo tolleret homouſion, id eſt, conſubſtantiale.

Eijcitur è ſede ſua.

Celebratur dedicatio eccleſiæ Antiochenæ, quam Conſtantinus quidem magnus excitauit à fundamentis: Conſtantius autem ſtudium adhibuit ut conſecraretur: & dedicationis prætextu congregantur Epi numeru nunaginta. Maximus uerò antiſtes Hieroſolymorũ, uir pius nõ aderat, neq; Romæ Iulius, nec per ſe, nec per aliquem ea ſubiectis. Congregatur ergo ſynodus, præſente etiã Cõſtantio. Euſebiani aũt ſtudẽt ante alia, ut deponatur Athanaſius. Primam uerò in eum intentat accuſationem ꝗ fecerit præter regulam dicentes, quam tunc ipſi ediderant. Reuerſus enim, aiebant, ab exilio, non communi ſententia, ſed ipſe ſibi tradidit epiſcopatum. Secundam autem, quod cum in eius aduẽtu exorta eſſet ſeditio multi ſint mortui. Tertiam, ea quæ facta ſunt Tyri. Ex quibus condemnato pietatis Athleta, eius loco cõſtituunt Gregoriũ, qui eadem, quæ ipſi, ſentiebat. Et cum hæc auſi eſſent audent etiam fidem transformare: nihil quidem aperte repræhendentes eorum, quæ facta ſunt Niceæ: ſed ìmprobo & malitioſo conſilio ſemina prius iacientes ad deſtruendum homouſium. Et quæ Antiochiæ quidem habita fuit ſynodus, cum hæc & huiuſmodi alia auſa eſſet, & quoſdã feciſſet canones, fuit ſoluta.

Synodus Antiochia. Athanaſius deponitur.

Euſebius autem fungitur legatione apud Iuliũ Romanum Epiſcopum, machinans, ut confirmaretur lata in Athanaſium ſententia. Sed nihil effecit eorum quæ ſperabat. Paulus uero Pontifex cum Romam ueniſſet, & alij non pauci Epiſcopi, quinetiam ipſe quoque Athanaſius, qui fuerant expulſi comparatis ab Euſebio inſidijs, ſimul Romæ degebant. Sanctus autẽ Iulius cum intellexiſſet eſſe calumniam, quæ facta fuerant aduerſus Pontifices, eos literis munitos mittit ad Orientem, ſuam unicuique reddens ſedem, & eos ſimul repræhendens, qui ipſos depoſuerant. Atq; ſuas quidem eccleſias ij rurſus accipiunt, & mittunt literas ad eos, ad quos ſcriptæ fuerãt. Cum Euſebius itaque interijſſet, Paulus in ſuam ſedem reſtituitur. Qui autem partes Arrij ſequebantur, in ea quæ nunc ad Paulum dicitur, eccleſia eligunt Macedonium: qui blaſpheme quidem filium dicebat eſſe patri ſimilem, circumſcribens homouſium, ſanctiſsimum autem ſpiritum à diuinitate omnino alienum.

Nota authoritatem Papæ.

Paulus recipit ſedem ſuam.

Cum Athanaſius autem ſuam recepiſſet eccleſiam qui conſidebant rurſus Antiochiæ, (etenim rurſus conuenerant, conantes uiciſſim criminari Iulium Romanum Epiſcopum) protinus impium Gregorium, quem ipſi præter leges elegerant, mittũt Alexandriã. Et eum quidem reducebat Prætor Alexãdriæ, ſecum ducens ſeptem millia militum. Quod cum neſciuiſſet Athanaſius, Romam iterum nauigauit. Populus Alexandrinus non ferens rem tam nefariam, eccleſiam, quæ uocabatur Dionyſij, non recte id faciens, exuſſit. Cum uerò reſciuiſſet Conſtantius, qui agebat Antiochiæ, Paulum præconem ueritatis in ſuam ſedem eſſe reſtitutum, iubet Hermogeni Duci exercitus, qui mittebatur in partes Thraciæ, ſeturbare eum ex eccleſia. Et ille quidem cum ueniſſet Cõſtantinopolim ſtudebat facere, ut ei fuerat imperatum. Populus autem non eſt hoc paſſus: ſed & domum eius incendũt, & ipſum extractum interimunt. Quod quidem cum audiſſet Conſtantius, ægerime tulit quod factum fuerat: & cum ipſe ueniſſet in ciuitatẽ, ſanctum quidem, Paulum ex ea expellit & ciuitatem mulctat frumẽto ablato ei dimidio doni quod illius pater benignus ſcilicet & clemẽs Conſtantinus ei, donauerat. Erat autẽ ſumma donationis, octuginta millia panum quotidianorum. Iraſcebat autem etiam Macedonio, non ſolum, quod præter eius ſententiam fuiſſet electus, ſed etiam propter cædes, quas ipſe, ſeditionem agitans, fuerat cauſa faciendi.

Rurſus expellitur.

Eo itaque demiſſo, uenit Romam & uerſabatur ſimul cum Athanaſio. Refert ergo, quæ paſſus fuerat, Romano Epiſcopo: & rurſus munitus eius literis & Conſtantis Imperatoris, ſtatim reuertitur, & ſuæ ſedi reſtituitur, cum magno gaudio exceptus à ciuitate. Conſtantius autem rurſus id factum ægrè tulit, & rurſus ab eo prodit iuſſus qui iuſtum mittat in exilium. Itaque cum eũ accepiſſet Præfectus Philippus ſanctum quidem mittit in exilium eius, uerò loco in eccleſia reponit ſancti ſpiritus hoſtem Macedonium. Proceſsit autem miſsio in exilium, non aperte, ſed ex inſidijs. Cædes enim Hermogenis, reddidit Philippum cautiorem ad malefaciendum & honorifice quidem uocat Dei Pontificem ad lauacrum quod appellatur Zeuxippus, tanquam propter quædam in commune utilia & arcana conſilia: & illinc mittit in aulam Imperatoris, & per ipſam deinde Theſſalonicam quæ fuit patria eius maioribus & ei quidem eſt prohibitum aſcendere ad partes Orientis non autem in propinquas regiones.

Roma perfugiũ oppreſſorũ Epiſcoporum.

Paulus deportatur in exiliũ.

Impius autem Macedonius, militari manu ei inſeruiente, equitans ſimul cum Præfecto, Dei inuadit eccleſiam, cũ ſe extẽdiſſet interitus ad ter mille & quinquaginta. Huius contumeliæ fuerunt etiam participes Marcianus & Martyrius, qui erãt Lectores & ſcribæ diuini Pauli, ut qui ipſi quoque libere prædicarẽt homouſion. Si ergo Chriſtianorum cædibus, Eccleſię Inimicus collocatur ĩ ſedibus Eccleſiaſticis. Quo quidem tempore & Conſtantius magnam conſtruit eccleſiam, quæ denominatur à Dei ſapientia, & diuinus Paulos tertio paulo poſt uenit in eccleſiam: & accepto Athanaſio ſocio certaminis, docent Conſtantem ea quæ paſsi fuerant: qui erat quidem Imperator Occidentis, erat uero frater Conſtantij. Cum ille autem diligenter didiciſſet ea, quæ nefarie paſsi fuerant ſcribit ad fratrẽ, ut tres Epiſcopi ad eũ ueniant ab Oriente, reddituri rationem eorum, quæ in Athanaſium & Paulũ ſunt perpetrata, & ſimul in ſcriptis allaturi expoſitionem fidei. Et Romam quidem mittuntur quatuor Epiſcopi, Narciſſus Cilix, & Theodorus Thrax, & Mares Chalcedonenſis, & Marcos Syrus. Ij cũ Romam ueniſſent, cum Athanaſio quidem & Paulo nõ auſi ſunt diſſerere cum autem eam, quæ ab eis Antiochiæ expoſita fuerat, fidem celaſſent, & aliam compoſuiſſent, quæ aperte quidẽ nihil cõtinebat blaſphemum, ſed non tuebatur homouſium, tradunt Imperatori & cum nihil amplius nec feciſſent, nec paſsi fuiſſent, redierunt.

S. Sophiæ tẽplũ extruitur

Cum triennium autem præterijſſet, rurſus congregantur Epiſcopi Orientales, & aliam fidem componunt, & emittunt ad eos, qui ſunt in Italia. Huius uerò ſcripti fuere miniſtri, Eudoxius, qui tunc erat Epiſcopus Germaniciæ, & Martyri⁹ & Macedonius Mopſueſtiæ. Erat autem eorum fidei expoſitio alioqui eadem cum ea quæ prius fuerat expoſita: ſed alienis quibuſdam in fine additionibus extendebatur longius. Pontificum autem, qui erat Romæ, cœtus eam minime admiſit dicentes ſe cõtentos eſſe ſymbolo fidei ꝗ Nicena pronũciauit ſynodus. Cum eſſent autem omnia plena tumultu & contentione, indicitur. Oecumenica ſynodus ſententia duorũ Imperatorum, undecimo anno poſt deceſſum in primis pij, Imperatoris Conſtantini, eorum patris. Conuenerunt ergo Sardicen,

Rom. Eccleſia fidei integra.

Synodus Sardicenſis.

cen, ab occidente quidem pluſquam trecenti Epiſcopi: ex Oriente autem ſoli ſeptuagintaſex. Epiſcopi uero Orientis, non admittebant ad colloquium Epiſcopos Occidentis. Cauſa aũt erat, quod Paulus & Athanaſius athletæ pietatis, cum eis conſidebant.

Cum uerò nec defenſores ueræ religionis amouerent Athanaſium, nec hæretici deſiſterent ab inimicitijs, quas gerebant in athletas, à ſe inuicem ſcinduntur: & cum Philippos, quæ eſt Macedoniæ ciuitas, ueniſſent Orientales congregantur: & tunc aperte anathemati ſubijciunt homouſium. Qui autẽ erant Sardicæ, eos abſentes condemnant, & deponunt tamquã calumniatores: quæ uerò Niceæ confirmata fuerat, fidẽ corroborant, & anathemati ſubijciũt homouſion, id eſt, eſſentiæ ſimilitudinem. Quæ cum cognouiſſet Conſtans Imperator Occidẽtis, per literas docet fratrem Conſtantium, & ſuadet ut ſit clemens & benignus in Paulum & Athanaſium: & ne ſit eis impedimento, quo minus ſuis ſedibus reſtituantur: adijciẽs quod niſi uolens fauerit ijs, qui iure nituntur, ipſe ueniet, & eo inuito ius reddet ijs, qui afficiuntur iniuria. Fratris itaque minas extimeſcens Cõſtantius, ſanctum quidem Paulum non prohibuit reſtitui ſuo Epiſcopatui eius autem certaminis ſocium Athanaſium diuerſis ad ſe accerſit literis: & cum ueniſſet, benigne accipit, & ſuæ ſedi reſtituit. Sic quidẽ magna perturbatio redacta fuit ad tranquillitatem, & eccleſia gaudebat ſe habere defenſores pietatis.

Paulus & Athanaſius reſtituuntur.

Cum autem Magnentius inuaſiſſet tyrannidem, & interemiſſet Conſtantem Imperatorem Occidentis, rurſus Arrianæ inſanię procella orbis terrarum cõturbabat eccleſias: & rurſus quidẽ fugit Athanaſius: eius autem ſedem arripit Gregorius, & relegatur Paulus, Cucuſum Armeniæ pietatis defenſor quo in loco per laqueum conſummatur martyrio, impijs noctu irruẽtibus. Conſtantinopoli autem eius loco introducitur impius Macedonius & extruduntur paſtores ex alijs eccleſijs: eas uero rurſus inuadunt lupi, & gentium in Chriſtianos crudelitatem contendit obſcurare inſannia Macedonij: & uniuerſus quidem Oriens malis affligebatur: præcipuè autem Cõſtantinopolis. Quo tempore Angelius quoque Epiſcopus Nouatianorũ, ut qui ipſe quoque tueretur homouſium, mittitur in exilium eratque malum, quod non poteſt explicari, non ſolum procedens uſque ad Pontifices & ſacerdotes, ſed etiam fœminas & pueros, qui Macedonij repellebant communionem occupans. Nam ubera quidem fœminarum ò inſaniam, partim quidem in arcarum teguméta iniecta & compreſſa eacindebãtur, partim autem ferro: & alia in alios excogitabantur grauia ſupplicia. Nam quæ uel à Deo alienos gentiles aduerſus communem naturam excogitare impediebat pudor, ea tũc facere impijs uenit in mentem.

Paulus relegatur Cucuſum & ibi ſtrãgulatur.

Nota hæreticorum rabiẽ.

Extendit rabiem Macedonius etiã aduerſus regionem Paphlagonum, audierat enim multos ex Orthodoxis & Nauatianis in eã uerſari & efficit, ut quatuor cohortes armatorum militum aduerſus eos mittantur, & armis cogantur ad impietatem. Qui autem habitabant Maotineum coacta multitudine cum zelo pietatis falces & ſecures & quicquid ſe optulerat, pro armis accepiſſent, aduerſus milites prodeunt in aciem. Deinde cõmiſſo prælio multi quidem interierunt etiam Paphlagonum ex militibus autem omnes paucis exceptis: Hoc ergo crudele & impudens facinus, non ſolum apud eos qui erant affecti iniuria, ſed etiam apud eos, qui uidebantur bene uelle Macedonio, iuſtum odium excitauit. Non hoc autem ſolum, ſed etiam quod corpus Cõſtantini inprimis, inquam, pij Imperatoris (uidebatur enim ædes, in qua erat ſitum, minari ruinam) acceptum ſine eius ſentẽtia tranſtulerat in templum S. Acacij. Et quoniam non placebat omnibus translatio, ſed multis uidebatur impiũ, effodi corpora mortuorum, & maxime Imperatoris, q ſuit pietate inſignis, facta eſt magna cædes, & multorũ & grauiũ malorũ, quæ fecerat Macedonius, par uas quaſdã luit pęnas dignitatis ſcilicet depoſitionẽ.

Vigebat tamen res Arrij per totum imperium Cõſtantij, & adhuc magis temporibus impij Valẽtis donec de illo quidẽ ſumpſit pœnas diuina iuſtitia Theodoſium autem Hiſpanum, iuſta ſententia Gratiani, qui adminiſtrabat Occidentem, ad ſedem Imperatoriam prouexit Orientis, & fidei orthodoxæ per ipſum robur acquiſijt. Sed ſic quidẽ Arrij hæreſis, quæ quadraginta annos depopulata fuerat eccleſias, pietate Theodoſij fuit exterminata, & fides Orthodoxa fuit exornata ſuis iuſtis honoribus. Congregat itaq; idem pius Imperator ſynodum, ſtudens Macedonianos in concordiam redigere cum Orthodoxis & pijs qui tuebantur homouſium. Quamobrem uocat eos, qui præerant eorum hæreſi & cõuenerunt ex Orthodoxis ab Alexandria quidem Timotheus, ab Hieroſolymis autem Cyrillus, Meletius ab Antiochia, aderat que Gregorius Theologus, & Aſcholius Theſſalonicenſis, & Gregorius Nyſſenus, & multi alij. erat.n. centũ & quinquaginta cętus eorum uniuerſus. Hæreticæ autem cæteruæ dux erat quidem Eleuſius Cyzicenus & Marcianus Lampſacenus, & Euethius Epheſinus, & alij qui erant omnes ſimul trigintaſex.

Macedonius exauthoratur.

Synodus Cõſtãtinopoli cõtra Macedonium.

Admonebat autem Imperator & quotquot erant Orthodoxi, eos, qui ſequebantur partes hæreticorum ut cum eis conſentirent, & tuerentur homouſion, in memoriam reuocantes, quod Orthodoxorum communionem ſua ſpõte admiſerunt. Hæretici autem iuſtarum repræhenſionum & benignarum admonitionum nullam ducentes rationem ſuam non dimittebant impietatem. Propterea ergo eijciuntur è concilio & è ciuitate. Synodus autem eligit Nectariũ, qui erat quidem è ſanguine ſenatorio, tunc autem gerebat magiſtratum Prætoris. erat uero is moribus mitiſſimus. Confirmat autem ipſa quoque ſancta Synodus expoſitionem fidei, quam conſtituit concilium Nicenum & aſſentitur omnibus imperator, & curat eum magna exportari, reuerẽtia è Cucuſo confeſſoris Pauli ſacras reliquias & eis procedunt obuiam longe ante Chalcedonem, quicunque ex epiſcopis aderant. Nectario & cum multis hymnis & comitatu magno eas excipiunt, & eas per mediam portantes ciuitatem in Eccleſia, quæ fuit quidem extructa ſub nomine ſanctæ Irenes, antiqua autem ſic uocatur, quam Conſtãtinus Imperator ex modica excitauit ad ingentem latitudinem & magnitudinem, cui etiam præſedit, ad breue tempus depoſuerunt. & cum hymnos nocturnos peregiſſent, mane rurſus tota ciuitas, cum pari honore & gloria in ea, quæ ex eius nomine nunc appellatur, Eccleſia omnibus Pontificibus & clero, & ipſo ſimul cum eis aſsiſtente Imperatore, in ſepulcro, quod ſanctos excipit, deponunt eum honorantes longis & prolixis hymnodijs propterea quod magnos labores & grauia certamina fortiter,
perpeſſus pro pietate, euaſit in cœlis
dignus præmijs immortalibus,
In Chriſto Ieſu Domino
noſtro, quem decet
omnis honor,
maieſtas &
magni
ficentia, nunc & ſemper &
in ſecula ſeculorum
Amen.

Nectarius fit Epiſc. Cõſtantinop.

Vide celeberrima ſacrarũ Pauli Epiſc. reliquiarũ trãslationẽ.

VITA ROBERTI ABBATIS Ciſtertienſis Ordinis in Anglia, bona fide, ut apparet, licet incerto authore, conſcripta.

Stilum paſſim nonnihil correxit F. Laurentius Surius.

Iunij 7

VEnerabilis Abbas Robertus ex prouincia Eboracenſi ortus, in ipſa pueritia puerorũ leuitates, & ludos deuitans, atque in literarum ſtudij proficiens, cuiuſdã eccleſiæ rector poſtea effectus eſt. Sed ea eccleſia & animarum cura tandẽ ſeſe abdicans, in monaſterio Vuitebienſi (uulgo de Vuiteby) habitũ monaſticum petijt, & accepit. Per id tempus Richardus Prior monaſterij S. Mariæ Eboracenſis, cum duodecim ſocijs locum quendã, quẽ Fontes uocant, a Turſtino Archiepiſcopo accepit, & in Abbatẽ electus, monaſterium conſtruxit, in quo Ciſtertienſium habitu ſuſcepto, uitã illorum & mores æmulabantur. Nemo illic panem ocioſus edebat, nec quieti indulgebat quiſquã niſi labore fatigatus. Famelici accedebant ad menſam, feſſi ad lectum. Nunquàm ad ſatietatẽ refecti, nihilo minus abſque triſtitia & murmure, cum omni alacritate benedicebant Dominum.

Monaſtico ſe ſubdit inſtituto.

Ad hanc ergo ſanctam ſodalitatẽ uir Domini Robertus, cum prius a ſuo Abbate copiã petijſſet, ſeſe adiunxit, eratque in labore ſtrenuus, in lectione & meditatione aſſiduus, in oratione deuotus, conſilio prouidus, ſermone facundus. Elapſus autẽ quinque annis cũ iam à Chriſto nato ageretur annus milleſimus centeſimus triceſimusſeptimus, nobilis quidam in Northumbria regione amplam poſſeſſionem largitus eſt, in qua Robertus, creatus Abbas, aſſumptis ſecum undecim fratribus, nouũ monaſterium cõſtruxit. Multa autem eius fuit abſtinentia, ita ut à menſa nunquàm ſatiatus ſurrexerit, & in Quadrageſima pane & aqua uti cõſueuerit. Accidit quodam Paſchali tempore, ut extincto & proſtrato appetitu, cibis appoſitis ueſci non poſſet. Cumque frater, qui miniſtrabat ei, diceret: Quare non comedis pater? ille reſpondit: Si haberem panem auenaceum botyro illitum fortaſsis inde mihi ueſci liberet. Attulit ergo frater ille panem einſmodi: ſed uir Dei animaduertens ſe paxillum concupiſcentiæ indulſiſſe, uehemẽter expauit, & ſeuerus ac rigidus in ſeipſum iudex, guſtare inde noluit, planeque ieiunus permanſit. Cibum autem illum iuſsit pauperibus ad monaſterij fores dari, ubi tum erat iuuenis quidam ſplendida facie, qui eum una cum ſcutella accepit, & mox euanuit. Loquentibus uero illis de ablata ſcutella, ſubito ea decidit in menſam coram Abbate. Erat enim Angelus Domini, qui eleemoſynam uiri Dei, è cœlo miſſus accepit.

Creatur Abbas.

Eius abſtinentia.

Præter ſolitum ſeruitutis & precum penſum, centum quinquaginta pſalmos quotidie Domino decãtabat. Quodam autem tempore ſolito attentius orans, & lachrymis ubertim faciem rigans, animam ſuam coram Deo effundebat, petens ut gratum ipſi eſſet ſeruitium ſuum & fratrum ſuorum, & ut nomina eorum in libro uitæ ſcriberet. Tum uero cœlitus lapſa uox eſt eiuſmodi: Conſortare fili: exauditæ ſunt preces tuæ, & nomina filiorum tuorum, pro quibus rogaſti, in cœlis ſcripta ſunt. Non niſi duo ex ijs in terra ſcripti ſunt, quorũ pectora terrenarũ rerum amori ſemper affixa fuere. Nõ multo poſt duo cõuerſi, quos uocant, excuſſo cucullo, uitã in ſeculo miſerè finierunt.

Preces eius.

Per nouum caſtrum quandoque iter agens uir Dei, in multam iuuenũ turbam incidit: inter quos uidit hominem mirabili curioſitate huc atque illuc diſcurrere, procaci illis uultu blandiri, & quaſi ad rem arduam illos adhortari & extimulare. Animaduertens autem non eſſe hominis illud officium, ſed mali dæmonis ludibrium, multa ui uerborum imperat illi, ut ab eis e ueſtigio recedat: Heus tu, inquit, calamiſtrate, non indigent uiri illi opera tua: recede uelociter, & ſequere me. Confeſtim ille demiſſo uultu, Abbatis ueſtigia per lutum platearum, tanquam ad caudas equorum alligatus, cunctis ad eam rẽ ualde attonitis, ſequitur. Vbi autem extra urbem ad ſemitarum diuerticula uentum eſt, dixit ei uir Dei: Quiſnã es tu, & quid tibi cum illis rei erat? Reſpondit ille: Quis ergo ſim, non te latet, & conatus meos probe noſti. Nuptiæ à diuitibus cum magna pompa in uico illo celebrantur. Ego uerò in eam curam intentus eram, ut ſponſus ab æmulis ſuis in conuiuio cæderetur: porrò conuiuæ ira permoti, eam ſponſi cædem ulciſci properarent, ſicque ira & ebrietate occæcati, mutuis ſe uulneribus conficerent. Denique ut intra urbem ſeditione concitata, multorum animæ trucidatis corporibus in noſtras manus peruenirẽt. Iamque mihi perſuaſerã, me de parta uictoria gaudium ingens allaturum principi meo, at nunc per te diſsipato conſilio & machinationibus meis, uacuus & inanis abſcedo. His auditis, uir Domini nequitiã eius execrans, præcepit in nomine Domini, ut ad loca deſerta ſe conferret, nec unquàm deinceps auſus eſſet hominibus illudere. Ad eam iuſsionem nequã ſpiritus euanuit, ſed tantum poſt ſe reliquit horrorẽ, ut equi hinnitu, fremitu & ungularum foſsione ſæuientes, uix a ſeſſoribus poſſent contineri.

Dæmonis malignos conatus impedit.

Nocte quadã uir ſanctus uidit malignũ hoſtem ad chori aditũ cõſiſtere, & conari quidẽ ſæpius ingredi, ſed fruſtra tamen. Habebat formã ruſtici præcincti, longis ijsque nudis tibijs ferentis à tergo ſportulam & ad pectus lignũ funibus innexum. Cœpit porro producto collo circumire chorum, oculos in fratres attente conijcere, ſi quid forſitan poſſet ſibi gratum in aliquo cernere. At uiro Dei inſtantius orante, & fratres à torpore excitante, improbus explorator diu fruſtra expectans, cum nil ſe proficere uideret, indignabundus ad chorum fratrum conuerſorum ſe contulit, illic quoque cunctos curioſe contemplans. Si quos uideret ſomnolentos, cachinnans infremuit: ſi noxiis cogitationibus occupatos, mirum in modum tripudians applauſit. Tandem inter nouitios reperit iuuenem quendam, animo ad illicita euagantem, nec niſi ſolo illic corpore præſentem, immo etiam clandeſtinam fugam meditantem. Animaduertens igitur illum ſuæ ſortis eſſe, fuſcinula appræhenſum in fiſcellã ſuam coniecit, & celeriter inde ſe proripuit. Cernẽs id uir ſanctus, multum pro illius ſalute anxius & ſolicitus, mane diligẽter eũ iuſsit inquiri. Sed ille ante auroram uagus & profugus, excuſſo ſuaui iugo Chriſti, ſequutus erat inimicũ: Adiunxit autem ſe hominibus ſceleratis, deditusque latrociniis, non diu poſt captus eſt, & capite plexus, miſerrime è uita excelsit.

Videt dæmonẽ fratrum culpas explorantẽ.

Apoſtata miſerè perit.

Die quodam ſub Miſſæ ſacrificio uidit in ſpiritu mare multiplicatis fluctuum uoluminibus tumeſcere & ſurſum deorſum iactari, porrò nauim quandam fracto gubernaculo & diruptis rudentibus, incerta uagatione ferri, & tandem ad ſcopulos illiſam, à compage ſua penitus diſſolui, undiſque hiãtibus homines, qui in ea erant, abſorberi. Sacrificio

Viſio ſancti uiri

peracto, miſit fratres, qui die quarto in litore & loco, à uiro Dei deſignato, ſubmerſorum corpora inuenerunt, eaque Eccleſiaſticæ ſepulturæ mandarunt.

Matrona quædam admonita a ſeruo Dei, ad meliorem ſe frugem recepit, ſpretaque mundi pompa & ornamentorum faſtu atque uanitate, inter delicias domus ſuæ uitam ſolitariam agere uidebatur. Sæpius ergo dominam illam uir Dei inuiſere & ad meliora incitare conſueuit: ſed ea res fratribus quibuſdam prauarum ſuſpicionum materiam præbuit, exiſtimantibus familiaritatem illam ab impuro amore proficiſci. Iam multorum aures illi infecerant, & tandem etiã ad B. Bernardum querimoniæ delatæ ſunt. *S. Bernardus.* Ad eum ergo cum ueniſſet uir Dei, cuius & nomen & meritum in ſpiritu iam illi reuelatum erat, uocauit eum ad ſe ſecreto, dixitque ei: Frater Roberte, falſa ſunt ea omnia, quæ ſiniſtra ſuſpicio de te ſparſit: atque in amoris argumentum dedit ei zonam ſuam, quæ meritis utriuſque multis poſtea ægrotis beneficium ſanitatis attulit.

S. Godricus. Sanctus Godricus uiri Dei confeſſiones recipere ſolebat. Ad eum ergo crebrò accedebat, & inter ſe de morbis uitiorum, uirtutum remedijs, itemque de ſecretis cœleſtibus angelicis uiſitationibus & ſanctorum patrocinijs conferẽtes, diem cum noctibus, continuabant. *Viſio Godrici.* Is Godricus eo tempore quo uir Dei migrauit è corpore, in cella ſua manens, duos muros candidos uidit, ad cœlum uſque porrectos. In ijs autem tres angelici ſpiritus uiſebantur, qui animam B. uiri in ſpecie globi ignei ad cœlos deferebant. Vnus ex ijs a dextris, alter a ſiniſtris erat: ſed præter illos tertius quidam ſpiritus ſupra omnium uerticem nimia cum exultatione antecedebat. Non enim, inquit Godricus, ita diſponente Domino, ſolus a corpore Robertus migrare potuit, ſed cum eo quædam bonæ uitæ fœmina, Editha nomine, deceſſit. Etſi autem longis terrarum ſpatijs a ſe fuerint ſeparati, attamen eadem hora in una beatitudinis ſorte ſunt coniuncti. Irruerunt autem in occurſum beati uiri ſpiritus nequam, ſed pugnantibus pro eo angelis Dei, illi ſua temeritate pudefiunt, & in ſinum Abrahæ Robertus Chriſti ſeruus deportatur. *Obitus S. Roberti.* Obijt uir Dei anno ſalutis 1159. ſeptimo Idus Iunij.

Quidam ex matris utero mutus, diu cum multis lachrymis ſancti Thomæ martyris opem implorauit. Ei tandem per uiſum apparuit ſanctus Thomas, iuſſitque eum celeriter proficiſci ad nouum monaſterium, ubi a ſancto Roberto Abbate perfectam eſſet citra dubium ſanitatem adepturus. At ille in animo ſuo obmurmurans, Quis, inquit, mihi uel itineris dux erit, uel ſumptus neceſſarios præbebit? Reſpondit ſanctus Thomas. Ille tibi dux erit, qui uerbo cuncta creauit. Credidit homo, & lætus eò perueniens, optatum uocis beneficium perfecit, laudans Deum. Multa alia uir Dei miracula edidit, quæ ſtudio breuitatis ſunt omiſſa.

VITA S. MEDARDI EPISCOpi Nouiomenſis, Authore primum Fortunato Presbytero: cui tamẽ ab alio quodam docto uiro non pauca poſtea adiecta eſſe nõ dubito lectu non indigna.

Iunij 8 *Ca. 1.* *S. Medardi parentes & patria.*

BEatiſsimus Medardus, egregiæ uir ſanctitatis, patre Nectardo, matre uero Protagia genitus, apud Salentiacum hæreditariã pdeceſſorũ ſuorũ poſſeſſionẽ, natus atq; altus eſt. Eſt aũt pdiũ illud Salẽtiacus in Epiſcopatu ſitũ Viromandẽſi, in regione aũt Nouimẽſi. Qui Nouiomus cũ tunc tẽporis caſtrum ſeu munitio haberetur, poſtmodũ ipſius eiuſdem glorioſi pontificis Medardi ordinatione, pontificalis cathedræ honore, ut poſtmodum dicendum reſeruamus, ſublimatus eſt. Sanctus itaque puer ſub parentum tutela diligenter educatus, diuinæ prouidentia gratiæ ſtudijs literarum eruditus, paruo in tẽpore inſpiratæ ſcientiæ lumine præ cæteris conſodalibus ſuis eminentius claruit.

Ca. 2. Erat aũt illi eo tẽpore conſodalis quidã Eleutherius nomine, quẽ ipſe tanq̃ ſimilis ſimilem, puer uidelicet puerũ ſocius conſocium quammulta diligebat familiaritate. Hunc itaque, cũ aliquando inuicẽ colloquerentur, *S. Eleutherius fit Epiſcopus* utpote propheticæ gratiæ afflatus ſpiritu, Epiſcopũ futurũ eſſe puer ipſe pdixit, & non multo poſt eius ſpiritualẽ prænunciationem ipſe, per quem prophetauerat, Spiritus ſanctus adimpleuit. Cum enim ætatis & morum ſibi diuinitus adſpiraſſet gratia, in Tornaco ciuitate pontificali, Deo annuente, ſublimatus eſt cathedra. Ita S. Medardus hoc, quod prædixerat quaſi propheta diuino ſpiritu, iam probauit.

Ca. 3. Erat ei ſuper egentibus cura non modica, adeo ut adhuc puerulus multa ſeſe domaret abſtinentia, ex *Medardi pueri abſtinẽtia &c.* penſamque ſuã pauperibus diſtribueret, ac ueſtimenta ſua indigentibus beneuole largiretur. Quadam ſiquidẽ die caſulã, quã ei mater ſua non modici precij fecerat, dum ipſe in manibus haberet, fortuito cæcũ quendã obuium habuit, cuius quam tunc patiebatur, nuditati cõpaſſus, eã benignisſimè porrexit: & licet parentum temporalium indignationem uereretur, quod tamen ab eis ſuſceperat, ſpirituali patri Deo præſentare non dubitauit.

Ca. 4. Contigit in eo tẽpore genitorẽ ſuũ, quẽ pnominauimus, ab itinere rediſſe, equosque ſuos, q̃ defatigati erãt q̃a tunc ſeruiẽtes aberant, huic ſancto puero, quo in prato ſub eius cuſtodia reficerẽtur, cõmiſiſſe. Puer aũt ex patris pcepto equos hilariter ſuſcepit, & uolũtati eius aſſentiẽs, iniunctũ ſibi officiũ officioſiſsime adimplere pperauit. Cũ uero in cuſtodia eorũ intẽtus eẽt, uidit fortuito ignotũ quẽdã ptrãſire, ac ſellã equeſtrẽ, & quę equitatẽ cõderet, à tergo geſtare. Percontari puer cœpit, qua de cauſa ſic incederet onuſtus, cũ ſolũmodo uia uiãti grauis ſatis impedimẽto uideretur. Equũ meũ, ille reſpõdit, contigit caſu deperiſſe: q̃ rñ equi erant, inutile mihi uiſum eſt pdidiſſe. Facilius nẽpe ſolũ equũ mihi erit cõparare q̃, & equũ & ea, quæ hmõi cõdecẽt officiũ, reparare. puer aũt bonæ indolis, tantæ illius cõpatiens fatigationi, cum iam eum præ nimio labore deſudante, & pene iam deficientem uidiſſet ex pijsſimo affectu mentis, In noĩe, ait, Dñi unũ ex his tolle, quos hic in cuſto-

Dat equũ homini aſſiſte.

coſtodia ſuſcepi. Cũq; uiator hoc ſuæ poteſtatis oõ eſſe ambigeos, aliquãtulũ temoraretur, Tolle, ait, ſicut diai, & quocõq; te peranſire cõtigerit, me huius conceſsionis & authoré & patrooũ incuoctanter babebis. Perſuadéti puero eques libẽtiſſimè, utpote nimis deſatigatus, obtẽperauit, eo quoq; quã citiſſimè ilrato, cũ multis grãtũ actiomb. lætus abſceſſit.

Cap. 5.

Poſt eius abſceſſum, cum iã domi paratum eſſet, per quẽdã ſeruitorũ puer à parentibus, ut conuiuio intereſſet, inuitatur. Ille uero, qui ad hoc miſſus eſt, emioos proſpicieos, uidet puerum pp pluniam, quæ tunc forte ingruebat, aliquaotulũ ab eqois ſeceſſiſſe, ac tanq̃ latebrã pp imbrium effuſionẽ quærentem, ab officio declinaſſe. Et in altũ oculos eleoaos, uidet aquilã alarũ expanſione, omniq; ad hoc diſtẽto corpore, tã cõgruenter puerũ cooperire, ut eo oullo, cũ circunquaque pluuia illa graſſaretur, ab inuodante aeris illios contingi poſſet eaundatione. Hoc dio miratus, tandẽ nõ ſine multa trepidatione appropriãs, humilimè puerũ ſanctũ adijt, & ut ea præcepio patris paterno intereſſet cõuiuio, diligentiſſimè inuitauit. Puer aõt ire recuſans, Precor, ioquit, frater reuerteos domũ, apud pareotes meos ſup hoc me habeas excuſatũ. Ea de cauſa fortasſis rememorari cupiebat, quo iam dictus eques in hac rememoratione longius aueberetur, ne forte ab liquo, ſi eũ ioſequi uellet, iooeniretur. Reuerſus itaq; ſeruulus, parentibus filij replicat eatuſationẽ, & uon ſine multa ſtupefactione aquilæ ſup puerũ ex ordine pandit obũbrationẽ. Parentes cũ omni familia ſuper bis, q̃ audierant, murmuraotes inuicẽ lætantur. Vt uero certiores fiaot, ad uidendũ tantũ hoc miraculũ hilariter ſeſe cohortaotur. Relicto cooiuio pater, cum omoi ruit familia, mater cũ ancillulis ſuis currendo pene atterit ueſtigia: uoum omoibus uotũ, ſi fortè, quæ auditu didicerant, uiſu ẽt probate poſſent. Vbi uero illo uentũ eſt, intuentur diligeotius, & quod relatu didiceraot, ipſo ſuorum oculorum teſtimonio ueraciter coofitentur. Pater & mater ſuper filio quã familiariter illachrymantes, Deo puerũ cõmendãt, ac non ſine multa deuotione, charisſimæ ſuæ ſobolis innocentiam tetractaot.

Cap. 6.

Inter hæc milites, quorum equos cuſtodire erat, equis tecenſitis, unum deeſſe reperiunt, quẽ, ut huiuſmodi hominibus mos eſt, à pueto intentè requiruot, blandè ac leniter paruulũ demulcent, inſtanter ab eo requirẽtes, ſi quã p eũ damni huius adinuenire poſſent recuperationẽ. Erat ſiquidẽ aliquantula iã ſuper talibus de illo luſpicio: quia eum erga pauperes nõ neſciebant eſſe manificũ, ac quicquid uſpiã reperire poterãt, in uſus eũ audierant eapeodere mi leroţũ. Cũque à famulis ea de cauſa & priuatim & publice argueretur, appropians patri, rem ei ex ordine pandit. Miratur pater clementiſſimam compunctionem filij, & licet damni aliquaotulũ ſibi non neſciret imminere, admodũ tamen ſuper beneuoli pueri beneuola congratulatus eſt compaſsione. Tantum huios pueri Dominus in ſua perſpiciens uoluntate famulatum, ipſo eodem momento magnũ ſubito dignatus eſt declarare miraculum. Nam cum denuo equorum ſuorum ſolicite tecẽnſerent numerũ, diuina ſic operaote maieſtate, totam eorum iotegritatẽ ea improuiſo repetiunt. Miraotur adſtantes: familia concta lætatur. Pater cum matre filiũ q̃ familiariter amplexantur, & ut in altiora ſe ſubrigat, lachrymabiliter cohortantur. Filii, aiunt, omnia noſtra, tua ſunt utere ooſtris, ut libet. Tuo, aiunt, & noſtro, ut tibi uiſum fuerit, in Dei gratia utere patrimonio, ut oos te cum conſortes perennis uitæ habeas io præmio. Nõ diffidebant enim ſe eius oratione ſaluari, quem iam

Benignitas eius in pauperes.

Equus diuinitus reſtituit

tantis à Deo uidebant uirtutibus illuſtrari. Et hæc dicentes, ſecum adducoot puerum, multoque cũ gaudio io his & in alijs buoæ ſuæ ſobolis actibus Deo gratias referentes, gratanter ſeſe reficiunt.

Cap. 7.

Accidit poſtmodum, dum domi poerulus babeterur, inter indigenas oon modica quædam altercatio, de termiois uidelicet agrorum, ut frequeoter fieri uidetur, iogis & iofinita diſceptatio. Rixabãtur mul toties à maoe uſque ad ueſperam, & ut huiſmodi ruſticis moris eſt, pene iã ad arma uſque inuicẽ eaprobaodo proceſſerãt. Genus enim hoc agreſte homioũ ſi quid ioter eos diſſenſionis eaortum fuerit, oiſi rũ multa ignominia termioare neſciunt. Cum uerò tãdem ex commuoi conſenſu ad dirimenda agriculturæ ſuæ proceſsiſſent confinia, contigit cum eis adfuiſſe, & hunc ueoerabilem puerum. Vbi uero uentum eſt ad locũ, cum dioerſi diuerſa ſentireot, uidet puer lapidem terræ fiaom; ut plerunque uideri ſolet io terminis agrorum. Super quẽ pedẽ ioijciẽs, Hic eſt, inquit, termioos, & huios contẽtioois limes certiſſimus. Ad cuius leuiſsimum tactũ lapis ille ita ſubſidit, uelot cera à facie eaodentis ferri liqueſcit. Apparet equidem figura plantæ pedis eius in eadem caute adeo ſubtiliter expreſſa, ut à nullo artificum expreſsius eaculpi aut ſignari poſsit. Ita cõtentione ſedata, Domioum, qui magna operatur in mloimis, glorificãtes, redierũt in ſua. Extat uſque io hodiernũ diẽ penes oos idẽ lapis, magnæq; apud eos, quibus eſt cognitum, habetur uenerationis. Hæc duo quę in pueritia eius acta cogoouimus, diaiſſe ſufficiat. Amodo autem ad ea, quæ in maturiori eius ætate per eũ Dominus operatus eſt, Deo ipſo aooueote, tota mentis inteotio eſt dirigenda.

Veſtigiũ pedis ei' in ſaxo perdurat.

Cap. 8.

Perſpicieotes autem boni parenres bonæ ſobolis ſuæ beneuolentiam, & in ſeruitio Dei eius attẽdẽtes induſtriã, Epiſcopo eũ, qoi tunc tẽporis Viromandẽſi præerat eccleſiæ, cõmeodauerũt, orantes deuotiſſime, quatenus epiſcopali beoedictione ad clericatus promoueretur officium. Cõmendatũ itaque ſibi benigne Præſul ipſe ſuſcepit, beneuole ampleaatus eſt, & diligenter eoutriuit, & tanq̃ unicũ & oterinũ filiũ in fide & doctrioa Eccleſiaſtica educare liberaliter elaborabat. Quantæ ipſe liberalitatis, quantæ ſanctimoniæ ſeu caſtimoniæ ſe à puero eahibuerit, quanta humilitate ſeu reuerentia & apod Deũ & urbis pontificem claruerit, pro certo edicere, oollæ ooo eſt poſsibilitatis. Erat quidem magnanimus in aduerſis, mitis in proſperis, cũctos ſibi obediẽtiæ ſedulitate præferẽs, morũ claritate præcellens, egentibus larga miſeratione ſuccurrẽs. Sicque uiriliter fomite cõculcato oitiorũ, auguſtiorẽ cõſcẽdens ſcalã oirtutũ, quicquid Deo cootrariũ ſentiebat, dechoabat. quicquid uerò placitũ oouerat, omni oiſu exequebatur. Erat ſiquidem in oratione aſſiduos, ieiunijs & uigilijs ioteotus, aliorũ tribulatiooibus tanquàm ſuipſius lachrymabiliter compatiens. Omnibus omnia factus erat, ut omnes ad æteroam confortaret conſolationẽ. Quid plura? Multis atteſtaotibus, peregrinus erat in ſeculo, & iã pro certo manſionarius credebatur in cœlo. Facies eius iucunda, lingua eios facunda, os eius io laudẽ Dei ſemper erat apertũ. Carnis uoluptatibus reluctans, perfectiorem ſpiritualis uitæ ſtatũ toto niſu eaequebatur. Obedientiæ uirtute omnibus ſe imitabilem, frugalitate laudabilem, & uoluerſa morum probitate præbebat ioſigoem: de uirtute in uirtutem, ſecundum Pſalmiſtam, tranſmigrabat, ut Deum deorum oidere promereretur io Sion.

Catalogus uirtutum eius.

Pſ. 83.

Cap. 9.

Decurſis itaque cum multa honeſtate inferiorum ordinibus graduũ, poſt bonã eorũ adminiſtrationẽ, diuina ſibi adſpirante gratia, ſub multimodo utriuſ-

que ſexus teſtimonio, ſacerdotale coactus eſt ad offi- ciũ. Simul uero ut tã ſublimi promotus ẽ dignitate, quãta corpus ſuũ parſimonia maceraueri, quis poſſet eaplanare? Ipſe equidẽ multa ſe affligẽs abſtinentia, eſurientes reficiebat: ſitiens ipſe, ſitientes reſocillabat: nudos, ſuæ nõ parcẽs nuditati, miſericorditer ueſtiebat: & omiſsis ſuis ſuorũq; uſibus, quicquid ſibimet ſubripere poterat, pauperibus & egenis benigne largiebatur. Poſtq̃ ergo uir beatus dignitatẽ, ut prælibatum eſt, adeptus eſt ſacerdotij, diuinæ diſpoſitionis gratia, multimoda miraculorũ meruit declaratione publicari. Deus ſiquidẽ, cuius ipſe ſanctis inſtitutionib. uiriliter elaborabat obedire, p multa eũ inſignia mundo non dedignatus eſt declarare.

Sacerdotio initiatur.

Ca. 10

Contigit fortè illis in diebus latronẽ quendã uineã eiuſdem ſancti noctu irrupiſſe, multaq; cũ auiditate uuas & palmites, & quicquid arripere potuit, irreuerenter decerpſiſſe. Secabat gladio, quod manu diſcerpere nõ poterat: quæq; manũ eius euadere poterant: pedibus atterendo conculcabat. Sanctus ipſe Medardus ipſa ſortaſsis eadem hora ſolitis incumbebat orationibus, & ſicut huiuſmodi decet hominẽ, Deũ tam pro inimicis, q̃ pro amicis ſuppliciter deprecabatur. Oraſſet aũt, nec ne, nõ dormitabat tñ neque dormiebat puigil cuſtos iſrael. Cũ.n. miſer ipſe latro plenis præda manibus effugere conaretur, tota nocte uineã circuiens, aditũ exeundi reperire nõ potuit, immo uellet nollet, aduſq; auroram ſuoipſo furto deuinctus, ibidem tota ipſa nocte permanſit. Quid ageret? A ſummo uſque ad ſummũ, uineã tum repetendo, tũ diſcurrendo circunquaq; percurrebat, obſtructos ſibi ſentiens exitus, iniquæ ſuæ malitia cõſcientiæ admodũ torquebatur. Miſer ipſe uuas, quas decerpſerat, dimittere non poterat, immo tanq̃ proprias ad augmentũ iudicij ſui reſeruare cogebatur. Aurora igitur illuceſcẽte, cuſtodes ſubito cõueniũt, uineã conculcatã, palmites diruptos, uindemiãq; irreuerenter deſecatã reperiunt, & eueſtigio latronẽ circunquaquẽ inſequuntur. Stupefactus nimirum raptor infelix, latebat in uinea, quẽ ſuaipſius rapina, iã q̃ iã iudicatũ, pene cõdemnauerat. Tenebat quidẽ rapinã in manibus, immo ipſe à ſuaipſius rapina tenebatur. Nullũ iã miſero patebat effugiũ: immo in manibus ſuũ in palam præferebat iudicium. Abſtractus demũ è latibulo, confuſionis ſuæ ignominiam confeſſus eſt ſe rapiendi cauſa furtim uineam irrupiſſe, furtim quæ uidebant decerpiſſe, & cum maxima parte noctis ad id elaboraſſet, nuſquam exitum reperiſſe. Erat ibi uidere miſeriã. Videres miſerũ illũ in ſeipſo ſuæ geſtare ſniam damnationis, qui & rapinã præripuerat. & ab ipſa ſua rapina publicè ſe confitebatur coarctari. De latrocinio ſuo guſtare non potuit, & quia ſanctum ſacerdotẽ iniuſtè ſequebatur, condemnationis ſuæ periculũ impunè non euaſit. Adiudicatus ergo iam cogebatur ad ſupplicium, cum ſanctus ipſe ſacerdos ex improuiſo accurrens, miſero factus eſt in munimentũ. Memor ſiquidẽ Dei ſeruus Dominicæ orationis, in qua oramus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, uix de manibus eum eripuit inſequentium, blandeq; ac leniter demulcendo, ab hac eum culpa clementer abſoluit, eumque, ſicut erat onuſtus, libere abire permiſit.

Pſ. 120

Vltio diuina in furem.

Mat. 6

Clemẽtia in furem.

Ca. 11.

Hac eadem patientia uir ſanctus plerunq; & in alios uſus eſt. Quodã nanq; tẽpore cũ noctu latro alius apes ſuas ſubripuiſſet, apes ipſæ in ſancti uiri ultionem, relictis uaſis ſuis, in malefactorem illũ circunquaque diffugientẽ accerima eatenus inſtimulatione perſecutæ ſunt, quouſque ad ſanctũ, uellet nollet, regrederetur, & eius prouolutus ueſtigiis, ſuppliciter pro commiſſo crimine ueniam precaretur. Cui mox ut ſanctus manum extendit benedictionis & apes tanquam obedientes, ab eius inſecutione ceſſauerunt, & antiquo domini ſui dominio euidenter ſeſe reddiderunt.

Apes produnt furem.

Ca. 12

De tauro quoq; qui et ſimiliter furto ſublatus eſt, nõ eſt tacendũ, nè neſciant malefactores curam nõ modicã Deo eſſe ſuper oppresſione fideliũ ſuorum. Taurum illius malignus quidã furtim in exteras abducere partes præſumpſit, & ne ab aliquo inſequentiũ depræhenderetur, tintinnabulum, quod à collo dependebat, prærreptum multa graminis impreſſione obſtruxit. Cũ ergo nemine ſe inſequente, in propria deueniſſet, & alienũ illud pecus iam ex certo ſui eſſe iuris non deſperaret in tintinnabulum illud, quod ſic dãnauerat, rediit ſonitus, adeo ut ubicunq; eſſet repoſitum, & iugiter ſonaret, & circũquaq; audiretur. Abditũ ſæpius in cubiculis penetralium, in ſcrinio uel arca frequentius reconditũ, ſemper tñ & ubiq; liberrimo ſonitu latronis illius declamabat flagitiũ. Audiebant uicini & mirabantur, quid tñ res ꝑtenderet, necdũ ſcientes, magnum aliquid deſignare arbitrabantur. Fraudulentus demũ latro, ſua diu tortus conſcientia, cum iã ſe pro tanto miraculo diuina iudicatũ pertimeſceret in præſentia, amicis ſuis & affinibus, quia iam celare nõ poterat, ſactionẽ hãc flagitioſisſimam lachrymabiliter diſſeruit, & eorum ſapienti uſus conſilio, S. Medardo, quod malignè defraudauerat, ſuppliciter reſtituit.

Vide rẽ miram

Ca. 13

Rex poſtea Clotarius exercitũ mouens, Somenã uiolenter tranſiuit filium, & ubicunq; potuit depdatus, adiacẽs omne deuaſtauit territoriũ. Cum multa illa præda inter Nouiomum reuertebatur & Iſarã. Verũ quia & Epiſcopũ Viromadenſem, & quæ ſub illa degebant eccleſia, deprædatus erat, diuinæ ultionis dignè & laudabiliter prædicandã non euaſit ſententiam. Parcens quippe Dñs & ipſi Clotario, & quis cũ ipſo huius erant participes criminis, equos tamẽ eorũ & oĩa uehicula, plauſtra, ſ. & alia, quibus præda illa euehebatur, adeo diuinitus afflixit, ut p omne triduum à loco illo nullo modo poſſent moueri. Perſpiciens aũt tantum hoc Dei miraculum, ad ſanctum Dei ſacerdotem Medardum, qui tunc temporis Salentiaci remorabatur, ſuppliciter confugiunt, eiq; unanimi deuotione, quæ deprædati fuerant, reſtituentes, cum ab eo ſuper commiſsis abſolutionẽ ſuſcepiſſent, diuino illo uinculo reſoluti, læti & alacres ad propria reuerſi ſunt. O mira & ineffabilis Dei clemẽtia. Quos ipſe Deus iudicii ſui per triduũ iuſtisſima ligauerat condemnatione, ſanctus confeſſor Medardus uno in momento indulta relaxauit abſolutione. Verè lingua Petri, & qui ab eo ſuſcipiũt, claues ſunt regni cœlorũ, q bus conceſſũ eſt, uere pœnitẽtes tã potenter à nexibus abſoluere peccatorũ.

Clotarius rex propter ablatas eccleſia res punitur.

Ca. 14

Toſio poſtmodum quidam, qui ſic dicebatur, grauisſima dæmonis depreſſus infeſtatione, ad uirũ Dei non ſine multa parentum ſeu amicorum ſuorum perductus eſt fatigatione. Dolẽs aũt ſanctus ipſe à diabolo Dei præoccupatã eſſe imaginẽ, fidentisſimã ad Deum fudit orationem: moxque ſigno Crucis impoſito, potentisſima Spiritus ſancti uirtute & diabolum expulit, & hominem illũ in priſtinã ſanitatẽ reſtituit. Tantum hunc Dei ſeruum plebs uniuerſa multum admiratur, & quicquid ex eius ore ſuſcepiſſet, cum deuotione ſtudioſius exequebatur. Erat.n. iuſtus in iudicio, prouidus in conſilio, in proſperitate mitis in aduerſitate fortis. Erat patiens in tribulatione, larga miſeris ſubueniens miſeratione: & licet omnibus ipſe præſtantior iudicaretur, omnibus tñ tanq̃ præſtantioribus humilime obſequebatur: & per

Signo Crucis ſanat dæmoniacũ.

per omnia prælatis ſuis obediens, ſubiectis ſuis amicabiliter ſeſe affabilem exhibebat. Erat in oratione aſsiduus, in eleemoſynis largus, aliorum incommoda ſuaipſius æſtimans, pro uniuerſali omnium proſperitate Deum ſedulo exorabat.

Ca. 15.

Contigit ergo eo in tempore Viromandenſem Epiſcopum, qui per aliquot annorum curricula ipſam rexerat eccleſiam, Dei ſic præordinante clementia, diuinum ad iudicium euocari, & ſponſo eccleſiæ prærepto, eccleſiam illam per aliquod temporis ſpatiū uiduari. Peractis uero non ſine multo fletu Epiſcopi ſui excubijs, regis & optimatū aſſenſu ſanctiſsimum ſacerdotem Medardum plebs omnis illa Viromandenſis, & omnes eidem prouinciæ adiacentes, Epiſcopum ſibi unanimiter acclamabant conſecrari.

Creatur Viromandenſis Epiſcopus licet inuitus.

Quorum petitioni cum diutius, indignum ſe iudicans, uir Dei reſtitiſſet, diuina tandem diſpoſitione multimodis eorum precibus fatigatus, aſſenſum dedit & Viromandenſis præſulatus curam regendā non ſine deuotiſsima cordis compunctione ſuſcepit. Flebat ſiquidem populus ille, tantam ſancti Confeſſoris duricordem reueritus obſtinationem: compungebatur & ipſe ſanctus, tantam plebis illius luctuoſam admiratus deuotionem. Vicit tandem populi ſupplicantis ſupplex oratio, & quæ ſibi à ſanctis pontificibus obijciebatur, obedientia: & licet inuitus, eccleſiaſtica tamen ſuſcepit gubernacula. Quod uero inuitus ſuſcepit, feliciter & intente adminiſtrauit. Huius quippe prælationis honore ſublimatus ſanctiſsimæque unctionis ſacramento confirmatus, die noctuque in lege Domini meditabatur, &

Studia ueri Epiſcopi.

infatigabiliter diuinis in laudibus perſiſtebat, & cū ab ipſa infantia curandis pauperibus ſedulo inſudaſſet, tum præcipue maiorem in hoc diligentiam adhibens, in ipſis maieſtatem ipſam Dei ſe non diſsidebat amplecti. Sedula quidem prædicatione ſubditorum animas à diabolica liberabat ſeductione, bono ſuæ conuerſationis exemplo ſubditorum animas confortabat, & quoſcunque deuios ſeu erroneos nouerat, de ipſis mortis faucibus ad uitā prædicādo reuocabat. Quid plura? Quod ore prædicabat, opere indiſſimulate, ne aliis prædicans, ipſe reprobus efficeretur, explere non negligebat.

Ca. 16
Gallia à barbaris uaſta.

Verum priuſquam beatiſsimus pontifex epiſcopali ſublimatus fuiſſet cathedra, crebris & intolerabilibus Vuandalorum, Hunnorum, Hungarorum & aliarum gentium irruptionibus, uniuerſalis deuaſtata erat Gallia. Deſtructis ciuitatibus, diruta Gallicana lamentabatur eccleſia: exectis matrum uiſceribus, inhumata infantium proijciebantur corpora: coniugibus interfectis, matronæ uiduatæ remanſerant, & præ nimia deſolatione ad internecionem uſque indignæ omnes pene deuenerant. Dolens itaque uir beatus ciuitatis illius Viromandenſis, quam regendam ſuſceperat, iam factam deſtructionem, ueritusque iterandam paganorum irruptionem, Nouiomum, quem munitionem prænominauimus, ſano ſa-

Epiſcopatus Nouiomē inſtituitur.

tis conſilio ſedem conſtituit epiſcopalem. Eſt etenim regio illa fertilis & amœna, uineis & hortis abundans, multaque annonæ cultura, bellicoſos generās homines, & in Eccleſiaſticis officijs utriuſque ſexus perſonas Deo generoſe ſeruientes. Eſt & regio ipſa ſyluis circundata & paludibus, & ſuaipſius habilitate contra hoſtiles non parum munita excurſus. Ipſe quoque inter geminos riuulos conſtitutus eſt Nouiomus, ab Oriente Galliola, ab Occidente Margareta circunfluitur: quos ambos tertius quidam ſuſcipit qui Verſa nominatur: & ſic pariter confluentes, non longe à mœnibus illis in Iſaram, qui magni eſt nominis, dilabuntur. Circunquaque ibi uirent pomœria? grata ibi planities eſt & amœniſsima, pratiſque & paſcuis uirentibus luis non modicum arridet habitatoribus. Eſt etiam locus ipſe ab Oriente & Occidēte rupibus adeo uallatus & riuulis, montibus quoque & uallium cuniculis, quo cōtra plurimā hoſtiū incurſionem à paucis commodiſsime poſsit defendi.

Ca. 17.

Ibi ergo, ne ulterius direptioni ſubiacerent gentium, Epiſcopali ſede confirmata, ſanctus præſul Domini, ſuæ omnes paſtoralitatis multa prædicationis inſtantia confortabat. Prædicabat inſtanter pœnitentibus promiſſam remiſsionem peccatorum. Prædicabat omnibus, regnum Dei appropinquare, citoque iudicium Dei futurum. His & alijs multimodis prædicationibus & Deo charus erat, & in populo amabilis admodum habebatur.

Ca. 18
S. Eleutherius. decedit

Cum ergo eccleſiam, quam Nouiomi conſtruxerat, feliciſsime gubernaret, & ſuos quoſque, prout diximus, ad æternam remunerationem confortaret, ſanctum Eleutherium, Tornacenſis eccleſiæ pontificem, quem ipſe, ut prælibauimus, in infantia ſua futurum eſſe prædixerat Epiſcopum, hominem contigit exuere, ac poſt felicem pontificij ſui adminiſtrationem, de terrenis ad cœleſtia coronandum tranſmigrare. Poſt cuius lugubres exequias, cū de poſt Pōtificis electione inuicem differerent, peracto triduano ieiunio, & ſolennibus hoſtiarum uictimis Deo deuote oblatis, ſubita ſancti ſpiritus inſpiratione inflāmati, unanimiter ſanctum hunc Pontificem Medardum elegerunt, eius ſe orationibus confidentes contra impetus muniendos malignorum ſpirituum. Id populus acclamabat, in hoc rex ipſe proceresque palatii, præcipue cōprouinciales Epiſcopi cōſentiebāt.

Legerunt ſiquidem, uocem populi, uocem ipſam eſſe Dominicam: & quod tam unanimiter populus expetierat, omni remota excuſatione fieri adiudicabāt. Recuſabat humillime inſignis Dei præſul, quod plebs tam unanimiter acclamabat: obſtinato eius animo, impotentem ſe & indignum uociferans, magnanimiter reſiſtebat.

Compulſus Tornacenſem eccleſiā regēdā ſuſcipit.

Pontificali demum, metropolitani ſcilicet & comprouincialiū ſuorum euictus authoritate, regiſque ac procerum aſſenſu, plebiſque coactus inceſſabili acclamatione, uix conſenſit, & unanimi, pontificali uidelicet ac regali, authoritate duas illas eccleſias unam fecit. Vtrunque ouile paſtor egregius conſilio & authoritate cōprouincialium Epiſcoporum tempore Hormiſdæ Papæ ſub ſancto Remigio, tunc temporis Rhemorum Archiepiſcopo, aſſenſu regis & curialium ac utriuſque plebis acclamatione tandem ſuſcepit, & ut utrique eccleſiæ Cathedralis ſemper honor maneret, benigne cōceſsit. Quot & quanta in regione illa opprobria, quot & quantas perpeſſus ſit iniurias, quoties comminationibus iniuriatus fuerit Tornacenſiū, quoties pro inceſſabili prædicatione ad iudicatus fuerit ad ſuppliciū, licet nos lateat, Deo tamē ſoli manifeſtū, eſſe, nulli eſt ambiguū. Erat enim

Tornacenſiū barbari mores.

gens ipſa fera & indomabilis, duræ ceruicis populus & implacabilis, prauis admodum ſubditus obſequiis idolorum, & cum multa obſtinatione ſuorum defendens culturam deorum. His ipſe ſe uiriliter initiens ſanctus Epiſcopus, Euangelicas & Apoſtolicas inſtitutiones imperterrite prædicabat, falſis eorum obiectionibus magnanimiter reſpondebat, & immaginarias eorum opiniones ueridica prophetarum prænūciatione uiriliter expugnabat. Aderat ſiquidem ei diuina ſemper gratia, quę illum & ab infidelium protegebat incurſu, & eorum quoque infidelium ad dulciſonam ſpiritualis doctrinæ inſtitutionem emolliebat auditus. Sicque factum eſt, ut paruo in tempore innumerabilis eorum multitudo ad

Tornacenſes conuertuntur.

fidem catholicam conuerterentur, & Deo præordinante, per inæſtimabilem ſancti huius pontificis inſtantiam, ſacroſancti baptiſmatis unda, maxima ex parte ſanctificarentur.

Comprobatur in hoc ſancto paſtore ueridica ſummi paſtoris ſententia, quam eius ex ore ſancta & Euangelica nos docet hiſtoria.

Ca. 19.

Signa, inquit, eos, qui in me credunt, ſequentur. In nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non *eos nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.

Marc. 16.

**eis*

Dæmonia quidem ſanctus Dei athleta eiecit, cum creatoris imaginem ab idolorum cultura in remiſsionem peccatorum prædicando reuocauit. Lingua eum noua locutum eſſe non diffidimus, cum ad eius prædicationem, quam catenus non audierant, infideles ad fidem tranſiſſe non neſcimus. Serpentes ſiquidem eum manifeſtum eſt eieciſſe, cum prædicationis ſanctæ antidoto ab execrabilis ſerpentis uenenoſis immiſsionibus languentium ei gentium corda conceſſum eſt ſanaſſe. Mortiferum multoties bibit, uerum ei non docuit, cum prophanis ſemper repugnans perſuaſionibus, neque diabolo, neque miniſtris eius ſuccubuit. Aegros bene ſe ſceit habere, cum eos ad ueræ fidei ſanitatem de infirmisſima conuertit incredulitate.

Ioã 10

Sic itaque ad imitationem ſummi paſtoris, qui ſicut ab eo in Euangelio ſuſcepimus, alias habens oues, de duobus unum ouile fecit: ſanctus pontifex Medardus ferocem illam Flandrēſium gentem ſuæ Nouiomenſi eccleſiæ aſſociauit, & per quindecim annorum ſpatium, licet aliquo itineris interuallo remoti eſſent, ad diuinum eos cultum informare indeſinenter elaborauit. Quindecim annis commiſſam ſibi diuinitus inſedit cathedram, eo in tempore non ſine multo labore incredulos & infideles ad fidem educauit catholicam, reædificatis eccleſijs eos, qui Deo inibi ſeruirent, non ſine ſana manus impoſitione decenter conſecrauit, & quicquid Deo placitum nouerat, inceſſabiliter & inexcogitabili deuotione ordinauit.

Huius ergo temporis tranſacto ſpatio, ſanctum Dei pontificem grauisſima contigit deprimi corporis infirmitate, & inualeſcente morbo, corporeos eius ſenſus de die in diem paulatim deficere.

Ca. 20

Graui morbo corripitur.

Iacebat ſiquidem ſancti corpus omni penè ſuaipſius uirtute deſtitutum, ſpiritus autem, quia ſemper Chriſtum deſiderauerat, omni niſu ſuſpirabat ad eum. Feſſum corpus ad ſuam anhelabat materiē: anima uerò ad eam, unde proceſſerat, tendebat * hæreditatem.

**requiem.*

Confluebant undique quos ipſe regendos ſuſceperat, ad paſtoris ſancti plorabundam uiſitationem: confluebant undique filij, paternam ſibi ingentes adimi conſolationem. Verum licet corpus & ſenſus eius corporeos grauis illa mortis occupaſſet inſtantia, non tamen à prædicationis eius officio ſanctisſimæ ipſius linguæ retardabatur facundia. Deum corde ſuſpirabat, & ore fatebatur. Deum inceſſanter prædicabat, & ad fidem catholicam uſque ad ipſum mortis ſuæ momentum, quoſcunque poterat, inſtanter exhortabatur.

Cum autem beatus hic Pontifex uitæ appropinquaret ad exitum, contigit Clotarium regem, poſtquàm * Grannum filium ſuum cum uxore ſua ac filiabus combuſſerat, à regione reuerti Britannorum.

Ca. 21

**Chranum.*

Cognita uero huius inualitudine pontificis, ad eum uiſendum humiliter feſtinauit, eius ſe non diffidens contra diabolicas infeſtationes benedictione muniri, & interceſsione apud diuinam maieſtatem reconciliari.

Nota Clotarij regis deuotionē

Cum ergo in hac regali uiſitatione, in conſpectu eiuſdem & principum de ſepultura Pontificis tractaretur, ſuorum aſſenſu filiorum, ſua ſe in ſede ſanctus ipſe præordinauit ſepeliendum. Cuius ſententiæ obſtinato rex animo reſiſtens, Sueſsionis eum conſtituit transferendum, aſſerens ſe ſuper corpus eius baſilicam decenter ædificaturum, & ad laudem & gloriam diuinæ maieſtatis cœnobialem ſeruorum Dei regulam ordinaturum. Ceſsit igitur beatisſimus pontifex regiæ diſpoſitioni, & indefeſsè ſe ſuoſque Domino commendans, finita oratione, ſpiritum exhalauit.

S. Medardus obdormiuit in Domino.

O felix corpus, felicioreq; animam. Mox eorum certisſimo, qui aderant teſtimonio cœli aperti ſunt, & diuina luminaria fere per duarum horarum ſpatiū ante ſancti apparuere præſentiam, de tenebris eum tranſituris ad lucem deſignantia pro certo tranſiſſe perpetuam. Hoc tanto beatisſimi præſulis animati miraculo, maiori, ut eū transferrent, accenſi ſunt deſiderio. Corpore itaque ſancto compoſito ac delato ad eccleſiam, nocte illa exequialē cū multa deuotione celebrauerūt uigiliā.

Mane uero facto, cum Epiſcopi, quibus intereſſe contigerat, ſuum defuncto celebraſſent officium, inopinabilis multitudo cōuenit nobilium, de caſtellis & ciuitatibus, de agris & municipijs adiacentibus inæſtimabilis accurrit conuentus: alii eius deuotè deſiderantes intereſſe obſequiis, alii admodum lugentes patrem ſeparari à filiis.

Ca. 22

Per medias ergo plorantium lachrymas rex irrumpens cum Epiſcopis & optimatibus, ſuiſpſius humeris corpus ſuſtulit ſanctisſimum, Sueſsionis, ſicut prædixerat, efferre uolens ad ſepeliendum.

Rex ſuis humeris ſacrum corpus geſtat.

Ea nimirum hora, quibus intereſſe contigit, ineffabilem lugentis populi expauere gemitum, dum non modo illa eccleſia, ſed & per totam ciuitatē, & in ſuburbio, per uicos quoque & plateas unam & eandem uocem audirent plorantium. Recolebant ſiquidem urbis illius indigenæ patris ſanctisſimi, qua eatenus informati fuerāt, benignisſimam prædicationem: dolebant uero & uehementer angebantur, quia cum patrem amiſiſſent, patris etiam ſepultura regis & procerum uiolentia fruſtrabantur. Compatiebantur qui ſuperuenerant ad tantam plebis illius compunctam illacrhymationem: uerum quia regia urgebat dignitas, ad ſanctisſimi corporis intente inſudabant translationem. Vix ergo & non ſine multo labore patre mœrentibus & lugentibus filiis erepto, ſicut a rege ſuſceperant, iter aggrediuntur.

Ca. 23

Huius audita translatione ſanctisſimi cōfeſſoris, & nō deſperās de tanti clemētia interceſſoris, intra portātiū cuneos cæcus quidam feretro ſe humilimè ſubmiſit, & protinus ſm̄ fidē ſuā, quia bene ſperauerat, per ſancti Medardi meritum uiſum gratuito munere recepit.

Cæcus lumen recipit.

Quid plura? Qui prius in ciuitate tantā audierant deuotionē lugentium, & tunc ſup hac cæci illuminatione tm̄ Dei & ſancti Pontificis perſpiciebant miraculum, ulnas libentisſime ſanctæ illius euectioni ſupponūt. Magna ſe credidit *ditatū remuneratione, cui etſi nō geſtare, ſaltē illud ſācti feretrū quoquo modo licuit attrectare.

**ditandum.*

Epiſcopi & optimates ad id ſe officiū hilariter cohortātur, & onus illud leue ſentientes, ex præcepto regis Apud Attipiacū uillā fluuiū Axonā nauigio trāſgrediūtur. Poſtmodū iter dirigētes ꝓ eiuſdē fluminis undā, ſicut rex ꝑ ordinauerat, iter ad urbem flectunt Sueſsionicam.

Ca. 24

Dei & ſancti Pontificis gratia Bandaredus Sueſsionenſis Epiſcopus, cum debita proceſsione reuerēter occurrit, ac ſanctisſimum corpus, prout decebat honorificè ſuſcepit. Sic ſolenniter felix illa Sueſsionenſium ciuitas ſanctum Dei ſuſcepit confeſſorem, amplexata eſt feſtiue patronum, amodo proprium patriæ habitura defenſorem.

Sancti ſunt urbium defenſores.

Inter

Ca. 25 — *Surd⁹ audit.*

Iutet hos properantium cuneos quidam ſe ingeſſit, aurium diutius fruſtratus officio: qui moa peplum, quo ſacrum tegebatur corpus, oſculando deuotè attigit, fraudati ſenſus uſum ilico ſancti pontificis interceſſione ſuſcipere promeruit. Gratulatur admodum rea, gratulantur etiam pontifices cum optimatibus: magnum fit in cœlis gaudium, & adſtantes uniuerſi Deum ex toto corde non ſine lachrymis compunctè uenerantur.

Ca. 26 — *Corp⁹ ſacrū loco moueri nō poteſt.*

Retranſmeant ea præcepto regis prædictum flumen Axonam, perueniuntque in prædium, ubi rea ſancti pōtificis præordinauerat ſepulturam. Ibi, Deo diſponente, qui cuncta præuidet & prænoſcit lætitiam, qua ſanctum illius corpus euehebatur, neſcio qua de cauſa contigit deponi. Et ecce iterato miracula geminantur, & in uniuerſali conſpectu adſtantium ſanctisſimi præſulis merita glorificantur. Cum enim ſanctisſimam eius glebam ea iniuncto ſibi officio ad ſepulturam deportare uellent, diuino nutu tanti eam ponderis perſenſerunt, ut nullo modo corpus ſancti a loco, ubi eum depoſuerant, mouere poſſent. Alij aliis ſuccedentes, ad euectionem totis uiribus elaborabant, alij alios tanquàm inualidos & impotentes increpabant. Verum licet alios tanquam imbecilles cauſarentur, ipſi tamen cum ad id ſeſe præpararent, deſiderio ſuo ea toto fruſtrabātur. Rex & qui aderant, diligenter cauſæ huius recēſentes euentum, cum penitus quid res hæc prætenderet ignorarent, Dei ſolius ſuppliciter ſuper hoc eaorabant ſubſidium. Tumultus non minimus ſuper hac retardatione perſtrepebat in populo dicentibus alijs, quia de ſede ſua tanquàm captiuus abductus fuerat, hoc diuinitus fieri, & merito: alijs autem obiicientibus, regem corpus ſanctum reuerēter tranſtuliſſe & ueræ deuotionis ſtudio.

Ca. 27

Rea nimirum attonitus, ad ſancti loculū non ſine multa deuotione appropinquabit, & ſolenni facta traditione, uillæ illius regalis Croiciaci, in qua ſanctus ipſe ſepeliendus erat, medietatem ſancto eidē perenniter habendam ſigilli regalis impresſione confirmauit.

Ca. 28 — *Nota mira quædam.*

Contigit ilicò res mirabilis & laudabiliter recitanda. Moa enim ulnis ſuppoſitis, onus illud ſanctiſſimum parte quidem ex altera ſine ulla difficultate ſubleuare potuerunt: parte uerò ea altera incredibilis ponderis & penitus immobile perſenſerunt. Ad hæc rea iucundo ſatis uultu tantam Dei retractans gratiam, quàm citius potuit, ad ſanctisſimi confeſſoris dominium illā, quam ſibi retinuerat, iuſſit reſigillari partem reſiduam. Nec mora: Dei adeo gratia ſanctum moa ſuſtulere leuiatum, ut quod eatenus deſperauerant, ſine ulla difficultate a paucis deportaretur ad ſepulcrum. Defertur igitur corpus ſāctum ad ſepulturam: uerum illo in itinere Dominus precioſisſimam ſuam non eſt dedignatus clarificare margaritam.

Ca. 29 — *Miraculum inſigne*

Antequam enim terræ corpus ſanctum conderetur, quidam uaſtis catenarum loris brachia ſurasq; deuinctus, per medias ſeſe properantium turmas nō ſine multa difficultate iniecit. Cui mox ut ſancti cōfeſſoris conceſſum eſt tangere operimentum, omnia moa diſſiluere repagula catenarum, diruptisq; compedum uinculis, liberrime cum multa gratiarum actione ſequebatur munerarium ſuum. Peruentum eſt tandem ad eam, quam ei rex ſine Dei prouidentia præordinauerat, ſepulturam: Epiſcopi cū Abbatibus, peractis prius quæ Dei erant, ſanctisſimum illud corpus terræ decentisſimè commendāt.

Ca. 30

Ecce reiteratur ſancta ſancti gloria. Nam cū eius ſacratisſima membra tumuló clauderentur, cœlum apertum eſt, & duæ columbæ uiſæ ſunt deſcendiſſē quaſi nubes, ac de ore ſancti egreſſa eſt columba cādida tanquam nia. Sic igitur egregius Dei athleta Medardus de terris euocatus, lætatur cum angelis, lugentibus in terra filiis ademptus, cum fratribus ſuis, quos ſemper deſiderauerat, coronatur in cælis, ubi gratulabunde amodo, cum eiſdem fratribus ſequitur agnum, quocunque ierit. Sequitur ergo agnum, & inæſtimabilem inhabitat lucem: de terrenis incommoditatibus gaudet ſe ad cælicam tranſlatum proſperitatem. Gratulatur ſe, de hac noſtra trāſitoria infelicitate, ad perpetuam commoditatem tranſlatum, de tenebris hia, ad incomparabile lumen eſſe aſſumptum. Lætatur quoque, ſe carnalibus eautum illicebris, angelicis choris eſſe adſcriptum. *Ap. 14* Eaultemus ergo & nos, fratres dilectisſimi, ſuper hac beatisſimi paſtoris noſtri Medardi glorioſisſima remuneratione, exorenius remuneratorem eius, Deum uidelicet omnipotentem patrem, quo ſanctisſimi huius Pōtificis Medardi eaoratus precibus, nos cum eo in æterna regni ſui adſcribere dignetur hæreditate, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū filium ſuum, qui cum eodem in unitate ſpiritus ſancti uiuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

Ca. 31

Peractis celeberrimè beatisſimi Dei athletæ inferiis, rea Clotarius ſupra uenerabile ſancti corpus paruum ad tempus iuſſit ædificari tugurium, quouſque ad faciendam inibi eccleſiam neceſſaria pararet eapenſarum. Contracta uero, undecunque potuit, non parua pecunia, ſanctum illud Dei habitaculum inſtanter ordiri perproperabat, & pleriſque negociis poſtpoſitis, ad hoc perficiendum enixius elaborabat, feciſſetque paruo in tempore, quod beneuola conceperat mente, niſi ſecundum quod unicuiq; imminet, rebus eum humanis nimis intempeſtiuè contigiſſet eaceſsiſſe.

Ca. 32 — *Clotarij regis mors.*

Cum enim in Cotia ſylua uenatu eaerceretur, ualida prohdolor correptus febre, cum ad Compendii palatium repedaſſet; paruo poſt tempore morte præuentus, poſtmodum uero in eadem, quam iam ædificare cœperat, ante ſcilicet S. Medardi altare, honorifice eſt ſepultus. Expenſas uero, quas huic præparauerat operi, ſecundum quo Dauid rea filio ſuo Salomoni ad templi Domini ædificationem fecerat, filio ſuo Sigeberto nomine, ad ædificationem eccleſiæ, quam Deo uouerat, expendendas dereliquit, mandans & remandans ei, quatenus ſi qua ei erga patrem charitatis debitæ dilectio maneret, omni occaſione ſepoſita, ſanctæ huic, quam prænominauimus, ædificationi quouſque honorificè compleretur, totam prorſus intentionem adhiberet. *1. Par. 29.*

Ca. 33 — *Sigebertus rex cōſtruit adē p̄clarā S. Medardi.*

Sigebertus uerò, patre ſepulto, in regno confirmatus, quod a patre in hoc ſuſceperat negocii, largiſſiue proſecutus eſt. Admirabili enim diuerſi generis lapidum conſtructione, ſecundum quod a patre ſuo ſuſceperat, eccleſiam illam decorauit, auro & argento ac neceſſariis in officio eccleſiaſtico ornamentorum uarietatibus abundanter eaornauit, cenſu & reditibus, prout regiam decebat dignitatem, affluenter & excellentisſimè ditauit. Eleganter uero eccleſia compoſita, undecūque potuit elegantiores ibi ſacri ordinis ordinauit perſonas, quo & patris ſui uotum benignisſime compleret, & inibi Deo inæternum eccleſiaſticum officium ex debito pro uniuerſali, ſua uidelicet & patris ſui omniumque fidelium, ſalute perenniter eahiberetur. Idem ipſe uenerabilis rex Sigebertus, cum fratrem ſuum Chilpericum nomine, apud urbem Tornacum obſidere diſponeret, apud Victoriacum Fredegundis reginæ uerſutia interemptus, cum prius eum *Sigeberti cædes.*

Lambris ſepeliſſent, ab ipſo eodem fratre ſuo Chilperico poſtmodum Sueſſionis relatus, in eccleſia, quam decentiſsimè compoſuerat, prope patris ſui tumulum decenter eſt ſepultus.

Ca.34. Quia uero pro ſanctæ illius eccleſiæ ædificatione, pro ſancti quoquè, cui ædificata eſt, ueneratione, adhuc autem pro regū, quos prænominauimus, honorificentia, cœpto ab opere aliquātulū deuiamus, amodo neceſſarium ducimus ad propoſiti ſeriem redire, quæque poſt tranſitum glorioſiſſimi confeſſoris ad honorē eius Deus operatus ſit miracula, licet pauca de multis, non reſidemus ſcripto commendare.

Ca.35. Miracula poſt obit S. Medardi. Huius quidem ſancti fama circunquaq; increbreſcente, infirmos uarijs detentos languoribus, ad eius memoriam ex multis terrarum partibus accidit confluere, quibus per meritum ſancti ſui athletæ gratia diuina nō dedignata eſt ſubuenire. Quod ergò prius memoriæ occurrit, prius dicamus: quatenus de ſingulis non ſolummodo ſingulares, uerum multimodè Deo gratię referantur. *Habet hac et Grego. Turō. de gloria Cō feſs.ca. 95.* Tuguriolum illud, quod corpori ſancto ſuperædificatum eſſe præſcripſimus, tantæ uirtutis, diuina diſponente gratia, compertum eſt eſſe ut ſi quis dolore dentium attactus, ex uirgulis, quibus contextum fuerat, locum doloris tangeret, confeſtim omnis illa dentium infirmitas abigeretur: quod & in palatio regis diuulgatum eſt. Quidā nanque Charimeris nomine, qui eo in tempore Childeberti regis referendarius habebatur, quia hoc eodem morbo grauisſimè laborabat, ad eandem S. Medardi baſilicam deductus eſt. Cumq; ianuas eccleſiæ clauſas reperiſſet, & eum dentiū dolor magis, ac magis urgeret, de una ianuarum fiduialiter haſtulam excidit, & ubi magis infirmitas graſſabatur, confidentisſimè quod exciderat, appoſuit: moxque ab eo, quem diu perpeſſus erat, dolore liberatus eſt. *Nota.*

Ca.36 Habetur etiam baculus eius apud nos, per quem pleroſque infirmos diuerſorum languorum medicamina expertos eſſe comperimus.

Ca.37 Quidam quoque catenarum loris indiſſolubiliter arctatus grauisſima nimis fatigatione, ſancta ſanctiſſimi huius ſuffragia experijr, confidens ſe ſanctisſima eius interceſsione ab illa impeditione poſſe reſolui. Vt ergo ſanctæ baſilicæ ualuas attigit, repentino fragore uno eodemque momento & cœlum intonuit, & uaſtis compedum uinculis diruptis, & longe diſsilientibus, homo ille indultæ adhuc inſcius libertatis, multo attonitus ſtupore, ſolo proſtratus eſt. *Vincula ſoluuntur.* Deinde reſumptis uiribus, cum iam ſe ſentiret expeditum pro recepta libertate Deum & S. Medardum, cuius hoc interceſsione obtinuerat, uocibus altiſonis cœpit magnificare. Mirantur omnes tam citisſimam diuinæ uirtutis operationem, & concordi omnes acclamatione potentisſimam ſancti præſulis collaudant interuentionem.

Ca.38 Anicula quædam annoſa nimis, & quodammodo ſuo ipſius ſuperſtes cadaueri, cum ei manus arida quaſi alienum quiddam de brachio dependeret, licet iam de uita præ nimia ſuaipſius ætate deſperaret, ad ſancti tamen confeſſoris memoriam, cuius celebrem famam audierat, deuotisſima mente peruenit, eumq; multimodis precibus non ſine multa lachrymarum profuſione ſuper aridæ ſuæ manus, quia nimis augebatur, ſolicitabat recuperatione. Vt ergo ſe ante præſentiam beatisſimi pontificis cum multo eiulatu expoſuit, adfuit repente per ſancti eiuſdem meritum diuinæ maieſtatis ſuffragium. *Manus arida reſtituitur.* Reſtauratur mox mulieri, quod uitio naturæ defraudatum erat: reparatur in ea manus aridæ naturalis integritas, & quod minus de matris aſſumpſerat utero interceſſoris ſui benignisſimo reſumit præſidio. Reuiuiſcit manus iuuenilis, iam præmortuo uetulæ illius brachio: & quæ prius eleemoſynam, tanquam impos laborandi oſtiatim quæſierat, iamtunc effecta docilis, ſuarumipſius laborationum uiuere cœpit ſtipendijs. Soſpes effecta gaudet & lætatur, gratias quamplures ſuo rependens muneratio, Deum adorat & ueneratur.

Ca.39 Similiter & alia muliercula, eodem manus morbo laborans, ante ſancti eiuſdem præſentiam ſanitati reſtituta eſt.

Ca.40. Poſt aliquod uero temporis interuallum, cum iā ipſe locus multæ circunquaque haberetur ueneratio tionis, Vuaribertus quidam, qui ſic nominabatur, poſt uenerabilis Autberti deceſſum, regia præceptione regendum idem cœnobiale ſuſcepit monaſteriū. Quo cum aliquot potitus eſſet annis, Drauſionem Sueſſionicæ ciuitatis Epiſcopum uita contigit excedere, ſedemque illam aliquandiu abſque rectore uacuam manere. Poſt eius autem lugubres inferias, unanimi conſilio regis & ciuium Vuaribertum hūc, quem prædiximus, cathedræ illi pontificali ſuo magis, quàm Dei, ut poſt patuit, arbitrio rectórem ſubſtituunt.

Ca.41 Adeptus ergo regimen epiſcopale, multo elaborabat ſtudio, ne priori priuaretur dignitate; & licet cum difficultate non minima, obtinuit tamē, quod male quæſierat. Eheu ſocors nimis & ignaua mens hominum. Miſer hic nimia exæſtuans cupiditate, dum prauę ſuæ ambitionis augere non ceſſat commercium, corporis ſui, & quod dolendum eſt, animæ quoque ſibi prohdolor præparat exitium. Attentus ſiquidem extra modum negociis ſecularibus ac ſuis plus iuſto prauis inhians cupiditatibus locum illum ſanctum neglectui cœpit habere, quæque inibi à regibus & alijs pro eleemoſynarum lagitione deputata fuerant, ſuis male uſibus retinere. *Vuarinberti Epiſcopi, rebus monaſterij abutentis inſolentia.* Quæ inibi Deo ſeruientibus fideles quique Dei & S. Medardi gratia præordinauerant, ſuis ipſe in theſauris recondebat, ac ſeruorum Dei poſthabita ſolicitudine, redit us eccleſiæ ſuis ſatellitibus irreuerenter diſtruebat. Quibus præ nimia ingluuie eructantibus, ſpiritualis illa congregatio eſuriebat, ſuis multo uino exæſtuantibus, ſancta ſancti præſulis familia præ nimio ſitis ardore pene deficiebat. Nudi & pauperes ſerui Dei lugebant & lamentabantur: familiare autem miſerrimi illius Epiſcopi per plateas in ueſtibus precioſimis gloriabantur. Acclamationes ſeruorum Dei ſurda Epiſcopus aure pertranſibat, cum eis prælatus eſſet, eorum querimoniam, tanquam a nullo arguendus, non ſine multa cordis & oris arrogantia, imminentis ſibi uindictæ neſciens, pro nihilo reputabat. Ad libitum ſuum miſerum illum, qui paſtoris indignè ſibi nomen uſurpauerat, oues Domini, non ſuas tractare licuit: uerum illius, cuius erant propriæ manus effugere nullo modo potuit. Audiat ergo intente, quicunq; prælationis Eccleſiaſticæ fungitur officio, quàm terribili pro hac ſeruorum Dei reclamatione percuſſus ſit iudicio.

Ca.42. Erat ſiquidem in pago Cenomanico quoddam prædium, quod rex Sigebertus, eiuſdem ædificator eccleſiæ, ad eius, quàm ibi Domino aggregauerat, cōgregationis firmauerat dominium. Prædium illud Madualis dicebatur, ex Britannica uidelicet & Latina lingua nomine compoſito, quod bona uallis, noſtro ſcilicet & Romanæ linguæ uulgari poteſt interpretari eloquio Madualem itaque illam, id eſt, bonam uallē, quia multis abundabat reditibus, ipſe ſibi Vuarinbertus ad perditionem ſuam uſurpauerat, & ex toto neglectis, ſicut diximus, fratrib. illis, uillæ illius cenſus ſuis uſib. mācipabat. Gemebat S. Medardi

pauper

pauper congregatio, quia quod eorum erat uſibus deputatum, contra canonicam inſtitutionem male dilapidabatur in Epiſcopio. Quadam itaque die, cum ſecúdum conſuetudinem de prædio illo plauſtra onuſta, ut diximus, ad palatium epiſcopale deducerētur comperta fratres illi Epiſcopi abſentia, uehicula illa, utpote quæ ſui erant iuris, ad ſancti præſulis diuertere coegerunt eccleſiam, non diffugientes pro defenſione iuſtitiæ corporalem, ſi quoquo modo inferretur, ſuſtinere moleſtiam. Sua ergo cum ſuis repoſuiſſent in promptuarijs, ſanctiſsimi Dei athletæ lachrymabiliter ſolicitabant merita, quatenus aut eius interceſsione furibundus ille inuaſor placaretur, aut eius defenſione ab eius protegerentur inſania. Verebantur ſiquidem, quod non poſt multum proueniſſet niſi gratia diuina lugenti ſuæ ſamiliæ propitiabili clementia ſubueniſſet. Vt enim ad Epiſcopi quod factum erat, peruenit notitiam, prohdolor non retractans inſtitutionem canonicam, nec reueritus iudicialem Dei ſentētiam, cum fuſtibus & gladijs non iā prælatus, uerum uir ſanguinarius ad ipſam B. Medardi cum multo ſuperbiæ faſtu, cum indoctæ plebis cōuentu ſuſus eſt properare baſilicam. Cumque irreuerenter ſanctuarij regias concurrerent, eosque, qui pro ſubitanea tormētorum expectatione, aditum obſtruxerant, exprobrationibus contumelioſis inſequeretur, furibundus ipſe pontifex per medium eorum irrumpens, præſumptuoſe nimis & cū multa ſuperbia excruciari cuſtodes minabatur, niſi cito ſibi ianuæ aperirentur. In tā imminente mortis diſcrimine ſerui Dei trementes, Deo & S. Medardo non ſine multa lachrymarum profuſione animas ſuas commendant, & ſic diuinitus animati, aperiri furentibus illis iubēt eccleſiam. Mox infelix Epiſcopus ingreſſus monaſterium, ut eum, qui ſibi aperuerat, præ nimio timore ſecus ianuas percepit deliteſcere, rami ſuſlide illi baculum, quem manu geſtabat, illiſit in capite, ut pene totū eius ueſtimentum exundanti cruentaretur ſanguine. Stupefactus frater & pene decidens, ad Deū ſuſpirauit, & ei querimoniæ huius cauſam, cum aliter non præſumeret, intimo cordis murmure lachrymabiliter cōmendauit. Audiant tyranni ſeruorum Dei reclamationes, & reuereantur: audiant fideles quique celerrimā Dei cōſolationē, & confortētur. Statim enim infeliciſsimus ille Vuarinbertus excors & impœnitens, mox ut ante ſanctiſsimi confeſſoris memoriam tanquàm oraturus genua flexit, diuino terribiliter percuſſus iudicio, diffuſis per aluū ſecreta uiſceribus miſerabiliter expirauit. Fratres autem eccleſiæ, malū pro malo reddere nolentes, fratris illius, quē percuſſum diximus, ſedata querimonia, corpus defuncti honorifice in ipſa eadē ſepelierunt eccleſia. Ibi ſæpe per beatiſsimi Medardi pontificis meritū glorioſa fiunt miracula: ibi qui fideliter precantur, grata conſequuntur remedia: ibi certa uerè pœnitentibus non denegatur indulgentia: quā nobis quoque peccatoribus, de eiuſdem tamen gratia non deſperantibus, per eiuſdem S. Medardi largiatur interceſsionem, qui fidelibus ſuis æternæ felicitatis repromiſit conſolationē, Ieſus Chriſtus filius Dei, qui cum patre ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus p omnia ſecula ſeculorū, Amē.

Nota terribilem uindictā in Vuanbertum Epiſcopum

F. Laurentius Surius Candido Lectori.

Hucuſque nihil mutato ſtylo totā hanc beatiſſimi Medardi uitā ex quodā MS. codice deſcripſimus. Teſtatur aūt quidā ſcriptor anonymus in uita S. Gildardi Rothomagen. Archiepiſcopi, Fortunatum presbyterum ſcripſiſſe uitam S. Medardi, & ex ea quædam citat, quæ conſentiant fere cū alia hiſtoria S. Medardi longe breuiori, nec tamen auſim affirmare eā eſſe à Fortunato editam. Quicquid uerò illa hiſtoria refert, id totū, paucis demptis, in hac, quā nos edimus, continetur, & permulta intermixta & addita ſunt, ſed lectu digna, ab alio quodam poſteriori, ſed non indocto uiro, qui tñ aliquoties nō niſi ex locis cōmunibus ſancti uiri uirtutes celebret: quod idē ex toto fere ſe feciſſe in uita S. Gildardi, qui fuit B. Medardi frater, teſtatur is, qui eā ſcripſit: quā propterea noluimus huc adſcribere. ſed eius loco ſubiecimus carmina beatiſsimi Audoeni Rothomagenſis Archiepiſcopi, ſimplicia illa quidem, ſed propter authoris ſanctitatem reuerenter complectenda.

DE SS. MEDARDO ET GILdardo, quorum Prior Nouiomenſis, poſterior Rothomagenſis Epiſcopus fuit, beatiſſimi Audoeni Archiepiſcopi Rothomagenſis Carmen.

Tempore Gildardus iam fratres atque Medardus, *Iunij 8.*
De patre Nectardo procedunt iure paterno. *Gildardus & Medardus*
Illorum mater floret Protagia ſemper: *gemini*
In mundum nati mox emeruere renaſci, *fratres*
Priuati culpa carnis baptiſmatis unda.
Cælitus adſcripti congaudent nomine dicti.
O quàm florentes uirtutum flore parentes,
Qui prolem tantam producunt lucis in auram.
Virtus cœleſtis ſtatim commiſerat ipſis.
Seruabant pueri tales documenta magiſtri,
Illorum quoniam direxit gratia cauſam.
Qui dedit infantes, dedit illos eſſe docentes
Emeriti ſenſus, quos luſtrat cœlica uirtus,
Et comes æternus quos replet ſpiritus almus.
Iam ſic Gildardus proſecerat atque Medardus.
Tales ergo uiros morum dulcedine miros,
Fratres Gildardum conformes atque Medardum
Laudibus eximijs placeat ſuſtollere cunctis.
Hi ueri fratres, Chriſti ſub amore calentes.
Ipſos ut ſeſe rectos conantur amare.
Hi ſunt Gildardus, fratres gemini, atque Medardus.
Vna dies natos utero uidit que ſacratos, *Eodem*
Albis indutos, & ab iſta carne ſolutos. *die &*
Moribus in placidis ſtabiles & fœdere pacis. *uita*
Fratribus electis uerè concordat in iſtis *functi*
Vox nimium ſuauis Dauidica uaticinalis:
Eſt quàm iucundum habitare fratres in unum. *Pſ. 132.*
Meſsias Chriſtus, ſanctorum ſplendida uirtus,
Quicquid adeſt operis præclari monſtrat in ipſis,
Et ſic Gildardum dilucidat atque Medardum.
O Deus omnipotens, cœlos fulgoribus implens,
Sanctis perpetuam uis iugiter eſſe coronam.
Tu quoque Gildardo regnum das atque Medardo.
Conſimilis Chriſtus genitori ſit benedictus,
Ex Domino Dominus, cum ſolo principe ſolus,
Qui iam Gildardum conſocierit atque Medardum.
In cœlo meritos ciues ſuper æthera notos
Conſuaues melli, ſub carnis iure gemelli
Fratres, Gildardus conſors ſimul atque Medardus.
Orbi lætitiam cœleſti munere plenam
Donant: hinc omnes deuoti pſallite laudes.
Gloria ſanctorum, decus & ſaluator eorum,
Tu populo præſta tibi ſic perſoluere feſta,
Vt prece Gildardi ſacra, meritisque Medardi

Nobis

Nobis æterna concedas poſt hodierna:
Quos geminos ortu, locat alto gratia portu,
Nobis eſſe boni dignentur ubique patroni.

Extat etiam inſignis Antiphona de his duobus ſanctiſsimis Epiſcopis, ab Gregorio Turonenſi, ut habet quidam MS. codex, edita:

Auete magni toto orbe præſules, ortu gemelli, ſanctitate côpares, ſacrati ſimul, coronati pariter, iuncti dicaſtis diẽ feſtũ: meritis ſanctæ Medarde cũ Gildardo inclyto, opem poſcenti ſemper ferte populo.

MARTYRIVM SS. PRIMI ET Feliciani ex Vetuſtis MS. Codicibus, per F. Laur. Surium, mutata phraſi, aliquanto breuius deſcriptum. Conſentiunt antiquiſſima Martyrologia.

Iunij 9.

TEmporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, ſæua eſt Chriſtianis orta tempeſtas, ita, ut ſi quis huius ortæ ſectator eſſet inuentus, nec uellet idolis ſacrificare, diuerſis ſupplicijs afficeretur. Itaque ſancti uiri Primus & Felicianus in Domino perdorantes, à templorum pontificibus apud Imperatores delati ſunt, dictumque ab illis eſt, deos nolle reſponſa reddere, nec ulla ipſis præſtare beneficia, niſi prius Primus & Felicianus ad ſacrificandum cõpellerentur. Proinde rogabant, ut tum ipſis, tum ſuo imperio ſuccurrerent ne male perirent. Tunc Diocletianus & Maximianus miſerunt milites, qui eos diligenter inquirerent, & inuentos compræhenderent. erât enim ciues Romani. Compræhenſos igitur duxerunt ad Imperatores, qui iuſſerunt eos ferro uinctos, in carcerem protrudi. Illis autem pro Chriſti nomine uinctis adſuit Angelus Domini, qui eos conſolans abſoluit à uinculis, quibus erant conſtricti. Illi uerò benedixerunt Deum, qui eos, ſicut olim Petrum Apoſtolũ, per angelũ ſuũ à uinculis liberaſſet: rogabantque, ut ab eiuſdem Apoſtoli meritis ipſos non ſineret eſſe alienos. Poſt dies aliquot iuſſerũt eos principes corã ſe adduci. Illi intromiſsis, dictum eſt ab officio: Adſtant. Dixerunt eis Imperatores: Vos eſtis, qui iuſſa noſtra contemnitis? Sancti martyres reſponderunt: Nos ea ſemper pro nihilo ducemus. Imperatores dixerunt: Patienter interim ſerimus iniurias noſtras: ſed uos iã ſacrificate Ioui & Herculi, ne perdatis generiã ueſtri dignitatẽ. Beati martyres reſponderunt: Nos Deo placationis & laudis hoſtiã immolamus in odorem ſuauitatis, neque conſentimus operibus tenebrarum, quibus uos addicti eſtis. Imperatores dixerunt: Facite ſacrificiũ dijs inuictiſſimis Herculi & Ioui: alioqui carnifices uos atrociter laniabunt. Beati martyres reſponderunt: Sic mereamur pro Chriſti nomine hæc pati, ut ad martyrij coronam liceat peruenire, & ſimus participes promiſſionum eius & bonorũ illorum, quæ promiſit ſe daturum illis, qui pro ipſius nomine reſpuerunt omnia mundi huius blandimenta, & ſequuntur agnum quocunque ierit. Qua autem ratione poſſumus à lapidibus & lignis opem petere, ueſtrosque non deos, ſed dæmones inuocare? qui ſane ad tantam ſunt redacti ignominiam, ut niſi ferro & plumbo confirmentur, ſtare nullo modo poſsint: eiſque cuſtodiendis canes adhibere neceſſe ſit. Quæ tandem hæc ueſtra amẽtia eſt? Tum uerò ira perciti Imperatores iuſſerunt eos duci ad fanum Herculis, &, ſi nollent ſacrificare, dire excruciari. Fecerunt milites, ut erant iuſſi: ſed cum nullo pacto ſanctos poſſent a ſententia deducere, cernerentque eos pro Chriſti nomine mori malle, quã uiuere, uirgis eos crudeliter ceciderunt, dixeruntq;. Cur nõ obeditis decretis imperatorum, & dijs omnipotentibus offertis ſacrificium, ad quod uos ipſa quoque natura hortatur? Reſponderũt martyres: Par eſt illi nos obedire Imperatori, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam. Veſtros autem Imperatores, qui uana colunt ſimulacra, gehennæ ignis inextinguibilis ſuſcipiet. Milites hæc retulerunt ad Imperatores: qui ualde irati, præceperũt eos tradi Promoto præſidi ciuitatis Numentanæ, ut eos egregie excarnificaret, ſi nollent libare dijs.

Sancti martyres uincti mittuntur in carcerẽ.

Act. 12.

Irridẽt dæmoniũ ſimulacra.

Caduntur atrociter uirgis.

Tulerunt ergo eos milites ferro uinctos, & tertiodecimo milliario uia Numẽtana miſerunt eos in carcerem apud forum ciuitatis. At ſancti martyres a precibus & hymnis nunquam ceſſabant, & quotidie ab Angelo refocillabantur. Poſt multum temporis Promotus Præſes iuſsit in foro urbis Numentanæ ſibi tribunal apparari, ſedensque illic, dixit, Intromittantur perſonæ. Intromiſsis ſanctis martyribus, ait: Ex præcepto Principum & dominorum noſtrorum immolate dijs, quos magnos eſſe probat diuinitas. Reſponderunt ſancti martyres, Impios rectius dixeris, quam dominos, qui in Chriſtum credentes interficiunt, coluntque ligna & lapides, qui cum nullo ſenſu prædititi ſint, nihil nobis præſtare poſſunt: cultores uerò illorum æternus uorabit ignis. His dictis, iuſsit eos Præſes abinuicem ſeparari, exiſtimans poſſe eos pœnis mutari, & ad ſacrificandum impelli. Abducto igitur Primo, ita ad Felicianũ locutus eſt: Conſule ſenectuti tuæ, & ſacrifica Ioui inuicto, ut iuſſere domini noſtri. Reſpondit Felicianus, Conſulat ſenectuti meæ Chriſtus, qui me hactenus in ſui nominis fide cuſtodiuit. Tuæ uerò minimæ terrorem aliquem afferre poſſunt, ſed mentem meam immutare nulla ratione ualebunt. Iratus præſes, iuſsit eum immaniter plumbatis cædi, deinde erecto dixit. Cur non abijcis hanc pectoris tui inſaniam, & iucundos potius eligis, quã uelis corpus tuum diuerſis macerari ſupplicijs? B. Felicianus ait. Ego iam octoginta habeo ætatis annos, & iam triginta lapſi ſunt anni, poſtquam ad ueri notitiam perueni, ſtatuique in Chriſto bene uiuere, qui me ex tuis crudelibus manibus liberabit. Nihil uerò de mundi huius oblectamentis cogitans, decreui ſempiterno & omnipotenti creatori meo uiuere. Hæc & his ſimilia multa dicentem iuſsit Præſes ad ſtipitem ligari, & acutos clauos manibus ac pedibus eius infigi, dixitque illi. Tandiu ſic confixus manibus, donec dijs immortalibus debitum perſoluas officium. At S. Felicianus in Dei amore bene firmus, læto pendens in ligno canebat. In Deo ſperaui, non timebo, quid faciat mihi homo. Dicit ei Præſes. Miſer, depone hanc mentis tuæ uanitatem, & nega te Chriſtianum eſſe, ut poſsis multiuaria illa, quæ tibi parãtur, lucrari tormenta. Felicianus reſpõdit. Infelix & mortalium omnium miſerrime, itane creatorem ego negabo meum, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt? Qui uero illum ego negare potero, & adorare truncos & uanos deos? Tum furore percitus Præſes, præcepit ut diu torqueretur. Ille autem dixit. Gratias tibi ago Domine Ieſu Chriſte, quod merui in eorum cenſeri numero, qui pro tuo nomine paſsi, ad martyrij coronam pertigere. Iratus Præſes, iuſsit eum totum triduum ita ſuſpenſum relinqui nec quicquam omnino illi cibi aut potus porrigi, ut uel ſic uictus ſuccumberet. At ille cœleſti refectus alimonia,

Rurſus in carcerẽ truduntur

Felicianus plũbatis uerberatur.

Atrociſſime cruciat

Pſ. 55

monia, permanſit in laudibus Dei. Ea res male habuit Præſidem. itaque præcepit, ut flagellis cæſum, è ligno deponerent, & in cuſtodia ſeruarent, nec cuiquam omnino copiam facerent ad illum ingrediendi. Poſtero die iuſsit beatum Primum coram ſe ſiſti, eique dixit: Ecce frater tuus Imperatorum decretis obſecundans, & dijs omnipotentibus immolans, amicus eſt Auguſtorum & magnus in palatio. Tu ergo ſi idem feceris, pari frueris honore. Reſpondit ſanctus Primus: Tametſi ſatanæ filius es, tamē rectè pronuncias fratrem meum obſecundatum eſſe Imperatori, ſed plane cœleſti, non hominibus uaniſsimis, qui ſpem ſuam in Deo collocare noluerunt, & ideo miſere peribunt. Fingis autem, ut me poſsis euertere: Nam Felicianus, quē tu excruciaſti, & cum eum flectere non poſſes, in carcerem conijci uoluiſti, illic pro Chriſti nomine haud ſecus atque in paradiſo lætatur. Porrò pœnas & uerbera abs te illi illata, mihi hodie Angelus Domini indicauit. Non igitur mihi contingat ab eius paſsione ſeparari. Tunc Præſes iuſſit eum fuſtibus ualidiſsimis cædi: ſed ille dixit: Etſi corpus meum habes in manu tua, at animæ meæ nocere nihil potes. Dixit ei Præſes: Sacrifica dijs. Reſpōdit S. Primus: Tu ſacrifica cum omnibus tuis. Ego Deo meo ſacrificium offero placationis. Deinde iuſſit Præſes lampadibus eius latera exuri. Ille in eculeum leuatus & lampadibus uſtus, ita pſallebat: Igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum. Benedico autem te Domine Ieſu Chriſte, quia in te confidens, nihil ſentio eorū, quæ mihi à ſatanæ miniſtris inferuntur. Audiens autem Præſes nihil eum ſenſiſſe dixit ad ſuos: Puto equidē aut deos hominibus ſuas uirtutes demonſtraſſe, aut magicis artibus hūc omnia ſuperare. Sanctus Primus ait: Tunc magicis artibus ea tribuis, quæ Chriſtus ad laudem ſui nominis præſtat ſeruis ſuis? Tum Præſes iuſsit eum deponi de eculeo, ſimulq́ue plumbum liquefieri, idq́ue bulliens in os eius, in lecto recumbētis, infundi. Voluit autem Felicianum coram adeſſe, ut his pœnis territus, ſacrificia offerret. At S. Primus plumbum omne inſtar aquæ frigidæ exhauſit, dixitq́ue Præſidi: Ecce non eſt à me ſeparatus ille quem tu dicebas dijs ueſtris immolaſſe. Confidit autē in Domino, qui nos liberabit de pœnis omnibus pro eius enim nomine hæc patimur. Omnia autem, quæ hic uidentur, tēporaria ſunt, quæ uero præparauit Deus diligentibus ſe, æterna ſunt. En adunati ſumus in gloriam redemptionis, ut nulla nos inimicus fraude circunſcribat, neque ulla tenebrarum caligo nos occupet. Poteris autem tu quoque, modo uelis credere in Chriſtum, agnoſcere creatorē tuū, & maiora his uidere.

Prim⁹ fuſtib⁹ immaniter cædit. — *Vritur lāpadibus.* — *Pſ. 65.*

Dicit eis Præſes: Sacrificate dijs, alioqui feris belluis uos lacerandos obijciam. Beati martyres reſponderunt. Audite nos, & intelligite, & recedite ab iſtis idolis mortuis & perituris, credatiſque in Deum uiuum & uerum, & in Ieſum Chriſtum filium eius, ut ſaluæ fiant animæ ueſtræ, poſsitiſque euadere pœnas ſempiternas. Tunc Præſes ceu furijs quibuſdam agitatus, dixit. Quid ita in hac inſania perduras Feliciane, ſicut & iſte perditus? Accedite & immolate dijs. S. Felicianus ait. Non eſt hic perditus, ſed ſi tu eius dictis obtemperares, poſſes introire in potentias Domini. At nunc quando te indurauit ſatan, aditus tibi patet in ignem æternum, qui paratus eſt tibi & omnibus tibi conſentientibus. Cum autem Præſes animi angore corriperetur, iuſsit eos duci in amphitheatrum, quod eſt apud forum urbis Numentanæ, ſimulque leones duos ingentes in eos immitti, quorum rugitus omnes eius urbis ciues exterruit. Cum ergo ueniſſent ad ſanctos martyres leones cum impetu currentes, ad pedes illorum ſe uolutarunt, mireque illis blandiri & tanquàm gratulari uiſi ſunt. Voluit igitur Præſes, ut illis reuocatis, urſi ferociſsimi dimitterentur ſed illi quoque omnis feritatis obliti, ceu agni quidam ſanctis blandiebantur, & ad eorum ſe ueſtigia prouoluebant. Dixerunt ergo ſancti martyres. Præſes inique, en feræ agnoſcunt creatorē ſuum, & uos in cordis cæcitate permanentes, non cognoſcitis eum, qui uos ad imaginem & ſimilitudinē ſuam creare dignatus eſt. Tum uero populus inter ſe fremitus dabat & infinitos clamores in cœlum, crediderunt q́ue in Dominum uiri amplius quingenti cū omnibus ſuis. Conuenerant enim plurimi ad ſpectaculum etiam ex uicinis urbibus.

Leones in martyres immiſſi, manſueſiūt itē urſi

Cernens uero Præſes ſe non poſſe illos ſuperare, permultoſque eorum cauſa credere in Dominum, capitis ſententiam in eos pronunciauit. Eiecti ſunt itaque extra amphitheatrum, & illic decollati. Corpora autem illorum proiecta ſunt canibus, ſed neque feræ, neque aues, neque muſcæ illa attingere potuerūt Porro noctu a Chriſtianis fidelibus rapta ſunt, & ad Arcus Numentanos intra arenarium deportata. Vbi cum magnum feciſſent planctum, noua ſindone cum aromatibus ea inuoluerunt, & iuxta arenarium condiderunt, hymnis & pſalmis per dies triginta in Dei nomine uacantes. Magna uero illic beneficia exuberant uſque in præſentem diem. Annis autem aliquot euolutis, cum iam ceſſaſſet perſecutio, multi Chriſtiani in honorem beatiſsimorum martyrum illorū baſilicam ibi conſtruxere, ſperantes ſe per illos miſericordiam conſecuturos in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Abeſt ea baſilica ab urbe Roma milliario quartodecimo: dieſque natalis ſanctorum martyrum, incidit in quintum Idus Iunij, regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor in ſecula ſeculorum. Amen.

Cadantur capite martyres.

ALOYSIVS LIPOMANVS Epiſcopus Veronenſis, Candido Lectori.

ARbitror, te, optime lector, pro certo habiturum, aliam eſſe Pelagiam, cuius uita iam præmiſſa eſt, & aliam, quam deinceps duabus orationibus diuinus pater Iohannes Chryſoſtomus ſuaui ſuo eloquio ornaturus eſt. Prior enim Pelagia in iudicium corā Diocletiano Imperatore, matre infideli prodente, adducta eſt, ac boue æneo incenſo combuſta. Secunda uero hæc Antiochena uirgo, Chriſtiana matre orta, in iudicium non eſt adducta, nec igne abſumpta, ſed ſe ex alto præcipitem dedit, atque ex eo conſummata eſt. Ex quo etiam admoneris, tertiam illam Pelagiam Antiochenam, cuius uitam In proxime præcedenti Tomo legiſti, quæ prius meretrix, mox ad Dominum conuerſa, ſingulare cunctis peccatoribus pœnitentiæ præbuit exemplum, aliam omnino ab his duabus eſſe, quæ Virgines extitiſſe leguntur, licet una ex eis, etiam Antiochena fuerit. At eſt aliud, quod hic te admoneamus. Chryſoſtomus ipſe hanc alteram Pelagiam, quæ ſe tecto præcipitauit, ne in illuſorum manus incideret, martyrem uocat, eiuſque diem feſtum Antiochiæ celebrari aſſerit. Cui diuus Ambroſius Mediolanenſis Antiſtes haud diſsimilis, libro ij. Epiſtolarum, Epiſtola vij. ad Simplicianum ſcripta, Virginem hanc ſummopere com-

De ſuis Tomis hæc dicit.

commendat, ſanctamque nuncupat. Idemque libro iij. de Virginibus, quæſtionem mouens, quid ſuper eorum meritis exiſtimandum ſit, qui ſe præcipitauerunt ex alto, uel in fluuium demerſerunt, ne in perſecutorum inciderẽt manus, cum ſcriptura diuina uim ſibi Chriſtianum prohibeat inferre, hoc tandem modo eam ſoluit: Et quidem de uirginibus in neceſsitate cuſtodiæ conſtitutis, euodem habemus aſſertionem, cum martyrij extet exemplum. Præcipue ſanctã hãc Pelagiam uirginem Antiochenam, quæ ſeſe præcipitauit, ſororesque eius duas cum matre, quæ & ipſæ in undas ſemetipſas dederunt, adducit in medium, easque ad martyrium omnes properaſſe commemorat. Quòd ſi alterius forte ſententiæ eſſe tibi uideatur diuus Auguſtinus Hipponenſis Epiſcopus libro j. de ciuitate Dei, cap. xviij. hoc te non contriſtet. Idẽ enim pater libro eodem cap. xxvj. te conſolatur: De his, inquiens, nihil temere audeo iudicare. Vtrum enim Eccleſiæ aliquibus fidedignis teſtificationibus, ut earũ memoriam ſic honoret, diuina perſuaſerit authori-
Iud.16 tas, neſcio: & fieri poteſt, ut ita ſit. Quid ſi enim hoc fecerunt, non humanitus deceptæ, ſed diuinitus iuſſæ, nec errantes, ſed obedientes, ſicut de Sampſone aliud nobis fas non eſt credere? Hæc ille. Cum igitur Spiritus ſancti inſtictu uirgines ſeipſas aliquando interemerint, ne in perſecutorum manus uenirent, & idcirco dignis teſtibus Eccleſiæ ſanctæ fuerit diuina authoritate reuelatum, earum memoriam eſſe celebrandam, idque omnino factum in ſancta Pelagia credere debeamus, præſertim cum duo hi ſanctiſsimi, pariterque doctiſsimi uiri, Chryſoſtomus, inquam, & Ambroſius, uirginem hanc inter Martyres collocent, eiusque martyrium in catholica Eccleſia ueneratione celeberrima frequẽtetur, uides de ſancta huius uirginis innocentia, atque felici conſummatione non eſſe nobis ultra relictum ambigendi locum. Lege ergo Chryſoſtomi duas has Pelagiæ laudem continentes elegãtiſsimas orationes. Videbis in ſancta uirgine præclarum fidei teſtimonium, egregiã animi fortitudinem, inuiolabileque ſeruãdæ uirginitatis Chriſto ſemel promiſſæ propoſitum. Vtinam autem & nos, & Chriſtianæ omnes uirgines, tantæ fidei proficiamus exemplo. Vale.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis epiſcopi Cõſtantinopolitani, cognomẽto Chryſoſtomi, Laudatio in ſanctã uirginẽ & martyrẽ Pelagiã Antiochenam.

Iunij 9. LAudetur & ſummis præconijs celebretur Deus, quòd mulieres etiam ipſæ, quinetiam puellæ mortem contemnant ac derideant, uirginesque admodum adoleſcentes, & nuptiarum expertes, ultro inferorum ſtimulos inuadant, neque ob id tamen aliquid graue patiantur. Omnia hæc bona per Chriſtum ipſum è uirgine genitum nobis allata ſunt quandoquidem poſt partum illum & ortum maxime admirabilem, mortis uires diſſolutæ ſunt, & diaboli potentia ita eneruata eſt, ut non à uiris ſolum, ſed ab ipſis etiam mulieribus contemnatur, neque mulieribus tantum, ſed uel ipſis puellis ludibrio ſit. Quemadmodum enim optimus aliquis paſtor, cum leonem

Eneruata dæmonũ uires.

A ſimili.

pecora ipſa & gregem totum uaſtantem ceperit, & ipſius dentes euulſerit, atque ungues ſecuerit, iubamque totõderit, talem reddit, quem uel paſtorum pueri contemnant ac derideant, puellisque deinceps illudendum tradit: ita & Chriſtus ipſe cum mortem, naturæ noſtræ antea horribilem, & totum genus humanum perterrefacientem expugnauerit, & omnem eius timorem diſſoluerit, eam uirginibus etiam ipſis illudendam tradidit.

Quamobrem & beata uirgo Pelagia tanta cum uoluptate ad mortẽ cucurrit, ut neque carnificum manus expectarit, neq; in iudicium ingreſſa fuerit, ſed proprij animi ſtudio, & ſumma alacritate illorum ſæuitiam anteuerterit. Parata erat ad cruciatus, tormẽtaque. & omne ſuppliciorum genus perferẽdum: ſed metuebat tamen, ne uirginitatis coronam perderet. Hinc autem diſcas, impiorum hominum intemperantiam, Pelagiæ uirgini timorem attuliſſe, quod ab intemperata illorum hominum iniuria uirgo ſe ſubmouit, ac præripuit. Id quod è marium numero nemo antea facere aggreſſus fuit: omnes enim ad iudicium acceſſerant, & illic fortitudinem ſuam oſtenderant. At mulieres ipſæ propter naturæ ſuæ conditionem ad iniuriam accipiẽdam paratiorem, talem mortis rationem ſibi excogitarunt. Nam ſi licuiſſet & uirginitatem ad finem uſque ſeruare, & martyrij coronam percipere, ad iudicium ire non recuſaſſent. Quoniam uerò neceſſe erat omnino ab alterutro excidere, extremæ dementiæ hoc eſſe beata uirgo cogitauit dimidiatæ coronæ compotem factam abire, cũ utriuſque uictoriæ palmam aſſequi liceret: ob idque noluit in iudicium accedere, ac intemperantium hominum adſpectui ſpectaculum proponi, atque procacibus oculis ſui adſpectus uoluptatem præbere, & ſanctum illud corpus iniuriæ ſubijcere: ſed ex thalamo & mulierum conclaui, ad alterum thalamum, hoc eſt, in cœlum ipſum aſcendit.

Magnum quidem eſt, carnifices ipſos circunſtantes & hominis alicuius latera fodientes uidere: ſed nihilo minus, quàm illud, hoc eſt. Quorum enim latera fodiuntur, eorum ſenſus præ tormentorũ uarietate conſumitur, ut mors ipſa non amplius terribilis, ſed liberatio quædam, & urgentium malorum remiſsio uideatur. Pelagia uerò cum nihil tale adhuc paſſa eſſet, & corpus integrum atque intactum haberet, neque dolorem aliquem ſentiret, forti quadam excelſi animi magnitudine certe illi opus fuit, ut ex hac uita *Laudat uoluntariã necẽ i ſãcta uirgine Chryſoſtomus* morte uiolenta ſeipſam eijceret. Quamobrem cum illorum tolerantiam admiraris, huius etiam, quam diximus, fortitudinem admirare: cum illorum patientiam obſtupeſcis, & huius generoſam mentem obſtupeſcas, quod talem mortem ſubire auſa fuerit. Nolim, rem hanc ſimpliciter prætereas, ſed cogita, quomodo par eſt teneram illam uirginẽ, quæ nihil aliud nouerat, niſi uirginalem aulam, illo tẽpore affectam fuiſſe, cum milites repente irruẽtes, & ad fores ipſas ſtantes uidit, qui ad iudicium illam uocabant, & per forum pro talibus tãtisque rebus pertrahere uolebant. Non pater intus erat, non mater, non nutrix, nõ ancilla, non denique uicinus aliquis, aut amicus præſto erat, ſed ſola à carnificibus illis compræhenſa eſt. Quod enim exire, & carnificibus illis ac militibus reſpondere, quòd os erigere & uocẽ emittere, quòd eos adſpicere, quod denique conſiſtere & reſpirare potuerit, hoc certe tale ac tantum eſt, ut nemo, poſsit non illud admirari atque obſtupeſcere. Non erant hæc naturæ humanæ facta: ſed Dei maiorem partem conferentis auxilio id fiebat. At ipſa tamen ocioſa non erat, ſed à ſeipſa promptum & generoſum animum, uoluntatem, propoſitum, ſtudium & alacrita-

tem.

tē afferebat. Diuina igitur ope ac beneuolentia factū eſt, ut hæc omnia ad euentū perlata ſint. Itaque ipſa & admirari, & beatā dicere merito debemus: beatā, quòd Dei præſidium atque opem habuerit: admirabilem, quòd tantam animi alacritatem oſtenderit.

Quis enim non iure obſtupeſcat, audiens illam tēporis momento tale propoſitū iniiſſe, confirmaſſe, & ad exitum contuliſſe? Scitis enim omnes uos, quéadmodū poſt multa ſæpe ac multo tēpore cogitata, cum occaſio ipſa rei conatū à nobis exigit, ſi uel paululū timoris mentē noſtrā corripuerit, formidine repente perculſi, conſilia omnia effundimus. At uerò illa momento temporis conſiliū ita horribile ac formidoloſum inire, decernere & reipſa perficere potuit. Nō præſentiū uirorū terror, non tēporis celeritas, nō ſua ipſius, cui tot inſidiæ paratæ fuerant, ſolitudo, non quia intra domū ſola cōprahenſa fuerat, non aliæ denique res beatā illā uirginē perturbarunt: ſed ita ſecuro & præſenti animo omnia faciebat, ut ſi amici & noti aliqui homines illic præſto eſſent: idq; iure optimo: non enim erat intùs ſola, ſed conſiliariū habebat Ieſum ipſum. Ille uirgini præſto erat, ille ipſius mentem & cor excitabat, ille animum confirmabat: ſolus inquam, ille metū omnē eijciebat. Hæc autem nō ſimpliciter Ieſus faciebat, ſed quoniam martyr ipſa illius auxilio ſe dignam antea præbuerat.

Gratia Dei datur illis qui ea ſe dignos p̄ſtant. Nec tamen ob id gratia dari dicitur ex meritis, uel natura noſtra uiribus acquiri

E domo igitur egreſſa, petijt à militibus, ut ſibi liceret redire intro, & ueſtē mutare. Ingreſſa uerò intro, ueſtē mutauit, incorruptā pro corrupta, & pro fragili & caduca, ſtabilē ac ſempiternā. Ego uero præterea, quæ dicta ſunt, & illud miror, quomodo milites illi gratiā, quā Pelagia uirgo petierat, conceſſerunt: quomodo mulier uiros decepit: quomodo nihil eorū, quæ futura erant, illi ſuſpicati ſunt, quomodo eius dolū non animaduerterunt. Neque enim eſt, qd' aliquis dicat, neminē unquàm tale quippiā feciſſe. Multæ enim fortaſſe ſe præcipitarunt, & in mare ſeipſas iniecerunt, pectuſque ſuū gladio traiecerunt, & laqueis colla inſeruerūt: nā multa huiuſmodi tēporibus illis acciderant. Sed Deus ipſe militum illorū corda excæcauit, ut uirginis Pelagiæ dolum non animaduerterent. Quamobrem è medijs retibus uirgo auolauit, & ſicut cerua, cum euadit uenatorū manus, in quas inciderat, ad alicuius montis uerticē uenatorū pedibus & telorū iactibus inacceſſum ſtatim confugit, ac deinde à curſu deſtitit, è loco illo ſine timore aliquo eos deſpiciens, à quibus antea inſidiæ parabantur: ita & uirgo illa cū in ipſas uenatorū manus incidiſſet, & parietibus ipſis, uelut quibuſdam retibus, cōprahenſa eſſet, cucurrit non in montis uerticem, ſed in ipſum cœli faſtigiū, quo nulla erat ipſis accedendi facultas, deinde illinc uacuis manibus eos reuertentes adſpiciens, gaudebat, cū infideles homines redargutos, & multo rubore adſperſos uideret.

Cogita quale illud fuit, ſedente iudice, adſtantibus carnificibus, paratis tormentis, uniuerſa multitudine collecta, cum milites ipſi expectarentur, qui Pelagiā adducerent, omneſq; præ uoluptate geſtirent, & tanquàm ebrij eſſent, prædā in manibus ſe habere ſperantes, tunc illos ipſos, qui eius rei cauſa miſſi fuerant, uult in terrā demiſſo redeuntes uidere, factumque illud narrantes audire. Quantū dedecus, quantū mœrorem ac probrum omnibus impijs illis tūc fuiſſe par eſt? Qua triſtitia, quo uultu & rubore perfuſos milites illos rediſſe credimus, qui reipſa didicerant, ſe non cum hominibus, ſed cū Deo bellū gerere? Ioſeph quo tempore à domina ſua inſidijs petebatur, ueſtē impuris ac ſceleſtis barbaræ mulieris manibus detentā reliquit, & nudus exijt. Pelagia uero neque corpus ſuū ab intēperatis illis hominibus tangi paſſa eſt

Ge. 39.

ſed cū anima ipſa corpore denudata in cœlum aſcendiſſet, & ſanctam ſuam carnē apud hoſtes reliquiſſet ita dubios & perplexos aduerſarios reddidit, ut neſcirent quid facerent: neque enim habebant, quid reliquiis illis deinceps facerent. Talia ſunt perfecta Dei opera, rerū deſperationē ad multā facilitate, ſibique aduerſantiū res, quæ uidentur facilimæ, ad extremā deſperationē transferentis.

Quid difficultate illa maius, in quā puellā tunc inciderat? Quid facilitate illarū rerū, quas milites tūc tractabant, planius uideri poterat? Habebant puellā intus ſolā cōprahēſam, domo ipſa uelut carcere quodā concluſam, & tamen redierunt prædā non aſſecuti. Contra puella ipſa, cum omnibus auxilius atque adiutoribus deſerta eſſet, neque ullā euadendi uiā haberet, ſed prope illarū ferarū manus ſe poſitā uideret ex ipſis faucibus, ut aliquis diceret, abrepta, omniū inſidias diffugit, & milites ac iudices, principeſque illos ſuperauit, idque eo tempore, quo omnes ſe illius uictores futuros ſperabant.

Poſtea uero, quam puella ipſa mortua eſt, tunc in maiorem deſperationem inciderunt, ut diſcerēt Martyrū mortē, Martyrū eſſe uictoriā. Hoc perinde fuit, ac ſi, undarū impetu ad ipſum portus aditū irruente nauigiū merce copioſa & margaritis precioſis refertū, cū iamiā ab illa ipſa fluctuatione ſubmergendū eſſe uideretur, periculū mox diffugiens, ab ipſo aquarū impetu impulſum, quamcelerrime ad portū tranſmiſſum eſſet. Sic militū illorū inuaſio ac terror, cum oībus undis formidoloſior incidiſſet, fecit, ut multo celerius puella feſtinaret ad cœlū aſcendere: quæque nauim ipſam ſubmerſura uidebatur unda, illa ſaluā ad tranquillū portū tranſmiſit: ac deinde corpus illud omni fulgore ſplendidius, ex alto deferebatur, diabolū id uidentē feriens. Non enim ita fulgur, è cęlis demiſſum, nobis terribile uideri ſolet, ut Martyris corpus fulgure grauius dæmonum turmas tunc perterrefecit.

Nota ſancta mortua corpus dæmonū turmas p̄terere facere.

Sed ut diſcas nō ſine diuina prouidentia id factum fuiſſe, hoc præcipue licet aperte intelligere ex ipſius uirginis propoſito & prompto animo, quodque milites illi uirginis dolū non conſiderarint, ſed quod illa petierat, libenter conceſſerint: quod denique ad exitū res ipſa perducta ſit. Licet ēt nihilominus & ex ipſa mortis ratione hoc intelligere. Multi enim è ſublimi tecto deiecti, nihil mali paſſi ſunt: alii uero, quibus corporis mēbra læſa & mutilata fuerint, poſt caſum ipſum multo tēpore ſuperfuerūt. At in illa beata uirgine nihil tale Deus ipſe, fieri permiſit: ſed ſtatim iuſsit animā corpus relinquere, eamque ipſe accepit, quippe quæ quantum ſatis fuit, certauerat, & rem omnem impleuerat, non enim mos illa eiuſmodi caſus naturam, ſed Dei iuſsionem conſecuta eſt.

Iacebat igitur corpus illud non in lecto aliquo, ſed in ſolo. Nec propterea tamen honoris expers erat quia in ſolo ipſo iacebat, ſed ſolum ipſum ex eo fuit honoratū, quod corpus illud tā glorioſū excepit, quinimo quia in terra iacebat, eoipſo corpus illud erat honoratius. Huiuſmodi enim ſunt iniuriæ, quæ propter Chriſtū accipiuntur, ut honoris cumulum nobis afferant. Iacebat igitur in ſolo ipſo & anguſto quodam loco, ſed Angeli Pelagiæ corpus circundabant, & Archangeli omnes honorabant, Chriſtus denique ipſe præſens erat, nam ſi domini mortuos ſeruos aliquos nobiliores ad ſepulturā deducunt, neque id erubeſcunt, multo magis Chriſtus ipſe uirginem, quæ eius cauſa libenter animam emiſerat, & tantum periculum ſuſceperat, præſentia ſua honorare non recuſauit. Iacebat itaque illa, & epitaphium habebat martyrium, quod ſuſceperat, confeſsionis ornatu decora,

Enquātū tribus tātus uir exanimi uirginis corpori

cora,& neſte omni regali purpura precioſiore induta. Erat aũt ueſtis illa duplex,una uirginitatis,altera martyrij.His funebribus donis ornata uirgo hæc,ad tribunal Chriſti aſsiſtit.

Talem habitum & nos uiuentes ac mortui, nobis ipſis parare ſtudeamus,illud ſcientes, quòd qui auratis ueſtibus corpus ſuum exornauerit, nullam ex ea re mortuo homini utilitatẽ attulerit:quinetiam multorum inuidiã & repræhenſionẽ excirauerit: quippe qui neque in morte ambitioſus, & ſtultæ gloriæ appetens eſſe deſierit. At ſi uirtute ſe ornarit, multos ẽt poſt mortem ſui laudatores habebit. Etenim ipſis ẽt regalibus aulis apud omnes homines ſplendidus erit ſepulcrum illud,ubi corpus iacuerit. quod cum uirtute ac pietate uiuerit. Huius rei uosipſi teſtes eſtis, qui diuitũ monumenta,quamuis aureis ueſtibus contecta,tanquam ſpeluncas quaſdam prætereuntes, ad ſanctã hanc uirginẽ multo cũ ſtudio & animi alacritate accurritis:quoniã cũ martyrio,cõfeſsione & uirginitate,multæ & aureæ ueſtis loco,funus ſuũ ornarit,hinc poſtea diſceſsit. Hanc igitur pro uiribus & nos imitemur.Cõtẽpſit illa uitã hanc: cõtẽnamus & nos delicias,irrideamus ſumptuoſos apparatus,abſtineamus à crapula & ebrietate,fugiamus uoracitatẽ.

Non temere hæc nunc dico,ſed quoniã multos uideo,poſtquam concio hæc dimiſſa fuerit,ad ebrietatẽ,ad cauponas & menſas illas,quæ ſunt in hoſpitijs publicis, & ad alia inhoneſta opera ſtatim reuerſuros.Quamobrem precor uos & hortor,ut ſemper ſanctam hanc uirginẽ in memoria & mente habeatis, neque concionem hanc celebrẽ dedecoretis,nõ denique fiduciã noſtrã ex hoc die feſto ad nos proficiſcentẽ imminuatis.

Dies feſtus S. Pelagia.

Etenim non temere cum Græcis differẽres,huius diei feſti celebritate gloriamur, eamque obiicientes,erubeſcere illos facimus, cum dicimus, quemadmodum urbem integra ac totam, tantumq; populum puella una mortua ſingulis annis ad ſe attrahit,idque poſt tam multos annos,neque tempus ullũ honoris huius ſeriem interrupit. Verum ſi ſenſerint,quæ in hanc celebritate committuntur, maiore laudationũ parte priuati erimus.Hæc enim multitudo,quæ nunc præſens eſt,ſi bene ordinata ad nos accedere poſthac ſtuduerit, ea res maximo nobis erit ornamento:at ſi cum ſegnitie & negligentia multa hic aderit,probrum & accuſationẽ nobis ea res afferet.

Vt igitur ueſtra multitudine,chariſsimi auditores nos exultare poſsimus,eodẽ recto ordine domum reuertamini,quo par eſt eos redire, qui cũ talibus martyribus uerſati fuerint. Nam ſi quis non ita domum redierit,non ſolum nihil profecerit,uerum etiam periculum maximum ſibi attraxerit. Scio uos hoc morbo non laborare:ſed non ſatis hoc uobis eſt ad excuſationem,niſi & fratres ipſos inhoneſte ſegerentes, ad modeſtiam maximam, & ad conuenientem & cõpoſitum ſtatum redigatis.

Proximi ut ad meliorem frugem reducẽdi.

Honoraſti Martyrem præſentia tua?eandem illam & proximorum tuorũ emẽdatione honora.Si enim uideris inordinatum riſum, atque inhoneſtum curſum, & illiberalem inceſſum, indecentemque habitum & figurãm,accede, & illos ipſos,qui talia committunt,acerbo & terribili uultu intuere.At contemnent illi & irridebunt potius. Sume tecum duos uel tres fratres,uel plures,ut qui hęc facit,multitudine ipſa præſẽte correctus, modeſtior fiat.Quòd ſi neque ſic illorum amentiam repreſſeris eos ipſos ad ſacerdotes deferas.Sed uix fieri poteſt, ut ad eam impudentiam illi deuenerint, ut ſi repræhenſi ac rogati fuerint,non cedant, uerecundentur, & ab inordinata & ludicra chorea ſe retrahãt.Quod ſi decem,ſi tres,ſi duos, ſi unũ, tantum lucrifeceris, multam utilitatem tibi comparaueris.

At multa eſt uiæ longitudo, Longitudinem hanc ad eos,quos ſupra diximus,colligendos ſponte ſubeamus.Multo thuris uapore uiam impleamus. Honeſtum quidem hoc eſt.Verum non tantum uia ipſa honeſta apparuerit,ſi uaporis atque odorum inſtrumẽtis per illam totã diſpoſitis,aerem ipſum odoris ſuauitate perfuderis,quantum ſi omnes qui hodie per illam ipſam uiam incedunt, Martyris certamina inter ſe narrãtes domum redeant,linguas ipſas ſinguli pro uaporis inſtrumento exercentes. An non uidetis cũ Imperator in urbem ingreditur,quàm compoſite atque ordinate milites ipſi ordine utrinque diſpoſito armati incedunt,uiciſsim ſe hortantes, ut quieto & ſedato ac reuerenti gradu procedant,quo ijs,qui eos ſpectant,cõpoſiti & ſpectatu digni uideantur? Illos igitur imitemur,nã & nos Imperatorem deducimus non corporeum aliquem,aut terrenum,ſed Angelorum Dominum. Atque ita ingrediamur, nos mutuo hortantes ad concinne atque ordinate progrediendũ,ut non multitudine ſolum, uerum ẽt ordine ipſo ſpectatoribus ſtuporem afferamus.Maxime quidem. Quamuis enim nemo præſens eſſet, quamuis ſoli per uiam incideremus,neque ſic tamen immodeſtos nos eſſe oporteret,diuinos illos oculos metuentes, qui ſemper patent, & ubique præſentes ſunt, omniaque intuentur.

Nunc uero etiam illud conſiderate, multos hæreticus hic eſſe inter nos commiſtos, qui ſi uos ita ſaltantes,ridentes,uociferantes & ebrios uiderint,ſummè nos condemnantes diſcedẽt.Quod ſi aliquis uni alicui homini ſcandalum afferens, ineuitabiles pœnas dabit,& nos,qui tã multis ſcandalum afferimus, quas pœnas daturos putas? Sed ꝓhibeat illud Deus, ut poſt hos ſermones,& hãc admonitionẽ aliquis ijs uitijs obnoxius inueniatur.

Matt. 18.

Nã ſi antehac,qui huiuſmodi facinora committere audebant, uenia digni non erant,poſt conſilium atque increpationem hãc pœna ipſa multo grauior erit & ineuitabilior tam ijs, qui hæc faciunt, quàm qui fieri uident & contemnunt.Vt igitur & illos pœna liberetis, & uobis copioſiorem mercedem comparare poſsitis, fratrum noſtrorum curam ſuſcipite,ad ea,quæ dicta ſunt,colligenda atque enarranda eos impellite, ut per totã uiam hæc meditantes,& ijs,qui domi remanſerunt, menſæ huius reliquias afferentes, illuſtre conuiuiũ etiam illic habeatis. Ita enim & huius diei feſti guſtum maximum percipiemus, & ſanctam martyrem ad maiorem beneuolentiam prouocabimus, uero honore illam proſequentes,quæ maiorem etiam uoluptatem capiet,ſi fructum aliquem & utilitatem animas iuuantem adepti redierimus,quam ſi huc uenerimus, & poſtea tumultuati ſimus.

Sancti pro nobis orans.

Faxit Deus huius ſanctæ uirginis & eorum, qui ſimiliter certauerunt, orationibus ac precibus, & ut hæc & alia, quæ dicta ſunt, diligenter memoria teneatis, & ut ad opus ipſum omnia conferentes, in omnibus ad finem uſque Deo ipſi grati ſimus. Cui gloria ſit & imperiũ nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE S. PELAGIA VIRGINE ET. Martyre, Beati Ioannis Chryſoſtomi poſterior Laudatio in eandem ſanctam uirginẽ & Martyrem Pelagiã Antiochenã.

Iunij 9

MAiore quidem theatro ſancta uirgo Pelagia digna eſſet: magna enim huius puellę certamina extiterũt, ob idq; copioſiorem theatri frequẽtiam requirunt. At ſatis illi tñ eſt Chriſtus, q ſolus pro omni ornamento huius uirginis panegyrim ac celebritatẽ præſens ornat. Quo enim loco Chriſtus adeſt, illic omnium Angelorum chorus præſtò eſt. Et omnes quidem martyres ſua corpora cruciatibus fortiora præſtiterunt, ob idque magnũ quoddam theatrum aduerſus diabolum ſibi parauerũt, cum incorporeos ſpiritus corpore ipſo ſuperauerint, & carnem ſuã cũ ferro cõtendentẽ fortiter exhibuerint. Cum uerò et puellas ipſas uideo pro Chriſto crucifixo mori geſtiẽtes, tũc diaboli temeritatẽ magis rideo, qui cum per multa uaticinandi loca ſibi excogitauerit, quaſi res futuras in illis ipſis prænunciaturus eſſet, non illud præuiderit ac uaticinatus ſit, quantũ dedecus quouis riſu dignum, hodierno die paſſurus eſſet.

Dæmonũ imbecillitas & temeritas.

Quid enim magis ridendum aliquis duceret, quã quod hodie paſſus eſt diabolus? Qui licet uirginem irretitã haberet, à præda tamen ipſa excidit, & puellam, quã appræhendit, tenere non potuit, quaſi umbram, non uirginẽ, appræhendiſſet. Nam cũ illa ſimplicitatem columbæ cum ſerpentis prudentia coniũctã haberet, ut columba quidem ſimplex compræhẽſa eſt, ſed ut prudens ſerpens diffugit: quamuis enim eſſet compræhenſa, de uictoria tamen non deſperauit: neque animo aut conſilio capta fuit, licet corpore detenta eſſet: ſed artẽ quãdã atque cõſiliũ excogitauit, quo eorũ, à quibus cõpræhenſa fuerat, temeritatem eluderet, & eos tanquam ſtupidos redderet.

Prudẽs ſimplicitas Pelagiæ.

Sed quidnam hoc fuit? Se conſiliũ mutaſſe puella ſimulauit: idque ut credibile uideretur, quamuis in tãtæ fluctuationis & naufragij periculo cõſtituta eſſet uultu tamen ipſo hilaritatẽ præ ſe ferebat. Figmento igitur illo milites capti, & puellæ hilaritate decepti, humanius in illam ſe gerere cœperunt. Quæ cũ ab ipſis petijſſet, ut tandiu liceret abeſſe, quoad orna tũ ſpõſæ cõuenientẽ ſibi induceret, eandẽ poteſtatẽ milites ei conceſſerũt, quippe qui ea re non ſolum illi uirgini gratũ facturi eſſent, ad futurum ẽt cogitabant, ut à iudice ipſo magis laudarentur, ſi puellã ueſte ornatam duxiſſent. Illa uerò cõſilij ſui compos facta, ſtatim ſe ueſte induit, quæ uere decora eſt. Cũ n. animi fortitudine, & reſurrectionis ſpe multa ſe induiſſet atque corroboraſſet, ad ipſius tecti faſtigium concurrit, & illinc ſeipſam præcipitem dedit. Itaque paleſtræ genus illud exegit, quod ut magnum quippiam aliquando diabolus Domino ipſi propouere auſus fuerat, cum dixit: Si filius Dei es, mitte te deorſũ:

Virgo ſancta ſe præcipitio interficit. *Mat 4*

Huius puellæ fidem & animi magnitudinem ualde obſtupeſco. Quid enim tunc alia uirgo ſecum ipſa non cogitaſſet? Dixiſſet quidẽ: Do meipſam ex hoc loco præcipitem, cum id facere enipſo coacta ſim, ꝙ ſtuprum metuo. Laudabile eſt propoſitũ, modo caſũ ipſum mors conſequatur, quamuis enim in me mortuã hoſtes debacchati fuerint, id tamẽ ego non ſentiam, meque inſciente, hoc facient. At ſi to terram colliſa, corporis membra perfracta fuerint, anima uero in membris permanſerit, corporis turpitudinem moleſte ferens ac dolens, tunc nihilominus ad iudicem ducta, ea patiar, quæ ſemper timui: tradent enim ſtupro corpus ipſum membris læſum, ac me uiolatam dimittent: ſicque duplicem feram calamitatem, tum corporis membris læſa, tũ uirginitate ſpoliata. Hæc ſatis quidem fuiſſent, ut aliam puellam perturbarent. At illa fide ipſa ita confiſa eſt, quaſi finis ipſius ſponſorem aliquem haberet: ob idque prompto animo ad eum caſum feſtinauit.

Itaque puellæ & uirginis fortitudine, atque animo illo uictus es, diabole. Quæ enim Domino ipſi ipſi olim propoſuiſti, ad ea puella quædam eius famula te prouocauit, & ad tecti faſtigium accurrens, illinc ſeipſam iaculata eſt: cumque à iudice uocata eſſet tibi, qui hoc ſuggeſsiſti, non obtemporauit, neque ſubdolam pugnam ſubijt: nouit enim uerſuras cogitationes tuas, cum ſæpe uirgines ipſas ad iudices, tanquàm ad flagella excipienda, uocare ſoleas, poſtea uerò ſine pugna ijs, qui pugnam ſubierunt, acerbius detentas eijcis. At ſi uerè ad pugnam uel ad ſtadia puellam prouocas, congredere nunc cum illa è tecto ſe deijciente, eamque illinc decedentem ſuſtine. Audeas contra illam ſtare, & palæſtram experiri. Excita quamcunque uelis aſtutiam. Habes terram propugnæ campo. Vrbe nunc gladios ipſos, ut mortem inferas: Subſterne interficiendis hominibus dura cædis inſtrumenta. Para decedenti puellæ confractionem. Omnes enim quantumuis abſtruſas atque abditas artes tuas, uelut firmiſsimas illa ſuperauit, quodque maius eſt, neque illud à Deo exegit, quod ſcriptum eſt: Angelis tuis manda de me Domine, ne unquam offendam ad lapidem corpus meum: ſed id petij, ut animæ præciperet, poſt caſum ipſum è corpore diſcedere. *Pſ. 90.*

O puellam genere quidem & ſexu fœminam, animo autem ipſo marem. O uirginẽ duobus nominibus extollendam, quòd in uirginum grege, & martyrum choro numerata ſis. O puellam ita continentem ut neque adſpectu quidem ipſo fruendi facultatem intemperato Iudici præbueris. Huius igitur puellæ temperantiam & nos imitemur, & contra uoluptates ipſas uictoriæ trophæa erigamus. Incontinentiæ atque intemperantiæ impetum frangamus, & animũ ipſum ad pietatem ſeruandam corroboremus. Iudices ipſos a tentationibus ſubmoueamus, & cum opportunum eſt, non abiectos, ſed audaces nos præſtemus. Denique membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, mortificemus, ut & Dominus ipſe hoc humile corpus noſtrum tale reddat, & in eam conditionem transferat, ut corporis ſui formam cum eo cõmunicet: Cui ſit gloria & imperium in ſecula, Amẽ.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM Getulii, Cerealis, amantii & Primitiui, ex egregio MS. Codice, per F. Laur. Surium ſtylo mutato deſcriptum: cui fidem conciliant etiam antiquiſsima Martyrologia.

10. Iunij.

TEmporis Hadriani Imperatoris fuit uir quidam omnis diuinæ legis peritiſsimus, idéque Chriſtianiſsimus, Getulius nomine. Degebat autem in Sabinorum regione haud procul ab urbe Roma, conuocabatq; ad ſe quotidie permultos tum ex Italia, tum ex Græcia Chriſtianos, iiſq; alimenta præbens, diuinam legem exponebat, eosque erudiebat. Peruenit eius rei fama ad aures Hadriani Imperatoris, qui miſſo Cereale uicario iuſsit eum comprehendi. Vbi ad illum uenit Cerealis, inuenit eum domi ſedentẽ, & more ſolito Chriſtianos inſtituentem, qui eius doctrina magis ac magis in fide Chriſti confirmabantur. Dixit autem ei Cerealis: Audiſti, quæ ſint à principibus edicta apud omnes propoſita? Reſpondit S. Getulius: Itane principum iuſsis parere neceſſe eſt? Cerealis dixit: Tuipſe edicito æquum ne ſit illis parere. Sanctus Getulius ait: Cui tandem, ò princeps, obtemperandum eſt? mortaline homini, & mox in putredinem abituro, an uero præpotentis Dei filio? Cerealis dixit, Habet ergo filium Deus ueſter? Getulius reſpondit. Habet plane, qui quidem & fuit, & eſt, & erit ſemper. Cerealis dixit, Qua uel doctrina, uel ſigno noſſe licebit, filium Dei, Deum eſſe, quemadmodum tu doces? Reſpondit ſanctus Getulius: Noueris uerbum Dei, uerum Deum ex Deo patre genitum, & de ſpiritu ſancto conceptum, ex uirgine Maria natum eſſe, eumq́ue nouiſsimis temporibus dignatum eſſe uenire, ut mortuos ſuſcitaret, cæcos illuminaret, leproſos mundaret, ſuper mare pedibus ingrederetur, uentis & tempeſtatibus imperaret. Cerealis Vicarius dixit: Noſſe uelim, quinam iſthuc factum ſit.

Amantius tribunus frater Getulij

Tum S. Getulius uocauit ad ſe Amantium tribunum fratrem ſuum, qui metu Hadriani principis latabat, narrauitque ei omnia de Cereali Vicario: porro ipſi Cereali iudicauit Amantium fratrem ſuum. Ad cuius conſpectum mirificè exhilaratus eſt Cerealis. Dixit autem ei S. Getulius: Abijce iam Cerealis frater artes diabolicas, & amplectere Chriſti patiẽtiam. Ego in Tyburtina urbe cum haberem uxorem, liberos & opes omnibus ualefeci, ut poſſem ad æternam peruenire ſalutem. Cerealis reſpõdit. Equidem nec uxorem nec proles habeo, quas relinquam. Si uero eſt aliquid æternum, ne quæſo id me celetis. S. Getulius dixit: Aeternum hoc eſt, ut manufactis idolis propudiatis, in Chriſtum Dei filium credas. Cerealis ait. At quo tandem ordine hæc fides ſuſcipienda eſt, ut ne quid fuſcatum in me reſideat? Dixit ei Amantius tribunus, amicus eius: Baptiſmum percipies in Chriſti Confeſsione, & ſic uitam habebis ſẽpiternam. Quod ſi uero reliqueris oĩa, quæ in hoc mũdo appetis, centuplum accipies, & uitã æternam poſſidebis. Cerealis ait: Ecquid obſtat, quo minus pro Chriſto filio Dei ſanguinem meum fundam? Sed iã quæſo moras uos nectere ne uelitis. Tum S. Getulius ad pœnitentiam eum adhortabatur, ſimulque ei triduanum indixere ieiunium, donec diuinitus edocerentur, quid faciendum eſſet. Cumque tota nocte in uigilijs & precibus durarent, audierunt uocem angelicam ipſos admonentem, ut Sixtum urbis Romæ Epiſcopum ad ſe uocarent, & ab illo baptiſma perciperet.

Matt. 19.

Venerunt igitur Romam, & accerſito beato Sixto Epiſcopo, in cryptam quandam eius, quam diximus, regionis ingreſsi ſunt: ubi Beatus Sixtus more Chriſtiano eum cathechiſmo imbuit, ac deinde baptizauit. Eadem autem hora uidit Cerealis deſcendentem ſuper ſe ſpiritum ſanctum, & mox ingenti uoce clamauit: Ecce uideo lumen quoddã, Solis ſplẽdore illuſtrius, in me delabi. Porro B. Sixtus pro ſingulis obtulit ſancta libamina, & participes eos fecit ſacroſancti corporis & ſanguinis Chriſti, & cum eos in fide confirmaſſet, gratias agens, diſceſsit ab eis.

Cerealis poſt catecheſin baptizat.

Eodem tempore officiales Cerealem quæſierunt. Venit autem Vincentius quidam eo, ubi erant ſancti aurum publica exactione collectum aſportaturus. Vt autem uidit eum Cerealis, dixit ei. Nos temporarias res iam abiecimus, ut fruamur æternis. Temporalia enim una cum illis, qui amore ea proſequũtur, in nihilum redigentur. Tum Vincentius magna uoce exclamauit. O principes orbis, & reipublicæ moderatores, ſeductus eſt Cerealis dignitate uicarius, relictisque dijs phantaſmata ſectatur, multaque ita incenſus, celeriter cucurrit ad Hadrianum principem, eique quid comperiſſet expoſuit, nempe Cerealem ſe Chriſtianum confiteri. Itaque Hadrianus miſit Licinium conſularem, qui ipſi Cerealem ſiſteret. Licinius ueniens ad urbem Sabinorum, tenuit Cerealem, & cum illo Getulium, Amantium & Primitiuum, moxque ſcripto petijt ab Hadriano, quid de illis fieri iuberet. Reſcripſit autem Hadrianus, ut aut immolarent dijs, aut ignibus cremarentur. Eodem ergo die, quo lectæ ſunt literæ Imperatoris, iuſsit Licinius in ciuitate Tyburtina tribunal ſibi præparari, ſanctosq́ue ſibi uinctos exhiberi. Cũque ueniſſent, ita dixit. Adeone Cerealis uitam deſpectaſti tuam, ut præcepta principum, qui toti imperãt orbi, contemnenda putes? Cerealis reſpondit: Et theſauros publicos declinatione perfecta tradidi in publicum, & Chriſto Ieſu me ſeruiturum promitto, ut uitam obtineam ſempiternam. Licinius dixit: Vtrum uiuere aut mori malis, edicito. Cerealis ait: Ego ſi uiuere non appeterem, Chriſtum non confiterer: ueſtra autem ſacrificia nihil ſunt. Tunc ad Sanctum Getulium conuerſus Licinius dixit: Sacrifica Dijs Ioui, & Marti: alioqui extorquebo à te animam tuam. Reſpondit Sanctus Getulius: Ego non perdam animam meam: immo uero potius lucrabor eam.

Sancti martyres iudici ſiſtuntur.

Tunc ira inflammatus Licinius, iuſsit eos expoliatos cædi, dicens: Præcepta principum cõtemnere nolite, ſed magnis dominis obtẽperate. Cum autem cæderentur, Beatus Getulius magnificans Deum, alta uoce dixit: Gratias ago Deo patri omnipotenti, & Domino Ieſu Chriſto, eique meipſum ſacrificium mundum offero. Dixit ei Licinius. Quod eſt mundũ ſacrificium? Getulius reſpondit. Spiritum contribulatum, & cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Licinius dixit ad miniſtros: Abducite iſtos in carcerem: ubi ſane ad dies uigintiſeptem permanſere. Porro Licinius Romam proficiſcens, res geſtas narrauit Hadriano Imperatori. At ille furore percitus miſit milites, qui eos flammis exurerent. Ducti ſunt ergo Sancti Martyres ad tredecim milliaria ab urbe Roma, & illic ligatis manibus & pedibus

Verberantur

Pſa. 50.

ad flumen Tyberim in ignem coniecti ſunt. Cùm autem beatum Getulium flammæ non contingerent, & ille magis etiam in Domino confortatus, ſolutis uinculis, Chriſtum Dei filium glorificaret, milites caput eius fuſtibus confregerunt: & ſic inuocans Dominum, emiſit ſpiritum. Cuius ſacrum corpus colligens Symphoroſa uxor eius, honorifice eum ſepelivit in arenario prædij ſui.

Symphoroſa cum ſeptē filijs necatur.

Ado in ſuo Martyrologio hæc adiungit: Conſummati ſunt beati martyres in fundo Capreolis, uita Salaria, ab urbe Roma plus minus milliario tertiodecimo ſupra fluuium Tyberim in parte Sabinenſium. Quorum corpora collegit beata Symphoroſa, uxor beati Getulij martyris. Quæ non longe poſt eundem ipſum martyrem cum ſeptem ſuis filijs fuit martyrio confecta, uidelicet. 27. die menſis Iunij: & ſepulta eſt in prædio ſuo loco & oppido ſupra.

VITA S. MARGARETAE REginæ Scotiæ, Quam quidem S. Adelredus Abbas primo conſcripſit, ſed hæc, quam nos edimus, ab alio quodam incerto authore, ex illo breuius deſcripta eſt. Stylum in gratiam lectoris nonnihil elimauimus.

Iunij. 10.

MOrtuo Edmundo rege cum primis ſtrenuo, qui ab Anglis propter inſuperabilem eius fortitudinem ferrei lateris cognomen acceperat, Canutus rex, Angliæ conqueſtor, filios eius Edmundum & Edouardum propter fœdus cum patre illorum ictum, præ pudore ferire non ualens, ad regem *Suedorum feriendos tranſmiſit: qui pietate motus, eos ulterius ad regem Hungarorum Salomonem uitæ reſeruandos miſit. Edmundo uerò ſine liberis decedente, Edouardus frater eius Agatham Imperatoris filiam duxit, ex qua ſanctam Margaretam, poſtea Scotiæ reginam, progenuit. Quæ cùm in primæua adhuc floreret ætate, uitam ſobriam ducere ac Deum ſuper omnia diligere cœpit, in diuinarum quoque lectionum ſtudioſe occupare, & in his animum delectabiliter exercere. Suorum tandem magis quam ſua uoluntate, immo Dei ordinatione, regi Scotorum Malcolino in matrimonium collocatur. Vbi licet ea, quæ mundi rebus & deſiderijs inhærere contempſit: Plus enim delectabatur bono opere, quam diuitiarum poſſeſſione. Omnia, quæ decebant, prudentis reginæ imperio agebantur, eius conſilio regni iura diſponebantur, illius induſtria religio diuina augebatur. Nihil illius fide firmius, uultu conſtantius, patientia tolerantius, conſilio grauius, ſententia iuſtius, colloquio iucundius.

** Sueuorum*

Parentes S. Margaritæ.

Liberalitas eius in eccleſias.

In loco, ubi nuptiæ eius fuerant celebratæ, in honorem ſanctæ Trinitatis nobilem eccleſiam conſtruxit, eâque uarijs magni precij ornamētis decorauit: in quibus ex ſolido & puro auro & argento uaſa pauca fuiſſe conſtat. Crucem quoque contulit, quam auro & interlucentibus gemmis ueſtiri curauit. In alijs quibuſque eccleſijs deuotionis ſuæ ſigna reliquit. Tāta uerò ei inerat cum iucunditate ſeueritas, & cum ſeueritate iucunditas, ut omnes, qui in eius erant obſequio, illam & timendo diligerent, & diligendo timerent, atque in eius præſentia non ſolum nihil execrandum quiſquam auſus eſſet facere, ſed neque turpem proferre ſermonem. Liberos ſuos cum omni diligentia nutriri & honeſtis moribus inſtitui uoluit, eoſque coram ipſa ſæpius adductos fidem Chriſti docuit, utq; illum ſemper timerent, accuratè admonuit. Timete, inquit, ò filij Dominum: quoniam non erit inopia timentibus eum. Et ſi dilexeritis illum, præſentis uitæ proſperitatem, & cum ſanctis ſuis æternā uobis reddet felicitatem. Hæc matris deſideria, hæc crebra admonitio, hæc pro ſua ſobole quotidiana erat cum lachrymis oratio, ut ſuum creatorem agnoſcerent, agnoſcendo colerent, colendo in omnibus diligerent, & diligendo ad cæleſtis regni gloriam peruenirent. Nemo illa ingenio erat præſtantior, nemo eloquio illuſtrior. Regē ipſum ad iuſtitiæ, miſericordiæ, eleemoſynarum, aliarumque ſtudia & actus uirtutum inſtigauit, & Deo cooperante obtemperantiſſimum reddidit. Videns enim ille in corde eius reuera Chriſtum habitare, illam quouis modo offendere formidabat, uotiſque eius & conſilijs in omnibus obedire ſtudebat. Quæ reſpuit illa, ea & ipſe reſpuere, & quæ amabat illa, ea ipſe itidem amore illius amare ſolebat: delectabatque illum manibus contrectare & oſculo uenerari librum, ex quo regina precari conſueuit.

Pſ. 33.

Rege cum magno comitatu aliquo proficiſcente, omnes comites & ſatellites eius tāta ſeueritate coercuit, ut nullus quicquam rapere, nullus ruſticos uel pauperes quoslibet lædere uel opprimere auderet. Tanto autem facilius ſancta regina omnem mundi pompam ſpreuit, & peccatorum euaſit maculas, quāto maiori cum tremore & pauore diſtrictum iudicij diem ante mentis oculos ſibi indeſinenter repræſentabat. Crebro etiam confeſſarium ſuum rogabat, ut quicquid in ipſius dictis & factis reprehenſione dignum aduerteret, id cum repræhenſione ſecreto ipſi indicare non dubitaret. Quod cùm ille rarius & remiſſius, quam ipſa uellet, faceret, importunam ſe illi ingerebat, ſomnolentum illum & ſuæ ſalutis incurioſum ac negligentem uocitans. Corripiat, inquit, me iuſtus in miſericordia, & increpet me: oleum autem id eſt, adulatio peccatoris, non impinguet caput meū. Repræhenſionem ſui, quam alius accipere poſſet ad contumeliam, illa ad uirtutis profectum expetebat. Malum aliquem ſi uidiſſet, admonebat, ut ad meliorē frugem ſe reciperet: bonos hortabatur, ut ſtuderent fieri meliores.

Regis familiā ut in officio contineret.

Vult ſua errata reprahendi.

Pſal. 140.

Cum autem in gente illa Scotorum contra uniuerſalis Eccleſiæ ſanctam conſuetudinem multa illicita fieri uideret, multa adhibuit conſilia, ut ad ueritatis uiam errantes, Chriſto donante, reduceret. In quo conflictu rex ipſe adiutor ei præcipuus aderat, quicquid in hac cauſa illa iuſſiſſet, & dicere & facere paratiſſimus: qui quòd perfecte Anglorū idioma æquæ ut proprium calleret, uigilantiſſimus hac in re utriuſque partis interpres fuit. Itaque regina præfatione præmiſſa, qui cum catholica Eccleſia in una fide uni Deo ſeruirent, eos ab eadem Eccleſia nouis quibuſdā & peregrinis inſtitutionibus diſcrepare non debere: Primo propoſuit, eos Quadrageſimale ieiunium non legitime obſeruare, quia hoc non cum ſancta Eccleſia a feria quarta in capite ieiunij, ſed ſequenti ſeptimana feria ſecunda ſolerent inchoare. Cum autem illi ècōtrario dicerent, ieiunium ſuum ſe ex Euangelij authoritate, quæ Chriſti narret ieiuniū, obſeruare per ſex hebdomadas: illa rūdit, Longe in hoc ab Euāgelio diſcrepatis. Legitur.n. ibi Dñs quadraginta diebus ieiunaſſe, quod manifeſtū eſt uos non facere. Nā

Scotorū errores quoſdā corrigit.

Ma. 4

cum per ſex hebdomadas ſex Dominici dies à ieiunio abſtrahuntur, triginta tantum & ſea dies ad ieiunandum relinqui perſpicuum eſt. Non ergo Euangelica authoritate quadraginta, ſed triginta duntaxat & ſex dierũ cõſtat uos obſeruare ieiuniũ. Reſtat itaq; ut quatuor diebus ante Quadradageſimæ initiũ ieiu-
1. Cor. 11. nare nobiſcum incipiatis, ſi Dominico exemplo quadraginta dierum numero abſtinentiam obſeruare uelitis. Alloquin cõtra ipſius Domini authoritatẽ & totius ſanctæ eccleſiæ traditionẽ uos ſoli repugnabitis. Hac illi ratione ueritatis conuicti, deinceps ſecundũ morẽ uniuerſalis Eccleſiæ ſua ieiunia inchoauerunt.

Deinde etiã illud regina propoſuit, iuſſit ut oſtenderent, qua ratione die ſancto Paſchæ ſecundum mo-
Ioã. 6. rem ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti ſumere negligerent. Reſponderunt illi: Apoſtolus de his loquens ait, Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit. Vnde nos peccatores agnoſcimus, ne iudicium nobis manducemus & bibamus, ad illud myſterium accedere formidamus. Quibus regina: Quid igitur? inquit, Qui peccatores ſunt, ſacroſanctum myſteriũ non percipient? Nemo ergo illud percipere debebit, quia nemo ſine ſorde peccati, nec infans, cuius eſt unius diei uita ſuper terram. Si autem nemo illud ſumere debet, cur in Euangelio clamat Dominus: Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis? Sed plane ſententiam, quam de Apoſtolo profertis, ſecundum Patrum expoſitionem aliter neceſſe eſt ut intelligatis. Non enim omnes peccatores ſalutis ſacramenta indigne ſumere affirmat. Nam cum dixiſſet, Iudicium ſibi manducat & bibit: adiungit, Non diiudicans corpus Domini: hoc eſt Non ſeparans illud in fide ab eſcis corporalibus iudicium ſibi manducat &
Eucharistiam quis indigne percipiat. bibit. Sed & ille, qui abſque confeſſione & pœnitentia cum ſuorum inquinamentis ſcelerum ad ſacra myſteria accedere præſumpſerit, ille, inquam, iudicium ſi manducat & bibit. At nos, qui multis ante diebus, facta peccatorum confeſſione, pœnitentia caſtigamur ieiunijs attenuamur, eleemoſynis & lachrymis à peccatorum ſordibus abluimur, in die reſurrectionis Dominicæ ad eius menſam in catholica fide accedẽtes carnem & ſanguinem agni immaculati Ieſu Chriſti non ad iudicium, ſed ad peccatorum ſumimus remiſſionem, & ad ſalutarem percipiendæ beatitudinis æternæ præparationem. His ab ea perceptis, reſpondere nil potuerunt, atque agnita deinceps Eccleſiæ inſtituta, in myſterij ſalutaris perceptione obſeruarunt.

Fuere præterea in quibuſdam Scotiæ locis, qui contra totius Eccleſiæ morem Miſſas celebrare ſolerent. Quod regina, zelo Dei accenſa, ita deſtruere & profligare ſtuduit, ut poſtea in toto Scotorum regno,
Li. 11. Epi. 3. qui tale aliquid attentaret nemo repertus ſit.

Solebant etiam, neglecta Dominici diei reuerentia, quemadmodum alijs diebus, ita illo quoque laboribus inſiſtere Quod minime licere, ratione pariter &
Lib. 7. Eps. 1. indictionis. 2. authoritate oſtendit. Dominicum, inquit, diem pariter & authoritate oſtendit. Dominicum, inquit, diẽ propter Dominicam, quæ in illo facta eſt, reſurrectionem uenerationi habemus, ut in eo ſeruilia opera iã non faciamus in quo nos à ſeruitute diaboli redemptos nouimus. Hoc & beatus Papa Gregorius affirmat, dicens: Dominico die à labore terreno ceſſandũ eſt, atque omnimodo orationibus inſiſtendum: ut ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicę precibus expietur. Idem quoque pater Gregorius quendam propter opus terrenum, quod die Dominica fecerat, diſtricta increpatione ſeriens, eos quorum hoc conſilijs egerat, duobus menſibus excommunicatos eſſe decreuit. His rationibus reginæ contraire non ualentes, ita diem Dominicum deinceps obſeruabant, ut nihil quicquam in operari auderent.

Illicita etiam nouercarum coniugia, ſimiliter & uxorem fratris defuncti fratrem ſuperſtitem ducere, quæ ibi antea fiebant, nimis oſtendit execranda, & a fidelibus, uel ut ipſam mortem, deuitanda. Multa quo- *In templo ut se gesserit*
que alia contra morem Eccleſiæ inoleuerant, quæ in eodem Concilio damnaodus, de regni finibus eliminauit.

Quando autem de ſalute animo confeſſario ſuo, & de ſempiternæ uitæ dulcedine loquebatur, uerba eius plena erant omnia gratiæ: tantumque inter loquendum compungebatur, ut tota in lachrymas reſoluenda putaretur. In eccleſia nemo illa ſilendo quietior, nemo orando attentior. Nihil unquam ſeculare & mundanum illic loqui, nihil terrenum agere, ſed tantum orare & lachrymas fundere ſolebat. Per nimiam *Liberalitas in pauperes.*
autem inediam & abſtinentiam in grauiſſimum morbum incidit. Nihil illius pectore clementius, nihil erga egenos & inopes benignius fuit. Neque enim ſua duntaxat ſed ſeipſam quoque ſi licuiſſet, pauperibus libenter impendiſſet: atque interim omnibus pauperibus ſuis erat ipſa pauperior. Illi enim non habentes, habere cupiebant: illa uerò ea, quæ habebat, diſpergebat. Quando prodibat in publicum, miſerorum orphanorum, uiduarum greges quaſi ad matrem pijſſimam confluebant: nec ullus ex eis ſine cõſolatione ab illa recedebat. Interdum quicquid erat gregis propriũ, egenis erogãdum abſtulit: quã pietatis rapinam rex omnino gratam & ratam ſemper habuit, ſeque neſcire ſimulauit. Neque modo pauperibus indigenis, uerumetiam omnium pœnè nationum ſuam liberalitatem & munificentiam impendit, innumerabileſque captiuos dato precio libertati reſtituit, quos de gente Anglorum poſt lis Scotorum uis in ſeruitutem abduxerat. Occultos etiam exploratores per prouincias miſit, ut qui duriori premerentur ſeruitute, & inhumaniter haberentur, ac tractarentur, eius liberalitate redimi poſſent.

Humanitas erga eremitas & reclusos. Eremitas & ſeparatis cellis ubiq; inclulos, Chriſto ſeruientes, uenerari, diligere, ſuo aduentu & alloquio crebrius uiſitare cõſueuit, illorumque ſe precibus cõmendans, quicquid petijſſent, deuota compleuit. Cũ principio noctis paululum quieuiſſet, eccleſiam ingreſſa, nocturnas preces, quas matutinas uocant, pri- *Preces eius.*
mo de ſacroſancta Trinitate, deinde de ſancta Cruce tertio de beatiſſima Maria ſola abſoluebat. Illis finitis, officium defunctorum incipiebat, ac deinde Pſalterium integrum perlegebat. Quando Clerus hora congrua preces Canonicas celebrabat, illa Pſalterium uel iam cœptum finiebat, uel primo abſoluto, alterũ inchoabat. Finitis autem precibus horarijs, in cubiculum rediens, ſex pauperum pedes lauit, eiſque pecuniam dari iuſſit. Deinde parumper quieti ac ſo- *Nota eximiã regis et reginæ pietatẽ*
pori indulſit. Mane facto ſurgens pijſſima regina, nouem infantulos orphanos, omni auxilio deſtitutos prima diei hora ad ſe introductos, cibis mollioribus flexis genibus reficiebat, & cibos in ora eorum immittebat. Præter hæc trecentos pauperes in aulam conſuetudo erat introduci, & clauſis oſtijs rex ab una parte, reginaque ab altera, Chriſto in pauperibus ſeruiebant, ciboſque ſpecialiter preparatos offerebant. Quo facto, regina ad eccleſiam ſe conferens, prolixis precibus & lachrymis atque gemitibus ſeipſam Deo ſacrificiũ immolabat, & ante ſummã Miſſam quinq; uel ſex priuatim Miſſas audiebat. Ante refectionem uiginti quatuor pauperes humiliter eis miniſtrando reficie-

reficiebat. Sumebat deinde cibum, non ut delectatio ni acquieſceret, ſed tantum ut uitam ſeruaret. Erat uerò eius refectio tenuis & ſobria, & quæ eſuriem excitaret potius quàm extingueret: uidebaturque non tam ſumere, quam guſtare cibum. Quadraginta ante Paſcha & natalem Chriſti diem, incredibili abſtinentia ſe afflixit, ſed propter nimium ieiunij rigorem uſque ad finem uitæ ſuæ acerrimos paſſa eſt ſtomachi dolores: nec tamen ægra corporis ualetudo uirtutem operis debilitare potuit. In ſacra lectione erat ſtudioſa, in orationibus perſeuerans, in eleemoſynis indeficiens, denique in omnibus prorſus, quæ Dei erant, uigilanter ſeſe exercitans.

Codex quidam Euangelicus, gemmis & auro ornatus, in quo ſtudere & legere ſolebat, cuſtodis negligẽtia in aquam cecidit, & per diem ac noctem ſine aliqua iniuria uel læſione inuiolatus permanſit.

Habebat confeſſarium Turgotum, ſecundum Priorem Dunelmiæ. Illi ergo ad ſe accercito, uitam ſuam replicare cœpit, & ad ſingula uerba lachrymarum flumina profundere: tantaque erat ſub eius ſermonibus compunctio, tãtus lachrymarum imber, ut nihil proculdubio eſſe uideretur, quod tunc à Chriſto impetrare non poſſet. Cumque de neceſſarijs ſermonẽ pertexuiſſet, ita ait ad eum: Vale: ego poſt hac diu in hac uita non ſubſiſtam: tu uero paruo poſt me tempore uiues. Duo ſunt autem, quæ à te poſtulo: Vnum, ut quoad uixeris, animæ meæ in Miſſis & orationibus tuis meminiſſe uelis. alterum, ut liberorum meorum curam habeas, amorem eis impendas, Deum præcipue timere eos doceas, & cum ad culmen terrenæ dignitatis quemlibet eorum euehi conſpexeris, illius uel maxime patrem ſimul & magiſtrum te exhibeas, admonendo, &, ubi res poſtulauerit, etiam obiurgando, ne propter mundi proſperitatem, æternæ uitæ felicitatem ſua negligentia amittat.

Vult ſui in Miſſis poſt obitũ haberi memoriã.

Dimidio poſt hæc anno, ingraueſcente morbi moleſtia, rarò è lecto ſurgere potuit: quarto autem ante obitum ſuum die, cùm rex Malcolinus in expeditione eſſet, triſtior ſolito effecta, aſſidentibus ait: Forte hodie tantum mali regno Scotorum accidit, quantum uix multis retro temporibus. Poſt dies aliquot nunciorum relatione eodem die, quo regina dixerat, regem cum filio Edouardo fuiſſe occiſum cognouerunt: quem illa, ceu futurorum præſcia, multum prohibuerat, ne quoquam tunc cum exercitu progrederetur. Quarto inde poſt mortem regis die, morbo nonnihil de ſua acerbitate remittente, miſſas auditura, oratorium intrauit, & exitum ſuum Dominici corporis & ſanguinis uiatico præmuniuit. Mox autem prioribus grauata doloribus, lecto proſtrata, ad exitum, creſcente moleſtia, uehementius urgetur. Tum illa Crucem Scotiæ nigram, quam ſemper in magna ueneratione habuit, amplecti, exoſculari, oculos faciemque crebro illa ſignare curauit. Rediens interea de exercitu filius eius Edgarus, cubiculum reginæ intrat: quem illa de patre & fratre interrogat: ſed ille quod uerum erat, dicere noluit, ne audita morte illorum, continuo & illa expiraret. Reſpondit autem, eos bene ualere. At illa grauiter ſuſpirans: Scio, inquit, fili, ſcio. adiurauitque eum, ne rei ueritatem celaret. Tum ille coactus, ſicut erant, geſta expoſuit. Quibus auditis, non peccauit labijs ſuis, neque ſtultum quid contra Deum locuta eſt: ſed manus ad cœlum eleuãs in laudem & gratiarum actionem prorupit, dicens: Laudes & grates tibi ago omnipotẽs Deus, quòd me tantas in exitu meo anguſtias perpeti, eaſque tolerantem, a quibuſdam peccatorum maculis, uti ſpero mũdare uoluiſti.

Malcolmi regis cædes.

Sentiens poſtea mortem adeſſe, hanc orationem dicere cœpit: Dñe Ieſu Chriſte, qui uolũtate patris, cooperante ſpiritu ſancto, per mortem tuam mundũ uiuificaſti, libera me. atque ſub his poſtremis uerbis, liberata à uinculis corporis, anima ad ueræ libertatis, quem ſemper dilexerat, authorem Chriſtum migrauit, felicitatis eorum particeps affecta, quorum uirtutis eſt exempla ſecuta. Faciem autem eius quæ tota in morte palluerat, ita poſt obitum rubor candore permixtus perfudit, ut non mortua, ſed uiuens aut dormiens uideri poſſet. Obijt quarto Idus Iunij, & in eccleſia ſacroſanctæ Trinitatis, quam ipſa conſtruxerat, contra altare humata eſt.

Feliciter migrat ad Dominum.

Cum autem Dauid filius eius in aula regis Angliæ Henrici primi moraretur, nocte quadã à ſorore ſua Mathilde regina, quæ matris ueſtigijs puro corde inſiſtebat, uocatus, ad cubiculum eius acceſſit. Et ecce domus plena leproſis, & regina in medio ſtans, depoſito pallio, linteo præcinxit ſe, & miſſa in peluim aqua, pedes eorũ lauare, lotos extergere, & exterſos utriſque manibus conſtringere & deuotiſſime oſculari cœpit. Cui ille: Quid, inquit, agis domina mea? Certe ſi rex iſthuc ſciret, nunquã os tuum leproſorum pedum tabe pollutũ, labijs ſuis contingeret. At illa ſubridens, ait: Pedes regis æterni quis neſciat labijs regis morituri eſſe præferendos? Ego certe idcirco uocauit te, frater clariſſime, ut meo exemplo ſimilia facere diſcas. Sumpta itaque pelui, fac quod me facere intueris. Ille uerò culpa ſua ſubridens, ad ſocios ſuos ſe recepit.

Præclarũ in regina eximiæ humilitatis exẽplũ.

LAEXANDRI MONACHI Laudatio in Apoſtolum Barnabam, quam habuit rogatus à Magno ſacerdote, uenerandi templi præfecto, quod beato Barnabæ conſecratum fuerat.

11. Iunij.

MAximum orationis argumentũ uobis, magna ſermonis paupertate laborãtibus, patrio certe ſtudio & affectu commotus propoſuiſti, pater optime, & eorũ, qui uirtutis exercitatione præſtãtes ſunt, probatiſſime. Nobis. n. laudandũ propoſuiſti diuinũ & beatiſſimũ uirũ, inſignẽ Apoſtolũ, conſolationis filiũ, orbis terrarũ facẽ, Barnabã, inquã, multarũ laudũ præconijs celebratũ. Ego uero inſcitiam meã cũ argumenti magnitudine cõferens, tractationẽ hanc exhorreſcens, iuſſis tuis parere diutius recuſaui. Quæ enim oratio tam perfecti Apoſtoli rebus narrandis par eſſe poterit, cũ huiuſmodi negociũ tale ſit, ut non ſolum meas uires omnino ſuperet, ſed omnibus ẽt alijs difficultatẽ afferre poſſit? Omnes igitur inferiores eſſe arbitror, quàm ut Barnabæ res geſtas narrare ualeãt. Quod ſi quis de illo aliqd dicere aggreſſus fuerit, ſit quanuis ſapiẽs, peritus & orationis facultate præſtantiſſimus, lõgo tñ interuallo à tergo relinquetur, lõge inferior exiſtẽs, quam Apoſtoli dignitas poſtulat, & in eius laudũ pelago omnino demergetur. Alius quidem ex iuſtorũ hominum numero aliud quoddam à Spiritu ſancto donum aſſecutus eſt: Apoſtoli autem ipſi oẽs diuinarũ gratiarũ theſauros acceperũt, & uirtutes oẽs ſe habere oſtenderũt. Qui potero igit̃ miſer ego infinitis perturbationibus oppreſſus, Apoſtolicæ uirtutis pontum tranare? Nanq; tenui & tarda ſum lingua, (ut qđ eſt ĩ lrĩs diuinis ſcriptũ de me dicã) ne-

Apoſtolorum præſtãtia.

que ita eloquens ſum, ut diuinas admirabilis Apoſtoli Barnabæ uirtutes commode narrare poſſim. *Exo. 3.* Ita enim perfecte uirtutem omnem uir hic exercuit, ut nemo alius in una aliqua uirtute profecit. Quamobrem prouinciam hanc mihi iniunctam ſuſcipere hactenus recuſaui, cum meam imbecillitatem tanti uiri glorioſis factis enarrandis imparem eſſe cognouerim.

At cum memoria repeterem, quod in literis diuinis ſcriptum legi, hominem, qui obedientiam nõ ſeruat, interitum ſubire: qui uero eſt obediens, eum ab interitu liberum eſſe: uia ad id, quod præcepiſti, multum certe metuens, aggreſſus ſum, latius eſſe ducens in eo ipſo accuſari, quòd oratio mea manca ſit, quam in contumaciæ crimen incurrere. Illud igitur unum à nobis peto, ut mecum una ſanctiſſimum Barnabam orationis adiutorem mihi eſſe precemini. Ipſi autem uiro, quem laudabimus, non dubito id gratum fore, *Lu. 21* quod à nobis, qui nihil ſumus, dicetur: nam & eius Domino aliquando placuiſſe legimus duo illa minuta, olim à uidua & paupere muliercula oblata. Non enim Deo ipſi tam grata & accepta eſt earum rerum, quæ offeruntur, magnitudo, quàm mẽs ipſa & æquus animus, quem is oſtendit, à quo aliquid offertur, ſiue paruum, ſiue magnum illud ſit. Cum uero Barnabam laudamus, tunc & omnium Apoſtolorum ſacrum collegium collaudamus: quorum enim uocatio una fuit, eorum eadem eſt gloria: & quorum ordo unus, eorum eadem & eſt & dignitas: quorum paria certamina, eorundem coronæ diuerſæ non ſunt: quorum denique inſtitutionis ratio communis, eorũ præmia æque honorata ſunt. Iam uero Barnabã ipſum oratione noſtra in mediũ producamus, & quammaxime poſſumus, laudum præconia illi concinemus: ſum enim eius uiri amator ardentiſſimus, Scio autem, & mihi perſuadeo, huius Apoſtoli uel nomen ipſum auribus ueſtris iucundiſſimum accidere. Itaque illum honoremus, quatenus pro uiribus de illo dicentes, æqui animi ſignificationẽ demus: quod enim eius uiri dignitas poſtulat, id tale eſt, ut omnem orationem ab eo ſuperari fateamur.

Laudetur igitur à nobis infimis magnus ille Apoſtolus Barnabas. Celebretur conſolationis filius ab hominibus, qui Chriſto crediderũt. *Precla ra encomia. S. Barnaba.* Extollatur a quouis homine ille, qui à Patre ipſo honoratus, a Filio uocatus, & à Spiritu ſancto perfectus eſt. Barnabas, inquam, magnus Eccleſiæ orator, illa Euangelicæ prædicationis tuba, magna Chriſti uox, Spiritus ſancti cithara, diuinæ gratiæ plectrum. Barnabas in expediendis pro Chriſto bellis miles robuſtiſſimus: qui corpore incorporeum hoſtem, ſimul uerſans cũ Apoſtolorum exercitu, ualidiſſime profligauit: qui bonarum diſciplinarum religioſus præceptor extitit, & Chriſtiani ouilis dux certus, & rationalis quidã ſummi Dei paradiſus omnium uirtutum germina florentia in ſe continens: qui egregium quoddam fidei germen, fuit charitatis roſa, ſuauiſſimum odorem emittens, ſpei flos incorruptus diuinæ gratiæ fructus iucundiſſimus, illius uitis, quæ uitam omnibus præbet, palmes feraciſſimus, immortalitatis racemus, mel diſtillans, patientiæ propugnaculum firmum atque immobile, continentiæ ſectator ita ualidus, ut Crucem geſtauerit, & aduerſus Chriſti interfectores intrepidus militiæ dux fuerit, Chriſti Crucifixi germẽ ad cęlum uſque protenſum. Barnabas conſolationis filius, pietatis magiſter, fidei columna ac faſtigium, turris firma & immobilis, fundamentum ſtabile, & *crepida indiſſolubilis, ſaxum immotum, fluctuantium portus ualde tranquillus, fidelis & prudens diſpenſator, architectus nobiliſſimus: qui cæleſtem in terris ſemitam tenuit, & parẽ Angelis uitam duxit: qui fuit Eccleſiarum patronus, adiutor pauperũ, inopes abunde nutriens, uiduarum conſolatio, & orphanorum diligentiſſimus procurator ac pater. Barnabas Chriſti myſteriorum theſaurus, orthodoxorum ſanctæ Dei Eccleſiæ dogmatum miniſter, ægrotantium medicus liberalis, ſanos & ualentes homines firma certaque animi iucunditate aſficiens, Chriſtiani gregis cuſtos uigilantiſſimus, in terris manens, & in cœlis uita atque inſtitutione uerſans: qui in mundo pietatis dogmata clara & alta uoce prædicauit, & in cœlis ſempiternam coronam recepit: qui fuit gentium dux ad Deum eas perducens, & Eccleſiarum Dei beatiſſimus præco, campus quidã beneuolẽtibus Chriſti floribus refertiſſimus, uirtutum cæleſtem odorem ſpirantium quoddam roſetum, Chriſti gratiarum ager fertiliſſimus: qui uitam ualde ſynceram at puram in terris tranſegit, tam recte in terra uiuens, quàm Angeli ipſi in cęlis uiuunt. *Barnabas uirgo.* Idem uirtutum exercitatione inſignis, contemplationibus & miraculis præſtãs, uirginitatis margarita quædam precioſa, & caſtitatis beryllus lectiſſimus, temperantiæ gemma puriſſima, Chriſtum in ſe loquentem habens, electum Dei uas, qui mundum dereliquit, & omnia, quæ in illo ſunt, quiſquilias quaſdam duxit, ut Chriſtum tantum lucrifaceret ſeculorum Regem. Ille ſuam Crucem ſine dubitatione aliqua portauit, & ut uerus Diſcipulus prompto animo Chriſtum ſecutus eſt: qui dæmones profugauit, & diabolo uulnera inflixit: qui quatuor orbis terrarum fines firmo & conſtanti greſſu peragrauit, & ut ſacer ac bonus, ſuique Domini miniſter amantiſſimus, omnes gentes Euangelii prædicatione ad Chriſti fidem conuertit. Ille ſe domiciliũ paratum præbuit, in quo eiuſdem eſſentiæ particeps Trinitas habitaret, quique ſummi Dei templum fieret: Barnaba, inquam, Cypriorum inſigne ornamentum, & orbis terrarum propugnator inexpugnabilis qui Chriſtum ipſum mirum in modum dilexit, & pro ipſo quotidie animam ſuam expoſuit: qui nunc una cum illo in cœlis regnat, & omnibus ſeculis regnabit.

Defeſſa eſt oratio noſtra dum admirabilem, diuinum & optatiſſimum Apoſtolum Barnabam laudibus extollere cupit atque, contendit, quodq́ue mirũ eſt nondum ad exordium peruenit. Huius enim admirabilis uiri laudes maiores ſunt, quàm ut noſtra oratio illas attingere poſſit. Earum igitur tractationem, ut orationibus noſtris maiorem, omittentes, pauca quædam de eius uita & martyrio ab authore Stromatum Clemente, aliorumq́ue ueterum hominum ſcriptis, repetita uobis, uenerandi auditores, exponam, & ita narrationi huic imponemus, diuinis literis concedentes, ut huius uiri ſemper decantati & celeberrimi caput magnifico illo præconio coronent: *Acto. 11.* Erat Barnabas uir bonus, & plenus Spiritus ſancto & fide. Quid huic præconio par, aut unquam fuit ſimile?

Ortum duxit beatiſſimus hic uir de laudatiſſima illa tribu Leui, ex qua Moſes & Aaron magni illi Dei prophetæ & populi optimates ortum duxere, cuius cognationibus etiam Samuel propheta particeps fuit. *Barnabas Leuitica ſtirpe ortus.* Eius autem proaui bellorum cauſa cum ad Cypriorum regionẽ migrauiſſent, æquo animo illic habitant. Erant autem uiri admodum religioſi, Dei legem reuerentes, & ualde diuites: quamobrẽ & Hieroſolymis facultates multas poſſidebant, & agrum prope urbem illam pulcherrimum, non ſolum omnium generum fructuoſis arboribus elegantem, ſed ædificiorum magnitudine ualde illuſtrem. Ex quo enim tempore Eſaias propheta ita reliquit ſcriptum: Beatus, qui habet ſemen in Sion, & domum in Hieru-

H:eruſalem: hanc eius prophetiam Hebræorum filij
corporeo ſenſu interpretabantur, & ditisſimus quiſ-
que dabat operam, ut aliquid in urbe Hieroſolyma
posſideret. Cum uero in Cypriorum regione natus
eſſet hic, de quo ſcribimus, & parentes elegantem
puerum uidiſſent, ſtatim Ioſeph eum nominauerunt,
puerum ſuum Patriarchæ illius appellatione, hono-
rantes. Factum uerò eſt, ut cum nominis appellatio-
ne, morum etiam nobilitas conueniret. ſi quis enim
uocē hanc, Ioſeph, interpretetur, inueniet idē ualere,
quod Dei additamentum. additus.n. fuit a Deo iuſtus
hic uir Apoſtolorum cœtui, & ſacro Sanctorum con
ſortio. Ad hæc eandem uocem, Dei gloriam interpre
tari poſſumus. Neque quiſquam putet uerbum hoc
exuperantiæ cauſa dictum, ſed à diuinis literis ſum-
ptum ſciat. Ait enim Paulus: Vir non debet caput te-
1. Cor. 11. gere, cùm ſit imago & gloria Dei. Quòd ſi uirū quem
cunque, imaginem Dei & gloriā lectisſimus ille Apo
ſtolus appellauit, quid dicemus de hoc uiro, in rebus
diuinis perfectisſimo?

Cum uerò Barnabas ipſe adoleuiſſet, illum in ur-
bem Hieroſolymam parentes perduxerunt, & Gama
Barnabas Pauli condiſcipul⁹. lieli legem ac Prophetas diligenter edocendum tra-
diderunt, qui & Paulum, tunc Saulum appellatum,
condiſcipulum habebat. Quotidie uerò Barnabas ma
gis proficiebat, tum doctrina, tum omni uirtute, non
dum tamen ad Leuitarum ordinem aggregatus fue
rat, eo quòd non erat ætate illa, quam ea res poſtula-
bat: adhuc enim cum ephebis numerabatur. Non ta-
men a templo diſcedebat, cum in ieiunijs ac precibus
die ac nocte uerſaretur. Ita uerò leges & reliqua diui
na ſcripta memoriter pronunciabat, ut literarum mo
nimentis non indigeret, quietemque ipſam charam
habebat, ut temperantiæ matrem illam eſſe duceret.
Pernicioſas uerò hominum conſuetudines execraba-
tur, ac uehementer fugiebat, purum & à uitijs inta-
ctum ſeipſum ita cōſeruans, ut uirtutis eſſet ſpecimē
quoddam. Quamobrem apud omnes exiſtimatione
Ioa. 5. & gloria florebat.

Accidit autem, ut tēpore illo Dominus Ieſus Chri
ſtus Hieroſolymam ueniret, & paralyticum in proba
tica piſcina ſanaret, aliaque ſigna multa & prodigia
in templo ederet. Illa omnia cùm Barnabas uidiſſet,
obſtupuit, & ſtatim ad Chriſti pedes ſe abiecit, eum-
que precatus eſt, ut illi benediceret. Chriſtus autem,
Fit Chriſti diſcipulus. qui cor hominum & animos inſpicit, Barnabæ fidem
gratam habens, beneuole ipſum accepit, & diuini ſui
congreſſus eundē participem fecit: qua re ad Chriſti
charitatē magis accendebatur. Quamprimum uerò
adijt domū Mariæ matris Iohannis, qui Marcus po-
ſtea dictus eſt: quæ Maria eius matertera eſſe diceba-
tur, quamobrem & Marcū Barnabæ conſobrinum ap
Col. 4. pellabant. Illā cū adijſſet: Age, inquit, mulier, ueni &
uide, quæ patres noſtri uidere concupiuerunt: ecce
enim Ieſus quidam propheta è Nazareth. Galilææ in
templo eſt, magnifica quædam edens miracula, qui
multis uidetur Meſſias eſſe, qui uenturus erat.

Cum hæc audiſſet admirabilis illa mulier, relictis
omnibus his, quæ habebat in manibus, tēplum Dei
Hoſpitium Chriſti in Ieruſalem. adijt: ubi cum Ieſum templi Dominum uidiſſet, ad
eius pedes ſe abiecit, eumque ſic precata eſt: Si gra-
tiam inueni, ò Domine, in conſpectu tuo, ueni ad do-
mum ancillæ tuæ, ut ingresſione tua famulis tuis be-
nedicas. Eius petitioni Chriſtus Dominus aſſenſus
eſt: quem mulier illa ualde læta in cœnaculum ſuum
accepit. Ex illo igitur die, quoties Dn̄s Hieroſolymā
ueniſſet, illic unà cum diſcipulis ſuis diuerſabatur,
Marc. 14. quibus cum & Paſcha illic fecit, ubi & myſteriorum
ſacramenta eoſdem diſcipulos ſuos edocuit. Sermo
enim quidam à Patribus traditus, ad nos peruenit,
eū qui lagenā aquæ portabat, quē Dominus ipſe di-
ſcipulis ſuis præcepit, ut ſequerentur, Marcum fuiſſe
beatæ illius Mariæ filium. Quod autē illum Dn̄s non
nominarit, ſed dixerit, Ite ad quendam: prouidentia
quadā factū eſt, ſicut Patres ſancti locum hunc inter *Io. 20.*
pretantes dixerunt, ut re obſcure dicta hoc nos do-
ceret, Dn̄m Ieſum apud eum diuerſari, quicunque ſe
paratum præbet. In illo igitur ipſe cœnaculo Dn̄s Pa
ſcha fecit, in illo apparuit Thomæ Apoſtolo, cùm à *Ac. 1.*
mortuis ſurrexiſſet, illuc, poſtquam Ieſus in cœlum
aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliquis fratribus centū
uiginti, in quibus erant Barnabas & Marcus, ex mon
te Oliuarum conuenerunt: illuc Spiritus ſanctus in
linguis igneis ad diſcipulos deſcendit in die Penteco *Act. 2.*
ſtes, illic collocata nūc eſt magna & ſanctisſima Sion,
omnium Eccleſiarum maxima.

Tunc uero Barnabas ſecutus eſt Dominum reuer-
tentem à Hieroſolymis in Galilæam. Cum autem
multi undique ad Dn̄m conuenirent, & eius fidem *Ma. 9.*
ſequerentur, dixit diſcipulis ſuis: Meſſis quidem mul *Lu. 10*
ta, operarij autem pauci. Itaque deſignauit ſeptuagin
ta illos diſcipulos, quorū primus dux & ſūmus erat
magnus Barnabas. Sed nemo audiens Apoſtolos,
hanc appellationem illi uiro impoſuiſſe, temere, &
ſine diuino conſilio, id factum fuiſſe opinetur: nam
Petrus ipſe illi nomen hoc impoſuit, ille, inquam,
Petrus, qui per ſancti Spiritus reuelationem filij Dei *Marc. 3.*
theologiam edidicit. Et quemadmodum Iacobus &
Iohannes propter uirtutem, filij tonitrui uocati ſunt *Act. 4.*
ita & Barnabas uirtutis ſuæ cauſa filius cōſolationis
appellatus eſt, quippe qui propter ſanctitatis praſtā
tiam omnibus conſolationi fuit.

Idem cum audiſſet Dominum docentem, Vendite *Lu. 12*
quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, & facite uobis
ſacculos, qui non ueteraſcunt, theſaurum nunquam
deficientem in cœlis: nihil moratus, ſtatim rem om-
nem precioſam à parentibus mortuis ſibi relictā uen
didit, & egentibus diſtribuit: ſibi uerò ſolum agrum *Act. 4.*
unum reſeruauit, unde ali poſſet. Poſtea uerò quàm
Dominus Crucem perpeſſus eſt, & a mortuis reſurre
xit, ac Spiritum ſanctum ad diſcipulos ſuos miſit, tūc
diuinus Barnabas Chriſti charitate magis inflamma
tus, illum etiam agrum uendidit, cumque multum pe
cuniæ ex eius precio accepiſſet, omnem pecuniam il
lam ad Apoſtolorum pedes depoſuit, neque quicquā
omnino ſibi reſeruauit, ſuo exemplo omnes diſcipu-
los ad eandē uirtutē alliciens. Ille & cum Saulo di-
ſputabat, quem ad Chriſti Domini fidem perducere
cupiebat. Saulus autem cum legis inſtitutione diligē
ter atque accurate niteretur, Barnabā ipſum ut dece-
ptū irridebat, & in Chriſtum maledicta iaciens, fabri
filium, idiotam & agreſtem hominē appellabat, quē
ut & morte uiolenta ſublatum deridebat. Cum uerò
miracula, quæ per Apoſtolos efficiebantur, & populi *Act. 6.*
multitudinem in dies maiorē ad fidei prædicationē
confluentem uideret, animo cruciabatur: cumq́, una
cum Libertinis, Cyrenenſibus, atque Alexandrinis *7.*
magnum illum Eccleſiæ oratorem Stephanum ador-
tus eſſet, neque ſapientiæ & Spiritui, qui per Stepha-
num loquebatur, reſiſtere poſſet, inſania & furore *8.*
multo correptus, inordinatos populi homines con-
tra Stephanum cōcitauit. Quo interfecto, perſecutio
nem magnam commouit aduerſus Eccleſiam, quæ *9.*
erat Hieroſolymis.

Verum cum ita inordinate Damaſcū proficiſcere-
tur ad uexandos atque affligendos fideles homines,
Chriſtus Dominus illum deiecit, & in terram ſupi-
num proſtrauit: qui cum proſtratus eſſet, eum tan
dem cognouit, quem perſequebatur, & uiſu corpo- *Ibidem*
reo excæcatus, mentis aciem ad cœli celſitatem

omnino erexit. Cum uerò Hieroſolymam reuerſus eſſet, dabat operam, ut Chriſti diſcipulis adhæreret: quem tamen omnes illi multam eius ſæuitiam formidantes, fugiebant. At magnus Barnabas illi occurrēs, ait: Quouſque tandem, Saule, pergis eſſe Saul? Quare ita petulanter beneficiorum authorem Ieſum perſequeris? Deſine horribile illud myſterium oppugnare, quod à Prophetis ipſis olim clara uoce prænunciatum eſt, noſtris autem temporibus pro noſtra ſalute patefactum fuit. Hæc cum audiſſet Saulus, ad pedes Barnabæ ſe deiecit, multiſque lachrymis & clamoribus: Ignoſce, inquit, mihi dux luminis, & ueritatis magiſter Barnaba: expertus enim ſum, & re ipſa cognoſce uera eſſe, quæ tu dixiſti. Quē enim ego maledictus perſequens, fabri filium appellabam, illū nūc confiteor Dei uiui filium unigenitum, eiuſdem eſſentiæ, gloriæ & ſolij participem, coæternum, & principium coæuum, qui cum ſit ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ inuiſibilis Dei, in nouiſſimis his diebus propter nos & noſtram ſalutem ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, hoc eſt, perfectum hominem ex ſancta Virgine & Deiparente Maria ſe fecit, *Heb.1.* non confuſionem non conuerſionem, nec diuiſio*Phil.2.*nem, aut ſeparationem paſſus: & figura inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: qui & reſurrexit a mortuis tertia die, & apparuit uobis Apoſtolis ſuis, & aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet ad dexteram Patris, & rurſus ueniet cum gloria iudicare uiuos & mortuos, & regni eius non erit finis.

Hæc cum audiuiſſet diuinus Barnabas à blaſphemo & perſecutore illo dicta, obſtupuit, & præ gaudio eius uultus lachrymis, ut matutino rore flos aliquis perfuſus eſt: cumque illum amplexus, & oſculatus fuiſſet: Ecquisnam, inquit, Saule, te docuit talia diuinitus inſpirata uerba pronunciare? Ecquis tibi perſuaſit, ut Ieſum Nazarenum Dei filium confitereris? Vndenam cæleſtium dogmatum tam perfectam ſciētiam didiciſti? Tum ille, demiſſo uultu, & lachrymas fundens, ac corde ualde compunctus, reſpondit: Ille ipſe Dominus Ieſus, quem ego peccator maledictis laceſſiui, & perſecutus ſum, hæc omnia me docuit. Nam tanquam abortiuo & mihi apparuit, cuius diuina & iucunda uoce aures ipſas adhuc perſonantes habeo: ſua enim benignitate ſingulari & omniū maxima proſecutus me fuit, quippe qui mihi proſtrato, & miſerabiliter iacenti, ſeipſum defendens potius quam mihi ſuccenſens: Saule, inquit, Saule, cur me *Act.9.* perſequeris? Ego uero horrens & metuens, reſpondi Quis es, Domine? Tum illa multa manſuetudine & miſeratione me proſequens: Ego, inquit, ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Ob id ego ſingularem eius patientiam obſtupeſcens, ipſumque orans, dixi: Quidnam ego faciam, Domine? Tunc ille ſtatim omnia hæc, quæ dixi, & his plura me inſtruxit.

His auditis, magnus Barnabas Saulum manu ap*Ibidem* prehenſum duxit ad Apoſtolos eiſque dixit: Quare paſtorem fugitis, lupum exiſtimantes? Quare gubernatorem, ut piratā, propulſatis? Cur bellatorem optimum, ut proditorem, execramini? Cur Chriſti ſponſam deducentem, ut thalami direptorem, reijcitis? (Spiritalis enim eſt thalamus, Eccleſia Dei) Hunc pro paſtore, gubernatore & propugnatore Dominus ſibi delegit: Tunc narrauit eis Paulus, quæcunq; ipſi acciderant in uia, quodque uidiſſet Chriſtum Dominum, & loquentem ſecum audiuiſſet, ac quemadmodum in urbe Damaſco Chriſti nomen libera oratione prædicaſſet. Itaque una cum illis in urbe Hieroſolyma Chriſti prædicationem exercebat. Erat autē Iudæis ipſis ualde moleſtus atq; inuiſus, ꝙ qui heri & nudiuſtertius Ieſum perſecutus fuerat, ille ipſe mutato conſilio, nunc eundem Ieſum Dei filium eſſe prædicaret. Conſilium itaque inierunt Iudæi de Paulo interficiendo. Quod cum audiciſſent Apoſtoli, eum miſerunt, ut in ſua patria Euangelium præ*Ibidem* dicaret.

Cum uerò de his, qui propter Stephani cædem atque anguſtias diſperſi, Antiochiam uenerant, & Chri*Act.* ſti Euangelium prædicauerāt, auditum fuiſſet, ab ijs, *10.* qui erant Hieroſolymis, Apoſtoli beatum Barnabam magnum & potentem uirum, ad ſanctiſſimum Eccleſiæ, quæ illic erat, & Chriſti gregem paſcendum miſerunt. Qui cum illuc ueniſſet, multo adiumento fuit hominibus Chriſti fidem ſequentibus: eius enim diuina prædicatione ac doctrina factum eſt, ut multa populi acceſſio ad Chriſtum fieret. Cum uerò diuino *Barnabas primus Romæ Christū ꝑdicat.* Spiritu ductus Barnabas, ab urbe Antiochia egreſſus eſſet, urbes omnes, ac regiones peragrauit, Chriſti Euangelium longe lateque diffundens neque prius deſtitit, quam ad urbem Romam omnium maximam uenerit. Ex uniuerſis enim diſcipulis Chriſti primus Euangelium in urbe Roma prædicauit. Cumque multi ad Chriſti fidem ueniſſent, & Barnabam ipſum ſumme honorarent, humana gloria reiecta, clam fugiens, Roma exijt. Etenim beatus ille uir ita omnes homines, qui erant temporibus illis, animi ſubmiſſione ac modeſtia ſuperabat, ut ad huius uirtutis culmen perueniret. Id quod declarat eius hiſtoria. Cum enim diuinæ literæ ubique uirum hunc cum primis nominent ac laudent, ipſe primas alijs concedens, ſecundas partes amplexus eſt, diligenter imitatus Dominum ſuum, qui dixit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde.

Poſtea cum idem Barnabas ad Aegypti urbem Ale*Matt. 11.* xandriam ueniſſet, & Dei ſermonem ibi prædicaſſet, illinc exijt, peragrans deinceps urbes omnes, quoad uenit Hieroſolymam. Vnde etiam egreſſus, reuerſus eſt Antiochiam. In qua cum Dei gratia Eccleſiam copioſiorem factam uidiſſet, ualde gauiſus eſt. Inde autem diſcedens, Tarſum uenit, Paulum quærens: quem inuentum, Antiochiam perduxit. Ibi cum totum an*Act. 11.* num tranſegiſſent, & multum populum ad Chriſti diſciplinam tranſtuliſſent, cumque ibi primum Chriſti diſcipulos Chriſtianos uocaſſent, atque illinc accepiſſent ab Eccleſia, quæ pauperibus diſtribuerent, aſcenderunt rurſus Hieroſolymam quartodecimo anno poſtquam Dominus Ieſus Crucem pertulit, quemadmodum ſcribit Paulus, cum dicit: Quatuordecim annis poſtea Hieroſolymam aſſcendi cum Bar*Gal.2.* naba. Cum uero miniſterium compleuiſſent, & fidē ac dexteram ab Apoſtolis datam accepiſſent, ut ipſi ad Gentes profecti, ij uerò, qui cum Petro erant, circunciſis prædicarent, deſcenderunt Antiochiam, habentes Marcum miniſtrum. Miſſi autem à Spiritu ſan*Act. 13.* cto ex urbe Antiochia, uenerunt in Cyprum, & totā inſulam peragrarunt, Salamina Paphum uſque Euangelium prædicantes, & miracula facientes: quo tempore Elymam excæcarunt, & Proconſulem Sergium Paulum fide illuminauerunt.

Poſtea uerò quam multos ad Chriſti diſciplinam *Ibidem* conuerterunt, è Cypro diſcedentes uenerunt Pamphyliam. Cum uerò Marcus ipſe Apoſtolos uidiſſet pro Euangelij prædicatione pericula ſubeuntes, neque honori ſtudentes, ſed breuem & caducam hanc gloriam derelinquentes, ad bellum contra infideles homines ſuſcipiendum properare, ipſe ad pericula ſubeunda claudicare cœpit, quippe qui adoleſcens erat formidoloſus, & infirmior, quam ut mortem contemnere poſſet. Derelictis igitur Apoſtolis, reuerſus eſt Hieroſolymam ad matrem ſuam. Cum

uerò

uero Apoſtoli Barnabas & Paulus opus compleuiſſent, ad quod miſſi fuerãt, & infinita pro Chriſto certamina ſuſtiuiuiſſent, uenerunt Antiochiam, unde à diuina gratia miſſi ſunt ad Gentes. Neceſſe autẽ fuit rurſus proficiſci, Hieroſolymam ad Petrum Apoſtolum propter falſos illos Apoſtolos, qui docebant diſcipulos, ut ſe circunciderent, & legem ſeruarent. Cũ autem Marcus illos ab omnibus honoratos uideret, quodque poſt multa illa uerbera & pericula robuſtiores facti eſſent, & integris corporibus præditi: propriam imbecillitatem accuſans, doluit quod factum à ſe fuerat, & ad Paulum quidem ipſum erubuit ſe conferre. Barnabam uerò adijt lachrymans: cumque ad eius pedes ſe abieciſſet, eum rogabat, ut ſuperioris errati ueniã impetraret, & eius precibus firmior fieret, in poſterũ, futurum promittẽs, ut omnia mortis genera pro Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine prompto animo ſufferret. Multis his lachrymis magnus ille uirtutibus ornatus Barnabas flectitur, eumque hortatus, ut a luctu deſiſteret: Fiat, inquit, quod Deus uult modo tu paratus ſis præſtare, quod promiſeris.

Acto. 14. *Acto. 15.*

Cum uero ſcripta accepiſſent, quæ ab Apoſtolis in urbe Hieroſolyma decreta, fuerant, deſcenderunt Antiochiam, & una cum fratribus exultabant. Marcus autem ipſos animo parũ fidenti ſecutus eſt. Poſt hæc uiſum eſt Barnabæ & Paulo peragrare urbes omnes, & fratres uiſere. Tunc Barnabas Paulum rogabat, ut Marcum ſecum una uenire pateretur, quippe qui paratus eſſet uſque ad mortem pro Chriſti fide certamẽ ſuſtinere. Paulus uero contra rogabat Barnabam, ut ſecum una Marcum nõn haberent. Hinc occaſio quædam nata eſt, ut Apoſtoli a ſe uiciſſim ſepararentur, diuina prouidentia id utiliter permittente. Deus. n. ipſe Marcum populorum & gentium multarum paſtorem ac magiſtrum creaturus erat.

Acto. 15.

Sed nemo imprudenter proprio affectu metiatur, quod eſt in ſacra de Apoſtolorum actis hiſtoria, quo loco de Paulo & Barnaba narratur illud: Facta eſt diſſenſio, ita ut diſcederent abinuicem. Nõ enim ad hoc iracũdiæ aut furoris affectu impulſi ſunt Chriſti Apoſtoli: (minime hoc nos cogitemus) nam qui carnem cum affectibus & cupiditationibus crucifixerũt, qui uoce magna ſic omnes Chriſto credentes admonebant: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia: qui fieri poteſt, ut illi ipſi in huiuſmodi affectum inciderint? Scimus autem, & ex diuinis literis diſſenſionum diuerſitatem cognouimus, & uocem hanc paroxyſmòs in bonam partẽ accipi ſolitam, ut cũ ait Apoſtolus Conſideremus noſmetipſos in prouocatione charitatis, & bonorum operum. Talis fuit & Apoſtolis diſſidẽdi ratio, hoc eſt, Dei zelus. Paulus enim accuratam cenſuram requirebat, Apoſtolicæ profeſſioni conuenientem: Barnabas uerò ad humanitatẽ propenſior erat: quamobrem & Marcum ſecum habens, in Cyprum nauigauit.

Ibidem *Eph. 4* *Hebr. 10.* *Hebr. 10.*

Cumque eam inſulam totam peragraſſet, populos multos ad Chriſti fidem conuertit, & Salaminam uenit, ubi pauliſper moratus eſt, edens miracula & prædicans regnum Dei: quo loco turbæ multæ ad Chriſti fidem acceſſerunt. Diſputabat autem cum Iudæis in Synagoga omnibus ſabbatis, diuinarum literarum teſtimonijs Ieſum Chriſtũ illum eſſe probans, quem Deus promiſerat. Omnes autem Barnabam reuerebantur propter diuinam quandam honeſtatem; quæ in illius adſpectu uigebat. Erat enim oris ſpecie ualde grauis, habitu ac ueſte admodum tenui, cuiuſmodi illorum eſt, qui delicias abijcientes, in uirtutis exercitatione uerſantur. Erat ſupercilijs contractis, & oculis hilaritatem præ ſe ferentibus, non toruum aliquid, ſed graue quiddam in ſe habentibus, & reuerenter admodum deorſum ſpectantibus. Oris honeſtas, & labia decora, mellis ſuauitatem diſtillantia, in eodem illo inerant. Non enim aliquid unquam pronunciabat, quod foret ſuperuacaneum. Eius inceſſus compoſitus, & ab oſtentatione alienus, totus denique omni ex parte Apoſtolus Barnabas erat tanquam recta quædam Dei columna, omnium uirtutum ſplendore illuſtris.

Acto. 15. *Forma S. Barnabæ.*

Hic cum in urbe Salamina Chriſti prædicationem doceret, uenerunt è Syria Iudæi quidam, qui maledicta in eum conijcientes, quæque ab illo dicebantur, oppugnantes, turbam contra ipſum exercitauerunt, criminãtes nihil ueri ab eo dici: ſed quem ipſe Ieſum Chriſtum fuiſſe diceret, eum fallacem quendam hominem, & Deo ipſi contrarium fuiſſe, legem, prophetas & ſabbati obſeruantiam reprobantem. Ijdem & Barnabæ interficiendi opportunitatem obſeruabant. Sanctus uero Chriſti Apoſtolus Barnabas, cum omnes fratres congregaſſet: Vos inquit, ſcitis, quomodo una uobiſcum omni tempore uerſatus fuerim, unumquenque admonens & hortans, ut in gratia & Domini noſtri Ieſu Chriſti fide conſtanter permaneatis, & eius præcepta obſeruetis, & ab omni prauo opere mentem & manus cohibeatis. Nanque oportet omnes nos ſiſti ante tribunal Chriſti, ut recipiat unuſquiſque propria corporis ſui, quæ fecerit, ſiue bona, ſiue mala: præterit enim figura mundi huius, & Dominus uenturus eſt de cœlo iudicare uiuos & mortuos. Nolite igitur negligentes eſſe, ſcientes quòd qua hora non putatis, Dominus noſter ueniet. Ærũnas & labores libenter perferatis, corda ueſtra ſpe cõfirmantes, quòd aduentus Domini prope ſit. Recordemini, quæ uobis ſæpe dixi, præſentis uitæ res, ſiue proſperæ, ſiue aduerſæ illæ ſint, breues & caducas eſſe, omniaque hæc celeriter præterire: futuri uerò illius ſeculi bona, ſemper in eodem ſtatu permanere, æterna & finem habentia. Neque enim regnum cœlorum aliquando præterire poterit, neque iudicium illud finem habebit, ſed ſemper erit, his, qui peccando uitam tranſegerunt, immortalẽ pœnam afferens, & finem nullum habituram. Date igitur operam, ut ſine culpa & labe in die illo extremo inueniamini, ne in gehennam ſempiternam decidatis. Memoria repetite, quod ſigna & prodigia per me ſeruum ſuum Deus ipſe apud uos effecerit, & pro me Deum orate. Ego enim iamiam immolandus ſum & tempus illud prope eſt, quo ab hoc corpore diſſoluendus ſum, ſicut Dominus noſter Ieſus Chriſtus mihi ſignificauit. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui fidem ſeruaui: nunc repoſita mihi eſt corona iuſtitiæ: nõ ſolum autem mihi, ſed & omnibus, qui propter Chriſti confeſsionem certamen ſuſtinuerint.

2. Cor. 3. *Lu. 12*

Hæc cum dixiſſet, una cum omnibus Deum orauit multuſque fletus hominum fuit, eo quod Apoſtolus ille dixerat, tempus prope eſſe, quo à corpore diſſoluendus foret. Barnabas uerò cum panem & calicem ſumpſiſſet, & diuini miniſterij ordinem totum compleuiſſet, una cum fratribus participes factus eſt Euchariſtiæ myſteriorum. Quo facto, Marcum ſecum habens ſeceſsit, & ipſi ſeorſum dixit: Hodie infidelium Iudæorum manibus me conſummari oportet: tu uero extra ciuitatem Occidentẽ uerſus egredere, & corpus meum inuenies: quod cũ ſepelieris, exi è Cypro & ad Paulum proficiſcere, & eſto cum illo, quoad Dominus res tuas diſpoſuerit: futurum enim eſt, ut nomen meum per totum orbem terrarum diuulgetur.

S. Barnabas Miſſã celebrat.

Poſt hæc ingreſſus eſt Barnabas in Synagogam &

Iudæos ipſos docebat, illis perſuadere ſtudens, Dominum Ieſum eſſe Chriſtum uiuentis Dei filium. Illi uerò Iudæi qui è Syria illuc uenerant, furore perciti, è Synagoga ſurrexerunt, & manibus in eum coniectis, in obſcuram quandam Synagogæ illius cellã uſque ad multam noctem cuſtodierunt. Cumque illum eduxiſſent, & multis cruciatibus affeciſſent, poſtremo nefarij homines eundem lapidauerunt, & accenſo rogo quodam magno, beatum Barnabæ corpus in eum coniecerũt, ut nullæ ipſius reliquiæ ſupereſſent, Diuina uerò prouidentia factum eſt, ut Apoſtoli corpus integrum permaneret, neque ab igne ipſo læderetur. Marcus igitur, ut Barnabas præceperat, extra urbem egreſſus Occidentem uerſus cũ quibuſdã fratribus, reliquias ſancti Barnabæ clam abſtulit, & in ſpelunca quadam, ſtadijs ferè quinque ab urbe diſtante ſepeliuit. Mox in urbem reuerſi, planctu & lachrymis eum perſecuti ſunt.

A Iudæis in Cypro interficitur.

Illo autem tempore contra Salaminæ urbis Eccleſiam perſecutio magna commota eſt, omneſque alij alio diſperſi ſunt. Itaque ſancti Apoſtoli Barnabæ ſepulchrum deinde ignotum erat. Proinde Marcus cũ e Cypro nauigaſſet, ad Paulũ uenit, qui erat Epheſi, eumq; de Barnabæ martyrio certiorem fecit. Id cum ille audiuiſſet, lachrymauit, Marcum ſecum tenuit. Poſtea uerò cum Petrus Apoſtolus diuina reuelatione iuſſus eſſet Romam proficiſci, ſecum duxit & Marcum, quem quodammodo ſibi filium genuerat. Illi cũ eſſent, in urbe Roma, Euangelium Marcus cõſcripſit: quod Petrus Apoſtolus legit, & diuino Spiritu ſcriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipſum per manuum impoſitionem ordinauit, & ut maxime idoneum in urbem Aegypti Alexandriam, Libiam & Pentapolim miſit. Quo cum Marcus ueniſſet, Domini Ieſu Chriſti Euangelium illis regionibus prædicauit, ita ut multi ad Chriſti fidem conuerſi fuerint. Cum uero nouem annos Dei fidem Marcus in ea regione docuiſſet martyrio in urbe Alexandria functus eſt.

Marc⁹ Romæ ſcribit Euãgelium.

Multo autem tempore poſtea, cum Chriſtiana fides latius fuſa eſſet, & Imperatores Chriſtiani Romanorum imperio potirentur, miracula quædã magna Deus ipſe in eo loco edebat, ubi reliquiæ ſancti Apoſtoli & generoſi martyres Barnabæ repoſitæ fuerant. Nam cum multi homines impuros ſpiritus habentes, per locum illum tranſirent, ſpiritus ipſi uoce magna clamantes, egrediebantur. Multi etiam paralytici, & claudi, uarijſque morbis & cruciatibus uexati, ad eum locum profecti pernoctabant: qui omnes curabantur: ob idque Salamina ciuitas gaudio magno perfundebatur. Quod uerò diuina quædam potentia in eo loco miracula efficeret, id quidem omnes cognoſcebant: quænam nam tamen eſſe cauſa gratiæ illius tam copioſæ, id nequaquam intelligere poterãt, Regionem autem illam ſanitatis locum indigenæ appellabant.

Miracula ad ſepulcrum S. Barnabæ.

Cum uero beatus Martianus obijſſet, ſanctæ memoriæ Leo Imperio ſucceſſit. Huic erat gener Zeno Iſaurus genere, qui poſt Leonem & ipſe Imperator fuit. Tempore autem illo in religioſo Acœmetenſiũ monaſterio extitit monachus quidam, qui, ut Iudas inter Apoſtolos, diaboli mores imitabatur. Illi nomẽ erat Petrus, qui fullonis artem exercebat, ſanctã uero Synodum in urbe Chalcedone celebratam auerſabatur, & dogmatis Eutychiani erat ꝓpugnator. Eiuſmodi hominem, ut corruptorem & peſtilentem, atque Apoſtolicorum dogmatum hoſtem acerrimum, eius loci homines è monaſterio expulerunt. Qui cũ illinc expulſus fuiſſet, Conſtantinopolim profectus eſt, & aſſentatorum uitam imitatus, modo illam domum obibat, neutri & gulæ ſeruiens: cumque execrabilis ſuæ hæreſis participes homines quoſdam honore præditos inueniſſet, illis adhærere cœpit, per quos etiam in eius notitiam uenit, qui erat gener Imperatoris, patritius & excubitorum Comes: ſic enim appellabatur, qui excubijs præſidebat. Itaque Petrus ille cum religionis ſpecie quadã ſe induiſſet, erat quidem aſſidue cum Zenone Imperatoris genero, nõ audebat tamen propriam impietatem aperire. Eundem autem Zenonem ad Orientis partes proficiſcentem ſecutus eſt fullo ille uſque ad urbem Antiochiã: ubi cum multos Apollinaris ſectatores inueniſſet, una cũ illis contra Patriarcham temeritatem exercuit, adſus eum ſeditioſiſſimum quenq; hominem concitãs, & Chalcedonenſem ſynodum conuicians, ac Patriarcham ipſum Neſtorianum appellans.

Petrus Fullo improbus monachus

Comes excubitorum.

Cum igitur Antiochena ciuitas multa ſeditione & tumultu perturbaretur, Petrus ille Comitem Zenonem dolo aggreſſus: Niſi, inquit huius ciuitatis Epiſcopus permutetur, fieri non poteſt, ut populus quiete uiuat. Quinetiam multam auri uim ei propoſuit, ſi ab eo impetraret, quod petebat: patefacit enim illi conſilium ſuum, quod antea occultauerat. Tunc infames quoſdam & improbos homines, qui eadem, quæ ipſe, ſentiebant, perſuaſionibus ſuis ſecum duxit, & grauiſſima quædam ſcelera contra Patriarcham falſo conficta, ad Imperatorem detulit. Sed eius malitia nihil profecit, cum Imperator Apoſtolicorum dogmatum eſſet propugnator. Poſtea uero, quàm Leo ipſe terreſtre Imperium de reliquit, & ad immortale illud regnũ translatus eſt, Imperio ſucceſſit Zeno. Antiocheni uerò, quos ſupra diximus, Imperatori ſupplicationem obtulerunt, petentes fullonem illum Petrum ſibi Epiſcopum creari. Id quod factum eſt, autore ipſo omnibus, qui erant in aula regia, perſuadente, ut Petri fullonis patrociniũ ſuſciperent. Statim igitur ut Petrus ille ordinatur eſt Epiſcopus, ſanctum Chalcedonenſem ſynodum anathemate fuit deteſtatus. Cumque Apollinaris ſectatoribus placere ſtuderet, qui Theopaſchiani appellabantur, eo quod Deum ipſum paſſum fuiſſe dicebant, nouitatem quandam peſſimam excogitauit, ut hymno illi, qui Triſagion appellatur, hoc etiam in fine adderet: Qui crucifixus eſt propter nos. Hæc cum ſancti Epiſcopi & patres noſtri audiuiſſent, ad prauam illius opinionem refrenandã alacri & prompto animo aggreſſi ſunt: & primũ quidem literis eum ab impietatis uoragine reuocare conati ſunt. Sed cum eundem repugnantem maiore audacia & temeritate contra fidem orthodoxam efferri uidiſſent, omnes, qui ſunt in orbe terrarum, Epiſcopi, ſui a pronunciata, ſub anathemate illũ expulerũt,

Petrus Fulloſit patriarcha Antiochenus.

Ea ſede priuatur.

In hac orationis parte libenter eos, qui ex noſtris hominibus non uitio, ſed quadã mentis leuitate, nouitatẽ hãc temere amplexati ſunt, his uerbis cõpellarẽ: Quæ nã cauſa uos fratres, adduxit, ut recte ſentientẽ patrũ noſtrorũ doctrinã relinqueretis, & nouitatẽ ab hæreticis nuper excogitatã ſequeremini? Animaduertẽdũ uobis erat, quemadmodũ ſancti Patres noſtri nõ fictas fabulas ſecuti nobis hunc hymnũ canendũ tradiderunt, ſed diuina quadã reuelatione docti, quæ non uni aut alteri, neq; in aliquo terræ angulo, ſed meridie ipſo in luce clariſſima uniuerſo Conſtantinopolitanæ urbis populo Chriſti amantiſſimo facta eſt, quo tẽpore beatiſſimus pater Ẽps & magiſter cũ primis probatus Proclus Conſtantinopolitanæ præſidebat. Quicquid autẽ diuina gratia ſuggerẽte diuinitus nobis reuelatũ eſt, illud nulla ex parte mancũ, ſed omnino perfectum eſt, & ad ſalutem idoneum, non indigens humanarum argumentationum inuentis, neque additamento, uel ſubtractione aliqua, ut diui-

Sẽper hæretici nouitates excogitãt quibus ſimplices fallunt.

Deut. 12.

næ literæ docent, cum dicunt: Verbum, qnod ego præcipio tibi hodie oide ut illud ualde obſerues, oeque quicquam addis, neque ab eo aliquid imminuas cum te uera diuinis eloquijs aliquid addere uel detrahere, periculoſum ſit, & perniciem ijs qoi hæc faciunt, magnam afferat: non enim ij ſumus, qui Chriſtum corrigere poſsimos, ſed qui Chriſto ſubijci & obedire debeamus. Hæc, & multa alia licet de hac re dieere ooſtris hominibos ita ſentiētibus, qoos doceri cupimus, extremæ inſcitiæ eſſe, hæretici hnius nouitatem admittere. Deſinant igitur cum hæretico homine deinceps ſentire.

Zeno imperat. reſtituit Petrũ.

Itaq; cũ Petrus ille ab omnibus Epiſcopis ſub anathemate (ut diximus) damnatus eſſet, & Zeoo propter inuaſionem Baſiliſci ab Imperio auſugiſſet, ipſe quoque fugieos ad ignota quædam loca ſe cootulit. Poſtea uerò quàm Zeoo ad Imperium reuerſus eſt, Petrom fullonem requiſiuit, & Aotiochenæ Eccleſię Epiſcopum reſtituit, cum oondum aoatheinate liberatus eſſet beatum uerò Calendioné Patriarcham in Oaxim e xulem relegauit, fullone illo Antiochenæ ſedis Epiſcopatum ui eapiente. Qui ut impius, & oullã ſpem reliquam habens, tyrannidem ipſam impuoè, uel ſcelerate potius exercebat, interficieos, proſcribés & omnes eos fugans, qui nolebant cum eius impietate commnnicare. Sed hæc quidem miſſa faciam, cum multa ſiot, & propriam hiſtoriam requirant. Cóferet autem ſe oratio noſtra ad id, quod magis urget, ut ſancti Apoſtoli Barnabæ gratiam omnibus ooram faciamus, & quanta patriam ſuam cura & benignitate proſeqoatur, declarenius.

Com nondum contentus eſſet Petrus fullo innumerabilibus illis malis, quibus Orientis partes aſtecit, io prouincias etiam illas, quæ oihil ad eum pertinebant, manus iniecit. Cum enim Imperatoris, & eorum, qui erant apud Imperatorem gratioſi, lenitatē auro ſibi comparaſſet ipſius etiam Dei legem deinceps contempſit, & Cyprios homioes Dei & fidei amatores, ac recta leotieotes, omnibus modis uexare cogitauit quoniam eius inſulæ habitatores pietatem à patribus ſois traditam ſeruaotes, recuſabant cũ eius impietate communicare. Itaque Cypri ſedem ſanctiſſimam, & à principio inde uſque ab Apoſtolorum tēpore liberam, ipſe arripere, & ſibi ſubijcere aggreſſus eſt, idque ad Imperatorem retulit falſum deferens ac dicens: Quoniam uerbum Dei ab urbe Antiochia ad Cyprũ iotulam manauit, ob id Cypri Eccleſiam ſub Antiocheoæ ſedis Patriarcha eſſe oportet, quandoquidem Apoſtolica & Patriarcha ſedes eſt.

Hæc ille recte fidei & ſenteotiæ deſertor contendebat, cum tamen oon igooraret ea, quæ in urbe Epheſo ſancta illa Synodus, Cyrillo præſidente, definierat, à ſe uiolari atque corrumpi. Sed pietatis præco, & ſanctiſsimus Apoſtolus Barnabas patriæ ſuæ opportuno tempore ſuboeniens, illius Petri ſtultitiam uel malitiam potius redarguit. Cum enim Epiſcopus Salamioæ iuſſus fuiſſet ad regiam urbem ſe eoolerre & aduerſus Aothiocheoos coram Patriarcha cauſam dicere, præ timore torpeſcebat, fullonis illius inſidias ſuſpectas habens. Erat tũc Salamioæ urbis Epiſcopus Aothemius, oir cum primis admirabilis, quod ad rectam fidem & oitæ innoceotiam pertineret: ſed ad diſputationem cum aduerſarijs ſuſtioendam, parum ualebat. Cum igitur ancipiti cogitatione fluctuaret, oeque certum haberet, quid ageret, oum uidelicet Conſtaotinopolim proficiſci deberet necne: nocte in ſomnis adſtitit illi quidam, diuinam quandam ſpeciem præ ſe ferens, & lumiois ſpleodore multo effulgens, lucidaque ueſte indotus, ac ſacro habitu decorus, qui & hæc dixit: Cur ita triſtis es ounc, Epiſcnpe? Quomodo tãtos iſte torpor te corripuit? Cur nultus tuus ita concidit? Nihil mali ab aduerſarijs tuis patieris.

S. Barnabas apparet Anthemio Epõ.

Hæc cũ dixiſſet, ab Anthemio diſceſsit: qui experrectus, & timore perterritus Epiſcopus, in faciem ſe ꝓſtrauit, & multis lachrymis Deũ ita ꝑcatus eſt: Dñe Ieſu Chriſte, fili Dei uiui, adiuoa Eccleſiã hanc. Scio autem, quod illam adiuuas. Si uiſio hæc à te profecta eſt, fac, quæſo, ut eadem iterum ac tertio mihi oſtendatur, ut te mecum eſſe certo ſcire poſsim.

Interea Epus ille diuinis precibus atteotius uacabat, ab omnium hominum cougreſsione remotus. Nocte autem, quæ deinceps conſecuta eſt, cum adſtitiſſet idem ille uir eadem forma & habitu, quo antea uiſus fuerat: iam, inquit, tibi dixi, nihil mali te paſſurum ex ijs, quę tibi aduerſarij minãtur. Nihil igitur ſuſpicaos, prompto animo ad urbem Conſtantinopolim uenias. Hæc cum dixiſſet, diſceſsit. Epiſcopus uerò rurſus Domino gratias egit, neque quicquam alicui dixit, ſed expectabat tamen reuelationé tertiam. Nocte igitur conſequente idem uir apparuit, qui grauius eum increpaos: Quouſque, inquit, noo uis credere uerbis meis, quæ diebus his complēda ſunt? Proficiſcere in urbem Regiam prompto & alacri animo illinc enim cum gloria reuerteris, neque quicquam mali ab aduerſarijs paſſus fueris, cum Deũ ipſum propter me ſeruum ſuum tui propugnatoré habeas. Tũc Epiſcopus: Quęſo, inquit, Domine mi, dic: Quis es tu qui hæc mecum loqueris? Tum ille ait: Ego ſum Barnabas, diſcipulus Domini ooſtri Ieſu Chriſti, ſegregatus à Spiritu ſancto, ut una cum Paulo Apoſtolo electionis uaſe, munus Apoſtolicum inter gentes exercerem. Huius rei ſignum hoc habeas: Egredere extra urbem Occidenté uerſus ſtadijs quioque, in eam regionem, quæ Sanitatis locus appellatur, (Per me enĩ Deus ipſe io loco illo miracula efficit) & ſub arbore Siliqua effodies: ſpeluocam enim atque arcam inoenies, quoniam illic totum corpus meũ conditũ eſt, & Euaogelium manu propria ſcriptum, quod à ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Matthæo excepi. Quoniam uerò aduerſarij tui ſurſum & deorſum miſcentes omnia, & iura quædam obijcientes, tecũ diſceptaot, Antiochiæ ſedem Apoſtolicam eſſe contendentes, & tu contra ius tuum illis opponas: Et mea, inquiés, ſedes Apoſtolica eſt: nam & Apoſtolum habeo in patria mea. His dictis, Barnabas diſceſsit.

Epiſcopus uerò experrectus, Deũ adorauit, totoq; clero & populo Chriſti amãtiſsimo cógregato, exijt io eum locum, quem per reuelationem didicerat, multo apparatu, & croce ipſa prælata. Cumque preces ad Deum miſiſſet, iuſsit locum effodi quem poſtquam paulum fodiſſent, inuenerunt ſpeluocam lapidibus obſtructam. Illis autem ſublatis, apparuit arca illa: qua detecta, iouenerunt uenerandas ſaocti & uenerabilis Apoſtoli Barnabæ reliquias, ſuauem gratię ſpiritualis odorem ſpirantes, inueoerunt etiam Euangelium ſupra Barnabæ pectus impoſitum. Illam uero arcam plombeo ſigillo munierunt. Cumque Deum precati eſſent & adoraſſeot, diſceſſerunt, uiris religioſis in loco illo ab ipſo Epiſcopo cooſtitntis, qui ueſpertinis & matutinis hymnis Deum collaudarent. Ille igitur ioſigoiores Epiſcopos ſecum habens, uenit in urbem regiam Cooſtantioopolim, & ad Patriarchæ domum deductus eſt. De cuius aduentu cum Imperator audiuiſſet, Patriarchæ ipſi mandauit, ut cum Synodo quæ illuc conuenerat, omniũ partium controuerſiam audiret, & quod illi uideretur, decroeret. Coacto igitur cócilio, cũ cauſa illa tractaretur, aduerſarij afferebãt ſua iura, ut ſibi uidebant, quod Antiochena ſedes Apoſtolica & Patriarcha ſedes eſſet: ob idq; contendebant, & alias prouiocias ſibi ſubiectas eſſe debere.

Nota crucē ante latam.

S. Barnaba reliqa reperiũtur.

Hæc

Hæc cum aſſererent, ijs, qui præſentes erant, rationi conſentanea dicere uidebantur. Beatus uerò Anthemius paulum moratus, contra obijciens: Et mea, inquit, ſedes Apoſtolica fuit; indeiſque à principio, & libertate honorata, qui & Apoſtolum habeo in patria mea integro corpore conſtantem, beatiſsimum, inquam, illum Barnabam, ſanctarum laudum præconiis celeberrimum. Hoc cum Anthemius oppoſuiſſet nihil loci aduerſarijs relictum eſt, cum Epiſcopi, qui præſentes erant, ſilentio Anthemi orationem confirmaſſent. Aduerſarij uerò ipſi rubore perfuſi, muti remanſeruot, reſponſo illo tam iuſto perculſi. Hæc cum Imperator audiuiſſet, Epiſcopum Cypri ad ſe accerſiri inſsit, & de reuelatione ſancti Apoſtoli Barnabæ diligenter ab eo quæſiuit. Ille nihil ex his, quæ uera cognouerat, occultauit, ſed ordine rem omoem Imperatori narrauit. Ille hæc audiens, ualde gauiſus eſt, diuinæ gratiæ diuitias admirans, quod Imperij ſui têporibus tantum miraculum à Deo factũ cognoſceret. Tunc Antiochenæ urbis Epiſcopum illinc eapulit, & iuſsit, ut in poſterum Cypri Epiſcopo, quod ad eam cauſam pertinebat, nihil omnino moleſtus eſſet. Beatum uerò Anthemium Epiſcopum ita rogauit: Quoniam ſancti Pontificatus tui temporibus Domino noſtro Ieſo Chriſto placuit, ſanctum ſuum Apoſtolum Barnabam reuelare, iube, quæſo, celeriter Euãgelium illud, quod inuentum eſt, nobis afferri. Id ſi feceris, mihi filio tuo gratiſsimum erit: habebis enim & meipſum poſthac tibi, pater, in omnibus obtemperantẽ. Aſcenſus eſt eius petitioni Epiſcopus, & quẽdam ea ijs, quos ſecum habebat, una cum fideliſsimo Imperatoris miniſtro Epiſcopum miſit: qui Euangelium illud in urbem Conſtantinopolim attulerunt. Erant autem libri tabellæ thyinis lignis compoſitæ. Euangelium illud Imperator in manus ſumpſit, & deoſculatus eſt, auroque multo exornatũ in palatio ſuo repoſuit, ubi ad hodiernum uſque diem ſeruatur, & in magna quinta Paſchæ feria quotânis in palatij oratoria Euangelium ex eo libro recitatur. Epiſcopum uerò Anthemium manis honoribus proſecutus, pecunijs multis donatum, ad inſulam Cyprum remiſit eique mandauit, ut ſancto Apoſtolo Barnabæ templũ in eo loco erigeret, ubi uenerandæ ipſius reliquiæ fuerant. Multi autem ea optimatium numero pro illius templi ædificatione pecuniam contulerunt.

Euãgeliũ S. Mathæi Barnabæ manu deſcriptũ

Ille igitur in Cyprum reuerſus, multos artifices atque operarios collegit, & ædificationi non mediocrem operam dedit, & Apoſtolo Barnabæ templum ualde magnũ tum ædificio, tum multo & uario ornatu inſigne conſtruait. Ad eam uerò templi partẽ, quæ ad Libyam ſpectat aulam quãdam compoſuit, quatuor porticus habentem, & cellas hinc atque illinc è regione ſibi oppoſitas in aula conſtruait, ut qui diuina officia io templo illo Monachi celebrarent, in illis cellis habitare poſſent. Quinetiam è longinqua regione aquæductum deriuari fecit, & in medio atrio côchã quandã pulcerrimã conſtruait, in quã aqua illa deflueret, ut tã qui eo in loco habitabãt, quam qui peregre ueniſſent, abũde aqs illis frui poſſent. Multa ẽt alia hoſpitia illic ædificauit, in qbus pegrini & hoſpites recreari poſſent, ita ut qui locum illũ uidiſſet, paruæ alicuius & iucundæ urbis figurã uidere ſibi uiſus eſſet. De in arcam illam in qua, Barnabæ Apoſtoli reliquiæ conditæ erant, in dextera ſacrę aræ parte collocauit, qui locus multo argento & marmoreis colũnis ornatus erat. Diem uerò feſtum, quo beati Apoſtoli & generoſi martyris Barnabæ memoria celebraretur, Patres agi per ſingulos annos conſtituerunt, tertio Idus Iunij, ut Romani numerant: ut uero Cypri Conſtantienſes, die undecimo eius menſis, qui ab illis dicitur Meſores, & decimus numeratur: ut autem Aſiani homines, uel Paphij numerant, decimonono menſis, qui Phthipatus dicitur, & nonus numeratur. Hoc igitur anni tempore in eum locum, quem ſupra diximus, gentes plurimæ conueniunt, & diuina officia concelebrant io gloriam Patris, Filij, & Spiritus ſancti, cui debetur gloria in ſecula ſeculorum Amen.

Dei feſtus ſãcti Barnaba Apoſto

Reliquiarum ſancti Apoſtoli Barnabæ reuelatio ita ſe habuit, ut diximus. Quæ uerò miracula quotidie à ſanctiſsimo ipſius ſepulcro abunde proficiſcũtur, ea ſi quis conſcribere uelit, ne multis quidem uoluminibus (ut opinor) illa complecti poterit. Nos igitur ad eorum, quæ ſupra diximus, memoriam redeũtes, uirum hunc pietatis cauſa omnibus certaminibus egregie functum, ob idque cœleſti corona donatum, hymnis diuinis proſequamur, & eundem beatum prædicantes, laudum præconijs celebremus. Hic enim, tanquam oliua quædam fructifera, in domo Dei plantatus, quotidiè fructus ſuauem odorem ſpirantes Deo ipſi offert. Hic Imperatorum gloria, ſacerdotum iucunditas, populorum exultatio, eorum qui anguſtijs premuntur, conſolatio, afflictorum profugium ac recreatio, deſperatorum ſpes atque adiutor, peregrinorum requies, ægrotantium medicina ſanorum cuſtos, ſpiritualium gratiarum ſons, Eccleſiæ murus, Orthodoxorum firmamentum, fidelium hominum propugnatio, totius orbis terrarum decus. Cæterum tot & tantæ ſunt, beatiſsime Apoſtole Ieſu Chriſti Barnaba, laudes tuæ, ut omnium hominum mentem atque orationem ſuperent. Nihilominus tamen noſtri ſermonis paupertatem exiguam illam quidem, ſed promptam certè, acceptam habens, pro nobis apud eum, quem dilexiſti, Chriſtũ unigenitum Dei filium & Verbum, intercedere non grauerix ut ille à præſenti & laborioſo hoc ſeculo nos eripiat, nobiſque concedat, ut remiſsionem peccatorum, clementiam & miſericordiam multam aſſequamur in illo die terribili, cũ uenerit iudicare uiuos & mortuos.

Miracula innumera ad ſepulcrũ S. Barnaba.

Tuum uerò ſucceſſorem, qui ſanctam Sedem tuam gubernat, firmam atque immobilem, cuius & tu propugnator fuiſti, fidem eodem ſenſu tuentem, Orthodoxæ ueritatis legitimum & uerum doctorem, Saluatoris noſtri imitatorem, paſtorem & patrem noſtrum, qui præſens eſt, & ſanctam tui memoriam illuſtrem repræſentat, Deum exora, ut multis annorum circulis io ſanctiſsima tua ſede conſeruet ualentem & populum ipſius in pace & tranquillitate regentem, qui & ueritatis doctrinam omni cum ſanctitate & iuſtitia dirigat. Te inſuper oramus, ut qua cura patriam, tuam ſemper proſecutus es, eadem & nunc illam proſequaris, eamque tuis ſanctis apud Deum precibus cuſtodias, & à ſcandalis operantium iniquitatem eripias, ut in pace, modeſtia ac pietate uitam in hoc ſeculo ducamus, & miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti expectantes, ad æternam illam uitam peruenire poſsimus, cuius nos omnes participes fieri optamus gratia, miſericordia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria ſit, Patrique & ſancto Spiritui, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI HONOFRII Eremitæ & aliorum Patrum, quos ego Paphnutius Anachoreta, Dei prouidentia: ut cognoſcerem, dignus fui habitus, & quorum audeo pijs ac religioſis fratribus narrare hiſtoriam. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Junij 11.

Qvodam die ſtudiom adhibui, ue in Interiorem nenirem ſolitodinē, & uiderē an eſſet nllus alins frater monachus, qui inrerius meo ſeruiret Domino. Cumq́ne ſurrexiſſem, profectus ſum iter quatuor dierom in interiorem ſolitudinem, licet nec panem interim comediſſem, neq; uinum aut aquam bibiſſem Quarto autem die, cum perueoiſſem ad antrum nenerabile, manſi hora nna pulſans oſtium, ſperans fore, ut pro more egrederetur aliquis ex fratribus, & me ipſe ſalutaret. Cum uerò pulſaſſem, & nemo reſpondiſſet, aperui oſtium, & ingreſſus ſum clamans, Benedic. Cumq́ue oidiſſem quendam ſedentem, tetigi eius homerum: fuitq́ue tanquam lanugo. Cumq́; reliquum corporis contrectaſſem, ioueni eum iam lōgo tempore mortuum. Vidi oerò pendens quoqne colobinm. Cumq́ne ego id tetigiſſem, euaſit non ſecua ac puluis io manu mea, adeo ut ego ſtatim me ueſte propria exuerim, & mortui corpus contexerim, promptoq́; & alacri animo propriis maoibus effoſſa terra arenoſa, eius depoſuerim reliquias cum precibus & multis lachymis.

Illinc autem egreſſus, profectus ſum ad interiores partes ſolitudinis. Inuenio antem in altera ſpelunca ueluti ueſtigia hominis. Cumq́ue cognouiſtem aliquem in ea habitare, fui parum aoimo commotus. Cum autem pulſaſſem, & nullam uocem andiſſem, ingreſſus ſum in eandem ſpeluucam. Cumq́ue oullū ioueniſſem, ſum egreſſus, reputans ſeruum Dei illic ſolitum ſe eaercere. Cum autem iooueniſſem propriā eius cellam, in qua ſimiliter nullus erat, perſeuerauimanere toto die, cupiens ſalutare homioem, & citra ullam iutermiſsionem diceos ea pſalterio. Cum ille autem dies finiretur, uidi gregem bubalorum uenientem, & fratrem ambolantem io medio eorum. Cum uerò ij prope me neoiſſeot, illum quidem uidi uirū ueſte nudum, pilis autem tectum corpore. Qui cum perueniſſet io eum locum, in quo ſtabam, & me putaſſet eſſe ſpiritum, manſit orans. Multi eoim ſpiritus in ijs locis eum tentaraoe, quemadmodum ipſe poſtremo mihi narrauit. Dixi autem ei: Cur times, ſeroe Ieſu Chriſti Dei noſtri? Cootemplare & uide greſſus meos, ut ſcias, quòd ſum homo, ſicut tu: Palpa me, ut oideas, quòd caro & ſaoguis ego ſum. Ipſe autem cū me eſſet contemplatos, & gratias egiſſet, dixit, Amē. Ego uerò rogaui eum, & perſuaſi, ut me in ſuam ſpeluncam deduceret. Ille autem ex me quæſiuit, qnomodo eo acceſsiſſem. Ego uerò ei audacter ſcopum meum & inſtitutum expoſui, oempe quòd cum uellē cognoſcere Chriſti ſeruos, qui ſunt in ſolitudine; illuc acceſsi, nec Deus eo me fraudauit deſiderio. Tunc ex eo ſciſcitatus ſum, dicens: Quomodo huc neniſti? & quanto rempore habitaſti io hac ſolitudioe? & quamobrem nudus iocedis, nulla re tectus? Is autem hæc mihi dixit.

Ego fui ouper monachus, degens in cœnobio Thebaidis, magnoq́ue & fidenti animo operans. Statui autem egredi ea illo cœnobio, & ſolus quietè habitare in mooaſterio, ſtudens maiorem inuenire mercedem. Hanc cogitatiooem cum lubenter ſuſcepiſſem ædificaui paruam cellulam, & ſolus in ea habitaui, artem eaercens meis manibus. Quo factum eſt, ut multi quoque ad me accederent, iubentes mihi opus, qđ meis facerem manibus. Neque uerò mihi parui fructus ex ijs redibant, ea quibus, pauperibus & egentibus & hoſpitibus ſuppeditabam. Inimicus autem, qui eſt omnino bonis infeſtus, illo mihi tempore insidiens, & meū erga Deum uehementem ſcopum & inſtitutum impedire cupiens, cum ſubijſſet mentem cuiuſdam Monachæ, quæ apud me fuerat, iubens paruum aliquod opus, effecit, ut ea ad me rediret. Quo factum eſt, ut libere inter nos locuti ſimul quoque habitauerimus, & poſtremo (quod eſt grauiſsimum) iniquitatem peperimus, & ſex menſes in peccato manſerimus. Poſtea autem cum mihi in meotem ueniſſet meæ uitæ finis, & æternum ac magnum iudicium, & tenebræ exteriores, & ignis, qui extingui non poteſt, conflagratio, & uermis, qui non poteſt ſopiri, corroſio, dixi apud me: Hei mihi, ò anima, melius eſt mihi ſurgere, & abire in ſolitudinem, & fugere à peccato. Relictisque rebus omnibus & illa muliere, ueni in hanc ſolitudinem, & inueni fontem, & hanc ſpeluncam, & hanc palmam. Ea autem mihi uictum ſuppeditat. Hæc enim palma generat quotannis duodecim ſpathas, nēpe ſingulis menſibus unam. Vna autē ſpatha ſufficit mihi triginta dies. Et poſtea ueoit alia ſpatha. Nihil autem aliud habeo cibi in hac ſpelūca, neque alium potum. Quinetiam ueſtes meæ longo temporis ſpatio interierunr, & capillis capitis mei corpus tegitur cum pudendis. Iam enim tempore triginta annorum habito in hac ſolitudine, nec uoquā ceſſauit aër mihi ſalubrem dare temperiem, oeque panem omnioo guſtaui.

Inſidiatur uiro ſancto diabolus.

Poſtquam ea illo iuſto hæc audiſſem, eum interrogaui, dicens: In principio quando huc ueniſti, laboraſtinè, ualde, ao oon? Ipſe autem reſpondens mihi dixit: Primum quidem ualdè laborabam, ò frater, adeo ut dolore cruciatus, me in terram proijcerem, ut qui in uentre maaimam ſentirem moleſtiam, nec poſſem caput erigere: ob idqoe cogebar meam ſynaxim peragere uolutatus, Deom, qui in omnibus eſt miſericors, rogaoi, tam propter eum, qui me tuoc affligebat, doloiem, quam pro redemptione meorum peccatorum. Cū uerò multos labores ſuſtiouiſſem, quodam die dum ſederem, & graui dolore uentris uexarer iotrinſecus, uidi uirum inſignem coram me ſtantem, qui me eſt allocutus, dicēs: Quid habes, & qoidnam tibi dolet? Statim autem, poſtquam hoc ex eo audiiſſem, coofirmaui oires, & ei dixi: Domine, dolet mihi iecur. Is uerò dixit: Oſtende mihi locum, io quo ſeotis dolorem. Cum ego autem ei iecur oſteodiſtem ipſe manu extenſa, & mihi impoſita, & coniunctis digitis, perinde ac gladio ſcidit latus, & meum iecur eduxit, meo maaimo com dolore, & oſtendit mihi plagas quas io eo habebam. Illud uero manu ſua eraſit, & ei pannum mundum iniecit, & iecur meum in locom ſuum reſtituit. Cumque totum corpus meū cōtrectaſſet benedictis ſuis manibus, lateris mei uulnos conglutinauit & dixit: Eccè ſanus factus es, ooli amplius peccare, ne deterius tibi contingat: ſed ſerui Domino nunc, & uſque in ſecula. Ecce autem ab illo die curara ſunt omnia mea iuteriora, ceſſauitque dolor mei iecoris. Ea illo ergo tempore maneo ſine dolore, Deo benedicens, & ipſum glotificans propter ſuam io me miſericordiam.

Triginta annis non guſtauit panē.

Diuinitus ei curatur.

Ioan. 5

Mihi autem oſtendit uir ille inſignis paonū amomi,

mi, quem meo lateri impoſuit. Quando uerò mihi Paphnutio narrauit hæc omnia, rogaui eum, ut cũ ipſo manerem in ſpelunca. Ipſe autem mihi reſpondit, dicens: Non poteris frater mi, ferre inſultus dæmonũ. Poſtea uerò rogaui eum, ut mihi nomẽ ſuum ſignificaret. Is uerò mihi dixit. Nomen eſt mihi Timotheus. Memento mei, & roga pro me, frater dilecte, ut Deus in me perficiat bonum, quo ſum dignatus. Ego autem Paphnutius procidi ad eius pedes, preces ab eo poſtulans. Ipſe autem reſpondens mihi dixit: Dominus noſter Ieſus Chriſtus benedicet te, & defendet te ab omni laqueo diaboli, & præbebit tibi uias rectas ad hoc, ut pergas ad ſanctos eius in ſecula. Benedictionem autem eius conſecutus, prompto & alacri animo cum gaudio ſum egreſſus, Deum laudãs propter egregios ſermones, quos audiui à ſancto illo Timotheo. Inter ambulandum uero apud me conſiderabam, & animo ualde anxius, dicebam. Quidnam eſt mea uita aut quodnam meum inſtitutum? Manſi autem non paucos dies hæc apud me cogitans, & huius iuſti uiri Deo grata opera ſequi cupiens. Cum uero clemẽtis Dei mihi illuxiſſet prouidentia, nõ abieci curam meæ uitæ, ſed excitatus, rurſus profectus ſum in interiorem ſolitudinem in uia auia, ubi eſt genus eorum, qui dicuntur Maaici. Omne enim ſtudiũ à me in eo ponebatur, ut ſcirem, an eſſet alius Anachoreta in interioribus partibus ſolitudinis Deo ſeruiens, ut ego quoque dignus haberer, qui id conſequerer.

Timotheus eremita.

Hoc autem iter cum cœpiſſem ingredi, tuli mecum paucos panes, & aquæ modicum. Quæ quidem mihi ſuffecerunt uſque ad quatuor dies. Cum ij autẽ præterijſſent, & expletum eſſet quod manducarem, affligebar adductus in magnas de uictu anguſtias. Statim uerò ſumptis uiribus, & mortem habens ante oculos, ea cura dimiſſa, alios quatuor dies & noctes ſum profectus, cum nec panem aut aquam guſtaſſem adeo ut rurſus cùm mihi deeſſet cibus, ualde laborarem, & me humi abijciens mortem expectarem. Tũc uidi uirum inſignem uenientem, & manum ſuam labijs meis imponentem, non ſecus atque medicus ſcalpellum oculo, & protinus rurſus ſumpſi uires, adeo ut neque famem, neque ſitim ſentirem. Cum magnã autem & terribilem uidiſſem uiſionem, ſurgens rurſus prompto & alacri animo, profectus ſum in interiorem ſolitudinẽ alios quatuor dies & noctes. Defeſſus uero & extenſis in cœlum manibus, Deum oraui Cumque rurſus uirum illum uidiſſem ad me uenientem, accepi ab eo magnas uires. Cumque ſeptẽdecim dierum itineri finem (ut ſemel dicam) impoſuiſſem, uidi procul uirum uenientem aſpectu admodum terribilem, hirſutum pilis, eiſque tectum toto corpore, non ſecus ac feram terribilem. Erat enim à ueſte nudus, lumbosque cinctus habebat folijs herbarum. Cum is autem prope me acceſſiſſet, territus aſcendi ſupra cacumen montis ualde excelſum. Timui enim, exiſtimans eum eſſe homicidam. Ipſe uero cum ueniſſet ad radices illius montis, abiecit ſe in umbram. Affligebatur enim propter anguſtias ſenectutis & nutrimenti, ardoremque & laborem quem, ſuſtinebat in illa ſolitudine. Cumque ſuſpexiſſet & me uidiſſet, clamauit dicens Deſcende ad me, uir ſanctiſsime. Nã ego quoque homo ſum, habitans in hac ſolitudine. Ego autẽ his auditis, protinus deſcendens, me humi abieci ad illius pedes. Is uero dixit mihi: Surge, fili mi nam tu quoque es ſeruus Dei & amicus ſanctorum. Surgensque dignus ſum habitus, qui ſederem ex aduerſo eius.

Honofrij forma terribilis propter uitæ aſperitatem.

Sæpe autem rogaui, ut mihi diceret nomen ſuum. Is uero mihi dixit: Eſt mihi nomen Honofrius, Sexageſimus iã annus agitur, ex quo habito in hac ſolitudine, ambulans in montibus huius ſolitudinis: quo tẽpore nullũ omnino hominem uidi qui in carne cognoſceretur, te ſolo excepto. Habitaui autem antea in ſancto monaſterio, quod nomine appellatur Erìti Hemepolitani Thebanorum regionis, quod è fratribus impletur numero centum, qui eiuſdem ſunt fidei & animi, & omnes cõmuniter comedunt in charitate & multitudine pacis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in magno ſilentio quieteque ſe exercent, & glorificant eius bonitatem. Cum ergo in iuuenili ætate illic degerem & erudirer, Deique amorem è ſanctis patribus, purãque ac ſynceram fidem docerer & regulã pietatis, audiui ſanctos patres dicentes de admirabili, proque & religioſo patre noſtro Elia, quẽadmodũ ei fuerunt uires à Deo confirmatæ, per tolerantiã & patientiam eorũ, quæ ſuſtinuit in deſerto: & rurſus de Ioanne Baptiſta & præcurſore, cui nullus par fuit ex hominibus, & de ijs, quæ paſſus eſt in ſolitudine uſque ad diem, quo reuelatus eſt Iſraeli.

Sexaginta annis nullũ uidit hoiem.

Rogaui autẽ ſanctos patres, dicens: Quid ergo? qui habitant in ſolitudine, ſunt uobis maiores apud Deum? Ipſi uero reſpondentes mihi dixerunt: Sunt nobis maiores, fili. Nam nos quidẽ alter alterũ uidemus quotidie, & noſtras ſynaxes cõmuniter celebramus cũ gaudio, & quando eſurimus, cibum paratum inuenimus. Similiter etiã ſi ſitierimus, habemus aquã & ſi contigerit aliquẽ noſtrũ, eſſe imbecillũ, alij eum conſolantur, propterea quod uiuamus cõmuniter. Quod ſi etiã eſculentum aliquid deſiderauerimus, hoc inter nos communicamus propter Dei charitatem. Qui autem habitant in ſolitudine, ſunt remoti ab his omnibus. Vndenã enim hæc eis ſuppeterent? Quod ſi eos aliquando inualerit afflictio, uel bellum ex laqueo aduerſarij, ubi inuenient hominẽ qui mutare poſsit mentẽ, aut conſolari? Quin etiam ſi deſit eis cibus, nõ eſt facile eũ cõſequi. Similiter ſi inuadat ſitis eis aqua non adeſt. Ibi autem, ò frater, maxime laborant, qui ſunt huiuſmodi, quãdo ſtatuunt ſolitudinẽ occupare ad habitandũ, & magis amplectuntur ſeruitutẽ in Deũ, & ſe tradunt exercitationi, famẽ & ſitim parati ſuſtinere, & occulta bella eius, qui eſt bonis infeſtus, contendentes uincere, & omnẽ uiã arctã in Dño perſequentes, ut nequaquã ſuperẽtur ab inſania aduerſarij. Is enĩ ſemper ſtudet, impedimentũ afferre ijs, qui talia deſiderant, & eos tentare, ut bonum ſcopum retardet, ne permaneant in exercitatione, & conſequantur Dei munificentiam, quando excedunt e corpore, quandoquidem ad eos, qui ſuſtinẽt in exercitatione, perueniunt bona Domini noſtri miſericordia, ad ea remunerãda, quæ propter eum ſuſtinuerunt. His uero ab eius ſanctis Angelis, qui ad ipſos mittũtur, nutrimentũ ſuppeditatur, & aqua ex petra ſicut docet Eſaias Propheta, quod qui ſperãt in Domino mutabũt fortitudinẽ: aſſumẽt pẽnas, ſicut aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & nõ deficient. Et rurſus dicit: Si ſitierint, afferte eis aquã ex petra. Fiuntq; eis herbæ, quę* ſunt ſolitudine, dulces in ore plus quã mel. Quod ſi eis quoque laborẽ exoriri contigerit, aut bellũ aduerſarij, dum ſurgũt ea hora, qua extendentes manus accedũt ad Dominũ, ſtatim eis deſuper ab ipſo mittitur auxilium: diſperguntq; ab eis oẽs tentationes pp ipſorũ in eũ rectitudinẽ & cor purũ. Nõ audita ſunt a te, ò fili, ea, quæ ſerũtur in ſcriptura, nẽpe quod Deus nõ derelinquit pauperem in ſeculũ? Patientia pauperũ non peribit in finẽ? Et rurſus dicit: Exaudiet eos Dominus, & liberabit eos ab afflictione ipſorũ. Dat enim Dominus unicuique ſecundum laborem, quem propter ipſum ſuſtinuit. Beatus eſt ergo qui facit Dei uoluntatem ſuper

Eremitæ antecellũt cœnobitas.

Eſ. 40.
Eſ. 48.

** ſunt in.*

terram

terram. Angeli miniſtrant ei, & faciunt eum exultare, & ei uires addunt ſingulis horis, dum eſt in carne.

Cum autem à ſanctis patribus, qui erant in monaſterio, hæc didiciſſem ego minimus Honofrius tanquam melle ſuauiſsimo, & anima & corde repletus, magnam in me ſenſi correctionẽ, adeo ut ab ijs, quæ audiui, perindè ac ſi fuiſſem in alio mundo, mea mutata ſit cogitatio, promptoque & alacri animo noctu ſurgens accepi paucos panes, qui mihi ſatis erant ad alimentum uſque ad quatuor dies. Studebam enim cognoſcere, deductus à Dei prouidentia, ubinam me uellet habitare. E monaſterio autem egrediẽs illa nocte, ueni in uiam montis, uolẽs ingredi in ſolitudinẽ. Animaduerti uero lucem, quæ erat ante me. Cumq; eam uidiſſem, ualde ſum perterritus, adeo ut conſiliũ cęperim de reuertẽdo ad locum in quo erã prius, & de in eo habitãdo, ut prius. Sed hoc mihi fuit argumentum maioris profectus in Domino. Ecce enim cum ego fuiſſem territus, inſignis ille quicunque is eſſet, id ſciens, eſt ad me conuerſus, & mihi appropinquans, dixit: Ne timeas, ego ſum Angelus, qui tecum ambulo à tua ineunte ætate. Hoc enim conſilium & hęc diſpenſatio, propter quam uoluit Deus me tecũ habitare, nunc tibi perficitur. Cum hæc autem mihi dixiſſet, mecum ambulauit, & uenit in ſolitudinem circa ſex uel ſeptem milliaria. Cum ergo ſpeluncam uidiſſem uenerabilẽ, acceſsi prope eam, uolens ſcire an homo in ea habitaret. Cumque perueniſſem ad oſtium, clamaui: Benedic, Domine: id dicens pro more fratrum Chriſti amantium. Vidi autem ſenem uirum ſanctiſsimum forma uero admodum ſpecioſum & uultu magna plenum gratia. Cum eum autem uidiſſem, me ad eius pedes ſtatim proieci in terram, & eum ſum ueneratus. Ipſe uero me manu erigens: Tu es, inquit, frater Honofrius, qui es meus in Domino cooperator. Ingredere, fili: Deus tibi opem feret perſeueresque, ut es uocatus, bona implẽs opera in eius timore. Ingreſſus autem, ſedi cum eo paucos dies, ſtudens ex eo diſcere ſanctum opus, quod etiam accidit. Ne enim docuit inſtituta uitæ Eremitarum. Cum ipſe autem cognouiſſet illuminatum eſſe meum ſpiritum ad diſcendũ opus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & reſiſtendũ occultis bellis aduerſarij, & motum, quẽ habet ſolitudo, dicit mihi: Surge, fili & abducam te in alteram ſpeluncam in interiori ſolitudine, ut tu in ea ſolus habites, & laborem ſuſtineas. Ideo enim te miſit Dominus & hoc conſilio, ut tu in interiori habites ſolitudine. Cũ hæc autem mihi cõſuluiſſet, mecum in interiorem profectus eſt ſolitudinem, quatuor dies & totidem noctes. Poſtea uero deuenimus in quoddam paruum tugurium, ubi prope erat palma. Tunc autem mihi dixit uir ſanctiſsimus: Hic eſt locus, qui Dei prouidentia eſt tibi paratus ad habitãdum. In eo ergo manſit mecum triginta dies, me pulcra docens opera. Et poſt triginta dies ualedicens, receſsit à me: & ex illo tẽpore ſemel tantum ſingulis annis conueniebamus uſque ad illum diem, quo exceſſit è corpore. Cum eum autem mortuum oſtẽdiſſem, depoſui eius reliquias prope meam habitationem.

Poſtq̃ hæc omnia mihi narrauit, rogaui eũ quoq; ego minimus Paphnutius, dicens: Bone pater, multũ ne laborem ſuſtinuiſti, qñ primũ ueniſti in hanc ſolitudinem? Dicit autẽ mihi B. ſenex: Crede, dilecte frater, tantum laborem ſuſtinui, ut mei ſepe ſpẽ omnem abijcerẽ uſque ad mortem, fame & ſiti mihi imminẽtibus, & ſimul etiam igne ſolis, in die, & frigore aeris noctu madefactaque fuit mihi caro a rore cæli. Cum uero bonus Deus uidiſſet hæc me ſuſtinuiſſe, & certamen ieiunij, & quod dediſſem animã meam exercitationi, iuſsit ſanctum ſuũ Angelũ mihi prouidere, & ad me afferre alimentũ quotidianum, & modicũ aquę ad meum corpus confirmandum, & hæc palma mihi quotannis producit duodecim ſphatas, adeo ut ſit una ſingulis menſibus. His ego cum ueſcerer cũ herbis ſolitudinis, fuerunt mihi per Dei prouidẽtiã melle dulciora. Scriptũ eſt enĩ: Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod proficiſcitur ex ore Dei. Si ergo, ò frater Paphnuti, feceris uoluntatẽ Domini noſtri, ab eo tibi prouidebitur. Dicit enim in ſancto ſuo Euangelio: Nolite eſſe ſoliciti, quid comedatis, aut bibatis: Dominus enim & pater ueſter, qui eſt in cœlis, nouit quonam opus habeatis. Petite ergo primum regnum eius & iuſtitiã & hæc omnia adijcientur uobis.

Hæc cum mihi expoſuiſſet ſanctiſsimus pater Honofrius ſub cacumine montis, ubi ei factus ſum obuiam, repletus omni gaudio, oblitus ſum omnium laborum, qui mihi acciderant in itinere, dum ambularem in montibus ſolitudinis, famẽ & ſitim nihil omnino apud me reputans. Cumque uires ſumpſiſſem & ſpiritu & corpore, & eſſem exultatione repletus, ei dixi: Sum beatus, qui dignus ſum habitus ut te uiderem Pater ſanctiſsime, & audirem tuos pulchros & iucũdiſsimos ſermones, qui me nullo non affecere beneficio. Ipſe autem reſpondens, mihi dixit: Surge modo, ò frater, & ſimul recedamus. Non ceſſabam autem, tanquam rem nouam & inauditam, admirari gratiã ſancti patris Honofrij. Deinde cum proceſsiſſemus duo aut tria milliaria, peruenimus ad tugurium maxime uenerandum, prope quod ſtabat palma. Ipſe uero cum ad locum acceſsiſſet, mecum eſt precatus. Impletis autem precibus, dixit, Amen. Poſtea uero ſedẽtes manſimus exponentes inter nos inuicẽ bona Domini. Cum autem occidente iam ſole dies deſiſteret, hæc uidi in medio tugurij, iacentem panem, & parũ aquæ. Dixit uero mihi uir ille beatus: Surge fili, ſume parum panis & aquæ, qui ſunt ante te. Video enim te adductum eſſe in periculum ex fame & ſiti, & labore itineris. Ego autem dixi ei: Viuit Saluator meus Dominus, non comedam nec bibam, niſi manus noſtras relaxemus, & edamus communiter. Eum ergo ualde rogaui, & uix potui perſuadere, ut manum immitteret, & pane fracto mecum ueſceretur, donec eſſet ſatiatus. Ex illo autem pane nobis ſuperfuit. Manſimus uerò tota illa nocte orantes.

Dum eſſet autem mane, uidi ipſum poſt matutinas preces mutaſſe faciei aſpectum & colorem, & fui cõterritus. Ipſe autem cum hoc cognouiſſet, me eſt allocutus, dicens: Ne timeas, frater Paphnuti. Deus enim qui eſt in omnibus miſericors, te ad me miſit, ut curã geras ſepulturæ mearum reliquiarum. Ecce enim hodierno die perficio meã adminiſtrationẽ, & abeo in requiem meã uſque in ſeculũ. Erat autem dies ſextus quidem decimus Pauen, nonus autem Iunij menſis apud Romanos. Mihi autem hoc quoque præcepit Si in Aegyptum exieris, frater Paphnuti, annuncia mei memoriã, ad thymiã ei præbendũ in medio fratrum, & omnium Chriſtianorũ. Si quis enim oblationẽ in nomine meo, & in mei memoriã obtulerit Dño Deo noſtro in omni loco, feret ipſum Dominus in primã horã annorũ meorũ. Hæc eſt enim petitio mea, quã ab ipſo petiui. Et ſi quis fratrẽ pauperẽ nutrierit in nomine meo, meminero eius, ut dignũ eũ cenſeat Dominus, qui ueniat in primã horã meorũ annorum. Reſpondi uero ei, & dixi: Si quis autẽ ſit pauper, qui non poſsit offerre aliquid, aut nutrire pauperẽ in tui memoria, non ueniet is in primã horã annorũ tuorũ. Is autẽ dixit: Modicum thymiamatis in nomine meo in odorem ſuauitatis ſi Domino obtulerit, dignus habebitur ſimili lætitia. Auſus ſum autem hoc quoque ei

Angelus Domini confirmat Honofrium.

Honofrius inuenit ſenẽ eremitã.

Vide quãtas afflictiones paſſus ſit ſanctus ſte.

Deu. 8

Mat. 6

His uerbis celerẽ ad futuri ſeculi felicitatẽ aduẽtũ innuit.

circuiui in medio arborum, admirans ipſorum fructuum multitudinem, & cogitans apud me, quiſnam eſſet is, qui illo loco plantauerat. Erant autem fructus illarum arborum multæ palmæ, citri, punica, ſycamina, ziziphа, & uites, aliæ quoque amœnæ arbores & frugiferæ, quarum guſtus eſt melle dulcior. His accedebant myrti quoque, & aliæ uariæ arbores in medio earum, quæ illic ſitæ erant, ſuauem odorem emittentes. Ille quoque fons ea ſe ſcatens, & omnes illas arbores irrigans, adeo ut exiſtimarem eum eſſe Dei paradiſum. Cum ergo illud admirarer ſpectaculum, uidi quatuor adoleſcẽtes hilares & ualdè ſpecioſos ad me procul uenientes, ſuccinctos pellibus ouium. Qui cum appropinquaſſent, dixerunt: Salue frater Paphnuti. Ego autem protinus humi cecidi in faciem, & eos ueneratus ſum. Qui cum me erexiſſent, mecum ſederunt, & locuti ſumus inter nos. Erant uerò tanta gloria inſignes, ut ego exiſtimarem eos eſſe Angelos & deſcendiſſe de cœlo. Mecum autem magna ſunt affecti lætitia, & collectos fructus ex illis arboribus mihi dederunt ad ueſcendum, & lætatum eſt cor meũ eo, quòd ego ab eis diligerer. Manſique apud illos ſeptem dies, ueſcens fructibus illarum arborum.

Quatuor adoleſcẽtes ere mita.

Rogaui autem eos: Quomodo huc ueniſtis, & unde eſtis? Ipſi uerò reſpondentes mihi dixerunt: Frater quandoquidem Deus te miſit ad nos, ad omnem noſtram tibi uitam narrabimus. Nos ſumus ex ciuitate, quæ dicitur Oxyrrynchos: Noſtri uerò parẽtes, ſunt ſenatores illius ciuitatis. Cum autem in illorum literis ab eis inſtitueremur, uni ſcholæ traditi, literas quidem pedeſtres didicimus. Cũ uerò etiam ſuperiorem inchoaſſemus doctrinam, in unam conuenimus ſententiam, Deo nobis opem ferente ad id, quod eſt melius, & ſtatuimus eius quoque diſcere ſapientiam. Ex illo ergo tempore nos quotidie mutuo excitantes ad animi alacritatem & bonum ſcopum habentes in noſtris cordibus, ſtudentesque locum inuenire, & paucos dies quieſcere donec ſciremus Dei de nobis prouidentiam, acceptis nobiſcum paucis panibus, & modico aquæ ad noſtrum cibum & potum uſque ad ſeptem dies, receſsimus. Cum uero peruenisſemus intra ſolitudinẽ, fuimus in ecſtaſi, & uidimus ante nos uirum gloria inſignem, qui nos appræhenſos manibus deduxit in hunc locum, & nos tradidit uiro ualde prouectæ ætatis, qui Deo ſeruiebat. Ecce autem hic iam habitauimus ſex annos, manſimus uerò cum eo uſque ad unum annum, ab illo docti quemadmodum Domino ſeruiremus. Impleto autem illo anno, cõſũmatus eſt hic pater, & ex illo tẽpore hic ſoli ſumus. Ecce aũt, frater dilecte, nos tibi cõfitemur. Spatio ſex annorũ, ut diximus, in hoc loco degimus. Panẽ nõ guſtauimus, nec aliũ cibum ſumpſimus, niſi ſolummodo de fructibus harum arborũ. Singulis uero hebdomadis ſemel tantũ nos uidemus inuicẽ. In hoc enĩ loco inuenimur, & nobis inuicem occurrimus ſabbato & ſancta Dominica. Poſt hos autem duos dies unuſquiſque noſtrum uenit in locum propriũ, & apud ſe degit. Ipſi uero rurſus fructus attulerunt, & cõmuniter cibum ſumpſimus. Cumque poſtea egreſsi fuiſſemus, ſimul proceſsimus circiter quinque milliaria per ſolitudinem. Cum autem eis uale dicerem, rogaui eos ut dicerent mihi ſua nomina. Et primus quidẽ dixit, Ioannes: Secundus autem, Andreas: Tertius, uero, Heraclambon: Quartus, Theophilus: præcipiẽtes mihi dicere nomina ſua fratribus ad ſui memoriam. Ego uero eos rogaui, ut mei meminiſſent.

Panem ſancti iuuenes non guſtabãt, ſed fructibus duntaxat arborum ueſcebãtur.

Cum autem ab eis diſceſsiſſem, & non uiderẽ eos amplius, ambulaui triſtis, recordans & ea admirans, quæ uidi meis oculis. Rurſus uero apud me magnam capiebam lætitiam, admirans & recordãs earum quas conſecutus fui, benedictionum à ſanctis Eremitis & ſancto Angelo. Cum autem ueniſſem in Aegyptum itinere trium dierum, inter ambulandũ inueni duos fratres Deum timentes. Apud ipſos autem quieui ad decem dies, annuncians eis illa, quæ uidi, & ea, quæ mihi acciderunt. Ipſi uero mihi reſpondentes dixerũt cum omni gaudio: Vera, frater Paphnuti, magnã gratiam es conſecutus, qui dignus es habitus ut uideres magnos & perfectos Dei ſeruos. Ipſi autem fratres benigni & clementes, diligebant Deum ex tota anima. Nominatur autem locus eorum Scites. Cũ uero audiuiſſent ea quæ ego illis narraui, ea diligenter conſcripſerunt, & celeriter currentes, obierunt totã Scitem, ferentes librum, quem conſcripſerũt ea mea narratione. Et poſtquam ea legiſſent ſanctis patribus acceperunt eum in eccleſiam: quem quidem illic reliquerunt ad lucrum & lætitiam ijs, qui credunt & ea audiunt. Nam qua hora uoluerint hæc meditari, magis benedicunt Deum & ſanctos eius pleni lętitia & exultatione, cum hi ſermones ſint pleni contemplatione, quã ego minimus ſeruus Paphnutius, Dei prouidentia dignatus ſum aſſequi. Sit autem gratia & pax Domini noſtri Ieſu Chriſti nobiſcum, interceſſionibus ſanctorum patrum, qui ei placuerunt, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen.

Habetur in fine ſermonũ eius, nuper in lucem edita ex bibliotheca Clunacẽſi Iunij 12.

VITA SANCTORVM MARtyrium Nazarij & celſi, per D. Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem ſcripta.

ETiamſi martyribus regionis extraneæ pia uotorum debita redderemus, propriis conſulere utilitatibus & commodis probaremur. Noſtros enim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus, ſperata nobis patrocinia cõrogarẽt: ſtudiorum ſiquidẽ ſunt huiuſmodi ſuffragia, non locorum. Proinde apud domeſticos Dei tantũ interceſsionis promerueris, quãtum uenerationis impenderis. Oportet itaque ut alienos potius nobis deuotio religioſa conciliet, quã ſorte proprios à nobis negligentia irreligioſi temporis alienet.

Agnoſcamus, chariſsimi circa eccleſiam noſtram uberiorẽ diuinorũ munerum largitatem. Exultant ſelices ſingularum urbium populi, ſi unius ſaltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrũ poſsidemus. Gaudeat terra noſtra nutrix cęleſtiũ militum, tantarum parens fœcunda uirtutum. Recte itaque & ex debito à filijs parentis eccleſiæ horum beatorum martyrum celebrantur inſignia: Qui illuminantes uirtute fidei ſuæ innumerabiles populos, ſoli quidem illatã ſibi ſenſere mortem, ſed non ſoli mortis ſuæ beneficia poſſederunt. Immenſa enim Dei noſtri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad ſalutem, proponens arduam uirtutum palmam, raro appetitore precioſam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis proſpicit. Illorum ſiquidem merita noſtra uult eſſe ſuffragia. Simulq; dũ nobis fidẽ ueram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, inſtructionem efficit poſterorum.

Nota priſcorum Chriſtianorũ erga ſacras reliquias deuotionem.

Quanta eſt circa nos Dei noſtri ſolicitudo? Illos examinat, ut nos erudiat. Illos conterit, ut nos acquirat eorumque cruciatus, noſtros uult eſſe profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis ſuis pugnant, & noſtris utilitatibus militant, qui per lucis utrãque cõtemptum edocens nos, quantum Deo noſtro debeamus

Merito colimus Sãctos.

mus affectum. Nouerimus itaque, quia non ſine magno diſcrimine de religionis ueritate dubitamus, quā tantorum ſanguine confirmatā uidemus. Magni periculi res eſt, ſi poſt prophetarū oracula, poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt martyrum uulnera, ueterē fidē quaſi nouellam diſcutere præſumas, & poſt tam manifeſtos duces in errore permaneas, & poſt morientiū ſudores ocioſa diſputatione contendas. Congratulamur ergo dilectiſsimi fratres, magnæ fidei ueſtræ, per quam eum exules profluа charitate ſuſcipitis, etiā incolas paradiſi & cœli ciues habere meruiſtis.

Beatum itaque Nazariū martyrem Chriſti ſancta Mediolanenſis eccleſia licet totum corpore ſecū retineat, & mundo tamen totum in benedictione tranſmittit. Hæc eſt enim ſanctorum martyrū gloria, quorum etſi per uniuerſum mundum ſeminetur in cineribus, portio manet tamē integra in uirtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Chriſti milite fidē noſtram: mater nanque martyrij, fides catholica eſt, in qua iſte illuſtris athleta ſanguine fuſo mortem pro ipſa calcauit: mater inquam, martyrij fides eſt. Veneramur ergo in ſanctorum martyrū gloria fidē noſtrā. Quomodo fidem noſtram? Ab iſtis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, ſpes immortalitatis euidenter aperitur. Nunquam enim hanc uitam tam conſtanter expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitionē ſentirent. In ſanctis itaque præconibus ueritatis reſurrectionis authoritas eſt. Prompti enim pereūt in melius reparandi, quibus per anguſtias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum.

Feſtus dies S. Nazarij.

Vnde & B. Nazarius, cuius hodiè glorioſam de mūdi hoſte uictoriam uniuerſalis Eccleſia feſta exultatione concelebrat, cum tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus extiterer, ſacrilegi adhuc puer genitoris militiam ſimul & doctrinam deteſtari ex improuiſo cœpit: atque ab innocēte matre, quæ iam Chriſtianæ fidei titulis inſignita, Chriſto ſedulo inſiſtebat, ſacroſanctæ regenerationis fluenta, fidelis iam ſpiritu ac fide inſtitura præueniens, demonſtrari ſibi flagitabat. Nondum ſiquidem baptiſmum conſequutus, ſed inter religionis principia conſummatus, & nondum manifeſtatis ſibi legibus, Deo plenus, repente poſſeſsio atque habitaculum Dei factus eſt: atque ita peruenturæ uſque ad cœlos turris prius meruit eleuare faſtigium, quam diſponeret fundamētū. Nondum ſacramentorum conſcius, & in ſacrificium iam prælectus.

In eos qui poſt baptiſmū relabuntur in flagitia.

Quid ad hæc nos infelices reſpondere poterimus? Qui poſt nitorem baptiſmi poſt collatum nobis ſacra regeneratione candorē, poſt acquiſitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorū cœnum relapſi, & antiqua criminum uolutabra reuoluti, niueum ueſtimentum tetris iniquitatum ac libidinum contagijs ſordidamus, & holoſericam, in qua ſigillum diuinæ imaginis acceperamus impreſſum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus, & poſt ſingularem Dei noſtri indulgentiam innouata fœdamus, integra reſcindimus, expiata uiolamus, repetentes opera non iam undis purgāda, ſed flammis. Quid illud, quamque inſigne diuinæ gratiæ munus, quod accepto iam ſalutari lauacro, poſt innumera uirtutū ſigna poſt peragratas circunquaque ob Chriſti prædicationem innumeras regiones, cum pro Dei ſummi confeſsione diuerſa per ſupplicia aduerſus eū totus pene orbis bacchatetur, & nunc atrociſsimis affectaretur pœnis cruciandus, nunc in longinquis finibus tranſueheretur exulādus, ita robuſtiſsimo Chriſti athleta pectore tormenta omnia deuincebat, ut ſtrenuum de proſtrato hoſte reportaret trophæū, interque cruenta Cæſaris iuſſa uaſti maris deiectus gurgitibus, ambulare ei diuina ſuper aquas cōceſſum eſt prouidentia, & rerum obſtupeſcente natura, per inſueti itineris nouas uias pendulum inſerens greſſum tumentia maris dorſa calcauit?

Videres æquoreas ſanctis ſubſterni meritis undas, ſupraque angelicis confortatum alloquiis, in Chriſti Ieſu laudibus exultare. Ecce prophanus hoſtis nunquam beato martyri tantum prodeſſet obſequio, quantum profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine cum Celſo puerulo, quem ipſe in holocauſtum Deo polluto aſſumpſerat ex ſeculo, crudeli imperio damnatione abſoluitur, gladio cōſecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exijt, ut etiam redire non poſsit: quo ſic debita ſua ſoluit, ne ultra creditorem timeret: quo in ſe hoſtium peccata fide clauſit, fide damnauit, per quem innocētiam deuotione quæſiuit, perſeuerantia inuenit, morte ſeruauit.

Celſus puerulus martyr.

Quæ cum ita ſint chariſsimi, licet hic tantus Chriſti teſtis precioſus confeſsione, precioſior ſanguine, crudeli uulnere precioſior, & tincta ueſte candidior, licet hic Mediolanenſium peculiaris putetur priuilegio ſepulcri, ſed omnium eſt communione ſuffragij. Neque enim iſtius urbis charitas profluа, & fides auara, tantum huic martyri derogauerit, dum ſibi arrogat, ut ſolum erga mœnia ſua, patrocinij illius beneficia affutura eſſe crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti ubique martyrem, ubique te exaudit ille, qui honoratur in martyre.

Inuocatio martyrū Dei honor eſt.

Moderante itaq; eo, qui penſat uota tua, & diſpenſat munera ſua, intantum uicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum fuerit fides deuota ſuſcepti. Oratio enim, quæ caſtitatis, iuſtitiæ, eleemoſynarum operibus adiuuatur, excedit mundum penetrat paradiſum, euolat uſque ad ipſum ſummæ Maieſtatis, Angelo conferente, conſpectum. Sicut quondam loco uox teſtatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationē tuam in conſpectu claritatis Dei.

Beata aīa chariſsimi, cuius uotū culus cōpūctionis incēſum, cuius ſupplicationis holocauſtū, nulla infidelitate fumidū, nullo carnales illecebræ fœtore pollutum, nulla ſæuitia cruentum, nulla odij ſimulatate maculatum, ſed fide igneum, conſcientia nitidū, ſynceritate cordis odoriferum, concordia & charitate perfectum, uſque ad Dei uultum per cœleſtium nunciorum defertur obſequia.

Tob. 12.

Quæ cū ita ſint, honoremus beatos martyres, principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod ſi dicas mihi: Quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iā Deo cura eſt? Et ubi eſt illud, chariſsimi, quod ipſa ueritas loquitur per Prophetam? Precioſa, inquit in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterum: Mihi autem ualde honorificati ſunt amici tui Deus. Honorare debemus ſeruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, cuſtodit omnia oſſa eorum, & unū ex his non conteretur. Honoro ergò in carne martyris exceptas pro Chriſti nomine cicatrices. Honoro uiuentis memoriā perēnitate uirtutis. Honoro per confeſsionem Domini ſacratos cineres. Honoro in cineribus ſemina æternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meū oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud, fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulcro? Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cœlo.

Martyres mundi interceſſores

Pſ. 115

Pſ. 138

Pſ. 33.

Nota de ueneratione Sāctorū & reliquiarum.

VITA

VITA S. ODVLPHI PRESBYteri ante aliquot ſecula ab incerto quidem Authore, ſed grauiter edita. Stylum mutauit magna ex parte F. Laur. Surius.

12. Iunij.

TEmporibus Ludouici piiſsimi Imperatoris uir quidam uenerabilis fuit, è Francorum nobili proſapia ortus. Dicebatur is Bodgis, & ex eo procreatus eſt Odulphus: qui ſimulatque è ſacratiſsima baptiſmatis unda renatus eſt, cœleſti quoque rore diuinitus eſt irrigatus. Porrò ubi deſijt ad materna pendere ubera, literarum ſtudijs traditus, & ſanctis ac Deo deuotis uiris, ut ab illis canonica religione imbueretur, cõmendatus eſt. Præſtitit aũt illi Deus tãtũ diſcẽdi ſtudiũ, tãtãq; ingenij felicitatẽ, ut illos ẽt, qui ipſum ætate antecedebãt, ipſe lõgo poſt ſe interuallo relinqueret, ætatemque ſuam licet annis necdũ maturam, diuinis diſciplinis & dogmatibus egregiè ornaret. Porrò cum ætate accreuit ei etiam ſapientia & ſanctitas, idque adeo, ut ijs, qui per id tempus Deo religioſe ſeruire conabantur, nouus quidam Samuel ortus uideretur. Quibus ſanè adeo gratioſum illum diuina gratia effecit, ut unanimiter ab illis omnibus amaretur, & ob uitam probabilem ſummæ uenerationi haberetur. Atque ille ediuerſo par pari referens, ſyncero animi affectu eos quoque diligebat. Iam uerò puer religioſus ac uenerabilis in ipſis adoleſcẽtiæ initiis id ſe meditari & appetere declarabat, quod poſtmodum reipſa compleuit, non immemor illius Dominici ſermonis, Qui amat patrem aut matrem plus quã me, non eſt me dignus. itemque, Qui uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam quotidiè, & ſequatur me. Quorum ille adhuc puer crebro memor, & die ac nocte ſæpe illa tacitus ſecum reuoluens, pijs moribus & ſanctis operibus planè apud ſe ſtatuit Deo perpetuo ſeruire, ſpiritalique matri ſanctæ Eccleſiæ inſeparabiliter adhærere.

Bodgis pater Odulphi.

Diſcendi celeritas.

Matt. 10.

Itaque ſanctus adoleſcens, uiris quidem probatis in primis charus, ſed tamen ſoli Deo ſeruire ſolicitus per uirtutum gradus ſemper ad ſublimiora tetendit donec in uirum perfectum euaderet. Mentem atque animum quemadmodum ſolent ſancti homines, ad cœleſtia continenter erigere, & mundanæ uanitatis ac pompæ inanis illecebras declinare ſtatuit, ut in illum quoque cõpeteret, quod in Pſalmo legitur. Ibũt de uirtute in uirtutem. Sic ergo in cunctis uirtutibus proficiens, etiam eccleſiaſticorum ordinum gradus aſcendit, & presbyterij eſt benedictionem adeptus, regis altiſsimi ſacerdos effectus. Tum uero mox apud ſe decreuit ſtudio piæ cõuerſationis ad quoddam ſacræ religionis monaſterium ſe conferre. At parentes eum dehortabantur ne id faceret, ſed potius ad ipſorum ſe uoluntatem accommodans, eccleſiam Oroſchottanam adminiſtrandam ſuſciperet. Illic enim & natus & educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morem eis geſsit ea in re, quamuis inuitus. Sed non diu poſt uiſum eſt ei adire ſummæ reuerentiæ locum Traiectum, antiquitus Vuiltenburg dictũ idque ea mente & conſilio, ut illic cum cæteris Dei famulis, Chriſto ibi ſem militantibus, quoad uiueret, præpotenti Deo fideliter ſeruiret. Memoria ergo retinens, quod in Euangelio Saluator ait: Qui non renunciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: poſthabito patre neglectis propinquis, contemptis agris, familia, rebus & facultatibus omnibus ad locum illum Chriſto duce profectus eſt, rebus quidem pauper, ſed meritis diues. Nihil iam in hunc mũdo habere uolebat, ut à Domino iuxta illius promiſsionem centuplum acciperet, & uitæ æternæ hæres eſſe mereretur.

Pſ. 83.

Initiatur ſacerdotio

Traiectum olim Vuiltenburg.

Luc. 9.

Matt. 19.

Erat per id tempus Traiecti Epiſcopus eximia ſanctitate, Fridericus nomine, qui uirum Dei cũ multo gaudio & honore excepit. Fecerunt idem omnes ſerui Dei, qui illic erant adunati, ex animo ſibi gratulantes tam ſanctum tamque religioſum ad ipſos Dei famulum acceſsiſſe. Nec potuit diu illos celare, quod oculos diuinæ maieſtatis non latuit: ſed cum aliquandiſper apud illos moratus eſſet, omnibus ardens cœleſti lumine lucerna reſplenduit. Erat enim in uigilijs ſtrenuus, in ieiunijs potens, in oratione ſedulus, in ſacra lectione ſtudioſus, in eleemoſynis largus, in curandis pauperibus celebris, in hoſpitalitate feruens, in rebus eccleſiaſticis diſtribuendis prudens. Deniq; quibus poſt antiſtitem præfectus erat eos omnes mirum in modum antecedebat. Neque aliter uel ab omnibus illis, uel ab ipſo etiam præſule, quam monaſterij pater uocabatur, atque ab eius ore omnes cupiebant accipere conſilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apoſtolo, ut omnes Chriſto lucifaceret.

Fridericus Traiecti Epiſ

Virtutes S. Odolphi.

1. Cor. 9

Ea tempeſtate Friſones, homines feroces, in tãtos erant prolapſi errores, ut is, quem diximus, Epiſcopus, neque per ſeipſum, neque per ſuos Archidiaconos eos poſſet in uiam ueritatis reuocare. Itaq; literas per hominem fidelem miſit Traiectum ad uirum Dei Odulphum, rogans eum, ut qua poſſet celeritate traiecto maris ſinu ad ipſum ueniret. Literis illis acceptis, Chriſti ſeruus mirifice exhilaratur, perinde ac ſi ad cœleſtes epulas inuitaretur, cupiens cum ſuo paſtore, ſi ita res poſcat, in tam pio agone pro Chriſto ſanguinem ſuum fundere. Cum autem ad Epiſcopum peruenisset, ille uiſo eo, immenſo perfuſus gaudio, cum pacis oſculo eum humaniter excepit. Deinde mutuo ſeſe conſolantes, &, ut ſummi regis generoſos præcones decebat, gladio ſpiritus egregiè accincti per eccleſias pariter proficiſci, iterum atque iterũ eas inuiſere, habere contiones ad populum, Euangelica eruditione ad ueritatem reducere cœperunt. Deniq; crebro admonendo, arguendo, increpando homines qui antea inſtar luporum ſæui & rapaces fuerant ſalutari doctrina in oues manſuetas conuerterunt. His ita geſtis, antiſtes ille communicato cum clericis, nec paucis eius regionis laicis uiris conſilio, uirum Dei obnixe rogat ut intra illius terræ limites uelit permanere, & populum nuper ad ſanitatẽ reuocatũ, ſuis eruditionibus confirmare, & ab antiqui hoſtis mortiferis faucibus eripere. At uir Dei plane recuſat, aſſerit ſe ætate grauem, ad id miniſterium pares uires adferre non poſſe. Contra Epiſcopus ſuis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem ſanctus uir, & paſtoris ſui iuſſa capeſsit, populiq; uotis obſerũdat, ea tñ conditione, ut liceat ei aliquot exactis annorũ curriculis Traiectum reuiſere, ubi ſe in Chriſti famulatu uitam finiturum promiſerat.

Volẽs igitur ſuo muneri nõ deeſſe uir plenus ſpiritu ſancto, nõ ceſſabat ſemina uerbi Dei ſpargere in populũ, cęlorũ regnũ multa inſtãtia prędicare, omnibus ceu prudẽs & fidelis diſpenſator, diuini ſermonis prębere alimoniam, fortioribus ſolidũ cibũ, infirmis, ex Apoſtoli ſententia, lac offerre. Ita factum eſt, ut omnes ex eius ſanctitate gaudio replerentur. Cum autem eo miniſterio perfunctus eſſet, ſe recepit ad ſuos Traiectenſes, Deũ laudans, quod eius fretus ope, tot animas lucratus eſſet. Etſi aũt iã lõgo fractus eſſet ſenio, at tñ aio uincẽs ætatẽ, nihil de Dei ſeruitio & ſolitis pietatis exercitijs remiſit. Perſeuerauit n. in ieiu-

Apud friſones degit, multũ illic fructũ ferens.

1. Cor. 3.

nijs aſsiduis, in uigilijs Deo gratis, inſanctis precibus, in largiſsimis eleemoſynis: ſibi parcus, alijs omnibus pro Chriſti nomine largus, nihil terrenum ſibi acquirere cupiens, ut poſlet bonis æternis frui.

Claruit uerò etiam prophetiæ ſpiritu, ita futura prædicens, ac ſi iam coram fieri cerneret. Quod ut certius teſtatiusque fiat, ex plurimis pauca adferemus Cum iam diſceſſurus eſſet ab eo loco, qui Staueran dicitur priuſquam ſe daret itineri, ingens ad eum cõuenit Friſonum multitudo, eius ſaluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille uero Domino eos cõmendans, bene precatus eſt eis, amanterque admonebat, ne à uia ueritatis unquam deflecterent, certi non ſine graui animaduerſione id ſe facturos. Et ego quidem, inquit, ſat ſcio non uos permanſuros in ſana doctrina: ſed ea cauſa gentiles barbari in uos incurrent quod mihi uobis iam ante prædicenti incunctanter credere poteſtis, ijque ueſtram regionem populabuntur, uosque & res ueſtras ſecum in captiuitatem abducent. Euenit utrunque poſtea, ſicut erat à ſancto uiro prænunciatum.

Prædicit Friſonibus ipſorũ defectionem & Dei animaduerſionem.

Ingens ſaxum ad domus eius oſtium iacebat. Illud ergo digito demonſtrans ijſdem, Scitote, inquit, futurum eſſet ut abſque ullius hominis opera ſaxũ iſtud in flumen deuoluatur, ubi etiam latitabit ſud undis donec uos diuinæ pacis eritis beneficio deſtituti. Cũ autem uideritis iterum illud abſque humano opere ad litus emergere, non dubitetis me licet iam extinctum, uos reuiſcere, uobiſque pacem à Deo impetratam apportare, manſuram apud uos, donec ſuperbia periurijs, homicidijs, adulterijs atque omniuarijs flagitijs eã rurſus à uobis excludatis, irato Deo propter maleficia ueſtra. Huius quidem uaticinij & ſigni admirandi permulti teſtes hodieque ſuperſunt, qui ſe id ſuis oculis conſpexiſſe aſſeuerant: ſaxumque illud ibidem in eccleſia immobile perdurat, ut credentium confirmetur fides, & increduli pudefiant.

Eccleſia Traiectenſis, è uita ſublato Epiſcopo, paſtore orbata fuit. Mox collecti clerici cum beato uiro tractabant de eligendo ſucceſſore. Diu autem illis inter ſe contendentibus, tandẽ elegerunt eccleſiæ præpoſitum Craſtum. At ille rebus ualde locuples, arroganter ac tumide dixit ad illos: Habeo abunde multa: Cur in meos humeros tantum onus conijcitis? Ijs uerbis commotus beatus Odulphus, Quid, inquit, ais miſerrime? Spernis plane, ſed quod conſequi non mereris. Quod ſi nolebas in te recipere, diceres ſaltẽ te tanti honoris culmine indignũ. At nunc propter opes immenſas Apoſtolici ordinis ſpernens dignitatem, propediẽ ex hac luce ſubtraheris. Dixit uir Dei & ſermonis ueritatem hominis mors declarauit: Interim qui ex Clero conuenerant, cum animis uacillarent, ſinguli qui ipſis cumprimis idonei uiderentur, elegere. At Chriſti ſacerdos non ad perſonam, ſed ad meritum reſpiciens, dicebat poſſe inter ipſos alium inueniri magis idoneum, nec tamen uituperabat ab ipſis electos. Itaque oſtendit eis presbyterum quendam Hungerum nomine, qui licet uultu deformis eſſet, at tamen neſcientibus hominibus, ſed non neſciẽte Deo, meritis inſignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, & ſtatuto tempore conſecratus eſt Epiſcopus, cuius ſane tanta fuit uitæ integritas, ut poſt Vuillibrordum & Bonifacium ſanctos Epiſcopos, in illa ſede nullus repertus ſit, qui uſque ad ſupremum uitæ diem excolendis uirtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temere, eum à ſancto Odulpho alijs prelatum fuiſſe.

Prædicit mortẽ ſuperbi Præpoſiti.

Hungerus fit Traiecti Eps.

Iam ſenectus premebat ſanctum uirum Odulphũ & ad eccleſiam abſque ſcipione progredi nõ poterat. In ipſius autem ſcipionis ſuprema parte ceream affixerat tabellam, in qua ſolebat, oblata occaſione, nomina fidelium annotare, donec ea in libro uitę deſcriberet. Quodam autem die præ animi uigore & alacritate oblitus imbecillitatis ſuæ, cum ad Dei cultũ properaret, in domicilio ſuo reliquit ſcipionem illũ Paulo pòſt opera maligni dæmonis inflammatum eſt domicilium illud, & cum omni ſupellectile conflagrauit. Erat tum uir Dei occupatus laudibus diuinis, ſed cum cerneret ualido igni iam correptum domiciliũ ad ſolita præſidia ſe cõtulit, Deum orans, ne loca ſancta ignis inuaderet. non admodum curans excidium cellulæ ſuæ. Exaudiuit uerò Deus preces eius, moxq; incendium repreſſum eſt, nec quicquam præter uiri Dei domicilium exuſſit. In medijs autem flammis adeo ſcipio manſit illæſus, ut ab igni cera indurata uideretur, ne minutiſsimo quidem apice ex illa abolito. Quo inſigni miraculo Deus oſtendere uoluit, quãti apud ipſum meriti eſſet ſanctus Odulphus. Scipionem autem illum in eius defuncti ſepulcrum defixere fratres, qui illic ita manſit fixus uſque ad beatæ memoriæ Ratbodi Epiſcopi tempora.

Scipionẽ & cerã uiri Dei nihil lædit ignis.

Aduentante tandem tempore, quo uir beatus ad optatam cœleſtis patrię gloriam erat tranſiturus, modica febre correptus, ſenſit adeſſe migrandi tempus. Accitis igitur fratribus, indicauit eis diem obitus ſui. Sub ipſam autẽ mortis horam rurſus fratres ſibi adeſſe uoluit, & cum ipſo cantare pſalmos pro expectatione deceſſus ſui. Omnibus denique ex ipſius præſcripto ritè peractis, ualefecit fratribus, rogans eos, ut pro ipſo Dominũ precarentur, ſe quoque pollicẽs pro ipſis & loco illo eiuſque habitatoribus perpetuò Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum ſe conuertens, nihilque trepidans ad mortem, (quippe qui mortem ipſam in lucro poneret) hilari mente dixit: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum: ſub quibus uerbis ſanctiſsima illa anima è corpore egreſſa eſt, ſimulque ſuauiſsimi odoris fragrantia illic diffuſa eſt, ita ut omnes inæſtimabili ſuauitate replerentur, perſpicuèque inde liceret animaduerti, beatiſsimos angelicos ſpiritus animam illam è corpore abeũtem ſuſcepiſſe. Eius feſtus dies celebratur pridie Idus Iunij. Fiunt autem per eius merita nõ ſolum Traiecti, ſed etiam in Staueren innumera miracula in honorẽ & gloriam: Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Vult ſe defuncto rogari.

Pſ. 30.

F. Laur. Surius Pio Lectori.

In Aprili menſe uitam Iuſtini Philoſophi repoſuimus, authore Ioachimo prionio, ſecuti Latina Martyrologia. Nunc rurſus damus Iuſtinum Philoſophũ, cum multis alijs pro pietate cæſum, authore Simeone Metaphraſte, qui eum habet die 12. Iunij. Verum autem plane idem utrobique ſit Iuſtinus, ob temporis penuriam necdum ſatis examinare licuit. Mihi quidem diuerſus hic ab illo priori eſſe uidetur. Non enim tam obſcurus fuit Iuſtinus, ut Præfectum ex eo percontari oportuerit, quod in hac hiſtoria fit, in quarum diſciplinarum genere uerſaretur. Sunt & alia, quę facile perſuadeant non eundem eſſe.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM Iuſtini Philoſophi, Charitonis & ſociorum, qui Romæ paſſi ſunt, authore Simeone Metaphraſte.

12. Iunij.

QVo tempore nefarij ſuperſtitionis idolorũ propugnatores impia contra pietatẽ ac religionẽ ſeruantes Chriſtianos, per ſingulas urbes ac regiones edicta propoſuerunt, ut quicũq; Chriſtiani depræhenſi eſſent, idolis ſacrificare cogerentur: comprę henſi Iuſtinus, & qui cum illo erant, adducti ſunt ad Romæ Præſidem, Ruſticum nomine. Quibus ante tribunal conſtitutis, Ruſticus Præſes dixit Iuſtino: Age, eſto dijs ipſis obediens, & Imperatoria edictis. Illi autem Iuſtinus reſpondit: Nemo unquam repræhendi aut cõdẽnari poterit, qui Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti præceptis obedierit. Tum Ruſticus Præfectus: In cuiuſnam, inquit, eruditionis ac diſciplinarum genere uerſatis? Cui Iuſtinus: Omnium diſciplinarum genus diſcere conatus ſum, omnemq́ue eruditionẽ expertus, poſtremo uere Chriſtianorum diſciplinæ adhæſi, quanuis illa non placeat his, qui falſæ opinionis errore ducuntur. Tum Ruſticus dixit: Illane, miſerrime, eruditione delectatis? Maxime, inquit Iuſtinus, quoniam recto cũ dogmate Chriſtianos ipſos ſequor. At Præfectus: Qualenam eſt iſtud dogma? Reſpondit Iuſtinus: Rectum dogma, quod Chriſtiani homines cum pietate ſeruamus, hoc eſt ut Deũ unum exiſtimemus factorem atque creatorem omniũ, quæ uidentur, quæq; corporeis oculis non cernuntur, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Dei filium confiteamur olim à Prophetis prænunciatum, qui & humani generis Iudex uenturus eſt, ſalutis præco, & magiſter ijs, qui ab illo bene didicerint. Ego quidem, ut homo imbecillis ſum, & longe minor quàm ut de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere poſsim Prophetarum munus hoc eſſe fateor. Illi enim huius ipſius, quem Dei filium eſſe dixi, in orbẽ terrarum aduentum multis antea ſeculis diuinitus prædixerunt.

Chriſtianũ dogma

Quæſiuit Præfectus, quem in locum Chriſtiani cõuenirent. Cui reſpondit Iuſtinus, eò unumquenque conuenire, quò uellet ac poſſet. An, inquit, exiſtimas, omnes nos in eundem locum conuenire ſolitos? Minime res ita ſe habet, quoniam Chriſtianorum Deus loco non circunſcribitur: ſed cum inuiſibilis ſit, cœlum & terram implet, atq; ubique à fidelibus adoratur, & eius gloria collaudatur. Tunc Præfectus: Age, inquit, dicas, quem in locum conueniatis, & diſcipulos tuos congreges. Reſpondit Iuſtinus: Ego prope domũ Martini cuiuſdam ad balneum, cognomento Timiotinũ hactenus manſi. Veni autem in urbem Romam ſecũdo, neque alium quempiam locum, niſi quem dixi, cognoſco. Ac ſi quis ad me uenire uoluit, communicaui cum illo ueritatis doctrinã. Ergo Chriſtianus es tu? inquit Ruſticus. At Iuſtinus: Maximè, Chriſtianus ego ſum. Tum Præfectus dixit Charitoni: An & tu Chriſtianus es? Cui Chariton: Chriſtianus ego ſum, Deo ipſo adiuuante. Quæſiuit Ruſticus à Charitina muliere, num & ipſa Chriſti fidem ſequeretur. Cui reſpondit illa, ſe quoque, Deo dante, Chriſtianam eſſe. Tũc Ruſticus dixit Euelpiſto: Tu uerò quiſnã es?* Cui reſpondit: Seruus quidam Cæſaris ſum, ſed Chriſtianus, à Chriſto ipſo libertate donatus, & illius beneficio atq; gratia eiuſdẽ ſpei, cuius & illi ſunt quos uides, particeps factus. Poſt hæc Præfectus quæſiuit ab Hierace, nũ & ipſe Chriſtianus eſſet. Cui Hierax dixit: Certe Chriſtianus & ego ſum: eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Præfectus, Chriſtianos uos fecit Iuſtinus? Ego, inquit Hierax, & fui, & ero Chriſtianus. Stãs autẽ & Pæon dixit: Ego quoque ſum Chriſtianus. Et quiſnam, inquit Præfectus, te docuit? Reſpondit ille. A parentibus bonam hanc confeſsionem ego accepi. Poſt hunc Euelpiſtus dixit, Et ego Iuſtini quidem ſermones magna cum uoluptate audiebam, ſed à parentibus tamen & ipſe Chriſtianus eſſe didici. Tum Præfectus, Et ubinam parentes tui ſunt? In Cappadocia, inquit Euelpiſtus. Quæſiuit Præfectus & ab Hierace, ubinam gẽtiũ eſſent eius parentes. Cui reſpondit Hierax, uerus pater noſter Chriſtus eſt, & mater fides, qua in ipſũ credimus, terreni uerò parentes mei, mortui ſunt. Cæterum ego ab Iconio Phrygiæ abſtractus huc ueni. Quæſiuit Præfectus à Liberiano, quidnam & ipſe diceret, num Chriſtianus eſſet, atque in deos impius? Cui Liberianus, Et ego, inquit, Chriſtianus ſum, colo enim & adoro ſolum uerum Deum.

Chariton. Charitina. Euelpiſtus.

** Qui*

Hierax.

Pæon.

Liberianus.

Tunc Præfectus conuerſus ad Iuſtinum, dixit, Audi tu, qui eloquens eſſe diceris, & putas te ueram diſciplinam tenere? Si à capite per totum corpus flagello cæſus fueris, perſuaſumne habes fore ut in cœlum aſcendas? Cui Iuſtinus, Spero, inquit, me habiturum quod habent, qui Chriſti dogmata ſeruauerint, ſi hęc ipſa quæ dicis, perpeſſus fuero. Scio enim omnibus, qui ſic uixerint, diuinam gratiam conſeruari, quoad totus mundus conſummetur. Ad hæc Præfectus Ruſticus, Ergo futurum opinaris, ut in cœlos aſcendas, mercedẽ aliquam recepturus? Non opinor, inquit Iuſtinus, ſed ſcio, & hoc tam certum habeo, ut nihil dubitẽ. Ruſticus dixit, Veniamus deinceps ad id, quod propoſitum eſt, & nos urget. Conuenite ſimul, & uno ſimul, & uno eodẽque animo dijs ſacrificate. Ad hæc Iuſtinus, Nemo, inquit, qui rectè ſentiat, pietatem deſerit, ut in errorem atq; impietatem delabatur. Præfectus Ruſticus dixit, Niſi iuſsis noſtris parere uolueritis, cruciatus ſine ulla miſericordia patiemini. Iuſtinus autem, Maxime nos in uotis habemus, propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cruciatus perpeti, ac ſaluari, hoc enim nobis ſalutem & fiduciam conciliabit ante eiuſdem Domini & Saluatoris noſtri terribile illud tribunal, cui totus mundus diuino iuſſu aſsiſtet. Idem & reliqui omnes Martyres dixerũt, hoc addentes, Fac cito, quod uis, nos enim Chriſtiani ſumus, & idolis non ſacrificamus.

De firma ſpe dicit.

Hæc audiens Præfectus, talem ſententiam pronunciauit, Qui dijs ſacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæſi, ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque ſancti martyres Deum collaudantes, ad conſuetum locum producti, poſt uerbera ſecuri percuſsi ſunt, & in Saluatoris confeſsione martyrium conſummarunt. Poſt hæc quidam fideles clam illorum corpora ſuſtulerunt, & in loco idoneo illa condiderunt, cooperante gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, Cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Sententia Iudicis in martyres.

Ier. 23

MARTYRIVM SANTAE Aquilinæ Virginis, Authore Simeone Metaphraſte.

Iunij 13.

POſteaquam Saluator noſter Ieſus Chriſtus è cœlo deſcendit, & homo factus eſt, & pro peccantiũ hominum ſalute in terris apparuit, eiuſque miraculis abundè mundus ipſe illuſtratus fuit atq; his, quæ ultro paſſus eſt diaboli qui hominem circunuenerat, imperium exinanitum fuit, diuinaque gratia per glorioſam ipſius reſurrectionem in mundum redundans, humanum genus ad fidem cõuertit, donique poſteaquam è terra in cęlum ipſe aſcendit, & ad Patris dexteram ſedit Apoſtoli, acceptis ab eo mandatis fidem ipſius per totum orbem terrarum prædicarunt. Cumque multi per Apoſtolicam prædicationem inſtituerentur, & Dei ope adiuuante, omnes illi à ſancto Spiritu illuminarentur, fides ipſa per totum orbem terrarum uigebat. Apoſtoli uerò, cum ſuum munus compleuiſſent, ad cœleſtem Dominum aſcenderunt. Sed illorum tamen prædicatio faciebat, ut per uniuerſam terram multi Deum timerent.

Biblos urbs Palæſtinæ. Itaq; in urbe quadam Palæſtinæ regionis, quæ Biblos dicebatur, erãt Chriſtiani homines qui ab Apoſtolis ipſis pietatis doctrina inſtructi fuerãt, è quibus unus, Eutolmius nomine in urbe illa uxorem duxit, qui cum una ſanctè uiuerent, Deus ipſe fructũ & progeniem illis dedit, quæ nefaria tyranni decreta exinaniuit. Cum enim fœmina illa ex Eutolmio uiro ſuo concepiſſet, puellam peperit, quam & Aquilinam parentes nominarunt. Hæc cum paulò grandior facta eſſet, & ætatem adhuc tenellam ageret, iniquorum Imperatorum de idolorũ cultu ſeruando conſtitutiones euertit. Cum enim puella ipſa quadrimeſtrem ætatẽ ageret, eius mater ad Euthalium Epiſcopum illã tulit, quam in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Epiſcopus ille ſignauit, & catechumenã fecit. Poſt duos uerò menſes cum eandem ad Euthalium ipſum mater portaſſet puella Chriſti baptiſmo illuminata eſt, Quæ cum annum ageret, eius pater Eutolmius ex humana uita ad Chriſtum migrauit. Mater uerò puellã educabat. Itaque cum ſeptẽ annos hæc ageret, à matre ſua omnem inſtitutionem mulieribus congruentem edocebatur, quæ quo ætate magis creſcebat, eo magis ſpiritu ſancto implebatur, & Chriſti gratia decorabatur.

Cum uerò decimũ annum ageret, nunquam deſinebat Deũ ipſum inuocare. Quo tẽpore, Diocletiani Imperatoris anno ſeptimo inſtante Voluſianus quidam homo tam nefarius, ut diaboli progenies dici poſſet, prouinciæ Palæſtinæ adminiſtrationem accepit: qui cum Deũ ipſum non cognoſceret, cœpit diuinæ pietatis cultores inſectari. *Voluſianus crudelis Palæſtinæ præfectus.* Cum igitur Chriſti uictoria multi coronarentur, & Domini Ieſu athletæ certamina maxima rectè ſuſtinerent, diabolus ipſe uidẽs cõſilia ſua à uictoribus Chriſti militibus deſtrui omnem inſaniam ac furorem effundebat. Quæ cũ ita fierent, beata & honeſta uirgo Aquilina multam Dei notitiam habens, æqualesq; ſuas conueniẽs, & quotidie cum illis colloquens: Quænam, inquit, utilitas uobis eſt ab idolis iſtis, quæ uos colitis? An ignoratis, quod qui fidem in iſtis collocarunt, uanam expectationem, inanẽ, nugacẽ, animarũ corruptricẽ & dæmoniacã ſpẽ habẽt? Illorũ enim omnis inuocatio inutiliſsima eſt, quiq; illis dijs ſacrificiũ offerunt, ut eos propitios ſibi faciant, inanem operam conſumunt. Nam qui mortui ſunt, & loquendi facultatem ſibi dare non poſſunt, quomodo illi poterunt alijs benefacere.

Hæc cũ Aquilina diceret, mulieres oẽs, quæ cũ ea loquebatur: Quũ inquiunt, deos ipſos negas, & eos euertere uideris, age dic: Quemnã Deum tu colis? Reſpõdit Aquilina: Ego Deũ illum colo qui cœlũ, terrã, & mare creauit, quique ab oĩbus ſeculis ijs oĩbus benefecit, qui fidẽ & ſpem in ipſo habuerunt, & adhuc poteſt benefacere in perpetuum ijs, à quibus inuocatur. Tum mulieres illæ: Et quomodo, inquiunt, nos audiuimus, à Iudæis interfectum fuiſſe iſtũ quẽ tu Deũ dicis? At Aquilina: Omnes, qui à morte abſorpti fuerant, Deus meus redemit. mors enim ipſi non dominatur. Hic igitur cum opera manuũ ſuarum, hoc eſt, homines ipſos in multo errore uagantes uidiſſet, hominem ſe facere uoluit, ut mundi errorem extingueret, & gratiam cum iuſtitia coniunctam nobis afferret. Dixerunt fœminæ illæ: Et quiſnam eſt, quẽ Crucifixum dicunt? Ille ipſe, inquit Aquilina, eſt omnium Saluator, qui propter ſuam in homines charitatẽ, cũ uellet omnibus hominibus per aquam & ſpiritũ nouam generationẽ afferre, Crucẽ ſubire & perpeti uoluit, ut non ſolum ijs, qui in terris ſunt, ſalutem conferret, ſed eos etiam, qui apud inferos tenebantur, liberaret: omnibusq;, eo quòd ipſe tertio die à mortuis reſurrexit futurum oſtendit, ut & ipſi omnes ſuo tempore à mortuis reſurgerẽt. Tunc illæ: Si hæc beneficia in orbem terrarũ, ut tu dicis, iſte contulit, quare Iudæi, ex quibus & ipſe erat, non ut Deũ colũt? Ad hæc Aquilina: Semper, inquit, Iudæorũ natio ueritatis uiã auerſata eſt, cumq; ceruice dura & aĩo obſtinato ſint, quæ iuſta & uera ſunt, reijciunt: Quãobrẽ & eũ, qui multis modis in ipſos pie ſe geſſerat, negauerunt, Pilato tradentes, & ut eum in Crucem tolleret, ab ipſo flagitantes. Ipſe tamen Ieſus ſponte Crucem illam ſubijt.

Dum Aquilina cum illis fœminis hæc loquebatur Nicodemus quidam ex illorum numero, qui erant cũ Proconſule, audiuit quæ Aquilina dicebat, & ſtatim ad Voluſianum Proconſulem cucurrit, & ait: En, Proconſul, Imperatores ipſi deorum beneficia profitentes, per omnes urbes edicta miſerunt, ut quicunque dijs ipſis non ſacrificant, peſsimis modis interficiantur. *Aquilina defertur apud Voluſianum.* Eſt in urbe hac puella, quæ dijs aduerſatur, & edictis religioſorum Imperatorum non obedit, ſed totã ſpem ſuam in homine illo Crucifixo collocauit: quin etiam mulieres alias docet, & ipſas deorum ſtabilem & compoſitam religionem denegare. Adde, quod & deos ipſos dæmones uocat. Hæc cum audiſſet Procõſul, miſit quoſdam ex cohorte ſua, qui eam comprehenderent. Quam cum renuiſſent, ad tribunal duxerunt. Tum in eam Proconſul intuens: Tũ ne, inquit, es, quæ Imperatorum edictis repugnas, & fœminas alias falſis ſermonibus inſtruis, ne amplius dijs ipſis obediant, ſed Crucifixum hominem colant? An ignoras, Imperatores ipſos iſti Crucifixo iratos eſſe, quippe qui iuſſerunt, pœnis quibuſdam ineuitabilibus & ſummis cruciatibus illos interfici, qui Ieſum colunt? Quamobrem & tu ab illius doctrina diſcedas & inuictis dijs noſtris congruentes uictimas afferre ſtudeas, ne aliquo modo nos cogamur cruciatibus te ſubijcere, eo quòd dijs ipſis obtrectes. Ad hæc Aquilina: *Conſtãtia S. Aquilinæ.* Cum inquit cruciatibus à te Proconſule ſubiecta fuero, tunc immortalitatis coronam à Saluatore meo me accepturam expecto, eò quod illum non negem. Quapropter ſine mora quæuis tormenta in me ipſam excogites, ut cognoſcas me fide armatam tibi aſsiſtere, neque minas tuas extimeſcere.

Tunc dixit Voluſianus: Video te ad tribunal meũ aſsiſtere ætate admodum iuuenili, ſpecie uerò

& pul-

& pulchritudine ualde honeſta: itaque tui rationem habeo: nam ſi tormentis te ſubijciam, tenera mẽbra tua quamprimum gladiis deſtruentur. Quod ſi carnificibus meis iuſſero te cruciare, nullam tui rationem habebunt: tu uerò ætate ualde tenera ſupplicijs malè conſumpta, uitam finies, neque quicquam tibi prodeſſe poterit Chriſtianorum Deus, quem colis. Erat beata Aquilina duodecimum ætatis annũ tunc agẽs, cum Proconſuli aſsiſtebat: quæ reſpondens: Nolo, inquit, ego, ut miſericordia me proſequaris: putans enĩ te miſericordem in me eſſe, maiori damno me afficis ſed à te peto, ut ferociorem te oſtendas, quo ex patiẽtia mea cognoſcas, eos, qui ſpem ſuam in Chriſto Domino poſuerunt, inuictos permanere.

Aquilinæ ætas.

Hæc cum Voluſianus puellam dicẽtem audiuiſſet iuſsit carnifices ad eam accedere, & conſtanter colaphis illam percutere, & addidit: Vide, Aquilina, num iſtæ tormentorum primitiæ tibi ſuaues & iucundæ uideantur. Ad hæc Aquilina: Tu quidem, Tyrãne, nõ ueritus es iubere colaphis eam cædi, quę ad imaginẽ Dei facta eſt: itaque nec Deus meus tibi parcet in die Iudicij. Tum Voluſianus, Ego, inquit, exiſtimo, maximos noſtros deos terrarũ orbis ſalutem in manu ſua tenere, & in illo altero ſeculo omnium ſalutem in ſua poteſtate habituros. Idque cum dixiſſet, iuſsit puellã caui, & ſubligaculo cinctam à duobus carnificibus diſtentam acriter uerberari, hæc uerba addens: Nõne tu Aquilina, dixiſti futurum, ut Deus tuus in die Iudicij mihi non parcat? Et ubinam ille nunc eſt, qui mihi nõ parcit? Veniat, & liberet te de manibus meis. Sed admoneo, te ut uanam iſtam Chriſtianorum hæreſim fugias.

Colaphis cæditur.

Verberatur acriter.

Tunc iuſsit carnifices uerbera intermittere, & ad Aquilinã conuerſus: Age, inquit, dic mihi, miſera: Et quem aliquando cognouiſti, aut audiuiſti ſpem habuiſſe in homine Crucifixo, qui manus meas effugere potuerit? Et quemnam eorum, qui eius fidem ſecuti ſunt, Imperatores uiuum reliquerunt? Age igitur, audi me, & ab inſania iſta te remoueas. Ad hęc Aquilina: Num, ò Tyranne ferociſsime, tormenta hæc putas me ſenſiſſe? Illud uellm ſcias, quotcunque machinas pater tuus diabolus tibi contra meipſam ſuggeſſerit, totidem, & longe ijs plura, ſubſidia mihi à Deo ſuppeditari. Tunc Voluſianus: Nos inquit, educti ſumus à ſapientibus ijs, qui ante nos fuerunt, dijs ipſis immolare: itaque tibi dies aliquod preſcribi iubeo, ut interea conſilium ineas, num meliorem mentem capiens, dijs cultum offerre, & uitam à nobis maximosq; honores ab Imperatoribus noſtris aſſequi uelis. Ad hæc Aquilina: Quotnam dies mihi præſcribis, quibus deliberem? Tot inquit Voluſianus, quot ipſa uoles, & à me petes. Aquilina autẽ dixit: Hoc à te peto, ut nullos mihi dies præſcribas, quod ad huius rei cõſultationẽ attinet. Ego.n. ab ineunte ætate hoc ſemper cogitans, nullum alium Deum inueni, qui poſsit mihi benefacere, & ad quem confugere oporteat, niſi cœleſtem illum Deum. Tunc Voluſianus: Vana eſt, ut uideo, admonitio mea. & fruſtra laboraui, cum te admonui. Nequaquam inquit Aquilina, hac in re tibi obtempero. Itaque ne fruſtra labores ſed quicquid excogitari poteſt, aduerſus me inutilem Dei ſeruã adhibeas, ut rurſus te uictum eſſe oſtendam, quemadmodum & ſuperioribus tormentis uictus es.

Tunc Voluſianus dixit: Accendantur ſubulæ, ita ut ignitæ ſint, & per eius aures tranſmittantur. Cum feciſſent carnifices, quod iuſsi fuerant, & ſubulas ardentes in aures puellæ eo uſque tranſmiſiſſent, quoad uel ſolus ignis uapor eius cerebrum combureret, & per nares effunderet, cumque ipſius cerebrum iucẽderetur, puella Deum ſic precata eſt: Tu Domine Ieſu Chriſte, qui aluiſti me ab adoleſcentia mea, qui iuſtitiæ tuæ radijs occultiſsimas cogitationes meas illuminaſti, qui generoſa & forti potentia tua me fortẽ reddidiſti, ut cõtra hoſtem & aduerſarium diabolum pugnarem, qui uerã & ſummã ſapientiã tuã omnibus fidelibus tuis impertiuiſti, perfice curſum certaminis mei, & uirginitatis meæ lãpadẽ inextinctam ſerua, ut & ego una cum quinque illis uirginibus ad pudiciſsimum thalamum tuum introire, ac teipſum celebrare poſsim qui petitiones meas mihi conceſsiſti.

Ignitæ ſubulæ in aures eius defiguntur.

Matt. 25.

Hæc cũ precata eſſet, & diutius ferreis & ardentibus ſubulis combureretur, ſemimortua iacta eſt, ita ut proconſul Voluſianus illam mortuam eſſe crediderit. Itaque iuſsit illinc eam aſportari, & extra urbem proijci, quippe quæ deos ipſos negauerat, & Imperatores contempſerat: ob idq; dicebat ſepulturæ mãdari non debere, ſed canibus ipſis eſcam proijci. Cũ uero Aquilina totum diem in uia proiecta iacuiſſet, circa mediũ noctis tẽpus deſcendit Angelus Domini & Aquilinã cũ tetigiſſet: Surge, inquit, & eſto ſana, Voluſianumq; Procõſulẽ redarguas, quod ipſe nihil, & eius cõſilia uana ſint. Statim Aquilina incolumis ſurrexit & Deum laudans, dicebat: Gratias ago tibi uitæ meæ authori, qui ſanitatem affers, & ab iniquitatibus homines liberas: tu enim es, Domine qui ante ſecula fuiſti, & in ſecula permanſurus es, nec præter te alius eſt Deus. Illud uerò à te ſupplex peto, ut cum patientię brauio conſummata fuero corona tua caput meũ circundes, ut certiſsimis promiſsis tuis fruens, una cum choro ſanctorũ tuorũ, qui propter te martyriũ compleuerunt, hymnos tibi cõcinnã. Tunc illi Dominus reſpõdit: Vade, fiat tibi, ſicut tu dixiſti. Quo audito, Aquilina ualde læta eſt. Tunc ab Angelo ducta, uenit ad portam urbis: qua ſtatim patefacta, in urbem ipſam eſt ingreſſa.

Ab Angelo ſanatur.

Fuit autem illi dux Angelus, donec ad Voluſiani prætorium eam duxit. Qui cum à ſomno excitatus, illam ante oculos ſuos ſtantem uidiſſet, ſtupore perculſus eſt: & ſtatim quoſdam uocauit ex ijs, qui in eius prætorio morabantur, dicens: Videte, quænã hæc ſit, quæ ante oculos meos conſiſtit. Cumq;, allatis luminibus, illã uidiſſent, dixerunt: Profecto hæc Aquilina eſt quã tu canibus eſcam proijci iuſsiſti. Hæc cum audiſſet Proconſul, iuſsit illam ſeruari uſque ad ſequentis diei tempus. Quod cũ ueniſſet, iuſsit illã duci ante tribunal. Eã uerò affatus: Tune, inquit, es Aquilina? Tũ illa reſpondit. Sceleſtiſsime homo, & ſi cordis tui lumen excæcatum eſt à patre tuo diabolo, an & corporeis oculis non uides? Ego ſum Aquilina, quæ tibi nũc aſsiſto. Tũ procõſul manu ſua oculos terens, & præ ſtupore cũ paulisper obmutuiſſe, ſecum dicebat: Si ipſius cerebrum combuſtum eſt, & morti ſubiecta non fuit, nullum igitur deinde aliud tormentum ipſam attingere poterit.

Hæc cum dixiſſet, ſententiam, ut ſecuri percuteretur, talem pronunciauit: Aquilinam peſsimæ Chriſtianorum ſectæ propugnatricem, natu quidem minorem, ſed ueneficijs tamen grandem, Imperatorũ edictis religioſiſsimis aduerſantem deprædimus, neq; dijs obediẽtẽ neq; Imperatoribus aſſentiẽtẽ: quã cũ multis admonitionibus, conati ſimus ab inſania hoĩs. Crucifixi ad inuictorũ deorũ ueriſsimam cognitionẽ traducere, non potuimus. Hæc multa tormẽta experta quidẽ fuit, ſed ueneficijs tamen ſuis fecit, ut nullis tormẽtis perturbari poſſet. Reliquũ igitur mihi uiſum eſt, ne deorum ſacrificia irrideantur, ut hãc extra urbem eductam, capitali pœna plecti iubeamus. Cum igitur Aquilina educeretur & carnifex præiret, uenit ad eum locum, in quo illam gladio percuti definitũ fuerat. Ibi unius horæ tẽpus petijt, ut Deũ oraret:

Sententia Voluſiani in eam.

Erectis igitur in cęlum oculis: Domine inquit, Deus omnipotens, ago tibi gratias, quòd martyrij mei tempus mihi oſtẽderis. Laudo te, Deus meus, rerum omnium effectorem, quòd non feciſti, ut fruſtra ſtadij mei curſum conficerem. Benedico tibi creator uniuerſorum, quòd Tyrannum confudiſti, & meipſam coronaſti. Hoc igitur à te ſupplex peto, ut accipias ſpiritum meum in pace, ut derelictis terrenis rebus, cœleſtibus bonis frui poſsim, &, te authore, immortalitatis coronam recipiam.

Hæc cum precata eſſet, uox è cęlo uenit, quæ dixit Age uirgo electa, quæ Tyranni fremitum conculcaſti, & diaboli ſtimulus certamine tuo comminuiſti, ducemque Voluſianum omnino ſuperaſti, accipe brauium tibi propoſitum. In terris labores & erumnas pertuliſti, in cœlis nunc incuditate perfruaris. Cum hæc uox ad eam delata eſſet, priuſquam carnifex in eius ceruicem gladium iniecíſſet, beata Chriſti ueri Dei noſtri martyr perfecte mortem obijt. Carnifex uerò, licet illa ſpiritum reddidiſſet, tamen, Proconſule iubente, eius caput abſcidit, ex quo pro ſanguine lac in terram defluxit. Chriſtiani autem homines cum præſto eſſent eius reliquias gemmis præſtantiores ſuſtulerunt, & precioſis unguentis ac linteis nouis inuolutas, in monumento apud urbem Biblon ſepelierunt.

Expirat nec dum caſa à carnifice.

Martyrio autem conſummata eſt beata Aquilina, Imperatore Diocletiano, & Voluſiano Proconſule, ter tiodecimo die menſis Iunij. Eſt autem eius martyrij locus in urbe Biblo, ubi uſque ad hodiernum diẽ multæ curationes hominibus afferuntur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

De S. Felicula uideat Lector hiſtoriam SS. Nerei & Achillei in menſe Maio, die 12.

VITA S. ANTONII VLYSBOnenſis, profeſsione Franciſcani: quem uulgo à Padua uocant: ſcripta à quodam Patre Franciſcano grauiter & fideliter. Dictionem F. Laur. Surius in gratiam Lectoris mutauit, omiſſis pleriſque, parum ad hiſtoriam facientibus, abſque tamen hiſtoriæ detrimento.

Iunij 14.

EST in Luſitaniæ regno ad plagam Occidentalem, in ex extremis orbis finibus urbs quædam quam incolæ Vlyſbonam uocant quod ab Vlyſſe, ut aiunt, bene ſit condita In ea templũ miræ magnitudinis extructum eſt in honorem matris Dei & perpetuæ uirginis Mariæ, in quo beati Vincentij martyris ſacrum corpus honorificè aſſeruatur. Ad eius templi partem occiduam felices beati Antonij parentes honeſtum habuere domicilium, ipſis templi foribus ualde propinquum. Ex illis in ipſo iuuentutis flore ꝓcreatus beatus Antonius, cum ſacri baptiſmatis ſalutaribus expiaretur undis, Fernãdi nomẽ accepit. Qui deinde ab ipſis prope incunabulis multa fuit morum probitate & integritate, nec ſicut tenera puerorũ ſolet ætas, mũdi laſciuiam & uanitatẽ cõplexus eſt, ſed bonorum parentum ſedulus imitator, eccleſiarum & monaſteriorum crebro terebat limina, manusq; ſuas libẽter extẽdebat ad pauperes, ut illorũ inopiã ſubleuaret ut poſſet in illum quoque cõpetere, qđ de ſe beatiſsimus Iob ait: Ab infantia mea creuit mecũ miſeratio. Pater eius uir nobilis, fuit miles Alphonſi regis, Martinus nomine. Mater eius Maria, non infimo genere fuit.

Patria S. Antonij.

In baptiſmo. Fernãdus appellatur.

Iob. 31

Parentes eius

Cum autẽ puer eſſet rationis capax, à parentibus in ea, quam diximus, beatiſsimæ matris Dei eccleſia literis traditus eſt imbuendus, ſimul & educandus à miniſtris Chriſti, cuius erat præco futurus. Ita pueritiæ ætatem inſtar patriarchæ Iacob domi ſimpliciter exegit. Cum autem accedentibus annis ſentiret improbos corporis motus, de carnis corruptione naſcentes, nequaquam ceſsit petulantis ancillæ prauis cupiditatibus, nec frena libidini laxauit: ſed ſtrinxit habenas corpuſque in ſeruitutem ſpiritus redigere nitebatur. Vileſcebat ei in dies mundus iſte, & ne puluis terrenæ felicitatis pedibus adhæreret, animumque in uia Dñi currẽti offendiculo foret, retraxit eos, cum necdũ totos illos in ipſo mũdi primo aditu poſuiſſet Eſt autem extra urbis Vlysbonæ muros monaſteriũ Auguſtinianorum, in quo uiri ſpectatæ religionis degũt, quos Canonicos regulares uocant. Ad quos uir Dei, ſpretis mũdi oblectamentis, ſe contulit, & illorum habitum induit humiliter ac deuote. Sed cum biennio illo, quo apud eos manſit, amicorum crebra uiſitatione, quæ ſolet pijs mentibus non parũ importuna uideri, interpellatus fuiſſet, ut omnes eiuſmodi occaſiones ſibi præcideret, natale ſolum deſerere decreuit, ut apud exteros Dño tranquillius & liberius uacare poſſet. Impetrata igitur, ſed ægre, recedendi copia à ſuperiori, non uitę inſtitutũ, ſed locũ mutauit ad monaſterium S. Crucis de Colimbria, feruenti ſpiritu cummigrans, idque zelo ſeuerioris diſciplinæ & ſtudio maioris quietis.

Fit Canonicus regularis.

Aliud monaſteriũ petit.

Quam autem ille non locum, ſed morum mutationẽ & expetijſſet & feciſſet, ſatis declarabat uita eius ſolito feruentior. Et quoniã teſte D. Hieronymo, nõ Hieroſolymis fuiſſe, ſed Hieroſolymis bene uixiſſe, laudandũ eſt: talẽ ſe moribus exhibuit, ut omnibus perſpicuũ eſſet, loci opportunitatem maiorẽ idcirco illũ appetijſſe, ut ad uitæ perfectionẽ facilius poſſet pertingere. Neq; uero mediocri ſtudio ſemper excolebat ĩgeniũ, nec diebus nec noctibus pro tẽporis rõne, à lectione diuina ceſsãs, animũq; ſanctis cogitatiõib⁹ & meditationibus exercẽs. Solebat aũt legẽdo hiſtoricę ueritatis textũ, allegorica cõparatione cõfirmare fidẽ, & rurſus ipſis ſcripturæ uerbis conformare mores & affectũ inflãmare. Scrutabatur religioſa curioſitate ꝓfunda ſermonũ Dei, & cõtra errorũ foueas diuinæ ſcripturæ ſententijs intellectum communiebat ſimul etiam ſanctorum Patrum monumenta ſedula lectione euoluens. Denique lecta tenaci memoria cõplectens, præter omnium expectationem, magnam ſcripturæ diuinę eſt cognitionem adeptus.

Epiſt. 13. ad Paulinum.

Eius ſtudiũ.

Cum autem reliquias ſanctorum martyrum, quinque fratrũ, ordinis ſancti Frãciſci, dominus Petrus Infans, ſereniſsimi Luſitaniæ regis filius primogenitus à Marochio adduxiſſet, & ſe illorum meritis à magnis periculis liberatum per omnes Hiſpaniæ prouincias diuulgaſſet: Chriſti ſeruus Fernandus audiens mira, quæ per illos fiebant, multo cępit flagrare deſiderio inſtar illorum pro Chriſto hauriendi martyrij calicem, factusque ſeipſo robuſtior, humano calcato timore, diuinæ gratiæ ualidiſsimo protectus clypeo dicebat apud ſe: Vtinam coronæ martyrum ſuorum participẽ me facere dignetur Deus. Vtinã liceat pro Chriſti nomine flexo poplite carnificis ictum excipere. Interim nocte ac die rogabat attentiſsime Dominum, ut menti ipſius adſpiraret, quod & illius uoluntati gratius, & ſuæ ſaluti conducibilius, & proximorum utilitati atque ædificationi opportunius eſſet.

Reliquiæ martyrũ Frãciſcorũ.

Erat

Erat per id tempus haud procul à Columbria eo in loco, qui S. Antonius dicitur, ubi fratres erant inſtituto & profeſsione Franciſcani, literas quidem neſcientes, ſed uim atque uirtutem literæ uita & uiuentibus exprimentes: qui ex præſcripto regulæ & profeſsionis ſuæ eleemoſynam petituri ad monaſterium uiri Dei ſæpè uenire ſolebant. Ad quos pro ſuo more die quodam uiſitandi gratia clam accedens, inter cætera ait ad illos: Ordinis ueſtri habitum, fratres chariſsimi, ardenti animo cupio accipere, modo id mihi polliceri uelitis, ſimul atque illum induero, miſſuros me uos ad regiones Saracenorum, ut cũ ſanctis martyribus merear ego quoque ſanguinem fundere, & eſſe coronæ illorum particeps. Illi his auditis, non mediocriter tanti uiri ſermonibus exhilarati, diem craſtinum eius explendo deſiderio deſignant. Mox beatus Antonius Abbatem ſuum pro obtinenda abeundi facultate precibus pulſat, eaque uix extorta, fratres Franciſcani non immemores pollicitationis ſuæ mane redeunt, habitum ſuę profeſsionis illi tradunt.

S. Antonius fit Frãciſcan⁹

Quo cũ ille indutus eſſet, quidam ex Canonicis monaſterij eius acerbo animo dixit ad eum: Vas, uas: forſitan ſanctus eris. Ad quem ille conuerſus, humili uoce dixit: Cum me in ſanctos relatum audieris, profectò Deum laudabis. Poſſumus ex his colligere, quam gratus ille fratribus ſuis fuerit, cui nec Prælatus niſi admodum difficulter diſcedendi uoluit facere poteſtatem, nec fratres hac in re ſuo eum fouere conſilio nec ille quem diximus frater eius abſentiam æquo potuit animo perferre. Puto equidem nõ abſque multo dolore & lacrymis talem à ſe uirum illos diuiſiſſe, quem ſui monaſterij idoneum ſeſe præfectum breui habituros ſperarent. Porrò autem fratres Franciſcani cum nouo ſocio ſuo domum properant, eumq; amanter accipiunt. Sed quia formidabat uir Dei, ne parẽtes aliquam ipſi moleſtiam faceſſerent, ut ipſum inquirentium curam eluderet, mutato nomine, Antonium ſe dici uoluit.

Nomẽ ſuum mutat.

Paulatim autem creſcebat in eo ſitis martyrij, & zelus fidei magis ac magis eum extimulabat, nec eũ quieſcere patiebatur. Itaque quemadmodum ſe facturos receperant, fratres Franciſcani fecerunt ei copiã ad Saracenos proficiſcendi. Nec ille ſibi moras nectẽdas putans, celeriter abijt. Sed præpotens Deus hac in re illius propoſitum plane retardauit, totius hyemis ſpatio graui eum morbo affligens. Qua re compulſus ille, ad natale ſolum ob corporis curandam ualetudinem ſe recepit: ſed cum nauigando ad Hiſpaniæ litora nauta appulſuros ſperaret, ad Siciliam uentorum impulſu delatum ſe ſenſit. Habuit ergo pro Chriſto moriendi & deſiderium & conatum, ut omnium ore merito celebrandus, ſed diuina prouidentia, ut poſt ipſa res docuit, plurimorum ſaluti eum ſeruauit, quos ille in diuerſis regionibus e ſordibus peccatorum reuocauit ad ſalutares pœnitentiæ fructus.

Cupit apud Saracenos mori pro Chriſto, ſed impeditur.

Non longe tum aberat dies, in quem indictus erat fratrum conuẽtus apud Aſſiſium, quem Capitulum generale uocant. Id ubi Meſſanæ ex fratribus uir Dei reſciuit ſeipſum confirmans, eò, licet debilis & affecta ualetudine, profectus eſt. Eo autem conuentu ſoluto, cum ille, quem Miniſtrum uocant, commiſſos ipſi fratres ad ſua loca remitteret, ſolus Antonius à nemine expectebatur: quippe qui ut ignotus, ita parum utilis aut idoneus exiſtimaretur: atque ita ſolus in Miniſtri generalis manibus relictus eſt. Accito autem fratre Gratiano, qui tum in Aemilia ſiue Romãdiola fratrum Miniſter erat ſecreto eum rogauit ſeruus Dei, ut a Miniſtro generali ipſum acceptũ in Aemiliam perduceret, diſciplinis regularibus illic erudiendum. Nullam uerò literaturæ mentionem faciẽs nihil eccleſiaſticam exercitationem factitans, ſed intellectum & ſcientiam omnem captiuans in obſequium Chriſti, illum ſolum crucifixũ ſe ſitire, ſe noſſe, ſe complecti uelle proclamabat. Frater autẽ Gratianus miram eius deuotionem exoſculãs, uotis eius aſſenſit, ſecumque in Aemiliam abduxit: ubi uenia impetrata, ad eremum Montis Pauli ſeceſſit, quietẽ animi & conſcientiæ captare uolens.

Degit in loco ſolitario.

Cum autem in ea eremo aliquandiu moraretur, frater quidam cellulam precationi aptam in quadã crypta ſibi condidit, ut illic liberius Deo uacaret. Eam ut uidit uir beatus à fratre illo ſibi eius copiam fieri precibus contẽdit. Non negauit ille, & uir Dei perſoluto quotidie nocturnarũ precũ officio, ad eã cellã ſecedebat, ſumptaque ſecũ exigua panis particula & in uaſe aqua, cogebat carnem parere ſpiritui, ſolitariamq; illic, quãdiu licuit, uitã ducẽs, ſanctis cogitationibus & meditationibus ſpiritum aduerſus tentationes cõmuniebat, & diuino amore ſe confirmabat. Perſtabat illic ſolus nocturnis horis in precibus, totumque ſe diuinæ moderationi permittens & commendans, in cœleſtibus ſpei ſuæ ancoram ſolidiſsime defigebat. Nec deerant illi crebræ infeſtationes dæmonũ, uolentium eum in ſanctæ orationis ſtudio perturbare. Tanta autem ſe inedia macerauit, ut quemadmodum teſtantur ij, qui id uiderunt hora refectionis ad fratres rediturus, nutante præ nimia imbecillitate greſſu, ſeipſum interdum ſuſtentare non poſſet. Sic igitur uir ille plenus ſapientia, non breui tempore ſimplex uixit apud ſimplices & omnem arrogantiam humili corde deuitans, ſub indocti perſona gratiæ lumen abſcondit.

Magna eius abſtinẽtia

Sed non eſt paſſus Deus ſemper latere eum, uoluitque aliquando illum innoteſcere ſimplicibus fratribus. Cum enim multum iam temporis fluxiſſet, fratres pro ſacris accipiendis Ordinibus ad Forum Liuij, quæ eſt Aemiliæ ciuitas, confluxerũt: inter quos adfuit etiam Antonius & quidam fratres S. Dominici. Inſtãte autẽ collationis hora fratribus ex more cõgregatis, Miniſter loci illius fratres Dominicanos rogauit, ut ſitientibus uerbum ſalutis proponerent. Illis recuſantibus, quod nihil ſe præparaſſent, inſtigante eum fortiter ſpiritu Dei, Miniſter ad Antonium, de cuius eruditione nihil comperti habebat, ſe conuertẽs, iubet, ut apud fratres dicat, quicquid ipſi ſuggereret ſpiritus Dei. Non putabat eum quicquam ſcire de ſcripturis diuinis, aut legiſſe aliquid, niſi forte quæ ad eccleſiaſticum officium pertinerent. Spem tamen nonnullam ei adſcrebat, quod audierat illum neceſsitate cogente, idque perrarò, aliquid literatè dixiſſe. Et certe cum tantus ille eſſet, ut memoria pro codicibus uteretur, & myſtici eloquij gratia mirè afflueret, peritior tamen apud fratres habebatur abluendorum culinæ utenſilium, quam ſcripturæ ſanctæ myſteria explicandi. Præfectum enim ſuum, quem Guardianum dicunt, ſupplex rogarat, ut magni beneficij loco ipſi permittere uellet eluere coquinæ uaſa, & uerrere quotidie fratrum domicilia, nulli alij rei aptum & utilem ſe confitens, cum eſſet reuera uas electum & ſancti ſpiritus gratia multiuaria ornatum. Mundabat ergo quotidiè humili ac deuoto corde culinæ res & fratrum domicilia, eximiæ cuiuſdam humilitatis & contemptus ſui de ſe exempla præbens. Non ita agunt pleriquè alij, qui ante, quàm ſint diſcipuli, magiſtri eſſe uolunt, ſeſequè in cathedram importunè ingerere non uerentur. Contra Antonius iam perfectus in ſcripturis diuinis, inter idiotas & rudes laicos haberi maluit, quam ſciolus aut magiſter uideri potiusquè laboribus occupari culinariis, quam magiſterij cathedram occupare. Verumenimuero licet to

Celat diu ſciẽtiam ſuam.

tis uiribus in id incumberet, ut à Miniſtro impoſitū munus liceret ſubterfugere, non potuit tamen uoto potiri ſuo. Tandem ergo cedens tum illius uoluntati, tum omnium precibus, cum timore Domini primo orſus eſt ſimpliciter ad eos dicere: ſed cum uellet Dominus lucernam hactenus ſub modio poſitam, in omnium conſpectum proferri, in orationis progreſſu tanto uerborum ſplendore, tanta myſticarum ſententiarum altitudine uſus eſt, ut omnes in ſummam admirationem adducerentur, maximè quod præter omnium opinionem id eueniret: ſimul etiam eximia eius charitate non mediocriter ædificarentur, nec affirmare dubitarent, eiuſmodi ſermonem nunquam ſe antehac audiuiſſe. Ita deinceps, non minima affecti conſolatione, uenerabantur in illo diuinitus detectam ſupernæ ſapientiæ claritatem, cum tam inſigni humilitate coniunctam.

Non diu poſt ad aures Miniſtri generalis huius rei fama perlata, illius uoluntate compulſus eſt, rupto diuturno ſilentio, prodire in publicum, demandataque illi concionandi prouincia, cultor eremi, miſſus eſt ad prædicandum uerbum Dei: dignus quidem tali miniſterio, quod ipſe, licet diuina pollens ſapientia, ſibi impudēter nō uſurpaſſet, ſed in collegio pauperū uerè pauperē ſpiritu ſe declaraſſet, & nō niſi uocatus ad concionādū acceſsiſſet. Fuiſſe autē diuinitus uocatum, & uita illius & obitus perſpicue docuere: è quibus priorem, nempe uitam, abiectio ſui uolūtaria, ſimplex innocentia, & diſciplinæ monaſticæ ſtudium commendat: poſteriorem uerò, id eſt, doctrinā,
Vt ad concionandū miſſus ſe geſſerit. cum zelo coniuncta charitas, ueritas & modeſtia approbarunt. Quæ cum non poſsint omnia ſingulatim referri, paucis dicemus, quemadmodum ueritatem indiſcriminatim omnibus annunciarit. Fecit nimirum inſtar Eſaiæ, cui dictū eſt: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo ſcele-
Eſ.58. ra eorum: mittēiſque Dei authoritate fretus, ex eremi cultore, ubi ſibi uni intenderat, factus præco Dei, non ſegniter fungens officio ſuo, ad proximorū conciliandam ſalutem totum ſe contulit: in concionibus ſuis eam adhibens iuſtitiæ æquitatem, ut ſiue magnis, ſiue paruis loqueretur, ueritatis iaculis indifferenter omnes feriret. Arguebat incredulos, obſecrabat pios, impios obiurgabat, ut copioſiſsimè, ita ferventiſsime ſingulis accommoda & conuenientia ſalutaris doctrinæ monita depromens. Qui enim iam ante, ut ſupra dictum eſt, paſsionis calicem tantopere concupierat, nullius magnitudini, etiamſi mortis impenderet diſcrimen, pro ueritate cedebat, ſed mirabili ſtrenuitate etiam potentium tyrannidi ſeſe opponebat. Nulla prorſus flectebatur perſonarum acceptione, nulla adulatione molliebatur, non popularis tranſuerſum rapiebat fauor & opinio, ſed iuxta prophetæ uocem, quaſi plauſtrum triturans, habens roſtra ſerrantia, montes comminuit, & colles quaſi puluerem poſuit. Videbatur quaſi alter quidam prodijſ-
Eſ.41. ſe Elias, zelo Dei feruens: inflammatusq; igne ſpiritus ſancti, igniteis ſermonibus accendebat & urebat auditorum tepida, torpentia, frigida & obſcura corda. Perſonas quaſdam ſublimes repræhenſione dignas, tāta nonnunquā ſeueritate obiurgabit, ut plerique alij celebres concionatores illum audientes, ad intrepidam illius conſtantiā trepidarent, uultusq; ſuos quodam puſillanimitatis rubore perfuſi obtegerent. Circūibat per uicos, caſtra, urbes & agros, & uitæ ſemina ubique largiſsime ſpargebat. Cumq; ob zelum animarum paſsim diſcurreret, omnēq; requiē ſibi prorſus uellet interdictam, contigit eum Dei nutu Ariminum peruenire, ubi cum multos cerneret hæreſi correptos, mox totius oppidi conuocato populo, feruenti ſpiritu ad eos concionari cœpit, uerſutaque hæreticorum dogmata luculenter confutauit. Eas autem in auditorum pectoribus efficax ſermo & doctrina ſalutaris fixit radices, ut profligatis tetris erroribus, non pauci ad fidei integritatem ſint reducti. In quibus ēt Boniuillum hæreſiarcham, quem annis errorum te-
Boniuillum hæreſiarchā conuertit. nebrę obcæcauerat, ad ſanitatem reuocauit, effecitq; ut uſque ad mortē Eccleſiæ mādatis deuotus ſteterit.

Poſtea uerò priuato quodam negocio urgente, à Miniſtro Ordinis Romam miſſus eſt: ubi tātam principum Eccleſiæ erga ſe beneuolentiam expertus eſt, ut & ab ipſo Pontifice Maximo & cæteris omnibus, concio illius incredibili ſtudio ac deuotione auſcultata ſit. Tā enim ſublimiter facundo ore ſcripturæ myſteria depromebat, ut Pontifex maximus ſingulari
Arca teſtamenti uocatur à Pontifice. quadam prærogatiua eum arcam teſtamenti appellaret. Habebat hoc uir Dei, ut ſermo eius, pro rerum diuerſa ratione, ſemper in gratia ſale diſcretionis eſſet conditus, noueratque pariter & placidum & ſeuerū ſe exhibere, qua re ſiebat, ut ſermo eius & amore & timore afficeret auditores. Mirabantur in illo uiri literati tantum ingenij acumen, tantamque eloquentiam, mirabātur illum erga omnes miro quodam prudentiæ & diſcretionis pondere ſua uerba librantē. Maiores non ſine admiratione attēdebant ſpiritualibus ſpiritualia comparantem: minores ſtupebant uitiorū cauſas & occaſiones ſapienter reſecantem, & uirtutes ac bonos mores cum multa cautione inſerentem. Denique omnes omnium ætatum ordinum, conditionū mortales accommodatas ſibi doctrinas & inſtitutiones ex illo ſe ſuſcipere lætabantur. Nec immerito illi tributum fuit à Pontifice, ut arca Teſtamenti diceretur. Ita enim utriuſque inſtrumenti paginas memoriæ planè affixas habebat ut inſtar Eſdræ potuerit, ſi ſic res poſtulaſſet, omnes ſcripturas diuinas in integrum de ſua memoria, etiam codicibus omnibus penitus abolitis, reſtituere. Teſtantur hoc, qui eius quotidiano conuictu & familiari conſuetudine diu uſi fuere. Nec ei defuiſſet facultas, ſi res popoſciſſet, omnia ſcripta diuina luculenter & multiplici ratione exponendi & interpretandi.

Multa uerò inſignia ordinis ſui monaſteria prælegendo, diſputādo, cōcionādo illuſtrauit & ornauit, idq; tū zelo fidei & feruore Chriſto animas adducendi, tum ſtudio fratres inſtituendi, tum quoque deſiderio cohoneſtandi inſtitutum ſiue Ordinem ſuum, qui per id tempus propter imperitiam apud pleroſque in cō-
Primꝰ prælector in ſuo Ordine fuit. temptu erat. Et certe fuit primus ille prælector in Ordine ſiue inſtituto ſuo, conſentiente beatiſsimo patre Franciſco, inſtitutus Bononię, ut pręeſſet ſuis in theologica facultate. In ciſmontana enim regione tum temporis potiſsimum florebant ſtudia literarum, placuitque fratribus Antonium, tanquam præ cæteris magis idoneum, illic prælectorem conſtituere. Idem autem ipſe etiam in Aemiliæ prouincia permultis annis fratrum Miniſter cum laude fuit. Etſi uerò doctrina & uerbo in Italia nia quenquam parem haberet, at nihilo minus in ſua præfectura uel Miniſtri functione mirè commodum & humanum ſe præbebat.
Cum autem in ciuitate Podienſi Guardani miniſte-
Lubrico hoī præſtat reuerētia tanquā futuro martyri. rio fungeretur, erat illic notarius quidam omnino lubricus, carni & mundo totus addictus. Euoi quoties præteriret uir Dei, nudato capite coram illo genu flectebat. Ille uerò exiſtimans id in ſui irriſionem & contumeliam fieri, animo perturbabatur, dabatque modis omnibus operam, ne illum unquam omnium haberet. Sed cum die quodam ab improuiſo eum tranſiret uir ſanctus, & ita, ut diximus, erga illum ſe gereret, exacerbatus homo, dixit: Niſi timerem Dei iram, gladio te percuterem, quòd ita me
rediculum

rediculum facis. Quid ſibi uult iſthuc, quod coram me poplitem flectis? Reſpondit uir beatus: Ego me libens Deo martyrem obtuliſſem, ſed illi nō placuit. De te autem ille mihi reuelauit, præclarum te martyrem fore. Oro itaque, ut ubi ad martyrij agonem perueneris, mei memor eſſe uelis. Hoc ille audiens, riſit. At non multo poſt tempore Epiſcopus Podienſis cum multis alijs profectus eſt Hieroſolymam ut Saracenis Chriſtum prædicaret. Et ecce diuinitus permotus notarius ille, uenditis ſuis rebus omnibus, illo iter ingreſſus eſt. Cum autem perueniſſent ad Saracenos, & Epiſcopus ſic ſatis frigide haberet conciones, ſemel quidem & iterum & tertio notarius diſſimulauit. At tandem inſtar beati Vincentij increpat antiſtitem, quòd ita frigide fidem Chriſti & prædicet & propugnet: diuinoque afflatus ſpiritu, cū multo feruore cœpit docere Saracenos, Chriſtum eſſe uerum Deum & Dei filium, Mahometem autem filium eſſe ſatanæ & perditionis. Quod illi non ferentes, rapiunt hominem, & per triduum diris eum ſupplicijs excruciant. Cumque iam ad mortem duceretur, expoſuit fratribus Antoniū id prædixiſſe, quòd ipſe martyr futurus eſſet. Fuit ea res populo occaſio, multa deinceps reuerentia beatum Antonium proſequēdi.

Fratribus quandoquè in Prouincia ad Capitulum congregatis, uir ſanctus de titulo Crucis & dulciſſimi Saluatoris paſſione præclaram habuit concionē. Eo autem concionante, ſanctiſſimus pater Frāciſcus, qui tum procul aberat in alia regione, filijs ſuis in aere mirabili quodam modo apparuit. Viſus enim eſt uni ex illis, tanquam brachijs ad crucem extenſis, uelut approbando ſermonem Antonij, indicare quid fratres imitandum ſuſcipere deberent, illisque benedicens, Crucis ſuper eos ſignum exprimere.

Abſoluitur ab omni fratrū præfectura

In illo generali Capitulo, quo ſacratiſſimæ beatiſſimi patris noſtri Franciſci reliquiæ ad eum locum, in quo nunc cū ea, qua par eſt, ueneratione aſſeruantur, translatæ ſunt, qui fuit annus proximus ante obitum eius, ab omni fratrum regimine prorſus abſolutus eſt beatus Antonius, factaque ei eſt generalis poteſtas uerbum Dei ubicunque uellet prædicandi. Cum igitur eo tempore, quo conciones ſuas, quas de Tempore uocant, conſcripſit, Paduæ moratus fuiſſet, multāque erga ſe ciuium fidem & beneuolentiam eſſer expertus, mira erga eos deuotione affectus, primo libertatis ſuæ curſu ad eos ſe conferre decreuit. Cumque eò perueniſſet, Oſtienſis Epiſcopus eum hortatus eſt ut Conciones de ſanctis quoque conficeret. Itaque illi morem geſturus, Paduæ uoluit in illud opus incumbere. Sed ſacro Quadrageſimæ aduentante tempore, uidēs uir Dei adeſſe tempus acceptabile & dies ſalutis, illud opus intermiſit, totumque ſe ad docendum pro concione populum, eius ſermones mirifice ſitientem, applicuit, illisque quadraginta diebus quotidie concionatus eſt, non ſine multorum admiratione. Erat enim natura corpulentus, & ea cauſa perpetuo laborabat incommoda ualetudine: at tamen præ infatigabili animarum zelo, prædicando, docendo, confeſſiones auſcultando, ſæpiſſime uſque ad ſolis occubitum ieiunus permanebat.

Zelus animarum ingens.

Vidit hoc & inuidit malignus dæmon, perpetuus bonorum ſtudiorum hoſtis, & ut uirum ſanctum à ſuo propoſito deterreret, nocturnis illuſionibus infeſtus ei fuit. Rem non commenticiam refero, quam ipſe uir Dei cum adhuc uiueret, cuidam fratri narrauit. Nocte quadam ſacræ Quadrageſimæ, in exordio earum, quas diximus uirum Dei tunc ſuſcepiſſe, occupationum, feſſa laboribus membra ſomni beneficio nonnihil recreare uolebat. Ecce autem impetu ſatan adeſt, & hominis Dei guttur tanta ui comprimit, ut niſi diuinitus retardatus eſſet, haud dubio eū præfocaturus fuerit. At ille beatiſſimæ matris Dei nomen inuocans, & fronti ſuæ uiuificæ Crucis ſignū imprimens, ſimulque depromens hymnum illum, O glorioſa Domina, in fugam compulit nequiſſimum ſpiritum, & repente ſe ſenſit liberatum. Cumque fugientem illum uidere cuperet, oculos aperiens, totā illam, in qua cubabat, cellulam superni luminis ſplendoribus perfuſam conſpexit.

Pellit infeſtū dæmonē a ſe ſigno Crucis &c.

Pergens deinde in ſuſcepto per Quadrageſimam cōcionandi labore ac ſtudio, populū habuit audiendi ipſum cupidiſſimum, ita ut certatim cunctis ad eum confluentibus oportuerit quotidianas in eccleſijs ſtationes indici. Sed cum nimiam auditorum frequentiam eccleſiarum ambitus non caperet, compulſus eſt ad patentes ſeſe campos transferre, atque ita ſalutaris doctrinæ pluuia de ſpiritus abundantia irrigare ſitibundos. Confluxit autem eo ex uicinis urbibus, caſtris, pagis innumera prope hominum multitudo, ſalutem ſuam in illius doctrina ſpe non dubia collocans. Surgebāt intempeſta nocte, & alij alios niteban tur anteuertere, accenſisque luminaribus, ad locum, ubi erat facturus uerbum uir Dei, ſumma contentione properabant. Cernere illic erat milites, matronas nobiles medijs noctis tenebris accurrere & qui multam lucem prius ſtertere conſueuerāt, abſque ullo tædio uel moleſtia concionatorum uigiles expectare. Deponebant autem omnes cultiorem habitū, & quæ ad ornatum ſpectare uidebantur, utebanturque ueſtibus religioſis. Ipſa quoque Antiſtes Paduanus cum Clero ſuo uirum Dei deuotè ſequens, formaque gregi ſuo factus ex animo, omnes ſuo egregiæ humilitatis exemplo ad accurate auſcultandum incitauit. Itaque uiro Dei loquente, tanto ab omnibus ſtudio attēdebatur, ut in triginta uel eo amplius hominum millibus uix murmur aliquod aut ſtrepitus ſentiretur. Tabernas ſuas mercatores non ualebant patere cuiquam ad emendas merces, niſi prius ſancti uiri cōcione abſoluta: adeo feruebant illius audiendi deſiderio. Fœminæ ex pietate & deuotione præcidebant forficibus particulas è tunica eius, pro reliquis eas habituræ: & cui dabatur contingere fimbriam ueſtimenti eius, is beatum ſe arbitrabatur. Concione peracta, ab hominum irruentium ui defendi uix potuit, niſi fortium uirorum ſeptus præſidijs, uel fugæ opportunitatem callide exploraret, uel turbis tandem recedentibus, citra moleſtiam ipſi quoque abire liceret.

Frequētiſſimū habet auditoriū, dū cōcionatur.

O quot ille tum odia inexpiabilia & implacabiles inimicitias ad pacem & concordiam reuocauit, quā multos diuturna captiuitate miſeros libertati reſtituit, quot ille res, per uſuras & nefariam uim alijs ereptas, reſtituendas curauit. Reddebantur pignora, remittebantur debita in uarijs negocijs conſilia a uiro Dei expetebantur, & promittebant omnes ſe ſtaturos arbitrio illius. Compeſcebantur ſcorta à flagitioſo concubitu, fures & inſignes prædones retrahebantur a contrectatione rei alienæ. Atque hunc in modū dies illos quadraginta feliciſſime exigens gratam Domino meſſem ſolicitus adduxit. In tanta autem undiquè concurrentium turba id fuit admiratione dignū quòd nullus ſeſe comprimentium clamor audiebatur nulla cernebatur diſſolutio, riſus nullus, nullæ uoces percipiebantur, nulli infantium uagitus, quibus uel parum eius conciones interpellarentur. Stabant omnes arrectis auribus, intentiſſimis perpetuo in uirum Dei oculis, ſine ullo tædio cum multa deuotione eū ſuſtinentes, perinde ac ſi non homo, ſed Angelus lapſus è ſummo cęlo, ad illos concionaretur. Neque id mirum, quandoquidem tanta illum Dominus gratia perfuderat, ut lingua facundiſsima, uoce clariſsima,

Efficacia & fructus cōcionū eius

ſua

ſua uerba inſtar tubæ cuiuſdam expromens, ab omnibus & audiretur,& intelligeretur. Nec id admiratione uacat, cum in longinqua regione natus & educatus multo tẽpore fuiſſet, quod Italico idiomate adeo polite potuit, quæ uoluit, pronunciare, ac ſi extra Italiam nunquam poſuiſſet pedem. Tãtam uero utriuſq; ſexus multitudinem ad confitenda peccata ſua remiſit, ut nec fratres, nec alij ſacerdotes, qui non pauci eum comitabantur, illis audiendis ſufficerent. Dicebant autem, qui ad agendam pœnitentiam ueniebãt, diuino iuſſu admonitos & ad Antonium tranſmiſſos, id ſe in mandatis habere, ut per omnia eius conſilijs parerent. Nonnulli poſt eius deceſſum è uita, quibuſdam fratribus ſecretius dixerunt, beatum Antonium ipſis dormientibus apparuiſſe, & nomina fratrum, ad quos illos mittebat, indicaſſe. Die quodam ſancti uiri concione adeo quidam mente compunctus fuit, ut cùm ad confitendum peccata ſua ex eius conſilio ſe compareret, præ ſuſpirijs & ſingultibus nec unum poſſet uerbum proferre. Cumque uir ſanctus ei diceret, ut peccata ſua in ſcripta redigeret, eaque ipſi legẽda offerret, fecit ille ut erat iuſſus. Sed cùm chartulã uir Dei acciperet, ita ſcripturam omnem abolitam & prorſus obliteratã inuenit, ac ſi prorſus nihil ſcriptum fuiſſe. Cœperunt tum primum homines cateruatim ſeſe uerberando, & pia cantica deuote depromendo, procedere. Atque ea laudabilis conſuetudo, à tanto authore profecta, deinceps ſuis eſt aucta incrementis, ita ut in omnibus fere Italiæ locis accuratiſſime hodieque obſeruetur.

Multi ſe palã uerberibus afficiunt.

Fuit autem uiri Dei id præcipuum ſemper ſtudiũ & conatus perpetuus, ut pernicioſiſsimas uulpeculas quæ demoliuntur uineam Domini Sabaoth, nempe hæreticos peſtilentes & falſas eorum doctrinas, pro uiribus oppugnaret, funditus deſtrueret, ac radicitus extirparet. *Cãt. 2.* Hæreſiarchas quoſdam in publicis diſputationibus Arimini, Toloſæ & Mediolani palam conuicit, & errores eorum coram omnibus confutauit. Adeo enim inſtructus erat & efficacibus ſcripturæ diuinę ſententijs, & ſolidis ac perſpicuis rationibus, ut qui nefanda eſſent hæreſi imbuti, coram illo conſiſtere aut os aperire non auderent, ita ut ad illum quoq; pertinere uideretur, quod Dominus promiſit diſcipulis ſuis: *Lu. 21* Ego dabo uobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij ueritatis. Detegebat mirum in modum hæreticorum fraudes & uerſutias, conatus retardabat, errores abominandos cum multa uituperatione traducebat. Nec facile quenquam ea tempeſtate uſpiam inuenire licuiſſet, quod ipſe quoque publice fatebatur, qui tam acriter & perpetuo illos inſectaretur, tamque continuam perſecutionis procellam illis excitaret. Vnde factum eſt, ut paſsim ab omnibus indefeſſus hæreticorum malleus diceretur. Nec ſine fructu fuit labor uiri Dei, plerique hæreticis cum ipſorum fautoribus ad ueritatem & obedientiam ſanctæ matris Eccleſiæ reuertentibus. Quod ut magis perſpicuum fiat, præter illum, quem Arimini conuerſum diximus, Bonouillum nomine, alium quendam hic commemorabimus hæreſiarcham, inſigniter perfidioſum, quem uir Dei ſtupendo miraculo ad ſanitatem reduxit. In partibus Toloſanis quandoque incidit in diſputationẽ acerrimam cum perfidiſsimo quodam hæreſis architecto de ſalutifero ſacramento Euchariſtiæ. Iam penè uicerat hominem, parumque aberat, quin ille Catholicæ ueritati accederet, cum poſt multa & uaria, per quæ elabi nitebatur argumenta in hæc ille uerba prorupit: Miſſa faciamus uerba, & ad res ueniamus: Si tu miraculo teſtatum efficere potueris, in Euchariſtia uerum haberi corpus Chriſti, omni perfidia abiurata, mox ceruices meas Catholicæ fidei iugo ſubmittam. Reſpondit uir Dei cum multa fiducia: Confido in Chriſto Saluatore, me pro tui & aliorum conuerſione id, quod poſtulas, ab eius miſericordia impetraturum. Tum ſurgens hæreticus, & manu ſilentium indicens, ait: Ego iumentum quoddam triduana inedia macerabo: poſt triduum uerò producam illud in populi conſpectum, & paratas eſcas oſtendam illi: tuque ſtabis ex aduerſo cum tuo illo, ut dicis, corpore Domini: Si iumentum poſthabito pabulo ſuo, properauerit ad adorandum Deum ſuum, Eccleſiaſticæ fidei totus accedam. Accenſit ijs uir Dei abſque mora. Iã dies præfixus aderat, & in plateam latiſsimam undiq; fiebat hominum concurſus.

Eſt malleus hæreticorum.

Adeſt etiam uir Dei Antonius, ingenti catholicorum frequentia ſtipatus: nec abeſt hæreticus cum nequiſsima ſuorum caterua. Prope aderat ſacellum, In quod uir ſanctus ingreſſus, cum multa deuotione obtulit Miſſæ ſacrificium. Eo peracto, egreditur ad populum, cum ſumma reuerentia geſtans corpus Domini. Producitur è conclaui mulus bene famelicus, congruumque illi pabulum offertur. Tum imperato ſilentio, uir Dei cum multa fiducia bruto illi animanti ita dixit: In uirtute & nomine creatoris tui, quem in manibus, licet indignus, re uera teneo, tibi præcipio, ut confeſtim humiliter huc accedas, & eam, quam par eſt, illi præſtes reuerentiam, ut hinc perſpicue intelligat peruerſitas hæreticorum, omnem creaturam ſuo ſubdi creatori, quem dignitas ſacerdotalis in altari contrectat. Necdum Chriſti ſeruus dicendi finem fecerat, & ecce iumentum illud, neglecto pabulo, uſque ad poplites ſubmiſſo capite acceſſit, & coram illo uiuifico corporis Chriſti ſacramento genu curuauit. Mox immenſo gaudio exultant catholici, hęretici dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedicitur præpotens Deus, fides catholica extollitur, hæretica prauitas pudore afficitur & opprobrio ſempiterno. Hæreſiarcha autem ille coram omnibus abiurata perfidia, ſanctæ Eccleſiæ mandatis deinceps, paruit.

Inſigni miraculo mulus adorat Euchariſtiã. Va tibi hæretice.

Quodam tempore Romam innumera diuerſarum gentium multitudo uenerat, condonationes ſiue indulgentias Paſcales promeritura. Erat tum in Vrbe uir Dei Antonius propter negocia quædam, uoluitque ſummus Pontifex, ut ad peregrinos illos haberet concionem. *Act. 1.* Renouatum illic cernere licebat præclarum illud miraculum, quo olim in Pentecoſte Apoſtolos illuſtrauit Chriſtus. Nam beati uiri linguam ita inſtruxit gratia Spiritus ſancti, ut ſinguli & aperte audirent, & plane intelligerent idioma regionis ſuæ, in quo & nati & educati fuerant, quemadmodũ multi ex ijs poſtea pro certo affirmarunt.

Eo tempore, quo apud Mõtem Peſulanum uir ſanctus prælegebat, quodam ſolenni die concionabatur, omni & Clero & populo auſcultante: Sermone inchoato occurrit animo, ſe officium quoddam ſibi iniunctum, alteri non demandaſſe. Moris illic erat, ut in præcipuis Dei ſolennitatibus duo inſignes fratres ſub ſummo ſacrificio Alleluia cantarent: quod officium tum incumbebat uiro Dei. Itaque magno quodam mœrore affectus, in pulpitum, caput cucullo operiens ſeſe reclinabat, & coram omni illa auditorum frequentia ſic aliquandiu permanſit. Interim mirabili quodam modo illud officium peregit, quemadmodum olim ſanctus Ambroſius legitur beatiſsimi Martini funus, licet procul corpore abeſſet, curaſſe, & ſanctus Franciſcus, ut ſupra annotauimus, fratribus ſuis in Arelatenſi conuentu ſiue Capitulo apparuiſſe. Eo autem munere diligenter perfunctus, ad ſe rediit uir Dei, & ſermonẽ inchoatũ egregie ꝓſecutus eſt.

Eiuſ-

Eiuſdemmodi quippiam etiam apud Lemouicenſes illi contigiſſe ferunt. Vbi cum in nocte natiuitatis Chriſti in ſumma æde concionandum ei eſſet, & eodem tempore nona in nocturno officio lectio apud fratres in ſuo monaſtrio recitanda: cum utrunque ſimul præſtare non poſſet rogauit Dominum, ut is ſua uirtute suppleret, quod humana ope fieri nequiret. Et ita eodem tempore & lectionem illam in fratrum Choro uiſus eſt legere, & in primario templo concionem habuit.

Alio tempore cùm à prædicatione rediens, & per ſolitudinem iter habens, populi applauſus declinaret, mulier quædam uiæ compendia captans, & uirũ Dei perdeuia quærens, filium ſuum bracchijs & cruribus a primo ortu contractum, ad eius pedes abiecit cum multis lachrymis rogitans, ut Crucis ſignum in illum exprimeret, nihil dubitans hoc facto illico filium ſanatum iri. Sed cum uir ſanctus præ multa modeſtia & humilitate id recuſaret, illa flens largius, & preces multiplicans, clamare cœpit: Domine pater Antoni, miſerere mei. Tandem uir pius & matris afflictione & filij clamitate permotus, tũ etiam flexus precibus ſocij ſui fratris Lucæ, eius perpetui comitis ſcientia & ſanctitate præclari, Crucis ſignum in Chriſti nomine in ægrum puerum edidit, & ille eodẽ temporis puncto ſanus & incolumis ſurrexit. Porrò uir Dei non hoc ſuis meritis, ſed mulieris fidei adſcribens, rogauit eam, ut dum ipſe eſſet in uiuis, nulli id propalaret.

Crucis ſigno cõtractũ puerũ ſanat.

Puella quædam annorũ quatuor pedum officio carens, inſuper morbo caduco laborans, crebro uolutabatur ſpumans, & ad terram ſe miſerandum in modũ allidens. Contigit autem, ut pater eius Petrus nomine, cùm illam geſtaret in ulnis, ab inſperato obuiam haberet patrem Antonium, à concione reuertentem. Itaque obnixe eum rogat, ut ſignum uitalis Crucis edat in puellam. Ille cernẽs hominis ſynceram fidem è capite uſque ad pedes Cruce eam conſignat, & derepente fit ſana.

Itẽ morbidam puellã.

Matrona quædam nobilis uirum Dei cum ingenti populi multitudine extra oppidũ ſequens, ut in agro concionaturum audiret, in anguſta quadam platea in denſiſſimum lutum decidit, nouis ijſque non paruis precij ueſtibus induta. In ipſo autem caſu ſe Deo & ſancto uiro commendans, ex luto ita ſurrexit mũda, ut omnes in admirationem uerſi, Deum & fidelẽ ſeruum eius mirifice prædicarent.

Alia quædam pia fœmina in Francia, uirum Dei pro habenda concione extra urbem exeuntem ſequi deſiderans, à marito male ualente non permittebatur. Fuit hoc illi moleſtiſſimum, & cum concioni intereſſe non liceret, aſcendit in ſolarium domus ſuæ, & ex feneſtra ad locum concioni deſtinatum cupida reſpexit, ut uel ſic nõnihil ſuo deſiderio ſatisfaceret. Accidit tum res admiratione digna. Cum enim ad duo milliaria abeſſet locus ille, uocem uiri Dei prædicantis audiuit. Cuius ſuauitate delectata, hæſit diutius ad feneſtram, quàm uir eius ferre poſſet qui etiam eo nomine obiurgauit eam, ſed illa ſe reſpõdit patrem Antonium audire concionantem. Quod ille audiens, irriſit eam, delirare illam exiſtimans. Illa contra aſſerente ſe optime audire eum, aſcendit uir ad feneſtram eandem, & etiam ipſe uiri Dei uocem meritis fidelis coniugis percepit: atque ab eo die nunquam ex illius concione abeſſe uoluerunt.

Auditur uox eius procul per miraculum.

Cum beatus uir ex Toloſano Lectore & Podienſi Guardiano factus eſſet Cuſtos Lemouicenſis, & per regnum Franciæ proficiſcens concionaretur, tandem ad Bituricenſem urbem peruenit. Vbi cum die quodam prædicaret populo tam frequens habuit auditorium, ut nullus intra oppidum locus eſſet tantæ multitudinis capax. Canonici igitur cum populo inſtituta proceſsione in agrum latiſſimum exierunt. erat æſtiuum tempus. Sub ipſa autem concione immanis orta tempeſtas, fulguribus & tonitruis exiſtẽtibus, omnes imminentem pluuiam fugere compulit. Sed uir Dei cernens illos fugam meditantes, alta uoce dixit: bono animo, nec uos loco moueatis. Ne gutta quidem pluuiæ quenquam ueſtrum continget. Tum illi uerbis eius fidentes, nihil ſe mouerunt. Interim pluuia & grando craſsiſſima præceps è cęlo proruens, omnes illos protſus intactos reliquit, ne locũ quidem, in quo ſtabant, madefaciens, cum tamen eũ undiquè inſtar muri ambiuiſſet. Ad tam inſigne miraculum omnes gratias egerunt Deo, & uirũ Dei deinceps in multa reuerentia habuere.

Grando & pluuia non contingunt auditores concionis eius.

Concionante quandoque uiro Dei ad ſex milliaria extra urbem Podienſem, abſoluto ſermone quidam uiri fideles uinum & alia quædam ei miſerunt. Quod uinum guſtans matrona quędam, cum eius palato nõ ſederet, feſtina domum abijt, melius uinum allatura Qua in re tam fuit ſolicita, ut uaſis epiſtomium apertum relinqueret, manuque ferens uertibulum, ſiue partem illam, qua epiſtomium obturatur, ad hominem Dei properaret. Ad quem ut acceſsit, uidit in manu ſua inſtrumentum illud, ſenſitque ſe non clauſiſſe epiſtomium: moxque domum reuerſa totum cellarium uidit uino perfuſum. Confidens autem meritis ſancti uiri, in epiſtomio repoſuit uertibulum, ſtatimque dolium adeo eſt uino repletum ut exundarit.

Vas uacuũ redũdat uino.

In uſurarij cuiuſdam exequijs uir Dei concionaturus, thematis loco accepit illud ex Euãgelio: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuũ. Sub cõcione autẽ inter cætera ait: Mortuus eſt hic diues, & ſepultus eſt in inferno. Ite ad theſaurũ eius & in illius medio inuenietis cor eius corpore iam humato. Abierunt hominis parentes & amici, cor adhuc calidum in medio nummorum eius inuenerunt.

Ma 6.

Quodam ſolenni die uir ſanctus concionabatur, & quædam nobilis domina auide auſcultabat. Cernens hoc impurus ſatan, ut fructum concionis ab ea excluderet, curſoris ſpeciem præ ſe ferens, ad eam cum literis uenit, aitque filium eius ab hoſtibus captum & interfectum. Eas maligni hoſtis uerſutias ſpiritu cognoſcens uir Dei, (nam corporeis auribus nihil huius perceperat) coram omnibus dixit: Nihil timeas Domina filius tuus & uiuit, & recte ualet: Curſor autem iſte diabolus eſt. Ad quas uoces inſtar fumi ille egregius curſor euanuit.

Res ſane terribilis.

Malignitas dæmonis.

Cum Paduæ degeret uir Dei, Vlysbonæ duo ciues inexpiabili odio ſe mutuo proſequebantur: è quibus alter iuxta ædes parentum beati uiri manebat, & cum hora ueſpertina filium hoſtis ſui in platea inueniſſet per ſummam crudelitatem iugulauit, & intempeſta nocte in horto parentum uiri Dei, facta fouea, eum ſepeliuit. Cum autem nobilis eſſet is, cuius filius cæſus erat, inquiſitum eſt diligenter, & repertum eius filium illac tranſiſſe, ubi eius inimicus morabatur. Itaque eius domo & horto luſtrato, nihil compertum eſt. Itum eſt ad uicinas ædes, & in horto illatum pueri cadauer inuentum eſt. Itaque pater ſancti uiri cum tota familia coniectus eſt in uincula, tanquã reus cædis illius. Id uero ut per ſpiritum Paduæ cognouit uir Dei, a ueſperi Guardiano petijt copiam exeundi, quæ illi negata non eſt. Eadem nocte magno miraculo Vlysbonam perductus eſt, & proxima luce ad Iudicem ſe contulit, rogans ut inſontes è uinculis dimiſſos pateretur abire domum. Illo modis omnibus recuſante, petijt cadauer perempti pueri ad ſe adferri

Nota inſigne miraculum.

ferri. Quo allato, iuſsit ſurgere puerum & dicere, nũ à parentibus ipſius occiſus eſſet. Ille ſurgens, dixit eius cædis illos prorſus non eſſe. atque ita diſcedendi eſt illis facta poteſtas. Manſit toto illo die cum parentibus ſuis uir beatus & mane angelico miniſterio Paduam reductus eſt.

Item aliud.

Quando populum concionabatur eximius præco Chriſti, ſermo ex illius ore tanquam ex ardenti camino proficiſcens, mirabiliter ſolebat mouere auditores ipſasque animorum penetrare medullas, & multam in ijs deuotionem & compunctionem, uitiorumque odium & deteſtationem excitare, ita ut plerunque alter alteri diceret cum multo gemitu: Heu me miſerũ, qui nunquam antehac iſthuc putarim eſſe peccatum quod ſi ſciuiſſem, certe nunquam illud admiſiſſem: mutuoque ſe hortabantur ad faciendam confeſsionẽ ad ſuſcipiendas peregrinationes religionis ergo, ad ieiunia certis diebus amplectenda in honorem matris Dei, aut ſimilia pietatis ſtudia ſectanda. Quis uero poſsit dicendo conſequi, quæ illic fuſæ ſint lachrymæ, quæ ab imo pectore ducta ſuſpiria, quæ pectorũ tunſiones in obſtinatis peccatoribus cõſpectæ. Adeo enim Dominus mirificauit ſanctum ſuum, ut non ſolum uſitatis quotidie coruſcaret miraculis, ſed etiam inaudita ab eo ſigna ederentur. Sicut enim beatus Nicolaus fertur per uiſum apparuiſſe Conſtantino Magno, eiusq; præfecto, minasq; intẽtaſſe ni dimitterẽt homines innoxios in carcerem coniectos: ita hic uir beatus, quos peccatum cernebat a maligno dæmone uinctos detineri, & ad mortem tendere ſempiternam ijs liberandis præcipuam nauabat operam. Et ſolebant nonnulli uenire ad fratres, cum adhuc uiueret uir Dei, & pro certo affirmare, ipſis in lecto iacentibus apparuiſſe eum, & dixiſſe: Surge Martine, ſurge Agnes: abi ad illum fratrem, & hoc ſiue illud peccatum ei confitere, quod tali in loco perpetraſti, cuius nemo præter Deum conſcius erat. Qua ratione peccata prorſus occulta expiata ſuere.

Effectus concionum eius.

Paduanus quidam uiro Dei confitens peccata ſua, inter alia expoſuit ei, quod matrem ſuam tanta ui truſiſſe, pede, ut illa compulſa fuerit cadere. Id audiens uir ſanctus, omnis malitiæ hoſtis capitalis, cum quodam ſpiritus feruore dixit: Pes, quo pater aut mater percutitur, merito quamprimum deberet amputari. Quod ille homo ſimplex perperam accipiens, illico domum abit, & pedem amputat. Mox per omnium ora uolitat crudele facinus, & ad uirum Dei refertur. Qui abſq; mora adit hominẽ, & poſt oblatas Deo preces, Crucis ſigno expreſſo, iungit pedem tibiæ, & aliquandiu linit ſacris manibus ſuis. Confeſtim ſurgit homo incolumis, ambulans & exiliens, & laudans Deum, & ingentes agens gratias ſeruo eius fideli Antonio.

Nota.

Pedem trũcatũ reſtituit.

Tyrannidem apud Veronenſes occupante immaniſsimo illo Ecelino Romano, cum didiciſſet B. Antonius multam eũ hominem cædem per ſummam crudelitatem Veronæ feciſſe, intrepidus illum acceſsit, atque his uerbis compellauit: ceruicibus tuis tyranne ſæuiſsime & rabide canis horrenda ſententia Dei. Quouſque non temperabis tibi á fundendo inſontiũ hominum ſanguine? pluraque his ſimilia uoce liberrima in faciem ei dixit. Qui uero aderant, nihil expectabant aliud, niſi illum more ſuo iuſſurum, ut trucidaretur: ſed ſecus euenit. Nam omni poſita feritate, inſtar ouis, ad collum ſuſpenſa zona, coram uiro Dei humi proſtratus, culpam ſuam humiliter edixit omnemque pro illius arbitrio promiſit emendationem: adiecitque: Viri commilitones, non uobis illhuc mirum uideatur. Nam reuera diuinum quendam uidi fulgorem ex huius uultu uibrari, qui adeo me perterruit, ut me repẽte in tartarum demerſum iri uererer. Ex illo tempore multa erga hominem Dei deuotione fuit, & quoad uixit, à multis malis, quæ alioqui, ſicut ipſe fatebatur, feciſſet, illo retrahente, abſtinuit.

Ecelinus tyrannus Veronẽſes.

Poteſt de beato uiro non abſurde dici, quod de filio ſuo Iacob dixit Iſaac patriarcha: Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Adeo enim cæleſtis benedictionis gratia perfuſus erat, & uirtutum odoriferis floribus mirifice, ornatus, ut eſſet humilitate præcipuus ſapientia clariſsimus, eloquentia mellitiſsimus, charitate feruentiſsimus, paupertate inſignis, omni morũ elegantia illuſtriſsimus, honeſtate præcelſus, ſermone placidus, conuerſatione humaniſsimus, denique in omnibus & Deo & hominibus gratus. Moderatione autem ſiue diſcretione, quæ eſt uirtutum omnium parens, ſine qua uirtutes abeunt, in uitia, præclare inprimis uſus eſt in concionibus, in dandis conſilijs, recipiendis cõfeſsionibus, deniq; in dictis, factis & rebus omnibus ut nihil in eo poſſet animaduerti huius uirtutis ſale non conditum. Solebat ſine perſonarum acceptione omnibus fidelem nauare operam, ut e peccatis extraherentur, & quibuslibet poſcentibus opitulari nunquam deſijt uiuens in terris, uti nec hodieque ceſſat poſt obitum ſuum, ut res ipſa teſtatur.

Ge. 27.

Virtutes ſancti uiri

Et ipſum quidem obitum ſuum longe ante præſciuit: ſed ne fratres mœrore afficerentur, illis indicare noluit. Decimoquinto fere ante mortem ſuam die, cũ è quodam colle cõtemplaretur amœnam Paduæ planitiem, exultans ſpiritu, ſitum urbis eius miris uehebat laudibus. Verſus deinde ad fratrem itineris ſui comitem, multo honore ciuitatem illam breui affectũ iri prædixit, non tamen exprimens, cuiuſmodi ille honor futurus eſſet. Sed ab illius obitu uſque in præſens gratulatur urbs illa felici rerum experimento quando propter uiri Dei præclara merita innumerabiliũ hominum frequentia uiſitatur, egregijs præconijs & eximijs muneribus cohoneſtatur, dum theſaurum illum miraculorum ſignis inclytum obtinet, rei prope incomparabilis titulo gaudet, in ſuo Antonio tot miſeris opitulatur.

Padua felix reliquijs ſancti uiri.

Cum iam meſsis inſtaret, & uir Dei ſciret colligendis frugibus populum occupatum iri, ſtatuit ad tempus concionibus ſuperſedere. Pertæſus uerò crebris ſecularibus hominibus congreſſus, extra oppidum ad locum quendam ſolitarium, quem S. Petri campum uocant, ſeceſsit, Deo & ſibi uocaturus. Nec uero mediocriter eius aduentu exhilaratus Tiſo uir nobilis, in cuius ditione, erat locus fratrum, multa humanitatis officia propenſiſsimo animo illi præſtitit. Habebat is locum quendam nemoribus conſitum, haud procul á domo fratrum: in quo erat arbor procèra, ex cuius trunco ſex rami emerſerant, coronæ ſpeciem referentes. Eam uir Dei conſpicatus, Cellulam ſibi ſuper eam extrui uoluit, quòd ſolitudini & quieti opportunus ille locus uideretur. Id ubi Tiſo ex fratribus cognouit, ipſe ſuis manibus uiro Dei & duobus ſocijs eius tres Cellulas cum multa deuotione confecit. In ea igitur Cellula uir Dei uitam degens ſolitariam inſtar apis ſedulæ lectioni ſcripturæ ſacræ & contemplationi uacabat. Atque hæc inter mortales illius extrema fuit habitatio.

Degit ſolitarius.

Iam igitur ſeparatus ab hominum turbis, uiuebat ſibi ſanctis meditationibus & feruentibus precibus intentus, ut ſpiritum ab omni rerum terrenarum cõtagione repurgaret, & ſi qui pulueres ex hominum ſecularium conuictu & conſuetudine, ut aſſolet, illi aliqua ex parte inhæſiſſent, eos lachrymis compunctionis & capillis ſanctæ contemplationis abſtergeret, cœleſtis patriæ propediem ciuibus feliciſsime coniungen-

Viribus repente deſtitui tur,

iungendus. Cũ aũt de quadã è ſua cellula prandij hora deſcendiſſet, cũ fratribus pro more diſcubuit. Facta uero eſt illic ſuper eũ manus Domini, cœpitque repente totius corporis uiribus deſtitui. Morbo autẽ magis ac magis inualeſcente, fratrũ manibus ſuſtentatus, à menſa ſurrexit: ſed cũ fatiſcentes artus ſuſtinere non poſſet, in cuiuſdã lectuli ſtramenta ſe præceps inclinauit. Sentiens itaque corporis diſſolutionẽ imminere ad ſe ſocio ſuo fratre Rogerio, dixit ei: Si tibi conſultum uidetur, frater, ob uitandũ horum fratrũ grauamen, Paduã me cõferam ad beatæ Mariæ locũ. Quod cum fratri illi placeret, in currum imponitur uir Dei, fratribus quidẽ loci illius, ne ipſos desereret obnixe contendentibus. Qui tamen ut uiderunt eius animũ inflecti non poſſe, paſsi ſunt, licet inuiti, eum abire. Iam uero ad urbem propius accedenti alius quidam frater obuiã uenit, qui illũ inuiſere conſtituerat. Is ut uidit eũ in uehiculo ualde affecta ualetudine, hortabatur ne propter ciuiũ importunitatẽ in urbẽ ingrederetur ad fratres de S. Mariæ, ſed diuerteret potius ad Cellã fratrũ, iuxta monaſteriũ pauperũ dominarũ cõmorantiũ, & eis diuina miniſtrantiũ. Aſcenſit uir beatus, ſeque eò perduci curauit. Paulatim autem ingreſcente ægritudine, ad extrema feſtinauit: cumq; nonnihil quieuiſſet, facta cõfeſsione, hymnũ illũ de beata Maria, O glorioſa Domina, canere cœpit. Deinde ſublatis oculis, aliquandiu ſurſum diligentiſsime intentos eos tenuit. Cum autẽ interrogaretur, ecquidnam ita adſpiceret, reſpondit: Video Dñm meũ. Cernentes igitur fratres, qui aderant, felicẽ eius exitũ adeſſe è proximo, ſacrã unctionẽ ei impendere uoluerunt. Vt autẽ uidit S. uir fratrem ex more ſacrum oleũ apportantẽ, intuens in eum, ait illi: Hanc unctionẽ ego habeo intra me: etſi autem neceſſe non eſt ut hanc mihi extrinſecus adhibeas, at placet tamen & utilis eſt. Suſcepit igitur ſacram unctionem, extenſiſque manibus & palmis iunctis, pſalmos, quos pœnitentiales uocant, cum fratribus perlegit. Inde quaſi dimidia elapſa hora, inter manus adſtantium dormienti ſimilis, leniter expirauit, & anima illa ſanctiſsima carnis ergaſtulo abſoluta, in abyſſum claritatis abſorpta eſt. Corpus plane dormire uidebatur, manibus in candorem & colorem priſtinum mutatis, & mẽbris omnibus ad nutum contrectantium flexibilibus. Agebatur tum à Christi incarnatione annus 1231. & dies Iunij 13.

Videt Dominum Ieſum.

Feliciſſime obdormit in Domino.

Abbas Vercellenſis.

Eodem autem die celeberrimus ille Abbas Vercellenſis, ſacræ lectioni & diuinis meditationibus intentus, ſolus erat in cubiculo. Eum uir Dei cum eſſet in corpore, præcipue charũ habuit, maxime quòd olim in Theologia illum inſtituiſſet, & uiciſsim ab illo ex libris Dionyſij de rebus altiſsimis inſtructus fuiſſet. Et ille quidem Abbas in conuentu fratrum ſuorum hoc uiro Dei perhibuit teſtimonium: Frater, inquit, Antonius Ordinis illorum fratrum, de pura Theologia ſenſu myſtico hauſit pleniſsime diuini rapij gratia illuſtratus. Porrò in Abbatis eius cubiculum uir Dei ſubito ingreſſus, poſt mutuam ſalutationem ait illi: Ecce domine Abba, relicto aſello apud Paduam, feſtinus ad patriã proficiſcor. Laborabat tum Abbas grauiter ex guttere: ſed uir Dei leniter eum attingẽs totum illud incommodũ repente depulit, & diſparuit. At ille putans eum ad natale ſolum iter intendere, ignarus prorſus obitus illius, ſurgit, & ex famulis monaſterij perquiri, ubi ſit frater Antonius. Stupefacti illi reſpondent ſe neſcire. Abbate aſſerente ſe pro certo eum uidiſſe, & ex ſuo cubiculo quamprimum eum exijſſe, miſſus eſt quidam ad fratres, ut ex illis cognoſceretur, num quid de Antonij aduentu comperiſſent. Vbi ille reuerſus, fratres dixit nihil eius noſſe, Abbas tandem ad ſe rediens, certiſsime cognouit Antonium migraſſe ad cęlos: tempusque annotans, poſtea didicit, eodem die & hora eum deceſsiſſe, quo in cubiculo apparuerat, ſicut ipſe fratribus non ſine lachrymis narrauit.

Et apparet uir ſanctus.

Pueri miro mõ mortẽ eius prędũt

Cum iam abijſſet à uita beatus uir, noluerunt fratres ad hominum notitiam illico id perferri, ne populus ſubito ad ipſos accurreret: ſed latere non potuit. Pueri enim nemine quicquam ſciente de eius morte per urbẽ cateruatim incedẽtes, clamabant: Mortuus eſt pater S. Antonius mortuus eſt ſanctus Antonius. Mox in omnes urbis angulos rumor ille peruadit, & populus certatim neglectis laboribus, quibus ſe ſuoſque alebant, inſtar apum adunlat ad domum fratrum eamque circundat undique. In primis uerò ciues, ad pontis caput habitantes, cum armata iuuẽtute accurrunt ocyus, impedituri ne quis beati corpus rapiat. Omnium ibi lamentabiles uoces & gemitus audiuntur, lugentiũ orbitatẽ ſuam. Maxime uerò plorabant ſe tanto patre deſtitutas ſorores, quas pauperes dominas uocant, quæ etiam multum egerunt apud primarios eius ciuitatis uiros, ut liceret ipſis apud ſe retinere corpus ſancti uiri. Sed repetebant illud fratres, ad ſanctam Mariam degentes apud quos etiam ſepeliri uoluit uir Dei, idque adeo, ut ſub mortem fratri quidam ipſi aſsiſtenti præceperit modis omnibus daret operam, ut corpus eius ad S. Mariæ eccleſiam deportaretur. Itaq; inſtabant fratres illi, & ſacrum corpus abſportare uolebant: ſed ciues de pontis capite illis reſiſtebant, & ne attingere quidem permittebãt corpus. Interim etiam augent armatorum numerum, qui noctes & dies aduigilent, ne inde auferatur. Tum fratres neſcij quid facerent, adeũt ciuitatis Epiſcopum eique rẽ totã permittunt. Eps Canonicis conuocatis, ſingulorum ſuper hac re ſentẽtiam inquirit. Multi uidebantur in eam ire ſententiam, ut pauperibus dominabus corpus ſancti uiri, relinqueretur. Tandem epiſcopus, non negligendas putans preces fratrum rationi conſentaneas, magiſtratui urbis præcipit, ut fratribus in deportando corpore pro uiribus adiumento ſit.

En quã charus Paduanis fuit uir Dei

Intereà dum hæc geruntur, pars ciuium de pontis capite ualde inflãmantur deſiderio humãdi ſacri corporis, neglectoque magiſtratu in uetitũ maiori contentione nituntur, inuitantque ſeniores & amicos, ut ipſis auxilio ſint. Deniq; inter ſe unanimiter ſtatuũt, ſe ſuaque omnia in præſens mortis & excidij diſcrimen conijcere potius, quàm ſinãt ex eo loco tolli corpus uiri Dei. Et quod mirũ uideri queat, adeo in hac re feruebant, ut quidam eorum odium inueteratum & bella inteſtina, quibus inter ſe multo tempore ſæuierant, plane ex animis abieciſſe uiderentur, tãtum ut illud ſacrum pignus retinerẽt. Et ne cuiuſquã fraude aut machinis illo fortaſsis priuarentur, cõmunicato inter ſe conſilio, illud rapere moliebantur. Sed quia præſens non eſſet Miniſter prouincialis, ad cuius nutum fratrum controuerſia pendebat, ſeniores quoſdã è ciuibus rogabant fratres, ut ad illius aduentum pauliſper à ſuo propoſito deſiſterent, eiusque arbitrio omnia permitterentur. Placuit hoc ciuibus, & omnes illi ſententiæ accedebant. Nocte incumbente, fratres emiſsis turbis, claudunt oſtia domorum & diligenter uectibus & feris ea obfirmant. Ecce media nocte clamor ingens exiſtit, & importuno deſiderio turbæ inhiant ad uidendum corpus ſancti uiri. Itaque oſtia perfringunt: ſed cum iam tertio, id feciſſent, nulla ratione in domũ ingredi potuerunt, ſtabantque, ut ipſimet facti ſunt, apertis oſtijs ſtupefacti: & cum domus plena eſſet luminibus, auditũ uidere non potuerunt. Mane facto, permulti ex urbe, caſtris, pagis & locis ui

Nota ſtudiũ Ciuiũ erga ei9 ſacrum corpus.

cinis

cinis accurrunt, & quibus datur uel ſemel utcunque contiugere ſacrum corpus, beatum ſe credit. Qui autem præ turba tangere non poterant, zonas, annulos, monilia, claues & cætera ornamenta per feneſtras & oſtia paſſim porrigebant, ut cõtactu ſanctiſſimi corporis ſanctificata reciperent.

Pendente interim propter Miniſtri abſentiam negocio, fratres propter æſtiuum calorem corporibus infeſtum, in capſa lignea ſacrum corpus conditum, in foueam deponunt, leuiter illud humo operientes. Mox rumor exit in populum, raptum eſſe ſacrum corpus. Aduolant igitur omnes furibundi in domum fratrum cum fuſtibus & gladijs, ſepes & oſtia euertunt, properant ad locum, in quo erat corpus, nec ceſſant a ſuo conatu, donec capſam illam inuenirent. Sed nec ſic credunt in ea haberi corpus, licet fratres id aſſeueraret. Tandem aduenit Miniſter, ad cuius reditum tota urbs ſuſpenſa hærebat. Ab eo igitur ciues de pontis capite corpus ſancti uiri petunt inſtanter, addunt etiam minas, ut terroribus frangant fratres, affirmãtque ſe nullius periculi cauſa à ſententia diſceſſuros. Videns Miniſter temeritate illos duci, cũ multa cautione & modeſtia dicit ad eos. Nihil quidem iure hic reſpoſcere poteſtis chariſſimi: ſed fide indulgentia agitur, de fratrum conſilio faciemus, quod Dominus inſpirabit. Interim ne aliquam poſſitis ſuſpicari fraudem, uobis permitto cuſtodire locum, in quo beati patris corpus quieſcit. Mane alterius diei Miniſter adit Magiſtratum, & conuocato ſenatu, humiliter opem & conſilium implorat. Magiſtratus de communi omnium ſententia cuſtodes adhibet loco ſacri corporis, & ſub pœna centum librarum cauet, ne quis uim afferat fratribus, aut armatus ad eum locum accedat, donec Epiſcopus & Clerus quid fieri oporteret, ſtatuerent. Altera luce Epiſcopus in eam curam & cogitationem diligenter incubuit, & audita utraque parte, tandem uoluit, ut omnia ex Miniſtri uoluntate fierent: iuſſitque ut & Clerus & populus omnis die craſtino ad efferendum ſacrum corpus ſummo mane cõuenirent: Magiſtratui quoque præcepit, ut fratribus, ne quid paterentur moleſtiæ, ſua ope adeſſent. Magiſtratus libenter iuſſa capeſſit, & ex aduerſo fluminis, quod Cellam fratrum ambit, ex nauibus & lignis celeriter curat pontem confici, ne ciues de pontis capite animis commouerentur, ſi cernerent corpus per ſuos fines deferri. At illi nihilominus uerſi in ſeditionem, pontem illum diſſipant. Ea res totius ciuitatis animos concitauit, quòd tanta temeritas ad omnium iniuriam redundaret. Itaque armis muniti, omnes proficiſcuntur contra illos pontis euerſores, & hi nõ minus fidenter ad arma ſe parant, omni periculo contempto.

Videntes autem fratres tantum urbis totius diſcrimen, magno timore correpti ſunt: nec minus terrebãtur pauperes dominæ, ſua culpa eas turbas concitatas aſſerentes. Tum uerò Magiſtratus illum populi tumultum non ferens, omnes uoce præconis ad palatium conuocat, & pontis euerſoribus interdicit, ne ea die auſi ſint redire ad ædes ſuas. Amotis ergo illis ſeditionis authoribus, Epiſcopus cum Clero, Magiſtratus cum militibus & innumera populi multitudine, inſtitutis uſque ad ſacri corporis locum proceſſionibus, cum hymnis & canticis ſpiritalibus per mediũ capitis pontis eccleſiam ſanctiſſimę matris Dei idem beatiſſimi uiri corpus mira omniũ exultatione transferunt. *Transfertur ſacrum corpus honorificẽtiſſime.* Supponebãt autem feretro humeros ſuos primarij uiri ciuitatis & magiſtratus, beatos ſe exiſtimantes, qui loculum uel leuiter attingere mererentur. Quotquot autem cereos habere potuerunt, eos accenſos manibus ferebant: quorum tanta erat copia, ut eorum lumine quaſi tota urbs inflammata uideretur. Vbi ad perpetuæ Virginis templum uentum eſt, Epiſcopus ſacrificium fecit: eo peracto, & exequijs celebratis, quinto ab obitu eius die terræ mandatum eſt ſanctiſſimum corpus.

Multis coruſcat miraculis. Eodem ipſo die, tempeſtate illa in tranquillitatem redacta, cęperunt miraculorum coruſcare ſigna, ita ut quouis affecti morbo, ad contactum tumbæ uiri Dei mox conualeſcerent: qui uerò præ turba propius accedere non poterant, coram omnibus etiam in platea ſani euaderent. Ibi reuera oculi cæcorum aperiebantur, aures ſurdorum patebant, claudus ſicut ceruus ſaliebat: ibi ſoluta mutorum lingua, uelociter & plane Deo laudes promebat: denique omne genus ægritudinum depellebatur, & optata diuinitus beneficia impetrabantur. *Eſ. 35.* Porro ciues illi de capite Pontis, qui pontem deſtruxerant, lachrymis infuſis & detractis calceamentis, Clero cum Crucibus & uexillo præcedente, cum tanta reuerentia & humilitate coram tumulo ſe proſtraturi uenerunt, ut pœnitentia ſua animos intuentium ad multam commiſeratione permouerent. *Nota deuotionem.* Erant illi milites, delicatum hominum genus: quos etiam matronæ nobiles, præteneritudine uix ſe ferentes, nudatis pedibus ſequebantur. Nec ij duntaxat, ſed ciues omnes in partes diſtributi, ſtatutis diebus cum ſimili proceſſione, abiectis à pedibus calceis, ad ſacrum beati uiri tumultum accedebant. Veniebant itidem religioſi, ac poſtremo Epiſcopus cum toto Clero, præceptores cum multa ſtudioſorum caterua, Magiſtratus cum militum & potentiũ frequentia, alijque diuerſarũ artium profeſſores, ſingulatim ordinatis proceſſionibus, certis diebus & horis cereos habentes in manibus, poſitis calceis, decentiſſime aduenerunt. Erant autem cerei, qui ante ſingulos aduentantium cœtus portabantur, ea longitudine, ut non, niſi aliqua præciſa parte, intra ædem beatiſſimæ matris Dei inferri poſſent, multa etiam formarũ inter ſe uarietate artificioſe diſtincti. Quidam etiam præ ſuo pondere humeris portabantur, nonnulli curribus uehebantur. Cum nõ poſſent autem præ nimia multitudine ad eccleſiæ ualuas accedere, cereos in platea circa templi oſtia ſtatuebant. Nec deerant, qui ſuper muros lumina collocarẽt, & in plateis excubias perpetim agerent: ijque nec æſtiuis ardoribus, nec hybernis algoribus ab eiuſmodi pietatis ſtudijs arceri ſe patiebãtur. Iungebantur cũ noctibus dies & alijs poſt alios ſuccedentibus ſine ulla intermiſſione Deo laudes grateſq; agebantur, Lætabatur Padua (alij Patauium uocant) tantis ornata luminibus, tantis illuſtrata fulgoribus, nec ullas noctium ſenſit caligines. *Ex longinquis regionibus cõfluũt ad ſacrum corpus.* Accurrunt Veneti, properant Cenomani, adſunt Vicentini, Longobardi, Sclaui, Aquileienſes, Germani, Hũgari, Hiſpani, Galli: ſuiſque oculis cernẽtes diuinitus celeberrima declarari miracula, in laudes præpotentis Dei ſua ora laxabant, & corde compuncti, peccata ſua fratribus, tantæ turbæ uix ſufficientibus, confitebantur. Si qui uerò curationis cauſa ueniſſent, nec ſua uellent peccata confiteri, illi nihil obtinebant: facta autem confeſſione, & correctius uiuendi concepto propoſito, cunctis uidentibus mox miſericordiã experiebantur.

Interim exaltabatur catholica fides, pudefiebat cæca perfidia, mordaces hæreticorum dentes conterebãtur, Chriſti ſponſam calumnijs exagitare conantium caligo incredulitatis miraculorum ſplendoribus profligabatur. Fuit uero totius Cleri & populi ea cõcors ſententia, ut quamprimum apud Romanum Pontificem de uiri beati nomine ſanctorum catalogo adſcribendo ageretur, cum ab eius obitu necdum menſis fluxiſſet. Et eſt accurate ſane iuſſu Pontificis Grego-

rij

rij ... omni in eius miracula inquiſitum, & multa adhibita cura, ut omnia ritè fierent. Tandem cum eſſent à Pontifice conuocati Cardinales & Prælati omnes, qui tum Pontifici aderant, inter cætera ab illis dictũ eſt: Indignum ualde eſt, nos, quod abſit, beatiſſimi *Nota.* patris Antonij meritis uenerationem debitam in terris ſubtrahere, quem Dominus maieſtatis dignatus eſt gloria & honore coronare in cœlis. Sicut enim ne *Referuntur in ſanctos* ritati miraculorum cognitæ fidem non adhibere, perfidia eſt: ſic meritis ſanctorum laudem negare, genus inuidentiæ eſt. Itaque Pontifex, qui tum Spoleti erat, anno à nato Saluatore 1232. Pontificatus ſui anno ſexto, ipſo ſacratiſſimo Pentecoſtes die, beatum uirũ in ſanctis deinceps numerandum cum ingenti celebritate decreuit cum necdum ab eius e uita deceſſu annus expletus eſſet.

Nota rē miram. Eo autem die, quo in ſanctos relatus eſt uir Dei, res ſtupenda accidit Vlysbonæ. Nam & uiri & fœminæ extra domos in plateis cantabant & tripudiabãt, & Campanæ omnes totius ciuitatis, nullo eas mouente, concrepabant egregie, nec poterant homines ſe cohibere, quin ſe lætitiæ & tripudijs darent. Ea autẽ re in multam illis admirationem adductis, non diu poſt superuenere ex Italia fratres, quorum relatu didicerunt eodem ipſo die inuſitatæ lætitiæ ſuæ, uirum beatum in ſanctorum albo inſcriptum fuiſſe.

SANCTI PATRIS NOSTRI Baſilij Archiepiſcopi Seleuciæ Laudatio in Prophetam Eliſeum & mulierem Sunamitidem, ex Simeone Metaphraſte.

Iunij. 14.

Chriſtum prophetæ multis modis prænunciarunt.

EX prophetarum numero alij ſermone Chriſtum pronunciarunt alij opere ac factis eius res indicarunt, alij diuinæ diſpenſationis figuram & rerum futurarum imaginem tanquam adumbratione quadam præmonſtrarunt. Sermone Chriſtum prænunciarunt. Eſaias, Ieremias Ezechiel, & una cum illis duodecim alij prophetæ. Factis illum indicarunt Elias Thesbytes & Eliſeus eius diſcipulus. Figura ipſius ſepulturæ fuit Ionas propheta. Sicut enim, inquit ipſe Dominus in Euangelio, fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

Matt. 12. Sed interea Ionæ & Eliæ, aliorumque narrationẽ in aliud tempus differamus, Eliſeum uero in mediũ proferentes primum quæramus, quare Sunamitidis filium non oratione, ut Petrus Apoſtolus Dorcadem illam, à mortuis excitauit, ſed ſupra mortuum illius pueri corpus ſeipſum expandit: pueri enim ori ſui oris ſuperficiem, nares naſibus, fronti frontem, pedibus *Actor. 9.* pedes accommodauit, pectus pectori, & oculi oculis adhibuit, &, ut ſummatim dicam, ſingula pueri membra ſuis membris Propheta contingens, uitam ipſi largitus eſt. Quæ igitur fuit cauſa, ut mortuum oratione non excitauerit, ſed ſeipſum eius corpori adiunxerit? Hæc illis quidem in figura contigerunt, & *1.Cor. 10.* ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad quos fines ſeculorum deuenerunt. Narremus igitur, cuius rei figura fuit Eliſeus, & cuius filius Sunamitidis mulieris qui mortuus fuerat imaginem præmonſtrabat.

Eliſeus Chriſti figuram præferebat, Sunamitidis uero filius gentium populum figurabat: hic enim à peccato ipſo morti ſubiectus fuerat. Venit igitur ſpiritualis Eliſeus, & eius membra omnia, os, oculos, manus ipſas, pedes totum denique corpus mortuum deprehendit. Os uidelicet mortuum erat quòd non ad *Ierem. 2.* Dei gloriam celebrandam, linguam exercebat, ſed ligno dicebat, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuiſti. Eiuſdem oculi mortui erant quippe qui non ad uniuerſarum rerum opificem Deum erigebantur, ſed relicto creatore, his rebus ſeruiebant, quæ à Deo ipſo *Eliſeus typus Chriſti* creatæ fuerant. Mortuæ erant & manus, quæ dæmonibus ipſis ſacrificia offerebant. Mortui & pedes quippe qui ad diaboli adorationem flectebantur. Totum denique eius corpus putidum erat, & potẽte illo medico indigebat: non quouis, inquam, medico, ſed eo, qui poſſet mortuis etiam hominibus uitam reſtituere. Venit igitur medicus ille, qui requirebatur ſpiritalis Eliſeus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui cum humanum corpus totum mortuum comperiſſet, ſe- *Coloſ.2* ipſum totum toti mortuo corpori accommodauit. *Phil.2.*

Dicet aliquis: Quidnam hoc eſt, quod dicis? Tota inquam, & plena diuinitatis perfectio totam noſtrã humanam naturam ſe geſtauit: hominem ſcilicet ipſum, in quo habitauit (ut inquit Apoſtolus) tota plenitudo diuinitatis corporaliter. Oculos habuit homines, ſimiliter & manus & pedes, non ſpecie aliqua, ſed re uera. Non enim rapinam arbitratus eſt ſe eſſe *Pſ. 50.* æqualem Deo: ſed exinaniuit ſeipſum, formam ſerui accipiens. Itaque uita ipſa mortis indumentũ geſtauit, ut mortalem illam conditionem ad propriam im- *Pſal.* mortalitatem traduceret: cumque diuinitas ad huma- *144.* num corpus deſcendiſſet, omnia deinceps hominis membra ſancta ſunt effecta, & ad meliorem uſum cõ uerſa. Ita igitur os ipſum didicit tandem illud dicere: Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Oculi uerò ipſi ad Dei gloriam intenti eſſe didicerũt, ut de ipſis dici poſſit: Oculi om- *133.* nium in te ſperant Domine, & tu das illis eſcam in *140.* tempore oportuno. Manus ad Deum extenſæ, Dominum ſuo benedicunt, ut & de illis dicatur: In noctibus extollite manus ueſtras in ſancta, & benedicite Do- *121.* mino: item illud: Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. Iam uero & pedes ipſi in Eccleſijs conſiſtentes, & totum hoc Deo acceptum referentes: Stantes, inquiunt, iam ſunt pedes noſtri in ſanctis lo- *102.* cis. Item illud, Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem. Vidiſti, quæ ſit in membris exterioribus diuinæ gloriæ celebratio. Quid igitur? Num & interiora hominis membra, diuini miniſterij ſunt expertia? Minime, inquam ſed anima ipſa cum interioribus membris clamans, & Deum inuocans, ait: Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.

Omittamus igitur Sunamitidem illam uiduam cum miraculis ab Eliſeo Propheta effectis, & Chriſti ad nos uenientis umbram quandam præ ſe ferentem, *Luc.7.* & ad nouæ gratiæ miracula orationem noſtram conferentes, de hac ipſa re latius diſſeramus, & primum conſideremus, quemadmodum unigenitus Dei filius a ſolo Patre ante omnia ſecula genitus, idem in extremis diebus, & ex Virgine matre ſola ſine ſemine aliquo natus, unicum uiduæ illius lachrymas, quæ cum filium mortuum, miſericordia motus, ab inferis excitauit. Sed recurramus ad uiduæ illis lachrymas, quæ cum filium ſuum unicum mortuum, deploraret, Dominum ipſum, qui noſtræ ſalutis cauſa in mundum uenerat, ad miſericordiam allexit. Illius enim uiduæ lachrymæ unigenitum Dei filium ad unicum eius filium à mortuis excitandum adduxerunt. Cum enim ille ualde miſericors eam fœminam dolore nimio affligi uidiſſet, ſponte uiduam adijt, & maioris flam-

mam

Hæc cum Lyſimachus audiuiſſet, nihil Imperatori auſus eſt reſpondere, erat enim ætate admodum iuuenili, annum agens fere uigeſimum. Selenus uerò eius patruus, cum ad Imperatoris pedes procubuiſſet. Supplex, inquit, immortalem maieſtatem tuam oro, ut paucos dies Lyſimacho concedas, ut nuptias celebrare poſſit, poſtea & ego unà cum illo abibo, & omnia fient, quæ diuina maieſtas tua præcepit. Tunc Imperator. Prius ad Orientem profecti, Chriſtianorum religionem extinguatis, cumq; omnia rectè perfeceritis, huc reuerſi, me quoque habebitis omne ſtudium adhibentem ad conficiendas Lyſimachi nuptias. Hæc cum audiuiſſent, non amplius auſi ſunt Imperatori reſpondere. Acceptis igitur mandatis & militibus multis, ad Orientem iter fecerũt. Lyſimacus uerò ſecum duxit uirũ quẽdam, Primum nomine, ex eorum numero, qui Comites uocantur. Erat autem ille ex matris eius ſorore genitus, quem & exercitui præeſſe uoluit. Cum igitur ueniſſent ad Orientem, & ad Meſopotamiam acceſsiſſent, in ea regione, quæ Palmyra dicitur, Chriſtianos homines partim in ignem coniecerunt, partim gladio percuſſerunt. Erat enim Selenus ille admodum ſæuus atque inhumanus qui non ſolum hæc, quæ diximus, faciebat, uerumetiam illorũ corpora canibus eſcam proijci iubebat. Multus igitur terror propter Seleni durioris uiri ſæuitiam atque atrocitatem totum, terrarum orbem continebat.

Selen⁹ atrox Chriſtianorum perſecutor

Nocte uerò quadam Lyſimachus Comitem Primum ad ſe accerſitum, his uerbis affatus eſt: Honeſtiſſime uir Prime, tu noſti, quòd licet pater meus Græcorum ſuperſtitionem ſequens, mortuus fuerit, tamẽ mater mea Chriſtiano cultui dedita uitam egerit, & diem obierit, quæ quidem multum ſtudium ac diligentiam adhibebat, ut Chriſtianus fierem, ſed ego propter Imperatoris & patris mei timorem, id facere adhuc non potui. Quinetiam matris meæ habeo mandata, ne quem Chriſtianorum hominum interficerem, ſed Chriſti amicus eſſe ſtuderem. Nunc autem Chriſtianos ipſos uideo ſub hoc homine perditiſſimo Seleno patruo meo cruciatos impie necari. Quamobrem animus meus illorum cauſa ualde affligitur. Volo igitur, ut Chriſtianorum incolumitati clã deinceps conſulamus, priuſquam a Seleno ipſo peſſime omnes interficiantur. Hæc cum audiſſet Primus ille, neminem Chriſtianorum comprehendi iubebat, ſed illis, quos nouerat, & monaſterijs etiam ſignificabat, ut uaſtatoris Seleni manus aufugerent.

Monaſteriũ fœminarũ Sibapoli.

Cum uerò adhuc in illis locis uerſarentur, nolebant Sibapolim peruenire, quæ ſita erat in finibus Aſsyriorum, ac ſub Romanorum ditione conſtituta. Erat autem in urbe illa monaſterium mulierum quinquaginta, quæ monaſticæ uitæ ſtudio ſeipſas exercebant. His præerat mulier quædam nomine Brienna, quæ magiſtram habuerat Platoniam, diaconatus officio ante ſe functam, cuius traditionem & canonẽ ad finem uſque optime ſeruauit. Platoniæ autem canon talis fuerat. In die Paraſceues nulli ex ſororum numero licere opus aliquod facere, ſed in ſacello omnes conuenire. Itaque modo pſalmorum canendorũ regulam exequebantur, modo Platonia librum tenens, literas diuino ſpiritu afflatas, ſororibus legebat uſque ad horam tertiam. Poſt tertiam autem horã dabat librum in manus Briennæ, iubens ex eodem libro aliquid ſororibus legere uſque ad ueſperam. Ita igitur & Brienna faciebat, tale miniſterium obeundo. Cui duæ uirgines adoleſcentes aderant, bene apud illam educatæ, & exercitationis monaſticæ palæſtram obeuntes, quarum una Procla, altera Febronia nominabatur. Eratque Procla annos nata uiginti quinque, Febronia uerò uiginti, quæ Briennæ erat neptis. Eadem pulchritudinem & corporis ſtatura erat ualde inſignis, & adſpectu hilaris, ita ut uenuſtas ipſius efflorecẽs, humano artificio depingi non poſſet. Porro erat Briennæ multa ſolicitudo, quo pacto Febroniam intactam ſeruaret, illam forma tam egregia præditam uidens. Cum uerò omnes ſorores illæ ab unius diei ueſpera uſque ad ſequentis ueſpertinã horam ieiunarent, iuſsit Febroniam poſt duorum dierum ſpatium comedere. Illa igitur cum ſe tali corporis habitu præditam uideret, tunc etiam neque panem, neque aquam ad ſatietatem uſque ſumebat. Ad hæc iuſſit paruum quoddam ſcamnum ſibi componi tribus cubitis longum, & uno palmo ac dimidio latũ in quo requieſcebat, quoties dormiendi tempus aduenerat. Interdum & in ſolo nudo carnes ſuas reclinabat. Quoties uerò à diabolo nocturnis cogitationibus tentabatur, exurgebat, & multis cum lachrymis Deo ſupplicabat, ut diabolum tentantem a ſe fugaret: & ſtatim librum aperiens, diuinas literas laborioſe legebat. Cum enim adoleſcens eſſet diſcẽdi cupida, tam multa didicit, ut totum Febroniæ ſcientiæ ſtudium Brienna ualde admiraretur. In die igitur Paraſceues omnibus ſororibus illis ad ædem ſacram conuenientibus, iubebat Brienna Febroniam diuina eloquia ſororibus legere. Quoniam uerò mulieres nobiles in die Paraſceues ad ſacellum ueniebant, & ſpirituali doctrina fruebãtur, iuſsit Brienna Febroniam uelo contectam diuina eloquia recitare: hominis enim externi uel mulieris adſpectum, cuiuſmodi eſſet, nunquàm uiderat.

Febronia uirginis ieiunia.

Stratũ

Febroniæ igitur doctrina uſquequaque per totam orbem, & pulcherrima ipſius forma, & manſuetudo, atque animi modeſtia celebrabatur. Quòd cum audiuiſſet. Hieria Senatorij generis mulier, miro quodã ardore inflammata, quærebat cum Febronia colloqui. Erat autem Hieria illa ſuperſtitionis Græcæ cultrix, & necdum ad baptiſmum uenerat: quæ cum una cum uiro ſuo menſes ſeptem uixiſſet, uidua poſtea facta, reuerſa eſt ad ſuam patriam ad proprios parentes, quiete uiuens. Erant autem & ipſi Græcæ ſuperſtitionis cultores. Venit igitur monaſterium, & per ianuæ cuſtodem, conſilium ſuum Briennæ ſignificauit. Exijt Brienna ad illam. Cumque Hieria ipſa ante Briennã ſeſe proſtrauiſſet, eam adorauit, & appræhens eius pedes: Obteſtor, inquit, te per eum, qui fecit cœlum & terram, ne me abomineris, quæ Græcam ſuperſtitionem ſecuta ſum, ob idque impure me geſsi, & ad hanc uſque diem idolorum fui ludibrium. Ne me priues ſororis meæ Febroniæ doctrina atque congreſſu. Per uos liceat mihi diſcere ſalutis uiam, ut per eã incedam. Liceat inuenire, quæ Chriſtianis parata ſunt. Liberate me ab huius ſeculi & impuræ idolorum ſuperſtitionis uanitate, quoniam cogunt me parentes mei ſecundis nuptijs copulari: & ſit mihi amica, Febroniæ cõſuetudo & doctrina: ſatis enim mihi eſt, præteriti temporis inſcitia, tanquàm pœna quadam, mulctatam fuiſſe.

Nota totã annis Febroniã nec uiri nec fœmina formã uidiſſe.

Hæc cum diceret Hieria, & lachrymis pedes Briennæ adſpergeret, ipſam in multã miſericordiã concitauit. Illi igitur Briẽna: Quòd ad Febroniã, inquit, pertinet, nouit Deus, quẽadmodũ cũ duos annos ageret, ipſam in hoc monaſterio in manus meas acceperim & hodie decẽ & octo anni ſunt, ex quo in monaſterio uiuit, neq; uiri alicuius, neq; mulieris in mũdo uerſantis formã adſpexit: ſed nec mundi figuram aliquã huc uſq; uidit: quin etiã neq; eius nutrix hactenus ipſius adſpectum cernere potuit. Quamuis enim lachrymãs ſæpe mihi ſupplicauerit, ut liceret ei cũ ea colloqui, non tamẽ id aſſecuta eſt. nam hoc ego non conceſsi-

Cum uerò te eius uidendi deſiderio teneri intelligã, & Dei amantem eſſe cognoſcam, ad eam deinceps te intromittam, modo ueſte monaſtica induta fueris. Duxit igitur Brienna Hieriam ipſam ad Febroniam. Quam, cum uirgo Febronia monaſtica ueſte indutã uidiſſet, ad Hieriæ pedes ſe deiecit: exiſtimabat enim peregrinam aliquã monacham à ſe uideri. Viciſsim igitur ſe amplexæ ſunt, quas ambas iuſsit Brienna ſedere, & Febroniam diuinæ ſcripturæ libros legere. Eius autem lectione ac doctrina ita compuncta eſt Hieria, ut totam noctem inſomnem ſimul tranſegerint: neque enim Febronia dicendo, neque Hieria audiendo defatigabatur. Tantum uerò lachrymarum in terram effudit Hieria, ut totum ſolum eius lachrymis irrigatum fuerit. Diluculo autem uix Brienna potuit perſuadere Hieriæ, ut illinc ad parentes ſuos rediret. Cum igitur ſe uiciſsim iterum amplexæ, lachrymarum plenæ fuiſſent, deſcendit Hieria in domum ſuam, & perſuaſit parentibus, ut ab inanibus paternæ traditionis moribus, & idolorum ſeruitutẽ diſcederent, & Deum omnium Creatorem cognoſcerent.

Febronia uerò interrogauit Thomaidem, quæ ſecũdas partes diaconatus gerebat: Quæſo, domina mea & mater: Quænam eſt illa hoſpes & ſoror, quæ ita lachrymis perfuſa erat, quaſi alias nunquàm diuinas literas legi audierit? Tunc Thomais Febroniæ reſpondit: An ignoras, quæ illa ſit? Et undenam, inquit illa, peregrinam mulierem cognoſcere poteram? Tũ Thomais: Hæc eſt Hieria, ſenatorij generis fœmina. Et quare, inquit Febronia, mihi non ſignificaſti, ne ego tanquàm cum ſorore loquerer? At illa: Ita fieri iuſsit Brienna Præſes. Illis diebus ægrotauit Febronia uſque ad mortem, & in ſcamno illo ſuo iacebat.

Interim fama quædam ad urbem illam peruenit, Lyſimachum & Selenum aduentare, ut Chriſtianos cruciatibus multis affligerent. Omnes igitur Chriſtiani, qui erant in ciuitate, clerici, laici & monachi, relictis rebus ſuis, aufugerunt, ita ut eius etiam urbis Epiſcopus propter imminetẽ terrorem ſe occultauerit. Cum hoc audiuiſſent eius monaſterij ſorores, adierunt Briennam, & hæc ei dixerunt: Quidnam faciemus, cum feræ urbem hanc occupauerint, & omnes propter imminentes minas aufugerint? Quidnã, inquit Brienna, uobis placet? Tum illæ: Iubeas, mater, nos latere pauliſper, ut animas noſtras uos etiam ſeruemus. Ad hæc Brienna: Nondum, inquit, bellum uidiſtis, & de fuga cogitatis? Nondum palæſtra præſto eſt, & ſtatim uos uictas oſtenditis? Nolite, quæſo, filiæ ita facere: nolite, quæſo, ſed reſiſtamus, & certemus, ac moriamur pro eo, qui pro nobis mortuus eſt, ut & cum illo uiuamus. Hæc cum ſorores audiuiſſent, conticuerunt.

Die autem craſtino una quædam è ſororibus, nomine Aetheria, dixit: Scio ego, quòd Febroniæ cauſa non permittit nos Brienna hinc ſecedere. Fortaſſe propter hanc Febroniam nos omnes perire uult. Sed ecce ego dico uobis, ut illam adeamus: ipſa enim pro omnibus dicam, quod decet. Cum hæc audiuiſſent ſorores, aliæ paruerũt Aetheriæ, aliæ cõtradixerunt, eius conſilium condemnantes. Cumque multa diſſenſio inter eas per aliquot horas fuiſſet, poſtremo omnes concordes adierunt Briennam, ut ſcirent, quod conſilium illis daret. Poſtea uerò quàm uenerunt illæ, & Briẽna conſiliũ Aetheriæ cognouiſſet, intuens in illam: Quidnam, inquit, uis, ſoror Aetheria? Quæ reſpondit: Vt iubeas nos occultari, & imminentem furorem aufugere: non enim meliores ſumus clero & Epiſcopo. Oportet te illud cogitare, inter nos adoleſcentulas quaſdam eſſe, quibus cauendum eſt, ne aliquo modo comprætendatur à militibus, & corrupta corporis uirginitate, exercitationis monaſticæ mercedem amittant. Illud etiam timendum, ne nos tormentorum anguſtias ſuſtinere non ualentes, dæmonum cultrices effectæ, animarum noſtrarum iacturam faciamus. Si placet igitur, iubeas nos aufugere, & Febroniam nobiſcum ducere.

Etiam adoleſcentulas uirgines patres antiqui in monaſterijs ponebant

His auditis, dixit Febronia: Viuit Chriſtus meus, cui deſponſata ſum, cui animam meã dedicaui, quòd non egrediar è loco iſto: ſed hic moriar, & hic ſepeliar. Tum Brienna ad Aetheriam conuerſa: Tu, inquit uideto quid agas: ego innocens de hac reſutura ſum. Deinceps dixit & alijs ſororibus: Vnaquæque ueſtrũ nouit, quid ſibi expediat: quicquid igitur uult, illud eligat. Tunc oẽs ſorores illæ metu impulſæ, ſalutem dixerunt Briennæ & Febroniæ, multiſque lachrymis & gemitibus ſua pectora percutientes, è monaſterio egreſſa ſunt: Procla uerò Febroniæ condiſcipula, eius collũ amplectens, ipſam deoſculabatur, clamãs & orans, ut pro illa Deum precaretur. At Febronia manu ipſam appræhendens, non permittebat è monaſterio egredi, dicens: Metuas Deum, Procla ſoror. Saltem tu nos non derelinquas, (An non uides me ægrotare?) ne forte moriar, & Brienna non poſsit me in ſepulcrum demittere. Maneas igitur hic, ut funus meum cures. Tunc Procla reſpondit: Non derelinquã te, ſoror mea, ut iubes. En, inquit Febronia, coram Deo mihi pollicita es, quòd me non derelinquas. Veſpere autem Procla illa, mutato conſilio, diſceſſit è monaſterio.

Brienna igitur cum monaſterium illud propter imminentes anguſtias ſororibus deſtitutum uidiſſet, ingreſſa eſt in ædem ſacram, & in ſolum ſe abiecit, ululans & lamentis Deum implorans. Thomais uerò, quæ ſecundas partes poſt Briennam gerebat, aſsidẽs illi, eamque rogans: Define, inquit, mater mea, flere: potens eſt enim Deus noſter cum anguſtijs & tentatione facere, ut felicem euentum habeamus, & tentationes ferre poſsimus. Quiſnam credidit Domino, & unquàm confuſus eſt? Quis unquàm permanſit in timore illius, & ipſe eum contempſit? Ita profectò, inquit Brienna, res ſe habet, ſed quid faciam Febroniæ? Vbinam ipſam occultem, aut ſeruem? Quibus oculis adſpicere potero illam à barbaris captiuam duci? Ad hæc Thomais. Num oblita es eorum, quæ tibi dixi? Qui poteſt homines mortuos, exuſcitare, ille idem & Febroniam corroborabit, & ſeruare poterit. Itaque mater mea, quæſo, animum cõfirmes, & ſententiam mutes, deſiſtenſque a gemitibus & lamentis, ueni, ut Febroniã confirmemus, eo quòd ipſa morbo afflicta, decumbit.

1. Cor. 10.
Ecc. 2.

Cum igitur ad ſcamnum ueniſſent, in quo Febronia decumbebat, ſtatim Brienna grauem ululatum emiſit: & cum faciem in ſua genua deieciſſet, lachrymis perfundebatur. Cum uerò in ipſam Febronia intueretur, ad Thomaidem orationem dirigens. Quæſo, inquit, mater, quiſnam ululatus fuit Briennæ? Audiui enim ipſam & paulo ante, cum adhuc eſſet in æde ſacra, clamores magnos emittere. Tui cauſa, inquit Thomais, gemitum & lamentationes emittit, ærumnas enim præuidet, quæ à Tyrannis nobis inferende ſunt, propterea quòd tu adoleſcens, & pulchritudine ualde inſignis es. Tum Febronia. Rogo uos, ut pro me ancilla ueſtra Deum oretis, potens eſt enim reſpicere humilitatem meam, & me infirmam corroborare, mihique patientiam concedere, ut omnibus ſeruis ſuis, qui uerè ipſum dilexerunt. Ad hæc Thomais. Filia, inquit, mea Febronia, en tempus certaminis præſto eſt. Igitur ſi a militibus compræhenſæ fuerimus, nos quidem ut ætate prouectæ, breui tẽpore a

Tyrannis

Tyrannis interficiemur: te uerò, ut adoleſcentem & pulchritudine inſignem, detinebunt. Ergo ſi te blanditiis allicient, nequaquàm illis obtemperes. Quòd ſi auro uel argento, ueſte aut delicatis cibis te demulcere ſtudebunt, uide filia, ne illis credas, ne præteritorum laborum mercedem perdas, neue dæmonibus & idolis ludibrio ſis. Nihil uirginitate præſtantius. Multa enim eſt ipſius merces, & præmium uirginitatis ſponſus immortalis eſt, qui & immortalitatem his præbet, qui eum exoptant. Da operam, Febronia, ut illum uideas, cui & animam tuam dedicaſti. Vide, filia mea, ne reprobes eius pignus, & conuenta frangas, quibus cum Chriſto ipſo coniuncta es. Terribilis enim eſt dies ille, cum ſederit in ſolio gloriæ ſuæ Iudex ipſe, à quo unuſquiſque recipiet ſecundum opera ſua.

Virginitatis p̄ſtātia et p̄miū.

Hæc cum audiuiſſet Febronia, confirmabatur, & fortiter ac generoſe contra diaboli ſpiritus ſeipſam præparabat: & reſpondens Thomaidi: Bene, inquit, feciſti, domina mea, quòd ſeruam tuam confirmans, animā meā alacriorē effeciſti. At ſi fugiēdi certaminis propoſitum habuiſſem, & ego cum ſororibus ipſis exire, & meipſam occultare poteram. Sed quoniā illum deſidero, cui & animam meam dedicaui, ſtudeo ad ipſum accedere, ſiquidem dignam me faciet, quæ pro nomine ipſius certem, & moriar. Hæc cum audiſſet Brienna, cœpit & ipſa dicere: Filia mea Febronia, memoria repetas, quemadmodum doctrinā meam aſſecuta es. Recordare, quemadmodum & aliorum magiſtra fueris. Recordare, quòd te ſecundū iam annum agentem, in manus meas à nutrice tua acceperim, & ad hanc diem nemo faciem tuam uidit. Feci, ut cum mundi huius mulieribus non uerſareris. En, ut hactenus te cuſtodiui immaculatam. Nunc autem quid faciam tibi, filia mea? Oro, ne ſenectutem Briennæ dehoneſtes, ne laborem ſpiritalis matris tuæ inanem efficias. Memoria repetas, certatores illos, qui ante te fortiter & glorioſe martyriū paſsi ſunt, uictoriæ coronam ab illo cœleſti certaminum Præſide percepiſſe. Non uiros ſolum, ſed etiam mulieres recordare, Libiam & Leonidem ſorores illas duas, quæ martyrium glorioſè pertulerunt, è quibus Libia ipſe gladio percuſſa, capite priuata eſt: Leonis uerò, in ignē coniecta fuit. Recordare, quēadmodū puella Eutropia, duodecim annos nata, martyriū ſuſtinuerit. An nō ſemper Eutropiæ obedientem animum, & eius tolerantiam ac patientiam admirabaris cū eā. Iudex ipſe uinculis exolutā, ſagittis peti iuſſit, ut præ metu fugeret? Sed illa matrem ita ſibi dicentem audiens: Filia mea Eutropia, uide ne fugias: manus ſibi poſt terga deuinxit, & ſatis percuſſa, in ſolum cecidit, & ſtatim ſpiritum emiſit, & matris præceptum non uiolauit. Nonne puellæ huius patientiā tu ſemper admirata es? Et illa quidem puella erat omnium literarum rudis atque ignara: tu uerò & aliarum magiſtra exiſtis.

Febronia à teneris optime īſtituta

Libia & Leonis martyres.

Itē Eutropia duodennis.

Cum hæc & his plura dicerentur, nox præteriit, & dies illuxit. Poſt ortum autem Solis, tumultus & clamor ab his, qui urbem illam incolebant, emittebatur, cum Lyſimachus & Selenus eò ueniſſent. Vt igitur Chriſtiani multi à militibus capti, & in carcerem coniecti fuerunt, quidam ex Græcorum numero ad Selenum de monaſterio illo ſignificarunt. Ille autem ſtatim miſit in monaſterium milites. Qui cum illud circūdediſſent, & portas ſecuribus perfregiſſent, facto impetu, in monaſterium irruerunt, & ſtatim Briennam comprehenſam gladio interficere uoluerunt. Sed Febronia, cum periculum imminere uidiſſet, ſe ad militum pedes abijciēs, dixit: Obteſtor uos per Deum cœleſtem, ne me prius de medio tollite, ne dominam meam morientem uideam. Dum hæc Febronia diceret, Comes ille, qui Primus uocabatur ſuperueniens, indignatusq; aduerſus milites, eos è monaſterio expulit, & Briennam alloquens: Vbinam, inquit, ſunt aliæ, quæ in monaſterio illo erant? Illa uerò reſpondit: Præ metu oēs receſſerunt. Vtinam, inquit Primus, & uos receſsiſſetis. & adiunxit, Liceat uobis ſaluas abire, quocunque uolueritis. Mox ſecum milites abducens, è monaſterio diſceſsit. Cumque ad prætorium ueniſſet, adijs Lyſimachum. Cui Lyſimachus: dixit Verane audiuimus de monaſterio illo? Vera, inquit Primus. Cūque illum ſeorſum duxiſſet, hæc addidit: Omnes, quæ erant in monaſterio illo, fugæ ſe dederūt, neque inuenimus niſi duas uetulas, & unam adoleſcentem mulierem. Mirū autem quiddam & peregrinum tibi ſignificare poſſum, quod uidi in monaſterio. Illam profecto adoleſcentem uidi eiuſmodi formam habentem, qualem hactenus nullam inter mulieres adſpexi. Scit Deus uerum eſſe, quod dico. Vidi inſuper adoleſcentem illam iacentem in quodam ſcamno, & mēte perculſus fui. Quòd niſi paupercula & inops foret, dignam certe iudicarem, quam dominus meus uxorem duceret. Ad hæc Lyſimachus: Si mādata, inquit, habeo matris meæ, ne Chriſtianorum ſanguinem effundam, ſed illorum amicus potius ſim, quomodo potero Chriſti ſponſis inſidiari? Minime certe id faciam. Sed, quæſo, illas accipias, & è monaſterio educas, earumque ſis conſeruator, ne in patrui mei Seleni crudelis incidant manus.

Milites irrūpūt in monaſterium.

Nota Lyſimachi Chriſtiano homine dignā uocem.

Tunc unus quidam è numero peſsimorum militum, qui ex monaſterio uenerant, cum nonnulla ex his uerbis forte audiſſet, cucurrit ad Selenum, eique ſignificauit, inuentam fuiſſe adoleſcentem quandam in illius urbis monaſterio forma ualde inſignem de cuius matrimonio Primum Comitem cum Lyſimacho agere. Audiuit hæc Selenus, & furore concitatus, miſit cuſtodes in monaſterium, qui eas mulieres ſeruarent, ne fugam arriperent: & ſtatim iuſsit præcones per urbem edicere, craſtino die Febroniam productum iri. Cum hæc audiuiſſent eius urbis & finitimæ regionis homines, magna uirorum & mulierum turba ad ſpectandum Febroniæ certamen confluxit. Poſtea uerò, quàm dies illuxit, uenerunt milites ad monaſterium, & ingreſsi, à ſcamno illo Febroniam abripuerunt, & ferreis uinculis collo adoleſcentis adſtricto, e monaſterio pertraxerunt. At Brienna & Thomais Febroniam complexæ, lamentabili uocè clamantes precabantur milites, ut paulisper concederent eas cum Febronia loqui: Tum illi multa miſericordia Febroniam proſequentes permiſerunt facère quod petitum fuerat. Denique ambæ illæ mulieres eoſdem milites rogabant, ut liceret & ipſis idem certamen ſubire, ne Febronia ſola derelinqueretur, neve deſtituta aliquo modo formidaret. Milites uerò dixerunt, ſe non fuiſſe iuſſos ut illas, ſed Febroniam tantum ad iudicium adducerent.

Febronia uincta abducitur

Cœperunt igitur Thomaïs & Brienna hortari Febroniam & cōfirmare: quarum prior Brienna his uerbis uſa: En, inquit, filia mea Febronia ad certamen nunc egrederis. Conſidera cœleſtem ſponſum certaminis tuī ſpectatorem eſſe, & uictoriæ coronam ab Angelicis potentiis teneri tibi dandam, ſi conſtans fueris. Vide ne tormenta expaueſcens, diaboli fias ludibrium: ne corpus tuum plagis dilaniari uidens, miſericordia illud proſequaris. Hoc enim, uelimus nolimus. paulò poſt ſepulcrū excipiet, & in puluerē diſſoluet. En ego in monaſterio lamentans, nuncij aliquod de te, ſiue bonum, ſiue malum, expectabo. Sed da, quæſo, operā, filia mea Febronia, ut ſaltem aliquid de te

Cōſtās Febronia animus.

audiam. Vtinam mihi aliquis optatum nunctum afferat, Febroniam perfecte martyrio functam, & in Martyrum numero aggregatam fuiſſe. His auditis, Febionia reſpondit. Fidem & ſpem habeo in Deo meo, mater Brienna, ſate, ut quemadmodum mandata tua nunquam contempſi, ſic neque hoc tempore admonitiones iſtas & præcepta tua neglectu ra ſim, ſed uidebunt populi, & obſtupeſcent, & Briennæ ſenectutem beatam prædicabunt, & dicent. Vere hoc eſt Briennæ illius magnæ fœminæ germē & educatio. Oſtēdam enim in corpore mulie bri uirilem mentem. Sed bene mibi precemini, & me diſcedere patiamini. Ad hæc Thomais. Viuit, inquit, Deus, Febronia ſoror mea, & ego ſeculari habitu induta, ueniam & certamen tuum adſpiciam.

Cum uerò milites ipſi Febroniam urgerent, illa; Precor, inquit, uos, matres meæ, ut benedictione pro uiatico mihi impertiatis, & magis magisque pro me Deum oretis, meque ire permittatis. Tunc Brienna tendens in cœlum manus, & uocem magnam edens, ita precata eſt: Domine Ieſu Chriſte, qui ſeruæ tuæ beatæ illi Teclæ certanti ſub Apoſtoli Pauli habitu apparuiſti, quæſo, & huic humili ſeruæ tuæ in hora certaminum appareas. Hæc cum dixiſſet Brienna, & Febroniam ultimo amplexa eſſent, illam ſalutatam dimiſit. Quam milites conpræhēſam ad Selenum duxerūt. Reuerſa eſt autem Brienna in monaſterium, dolens ac lamentās, & in ſolo eo in loco, ubi Deum orare conſueuerant, proſtrata, uociſetabatur, Deum precans pro Febronia. Thomais uero, quæ ſecundas partes poſt Briennam in monaſterio habebat, illam dereliquit, & ſeculari habitu induta, ad ſpectaculū Febroniæ ſe contulit. Oēs igitur ſeculares mulieres, quę ad monaſteriū in die paraſceues conuenire, & eius doctrina frui conſuerant, pectora ſua uerberantes, cum lachrymis ad eius rei ſpectaculum currebant, & adoleſcentis doctrina ſe priuatas dolebant.

Hieria ualde affligit Febroniā cā.

Cum hæc audiuiſſet & Hieria, ſenatorij generis mulier, Febroniam ſcilicet monacham publice produci, ſurrexit, & uocem ita magnam edidit, ut parētes ipſius, & qui in eius domo erant, obſtupuerint, & ab Hieria ipſa quæſiuerint, quidnā ei accidiſſet. Quibus illa reſpondit: Soror mea Febronia producitur, magiſtra mea ad pœnas ducitur, ut Chriſtiana mulier. Cum igitur à parentibus admoneretur, ut à luctu deſiſteret, eo illa magis dolens, & uociferans, & parentes ſuos obſecrans: Sinite, inquit, me acerbe flere, & ſororem ac magiſtram meam deplorare. Hæc cum diceret, ſuis etiam parentibus luctum ita commouit, ut ipſi quoque Febroniam lamentarentur. Cum igitur perſuaſiſſet parentibus ſuis, ut liceret & ſibi ſpectaculum illud adire, pueros multos & ancillas ſecum habens, ad locum, in quem Febronia ducebatur, lugens properabat. Cumque mulierum cōcurrentium & lamentantium multitudinem conſecuta eſſet, inuenit & Thomaidem. Quæ cū mutuo ſe agnouiſſent, ambæ lugentes ad ſpectaculum certaminis illius conuenerunt. Multitudine igitur in eum locum congregata, ubi de Febronia quæſtio habenda erat, uenerunt & Iudices.

Præſidentes igitur Selenus & Lyſimachus, iuſſerunt Febroniam coram ſiſti. Illa itaque intromiſſa, manibus uincta, catenis etiā collo illigata, ibi conſtitit. Qua uiſa, turbæ oēs lacbrymarūt, atque ingemuerunt. Cumque in medium producta eſſet, iuſsit Selenus præſentes à tumultu deſiſtere. Quod cum omnes feciſſent, dixit Selenus Lyſimacho: Interroga mulierem iſtam, & eam reſpondentem audias. Tunc Lyſimachus: Age, adoleſcens, dic: Liberane, an ſerua es? Tum Febronia reſpondit: Ego ſum ſerua. Cuiuſnam, inquit ille, ſerua es? At Febronia: Chriſti ancilla ego ſum. Quodnam, inquit Lyſimachus, nomen tibi eſt? Cui reſpondit Febronia: Chriſtiana ego uocor, humilis quidem & abiecta. Tum Lyſimacbus: Nomen tuum cupio ſcire. Dixi, inquit illa, me Chriſtianam eſſe: quod ſi nomen meum ſcire uis, mater Febroniam me uocauit. Tunc Selenus Lyſimachum à quæſtione deſiſtere, & ipſe cępit Febroniam ſic alloqui: Norunt dij, me ita affectum fuiſſe, ut tecum loqui nollem: ſed quoniam manſuetudo & æquitas tua, cum pulchritudine & forma egregia coniuncta, furoris mei & indignationis, quam aduerſus te conceperam, magnitudinem ſuperarunt, non amplius te ut ream, ſed ut filiam interrogabo.

Febronia corā Iudice confeſſa.

Blanditijs allicitur, ſed fruſtra.

Audi ergo, filia: Teſtes habeo deos, quod uera ſunt, quæ dico. Multis pecunijs & facultatibus locupletem mulierem Lyſimacho & ego & Anthimus frater copulauimus: ſed tamen, ſi uobis eris obediens, hodie coniugium cum filia Proſphori diſſoluemus, & tecum de matrimonio conueniemus & eris Lyſimacho coniunx, ſedens ad eius dexteram cui ego nunc aſsideo. Ille, ut uides, perpulcber eſt, quemadmodum & tu. Audi igitur conſilium meum ut patris tui, & te glorioſam reddam, neque paupertas unquàm amplius te affliget. Cum enim mihi neq; uxor neq; filij ſuperſint, oīa mea tibi elargiar, & oīum meatum rerum dominam te conſtituam. Hæc omnia pro dote addam Lyſimacho meo, & ero uobis patris loco, & glorioſam ac beatam dicent te omnes mulieres, cum uiderint quanto honore digna effecta ſis. Largietur inſuper multis uictorijs ornatus Imperator noſter tibi multa dona: qui etiam promiſit ſe facturum, ut Lyſimachus Præſidis magiſtratum gerat. En audiſti omnia. Reſponde igitur mihi patri tuo ea, quibus ſignifices te deos colere, & ijs animum meum exhilara. Nam ſi non obedies admonitionibus meis, dii ſciunt, ita futurum, ut in manibus meis ne tribus quidem horis uiuas. Itaque nunc aperi nobis, quid ſentias.

Febroniæ egregiū reſpōſum.

Ad hæc Febronia: Ego, inquit, ò Iudex, thalamum habeo in cœlis non manufactum, nuptias poſsidēs indiſſolubiles: dotem habeo totum cœleſte regnum. Sponſum igitur immortalem cum habeam, non patior cum mortali & corrupto homine copulari: quin etiam ne audire quidem poſſum quod polliceris. Itaque Iudex noli laborare: neque enim adulando quicquam proficies, ne minis me perterrefacies. Audiuit hæc Iudex, & magnopere indignatus, iuſsit milites illius ueſtes diſcindere, & lacero quodam panno eam cingi, ut omnibus ſpectantibus, ignominia & turpitudine confunderetur, utque ſeipſam admodum turpem factam uideret, & miſeram iudicaret, quòd a magna gloria excidiſſet, & ad extremam ignominiā deueniſſet.

Afficit ignominia:

Milites igitur quāprimū eius ueſtes diſciderunt, & uili facia eam cinctam, in omnium conſpectu reliquo corpore nudam conſtituerunt. Tunc Selenus: Quidnam agit Febronia? Videsne a quantis bonis excideris, & qualem miſeriam ſortita ſis? Audi Iudex, inquit Febronia: Licet omnibus pannis me exutam, & omnino nudam exhibeas, ego huiuſmodi turpitudinem pro nihilo facio. Vnus enim creator eſt maris & fœminæ Deus. Itaque non hoc ſolum æquo animo patior, ut ueſtibus exuar, ſed enſe obtruncari, & igne incendi cupio. Atque utinam digna ſim pati pro eo, qui pro me tot & tanta poſſus eſt.

Tum Selenus: Impudentiſsima fœmina, & ignominia omni digna, ſcio te gloriantem de pulchritudine tua, propterea non exiſtimare tibi hoc turpitudini eſſe, ſed laudi potius tibi eſſe putas, ꝙ ſic nuda conſiſtis. Scit, inquit Febronia, Chriſtus meus, ad hodiernam diem uiri alicuius adſpectum a me uiſum

oon

nõ fuiſſe, & ut in manus tuas inciderẽ, impudẽs uideri uellẽ? Age ſtulte & ſtolide Iudex, uelim dicas: Quis unquam ea athletarũ numero Olympiacũ certamẽ certans, indutus ueſte in palęſtra cũ aduerſario congreditur? An non certamen ipſum nudus exercet, donec aduerſarium ſuperet? Ego igitur tormentorum & ignis minas expectans, qui potero ueſtibus induta cum his rebus congredi? An non corpus ipſum nudũ plagas excipiet, quoad eapugnem patrem tuum ſatanã, cruciatus tuos cõtẽnens. Quoniã, inquit Selenus, mulier iſta pœnarum & cruciatuum conciliatria, aduerſus ignis minas audacem ſe præbet, per quatuor corporis partes illam extendite, & infra ipſam ignẽ accenſum ſupponite, ſimulque quatuor milites uirgis eius terga uerberent, ac dilaniene. Id cum fieret, & diutius uirgo illa uerberaretur, copioſus ſanguis ea utraque humeri parte in terram defluebat: ignis uerò infra eius corpus accenſus, uiſcera etiam ipſa cõburebat: ad hæc oleo magis excitatus, ac uehementiorem flammam erigens, Febroniam omnino conſumebat. Cum uero per multas horas uirgo ipſa uerberaretur, & combureretur, tota multitudo illa pro Febronia ſummis clamoribus Iudici ſupplicabat, his utens uocibus: Parce, benigne Iudea, parce uirgini & adoleſcenti. Cæterũ ille nihilominus ob id ſæuiẽs uehementius illam percuti ac torreri mandauit, quo ad uidit eius carnes in terram defluere. Tunc iuſsit carnifices deſiſtere: qui exiſtimantes eam mortuam eſſe, extra rogum deiecerunt.

Flagellat tyrannũ verbis egregijs

Atrociſſime cruciatur.

At Thomais cũ uidiſſet cruciatus illos tam uehementes Febroniæ afferri, animo deficiens, in ſolum cecidit ad Hieriæ pedes. Quæ uoce magna emiſſa: Vę mihi, inquit, Febronia ſoror, uæ mihi, magiſtra mea, quo niam poſthac doctrina tua priuata fuero. Non ſolum autẽ te amiſi, ſed amiſi, ſed etiam Thomaidem. En & ipſa tui cauſa moritur. Cum aũt Hieriæ uocem Febronia iacens in ſolo audiuiſſet, rogauit milites, ut aquam in Thomaidis faciem adſpergerent, quo animũ colligere poſſet. Milites ſtatim aquam attulerunt, quam cũ in eius faciẽ adſperſiſſent, illa ad ſe rediit.

Tunc Iudex dixit Febronia: Qualiſnã tibi uiſus eſt, Febronia, primus palæſtræ congreſſus: Tũ illa: Ea primo, inquit, congreſſu didiciſti me inuictam eſſe, & tormenta tua contemnere. His auditis, Selenus dixit In ligno illam ſuſpendite, & ferreis pectinibus eius latera dilaniate: quinimmo ignem ruſſus admouete, ut etiam oſſa comburantur. Statim igitur carnifices ceperunc pectines, & ita eam laniarunt, ut carnes ipſæ una cum ſanguine in terram deciderent. Admouerunt etiam ignem, quo uel ipſa uiſcera comburebantur. At Febronia, oculis in cœlum erectis: Veni, inquit, Domine in auxilium meum, & ne derelinquas me in hac hora. His dictis, conticuit, quamuis igne ualde ureretur. Multi uerò ſpectatores, non ferentes Seleni crudelitatem, à ſpectaculo aufugerunt. Alij ſummis clamoribus à Iudice contendebant, ut ignis ille tolleretur. Et iuſsit Selenus ignẽ amoueri.

Iterum tormenta immaniſſima ei adhibẽtur.

Cum uerò adhuc in ligno Martyr penderet, rurſus cœpit eam interrogare. Sed cum ea reſpõdere nõ poſſet, iuſsit illam è ligno deponi, & palo alligari, & carnificem illuc duci. Cui dixit: Cum ſceleſtiſsima hæc & neſaria mulier nolit mihi reſpondere, abſcindatur eius lingua, & in ignem deijciatur. Exemit linguam Febronia, & nutu ſignificabat carnifici, ut illã abſcinderet. Cum uerò is linguam tetigiſſet, & eam abſcindere aggrederetur, turbæ per deorum ſalutem Selenum obteſtantes, illi perſuaſerunt, ne id faceret. Cæterum ſceleſtiſsimus iuſsit illius dentes eradicari. Statimque carnifex ferrum cepit, & ſanctæ puellæ dentes illos, quos eradicabat, in terram deijciebat. Cum decem igitur & ſeptem dentes euulſi eſſent, & ſanguinis riui in terram defluerẽt, iuſsit Selenus nullum amplius euelli. At cum Febronia tantam ſanguinis copiam uidiſſet, eam uires defecerunt. Medico autem ſtatim remedium afferente, ſanguis fluere deſtitit.

Dentes illi extrahuntur.

Cœpit igitur Selenus ruſus eam interrogare: Nũ, ò Febronia, ſaltem nunc iudicio parere, & deos ipſos confiteri uis? Cui illa: Peſsime & celeſtiſsime ſenex, tu uiam meam impedire ſtudes, neque finis me ad ſponſum meum accedere? Feſtina quammaxime potes ea huius mei corporis luto me eripere, quoniã amator meus Chriſtus me expectat. Tum Selenus: Omnino, inquit, enſe & igne corpus tuum delebo: uideo enim te etiam nunc, propter adoleſcentiæ tuæ temeritatem, impudentem eſſe. Sed non id tam cito erit, ut te cupere præ te fers: nanque iſta tua arrogantia multo plura & grauiora mala tibi afferet. Febronia cum propter tormentorum, magnitudinem non multa reſpondere poſſet, eo maiorem indignationem Iudici commouebat. Tunc Selenus iuſsit carnificem mammas eius ſecare. Acceſsit ille, & aggrediebatur id facere. Turbæ uero clamoribus magnis contendebant a Iudice, ut tormentum illud adoleſcenti Febroniæ condonaretur. Cũ uero diu clamarent, & Iudicem precarentur, indignatus Selenus aduerſus carnificem: Quid ceſſas, inquit, ſceleſtiſsime, & deorum inimiciſsime? Cur mammas iſtas non ſecas? Accepit ille nouaculam, & dexteram puellæ mãmam ſecare cœpit. At illa erectis in cœlum oculis, uoce magna dixit: Domine Deus meus, adſpice uiolentiam, quæ mihi affertur. Veniat anima mea in manus tuas. Neque amplius locuta eſt. Abſciſsis igitur duabus mammis, & in ſolum deiectis, Iudex impius mandauit ignem afferri, & in mammarum, quæ abſciſſæ fuerant, locum admoueri. Cum uero diutius combureretur, & ignis uſque ad eius uiſcera penetraret, turbæ ipſæ tam crudele facinus ſpectantes, maxima ex parte à ſpectaculo illo diſceſſerunt, clara uoce Diocletianum & eius deos execrabiles eſſe teſtãtes.

Execãtur ubera eius.

O crudelẽ tyrannũ.

Thomais uero & Hieria miſerunt ancillam quandam in monaſterium, ut Briennæ, quæ facta fuerant, nunciaret. Cum ueniſſet igitur ancilla ad Briennam, magna uoce: Thomais, inquit, & Hieria tibi ſignificant, ne amplius defatigentur manus tuæ in cœlum ad Deum extenſæ, neque cor tuum ſolicitum ſit aſsidue precando: magna enim præmia Febronia iam aſſecuta eſt. Cum hoc nuncium Brienna audiuiſſet, ad Deum uocem erigens, dixit: Domine Ieſu Chriſte, ueni & auxiliare ſeruæ tuæ Febroniæ. Et in ſolum proſtrata, clamabat: Vbinam es Febronia? Poſtea uero iterum manus in cœlũ erigens, Domine, inquit, reſpice humilitatem ancillæ tuæ Febroniæ, Veni, & illi auxiliare. Fac, ut uideant oculi mei Febroniam, martyrio functam, & in Martyrum numero collocatam.

Rurſus Selenus iuſſit Febronium è palo diſſolui. Quæ cum diſſoluta eſſet, in ſolum cecidit: non enim poterat conſiſtere. Tunc Comes ille, qui Primus uocabatur, dixit Lyſimacho: Quorſum adoleſcentes huius uirginis tam ingentes & crudeles cruciatus? Sine, inquit Lyſimachus, ad multorum enim ſalutem huius uirginis tormenta ſpectant: fortaſſe autem ad meam quoque. Nanque talia multi olim à matre mea audiui. Nonne in mea poteſtate erat, illam diſſolui & ſeruari facere? Sed ſine illã certamen perficere. Tunc Hieria erecta, aduerſus Iudicem clamauit: O immanis, & humanæ naturæ expers, nondum contẽtus es malis præteritis, quæ huic uirgini attuliſti? Immemorne es matris tuæ? Nonne & ipſa muliebri corpore induta erat? Nõne & tu mãmas ſuxiſti, quas

Hieria palã arguit tyrannũ.

nunc ab iſta uirgine abſcidiſti? Nammi ne ideo nutritus fuiſti, ut tantam crudelitatem in fœminã exerceres? Miror plurimum ego, quòd, nihil eorum, quæ dico, im mitẽ & inhumanam mentẽ tuam deflexit. Verum id perſuaſum habeas; quòd quemadmodum tu non perpeciſti huic puellæ, ita neque cęleſtis Rex tibi parcet. Cum hæc dixiſſet Hieria, iuſsit Selenus illam è recto, in quo erat, deduci, & pœnas publice luere. Id audiẽs Hiecla, multo cum ſtudio, & gaudio deſcendit, atque ait: Domine Deus Febroniæ, accipe & me humilem mulierẽ cũ ipſa Febronia. Dũ aũt è tecto deſcenderet; Seleni Iudicis amici conſilium illi dabant, ne publice Hieriam produceret: futurum enim dicebant, ut tota multitudo cum ipſa martyriũ ſubiret, & uniuerſa ciuitas periclitaretur ac periret. Placait Seleno conſiliũ. Itaque non amplius Hieriam produci iuſsit, ſed indignatus, & aduerſus eam, tanquàm furioſus, exclamans uoce magna: Audi tu, inquit, Hieria: per deos multa mala & tormẽta tui cauſa Febroniæ adijcientur. Et ſtatim iuſsit duas manus Febroniæ & dexterũ pedem abſcindi. Carnifex igitur ligno eius manibus ſuppoſito ſecuri feriens dexteram, pariter & ſiniſtrã abſcidit, qui etiam iu pedem dexterũ, cum ei lignũ ſuppoſuiſſet, ſecurim magna ui adhibita inuexit, ſed pedẽ ex talo abſcindere non potuit. Similiter & ſecundã plagã inflixit, neque tamẽ potuit. Id cũ uidiſſent turbæ, ſummopere acclamarunt. Tertiam deinceps plagam intulit, & uix pedem abſcindere potuit.

Manꝰ amba & pes unus Febroniæ amputantur.

Febronia igitur toto corpore contremiſcens, licet iamiam defectura eſſet, dabat operam, ut alterum ẽt ſuper lignum poneret, rogans ut & ille abſcinderetur. Cũ id cerneret Iudex: Viderisne, inquit, impudẽtis mulieris pertinaciã? Et multo furore accẽſus, carnifici dixit: Seca & alterum. Abſciſſo igitur & altero pede, ſurrexit Lyſimachus, & ad Selenũ conuerſus: Quidnã, inquit, reliquum eſt, quod facias huic puellæ? Eamus iam, quoniam prandii tempus eſt. Ad hæc Inquiſitimus Selenus: Per deorum uitã ego non dimittã mulierem hanc uiuam, ſed hic ero, quoad ſpiritũ emiſerit. Cum igitur per multas horas animã ageret, Selenus ad ſatellites conuerſus, dixit: Viuitne adhuc mulier ſceleſtiſsima? Maxime, inquiunt illi, eius anima adhuc iu ipſa eſt. Tunc iuſsit Selenus caput Febroniæ abſcindi. Cum igitur miles gladium accepiſſet, & Febroniæ cuma altera manu appræhenſa, ita illã enſe ſuppoſito ingulaſſet, ut ſi quis ouem aliquã immolaret, ſanctũ abſcidit caput. Statimque poſtea Iudices ad prandium acceſſerunt: Lyſimachus uero lachrymans reuertebatur.

Vide uirginis mirã fortitudinẽ.

Caput eius abſcinditur.

At turba cõcurſu facto, uolebat Febroniæ corpus abripere: ſed Lyſimacus iuſſit milites permanere, & corpus illud cuſtodire. Multis igitur anguſtiis & mœroribus detentus Lyſimachus, neque cibum, neque potum ſumebat: ſed ſeipſum in cubiculo concluſit, & Febroniæ mortẽ lugebat. Selenus uero eius patruus cum Lyſimachum triſtem eſſe accepiſſet, neque ipſe cibum ſumpſit: ſed cum ſurrexiſſet è loco, in quo erat deambulare cœpit: cumque multo mœrore & triſtitia detineretur, repente caput in cœlum erigens, atque intuens, diutius ſic mutus permanſit: deinde uero tanquàm taurus aliquis mugiens, in unam ex ijs columnis, quæ erant in prætorio, inſiliens, caput ſuũ confregit, & in terram proſtratus, animam efflauit. Multo autem clamore & tumultu excitato, accurrit Lyſimachus, & uiſo patrui cadauere, quæſiuit, quænam res illa eſſet. Cum autem qui adſtabant, id, quod factum fuerat, Lyſimacho expoſuiſſent, ille diu caput quaſſans: Magnus, inquit, eſt Deus Chriſtianorũ. benedictus eſt Deus Febroniæ, ultus eſt Deus ſanguinem iniuria effuſum. His dictis Seleni cadauer efferri. Quo elato, Lyſimachus, accerſito Comite Primo, ita fari cœpit. Obteſtor te per Deum Chriſtianorum ne mandatum meum uioles, ſed quamprimum iubeas Febroniæ arcam componi ex lignis, quæ putrefieri nõ poſsint, & mittas præcones, qui ubiq; prædicẽt, ut quicũque Chriſtiani ad Febroniæ martyris exequias accedere uoluerint, libere atque impune accedere ualeant, præſertim cũ patruus meus iã mortuus ſit. Noſti, Prime mihi optatiſsime, quod ſit animi mei deſiderium. Accipe igitur cohortem, ac Febroniæ corpus afferri iubeas ad monaſterium Briennæ, neque quiſquam è turba aliquod eius corporis membrum abſcindat, uel abſciſſum à corpore auferat, neque permittatur cani, uel impuris aliis animalibus ſanguinem ab ea effuſum lingere, quinimo terram illam, in quam Febroniæ ſanguis effuſus eſt, effodi atque in monaſterium exportari præcipias.

Diuinaultio perdit tyrannum.

Fecit Primus quicquid Lyſimachus mandauerat, & Febroniæ corpus iuſsit milites baiulare, ipſe uero, ſumpto Febroniæ capite, pedibus & manibus, & omnibus ijs membris, quæ fuerant ab eius corpore abſciſſa, chlamide ſua illa inuoluit, & in monaſterium exportauit. Cum autem magnus turbarum concurſus factus eſſet, aggrediebantur illæ ipſæ turbæ aliquod membrum auferre, ita ut Comes Primus in magnum periculum ueneris, ne à turbarum uiolẽtia aliquid pateretur. Porro milites, ſtrictis gladijs, uix turbas ipſas propulſare potuerũt. Poſtea uero, quam ad monaſterium multo labore & ui ſe contulerunt, reliquias ſanctæ uirginis Febroniæ in monaſterium immiſerunt, neque quenquam, excepta Thomaide & Hieria, ingredi patiebantur. Brienna cum Febroniæ corpus ita obmutilatum uidiſſet, in terram cecidit animo deſtituta. Primus autem Comes, militibus in monaſterii cuſtodia conſtitutis, redijt in prætorium ad Lyſimachum.

Reliq. ſanctæ martyris honorifice tractãtur.

Dein Brienna poſt multas horas ſurrexit, & Febroniæ corpus amplexa, clamans dicebat, Heu filia mea Febronia, hodie ex oculis matris tuæ Briennæ ablata es. Quiſnam literas diuino ſpiritu afflatas, ſororibus poſthac interpretabitur quænam manus tuos libros reuoluent? Hæc cum Brienna clamaret, omnes ſorores, quæ ſimul cum Aetheria diſceſſerant, ad monaſterium redierunt, & procidẽtes cũ lachrymis martyris Febroniæ corpus ueneratæ sũt. Similiter & Hieria clamabat. Venerebor ſanctos illos pedes, quibus ſerpẽtis caput cõculcatũ eſt. Exoſculabor uulnera ſanctarũ reliquiarũ, quibus curata eſt anima mea. Coronabo floribus laudationũ caput illud, qđ certaminũ pulchritudine genus noſtrũ coronauit. Hæc cũ dixiſſet Hieria, aderat nonæ horæ tempus. Poſtea uero q̃ orationem compleuerunt, iterum planxerunt omnes & earum eiulatus ualde confuſus erat. Cum autem ueſpera aduenißet, lauerunt ſanctum illud corpus, & in ſcamno ſuo depoſuerunt, ſingula membra ſuis locis accõmdãtes. Dein iuſsit Briẽna monaſterij fores turbis patefieri. Cũ igitur turbæ introiuiſsẽt, Dei gloriã celebrabãt, & ſeculares mulieres magiſtrę ſuę Febroniæ orbitatem lamentabantur. Venerunt autem & quidam ex iis patribus, qui ſanctitate præſtantes erant, & monachorum plurimi, qui totam noctem inſomnem tranſegerunt.

Hora nona preces.

Cæterum Lyſimachos cum Primum Comitem ad ſe accerſiri iuſsiſſet: Ego, inquit, omnibus patrijs inſtitutis, & uniuerſa facultate derelicta, ad Chriſtum me adiungo. Tum Primus. Et ego idem faciam. Valeat Diocletianus, & eius Imperiũ. Omnibus patriis rebus, nuncium remitto, & ad Chriſtum accedo. Itaque derelicto Prætorio, uenerunt & ipſi

Lyſimachꝰ & Primus ſe Chriſtianos pſitẽter.

cum

cum tota multitudine in monaſterium. Cum uerò dies illuxiſſet, uenerunt qui loculos portabant, & multis cum precibus ac lachrymis reliquias ſanctæ Februniæ collegerunt, & ſingula membra, quæ abſciſſa fuerant à martyre illa ſancta, ſuo quæque loco accommodarunt, caput, pedes, manus & reliqua membra: dentes uerò in pectore ipſius repoſuerũt. Turbæ autem unguento, & caſtoreo, atque ſuauiſsimis odoribus ita loculos repleuerunt, ut ſanctæ Februniæ corpus, nequaquàm appareret. Cum uerò ſeditio multa commota eſſet, turbis ipſis, clamantibus, neque loculos claudi atque obturari permittentibus, contra uerò Epiſcopo urbis illius, monachis & clericis ualde precantibus, ut reliquæ reponerentur, turbæ ipſæ minime aſſentiebantur. Tunc aſcendit Brienna in excelſum quendam locum, & hortabatur turbas his uerbis: Precor uos, domini & fratres mei, ut ſinatis illam in ſuo loco reponi. Hæc dixit Brienna, & tota multitudo ei obtemperauit: multisq́uè cum precibus ac lachrymis ſanctas illas reliquias exportarunt, & in inſigni quodam monaſterii locò repoſuerunt: omnesq́ue Dei gloriam celebrabant. Græcorum uero multitudo credidit Domino, & eius baptiſmo tincta eſt. Item Lyſimachus & Primus baptiſmo purgati ſunt, & rebus terrenis derelictis, abierunt cum Marcello Archimandrita, & exercitationis monaſticæ palæſtram ad finem uſque cum recte transegiſſent, ex humana uita exceſſerunt, & Chriſto aggregati ſunt. Plerique etiam ex militibus, cum Domino credidiſſent, & ipſi baptizati ſunt. Eodem modo Hieria & eius parentes baptizati, crediderunt in Dominum Ieſum Chriſtum. Poſt hæc parentes ſuos Hieria dereliquit, & terrenis rebus renunciatis, in monaſterium ingreſſa eſt, cui omnes facultates ſuas dedicauit, & Briennam precata eſt in hanc ſententiam: Rogo te, mater mea Brienna, ut me in ſanctæ Februniæ locũ ſeruã accipias. Seruiam ego tibi, ut & illa ſeruiebat. Cum igitur omni ornatu ſuo Hieria ſe exuiſſet, aureis pannis & margaritis loculum ſanctæ Februniæ undique adornauit.

Multi Credũt in Chriſtum.

Hieria ſe dat monaſterio.

Quo autem tempore beatæ Februniæ martyrium eius ſcilicet certaminis memoria celebratur, conueniunt cœtus mulierũ, & ingens uirorum multitudo præſertim propter quoddã ſignũ, quod illic quotannis apparere ſolet. Nã memoriæ ſuæ diæ, mediæ noctis tempore, cũ preces ad Deũ fundũtur, apparet ſancta Februnia uſque ad tertiæ horæ preces in illo eodẽ loco, quo ſolita erat iacere. ita conſiſtens, ut magnus tremor in hora illa id ſpectantibus exoriatur. Nemo tamen audet illã attingere, uel eã interrogare. Cum enim primo anno apparuiſſet, & oẽs ſorores timore magno perterrefactæ eſſent, Briẽna uoce magna: En, inquit, adeſt filia mea Februnia. Cumque ad illã amplexandã accurriſſet, ſtatim euanuit. Non igitur amplius ad illã accedere, uel ipſam tangere audent: ſed quo tẽpore apparet, lachrymarũ copia effũditur, ſimulq́ue gaudiũ magnũ in oẽs ex huiuſmodi uiſione proficiſcitur.

Nota rem mirans.

Eius uero urbis Epiſcopus, cũ tẽplũ ualde inſigne & pulchrũ Februniæ martyri erigere cœpiſſet, per totos ſex annos opus compleuit. Quo perfecto, conuocatis finitimarũ regionũ Epiſcopis, celebritate magna adhibita, per totã noctẽ officiũ celebrauit menſis Iunij die xv. Quo tempore multitudo ingens concurrit, ita ut neq; tẽplũ, neq; monaſterium eã capere poſſent. Vbiq; uero & pſalmorũ cantus frequentabatur. Mane autẽ, precibus matutinis cõpletis, Epi conuenerunt in monaſteriũ, ut eius diei, quo Februniæ corpus depoſitũ fuit memoriã celebrarent. Sequebãtur Epiſcopos turbæ cũ facibus, & thure ac uapore multo. Ingreſsi igitur Epiſcopi in monaſteriũ, ac Deũ precati, conſederunt, & Brienna ad ſe accerſita, hæc illi dixerunt. Inſtitutionis & uitæ, multorumq; laborũ, quos uirtutis cauſa ſuſtinuiſti, laudẽ aſſecuta es, neque quiſquã pro dignitate te laudare poterit. Tales decet eſſe monaſteriorũ Præſides, & tales fructus Deo ipſi offerre. Quoniã uero fieri non poteſt, ut Martyris, quæ tot & tanta certamina perpeſſa eſt, laudes per nos explicentur, decet illas ſilentio prætertire. Neq; enim lingua noſtra, quantũ ſatis eſt, Martyrem hanc laudare põt. Itaq; cũ neque ſermonibus, neque operibus aliquid aſſecuti ſimus, quod Martyre dignũ ſit, te ad hoc idoneã rogamus, ut de re propoſita diſſeras. Honora deniq; & ipſa nobiſcũ unã martyrẽ Februniã, & cõcede nobis, ut in tẽplo, qđ ſub eius noĩe conditum eſt, Martyris corpus habitare poſsit.

Tẽplũ inſigne S. Februnia.

Cũ hæc audiſſent ſorores, oẽs clamarũt una uoce, & ad pedes Epiſcoporũ proſtratæ, dixerũt: Precamur uos per ſanctos iſtos ueſtros pedes, ut noſtri uos, miſereat, quæ humiles & abiectæ ſumus, neq; precioſa hac margarita nos priuetis. Cumq; diu oẽs lamentarentur, & Epiſcopos obſecrarẽt, eius urbis Epiſcopus Briennã alloquens: Audi, inquit, ſoror: Noſti quantũ ſtudiũ adhibuerim ad martyris Februniæ tẽplũ pro eius honore & gloria erigẽdũ. En ſex anni ſunt, quos in eo tẽplo cõſtruẽdo insũpſi. Me igitur labores meos inutiles, & ſine fructu eſſe patiaris. Hæc cum audiſſet Briẽna, reſpõdit: Si ita uobis placet, & ſi placet Martyri, quod petitis, accipiatis. Quis ſum ego, ut hoc impediã? Ingreſsi ergo illã accipite, & abite. Ingreſsi ſunt Epiſcopi, & preces ad Deũ fuderunt. At Hieria clamabat: Væ nobis, quod hodierno die monaſteriũ magna benedictione priuatur. Væ nobis, quod hodie anguſtiæ & orbitas in monaſterium allata ſunt. Væ nobis quod hodie margaritam noſtrã tradimus. Et ad Briennam conuerſa, clamabat. Quid facis, mater? Cur me priuas domina mea, cuius cauſa omnia dereliqui, & ad ueſtras manus confugi? Brienna cum uidiſſet Hieriam ita lamentantem, ad eam conuerſa: Cur, inquit, lamentaris filia mea Hieria. Si gratum eſt illi abire, abeat: ſin minus, non abeat.

Cũ Epi preces cõpleuiſſent, oẽs dixerũt, Amẽ. Cũ primũ aũt loculos martyris tetigerũt, tonitru in aera tã magnũ erupuit, ut uniuerſa multitudo præ timore ceciderit. Rurſus paulò poſt cũ fuiſſent aggreſſi idẽ facere, terræmotus tã magnus factus eſt, ut tota urbs ruere uideretur. Ex ea re cognouerũt Epi & uniuerſa multitudo Martyri nõ placere, monaſterio egredi. Itaq; triſtes facti, dixerũt Briennæ: Si Martyri non placet, monaſteriũ relinquere, unum aliquod ex membris abſciſsis nobis largiare, & diſcedemus. Brienna clauẽ ſumpſit, & loculos aperuit: & uidit corpus Martyris inſtar ſolis effulgẽs. Multo igitur cũ timore extẽdit manũ ſuã, & alterã Sãctæ ipſius manũ apprehenſam Epiſcopo illi præbere uoluit. Sed manus Briẽnæ dextra eſt, & uelut mortua torpuit. Tunc Brienna lachrymans. Præcor, inquit, te, filia mea Februnia ne iraſcaris matri tuæ. Recordare laborũ meorũ, neq; ſenectutẽ meã contẽnas. Remiſſa aũt ſana manu illa, rurſus ea Brienna extendit, & lachrymans rogauit: Præbe, inquit, nobis benedictionem, ne me triſtem efficias. Cumque accepiſſet unũ ex dentibus, qui erãt in eius pectore, Epi dedit, & ſtatim loculos clauſit.

Nõ patitur martyr ſuũ corpus extra monaſterium efferri.

Epiſcopi verò omnes accepeiũt reliquias illas ſanctas, & in uaſe aureo portantes, læti abierunt: quibus preibat multitudo pſalmos canens, cum cereis, facibus & thure multo.

Ecce proceſſionis modus & quo honore Sanctorũ reliquia transferantur

Cum uero ad templum perueniſſent, aſcenderunt Epiſcopi in ſublimem quendam locum, & populo reliquias illas oſtenderunt. Quicunque uero erant cæci

uel claudi, aut dæmone capiti, ſanati ſunt: idque omnibus manifeſtum factum fuit. Currebant adoleſcentes undique, & ægrotos homines, alios in grabatis poſitos, alios iumentis uectos ferebant, & omnes ſanabantur: & quocunque aliquis morbo detinebatur, ſanus fiebat. *Miracula ad eius reliquias.* Quandiu uero ægroti ferebantur, turbæ non permiſerunt reliquias ſanctæ Febroniæ reponi. Cæterum cũ omnes, qui male ſe habebant, ſani facti eſſent, & Deo hymnos ceciniſſet repoſitæ ſ. Febroniæ martyris ſanctæ reliquiæ quintodecimo die menſis Iunij. Cumque omnes magna dona aſſecuti eſſent, in domos ſuas redierunt læti, & Dei gloriam ac Dominum Ieſum Chriſtum, & ſanctum Spiritum celebrantes: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Brienna uero cum duos annos uixiſſet poſt conſecratum ſanctæ Febroniæ templum, & omnia bene diſpoſuiſſet, in pace diem obijt. Ego uero Thomais, quę poſt Briennæ obitum eius miniſterio ſucceſsi, cum Febroniæ uitam & certamina & inde uſque à principio cognouiſſem, quæque præceſſerant, à Lyſimaco didiciſſem, in commentarios omnia collegi, ad laudẽ & gloriam Dei, eiuſdemque martyris Febroniæ, & ut eos, qui hæc audierint, excitarem & alacres redderem ad Domini Ieſu Chriſti cultum, in gloriam Patris, & Filij, & ſancti Spiritus, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI Dulæ, Authore Simeone Metaphraſte.

Iunij 15. QVo tempore ſatanas ab ijs colebatur, qui eo digni erant, & idolorum ſuperſtitio atque error uigebat, cum Maximus Ciliciæ præſideret, delatus eſt Tatianus cognomento Dulas, uir iuſtus & timens Deum, qui totius gentis teſtimonio pietatem, & in omni re iuſtitiam ſeruare probabatur. Hic, inquam, delatus fuit apud Præſidem, quod Chriſti fidem profiteretur. Quamobrem in carcere detinebatur, ſcriba ipſo ita Præſidi referente: Quemadmodum tu iuſsiſti ſatellitum principes regionem omnem uſque ad Zephyritarum urbem perueſtigantes, deprehenderunt quendam impiæ Chriſtianorum religionis ſectatorem, quem obtuli ſyncero & illuſtri tribunali tuo. Hæc ille dixit. Cui Præſes Maximus: Quo tempore, inquit, urbes ipſas circumiero, omnes, qui ſunt in carcere, ad me duci iubebo.

Cum igitur in urbem Prætoriadem ingreſſus eſſet, & ſederet in tribunali, iuſſit primum adduci ad ſe *Pſ. 80.* Dulam, quem ſupra diximus. Qui cum ad Præſidem ingrederetur, ita Deum orauit: Chriſte fili Dei, qui miſericors es, tu dixiſti per os Dauid: Dilata os tuum, & implebo illud. Tu & in Euangelijs dixiſti: Ne ſoli *Mat. 10.* citi ſitis, quomodo aut quid loquamini. Nunc igitur Domine Ieſu Chriſti, mitte Angelum tuũ, & da mibi orationem os meum aperienti, ut ad ſceleſtiſsimũ Maximũ ingrediens, eius impietatem redarguã. Quod uero ad plagas pertinet, cum te præ oculis habeam huius tormenta non timeo, meumque corpus *Fortis animus Dulæ.* Præſidi libenter proponam. Niſi enim corpus meũ tradidero ita ut ardeam, qualium bonorum coronas accipere potero? quales Domino meo Ieſu Criſto cicatrices oſtendam, quas ille uidens, benignitate in me utatur, & peccata mea remittat? Hæc cum ille dixiſſet, milites pallio eum exuerunt, & uinctum Præſidi obtulerunt.

Tum Maximus Pręſes: Age, inquit, dic paucis uerbis, quo nomine appelleris. Tum Dulas: Seruus Chriſti ego ſum. Ad hæc Maximus: Cum nihil, inquit, utilitatis nomen iſtud tibi afferre poſsit, dicas naturale nomen tuum. Reſpõdit Dulas: An non manifeſtum tibi nomen meum effeci? Vero quidem & certo nomine Chriſtianus appellor, eo autem, quod mihi ab hominibus impoſitum fuit, Dulas, itaque ſic appellatus, re uera ſeruus Chriſti ſum. Nondum, inquit Maximus, iudicij terrorem expertus es. Nunc igitur dicas, cuius nationis homo tu ſis, cuius loci, aut generis. Ad hæc Dulas ait: Ego ſum natione Cilix, ex urbe Prætoriade genere claro, & à puero Chriſtianus. Tũ Maximus Præſes dixit. Cum claro genere ortus ſis, inuictis Imperatoribus cedere uelis, & deos adiens, æquo animo illis ſacrifices, ut & à nobis honoreris, & apud Auguſtos Imperatos magnus atque illuſtris habearis, & apud Auguſtos Imperatores magnus atque illuſtris habearis. Reſpondit Dulas, Honores tui & Auguſtorũ gradus uobis ſint, & omnibus ijs, qui *Contẽmit uana promiſſa.* Deũ ignorãt. A me uero Deus hoc auertat, ut alia in re proficiã, quam in fide Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Cũ ita eũ ſentientẽ Maximus Pręſes uidiſſet Extenſum, inquit, iſtum uirgis percutite, & admone hominẽ, ut deſinat inſanire. At Dulas, cum uerberibus pulſaretur, dicebat. Gratias ago tibi, Chriſte, quod *Virgis cæditur* dignus habitus ſim, qui propter nominis tui confeſſionem hæc paterer. Audiebat iſta Maximus, & illi hæc exprobabat. Quidnam tibi prodeſt nunc Chriſtus tuus, cũ totus ſis uulneratus? An non adhuc ſentis, ſtulte homo? Cui Dulas. Quid? Nonne beatus Apoſtolus Paulus dicit. Nemo coronatur, niſi legitime *2. Ti. 2.* certauerit? Tum Maximus. Ergo, inquit, uerberatus tu coronã aſſequeris? Reſpondit Dulas. Ego hodie contra patrẽ tuũ diabolũ certamen ſuſtineo. Si ergo ſatanæ præliũ deuicero, te, inquam, ſatanæ miniſtrũ, in cœlis coronam accipiam. Cur, inquit Maximus, ſic erras, homini in Cruce ſuffixo fidem habens? Ad hæc Dulas. Velim dicas, præſterne homini Crucifixo hoc eſt, Deo uiuenti & uero, an lapidibus & lignis, operibus manuum hominum, credere. Sceleſtiſsime, inquit Maximus, num tibi humanum opus uidetur *Apollo uel Apollini idem quod perdo.* magnus deus Apollo? Dulas ait. Vere Apollinem iſto nomine appellaſti. nam illi mentem adhibens, animam tuam perdiſti, non ſolum autem tuam, ſed illorum etiam, quibus perſuadas, ut eum adorent. Illud autem ſcito, quod Deus ipſe requiret è manibus tuis animas, quas cogens perdidiſti. Cæterũ Apollo impius, dicam tibi, qualis fuit.

Apollinis incontinentia. Erat ille, ut tu nunc es, incontinens, cumque Daphnes amore captus eſſet, & pecunias multas ei dediſſet, promiſſa, quæ ab ipſa acceperat, aſſecutus nõ eſt. Quæſo, qualis nam deus iſte eſt, qui amore uulneratus, eam, quam adamabat, aſſequi non potuit? Qui potes igitur ſperare, te aliquid per eum aſſecuturũ? Vere quæ a uobis de illo canũtur, riſu digna ſunt, uel potius luctu. Quem.n. mulier meretrix, execrabilis, atq; omnis impuritatis plena, ꝓ nihilo habuit, Apollinẽ, inquã, tuũ, in cuius faciem ipſa expuit, tune illũ, ut Deũ, adoras? Vides ut luctu digna ſunt impia ueſtra facinora? Hæc audiens Maximus. Verſate, inquit *Cæditur in uentrẽ S. Dulas.* iſtum in alteram partẽ, & uentrẽ percutite. Tũ Athanaſius Cornicularius dixit. Obtẽpera Præſidi. Nonne uides uiſcera tua exilire? Age, inquit Dulas, tu, q diaboli conſiliarius es & miniſter, tibi & Præſidi tuo da conſiliũ illud, quemadmodũ Daphnæ perſuadere poſsis, ut cũ deo ueſtro Apolline coire uelit, ne amore cõſumptus pereat. Ego enim habeo cõſiliariũ meum Dominũ Ieſũ Chriſtum. Tum Maximus. Afferte craticulam, & illam uehementer accendite, atque iſtum

ut dijs

ut dijs maledicentem, in eam imponite. At Dulas: Gratias, inquit, tibi agit Apollo tuus in gehenna, quòd ignem nunquàm extinguendum ei prouides: atque tibi gratiam referet, hanc ſcilicet, ut una cum ipſo ad tenebras exteriores detrudaris. Tunc & ego te ridere potero, impie Apollinis patrone.

Cum autem totum fere Martyris corpus carnifi-
Vritur ces combusſiſſent, nihil profecerunt, neque enim
craticula. Dei ſeruo perſuaſerunt, ut à fide Chriſti deficeret. Tunc iusſit Maximus Præſes, ut milites ita combuſtum in carcere interiore hominem cuſtodirent, neque cura aliqua illum proſequerentur, hęc addens. Ne quis, ex impijs hominibus eum ob id beatũ prædicet, quòd impie in deos noſtros ſe gerens, tormenta perpeſſus fuerit. Erat igitur ſanctus ille in uinculis, & ſine intermisſione Dei gloriam celebrabat, eũque precabatur, ut martyrij curſum perficeret. Poſt quinque dies Maximus in tribunali ſedens, quæſiuit an ſceleſtus ille, & impiæ Chriſtianorum religionis ſectator adhuc uiueret: quem & ad tribunal duci iuſſit. Athanaſius Cornicularius reſpondit Præfecto: Ita conſtans & ad defenſionem paratus, & incolumis eſt homo ille, ut ne cicatricem quidem aliquam in corpore ſuo habeat. Iusſitque illum introduci. Quẽ cum Præſes totum ſanum uidiſſet, & uultu admodum hilari, O ſceleſtisſima, inquit, cohors, nonne uobis præcepi, ut nulla cura iſtum proſequeremini? Ad hæc Pegaſius Commentariorum præfectus. Per tuam amplitudinem in carcere interiore cuſtoditus eſt, habens in collo Herculis effigiem, trecentarum librarum pondere grauem. Quomodo uero ſanus factus ſit, nemo noſtrum cognouit.

Tum Dulas, O inſipiens Præſes, en Chriſtus meus ſanum me fecit, & ad plagas tuas excipiendas corpus meum idoneum reddidit, ut cognoſcas Deum eſſe noſtrum medicum, qui homines in eo ſpem ſuam collocantes, admirabili quodam modo curare ſolet, ſimul etiam, ut ego duplicem martyrij coronam accipiam, & tu ſempiternas pœnas duplices patiare. At ſi tu tales plagas pro nomine Apollinis tui ſuſtinuiſſes, ſcilicet potuiſſet tibi ſanitatem afferre Apollo iſte, quem deum tuum dicis, quemadmodum mihi Chriſtus meus ſanitatẽ attulit. Tum Maximus. Quo-
Vritur niam homo iſte nõ deſinit maledicta in deos noſtros
caput inijcere, ungite oleo eius caput, & carbones ardentes
eius. imponite. Cui Dulas: Licet, inquit, cerebrum meũ combuſſeris, quid tum, impie Præſes? Excogita alia tormenta. At Præſes dixit. Multa ſinapis grana in eius nares immittite. Derideo, inquit Dulas, omnes cruciatus tuos. Præſes autem, Lacerate conſtanter acuto ferro eius terga, & acerbisſimo aceto plagas perfundite, tum acutis teſtis terga conterite.

Hæc cum fierent, ſanctus martyr dicebat IESV Chriſte, adeſto ſeruo tuo, ecce enim ſupra dorſum meum fabricant peccatores, prolongantes iniquitatem ſuam. Tunc dixit Maximus. Saltem nunc perſuaſus ſis, & deos eſſe confitearis. Ad hæc Dulas, Scilicet dij tui adiuuant te & malitiam tuam, præſertim
Item Venus & Diana. Dicam, ſi placet, & alias deas tuas
alij. & earum ſcelera. Confringite, inquit Maximus, eius maxillas, ne dijs maledicat, ipſius etiam crura infringite, & talem reddite, qui uerbum quidem ullum proferre poſſit. Tum Dulas, Mene, iniquisſime Præſes, uerberas, qui uera dico, quòd Venus ipſa & reliquiæ deæ tuæ membra ſua in libidinibus & ſtupris exercuerunt, & Paridem paſtorem illum Iudicem ſibi conſtituerunt, cum periculum facere uellent, quænam ipſarum magis peccaret? Cur iraſceris, cum de execrabilium dearum tuarum facinoribus redargueris? Meus Deus uerus eſt, qui & homo fieri uoluit, qui etiam cum in Cruce fixus fuiſſet, & poſtea ſepultus, tertio die reſurrexit, & ſedet ad dexteram Patris, uenturusque eſt cum igne ad deos tuos perdendos. Hæc audiens Maximus, dixit: Videsnè, ſceleſte, ut & tu duos deos habes? Ad hæc Dulas, Ne preces, inquit, & erres, dicens duos deos, Trinitas enim eſt, quã colimus. Ergo, inquit Maximus, tres deos habes. Trinitatem, inquit Dulas, confiteor & adoro. Credo in Patrem, confiteor Filium, adoro Spiritum ſanctum. Tum Præſes Maximus, Perſuadeas, inquit, mihi, quomodo in unum Deum credens, tres prædices.

Ad hæc reſpondit Dulas, Animalis homo nõ percipit ea, quæ Spiritus Dei ſunt. Eorum tamen cauſa, *1.Cor. 2.* qui adſunt, dicam. Quemadmodum tu, qui homo es, habes ſermonem, ita & Deus pater omnipotens habet uerbum eiuſdem ſubſtantiæ & Spiritum ſuũ ſanctisſimum. Qui Deus noſter cum primum hominem formauit, & imagine ſua illum honorauit ſufflauit ipſi ſpiritum uitæ, quem & in Paradiſo conſtituit. Poſtea uero quàm ſatanas, qui nunc per te uoluntatem ſuam exercet, ſtuduit hominem ad diuini præcepti uiolationem impellere, quemadmodum nunc etiam per te facit, hominem ipſum a diuinis præceptis exterminauit. Quamobrem Deus cum opus, quod formauerat, & lapſum fuerat, erigere, idque, quod aberrauerat, in uiam reducere uellet, miſit filium ſuum hoc eſt, Verbum. Itaque Verbum Dei in ſancta illa Virgine habitauit, & ex ea genitum fuit, per quod Pater ipſe mundo ſalutem dedit. Tum Maximus dixit. Verbum igitur aliquod uirum gignit? *Pſ.135* Minime, inquit Dulas, Dei myſterium intelligis, uerum ſi omnipotentis Dei uirtutem cognoſceres, ſcire poſſes, quòd qui è puluere hominem fecit, qui firmauit terram ſuper aquas, qui cœlum conſolidauit, qui uniuerſam naturam effecit, ille ipſe Chriſtus eſt. Cum enim hominis conditio diuinitatem uidere nõ poſſet, ille humani generis amator, propter ſuam in homines charitatem, homo factus eſt, & humanã humilitatem ſuſcepit, ut ſicut per unum hominem *Ro.5* primo formatum mors ipſa in mundum egreſſa eſt, ita & per unum hominem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, reſurrectio mortuorum induceretur.

Tum Præſes, Quid ais? Eſtne ẽt reſurrectio mortuorum? Maximè, inquit Dulas. Quomodo enim Deus mundum iudicabit, niſi mortui reſurrexerint? At ille, Nolim artificioſos iſtos ſermones mihi afferas, ſed ſinas, ſi mortui fuerimus, nos mortuos iace- *2.Cor. 5.* re. Vera, inquit Dulas, dixiſti uos mortuos eſſe, cum enim mortuis idolis fidem habeatis, nunquam ad reſurrectionem uitæ peruenietis, ſed ad dedecus & ſupplicium ſempiternum. Oportet autem omnes homi- *Ferreis* nes asſiſtere ante tribunal Chriſti, & eorum, quæ fe- *uinculis* cerint, rationem reddere. Tunc dixit Maximus, Liga- *ligatus* te hominem iſtum ferreis uinculis, & in carcere cu- *mittitur in* ſtodite. Poſtridie uero mane Præſes iusſit Dei ſeruũ *carcerem.* Dulam introduci. Cui iam intromiſſo. Quęnam, inquit, miſerrime homo, tibi utilitas fuit in deos noſtros impietatem exercenti? Reſpondit Dulas. Maximam utilitatem percipio apud Deum, cum eos, qui dij non ſunt, reprobo. Te uero adhuc uiuentem Chriſtus puniet. Tunc ait Maximus, Inijcite in eius os carnes uictimarum, & uinum libaminum. Licet, inquit Dulas, totam execrabilem aram tuam abluas, & in os meum infundas, nihil tamen ea re lædes Chriſti ſeruum. En inquit Maximus, ut è noſtris altaribus carnes guſtaſti, ſceleſtisſime homo. At Dulas Nihil mihi hæc obſunt, execrabilis & ſtolide Præſes. Quid enim mihi profuiſſet ſuperiores cruciatus perferre, ſi res ita ſe haberet, ut tu dicis? Sed Deo iuuãte, ipſe uideris, quid facias. Mihi uiuere Chriſtus eſt, &

mori

mori lucrũ. Tunc Maximus iuſsit in ligno eum ui-
Laceratur atrociſſimè.
tum ſuſpendi, & eius carnes uſque ad inteſtina lacerari, maxillas etiam cum mento diuelli. Cui Dulas: An, inquit, ſtolide, ignoras te a ſatana patre tuo iuſſum eſſe hæc facere?

Cum eius uiſcera denudata eſſent, & maxillæ ab oſſibus diſſolutæ, Præſes iuſsit Dulam in carcere ſeruari. Cumque ad Tarſum urbem Ciliciæ reuerteretur, iuſsit homines illos uinctos ſequi. Cum uero ad uigeſimũ lapidem proceſsiſſent, beatus Dulas Chri-
Cruce ſe munit & reddit ſpiritũ.
ſti ſigno ſe muniens, animam Deo tradidit. Itaque cum eſſent ſatellites quatuordecim milliaribus longe à Tarſo, Commentariorũ magiſter nunciat Præſidi, Dulam in deos impie ſe gerentem, mortuũ fuiſſe, & eius cadauer illucuſque perlatum: quærebat autem, quid fieri uellet. Tunc præſes: Proiicite, inquit, illum in uallem aliquam, ut ſepultura careat. Satellites igitur cadauer martyris in torrentem deiecerunt, qui ad Zephyrum uergebat.

Paſtorum uero canes cũ ſancti martyris reliquias odorati eſſent, unus ex illis canibus uenerandum illud corpus cuſtodiebat, neque uolucrem aliquam ſinebat reliquias martyris attingere, alius uero canis paſtoris pallium ore appræhenſum, ad ſanctum mar-
Vide res miras.
tyrem Dulam tegendum attulit. Hoc autem, Caſtello quod illic erat, notum factum fuit. Venerunt igitur eius caſtelli habitatores, & ſanctas reliquias collegerunt, Deum laudantes, quòd reliquijs illis uenerandis priuati non eſſent, ſed unde corpus illud niuum exierat, illuc & martyrio functum rediiſſet. Illud ergo acceptum multa cum ueneratione repoſuerunt, Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriam collaudantes in æterna ſecula, Amen.

ILLVSTRE CERTAMEN VITI Sanctiſsimi pueri, Modeſti & Creſcentię. Habetur in MS. codice, antiquiſsima manu exarato. Stylũ hincinde modicè elimauit. F. Laurentius Surius.

Iunij 15.

TEmpore illo, quo Valerianus Præſes ſub Diocletiano Imperatore in Chriſtianos perſecutionem exercuit, peruenit ad eum, beatũ Vitum, nobiliſsimi uiri Hylæ filium, Chriſtum Ieſum Deum noſtrum colere & adorare. Itaq; uocauit ad ſe patrem uenerabi-
Hylas nobiliſſimus pater S. Viti.
lis pueri, dixitque ei: Quid iſthuc rei eſt, quòd audio filium tuum colere Deum illum, quem Chriſtiani adorant? Si ergo uis eum habere ſanum & incolumem, da operam, ut ab hac ſtultitia reuocetur. His auditis, Hylas dixit Vito filio ſuo: Fili dulciſsime audi patris tui utile & ſalutare conſilium, & à cultu huius ſtultitia, quem tu, neſcio quem mortuum hominem uenerando, inani labore ſectaris diſcede, ne princeps iratus, pro ſuæ poteſtatis furore ſæuiat in te ad perniciem tui, & augmentum doloris mei. Beatus Vitus puer reſpondit: Vtinam mi pater cognoſcere uelles, qualis & quantus ille ſit, quem tu contemptim mortuum hominem appellas, nempe Chriſtus filius Dei uiui, mihiq; in eius cultu & ueneratio-
Ioã. 1.
ne aſſenſum præberet. Ipſe eſt enim agnus Dei, qui tollit peccata mũdi. Hylas dixit. Ego uero ſcio Chriſtum hunc, quem tu Deum dicis, iuſſu Pilati in Iudæa flagellis cæſum & cruci adiudicatum, atque in ipſam Crucem à Iudæis & Pilati miniſtris ſuffixum. Sanctus Vitus ait. Vt aſſeris, pater, ita eſt, ſed huius rei magnum eſt & admirabile ſacrumque myſterium. Hylas dixit, Quantũ ad ipsã rẽ attinet ſuppliciũ rectius dixeris, q̃ myſteriũ. S. Vitus ait, Patienter audi pater & ueritatis ſuſcipe rõnẽ. Traditio & crucifixio Ieſu Chriſti Dñi noſtri, redemptio & ſalus noſtra eſt. A cuius charitate, qđ te certiſsimũ habere uolo, nemo me unquã quacunq; afflictione poterit ſeparare.

Multi uero cæci per B. Vitum diuina gratia illuminabantur, multi ſanabantur ęgroti: ſed & multa dæ-
Miraculis coruſcat ſãctus puer.
monia uoce publica illius præclara merita fatebantur. Vbi hæc reſciuit Valerianus Præſes, ſedens pro tribunali, patrem B. Viti his uerbis coram omnibus compellat. Iam certis ad me nuncijs adfertur, Hyla uir illuſtriſsime, a filio tuo crucifixum illum, quem in Iudæa paſſum, Chriſtum eius cultores nominant, tota animi deuotione coli & adorari, deosq; noſtros contemni. Itaque dignum ducimus illum noſtris cõ-
Siſtit ad tribunal.
ſpectibus exhiberi. Poſtquàm ergo uenerabilis puer Vitus ad tribunal Præſidis adductus eſt, dixit ad eum Valerianus: Quare dijs immortalibus non ſacrificas? An neſcis principes noſtros iuſsiſſe, ut ſi quis repertus ſit cultor illius Crucifixi, diuerſis pœnis interficiatur? Beatus Vitus, repletus ſpiritu ſancto, nec quicquam trepidans, neque, ut eſt illi ætati familiare, ullа de ſe timoris indicia præbens, cum Chriſti filij Dei ſignum expreſsiſſet, ita reſpõdit: Ego dæmonibus nõ aſſentior, neque ſculptilibus ullam uenerationem impendo. Habeo enim Dei filium Deum uiuum, cui fideliter ſeruit anima mea. Tunc Hylas pater eius eiulans, magna uoce dixit ad amicos ſuos. Plangite queſo mecum, quia uideo perire unicum filium meum. S. Vitus dixit, Non pereo ſane, ſi in congregatione iuſtorum liceat ingredi. Valerianus ait: Nobilitas generis tui & amicitia patris tui hactenus me retinuerunt, ne in te iuſſa principum, uti in ſacrilegũ, exequerer. Ac nunc quia te obſtinata mente uideo in tua ſententia uelle permanere, periculum faciam, num caſtigatione poſsis à propoſito deduci.

Iuſsit ergo fuſtibus mactari beatum puerum, cũ-
Fuſtib. diri. uerberatur.
que diutius id factum eſſet, dixit ei Præſes, Acquieſce nunc, & ſacrifica dijs. Beatus Vitus reſpondit. Semel dixi tibi Præſes, Chriſtum adoro filiũ Dei. Tunc iratus Valerianus, præcepit puerũ catomo (ſic enim habent multi codices MS.) cædi. Miniſtri autem mox ut in eum manus inijcere tentauerunt, brachia ſua areſacta ſenſere, & Præſidis quoque manus exaruit. Tum ille exclamauit. Heu manum perdidi, & dolore torqueor. Aduocans autem Hylam patrẽ pueri, dixit ei. Vt uideo, filius tuus magus eſt. S. Vitus ait. Non ſum ego magus, ſed ſeruus Chriſti Domini mei, qui me docuit mandata ſua, cuius doctrina & opere repletus ſum, qui excitauit mortuos, & pedibus ſuper mare ambulauit, imperauitque ei, & ceſſauit à furore ſuo. Eius, inquam, ego ſum ſeruus, & eius uirtute poſſum curare manũ tuam. Valerianus dixit. Fac, ut te non magum ſed ueri Dei, ut aſſeris, famulum eſſe comprobem. S. Vitus eleuans ad cœlum
Curat manũ aridã Præſidis.
oculos dixit. Propter eos, qui adſtant, Domine, ut uideant & credant in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, uerum & omnipotentem Deum, in unitate ſpiritus ſancti tecum regnantem, in ipſius Ieſu Chriſti nomine ſit nunc manus Præſidis ſana, & ſtatim reſtituta eſt manus illius.

Tum ille ſanctum puerum tradidit Patri eius, dicens, Vade, & emenda hunc filium tuum, ut acquieſcat & ſacrificet diis, ne pereat. Itaque pater eius beatum Vitum ſuſcipiens, introduxit eum in domũ

ſuam

Tentatur multis modis.

Pſ. 50.

ſuam, multiſque adhibitis illicebris & blandimentis, ſuadebat ei: nec aberant cymbala & organa, quibus demulceretur: ancillæ quoque coram illo ſaliare iubebantur, ut ea re delectaretur, & facilius perſuaderetur recedere à cultu Dei ſui. At beatus puer cœlum inceſſanter ſuſpiciens, dicebat intra ſe: Cor contritum & humiliatum Deus nō deſpicies. Mandauit uero pater eius cubiculum omnibus, quibus poterat, delicijs inſtrui, tapetis inſterni & ornari gemmis, introduxitque in illud filium ſuum, & iuſſit occludi. Beatus autem puer flexis genibus precabatur Dominum, dicens: Deus Abraam, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus p̄r dilecti pueri tui Ieſu Dn̄i mei, reſpice in me & miſerere mei, & confirma me uirtute tua, ne nō poſſit draco iſte, malignitatis & iniquitatis ſuæ uoto potiri in me ſeruo tuo, ne inſultēt gētes fidelib. tuis, & dicant, Vbi eſt Deus eorū? Interim cubiculū illud inæſtimabili claritate fulgebat, & uidebant in eo quaſi duodecim lapides, nimio fulgore radiantes: adſperſusq; in eo eſt odor ſuauiſſimus, ita ut pater ſancti Viti omniſque familia cum ingenti admiratione clamarent: Papæ, nunquam nec in deorū templis tanta mirabilia uidimus. Attonitusque Hylas, dixit: Dij uenerunt in domum meam ad filium meum. cœpitque curioſè attendere, per oſtium reſpiciens in cubiculum: uiditq; angelos duodecim alatos inſtar aquilarum, inæſtimabili pulchritudine, & ſplendore radiantes, cantanteſque, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Eo autem ſplendore eius oculos perſtringente, excæcatus eſt, didicitque ſecreta cœleſtia non niſi puro mentis cerni poſſe intuitu. At beatus puer Vitus, pietatis ductus affectu, pro patre ſuo ita orabat: Deus cœli & Domine Ieſu Chriſte, fili Dei uiui, qui natus es ex maria perpetua uirgine, operante ſpiritu ſancto, ne me ſepares à patre meo, ſed eum mecum aggregare digneris in aula ſancta tua. Veruntamen Domine non uoluntas mea, ſed propoſitum fiat gratiæ tuæ. Pater autem eius præ nimio dolore clamitans: Heu, inquit, perdidi lumen oculorum, & ingenti dolore, atque anguſtia torqueor. Plangebat pariter dominum ſuum ſeruorum & ancillarum plurima multitudo, quippe cruciatibus & ululatibus miſerabiliter uexatum.

Hylas fit cæcus.

Ad eum autem clamorem adeo commota eſt ciuitas, ut etiam Valerianus Præſes ad uoces commoti populi ad Hylæ domum properè accurreret: cumq; eum uidiſſet inter manus ſeruulorum luminibus orbatum, & ingenti ſtridore clamantem, ſolicitè perquiſiuit, quinam id illi accidiſſet. Reſpondit ei Hylas: In cubiculo manentem filium meum curioſè cōtemplans, uidi deos, quorum oculi erant inſtar ſtellarum, & adſpectus ſimilis fulguri. Tantum autem ſplendorem ferre non ualens, infelix nimis oculos àmiſi. Valerianus ait: Potentes, ut aſſeris, dij fuere. Duxit autem illum cum ſeruis eius ad templum Iouis, ante cuius aram uotum nuncupauit Hylas, dicens: Iupiter inuictiſſime deus, ſi mihi reddideris lumen oculorum, uictimas innumeras offeram tibi: taurum conflatilem cum * corneis aureis & uirgines ſacras, o dea Veſta, tibi dicabo, cum ueſtro ero ſolatio potitus. Sed cum nihil ſentiret remedij, immo uero etiam acrioribus dolorum ſtimulis urgeretur, beatus puer Vitus genua flectens, Dominum ſic orabat. Qui Tobiam illuminaſti Domine, fac miſericordiam cum patre meo, ſi tibi conſenſerit. Denique ad aras dæmonum Hylas diutius inaniter clamans, tandem domum reducitur, ubi beatus Vitus ſacrificium laudis Domino ſedulus immolabat, procidítq; ad genua beati pueri, & ait: Fili, ſaluum me fac. S. Vitus dixit: Viſne ſanus fieri pater? Reſpondit Hylas:

Tobiæ 11.

Volo fili, & ſummopere deſidero. Porro ipſo etiam dolore uoluntatem cogente, dixit ei beatus Vitus: Si uis ſanus fieri, renuncia Ioui, Herculi, Iunoni, Mineruæ, Veſtæ & Apollini. Hylas dixit. Et qui tandem illis renunciabo? B. Vitus ait. Non deos illos, ſed dæmones eſſe dicas, & ſtatuas, quas hactenus coluiſti, nihil habere uirtutis confitearis. Si id ea corde feceris, mox oculi tui pateſcent. Hylas dixit: Renuncio illis. B. Vitus dixit, ex his uerbis tuis colligo induratum cor tuum: ſed propter eos, qui adſtant, ut credant & glorificent nomen Domini mei Ieſu Chriſti, licet non merearis, declarabo in te miſericordiam. Imponenſque manum ſuper oculos eius, orauit, dicens, Domine Ieſo Chriſte, qui cæco nato lumen q̄d natura negauerat, tua potentia tribuiſti, quanquàm fides eius non mereatur, tamen propter gloriam nominis tui, illumina oculos huius patris mei, ut uideant & confundantur inimici tui, lætenturque omnes, qui nouerunt te Domine. Et ecce ceciderunt quaſi ſquamæ ab oculis Hylæ, & curatus eſt, reſpiciēſque uidit clare omnia, & exclamans uoce magna, dixit. Gratias ago dijs meis, qui me ſaluum fecerunt, non autem Deo tuo. cœpitque miſer totus in eam cogitationem incumbere, quibus pœnis filium ſuū interficeret.

Ioan. 9

Angelus autem Domini apparuit pappati eius, religioſo uiro, Modeſto nomine, dixitque ei. Tolle puerum, & deſcende ad mare, ubi nauiculam inuenies, qua una cum illo transfretabis in regionem, quam tibi oſtendero. Beatus Modeſtus dixit, Domine, uiā quam dicis, neſcio, & quo ibo? Angelus reſpondit. Ego uos ducam. Erat autem beatus Vitus annos natus circiter duodecim. Itaque Angelus Domini deducebat eos, & cū ad mare uentū eſſet, inuenerunt nauiculā à Chriſto Domino ipſis præparatam. Dixit uero Angelus ad beatū puerū. Ad quā regionē tenditis? S. Vitus dixit. Quo nos Dominus duxerit, prompti & hilares ſequemur. Dixit Angelus. Et ubi eſt naulum tuum? Reſpondit S. Vitus, Ille, cuius nos ſerui ſumus, mercedē tibi dependet. At ita aſcendentes in nauiculam, appulerunt ad locū quendā, quē Allectoriū uocant, ſubitoque diſparuit is, qui eos è naui depoſuit. Venerūt aūt ad Silerū fluuium, & illic ſub arbore quierunt, ubi Dominus per B. Vitum multas uirtutes effecit. Cibus aūt eis per aquilam adferebatur, cūque fama Domini uirtutem diuulgante, multus ad eos populi concurſus fieret, clamabant dæmonia. Quid nobis & tibi Vite? Veniſti ante tp̄a pdere nos? Porro beatus Vitus inſtāter docebat populū p̄cepta Dn̄i, & multi cōuerſi baptizabantur. At ſanctus puer Dn̄o gratias agebat, & cū p̄dicaret populo Dei clementiā & præpotentē uirtutem, cum multa animi deuotione cantabat. Credidi, propter quod locutus ſum, ego aūt humiliatus ſum nimis. itemque Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarū, ita deſiderat aīa mea ad te Deus. Interea filius Diocletiani uexabatur à ſpiritu immundo, qui clamabat per os eius. Ego hinc non exibo, niſi ueniat Vitus Lucanus. Imperatore autem dicente, Et ubi poſſumus hunc hominem inuenire? dæmon ait, Apud fluuium Silerum. Miſit ergo armatos milites Imperator, ut celeriter adducerent illum. Qui cum ueniſſent ad locum, quem dæmone indicante didicerant, inuenerunt Chriſti athletam iuxta fluuium Dominum exorantē, dixeruntque ei. Tunc es Vitus? Reſpondit ille. Ego ſum. Milites dixerunt, Imperatori es neceſſarius. S. Vitus ait. Et ego tantillus homuncio qua in re poſſum Imperatori eſſe neceſſarius? Milites reſpōderūt. Filius eius à dæmone arreptus eſt, & ea cauſa te uoluit ad illum perduci. Sanctus Vitus ait Eamus in no-

Acta S. Viti.

Pſ. 115

Pſ. 41.

Proficiſcitur ad Diocletianū Imperatorem, acitus ab illo.

mine

mine Domini. Vbi Romam uenerunt, iuſſus eſt ad Diocletianum introduci. Erat uero forma uoltus eius cumprimis elegans, inſtar ignis ſplendens, & oculi tanquam ſolis radij: quippe qui plenus eſſet Chriſti gratia. Dixit autem ei Diocletianus: Tune es Vitus? Ille uero tacuit. Cœpit ergo Imperator ex Modeſto de quibuſdam, quę ipſi uiſa ſunt, percontari. Sed cum Modeſtus & ſenea & natura ſimplex, congruum Imperatori reſponſum reddere non poſſet, Diocletianus eum exprobrando uoluit exagitare. Dixit itaque ſanctus Vitus ad Imperatorem. Cur ita ſciſcitaris ex ſene perinde atque ex iuuene? Vel propter canitiem te oportebat illi habere honorem. Imperator reſpondit. Vnde tanta tibi loquendi confidentia, ut neglecta pietatis noſtræ authoritate, tam furioſè auſis reſpondere? Sanctus Vitus dixit. Nos iracundi non ſumus, quia ſimplicitatis ſpiritum, Chriſto largiente, accepimus, columbæque manſuetudinem imitamur. Magiſter enim noſter, qui nos docuit, natura eſt bonus, poteſtate magnus, ſimplicitate modeſtus. Atque idcirco qui eius diſcipuli uolunt fieri, mites & humiles corde debent eſſe, non iracundi & furioſi, ut tu nos uocas.

Sub his repente per os obſeſſi filij Imperatoris, horrendum in modum exclamat. O Vite cur ante tempus ita crudeliter me torques? Cum autem ſanctus Vitus nihil illi reſponderet, Diocletianus dixit. Potes ſanare filium meum? S. Vitus reſpondit. Poteſt illi reddi ſanitas, ſed ego reddere eam non poſſum. Chriſtus autem Dei filius, cuius ego ſeruus ſum, ſi uult, ab hoc hoſte peſſimo per me illum facilime liberare poteſt. Cumque deprecante Diocletiano acceſſiſſet Vitus ad obſeſſum, manum impoſuit capiti

Expellit dæmonem à filio Imperatoris

eius, & ait, Spiritus immunde, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, exi ab hac creatura Dei, moxque receſſit dæmon, ſed non ſine ſtrage multorum infidelium. Videns igitur Imperator filium ſuum ſanũ, & multos infideles, qui S. Viro illuſerant, a dæmone præfocatos, captus elegantia pueri, blande & comiter hortabatur eum dicens. Conſenti mihi, Vite charisſime, & dijs ſacrifica, daboque tibi maximam par-

Blanditur ei tyrannus.

tem regni mei, cumulaboque te magnis opibus auri & argenti & precioſarum ueſtium omnigenæque ſupellectilis, eritſque mihi non immerito & chariſſimus, & cũprimis familiaris reſpondit beatus puer. Regnum tuum & ueſtes atque diuitiæ tuæ mihi neceſſariæ non ſunt. Habeo enim Dñm Deum meum, qui, ſi illi fideliter perſeuerauero, induet me ſtola immortalitatis, quam tenebræ obſcurare non poſſunt. Diocletianus ait. Non ſic agas, Vite, ſed conſule uitæ tuæ, & ſacrifica dijs, ne diuerſis pœnis affectus intereas. Sanctus Vitus reſpondit. Ego uero hæc tormenta quæ minaris, ſupra quàm credi poſſit, expeto, ut ad illam poſſim palmam pertingere, quã Dominus dignatus eſt promittere electis ſuis.

Mittitur cũ Modeſto in carcerem.

Tunc Diocletianus iuſſit beatum Vitum cum Modeſto in teterrimum carcerem retrudi, & ſingulos onerari ferro octoginta pondo, carceremque ſuo obſignari annulo, ne quis uel aquam illis poſſet porrigere. Sed cum incluſi eſſent, ſubito in carcere lux multa reſplenduit, ita ut etiam cuſtodes territi mirarentur. At S. Vitus uoce magna clamans, dixit. In auxilium meum tu intende Domine, accelera, & libe-

Dã 3.
Dã. 13

ra nos ab hac pœna, ſicut liberaſti tres pueros de camino ignis ardentis, & Suſannam a falſorum teſtium iniquitate. Ad eam uocem repente terræmotus factus eſt in carcere, & lux incomparabilis radiauit, odorque inæſtimabilis illis diffuſus eſt, apparuitque ei Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & ait, Vite exurge, confortare & eſto robuſtus, ecce ego tecum ſum omnibus diebus. moxque uiſio abſceſſit. Ferrum uero, quo uncti erant & preſſi, inſtar cineris diſſipatũ eſt, & audita eſt una uox multorum angelorum, cum eis in carcere pſallentium & dicentium: Benedictus Dominus Deus iſrael, quia uiſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ &c. Audientes autem hoc cuſtodes carceris, præ nimio timore pene exanimes effecti, cucurrerunt ad palatium, uoce magna clamãtes: Succurre pijſſime Imperator: ciuitas omnis perit, cunctuſque populus interit. Ea uoce commotus Diocletianus, dixit cuſtodibus. Quod tantũ facinus eſt, ut ſic temere & præter rationem clametetis? Cuſtodes reſponderunt: Vitum, quẽ iuſſiſti religari in carcere, immenſum lumen cinxit, & ineffabilis odor totum carcerem compleuit, eſtque uir quidam cum illis, cuius conſpectum nullus mortalium ferre poteſt, eoſque alloquitur. Multitudo quoque candidatorum laudes iucundiſſimas depromit.

Lu. 1.

Tunc Diocletianus furore percitus, iuſſit arenarium præparari, dicens. Beſtijs ferociſſimis tradam illos, ut uideam, num Chriſtus eorum poſſit eos liberare de manibus meis. Cumque Vitus & Modeſtus adducti fuiſſent in amphitheatrum, ſanctus Vitus admonuit pappatẽ ſuum (ut habet textus hiſtoriæ) ne expaueſceret, ita dicens. Fortis eſto, pater, ne timeas gladium diaboli. Iam enim appropinquat corona noſtra. Aderant autem ad hoc ſpectaculum ſupra quinque millia uirorum, puerorum uero & fœminarum multitudo inæſtimabilis. Dixit autem ad ſanctum Vitum Diocletianus. Vbi iam te cernis Vite? At beatus Vitus, ſublatis ad cœlum oculis, nihil illi reſpondit. Rurſus autem dicenti Imperatori, Vbi te nunc conſpicis Vite? puer ſanctus reſpõdit. Video me in amphitheatro. Verum enimuero fac ocius, qđ facturus es. Diocletianus dixit, Conſule uitæ tuæ Vite, & ſacrifica magnis dijs. S. Vitus ait. Nunquàm tibi bene ſit diabole, rapax lupæ, deceptor animarũ. Demitor frontem tuam, quod cum tantas cernas uirtutes, non erubeſcis iſthuc mihi uelle perſuadere. Ego uerum Chriſtum habeo, cui hactenus uotum pectoris mei ſacrificaui, nunc quod ſupereſt, meipſum ſacrifico. Tunc præ nimio furore ſeipſum nõ capiens Imperator, iuſſit miniſtris parare clibanum, & in eo inflammari plumbum, reſinam & picem. Fece-

In clibanum ardentem cõijcitur S. Vitus.

runt ita miniſtri, & depoſuerunt in eo beatum Chriſti athletam Vitum, atque Diocletianus, Videbimus iam, ſi Deus tuus poſſit te eripere ex manibus meis. Porro beatus Vitus, conſignãs ſe ſigno uiuificæ Crucis, iactatus eſt in medium clibani, inſtar maris ferueſcentis. Mox autem adfuit Angelus Domini, & omnem clibani feruorem extinxit, ſanctuſque Vitus ſtans in medio clibani, hymnum dicebat Domino. Qui liberaſti, inquiens, filios Iſrael per Moyſen ab Aegypti iugo duriſſimo & fornace ferrea, fac nobiſcum miſericordiam propter gloriam ſancti nominis tui. uocanſque Diocletianum Imperatorem, dixit ei. Gratias tibi ago Diocletiane, & miniſtris tuis, ꝙ tàm commodum mihi lauacrũ apparaſtis.

Illæſus exiit è clibano.
Pſ. 16.

Tunc populus uniuerſus uoce ſublata exclamauit. Tanta mirabilia nunquàm uidimus. Reuera uerus & magnus eſt Deus pueri huius. Exiliens autem beatus Vitus è clibano, nullã in corpore maculam habuit, immo uero caro eius niueo candore nitebat. Itaque pſallens dicebat. Probaſti me Domine quaſi aurum, igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. Porro Imperatorem obiurgans, Erubeſce, inquit, diabole cum patre tuo ſatana, dũ adſpicis quãtã uirtutem declarat Dñs meus in me ſeruum ſuum.

Imperator igit magis ac magis ira inflammatus, iubet adduci leonem, cuius etiã rugitus hominibus

prope

prope eſſet intolerabilis. Adducto illo, ait ad S. Vitű. Num etiam hic prænalebunt magicæ artes tuæ? ſanctus Vitus reſpondit: Inſipiens, ſtulte, inſuſſe & ſine ſenſu, cur tandem non aduertis adeſſe mihi Dominum meum Ieſum Chriſtum, cuius iuſſu me Angelus eius de pœnis omnibus & de tuis manibus potētiſſime liberabit? Cumque dimiſſus eſſet leo, S. Vitus ſignum ſanctæ Crucis edidit in illum, corruitq; leo ad pedes eius, porrectaque lingua lingebat plantas eius. Dixit autem beatus puer ad imperatorem. En impijſsime, bruta animalia reddunt honorē Deo, & tu non agnoſces creatorem tuű? in quē ſi uel nunc credere uolueris, polliceor tibi ſaluum te fore. Imperator dixit. Credas tu illi & omne genus tuum. S. Vitus ſubridens, ait: Bene dixiſti Imperator. Ego enim & omne genus meum, quod ex Deo natum eſt per ſidem, qua & ego renatus ſum, coronam ſempiternam in cœlis adipiſci deſideramus. Illa hora mille fere homines crediderunt in Chriſtum. Ait ergo ad beatum Vitum Diocletianus. Multi dum hæc tua Vite geſta conſpiciunt, credunt artibus tuis, quibus ferrű & ignem domas. Sanctus Virus reſpondit. Ego non artibus ullis ferro & igni impero, ſed creaturæ cum ſint, creatori ſuo Domino meo Ieſu Chriſto honorē exhibent. Quod re multo etiam magis pudefacit, quando res inſenſibiles & feræ beluæ faciunt, quod tu, qui ratione prædetus es, facere non uis, ipſis proinde brutis deterior. Tum Diocletianus iuſſit beatum Vitum cum ſancto Modeſto pappare eius & Creſcētia, quæ prædicatione Viti in Chriſtum crediderat, in cataſta extendi. Dixit autem illi beatus puer. Ridiculam & imbecillem declaras uirtutem tuam, quando fœminam torqueri iubes. Torquebantur uero ſancti martyres in cataſta ualde atrociter, ita ut diſſipatis oſſib. uiſcera apparerēt. Clamauit igitur ſanctus Virus ad Dominum, Deus, in nomine tuo ſaluos nos fac, & in uirtute tua libera nos. Statimque ingens extitit terræmotus & corruſcationes terribiles, corrueruntque templa idolorum, & multi è populo extincti ſunt. Ipſe quoque Imperator territus, propere aufugit, percutiens manu frontem ſuam, & cum ingenti clamore dicens. Væ mihi, qui a tantillo puero turpiter ſuperatus ſum.

Signo Crucis edito Leonē domat.

Torquētur ſancti martyres atrociſſimè.

Deſcendit autē Angelus Domini, & à cataſta eos abſoluens, repente tranſtulit ad Silerum flumen, ubi ſanctus Vitus cum alijs ſub arbore quieſcens, has ad Dominű preces fudit. Domine Ieſu Chriſte, fili Dei uiui, perfice deſiderium cordis eorum, qui in tuo ſancto nomine uoluerint gloriari de paſſione martyrij mei. Cuſtodi illos Domine ab omnibus periculis huius ſeculi, & perduc eos ad gratiam & gloriam magnificentiæ tuæ. Et cum complēſſet orationem, facta eſt de cœlo uox ad eum dicens. Vite, exauditę ſunt preces tuæ. Tum ſanctus Vitus dixit circunſtantibus. Sepelite corpora noſtra, & quicquid petieritis Dominum in uera ſalute ueſtra, percipietis per orationes noſtras, & liberabit uos à neqtia diaboli. His dictis, beatæ ſanctorum animæ cum graudio cælum petierunt.

Vicini uero corpora eorum cum aromatibus cōdientes, ſepelierunt ea honorifice in loco,
qui dicitur Marianus. Paſſus eſt ſctűs
Vitus cum SS. Modeſto & Creſcentia 17. Calend. Iulias,
regnante Domino
noſtro Ieſu Chriſto: Cui
eſt honor & gloria in
ſecula ſeculorű,
Amen.

VITA B. LANDELINI ABBAtis Criſpinenſis, Non Quidē certo Authore, ſed fide digno, & qui ea ſe ſcripſiſſe teſtetur, quæ ueridicorum hominum narratione compererit. Stylum autem, ubi uiſum eſt, correxit F. Laur. Surius.

PRAEFATIO AVTHORIS.

BEnignitas Saluatoris noſtri ſemper adeſt parata ad promouendam ſalutem eorum, quos prædeſtinauit ad capeſſenda præmia futuræ uitæ, & ſicut ipſe dicit in Euāgelio, quoſdā prima, alios tertia, alios ſexta & nona, pleroſque etiam undecima hora uocat ad colendā uineā ſuam, id eſt, alios in pueritia, alios in adoleſcentia & iuuentute, nonnullos etiam in ſenectute perducit ad ſpiritalis ſationis laborem. Nec difficile eſt illi inueteratos ſcelerum mores corrigere, qui etiam Leuiathan illius ore abſorptos, armilla ſuę miſericordiæ reuocare nouit ad nitam, & ad concipiendam erga ipſius bonitatem fiduciam, eoſipſos, quos ab eius ore extraxit, ſublimiter in cœlis coronauit. Ex ijs fuere prophetæ, & uel maxime ille iudex Apoſtolorű chorus, item triumphalis martyrum exercitus, confeſſorum inſignis numerus & monachorum admirabilis decor. Conſtat uero ad horum collegium pertinere etiam S. Landelinum, de cuius uita ego ingenij inops non ſine multo timore aliqua dicere tentabo. Poteſt autem Deus os meum aperire ad promendas ſerui ſui res præclare geſtas, qui os aſinæ quondam docuit diſertis uerbis increpare prophetam.

Matt. 20.

Iob. 40

Nū. 22

Dicam uero illa, quæ hominum ueridicorum narratione comperi.

VITAE HISTORIA.

ITaque glorioſus & Deo cumprimis charus Landelinus, ex nobiliſsimo Francorum genere in uilla, quam Vallē uocant, ciuitate Cameracenſi, tēporibus Dagoberti inclyti regis ortus eſt. Cűque bonis indolis puer adoleſceret, parētes eius beato Autberto antiſtiti, qui eű de ſacro fonte ſuſceperat, literis imbuendum illum cōmendarunt. Poſtq̃ uero ætate nonnihil progreſſus eſt, idem Epiſcopus uoluit eű Clerici tonſurā accipere. Sed ubi id quibuſdā cognatis eius innotuit, ab amore rerű cœleſtiű conati ſunt eű ſuis perſuaſionibus reuocare. dicebant enim. En quantus iuuentutis decor eo inoitatur, ut mundo nűcium remittat. Sed noli frater aſſentiri. ſi enim feceris, nec tibi nec parentibus ulli uſui eris. Pręſtat igitur, ut nobis obtemperans, relinquas monaſterium, & fruaris mundi huius oblectamētis potius, quàm hic inſtar mortui cuiuſdam ocioſus deſideras. Si nobiſcum abire uolueris, ſuppeditabimus omnia, quæ libita erunt animo tuo, efficiemusque ut diuitijs & honoribus abundes. His & id genus alijs blandis ſermonibus perſuaſerunt ei quod uolebant, ita ut à ſancto Autberto aufugiens, illisque ſe iungens, deinceps rapinis & cædibus deditus eſſet, inſtar prædonum. Ea cauſa pius pater Autbertus multo mœrore affectus, aut ſecus, atque mortuum eum lugebat, & erat reuera mortuus, qui iā diabolo ſeruiret. Orabat

Iunij. 15.

Autbertus Camerecē. Epiſcopus.

Inimici hominis, domeſtici eius.

Landelinus ſeductus uiſtagitioſè.

nihilo

nihilo minus ſanctus pontifex Deum contioenter pro illo, ut libertatem reſtitueret captiuo & ultam mortuo, faceretq; medicinam ſatanico uulnere ſauciato. Quid plura? Maleſana mẽs, quod improbe cœperat proſequi cõſtituit, nomenq; ſuũ mutans, Mauroſum ſe deinceps uult appellari, ſine nomẽ q̃ſq; prodeter eum qui ſe in perditionis latebras abdiderat.

Interea dies multos in tam neſatio opere perdurans, ſeruiebat diabolo à Chriſto profugus; ſed tãdẽ diuina potentia nõ deſeruit preces ſancti pontificis, & pro ſolita clemẽtia filiũ errabũdũ reſtituit ſanctæ matri Eccleſiæ. Volebat is cum ſuis ſocijs diuitis cuiuſdam domum diripere. Ea autem nocte, quæ huic flagitio deſtinata erat, quidã ex complicibus eius exceſſit è uita. Cuius morte ille oehementer afflictus, dedit mẽbra ſopori, uiditque miſeri illius animã in tartarum abduci. Cumq; nõ ſine ingenti tremore id adſpiceret, adſtitit Angelus Domini, & uoce terribili dixit ei: Cerne iam Landeline præmia laboris tui: uide ut anima ſocij tui ad inferorum æterna ſupplicia pertrahatur, ſimulque conſidera, utrum tibi præſtabilius ſit ita protrudi in barathrum æſtuantis gehennæ, an nobiſcum potius perfrui gaudijs ſempiternis. Miſſa igitur fac opera ſatanæ, & amplectere Chriſti militiam. Abijce obſcurati pectoris cæcitatem, ut poſsis intueri clariſsimam Chriſti lucẽ. Excute iamiam a ceruicibus tuis iugum diabolicæ ſeruitutis, ut poſt breuis huius uitæ curriculum poſsis æternum regnare cum Chriſto. Audi beatum Autbertũ antiſtitem, & agnoſce ſpiritualem patrem tuum. Suſcipe libens ab ore eius monita cœleſtis doctrinæ. Hæc & alia multa cum angelus ei dixiſſet, cœlos petijt. Landelinus autem eo uiſu non mediocriter perterrefactus, relictis ſocijs & rebus ſuis omnibus, pedes Cameracum feſtinat, & S. Autberti pedibus ſe aduoluens, orat pro admiſsis criminibus pœnitentiæ mulctam ſibi irrogari. Ille uero pius pater, eius gratulãs conuerſione & deſiderio, ſuſcepit pœnitentem, quẽ diu fleuerat à ſe profugum, ſinumque ei diuinæ miſericordiæ aperiens, reddidit eum ſanctæ matri Eccleſię.

Redit ad ſanitatẽ, & agit pœnitẽtiam.

Itaque ſub ſeculari habito degens in monaſterio agebat pœnitentiam, macerans corpus ieiunijs, qđ mundi illicebris contaminauerat. Atque tandem diuturna excoctus pœnitẽtia, ſtatuit mũdi a ſe negocia omnino reijcere poſſit liberius cœleſtia cogitare. Rogat igitur beatum Autbertum, ut ſe tondeat, & militiæ cœleſtis chlamydem induat. Lætatur ſanctiſsimus præſul, comam capitis eius ſecat, à quo iãpridem cordis maculas deterſerat. Ille uero hanc dignitatem adeptus, conſtituit Romam proficiſci, ut poſt mundi reiectam pompam, etiam peregrinationis labore maceraret. Accepta ergo beatiſsimi antiſtitis benedictione, difficile emenſus iter, tandẽ Romam peruenit, ubi nouerat quieſcere iudices mundi, atque illic prædulcia ſanctorum Apoſtolorum liminibus oſcula affigens, rogabat ad purum condonari ſibi peccata & facinora ſua. Deindè cum deſiderio ſuo feciſſet ſatis, celeriter in Gallias redijt, nolens diu abeſſe a patrono ſuo. Cernens autem beatus Autbertus uirtute & ſanctitate præditum, Diaconum eum ordinauit, in quo miniſterio ita præclare ſe geſsit, ut nulli eſſet ambiguum, Dei gratia eum ad id muneris eſſe accitum. Erat enim animo benignus, ſimplex, humilis, deuotus, pius, omnibus promptam exhibens obedientiam, omnes ſyncero amore complectens. Præſtitit uero illi Deus tantum ardorem & compunctionem cordis, ut bonorũ cœnobitarum uita minimè contentus, magis ac magis ſe extenderet id diuinum famulatum, & cum gemitibus & lachrymis crebro ſe uigiliis, ieiunijs, orationibus affligens, uitã ſanctorum æmularetur, nec ullã ſuo corpori requiẽ indulgerit, inedia, nuditate, frigore, ſiti, multiſq; reb. duris & moleſtis ſe afficiẽs.

Roma uiſitat limina Apoſtolorum.

Vita eius. aſperitas.

Non multi interea dies interceſſerant, cum ille ſecundo Romam petijt, expletiſque pro uoto, quæ illic facere cõſtituerat, redit ad beatũ Autbertũ, & ab eo presbyteri honore afficitur. Tum uero ad eũ euectus honoris gradum, quantum ſanctitate excreuerit, uerbis explicari nõ põt. Volens aũt ſibijpſi cumulare labores, licet iam defeſſo eſſet corpore, tertio ſe Romano dat itineri cũ diſcipulis duobus, Adelino, & Domitiano, qui ei iamdudum in uerbi Dei prædicatione adhæſerant: adoratiſque Apoſtolorum liminibus, feliciter redit ad ſua: pot itaque, & impetrata copia & benedictione a beato Autberto, ad pagum Hayoauum locum adit, fluuio Sambræ adiacentem, qui à riuulo in hunc ipſum fluuium decurrente, Laubacus uocatur, atque illic ſibi & diſcipulis monaſtica domicilia conſtruxit. Quod uero ille tunc, Deo auxiliante, feliciter ortus eſt, a ſucceſſoribus eius, quos ille eo in loco congregauerat, p̃clare eſt cõſummatũ. Aliud quoq; monaſteriũ ædificauit in pago, quẽ Alnã dicunt, qui à Laubaco tribus abeſt milliaribus, quod monaſteriũ principis Apoſtolorũ ſacra ornant pignora, & præclaræ eius uirtutes cõmoniũt. Tertiũ quoque cõdidit monaſteriũ in Tẽplutenſi pago, quẽ Goaſlarim uocant, quique octo diſtat milliaribus a Laubaco, primo ſuo monaſterio, idque, ſicut & ſuperiora, in S. Petri cœleſtis clauigeri honorem conſecrandum curauit. Et hæc quidẽ duo poſtrema monaſteria egregie ditauit. Laubias uero regijs auxit muneribus, & uillarum atque ſeruorum magna copia extulit. Quicquid.n. ſuperiorũ regum liberalitate & munificentia paſsim p Francorũ regna obtinuerat, Laubienſi cœnobio contulit, ut ueneranda fratrũ illic Deo ſeruientium congregatio non egeret ijs rebus, quæ monachis congruere feruntur. Cõſtructũ aũt idẽ monaſteriũ ab ipſis fundamẽtis ſub iuniore Clodoueo, tãto florebat auguſtius, quãto erat regijs opib. & munificẽtiã copioſius locupletatum.

Fit p̃ſbyter.

Cõſtruxit monaſteria.

Lobienſe monaſterium.

His ita geſtis, locisque ſupradictis honorifice extructis, fratribusque illic Chriſto militantibus, reb. ad uictum neceſſarijs affatim inſtructis, Dei omnipotentis, ut credimus, inſtinctu & prouidentia ad aliũ cõmigrauit locũ, qui eſt iuxta Hon fluuium, cui adiacet ſylua, *Ambidgis dicta: ibique cum ſupra memoratis duobus diſcipulis ſuis extirpare cœpit uirgulta & parare locum conſtruẽdo monaſterio. Cum eſſent autem in hoc opus intenti, poſuiſſentque cucullos ſuos ad truncum arboris, dominus illius loci ſuperuenit. Qui ut uidit eos extirpare ſyluam ſuam, cucullos eorum tulit, & abſceſsit. Sed inuocata à ſeruis Chriſti clementia præpotentis Dei, mox adfuit, hominemque illum in membris omnibus cruciauit, ita ut mortuo ſimilis uideretur, diſceretque ex pœnis ſuis, non rectè ſe geſsiſſe erga famulos Dei. Prouolutus ergo pedibus eorum, rogat ſibi ueniam dari, cucullosque ſuos, ut recipiant, magnis uocibus poſtulat, ſimulque mediam ſyluæ partem ſe per manus ſancti uiri Deo oblaturum pollicetur, ſi pius Dominus culpam temere admiſſam, ipſi condonaret. Orante autem Beato Landelino, miro modo repente curatus eſt, & beati uiri prædicatione inſtitutus, cum pace ad ſua reuerſus eſt. Vir autem Domini gratias agens, quod ubique diuina ipſi adeſſet miſericordia, oratorium illic conſtruxit in honorem ſacratiſsimæ Virginis Marię, ubi cum duobus diſcipulis ſuis hymnis & orationibus uacans, diuinæ pietatis uiſcera quotidie implorabat.

** Ambliagis*

Sanat hominem diuinitus punitũ.

Quo-

Quodam autē die omnia circuncirca perluſtrans, comperit ibi fontem non haberi, unde fratres ſuis uſibus aquam neceſſariam haurirent. Fuſis igitur ad Deum precibus, ſcipione ſuo ſemel percuſſit terram, ſtatimque fons mire altus & dulcis erupit, undis criſpantibus largiter manans. *Fontē precib. impetrat.* Quæ res nomen loco dedit uiro ſancto illum Criſpinium appellante. *Criſpinium.* Iam uero a beato Martino Romano Pontifice ordinatus, diuinæ prædicationis munere Criſpinium excolebat. Itaque nonnulli, eius audita ſanctitate, è diuerſis partibus ad eum confluxere, adunataque eſt hominum non parua multitudo in eodem loco. Ar uir Deo plenus multitudini admiſceri nolens, ſolitudinemque omnibus mundi rebus anteponēs, ne multorum ad ipſum acceſſus, mentis eius aciem hebetaret, & à ſtatu rectitudinis detorqueret, haud ita procul ab eo loco recedens, ſolitarium ſibi delegit habitaculum. In illo itaque loco, ubi fons Chriſpinij in flumen influit, in honorem S. Petri Apoſtolorum principis condens eccleſiam, inter ipſos, ut ita dicā, ſupernos Angelorum choros, etſi necdum corpore, mentis tamen contemplatione uerſabatur, ita ut poſſet ipſe quoque dicere cum Apoſtolo: Noſtra autē conuerſatio in cœlis eſt. *Philip. 3.*

Viſum autem eſt operæprecium beato uiro, ut diſcipulos ſuos Adelinum & Domitianum à ſe ad ſeparata a ſe inuicem loca ablegaret, ut ipſi quoque miniſterio uerbi Dei Domino animas lucrifacerent, & ad ſe inuiſarent quotidie: porro ipſe diuinæ philoſophiæ auidiſſimus, cœleſtium contemplationi liberius uacaret. Itaque S. Adelinum a ſuo monaſterio ad unum milliare prope fluuium Hon, Domitianum uero ad duo plus minus milliaria iuxta fluuium Hagnaum manere uoluit. His ita peractis, ſancta & immaculata Chriſto hoſtia, multiplici contuſione & ignis examinatione inſtar holocauſti præparatus, Deo dignus ſacerdos Laudelinus, ipſi iā cœleſti aræ propinquabat. Cum enim omnipotens Deus pro laboribus, quos pro nomine eius quotidie perferebat, iam remunerari illum uellet, membra ſenilia, diuturno labore confecta, lenta quædam febricula corripuit. Tum ille accerſitis undique fratribus, indicat ſe è corporis ergaſtulo abiturum. Mox fratres omnes lugubri uoce dicunt: Quod domine pater erit nobis deinceps auxilium, ſi tu paſtor oues Chriſto acquiſitas, lupi tartarei dentibus lacerandas relinquis? His auditis, uir Dei lachrymabundus dicit: Ne quæſo uos chariſſimi fratres, deceſſus meus mœrore afficiat. Plane non deerit uobis paſtor æternus, Dominus omnium Ieſus Chriſtus, ſi eius amori inhærere ſtudueritis. *Pſal. 2.* Seruite ergo ei in timore, & exultate ei cum tremore. Nulla uobis nocere poterit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. His atque eius generis alijs ſermonibus adhortatus fratres, in cinere & cilicio iacens, *In cinere & cilicio reddit animam.* adſtantibus, quos undequaque ad Chriſtum adduxerat, chariſſimis filijs, animam bonorum operum floribus redimitam Chriſto reddidit, beatis angelorum ſpiritibus ſociandam. Diſcipuli autem uenerabile corpus eius honorifice in eodem monaſterio condiderunt, ubi eius meritis & interceſſione multa ac ſtupenda fiunt miracula: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto cui eſt honor & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI ABRAHAE ABbatis, Authore S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, Lib. Patrum, cap. 3.

NVlli catholicorum eſſe occultū reor, quod Dominus ait in Euāgelio: *Matt. 17.* Amen dico uobis, ſi habueritis fidē integram, & non hæſitaueritis, ſi dixeritis huic monti, Transfer te: transferet ſe, & omnia quæcunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & uenient uobis. Ergo non eſt dubiū quin ſancti obtinere poſſint a Domino, quod petierit: quia in eis fide, fundamine poſito, nullis hæſitationum fluctibus uacillat. Pro qua fide non ſolum intra patriæ terminum propriæ, dum cœleſtem uitam agere cupiunt, exules facti ſunt: ſed etiam transmarina ac peregrina petierunt loca, ut ei, cui ſe deuouerant, plus placerent, ſicut nunc beatus Abraham Abbas, qui poſt multas tentationes ſeculi, fines eſt territorij ingreſſus Aruerni: qui non immerito Abrahæ illi comparatur ſeni pro magnitudine fidei, cui quōdam dixerat Deus. *Gen. 12.* Exi de terra tua, & de cognatione tua, & uade in terram, quam monſtrauero tibi: Reliquit autem hic non ſolum terram propriam, ſed illā etiam ueteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui ſecundum Deum formatus eſt in iuſtitia, ſanctitate & ueritate. *Ephe. 4.* Ideoque cum ſe perfectū in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per uitam ſanctam cōfiſus eſt obtinere. Per quem opifex cœli, maris ac terræ, parua quidem numero, ſed admiranda miracula operari dignatus eſt.

Igitur Abraham iſte ſuper Euphratis fluuij litus exortus eſt, ubi in Dei opere proficiēns, ad uiſitandos eremitas adire Aegypti ſolitudines concupiuit. *Abrahæ patria.* Eo autem dum tenderet, a paganis compræhenſus, & multis pro Chriſti nomine affectus uerberibus, *Gentiles eum uerberant.* in uincula conijcitur, in quibus per quinque annos exultans, tandem Angelo ſoluente laxatur. Occidentalem quoque plagam uiſitare cupiens, Aruernos aduenit, ibique ad baſilicam ſancti *Cirici, monaſteriū collocauit. **Cyriaci.* Erat autem miræ uirtutis, fugator dæmonum, illuminatorque cæcorum, aliorum quoq; morborum potentiſſimus curator. Igitur cum feſtiuitas ſupradictæ baſilicę aduenisset. Præpoſitum uocat, ut uaſa uino plena ad reficiendum populum, qui ſolēnitati aderat, in atrio ex more componeret. Cauſatur monachus, dicens: Ecce Epiſcopum cum duce & ciuibus inuitaſti, & uix nobis ſuperſunt quatuor uini amphoræ. Vnde omnia iſta complebis? At ille. Aperite, inquit, mihi penum. *3. Reg. 17.* Quo aperto, ingreſſus eſt, & fundens orationem, quaſi nouus Elias, eleuatis ad cœlum manibus, ac infuſis fletu luminibus ait, Ne deficiat, quæſo, Domine, de hoc uaſculo uinū, donec cunctis miniſtretur in abundantia. Et irruente in ſe Spiritu ſancto, ait. Hæc dicit Dn̄s, Non deficiet uinū de uaſe, ſed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. *Vinum precib. obtinet.* Quo dicto, uinum ad uerbum & hilaritatem *diſpenſationis illius cuncto populo in abundātia miniſtratum eſt, & ſuperfuit. Sed quia ſtrenuitas Prępoſiti prius menſurauerat uaſculum quinquagenarium, & repererat quatuor palmorum menſuram, cernens quæ acta fuerant, in craſtino iterum menſurans, tantum reperit in uaſe, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc ſancti uirtus in populis declarata eſt. In ipſo uero monaſterio plenus dierum obiit, ibique cum honore ſepultus eſt. *Decedit è uita.* Erat autem eo tem-

tempore ſanctus Sidonius Epiſcopus, & Victorius Dux, qui ſuper ſeptem ciuitates principatum, Foricho Gotthorum Rege indulgente ſuſceperat. Huius uero ſancti Epithaphium B. Sidonius ſcripſit, in quo aliqua de his, quæ locutus ſum, eſt p̄fatus. Ad huius aũt beati Abrahæ ſepulchrum plerunq; frigoritici decubãtes, medicinæ cœleſtis præſidio ſubleuãtur.

MARTYRIVM SANCTORVM, & magnorum Martyrum Quirici & Iulittę, Authore Simeone Metaphraſte, nec eſt quòd Lector ſuſpicetur hanc eam eſſe hiſtoriam, quam Gelaſius Pontifex inter apocryphas numerat.

Iunij 16.

QVemadmodum non eſt neceſſe Domino ſalutem dare Iudæo, aut Græco, ſeruo aut libero, (in his enim omnibus fides & mores animæ, non aũt genus proprietatem tribuit, ut ex ea re ſalutem quis uel interitum ferat) ſic neq; maſculo, aut fœminæ, neque ei, qui corporis ſtatura eſt perfectus, aut imperfectus, qui uocatus ſit ad perfectionẽ ſanctificationis. Rectum autem eſſe corde, & habere bonum animum, & ad imitationem Dei accommodatum, omnino neceſſe eſt eum, qui futurus eſt dignus uera ſalute. Non enim naturæ, aut generis, aut fortunæ conſequentia ſanctis acquiritur ſanctificatio, ſed conciliatur Dei ſpiritus operatione, neque uirtute corporis confirmatur, ſed in Dei uirtute perficitur & ſtabilitur, nõ in quibuslibet, ſed in ijs, qui ſunt rectis moribus, & quos conſtat eſſe bonos.

Sanctitas unde naſcatur, & confirmet.

Dirigamus ergo cor noſtrum ad eum, qui eſt rectus. Bonam reddamus mentem in eum, qui eſt bonus. Omnem obliquam & peruerſam cogitationem, omne uitium a noſtris animis auferamus & abijciamus, ut ſanctus Dei ſpiritus, qui eſt bonus, rectus & principalis, in bono noſtro principali & recto tãquã ſimile ſimili collocatus & renouatus, eum ſua ſanctitate & diuinitate repleat. Et licet ſimus ſtatura corporis imbecilla, cor rectum & bonum adepti, nihilominus operabitur in nobis uirtus ſpiritus: ut nos quidẽ in ipſo, beneficio afficiamur, dum perficimur & diuini reddimur, glorificetur autem & extollatur Chriſtus in nobis.

Pſ. 50.

Sic multi corpore infantes & imperfecti, maxima uirtute reſtiterunt impiis, & cum eos mentis rectitudine euertiſſent per Chriſti potentiam, digni ſunt habiti, qui perfectiſſimo pręconio renunciarentur uictores. Sic etiam mulieres anima rectæ & honeſtę, cum manus conſeruiſſent cũ ſæuis Tyrannis, & quorum tolerari non poterat potentia, aduerſus eos præclariſſimum in Chriſto erexere trophæum. Sic Quiricus ſcitus Deo, ſacerque & pulcherrimus puer, ſic Iulitta quoque, quæ ipſum pulchre concepit & peperit, & ablactauit, cum ſtatim donum quãpulcherrimum & gratiſſimum Deo dedicaſſet, ille quidem in admodum humili & infantili corpore, hæc autem in fœminina & imbecilla natura, cum principe tenebrarum huius ſeculi, & cum eius ualidis congreſſi defenſoribus, per mentis rectitudinem fidei ſuperarũt, & tandẽ euerterunt & proſtrauerũt ſuũ aduerſariũ.

Sed quoniam Quirici & Iulittæ meminimus, pulchrum fuerit ab initio eorum repetita hiſtoria, diuinum amorẽ, & pro Chriſto martyrium, & perfectionẽ illorum laudare pro uiribus, & per ea gloriã, honorem & laudẽ ei ſacrificare, qui in horum uicit imbecillitate, & eorum, qui ſunt martyrum amatores, animos paſcere, & ad Chriſtũ ędificare. Hi orti quidem eſſe dicuntur ex Lycaonia, ciuitate autem Iconio, genere uero non obſcuri, nec plebeij, nec ignobiles, ſed nobiles, & magni nominis, ſi quis uelit uocare nobilitatem, ortum eſſe ex ſanguine regio, aut genus referre ad Reges, quæ quidem qui parua intuẽtur, iudicãt tãq̃ maxima, ſicut ẽt terrenas facultates, fœlicitatem nominauerunt & diuitias, uериſſimam, quæ eſt ex uirtute, nobilitatem, & ueras diuitias, eas, quæ ſunt ex donis ſpiritus, fortaſſe ignorantes, & rebus fluentibus, tanquam ſtabilius adherentes.

Patria Quirici & Iulittæ, et genus.

Sed hi in terra quidem clari, ut dictum eſt apud ſuperos autem longe clariores, ut qui uitæ ſuum inſtitutum in cœlis reponerent, ubi etiam eorum nomina per magnã Dei præſcientiam omnia compræhendentem, & iuſtiſſimam dignorum prædeſtinationem, uere digito Dei prius ſcripta ſunt. Conſequenter autem terrenis facultatibus, atque adeo multo magis fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, pietatis florebant commodis, quibus antecellebant. Oportebat enim fortaſſe eos, qui in Deo erant euaſuri poſtea clariſſimi, humanis quoq;, & quæ ad corpus pertinent, commoditatibus ſuperare uulgus ab initio, & ſpiritalem his, tanquam umbris, prius deſcribere ſplendorem & claritatem.

Atque Iulitta quidem beatiſſima & honeſtiſſima fœminarum, cum ei maritus matrimonio fuiſſet paruo tempore coniunctus, oſtendit ſe firma ac ſtabili fide in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & in eũ dilectione. Totum enim animi amorem abducens a corporibus, & pie ac religioſe traducẽs ad ſpiritum, in uita, in quam non cadebat reprehenſio, puraque erat, immaculata & moderata, Domino ſeruiebat. In unigenito autem filio ſancto Quirico honeſtiſſima mulier ſpem collocans, cum eum quidem lacte ſecundum naturam ſuis aleret uberibus, ad ſacrum autem & diuinum baptiſmum produxit, & eum patri luminum mirandum in modum conciliaſſet, & Chriſto per ſanctum ſpiritum conſecraſſet, ſic ipſa in intemerata, & quæ repræhendi non poterat, uiduitate, pulcherrimẽ, ut leges iubent filium alens, uitã tranſigebat, omnium quidem, quæ ſtudio ſunt gentilibus, myſteriorum & morum actionem & participationem auerſans, tanquam rem execrandam, quæcunque ſunt autem apud Chriſtianos ueneranda & Apoſtolica mandata & traditiones, ut æquum eſt, amplectens, & in ea re orationibus confirmata.

S. Iulittæ uita integritas.

Poſtquam autem impium illud & dæmoniacum ab eo, qui tunc Tyrãnidem exercebat, prodit edictũ, non oportere Chriſtum colere, aut mortis impẽdere ſupplicium (Præerat autem tũc Diocletianus imperio Romanorum) quo tempore qui decretum cũ poteſtate ab eo acceperant, alij alibi per omnem regionem & ciuitatem excurrentes, & id mediis foris proponentes, & eos qui Imperatorio non parebant edicto, ſupplicijs, quæ dici nõ poſſunt, ſubijcientes, ita acerbe præſenti uita priuabant, & quo Domitianus ille comes Lycaoniæ proptere a miſſus a Tyranno, uir crudeliſſimus & inhumaniſſimus, ipſum Iconium & omnem finitimam populans & obſidens regionem, omnes; qui ibi compræhendantur, Chriſtianos grauiſſimis afficiebat ſuppliciis, tunc hanc ſacram Dei fœminã, ſimul quidã mandatũ diuinæ legis implentẽ, quod iubet nõ audacter inſilire in tentationes, ſed caute uitare, ſimul autem etiam humanam reuerentem infirmitatem, ſimul hunc quoque uenerandum infantem, qui ubera adhuc ſugebat, tenentem, & de eius ſalute, ut quæ filium ualde amaret, admodum anxiam, fugere oportuit.

Matt. 10.

Atque

S. Iulitta ſe cõfert Seleuciã.

Atque relinquis quidem, ô mulier ſanctiſsima, Iconium relinquis & omnes tuas poſſeſsiones, & facultates, procul autem à tuis conſanguineis & & cognatis peregre profecta, fugiens uenis Seleuciam, omnibus opibus & caris fomentis, omnique mundanæ felicitati delicijs, propter Chriſtum peregrinationem, mendicitatemque & afflictionem lubẽter perferens. Sed neque Seleuciç diu erat habitatura. Nam cum Alexander, uir admodum improbus & malignus, ſortitus eſſet adminiſtrationem illius prouinciæ, & recenter ad eam acceſsiſſet, omnes quidem uiri & omnes mulieres cum eorum liberis, quicunque aſſentiebantur Chriſti confeſsioni, poſt plurima genera ſuppliciorum, occidebantur immiſericorditer.

Inde abit Tarſum.

Hæc uidens Iulitta, & illarum peſtium uerita crudelitatem, ulnis tollens dilectum filium, (Erat autem tunc triennis Quiricus) cum duabus ancillis fugiens Seleucia, Tarſum peruenit. Non licuit autem nec in ea quidem diu latere. Quomodo enim magnum uas aureum, aut etiam argenteum iacens in medijs ſilicibus, aut in aliqua alia uili materia, non poteſt facile latere eos, qui aſpiciunt, cum uiſus dirigatur ad id, quod eſt ſplẽdidius, ita fideliſsimi homines Ieſu, uerſantes in medio impiorum, non poſſunt occultari, uirtute & diuina uiuendi ratione reddente eos euidentes & manifeſtos omnibus.

Rom. 8

Eſt autem utique Patris quoque uoluntas, qui eſt in cęlis, ut quomodo cognita uniuſcuiuſque mente, prædeſtinauit perfectionem, ita in tempore uocet ſcilicet, & iuſtificet, & glorificet. Quamobrem illi quidem id, quod eſt humanum, agentes aut patientes, ſtudebant fugere perſecutores. Quoniam uero non erat æquum, ut in terræ aggere foderentur cœleſtes margaritæ, neque ut ſimiliter ac filij hominum ſubirent profundum obliuionis, propterea beatos illos fugitiuos ſæuus ille Alexander ponè ſequitur. Tanquam enim diuino quodam iuſſu impulſus, relicta protinus Seleucia, uenit Tarſum, quæ non longo ab ea diſtat interuallo.

S. Iulitta cũ filio ſiſtitur iudici.

Ad eum autem ingredientem ciuitatem, ſtatim defertur Iulitta, & eius filius Quiricus. Ille uero in delatos leoninum quendam edens rugitum, & præſidens in alto tribunali, iubet eos quamprimum ſiſti. Ingreditur autem non ſola, non enim occultauit unigenitum, neque tradens ancillis, curauit ut fugeret. Neq; enim beata illa aut uitæ erat adeo cupida, aut filium ſuum tanto habebat odio, ut aut à ratione alienis mota miſericordiæ motibus, non poſſet uidere filium interfici pro ueritate, aut ei abſolutam inuideret conſummationem, aut oblationem: ſed ut quæ eẽt re uera filia Abrahæ, & illius imitaretur fidem, & ſacrificium, unigenitum & dilectum contendebat ſacrificare ei, qui ipſum dederat: aut quomodo Anna Samuelem ablactatum, cum diploide obtulit aræ: ita etiam ueneranda mater uenerandum filium proprijs manibus tradidit ad holocauſtum: & quod eſt maius ijs, quæ dicta ſunt, non filium ſolum, ſed etiam ſeipſam tradidit præclara mulier ad eædem, magna uoce clamans ſe eſſe Chriſtianam, & ſolum noſſe Deum Chriſtum Ieſum, & eius patrem, à ſpiritu afflata, glorioſe confitebatur: deos autem & dæmones, ut qui neque eſſent, neque unquam fuiſſent, abdicabat, aſpernans & nihili faciens. Et omnes quidem Præſidis blãditias aut aſſentationes tanquam maligni eſcas repellebat & auerſabatur: omnibus autem ſuppliciorũ minis, & omnium tormentorũ generibus ſe lætari affirmabat.

Ge. 22

1. Re. 1

Eximia uirtus eius.

Cæditur boum neruis.

Quamobrem crudeliſsimus ille Iudex, qui cum Deo bellum gerebat, iubet quidem infantem auferri ab eius ulnis, ipſam autem nudam flagellari boum neruis, atque mater quidem, lictoribus in ea eædenda laborantibus, immaniter lacerabatur ſupplicijs: indignabatur uero, ut eſt conſentaneum, & uociferabatur, & ægre ferebat filius. Quem quidem, ut qui eſſet elegans, & forma ſpecioſus, uenuſtate delectatus Tyrannus, ui quidem auellit ab ulnis maternis: eum autem ſuis accepit manibus, eum tentans imponere genibus; & ſenſim palmis eius caput demulcens, nec id ſolum, ſed etiam impuris labijs caſtiſsimum impuriſsimus exoſculari aggrediens, uerbis ad perſuadendum accommodatis incantabat, ut putabat.

Tyrannus blãditur infanti quirico

Attende, dicens fili mi ſuauiſsime, fili formoſiſsime, attende mihi tuo patri. Audi, o ſcite & chare fili, & intellige: hanc autem ueneficam & impiam, ut quæ uiolenta ſit morte peritura, & dijs inimica, expellens, nobiſcum ſuauiſsime uiues & iucundiſsime. Ego autem te adoptans in filium, omnibus bonis beniguiſsime proſequar, & omnium mearum poſſeſsionum te relinquam hæredem.

Quid uero Quiricus, qui corpore quidem erat imperfectus, perfectus autem ſpiritu: qui ſpecie quidem erat Infans, ſenex uero intelligentia? qui ſermone quidem & lingua balbutiebat, mente autem & corde intelligebat? num ceſsit Tyranni uiolentiæ, aut puerili timore exhorruit, aut oſculis & promiſsis eſt delinitus, aut uictus à flagellis, quæ in matrem intentabantur, diriguit timore reſolutus, aut fortiter quidem decertauit, ſed non prudenter? aut imperfecte quidam, non autem ut martyrem decuit laudabiliter? Nequaquàm. Immo uero perfectione utens fidei, perfectione prudentiæ. Erat enim ſpiritus Dei uere in eo perfectus, & ideo tota anima, totis uiribus & omnibus membris corporis unà cum matre decertans, bellum pro Chriſto gerebat, & ſimul ſuſtinebat. Nam corde quidem credidit nihilo ſecius, quàm infantes aut lactentes, qui Ieſum prius ſuſceperunt, quando ſedens ſuper pullum, Hieruſalem eſt ingreſſus, cum palmis & hymnis ab eis exceptus. Ore autem ſe eſſe Chriſtianum præclare eſt confeſſus, & diuinum Chriſti nomen uere Chriſtianus clariſsimus Quiricus, conuenienter ſuo nomini prædicabat; corde quidem ad iuſtitiam, confeſsione autem ad ſalutem utens, ut diuinus ait Apoſtolus.

Matt. 21.

Roma. 10.

His ueluti ignitis telis diuiſit ipſam mediam Tyranni animam. Verum nec ocioſæ erant delicatæ manus noui athletæ, neque teneri pedes poterant ceſſare ab opere: ſed & pedibus, & manibus reſiſtens, & renitens luctator admirabilis, & pro uiribus repugnans, inimici auerſabatur oſcula, ad matrem autem toto animi ſtudio contendebat & proſiliebat. Tanquàm uero in retibus & crudelioris feræ manibus interceptus, aut potius, ut cantrix auis, laqueo implicatus, alas mouebat beatus puer, & omnibus modis machinans euadere laqueis uenatoris, manibus quidem eius uultum laniabat, & lacerabat, pedibus autem exectando lateri inſultans athleta breuiſsimus, ſic amorem illum dæmoniacum ſtatim conuertit ad iram cædem ſpirantem. Nam cum delicatum eius pedem appræhendiſſet uir ad cædem propenſiſsimus, crudeli autem animo, & ſpirante parricidium, & quid aliud, niſi digno anima diaboli? cum ſublime ſuſtuliſſet, ex alto tribunali manu ſua iaciens in ſubiectos gradus lapideos, una cum ſacro capite totum quoque athletæ corpuſculum aduerſis petrarũ aculeis contriuit & confregit.

Infans tyrãnũ auerſatur.

Laceratur ut unguibus.

A tyrãno interficitur.

Sic corporis confracta compage, uictrix eius anima liberata eſt, tanquàm paſſer à uenatore, manibus autem ſanctorum Angelorum ſtatim ad magnum adducta Pontificem, tanquàm ſacrificium maxime odoriferum oblata eſt Domino. Sic paruus ille Quiricus cum magnus euaſiſſet decertatione, ter

Dd ... ram

ram quidem ſanctificauit per ſanguinem, qui in ipſa eſt effuſus: aerem uero per ſanctum ſpiritum, qui ad ipſum peruaſit: & cœlum quidem impleuit exultatione, quæ non poteſt uerbis exprimi. Cum maioris aũt & diuinioris Dei gloriæ fuiſſet occaſio, omnibus Chriſti Eccleſijs fuit diei feſti argumentum, & ſpiritalis laudationis gaudijq; ſuppeditator uel conciliator. Sic inſignis martyr mater Deo prius peregit ſacrificium, & cum tanquàm turtur formoſiſsima & caſtiſsima, quaſi pulcherrimum & ſpecioſiſsimũ pullũ Chriſto ad ſacrificium filium præmiſiſſet, cum gaudio & uoce exultationis orabat, ut ipſa quoq; citius liberaretur à carne, & nuda à cœni ueſtibus, nuda & ſyncera mente, ſupercœleſti ſponſo Chriſto & dilecto filio contendebat coniungi.

Quamobrem magnis quidem gratiarum actionib. & laudationibus magnificabat eum, qui eius ſuſceperat oblationem, & ut ipſa quamcelerrime ſolueretur à corpore, & ad deſideratum Chriſtum aſſumeretur, ſupplicabat: ualidis autem verborum inſultibus Tyrannum ſauciabat. Noli putare, dicens, me eẽ adeò timidi, & puſilli animi, ut uincar à tuis ſupplicijs. Non enim me terrebit carnis laniatio, neque me mẽbrorum conturbabit ruptura: ſed neque, qui deorſum fertur, torrens ſanguinis, non neruorum ſectiones, nõ oſsium fractiones, non ignis minæ, nec mortis denique, quæ ea conſequitur, me ſeparabit à charitate Chriſti. Nullius tui (ut ſemel dicam) tormenti rationem duco, o acerbe Tyranne. Sunt autem omnia mihi quàm iucundiſsima, quæ uos ad me torquendum minitamini, & tanto magis, quanto uidentur uiolentiora. His enim ſpero me citius eſſe peruenturam ad meum chariſsimum, & cum eo coronam iuſtitiæ à Chriſti dextera conſecuturam.

Fortiſſimus animus S. Iulittæ.

His uerbis Iudex magis irritatus, & furore percitus, in ligno quidem iuſsit ſuſpẽdi egregiam uictricem, eius autem carnes ualde laniari ac diſcerpi ferreis pectinibus: deinde picem ex lebete hauriri bullientem, & effundi in membra lacerata decertantis. Ea autem ſtrenuè & fortiter reſiſtente omnibus tormentis, & deos quidem ac dæmones auerſante & aſpernante, Chriſtianam uero ſeipſam confitente, & ſolum Deum noſſe Chriſtum, & eius patrem, & ſanctum ſpiritum affirmante, condemnatur poſtremo, ut enſe moriatur.

Valde eius corpus laceratur

Gladio caditur

Hoc eſt certamen Quirici & Iulittæ. Hæc eſt uero rum pietatis athletarum victoriæ publica declaratio. Sic ſalua fuit mater per ſacram liberorum procreationem. Sic filius accepit utilitatem ex materna educatione. Et talibus uiſceribus longe honeſtiſsima mulier ſuum infantem nutrijt, & talibus alimentis remuneratus eſt parentem venerandus filius: adeo ut hic quidem fieret & uocaretur Dei filius, illa autem filia cœleſtis Hieruſalem, & ambo Dei filij, & inſignes Chriſti martyres, & uaſa ſancta, & electa, & pręcioſa diuini illius ſpiritus.

Nuncque licet uidere ijs, quibus datum eſt contẽplari matrẽ propter filium in cœlis exultantem conueniẽter diuinis eloquijs, matrem longe beatiſsimã, ualde beato filio mirandum in modum coniunctam, & ſimul exultantem: Cum prophetis quidem, ut qui ſint ſimilem aſſecuti gratiam ſpiritus & uirtutis. Cũ Apoſtolis autem, ut qui fuerint ſocij parium pro pietate certaminum & laborum. Cum athletis uero & martyribus, ut qui æque, atq; illi, aut etiam ualidius ſuſceperint certamen confeſsionis, & curſum peregerint, & fidem ſeruauerint, & martyrij legis nihil omiſerint.

Quamobrem, quæ nunquàm marceſcent, iuſtitiæ coronis cum ijs, qui ſunt uniuerſorũ ſanctorũ perfectiſsimi, à dextera Chriſti ſunt redimiti. Quorũ interceſsionibus noſtri quoque memento, o Deus, qui in ſanctis tuis glorificaris, & magnificas eos, qui te magnificant, & ſanctificant ſanctiſsimum nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen. *1. Re. 2*

VITA LVTGARDIS SANctiſsimæ virginis, authore F. Thoma Cantipratenſi Dominicano. Etſi autem necdum mihi conſtat de Virginis huius canonizatione, ut uocant, tamen uiſum eſt uitam eius huc adſcribere, ſtylo ſimpliciore paſsim nonnihil elimato.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOminæ reuerendæ & in Chriſto plurimum diligendæ Hauuidi, diuina benignitate Abbatiſſę Aquirianæ, ſanctoque eius Collegio, frater officio Supprior, fratrum pdicatorũ minimus, ſalutẽ dicit.

Veſtra me dũtaxat, immo erga monaſteria oĩa charitas, amorque erga perſonam, de qua dicturus ſum, ſingularis, me incitauit, ut uitam piæ Lutgardis utcunque deſcriberem, in tres libros opus omne diſtinguens, conuenienter triplici illi ſtatui ſecundum animam, quẽ dicere ſolemus incipientium, proficientium, & perfectorum. Plane autem mihi perſuadeo, multis retro annis à nemine uitam alicuius conſcriptam eſſe, quæ tot uirtutum inſignia complectatur. Oratos autem uelim pios lectores, quibus Deus adſpirauerit gratiã amoris ſui, ut fidem adhibeant dictis meis. Quòd ſi quædam minus literate uel erudite à me dicta erunt, ferant quæſo æquo animo, quandoquidem non niſi uera dicẽtur. Bonorum enim ingeniorum, ut ait beatus Auguſtinus, inſignis eſt indoles, in uerbis uerum amare, non uerba. Neque aurum minus precioſum eſt, q̃ è terra tollatur, neque minus ſapit uinum, q̃ è uili ligno naſcatur. Cupio autem, ut non modo noſtrum collegium, ſed etiam omnes monaſteriorum Brabantiæ uirginei cœtus uitam piæ Lutgardis ſuſcipiant, ut quam fama uirtutum notiſsima apud oẽs diuulgauit, ea breuis libelli inſinuatione plenius omnibus innoteſcat.

De Doctri. Chriſt. lib 4. cap. 11

LIBER PRIMVS.

LVtgardis pia virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, traxit originem. Pater autem tenerrime illam diligens, & ſecundum ſeculi faſtum cupiens eam florere & proſperos habere ſucceſſus, cuidam mercatori, dum adhuc iuuencula eſſet, uiginti marcas argenti dedit, ut ex ijs, donec ea adoleſceret, multiplicatis copijs lucriſque paratis, dos nupturæ filiæ augeretur. Interim creſcẽs puella, & quid eius cauſa fieret, animauertẽs, quantum illa ætas patiebatur, ad nuptias inhiabat. Sed pius Dominus, futurorum præſcius qui uocat ea, quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt, fruſtrato patris eius conſilio, de Lutgarde ſibi potius deſponſanda, aliter diſponebat. Ille enim, qui

Iunij. 16.

Patria Lutgardis.

Rom. 4

Lutgardi deſtinatam pecuniam negociationibus augmentandam ſuſceperat, crebro in Britanniam traijciens, & per multos aduerſos caſus diffluens, ad unam marcam redegit uiginti, alijs plane diſsipatis. Sed neque ſic tamen aut patris propoſitū, aut effrontem filiæ impudentiam ea res retardaſſet, niſi matris inſtantia mētem filiæ modo minis, modo blandimentis emollijſſet, ita illi dicentis: Si Chriſto nubere uolueris, monaſterium tibi, quodcūq; uoles, honeſtiſsimū conciliabo: Sin autem mortalē ſponſum malueris, non niſi bubulcum habebis. His atque huiuſcemodi uerbis alijs & mariti uotum, & filiæ uoluntatē, ad ſalubrius propoſitum inclinauit. Etſi autem Lutgardis delectaretur ornatu ueſtiū, at tamen fugiebat prorſus amatorias confabulationes & ineptias puellares: & licet necdum cognoſceret Dominum, in corde tamen, cum ſola eſſet, intus neſcio quid diuinum, ſentiebat.

Traditur monaſterio.

Vbi igitur annos duodecim exceſsit, in monaſterio S. Catharinæ, quod eſt prope oppidum S. Trudonis in Haſbania, inter Deo ſacratas uirgines Ordinis S. Benedicti, diuino ſeruitio mancipatur. Cumq; iuuenis quidam genere & opibus præſtans illam procaret, animum illius interdum uerbis nonnihil permouere cœpit: obſeruansq; tempus & locum, clam nocte quam domū, in qua uirgo iacebat, adire tentauit: ſed cū acceſsiſſet, repentino timore correptus aufugit. Inſtitit uero miris modis diabolus, ut ad conſenſum animum puellæ inclinaret: ſed non permittente Deo, eius conatus irriti fuere. Sedente aūt qñque ſimplice puella, & cū iuuene illo colloquente, apparuit ei Chriſtus ea forma, qua olim inter homines uerſatus fuerat, pectorique ueſtem ſuam detrahens, qua tectus uidebatur, vulnus lateris ei oſtendit quaſi recens cruentatum, dixitque ei: Blanditias inepti amoris poſthac uide ne requiras: hic iugiter contemplare, quid diligas, & quamobrē diligas. hic ego totius puritatis delicias tibi polliceor obtinendas. Hac illa uiſione & oraculo pauefacta, ſtatim oculis cordis inhæſit illi, quem uiderat, & ut eum acciperet, meditabatur ut columba: moxque ſuperno illuſtrata ſplendore, totius uanitatis à ſe ſenſit abſterſam caliginem. Cumque eam uidiſſet die quodam matrona nobilis, & deuota, ſpiritu prophetico dixit: Tu, ut uideo, bona es Agnes, & reuera altera Agnes eris. Subito uero adeſt iuuenis ſupradictus, & cœpit ſuos replicare ſermones. Cui illa, ut quondam Agnes beatiſsima, blande ore reſpondit: Diſcede à me pabulum mortis, nutrimentum facinoris: quia iam ab alio amatore præuenta ſum.

Viſione mirabili amor uanus ab ea prorſus excluditur.

Alius quoque iuuenis, armis miles, eam iam Deo ſyncerius inhærentem, nihilominus adamauit: & cū multis annis renitentem animo procaret, illa primū modeſte, poſtea uero ſeueriter eum à ſe auertit. Cernens autem eū in ſtultitia pertinacem, etiam contumelioſis ſermonibus eū à ſe repulit. Ille uero cōtemptum ſe dolens, cogitat quidnam faciendū ſibi ſit. Et ecce Lutgardis accita à ſorore ſua, iter arripit. Id ubi reſciuit iuuenis, obuiā illi proficiſcitur cū turba ſatellitū, rapere illā uolens. Sed puella ab equo deſiliēs, ex illius manibus multa ui ſe extorſit, totaque nocte fugiens, per ſyluarū deuia, angelo ductore, ad domū nutricis ſuæ mane peruenit. Eam autem ut nutrix uidit, ſuſpicata rapiū, dixit ei: Nū te hac nocte iuuenis ille ui oppreſsit? Reſpondit illa: Nequaquā. Cū autē iuuenis ab equo deſcenderet eā rapturus, quidā eius ſatelles equū freno tenens, ſuā ei ad eā rē operā nauauit. Clamauit ergo uirgo Lutgardis ad illū, Hac manu, qua nunc frenum tenes equi militis me infeſtantis, rs ſe quippiā breui deſignabis, quod tibi ignominiæ perpetuam in hoc ſeculo notā inuret. Et ecce ubi ille domū luit reuerſus, mox ea ipſa manu propriam ſuam uxorem interfecit. Ea cauſa expulſus è patria, rebus omnibus priuatus eſt.

Reſpuit militē ipſam procātē.

Prophetia eius.

Poſtquā autem Lutgardis ad monaſteriū reuerſa eſt, ab omni ferè hominū colloquio & cōſolatione ſe ſubducens, tota rebus cœleſtibus inhiabat. Quibuſdā autē æmulis arctiorem eius uitā, quā imitari non poſſent, carpentibus, atque dicentibus, Sinite eā, dū feruor in motu eſt, ubi ille tepuerit, non abſque rubore redibit ad ea, quæ nunc ſtulta cōtēnit. Lutgardis id audiens, cū multa humilitate ſibijpſi timere cœpit, & pauida formidare, ne forte qñque accideret, quæ ætate prouectiores de ipſa dicebant. Apparuit autē ei beatiſsima Chriſti mater vultu gratulabundo, & ait, Non ſic erit, chariſsima filia, ut tu times. Non recides in peccata, ſed mea te ſolicitudine protegente, firmaberis in ſalutem, nec minuetur in te gratia, & uirtus, ſed cumulabitur. Fuit ea nimirum præclara, & amplectenda promiſsio.

Fugit hominū colloquia.

Quando in oratione Dño ſuauiter iungebatur, & eam aliquod ingens negociū foras euocabat, quaſi amico familiariter ei dicere ſolebat cū magna cordis ſimplicitate & puritate: Expecta me hic Dñe Ieſu, ubi me expediero, celeriter ad te reuertar. Mira profecto uirginis ſimplicitas, mira Saluatoris humanitas erga illam. Paratū.n. illū in omni loco dominationis ſuæ, paratum in quouis negocio experta eſt.

Familiaritas eius ad Chriſtum.

Eodem ferè tpe beata Catharina uirgo & martyr, eius loci patrona, cū ingenti gloria apparuit illi flēti pariter & oranti. Cūque multū pauida ſuppliciter eā rogaret Lutgardis, ut pro ipſa Dñm deprecaretur, illa rñdit, Confide filia. ſemper.n. gratiā ſuā Dñs augebit in te, donec per ſummū uitæ faſtigiū, præcipuū inter uirgines meritū conſequaris. Quodā ēt tēpore eadem ſanctiſsima uirgo Catharina cuidam deuotæ fœminæ apparens, dixit, Lutgardem tibi interuentricem & matrem adſciſcas, quæ ab omnipotente Deo patrem mihi in cœlis locum obtinebit.

In ſacratiſsima Pentecoſte monialibus in Choro cantantibus, Veni creator ſpiritus, ij, qui in Choro erant, perſpicue uiderunt Lutgardem ad duos cubitos in aera ſublatam. Felicem illam, quæ tali miraculo meruit declarari, & corpore ſubleuari à terra, quę iam anima exultans in Domino, in cœlum ſuſtollebatur. Obtulit ſane ſeipſam quotidie Domino holocauſtum gratuitum, corpus afficiens inedia & ieiunijs, & ſpiritum ab oratione non relaxans. Ne autē in cordibus ſororum, quæ eam nonnihil æmulari uidebantur, ſuſpicionis alicuius ſcrupulus hæreret, Chriſtus ſponſam ſuam eiuſcemodi miraculo cohoneſtauit. Cum illa crebro uigilias continuaret, quadam nocte ſuper eam uiderunt moniales non breui ſpatio quoddam luminis iubar, quod ipſum quoque Solis ſplendorem uinceret. Quod quidem lumen intro diffuſum, non ſolum in illa, ſed in alijs quoque, quæ illud uiderunt, uitæ gratiam augmentauit.

Ieiunia & preces eius.

Mouebatur uero commiſerationis affectu & pietatis ſpiritu mirum in modum erga ægrotos & debiles, adeo ut ipſis afflictis condolens, plus ipſa ſpiritu affligeretur. Contulit ergo illi Deus ita generatim gratiam curationum, ut ſi quid eſſet uitij in oculo, uel in manu, aut pede, uel cæteris corporis membris, ad contactum ſaliuæ, uel manus eius, protinus curaretur. Cumque ea cauſa hominum multitudine, & frequentia obrueretur, ſæpiuſque in oratione impediretur, dixit ad Dominum, Quorſum mihi iſthæc gratia Dñe, cuius cauſa toties diſtineor, ne poſsim uacare tibi? Aufer eam à me, ſed ita, ut meliori munere cōmutetur. Rñdit Dominus, Quid uis

Contactu ſaliuæ uel manus morbos pellit.

igitur eius loco accipere? Tum illa: Volo, inq̃t, ut ꝑ maiori deuotione poſsim intelligere Pſalteriũ. Præſtitit hoc illi Deus. Vt.n. illo tẽpore probatũ eſt, Pſalterium tanto perſpicacius intellexit, quanto erat radiantiori luce illuſtrata. Sed cum poſtea necdum tñ ex hac percepta gratia ſe proficere cõperiret, quantũ ſperarat, (Reuerentia.n. uelati myſterij, mater eſt deuotionis: & res celata, auidius quæritur, & maiori ueneratione concupiſcitur) dixit Domino: Quorſum uero attinet me idiotã & ruſticam monialẽ ſcripturæ arcana noſſe? Ait illi Dominus: Quid uis igitur? Et illa: Volo, inquit, cor tuũ. Et Dominus: Quin ego potius, ait, & cor tuũ. Rñdit illa: Sit ita Dñe, at ſic tñ, ut cordis tui amorem cordi meo attemperes, & in te cor meũ poſsideã, omni tẽpore tua protectione ſecurũ. Facta eſt igitur ab eo die quædã permutatio cordiũ, uel potius vnio ſpiritus creati & increati per gratiæ excellentiam. Deinceps.n. ita Chriſtus cordi uirginis inhæſit, eam cõmuniens & protegens, ut nec tẽtatio carnis, immo ne turpis quidem cogitatio mentem eius uel temporis puncto infeſtarit.

Mira eam Chriſtus gratia afficit.

Per idem ferè tẽpus, cũ adhuc & corpore & ætate eẽt tenerrima, nocte quadã circa tps nocturnarũ p̃cũ, quas Matutinas uocant. ſudor eam uehemẽs & naturalis inuaſit. Cũ ergo à p̃cibus nocturnis abeſſe uellet, ut poſtea ad ſeruiendũ Deo fortior eẽt, credẽs illũ ſudorẽ corpori ſuo ſalutarẽ eẽ, ſubito ad eã uox facta eſt: Quid ita iaces? ſurge ocius: oportet ut pœnitẽtiã nũc agas pro peccatoribus, qui in ſuis ſordibus iacent, non ſudori indulgeas. Tum illa exterrita ſurrèxit, & inchoatis iam Matutinis, ad Eccleſiam feſtinauit. In ipſo aũt Eccleſiæ oſtio Chriſtũ obuiã habuit, cruci affixũ & cruentarũ, qui brachiũ de cruce deponens, eãq; amplexãs, os eius vulneri lateris ſui applicuit: unde tantã hauſit ſuauitatẽ, ut ex eo tpe in Dei ſeruitio ſemper & robuſtior & alacrior fuerit. Retulerunt autem, qui ipſa reuelãte eo in tpe diu poſtea ꝓbauerunt, ſaliuam oris eius, mellis dulcedinem ſuperaſſe. neque id mirum, quãdo cor illius & diuinitatis Chriſti mel, & humanitatis lac intus ruminabat.

Ab effectu colligitur viſionis veritas

Si quo cordis aut corporis incõmodo eẽt grauata, ſtabat corã imagine Crucifixi, eãq; diu cõtemplata, clauſis oculis & diſſolutis mẽbris, non potuit pedibus conſiſtere: ſed protſus langueſcens, rapiebatur in ſpiritu, uidebatque Chriſtũ & lateris eius cruentum vulnus: cui os ſuũ admouens, tãtam inde ſugebat dulcedinẽ, ut nulla re poſſet affligi. Accidit qñq;, ut acutiſsima febre laborãs, criticis diebus è lecto ſurgens, abſque ulla difficultate in eccleſiam cũ alijs cantura intraret.

In aduerſis vnde cõfirmata ſit.

Ad recordationem illius accutiſsimi obtutus Aquilæ, nẽpe Ioannis Euangeliſtæ, qui fluenta Euangelij de ipſo ſacro Dñici pectoris fonte potauit, apparuit ei in ſpiritu aquila, tanto pennarum nitore refulgẽs, ut totus potuerit orbis claritatis illius radijs illuſtrari. Nimia igitur admiratione ſtupefacta, expectabat ut Dominus pro captu infirmæ aciei, tantam uiſionis eius gloriam temperaret. Quod cũ tactũ eẽt uiſionis illius modũ preſsius cõtemplãs, uidit Aquilam illã ori ſuo roſtrũ apponere, animãq; ſuã tã ineffabilis lucis ſplendoribus cõplere, ut quatenus mortales capere poſſunt, nulla ipſam diuinitatis ſecreta laterent. Tanto aũt de torrente uoluptatis illius hauſit uberius, quanto in donis munificentior Aquila uas cordis eius maiori deſiderio diſtentum reperit. Et certe teſtimoniũ ego perhibeo, licet in familiari ſermone ſimpliciſsima uideretur, nũquàm tñ me ex cuiuſquã ore in ſecreto ſpiritali colloquio tã ſyncera, tam ignita & ardentia ſecũdum ueritatis ſpiritũ uerba hauſiſſe, idque adeo, ut ad intelligenda dicta illius plane rudem & hebetem ſæpiſsime me exiſtimarim. Memini etiamnum & loci & temporis, qñ ad uerborum eius ſubtilitatẽ uſqueadeo obſtupui, ut ſi ſuauis illa & ineffabilis admiratio diu me tenuiſſet, aut amẽtem me fieri oportuerit, aut è uita excedere.

Præclarum de ea authoris teſtimonium.

Eſt Haſbaniæ oppidũ, quod Loſſum uocant: ad cuius eccleſiã quædam incluſa Dño ſeruiebat, pro uiræ merito Lutgardi cũprimis familiaris. Apud eã mãſit qñque Lutgardis ad dies quindecim. Accidit autẽ, ut in orõnis cõtemplatione tanta dulcedine afficeretur, ut accerſita incluſa, manus ſuæ digitos illi oſtenderet, eoſq; exprimens diceret: En ſoror mea, ut mecũ agit omnipotens. Ex interiori abundantia etiam digiti mei exterius ceu oleo diſtillant. Atq; hæc dicẽs, quaſi ebria, & uere ebria cũ geſtu & tripudio mirabili per incluſæ domiciliũ ferebatur. Inde ſummopere eo adſpirauit, ut miniſterio conſecrationis ꝑ manus Epi uni uiro Chriſto perfectius iungeretur. Obtulit autem ſeſe opportunitas, dño Huardo Leodienſi Epiſcopo cõplures ſanctimoniales conſecrare uolente, quibus adiuncta eſt etiam Lutgardis. Vt autem earũ capitibus in ſignum coronæ aureolæ Pontifex ſertũ ex zonis confectum impoſuit, atque ad Lutgardem ordine peruenit, quidam uir ſanctus & ſimplex, qui illic adſtabat, perſpicue uidit Epm grandẽ coronã auream Lutgardis capiti imponere, eãque præ alijs ſingulari quodam honore afficere. Cũque putaret ab oĩbus id uideri, quæſiuit ex uicino presbytero, cur ſoli Lutgardi Eps coronam auream admoueret. Irriſit aũt illum presbyter, & ait: Vbi ſunt oculi tui, ut auream coronam dicas, quam omnes lineã eſſe uident? Siluit uir beatus & riſit, atque in Lutgarde ſingulare meritum animaduertit. Ab eo die ſponſo ſuo perfectius adhærens Lutgardis, ſequebatur Agnum, quocũque iret. Si Chriſti enim uia humilitas eſt, Lutgardẽ uideas ita eũ ſequentẽ per hanc uiam, ut ſuperbia nũq̃ intumuerit. Si de paupertatis agitur uia, adeo fuit paupertatis ſtudioſa Lutgardis, ut nec de quotidiani panis alimonia cogitare uoluerit. Si Chriſti uia eſt miſericordia & humanitas, fateor equidem in hac uita neminẽ me uidiſſe illa magis miſericordẽ. Si uia Chriſti crux eſt & tribulatio, adeo ſe ieiunijs & multis modis afflixit Lutgardis per oẽm uitã ſuã, ut nulli nr̃æ ætatis neque uiri, neque fœminæ ei hac in parte poſsint æquiparari. Denique per uiã incorruptionis & uirgineę integritatis ſecuta eſt agnũ ad gloriã, qua ille uia p̃ceſsit, uirgineas cohortes ſui habens imitatrices. Vide aũt, quid Agnus ei rependerit. Aequum eſt.n. ſponſum ſponſæ uicẽ reddere. In monaſterio S. Catharinæ qualibet ſexta feria in Veſpertinis p̃cib. quas Veſperas uocant, in beatiſsimæ uirginis Mariæ honorẽ certo numero deputatæ rñſoriũ cũ uerſu cantabant. Eũ aũt uerſum deuotionis cauſa Lutgardis ſola cantare ſolebat: uidebaturque ei interim dum cãtaret, Chriſtũ in agni forma unũ pedem ſuũ dextro, alterum ſiniſtro ipſius humero imponere, atque os ori applicare: ſicque cantando cum ex Chriſti pectore ſugeret, mirabilem melodiæ ſuauitatem reſonare. Nec dubitare quiſquam potuit diuinum in hoc cantu adeſſe miraculum, cum in ſolo uerſu illo uox eius ſupra quàm dici queat, ſolito gratior audiretur, & corda audiẽtium ad deuotionem & pietatem interim mirabiliter promouerentur.

Chriſtum agnum p̃clare ſecuta ſit.

Et quia talẽ lucernã ſub modio latere par nõ erat, poſita eſt ſuper candelabrum, ut fulgor gratiæ oĩbus appareret, factaque eſt Prioriſſa in eodem beatiſſimæ Catharinæ monaſterio, vno omnium conſenſu electa. Non enim habebat eius loci conſuetudo, ut Abbatiſſam ſibi crearent. Sed cum hac in re grauiſsima ſe affectam iniuria arbitraretur, decreuit & locũ,

Præficitur virginum monaſterio.

& inſtitutum

& inſtitutũ mutare. Interea accidit, ut Abbas S. Trudonis, pater ſcilicet ſpiritualis eius monaſterij, à generali Lateranenſi Concilio ueniens, cum proceſsione à monialibus exciperetur. Fuſa autem oratione in eccleſia, moniales omnes ad domum capitularem euocauit, & ut parum cauta inter ſimplices conſuetudo obtinuit, ſingulas oſculo excepit. Sed cũ Lutgardis Prioriſſa oſculari eum deberet, prorſus renuit: at tamen per iocum ab omnibus retenta, paſſa eſt illud vi ſibi extorqueri: ſed benignißimus Ieſus ita manũ ſuam interpoſuit, ut ne primi quidem motus contagionem ex eo oſculo perſenſerit. Fuit ea in illo monaſterio annis circiter duodecim monialis: eratque eodem tempore magiſter Ioannes Lyranus, Leodienſis diœceſis, uir eximia ſanctitate, qui non ignorans perfectißimum animi eius propoſitum, admonuit eã, ut abdicato Prioriſſæ officio, ad Aquirianum Ciſtercienſis ordinis monaſterium ſe transferret. Opponente illa diuerſum Gallicarum monialium idioma, eiuſdemque Ordinis monaſterium in Herkenrode, ubi ſermone Teutonico utebantur, potius deligente, Dominus ait ad eam: Volo, ut Aquiriam petas: niſi feceris, ego te deferam. Quædam etiam ſanctiſsima uirgo Chriſtina, cuius meminit Iacobus ille uenerabilis in uita beatæ Mariæ de Oegnies, cuius etiam uitã nos ſcripſimus, diuinitus compulſa, eam adiji, dixitque ei: Quid cunctaris facere, quod diuino inſtinctu iuberis? Obijciente illa eadem, quæ diximus, quæq; ſecũdum hominem ſatis rationabiliter obijcere uidebatur: Chriſtina, Deo inſpirante, mox reſpondit: Ego uero uel apud inferos mallem eſſe cum Deo, quàm in cœlo cum angelis ſine Deo. Recte nimirum & cõgruenter illi reſpondit. Chriſti n. præſentia quemuis locum, quãtũuis inuiſum, ſumme efficit delectabilẽ, atque adeo merito appetendũ. Igitur Chriſtinæ uerbis cõfirmata Lutgardis, ad omnia paratam ſe offert, parensque ſupradicti magiſtri Ioãnis admonitioni, Aquiriam ſe contulit ſumma animi tranquillitate. Eſt uero monaſterium illud in Ducis Brabantiæ regione. Vbi autem id reſciuerunt moniales S. Catharinæ, ſummo dolore affectæ ſunt. Quod cum Lutgardis comperiſſet, condoluit eis, Dominoque pro illis ſupplices preces obtulit. Oranti autem apparuit beatiſsima mater Dei, congratulabaturq; ei, quod monaſterium & Ordinem ipſi ſpecialiter addictum, complexa eẽt, promittebatq; ſe monaſterium S. Catharinæ, propter ipſius preces, & temporaliter & ſpiritaliter promoturam. Quod quidem in illo monaſterio uſq; in hodiernũ diẽ ſic contingere uidemus, quãdo illius Ordinis ubiq; tepeſcente diſciplina, iſthuc monaſterium magis, quàm unquàm antea, uirtutibus floret, & rebus temporalibus copioſius auctum eſt. Sed hic primi libri finis eſto, qui ea continet, quæ Lutgardis in S. Benedicti ordine geſsit, ut ad librum ſecundum expeditiori ordine procedamus.

Ioãnes Lyranus vir ſanctiſſimus.

Chriſtina mirabilis.

Cõfert ſe Lutgardis ad Aquiriacenobium.

LIBER II.

CVm autem fama virtutum Lutgardis vndique increſceret, noua monaſteria in Gallijs cõſtruebantur, quæ, ſi uel parum aliq̃d Gallice didiciſſet, mirum in modum eam ſibi præfici cupiebant. Vbi ea id cognouit, multum exhorruit, rogauitque cum lachrymis matrem Domini, ut id auerteret. Apparuit autem ei mater Chriſti, dicens ne quicquam formidaret: ſe enim ſcutum protectionis ſuæ oppoſituram. Vide autem, oro te, Lector, quo pacto iſthuc impeditum fuerit, & uidebis uiſionis huius puriſsimam ueritatem. Vix annum ætatis quartum & uigeſimum attigerat, quando uenit in Aquiriam, & tamen licet poſtea annis quadraginta inter ſodales Gallicas uixerit, uix tantum potuit eius idiomatis perdiſcere, ut eſuriens commode poſſet Gallice panem petere. Q̃d ubi ad omnium notitiam peruenit, permiſſa eſt ſponſa Chriſti in ſummo contemplationis quieſcere.

Nõ pot Gallice diſcere loqui, nõ ſine miraculo.

Imminente peſte ſæuiſsima Albigenſium hæreticorum, beatiſsima uirgo Maria apparuit ei vultu lugubri & obſcurato. Compatiens autem ei in uiſione Lutgardis, cum magno cordis & oris rugitu quæſiuit ab ea, quidnam haberet, & unde tantus eſſet faciei pallor & ſquallor, quæ alioqui plena eſſet omnis gratiæ. Cui beatiſsima Virgo reſpondit, Ecce ab hæreticis & pſeudochriſtianis rurſus conſpuitur, rurſus crucifigitur filius meus. Tu ergo aſſume tibi lamentum, & perpetuis ſeptem annis ieiunato, ut ſopiatur ira filij mei, quæ generatim uniuerſo imminet orbi. Itaque toto ſeptẽnio tale illa ſibi indixit ieiunium, ut pane & cereuiſia contenta eſſet. Vide autem ingẽs miraculum. Sæpe ſuperiorum uoluntate coacta, tentabat aliquid pulmenti ore haurire, ſed nihil inde uel ad fabæ unius quantitatem potuit deglutire. Etſi aũt ipſa mira quadam & incredibili abſtinentia ſeſe affiKey ceret, at tamen lætabatur cæteras ſorores commodũ habere uictum, dicebatque totum menſem tectius ſe ualere, ſi uel ſemel paulò largior cibus illis appoſitus eẽt. Sciebat enim & fatebatur non poſſe omnes id præſtare, quod ipſa ſingulari beneficio pro multorũ remedio diuinitus accepiſſet. Quanto autem magis ſua continuabat ieiunia, tanto fuit & corpore & animo robuſtior.

Hæreſis Albigẽſiũ.

Septẽne ieiuniũ ſibi indicit.

Cum Iacobus de Vitriaco, ut ipſe refert in uita beatæ Mariæ de Oegnies, eius uenerabilis fœminæ precibus concionandi gratiam eſſet adeptus, religioſam quandam mulierem, eamque ægrotam, non quidem turpi, ſed tamen plus ſatis humano amore proſequebatur, eratque illi conſolandæ ita aſsidue intentus, ut prædicationis munus ſegniter negligeret. At pia Lutgardis uinculum cordis eius & machinas diaboli in ſpiritu ſentiens, cum multis lachrymis Dominum pro illo deprecata eſt. Sed cum orando nihil proficeret, & Dominum quaſi crudelem ea cauſa argueret, Dominus ei reſpondit, Homo iſte, pro quo oras, ea conatur, quæ ſunt contraria precibus tuis. Quod ut audiuit Lutgardis, impatientius ſe gerẽs, magnis uocibus clamauit ad Dominum, Quid eſt hoc, quod agis benignißime & iuſtiſsime Domine? Aut ſepara me à te, aut hominem, pro quo te rogo, libera etiã non uolentem. Mira res. Nulla mora inter preces & effectum earum interceſsit, ſed penitus & protinus liberatus ille, liberatori ſuo & famulæ eius gratias egit. Tumque apertis oculis iam liberatus, ſenſit periculum, quod antea, humano cæcatus amore, uidere non potuit. Nec grande poſtea tempus euolutum eſt, cum ille uenerabilis Iacobus in tranſmarinis locis Achonenſis Epiſcopus creatus eſt.

Nota eximiã charitatem.

Per idem ferè tempus Simon quidam, uir nobilis, Teuto natione, literis egregie inſtitutus, Ciſtercienſem Ordinem complexus, Abbas Fontacenſis factus eſt. Etſi autem ille ferueret deſiderio, tamen acerbiori zelo in ſubditos inuehabatur, morteque immatura deceſsit. Habuit is cũ uiueret, Lutgardẽ pro uitæ ſanctimonia chariſsimã, multũq; ei ſua morte mœrorẽ attulit. Sed ubi defunctũ cognouit, mox ieiunia & afflictiones pro eo ſuſcepit, rogãs Dñm, ut animã eius liberaret. Cũq; multis precibus id a Dño cõtẽderet, reſpõdit ei Dominus, Bono animo eſto, tua cauſa benigne faciã ei, pro quo oras. At illa uehemẽtius inſtãs,

Abbatis animam è pœnis purgatorÿs multa vi precũ liberat.

ſecundo audiuit eum propediem liberatum iri. Dixit uero ad Dominum: Quicquid mihi uis impertiri ſolatij, id illi animæ in Purgatorio largiaris: neque ego ullo pacto ceſſabo à lachrymis, nec tuis conſolationibus vnquàm me patiar recreari, niſi illum videam liberatum. Tum uero non eſt paſſus Dominus eã diutius affligi, ſed apparens illi, adduxit ſecum animam è pœnis ereptam, dixitque ei: Aequo animo eſto dilecta: ecce hæc eſt anima, pro qua poſtulas. Illa mox humi proſtrata in faciem, pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda & laudans, Lutgardi gratias egit, & ad potiora tranſiens, cum magna gloria cœlos penetrauit. Is idem Simon poſtea Lutgardi crebro apparuit, & inter cætera dixit ei, vndecim annos ſe in Purgatorio pœnas fuiſſe luiturum, niſi ipſa ſuis precibus ſibi opem tuliſſet.

Sancti trepidãt, & impÿ ſecuri ſunt. Iob. 31

Spiritu timoris adeo fuit inſignita hæc uirgo, ut cum beato Iob quaſi tumentes ſuper ſe fluctus Dominum timeret, & omnia opera ſua, tanquàm in dubio facta, vereretur. Diu itaque eiulans, quotidie Dominum precabatur, ut ipſam etiam in hac uita certam efficeret. Hoc deſiderio cum multo tempore æſtuaret, die quodam uocem audiuit apertiſsime ad ſe dicentem: Secura iam eſto chariſsima: placet Deo vita tua. Ad horam igitur exultans, deinde nihilo minus, vt antea, formidoloſa fuit. Dixit ergo ſecundo uox ad eam: Vis ne dominam Mariam de Roma, ſecuritatis tuæ teſtem tibi dari? At illa: Non, inquit: nimis religioſa eſt, diuque mihi iam anxiæ differret reuelare, quæ noſſet. Et uox diuina: Interim ergo, inquit, tranquillo animo eſto chariſsima: propediem redderis & manifeſte & omnino ſecura. Vix quatuor lapſi erant dies, cum ecce uir quidam ſpectabilis, ſed omnibus ignotus, in locum illum, ubi inter ſe colloquebantur ſorores, ingreditur, ſalutatiſque omnibus, Lutgardẽ vt citius accerſitant, rogat. Eam uenientem ſalutat, cũctiſque audientibus dicit: Hæc tibi mandat omnipotens: Deinceps ſecura eſto, quia Domino in te bene complacuit. His dictis, repente diſparuit, nec neceſſe erat quærere, vnde ueniſſet, vel quiſnam fuerit. Non diu poſt homo quidam ſanctiſsimæ uitæ, diuina reuelatione edoctus, in Aquitaniam veniens, eam in ſupradictis conſolationibus confirmauit.

Chriſtus ei apparet.

Iam igitur animo feruentiori cupiens exire è corpore, & migrare in cœlos, quotidie lachrymas fundebat. Dominus autem clamoribus eius modum ponere volens, celeriter apparuit ei, vulneribuſque manuum ac pedum & lateris detectis, dixit, En contemplare chariſsima, ut vulnera mea clament ad te, ne fruſtra ſanguinem fuderim, neve ſine cauſa mortem perpeſſus ſim. His & viſis & auditis Lutgardis admodum exterrita, cum timore & tremore quæſiuit, quis ille eẽt vulnerum Chriſti clamor, & reſpõſum eſt ei, Labore tuo & lachrymis iram Patris iam accenſam mitigabis, ne perdat peccatores, ſed ut ipſius miſericordia conuertantur & viuant.

Innocẽtius. 3. poſt obitũ apparet ei.

Hoc ferè tempore Dominus Innocentius Papa tertius, poſt celebratum Lateranenſe Concilium ab hac vita migrauit, moxq; apparuit uiſibiliter Lutgardi. Illa autem vt vidit eum ingenti flamma cinctum, quiſnam ſit percontatur. Reſpondit ſe eẽ Innocentiũ Papam. Et illa cum gemitu, Quid hoc eſt, inquit, cõmunem omnium noſtrum patrem tam dire cruciari? Reſpondit ille, Tres ob cauſas ita crucior, quæ etiã æternis ſupplicijs me iuſtiſsime adduxiſſent, niſi per interceſsionem pijſsimæ matris Dei, cui monaſteriũ condidi, in extremis me pœnituiſſet. Et æternã quidem mortem euaſi, ſed pœnis atrociſsimis vſque ad iudicij diem cruciabor. Quòd autem ad te ſuffragia petiturus uenire potui, mihi a ſuo filio mater miſericordiæ ĩpetrauit. His dictis, confeſtim diſparuit. Lutgardis uero eius neceſsitatem ſororibus, vt ei ſuccurrerent, indicauit, porro admodum dolẽs vicem eius, mirabili ſe cruciatu illius cauſa affecit. Nouerit Lector nos, reuelante nobis Lutgarde, tres illas cauſas non ignorare, ſed pro tanti Pontificis reuerẽtia referre noluiſſe.

Itẽ Ioãnes Lyranus.

Alia uiſio per idem prope tempus oblata eſt Lutgardi. Venerabilis Ioannes Lyranus, cuius ſupra meminimus, cum ea pactum inierat, ut qui prior è uita migraſſet, ſuperſtiti poſt obitum appareret. Itaq; Ioãnes hic Romanam curiam ob quædam negocia religioſarum fœminarum, quas in Brabantia æmuli vexabant, adiens, Alpes cum attigiſſet, vita functus eſt. Eodem autem temporis puncto apparuit uiſibiliter Lutgardi, in monaſterij ambitu ſtanti. Illa viuere eũ exiſtimans, manu innuit, vt peteret locum, ubi ſolebant inter ſe ſorores conferre ſermones. At ille dixit, Ego è corpore deceſsi, ſed vt ueritati, quæ ea pacto inter nos interceſsit, ſatisfacerem, tibi apparui. Tum illa humi proſtrata, ſciſcitabatur ex eo, quid ſibi uellet triplex indumentum, quo mirifice erat ornatus. Reſpondit, ueſtimentum candidum uirginitatem ſignificat, quam ab vtero impollutam ſeruaui. Rubicũdum, labores & perpeſsiones, quæ mihi mortem attulerunt, quæque multo tempore pro iuſtitia & veritate ſuſtinui. Cæruleum idemque extimum, uitæ ſpiritualis perfectionem. His abſolutis, ab oculis admirantis ablatus eſt. Illa autem & viſionem & obitum eius ſorori illius & cæteris monialibus indicauit. Cũ autem poſtea uenerabilem virum, licet in cœlis beatũ, tamen ſibi ablatum fleret, ſub ipſo luctu Dominus ei dixit, Cur fles Lutgardis, & quamobrem affligitur cor tuum? Nunquid non melior ſum tibi, quàm decẽ filij? Illa non intelligens, quippe illiterata monialis, ubi ab alijs explanata didicit, non planxit amplius, ſed in eius morte Dominum benedixit.

Expletis ſeptem illis annis, quibus non niſi pane & cereuiſia vſa fuit, rurſus ei per reuelationem mandatum eſt, vt pro cunctis peccatoribus aliud ieiuniũ ſuſciperet.

Iterum ſeptẽne ieiuniũ ſuſcepit.

Quod illa libens fecit, iterumque alios ſeptem annos ſolo pane & olere tranſegit. Rapta autem in ſpiritu, uidit ſalutis noſtræ principem Ieſum cum vulneribus tãquam recens inflictis atque rubentibus vultui paterno adſtare, & pro peccatoribus deprecari patrẽ, deinde autem uertere ſe ad ipſam atque dicere, Cernis, ut me totum offeram patri pro peccatoribus meis. Ita ergo uolo, ut tu quoq; te mihi totã offeras pro meis pctõribus, & zelum in illorũ animaduerſionem accenſum auertas. Hoc idem Dominus Ieſus Miſſæ ſacrificio quotidie ferè illi dicebat. Præclarum autem de illa eſt teſtimonium beatæ Mariæ de Oegnies. Sub cœlo, inquit illa, non habet mundus dominam Lutgarde fideliorem efficacioremque tum pro animabus, quæ in locis Purgatorijs ſunt, tum pro peccatoribus precatricem. Spiritalia miracula facit modo uiuens, corporalia faciet poſt obitum.

Maria Oegniacen. teſtimoniũ de ea.

Dæmon illudit cuidam moniali.

Quædam ualde religioſa ſanctimonialis in reuelationibus quibuſdam, quas ipſa diuinas putabat, à ſatana fallebatur. Id ubi didicit Lutgardis, rogauit Dominum pro ea. Cui ille reſpondit, Illuminare ijs, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent. Ea uerba cum ipſa non intelligeret, à quadam moniali quæſiuit, quid ſignificarent. Poſtquam ea interpretante cognouit, inſtantius rogauit Dominum. Apparuit autem ei ſatan, & dixit, Ego ſum ſpiritus mendax, qui illã monialẽ decipio. Cui illa, Abi, inqt, ad fratrẽ Simonẽ, q eſt in Alnenſi monaſterio, & idẽ ei quoq; referas, ut habeã teſtẽ ueritatis. Obtẽperat diabolus

diabolus,& frater Simon uenit in Aquiriam.Erat autem Simon ille plenus ſpiritu Dei, & ut liber uitæ eius teſtatur,permulta ei Dominus reuelauit. Ambo ergo illi ex diuina reuelatione inter ſe conſentientes, moniali illi protinus mandauerunt.Illa mox membris omnibus obriguit & contracta eſt, adeoque os eius obſtruebatur,ut nec cultello poſſet aliquatenus aperiri. Quod ut uiderunt aliæ,multo horrore correptæ,flexis genibus pro illa Dominum deprecabatur. Vbi ab oratione ſurrexerunt,cõfeſtim illa curata eſt, ſumensque cibum, confortata eſt atque ab illo impoſtore ſpiritu liberata eſt. Tantis autem poſtea meritorum prærogatiuis,ut egoipſe uidi,excelluit, ut nõ ſolum ipſa illuminata in tenebris dici poſſet,ſed etiã multos alios in tenebris degentes, morum exemplis illuminarit.Vidi ego monialem quandam Ciſtertienſis Ordinis,multis annis à dæmone uexatam,quã ad ſe adductam, multa precum ſuarum inſtantia liberauit. Vidi etiam aliam à nequiſsimo dæmone permultis annis incredibili libidine pollutam, atq; eius precibus ereptam.

Eius monialis mira mutatio.

Monialis quædam Benedictioni inſtituti, Iolendis nomine,in monaſterio,quod Sambrę adiacet,degẽs, mundi illecebris,dedita fuit:hortatu autem piæ fœminæ, ad Aquirianum monaſteriũ conuolauit. Erat genere nobilis & delicatiſsimo corpore. Pro ea Lutgardis Dominum inſtantiſsime orauit, ut & peccata ei remitteret,& gratiam deuotionis infunderet. Nõ potuit Chriſtus negare deprecanti,quod petijt. Perducta eſt Iolendis illa ad ſanctæ conuerſationis ſtatũ: cũque illic annis plurimis Domino ſeruijſſet,ipſo reuelante præſciuit obitum ſuum.Accedens itaque ad Lutgardem matrem in Chriſto & dominam ſuam: Pro me,inquit,Dominum multa inſtantia deprecerís:iam.n.aduentat finis uitæ meæ.Reſpondit Lutgardis:Intrepida expecta Dominum.certa ſum enim clementer eum acturum tecum, & à pœnis quas reformidas breui te extracturũ.Tu vero poſt obitũ reuerta ris ad me,ſed primum dicito, Benedicite:deinde orationem Dominicam cum angelica ſalutatione recites,ne ſuo more diabolus aliquod figmentum adducat.Mortua eſt ergo,ut prædixerat, Iolendis cum ingenti ſpiritus feruore,& necdum triginta dies abierant,cũ illa oranti Lutgardi apparuit,& primo, Benedicite,deinde cætera dixit.Lutgardis ergo reſpondens,Amen,mox,ſubiunxit: Quomodo habes? At illa:Dominus,ait,nõ eſt me abominatus propter enormitatem peccatorum meorum, ſed tua cauſa magnã mihi præſtitit miſericordiam.Quod ubi dixit,repente abſceſsit:Lutgardis uero cum multis lachrymis diuinam erga peccatores clementiam laudauit.

Lutgardis ſuis pcibus magnam gratiã ipetrat moniali diſſolutæ.

Eius quoque ſoror ſecundum carnem. poſt mortẽ ad Purgatorium migrans,priuſquàm Lutgardis quicquam de eius deceſſu cognouiſſet, lamentabili uoce in aere clamauit:Miſerere chariſsima ſoror,miſerere mei,nec mihi neges miſericordiã,quam alijs animabus impendis.Intellexit illa in precibus proſtrata ſororis animam precum ſuffragia expetere, moxque à cunctis ſororibus exegit,ut multis, quas uocant, diſciplinis uel flagellorum ictibus & orationibus eam adiuuarent.

Eodem ferè tempore,ſingulis Dominicis diebus, quemadmodum hortatur beatus Auguſtinus, Chriſti corpus percipiebat: ſed Agnes Abbatiſſa, parum cauto uſa conſilio,id ei interduxit. At pia Lutgardis: Ego quidem,inquit,mater chariſsima, libenter obediam tibi: ſed certiſsime præuideo Chriſtum hanc iniuriam in tuo corpore ulturum.Confeſtim Abbatiſſa intolerabili morbo afficitur,ut in eccleſiã ingredi nõ poſſet:nec ceſſauit dolor per momenta increſcens,donec indiſcretionis ſuæ culpam agnoſceret, & Lutgardem ſineret priſtino more uti. Aliç quoque, quæ hac in re cõtra illam erant aduerſatæ, aut notabiliter ex hac luce ſubtractæ ſunt,aut humilitatis ductæ ſpiritu,ſe ad illam conuerterunt. Nimirũ dignus zelus ſponſi in improbos ſponſæ ſuæ perturbatores.

Abbatiſſa negans ei Eucharistiam punitur.

Cum quædam ſoror in extremis cum morte diriſsime luctaretur, apparuit Lutgardi dæmon inſultãs & dicens:En exagitaui ſororem illam:ſed cum ueniſſet populus,nihil amplius in eam potui.Populum dixit,cõuentũ ſororum, quæ òb cõmendandã Deo illius animam eò uenientes,uires dæmonis precibus eneruarunt.Sanctum ergo & pium eſt aſsiſtere morientibus,& eos aduerſus dæmones,qui finis noſtri calcaneo inſidiantur,orationibus adiuuare.

Morientes debẽt pcibus iuuari.

Crebro ſolebant ad Lutgardem uenire dæmones, & funeſtum aut triſte aliquid nunciare. Illa uero conſpuebat eos,& uerbis importunos, Crucis ſigno depellebat.Adeo autem dæmones illam formidabant, ut ipſum etiam locum orationis eius, haud ſecus atque candens ferrum,attingere non auderent. Et ipſa quidem cum nec pſalmos intelligeret,nec quicquam de ſcripturis, dum tamen ruminaret uerſum illum, Deus in adiutorium meum intende, & alios quoſdã Pſalmorũ uerſus,uidebat dæmones cũ multo horrore diffugere, & à malis ſuggerendis ceſſare. Vnde intelligebat,uirtute uerborum etiam à ſe non intellectorum,dæmones profligari,& eorum in tentationibus uires debilitari.

Dæmones eã reformidãt.

Mirum in modum ad omnem animi perfectionem adſpirabat.Itaque dicendis precibus Canonicis ſiue horarijs ſummopere in id incũbebat,ut nõ ſolũ malas,ſed etiam bonas cogitationes à ſe excluderet, &, quod in mortali corpore impoſsibile eſt,ijs ſolis,quę diceret,animum occuparet. Sed cum id efficere non poſſet,grandes inde in eius pectore exiſtebant ſcrupuli,& tanquam nihil dixiſſet,cœpit ſingulas horarias preces bis terque repetere. Adeo uero hæc res animum eius afflixit,ut nullus amicorum eam poſſet cõſolari. Fiebãt autem ab amicis ad Deum preces pro illa,ut eam Dominus his ſcrupulis liberaret. Et ecce præter omnium expectationem,inſtar Amos prophetæ induit Dominus opilionem ouiculas ſequentem, & poſuit uerbũ in ore eius. Ille mox relictis ouibus, homo plane rudis, ad tredecim millaria conficiens, uenit in Aquiriam:accerſitaq; Lutgarde, cæteris audientibus,dixit: Hæc dicit Dominus: Nullo deinceps in dicendis precibus dolore aut ſcrupulo angaris. Placent Deo preces tuæ, & gratæ ſunt in conſpectu meo.His dictis,ille repente aufugit, nec dabatur opportunitas,quiſnam eſſet,inquirendi,aut aliquid pręterea cognoſcendi. At poſtea tñ,quis eẽt, reſcitũ eſt. Dominus quoque per ſeipſum dixit Lutgardi, Nihil poſthac formides,ego hũc in te ſupplebo defectum. Tum illa utrobique Dominum locutum eẽ ſentiens, tranquillitati ſe dedit,nec ullum poſtea ea in te inordinatum ſcrupulum paſſa eſt.

Scrupulis uexatur dicendis pcibus

Amos 7.

Per opilionem liberatur.

Nemo facile crediturus ſit,quãta ſpiritus alacritate in decãtãdis pcibus illis Dño ſeruierit. Die quodã ſub Veſperarũ pcibus cũ cęteris cãtãte illa in Choro, monialis qdã ſtãs è regione,oculis ſuis pſpicue uidit corporeæ lucis flãmã ab eius ore pfectã, ſurſum ferri & aera penetrare. Qua inuſitata viſione monialis cõſternata,ferè exanimata eſt. Finitis autẽ Veſpertinus pcibus,Lutgardis eã blãde cõſolãs,tãdem adhuc trepidanti dixit, Nolo te filia chariſsima hac uiſione terreri. Noueris itaq; reuera diuinit⁹ eã cõtigiſſe. Mirabant plerīq; ſpiritales hoĩes,qũo in tot rebus pclaris & admirãdis humanã gloriam calcare poſſet:ſed quẽadmodũ ego ab eius ore accepi,adeo intus plena

Spiritus eius alacritas ſub pcibus.

fuit ſpiritali & ſolida gloria, ut nulla eam extrinſecus uana gloria infeſtare poſſet.

Fuit uero etiam diſcretione præcipua, quod res ſequens docebit: Quodam Dominico die cum ſacram Euchariſtiam accepiſſet, & reliquiæ cogitationis diē feſtum in ea agerent Saluatori, ita ut moleſtum ei eſſet ad menſam pro corpoteo alimento capiendo accedere, ita ait ad Dominum: Domine Ieſu, non eſt mihi iam opportunum tuis delicijs occupari, ſed uade ad ſororem Elizabeth, quę nec vna hora a cibo abſtinere poteſt, illiusq́ue interim animum occupa, me autem patiaris cibum corpori ſuſtentando neceſſariū accipere. Elizabeth illa eiuſmodi laborabat morbo, ut crebro & interdiu & noctibus eam cibo refici oporteret. Et ecce pijſsimus Dominus illi obediens, Mox ad Elizabeth ſe contulit, eiusq́ue pectus tanta ſuauitate compleuit, ut ab eſca, præter ſuam conſuetudinem, longo temporis ſpatio ſine ulla moleſtia abſtineret. Poteſt hinc facile eius magna diſcretio animaduerti, q̃ etiam ſpirituali occupatione corpus ſuum debilitare noluit, conſultius exiſtimans, ſeruare illud multis alijs perferendis laboribus, qui animarum ſaluti prodeſſent, quàm tempore non ſuo, cū omnia tempus habeant, in ſui deſtructionem inutiliter fatigari. Elizabeth autem, quæ, ut diximus, non ſolum crebro admodum edere cogebatur, ſed ea etiam erat uirium imbecillitate, ut nullo modo pedibus ſubſiſtere poſſet, ſed perpetuo decumberet: experta Lutgardis uirtutem, cum multa inſtantia rogauit eam, ut à Domino ipſi impetraret uires ſurgendi è lecto, & cum alijs faciendi quæ facienda eſſent, quo ſic ante vitæ ſuæ finem Domino Ieſu Chriſto plenius ſeruire poſſet. Rogauit ergo illa Dominum, qui ei in hæc uerba reſpondit: Eleuare, eleuare filia Hieruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ eius. Et ita factum eſt, ut Dominus ait. Eleuata enim illa eſt è lecto ægritudiuis ſuæ, in quo iacuerat iam multis annis, ſurrexit indefeſſa ad ferenda onera Ordinis ſui, & perfectiſsima ſanitate diu poſtea Chriſto Domino ſeruiuit.

Eccl. 3

Precibus ſuis obtinet ſanitatē ægrota

Cogitabat quandoque de eo, qui talem à peccatoribus ſuſtinuerat afflictionem, miroq́ue inflammata eſt deſiderio Chriſto uicem reddendi, & pro illo martyriū obeundi. Sed quia tēpus martyrij uelut hyems iam tranſierat, imber abierat & receſſerat, Chriſtus aliudq́ genus etiam corporalis martyrij ei præparauit. Accidit igitur nocte quadam, ut abſoluto Completorio, ante lectum ſuum ſtaret in dormitorio precibus occupata. Ibi tum miro quodam & ineffabili modo cœpit deſiderare, vt inſtar Agneris uirginis poſſet pro Chriſto ſanguinem ſuum fundere Cumq́ue eo deſiderio uſque adeo arderet, ut iam ſe morituram præ eius ardore exiſtimaret, rupta eſt vena, quæ extrinſecus cordi oppoſita eſt. Inde uero tam multus dimanauit ſanguis, ut tunicæ eius & cucullus eo abūde maderent. Itaque debilitata, paululū reſedit, moxq́ue Chtiſtus illi apparuit vultu gratulabūdo, & ait: Pro feruētiſsimo martyrij deſiderio, quod in ſanguinis huius effuſione habuiſti, idem cum beatiſsima Agnete martyre in cœlis præmiū conſequeris. Eius enim martyrium tuo deſiderio in ſanguine compenſaſti. O vere beatiſsimam fœminam, quam Chriſtus ipſe pacis tempore corona martyrij dignam prædicauit. Eius rei teſtes fuere, quæ eius lauerunt ueſtes. Teſtis fuit cicatrix ruptæ uenæ, quæ in ea permanſit ad eum uſque diem, quo felix eius anima ab hac luce migrauit. Annos tunc habuit octo ſupra uiginti, quādo hæc ei contigerunt.

Præ martyrij deſiderio rūpitur vena eius.

Machtilidis matrona nobilis, ex territorio Leodiēſi orta, filios milites hæredes relinquens, in Aquiriæ monaſterio Domino ſeruiebat. Ea iam & ſenio & uirium infirmitate confecta, ſurda prorſus erat. Cum autem die quodam ſolenni moniales alta uoce canerent, idque ſigno quodam una ex monialibus huic ſurdæ indicaret, atque illa ſignum intelligens, ſuam ploraret ſurditatem, pia Lutgardis ad eam accedit, rogat cur ploret. Et illa, Ego, inquit, miſerrima lugere non debeo, quæ adeo obſurdi, ut etiam ſolennem cantum, quo Deus colitur, audire non poſsim? Mox Lutgardis eius miſerta, ad preces parumper ſe inclinat: inde ſurgens, & duos digitos ſuos ſaliua imbuēs, auribus ſurdæ admouet. Mira res. Confeſtim illa cū fragore, quodam aurium obſtructionem perrumpi audit, & ex tanto miraculo uirtutem Lutgardis colligens, Dominum magnifice benedicit.

Surdā precib. & ſaliua ſua ſanat.

Quoties rapta in ſpiritu Lutgardis, Dominicæ paſſionis recordabatur, uidebatur ſibi re ipſa toto corpore ſanguine perfuſa. Id ubi quidam religioſus presbyter ſecretius audiuit, obſeruans tempus opportunū, quo dubium non erat eam Chriſti paſsionem cōmemoraturam, acceſsit ad illam ſub diuinarum rerum contemplatione ad parietem incūbentem: uiditq́ue faciem eius & manus, quæ ſolæ uideri poterant, tanquam recenti ſanguine tinctas rubere. Porro ut etiā cincinnos quaſi guttis noctium infuſos ſanguine uidit, clam forfice aliquid præcidit, & ad lucem adducens, ſupra modum attonitus admirabatur. Interim Lutgarde ab illo mentis exceſſu ad ſe reuertente, cincinni quoque in manu ſtupentis presbyteri ad naturalem colorem ilico reducuntur. Ea re ſupra, quàm credi poſsit, presbyter obſtupefactus, parum abfuit, quin ſupinus corrueret.

Res mira.

Miles quidam & opibus & nobilitate conſpicuus, filiam monialem in Aquiria habuit. Quæ cum non ignoraret illum multis flagitijs coopertum, eò adduxit, ut Lutgardem rogaret, ut pro ipſo Dominū deprecaretur, ipſumq́ue, ut in eiuſmodi moris eſt, in ſpiritualem filiū reciperet. Fecit ille, quod filia monuit, & Lutgardis eius preces admiſit, contulitque ſe ad deprecandum pro illo Dominum. Apparuit autem ſatan cuidam moniali eius monaſterij, dixitq́ue ei: En domina Lutgardis nititur ex uinculis meis Reinerum militem, qui mihi tot annis ſeruiuit, eripere. Nitatur ſane: ſentiet ſe non parui temporis laborem ſuſcepiſſe. Ego uero etiam ſi nihil aliud, uel hoc unum efficiam, ut in camino paupertatis uratur cor eius, & tabeſcat anima illius perinde ut ſolet caro in patella torreri. Et ecce tibi uera dicentem mendacij patrem. Quanuis enim per id tempus eſſet mire opulentus uir ille, adeo tamen breui opes omnes dilapſæ ſunt, ut abſumptis primo mille quingentis promptæ pecuniæ libris, ac deinde diſtractis poſſeſsionibus, ad eam egeſtatem redactus ſit, ut in ſumma neceſsitate uix panis ei ſuppeteret. At interim tamen ea animi moderatione & patientia eam tulit inopiam, ut nullus ambigeret Lutgardis preces ei adeſſe. Hunc nos in Affliginienſi cœnobio, quo illius inſtituti nullum eſt rectius & religioſius conſtitutum, monachum uidimus, quem pro admirando conuerſatione in tali ætate, & patientia omnes uenerarentur. Hoc uero & id genus alijs modis Lutgardis precibus ſuis permultos è ſatanæ laqueis extraxit ac liberauit, & ad emendatioris uitæ ſtatum perduxit.

Nobilē opulentū, ſed ualde flagitioſum cōuertit precib. ſuis.

Puella quædam Ordinis Ciſtercienſis grauiſsima tentatione laborans, ante multos annos uidit in ſomnis apparere ſibi Lutgardē. dictūq; illi eſt, ei⁹ p̄cibus ſe liberatū iri. Poſtea multo euoluto t͞pe uenit in Aqriā agnouitq́ue Lutgardis faciem, quam non niſi in ſomnis uiderat. Multa autem precum inſtantia eā

Lutgardis

Lutgardis ab omni tentatione liberauit. Tum illa in hac ſui liberatione eius experta uirtutem, rogauit eã, ut ab omnipotente Domino impetraret ipſi uires, quibus poſſet Ordinis labores ferre, & eſu carnium carere. Ab infantia enim languerat, ita ut etiam ieiunij diebus ægre poſſet carnibus carere. At Lutgarde eius nimis teneram ætatem, quæ talem abſtinentiam ferre non poſſet, prætexente, ac nihilo minus puella, inſtantiſsime in prece perſeuerante, tandem eius lachrymis uicta Lutgardis: Abi, inquit, & deinceps habeto uires, quibus & Ordinem ferre, & carere carnibus, atq; inſuper quod uiſum fuerit, ſuperaddere poſſis. Mirum uero & ſtupendum miraculum. Reuerſæ puellæ ad monaſterium ſuum, in ualetudinario pro more carnes apponebantur. Quas illa intuens, uidit abominabilem quandam ſpeciem præ ſe ferre, ita ut auerſa facie, prorſus eas comedere non poſſet. Cumque id ſæpius accidiſſet, tantus carnium horror eius mentem obtinuit, ut poſt Lutgardis uerba nunquã carnibus uesci uoluerit: nec modo labores Ordinis perferre potuit, ſed etiam quicquid pro corporis caſtigatione tolerare uoluit, citra moleſtiam facilimè id fecit. Hęc mihi eadem puella, ſed iam uetula, & cuiuſdam monaſterij creata Abbatiſſa, uerecunde narrauit compulſa haud dubie Lutgardis uirtute, cuius meritas laudes tacere non potuit.

Nota uim p̃cũ eius

Alia quædam religioſa puella, Herſplendis nomine, immodica tentatione ad deſperationem propemodum præ animi mœrore adducta, Lutgardem rogauit, ut pro ipſa Domino preces offerret. Illa cum multo lachrymarum imbre Dominum pro illa precata, ex diuina reuelatione ſic ei locuta eſt: Aequo animo te eſſe oportet chariſsima. In paraſceue enĩ, ubi poſt adoratam Crucem ſacerdos illam exaltando dixerit, Ecce lignum Crucis, tu ab omni tentatione liberaberis & conſolationis fiduciam obtinebis. Quod ita poſtea euenit. Venerabilis Abbas Affliginienſis Ioannes uirum quẽdam ad Lutgardem ſecum adduxir, qui ut Lutgardem adſpexit, auxio uultu reuerberatus eſt, Miratus Abbas, cum iam procul abijſſent. ait ad illũ: Vidiſtine ſanctam illam fœminam? Et ille, ab imo pectore ſuſpiria trahens: Vidi, inquit, & ad conſpectum eius, tanquam ad ipſius diuinæ maieſtatis intuitum tantus me peccati horror inuaſit, ut eius adiutus precibus, iam liberatus ſim, & Deo bene propitio, non recidam in peccata. Id uero ita contigiſſe, ille quem diximus, Abbas memorabilis teſtatur.

Puellã à deſperatione liberat.

Nota.

Cuiuſdam mulieris filius Ioannes nomine, epilepſia laborans, magno eam dolore affecit longo tempore. Audiuit autem illa in ſomnijs: Accede dominã Lutgardem in Aquiria monialem, & per eam filius tuus curabitur. Manè uenit illa cum filio in Aquiriã, eumque Lutgardi obtulit. Lutgardis orat Dominum mittit digitum in hos pueri crucemque pollice pingit in pectore eius: nec fuit auſus poſtea morbus ille infeſtare puerum.

Epilepſiã pellit è puero.

In quodam omnium ſanctorũ feſto die ingens beatorum multitudo Lutgardi in uiſu apparuit, reuelauitque ei ſpirituſſanctus, quod omni gratia plena eſſet. Et quid hoc mirum? Si enim, ſecundum Auguſtinum, uirtutes dona ſunt, quo uel dono uel gratia carere potuit, quæ omni uirtute fuit conſpicua? Quodã tempore aduerſa laborabat ualetudine, & domina Sibylla de Gagis, quæ à primo Ordinis ingreſſu deuotiſsimè ei ſeruierat, inſtigãte nequitiæ ſpiritu præ diuturno labore penè deficiens, corde & corpore defeſſa fuit dixitque apud ſe: Cur ego in dominæ Lutgardis miniſterio adeo me fatigo, cum mater mea toto uitæ ſuæ ſpatio nulli unquam ita ſeruierit, nec me deceat, tali addictam eſſe ſeruituti? Ea ipſa nocte audiuit uocem quandam dicentem ſibi: Nõ ueni miniſtrari, ſed miniſtrare. Ea uoce audita, ſeipſam repræhendit, atq; Lutgardi deinceps cum multa iucũditate & delectatione inſeruiuit.

Homo quidam, iam propter ſua facinora ſalutem, ſuam plane deſperans, ad eam adductus eſt, ut uel ex colloquijs eius aliquid conſolationis acciperet. Vbi ergo iuxta illam aſſedit, & uerba eius audire cœpit, uidit ineffabilem ſupra illam ſplendorem, quæ lucẽ omnem excelleret. Ea uiſione ſic eſt exilaratus, ut ipſe ueniæ concepta, ab ea receſſerit.

Deſperatus ſpẽ cõcipit.

Sæpè illi pſalmos ruminanti ſpiritus ſanctus uim, & ſenſum uerborum aperuit. Quadam igitur nocte, cum in Cantico, Te Deum laudamus, uerſum illum, Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem non horruiſti uirginis uterum, diceret, ei beatiſsima uirgo Maria gratulabunda apparuit intellexitque Lutgardis uerſum hunc illi gratiſsimum eſſe, quo commemoratur ipſam Dei filium concepiſſe. Atque hoc illã mihi tanquam filio dilecto reuelans, admonuit, ut quoties uerſum illum dicerem, toto me corpore ad laudem ſacratiſsimæ uirginis inclinarem. Quod etiam diu feci hodieque facio, & ut idem faciant, lectores meos omnes adhortor.

Pauperculam quandam multa inopia preſſam conſpiciens, ad opitulãdum ei miro commiſerationis ſpiritu permouebatur, audiuitque ſtatim in ſpiritu dicẽtem ſibi Dominũ: In Pſalmo legis, & dicis mihi: Portio mea Domine, dixi cuſtodire legem tuam. Quod ſi intelligas, portio tua ego ſum, nec quicquam habes aliud. Itaque illi indigenti dicas: Aurum & argentum non eſt mecum: quod autem habeo, hoc tibi do: oreſque pro illa & dediſti quod tuum eſt. Hoc faciens, cuſtodiſti legem meam. His Dei ſermonibus illa mirabiliter intus illuſtrata, dominæ Sibyllę de Gagis quid à Domino audiui ſſet, indicauit.

Pſal. 118.

Conſtat multis idque per multa argumenta, Lutgardem etiam ſpiritu prophetiæ claruiſſe. Presbyter quidam in Gallias ad Iotrenſe monaſterium ueniens cum in crypta quadam, ubi ſanctorum corpora quieſcebãt, nocte oraret, & ſanctæ cuiuſdam tumulum ex alabaſtro confectum præter ſuam opinionem aperiret, nec tamen eius nomen & meritum ſcire poſſet, piam poſtea Lutgardem rogauit, ut à Domino eius, nomen ſibi peteret reuelari. Illa ſe totam confert ad rogandum Dominum, & cito quod uoluit impetrat. Apparuit enim ei prædicta ſancta & ait: Ego uocor* Oſmanna uirgo filia quõdam regis Scotiæ & per miraculum Domini in Gallias adducta, ſanctè uixi, defunctaque ibidem ſum ac ſepulta ſolenniter: ſed mei tandem per incuriam incolæ obliti ſunt. Hæc cũ Lutgardis presbytero referret, ſubiunxit: Vellem hæc eadem tibi quoque Dominus in ueritatis confirmationem reuelaret. At ille: Non ſum, inquit, dignus, ut mihi talia reuelentur. Et Lutgardis, Etſi, ait, fortaſsis minus dignus es attamen illa digna eſt, cuius præconia innoteſcant. Orante igitur Lutgarde, eadem nocte prædicta uirgo presbytero illi dormienti ter apparuit, & Oſmannam ſe dici indicauit. Qui uidit, teſtimonium perhibuit, & ſcimus, quia uerum eſt teſtimonium eius

**Oſanna Sãctæ uirginis nomen per reuelatiõnẽ diſcit.*

Erat quædam in Parco prope Louanium pijſsima monialis, quæ fratrem ſuum, qui profeſsione Franciſcanus fuerat, ſed iam annis duodecim apoſtata manebat acerbiſsime deplorabat. Rogata autem Lutgardis, ut pro illo Dominum oraret, qđ ſoror eius præ dolore non multum ab amentia abeſſe uideretur, illa utrique condolens, rogauit Dominum. Surgens ab oratione, ait, Dicatur illi bonæ puellæ, ut tranquillo prorſus animo ſit, certa, fratrem ſuũ hoc anno ad ſan-

ctum ordinẽ ſuum reuerſurum. Quod ita præter omnium expectationem factum didicimus cum ille multis modis eſſet mundi huius rebus & ſtudijs implicatus & irretitus.

Eodem fere tempore illoſtris Duciſſa Brabantiæ filia Philippi regis Frãciæ, graui erat affecta morbo. Ea uerò ex multo iam tempore amabat Lutgardem, mandauitque ei ut pro ſe Dominum rogaret. Fecit id Lutgardis, & quamprimum remandat ei, ut tãquam è lecto ægritudinis ſuæ minimè ſurrectura, per cõfeſſionem præparet ſe & cum multa cordis fiducia Dominum expectet. Nõ diu poſt Duciſſa defungitur, ac deinde apparet Lutgardi, iodicans ei certiſsime, præter ſpem ab omnibus pœnis purgatorij beatiſsime matris Dei, quam uiuens mire dilexerat intercesſione ſe liberatam. Idem contigit uiro nobili domino Godefrido, domini Godefridi Caſtellani Bruxelenſis filio, cuius obitum, antequam aliũde cognita eſſet, Lutgardis ſororibus reuelauit.

Duciſſa obitũ prædicit.

Incluſa quædam ad ædem S. Stephani, in ætate puellari moleſtiſsima tentatione uexata orabat Lutgardẽ ut ad Dominum preces pro ipſa funderet. Cum autẽ genus teotationis ex ipſa ſcire uellet Lutgardis, & illa dicere uereretur, dixit ei: Quod tu erubeſcis aperire, Dominus mihi indicauit: expoſuitque puellæ rem totam, quam ea ne in confeſsione quidem presbyteris explicare noluerat. Deinde adhortans eam ad peccatorum confeſsionem & morũ correctionem, adeo perfecte ſanatam & multa conſolatione affectam, à ſe dimiſit, ut poſtea cũ ingenti ſpiritus alacritate & gaudio Domino ſeruierit. Idem fere contigit fratri Vuerico conuerſo Aquiriæ. Neque id mirum. Habebat illam ſecum Dominum, cuius oculi lucidiores ſunt ſuper Solem, quod res ſequens etiam magis teſtatum efficiet. Admiſerat quidam peccatum loco abditiſsimo atq; id ſacerdoti reuelare uerebatur. Non diu poſt quidam ſub peregrinis ſpecie rogabat illum, ut pro obtinenda uenia peccati illius quod præcipue ipſum angeret, ſibi caput lauaret. Fecit ille, ut erat rogatus, & ecce in uertice illius oculum cernit lucidiſsimum, exclamatque. O hominem contra naturę morem in uertice oculatum. Dixit autem peregrinus: Hic oculus te in abſcondito peccantem uidit quem nulla poſſunt, ſecreta latere: His dictis ab oculis admirãtis euanuit.

Nouit ſecreta cõſcientiæ.

Eccleſ. 23.

Nota.

Erat mirum in modum ſolicita Lutgardis, ut ipſi notos ſacerdotes admoneret, quod etiam cum multa oris gratia crebro faciebat ut gregem ipſis creditum ſedulo curarent, & animas Chriſti ſanguine redẽptas à dæmonum ſeruitute liberarent. Ego autem, licet indignus, cum ad ſacerdotium ætate iuueois acceſsiſſem, & necdum S. Dominici Ordinem complexus eſſem, in recipiendis confeſsionibus cogebar indebitè & ſupra uires, Epiſcopi uices agere. Cumq; non ſine magna cordis formidine id facere cœpiſſem, aures, auditione uexabantur, ictus uerò tentationum ſtimuli exſilebant. Immodico igitur timore & horrore correptus, Lutgardem tanquam matrem unice charam acceſsi eique moleſtiam meam dolore compulſus explicaui. Illa uerò mihi condolens, ad oraodum Dominum ſeceſsit, rediensque eum magna fiducia dixit Reuertere fili in locum tuum, & laborem debitum curandis animabus impende. Aderit tibi Chriſtus protector & doctor, & in auſcultandis confeſsionibus à iaculis inimici magna uite ſeruabit & in defectu ſciẽtiæ, quem formidas, addet ampliorem gratiam. Etſi autem ego de me ipſo hæc non ſine rubore refero, tamen rem geſtam in Chriſti & ancillæ eius laudem cõmemorabo. Ab illo die quãdiu eo officio functus ſum uſque in præſens, quando iam decimus ſextus igitur annus beatæ Lutgardis prophetiam in me ueraciſsimam expertus ſum. Et licet ijs temporibus, quibus non eram occupatus audiendis cõfeſsionibus crebro & quidẽ intollerabiliter uexatus ſim, ſub ipſis tamen confeſsionibus quanto ſunt turpiora, quæ audio, tanto minus ea curo, minusque me afficiunt.

Nota quod author hoc loco refert de ſeipſo.

Vt autem quibuſdam Aquiriæ monialibus, quæ fortaſsis minus digne de illa ſentiebant, Lutgardis meritũ innoteſceret, inſigne hoc miraculum accidit, qđ nũc commemoro. Conſueuerat illa ſingulis diebus Dominicis corpus Chriſti percipere. Cumque euntem ad altare nemo licet debilem ſuſtentaret, quidam quibus id uidere conceſſum eſt, perſpicue uiderunt duos angelos mediam eam tenere & deducere ad altare. Alias etiam manifeſtiſsimè uiſa eſt beatiſsima Dei genitrix & Sancte Iohannes Baptiſta, eam officioſè comitari.

Afflictos & tentatos mira ſolicitudine cõſolari & confirmare nitebatur: & reuera mirã hac in parte gratiam Deus ei largitus erat ut nullus ab ea uel afflictus uel tentatione pulſatus abſque leuamẽto diſcederet. Venit quandoque ad monaſterium eius mulier, quæ omnem ſalutis & ueniæ ſpẽ prorſus abiecerat. Ingreſſam in colloquij locum rogabant moniales, ut conſolationem admitteret, & ſpem ſuam in Deo collocaret. Illa uero nihil mota earum uerbis fugere nitebatur. Sed ui retentam orabant, ut Lutgardem expectaret: quæ etſi nihil ad conſolationem dicere ei poſſet, quippe cuius ſermonem ipſa non intelligeret, at oraret ſaltem Dominum pro ipſa. Erat enim fœmina illa prorſus Gallicana. Theutonici idiomatis ignara Adducta celeriter Lutgardis, ad remotiorem locum cũ ea ſeceſsit. Senſit enim in ſpiritu, fœminam ultra modum afflictam. Mirari uero omnes & ridere cœperũt quo pacto ſe inuicem intellecturæ eſſent, cum altera alterius linguam neſciret. Cum ergo illic diu pariter conſediſſent, ſurrexit mulier ad pleniſsimam ſpei fiduciam reuocata & reuerſa ad communis Colloquij locum, dixit monialibus: Cur dixiſtis hanc ſanctiſsimam fœminam eſſe Teutonicam, quam ego prorſus Gallicam cognoui? Neque eſt ſub cœlo ulla alia, quæ me uerbis ſuis ad ſpem ueniæ reducere potuiſſet. Refert frater Bernardus, ſe uidiſſe Lutgardem & uirum uenerabilem ac Deo dignum magiſtrum Guiardum Cameracenſem Epiſcopum, qui non minus Teutonici, quam illa Gallici ſermonis Imperitus erat, inter ſe colloquentes & ſe inuicem intelligentes. Nec mirum ſi ad horam diuerſæ linguæ inter colloquendum mutuam intelligentiam nihil impediuere, quando Lutgardis plena fuit illo ſpiritu, qui diſcipulis præſtitit, ut omnium gentium linguis loquerentur. Vidi ego quandam, in die Pentecoſtes ab hora tertia uſque ad ueſperam, omnium linguarum notitiam habentem, ſed eam necdum prodere uolo, cum ſit hodieque, ſuperſtes.

Deſperata mulier intelligit eius idioma alioqui ignotũ ſibi, & prorſus ſanatur.

Actor

Lamentis diuturnis propter peccatores adeo ſe afflixit Lutgardis ut facie eius, ſecundum Ieremiã, fontem lachrymarum deducere uiderentur. Tandem autem apparuit ei miſericordiæ Dominus in fletibus rugienti, congratulanſque ei, quod miſerorum cauſam diu fideliter egiſſet, illa manu, quam pro peccatoribus in cruce extenderat, à facie eius lachrymas deterſit, dicens: Volo te ab his lamentis, pro meis peccatoribus ſuſceptis, iam abſolutam, nec patiar te deinceps luctu & lachrymis affligi. Placido autem cordis feruore poſthac in oratione perſiſtes atque hac periode, ut hacteous lachrymis, iram patris auertes. Et hic ſtatus uitæ eius ad mortem uſque durauit.

Ier c. 9.

Beati qui lugent.

Quinque inde ſequentibus annis ſicut ipſa mihi cum multis lachrymis dixit, quotidie fere ueoerunt ad eam uel ipſa Chriſti ſanctiſsima mater, uel angeli, uel

Sancti eam ſæpiſſime inuiſunt.

li, uel alij ſpeciales ſancti demptis continuis angelorum uiſitationibus. Et tamen in his omnibus perfectam ſpiritus eius requiem non inuenit, donec ipſe ſanctos ſanctorum omnibus ineffabiliter dulcior, utpote ſanctificator omnium adueniret. Tum enim inueniſſe, ſe ſenſit, quem dilexit anima eius: tenuitque eum, nec dimiſit. Tenuit, fide, nec dimiſit imitatione Sed quoniam librum hunc ſecundum, rebus, ut putamus, utilibus commemorandis longiorem fecimus: ut ad precioſæ mortis eius hiſtoriam alacriores ueniamus interim paululum reſpiremus.

LIBER III.

Admittit uiſum.

LIbro ſecundo bona fide abſoluto tertiū de eius ex hac uita migratione iam aggredimur. Anno fere undecimo ante obitum ſuū, quoddam uitæ quietiſsimæ & felicis mortis præludium accepit. Nam inſtar patriarcharū Iſaac, & Iacob ambobus orbata luminibus luminis cœleſtis ſplendoribus ſolito eſt excellentius perfuſa. Dignum enim erat, ut mens radiantiſſima intus luce ornata, foris quodammodo luminis huius caligine obſcuraretur. Quis enim dubitet, rerū corporaliū formis & imaginibus, quæ per oculos forinſecus in animum influunt, ſpiritalem mētis aciem retundi? Cæcata ergo exterius, tota mente interius in luce uerſabatur, hoc unum duntaxat in hac cæcitate plorans, quod ſpiritales amicos ſuos in hac uita amplius cernere non poſſet: at eo rurſus ſe conſolans, quod in cœleſti patria eos ſe uiſuram ſperaret. Refert frater Bernardus ab eius ore ſe accepiſſe. Dominum ita ipſi dixiſſe: Cæcitatem, quam tibi accidere uolui, patiēter feras: polliceor enim tibi ſine Purgatorij pœnis te ad me perуenturam, amicos uero, quos ais te in hac uita ulterius uidere non poſſe in æterna patria conſpecturam.

Nota hæc de Iordano Dominicano Magiſtro.

Non diu poſt beatæ memoriæ Iordanus Magiſter, Ordinis Prędicatorum, cum diu magno flagraſſet deſiderio inuiſendi terram ſanctam. inde rediēs per mare, occulto Dei iudicio cum magna hominum multitudine & duobus fratribus Dominicanis ſubmerſus eſt: moxque à ſummo cœli faſtigio uſque ad nauem illam in qua extinctus iacebat, maxima ignis calumna quinque horarum ſpatio diuinitus accenſa de nocte apparuit: cumque ſacrum corpus litus attigiſſet, cœli lampas tertio ſuper illud, & quarto ſuper ſociū eius Geraldum reſplenduit: atque ita lampas recedēs nube excepta eſt. Huius rei teſtes fuere Chriſtiani catholici, Græci ſchiſmatici, & gentiles. Corpus autem eius mirifice fragrās, à fidelibus curatum eſt. Eodem anno in uigilia Natiuitatis Chriſti, à prima diei hora uſque ad ſextam horam Lutgardis, cum in ſpiritu quaſi tenebras quaſdam ſentiret, adeo cœpit tædio affici, ut in hæc uerba prorumperet: Domine, quid eſt, quod ſentio? quid eſt, quod patior? Certe ſi quiſpiam amicus uel in cœlo, uel in terra pro me oraret, talem ego duritiam minimè ſentirem. Hæc illa cum lachrymis dicente ſubito mentis eius oculis ſpiritus quidā adeo luculentus & glorioſus apparuit, ut præ ſplendoris magnitudine eum non cognoſceret. Dixit autē illi: Quis es Domine? Et ille: Ego ſum, inquit, frater Iordanus, quondam dictus Magiſter Ordinis Prædicatorum. Ego iam migraui ad beatam uitam, & inter Apoſtolorum & Prophetarum choros ſplendeo ſublimatus. Miſſus autem ſum ad te, ut in hac iucundiſsima ſolennitate te conſoler. Tu uerò de præmio ſecura eſto: propediē à Domino coronaberis. Porro Pſalmum, Deus miſereatur noſtri, cum Oratione de Spiritu ſancto, quæ me uiuente & rogāte, pro noſtro Ordine te, dicturam recepiſti, uſque ad finem uitæ dicere ne omittas. His dictis, diſparuit, tātamque in eius pectore conſolationē reliquit, quantā nunquam perſenſerat in uita ſua. Dilexerat ille adhuc uiuus Lutgardem haud uulgariter, & inter fœminas omnes illi uel maxime fidere conſueuerat, ita ut totius Dominicani inſtituti ſiue Ordinis eā matrem & nutricem conſtituerit.

Pſ. 66.

Notale ſtor tāti uiri de Lutgarde ſententiam.

Cum iam alterum ſeptennium Lutgardis pane tātum & olere tranſegiſſet, rurſus per reuelationem dictū eſt ei, ut tertio ieiunia notina ſuſciperet, quo placatus Deus malum illud auerteret, quod ipſa quendā Eccleſiæ Chriſti hoſtem certiſsime illaturum uerebatur. Ab illo ergo tempore uſque ad ſupremum uitæ diem ita perpetuo ieiunauit, ut nullum omnino, ne ipſum quidem Paſchatis celeberrimum diem abſque ieiunio tranſmiſerit. Mortua eſt autem, ut poſt dicemus, anno ſeptimo huius ſalutaris ieiunij, nec ſine fructu, ut nos iam certiſsime ſperemus. Dixit enim mihi illud, quod iam memorauimus, periculum nō mediocriter formidanti, anno ſcilicet proximo ante obitum ſuum: Potes chariſsime æquo eſſe animo, quantum attinet ad illum, quem aiunt clam Eccleſiæ inſidias comparare. Nam aut humiliabitur precibus fidelium, aut breui excedens è uita, pacem Eccleſiæ relinquet, quam perturbare uidebatur. Necdum uidimus, quod prædixit: ſed indubitato confidimus fore iam ut compleatur. Neque enim quicquam omnino ex ijs, quæ futura prædixit, nō eueniſſe uidimus quippe quam de ſpiritu Dei ſua uerba hauſiſſe grauiſsimè doceri poteſt.

Nota etiam hoc auctoris teſtimonium.

Peridem fere tēpus uenerabilis ille & Deo dignus Iacobus, Achonenſis quondam Epiſcopus, tum uerò Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, pridiè Calendas Maij Romæ uita functus eſt. Quarto inde die, id eſt, in feſto ſanctæ Crucis, cum Lutgardis in Brabantia eſſet, triginta dierum itinere procul ab eo loco, in quo ille defunctus eſt, rapta ſpiritu in cęlum, uidit eadem hora animam eius adduci in paradiſum eiq; ſpiritu gratulans, dixit. Neſciebam reuerēdiſsime pater te è corpore deceſsiſſe. Sed quando, oro, defunctus es? Reſpōdit ille: Quarto abhinc die. Interim 3. noctes & duos dies exegi in Purgatorio. Tum illa admirans: Et quare, inquit non ſtatim ab obitu mihi indicaſti, ut ſororum noſtrarum precibus pœnæ tuæ ſoluerentur? Dominus, ait ille, noluit te contriſtari pœnis meis, ſed mea potius liberatione & beatitudine exhilarari. Tu autem paulo poſt me ſequeris. His dictis, Lutgardis, redit ad ſe, diem mortis, itemque Purgatorij eius cruciatus, & in cœlos migrationem, ſororibus cum ingēti exultatione expoſuit.

Iacobi de Vitriaco animā uidet in Paradiſo.

Anno quinto ante obitum ſuum Dominica tertia à Pentecoſte, cum in eccleſia legeretur Euangelium, Homo quidam fecit cęnam magnam &c. illa prophetico ſpiritu dixit Sibyllæ à Gagis cui tanquam magis literatæ eius in omnibus cura demandata erat: Noueris chariſsima, die illo Dominico, quo hoc recitabitur Euangelium, me ad cœnam nuptiarum Agni migraturam. Audiens hoc Sibylla, diem illum, tanquā ſupremum uitæ Lutgardis, cum ſumma expectatione præſtolabatur. Sed cum uideret Lutgardē eo die manere ſuperſtitem, putabat phantaſmate illuſam, ſicq; aliquandiu eius uiſionis mãſit immemor. At ubi quinto anno dies ille redijt & poſito Lutgardis iam defunctæ corpore in feretro, Euāgelium, quod diximus, ad Miſſam matutinā in eccleſia legeretur, Sybilla in memoriam rediens eorum, quæ à Lutgarde audierat, obſtupuit,

Lu. 14

Prædicit diē obitus ſui.

ſtupuit, utque Lutgardis ante quinquennium ea dixiſſet, cum admiratione omnibus indicauit.

Tartari uaſtant multas regiões

Quarto anno ante eius è uita deceſſum crudeliſſima gens Tartarorũ, è ſuis ſedibus erũpens, uaſtata Hungaria, Bulgaria, Ruſsia, Poloniæ quoque Duce potentiſsimo interfecto, & regione populoque uexato, cũ iam Boemiæ immineret, timor ingens per omnẽ Germaniam & Galliam peruaſit, ne a Barbaris idem pateretur. Itaque F. Bernardus Dominicanus, Pontificis Maximi pœnitẽtiarius, ualde anxius rogauit Lutgardem, ut precibus inſtãter pulſaret Dominum, ut a Germaniæ finibus illud Tartarorum flagellum depelleret. At illa: Ego uerò, inquit, non iam demum pro hac re cœpi rogare Dominum. Certa ſum autem ad has regiones non uenturos modo Tartaros. Quod ille haud aliter accepit, ac ſi de cœlo ſonuiſſet.

Eodem fere tempore uenerabilis Baldeuuinus Barbeuchonius, Prior de Oegnies, quondã uerò in Aquiria multis annis Capellanus, uerbi Dei concionator celeberrimus, inuitis ſpiritalibus amicis ſuis, parum digne ſe admiſcuit rebus temporalibus. Graui autem morbo correptus, pridie quam exceſsit è uita, digitũ beatæ Mariæ de Oegnies ſibi iuſsit adferri. Eo allato dixit: O uenerãda domina, cum adhuc eſſes in humanis, pollicita es te in mortis hora mihi opitulaturã. Succurre ergo nunc domina, ſuccurre: quia tẽpus eſt. Mortuus autem eſt Baldeuuinus, & in Oegnies honorifice tumulatus. Eius exequijs interfuit etiã Bernardus frater noſter: cumque à ſepultura mox in Aquiriam ueniſſet, ſalutato eo, dixit Lutgardis: Obijt ne dominus Baldeuuinus? Ille tam repentinam miratus percontationem, Mortuus eſt, inquit, & ſepultus. Sed quid tum poſtea? Reſpondit illa: Iam iam mihi apparuit domina Maria de Oegnies, & dixit: Surge chariſſima, feſtina rogare Dominum: quia hac hora anima amici noſtri domini Baldeuuini ad Chriſti tribunal ſiſtitur, de commiſsis & omiſsis illi rationem reddi-tura. Ecce quam uera in teſtimonio quam fidelis in promiſſo, Maria uenerabilis, ea tibi illi: quę Lutgardem præ cunctis mortalibus pro precum ſuffragio adire, uoluiſti, ut quam uiuẽs adhuc in corpore, teſtata eras ad orandum pro animabus à Purgatorio liberandis, eſſe efficaciſsimam, eius iam in cœlis ſublimata pro amico defuncto preces expeteres.

Ecce quid pſtẽt, hominiuri amici Dei.

Interroganti cuidam amico ſpiritali, & ſpeciali, cuiuſmodi Chriſti faciem in contemplatione uideret, reſpondit. In momento apparet mihi ſplendor ineſtimabilis & inſtar fulguris uideo ineffabilem eius glorificationis pulchritudinem. Quæ niſi raptim ſubduceretur adſpectui contemplationis meæ mortalis uitæ huius imbecilitas eam ferre nullo modo poſſet. Poſt eum autem fulgorem manet ſplẽdor intellectualis, & cum illo quæro eum quem raptim uideram, ſed non inuenio. Itaque dicebat oculos Chriſti tam ineffabili coruſcare ſplendore, ut ſi ſplendor ille ſolis lumini infunderetur in infinitum amplius ille ſolem obſcuraret, quam ſolis radij ſtellarum lumen obtegant.

Oculi Chriſti radiantiſſimi.

Ge. 49. Religioſus quidam ſacerdos ſcire cupiebat, quid ſibi uellent ea uerba: Pulchriores ſunt oculi eius uino. Vedit ergo in ſancto calice, diuina myſteria celebrans, Chriſti faciem eiuſque oculos tanto lumine radiantes, ut mundum uniuerſum etiam in medijs tenebris longe uberius, quam uel mille Soles poſſent illuſtrare. Nec facile credi poſſet, quantopere arſerit Lutgardis Chriſtum uidendi deſiderio. Quodam die audiente moniali alia, eiuſmodi uox ſuper illã inſonuit, De-

Pro. 8. liciæ meæ eſſe cum filijs hominum.

Paulo amplius anno uno ante mortem eius apparuit ei Dominus gratulabundo uultu blandiens, & dicens, Inſtat iam finis laboris tui nolo te diutius à me ſeparari. Tria duntaxat hoc anno à te expeto, Primo ut agas gratias pro beneficijs iam acceptis, & ad hoc petas ſuffragia beatorum. Deinde, ut pro peccatoribus meis totam te effundas in precibus ad patrem poſtremo, ut peruenire ad me uſque ulla alia ſolicitudine, ardenti deſiderio concupiſcas.

Crebro Lutgardi prædicuntur obitus eius à Chriſto, etc.

Proximo an̄ obitũ eius Paſchate apparuit ei Chriſtus cũ ſanctiſsima matre ſua inadmirabili claritate. Cumque Lutgardis, ut fere ſemper, de uitæ præſentis exilio & æternæ patriæ deſiderio illis proponeret, nõ ſine pia querimonia dixerunt ei: Non oportet te, chariſsima, diutius huius uitæ laboribus fatigari, paratur iam tibi ſempiternæ pacis refrigerium ad coronã nec uolumus tua præſentia ulterius carere. Decimoquinto ante mortem eius die apparuerunt ei beatiſsima Chriſti mater & ſanctiſsimus Ioannes Baptiſta, quem impenſe & ſingulariter diligebat, dixeruntque ei, Imminet iam finis uitæ tuæ ſupereſt tibi corona iuſtitiæ, nolumus te hic eſſe diutius omnes cœliciues te expectant. Alij quoque ſancti illo anno apparuerunt ei crebro in magna multitudine, prædixeruntque ei obitum ipſius. Apparebant ei etiam quidã ſpeciales amici eius, qui iam è corpore exierant, magnifice ſe lætari aſſerentes, quod breui ad ipſos peruentura eſſet. Hæc cum illa dixiſſet quibuſdã amicis ſuis quæſitum eſt ab ea, quomodo poſſet ſanctos internoſcere. Reſpõdit illa. Ex ipſo Chriſto, q̃ eſt ſanctus ſanctorũ, quidã animam meam illuſtrans ſplendor egreditur, in quo ſingulos quoſque ſanctos mihi apparentes, perfecte cognoſco. Porro ſanctos ipſam inuiſentes obnixè rogabat, ut gratias agerẽt Deo pro ipſa & beneficijs ei collatis.

Sæpè repræhẽderat moniales in ualetudinario manentes, quod parum attente perſoluerent preces Canonicas diuinitus inſtitutas. Cum autem dimidio ante obitum ſuum anno non uideret diuina maieſtate, & reuerentia dignam in ſororibus emẽdationem, ait, Scio equidem, quod poſt deceſſum meum culpã hãc manus Domini in ſororibus uindicabit & tunc memores uerborum meorũ, caſtigatæ cum multa humilitate ſe corrigent, & Dominus retrahet manũ ſuam, quam iam extenderat ad ultionem. Quam autem ueraci ſpiritu hæc illa prædixerit, res ipſa neminem ſinit ambigere. Nam ubi illa exceſsit è uita confeſtim dira peſtis inuaſit in illud monaſterium, & breuiſsimo temporis interuallo quatuordecim probatiſsimæ ſorores extinctæ ſunt. Ego uero eodem tempore illuc ueni, & duas carne ac ſpiritu ſorores: uno eodemque momento animã reddentes, oblato pro eis ſacrificio, in uno tumulo ſepeliui. Cum ſe autem infirmæ ſorores in ualetudinario in dicendis Canonicis precibus correxiſſent, Domino manũ ſuam retrahente, peſtis illa protinus ſopita eſt.

Peſtis caſtigat monaſteriũ propter p̃ces horarias negligenter ſolutas

Ex ſpecialibus Lutgardis amicis quidam uir ſecularis graui ſe ſcelere obſtrinxerat. Confeſſus eſt autẽ illud peccatum ſuum, & egit pęnitentiam ſed in precibus ſuis nullam indulgentiæ conſolationem ſentire potuit. Itaque parum abſuit, qui in deſperationis uoraginem præceps corrueret. Venit ergo ad Lutgardẽ, tanquam ad matrem ſuam, & ei tum facinus ſuum, tum quid pateretur eius cauſa cum multo animi mœrore explicauit. Illa uerò ſemel atque iterum & tertio etiam pro illo Dominum rogans, nullum, uti conſueuerat, a Domino reſpõſum obtinuit nec miſer homo melius ſentiebat. Tum uerò Lutgardis cum Domino in precibus mira ſpiritus inſtantia luctabatur. At ubi ſenſit, Dominum in ira miſericordias continẽtem, ſe uincere non poſſe, ait: Aut dele me de libro uitæ, aut dimitte illi noxam hanc. Mox ad miſericordiam flexus Dñs, Ecce, inquit, remſi illi, quia con-

Exemplũ perfectiſſimæ charitas.

fidit

fidit tibi oec illi duotaxat, ſed etiã omnibus illis, qui tibi fiduot, & diliguntur abs te, propter te beoigne faciam. Sub his uerbis homo ille confeſtim perfectam ueniæ ſpem concipiens, ad tranquilliorem aoimi ſtatum, quam fuerat ante lapſum, Domino miſerante peruenit.

Iam uero, quaotum quidem ad illam attinet, dies, ſequitur exultationis & laudis: quaotum autẽ ad nos & omnes illos, qui illius patrociniijs & conſolatione fouebamur, dies luctus & mœroris: dies, quem ego in feliciſsimus omnium oec morte, ut ſæpè rogaram anteuertere potui, nec ſubſequi poſſum, quo uis orphano calamitoſior. Veoit ergo dies, qui aoteceedit ſacroſanctæ Trinitatis ſolennitatem, & illa graui quidem, ſed iucunda febre decubuit, trini Dei perpetua cultria & uenerartria. Iograueſcente aotem morbo exercebatur. Altero poſt illam ſolennitatẽ die uenit Guillemus conuerſus Affliginienſis (coius monaſterij fratres proprer religionis obſeruãtiam præcipuè charos habebat) illam inuiſere uolens, dixitque ioter cætera: Vtinam ſciret Dominus Abbas noſter te tam male ualere. Et illa: Cras, inquit, ueniet ille meus amicus præcipuus, meque uidebit. Quod cum ille incredibile putaret admirans conticuit. Manè alterius diei Abbate illum locum ad duo milliaria prętergredi uolẽte, nec quicquam de aduerſa Lutgardis ualetudine ſciẽte, dixit idem ipſe ſocijs ſuis: Eamus uiſum Dominam Lutgardem iamdiu enim illam noo uidi. Venie ergo io Aquiriam, & cum ad eam acceſsiſſet, illa multom gratulans, atque è lecto deportata reſidens, manum Abbatis teouit, dixitque ei. Iam recedo chariſsimè, & nihil te charius ſub ſole relinquo. Noueris autem, quod ad te attinet, diuinitus me coo ſolationem accepiſſe. His dictis, Abbas io alia diſtractus abſceſsit & illa uſque ad quintam feriam io multa ſpiritus alacritate permaoſit. Ipſa autem quinta feria cum uocẽ Sibyllæ à Gagis audiuiſſet, ait: Sedeas hic iuxta cor meum: eo plenum eſt monaſterium militia cœleſtis exercitus: aoimæ beatorum præſeotes ſunt, & multæ è ſororibus noſtris, quæ hinc emigrarunt. Quod cum dixiſſet, ſiluit, & deinceps tota ſexta feria uultu gratiſſimo diuiox cootemplationi iotenta, in ecſtaſi fuit.

Toto die manet in ecſtaſi.

Sabbato autem, cum iam mortis hora adeſſet, oculos io cœlum ſuſtulit, & muoita uiuificis ſacramentis, in medio iouecocularum tympaniſtriarum, admixtis cœleſtis exercitus principibus pſallentibus, felix aoima ad liberas auras ſupernæ Hieruſalem exultans & læta buoda euolauit ſub ueſperã, Aooo à Chriſti iocaroatione 1249. decimoſexto Calẽdas Iulij, indictiooe 4. ætatis ſuæ anoo 64. regnante Domioo noſtro, Ieſu Chriſto, cui cum patre & ſpiritu ſancto eſt honor & gloria per iofioita ſecula ſeculorum, Amen.

Abit è corpore.

Cum aotem redderet ſpiritum, quædam è ſororibus, tanta ſpiritus ſuauitate & claritate perfuſæ ſunt, ut præ admiratiooe ſeſe oon capereot. Nec mirum, cum in ſeipſis plane experirentur, cum immenſo ſupernorum ciuium tripudio ipſum ſalutis noſtræ priocipem Ieſum, animam illius in paradiſi delicias euocaſſe. Io ſignum autem uirgioalis integritatis, in ipſo obitu candor, cum lilij nitore cooiunctus faciem eius obtinuit. Oculos, ut diximus, ſub ipſam mortẽ ad cœlum ſuſtulit, cum iam antea diu clauſos habuiſſet, nec eos poſtea uel in morte, uel poſt mortem clauſos habere potuit, quando ipſe oculorum habitus iter, per quod ſpiritus exceſsiſſet, indicauit. Totius uerò corporis cutis tanta fuit lenitate, ut contrectantiũ maous candidam eamque mollem byſſum ſibi taogere uiderentur.

Facies morientis.
Oculi.
Cutis corporis.
Miraculum.

Porro cum ſacrum corpus lauaretur, quædam ſoror multis annis unius manus uſu plane deſtituta, nõ de induſtria, ſed caſu maou illa arida inter lauandum illud attigit, & derepente curatam ſe ſeoſit. Permultis aonis ante obitum eius complures mooiales & cõuerſos fratres inſtanter rogaoeram, ut ſi accideret, ſicut proh dolor accidit, me ad eius è uita deceſſum, non adeſſe, maoum eius abſciodereot, mihique pro ſacra illios memoria reſeruarent: quam ad rem conſenſum obtinueram ueoerabilis, eius loci Abbatiſſæ Hauoigis. Vt autem eſt fœminarum ingenium, celãda prorſus celare noo poſſe, mooiales Lutgardi, quid de præcideoda ipſius manu rogaſſem, indicaront: cũque paulo poſt in Aquiriam uemiſſem, & cum ea colloquerer, illa me ſerio uultu intuens, Audiui, inquit, fili chariſsimè, te poſt mortem uelle mihi amputare maoum. Ego uerò demiror, quid ea manu facturus ſis. Tum ego rubore ſuffuſus, Credo, ioquam & corpori & aoimæ meæ profuturum, ſi, ut ſpero, manum tuam obtinuero. Moa illa ſereno, ot erat, uultu ſubridens, & digitum auricularem dexteræ manus in feneſtra, ad quam loquebamur, depooens, Satis, inquit, tibi ſufficiet, ſi hunc digitum poſt deceſſum meum obtinere licuerit. Tum ego maiori fiducia in eam inuectus, Nihil, ioquam, mihi de tuo corpore ſatis erit, niſi uel manũ, uel caput habeam, quod mihi ſit te orbato leuameotum. His dictis, ad alios ſermones deſcendimus: nec tamen quicqoam illa alicui ea de re dixit, nec aduertit qoidem aut alicuius penſi habuit. Poſtquam autem illa defuncta, & corpore io eccleſiam deportato, tempus oportunum ſe obtulit, Guido quidã ualde religioſus iuuenis & alius cõuerſus ſocius eius digitum illum, quem mihi Lutgardis ſuffectuium dixerat, amputarunt, & dentes ſexdecim ea eius ore extraxeruot. Ego uero cognita eius morte, cum pariter didiciſſem ex eius manu digitum excisſum, oec ſcirẽ tamen, quiſoam eſſet, Iam nuoc, inquam perſpicue liccebit intelligi, num uerè prophetiſſa fuerit Lutgardis, quę ante aonos plurimos auricularem dexteræ manus ſuæ digitum mihi ſufficere poſſe prædixit. Itaq; ueni io Aquiriam, & illum ipſum, *quę prædixerat, digitum præciſum comperi, ſeoſique illo plaoè me contentũ fore ſi eum liceat obtinere. Acceſsi ergo ad Abbatiſſam, & pro ea re preces ſupplices cũ lachrymis obtuli, ſed cum magno dolore meo ſolã Abbatiſſam inexorabilem joueni, ſed, ut arbitror, non abſq; ſuperni diſpenſatiooe conſilij. Voluit eoim probare omnipotens, illum me Lutgardis digitum habiturum, quẽ ipſa promiſiſſet, licet eum neſcia ſimplicitas petenti oegaret. Rurſus autem in Aquiriam uenjẽti mihi, & promitteoti, ſcripturum me piæ Lutgardis uitam, cũ ingeoti cordis mei gaudio donatum eſt omni auro & argeoto optatius munus. Nec me hac in re liuidus quiſpiam putet arguẽdum, quòd Lutgardis necdum in ſanctos relatæ digitum tanto amore complector, Legimus beatiſsimam Nataliam, Adriani martyris brachium, eo interfecto mox, amputaſſe, ueoerabilis quoque Mariæ de Oegnies, oecdum ſanctorum catalogo adſcriptæ, digitum in eius obitu præciſum Iacobus, piæ memoriæ quondam Achooenſis Epiſcopus, & poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, annis multis ad collum ſuſpenſum pro maximo munere Gregorio IX. Pootifici Maaiioo cootra blaſphemiæ ſpiritũ quo atrociter ioſeſtabatur, ferendum dedit. Beatæ quoque Elizabeth Lantgrauiæ Thuringiæ, noſtra tempeſtate defanctæ pollex cum indice moa præciſus fuit. Qđ ergo S. Natalia, & uir memorabilis Iacobus Cardinalis & Pontifex maximus Gregorius, & multi alij fide digni, tanta authoritate aote me facere, nemo in me ceu ſtoltum & impium carpendum ſuſcipiet, niſi qui plane ſtultus & impius ſit.

**quem*

Ecce graues uiri quanti faciant reliquias piorũ.

Porrò autem cum ſacrũ Lutgardis corpus humandum

dum adhuc in feretro iaceret, quæſtio incidit, ubi tã præclaras reliquias condi oporteret. Contigit autem diuina ordinatione, ut uenerabilis Abbas Alnẽſis monaſterij, ex Ordine illius cœnobij Viſitator, triduo ante ſepulturam Lutgardis deceſſum expectaret. Is ergo illic tum præſens, dixit: Vbi uerò tumulari eã par eſt, niſi in eccleſia, ubi pro dignitate omnes ad eam adire poſsint? Ea autem Abbatis uox conſenſum omnium obtinuit & ad dextrum Chori latus iuxta parietem, ubi orare conſueuerat, celebri & honorato loco condita eſt. Porro Sibylla à Gagis, hoc ei Epitaphium poſuit.

Epitaphium Lutgardis.

Lutgardis uixit, uitam ſine crimine duxit:
Cum Chriſto degit, quam lapis iſte tegit.
Eſuriens hæc & ſitiens cœleſtia, luxit.
* Mera dies ſponſi facies illi modo luxit.
Hæc ſpeculum uitæ flos clauſtri, gemma ſororum:
Fulſit in hac pietas compaſsio, gloria morum.

**Mira dies.*

Statim autẽ ab ipſa ſepultura apparuit Elizabethæ de Vuans moniali Aquirienſi in magna gloria, ſciſcitantique illi, num aliquo temporis ſpatio fuiſſet in locis Purgatorijs, reſpõdit: Nõ ſolum nullum ego Purgatorium perpeſſa ſum, ſed etiã loca Purgatorij præteriens, afflictiſque animabus condolens, illis bene præcabar, compluresque ex illis Dei benignitate è pœnis ereptas, ad paradiſi amœniſsima loca mecum abduxi. Hęc ubi dixit, Elizabetha uidebatur ſibi audire, tanquam iuuenculæ cuidam moniali, Machtildi nomine, illam dicentem: Sequere me: intelligensque ijs uerbis Machtildem ad excedendũ è uita inuitari, ſe quoq; ultro obtulit ad ita ſequendũ illam dixitq;: Liceat etiam mihi ſequi te mater dulciſsima. Reſpondit autem Lutgardis: Nõ potes me ſequi modo, ſed poſtea me matrem ſequeris filia. Habuit uero uiſio illa mox effectum ſuum Iuuencula enim à Lutgarde inuitata, intra nouẽ dies defuncta eſt: Elizabetha uerò etiamnum ſupereſt.

Apparet defuncta in multa gloria.

Cum autem iuxta Lutgardis propheticam prædictionem dira peſtis moniales Aquirienſes infeſtaret, quædam ſoror per uiſum multos conſpexit in monaſterij eccleſiam inſolenter irruere: cumque nullus eos compeſcere poſſet uidit Lutgardem ſurgere è tumulo, & omnes illos ſumma ui è templo exturbare. Habuit uero etiam illa uiſio celerem effectum, ſæua illa peſte à monaſterio Aquiriæ profligata. Porrò moniales quicquid è zonis, peplis, uelis, aut alijs rebus Lutgardis habere poterant, certatim quaſi pro reliquijs, & reuera præclaris reliquijs, ad ſe rapuere. Nobiliſsima autem puella Beatrix de Roauia monialis, quæ facultatibus ſuis Aquiriæ monaſterium ab inopia copioſiſsime uindicauit, anthracem, ſiue ut medici uocant, carbunculum, in collo patiens, uelum capitis Lutgardis ad collum appoſuit, pernicioſeque turgẽs malum illud repente abſceſsit.

Velo capitis eius, carbunculus curatur.

Dominus Alardus qui in eo monaſterio permultis annis Capellanum egerat, pollice inflato multum anxie cruciabatur. Is Lutgardis reliquias poſtquam ad pollicem alligauit pro doloris, & tumoris remedio, mox remedium præſentiſsimum expertus eſt.

Miracula ex reliquijs eius.

Oda Aquiriæ Suppriorissa, grauiter manũ dolens ex circunligatis ei Lutgardis reliquijs continuo perfectiſsimè curata eſt. Eiuſdem nominis conſanguinea monialis, nata ex Braniæ oppido, præ capitis debilitate, quia diu uexata fuit, nullum prorſus lilij odorem ferre potuit. Ea ut uidit ad tumulum Lutgardis lilia poſita, horruit quidem ipſo adſpectu: ſed cum caput ſolum ad tentandum, num poſſet ingredi, in oſtium intuliſſet, nihilque moleſtiæ ſentiret mox fidentius ingreſſa, tumulum adijt, lilia naribus admouit, nec ullum penitus dolorem perſenſit.

Eadem monialis nocte in tenebris ad ſepulcrum eius orandi gratia ſe proſternẽs, oculo impegit in candelabri ferrum acuminatum, moxque appoſuit oculo manum ut iam è ſuo loco quaſi excidentem, ne penitus decideret, retineret. Itaque dolore intolerabili affecta dixit: Quid eſt, ſancta mater Lutgardis, quod mihi accidit? En pro tui ueneratione procidens, oculum perdidi, quẽ ſeruare te oportebat: atque inde moleſtiam refero, unde remedium ſperabam. Hæc ut dixit, ſurrexit, & momento temporis pleniſsime reſtituta, nihil neque angoris, neque doloris ſenſit.

Oculus reſtituitur.

Maria de Andeua Aquiriç monialis, grauiſsimo dolore capitis afflicta, ita ut ne puncto quidem temporis ullo corporis membro poſſet quieſcere, ſeque humi impatientius uolutaret, cunctis mirantibus, quippe qui eam quamprimum mentis inopem fore putabant, uelo Lutgardis adhibito uſqueadeo mox teualuit, ut nullius omnino dolor in illa relictus uideretur.

Nota de uelo eius.

Matrona quędã nobilis in partu diutiſsime & periculoſiſsimè laborãs, allatũ cingulum ex equorũ ſetis cõfectũ, quo Lutgardis carnẽ ſuã affligere, & macerare conſueuerat, utero impoſuit, cunctiſq; ſtupẽtibus, ſine dolore in ſuã & prolis ſalutem liberata eſt. Quod idẽ diuerſis in locis & perſonis efficaciter eſt probatũ.

Itẽ cingulo.

VITA ET MARTYRIVM SANctorum & inclytorũ Martyrum Manuel, Sabel, & Iſmael, qui fuerunt Martyres tẽpore Iuliani: ex Simeone Metaphraſte.

17. Iunij.

PErſecutores quidam alij & Tyrãni, etiã ſi idolorũ cultui erãt dediti, in errore tamen ab initio educati, non externum aliquem & alienum cultum, ſed propriũ & patrium habere uidebantur, quem quidem iam tenentes, male quidem, ſed tamen iam tenentes, fidem noſtram eſſe plane abſurdam exiſtimabant & eos puniebant, qui ad eam accedebant. Quorũ quidem cum ea facerent, quæ ſuæ conueniebant conſuetudini, nõ magis quis mores uituperauerit, quam erroris, in quo fuerant educati, fuerit motus miſeratione. Præſens autem hic Tyrannus, cum in rebus diuinis pulchrè à principio fuiſſet eruditus, & in Chriſtianorum legibus & moribus educatus, nec id ſolũ, ſed ſacris quoq; & arcanis ſcripturis fuiſſet dignus habitus, neſcio quanam de cauſa à fallacibus dæmonibus poſtea perſuaſus, illa quidẽ oĩa poſtea habuit pro ludibrio, ijs contumelioſè inſultans, quæ ſunt uenerabilia: gẽtiliũ aũt ſolũmodo res magnifecit, & in ſummo honore habuit. Quocirca eorũ, qui unq̃ fuere perſecutorũ fuit & iniquiſsimus, & impudentiſsimus ut q neq; fidẽ quã acceperat, ſeruauerit, & factis uiſus fuerit maleuolentiſsimus. Iulianũ tranſgreſſorẽ ſcio nos omnes noſſe, quem uel ſolũ cognomen facit omnibus exoſum & inuiſum nedum mores ipſi: quo quidem nemo fuit ad uitium promptior & procliuior.

Iuliani Apoſtatæ impietas.

Is ergo, q̃ nemo putaſſet, in Deum, & eũ, qui illo tẽpore imperabat, (is aũt erat Conſtantius) amentiã & in ipſos Chriſtianos, cũ quibus erat ei nomẽ cõe defectionẽ parturijſſet, Romanorũ neſcio qũo arripit Imperiũ. Propter q̃ ualde elatus, & in ſummã euectus ſuperbiam, omnibus erat intolerabilis, & nec ſe cõtinere poterat, niſi Chriſtianos oẽs caperet & expugnaret alios quidem minis & tormentis terrefaciẽs, alijs aũt turpiter & illiberaliter blandiens alijs uerborum ſtrophis ac technis aggrediens & illaqueans, ut qũo liceret, eos, qui nõ perſuadebãtur, ſubiugaret. Cęterũ

eius

eius improbitatem, & quæ ſub blanda uerborum ſpecie latebat, fraudem & impoſturam peſpexerunt quidem multi & deprehenderunt, qui etiam cito uitarunt: multi autem tormenta quoque quibus ſunt cruciati, forti animo & excelſo ſunt perpeſsi, adeo ut ne turpe quidem uerbum emitterent: complures autem etiam uſque ad mortem decertarunt, uiri callidum artificē in omnibus pudore afficientes & nihil aliud quam id, quod eſt eſſe malum, oſtendentes.

Quoniam autem præter omnes reliquos, hi tres quoque uiri egregij & plane interriti, qui ſunt etiā dicendi argumentum propoſiti, Tyranni crudelitatē non ſecus atque deſipientis pueri deriſerunt, eius minas perinde atque laruas reputantes res eorum ſunt in præſentia narrandæ, & ijs qui non norunt, quoad eius fieri poterit, explicandæ, ut eorum appareat fortitudo & inuictum animi robur. Præclarorum horū, uirorum Perſis quidem erat patria, genus autem ex parte matris piū & religioſum. Pater uerò (eſt enim amica ueritas) permanſit quidem in errore uita autē erat honeſta & grauitate plena, & quæ pietati conueniret: omnes fratres & animis, & corporibus. Nomen primo erat Manuel, ſecundo autem Sabel, rurſus autem tertio Iſmael. quibus quidem ante alia hoc curæ erat maxime, ut à patrijs ritibus longiſsimè abeſſent, eosque tanquam rem execrandam & auerſandā fugerent. Eſt.n. Perſis ritus patrius, lucernas & ignē ſuffumigare ſacrificijs, & alijs adhuc magis execrandis pollui. Quę quidem nec unquam obſeruate i animum induxerunt, & uel ſolo aſpectu ſe iudicarunt, inquinari. Erant enim ab ineunte ætate pulchrè inſtituti in diuinis, utpotè quod quidā Eonoicus uia clariſsimus in eos pietatis ſęmina deieciſſet, & eos aluiſſet pietatis dogmatibus.

Patria ſanctorū martyrum, & gen⁹

Illos cum huc mitti oportuiſſet ab eo, qui tunc in regione dominatum, obtinebat, (uocabatur autē Alamundarus) ut Imperatorem conuenirent, certisque pactis ac conditionibus cum eo pacem inirent, (hoc enim iam prius & lateris petierat, & miſsis legatis cōtenderat) neque uirorum uirtutem homo inſolens reueritus, quæ erat, adeo magna & admirabilis: neque id, propter quod accerſiti uenerant: neque de futuro ſi de nullo alio dubitans, eos, qui aduenerant, intolerandis excipit ſupplicijs, & tandem morte acerbiſsima, pulchrè uero eos accipiens, & ut amentem eius, decebat animum. Vndenam autem ad hoc ſit incitatus, iam dicet oratio.

Legati ad Iulianum mittuntur.

Poſtquam ergo hi tres, ut dictum eſt, uenerunt ex Perſide, & ea ſcripta, quæ acceperant, attulerunt, fœderaque certis conditionibus inita, Romanorum Imperatori & Principibus obtulerunt, eis quidem aliquantiſper permiſſum eſt, ut de more benigne tractarentur, & conſueto honore fruerentur, ut qui de tantare, quam afferebant, Legati acceſsiſſent. Cum Imperatore itaque uerſabantur aſsidue, erantque eis cū eo omnia communia domus, uictus & quicūque eſt alia in aula regia benignitas. Quidni enim ea participarent, qui tales erant, & morum bonitate excellebāt cum uel hoc ſolum quod tantum iter feciſſent, ſufficere deberet ad hoc ut benignisſime acciperētur? Sed hæc quidē nequaquā uerè ac ſyncere fiebant à Tyranno, neq; eius erat hæc facere ſed mox depræhēſus eſt, id ficte ac ſimulare inueniſſe, ut qui factis ipſis effecerit, quo facile argueretur.

Nam cum ei aliquando uiſum eſſet ire in quendā locum Bithynnorum, & fretum tranſmiſiſſet Chalcedonicum, & omnes iam, qui ei parebāt, accerſeret, & non permitteret, ut aliquis ab hoc cœpto deſiſteret, itinere & præter cæteros hos quoque pios uiros abduceret: Tunc enim ei publicum feſtum & celebre aduenerat ſanguine & nidore, & cæteris piaculis ſuos colenti dæmones: (Erat autem nomē loci, in quo hæc execranda peragebantur Orgia, Trygô) Alij quidem omnes, ut qui denſis tenerentur tenebris, feſtum celebrabant cum Imperatore, & una ſacrificabāt, & ei parebāt in omnibus, ut qui corpore & animo eſſent imbuti impietate. Soli autem ij, ne apertis quidem oculis ea, quæ fiebant, uidere ſuſtinentes, tolerabant ſoli procul ſtare in angulo męſti & lachrymātes, & Deū Saluatorem placantes, & rogantes, ut eis concederet integram & illæſam ſeruare religionem, & non pollui impiorum communione, quorum uel ſolam leuiter attigiſſe ſuperficiem, putabant impietatē. Potius autem obſecrabant eum qui eſt optimus, ut eos, qui iam morbo laborabant, conuerteret, & efficeret ut animaduerterent in quanto eſſent errore, & eis ſignificaret, quiſnam ſit, qui eos ad hoc, ut eſſent, produxerit & formarit: & rurſus, cum cecidiſſent, melius reformarit. Ne ſic enim, dicebāt, ò Domine, ſi ueris eos iacere in profundo malorum, nec cum ſint participes rationis, impieri tanta egeſtate rationis, ut ijs, quæ ab ipſis coluntur uideantur à ratione alieniores, & minus ſenſu præditi. Siquidem illa, cum ſint lapides & ligna, ſunt plane nullo ſenſu prædita: iſti autem cū ſint ratione prædíti, & acceperint, ut fierent ad tuam imaginem, & te, qui illos tanto honore affeciſti, ignorarunt, & naturam affecerūt dedecore, & ſibijpſis, quod eſt malum peſsimum fecerunt iniuriam. Sed hi quidē ſicut diximus, cum ſe ab alijs ſeparaſſent, ſoli & inter ſe inuicem fleuerunt, hæc petentes à Domino, & à ſuperis diuinum inuocantes auxilium.

Poſtquam autem uenit quidam ab Imperatore, (is erat cubicularius dignitate) eos trahens & producēs ad ſacrificium, (exiſtimabat enim illuſus, illos quoq; nō minus quam ſe eſſe deceptos) bona uerba ei exclamarūt una uoce. Abſcede à nobis: fidem enim, in qua ſumus educati, nunquam abiurabimus, neque Deum noſtrum relinquemus, neque colemus eos, qui ſunt, apud nos, demones. Abſit enim, ut eo unquam animo ſimus, ut ijs qui non ſunt, nos abiugamus, & tam aperto errori mentem adhibeamus. Non ſumus adeo inſipientes, & mentis adeo emotæ, neque adeo procliues & ad dicendum faciles. Non enim hac de cauſa uenimus, aut propterea tam longum iter ingreſsi ſumus, ut nos quoque prodamus, religionemque noſtrā abiuremus, Venimus tantum ad ineunda fœdera, & ad ea confirmanda, quæ nobis uiſa ſunt: aliud autem habeamus, ut habemus. Hæc audiat & tuus Imperator, & quiſquis eum colit, & eſt ei proximus. Nos quidā nō uinceris, nec ab ea, quæ eſt ea Deo, ſentētia dimouebitis, etiā ſi incitati fueritis ut omnia dicstis & tractatia: etiamſi ignis & ferro, & alijs inſtrumentis ad puniendum inſtitutis tradideritis etiam ſi ipſas nobis animas abſtuleritis.

Noluntcum Iuliano ſacrificare demonib⁹

Conſtātia animi.

Hæc ubi audiuit iniqui miniſter iniquior, omnia quamprimum aperit Imperatori, fortiumque uirorū renunciāt conſtantiam & animos qui perterreri nequeunt. Hic autem mihi conſidera uniuerſam parricide ſcenam, illamque, quæ erat paulo ante, ſimulationem & ſummam malitiam detectam quæ apud eos quidem, qui ſunt ignari fraudis, benignitas eſſe uidebatur & humanitas, re uera autem maleuentia & diſsimulatio, & malignitas erat ad uniuerſum. Poſtquam enim de ſanctis audiuiſſet uir perniciosiſsimus, interim quidem nihil aliud imperat, quam ut includantur in carcere, ut feſtum ſibi quoq; perageret expers, omnis moleſtiæ, & quæ dæmonibus fiebant, ſacrificia non interrumperet propter aliud negocium. Hoc.n. tunc ſibi uiſum eſt expedire, & deinde conſiderare quemadmodum eos aggrederetur. Cæterum beati illi, dum

Coijciūtur in carcerē

Pſ. 94.

li, dum ducerentur in carcerem, in uia canebant: Ve-
Pſ. 76. nite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro: præoccupemus faciem eius in confeſsione, & in pſalmis iubilemus ei. Et illud: Quis Deus magnus, ſicut Deus noſter, qui ſemper facit nobiſcum in gloria & poteſtate? Nos enim populus eius, & opera manuũ eius, & eum perpetuo inuocabimus.

Cum autem die ſequenti mane perſediſſet Tyrannus, iubet ſiſti martyres: qui eos primum blandis uerbis conatur inducere, ſic calide exiſtimans ſe poſſe ſoluere robur animi, etiamſi propter eã, quæ illi coaluerat, immanitatem, aſperitatem minimè remiſerat. Tãquam nobis, inquit, beneuolos, & eiuſdem nobiſcum in omnibus ſententiæ, uos ueſter Rex ad me miſit, ut hac in re fidelem ueſtrum & gratum animum magis oſtenderetis, quod dies feſtos nobiſcum celebraretis, & ſimul lætaremini, & quod eoſdem deos nobiſcum coleretis, & in nulla re à nobis diſsideretis. Sic enim & fœdera ſumus habituri ſtabiliora, & in ijs, quę agũtur, confidemus, ſi eadem mẽte & cultu inter nos colligemur. Quod ſi uos quædam alia & ſentitis & creditis, ſciatis uos non tam uenire legatos & reconciliatores, quam hoſtes & aduerſarios. Nam ſi id non eſtis, omnino, ſi nihil aliud, oporteret uos ueſtra reuereri. Perſæ enim una nobiſcum & Solem, & Lunam, & reliqua aſtra colunt, & præterea lucidiſsimam quoq; ignis potentiam, ne alios quoque deos enumerem, quos ab alte petito uenerantur principio, à quibus nobis quoque donantur quæcunque ſunt optima, & à quibus pendet uniuerſorum prouidentia. Cui ſancti ſimul fortiter & prudenter reſponderunt.

Siſtuntur corã Iuliano

Nos, ô Imperator, qui ab initio Chriſtiani ſumus, (hanc enim rem, & hoc nomẽn maximè uenerabile, nos noſter docuit pædagogus, uir ille in rebus diuinis inſignis & uirtute incõparabilis, qui etiam propter eam dignus eſt habitus ſacerdotio: ijs autem qui cum eo uerſabantur, tantam ſui exercitabat beneuolentiam, quanta ne dici quidem poteſt: nam eius quoque nomen erat Eunoicus) hoc, inquam, uiro uirtutis ſtudioſo, duce & magiſtro uſi in omnibus maximè cũ ſciamus matrem quoque fuiſſe ab eo in pietate initiatam, & ſummè ab eo captam, nunquam quæ ſunt ab eo nobis tradita tam præcioſa & tãti faciẽda, aut prætererierimus, aut obliuioni mandauerimus: rebus autẽ ueſtris inconſideratè animum adhibuerimus, quæ habenti fraudes innumerabiles, ſuntque plane uiles & abiectæ, quoniã nec hæ quidem fuerint aliquid aliud quam error & meræ nugæ. Quidnam autem hoc fecerimus unquam inſipientius, ſi cœli quidem factorem reliquerimus, malis uerò dæmonibus diuinum cultũ tribuerimus? Hoc eſſet inſaniæ, & plane emotæ mentis. Si autem noſtri maiores manſerunt in ueteri errore, ne dicam quod ipſe quoque pater eadem, quæ illi, errante animo eſt ſectatus non ideo à nobis fides abiurabitur, quam profeſsi ſumus coram Deo & Angelis. Nam multi quidem ex ijs, qui ſunt apud nos, Perſis, hoc quidem tentauerunt, non potuerunt tamen noſtram mutare ſententiam. Et ſi, propter quæ uenimus, nõ fuerint inita fœdera, tibi quidem id erit omnino imputandum, qui mittens ea conſiderare & cõponere, de quibus miſsi ſumus, ſedes de ijs diſceptãs quæ ad te nihil attinent nempe quis tuos quidẽ deos colat & ſit eis beneuolus: quis autem eos deſpiciat, & ab eis diſsideat.

Conſtãs eorum reſponſum.

Propter hæc amens ille ira plenus, quæ minimè cohiberi poterat iracundæ dixit eis: Quomodo uos, qui rudes & indocti ſemper uixiſtis, & linguæ Græcæ plane ignari, tam impudentes eſtis, ut ueſtra mala & reproba oratione nobis uelitis perſuadere, qui ad ſummam peruenimus eruditionem idque cum nec ſimus quidem ueſtratum ignari ſcripturarum? Sciatis enim quod ego quoque, cum eſſem in eis aliquando uerſatus, & nouiſſem quam ex eſſent corruptæ & plane ad diſſoluendum faciles eas quamprimum à lingua mea abſterti, ne ex illorum inſcitia & ineptijs aliquid erroris contraxiſſe uiderer. Nemo enim ueſtris fretus libris, quos eleganter quiſpiam uocauerit Chriſtianos aut ſe unquam euaſit melior, aut præclarum aliquid fecit, & dignum quod commemoretur. Quos refellere, & nihil eſſe oſtendere, nec longi eſt temporis, nec uiri uel mediocriter cordati. Quamobrem his dimiſſis, & hac puerili & inconſiderata cogitatione credite mihi uobis conſulenti eã, quæ ſunt meliora. Sin autem audire & parere nolueritis, uos docebit tormentorũ experiẽtia pro qualibus qualia elegeritis, & quãto ueſtro malo ſit hæc arrogantia, contentio, & abſurdiſsima religio.

Ex quibus ſancti magis confirmati, cum graues audiſſent labores & dolores, Tyranno dixerũt audacius: A Deo noſtro & Domino didicimus, non timere eos qui corpora occidunt, neque propter metum prodere ueritatem, neque quando deducimur, meditari q̃d reſpondeamus, cum ipſe ſpiritus ſanctus & paret ad certamina, & animum impleat audacia, & det ſermonem in apertione oris. Quam autem rationis egeſtatẽ nobis obijcis & inſcitiam tu, qui tibi eſſe uideris omnium eruditiſsimus? Neſcio uter ſit à ratione & omni ſapientia alienior, is ne, qui Deum agnouit, & huius uniuerſi creatorem, & omnem ei honorem tribuit, à quo uel ſolo poſſunt omnia manu compræhendi, & ipſa quoque aſtra numerari, ut dicunt diuinitus inſpirata eloquia: an is, qui eum quidem reliquit, adorat autem res ab ipſo creatas, & diuinum eis nomen tribuit inſipienter ne dicam honores dæmonum, & turpiſsimorum aliorum ſimulacrorum, quibus uos exultatis, qui magnifice ueſtram iactatis eloquentiam? Nam ſi uobis uel tantillum ineſſet rationis, neq; uos ijs adiungereris, neque teneremini tantis inſcitiæ tenebris. Nam homo qui eſt rationis particeps, & in cuius poteſtate ſita eſt ratiocinatio, nunquam tam aperto errore inducetur: ſiquidem hoc pertinet ad rationem ratione uti cum ratione, & eligere per rationem ea quæ ſunt præſtantiſsima. Rerum autem omnium, præſtantiſsima eſt Dei cognitio, quod quidem eſt extremum omnium expetendorum, & aſcenſus mentis diuinioris. Quę ſunt uerò apud uos orationes, linguę que nimis redundans & inanis copia, non ſunt plenæ nugis & uanis ineptijs, ſed etiam ueſtri uobis uanam conciliant perſuaſionem, & ab omni quod bonum eſt prolapſionem & adeo, quod eſt peſsimum, alienationem. Quod quidem tibi quoque accidit qui eis aures patefeciſti, & uniuerſis eis ſic es delinitus, ut mutaris, etiam appellationem, nempe qui pro Chriſtiano Grecus, & pro pio impius, & Deo plane carens eſſe & dici uolueris.

Matt. 10.

Egregie perſtringunt tyrannũ.

Pſ. 146

Hæc cum audiſſet craſſa & terrena anima & idolorum uere plena caligine, impletur ira, quæ non poteſt cohiberi iubetque ſtatim humi extendi martyres, & crudis loris & induratis per quatuor homines ita cædi, ut totum corpus ſanguine circũfluat. Deinde cum parum intermiſiſſet, eorum manibus & pedibus clauis perforatis, eiſque ligno ad puniendũ inſtituto alligatis, ſublimes ſuſpendit, iubens eorum carnes ferreis ungulis laniari. Quæ cum uehementer lacerarentur, & multa membra illis ungulis auellerẽtur, & grauibus doloribus omni ex parte peterentur, ne ſic quidem flectebatur robur eorũ animi, aut euadebat mollius: ſed ad ſolum Deum fixis adſpicientes oculis, & lingua & mente hoc loquebantur: O Domine, qui ipſe quoq; ab impijs fuiſti in ligno ſuſpẽſus, qui de pecca-

Cæduntur loris immaniſſimè, &c.

Preces fundũt ad Dominũ.

cato

cato non triumphaſſes, & id traduxiſſes, niſi per Crucem mortem ſuſtinuiſſes, in ligno nos quoque pendemus, qui te dileximus, ut omnino eradatur nobis carnis craſsitudo, & ictu ferri curentur ſauciatæ animæ. Sed quoniam naturæ noſtræ imbecillitatem, da ex alto auxilium, & alleua laborem, & ſeda doloris acerbitatem. Te enim freti, auſi ſumus ſubire hæc grauia & laborioſa, quæ quàm ſint acerba, uides Domine, & quàm nos ualde crucient. Sed o Ieſu dulciſsime, qui es uelox ad defendendum, non eras dilaturus uel dare ſeruis tuis petitionem, uel etiam dare eis plura, quàm petierant. Cum enim preces adhuc lingua uerſarent, apparuit tuus diuinus Angelus, & leuauit eis dolores, & effecit, ut corpora melius ſe haberent, nec id ſolum, ſed etiam ad reliqua confirmauit certamina, magnam dans eis gratiam, & ſpe maiorem.

Diuinitus confortantur.

Interea autem dum hæc fierent, Tyrannus quoque iuſsit eos relaxari à supplicijs. Quos ludificans & ueluti irridens: Videtis, inquit, quomodo adhuc nobis parco, à grauioribus abſtinens, quòd ſperem fore, ut mutemini? Quod ægre ferentes ſancti, & maiori repleti fiducia: Noli putare, o Dei inimice, reſponderunt, fore, ut nos aliter ſimus affecti, quàm iam affectos uideris. Fac deinceps, ſi quid aliud nolueris, uos autem parati ſumus omnia perpeti, ſiue torqueamur, ſiue flagris cædamur, atque adeo ipſo igne comburamur, uoluptatem potius, quàm pœnam, tormenta exiſtimantes. Eſt enim reuera iucundum propter Chriſtum pati ijs, qui ſunt recto ſenſu prædīti. Sed ille inſipiens, ne poſt tantam quidem præclarorum uirorum experientiam intelligens, ſed adhuc ſurdus & corde & auribus, inuictos illos conatur alio modo aggredi. Et cùm unum ex his primum procul à cæteris remouiſſet, cùm duobus ſolis nempe Sabel, & Iſmael, ſibi loquendū ducens, putauit fore, ut uerborum fucis eos induceret, utique conſulens, & quæ ſunt optima ſuadēs, ut putabat. Qui inquit, infeliciter ex præclaro ueſtro patre eſt natus, (neque enim eum utique ueſtrum fratrem dixerim, qui eſt malignus & improbus) cum ſit impudens & contentioſus, ea facit & ſentit, quæ eius arguunt amentiam, uobis quoque perſuadens illius uia ingredi, & nec in religione nobiſcum conuenire, nec in honore deorum, nec in ulla re alia. Sed uos cùm tandem id, quod oportet, didiceritis, illum quidem ſinite nugari, & hiare inaniter, ipſi aūt ſtate nobiſcū, & noſtros deos colite, ut eos quoque uobis habeatis propitios, & innumerabiles remunerationes ab eis conſequamini.

Nota uerſutiā Apoſtatæ

Hæc uerba præclari uictores cum ne arrectis quidem auribus audire ſuſtinuiſſent, hæc libere & confidenter exclamauerunt: Cur teipſum decipis, attonite & moribus uerſutiſsime, uias uerſans innumerabiles, & inſtar ueſtri Protei te mutans & uarians? Si noſtri nondum feciſti periculum, nec quæ præceſſerunt, adhuc tibi ſufficiunt, utere rebus tuis, nec abſtineas ab aliquo, quod ſit in tua poteſtate. Eſt autem tibi omnino magna malorum copia, cum habeas animā adeo malam & iniquam. Sin autem & feciſti periculum, & animaduertiſti rationem & cōſiderationem, quæ nō poſsit cedere, & uidiſti iam immutabilem fidem in Dominum noſtrum & Deum, quidnam tibi uenit in mentem, ut exiſtimes nos futuros tam faciles, ut momento temporis nos capias? Non.n.ne ſi nos quidem contingat eē emotæ mentis, ueſtra ſimulacra coluerimus, quæ & ex luto facta ſunt, & non plus q̃ lutū ſapiunt, quæ oculos quidem habent, ſed non poſſunt uidere, & aures, ſed priuatę ſunt ſenſu auditus, & nares, ſed odorum minime ſuſcipiunt odoratum, rurſus manus, & pedes, neque ad aliquid uideri potuerunt utiles, neque vnquā amiſerunt id, quod habent lapideū.

Egregie eius nequitia conſūditur

Quomodo enim, cum ſint reuera lapis? Pulchre.n. ante nos quoque diuinus Dauid ueſtros deos eſt ludificatus, non eos autem ſolum, ſed eos quoque, qui in illis confidunt, quos etiam uocauit magis amentes, & nec ipſum quidem intelligentes, ad quantam rationis egeſtatem ſint conuerſi.

Pſal. 134.

His amens iſte totus perturbatus, cum ſe non poſſet amplius continere, eorū protinus lateribus, ignis faces admouet, ut ſicut ille ira, ita ipſi igne arderent. Qui etiam cum toti omnino comburerentur, gratiarum quoque actionem in hoc intolerabili tormento Deo emittebant, non ad præſentes intuentes dolores, ſed ad æternam lætitiam, neque moleſtum pati, ſed non pati, eſſe grauiſsimum exiſtimantes. Ita eos affecit amor in Chriſtum, ut ipſius quoque, quàm habebant, naturæ obliuiſcerentur. Sed iſte graui corde, & furore percitus, perinde ac ſi nihil uidiſſet, eorū quæ facta fuerant: Non ſentitis, rurſus dixit uiris illis egregijs, nos nondum à dijs omnino haberi odio, qui ueſtram expectant conuerſionem, qui etiam propterea uos efficiunt malorum tolerantes, quæ ſunt in doloribus laborioſa & difficilia, mutantes? Sed hoc plane eſſe ridiculum & ſtultiſsimum beati illi arbitrantes: Nihil nobis rei cum tuis dijs, magna rurſus uoce clamauerunt, o infeliciſsime, habemus noſtrum ſeruatorem & Dominum, quem in omnibus adiutorem & fatemur, & ſcimus. Is & à præſentibus nos liberat doloribus, & in rebus aſperis præbet audaciam, & efficit, ut ignem, & ferrum, & quoduis aliud deſpiciamus. Quomodo enim aliter caro, & ſanguis ſuffecerit aduerſus tantum examen tormentorum, cum uel lapidis natura, quæ nihil eſt aliud, quàm dura, his cōſumpta & plane eēt confecta? & niſi nubes ignorationis impediens, rationi tuæ tenebras offunderet, & tibi ſenſum adimeret, cognouiſſes omnino noſtra eē omnia diuina & admirabilia, & uero Deo digna. Nunc autem nihil ſcis eorum, nec uis intelligere. Quomodo enim, qui rebus ſolis inhies turpiſsimis? quoniam ad ea ſola, quæ ſunt peſsima, te mali in errorem abduxerunt dæmones,

Igni uīcuntur

Veritus ergo transgreſſor, ne, dum eos magis examinaret, maiores acciperet contumelias, illos quidē, ut quos deſperaſſet ſe omnino perſuaſurum, omnino reliquit, conuertitur autem rurſus ad Manuelem, deceptus ſtultus, ut qui crederet fore ut is ad ipſum declinaret, ei minas & rurſus maiora proponens ſupplicia prioribus. Sed nec ille uir egregius eſt omnino cōuerſus ad ea, quæ iamdiu ante contempſerat, & maiorem oſtendit conſtantiam, libera & confidenti uoce clamans: Cur uane laboras? Cur te fruſtra impudenter geris, o Tyranne? Quid non ex noſtris noſti ſæpenumero? Neſcis quænam ſit nobis mens & ſententia, cum ſimus unus uni colligati, & unum omnes ſentiamus? Aut ergo tres ſupera, aut à tribus recede. Eſt uenerandus numerus ternarius, quo nos ſumus honorati. Sancta Trinitate nos tres ſumus muniti, à qua nobis, quod adeſt, ut ſimus uniti, & ut maneamus infracti, & nihil reformidemus ex ijs, quæ ſunt terribilia, iam enim rurſus dicemus ea, quę ſæpe diximus. Quæ enim ſunt unius, trium eſſe exiſtima. Eidem, in qua ſumus ſimul educati, minime abiurgabim⁹, tuos dæmones non colemus, Dominum noſtrum & Deū minime relinquemus, præſentia futuris non mutabimus, neque uitam breuem & fluentē, æterna, & quæ ſtat, & ſemper eodem modo ſe habet.

Crudelis ſententia tyrāni in inuictos Martyres.

Cum poſt hæc perplexo eſſet animo ille infelix, & plane ſpem omnem abieciſſet ualde timens, ne inſigni ſanctorum conſtantia, ex ijs quoque, qui cum eo erant, conuerterentur aliqui, & illis adderentur, tunc fert in ipſos ſententiam, iubēs ut clauis

prius infixis eorum capitibus, & acutis arundinibus in ungues eorum immiſsis, abducerentur & uitam finirent gladio. Deinde ut ſtatim rogus quoque accenderetur, & eorum abijcerentur corpora, ut ne puluerem quidem liceret efferre Chriſtianis, ſi hoc facere uoluerint. Sancti ergo, qui ducebantur a militibus, peruenerunt ad locũ, in quo erant conſumandi, qui uocabatur Conſtantini: Erat autem præceps, & acceſſu admodum difficilis: in quo etiam conſtituti, has ultimas preces fuderunt Domino; Deus, qui es ante ſecula, & expers principij, qui ex eo, quod non eſt, ad hoc quod eẽnt, produxiſti vniuerſa, qui in ultimo dierum propter noſtram ſalutem teipſum exinanijſti, & in forma ſerui nobiſcum es uerſatus, & mortem per crucem ſubijſti, ut nos ſolueres à peccati uinculis, & regni tui faceres participes, ſuſcipe in pace tuos famulos, & coopta nos in numerum eorum, qui tibi placuerunt à ſeculo: quoniam propter ſanctum tuum nomen hanc mortem gladio afferendam noſtra ſponte ſuſcipimus, & a uita præſenti excedimus. Quinetiam eam quæ nos circunſiſtit, multitudinem, & malignis fraude redacta eſt in ſeruitutem, conuerte, o miſericors, ad tuam agnitionem, & da eis mentem ſanam, & prudentem, ut te ſolum uerum Deum agnoſcant, & tibi ſoli ſe dedicent.

Hæc cum precati eſſent Martyres, uox eſt ab eis audita deſuper: Venite, dicens, gloriæ coronas accepturi, & beatæ uitæ fructũ percepturi. Pulchre enim à uobis peractus eſt curſus certaminũ. Et ſtatim fuerunt eis amputata capita, decimoſeptimo Iunij. Protinus autem locus, in quo ſtabant, ſciſſus in duas partes, eorum compræhendit corpora, ut ſalua conſeruarentur & illæſa, & iuſſus Tyranni appareret inanis, qui re uera erat huiuſmodi, ut igni eos mandari iuſſerit. Lictores uero cum hoc uidiſſent miraculum, ſe in fugam coniecerunt. Multi autem ex ijs, qui illic aderant, cum Domino credidiſſent, & errori renunciarunt, & cooptati ſunt in numerum Chriſtianorũ. Qui cum duos dies in loco mãſiſſent, & Deo multas preces fudiſſent, ſanctorum corpora repente terra reddidit admirabiliter, longe optimo odore plena. Quæ cum ſuſtuliſſent, & honorabilia honorifice depoſuiſſent, eis iuſta ſplendide & magnifice fecerunt. Ex eis autem horis ſingulis ſcaturiunt curationes, & gratiam donant ijs, qui ueniunt.

Capite plectuntur.

Multi credũt.

Cæterum punire ea, quæ fecit transgreſſor, nõ diu distulit iuſtitia: ſed celerem & grauem de eo pœnã ſumpſit, quæ in Perſarum fines deduxit, & effecit, ut illic eius miſera erumperet anima. Nam cum rex Perſarum magna in eum ira æſtuaret propter ſuos interfectos, ut qui eſſet iniuſtus & fœdifragus, & pacis inimicus, & iſte cum magna arrogantia & exultatione appropinquaſſet Perſidi, & bellum inter eos erupiſſet, & impius turpiter eſſet uictus, iuſte plagam illam accepit in uiſceribus: riſus quidem à dæmonibus, qui ipſum deceperant, riſus autem à Chriſtianis quoque, quibus ſe eſſe factorum peſsima erat minatus vir perniciosiſsimus. Quocirca par eſt, vt nos quoque Deum glorificemus, qui non longo tempore emittit virgam ſuper ſortem iuſtorum, ſed celerem dat ſalutem & ſpe maiorem ijs, qui eum diligunt. Quoniã eum decet omnis honor, & gratiarũ actio, cum patre principio carẽte, & uiuifico ſpiritu, nunc & in ſecula ſeculorũ, Amen.

Iuliani interitus

VITA S. AVITI PRESBYTERI,

ex egregijs MS. codicibus, per F. Lauren. Surium mutato ferè ſtylo deſcripta. Eſt enim ualde obſcuro ſermone, ſed tamen grauiter contexta à quodam ſancti uiri prope æquali.

AVitus apud Aurelianos plebeio ex ſanguine ortus, parentes habuit humili loco natos. Mater eius patriam habuit Virdunũ, cui ingenuitatem uirtus & meritum cõciliauit. Vt autẽ Aureliam proficiſceretur, inopia & egeſtas eam cõpulit. Nupſit uero illic cuidam Belſicolæ, cui peperit Auitum egregium filium, qui quandoque populo magnam eẽt ſalutem allaturus. Eo naſcente, ingens lumen in cubiculo apparuiſſe, certa relatione compertum eſt, ita ut eo ſplendore obſtetrices ab officio ſint deterritæ, tantique miraculi perculſæ ſtupore, non fuerint auſæ lumen illud cœleſte intueri. Sed Dominus præſcius futurorum, non ignorans futurum illum fidelem ſeruũ ſuum, in ipſo ortu eum ſanctificauit.

Iunij 17 ita tria S. Aui P.

Lumen in eius ortu uidetur.

Creuit inde puer, & cum infantiæ rudimenta exceſsiſſet, ad Mictianenſe monaſterium deuotus aduolauit, depoſitaque coma, monachum profeſſus eſt. Cũ autem nedum Abbati, ſed etiam omnibus pura animi ſimplicitate obediret monachi quidem inuidia correpti, fatuum eum uel brutum appellabant, crebro illi obtrectantes. Habebat uero pro more, partem ciborum ſuorum clam egenis impartiri, ſæpe etiã ſibi detractis ueſtibus illorũ tegere nuditatem. Abbas itaq; cœleſte in illo lumen conſiderans, tacitus illũ amare cœpit, conſtruxitque ei cellulam intra ueſtibulũ monaſterij procul ab alijs, ne eius ieiunandi, & uigilandi aſsiduitas à fratribus oſtentationi, & arrogantiæ tribueretur. Vt uero omnes manifeſtis indicijs Dei hominem eum eſſe perſpicue cognouerunt, inuito Cellarij munus demandarunt. Non potuit ille recuſare Abbatis imperium: ſed cum eam miniſterij ſarcinam in ſuos humeros recepiſſet, ab immiti familia crebris inſidijs honeſta eius ſimplicitas appetita & exagitata eſt.

Fit monachus.

Quadam autem nocte, cum ex more Abbati incũbere uolenti inſeruijſſet, cingulum cum clauibus colligatis caute ad eius caput depoſuit, relictoque illo onere, ad Calauniæ loca abditiſsima receſsit, ubi cellulam è uilibus texens uirgultis, multis diebus delituit, decem plus minus milliaribus procul à monaſterio. Cumque Abbas ad nocturnas laudes canendas pro conſuetudine ſurgeret, labente cingulo, clauium cellarij ſtrepitum audit. Obſtupefactus igitur, nihil dubitat aufugiſſe Auitum, citusque ad cellulam eius ſe conferens, omneque cœnobium & cellulæ nemoroſa ſepta perluſtrans, nulla ratione inuenire potuit, quem noctis tenebræ facile occultabant. Non multũ autem interceſsit temporis, cum uir ſanctiſsimus Maximinus, qui per id tempore, Abbatis miniſterio perfunctus erat, migrauit ad cœlos, cuius ſacro humato corpore, monachi ad inquirendum Auitum ſimul omnes profecti ſunt, tandemque repertum, ad monaſterium precibus flexum adducunt, ſibique Abbatẽ, pontifice iubente, conſtituunt.

Secedit in locũ deſertũ

Fit Abbas ſui monaſtery.

Tum uero ingrato ſub faſce humilitas ſublimata gemiſcit, rurſumque fugam meditans uir Dei, terrena faſtigia reſpuens, uno tantum puero comite contentus, uaſtas ſolitudines latitaturus expetit. Erat quidam eremi locus, nemoroſa fronde contectus,

Rurſus fugit in eremũ.

ctui, planeque abditiſsimus in Pictiacæ ſyluę fundo, quem olim priſca manus conſtruxerat, hæredemque compleau horrebant culmina ſenſim diruta. Ibi ille ultro ſeſe in illud protrudit deſertum, exiguamque ex corticum fragmentis domum prouidus Chriſticola ſibi conſtruens, longe à uillarum culminibus clandeſtinum amplectitur exilium, & diu multumque ruricolis ignotus, pomiferis dapibus, quas ſylua miniſtrabat, ſeſe ſuſtentat.

Per id tempus, uberrimos glandium prouentus nemus omne ſuppeditauit: eumque duo ſubulci immẽſam illam uaſtitatem luſtrarent, unus iam olim mutus longo ſilentio, fratrem per auia comitabatur. Itaque paſtorali ritu inter cæruleæ noctis ſpatia accenſis tedis uagantem pecudem illis ſequentibus, ſubito extinctis tedis ab immenſo imbre, pecus ab oculis euanuit, & omnia rapuere tenebræ, nec iam ſpem ullam luminis recuperandi eremi uaſtitas offerebat. Interim formidantes gregi, oculis maiori cura inuigilant. Tandem uelut ſtellam radiantis Olympi procul ignem conſpiciunt, atque eò mutus ille, non tam uocibus, quàm nutibus uſurus, properat. Vbi ad tugurium beati uiri peruenit, fixus in limine, balbutienſque, protenſa teda nutibus rogat ignem ſibi commodari. At uir Dei in medijs denſæ noctis tenebris, cernens hominem terra facie, deformi capillo, uilibus pãnorum fragmentis ſemitectum, nonnihil perterritus ꝙ putaret ſe aliquod immanis eremi monſtrum uidere, aut inter nocturnas tempeſtates dæmonem ſibi apparere, mox ad orationis pſidia ſuo more confugiens, humi ſe proſternit, & diu multumque Dominum deprecans cum lachrymis, orat indicari ſibi, utrum à bono, uel malo ſit is, qui ſe ipſi repreſentet, & ut nullis artibus illum celari patiatur, quin & genus & conatus ſuos exponat. Poſt preces à terra ſurgens, Crucis ſignum manu pingit contra hominem, ſicque affatur ignotum: Quiſnam ſis, tam ſubito meo illatus tugurio, prorſus ignoro: ſed per Chriſtũ omnipotẽtis Dei filium, cruci ſuffixum, te adiuro, ut cuius generis monſtrum ſis, uel quid in deſertis his locis agas, mihi edicas. Mox ad imperantis uocem inſontis lingua laxatur, uoxque intra fauces renaſcitur, indicat homo, quid neceſſario petiturus uenerit, fatetur maiora ſe accepiſſe, quàm petierit, quippe qui lumen ſolum expetens, etiam uocem ſiu precio referat. Deinde ſentiens uiri Dei uirtutem, ad eius pedes ſe abijcit, immenſas agit gratias pro collata ſibi medicina. At uir Dei intelligens hominem non tam a paſtoribus, quàm ab ipſo Deo ad ſe miſſum, multum lętatur Dei benedictio, eique gratias agit: hominẽ quoque complexus, Crucis ſigno munit, redditoque lumine incolumem à ſe dimittit, qui quetulus ad ipſum uenerat.

Mutus loquitur, à ſancto uiro interrogatus.

Porrò autem effrenis porcorum grex eum cuſtode longius abſceſſerat, nec iam ſcire potuit homo, ubi illum inter opaca ſyluarum & noctis umbras quæreret. Mox nouo iubilo complet nemus, & fratris nomen crebra uoce compellat. Ille ut nomen ſuũ audit iactari per auras, obſtupeſcit, turbatusque animo, miratur quis uel muro reformarit uocem, uel importunis clamoribus ipſum auſit appellare, uel prius incognitus eò aduenerit. Hæc autem illo inter arborum umbras cogitante, lumen obuium conſpicitur, aduentantiſque uultus exploratur. Poſtquàm ergo prodente lumine fratrẽ incolumẽ uidit, irruit in collum eius, eumque complexans, gandia lachrymis pmiſcet, ſciſcitatur de medico, uirtutis uim illo uatrãte cognoſcit.

Sole orto, ambo pariter properant ad hominem Dei, proſtrati, ingentes agunt gratias, gaudem pro impetrata ſanitate porcum offerunt ſacerdoti. Sed cũ ille omnem ſibi carnis eſum penitus interdixiſſet, noluit accipere, iubet ſuo gregi porcum reſtitui, obſecrat, ne uel ipſum, uel locum, aut rem geſtam ulli reuelent. Sed celari diu non potuit, ꝙ cœleſtis uirtus ipſo Domino iubente prodebat. Digrediuntur inde à uiro Dei, mutusque ad paternas ædes iam bene uocalis remittitur, qui ubi feſtinus paternæ domus limen exceſsit, in medio ſtans, in has prorumpit uoces: En genitor optime, natus tuus multos dudum damnatus per annos, hodie te noua ſalutis uoce compellat, & cœleſti uirtute ſoluta lingua te pronunciat. Surgite ergo læti & alacres, & una mecum ſimul omnes abite ad ſyluas, diuinum medicum ueneraturi, & ſancto Auito pro reddita mihi uoce gratias acturi in deſerto. Pater ergo ut audiuit filium rem geſtam ordine explicantem, paululum ſubſtitit: inde in collum filij incumbens, membra complectitur, & multis inter gaudia lachrymis caput eius rigat. Occurrit etiam mater non minus hilaris, cupiens filium audire loquẽtem.

Vir Dei perpetuo abſtinet carniũ eſu.

Mox in uicinos rei geſtæ fama diffunditur, & Auitus ubique celebratur. Vndique deuoti cõfluunt populi, arctaque deſtructos ad ſanctum ſemita ducit tuguriũ ſacerdotis, languentium eum turba cupit attingere, immenſa miſeris ſtipatur ſylua cateruis. Verſari uidetur in foro, qui prius abditus deliteſcebat in ſolitudine. Morbus omnis depellitur, languentes omnes curantur, tolluntur in cœlum uoces Deum laudantium, & gratias agentium atque dicentium, Benedictus qui uenit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis per ſanctum Auitum. Sed cum uir Dei immenſa populi multitudine premeretur, uoluit nocturnis horis clam ad loca occultiora ſe transferre, ſed tam populi precibus, quàm præſulum authoritate, ita tãdem potuit retineri. Conſtruxit autem eo in loco inſigne monaſterium, in quo in hunc uſque diem priſcorum patrum Pauli & Antonij inſtituta, inconuulſa ſeruantur.

Multi ad eum morbidi confluũt, et ſanãtur.

Pſal. 117.

Monaſteriũ cõſtruit.

Per id tempus uir Dei Aureliam proficiſcebatur, liberaturus miſeros, qui in ergaſtulis uincti tenebãtur. Venit autem ei obuiam immenſa turba languẽtium, è quibus unus paruulum filium à natiuitate cæcum ad eius pedes depoſuit, orans ut ei lumen reſtituat. Iũgunt cum illo preces ſuas ſimul uniuerſi, ne poſsit pater pueri uoto fruſtrari ſuo. Itaque ſanctus Auitus tã illorum precibus, quàm paterna pietate permotus, in oculos cæci pueri ſignum ſalutis impreſsit, & e uestigio ille præſentem potuit cernere mundum. Quod quidem nos ab eius ipſius cæci, ſed nunc clare uidentis, ore accepimus. Nimis uero prolixi operis eſt cuncta annotare, quæ tum Aureliæ, tum alijs diuerſis in locis uir Dei effecit. Certe eius uerbis iudicum ſuperba poteſtas, uiſis eius miraculis, adeo ei addicta fuit, ut ante omnia uincti, eo rogante, relaxati ſint.

Signo Crucis cæco reddit lumen.

Non eſt antẽ illud quoque ſilentio prætereundum miraculũ, ꝙ quidã * Miciacenſis monachus, que ſanctus Auitus peculiariter charũ habuit, qui etiã in ſolitudinẽ cũ illo profectus fuerat, cũ iam ſupremũ duceret ſpiritum, fratres rogauit, ne ipſius corpus prius tumularẽt, ꝙ beatiſsimus Auitus ſuper corpus eius precatus eẽt. Porro beatus Auitus more ſuo abſque ullo uehiculo iam procul ſeceſſerat in deſertum itinere longo, & ad ſolis occaſum uſq; illic conſtiterat, cũ ecce unus è fratribus derepente ei nunciat obitum illius, quẽ diximus. Ille uero eo nuncio non mediocriter afflictus, qua potuit celeritate ad monaſteriũ ꝓperauit. Iã noctis medię ſpatia abierant, & ingreſſus uir Dei in oratoriũ, circa defunctũ ipſe quoq; inſtar aliorũ in medio tẽpli ſe ꝓſtrauit. Iam uero uigilijs defeſſos monachos ſomnus obtinuerat. Tacuit uir Dei lę-

tusque illo ſilentio, ad feretrum ſe adiunxit, conuerſusque ad ſolita precum arma, more ſuo humi ſe abijcit, multo lachrymarum imbre ſanctorum metuenda pauimenta perfundit, ad omnipotentem Dominum indeſinenter preces ſupplices tranſmittit. Abſolutis precibus, ſurgit à ſolo, ſentit diuina benignitate uitā monachi ſui ſibi donatam, defunctumque inter ipſa noctis ſilentia ita compellat: In nomine Dei patris omnipotentis ſurge frater, & tam repentini deceſſus tui rationem nobis expone. Illico ſurgit, qui fuerat mortuus, ſedensque in feretro, omnia, quæ ipſi euenissent, & quemadmodum eius oratione à tetræ mortis uinculis ad lucem eſſet reuocatus, ordine explicauit. Monachi eorum mutuis colloquijs excitati, obſtupeſcunt cœleſti miraculo, quòd uita functum cum S. Auito ſermones conferre uiderent. Itaque omnes humi proſtrati, ſacerdotis ueſtigia lambunt, Deo in excelſis gratias ſublimiter agunt, quòd tanta per Auitum uirtutis ſuæ miracula in eo monaſterio declararit. Porro is, qui excitatus fuit à morte, beati uiri complexus dexteram, incolumis a feretro ſurrexit, & cum hymnis & canticis ſpiritualibus ad amicam cellulā abceſſit, multisque poſteà annis ſuperuixit. Fuit hoc miraculum à ſancto Leobino Carnotenſi Epiſcopo diuulgatum, qui ſe ab ipſo ad uitam reuocato fratre id didiciſſe teſtabatur. Sumus autem in commemorādis beatiſsimi Auiti miraculis, quorum iam olim probata teſtimonia collegimus, ſuccincti, ne myſteriorum ſolennia in ueſperam uſque protrahamus.

Nota, Sanctorū metuenda pauimēta.

Excitat uita functū.

Is S. Leobinus floruit Anno Christi 525.

Quidam ex Dunenſi caſtello, pro eius plebeculæ ſalute deprecaturus, ablegatus eſt ad S. Auitum. Accedit deuotus ad uirum Dei, obſecrat ut corpus ſuum pro caſtelli eius munimine, apud ipſos patiatur poſt obitum ſuum humari: pollicetur eorum uerbis, egregiam fabricam ipſis nomini ſe dedicaturos. At uir ſanctus, Indignum eſt, inquit, hominem peccatorem & multis criminibus inuolutum, intra templum tumulari, campis patentibus ad futuram examinationem, oſſa humiliata in foſſa humo decet recondi. Sed tamen ut ueſtro ſatisfiat deſiderio, ſi in propoſito permanetis, templum in Dei nomine ut conſtruatur, nō recuſo. Meum uero corpus ad Aurelianorum urbē ex Dei uoluntate condetur. Si quid tamen opportunum ueſtro loco exiſtimatis, inter futura mox iurgia, ex abeunte indignas meas, ſi poſcitis, reliquias capietis. Quod ita quoque factum eſt. Illo enim in loco hodie magna degit congregatio hominum, Deo ſacra officia ſine intermiſsione reddentium.

Nota quid priſca ætas tribuerit ſanctorū reliquijs.

Nec multo poſt uir beatus certaminis ſui finem obtinuit, ſanctumque cœlis ſpiritū reddidit. Vbi uero Aurelianenſes & Dunenſes de eius obitu certiores facti ſunt, propter ſacrum corpus ſibi uendicandum utrinque arma capeſſunt. Dunenſes Abbatis ſui corpus tanquàm quondam ſuo priuilegio repoſcebant, Aurelianenſes monachum Miccianenſis monaſterij ſibi deberi contendebant. Cum autem monaſterium, in quo uir Dei deceſſerat, Dunenſibus eſſet propinquius, celeriter omnes eò aduolant, defuncti corpus tanquàm inſtructa acie rapiunt, ſublatumque ad extructam baſilicā abſportare nituntur. Sed non ſegnes Aureliani, licet aliquanto poſterius, armis inſtructi occurrunt, fores baſilicæ occupant, clypeis tecti, parant ſe ad confligendum cum Dunenſibus ſacrum corpus abſportantibus. Id ubi è ſylua progreſsi hactenus ſecuri Dunenſes conſpiciunt, animis perturbati, deſperant ſe poſſe uoto potiri ſuo. Itaque ſubmotis illis in media æde onus ſacrum inuiti deponunt, caſtria caſtra opponunt, inter media utrorūque tela theſaurus conſtituitur: ſed cœlitus adeſt præſidium, ne eius cauſa, quæ multis ſæpe uitā attulerat, in mutuę cędis diſcrimē illi conijcerent. Adeſt, Deo uolente, Leuſus, uir inſignis ac ſumma poteſtate præditus: turgantium lites dirimit, armatorum ſæua conſilia diſsipat, corpusque ſaluriferum per publicum aggerem Aurelias deportari iubet.

Eius obitus.

Nota lector antiquam deuotionem.

Tum uero Dunenſes magno dolore correpti, lamētabiles dant uoces in cœlum, & quia non poſſent ſacros artus ui impediti, apud ſe retinere, orant beati uiri aliquas reliquias ſibi permitti. Nō potuit hoc negari petentibus, maxime quòd æquiſsimis precibus etiā lachrymas adiungerent. Accedūt ad funus ſummi ſacerdotes, & cum tremore corpus ſacrum attrectātes, magnum reliquiarum munus conferunt poſtulantibus. Deinde proficiſcentes, corpus in ſublime tollūt ſacerdotes, & urbana manus feretro protinus nobilia colla ſupponit: gaudent, qui poſſunt ſacrum contingere lignum. Sanctiſsimum funus hoſtilis turba comminus antecedit, urbemque petentes populi, condenſo pede feruntur. Cerneres illic cereis ardentibus ruralia arua quaſi candere flammis, & millibus multis ſtipata caterua, iam prima populi pars arcem attingebat, cum multi necdum è Dunenſi caſtello pedem extuliſſent. Quis uero ingentem illum Clericorum pſallentium chorum, qui ex uicinis urbibus ſtudio religionis ad Auito perſoluenda officia alacres conuenerant, explicare queat? quorum ardens & ignitus clamor, inſtar cœleſtis tonitruī ſidereū pulſabat Olympum. Vox erat una omnium clamantium & dicentiū: Gloria in excelſis Deo, & in terra Aurelianorum perpetua ſub Auito pax. Atque ij uix tandem denſa populorum agmina perrumpentes, ſacrum corpus perferunt ad ſepulcrum: atque in loco ſancto cētum ab urbe paſsibus religioſe & cum ſumma reuerentia magni pontificis tumulant defenſorem. Titulus quidem ex uiliſsimi ligni materia illi poſitus eſt, ſed membra interim totus uenerabatur orbis.

Cū tremore episcopi ſacrum eius corpus attrectāt.

Cerei ardētis

Ea tempeſtate rex Childebertus, inclitus Francorū princeps, comparato exercitu Hiſpanias ſuo addere imperio uolebat. Audita uero tanti uiri fama, & quòd ſepulcrum eius exigui parietes uallarent, cœleſti regi uotum integra deuotione nūcupauit, ſi incolumis in regnum ſuum ſancti Auiti interceſsione reuerteretur, ampliſsimam ſe ſuper eius monumentum baſilicam conditurum. Itaque in itinere multa quidem ab hoſtibus perpeſſus eſt, ſed quoties ei ſtructæ eſſent inſidiæ, toties ſancti Auiti interceſsione ab impendentibus periculis liberatus eſt: atque ita ſoſpes & triumphans rediſt in regnum ſuum. Tum uero inſignem ædem, ut erat pollicitus, in loco ſupradicto extruendam curauit, uſus ad eam exornandam ſolertia Vuaddonis, unius ex proceribus ſuis. Cuius operis mercede eum credimus minime fruſtratum. Illic enim aſsiduis miraculis uirtutum geſta clareſcunt. Clauſi pateſcunt oculi, debilium membra ſubito conualeſcunt, mutus uocem recipit, ſurdus auditum: Datur regioni ſalus integra, & per omnium infirmitates uelox medicina percurrit.

Nota.

Childebertus rex inſignē ei extruit ædem.

Vir ſanctus coniungitur
Aniano, & urbs
Aurelianorum
illorum circumſepta uirtutibus, ſeruatur in
medio: Quorum patrocinio nos diuina Trinitas cuſtodire & conſeruare dignetur: cui eſt honor & uirtus & poteſtas in ſecula ſeculorum,
Amen.

DE EODEM S. AVITO, EX Grægorio Turoneſ. De gloria Confeſſorum, Cap. 99.

AVitus Abbas Carnoteni pagi, quem Pectenſem uocāt, ſæpius imminere diſſolutionē ſui corporis ſpiritu ſancto reuelante prædixit, qui recedens à corpore, honorifice apud Aurelianenſem urbem humatus eſt, ſuper quem fideles Chriſtiani eccleſiā conſtruxerunt. Poſt cuius obitum cum anniuerſarius aſſumptionis eius dies cum ſummo coleretur honore, vnus è ciuibus, alijs ad Miſſarum ſpectanda ſolennia euntibus, accepto raſtro, uineam paſtinare direxit. Increpatusque à multis, cur huic feſtiuitati deeſſet, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verum ubi ingreſſus uineam, primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice, facies eius ad tergum conuerſa eſt. Tunc tremens, ſpectantibus populis, cum fletu magno baſilicam ſancti ingreditur. Poſt paucos uero dies, orans in eodem loco aſsidue, directa ceruice conualuit.

Vltio diuina in eū, qui noluit feriari in feſto S. Auiti.

VITA S. VVLMARI ABBAtis, apud Boloniam quieſcentis, incerto quidem authore, ſed non contemnenda fide conſcripta. Dictionē paſsim nonnihil expoliuimus. Puto autem hic non niſi Vitæ eius Epitomen haberi.

SAnctus Vulmarus, uir admirandæ ſanctitatis, petijt monaſterium, quod eſt in pago Hannonienſi ad Sambram fluuium, diciturque Altimontis, ubi tum monaſticus ordo cernebatur. Suſceptus uero à patre eius monaſterij, demandatum ſibi ab illo miniſterium in ſe recepit, humile illud quidem & abiectum, ut quod circa paſcendos boues & ligna ad fratrum officinas importanda uerſaretur, Prompto interim animo illud munus exercens, inſtigante eum ſpiritu Dei, ad ludum literarium ſe cōtulit, rogauitque ſibi Alphabetum exarari. Inde reuerſus cum tabella alphabetica, quoties ad ſyluam eundum erat, illam manu geſtans lectitabat, bobus ipſum ſequentibus. Poſtquàm autem ſanctum eius ſtudium Abbati innotuit, ab hoc miniſterio abſolutū, in Clerum adſcribi curauit. Tum ille nocturnis horis, cum ſe fratres ſomno dediſſent, omnium repurgabat calceos, mundatosque clam ſuis locis reſtituit. Porro Abbas noſſe percupiens, quiſnam tantæ humilitatis officiū obiret, quadam nocte ante lectum ſuum in dormitorio, ubi cubare ſolebat, calceos ſuos ſordibus affectos depoſuit. Quos cum Vulmarus ſuo more tacitus auferret, ab Abbate depræhenſus eſt.

Iunij. 17. quo die trāslatū teſtatur MS. codex.

Præclara humilitas S. viri.

Poſteà ſacerdotio initiatus, ob uitæ meritum ab omnibus prædicabatur: ſed ille hominum laudes reſpuens, in eremum aufugit, nihil ſecum ferens præterea, quæ ad ſacerdotalis miniſterij executionem pertinerent, & bipennem. Vbi in eremum uenit, ca uam illic arborem conſpicatus in ea tres dies delituit, non ſolum humano carens alloquio, ſed etiam omnis alimenti inops. Apparuit autem Angelus Domini cuidam homini fideli, monuitque ut Vulmaro in deſertis locis fame laboranti cibos ferat. Parat ille eſcas, ſed quò deferendæ ſint, prorſus ignorat. Dixit autem illi uxor eius: Dimitte equū, ut quò uult cunque eat: & ſi à Deo hæc eſt admonitio, duce iumēto hoc inuenies quod requiris. Facit uir, ut vxor uoluit, perduciturque recta ad concauam arborem, in quam ſe uir Dei abdiderat. Quem ut uidit, exponit uiſum & quid facere ſit iuſſus. Surgit ergo uir Dei, & cum illo pariter cibum capit. Poſteà ille idem portionem quandam hæreditatis ſuæ dedit ſeruo Dei. Ea accepta, condit monaſteria, plurimosque ad ſeruiēdum omnipotenti Deo in ea adducit.

Fit p̄ſbyter, ſed vt hominū vitet laudes, petit eremū.

Condit monaſteria.

Cum autem bonum ille certamen certaret, & fidelem Chriſto Domino nauaret operam, multis cœpit clarere miraculis. Ea re permoti homines, etiam ex longinquis regionibus ad eum confluebant. At ille humanos fauores declinans, ne quam illi animi elationem adferrent, ad pagum Bolonienſem, in quo natus fuerat, profectus, in quadam eremo, quæ ipſius erat, in ſanctiſsimæ matris Dei ſemperque Virginis Mariæ, & beatiſsimi Petri Apoſtoli honorem, eccleſiam extruxit. Quo cum illum inuiſendi gratia complures utriuſque ſexus aduenirent, uerbo Dei illos reficiebat, & ſub regulari habitu regebat.

Acceſsit autem ad eum etiam* Ceadula rex occidentalium Saxonum à Chriſti religione alienus, dixitque ei: Audiui te uirum eſſe ſanctum. Duo igitur peto abs te, ut me fluctuantem animo, in fide confirmes, & quæ ſit animæ certiſsima ſalus edoceas: ſimul etiam ores pro me Deum tuum, ut contempto deorū cultu, in ipſum credam. Cum ergo uir Dei audiſſet regem, & ei bene precatus eſſet, ille diuinitus permotus, profectus eſt Romam, & illic ſacrum baptiſma ſuſcepit, ac poſtea plenus operibus bonis, feliciter migrauit ad Dominum.

**Ceadualla.*

Ceadualla rex Romæ baptizatur,

Fur quidam praua ductus cupiditate, abſtulit equū uiri Dei: ſed cum totam noctem errabundus uagaretur, non potuit attingere locum, quo tendebat. Mane altertius diei ad portam monaſterij inuentus eſt equo inſidens, de quo nec per ſe deſcendere potuit, nec ab alio deponi. Tandem uir Dei acceſsit ad eum, & depoſuit, liberumque à ſe dimiſit. Tum uero permulti ad eum ueniebant, multas eulogias & munuſcula offerentes. Ille omnes in Dei ſeruitio confirmans, res quas attulerant, ſuis manibus pauperibus elargiebat.

Fur proditur diuinitus

Denique multo iam ſenio grauatus, in moleſtam corporis ægritudinem incidit: accitisque ad ſe fratribus, ſuum illis obitum prædixit. Rogabant autem eū ſanctimoniales, non procul ab eo loco commorantes, ut ſe inuiſendi copiam ipſis faceret. Sed ille plenus ſpiritu ſancto, proteſtabatur ſe nunquàm hic fœminam conſpecturum. Eadem nocte obdormiuit in Domino. Accurrebant autem moniales illæ, cupientes uel defunctum uidere: ſed nebula corpus eius diuinitus tegente, non niſi luminaria, quæ funus antecedebant, & turbam, quæ ſequebatur, cernere potuere, loculo, in quo ſacrum corpus habebatur, ſub illarū adſpectum prorſus non ueniente. Humatum eſt autē beati uiri corpus cum multa reuerentia apud Boloniam, ubi hodieque multis coruſcat miraculis. Obijt xiij. Calendas Auguſti. Sic habet MS. codex, unde hanc uitam deſcripſimus: idem autem teſtatur tranſlatum eſſe uirum Dei xvij. die Iunij: quo die nos cū propterea repoſuimus, quòd antiquiſsima Martyrologia eo ipſo die habeant ſanctum Vulmarum, quem equidem puto eſſe eum, cuius Vitam deſcripſimus: quanquàm nolim pro certo affirmare.

Feliciter migrat è corpore quod à monialibus videri potest.

De SS. Martyribus Marco, & Marcelliano offendet Lector multa lectu digniſsima in Hiſtoria S. Sebaſtiani eximij martyris: quæ eſt in I. Tomo die 20. Ianuarij. Paſsi ſunt autem 18. Iunij.

MARTYRIVM S. LEONTII & ſociorum, per Cyrum Scribam. habetur in Simeone Metaphraſte.

18. Iunij.

Adrianus Senator ſæuiſſimus.

QVo tempore Veſpaſianus Romanorum Imperium tenebat, uir quidā ordinis Senatorij, Adrianus nomine crudelis, & animo ualde immanis omniumq; peſſimarum artium inuentor, cum audiuiſſet quoſdā Chriſtianos eſſe ab omnibus illis abhorrentes, qui dijs ipſis ſacrificia offerrent, deosq; ipſos deſpicientes, & alios homines magicis artibus ac diſciplinis & adulationibus à deorum familiaritate remouentes, quippe qui dicerent, non eſſe deos, ſed unum tantum Deum, furore percitus, Imperatorem adijt, & ab eo petijt, ut ſibi contra homines Chriſtianos poteſtatem daret. Imperator uero ſtatim omnem poteſtatem Adriano contulit, eique mandauit, ut quicūque eius edicto parere, & dijs ſacra facere uellent, honore magno donati, ad eum mitterentur, qui uero nollent, cruciatibus grauiſsimis ſubiecti, morti addicerentur.

Cū igitur Adrianus ex magna Roma diſceſsiſſet, ſignificatum ei fuit à quibuſdam, in urbe Tripoli eſſe militem quēdam, Leontium nomine, qui deos ipſos reprobaret, & eos qui ſacra illis facerent, ab eorū cultu auerteret, & patrias leges diſſolueret. Cum hæc Adrianus de Leontio audiuiſſet, hilaritate nō mediocri affectus eſt, & militum cohortes præmiſit, ut Leōtius, qui talia faceret, compræhenderetur. Cum uero prope urbem ueniſſent, eorum Tribunus, qui & ipſe dæmonum ſuperſtitioni & idolis addictus erat, repēte febre totus correptus eſt, & militibus ſuis dicebat: Ita mihi dij propitij ſint, ut ego ſcio, vndenam hoc malum in me profectum ſit. Dij aduerſus me indignati ſunt: cum enim huc profectorus eſſem, congruentē uictimam illis non obtuli. Milites igitur cum Tribunum ſuum ita febri æſtuantem per tres dies, neque cibū aliquē ſumente, ſed magis magiſque febri labotātem uiderent, multis anguſtijs premebantur. Nocte autem illa Angelus Domini apparuit ei dicens: Tribune, ſi uis ſanus fieri, vnà cum militibus, qui tecum ſunt, ter clames: Tu, qui ſancti Leontij Deus es, mihi, quæſo, auxilium feras. Si hoc dices, ſtatim ſanus fies.

Angelus apparet Tribuno idololatræ.

Cum Tribunus in talem mentis exceſſum ueniſſet, & ſobrius eſſet, uidit Angelum, ut adoleſcentem aliquem, candida ueſte indutum, & aſpectus ſpeciem quandam terribilem præ ſe ferentem. Tum ille: Ego, inquit, miſſus ſum vnà cum his militibus, ut Leontium compræhendam, & ſeruem uſque ad reditum Adriani Ducis, & tu mihi dicis, ut clamem, Deus ſancti Leontij, auxilium mihi afferas, ut ſaluus ſim? Cū hæc Angelo diceret, ille ab ipſo euanuit, & ſtupor Tribunum corripuit, qui cum adhuc iaceret in lectulo, & febre uehementi teneretur, militibus ad ſe accerſitis ſic ait, Audite fratres. Cum primum ſomnum cepiſſem, uir quidam illuſtris ad me uenit, & dixit, Si uis ſanus fieri, ter clames, Deus ſancti Leontij, opem mihi afferas. Et his dictis, euanuit. Cum hæc Tribunus dixiſſet, Theodulus quidam miles plus cæteris obſtupuit, & quæſiuit à Tribuno, an eius quem dicebat, ueſtis alba, & adſpectus terribilis fuiſſet, idq; ita ſe habere didicit. Poſtridie uero mane Theodulus ipſe aſsidebat Tribuno, quæ audiuerat, in mente habens. Cum autem & cōpotationis tempus ueniſſet, Theodulum milites uocarunt, ut vnà cum ipſis, quēadmodum ſemper conſueuerat, ſe oblectaret, Erat enim Theodulus ipſe inter Græcos homines maxime illuſtris. Ille ad compotationem inuitatus, omnes cibos reiecit, neque quicquam guſtare noluit, ſed humi iacens, diutius ieiunus permanſit, ac tandem ſomnum cepit. experrectus autem, commilitonibus ſuis, Adrianus, inquit, Præſes craſtino die ueniet, & Leontius captus nō eſt? Sed ſi placet omnibus uobis, mecum habens Tribunum, ad urbē proficiſcar, & quæram, quiſnam ſit iſte Leontius: quem poſtquàm cōpræhenderimus, caute ſeruari iubebimus, quoad Adrianus Præſes uenerit. Erat autem Tribunus ſanus iam factus, & à febre liberatus, cum uiſioni illi obediuiſſet.

Tribunus miro modo fit ſanus.

Poſtquàm igitur illi ad ſummum urbis uerticem uenerunt, ecce Leontius ipſe illis occurrit, quibus ait: Saluete in Domino, fratres. Id cum audiuiſſent duo illi milites Tribunus, & Theodulus: Salue, inquiunt, & tu amice. Tum Leontius dixit: Quidnā, fratres, quærentes huc ueniſtis? Tunc milites: Virū, inquiunt, quēdam, Leontium nomine, doctum & probatum, Imperatori Veſpaſiano hoc loco habitare ſignificatum fuit. Hunc igitur nos conuenire cupimus, ut iuſsi ſumus. His enim diebus Adrianus pręſes huc uenturus eſt, ut & ipſe Leontiū uideat, eumque ut deorum amantem, honore maximo proſequatur, atque ad Imperatorem ducat: totus enim Romanorum Senatus illum uidere cupit, cum eius præclara facta, & in deos obſeruantiam audiuerit, præſertim cum ſit unus è principibus uiris, qui ſunt in urbe Tripoli. Cum hæc audiſſet Leontius, Vt uideo, inquit, peregrini eſtis, & huius regionis ignari. uenite igitur, & mecum vnà requieſcite, ego uobis Leontium illum monſtrabo, quem uos deorum amicum eſſe dicitis, ille uero non eſt ijs dijs amicus, quos uos colitis, ſed ſcio ego Chriſtianum illum eſſe, & Domini Ieſu Chriſti fidem tenere. His auditis, illi ſecum dicebant, Quiſnam iſte eſt, qui dicit, Leontium Chriſtianum eſſe? Num aliquis ex eius cognatione eſt? Itaque Theodulus, Quodnam, inquit, eſt nomen tuum? Tum Leontius? De nominis mei ſignificatione in literis diuinis ſcriptum eſt his uerbis, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Oportet igitur à me conculcari leonem & draconem, leonem, inquam, hoſtem illum, qui corporeis oculis non cernitur, & draconem, hoc eſt, Præſidem ipſum, & eius conſiliarium. Tum Tribunus ad Theodulum conuerſus, Et quiſnam, inquit, iſte eſt, qui dicit, Oportet à me conculcari leonem & draconem, & Præſidis conſiliarios? Dubitatione igitur detenti, ambigebant quidnam facturi eſſent Eo enim, quòd tam benigne inuitati erāt, remorabantur, ne prauum conſilium ſuum uiro illi aperirent, ueruntamen cum Adriani ſæuitiam perſpectam haberent, & eam formidarent, neque uellent re infecta reuerti, iter ad Leontij domum, amicitiam ſimulantes, vnà fecerunt. Deinde, En, inquiunt, uir optime, domum tuam peruenimus, & rebus tuis omnibus fruimur. Feſtina igitur nobis Leontium oſtendere, ut cum uenerit Adrianus Præſes, honore maximo dignus habearis, & Imperatorū amiciſsimus in eorum palatio uerſeris.

Pſal. 90.

Nota quòd Leōtius idē valet, ac ſi quis dicat, leonem pumēs, uel conculcans

Hæc cum illi dixiſſent, tum Chriſti martyr, Ego, inquit, ſum Leontius ille, quem uos quæritis, ego ſum ille Chriſti miles, ego ſum, quem Adrianus per uos inſequitur. Illi cū audiuiſſent quod dixit, Ego ſum, in faciē ꝓſtrati, clamare cęperūt. Serue Dei altiſsimi, remitte nobis hoc peccatū, feſtina Deū tuū placare, ut nos ab idolorū fœditate, & ab illa īmani fera Adriano eripiat, & nos. n. Chriani ſumus.

Leōtius ſe prodit Tribuno.

mus. Hæc cum iſti dixiſſent, ſanctus Dei ſeruus Leontius in terrã ſe deiecit flens, & dicens: Domine Deus, qui uis omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis peruenire, qui dediſti nobis ſalutis pignora, reſpice nos, quæſo, in hac hora, qui feciſti, ut qui contra me uenerant, pro me eſſent, me ouem illam perditam ſerues, oro, & iſtos mecum unà illumines miſericordiæ tuæ luminibus, quibus & ſancti Spiritus tui gratiam effundas, & cor purum crees, tuoque ſigno notatos, inuictos milites contra hoſtem diabolũ efficias, potentiã & arma illis pbẽs propter uiſcera miſericordiæ tuę. Pro ſcuto, & haſta ſit illis ſapientia tua. Tu, qui tribus diebus in ſepulcro eſſe uoluiſti, qui maleſici draconis caput conculcaſti, da, quæſo ut Tribunus hic & Theodulus conterant caput malicioſi draconis Præſidis Adriani, tuique roboris gratia illos cõfirmes. Tu enim deſperatos ad cognitionem & ſpem inuitas, tu errantes miſericordia tua in uiam reuocas; quippe qui cordis arcana cognoſcis, & uniuerſæ humanæ naturæ creator es. Accipe, quæſo, preces peccatoris Leontij. Oſtende & his præter te non alium Deum eſſe. Fac, ut qui dijs inanimatis & mutis fidem habent, illos uanos & inanes eſſe cognoſcant, & tuæ cognitionis lumine illuſtra eos, qui ueritatem nõ cognoſcũt. Ita, quæſo, facias, Deus Saluator noſter, quoniam tuum eſt regnum, potentia & gloria Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Timo. 2.

Cum dixiſſet, Amẽ, deſcendit nubes aquæ in Theodulum, & Tribunum, eoſque illuminauit. Quod cum ſanctus Leontius factum uidiſſet, uoce magna clamans, Gloria, inquit, tibi ſit, Deus meus, qui uulnicatem quærentium te non aſpernaris. Tum illos albis ueſtibus indutos, & cereos accenſos ante ipſos ferri iuſsit. Cum uero, quidam ex Græcorum numero tantum miraculum per Leontium factum uidiſſent, cœperunt per urbem tumultuari, & ita clamare, pernicioſo igne comburantur illi, qui deos noſtros reprobant. Itaque non mediocri tumultu ciuitas illa perturbata erat. Biduo autem poſtea uenit Adrianus Præſes, & omnes, qui cum illo erant, cumque ante urbis portas conſtitiſſet, quæſiuit, quænam uoces & tumultuatio illa, quinam populorum clamores eſſent. Tũ eius ciuitatis optimates, Vir, inquiunt, quidam Leontius nomine, qui Chriſtianus appellatur, omnes à deorum noſtrorum cultu dehortatur, ac remouet, magicis quibuſdam artibus homines ipſos circũueniẽs, dum prædicat & nugaci oratione celebrat, extolliteque uirum quendam ab hominibus in Cruce ſuffixũ, quem Pilatus ipſe inquiſitum flagellis, & Iudæi alapis uerberarunt. Quinetiam Imperatoris noſtri milites ueneficijs ſuis decepit, & ad Galilæi hominis illius religionem attraxit, eoſque albis ueſtibus indutos, tertium iam diẽ apud ſe habet, & maximos deos noſtros reprobat.

Leõtius atrociter defertur apud Adrianum.

Tunc Adrianus Præſes furore accenſus, iuſsit militibus, quos ſecum habebat, ut tres illos comprehenſos, cautè in carcere cuſtodirent, quoad ante Tribunal ſiſterentur. Fecerunt milites quod iuſsi fuerant, & homines comprehenſos in carcerem coniecerũt. Leontius uero per totum diem non deſiſtens magni Dei fidem & doctrinam illis tradere, Agite, inquit, fratres, eſtote fortes, & cogitate, præſentes cruciatus paruos eſſe, & ad breue tempus, gaudium uero illud & iucunditatem ſempiternam futuram. Itaque ſi nos hic nefariorum hominum iniurias ſuſtinemus, illic requiem perpetuam inueniemus. Nocte uero cœpit pſalmi uerſus illos canere, Deus noſter in cœlo, & in terra, omnia quæcunque uoluit fecit. Deus qui præcinxit me uirtute, & poſuit immaculatam uiam meam. Cum uero dies illuxiſſet, Adrianus præſes in tribunali ſedens, iuſsit ad ſe duci Leontium, Tribunumq; & Theodulum. Qui cum preſtò eſſent, Tune, inquit, Præſes, Leontius es? Ego, inquit, ille, ipſe ſum. Tum Præſes, Cuius fortunæ & conditionis homo es? Quomodo prauis & maleficis ueneficijs tuis milites ab Imperatore noſtro ſubripuiſti? Eos, inquã, qui ſemper cum Imperatore noſtro erant, ſubripiens, feciſti, ut ei, quem tu Deum dicis, crederent. Reſpondit Leontius, Ego Chriſti mei ſum miles, ego ſum illius ueræ lucis filius, quæ illuminat omnem uenientem in hunc mundũ. Omnis, qui uenit ad hanc lucẽ, non offendit. Scit Tribunus, & Theodulus, quæ ſit huius luminis origo & perfectio, Chriſtus uidelicet, Itaque dereliquerunt deos tuos, è lignis, lapidibus & animaliũ oſsibus confectos, quippe qui fragiles ſunt, & cõminui facilè poſſunt. Cũ Præſes audiſſet Leontium tam libera oratione utentem, furore inflammatus, præcepit ſeruis, ut uerberibus Leontium ipſum contenderent. At ille cum uerberaretur, erectis in cœlum oculis, Tune, inquit, Adriane, putas cruciatum mihi afferre, qui teipſum crucias?

Sancti martyres in carcerẽ truduntur.

Pſal. 113. & 134

Pſal. 17

Ioan. 1.

Leõtius uerberatur.

Cum uero illum Adrianus uidiſſet cruciari quidẽ, ſed in Chriſti confeſsione conſtanter permanere, illum iuſsit in carcerem duci, & ad Tribunũ ac Theodulum conuerſus, Quare, inquit, uos patrios ueſtros mores abieciſtis, in quibus educati eſtis, & derelicto militari ſtipendio, Imperatori noſtro mœrorem paraſtis? Tum illi reſponderunt, Nobis datus eſt panis, qui conſumi non poteſt, quique è cœlo deſcendit, & uino poculum è latere altiſsimi Dei acceptum, pro illis autem carnibus, quæ corruptioni ſubiectæ ſunt, corpus puri & omni macula carentis agni nobis datum eſt. Tum Adrianus: Iſta, inquit, uobis ſuggeſsit improbus Leontius. Facite igitur, quæ Imperatori grata ſunt. An ignoratis, ita Imperatorem iuſsiſſe, ut qui dijs ſacra fecerint, maximis honoribus & militiæ gradibus honeſtentur: qui uero iuſsis parere noluerint, illi peſsimis modis uita priuentur? Ad hæc Tribunus & Theodulus reſponderunt: Noſtra militia in cœlis eſt: fac quicquid uis. Tu quidem, cum turpiſsimorum idulorum ultor ſis, contra noſipſos te armas: ſed tota uita tua deſerta erit, & tempus dierum tuorum minuetur. Hæc cum Adrianus audiuiſſet, iuſſit Tribunum in ligno ſuſpendi, atque conſtanter unco lacerari: Theodulum uero in terram proſtratum uerberibus cædi. Qui cum acerbe cruciarentur, nullum aliam uocem emittebant, niſi hanc: Salua nos, Domine, quoniam defecit ſanctus. Adrianus uero cum illorum ſententiam ſtabilem atque immobilem uidiſſet, iuſsit eos ſecuri percuti. Qui dum ad ſupplicium ducerentur, canebant uerſus illos: Tu es protector noſter, Domine, in manus tuas commendamus ſpiritus noſtros. Cum orationem compleuiſſet, a carnifice percuſsi ſunt, & animas ſuas in confeſsione illa ſancta Deo tradiderunt.

Ducitur in carcerẽ

Tribunus laceratur et Theodulus caditur

Capite plectuntur.

Poſthæc iuſsit Adrianus duci ſanctum Leontium. Qui cum præſto eſſet, Age, inquit, Leonti, miſereat te fortunæ tuæ, ne graues cruciatus experiare, quales experti ſunt Tribunus, & Theodulus, homines à te circumuenti, iamque audi me, & dijs ſacrifica, ſic enim honores maximos à me, & Imperatore, totoque Senatu conſequeris, nam Imperator ualde cupit adſpectum tuum uidere. Auertat Deus, inquit, Leontius, ut ego Imperatoris adſpectum uideam, qui execrabilis hoſtis Dei eſt, ſed ſi placet, tu, Adriane, Chriſti amicus ſis; id enim ſi feceris, oſtendam tibi, quantam ſalute, quã tam opẽ, & quàm perennes diuitias ab ipſo pcipies.

Tum Adrianus præ bili ſubridens: Tantam, inquit, & me ſalutem conſequi uis, quantam Tribunus, & Theodulus conſecuti ſunt? An neſcis, ſceleſtiſsimũ caput, quali ſupplicio illi conſumpti ſunt? Ad hæc Leontius, Minime ſupplicium appelles, quod ipſis intuliſti: ſed uitam potius, pacem & gaudium, nunc enim gaudent & exultant, & una cum Angelorum choris uerſantur. Tum Adrianus: Adhibe, inqt, Leonti, mentem ijs, quæ à me dicentur. Quiſnam mẽtis compos, hanc Solis lucem & maximos illos deos, Iouem, Apollinẽ, Neptunum, Venerem, & reliquos vnquam relinquere uoluit, ut morte peſsima uitam finiret? Nemo certe, niſi qui a te circũuenti ſunt. Ad hæc Leontius, Minime tu audiſti, quod ſcriptum eſt, Dij gentium dæmonia, &, Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quis igitur eſt, modo ſanæ mentis ille ſit, qui mutis lapidibus, & talibus rebus anima & ſenſu carentibus, cuiuſmodi ſunt iſti ueſtri dij, ſimilem ſe eſſe uelit, nedum ipſis ſacra facere?

Pſal. 113. & 134.

Cum hæc Iudex audiret, Martyris ſententiam firmam eẽ vidẽs, iuſsit in terram proſtratum à quatuor carnificibus uerberari, & præconem ipſum clamare, Qui deos noſtros pro nihilo faciunt, & Imperatoris edictum non obſeruant, ita peribunt. Cum diutius Leontius uerberaretur, & carnifices defeſsi eẽnt, ad Præſidem loquẽs, Quãuis, in quit, corpus meum, peſſime homo dilaniaueris, nunquam tamẽ animæ meæ dominus fueris. Iuſsit deinde Adrianus illũ in ligno ſuſpendi, & eius latera atque crura lacerari. Qui cum diutius laceraretur, neque quicquam aliud diceret, niſi hoc tantum, Deus in te ſperaui, ſalua me Domine, cũque cœlum Martyr ſuſpiceret, tũc ad miniſtros ſuos Adrianus conuerſus, Deponite, inquit, illum de ligno, ſcio enim, ꝙ cũ in cœlum intueatur, deos ipſos orat, ut requiem illi afferant. Ad hæc. S. Leontius dixit, Pereas tu cum dijs tuis, Adriane infeliciſsime & execrande. ego enim Deũ meũ precor, ut robur ac uires mihi ſuggerat, quo tormẽta tua ſuſtinere poſsim. Cum igitur Adrianus Leontij mentẽ conſtantem & firmam uidiſſet, ruſſus iuſsit in ligno eum ſuſpendi, capite in terram deuoluto, & magnum ſaxũ ex eius collo pendere, ut ita cruciaretur. At ſanctus martyr generoſo & forti animo cruciatus illos perferens, ac cœlum intuens, ſic Deum orauit: Domine Ieſu Chriſte, qui corroboraſti ſeruos tuos Tribunum & Theodulum ad præſtandam tui nominis confeſsionem, & me ſeruum tuum ſupplicem & peccatorem confirmes, ut tormenta hæc ſuſtinere poſsim, neque expectationi meæ deeſſe uelis.

S. Leontius dire verberatur.

Eius latera & crura lacerãtur.

Vide ſupplicij gen⁹ immane.

Tum Adrianus: Scio, inquit, Leonti, dijs noſtris te amicum futurum. At ille: Ego ſeruus ſum Dei altiſsimi, tu uero deorum tuorum ſeruus es. Cum illis igitur & tu, & exercitus tuus peribit. Porro Adrianus cũ Leontij mentem ſtabilem uidiſſet, illum iuſsit in carcere ſeruari uſque ad diem poſterum. Ille uero in carcerem ingreſſus, per totam noctem pſalmum canebat, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quẽ timebo? Cũ uero pſalmum caneret, Angelus illi apparuit, & dixit, Eſto fortis Leõti, ego n. tecũ ſum. Me Dominus Deus tuus miſit, quẽ tu quæris. Cũ uero dies illuxiſſet, iuſsit Adrianus ad ſe Leontiũ adduci, quẽ ſic affatus eſt, Nunquid, Leõti, cogitaſti quid tibi expediat? Tum ſanctus martyr, Cũ ſemper, inquit, cognouerim, quid mihi expediat, uanis tuis ſermonibus teſtiri, quare ſemel, bis & ter tibi affirmo, me nũquam commiſſurum, ut derelinquam eũ, qui fecit cœlũ & terrã, mare & omnia, quæ in eis ſunt; Dñm Ieſum Chriſtum Dei filium; qui propter nos homines Crucem pati uoluit: illũ, inquam, minime deſeram, in eo enim ſolo, & in eius nomine ſpem collocans, miſericordiã conſequar. Tum iuſsit Adrianus in aere à quatuor carnificibus ſuſpendi, & uehementer uerberari. Cũ uero ille uerberaret, clamauit Adrianus: Fac, Leonti, quod dico, & dijs ſacrifica: id. n. ſi feceris, per deorum noſtrorum ſalutem ac benignitatem faciam, ut dignitatis gradum, & longe plura conſequaris. Ad hæc ſanctus martyr Leontius: & quænam, inqnit, dignitas tanti erit, ut ego Deum meũ negem, & tibi obediã? Mene hortaris, ut dæmonibus tuis ſacrificem, cũ ne totus quidẽ mundus tanti ſit, ut cũ Chriſti mei charitate conferri poſsit? Cũ igitur Adrianus eius mentem ita firmam uidiſſet, ut mutari non poſſet, hanc ſententiam contra illum tulit: Leontiũ, qui dijs libare, & Imperatoris edicto parere noluit, noſtroſque nobis proprios deos contempſit, iubemus è quatuor neruibus ſuſpenſum, tam diu uerberari donec animam emittat.

Pſa. 26

Iterum crudeliter uerberatur.

Cum igitur ſanctus martyr Leontius diutius uerberaretur, & vulneribus ac plagis laceraretur, ſpiritũ ſuũ Domino tradidit, & in ipſius Triopolis portu ſepultus eſt decimooctauo die menſis Iunij, cũ mundo ipſi bonum uirtutis monumentũ dereliquerit: martyr, inquam, Leontius, per quem Deus ſui regni partem nobis concedat.

Inter uerbera reddit ſpiritũ.

Hæc commentaria beati martyris Leontij Cyrus quidam ſcriba in tabulis plũbeis conſcripſit, & apud ſancti martyris monumentum ea depoſuit, ut ijs, qui poſtea futuri ſunt, optimum exemplum relinqueret in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Quiſquis igitur ea legit, & bonam ac ſanctam Martyris confeſsionem audit, manus in cœlum erigat, & Deo ipſi gloriam reddat, qui Martyri patientiam ſuggeſsit. Martyrium aũt cõpleuit Chriſti martyr Leontius decimooctauo die menſis Iunij, ut iam diximus, ſum Imperatore Veſpaſiano, in nobis autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui ſit gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM S. SOSIMI, Authore Simeone Metaphraſte.

QVibus temporibus Traianus Imperator Romanorum Imperiũ tenebat, multa idolorum inſania, & error, multaque cæcitas Græcos hoĩes detinebat. Quam obrem magna perſecutio cõtra Eccleſiã Dei commouebatur. Erat autem Domitianus quidam Antiochiæ Piſidiæ Præſes: qui cum Imperatorem Traianum adijſſet, petijt ſibi dari poteſtatem aduerſus Chriſtianos homines, ut quicunque dijs ipſis immolare noluiſſet, graui ſupplicio afficeretur. Hic cũ huiuſmodi poteſtatem accepiſſet, & armatura diaboli indutus eẽt, tanquam leo quidam fremebat aduerſus eos, qui ad mortem uſque Dei confeſsionem ſeruabant. Venit autem in urbem Apolloniam per Sozopolitarum regionem. Cumque perſecutio immineret, Soſimus quidam miles fidem Chriſti cupiens ſequi, arma bellica tunc abiecit, & ad ſanctiſsimam Eccleſiam confugit, & Chriſti fide inſtructus, immortalitatis lauacrum accepit, in fidei operibus & caſtitate, multiſque ieiunijs & orationibus, ſeipſum diligenter exercens.

19. Iunij.

Cum dies multi prætetijſſent, & Domitianus eẽt in ea urbe, quã ſupra diximus, uir q̃dã illum adijt, & Soſimũ deferẽs, Eſt, inquit, quidã Soſimus miles, qui & Imperatorem, & ueſtram poteſtatem contemnit, cumque arma deiecerit, & militiam abnegauerit, in

Hæc ſunt boni Chriſtiani exercitia.

quam

quam ab Imperatore Traiano adſcriptus fuerat, dicit ſe Chriſtianorum religionē ſectari pro nihilo faciēs deos noſtros: quinetiam Imperatoris conſtitutiones execratur, & eius poteſtatem deſpicit. Tum Præſes dixit: Ducatur huc Soſimus ad tribunal. Abijt igitur cohors, iuſſa ut fuerat, & Soſimū cōpræhenſum, ad tribunal duxit. Quem Præſes interrogans: Tune, inquit es qui Soſimus appellaris? Reſpōdit: Ego ipſe ſum Soſimus, ſeruus Domini mei Ieſu Chriſti. Ad hæc Præſes: Fatere prius, cuius conditionis homo ſis, & poſtea dices, cuius ſeruus ſis. Tum ille: Miles ego ſum, quod ad humanam cōditionem pertinet, qui ueſtros illos deos perditiſsimos dereliqui, & Chriſtianus factus ſum. At Domitianus: Sceleratiſsime, inquit, Soſime, nihil tibi proderit nomen iſtud. I nunc, & dijs ſacrifica, ut peccatum iſtud tibi condonetur, quod Imperatorem & dn̄m noſtrum Traianū deſpexiſti, qui militarem ornatum tibi conceſsit. Ad hęc Soſimus: Minime dijs ueſtris ego ſacrifico. Adducatur, inquit Domitianus, in carcerem.

S. Martyr in carcerē ducitur

Craſtino autem die iuſsit eum duci ad tribunal, quem: manibus poſt terga colligatis, ante Præſidem ſtatuerunt. Tum Præſes iuſsit eum in ligno ſuſpendi cui ſuſpenſo dicebat: Sacrifica, ſcelеſte Soſime, priusq̄ membra tua deſtruantur. Ad hæc Soſimus: Non ſolū inquit, non uerbis, ſed neque factis poteris mihi perſuadere, ut ſacrificem. Tum Domitianus: Verberetur uehementer à robuſtis militibus. Cumque diutius beatus Soſimus uerberaretur, dixit Præſidi: Fruſtra miniſtri tui laborant Dei enim corroborantis uoluntate uerbera tua non ſentio. Cum igitur tam diu uerberatus fuiſſet, quoad ſolum ipſum ſanguine repletū eſſet uoce magna clamans dixit: Domine Deus omnipotens, qui ſedes in throno firmiſsimo, qui extendiſti cœlum, & fundaſti terrā, qui aquas omnes in unū locum congregaſti, tu, noſtra ſeruorum tuorum ſpes, exaudi me, qui te precor: neque permittas huius Domitiani minis me ſuperari, ut omnes qui nomē tuum non cognoſcunt, per me diſcant, te ſolum eſſe Deum. Has preces cum habuiſſet, uenit uox è cœlo, dicens: Soſime, eſto fortis & robuſtus, ego enim tecum ſum, neque quiſquam tibi obeſſe poterit. Cum hanc uocē Domitianus, & quidam alij, qui cum illo erant, audiuiſſent: Certe, inquiunt, magus hic eſt. Alij dicebant: Minime magus eſt, ſed magnus eſt Deus Chriſtianorum, & ab illo uox iſta, ad hominem hunc miſſa eſt.

Verberatur durißimè.

Cœleſti uoce cōfirmatur.

Iuſsit rurſus eum Præſes colligatum à quatuor militibus extendi. Qui cum ualde diſtenderetur, oculos in cœlum erexit, ac dixit: Domine Deus, qui hominum mentes cognouiſti, tu Chriſtianorum ſpes, refugium & requies illorum, qui ſunt in anguſtijs, libera me à fraude peſtilentis & diaboli Domitiani, ut cognoſcant omnes, qui præſentes ſunt, te Deum uiuentem eſſe, qui ſemper fuiſti, & eris in ſecula. Cum multi ex ijs, qui præſentes erant, egregiam Martyris patiētiam cognouiſſent, ad Chriſti fidem conuerſi ſunt. Præſes uerò cum id factum uidiſſet, & metueret, ne omnes ad eandem fidem conuerterentur, erubeſcens ac dentibus frendens, cogitabat, quo mortis genere hominem interficeret. Iuſsit igitur grabatum æreum ferri, & ignem multum ſubijci. Cumque multæ flammæ in grabatum aſcenderent, iuſsit. Beatum Soſimum nudum illuc conijci. Cum uerò ſanctus martyr Crucis figura ſe muniuiſſet, & in grabatum cōiectus eſſet, ſtatim Dominus ignem in rorem conuertit: etenim per Angelos ſuos Deus Martyri opem attulit. Omnes uerò, qui præſentes erant, opinabantur ob nimium illum ignem Soſimū animam efflauiſſe. At Angeli à Deo miſsi, ſanctum martyrem è grabato ſublatum, omnibus ſpectantibus, extra grabatum conſtituerunt. Turba uerò cum admirabilia Dei facta uidiſſet, eius gloriam collaudauit, qui miſit Angelos ſuos, & à tali flamma uirum illum eripuit. Itaque pluſimi ad Chriſti fidem conuerſi ſunt.

Valdè diſtenditur.

Multi credūt.

Angeli eum liberant.

Tum Præſes cum ſanctum martyrem ad ſe uocaſſet: Obtempera, inquit, mihi Soſime, & dijs ſacrifica. Ad hæc Soſimus: Fœdiſsimè omnium hominum, quibus dijs iubes me ſacrificare? Ioui, inquit ille, & Iunoni. Tunc Soſimus: Ego multos iſtos deos non colo: unum enim cognoſco uiuentem Deum, huicque ſoli pie ſeruio. Hæc cum audiſſet Præſes: Soſime, inquit, tibi dixi, ut ad deorum aram accedas, & ipſis ſacrifices: ſin minus, te igne conſumam. Ad hæc Soſimus: Stolide, ſemel dixi tibi, qđ Deo meo ſeruio, qui in cœlis eſt. Cum uero Præſes à tribunali ſurrexiſſet, & ad Cononenſium urbem iter facturus eſſet, iuſsit Martyrem ligatum illuc ſequi, ut ibi ad ignem conijceretur. Cūq; ad eam urbem Domitianus ueniſſet & ſederet pro tribunali, iuſsit crepidis quibuſdā clauos aptari, & Martyris pedes crepidis illis configi, catenisque conſtrictum ad equos ligari, & cogi celeriter ambulare. Ille ad equos ferociſsimos alligatus, non lentus erat ad iter faciendum, ſed equos ipſos anteuertens præcurrebat. Deus enim erat cum illo, qui ſe ipſi adiutorem præbebat. Itaque has uoces protulit: Domine Deus, qui feciſti pedes meos tanquam ceruorum, perfectam patientiam mihi ſuggeras. At Præſes cum martyris patientiam uidiſſet, iuſsit ipſum in carcere clauſum, cuſtodiri, neque cibum aliquem omnino illi dari.

Vide cruciatum & præſentē Dei uirtutē

Cum uerò tres dies præterijſſent, & Soſimus cibū non guſtaſſet, duo pueri uenerunt in carcerem, quorum unus panem, alter uas aquę portabat, & Martyri dixerunt: Accipe precioſum munus à Domino Deo tuo ad te miſſum. Hæc cum ille accepiſſet, cibum guſtauit, ac dixit: Benedico tibi, Domine, quoniam miſertus es mei, & non neglexiſti me, ſed ſatiaſti cœleſti tuo cibo. Laudo & celebro gloriam & magnificentiam tuam in ſecula, Amen. Cum uerò dies illuxiſſet Præſes in tribunali ſedens, iuſsit ſanctum martyrem ad ſe duci. Præſto autem fuit ſanctus Soſimus hilari uultu, & mente ad Deum erecta. Præſes uero ſtupore magno affectus erat, quod tantos pedum cruciatus ſuſtinuiſſet, neque uultum mutaſſet. Tum ille, Soſime, inquit, ſacrifica tandem dijs ipſis, ne uulneribus multis laniatus, peſsimè moriaris. At hæc Soſimus, Si tu uis ſacrificare tui ſimilibus, ſacrifica, ego, ut ſupra dixi, Deo meo ſeruio. Tunc furore acceſus Domitianus Suſpendatur, inquit, in ligno. Cum uerò ſuſpenſus, fuiſſet, ei Præſes dixit, Videsne, miſer, quam multa tormentorum genera tibi propoſita ſint? An non obediens mihi dijs immolabis? Ad hæc Soſimus, Qui uiuentem Deum amant, iſta ueſtra tormenta nihil curant. Tum Præſes, Ferreo, inquit, pectine nefarius iſte homo dilanietur. Cum uero Martyr laniaretur, alta uoce Deum orans dixit: Equidē magis nūc agnoſco miſericordiæ tuæ uiſcera, Chriſte author luminis, quoniam tu es, qui docuiſti me nō blaſphemiā aliquam pronunciare, ut per hæc tormenta diuinitatem tuam magis cognoſcerem.

Præclara ſententia. S. Soſimus laniatur.

Hæc cum dixiſſet, neque Præſes tormentorum ſatietate affectus eſſet, iuſsit hominē ante tribunal duci, cui hæc dixit: Multis cruciatibus propter nomen Chriſti afflictus, nullam utilitatem aſſecutus es: ſaltem nunc accede, & dijs ſacrifica. Tum Soſimus. Domitiane, inquit, ſæuiſsime, atq; inhumane, & impietate omni refertiſsime, Deum illum cęleſtem metuas & erroris, quo detentus es, obliuiſcaris neque ſimulacra iſta deos nomines. ſunt enim dæmones, non dij. Tum præſes: Túne, ò ſceleſtiſsime audes deos noſtros

dæmones

dæmones appellare, per quos mundus ipſe dies feſtos celebrat? Tunc Soſimus: Qualem, inquit, diem feſtum agſit iſti dij, quod dicis talem Imperator tuus, & qui eis credunt, agant. Præſes uerò, Vides'ne Soſime, quē admodum dijs ipſis repugnas, & illos in iram prouocas? Deſine iſta dicere, ne propter blaſphemiam tuam & ipſi peſsimè pereamus. Pietatis, inquit ille, & diuinæ confeſsionis cauſa tibi repugno & aduerſor. Tum Præſes dixit: Afferte faces accenſas, & uentrem ipſius incendite. Non ſolum, inquit ille, faces uentri admoueri iubeas, ſed etiam, ſi placet, totum corpus meum comburas: nunquam enim me uinces, præſto eſt Chriſtus, qui me corroborat. En ego à te interfici ualde cupio: hæc enim eſt mea iactatio in Chriſto Ieſu.

Egregia martyris conſtantia.

Præſes cum nō amplius ſciret quid ageret, & à uerbis illis ſancti Soſimæ ſe nihil profecturum eſſe intelligeret, iuſsit ſecuri hominem percuti. Cum uerò Martyr ad obeundum martyrium duceretur, cœpit dicere: Domine Deus meus, reſpice me peccatorem, & accipe animam cum his, qui ab omnibus ſeculis tibi placuerunt: quoniam tu es gloria mea ex hoc tempore, & in æterna ſecula, Amen. Martyrium compleuit ſanctus Zoſimus decimonono die menſis Iunij in urbe Cononenſium, Imperatore Traiano, in nobis autē regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Caditur ſecuri.

ALOYSIVS EPISCOPVS Veronenſis. Pio Lectori.

DVo in hac uita, quæ ſequitur, uidebis, quæ primo ſtatim occurſu animum tuum facile percellere poterunt. Primum, quod ſancti Martyres Nazarius, Geruaſius, Protaſius & Celſus, ſiue Celſius puer, ſimul gladio conſummati ſint in ciuitate Mediolanēſi. Secundum quòd ſub Anulino, ſiue Anolino præſide ad Neronis Cæſaris iuſsionem. Nam in primo Tomo uitarum Sanctorum, quem edidimus, uitam Sanctorum Geruaſij & Protaſij per diuum patrem Ambroſium ſcriptam poſuimus, in qua de ſanctis Nazario & Celſo nulla fit mentio: quod utique ſubticendum nō uidebatur, ſi hi in martyrio illis conſortes fuiſſent. Sed & ibi priores ſub Aſtaſio Comite ad bellum contra Marcomanos (quos hodie uulgari ſermone Morauos uocant) proficiſcente, non autem ab Anolino præſide, peremptos fuiſſe legimus.

Hanc nos huic hiſtoria ubiunximus.

Verum hæc tanti eſſe non uidentur, ut à legenda hac Sanctorum uita te deterrere debeant, cum diaboli miniſtri in ſanctorum martyrijs ſatellites plurimos habere conſueuerint, quorum aliqui dum alijs furſan occuparentur negocijs aut in ſanctorum lauiādis corporibus iam feſsi eſſent, aut forte, quod alium magis idoneum eſſe ad ſanctos torquendos arbitrarentur, ſibi inuicem ſucceſſores & uicarios dabant, uel aſſeſſores ſuis tribunalibus adhibebant. Cuius rei frequentia per teipſum exempla inuenire poteris. Potuit ergo Anolinus præſes author eſſe Sanctorum agonis, deinde Aſtaſius Comes ad finem illum deducere, aut aliquid occurrere, quod ſub utroque illorum ſancti hi omnes gladio feriri iuſsi ſint. Quod autem diuus Ambroſius non ſolum in uita ſanctorum Geruaſij & Protaſij nō meminerit beatorum Nazarij & Celſi, ſed neque in uita horum in ſecundo noſtro Tomo poſita, quam idem ſcripſit Dei ſacerdos Ambroſius de prioribus illis ullam prorſus mentionem faciat, non te cō triſtet: nam in huiuſmodi rebus locus ab authoritate negatiuè ſumptus infimam partem habet. Potuerunt nanque ſocij ſimul eſſe in paſsionis certamine, licet ſanctus uir hoc non dixerit. Nam & diuus Cyprianus Carthaginenſis, & ſanctus Petrus Alexandrinus Epiſcopus, plures coronæ ſocios habuiſſe leguntur, & tamen eorum duntaxat ſingulorum martyrium celebratur, aliorum nominibus ſuppreſsis. Quod ſi adhuc te taciturnitas iſta ſolicitat, lege Adonem Treuirenſem Epiſcopum in uita ſanctorum Nazarij & Celſi, in Tomo noſtro quarto poſita, ubi in fine hæc uerba habentur: Inuenti autem ſunt (nempe Nazarius & Celſus, de quibus loquitur) pridie Idus Iunij. Feſtiuitas uerò agitur de martyrio quinto Calendas Auguſti. Commemoratio autem eorum publica & celebris, in die ſanctorum martyrum Geruaſij & Protaſij à fidelibus frequentatur, & uenerabiliter excolitur. Quod profecto non fieret, ſi aliqua inter ſanctos ipſos non interceſsiſſet communio. Vale, & Dei gratia ſit ſemper tecum.

VITA ET DECERTATIO SANctorum & glorioſorum Chriſti Martyrum, Nazarij, Geruaſij, & Protaſij & Celſi: ex Simeone Metaphraſte.

19. Iunij.

NErone tenente ſceptra imperij Romanorum, Nazarius admirabilis, tanquam ſtella quædam lucida fulgebat in ſua patria. Eam enim habebat Roma ueluti imaginē uirtutis aliquam, illius glorians moribus. Nam hæc quidē erat patria Nazario. Parētes autem alter quidem Lybicus, altera uerò ipſa quoque erat Romanæ genere, ambo quidem diuites & facultatibus, & uirtutes: Petro autem inſtitutore, chori diſcipulorū principe, Deo rediti magis familiare, aquaque & ſpiritu conſummati. Eorum pietatem Deus ueluti remunerans; quomodo olim Abrahæ hoſpitalitatem, eis dedit filiū hæredem ſimul uirtutis & bonorum, Nazarium. Ille autem tanquam à Deo datus, ſe rurſus totum tradit Deo. Et ipſe quidē in diuino adoptatur baptiſmate à Lino, qui erat ipſius Petri ſedis, & uirtutis ſucceſſor. Cum autē ad perfectiorē perueniſſet ætatem, perfectiorem quoque gratiam cōſequitur. Ipſe enim ſimul augebatur, & ſui accipiebat incrementum, & magnus eius amor in Chriſtum, reddebatur maior & feruentior.

Nazarij patria.

Parentes.

Baptizatur à Lino.

Cum uerò pietatis, quæ erat in ipſo, fax ualde eſſet in altum ſublata & multos ad eum uocaret, & tumultus & continuum eorum, qui ad ipſum accedebāt aduentum declinans, ſtatuit patriam & ſuos relinquere neceſſarios, & uerſari in aliena, ut & cum eo, quē deſiderabat, ſeorſum colloqueretur, & multis prædicaret pietatem. Cum ergo hæreditatem quæ ad eum pertinebat, accepiſſet à parentibus, egreditur è patria: & ex una ciuitate tranſiens in aliam, ad quaſcunque acceſsiſſet, ijs opem ferebat ex ſuis facultatibus. Deinde etiam eis maiora ſuppeditabat, ut qui eos deduceret ad ueram Trinitatis cognitionem. Et cum ueniſſet Placentiam, & acceſsiſſet Mediolanum conuenit Geruaſium & Protaſium uiros admirabiles, qui ab Italiæ quidem præſide Anulino iam fuerant in carcerem incluſi propter ſuam in Chriſtum confeſsionem: ijs autē quæ fiebant præter omnium opinionem, & miracula extendebantur fama ad finitimas etiam regiones.

Venit Mediolanum.

Cum eos ergo diuinus conueniſſet Nazarius, fidei & uirtutis cōmunione eis effectus familiaris, (Ingeneratur

neratur enim quidam amor in ijs, qui earundem rerum amore tenentur, nõ minus quã in conſaguineis) eos incitat, & eis animum addit ad martyrium, & reddit acriorem eorum in Chriſtum amorem. Hinc Nazarij fama in omnem partem diſperſa peruenit etiam uſq; ad Præſidem Anulinum.

Siſtitur coram Præſide.

Ille autem cum ſiſti curaſſet Nazarium, fit ei tanquam cõſiliarius, & ſuadet nè ſit impius, & illius deos probrijs inſectetur & contumelijs. Deinde poſtquam cognouit ſanctum ne dignum quidẽ, quod audiretur, putare conſiliũ, (Quid enim eſt ad probris appetendum aptius, quam multa quæ colũtur, ſimulacra?) eius maxime multos impingit colaphos, & tanquam aliquod piaculum uir execrandus eum cum probro & dedecore expellit è ciuitate.

Cæſus ab vrbe pellitur.

Hoc autem quantum iudici uidebatur magnum ad ſupplicium, tantum Nazario exiſtimatum eſt maius ad beneficium: quod dignus habitus ſit plagas accipere propter Chriſtũ, qui pro ipſo paſſus eſt. Egreſſus eſt ergo non ſilens, neq; elinguis ac mutus, & metu uinctus, ſed pergens docere, ut conſueuerat, & multos infideles inducens intra Chriſti ſagenam. Porrò autem illa nocte uiſa eſt mater Nazario adeſſe, & eũ hortari, ut obiret Galliæ ciuitates, & in eis deijceret ſemina ueritatis.

Venit in Gallias.

Ille autem, ut ei à matre dictum fuerat, uenit Meliã, (eſt aũt ea una Galliæ ciuitas) & omnes, quos cõueniſſet, deducit ad Dei cognitionem, & apertè prædicat pietatem.

Interim autem ad eum accedit fœmina quædam illuſtris & ex primis ciuitatis adducens quẽ habebat filium nomine Celſium, iam tres annos natum, & deponit ipſum in eius manibus: Sequetur te hic puer, dicens, in omni uia, donec ipſe quoque dignus euaſerit, qui ſiſtatur ante thronum Domini Chriſti. Et illa quidem diſcedit. Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propemodum in ulnis circunferebat. Cumque preces dixiſſet cõſuetas, eum per baptiſmũ efficit Deo familiarem:

Celſius puer baptizatur.

quoniam nec alium nouerat uerum honorem, niſi cum Deo coniunctionem & familiaritatem. Sic ergo ſe habens Nazarius, & Galliarum ciuitates ſic doctrina complectens ne illarum quidem Præſidem latuit Dinobaum. Itaque accerſitus ad eum, uenit cum puero Celſio: & è quo quidẽ genere eſſet natus, quibuſnam autem parentibus, & cuiuſnam ſit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere quidem ſum Romanus: Chriſtianam autem ſequor religionem & Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus, dixiſſe: Habes dæmonium. Quid enim aliud ſibi uolunt hæ tantæ nugæ? Non eſt tibi pater? non eſt tibi mater? Ille uerò: Si dæmonium haberem, inquit, non quos tu colis dæmones inſectarer probris & contumelijs. Dinobaus autem furorem non ualens continere,

Dirè cæditur.

cum puerum quidem Celſium abſtraſſet ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer eum, qui erat canus prudentia. Deinde eũ conijcit in carcerem, in ſequentem diem eum reſeruans. Magna enim crudelitas & inhumanitas ne tantulæ quidem ætatis mouebatur miſericordia. Quod quidem etiam in bruta animantia & nouar plantas clementi & benignæ euenerit animæ: ea nanque digna, quibus parcatur cenſuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Chriſtum puer lubenter accipiebat Celſius, balbutiente lingua hoc ſolum dicens Deus, cui ego ſeruio, ipſe te iudicabit, O Iudex: imitãs ipſe quoque Dinobaum propter ſuum in Chriſtum deſiderium, ſicut diu ante Iudeos æqualiũ puerorum chorus, meum Ieſum hymnis celebrantes & laudem ei perficientes.

Matt. 21.

Quædam autem inſignis fœmina nomine Dinomeda, conſulit coniugi Dinobai, ut ſuadeat marito, ut moueatur miſericordia pueri ætatis, & ſimul etiã abſoluat Nazarium. Illa autem hæc marito cõmunicat quomodo olim uxor Pilato.

Matt. 27.

Poſtridie itaque cum ſedem iudiciariam aſcendiſſet Dinobaus, & adduxiſſet Nazarium, ſuadebat pro uiribus, ut aſſentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibebant uxoris ſuaſiones.

Nazarius expellitur

Poſtquam autem non potuit perſuadere eum expellit è ciuitate ſic eũ placide allocutus: Vxoris meæ conſilia te liberum dimittunt ab omni cruciatu. Illinc ergo abit Nazarius in uiciuam Temerum cũ puero Celſio. Eſt autẽ hæc urbs Temerus propinqua Meliæ. In ea ergo uitam agebat, diuinis ſuis doctrinis augens gregem Chriſti, & multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omnino, qui inuidiã parturiebat, diabolus res ita ſe habẽtes. Quomodo enim ſi ille erat diabolus, & qui ab initio bonis aduerſabatur? Blandis itaque uerbis aggrediens præſidem ciuitatis, perſuadet, ut Neroni Imperatori ſignificet de Nazario. Cum ergo de Nazario ei eſſet ſignificatũ miſſæ ſunt literæ per uniuerſam illam regionem, iubẽtes ſummo ſtudio quæri Nazarium, & eum qui inueniſſet ad ipſum ducere.

Cum autem is latére nõ poſſet, ut qui in illuſtri ſtaret loco uirtutis, & magno ore ab ipſa prædicaretur, citò inuenitur ab ijs, qui ſerutabantur. Illi autem, cũ is iam eis euaſiſſet manifeſtus, læti lætum ſiſtunt ante Neronem.

Siſtitur coram Nerone.

Quid ergo ille? Propoſitis ei tormentis, aſſentationibus aggreſſus eſt Nazariũ, ut cum illis quidem ei terrorem attuliſſet his autem eum emollijſſet perſuaderet ei, ut tranſiret ad ſuam uoluntatem. Nazarius uerò erat omnino immobilis, ut qui ab his, ac martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideo maiori utebatur conſtantia. Cum neſciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in cuſtodiam.

Traditur in cuſtodiam.

Parum interceſsit temporis, & Neronem quidem rurſus ſedes habuit iudiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rurſus ſimiliter nunc quidem minis uehemens erat Nero, nunc autẽ ſuauis blanditijs & promiſsis. Poſtquam autem uidit eum tanta eſſe conſtantia, deſperans ſic poſſe induci Nazarium iubet eum inijci in profundum maris cũ puero Celſio ut nec eos quidem poſſet uidere, quos ne uolebat quidem uiuere ſic affectos. Sed erant omnino uera, quæ dixit diuinus Eſaias, tanquam de eis pronunciata: Si tranſieris per aquam, tecũ ſum: & nõ te cõcludent fluuij. Et ſi tranſieris per ignem, non cõbureris.

Eſ. 43.

Nam cum iam eſſent in profundo & qui eos iecerãt, crederẽt fore ut à multis piſcibus deuorarentur: magna contentione, Angelica quædam uirtus deſuper aduolauit, & è profundo ſeruauit, & illæſos eos terræ reddidit, puero Celſio propter ætatem adhuc imperfectã, nauſea & faſtidio pleno, ut eſt conſentaneum. Sed precibus & ſigno Crucis, & diuino oſculo eum ſanum reddidit Nazarius.

E mari educitur cũ Celſo.

Capit, tanquam piſces hoc miraculo Neronis quoque ſeruos, qui ipſos in mare demiſerant. Sanctum n. deinceps ſunt ſecuti, & ita ſe ei adiunxerunt, ut prioris uitæ magna ducerentur pœnitentia, & ægre ferrent quod non diu ante, relicto Nerone, animum illi adhibuiſſent. Terræ ergo cum puero redditus Nazarius, tranſit cum eo ad ciuitatem, quæ dicitur Tenuſa & illinc profectus, uenit mediolanum rurſus quoque priorem pergens dare doctrinam, & dulci potare nectare eos, qui erant uere filij regni. Sed ciues rurſus ei non permittebant libere prædicare ueram religionem: ſed eum comprehenderunt, & eum Præſidi Anulino, qui ei prius multas impegerat alapas, tradiderunt, uel per illos, ut uerius dicam, is qui fuit ab initio inuidus, & odio habuit homines. Ille autem iubet eum rurſus includi in priori cuſtodia. Nazario autẽ

Mediolani includitur in cuſtodia.

ipſa

ipſa cuſtodia erat multis regijs precioſior, pratũ flori dum, nouus paradiſus. In eã enim ingreſſus uerſabatur cum Geruaſio & Protaſio focijs certaminis: à qui bus aſsiduè ille, tanquam ab aliquibus fluminibus, irrigatus carpebat ſuauiſsimos flores illorum conſuetudinis, ut propemodum gratias haberet Anulino, quod eum rurſus coniunxiſſet cum ijs, quos deſiderabat. Cum eis ergo congreſſus, & magnam accepit utilitatem, ut ipſe etiam uiciſsim intulit ea, quæ erant utilia: & eos ſatis ad certamina, & puerum incitauit Celſium: quem puerum quidem ſermo, perfectum autem oſtendit actio.

Anulinus autem cum de Nazario ſingula exacte didiciſſet, mirabatur quemadmodum potuiſſet effugere Neronem (ſciebat enim, quam eſſet furioſus & quam ferus Nero) lupum agnus, ut aiunt. Hinc etiam de ſancto Nazario, & eius ſocijs eum facit literis certiorem, rogans quidnam iuberet, ut faceret ſanctis. Ille autem cum audiuiſſet Nazarium adhuc eſſe ſuperſtitem, cædem ſpirabat aduerſus lictores, quibus iuſſerat, ut eum in maris profundum inijcerent: & præ ira è ſede exiliens, cum uociferatione currebat per regiam clamãs inſidiatores, ingratos, aduerſus deos impios: & cupiebat eos inuenire, ut ipſos etiam interimeret ſimul cum Martyribus ignorans ſtolidus, quod Deus poteſt non ſolum à mari ſeruare eum, qui in ipſo habuerit fiduciam, ſed etiam ipſum mare exiccare. *Pſ. 106* Teſtatur autem diuus Dauid dicens, eum poſuiſſe fluuios in deſertum, contra autem, deſerta in lacus aquarum. Cum eos ergo multum quæſiuiſſet, & non inueniſſet, ſic literis exponit ſuam aduerſus ſanctos ſententiam: Quoniam ij, qui ante nos aſcenderunt in hanc excelſam imperij ſedem, non ſolum eos qui in maximos deos erant impij, morte ſua damnabant ſententia: ſed etiam, ſi inuenirentur aliqui qui maleficijs & præſtigijs multos corrumperẽt, par quoque in eos ſtatuebant ſupplicium: noſtra quoque decernit potentia, quod iſti quamprimum uita priuentur, gladio capitibus eorũ amputatis deinde eorum corpora obijciantur feris ad deuorandum, ut ne omnium quidem cõmunem conſequãtur ſepulturã. Sit ergo tibi curæ id, quod in præſentia iuſsi, exequi. Eſt enim mihi maiori curæ honorare deos, q̃ curam gerere reipublicæ.

Nota quàm antiquum apud Chriſtianos Cruce ſe ſignare. Poſtquam hæ literæ uenerunt ad Anulinum, iubet ſtatim ad mortem duci Martyres. Illi autem muniti figura Crucis, admodum læti exierunt, ut qui non ad mortem, ſed ad uitam potius (quod uerum erat) æternam uocarentur: & contendebant alius alium præuenire, & pulcro decertabant certamine, timentes ne Neronem ſuæ pœniteret ſententiæ & beatum finem non aſſequerentur. Poſtquam autem Domino confitentes, peruenerunt ad locum conſummationis, inuidens Chriſtianis malignus beneficium, perſuadet lictoribus, ut prius abigerent pios qui illic aderant, ne omnino fruerentur ſanctificatione ſanguinis ſanctorum, qui effundebatur: & ſic Martyrum capita amputarent. Sed ſic quoque à ſpe decidit execrandus & parum cõmodi accepit ex improbitate. Precioſæ enim ſanctorum reliquię, Nazarij, inquam & Geruaſij cum ſocijs à Chriſtianis quibuſdam, non ſine Dei numine motis, clam ablatæ, depoſitæ ſunt honorifice apud portam ciuitatis, quæ etiam uocatur Romana, quartodecimo menſis Octobris. Paulo pòſt autem diuini Martyres in ſomnis apparent cuidam ex ijs, qui erãt amici Martyrum, iubentes, ut eorum corpora aſſumeret. Proprium eſt hoc ſanctarum & benignarum animarum, non ut ipſi glorificentur, (quomodo enim, qui propter eam, quæ illic eſt, beatitudinem, contempſerunt omnem, quæ eſt hic gloriam?) ſed ut pijs ac religioſis prodeſſent inuẽtione. Ille autem uiſione uald e lætatus, ſtatim ſurgens, & cum ueneratione illinc ſanctas aſſumit reliquias, & domi ſuæ deponit. Nouit quod factum fuerat eius filia, quæ erat paralytica: nã aduentu Martyrum priorẽ recuperauit ualetudinem. Atque latuit quidem Martyricarum reliquiarum theſaurus abſconſus in eius ædibus, donec ad Magnum Theodoſium, qui ex Iberia, quæ nunc Hiſpania dicitur duxit genus peruenerũt ſceptra Romani imperij.

Cum autem is poſt Dei hoſtem Valentem, à barbaris in Thracia interfectum, eſſet conſtitutus Imperator, & in Deum erat pius, ſi ullus alius, & Martyrum lætabatur honoribus tunc quoque ſacræ eorum reliquiæ, tanquam theſaurus reconduntur in Eccleſia Mediolanenſi, Nazarij, inquam & Geruaſij, Protaſij & Celſij, inclytorum Chriſti Martyrum. Quinam antẽ fuerunt adminiſtri in transferendis & deponẽdis his reliquijs? *S. Ambroſius ſacras martyrũ reliquias transfert, &c.* Ambroſius ille uirtute clarus & qui tunc decorabat ſedem Eccleſiæ Mediolanenſis. Is primus eſt executus miniſterium tranſlationis ut cui non illotis (quod dicitur) manibus ſed ualde mundis mũda fuerint credita. Præterea autem uniuerſus Clerus, & omnes magiſtratus, linguis hymnos canentes, & quas manibus geſtabant, lampadibus ea illuſtrantes, quæ tamen magis miraculis reſplendebant, quam lampadibus. Nam cæci quidem manu deducti ad eas uſq; reliquias, lucem ſtatim adſpexerunt, nec opus amplius habebant aliquo, qui eos manu deduceret: ſed ſuos habebant duces oculos. Claudi qui uix fuerant portati ab alijs, proprijs ſuis reuertebantur pedibus, pernicibus ad curandum & aptis ad ſaltandum. Leproſos qui in templum uenerant, domus adſpexit mũdos. Et qui cunque à malignis detinebantur ſpiritibus, eos quoque licebat uidere liberatos ab ijs, qui ipſos uexabant furioſaque & amentia eorum uerba, conuerſa in gratiarum actionem & cõmuniter Chriſti Martyres laudibus celebrari & glorificari ab omnibus. *Nota de Theodoſio Imperatore.* In eos cum Magnus incidiſſet Theodoſius, tũc enim agebant Mediolani, aduerſus Tyrannum Maximum, inquam, decertans cum accepiſſet partes ſacrarũ harum reliquiarum pro quibuslibet ſpolijs aut manubijs, aut potius pro quibuslibet armis & munimentis, in urbem detulit regiam, ijs, quæ ipſe uidit, miraculis confirmatus, & aduerſus Scythas, ſocios inexpugnabiles aſſecutus Martyres.

Ante hanc magnam itaq; ciuitatem eis excitat pulcrum & elegans templum, & in eo ſacras Martyrum *Pſ. 118* reliquias deponit, tanquam theſaurũ ſuper millia (diuinus dicit Dauid) auri & argenti. Eæ præter alia, unguentorum quoque fontes emittunt abundantes, nõ ſolum corporibus ſalutares, ſed etiam, qui auriũt, animas expurgantes: ut non ſolum habeant apud ſe Martyres ea, quæ acceperunt, ſed alijs quoque ſua bona communicent. Sic Chriſtus hic quoque eos glorificat qui illum amauerunt. Talium certaminum tales dat remunerationes quaſdã omnino procemia illius ſupernæ beatitudinis. Cuius nobis quoque liceat eſſe participes gratia ſanctiſsimi & uiuifici ſpiritus, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

VITA ITEM SS. GERVASII ET Protaſij Martyrum, Authore S. Ambroſio Epiſcopo, ut teſtantur uetuſti MS. codices, & uiri doctiſſimi approbant. Habet hinc quædam ad uerbum Petrus Damianus, quē Sermone Lector in 2. Tomo 28. A prius oſtendet.

19. Iunij.

AMbroſius, ſeruus Chriſti, fratribus per omnē Italiam, æternam in Domino ſalutem. In diuinis uoluminibus reus ſcribitur, qui non ſtuduerit dare gratis, quod ipſe gratis acceperit. Quicquid enim Domini Eccleſiæ profuturum erat, ſubtraxiſſe arguitur, cùm noluerit tradere omnibus, quod ipſe non celandum accepit. Vndè & Pſalmographus uates canit: Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo: ueritatem tuam & ſalutare tuum dixi. Non celaui miſericordiam tuam & ueritatem tuam a concilio multo. Et pro hoc opere quaſi uiciſsitudinem a Deo poſtulans, adiecit: Tu autem Dñe nè elonges miſericordiā tuā a me. quaſi Deo diceret: Sicut ego feci alios miſericordiā inuenire, ita & ipſe non patiaris lōgè fieri miſericordias tuas a me. Aperiamus ergo, cur iſta præmiſimus, & ueſtros aīos, q pié de Deo ſentitis & creditis, de inuētione ſanctorū corporū ad lætitiā inuitemus.

Pſ. 39.

In diebus trāſactæ nuper Quadrageſimæ, cùm dominus mihi donaſſet, ut ieiunantium & orantiū me faceret eſſe participē, in oratione poſito ita mihi ſomnus obrepſit, ut nec uigilans apertè, nec dormiēs integrè, uiderem apertis oculis mecum duos iuuenes ephebos, ueſtibus cādidisſimis, id eſt, collobio & pallio indutos, caligulis calceatos, manibus extēſis orantes. Nullā quidem grauedinē patiens, loqui cum eis non poteram: ſed ut dixi, pars in me ſomni incumbebat, qui me ad eorum interrogationē uerbum proferre non ſineret: plenè autem euigilanti uiſio eorum ab oculis elapſa eſt. Vnde factū eſt, ut rogarem Domini miſericordiā, ut ſi ludificatio dæmonū eſſet, abſcederet: ſi uerò ueritas eſſet plenius appareret. Ad impetrandum uerò, quod poſcebam a Domino, augmentaui ieiunium: ſimiliq; modo, canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia uerò nocte, defecto ieiunijs corpore, non dormienti, ſed ſtupenti cū quadā mihi tertia apparuere perſona, quæ ſimilis eſſet beato Paulo, cuius uultū me pictura docuerat, ut tantū ipſe mecū illis tacentibus loqueretur, dicens: Iſti ſunt, qui ꝓpter monita mea reſpuentes prædia & diuitias, ſecuti ſunt Domini noſtri Ieſu Chriſti ueſtigia, nihil terrenum, nihilq; carnale concupiſcētes, in media hac Mediolanenſi urbe per decē annos in Dei ſeruitio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Chriſti martyres fierēt: quorum corpora in eo loco inuenies, in quo ſtas & oras. Duodecim pedum altitudine terra coopertā arcam inuenies: quā arcā ſuperius exaltabis, & in nomine eorū eccleſiam fabricabis. Cumq; eorū nomina ab eo requirerem, dixit mihi: Ad caput eorū libellū ſcriptum inuenies, in quo ortus eorum & finis ſcriptus eſt. Cōuocans itaq; oēs per circuitū fratres & coepiſcopos urbium uicinarum, referens uniuerſa, quæ uiderā & audieram, ipſis coram poſitis, primus ego terræ foſſor acceſſi: cæteri Epiſcopi proſecuti ſunt. Fodientes, peruenimus ad arcam, quā ſanctus promiſerat Paulus. Quā aperiētes, inuenimus quaſi ipſa hora poſitos ſanctos, miro odore fragrantes. Ad quorum caput illum libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem uniuerſa conſcripta.

Viſio S. Ambroſio oblata.

Viſus imaginū tēpore Sancti Ambroſij.

EGo ſeruus Chriſti Philippus, intrà domū meā ſanctorum corpora cum filio meo rapui & ſepeliui: quorum mater Valeria, & pater Vitalis dicti ſunt, quos uno ortu geminos genuerunt, & unum Protaſium, alium Geruaſium uocauerunt. Quorū pater Vitalis erat militans conſularis. Hic cùm fuiſſet cum Paulino iudice ſuo Rauennam ingreſſus, & uideret in conſpectu iudicis ſui Chriſtianum, nomine Vrſicinū, arte medicū, natione Ligurē, poſt nimia tormenta capitalē accepiſſe ſnīam: locus aūt, ubi decolabantur Chriſtiani, hoc habebat uocabulū, ut diceretur, Ad palmā, eo q arbores antiquæ palmæ illic eſſent. Igitur cùm, ut diximus, poſt nimia tormenta decollandus ueniret ad palmam, expauit: & dum uellet malè euadere, exclamauit Vitalis, dicēs: Noli, noli Vrſicine medice. Qui alios curare conſueuiſti, teipſum æternæ mortis iaculo uulnerare uis? Qui per paſſiones nimias ueniſti ad palmā, coronam perdere noli, tibi a Domino præparatam. Audiens hæc Vrſicinus, genu poſuit, & ſpiculatorē, ut feriret, hortatus eſt: & agens pœnitentiā, q expauiſſet, Chriſti martyrem ſe fecit. Statimq; ipſe Vitalis corpus martyris rapiens, intra Rauēnatium urbē ſepeliuit: & cū omni honore martyri debita explens obſequia, ad iudicē ultrà uenire contēpſit. Quē Paulinus cōſularis iudex, ideò teneri maximè mandauit, non tm̄ quia contēpſit ad eum redire, quantùm q ita Chriſtianus eſſe detectus eſt, ut etiam uolentem Vrſicinum ſacrificare, oè periret, ita inſtituit, ut rediret ad coronam martyrij, & Deo redderet margaritam precioſam, quam diabolus rapere ſtudebat.

Libellus de martyrio SS Geruaſij & Protaſij.

Vrſicini medici martyrium.

Paulinus igitur, iuſſit eum leuari in eculeo, ut per tormenta poſſet eius ſenſum ad ſacrificandum idolis conuertere. Cui Vitalis ait: Infinita tibi dominatur ſtultitia, ut putes meipſum decipere, qui alios a periculo deceptionis liberare ſtudui. Tunc Paulinus conſularis dixit ad officium ſuū: Ducite eum ad palmā, & ſi ſacrificare contēpſerit, nolite eum decollare, ſed facite foueam in terra, quoadūſque perueniatis ad aquā: & ibi eum ſupinū deponite, & terra atq; lapidibus obruentes dimittite. Quod cùm factum fuiſſet, Deus ſibi Vitalē ita martyrem conſecrauit. Sacerdos autē Apollinis, qui hoc conſiliū Paulino dederat, a diabolo repletus eſt, ita ut per ſeptē dies energumenus ibi clamaret, ubi obrutus erat ſanctus Vitalis, dicens: Incendis me ſancte Vitalis martyr Chriſti, & crucias me. Poſt ſeptem autē dies præcipitatus a diabolo, in flumine expirauit. Sāctus autem Vitalis glorioſus martyr Chriſti, ſepultus eſt iuxta ciuitatem Rauennatium, præſtans orationibus ſuis multa beneficia omnibus hominibus credentibus in Dominum, uſque in hodiernum diem.

Martyrium S. Vitalis.

Valeria autem coniunx eius, cùm uellet corpus S. Vitalis auferre, a Chriſtianis prohibita eſt, & ab ipſo in uiſionibus ſæpè admonita, ne ſanctum corpus a malo homine benè poſitum uiolaret. Ipſa autē cùm reuerteretur ad urbem Mediolanenſiū, idolatras Syluano ſacrificantes incurrit: qui eam deponentes de ſaumario, hortabātur ſecum epulari. At illa dicebat: Chriſtiana ſum; non licet mihi de Syluani ueſtri ſacrificijs manducare. Illi uerò hæc audientes, tanta eam cæde mactauerunt, ut uix ſeminecē eam ſui homines ad Mediolanenſem urbem perducerent, ita ut intrà triduum migraret ad Chriſtum.

Item S. Valeria.

Cùmq; ab inteſtato Geruaſius & Protaſius parentibus ſucceſſiſſent, domum propriam & res parentū & caſellulas uenundantes, dederunt precium omne pauperibus & famulolæ ſuæ, quam etiam ingenuam fecerunt. Ipſi uerò in uno cœnaculo ſe concluſerūt, & per decē annos lectioni & orationi & ieiunijs uacantes

Geruaſius & Protaſius dāt ſua pauperibus &c.

cantes, hoc ordine in anno conuerſionis ſuæ undecimo ad palmam martyrij peruenerunt. Eodem tempore ſuperueniente Comite Aſtaſio, qui proficiſcebatur ad bellum, quod a Marcomannis fuerat excitatum, occurrerunt illi templorum cultores cũ ſacerdotibus ſuis, dicentes: Si uis lætus ad Auguſtos noſtros reuerti & uictor, Geruaſium & Protaſiũ ſacrificare cõpelle. Vehementer enim dij noſtri de eorum contẽptu commoti, dare nobis reſponſa cõtemnunt. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſsit eos teneri & ad ſe adduci, quibus & dixit: Hortor uos & moneo, ut à deorum noſtrorum iniurijs tẽperantes, ad immolãdũ eis deuoti ſtudeatis inſiſtere, ut expeditio mea unanimiter celebretur. Geruaſius dixit: uictoriã de cœlo debes à Deo omnipotẽte requirere, nõ de ſimulacris mutis & uanis, quæ oculos habent ſine lumine, aures ſine auditu, nares ſine odoratu, os ſine ſermone, manus ſine tactu, pedes ſine greſſu: & uentrẽ ſine interioribus probant habere, & ſine flatu eſſe noſcũtur. Tũc indignatus Aſtaſius Comes, iuſsit eũ tandiù plũbatis contundi, quamdiu exhalaret ſpiritum. Quo amoto, iuſsit adſtare Protaſiũ, cui & dixit: Miſer, uel tu uiuere ſtude, & noli biothanatus fieri, ſicut & frater tuus.

Geruaſius necatur.

Cui Protaſius reſpõdens, ait: Quis eſt miſer, ego, qui te non timeo: an tu, qui me timere probaris? Aſtaſius Comes dixit: Ego te miſer homo, quomodò timeo? Beatus Protaſius dixit: In eo, quòd times lædi à me, ſi non ſacrificauero dijs tuis. Si enim non timeres lædi à me, ad ſacrificandum me non compelleres. Ego aũt te non timens, contemno minas tuas, & omnia idola tua uelut ſtercora reputãs, Deũ ſolum qui regnat in cœlis, adoro. Audiens hæc Aſtaſius Comes, iuſsit eũ fuſtibus cœdi. Poſtea uerò *erecto eo, dixit ad eũ: Miſer homo, ut quid tã ſuperbus & tam rebellis exiſtis? Vis perire, ſicut tuũ probaſti germanũ periſſe? Protaſius dixit: Non tibi iraſcor Aſtaſi, nec ego, nec ipſa iuſtitia: quoniam cœcos oculos tui cordis attendo. Incredulitas enim, quæ in tuis ſenſibus regnat, nõ te permittit uidere, quod Dei eſt. Nã & Dominus meus Ieſus Chriſtus crucifigentibus eũ non maledixit: ſed potiùs, ut eis indulgeretur, orauit, addens hoc, quia neſcirẽt quid facerẽt. Vndè & ego tui miſereor, quia neſcis quid facias. Nunc ergò age, quod cœpiſti, ut mihi poſſit cũ meo fratre hodiè benignitas Saluatoris noſtri occurrere. Tunc impijſsimus Comes Aſtaſius iuſsit eum capite cædi. Quod cum factum fuiſſet ego ſeruus Chriſti Philippus abſtuli cum filio meo furti nocte corpora ſancta, & in domo mea, Deo ſolo teſte, in iſta arca marmorea ſepeliui, credens me orationibus eorũ conſequi miſericordiã Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſanto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

**eiecto Protaſius fuſtibus cæditur.*

Lu. 23

Decollatur Protaſius.

De eorundem ſanctiſſimorum Martyrum inuentione Epiſtola S. Ambroſij ad ſororem ſuam.

Eſt Epiſt. 85

Dominæ ſorori, uitæ atque oculis præferendæ, frater. Quia nihil ſanctitatem tuam ſoleo eorũ præterire, quæ hic re gerant abſente, ſcias etiã ſanctos martyres Geruaſium & Protaſiũ à nobis repertos. Nam cum baſilicã dedicaſſem, multi tanquã uno ore interpellare cœperũt, dicẽtes: Sic in Romana baſilicam dedices. Reſpondi: Faciam, ſi martyrum reliquias inuenero. Statimq; ſubijt ueluti cuiuſdam ardor præſagij.

Quid multa? Dominus gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iuſsi eruderari terram eo loci, qui eſt ante cancellos ſanctorum Felicis atque Naboris. Inueni ſigna conuenientia, adhibitis etiam, quibus per nos manus imponenda foret: ſic ſancti martyres imminere cœperunt, ut adhuc nobis ſilentibus arriperetur urna, & ſterneret prona ad locũ ſancti ſepulcri. Inuenimus miræ magnitudinis uiros duos, ut priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſanguinis plurimum, ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad ordinẽ tranſtulimus, ueſpere iam incumbente, ad baſilicam Fauſtæ: ibi uigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianã. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo.

Nota antiquam deuotionem.

Cum tam effuſam, tamque inauditam conſideratẽ cõuẽtus ueſtri celebritatẽ, & diuinæ gratiæ munera, quæ in ſanctis martyribus refulſerunt, imparem me, fateor, huic muneri iudicabã, nec fieri poſſe, ut ſermone abſoluerem, quod uix poſſimus animo intendere, oculis comprehendere. Sed ubi ſanctarum legi cœpit ſeries ſcripturarũ, largitus eſt ſpiritus ſanctus, qui locutus eſt in prophetis, quo dignũ aliquid tanto cœtu & expectatione ueſtra, martyrumque ſanctorũ meritis, proferamus: Cœli enarrant (inquit) gloriam Dei. Cum legitur ſic pſalmus, occurrit quòd non tam elementa materialia, quàm cœleſtia merita, dignum Deo præconium deferre uideantur. Hodierna tamẽ fortuita lectione patuit, qui cœli enarrant gloriam Dei. Adſpicite ad dexteram meam, adſpicite ad ſiniſtram reliquias ſacroſanctas, uidetis cœleſtis cõuerſationis uiros, ſpectantes animi ſublimis trophæa. Iſti ſunt cœli, qui enarrant gloriam Dei. Hæc opera manuũ eius annunciat firmamentũ. Non enim eos ſecularis illecebra, ſed diuinæ gratia operis ad firmamẽtũ ſacratiſsimæ paſsionis euexit. Multoq; antè morũ uirtutumq; documentis annũciauit in his martyriũ, quod aduerſus lubricũ ſeculi huius ſtabiles permanſere.

Pſ. 18.

Nota reliquias ſacroſanctas

Cœlum erat Paulus, qui ait: Noſtra cõuerſatio in cœlis eſt. Cœli erãt Iacobus & Ioãnes, denique filij tonitrui nuncupantur: & ideò quaſi cœlum Ioannes uerbum apud Deum uidit. Ipſe Dominus Ieſus perpetui luminis erat cœlũ cũ enarraret Dei gloriam, ſed eam, quam nemo antè conſpexerat. Et ideò dixit: Deum nemo uidit unquàm, niſi unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, enarrauit. Opera quoq; manuũ Dei ſi quæris, audi Iob dicentem: Spiritus diuinus, qui fecit. Et ideo aduerſus diaboli tentamenta firmatus, inoffenſæ ueſtigium conſtantiæ reſeruauit. Sed ueniamus ad reliqua: Dies (inquit) diei eructat uerbũ. Ecce ueri dies, quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce ueri dies, pleni luminis & fulgoris æterni. Qui non perſunctorio ſermone uerbum Dei, ſed intimo corde eructarunt, in confeſsione conſtantes, in martyrio perſeuerantes.

Phil. 3.

Mar. 3.

Ioan. 1.

Iob 26

Alius pſalmus lectus dicit: Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra? Reſpexit ſanè humilia Dominus qui latentes ſub ignobili ceſpite reliquias ſanctorum ſuæ Eccleſiæ reuelauit, quorũ anima in cœlo, corpus in terra. Suſcitans à terra inopẽ & de ſtercore erigens pauperem: Quos uidetis, ut eos cum principibus populi ſui collocarit. Principes populi, quos alios niſi ſanctos martyres æſtimare debemus, quorum iam in numerum, diù ignorati, Protaſius Geruaſiusque proferuntur, qui ſterilem martyribus eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorum matrem filiorũ, lætari paſſionis propriæ fecerint & titulis & exẽplis? Nec hoc abhorreat à uera fide. Dies diei eructat uerbũ, anima animæ, uita uitæ, reſurrectio reſurrectioni. Et nox nocti indicat ſcientiam, hoc eſt, caro carni, quorum paſſio uerã fidei ſcientiam omnibus indicauit. Bonæ noctes, noctes lucidæ, quæ habẽt ſtellas. Sicut enim ſtella à ſtella differt in claritate, ità & reſurrectio mortuorũ.

Pſal. 112.

1. Cor. 15.

Non

Miracula ad ſanctorum reliquias.

Non immeritò autem plerique hanc martyrum reſurrectionem appellant. Videro tamen, utrum ſibi, an nobis certe martyres reſurrexerunt. Cognouiſtis, immò uidiſtis ipſi multos à dæmonijs purgatos: Plurimos etiam, ubi ueſtem ſanctorum manibus contigerunt, his quibus laborabant, debilitatibus abſolutos, reparata ueteris corporis miracula, quo ſe per aduentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, umbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumẽta ſuper reliquias ſacratiſſimas, ut tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, ſaluus erit. Gratia tibi Domine Ieſu, quod hoc tempore tales nobis ſanctorum martyrum ſpiritus excitaſti, quo Eccleſia tua præſidia maiora deſiderat. Cognoſcant omnes quales ego propugnatores requirã, qui propugnare poſſint, impugnare non ſoleant.

Nota lector.

Sancti ſunt noſtri propugnatores.

Hos ergò aquiſiui tibi plebs ſancta, q̃ proſint omnibus, nemini noceant. Tales ergò ambio defenſores, tales milites habeo: quorum quo maiora, eo tutiora patrocinia ſunt. Horum etiam illis ipſis, qui mihi inuident, opto præſidia. Veniant ergò & uideant ſtipatores meos: talibus me armis ambiri non nego. Hi in curribus, & hi in equis, non autẽ in nomine Domini Dei noſtri magnificabimur. Eliſeũ ſcripturæ diuinæ ſeries refert, eum ab exercitu Syrorum eſſet abſeſſus, dixiſſe timenti ſeruulo, ne timeret; quia plures (inq̃t) pro nobis ſunt, quam cõtra nos. Et ut hoc probaret, petiſſe ut oculi Hieziaperirẽtur, quibus innumeros adeſſe uidit prophetæ exercitus angelorum. Nos etſi eos uidere non poſſumus, ſentimus tamen. Itaque trepidantibus nobis, quaſi dixerit Dominus: Adſpicite, quantos uobis martyres dederim. Ita reſeratis oculis gloriam Domini ſpeculamur, quæ eſt martyrum paſſione præterita, & operatione præſens.

Pſ. 19.

4. Reg. 4.

Euaſimus fratres non mediocrẽ pudoris ſarcinam: patronos habebamus, & neſciebamus. Inuenimus unũ hoc, quo uideamur prǽſtare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiſerũt, nos adepti ſumus. Eruuntur nobiles reliquiæ ſepulchro ignobili, oſtenduntur cœlo trophæa. Sanguine tumulus madet, apparent cruore. triumphales, notę inuiolatæ, reliquiæ loco ſuo & ordine repertæ, auulſũ humeris caput. Nunc ſenes repetũt, audiſſe ſe aliquãdò horum martyrum nomina, titulumq; legiſſe: perdiderat ciuitas ſuos martyres, quę rapuit alienos. Etſi hoc Dei munus eſt, tamen gratiam, quã temporibus ſacerdotij mei Dominus Ieſus tribuit, negare nõ poſſum: quia ipſe martyr eſſe nequeo, hos uobis martyres acquiſiui. Succedant uictimæ triũphales in locũ, ubi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaueram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat ſacerdos, ubi offerre conſueuit. Sed cedo ſacris uictimis dexteram portionem: locus iſte martyribus debebatur.

Cõdamus ergò reliquias ſacroſanctas, & dignis ædibus inuehamus, totumq; diẽ fida deuotione celebremus. Acclamauit populus, ut in dñicũ differretur diẽ martyrũ depoſitio: ſed tãdẽ obtentũ, ut ſequẽti fieret die. Sequẽti die talis mihi ad populũ iterũ ſermo fuit.

Eſt ſer. 91.

Pſ. 18.

Et hic habes priſcũ Chriſtianorum.

Item de eorundem inuentione corporum, D. Ambroſii Sermo.

Heſterno tractaui uerſiculum, Dies diei eructat uerbum, prout noſtri tulit captus ingenij: hodie mihi non ſolum ſuperiore tempore, ſed præſenti quoq; prophetaſſe uidetur ſcriptura diuina. Nam cum diebus ac noctibus continuatam uideam ſanctitatis ueſtræ celebritatem, iſtos eſſe dies prophetici carminis, oracula declararunt heſternum atque hodiernũ, de quibus opportuniſſimè dicitur: Dies diei eructat uerbum: & iſtas noctes, de quibus aptiſſimè diſputatur, quia nox nocti indicat ſcientiã. Quid enim aliud hoc biduo, niſi uerbũ Dei intimo eructaſtis affectu, & ſcientiam nos habere fidei probauiſtis? Cui tamen celebritati ueſtræ, qui ſolent, inuident. Et quia celebritatem ueſtram inuidis animis ferre non poſſunt, cauſam celebritatis odere, atque in tantũ amentiæ prodeunt, ut negent martyrũ merita, quorum opera etiam dæmones confitentur.

Nota hæretice, & erubeſce.

Sed hoc non mirũ. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, ut tolerabilior ſit diaboli confeſſio. Dicebat enim diabolus: Ieſu fili Dei uiui, quid ueniſti ante tempus torquere nos? Et cũ hęc audirent Iudęi, ipſi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audiſtis clamantes dęmones, & confitentes martyribus, quod pœnas ferre non poſſint, & dicentes: Quid ueniſtis, ut ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Nõ ſunt iſti martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem liberare, cum tormenta dęmonum ipſorũ uoce probentur, & beneficia martyrum, remedijs cæcorum, & abſolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, ſed ille nõ negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non uidebam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſiui, & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis cum ualeret mancipatus obſequijs, Seuerus nomine, lanius miniſterio. Depoſuerat officium, poſtquam inciderat impedimentum. Vocat ad teſtimonium homines, quorum ante ſuſtentabatur obſequijs. Eos indices ſuæ uiſitationis accerſit, quos habebat teſtes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia ut contigit fimbriam de ueſte martyrum, qua ſacræ reliquiæ ueſtiuntur, redditum ſibi lumẽ ſit.

Matt. 8.

Inſigne miraculum ad tactum fimbriæ

Nonne ſimile illud eſt, atque illud, quod in Euangelio legimus? Vnius enim potentiam laudamus authoris, nec intereſt utrum opus ſit, an munus, cum & muneret in opere, & operetur in munere. Quod enim alijs faciendum donauerit, hoc in aliorũ opere nomẽ eis operatur. Legimus ergo in Euangelio, Iudæos cũ uiderent in illo cæco ſanitatis remedium, requiſiſſe parentum teſtimonium. Interrogabant, Quomodò uidet filius ueſter? cum ille diceret: Cæcus cũ eſſem modò uideo. Hoc & iſte dicit: Cæcus fui, & modò uideo. Interrogate alios, ſi mihi nõ creditis: interrogate extraneos, ne diſtipulari mihi parentes putetis. Deterior iſtorũ, quã Iudæorũ pertinacia. Illi cũ dubitarent, uel parẽtes interrogabant. Iſti occultè interrogant, palã negãt, iam nõ operi increduli, ſed authori.

Ioã. 3.

Quod ſanctis donat Deus, ut faciant. hoc in eorum ope nomen eius operatur.

Sed quæro quid non credant, utrum à martyribus poſſint aliqui uiſitari? hoc eſt Chriſto non credere. Ipſe enim dixit: Et maiora his facietis: an ab iſtis martyribus, quorũ merita iãdudum uigent, corpora dudum reperta ſunt?

Ioan. 14.

Quæro hic, utrùm mihi, an ſanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid à me aliquæ uirtutes fiunt? Nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident, quod meum non eſt? Si martyribus, (reſtat enim, ut ſi mihi non inuident, martyribus inuidere uideantur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres, quàm ipſi credunt. Neq; enim aliter eorum operibus inuiderent, niſi fidem in his fuiſſe eam, quam iſti non habent, iudicarent: fidem illam Maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipſi negare non poſſunt, ſed Arriani negant.

Hic planè iugulãtur hæretici, dum martyrũ miraculis derogant.

Audiuimus hodie dicentes eos, q̃bus manus imponebatur, neminem poſſe eſſe ſaluum, qui patrem & filium & ſpiritum ſanctũ negaret, qui Trinitatis omnipotentem

potentem uirtutem non crederet. Confitetur hoc diabolus, ſed Arriani nolunt fateri. Dicit enim diabolus: Si torqueatur, qui ſpiritus ſancti deitatem negarit. Non accipio à diabolo teſtimonium, ſed confeſſionẽ. Inuitus dixit diabolus, ſed exactus & tortus. Quod nequitia ſupprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciũ: Arriani. Quãta perpeſſi ſunt, & quemadmodũm Pharao, malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, ut ſcriptum legimus: Scio te, quis ſis. Tu es filius Dei uiui, Dicebant Iudæi: Neſcimus, quis ſit. Dicebãt hodiè & ſuperiore die uel
Luc. 4. noctu dæmones: Scimus, q̃a martyres eſtis: & Arriani dicunt: Neſcimus. Nolumus intelligere, nolumus cre-
Ioan. 9. dere. Dicunt dæmones martyribus: Veniſtis perdere nos: Arriani dicunt, Nõ ſunt dæmonũ uera tormẽta, ſed ficta & compoſita ludibria. Audiui multa cõponi: hoc nemo unquam fingere potuit, ut dæmoniacum ſe eſſe ſimulet.

Hæretici dæmonib⁹ priores.

Quid illud, quòd ità exagitari eos uidemus, quibus manus imponitur? ubi hic locus fraudi eſt, ubi ſuſpicio ſimulandi? ſed non ego ad ſuffragium martyrum uſurpo uocem dæmonium. Beneficijs ſacra paſſio
Gen. 4. ſuis cõprobetur. Habet iudices, ſed purgatos: habet teſtes, ſed abſolutos. Melior uox eſt, quam ſanitas loquitur eorum, qui debiles aduenerũt. Melior uox eſt, quam ſanguis emittit. Habet enim ſanguis uocem canoram, quæ de terris ad cœlum peruenit. Legiſtis, dicente Domino: Sanguis fratris tui clamat ad me. Et hic ſanguis clamat coloris indicio: ſanguis clamat operationis præconio: ſanguis clamat paſſionis triumpho. Satisfactum eſt petitioni ueſtræ, ut condendas heſterno, in hodiernũ diẽ differremus reliquias.

DE S. ROMVALDO ABBATE,

Prologus Beati Petri Damiani. in vitam S. Romualdi.

ADuerſum te, immunde munde, cõquerimur, quia habes intolerabilem ſtultorum ſapiẽtium turbã, tibi facundam, Deo mutã. Habes qui per uanam eloquentiam, & inanem philoſophiam ſe ſciũt ioſuperbiæ cornibus arrogãter extollere: non habes, qui profuturũ aliquid ædificationi proximorum, ad poſteros ſi uelit memoriam ſchedulis adnotare. Habes, inquam, qui prætorijs iudicum, negociorum ſecularium lites, & cauſarum iurgia continuis ualeant declamationibus perorare: non autem habes, qui poſſit in ſancta Eccleſia uel unius ſanctorum uirtutem, & clara geſta
Iere. 4. deſcribere. Sapientes ſiquidem ſunt, ut faciant mala: bona autem facere neſciunt. Eccè enim tria iam ferè luſtra tranſacta ſunt, ex quo beatus Romualdus, depoſito carnis onere, ad æthere regna migrauit, & nemo adhuc ex huius mundi ſapientibus extitit, qui de tot mirabilis uitæ præconijs pauca ſaltẽ hiſtorico ſtylo digereret, & auidiſſimæ deuotioni fidelium ſatisfaciens, ad cõmunem utilitatem recitanda ſanctæ Eccleſiæ traderet. Nobis autem in anguſto cellulæ angulo reſidentibus, utilius erat, ſicut propoſuimus, propria peccata ad mentis oculos aſſiduè reuocare, quam alienæ uirtutis hiſtoriam texere: magis expediret cõmiſſi reatus tenebras plangere, quam ſplendida ſanctitatis inſignia imperitis ſermonibus offuſcare.
Ex longinquis regionib⁹ ueniunt ad ſancti uiri ſepulcrum. Veruntamen cum ad ſepulcrũ eius ex longinquis terrarum partibus toto anno, maximeque in eius feſtiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eũ diuinitus facta conſpicia, audire uitæ eius hiſtoriam deſiderabiliter quærat, ſed, utpote quæ nõ ſit, audire non ualeat, non irrationabiliter pertimeſcimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominũ penitus deleat. Quapropter hoc timore compulſus, multorumque fratrum precibus, & germana charitate deuinctus, quod de prædicto mirabili uiro ab egregijs eius diſcipulis didici aggrediar, Deo authore, deſcribere, uitæque eius initium, curſum & finem, nimirum imperitus homo, nõ hiſtoriã texens, ſed quoddam quaſi breue commemoratoriũ faciens, quibuſcunque tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autem unum inprimis lectorem meum noſſe deſidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego deſcriptiuncula colligam, ſed potius (quod ad ædificationem omnimodis) conuerſationis eius ordinem referre contendam. Beatus ſiquidẽ uir intantum ſe humilitatis tegmine à uento uanæ gloriæ cuſtodiuit, quod undecunque humanis oculis uideri mirabilis potuit, ſtudioſiſſima occultatione ſuppreſſit. Quæ tamen miracula etiam ſi minime feciſſet mirabilem uitam ducens, minori ueneratione dignus non eſſet. Neq; enim præcurſor Domini feciſſe mi- *Matt.*
racula legitur, quo maiorem nullum inter natos mu- *11.*
lierum ſurrexiſſe Veritas ipſa teſtatur. Nonnulli enim Deo ſe deferre exiſtimant, ſi in extollendis ſanctorũ uirtutibus mendacium fingant. Hi nimirum ignorãtes Deum noſtro non egere mendacio, relicta ueritate, quæ ipſe eſt, de falſitatis ei putant ſe placere poſſe commento. Quos bene Hieremias redarguit, dicẽs
Docuere linguas ſuas loqui mendacium: ut inique *Iere. 9.*
agerent, laborauerunt. Qui enim ultro oblatam ſimplicem ueritatem referre facile poterant, in componendis quæ neſciunt, caſſo labore deſudant. Et quo ſe pro Deo ſtare quaſi adiutores autumant, eo reuera, ut falſi teſtes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apoſtolo Corinthijs atteſtante, qui ait: Si Chriſtus
non ſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt *1. Cor.*
fides ueſtra. Deinde ſubiungit: Inuenimur falſi teſtes *15.*
Dei, quoniam diximus teſtimonium aduerſus Deum qui ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit. Sed quia neceſſitate ad ſcribendum coacti, uelut commoti, iſta præmiſimus, iam precibus eius, de quo loquimur, deo opitulãte, ad narrationis ordinẽ ueniamus.

VITAE HISTORIA.

ROmualdus igitur Rauennæ ciuitatis oriundus, ex Illuſtriſſima *10. Iunij.*
Ducum fuit ſtirpe progenitus. *S. Romualdi patria.*
Qui cum iam in adoleſcentiam peruenisset, cœpit in peccato carnis procliuis exiſtere, quo uidelicet uitio illa ætas impugnare homines prætertim diuites, uehementius ſolet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter ſe tentabat erigere, facturumq; ſe magnum aliquid proponebat. Nam ſi quando ſe ad ſtudiũ uenationis accingeret, ubicũq; per ſyluas amœnũ locum reperire poterat, mox ſe ad eremi deſiderio eius animus accẽdebat, dicens intra ſe: O quàm bene poterãt eremitæ in his nemorũ receſſibus habitare: quàm cõgruè poſſent hic ab omni ſecularis ſtrepitus perturbatione quieſcere. Et ita mens eius cœlitus inſpirata, iã diuinabat in authore, quod impleturus erat poſtmodum opere.

Pater eius. Huic erat pater, nomine Sergius, mundo uehementer intentus, & omnino ſecularibus negocijs implicatus: qui dum aduerſus quendã propinquum ſuũ exortis ſimultatibus pro poſſeſſione partis inimicitias exerceret, uidens filiũ Romualdũ in contẽtione mol-

leſcere, crimenque fratricidij medullitus formidare, minari cœpit exhæredem facere, ſi in eadem diutius ſententia permaneret. Quid plura? Tandem utræque inimicantium partes ex urbe ad litis materiam proruunt, arma corripiunt, bellum ſociale committunt: & dum cominus hinc inde pugnatur, repente manu Sergij inimicus & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto uulnus inflixerit, quia tamen interfuit, pœnitentiam tãti reatus accepit: moxque ad Claſſenſe monaſterium beati Apollinaris, more homicidarum, diebus quadraginta permanſurus in luctibus, properauit. Ibi autem diſtricta ſe pœnitentia iugiter macerans, cœpit cum quodam conuerſo quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatem ſenſus bonæ exhortationis audiebat ſæpe conſilium. Quem cum conuerſus frequẽter admoneret, ſecularem uitam omnino poſtponere, & ad ſanctæ conuerſationis ordinem feſtinare, ſed ad hoc mentem eius humiliare nullatenus poſſet, aliquando inter cætera uelut gratulabundus intulit, dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali ſpecie, ita ut eum manifeſte uidere poſsis, oſtendero, quid à te præmij reportabo? Ad hæc Romualdus: Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione conſtringo, quia mox, ut beatum martyrem uidero, apud ſeculum ulterius non manebo. Hortatur ergo conuerſus, ut ipſa nocte Romualdus dormire poſtponeret, & una ſecum intra eccleſiam in orationibus uigilaret. Cumque nocturno ſilentio longanimiter ambo in oratione perſiſterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifeſte uidentibus, exijt de ſua altari, quod in medio eccleſiæ ad honorem beatæ uirginis Mariæ cernitur eſſe conſtructum. Viſus eſt autem exire ab orientali parte, illinc uidelicet, ubi marmor porphyreticum iacet. Confeſtim uero tantus ſplendor totam repleuit Eccleſiam, ac ſi ſol fulgoris ſui radios intra ipſos parietes cohiberet. Tunc beatiſsimus martyr ſacerdotalibus inſulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta eccleſiæ incẽſauit altaria: & hoc facto, ſtatim unde exierat redijt, moxque omnis ille ſplendor proſequens apparere ceſſauit.

Romualdi pœnitẽtia.

Nota antiquum uſum altaria thurificandi.

Cœpit itaque conuerſus Romualdo, durus nimirum exactor, uehementer inſiſtere, & ut adimpleret quod ultro promiſerat, anxie poſtulare. Cumque Romualdus adhuc reſiſteret, & eandem uiſionem denuo cernere flagitaret, alia nocte ſimiliter in oratione perſiſtunt, & beatum martyrem per omnia, ſicut prius, aſpiciunt. Vnde etiam poſtmodum ſi de corpore prædicti martyris aliquando quæſtio oriretur, Romualdus penitus affirmabat, in ipſa eccleſia eſſe reconditum, & quandiu uir ſanctus uixit, hoc proferre teſtimonium non ceſſauit. Habebat quoque Romualdus conſuetudinem, ante præcipuum altare eccleſiæ orationi frequenter incumbere, ibique poſtquam fratres abſceſſerant, multis Deum ſatagebat gemitibus exorare. Dumque hoc quadam die poſt uiſionem attẽtius faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus ſanctus accendit, ut in fletum repente prorumperet, uberes lachrymarum riuos reſtringere non ualeret, monachorum ſe pedibus proſtratus aduolueret, tradiq́ne ſibi monachicum habitum ineuarrabili deſiderio flagitaret. Monachi uero dum patris eius duritiam metuunt, conuerſioni illius aditum pãdere non præſumunt. Honeſtus autem, qui tunc Rauennæ Archiepiſcopalem cathedram obtinebat, olim Claſſenſis cœnobij Abbas exiſterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, eique ſui cordis deſiderium patefecit. Qui alacer factus, caſtæ concupiſcentiæ exhortationis ſtimulos addidit, fratribusque ut eum ſuo collegio incunctanter aſciſcerent, imperauit. Huius itaque patrocinio cœnobitæ ſuffulti, Romualdum intrepida ſecuritate ſuſcipiunt, eique ſanctæ cõuerſationis habitum tradunt.

Induit Romualdus habitũ monaſticum.

In eo igitur monaſterio triennium ferè tranſegit. Sed cum ibi cerneret nonnullos per lata gradientes, remiſsius uiuere, ſibi autem arduam perfectionis ſemitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid ſibi agendum eſſet, ſolicite in ſemetipſo cœpit inquirere, multiſque cogebatur cogitationum fluctibus æſtuare. Præſumebat autem leuiter conuerſantium uitam dure corripere, & ſæpe ad eorum confuſionem præcepta regulæ in teſtimonium conuocare. Cumque redarguendis eorum uitijs uehementer inſiſteret, illi autem iunioris & nouitij uerba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare uitam deſpiciunt, de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porro Romualdus per noctem cæteris fratribus maturius ſurgere, & ſi oratorij adhuc ianua clauſa eſſet, intra ipſum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more ſolarij alte ædificatum. Hoc itaque inuenerũt filij Cain, diabolo dictante, conſilium, ut dum Romualdus ante alios ſolito more conſurgeret, ipſi eum per ſolarij ſpeculam, uerſo deorſum capite, in terram præcipitarent. Quæ res poſtquam Romualdo per conſcium conſpirationis innotuit, ille iam de cætero intra cordis cubiculum, clauſo oris oſtio, orans Patrem ſuum, imminens periculum deuitauit. Quo quidem modo dum ſibi cauit præcipitium corporis, fratribus, ne in animarum mortem corruerent, barathrum clauſit iniquitatis.

Improbi monachi chi necẽ moliũtur.

Cumque in eiuſdem animo perfectionis amor magis ac magis in dies creſceret, nullamq; mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam ſpiritalis uir eſſet, Marinus nomine, qui eremiticam duceret uitam. Conſenſu itaque ab Abbate & fratribus nimirum facilime impetrato, ad præfatum uenerabilem uirum nauigio diſcurrente peruenit, & ſub illius regimine degere humillima deuotione mentis inſtituit. Erat autem Marinus inter cæteras uirtutes, uir ſimplicis animi, & ſynceriſsimæ admodum puritatis, qui nullo quidem magiſterio eremiticæ conuerſationis edoctus, ſed ad hanc ſolummodo bonæ uoluntatis impulſu fuerat incitatus. Porrò autem hunc uiuendi morem habebat, ut per continuum anni circulum tribus hebdomadæ ferijs mediam panis buccellam, & pugillum fabæ guſtaret: tribus uero uinum & pulmentum diſcreta ſobrietate perciperet. Pſalterium quidem per tres dies ſingulos totum canebat. Sed nimirum rudis, & nullatenus uitæ ſingularis inſtructus, ſicut ipſe poſtmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerunque de cella exiens, una cum diſcipulo paſsim per latitudinem eremi pſallendo ſpatiabatur, nunc ſub iſta arbore uicenos, nunc ſub illa tricenos, uel quadragenus concinens pſalmos. Romualdus autem qui ſeculum idiota reliquerat, aperto pſalterio, uix ſuorum uerſuum notas ſyllabatim explicare ualebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem ſibi importunitatem acediæ generabat. Marinus uero uirgã in dextera gerens, Romualdo è diuerſo ſedenti, ſiniſtram capitis partem ſæpiſsime uerberabat. Poſt multa autẽ Romualdus graui admodũ neceſsitate cõpulſus, humiliter ait: Magiſter, ſi placet, à dextro me deinceps tẽpore percute, quia iam læuæ auris auditũ funditus perdo. Tunc ille tantam eius patiẽtiam admiratus,

Degit apud Marinũ eremitam

Marini abſtinentia & praces.

indiſcretæ ſeuetitatis temperat diſciplinam.

Petrus Vrſeolus Dux, uel rex Dalmatiæ.

Eodem uero tēpore Petrus, cognomine Vrſeolus, Dalmatici ducatus gubernabat habenas. Qui uidelicet ad huius faſtigiū dignitatis idcirco puenerat, q̄a deceſſori ſui, Vitalis. ſ. Candiani perēptoribus fauor extiterat. Cur autem ille a ſuis extinctus ſit, non ab re eſſe arbitror, ſi ſeruatæ compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Hugonis magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione leuiri ſuadente, multos ex Longobardiæ & Thuſciarum partibus milites, profligatis pecuniarum ſtipendijs, acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes, clam iniere conſilium, ut repentino impetu Ducis palatium armati uiolanter irrumperent, eumq́ue cum omni domo ſua in ore gladij abſque ulla retractatione necarent. Huius uero conuenticulæ coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis diurnisq́ue uallatus excubijs, hoſtiles inſidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentantibus, ſed ad inceptæ factionis effectum attingere non ualentibus, tādem uiſum eſt, ut domum Petri, quæ Ducis Palatio adiacebat cōtigua, prius incenderent, iſtoque modo & Ducem caperent, & uniuerſa eius domeſtica concremarent. Iſtius uero rei experiendæ conſenſum à Petro, qui eorum conſilij particeps fuerat, flagitantes, ita inter ſe pacti ſunt, ut pro una eius domo, quam igne conſumerent, totam illius ditioni Venetiam ſubderent, & deiecto illo, quem exoſum habebant, Ducem hūc loco eius protinus ſubrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus eſt principatum, q̄ poſt modum ambitionis ſuæ uoluptate potius, reſpectu diuinæ gratiæ demum corde compunctus eſt.

Quidam uenerabilis Abbas, Guarinus nomine, ex ulterioris Galliæ finibus orationis gratia per diuerſas mundi regiones peregrinari ſolitus erat. Hic igitur ad Ducem ueniens, ab eo protinus, ut ſibi ad euadendum tanti reatus periculum conſilium præberet, rogatus eſt. Itaque accerſitis Marino, & Romualdo, hoc ſibi communi iubetur ſententia, ut ſeculum ſimul cum ipſo, quem per nefas inuaſerat, Ducatu relinquere: quia alienæ poteſtatis dominium ſubiugauerat. Ille homo nimirum in poteſtate poſitus, quia conuerſionem ſuam manifeſte facere auſus non eſt, tutum putauit hoc utendum eſſe conſilio. Imminente igitur feſtiuitate ſancti cuiuſdam martyris, & cuius uocabulo baſilicam in propria poſſeſſione adhuc priuatus habuerat, illuc pridie uxorem ſuam præmiſit, ipſe quaſi mox ſecuturus, hoc ei præcipiens, ut & ornatum eccleſiæ accuratiſsimum prouideret, & ſecum uenientibus ſumptuoſas epularum delicias in craſtinum præpararet. Ipſe autem poſt coniugem remanens, ijs de ſuis theſauris, quæ ſibi uidebātur, ablatis, cum quodam ſuo familiari, Ioanne ſcilicet Gradenico, qui prædictæ coniurationis conſcius fuerat, & cum tribus illis beatis uiris, quos præmiſimus, nauē aſcendit, deinde in Galliam ad monaſterium Abbatis Guarini magnus conuerſus aufugit.

Petrus Dux fit monachus

Petro igitur & Ioanne monachis in ſancti Michaelis cœnobio factis, Marinus, & Romualdus non longe à monaſterio degentes, ad ſingularem uitam, cui aſſueti fuerant, reuertuntur. Quibus etiam ipſi iam dicti fratres, peracto uix annuo ſpatio, ad perferendam eiuſdem ſolitudinis diſtrictionem aggregati ſunt. Intereà Romualdus accenſo mentis deſiderio, cœpit de uirtutibus in uirtutes mirabiliter creſcere, & reliquos fratres ſanctæ conuerſationis greſſibus longius anteire, ut iam quicquid inter fratres ſiue de ſpiritualibus, ſiue etiam de corporalibus ipſe decerneret, cunctis uolentibus, eius omnino ſententia præualeret. Ipſe quoque Marinus gaudebat Romualdo eſſe deuotus, cui fuerat paulo ante prælatus. Per continuum itaque annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, niſi tantum per ſingulos dies unum pugillum elixi ciceris. Tribus uero annis ipſe & Ioannes Gradenicus ſarculis terram frangentes, & triticum ſeminantes, ex manuum ſuarum labore uixerunt. Qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen diabolus Romualdum multis & uarijs tentationum immiſsionibus, maxime initio conuerſionis, mentemq́ue eius per multa uitiorum incentiua raptabat, modo illi in memoriam reuocans, quæ & quanta, utpote uir ſtrenuus, in ſeculo acquirere potuit, modo quæ ingratis propinquis necdum poſt ſe concupiſcibiliter hæreditanda reliquit, modo parua nimis & nullius meriti eſſe, quæ faceret, accuſabat: modo tanti laboris horrorem incutiens, longæ uitæ ſpatium promittebat. O quàm ſæpe cellulam eius percutiens, eum, cum adhuc uix obdormiſceret, excitauit, & quaſi iamiam imminente crepuſculo, per totam noctem uigilādo perduxit.

Mox eremiſta.

Magna Romualdi abſtinētia.

Tentatur à dæmone.

Per continuum fermè quinquennium ſuper pedes eius & crura diabolus nocturno tempore iacuit, & ne huc illucq́ue ſe facile uerteret, typo phantaſtici ponderis aggrauauit. Quis explicare ualeat, quantum frementes uitiorum beſtias pertulit? quàm ſæpe præſentes iniquos ſpiritus duriſsimis increpationibus effugauit? Vnde etiam ſi fratrum aliquis ſilentij tempore cellam eius quauis neceſsitate compulſus adiret, ſtatim miles Chriſti paratus ad prælium, ſolito more, ipſum eſſe exiſtimans diabolum, claris uocibus increpabat, dicens: Quo tendis modo turpiſsime? qui tibi in eremo de cœlo deiecte? Recede, canis immunde: euaneſce, coluber ueternoſe. His igitur & huiuſmodi uerbis declarabat ſe cum malignis ſpiritibus in acie ſemper aſsiſtere, & fidei ſe armis accinctum, prouocantibus hoſtibus in campum protinus obuiſſe.

Vide dæmonis improbitatem.

Contigit autem, ut aliquando librum de uita patrum legens, in illum locum incideret, ubi continetur, quòd quidam fratres per continuam hebdomadam ſingulariter ieiunantes, ſabbatorum die pariter conuenirent, ipſoq́ue & Dominico die ieiunij rigorem interponerent, & remiſsius uictitarent. Quem uiuendi ordinem ſtatim Romualdus arripuit, & in eo quindecim ferè annis, uel eo amplius continua auſteritate permanſit. Petrus autem Dux quia multis educari pelicijs ſolitus fuerat, iamiam ſub tam diſtricti ieiunij pondere ſuccumbebat. Vnde ſe ad pedes beati Romualdi humiliter ſtrauit. Iuſſus uero ut ſurgeret, neceſsitatem ſuam cum uerecundia coactus aperuit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatij medietate ſuſtentare me non poſſum. Romualdus igitur fragilitati pie compatiens, conſuetæ menſuræ quadram paximatij ſuperaddidit, & ſic labenti iam fratri, ne omnino deficeret, miſericordiæ manum tetendit, & ad peragendum bene uiuendi iter, quod cœperat, confirmauit. Hunc filius eius ſibi æquiuocus, uir ualde ſecundum ſeculum prudens, aliquando uiſitauit. Cui pater, neſcio utrum Prophetiæ ſpiritu, ſeu reuelatione aliqua, quæcunque ſibi eſſent euentura prædixit. Noui, inquit, fili mi, proculdubio, quia Ducem te conſtituent, & proſperaberis. Tu tantummodo ſatage, ut & Eccleſijs Chriſti ſua iura conſerues, & erga ſubditos alicuius amore, uel odio, à iuſtitia non declines.

Petri Ducis prophetia.

Poſt

Canon ieiunio-rũ, à S. Romualdo præfixus.

Poſt hæc autem Romualdus legens, quia ſanctus Sylueſter urbis Romæ Epiſcopus, ſabbatorum diem ieiunandum eſſe, ut reuera ſancti Paſchatis uigilias, inſtituerit, mox remiſsionem ſabbati in quintam feriam commutauit, & ſic infirmorum imbecillitati conſulens, longum ieiunium diſcretione habita facilius reddidit, hanc nimirum uiuendi regulam cũctis ſectatoribus ſingularis uitæ præfigens, ut tũc ſe unuſquiſque eremiticæ uitæ ieiunium tenere cognoſcat, ſi per hebdomadam triduanas, aut biduanas ieiunando, quinta feria & Dominicis diebus olera, uel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis uidelicet duabus anni Quadrageſimis: in quibus non ſolum ipſe, ſed & plerique eius diſcipuli, totius hebdomadæ ſoliti erant continuare ieiunium. Et certe ſatis congruum erat, ut qui Deum in choro laudare ſemper ſtudebat & tympano, præcipuas modulationis harmonicæ conſonantias, diapaſon uidelicet, & diapente, atque diateſſeron, iugiter in aures incircũſcripti luminis perſonaret. Ieiunare autem omnino, hoc eſt, diem ſine ullo cibo tranſigere, licet id ipſe ſæpiſsime fecerit, alijs omnino prohibebat. Itaque ſemper eſurijt, quatenus hoc modo caro per conſuetudinem leuigaretur, quod graue nouitijs initio conuerſionis apparet. Paruipendebat autem, ſi quis ad tempus magnum quid inciperet, ſi non etiam in eo longanimiter perſeueraret.

Vigiliæ nocturnæ.

Vigilias uero temperate, & cum magna diſcretione faciendas maxime ſuadebat, ne cui fortaſſe cõtingeret, ut ſopori, paratis nocturnis officijs, conſentiret. Sanè huiuſmodi ſomnum uir ſanctus intantum habebat exoſum, ut ſi quis ei confiteretur, poſt duodecim pſalmorum uigilias, uel maxime circa diluculum obdormiſſe, nequaquã poſſet eo die cũ eius licẽtia ſacra Miſſarum ſolennia celebrare. Dicebat enim melius eſſe, ſi poſsibile ſit, unum pſalmum ex corde, & cum compunctione cantare, quàm centum cũ mẽtis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia pfecte data non eſſet, hortabatur tamen, nequaquam uel ab ipſa corporali exercitatione tepeſcere, donec ipſe, qui uoluntatem dederat, tribueret etiam aliquãdo facultatem. Tantummodo orationis inceſſum mẽtis intentio in Deum ſemel fixa cuſtodiat, quem exterius ueniens cogitationum aura perturbat. Vbi.n. eſt intentio recta, contra uoluntatem cogitatio ueniens non eſt nimium formidanda.

Quodam uero tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem, ſibi quendam habebat agricolam, qui ſibi & utenſilia, quibus in cella opus eſt, aliquando faciebat, & ſi quid ei opportunum eſſet, ditior charitate, quàm rebus, de ſuæ paupertatis inopia hilariter miniſtrabat. Huius vaccam Comes quidam ſuperbus & tumidus, miſsis paraſitis, impetu barbarico rapuit, eiuſque carnes ſibi ad prandium cum magna gulæ auiditate præparari præcepit. Ecce autẽ ruſticus cellam Romualdi feſtinus aggreditur, iacturæ ſuæ caſum clamoſis ululatibus uociferatur, ſpem ſuam & ſuæ domus ablatam eſſe conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eundem Comitem cõcitò gradu nũcium dirigit, & ut pauperi animal ſuũ reddat, humillima ſupplicatione depoſcit. Cuius preces lubricus Comes proteruo ſpiritu reſpuit, & quẽ ſaporem craſsi uaccæ lumbi potuiſſent habere, ſe ipſo die guſtaturum eſſe aſſeruit. Adueniente autem hora prandij, appoſita menſa, uaccæ carnes allatæ ſunt. Sed & diuinæ ultionis iam imminente ſententia, in ipſo edendi initio Comes fruſtum bouini lumbi abſcindens, ſibi in os miſit. Quod repente in illius gutture tam immobiliter hæſit, ut nec ad interiora deſcẽdere, nec foras eijci ullis conatibus poſſet. Sicque inter ſuorum manus, intercluſo ſpiraminis aditu, terribili morte necatus eſt, & unde contra Dei ſeruum cõcupiſcẽtiã carnis explere ad ſaturitatẽ uoluit, inde iuſto Dei iudicio carnalẽ uitam adhuc ieiunus amiſit.

Horrẽda mors crudelis Comitis.

Alius quidã Comes Olibanus noĩe, in eiſdẽ Galliarũ partibus erat, ſub cui⁹ iure monaſteriũ pdicti Guarini Abbatis fuerat poſitũ. Qui ſublimi quidẽ culmine terrenæ ptãtis erectus, ſed multis erat peccatorũ molibus aggrauatus. Hic aliqñ Romualdũ gratia uiſitationis adijt, & cæteris extra cellulã manentibus, ſolus cũ ſolo geſtorũ ſuorũ ſeriẽ narrare quaſi per confeſsionẽ cœpit. Cui uir uenerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, reſpondit, aliter eum ſaluari minime poſſe, niſi mũdũ relinquẽs, ad monaſteriũ cõuolaret. Comes aũt non mẽte turbatus, ait, qui ſui ſpirituales uiri, qui eius acta cognoſcerent, nequaq̃ ita ſentirent, neque tã intolerabilẽ rẽ ſibi aliqñ ſuaderẽt. Accitis itaque Epĩs & Abbatibus, qui ſecũ uenerant, cœpit in cõe perquirere, ſi ita res, ſicut Dei ſeruus teſtabaẽ, ſe haberet. Illi aũt beati Romualdi ſententiam oẽs una uoce confirmant, ſe uero id Comiti hactenus non dixiſſe, terrore conſtrictos excuſant. Tũc Comes ſemotis omnibus, hoc cũ beato Romualdo ſecreto ualde cõſilio pepigit, ut ad Caſsinũ mõtẽ ſub pretextu orationis pergeret, & in monaſterio S. Benedicti diuino ſe ſeruitio irreuocabiliter manciparet.

Sergius pater S. Romualdi fit monachus

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, ſed aliquanto poſt ſuadente diabolo, factæ cõuerſionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Qđ protinus monachi cœnubij ſancti Seueri, quod non longe ab urbe Rauenna eſt poſitũ, ubi corpore, non corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium ſtuduere. Hac ille ſiniſtra relatione perculſus, neceſſarium eſſe decreuit, ut Guarinus Abbas & Ioannes Gradenicus unà cum Comite ad eius conuerſionem pergerent, ipſe uero pereunti patri quantocyus ſubueniret. Petrus aũt Dux extremũ iam diem feliciter clauſerat. His itaque duobus Comitẽ in eorũ fide cõmiſit, utrique quidẽ, ſed Ioanni pcipue, qui ei ſubditus erat, per obedientiã ſpãliter mandãs, ut etſi Guarinus abſcederet, ipſe ſe nunq̃ à Comite ſepararet. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire diſponeret, nimio mœrore turbati ſunt. Et tractantes intra ſe, qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potiſsimum uiſum eſt, ut eum miſsis interfectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipſum non poterant retinere uiuẽtem, haberent pro patrocinio terræ uel cadauer exanime. His uero cognitis, Romualdus caput ſuum undique decaluauit, & huius rei executoribus ad cellam eius iam appropinquantibus, primo ſerẽ diluculo comedere quaſi per auiditatem cœpit. Illi autem hoc uidentes dementiam credidere, & arbitrantes mentem delæſam eſſe, corpus lædere dedignati ſunt. Sic uidelicet, ſic prudens ſpiritualis Dauid inſania ſtultã carnaliter ſapiẽtiũ ſupauit aſtutiã. Nã & nolẽtes peccare cohibuit, & ad meritorũ ſuorũ cumulũ ſiue mortis formidine mortis periculũ declinauit.

Prepoſtera pietas quorũdam.

1. Re. 21.

Patrẽ ſuũ retinet ſeueritate in monaſterio.

Deinde iam libera uti facultate pmiſſus nõ equo fultus, non uehiculo deportatus, ſed ſolũ in manu ferens baculũ, nudis plãtis ex intimis Galliarũ finibus Rauẽnã uſque peruenit, ibique patrẽ ad ſeculum reuerti volẽtem reperiẽs, in ligno pedes eius fortiter ſtrinxit, clauibus duris affixit, & tamdiu corpus eius pia ſeueritate pdomuit, donec eius mentem ad ſalutis ſtatum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tandem ſanæ mentis recepto conſilio, quicquid prius retrograda uoluntate deliquit, multipliciter poſtmodum rectis ſanctæ conuerſationis greſsibus emẽdauit. Habebat deniq; inter cætera cõſuetudinẽ,

ante quandam Saluatoris imaginem frequenter aſſi
ſtere, ibique peculiarius orans, uberibus lachrymis
& multa ſe cordis contritione macerare. Quadã igit̃
die dum ibi attentius in oratione perſiſteret, (noua
res & noſtris temporibus inaudita) repẽte ſibi neſcio
Sergio appa-ret Spi ritus ſanctus
qua ſpecie Spiritus ſanctus apparuit. Qui protinus à
Sergio interrogatus, manifeſte, quia ipſe eſſet Spiri-
tus ſanctus, aſſeruit, & ſubito quaſi pertranſiens, ab
oculis ſe adſpicientis euaſit. Statim ille in ecſtaſim ra
ptus, atque eius, quem uiderat, igne ſuccenſus, cępit
per clauſtrum monaſterij poſt eũ uelociter currere,
fratreſq́;, qui illic aderant, magno feruoris impetu,
quo Spiritusſanctus abijſſet, interrogare. Illis autem
in inſaniam eum cecidiſſe putantibus, atque illũ du-
re corripientibus, aſſerebat Sergius ſe Spiritum ſan-
ctum abſque ulla dubietate uidiſſe, & ante ſuum con
ſpectum uiſibiliter tranſiſſe. Qui ſtatim lãguore cor-
reptus, lecto decubuit, & intra paucos dies felici cõ
ſummatione uitam finiuit. Hinc ſane probatur, quod
diuina uoce ad Moyſem dicitur: Non enim uidebit
Exod. 33.
me homo, & uiuet. Hinc Daniel cum non Deum, ſed
uiſionem Dei ſe conſpexiſſe diceret, addidit: Et lan-
Dan. 8
gui, & ægrotaui per dies plurimos. Recte igitur Ser-
gius, poſtquam æternam uitam, quæ Deus eſt, cernere
meruit, à temporali mox uita defecit.

Olibanus autem Comes ſua relinquens filio, cum
multa diuitiarum copia, quindecim ſcilicet onuſtis
theſauro ſagmarijs, comitantibus eum Guarino, &
Ioanne, atque etiam Marino, ad beati Benedicti ſe
Olibanus Comes fit monachus.
monaſterium contulit, & uale dicens his, qui ſecum
uenerant, nil tale de eo uſque tunc ſuſpicantes, mul-
tis gemitibus & amaris ſe fletibus affligentes, ad pro
pria remeare coegit. Marinus autem paulo poſt Apu
liam uerſus abijt, ibique poſtmodum in ſolitudine ha
bitans, ab Agarenis eſt latrunculis interfectus. Breui
poſt tempore Guarinus, orationis cauſa diſcurrere ſo
litus, Ioannes uero fratris exemplo ad idem religio-
nis officium prouocatus, Hieroſolymam commeare
pari conſilio decreuere. Hoc igitur Olibanus cogni-
to, triſtis & flens obſecrare deuotiſsime cœpit, ne ſe
uiolata fide deſererent, ſed ſicut beatus Romualdus
præceperat, in Dei illum ſeruitio cuſtodirent, addẽs
etiam: Memento tu ſaltem, Ioannes, quia magiſter
tuus in tua me propenſius fide commiſit, & titulum
tibi inobedientiæ, ſi diſcedis, oppoſuit. Illi autẽ obliti
nata intentione in propoſito perſiſtentes, relicto tan
dem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cum
autem deſcendentes de monte, iam in campeſtria de
clinaſſent, figentes ſe loco, neceſſarium aliquid inter
ſe tractare cœperunt. Inter agendũ uero, ſubito Gua-
rini equus furioſo rotatus impetu, in aliam partẽ in-
uito ſeſſore diuertit, & Ioannis tibiam ferrato calce
Pœna inobe-diẽtiæ.
percutiens fregit. Qui ilico ad terram nimio dolore
proſtratus, iam ſero memor, magiſtri pcepta ad men
tem reuocat, & ſe perfidum, ſe inobedientiæ reum,
uerbis publicæ confeſsionis accuſat. In fracto nanq;
crure didicit, quia fidem frangere, peccatum fuit. Et
quia ipſe rationis capax, magiſtro inobediens extitit,
ad incolumitatis ſuæ cuſtodiam irrationale animal
ſeſſori obedire neſciuit. Deinde illuc, unde uenire cę
perat, rediens, cellam ſibi ædificari prope monaſte-
rium petijt, ibique per triginta ferè annos, quandiu
uixit, in ſancta conuerſatione permanſit. Multa in eo
charitas, mira humilitas, abſtinentia uero diſtricta ni
Ioãnis Grade-nici vir tute s.
mis & cauta, ita ut nec infra clauſtrum monaſterij q̃ſ
quam ſciret, qualiter uir ſanctus ieiunaret. Inter reli-
qua autem uirtutum dona ita exoſum habebat de-
tractionis uitium, ut mox, cum quis ad detrahendũ
os aperiret, uelut ſagitta rigore lapidis repercuſſa, in
dirigentem, protinus redundat, ita ab eo illius obtre-
ctatio reprimeretur. Poſt uero eius obitum nonnulla
per eum miracula diuinitus facta ſunt.

Romualdus autẽ poſt patris correctionem, in palu
de Claſſenſi cellulam figens, in loco, qui Pons Petri
dicitur, habitauit: poſtmodũ uero non corporis ægri-
tudinem metuens, non fœtoris nauſeã perhorreſcẽs,
ſed ne imbecillitatis occaſione uel parum quid ab ab-
ſtinentiæ rigore remitteret, ad Claſdem prædiũ, ubi
eſt eccleſia beati Martini, quæ dicitur, in Sylua, mi-
grauit. Ibi uero quadam die dum completorium ca-
neret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, ſubito
illi (ut ſæpe fit) ex improuiſo quædam cogitatio inci-
dit, moxque eius animum magnus phantaſticæ illu-
ſionis horror inuaſit. Cumque hoc crebrius in mente
reuolueret, ecce maligni ſpiritus repentino impetu
cellam eius ingreſsi, protinus illum in terrã ſternunt,
immani eum cæde conficiunt, & exhauſtis longo ieiu
nio membris duriſsimos ictus illidunt. Tandem Ro-
Dæmones cædũt Romualdum.
mualdus inter ipſa percuſsionum uerbera reſpectu
diuinæ gratiæ uiſitatus, in hanc uocem erupit: Chare
Ieſu, dilecte Ieſu, quare me dereliquiſti? Nunquid oĩ-
no me inimicorum manibus tradidiſti? Ad hæc om-
nes iniqui ſpiritus diuina uirtute fugati ſunt, & con-
Diuinitus ſanatur.
tinuo tanta diuini amoris compunctio Romualdi pe
ctus accendit, ut totum cor eius in lachrymas quaſi
cera liqueſceret, & de tot alliſionibus ſancti corporis
nil ſentiret. Mox ſanus & ualidus de terra ſurrexit, &
licet impediente adhuc ſanguine, ad eundem pſalmi
uerſum, quem reliquerat, redijt. In ingreſſu quippe
dęmonum feneſtra cellulę in frontem illius impegit,
in qua maniſeſta poſtmodum cicatrix occalluit, quæ
eiuſdem uulneris indicium, quandiu uir ſanctus ui-
xit, oſtendit.

Iã igit̃ miles Chriſti aſſuetus bello, robuſtiorq́; effe-
ctus, ſtudebat quotidie ad maiora pficere, & ſp de ui
rib° i uires creſcef, ſemetipſo fortior, nullas iã pote
rat eneruari hoſtis inſidias formidare. Sæpe.n. ſibi in
Dæmones cõ terrere nitũtur
cella reſidẽti uelut teterrimi corui & uultures, iniq
ſpiritus uidebãtur aſsiſtere, & qua ſi ad cuſtoditũ ani
malis cadauer, quia non audebant accedere, cogeban
tur eminus adſpectare. Sæpe ſe in figuris Aethiopũ,
ſæpe per diuerſorum animalium ſpecies oſtendebãt.
Quibus clarus Chriſti triũphator inſultabat, dicens:
Ecce paratus ſum: uenite, & ſi qua in uobis eſt uirtus,
oſtendite. Nunquid iam omnino defecitis? Nunquid
iam uicti eſtis, & aliquas contra Dei ſeruulum certã
di machinas non habetis? His denique & huiuſmo-
di uerbis confundens iniquos ſpiritus, confeſtim eos
uelut miſsis totidem iaculis effugabat. Videns ergo
diabolus, quia per ſemetipſum contra Dei famulum
præualere non poſſet, ad callida argumenta conuer-
ſus, quocunque uir ſanctus ibat, diſcipulorũ eius ani-
mos aduerſus eum in malitiam excitabat: ut quia re-
tentari eum ab accenſo ſui feruoris impetu impoſsi-
bile fuerat, ſaltem alienæ ſalutis cura compeſceret:
& quia ipſe ab hoſte ſuperari minime poſſet, uel ex
alijs uictoriam non negaret.

Aliquando nanque ad locum, qui Balneum di-
Conſtruit monaſteriũ.
citur, in Saxenati uidelicet territorio conſtitutum
trãnſiuit. Vbi etiam non pauco tempore commo-
rans, monaſterium ad beati Archangeli Michae-
lis honorem conſtruxit, à quo non longe cellam,
in ea habitaturus, ædificauit. Illuc autem Hugo
Marchio ſeptem ſibi pro neceſsitate miſit nummi-
matum libras. Quas ille, ut bene prodigus miſe-
ricorditer diſpenſaret, accepit. Audito itaque,
quòd monaſterium Palatioli fuiſſet igne conſum-
ptum, ſexaginta ſolidos de prædicta pecunia fratri-
bus in adiutorium direxit: reliqua autem, ut in ſi-
mile opus expẽderet, reſeruauit. Cognito hoc, mona-
chi

chi ſancti Michaelis, beluino contra eum furore commoti ſunt: tum, quia prauis eorum moribus contrarius iam ex multis annis extiterat: tum, quia, quæ illi deferebantur, non eis omnia, ſed quædam alijs impendebat. Facta igitur conſpiratione, unanimiter cellam eius cum ſudibus & phalangis irrumpũt, uerberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus, turpiter dehoneſtatum, de finibus ſuis expellunt. Cum itaque ſic eliminatus abiret, & nimia triſtitiæ uis in mentis eius iam interiora deſcenderet, hoc apud ſemetipſum deliberat, ut iam de cæterò ſuæ contentus, alienæ ſalutis curam omnino poſtponat. Poſt hanc uero cogitationem tantus animum eius terror inuaſit, ut ſi in eo, quod mente conceperat, obſtinate perſiſteret, periturum ſe, damnãdumque diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Monachi cũ expellunt.

Monachi autem compotes diu deſideratæ ultionis effecti, & quaſi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter ſe laudibus efferunt, & in immoderatũ ludum, atque cachinnum ſe, lætitia lenocinante, reſoluunt: deinde etiam, ut tanti gaudij ſolennitatem quodammodo iucundiſſimam faciant, ſumptuoſas deliciarum copias ſibi ad conuiuium parant. Erat uerò tunc hyems, quæ non ſolum uiciſſitudini temporum, ſed frigidis quoque eorum mentibus aptiſſime congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatiſſimum Chriſti famulum ſæuior fuerat, mel acquirere, unde mulſum epulantibus faceret, ſatagebat. Cumque Sapin fluuium hoc ſtudio tranſmearet, offendentibus in plancas pedibus, ſubito de ponte deijcitur, & fluuiali uoragine funditus abſorbente raptatus extinguitur, iuſto uidelicet Dei iudicio, ut turbida illum aqua ſatiaret ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad uitæ concupierat uoluptatem. Nocte uerò, dum omnes ex more, quieſcerent, deſcendente crebra niuium multitudine, repente tota communis ædificij ſuper eos fabrica corruit, & alteri caput alij brachia, alij crura, uel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulſus eſt, & merito diuiſionẽ corporeæ lucis pertulit, qui diuiſus à proximo, etiam ſi alterum haberet, geminæ charitatis unum lumen amiſit.

Diuinitus puniũtur monachi illi.

Aliquando autem uir ſanctus non longe manſit à Caria. Cumque ibi aliquandiu moraretur, manifeſtè ſibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad ſuũ monaſterium pergeret, ibiq; potius habitaret, ex magna authoritate præcepit. Quod uir ſanctus nequaquã negligendum ducens, locum, in quo morabatur, ſine cunctatione deſeruit; & quo miſſus fuerat, impiger feſtinauit. Incluſus eſt etiam quodam tempore uir uenerabilis in palude Commiaclenſi, quæ dicitur Origarium, unde poſtmodum præ nimio paluſtris cœni fœtore & corrupto aere, ita totus tumefactus, & depilatus exijt, ut nequaquam eadem, quæ incluſa fuerat, ſpecies uideretur. Nam & caro eius tota eatenus erat uiridis, ut tanquam ſtellio diſcolor appareret. Alio quoque tempore in inſula, quæ Peretum dicitur habitauit, quæ uidelicet inſula à Rauenna urbe duodecim fere millibus diſtat. Ibi uero dum in cella cum quodã uenerabili uiro, ſuo nimirum diſcipulo, Guillelmo nomine, moraretur, auguſti parietes habitaculi repente flamma corripuit, deinde ad alta conſcendens, dominari per tecta liberis iam uiribus cœpit. Protinus uir ſanctus ad ſolitæ defenſionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant repoſita, foras extrahere, non ut mos eſt, tecti ſcindulas diſſipare, nõ aquarum abundantiam ſpargere, non ullis impulſus eſt ad extinguendos ignes uiribus anhelare, ſed ſolummodo orationem fudit, & confeſtim ſtridentes ignium globos diuina uirtus extinxit.

Ex paluſtri loco ualde affligitur.

Precibus domat flãmas.

Eodem uerò tempore iunior Ottho Imperator Claſſenſem Abbatiam ordinare deſiderans, optionẽ fratribus dedit, ut quem ipſi uellent, indubitanter deligerent. At illi continuo unanimiter expetunt Romualdum. Imperator autem diffidens beatum uirum ad regiam aulam euocari poſſe per nuncium, ire ad eum per ſemetipſum uoluit, & ad cellam eius ſole iã occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum hoſpitem in parua domo ſuſceperat, lectulum ſuum ad quieſcendum dare dignatus eſt. Coopertorium tamen Rex noluit, quia aſperrimum iudicauit. Mane autem facto, Rex eum ſecum ad palatium duxit, tandemque ei inſtare, ut Abbatiam ſuſciperet, multis precibus cœpit. Qui cum reluctaretur, & regiæ petitioni aſſenſum penitus denegaret. Rex autem è contrario eſcommunicationem & anathema ab omnibus Epiſcopis, Archiepiſcopis & toto ſynodali concilio minaretur, tandem imminente neceſſitate ſuccubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc ſibi nequaquam uideri nouũ, ſed ante quinquennium ſibi fuiſſe diuinitus reuelatum. Regebat itaque monachos ſub diſtriſtricta regulæ diſciplina, neque alicui ab ea declinare licebat: non denique nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, læuamque partem deflectere, uel à rectæ cõuerſationis audebat rectitudine deuiare. Vir nanque ſanctus cordis oculos in cœlum figens, ut Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus diſplicere.

Ottho Imperator cũ inuiſit.

Claſſenſi Abbatiæ inuitus præficitur.

Hoc autem fratres ſero conſiderantes, ſemetipſos prius accuſant, quia hunc ſibi præeſſe popoſcerant: deinde multis eum detractionum ſuſurrationibus lacerant, & duris ſcandalorum aculeis uexant. Romualdus itaque uidens, & ſuam perfectionem aliquatenus minui, & illorum mores procliuius in deteriora conuerti. Regem impiger adijt, & eo non leuiter reluctãte unà cum Archiepiſcopo Rauennate, in utriuſque conſpectu uirgam proiecit, & monaſterium dimiſit. Porrò autem Rex Tyburtinam tunc ciuitatem obſidebat. Ciues enim inclytum eius Ducem, Matholinũ nomine interfecerant, ipſum quoque Regem correptis armis, à ſuis mœnibus exturbauerant. Vnde nõ dubium eſt, beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia miſſum, qui imminens tot animarum periculum, ſequeſtra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus eſt, ut Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obſidem darent: Ducis uerò interfectorem ad eius matrem catenatum dirigerent; Quæ ſancti uiri fuſis ad eam precibus mitigata, crudeli homicidæ crimen indulſit, & incolumem ad propria redire permiſit.

Ea cura ſe abdicat.

Fecit quoque uenerabilis uir apud Tybur alium boni operis fructum, quem ſilentio prætereundum eſſe non arbitror. Quidam nanque beatus, Venerius nomine, habitare primitus in monaſterio cœpit cum tanta humilitate & ſimplicitate, ut omnes illum fratres ſubſannandò deſpicerent, & delirum eum atque dementem eſſe putarent. Alij enim illum ſæpe colaphizare, alij ſordida, qua lebetes leuabantur, aqua perfundere, alij diuerſis eum ſolebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cumque ille ſe perpenderet inter tot aduerſa tranquillum ſuæ mentis ſtatum ſeruare non poſſe, conſortium deſerens, in ſolitudinem properauit. Vbi per ſex annos abſque uino omnique pulmento ſub nimiæ diſtrictionis ariditate permanſit. Qui Romualdo interroganti, ſub cuius regimine obedientiam exhiberet, reſpondit ſe alieno ſolutum imperio, hoc ſequi, quod ſibi utilius uideretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Chriſti portas, ſuper-

Nota de obedientia

ſupereſt, ut Chriſti obedientiam non relinquas. Vade igitur, & conſenſu a proprio Abbate ſuſcepto, reuertere, ac ſub eius dominio humiliter uiue: quatenus ſancti operis ædificium, quod bona uoluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ uirtus extollat. Hæc & multa alia ædificationis monita proferens docuit eũ qualiter cogitationibus ſuis reſiſtere, qualiter poſſet iniquorum ſpirituum infeſtationibus repugnare: & ita confirmatum & inſtructum, in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur ſancti uiri documẽta gratanter amplectens, Abbatem ſuum protinus adijt, conſenſum accepit, & ad dilectam ſolitudinem quantocyus remeauit. Volens autem in poſſeſſione ſui monaſterij habitare, aſcendit in quoddam ſaxum, nullis hominum ueſtigijs peruium & ab humana penitus conuerſatione remotam, ibique per quatuor annos, omni humano ſolatio deſtitutus, ſingulariter habitans, exceptis tribus buccellis, quas de monaſterio ſecum detulerat, non panem comedit, non uinum bibit, non coctum aliquid omnino guſtauit, ſed ſolis arborum pomis & herbarum radicibus uixit. Erat autem in eodem ſaxo quædam concauitas, ubi colligebatur aqua in hyeme, ex qua uir ſanctus tota bibebat æſtate. Tandem cognito, quòd ibi ſeruus Dei moraretur, cœpere ad eum multi confluere, ciborum alimẽta deferre, & quæcunque ſibi quaſi neceſſaria miniſtrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta paſtoribus pecorum & alijs indigẽtibus exhibebat. Exhortante autem loci Epiſcopo, baſilicam ibi fieri & conſecrari permiſit. In qua ipſe aliquanto poſt tempore defunctus eſt, & à quibuſdam ſe quærentibus eſt inuẽtus acclinis ante altare quaſi cauſa orationis in cubitis & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum ſigna operari dignatus eſt. Sic deniq; ſic bona terra uberes fructus reddidit, quæ uerbi ſemen ex ore Romualdi multiplicandum ſuſcepit.

Venerij eremita mira abſtinentia.

Apud prædictam quoque ciuitatem conuertit beatiſſimus uir Thammum quendam Theutonicũ, qui, ſicut dicitur, intantum Regi familiaris & charus extiterat, ut utriuſque ueſtes utrunque contegerent, & amborum manus una paropſis communi ſæpe conuiuio ſociaret. Creſcentius nanque ſenator Romanus, indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur, ſancti Angeli, confugium petijt, & quia munitio inexpugnabilis eſt, obſidente Rege, ad defendendum ſe fiducialiter præparauit. Ei uerò Thammus ex præcepto Regis iuſiurandum ſecuritatis præſtitit: & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui ſibi inimicus erat, quaſi reus maieſtatis, capitalem ſententiam ſubijt. Cuius uxorem poſtea Imperator in concubinã accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conſcius, & periurio tenebat obnoxios, idcirco à beato Romualdo iuſſus eſt relinquere ſeculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, modo facilem reperit, ſed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monaſtico ordini ualde beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Creſcẽtius Senator capite plectitur.

Ipſe quoque ex eodem crimine beato uiro confeſſus, pœnitenciæ cauſa nudis pedibus de Romana urbe egrediens, ſic uſque in Garganum montem ad ſancti Michaelis perrexit eccleſiam. Per totã etiam Quadregeſimam in Claſſenſi monaſterio beati Apollinaris, paucis ſibi adherentibus, manſit. Vbi ieiunio & Pſalmodiæ, prout ualebat, intentus, cilicio ad carnem indutus, aurata deſuper purpura tegebatur. Lecto inſuper fulgentibus pallijs ſtrato, ipſe in ſtorea, de papyrijs confecta, tenera delicati corporis membra terebat. Promiſit denique beato Romualdo, quòd Imperium relinquens, monachi cum ſuſciperet habitũ: & cui innumeri mortales erant obnoxij, iam ipſe pau-

Nota de Imperatoris pœnitẽtia

percula fratri cœpit eſſe ſubiectus.

Romualdus autem cum eo, de quo iam diximus, Thammo & cum Bonifacio uiro clariſſimo, quem nunc feliciſſimum martyrem ſe habere Ruſſiana gloriatur Eccleſia, & cũ alijs conuerſis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monaſteriũ ſancti Benedicti, quod in Caſſino conſtitutum eſt monte, deuenit. Ibi uerò grauiter infirmatus eſt, ſed cito ex diuina miſericordia conualuit. Habebat autem equum ſatis egregium quem ſibi Buſclauinus, Sclauonici Regis filius, dono dederat, factus ab eo monachus. Hunc uir ſanctus humilitatis ſtudio permutauit, & pro eo aſinum, laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris noſtri deſiderio, qui aſellæ tergo conſederat, uir uenerabilis hoc ipſum animal libẽtius equitabat. Cũ his igitur omnibus ſuperius nominatis Romualdus ad Pereum, ubi dudum habitauerat, redijt, ibiq; his & alijs multis fratribus aggregatis, & per cellas ſingulas conſtitutis, tanto feruore eremiticæ conuerſationis rigorem & in ſe, & in alijs tenuit, ut illorum uita omnibus, ad quos fama eorundem peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obſtupeſceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cum uidiſſet prius homines ſericis, immo de auratis ueſtibus indutos, crebris obſequẽtium cuneis cõſtipatos, omnium deliciarum affluentijs aſſuetos, nunc uno birro contentos, incluſos, diſcalceatos, incultos, & tanta abſtinentiæ ariditate contuſos? Faciebant autem omnes opera manuũ, alij ſcilicet coclearia, alij nebant, alij retia nectebant. Quorum tamen omnium uitam beati Bonifacij conuerſatio longius tranſcendebat.

Buſclauinus rex fit monachus.

Matt. 21.

Nota de ſocijs ſancti uiri

Hic regis fuerat cõſanguineus, & ita charus, ut rex illum non alio uocaret nomine, niſi Anima mea. Erat autem apprime liberalium artium doctrinis inſtructus, maximeque in modulationis muſicæ ſtudijs approbatus. Is itaque cum in capella regia moraretur, uidens Eccleſiam antiqui martyris Bonifacij, mox exemplo ſui æquiuoci ad martyrij deſiderium prouocatus, ait: Et ego Bonifacius uocor. Cur ergo etiam ipſe martyr eſſe non debeo? Poſthæc igitur monachus factus, tanta ſe abſtinentiæ frugalitate conſtrinxit, ut ſæpe Dominicis diebus tantum, & quinta feria per hebdomadam manducaret. Nonnunquam uerò ſi urticarum, uel etiam ueprium cerneret dẽſitatem, illuc ſe proijciens uolutabat. Ex quo cum quidam frater aliquando eũ corriperet, dicens: Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud reſpondit, quam, Tui ſunt confeſſores, mei ſint martyres. Cum uerò poſt diuturnam eremiticæ conuerſationis uitam ad prædicandum iã ire diſponeret, Romam primum pergere ſtuduit, & ab Apoſtolica ſede conſecrationem Archiepiſcopatus accepit. Retulit autem mihi quidam ſenex monachus, qui eum illuc de Rauennæ finibus comitatus fuerat quia in toto illo itinere uir uenerabilis cũ omnibus quidẽ, qui eũ ſequebantur pedeſter ibat, ſed ipſe iugiter pſallens, & cæteros longe præcedens, nudis ſemper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, ſed per ſingulos dies de medio pane & aqua uiuens, in diebus feſtis, ignoto uidelicet omni liquamine, quotidiano uctui poma qualibet, uel herbarum radices addebat.

S. Bonifacij hiſtoria.

Magnanimus uita auſteritas.

Poſtquam autem conſecratus eſt, quotidie obſeruabat & monaſticum pariter & Canonicum in celebrandis Horarum officijs ordinem. Cum uero iam ultramontanos peteret fines, equo quidem uehebatur, ſed uenerabilis Pontifex (ſicuti dicitur) nudis crucibus ſemper & plantis adeo intolerabilem frigidiſſimæ regionis ſufferebat algorem, ut uolens deſcen-

deſcendere, non pedem ab ſubbærente ferro diſiungeret, niſi aqua calida ſubueniret. Ad gentiles autem poſtremo perueniens, cum tanta cœpit feruidi pectoris conſtantia prædicare, ut iam nullus ambigeret, quia uir ſanctus martyrium flagitaret. Illi uerò timẽtes, ne ſicut poſt martyrium beati Adelberti, coruſcãtibus miraculorum ſignis, Sclauonicæ gentis plerique conuerſi ſunt, ipſis quoque ſimiliter eueniret, longo tempore à beato uiro manus artificioſa malitia reprimunt, & cupidisſimo mori, nolentes occidere, crudeliter parcunt. Cumque ad Regem Ruſſorum uir uenerabilis perueniſſet, & conſtanti animo prædicationi uehementer inſiſteret, uidens eũ Rex ſqualidis ueſtimentis indutum, ac nudis pedibus incedẽtem, opinatus eſt quia uir ſanctus talia non religionis cauſa perferret, ſed idcirco potius, ut pecunias cógregaret. Promiſit igitur ei, quia ſi ab huiuſmodi uanitate recederet, ipſe paupertatem eius largisſima diuitiarum liberalitate ditaret. Verum Bonifacius mox ad hoſpitium ſine mora reuertitur, precioſisſimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, & ſic ad Regis palatium denuo præſentatur. Rex autem uidens eũ tam decoris ueſtibus adornatum, ait: Nunc ſcimus, quia te ad uanam doctrinam, non paupertatis inopia, ſed ueritatis impulit ignorantia. Veruntamen ſi uis uera credi, quæ aſſeris, erigantur duæ excelſæ lignorũ cataſtæ, breuisſimo à ſe interſtitio ſeparatæ, & igne ſuppoſito cum uaporatæ fuerint, ita ut utriuſque ſtruis unus ignis eſſe uideatur, tu tranſi per medium. Quod ſe læſus ex aliqua parte fueris, ipſis te penitus conſumendum ignibus trademus. Sin autem (quod credi non poteſt) ſanus euaſeris, omnes nos Deo tuo abſque difficultate credemus. Cumque hoc fœdus nó ſolum Bonifacio, ſed & cunctis, quæ aderant gentibus placuiſſet, Bonifacius ita ueſtitus ut Miſſarum ſolennia celebraturus, prius cum ſanctificata aqua, & incenſo thure undique perluſtrans ignem, de inſtridẽtes flãmarum globos ingreſſus, ita exiuit illæſus, ut nec minimus capitis eius capillus uideretur exuſtus. Tunc Rex & cæteri, qui huic ſpectaculo interfuerant, certatim ad pedes ſe beati uiri proijciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari ſe inſtantisſima ſupplicatione depoſcunt.

Apud Ruſſos concionatur.

Ecce ſãctificata aqua uirtutẽ & thuris incẽſi.

Cœpit itaque tanta gentium multitudo ad baptiſma cõfluere, ut uir ſanctus ad ſpatioſum locũ quẽdã pergeret, & in ipſa aquarũ abũdatia populũ baptizaret. Decreuit autem Rex, ut regnum relinquens filio, ipſe quandiu uiueret, à Bonifacio nullatenus ſepararetur. Frater autem Regis cum ipſo pariter habitans dum nollet credere, abſente Bonifacio, ab ipſo Rege peremptus eſt. Alius uerò frater, qui iam a Regis erat cohabitatione diuiſus, cum ad eum uir uenerabilis uenit, audire uerbum eius noluit, ſed de conuerſione fratris nimia aduerſus eum ira ſuccenſus, cõtinuo comprehendit: deinde timens, ne ſi uiuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in ſua præſentia, circunſtante non parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim uerò & ipſe cæcatus eſt, & tantus eum cum omnibus, qui adſtabant, ſtupor oppresſit, ut nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus poſſent, ſed cuncti uelut lapides rigidi & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens, nimio dolore percullus, omnino deliberat non ſolũ fratrẽ occidere, ſed & cunctos, qui ſibi tanti reatus fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cũ illuc protinus aduenisſet, & corpore martyris adhuc in medio poſito, fratrem ſimul cum reliquis hominibus ſine ſenſu & motu ſtupefactus adſtare conſpiceret, hoc ſibi cum ſuis omnibus placuit, ut prius pro eis oratio fieret, ſi forſitan illis diuina miſericordia ſenſum, quem amiſerant, reformaret: deinde ſi acquieſcerent, credere, indulto crimine, uiuerent: ſin autem, omnes ultoribus gladijs interirent. Cum igitur & ab ipſo Rege, & à cæteris Chriſtianis diutius fuiſſet, oratum, non ſolum prior ſenſus ſtupefactis hominibus redditur, ſed inſuper conſilium flagitandæ ueræ ſalutis immittitur. Nam continuo pœnitentiam ſui criminis flebiliter expetunt, baptiſmi ſacramenta cum magna alacritate ſuſcipiunt, ſuper corpus quoque beatisſimi martyris Eccleſiam conſtruũt. Veruntamen ego, ſi de huius mirabilis uiri cuncta, quæ dici ueraciter poſſunt, uirtutum dona referre tẽtarem, deficeret forſitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij uirtus proprio indigeat ſtylo, idcirco tamen illum cum alijs Romualdi diſcipulis per tranſcurſum hic memorare curamus, ut ex eorum laude, quàm magnus & glorioſus magiſter eorum fuerit, demonſtremus: quatenus dum celſitudo clientium auribus fidelium inſonat, quam excelſus doctor eorum fuerit, ex ſchola, quam tenuit innoteſcat.

Ruſſi credũt in Chriſtum.

S. Bonifacius decollatur.

Eius interfectores credunt.

Interea Romualdo in Pereo habitante, Buſclauus Rex preces Imperatori direxit, ut ſibi ſpirituales uiros mitteret, qui regni ſui gentem ad fidem uocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & concedi ſibi de ſuis monachis, qui illuc deſtinari utiliter ualeant, deprecatur. Ille uerò nulli ſuorum hoc præcipere uelut ex prælationis authoritate uoluit, ſed in eorum uoto ponens: ſiue manẽdi, ſiue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat. n. metuẽdo negocio uoluntatẽ Dei: & ideo non illud ſuo, ſed fratrũ potius arbitrio cõmittebat. Inſtante igitur Imperatore & humiliter obſecrante, tandẽ duo ſolũmodo inuẽti ſunt ex omnibus, qui ſe ultro ad eundũ promptos obtulerũt. Quorũ unus Ioannes, Benedictus alter uocabatur. Hi itaque ad Buſclauũ euntes, in eremo prius, eo ſuſtẽtante, manere cœperũt, & ut prædicare poſtmodũ poſſent, Sclauonicã linguam laborioſè diſcere ſtuduerunt. Septimo uerò anno, cũ iã loquelã terræ plene cognoſcerent, unũ ad Romanã urbẽ monachũ mittunt, & per eũ à ſummæ ſedis Antiſtite prædicãdi licentiã petũt. Iniungunt etiã, ut nuncius alius ſecũ de B. Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ cõuerſationis edocti, cum eis ſimul in Sclauorum partibus habitarent.

Buſclauus autẽ, nolens coronã ſui Regni ex Romanæ authoritate ſuſcipere, prædictos uenerabiles fratres obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, ut ipſi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronã ſibi a ſede Apoſtolica reportarẽt. Qui regiæ petitioni aſſenſum penitus denegantes, dixerunt: Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſecula, in negocia minime, licet: & ita relinquẽtes Regẽ, ad cellulã reuerſi ſunt. Quidã uerò regis familiares, agnoſcentes ipſius deſiderũ, ſed quid ſancti uiri rñdiſſent, ignorantes, copioſum auri põdus, qđ mittendũ Papæ fuerat, ſecum eos detuliſſe ad cellulã falſo opinati ſunt. Deinde intra ſe cõditione pacta cõdicunt, ut noctu eremũ latenter ingresſi, & monachos interficerent, & pecuniã abſportarent. Quos cũ beati uiri tentantes irrũpere perſenſiſſent, aduẽtus eorũ cãm protinus agnoſcentes, cõfeſſionẽ inter ſe facere, & ſanctæ Crucis ſe cœpere uexillo cõmunire. Erãt aũt ibi duo pueri, eorũ obſequio ex aula regia deputati, qui, prout uires dabãt, ſtare pro ſanctis, & furibus reſiſtere nixi ſunt. Fures uerò repetito tandem aditu irruentes, extractis gladijs omnes pariter occidere. Tunc theſaurum anxie perquirentes, ſed euerſis omnibus nihil inuenientes, ut tanti reatus crimen obtegerent, & humana ſuſpicio non armis ſed flammis potius, quod fuerat, deputaret cellam incendere, & ipſa martyrum conati ſunt cadaue

Sancti uiri ab impijs iugulantur.

Vide miraculũ.

ra conflagrare. Sed admoti ignes, amiſſis naturæ uiribus, nil omnino conſumere ullis hominum ſtudijs potuere. Ita enim eos ipſa etiam parietum materies repellebat, ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrati itaque fures, in fugam ſe conferre nituntur: ſed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota ſiquidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſyluarum, uiâ anxiati ſunt quærere, quâ nullatenus ualuere errabundis ueſtigijs inuenire. Sed neque pugiones in uaginas recondere, areſactis brachijs, potuerunt. Vbi uerò ſanctorum iacebant corpora, copioſum lumen uſque in diem ſplendeſcere, & dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſijt ſuauitas reſonare.

Adueniente autem die, quod factum fuerat, Regẽ latere non potuit. Qui ilico ad eremum cum numeroſa populi multitudine feſtinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum, totam ſyluam undique circuncinxit. Qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei, & ad gladios ſuos adhuc ultione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret, habita conſideratione deliberans, hoc poſtremo decreuit, ut nequaquam eos ſicut merebâtur, occidi præciperet, ſed ferreis catenis uinctos ad ſepulcra martyrum deſtinaret, quatenus aut ibi uſq; ad obitũ in uinculis miſerabiliter uiuerent, aut ſi ſanctis martyribus aliter uideretur, ipſi eos ſua miſericordia liberarent. Qui cum ad ſanctorum tumulum fuiſſent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotentia ſtatis ſunt nexibus abſoluti. Deinde facta ſuper corpora ſanctorum baſilica, innumerabilia non ſolum tũc ſed & nunc ibi fiunt ex diuina uirtute prodigia.

Miracula ad corpora ſanctorum

Imperator autem Henricus Bulclaui conſiliũ non ignorans, undique uias cuſtodiri præceperat, ut ſi Buſclauus Romam nuncios mitteret, in eius illico manibus deuenirent. Monachus igitur, qui nuper miſſus à ſanctis martyribus fuerat, demum captus eſt, & mox carcerali cuſtodiæ mancipatus. Nocte uerò illum Angelus Domini in carcere uiſitauit, & conſummatos eſſe eos, quorũ legatione fungebatur, admonuit, ſtatimq; aperto dimiſſus carcere, præparatum ſibi eſſe nauigiũ in fluuio, quẽ tranſiturus erat, aſſeruit. Quò feſtinans monachus, Angelicæ promiſſionis fidem ueram eſſe probauit.

Dum moraretur aũt Romualdus adhuc, in Pereo, Imperator Ottho monaſterium ibi ad honorẽ ſancti Adelberti, eo ſuggerente, conſtruxit, cui contigua Claſſenſis cœnobij prædia contulit, & ea ſibi ex fiſcali poſſeſſione in Firmẽſis monarchiæ partibus recompenſauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi diſcipulis conſtituto, & fratribus congregatis, cœpit eos ſub magna Romualdus tenere cuſtodia, & docebat eos ſub regulari uiuere diſciplina. Præcepit etiam Abbati, ut eremũ ſecedens, per totã hebdomadã in cella cõſiſteret: diebus uerò Dominicis fratres, ad monaſterium ueniens uiſitaret. Qui ſancti uiri iuſſa contemnens, cœpit ſeculariter uiuere; & pede operis ſemel exorbitante à rectitudinis tramite, iam lõgius decliuare. Videns ergo Romualdus quòd ſecundum ſuæ uoluntatis ardorem ibi laborare non poſſet, Regem protinus adijt, & acceptæ promiſſionis exactor, ut Rex monachus fieret, inſiſtere uehementius cœpit. At ille facturũ ſe quidẽ quod exigebatur aſſeruit, ſi tamẽ prius Romã, quæ ſibi rebellabat, impeteret, & ea deuicta, Rauennã cũ uictoria remearet. Cui Romualdus: Si Romã, inquit, ieris, Rauennã ulterius non uidebis: & apertiſſima illi mortem propinquam eſſe denuncians quia eum reuocare non potuit, proculdubio de eius certus interitu, ab eo receſſit. Dum uerò Rex Romã properat, Romualdus nauim aſcendens, ad ciuitatẽ Parentium transfretat. Rex itaque ſecundum beati uiri prophetiam uix à Roma reuerti incipiens, mox languore correptus, apud Paternum defunctus eſt.

S. Romualdus prædicit Otthonis Impe. mortem.

Romualdus autem tribus annis in Parentinæ ciuitatis finibus habitans, in uno monaſterium conſtruxit, in duobus uerò incluſus manſit. Ibi nempe ad tã magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit, ut ſancto afflatus Spiritu & nonnulla uentura proſpiceret, & multa ueteris ac noui teſtamenti occulta myſteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur aũt ibi aliquandò in lachrymas erũpere, ſed nullo ualebat conamine ad contriti cordis compunctionem uenire. Factum eſt ergo quodam die, dum in cellula pſalleret, ut in hunc pſalmi uerſiculum incideret: Intellectũ tibi dabo, & inſtruã te: in uia hac, qua gradieris, firmabo ſuper te oculos meos. Repente igitur tanta ſibi lachrymarum effuſio orta eſt, & ita mẽs eius ad intelligendas diuinæ ſcripturæ ſententias illuſtrata, ut ex eodem die, quandiu uixit, uberes ſibi lachrymæ, quandocunque uoluiſſet, faciliime fluerent & plurima illa ſcripturarum myſtica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat, ut quaſi totus in lachrymas reſolutus, æſtuante inenarrabili diuini amoris ardore clamaret Chare Ieſu, chare mel meum dulce, deſiderium ineffabile, dulcedo ſanctorũ, ſuauitas Angelorum: & cætera huiuſmodi, quæ ille ſancto Spiritu dictante in iubilũ proferebat: nos humano ſenſu exprimere talia non ualemus. Sicut enim Apoſtolus dicit: Nos, ſicut oportet, orare neſcimus: ſed ipſe Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideo Romualdus Miſſam celebrare coram pluribus nunquam uolebat, quia ſe à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam poſtmodum præ nimia iam conſuetudine uir ſimplicis animi putans gratiam ſibi diuinitus prærogatam omnibus eſſe cõceſſam, dicebat plerunque diſcipulis: Cauete, ne multas lachrymas effundatis: quia & uiſum minuunt, & uerticẽ lædunt. Vbicunque autem uir ſanctus habitare diſponeret, oratorium cum altari primitus intra cellulam faciens, deinde ſe recludens, aditum damnabat.

Pſ. 31. *Gratia lachrymarũ ĩ S. Romualdo.*

Ro. 8.

Miſerunt aliquando ad illum fratres, qui morabãtur in ſolitudine, quæ Biſurcũ dicitur, conſilium flagitantes, qualiter conſeruari in eremo deberent, qualiter Deos ſcriberent, qualiter diabolicis impugnationibus reſiſtere poſſent, Quorum nuncij eum ad monaſterium, à quo Romualdi cella longius aberat, perueniſſent, illico uenerabilis uir per ſpiritum eorum cognouit aduentum, præcepitq; Abbati Anſoni, qui ſibi tunc adſiſtebat dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenere. Qui continuo cœpit eum deridere, & dicere, quia uerè falſus propheta eſſet. Poſtremo tamen uelut coactus ad monaſterium ueniens, eos, quos uir ſanctus prædixerat, orantes iam in eccleſia reperit. Quos uidelicet Romualdus multo ſalutaris doctrinæ ſale condiuit, multis denique contra antiqui hoſtis inſidias uirtutũ armis inſtruxit: & poſtquã eos de omnibus ſubtiliter utiliterq; docuit, cũ multa eos ad eremum alacritate remiſit.

Per ſpiritũ cognoſcit fratrũ aduentum.

A quo quoque tempore rurſus prædicti fratres ad eũ nuncios dirigunt, & de eadẽ re cõſiliũ maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus uir uenerabilis ait: Ego nunc libellũ de pugna dæmonũ ſcribo, quẽ uobis, cũ redieritis, dabo, uel certe uobiſcum fortaſſe ueniam. Hoc illi audiẽtes, protinus in faciẽ ſe proſternunt, ut cũ illis ire dignaretur, importuna admodũ ſupplicatione depoſcunt. Altera uerò die iturũ ſecũ incunctãter aſſeruit, & ut nauim requirerẽt iuſſit. Audiẽs hoc Parentinus Epiſcopus, nimio mœrore perculſus eſt.

Inueniens

Inueniēs quoq; monachos propter nauigium diſcurrentes, multis contumeliarū eos dehoneſtauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iuxta portum manentibus promulgauit edictum, ut quicunque Romualdo nauim dare præſumeret, ipſe quoque un cum ipſo irreuocabili profectione demigrans, Parentium ulterius non rediret. Feſtine igitur nuncius ad Polenſem Epiſcopum mittitur, ut beato uiro nauigium mittere nō moretur. Sæpe nanque præfatus Epiſcopus adhortatus illum fuerat, ut nequaquam de cætero in tam obſcuro receſſu incluſus lateret, ſed illuc potius ſe conferret, ubi animarum lucrum copioſius facere potuiſſet, ne uidelicet ſicut carbo ſoli ſibimet arderet, ſed magis, ut re uera lucerna ſuper candelabrum poſita, omnibus, qui in domo Dei ſunt, radios ſuæ lucis infunderet.

Dum igitur nuncius, qui miſſus eſt expectatur, Romualdus his qui ſecum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubio, quia frater ille tardius ueniet: unde in alia naui nos ire prius, quam ille reuertatur, oportet. adueniente autem ſancto die Dominico, in ipſo primæ lucis crepuſculo dixit aſsiſtenti ſibi cuidam fratri, nomine Ingelberto, qui poſtea Archiepiſcopus factus eſt: Reſpice, inquiens, procul in pelagus, & uide duas naues longinquis adhuc ſpacijs pari eduerſum nos uelocitate tendentes: earum nos definite debet una ſuſcipere. Qui curioſius intendens, & expāſis oculorum radijs ſolicite cuncta perluſtrans, aliquod nauigij ſignū omnino uidere non potuit. At cū dies iamtamq; clareſceret, ecce extremo uidet intuitu duas naues eminus aduenientes, & præ nimia adhuc longinquitate quaſi totidem uolucres apparentes. Quibus tandem ſubeuntibus portum, interrogati remiges, utrum Romualdum cum ſuis in propria uellent naue ſuſcipere, noua mox repleti lætitia, ſe & ſua omnia in eius poteſtate conſtituunt, & beatos ſe fore tā precioſæ margaritæ pondere profitentur. Verum illo die minas aeris formidantes, ire nolebant. Romualdus autem exhortatus eſt eos, ut ſtatim in ſpe diuinæ gratiæ iter caperent, ſpondens eis quia nullum omnino periculum ſuſtinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt.

En quāti ſit ſāctus uir.

Circa diluculum autem ſubito uenti ſæuiunt, tempeſtas oritur, mare ab imo fundo uerſatur. Iamq; furentes undique procellæ, ipſos quoque remiges proſternunt, & nauim hincinde concutientes, totas penè tabulas laxāt. Videres itaque homines, alios quidē ſe ad natandū exuere, alios uerò diuerſis ſe funibus religare, quoſdam antē, ut ſupernatare fluctibus poſſent, remos, aut lignū aliquod ſtrictū tenere. Cumq; in tanto diſcrimine non iā dubiū deſperatis omnibus naufragium immineret, ilicò Romualdus ad ſolita orationis armamēta cucurrit, & reclinato paululum capitio capite denexo in gremium, preces in ſilētio ad Dominū fudit: deinde Anſoni Abbati, qui cominus aſsiſtebat, ſecure præcepit, dicens: Denūcia nautis, ut nequaquā timeant, ſed omnes ſe incolumes euaſuros abſque ulla penitus ambiguitate cognoſcāt. Via modicū poſt hæc tempus tranſierat, & ecce ultra omniū ſpē abſque ullo humano ſtudio ipſa ſe nauis dirigit, & mox in portū Capreolæ ciuitatis delapſa, celeriter ſubintrauit. Tunc omnes liberatori Deo dignas referre gratias, & manifeſte ſe de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Oratione maris tempeſtatē ſedat

Veniens itaq; Romualdus Biſurcū, uiſis omniū fratrum cellis, quia ſuperſtitione quadā ambitioſæ uidebātur, in nulla earū habere hoſpitium uoluit, niſi in illa ſolūmodo, in qua Petrus uenerabilis eius diſcipulus habitabat. Vir ſiquidē erat admirabilis abſtinentiæ, multæq; admodū extremitatis, qui celluiā ſibi ad ſancti Hilarionis exemplū uix unquam largiorē fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autē poſt idē uenerabilis uir, quia dū beatus Romualdus cū ipſo maneret, & pſalmos uterq; in ſe uicarijs uerſibus alternaret, tricies in nocte, uel eo amplius ſe Romualdus ad requiſita naturæ ire ſimulabat, quoniā affluētiā lachrymarū inundantiā atque ſingultus cohibere non poterat. Cūq; ibi Romualdus aliquē diu moraretur, & fratres nō ſolū de ſpirituali certamine, uerū etiā ut ſibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia ſuum habebat unuſquiſq; ſuſtentatorem, & prout cuique libuerat, proprij ſequebatur arbitrij libertatem, Romualdi pcepta ſuſcipere nō magnopere curarunt.

Affluētia lachrymarū.

Romualdus ergo ſterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquirere, ubi terram poſſet ad proferendos animarum fructus idoneā inuenire. Miſit itaque nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cūcta ſuæ ditionis obtulere prædia, non modo ſyluarū & montiū, ſed ſi ſibi etiā placeret, agrorum. Poſtremo repertus eſt in eorum poſſeſsione locus, eremiticæ conuerſationi ſatis congruus, montibus undiq; uallatus & ſyluis. In medio uerò ampla quædam planities, nō ſolum proferendis frugibus apta, ſed perſpicuis etiā fontibus irrigua. Hic itaque locus, Vallis de caſtro, antiquitus uocabatur, ubi iā parua erat eccleſia, in qua quarundā conuerſarū mulierū uidebatur eſſe conuētus. His itaque loco cedentibus, conſtructis cellulis, illic habitare cū ſuis diſcipulis uir uenerabilis cœpit.

Ingens animarū fructus.

Ibi autem quantos animarū fructus per illū Dominus acquiſiuerit, quis ualeat uel atramento deſcribere, uel lingua proferre? Cœpere nanque homines ad pœnitentiam hinc inde confluere, & ſua pauperibus miſericorditer erogare: alij ſeculū omnino relinquere, & ad ſanctæ conuerſationis ordine ſpiritu feruido feſtinare. Erat. n. uir beatiſsimus quaſi unus de Seraphin, quia & ipſe flamma diuini amoris incōparabiliter æſtuabat, & alios quocunq; pergeret, ſanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpe nāque dum prædicationis uerba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, ut ſubito interruptum ſermonem relinquens, aliquorſum repentino impetu uelut amens aufugeret. Et ſi quando cū fratribus equitabat, longe poſt alios ueniens, ſemperque pſallens, nihilo minus ac ſi in cella reſideret, iugiter lachrymas effundere non ceſſabat.

Simoniacos ſeuere caſtigat

Inter cæteros autem præcipue ſeculares clericos, qui per pecuniam ordinati fuerant, duriſsima ſeueritate corripiebat, & eos, niſi ordinē ſponte deſererēt, omnino damnabiles & hæreticos aſſerebat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti ſunt. Per totam nanque illam monarchiam uſque ad Romualdi tempora, uulgata conſuetudine uix quiſquam nouerat, Simoniacam hæreſim eſſe peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & utrum uera ſint, quæ dico ueſtris atteſtantibus paginis comprobate. Illis igitur diligenter inſpectis & crimen agnoſcunt, & errata deplangunt. Conſtituit autē uir ſanctus plures Canonicos & clericos, qui laicorum more ſeculariter habitabant, præpoſitis obedire, & communiter in congregatione uiuere docens. Nonnulli quoq; Epiſcopi, qui per Simoniacam hæreſim ſacras ſedes inuaſerant, ad eum cauſa penitentiæ concurrebant. Qui etiam uenerabili uiro ſe committentes, & Epiſcopatum termino ſtatuto deſerere, & ad ſanctæ conuerſationis ſe promittebant ordinem feſtinare. Ex quibus tamen uir ſanctus quandiu uixit, neſcio ſi uel unum conuertere potuit. Eſt enim uenenata illa hæreſis, præſertim in Epiſcopali ordine, tam dura & ad conuertendum rigida, ſemper promittens, ſemper

de

de die in diem producens, atque in futurum procraſtinans, ut facilius poſsit Iudæus ad fidem conuerti, quam hæreticus plene ad pœnitentiam prouocari.

In eiſdem quoque partibus ſanctus uir monaſterium condidit puellarũ. Solenni autem quadã die, dũ uir uenerabilis illic cum fratribus in capitulo reſideret, & eos ſalutaris doctrinæ dapibus ſatiaret, repẽte ipſum interrumpens ſermonẽ, anxia quadam uoce exclamare cœpit & dicere: Agite, agitè, quantocyus properare, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiſcopus in gentibus poſtmodum conſecratus eſt) Qui protinus exiliẽtes, ad cellam perniciter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes, ad magiſtrum pertrahunt, & quid de tam ſacrilego raptore faciendum eſſet inquirunt. quibus uir ſanctus cœpit hilariter dicere: Et ego fratres, ignoro, quid de tam malo homine poſsimus facere. Eruimus illi oculos? Sed poſtea non uidebit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forſitan fame peribit. Quod ſi pedem truncamus, ambulare non poterit. Sed intro eum ducite, & cibum illi prius apponite, ut quid de eo faciendũ ſit, interim pertractemus. Ita uir ſanctus exultans in Domino, poſtquam cibari latronẽ fecit, illum modeſte correptum, & dulcibus uerbis admonitum, redire ad propria in pace ꝑmiſit.

Furem abſens prodit.

Eius iucunda in furẽ humanitas.

Poſtremo dimiſsis in Valle de caſtro nonnullis de ſuis diſcipulis, ad regionem ſe urbis ueteris contulit, & in poſſeſsione Pharulphi Comitis monaſterium, multis quidem ſuffragantibus, ſed eo maxime expenſas præbẽte cõſtruxit. Tãtus nãq; in ſancti uiri pectore faciẽdi fructus ardor incãduerat, ut effectis nunq̃ cõtẽtus, dũ alia faceret, ad faciẽda mox alia ꝓperaret, adeo ut putaret totũ mundũ in eremũ uelle cõuertere, & monachico ordini oẽm populi multitudinẽ ſociare. Multos denique illic de ſeculo abſtulit, quos per plura ſacra loca diuiſit. Nonnulli quoque nobilium filij, contemptis parentibus, ad uirum beatiſsimum ſugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis comitis fuit qui in ipſa pueritia non longo tẽpore, poſtquã monachus factus eſt, ad mortẽ ueniens, uidit duos iniquos ſpiritus, quaſi nigerrimos uultures, terribiles in ſeculos figentes. Cumq; hoc aſsiſtenti ſibi beato Romualdo puer ediceret, protinus addidit: Ecce, inquiens, magiſter, tanti nunc Aethiopes intrant, ut iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem, ut confiteretur quid deliquiſſet, hoc ſolummodo crimen felix ille peccator cum magno terrore confeſſus eſt, quia iuſſus fuerat à Priore neſcio quot ſcopas accipere, & illas nondũ acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris ueniã indulgente, in pace defunctus eſt poſtero uerò die cæcus quidã, præbendarius uidelicet patris eius, ad ſepulcrum illius uenit, & altiori uoce clamãs: Heus domine mi, inquit, ſi cum Deo es, ſicut credo, preces pro me ad eũ funde, & oculorum mihi lumẽ reſtitue. Quo dicto, ſtatim illuminatus eſt. Nonnulli quoque ægroti ad eius tumulum uenientes, redditi ſunt ſanitati. Cuius ſepulcrum uelut multis plenũ aromatibus redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari poſt mortem, qui pro eius amore, dum uiueret, carnalium ſpreuit hæreditatem.

Valde propagat monachiſmum.

Cæcus uidet ad ſepulcrũ Guidonis Comitis & monachi.

Interea Romualdus audiens, quia beatiſsimus uir Bonifacius martyriũ ſuſcepiſſet, nimio deſiderij igne ſuccenſus, ut pro Chriſto ſanguinem funderet, Hungariam mox ire diſpoſuit. Interim tamen dum in ipſa intentione perſiſteret, breui tempore tria cõſtituit monaſteria, unum uidelicet in Valle de Caſtro, ubi nunc ſanctiſsimum corpus eius conditum eſt aliud prope Iſinum fluuium, tertium iuxta oppidũ condidit Eſculanum. Deinde licentia ab Apoſtolica ſede ſuſcepta & duobus è ſuis diſcipulis in Archiepiſcopos conſecratis, cum uigintiquatuor fratribus iter arripuit. Tãtus.n. ardor moriẽdi ꝓ proximo in omnibus æſtuabat, ꝙ uir ſanctus ad tale negociũ cũ paucis ire difficile poterat. Euntes ergo cum iam ipſis Pãnoniarũ finibus intereſſent, repente Romualdus languore correptus, ulterius ire nõ potuit. Cumq; diutius pateretur, ſiquando redire diſponeret, protinus ex ægritudine cõualeſcebat. Sin aũt ire ultra tentaret, tota eius facies protinus intumeſcebat, cibos quoq; iã retinere ſtomacho langueſcente nõ poterat. Aduocatis itaque fratribus ait: Perpendo nequaq̃ diuinæ uoluntatis eſſe iudicium, ut ultra progrediar. Verũtamẽ quia intentionis ueſtræ deſideriũ nõ ignoro, neminem ueſtrũ redire cõpello. Multi nẽpe etiã ante nos totis niſibus ſtuduerunt ad martyrij culmen pertingere, ſed quia diuina prudentia aliter ſenſit, in ſuo gradu coacti ſunt remanere. Licet ergo uobis omnibus martyriũ defuturum eſſe non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire uoluerit, unuſcuiuſque relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Hungariam prodeuntibus, duobus alio iam dimiſsis, uix ſeptem cum magiſtro diſcipuli remanſerunt. Euntiũ aũt quidam flagellãtur uẽduntur plures, ac ſeruitutẽ pro Domino ſubeunt, ad martyriũ tñ, ſicut uir sãctus ꝑdixerat, nõ ꝑtingũt.

Vult Hungaris prædicare Chriſtũ ſed diuinitus retardatur.

Romualdus autem, cõuerſo quodã nobiliſsimo uiro, Aldeberani Ducis conſanguineo, qui poſtea monachus factus in ſancta uſque ad mortẽ cõuerſatione permãſit, alijsque Theutonicis, ad monaſteriũ, qđ in urbis ueteris regione conſtruxerat, redijt. Notãdum itaque eſt, quia ſanctus uir nequaquã uelut leuitate uſus falli inaniter potuit, qui ſecundũ intẽtionẽ quidẽ ſuã martyriũ ſubijt iuxta diuinũ uerò conſiliũ pro ſalute eorum miſſus eſt, quos conuertit. In prædicto igitur monaſterio multa perſecutionis ſcandala paſſus eſt. Volebat enim Abbatẽ ut reuera monachũ, extremitatẽ diligere, ſecularia ex deſiderio non tractare, res monaſterij pro uana gloria non expẽdere, fratrũ uſibus neceſſaria miniſtrare. Quæ omnia dũ ille ſurda aure contemnit, Romualdus locũ cũ ſuis diſcipulis deſerens, nõ longe à caſtro prædij ditionis Raynerij, qui poſtmodũ Tuſciæ Marchio factus eſt habitauit. Hic autem Raynerius coniugẽ ſuam occaſione propinquitas abiecerat, & cõſanguinei ſui uxorẽ, quẽ ipſe inſequẽtẽ quodãmodo inuitus occiderat, in coniugiũ copularat. Ob hoc itaq; Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius poſſeſſione noluit, ſed unũ ei aureum pro aqua, alterũ uerò pro lignis appendit. Quos cũ ille omnino reſpueret, malens uidelicet ſua dare, quã à ſancto uiro quicquã recipere, poſtremo tamẽ uictus aſſenſit potius, quam Romualdus abiret. Dicebat autẽ idẽ Raynerius, cum monarchiã obtineret: Quia non Imperator, nõ aliq̃s omnino mortaliũ tantum mihi metũ ualet incutere, quãtũ me Romualdi terret adſpectus. Ante eius quippe uultum neque quid dicã ſcio, neque quibus me defendere ualeam, ullas excuſationes inuenio. Habebat reuera uir ſanctus hanc ex diuino munere gratiã, ut quicũque peccatores, præſertim potente, ſeculi, in eius præſentiã deueniſſent, mox uelut ante maieſtatẽ Dei tremefactis uiſceribus formidarẽt. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniuſtis diuinitus intendebat.

Raynerius Marchio.

uirum ſanctũ admodũ ueretur.

Nota

Illis uerò tẽporibus uir uenerabilis monaſterium non longe à Maſsiliano caſtro conſtruxit. Audiens autẽm aliquando, quia Venetus quidam Claſſenſem Abbatiam per coemptionem Simoniacæ hæreſeos inuaſerat, inſuper quoque in corpus ſuum inique peccabat, illuc protinus ire miles Chriſti impiger ſtuduit, diuerſiſque modis ipſam monaſterium purgare tẽtauit.

bit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempeſta ſiquidem nocte, dum Romualdus in lecto ſecurè quieſceret, ille eum latenter aggreſſus, impijs cœpit digitis guttur eius adſtringere, nitens eum crudeliter ſuffocare. Sed dum uir ſanctus necdũ prorſus intercepto ſpiramine, anhelitu uix eluctante, rauciret, Ingelbertus ilico magiſtri ſingultibus excitatus, torrẽ mox ex ſopito igne corripuit, & miniſtrum diaboli ab incepto nefandiſsimo crimine exturbauit.

Quidã improbus uirũ Dei præfocare nititur.

Poſthæc Romualdus denuo Parentiũ nauigauit, ſed Apoſtolicæ ſedis Antiſtes & Romani ciues, ut Romam rediret, legationem dirigunt. Quo ſi reuerteretur, facturos ſe omnia eius præcepta promittunt: ſin autem, excõmunicationis ſententiã cõminãtur. Hoc itaq; modo ſuũ Romualdũ Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Callenſium montiũ aliquandiu mãſit, deinde in Petranũ montẽ, non longe uidelicet à monaſterio ſancti Vincentij, quod iuxta Candilianũ conſtitutũ eſt fluuium, cõmigrauit. Quocunque aũt uir ſanctus ibat, ſemper fructificans, ſemper animarũ lucrũ magis ac magis accumulãs, & homines de ſeculo abſtrahens, uelut totus in ignẽ conuerſus, ad cęleſte deſideriũ animos hoĩum accẽdebat.

Multos conuertit.

Volẽs autẽ tunc locum ad eremum faciendam idoneũ inuenire, præcepit cuidam presbytero, ut ad domum propriã rediens, ſibi & his qui eũ comitabãtur alimenta deferret. Deinde montẽ indagine ſtudioſa perluſtrãs, poſtremo quendã monachũ iuxta paruã baſilicã habitantẽ reperit, à quo mox ut ſecum pergeret, & locũ oſtenderet, ubi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirũ denegauit ſe domũ ſine cuſtode poſſe relinquere quia latronũ inſidiantiũ impetũ formidaret. Ad hæc Romualdus recompenſaturũ ſe, ſi tale quid accidiſſet, cuncta ſpopondit. Sicq; iam alienę iniuriæ debitor factus, monachũ ſecum duxit. Illis itaq; locũ quęrentibus, ecce presbyter ut iuſſus fuerat, prãdiũ deferẽs, furem iam domũ infringentẽ reperit repertũ cœpit captũ uſque ad Romualdi reditũ cuſtodiuit. Quẽ Romualdus intuens, prius illũ pia ſtuduit uerborũ auſteritate corripere, deinde dulciter admonens, incolumẽ permiſit ad propria remeare. Sic nimirum, ſic diuina prouidentia ſeruauit illæſum, quod in abſentis Romualdi fuerat cuſtodia derelictum.

Rurſus dũ in eiſdẽ partibus cellas cõſtrueret, (erat autẽ ſarcina procul ab eis ſub quodam ſaxo repoſita) tunc uir uenerabilis quendam fratrem illuc quaſi cũ quodam impetu protulit, præcipiens ei, ut nimis anxie feſtinaret. Qui mox furibus ſuperueniens, illos quidẽ iam eam rapere tentantes reperit, ſed nihil adhuc ex his, quæ repoſita fuerãt, deeſſe cognouit. Qua ex re recte colligitur, beatũ uirũ non ſine diuinæ reuelationis inſtinctu fratrem cũm tãta ſolicitudine deſtinaſſe, ipſo uidelicet puncto quo fures ad rem non cuſtoditã contigit perueniſſe. Poſt hæc Romualdus ad monaſteriũ Vallis de caſtro, reuertitur, moxq; Abbatem ſic alios regere, ut ſemetipſum tamen nequaq̃ negligeret, exhortatur. Volebat inſuper, ut cellulam qua uſus fuerat, occaſione regiminis non omnino deſereret, ſed in ea ſibimet ſpiritaliter uiuens, pręcipuis tantum feſtiuitatibus fratres admonitionis gratia uiſitaret. Erat enim beato uiro tam odioſa iſta quã cernimus, Abbatum conuerſatio, ut non minus gauderet, ſi de manu cuiuſquam Abbatiam potuiſſet euellere, quam ſi ei datum fuiſſet potentiſsimum quemlibet ſecularium ad ſanctæ conuerſationis ordinẽ conuocare. Sed ſicut per Salomonẽ dicitur: Velut acetum in uitro, ita qui cantat carmina cordi peruerſo: ille p̃dicatione uenerabilis uiri de malo deterior factus, Comitiſſas loci dominas protinus adijt, & ut ligna, quibus Romualdi cellæ debebant conſtrui, minutatim incidi præciperent, ſacrilegã machinatione ſuggeſsit. Eo itaque modo alta paradiſi cedrus de terrenorum hominum ſyluis eiecta eſt.

Fures per ſpiritũ dicit & impedit.

Prou. 25.

Inde uerò progrediens, non longe ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere conſtituit. Illic igitur dum ſeculares quidam cum diſcipulis eius habitationum tecta conſtruerẽt, Romualdus autem, quia iam præ ſenectute laborare non poterat ſolus opificium cuſtodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in dentibus ſentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & poſtulata à fratribus licentia, redire domum miſerabiliter eiulans cœpit. Cũ uerò Romualdus tranſitum reuerſionis haberet, interrogatus ab eo Presbyter cur abſcederet, mox caſum ſuæ paſſionis aperuit. Tũc Romualdus hiãti locũ ubi patiebatur, digito tetigit, dicens: Ignitam ſubulam, ne labrũ lædat, in calamum mitte, & hic pone: ſicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter unius iugeris ſpatio ultra progreſſus eſt, & confeſtim omni dolore depoſito, ad opus, quod reliquerat, ſanus & incolumis repedauit, claris nimirũ uocibus exclamans & dicens: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, qui regionem noſtrã ſplendore tanti ſideris illuſtrare dignatus es. Vere Angelus Dei uere propheta ſanctus, & lux magna occulta munodo, in finibus noſtris apparuit. Hæc & alia multa in Dei laudem uociferans, uix à beati uiri diſcipulis tacere compulſus eſt. Nam ſi talia uerba ad beati uiri Romualdi aures qualibus occaſione perueniſſent, grauiſsima cor eius indignatione cõmouiſſent.

Pellit dolores dentiũ digiti ſui cõtactu.

Alio uerò tempore magnam quandam fagũ, quæ prope cellam eius adſtabat, incidi præcepit. Erat autẽ fagus ita cellæ acclinis & imminens, ut iuxta humanam opinionẽ, ſi cecidiſſet, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cumq; operarij uellent iuſſa perficere, ſed ruinam arboris formidarent, ille ut nequaquam timerent inſtabat. Itaq; cum impactis circunquaque ſecuribus, in ipſa iam arboris uiſcera ueniretur, arbor autem ſuper beatũ uirum nõ iã dubie impetũ minaretur, cępere omnes rogare, & uocibus clamoſis uehementer inſiſtere, ut ſi cellam poſtponeret, ſemetipſum exiens conſeruaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquieſcens, ut cœptũ citò perficerent, diffinite præcepit. Poſtremo fagus grauiſſimo ſonitu curruens, ita aliorſum eſt ex diuina uirtute proiecta, ut cunctis mirantibus cella omnino manſerit illæſa: omnes igitur tanto obſtupefacti miraculo ad cœlũ uoces tollunt, & immenſas Deo gratias reſerunt. Sed quid nos de diuina circa uenerabilẽ uirũ cuſtodie dicimus, cũ & alios ſæpe per eius præſentiam ex magnis ereptos fuiſſe periculis non ignoremus? Ex quibus unum hic memorare ſufficit, ut plures fuiſſe prudens lector agnoſcat.

Ruentẽ arborẽ alia auertit.

Aliquando nanque ipſe cum operarijs manens, nimiæ magnitudinis ilicem in monte Petrano faciebat incidi. Quæ uidelicet arbor in prærupto montis decliuo pendens in ima uergebat. Ruſticus autem quidam paulo inferius ſtabat. Cum igitur præciſa arbor grauiter corruens, per deuexum montis uolueretur in præceps, mox repertum ruſticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes exclamant, & nõ ſolum eſſe hominem mortuum, ſed totum quoq; dilaceratũ eius corpus exiſtimant. Sed ò diuinam uirtutem, ita mox ſanus & incolumis repertus eſt, ac ſi ſuper eum non arbor, ſed arboris folium cecidiſſe. Hinc iure perpenditur, ſancti uiri meritum quantum apud Deum pondus habuerit in cuius conſpectu grauiſsima arboris moles pondus habere neſciuit.

Poſtmodum uero Romualdus cum Appenninum deſeruit,

deſeruit, montem Sytriæ habitaturus aſcendit. Cauẽdum autem ſummopere eſt, ne quis cũ audierit, quia uir ſanctus tot loca mutauerit, pij operis pondus uitio leuitatis adſcribat. Hæc nanque mutationum eius cauſa proculdubio fuit, quia ad uenerabilem uirũ, ubicunque degeret, turba hominum pene innumerabilis concurrebat. Ratio ergo poſcebat, ut cum unius loci ſpatium pleuũ habitatoribus cerneret, illic Priore conſtituto, ad replendum mox aliud feſtinaret. In Sytria uerò quot contumelias, quot ſcandala, à ſuis diſcipulis paſſus ſit, non eſt noſtræ facultatis euoluere. Ex quibus uidelicet unum hic ponẽtes, cætera breuitatis ſtudio præterimus.

Cur ſæpè loca mutarit.

Habebat quendam diſcipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidẽ fuerat genere, ſed omnino degener actione. Hũc itaque uir ſanctus cum pro ſuæ carnis immunditia non modo uerbis argueret, ſed ſæpe etiam uerberibus grauiſsimis coerceret, auſus eſt diabolicus uir titulum illi eiſdem reatus opponere, & impudenter contra ſancti Spiritus templum ſacrilego ore latrare, dicens uidelicet, ſanctum uirum unà ſecum ex eadem contagione peccaſſe. Mox itaque diſcipuli omnes aduerſus eum irati, omnes infeſti, alij clamant ſenem impium laqueo debere ſuſpendi, alij dignum iudicant, ut cum ipſa cella ignibus concremetur. Quod utrique ualde fuit mirabile, præſertim ſpirituales uiros ex decrepito ſene, & ultra quam centenario, tam nefarium ſcelus credere potuiſſe, cui etiã ſi uoluntas adeſſet natura tamen & frigidus ſanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum eſt proculdubio, ad augendum ſancti uiri meritum, hoc ſibi tam grauis aduerſitatis cælitus accidiſſe flagellum. Nam & ipſe aſſerebat, hoc in eremo, unde nuper abſceſſerat, ueraciter agnouiſſe, & ad hoc dehoneſtatis improperium ſubeundũ alacriter aduenisſe. Ille autẽ Sarabaita reprobus, qui ſancto uiro crimen intenderat, Epiſcopatum poſtmodum Nucerinum per Simoniacam hæreſim acquiſiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incenſam cum libris & tintinnabulis, ac cæteris ſacris ornamentis, exigentibus ſuis meritis, uidit: in ſecundo autem dignitatem cum uita, diuina illum feriente ſententia, perdidit.

Calũniatur cum diſcipul⁹ eius.

Impoſuere itaque diſcipuli ſancto uiro quaſi de cõmiſſo crimine pœnitentiam, & celebrandi ſacra myſteria penitus abſtulere licentiam. Quod ille præiudicium libenter amplectens, & pœnitentiam uelit reuera obnoxius crimini obſeruauit, & ad ſacroſanctũ altare per ſex ferè menſes accedere non præſumpſit. Tãdem uerò, ſicut ipſe poſtmodum eiſdem ſuis diſcipulis retulit diuinitus ſibi iuſſum eſt, ut ſi diuinam timeret gratiam perdere, iam indiſcretam ſimplicitatẽ poſtponeret, & ſacra Miſſarum ſolennia fiducialiter celebraret. Poſtera igitur die ſacrificare incipiens, cũ ad ſecunda Miſſæ ſecreta peruẽtum eſſet, in ecſtaſim raptus, tam longo temporis ſpatio ſiluit, ut omnes, qui aderant, mirarentur. Interogatus autem poſtmodum, cur in offerendo ſacrificium tantas moras præter ſolitum habuiſſet: Raptus, inquit, in cœlum, oblatus ſum ante Deum, & continuo mihi diuina uoce præceptum eſt, ut ſecundum hunc intellectum, quem mihi Deus immiſit, pſalmos exponerem, & pro modulo mei ſenſus chartulis per ordinem commẽdarẽ. Ego autem nimio & in enarrabili terrore conſtrictus reſpondere nihil aliud potui, niſi tantummodo, Fiat, fiat. Vnde poſtea uir ſanctus totum pſalterium, & nõnulla prophetarum cantica luculenter expoſuit, & licet corrupta grammaticæ regula, ſanum tamen ſenſum ubique ſeruauit.

Agit pœnitẽtiã non admiſſi criminis.

Interrogauere eum aliquando diſcipuli, dicentes: Magiſter, cuius eſſe ætatis anima cernitur, uel in qua figura ad iudicium præſentatur? Reſpondit: Scio hominem in Chriſto, cuius anima delata eſt ante Deum ſplendida uelut nix, humana quidem effigie, ſtatura uerò perfectè ætatis. Inquiſitus iterum, quis ille eſſet, indignans & confundens eos, dicere noluit. Mox diſcipuli rem, ut ueraciter erat, inter ſe inuicem retulere, & ipſum fuiſſe hominem certa manifeſtatione cognoſcunt. In Sytria denique uir uenerabilis per ſeptem annos incluſus manſit, & ſilentium continuum inuiolabiliter tenuit. Veruntamen tacente lingua, & prædicante uita, uix uſquam tantum laborare aliquãdo potuit, uel in conuertẽdis hominibus, ſiue ad pœnitentiam concludendis. Viuebat autem, uergente iã ſenectute, nimis diſtricte, uidelicet cum iam & ipſi perfecti uiri ſolent remiſsius uiuere, & aliquid ſibi de ſui propoſiti rigore laxare. Nam per unius Quadrageſimæ ſpatium nihil aliud neque in cibo, neque in potu penitus habuit, niſi de modica farina & paucis herbis ſorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis uixit. Quinque uerò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum ſe infuſi ciceris adſtrinxit. Et ita Romualdus per multa alia uiuendi genera quid ſua uirtus poſſet, per hæc & illa ſe iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe diſcretus Chriſti miles ad nouum ſe certamen ſemper accingere, & cum iamiamque cadere uideretur, adhibita mox miſericordia, uacillans corpuſculum releuare. Duo autem, uel etiam tria quandoque habebat cilicia propter naſcentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, ſed ea potius ad imbrem proijciẽs, poſt triginta dies mutare conſueuerat. Nouaculam autem nunquam in ſuum caput patiebatur aſcendere, ſed ipſe ſibi perraro ſolebat excrementa capillorum & barbæ forpicibus attondere. Siquando uerò eum ex aliquo eſculentiori cibo gulæ uitium titillaret, mox accurate illum præparari præcipiens, ori & naribus apponebat, & ſolum captans odorem, dicebat: O gula, gula, quam dulcis, quam ſuauis modo tibi ſaperet iſte cibus, ſed uæ tibi, ex eo nunquam guſtabis, & ſic intactum ad cellarium remittebat.

7. annis degit ſol⁹ in ſilentio.

Ieiuniũ ſancti ſenis in Quadrageſima.

Gulam ut caſtigarit.

Sed quãquam uir ſanctus tãtã erga ſe ſeruaret auſteritatem, ſemper tamen hilarem uultum, ſemper ſerenam faciem oſtendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauiſsimum capitis dolorem ſe reperti aliquando conqueſtus eſt. Qui cum ad beati uiri cellulam, ubi alij fratres tunc erant, cum nimia lamentatione ueniſſet, mox ut eum uir uenerabilis uidit, hũc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, ſed inſidijs antiqui hoſtis indubitãter adſcripſit, & mox quaſi deridens eum, ut erat ſemper alacri uultu, per feneſtram cellulæ inſufflauit in eius frõtem, & ut cæteri omnes qui aderãt, ſimiliter facerent, innuit. Hoc autem facto, ita ſanatus eſt, ut nullum penitus ſentiret in ſuo capite doloris remanſiſſe ueſtigium. Arbitror quod idcirco uir ſanctus hoc facere uoluit, quia per Spiritum ſanctum, qui in eius pectore præſidebat effugandum eſſe iniquum hoſtem, doloris immiſtorẽ credidit. Ad euitandum uero propriam laudem, & ludum finxit, & ſocios quæſiuit. Nam & redemptor noſter inſufflaſſe legitur, cum Spiritum ſanctum dediſſe Apoſtolis perhibetur.

Pellit dolorẽ capitis à fratre.

Ioã. 20

Vir quidam capitis patiebatur inſaniam, ita ut ſenſu rationis admiſſo, uel quid ageret, uel quid diceret, funditus ignoraret. Huic Romualdus nihil aliud fecit, niſi quod ſolummodo oſculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatem priſtinam reuocauit. Sicque cum inquieto homine dum pacem fecit, ad mentis eum ſuæ pacem reduxit. Referebat autem poſtmodum ille, qui ſanatus fuerat, dicens: Quia cum ſacrã beati

Oſculo ſanat amẽtẽ.

beati uiri labia tangere merui, ſtatim prodire ex eius ore quaſi uehementis auræ ſpiritum ſenſi qui totam faciem meam, & ipſum denique ſinciput perflans, omnem cerebri æſtuantis ardorē protinus effugauit.

Alio quoque tempore idem, qui ſupra, Gregorius tam uiroſam & marcidam tolerabat in cruribus ſcabiē, ut iam ex elephātiæ morbo credere tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, ut crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo ſanitatem priſtinam recuperaret. Quod ille quidē adimplere ſtuduit, magis tamen neceſsitate iuſsionis quā recipiendæ fiducia ſoſpitatis. Mirum ſatis, & ſoli diuinæ potentiæ referendum. Cōfeſtim tibiarū tumor deponitur, uirus omne ſiccatur, & penitus omni languore depoſito, frater ſanus per omnia redditē. Credi quoque rationabiliter poteſt, quia eodem ſpiritu Romualdus diſcipulo, ut ter aquis tumentia crura perfunderet, iuſſit, quo Eliſeus Naaman leproſum lauari ſepties in Iordane mādauit. Nonnulli tamē, carnales uidelicet homines, eum malitioſe reprehendere, & ei⁹ dicta uel facta nō timebāt lenitatis uitio deputarē.

4 Reg. 5.

Quidā nanq; eius diſcipulus in alia procul eremo morabatur. Qui propinquorum neceſsitati aliquādo condeſcendens, pro eorum utilitate tandem uelut inuitus Romam ire Quadrageſimali tēpore acquieuit. Quod mox uir ſanctus per Spiritū recognoſcēs, uelut indignans, dixit adſtanti cuidam fratri, quod uidelicet ille bonus uir pro huiuſmodi negocio Romam ire præſumpſit. Ille autem admirans, unde hoc magiſter cognoſceret, cū quo uidelicet nemo aliūde ueniens colloquium habuiſſet, rem ſolicite perquiſiuit, & ita eſſe, ſicut uir uenerabilis dixerat, comprobauit. Pergit ille ad alium ſuum condiſcipulum, uidelicet Ingelbertum, qui incluſus manebat, & magiſtrum hæc dixiſſe, & ſine dubio prophetiæ ſpiritum habere, prorſus affirmat. Ille autem hoc deteſtans, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falſum eſſet, imprecationis ſe uinculis obligauit, dicēs: Si Romualdus hoc per prophetiæ ſpiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc recluſorio perſeuerare permittat. Dictum factumque eſt. Nam uix paucis diebus tranſactis, Ingelbertus, fracto recluſorio, ſine magiſtri licentia abijt, & eum in hac uita (ſicut dicitur) amplius non uidit.

Pœna temerarij diſcipuli.

Alius frater, Gaudētius nomine, Abbatis uidelicet huius monaſterij ſancti Vicentij pater, cum magno feruore conuerſus, ardentiori poſtmodum ſpiritu in Dei eſt ſeruitio conuerſatus. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petijt, quia uellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus, pomis quoque ſiue crudis oleribus uictitare. Hoc igitur impetrato, cum in eodem propoſito infatigabiliter permaneret, Tedaldus quidā alius frater infirmitati illius indiſcrete cōpatiens, adire magiſtrum ſtuduit & quaſi frater ille tam graue pondus portare non poſſet, hanc eius obſtinationem frangi omnino debere ſugeſsit. Romualdus autem, utpote uir ſimplicis animi, Tedaldi uerbis aſſenſum dedit, & Gaudentio talis uitæ licentiam abſtulit. Ille uero indigne ferens, nequaquam amplius cum Tedaldo in eremo, in qua eos Romualdus poſuerat, paſſus eſt habitarē, ſed Ingelberto, qui à Romualdo diſiunctus fuerat, ſe ſubdidit, & ab eo conſenſum præfatæ conuerſationis obtinuit. Hic itaque Gaudentius non multo poſt tempore defunctus eſt, & in cœmeterio beati Vicentij iuxta corpus Berardi uenerabilis uiri, qui æque Romualdi diſcipulus fuerat, eſt ſepultus. Romualdus autem, quia ille in præuaricatione inobedientiæ uitā finierat, orationem pro eo penitus fieri interdixit.

Non uult orari ꝓ fratre inobediente.

Aliquanto autem poſt tempore monachus quidā prædicti cœnobij, dum matutinam ſynaxim cum reliquis fratribus celebraret, repente tam acrē dolorem ſentire in dentibus cœpit, ut iam in choro ad pſallendum ſtare omnino non poſſet. Qui protinus exiens, ſuper ſepulcrum ſe Berardi atque Gaudentij lamentando iactauit: dumque ibi aliquandiù iacens oraret, mox eum ſomnus oppreſsit. Ilico ſane uidet Berardum ſacerdotalibus ornamentis ſplendidiſsime ornatum, & tenentem in manibus librum aureis literis ſcriptum, ante altare ſcilicet ſtare, & Miſſarū ſolēnia celebrare. At cernit Gaudentiū mœrentē, demiſſo uultu poſt tergum Berardi procul manere, & uelut excommunicatum, ſacris appropinquare myſterijs nō audere. Qui mox locutus eſt ei, dicēs: Vides frater, illum Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoque talem per omnia nunc haberē, niſi illū mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abſtuliſſet. Statimq; frater euigilans ſanus & incolumis, fugato omni dolore ſurrexit. Deinde ſerus uiſionē ſuam fratribus ꝑ ordinem retulit. Quod Romualdus audiens, ilico præcepit fratribus, ut iam Gaudentiu fraternam charitatē impenderent, atque pro eo enixius orarent. Vnde nō ſine ratione colligitur, quod ille, qui priuatus ſocietate Romualdi librum, quem meruerat, perdidit, iā eius gratiæ reſtiturus, & orationibus ſubleuatus, eundem librum recuperare meruit: & quē Tedaldus non niſi per Romualdū abſtulerat, iā Romualdus orando pro illo cum omnibus ſimul fratribus reddit. Aliquando uir uenerabilis cuiuſdam cauſa neceſsitatis in uiā ire diſponens, uni diſcipulorum cellam commiſit, & uſque in ſuum reditum in ea illum manere præcepit. Ille uero temerarius, dum debiti honoris reuerentiā magiſtro non ſeruat, audacter in eius ſtrato iacere nō dubitat. Ecce autem in illa nocte maligni ſpiritus ſuper eum immaniter irruūt, grauiſsimis eum uerberibus atterunt, & proiectum de lecto, pene ſeminecē derelinquunt. Merito ſane tam ſuperbos ſuæ offenſionis ultores pertulit, qui in talem uirum, poſtpoſita humilitate, peccauit: & dum pio magiſtro non exhibuit reuerentiam, ex duris & impijs ſenſit manibus diſciplinā. Similiter poſtmodum uenerabilis uir iter acturus, alium in eadem cella diſcipulum dereliquit.

Iubet ut orēt fratres pro aīa illius.

Cui cū diſcipulus diceret: Magiſter, ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi etiam cōſequenter euenire formido: ille reſpondit: Fili mi, iace & dormi ſecurus: Ille enim in eo recubans, idcirco in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meę licētiam non accepit. Tu autem accepto cōſenſu, in Deo ſpē pone, & ſine pauore quieſce. Qui uidelicet in eo ſicut iuſſus fuerat iacuit, & nullum omnino caſum aduerſitatis incurrit.

Secularis quidam uir, Arduinus nomine, Romualdo ſe ad ſuſcipiendum ſanctæ conuerſationis habitū tradidit: deinde domum, ut ſua quęque diſponeret, remeauit. Cumque eum uxor ſua uenientem uidiſſet, fœmineo nimirum furorē ſuccenſa, exclamauit aduerſus eum, dicens: Sic bone uir ab hæretico illo & antiquo ſeductore nūc uenis, & me miſeram & deſtitutā omni humano ſolatio derelinquis? Quæ, hoc dicto, protinus in amentiam uertitur, & ita furere & conquaſſari cœpit, ac ſi patenter à dæmonio uexaretur. Habebat autem uir ſanctus huiuſmodi conſuetudinē ut ſi quando fratres in uiam dirigeret, benedictum illis ſiue panem, ſiue pomū, ſeu quodcunque aliud daret. Vnde diſcipuli, ut experti multoties fuerant, certū tenebant, quod ſi ex benedictione magiſtri cuilibet ægroto porrigerent ad ſalutem, illum incolumē redderent. Nā & ex aqua, unde manus eius abluebātur, plures languidi ſæpe reſtituti ſunt ſanitati. Quod tō

Vltio diuina in fœminā ſanctū uirū criminantem.

cautiL

cautiſsime oportebat fieri, ne ſi uir ſanctus hoc aliquatenus comprehenderet, in grauiſsimam triſtitiā deueniret. Cum igitur diu fœmina miſerabiliter nexaretur, quidam fratres, qui aderāt, de benedictione panis, quam à magiſtro ſuſceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cum mulier comediſſet, mox mēte ſedata, ab omni redditur, inſaniæ furorē liberrima. Itaque protinus omnipotenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperatæ ſanitatis gratias retulit, & uiro ſuo conuerſionis licentiam ulterius non negauit.

Nota uim benedicti panis.

Alio quoque tēpore puer quidam dæmoniacus ad beatum uirum delatus eſt, cui ille nihil aliud fecit, niſi quod pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer ille refectus, confeſtim à dęmonio liberatus eſt. Iure quippe poſtquam benedictio Romualdi male poſſeſſum corpus intrauit, inde confeſtim maledictus ſpiritus cautериatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à ſancti uiri poterat impugnatione quieſcere. Et quia occulta iam aduerſus eum fraude nil poterat, non ceſſabat uirus ſuæ malitiæ uiſibiliter demonſtrare. Aliquando nanque, dum uir uenerabilis in cella conſiſteret, ecce malignus ſpiritus, ut eſt re uera teterrimus, hiſpidus, horribilis, immenſum cœpit ſancto uiro terrorem incutere, & cum nimio furore ac impetu, mortem ei minitans intētare. Cūque Romualdus auxilium de cęlo imperterritus quæreret, & ut ſibi Chriſtus ſuccurreret, fiducialiter exclamaret, mox antiquus hoſtis aufugiens, ipſum cellæ parietem tanto iracundiæ felle percuſsit, ut grauem fagi tabulam unius cubiti ſpatio, uel eo amplius ſciderit. In habitaculo igitur patenter oſtendit, quāta aduerſus habitatorem flamma crudelitatis exarſit, & quodammodo ſcriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

Malignū dæmonem ipſi mortē intētātē profligat.

Aliquando etiam dum uenerabilis uir cum ſuis diſcipulis equitaret, ecce malignus ſpiritus rubei canis efficiē ſimulans, cū magno impetu obuiam irruit & equum, cui inſedebat, ut pene uir ſanctus excuteretur, exterruit. Interrogantibus diſcipulis, ſi eum uidiſſet, exhorreſcētem quidem equum conſpexiſſe ſe aſſeruit, ſed nil tale ei apparuiſſe teſtatus eſt, dicens: Miſer ille, qui olim præclarus Angelus fuiſſe cognoſcitur, nunc ſe immundi ſpecie canis oſtendere non ueretur. Rurſus alio tempore cum monaſterium ancillarum Dei, quod eſt in Valle bona, conſtruere decreuiſſet, diſcordia mox inter ſancti uiri diſcipulus oritur: quia uidelicet alij nolunt, alij uerò ut fieret, uehementer inſiſtunt. Cumque ante uenerabilem uirum utræque diſſidentium partes, diuerſa utentes allegatione, contenderent, cœpit diabolus ante poſtellam cellæ quaſi malleo ſine ceſſatione percutere, & per reboantem ſyluam crebris audiebatur tunſionum ictibus inſonare. Deinde cum iam omnes monaſterium fieri unanimiter concordaſſent, ecce malignus ſpiritus cunctis audientibus ululare, plorare, & flebiles non ceſſabat uoces emittere. Poſtremo autē cum iam diuiſi ad ſuum quiſque reuerteretur hoſpitium, proſequebatur eos antiquus hoſtis cum tanta tempeſtate & turbine, ut quaſi omnia uentorum genera commouens, totam ſyluam radicitus euellere putaretur. Quidam uero fratrum increpans eū, dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, immunde ſpiritus, ut deſinas uenire poſt nos. Et ita fugatus eſt. Iure quippe author diſcordiæ, compoſita pace, compulſus eſt in fletum prorumpere, qui prius audiebatur creſcēte rixa gaudere: & quia tunc circulum uacui uaſis abſtrahere, & partes, quibus cōpactum fuerat, diſſipare tentauit, conſtrictis iam in uinculo Pacis & Charitatis compage diſcipulis, triſtis abſceſsit.

Taliter autem tunc in Syrtia uiuebatur, ac ſi ex ſimilitudine non ſolum nominis, ſed etiam operis altera denuo Nitria uideretur. Omnes ſiquidem nudis pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli uero obſeratis ianuis clauſi, ita mortui uidebantur mundo, uelut in ſepulcro iam poſiti. Vinū ibi nemo nouerat, nec ſi etiam grauiſsimā quis ægritudinem pateretur. Sed cur ego de monachis loquor, cum & ipſi monachorum famuli, ipſi quoque cuſtodes pecorum ieiunarent, ſilentium tenerent, diſciplinas inter ſe inuicem facerent, & de quibuslibet ocioſis uerbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi ſeculum, quod etſi tormenta perſecutorum non nouerat, ſpontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, ſeculum, quod inter montium & ſyluarum feras tot cœleſtis Hieruſalem ciues alebat. Cum uero ibi fratres iam tanti eſſent, ut illic in unum habitare uix poſſent, tunc Romualdus monaſterio ibi conſtructo, & Abbate præpoſito, inuiolatum ſeruans ſilentium, Biſurcum ſeceſsit ad habitandum. Illic etiam uolens Abbatem ſpiritualiter uiuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo paſſus eſt perſecutionis iniuriam.

Vita aſperrima S. Romualdi et diſcipulorum eius.

Interea Imperator Henricus de ultramontanis partibus in Italiam ueniens, miſit beato uiro deprecatoriam legationem, ut ad eum uenire dignaretur, promittens ſe facturum quæcunq; præciperet, ſi ſuum ei colloquium non negaret. Cumque uir uenerabilis prorſus abnueret ſilentium frangere, cœpere unanimiter diſcipuli eius omnes eum obſecrare, dicentes: Magiſter, uide quia nos, qui te ſequimur, tanti iam ſumus, quod hic congruenter habitare non poſſumus: quapropter, ſi placet, ab Imperatore magnū aliquod monaſterium quære & multitudinem te ſequentium ibi conſtitue. Quibus uir ſanctus, neſcio ſi accepta reuelatione, aut ſubita Dei inſpiratione, fidenter ſcripſit: Scitote quia montis Amiati monaſterium ex dono Regis habebitis: conſiderate tantummodo, quem illic Abbatem conſtituere debeatis. Igitur inuiolato ſilentio perrexit ad Regem. Cui Rex protinus aſſurgens, ex magno cordis affectu in hanc uocem erupit, dicens. O utinam anima mea eſſet in corpore tuo. Quem mox, ut loqueretur, ſuppliciter obſecrans, ipſo die hoc impetrare non potuit.

Venit ad Hēricum Imperatorē.

Poſtera autem die Romualdo ad palatium ueniente, ecce Theutonicorum multitudo certatim hincinde concurrunt, capita ſalutantes humiliter flectunt, uillos quoque pelliceæ ueſtis, qua erat indutus, auide decerpentes, pro ſacris reliquijs in patriam portaturi, ſtudioſe recondunt. Quæ uidelicet res uenerabilem uirum tanto mœrore affecit, ut niſi diſcipulis obſtantibus acquieuiſſet, ad cellam protinus repedaſſet. Ingreſſus igitur ad Regem, non pauca ei locutus eſt de reſtituēdo iure eccleſiarum, de uiolentia potentum, de oppreſsione pauperum. Et poſt multa unum ſibi pro ſuis diſcipulis monaſteriū petiit. Cui poſtmodū Rex montis Amiati monaſterium tradidit, & Abbatem, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi uir ſanctus quanta aduerſa perpeſſus ſit non ſolum ab eo, qui eiectus fuerat, ſed etiam ab illo, quem ipſe ex ſuis diſcipulis Abbatem conſtituerat, ille quidē perferre patientiſsime potuit, nos referre etiamſi adeſſet facundia, non ualemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, uno exemplo monſtrare ſufficiat, ut prudenti cuilibet, quid etiam in reliquis euenerit, innoteſcat.

Monachus quidam ueſano aduerſus eum furore ſuccenſus, pilum latenter exacuit, & id reponens, ut beatum uirum beatum uirum interficeret, expectare congrui occaſionem temporis cœpit. Nocte uerò dū

de-

depreſſus ſopore quieſceret, ecce uidet malignũ ſpiritum in ſe immaniter irruentem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius adſtringere, ut iam ille cogeretur funditùs expirare. Tũc monachus in extremo iam ſpiritu poſitus, Romualdum, ut ſibi ſuccurreret, obſecrauit. Qui (ut monacho uidebatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hoſtis eripuit. Hic igitur mox experrectus, ad pedes uenerabilis uiri proſtratus, aduoluitur: ut alliſionem ceruicis adſpiciat, deprecatur. Confiteri etiam crimen ſuæ malitiæ non ueretur. Poſtremò cõſeruatæ uitæ ſibi gratias retulit, & pœnitentiam tãti reatus accepit. Et cui Romualdo uitã inſidiabatur eripere, iam per eundem ſanctiſſimum uirum & ſuã meruit conſeruare: & cui inferre mortem ſtuduit, per eum ſuæ periculum mortis euaſit.

Liberat monachũ ipſum occidere uolẽtem.

Habebat autem uir ſanctus conſuetudinem, cum monaſterium teneret, ut niſi cum ieiunaret, ad communem menſam cũ fratribus quotidiè ueniens, unũ quidem pulmentum comedere, poſtmodum uero lectioni, uel quid etiam apud unumquenque ageretur intentus, de reliquis nõ guſtaret. Quadrageſimali autem tempore, niſi neceſſitate ineuitabili cogeretur, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium uir beatiſſimus regeret, Quadrageſimali iam appropinquantem ieiunio, quærebat cum diſcipulis per uicina montium loca, ubi eremum facere potuiſſet. Dumque longas in quærendo moras protraheret, repente aquis undiquè circunfluentibus ità cõcluſi ſunt, ut nec ipſi iam redire, nec de monaſterio quiſquam ad eos poſſet aliquatenus trãſuadare. Viuebant autem ex aliquantis caſtaneis, quas ſecum detulerant. Cunque dies Dominicus aduenisset, & alia cibi ſpes nulla iam ſupereſſet, cœpere fratres pauculas, quæ remanſerant, caſtaneas deglubere, iam quodammodo credentes ultimum ex eis conuiuium preparare. Romualdus autem, ut erat ſemper alacri uultu, fidenter ait, quia niſi Deus ſibi panem per aliquem mitteret, ipſo die nullatenus manducaret. Diſcipuli uero mirantes inter ſe, in qua ſpe hoc ille præſumeret, certi tamen quia magiſter incautè aliquid uouere non poſſet, cibum iam tantæ ſolennitati congruum cœpere fiducialiter expectaret. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres uiri onuſti pane & uino & alijs cibis, adueniunt, qui ſe de longinquis partibus cum multo labore ad eos perueniſſe dicũt. Tunc itaq; ſpiritali omnes repleti gaudio, benedicentes Deum, pariter cibum ſumunt, & beatum uirum per reuelationẽ hoc penitus agnouiſſe indubitãter agnoſcunt.

Quodam tempore uenit uir uenerabilis Syriam. Qui cũ adhuc ieiunus eſſet, & fratres, utpote in arduis montibus, piſcem, quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpere inter ſe quodammodo confuſi erubeſcere, & quid pro tam uenerabili hoſpite parare potuiſſent, anxie cogitare. Tũc frater quidam, puto diuinitus inſpiratus, ad ſiccum penè riuũ, qui iuxta præterfluebat, cũ feſtinatione cucurrit, ubi nimirum & aquæ exiguum erat, & piſcis illic uiſus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaq; Deum deuotè depoſcere, ut qui Iſraelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipſe ſibi dignaretur piſcem in arenti riuulo demonſtrare. Confeſtim igitur miſſa manu, in exigua aqua piſcem reperit, qui beato uiro ad refectionem abundanter ſufficere potuit, Deo ſcilicet ſeruo ſuo prouidente conuiuium. Inuentum quippe eſt in ſicco & arido monte, uelut in piſcoſa ualle, uiuarium. Sed quia de uita beati uiri hæc, quæ nimirũ pauca de multis dicta ſunt, ſufficere credimus, iam ad tranſitum ueniamus.

Exod. 27. Num. 20.

Piſcis capitur per miraculum.

Vir denique ſanctus permulta alia, præcipue à ſuis diſcipulis, perpeſſus eſt mala, plura quoque per eum ſunt facta miracula, quæ nos deſcribere ideo prætermittimus, quia longioris ſtyli prolixitatem uitamus. Poſt cuncta igitur habitationũ ſuarum loca, cum iã finem ſuum imminere conſpiceret, tandem ad monaſterium, quod in Valle de Caſtro cõſtruxerat, rediјt, ibique appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam ſibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & ſilentium uſque ad mortem ſeruaret, mandauit. Sane uiginti annis, antequam uitam finiret, diſcipulis ſuis manifeſtè prædixerat, quia in præfacto monaſterio oporteret eum quieſceret, nulloq; adſtante, uel funeris exequias procurante, expediret eum ſpiritum exhalare. Facto itaque recluſorio, cum mens eius in eo eſſet, ut mox includi debere, cœpit corpus eius magis magisque moleſtijs ingraueſcere, & deorſum iam uelut non tam languore, quam decrepiti longæuitate ſenij declinare. Nam à medio ferè anno, nimia ſibi phlegmatis abundãtia eum ipſo læſi pulmonis marcore defluxerat, & graui eũ tuſſis anhelatione uexabat. Non tamen propter hoc uir ſanctus uel lecto decumbere, uel inquantum poſſibile erat, ſoliti rigorem ieiunij acquieuerat relaxare.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis uirtute diſtitui, & ingruente moleſtia grauius fatigari. Sole itaque iam ad occaſum uergente, præcepit duobus fratribus, qui adſtabant, ut foras exirẽt, & cellulæ poſt ſe ianuam clauderent; celebraturi uero ſibi matutinos hymnos, ad eum diluculo remearent. Cunq; illi de eius fine ſolliciti uelut inuiti exirent, nõ ſtatim ad quieſcendum properant, ſed magiſtrum ne obire contingeret, anxij, precioſi teſauri talentum prope cellulam latentes obſeruant. Aliquandiu igitur commorantes, cum deinceps curioſis auribus attentius auſcultarent, & neque motum corporis, neque ſonũ uocis audirent, iam quod euenerat, ueraciter opinantes, impulſa ianua uelociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in cœlum rapta, ſupinum iacere ſanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; uelut neglecta cœleſtis margarita, in ſummi poſtmodum Regis ærarium honorificè reponẽda. Nimirum qui ſic obijt, ut prædixit illuc tranſiuit, quo ſperauit.

Feliciſſimè obdormit in Domino.

Vixit autem uir beatiſſimus cẽtum uiginti annis, ex quibus uiginti expendit in ſeculo, tres duxit in monaſterio, nonaginta ſeptem in eremitico tranſegit propoſito. Nũc igitur inter uiuos cœleſtis Hieruſalẽ lapides ineffabiliter rutilat, cum ignitis beatorum ſpirituum turmis exultat, candidiſſima ſtola immortalitatis induitur, & ab ipſo Rege regum uibrante in perpetuum diademate coronatur. Poſt ſacratiſſimum autem uiri uenerabilis obitum quanta miraculorum ſigna per eum Deus oſtenderit, quis quærat tranſacta legere, cũ frequenter ualeat & noua uidere? Quia igitur ea, quæ apud ſepulcrum eius fiunt miracula tanta ſunt, ut melius putemus cuncta ſilentio præterire, quam pauca narrare: duo ſolummodo, quæ per eundem beatiſſimum confeſſorẽ alibi facta ſunt, ſufficiat nobis exponere.

Grandis eius ætas.

Miracula ad eius ſepulcrũ innumera.

Frater quidam, qui ſancti uiri diſcipulus fuerat, paruam baſilicã pro anima ſua monaſterio dederat, ad quam uidelicet baſilicam extremitatem manicæ præſciſſam ex beati uiri cilicio miſit, & ſub altari honorificè recondi præcepit. Quam rei gerulus ſub altari, ſicut iuſſus fuerat, collocare neglexit, ſed miſſam in rima parietis incautè dereliquit. Factũ eſt poſtea, ut dæmoniacus quidam ad prædictã duceretur eccleſiam. Cumque adſtans in medio, huc illucque rotans caput, cuncta undique circunſpiceret, tãdem toruos oculos in ipſum parientem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, ubi ſancti cilicij iacebat particula,

Nota miraculum ex ſancti viri cilicio.

cula,crebris non ceſſabat uocibus exclamare: Ille me eijcit:& ità clamâs,protinus ab eo expulſus eſt. Hinc ergo iure perpenditur,quid per ſemetipſum apud diuinam clementiam impetrare non poſſit, ante cuius breuiſſimam ueſtimenti particulam dæmon ſtare non potuit: & qui talia abſens exhibet ,quid per corporis præſentiam oon exercet?

Alio queque tempore Caſtaldius quidam pauperculæ mulieri uaccam uiolenter abſtulit, & eam uociferantem,multiſque precibus obſecrantem audire cõtempſit. Illa protinus accurrẽs,duos gallinatum pullos ad eccleſiam,quam ſupra memorauimus,detulit, & eos ante altare proijciẽs,huiuſmodi uerbis clamare flebiliter cœpit: Ehò ſancte Romualde,exaudi miſeram,ne deſpicias deſolatam, & redde mihi gubernatricem meã iniuſte ſublatam . Mira res . Vix adhoc oicilicus cum ipſa rapina,per emiſſæ ſagittæ ſpatium à domo mulieris abierat , quod continuo percuſſus, uaccam in eodem loco dimiſit:deinde domum perueniens,protinus expirauit.

En q̃d poſſint ſancti inuocati.

Poſt quinquennium uero à ſancti uiri obitu , data monachis ab Apoſtolica ſede licẽtia, ut ſupra uenerabile corpus eius altare conſtruerent, Atho quidã frater ſyluam petijt,quatenus modicam capſam faceret, quæ ſancti Confeſſoris oſſa & puluerem tantũmodo capere potuiſſet. Nocte igit̃ inſecuta , dormienti cuidam fratri uenerabilis quidam ſenex apparuit, quem protinus interrogans , ait : Vbi eſt huius monaſterij Prior? Quod cũ ille ſe ſcire negaret,ilico ſenex addidit:Pro fabricanda capſa ire in ſyluã ſtuduit,ſed beati uiri corpus in tam exiguum uaſculum non intrabit. Poſtera igitur die Prior,compoſita capſa,reuertitur, & mox à fratre,qui uiſionem uiderat , quæ illũ cauſa ad ſyluam inuitaſſet,inquiritur. Quod cum ille uelut labore defeſſus dicere uoluiſſet, ilico frater & ſui cauſam itineris retulit, & quod ipſe uiderat, exponendo per ordinem non celauit . Defoſſo igitur tumulo, ità propemodum totum ſancti uiri corpus ſanum illibatumque reperierunt,uelut tunc fuerat,cum ſepulturæ illud primitus tradiderunt,excepto quod tenuis quædam mucoris lanugo in quibuſdam eius membris excreuiſſe uidebatur. Reiecta igitur modica capſa quæ facta fuerat , ilico uas aptum ad menſuram beati corporis præparant, & in eo ſanctarum reliquiarum patrocinia recondentes , deſuper altare ſolenniter conſecrant . Obijt autem uir beatiſſimus decimo tertio calendarum Iuliarum,regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto cum Patre & Spiritu ſancto in ſecula ſeculorum , Amen.

Corpus ſancti viri integrũ poſt quinquenniũ ab eius obitu.

MARTYRIVM ILLVSTRE S.Albani Martyris Angliæ, Quẽ plerique Albinũ uocant : ex Hiſtoria Eccleſiaſtica gentis Anglorũ Bedæ lib.1. Cap. 6. & 7.

22. Iunij.

Ex capit. 6.

ANno incarnationis Dñicæ ducẽteſimo octogeſimo ſexto, Diocletianus triceſimus tertius ab Auguſto Imperatore, ab exercitu electus annis uiginti fuit . Maximianũq; ,cognomento Herculeũ,ſociũ creauit imperij: & Diocletianus quidem in Oriẽte,Maximianus aũt Herculeus in Occidente uaſtari eccleſias,affligi interficique Chriſtianos,decimo poſt Neronem loco,præceperunt, Quæ perſecutio omnibus ferè ante actis diuturnior atque immanior fuit. Nam per decem annos incendijs eccleſiarum , proſcriptionibus innocẽtum, cædibus martyrũ inceſſabiliter acta eſt. Denique etiam Britaniam cum plurima confeſſionis Deo deuotæ gloria ſublimauit.

Perſecutio Eccleſiæ immaniſſima.

Cap. 7

Siquidem in ea paſſus eſt S. Albanus, de quo preſbyter Fortunatus in laude uirginum,cum beatorum martyrum, qui de toto Orbe ad Dominum uenirẽt, mentionem faceret,ait:

Albanum egregium fœcunda Britania profert.

Qui uidelicet Albanus paganus adhuc,cum perfidorum principum mandata aduerſum Chriſtianos ſæuirent,clericum quẽdam , perſecutores fugientẽ, hoſpitio recepit : quem dum orationibus continuis ac uigilijs diu noctuque ſtudere conſpiceret , ſubito diuina gratia reſpectus , exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari : ac ſalutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus , relictis idololatriæ tenebris, Chriſtianus integro ex corde factus eſt. Cumq; prędictus Clericus aliquot diebus apud eum hoſpitaretur, peruenit ad aures nefandi principis,confeſſorẽ Chriſti,cui necdũ fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanũ latere . Vnde ſtatim iuſſit milites diligentius eum inquirere. Qui cũ ad tuguriũ martyris perueniſſent , mox ſe S. Albanus pro hoſpite ac magiſtro ſuo, ipſius habitu.i.caracalla, qua ueſtiebat̃,indutus,militibus exhibuit, atq; ad iudicẽ uinctus perductus eſt.

Albanus vt fuerit conuerſus.

Vltrò ſe offert ad mortem.

Contigit autem iudicem ea hora , qua ad eum Albanus adducebatur,aris aſſiſtere ac dæmonibus hoſtias offerre. Cumque uidiſſet Albanum,mox ira ſuccenſus nimia , quod ſe ille vltrò pro hoſpite , quem ſuſceperat , militibus offerre ac diſcrimini dare præſumpſiſſet, ad ſimulacra dæmonũ , quibus aſſiſtebat, eum iuſſit pertrahi: Quia rebellem, inquiens , ac ſacrilegum celare, quam militibus reddere maluiſti, vt contemptor diuum meritam blaſphemiæ ſuæ pœnam lueret, quæcunq; illi debebant̃ ſupplicia , tu ſoluere habes, ſi à cultu noſtrę religionis diſcedere tentas. At S. Albanus,qui ſe vltro perſecutoribus fidei Chriſtianum eſſe prodiderat , nequaquam minas principis metuit:ſed accinctus armis militię ſpiritualis,palam ſe iuſſis illius parere nolle pronunciabat. Tum iudex: Cuius,inquit,familiæ vel generis es? Albanus reſpondit:Quid ad te pertinet,qua ſim ſtirpe genitus? Sed ſi ueritatem religionis audire deſideras, Chriſtianũ iam me eſſe,Chriſtianiſque officijs uacare cognoſce . Ait iudex: Nomen tuum quæro,quod ſine mora mihi inſinua. At ille: Albanus,inquit, à parẽtib⁹ uocor,& Deũ uerum ac viuum,qui vniuerſa creauit, adoro ſemper & colo . Tum iudex repletus iracundia , dixit : Si vis perẽnis vitæ felicitate perfrui, dijs magnis ſacrificare nè differas. Albanus reſpõdit:Sacrificia hæc,quæ à uobis reddũt̃ dæmonibus,nec auxiliari ſubiectis poſſũt,nec ſupplicãtiũ ſibi deſideria uel vota cõplere: Quinimo q̃cunque

Cõſtantia eiꝰ.

eunque his ſacrificia ſimulacris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet.

Verberibus afficitur.

His audiiis, iudex nimio furore commotus, cædi ſanctum Dei confeſſorem à tortoribus præcepit, autumans ſe uerberibus, quam uerbis non poterat, cordis eius emollire poſſe conſtantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immo gaudenter ferebat. At ubi iudex illum tormentis ſuperari, uel à cultu Chriſtianæ religionis renocari non poſſe perſenſit, capite eum plecti iuſsit. Cumque ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, ubi feriendus erat, meatu rapidiſsimo diuidebatur. Viditque ibi non paruam hominũ multitudiné utriuſque ſexus, conditionis diuerſæ & ætatis, quæ ſine dubio diuinitatis inſtinctu ad obſequiũ beatiſsimi confeſſoris ac martyris uocabatur, & ita fluminis ipſius occupabat pontem, ut intra ueſperã, tranſire uix poſſet. Denique cunctis pene egreſsis, iudex ſine obſequio in ciuitate ſubſtiterat. Igitur S. Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriũ ocyus peruenire, acceſsit ad torrentem & dirigens, ad cęlum oculos ilico ſiccato alueo uidit undam ſuis ceſsiſſe ac uiam dediſſe ueſtigijs. Quod cum inter alios etiam ipſe carnifex, qui eum percuſſurus erat uidiſſet, feſtinauit ei, ubi ad locum deſtinatum morti uenerat, occurere: diuino nimirum admonitus inſtinctu, proiectoque enſe, quem ſtrictum tenuerat, pedibus eius aduoluitur, multum deſiderans, ut eum martyre, uel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipſe potius mereretur percuti.

Inſigne miraculum.

Carnifex credit.

Dum ergo is ex perſecutore factus eſſet collega, ueritatis & fidei ac iacente ferro, eſſet inter carnifices iuſta cunctatio, montem cum turbis reuerendiſsimus Dei confeſſor aſcendit: Qui oportune lætus gratia decentiſsima, quingentis ferme paſsibus ab arena ſitus eſt, uarijs herbarum floribus depictus, immo uſquequaque ueſtitus, in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateque deductum, in modum æquoris natura complanat dignum uidelicet eum pro inſita ſibi ſpecie uenuſtatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo uertice S. Albanus dari ſibi aquam à Deo rogauit ſtatimque incluſo meatu, ante pedes eius fons perennis exortus eſt, ut omnes agnoſcerent, etiam torrentem martyri obſequium detuliſſe. Neque enim fieri poterat, ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in fluuio non reliquerat, peteret, ſi hoc oportunum eſſe non uideret. Qui uidelicet fluuius, miniſterio perſoluto, deuotione completa, officij teſtimonium relinquens, reuerſus eſt ad naturam. Decollatus itaque martyr fortiſsimus ibidẽ accepit coronam uitæ, quam repromiſit Deus diligẽtibus ſe. Sed ille qui pijs ceruicibus impias intulit manus, gaudere ſuper mortuum non eſt permiſſus. Nã oculi eius in terram unà cum beati martyris capite deciderunt.

Fontem impetrat precib.

Capite truncatur.

Pœna percuſſoris.

Decollatus eſt ibi etiam tum miles ille, qui antea, ſuperno nutu correptus, ſanctum Dei confeſſorem ferire recuſauit. De quo nimirum conſtat, quia etſi fonte baptiſmatis non eſt ablutus, ſui tamen eſt ſanguinis lauacro mundatus ac regni cęleſtis dignus factus ingreſsi. Tunc iudex tanta miraculorum cœleſtium, nouitate perculſus, ceſſari mox à perſecutione præcepit honorem referre incipiens cœdi ſanctorum, per quam eos opinabatur prius à Chriſtianæ fidei poſſe deuotione ceſſare. Paſſus eſt autem beatus Albanus, die decimo Calendarum Iuliarum iuxta ciuitatem. Verolanium, quæ nunc à gente Anglorum Vuerlamaceſtir ſiue Vuarlingaceſtir appellatur ubi poſtea, redeunte temporum Chriſtianorum ſerenitate, eccleſia eſt mirandi operis atq; eius martyrio condigna, extructa. In quo uidelicet loco uſque ad hanc diem, curatio infirmorum, & frequentium operatio uirtutum celebrari non deſinit. Paſsi ſunt ea tempeſtate Aaron & Iulius Legionum urbis ciues, alijq; utriuſque ſexus diuerſis in locis perplures: qui diuerſis cruciatibus torti, & inaudita membrorum diſcerptione lacerati, animas ad ſupernæ ciuitatis gaudia perfecto agone miſerunt. Hactenus Beda.

Hodie beatiſsimi martyris huius Albani ſacræ reliquiæ Coloniæ in monaſterio S. Pantaleonis religioſe aſſeruantur. Latuerat illic aliquãdiu præclarus theſaurus, in quodam nõ magni precij & qui eius dignitati minus congrueret, loculo conditus, attamen crebra miraculorum ſigna præſentiam martyris & efficaciam perſpicue declarare uidebantur. Itaque cœpit proferri in publicum & palam innoteſcere, quod diu fuerat in occulto. At ubi res innotuit Anglis, conſtãter illi aſſerere non dubitarunt, S. Albanũ martyrem, apud ipſos ortum & paſſum & conditum, eam, quam ſuo ſanguine illuſtraſſet inſulam nequaquam reliquiſſe, ſed in ea ſemper permanſiſſe. Ea occaſione is, qui per id tempus apud S. Pantaleonem Abbatis fungebatur officio, communicato cum fratribus ſui monaſterij conſilio, cum ſacrę beati martyris reliquiæ iam trecentis & quinquaginta annis in ipſorum eccleſia quieuiſſent, atque ab ipſius martyrio mille & eo amplius anni fluxiſſent, ad loculum cum ingenti deuotione & reuerentia acceſsit, eoque aperto uidet ipſe, uident & cæteri fratres non ſine multa admiratione, multiſque lachrymis, magna omnipotentis Dei uirtute clariſsimi martyris corpus tot ſeculis incorruptũ conſeruari, lætanturque ſingulari Dei beneficio tanti theſauri ſe compotes fieri potuiſſe.

S. Albani corpus incorruptũ poſt mille annos.

Vt autem certius de rei ueritate conſtaret, & fidelium deuotio excitaretur è loculo uenerandas extulere reliquias, & ut Deus laudaret in ſancto ſuo publicè eas adſpectandas propoſuere: ac deinde in thecam aliam, auro argentoq; & lapidibus precioſis, quãtum eorum ſinebant facultates ornatam repoſuere, in qua hodieque reſeruantur. Tam autem recentes uidebantur, ac ſi non ita pridem pro Chriſto cæſus eſſet inclytus martyr. Caput enim cũ barba, ceruicem etiamnum ſanguinolentam brachia & manus, ſcapulaſque pelle & carne tectas, pectus cum cratibus laterum, denique ſpinam dorſi cum tenibus inuenerunt. Pannus etiam, quo ſacrum corpus trecentis & quinquaginta annis obuolutum fuerat inſtar niuis candidus & plane incorruptus erat. Cum autem hę ſacrę reliquię ita oſtenderentur multi paralytici, claudi, curui, contracti, humi reptantes, gibboſi, cæci, muti, dæmoniaci, manci, febricitantes, alijque diuerſis affecti morbis nõ pauci etiam mortui & in aquis extincti, quorum omnium numerus quingentos excederet, curati ſunt ut nihil dicamus de iumentis quibus ęque eſt reſtituta ſanitas. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis 1327. ſub Philippo Colonienſi Archiepiſcopo, & Henrico Abbate. Sed nec hodie ſancti martyris beneficijs fraudantur, qui humiliter ac pie incorruptas etiamnum corporis eius reliquias inuiſunt, & ſupplices ei preces offerunt.

Miracula ad eius reliquias.

VITA S. PAVLINI NOLANI Epiſcopi, authore Vranio presbytero, ut habet egregius MS. codex.

PROLOGVS AVTHORIS.

DOmino illuſtri & in Chriſto merito uenerabili Parato, Vranius presbyter literis nobilitatis tuæ iterata uice ſolicitor, ut tibi obitum S. Paulini fideliter referam. Faciam quidem quod præcipitis ſed timeo, ne non tam efficaciter ut uis faciam, quod facere cupio. Tamen quia iubere dignaris fideliter & ſine mendacio faciam. Noui & enim melius eſſe linguam ſilẽtio premere, quam ad peccatum animæ falſa narrare dicente ſcriptura: Os, quod mentitur, occidit animã.

Sap. 1.

Et ideo uenerationem tuam plurimum quæſo, ut imperitiæ meæ ueniã dare digneris. Alioquin ſi tibi ſermonis mei utilitas cœperit diſplicere, non mihi, ſed tibi rectius imputabis, qui aquam puriſsimi fontis à cœnolo riuulo poſtulaſti. ſed hæc breuiter dicta ſint. Nunc autem ueniamus ad ea, quę tibi, qui uitam eius uerſibus illuſtrare diſponis, dicendi materiam ſubminiſtrent.

HISTORIA.

Iunij. 22. S. Paulini patria.

IGitur S. Paulinus Epiſcopus Burdegala oppido Galliarum oriundus fuit, ſed in Campania apud beatiſsimum Felicem confeſſorẽ glorioſo fine defunctus atque ſepultus eſt. Eius uitam ex merito mortis agnoſcimus, cuius & mortem de conuerſatione uitæ probamus. Denique cum ante triduum quàm de hoc mũdo ad cœleſte habitaculum uocaretur, cum iam de ſalute eius omnes deſperaſſent, & duo ad eum Epiſcopi uiſitandi ſtudio conueniſſent, id eſt S. Symmachus & Benedictus Hyacinthinus, ita in eorum aduentu, recreatus atque refectus eſt, ut oblita omni carnali infirmitate, totum eis atque angelicum exhiberet affectum. Et quaſi profecturus ad Dominum iubet ſibi ante lectulum ſuum ſacra myſteria exhiberi, ſcilicet ut una cum ſanctis Epiſcopis oblato ſacrificio animam ſuam Domino commendaret: ſimul etiam eos, quos pro diſciplina Eccleſiaſtica à communione ſacri miniſterij extorres eſſe præceperat, ad pacem priſtinam reuocaret.

Sub mortẽ uult ad lectulũ ſuum Miſſã celebrari.

Et cum hæc omnia ſanctus Epiſcopus, læto atque perfecto ordine celebraſſet, ſubito clara uoce interrogare cœpit, ubi eſſent fratres ſui. Tunc unus ex circunſtãtibus, qui putauit, quod fratres ſuos, id eſt, Epiſcopos qui tũc aderant, quæreret, ait illi: Eccè hi ſunt fratres tui. At ille: Sed ego nunc fratres meos Ianuarium atque Martinum dico, qui modo mecum locuti ſunt, & continuo ad me uenturos ſe eſſe dixerunt. E quibus Ianuarius Epiſcopus ſimul & martyr, Neapolitanæ urbis illuſtrat eccleſiam: Martinus autem, uir per omnia Apoſtolicus, cuius uita ab omnibus legitur, Galliarum Epiſcopus fuit. Et his dictis extẽſis ad cœlum manibus, hunc pſalmum Domino decantauit, dicens: Leuaui oculos meos ad montes, unde ueniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram. Deinde collecta oratione, commonitus eſt à ſancto Poſthumiano presbytero, quod pro ueſtimentis, quę pauperibus fuerant erogata, quadraginta ſolidi deberẽtur.

Pſalm. 120.

Quod cum audiſſet S. Paulinus, leuiter ſubridens, ait: Securus eſto fili, crede mihi, quia non deerit, qui debitum pauperum ſoluat. Et eccè non longa interpoſita mora, ingreditur quidam presbyter, de Lucaniæ partibus ueniens, miſſus à ſancto Epiſcopo Exuperantio, ſiue à uiro clariſsimo fratre eius Vrſatin, qui ei per ipſum nuncium muneris gratia quinquaginta ſolidos miſerant. Quos cum accepiſſet S. Paulinus, benedixit Dominum dicens: Gratias ago tibi Domine, qui non derelinquis ſperantes in te. De his autem quinquaginta ſolidis ipſe presbytero, qui eos exhibuerat, manu ſua* duos dedit, reliquos uerò negociatoribus, qui ueſtimẽta pauperibus dederant reddi mandauit.

*for. * decem.*

Inter hæc autem, cum iam nox diei succeſsiſſet, uſque ad mediam noctem paululum quieti conceſsit, donec crudeſcente dolore, qui lateri eius nimius inerat, grauaretur excitatus, multisque etiam ex ſuperfluo archiatrorum uſti onibus fatigatus, uſq; ad quintam horam noctis laſſum atque anhelum pectus duxit. Deinde adueniente luce, conſuetudinem ſuã uir ſanctus agnouit. Itaque ut ſolebat, excitatis omnibus matutinum ex more & ordine celebrauit. Facta autẽ die presbyteris & diaconibus atque omnibus clericis exẽplo Dominico pacem hæreditariam prædicauit.

Ioã. 20

Tranſactis autem his tacitus uſque ad ueſperam perdurauit. Deinde quaſi ex ſomno excitatus, lucernarię deuotionis tempus agnoſcens, extenſis manibus, lenta licet uoce, Paraui lucernam Chriſto meo, decantauit Domino. Tunc deinde facto aliquandiu ſilentio, circa horam quartam noctis omnibus, qui aderãt, ſolicite uigilantibus, ſubito tam ingẽti cellula eius terræmotu concuſſa eſt, ut hi, qui lectulo eius aſsiſtebãt exterriti atque turbati, ad orationem ſe iactarent, nihil tamen ſcientibus his, qui pro foribus conſiſtebãt. Neque enim publicus ille, ſed priuatus in cellula fuerat terræmotus.

Pſalm. 131.

Spiritũ feliciter reddit.

Nã ille angelicis ſuſceptus manibus, debitum Deo ſpiritum exhalauit. Vidimus fili chariſſime, uidimus, & inter lachrymas atque ſingultus uidiſſe gaudemus, uidimus quomodo tollitur iuſtus, & nemo intelligit, & uiri iuſti tolluntur, & Neque ulli Chriſtianorũ incredibile debet uideri, ſi in trãſitu S. Paulini unus angulus ſpecialiter terręmotu cõcuſſus eſt, in cuius obitu totus penè orbis ingemuit. Et ſanè quis locus eſt in orbe terrarũ tam remotus aut abditus quem trãſitus domini Paulini non commoneret? Aut quis Chriſtianæ religionis ita alienus effectus eſt, qui audita morte eius nõ planxerit? Fleuit planè Eccleſia q̄ talem ſacerdotem amiſit, ſed exultat paradiſus, q̄ talem ſanctum ſuſcepit. Plangunt populi, ſed lætantur angeli. Gemunt prouinciæ hominum, ſed gaudẽt loca ſanctorum, ad quæ quotidie euolare cupiebat, cum diceret: Quam amabilia ſunt tabernacula tua Domine Deus uirtutum? concupiuit & deficit anima mea in atrijs tuis.

Eſ. 57.

Pſ. 83.

Sancti in cœlis orãt pro nobis.

O uirum ſanctum & omnium ore laudabilem, qui ſic uixit, ut non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus uiueret. Et ideo quia multis uixit in ſeculo, nũc ſibi uiuit in Chriſto. Et tamen non ſibi tantum ſed etiam nobis qui quotidie orat pro nobis. Lucerna fuit ardẽs in domo Dei, non ſub modio poſita, ſed ſupra candelabrũ, conſtituta, ita ut etiam multas lucernas ſuo præclaro lumine redderet luminoſas. Suauis enim & mitis fuit, etiam cum in ſuperbia ſeculi uerſaretur. Cum autem ad Chriſtum conuerſus eſt, aperuit horrea ſua pauperibus, apothecas ſuas aduenientibus patefecit. Nam parum ei erat proximos alere, niſi etiam undique euocaret, quos paſceret atque ueſtiret. Quantos inique, oppreſſos erexit? quantos captiuos, redemit? quantos intricatores debiti, à creditoribus

S. Paulini liberalitas in pauperes.

bus ſuis reddita pecunia liberauit? Vna ſcilicet negociatione & planctu debitores multos exterſit, & creditorum gaudia reparauit.

Cum autem ad ſummum ſacerdotij gradum prouectus eſt, noluit ſe talem exhibere Epiſcopum, qui ab aliquo timeretur, ſed talem ſe reddidit ſacerdotem, qui ab omnibus amaretur. Nunquam ſic iratus eſt, ut non in ira miſericordiæ memor eſſet. Neque enim poterat uir ille iraſci, qui cõtumelias deſpiciebat, & odia uitabat. nunquam in iudicio ſine miſericordia ſedit, quia nouerat miſericordiam meliorem eſſe, quam ſacrificium: ueſtiendum eſſe omne Chriſtianorum iudicium, dicente uenerabili ſcriptura: Miſericordiam, & Iudicium cantabo tibi Domine. Iuſtitiam quoque benignioribus, reis uerò miſericordiam fecit. Spiritus ſanctus quantum æquitati & iuſtitiæ fauet, tantum ſuis gratiam pietatis, qui benignus eſt, indulget. Et ideo tenebat rigorem in examinatione iuſtitiæ, miſericordiam autẽ in definitione ſententiæ proferabat.

Oſee 6.

Pſalm. 100.

O admirabilem uirum, atque omnium uirtutum, laude cenſendum. Hic etenim omnium patriarcharũ exempla ſecutus fuit fidelis uidelicet ut Abraam, credulus ut Iſaac, benignus ut Iacob, munificus ut Melchiſedech, prouidus ut Ioſeph, rapax ut Beniamin. Rapuit enim diuitibus, & pauperibus erogauit: & tamen plus diuitibus quã pauperibus profuiſſe cognoſcitur: quia pauperibus in hoc ſeculo profuit, diuitibus in futuro prouidit. Ergo ut dicere cœperam, fuit manſuetus ut Moyſes, ſacerdotalis ut Aaron, innocẽs ut Samuel, miſericors ut Dauid, ſapiens ut Salomon, Apoſtolicus ut Petrus, amabilis ut Ioannes, cautus ut Thomas, doctor ut Paulus, uidens ut Stephanus, feruens ut Apollo. De ſolicitudine autem & cura eccleſiarum in fide & charitate omnes Apoſtolos & Epiſcopos imitatus eſt. Hæc omnia in ſe habuit, hæc à tẽpore conuerſionis ſuæ fideliter cuſtodiuit. Et ideo cum de hoc corpore ad cœleſte habitaculum uocaretur, ſicut inferius doluit terra, ita ſuperius lætatum eſt cœlum, fleuit caro, ſed ſpiritus gloriatur. Denique non ſolum Chriſtiani, ſed etiam Iudæi atque pagani in fletu, ſciſsis etiam ueſtibus, ad domini Paulini exequias conuenerunt. Ereptum ſibi patronum, defenſorẽ, tutorem unà omnes nobiſcum uoce planxerunt.

Catalogus uirtutum eius.

Etiam Iudæi et ethnici plangunt mortẽ eius.

Et uerè talis erat, ut ab omnibus amaretur. Vixit enim cunctis in exemplum acquirendæ ſalutis, & in refrigerium conſolationis. Neque enim ſolius hæc mea uox eſt. Teſtes etiam barbaræ nationes ſunt, ad quas fama domini Paulini peruenerat. Nec immerito ab omnibus amabatur qui aderat omnibus: Quem enim iacentem non ſua dextera erexit? Quem interpellantem ſe, non pia uoce conſolatus eſt? Erat enim pius miſericors, humilis & benignus, nullum ſpernens, nullum deſpiciens. Omnibus tribuebat, omnibus indulgebat. Animabat trepidos, mitigabat uiolẽtos. Hos uerbis, illos ædificabat exemplo. Alios epiſtolis, alios ſumptibus adiuuabat. Nullas opes, nullas diuitias, niſi quas ſanctis ſuis Chriſtus promiſerat mirabatur. Aurum atque argentum & cætera ſic definiebat, ut ea ſibi ad largiendum liberalitas, non ad retinendum cupiditas, uendicaret. Et ut breuiter dicam, omnia bona in ſe habuit, quia Chriſtum amauit: Habuit enim fidem, manſuetudinem, curam proximorũ ingem promiſeris ſolicitudinem, compaſsionem pro infirmis, nihil aliud reſpiciens, niſi pacem & charitatem. Solus nanque medicabatur, ut omnes emundaret. Denique quis locus eſt in orbe terrarum, quæ ſolitudo, quæ maria, quæ S. Paulini beneficia non ſenſerunt? Omnes eum agnoſcere cupiebant, omnes uidere deſiderabant. Quis ad illum non lætus aduenit? aut quis ab illo non deſideraturus abſceſsit? Nam qui corpore eum uidere non poterant, ſaltem epiſtolas eius contingere cupiebant. Erat enim ſuauis, blandus, in literis ducis, & benè ſuauis in uerſibus. Quid plura? Vix quæcunque de illo dicuntur admitteret credulitas fidei, niſi propellerent ſua facta mendacium. Taceamus generis nobilitatem, paternis maternisque natalibus in ſenatorum purpura mirabiliter rutilantem præterea & opulentias diuitiarum, quas propter Deum pauperibus erogauit. Nunc ueniamus ad ea, quæ de obitu eius dicere cœperamus.

Eius genus & opes

Igitur cum S. Paulinus debitum Deo ſpiritum reddidiſſet, ita niueo cãdore uultus eius & omne corpus affectum eſt, ut omnes inter ſingultus & lachrymas benedicerent Dominum Deum noſtrum, qui educit ſanctos ſuos in magnificentia, ut oſtendat ſeruis ſuis, quia hæc eſt gloria omnibus ſanctis ſuis. Et ideo laudetur in Deo anima eius & reuelentur opera eius omnibus timentibus Deum: quia concupiuit in mandatis Dei ſui, & intellexit ſuper egenum & pauperem, ut potẽs eſſet in terra ſemen eius, & iuſtitia eius maneret in ſeculum ſeculi. Veruntamen & hoc, quod ad meritũ S. Paulini pertinet generatio tua debet agnoſcere, quod etiam ſanctus Ioannes, Neapolitanæ urbis Epiſcop⁹, à Domino Paulino de hac uita ad Chriſtum accerſitus atque euocatus agnoſcitur. Nam ante diem tertium, quàm de hoc mundo ſanctus Ioannes ad Dominum commigraret, retulit ſe uidiſſe S. Paulinum, angelica dignitate ueſtitum atque ornatũ totum aureum, totum ſidereum, atque odore ambroſio renidentem, fauum etiam candidiſsimum mellis in manu tenentem, ac dicentem ſibi: Frater Ioannes, quid hic facis? Solue uincula tædiorum tuorum, & iã ad nos ueni. Hæc enim eſca, quam in manu teneo, apud nos ſatis abundat. Et cum hæc dixiſſet, complexus eſt eum, & immiſit in hos eius partem faui illius. Cuius dulcedinem atque odorem ita ſanctus Ioannes concupiſſe ſe dixit, ut ſi in ipſa reuelatione poteſtas fuiſſet, ab eius ueſtigijs nullo modo receſsiſſet. Et tamen hoc non diu diſsimulauit. Nam excitatus à ſomno, eadem die, id eſt, quinta feria, iuxta conſuetudinẽ ſuam remunerans omnes Clericos, atque pauperibus tribuens ſanus Dominicam cœnam celebrauit, ſexta uero feria orationi uacauit, Sabbato autem, ſecunda hora diei, lætus ad eccleſiam proceſsit, & aſcenſo tribunali, ex more populum ſalutauit, reſalutatusque à populo orationem dedit, & collecta oratione, ſpiritũ exhalauit. Ea tamen nocte in eccleſia uigilatum eſt.

Corpus defuncti niueo candore cõſpicuũ.

Apparet Epiſcopo Neapolitano.

Poſtera autem die, id eſt, Paſcha illuminatis lampadibus cum ingenti neophytorum pompa proſequente etiam multitudine populorum uſque ad ſepulctũ, glorioſam atque laudabilem ſepulturam adeptus eſt. Hæc ideo commemoraui nobilitati tuę ut etiam hic meritum S. Paulini agnoſceres. Habes enim materiã dicendi, ſi tibi tamen non deſit fides credendi. Et ideo quęſo nobilitatem tuam ut ſicut promittere dignatus es, præclari operis munus accelerare digneris,

conſecuturus præmium laudis & gloriæ, ſi
uitam ſancti uiri poſteris profuturam
uerſibus illuſtraueris. Vtinam
antequam proficiſcar, hu-
ius operis lectione di
gnum me facias
quia ſi Chri
ſto pla
cuerit, continuo nauigare diſpono.
Obijt S. Paulinus Epiſcopus X.
Calendas Iunij Baſſo &
Antiocho Con-
ſulibus.

Is fuit annus Chriſti 431. iuxta Onuphrium.

DE EODEM S. PAVLINO NOlano Epiſcopo, per D. Gregoriũ Papam Lib. III. Dialogorum. Cap. I.

DVm uicinis ualde patribus intendo maiorum facta reliqueram, ita ut Paulini miraculum Nolanæ urbis epiſcopi, qui multoſquorum memini uirtute & tempore præceſsit, memoriæ defuiſſe uideatur. Sed ad priora nunc redeo, eaque quanta ualeo breuitate perſtringo. Sicut enim bonorum facta innoteſcere citius ſimilibus ſolent, ſenioribus noſtris, pec iuſtorum eacmpla gradientibus, prædicti uenerabilis uiri celebre nomen innotuit, eiusque opus admirabile ad eorum ſe inſtruenda ſtudia tetendit: quorũ me neceſſe fuit granirati tam certe credere, ac ſi ea, quæ dicerent, meis ocn lis uidiſſem.

Omnia ſua largitur captiuis & egenis.

Cum ſęuientium Vandalorum tempore fuiſſet Italia in Campaniæ partibus depopulata, multique eſſent de hac terra in Africanam regionem traducti: uir Domini Paulinus cuncta, quæ ad epiſcopi uſum habere potuit, captiuis indigẽtibus largitus eſt. Cũque iam nihil omnimodo ſupereſſet, quod petẽtibus dari potuiſſet: quodam die quædam uidua aduenit, quæ à regis Vandalorum genero filium ſuum in captiuitatem fuiſſe ductum perbibuit atque à uiro Dei eius præcium poſtulauit: ſi forte illius dominus hoc dignaretur accipere, & hunc concederet ad propria remeare. Sed uir Dei magnopere petenti fœminæ quid dare potuiſſet inquirens, nihil apud aliud niſi ſe inuenit petentique fœminæ reſpõdit, dicens: Mulier, quod poſsim dare, non habeo: ſed memetipſum tolle, ſeruum me iuris tui profitere, atque ut filium, tuum recipias, me uice illius in ſeruitiũ trade. Quod illa ex ore tanti uiri audiens, irriſionem potius credidit, quam cõpaſsionẽ. At ille ut erat uir eloquẽtiſsimus, atq; apprime exteriorib' quoq; ſtudijs eruditus, dubitãti fœminæ citius perſuaſit, ut audita crederet: & pro receptione filij ſui, in ſeruitiũ epiſcopum tradere nõ dubitaret. perreaere igitur utriq; ad Africã.

Nota inſignẽ tãti uiri charitatẽ.

Procedente autem regis genero, qui eius filium habebat, uidua rogatura ſe obtulit, ac prius petijt, ut ei filium donare debuiſſet. Quod cum uir barbarus rypho ſuperbiæ turgidus, gaudio tranſitoriæ proſperitatis inflatus, non ſolum facere, ſed etiam audire deſpiceret uidua ſubiunxit, dicens. Ecce hunc hominẽ pro eo uicarium præbeo, ſolũmodo pietatem in me exhibe, mihique unicum filium redde. Cumque ille uenuſti uultus hominem conſpexiſſet, quam artem noſſet, inquiſiuit. Cui uir Dei Paulinus reſpondit, dicens: Artem quidem aliquam neſcio ſed hortum bene excolere ſcio. Quod uir gentilis ualde libenter accepit, eum in nutriendi oleribus quia peritus eſſet, audiuit. Suſcepit itaque ſeruum, & roganti uiduæ tradidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione diſceſsit, Paulinus uerò excolendi horti curam ſuſcepit. Cumq̃ue idem regis gener crebro ingrederetur hortum, ſuumq̃ue hortulanum quædam requireret & ſapientẽ ualde hominem uideret, amicos cœpit familiares delerere, & ſæpius cum ſuo hortulano colloqui, atque eius ſermonibus delectari. Cui Paulinus quotidie ad menſam olera, uirentesq; herbas deferre conſueuerat, & accepto pane, ad curam horti remeare. Cumq̃ue hoc diutius ageret, quadam die ſuo domino ſecum ſecretius loquenti ait, Vide quid agas & Tandalorum regnum qualiter diſponi debeat prouide, quia Rex citius, & ſub omni celeritate eſt moriturus. Quod ille audiens, (quia ab eodem rege præ cæteris diligebatur) ei minime tacuit: ſed quid à ſuo hortulano, ſapienti ſcilicet uiro, agnouiſſet, indicauit. Quod dum rex audiſſet, ilico reſpondit: Ego uellem hunc, de quo loqueris, hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus reſpondit, dicens, Virentes herbas mihi ad prandium deferre conſueuit. Has itaque ad menſam eum deportare facio, ut quis ſit, qui mihi hæc eſt locutus agnoſcas. Factumq̃ue eſt. Et dum rex ad prandium diſcubuit, Paulinus ex ſuo opere olera quæque & uirentia delaturus aduenit. Cumque hunc rex ſubito conſpexiſſet, intremuit, atq; accerſito eius domino, ſibi per filiam propinquo, ei ſecretum, quod prius abſconderat, indicauit, dicens, Verum eſt, quod audiſti. Nam nocte hac in ſomnio, ſedentes in tribunalibus contra me iudices uidi inter quos iſte etiam ſimul ſedebat, & flagellum, quod aliquando acceperam, eorum mihi iudicio tollebatur. Sed percontare quiſnam ſit. Nã ego hunc tanti meriti uirum popularem ut conſpicitur, eſſe non ſuſpicor. Tunc regis gener ſecreto Paulinum tulit, & quiſnam eſſet inquiſiuit. Cui uir Domini reſpondit, Seruus tuus ſum, quem pro filio uiduæ uicarium ſuſcepiſti. Cumq̃ue inſtanter ille requireret, ut non quis eſſet ſed quis in terra ſua fuiſſet, indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequentis inquiſitionis exigeret, uir Domini conſtrictus magnis coniurationibus, iam non ualens negare quid eſſet, epiſcopum ſe fuiſſe teſtatus eſt. Quod poſſeſſor eius audiens, ualde pertimuit, atque humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terram tuam à me cum magno munere reuertaris. Cui uir Domini Paulinus ait. Vnum eſt, quod mihi impendere beneficiũ potes ut omnes ciuitatis meæ captiuos relaxes. Qui cuncti protinus in Africana regione requiſiti, cũ onuſtis frumento nauibus, pro uenerandi Paulini uiri ſatisfactione in eius comitatu laxati ſunt. Poſt nõ multos uerò dies Vandalorum rex occubuit & flagellum quod ad ſuam perniciem, diſpenſante Deo, pro fidelium diſciplina ruenuerat, amiſit. Sicque factum eſt, ut omnipotentis Dei famulus Paulinus uera prædiceret, & qui ſe in ſeruitium ſolum tradiderat, cum multis à ſeruitio ad libertatem rediret: illum uidelicet imitatus, qui formam ſerui aſſumpſit, ne nos eſſemus ſerui peccati. Cuius ſequens ueſtigia Paulinus, ad tempus uoluntariè ſeruus factus eſt ſolus, ut eſſet poſtmodum liber cum multis.

Multi captiui cum illo dimittũtur.

Phil. 2.

Petrus: Dum me audire contigit, quod imitari nõ ualeo, flere magis libet, quam aliquid dicere.

Gregorius: De cuius etiam morte apud eius eccleſiam ſcriptum eſt, quia cũ dolore eſſet lateris tactus, ad extrema perductus eſt. Dumq; eius omnis domus in ſua ſoliditate perſiſteret, cubiculum, in quo iacebat æger facto terræmotu cõtremuit, omnesque qui illic aderant, nimio terrore concuſsit. ſicq; ſancta illa anima carne ſoluta eſt: actũq; eſt, ut magnus pauor inuaderet eos quis Paulini mortem uidere potuiſſent.

ITEM DE S. PAVLINO, EX Gregorio Turonenſi, De gloria Confeſſorum. Cap. 107.

Genus & opes eius.

FVir uir uitæ uenerabilis Paulinus Nolanæ urbis Eps, ex nobili ſtirpe ortus. Therasiã ſimilẽ ſibi ſortitus eſt coniugem habens diuitias multas & tã in fundorũ poſſeſsione, q̃ in præſidio domo·ũ, ualde diues erat ac locuples. Sed cum primũ aures eius Euangeliorum lectio illa penetrauit, in qua Dñs adoleſcentem pro

Matt. 19.

diuitij

diuitijs arguit, dicens. Vade, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ueni, ſequere me. Et: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem introire in regnum Dei, ſtatim uenditis omnibus, quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur a cunctis cupiditatibus, magiſtrum liber ſequitur, per hæc ſe putans paradiſi diuitijs locupletari, ſi uideretur nihil de tranſitorijs poſſidere. Cuius maieſtas diuina tribuit, ut quod impoſſibile dixerat per Euangelium, hic poſſibiliter adimplere mereretur per actum.

Nota rẽ miram.

Quadam uero die uenit ad eum, qui ſtipem peteret, & ait coniugi. Vade, & da ei, quod habet neceſſarium. Quæ reſpondit. Non eſt nobis amplius, quã unus panis. Cui ille. Vade, inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis uictũ. Sed illa quaſi ſtrenua reſeruare cupiens, ne aliquid deeſſet, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam, dicentes miſſo ſe a dominis ſuis, ut illi annonæ ac uini deferrent ſpeciem, ſed pro hoc ſe moratos, quòd orta tempeſtas, unam eis cum tritico abſtulerit nauem. Tunc uir Dei conuerſus ad mulierem, ait. Intellige te illi pauperi unum panem fuiſſe furatam, & ideo hanc nauem eſſe merſam.

Perrexit ergo cum coniuge quaſi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter ſtatum proprium. Poſt multum uero tempus, cum ab incolis regionis ſuæ requireretur, nec poſſet penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc urbem aduenit, in qua uir beatus cœleſti Domino ſeruiebat, cumq; uidiſſet eum, ſtatim proijciens ſe in ſolum, & pedes ſancti amplectens. Hic eſt, inquit, beatus Paulinus, toto uulgatus orbe, qui multum a ſuis ciuibus quæſitus, prorſus non potuit inueniri. Et eo narrante omnes actiones eius, obſtupuerunt hæc audientes. Nec mora, decedente ſacerdote apud Nolam urbem, ipſe in locum Epiſcopi ſubrogatur. Habebat autem Eccleſia illa multas diuitias, impleuitque in eo Dominus, quæ per Euangelium promittere eſt dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc ſeculo accipiet, in futuro autem uitam æternam poſſidebit.

Matt. 19.

Humilitas et liberalitas eius.

Verum aſſumpto Epiſcopatu, ſemper ſe humilem proferebat, quia ſciebat ſe apud Deum excelſum futurum, ſi humilitatem ſectatus fuiſſet. Pecunia uero de redditibus Eccleſiæ, quæ manus eius attingebat, confeſtim pauperibus erogabatur. Erat autẽ uir ſanctus miræ prudentiæ, & rhetoricis literis eruditus, quod ſcripta eius, quæ ad nos peruenerunt, ualde patefecerunt. Nam cũ ad diuerſos tam uerſu, quàm proſa, ſcriberet, de uirtutibus beati Martini ſex uerſu, conſcripſit libros. Scripſit & alios uerſiculos in laudem eius, uiditque eum in corpore poſitum, & oculum ſuum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in uirtute, multiplicata gratiarũ ſpiritualiũ chariſmata reſplenduit, ut ante obitum ſuum, ipſum Martinũ, Ianuariumque Italicum, priuſquam ſpiritũ redderet, corporeis oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mũdo illi migrauerant. Et quia de huius beati uita nihil legeramus, idcirco ea quæ per relationẽ fidelium cognouimus, dum de eleemoſynis proloqui uoluimus, memorauimus. De tranſitu autẽ eius eſt apud nos magna lectio, ideo eum ex ordine proſecuti non ſumus. Ecce quid tribuit eleemoſynam, ecce quales theſauros ſanctis ſuis, qui ipſum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritiæ malo inhiantibus, quæ nequiter concupiſcunt, auferri, iuxta illud Euangelij ſancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit, qui autem non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.

Matt. 25.

VITA SANCTAE EDILTRVDIS ſiue Edildriadæ Reginæ & uirginis, Authore Venerabili Beda, Hiſtoriæ Eccleſiaſt. gentis Anglorum libr. 4. Cap. 19.

Iunij 23.

Accepit autem rex Egfridus coniugem, nomine Edildridam, filiam Annæ regis Orientalium Anglorum, cuius ſæpè mentionem fecimus, uiri bene religioſi, ac per omnia mente & opere egregij, quam & alter ante illũ uir habuerat uxorem, princeps uidelicet Auſtralium Giruiorũ, uocabulo Tonbert: ſed illo poſt modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data eſt regi præfato. Cuius conſortio cum uteretur duodecim annis, perpetua tamen manſit uirginitatis integritate glorioſa, ſicut mihimet ſciſcitanti (cum hoc, an ita eſſet, quibuſdam ueniſſet in dubium) beatæ memoriæ Vuilfridus Epiſcopus referebat, dicens ſe teſtem uirginitatis eius eſſe certiſſimum, adeo ut Egfridus promiſerit ſe ei terras ac pecunias multas eſſe donaturum, ſi reginæ poſſet perſuadere eius uti connubio, quia ſciebat illam nullum uirorum plus illo diligere. Nec diffidendum eſt, noſtra etiam ætate fieri potuiſſe, quod æuo præcedente aliquoties factum fideles hiſtoriæ narrant, donante uno eodemque Domino, qui ſe nobiſcum uſque in finem ſeculi manere pollicetur. Nam etiam ſignum diuini miraculi, quo eiuſdem fœminę ſepulta caro corrumpi non potuit, indicio eſt, quòd a uirili contactu incorrupta perdurauerit. Quæ multum diu regẽ poſtulans, ut ſeculi curas relinquere, atque in monaſterio tantum uero regi Chriſto ſeruire permitteret, ubi uix aliquñ impetrauit, intrauit monaſterium Ebbæ Abbatiſſæ, quæ erat amita Egfridi regis poſitum in loco, quẽ Coludi urbẽ nominant, accepto uelamine ſanctimonialis habitus a præfato antiſtite Vulfrido.

Edildrudis in coniugio permanet uirgo.

Matt. 28.

Petit monaſteriũ.

Poſt annum uero uero ipſa facta eſt Abbatiſſa in regione, quæ uocatur Elge, ubi cõſtructo monaſterio, uirginũ Deo deuotarũ per pluriũ mater uirgo & exẽplis uitæ cœleſtis eſſe cœpit, & monitis. De qua ferunt, quia ex quo monaſterium petijt, nunq; lineis, ſed ſolũ laneis ueſtimentis uti uoluerit, raroq; in calidis balneis, *præter imminentibus ſolennijs maioribus, uerbi gratia, Paſchæ, Pentecoſtes, Epiphaniæ, lauari uoluerit, & tunc nouiſſima omnium, lotis prius ſuo ſuarũque miniſtrarũ obſequio cæteris, quæ ibi eſſent famulabus Chriſti. Raro ẽt, præter maiora ſolennia uel arctiorẽ neceſſitatẽ, plus quã ſemel per diẽ manducauerit ſemper, ſi non infirmitas grauior prohibuiſſet. Ex tẽpore matutinæ ſynaxeos, uſq; ad ortũ diei, in eccleſia precib. intenta perſtiterit. Sunt ẽt, qui dicunt, quòd per prophetiæ ſpiritum, & peſtilentiã, qua ipſa eſſet moritura, prædixerit, & numerũ quoque eorũ, qui de ſuo monaſterio hoc eſſent de mundo rapiendi, palã cũctis præſentib. intimauerit. Rapta eſt autẽ ad Dominum in medio ſuorũ poſt annos ſeptẽ, ex quo Abbatiſſæ gradum ſuſceperat, & æque, ut ipſa iuſſerat, non alibi quàm in medio eorum iuxta ordinem, quo tranſierat, ligneo in locello ſepulta.

Fit Abbatiſſa.

**præterquã.*

Perpetua abſtinentia eius.

Preces eius.

Abit è uita.

Cui ſucceſſit in miniſterium Abbatiſſæ ſoror eius Seaburga, quam habuerat coniugem Earconbertus rex Cantuariorum, & cum *ſexdecim annos eſſet ſepulta, placuit eidem ſorori Abbatiſſæ leuari oſſa eius, & in locello nouo poſita, in eccleſiam tranſferri. Iuſsitque quoſdã ẽ fratribus quærere

**decẽ.*

lapidẽ, de quo locellũ in hoc facere poſſent. Qui aſcẽſa naui (ipſa enim regio Elge, undique eſt aquis & paludibus circundata, neque lapides maiores habet) uenerunt ad ciuitatulam quandam deſolatam, non procul inde ſitam, quæ lingua Anglorum Grandaceſtir uocatur, & mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum, de marmore albo pulcherrimè factum, operculo quoque ſimilis lapidis aptisſime tectum.

Poſt multos annos corpus defunctæ incorruptum. Vnde intelligentes a Domino ſuum iter eſſe proſperatum, grates agentes, retulerunt ad monaſteriũ. Cũq; corpus ſacræ uirginis ac ſponſæ Chriſti aperto ſepulchro eſſe prolatum in lucem, ita incorruptũ inuentum eſt, acſi eodem die fuiſſet defuncta, ſiue humo condita, ſicut & pręfatus antiſtes Vuilfridus, & multi alij, qui nouere, teſtantur. Sed certiori noticia medicus Cinfridus, qui & morienti illi, & eleuatæ de tumulo adfuit, referre erat ſolitus, quòd illa infirmata, habuerat tumorem maximum ſub maxilla: & iuſſerunt me, inquit, incidere tumorem illum, ut efflueret, noxius humor, qui inerat. Quod dum facerem, uidebatur illa per biduum aliquanto leuius habere, ita ut multi putarent, quòd ſanari poſſet à languore. Tertia autem die prioribus aggrauata doloribus, & rapta confeſtim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua ſalute ac uita mutauit.

Cumq; poſt tam multos annos eleuanda eſſent oſſa de ſepulchro, & extento deſuper papilione, omnis congregatio, hinc fratrũ, inde ſororũ pſallens circunſtaret, ipſa autem Abbatiſſa intus cũ paucis oſſa eleuatura & delatura intraſſet, repente audiuimus Abbatiſſam intus clara uoce proclamare. Sit gloria nomini Domini. Nec multo poſt clamauerũt me intro, reſerato oſtio papilionis, undique eleuatũ de tumulo & poſitum in lectulo corpus ſacræ Deo uirginis, quaſi dormientis ſimile. Sed & diſcooperto uultus indumento, *Itẽ linteamina.* monſtrauerunt mihi etiam uulnus inciſuræ, quod feceram, curatũ, ita ut mirum in modũ pro aperto & hiante uulnere, cum quo ſepulta erat, tenuisſima tunc cicatricis ueſtigia apparerent. Sed & linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, ut ipſo die uiderẽtur *Eius patientia.* caſtis eius membris eſſe circundata. Ferunt aũt, quia cũ præfato tumore, ac dolore maxillæ ſiue colli premeretur, multum delectata ſit hoc genere infirmitatis, ac ſolita dicere. Scio certisſime, quia merito in collo pondus languoris porto, in quo iuuenculã memini me ſuperuacua monilium pondera portare, & credo, quod ideo me ſuperna pietas dolore colli uoluit grauari, ut ſic abſoluat a reatu ſuperuacuæ leuita- *Miracula ad ueſtes & loculum eius.* tis, dum mihi nunc pro auro & margaritis, de collo rubor tumoris ardorque promineat.

Contigit autem tactu indumentorum eorumdẽ, & dæmonia ab obſeſſis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquoties eſſe curatas, & loculum, in quo primo ſepulta eſt, nonnullis oculos dolentibus ſaluti fuiſſe perhibent, qui cum ſuum caput eidẽ loculo apponentes oraſſent, mox doloris ſiue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerũt igitur uirginis corpus, & nouis indutum ueſtibus intulerũt in eccleſiam, atque in eo, quod allatũ erat, ſarcophago poſuerũt, ubi uſque hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uero in modum ita aptum corpori uirginis ſarcophagum inuentum eſt, acſi ei ſpecialiter ꝑparatũ fuiſſet, & locus quoq; capitis ſeorſum fabrefactus, ad menſurã capitis illius aptisſime figuratus apparuit. Eſt aũt Elge in prouincia Orientalium Anglorũ regio familiarum circiter ſexcentarũ, in ſimilitudinẽ inſulæ uel paludibus (ut diximus) circundata, uel aquis. Vnde & a copia anguillarũ, quæ in eiſdem paludibus capiuntur, nomẽ accepit, ubi monaſteriũ habere deſiderauit memorata Chriſti famula, qm̃ de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipſa, ut præfati ſumus, carnis originem duxerat.

VITA SANCTAE MEMORIAE Mariæ de Oegnies, Authore Iacobo de Vitriaco Epiſcopo & Cardinali doctisſimo. Etſi autem necdum Sanctorum Catalogo adſcripta eſt, tamen oblata opportunitate, uitam eius uirtutibus admodũ conſpicuam, omittere hic noluimus, in qua etiam ſtylum hincinde propter eruditos lectores nonnihil expoliuimus.

Prologus Authoris ad Fulconem Toloſanum Epiſcopum.

PRęcepit Dñs diſcipulis ſuis, ut colligerent fragmenta, ne perireat. *Ioan.6.* Quid eſt aũt, fragmenta a cœna colligere, niſi ſanctorum exempla poſt eorũ obitum ad memoriam reuocare, ut cophini impleantur, id eſt pauperes & paruuli exemplis eorum reficiantur? Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. *Matt. 15.* Vnde etiam olim ſancti patres de talento ipſis commiſſo, æquisſimi iudicis ſententiam ſemper ab oculos uerſantes, in poſterorum uſum & utilitatem uirtutes & res geſtas ſanctorum hominum in ſcripta redegerunt, ut infirmorum fidẽ roborarent, indoctos erudirent, deſides excitarent, pios & uirtutum ſtudioſos ad eorum imitationem inuitarent, refractarios & incredulos confutarent. In ijs, ut alios innumeros omittam, uidere licet ſanctum Patrem Hieronymum, quanto is labore uitas patrum Aegyptiorum didicerit, quanta cura eas memoria retinuerit, quanta lectoris utilitate ad poſterorum noticiam tranſmiſerit, diuerſis ex locis ligna colligens, in altari Domini igni materia ſubminiſtraretur.

Nec fortaſſis minori ſtudio cytharista Domini, organum Spiritus ſancti beatus Gregorius, exempla & uirtutes ſanctorum Italiæ hominum Dialogo complexus eſt, tanquàm cineres colligens è multorum ſacrificijs, in loco mundo reponendos, id eſt, in puris fidelium mentibus aſſeruandos, ut uarijs ſanctorum exemplis quaſi quibuſdam calceamentis agnum paſchalem comedentium pedes munirentur, & qui duris præceptorum funibus, ſi ſoli eſſent, forſitan læderentur, interpoſitis pannis ueteribus, id eſt, priſcorum patrum actibus, è lacu cum Ieremia extraherentur. *Exod. 12.* Multi enim permouentur exemplis, quos præcepta non mouent. *Ierem. 38.* Quamobrem etiam ſanctus & uenerabilis Toloſanæ eccleſię Epiſcopus, ab hæreticis è ſua ciuitate expulſus, cum in Galliam Belgicam, petiturus auxilia contra fidei hoſtes, ueniſſet, & tandem ad Leodienſe territorium, quorundam in uera humilitate Chriſto militantium fama & odore attractus, deſcendiſſet, *De Albigenſibus hæreticis dicit.* non potuit ſatis admirari fidem & deuotionem, præſertim ſanctarum fœminarum, cum eas uideret ſummo ſtudio, deſiderio & reuerentia Chriſti Eccleſiam & ſacramenta ſanctæ eccleſiæ proſequi, quæ in ipſius regione ab omnibus fere uel prorſus reijciebantur, uel paruipendebantur, cupiebatque ſummopere quædam ex ijs, quæ uidiſſet & audiuiſſet, ne perirent, tanquàm fragmenta colligere.

Scis enim pater ſanctæ, Toloſanæ eccleſiæ paſtor, immo totius Eccleſiæ Chriſti columna fortis, (ad te nanque mihi ſermo eſt) quo præcipiente, & me negligentiæ arguente, præſens opuſculum ſcribendum ſuſcipere auſus ſim. Noſti, poſteaquàm ad partes noſtras perueniſti, ut tibi uiſus ſis tanquam in promiſſionis terra uerſari. Te enim narrante, memini me audiuiſſe, in tua regione reliquiſſe te Aegyptum, & transeuntem per deſertum, terram promiſſionis in ditione Leodienſi inueniſſe. Videras apud tuos, multos noſtræ regionis Cruce ſignatos contra hæreticos, fide feruentes, in afflictione mirabiliter patientes, miſericordiæ operum ualde ſtudioſos: immo, quemadmodum ipſe mihi dixiſti, audieras non ſine multa admiratione fœminas quaſdã apud nos acerbius lugere unum aliquod ueniale erratum, quã ueſtrates homines uel mille mortifera peccata lugerẽt: cumque ad nos ueniſſes, non aliter uidiſti, quam audieras, immo plus etiam quàm audieras, ita ut ægrè potueris credere, niſi certa oculorum fide & experientia cognouiſſes.

Multæ ſanctæ uirgines. Vidiſti enim in hortis liliorum Domini, multas diuerſis in locis ſanctarum uirginum cateruas, quæ Chriſti amore ſpretis carnis illecebris, & præ deſiderio regni cœleſtis, contemptis mundi huius opibus, in paupertate & humilitate ſponſo immortali adhærentes labore manuum tenuem ſibi uictum acquirerent, & licet parentes earum multis diuitijs abundarent, at tamen obliuiſcentes populum ſuum & domũ patris ſui, mallent anguſtias paupertatis perpeti, quã male partis opibus affluere, uel inter homines faſtuoſos & pompis deditos ſeculares, cum ſalutis periculo permanere. *Sanctæ matronæ.* Vidiſti non ſine exultatione ſanctas & Deo ſeruientes matronas, magno zelo puellarum pudicitiam tueri & conſeruare, & eas in ſancto propoſito confirmantes, ut ſolum ſponſum cœleſtem concupiſcerent, ſalutaribus monitis inſtruere: Vidiſti ipſas uiduas in ieiunijs, orationibus, uigilijs, lachrymis, manuum laboribus Domino ſeruientes, quemadmodum maritis ſuis, quondã in carne placere ſtuduerãt, ita iam, immo uero, multo etiam amplius in id incũbere, ut ſponſo Chriſto in ſpiritu placeant, crebro il- *1.Ti.5* lud Apoſtolicum reuoluentes. Vidua quæ in delicijs eſt, uiuens mortua eſt: & ſanctas uiduas, quæ ſanctorum neceſſitatibus communicent, quæ pedes pauperum lauent, quæ hoſpitalitatem ſectentur, quæ operibus miſericordiæ deditæ, fructum ſexageſimum promereri.

Sanctæ mulieres. Vidiſti præterea, & gauiſus es, ſanctas mulieres in matrimonio Domino pium exhibere famulatũ, proles ſuas in Dei timore erudire, honeſtas ſeruare nuptias & torum immaculatum, ad tempus uacare orationi, & poſteà in idipſum cũ timore Dñi reuerti, ne tententur a ſatana, ex quibus tamen multæ, conſentientibus maritis a licitis amplexibus abſtinentes, continenter uiuunt, & angelicam ducunt uitam, eo illuſtriori digne corona quod etiam in igni poſitæ non arſerunt. At uidiſti nihilo minus non ſine admiratione, atque etiam multo animi dolore, impuros quoſdam homines, totius religionis hoſtes, earum fœminarum religionem maligne traducere, & caninа rabie mores ipſorum uitæ plane aduerſos, lacerare & proſcindere, cumque nihil poſſent aliud, nouis quibuſdã a ſe confictis nominibus eas appellare, quẽadmodum olim Iudæi Chriſtum Samaritanum, & *Ioan.8.* Chriſtianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Aegyptij enim abominantur oues, & tenebriones atque malitioſi homines ſimplicium innocentiam derident, inter pocula & epulas, in ebrietate & crapula uitam abſtinentium proſcindentes. Itaque ſanctus quidem monachus Ciſtercienſis Ordinis, in Alnenſi Abbatia Chriſto militans, præ ſimplicitate dubitare cœpit, cuiuſmodi illi eſſent homines, qui inuſitatis nominibus à maleuolis uocarentur: ſed cum oraret, a ſpiritu ſancto reſponſum eſt ei: Inuenientur in fide ſtabiles, & in opere efficaces. Ab eo uero tempore ſenex ille tanta dilectione illis conninctus eſt, ut ferre non poſſet ſe præſente mali quippiam de eis dici. Et illi quidẽ opprobria & perſecutiones mirabili patientia pertulere, ſæpe animis cõmemorantes illud Euangelicum. Si de mundo eſſetis, mundus qđ ſuum erat diligere, & illud: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & uos perſequentur, *Ioã.15* ſed quia ſcriptum eſt, A fructibus eorũ cognoſcetis eos, quòd ſynceriter & reuera Deo inhæſerit, in Leo- *Ibidem. Mat.7* dienſis urbis deuaſtatione cõpertum eſt. Quæ enim ad ſacras ædes confugere nõ potuere, in flumen ſeſe præcipitarunt, potius mori uolẽtes, quàm caſtitatis iacturam facere. Nonnullæ etiam in cloacas inſilierunt, fœtore extingui malentes, quàm prodere uirginitatem. At interim benignus ſponſus ea humanitate curauit ſponſas ſuas, ut in tanta multitudine nulla prorſus uel uitæ, uel caſtitatis acceperit detrimẽtũ. *Nota lector.*

Vna ex ijs ſancta muliere in flumine periculoſe laborante, duo ex hoſtibus in nauicula ad eam properarunt, & cum illam extraxiſſent, uolebant turpiter ea abuti. Sed quid fecit caſta inter lenones, agna inter lupos, columba inter accipitres? Maluit iterũ in flumen ſe demergere, quàm corrumpi. Itaq; deſilijt ea rurſus in undas, ſed cum nauicula illius ſaltu depreſſa mergeretur, duo illi merſi perierunt, illa uero abſque ullo corporis & animæ damno, fluuio obſequente, ad littus emerſit. *Inſigne miraculum.*

Mirandis plus miranda ſuccedunt. Cum diuturna & intolerabilis fames regnum Francorum & magnam imperij partem adeo obtinuiſſet, ut utriuſq; ſexus homines paſſim in agris & pagis fame morerẽtur, atque illi etiam, qui antea diuites fuerant, publice mendicare cogerentur, & inedia confecti perirẽt, in tanta multitudine nec una reperta eſt, quæ uel fame deficeret, uel palam mendicare cogeretur.

Veniamus nunc ad ſingulares perſonas & ſpecialia miracula. Teſtẽ hic adhibeo ſanctitatẽ tuã. Tuis enim oculis uidiſti mira Dei opera, & in perſonis diuerſis gratiarum diuerſitatem. Quædam enim diuinitus tantam accepit gratiam, ut tu ipſe certiſſime comperiſti, ut peccata hominũ, quæ per uerã confeſſionem tecta non eſſent, in multis cognoſceret, cumque peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confeſſionem illos inuitaret, non paucis poſt Deum cauſa ſalutis eſſet.

Chriſti amore quædã lãguent. Quaſdam & uidiſti fœminas, tã mirabili & ſingulari erga Deũ amore liquefactas, ut p̃ deſiderio lãguerent, nec poſſent multis annis è lecto, niſi raro, ſurgere, quorũ debilitas nullã aliã habebat cauſã, niſi illũ ſolũ, cuius amore & deſiderio liquefactę, cũ Dño ſuauiter quieſcentes, quanto plus ſpiritu confirmabãtur, tanto corpora amplius debilitabantur, clamãtes corde, licet præ uerecundia aliud ore ſimularent. *Cant.2* Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore lãgueo. Cuiuſdã & animæ præ amoris magnitudine liqueſcente, eius genæ miro quodã modo, etiã ſenſibiliter extenuatæ, reſoluebantur. Pleriſque ex fauo ſpiritalis dulcedinis, quã in corde pcipiebant, melleus guſtus redundabat in ore ſuaues eliciẽs lachrymas, & mentẽ in deuotione conſeruans. Quędã uero tantã accepere gratiã lachrymarũ ut, quoties Deus uerſaretur cogitatione in pectore, p̃ deuotione riuulus lachrymarũ manaret ab oculis, idq; adeo, ut lachrymarũ ueſtigia ex fluẽdi aſſiduitate in genis appareret: nec

nec tamen lachrymæ illæ euacuabant caput, ſed quadam plenitudine confouebant mêtem, ſpiritum ſua ui unctione imbuebant, corpus mirabiliter recreabant, & tanto fluminis impetu totam Dei ciuitatem lætificabant:

Nonnullæ tanta ſpiritus ebrietate extra ſe rapiebantur, ut in illo beato ſilentio totum fere diem illis quieſcentibus, dum erat rex in accubitu ſuo, non eſſet illis uox neque ſenſus ad ullas res exteriores. Pax enim Dei exuperabat & ſepeliebat ſenſus earum, ut ad nullum poſſent euigilare clamorem, nullã prorſus ſentire corporis læſionem, etiam ſi multum pungerentur. *Vide rẽ admirandã.* Vidi ego quandam tanto zelo triginta ferme annis intra monaſterium à ſponſo cœleſti detineri, ut extra illud nulla poſſet ratione egredi, etiãſi mille homines per manus eam trahere niterentur. Sæpius enim exire tentabat, quibuſdam etiam eam trahentibus, ſed fruſtra: quippe quæ facilius dirumpi poſſet.

Miri raptus & ecſtaſes cuiuſdam Vidi aliam quandam quæ cum crebros pateretur mentis exceſſus, nonnonquàm uiginti & uno diebus (quæ etiam me præſente amplius ſepties, uti credo, extra ſe rapta fuit) ubicunque ecſtaſim patiebatur, illic permaneret immobilis, donec eſſet ſibi reddita, nec tamen quantumcunque inclinaretur, Dei ſpiritu eam ſuſtentante, corrueret: manus quoque in aere immota penderet eo in ſtatu, in quo ecſtaſis eam obtinuiſſet. Cum autem illa ad ſe rediret, tanto complebatur gaudio, ut reliquijs cogitationum diem feſtum agentibus, gaudium interius quodam corporis *Pſ. 75.* plauſu foris prodire cogeretur, inſtar Dauidis coram arca ſaltantis: ut poſſet etiam ipſa dicere, Cor meum *2. Reg. 6.* & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Quædã uero in perceptione illius panis, qui de cœlo deſcen*Pſ 83.*dit, non ſolum cordis refectionem, ſed etiam ſenſibilem in ore ſuauitatem & conſolationem experie*Ioan. 6.*bantur, dulciorem, ſuper mel & fauum: dum carnes ueri agni a faucibus cordis, quas repleuerant, uſque ad fauces oris guſtu mirabili redundarent. Nonnullæ tanto deſiderio ad odorem tanti ſacramenti currebant & inhiabant, ut nullo modo illo diu carere ſuſtinerent, nullam neque conſolationem, neque requiem capientes, ſed prorſus præ languore deficientes, donec ſuauitate cibi illius, animę illarum crebro uegetarentur. Erubeſcant igitur infideles & perfidi hæretici, qui cibi huius dulcedinem nec fide, nec corde & ore percipiunt.

Noui ego quandam in ijs ſanctis fœminis, cui, cũ ingenti ueri illius agni carnes edendi deſiderio te*Hæc eſt Chriſtiana mirabilis, cuius uitã ſcripſit Tomas Cãtipratẽſis.*neretur, ipſe agnus ſeipſum impertiit, non ferens diutius illam languere: atque ex ea refectione illa conualuit. Vidi aliam, circa quam mirabiliter operatus eſt Dominus, ita ut cum diu iacuiſſet exanimis, antequàm corpus eius in terra ſepeliretur, anima in corpus reuertente, reuixerit, atque a Domino obtinuerit, ut in hoc ſeculo uiuens, Purgatorium pateretur. Itaque multo tempore mirum in modum a Domino afflicta, quandoque ſe uolutabat in igne, nonnũq̃ hyberno tempore in aqua congelata diu morabatur, interdum in mortuorum ſepulchra ingredi cogebatur. Tandem uero peracta pœnitentia, in tanta pace uixit, tantamque a Domino gratiam adepta eſt, ut crebro rapta in ſpiritu, animas defunctorum uſque in Purgatorium abſque ulla ſui læſione & ad ſuperna regna deduceret.

Sed quid me neceſſe eſt diuerſarum diuerſas & admirandas diuinorum chariſmatum & cœleſtis gratiæ uarietates coarrare, cum in una eximia multumque pretioſa margarita, omnium fere chariſmatum liceat cernere plenitudinem, quæ inter alias, perinde ut carbunculus inter gemmas, & ſol inter ſtellas, mirabiliter enituit, cuius fama rei ueritate inferior, te ad noſtram regionem adduxit, cuius uirtutem in primo ad illam acceſſu, in te mirabiliter expertus es? Cum enim iam fere ad dies quadraginta nihil penitus manducans, beatum obitum ſuum iam propinquum cum deſiderio & mentis hilaritate expectaſſet, & tu de eius uita multa admiranda & uidiſſes, & audiſſes, impenſiſſime rogaſti, ut poſt eius deceſſum uitam eius cõſcriberem, ut qui ei familiaris fuiſſem, multaque de eius uirtutibus memorię commendaſſem, nec eius duntaxat uitam, ſed etiam aliarum ſanctarum fœminarum, in quibus mira ſane in Leodienſi ditione Dominus operatur. Etſi autem affirmares tu & ſibi & alijs cumprimis hoc eſſe commodum & opportunum, ſi ea quæ Deus in ſanctis noſtræ ætatis hominibus efficit, pro concione publice poſſes annunciare, non tamen uolui ego earum, quæ adhuc ſuperſunt, uirtutes & actus ſcripto compræhendere, certus nulla ratione id eas toleraturas. Ne tamen penitus tuæ ſanctitati immorigerus uidear, fretus precibus tuis compulſus deſiderio tuo, multorum etiã, qui hęc lecturi ſunt, utilitate incitatus, præſens opuſculum aggredior, ſarmenta cum Apoſtolo collecturus, quibus & me & alios calefaciam: tametſi non dubito, fore ut a ſerpente mordear, ſed nec Apoſtolus a uipera læſus eſt, nec ego ex obtrectatorum morſibus aliquod me damnum ſacturum pertimeſco. *Act. 28.*

Quamuis enim animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt, propter multorum inuidiam, ne multorum utilitatibus deſim à ſuſcepto opere non deſiſtam. *1. Co. 2* Sunt enim quidam animales, ſpiritum Dei nõ habentes, apud ſemetipſos prudentes, qui nihil uolunt recipere, niſi quod humana poſſint ratione conſequi, porro ea, quæ non intelligunt, derident & contemnunt, contra quos dicit Apoſtolus, Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite ſpernere. *1 Theſ. 5.* Illi enim, quantum in ipſis eſt, ſpiritum extinguunt & ſpernunt prophetias, qui homines ſpiritales tanquã inſanos uel idiotas deſpiciunt, & prophetias ſiue reuelationes ſanctorum, haud ſecus, atque phantaſmata uel ſomniorum ludibria, reijciunt. Non eſt autem abbreuiata manus Domini, & iam inde ab initio nulla fuit ætas, qua ſpiritus ſanctus non effecerit res admirandas in ſanctis ſuis, ſiue clam, ſiue palam. *Eſ. 59.* Vnguentum enim, quod deſcendit a capite in barbam, & a barba in oram ueſtimenti, etiam uſque ad fimbriam, id eſt, uſque ad ſanctos extremæ ætatis deſcendet. *Pſ. 1*[illegible] Nos igitur, quæ uidimus & nouimus, & magna ex parte experientia didicimus, ad Dei & ancillæ eius honorem, eiuſdemq; ancillæ Chriſti amicorum conſolationem, pauca ex multis annotabimus. Neque enim omnia uitæ eius admiranda colligere poſſumus, quandoquidẽ multis illis annis, quibus Deo religioſe ſeruiuit, uix ullus dies aut nox præterijt, quin aliqua uel Dei, uel angelorum eius, uel ſanctorum in cœlis degentium, cum quibus fere tota eius fuit cõuerſatio, uiſitatione frueretur.

Vt autem facilius in tanta rerum uarietate id quod quęrit, lector inueniat, ſingulis capitib. operis huius ſuos titulos præfixi, quibus quaſi clauibus quibuſdam, eorum quæ iiſdem capitibus continentur, intellectus reſeretur, & citra ullam cõfuſionẽ lectoris animus tanq̃ ſtellis inter micantibus illuſtretur.

VITAE EIVS LIBER PRIMVS.

De eius pueritia. *Cap. 1.*

Iunij 23. *Patria Mariæ.* FVit Epiſcopato Leodienſi in oppido, quod Niuella dicitur, puella quædam, uita & nomine præclara, Maria: quæ mediocribus orta parentibus, licet diuitijs & multis rebus temporarijs abundaret, nunquàm tamen ab ineunte ætate eius animus talium rerum amore illectus eſt: immo ab ipſo matris utero adeo fere in Dominum proiecta fuit, ut nunquàm uel raro, ut ſolent puellæ, ſe ludentibus miſcuerit, neque iis, qui in leuitate ambulant, participem ſe præbuerit, conſeruans animam ſuam ab omni concupiſcentia & uanitate: *Pietas puerilis.* in ipſa pueritia iam non obſcura de ſe indicia præbens, qualis in prouectiori ætate futura eſſet. Solebat tum crebo ante lectum noctu genua flectere, & preces quaſdam, quas didicerat, ceu uitæ primitias Domino offerre. Adeo uerò ab ipſa infantia cũ illa creuit miſeratio & pietas, adeoque naturali quadam pietate diligebat monaſticam religionem, ut fores paternæ domus eius interdum prætereuntibus fratribus Ciſtertienſis ordinis illa ſuſpiciens & admirans eorum habitum, clam illos ſequeretur, & cum nihil poſſet aliud, ſuos pedes in illorum ueſtigijs præ deſiderio defigeret. Cum autem parentes eius, ut apud ſeculares more comparatum eſt, ueſtibus eam delicatis & cultioribus ornare uellent, illa cõtriſtata reſpuebat, acſi ab ipſa natura id animo ſuo
1.Pet. 3. inſculptum legeret, quod de fœminis ait beatus Petrus Apoſtolus: Quarum ſit non extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti ueſtimen-
1.Ti. 2. torum cultus: & quod Paulus Apoſtolus: Non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueſte precioſa. Sed parentes eius id uidentes, & puellam deridentes, dicebant: En qualis eſt filia noſtra?

De eius coniugio. *Cap. 2.*

ITaque pijs eius actibus inuidentes, cum eſſet annorum quatuordecim, iuueni cuidam eam nubere uoluerunt. *Nubit uiro.* Tum uerò illa iuncta uiro, & hac occaſione ſeparata à parentum conuictu, tanto feruoris exceſſu inflammata eſt, adeoque corpus ſuum caſtigauit & in ſeruitutem redegit, ut non raro, cum *Vt corpus caſtigarit* iam magnam noctis partem laboribus manum impẽdiſſet, deinde in preces admodum prolixas incumberet: quod porro reliquum erat noctis ſpatium, id quoties liceret, in aſſeres, quos clam in extrema lectuli parte abſconderat, ſe reponens, exiguo ſomno tranſmitteret. Cum autem proprij corporis poteſtatem palam non haberet, funem adſperrimum ſecreto ſub ſubucula geſtabat, eoque corpus ſuum mire conſtringebat. Quod non idcirco hic commemorare uolui, ut probem exceſſum, ſed ut eius feruorem indicem. In his uerò & pleriſque alijs, quæ ſingularis gratiæ priuilegio illa fecit, prudens lector meminerit, paucorũ priuilegia nõ efficere legem communem. Itaque uirtutes eius imitemur. actus autem uirtutum eius, abſque priuata quadam prærogatiua, imitari non poterimus. Etſi autem cogendum eſt corpus, ut ſeruiat ſpi-
Pſ.98. ritui, dandaque nobis opera eſt, ut ſtigmata Domini noſtri Ieſu Chriſti in noſtro feramus corpore: at tamẽ non ſumus neſcij, honorem regis diligere iudicium, nec gratum eſſe Deo ſacrificium de rapina pauperis. Nec debemus pauperi ac miſeræ carni ſubtrahere neceſſaria, ſed uitia coercere. Quod uerò ſanctos quoſdam ex familiari ſancti ſpiritus conſilio feciſſe legimus, admiremur potius, quàm imitãdũ ſuſcipiamus.

De mariti eius conuerſione, & ut omnibus renunciantes, caſte uexerint. *Cap. 3.*

CVm autem non multo tempore cum marito ſuo Iohanne in matrimonio ita uixiſſet, reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, exaudiuitque lachrymas ſupplicantis. Quam enim hactenus uxorem habuerat Iohannes, eam ex inſtinctu diuino habuit poſtmodum Mariam commendatã. Caſto caſtã Dominus cõmendauit ancillã, ut pro ſolatio haberet cuſtodem: & ut liberius Domino ſeruiret, fidelẽ ei adhibuit prouiſorem. Qui enim prius *Maritus eius cũ illa uiuit cõtinẽtia.* naturali quadam ingenij humanitate & ſuauitate ſãcto cõiugis ſuæ propoſito, ut ſolẽt plerunq; mariti, nõ contradixerat, ſed comiter ac benigne ſatis, licet eius labores miſeraretur, illud tolerarat: eam eſt ex diuina uiſitatione gratiã adeptus, ut non ſolum deinceps continentem & plane angelicam duxerit uitam ſed ſociam et ſuam in ſancto propoſito & religione imitatus ſit, omnia ſua pro Chriſti amore in pauperes erogans. Quanto autem magis carnali affectione ab ea ſeparatus eſt, tanto plus ei ſpiritalis nexus matrimonio per dilectionem cõiunctus eſt. Quamobrẽ etiam Dominus poſtea ancillæ ſuæ in uiſione promiſit, ſe ſocium ipſius tanquàm inſtaurato matrimonio in cœlis ei redditurũ, qui ſtudio caſtitatis à carnali commercio in terris ſe retraxiſſet. Erubeſcant hic & expaueſcant infelices, qui extra matrimonium illicitis ſe commixtionibus polluunt, quãdo ambo iſti bea-
ti iuuenes, etiam a licitis amplexibus, cauſa Chriſti, *Eſ.56* abſtinentes, feruentis adoleſcentiæ impetum feruore religionis ſuperarunt, ignẽ igni extinxerunt, & coronas triumphalis promeruerunt. Itaque dedit illis Dominus in domo ſua & in muris ſuis locũ & nomẽ melius à filijs & filiabus: quandoquidem inſtar beatorum martyrum, in igne non ardentes, in uoluptatũ copia propriam uoluntatem mactantes, apud fluuiũ ſitientes, inter epulas eſuriẽtes, carnes ſuas cõfixerũt clauis timoris Dei: imò uerò Chriſti amore ſeſe penitus abijciẽtes, leproſis quibuſdã apud Niuellã eo in loco, quem Villenbroc dicunt, aliquãdiu inſeruierũt.

De contemptu & perſecutione, qua à conſanguineis pertulere. *Cap. 4.*

VIdebant uerò hæc dæmones, & inuidebant: uidebant ſeculares & cognati, & frendebant dentibus in eos: & quos antea erant uenerati diuites, iam Chriſti cauſa pauperes ſua ſponte effectos irridebant & aſpernabantur. Viles ergo & abiecti pro Domino habiti ſunt, opprobria exprobã- *Amor hominũ mundanorum fallax.* tium Domino ceciderunt ſuper eos. Sed ne timeas ancilla Chriſti, propoſito tibi gaudio & honore ſeculari, ad crucis contumelias cum Chriſto tuo ultro accedere. Præſtabilius tibi eſt, abiectam eſſe in domo Domini tui, quàm habitare in tabernaculis peccatorum Perdidiſti quidem gratiam cognatorum, ſed Chriſti gratiam tibi conciliaſti. An te putas iam demum deſtitutam amore conſanguineorum? Immo uerò nunquàm illi te dilexerunt, ſed tua. Vt enim muſcæ mel, cadauera lupi, ſic prædam ſequitur hæc turba, non hominem.

De compunctione & lachrymis eius. Cap. 5.

Thr. 3 BOnus es Domine ſperantibus in te: uerax es expectantibus te. Ancilla tua regnum mundi & omnẽ ornatũ eius pro tui amore contẽpſit: tu uerò centuplum ei reddidiſti in hoc ſeculo, & uitã æternam in futuro. Intueamur enim, quantis uirtutum gemmis, tanquàm uas auri ſolidum, ornatum omni lapide precioſo, pręclaram hanc amicam tuam ornaueris, quibus miraculis abiectam illam, & quam homines mundo dediti irriſere, illuſtraueris. Principium conuerſionis eius ad te, primitiæ dilectionis, Crux tua, paſsio tua fuit. Audiuit auditum tuum, & timuit: conſiderauit opera tua, & expauit. Cũ enim die quadam, præuenta & uiſitata a te, beneficia immenſa, quæ tu in aſſumpta carne humano generi benignus impendiſti, conſideraret, tantam compunctionis gratiam, tantam uim & copiam lachrymarum, torculari Crucis tuæ expreſſam, in tua paſsione percepit, ut ueſtigia eius per eccleſiam ingredientis, lachrymæ in pauimentum ubertim defluentes proderent. Porrò ab hac uiſitatione multo deinceps tempore nec Crucis imaginem intueri, nec uel ipſa loqui, *Ingens eius cõpunctio.* uel alios de paſsione Chriſti loquentes audire potuit quin præ cordis defectu ecſtaſin pateretur. Itaque ut dolorem aliquando temperaret, & fluuium lachrymarum cohiberet, ad Chriſti diuinitatem & maieſtatem animarum attollebat, ut in eius impoſsibilitate conſolationem inueniret. Sed unde fluminis impetũ reprimere conabatur, inde mirabiliter maior lachrymarum impetus excitabatur. Cum enim attenderet, quantus ſit ille, qui propter nos tam indigna & abiecta perpeſſus eſt, dolor recrudeſcebat, nouiſque lachrymis anima eius ſuaui compunctione renouabatur. Die quodam ante paraſceuen, cum iam imminẽte Chriſti paſsione, maiori lachrymarum imbre, gemitibus & ſingultibus ſe cum Domino Ieſu mactare cœpiſſet, quidam ex eccleſiæ ſacerdotibus quaſi blande increpando, hortabatur eam, ut cum ſilentio oraret, & lachrymas compeſceret. Illa uerò, ut ſemper erat, uerecunda & omnibus columbina ſimplicitate obedire ſtudens, cum non ignoraret id ſe præſtare nõ poſſe, clam è templo egrediens, in ſecretum quendã & ab omnibus remotum ſeceſsit locum: impetrauitque cum lachrymis è Domino, ut illi ſacerdoti indicaret, non eſſe in hominis poteſtate lachrymarũ impetũ retinere, quando flante ſpiritu uehementi fluũt aquæ. Cum igitur eodem die presbyter ille Miſſam celebraret, aperuit Dominus, & non fuit qui clauderet: emiſit aquas, & ſubuerterunt terram. Tanto enim *Nota efficacia pœñ eius.* lachymarũ diluuio ſubmerſus eſt ſpiritus eius, quòd parum abfuit, quin præfocaretur: & quo plus nitebatur coercere impetum, tanto amplius multo lachrymarum imbre non ille duntaxat, ſed & liber & altaria linteamina irrigabantur. Quid hic ageret incautus ille Chriſti ancillæ repræhenſor? Certa experientia non abſque rubore didicit, quod paulo ante per humilitatem & commiſerationem ſcire noluit. Poſt multos ſingultus, cum multa inordinate & cum interruptione pronunciaſſet, tandem à naufragio uix euaſit. Qui uidit & cognouit, teſtimoniũ perhibuit. Diu poſt Miſſæ abſolutionem Chriſti ancilla reuertens, miro modo perinde acſi præſens fuiſſet, quæcũ- *Magna copia lachrymarũ eius.* que acciderant, ſacerdoti illi improperando retulit: Iam nunc, inquit, propria didiciſti experientia, non eſſe in manu hominis, impetum ſpiritus Auſtro flante continere. Cum autem per dies & noctes perpetuos aquarum exitus deducerent oculi eius, & ne lachrymæ eius non modo non hærerent in maxillis, ſed nec in eccleſiæ pauimento pulueri mixtæ ſordes efficerent, panno lineo, quo caput ſuum tegebat, exciperentur, multis eiuſmodi pannis ſeu uelaminibus utebatur, cũ humectata lachrymis, ſicca flagitarent. Mihi uerò condolẽtis & commiſerantis affectu, poſt longa ieiunia, poſt uigilias multas, poſt tãtas lachrymarũ inundationes ex ea percontanti, num exinanito, ut aſſolet, capite aliquam uel læſionem uel dolorẽ ſentiret, ita reſpõdit: Hæ lachrymæ ſunt refectio mea hæ ſunt mihi panes die ac nocte: nec caput affligunt, *Nota de lachrymis.* ſed mentẽ nutriunt: non dolore ullo afficiunt, ſed animã quadã ſerenitate exhilarãt: non cerebrũ euacuãt ſed animum ſatietate implent, & ſuaui quadam mulcent unctione: dum non ui extorquentur, ſed à Domino ſponte ſuppeditantur.

De eius confeſſione. Cap. 6.

IAm de eius confeſsione poſt compunctionẽ breuiter uideamus. Teſtem Deũ inuoco, me nũquàm in tota eius uita uel conuerſatione uel unum potuiſſe mortiferũ peccatũ depræhendere. Si quod *Magna uita innocentia.* autem fortaſsis exiguum ueniale ſibi admiſiſſe uideretur, cum tacito cordis dolore, tanta cum uerecundia & rubore, cũ tanta contritione ſe oſtendebat ſacerdoti, ut plerunque præ nimio cordis angore inſtar parturientis exclamare cogeretur: tametſi etiam ab exiguis & uenialibus culpis adeo ſibi caueret, ut crebro ad dies quindecim nec unam inordinatam cogitationem in ſuo poſſet pectore reperire. Et quia bonarum mentium eſt ibi culpam agnoſcere, ubi culpa nõ eſt: ſacerdotum pedibus aduoluta, ſeſe accuſans, quædam eiuſmodi etiam cum lachrymis cõfitebatur, ad quæ nos uix potuimus à riſu abſtinere: puta, quædã uerba puerilia, quæ in pueritia ſe dixiſſe recolẽs, dolebat. Poſtq̃ aũt euacuauit ea, quæ ſunt pueri, rẽto cũ timore animã ſuam, tanto ſtudio ſenſus ſuos, tãta puritate cor ſuum cuſtodire nitebatur, ſemper illud præ oculis habens: Qui modica negligit, paulatim decidit: ut ne uerbum quidẽ ullũ aut adſpectũ inordinatũ *Ec. 19.* nec inhoneſtũ corporis habitũ, nec riſum immoderatũ, nec indecentẽ uel indecorũ corporis geſtũ, in ea unquam aut certe raro aduertere potuerimus: quanquam plerũque præ immenſo cordis gaudio, dum ſeipſam uix poſſet capere, aliquanto liberius exhilarato uultu, externo corporis geſtu mentis iubilũ prodere cogebatur, utpote uel riſum modeſtum ex cordis ſerenitate edendo, aut aliquẽ è ſuis ſocijs ſuis modico, eoq́; pudico amplexu humaniſsime excipiendo, uel ſacerdotis alicuius manus uel pedes præ eximia deuotione oſculando. Cum autem ad ſe tãquam à mentis quadam ebrietate rediſſet, & ueſperi omnes actus ſuos ſeueriter commemoraret & examinaret, ſi uel in minimo modũ ſe exceſsiſſe depræhenderet, cũ admirãda cordis cõtritione id cõfitebatur, & à ſeipſa pœnas exigebat: non raro ẽt illic trepidans, ubi nullus erat timor. Nos uerò ea ſola cauſa, noſtræ pigritiæ conſulere uolentes, eã repræhẽdebamus, q crebrius, quàm uellemus, eiuſmodi minutias confiteretur.

De eius pœnitentia & ſatisfactione. Cap. 7.

POſtquàm de eius confeſsione dictũ eſt, iã porrò uideamus, quàm multa & admirãda pœnitentia corpus ſuũ Domino immolarit, quam magna & inſigni delectatione, Crucẽ Chriſti amplectẽs, carnẽ ſuã excruciarit. Primã illã diſcipulorũ Chriſti prę- *Luc. 9.* lectionem, primam illam euangelicæ diſciplinæ inſtitutionem,

tutionem, qua Dominus ait: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſe quatur me: ſæpius apud ſe animo reuoluebat, & bis tanquàm paſsibus tribus Chriſtum ſequi nitebatur. Non ſolum enim aliena abnegauerat, nihil eorum appetendo, nec ſua duntaxat, omnibus illis nuncium remittendo: nec modo corpus, illud affligendo: ſed ſeipſam etiam, propriæ uoluntati penitus ualefaciendo. Itaque ſibijpſi renunciauit, uel ſeipſam abnegauit, alterius uoluntati per obedientiam ſe ſubmittendo: tulit crucem ſuam, corpus inedia & abſtinentia caſtigã do: Chriſtum ſecuta eſt, per humilitatem ſeſe abijciẽ do. Guſtato autem ſpiritu, omnis carnalis delectatio ei deſipiebat: cũque aliquando in memoriam rediret, poſt quadam grauiſſimam ægritudinem ad breue tẽ pus carnibus & uino, tanquam cogente neceſsitate, uſam ſe fuiſſe, præ horrore & abominatione præteritæ delectationis ſeſe afflixit, nec potuit ſpiritus eius quiſcere, donec illas qualeſcunque delicias mirabili cruciatu cõpenſaret. *Vide feruorem ſpiritus* Feruore enim ſpiritus ceu ebria præ ſuauitate carnium agni paſchalis, carnem ſuam faſtidiens, non exiguas eius particulas cultello aſcidit, & præ uerecundia in terra abſcondit. Et quia uehementiſsimo amoris igni accenſa, carnis dolores cõ tempſit, unum ex Seraphicis ſpiritibus in hoc mentis exceſſu ſibi adſtantem uidit. Horum autem uulnerum loca, cum defunctæ corpus lauaretur, fœminæ non ſine admiratione uiderunt: qui uerò ex eius confeſsione iſthuc didicerant facile nouerunt, unde uulnera illa profecta eſſent. Iam qui Simeonis Stylitæ uermes, ex eius uulneribus ſcaturientes, qui beati Antonij ignem, quo pedes inflammauit, uenerantur & admirantur, cur non etiam in ſexu fragili tantam mulieris fortitudinem ſuſpiciant, quæ charitate uulnerata, & Chriſti uulneribus uegetata, proprij corporis uulnera contempſit?

De eius ieiunijs. Cap. 8.

TAnta ſane ieiunandi gratia Chriſti ancilla prædita fuit, ut diebus illis, quibus ob corpuſculi recreationem eam ad cœnam perindeatque ad medicinam accedere oportebat, ſemel, idque modice in die, æſtate quidem ad ueſperam, hyeme uerò prima noctis hora ederet, ſed neque uinum bibebat, neq; carnibus ueſcebatur, piſcibus raro, & nõ niſi minimis. *Eius cibus.* Fructibus arborum, herbis & leguminibus ut cunque ſuſtentabatur, panem nigerrimum atque aſperrimum, quem uix canes poſſent edere, multo tempore comedit, cuius nimia duritia & aſperitate fauces eius adeo lacerabantur, ut ſanguis inde manaret. Sed eum ſanguinem ſuauẽ ipſi efficiebat Chriſti memoria, cuius uulneribus uulnera eius mulcebã tur, & dulcedine panis cœleſtis aſperrimi panis duritia edulcabatur. Quodã die cibum capiens, uidit hoſtem antiquum inuidia tabeſcentem, & cũ nihil poſſet aliud, inſultantem ipſi atque dicentem. Nimium te reples guloſa. Lõgis enim confecta & conſtricta ieiunijs, quandoque laborabat edendo, &, ſi uidiſſet ſtomachum frigidum & conſtrictum, uelut alimenta reſpuentem, ex modico cibo tumeſcere, dolebat. At uerò mali dæmonis fraudem & uerſutias intelligens, quòd ipſam, utpote religioſe formidoloſam, perturbare cuperet, ut nimia inedia conficeretur, deridens illum, tanto plus conabatur comedere, quanto ſerpens uirulentus acrius inde torquebatur. Sed ſiue mãducaret, ſiue ieiunaret, omnia in Dei gloriam faciebat. Triennio perpetuo, à feſto S. Crucis uſque ad Paſcha, ſolo pane & aqua uſa eſt, nec tamen ullum inde uel ualetudinis, uel laboris manuarij accepit detrimentum. Quando in cellula ſua, iuxta eccleſiam ſita, ueſperi aut nocte corpuſculum ſolo pane & aqua reficiebat, à principio benedictionis uſque ad peractas gratiarum actiones, quidam ex ſanctis angelis ſobriæ cœnæ aſsiſtentes, coram illa quaſi per ſcalam illuſtrẽ aſcendebant, quorum præſentia tantam ei adferebat conſolationem & ſpiritus exultationem, ut omnis ſuauitas guſtus illa ſpirituali dulcedine facile uinceretur. Sanctus quoque Iohannes Euangeliſta, quem impenſe amabat, illa cibũ ſumẽte, nonnunquàm ad eius menſam ueniebat, ad cuius præſentiam præ deuotionis affectu appetitus omnis ita proſternebatur, ut ẽt exiguam eſcam capere uix poſſet. Ita corporales delicias, quibus Chriſti amore ſibi interdixerat, Dominus mentis delicijs compenſabat. Scriptum eſt enim, Non in ſolo pane uiuit homo. *Deu. 8* Ex huius autem cibi fortitudine ita roborabatur, ut plerunque ad octo, interdum ad undecim dies, puta à Chriſti aſcenſione uſque ad aduentum Spiritus ſancti ſiue Pentecoſten, nihil prorſus cibi potusve acciperet, & quod mirum uideri poſſet, nec caput propterea doleret, nec aliquid de labore remitteret, non minus prompta & expedita ad laborandum poſtremo ieiunij die, atque primo, nec ſi uellet, ijs diebus edere potuiſſet, donec portio ſenſitiua, quæ à ſpiritu quaſi abſorpta erat, ad ſeſe, ut ita dicam, rediret. Nam quandiu anima, ſpirituali refectione exuberans, ita plena erat, nullum cibũ corporeum eam percipere ſinebat. Aliquãdo ad dies trigintaquinque in tranquillo & beato ſilentio cũ Domino ſuauiter quieſcẽs, nulla corporea utebatur eſca *Vide ſtupẽdam abſtinẽtiã.* & dies aliquot nullum poterat proferre ſermonem, niſi hunc ſolũ. Volo corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo percepto, rurſus cum Domino in ſilentio permanebat. Illis uerò diebus ſentiebat ſpiritum ſuum, tanquàm à corpore ſeparatum, ſic eſſe in corpore, ac ſi in luteo iaceret uaſe, & ipſo ſuo corpore tanquàm luteo ueſtimento circundari. Ita ergo à rebus ſenſibilibus abſtracta, & ſupra ſe in quandam ecſtaſin rapta tandem poſt hebdomadas quinque ad ſe reuertens, aperiebat os ſuum, & mirantibus illis, qui aderant, loquebatur, cibumque ſumebat. Poſtea uerò accidit illi, ut multo tempore nulla ratione neq; carnium, neq; frixuræ alicuius, ſed nec uini poſſet odorem ferre, niſi quando poſt ſumptum Chriſti corpus pro ablutione uinum ſumebat, tunc enim citra ullam moleſtiam & odorem & ſaporem illius admittebat, & cum iret per pagos aliquot, ab Epiſcopo Confirmationis ſacramentum perceptura, nihil affligebatur iis odoribus, qui antea ei fuerant intolerabiles.

De precibus eius. Cap. 9.

QVanto accuratius corpus ſuum macerabat ieiunijs, tanto ſpiritus liberius precibus pingueſcebat. Corpus extenuabatur inedia, & anima in Domino magis corroborabatur. *Perpetuũ et ſpcandi ſtudiũ.* Tã uerò ſingularem à Domino obtinuit orandi gratiam, ut diu noctuque inuictum ab oratione ſpiritum aut nunquàm, aut raro relaxaret. Sine intermiſsione enim orabat, uel tacito corde clamando, uel oris officio cordis affectum exprimendo, tantusque ab altari cordis eius fumus aromatum in conſpectu Domini aſcendebat, ut etiam tunc, cum manibus operaretur, cum manum mitteret ad fortia, & digiti eius apprehenderent fuſum, pſalterium coram ſe expanſum haberet, atque inde Domino pſalmos ſuauiter eructaret, ijsq; ceu clauis quibuſdã cor ſuum, ne ocioſe uagaretur, Domino copularet. Cum autẽ ſpeciales pro aliquo, Domino preces offerret, miro quodam modo ille ei in ſpiritu reſpondebat. Ex adipe enim deuotionis,

nis, ſpiritus eius Domino coniunctus, ſuauiter in oratione pingueſcebat, cum ſe ſentiret à Domino impetraſſe, quod uellet. Ex ipſa nanque ſpiritus ſui uel eleuatione, uel depreſsione, utrum exaudita eſſet, necne plerunque animaduertebat. Orauit quandoque pro anima cuiuſdam defuncti, dictumque eſt ei: Non ores pro illo, quia à Domino reiectus eſt. Lethali enim uulnere confixus in illo haſtarum congreſſu uel certamine, quod torneamentum uocant, miſere perierat & æternis fuit ſupplicijs addictus. Die quodam in cella ſua apud eccleſiam Oegniacẽſem multas uidit manus tanquàm ipſi ſupplicantium. Admirans autem & ignorans, quid iſthuc ſibi uellet, nonnihil timore correpta, fugit ad eccleſiam. Altero die iterum in cellula ſua eaſdem uidit manus: & expaueſcens, rurſus uolebat fugere ad eccleſiam, ſed manibus eam retinentibus retardabatur. At nihilo minus ad eccleſiam tanquàm ad tabernaculum, confugiens, ut Dominũ conſuleret, rogauit eum ut, quid illæ manus ſibi uellent, ipſam certiorem efficeret. Reſpondit autem illi Dominus, defunctorum animas, quæ in Purgatorio pœnas luerent, orationum ipſius ſuffragia expetere, quibus quaſi unguento quodam precioſo, dolores illarum lenirentur. Nam præ diuinæ contemplationis dulcedine, ſolitas preces ſuas nonnunquàm intermittebat: interdum nec os aperire, nec de ulla re alia, q̃ de Deo, cogitare poterat. Solebat autem peregrinationis ſiue orationis cauſa quotannis uiſitare eccle-

Nudis pedib⁹ hyberno tpe uiſitat eccleſiã B. Mariæ.

ſiam beatiſsimæ Mariæ Oegniacenſem, ſiue de Oegnies, ubi magnam obtinebat à matre Domini conſolationem. Ea autem eccleſia, ab eo loco, in quo ipſa morabatur, ad duo milliaria aberat: cumque acrius horrebat gelida hyems, nudis pedibus ſine ulla ſuffulſione ad eccleſiam illam uſque ingrediebatur. Comitabatur autem illam una duntaxat ancilla, & cum uia illa admodum diſtorta & flexuoſa atque nemoroſa eſſet, nec ipſi ſatis cognita, at tamen lumine quodam illam antecedente & uiam monſtrante, nunquàm aberrabat. Et illo quidem die nihil prorſus edebat, & totã noctem in eccleſia peruigil exigebat, dieq; altero ad ueſperam uſque ieiuna permanebat, at nihilominus domum reuertens, ſine ulla difficultate iter conficie-

.90. bat, angelis eam dextra læuaque ſuſtentantibus. Angelis enim ſuis mãdauerat Deus, ut eam in omnibus uijs eius cuſtodirent, & in ſuis portarent manibus, ne forte ad lapidem offenderet pedem ſuum. Quòd ſi aliquando ea illud iter agente, uehemens imber è nubibus immineret, nec haberet illa ueſtes pluuiæ excipiendæ opportunas, ſuſpiciens ad cœlum, uidit quaſi ſtellas quaſdam, ipſi obſequendo, retinere pluuiam, atque ita inter euntes è cœlo imbres prorſus intacta permanſit.

Vide p̃cũ inſtãtiã rarã & admirandã.

Nonnunquàm, cum inter orandum holocauſtum eius pinguius fieret, & ſicut adipe & pinguedine anima eius repleretur, non potuit ceſſare à precibus. Itaque per diem & noctem millies & centies flectẽs genus, ſalutabat beatam Virginem, atque admirandum hoc & inauditum ſalutandi genus & officium, ad quadraginta dies continuabat. Primo autem in ſpiritu uehementi ſine intermiſsione ſexcenties flectebat genua: deinde integrum Pſalterium ſtans legebat, ad ſingulos pſalmos beatiſsimæ Virgini flexis genibus angelicam ſalutationem offerens. Tertio, Auſtro flante uehementius, trecentis uicibus ad ſingulas genuflexiones uirga ſe percutiens, Deo & beatiſſimæ Virgini prolixo martyrio ſeſe immolabat. Tribus autem ultimis ictibus, tanquàm ad aliorum condimentum, copioſum à ſuo corpore extrahebat ſanguinem. Tandem quinquagies flexis ſimpliciter genibus, ſacrificium conſummabat. Hæc autem nõ humana uirtute, ſed angelico freta præſidio & ſuſtentaculo, faciebat. Vim autem & efficaciam precum eius ſæpe experti ſunt non ſolum homines in ſubſidium, ſed etiam dæmones ad tormentum: quos adeo exagitabat & perurgebat, & quaſi quibuſdam uinculis implicatos ad ſe pertrahebat, ut precum eius flammis & incendio ad ipſam uenire compellerentur, modo dentibus frendentes in illam, modo ululantes & de illa conquerentes, interdum etiã ceu ſupplicantes. Quòd ſi quiſpiam ex eius familiaribus aliqua tentatione eſſet infeſtatus, non reſtabat precioſa illa Chriſti margarita, ſpiritu commiſerationis eam perurgente, donec orationum ſuarum pondere authorem nequitiæ obrueret, & de manu fortiorum pauperem & inopem liberaret.

Magna eſt poteſtas in dæmones.

Quidam ex amicis eius præcipuis, à dæmonio meridiano perambulante in tenebris, aliquando tãto periculoſius, quanto ſubtilius, infeſtabatur. Callidus enim hoſtis, transfigurãs ſe in angelum lucis, ſub ſpecie pietatis ei familiariter in ſomnis apparebat, non nunquàm quædam eius uitia repræhendens, ad quædam etiam facienda bona eum fraudulenter adhortans, ut prius tanquàm antidoti cuiuſdam falſa ſpecie oblata, poſtea occultius uenenũ inſtillaret: & melle lita lingua blanditer exerta, poſtmodũ dentẽ infigeret & ad extremum caudam ſuam quaſi cedrum ſtringeret. Cum enim iam illi fides ceu ueraci haberetur, tũ inſtar ſophiſtæ & impoſtoris, ueris quibuſdam proditor ille falſa permiſcebat, bonorum intermiſtione falſis quandam umbram inſidioſe prætexens. Tandem ſuis machinis eò perduxit fratrem illum, ut res eius peſſimum fuerint exitum habituræ, ſi non ancilla Chriſti, reuelante ſpiritu ſancto, callidi ueteratoris fraudes didiciſſet. Cum autem diceret homini, reuelationes illas non eſſe à Deo, ſed maligni dæmonis illuſiones eſſe, & ille è diuerſo non ſancto, ſed ſuo ſpiritu obijceret: Cum tot mihi beneficia præſtiterit ſpiritus ille, tot uera & futura prædixerit, nullo pacto mihi uult imponere: illa ad ſolita orationum arma confugiens, pedes Domini rigat lachrymis, cœlum precibus inſtanter pulſat, nec facit finem, donec impius ille impoſtor, cum multo gemitu & pudore, ipſi nocte in cellula ſua oranti adſtaret: quem illa commentitio præditum ſplendore intuens: Quiſnam es tu? inquit, aut quis uocaris? Ille ſuperbo, ut erat, uultu eam toruis oculis uiciſsim adſpiciens, Ego ſum, ait quem tu maledicta precibus tuis cõpuliſti uenire ad te, quæ meum mihi amicum per uim auferre conatis. Somnium autem ego uocor. Multis enim, præſertim religioſis, in ſomnis inſtar Luciferi appareo, mihique obediunt illi, & ex meis conſolationibus animis efferuntur, dignosque ſe putant, qui diuinis & angelis fruantur colloquijs. Amicum illum meum, quẽ pro tua uoluntate mihi abſtuliſti, a bono propoſito iam eram retracturus. Et id ſane rei euentus docuit: ſed ora aſpidum rupta ſunt, & maligni illius fraudulenta conſilia in lucem prolata.

Nota impoſturã fallaciosi dæmonis.

Iob. 40

Puella quædam in monaſterio Ciſtercienſis Ordinis inter ſanctimoniales ſub habitu monaſtico Domino ſeruiebat. Inuidit uerò illi tanto acerbius antiquus ſerpens, quòd in ſexu fragili & ætate iuuenili tam arduæ uitæ inſtitutum eam complexum uideret. Itaque cernens illam ſimplicem, formidoloſam & humilem ut per puſillanimitatem & immodicum timorem, eam in deſperationem adduceret, blaphemis & ſordidis cogitationibus eius animũ uexauit. Illa uerò, ut erat meticuloſa & talium tentationum rudis ac imperita, in ipſo eiuſmodi cogitationũ primo acceſſu putabat ſe fidem amiſiſſe & diu quidem multo cum dolore reſtitit. ſed tandem uirulenti ſerpentis ſibilũ am-

Dæmõ ualde infeſtus eſt cuidã ſanctimoniali.

plius

plius ferre non ſuſtineus, nec interim pectoris ſui uulnus, ut medicinam acciperet, aperiens, præ puſillanimitate in deſperationem prolapſa eſt. iamque adeo eius mentem malignus boſtis depreſſerat, ut nec orationem Dominicam, nec Symbolum Apoſtolicum dicere poſſet. Nec uoluit confiteri peccata ſua: & ſi nõnunquàm uel blanditijs adducta, uel minis cõpulſa, quædam confiteretur, nulla ratione permoueri potuit, ut ueniam peteret Non potuit intereſſe ſacramentis Eccleſiæ, non Chriſti corpus percipere: nec raro præ animi perturbatione ſibiipſi manus adſerre conata eſt: uerbũ Dei & ſalutares admonitiones ſpernebat: omnis boni odio laborabat: multas per os eius diabolus blaſphemias euomebat. Fiebant quidem à pijs ſororibus eius multæ ad Dominum preces pro illa, ſed columbam ſuam è faucibus tartarei accipitris extorquere, & illud genus dæmonij precibus & ieiunijs eijcere nequibant: non quòd clemẽs ſponſus tot ſanctarum uirginum orationes ſperneret, ſed quòd dæmonium atrociſsimum ſingulari ancillæ ſuæ uincendum & profligandum ſeruaret, quæ precum ſuarum efficacia maxillas Leuiathan perforaret, & ab eius ore prædam illam ui extraheret. Adducta eſt itaque puella ad eam: illa uerò, ut erat ſpiritu commiſerationis & melle ſpiritalis dulcedinis affluens, eam benigne ſuſcepit, non modo in cellulam ſuam ſtudio hoſpitalitatis, ſed etiam in cor ſuum charitatis ſpiritu & beneuolentia: cumque multum pro ea rogaret Dominum, nequam ſpiritus, quam ſe fortiter tenere exiſtimabat, relinquere noluit. Tum illa ſeipſam Domino prolixius immolans, quadraginta diebus in lachrymas, preces & ieiunia incubuit, ſed ita tamen, ut bis uel ter hebdomadibus ſingulis cibum acciperet. Eo ieiunio abſoluto, teterrimus ille ſpiritus, relicta puella, ad Chriſti ancillam cum dolore & ignominia uenit coactus, & ab Angelo Domini mirabiliter uinctus & tortus, ita ut uideretur quaſi reiectis per uomitum uiſceribus, omnia inteſtina ſua ad collum geſtare. Quod enim inuiſibiliter Dominus in ſpiritu operatur, id quandoque per ſigna quædam exteriora uiſibiliter oſtendit. Rogauit autem gemebundus Chriſti amicam, ut ipſius miſereretur, & mulctã ipſi irrogaret. aiebatque quicquid ipſa iniungeret, id ſibi neceſſario faciendum incumbere. Illa uerò, ut quæ nunquàm quicquam ſibi arrogaret, nec aliquid uellet ſine conſilio facere, acciuit ad ſe magiſtrum quendam, ipſius familiarem amicum, cui bene confidebat. Illo conſulente, ut eum iuberet ire in deſertũ locum, ubi nulli unquàm uſque ad ſupremi iudicij diem nocere poſſet, alius quidam ſuperuenit, utriuſque ſatis familiaris: qui cum rem cognouiſſet, pro maiori ſpiritus uehementia & feruore, Nequaquàm, inquit, ſic euadet ille furcifer, ſed iubeas illum confeſtim abire in profunda inferorum. Illa ergo id præcipiente, & dæmone cum ululatu deſcendente, tantus tartareorum ſpirituum clamor excitatus eſt, ipſa in ſpiritu audiente, quòd magnus & potẽs quidam è ſuis princeps ad ipſos ueniret, ut multum illa obſtupeſceret, & Domino gratias ageret. Porrò puella eadem hora liberata, facta confeſſione peccatorum ſuorum, Chriſti corpus accepit, & Deo gratias agens, ad ſuum monaſterium reuerſa eſt.

En ut cõprimitur ſuperbiſſimi dæmõis arrogãtia.

Nonnunquàm Chriſti ancilla poſt multas uigilias & preces in lectulo ſuo nonnihil quieſcente, ſub diuerſis formis apparebat ei diabolus, ſtrẽdens in eam, eique maledicens: Malo tuo, inquiens, quieſcas: nobiſcum in gehenna ſit requies tua. Non minus enim torqueor quiete tua, quàm labore & precibus tuis. At illa ſubridens, edito Crucis ſigno, eum diſcedere compellebat.

De uigilijs & ſomno eius. Cap. 10.

Grauem & intolerabilem temporis ocioſe traducti iacturã fortis illa & prudens mulier cenſebat. Dies enim prætérlabũtur, ſed nõ redeũt, nec reuocari poſſunt. Itaque temporis amiſſi damnum irrecuperabile eſt. cæteræ autem res temporariæ, ſi ſint amiſſæ, reſtaurari poſſunt. Quamobrem ſummo cauebat ſtudio, nequam unquam noctis uel diei horam, quantum fieri poterat, ocioſa tranſmitteret. Noctibus raro dormiebat, ſciens homini ſomnũ non ad meritum, ſed ad humanæ infirmitatis recreationem a Deo clementer attributum. Non enim meremur dormientes, cum nulla tunc nobis ſit liberi arbitrij uſura. Vnde quantum potuit, à ſomno abſtinẽs nocturnis uigilijs tanto deuotius, quanto liberius abſque ullo circunſtrepentium ſonitu, Domino uacabat. Abſtinentia enim, qua corpus ſuum conficiebat & exiccabat, & ignis diuini amoris intus ardens, omnem ab ea ſomnolentiam profligabat: ſuaues etiam angelorum cantus, cum quibus non raro noctes inſomnes ducebat, omnem ab eius oculis ſomnum abſque ulla corporis moleſtia abigebant. Separatæ enim ab hominum frequentia nocturnis horis, aderat beatorum ſpirituum exercitus, quorum ſonus mirabilis, tanquam caſtrorum, dulci quadam harmonia mulcebat aures, torporem omnem repellebat, recreabat caput, mira ſuauitate afficiebat mentem, excitabat deuotionem, inflammabat affectum, & ad laudẽ & gratiarum actionem ſuo inuitabat exemplo, cum ſæpius repeteret, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus. Attendant hæc, & lugeant miſerabiles & ſtultæ fœminæ, quæ laſciuis cantionibus ignem libidinis in ſeipſis excitant, & anhelitu ſuo prunas ardere faciunt: ſicq; a cantu Angelorum alienæ, pereunt in uanitate ſua, earumque riſus in luctum, gaudium in mœrorem ſempiternum, cantus in ululatum mutabitur: habebuntque, ut Dominus ait per Eſaiam, pro zona funiculum, pro ſuaui odore fœtorem pro criſpanti crine caluitium.

Tẽpus nõ ſinit ocioſe labi.

Somni paucißimi eius.

Eſa. 3.

Ac noſtra Maria choreas uanitatis & omnes ſatanæ pompas Chriſti amore proculcans, felicius & ſuauius iucundiſsimis Angelorum choreis meruit intereſſe. Et quia precioſas ſanctorum reliquias, quibus copioſe munita & ornata eſt eccleſia Oegniacenſis, nocturnis cuſtodiebat excubijs, ſancti, quorum erant eæ reliquiæ, noctem feſtam cum ea ducentes, & cuſtodi ſuæ tanquam applaudentes, mirabili conſolatione ſpiritum eius exhilarabãt. In extrema quoque eius ægritudine commiſerantis affectu eam conſolantes, patrocinium ei apud Deum & mercedẽ pro labore atque cuſtodia pollicebantur. Habebat uero lectum in cellula ſua, in quo non niſi parum ſtraminis inerat. Et dormiebat quidem in illo, ſed raro: nam frequentius ſedens in eccleſia, capite ad murum inclinato, exiguo ſe ſomno recreabat, & ita ad iucũdos uigiliarum labores reuertebatur. Sicut enim ſitiens, dum dormit, fontes aquarum ſomniat: & eſuriens, fercula ſibi apponi immaginatur: ſic illa eum, quem cõcupiſcebat & ſitiebat, per nocturnam etiam quietem ſemper ob oculos habebat. Vbi enim amor, illic oculus: ubi theſaurus eius, ibi etiam cor illius erat. Inde eſt, quod Dominus ait: Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Nec raro eam Dominus, perinde ut ſanctũ Ioſeph & alios ſanctos, per ſomnum admonuit: imo multa ei dormienti oſtendit, multis reuelationibus, ne uel ſomnus ocioſus eſſet, eam uiſitauit, ſicut erat per Prophetam ſuum pollicitus: Senes, inquit, ueſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes ueſtri uiſiones uidebunt.

Lectulus eius.

Mat. 6

Ioan. 12

Mat. 1 & 2.

Per-

Præſentiam Chriſti in Euchariſtia dicit, q̃ i tẽplis aſſeruatur.

Permittebatur interdum ſomnum capere in cellula ſua: nonnunquam uerò, cum magnæ imminerent ſolennitates, non niſi intra eccleſiam in Chriſti præſentia potuit obtinere requiem: & tunc noctes atque dies illic permanere cogebatur. Angelo enim ſuo, ipſius cuſtodiæ deputato, tanquàm Abbati ſuo eã oportebat obedire, isque eam interdum nimijs confectã ieiunijs, ut quieti ſe daret, admonebat: cumque paululum quieuiſſet, excitabat eam, & ad eccleſiam reuocabat. Eoipſo uehementer eam incitante & uirtutẽ ſupeditante, quodam tempore à feriis S. Martini uſque ad Quadrageſimam adeo eccleſiæ pauimento adhæſit anima eius, ut ſiue ſederet, ſiue iaceret, inter ſe & nudam terram nihil penitus, ne feſtucam quidem exiguam ferre poſſet: cumque ante altare dormiret, non niſi meram humum, uel lignum ad altaris baſim tranſuerſim poſitum, pro puluinari haberet. Et tamẽ ea hyeme tanta erat frigoris immanitas, ut etiã ſub ſacrificio in ſancto calice, uinum repente, quod equidem memini, congelaret: cum interim illa nec frigus ſentiret, nec caput, ſancto Angelo manum ſuam humaniſsime interponente, uel tenuiter doleret. Væ uobis, qui dormitis & laſciuitis in ſtratis ueſtris, & in lectis eburneis, qui mollibus delectamini, in ueſtris uoluptatibus mortui & ſepulti: qui ducitis in bonis *Iob 21.* dies ueſtros, ſed in puncto ad inferni nouiſsima de- *Eſa. 14* ſcendetis, ubi ſubter uos ſternetur tinea, & operimentum ueſtrum erunt uermes. Ecce famulæ Chriſti, dũ ſuo Domino religioſe ſeruit, humus obſequitur, ne eius duritia atteraẽ, parcit hyems, ne frigore crucietur, ſancti miniſtrant angeli, ne ulla ea parte lædatur. Contra uos autem inſenſatos pugnabit orbis terrarum pro Domino, armabitur creatura Dei ad ultionem inimicorum eius, quæ ſuo authori inſeruiens, *Sap 5.* aduerſũ nos excãdeſcet, de uobis ſuppliciũ ſumptura

De eius ueſtibus & habitu corporis. Cap. XI.

QVæ uellere agni immaculati ueſtiebatur, quæ ueſte nuptiali intrinſecus ornata erat, quæ Chriſtum intus induerat, cultum uel ornatum externum habebat neglectui. Interim tamen mediocribus utebatur ueſtibus, & neque affectatæ ſordes, neque exquiſitæ munditiæ unquàm ei placuere, Itaque ornatum & ſordes æque fugiebat, quòd alterum delicias, alterum uanam gloriam redoleat. Sciens autem beatiſsimum Iohannem ab aſperi- *Mat. 11* tate ueſtium à Domino commendatum, & dictum eſſe à Chriſto, Qui in domibus regum ſunt, mollibus ueſtiuntur, ſubucula ad carnẽ uti noluit, ſed aſpero ſacco cilicino. Tunicam habuit laneam coloris albi, & eiuſdem coloris pallium ſimplex, abſque ulla uel pellium uel alterius panni ſubductione, non igno- *Gen. 3.* rans primos parentes noſtros poſt ruinam, à Domino, cum nudi eſſent, non ueſtibus precioſis, uel multa arte tinctis, ſed tunicis pelliceis indutos fuiſſe. Harum ergo ueſtium ſimplicitate contenta, cum intrinſecus ferueret, nullum externum metuebat frigus, nec opus habebat igne, quo frigus hyemis depelleret imo mirandum in modum cum hyems aſperior glaciali frigore aquas conſtringeret, uti feruebat intus ſpiritu, ſic foris corpore, præſertim inter orandum, calebat, idque adeo, ut ea ſudore eius aromatico nonnunquam etiam ueſtes redolerent. Et erat plerunque ſane odor ueſtimentorum eius ſicut odor thuris, cũ ea cordis thuribulo preces Domino offerret. Quid hic dicturæ eſtis uanæ & faſtuoſæ mulieres, quæ inul- *Nota rẽ miram.* ta indumentorum uarietate oneratis cadauera ueſtra & ueſtibus longas caudas trahẽtibus, degeneres uos & belluinas declaratis, circumornatæ templorum in- ſtar? Veſtra ueſtimenta comeduntur à tineis, & putrent, ſanctæ huius mulieris ueſtes in reliquijs habentur, & ſuauiter redolent. Sunt hæ nimirum precioſæ ueſtes, quas licet admodum tenues, nullum potuit penetrare frigus, atque ideo propter frigus ſanctificatæ ſunt: propter ſanctificationẽ autem, poſt eius obitum ab hominibus pijs & diligenter aſſeruantur, & pietatis affectu, honore afficiuntur.

De eius labore manuario. Cap. 12.

SCiebat prudens mulier primis parentibus generis noſtri poſt peccatum admiſſum, & in ijs omni poſteritati eorum hanc, Dominum, irrogaſſe mulctam, ut in ſudore uultus ſui ueſcerentur pane ſuo. Quamobrã manibus ſuis, quandiu potuit, ut corpus per pœnitentiam affligeret, ut indigentibus neceſſaria, & ſibi uictum & ueſtes, quæ omnia Chriſti amore reliquerat, acquireret, laborauit. Tantam autem operandi uirtutẽ ei Dominus contulerat, ut ſocias ſuas longo poſt ſe interuallo relinquens, & ſe & aliam fere ſuo labore ſuſtentare potuerit, diligenter attendens illud Apoſtolicum: Qui non laborat, non manducet. Ducebat autem omne laboris exerci- *2. Th. 3.* tium iucundiſsimum cum attenderet unigenitum excelſi regis filium, qui aperit manum ſuam, & im- *Pſ. 144* plet omne animal benedictione, laboribus ſancti Ioſeph & pauperculæ Virginis enutritum. Itaque in quiete & ſilentio, iuxta Apoſtoli conſilium, manibus operando, panem ſuum manducabat. In ſilẽtio enim & ſpe erat fortitudo eius. atque ideo tantum turbam & *2. Teſ. 3.* ſtrepitum fugiabat, quietem & ſilentium diligebat, *Eſ. 30.* ut quodam tẽpore à feſto S. Crucis uſque ad Paſcha Domini, ne unum quidẽ uerbum locuta ſit: quod quidem uſqueadeo gratum fuit Domino, ut ex Spiritus ſancti reuelatione didicerit, eo uel maxime ſe id impetraſſe, quòd citra Purgatorij pœnas, migraret ad cœlos. Poteſt inde haud obſcure animaduerti, quàm *Silẽtiũ ei⁹ quã tũ Deo placuerit.* ſit graue loquacitatis uitium, cum tam gratum ſit Domino ſilentium. Vir linguoſus, ait Propheta, non dirigetur in terra uiuentium. Tandem autem talentum ſibi creditum in dies ſolerti negociatione multiplicans, & ſemper de uirtute in uirtutem per ſcalam, *Pſ. 139.* quam uidit Iacob patriarcha, aſcendens, cum iam in excelſo conſtituta, & tanquàm in ſupremo gradu ſita omnia ſub pedib⁹ ſenſibilia reliquiſſet, adeo ab uber- *Gẽ. 28* tate ſpiritus abſorpta eſt eius portio ſenſitiua, ut iã nõ niſi cibum illũ, qui non perit, Chriſto totam eã occupãte, operari poſſet. Atq; ita ceu emerita & ab omni manuario opere immunis, deinceps ſoli Domino uacauit, qua libertate Chriſtus donauit ancillã ſuam.

De compoſitione uultus & totius corporis. Cap. 13.

INteriorem mentis eiusq; conſtitutionem geſtus exterior, corporis totius compoſitione declarabat, cordisque eius gaudium uultus ſerenitas latere non ſinebat. Miro autem moderamine cordia- *1. Cor. 11.* grauamen uultus hilaritate temperabat, & mentis iucunditatem uerecundæ faciei ſimplicitate nonnihil celabat, cumque uelit Apoſtolus, ut mulieres uelato capite orent, uelamẽ candidum, quo caput tegebat, ad oculos eius ſubmiſſum erat. ſicque demiſſo in terram uultu, tardo maturoque inceſſu humiliter ingrediebatur. Adeo autem de plenitudine cordis in faciem eius ſpiritus ſancti gratia redundabat, ut multi ſolo eius aſpectu ſpiritaliter refecti, ad pietatem & lacbrymas prouocarentur, atque in eius uultu, tanquàm

in codice

in codice unctionem ſpiritus ſancti legentes, uirtutem ab eo proficiſci leotirent. Quodam die Guido, eccleſiæ Cameraſcentis quondam Cantor, uir humaous & hominum religioſorū ſtudiolus & amicus, ut eā poſſet inuiſere, à ſuſcepto itinere deſleair. Quidam autem ea ſocijs eius, qui ſortaſsis necdom expertus erat, quantum hominibus piis conſerat cōgreſſus & familiaritas booorum, eius pium laborem deridens, ait: Quid iſthuc rei eſt, Domine Cantor? Cur ab itinere fruſtra diuertis? Visne muſcas & papiliones inſtar puerorom perſequi & cōpræhendere? Ille uerò, ut erat mitis & patieos, oihilo minus in ſuo permanſit propoſito, Chriſtique ancIllam, ea cuius præſentia oon eaiguam aorea conſolationem perceperar, religioſe iouiſit. Com aotem cum illa miſcerer ſermones, ſocius eius, ut ſoleot homioes mundo dediti, eos paruipendens, interim cum alijs de rebus uarijs & iofrugiferis colloquebatur. Sed cum iam longa eapectatio tædium illi adſerret, ueoit ad Cantorem, mooiturus ut ſioem faceret: & ecce dum ſorte in ancillæ Chriſti uultum oculos defigit, ſubito mirabiliter mutatus animo, tantam proſudit lachrymarum uim, ut etiam poſt longum temporis interuallom, ab eo loco & eius præſeotiam ægre potuerit amoueri. Tom Caotor, licer ille præ uerecūdia latere uellet, animadoerteos quid ei accidiſſet, eahilaratus animo, eumqoe uiciſsim. Eamus, ioquit: qoid hic ſubſiſtimus? ſortaſsis papiliones abigerē uis. At ille cū poſt multa ſuſpiria & lachrymas uia inde auulſus eſſet, ita ait: Ignoſce mihi: neſciui enim aotea, quid dicerem, at nunc in hac fœmina omnipotentis Dei uirtuturem experieotia cognoui.

Quidā ſolo adſpectu uultus eius mire cōpūgitur.

Quodam tempore, cum corpuſculum eius fetuorem ſpiritus diutius tolerare nō poſſet, in magoam incidit ægritudinem, piusque parer filiam, quam diligebat, adeo diſciplioæ flagello caſtigaoit, ut membra corporis eius mirabiliter torquerentur. Nam uelut io orbem brachia eius præ dolore agitabantur, pectusque manibus tuodere cogebator. Paolulum aūt ad tempus oi morbi ſe remittente, illa ad ſe reuerſa, taoto cum gaudio Domioo gratias agebar, qui flagellat omnem filium, quem recipit, ot illud Apoſtoli io ea impletom cerneretur: Cum infirmor, tunc potens ſum. Poſtquàm autem tanquàm io fornace hac infirmitate electam ſuam probauerar Domious, eacocta iam ad purum & prorſus e apolita, tantas deiode a Domino io uigilijs, ieiunijs & laboribus perſerēdis accepit oires, ut etiam fortes homioes tertiam laborum eius partem ægre ſint toleraturi. At tamen accidit ooonunquàm, ut ſi quis ex amicis eius aliqua moleſtia laborarer, uél teotatiooi ſuccumberet, tuoc illa quoque cum infirmo infirmaretur, & cum ſcandalizato uehementi dolore ureretur: & pleruoque ēt eū, quē iā diaimos, morbū in aliquo mēbro ſuo ſpeciatim ſentirer. Mox autem nouo quodam miraculi genere, accito ad ſe ſacerdote, illoque digito ſignum Crucis, ad locum a morbo infeſtatum exprimente, taoquam ſanctæ Crucis uim reformidans morbus, ad locū aliū ſe traosferebat: rurſus autem edito Crucis ſigno, & ad ſingula loca repetito, uagus & profugus morbus ſanctæ Crucis poodus ferre amplius nō ſuſtinens, tandem mirabili & inaudito uenationis genere exagitatus, à corpore aocillæ Crucifiai penitus recedebat. Illa autem intueos oculis fidei io ſerpentem æneū, a ſerpentini morbi liberata morſibus, Deo & ſanctæ Cruci multiplices agebat gratias. Noo ſolū aūt ea cōtēplatiooe uultus eius multi deuotionis gratiā haoriebāt, ſed ēt ex mutuo colloquio quibuſdam dulcedioē ſtillabat. idq; adeo, ut oō modo ſpiritaliter in animo, ſed ſēſibiliter ēt ceu mellis quēdā guſtū in ore pciperēt. Sed hæc audiēt duri & tardi ad credēdū & murmurabunt: qui uerò eiusmodi diuioas conſolatiooes eaperti ſuor, facile ſibi perſuaderi ſiount, memores illius io canticis canticorum: Fauos diſtillaos labia tua ſpooſa: mel & lac ſub liogua tua. Vnde cū uir quidam eaimius, licet ſuo ipſius iodicio eaiguus, qui pro ſingulari modeſtia & humilirate atque inſigni charirate ea longioqua regione ad eam inuiſendam uenerat, quandoqoe cum illa loquererur, ex eius coosfpectu tantam prrrepit conſolationem, ex ſermone uero tantam dulcedioem, ut toro illo die mellitum guſtum, quem io ore ſentiebat, nullus cibi corporei ſapor abolere poſſer. Eius autem ſaocti uiri nomen deiodultria ſubticemus, quòd ſui prædicatione mirabiliter erucietur, & uelot aurum in fornace, laodantium ore probetur. At inde tamen id conſecutus eſt, quòd pius auimarum conſolaror ſerui ſui, ſua cauſa eailium patientis, uel maxime releuauit amaritudioem. Sed quæſo te, cur uerecundia aſficeris? Cur mihi iraſceris? Quis uerò nomen expreſsit tuom? Nō tu ſolus eaolas? An noo multi ante te foere exules? nō multi Epiſcopi, multi. Toloſaui aote te fuere & poſt te eſſe poterunt? Ao uerò propter tuam uerecundiam ancillæ Chriſti laudes ego reticere debui? Quid iſthuc ad te attioet? Quid habes, quod non accepiſti? Noo tua hęc, ſed Chriſti gloria eſt. Neque enim qui plaotat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Non tua ſunt, ſed Domini, qoæ diai: quanquam & Dei ſunt dantis & tua, homiliter ea accipientia, & ancillæ Chriſti, cuios meritis Dominus peregrioatioois tuæ moleſtias releuauit. Sed iam primo huic libello fioem imponamus in quo de iis, quæ ad exteriorē hominē pertinēt & ſeoſibiliter eatrinſecus eaercērut, diximus, ut qoaſi dimidij itineris confectis ſpatijs, priuſquam ad ioteriora & ſubtiliora trāſeamus, pauliſper reſpiremus.

Heb. 12
1. Cor. c 3.
Magnus à Dño uires accepit.
Vis S. Crucis.
Nū. 21
Can. 4
Fulconē Toloſanum Epm haud obſcure dicit.
1. Cor. 3

LIBER II.

De varijs filiæ regis uirtutibus, & ut ornata fuerit ſeptem donis Spirituſſancti. Cap. 1.

IAm porrò, quanta fuerit filiæ regis gloria intrinſecus, qualique uirturum uarietate circuodata & ornata ſit à patre lominum, uideamus. Moltæ qoidem filiæ in diebos noſtris congregaoerunt diuitias, ſed hęc ſola, ut pie credimus ſopergreſſa eſt uniuerſas, cui pater eius cœleſtis tunicam talarem polymitam, omigeois uirtutibus pictam, omoiuarijs hortorum Domini floribus decoratam contexuit. Cum ſit autem impoſsibile nobis, omoes ſpleodidi firmamenti huius ſtellas, cunctos amœni prati huius flores, & uniuerſas uirtutum eius uarietates ſingulatim commemorare, ad ipſas cauſas originarias, è quibus ceu fontibus quibuſdam bona cuncta manarunt, puta ad ſeptem ſancti ſpiritus dona oos uertemus. Impleuit enim eam Domious ſpirito ſapieotiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietaris, & ſpiritu timoris Domini. Spiritus ſapiētiæ, deliciis ſpiritalibus affluentem & charitate ferueotem, ſpiritus intellectus, rerum cœleſtium contemplatricem, ſpiritus conſilij, prouidam, ſpiritus fortitudiois, patieotem & longanimem, ſpiritus ſcientiæ, circonſpectam & moderatam ſiue diſcretam, ſpiritus pietatis, miſericordiæ uiſceribus abundantem, ſpiritus timoris Domini, cautam & humilem regis filiam efficit.

Eſ. 11.

De

De ſpiritu timoris Domini. Cap. 2.

DE ſpiritu timoris Domini primo loco agemus:qui non ſolum principium eſt ſapientiæ, *Pſ. 110.* ſed etiam bonorum omnium cuſtos. Etſi aũt *Pro. 1. & 9.* perfecta charitas timorem omnem,id eſt, timoris pœnam & angores foras miſit & excluſit à filia regis: at nihilo minus præ amoris abundantia adeo erat ſolicita & religioſa ſiue timorata,tantamq; cautionem cunctis ſuis nedum operibus, ſed etiam uerbis & cogitationibus adhibebat, ut nulla etiã exigua negligeret. Crebro enim attendebat eam ſcripturæ ſententiã:Qui ſpernit modica, paulatim decidit. *Ec. 19.* Verebatur omnia opera ſua,prouidens Dominum in conſpectu ſuo ſemper,atque in omnibus uiis ſuis cogitans illum,ne forte in aliquo ei diſpliceret. Sciebat enim,etiamſi quis uitet grandia, poſſe tamen arena paulatim obrui. Multi capilli Abſoloni ab arbore pẽ *2. Reg. 18.* denti exitium attulere:& multa peccata uenialia,dũ ex contemptu placent uel negliguntur, ad æternum interitum perducunt. Erat igitur ei timor caſtus in corde,tanquàm faſcia pectoralis, quæ cogitationes conſtringeret,tanquàm frenum in ore, quod linguã coerceret. in opere ceu ſtimulus,ne deſidia torperet, denique uelut norma & regula in omnibus, ne unq̃ modũ excederet. Timor hic inſtar ſcoparum purgabat cor & animum à duplicitate,os a falſitate,opera ab omni uanitate. Ita illa, tanquàm hortus concluſus & fons ſignatus,nihil præter Chriſtum & ea quæ ad Chriſtum attinerent,facile recipiebat. Chriſtus erat meditatio eius in corde,ſermo in ore,exemplum in opere. Nunquàm ego uerbum ſeculare, ſiue quod mundum reſpiceret,ab eius ore audiuiſſe me memini porro uix periodum unam inter loquendum abſoluebat,quin Chriſtum crebro intermiſceret. Vſqueadeo timor Domini ſanctus mentem eius occuparat, ut cũ eſſet apud Villenbroc prope Niuellam, herbas duntaxat,quæ non ſeminantur,& alia ſponte naſcentia, non raro colligi uoluerit, ut inde ſibi pulmentum coqueret:ne forte captum a beſtia,id eſt, eleemoſynas,quas raptores & fœneratores domibus leproſorum conferre ſolent,manducaret. Abſtinebat enim non ſolum ab illicitis,ſed a licitis etiam,ne laxa quadam nimiaque libertate aliquo modo ad illicita deflecteret. *Studiũ paupertatis.* Ex eodem timoris ſpiritu tantum conceperat,paupertatis amorem,ut etiam res neceſſarias uix retinere uellet. Quandoque fugere conſtituerat, ut inter extraneos ignota & contempta,oſtiatim ſibi uictum emendicaret, ſicque nuda nudum Chriſtum ſequeretur,relicto pallio omnium rerum temporalium cum Ioſeph,hydria cum Samaritana, ſindone cum Iohanne. Sæpe enim apud ſe conſiderans Chriſti paupertatem,ut ei nato non fuerit locus in diuer- *Gẽ. 39.* ſorio,ut non habuerit,ubi caput reclinaret, ut pecu- *Iohã. 4.* nia defuerit,unde tributum ſolueret, ut denique ex *Marc. 14.* eleemoſynis uictitare, & alienis hoſpitiis excipi uoluerit:tanto aliquando paupertatis deſiderio incenſa fuit,ut aſſumpto ſacculo, in quo eleemoſynas reponeret,& paruo ſcypho, unde aquam biberet, uel in quo etiam fortaſsis pulmentum, ſi mendicanti daretur,acciperet,uetuſtis induta pannis,adeo prorſus diſcedere uoluerit,ut multis amicorum lachrymis ægre tandem poſſet retineri. Cum enim ualedixiſſet ſuis,& in tali habitu cum ſacculo & ſcypho Chriſti paupercula iter uellet arripere,tantus dolor,tanta lachrymarum uis amicos eius,qui illam in Chriſto diligebant,obtinuit,ut ea, quippe uiſceribus charitatis affluens,id ferre nequiret. Coarctata ergo utcinque,cum flagraret deſiderio fugiendi & mendicandi cum Chriſto,potius tamen eo inclinauit,ut maneret propter fratres & ſorores,quibus eius abſentia intolerabilis uidebatur. Fecit igitur,quod potuit. Tantus autem deinceps paupertatis amor in ea perſeuerauit,ut interdum mappam,de qua panem edebat, uel alia linteamina ſciderit,partem ſibi retinens, partẽ dans pauperibus. Væ uobis,qui coniungitis domum ad domum,& agrum agro copulatis uſque ad termi *Eſa. 5.* num loci,qui impleri non poteſtis pecunia, nec fructum ex illa capere,qui theſaurizatis uobis in terra, ubi erugo & tinea demolitur,ubi fures effodiunt & *Mat. 6* furantur,ſemper congregantes,& ſemper in opia tabeſcentes. Quid unquam huic Chriſti pauperculæ defuit,quæ diuitias ſemper reſpuit, & tamen ſemper, quod aliis largiretur, habuit? ſemper paupertatis ſtudioſa fuit,& tanto copioſius res neceſſarias ei Dominus ſuppeditauit?

Nec tamen hoc ſpiritu timoris diuitias duntaxat contempſit,ſed præ ſpiritus paupertate adeo erat exigua in oculis ſuis,adeoq; ſe deiiciebat,ut nõ alio fere, *quàm nihil de ſe ſenſerit.* quam nihili,loco ſe haberet, & cum omnia bene & recte feciſſet,non ſolum ore fatebatur, ſed etiam animo ſentiebat,inutilem ſe eſſe, cunctiſque inferiorẽ ſe exiſtimans,nihil unquã de ſe præſumebat, ſed omnes ſe ſuperiores arbitrabatur. Cumque aliquid à Domino beneficii acciperet,aliorum meritis id adſcribebat,nunquam ſuam quærens gloriam, ſed omnia referens ad eum,a quo bona cuncta procedunt, imo ipſis Dei beneficiis indignam ſe putans. Nullum quãtumuis abiectum aut peccatis obnoxium ſpernens, ſe ſolam deſpiciebat,atque ab alijs ſe deſpici pro nihilo ducebat. Per infamiam & bonam famam,a dextris & a ſiniſtris ſcuto ueritatis circundata,cum eſſent tenebræ eius,ſicut & lumen eius,nec uituperiis deprimebatur,nec laudibus efferebatur. Præ multa autem humilitatis abundantia,quantum in ipſa erat, ſemper latere appetebat. Vnde cum præ cordis iubilo & gratiæ plenitudine intra ſe occultare ſe non poſſet,quandoque ad uicina rura uel dumenta confugiebat, ut humanos uitans oculos, ſecretum ſuum Deo & ſibi intra puræ conſcientiæ arcam conſeruaret. Interdum tamen,precibus amicorum compulſa,uel à Domino ad aliquem ſpecialiter miſſa,ſiue etiam commiſerationis affectu,ut puſillanimes conſolaretur,incita,ex multis,quæ ſentiebat,pauca humiliter & uerecunde referebat. O quoties dixit ad amicos:Quid de his ex me quæritis? Non ſum ego digna talia ſentire,qualia uos ſciſcitamini nec raro cum murmure quodam Domino reſpondit:Quid iſthuc ad me attinet Domine Mitte quem miſſurus es:non ſum digna,ut eam,& cõſilia tua alijs nunciem. Nec tamen ſancti ſpiritus inſtinctui potuit reſiſtere,quin,ut aliorum cõſuleret infirmitati, quædam nũciaret. Quot illa familiares ſuos ab impendentibus periculis præmonuit ac præmuniuit? Quoties occultos malignorum ſpirituũ laqueos amicis ſuis detexit? Quoties puſillanimes & in fide uacillantes,diuinæ reuelationis miraculis confirmauit? Quid igitur,ò meticuloſa, erubeſcis. Cur indigentibus tot bona,ò auara,ſubtrahis,præ nimia humilitate a proximorum ædificatione te ſubducens? Num tua cauſa,quæ Deo quaſi inſeparabiliter adhærebas,nec eiuſmodi reuelationibus indigebas,tot & tanta tibi oſtendit Deus:ac non pro illorum potius commodo & utilitate,qui tibi credebant,& auxilio tuo habebant opus? Sed eheu quam multa & magna intra ſilentium continuiſti,quibus & firmi magis ac magis roborari,& pigri urgeri,& indocti illuminari poſſent,imo ipſe etiam Dominus in ſanctis ſuis mirabilis declarari? Cur ita talentum abſcondis? cur Chri *Can. 2* ſtum tuum non indicas mundo,qui tibi in nullo erit minor,ſi eum aliis communices? Aut nos quandoq;

a rege

Can. 1.

à rege introducta in cellã uinariam, ita præ ſpiritus ebrietate clamabat: Cur te Domine abſcondis? Cur te qualis ſis, non declaras? Profectò ſi mundus te cognoſceret, de cætero nunquam peccaret, ſed quàm primum curreret poſt te in odore unguentorum tuorum. Sed benedictus Deus, qui tenacitatem tuam retudit libertate ſua, & latebras tuas, uelis nolis, in lucem produxit. Nam cum feruentis ſpiritus æſtuante muſto, niſi ſpiraculum haberes, iam rumpi te oporteret, & ignis ardorem abſque ſpiramento ferre diutius non ſuſtineres: tu demũ è puero, quod dici ſolet, & ebrio extorquebatur ueritas: tunc mira & inaudita de interiori plenitudine eructans, e libro uitæ, modo nos capaces fuiſſemus, multas & mirabiles prælectiones nobis legiſti, e diſcipula in magiſtram repente mutata. Cum autem, tanquam potens crapulatus a uino, poſt ſomnum expergefacta ad te redires, tum uel oblita, quid dixiſſes, ſilebas: aut ſi qua fortaſsis memoriæ redderentur præ uerecundia pudefacta, fatuam, loquacem & garrulam te cenſebas, admiſſaſque quidnam paſſa eſſes, à Domino ueniam precabaris.

Quàm prorſus flocci pẽderit uana gloria.

Percontantibus nobis quandoque, num ex laudibus humanis, uel diuinis reuelationibus uana gloria uel leuiter titillari ſe ſentiret, ita reſpondit: Comparatione ueræ illius gloriæ, quam ego expeto, nihil prorſus eſt uel exiſtimari poteſt omnis humana gloria & prædicatio. Erat illa ſane in Domino tanta ueritate fundata, tanta grauitate ſolidata, adeo ueris bonis plena, adeo ſpiritalibus epulis ſaginata & exuberans ut omnem humanam gloriam, omnem humanæ laudationis uanitatem præ bonorum æternorum dulcedine, non ſolum non admitteret, ſed etiam cum quadam animi abominatione reſpueret ac faſtidiret: perinde atque uariis deliciarum ferculis exatiatus, ſi ei inſulſum & inſipidum aliquid offeratur, auerſari ſolet. Sicut autem non poteſt illi Chriſtus dulceſcere, cui adhuc dulcis eſt mundus: ita Chriſti dulcedo totam eius mentem adeo occupauerat, ut nihil illi ſaperet extra Chriſtum.

De ſpiritu pietatis. Cap. 3.

1. Ti. 4

PОrrò autem non ſolum ab omni ſpecie mala capiebat ſibi ſpiritu timoris ſed etiam pietatis ſpiritu ad bona omnia prona & propenſa erat. Exercitationem corporis pro paruo ducebat comparatione pietatis, quæ, iuxta Apoſtolum, ad omnia ualet, promiſsionem habens uitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. In lampade cordis ſui ignem charitatis oleo miſericordiæ iugiter fouebat, ne forte cum fatuis uirginibus abſque oleo deprehenſa, a nuptiis æternæ iucunditatis repulſa excluderetur.

Matt. 25.

Satagebat itaque pro uiribus cuncta miſericordiæ opera ex abundanti cordis pietate foris exercere: & uel maxime adeſſe & opitulari ægrotis, & defunctorum ſepulturæ intereſſe: ubi ſane multa ei arcana cœleſtia ſæpiſsime a Domino reuelata ſunt. Cum ſoror fratrum de Oegnies ſupremum traheret ſpiritum, illa intra cellulam ſuã perſenſit multitudinem frementium & rugientium dæmonum ad eius ægrotæ lectulum adeſſe, cum iam pro ea fieret commẽdatio. putabant enim iam defunctam. Tum illa ſolitæ grauitatis & innatæ uerecũdiæ quaſi oblita, ad lectulum illius accurrit, tetris illis ſpiritibus ſe opponens, nõ ſolum precibus eos oppugnabat, ſed etiam pallio tanquam muſcas abigebat. Cum autem ſcelesti illi terribiliter reſiſterent, ſororiſque animam, ut ſuam, ſibi uendicare uellent: tum illa amplius non ferens, clamabat ad Chriſtum ſuum eiuſque crucifixi ſanguinem & mortem continenter implorabat: cumque rugientes illi, præparati ad eſcã multis calumniis animam illam exagitarent, illa tandem a ſpiritu ſancto fiducia concepta, (ubi enim ſpiritus Domini, ibi libertas) in hæc uerba prorupit: Domine ego pro hac anima fideiubeo. Nam tametſi peccauit, at confeſſa eſt peccata ſua. Quod ſi fortaſsis negligentia aut ignorantia quippiam in ea hæſit, licet ſcribi non poſsit, manet tamen adhuc illi tua benignitate contritionis ſpatium. Fratres interim uocem tantum & geſtus eius aduerſus dæmones percipiebant, & Domino pro anima ſororis ſuę deuotas preces fundebãt. Tandem uictis & pudore affectis dæmonibus, ſanctiſque angelis aduenientibus, illa Deo laudes grateſq; agens, ad ſe reuerſa, quieuit. receptoque pallio ſuo, quod in illo conflictu abiecerat, ad cellulam ſuam cũ uerecundia recurrens, clauſo oſtio, delitescebat. Non diu poſt, cum in feſtis Apoſtolorum Petri & Pauli pro eadem anima deuote ſupplicaret, & de eius ſtatu, quippe pro qua fideiuſsiſſet, ſolicita eſſet, beatiſsimus Petrus Apoſtolus oſtendit ei animam illam diris Purgatorii pœnis afflictam, ſimulque & pœnas ipſas, & pœnarum cauſas ei indicauit. Magno cruciabatur ardore, quòd mundum & ſeculi uoluptates nimis ardenter amaſſet. Interdũ etiam acerrimo affligebatur frigore, quod pigra & deſes fuiſſet ad bona agenda, tum uel maxime, quod liberos & familiam ſuam admodum negligenter correxiſſet. Siti etiam mirandum in modum torquebatur, quod plus ſatis fuiſſet potationi dedita. Nuditate quoque, quod ueſtes ſuperfluas habuiſſet, ualde affligebatur. At pia Chriſti ancilla, ut uiſceribus pietatis tota affluebat, erga illos præſertim, qui in Purgatorio torquebantur, non fuit contenta precibus ſuis, ſed multa illi, etiam ab aliis precum, & ſacrificiorum ſuffragia conciliauit.

2. Co. 3

Vide inſignem charitatem.

Pœnæ cuiuſdã aĩæ in Purgatorii locis.

Religioſa quædam uidua, quæ in ſancta uiduitate diu ſeruierat Dño, & filias ſuas in ſancta uirginitate ſpõſo cœleſti integras ſeruabat, in Villenbroc prope Niuellam in extremis laborabat. Vidit aũt hęc noſtra Maria beatam Virginem ſanctæ uiduæ aſsiſtentem, & quaſi flabello quodam caloris æſtum, quo torquebatur, humaniſsime temperantem. Cum autem anima illius iam eſſet egreſſura e corpore, turba dæmonum inſidiantium nulli orationum inſtantiæ cedere noluit donec clauiger æthereus crucifixi uexillo eos turpiter pudefactos profligaret. Poſtquam autem defuncta eſt, uidit Chriſti ancilla beatam Virginem cum multitudine cœleſtium puellarum pſallentium & Deũ laudantiũ, & uelut in duos choros diſtributarum circa eius corpus uerſari: cumque ſacerdos pro more exequias celebraret, ſummus ſacerdos Chriſtus cum ſanctorum frequentia officium, ut uidebatur, etiam complebat, & mirandum in modum Eccleſia triumphans militanti reſpondebat. Poſt humatum corpus eius, uidit Chriſti famula animam eius, quod in hoc ſeculo ad purum purgata non fuiſſet, in Purgatoriis locis pœnas luere. Habuerat enim maritum mercatorem, qui non nulla, ut ſolent mercatores, mala fide acquiſierat: [illegible] familia Ducis. Louanienſis hoſpitio acceperat, qui multa de rebus male partis [illegible] expenderant, quæ cum needum eſſent [illegible], aiebat ſe eorum cauſa in Purgatorio retineri. Id uerò ubi reſciuit filia eius uirgo Deo deuota, Margareta de Villenbroc, & ſorores eius, [illegible] preces [illegible] ſeſſa. Nec diu poſt anima illius [illegible], niue candidior, ſole [illegible] ancillæ Chriſti [illegible] æternas epulas gaudens & gratulabunda proficiſcens, & quaſi [illegible]

batur, tenens manu, & [illegible] ſummi magiſtri facta diſcipula, lectitar[illegible].

Iohãnis Dunia cēſis uſu rūāctiſſime obitus. Sanctus quidem [illegible] ſenex, cui à puero in in nocen[illegible] & uirgin[illegible] [illegible] uerau[illegible] morti pro pin[illegible]abat. (dicebat[illegible] Iohannes D[illegible], cogn[illegible] Hortulanus, cunctaqu[illegible] pro [illegible] amore reliquerat, & [illegible] eam [illegible] ſan[illegible] adhortatio nibus ſu[illegible] multas Dom[illegible] lucrat[illegible] fuerat.) Aderat il[illegible] ægrotãti Chriſti famula, ui [illegible] frequẽtes angelos ſeni hilariter a[illegible]ere, ſimulque ſenſit odores gra[illegible]ſsimos. Itaque præ gaud[illegible] immenſitate capere & continere ſe non pot[illegible] ualde enim amabat uirum, & ceu patris loco eum habebat. Reuelatum autem ei eſt à ſpiritu ſancto [illegible] tantam egiſſet pœnitentiam, tot opprobria & perſecutiones Chriſti cauſa æquo animo tolleraſſet, tam iuſte & religioſe uixiſſet, tot Chriſto animas lucrifeciſſet, citra ullam Purgatorii moleſtiam libere ad Dominum euolare. Itaque quoties ſepulcr[illegible] eius, quod eſt apud Oegnies, præteriret, ſem[illegible] [illegible] inclinabat caput. Poſtea uero, [illegible] extrema [illegible] ægritudine, anima ſancti ſenis huius [illegible] alio amico eius defuncto, fratre Richardo de Menca[illegible] Capella, cauſa uiſitationis & conſolationis [illegible] eam miſſa eſt à Domino.

Erat Chriſti ancilla multa commiſeratione prædita, & et[illegible] ægrotos pr[illegible]ima, adeo ut a[illegible] etiam interdum noctes duceret inſomnes. [illegible] Oegniacenſium graui[illegible]ſimo eoque [illegible] laborabat morbo. Ei nonnunquam aderat Chriſti famu[illegible] ut eã conſolaretur: ſed cum eſſet iã prope [illegible] anus illa, & tenderet ad extrema, [illegible] fœtebat, ita ut nocte quadam ei [illegible] ſancta mulier, ſine magno cordis dolore uix [illegible]lum poſſet. At n[illegible]ilominus hæſi[illegible] apud [illegible], & [illegible] per uim a ſeipſa extorquebat, ut [illegible] permaneret. Sed cum iam amplius ferre non poſſet ac prope deficeret, reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ, & [illegible] eius immiſit guſtum quendam uini aromatic[illegible] & in eo guſtu odorem ſuauiſsimum tanquam [illegible] thuris, iſque fere triduo manſit [illegible] ita ut [illegible] cibi ſapor eum guſtum aromaticum ab ea poſſet excludere.

Curat putres ruptos manus impoſitione Multis uerò ægrotis ex [illegible] præſentia conſolationem & patientiam præſtiti[illegible] Deu[illegible], ſæpe [illegible] corporis ſanitatem eius meritis reſtituit. [illegible] lati ſunt ei quãdoque pueri rupti, & illa manus eis imponens, ſanos à ſe dimi[illegible].

Puer quidam prope Oegnies peri[illegible] laborabat ab eius auricula ſanguine e capite perpetuo manante. Nihil arte ulla medicorum cur[illegible] potuit: tandem medicina precũ ancil[illegible] Chriſti & a[illegible]monitione manus eius ſo[illegible]errime reſtitutu[illegible] eſt cum [illegible] mater eius ad eccleſiã accu[illegible], & Deo an[illegible] eius grat[illegible] as egit.

Itẽ fœminam morbidam. Quædam mu[illegible] apoſte mate ſi[illegible] morbo, quo pertin[illegible] me laborabat, ſe ſenſit liberatam: itidem & [illegible]us quidam apud Oegnies, eodem affectus incommodo. Audiui ego ex [illegible]cerdote N[illegible]nſi, Cuerr[illegible] nomine, ipſum aduerſa ual[illegible]di[illegible] [illegible] ad medicorum om[illegible] deſperationem, la[illegible]orantem cũ iam nemo eſſet, qui ei auderet [illegible] ueniſſe ad Chriſti

Item alij quoſdam. ancillam, mul[illegible] ab ea ob[illegible]ſſe, ut ipſi manum impon[illegible] ea [illegible] noct[illegible] ſe eſſe in ſomn[illegible] Mariam uenire ad eũ, [illegible] A [illegible] do[illegible] & [illegible] pater [illegible] do[illegible] [illegible]tur. [illegible] ubi [illegible] man[illegible] Chri[illegible] tetigit, [illegible] eſt.

Ali[illegible] quidem, [illegible] omnes del[illegible], qui [illegible] mulie[illegible] [illegible], iam nihil ni

ſi mortem expectabat, [illegible] eius ſanatus eſt. Sed q[illegible] [illegible] memorandis hæreo, [illegible] multi [illegible]
Etſi enim plurim[illegible] [illegible] tamen præſtantiſſi[illegible] [illegible] ſan[illegible].
Nullum enim [illegible] qu[illegible] ius anima [illegible] per cordis iu[illegible] [illegible] quandam pericul[illegible] nel ru[illegible] [illegible] adferret. In [illegible] [illegible] nõ habuit. Lu[illegible] [illegible] nõ capiebat ſomnũ ab oc[illegible] repe[illegible] & plerun[illegible] clamabat inſtar parturienti[illegible] [illegible] putas dolore ſauciata eſt, cum ru[illegible]entes [illegible]mentes [illegible] teruatim incurrerent in con[illegible] ctarum uirginum, Deo rel[illegible] ſecu[illegible] in pago, quem Manni uocant? & [illegible] uoti compotes impii & inuidi [illegible] præ[illegible] [illegible] arent [illegible]um ſanctæ [illegible] inde [illegible] la & ei[illegible] [illegible] dolore [illegible] u[illegible] [illegible] *Miro cruciat periculis animarũ.*

Vidit quidoque maxi[illegible] iritu[illegible] ei [illegible] qui ueluti [illegible] ruenti, cum [illegible] & [illegible] ore uere[illegible], multo atrociora ei [illegible] minare[illegible]. Paulo po[illegible] nunciarunt [illegible] Oegnie[illegible] qui Leodiũ euer[illegible], eccleſias prophanatas, mulie[illegible] ui opp[illegible] ſas, [illegible] omnes totius ur[illegible] ab [illegible] direptas re[illegible]. E[illegible] tum ſorte apu[illegible] O[illegible] uir ſanctus, inculpatis moribus, & [illegible] apud improbos exiſtimatione, totius [illegible] men, doctor & Pater [illegible] Io[illegible]ãnes Niuellanus. [illegible] ubi in ſa[illegible] hos per[illegible] mo[illegible], mente co[illegible] incredibili dolore a[illegible], uerius pro pa[illegible] ſol[illegible] ſ[illegible] uirgines, q[illegible] & [illegible] Domino lucra t[illegible] [illegible] qui dam [illegible]. Non mul[illegible] doluit [illegible]rũ tem[illegible]poralium, quas ſemper luti [illegible] ecclſiarum [illegible] animarum [illegible] nem uit ſanctu[illegible], cunctis uirtut[illegible] niter ornatus, acerbiſsime deplorab[illegible] [illegible] fi[illegible] os, patronus eccleſias, amicus ſpo[illegible] caſtoſimo ſpon[illegible] caſtas [illegible] cupie[illegible]. A[illegible] Chriſti ancilla, u[illegible] audiuit rumor[illegible] dum turbata eſt, ita ut mirarentur, qui non [illegible] ſciſſ, quãto pere amaret pudicas uirgines, Leo[illegible] ſto deuote famulantes. Sed præuenerat & præmonie rat eam Dominus, quippe qui non ignora[illegible], quam atrocem eius animo dolorem allaturi eſſent tumores eiuſmodi, ni præmuniret[illegible]. Cumqu[illegible] fratres Oegniacen[illegible], ut ſolent Clerici, non me[illegible] merent, quod fama ſpar[illegible] erat hoſtes eo uentu[illegible], interim nihil perturbabatur, nihil formidabat [illegible] ctis Ange[illegible] eam cõ[illegible]olantibus, & in terra pacem ho minibus bonæ uolun[illegible] nun[illegible] tantibus. Porro quòd ad domum Oegniacen[illegible] attinet [illegible] & trã qui[illegible]itate, fruebatur, in ſpiritu certior [illegible] & de pa ce ſuoru[illegible], & de ſanctarum, quas diximu[illegible] minime [illegible] Attamen uidebatur ipſi terra [illegible] mere & [illegible] ho mini[illegible] alimenta [illegible] qui in creator[illegible] ſuum tam immani ſcelere [illegible].

[illegible] *Leodij uaſtatio.*

& dicens: O te proteruam, & nobis inimicam atque aduerſam, quæ ingens damnum nuper dediſti mihi quando unum è præcipuis miniſtris meis abſtuliſti. Iam aliquandiu milite illo in bono propoſito perſeuerante, accidit ut quodam die ederet apud hoſpitem & creditorem ſuum, ciuem Niuellanum opulentum: cuius in ædibus, cum eſſet ſecularis, ſæpe admodum diſſolute uixerat, & ut ſolẽt milites, res ſuas prodige dilapidarat. Nec ita facile ab eius familiaritate ſubducere ſe poterat, quòd etiamnum illi eſſet obæratus. Cum autem hoſpes ille multa ei delicata fercula apponeret, & epularentur ſplendide, animaduertens impurus ſatan tempus ſibi ad tentandum hominem opportunum adeſſe, extruxit aggerem, ut caperet ciuitatem munitam. Reduxit itaque illi in memoriam, qua fuiſſet gloria præditus in hoc mundo: pepones quoque & alia Aegypti & ollas carniũ, uerſipellis ille ob oculos reuocauit. Illo uerò iam animo uacillante, quippe quem inſtar tritici cribraret ſatan clementiſsimus hominum amator, qui neminem patitur tentari ſupra uires, qui linum fumigans non extinguit, & calamum quaſſatum non conterit, ancillæ ſuæ ſpiritu indicauit, quemadmodum miles ille, dum non uitat ſecularium hominum conſortia, animo imbecillo fluctuet. Itaque illo mente uaga multa ſecũ ad menſam agitante, ecce nuncius ancillæ Chriſti adeſt, clam ad oſtium domus expectans, & ubi eũ cõpellandi data fuit opportunitas, ut ad dominam ſuam quamprimum ueniat, ei denuncians. Cum ergo ueniſſet ille ad locum, ubi Chriſti margarita extra Niuellam degebat, inuenit eam præ mœrore & cordis anxietate quaſi languidã, & pedes Crucifixi, quos complexa erat, lachrymarum imbre rigantem. Admirans itaque, & præ uerecundia animo conſternatus, cur ita lugeret, ſciſcitatur. At illa: Merito, inquit, lugeo & doleo cauſa tua: miſeria tua perturbat animũ meum. Spiritu cœpiſti, & iam carne uis miſerabiliter conſummari & perire, quando miſſa manu ad aratrũ retro cum uxore Lot reſpicis, ingratus plane & immemor beneficii & immenſæ miſericordiæ illius, qui te ex mundi conflagrantis incendio, tam multis aliis pereuntibus, extraxit. Tum ille ad ſe reuerſus, & tantæ reuelationis miraculo ſalubriter compunctus. Ignoſce mihi, inquit, pia mater, & ora pro me miſero: en ego Deo & tibi polliceor, me deinceps in eius, qui me per te reuocauit, ſeruitio conſtanter permãſurum. Cum autem mundus eum quadam ex parte detineret, multisque etiamnum ſecularibus implicatum negociis, crebro ad potentium aulas ire compelleret, ſocii quondam eius, itemq́ue cognati & familiares, uelut mortuum eum deplorantes, immo ceu in monſtrum quoddam digitos in eum intẽdentes, partim eum irridebant, partim blanditiis emollire, partim iniuriis & contumeliis exacerbare & frangere nitebantur. Quidam etiam ſatanæ ſatellites uirum nobilem & eiuſmodi iniuriis non aſſuetum, per cucullũ uel capitium trahebant: quibus omnibus ille admirãdæ patientiæ ſcutum opponebat, licet nonnunquàm humano more nonnihil erubeſceret. Cum autem domum rediret, inſtar ouis è luporum rictibus elapſæ, poſt tantas tempeſtates ad ſpiritalis matris conſolationem recurrebat. Ea uerò miro quodam modo diuinitus edocta, & conuicia atque opprobria, quæ pertulerat, & horam, in qua nonnihil perturbatus fuerat, prophetico ſpiritu referebat. Heri, inquit, hac hora indigebas auxilio, & ego piiſsimo Saluatori pro te preces obtuli, ut tibi præſtaret imitatione ſui proſpera mundi deſpicere, & nulla eius aduerſa formidare. Quo miraculo & ancillę Chriſti cõſolatione adeo confirmabatur, ut domum eius, ſuper firmam petrã fundatam, nec uenti, nec flumina poſſent impellere in ruinam. Nec raro ſane impellebatur ut caderet, ſed Dominus ancillæ ſuæ meritis permotus, manum ne laberetur, ſupponebat

En quantũ nocet, nõ uitare peccãdi occaſiões.

Gẽ. 19.

Filij ſeculi huius irridẽt & exagitant Chriſto ſeruire cupientem.

Vidit quandoque Chriſti famula apud Villenbroc dæmones callidis machinationibus tendere clam laqueos, ut quoſdam ex ipſius amicis caperet, quorum ruina ingens poſſet ſcandalum afferre. Sed cum iam intendiſſent arcum, ut ſagittarent in obſcuro rectos corde, illa non contenta lachrymis & precibus ſuſcipiebat ieiunium, ſciens eiuſmodi genus dæmoniorũ non facile eiici, niſi oratione & ieiunio. Itaque cum diebus quadraginta humiliaſſet in ieiunio animam ſuam, Dominus miſertus ancillæ ſuæ, nec eius afflictionem diutius ferre uolens, oſtendebat illi, quemadmodum ipſius amicum liberaſſet, ſimul indicans, in quàm horrendam peccati foueam ille corruiſſet, niſi ieiuniis & precibus eius ſatan oppreſſus eſſet. Vę nobis, qui in hac miſeria tantum amiſimus ſolatium tantum in afflictionibus & tentationibus præſidium niſi compenſet nobis in cœlo, quod perdidimus in hoc exilio.

Pſ. 10. Marc. 9.

Etſi autem aduerſum uarios & multiplices animorum languores & morbos precum eius inſtantia efficax eſſet medicina, at tamen contra blaſphemiæ & deſperationis ſpiritum ſingulari quadam gratia eminebat: & ut inter alios omnes ſpiritus ille nequiſsimus eſt ad infeſtandum, ita illa fuit potentiſsima ad opitulandum. Monachus quidam Ciſtertiẽſis inſtituti, immoderato quodam innocentiæ & puritatis zelo impulſus, præ ſpiritus feruore ad ſtatum primi parentis Adæ pertingere nitebatur. Suſcepit ea cauſa laboris plurimum, affligebat ſe inedia, uigiliis & precibus: ſed cum hæc omnia fruſtra eſſent, nec poſſet ad illam innocentiam peruenire, primo incidit in tædium & acediam. Volebat ille cibum ita ſumere, ut nullam inter edendum ſentiret delectationem. Primos ſenſitiuæ portionis ſiue ſenſualitatis motus conabatur nõ ſolum reprimere, ſed etiam extinguere penitus. Contendebat abſque ullo ueniali peccato uitam in perfecta puritate tranſigere. Erat ea tentatio dæmonii meridiani, ad impoſsibilia eum inſtigantis. Laborabat ſane permultum, ſed nullo labore potuit eo, quò intendebat, pertingere. Itaque præ mœrore tandem in deſperationis foueam prolapſus eſt, cum perſuaſum haberet, ſe in eo corruptionis ſtatu, in quo eſſet, ſalutẽ nulla poſſe ratione adipiſci. Veniales enim culpas, quas in hac uita omnes uitare nõ poſſumus, ille mortiferorum criminum loco habebat: nec uolebat propterea ſumere corpus Chriſti etiam illis diebus, quibus id monaſticus Canon uult percipi. En ad quam calamitatem, quàm horrendam & miſerabilem ruinam ſub ſpecie boni, hoſtis ille teterrimus ſimplicẽ hominem perduxit, ita ut infirmus reſpueret medicinam, & iugum obediẽtiæ à ſe repelleret, qui propriæ uoluntati ſemel nuncium remiſerat. Et ut hic aliquid ex fabulis non tamen fabuloſe, & uana non uane & fallaciter referamus, monachus hic, qui ad primi hominis innocentiam & puritatem peruenire nitebatur cui ſimilis putandus eſt, niſi ranæ illi, quæ cũ uideret bouẽ magno robore & grãdi corpore, uolebat ẽt ipſa illas uires & corporis molẽ adipiſci, Itaq; intendit ſe totã, & quoad potuit, inflauit: ſed fruſtra. nec enim ſi uel rumperet ſeſe, unquàm poſſet ad bouis quantitatem pertingere. Sic frater iſte, dum uoluit excedere limites uirium ſuarum & ſupra ſe efferri, infra ſe per deſperationem miſere collapſus eſt. Eius autem animi morbum pius quidã & bonorum omnium fautor Abbas ubi cognouit, cum aliis multis Dominum pro illo deprecabatur: ſed præualuit inimicus, & quẽ

Monachi cuiuſdam periculoſa tẽtatio.

laqueo forti conſtrinxerat, cum ſine intermiſſione uexabat. Tandem Abbas ille, quòd non ſolum ancillæ Chriſti eſſet amicus, ſed etiam uirtutem eius, quippe quam in ſeipſo expertus erat non ignoraret, monachum illum ad eam curauit adduci. Et ecce orante illa pro monacho cum lachrymis & ſuſpirijs, cum ille ante Miſſæ Introitum, Confiteor, diceret, & illa inſtantius pro eo oraret, quaſi atri quidam lapilli ad ſingula confeſsionis uerba ex ore monachi decidere uidebantur. Tum illa animaduertens in hac uiſione, obſtinationem deſperationis & triſtitiæ nigredinem à monacho receſsiſſe, Domino gratias egit, qui non uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat. Monachus uerò peracto ſacrificio tanquàm è longinqua regione ad ſe reuerſus, Chriſti corpus accepit, & ea ſalutari percepta medicina, perfecte curatus eſt.

Precib' ſuis Chriſti ancilla eũ monachũ liberat.

Ez. 18.

De ſpiritu ſcientiæ. Cap. 4.

1. Ioã. 2

QVoniam autem in uitandis malis per ſpiritũ timoris, & faciẽdis bonis per ſpiritum pietatis, neceſſaria eſt cautela & circunſpectio moderationis ſiue diſcretionis, pater luminum, cuius unctio docet nos de omnibus, ſpiritu ſcientiæ filiam ſuam illuſtrauit, ut ſciret, quid quemadmodũ uel fugiendum eſſet, uel agendum, ut ſic omne ſacrificium ſuum ſale condiret. Mala enim ſunt uicina bonis, & plerunque dum uolumus unum aliquod uitare uitium, labimur in contrarium: ut cum quis cauet ne ſit prodigus, incidit in auaritiam: & uolens uitare pompas ueſtium, è ſordido indumento gloriam uenatur. Vitia enim non raro uirtutum ſpeciem mentiuntur: ſed ita perniciofius homini imponunt, cum ſibi ſumunt habitum uirtutum. Sic ſub iuſtitiæ prætextu crudelitas exercetur: remiſſa ſegnities, humanitas & manſuetudo creditur: plerunque neglectus corporis id agit, quod putatur eſſe indulgentiæ. At Chriſti ancilla neque ad dextram neque ad ſiniſtram declinãs, mediam eamque beatam uitam atque uiam miro ſectabatur moderamine. Reddebat Deo, quod erat Dei & cum proximis, quantum in ipſa erat, pacem colebat: nec cum pacificis duntaxat, ſed cum illis etiam, qui oderunt pacem, erat pacifica, prudenter inter homines prauæ nationis conuerſans, omnibusque omnia facta, ut omnes Domino lucri faceret.

Leui. 3

Vitia induunt uirtutũ speciẽ.

Duo ſecundum carnem fratres eius & quidam alii licet mundo deuiti, diuina inſpiratione & eius prudenti adhortatione permoti, relictis omnibus, Ciſtercienſe inſtitutum complexi ſunt. Nonnunquàm ſuauius Domino, tanquàm quæ unus cum illo ſpiritus effecta eſſet, amoris glutino inhærenti nos ſignificabamus, quoſdam è longinquis regionibus aduenisse, qui eam uidere cuperent, & abire feſtinarent. Nam tametſi adiuraſſet nos Dominus per capreas ceruoſque camporum, ne ſuſcitaremus neque euigilare faceremus dilectam, donec ipſa uellet: quando tamen id nunquàm illa uolebat, ſed ſemper optabat cum Domino cubare in meridie, cum fiducia quadam illã compellantes, uix excitare potuimus. Vbi uerò didicit exteros adeſſe, ne cui forte eſſet offendiculo, à ſuaui illa contemplationis quiete & iucunditate, & à caſtiſſimis ſponſi immortàlis amplexibus, ſibipſi uim adhibens, tanto cum dolore ſeſe abſtrahebat, ut interdum quaſi ruptis uiſceribus, purum eumque bene multum uomeret ſanguinem uel expueret: malẽs hoc affligi cruciatu, quàm fratrum, præſertim peregre uenientium, perturbare pacem. At nonnunquàm tamen, ex diuina ſancti ſpiritus reuelatione quoſdã, licet adhuc procul poſitos, aduentare ſciens, in propinqua rura uel nemora ſe abdebat, ita ut uix toto die poſſemus reperire latitãtem. Interdum propter quorundam indigentium utilitatem, non niſi ſpiritu ſancto eam incitante, cogebatur ſomnum ſuum abrumpere. Dicebat illi ſpiritus: Quidam te, non curioſitate, ſed neceſsitate adactus, expectat.

Can. 2.

Quanuis autem nõ ſolum erga proximos bonos, ſed etiam in probos mira moderatione ſiue diſcretione pacem conſeruaret: at tamen erga ſe uitam uiſa eſt nobis nonnunquàm immoderata & indiſcreta, nimirum ſeſe abiiciens, & ultra modum affligens. At nihilominus eo magis erga ſe diſcreta fuit, quòd nihil de ſe attentare auſa eſſet, niſi familiariter docta a ſpiritu ſancto. Neque enim uel diem unum ſine ulla cibi perceptione tranſigere auſa fuiſſet, niſi portione ſenſitiua abſorpta, ſe pura ſe raptam pro comperto habuiſſet. At tamen interdum, ut aliorum paci conſuleret, etiam ſic affecta, quippiam ſumeret tentabat, ſed nihil omnino potuit, imo præ dolore propemodũ defecit. Vnde ego poſtea libertatis prærogatiuam obtinuit, ut nemo iam illi dicere auderet, Cur ita facis? cumque rationem humanã uita eius excederet, quodam ſpeciali priuilegio Deo ſibique relicta, omnia ipſa iudicabat, ſed à nemine iudicabatur. Sæpe enim ſpiritus ſanctus rationem eiuſmodi in agẽdis & omittendis ei declarauit, quam nos ſenſu humano attingere non poſſemus. Ita cum aliquando ter hebdomatibus ſingulis cibum caperet, ſexta feria edebat, die Dominico ab omni cibo prorſus abſtinebat, itemque feria quinta: cumque nobis rationi magis conſentaneum uideretur, ut ſexta feria, quæ eſt pœnitentiæ, immo mortis Dominicæ dies, nihil penitus ederet, quintaque feria & die Dominico cibum caperet, illa mihi reſpondit: Nonnunquam ad ſenſibilia non ſine labore deſcendo, gaudio contemplationis interrupto cibum accipiens. Quinta autem feria, quæ eſt dies ſpiritus ſancti, & die Dominica propter gaudium reſurrectionis ſpiritali refectione cõtenta, æternisque epulis ſatiata, totum, diem feſtiuum ago, dum nulla corporeæ refectionis cauſa cogor me ad inferiora demittere. Quis auditis, ego ſilui, & rationem meam pro nihilo ducens, humiliatus ſum in oculis meis ſapientia autem iuſtificata eſt a filiis ſuis.

II. Cor. 2.

Non ſolebat illa quidem peccatores cum indignatione abiicere, imo uerò præ commiſeratione, prudẽti adhortatione nõ rarò complures à uia perditionis retraxit: at tamen ſpiritus eius hominum peccata ualde abominabatur, malorumque conuictum & familiaritatem, nunquam de ſe temere præfidens, euitabat. Corrumpunt enim mores bonos colloquia mala & Dominus præcepit diſcipulis, ut ingreſsi in ciuitatem, quærerent quis ibi dignus eſſet, cuius hoſpitio honeſtius & tutius uterentur. Accidit aliquando, ut cum apud Oegnies moraretur, cauſa inuiſendi quoſdam ipſi familiares amicos, iret in Villenbroc, rediẽsque per mediam Niuellam tranſiret, ibique recordaretur peccatorum & immanium facinorum, quæ illic crebro perpetrare ſolent homines ſeculares. Inde uerò tantam animo indignationẽ & horrorem concepit, ut præ dolore clamare inciperet, petitoque cultello ab ancilla ſua, cum extra oppidum eſſet, uellet pellem a pedibus reſecare, quòd per ea loca iuiſſet, in quibus cœci & miſeri homines creatorem ſuum tot iniuriis afficerent, tot flagitiis exacerbarent: cũque non ſolum animo, ſed, quod admiratione dignũ eſt, etiam pedibus ea cauſa doleret, uix tandem, cum ſæpius pedes terrã alliſiſſet, quiete potuit perfrui.

Menãder. 1. Cor. 15. Matt. 10.

Libenter audit ſacras cõciones.

Diuinis ſcripturis prudens & diſcreta fœmina ſacris inſtructa fuit. Sæpe enim ſacris intererat concionibus, uerba ſacrarum literarum conſeruans & confe rẽs in corde ſuo, & diuina mandata ſagaciter in ſuo *Pſ. 118*

condens

condens pectore, & quia intellectus bonus omnibus facientibus eum, quod deuote audiebat, maiori deuotione in opus conferre nitebatur. Vnde cum in extrema ægrotatione ſua morti propinqua: iam pene deficeret, & quidam in eccleſia ad populum concionaretur, ſpiritu eius ad uerbum Dei reuiuiſcente, aures repugnante morte arrigebat, animum aduertebat, quædam etiã concionis uerba circunſtantibus referebat. Adeo uerò concionatores & fideles animarum paſtores diligebat, ut pedes eorum, abſoluta concione, miro affectu conſtringens, etiam illis inuitis aliquandiu oſculari cogeretur, &, ſi illi id recuſarent, pedesque retraherent, præ anguſtia clamaret. Multis autem lachrymis & ſuſpiriis, multis precibus & ieiunijs inſtantiſsime à Domino poſtulando obtinuit, ut meritum & officiũ concionandi, quod ipſa per ſe exequi non poſſet, in alio Dominus ipſi compenſaret, & magni beneficij loco quendam concionatorẽ præberet. Quo accepto licet per eum Dominus, tanquã per inſtrumentum, uerba prædicationis ederet, at ſanctæ mulieris precibus & meritis cor eius præparabat, uires corpori in labore ſuggerebat, miniſtrabat uerbum, greſſus dirigebat, gratiam & fructum in auditoribus excitabat. Pro illo enim quotidie, cum eſſet concionando occupatus, Domino & beatiſsimæ Virgini preces offerens, centies Angelicam ſalutationẽ dicebat: quemadmodum Hilario prædicante, Martinus oraſſe legitur. Porro illum ipſum concionatorẽ ſuum, quem moriens præſentia corporali dereliquit, Domino deuotiſsime commendauit. Cum enim dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.

Quadam die in uiridario apud Villenbroc apparuit ei diabolus ſub ſpecie paſtoris. Nam per id tempus ſceleſtus ille multos congregauerat milites, qui die craſtino haſtis inter ſe congreſſuri erant apud pagum Traſignienſẽ: ea autem nocte manſuri Niuellæ. Cumque execrabilis ille & ſuperbus dæmon paſtorẽ ſe iactaret, Chriſti ancilla ait: Non es paſtor: ſed magiſtri noſtri, qui prædicant uerbum Dei, & fideliter paſcunt animas noſtras, ueri paſtores ſunt. Contra uerò nequam ille & tumidus ſatan, Ego, inquit, plures habeo greges, mihique magis obtemperantes, q̃ magiſtris illis. Et ego cognoſco illos, & illi me, & uocẽ meam audiunt, & pro uoto mihi obſequuntur. Tum illa amplius non ferens, quòd lupus ille nomen ſibi paſtoris uendicaret, qui hœdos ſuos per paſcua uanitatis ducit ad paſcua damnationis, ubi mors miſerabiliter depaſcet eos: ſed gemens & miſerorum uicem dolens, relicto dæmone, ad eccleſiã confugit: & multo poſtea tempore, quoties deterrimi illius paſtoris recordabatur, non potuit à lachrymis abſtinere.

O miſeros mortales, dæmoni potius q̃ Deo obſequẽtes.

Quanquam autem unctione ſancti ſpiritus & diuinis reuelationibus intus doceretur; at tamẽ diuinæ ſcripturæ teſtimonia, quæ cum ipſius ſpiritu plane concordabant, libenter exterius audiebat. Nanque & Dominus tametſi potuiſſet diſcipulos interna illuminatione abſque uoce inſtituere & docere: at nihilo minus etiam externum uocis miniſterium adhibens, ſcripturas illis exponebat, iiſdemque dicebat: Iã uos mũdi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum uobis. Itaque ancilla Chriſti de die in diem ſcripturæ diuinæ ſermonibus amplius lauabatur ad munditiam, ædificabatur ad morũ ornatũ, illuminabatur ad fidẽ; ſi tñ fides ibi proprie dici potuit, quæ Dño reuelante, inuiſibilia quaſi uiſibiliter fide oculata percipiebat.

Ioã 15.

Cum enim eſſet aliquando in pago Nitrenſi prope Niuellam, & ipſa præſente puer quidam ad oſtiũ eccleſiæ catechizaretur, uidit impurum dæmonem à paruulo illo cum magna ignominia recedentem, eũdemque è ſacro fonte leuans, apertis oculis uidit ſpiritum ſanctum in animam eius deſcendentem, angelorumque beatorũ circa illum iam renatum frequentiam. Sæpius autem, ſacerdote ſacram hoſtiam eleuãte, inter manus eius uidit elegantiſsimi pueri ſpeciẽ, & cœleſtiũ ſpirituum exercitũ cum multo lumine deſcendentem. Cum autem poſt confectionem, ſacramenta ſacerdos perciperet, uidebat in ſpiritu Dominum in anima illius permanere, eamque mirabili ſplendore illuſtrare: uel, ſi indigne ſumeret, Dominum cum magna indignatione recedere. Porrò autẽ etiam tunc, quando in templo non erat, ſed in cellula, opertis ex more oculis uelamine candido, orabat, Chriſto ad prolationem ſacrorum uerborum in altare deſcendente, illa mirabiliter mutata, ſentiebat aduentum eius. Denique quando unctionis extremæ ſacramentum ipſa præſente ægroti percipiebant, illa Chriſtũ cum ſanctorum multitudine adeſſe ſentiebat, ægrotumque illum miſericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem, ſeque, dum membra eius ungerentur, quaſi in lumine per totum corpus eius diffundentem.

Nota de baptiſmo.

Itẽ Euchariſtia.

Itẽ extrema Vnctione.

De ſpiritu fortitudinis. Cap. 5.

AT quia parum prodeſt ſpiritu timoris declinare à malo, ſpiritu pietatis facere bonum, ſpiritu ſcientiæ in omnibus auream ſeruare mediocritatem & diſcretionem, niſi etiam ſpiritu fortitudinis rebus duris & malis reſiſtamus, bona noſtra patientia conſeruemus, conſtantia uſque in finem perſeueremus, longanimitate uitæ æternæ præmia expectemus: pater eius cœleſtis, apertis theſauris ſuis, quarto lapide precioſo, id eſt, ſpiritu fortitudinis illam exornauit, & contra aduerſa omnis communiuit, ut nec rerũ aduerſarum incurſu frangeretur, nec proſperarum & ad uoluntatem fluentium blanditiis extolleretur: ut cõtumelias tranquillo ferret animo, nulli malum pro malo redderet, ſed benedictione maledicta, bonitate malitiam compẽſaret, bona redderet pro malis, calumniantibus non reſpõderet, pro perſecutoribus oraret: mentis conſtantia in propoſito perſeueraret, animi firmitate cuncta placide toleraret, magnanimitate ardua & difficilia ſponte ſuſciperet, ſecuritate imminentia incommoda non timeret, fiducia ſpe bona & certa frueretur, id quod bene propoſuiſſet, ſe ad felicem exitum perducturam, poſtremo quadam magnificentia uel animi præſtantia præclarum propoſitũ feliciter conſummaret.

Porro autem in perſecutionibus, & flagellis non modo patientiam conſeruabat, ſed etiam gaudebat in afflictionibus, diſciplinamque ſiue caſtigationem Domini cum magno deſiderio apprehẽdebat. Cum in poſtrema ſua ægritudine ad dies fere quadraginta grauiter laboraſſet, quærerentque ex ea, num ex morbi dolore aliquid tædii pateretur, illa reſpondit: Imò uerò, ſi id gratum eſſet Domino, uellem iſtos quadraginta dies hodie ſuum habere initium; addiditque, quod eſt etiam admirabilius, nunquam ſe ægrum aliquem uidiſſe, cuius quantumuis aduerſam ualetudinem ſibijpſi non optarit. Væ igitur uobis, qui crucem Domini in angaria fertis, qui diſciplinã Domini abiicitis, qui uirgam Domini ferientis, dum contra eius flagella murmuratis, inſtar canis rabidi mordetis, qui dolores corporis cordis impatientia duplicatis. Non ſic precioſa hæc Chriſti margarita, quæ modeſti animi exultatione id conſequebatur, ut quaſi inſenſibiliter affligeretur, & ſuauiter cruciaretur. Interior enim dulcedo externum dolorẽ deliniebat, & põdus aduerſæ ualetudinis releuando demebat. Cum autẽ interdũ paralyſi uexata, præ-

Nota eximiã animi fortitudinem.

nimio dolore clamare,& pectus tundere cogeretur,
quidam eius familiaris, ei condoleos, in quodam
loco clam pro ea Domino ſupplicabat. Tum illa ſen-
tiens pii homiois precibus ſuos dolores nonnihil mi
Non uultſibi minui paralyſis dolores.
oui. Vade, inquit ad ancillam ſuam, dic homini illi ut
ceſſet orare pro me. Eius enim precum medicina, hu
ius caſtigatioois meæ, dum melius habeo, accipio de
trimentum.

Laborabat aliquando moleſtia quadam, & quidã
ex amicis eius apud ſe tacitus dolebat uicem illius.
At illa ex diuina reuelatione arcanas pectoris eius co
gitatinnes intelligens, miſſa ad eum ancilla ſua, iuſsit
ne amplius doleret ipſius cauſa. Tum enim, inquit,
grauamen auget cordis mei dolorem, nec poſſum ferre, ut propter me doleas. Adeo plus eam cruciabant
aliorũ aſſlictiones, q̃ proprii corporis incommoda.

Neque tamen ſpiritu fortitudinis id ſolum obti-
nuit, ut poſſet æquo animo & uirili aduerſa perpeti,
ſed illud etiam, ut ab omnibus carnis illecebris faci-
le abſtineret. Adeo enim corpus ſuum caſtigauerat,
& io ſeruitutem redegerat, ut ad nutum ſpiritui obe
diret, in nullo contradicens, nec ulla ſe ſimulatione
excuſans: nec cõtra dñm murmurabat, ſed eius imitã
do fortitudinẽ, nunq̃ ignauia torpebat, nunq̃ uel raro
labori ſuccũbebat. Adeo iuuencula illa tympaniſtria,
ceu inter duo ligna Cruciscorpus ſuũ extẽdẽdo ſicca
uerat, ut per multos annos etiam primos libidinis
motus minime experta ſit: qua ex re tantam inter ho
mines fiduciam concepit, ut præ eximia innocentia
& pura ſimplicitate omnes ſui ſimiles arbitraretur.
Vnde cũ quidã eius familiaris amicus, quodam ſpiri
tualis affectionis exceſſu manum eius aliquãdo ſtrin
geret, nihil tamen caſto animo turpe cogitans, ſenſit
ex nimia illa uicinitate primos motus in ſuo corpore
exiſtere. Sed cum illa id prorſus ignoraret, uocẽ ab ex
celſo audiuit, Noli me tangere: nec tamẽ ſciuit, quid
ea ſignificaret. Deus enim benignus, & noſtris infir-
mitatibus condolens, noluit illum corã ſancta mulie
re pudore affici: at nihilo minus noluit tanquàm ze-
lotes, amicæ ſuæ caſtitatem tueri, & illũ propter im-
minentia pericula caſtigare. Itaque cum illa diceret
ei, Audiui nunc quandam uocem, ſcilicet. Noli me
tangere: ſed quid ſibi uelit, plane me fugit: ille, quid
ea innueret, intelligens, & ſibi de cætero cauit, & Do
mino, quòd ipſius ioſirmitatem prodere noluerit,
gratias agens, receſsit.

De ſpiritu conſilij. Cap. 6.

Spiritu conſilij Chriſti ancilla inſtructa, nihil præ
ceps, nihil inordinate facere uolebat: ſed omnia
diligenter, circunſpecte, & cum deliberatione
agens, in omnibus, quæ uel fieri uel omitti opor
teret, expectabat eũ, qui ſaluam faceret ipſam à puſil
lanimitate ſpiritus & tẽpeſtate: nihil interim per pu-
ſillanimitatem omittens, nihil turbulenter uel tem-
peſtuoſe, nihil inconſiderate, nihil per impetum ef-
ficiens. In omnibus uiis eius palpebræ præcedebant
greſſus eius: & ne poſt factũ ſuccederet uel leuis pœ
nitentia, omnia cum conſilio faciebat. Quid uerò illa
ſine grauitate & abſque cõſilii maturitate facere poſ
Prou. 8
ſet, cuius mentem impleuerat & inhabitabat is, qui
de ſeipſo dicit: Ego ſapientia io conſiliis habito, &
eruditis interſũ cogitationibus? Et ſi aũt familiari ſã
cti ſpiritus conſilio uteretur, quanuis diuinis ſcriptu
Hæc nota ẽ ueri ſpiritus.
ris ſatis eſſet inſtructa, at tamen præ eximia animi ſũ
miſsione & humilitate, ne ſapiens in oculis ſuis uide
retur, aliorum conſiliis, propriæ uoluntati renunciãs
libenter & deuote ſe ſubiiciebat. At uerò multi ex
eius familiaribus amicis, qui diuinitus collatam illi
prudentiã nõ raro compererant, abſque eius conſilio
nihil, quod alicuius eſſet momenti, facere auſi erant.
Quod enim humana ratione ſcire non poterat, cum
ad Dominum fudiſſet preces, diuinitus edocebatur.
Ita cum quidam eius amicus, mediocritate ſua con-
tentus, tanto ſecurius, quanto ab hominum conſpe-
ctu & pompa ſeculari remotius, Domino in humili-
tate ſeruiret, & a quodam oobili rogaretur, ut magi-
ſtri loco apud ipſum eſſet, isq́; ei promitteret equos,
ueſtes & multa alia abunde ſe ſuppeditaturũ: ille ſan-
cta hanc fœminã conſuluit, quid agere deberet. At il
la, nihil unquam ſibi præſidens, prius ad Dñm precã
dum ſe contulit, & inde ab arcanis diuinorum conſi
liorũ thalamis reuerſa, ita dixit: Vide atrum equum
parari tibi, qui ad inferos hinniens, dæmonum tur-
bis applaudebat. Si quid igitur apud te ualet conſiliũ
meum, maneas in ea uocatione, qua uocatus es à Do
mino, ne per ambitionem uel ſeculi pompam, des oc
caſionem diabolo. Alius quidam amicus eius, tanto il
li charior, quanto humilior, cum haberet ſacerdotiũ
unum ſiue beneficium eccleſiaſticum, quod ei ſuffice
ret ad mediocritatem, multis uictus precibus etiam
alterum accepit, quod & dignitate potius, & prouen
tu locupletius eſſet. Sed cum pro ſua pietate & mode
ſtia Chriſti ancillam conſuleret, uelletque ab ea ſcire
num hac re Deum offendiſſet: illa more ſuo breues
ſibi inducias petiit, & tandem inſpiratione diuina, &
cœleſtibus reuelationibus abſque ullo hæſitationis
ſcrupulo certior effecta. Videbam, inquit, hominem
ueſtibus albis indutum, & ſatis ad curſum expeditũ, *Nota q̃ nõ ſit tutum plura habere ſacerdotia uel beneficia eccleſiaſtica.*
atro inſuper pallio indui, & meritis ſarcina onerari.
Cum autem hæc, iiſque alia ſimilia dixiſſe, is, qui iã
in ſeipſo diuinitus ſenſerat, quæ illa loquebatur cœli
tus edocta, primum ſacerdotium, utpote ſufficiẽs, re
tinuit, & alterum ſine mora, ne locum alterius ambi-
tioſe occuparet, uir prudens & Deum timens atque
ſalutari conſilio obtemperans, reſignauit. Ignoſcite
mihi, fratres, qui dignitatem dignitati adiungitis, &
ſacerdotia ſiue beneficia eccleſiaſtica alia aliis coacer
uatis. Non enim eſt meũ, quod retuli, ſed Chriſti re-
uelantis. Parcite etiam ancillæ Chriſti, nec uelitis ob
trectare innocenti. Qua enim re uos læſit, ſi amico p̃-
buit ſalutare conſilium, ſi ueritatẽ è Domino hauſtã
enunciauit? Fortaſsis autem, dũ crebro libellum hũc
inſpicitis, & quadam acerbitate reuolutis, ancillæ
Chriſti uiſiones more ueſtro ridebitis, & pro ſom-
niis & phantaſmatis habenda ſtatuetis. Sed etiam
Phariſæi Dominum de auaritia diſputantem, & diui *Matt. 19.*
tes in regnum cœlorum difficile introituros aſſeren- *Luc. 19.*
tẽ, non ſolũ irriſerunt, ſed inſanũ quoque iudicarũt.

Vt autem ſine perſonarum acceptione ſanctæ mu
lieris res præclare geſtas commemorem, etiam mihi
ipſi non parcam, ſed infelicitatis meæ referam hiſto
riam. Cum uerbum Dei, licet indignus, ad laicos
prædicare inciperem, & ea in re necdum eſſem exer-
citatus, neque concionandi uſum & conſuetudi-
nem haberem, ſemper mihi metuens, ne inter dicen
dum materia me deficeret, multa mihi undecun-
que colligebam: iiſque coaceruatis, quicquid in buc
camueniſſet, proferre uolebam. Totum enim ſpi-
ritum ſuum profert ſtultus: ſapiens uerò reſeruat in *Prouer. 29.*
poſterum. Cum autem tanta prodigalitate meipſum
confunderem, ad me abſoluta concione reuertens,
quodam mentis tædio afficiebat, quòd nullo ordine
& incompoſite multa mihi dixiſſe uiderer: quo ani
mi mœrore cum ancilla Chriſti aliquando preſſum
me cerneret, ego præ uerecundia cauſam ei indicare
nolebam: & quod erat miſerabilius, quodam me, tã-
quam qui bene, ſubtiliter & accurate dixiſſem, à con-
cione, ut eſt moris, commendante, libens id audiebã
& ali-

& aliquid inde capiebam ſolatii. Erubeſco, fateor, turpitudinem meam prodere, ſed ſanctæ mulieris laudes reticere non ſum auſus. Illa enim quandoque huius me triſtitiæ nube confuſum, & tanquàm operarium confuſibilem ad ſe uocans, triplex tentationum uulnus, quibus clam eram ſauciatus, mihi miro modo detexit. Vidi, inquit, effigiem tanquam hominis in nubilo uerſantis, nimia capillorum copia operti. Quædam autem meretrix ſubornata, quodā ex ſe radios ſpargens, eum blande intuens circumibat: cumque id crebro faceret, radium unum in illum uibrans, partem quandam nubili illius diſcutiebat. Hanc ubi illa parabolam pertexuit, triplici me morbo laborantem, mox certiſsime depræhendi. Capillata enim ſuperfluitas mihi mœrorem adferebat: meretrix uerò ſubornata, id eſt, elatio, radiis adulationis foca, quoddam mihi miſerabile ſolatium pariebat. Quibus ego te laudibus efferam, ò ſancta mulier quæ ſecretorū Dei cōſcia fuiſti? Nec fruſtra tibi Deus hominū cogitationes aperuit: ſed tuis precibus uim tribuit & efficaciā animorum languoribus medendi.

Heluidis incluſa, Magna ei erat familiaritas cum pia quadam & ſancta puella Heluide, apud Villenbroc incluſa atque ſolitariam uitam agente: eamque impenſe amabat, & uelut mater filiam annis fere duodecim in Domino nutrierat. Ea puella aliqua moleſta tentatione laborante, Chriſti ancilla tentationes & cogitationes cordis eius ipſi indicabat, ualde admiranti, quo pacto mentem eius cognitam haberet: itemque contra imminētes tentationes longe ante, antequā acciderent, eā præmoniebat. Erat eidem puellæ magno ſolatio magiſtri Guidonis præſentia, qui per id tempus eccleſiç Villēbrocenſis ſacellanum agebat: & quia quæ repente accidunt, maiorem ſolent adferre perturbationem, dimidio anno ante prædixit illi, magiſtrum illum cum fratre ſuo Iohanne a Villenbroc abiturum, multiſq; *Spirit' propheti in Maria.* exhortationibus confirmabat eam, ut tranquillo animo illorum ferret abitionem, quorum præſentia illi erat gratiſsima. Itidemque de quadam religioſa fœmina, nomine Beſele, quæ diu ancillæ Chriſti fideliter inſeruierat, cuius æque præſentia eidem puellæ incluſæ magnam adferebat conſolationem, longe ante illi prædixit eam receſſuram, præmonuitque ut ſedato animo quod Dominus decreuiſſet, toleraret.

Quidam magiſter in Francia degens, animo conſtituerat ad Oegnies proficiſci: cumque unus è fratribus domus Oegniacenſis, Pariſios uſque magiſtrum illum adducendi cauſa ire uellet, Chriſti ancilla ait ad eum: Suſtine parumper, nec ita uelis feſtinare. Nūcius enim à magiſtro illo ad uos ablegatus, iam eſt in itinere. Ceſsit frater conſilio eius, & nuncium, quem illa prophetico ſpiritu uenturum prædixit, apud Oegnies, donec ueniret, expectauit. Porro eodem magiſtro Romam, ut beatiſsimorum Apoſtolorum limina uiſitaret, peregre profecto, fama mendax ſparſit eum obiiſſe. Ei autem famæ amicis eius fide commodantibus, multumque eius obitu dolentibus, & pro illo ſacrificium facere uolentibus, Chriſti ancilla dixit: Non eſt mortuus, ſed uiuit, talique die Roma diſceſsit, rediturus ad ſuos. Cunctis uerò admirantibus, & Miſſarum ſuffragia differentibus, ſicut illa dixerat, ita rei confirmauit euentus.

De ſpiritu intellectus. *Cap.* 7.

Iob. 7. His igitur ornata monilibus filia Ieruſalem, hiſce ſancti ſpiritus donis illuſtrata, corde purificato, per ſpiritum intellectus in cœleſtibus uerſabatur: adeoque cum S. Iob ſuſpendium elegit anima eius, ut plerunque ſublimis uolans, per diem integrum, nonnunquàm plures dies, nihil ad inferiora reductis cordis obtutibus, in Solem iuſtitiæ inſtar aquilæ ſuos haberet oculos defixos: cuius ſolis ab omnium rerum ſenſibilium humore ſiccata, ab omnium corporearum formarum nube purgata abſque ulla phantaſia uel imaginatione formas ſimplices & diuinas, perinde ut in mundo ſpeculo, in anima ſua ſuſcipiebat: relegatiſque formis ſenſibilibus, *Eius diuturna cōtēplationes rerū diuinarū.* uniformes & immutabiles rerum ſuper cœleſtium ſpecies in eius animo tanto purius reſultabant, quāto ſummæ illi & ſimplici atque incommutabili maieſtati propius coniungebatur. Cum autem ſubtilis & extenuatus ſpiritus eius, atque incendio pij amoris concrematus, tanquàm uirgula fumi ex aromatibus, ſupercçleſtia penetraret, & quaſi per gradus quoſdam in regione uiuorum perambulans, per uicos & *Can. 3.* plateas quæreret, quem diligebat, nunc ſanctarū uirginum delectatus liliis, nunc ſanctorum martyrum roſis odoriferis recreatus, nonnunquàm à ſanctorum Apoſtolorum ſenatu honorifice exceptus, interdum Angelorū cœtibus admixtus: denique ſuperatis gradibus omnibus, cunctis paradiſi, regionibus ſumma cum lætitia peragratis, cum omnia pertranſiſſet, inueniebat eum, quem ardenter deſiderabat: & tum demum perfecte quieſcebat, atque illic immobiliter defixus hærebat, omnium die poſteriorum oblitus, nō tā pro amicis quantuncūque charis poſſet orare, ſed neq; de ſanctis Angelis cogitare. Oēs enim quaſi poſt ſe relinquens, illi adhærebat quē auidiſsime ſitiebat.

Dabatur illi tunc propius inſpicere librum uitæ, atque ex illo per ſpiritum intellectus multa diſcebat, quæ, tandem ad ſe reuerſa, prophetico ſpiritu prænūciabat. Ita triennio ante quam Cruce ſignarentur Chriſtiani contra hæreticos prouinciales, diſit ſe uidere Cruces in magnam hominum turbam è cœlo copioſe deſcendentes, cum tamen nulla adhuc in noſtra regione hæreticorum illorum mētio haberetur. Crebo tunc ei in ſpiritu ceu conquerendo dicebat Dominus, ſe terram illam fere totam perdidiſſe, atq; ex eis locis tanquam exulem profligatum eſſe.

Inſpiritu ꝑcul uidet cædē Chriſtianorum. Quidam zelo Crucifixi à longinquis regionibus, ut Chriſti ignominiam & iniuriam uindicarent, ad eum locum, qui Mons gaudij dicitur, peruenere, ſed ibi ab hoſtibus Chriſti trucidati fuisr. Aberat ab illis per tanta terrarum ſpatia ancilla Chriſti, at nihilominus uidit ſanctos Angelos gratulabundos, cæſorum animas ſine ullis Purgatorii pœnis in cœlum deportare. Inde uerò tantus in eius animo peregrinationis illius ardur extitit, ut ab ea ſuſcipiēda nulla ſe ratione paſſura fuerit, diſtineri, ſi ullo pacto ſine proximorū ſcandalo eā ſuſcipere potuiſſet: cumq; ridendo quæreremus ex illa, ecquid illic factura eſſet, reſpōdit: Si nihil aliud, certe uel Dominū meū honorarē libera cōfeſsione nominis eius, quē illic uiri impii blaſphemādo abnegarūt. Moriebatur apud Oegnies quidā familiaris amicus domus noſtræ, ideòq; Cruce ſignatus. Circa illū uidit Chriſti famula dæmonum multitudinē, quaſi rugientiū & ad eſcā inhiantiū. Tū illa obiurgauit dęmones, & ut à Chriſti miniſtro, quē Crucis uexillo munitos eſſet, recederēt præcepit. At illi è diuerſo multa ei crimina malitioſe affingebant, & q̃ mala fide egiſſet, obiiciebāt. Illa uerò Dño ſupplices ꝑces pro ægroto offerēs, uidit quādā Crucē luculētā in ipsū deſcēdere, eūq; undiq; tueri. Quamuis aūt morte impeditus, nō potuit ſuſceptam peregrinationē proſequi, at tñ magna pœnarū Purgatorii pars condonata eſt illi, quòd cum crucem ſignatis uoluerit ꝓficiſci. Ita enim Dominus ſāctæ mulieri reuelauit.

Quidā amicus noſter, nobilis genere, ſed fide nobilior, Deo deuote ſeruiens, & oia, quātū in ipſo erat, Chriſti amore relinquēs, uxorem habuit ualde huic

mundo deditam,& ipſius propoſito plane repugnã tem. Ea cauſa formidabat, ne malæ coniugis importunitate è ſua domo extruderetur. Tria enim ſunt, ut ait Salomon, quæ hominem è ſua domo eiciunt: fumus, ſtillicidium, & mala atque litigioſa mulier. Sancta autem Chriſti ancilla dolens uicem iuuenis, multas pro eius uxore Domino preces fudit, cumque blãde conſolans, prædixit illi fore, ut coniunx eius breui, ad Dominum conuerteretur. Quod quidem ita eueniſſe nos cognouimus, & Domino gratias egimus. Perfecte enim mundi uanitatem deſpiciens, uti prius religioſo mariti propoſito aduerſa fuit, ita deinceps illud promouebat: imo quaſi antecedendo iã trahebat illum, quem antea diſſuadendo retraxerat.

Fœmina nobilis, eius precib' cõuertitur.

Laborabat in extremis canonicus quidam eccleſiæ S. Gertrudis Niuellenſis. Eius obitus diem fratres Oegniacenſes non temere noſſe cupiebãt, certa ratione permoti. Itaque dicebant laico cuidam Niuellano qui tunc apud Oegnies erat, ut eo ſe cõferret, & diẽ quo canonicus moreretur, ipſis denunciaret. Eidem autem laico homini dixit ancilla Chriſti: Si uis opportune, quod iuſſus es, nunciare, mane proficiſcaris oportet. Illo igitur poſtera luce Niuellam ingrediente, iam pro defuncto Canonico cãpanæ pulſabãtur.

Nocte tertiæ feriæ, quæ caput ieiunij, hoc diem illum, qui Cinerum uocatur, proxime antecedit, quando ſolent homines ſeculares comeſſationibus uacare uidit dæmones quoſdam, à quadam religioſa fœmina cum mœrore & ignominia reuerti: quam quidem grauiter illi oppugnarant, ſed Domino opem ferente, minime expugnauerant. Sciſcitabatur poſtea ex illa, quid habuiſſet, eaque reſpondit: Admodum per id tempus grauata fui, ſed ea ipſa hora Dei benignitate ſum liberata. Itaque didicit ea uerbis eius eodem tempore ſe uidiſſe dæmones, pudore affectos, ab ea receſiſſe.

Sacerdos quidam ea pręſente ſacrificium Miſſæ obtulit: cumque non eſſet neſcius illam pro ipſo crebro preces Domino offerre, nec haberet maius aliquid, quod ei retribueret, ne ingratus uideretur, ſtatuit pro illa Miſſam eam celebrare. Peracto autem ſacrificio, ait illa ad eum: Miſſa hæc mea fuit. Hodie enim filium pro me patri obtuliſti. Illo uerò admirante, & unde hoc ſciret, percontante, cum ſolus Deus cognitas habeat cogitationes hominum, illa reſpondit: Vidi columbam elegantiſſimam in caput tuum ad altare deſcendere, & quaſi uolitando alas ſuas ad me extendere, didicique in ſpiritu, ſanctum ſpiritum illud ſacrificium ad me transferre.

Nouit occultas cogitatiões.

Sacerdotibus digne & deuote ſacrificantibus uidebat illa ſanctos Angelos gaudentes, & illis cum multa hilaritate cooperantes, uultu quoque benigno in eos intuentes, & eos officioſiſſime uenerantes. Væ autem ſacerdotibus miſeris, Iudæ proditoris aſſeclis qui Chriſtum Dominum, quantum quidem in illis eſt, denuo crucifigunt, & ſanguinem teſtamenti pollutum ducunt, qui manibus pollutis, oculis impudicis, ore uirulento, corde impuro ad reuerẽdum illud ſacramentum irreuerenter accedentes, ſanctos Angelos, qui illic adſunt, grauiter offendunt, & ea medicina ſalutari mortem ſibi miſerabiliter conſciſcunt.

Quidam ea præcipuis amicis eius, Pariſiis ſacerdotio initiabatur: illa uerò corpore abſens, præſens ſpiritu, quemadmodum ordinaretur, quomodo affectus eſſet cum ordinaretur, ipſum locum ordinationis, pontificis quoque & ipſius habitum perſpicue uidit, illique admiranti poſtea omnia narrauit: cumq; ei literas quaſdam per illius nuncium mitterent, inter alia quædam ſcripſit, quæ ille, donec completa eſſent, intelligere non potuit: Erant autem, eiuſmodi uel iis conſimilia: Arbor noua iam floruit, cuius primos fructus mihi Dominus deſtinauit. Statuerat idẽ primum ſacrificium ſuum facere in Francia, ſed Domino diſponente, apud Oegnies, præſente ſancta muliere, id fecit.

De ſpiritu ſapientia. Cap. 8.

Porrò uerò ut opus ſuum ſapiens artifex, templũ ſuum ſummus ſacerdos, filiam ſuã rex ſublimis ad perfectionis faſtigia perduceret, ſeptimo ſeptiformis ſpiritus dono, quaſi pro aliorum condimento, eam præclare illuſtrauit & ornauit eximie, nempe ſapientiæ ſpiritu: quod eſt primum donum dignitate, poſtremum conſummatione. Hac ſapientia guſtauit & uidit, quoniam ſuauis eſt Dominus, cum ſicut adipe & pinguedine repleretur anima eius, cũ de ſponſi labiis mel & lac ſugeret, & in horto uoluptatis manna abſconditum manducaret. Huius melliſſimæ ſapientiæ dono cor eius medullitus afficiebatur, uerba edulcabantur, cuncta opera ſpiritalis unctionis ſuauitate imbuebantur. Inde fiebat, ut eſſet mitis corde, dulcis ſermone, actione ſuauis, ebria charitate. adeo uerò ebria & à ſenſibus abſtracta, ut nõnunquam ad Nonam uel Veſpertinas preces, nobis pulſantibus campanas, illa quaſi expergiſcens percõtaretur e nobis, num hora eſſet matutina. Aliquando in lectulo ſuos tres continuos dies illa iacens, & cũ ſponſo immortali ſuauiter quieſcens, præ nimia ſpiritus iucunditate & ſuauitate uix uno temporis momento ſibi iacuiſſe uidebatur. Mirabili autem affectionum uarietate, modo eſuriebat Deum, modo ſitiebat, & quia ſcriptum eſt, Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient: quanto plus Dominum ſentiebat, tanto amplius creſcebat deſiderium. Itaque angebatur, clamabat, & ut remaneret ſuppliciter deprecabatur: & ne recederet, quaſi inter brachia complexando ſtringebat, utque ſe magis ẽt exhiberet, cum lachrymis obſecrabat. Nõnunquàm per tres aut eo amplius dies, uidebatur ſibi illum tanquàm paruulum inter ubera commemorantem ſtringere, & ſeſe, ne uideretur ab alijs, occultare. Interdum uero ludebat cum eo ceu puero, eumque oſculabatur. Quandoque ceu agnum iuxta ſinum illius aliquando inſtar columbæ pius Virginis filius ſe filiæ ſuæ exhibebat: nonnunquàm etiam inſtar arietis, ſtellam luculentam in fronte habentis, eccleſiam circumiẽs, filios ſuos, ut ei uidebatur, uiſitabat. Sicut enim dubitantibus diſcipulis ſub ſpecie peregrini ſe oſtendit, & beatum Thomam miſſurus ad Indos, ut eius habet hiſtoria, formam mercatoris induit: ita amicis ſuis pro illorum conſolatione amabili ſpecie apparere dignatur: quemadmodum etiam, authore S. Hieronymo, beata Paula in Bethleem illum ſibi uidere uiſa eſt ceu paruulum in præſepio iacentem.

Pſ. 33.

Ec. 24

Lu. 14

Epiſto. 27. in uita S. Paula.

In diuerſis autem Domini ſolennitatibus itá ſe illi oſtendebat, ut ratio ſolennitatis poſcere uidebatur uerbi gratia: In Natiuitate ceu puerum ubera matris ſugentem, uel in incunabulis uagientem. Tum uerò afficiebatur erga eum, ut puerum, pro uarijs modis, quibus illi apparebat uarias etiam ſentiens affectiones. atque ita ſingulis annis ſolemnitates illæ renouabantur. In feſto Purificationis uidebat beatiſſimam Virginem filium ſuum in templo offerentem, & Simeonem illum inter ulnas recipientem: atque in hac uiſione non minus exultabat præ gaudio, quam ſi pręſens fuiſſet, cum ita geſtum eſt olim in templo. In hac ſolemnitaté quandoque cereus illius, cum diu fuiſſet extinctus, in proceſſione ſubito non niſi diuinitus clariſſimo lumine accendebatur. In paſſione nonnun-

Luc. 2.

nōnunq̃ Dñs illi in Cruce apparebat, ſed raro, qđ uix poſſet ſuſtinere. Aduẽtātibus magnis ſolennitatibus, interdum octo diebus ante gaudio ſe affici ſentiebat: atque ita pro totius anni curſu ſine ratione uarijs mutabatur modis, & mirabiliter afficiebatur. Cũ ſancti alicuius feſtus immineret dies ſanctus ille ferias ſuas ei nunciabat, & in ipſis ferijs uiſitabat eã, multos ſecũ beatos ciues adducens ſicque ſpiritus eius cũ ſancto totum illum iucundum ducebat diẽ. Ex familiari aũt & crebro ſanctorũ colloquio id obtinuit ut quẽadmodum homines ſuos uicinos alios ab alijs internoſcunt, ita ipſa angelos & ſanctos homines alios ab alijs poſſet diſtinguere, Nonnunquam ſanctus quiſpiam, in his regionibus prorſus ignotus, feſtum ſuũ diem, qui in locis remotis colebatur, ut in eius ferijs ipſa quoque gauderet, ei indicabat. Immo uerò etiam nullo indicante palato cordis diſcernebat dies feſtos à non feſtis, quod dulcius illod afficerent dies ſolennes, quam alij. Celebrabat autem feſtos dies, pectori ſuo atque animo haud aliter, atque in calendario uel martyrologio inſcriptos. Vnde cum eſſet aliquãdo in eccleſia S. Gertrudis in oppidulo, quod Laulas dicitur, & quædam eiuſdem S. Gertrudis feriæ in diem craſtinum inderent, nec tamen eius loci ſacerdos id aduerteret, illa intra ſe ſentiens ferias imminere, ſe continere non potuit. Itaque cum ſacerdos eo non ueniret, nec alius quiſquam, qui campanas pulſaret, quemadmodum fieri ſolet pridie ad primas ueſperas, ut uocant, illa ſurgens è loco ſuo, campanas, ut potuit, pulſare cœpit. Id uero audiens ſacerdos & admirans, ad eccleſiam propere accurrit, aitque ad illam. Cur pulſas campanas perinde acſi feriæ ſint, cum non habeat apud nos conſuetudo, ut præterquam in ferijs, hac hora pulſemus? Tum illa uerecunda & pauida: Ignoſce mihi, inquit, domine: magnæ enim feriæ cras erunt, ſed neſcio cuius ſancti. Sentio enim eccleſiam hanc gaudio perfuſam. Sacerdos uerò inſpiciens calendarium, uidit craſtinum diem S. Gertrudi ſacrum fore.

Magna familiaritas cũ cœli ciuibus.

Tot illa & Tantas à Domino conſolationes percipiebat, ut etiamſi nullis exterioribus, ut fit, nonnunquam pro recreatione, intenta eſſet ſemper in uno aliquo loco abſque ullius hominis conſortio ſine tædio permanere poſſet. Sedens aliquãdo in cellula ſua, audiuit uocem dulciſsimam Domini, dicentis: Hæc eſt filia mea dilecta in qua plurimum delector: Quando extra ſe rapiebatur, uidebatur ſibi caput ſuum deponere ad genua Chriſti. Interdum per angelos ab aliquo ſuperuorum ciuium ſalutabatur. Cũ oraret quandoque ad altare S. Nicolai, uidebatur ei ea illius reliquijs lac manare. Ab imagine Crucifixi uidit nonnũquam radios quoſdam uſque in pectus ſuum uibrari. Porro in ijs omnibus ualde delectabatur, & miro modo ſpiritus eius confortabatur. Apparuit ei quandoque beatus Bernardus, Ciſtercienſis ordinis pater & lumẽ alasque ſuas, quibus præditus uidebatur, circa eam expandit: cumque diu cum illa intra eccleſiæ cancellos ſediſſet, ſciſcitanti ei, quid ſibi uellent alæ iſtæ, reſpõdit ſe inſtar aquilæ ſublimi uolatu ſubtilia & ſublimia ſcripturæ diuinæ attigiſſe, multaque arcana cœleſtia Dominum ſibi reſeraſſe. Magna ueneratione & ſingulari amore proſequebatur beatiſsimum Ioannẽ Euangeliſtam. Accidit autem, ut cum multis lachrymis & ſuſpirijs cuidam ſacerdoti exiguam culpam uenialẽ, confiteretur, Sacerdote illo interrogante, cur ita lachrymis afflueret, illa reſpondit: Non poſſum reprimere lachrymas. Videbat enim aquilam quãdam ad pectus ſuum perinde ut in fonte, ita in illo roſtrum ſuum tingentem, & magnis clamoribus aere complẽtem. Intellexit autem in ſpiritu, B. Ioannem lachrymas & gemitus ipſius ad Dominum proferre. Vidit, quandoque ſacerdotem quendam cum lachrymis deuote ſacrificantem, atque columbam quãdam in eius humerum deſcendentem, ex eoque humero fontem puriſsimum ſcaturientem. Interdum etiam uidit Virginis filium ſub forma pueri cum immenſo lumine circa arculam, in qua Eucbariſtia reponebatur: cumque ex ea quæreremus, cuiuſmodi eſſet illud lumen, reſpondit: Quantum lumen Solis, candelæ lumen ſuperat, tantum, immo plus etiam, lux iſta uincit Solis ſplendorem. Quando reliquiæ ad noſtram eccleſiam adferebantur, illa in ſpiritu aduentum earum præſentiebat, totamque noctem cum illis iucundam ducebat, Chriſtumque gaudẽtem, & a prioribus reliquijs illas iam recens illatas, cum quadam exultatione, & ueneratione ſuſcipi uidebat. Verum autem eſſent ueræ reliquiæ, ſpiritu ſuo mirabiliter percipiebat. Ex parua illa Cruce, quæ eſt in Oegnies, in qua particula ligni ſanctæ Crucis habetur radium quendam ualde luculentum & tanquam cœleſti claritatẽ conſpicuum, prodire uidebat. Quidã familiaris amicus domus noſtræ inter alias reliquias, quas habebat, os cuiuſdam ſancti ſine ſcriptura reperit. Itaque cuius eſſent reliquiæ ignorans, attulit eas ad Chriſti ancillã ut per illam certior fieret. Illa uerò in ſpiritu uirtutẽ & ueritatem illarum ſenſit: orauitque Deum, ut ipſi indicaret, cuiuſnam eſſent. Apparuit autem illi ſanctus quidã ualde præclarus & excellentis meriti: qui ab ea interrogatus, quis eſſet, non quidem nomen expreſsit ſuum, ſed quatuor literas ob mentis eius oculos deſcripſit. Quas cũ illa memoriter retineret, ſed quid ſignificarent neſciret, accito ad ſe Clerico, literas commemorauit, puta, Aiol, & quid ſignificarent, indicari ſibi petijt. Ille literas inter ſe coniugens, dixit, Aiol ex ijs confici, Tum illa perſpicue cognouit, beati Aiulphi, qui apud Priminum in multo honore habetur eas eſſe reliquias.

Multas diuitias conſolationes ꝑcipit.

Corporalis Chriſti præſentia in Eucharistia.

Alij Aiulphum uocant.

Cũ autem præ deſiderio æternæ fruitionis, præ amore uiſionis Dei, & pro dilatione æternæ beatitudinis in hoc exilio langueret, unicum tamen & ſummum erat ei remedium & ſingulare ſolatium, manna & panis cœleſtis, donec ueniret ad terram promiſsionis. Ex eius perceptione angor cordis & deſiderium, temperabatur, dolores omnes leniebantur, ſpiritus confirmabatur. Summo hoc & celſiſsimo ſacramento freta, omnes peregrinationis huius ærumnas patienter tolerabat, omneſque miſeræ uitæ huius defectus hoc cibo oegetata paruipendebat. Panis ſanctus cor illius confirmabat, uinum ſanctum mentem eius ſanctificans inebriabat. Caro ſancta ſaginabat ſanguis uiuificans abluendo purificabat. Hoc uno ſolatio diu carere non potuit. Corpus Chriſti edere, hoc illi uiuere erat: ab illo uero diutius abſtinendo ſeparari, hoc ei erat emori: iamque in ſeculo ſua experientia didicit, quod Chriſtus in Euangelio dicit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Nec erat ei durus hic ſermo, ſicut Iudæis, ſed ſuauis: quippe quæ omnem delectationem & omnem ſaporis ſuauitatem in eius perceptione, nõ ſolum intus in animo, ſed etiam foris in ore perſentiret: cum plerunque ſub ſpecie pueri cum mellis guſtu & odore aromatico, in puro & bene ornato cordis ſui thalamo Dominum ſuum feliciſsime ſuſciperet. Nunnunquam uerò; cum ſitim uitalis ſanguinis eius diutius ferre non poſſet, poſt Miſſarum ſolennia petebat ſibi copiam fieri uel nudi calicis in altari diu conſpiciendi.

Singulare eſt ſolamẽ ſacra Eucharistia.

Iohã 6

De Aduentu eius in Oegnies. Cap. 9.

Poſtquam huius filiæ regis precioſa, monialia, huius ſponſæ Chriſti ueſtimenta fragrantia, et ſi non pro dignitate, tamen pro uirium facultate deſcripſimus, iam ad ueſtimentorum eius fimbrias, id eſt, ab beatum eius è uita deceſſum ueniendum eſt, ut etiam caudam noſtræ hoſtiæ offeramus. Cum multo tempore in eo loco, quem iam crebro diximus Villembroc appellari, ſeipſam Domino immolaſſet, è uicinia proximi oppidi, quod Niuella dicitur, hominum ad ipſam cum deuotione confluentiũ frequentiam diutius ferre non potuit: quippe quæ ſoli Deo cuperet uacare. Sæpius iam multis precibus, apud Dominum id egerat, ut locum propoſito ipſius accommodum, & perſonas quæ ipſius deſiderio ſecundum Deum humiliter inſeruirent, poſſet eius prouidentia obtinere. Itaque in ſpiritu oſtenſus eſt ei locus quem Oegnies uocant, nunquam illi antea uiſus, cuius propter recentem ſtructuram & paupertatem uix tenuis apud homines mẽtio fiebat. Interim diu apud ſe deliberabat, ignorãs cuiuſmodi eſſet locus ille: Porro de Domini promiſsione confidens, longe, ante, q̃ eò ueniret, à marito ſuo Ioanne & eius fratre magiſtro Guidone, qui illi erat patris ſpiritalis loco, tanquam obedientiæ filia, facultatem petijt locum illũ inuiſendi, atque ſi placeret, illic commorandi. Nec difficilè illi precibus eius aſſenſerunt, ne mœrore afficerent, quam charitatis uiſceribus complectebantur. Permouit quoque illos Deus, ut id permitterent, nec ullo modo ſibi poterant perſuadere eam in loco, quẽ nunquam cognouiſſet, & in quo commorantium nullam haberet cõſuetudinem & familiaritatem, diu permanſuram. Itaque illa, duce Deo, ad locum ipſi deſtinatum iter ingreſſa eſt, & cum adhuc aliquanto interuallo ab illo abeſſet, beatus Nicolaus, eius loci patronus, gratulabũdus ei uenit obuiam, eamque ad ſuam eccleſiam perduxit. Multum eo die, cum adhuc eſſet, in itinere, ſecum admirata fuerat, in animo ſuo ſentiens magnam S. Nicolai ſolennitatem adeſſe, licet non ignoraret eius ferias in Decembrem, non in Maium, quo illud iter faciebat, incidere. Eodem autem ipſo die, quo uenit in Oegnies, fratres loci eius S. Nicolai translationem ſolenniter celebrabant. Poſtquã autem ad locum peruenit, miro modo & loci ſitum & fratres domus illius, ſicut prius in uiſione Dominus ipſi oſtenderat, agnouit, ſimulque comperit feſtũ diem S. Nicolai illic agi: prædixitque ſe eo in loco ab hac luce migraturam locum etiam in eccleſia, ubi poſt obitum humanda eſſet, mihi poſtea ſecreto oſtẽdit: & uera eã dixiſſe rei euẽtus probauit. In Oegnies enim, tametſi multi eam inde reuocare conarentur, naturæ debitum moriens perſoluit, & in ea parte eccleſiæ, quam mihi dixerat, licet plerique aliter uellẽt, poſt obitum ſepulta eſt.

In ſpiritu uidet locũ ipſi incognitũ.

Futura quædã prædicit.

De manſione eius apud Oegnies, & de ijs, quæ illic ei acciderunt. Cap. 10.

Poſteaquam de terra & cognatione ſua, Domino præcipiẽte, egreſſa eſt: poſtquam ſub umbra illius, quem deſiderabat, tanto ſuauius, quanto ſecretius ſedit: quæ illi bona illic Dominus præſtiterit quoties ſolito frequentius ſanctorum Angelorum uiſitationibus eam conſolatus ſit, quam crebro, cum matre Domini in eccleſia familiaria miſcuerit colloquia, quoties ipſe Dominus præſens ei apparuerit, nec mente poſſum concipere: tantum abeſt, ut ſermone explicare queam. Quanto autem propius accedebat, optatus uitæ terminus & annus extremus, tanto profuſius munificentiſsimæ largitatis ſuæ theſauros illi Dominus pandebat. Ipſo uerò ultimo uitæ eius anno aduẽtante, quem & Dominus poſtremum illi fore promiſerat, & illa præ gaudio celare non poterat, (Sex enim annis ante illum magiſtro Guidoni Niuellano prædixerat, nobiſque non raro & annum, & tempus obitus ſui, non tamen exprimẽto diem, indicauerat) eo, inquam, anno propinquante iam ſe amplius continere nõ ualens, anhelabat, ſuſpirabat, præ deſiderio clamabat, quaſi moræ impatiens, cum Dominum amplexaretur: Nolo Domine, ut ſine me recedas, nõ cupio hic morari amplius, domum ire uolo. Et miro quodam modo, dum ſic extra ſe rapta uehementi deſiderio cruciaretur, præ cordis plenitudine fere toto corpore dirumpi uidebatur: cumque ad ſe rediret, diu non poterat pedibus conſiſtere. Porro cũ extra ſe raperetur, præ feruore ſpiritus uultu igneo uidebatur, quodque eſt admirabilius, ſub eiuſmodi mẽtis exceſſu, immota acie in ſolem potuit ſuos oculos defigere. Non potuit tunc præ ſpiritus ebrietate tacere, ſed clamãs dicebat: Audiui à Domino, me ituram in ſancta ſanctorum. O dulciſsimum uocabulum, Dic mihi mea Clementia, (ſic enim eius ancilla uocabatur) quid eſt Sancta ſanctorum? Ea famula uolebat ſcire, quid eæ dictiones ſignificarent, cum neutra id ſciret. Sed ut dixi, ſpiritu ebria id faciebat. Sæpè autem has dictiones repetebat, quibus animus eius ſuauiter afficiebatur. Reddita autem ſibi, mirabatur ſe iam ſolito crebriores pati mentis exceſſus ſed dicebatur ei: Ne mireris iſthuc poſtremus hic eſt annus uitæ tuæ poſt quã nihil tibi tẽporis reliquum erit. Audiebat etiam uocem Domini ipſam uocantis, & dicentis Veni amica mea, ſponſa mea, columba mea, iam coronaberis. Nonnunquam uehementi ſpiritu incitata, & ſui plus ſolito oblita, ex cordis abundantia inter alia multa hæc quoque dicebat, Veſtimenta filiæ regis inſtar aromatum redolent, membra corporis eius ceu precioſæ reliquiæ à Domino ſunt ſanctificata.

Sancti uitam habent in patientia mortẽ in deſiderio.

Nota rẽ miram.

Eo anno, quo migrauit ad Dominum, cum ex officio mihi à Pontificis maximi legato demandato, ad prædicandum & Cruce ſignandos, quibus Dominus eam mentem adſpiraret, contra hæreticos me compararem, illa ex me ſciſcitabatur, quando redire decreuiſſem. Me autem reſpondente, longas moras facturum, illa dixit, licet prorſus nulla tum laboraret aduerſa ualetudine, Teſtamẽto ego tibi relinquo quædam, quæ poſt obitum meum tua erũt. Iam enim obitum ſuum, ut diximus, longe ante præuiderat, dicebatque mihi corporis ſui diſſolutionem imminere & quia incerta erat quando eſſem rediturus, in faciẽdo teſtamento properabat, quo me ſcripſit hæredem zonæ ſuæ, qua cingebatur, & ſudarij linei, quo lachrymas detergebat, & quorundam aliorum non magnĩ quidem precij, ſed quæ mihi auro & argento chariora ſint. Appropinquante autem tempore ægrotationis optatæ & extremæ, dixit ancillæ ſuæ, religioſæ uirgini ipſi miniſtranti, Vereor ne tibi & alijs moleſta ſiam diuturna enim & graui ægritudine confecta proficiſcar ad Dominum. Ecquis uerò tam diuturni temporis moleſtiam apud me perferre poterit? Semper enim reformidabat, ne cauſa eius quiſpiam grauaretur, tametſi potius dolerent omnes, ſæpius ipſi aſsiſtendi & inſeruiendi copiam denegari. Prædixit autem, ſe quadam ſecunda feria humi collocatum iri. Itaque toto illo anno ſemper fere illa feria ieiunabat nihil prorſus cibi recipiens. Quãto uerò tempus mortis eius magis accedebat, tanto illa ſine intermiſsione diebus ac noctibus Domino ſtudioſius ſeruire & placere

Prædicit obitũ ſuũ.

placere nitebatur. Vnde etiam à feſto die Annuncia-tionis beatiſsimæ Virginis uſque ad beati Ioannis Baptiſtæ ferias, non niſi undecies, idque parce admodum cibum ſumpſit, ſemper gaudens, & diem cœleſtium nuptiarum cum exultatione expectans. Beatum uerò Andream Apoſtolum qui Crucem Domini tãto amore complexus fuit, ut de ea deſcendere noluerit, ualde habuit familiarem, eumque inter cæteros ſanctos præcipuè diligebat: qui etiam ante ſupremã infirmitatem his uerbis eam conſolabatur: Confide filia, ego te non deſeram, ſed quemadmodum Chriſti nomen, & fidem confeſſus ſum, & nõ negaui: ita in obitu tuo tibi adero, & coram Deo meo te confitebor, tibique teſtimonium perhibebo.

Triũ menſiũ ſpatio non niſi undecies cibum ſumſit.

De cantu eius ante ægritudinem.
Cap. 11.

IAm tempus promiſſum prope aderat, quod illa multis lachrymis anteuerterat, multis gemitibus & ſuſpirijs, ut adeſſet, poſtulauerat. Et ecce repente factus eſt ſonus, & uox turturis audita eſt in terra noſtra, uox exultationis & confeſsionis, quaſi ſonus epulantis & iubilantis, tanquam ſonus ſublimis Dei. Exterſit Dominus omnem lachrymam ab oculis ancillæ ſuæ, & repleuit cor eius exultatione. Cœpit enim clara uoce & alta cantare, nec ceſſauit ſpatio dierum trium & noctium laudare Deum, Deo gratias agere, ſuauiſsimam cãtilenam de Deo, de beatiſsima Virgine, de ſpiritibus Angelicis & ſanctis alijs, de amicis ſuis, de ſcripturis diuinis rhythmice & dulci modulatione contexere, nec deliberabat, ut ſententias inueniret, neque moras nectebat, ut inuentas ante diſponeret, ſed tanquam ſi dictarentur ſcribẽti, ita dabat illi Dominus illo tempore, quid diceret. Continua uocis contentione iubilans, nec cogitando laborabat, nec diſponendo cantum interrumpebat. Vnus autem è Seraphin, ut ipſi uidebatur, alis ſuas ſupra pectus eius habebat expanſas, quo ſubminiſtrante & humaniſsime adiuuãte, adſpirabatur ei carmẽ iſthuc ſine ulla difficultate. Porro cum ſic tota die uſque in noctem decantaſſet, præ uocis contentione raucæ factæ ſunt fauces eius, ita ut in primis noctis initijs uix poſſet uocem ullam edere. Ea re lætabatur Prior domus noſtræ, quod proxima luce, nempe Dominico die, è diuerſis locis ſoleant homines ſeculares ad eccleſiam noſtram confluere, quos uerebatur, ſi eam tam contenta & alta uoce ſine ceſſatione concinentem audirent, offenſionem & ſcandalum inde accepturos, & pro fatua eam habituros. Et tamen filij huius ſeculi, filij doloris, non mirãtur, ſi quis clamet pro anguſtia & dolore, ut fit à parturiente, ſtupent autem & admirantur, ſi quis præ gaudio ex cordis abundantia erumpat in clamores, nec ſe poſsit intra ſilentium continere. Sed filij gaudij, cum talia audiunt, non murmurãt, nec offenduntur, ſed cum multa humilitate & modeſtia, Dei magnalia in ſanctis eius uenerantur.

Vide rẽ admirandã in fœmina.

Manè alterius diei tympaniſtria noſtra altius, & clarius cœpit citharizare. Angelus enim Domini illa nocte omnem raucedinem ab eius gutture deterſerat, immittẽs in pectus admirandæ ſuauitatis unctionem, ſicque reparatis arterijs & uoce inſtaurata, toto ferè die non ceſſauit à laudibus Dei. Homines tamẽ eo aduentantes non niſi uocem exultationis & harmoniam modulationis audiebant. Clauſis enim oſtijs & omnibus excluſis Prior noſter & ancilla ſanctæ mulieris cum illa permanſerant in eccleſia, atque ij ipſi multa ex illa, quæ de arcanis cœleſtibus illa depromebat, aſſequi non potuerunt, quædam uero intellexere, ſed pauca proh dolor memoria retinuerunt. A ſummo autem & primo tono ſuam cantionem ordita fuit, nempe à ſacroſancta Trinitate, Trinitatem in Vnitate, & Vnitatem in Trinitate diutiſsime laudãs & mirabilia & quaſi ineffabilia interſerens, quædam etiam è ſcripturis diuinis nouo & admirabili modo exponens, ex Euangelio & Pſalmis, è nouo & ueteri teſtamento, quæ nunquam audierat, multa ſubtiliter edifferens. A Trinitate uero ad Chriſti humanitatem deſcendit, inde ad beatiſsimam Virginem, poſtea de ſanctis Angelis, de Apoſtolis & alijs ſanctis multa prouincians: ad extremum tanquam in ultimo iã puncto conſtituta, multa de amicis ſuis, qui etiamnum ſuperſtites ſunt, dicẽs eoſque per ordinem Domino ſingularim cõmendãs & multas pro eis preces fundens. Atque hæc omnia, rhythmicè & Latine ab ea enunciabantur. Dicebat uerò inter cætera, à lumine ſacroſanctæ Trinitatis ſanctos Angelos habere intelligentiam à lumine uero corporis Chriſti glorificati in ſanctis animabus fructum eos capere & exultationẽ. Beatiſsimam quoque Virginem Mariam iam cum corpore glorificatam conſtanter aſſerebat: & corpora ſanctorum, qui Chriſto paſſo ſurrexerunt, nunquam poſtea in puluerem reuerſa aiebat multumque eo nomine lætabatur, quod Spiritus ſanctus propediem eſſet uiſitaturus Eccleſiã ſuam, & ſolito copioſius per uniuerſam Eccleſiam miſſurus operarios ſuos qui animarum fructus adferrent, mundumque maxima ex parte illuminaturus.

Dicebat etiam, cum de beato Stephano protomartyre caneret, quem paradiſi roſarium appellabat, illi ſub mortem oranti Dominum pro munere dediſſe ſanctum Paulum, & beato Paulo, peracto martyrio, è corpore excedente, ſanctum Stephanum adfuiſſe, eiuſque ſpiritum obtuliſſe Dño atque dixiſſe: Domine, hoc ingẽti & ſingulari munere tu me donaſti, ego uero multiplici fructu auctum tibi illud reddo.

Per id tempus Dominicanorũ Frãciſcanorũ &c. Ordines inchoabãtur.

Pro quodam etiam Concionatore, quem ei Dominus dederat, multum orãs rogabat, ut pius Dominus eum conſeruaret, quo ſpiritum illius morientis poſſet ipſa ei offerre, & quem ab illo accepiſſet, ei cum uſura reſtituere. Miro autem modo omnes concionatoris illius tentationes, cunctaque fere peccata, quæ olim admiſerat, commemorans, Dominum præcabatur, ut ab eiuſmodi illũ, ſeruaret. Audiebat hoc Prior noſter, qui eius hominis nouerat conſcientiam & audiebat confeſsiones cumque ad illum ueniſſet, dixit ei, Expoſuiſti dominæ Mariæ peccata tua? Illa certe inter cantandum ita ea recitauit, ac ſi coram ſe in libro ſcripta uideret.

Canticum beatiſsimæ Mariæ uirginis, puta Magnificat, rhythmice & Romana lingua creberrimè repetebat, multam ſuauitatem ex ea perſentiẽs. Cum iam autem ſub finem cantionis ad Simeonis canticũ perueniſſet, deuotiſsime commendauit Domino amicos & amicas ſuas, fœminas religioſas, Leodij degentes, atque pro pace illarum orans, per ſingulas clauſulas primum eius cantici uerſum, Nunc dimittis Domine &c. repetebat. Atque etiam pro religioſis Niuellanis, multiſque alijs in Leodienſi diœceſi manentibus Domino preces offerens, ſemper Nunc dimittis repetebat. Expletis tandem tribus illius iubilationis diebus, lectulum ſuum in eccleſia ante aram iuſsit præparari; & ad ſe reuerſa, accitis fratribus, dixit: Præceſſerunt lamentationes me pro peccatis lugente, præceſsit carmen, me propter bona ſempiterna, exultante & iubilante, & ecce ſequitur Væ infirmitatis, & mortis. Nunquam deinceps cibum ſumptura ſum, nũquam lectura in hoc codice. Atque ita tradens fratribus libellum, quem habebat, in quo preces & carmina quę-

na quædam de beata Maria, quæ canere ſolebat inceſſanter, diſciplinæ Domini patienter ſe permiſit & ſubdidit, finemque beatum in ſilentio & ſpe expectauit.

De ægrotatione eius ſub mortem Cap. 12.

In grauiſſima ægritudine diuinitus uiſitatur.

In hac uerò ægritudine grauiter quidem corpore laborabat, ſed eius animo ſuauiter quieſcebat. Sancti enim, qui illi adhuc rectè ualenti crebro adſtiterant, crebrius eam iam afflictā correptamque ualetudine inuiſebant. Et ipſe Christus ſæpè illi apparēs & quaſi commiſerantis uultu in eam reſpiciens, itemque ſanctiſsima mater eius, ei ferè ſemper aſsiſtens, illam conſolabantur. Inter omnes autē beatus Andreas Apoſtolus ad eam ſæpe ueniens haud uulgari eam cōſolatione afficiebat, ita ut pene omnem doloris ſenſum ab ea auferret. Sancti etiam Angeli aderant ei, & officioſè inſeruiebant. Ita cum nocte quadam ſiti laboraret, nec poſſet tamen nimia morbi ui impedita, ſuis uiribus ſurgere & ambulare, duobus ſanctis Angelis eam ſuſtentantibus, & ducētibus ad locum, ubi repoſita erat aqua, bibit, & rurſus illis eam reducentibus, ad lectulum ſuum abſque ullo labore reuerſa eſt. Cum autem, beatiſsima Virgine ipſam præmonente extremam unctionem acciperet, Apoſtoli omnes præcipuè adfuere, & beatus Petrus claues oſtendens, pollicebatur ſe illi cœli ianuam patefacturū: porro Christus ſignum crucis, uexillum uictoriæ ſuæ, ad eius pedes ſtatit. Cumque in diuerſis locis ungeretur, in ipſa ſacramenti eius perceptione ſancti ſpiritus operationem cum ingenti ſingulorum locorum illuſtratione perſenſit. Quidam etiam amici & noti eius, qui iampridem obierant, eius conſolandæ cauſa ad eam miſſi ſunt: Ioannes Dinantinus, qui iam cum Chriſto regnabat, & frater Richardus de Meneſar Capella, uir ſanctus & bonus cum uiueret, ſed etiamnum luens pœnas Purgatorias. Alius quidam, grauiſsimis ſubditus Purgatorij cruciatibus, apparuit illi, poſcens opem ab illa. Habuerat ille & habitum & nomen religionis, & perfectionis profeſsionem præ ſe tulerat:

Notate hoc deſertores uitæ monaſticæ

ſed poſtea cum multorum ſcandalo & religionis opprobrio ad ſeculum reuertens, cum quadam contraxerat coniugium quæ itidem diu perfectionis uitam præ ſe tulerat, ſed deinde primam fidem irritam fecerat. Ante omnia autem eo nomine ſe cruciari dicebat quod Dei Eccleſiam ſcandalo ſuo læſiſſet.

Sanctus Toloſanæ eccleſiæ Epiſcopus quandoque eius inuiſendi cauſa ad eam uenit, ex cuius præſentia maximam illa cœpit conſolationem, & ad tempus etiam corporis uires, porro beatiſsima Virgo, ut ipſi uidebatur, quaſi in aera contra ſanctum Epiſcopum eam ſubleuauit. Cum autem idem Epiſcopus in ea eccleſia altari beatæ Virginis conſecrato, Miſſarum ſolennia celebraret, Domino oſtendente, uidit in perceptione ſacramenti columbam candidam, ſancto Epiſcopo in os Euchariſtiam inferentem, & ingētem claritatem eum intus penetrantem, eiusque animam illuſtrātem. In ea infirmitate tametſi nihil penitus edere poſſet, immo nec modici panis odorem perferre: facilè tamen & quidem crebro Chriſti corpus ſumebat, quod ſtatim quaſi liqueſcens, & in animam eius tranſiens, nō ſolum illam confirmabat, ſed etiam corporis infirmitatem ſine mora releuabat. Quandoque ſumente illa tū Euchariſtiam, facies eius quoſdam ex ſe luminis radios uibrare & diffundere uidebatur.

Nota ſanè rē notatu dignā.

† Nos quidem tentabamus aliquādo, num hoſtiam nō conſecratā ſumere poſſet, ſed illa à panis odore mox abhorruit, & cum niſi exiguā particulā dentibus attigiſſet, cœpit clamare, expuere, & perinde ac ſi pectus rumperetur, anhelare & cum ingenti anxietate ſingultire. Cūq; diu præ dolore clamaſſet, & ſæpius os aqua abluiſſet, magna noctis parte exacta, uix potuit quieſcere. Nunquam autem, quantūuis imbecillo eſſet corpore quanlibet exacuato & exhauſto capite, ut pote quæ quinquaginta & tribus diebus ſub mortem prorſus nihil cibi accepit, lumen ſolis ferre nō potuit: nunquam ad lucis ſplēdorem oculos clauſit: &, quod eſt mirabilius, cum iuxta eam & prope ad aures eius in eccleſia alta uoce cantaremus, campanas diu & fortiter pulſaremus, quoddam etiam altare, ut ab Epō Toloſano conſecraretur, multorum cæmentariorum malleis cadētium opera ſtatim eam extrueremus nullo unquam ſtrepitu, quem Dei & eius eccleſiæ cauſa fieri ſciret, affligi potuit. Sonus.n. ille ut ipſa cum nos ei condoleremus, aſſerebat, nulla caput eius moleſtia afficiebat.

Confluxere tum ad illam è diuerſis locis amici & noti, ut eam uiſitarent. Nobis autem de quibuſdā, qui necdum ad illam uenerant loquentibus, de alijs dicebat, ſe illos adhuc uiſuram: de alijs uerò, ſe nunquam in hac uita eos conſpecturam, quod ita etiam euenīſſe ſcimus: Illuſtris quædam matrona, Louanienſis Duciſſa quondam coniunx, quæ contempto ſeculo, ordinis Ciſtercienſis monaſterium petierat, monaſticam in illo uitam profeſſa longe ante eius obitum, cum adhuc eſſet in Villembroc, eam uidit, recedēſque ab ea, dixit: Neſcio domina, an poſthac unquam te uiſura ſim. At illa reſpondit, Immo uidebis me. Itaq; ubi audiuit procul a nobis uerſus Coloniam habitās ſanctam mulierem in extremis agere: Confido, inquit, in Domino quemadmodum promiſit mihi, illam me adhuc conſpecturam, & ita factum eſt. Quando enim illa uenit ad nos; iam pro defuncta campanæ pulſabantur, attamen præſens adfuit cum eius corpus lauaretur, & monumento conderetur.

Duciſſa Louanienſis fit ſanctimonialis.

Prædixit etiam cuidam ex noſtris Chriſti ancillæ, ſecreto quædam, poſt mortem eius euentura, quæ ſpiritu ſancto reuelante & promittente didicerat, quæ nos ita propter ſcandalum infirmorum ſubiungimus ut cum euenerint, facilè ſcripta uta poſsint animaduerti. Interim uerò ſermones ignauimus, & diligenter clauſimus. Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Sunt quidam, qui ꝙ Deus, ad poſterorum uſum & utilitatem ſeruat, niſi ſtatim uiderint ſuos habere progreſſus, murmurent, & dicant cum Iudæis, Manda, remanda: expecta, reexpecta. Quædam certè iam uidimus ita contigiſſe, ut illa prædixit, ut de loco ſepulturæ eius de ueſtibus ſanctificatis & honoratis propter frigus, & de ſecunda feria, qua iacuit in terra iam exanimis. Quæ cum ita acciderint ut illa futura dixit, cætera etiam certiſsime euentura expectāmus, puta de cantu * nouo ſolennitatis, propter uoces Angelorum, quas audierat, ipſi à Domino promiſſo de miraculis, propter ſplendores, quos uiderat ſicut ſupra dictum eſt, [illegible] cū multo lumine ſæpè apparuiſſe, de duplici ieiunio in duabus ſolēnitatibus. Nā ꝓpter [illegible] illa non raro tertio demū die capiebat cibū, denique de Imagine propria & ueneranda imagine beatiſsimæ Virginis, quam ſæpè ipſa ſupplicando uenerata eſt.

Da. 12

Eſ. 28.

** nouo legendū puto*

De morte eius. Cap. 13.

Aduentante autem hora deceſſus eius oſtendit Dominus filiæ ſuæ portionē hæreditatis eius inter fratres, uiditq; locum in cœlis ſibi præparatum, uidit, & gauiſa eſt. Cuius quidē loci celſitudinem & gloriæ magnitudinē poſſemus, utcunque ſaltem æſtima ſi lapides pretioſos & uires gemmarum

gemmarum, itemque nomina, quæ Domino indicante expreſsit, memoriæ mandare potuiſſemus. Sed quoniam ſcriptum eſt, Oculus non uidit, Deus, pręter te, quæ præparaſti diligentibus te: non poſſumus comprehendere, ſed tantum utcunque conijcere, quanta gloria digna ſit, quæ tam pie, tam deuote Domino ſeruiuit, tam ardenter dilexit Chriſtum quam tot priuilegijs Dominus in terris peculiariter cohoneſtauit.

Eſai. 64.

Quinta feria ante obitum eius, cum eſſemus præſentes, & aſsiſteremus ei aduesperam, nec loqui nobis uoluit, nec ad nos oculos aduertit: ſed defixis immobiliter in cœlum oculis, (iacebat enim eatra cellulã ſubdio) uultus eius cœpit quaſi ſerenitate quadam clarere: illa uerò præ gaudio diutiſsimè ſubridens, neſcio quid ſubmiſſa uoce cantabat. non enim poterat iam altius intendere uocem. Ego tum propius accedens, & accuratius aures accommodans, non niſi parum aliquid eius cantilenæ potui percipere, iſthuc uidelicet: Quam pulcher es rex noſter Domine. In eo gaudio poſtquam diu perſtitit cantando, ridendo, & interdum plaudendo manibus, tandem ad ſe reuerſa uelut denuo ad ſenſum morbi, quem interim non ſenſerat, reducta, nonnihil ingemuit. Sciſcitantibus autem nobis quidnam uidiſſet, parum & uoluit & potuit nobis dicere: Mirabilia, inquiens, dicerem, ſi auderem.

Veſpere autem ſabbati, cum iam immineret dies, quam fecit Dñs, dies nuptialis, dies gaudij, & exultationis, dies, quã ancillæ ſuę Dñs prouiderat & promiſerat, dies Dominica, dies reſurrectionis, dies uigiliæ S. Ioannis Baptiſtæ, qua fertur etiam S. Ioannes Euangeliſta migraſſe è ſeculo, licet eius feſtus dies alio tempore ab Eccleſia celebretur, eo, inquam, die ancilla Chriſti, quę iam diebus quinquaginta duobus nihil prorſus comederat, dulci uoce cantauit Alleluia, & tota fere nocte illa, tanquam ad epulas inuitata fuit in iubilo & exultatione. Die uerò Dominico apparuit ei ſatan, & inſidias faciens calcaneo eius multum eum uexauit, ita ut nonnihil pauesceret, & à circunſtantibus opem poſceret. Sed rurſus fiduciam in Dominum concipiens, caputque draconis fortiter conterens, & ſeſe muniens Crucis ſigno: Diſcede, inquit, ſanies & turpitudo. Non enim turpem eum dicere uoluit, ſed ipſam turpitudinem. Illo ergo profligato, rurſus cantauit Alleluia, & Domino gratias egit. Appropinquãte deinde ſancto ueſpere eius diei qui natalem S. Ioannis Baptiſtæ antecedit, circa illã horam, qua Chriſtus in Cruce ſpiritum reddidit, ipſa quoque ad Dominum migrauit, nullo unquã mortis dolore uultus hilaritatem amittens, neque memini etiam tum cum eſſet bene incolumis, talé me quãdoq; in ea uidiſſe uultus ſerenitatem & alacritatem. Neque enim, ut in cæteris uidemus, poſt mortem pallor aut fuſcus color eius obtinuit faciem: ſed uultu angelico, columbina ſimplicitate, candida & luculẽta facie multos & in morte & poſt deceſſum ad pietatem & deuotionem permouit. Multi etiam multo lachrymarum imbre ad eius obitum ſuauiter perfuſi meritis eius à Domino ſe uiſitari ſenſerunt, quod quidem ſancta quædã mulier ex diuina reuelatione prædixerat, fore ut qui ea moriente adeſſent, diuina conſolatione afficerentur.

Migratura ò uita infeſtus eſt ſatan.

Ab ea profligatur.

Feliciſſime abit ad Dominum.

Cum aũt defunctæ ſacrum corpuſculum ablueretur, adeo uiſa eſt exhauſta, extenuata, morbo & ieiunijs confecta, ut dorſi eius ſpina uentri adhæreret, & uelut ſub tenui panno lineo, oſſa dorſi ſub uẽtris pellicula cernerentur. Porro poſt mortem non reliquit eos, quos in uita dilexerat: ſed ad quoſdam rediens, ſanctas etiam & probatæ uitæ fœminas crebro alloquens, amicos ſuos docuit in agendis, & præmuniuit in periculis, certis ſecretis quibuſdam ſignis omnem ab illis hæſitationem excludens. Quibuſdam etiam amicis ſuis impętrauit à Domino precibus ſuis & ſapientiæ & ſplendorem, & charitatis ardorem. Quidam Ciſtertienſis inſtituti ſanctus monachus uidit in ſomnis ab eius ore calicem aureum prodire, unde plerisque amicis ſuis potum præberet. Retulit mihi alius quidam in ſomnis ſe uidiſſe corpus eius tanquã lucidiſsimã gemmam mutatum. Anno aũt incarnati Verbi milleſimo ducenteſimo tertiodecimo, nono Calendas Iulij, pridie natiuitatis S. Ioannis Baptiſtæ die Dominico ſub horam nonam, precioſa Chriſti margarita Maria Oegniacenſis ſiue de Oegnies, annum circiter triceſimumſextum ætatis ſuæ ad regis ſempiterni palatiũ introducta eſt: ubi uita ſine morte, dies ſine nocte, ueritas ſine mendacio, gaudiũ abſque mœrore, ſecuritas timoris expers, requies laboris neſcia, æternitas finem nullum habitura: ubi curis nullis agitur animus, nullo dolore afficitur corpus. Vbi torrens uoluptatis diuinæ omnia implet & ſatiat ſpiritu uериſsimæ libertatis, ubi cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus, quando erit Deus omnia in omnibus cum dederit regnum Deo & patri Chriſtus Ieſus Dñs noſter: Qui cum eodem patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat per infinita ſecula ſeculorũ Amẽ.

1. Cor. 13.

1. Cor. 15.

VITA SANCTAE MEMORIAE Chriſtinæ uirginis, quam mirabilem Vocant, Edicta à F. Thoma Cantipratenſi Dominicano: quemadmodum habetur in exemplari MS. quod ſolum & unicum apud nos eſt: in quo ſane uereor deeſſe nonnulla. Etſi autem mihi necdum conſtat, qua die obierit, tamen ob multas rationes, quòd fuerit contemporanea Mariæ Oegniacenſi, quòd eius, quanuis tacito nomine, in Præfatione in uitam eiuſdem Mariæ, uir grauiſsimus Iacobus Vitriacenſis faciat mentionem, quòd fide digniſſimum eius uita authorem habeat, quod multam utilitatem eius cognitio poſſit lectori adferre, & ob alia quædam eam hoc loco collocare uolui, certus me ea gratificari pijs, qui eiuſmodi lectione nõ mediocriter incitantur ad pietatem. Stylum fere totum mutauimus, & quædam reddidimus paraphraſticos.

PROLOGVS AVTHORIS.

SCripturi uitam memorabilis Chriſti uirginis Chriſtinæ, id in ipſo opuſculi limine commemorandum putamus, quod uenerabilis ille Iacobus Achonenſis Epiſcopus, poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, in uita beatæ Mariæ Oegniacenſis, à ſe edita, his fere uerbis commemorat: Vidi aliã, (Chriſtinam accipe) circa quam admirabiliter operatus eſt Dominus, ita ut cum diu iacuiſſet exanimis, antequàm corpus eius monumento conderetur, anima in corpus reuertente, reuixerit. Itaque multo tempore mirum in modum à Domino afflicta, quandoque ſe uolutabat in igne, nonnunquàm hyberno tempore in aqua congelata diu morabatur, interdũ in mortuorum ſepulcra ingredi cogebatur. Tandem uerò,

Eſt in uita & Præfatione.

petacta

peracta pœnitentia, in tanta pace uixit, tantamque à Domino gratiam adepta eſt, ut crebro rapta in ſpiritu, defunctorum animas uſque in Purgatorium uel per Purgatorium abſque ulla ſui læſione, & ad ſuperna regna deduceret. Hæc quidē ille uenerabilis Iacobus Eṕs de ea annotauit: ego uero indignus frater ordinis Prædicatorū, ad Chriſti gloriā & lectoris ædificationē, uitā eius conſcribendam ſuſcepi, imperito quidem & inculto ſermone, ſed certa ueritate, quam habeo ex aliorum relatione. Neque temere id dixerim, certa me commemoraturum, cum tot plane teſtes producere liceat in permultis, quæ à me adferentur, quot tum in oppido Trudonenſi rationis compotes eſſe potuere. Neque enim in angulis & latebris, hæc geſta ſunt, ſed plane in luce & ſub adſpectu plurimorum neque tam lōga temporum ſpatia interceſſere, ut ea potuerit obliuio abolere, & ab hominum, memoria excludere, cum ab eius obitu uſque in præſens, non niſi octo anni fluxerint. Ea uerò, quæ nullus mortalium præter ipſam noſſe potuit, ab illis didici, qui ſe ea ex eius ore percepiſſe teſtati ſunt. Certus autem ſit, quiſquis hæc legerit, ijs me teſtibus fidem adhibuiſſe, à quibus tam longe abſuit fingendi libido, ut uitam potius ipſam prodituri fuerint, quam à ueritatis tramite deflexuri. Fatemur quidem, & res ipſa docet, ea, quæ dicturi ſumus, humana ratione plerunque capi non poſſe, quippe quæ pro naturæ uſu & ordine fieri nequiuerint: nec tamen negari poteſt poſſibilia eſſe Deo præpotenti creatori: quanquam nec ſic ego ullo pacto ea ſcripturus fuerim, niſi me eius, quem dixi, reuerendiſsimi antiſtitis Iacobi, in maioribus teſtimoniū confirmaſſet. Itaque opuſculū hoc ita diſtinguere placuit, ut primo loco quemadmodū educata ſit & nutrita, atque deinceps cætera, quæ ab illa geſta ſunt, uti ea certiſsima & indubitata relatione didicimus, explicemus.

Veritas in imus hiſtoriæ.

VITAE HISTORIA.

De Chriſtina patria, & educatione. Cap. 1.

Chriſtina patria.

ITaque uenerabilis Chriſti uirgo Chriſtina in oppido S. Trudonis in Hasbania honeſtis parētibus orta eſt: quibus è uita abeūtibus illa cum duabus ſororibus relicta eſt, ijs natu minor. Porrò ſorores illæ uitā ſuam religioſe & piè inſtituere cupiētes, ita inter ſe ſua munia partitæ ſunt, ut maxima natu uacaret precibus, media domus & rei familiaris haberet curam: poſtremo loco nata Chriſtina, ad paſcua euntia pecora cuſtodiret. Quod illa, tametſi præ cæteris humilius & abiectius uideretur, libēs ſuſcepit: nec Chriſtus ei ſuam adhibere conſolationem diſtulit, internę ſuauitatis illi ſuppeditans gratiam, & ſecretorum cęleſtium eam non raro conſciam, & participem reddens. Interim tamen illa manſit omnibus incognita ſoli Deo tāto notior, quāto occultior cæteris. Vnde apud Eſaiā gloriatur Dn̄s: Secretum meū mihi, ſecretum meū mihi. Eſt n. uerecundus amator Dn̄s Ieſus.

Diuinis conſolationib⁹ & reuelationib⁹ fouetur.

Eſ. 24

Vt mortua fuerit. Cap. 2.

POrro autem ab internis illis ſanctæ contemplationis exercitijs uires corporis eius adeo debilitatæ ſunt, ut uitam cum morte commutarit. Poſitum itaque in medio eſt corpus exanime, amicis & inprimis ſororibus eius acerbè lugentibus deinde mane ad templum depoitatum eſt, ubi cum pro anima eius Miſſæ ſacrificium offerretur, ſubito ſe ſe commouente corpore in feretro, illa ſurrexit, & mox inſtar auiculæ ſurſum ſcandens, ad templi trabes uſque peruenit, Rei nouitate perterriti omnes, qui illic aderant, inde aufugerunt ſola ſoror natu maxima, non abſque formidine illic permanſit. Sedit autem Chriſtina immota, douec peractum eſſet ſacrificium. Eo abſoluto, ſacerdote eam coniurante, coacta eſt deſcendere. Id uero quidam ſic interpretantur, ꝙ purus & ſubtilis ſpiritus eius, ab humanorum corporum odore abhorruerit. Inde cum ſororibus domum abijt, ciboque corpus refecit. Venerunt autem ad illam ſpirituales quidam amici illius, & quidnam uel uidiſſet, uel paſſa eſſet, ab ea percontati ſunt.

Redit à morte ad vitam.

Quemadmodum è corpore educta, & in illud reducta fuerit. Cap. 3.

TVm illa: Statim, inquit, ut e corpore exceſsi, animam meam exceperunt lucis miniſtri angeli Dei, deduxeruntq; illā in locum quendā, obſcurū & horridū, animabus hoīum refertū. Quæ uerò tormenta eo in loco conſpexi, ea tam immania & acerba fuere, ut nullus poſsit ſermone id explicare. Vidi illic non paucos uita functos mihi, cum uiuerent, non ignotos. Valde autem miſerata ego animas illas miſerabiles, quærebam quis eſſet ille locus. Suſpicabar enim tartarum eſſe. Reſponderunt mihi duces mei, locū eſſe Purgatorij, ubi peccatores, quos in uita quidem peccaſſe pœnituiſſet, ſed non ſatis, ſcelerum ſuorum meritas pœnas darent. Inde perduxerunt me ad inferorum ſupplicia, in quibus itidem agnoui quoſdam, mihi olim in uita notos. Poſtea uerò tranſlata ſum in paradiſum uſque ad thronum diuinæ maieſtatis ubi cum uiderem gratulantem mihi Dominum, ultra omnem modum lætabar, quod arbitrarer illic me deinceps cum Domino in omnē æternitatem permanſuram. At ille mox reſpondens deſiderio meo: Reuera, inquit, dulciſsima filia hic mecū eris: ſed nunc, utrum è duobus malis, optionem tibi facio, uel æternum hic nunc apud me permanere, uel redire ad terras, ibique in mortali corpore abſque illius detrimento pœnas perferre, ijsque omnes illas, animas, quas in locis Purgatorijs miſeraberis, liberare & eripere, efficereque ut homines adhuc in corpore manentes, tuæ pœnitentiæ & uitæ exemplis ad me conuerſi, à ſuis facinoribus abſtineant & reſipiſcant, peractisque omnibus ad me tandem multis aucta meritorum cumulis reuerti. Ego uerò abſque ulla cunctatione, ſub conditione mihi propoſita dixi me uelle ad corpus redire. Et pius Dominus, gratulās quod me promptam obtuliſſem, iubet animam ſuo corpori reſtitui. Qua in re exequenda admirari licet beatorū ſpirituum incredibilem celeritatem. Ea enim hora, cum in Miſſæ ſacrificio, quod pro me fiebat diceretur primo, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi &c. anima mea ſiſtebatur coram throno diuinæ maieſtatis, cumque tertio id repeteretur, illi me corpori reddidere. Itā ſe habet & exceſſus meus è uita, & ad uitam reditio. Propter hominum correctionem & emendationem ad corpus reuocata ſum. Itaq; deinceps oro, nè vos perturbent ea, quę uiſuri eſtis in me. Excedent enim mentis humanæ captum, quæ Domino uolente fient in me: nec talia inter mortales quandoquè comperta ſunt. His auditis, admirati ſunt amici eius, & non abſque ſtupore, quæ futura eſſent, prǽſtolabantur.

Pœna Purgatorij.

Habet exemplū eximiæ charitatis.

Vt à cognatis capta, à Domino uero liberata, ſuo lacte uirgineo ſe ſuſtentarit. Cap. 4.

Firme nõ pot hominum cõuictū.

COmmodeit, de hominum conuictum & conſpe... incredibili, cum horrorem ... & ad lo... ſecreta, in arbores ad ... & templo... aut aliarum rerum excelſarum faſtigia confugere. Id eius amici conſpicati, quòd putarent eam à malis dæmoniis occupatam, tandem multo labore compræhenſam, in uincula ferrea coniecerunt. Vbi cum multas moleſtias, præſertim ex hominum odore, ... que penuriam pateretur, nocte quadam diuinitus adiuta ... & compedibus diſſolutis eua ſit, ... que in remotam ſolitudinem, inſtar auium illic degens in arboribus: cumque egeret alimento, (neque enim quanuis ſubtiliſsimum corpus eius cibo carere potuit) diriſsimaque famę cruciaretur, nullo pacto ad hominum conuictum redire uoluit, ſed ſola cum Domino manere in deſertis locis. Itaque preces Domino offerens, ſuppliciter eum rogauit, ut ipſius anguſtias & neceſsitatem benigniſsimæ miſericordiæ ſuæ oculis reſpiceret. Vix precandi finem fecit, cum ecce ad ſe oculos reflectens, uidet ex aridis mammillis uirginei pectoris ſui contra ipſa naturæ iura lac diſtillare. Mira profecto res, & præterquam in ſingulari & incomparabili Chriſti Domini uirginea matre, cunctis ſeculis inaudita. Illũ igitur lacteũ liquorem alimenti loco ſumens ad nouem hebdomadas ſuo ſe lacte ſuſtentauit. Rurſus autem a ſuis quæſita, reperta & capta eſt, & ut prius, uinculis ferreis conſtricta, ſed fruſtra.

Virgo ſuo ſe lacte alit.

Vt per Moſam nihil læſa tranſierit. Cap. 5.

LIberata enim rurſum a Domino uenit Leodiũ ubi ſacroſãctas immaculati Agni paſchalis carnes eſuriẽs, ſupplex rogauit ſancti Chriſtophori ſacerdotem, ut ipſam multis ... correptam, ſacra cõmunione muniret. Promiſit ille quidem ſe id facturum, ſed addidit, necdum intra horã expedire ſe poſſe. Illa moram non ferens, ad alterius eccleſiæ ſacerdotem ſe contulit, petijtque ab illo ſimiliter uenerabili corpus Domini Ieſu. Is uerò abſq; mora eius precibus ſe accomodans, illi ſatisfecit. Et ecce repente quodam impetu incitata, extra urbem aufugit. Miratur presbyter & una cum S. Chriſtophori ſacerdote ... inſequitur uſque ad ipſas Moſæ fluminis ripas, Cumque ſperarent illã ſe ad obuias lati fluminis undas compræhenſuros, cum multo ſtupore cernunt fœminã uero & naturali corpore haud aliter atque phantaſtico, profundas penetrare gurgites, & in ulteriorem ripam abſque ullo ſui detrimento euadere.

Per fluuium illæſa penetrat.

Vt igne ſe mirabiliter Cruciarit. Cap. 6.

TVm uero cœpit illa exercere, quorum cauſa à Domino remiſſa fuerat. Ingrediebatur in ardẽtes clibanos, coquendis panibus præparatos, & illis incẽdijs haud ſecùs, atque aliquis e nobis, cruciabatur, itã ut præ anguſtia & dolore horrendos ederet clamores. Poſtquam autem inde egreſſa fuit, ueſtigium nullum alicuius uſtionis in eius corpore uidebatur. Quando ad manum non erãt eiuſmodi furni, in hominum ædibus, iactabat ſe in copioſos ignes, uel pedes tantum aut manus immittebat, tam diu ... non potuiſſent non in cineres redigi. Interdum deponebat ſe in cacabos plenos bullientis aquæ uſque ad mãmillas, uel ... eſſent profunditatis cacabi, uſq; ad renes, membra illa, quæ in aquam eiuſmodi mergere non poterat, aqua feruenti perfundens. Et ſi ... præ dolore inſtar parturientis, clamaret, attamen detrimenti nihil in egredientis corpore apparebat.

nota lector, et cogita Deum ... ſanctis ſuis.

Vt in aquis gelidis ſe abſconderit. Cap. 7.

SVb aquis Moſæ ... hyberno tempore, cũ rigeret omnia gelu ... & diu ... & eo amplius diebus in ... Vocauit ad fluminis ſacerdotem ... eamque per Chriſti nomen ... ut inde exire. Solebat et ... erecta ſtare, ita ut aqua, ueniente ſe rota, ... & totum corpus eius ... Interdum in aquis natans, ſimul cum illis ... in rotam, atque ita horrendum in modum ... cum ipſa rota, membris omnibus manentibus incolumis.

Vt in rotis & patibulis, ſe torſerit. Cap. 8.

IN rotis ẽt, quibus piratæ plerũq; puniri ſolebant, inſtar eorũ, ... brachia & crura ... poſtquam ... dit, ... bat. Nõnunq̃ in patibulo inter fures ... ſe ſuſpendebat ad unũ aut alterũ ... to mortuo ... ingre... lugẽs illic ... peccata.

Vt ſpinis & uepribus, à canibus agitata, ſe lacerarit. Cap. 9.

SVrgebat quandoq; mediis noctibus, & totius oppidi Trudonenſis canes ... concitans ... illos ipſam inſectãtes inſtar ... curſitabat ſicque per deuia & per ... & ſpineta agitata, adeo ab illis compungebatur, & lacerabatur ut nulla corporis eius pars uulneris eſſet expers, & tamen multo fuſo ſanguine, nulla plagarum aut uulnerum ueſtigia conſpiciebantur in eius corpore. Alias ipſa ſe ſua ſponte ſpinis & ... compungebat, ut tota corpore ... uideretur. Multis id non ... admirationi, unde tanta ... copia ... corpore abundaret. Nã præter ... ſanguinis ... ſæpiſsime permultum ſanguinis ... ſectione detrahebat.

Mire lacera tur ſpinis.

De corporis eius ſubtilitate & agilitate, & inter orandum quid ei acciderit. Cap. 10.

COrpus eius tantæ erat ſubtilitatis, agilitatis & leuitatis, ut in arduis & excelſis ambularet, & inſtar paſſeris a tenuiſsimis arborum ramuſculis penderet. Preces Domino oblatura ad arborum, uel turrium, aut aliarum rerum ſublimium faſtigia ſe recipere cogebatur ut illic ab omnibus remota, ſpiritus ſui requie potiretur. Inter orandum autẽ cum mens eius eſſet diuinæ contemplationi intenta, inſtar liqueſcẽtis ceræ omnia eius mẽbra in globi cuiuſdã formã cõuoluebantur, ita ut corpus eius planè ſphæricum cerneretur. ... ſpiritu ... ſe remittente, & ſenſibus ... in membris loca repetẽtibus, in ... corpus, ad priſtinã redibat formam ... membraque extendebatur, quæ informis ... materiæ congeriem præ ſe paulò ante ferebant. ... quoque ... eſt in palis ſepium erecta ſtare, ... deprom... Moleſtiſsimum enim illi erat ... humum contingere.

Toto corpore liqueſcit, dũ uacat contemplationi.

De tibia eius confracta, & ut rurſus capta rurſus ... Cap. 11.

A... & cognati eius miro afficiebã... propter eiuſmodi res inuſitatas, homines eam putarent plenam malo dæmone

mone. Itaque non minus improbum, quam robuſtũ uirum precio conduxere, ut eam perſequeretur, & captam ferreis nexibus implicaret. Fe[illegible]it ille quod iuſſus erat: perſequebatur per deſerta loca fugientem, ſed cum manibus eam comprehendere non poſſet, tandem tibiam eius claua confregit. Ducta eſt igitur domum, & a ſororibus c[illegible]us a[illegible]tus, qui tibiam eius curaret. Ea cauſa miſſa eſt Lendinum, curru eam uehente. Sed cum chirurgus ille non ignoraret, quanta eſſet uis & robur ſpiritus eius, eam in c[illegible]rio quodam omni ex parte murato, uinculis fortiter colligatam, & ad columnam religatã, obſeratis oſtijs, inclusit. Stringente autem illo tibiam faſcijs ſuis & opportunis remedijs fouente, poſtquam ab ea receſsit, illa quicquid ab eo fomentorum adhibitum fuiſſet, abſtrahebat, indignum [illegible] cenſens alium ſuis uulneribus adhibere medicum, præter Saluatorem noſtrũ Dominum Ieſum Chri[illegible]. Nec fuit fruſtra ſpes eius. Quadam enim nocte, [illegible] in [illegible] ſpi[illegible] Domini, ſolutis uinculis, quibus conſtricta erat curato uulnere tibiæ, obambulabat per cellarium tri[illegible]ans, laudanſque & benedicens [illegible], cui [illegible] & [illegible] & mori conſtituiſſet. Sentiens autem ſpiritum ſuum ſeptis cellarij coarctari, arrepto ſaxo e c[illegible] pauimẽto, multa ui perfregit murũ: & que[illegible]m arcus quanto fortius renditur, tãto ualidius à ſe ui[illegible] ſagittã: ita ſpiritus eius, plus quã par erat, pre[illegible] (ubi enim Domini ſpiritus, ibi libertas) cũ ipſa mo[illegible] corporeæ carnis, perinde ut uolucres, per aera uol[illegible]aſſe fertur.

Tibia eius cõfringitur.

Reijcit chirurgi cataplaſmata.

A Domino curatur.

2. Cor. 3.

Vt oleo ab eius ubere manante à cognatis dimiſſa ſit. Cap. 12.

At nec ſic tamen ſorores & cognati eius, ab eius inſectatione deſiſtere uolue[illegible]nt. Vbi .n. reuertentem [illegible] comprehendere [illegible]ere, iterum uinculis f[illegible]rtiter conſtrinxerũt, [illegible] haud ſecus atque canem exiguo pane & aqua eam [illegible] c[illegible]ta runt. Et Chriſtus quidem, ut eximia in ea ſuæ u[illegible] mitac[illegible]la declararet, ad tempus paſſus eſt ea[illegible] ci[illegible] & [illegible]. Itaque duritia lign[illegible]ns, ad q[illegible]o[illegible] c[illegible]ata erat, [illegible]es eius attritæ ſunt, & humeri co[illegible] e[illegible]bant, quo factum eſt, ut præ dolore [illegible]um [illegible] e ſuum e[illegible]ere non p[illegible]et. Nullo uer[illegible] eius uicem miſerãte, mirifice [illegible] miſertus eſt pijſsimus Dominus Ieſus, effecitque in ea inſigne miraculum, c[illegible] pe rioribus ſeculis inauditũ. Nam ex u[illegible]gine[illegible] c[illegible] ſ[illegible] ubertibus oleum manare c[illegible]. Quod illa tum pro condimento ſicci panis, tum pro unguento uſurpans, partim fami remedium adferebat, partim potte[illegible]tia uulnera perungebat, [illegible] uero poſtea quam eius ſorores & conſanguinei uid[illegible]re, ſibi [illegible] lach[illegible]ymis temperare non potuerunt, nec deinceps auſi diuinæ uoluntati in Chriſtinæ miraculis reluctari, eam à uincul[illegible] abſoluerũt, & cum, flex[illegible]en[illegible]bus, ob illatas iniurias ueniam pet[illegible]ent, ſuæ i[illegible]am libertati permiſere.

Tractatur inhumaniter a ſuis.

Nota.

Vt precibus rel[illegible]ſorum hominum nonnihil eius uita temperata ſit. Cap. 13.

Illa igitur hac freta libertate quantum licuit & libuit pro hominũ pecc[illegible] a[illegible]p'a p[illegible] ſepolce[illegible]at [illegible] pra dictũ eſt [illegible]ũ multi deſide[illegible] admiranda [illegible]pera, propin[illegible] is r[illegible]onibus [illegible] die aduentarent ho[illegible] S. Tru[illegible]o[illegible]is op pido [illegible] quæ [illegible] ui itus fi bant humanæ [illegible]is captum ex[illegible]rent, materiam que præbere [illegible]alibus hom[illegible] opera Dei m[illegible]gnè interpretandi, ea præſertim, quod [illegible]minum conuictũ fugiens inſtar auis ardua loca peteret, & in aquis piſcium more diu maneret ſedulis pr[illegible]c[illegible]s egerunt apud Dominum ut miracula potentiæ ſuæ in [illegible] Chriſtina ad com[illegible]unem hominum conſuetudinem moderaretur. Nec uerò ſpreuit [illegible]eus pias pces & lachrymas ſeruorum ſuorum. Quodam enim die, ſpi[illegible] itu uehementiſsime eam impellente, ad eccleſiã pagi Vuellenſis confugiens, cum cerneret apertum ſacri baptiſmatis fontem, illi ſe totam immerſit. Inde uerò fertur id aſſecuta, ut eius uiuendi ratio deinceps eſſet tẽperatior & accommodatior ad hominum cõſuetudinem, moderat[illegible]uſque ſe gereret, poſſetque cõmodius ferre & odores & conuictum aliorum.

Vt ſpiritus eam compulerit eleemoſynas emendicare & quam gratum ſit Deo præſtare eleemoſynas. Cap. 14.

PRæſtantiſsimum Dominici corporis & ſanguinis [illegible]cra[illegible]entum crebro, maximeque Dominicis [illegible]ous, cum multa deuotione percipiebat, ex [illegible] ut ipſa ait, & corpor[illegible] robur, & ingentem [illegible] lætitiam capiebat. Nihil autem eorum, quæ pro[illegible]ia[illegible]ius erant, & Chriſti cauſa reliquerat, quæ [illegible] her[illegible]d[illegible]tario iure ad ipſam deuolui oporteret uel eſſent deuoluta, in ſuos u[illegible]s conuertere potuit: ſed in cibum ſumebat ea, quæ quotidiè oſtiatim emẽdicaſſet, ut eorum peccata portaret quorum eleemoſynis alebatur. Dicebat uero, ea cauſa diuinitus ſe cõp[illegible]li ad ſceleratorum hominum petendas eleemoſynas, ut ij per eas ad peccati horrorem & ad agendam pœnitentiam perducerentur: addens etiam, nulla re magis Deum flecti ad miſericordiam erga peccatores quam ſi [illegible]li ſint benigni & miſericordes erga proximos. Nec unquam ſane miſericordia, nunquam benignitas alio, quam ad bonum finem & felicem obitũ perducere potuit hominem. Poſſumus id exẽpli cauſa quodam Chriſtinæ experimento uel teſtimonio cõfirmare. Die quodam intolerabili ſiti uexata, Deo eã [illegible]gante ad menſam cuiuſdam ſceleratiſsimi hominis ſplendidè appara[illegible]i accurit, potum ab illo petens. Ille præter [illegible] in ſuum inſolita humanitate permo[illegible]s u[illegible], [illegible] o[illegible]tu[illegible]it, unde illa parum bibit. Ea[illegible] cauſa c[illegible] a[illegible] omnium op[illegible]onem, qui uirũ nouerant, Chriſtina a[illegible]naut eum in morte ad pœnitentiæ & contritionis gratiam perueniſſe.

Sæpe Euchariſtiam accipit.

Peccatoribus quid præcipue Deum conciliet.

Quid pertulerit uescens flagitioſorum hominum eleemoſynis. Cap. 15.

HAec ergo, ut diximus, illi ratio fuit, Quamobrem ſceleratorum hominum uti diui[illegible]tus cogebatur, eleemoſynas emẽdicaret. Sed cum [illegible]liquid e rebus male partis acciperet eleemoſynæ nomine, eoque uesceretur, uidebatur ſib[illegible] ranarum aut buſonum uiſcera, aut ſerpentum inteſtina glut[illegible]re. Itaque eiuſmodi cibos edens, inſtar parturientis clamitabat, dicens: O pie Ieſu, quid ita mecũ agi[illegible]? Cur adeo me excrucias? tundenſque pectus, & co[illegible]us aiebat? O miſera anima [illegible]idnam a[illegible]petis? cur [illegible] hæc horrida [illegible]ncup[illegible]? qui[illegible] for[illegible]u[illegible] ueſceris? Hunc in modum i[illegible]a to[illegible]at[illegible]r, c[illegible]m cibos ſumeret ab illis, qui per uim [illegible] cm [illegible]los rapuiſſent. Nec mi[illegible] tamẽ [illegible] ſceleratis peccator[illegible]is [illegible]ui [illegible]e[illegible] fleret. Accidit quando[illegible] ue[illegible] petent[illegible] o[illegible]pius dare noll[illegible]. At il[illegible] ab eo to[illegible]s [illegible] in præſentiarum dare non uis, tamen poſtea tibi ablatum non dolebis:

lebis: & tunc proderit tibi, quod iam non prodeſt. Cum illi deeſſet manica in ueſte, uel capitium in pallio, ſi quis ei ueniret obuiam, a quo, ſpiritu eam intus admonente, ea accipere deberet, primo rogabat illum: & ſi daret ille, agebat gratias: ſin minus, auferebat etiam recuſanti, & ad ſuas ueſtes aſſuebat. Nec erubeſcebat, ſi ad unam tunicam diſpares uel diuerſi coloris manicas haberet. Veſtes autem eius erant tunica alba, & pallium album, tegens totum corpus uſque ad talos, non alijs fere conſutum filis, niſi arboris tiliæ cortice, aut ſalicum uiminibus, aut ligneis ijſque paruis haſtulis. Calceis non utebatur, quibus ſuis temporibus indiſcriminatim nudis pedibus incedens. Epularum loco habebat eſcas uiles & abiectas & ſcutellarum purgamenta. Aquam appoſitam bibebat, panemque furfureum nimiſque durum, ſed aqua maceratum edebat: ijſque poſt biduana plerunque etiam triduana ieiunia ueſcebatur.

Hæc ſecit ſanctiſſima uirgo non aliqua temeritate, ſed Deo illam cogēte, haud dubiè in ſalutem illorum, quibus ea eripiebat.

Vt luxerit eorum cauſa, quos didicit damnatos: utique miro affecta ſit gaudio propter eos, quos nouit ad cælos abiiſſe. Cap. 16.

HOnores ſummopere fugiebat & gloriam, dicebatque eorum cauſa apud inferos & in locis Purgatorijs illos grauiſsime cruciari, qui ueritatis in hac uita à Chriſto notitiam accepiſſent. Porrò ſemper ferè tanquàm mœrens & lugens ibat cogitabunda: quippe cui Deus quotidiè morientium uel ad ſalutem, uel ad perditionem, merita reuelaret. Si quis intra oppidum vita functus eſſe, quem illa apud inferos damnatum ſpiritu cognoſceret, fundebat lachrymas, affligebat ſeſe, torquebat cum multo cruciatu brachia ſua & digitos, periode ac ſi ſine oſsibus eſsent flexiles. Erat uerò dolor eius tolerabilis cunctis illam cernentibus, ut nulla quantuis adamantina pectora eum abſque multa ſui contritione & compunctione ſuſtinere poſſent. Illorum autem nomine, qui ibant ad uitam ſempiternam, ineffabili exultatione & tripudio afficiebatur, ita ut ſine ſumma admiratione tanta eius iucunditas uideri non poſſet. Atque illi, qui ſpiritus eius uirtutem nouerant, facilè animaduertere potuere ex eius tum gaudio, tum mœrore, quis in eo oppido morientibus eſſet ad futurus*

Pœna ambitioſorū.

Illa ſane libentiſsimè atque officioſiſsimè è uita migraturis aderat, adhortans eos ad faciendam peccatorum confeſsionem & fructus pœnitentiæ, ad concipiendam ſpem uitæ beatæ, ad uitandos ſummo cum horrore æſtuantis gehennæ cruciatus. Neque id Chriſtianis duntaxat, ſed etiam Iudæis, quorum erat eo in loco ingens numerus, mirabili commiſeratione & ſolicitudine præſtabat. Dicebat uerò Chriſti ſummam eſſe miſericordiam in eos, qui ad ipſum conuerti uellent, eumque ualde inuitum in hominum peccata animaduertere: & propemodum dolore affici eum, quoties ad id hominum ſceleribus adigeretur: porrò accuratè eum occaſiones inquirere miſeris ſalutem conferendi, eoſque ſaluos faciendi. Hæc autem illa de Chriſto dicente, mira oris gratia perfundebatur. Referebat etiam locum eſſe uicinum inferis, in quo illi ex diuinæ maieſtatis decreto puniretur, qui immanium ſcelerum rei, ſub uitæ finem ſe peccaſſe doluiſſent, & ità cum cordis contritione obijſſent. Eum autem locum propter cruciamentorum immanitatem nihil ab inferni ſupplicijs diſcrepare aiebat, niſi quod ij, qui illo continerentur, ſpe uenię reſpirarent. Ijs uerò excarnificandis dæmones præeſſe ferebat, qui tanto maiori crudelitate in eos ſæuirent, quanto ſe ſcirent breuiora ad illos excruciādos tempora habituros.

**deeſt, opinor, finis.*

Adeſt libēter morituris.

Vt claruerit ſpiritu Prophetia. Cap. 17.

SPiritu prophetię prædictam illam fuiſſe, non uno modo doceri poteſt. Præmonuit multos, ut ſuæ ſaluti conſulerent: multos de occultis ſceleribus ſecreto obiurgauit, ijſque agendæ pœnitentiæ author fuit. Confligente Brabantiæ Duce cum hoſtibus ſuis, quę fuit pugna miſerabilis, cęſis permultis, illa haud ſecus atque ſolent parturientes, clamitabat, dicens, Eheu eheu, uideo aera gladijs & ſanguine plenum. Properate ſorores properate, preces fundite ad Dominum ſtillent lachrymas oculi ueſtri, ne contineat Dominus in ira ſua miſericordias ſuas. Cuidam etiā ſanctimoniali in eodem monaſterio S. Catharinæ, dicebat: Feſtina filia, propere te confer ad deprecādum Dominum pro patre tuo, qui in preſentiſsimo iam ſalutis ſuæ periculo uerſatur.

Videt pugnā ſpiritu, procul abſens corpore.

Vt cuiuſdam ſanctimonialis apoſtaſiam prædixerit. Cap. 18.

ERat in illo monaſterio ſanctimonialis quædam quæ fugam meditabatur. De ea igitur ita dixit Chriſtina: O uas inane, huic monaſterio magno dedecori & offendiculo futurum. Non multum inde temporis interceſsit & ut Chriſtina dixerat, illa à monaſterio aufugit, monaſterioque ſua incōtinētia magno probro & ſcādalo fuit. At tñ reſipuit, & monaſterio ſe ad agēdā pęnitentiā reddere uoluit ſed cū ea in re ſanctimoniales ſupra modū difficiles & inexorabiles ſe præberent, Chriſtina eas reprehendit, dicens: Tametſi uos nō magnipēditis perditionē eius, ac tñ non paruo illius anima Chriſto cōſtitit, qui eius cauſa fudit ſanguinē ſuū, & mortem perpeſſus eſt. Nec deſtitit hunc in modum inſtare apud eas, donec pœnitentem illam rurſus in ſuam ſodalitatē admitterēt.

Vt precibus ſuis nobilem quendam peregrè profectū religionis ergo, ſeruarit. Cap. 19.

VIr quidam nobilis ad ſepulcrum Chriſti uiſitandum peregrè profectus eſt. Eius uxor orauit & adiurauit Chriſtinam, ut eum ſuis precibus ſaluum & incolumem ad ſuos reduceret. Fuit quidem moleſta Chriſtinæ illa nobilis fœminæ obteſtatio, attamen multas pro eius marito preces Domino obtulit, multos labores ſuſcepit, effecitque, ut ille ſanus domum rediret. Dixit autem uxori eius quaſi ſubſtomachando: Eccè importunitate obteſtationis tuę compulſa, ſanum tibi reſtitui maritū tuum: ſed noueris tamen non diù te illius præſentia fruituram. Dixit illa, & res ipſa uera illam dixiſſe declarauit, nō diu poſt ab hac luce ſubtracto nobili illo uiro, & uxore cū liberis in mœrore multo derelicta.

Prædicit obitum cuiuſdam nobilis.

Vt Hierosolymam captum iri prædixerit. Cap. 20

LOnge etiam ante prædixit terram ſanctam & Hieroſolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactum iri. Quo autem die à Saladino Aegypti Sulthano capta fuit Hieruſalem cum ſepulcro & Cruce Chriſti illa in caſtro Loenenſi tum conſtituta, ſpiritu cognouit rem geſtam eumque multū exultaret, ab ijs, qui aderāt, rogaretur eius lętitiæ cauſam exponeret, Iurè, inquit, exulto: nam & Chriſtus Dñs cum Angelis ſuis exultans occaſionem præbuit, qua magna poſsit hominū copia ſalua fieri. Illis rurſus ſciſcitantibus, quænam eſſet hæc occaſio, reſpondit: Noueritis terram ſanctam hodie ueniſſe in manus hominum impiorum, atque hac re magnam ſalutis oblatam occaſionē. Chriſtus.n. pro illata ipſi cōtumelia dignū cenſuit, ut terra illa ac ignominia afficia

tur, quanuis ipſius paſsione ſanctificata, at tamen in fine mundi cum ipſo mundo peritura, quando illius recuperādæ cauſa animæ ſemper uicturæ, eiusq; ſanguine redemptæ, ab iniquitate ad iuſtitiæ ſtudium cōuertentur, ſundentque homines ſanguinem ſuum, & quādam morti Saluatoris uicem cum multa deuotione rependent. His dictis mirabantur omnes, & quidā annotarunt tempus.

Vt magnam famem uenturam prophetauerit. Cap. 21.

FAmem illam ingentem, quæ incidit in annum, a Chriſto nato milleſimum ducenteſimum ſeptuageſimum, longe ante futuram prædixit, & per multa alia propheticè pronunciauit, que iā partim completa ſunt partim complenda credimus. Fuit autem ualde familiaris monialibus S. Catharinæ extra oppidum Trudonenſe: cum quibus aliquando de Chriſto colloquens, præter expectationem omnium rapiebatur ſpiritu, corpusque eius inſtar ludentium puerorum tanta celeritate in orbem crebro uertebatur, ut nulla poſſent in illo membra diſcerni. Cūque id diu duraſſet, tandem quaſi ultra ferre non ſuſtinens eam corporis agitationem, membris omnibus quieſcebat: & eccè inter guttur & pectus eius audiebatur melodia quędam admirabilis quam nemo mortalium uel capere poſſet uel ulla induſtria & arte imitari. Audiebatur quidem muſicus concentus, ſed uerba melodiæ, ſi tamen uerba dici queant, modo quodam incompræhenſibili exprimebantur. Nulla enim uel de ore uel naribus eius uox aut ſpiritus proficiſcebatur, ſed ſolummodo inter pectus & guttur angelica melodia reſonabat, Interim mēbris omnibus quieſcentibus, & ipſis quoque oculorū palpebris clauſis, haud ſecus, atque dormientibus. Deinde poſt aliqua temporis ſpatia ad ſe nonnihil reuerſa quaſi ebria, & uerè ebria, ſed non à uino, exurgens clamabat: Adducite ad me ſorores omnes, ut ſummæ benignitatis Dominū Ieſum in eius mirabilibus collaudemus. Mox undique aduolantibus ſanctimonialibus, (multum enim delectabantur Chriſtinæ conſolatione) illa incoabat, Te Deum laudamus: cæterisque proſequentibus, totum illud canticum abſoluebat. Inde iam planè ſibi reddita, ut audiuit ex alijs, quid egiſſet præ uerecundia aufugit, fatuam ſe ſimulans.

Admirabilis melodia.

Quemadmodum mundo exprobrarit, quod creatorem ſuum non coleret. Cap. 22.

NOnnunquā ad ſe reuerſa ab huiuſcemodi mentis ecſtaſi cum multo cordis dolore dicere ſolebat: O miſerum & miſerabilem mundum nō agnoſcētem opificem & creatorem ſuum. Cur illi non ſeruis, ò miſer? Cur longanimitatis eius patiētiam uſqueadeo paruipendis & negligis? Eius immenſam bonitatem ſi perfectū haberes etiamſi alius quiſpiam mundus retrahere te uellet non poſſes tamen eò adduci, ut illum nō amares. Sed ò te miſerum, qui te auertiſti ab illo qui oculos clauſiſti, nec uis uidere & intelligere. Sub his uerbis tanquam parturiens cō torquebat membra ſua, uolutabaturque humi, cum ingenti eiulatu identidem repetens, Cur miſer munde non cognoſcis creatorem tuum?

Mudi erga ſuum creatorem ingratitudo.

Vt ſuis relictis, ad caſtrum Loen uenerit. Cap. 23.

POſt hæc è domo & cognatione ſua exiens, ad caſtrum quoddam Germaniæ cōterminum, quod Loen uocant, peruenit, ibiq; apud incluſam ſueram, eximia pietate conſpicuam, nouem manſit annis. Quo tempore mira per eam operatus eſt Dominus. Ex illa autem incluſa multa ego didici ex ijs, quæ de Chriſtina ſcribenda ſuſcepi, ad quam ego ea cauſa ex longinquis Galliarum partibus profectus ſum.

Vt diuinitus edocta, ſcripturas diuinas intellexerit. Cap. 24.

EO igitur in loco Chriſtina noctibus intererat precibus nocturnis, quas Matutinas uocant. Cunctis autem ab eccleſia recedentibus, illa obſeratis ianuis per templum ambulans, tātæ ſuauitatis promebat melodias, ut angelicæ potius, quā humanæ, uiderentur. Omnium enim muſicorum inſtrumentorum harmoniam, mortalium omnium uoces ille cantus uincebat, tametſi longe impar erat illi melodiæ longe ſuauiſsimè, quæ illa mente excedente, inter guttur & pectus eius ſentiebatur. Erat autem Cantus ille Latinus rhythmis quibuſdā tinnulis aut dictionibus inter ſe pulchrè conſonantibus ornatus. Intelligebat autem illa ſcripturæ diuinæ Latinas dictiones, ſenſum quoque & mentem illius pleniſsimè aſſecuta, licet nunquam didicerit literas, immo illarum planè rudis eſſet. Quęſtiones etiam ſacræ ſcripturæ obſcuriſsimas, ſpiritualibus quibuſdā amicis ipſam rogantibus, luculenter admodum explicabat: ſed id tamen faciebat prorſus inuita, & quidem rariſsime, dicens, ſcripturas diuinas interpretari Clericorum eſſe, non ſuum. Porro Clerum & inprimis ſacerdotes propter eximium erga Chriſtum amorem, miro ſtudio colebat ac uenerabatur, licet e diuerſo multas ipſa ab illis iniurias pateretur. Sacerdotes peccantes, itemque alios è Clero, ſecretius & cum mira reuerentia haud ſecus atque patres ſuos comiter admonebat darent operam, ne ſanctum Chriſti nomen propter ipſorum peccata, in populo contumelia afficeretur.

Suauiſſimas promit melodias, haud dubiè ſpirituales Docta diuinitus.

Reuerentia erga Clerũ.

Quantoperè eam obſeruarit Ludouicus Comes. Cap. 25.

COmes Loenſis Ludouicus, multa nobilitate illuſtris, ubi eius ſanctitatem fama uulgante cognouit, ex animo eam cœpit diligere, eiusque colloquijs & cōſilijs ſynceriter ſeſe accommodare. Vbicūque illam uidiſſet, aſſurgebat ei, matrem appellabat. Si quid autem Comes ille uel contra ius faſque, uel aduerſum Chriſti eccleſiam aut eius miniſtros deſignaſſet, eius uicem haud aliter atque mater filij dolebat, cumque in ſuo caſtro accedens, materna fiducia obiurgabat, impetrabatque ab illo, quicquid ex illius præſcripto eum ſatisfactionis loco præſtare oporteret. Die quodam illo in eccleſiæ atrio procūbente, cum eſſet multo ſtipatus milite, Chriſtina superueniens, clam ad eius caput ſe inclinauit. Illo uero & corpus & oculos ſuſtollente, mira oris gratia dixit: O quam ſpecioſus es Domine. Id autem milites audientes, dicebant Comiti: Audisne domine, ut te hæc ſancta prædicet? At Comes, Ego uerò, inquit, noui, quem laudet illa. Non me, ſed cœleſtem & immortalem Dominum laudat, à quo pulchritudo omnis proficiſcitur, quique eſt omnium pulcherrimus. Tum illa: Verum, inquit dixiſti. Tu igitur quare illum non diligis? Idem Comes quandoque æſtiuo tempore hora meridiana in caſtro ſuo Loenenſi, quod iam euerſum eſt, cum Limburgenſi Duce & alio quodam Comite colloquebatur. Ad illos igitur intrepida accurrens Chriſtina, magna uoce dixit Comiti Ludouico. O te miſerum cum quibus iam miſer colloquia! En amicum ſe ſimulat, qui hoſtili animo tui proditionē, medita-

Prodit proditorem.

meditatur. His uerbis proditor ille perterræfactus, ad horam conticuit, remque, ut erat, uerbis diſsimulans, poſtea uera dixiſſe Chriſtinam facto declarauit.

Vt ſe geſſerit erga Comitem illum uita functum. *Cap. 26.*

Non planè deſipuit hic Comes, qui Chriſtū in Chriſtina ueneratur.

CVm autem idem Comes ageret in extremis, Chriſtinam ad ſe acciuit, eamque obnixe rogauit, ut apud ipſum donec ſpiritum redderet permaneret. Annuente illa, pius Comes omnes qui in cubiculo erant, iuſsit ſecedere, ſolam Chriſtinam apud ſe retinens. Poſtquam omnes exierant, uirtute, qua potuit, erexit ſe, & ſuppliciter ad pedes Chriſtinæ ſe abijciens corpore toto, omnia peccata ſua, quæ ab anno ætatis undecimo uſque in diem illū perpetraſſet, cum multo lachrymarum imbre recitauit: non quod ab illa uellet abſolutionem petere, quā ſciebat illam impendere nō poſſe: ſed ut amplius hac re illam ad orandum pro ſe permoueret. Deinde iuſſit omnes ſuos uocari in cubiculum, & ex Chriſtinæ, conſilio rebus ſuis diſpoſitis defunctus eſt. Vidit autem Chriſtina animam eius in Purgatorium perduci, acerrimis pœnis excruciandam. At pia fœmina eius uicem non mediocriter miſerata, obtinuit à Domino, ut poſſet illius animæ pœnas partim in ſe recipere. Apparenti autem illi poſt obitum ſuum, ut ab ea opem peteret, Chriſtina dixit: Agè abſcede hinc, & ex diuinæ ſententiæ præſcripto pœnas luito. Ego uerò à meo corpore pœnas exactura, dimidiam Purgatorij tui partem in me recipio. Videre tum licebat Chriſtinam non breui tempore nocturnis horis modo flammarum incendijs modo frigoris algoribus cruciari, prout Comitis animam id genus tormenta, uiciſsim excipiebant. Loca etiam, in quibus Comes peccare conſueuerat, illa lachrymis nullam conſolationem admittētibus irrigabat: & ubi ille lætatus fuerat ipſa lugebat.

Cuiuſmodi uita eius fuerit anno extremo. *Cap. 27.*

Degit in locis deſertis

EXtremo uitæ eius anno frequens illi erat habitatio in deſertis locis & in ſolitudine: unde quidem nonnunquam reuertebatur, ſed rariſsimè tamen, cum ad promouendam hominum ſalutem aut cibum ſumendum diuinitus redire compellebatur. Nec potuit tunc ad deſerta properantem ulla monialis retinere: neque reuertentem quiſquam ſalutare, aut quippiam ex ea percontari auſus erat. Nā interdum ueſperi rediens, per mediam domum ita tranſibat, ut ſpiritus potius, quam corpus, uideretur: nec facile licebat internoſci, an ſpiritus eſſet uel corpus, quandoquidem uix terram attingere uidebatur. Adeoque illa poſtremo uitæ ſuæ anno omni ferè ex parte corpus eius ſpiritus quaſdā proprietatis induiſſe cernebatur, ut humanæ mentes uel oculi corporis eius umbram uix abſque horrore & tremore ſpiritus intueri poſſent. Solebat tum ex ſolitudine reuertens, apud S. Trudonē in beatæ Catharinæ monaſterio ut plurimum morari.

Quid de ea retulerit Thomas Abbas S. Trudonis. *Cap. 28.*

NArrauit mihi quiddam de ea uenerabilis Thomas, nunc quidem Abbas S. Trudonis, tum uerò parochus, quod ſit annotatiōe digniſsimū. Ad auroram cum ſocio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas uocant, Chriſtina cum impetu quodam tranſiens, in eccleſiam ingrediebatur. At illi clam eam ſecuti, retro columnam quandā ſeſe abdentes, obſeruabant quid illa uel faceret, uel precaretur: Ibi tum Chriſtina coram altari haud aliter atque ſaccum quendam aridis oſsibus plenum ſeſe humi abiecit, grauiter ingemeſcens, ac crebro pugnis pectus & corpus uerberans ita dicebat: O miſerum & miſerabile corpus, quandiu me miſeram cruciabis? quouſque tandem me retardabis à Chriſti conſpectu? Quando tandem miſſam me facies, ut anima poſsit libera reuerti & euolare ad creatorem ſuum? Væ tibi corpus miſerrimum, & uæ mihi, quod cōiuncta ſum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebat pectus ſuum. At rurſus corporis partes agēs, dicebat ſpiritui: O anima miſera, cur adeo me affligis? ecquidnā te retinet intra me, aut quidnam eſt in me, quod te delectet? Cur nō pateris me redire in terram, unde ſumptum ſum, ut illic quieſcam, donec in nouiſsimo magni iudicij die tibi reſtituar? Quare non proficiſceris ad requiem tuam, ut potioribus fruaris bonis in illis ſedibus ſempiternis? Hæc dicens, ducebat alta ſuſpiria, & angelo pectore lachrymas fundebat. Deinde paululum quieſcens & cum ſilentio & ſancta meditatione in Deum ſincerius incaleſcens, in dulciſsimum riſum ſoluebatur appræhenſoq; pedes manibus ſuis cum ingenti affectu oſculabatur plantas ſuas ita dicens: O mihi ſuauiſsimum & feliciſsimum corpus, cur ita te uerberaui? cur his ego cōuicijs te proſcidi? An nō mihi morigerū te præbuiſti ad quæuis rectè facta & bona opera, quæ Deo authore faciēda ſuſcepi? Tu certe cruciatus & labores placidiſsimè ac patientiſsime tolerasti, quos ſpiritus à te exigebat: rurſus oſcula repētes, dicebat: Agè nūc comiter ſuſtine optimum mihique gratiſsimum corpus meum: aderit propediē finis laboris tui iam in puluere requieſces iam dormitabis paululum ac demum canente tuba, reſurges omnis corruptionis expers rurſusque animę ſociaberis in illis gaudijs ſempiternis, quam in hac uita mœroris & doloris ſociam habuiſti. Talibus uerbis & oſculis blanditer demulcens corpus ſuum, poſt horam in illud quod diximus, admirabile iubilum, prorupit, tantaque in homine interiori iucunditate complebatur, ut corpus eius rumpi uideretur. Reuera mirabilis Deus in ſanctis ſuis, & in Chriſtina ſua, ut ita dicam, ſuper omnem admirationem mirabilis.

Agit partes animæ.

Item corporis.

Pſal. 67.

Sub mortem quis eius uitæ modus fuerit. *Cap. 29.*

EXtremo tempore uitæ ſuæ cibo admodum raro, & quidem exiguo utebatur. Cum ſanctimonialibus & religioſis hominibus, uti antea conſueuerat, noluit miſcere colloquia ſed parum aliquid cibi capiens, & ſomno momentaneo refecta, medijs noctibus ibat ad deſerta loca. Per id tempus nemo unquam ridentem eam uidit, ſed perinde affecta cernebatur, atque ſolent illi, qui præ nimio dolore è poteſtate exierunt & mente capti ſunt. Incedebat orans plangens, & multum mœrens: cuius eam plerique cauſam autumant, quod de mundi ſtatu & malitia plures ſolito diuinitus reuelationes ei obtigerint. Illud uero incredibili eiulatu ſæpius deplorabat totum ferè genus humanū corporis pollutione corrumpi, eaque cauſa iram Dei & animaduerſionem uniuerſo prope orbi Chriſtiano imminere.

Incredibili dolore afficitur propter hominū peccata quę miſeri & cæci paruipendūt.

De eius ſub mortem ægrotatione. *Cap. 30.*

ADuentante tandem eo tempore, quo morbo, & ęgrotatione conficienda erat, tantā aſsiduè contemplationis gratiam adepta eſt, ut per moleſtum ei eſſet alior ſum aciē mentis intendere.

dere. Omnibus igitur poſthabitis, Beatricem monaſterij S. Catharinæ ſanctimonialem rogauit, ut lectulum ipſi clam in cubiculo componeret ſimul indicās morbum ſibi imminere. Fecit Beatrix, & quidem libēti animo, quod illa uoluit decubuitque Chriſtina, & morbo ingraueſcente exercebatur. Cum iam autem tres hebdomadas ita laboraſſet, ſacram Corporis Dominici communionem, & extremæ Vnctionis oleum petijt. Ijs perceptis, beatrix in genua procumbens, orauit ut priuſquam è uita excederet, de quibuſdam ipſam efficeret certiorem. Illa uerò tacente, Beatrix exiſtimans alibi eam animo occupari quæſtiones ſuas diſtulit, atque aliquid factura operis è cubiculo egreſſa eſt, Chriſtina ſola relicta.

Eucharistiam & Vnctionē accipit.

Vt ſecundo tertioque obierit. Cap. 31.

Aiunt pleriquе ſæpius Chriſtinam rogaſſe Dominum, ne ipſam morientem ullis miraculis cohoneſtaret ſed inſtar aliorum ſineret migrare ea hac uita: id quod etiam præſtitum eſt illi à Domino. Prius enim quam Beatrix ad eam eſſet reuerſa, Chriſto uocante, ſpiritum exhalauit. Celeriter autem reuertēs Beatrix cum ſocia ſorore, corpus eius in terra exanime inuenit, ita proſtratum, ut ſolent cadauera defunctorū, ſed ut equidem mihi certo perſuadeo, miniſterio angelorum. Ea re conſpecta, Beatrix, doloris quibuſdam ſtimulis percita, impatientius ſeſe gerens, ruit ſuper defunctæ corpus clamans & eiulans non mediocriter. Interim uerò identidem ſciſcitabatur ex ea, cur abſque illarum bona uenia & ſine ſororum commendatione ad Dominum abijſſet, ac tandem ſpiritu uehementi cōcepta fiducia, defixo in defunctæ ora uultu ita dixit: Semper mihi Chriſtina, dum uiueres, obediuiſti. Itaque adiuro te & obteſtor per Dñm Ieſum Chriſtū, quem in uita ardenti deſiderio amaſti, ut etiam nunc mihi obedias (nanque potens potes per illum, cui iuncta es, quicquid uelis) reuertarisque in corpus exponasq; mihi quod à te ſub obitum cupidiſsime mihi optabā explicari. Mira res. ſimulatque Beatrix hæc ad aures mortuæ inclamauit Chriſtina reuixit, ſed grauiter ingemiſcens anxioque uultu beatricem reuerberans, dixit: Cur meam Beatria, requiem interpellaſti? Cur me huc reuocare noluiſti? Iam ducebar ad Chriſti conſpectum. At nunc, mea ſoror propere quicquid uiſum eſt, proponas, ſinasque me, obſecro, ad diu optata reuerti. Vbi Beatrix propoſuit, quod uoluit, ab ea reſponſum eſt ei. Interim ſorores undique congregantur ad illam: quas poſtquam Crucis ſigno conſignauit, tertio uita functa eſt, abijtque ad immortalia ſecula ſeculorum. Vixit autem ab eo tempore, quo primo reddidit ſpiritum, annis duobus & quadraginta, obijtque anno à Chriſto natò milleſimo ducēteſimo uiceſimoquarto, aut circiter.

Abit ad Chriſtum feliciſſime.

De eius ſepultura, & corporis translatione. Cap. 32.

Humata eſt autem extra S. Trudonis oppidum in monaſterio beatæ Catharinæ, illicque ſeptē annis corpus eius quieuit, in illud uſque tempus, quo omnem eius monaſterij ſtructuram in locum propinquum magisque oportunum tranſtulere. Tum enim, uniuerſis ciuibus congregatis, ad tumulum reuerendæ Chriſtinæ Clerus cum ſanctimonialibus acceſsit: cumque amouiſſent inde operculū, tanta ſuauitas & omnes & ſingulos peruſſit, ut cuncti pariter una mente, unoq; ore conclamarēt Chriſtinam & in uita fuiſſe mirabilem, & poſt obitum nihilominus glorioſam. Neque uerò quiſquam ambigit morbis liberatos eſſe eos, qui cum fide cōgrua ad eius tumulum adiere: ſed eiuſmodi proſequi, nobis non eſt integrum.

Poſt ſeptennium ex eius ſepulchro mirandoris ſuauitas funditur.

Adhortatio ad agendam pœnitentiam. Cap. 33.

Quæſo te Lector, diligenter animum aduerte, quam nos iure meritoque culpandi ſimus, qui cum cernamus Chriſtinam tot pœnas tanque immanes & diros cruciatus non tam propter ſua, quam propter aliorum peccata pertuliſſe, ob culpas & maleficia noſtra pœnitentiam agere reformidamus. Veniet certe quandoque, & celeriter ueniet dies ille, quo nos libēter etiam bis acerbiora ſimus toleraturi, ſi daretur locus pœnitentiæ, & ad negligenter quondam exacta tempora redire liceret. Et uæ ijs, qui ad miſericordiæ emendum oleū, tum demum ſe comparare uolunt, nundinarum tempus omne elapſum eſt. Veniēt ij cum lampadibus uacuis ianuamque pulſabunt, ſed omnem ſibi ſentient, aditum præcluſum, audientque uocem illam ſane terribilem: Amen dico uobis: neſcio uos. Vigilemus igitur, quia neſcimus diem, neque horam. Merito illi excluduntur, qui iam ſtertentes, diemque illum & horam negligentes, nolunt lampades ſuas implere oleo bonorum operum ea condignis pœnitentiæ fructibus. Vtinam uerò audiant Dominum dicentem. Vigilate ergo, quia neſcitis diem neque horam qua Dominus ueſter uenturus ſit. Ecquid uerò aliud per omnem uitam ſuam Chriſtina clamauit, niſi ut pœnitentiam agerent homines, & nunquam non ſeſe paratos exhiberēt? Hoc illa uerbis multis, hoc lachrymis hoc planctu & eiulatu, hoc infinitis clamoribus, hoc eiuſmodi uiuendi exemplis docuit, qualia de nullo alio, qui eam aut anteceſſerit, aut ſecutus ſit, uel ſcripto cuiuſquam uel ſermone percepimus: in laudem & gloriam Chriſti, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 25.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET Confeſſoris Theodori ſtuditi oratio de Natali ſancti prophetæ, præcurſoris & Baptiſtæ. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Si uocali alicui luſciniæ, quæ uerno tempore pulchrè reſonat, noſtra eſſet ſimilis oratio, inueniret fortaſſe, quemadmodum poſſet parumper laudare magnam illam uocem ueritatis, quæ hodierno die naſcitur. Cum ſit autem uoce admodum gracili & impedita, quomodo laudabit magnum decus Prophetarum? quomodo celebrabit eximiam Apoſtolorum gloriam? Quomodo glorificabit nouum & admirandum ornamentum martyrum? Porrò autem hoc quoque eſt mihi conſiderandum, quod in alijs quidem ſanctis tractauit alter alterius encomia: eius autem, qui nunc laudatur, ante alios ipſe Chriſtus Deus, qui eſt ipſa ueritas. Dicit enim: Maior Iohanne Baptiſta non ſurrexit inter natos mulierum. Quoniam ergo ſunt tantæ laudes magni Præcurſoris, ut uel ſumma dicendi facultas eas aſſequi nequeat, nunquid ei deerit* noſtra orationis breuitas, ſtudioſi auditores? Abſit: ſed ſeruile reddentes debitum, & iuſſum implē-

24. Iunij.

Matt. 11.

**noſtra*

tes

tes ſpiritalem, & tanquam qui ſimus ſanctificandi ex ſola Præcurſoris comme moratione, noſtram oſtēdemus audaciam.

Agedum ergo diem feſtū deinceps celebremus, ad natalem honorandum conueniamus freqnenti multitudine, non ſolum accolæ, ſed etiam uniuerſa regio, quæ eſt circa Iordanem, qui percipitur intelligentia. Videamus pulcherrimum hoc, nouum & inauditum myſterium. Videamus id, quod ſit admirabiliter, & præter opinionem. Zachariam mente conſideremus, res quoque Elizabethæ rurſus confiteamur. Non ex obſcuris itaque parentibus, ut uel ex hoc maximus oſtēdatur Præcurſor ſed uel ex ualde claris & inſigni bus originem habuit. Nam alter quidem erat Aaron

Generis nobilitas. propter canos & dignitatem, ueſte indutus ſacerdotali, pectorali, inquam, & ſuperhumerali, talari cincinata tunica, cidari & zona quæ ex auro, & gēmis hyacinthο, & byſſo erant uariata: & ſic ingrediens in ſancta ſanctorum in uice ſacrificandi.

Mater autē Saræ gloria æqualis uel potius ſuperior ut quæ eſſet propinquitate coniuncta Dei matri. Ex ſterilitate enim gignit per promiſsionem, non Iſaac qui fuit uocatus Dei ſeruus, ſed Ioannem, qui fuit appellatus Dñi uerus & germanus amicus. O ſterilem uterum, qui talē concepiſti filium. O terram infrugiferam quæ ſpicam produxiſti. Quocirca non eſt dubitandum, illud Eſaiæ, cuius uox eſt altiſsima, ad eam

Eſa. 54. quoque nouo quodam modo eloqui: Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis: q ex deſerta matrice produxiſti lilium caſtitatis, roſam ſpiritalis fragrantiæ, pratum bonorum feracis continentiæ, interdiu lucentem facem Chriſti aduentus, Ioannem à Deo electum, militem regni cœleſtis optimum Chriſti Eccleſiæ pronubum, ſilentio non mandandum teſtem eius, quæ uerè eſt, ueritatis: Ioannem canorum præconem pœnitentiæ, eius, qui in corpore eſt, Angelus Domini, indicatorē Agni, qui tollit peccatum mundi.

Mat. 3 *Iohan. 1.* Neque uerò potuerim eius complecti dignitatem etiam ſi pluranomina fuero complexus uocationis. Multa enim habet nomina, & plures cauſas, qui id, quod eſt maximum, eſt fortius præter omnes Chriſtos Domini. Atque honoratur quidem Iſaaci quoq; antiqui parentis natalis, quem cum concepiſſet Sara & peperiſſet filium in ſenectute, hæc ait, Quis annunciabit Abrahæ, quod Sara lactat filium? Quocirca magnum quoque uidetur facere conuiuium in die eius

Ge. 21 ablactationis. Et rurſus honoratur natalis Sampſonis

Ibidē. qui Manue erat ipſe quoque natus ex promiſsione, ut qui procederet ex ſterili. Qui, inquit, non bibet uinū & ſiceram, & non comedet quicquam immundum &

Iudic. 13. ipſe incipiet ſaluum facere ex manu alienigenarum. Præterea autem, ut aliorum natalem prætermittam, Samuelis quoque honoratur natalis qui ea, quæ erāt ante uidebat, quem peperit celeberrima Anna mari-

1. Reg. 1. to ſuo Elcanæ, dedicatum Deo ab infantia. Sed non aſſecuti ſunt, ò dilecti, Iohānis magnitudinem, quoniam alij quidem fuerunt ante legem ſcriptam, alij vero poſt legem. Iohannes autem filius Zachariæ ſacerdotis, & Elizabethæ admirabilis, exortus eſt flos præcedens Chriſti aduentum, in medio legis & gratiæ apparens. Præluxit enim, qui intelligentia percipitur, Lucifer, ſignificans ortum ſolis iuſtitiæ. Præceſſit miles, ſignificans aduentum Regis omnium. Venit Paranymphus, indicaturus adeſſe ſponſum. Et alij quidem aliquādiu poſtquam nati eſſent, aut prophetarunt, aut alia fecerunt miracula, Hic autem cum adhuc ferretur in utero, repletus fuit ſancto ſpiritu, & extitit effector rerum admirabilium.

Luc. 1. Mihi ergo uidetur id eſſe eiuſmodi, vt tanquam in ſimilitudine, Præcurſoris oſtendam magnificētiam, Quomodo ergo Rex aliquis regaliter procedens ex Regia, habet quidem primum præcedentes quoſdā, qui ferunt virgas, & quoſdam, qui ſceptra geſtant, deinde Conſules, Præſides & Ductores ordinum, poſtremum autem, quendam maiori dignitate præditum, poſt quem ſtatim Rex apparet, nullo interiecto, reſplendens auro & gemmis perlucidis, ſic mihi cogita etiam in vero & ſolo uniuerſorū Rege Chriſto Deo noſtro. Eo enim per carnem ingreſſuro in orbē terrarum, præceſſerunt quidem patriarchæ, utpote Abraham, Iſaac & Iacob, deinde Moiſes Dei interpres, & Aaron, & Samuel, & uniuerſa turba Prophetarum, vltimus enim extitit manifeſtus Ioannes, & ſtatim Chriſtus Dominus, de quo dicit. Qui poſt me uenit, ante me factus eſt, quia prior me erat. Et qui *Iohan. 1.* erat vltimus ordine, maior dignitate extitit pro proportione. Sic ergo & Prophetis, & Apoſtolis, & alijs omnibus reuera prior eſt magnus Præcurſor, illis quidem, ut ſequens, his uero, ut præcedens.

Verum enimuero Euangelicam explicantes hiſtoriam, audiamus quæ à Gabriele annunciantur Zachariæ. Viſus eſt ei, inquit, Angelus Domini, ſtans à dexteris altaris incenſi, & conturbatus eſt Zacharias *Luc. 1.* cum uidiſſet, & timor irruit ſuper ipſum. Quam eſt *Gen. 28.* terribilis etiam uiſio Angelica, & quam in loco terribili apparuit? Quam terribilis, inquit, eſt locus iſte? Nihil eſt hoc, niſi domus Dei. Nec eſt mirum, ſi cum eſſet iuſtus ſacerdos, conturbatus eſt, & timor irruit ſuper ipſum, cum Daniel quoque uir deſideriorum, *Dan. 8.* cum uidiſſet, ſtupore eſt affectus, & in faciem cecidit & ore hianti manſit attonitus, propter Angelicæ excellentiæ ſplendorem incomparabilem. Viſus eſt ei, inquit, Angelus Domini. Qui ad hæc nobis dicunt *Cōtra iconomachos* ſemichriſtiani, qui nō admittunt imagines? Si ab homine uiſus eſt Angelus, omnino habuit imaginem, & non aliam, q̄ in qua uiſus eſt, Viſus eſt aūt in ea forma in qua Moyſi prius in mōte Sina in figura oſtenſa *Exod. 25.* ſunt Cherubin, quæ erant circa propitiatorium. Si autem id, quod eſt incorporeum, & quod caret figura, ea quæ fuit oſtenſa figura, circunſcribitur, quō id quod eſt corporeū & figuratū, & quod colori & tactui ſubijcitur, & tres ſuſcipit dimenſiones, imagine non repreſentabimus, ad euidentem demonſtrationem ab eo ſuſceptæ carnis quæ uiſione nō poteſt apprehendi?

Neque vero putent ſtulti, nos diuinitatem in hoc circunſcribere, quæ neque uerbis exprimi, neque compræhendi poteſt, cuius nulla eſt poſitura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, non aliquid aliud ex ijs, quæ ſunt intra fines circunſcriptionis, propterea quod ſit infinita, & non poteſt compræhendi. Nam hic quoque eius, qui eſt homo, ſolummodo effingentes imaginē, non materiæ expertem & informem animam una omnino effingimus: Non enim contingit: ſed utrique conuenienter attribuimus ea, quæ ſunt eius propria: ei, quod circūſcribi non poteſt, id, quod non poteſt circunſcribi: & ei, quod poteſt circunſcribi id, quod circunſcribi poteſt: ſicut verbum oſtendit ueritatis.

Reuertamur autem rurſus ad propoſitum. Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium. O deſideratum, qui à Deo præbetur, iuſſum. O valde optandam, quæ affertur ab Angelo, promiſsionem. Aſſecutus eſt id, quod optauerat: obtinuit id, quod rogabat: inuenit id, quod querebat, ut tolleretur ſterilitas, pulcram haberet prolem, non conſequentia naturæ, ſed precibus. Non enim maledicti erat pœna ſterilitas: abſit, ſed magni myſterij ſignificatio. Nam cum zacharias eſſet frequen-

tibus ad Deum intentus præcibus, ut ſolueretur ſte-
rilitas, arbitror eum fortaſſe hæc audiuiſſe: Non-
dum eſt perfectum tempus, nondum uenerunt dies
aduentus. Tunc, ò Zacharia, ſpera fore ut liberos ſu-
ſcipias, quando uenerit expectatio gentium. Tunc
expecta ſterilitatem, quando uenerit ſpes omnium fi
nium terræ. Poſtquam autem uenit tempus: Accipe,
inquit, id quod eſt tibi cordi per Gabrielis prædictio
nem: renouare tanquam aquila iuuentute. Cognoſce,
inquit, coniugem, exaudita eſt enim tua deprecatio,
& uxor tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis
nomen eius Ioannem. Cognoſce etiam nomen,
quo uocabitur, uel ea ipſa etymologia tibi procede
re ex alto.

Dixit autem Zacharias Angelo, (deinceps enim
cum eo tanquam cum conſeruo libere loquitur) Quo
modo hoc cognoſcam? Ego enim ſum ſenex, & uxor
mea proceſsit in diebus ſuis. Atque prompta quidam
& paterna demõſtratio ſacerdotem facit reum incre
dulitatis. Præſens autem ſermo non ſe ſubmittens,
ſed procedens tanquam ad examinationem, dicit eo
modo fuiſſe affectum Zachariam, quo magnus Tho-
mas. Non enim erat conſentaneum, eum hoc ignoraſ
Iohan. ſe, cum eſſet Propheta, & in rebus diuinis eruditus,
20. poſſe Deum uel ipſam naturam innouare, & ea ſene
iuuenem efficere, & ea reddere facilia, quæ uidentur
nullo modo poſſe fieri, ut in Abrahamo & Sara, ſicut
in Sunamitide, & in alijs eius uarijs & omne genus
miraculis. Sed quoniam magnarum, & quæ ſunt præ-
ter opinionem, expectationum promiſsiones, ſi repẽ
Gen. te audiantur ſolent aliquo modo cõturbare animum
21. non ad incredulitatem, ut arbitror, differens, ſed feſti
4. Reg. nans ad perfectionem, ſtatim ueluti captus a uolu-
4. ptate, exclamat & dicit: Quomodo hoc cognoſcam?
Ne me deceperis, ne me feſelleris da mihi ſignum,
præbe mihi pignus, ut Deus olim Abrahæ, ad hoc,
quod ipſe eſſet pater multarum gentium, & egrede-
Gen. rentur Reges ex eius lumbis, ſignum circumciſionis,
17. ſicut antea Noe, quod non induceret diluuium ſuper
Gen. 8. terram, arcum qui eſt in nube: Et Moyſi uirgam in ſer
Exod. pentem conuerſam, & cito reſtitutam, ad hoc ut cre-
derent Aegyptij, quod, Qui Eſt, ei apparuerit.
3. Reſpondens autem ei, dicit Angelus: Eccè eris ta-
cens, & non poteris loqui, propterea quia non credi-
diſti uerbis meis. Adijciendum eſt, tacitè & abſolutè
& citra examinationem. Accepit ſignum Zacharias
rei conueniens, nempe ſermone ſoluto ſilentium,
quod ad uinum ſermonem, & qui conſiſtit, eſt ei pa-
riendum & complicatis labijs uocibus quæ audiri nõ
poterant, laudauit datorem partus. Egreſſus enim, in
quit, non poterat loqui, & cognouerunt, quod uidiſ-
ſet uiſionem in templo. Et ipſe erat annuens illis, &
permanſit mutus, partim quidem, ne interrogaretur,
utpote quod ſuſtinendum non eſſet, ut audiretur ui-
ſio, partim autem, ut qui quodammodo exceſsiſſet ex
ſenſibus, & totus ſeipſum conuertens ad id, quod ui
ſum fuerat, mutus eſſet, inanibus & aerem temere
uerberantibus ſermonibus. Par autem fortaſſe fuerit,
eum utpote Prophetæ patrem, hic quoq; opus ſigni
ficare prophetiæ. Et hoc fortaſſe eſt ceſſatio legalis
cultus ad eam, quæ fit in gratia, prolationẽ per exor-
tum Ioannis.

His ergo prætermiſsis, quæ intercedunt, ut quæ ne
que ad diem pertineant, neque ea poſsint uires no-
ſtræ aſſequi, ueniamus rurſus ad inſtitutum. Et factũ
Luc. 1. eſt, inquit, ut audiuit ſalutationem Mariæ Elizabeth,
exultauit infans in utero eius. O Ioannes felix infans
fętus qui ſopiri non potes. Qui es in utero, quomodo
es in mundo? Qui nondum es perfectus, quomodo es
pleniſsimus? Qui es ſemeſtris, quomodo multum ha-
bes tempus? Qui non potes cogitatione percipere,
quomodo es prudentiſsimus? Qui loqui non potes
Quomodo bene loqueris? Dic nobis, dic, quomodo
cum contineris in tenebroſo loco uteri matris, non
dum uidendi facultatem exerceas, auditus ſonum
nondum admittas, uocalem ſermonem nondum emit
tas, ambulandi motus nondũ ſis particeps, ridẽdi pro
prietatem nondum exercueris, quomodo intueris?
quomodo audis? quomodo res diuinas contemplaris
quomodo exilis & exultas? Reſponde, reſponde no-
bis, ò uir optime. Magnum eſt inquit quod peragitur
myſterium, & actus eſt ab humana remotus compræ
henſione. Merito innouo naturam propter eum, qui
eſt innouaturus ea, quæ ſunt ſupra naturam. Video,
etſi ſim adhuc in utero, quoniam in utero geſtari ui-
deo ſolem iuſtitiæ. Auribus percipio, quoniam audio
ut qui naſcar uox magni Verbi. Exclamo, quoniam fi-
lium patris unigenitum cõſidero eſſe carne indutum.
Exulto, quoniam uniuerſi effectorem uideo formam
hominis ſuſcipere. Exilio, quoniam mundi redem-
ptorem cogito corporatum. Principium, inquit, uo-
bis ſignifico Dei in mundum ingreſſus, & aduentus
corporei.

Præcurro aduentum, & quodammodo uobis præ
co confeſsionem. Accipite pſalmum, ut dicam Da-
uidice, & tympanum propheticæ, pſalterium iucũdũ *Pſal.*
cum cithara. Cantate ei, & pſallite ei, narrate om- *80.*
nia mirabilia eius. Nunquid ergo, ò Ioannes ſuper *Pſal.*
terrena aſcendiſti, ad cęleſtia prouectus es, Angelicos *104.*
& primo operantes ornatus tranſcendiſti? Quomodo
ergo quorum naturam non appręhendiſti, eorum es
ſortitus ordinem & dignitatem? & quod eis eſt à ſe-
culo obſcurum, & quod minime didicerunt, ſtatim,
tanquam poſt Deum, traieciſti, & nobis annunciaſti
idque cum adhuc eſſes in matris uiſceribus?

Non uolaui, inquit, per aerem, non peruaſi nubes,
non ſuperaui cælos, non tranſcendi flammeas & in-
corporeas uirtutes: ne hoc exiſtimentis: ſed qui ſupra
omnia, & in ſinu patris manet cum ſancto ſpiritu,
neſcientibus alijs ignoti eius miniſtris, tãquam aliud
coelum ingreſſus, in vtero ſemper uirginia Mariæ ſę-
ipſum patefecit, & hęc mihi talia expoſuit myſteria.
Sum ergo puer index, quod ſcilicet filius nobis na-
ſcit, & filius datus eſt nobis (ut magnus dicit Eſaias) *Eſa. 9.*
qui quidem eſt ante ſecula. Sum natus ex ſterili, quo-
niam prodibit fœtus Virginis.

O opus magnificum, & ſupernaturale. O prodigiũ
admirabile, & quod omnem ſuperat opinionem.
Qualia nobis infans nondum natus annunciat? Quan
ta nobis fœtus Elizabeticus diuinè ſignificauit? Exi-
liat tota, quæ eſt ſub Sole, regio: choros agat Eccleſia,
feſti præludia, & natalis Chriſti ingreſſum celebrãs:
& lætitia impleantur uniuerſa, ſuſcipientia Indicem
aduentus Regis vniuerſorum. Sed, ò beate Iohannes,
qui maximorũ es Propheta maximus, qui es primo-
rum primus inter Apoſtolos, qui es Martyrium Mar-
tyr excellentiſsimus, qui es ſolitudinis à Deo ordina-
tus patronus, qui ſpecioſiſsimi ſponſi es amicus dile-
ctus, qui lucis, quæ dici non poteſt, es parata lucerna,
cui Agni inculpati fuit creditum præconium, qui pa
ternæ vocis es optimus auditor, qui prædicatus fuiſti
Baptiſta Chriſti, qui Herodis libidini liber fuiſti re- *Mat. 3*
præhenſor, qui ijs, qui erant apud inferos, uitam præ- *Matt.*
ſignificaſti, qui Deum ſignificans fuiſti tuba orbis *14.*
terrarum: nunc quoque nobis ſonum ede cœlitus ſa
cratiſsimis interceſsionibus, & eſto propitius popu-
lo tibi decantanti, & minimo tuo gregi, cum excel-
lente tuo Patre, condonans rurſus hoc audax mei
miſeri inceptum, ut quod non ſit munus oblatum,
ſed tanquam inutilis ſerui, quod tibi offertur, debi-
tum

tum cum tributo & deſiderio in Chriſto Ieſu Domino noſtro cui gloria & honor & adutatio cum patre omnipotente & ſanctiſsimo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

S. PATRIS NOSTRI IOANNIS Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi Encomium natalis uenerandi Præcurſoris.

Feſtū Natiuitatis S. Iohānis antiquiſſimum.

Eſti celebrandi & publicæ letitię dies eſt oportunus, in quo mihi reuocatum eſt in memoriam Gabrielis miniſterium & Zacharię ſacerdotium. Nuper enim audiuiſti Euangeliſtam dicentem, Quod Zacharię obtigerat ut ſuffiret ingreſſus in templum Dei, Et uniuerſa multitudo expectabat extra templum hora ſuffitus. Et uiſus eſt ei Angelus Domini ſtans à dextris altaris ſuffitus. Et conturbatus eſt uidens Zacharias, & timor irruit ſuper ipſum. Ei autem dixit Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Eijcit metum & eius loco inijcit deſiderium. Nam cum dixiſſet, Nè timeas: non tacuit, ſed etiam precationis lucrum ſignificauit. (exaudita eſt enim, inquit, deprecatio tua) Quodnam? Leuiticę tribus augmentum. Et eccè uxor tua Elizabeth pariet filium, & uocabis nomen eius Ioannem.

O admirabile & myſticum miraculum. Merito Zacharias ratiocinando & cogitando impeditus, repugnauit Angelo. Aliud enim rogabat & aliud accepit. Pro populo precabatur, & nominabatur pater filij. Quærebat ueniam peccatorum, & uteri ſterilis accepit promiſsionem. Maluiſſet Zacharias curari animas infidelium, quam intumeſcere uterum Elizabethæ. Merito ergo fuit conturbatus. Erat enim homo ſeruiens mutationi, etiamſi eſſet præditus dignitate ſacerdotali. Deinde etiam apud ſe cogitabat, quænam eſſet aliena & admirabilis uiri uiſio: quiſnam is eſſet qui audaci pede in ſacrum tēplum aſcendebat: quis is eſſet, qui à dextris altaris ſuffitus adſtaret, tanquā qui nulli eſſet peccato affinis.

Quis hic eſt, aiebat, qui alienis & diuerſis formis circuncirca coruſcat, & metu meam comprimit animam? Nunquam enim ego uidi rem tam admirabilē hominémne alatum, an uolucrē humana forma præditā? Quid hoc ſit, dubito. Mei enim ſuffitus uidetur eſſe aliquis ſpeculator, & meæ interceſsioni eſſe impedimento. Populi multitudo me foris orans expectat, tanquam ſcribam cœleſtis Regis, & hic me intus retinet. Per me regi preces offerunt, ueniam petē tes delictorum: & incertus ſum, an poſsim explere populi deſiderium, & meo ſatisfacere officio: & hic conſtitit nouum mihi afferens nuncium. Ceſſa deinceps tu, qui me terres. Si enim eſſes à Deo miſſus Angelus, ad ea, quæ ſunt mihi uſui, adiumento fuiſſes, & miſertus eſſes eorum, qui foris lachrymantur: affligeris unà cum ijs, qui affligūtur. Recede hinc, qui me terres filij nullam duco rationē. Cur mihi ſignificas, promiſsionem? Quid enim lucrifaciet populus ſi ego habuero filium? Quænam ad eos redibit utilitas ſi Elizabeth infantem lactauerit? Quid accipient commodi, ſi ego facultatum hæredem reliquero? Recede ergo, qui me terres, quicunque ſis. Sumus iam prouectę ætatis præterijt tempus cupiditatis tempus refrigerauit calorem fructum negauit ſterilitas natura ſecū agitauit ſeditionem mortui ſumus ambo ea parte, quæ ſpectat ad coitum. Quod ergo non produxit iuuentus, quomodo germinauit ſenectus?

Sed hæc quidem animo agitabat & dicebat Zacharias: Ei autem dixit Angelus, Ne timeas Zacharia, neque conturberis cogitationibus, ſum enim Angelus lucis: non tenebrarum. Ego ſum Gabiel, unus ex principibus Regis cœleſtis, iuſſa affero, non mea iubeo authoritate: miſſus ſum ad tibi ſignificandum non autem ad metum tibi incutiendum hanc indui figurā. Ne timeas Zacharia, miſſus ſum ad tibi nunciandum non autem ad te obſtupefaciendum. Profers ſenectutem, & ætatem non aptam generationi, & matricem quæ ſemen non ſuſcipit. Quis autem, licet uelit, generat? Dei eſt donum, non inuentum eſt hominis. Non audiuiſti Dominum dicentem: Ego ſum qui facio hominem, & fingo ſpiritum in homine? Non credis Zacharia? Quomodo formatus eſt Adam? Quomodo creata eſt Eua? Quomodo genitus eſt Iſaac? Cum audijſſet Abraham, non eſt ſpe deceptus, & tu ſacerdos non eſt credis? Non eſt impoſſibile apud Deum omne uerbum. Propter ſenectutem cōtradicis, ò Zacharia, & corpus emortuum plus ſtatuis poſſe efficere, quam Deum? Si non uidiſſes Abraham, recte dubitaſſes. Naturalem profers imbecillitatem, & cum adſit diuina promiſsio, non credis? Qui parua petiiſti, magna ſumis & clamas, tanquam qui damnum patiaris? Tu Zacharia oras pro ſolo populo Iudaico. Ego autē hunc bonum tibi affero nuncium, Pertinere ſalutem ad omnes gentes. *Zacha 12.* *Luc. 1.*

Zacharias autem cum hæc audijſſet, & adſpectum parum auertiſſet, dixit reſpondens Angelo, Quid dicis, O Angele? Vxor mea pariet? num ego propterea oraui? an ſuffitum moueo hac de cauſa? Meo fungens officio, populo bonam ſpem affero, & peto ueniā peccatorum, non ſolutionem deſidero ſterilitatis. Volo meam leuari ſynagogam, non prægnantem effici Elizabeth. Rogo, ſauciatæ ut curētur animę, non ut exiccata ubera lacte fluāt. Quid dicis ò Angele? Vxor mea pariet? & quid lucrifacient ij, qui foris præcantur? Nunquid cum audierint, me obruent lapidibus, dicētes, me nō orare pro ipſis, & communi ſalute, ſed pro meipſo ſolo, & me nō uerbum accepiſſe, ſed fœtum? Nulla mihi res eſt cum liberorum ſuſceptione. Abſit hoc nolo. Quod precatus ſum, nō accepi, & nunc mihi ſignificas alia pro alijs. Filiorum procreationis nullam duco rationem. Non poſſumus ingredi ſine baculo & iubemur dare operam liberis. Senectus negauit naturam. Non ero frequens in templo ad obeundum miniſterium, ſed *condam nutricem propter infantem. Nulla mihi res eſt cum liberorum procreatione. Quæro ſalutem populi, & gentis felicitatem, & gentium captiuitatem, & noſtram proſperitatem, non autem pueri fletus, & faſcias, & nutrimenta puerilia. ** Conducā, opinor legendum.*

Horum ego nullam duco ratione. Quomodo enim inueniar pater germani filij? Senectus repellit modū. Ea res eſt deinceps à natura aliena. Sunt diſſoluta mēbra genitalia. Virgam, tanquam equum, tenens ingredior, & me excitas, ut matrimonialem in eam coniunctionem? Vnde hoc ſciam? Eccè membra mihi tremunt. Eccè uides amborum ſenectutem. Eccè adſpicis uteri imbecillitatem. Eccè intueris colla noſtra in terram inclinata. Totum corpus emarcuit. Nihil expectamus aliud, niſi falcem mortis. Spicę iam ſunt maturæ ad meſſem. Vnde hoc cognoſcam? Si ergo uerum omnino dicis, ò Angele, da mihi ſignum arrhæ gratia, & credam, promiſsioni. Accipio promiſsionem, ſi miraculi uideam effectionem. Aaron enim non credidiſſet, niſi uirga floruiſſet.

Num. 17. Exod. 3. Iudic. 6. 4. Reg. 20. Gen. 18.

Moyſes pro certo & firmo non habuiſſet, niſi eius manus fuiſſet dealbata. Gedeon non intellexiſſet niſi ros deſcēdiſſet in uellus. Ezechias ſpem abieciſſet, niſi ſol fuiſſet impeditus. Da ergo tu quoque ſignum, & ſaltabo iuuenilirer, Da ſignum, nè Elizabeth profusè rideat, ſicut Sara. Vnde hoc ſciam Archangele, qui hęc ſignificas? Quid mihi dicis nomē infantis, & eius qui non adeſt, uirtutes enumeras? Oſtende mihi id, quod eſt ſupra naturam, ut credam id, quod eſt præter naturam. Si cœli conuexum in partem conuertatur contrariam, ego quoque renouabor. Si mare ſuſcipiat dimenſionem, Elizabeth quoque pariet. Si ſol compræhendatur, ſicca quoque ubera lacte fluēt. Si luna cingatur mœnibus, matrix quoque ſicca humectabitur. Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea, præceſsit in diebus ſuis.

Angelus autem dicit Zachariæ: Non credis Deo omnipotenti? Neſcis Deum poſſe omnia? ſtatuis Domini promiſsionem eſſe infirmam & inſtabilem? Eū, qui bonum affert tibi nuncium, non uereris examinare ac percontari? Vnde hoc ſciam, dicis, ò Zacharia? Num te mittam in Aegyptum ut terrore afficias Pharaonem? Nihil facit Deus ſupra naturam? Quæris naturæ conſequentiam, non diuinitatis effectionem admirabilem? Dic enim mihi, Vbinam fixæ ſunt ignis columnæ? Cęli moles ubinam eſt collocata? Vbinam inueniuntur nubium cubilia? Pluuiæ autē guttæ ubinam contexuntur? Niuis uerò ceſpites ubinam excinduntur? Solis currus qui eſt auriga? Lunæ decremento quis imponit terminum? Furens mare quomodo reueretur arenam? Tenebræ caliginis quomodo contexerunt? Homo autem quomodo formatur in matrice? Ex maſculo quomodo fęmina inuenitur leuior? Vnde, inquis, hoc ſciam? Eris, inquit, tacens, & non poteris loqui.

O benignum ſupplicium, quod efficit potius correctionem. Angelus enim caſtigat ipſam uocem, quę lapſa fuerat refrenat ipſam linguam, quæ fuerat audacior. Erat enim, inquit, annuens ipſis, & permanſit ſurdus. Pulchrè Euangeliſta conſcripſit illud, Permāſit. Permanſit enim ſilentium, expectans uocem, quæ naſcebatur, Zacharias Ioannem ſenex infantem ſacerdos Prophetam, cum dicit Angelus: quoniam tāquā incredulus à Deo ſignum quæris, in proprijs membris porta ſignum, quod te caſtiget. Eris enim tacens & non poteris loqui uſque ad diem, quo hæc fiāt. Vbi eſt audacia temeritatis, illic eſt frenum diſciplinæ: Vbi calcitrauit contumelia, illic pœnæ pronunciatur ſentētia. Volebat quidem Deus, ò Zacharia, te fieri præconem talis miraculis: quoniam autem corporis imbecillitatem duxiſti eſſe firmiorem ac ſtabiliorem promiſsione Domini eris tacens & non poteris loqui uſque ad eum diem quo hæc fiant: propterea quod non credidiſti uerbis meis, quæ quidem implebuntur ſuo tempore. Vides nihil ſummum ac perfectum effici ſine fide.

Solum autem audiuit Zacharias hæc uerba, & ſtatim egreſſus eſt ex templo, ſermonis priuationem ferens mercedem incredulitatis. O miraculum. Ingreſſus eſt ut alios liberaret, & ipſe exijt condemnatus. Thuribulum ferens ad miniſtrandum, circumferebat titulū exilij Populus expectabat, ut aliquid boni ab eo audiret ille autem annuebat: Nemo mihi appropinquet, nemo me interroget: fero horrorem Dominicæ iracundiæ. O res admirabiles, & quæ ſunt præter opinionem. Zacharias mutus redditur, & ueluti, camo conſtringitur: Elizabeth autem opipare conuiuatur. Lingua obtunditur, & uterus inflatur, Quæ diſerta erat lingua, ſterilis efficitur: & quæ erat infertilis, mater redditur. Vox frenatur, & mulier liberatur Zacharias ſilet, & Ioānes exilit. Solum enim uidit ſterilis Virginem, & ſolem animaduertit Lucifer, & ualde exilijt Ioannes in materno utero, accuſans naturę tarditatem. Domini, inquit, ſum ſeruus, non teneor ijſdem legibus, quibus conſerui. Non expectabo quoad patiar, ut præcurſor ſim. Nè dominæ partus præueniat ſeruum, qui parturiendi doloribus in utero inuoluitur. Nè ſit naturę conſequentia ordinis tranſgreſſio. Agnoui enim qui me præmiſit, ut ambularem ante eius faciem, ad parādam uiam eius ante ipſum. Labefacto uincula naturæ: propero enim prædicare. *Malac. 3.*

O res admirabiles, & quæ ſuperant opinionem. Quæ in cœlo ignorauerunt Angeli cognouit Ioānes qui geſtabatur in utero. Thronos latuit, & eum, qui erat in matrice, minimè præterijt. Celauit Dominationes, & ei, qui erat in uentre, reuelauit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ: & quem uenit Archangelus ferens bonum nuncium, is eum narrauit in utero. Nam cum ad nos aduenisset, ſicut modo audiuiſti Redemptor noſtri generis, uenit protinus ad ſuum amicum Ioānē, dum adhuc eſſet in utero, & licebat uidere figulum lutum ſalutantem Regē habitantem in tabernaculo militis, Dominum qui uenerat in ſerui domunculam.

Quem cum ex matrice in matrice adſpexiſſet Ioānes, terminos naturæ cōtemnens, exclamat: Video Dominum, qui naturæ imposuit terminos, & non expecto tempus naſcendi. Nouem menſium enim tempus in utero non eſt mihi neceſſariū. In me eſt enim, qui eſt æternus. Egrediar ex hoc tenebroſo tabernaculo, rerum admirabilium compendio ſam prædicabo cognitionem. Sum ſignaculum, ſignificabo Chriſti aduentum. Sum tuba, proferam filij Dei in carne œconomiā. Tuba canam, & eo ipſo paternæ linguæ benedicam, & eam traham, ut loquatur. Tuba canam, & uterum maternum uiuificabo.

Vides ò dilecte, quam ſit nouū & admirabile myſterium. Nondum naſcitur, & ſaltibus loquitur, nondùm apparet, & minas intentat. Nondum ei permittitur clamare, & per facta auditur. Nondum diſcit uitam, & Deum prædicat. Nondum adſpicit lucem, & ſolem indicat. Nondum paritur, & properat præcurrere Non fert enim præſente Domino contineri, nō ſuſtinet naturæ expectare terminos: ſed contendit rūpere carcerem uentris, & ſtudet præſignificare uenientem Saluatorem Acceſsit, inquit, qui ſoluit uincula, & quid ego ſedeo uinctus, & retineor, ut maneam? Venit uerbum, ut omnia cōſtituat, & ego adhuc maneo detentus? Exibo, præcurram, & prædicabo omnibus, Eccè Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Et hæc quidem Ioannes. *Iohā. 1.*

Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi & genuit filium, & audierunt cognati & uicini eius & gratulabantur ei. Cur autem peperit & genuit? Quod illud quidem eſt opus naturæ, hoc uerò ſupra naturam: quandoquidem peperit quidem, ut mulier: ſed ſuperuenit gratia ſancti ſpiritus & genuit ſupra naturam. Aliud enim eſt naturæ opus, aliud gratiæ. Erat enim miraculum, quod fiebat ab Ioanne, & non tantum habebat paterni generis, quantum Dei uerbi. Hoc autem ſignificabat Archangelus Gabriel, dicens Zachariæ: Eccè uxor tua pariet filiū, & ſpiritu ſancto replebitur ab utero matris ſuæ & multos filiorum Iſrael, conuertet ad Dominum Deum ipſorum: Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & uirtute Eliæ.

Elizabeth et perpe- rit & genuit Iohannem.

Quoniam ergo eſt admirabilis naturæ ortus infantis, & Zacharias quidem non credidit Elizabeth autē nō dubitauit, tarde genitū præter ſpē habēs filiū: ea de cauſa dicitur parere & gignere, illud quidem pro

pter

pter naturam, hoc uerò propter fidem. Qui enim gi
gnit, ſicut prius dixi, gignit cum lætitia: quæ autem
parit, parit in doloribus. Quænam uerò triſtitia fuit
in Elizabeth, ubi aderat ſanctus ſpiritus: non erat au
tem obſtetricis circũcurſatio, nec gratiæ tumor onus
extendens, miſerabilem efficiebat laborem, ſi confe-
ratur cum lætitia? Non enim poſtquàm fuit natus, &
ad uirilem peruenit ætatem, gratiam accepit Iohan-
nes: ſed ex ipſo materno utero amictus ueſte ſanctifi-
cationis, præter opinionem procedit, tanquàm miles
admirabiliter: ſicut dicit Angelus: ſpiritu ſancto ex
utero matris ſuæ implebitur: & ipſe præcedet ante ip
ſum in ſpiritu & uirtute Eliæ. Ante quem præcedet?
Iohã. 1. ante Dominum Chriſtum. Et ideo appellatur etiam
Præcurſor, ut licet ipſum audire Iohannem dicentẽ:
Venit poſt me uir, qui ante me factus eſt. Poſt me,
propter tempus: Ante me, propter thronum. Cur er-
go in ſpiritu & uirtute Eliæ dixit Gabriel præcedere
Iohannem? Audi prudenter: Elias Deus exponitur.

Quoniam ergo Iohannes Deum habebat in ſeip-
ſo, impletus eſt ſpiritu ſancto ab utero matris. Spiri-
tus autem Deus eſt. De eo enim multis ante annis di
Mala. xit Dominus: Ecce mitto Angelum ante faciem tuã,
ch. 3. qui præparabit uiam tuam ante te, & multos conuer
tet ab errore ad ueritatem. Ea de cauſa in ſpiritu &
uirtute Eliæ Iohannes præcedit Dominũ. Quinetiam
inuenies Iohannem habere multa Eliæ ſimilia. Cer-
te infans naſcitur, & uox patris reuertitur. Interro-
gatus enim, inquit, Zacharias, quo nomine uellet uo-
cari puerum, petiit pugillarẽ, & ſcripſit, dicens: Io-
hannes eſt nomen eius. Qui non credidit uerbis An-
geli, nunc neceſſe habuit ſcriptis prædicare uiſionẽ.
Qui tunc auditione non acceperat ea, quæ dicta fue
rant: nunc ea, quæ fiunt, manu conſtituit. Quamobrẽ
inquit, mirati ſunt uniuerſi. Statim enim apertũ fuit
os eius, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, & locu
tus eſt, Deo benedicens.

O nouum & alienum miraculum. Nomen ſcribi-
tur, & os patris, quod loqui non poterat, aperitur: Io
hannes uocatur, & eius, qui uocat, lingua componi-
tur ac concinnatur. Vides nos non aberraſſe, cum di
ximus præſentem expoſitionem eſſe eiuſmodi, ut ei
nihil poſsit obiici? Ecce enim ipſum iuſti nomen, &
os aperit ſilentii, & excitat linguã ad monendum dif
ficilem. Sic enim oſtenditur uox clamans Iohannis,
quoniam ipſum quoque nomen fit uocis operatio.
Ego enim, inquit, ſum uox clamantis in deſerto, Pa-
Eſ. 40. rate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius. O mira
Luc. 3. culum. In populo uerſatur Verbũ, & Vox prædicat.
Dominus uenit, & ſeruus prius mittitur. Rex accedit
& miles præparatur. Gaudeamus ergo hodie, & læte-
mur, & exultemus, quòd Elizabeth peperit, & Zacha
rias eſt locutus: quòd ſterilis peperit, & ſenex clama
uit: quòd quæſitus eſt pugillaris, & ſoluta eſt lingua
ſacerdotalis: quòd Iohãnes proceſsit, & uox eſt reuer
ſa: quòd natus eſt Præcurſor, & totus mũdus eſt lætatus.

Sed hic quidem oportebat finire orationem: &
Zacharias non concedit, clamans: Benedictus Domi
nus, quoniam uiſitauit & fecit redemptionem plebis
ſuæ. O res admirabiles. Quid dicit Zacharias? Pri-
mam uocem poſt reſurrectionem exclamauit Zacha
rias, Benedictus Dominus. Quid ergo? Mortuus
eſt Zacharias, quod ſurrexit? Nõ mortuus eſt, inquit,
ſed quiddam mortis inſtar ſuſtinuit. Tanquàm enim
ſepulcrum tenuit ſilentium, & faſciis alligatus fuit,
hoc eſt linguæ uinculis. Vitam egit interea non exer
cens ſacerdotium, & luctum ſuſtinuit populi triſti-
tiam. Rogante enim ſacerdote pro iis, qui ſunt in
luctu, omnes pro quibus interceditur, conſequun-
tur miſericordiam. Hanc ergo primam exclamauit
uocem poſt figuratam reſurrectionem: Benedictus
Dominus Deus Iſrael.

Ergo nos quoque hanc uocem conſequentes, bo-
num Deum noſtrum benedicentes, eum glorifice-
mus, & per bonos mores & bona opera eũ colamus,
ut bona quoque æterna conſequamur. Quæ licet no
bis omnibus conſequi gratia & clementia Domini
noſtri Ieſu Chriſti: Quoniam cum decet gloria, ho-
nor & adoratio & magnificẽtia, cum principii exper
te eius Patre, & cum ſanctiſsimo & uiuifico ſpiritu,
nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi oratio de natali ſancti Prophetæ, Præcurſoris, & Baptiſtæ.

BEnedictus Deus. Ecce enim rebus
ipſis oſtenſæ ſunt ſalutationes
Iohannis, quæ fiebant in utero
Proceſſerunt iuſti boni nuncii,
qui afferebantur pedibus. Venit
gratia, quam, cum in utero eſſet
ſignificauit. Nouit mundus exul
tationem, quam Præcurſor in al
uo deſcripſit pedibus. Reuera alii laborarunt, & uos
ingreſsi eſtis in ipſum laborem. Proclamabant Pro-
phetæ, dum expellebantur. Non ſilebant iuſti, dum
uerberabantur. Periclitabatur catalogus Propheta-
rum. Reſiſtebant tyranni. Reges bellum gerebant. Iohã. 4
Principes ſtabant in acie. Populi ira concitabantur.
Totus mũdus aduerſabatur iuſtorum certaminibus.
Vbi producebantur ad tribunalia, illic flagris cæde-
bantur. Vndique tormenta & ſupplicia. Vndique
afflictiones & eiulatus. Vndique triſtitia & tenebræ.
Sed cum eſſent in tali ac tanta uitæ triſtitia, annun-
ciabant ſolutionem tempeſtatis.

Iohannes enim ille magnus Præcurſor Domini,
cum eſſet adhuc naturæ faſciis alligatus, uerè nobis
oſtendit ſalutare, & ſtudens uoce prædicare eũ, quẽ
ſignificauit pedibus, conatur egredi ipſos naturæ ter
minos: & quæ tarde pareret, agitabat Elizabetham.
Saliebat ſimul chorum ducens, & ægre ferens, quod
teneretur in utero. Exclamabat aduerſus menſium
cõuerſionẽ. Tanquã iniuſtã cuſtodiã quatiebat matricẽ.
In clauſtra naturæ inſultabat calcibus: modum na-
ſcendi accuſabat, & clauſis labijs, uociferabatur figu
ris, talia propemodum motu dicens Elizabethæ: Ini
que facis, o mater, quæ tardas. Prophetam geſtas in
utero: cõtines gaudiũ orbis terrarũ: portas Præcurſo-
rẽ Chriſti Regis: cõtines militẽ regiæ prædicationis Matt.
conſtringis martyrẽ, & maiorẽ omnibus inter natos 11.
mulierũ: & impedis uelocẽ curſorẽ pietatis. Inique fa
cis, o mater: non noſti futura, ignoras ea, quæ ſunt uẽ
tura. Lux uenit, ſolue matutinũ. Sol oritur, prius lu-
cebit Lucifer. In foribus lux eſt, & uoce eſt opus. Pro
pe eſt ſponſus, & iuſtum eſt, ut thalamus extendatur
in Iordane. Opus eſt ſanguine, qui mundum emat: &
oportet me agnũ eminus oſtendere. Inuolutum eſt
humanũ genus faſciis peccatorũ. Venit, qui ſoluit li-
gatos. Opus eſt deinceps præcone, ut oẽs cũ reſciue
rint, ueniant oẽs: & tu in utero retines Præcurſorem?
Non tibi uenit in mentẽ, o mater, Adã tot ſecula te-
neri apud inferos? Nõ cõſideras Euæ luctus & gemi-
tus? Nõ intueris mundi triſtitiã, uel potius interitũ.
Adhuc clamat ſanguis Abelis contra Cain interpel-
laus?

lans. His ingemiſcunt uel ipſa elementa. Propterea enim es liberata à uitio infœcunditatis, ut qui naſcetur ex ſterili, eum indicet, qui naſcetur ex Virgine. Propterea ego in matrice exilii in exultatione, ut non amplius ſaltet in mundo diabolus. Talia ergo nōdum natus Iohannes dicebat Elizabethæ.

Cum autem ex ipſa proceſsiſſet, & iure maiorem ſuſcepiſſet illuminationem, effectis oſtendit effectorem, & figmentis digito oſtendit fictorem, magna *Iohā. 1.* uoce clamans: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Sed quomodo illum celebrabo ortum, qui uerbis nequit exprimi? Quomodo illa enunciabo, quæ mentem ſuperant & rationem? Quamnam ſuſcipiam linguam, quæ ſufficiat miraculus? Noua eſt & aliena conceptio partus ſine dolore: ſpica, quæ prouenit ſine cultura: fructus ſine ſemine: alienæ naturæ partus: ignota generatio: filius, qui non habet in terra patrem: narratio, quæ eſt reuera in uita incōparabilis. Virgo rurſus manſit, non prohibuit partus Virginitatem, non corrupit uterum, non uirium attulit ei, quę pepererat. Merito is quoque, qui eſt natus matri talia præbuit priuilegia. Quæ enim habuit ſolus, ea illi quoque ſoli dedit. Nō habuit ipſe fratrem ad generationem neque dedit matri ſororem miraculi. O Dei in homines liberalitas & munificentia. Quænam dona per mulierem conſecuta eſt natura? Vnde cœpit bellū, illinc Rex pacem conciliauit. Ex quo enim eſt uirgo mater, & mater uirgo, ceſſauit luctus Euæ. Filia ſoluit crimen maternum. Per ipſam enim, carne ſuſcepta, Dominus ad nos acceſsit. Venit autem, ut quæ erant triſtitia, mutaret in gaudiū. Venit ut dolore affectum mutaret conſuetudinem. Venit ut, inferna pacaret ſupernis.

Audi autem quomodo. Illic probro affectus fuerat Paradiſus, hic ſpelunca effecta eſt glorioſa. Illinc duo Adam & Eua, expulſi ſunt à peccato, hic fines orbis terræ deducti à gratia. Non habemus amplius ſuſpe- *Gen. 3.* ctam exilii exprobrationem: non extimeſcimus amplius flammeam romphæam: non timemus amplius clauſtra portarum paradiſi: non metuimus amplius morſus ſerpentū: non amplius à ficu accipimus folia, nō amplius ad ſomnū greſſus cōtremiſcimus. Quę.n. *Ibidē.* ex Virgine facta eſt, adorauimus proceſsionē: medicū naturæ adſpeximus. Quis.n. uidit? quis audiuit? Quis ex imbecilla radice cognouit unq̃ efflorniſſe medicū? Quænā fœmina uiſa eſt matre patris proprii? Quænā eum genuit, qui diuina uirtute genuerat? Quænam eum peperit, qui uidebatur quidem figmentum, intelligebabatur autem eſſe fictor? Quænam fuit conſecuta, ut haberet filium, & nullum ſenſerit damnum uirginitatis?

Quid ergo dicis ò Iudæe? Quid ſenſu uideris eſſe inſans, cum canis tegaris malitiæ? Quid tuos prophetas, uel potius meos fruſtra legis? Tu enim literas, ego uero res teneo. Tu teſtamentū, ego hæreditatem. Tu in lege gloriaris, ego aūt in gratia me magnifice circunſpicio. Cur pugnas cum Prophetis? Cur à Deo acceptas & ueraces eorū effugis prædictiones? Quàm multis ante ſeculis legiſti ea, quæ nunc euenerūt? Ne- *Baruch 3.* ſciebas ad homines uenire Deū uerbū? Quomodo ergo dixit propheta Hieremias? Hic eſt Deus noſter, nō reputabitur alius præter ipsū. Inuenit omnē uiā ſciētiæ, & dedit eā Iacob filio ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſtea in terra uiſus eſt, & cum hoibus conuerſatus eſt.

Sed Virginem, ò Iudæe, non credis peperiſſe. Quo- *Eſa. 7.* modo legiſti Prophetā Eſaiam clamantē: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomē eius Emmanuel: Quod eſt interpretatū, Nobiſcū Deus. Sed quod poſt partum manſit uirgo, hoc quo- *Ez. 44* que didiciſti ab Ezechiele. Duxit me, inquit, Angelus & poſuit me ad portam Orientis, & dixit mihi: Fili hominis, quid tu uides? Et dixi. Video ego portā clauſam. Et dixit mihi, Hæc eſt porta, nemo ingredietur per ipſam, neque egredietur niſi Dominus Sabaoth ſolus. Ipſe ingredietur, & egredietur, & erit porta clauſa. Quinetiam quod qui eſt omnis creatæ naturæ Dominus, naſcatur in uili loco Bethleem, hoc quoque prius didiciſti à Propheta Michea, dicente. Et tu *Mic. 5* Bethleem terra Iuda, nequaquàm es minima in principibus Iuda. Ex te enim mihi exibit Dux, qui paſcet populum meum Iſrael. Tum uero quod Herodes quoque ſit infantes occiſurus propter Chriſtum, qui nō poteſt comprehendi, ne hoc quidem eſt præteritum ſilentio, ſed ſic ſcriptum eſt. Vox in Rama audita eſt, luctus multus & fletus. Rachel plorans filios ſuos, & *Ier. 31.* noluit conſolationem admittere, quoniam non ſunt.

Hæc ergo prius didiciſti, o Iudæe, per Prophetas, ut paratus eſſes, ut ei ires obuiam, non ut Crucem parares. Sed illis in præſentia prætermiſsis, ad prius inſtitutum reuertamur. Elizabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Et audierunt uicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei. Et factum eſt in die octauo, ut, cum ueniſſent ad circuncidendum puerum, uocarent eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater eius dixit Nequaquàm, ſed uocabitur Iohannes. Porro autem eius quoque patri annuebant, quidnam eum uellet uocari. Et poſtulans pugillarem, ſcripſit, dicens, Iohannes eſt nomen eius. Et mirati ſunt uniuerſi. Et loquebatur aperte, benedicens Deo.

Infans naſcitur, & uox patri reſtituitur. Ex quo manifeſtum factum eſt, clamantem naſci uocē, quod uocis ipſius, hoc eſt, Iohannīs, nomine prolato, uox patri reſtituta eſt. Ego enim, inquit, uox clamantis in deſerto, Parate uiam Domini, rectas facite ſemitas *Luc 3.* eius. Cum enim ſuſcepiſſet Iohannes illuminationē ſancti Spiritus effectis oſtendit effectorem, & digito oſtendit omnibus afflictorem magna uoce clamans. *Iohā. 1.* Ecce Agnus Dei qui tollit peccatū mundi. Nō enim amplius ex ueteri legere & figura, unum eſt templum quod ſuſcipit ſacrificia, & eis gloriatur, ſed in uniuerſo orbe terrarum, Eccleſiæ & aræ pure ac ſyncere clementi Deo emittunt gloriam. Accepimus enim ani- *1. Pet. 2* marum noſtrarum Pontificem Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Habemus enim, inquit, Paulus Pontificem magnum, qui cœlos penetrauit, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: Quem decet, omnis *Heb. 4.* gloria, honor & adoratio, cum Patre, qui caret principio, & cum ſanctiſsimo & uiuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

ANTIPATRI BOSTRORVM Epiſcopi oratio de ſancto Iohanne Baptiſta, & de ſilentio Zachariæ, & de ſalutatione ſāctiſſimæ Deiparæ.

INter natos mulierū nullus eſt maior Iohanne, Verbū pronūciauit *Matt. 11.* ſalutare. Quomodo ergo ex uerbis cōtexrā ei offerā coronā, qui talē accepit coronā à Domino? Quomodo eū laudabo, qui anteq̃ naſceretur, didicit occultū myſterium? Ei enim, anteq̃ eſſet natus, Deus, aperte tradidit gratiæ myſteriū, gratiæ theſauros apud eū depoſuit, & ea, quæ ignorarunt in cœlo,

choros ducentes Angeli,ſicut nuper audiuiſtis,Iobã oes dicebat,qui in matris geſtabatuc utero.Tbronos latuit,& eum,qui erat in matrice Deus nõ prꝗteriit. Cælauit Dominationes,& ei,qui erat in utero,reuelauit myſterium ſuſceptæ carnis œconomiæ. Et quẽ ueniens Archangelus è cœlo tulit,bonum nuncium intrinſecus narrauit fœtus ſaliens. Nam cum adueniſſet,ſicut modo audiuiſtis,redemptor noſtri generis ad ſuum amicum,qui in utero geſtabatur, ſtatim uenit ipſe quoque,cum eſſet in utero.

Licebat autem uidere lutum ſalutari à figulo,excipi Regem in tabernaculo militis,& ueniſſe Dominũ in ſerui domuncula.Quem cum ex matrice in matrice adſpexiſſet Iohannes,præuidens,exiliens, naturæ terminos conatus eſt tranſilire. Video enim Dominũ (apud ſe dicebat) qui imponit naturæ terminos. Non expecto tempus,quo ſolet fœtus geſtari in utero,tẽpus nouem menſiũ non eſt mihi neceſſarium. Quænã mater Deũ uerbũ perſuaſit ad nos aperte uenire? Quis,cum functus eſſet legatione, excitauit ex ſinu patris eum,qui eſt ſine matre? Quænam autẽ eſt hæc uirgo,quæ Deo uiſa eſt præſtantior uniuerſis poteſtatibus? Quænam ea eſt,quæ eum,qui capi non poteſt,continet in utero? Quænã ea eſt,quæ fert in uẽtre eum,ad quem non poteſt accedi? Quænã ea fuit, quæ interceſsit, ut fœno humanitatis admoueretur ignis diuinitatis? Quis primi parentis renunciabit uxori id,quod nunc peragitur,myſteriũ? Quis dicet, ab ea,quæ fuerat olim condemnata,intus,in uentre

Gen. 3. ſcilicet,habitũ fuiſſe iudicẽ atque Præcurſorem:quę que audiuit,In doloribus paries filios tuos: eã uenisſe illum portantem,qui nobis annunciauit doloris ſolutionẽ? Papæ,quantus honor,& quæ uerbis non poteſt exprimi mutatio. A Paradiſo ſeparauit Deus primũ creatũ hominẽ,& ipſũ cępit,qui ab eo deſcẽdit.

Ibidẽ. Qui pelles in Paradiſo cõſuit, tegitur in utero. In q̃ primũ parentem ita percitus expulit, in eam miſericordia commotus aduentauit. Quã execratus eſt terrã

Ibidẽ. eam calcauit,diuino greſſu latam infirmans ſentẽtiam,ſpinam peccati conterens impollutis ueſtigiis.

Hæ erãt exultationes Iohannis, uel uerba potius. Verba enim erant pueri nondũ nati ſaltationes. Quis ab æuo apud Græcos talia ſapientes docuit,qualia ante faſcias narrauit hic præcurſor Talia ſunt myſteria huius celebritatis,quæ ſi uelim prædicare, inuentar obrui profundo miraculorũ,& per aerẽ ingredi,narrando cœleſtia. Quocirca te rogo,ò Baptiſta, concede mihi ancorã deprecationis,& ut qui ſis uox, conſerua mihi certos & ſtabiles ſenſus uocis inſtrumentorũ. Veni enim certã habens fidẽ,nõ hæſitans,uerborum tibi ſulſitum offerens. Qua quidẽ re fretus, tua narrabo certamina. Quòd ſi ẽt ſim uincẽdus,gaudeo, eſt .n. mihi uictoria,uinci à mei patroni miraculis.

Luc. 1. Fuit,inquit,in diebus Herodis Regis. Ne fallatur

Matt. 14. aliquis in expoſitione, quod eodẽ nomine utantur Euangelia. Fuit enim alius Hærodes,qui Præcurſorẽ ſuſtulit,& alius hic Herodes, qui herbam demeſſuit

Mat. 2 infantium,dũ quærit ſpicam pietatis, In huius diebus fuit quidam ſacerdos nomine Zacharias, & eius uxor Eliaabeth. Erant aũt ambo iuſti (Vitæ enim cũ uiro ſocietatẽ habebat mulier,honeſte ſe gerẽs) iugũ legis ferentes,iuſtitia abundantes,liberos non habẽtes. Læſa enim matrice tẽporis longitudine, erat Eliſabeth ſine liberis & ſterilis. Ambo aũt proceſſerãt in diebus ſuis. Natura,inquit,carebãt filiis,& cũ procreãdorũ filiorũ tempus definitum conſumpſiſſent, non ſpe,ſed lege amiſſa, mores habuerũt pro fecũdo tẽpore. Defecit generatio,ſed preces nõ fuerũt imbecillæ.

Factum eſt autem cum ſacerdotio fungeretur Zacharias,(erat enim feſtũ ſanctũ & inſigne) ueſte indutus,& lamina circumpoſita, accepto incenſo ibat in ſanctorum adyta. Præcurrente autem ſonitu tintinabulorũ,multitudo orabat ante fores,ſacerdotem ſenẽ ad Deum mittens,tanquàm nuncium. Qui cum fuiſſet intra uelum,uiſus eſt ei Angelus Domini, ſtans à dextris aræ incenſi. Conturbatus eſt autẽ Zacharias, & non potuit ultra progredi,propter Angeli adſpectum retrocedens,diu autem manſit attonitus, hæc apud ſe dicens. Quid ſit hoc,quod uidetur, dubito? Alius ad altare incenſi fungitur munere ſacerdotali, ego autem quomodo imponam igni incẽſum? Vnum ſolum lex iubet fungi munere ſacerdotali. Eſt Angelus,non homo,qui uidetur. Neque ſic tamen in templum patet aditus. non enim didicimus una miniſtrare cum Angelis. Quid igitur de me fiet? quid agam? quemnam accipiam cõſiliariũ? Sanctone cedã ſanctis? ſalutabo,& accedens dabo incenſum? Nũquid me accipiet ſocium? Num uenit ſermocinaturus cum miniſtris ſanctorũ? Video terribilẽ & lætum. Venitne bonum afferens nuncium,famemne an bellum minitãs? quòd uerò is quidem,qui uidetur, ſit ſatelles cœleſtis,& non Deus, ſtatio indicat. Eſaias enim uidit Dominum ſedentem. Ezechiel ſupra thronum adſpexit incorporeum. Daniel ſimiliter antiquum dierũ ſedentem. Hic autem ſtat,implens miniſterium,capris partibus altaris magis honorabilibus. Hei mihi, num propter meum peccatum etiam à populo rationem exiget? Num magnitudo honoris,erit mihi occaſio maioris ſupplicii?

Hæc ratiocinans conturbabatur zacharias. Non latuit autem Angelum Gabrielem ſacerdotis conturbatio. Quocirca ei ſtatim placidam uocem dedit, tanquàm dexteram,clamans. Ne timeas zacharia. Prius eius compreſsit timorem, & tunc bonum narrauit nunciũ, ut nõ perturbato animo acciperet zacharias id quod ei ſignificabatur,dicens. Ne timeas zacharia tibi gratus affertur nuncius,exaudita eſt tua deprecatio. Vxor tua pariet filium,& uocabis eum Iohannẽ. Ad te enim ueni de cælo,nõ ſolũ portans filiũ, ſed ẽt ueni,cum ex libro ſuperno,dicisſem nomen eius,qui naſcitur. In ciuium cœleſtium numerum eum aſcripſit Deus,non talem mortalis produxit uterus. Multi in natiuitate eius gaudebunt. Eſt enim tuus quidem filius,tuum germen,fructus autem communis. Tu pater,qui autem naſcitur,eſt lucerna omnium.

Hæc cũ audiuiſſet zacharias, euaſit ſimul lætus & curioſus. Curioſa certe cogitatione cum accepiſſet id quod ei ſignificabat Gabriel, reſpondit non cum ſatis magna fide. Vnde hoc ſciam? Non tulit Gabriel zachariæ interrogationem,ſed nihilipendit ſacerdotẽ, qui offert quidem ſuffitum,fidẽ aũt non habet,& cũ iram uultu indicaſſet, hæc dixit. O zacharia, eorum quæ dixi,à me poſcis rationem? A Dei miniſtro exigis rationem? Cum bonus tibi afferatur nuncius,pignus petis? Non gratias agens,ſed examinans, diuina dona ſuſcipis,& dicis: Vnde hoc ſciam? Ego ſum Gabriel,eorum quæ dicta ſunt pignus,nomen meum accipe,&,ſi hoc a te paruiducitur,cognoſce authoritatem. Ego ſum,qui adſto ante Dominum. Me ſi deinceps falſa narrare exiſtimas,num tibi ſuccedet accuſatio? Ego enim ſum,qui adſto ante Dominum, & dicis, Vnde hoc ſciam? Vnde hoc ſcies? Tu es enim, inquit,ſenex,& uxor tua proceſſit in diebus ſuis. Tempus,ò ſacerdos,maiorem apud te habet authoritatẽ, quàm Architectus temporis? Nõ ceſſas ergo Deo nõ fidere,& tempori cedere,ſed dicis, Vnde hoc ſciam? Quomodo didiciſti Iſaac naſci ex Abrahamo? Quandoquidem credidit,ætas confirmauit, non quoniam credidit,ſenectus non obediit? Si autem quod ſterili dicitur,uidetur nõ poſſe fieri,quomodo tibi audebo

credere

credere myſterium uirginis? Si ergo cum multas habeas ſimilitudines, pignora exigis, quomodo narrabo eam, quæ eſt ſuperior, Verbi conceptionem? Qua de cauſa multis ante ſeculis Eſaias id prædixit, dicẽs: Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet filium? Ille cum credidiſſet, prædicauit id, quod eſt maius: Tu autem eum ei, quod eſt minus, non credideris, à me exigis rationem, qui è cęlo ad te propter te ſum miſſus? Sed quoniam tibi eſt cordi ſignũ accipere, (hoc enim petiiſti, & utinam non petiiſſes) mutus eris, & uoce carebis, & hoc erit ſignum filii procreationis. Eris tacens, donec te uerba confirmauerint. Ea generandi inſtrumentis ad uocis inſtrumenta tranſeant uincula ſterilitatis. Voce impeditus, uocem mihi concipe. Illi enim ſolis patris delictum condonabo. Eſt amicus Domini. Quæ uult, petit ut amicus.

Eſa. 7.

Cum hæc intus fierent & dicerentur, tempus quod trahebatur, multitudinẽ populi affecit admiratione, & quæ in multa diſtrahebatur, ſuſpicio, unicuique dictabat id quod uidebatur, donec, poſtquàm apparuiſſet zacharias ſilens ea docuit, quæ paſſus eſt dũ latuit. Poſtquàm aũt impleſſet dies miniſterii, abiit domũ, in uiſceribus habens bonum nuncium, & in ore frenum. Et hoc quidem eſt, ut dixerit quiſpiam, Præcurſoris principium conceptionis. Cuius partum ſi uelimus prædicare, proximi feſti neceſſe eſt omnino meminiſſe. Sexto enim menſe conceptionis. Nazareth uenit Gabriel ad Virginem afferens Patris bonũ nũcium. Quàm cum domi uidiſſet, prior ſalutauit, dicẽs Aue gratia plena, Dominus tecum. Aue quæ prima & ſola paris infantem liberũ ab execratione. Aue, quæ in mundo paris uitæ occaſionem. Aue, quæ es incorrupta, ſed non es expers prolis. Aue, quæ lacu caruiſti ſed nõ fructu. Aue, quæ partus dolores expectas, qui te minime inuadent. Aue, quæ tuo primo parẽti Adamo exhibes defenſorem. Aue, quæ fers ſine dolore naturæ creatæ fundamentum. Aue, quæ citra laborem intercedis inter mortalitatem & diuinitatem. Aue, quæ paris Deum non nudum, & hominem non ſolũ hominem. Aue gratia plene, Dominus tecum.

Luc. 1.
De Gabriele angelo miſſo ad B. Mariã

Illa aũt, cũ audiiſſet lætitiã, nõ porrexit aures, ſed uocẽ examinauit, dicẽs: Qualis eſt hæc ſalutatio? Qui per ſe, & nõ uocatus, noſtrã eſt ingreſſus domũculã, quiſnã, inquit, eſt hic, nõ familiaris, nõ cognatus, nõ genus ducens ab Adamo? Ex uoce conijcio, hanc eſſe nouam & alienam ſalutationem. Non adeſt Ioſeph: uoci non aſſentior. Cum ſola prima parente, ut nunc locutus eſt ille, qui fuit primus author malorum. Ei aũt dixit Angelus: Ne timeas, Maria, inueniſti enim gratiã, quã perdidit, quæ primũ fuit creata fœmina. Illa ſola ſuſcepit deceptionẽ: tu aũt ſola attuliſti ſolutionẽ deceptionis. Paries filiũ, & uocabis eũ Ieſũ. Illa aũt cõ partũ audiiſſet, & filiũ: Quomodo, aiebat, erit mihi illud, quoniã uirũ nõ cognoſco? nõ cõtradicens ſed ut per interrogationẽ diſceret: Quomodo erit mihi illud? Ego, inquit, ſola naturã innouo? liberorũ procreationis in me ſoluentur rationes? Dic mihi modũ ò hoſpes: nouus .n. & alienus eſt tuus bonus nũcius.

Spiritus ſanctus, ait Gabriel, ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obũbrabit tibi. Suſcipe, inquit, ò Virgo, id quod dictũ ẽ. Ne ſis ſolicita de eo, quod eſt mãdatũ ſilentio. Partui fero teſtimoniũ, modũ dimitto. Veni ad te nũcius, nõ doctor œconomiæ. Miſſus ſum præco aduentus Dominici, nõ interpres. Quomodo, nouit ipſe qui adeſt: adeſſe enim ſcio. In te enim proſilit ſignũ internũ nõ poſſum aũt dicere modũ. Quòd aũt nõ falſa dicã, teſtimoniũ mihi feret Eliſabeth, quę in ſterilitate & ſenectute cõcepit Præcurſorẽ. In ſterilitate aũt & ſenectute dixi eã cõcepiſſe, qđ quidẽ eſt nõ paruũ pignus. Inter anum enim ſterilem & Virginem, nihil eſt intermediũ, quòd attinet ad pariendũ.

Hæc cũ Virgo audiiſſet, uenit ad ædes zachariæ: & cũ Eliſabeth inueniſſet cõcepiſſe, eã ſalutauit. Infans aũt totus reſpõdit. Infanti enim auditio extitit auditio matris. Et quoniã Iohãnes, qui intra naturæ fines coercebatur, loqui non poterat, ſaliens dicebat, cum propria matre loquẽs per exultationes, matri aũt Seruatoris reſpondens per linguam maternam. Cum aũt Eliſabeth non ferret ſaltus filii, ſpiritu ſancto repleta exclamauit, dicens Virgini: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Tu, inquit, es benedicta, quæ execrationis portas ſolutionẽ. Tu es benedicta, quæ portas donũ ſapientiæ. Tu es benedicta, quæ eũ geſtas in utero, qui ambulauit in paradiſo. Tu es benedicta, cuius ſanctũ tẽplũ fuit uenter. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uẽtris tui: ex quo cũ comederit Adã, uincet inimicũ. Benedictus fructus, qui fuit mundi cibus & amictus. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Hæc, ò uirgo, infans me docuit, totus propter tuam ſalutationem ſaliens ſupra naturam. Hæc ſunt uerba Elizabethæ inſpirata diuinitus.

Maria ſalutat Elizabeth, et Iohãnes exultat.

Zacharias aũt, ut dixi, domi manſit, ut cui eſſet impoſitũ frenũ incredulitatis, accepta uocis amiſsione æquali cõceptioni, ut qui ſuſcepiſſet ortũ filii, terminũ cõdemnationis. Poſtquàm uerò ex deſerta matrice proceſsit ciuis deſerti, pater petitis pugillaribus, ea grate ſcripſit, quæ nõ credẽs audierat: & cum filio reddidiſſet appellationẽ, uocẽ recepit. Talia, ò Præcurſor Baptiſta, tua ſunt, anteq̃ naſcereris, myſteria. Talẽ tibi Deus largitus eſt dignitatẽ ante conceptionẽ. Gabriel ortũ Domini, & tuã annunciauit conceptionẽ in tẽplo, quomodo in thalamo te eſſe cõceptũ dixit. Piũ ac religioſum populo donũ in celebri feſto, ortũ tuũ attulit Archangelus. Fuiſti ſpiritu afflatus, ut qui donũ Prophetiæ accepiſti in utero. Saliens in uentre, ea dicebas, quæ Moyſi, cũ cõſenuiſſet, Deus ſignificauit. Qua de cauſa te maiorẽ prophetis uocauit ſponſus Eccleſiæ. Quis enim ex prophetis, ex utero matris narrauit myſteriũ? Quis ex iuſtis, in ipſo ortu patri uocẽ attulit hoſpitalẽ? Tu aũt ſimul eũ, qui te genuerat, a uocis priuatione liberaſti, & dignatus fuiſti prophetia. Qui enim erat paulo ante mutus, Spiritu Sãcto impletus nobis cecinit canticũ: qđ paululũ mutatũ ego opportune inchoabo. Ille .n. dicit, Benedictus Dñs Deus Iſrael. Ego aũt dico, Benedictus Deus Chriſtianorũ: Ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 11.

BEATI PETRI DAMIANI SERmo de Sancto Iohanne Baptiſta, alii aliis hunc ſermonem tribuunt. Aloyſius Tomo 8. de Vitis Sanctorum, Petri Damiani nomẽ ei præfixum habet.

HOdie, dilectiſsimi, dies illuxit inſignis, tanto cæteris diebus ſanctior, quãto ſanctiorẽ hominem terris effudit. In hac ſiquidẽ die natus eſt ille ſanctorũ ſplendor, iuſtorũ gloria, lætitia Angelorũ excellẽtiſsimus homo, cõſanguineus Chriſti, amicus ſpõſi, ſpõſę præparator. Vnus eſt, & ſecũdũ nõ habet, qui choris intertextus Angelicis, ſublimioris coronæ titulis uniuerſitatis humanæ trãſcẽdit aſcenſũ. Deniq; inter natos mulierũ nõ ſurrexit maior Iohãne Baptiſta. Felix homo, qui feliciter cęlorũ perãbulãs officinas, curſu uelo-

Præconia S. Ioãnis.

Matt. 11.

uelociſsimo ſequitur Redemptorem, nec alicuius in
tercluditur faſtigio dignitatis, quem ſummæ felicita
tis immenſitas largius irrorauit. Lætantur Angeli, &
utriuſque naturæ numero, ſicas admiratur hominem
ſic ingreſſum abyſſum luminis, & in æternæ diuinita
tis pelagus abſorptum, ut ipſam reuerberet Angeli-
cæ puritatis originē. Eleuentur oēs uiri meritorū, &
prærogatiuis ante conſiſtorium maieſtatis exultent:
non erit tamen, qui ad Baptiſtæ Iohannis priuilegiū
audeat adſpirare. Age iā aggrediamur uirtutum inſi-
gnia, quæ Deus maieſtatis in amico ſuo glorioſa cu-
mulatione ſignauit: ſic enim ab ortu uitæ uſque ad oc
caſum cū hominibus conuerſatus eſt, ut forma uitæ,
morū informatio habeatur. Et licet hic ſermonis au-
rei nō rutilet pulchritudo, tētabimus tñ rerū ueritatē
qualicunq; ſtylo perſtringere, illud ſapiētis attēdē
tes, prudētibus uiris nō placere phalerata ſed fortia.
Prim' honor S. Iohānis. Luc. 1. Primus eius honor eſt gloria in annūciatione. Nō
eſt diſsimulanti ſilētio tranſeundū, q̄ ſolenni glorifi-
catione pueri huius in hunc mundum nunciatur in-
greſſus. Adeſt Angelus Gabriel, & à ſuperiori cœlo-
rum cardine Domini fortitudo deſcendēs, ſtat à dex
tris altaris incenſi: nec quilibet Angelus ſed ille ſubli
mior, qui beatæ Virgini nuncium attulit ſingulare: &
electus eſt ut nunciaret militē, qui Regē nunciare de
bebat. Adſtat ſacerdos ſacerdotalibus indutus, & mul
tiplici ueſtimentorū uarietate, cœleſtium ſacramen-
torū præfigurans imaginē, purgationē peccatorum
myſtici ſanguinis adſperſione præſignat. Conſiſtit co
rā arca fœderis, & ante teſtamenti tabulas, urnam au
reā habentem manna, uirgam Aaron, Cherubin, &
propitiatorium, ſolemniter inſulatus, uultui Dei, glo
riæ maieſtatis, rerū omnium Dño uota percelebrat.
Dies inſtat ſolennis, & cæteris diebus multitudini Iu
dæorum celebrior, Domini præcipientis atteſtatione
ſublimis, plane ſpectabilis & feſtiua, in qua ſola ſoli
Pontifici licebat introire in ſancta ſanctorū, & adſpe
gine multiformi ſummæ diuinitatis iram refrigera-
re. Conueniunt undique in ſanctā ciuitatē, & populo
rū turba frequentior cumulat materiā gaudiorū. In-
ter hæc ſacra conſiſtens Archangelus: Ne timeas, in-
quit, Zacharia, quia naſcetur tibi filius, parentū gau
diū, nobilitas generis, orbis exemplū, finis legis, Euā
gelii principiū, mortis expulſio, ianua uitæ, decus ho
minū, conuerſationis ſplendor, omnis iuſtitiæ prin-
cipatus. Et ne diffuſiori tractatu rerum excellentiam
confundamus, naſcentis & conuerſantis integritas,
in libris Euangelicis plenius aſſignatur.
Conſidera nunciantis ſublimitatē, dignitatē loci,
diei reuerentiā, & tunc intelligere poteris, q̄ ſuperex
cellenti gloria Iohannis Baptiſtæ genitura prædici-
tur. Salua igitur reuerentia Redemptoris, quia non
derogamus Regi, ſi Regis militē honoramus, cū ille
Dominus, hic ſeruus: ille Creator, creatura iſte: dig-
niori præmōſtratione Iohānes nūciatur, q̄ Chriſtus.
Chriſtus fortaſsis in thalamo, Iohānes in tēplo: & nō
ſolū in tēplo, ſed ēt ante ſancta ſanctorū in inſigni die
ſolēnitatis eorū. Iohannes ab eodē Archangelo in lo
co digniori, tempore ſacratiori, apertiori miraculo
prædicatur. Recole Iſaac ab Angelis nunciatum,
Sampſonem per Angelum prędicatum, & uniuerſam
Gen. 17 Nazaræorum ſectam circumſpice, ſolumquàm Bapti-
Iud. 13 ſtam tam in hoc, quàm in aliis, inuenies digniorem.
Secundus honor eſt, ſanctificatio in uentre matris.
2. hon. Quicunque de maſſa præuaricatrice mundum ingre
dimur, longā reſtē originalis peccati trahimus nobiſ
cū. Solus ille, qui peccatū non fecit, excipitur, quem
Virginalis thalamus, ignorāte uiro, terris effudit. Lō
ge quippe aliter & diſsimili modo cōceptus eſt. Spi-
ritu ſancto tota maieſtate. Virginē inundante, atque
mundante ſuperans uſum carnis, naturæ ordinem,
uiri commixtionem. Sic quippe decebat ut peccatum
neſciret qui peccata tollebat, ut ſimilitudinem car-
nis peccati ſuſciperet, non autem carnem peccati.
Cum igitur omnes in iniquitatibus concepti ſint, ne
minem unquàm mortaliū intra materna uiſcera ſan
ctificatum legimus, præter Hieremiam, & Iohannem *Pſ. 50.*
Baptiſtam: quanquàm & de ſingulari Virgine nulla *Ierē. 1.*
ſit ambiguitas, quin ipſa maternis circumſepta uiſce-
ribus, ſublimiori ſanctificationis genere mundata ſit
utpote ſacrarium illud, in quo Deus Dei Filius carnē
fuerat ſuſcepturus. Sed longe minor Hieremiæ ſancti
ficatio, quàm Iohannes. Ille quidem in matris utero
ſanctificatus, hic Spiritu ſancto repletus fuiſſe cogno
ſcitur. Multo quippe excellentius eſt, Spiritu ſancto
repleri, quàm ſanctificari: ibi enim ſanctificatio emū-
dationē, hic repletio mundationem ſignificat. Deni-
que & Apoſtoli, qui manibus ſuis tractauerūt de Ver
bo uitæ, cum Spiritum Sanctum de Saluatoris acce- *1. Ioā. 1*
piſsēt afflatu, uix quinquageſimo è reſurrectionis die *Iohan.*
ad illum gradum peruenire potuerunt, ut diceretur *20.*
de eis: Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Et licet Spi *Act. 2.*
ritus ſanctus largiori tunc munere credentium corda
repleuerit, hunc tamen Iohannes in utero legitur aſſe
cutus, quod Apoſtolica celſitudo tādem largiori pro
miſsione meruit obtinere. Attende, obſecro, diligen
ter, quàm ordinata diſpoſitione Spiritus ille multi-
plex Hieremiam ſanctificat, implet Iohannem, ſuper
uenit in Mariam. Et Hieremiæ quidam admiranda
ſanctificatio, quia etſi in peccato conceptus eſt, naſci
tur tamen ſine peccato. Antequàm enim exiret deuē
tre, ſanctificatus eſt: nec poterat naſci nō ſanctus, qui
in matris utero erat ſanctificatus. Mira res, & à retro
tranſactis ſeculis inaudita, hominē cōceptum in pec
catis, naſci ſine peccato. Iohānem uerò longe glorio
ſior uirtus impleuit, qui & ſanctificatus eſt à peccato
& ita dominante Spiritu ſuperfuſus, ut & purgatus
exeat, & repletus. Vere magnus coram Domino, quē
Angelus nunciat, ſanctificat Deus, ſanctus replet Spi
ritus, uita commendat. Ineffabiliori autem modo ſu
peruenit in Virginē, quā tota diuinitatis plenitudo
ſine menſuræ diſcretione perfudit, ut totam caperet,
qui fecit totum: ut non ſolū à peccatis abluta, reple-
ta Spiritu, ſed & de Spiritu ſancto concepiſſe creda-
tur: quia quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. *Mat. 1*
Inde eſt, quòd ſingulari prærogatiua fides catholica
Filium Dei natū de Virgine, conceptū de Spiritu cō
fitetur, ut Deitatis & humanitatis indiuiſibilis adu-
nata connexio, uocabulorū indifferentia deſignetur.
Vides ergo, quàm remotiori priuilegio ſpecioſus for
ma præ filijs hominum, a filijs hominum in conci-
piendo diſcretus ſit? Illi etenim de peccatis, & in pec
catis concepti ſunt: hic in Spiritu, & de Spiritu ſan- *Pſ. 44.*
cto concipitur. Hæc ſane dicta ſint de conceptione
Iohannis, nihil præiudicantia ſanius ſapienti. Sed
ſi in aliquo ſanctorum authoritatibus uidentur obuia-
re, uolumus ut ſine omni excuſationum uel defenſio
num patrocinio ſubruantur.
Tertius honor eſt, excellentia in exultatione. A ſe *3. hon.*
culo non eſt auditum, quòd exultauerit quis in utero
matris, cum hic in gaudio exultaſſe legatur. Prorſus
obſtupenda dignatio, puerum uix conceptum, in mo
tum exultationis erumpere, eique gratanter occurre
re ſeruitio dulciori, quem Virginali ſubſtantiæ præ-
ſenſit infuſum. Beata anima, quæ in uia peccatorum
non ſtetit, ſed ſecretiori ſemita de cœleſtibus offici-
nis egrediens, inauditæ gratulationis eſt ſortita dul-
cedinem. Felix Eliſabeth, ad quam Mater properat
Redemptoris, quam ſalutatoriis obſequiis cœlorū
Imperatrix alloquitur. Sed puer multo felicior, qui
ſalu-

ſalutantis maieſtatem agnoſcens, intra uiſcerum tenebroſa uoiumina gaudio gaudet, quia uim tam beatæ ſalutationis attendit. Et factum eſt, inquit, ut audiuit ſalutationem Mariæ Elizabethæ, exultauit in gaudio infans in utero eius. Aſcendit Virgo cum feſtinatione in domum Zachariæ ad ſalutandam Eliſabeth, portans in utero filium Dei, Regem gloriæ, Dominum maieſtatis. Occurit Elizabeth, & antique ſterilitatis carens opprobriis, amicum ſponſi, præconem Verbi feliciſsimo uentre deportat. Iunguntur amplexus uenitur ad oſcula, copulantur felices uteri, Regemq; & militem non niſi duo tenerrimi parietes abiungũt. Quid mirum, ſi miratur & exultat puer ad tactum tã proximæ diuinitatis afflatus? Poteratne uacare à quocunque miraculo, cui præſens aderat Regis præſentia, regnantis mater, mundi Redemptor? Quid quòd non ſemel tam ſanctorum amplexuum fuit celebrata coniunctio? Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, ait Euangeliſta. Tãto tempore manet cũ Elizabeth uirginalis integritas, & nunc dulciori colloquio, nũc amplexu feliciori Iohannem puerum cõſecrat, & inſignit. Et fortaſsis uſque in diem natiuitatis eius glorioſa. Virgo cum cognata ſua morata eſt, donec puerum natum ſinu beatiſsimo confoueret, & uno pariete remoto, propinquiorem redderet præſentiæ Creatoris. Facile autem hoc ex Euangelii coniectura liquet, quia iam ſex menſes à conceptione Iohannis defluxerant, cum ad Virginem Archangelus miſſus eſt, qui renouationem mũdi pudori uirgineo noua ſalutatione portauit. Ex hinc Virgo feſtinat ad Elizabeth, & tribus menſibus præſentia ſua cognatæ dignatur hoſpitium, donec non imenſis fine concluſo, natiuitatis immineret Patriarchæ. Alii, qui librũ iuſtorum diligentioribus oculis inſpexerũt, ibi ſe uidiſſe teſtantur, quòd ipſa Dei genetrix felicem puerum primum de terra leuarit, & cognatæ partum omni proſecuta ſit ſeruitute. Quocunque autem modo rei huius ueritas decernatur, illud pro certo certum eſt, quia non parum contulit puero naſcituro tam felix & moroſum intemeratæ genitricis hoſpitium.

Luc. 1. *Ibidẽ.*

4. Hon. Quartus honor, gaudium in natiuitate. Erubeſce Lucifer, qui mane oriebaris, & conatuum tuorum fruſtratus impulſibus, tandem intellige, quia in nouiſsimo dierum, tanquàm perdix ſtultiſsimus remanebis. Machinationibus tuis factum eſt, ut humani generis uniuerſitas in peccatis conciperetur, naſceretur in triſtitia. Sed ecce iſte in utero ſanctificatur, oritur in gaudio, lætitiamque mundo ſua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ, quod tibi conſtitueras ad uictoriam, Iohanni naſcitur ad coronam. Appræhende arma & ſcutum, & toto malignitatis tuæ ſpiritu debacchare: non tamen poteris irrumpere Iohannis priuilegium, quod benigna ſcribentis manus proprio charactere conſignauit. Multum deceptus, multum delu ſus es. An ignoras, quia tibi uir bellator ab adoleſcentia, & etiam à matris utero conſurgit? Neſcis quia à diebus iſtius regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiũt illud? An oblitus es, quia iſte mittitur parare Domino plebem perfectam? Intuere ordinem rerum, & ab ipſis ſuæ conceptionis initiis inuenies hũc ualidori conamine tuam fortitudinem irrupiſſe: Tu feciſti, ut fratricida Cain, qui prius natus eſt, pollutus & abuolutus exiret, & originalis peccati reſpergeretur infamia. Hunc excepit orbis exterritus, & humani generis ſubſecuta natiuitas, ad infinitæ triſtitię cumulatum trãſmigrauit. Natiuitas autem hominis iſtius in gaudio eſt, & in ſolennitatem præclaram. Lætatur orbis, & quatuor mundi climata circunſonat glorioſæ feſtiuitatis inſtantia, ipſis etiam cœlis celebris & famoſa. Quis, putas, puer iſte erit? Amicus ſpõſi, inimicus tibi, tua poteſtate potentior. Conſiderandum eſt, quanta dignitate prępolleat natiuitatis huius celebranda deuotio, quantamque gratiam in oculis Eccleſiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem præter ſolius Dei, eiusque Matris in authoritatis arcem recepit Eccleſia, huius iſtius exceptione ſeruata. Nouit enim, quia melior eſt dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominum triſtitia comitetur. Inde eſt, quòd martyrum mortes, non natiuitatis ſolennizat Eccleſia mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus factus eſt de morte natalis. Tunc enim inceperunt naſci ad uitam, cum uitam depoſuerunt pro uita. Huius uerò natiuitatem ſponſa Chriſti tanto ſecurius beneuolentiſsima dignatione ſuſcepit, quanto ſingularius eam ueritatis Euangelicæ irrefragabilis commendat authoritas.

Gen. 3. *Mat. 11* *Luc. 1.* *Gen. 4.* *Ecc. 7.*

5. Hon. Quintus honor eſt, ſingularitas in conuerſione & conuerſatione. Intra teneritudinem annorum beatus iſte puer ad eremum Spiritu ducente deductus eſt, nec obſtitit ætatis infirmitas, quam maieſtas Domini fœcundabat. Spiritus enim ſanctus non attendit differentiam ſexuum, fragilitatem corporum, temporum annoſitatem: ſed quemcunque & quandocunq; & quomodo uult, dignantiſsima replet benignitate. Relinquit Iohannes mundum, homines fugit, neſcit patriam, parentes aſpernatur, & in ſolius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuerſio, hominem uix mundum ingreſſum, mundi fugere gloriam, & ſeculi cupiditates non ſolum obliuiſci, ſed & neſcire, perpetuumq; cum diuinitate gabere conſortium. Receſſus montium, ſyluarũ anfractus, & uallium ſubteriacens uaſtitas, puero Patriarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicãtis pueritiæ uirtus audeat obuiare: quia ſi ille conſecratur in Prophetam, hic in pluſquàm Prophetam: & licet ille populo futura prędicet, non tamen conuerſationis humanæ declinat aſpectus. Iohãnes autem ætatis ſupergreſſus infantiã, & nobilioris generis generoſitatem oblitus, ſoli uacat diuinitati, forma uitæ, monachorum propoſitum anachoretarum principium, totius religionis aſſertio. Et hæc quidem pro conuerſione. Porro quãta ſublimitas in conuerſatione fuerit, non eſt currentis linguæ uolubilitatibus differendum; ſed Euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Iohãnes, inquit, habebat ueſtimentum de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius, eſca autem eius erat locuſta, & mel ſylueſtre. Ecce qui mollibus ueſtiuntur, in domibus regum ſunt. Rigida ueſtis, & durisſimis hiſpiditatibus circuntexta, rigore ſqualorifero corpus afficit Patriarchæ, carnemque tenerrimam immatura diſtrictio diſciplinæ feritate coarctar, teneros artus & ſacratiori Spiritu ſuperfuſos continui quaſſat longitudo martarii. Cibus autem eius qualis erat? Non quæruntur phaſiani ſeu aliæ aues, nec per totam diſcurritur regionem, ut Patriarchalis ſtomachus impleatur. Sed erat, inquit, eſca eius locuſta, & mel ſylueſtre. Cęli rore paſcitur, & animalis uiliſsimi ſatiatur edulio nihilque coctum accipit ieiunantis auſteritas. Caſtigato qnippe uentri, & diuturna maceratione diſtento ignota fuit uarietas ferculorum, nec introiuit in os eius, qnod gulam alliceret, ſufficeret uentri, ſtomacho blãdiretur. Elias comedit carnes, & ſi quid aliud apponitur, cũ gratiarum percipit actione, nec aliquẽ (niſi fallor) legimus illa ueteri officina ad legis huius adſpiraſſe faſtigium. Veſtis aſpera, cibus tenuis, mens deuota profectio perfectum conſecrant Patriarchã.

Mat. 11 *Mat. 3* *Mat. 11* *3. Reg. 17.*

Sextus honor eſt, nouitas in prædicatione. Hic uolo attẽtius attẽdat intẽtio ueſtra, quia paulo ſubſilius ordiẽdũ materiæ præcipit magnitudo. Poſt peccatũ

Adæ,

Adæ,& illius dilu uij uaſtationē ſolemnē,electa eſt iu
ſtorū infinita pluralitas, cū quibus Deus facie ad fa-
ciem locutus fuiſſe dignoſcitur; Transfertur Enoch,
eligitur Noe,uocatur Abrahā,Iſaac diligitur, Iacob
Deum facie ad faciem cōtemplatur, Ioſeph uocatur
mundi Saluator,nec tamen in ſermone Dei ad illos,
uel illorum ad homines, ſit aliqua mentio de regni
cœleſtis perpetua manſione.Moyſes aſſumitur in Du
cem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum conſti-
tuitur.Facit Deus in Aegypto magnalia,& mirabilia
in terra Chā,terribilia in mari rubro.Aſcendit Moy
ſes ad caliginem, in qua erat Deus, datur in monte
multiplex præceptorum authoritas,loquitur ille cū
Deo,quaſi homo ad uicinum ſuum:non eſt occultarū
à Moyſe,quod facit Dominus in occulto,& glorioſū
nomen Adonai, quod omnibus obuelatum fuerat,re
uelatur:ſed in his omnibus regni cœlorum memoria
nec nominatur,nec auditur. Adſtat Aaron ſummus
ſacerdos,potentis urgæ geſtarius, unctus & delibu-
tus cœleſtium ſacramentorum unctione:ſuccedit Io
ſue,& omnis illa Iudicum multitudo,nec eſt uel ulla
tenuis mentio regni cœleſtis.Inuenit Dominus Da-
uid uirum ſecundum cor ſuum,Salomon filium eius
ſapientia cumulat ſingulari,& omnem illum Prophe-
3. Reg. 17. talem chorum Spiritus ſanctus ordinat & infundit,
nihilque & cœleſtis regni gloria prophetatur. Clau
4. Reg. 4. dit Elias cœlum annis tribus & menſibus ſex.Eliſæus
mortuus mortuum uitæ reſtituit,& ab his nec uel ul
la ſcintillola beatæ manſionis eluceret. Quid plura?
A principio mundi uſque ad Iohannem uniuerſitatis
humanæ electionem recollige, nec in ſermone, nel
opere illius ſanctuarii poteris reperire dulcedinem.
Veni ergo ad Iohannem,& audi uocem exultationis
uocem nouitatis,uocem lætitiæ,miſericordiæ uerbū
ſermonem gloriæ gratiæ largitatem, quod celauerat
Deus,tacuerat Angelus latuerat Patriarchas, Pro-
Mat. 3 phetæ neſcierant. Pœnitentiam, inquit,agite:appro-
pinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitē
tiæ dulce & glorioſum,uerbum regni cœlorū lętū &
adorandū,illi ſoli primario conueniens, qui primus
Apoc. 14. noui teſtamenti poſuit fundamenta. Hæc eſt illa uox,
de qua maximus ille conteplator cœleſtiū uiſionum
in hæc uerba proſequitur:Et uox prima,quam audi-
uit tanquam citharœdorum citharizantium in citha
ris ſuis. A diebus Adæ uſque ad Iohannē,organū no-
ſtrum uerſum eſt in uocem flentium:quia ubi pecca-
torū frequentia,nec pœnitentiæ locus, duplex erat
Nū. 15 deplorandi materia. Occidis,occidit iubetis:ſabbato
ligna colligis,lapidari iubetis:& ille,cui propriū eſt
Ez. 20 miſereri ſemper & parcere,niſi ferire non nouit. De-
derat quippe eis præcepta non bona traditor præce-
ptorum,& iuſtificationes,in quibus uiuere non poſ-
ſent. Hoc eſt,quod iuſtus miratur,dicens: Vbi ſunt mi
Pſ. 88. ſericordiæ tuæ antiquæ, Domine? Iohānes natus oſtē
dit medicamentū uulneri,peccato pœnitentiam, ue
niam iniquitati. Hæc prima uox quam uox claman-
tis in deſerto propoſuit, & uox turturis audita eſt in
terra noſtra. Ex tunc miſit in os noſtrū canticū nouū,
Can. 2 carmen Deo noſtro,& reſonat in ore noſtro gratiarū
actio,& uox laudis:ſuperexaltatur miſericordia iudi
cio,peccatoribus parcitur,regnat pietas,iuſtitia diſ-
ſimulatur:& miſerendi,non feriendi, quærit occaſio
nem miſericors & miſerator Dominus. Citharizant
ergo in citharis ſuis,qui uoluptatum effuſionem pœ
nitentiæ diſtrictione reuerberant,& de profunda pec-
catorum uoragine reſpirētes. Pharaone ſubmerſo,cā
tant in uiis Domini,quoniā magna eſt gloria Dñi.

Septimus eſt, dignitas in baptiſmate. Singularis
Iohan. prorſus humilitas, Verbum caro factum, & in per-
fectum egrediens uirum, relicta hominum uniuer-
ſitate, Iohannem quærit, Iohannem deſiderat, ad
Iohannem uadit. Terribilis in conſiliis Deus ſu-
per filios hominum, portanſque omnia uerbo uir- Pſ. 65.
tutis ſuæ,purgationem peccatorum faciens, uenit à Heb. 1
Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur
ab eo. Stupet Iohannes,& timore cōcutitur,totum- Mat. 3
que Patriarcham infinitus horror inſiluit. Ego,in-
quit,à te debeo baptizari,& tu uenis ad me? Dicit ei
Saluator: Sine modo,ſic enim decet nos implere om-
nem iuſtitiam. Acquieſcitur utrinque ſalutaribus mo
nitis,& accingit ſe Iohannes ad baptizandum, ad ſu-
ſcipiendum Dominum Angelorum. Exuitur ueſtimē
tis ſuis Rex gloriæ,ſplendor luminis,& figura ſubſtā
tiæ Dei,Iohannis manibus attrectatur. Caro illa ſum
pta de Virgine, candidiorique deriuata materia nu-
datur in flumine,felicibus Baptiſtæ manibus infun-
denda. Deſcendunt Angeli,& cœlorum agmina tota
reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantemque
& baptizatum dominantia numina circuncingunt.
Infundit aquam capiti Creatoris creatura nobilior,
& Dei uerticem mortalis dextera contremit,& con-
tingit. Pauet cœlum ſtupet terra, Iordania arridet,
mirantur Archangeli Dominū Sabaoth inter manus
baptizantis includi. Quid eſt Iohannes? Cherubin &
Seraphin uix audent reſpicere,& tu nudum tenere
præſumis? Hic eſt,in quem deſiderant Angeli proſpi
cere,cui, Sanctus,Sanctus,Sanctus, ſublimi melodia
rum organo beatæ ciuitatis conuentus geminat, qui
ſolus habitat lucem inacceſſibilem, Dominus uirtu-
tum,Deus ſcientiarum,miſericordiarum Pater,& tu
non metuis? Tibi datum eſt,quod omnibus eſt nega-
tum,baptizare eum, qui baptizat in Spiritu ſancto
& igne, Virginemque Virginis filiū uirgineis mani-
bus irrorare. Totus obſtupeo,baptizantem hominem
que Deumque reuereor,magiſtrum dignantē admi-
ror,uereor dignationem,& hominem uideo uiolen-
tiam ipſius cœlia inferre. Porrò illud quale eſt,quòd
in iſto baptiſmate terminatur lex,finem accipit Pro-
phetia,& omnis illa ſacrificiorum multitudo propul
ſatur,& pellitur? Hic incipit & ſtabilitur nouæ rege-
nerationis perduranda purgatio,& in unam baptiſ-
matis formam legalium tranſeunt diſpendia figura-
rū. Ad ablutionē enim aquæ,& inuocationē Spiritus
ſepelitur hircorum & uitulorum ſanguinolenta con
geries,& pecora pecoribus Iudæis relinquimus,illud
Dauidicum attendentes: Holocauſtum & pro pecca-
to non poſtulaſti.

Octauus eſt,prima reuelatio de Trinitate. A crea- Pſ. 29.
tione cœli & terræ uſque ad hunc locum, nunquàm
Trinitas hominibus manifeſte apparuit,ſed rerum & 8. hon.
uerborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis
æternitas. Denique creationem hominis Creator te
rum ſumma dignitate commendas: Faciamus,inquit
hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Gen. 1.
Reuerendum reuera priuilegium,nec ulli traditum
creaturæ. Creatur illa ſublimior numeroſitas Ange-
lorum,& elementorum omnium ordinatur uariata
connexio,ſed omnipotentis præſentia tantum opus
alta taciturnitate proſpectat. Vt uerò uenitur ad ho-
minem,& nobilis creatura creari diſponitur, accin-
git ſe Trinitas ad creandum,& conſilium accipit ſa-
pientia,ut creaturæ dignitas Creatoris priuilegio cla
ra eſſe monſtretur. Nec ibi tamen ſatis aperte diuinæ
maieſtatis eluaere uocabula,cum ad Angelos obſe-
quentes quidam referant diuini ſermonis oraculum,
uel,ſi minus hoc cautum eſt,ſignata pluralitas abſq;
nominum differentia prædicetur: Abraham tres ui-
dit,& unum adorauit. Sed & ibi ſcripturæ ſacræ tene
rentia nunc mixtim,nunc ſeparatim claudit eloquiū Ge. 18.
ut modo Dominum modo uiros placet nominare.

Iudæ

Iudæi tamen longam hic teaunt repræhenſionis pa-
rabolam , tres Angelos à Domino miſſos aſſeueran-
tes, unum ad natiuitatem Iſaac prædicendam , duos
ad Sodomam ſubuertendam . Illum enim, cum quo
locutus eſt iuſtus, dicens: Domine, ſi inueni gratiam
in oculis tuis: prophetali ſpiritu ſomniant cognouiſ-
ſe, natiuitatis Iſaac aduenïſſe præconem. Illum ado-
3. Reg. 1. rat Abraham, ſicut Berſabee Dauid Regem, ſociiſq;
eius propter ipſius reuerentiam indefeſſus aſſiſtit. Vo
de & non niſi duo in ſubuerſione ciuitatum infeliciũ
numerantur, illo ſuperius iam reuerſo, qui natiuita-
tem Iſaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim
uiri Saram uocari præcipunt. ſed unus eſt, qui promiſ
ſionis inſperatæ manifeſtat arcanũ. Hęc Iudęi, & qui
magis elegerunt iudaizare, quàm credere. Sed ut bre
uiter concludamus, omnis illa ſiue Patriarcharũ, ſeu
Prophetantium copulata ſocietas, nullam uel in ſer-
monibus, uel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sã
cto reperitur aperte feciſſe mentionem. Veni ergo, &
intuere filium Zachariæ , Deum & hominẽ propriis
manibus continentem, & uide quia cœli aperiuntur
ibi , & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſi-
cut columba in Chriſtum , & uox Patris audita eſt :
Mat. 3 Hic eſt Filius meus dilectus . Vide quia ad ſacratiſſi-
morum nominum nouitatem cœlorum palatia reſe-
rantur? Pater auditur in uoce, Filius baptizatur in flu
mine, Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie demonſtra
tur. Adeſt Iohannes totius medius Trinitatis, glorio
ſumque Baptiſtam ſanctificant indiuiſæ ſubſtantiæ
perſonata uocabula, & nomen Trinitatis, prioribus
ſeculis obuelatum, abſque totius uelaminis obum-
bratione relucet. Dñe, quis eſt iſte, quia innotuiſti ei?
ì 1. hom. Nonus eſt teſtimonium ueritatis. Cum audiiſſet
Matt. Iohannes in uinculis opera Chriſti, miſit ad eum di-
11. ſcipulos ſuos, & reſponſum eſt eis: Cæci uident, & cæ
tera, quæ ueritatis Euãgelicæ proſequitur copioſa nar
ratio. Recedentibus autem nunciis, ne forte in eorũ,
præſentia adulationem redolere uideretur, cœpit te
ſus dicere ad turbas de Iohanne: Quid exiſtis in de-
ſertum uidere? Arundinem uento agitatam ? O mira
teſtificatio Redemptoris. Quis ingreſſus eſt mundũ
& mundum uel in aliquo non cognouit ? Quis eſt,
quem uel uentoſa felicitas, uel aduerſitas turbida, uel
cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit ? Ad
extremum ſubinfertur quod terram excedat, trãſeat
cœlum, ipſumque uerticem Angelicæ dignitatis at-
tingat. Inter natos, inquit, mulierũ non ſurrexit ma
ior Iohãne Baptiſta. Quid uis amplius? De nullo alio
dici potuit (dicit Auguſtinus) quod dictum eſt de Io
hanne. Non opponas mihi Euangeliſtam, inter cœte
ros Apoſtolos magis dilectum, non Apoſtolorũ prin
cipem , omnibus Apoſtolis antelatum non uas ele-
ctionis, ad cœli tertii ſecreta translatum, nec Apoſto
licus ſplendor audeat occurrere Præcurſori, quia iam
omnes iſti adoleſcentiæ metas exceſſerant, cum à Ve
ritate prolatum eſt: Inter natos mulierum non ſurre-
xit maior Iohanne Baptiſta. Conſidera manſiones re
gni, & uniuerſum ordinem humanæ generationis ob
ambula, ſolumque Iohannem tam nouis quàm uete
ribus uidebis eſſe præpoſitum, uel æquatum : tamen
ſuper omnia benedictus Deus.
10. hõ Decimus eſt, aſſertio matris Eccleſiæ. Textor ora
chlamydi, unguentum profuſum in capite , extremã
quoque ueſtimenti fimbria inundanter infundit. Illa
enim mater, & magiſtra omnium Eccleſiarum Eccle
ſia Romana, cui dictum eſt: Ego pro te rogaui , ut nõ
deficiat fides tua : in honore Iohannis Baptiſtæ poſt
Lu. 22 Saluatoris nomen conſecrata eſt, & ſignata: Dignum
nanque erat, ut ſententiam ſponſi ſponſæ ſequeretur
authoritas , & ſingularem amicum eius illuc proue-
heret, ubi principatum ipſa conſcendit. Electio pro-
culdubio ſingularis, in illa ipſa urbe Iohannem pri-
matum Eccleſiæ uendicare, quem duo cœli lumina-
ria morte clariſsima conſecrarunt . Crucifigitur Pe-
trus, Paulus obtruncatur, dignitas remanet Præcur-
ſori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, tota
que ſublimitas beato refunditur Patriarchæ. Iohan-
nes ubique maior, in omnibus ſingularis , mirabilis
ſuper omnes. Quis ſic glorioſe annunciatus eſt? Quis
ita ſpecialiter in matris utero Spiritu ſancto legitur
fuiſſe repletus ? Quem legiſtis infra matris uterum
exultaſſe? Cuius natiuitatem nouiſtis celebrare Eccle
ſiam Dei? Quis ſic puer eremum cõcupiuit? Quis ita
legitur ſublimiter conuerſatus? Quis pœnitẽtiã & re
gnum cœlorum primus oſtẽdit? Quis baptizauit Re
gem gloriæ? Cui ſe primum Trinitas reuelauit ? Cui
tale teſtimonium perhibuit Deus? Quem ſic honora
rauit Eccleſia? Vide, ſi non hæc omnia ita ſingulariter
ſunt huic ſingularia, ut nullus mortalium prædictis
dignitatibus audeat inhiare.
Forſitan mihi diſponis opponere, quia ſic iſta ha-
bet propria, ut cætera ſanctorum communia non at-
tingat. Audi ergo: Iohannes Patriarcha, immo Patri
archarum finis & caput. Iohannes Propheta, immo
plus quàm Propheta, quia quem uenientem nunciat, *Iohã. 1*
digito demonſtrat . Iohannes Angelus, ſed & inter
Angelos electus, Saluatore teſtãte qui dicit: Ecce mit
to Angelum meũ, qui præparabit uiã ante faciẽ meã
Iohannes Apoſtolus, ſed & Apoſtolorum primus, & *Matt.*
princeps, quia fuit homo miſſus à Deo. Iohãnes Euã *11.*
geliſta, ſed & Euãgelii primus inciſor, prædicans Euã
gelium regni. Iohannes uirgo, immo uirginitatis in-
ſigne, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum. Iohan-
nes martyr, ſed & martyrum lumen, inter natiuita-
tem, mortemque Chriſti conſtantiſsimi forma marty
rii. Prætereo quia Vox clamantis in deſerto, quia Præ
co Verbi, quòd Iudicis Pręcurſor. Illud quoque relin
quo, quia uſque ad Iohanẽ lex & Prophetæ, quia Io
hannes ipſe eſt Elias , quòd lucerna ſit ardens & lu-
cens, quòd amicus ſponſi, ſponſæ præparator. Silẽtio *Ibidẽ.*
tranſeo , quòd ſic nouem Angelorum ordinibus in-
ferius eſt, ut etiam ad Seraphin apicem transferatur.
Verum hoc laborioſi operis eſt, & ſenſus noſtri pau-
pertas nõ ſufficit. Sufficiant hæc ad præſens, quæ di-
cta ſunt de laude Iohannis ad gloriam Redemptoris,
qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA ROMVLAE VIRGINIS.
per D. Gregorium Papam deſcripta, Homilia XL. in Euangelia.

QVotieſcũq; aliquos in hoc mũdo *24. Iu-*
abiectos adſpicitis , fr̃es chariſ- *nij.*
ſimi, ẽtſi qua reprehenſibilia eorũ
eſſe uideant, nolite deſpicere: qa
fortaſſe quos morum infirmitas
uulnerat, medicina paupertatis
curat. Quorũ ſi qua ſunt talia, q̃
debeãt iure reprehendi, hæc ſi uul
tis, ad uſũ ueſtræ mercedis inflectitis, ut ex ipſis eorũ
uitiis cumulẽtur uobis incremẽta pietatis, quatenus
panẽ pariter detis & uerbum , panem refectionis cũ
uerbo correptionis, & duo à uobis alimẽta percipiat
qui unũ quærebat dũ exterius cibo, & interius ſatia-
tur eloquio. Pauper ergo cum repræhenſibilis cerni
tur, muneri debet, & deſpici non debet . Si uerò re-
pręhenſionis nil habet , uenerari ſummopere ſicut
interceſſor debet . Sed ecce multos cernimus : quis
cuius

cuius ſit meriti, neſcimus. Omnes ergo uenerandi ſunt tantoque neceſſe eſt ut omnibus te humiliare debeas, quanto, quis ſit Chriſtus, ignoras. Rem fratres refero, quam bene is, qui præſto eſt frater & compresbyter meus Specioſus, nouit. Eodem tempore, quo monaſterium perij, anus quædam, Redempta nomine, in ſanctimoniali habitu conſtituta, in urbe hac iuxta beatæ Mariæ ſemper uirginis Eccleſiã manebat. Hæc illius Herundinis diſcipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, ſuper Præneſtinos montes uitam eremiticam duxiſſe ferebatur. Huic duæ in eodem habitu diſcipulæ adhærebant, una nomine Romula, & altera, quæ nunc adhuc ſupereſt, quam quidem facie ſcio, ſed nomine neſcio. Tres itaque hæ in uno habitaculo commorantes, morum quidem diuitijs plenam, ſed tamen rebus pauperem uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus ſum, Romula aliam, quam prædixi, condiſcipulam ſuam, magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, ſummæ obedientiæ, cuſtos oris ſui, ad ſilentium ſtudioſa ualde & ad continuæ orationis uſum. Sed plerunque hi, quos iam perfectos homines æſtimant, adhuc in oculis ſummi opificis aliquid imperfectionis habẽt, ſicut ſæpe imperiti homines necdum perfecte ſculpta ſigilla conſpicimus, & iam quaſi perfecta laudamus, quæ adhuc artifex conſiderat, & limat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non deſinit. Hæc, quam prædiximus, Romula, ea, quam Græco uocabulo paralyſin medici uocant, moleſtia corporali percuſſa eſt, multiſque annis in lectulo decũbens, pene omnium iacebat membrorum officio deſtituta, nec tamen hæc eadem eius mentem ad patiẽtiam flagella perduxerant. Nam ipſa ei detrimenta membrorum, facta fuerant incrementa uirtutum, quia tanto ſolicitius ad uſum orationis excreuerat, quãto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus ſum (quæ utraſque diſcipulas ſuas filiarum loco nutrierat) uocauit, dicens, Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius condiſcipula ſurrexit, ſicut utriſque referentibus, & multis res eadẽ claruit, & ego quoque in eodem tempore audiui. Cumque noctis medio lectulo iacentis aſsiſterent, ſubito cœlitus lux emiſſa, omne illius cellulæ ſpatium impleuit, & ſplendor tantæ claritatis emicuit, ut corda aſſiſtentium inæſtimabili pauore perſtringeret, atque (ut poſt ipſe referebant) omne in eis corpus obrigeſceret, & in ſtupore ſubito remanerent. Cœpit nãque quaſi cuiuſdam magnæ multitudinis ingredientis ſonitus audiri, oſtium cellulæ concuti, ac ſi ingredientium turba premeretur, atque (ut dicebant) intrantium multitudinem ſentiebant, ſed nimietate timoris & luminis nil uidere poterant, quia earũ oculo & pauor depreſſerat, & ipſa tantæ luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris eſt fragrantia ſubſecuta, ita ut earum animum, quia lux emiſſa terruerat, odoris ſuauitas refoueret. Sed cum uim claritatis illius ferre non poſſent, cœpit eadem Romula aſsiſtentem & trementem Redemptã ſuorum morum magiſtram, blanda uoce conſolari, dicens: Noli timere mater, non morior modo. Cumque hoc crebro diceret, paulatim lux, quæ fuerat emiſſa, ſubtracta eſt, ſed his, qui ſubſecutus eſt, odor remanſit, ſicque dies ſecundus & tertius tranſijt, ut aſperſa fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magiſtram ſuam uocauit, qua ueniẽte, uiaticum petijt, & accepit. Necdum uero eadẽ Redempta, uel alia eius diſcipula à lectulo iacentis diſceſſerat, & ecce ſubito in platea ante cellulæ eiuſdem oſtium duo chori pſallentium conſtiterunt, & ſicut ſe dicebant ſexus ex uocibus diſcreuiſſe, pſalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ reſpondebant. Cumque ante fores cellulæ exhiberentur cœleſtes exequiæ, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Qua ad cœlum ducta, quanto chori pſallentium altius aſcendebant, tanto cœpit pſalmodia leuius audiri, quouſque & eiuſdem pſalmodiæ ſonitus, & odoris ſuauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiu uixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cũctis hominibus & deſpecta uidebatur. Quis enim ad illam accedere, quis illam uidere dignaretur? Sed latebat in ſterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipſam corruptibilitatẽ corporis appello, ſterquilinium, abiectionem paupertatis nomino. Aſſumpta eſt ergo margarita, quæ iacebat in ſterquilinio, & poſita eſt in cœleſtis regis ornamento. Iam inter ſuperbos ciues emicat, iam inter ignitos lapides æterni diadematis coruſcat.

Redẽpta ſanctimonialis

Romula p̃clara uirtutes.

Lux cœlitus ſpargitur in Romulæ cellulam.

Item odor ſuauiſſimus.

Euchariſtiã accepit ſub mortem.

Abit in cœlũ

O uos qui in hoc mundo uos diuites aut eſſe creditis, aut eſtis, conferte, ſi poteſtis, falſas ueſtras diuitias ueris diuitijs Romulæ. Vos in huius mundi uia omnia amiſſuri poſsidetis, illa nil quæſiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam uitã ducitis, triſtem mortem timetis, illa triſtem uitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obſequia hominum, illa deſpecta ab hominibus, inuenit ſocios choros angelorum. Diſcite ergo fratres temporalia cuncta deſpicere, diſcite honorem temporalem contemnere, æternam gloriã amare. Honorate quos pauperes cernitis, & quos foris conſpicitis deſpectos ſeculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, ut quãdoque dignẽtur uobiſcum participare, quod habent. Penſate quod ore magiſtri gentium dicitur: In hoc tempore ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum. Penſate, quod ipſa per ſe Veritas dicit: Quandiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Ad tribuendũ ergo pigri cur eſtis, quando hoc, quod iacenti in terra porrigitis, ſedenti in cœlo datis? Sed hæc omnipotens Deus, qui p me in ueſtris auribus loquitur, per ſe in ueſtris mẽtibus loquatur. Qui uiuit & regnat cum patre in unitate Spiritusſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Pauperes honorãdi.

2. Cor. 8.

Matt. 25.

VITA S. LVPICINI RECLVSI, authore S. Gregorio Turonenſi Epiſcopo, lib. de uita Patrum, Cap. 13.

Athletæ Chriſti atque triomphatores mundi, uitæ iſtius fugitiuæ iacturam facere cupientes, perũdere ad illam uitam uoluerunt, quæ in exultatione perpetua manet, quæ nullo gemitu obſtrepit, nec ullo fine concluditur, cuius lumen nunquam extinguitur, cuius ſerenitas nulla obſcuritate nubis obtegitur. Ideoque ſemper præſentium dolorum cõtumelias pro nihilo habuerunt, ſcientes ſe in paucis uexatos, in multis bene diſponendos. Et ob hoc quiſquis ille eſt, qui in illo agone contendit, metu non terretur, pœna non ſoluitur, dolore non frangitur, ut tantum illa æternæ iucunditatis amœnitate cũ electis Dei perfrui mereaẽ, ſicut multos feciſſe nouimus de ſanctis uiris, quorum nũc uita tractatur aut legitur.

Iunij 24.

Sap. 3.

Igitur Lupicinus quidam magnæ uir ſanctitatis,

fortiſsimusque in operibus Dei, qui primum eleemoſynas per domos deuotorum depoſcens, quæcunque acquirere potuiſſet, ſibi ſimilibus erogabat: ad extremum iam mediam habens ætatem, ad uicum Berberenſem, qui nunc Lipidiaco dicitur, ueniens, parietes antiquos reperit, ibique recluſus, ab omnium ſe hominum adſpectibus inhibebat, ac per modicam feneſtellam parumper panis, uel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etſi eſſet ualde exiguum, uſque ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur: feneſtella uero uelo operiebatur, ac utriuſque aditus ita obtectus erat, ut nullus beatum eius uultum poſſet aduertere. Et dum ibidem die noctuque in Dei laude pſalmorum modulis delectatur, tormentum ſibi, quod corpuſculum plus grauaret, adhibuit, non immemor uerborum Apoſtoli: Quia non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem nanque grandem, quem duo homines uix leuare potuerunt, ceruici impoſitum, tota die, dum Deo caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentum iniuriæ, in uirga, quam manu gerebat, duas defixerat ſudes, deſuper acumina parans, quæ ad mentum ſuum, ne ſomnum caperet, ſupponebat. Denique ad extremum uitæ tempus corrupto pectore à pondere ſaxi, ſanguinem per os eijcere cœpit: quem per parietes præfatos proijciens ſpuebat. Plerunque autem fidelibus uiris nocte ad cellulam clam appropinquantibus, quaſi uox multorum pſallentium reſonabat. Sed & multos infirmos, & præſertim ab acceſsionibus frigoriticis, uel puſtulis malis oppreſſos, tactu tantum, uel ſigno ſalutari impoſito, ſanitati reſtituebat.

Mira S. Lupicini abſtinẽtia.

Rom. 8

Nota rigorẽ.

Solo tactu uel ſigno Crucis pellit morbos

Cum autem iam ſenio inclinatus eſſet, uocauit miniſtrum ſuum, dicens: Præteritum tempus occulendi fuit, manifeſtandi nunc tempus aduenit: ſcito ergo me poſt triduum ab hoc ſeculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quoſque fratres & filios, quibus ſum uale dicturus, ut ueniant ad nos uiſitandum. Illuceſcente autem die tertia, confluentibus fratribus, oſtium, quod clauſum erat, aperuit, atque ingredientibus cunctis, qui aderant, conſalutatis deoſculatiſque, orationem fudit ad Dominum, dicens: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluari iuſsiſti ab huius mundi impedimentis, & ita me fouere dignatus es in hoc ſeculo, ut nihil ſuum in me author criminis inueniret. Et conuerſus ad plebem, ait: Magnificate, quæſo, dilectiſsimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in commune, qui me erectum de ſtercore, erutum de tenebrarum opere, amicorum ſuorum fecit eſſe conſortem: qui miſit Angelum ſuum ad ſe accreſcendum ab hac mundana ſtatione, & pollicitus eſt me in requiem ſempiternam perducere, ut collega amicis eius effectus, merer regno eius adſcribi. O beatum uirum, qui ita conſolari meruit in hoc corpore, ut prius cognoſceret, quo erat fruiturus in cœlo, quàm migraret a ſeculo, meruitque hic obtinere apud diuinam potentiam, quòd Dauid ſæpius decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, ut ſciam quid deſit mihi. Dehinc humo incumbens, ſpiritum cœlo intentum præmiſit ad Dominum.

Pſ. 38.

Migrat ad Dominũ.

Tunc omnes in fletu proſtrati, alij plantas oſculantur, alij fimbrias ueſtimenti diripiunt, alij de pariete beatum ſanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter ſe certantes excudunt. Miſerum ſe quiſque dicebat, ſi immunis ab eius pignoribus diſceſsiſſet. Teſtis eſt hodie quoque & ipſe paries, qui tot foſſulis patet, quot ab ore beati confeſſoris ſputos emeruit. Teſtis eſt & ipſe canalis, de quo uir beatus aquam ſumpſit ad uſus, quem fideliter oſculantes, hauriunt ſanitatem. Iam uidi ego multos, qui euulſos à pariete ſacrati oris ſputos, in diuerſis infirmitatibus ponentes, meruerũt accipere medicinam.

Nota de ſputo ſancti uiri

Deniq; hoc, ut diximus, defuncto, affuit quædam matrona, quæ ablutum dignis induit ueſtimentis: & cum eum ad uicum Tranſaliacenſem inferre uellet, reſtitit ei populus pagi Lipidiacenſis, dicens: Noſtrũ hunc ſolum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem reſpondebat ad hæc: Si aliqua de uictus eius exprobratis neceſsitate, ſæpius ei ego & triticum miſi, & hordeum, quod uel ille ſumeret, uel alijs miniſtraret. At illi dicebant, Noſtri generis homo effectus eſt, noſtri fluminis aquas hauſit, noſtra eum terra cœlo tranſmiſit. Aequum ne ergo eſt, ut tu de terra aliena ueniens, rapias eum de manu noſtra? Noueris autem, quia non hoc ſuſtinebit quiſquam noſtrum, ſed hic ſepelietur. Matrona reſpondit, Si germen ſtirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduenta uir, ſi aquas fluminis ingeritis, parum ſitim eius molierunt, quam potius è cœlo manans fons ille reſtinxit. Cumque hæc & huiuſcemodi inter ſe uerba proferrent, & Lipidiacenſes effoſſa humo, & depoſito ſarcophago eum ſepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagẽſibus, rapuit ſanctum corpus, ac ferre cœpit in feretro ad uicum Tranſaliacenſem, diſpoſitis in itinere pſallentium turmis cum crucibus, cereis, atque odore fragrantis thymiamatis. Quod illi cernentes, pœnitẽtia moti, miſerunt poſt matronam, dicentes, Peccauimus reſiſtendo tibi, profecto enim cognoſcimus in hoc eſſe Domini uoluntatem. Nunc autem petimus, ut non abijciamur ab huius funeris obſequijs, ſed admittamur officijs eius. Illa uero permittente, ut ſequerentur, coniunctus eſt uterque populus, & ſic pariter uſque ad Tranſaliacenſem uicum uenientes, celebratis Miſsis, beatum corpus cum ſummo honore gaudioque ſepelierunt. In quo uico ſæpius ſe beatiſsimus in uirtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerunque opus eius ſanctum oſtenditur. Vterque enim locus unius ſancti præſidijs communitur. Fortaſsis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obſtrepere, ſed nouerit à me uiſum Deodatum presbyterum, ſummam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc, ut ſcripta ſunt, contulit, cõfirmans ſacramento, nihil ſe de his admixto mendacio enarraſſe.

Nota antiquum ſepeliẽdi ritũ.

VITA BREVIS S. SIMPLICII Epiſcopi Auguſtudunen. ex Gregorio Turonen. lib. de Confeſſorum gloria, Cap. 76. & 77.

DEcedente (Egemonio) beatus Simplicius Eccleſiæ ipſi (Auguſtudunenſi) præponitur. Fuit autẽ de ſtirpe nobili, ualde diues in opibus ſeculi, nobiliſsimæ cõiugi ſociatus. His fuit caſtiſsima, obtegente ſeculo, uita, ſoli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant etiam ambo iuſti, & in eleemoſynarum ſeminâ ac uigiliarum tolerantiam promptiſsimi. Interea propter illa, ut diximus, ſeculi dignitatẽ Simplicius, decedente Egemonio, à populis eligit, ſed à Deo pro caſtitatis & ſcitatis gloria deſtinat. Accepto quoq; pōtif. ordine, B. ſoror, q̃ pri fuerat nõ libidine,

Iunij 24.

Cõtinẽter uiuit cũ uxore uirgine.

ſed

ſed caſt[illegible]tate [illegible] coniuncta, non paſſa eſt à ſtatu pont[illegible]ficis ſubmou[illegible] [illegible] in [illegible]a puritatis caſtitate qua [illegible] totum ad[illegible]t, ſecura de conſcientia me[illegible] [illegible] ſciens ſe non poſſe ab incend[illegible] [illegible] [illegible]zuadæmonis inſidia c[illegible] [illegible] ex[illegible] bella, & quæ in ſtinctu [illegible] [illegible] [illegible], n[illegible] ur uerbis ſub[illegible] [illegible] amare. [illegible] In[illegible] nominici nata [illegible] [illegible] [illegible], & ad[illegible] tam [illegible] [illegible] [illegible]: In cred[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] populi [illegible] poſ [illegible] [illegible] artu[illegible] m[illegible]lieris iunctus [illegible] tu abſt[illegible] S[illegible] [illegible] Prouerb[illegible] p[illegible] runt: Nemo [illegible] [illegible], mundus poterit el ſe. Neque [illegible] [illegible] geſta[illegible], no[illegible] re mabit. E[illegible] [illegible] in toro rec[illegible]mbe re, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]mus, ni[illegible] d me ſceam[illegible] [illegible] [illegible] n[illegible]tima, ar [illegible]ditur pont[illegible] [illegible] po[illegible]eor rep[illegible] c[illegible]isque [illegible] popu[illegible] [illegible], [illegible] os au dierat [illegible] [illegible]am, ut a[illegible]: pro in[illegible] [illegible] mis, cu[illegible] [illegible] [illegible] tertin[illegible] ar[illegible] uocat p[illegible] [illegible] [illegible] pu[illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] tio te[illegible], acr[illegible] [illegible] cuo[illegible] di[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ignem, nequa[illegible]am tius [illegible] no[illegible] [illegible], ut o[illegible]lant in no[illegible] hæ flam[illegible] ex[illegible] [illegible] [illegible] eſſe [illegible]. pie te [illegible] p[illegible] [illegible] no[illegible] [illegible] uela[illegible] eius ab igne. [illegible] [illegible] op[illegible], qui erat tunc incre dul[illegible], cred[illegible] Deo, & [illegible] ſeptem dies amplius quam m[illegible] ſe homines, la[illegible] [illegible] nouatione lauacri fue renti. Quos ſu[illegible] [illegible]piens Eccleſia gaudens, cœleſti re gno p[illegible] hos mi[illegible] copulauit.

Ex hoc populo ſ[illegible]ada-ls aduertis, non li cere Epiſcopis habere uxorē. Eccle. 13. Prou. 6.

Cap. 77. Dea Berecynthia apud Gallos. [illegible]runt etiam in hac urbe ſimulacrum fuiſſe Berecynthiæ, ſicut ſancti martyris Symphoriani paſsio ni[illegible] declarat hiſtoria. Hanc cum in Carpento [illegible] [illegible]at one agrorum ac ui[illegible]earum [illegible] o g[illegible]tilitati[illegible] mor[illegible] def[illegible] ad[illegible] ſup[illegible] m plic[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] [illegible] cantan tes [illegible] [illegible] ſimulacrum [illegible] mitum q[illegible] pro ſtu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lu mina quæ[illegible] Domin[illegible] [illegible] huius po[illegible], ut co gnoſ[illegible], quia [illegible] B[illegible], [illegible] eſt. & facto ſigno [illegible] [illegible]ra, pro[illegible] [illegible] ſimulacrum in terram ruit, ac defixa [illegible] [illegible] malia, quæ plauſtrum, qu[illegible] hoc [illegible] [illegible] [illegible] non poterat. Stupet [illegible] [illegible]merum, & deam [illegible] omnis ca terua conclamat: immolantur u[illegible] [illegible] [illegible]animalia uerbera[illegible] [illegible] moueri non po[illegible]. Tu[illegible] q[illegible]a dring[illegible] [illegible] [illegible] multitu[illegible] ad [illegible]. Si uirtus e[illegible] [illegible] dei[illegible] erigatur ſponte, tubeat que boues, quæ tellur[illegible] [illegible] ſtabiliti, procedere. Certe ſi moueri ne[illegible] [illegible] [illegible]feſtum eſt, nihil eſſe di[illegible]initatis in ea. Tunc accedentes & immolantes unum de pe coribus, cum uiderent deam ſuam nullatenus poſſe moueri, relicto gentilitatis errore, inquiſitoque ante [illegible] loci, conuerſi ad unitatem Eccleſiæ, cognoſcen tes ueri Dei magnitudinem, ſancto ſunt baptiſma te conſecrati.

Libet his adiungere eiuſdem libri caput 78. ex quo per piciue po[illegible] animaduerti, Epiſcopis non li cer[illegible] [illegible] cū uxoribus ſuis rē habere, idq; in eccleſia ſemper eſſe accurate obſer uatum.

Cap. 78. Sed quoniam ſuperiore capitulo expoſuimus, qua liter caſtitas dil gentes Deū ornauerit, ueniti in me moriam, quæ [illegible]licem Nanneticum [illegible] [illegible] dum de his confabularemur audiui. A[illegible] [illegible] [illegible]ſſe anteſtitem in ciuitate ſua cum con[illegible] [illegible] cum ad honorem ſacerdotij acc[illegible]ſſer, [illegible] [illegible] iuxta [illegible] nem inſtitu[illegible] on[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rauit q[illegible] [illegible] liter ualde moleſte [illegible] [illegible]umq[illegible] [illegible] ſingulis cū eo ageret ut in eodem ſtatu qu[illegible] [illegible]rent, nec ac [illegible] ſceret pont[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impro[illegible] [illegible]edi, [illegible] Canonum [illegible]ret. [illegible] [illegible] uadam die ac ce[illegible] furore [illegible] [illegible] pu[illegible] eſſe a[illegible]que aliqua c[illegible] [illegible] amplexu eius [illegible]terſum repu[illegible] [illegible] ne forte [illegible] [illegible]m eo [illegible], [illegible] [illegible] a[illegible] ore de piciat. E[illegible] ſta t[illegible] a[illegible] [illegible] copi, inue[illegible] que ante c[illegible] p[illegible] m[illegible] ntem: accedensque le ctum eius [illegible] immenſæ claritatis ſuper p[illegible] eius [illegible]m. Tunc timore perterrita, uel[illegible] [illegible] emouit, nec adiecit ul tra [illegible] [illegible] [illegible]us ageret in occultis, ſed [illegible] m[illegible] [illegible] [illegible]ud cum ſeruis Dei im p[illegible] [illegible] Domin[illegible] ſuis [illegible]delibus eſt pollicens d[illegible] [illegible] e en[illegible] uo[illegible]cum ſum omnibus diebus uſque ad con[illegible]ummationem ſeculi.

Nota inſtitutionis Catholica.

Matt. 28.

VITA S. PR[illegible]SPERI AQVI[illegible] [illegible] E[illegible] Regienſis, au[illegible] [illegible]nne Antonio F[illegible]io Imolen[illegible] ſi

Iunij 25. [B]Eatus Proſper Regienſis Epiſco [illegible] [illegible] uir quidem multiplex do [illegible] [illegible] & [illegible] te inſignis, ex [illegible] [illegible] [illegible] aren[illegible] us o[illegible] ueri[illegible] non [illegible]tis comper [illegible] ha[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] A[illegible]itan[illegible]m [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] n E[illegible] [illegible] [illegible] longa [illegible] [illegible] [illegible]a. Cum aut[illegible] m[illegible] [illegible] [illegible] aſsiduus [illegible] di[illegible] lector eſ ſet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]geliſtarum [illegible] [illegible] man[illegible] us haberet, [illegible] [illegible] latus e[illegible] locus [illegible], [illegible] Ch[illegible] ſtus quen[illegible]dam admonet, dicens: Si uis pe[illegible]fectus e[illegible] ſe, u[illegible] uende omnia quæ habes & da paupe ribus, & [illegible] [illegible] me[illegible] [illegible] [illegible] conſilij no[illegible] [illegible] audit [illegible] ad eam [illegible] ratus per fectionem uocari [illegible] continuo, ut fideli[illegible] Domi ni ſui d[illegible]penſator, [illegible]orum, quæ poſsidebat, inter pauperes [illegible] [illegible] ſuas facultates [illegible] [illegible] tur rerum terr[illegible]narum ſar[illegible]ina leuatus, [illegible] [illegible]us ac liber Ch[illegible] [illegible] uocantem [illegible] eretur [illegible] ſoli uo caret [illegible] [illegible] & a[illegible] [illegible]ertate donatis, Romam ſe contulit, ut c[illegible]lebrem [illegible] toto orbe p[illegible] pum Apoſtolorum ædem u[illegible]. Romanam tu[illegible] Ecl[illegible] ſanctiſsimus ac ſa[illegible] [illegible]mus Pontifex Leo primus admi[illegible] ad quem mox tanti ui ri aduentus fama eſt perlata: cuius uidendi miro de ſiderio tactus, non prius d[illegible]ſtitit, quàm illum to[illegible] hoſpi[illegible] [illegible] ma[illegible] [illegible] uero c[illegible]aritate il lum u[illegible] [illegible] & qua[illegible] [illegible] affectus gaudio, ubi ſe talem eſſe [illegible] h[illegible]ptem uidit, dicinunquam poſſet nec al[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, quam ex ad ue[illegible] Pauli Petrum eſſe [illegible]xatum [illegible]

Matt. 19.

Res ſuas pauperibus elargi tur.

Videbat [illegible] [illegible] cætera quæ [illegible] lætitiam cumulabant, [illegible] ſibi tēpo[illegible] maxime opportuno

 adiutorem

adiutorem à Deo miſſum, inualeſcente quotidie magis diuerſis in locis, [illegible] pueque in * Chalcedonenſium [illegible], Neſtoriana & [illegible] hæreſi, quæ unam tantum [illegible] naturam aſſerebat. Ad quam euer[illegible] bellum [illegible] eum multis a[illegible] Romanæ Eccleſiæ [illegible] miſit, qui ſecundum ſanc[illegible] catholicæ [illegible] tam in Synodo Nicæna [illegible] fratrem a[illegible] runt & in [illegible] erum ex patre ge[illegible] tio, & homine ſimul [illegible] torum [illegible] maculata Virgine nato, duas [illegible] apertis omnib[illegible] aſſerêtes, and[illegible] rût, atq; earû authores Eut[illegible] chirographum, tunc ad [illegible] unanimiter damnarunt. [illegible] Pontificis precibus [illegible] quandiu ibi [illegible] fet, & miſſis ad diuerſas eccleſias ep[illegible] multas hę reſes concriuiſſet, Pontifex [illegible] Regienſi eccleſiæ ualde rel[illegible] imparem oneri diceret, præfectu[illegible] uictus imperio, ad eccleſiâ [illegible] Ad quã dû tenderet, iâ [illegible] morbo correptus, di[illegible] [illegible] maerore ob amiſſu [illegible] eſt. Tunc [illegible] & omnibus uenera[illegible] triſtitiã depulit, a[illegible] à Deo electû, & ab [illegible] Vicario a[illegible] ſem eccleſiã ab urbe Ro[illegible] & [illegible] rum. Qui[illegible] populus [illegible] rorê depoſuit, & [illegible] labantur. Q[illegible] die aut[illegible] magis [illegible] oui præluus [illegible] bi[illegible] & [illegible] cre[illegible] [illegible] cerna [illegible] per ca[illegible] abin [illegible] huiuſmodi [illegible] hab[illegible]

*for * Cõſtantinopolitana.* *Pſ. 109* *Fit Regienſis Epi.*

Oratio eius ad Regienſes.

Video, fratres cha[illegible] imbecil[illegible] ſit. Ne[illegible] maior [illegible] cura [illegible] mandari cui [illegible] poteſt. Quod [illegible] eo certe grauius eſt, qu[illegible] maiora & paucis conce[illegible] [illegible] eiuſmodi [illegible] omnib. reſpõd[illegible] Vi[illegible] deor, quid exp[illegible] ceamini. [illegible] ne[illegible] uod ad [illegible] paſtor[illegible] q[illegible] iat le[illegible] uam p[illegible] onus d[illegible] Quod c[illegible] fac[illegible] tortiim D[illegible] amplex[illegible] fonte in[illegible] bras, prox[illegible] & [illegible] rum conco[illegible] carebit[illegible] decet, nuſq[illegible] à u[illegible] Chr[illegible] rit, ut [illegible] re [illegible] omnia [illegible] cedere uidebitis. [illegible] quod modo dixi quodque in p[illegible] opto, mecum [illegible] dere. faciliora n. ſic mihi & le[illegible] ora fient omnia. Nihil n. tam durum ac tam laborioſum [illegible] eſt, in peruerſa hominum in[illegible] de[illegible] lon gius à rect[illegible] us a [illegible] & im[illegible] te [illegible] un tur Subditorum [illegible] ſuauẽ aut duram [illegible] tionem. Vos [illegible] Dei & ou[illegible] Qu[illegible] eritis, quales uos [illegible] & opto, co[illegible] r omnia præſtante Deo, [illegible] Vt [illegible] t[illegible] poſsi[illegible] De[illegible] bus p[illegible] ut [illegible] ac f[illegible] omni n[illegible] re tributorem, [illegible] rect[illegible] ium iudicem [illegible] empro re[illegible] Hæc [illegible] no ſtræ curæ [illegible] uob[illegible] da put[illegible] quibus & [illegible] curre[illegible] curſu co[illegible] res, [illegible] fuit, ad eande[illegible] metam [illegible] iam ub[illegible] ſemus.

H[illegible] inita, q[illegible] qua[illegible] pr[illegible] us e[illegible] & pu[illegible] [illegible] & [illegible] n[illegible] e[illegible] d[illegible] etab[illegible] quæ [illegible] ratia & [illegible] ill[illegible] acu[illegible] in eo di[illegible] & [illegible] ſtimonii [illegible] dicant, ma tore[illegible] ſimi eius [illegible] es & [illegible] e[illegible] m di[illegible] quod oporte[illegible] pa[illegible] ar gueret. Erat [illegible] ardens [illegible] præſentia [illegible] q[illegible] magis [illegible] ta[illegible] uerborum a[illegible]

Ad [illegible] nupta gens.

De eius opere & ſermone.

[illegible] quæ [illegible] eſſent, qua pietate p[illegible] proſequeretur & [illegible] Non ſexus, non ordo, non ætas erat in [illegible] anquam omn[illegible] curam non [illegible] propterea frequenter populum in [illegible] bat, ac ſalutaribus documentis inſtrueb[illegible] & quo[illegible] iebãt u aper[illegible] omplerent, d[illegible] enter procur[illegible] Oculos omne[illegible] de eorum ſalute ſolicitus [illegible] habebat ſuper gregem ſuum inceſſanter [illegible] uigilans, ne [illegible] de ſanctæ gremio Eccleſiæ antiqu[illegible] hoſtis fra[illegible] exiret. Idcirco mirus e[illegible] u[illegible] qui mores multitudi[illegible] non ignoraret. Seniores eccleſiæ ut [illegible] tes, imitatus Apoſtolũ, ut patres [illegible] nebat, iuniores inſtruebat ut fratres, a[illegible] & pue[illegible] ſorores aut fi[illegible] Domini dirigebat. e[illegible] Epiſcopum. Ipſe autem ca[illegible] a[illegible] prædicaret, reprobus ef[illegible] gis quàm ue[illegible] prodeſſe [illegible] ſtr[illegible] Propterea uigi[illegible] ieiuniis ac multiplici maceratione carnem doma[illegible] & parcere

Cura pauperum. *1 Timoth.* *1 Cor. 9.*

& parere ſpiritui cogebat. Magno etiam charitatis impulſu finitimarum urbium Epiſcopos tanquam collegas, crebro per epiſtolas hortabatur, ne dignitatis ſuæ, ne impoſiti ſibi oneris obliuiſcerentur. Quæ quidem omnia tantam illi apud omnes, nõ ſolum ſuos, ſed etiam alienos gratiam & amorem cõciliarunt, ut non aliter ac omnium parentem, illum diligerent ac uenerarentur. Talis ac tantus præſul duos & uiginti annos Regienſem rexit eccleſiam, hoc eſt, ab anno aduentus Chriſti quadrageſimoquarto, uſque ad annum quadringenteſimum ſexageſimumſextum. Floruit maxime ſub Leone primo Pontifice Maximo, cui, ſicut oſtendimus, chariſsimus extitit. Vbi uero tempus aduenit, in quo tot uirtutum ac meritorum ſuorum propoſitum ſibi mercedem reciperet, in ægritudinem incidit, quæ uitæ finis illi fuit. Igitur ſuos ad ſe conuocans filios, ueluti iam præſagientes, quid mox futurum erat, & ingẽti metu ꝑculſos ac flentes ſic allocutꝰ ẽ.

Oratio eius ad ſuos ſub uitæ finem.

VIdeo, dilectiſsimi, quantus pectora ueſtra mœror occupauerit, quia meę uitæ finem aduentaſſe cernitis. nec miror, ſcio enim, quàm moleſtum ſit amãtibus diſiungi, cum præſertim ſic adſpectibus, inuicem ſeparantur, ut uiſuri eos amplius non ſint, quorum præſentia maxime delectentur. Vehemens iſtud deſiderium uera charitas gignit: ſed moderate illud ferendum eſt, ubi credunt qui remanẽt, multo utilius eſſe diſcedẽtibus, proficiſci, quàm hic diutius eſſe. Sic mihi quidem contingit, qui cum Apoſtolo cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ea eſt meta, ad quam iandiu propero, & ad quam ſemper omnia mea contuli uota. Quare ſic à uobis diſceſſurus ſum, ut multo magis in pôſterũ ſim uobiſcũ futurus. Neque uelim diſceſſum hunc à uobis meum arbitremini, ſed ad longe meliorem ſtatum acceſſum, ubi multo melior uobis ſim futurus, ſi in dilectione, ad quam uos ſemper hortatus ſum, permanſeritis, ſi maturę charitatis & mandatorum Dei eritis memores. Si enim putatis me potuiſſe uobis hucuſque prodeſſe, qualem me futurum erga uos deinceps credere debitis, ubi inexhauſtum bonorum omnium theſaurũ attigero? Igitur abſtergite iam lachrymas, & flendi finem facite, & gaudendũ magis hac in re uobis, quàm dolẽdũ, exiſtimate.

Phili. 1

Hæc cum dixiſſet, & non ſolum ſacerdotibus ac Leuitis, ſed quamplurimis etiam de populo, qui frequentes aduenerant, benedixiſſet, oculos & manus in cœlum ſuſtulit. Tunc mire facies illius exhilarata eſt atque reſplenduit, & ſtupentibus qui aderãt omnibus, & pſalmis & hymnis egredientem animam comitantibus, felicem præſenti, ut creditum eſt, Deo ac ſanctis eius Angelis ſpiritum tradidit. Quantum uero ſui deſiderium reliquerit, totius ciuitatis mœror ac luctus teſtatus eſt. Vbique ſuſpiria, ubique gemitus audiebantur, nec ullus erat lachrymis modus. Non enim aliter, quàm ſi domeſticus vnicuique luctus eſſet, dolebant & lamentabantur. Ductæ ſunt deinde ſolenni apparatu, ac totius populi, omnium ætatum ac omnium ordinum concurſu, exequiæ: ſepulcuſque eſt extra urbem in templo, quod in honorem beati Apollinaris ipſe conſecrauerat. Obijt autẽ ſeptimo Calendas Iulij, hoc eſt quinto ac uigeſimo Iunij die, qui beati Ioannis Baptiſtæ natiuitatem ſub ſequitur, anno ab aduentu Chriſti quadringenteſimo ac ſexageſimoſexto, Hilario Pontifice Maximo Eccleſiam regente, Leone uero Romanum tenente Imperium. Quàm uero gratus Deo extiterit, & quẽ locum in Angelicis choris adeptus ſit, mira ad illius ſepulcrum prodigia continuo ſubſecuta declarauerunt: ad quod nullus, quacunque detinereť ægritudine, fruſtra confugit? Claudi greſſum impetrarũt, cæci uiſum: paralyticis cõfirmata ſunt mẽbra, ab obſeſſis corporibus dæmones fugati. Nemo uerbis ſatis digne conſequi poſſet, quanto ſplendore diuinum pontificem ſuũ Deus populis oĩbus, ac in Eccleſia ſua ueluti cœleſte quoddã iubar fulgere uoluerit, ut ſe tãto felicẽ ꝓſule ac patrono Regienſis ciuitas merito dicere poſsit. Sed nõ tãtus ad illius ſepulcrũ honor ac ueneratio tẽpis lõginquitate cõſenuit, ſed ad hoc uſq; tẽps perdurat ac uiget, nec ullius ad id pie accedẽtis diuina gratia fidem ac ſpem eſſe irritam ſinit.

Miracula ad ſepulcrũ eius

De ſacri corporis illius translatione.

VErum quia, ſicuti oſtendimus, extra urbis muros erat ſepultus, & ſæuientibus Barbarorum bellis, quibus uexata diu fuerat Italia, frequẽtari ex more ſepulcrũ nõ poterat, ne iãni ꝑlus uneratio paulatim oboleſceret, diuina prouidẽtia, quę in ſanctis ſuis clareſcere nõ deſinit, miro quodã modo cauere uoluit. Præerat eccleſiæ Regiẽſi uitæ ac morũ ſanctitate ueuerabilis Eṗs, noĩe Thomas, qui dignus beati Proſperi ſucceſſor, ita gregẽ ſibi cõmiſſũ regebat, ut uerbo & exẽplo cũctis recte uiuendi norma eſſet. Hic uigilijs, orõnibus, ieiunijs, eleemoſynis & cæteris, quæ Eṗale faſtigiũ decẽt, aſsidue erat intentus. Is dũ ex more oraret in tẽplo, ſubitus illũ ſopor inuaſit, quieſcẽti beatus Proſper apparuit auguſta ſpecie, cãdida indutus ſtola, & uenerabili cãnitie cõſpicuus, q ei mãdauit, ut paruã eccleſiã, quã diximus, in qua corpus ſuũ parũ decẽter quieſcebat, amplificaret, & in ea locũ extrueret, ubi ſua deĩceps oſſa decẽtius ſeruarenť, addẽs, ne differret mãdatum exequi. Diuino monitu expergefactus Eṗs, ſacerdotes ſtatim ſuos & populũ ad ſe uocauit, & quid ſibi mãdatũ foret aperuit, & ne diuini ꝑcepti parũ diligẽs executor uideri poſſet, opus cõtinuo eſt aggreſſus. Extructa igiť æde, ac ꝑparato magnifice loco in quẽ ſacræ trãsferenť reliquiæ, conuocatis religioſorũ omniũ collegijs & populo, qui frequens cõfluxit, ſepulcrũ uetus, in quo uſq; ad Luitprãdi Lõgobardorũ regis Chriſtianiſsimi tẽpa quieuerãt, apertũ eſt: de quo tanta diuini odoris fragrantia effuſa eſt, ut nulla ei aromata uel opobalſami riuuli, ſi per ædẽ fluerenť, cõparari, poſſent. Ita eductæ ſacræ reliquiæ cũ ingenti omniũ plauſu atq; letitia, manãtibus uberrim ꝑ nimio graudio ꝑ ora cunctorũ lachrymis, nouo ſepulcro magno cũ honore, cum pſalmis & hymnis illatæ ſunt. Vbi mira quã plurima, antedictis nõ diſsimilia, meritis ſancti cõfeſſoris ſui deus cũ omnium ſtupore operatus eſt. Nã ibi opẽ illius iplorãtes ſurdi ſtatim audire, muti loqui, cęci uidere, claudi ambulare, paralytici confirmari cœperũt, & alij qu acũq; laborarẽt ægritudine, ſanari. Quid memorẽ fugatos ab obſeſsis corporibus imũdos ſpiritus, & alia, quæ nimis longum eſſet, ſi omnia recenſere uellem, omni admiratione ac ſtupore miracula digne?

Thomas Regienſis Eṗs.

Felici- ter abit ad Dominum

Alia miracula ad trãslatas eius reliquias.

Catalogũ operũ S. uiri, quẽ huius author hiſtoriæ his ſubiũgit, omiſimꝰ. Paſsim n. habetur apud diuerſos.

VITA S. ADALBERTI CONfeſſoris & Leuitę, diſcipuli Vuillibrordi Epiſcopi, edita à Cœnobitis Medelocēſibus circa annū ſalutis 1390. ſed ſtylus paſsim mutatus eſt per F. Lauren. Surium.

Iunij 25.

Cap. 1. S. Egbertus multos Chriſto lucratur.

LEgimus in Eccleſiaſticis Hiſtorijs beatum Egbertum, cœleſti afflatum deſiderio, patriam, parentes omnemq́ne frequentiam cognatæ nobilitatis reliquiſſe, atque ſtudio peregrinationis, & ardore uitæ remotioris in Hybertniā ſeceſsiſſe. Vbi cum præclaro uirtutum profectu & haud obſcura uitæ ſanctimonia in multorum admirationem ueniſſet, Deo id agente, multos ſui ſectatores effecit: certatimq́ue ad eum tam Angli quàm Scoti confluebanr, ultro ſe in eius diſciplinam tradere cnpientes. In ijs erat etiā S. Adalbertns, qui tanquam apis generoſior, arctioris uitæ inſtituta nnn ſegniter eſt compleaus. Actiones enim ſuas ad eaempla pij præceptoris conformabat, & ceu mundum animal, quicquid boni auditione acceepiſſet, animo ruminabar, & opere exercebat: nec de ſola ſcientia ſibi inaniter applaudabat, nec animis rumeſcebat: ſed eam perpetuo in opus conferre magis magisq́ue connitebātur. Atque ita per anguſtam mandatorum Dei uiam ingrediens, breui adeptus eſt cœleſtium uirtutum latitudinem.

Adalbertus eius diſcipulus

Cap. 2.

Porro uir Domini Egbertus, qnotidiana ſanctitatis capiens incrementa, pro paruo ducebat ſuæ vnius ſaluti conſulere: ſed pro inſita animo eius ſingulari benignitate, ſummopere apperebat prodeſſe plurimis, in primis autem ſanctæ prædicationis ſtudio ad Chriſtianæ religionis complexum adducere homines ethnicíſmi erroribus implicatos. Audiens igitur Germaniæ populos infidelitatis nexibus præ cæteris renacius irretitos, quippe qui nb ferocitatē ſuam Diuini uerbi præconibus hactenus pene inacceſsi manerent, plane inſtituit ad eos commigrare, periculum facturus num qnos ea illis, Chriſti cooperante gratia, ex filijs perditionis poſſet adoptionis & conciliationis filios efficere. Cumq́ue in hanc cogitationem & curam totus incumberet, diuino oraculo, ne eam ad effectum perduceret, retardatus eſt. Itaque uir ſanctus, cum neque uellet, neque poſſet diuinæ ordinationi reluctari, alios quoſdam delegit, quos ſuo loco mitteret, & ſanctitaris meritis & eruditionis efficacia tantæ rei idoneos. Er primo quidem miſit Vuigberrum, integerrimæ conuerſationis presbyternm: qui diu multumq́ue cum obſtinata Barbaræ gentis duritia colluctaius, cum uideret non poſſe eam à ſua perfidia reuocari, infecto negocio eſt reuerſus. Atqui uir prudenrißimus non ignorans, de Dei miſericordia nunquam deſperandum, alios ſubrogauit, qui illud prædicationis officium eaplerent, Vuillibrordum Apoſtnlicæ gratiæ presbyterum, eumq́ne, de quo diaimus, clariſsimum Chtiſti confeſſorem Adalbertum: adiunctis ijs decem alij eodem fidei calore feruentibus: ea quibus nonnulli poſt multiplices ſuſcepti laboris agnnes, martyrij palmam adepti ſunt, alij in pontifices promoti, cum præclare illo mnnere perfuncti eſſent, in pace quieuerunt.

Vuigbertus presbyter.

Vuillibrordus p̄sbyter.

Cap. 3.

Ij ergo Chriſtianæ religionis prorogatores, ſacræq́ue fidei propugnatores, tam iuſſu patris, quàm ſua uoluntate & deliberatione ad Euangelij prædicandi opus inhiantes, ſuperatis pelagi periculis, cœliſti illis gratia adſpirante, optatum portum gratulabundi attigere. Tum uero in terram egreſsi ſtrenuiſsimum Francorum priucipem Pipinum adierunt: à quo cum multa reuerentia ſuſcepti, & per omne tempus, quo apud illum manſere, humaniſsime & officioſiſsime rractati ſunr. Porro ubi cognouit aduentus illnrum cauſam & pium animi propoſitum, miſir illos in Friſiam quam nuper ſubegerat, ut ſuo miniſterio gentem illam Chriſto lucrifacerent, ipſius principis præſidijs fultos, & authoritate munitos. Cumq́ue egregij illi rationabilium nonalinm cultores, iactis ſeminibus, è ſuo labore viderenr frugum incrementa exiſtere, communicato inter ſe cnnſilio, cum bona uenia Principis Pipini, ſanctum Vuillibrordum mirtunr Romam, à Præſule Apoſtolico in Epiſcopnm promouendum. Ille nero ea dignitare ornarns, ad cœptum redir opus, ſedemq́ue Epiſcopi apud Traiectum caſtrum obrinet: cuius quæ fuerit uita, qui eius in prædicando Dei uerbo ſudores & labores, quibus claruerit miracnlis, ſi quis noſſe uelit, poteſt ex libro geſtorum eius lnculenter ſcripto, perdiſcere. Nos pauca hæc in teſtimonium uirtutum ſanctiſsimi parris noſtri Adalberti commemorare uoluimus, ut qui ijs omnibus efficiendis comes, & adiutor interfuerit indeſarigabilis: iam porro, Deo fauente, ad ea nos conferemus, quæ peculiariter ad illum attinent.

S. Vuillibrordus cū ſuis Chriſtū in Friſia p̄dicat.

Cap. 4

Itaque in beato Adalberto tanta fuit comitas morum, ut mirabili uitæ ſuauitate omues ad ſui imitationem alliceret. Quicquid ſermone faciendum oſtendebat, prius ipſe factis declarabar, maaimo ſe detrimento affectum exiſtimans, ſi non uerba & inſtitutiones ſuas re ipſa & exemplis optimis confirmaret. In primis autem ueræ humilitatis ſtudioſus fuit, aſſerens eius induſtria & cautione cætera omnia conſeruari. Superuacaneum ſit, hoc loco eius eximiam uelle charitatem commemorare, cum ea illi cauſa fuerit, patriam, propinquos & dulces patriæ fines, cunctaq́ue natalis ſoli commoda, relinquendi. Ne ſimus antem prolixiores, quàm par ſit hoc compendio retuliſſe ſufficiar, ita eum ſingulis initiatum uirtutibus, ut nunquam ab illis quatuor primarijs, quas Cardinales uocant, deflexerit, eamq́ue uiro ſanctiſsimo ſpiritalis militiæ perpetuam atque indefeſſam fuiſſe contentionem, donec ipſam hoſtiæ ſuæ caudam Domino immolaret, conuenienrer illi ſententiæ Saluatoris: Qui perſeuerauerit uſque in finem, hic ſalnus erit. Eiuſmodi ergo eximius heros munitus & inſtructus apparatu, quoquouerſum proficiſcens, lucrandis animabus operam nauabat.

Mat. 24.

Cap. 5.

Vt plurimnm ramen eo in loco hærebar, quem Egmundam uocant, ad cnius receſſus ab importuna hominum frequentia uelnti receptum quendam habere uiſus eſt: ubi inter complures, qnos fama uirtutum eius inuitarat, Eggo quidam ad eum uenit, & breui tempore in eius ſe familiaritatem inſinuans, accurate illi adhæſit, adeo ut uir Dei non raro eius hoſpitio uteretur, felicique cōpenſatione eius meteret carnalia, cui ſpiritalia ſeminabat: utq́ue inter ipſos conflata charitas & beneuolentia eſſet confirmatior, eius filium è ſacro fonte ſuſcepit, & ut par erat, etiam pleraq́ue ſecreta ſua cum illo uel maxime communicauit. Itaque die quodam inter cœnandum cum ſe mutuis

Apud Egmūdā libēter degit S. Adalbertus.

ſe mutuis ex more colloquijs oblectarent, uir ſanctus illi amico ſuo aperuit, uelle ſe patriam parenteſque reuiſere, ut poſſet etiam illis aliquid gratiæ ſpiritalis imperiri. At Eggo nimis moleſte ferens tanti amici abſentiam, cũ lachrymis curioſe ex eo ſciſcitabatur, ad quod tempus rediturus eſſet. Tũ uir Deo plenus, eius piæ ſolicitudinis miſertus, fragmentum pomi, quod forte manu tenebat, in ignem projciens, Cum huius, inquit, pomi grana in uirgulta excreuerint, me, Deo bene propitio, tibi reſtitutum uidebis. Deinde ſuſceptam profectionem proſequens, emenſo mari, in patriam uenit, diuque optatam ſui præſentiam natiuæ regioni exhibuit, illicque aliquandiu moratus, uerbis & exemplis non paucos ad ſui imitationẽ illexit. Semper enim Dei gratia uirum ſanctum, quocunque ſe conferret, & præuenit & ſubſecuta eſt. Ita ergo lucrandis Deo animabus totus incumbens, præſentis laboris aſperitatem futuræ mercedis contemplatione leniebat.

S. Adalbert⁹ redit ad ſuos

Cap. 6. Interea Eggo ille, quem diximus, ſponſionis uiri Dei eſtimator auidiſsimus, eius reditum mire ſitiebat. Vt autem miraculum, beati uiri declarandis meritis diuinitus deſtinatum, auguſtius exiſteret, accidit ut hoſpitiolum, in quo grana pomi ignis, mittente S. Adalberto, exceperat, uoracibus flammis in fauillas redigeretur. Ecquis uero ex eiuſmodi ambuſto loco germen ullum unquam emerſurum, nedum bene frugiferas plantas ex carbonum reliquijs prodituras ſperaret? Sed Deo, cui omnino idẽ eſt uelle, quod poſſe, nihil ad efficiendum difficile eſt. Denique ubi opportunum aduẽtauit tempus, ex eodem loco prodijt germen odoris Domini, & grana in ignem iacta, rediuiuos protulere flores, nec tamen fructus adferẽdo, tantam ſui admirationem excitarunt, quantum attulit gaudij reditus optatus beatiſsimi patris Adalberti, qui, ut promiſerat, in Friſiam reuerſus, tanto maiori omnium ſtudio & beneuolentia accipitur, quanto eius ſanctitas euidentiori miraculorum atteſtationẽ, & propheticæ ſponſionis certiori exhibitione quoque uerſum ſeſe celebrius diffudit. Attamen uir ſanctus omni uirtutum exercitatione Inſtructus, & omni ex parte circunſpectus, & aduerſus tentatoris uerſutias cautus & peruigil, in uia propoſiti ſui non tam in id erat intentus, quantum iam confeciſſet itineris, ſed quantum adhuc certaminis ſupereſſet: ſicque quotidie aliquid ad ſuperiora pietatis ſtudia adijcere nitebatur, acſi iamprimum nouus tyro ſpiritalis militiæ & ſanctæ conuerſionis ſemitam ingrederetur.

Inſigne miraculum.

Cap. 7. Igitur de uirtute in uirtutem proficiens, quod feliciter cœperat, felicius cõſummauit, & immarceſsibilem ſui agonis percepturus coronam, præſentis ſeculi obſcuram lachrymarum vallem cum Paradiſo deliciarum permutauit: Chriſtoque, cui fideliter ſeruierat, ſeptimo Calendas Iulij ſanctiſsimam reddit animam, lætiſsime iam concinens in Chriſti præſentia: Sicut audiuimus, ita & uidimus. Vbi ſane nos & credimus & optamus eum noſtrarum miſeriarum memorem, tanto utique noſtris releuandis incommodis efficaciorem, quanto diuinæ pietati coniunctior eſt. Corpus autem beati uiri à fidelibus eius temporis, qui eius curabant exequias, diligentiſsime conditum ac humaniſsime terræ mandatum, beatæ reſurrectionis tempus præſtolatur. Condita eſt ſupra illud eccleſia, quantum quidem earum rerum adhuc rudes poterant, eiuſque memoria ab illis celebrabatur. Sed eam eccleſiam Nortmanni, crebro facta irruptione, ſæpe euerterunt, uaſtatis atrociter locis omnibus illi adiacentibus.

Eius felix obitus.

Pſal. 47.

Cap. 8. Vt autem diuina prouidentia, cuius meriti eẽt uir ſanctus, qui illic corpore quieſcebat, oſtẽderet, id effecit, ut nunquam illi loco deeſſet, qui cultum debitũ perſolueret. Nec mirum tamen humanis illum excubijs honorari, qui quotidianis illic miraculis coruſcaret: quæ quidem tam multa ſunt, ut ſi ea ſingulatim deſcribere uelimus, non modo difficilem ſed etiam impoſsibilem & cui pares eſſe nequeamus, laborem ſuſcepturi ſimus. Quamobrem neceſſe eſt eum nos imitari, qui amœna prata perluſtrans, dum, quos decerpat flores, animi dubius eſt, eatenus ſuo deſiderio moderatur, ut tot carpat, qui ſufficiant ad delectationem, non qui ſuo pondere premant abeuntem. Ita & nos ea debemus uti mediocritate, ut recitatio compendiaria & ſtudioſis, & faſtidioſis uiciſsim ſatisfaciat. Cæterum ut fidem dicendis adſtruamus, non ualde nobis laborandum credimus, cum profecto abſurdum ſit inde apud fideles aliquem ambiguitatis ſcrupulum exiſtere, unde, authore Deo, certum eſt, incredulos priſtino ualefeciſſe errori.

Cap. 9. Mulier quædam Eſeuuar nomine, S. Adalberti ſeruitio ſe deuouit, certo ſibi perſuadens, inopiam & anguſtias uiduitatis ſuæ, eius patrocinijs reuelatum iri. Cumque multis annis deuotis inſtitiſſet obſequijs, piratæ in ea loca irrumpentes, omnem circunquaque regionem hoſtiliter deuaſtarunt: direptiſque rebus & facultatibus, homines captiuos abduxerunt. Manſit autem ſola hæc uidua, in tanta uaſtitate quid ageret, quo ſe uerteret, modis omnibus ignorans: quippe quæ prorſus nihil haberet alimoniæ, nec ubi uel unde eam compararet, ulla ei copia ſuppeditaret. Tãdem hoc unum ei reliquum fuit, ut de conſueta ſancti Adalberti benignitate confideret. Nec ſanctus deſpexit de ipſo bene ſperantem, ſed opportunum illi remedium & opem tulit: quotidianum ei uictum ab Oceani litoribus ſubminiſtrans, atque hoc ipſo ſatis declarans, quàm uerum ſit, Deum timentibus nihil deeſſe. Non potuit pia uidua communem ſentire calamitatem, quæ ſpecialius ſancti Adalberti patrocinium ſibi conciliarat.

Irruptiones barbarorum.

Pſal. 33.

Cap. 10. Poſtea uero presbyter quidam, Amalathus nomine officij ſui religioſus cultor, angelico eſt oraculo admonitus, ut inſtaurandæ ſancti Adalberti eccleſiæ, ſine ulla dilatione operam daret. Ne qua autem poſſet illi inhærere ambiguitas, eadem uiſio etiam alijs tribus uiris, laicis illis quidem, ſed bene religioſis, oblata eſt. Qui cum ei quid uidiſſent indicaſſent, & ille omnia uideret cum ſua uiſione conſentire, multo ad aggrediendum opus factus eſt alacrior. Itaque accitis undique operarijs, in opus illud ſeruenter incubuit. Vbi autem artifices materiam comportatam inſpexere, trabem unam cæteris multo breuiorem uiderunt: eaque re non mediocriter afflicti, in alterum diem diſtulere conſultationem. Mane uident præſenti Dei beneficio trabem illam etiam cæteris longiorem, multaque affecti lætitia, tanto accuratius cœpto inſiſtunt labori, quanto certius cognouere etiam diuinis ſe miraculis confirmari. Erat autem eccleſia illa, ſanctiſsimo Adalberto conſecrata, ad litus maris ſita, atque ea cauſa piraticæ infeſtationi expoſita. Sed quàm admirabiliter ſæpius eam potenti miſeratione ab ea uexatione defenderit, non eſt ſilentio tegendum. Crebro enim Barbari in illam incurrere uolentes, & propemodum attingentes portum, nube ſe interponẽte uidere illã nõ potuerũt, atq; ita fruſtrati conatu ſuo, inanes abiere. Quæ res in cauſa fuit, ut non modo à Chriſtianis, ſed etiam ab ethnicis frequenter uiſitaretur, illis ſuam animi deuotionem crebris oblationibus haud obſcure declarantibus. Neq; id immerito, quandoquidem nullus eò fruſtra acceſſit, nec quenquam ſui laboris pœnituit.

Ob uitandam prolixitatem, ea quæ ſequuntur, redigimus in compendium.

Cap. 11. Pœna ſacrilegi. Ruſticus quidam oblatum ad ſancti uiri ſepulcrũ caſeum, per temeritatẽ furatus eſt. Eum uoraturus, in denſas ſpicas ſe abdidit. Et ecce percuſſus amẽtia, pro caſeo proprios rodit digitos. Vbi id herus eius cõperit, cõfeſtim iubet eũ duci ad ſacratiſsimas beati uiri reliquias. Curatur illic, & ipſi eccleſiæ mancipatur.

Cap. 12. Solet mare procelloſum ſecum arenas trahere, & eas in litus eijcere: quæ flante uento plerunque ita coaceruantur, ut altiſsimos montes æquare uideantur. Eiuſmodi moles quandoq; proxime ad beati Adalberti oratorium conſtitit. Forte autem eò appulit Roricus Barbarorum rex, iuſsitque ut miniſtri ſui illam arenam à ſacra æde ocyus amouerent. Accingebantur illi in proximam lucem ad iuſſa regis capeſſẽda: ſed ecce mane conſpiciunt arenam omnem meritis S. Adalberti ad lapidis iactum inde translatam.

Cap. 13. Apparuit idem Chriſti confeſſor ſanctimoniali cuidam in ſomnis, (dicebatur ea Vuilſit) iuſsitque ut ſacra ipſius oſſa, quæ inſtar aliorum profunda humo condita erant, ſub omnium conſpectum eleuarentur, ut fidelium deuotio efficatius incitaretur, & eius meritorum interceſsio ſtudioſius impetraretur. Et ne ambigua eſſet ea apparitio, tertio repetita eſt. *Theodorici Comitis deuotio.* Itaq; ſanctimonialis illa Theodorico primo Comiti, & eius loci domino, quid uidiſſet & audiuiſſet, indicat. Comes porro, ut ſemper promptius fuit & officioſus ed ea, quæ religionis ſunt, non diſtulit in opus conferre, quæ erant ſanctimoniali demandata.

Cap. 14. Eleuata igitur ſunt beati uiri oſſa, & ecce ſub ſarcophago repertus eſt ſons mirè perſpicuus, qui hodieque multis adſert corporum ſalutem. *Cap. 15.* Aperto autem loculo, pallium quo ſacrum erat corpus obuolutum, penitus incorruptum inuentum eſt.

Porro is, quem diximus, Comes Theodoricus, in loco, quem Hallen uocant, ex materia ſiue ex lignis conſtruxit oratorium: conſtitutoque die, in quem fideles poſſent adeſſe, eò ſacrum fecit theſaurum adduci: nec facile certus poſsit eorum numerus iniri, qui interim, dum ſacræ reliquiæ deportarentur, ſanitatis beneficium impetrarunt. Sed quid ſibi vult, q̃ confeſſor Chriſti ſanctiſsimus, qui iam beatus in cœlis, nullius indiget, qui etiam cum eſſet in humanis, humana omnia faſtidiuit, ſua vult oſſa eleuari, & in meliori loco reponi? Certe non ob aliud hoc ille uoluit, niſi ut ij, qui ea cernerent, animis compungerentur, atque ita facilius diuinitus adiuuari mererentur: tum etiam, ut magis magisque pij homines ad appetenda cœleſtia inflammarentur.

Cap. 16. In eo autem conſtruendo oratorio cunctis ſtrenue laborantibus, Sigiſridus quidam ſociorum diligentiam imitari nolens, omni membrorum officio deſtitutus, toto corpore contractus eſt. At ſalubri pœnitentia correctus, mox reualuit.

Cap. 17. Brumali tempore, omnibus frigore rigeſcentibus, Comes Theodoricus, de quo iam diximus, traha uehebatur per lacum mire profundum, ſed congelatũ. Vt eſt autem periculoſa eiuſmodi in aquis frigore cõcretis ambulatio, cum iam medium ferè attigiſſet lacum, dirupta non ſatis ſolida glacies, præſens exitiũ Comiti minitabatur, qui cunctis fugientibus, ſolus illic relictus eſt. At ille cernens omni ſe humana ope deſtiturum, ad crebro compertum beati Adalberti *Egregium miraculũ.* patrocinium confugit. Mox, quod dictu mirum eſt, ubi incredibilis pene eſt laci profunditas, non niſi ad cingulum uſque mergi potuit, & tum ipſe, tum ea omnia, quę cum eo uehebãtur, periculũ illud euaſere.

Cap. 18. Non ſunt autem obliuioni tradenda, quæ temporibus Theodorici iunioris, qui fuit eius, quẽ diximus, Comitis filius, nos ipſi uidimus declarata miracula. Is enim paternæ deuotionis feruentiſsimus æmulator, in honorem S. Adalberti confeſſoris Chriſti baſilicã lapideam non ſine multa difficultate cõſtruxit: quippe cum tellus hæc, arenoſa & lapidum & calcis admodum inops ſit. Ipſum quoque beati uiri corpus ſarcophago impoſitum, elegantis fabricæ ſtructura ornauit, & ne quid apud Deum de futuræ beatitudinis præmio illi deeſſet, monaſticæ uitæ cultores illic Deo uacare uoluit, de ſuis prouentibus tantum illis conferens, quantum ad uictum quotidianum ſufficeret. Pater quidem illius ſanctimoniales illic collocarat: ſed imminente eis ſæpius Friſonum feritate, ad propoſiti ſui obſeruantiam facultas eis minime ſuppeditabat.

Porro Theodoricus Comes iunior, filium genuit *Cap. 19.* Egbertum, quem ſtudio religionis in Clerum uoluit adſcribi. Is uero Egbertus iam adultus, cum Subdiaconus eſſet, à die Palmarum uſque ad ferias S. Adalberti huius quæ incidunt in ſeptimum Calendas Iulij, acri febre laborauit. Cum autem feſtum illum diem cum cæteris celebrare conſtituiſſet, fiducia meritorum ſanctiſsimi cõfeſſoris fretus, ita prorſus eo morbo abſolutus eſt, ut nunquam illo correptus uideretur: multaque hilaritate perfuſus, ad Miſſarum ſolennia ſui miniſterij deuotionem adhibuit. Hic eſt Egbertus ille, qui poſtea in Treuirenſem promotus Archiepiſcopum, tum uiuaciſsimo religionis ardore tum egregiæ moderationis libramine eam gubernauit eccleſiam. *Egbertus Treuirorum Eps.*

Cap. 20. Idem uero Comes Theodoricus filiam habuit in primis charam, Erlindam nomine, quæ diu luſca fuit. Ea quoque ſancti Adalberti experta eſt uirtutẽ. Qui uero illam uir ſanctus negligeret, tot ab eius patre modis honoratus? Recepit ergo oculum incolumẽ, plus gaudens illo reſtituto, quàm ſi nunquàm eius uſu caruiſſet.

Cap. 21. Presbyter quidam ex Angelorum gente, Vuolmarus nomine, ad uiginti annos cæcus fuerat. Multa ille ſanctorum loca adijt, ipſa quoque Apoſtolorum limina Romæ uiſitauit. At quamuis diuina benignitas per merita Apoſtolica multis ſæpe modis ſe declarauit, at tamen huius uiri ſanitas S. Adalberto ſeruata eſt. Itaque Roma reuertens, ubi celebrem eius famam comperit, Egmondam uenit, ex fonte illo, quem ſub ſacri corporis locello repertum diximus, tertio oculos abluit, & uidit clariſsime. *Cæcus uidet.*

Cap. 22. Hac quoque tẽpeſtate permulti uarijs affecti morbis, integram beati uiri meritis ſanitatem recepere. In primis autem dæmoniaci efficaciſsimam eius in ſe uirtutem experiuntur. Nec mirum, cedere illi dæmones, iam cum Chriſto regnanti, cuius adhuc in carne militantis, ineluctabile certamen crebro experti ſunt.

Cap. 23. Comes Ruoſekinus haud procul à monaſterio beati Adalberti morabatur. Is filium ſuum in eo monaſterio Chriſto ſeruiturum deuouerat. At ubi poſtea eius uoti incurioſus præuaricator effectus eſt, *Nota iſthuc.* puer uſqueadeo cœpit aduerſa laborare ualetudine, ut eius uita plane deſperaretur. Sed poſtquam ad altare ſancti uiri regulariter oblatus eſt, ſalus ei reſtituta eſt. Vnde ſatis licuit animaduerti, paternam perfidiam eius amiſſæ cauſam fuiſſe.

Cap. 24. Mulier quædã infantẽ peperit, qui ad uiginti dies maternis uberibus nullũ omnino lac ſugere uoluit. Erat res plena præſentis periculi, cui humana ratione mederi nemo poſſet. Itaque parentes offerunt illum ad altare. S. Adalberti, & puer mox ad ubera inhiat. Qua in re, dum paruulo ſubtrahitur naturalis

lis nutrimenti appetentia, & ſancti confeſſoris in curandis morbis pateſcit excellens uirtus, & eidem infanti ſublimioris inſtituti profeſsio conciliatur.

Cap. 25.

Oratorium beati uiri cuſtodum incuria bis flamma uorax abſumpſit, & cum nihil ignis reliquũ feciſſet ex ijs, quæ in oratorio illo habebantur, ſolum pallium, quo erat ſacrum ſancti Confeſſoris corpus obuolutum, nihil ab igne detrimenti accepit.

Nota de pallio.

Cap. 26.

In regione tranſmarina quidam fuit homo opulẽtiſsimus, idque hiſce noſtris temporibus. Idem autẽ ipſe cũ eſſet rapaciſsimus, nepotũ ſuorum agros ſibi uoluit uſurpare. Multis modis per amicos & cognatos illis hominem a ſententia deducere molientibus ille contemptis omnibus ſuos colonos iuſsit ijs agris colendis operam dare. At contra iuuenes feroces ira inflammati propter rei indignitatem, palam teſtabantur ſe quiduis malle perpeti quam paternæ hæreditatis facere iacturam. Exiſtunt igitur utrinque lites, militares manus utrique parti adulantur, tandemque immani exemplo ad bellum patricidale uenitur. Succumbit iuuenum patruus, cæſus ab illis. Eius autem cædis poſtea ducti pœnitẽtia iuuenes, ſine mora Epiſcopum, cuius erãt diœceſis, adeunt: eum lachrymis ſuum crimen fatentur: orant, ut ferro, quo patruum ſuum trucidaſſent, ipſos conſtringi iubeat, donec diuino iudicio abſoluerentur. Non recuſat Epiſcopus, ne, impune abeunte tanto facinore, æternis gehennæ incendijs illi addicerentur. Alter igitur ex gladij capulo ſibi lorum conficiens, brachium illo ſuum uinxit, alter ipſo gladij ferro, perinde ut faſcia pectorali ſe ſtrinxit, pariterque adibant permulta Sanctorũ loca, ut eorum ſuffragijs admiſſorum criminum ueniam obtinerent, quorum uotis non ignorabant Dominum citiſsime annuere. Interim ueniunt ad Niuellenſe monaſterium, ubi multis claret miraculis uirgo Gertrudis: cumque illi multis fuſis lachrymis aliquãtiſper in preces incumberent, eius ſanctiſsimæ uirginis meritis alter eorum uinculis ſuis abſolutus eſt cũctis non mediocri lætitia affectis: alter uero dum enixius diuinam implorat opem, id reſponſi cælitus accipit, ut propere ſe conferat ad eccleſiam beati Leuitæ Adalberti. Cœpit igitur de loco ipſi ignoto percontari ex alijs, nihil interim cuiquam indicans, quid illic facturus eſſet. Tandem non ſine multo labore optatum atingit locum, & aliquandiu illic hærens, nihilque dubitans fore ut diuinitus ipſi promiſſa uinculorum diſſolutione potiretur, cũ aliquando, uti ſemper conſueuerat, ſub diuino officio ſtaret coram imagine Saluatoris, repente ferreum illud ligamen dirũptum eſt.

S. Gertrudis multa miracula.

Hæc de uita & uirtutibus celeberrimi Confeſſoris Chriſti Adalberti, Medeloenſis cœnobij fratres conſcripſere, iubẽte ſupradicto eximio Præſule Egberto eius monaſterij domino, rerum ad diuinum cultum facientium ſtudioſiſsimo procuratore.

Quæ ſequuntur, ab alijs adiecta ſunt, habenturquè in MS. codicibus, grauiter & bona fide conſcripta. Nos ea contraximus ob uitandam prolixitatem.

Florentius Craſſus 8. Comes Hollandiæ.

TEmporibus Florentij Craſsi, qui fuit octauus Comes Hollandiæ, cuius multa in Deũ pietas, erga ſanctum Adalbertũ deuotio, & eius monaſterium beneuolentia extitit, id, quod iam commemoraturi ſumus, geſtum eſt. Paludem effecerat maris inundatio, cuius etiamnũ ueſtigia magna ſuperſunt. Ea plerunque hyeme increſcens, adeò Egmondenſi monaſterio ſolebat imminere, ut ægrè ab eius ambitu arceri poſſet. Quadam autem hyeme plus ſolito inundans, pago uicino, quem Caſtrikem uocant, non mediocrem agrorum & ædium uaſtationem minabatur. Incolæ autem eius pagi per id tẽpus & generis nobilitate, & rerum copia præpollebant: quæ res illis inſolentiæ, contentionis & multorum malorum fomitem ſuggerebant. Illi ergo concitatis animis & armata manu Egmundam ueniunt, aggerem undis obiectum perfringere uolẽtes, id quod ſine magno monaſterij damno fieri non poterat. Hac autẽ rõne undas tumeſcentes illi à ſuo pago auertere moliebantur. Vbi hæc ad Abbatis Stephani, admodũ ueoerandi ſenis peruenere, quod uiribus non poterat, conſilio egregie præſtitit. Miſit enim ad illos ſcrinium aureũ, in quo erant ſacræ reliquiæ, & unà Adalardum, qui ei in Abbatis functione ſucceſsit, ut tum ſanctorum reuerentia tum Adalardi, qui ſanguine coniunctus erat illis, qui in ijs præcipui fuere, precibus permoti, ab ea temeritate abſiſterent. At illi mente obſtinata, quod animo conceperant, re ipſa perfecerunt, perrupto ui agere monaſterij. Tum uerò Adalardus ſcrinium illud cum ſancti patris Adalberti cõmemoratione aquis impoſuit, & eccè aere tempeſtate concitato, grando & nix è cœlo ruunt, aquæ in ſeipſas conuertuntur, nec audent ad loca humiliora ſe effundere. Eius miraculi nouitate fracti & pudefacti Caſtrikenſes, domum abiere.

Reliquæ S. Adalberti auertunt aquas à monaſterio.

Alio tempore, cum iam Adalardus Abbatis illic officio fungeretur, eadem palus præſens periculũ monaſterio intentabat. Itaque Abbas maius incommodum minori depellere uolens, aggerem intra ſui iuris limites interrumpit, ut aquas inundantes à monaſterio auerteret. Id uerò indigne ferentes CaſtriKenſes, mox armati aduolant, uim Abbati & ſocijs eius illaturi. Abbas fugam init cum ſuis: ſed illi equis inſidentes, facile eos appræhendunt, & extremos quouſque uel iniurijs afficiunt, uel cædunt. Erant in ijs ſex germani fratres, opibus & uiribus cæteris præſtantiores homines in cædes & rapinas auidi, diuina humanaque promiſcua habentes. Tres ex illis, puta Arnoldus, Vulbrandus & Eilgerus, cum duobus conſobrinis Siero & Garbrando, in ſancti Adalberti, cuius ſacras reliquias in ſcrinio Abbas ſecũ ferebat, iniuriã procaciores, ſcrinium illud armis ſuis pulſant, ſed nõ impunè, Deo ſancti ſui iniuriam egregie uindicante. Nam Arnoldus cæteris crudelior, eodem in loco, nõ multo poſt à fratre iuniore in capite & pectore cæſus gladio, tremens toto corpore, & in furiam uerſus, animam exhalauit. Qui autem eum percuſsit, cum ipſe quoque ſanctum Adalbertum læſiſſet, amentia quadam affectus, ex diuite, nobili & potente, ad tantam miſeriam deuolutus eſt, ut aliquot annis publice oſtiatim mendicarit, & tandem à uermibus conſumptus florente ætate deceſſerit.

Horrẽda Dei uindicta in ſacrarum reliquiarũ uiolatores

Porro Vulbrãdus ſuo ſe enſe pemit: Sierus intra ſex menſes miſerabili morte perijt, & Garbrandus, quo nemo erat in pago illo robuſtior & agilior, adeo mẽbris omnibus contractus eſt, ut nunquam ſine duobus ſcipionibus ad axillas applicatis ingredi poſſet: & ut nobis retulere illi, qui eum & incolumem & debilem nouerunt, ad id tandem calamitatis redactus eſt, ut peroſus fratribus & cognatis amicisque omnibus, in quodam uiliſsimo tugurio ſolus habitarit miſeram illic uitam uiuens, nihil etiam ex rebus hæreditarijs percipiens, omnium ope deſtitutus, ita ut tandem inedia confectus ſit. Denique alij eius facinoris authores, partim morte, partim amentia, partim alijs magnis moleſtijs affecti, pœnas dederunt: nec deinde unquam auſi ſuere pagi illius habitatores criſtas erigere, omnipotente Deo tum aquarum inundationibus,

tum

tum arenarum molibus eos obſtante, ità ut nunc humiliter ſancti Adalberti patrocinia implorent, contra quem ſtolide intumuerant.

Friſones uicini noſtri, quemadmodum nobis retulit uir quidam eximia pietate, ad ſolennitatem ſancti Adalberti perpetua quadam conſuetudine cum oblationibus frequentes uenire ſolebant. Inter eos uenit quandoque etiam mulier uno oculo orbata: quæ cum ſedulis precibus in beati uiri eccleſia uacaret, lumẽ amiſſum recepit. Curatus eſt etiam quidam presbiter cæcus. Teſtantur uerò homines fide digniſsimi, tot ſe ſæpenumero miracula conſpexiſſe, præſertim in ferijs ſancti Adalberti, ut certus eorum numerus iniri non poſſet. Noſtra quoque memoria non tardò uidimus, hominibus cum multa fide & deuotione ad eius diem feſtum confluentibus, diuerſis morbis & incommodis affectos, atque etiam dæmoniacos templum gemitibus & clamoribus implere, permultoſque ex ijs incolumes abire.

Luſca uidet. Item cæcus.

Petronilla, uxor quondam Florentij Craſsi Comitis Hollandiæ, marito defuncto, cum res haberet filios teneræ ætatis, Comitatũ ſtrenue adminiſtrabat. Cum ſint autem fœminæ molles, poſsintque facilè in fraudem impelli, malè perſuaſa Petronilla à quibuſdam potentibus familiaribus ſuis, ab Egmundanis fratribus petijt Aſſelinum Capellanum ſuum in monachum recipi, ut illo mox Abbate creato, ipſa de monaſterii rebus liberius uſurparet. Factus eſt ille monachus, & licet ſimplici eſſet ingenio, planeq; rudis monaſtici inſtituti, etiam Abbas ſed ſolo nomine effectus eſt. Tum uerò res monaſterij alij ſibi uendicare cœperunt eratque uidere miſeria, nobis penuriam patientibus, alios noſtri oppreſsione gloriari. Fuere tum etiam, qui conſulerent Petronillæ, auaritia eos potius, quàm religione, ſtimulante, ut uetus eccleſia tanquàm anguſta & parum decora, deſtrueretur. Itaque tres laici eius eccleſiæ prælati conſtituti ſunt, lupi uerius quàm paſtores, Folpertus albus, Eilgerus, & Stephanus. Qui eam nacti opportunitatẽ, ſub conſulendi prætextu, clam de peculio noſtro prædas agebant, domumquè Dei paulatim expilãtes, hominesque eccleſiæ in ſuam ditionem redigentes, domos ſuas pecunijs impleuerunt. Vidiſſes tum eorum proles, cognatos & affines inire matrimonia, dotes ſibi parare ea facultatibus noſtris, & ita breui magnas opes eccleſiæ noſtræ ad magnam tenuitatem redigi. Sed nõ ſemper dormitat ille, qui dicit: Qui tãgit uos, tãgit pupillã oculi mei. Cũ facerent ergo illi, quæ minime deceret, ita diuinitus mulctati ſunt, ut oẽs anno uno inopinata & immatura morte perierint, ſuo exemplo docẽtes uerisſimè dixiſſe Apoſtolum, Qui deſtruit templum Dei, diſperdet illum Dominus. Deinde non ſolum eccleſiæ & monaſteri eiusque officinarum omnium ruinæ inſtauratæ ſunt, ſed etiam collapſi mores & fratrum atque religionis magnus defectus, Domino fauente, in melius reformata ſunt.

Zach. 2.

Vltio diuina in uſurpatores rerũ monaſterij

1. Cor. 3.

Quædam etiam alia miracula his ſubiungũtur, quæ, ne ſimus prolixi, prætermiſimus: hoc unum tamẽ minime prætereundũ arbitrari, quod ibi de quodam Frederico pio & religioſo monacho eſt annotatum, qui anno Chriſti milleſimo centeſimo quadrageſimotertio, cum nouum templum Egmundanum dedicaretur ab Hartberto Traiectẽſi Epiſcopo, præſẽtes Theodorico nono Hollãdiæ Comite & Sophia uxore eius & populi maxima multitudine, ſacræque reliquiæ ſanctorum ab eodem Epiſcopo in altaribus conderentur, in perquirendis, inſpiciendis, tractandis diuidendis & exportandis reliquijs omnium fuit ſtudioſiſsimus. Sed ecce mox à dedicatione idem ipſe Fridericus diuinitus caſtigatur, laboratque corpore, & fit mentis inops, ita ut nec uerba nec geſtus eius, moribus & perſonæ illius congruerent. Poſt paucos autem dies morbo eum grauiſsime infeſtante, & fratribus pro illo orantibus, illa cruce conſignatus eſt, quam Egbertus Treuirorum Archiepiſcopus Egmundanæ eccleſiæ dedit, cuius uirtutes crebrò experti ſunt & commemorare ſolent eius loci fratres, & plerique laici. Ab ea conſignatione mox ſenſu integro, Crucem illam, reuerenter ſeſe inclinans, ſalutauit, nec multo poſt totus curatus eſt. Multi ſunt in ea fuere ſententia, idcirco caſtigatum eum fuiſſe, quod tam audacter minusque cautè ſacras reliquias tractaſſet: ut diſcat homo, putredo & uermis, eiuſmodi ſe rebus non temere ingerere, ſed cum tremore & ſumma reuerentia tractare diuina.

Virtutes S. Crucis

Nota.

MARTYRIVM SS. IOHANNIS & Pauli, item Gallicani uiri Clariſſimi, à Terentiano conſcriptum. Conſentiunt antiquiſſima Martyrologia: Ado Epiſcopus maximam eius partem ferè ad uerbum habet in ſuo Martyrologio. Nos aliquot nonnihil climauimus.

Iunij 26.

SVb Conſtantino Auguſto, & Gallicano Duce Romani exercitus, Perſarum gens, quæ Syriam inuaſerat, uicta & profligata eſt: cumquè idem Gallicanus, triũphalibus infulis ſublimatus, acceptus eſſet Auguſto Conſtantino & charus, filiam eius ſacratiſſimam uirginem Conſtãtiam ſibi poſcebat uxorem: idq; non mediocri inſtantia tum efflagitabat, cũ gẽs Scytbica, quæ Trachiam occupauerat, immineret. Et quia magna erat authoritate, Comites omnes & ꝑfecti cum uniuerſo populo Romano, ut id fieret, poſtulabant. Conſtantinus uerò Auguſtus magno cœpit animi dolore affici, quod ſciret filiam ſuam in ſancto propoſito manentem, facilius occidi poſſe, quam uinci. Quæ cum patris ſolicitudinem ſtudio ſanctitatis conaretur excludere, dixit ad eum: Si certiſsimũ non haberem, quod me non deſerat Deus tecte & formidini meæ, & ſolicitudini tuæ locus aliquis daretur. Cum uero certa ſim de Deo meo, pone pater omnem hac ſolicitudinem tuam, teque me illi coniugem daturum promitte ea conditione, ut ſi Scytharum gentem ſuperauerit, me uictor ſimul & Conſul accipiat: porrò ſponſionis huius gratia duas filias uirgines, quas ex amiſſa coniuge ſuſcepit, uſque ad nuptiarum diem apud me eſſe ſinat: atque ipſe Iohannem Præpoſitum & Paulum Primicerium meum apud ſe comiter habeat: ut & ipſe me per familiares meos alloqui & cognoſcere poſsit, & ego per eius filias uotum, mores, inſtitutũquè illius cognoſcam. Facta ſunt omnia hæc, ſicut uirgo diſpoſuit, & quaſi inſtar arrhabonis cuiuſdam dantur Gallicano duo fratres eunuchi ex parte Auguſtæ, & duæ ſorores, Gallicani filiæ, ipſi Auguſtæ traduntur: quæ ita erant liberalibus ſtudijs eruditæ, ut uix in uirorum ſapientium numero illis pares ſcientia inueniri poſſent. Altera ex ijs Attica, altera Arthemia dicebatur. Quas cum Conſtantia ad ſe uenire didicit, expandens manus ad Dominum ſic orauit.

Oratio Conſtãtiæ Virginis.

Domine Deus omnipotẽs, qui me orationibus tuæ martyris Agnæ à lepra mundaſti, & ſemitam mihi timoris tui propitius oſtendiſti, uirginitatisque thalamum reſeraſti: ubi tu ſponſus, tu filius manifeſtatus

es: tu

es:tu genitus ex Maria, tu genitor probatus es Mariæ: tu lactatus uberibus Mariæ, tu omne ſeculum nutriens, ſimul etiam illam, à qua lactatus es & nutritus: tu infantulus creſcens ætate, tu omni ſeculo incrementa tribuens: tu ſapientia proficiens, cũ ipſe ſis ſapientia: tu ita magnus, ut te magnificetius nihil ſit: tu uerus homo ex matre editus in tempore tu uerus Deus ex patre ſine matre genitus: Deus de Deo, feciſti quæ non erant, ex matre ſine patre carnali editus, quæ lapſum incurrerant, reparaſti: tu ſulus in lucem, illuminatus es, eum ſis ille, qui illuminat omnẽ hominẽ uenientẽ in hunc mũdũ. Te deprecor, credens qđ iuſsiſti, te quæſo petẽs quod ipſe promiſiſti, cũ diceres: Amẽ dico uobis, ſi quid petieritis à patre in nomine meo, dabit uobis. Peto itaque Dñe, ut has Gallicani filias tu lucreris, ipsũ quoq; Gallicanũ, qui me tibi auferre conatur, tuæ fidei adiungere digneris. Aperi Domine os meum auribus earum, & aperi aures cordis earũ ſermonibus meis, conſenſusque illarũ mihi pande ianuam, & tantam uerbis meis uim largiaris, ut carnis commercium reſpuentes, tibi conſecrari deſiderent, atque ex hoc deſiderio tãtus amor in earum pectore exiſtat, ut feruenter inhiantes ad thalamum illum tuum cœleſtem, plenis oleo lampadibus & tuæ charitatis ſplendentibus flãmis ad eum pertingant, ut loco ipſis inter ſapientes uirgines attributo, de tua miſericordia gloriantes, nihil terrenum appetant, ſed te ſolum integro uiſcerũ ſuorum affectu concupiſcant. Hanc uerò orationem fuiſſe Conſtantiæ, ipſa narrãte didicimus, quam etiã ab ea ſcriptam legimus. Vt uerò Atticam & Artemiam ad Dominum conuerterit, quòd ad Gallicani martyrium explicandũ properem, ſtudioſe prætereo.

Iohã 1. *Iohã 15*

Igitur ueniens Gallicanus ouans, à Conſtantino eiusque liberis, atque ab omni Comitatu & Senatu excipitur: nec prius ingreſſus eſt urbem Romã, quã ad ſacra Petri Apoſtoli limina perrexiſſet. Dixit autẽ ad eum Conſtantinus: Cum ad bellum proficiſcereris in Capitolium & templa ingreſſus, dæmonibus immolaſti: & iam inde uictor rediens, Chriſtum adorãs & eius Apoſtolos? Quid uerò iſthuc rei ſit mihi noſſe cupienti pande per ordinem. Gallicanus eum adoras ait: Cum Scytica gens me in Thraciarum Philippopoli concluſiſſet, ſtragesque noſtrorum plurimas edidiſſet, formidante me cum illis confligere, quod exigua eſſet mihi militum manus, illorum autem innumera multitudo, inſiſtebam ſacrificijs, & uarias Marti uictimas offerebam, & nihil dedidere. Cum autem cuperem ego fugæ aditum reperire, Paulus & Iohannes, quorum alter præpoſitus, alter primicerius eſt dominæ meæ, pietatis ueſtræ filiæ, Conſtantiæ Auguſtæ, dixerunt mihi: Nuncupa uotum Deo cœli, ſi te liberauerit, fore te Chriſtianũ: ſicque eris uictor amplius quàm fuiſti. Fateor, ſacratiſsime Imperator: ſimul atque notũ hoc ore meo prolatum eſt, apparuit mihi iuuenis ſtatura excelſus, ferens in humero Crucem & dicens: Sume gladium tuum, & ſequere me. Cumque ego ſequerer illum, apparuerunt mihi hinc inde milites armati, confirmantes me atque dicẽtes: Nos tibi præſtamus officium: tu ingredere caſtra, & dextra læuaque tenens gladium euaginatum, reſpice donec ad ipſum regem peruenias. Ad quem cum perueniſſem, proſtratus ille ad pedes meos rogauit ut ſãguini ipſius parcerem. Ego flexus pietate, nullum penitus ex illis occidi nec occidi, iuſsi ab alijs. Atque ita uniuerſa Thracia à Scythis liberata eſt, & Scythæ facti ſunt tributarij. Tribuni omnes, qui ad me cũ ſuis militibus reuerti uoluerunt, niſi fierent Chriſtiani, à me minime recipi potuerunt. Eos autem, qui in id conſenſere, gradu ſublimiori affeci, cæteris militia priuatis. Porrò meipſum iam Chriſtianum effectum ita Deo deuoui, ut etiam à coniugio promiſerim abſtinere. Et habes quadruplicatum exercitum, habes Schytas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem uindicatam. Mihi, quæſo, propitij, ſuccedi iubete, ut libere poſsim uacare religioni quam didici, & in ueritate perſtare, quam profecto cognoui. Hæc dicente Gallicano, Imperator miſit ſe in amplexus eius referens uniuerſa quæ geſta ſunt circa filias eius, quẽadmodum uirgines Chriſto conſecratæ eſſent, & per illas ſua gratia Chriſtus alias duas acciuerit, utq; doctrinæ ſummam complexæ, ad perfectionem conteuderent, & inter ipſa rudimenta, quæ perfectionis ſunt confectatæ ſint. Deinde cum Auguſto Gallicanus intrauit in palatium: cui beata Helena cum Conſtantia & duabus eius filiabus occurrit, fundebanturque lachrymæ gaudijs plenæ. Nec permittebatur ad domũ ſuam redire Gallicanus, ſed quaſi gener Auguſtorum in palatio morabatur, cernens filias ſuas flentes in laudibus Dei. Cum uellet autem priuatus abſcedere, rogatus ab Auguſtis, Conſul proceſsit, & in faſcibus poſitus, quinque millia ſeruorum libertate donauit, & ciues Romanos fecit prædia quoque & domos eis largitus eſt, omnesque facultates ſuas, ijs exceptis, quæ filiarum erant, diſtrahi & pauperibus erogari iuſsit: manensq; in urbe Oſtienſi, ſancto uiro Hilarino ſe adiunxit, eiusq; ædes auxit ad ſuſcipiendos peregrinos quos permultos recipiebat. Adhæſerũt autem ei multi ex ſeruis eius, quos manumiſerat, diuulgataque eſt fama eius per totum orbem, & ita ut ab Oriente & Occidente uenientes, uiderent uirum ex patritio & conſule, qui eſſet Auguſtis amiciſsimus, lauantem pedes, ponentem menſam, aquam manibus effundentẽ languentibus ſolicite miniſtrantem, & cætera ſanctæ ſeruitutis officia exhibentem. Ipſe primus in Oſtienſi urbe extruxit eccleſiam, & ditauit officia Clericorum. S. Laurentius Leuita ei apparuit, adhortans eũ, ut in ipſius nomine eccleſiã fabricaret in porta, quæ hodieque Laurentia nuncupatur. Rogatus autem, ut ibi inſtitueretur ipſe Epiſcopus, non conſenſit, ſed ex ſua uoluntate quendam, qui ordinaretur, elegit: tantãque gratiam ei largitus eſt Dominus, mox ut in eius conſpectum ueniſſent, mundarentur, & multa in eo eſſet curandorum morborum uis & efficacia.

Gallicanus uouet ſe Chriſtianũ fore, & uincit Scythas.

Manumittit 5000. ſeruorũ Gallicanus.

Potens in miraculis

Cum autem decedenti Conſtantio Iulianus ſucceſſiſſet, legem is tulit, ne Chriſtiani quicquam in hoc mundo poſsiderent. Porrò Gallicanus, in pago Oſtienſi quatuor caſas habebat quarum penſiones in eos, quos diximus, conferebat uſus, adeoque Dominũ meruit habere defenſorem, ut quicunque in eas ingrederetur ad fiſci titulos conſtituendos, aut penſiones exigendas, ſtatim à diabolo obſideretur, & quiſquis actorum eius eſſet exactor, leproſus fieret. Tum uero conſulti dæmones reſponderunt, niſi ad ſacrificandum cogeretur Gallicanus, exactores prouentuũ eius hæc pericula minime euitaturos. Sed cum nemo ad hoc ſcelus auſus eſſet hortari Gallicanum, mandauit ei Iulianus, ut aut ſacrificaret dijs, aut è finibus Italiæ excederet. Tum ille mox, relictis omnibus Alexãdriã petiit, & ibi per annum integrum iunctus eſt confeſſoribus Chriſti. Poſtea ſeceſsit in eremum, ibique à Rauciano Comite templorum, cum cogeretur ſacrificare, & contemneret, percuſſus gladio in corpore, Chriſti martyrem fecit, atque ita gaudens cum triũpho perrexit ad Dominum. Cui ſtatim baſilicam ſui nominis conſtruxerunt, in qua exuberant beneficia martyrij eius ex eo, & nunc, & uſque in ſecula ſeculorum, Amen.

Caditur martyr clariſsimus.

Hilarinus autem qui quondam Gallicanum in urbe Oſtienſi ſuſceperat, cum cogeretur e fidei Chri-

ſtianæ perſecutoribus ſacrificare, & nollet, fuſtibus cæſus martyr effectus eſt eiusque corpus in eadem urbe Chriſtiani honorificè tumularunt.

Hilarini martyrium

Luc. 14

Porro uero Iulianus, captus cupiditate ſacrilega, auaritiæ ſuæ Euangelij ſententiam prætexebat. Facultates enim & patrimonia Chriſtianis auferens, dicebat: Chriſtus ueſter dicit in Euangelio: Qui non renũciat omnibus quæ poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Peruenit autem ad eum, Paulum & Iohannem quotidie turbas Chriſtianorum pauperum recreare ex ijs opibus, quas ſacratiſsima uirgo Chriſti Conſtantia reliquiſſet. Itaque miſit ad eos qui dicerẽt illos debere ipſi adherere. At illi reſponderunt: Homines Chriſtiani ſumus. Auguſtæ memoriæ Conſtantinus & eius liberi, cum Auguſtæ dignitatis apicem ornarent, & ſe Chriſti ſeruos gloriarentur, nos illorum imperio famulabamur. Illi enim euntes in eccleſiam, poſito diademate, ad adorandum Deum proni ſe in terram proſternebant. At poſtquam mundus dignus non fuit tales habere Auguſtos, & cœli eos inter Angelos ſuſceperunt, tibi uerò a Conſtantio regni ſoliũ traditum eſt, tu religionem uirtutibus plenam deſeruiſti, & ea ſectaris, quæ optime noſti Deo minime ꝓbari. Ea igitur cauſa te ſalutare noluimus, ſed à ſocietate Imperij tui nos penitus ſubduximus. Sumus eñ non pſeudochriſtiani, ſed ueri & gnſij. Iulianus rurſus mandauit eis: Ego etiam Clericatum in Eccleſia obtinui, & ſi uoluiſſem, ad primum Eccleſiæ gradum perueniſſem. Sed conſiderans uanum eſſe relictis rebus neceſſarijs & utilibus, inertiam ſectari & ocium ad bellicas res animum appuli, & dijs ſacrificaui, quorum fauore ad imperij faſtigium perueni. Vnde perpendere deberis æquum non eſſe, ut uos in aula regia nutriti, deſitis lateri meo, ſed potius id congruere, ut primos uos habeam in palatio meo. Quod ſi contemptus à uobis fuero, neceſſe mihi erit agere, ut contemni non poſsim. Paulus & Iohannes dixerunt: Non tibi hanc facimus iniuriam, ut qualemcunque hominem tibi præferamus. Dominum tibi anteponimus, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt. Idcirco autem tuam hominis mortalis amicitiã declinamus, ne in Dei immortalis inimicitiam incurramus. Noſte igitur te uolumus, nunquam ad te ſalutandum uel colendum, nunquam ad palatium tuum nos eſſe uenturos. Iulianus reſpõdit: Habetis à me decem dierum inducias, ut animum ueſtrum componẽtes, prudentiori uſi conſilio, non coacti, ſed ultro ad me uenire maturetis. Quod ſi ita nõ feceritis, poſtea uel inuiti facietis, quod ſponte non uultis. Paulus & Iohannes dixerũt: Iam illos decem induciarum dies puta præterijſſe, & quod te illis elapſis facturum minaris, hodie facito. Iulianus ait, putatis, quod martyrum loco uos Chriſtiani habituri ſint? Et cum hoc dixiſſet, ſurrexit iratus, dicens, Poſt diem decimũ ad me ſponte uenientes, amicos uos habebo, nolentes autem, tanquam hoſtes publicos uos puniam.

Vox apoſtata digna.

Conſtãtia ſanctorum martyrum.

Tum uerò ſancti uiri Iohannes & Paulus Chriſtianos ad ſe inuitantes, ordinauerunt de omnibus, quæ relinquere poterant, ac totos decem dies diu noctuq; eleemoſynis inſiſtebant. Vndecimo autem die intra domum ſuam conſtricti ſunt, miſſusquè eſt Terentianus Campi ductor ad eos cum militibus hora cœnandi. Qui ingreſſus, ut eos uidit orãtes, dixit, Dominus noſter Iulianus ſtatuũculam auream Iouis ad uos miſit, ut illam adoretis, & thura ei incendatis, quod ſi non feceritis, ambo gladio feriamini. Non enim uos in palatio nutritos, publice occidi par eſt. Iohannes & Paulus reſponderunt, Si Iulianus tuus eſt dominus habeto *partem cum domino tuo. Nobis alius dominus non eſt, niſi unus Deus pater & filius & ſpiritus ſanctus quem ille negare non timuit. Et quia ſemel à facie Dei proiectus eſt, uult etiam alios ſecum trahere in perditionem. Hæc & his ſimilia multa cum illi dicerent, Terentiãnus, uolens placere Iuliano, à quo in mãdatis habebat, ut ſine ſtrepitu eos puniret, poſtquam eos ad adorandum Iouem & thura cremanda compellere nõ potuit, poſt tertiam noctis horam intra domum illorum foueam iuſsit fieri, in quam, ipſo iubente, capite, cæſos & mox inuolutos deponĩ mandauit, eiuſmodi ſparſa fama, iuſſu Cæſaris eos in exilium relegatos eſſe. neque enim ullum cædis eorũ ueſtigium extabat,

Oĩa ſua dãt pauperibus.

** pacẽ.*

Non diu poſt Iuliano in bello aduerſus Perſas interfecto, & Iouiniano Chriſtianiſsimo Imperatore illi ſubrogato, apertæ ſunt eccleſiæ, & Chriſtiana religio gaudere cœpit. Dæmones autem ex obſeſsis corporibus intra domum Iohannis & Pauli eijciebantur confitentes ſanctam paſsionem eorum: & ita ut unico filio Terentiani, qui eos nocte decollauerat, in illã domum ueniente, clamaret dæmon per os eius, à Paulo & Iohanne ſe inflammari. Tunc Terẽtianus ueniẽs proſtrauit ſe in faciem, clamans quòd neſciens quid faceret, homo paganiſsimus iuſsis Cæſaris paruiſſet Atque ita dato nomine ſuo, ad proximum Paſchæ diem percepit Chriſti gratiam. Cumq́ue deinde multum dolens, aſsiduè preces & lachrymas funderet in loco illo, in quo ſanctorum corpora quieſcunt, ab illis filius eius curatus eſt. Ipſe uerò Terentianus ſcripſit hanc ſanctorum martyrum paſsionem ad laudẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti: qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Terentianus credit in Chriſtum.

VITA SANCTAE MEMORIAE Anthelmi, ex primæ Carthuſiæ præfecto Epiſcopi Bellicenſis: edita à quodam eius æquali, & familiari amico. Stylum mutauit F. Laur Surius pleriſquè redditis paraphraſticos.

PROLOGVS AVTHORIS.

APud ethnicos antiquitus more comparatum fuiſſe nouimus, ut maiorum ſuorum, qui fortiter & præclarè ſe geſsiſſent, imagines ſiue ſculptas, ſiue pictas ſtatuerent, ut earum contemplatione, poſteri ad expetendam uirtutis & probitatis gloriam urorũ fortium exẽplis admoniti, incitarentur.. At uerò fideles unius ueri Dei cultores, multo & ſolidius, & conuenientius atque dignius tum beatiſsimorũ martyrum inuictiſsimos agones & illuſtriſsimos triũphos, tum ſanctorũ Confeſſorũ præclara certamina & cũ ſæuiſsimo hoſte diabolo cõflictus diuturnos, egregiasq; uirtutes & ſtupenda miracula ſcripto compræhendere, & ad poſteritatis notitiã tranſmittere uoluerunt: qđ nemo dubitat tũ pictura, tũ ſculptura longe eſſe præſtantius. nec ſanè immeritò id illi ſibi faciendum putauere. Si enim ethnici illi uel potentia, uel rebus fortiter & ad uirtutis præſcriptum geſtis inſignes, laude digni uidentur, multo potius martyres confeſſores Chriſti commemorandi, laude & prædicatione efferendi, multoque honore afficiendi ſunt idque in præpotentia Dei, qui in illis & per illos operatus eſt, laudem,

dem, gloriam & honorem. [illegible] ſuas, homines mo[illegible] & infirm[illegible] [illegible]dum & [illegible] ſtes iouiſibil[illegible], multa ui & uer[illegible] runt. [illegible] opes & facul[illegible] peri[illegible] deficie[illegible] & [illegible] ſe[illegible]p[illegible]er [illegible]
Sancti honorādi & inuocādi. ex re fac[illegible] poteſt aoimaduer[illegible] quam ſi[illegible] nece[illegible] ſarium eos [illegible] mni, qua p[illegible] mus, [illegible] uenerari & precibus [illegible] re apu[illegible] os, ut uel[illegible] ſemper & ubique eſſe [illegible] on[illegible] & prot[illegible] ore[illegible] etia[illegible] nos in aliqua eius [illegible] parte adſcri[illegible] me[illegible] eamur. [illegible] Laudemus igitur Deum mi[illegible] bilem in ſanctis ſuis, & [illegible] gratias agamus, quod noſt[illegible] tempo[illegible] [illegible] A[illegible]mum Be[illegible]ic[illegible] ſem [illegible] opum ſanctorum [illegible] meritis æquat[illegible] m per p[illegible]cue declarauit, [illegible] uculé[illegible] ſi[illegible] e br[illegible]que miracul[illegible] um longe lateque c[illegible] e[illegible] imum c[illegible] us [illegible] s uita & la[illegible] a [illegible] o[illegible], ne [illegible] entiæ arguamur, ego N. qui oom[illegible] meum mo deſtiæ cauſa la[illegible] ere cupio, licet exili inge[illegible] io & tantæ rei impar, amore tamen illius & [illegible] cinium conc[illegible] m, impo[illegible] m[illegible] fide ac deuota m[illegible] ex mul[illegible] pa[illegible] ca[illegible] enda [illegible]
Num. 22. p[illegible] non o[illegible] fretus [illegible] trib[illegible] d[illegible] riut & bene
Sap. 10 g[illegible] tate, [illegible] manti o[illegible] e[illegible] ocui, & [illegible] fan[illegible] um [illegible] as de[illegible] [illegible]

VITAE HISTORIA

Iuny 26. [illegible] a magna [illegible] o[illegible] lariſsi mu[illegible] o[illegible] a[illegible] bea tis p[illegible] e A[illegible] au[illegible] [illegible] no, m[illegible] æ h[illegible] a, beatus [illegible] helmu[illegible] us[illegible] ſt cui e[illegible] plac[illegible] ret [illegible] g[illegible] mu[illegible] ita
Traditur literis. c[illegible] e[illegible] e m[illegible] o [illegible] ue[illegible] adoleuit [illegible] tia perf[illegible] g[illegible] us [illegible] bus qu[illegible] m [illegible] haberetur [illegible] autem iā Deo [illegible] illico [illegible] uer[illegible] luit ar[illegible] eculi [illegible] enim a[illegible] te uer[illegible] mo[illegible] n[illegible] m [illegible] c[illegible] Fa[illegible] ix
Eccl. 7. id [illegible] pe[illegible] qu[illegible] on[illegible] m[illegible] giſque [illegible] tatem [illegible] a
Sap. 8. [illegible] ad [illegible] um [illegible] s [illegible] m[illegible] tus ui[illegible] etet[illegible] que [illegible] m [illegible] cenſem ec[illegible] eſia[illegible] us, breui [illegible] bus & prou[illegible] b[illegible] or[illegible]
Mundus illi blanditur. bus e[illegible] eſt[illegible] ita u[illegible] etiam [illegible] rau[illegible] fi[illegible] im ec[illegible] ſi Secret[illegible] tes [illegible] b[illegible] u[illegible] ue[illegible] u[illegible] x[illegible] a[illegible] id eſt [illegible] it u[illegible] d ut[illegible] tur [illegible] us & [illegible] li q[illegible] uo[illegible] n[illegible] atere[illegible] uentan[illegible] ro, ta[illegible] lares, [illegible] ens, [illegible] & p[illegible] rific[illegible] uia o[illegible] [illegible] exhibebat. Ita [illegible], ut ſecun[illegible] um [illegible] ſapientiā regno ut[illegible] us me[illegible] tis innumeros ſibi longe late[illegible] pa-

raret a[illegible] ge pr[illegible] a[illegible] moni p[illegible] m [illegible] cu[illegible] p[illegible] rius, ſine [illegible] autem [illegible] dioſ[illegible] bi[illegible] cqui[illegible] a[illegible] os, amicos [illegible] atque ſe[illegible]
Erat [illegible], ut diximus, [illegible] mus ua[illegible] & caducis eſſet [illegible] men [illegible] caue bat, ne qd [illegible] tempo[illegible] tu[illegible] a[illegible] [illegible] qu[illegible] m pauca de ſecula[illegible] præ[illegible] e ſu[illegible] ciat[illegible] u[illegible] e[illegible] refe[illegible] e[illegible] m efficiunt uere beatum. [illegible] ua[illegible] e il[illegible] ad [illegible] imitationem ſe[illegible] us & [illegible] mu[illegible] ione [illegible] um u[illegible] p[illegible] um & [illegible] nen[illegible] ram [illegible] ſti C[illegible] it hominum re[illegible] gioſorum [illegible] ſian[illegible] m, loc[illegible] uiſere, uitam eo[illegible] x[illegible] e, & e[illegible] ulermones audire at[illegible] c[illegible] ont[illegible] de[illegible] do, ſed quadam p[illegible] u[illegible] a t[illegible] d[illegible] o[illegible] ebatur [illegible] terim ab[illegible] js, quos a[illegible] us D[illegible] u[illegible] us faciem [illegible] bi co[illegible] u[illegible] u[illegible] eſ ſet [illegible] tam propterei [illegible] u[illegible] e tao[illegible] antea etiam maio[illegible] polite [illegible] ce autem tuiſſe[illegible] m cox[illegible] is Carthuſiam, quam [illegible] us[illegible] o[illegible] ſer[illegible] acce[illegible] B[illegible] Prior uerb[illegible] [illegible] a [illegible] numera de[illegible] [illegible] nt, & in [illegible] g[illegible] ex[illegible] a[illegible] us e[illegible] ſu[illegible] [illegible] tarentur. Chri[illegible] rar[illegible] & ui [illegible] ati & am[illegible] s [illegible] um[illegible] a t m[illegible] o[illegible] t [illegible] le com[illegible] [illegible] m[illegible] ae [illegible] [illegible] o[illegible] e[illegible] ore, m[illegible] a[illegible] ths [illegible] s [illegible] e[illegible] m [illegible] e [illegible] e [illegible] d[illegible] o adi[illegible] dom[illegible] e ra[illegible] o[illegible] a[illegible] i copia ei datu[illegible] t ſe[illegible] fratres em[illegible] um[illegible] oimum eius, tempus [illegible] tunum, de contemp[illegible] mundi ſermo[illegible] e t[illegible] ur [illegible] x[illegible] a[illegible] o uta[illegible] paul[illegible] ia prouen[illegible] za & cad[illegible] u a r[illegible] s noxia, p[illegible] ta mortem [illegible] o[illegible] da[illegible] remor[illegible] ituet [illegible] [illegible] p[illegible] o[illegible] tudi[illegible] m[illegible] ciam alius [illegible] c[illegible] u[illegible] a[illegible] p[illegible] e[illegible] tem futur[illegible] mu[illegible] & [illegible] [illegible] e[illegible] o[illegible] u[illegible] &[illegible] [illegible] m[illegible] [illegible] [illegible] tu[illegible] [illegible] ſiret [illegible] ſtitue[illegible] mini S[illegible] ſe[illegible] [illegible] es [illegible] a mo[illegible] ai[illegible] Ordinis [illegible] he[illegible] iter [illegible] cepto, cum multa pietate, deuotio[illegible]

uote animi uixit inter [illegible] atque [illegible] huius regularis [illegible] & [illegible] obſeruantia ita breui [illegible]ctus eſt, ut iam perfectus uideri poſſet.

Per id tempus primaria Carthuſia pauciſſimos habebat monachos. Quam ob rē dominus Hugo Gratianopolitanus Epiſcopus, uir prudens & eximia uirtute, qui beato Hugoni ſucceſſerat, & poſtea Viennēſis Archiepiſcopus creatus eſt, multis precibus importunis Carthuſiæ fratribus contendit, ut fratrem Anthelmum, qui adhuc nouitius erat Carthuſiæ magnę permitterent. Dimiſſus [illegible] ad eam Carthuſiam, ubi Ordo Carthuſianus primum cœpit, adeo fuit propoſiti tenax & monaſtici Canonis diligens, conſtans & ſtrenuus cultor, ut multas de ſeipſo uictimas offerret Deo, & uita eius cæteris exemplo eſſet: quibus tamen certe id impoſſibile uidebatur, ut eius ſtudia imitarentur, cum ille ſupra uires humanas ſeſe perpetuo exerceret. Sed neque ille id potuiſſet, niſi diuina fretus uirtute, per illum & in illo omnia efficiente. Erat crebro pernox in uigilijs, orationi, lectioni, ſanctæ meditationi, laudibus diuinis die noctuque uacabat. Cumque ſcriptura dicat, Multam malitiam docuit ocioſitas, certumque ſit, ocium animæ inimicum eſſe, ne ullum tempus uacuum abſcederet, etiam labori in [illegible] incumbebat, ſed multo amplius exercitijs ſpiritualibus. Lachrymarum tanta illi copia fuit, ut in oratione, cibus & meditationibus [illegible] quarum [illegible] aſsiduitas, in ſuorum alienorumq; peccatorum commemoratione, erga afflictos & qualuis homines [illegible]tates commiſeratione, denique pro cœleſtium [illegible] deſiderio quidam lachrymarū [illegible] nare uiderentur, intimo pietatis affectu [illegible] In eccleſia ſub ſolenni quotidianarum [illegible] tione, [illegible] quidam ex [illegible]. Sub Miſſæ ſacrificio, ubi totum ſe Deo [illegible] in holocauſtum, totus erat ſpiritualis, totus Deo inhærebat. Frequentiſsimum id illi erat, noctu ac die uerberare pectus, genua flectere, toto corpore ſe humi proſternere, terram exoſculari, atque [illegible] humiliare & abijcere ſeſe coram Deo. Quotidie [illegible] uirgarum ictibus cædebat dorſum [illegible], plagisq; plagas cumulando, nunquam patiebatur carnem laboris expertem aut [illegible]. [illegible]nem, ſilentium, ieiunia, obedientiam, cæteraque Ordinis inſtituta accurate obſeruabat.

Mittitur ad primariam Carthuſiā.

Eius exercitia.

Eccle. 33.

Cum his autem atque ijs maioribus, [illegible] cō memorandis quidem [illegible], [illegible] ſeſe exerceret, Prior & fratres [illegible] arbitrati ſunt, ut eius induſtria in rerum externarum adminiſtratione, tanquam neceſſaria [illegible]. Itaque conſtituitur Carthuſiæ Procurator. Et [illegible] obedientiæ culpa [illegible] id mu[illegible] humiliter ſuſcepit, prudenterque ac ſtrenue executus eſt. Si qua noxia uel inutilia [illegible] reperit, aut ſuperflua exiſterent, ea mox profligauit, [illegible] demolitus eſt, inhoneſt[illegible], fratres [illegible] ab illicitis compeſcuit. Si quem [illegible] diſſolutum, [illegible] aut negligentem, arguendo, obſecrando, increpando, caſtigando eum emendatiorem efficere conabatur, nec quenquam ſinebat a regula [illegible] deflectere. Pauperibus & egenis pro [illegible] indulgentia [illegible]te & humanitate, multam exhibebat commiſerationem, eſurientes cibo reficiebat, nudis pręb ebat ueſtes, afflictis & miſeris non ſolum conſolationem, ſed etiā ſeipſum impendebat. Quamuis autem his atque id genus aliis miſericordiæ [illegible] diligentem nauaret operam, attamen [illegible] ad amica [illegible] ſuæ, tanquam nutrici & omnium magiſtræ, [illegible] quietem atque tranquillitatem aſsidue receptum habebat, atque ita Marthæ bonum quidem, ſed tamen in

Fit procurator.

multa diſtractum & anxium reddebat miniſterium, ut potiorem Mariæ partem, quam ubi delegerat, nequaquam deſereret, [illegible] etiam ſollicitus et [illegible], ut [illegible], quod neceſſarium eſt, cui uacare [illegible]. Quid uero [illegible] ieiunia, uigilias, corporis afflictiones, & cætera, quę ante memorauimus, [illegible], quam quicquam illis detraxit. Mira quidem ſunt hæc, quippe quæ humanarum uirium excedant facultatem: ſed præpotens Deus, qui eſt bonorum omnium largitor & author, cui uoluntatem dederat, etiam uires ſuggeſſit.

Cum iam autem tempus adeſſet a Deo præſtitutū, quo non uni ſibi, ſed plurimis ad Deum adducendis eum intentum eſſe oporteret, uir Deo deuotiſsimus cedente, imo cogente illo, qui tunc primæ Carthuſiæ præerat, & fratribus, Prior creatus eſt. Erat eius loci Prior, ſempiterna memoria dignus Guigo uir uenerabilis, qui pro diuinitus ipſi collata [illegible] mellifluæ doctrinæ [illegible] prærogatiuam [illegible] prior nocetur ab illis, qui de illo loquuntur. Is Carthuſienſis inſtituto modum [illegible] ſtatuit. Regulam [illegible] quam Conſuetudines uoluit appellari [illegible] exemplo, [illegible] uigilanti cura, honeſte, religioſe ac ſobrie, quæ ad ipſum attinerent, moderabatur: qui ab eo conſilium peterent, ijs recte & ſalubriter conſulebat. [illegible] Chriſti Anthelmus Prior creatus, ad [illegible] compoſuit, & [illegible] uiuere [illegible] modum ille [illegible] conſtitu[illegible] [illegible] Ordinem [illegible] memorabili [illegible] acciderat, quod beatus ille ſanctorum conuentus [illegible] periculum euadentibus, uno die uel potius una hora pariter extinctos, laboris ſui præmium a Domino perceperunt, quando ab altiſsimis montibus [illegible] in Cellas monaſterij ruentia, [illegible] oppreſſit. Igitur operam dedit Prior Anthelmus tam [illegible], quam moribus inſtaurandis, [illegible] quæ [illegible] priſtina religio & [illegible] acceperat, [illegible] pridem collapſas conſtitutiones [illegible] reformaretur. Negligentes [illegible] admonitione [illegible] & [illegible], præceptis quoque & [illegible] ad meliorem frugem reuocare [illegible], [illegible] nollet [illegible] nonnulli, qui [illegible] eſſent [illegible] oculis ſuis, [illegible] Multi [illegible] pacem & quietem [illegible] Sub illius itaque [illegible] & diſciplina [illegible] Prioris [illegible] & [illegible] tum Carthuſienſis religio, [illegible] & multiplicabatur. [illegible] plus æquo [illegible] enim [illegible] exercitationes [illegible] uir [illegible]ctus & paterna beneuolentia [illegible] prouidens [illegible] ſolet [illegible] prudentibus, cum [illegible] agebat, [illegible] & cō moda

Creatur magnæ Carthuſiæ Prior. Guigonis [illegible].

Fratres in Carthuſia miſerè pereunt.

moda, ſua putabat, ut poſſet ipſe quoque de ſuis dicere illud Apoſtoli: Quis infirmatur, quis ſcandalizatur, & ego non uror? Solebat ſingulos crebrò inuiſere, eloquio mulcere, non ſolum animabus, ſed etiam corporibus res neceſſarias præbere, prout cuiuſque moribus uel conſtitutioni congruere nouerat. Si quid autem admiſſum eſſet ab aliquo, id lenitate ac manſuetudine potius, quam ſeueritate corrigere ſtudebat, & cum ſibiipſi non parceret, aliis indulgendum ſentiebat. Ita ſi qua ab aliquo culpa eſſet perpetrata, ueniã dabat pœnitenti, cunctiſque fratribus ea, quæ ad uictum pertinent, & multiuaria ſolaria atque beneficia conferebat. Infirmis uel animo uel corpore, aut qui tentationibus pulſarentur, ingenti cura ſalutis & conſolationis fomenta adhibebat. Perfectiores uerò omni honore dignos exiſtebat, & tãquam Chriſtum Dominum in illis uenerans, multa reuerentia eos proſequebatur, ita ut etiam illis aſſurgeret modeſtiæ cauſa, magiſter diſcipulis, præpoſitus ſubiectis, omnes ſibi antepon̄ens, nulli ſe iuſtitia parem ſentiens. Sed cũ erga morigeros & gratos talem ſe præberet, ingratos duros, rebelles, arrogantia tumidos ſeueriter coercebat, & ſub iugum ſuperbas ceruices mittens, humiliabat, æquo iuſtitiæ libramento ſingulis pro dignitate reſtituens. Pœnitentiam autem agentibus & ſe peccaſſe dolentibus, mira humanitate & commiſeratione propitius erat.

2. Cor. 11.

Humanitas & charitas eius erga ſubditos.

Atque hoc pacto uir beatus in fratrum ſalutem cura peruigili intentus, uitia perſequebatur, uirtutes fouebat & promouebat. Hortabatur eos, ut magis magiſque proficerent, præmia illis cum Chriſto immenſa & ineffabilia proponens. Dicebat cum beatiſſimo Apoſtolo, ut quæ retro ſunt, obliuiſcentes, in anteriora ſe ſemper extenderent. Neque uerò his paucis duntaxat, ſed permultis prodeſſe curabat. Fratrẽ etiam ſuum traxit ad Chriſtum. nam alius frater eũ iam præceſſerat. Traxit uerò etiam Patrem. Felicem nimirum parentum, qui talibus filijs, magna uirtute uiris, præeuntibus, ipſe quoque, contempto cum ſuis uanitatibus & mortiferis illecebris mundo, ſecutus eſt Saluatorem. Felicem planè, qui tales meruit habere liberos, qui rerum caducarum & inſtar fumi labentium ſpreta hæreditate, & ſibi & parenti æternã ſemperque manſuram comparatunt. Felix felices feliciter ſecutus eſt, non iam filios, ſed patres in Chriſto.

Philip. 3.

Aduentantes etiam, quos non raros habet ea domus, hoſpites, animarum ſuarum ſaluti conſulere cupientes, ad agendam pœnitentiam & uitæ emendationẽ inuitabat, habita ratione morum & conditionis ſingulorum. Faciebat uerò id indiſcriminatim apud Clericos & laicos, apud ſeculares & monaſticæ uitæ profeſſores: quippe qui omnes cuperet ſaluos fieri, illã S. Iacobi ſententiam animo uerſans: Qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ ſuæ, ſaluabit animã eius nonnunquam graues quidem uerbis, ſed charitate & beneuolentia refertæ, & quamuis nonnulli eas grauiter acciperent & moleſte ferent, mitibus ſanè gratæ erant & iucundæ: nec pauci ijs correcti ſunt, multi ad peccandum facti cunctantiores & tardiores, multi ad agendam pœnitentiam adducti ſunt. Caſtigabat uerbis male uiuentes, maxime literatos, nec illorum diſſimulabat uitia, omnis adulationis expers, & perſonas accipere neſciens, nemini parcens, ne ipſis quidem negligentibus aut auaris, uel munera exigentibus Epiſcopis, non Abbatibus erga ſubditos parum ſollicitis, uel non bona de ſe exempla præbentibus, nõ presbiteris fœdæ libidinis mancipijs, non denique quibuſcunque ſanctæ Dei eccleſiæ præfectis uel miniſtris publicè peccantibus. Et certè reformidabant eum omnes, ſed diuerſa planè ratione alij nõ ſine amore, alij cum indignatione & odio: alij beneuolentia eũ complectentes, alij ſtomachantes: alij blaſphemãtes & conuicijs proſcindentes, alij laude & prædicatione eum efferentes. Nec deerant ſane, qui ſanctum uirum ruſticum dicerent & importunum, nec tamẽ poterat uel auſus erat quiſquam ſynceritati & æquitati zeli illius ſeſe opponere.

Iaco. 5.

Omnium uitia ſeuere carpit & caſtigat.

Interea uero multarum bonarum conſuetudinum & inſtitutorum ipſe Carthuſiæ magnæ author fuit. Inſtituit namque, ut ex ijs, quæ monaſticus Canõ præſcribit, nihil deeſſet fratribus, nihil illi unquam carũ ſentirent: ſed præpararentur illis ea omnia, non habita precij ratione, ſtatutis miniſtranda temporibus. Atque ijs alijſque commodis, hactenus ſuppeditatis ſtatuit non fraudandos eſſe fratres, ne de rebus neceſſarijs ſolliciti & anxij, minus uacarent diuinarum rerum contemplationi & regularibus diſciplinis. Terminos Carthuſiæ dilatauit & ita obſtruxit, ut fœminæ, quæ antea prohiberi non poterant, quin in eos ingrederentur, iam ſe exclusas ſentirẽt. Structuras quaſdam, prout ea pediſe uiſum eſt, partim meliores reddidit, partim mutauit, partim nouas effecit. Agriculturæ, paſtorum gregum, denique omnium, quæ eius monaſterij eſſent, curam geſsit. Nec hoc ſilentio tegẽdum, quoſdam illum aquæductus multo labore prolixis ſpatijs effeciſſe, per quos ad Cellas fratrum, ad culinam cæteraſque officinas tanta aquarum copia deriuatur, ut perpetuo decurrentium lapſu etiam molendini rota poſtmodum illic conſtructa circumagatur.

De neceſſarijs hæc dicit non de exquiſitis lautitijs aut rebus ſuperuacaneis.

His igitur aliiſque permultis, quæ nimis operoſũ ſit omnia annotare, quæ illius prudentia & induſtria effecta ſunt, Carthuſiæ primariæ & ſpiritualium & tẽporalium bonorũ non paruæ acceſsiones allatæ ſunt. Poſſunt autem monaſteriorum præfecti, beati uiri exemplis edoceri, quemadmodum tum ſeipſos, tum ſuæ curæ commiſſa, id eſt, ſubditorum corpora & animas, cæteraque omnia regere ac moderari debeant. Erat ille ita ſtudioſus lenitatis & manſuetudinis, ut eſſet tamen etiam ſuis locis & temporibus ſeuerus. Nouerat uir prudens & grauitatem lenitate, & lenitatem grauitate temperare: quanquam uincebat in illo, naturali quodam Dei munere ei inſita, pietas & miſericordia. Cum eſſet autem talis & tantus uir, ad cellæ quietem & ſolitudinem inhiabat, quod parum ſibi preſtare uideretur, immo multam etiam iacturam feciſſe, dum multis occupatus, non poſſet pro uoto ſpiritualibus exercitijs inhærere.

Itaque cum annis duodecim ſtrenuè ac religioſè Carthuſiam illam, alio in alio in locum ſuum ſubrogato, ſubeſſe malens quã præeſſe, obedire potius quã imperare, ad Cellam, cuius ardebat deſiderio, ſe recepit, eius gratiſsima habitatione mirifice delectatus. Lætabatur enim ſolitudine: nec tamen ſæpius à Priore uocatus ad conſilium, ſuam operam negabat: neq; etiam deſtitit unquam repræhendere, ſi quid fieret præter decorum aut Ordinis honeſtatem, uel quod inſtituto Carthuſiano minime conueniret: immo uero quoad uixit, toti Ordini Carthuſiano corrigẽdo, conſeruando, tuendo & propugnandũ ſuam operam quaſi communis quidam parens nauauit, & niſi ille fuiſſet, non tantus in Carthuſia diſciplinæ monaſticæ uigor & rigor perſeueraſſet, ſed illa quoq; inſtar aliarum laxo fluxiſſet ſinu. Multis uerò etiam alijs ſãctis locis permultis tum Clericis, tum laicis ad emendationem & religionis incrementum non parum contulere eius feruentes adhortationes & optima illius exempla. ſed iam ad alia pergamus.

Abdicat ſe Prioratu.

Per id tempus in Portarum Carthuſia primi Prioris locum obtinebat eximius pater Bernardus, qui

quanti

Encomia Bernardi Prioris Carthuſianæ.

quanti apud Deum meriti ſit, qua memoriæ celebritare dignus, multa & præclara, tā in ſpiritalibus quā temporalibus, eius opera & ſtudia teſtantur: nempe eius monaſterij amplitudo, terræ ſpatia abunde ſufficientia, domus ipſa ædificata & ſtrenue gubernata, plurimisque referta bonis fratrum diligens cura, diſciplinæ monaſticæ integritas, & boni mores fratrū puraque religio, larga manus in Chriſto, & ad dandū & benigne faciendum egenis porrecta, alia etiā loca, quibus ſuæ facultates non ſufficerent, crebris & magnis ſorta beneficijs, è quibus ſane nonnulla peſſum ijſſent, quæ iam eius ſuffulta liberalitate conſiſtunt. Dabat nanque ille indigentibus liberaliter, inprimis autem religioſis ſiue monaſticæ uitæ cultoribus, & ſuppetebat abunde, quod largiretur. Atque hoc illi diuinitus collatum erat munus, ut ab omnibus, qui uel uiderent eum, uel de illo audirent miré diligeretur, non à uicinis modo ſed etiam procul degentibus, adeo ut etiam plerique in longinquis regionibus, quicquid ille mandaſſet, libenter eius pararent uolūtati.

Innumeros peccatis deditos & implicatos, ad bonam frugem & uitæ emendationem adduxit, & ad diuerſa monaſteria & propinqua & remota remiſit, illic Deo ſeruituros. Vbi autem ſenectute premi ſe ſenſit, ab externis laboribus quieſcere cupiens, ut poſſet accuratius uni uacare Deo, ſimul etiam indignum ſe exiſtimans, qui ſemper alijs dominaretur, tandem apud ſe ſtatuit alijs ſubeſſe potius, quam præeſſe.

Abdicato itaque Prioris officio de alio ſubſtituendo ſolicitus, cum eſſet uir prudens, nec uellet in incerto ſpem collocare, talē ſibi ſubrogare conatus eſt, qui diligentia, authoritate & integritate ſua Ordinis inſtituta, diu illic feruenti ſpiritu obſeruata tueretur, nec fineret tepeſcere feruorem, aut fratres in deteriora prolabi. Nemo autem moleſte ferat, aut nos temeritatis arguat, quòd hæc de ſancto uiro noſtræ narrationi attexere uoluimus, quando ſine ijs non ſatis perſpicuum eſſet, quid uelimus, & ſoleat plerunque exēpla exemplis adiuncta, non paruum orationi ornatū addere. Elegit ergo uir ſanctiſsimus Anthelmum, eūque, uti par erat, reuerenter petens à magnæ Carthuſiæ patribus, impetrauit.

Anthelm⁹ præficitur Carthuſiæ Portarum.

Poſtquam autem eo uenit Anthelmus, quemadmodum in illo exequendo munere ſe geſſerit, cum ſint eius mores iam ſupra explicati, retexere ſuperuacaneum arbitramur. Non eſt tamen prætermittendum, quod domum illam plurimis bonis temporarijs abūdantem, ſancto quodam fœnore potioribus & præſtātioribus cumulauit. Nam cum inueniſſet pecuniæ nō parum, frumenti & diuerſi generis annonæ ſine legu minum aceruos & horrea plena, cogitare cœpit, nulli ea uſui fore, ſi ſic congeſta manerent. Statuit igitur pecuniam elargiri ijs, à quibus cum uſura eam reciperet, nempe egenis frumentum quoque mutuò dare potius, quam putredini aut uermibus perdendum relinquere. Erat enim id temporis magna annonæ caritas: ſed meſſe aduentante, iam nouas fruges carpere licebat: cui tamen rei alia acceſsit calamitas, in mōtanis locis grandinis tempeſtate omnibus plane perditis & uaſtatis, quæ monachorum illorum agricolæ ſeminarant. Nec habebant iam, quid uel ederent, uel unde ſementem nouam facerent. Aduertit ergo prudens & pius fœnerator, ex ijs, quæ habebat, poſſe ſe maxima lucra facere. Itaque maluit ea mutuo dare miſeris, quam pro precio diſtrahere. Quæ enim diſtracta ſunt, non redeunt ad uenditorem: mutuo uerò & fœnori data cū multo lucro reuertuntur. Iuſsit ergo frumētū agricolis diſtribui, alijs pl⁹ alijs minus, prout res poſcere uideretur: idque ulla ſtipulatione, bonum habens fideiuſſorem, qui fallere nō nouit, Deū,

Frumētum diſtribuit indigētibus.

quem non dubitabat cum immenſo fœnore data reſtituturum. At pauperes illi ruricolæ acceptis portionibus ſuis laudabant Dominum, qui per fidelem ſeruum ſuum tanta eis beneficia præſtitiſſet. Quotquot autem ex eo frumento ſeminarunt, eos planè confidimus uberum ſpe frugum minime fruſtratos. Deinde mittens etiam manum ad pecuniam, mille aureos, quos inuenit, & alia, ſui Ordinis & alijs religioſis locis elargitus eſt. Ita nimirum fidelis ſeruus & prudēs nouit conſulere ex fœnore domui ſuæ, theſauros nū quam defecturos acquirere, nempe temporaria ſapiēter diſpergendo, ſpiritalia uerò incontaminata ſeruando, animarum potius quam terrenæ ſubſtantiæ doctus lucra aucupari. Porro etiam ſi qua uiſa eſſent in eccleſiæ ornamentis ſuperflua, ea alijs locis, quæ ijs indigerent, impertijt. Idem fecit de uaria domus ſuppellectile, qua abundabat. Acceſsit uerò etiam ad ſyluas, quas illa domus amplas poſſidet, & magna arborum ſtrage edita, ſpatia pratis opportuna effecit, & agros accipiendis ſeminibus aptos. Curauit etiam pomarium ingens conſtitui, & in eo diuerſi generis ſurculos ſtrū eis inſeri. Diligebant autem eum fratres, quandoquidem non talem eum experiebantur, qualem eum fore exiſtimarāt, puta durū, ſeuerū & aſperum. Placidū enim & affabilē ſe exhibebat, non prælati dignitatē præ ſe ferens, ſed ipſis quoq; ſubditis humiliorē ſe pręſens. Dn̄o Bernardo pręſtabat riuerentiū, illū ſibi anteponēs. Idē erat erga religioſū Chriſti ſeruū Iohannē, cui aduēranti ſolebat reuerēter aſſurgere, nec id unquā prętermiſit, etiā cum Epiſcopi, Abbates, aut cuiuſcunque dignitatis perſonæ adeſſent. Pietas uerò & cōmiſeratio eius erga afflictos, quanta fuerit, quanta erga omnes liberalitas, ab uno, quod memoratu dignum uidetur, eius exemplo animaduertere licebit.

Itē pecuniā.

Syluā mutat in prata.

Ea tempeſtate Comes Forenſis dolo captum Lugdunum uaſtauit, diripiens omnia, inprimis autem maſlignitatis ſuæ rabiem in eccleſiam exercens, Clericorum euerſis ædibus, cum illi Deo protegente ſalui euaſiſſent. Itaque ipſe Archiepiſcopus Eraclius, & cæteri magna dignitate uiri haud ſecus ac profugi & proſcripti ad Portarum Carthuſiam aduolarunt, ad quā alioqui conuenire conſueuerant, de rebus magnis cō ſulturi. Poſtquam autem eos conſolatus erat uir magnanimus & fortis in Domino Anthelmus Prior, iſta etiam addidit: Ne, quæſo, uelitis Domini mei hac illac errabundi uagari uel alio uos conferre. Apud nos permanete, aut ſi pro expediendis negocijs interdū uultis egredi, ad nos reuertamini. Nos enim, demptis equis ueſtris, & uos & presbyteros & Clericos ueſtros quandiu neceſſe erit, alemus. Erit id pergratum nobis, & uobis nequaquām indecorum. Euntibus igitur & redeuntibus illis quibuſdam etiam iugiter illic hærentibus, largis impenſis cum multa gratia & alacritate ad uictum pertinentia accuratè ſunt ſubminiſtrata, donec non diu poſt, non ſine grandi miraculo profligatis hoſtibus, Clerici ad ſua reuerterentur.

Lugdunū uaſtatur.

Sūma humanitas erga Clerū Lugdunensē.

At cum uir Dei multis occupatus, ab illis, quibus potiſsimū inhiabat, ſpiritalibus ſtudijs & exercitijs ſe diſtineri uideret, uix biennij euolutis ſpatijs Prioris officio, quod pacis reformandæ neceſsitate, & Superiorum præcepto adactus ſuſceperat, ſeſe abdicans ad tutiſsimum ſemperque concupitum ſe in magna Carthuſia Cellæ portum recepit. Etſi autem ſolitudinis & ſecreti eſſet amans, at crebro tamē magnorum uirorum, Deum timentium, qui eius amici erant, grata uiſitatione recreabatur, & illi uiciſsim ſanctis eius colloquijs delectabantur. Audiebatur enim etiā procul nomen eius, & cuncti eius conſtantiam mirabantur. At ille laudari ſe ferebat moleſtiſsime, non ab hominibus uanam & lubricam, ſed à Deo ſtabilem, ue-

Iterū ſe abdicat Prioratū.

ram,

ram, ſempiternámque gloriam appetens. Inter alias uirtutes eius, quibes erat egregiè inſtructus, non mediocriter eum cômendabat ſtudium & zelus inuictus catholicæ unitatis, eiusq; aduerſus ſchiſmaticos uirilis & conſtans propugnatio. Cum enim Romæ curiæ Epiſcopi & Cardinales, totaq; curia Alexandrũ Apoſtolicæ Sedi & uniuerſæ Eccleſiæ ſummum pontificem Canonicè electum præfeciſſent, & Octauianus, qui primus eum elegerat, malo dæmone impellente & ambitione odcæcante, ſedem Apoſtolicam arripuiſſet, & quod eſt execrabilius, Eccleſiam illam in Imperatoris ditionem redigere non eſſet ueritus, (Erat enim quidem, ſed meliores, ſtuderent) atque ea cauſa uniuerſa penè Eccleſia anceps uacillaret: Ordo Carthuſianus primus ante oẽs in Eccleſia Occidentali, quemadmodum ſatis conſtat, Alexandrum pro Catholico & uero pontifice habendum, eique præſtandũ obedientiam confirmauit. Ecquis autem eius rei author fuit? Nimitùm Anthelmus, & cũ eo Gaufredus, ſapiens & egregia facundia uir, atque in diuinis ſcripturis eruditiſsimus. Horum ſtudio, labore & opera effectum eſt, ut diu notantes confirmati priores, cæterique Carthuſiani inſtituti fratres, Pontifici Alexandro obedientiam promitterent. Atque ij ipſi permultos Eccleſiaſtici Ordinis prælatos & ſubdito, illorum, in ſchiſma propendentes, aut nutabundos & dubios, ab errore reuocarunt, & in ſana ſententia confirmarunt, Alexandrum catholicum probantes, Octauianum reprobum reprobantes, reum condemnantes, & ſchiſmaticum cũ eius fautoribus execrantes. Imperator igitur, qui nõ niſi ſua uoluntate & authoritate pontificem creari uolebat, cuius adminiſter erat, non dominus, iſthuc de Anthelmo reſciuit, ueræque fidei cultorem & defenſorem non ſolũ odio habuit, ſed etiam condemnauit, cùm illius nec maledicere eſſet, nec benedicere. Interim uerò præeuntibus Carthuſianis ac Ciſtercienſibus, Alexander pontifex à Gallis, Hiſpanis, Britannis breui receptus eſt. Quæ quidem inter cætera nos referre uoluimus, ut perſpicuum fieret, quanto animi feruore iuſtitiam & ueritatem æmulatus ſit Chriſti ſeruus Anthelmus Deusque laudetur & glorificetur, qui ſanctos ſuos ad iuuando, elatos & celebres reddit.

Schiſma in Eccleſia Romana. Carthuſianorũ ſtudiũ erga uerum Pontificem.

Quamuis autem, ut diximus, ſolitudine & ſilentio delectaretur, libenterque carnis afflictioni, ſpiritus côtritioni, ſanctæque meditationi perpetuo uacaret, non tamen licuit ei diu manere intra Cellulæ amicos receſſus, Domino nolente, ut tam illuſtris lucerna non ſub modio lateret, ſed poſita ſuper candelabrum luceret in domo Dei. Accidit tum Bellicenſem eccleſiam orbari paſtore ſuo: & cũ de ſucceſſore ageretur, pars potentior quendam elegit adoleſcentem, genere nobilem, eique ædes Epiſcopi traditæ sũt. Sed pars altera in eius electionem minimè conſentiens, monachum quendam in defuncti locum ſubrogauit, miſsis legatis ad pontificem maximum, qui tum in Gallijs morabatur, ut eius authoritate confirmaretur & conſecraretur. Eius legationis facile princeps & dux erat Sigibodus, homo aſtutus & mire eloquens, multæq; literaturæ: qui oratione polita & phalerata facile in ſuam ſententiam pertraxit eos, qui erant in curia pôtificis: at pontifex ipſe neutram electionem uoluit ratam habere, diſtulitque legatis dare reſponſum, non dubitans etiam alterius partis nuncios uenturos, quorum rationes æquè ut priorum audire uolebat. Interea Chriſtus illius eccleſiæ curam gerens, utilem & benè idoneum illi antiſtitem contulit. Erant in fratribus moderatiores aliquot, pauci illi quidem, ut ſemper rariores ſunt ſapientes, quibus neutrius partis probabatur electio. Ij cæteros in concordiam redigere cupientes, magnum illũ Carthuſianæ ſolitudinis cultorem Anthelmum eligunt. Conſentiunt illis reliqui omnes gratulabundi, adeoque etiam ille, qui prior electus fuit cum amicis ſuis. erat enim Anthelmi conſanguineus. Sed cum non ignorarent ſine multa difficultate illum à Carthuſiæ ſolitudine auelli non poſſe ad pontificem Alexandrum propere abierunt, qui ubi cognouit quid molirentur, gauiſus eſt, dicens illos felices fore tali paſtore, taleque conſilium propitio Deo ipſos ſuſcepiſſe. Et primo quidem pius pontifex & iſtos & alios, qui ad ipſum uenerãt, per ſeipſum conatus eſt in concordiam redigere: ſed Sigibodus, qui ſe omnia pro uoto habiturum putabat, tam bonã electionem moliebatur abolere, multis rationibus aſſeuerans ſuam ratam, hanc uero irritam eſſe debere. Blande uero admonitus, quin & rogatus à pontifice, cum tanti patris non poſſet reſiſtere uoluntati, inuitus tandem aſſenſit. Omnibus itaque conciliatis & animo coniunctis, pontifex datis ad Anthelmum literis, Apoſtolica authoritate præcepit, ut eccleſię Bellicenſis, cuius eſſet præſul electus, curã ſuſcipere nulla occaſione differret. Mandauit etiam priori Carthuſiæ & fratribus, ut eum traderent petentibus, & ſi recuſaret, præcepto compellerent.

Anthelmus eligitur Bellicẽ. Epiſcopus.

At ubi Anthelmus didicit quid gereretur, & iam adeſſe, qui ipſum eſſent abducturi, fugæ ſe mandare conſtituit, exemplo Chriſti Saluatoris, qui Iudæis eum rapere uolentibus & regem conſtituere, fugam iniit, docens ea re dignitates & honores neutiquam ambiendos, ſed fugiendos potius eſſe. Sed Dominus Chriſtus cur eam fugam capeſſeret, non ignorabat, Anthelmus uero propemodum extra ſe poſitus, quid faceret, neſciebat. Dominus, qui non ſuam, ſed patris uenerat facere uoluntatem, idcirco fugit, quod tempus ab omni æternitate præfixum nondum adeſſet, quo à patre clarificatus regnaret, Anthelmus uero ea cauſa ſubducere ſe uoluit, & neceſſario recuſato miniſterio, ſuæ obſequi uoluntati, quod nondum compertum haberet rem à Deo geri. Perquirentes autem fratres, poſtquam eum repererunt, è latebris extractum, uix in conuentum perducere potuere. Exponunt ei pontificis mandatum, exhibent litera, addit prior etiam ſuum præceptum, rogant legati nomine totius eccleſiæ Bellicẽſis, hortantur fratres, ut prouinciam diuinitus ipſi demandatam ſuſcipiat, nec ſuam uoluntatem auſus ſit diuinæ anteferre. Ecquid uero ijs omnibus effectum eſt? Ille prorſus renuit, palàm proteſtans, ſe extra illam eremum nunquàm egreſſurum. Tandem pia quadam fraude, & callida machinatione proponunt ei, alterum e duobus ut eligat, aut pontificis mandato impoſitum amplectatur miniſterium, aut ipſum pontificem adeat, quem aiunt eius cognita uoluntate, nunquam illi uim adhibiturũ. Ea igitur ſpe ductus ille, iter ingreſſus eſt, legatis eum non deſerentibus. Vt autẽ peruenit ad pontificẽ, ab ipſo & tota curia honorifice acceptus eſt. (Nouerant enim uirum eſſe magni meriti & eximiæ uirtutis) Poſtquam autem ad colloquium uentum eſt, dixit Anthelmus ſe non alia cauſa eo acceſſiſſe, niſi ut poſſet Pontificis aperiri miſericordiam ne eius authoritate ad id adigeretur, quod neq; ſibi, neque eccleſiæ, à qua expeteretur, conducibile foret. Multa tum in ſeipſum cœpit iactare conuicia, illiteratum, idiotam, imperitum, improbum, inutilem ſe clamitans, atque ijs alijsque id poſtremò adijciens, ſe uotum nuncupaſſe Deo, nunquam ab eremo ſe receſſurum, atque idcirco inuitum cogi non debere.

Subduxit ſe, ne ſit Epiſcopus. Iohan. 6.

Ibidẽ.

Enixe igitur illo petente, ut Pontifex ipſi parceret, ille reſpondit: Noli, fili, noli caluas excuſationes prætexere, neque enim te fingere decet. Nouimus qua ſis induſtria, ubi animum adijcere & intendere uis. Qui ita nūc inerti puſillanimitate contraheris? Obedias oportet. Ego enim quod ſcripſi, ſcripſi. Memineris ſcripturæ dicentis, Quaſi peccatum ariolandi eſſe, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Simul animaduerte, quanta ſit obedientiæ uirtus, quam profeſſus diù coluiſti. Qui teipſum abnegare,

1. Reg. 15.

& Chriſtum ſequi uelle profeſſus es, non debes tuæ obſequi uoluntati, ſed ad Chriſti exemplum & imitationem te componere, qui factus eſt patri obediens

Phil. 2.

uſque ad mortem Crucis: à qua etſi pro humana conditione abhorreret, attamen conſtanter dixit patri:

Matt. 26.

Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat uoluntas tua. His atque id genus alijs ſermonibus Pontifice eum demulcente, ille pudore tactus conticuit, & pro tanti patris reuerentia non fuit auſus ulterius reluctari. Conſecratus inde eſt ſolenniter ab ipſo Apoſtolicæ Sedis Pontifice Alexandro ipſis ferijs natiuitatis perpetuæ Virginis, quæ tunc in dominicum diem inciderant, eodemque Pontifice

Cedit tandē & conſecratur à Rom. Pontifice.

ipſum retinente, ad dies aliquot manſit in Curia, & cum multa de rebus uarijs familiariter inter ſe colloquerentur, & Anthelmus crebro ex ſcripturis opportuna teſtimonia proferret, Itanè inquiebant, rudis planè & indoctus eſt iſte, ut ipſe nobis perſuadere uoluit? Cum autem ſolicitus in eam curam incumberet, ut diſcedendi ipſi facultas daretur, Pontifex congruis quibuſdam munuſculis donatum, à ſe cum benedictione dimiſit. Hactenus nonnullis de uita & moribus beati uiri ante pontificatum commemoratis, nunc ad ea, quæ Epiſcopus geſſit, breuiter exponenda, Deo fauente, accedemus.

Epiſcopus factus ut ſe geſſerit.

Non habuit ſanè in illo locum, quod uulgò dici ſolet, Honores mutare mores. Idem enim permanſit, qui anteà fuerat, uitæ grauitate, uirtutum conſtantia, perſeueranti religionis ſtudio: ad preces, uigilias, ieiunia & cæteras corporis afflictiones adiecit potius aliquid, quàm detraxit. Diuinum officium non in ſacello ſuo, ſed dignius & maiori cum decoro, in ſumma æde cum Canonicis humiliter perſoluit. Quotidiè ferè, quod antea raro permittebatur, ſalutarem Deo hoſtiam offerebat cum multa deuotione & copia lachrymarum. Sacris initiatos, maximè ſacerdotes, ſummo honore dignos affirmabat pro concione, iuſsitque ſuis auditoribus, ut multa eos reuerentia proſequerentur: illos porrò admonuit, ut ſine criminis nota ſeipſos integros & inculpatos Deo miniſtros exhiberent. Sed audiebat de illis, quæ animo eius non poſſent non eſſe moleſta. Erant enim nonnulli in eis, qui, quod ſine pudore dici non poteſt, publicè ſuas fouerent cōcubinas: quidam etiam, quod execrabilius eſt, qui ſe fœdiſsima adulterij infamia contaminarent. Itaque primo anno ſuſcepti miniſterij ſui ad ſynodum conuocatis præsbyteris, & blanditijs & minis eos ſuis officij admonere uolens, ità locutus eſt: Quis honor, quæ dignitas ſit ſacerdotij, aduertere debetis fratres & compresbyteri mei. Vos, authore beatiſsimo Petro Apoſtolo, genus electum, regale ſacerdotium: uos inter Deum & homines mediatores eſtis. Sacerdos enim Angelus Domini exercituum eſt. Vos ſicut luminaria in mundo lucere debetis, & alios optimis exemplis potius, quàm uerbis ſolis, docere. Quantæ, oro, dignitatis eſt, creatorem omnium, Deum immenſæ maieſtatis contrectare manibus panemque illum uiuum, qui de cœlo deſcendit, è menſa Dñi accipere? Sanè quiſquis hoc non mundo corpore & pura mente per temeritatem

1. Pet. 2.

Malac. 2.

Iohan. 6.

facere non dubitat, is, Apoſtolo teſte, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini. Et ſunt tamen etiam in uobis, qui id minimè attendant: non quod ignorent ſed, quod negligant & paruipendant. Nam quod abominabile & ualde execrabile eſt, turpiter ſeſe abijcientes, & à tanti honoris faſtigio in ſordes & cœnum ſeſe præcipitantes, ſancta polluere non uerentur, turpitudine ſua omnipotentis Dei in ſe iram concitantes. An uerò parùm uobis eſt, (uobis loquor, qui huius facinoris rei eſtis) quòd quemadmodùm per Ezechielem dicit Dominus, paſcentes uoſmetipſos, non modò oues, quod uos facere oportebat, non paſcitis, infirmos confirmando, debiles roborando, fractos conſolidando, diſperſos reducendo, & ex luporum faucibus raptos extrahendo: ſed etiam turpiſsimæ uitæ toxico oues Chriſti inficitis, & quibus ad obtinendam uitam æternam authores, & duces eſſe deberetis, eas uobiſcum in æternæ mortis præcipitia adducitis? Sed hæc quidem hactenus à uobis perpetrata, tametſi par erat, eorum cauſa uos & eccleſiaſticis prouentibus & ſacris ordinibus priuari, tamen in præſens mihi metitas non dabunt pœnas. Si qui uerò deinceps ſeſe ad meliorem frugem recipere noluerint, in illos ego certè multa ſeueritate animaduertere non omittam. Nolim enim diſsimulando neſtrę me iniquitatis reddere participem. Quod ſi uos noueritis parcere ſaluti ueſtræ, Deum quoque propitium ſentietis.

1. Cor. 11.

Ezec. 34.

Hæc primo anno dicta ſunt ab illo: altero anno enim quoniam nollent reſipiſcere, ſed ſuis inuoluti fecibus, pro infami contubernio mallent uincula catenaſque colla prementes perpeti cum ignominia, quàm ad pudorem & honeſtatem cum Dei amore ſe componere, ſex aut ſeptem audiuimus ordine priuatos. Ita quos non potuit humanitate & manſuetudine corrigere, illos ſeueritate & iuſta animaduerſione emendatos dilexit, fouit, tuendoſque ſuſcepit, ut nemo eſſet, qui ſacerdotes aut lædere ulla ex parte auſus eſſet, aut turpe aliquid de eis dicere. Suas uel eccleſiæ terras, homines, cœmeteria, & quæcunque ad ipſum attinerent, integra conſeruare, clericos, uiduas, pauperes defendere ſummopere curauit. Si quis illis, quæ tuenda ſuſceperat, illata aliqua iniuria ipſum offendiſſet, (erant autem per id tempus illis in locis non pauci raptores & maligni homines) quantacunque is dignitate uel authoritate eſſet, nulli parcens, nullius perſonam accipiens, nihil quicquā reformidans, immò tum multo etiam conſtantior, ſi ſperare martyrem ſe futurum, ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus quaſi leo confidens, abſque terrore erit: anathemate eum percellebat, nec unquam niſi ſatiſfactione accepta, abſoluebat.

Eius ſeueritas in Concubinarios.

Prou. 28.

Comes Hubertus, Amedei filius, quendam eius presbyterum iuſſerat compræhendi. Petijt ille presbyterum ſibi reſtitui: ſed cùm non impetraret, præpoſitum eius, qui presbyterum ceperat, cum tota domo eius excommunicauit. Poſtquam autem cognouit, ubi presbyter detineretur, Epiſcopum Mauricenſis dominum Vuilhelmum miſit, ut eum ex illa captiuitate extraheret. Inuenit hominem Epiſcopus ille, monuit Præpoſitum, qui tum aderat, ut miſſum eum faceret. Nolente Præpoſito, Epiſcopus eum è cuſtodia abduxit, contradicente eodem Præpoſito & uociferante: Equidem tibi non reſiſto: ſed tamen ſciet haud dubiò dominus meus, quis captiuum eius abſtulerit. Pòſt ubi presbytero illi ſignificatum fuit inſidias illos moliri, ut rurſus ipſum caperent, fuga ſibi conſulere ſtatuebat. Peruenit id ad notitiam ſeruorum præpoſiti, illique abeunti inſidias tendentes, cum gladijs repente ei occurrunt. Ille ſe

Non patitur à Comite presbyterū teneri captiuum.

defendere

Presbyter interficitur.

defendere uolente, tam atroci eum uulnere affecere ut intra paucos dies moreretur. Idem uero Comes per calumniam aſſerebat, quædam in poſſeſsionibus eccleſiæ eius regalia eſſe: nec tamen, uiuente ſancto Epiſcopo, propterea iniuriam facere eccleſiæ, aut aliquid ab ea exigere auſus fuit. De his igitur cum eũ compellaſſet Epiſcopus, ille ira percitus minari cœpit, non ſe diutius diſsimulaturum, quin que ſui eẽnt iuris, exigeret. Rurſus autem monente Epiſcopo & excommunicationis ſententiam intentante, niſi & calumnia abſtineret, & pro ſacerdotis nece, quantũ ad ipſum attineret, Deo ſatisfaceret: Comes monita eius contemnens, minasque iactans & pericula intẽdens, aſſerensque ſe Pontificis Maximi priuilegio munitum, à nemine poſſe excommunicari: ab Epiſcopo, nulla eius potentiæ habita ratione, anathemate plectitur, cum præſens adeſſet.

Comes excommunicatur.

Tum uero illo furore inflammato, & grauiter comminante, illis quoque, qui ei aderant, affirmantibus, pro tanta in principem temeritate mox Epiſcopum capite puniri oportere: uir Dei maiori conſtantia ſententiam ſuam repetẽs, pertinacem Comitem multo etiam expreſsius à Chriſto & eius corpore, quod eſt Eccleſia, prædicit, ſatanæ illum tradens. Stupebant ſane, qui huic negocio intererant, nec parùm timebant uiro Dei, cum ille maneret intrepidus, magni beneficij loco habiturus & impenſe etiam gauiſurus, ſi tanta poſſet gratia dignus haberi, ut propter iuſtitiæ defenſionem, ad martyrij palmã & beatitudinem liceret peruenire.

Ezec. 13.

Hum. 8. in Euãgelia.

Erat enim non mercenarius, ſed uerus paſtor: non ex illis negligentibus, quibus per Ezechielem Dominus improperat: Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini quæ uerba exponẽs beatus Gregorius Papa: Ex aduerſo, inquit, aſcendere, eſt quibuſlibet poteſtatibus praue agentibus rationis libera uoce contraire. Et in die Domini pro domo Iſrael in prælio ſtamus, ac murum opponimus, ſi fideles innocentes contra peruerſorum iniuſtitiam ex iuſtitiæ authoritate uindicamus. Itaque boni paſtoris, id eſt, Chriſti ueſtigia ſecutus Anthelmus, & gregi ſuo cuſtodiendo accurate inuigilans, lupo ueniente haudquaquam fugiebat, nec afflictorum leuandis calamitatibus & miſerijs ſe ſubducebat: ſed ſi ita res poſceret, etiam animam pro ouibus ponere paratus erat. In illum autem lupum ſæuiſsimum, non corpora, ſed animas iugulare cupientem, diabolum uel maxime intentum ſe præbebat, non ignorans illum ouili Dominico die noctuque perpetuas moliri inſidias, & mentes fidelium mille modis lacerare & diſcerpere. Illum ergo extra ſe à populo admonitionibus & obſecrationibus: à ſeipſo ieiunijs, uigilijs & uariis corporis afflictionibus, multiſque ad Deum fundendis precibus depellere curabat.

Pſ. 119

Abigebat, inquam, illum à fidelium cordibus ſagittis potentis acutis & carbonibus de ſolatorijs, id eſt, uerbis Dei compungentibus corda per pœnitentiam, & ſanctorum exemplis ueteuſtatem uitiorum conſummentibus, & ad uirtutum ſectãdam nouitatem amicos inflammãtibus. Qui iam autem mortiferi illius ſerpentis eſſent toxico correpti aut iaculis ſauciati, eos inſtar periti medici ita curare nouerat, ut ſingulis quibuſque opportuna & conuenientia remedia adhiberet.

Num 25.

Paterno omnes complectebatur affectu, cunctiſque prouidere & conſulere nitebatur. Nec deerat ei zelus, quem in Phinees ſcriptura diuina commendat, ſed accinctus gladio iuſtitiæ, impios puniebat neque tamen odij id faciebat acerbitate, ſed beneuolentia & amore, non minus illorum, quã ſuã ſalutem appetens, taleſque eos cupiens efficere, qualis ipſe erat. Et certe plus illorũ dolebat uicem, qui animo, quàm qui corpore læſi eſſent. Itaque uitia dãnans & perſequens eos qui pias eius admonitiones negligerent, caſtigabat ut emendatiores rederentur, damnabat, ne damnarentur.

Non eſt autem prætermittendum, quanta iuſtitiæ authoritate & conſtantia ſuam in Comitem ſupradictum ſententiam proſecutus ſit. Cum enim Comes ille Sedis Apoſtolicæ Pontifici ſignificaſſet, ſe contra datum ſibi priuilegium a Be: licenſi Ediſcopo excõmunicatum, idem Pontifex mandauit beato uiro per Tarentaſium Archiepiſcopum Petrum & alium quẽdam Epiſcopum, ut chariſsimum filium ſuum Comitem Hubertum, quem ſatis temere excommunicaſſet, abſolueret: ipſis etiam iiſdem Epiſcopis præcipiẽs ut ſi nollet Anthelmus, cuius conſtantiam nouerat, ipſi eum abſoluerent.

Ab anathemate quis nõ ſit abſoluendus.

Veniunt Epiſcopi, adferũt mãdata à Pontifice, multis hortantur uerbis ut ſummo Pontifici debitam præſtet obedientiam, & irati principis animum impendenda abſolutione ſibi cõcilier. Ille reſpondit: Qui iuſte ligatus eſt ſolui non debet niſi prius per penitentiam ſatisfaciat illi quem læſit atque ita erſi fortaſsis non digne & pro meritis, ſaltẽ miſericordia perſuadente & iuſtitia parcente, catholicæ Eccleſiæ reſtituatur. Neque enim uel ipſi beato Petro ſic eſt hæc collata poteſtas, ut uel non ſoluenda ſoluere, uel non liganda ligare debeat. Quanto igitur minus nobis? Id igitur certum habetote, me à ſemel pronunciata ſententia non deflexurum ſed eam plane retenturum.

Anthelmus relinquit Bellicẽſem eccleſiam

His auditis, Epiſcopi diſceſſere, nec, quanuis id mandatum illis eſſet, Comitem fuere auſi abſoluere. At tamen Pontifex cum id didiciſſet, Comitem abſoluit, idque Anthelmo ſignificauit. Ea autem re permotus uir fortis in Chriſto, & moleſte ferens, relicta Bellicenſis eccleſiæ cathedra, cupiens uni Deo in ſilentio & ſolitudine uacare ad cellæ optatam ſe quietem recepit. Sed Dominus, qui ad id eum honoris euexerat, non permiſit ut illic maneret.

Reducitur honorificè

Cum enim Bellicenſis eccleſia & omnis illa regio eius abſentia ſe deſolatam ſentiret, Clerici illius Pontificis maximi literis, quas impetrauerant, freti, eum repetierunt, atque ægre tandem obtinẽtes cum debito honore & reuerentia eum reduxerunt.

Comitem abſoluit.

Porrò Comes ille noluit ſe pro abſoluto habere, neque in eccleſiam ingredi auſus fuit, donec coram ſancto uiro ſeſe humilians, & ſatisfactionem pollicens, ab illo abſolutus, & eccleſiæ reſtitutus eſſet: Etſi aũt magnopere eum charum ſemper habuit uir Dei, etiã tum cum eum ab eccleſia ſepararet, at nunc familiarius & cum quadam reuerẽtia crebro illum hortabatur, modo blandis, modò acrioribus utẽs uerbis.

Comitis odiũ recrudeſcit.

Sed cum negligentem & incurioſum ſalutis ſuæ eum cerneret, & neque ſtare promiſsis, neque mala uelle corrigere, immo uerò ea potius cumulare, durius eum appellare, mala, quæ ſub eo, uel per eum fiebant, improperare, clientelaris officij ſponſionem & agnitionem, quam uulgo homagium uocant, ab eo exigere cœpit. Ea igitur rurſus Comiti materiam & fomitẽ odij miniſtrabant, ita ut teſtaretur nullum eſſe ſub ſole hominem, quem perinde haberet exoſum, atque Anthelmum Epiſcopum. Minabatur etiam illi, & uix ſeſe continens, mala ei machinabatur. Interim tamen ualde eum uerebatur, ſanctitati eius deferẽs etiam animo hoſtili: neque unquam in iis, quæ calumniabatur, cum aut lædere, aut dehoneſtare auſus fuit. Si quid aũt ab alio ei illatũ eſſet mali, gratulabatur. Cũ aliquando admoneret eum Epiſcopus, ut pro iis, quæ diximus, ſatisfaceret, ille reſpondit, ſe in foro paratum reſpondere. Mox adiecit Epiſcopus: Tu me iure fori, ego te legibus poli conuenio, diemque tibi

dico illum ipſum, quo omnes ſtabimus ad tribunal Chriſti. Sed de his hactenus.

In Epiſcopatu ſuo uir ſanctus in eam curam ſemp incubuit, ut ex ueritatis & miſericordiæ præſcripto omnia fideliter & accurate gereret: nec minus tamē priſtinæ uacabat religioni, immo uero ſolicite ne alicubi in toto ordine Carthuſiaoo ſanctarum inſtitutionum ſiue conſuetudinum rigor langueret, feruor repeſceret. Ab eius nutu pendebāt Carthuſiani Priores, & illo moderante, ſancta negocia diſpooebâtur. Dabat uero operam, ut omnia religioſe & ex Ordinis inſtituto atque præſcripto fierent. Habuit autem ſemper locum ſuum in prima Carthuſia, & in ea Cellam uacuam, ita ut unus eſſet ex ijs, quos habitatorū certus oumerus admittebat. In ea autem Cella ſæpe morari ſolebat, cum eſſet pertæſus oegociorum temporalium, ut illic recrearet ſpiritum ſuum, noo Epiſcopi maieſtatem, ſed humilis monachi ſubiectionē præ ſe ferens. Recreabat autem ſeſe, noo ciborum lautitijs, ſed ieiunijs et precibus: nō ſomno uel deſidia, ſed uigilijs & ſanctis exercitijs, non rumoribus aut fabulis uel muſicis inſtrumentis & modulationibus, ſed ſacris meditationibus, diuinis contemplationibus & iubilo mentis: non gaudio, cuius extrema luctus occupat, ſed luctu & mœrore, cui æterna conſolatio promittitur. His, inquam, Dei fidelis ſeruus reficiebatur & confirmābatur alimentis, perennis gloriæ ſpe illum roborante & conſolante.

Sæpe degit in cellula Carthuſiana.

Prou. 14. Mat. 5

Solebat etiam non raro uiſitare loca religioſa, in primis autē ipſi domeſtica aut ſuæ profeſsionis, cūquè ueniſſet ad quaolibet ſanctam cōgregationem, conuocatis fratribus, gratiſsima & melita oratione proponebat illis magnorum exempla uirorū, quos aut uidiſſet ipſe, aut de quibus auditione accepiſſet, mores eorum, dicta factaquè commemorans. Deinde comiter & iocunde ſingulos ad ſe accitos, ſibi aſſidere uoluit, aut ipſe è ſuo loco ſurgens, ad illos ſe conferebat, omnibus ſe conformās & accommodās, nec plus deferens maiori, atque minori. Tum uero familiari & placida exhortatione, uultu ad hilaritatē & iucunditatem compoſito, animabat eos ad ſuſcepti inſtituti perſeuerantiam & Profectum, ad ferendum libentibus animis iugū Domini ſuaue & onus leue, ſimul ob oculos eis ſtatuens illud immenſum præmium futuræ beatitudinis, à Deo ipſum diligentibus præparatum, quale oec oculus uidit, oec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Et quia uir ſanctus oihil ſibi tribuebat, oec ſua ſibi ſufficere arbitrabatur, ſed aliorum ſe ope indigere ab animi humilitate perſuaſum habebat, ſtudioſe eos orabat, ut in precibus ſuis ipſius eſſent memores. Ad quācunque oeniſſet ſeruorum Dei congregatiooem, ab ijs ſe in fratrem recipi & petijt, & impetrauit, idquè ſpecia-rim in cūctis Ordinis Carthuſiani monaſterijs. Erat enim ratiooi conſentaneum, ut quem Deus io illo cœleſti regno eximium fore ſciebat, ei in præſenti Eccleſia optata ſuffragia oon oegarentur. Concilijs Eccleſiaſticis, aut ſecularium negociorum tractatibus quoties ioterſuit, nullus oel Epiſcopus, uel alterius ordinis aut ſtatus fuit, qui non eum ſibi antepooneret. Omnes eum reuerebantur, ipſa etiam Romana Curia. Si quid enim uitioſum aut repræhenſione dignum in aliquo cerneretur, quantacunque is authoritate polleret, non dubitabat eum arguere. tantus illi inerat iuſtitiæ & ueritatis zelus. Neque enim ex arrogantia uel hypocriſi id faciebat, ſed feruore charitatis. Nec deerant, quibus ille eius iuſtitiæ zelus eſſet iouiſus: atque illi quidē eo præſente ori ſuo digitū imponebant, ſed abſenti detrahebant, eiuſquè facta rodebant dente canino. Compluribus ſane eius

Eſa. 64. 1. Cor. 2.

Quāti eū oēs fecerūt.

caſtigationes & repræhenſiones non erant ingratæ. Aduerſum ſuperbos ſeuerus & rigidus erat, eorum contemnens arrogantiam: humilibus comem, placidum & affabilem ſe præbebat. Obſtinati, pertinaces, & qui nollent reſipiſcere, durum & quaſi indignabūdum eum experiebantur, obedientes & morigeri, lenem, humanum & familiarem. Erga peccatores pœnitentes quàm pius, benignus & miſericors fuerit, norunt illi, qui ei peccata ſua confeſsi ſunt, & eius manus impoſitione cum Deo in gratiam reſtituti. Totis ſanè uiſceribus condolebat illis, idquè non ſine lachrymis, quas ab oculis eius eliciebat, non mœror animi, ſed ingens pietas & miſericordia & lætitiæ magnitudo. Iure enim gaudendum exiſtimabat, cum ipſo Chriſto teſtante, gaudium fit io cœlis coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiā agente. Conſolabatur quoque illos, dicens ueniam & Dei gratiam ipſos eſſe adeptos, atque deinceps, licet omnes ex animo diligeret, iſtos tamen peculiarius, non aliter, quàm ſuos mater filios. Miſeris & afflictis condolebat, eosquè conſolatione, conſilio, auxilioquè fouebat. In pauperes uero & inopes quis illo unquam benignior, quis humanior uiſus eſt? quia maiori erga illos miſericordia, quis de illorum ſubleuanda inopia ſolicitior fuit? Ex ijs, quæ habebat, nihil ſuum arbitrabatur, ſed omnia pauperum, quod quidem etiam reuera ſic erat. Non incubabat illæ pecuniæ theſauris, qui non permanent, ſed illis potius coaceruandis intentus erat, qui in cœlis repoſiti, amitti uel corrumpi nunquam poſſunt. Itaque dempris ijs quæ moderatus uictus poſcere uideretur, cætera omnia in pauperes erogabat, in primis autem religioſos ſiue monaſticæ uitæ cultores. Cum autē ſancta loca omnia amore & beneuolentia complecteretur, duas quaſdam ſanctas congregationes ſibi tuendas fouēdasquè ſuſceperat, ſingulari quodam ſtudio illas proſequens, & magnis ſuſtentans beneficijs, tū in ijs, quæ ad ſtructuras, tum quæ ad uictum neſtitūquè eſſent neceſſaria. Ex his una erat ancillarū Chriſti, uiduarum & uirginum, quæ ſexum imbecillem cum ipſo mundo uirili animo uicerāt, & io loco, qui Tuncis dicitur, eremiticam ducebant uitam. Altera erat leproſorum, ſub regula degentium, quam quidem uir ſanctæ conuerſationis & miræ humilitatis, Deo deuotus Guido miles Chriſti eo in loco, quem, Inter ſaxa, uocant, ad Rhodani magni fluminis ripam conſtruerat inſtitueratquè. Hæc duo loca crebro ſolebat ſanctus Epiſcopus inuiſere, animarūquè & corporum curam gerere, delectabaturquè eorum colloquijs, nec fœminarum reformidans acceſſum uir caſtiſsimus, nec leproſorum faſtidiens familiaritatem ſeruos Chriſti humilimus.

Erga cōfitentes quis fuerit.

Luc. 15

Itē erga afflictos & inopes.

Eo anno, quo ab hac uita deceſsit, magna annonæ caritas magnam tamen & calamitatem inuexit io homines. Tum uero ille quaſdam ſanctorum congregationes ſuis fouit bñficijs, & cōfluentiū vndique pauperū turbā uſq; ad meſsis tps quotidianis eleemoſynis ſuſtētauit. Mirabanť oēs, vñ tāta illi ſuppeterēt. Sed Dñs, q quinq; panibus totidē hominū millia ſatiauit, poterat ſeruo ſuo fideli augere & multiplicare ea, q̄ illius cauſa diſtribuebat. Certū aūt diē præfixerat, ad quē uſq; ꝓmiſerat ſe illas eleemoſynas cōtinuaturū. Itaq; Dño, qui extra mūdi huius exiliū ad patriā eū euocare conſtituerat, tātiſp expectante, donec id, qđ uouerat, eēt executus, eodē ipo die, quē eleemoſynis illis ꝓſtādis extremū ꝓſtituerat, à Dño uocatus, deceſsit è uita. Illo aūt die aduētāte, & futuræ uitæ, cuius obtinēdæ cā fideliter laborauerat, initio ꝓpīquāte, acuta febre correpꝰ, cū, ut fit ī ea ęgritudine, uerbis erraret, attū de reb. neceſſarijs interrogatus,

In annona caritate multos fouet beneficijs.

Matt. 14.

Febre corripitur.

rogatus, prudenter & accurate reſpondebat, in nullo prorſus errans. Flebant autem omnes eius amici & familiares, idque pietate potius, quàm mœrore ducti. ſciebant enim eius obitu dolendum non eſſe, ꝙ ad illum attineret. Petebāt uero ab eo benedictionem & conſilium: & ille bene eis precabatur, & conſilia ſuppeditabat. Cumque dicerent, ut res ſuas diſtribueret, reſpondit: Abſit à me, ut faciam teſtamētum, qui nihil habeo: quippe qui non ſum de hoc mūdo. Hucusque ex miniſterio ſacerdotij licuit mihi res commendatas curare & diſpenſare: at nunc quādo ijs frui non poſſum, nec diſpenſare licet. Rogabāt porro, ut Comiti ignoſceret, cum quo erat illi controuerſia, at ille nūquam ſe id facturum aſſeuerabat, niſi à calumnia ceſſaret, fidemque daret, ſe nihil vnquam ab Epiſcopi uel Eccleſiæ eius poſſeſsionibus exacturum: tum etiam de cæſo presbytero culpam ſuam pœnitens agnoſceret. Atque hæc quidem Comiti, qui in uico illo aderat, indicanda uidebantur, ſed non erat qui id auſus eſſet. Interfuere autem huic conſilio duo ex Carthuſiæ fratribus, genere nobiles, ſed humilitatis & fidei conſtantia multo nobiliores, nempe Haymo, quondam potens in ſeculo & magnificus, atque Giraldus. Hi Comitem adeunt, indicāt quid audierint ex Epiſcopo, hortantur ut miſſam faciat calumniā, à tanto patre ueniam petat, ut eius, qua ſe felicem fore ſperet, poſsit benedictione potiri. Audiens hoc Comes, Deo ſuam illi gratiam adſpirante, & beati uiri, qui eius ſitiebat ſalutem, intercedentibus meritis, timore correptus & corde cōpunctus, erupit in lachrymas, ſtatimque ueniens ad uirū Dei, culpam ſuam confeſſus eſt, & calumniam omnē miſſam fecit, promiſitque ſe eccleſiam defenſurum paratus etiam iureiurando id confirmare, & cum humiliter & obnixe ueniam peteret, cum illo in gratiam reſtijt, impoſitisque ei manibus uir Dei bene ꝓcatus eſt ei, dicens: Deus omnipotens Pater, & Filius & Spiritus ſanctus, benedictionis ſuæ & gratiæ tibi tribuat largitatem: creſcere te faciat & multiplicari, itemque filium tuum, cum nō haberet niſi filiā. Rati autem plerique illum errare, ſuggerebant ut filiam diceret, non filium. At ille ſemel atque iterum repetijt filium. Quam quidem prophetiam non multo poſt tempore nouimus completam, nato illi filio.

Non uult cōdere teſtamentum.

Comes ueniam petit ab illo.

Prædicit filiū habiturū Comitem.

Porro Clericos ſuos ipſum conſulentes admonuit uir pius, ut mutua ſe charitate complecterentur, ſtuderent concordiæ & unitati, & pacis uinculo inter ſe colligarentur. Ita demum illuſtri curſus ſui agone peracto, ſanctus Dei cōfeſſor Anthelmus Epiſcopus æternum adeptus eſt brauium: expletisque circa eū, quæ ei præſtari par erat, officijs, inter litanias & cantica ſpiritum Domino reddidit, ſexto Calādas Iulij, anno ætatis ſuæ amplius ſeptuageſimo, Epiſcopatus uero decimoquinto, ipſo regnante, cuius regnum nō habet finem, Domino noſtro Ieſu Chriſto: cui eſt cū Patre & Spiritu ſancto gloria, laus & honor, uirtus & poteſtas per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Chriſto ſpiritū reddit.

De quibuſdam miraculis eius, quæ aliquot locis contraximus.

ETſi uero non impar eſſet meritis, nec Deo minus gratus beatus Anthelmus pleriſque miracula facientibus, at tamen in uita ſua haud ſecus atque peſtem quandam id uitare conſtituit, ne ſanctus diceretur. Non enim in ſe gloriari ille nouerat, ſed in Domino, nec æquum arbitrabatur, ut efficiendorum miraculorum gratiam ſibi uſurparet ipſe indignus (ita enim de ſe ſentiebat) peccator. Sed interim tamen eximiæ uirtutes & præclara opera eius, miracula erant, & licet ille ſe celaret, nō pauci tamen eius meritis ſe ſenſere moleſtijs liberatos. Quàm uero celeriter fides eius optata impetrarit à Domino, ex eo, quod ſubijcimus, poteſt miraculo animaduerti. Cum die quodam iter faceret, qua trāſiturus erat, miſer quidam iacebat homo à ſerpente ictus. Is, ueneno ſe per corpus diffundente, uerſus in tumorem, acerbiſsime cruciabatur, nihil niſi mortē expectans. Venientem ad eum locum uirum Dei orabant qui aderant, ut paululum ſubſiſteret, præſtaretque conſilium, quid remedij eſſet homini calamitoſo adhibendum. Tum ille miſertus eius, non ſine lachrymis Crucis ſignum in eum expreſsit, moxque tumor & dolor omnis euanuit. Dignum ſane erat, ut Chriſtus propter ſeruum ſuum, qui crucem ſuam tollens, ipſum ſecutus erat, & carnem ſuam crucifixerat cum uitijs & concupiſcentijs, Crucis miniſterio & mala pelleret, & bona largiretur. Seueriſsime autem uir Dei prohibuit ſocijs, ne cui id indicarent, cæteris quoque, qui illic aderant, dicebat, Dei beneficia non ſuis meritis, ſed illorum fide impetrata, ne ſibi adſcribenda putarent. Neque enim tantopere fur in furto depræhendi reformidat, quàm hic uir ſanctus hominum laudibus celebrari, quippe qui nō alio, quàm peccatoris, loco ſe haberet.

Crucis ſigno ſanat à ſerpēte ictum.

Non uult laudari.

Poſtquam autem ex mundi huius caligine ad illā lucem ſempiternam commigrauerat. Dominus non eſt paſſus ſanctum ſuum, qui ſe occultauerat, diutius in obſcuro latere, ſed euidentibus miraculorū ſignis eius ſanctitatem declarauit. Nam cum eius uenerabiles celebrarentur exequiæ, & ſacrum corpus monumento conderetur, eo loco, ubi humatus eſt, tres lampades erant, quæ non interdiu, ſed noctibus accēdi ſolebant, præterquam in præcipuis ſolennitatibus. Erat igitur etiam hæc ſolennitas præclara, non funeris, ſed triumphi. Ecce enim, dum cuncti ad ſacrum funus intenti ſunt, uident in una ex ijs lampadibus ignem immenſo lumine coruſcare, Admirantibus illis & ſtupentibus, etiam aliæ duæ diuinitus accenduntur, ſimulquè omnes illuſtrius de ſe lumen ſpargunt. Fit clamor eccleſiæ exultantis, & Deum laudantium. Accurrunt omnes tum indigenæ, tum peregrini, qui illic aderāt, tantoquè ſpectaculo obſtupeſcūt, In ijs fuit etiam Comes Hubertus & ſocer eius Girardus Viennenſis, & qui cum illis erant uiri illuſtres non pauci. Vt uidit autem Hubertus Comes inſigne miraculum, tremefactus, ex Epiſcopi ædibus, in quas ingreſſus fuerat, egreſſus eſt, & omnia, quæ illic ſibi uendicarat, ibi reliquit.

Tres lāpades in eius funere diuinitus accēduntur

In territorio Gratiopolitano uir nobilis erat, Deū timens cum coniuge ſua. Amauerat illos Anthelmus, totius boni amator. Deerant ijs proles, quòd matrona ſterilis eſſet. Vt autem peruenit ad eos fama tot miraculorum, quæ ad ſepulcrum uiri Dei fiebant, ait uxor marito ſuo, Ibo ad Dominum meū ſanctum Anthelmum, nihil dubitans, quin ſit mihi à Domino prolem impetraturus. Abijt preces obtulit deuotas cum multa fide & ſpe, domum reuerſa, concepit & enixa eſt. Eiuſmodi miraculum fecerat etiam in uita ſua. Negocij cuiuſdā expediendi cauſa uenit Geneuam. Hoſpitio acceptus eſt à Buiamundo amico ipſius. Poſtquam aſſedit, Vbi eſt, inquit, domina? Volo eam uidere. Venit illa, hortabatur uir beatus ambos, ut fidē cōiugij & mutuū amorē cōſeruarēt, bonis operibus eēnt dediti, diuinoque timori ſemꝑ inhærerēt. Dixit aūt ad illū Buiamūdus, Dñe, ſatis ꝗdē oīa ex ſnīa hēmus, ſed vnū, qđ uel maxime optamus, deeſt, nēpe proles. Tū uir ſanctus uocat ad ſe matronā, pīgit crucē in frōte ei⁹, dicit ore iucūdo,

Sterilis parit.

Nota uim S. Crucis.

In nomine Domini fac mihi unum filium. Mox in uirtute Crucis mandatum fidei, fidem effectus conſecutus eſt. Concepit enim ex marito, & opportuno tempore edidit filium.

Cælitus punitur ridens miracula uiri Dei.

Adoleſcens quidam nobilis, nondum adeptus militiæ cingulum, oderat ſanctum uirum, fortaſsis ab illo quandoque obiurgatus. Is cum tranſiret reuerendum eius ſepulcrum, uideretque ibi iacere homines morbidos & male affectos, illorum fidem ſtultitiæ tribuens, ibat cachinnans. Et ecce ſubito acri corripitur febre, & intolerabili ardore uexatur, ſpem uitæ abijciens. At colligens ſeſe, duci cœpit pœnitentia, ſociorumque manibus, cum per ſe non poſſet, eo perductus, humiliter ueniam petijt, uota nuncupauit, & liberatus eſt. Idcirco enim corpore pœnas luit, ut animo ſanaretur.

Miracula ex uino, quo corpus beati uiri ablutũ fuit.

Alius quidam nobilis adoleſcẽtulus hemitritæo, id eſt, ſemitertiana febre dire cruciabatur, cui accedebat etiam morbus caducus. Is de uino, quo ablutũ fuit ſacrum beati uiri corpus, bibens, curatus eſt: eiuſdemque uini potu multi à diuerſis ſunt morbis liberati.

Mercator quidam ab extera regione reuertens, ꝓ diſtractis mercibus ſuis aurum, argentum & magnã ſerici copiam reportabat. Cum tranſmitteret autẽ Rhodanũ flumen, equus, cui ea omnia impoſuerat, cum ſarcina è naui decidit. Et primo quidem uidebatur ab illis, qui erant in naui, dum fluminis impetu traheretur; ſed preſſus ſarcina, ab eorum oculis ſubductus eſt. Poſtquam igitur caſſo labore eum deſijt mercator inquirere, eumque ſe recuperaturum deſperauit, ꝙ eo in loco ſit quaſi abyſſus quædã, ut audiuit beati Anthelmi nomen & miracula, fide & ſpe animatus, uenit ad ſacrum corpus eius, poſitoq; illic cereo, quem in eius honorem confecerat, in uigilias & preces incubuit, munera obtulit, uota fecit. Mane poſt celebrata diuina myſteria, per pijſsimi confeſſoris merita de diuina confidens miſericordia, redijt ad locum, à quo mœſtus receſſerat, ſpe bona factus hilarior, & ecce uidet cadauer equi, quem longius ui fluminis raptum conſpexerat, in portũ eiectũ, rẽque ſuam omnem ſaluam & illæſam, cum ſane admiratione dignum eſſet, ſericum nihil madefactum, nihil ulla ea parte corruptum. Itaque ablata ſarcina, ſolius equi iacturam non magnipendens, Deo & pijſsimo eius confeſſori gratias egit, lætusque abſceſsit.

Inſigne miraculum.

Sed ſi ego ea omnia, quæ benignus Deus ꝑ ſeruũ ſuum mirabiliter efficere non deſinit, annotare uelim, tempus me citius, quàm materia, deficiet. Non poſſum tamen unum illud prætermittere, quod cæteris longe antecellere uidetur. Fiſciliacum uocãt rus, quod à Bellicẽſi urbe ſex abeſt milliaribus. In eo puerulus quidam trium circiter annorum, matre eius alibi occupata, domo egreſſus, longiusque progreſſus, hac illac errabundus uagari cœpit. Tarda tandem hora recordata mater pignoris ſui, undique circũſpiciens, nec tamen ulla eius ueſtigia aſpiciens, metu & tremore correpta, ꝙ male agi, cum paruulo ſuſpicaretur, circũquaque ſedula curioſitate inquiſiuit eũ. ad extremum ad præterfluentis riui alueum ſe conferens, uidet filiolum ſuum lapſum in aquas: cumque procul ab aquis corpuſculum agitari cerneret, exiſtimans eũ adhuc uiuere, in hanc erupit uocem, Deus & ſancte Anthelme à uobis repoſco filium meum. Deinde accedens propius, & eum extrahens abaqs, ut uidit exanimem, uellere capillos, ſcindere ueſtes, genas unguibus lacerare, pugnis uerberare pectus, uallem omnem mœſtis complere clamoribus cœpit, miſeram ſe uociferans, & ſibipſi uolens adferre manus. Accurrit uero pater anxius, aduolant uicini ad tam miſerandum ſpectaculum, dolent uicem parentum miſerorum. Inde domum deportatur puer, diu fouetur, ſed non caleſcit, nec quicquam in eo uitalis ſpiritus deprænenditur, cum à mane uſque in ueſperam ferè confotus eſſet. Igitur de eius ſepultura agitur, ſed mater ſe opponit, conſtantique animo dicit, Ego cadauer feram ad beatum Ioannem & ſanctum Anthelmum dominum meum. Credo eorum merita a Domino reſtitutum mihi iri filium meum, quẽ propter peccata mea abſtulit mihi fraus inimici. Illa ſic inſtante, pater paruuli corpuſculum, comitante matre & uicinis, in eccleſiam Bellicenſem adducit, & ad beati Anthelmi depoſuit ſepulcrum. Aderant eius urbis permulti utriuſque ſexus homines, qui eos ſecuti erant in Eccleſiam, quibus miſeræ matris lamenta & fideles preces lachrymas excutiebant. Nã inſtar Cananææ illius, multa fidei conſtantia, precũque inſtantia clamabat ſe peccatricem, ſibi dicebat pœnam deberi, atque à ſe ultionem expetendam, nõ ab inoxio infantulo, ſimul implorans ſanctorum illorum, quos diximus, ſuffragia. Nec eſt fruſtrata ſpe ſua. Nam paulo poſt cœpit moueri puer, ſed mater territa, ab eo receſsit, rei euentum contemplatura. Deinde audiuntur leues quidam infantuli uagitus, poſt paululum, cum nemo ad eum accederet, cũctis ſtupentibus ſurrexit, & arrepto Scipione, qui iuxta illum erat, ad menſuram iactus corpuſculi eius, ad ſanctum ſepulcrum progreſſus eſt, ibique reſedit. Tum demum mater auſa accedere cum alijs affatur puerum, & ille reſpõdet, prorſus incolumis, nec quicquam mali ſentiens, perinde acſi nihil incommodi perpeſſus eſſet. Exiſtit apud omnes ingens exultatio, cum timore quodam & admiratione coniuncta, flent parentes præ gaudio, pietate mouentur uniuerſi. Clerus, nobiles, plebij aduenîunt, Deum pariter omnes lætabundi laudant & prædicant, qui per ſanctos ſuos faciat magna & admiranda, Cuius imperium & poteſtas ſe porrigit in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Matt. 15.

Puer mortuus reuiuiſcit ad ſepulcrũ Anthelmi.

In Eccleſia ſanè Bellicenſi meritis beati Anthelmi multa alia facta ſunt miracula, quæ hominum incuria non ſunt in ſcripta redacta, quanquam eorum tam ingens profecto eſt numerus, tantaque aſsiduitas, ut commemorari omnia non poſsint, quando confluentibus undique turbis ad eius uenerabile corpus, innumera credentibus beneficia obtingunt. Gaude igitur & lætare Eccleſia Bellicenſis cum tota diœceſi, tam eximij patris illuſtrata præconijs. Lætamini ciues, quia quem in uita meruiſtis habere paſtorem, nunc multo etiam magis protectorem & pium apud Deum interceſſorem habetis. Lætamini uel maxime omnes uos, qui in clero eſtis, quibus tãtus obtigit theſaurus, quo locupletati, non ſentietis inopiam, ſi tamen digna ueneratione uos noſſe oſtẽderitis, quantus & qualis ſit, & quanto colendus honore. Non deſinet ille ueſtri curam gerere, per illũ, Domino largiente, multa uobis aderit proſperitas & pax, ſine qua nõ poteſt ulla creſcere eccleſia, niſi forte. quod abſit, circa illum negligentes ſitis. Date igit̃ operam, ut ex aĩo illũ diligatis ac ueneremini, ſi modo Deũ uere diligitis; ſi Deo placere cupitis, cui placet ille. Eò.n. uos inuitat oĩpotẽs remunerator, qñ tot admirãdis, ut cernitis, eũ ſignis ornati. Quẽ ergo Deus potẽter & magnifice, illũ uos piè ac religioſe, quãtũ humana fert fragilitas, honorare cũ ſumma reuerẽtia. Qui nos in cœlis cupit hẽre ſocios, deuotos habeat in terris cultores. Quicqd ei à uobis honoris ĩpẽſũ, in uos redũdabit. Ille uobis ꝯferre aliqd põt, nos illi nihil. Nõ eget ille ũra ope, qui ſummo fruit̃ bono. Sanctis habere honorẽ, nihil aliud eſt, ꝙ Deum ipſum

Innumera eius miracula.

ipſum honorare, qui in eis eſt, & cuius corporis mē-
Sāctis impenſus honor, in Deū redūdat. bra ſunt illi. Habetis in illo eſempla uirturum illu-
ſtria, ſit ille uobis inſtar ſpeculi ob oculos ꝑpoſitus,
ſanctisque ſectandis moribus illum imitamini, ut ad
quam ille iam peruenit beatitudinem, eam uos quo-
que, illius meritis & precibus adiuti, adipiſci merea-
mini. Quæ noſtra humilitas ueſtræ amplitudini au-
ſa eſt ſuggerere, ea uos longe rectius curaturos non du
bitamus, quàm nos ulla dicendi facultate conſequi
poſsimus: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto,
qui cum Patre & Spiritu ſancto uiuit & regnat per
infinita ſecula, Amen.

VITA S. PATRIS NOSTRI Samſonis Hoſpitum Exceptoris, Authore Simeone Metaphraſte.

PArtim quidem magno Samſoni
gratum noſtrum animum ſigni
27. Iunij. ficantes, & ei cultum debitum
exhibentes: partim autem ho-
minum iuſtam uitantes repræ-
henſionem, ad hanc acceſsimus
orationem, & illius ſcribendæ
uitæ munus grate ſubijmus.
Quomodo enim non optimo iure repræhēderemur,
ſi cum multorum aliorum ſanctorum, partim quidē
Martyrum, partim autem, qui Deo alia ratione pla-
cuerunt, horum quidem labores & certamina, illo-
rum uero uitam & res geſtas diligenter conſcripſeri-
mus: hunc autem magnum Samſonem uideamur cō
temnere, & maxime qui eſt adeo propinquus, & (qđ
ad ſepulcrum quidem attinet, quod res efficit admi-
rabiles) eſt nobis uicinus: idque eum nullum ex ijs,
qui nos ꝑceſſerūt, inuenerimus, ꝗ fuerit eiuſdē, cuius
nos animi, & uitā illius ſcriptis diligēter mādauerit.
Neque uero me latet, à uiro pio & Pontifice, & cu
ius etiam magna fuerit eruditio, magni Samſonis cō
poſitum fuiſſe Encomium. Ego autem dico uitā ſin-
Encomiū Sāſonis cōpoſitum ab ep̄o. gulatim cōpoſitam, & accurate res illius tractantē,
& quæ præterea rerum mirabilium ſatis amplam fa-
ciat mentionem. Hoc enim, neque alios nouimus,
qui in hodiernum uſque diem fecerint, neque nos id
ſatis facere poſſumus, qui ab illis temporibus ſimus
multum remoti: neq; eius uitam perfecte perſequi,
niſi ſolum eam referre paulo diligentius, & pauca ex
eius miraculis uitis pijs ad Dei gloriam exponere.
Eius enim paruum uitæ opuſculum, in quod è clero
acceptum incidimus, id uiſum eſt non ſolum negli-
genter compoſitum, ſed etiam reſtatur eum, qui id
compoſuit, nihil habuiſſe eruditionis: immo uero
nec ea ipſa, quæ narrat, ſatis perfecte & abſolute tra-
duntur, & longe abſunt à ſumma perfectione. Quin
etiam illud opus, quo diu uſi ſumus, inuenimus ſe
habere ſimiliter, & ex eadem (ut aiunt) factum eſſe fi
delia, & inſcriptum quidem eſſe Encomium diuini
Samſonis, & habere ſingularem quandam narratio-
nem eorum, quæ ab illo in uita geſta ſunt: ſed parce
admodum, & maligne uiris bonis præbens guſtum
eius miraculorum. Quod autem nos omnium maxi-
me conturbat eſt quòd ipſi (quòd ad res geſtas atti-
net) cum eas aliunde habere non liceat, eos ſumus ſe
cuturi. Ea de cauſa petimus nobis dari ueniam ab ijs,
qui legent ea, quæ ſunt à nobis elaborata, ut nos nō
condemnent negligentiæ, neq; hanc minime exami-
natam reijciant narrationem. Neque enim noſtrum
eſt hoc opus, ut prius diximus, ſed ſumus aliorum ſe
cuti ueſtigia. Illud itaque Herodoti hic poterit cō-
mode dici eſſe potius Iſtiæi calceum, etiamſi ipſum
induerit Ariſtagoras: Ita autem habet.
Hic ergo magnus, & cuius omnem orbem terræ *Samſonis*
peruaſit fama, Samſon genus quidem duxit ex illa ce *patria*
lebri & inclyta Roma. Ortus eſt autem ex non igno *Genus*
bilibus, nec vulgaribus parentibus, ſed etiam ualde *& pa-*
honeſtis & claris: quorum magnæ quidē erant opes: *rentes.*
gloriabantur autem ſe genus ducere ex ſanguine Im
peratoris. Sed cum uiri huius maximi res externæ,
ita ſe haberent, neque res quoque ſuas habebat con-
temptui. Quomodo? Nam & utrorũq; magnam curā
gerebat, & diuinæ ſcripturæ lectioni erat intentus:
& tanquam iucundiſsimo cibo ei diligenter adhære
bat: & breui tempore uenit ad omnem eius cognitio
nem. Verum cum neque medicinæ, quæ erat ars ual- *Studet*
de humana, uir longe humaniſsimus ſtudium abie- *medici-*
ciſſet, ſed ſe etiam ei diligenter dediſſet, etiam ſi arte *na.*
parum admodum ad quæſtum ſit uſus, in pauperibus
tamen celsit diuinæ gratiæ miniſterio, morbos cu-
rans immedicabiles, & tanquam gratiæ uelamento
arte utens propter ſummam humilitatem.
Poſtquam autem eius parentes è uita exceſsiſſent,
non amplius cunctabatur, nec differebat: ſed apta ac
cepta occaſione, utpote quòd nullus eſſet prohibitu-
rus, ea faciebat, quæ ſibi uidebantur, & ijs, in quas ca
dit interitus, diuitijs, & quæ ſunt ad breue tempus, di
uitias commutabat æternas, conuenienter diuinæ uo *Matt.*
ci Domini, quæ iubet uendere ea, quæ habet, & præ- *19. &*
bere eleemoſynam, & hinc parare crumenas, quæ mi *6.*
nime ueteraſcunt. Dabat uero opes non parce, nec *Liberalis eſt*
paulatim, ſed nec guttatim diſtillans, ſed profuſe ad
modum & large, ambabus, ut dicitur, manibus effun
dens in uentres pauperum, aut eſurientium: idque *in pauperes.*
non ſemel, aut bis, ſed per totam uitam: Ei enim
ſemper æqualis, & cum eo nutrita fuit eleemoſyna.
Seruorum autē greges nolebat amplius apud ſe ma-
nere, neque in ſeruos uti arroganter imperio: ſed po
tius libertate dignabatur ingenue, eis abunde præ-
bens, quod ad uictum ſufficeret. Quid enim ei opus
erat ſeruiture hominum, qui ſe uerum & germanum
ſeruum Domino conſecrauerat? Sic itaque in ſecul
lares affectus, & quibuſdam temporalibus, tanquam
uinculis laxatus, erat re uera leuis & accinctus, &
una quidem tunica, uno autem famulo contentus.
Deinde Roma relicta, hic uir egregius in hanc no
uam uenit Romam diuini, inquam, Conſtantini ci
uitatem. Atque quænam quidem eum cauſa permo
uerit, nequaquam poſſum dicere. Sed non ſine Dei
numine, neque omnino inutiliter uerſatus eſt in hac
regia ciuitate: in qua eſt etiam ſacrum eius corpus re
poſitum, theſaurus ſacroſanctus, diuitiæ, quæ mini
me conſumuntur, omnium morborum remedium.
Hic ergo oīex parte magnus Sāſon, cū ad hāc per
ueniſſet ciuitatē, in quadā parua & humili domo ha
bitabat. In ꝓximi aūt cura gerenda erat aſsiduus. Nā
cū hanc domū benignitatis argumētū, & gratuitam
feciſſet officinā, eos, qui morbo ꝓmebant, hoſpitio *Morbidos ex-*
excipiebat, & fraterne tractabat: nec ſolū in eos omni *cipit hoſ-*
utebat cura & diligētia, ut uolūt leges artis, ſed & ci *pitio.*
bū, & cubile eis impertiebat, cōueniēter Chriſti ꝑce
ptis, partim q̄dē artē, partim autē atq; adeo magis
oſtēdēs gratiā. Vbi. n. eſt artis opus, dæmones expelle
re, & morborū mirabilē efficere curationē? Quæ q̄dē
ei facere, nō minus q̄ uelle, erat facile. Et (ut ſemel di
cā) alterius q̄dē aliq̄d aliud, Sāſonis aūt hoſpitalitas
& benignitas, & in egētes miſericordia, erat adeo ꝓ
pria, ut ꝓpemodū rediret ad neceſsitatē naturæ: ſi-
cut ſoli quidem illuminare, igni autem urere. Hinc
etiam euadit manifeſtus ei, qui tūc erat Chriſti Pōti
fex. Bonitatis. n. ſplēdor & decus eos, q̄ eā exercent,
cito propalat. Is autē erat Menas, uirtute nō obſcu-

Initiatur ſacerdotio rus. Et ab illo ordinatur ſacerdos, triginta iam annos natus, & paulopius. Deinde ei etiam euadit manifeſtus, q administrabat Imperiũ. Id autẽ ex eo accidit.

Iuſtinianus quidem erat, qui imperabat, cuius & Imperij diuturnum fuit tempus, & uita illuſtris. Ei morbus incubuit ualde grauis, cum ei male affecta eſſent pudenda, & ueſica graui laboraret ulcere. Atque ille quidem patiebatur & laborabat, nec dolores ferre poterat. Ei autem erat circunfuſum examen medicorum, & circa eum, ut mos eſt, aderant magno ſtudio diſputantes: qui ad promittendum quidem, & ad bona ſpe implendum ſunt ualde prompti, ut qui & eius manum, qui laborat, hinc incitent, & efficiant, ut ſit ad dandum alacrior, ut autem quod promiſerunt, deducant ad effectum, & eum, qui laborat, liberent ab eo, quod eum male habet, non ſolum breui non poſſunt efficere, ſed neque longa mora & dilatione, neque longi temporis utẽtes auxilio: ſed parati quidem ſunt eorum, qui laborant, accuſare tarditatem, aut etiam ad id, quod eſt deterius, procliuitatem, ut qui, uel præceptis non acquieſcant, uel in cibo, & potu non ea, qua par eſt, cautione utantur: ſe autem, & ea, quæ ad curandum adhibẽt, medicamẽta minime repræhendunt. Quid ergo Imperator? Poſtquam uidit eos multa quidem dicere, & magna uerba loqui, nihil autem conferre ad curationem, imo uero lædere, & maiores dolores afferre, ipſe agitabatur quidem doloribus, ferre uero non poterat. Atque omnes quidem medicos ex æquo condemnãs ut inutiles, in malam rem abire iuſsit, ad Deum aũt confugit, & ei magno ſtudio adhæret, & illinc quærit auxilium. Nonnunquam enim egeſtas docet, qđ nobis ſit utile, & efficit, ut diſcamus, undenam uerũ ueniat auxilium. Auxilium enim meum, inquit, à Domino.

Pſ. 120 Cum itaque uehementer petijſſet, non tarde con-
Viſio Iuſtiniani Imper. ſequitur, ſed ei in ſomnis oſtenditur multitudo medicorum, qui ordine quidem adſtabant, honeſta uero, & quæ ſacerdotibus conueniebat, erant ueſte induti. Vidit autem quendam accedentem Eunuchum, ex auro quidem contexta ueſte indutum, Præpoſito uero amictu ſimilem, qui uiſus eſt oſtendere vnumquẽquam ex medicis, quo ſit vultu, ætate & habitu, inter quos vnum, qui erat ſpecie humilis, canis decorus, ueſtitu honeſtus & compoſitus, & diligentius curare, ut notus eſſet Imperatori, & efficere, ut sciret qualis eſſet in omnibus, & dixiſſe: Hic ſolus, & nullus ex alijs, tibi poteſt dare, ut à morte libereris. poſtquam autem a ſomno fuit excitatus Imperator, uerum iudicans eſſe ſomnium, (Vt crederet enim effecerat, qui prouiderat ut uideret, & quæ uiſa fuerãt, erat re ipſa confirmatus) impletur quidem gaudio, accerſit autem ſtatim medicos. Et illi quidem cõuenerunt, & ſe ei omnes coram ſtiterunt. Ille uero unũquenque luſtrabat, diligentiſsime perſcrutans, & nõ minus examinans, quàm aurum lapis Lydius, vultũque & figuram, & ætatem, conuenienter ſignis, quæ erant oſtenſa per ſomnia. Poſtquam autem nullum uidit tale ſignum in eis, qui aderant, dolore afficiebatur, & perplexus erat animo, & erat adhuc ſitientior, ut qui non eſſet promiſſum aſſecutus. Hinc acris & uehemens facta eſt inquiſitio, donorumque & maximorum honorum promiſsiones. quos, qui uiſũ, qui quæritur, erat oſtenſurus, conſequenter ſignis quæ uiderat Imperator, mox erat acceptutus. Quo cognoſceretur autem, ſignum erat, non quumodo Pelopidis (ut narrat fabula) humerus, ſed uirtus inſignis, & præcipue moderati mores & compoſiti.

Cum autem eſſet difficilis inuentio, (celabatur enim, non formam mutans, ut fingunt Proteum, ſed quodam diuino hoc eueniente conſilio, ut tardior oſtenſio eum redderet magis deſiderabilem) uix tandem unus ex medicis Imperatoris, notus quidem Imperatori, magno autem Samſoni familiaria, & qui res illius optime nouerat, non uirtutis ſolũ, ſed etiã gratiæ & miraculorum, eum manifeſtum reddit. Hic autem illi facile erat conijcere, eum eſſe, qui illũ erat curaturus. Hic ergo ipſe magnum illum Samſonem notum reddit Imperatori, & ei tantam conciliat lætitiam, quantam ij, qui laborant morbo corporis, & ab eo cupiunt liberari, ſoli poſſunt intelligere. Atq; ſtatim quidẽ uenit admirabilis Samſon, neque enim inter uiſum & auditum interceſsit tempus, uel breuiſsimum, tantum eius uiuendi Imperatorem ceperat deſiderium. Cum uero eum uidiſſet, ex ijs, quæ noctu uiſa fuerant, pulchre recognouit ea, quæ cernebantur interdiu, utpote oculorum manſuetudinem, formæ hilaritatem, morum honeſtatem, barbæ ſqualorem, aſpectus triſtitiam, & quæ eum decebant ſigna moderationis. Hæc cum ille, admirabili accedente Samſone, eſſet contemplatus, non potuit amplius contineri, ſed ſurgens præ immoderata lætitia eum, qui ſpecie uilis erat & abiectus, is, qui erat inſignis Imperio, amplectitur, & ſuauiter admodum oſculatur, non os ſolum, ſed etiam caput, dicens: Certe, o pater, tu es ipſe, qui mihi admirabiliter in ſomnis apparuiſti: Quinetiam te morbum meum pollici- *Iuſtinianus Sãſonem oſculatur.*
tus es curaturum. Hæc cum dixiſſet, ſtatim ingreſſus eſt in Regiæ penetralia, ſanctum illum manu tenens. Neque enim exiſtimabat ſe magnum quid facere, illam honorans, quam erat aſſecuturus lætiorem miraculum.

Poſtquam autem ingreſſus eſt Imperator, & eum habuit ſecum ſedentem, nondum eum humane accipiendo ſatiatus, plura adhuc faciebat. Eius manus capiens, ſuis imponebat oculis, & eas cum maxima uoluptate deoſculans, & in eas diſtillãs lachrymas, lætabatur. Morbi enim, qui eum premebat, neceſsitas efficiebat, ut homo appareret potius, quàm Imperator, & qui humanis flectebatur miſerijs, quàm qui Imperatoria efferebatur magnificentia. Verum enimuero hæc magna Imperatoris moderatio & religio, grauem ſancto iniecit moleſtiam, & perinde acſi ei fieret iniuria, & in eum nimia exerceretur modeſtia, non potuit tenere ſilentium: ſed ne ſic feceris, o Imperator, neque tam demiſſe & abiecte, acclama- *Sãſonis*
bat, nec eo, quòd te ipſe immodice deijcias & depri- *modeſtia.*
mas, efficias ut damner arrogantiæ. In quo enim ſum communibus hominibus ſuperior, qui ſum miſer, & peccatis obnoxius, & opus habeo magna Chriſti benignitate & clementia? Verumenimuero hæc tua fidei abundantia & feruor, eſt futuri à Chriſto auxilij certus nuncius, qui eſt Rex Regnum, & põt omnia facerẽ. Cũ ſic dixiſſet, impoſuit manũ parti patienti. Et ea quidẽ ſuo fungebat̃ officio: Is aũt copia *Vult celare miraculũ, ſed non poteſt.* humilitatis uolẽs celare abũdãtiã gratiæ, qbuſdã rebus, quas parti laborãti ex arte impoſuit, curationẽ conabat̃ aſcribere. Sed medicamẽtũ, quod applicabat̃, uincebat, q̃ celabat̃, ueritas, & q in alijs fuerat cognitus rerũ effector mirabiliũ, in hoc quoq; fuit cognitus feciſſe miraculũ. Nõ multi. n. dies pterierũt, & Imperator fuit oĩno liberatus à morbo, & eſt integram aſſecutus ſanitatẽ, repletuſq; eſt lætitia & admiratione, illa qdẽ pp recuperatã ualetudinẽ, hac aũt ppea, φ q eũ ſanũ fecerat Deo eẽt familiaritate coniũctus.

Deinde etiam, ut magni Samſonis opportunis donis remuneraret curationem, aurum donauit ſplendide ac magnifice, & quæcunque poterant incitate deſiderium eius, qui ſecundum carnem, inquam, uiuit, & non ſecundum ſpiritum, ut dicit diuinus

Apoſtolus

Apoſtolus. Illi autem tenuiter & frugaliter uiuere, *Galat. 5.* erat bonum per ſe expetendum, omnibus quidem diuitijs beatius, quauis uero gloria ad dignitatem excellentius. Imperatoris certe liberalitatem & munificentiam opportunis & ualidis recuſauit excuſationibus Illa mihi das, dicens, ò Imperator, quæ lubenter reliqui propter Chriſtum ut qui multas poſsiderem pecunias, & multas haberem poſſeſsiones. Quomodo ergo ea accipiam, ſine quibus uiuere aperte inueni utilius, & à quibus prudenter diſceſsiſſe, Deo eſſe cõiunctum, dilucide eſt oſtenſum? Quod ſi propter ſummam tuam benignitatem & humanitatem, uis nobis aliqua in re gratificari, id fiat Deo potius, & ita quod factum fuerit, ad nos quoque tranſibit. Fiet autẽ hoc, ſi prope meam domunculam, quam & ipſe habito, & aliquos ex ijs, qui morbis laborant, introducens curo pro uiribus, ægrotantibus domum aptam excitaueris. Hoc enim tibi & clarum nomen pariet, & conciliabit mercedem, quæ auferri non poterit. Audiuit Imperator, & quod petitum fuerat, lubenter admiſit, tanquam donum potius, quam tanquam petitionem *Tẽplũ Sophiæ & domus hoſpitalis ædificãtur.* Et ſtatim (tunc enim diuinum conſtruebat templum nomine Dei Sophiæ) iuſsit ut id quoque ſimul ædificaretur prompto & alacri animi ſtudio, & eorum, qui ædificabant, magna multitudine, & omni impenſa cum copia ipſo quidem ſuppeditante liberaliter, ex magni uerò Samſonis ſententia effecto ædificio. Poſtquam autem pulchrè & magnificè fuit ędificatum, & ab eius fuit nomine denominatũ, protinus illi fuit permiſſum. Et ipſe erat diuinus ille Samſon, cui commiſſa fuerat domus adminiſtratio.

Adijcit autem Imperator aliud quoque dignũ Imperatoria munificentia. Non exiguam enim ſuorum bonorum partem, & nõ ſine egregio propoſito, huic ædi ſanctæ conſecrat, diuiſam ſcilicet ex prædis, quas admirabilis ille Beliſarius adeom attulerat è terra Aſſyriorum, quæ re uera erant præclaræ & opime. Deinde domum quoque munit donis poſſeſsionum, quę & ad alios eius ſumptus ſufficiebant, & ad alimentũ medicorum, & eorum, quibus erant alia commiſſa munera. Cum multos autem annos ſic tranſegiſſet ille beatus in cura gerenda ægrotorum, de quibus omnibus erat inſtar patris ſolicitus, & iam ad grauem deueniſſet ſenectutem, & corpus imbecillum ei mortem parturiret, parum quidem ægrotat, & quod poſſet oſtendi eſſe proœmium & occaſio mortis. Moritur autem non triſtis, neque grauiter & ægrè ferens deceſſum, ut ſolent animæ quæ corporis & mundi nimio tenentur amore: ſed leuiter & hilariter, ut qui pulchrè ſciret, à quo uocaretur, & à qua perturbatione ad quam tranſiret requiem, & quantæ uoluptates eſſent beatam eius animam excepturæ. Ex laboribus enim remunerationes, & fructus nouerat ex ſeminibus. Atque Deo quidem digna & munda illius anima ad cæleſtes tranſit habitationes: ſacrum uerò & ſanctũ eius corpus deponitur honorabiliter in Maximo templo Mocij martyris, utpote quod magnus ille Sã*S. Samſonis.*ſon ex eo diceretur trahere cognationem, non corpore ſolum, ſed multo magis animo & moribus. Quam multis autẽ clarus fuerit miraculis, qui eſt in rebus omnibus maxime admirabilis, non in uita ſolum, ſed etiam multò magis poſt mortem, neque lingua poteſt dicere, neque auris admittere. Quomodo enim cuius nec in hodiernum quidem diem conſiſterunt fluenta miraculorum? Immo uero nec conſiſtent qui*Miracula ei⁹*dem, donec ille idem fuerit, & eiuſdem utetur uiſceribus, pro hominibus apud Deum intercedens. Pauca ergo, ſi uidetur, ad Dei gloriam, & ad eorum, qui audiunt, delectationem ex ijs, quæ poſt eius hinc exceſſum facta ſunt, tractanda ſunt oratione.

Et primum quidem id, quod & multæ linguæ canunt, & libri ferunt, & omnes credunt, & quod in populari tumulto, qui aduerſus magnum illum & inter Imperatores clariſsimum eſt excitatus, ut fieret accidit: quo tempore audaciſsimorũ atque inprimis temerariorum hominum manus, igne accenſo, præclariſsimas & ditiſsimas ædes aggrediuntur. Atque incepit quidem malum à maximo templo Dei Sophiæ, quod cum in orbẽ omnia exediſſet, deinde ſerpens uenit uſque ad præclaras ædes diuini Samſonis & tectum arripit celeriter, & fremens ulterius procedit & exiſtimabatur fore, ut mox tota domus omni no interiret. Quid ergo eſt poſtea conſecutum? Multæ quidem ex aduerſo in eo mouebantur manus gratæ & piæ, quid non facientes, & quid non molientes ex ijs, quæ poſſunt fieri ad ignis cohibẽdum impetũ? *Incendiũ Cõſtantinopoli diuinitus extinguitur.* Sed malum erat inexpugnabile, & omne ſuperabat auxilium. Vincitur tamen, & eo fuit potentior cura magni Samſonis. Fuerunt enim, fuerunt qui tunc digni ſunt habiti, qui diuinum uiderent Samſonẽ per tectum circumcirca curſitantem, & ignem increpantem, & ueluti frementem, &, admirabiliter eius impetum retardantem. Cuius quidem adſpectu ille ueluti obſtupefactus retrociſsit, & eſt repreſſus. Deinde cum tonitru repente erupiſſet, copioſa quoque affluxit pluuia, quo factum eſt, ut ignis quidem extingueretur, domus autem conſeruaretur illæſa præter tectum.

Adijciantur alia quoque miracula, non quæ multis ante annis facta ſunt, quòd deſint noua & recẽtia: non enim in hodiernum uſque diem deficiũt, ut quæ perennes fluuios imitentur: ſed ea quæ paulo ante facta ſunt quo ſint magis credibilia, ut quæ partim quidem habeant illos ipſos narrantes, qui ſunt gratiam conſecuti, quorum ſunt linguæ ueridicæ, & mendacio omnino infeſtæ: partim autem, qui genere attinẽt uel inſeruierunt, uel alias ſunt familiaritate coniuncti illis ipſis, qui ſunt experti miracula. Iã enim Theodoritus procedat, qui Spatharo cubiculariorum erat ordine inſignis, de cuius uirtute magnum fertur teſtimonium, & de eius benignitate ac ueritate, & ſumma moderatione. Is erat famulus, & famulorum familiariſsimus, & fideliſsimus Leonis illius, qui erat relatus in chorum patriciorum, & præpoſitorum, & qui exercuit magiſtratum Drungarij, qui èſt eorum, qui nauigant. Geſsit etiam magiſtratum ratiocinatoris curſus, in quo etiam eſt mortuus, non pluſquam quatuor adſummum menſibus poſt mortem illius. Huic autem Theodorito erat collega alius ex ijs, qui inſigni Leoni miniſtrabant, & erant ei familiares, qui etiam uocabatur Leo. Erat autem ijs quoque nõ unus ex uulgo, ſed & Protoſpatharius, &, ut mos eſt nominare, ut Maglabio, & ſummus Theodoriti amicus, & unanimis ſocius in miniſterio. Huic autem Leoni cũ aliqua de cauſa ſuccenſuiſſet Drungarius, & eum habuit ſuſpectum, & tempore non paruo eum à conſueta remouit familiaritate, & ab ea, quam prius habebat, fiducia. Sum uerò ipſe quoque teſtis eius aduerſus Leonem indignationis, & ſcio auerſionem & diuturnam ſeparationem. Nam ego quoque rogaui pro Leone, ut qui eſſem Drungario amicus, & familiaris Valde itaque angebatur Leo, & magna afficiebatur animi ægritudine, dolorque uel ipſa oſſa & medullas tangebat, & ualde conſumebat. Quinetiam Theodoritus idem iugum trahebat, ut dicitur, eiuſque mouebatur miſericordia, & per conſenſum, dolorem accipiebat, legibus cedens amicitiæ, ut qui eſſet amicus, & in miniſterio ſocius, ut prius eſt oſtenſum.

Cum itaque ferre non poſſet uidere Leonem ſic affectum, auſus eſt uerbis ſuum aggredi dominum. Neque

que enim facilis ad eum patebat aditus, & aſper erat in ſermonis congreſsione, maxime inter famulos. Et prudenti inita ratione, pro eo rogauit: Perit, dicens, Leo perit: timendum eſt, ne ſibi graue aliquid faciat quod quidem certè nolimus, neque ſimus authores eius mortis. Miſer enim iam extabuit, & eſt planè cõſumptus, non ferens tuam auerſationem, & ſtatim amittet etiam animam. Hoc cum non ſemel, ſed ſæpe dixiſſet, aſsiduitate & opportunitate perſuadet, & Leoni pulchre procurat reconciliationem. Deinde iuſſus uenire in conſpectum, cum ille præ nimio gaudio per ſcalas, quod ita contigiſſet, deſcenderet, & celeritate nimia eſſet impeditus, pedis iuncturum euertit, & loco ſuo dimouet. Statimque ore hianti mutus euadit, & immobilis præ dolore, eumque habebat lectus, cum uix ad eum eſſet delatus. Tres dies præterierant, & ipſe ſic iacebat ſupinus, mutus, ſomni & cibi expers, & nec aquam quidem omnino admittens nec omnino ſe mouens, ſed ueluti lecto affixus, & à re inanima nihil differens. Sanctum tamen etiam tacendo rogans, uidet eum ſtantem pro pedibus, tangentẽ talum pedis affecti, & dicentem: Surge: nihil erit tibi amplius mali. Simulatque autem hoc dixit, egreſſus eſt, uidentibus Theodoriti oculis, ore autem non potente eloqui. Poſtquam uero magnus ille Samſon procul fuit ab oculis, ad ſe quidem redit Theodoritus, & efficitur quodammodo animatus, & redditur ei, qui mouetur, aſsimilis. Vocale uerò corpus habuit quoq; ſicut prius, & lætiori uoce Deum glorificabat, & ſubmiſſa uoce dicebat: Sanctus eſt Samſon. Statimq; miniſtrum eſt allocutus, dicens: Surge Baſili, (ita enim uocabatur) & da mihi ueſtem, ut me induã: & ſimul pedem tetigit. Eum autem uidens ſanum, alteri manem admouit, qui erat illæſus ab initio. Rei enim ad mirabilitas eum reddebat, prope emotæ mentis, & erat tanquam ſui oblitus, & dubitans, & hæſitãti ſimilis. Alioqui autem nimium gaudium, & bonum inexpectatum ac præter opinionem, mentem ſolet dimouere. Vbi autem nouit ambos eſſe ſanos, alacri ſtatim animo & pedibus it ad ſepulcrum eius, qui ipſum curauerat, & beneficium ei refert acceptum, & ei piè agit gratias, ut ſcit gratus & memor animus.

S. Samſon per uiſũ curat Theodoritũ.

Huic uerò Theodorito accidit, ut in alio quoque miraculo, quod circa dominum eius factum eſt, (quisnam autem is ſit, iam oſtẽſum eſt) inſeruiret. Sed quomodo accidit? Cum Drungarius hic Leo aliquando æquitaret, euenit, ut equus illius pedem muro alidẽs eum ferire: grauiter. Malè autem ſe habebat pes, non breui aliquo tempore, ſed multis diebus. Deinde cũ ſic affectus oſtenderetur medicis, neceſſario hortabatur ad ſectionem & chirurgicam operationẽ. Atque erat quidem dies quartus, quo medicis uiſum fuerat ſic facere. Et Nicolaus (erat autem is quoque unus ex ijs, qui ſeruiebant Drungario, & eius domum complebat) ſtatuerat ipſa afferre ſectionem. Illa uerò nocte apparent Theodorito uiri tres, domum Drũgarij ingredientes, habitu & amictu Romani. Quibus factus obuiam, Quonam itis? rogauit. Illi autem uoce & adſpectu placido, Ad dominum tuum, inquiunt, accedimus. Ad hæc autem Theodorito uenit in mentẽ ut diceret: ſed uos, ò domini, latet quanto in præſentia dolore laboret Drũgarius, & quod ſint hodiè medici illius pedi ſectionem adhibituri? Illi autem, Nequaquam, inquiunt: ſed hoc tibi minime eſt admittẽdum: Nos enim ad ipſum ueniemus in Paraſceue, & ipſum uiſitabimus. Mane ergo medicos iam uolentes manum admouere operi, & pedi inferre ſectionẽ, prohibuit Theodoritus ſtatim recordatus uiſionis, & eis narrans, quemadmodum ea ſe habuiſſes. Quam cum ipſi intellexiſſent, & uiſionem non eſſe deſpiciendam piè iudicaſſent, ſe ſuſtinuerunt. Cum uero iam adeſſet paraſceue, (O tua Chriſte magnalia, Quam admirabilis es Deus in ſanctis tuis?) pes erat, qualis antequàm læderetur, purus, & totus ſaniſsimus, non modo ſectione, ſed nec ulla alia indigens curatione.

Pes Drũgarij ſanatur per miraculum.

Non hanc ſolum inſignis hic Leo, ſed aliam quoque à magno Samſone eſt conſecutus miraculi effectionem. Morbo enim grauiſsimo laborans, & alijs corporis partibus utebatur impotentibus, genibus autem propemodum inutilibus, & quæ ſuo officio minime fungi poterant. In loco enim plano & æquali utcunque fortaſſe ingredi poterat: ſcalas autem aſcendere, aut per locum accliuem incedere, erat is conatus ei unus ex laboribus Herculis. Ex medicis uerò omnibus, & qui alioqui opem ferre pollicebantur, nihil præter promiſſa eſt aſſecutus. Deinde cum ei in mentẽ ueniſſet ſanctus, agitat animo aliqd magis piũ, & magis uerũ adiuuãdum. Alijs oĩbus deſpectis, tanq̃ inutilibus, accedit ad illius ſepulcrum. Ad quod cum ueniſſet, non utitur quidem aliquibus negocioſis uacationibus, neque multos alioqui dies illic aſsidet, ſed ſola tũc precatione & unctione unguẽti, quod illinc ſcaturit, utitur in genibus ſuis laborantibus. Quod cum factum eſſet ſtatim quidem exuit morbi pedicas: confirmat autem pedes robore intentiſsimo. Deinde & ſano toto corpore, & læto animo domum reuertitur. Verumenimuero cum uellet oſtẽdere, non in ignauum hominem, & beneficij accepti memorem, id fuiſſe collatum, ſed in uirum gratum & pium, quoniam diuini huius Samſonis domus tũc laborabat, & in genua ſabebat, quòd attinebat ad pecunias & ſumptus opportunos, petit à bono Iohãne, (ille enim tunc obtinebat Imperium) ut cura huius domus ſibi demandaretur. Atque ille quidem dedit. Sciebat enim, quanta eſſet uiri induſtria & diligentia. Ipſe autẽ cum accepiſſet, non remittebat, ſed omnem rudentem apte monebat, & manibus, ut dicitur & pedibus contendebat, & omne ad id ſtudium adhibebat, donec eam reſtituit, & quantum in ſe fuit, effecit, ut ſatis bene ſe haberet.

Nota miraculum.

Aliud miraculum.

Nec hoc quoque par eſt prætermittere, quod eũdem habet, qui paſſus eſt, & eundem, qui curant yelops eſt unus morbus ex ijs, qui corrumpunt oculos hominũ Qui cum in illius canthum incubuiſſet, eum ualdè premebat. Eum cum aliquis execuiſſet medicus, lædebat potius, quam iuuabat: & in hoc ſolo ſe non geſsit improbè, quod non ſua ſponte damnum attulit. Fit enim ſectio maxima, & ualde periculoſa, quã ipſam quoque diuinus curat Samſon, dum illius unguento ungitur frequentius, quodam admodum paruo relicto foramine, idque dedita opera, & propter utilitatẽ Nam per ipſum humor quidam facile effluẽs, & oculo & capiti multum profuit.

Adijciatur alijs magni Samſonis miraculis miraculum quoque Geneſij. Nam cum eo, quòd affert terrorem, habet etiam in ſe iucunditatem, & eſt auditu digniſsimum. Hic ergo Geneſius erat quidem unus ex clero: fuit autem multos annos miniſter Xenodochii non minus enim quàm triginta annorum fuit eius miniſterium. Erat autem in eo admodum ſocors & negligens. Vna itaque nocte accedens ſanctus, multas ei plagas inflixit. Cur non dicens, ea præbes, quibus egent ij, qui laborant? Et cur negligenter uerſaris in hoc tuo miniſterio? Hæc autem non in ſomnis, neque ad nudam ſolum uiſionem facta ſunt, ſed ea res ipſa oſtendit. Manè enim mutum quidem erat os Geneſio, nigrores autem & liuores manifeſti corpore, qui non minus, quàm lingua id, quod factum fuerat ſignificabant. Cum itaque quidnam ſibi accidiſſet, rogatus explicare non poſſet, ei datur charta, & in ea ſcribit,

Geneſium S. Saſon uerberat.

ſcribit, quomodo ſe habniſſent ea, quæ facta fuerant. Tres interim dies præterierunt, & ille quidem adhuc erat elinguis. Cum hæc autem iam audijſſet Drungarius, non amplius cootineri poterat, ſed ad ſacrã domum ſtatim accedit, cupiens qnidem per interrogationem & reſponſionem audire apertius ea quæ facta fueruot, ſed modum non inueniens propter uincula, quibus adhuc erat adſtricta lingua eius, qui paſſus fuerat, rem committit precibus: Sancte Dei, dicẽs ſi ſcis quanta mea ſit in te fides, & q̃ fuerim in tuo miniſterio diligens, concede, ut Geneſius ipſa lingua ea quæ paſſus eſt, enunciet. Cum ille ſic eſſet precatus non fuit fraudatus ſua petitione: ſed ab ipſo rogatus Geneſius, primum quidem balbutiebat, exiliterque & interciſe loquebatur, & ea dicebat, quæ minus intelligi poterant. Lingua autem ei paulatim relaxata, omnia explicat, adijciens etiam de domo magni Samſonis, propter illam enim magis ſuccenſebat, quæ, uiuente quidem ſancto, & in uita adhuc ſuperſtite, male ſe habebat, & nullius erat precij: cum autem è uita migraſſet, & manifeſta iam eſſet eius ſanctitas oportebat eam omnino honorári, & tãquam domũ illius reputari. Quod quidem factũ eſt piè & religioſe: mutata enim eſt in templum, & aſſecuta eſt eam, quam par eſt uenerationem.

Geneſio uox reformatur.

Sed neque quod in Euſtratium factum eſt miraculum, qui eſt in Protoſpathariorum quidẽ relatus numerum, (eſt autem adhuc uiuus & ſuperſtes) paruum eſt & uulgare, & indignum commemoratu. Nam ei quidem ualde dolebat alter ex oculis. Cum ei autem eſſet amicus & familiaris Leo Protoſpatharius, quẽ prius diximus miniſtraſſe Drũgario, cui etiam fuerat ab illo commiſſa cura Xenodochij, & uidiſſet eum effici tanto dolore oculi: Si feceris inquit, ò amice Euſtrati, id quod ego tibi ſuggeſſero, nihil habebis, qđ prohibeat, quo minus ſanum habeas oculum cum uero rogaſſet Euſtratius, dicẽs: Quidnam eſt, quod ſum facturus? Oleo, inquit, opus habet Xenodochium, & ſi præbueris id, quod eſt opus, cõualeſces citra ullam dubitationem, & ſi uelis, id ego mãdabo literis, quod tibi polliceor. Sic ait, & uerba non in hoc ſolum conſtiterunt. Magni enim Samſonis uirtute fretus, & ijs, quæ ab eo uidit fieri, miraculis, Euſtratio fidem facit per ſcripturam, quæ ſic habebat: Ego Leo fretus uirtute ſancti Samſonis, & fide, qua ſum in eum confirmatus, ſpondeo ac fideiubeo tibi Euſtratio, quod præbenti tibi ad uſum eius domus oleum, præbebit quoque, magnus Samſon è Deo miſericordiam, neque tibi amplius dolebit oculus. Atque ſanctus quidem præuenit illius donationem, illæſumque & omnis doloris expertem oculum habuit Euſtratius. Ille autem ſimul, ut uulgo dicitur, & miſericordiam eſt aſſecutus, & illi mortua eſt gratia. Contempſit enim ea, quæ erat pollicitus, poſtquam ea, quæ uoluit, eſt conſecutus, indigne admodum & periculoſe, & ſãctæ domui ne minimum quidem præbuit oleum. Sed cum magnus illi noctu apparuiſſet, (oportet autem uti eius uerbis) Me, inquit, habes ludibrio? Efficit uera hæc uiſio, ut ad ſe redeat Euſtratius, & eum replet timore. Nam cum diluculo totum oleum miſiſſet ad Leone: Iam, inquit, exolui tibi debitum, tu autem placa mihi ſanctum. Neque enim poſſum ferre eius minas.

Nota ſcripturã hãc.

Ingratũ per uiſum terret S. Sãſõ

Quod autem in protoſpatharium Bardam factum eſt, fidem prope ſuperat, qui erat quidem frater Iohannis Patritij, qui ducebat genus ex Macedonia. Ei uero magna intercedebat familiaritas cum Romano Imperatore, benigno & clemente, quem ſciunt omnes fuiſſe filium Conſtanſtini: qui (ut omnia ſemel dicam) fuit Imperator egregius. Huic ergo Bardæ morbus incumbit in latus, iſque longe grauiſsimus: eum morbum medici uocant carbonem: qui totum fere latus compræhendebat, & quinque habebat foramina laboranti uerò afferebat dolores intolerabiles. Seroim ne euſque quidem mali conſtitit acerbitas, ſed etiam uſque ad mamillam ex latere dimanauit, aut etiam propagatum eſt quoddam aliud tuber acerbiſsimum, quod rã maxime tumefecit, & ita creuit morbus & adeo inualuit, ut uideretur etiam medicis ſuperare curationem, & efficere, ut omnem ſpem uitæ abijcerent. Cum autem & ſancti appropinquaret memoria, medici omnes, & qui ſic uocabantur carthularij, & quicunque die ſequenti erant, ut mos eſt eis uenturi in templum præclari martyris Mocij, & ſolitas peracturi precationes, ueſpere eo relicto, planè animum deſpondentes & omni bona ſpe uacuo, receſſerunt. Is autem manè quendam accerſit ex chartularijs: is uerò erat Michael oſtiarius, qui hæc mihi narrauit. Xenodochio uerò tunc præerat Barbas, qui hoc morbo laborabat. Cum ergo ad eum ueniſſet is oſtiarius, uidens eum ſtantem rectum, & mũdis indutum ueſtibus & ſanum, impletur quidem admiratione. Putans autem deſipere, & eſſe emotæ mentis: Hei mihi, inquit, quid tibi accidit? Sed tu, reſpondit Barbas mittens Deo, ut par eſt, offerre gloriam, fles potius & uociferaris, perinde ac ſi lugeres? Michael autem eo, quod præter ſpem accideret, ſpectaculo magis obſtupefactus, diligenter eum interrogabat, & fieiebat diſcere, quod factum fuerat. Ille uero clara & clara uoce ſtatim cœpit dicere. Res enim eiuſmodi eſt nimia exultatio.

Repente curatur per S. Samſonem Barbas.

Poſtquam, inquit, me ita affectum relinquentes, domo receſsiſtis, ego à morbi doloribus agitatus, & quod nulla relicta eſſet ſpes uitæ, uictus ægritudine, & maxime quòd non mihi liceret cum alis uenire ad ſancti ſepulcrum, & cum eis celebrare memoriam, totam quidem noctem tranſegi inſomnis. Sic autem iacens, uideo quendam ſenem egreſſum è templo domus meæ. Videbatur uero eſſe monachus. Is cum acceſsiſſet in medium huius domus, & ad me adſpexiſſet: Tibi dico, inquit, ſurge. Cum ego autem eſſem locutus, dicens: Quomodo hoc dicis? neque enim poſſum. Ille bis & ter eadem repetiit. Tandem autem: Ego tibi dico, inquit, ſurge, & ad ſancti Samſonis ſepulcrum uade quamprimum. Cum ſic dixiſſet, ego ſtatim me parum è lecto extuli, & illum uidi rurſus reuerſum in templum, ex quo mihi uiſus fuerat eſſe egreſſus, & tandem omnino ſublatum ab oculis. Tũc uerò totus exurexi, & uiſus ſum liberatus eſſe ab omni dolore. Tunc mamillæ tumorem ambabus adſtringens manibus, ſenſi ſpiritum, qui retro emittebatur è latere. Deinde coniugem hilariter allocutus: Mihi uideor, inquit, nihil mali ſentire: ſed tu ſenſim ſolue uincula plagæ impoſita. Ea autem ſic fecit, & fuit interim magna affecta moleſtia: Et: Hei mihi, dixit, Quis eſt hic Amanites, qui plagæ impoſitus? Id uerò erat caro putrefacta, & reſecta, quæ una cum pannis euulſa fuerat. Sic ego ſanatus, & præter ſpem & opinionem priſtinæ reſtitutus ualetudini, non me poſſum amplius continere: ſed parens eius, qui me curauerat, præcepto, eo ad eius ſepulcrum, cum alijs feſtum celebraturus. Cum ſic dixiſſet, ſtatim quoque ſic fecit, & ad ſanctum abijt plenus gaudio & lætitia. Ijs autem, qui ei fiebant obuiam, res uidebatur incredibilis, & uel de ſuis dubitabant oculis.

Viſio Bardæ.

Coniungatur præcedentibus Georgij quoque miraculum: non eſt enim leue, nec uulgare, neque dignũ quod contemnatur. Is erat quidem miniſter, monachi cuiuſdam & ſacerdotis, nomine Ephedim. Cum autem hydrope laboraret, & in ſacra magni Samſonis æde eſſet repoſitus, omnia quidem repulit, quæ

ei à

ei à medicis prius erant ad medelam adhibita, ut à
quibus omnibus nihil opis ſēſiſſet. Deinde cum ægrè
ferret, quod tandiu illic decumberet, ſacra illa æde
relicta abit in domini domunculam. Non ceſſat autē
dominus eum monere & hortari, ut reuertatur, & in
ſancti domo adhuc maneat. Cum uerò non perſuade
ret. (à uerbis enim abſtinebat aſperioribus propter
morbi grauitatem). At oratorium, inquit, ſaltem in-
gredere, adoraturus ipſam ſancti imaginem. Deinde
cum oleum acceperis, & te unxeris, in tuo lecto recū
be. Ille autem fecit quod iuſſus fuerat. Poſtquam ue-
ro fuit dies, iubebatur quidem à domino adhuc face-
re ſimilia. Ille autem: Sed ego, inquit, conualui, & ſan
cti uirtute ſum putam aſſecutus ſanitatem. Hac enim
nocte mihi apparens in ſomnis ſanctus, & meum uen
trem tetigit, & dixit mihi: Abi, cum ſis ſanus: nihil
enim mali te uexat amplius. Hæc ad fidem faciendā
domino non ſuffecerunt, ſed eius fecit periculum, &
diligenter eſt ſcrutatus illius uultum, & uentrem,
& pedes, & reliqua membra. Cum uerò nullas morbi
uidiſſet reliquias, nec ueſtigia, Deum laudauit, & ſan
cto egit gratias, cum uideret famulum habuiſſe me-
dicum non mercede conductum, nec fallacem, eum-
que priſtinam recuperaſſe ualetudinem.

Nota unionem olei, de ſancti ſepulcro ſcaturiētis

Porro autem Irene quoque erat morbus ſimilis.
Erat enim hydrops, isque morbus grauiſsimus, qui
etiam elegantem, & magis admirabilem adeptus eſt
curationem. Atque erat quidem Irene maritus unus
ex ijs, qui ædi ſacrę miniſtrabant. Propter quem cum
decubuiſſet, à medicis quidem deſperarat ſe poſſe cō
ſequi ſalutem. Sanctus autem noctu apparens cum
quibuſdam aliis duobus, cum quibus ut plurimum
ſolebat apparere, (eos uerò eſſe dicunt diuinos illos,
qui ſine ulla medentur pecunia, Coſmam & Damia-
num) eam primum rogauit ſanctus, quidnam mali
pateretur. Illa autem uidebatur oſtendere, ſanctus ue
ro unum eorum alloqui, & dicere: Oportet eius femo
ri adhibere ſectionem. Et ille quidem ſic fecit. Ea au
tem, ut quæ dolorem quendam ſenſerat, è ſomno eſt
excitata, nihil uero cognouit ex ijs, quæ paſſa eſt. Cū
autem eſſet dies, ad eam accedēs famula, cum uidiſ-
ſet aquam ſub lecto fuſam, ut eſt uериſimile, arbitrata
eam eſſe urinam, quod turpiter & indecorè ſe gereret
exprobrauit, & quod neque ſurrexiſſet, neque ullam
uocaſſet ex ancillis, ſed inquinaſſet & ueſtes & ſtragu
la. Illa autem negabat, dicens, ſe nihil tale feciſſe. De
inde remota tunica, cum uiſa eſſet ſectio, & humor ef
fluens, cognitus quidem fuit medicus: ipſa uerò ſa-
na extitit, & domum pulchrè eſt reuerſa.

Satis eſt his exhibitum eſſe guſtum illius magni
gratiæ. Quid enim (ut eſt in Tragœdia) numerare o-
portet innumerabilia? Hæc enim nunquam ceſſant
fieri, ſed ſimiliter ſe habent atque fluenta fluuiorum
& alioqui unum ſufficit pro omnibus: diuinitus, in-
quam, fluens fluentum, quod ſepulcro quidem proce
dit, & ex eo oritur, & ſcaturit. Procedit autē non ſem
per, ſed paucis quidem diebus ante feſtum miraculi,
ueluti quidam humor apparet, deinde paulatim au-
getur, & remanet poſt feſtum ſic ſcaturiens, donec
aliquot dies præterierint, deinde ceſſat. Sicque ut opi
nor, eſt in maiori honore & admiratione, quàm ſi per
petuo fleret. Nam ſic conſeruare ſcertum, & nunquam
aberrans tempus fluxus & defectus, præter id, quod
eſt gratius & admirabilius, eſt etiam magis uenera-
bile. Quod enim eſt perpetuum, affert fortaſſe etiam
ſatietatem. Satietas autem inducit contemptionem.

Nota de liquore ex eius ſepulcro manante.

Hoc eſt, quod tibi à nobis offertur donum, maxi-
me pater Samſon, neſcio quidem, an ex tui animi ſen
tentia, ſed certè pro noſtris uiribus. Quod quidē be-
nigne & placide accipias, qui es benigniſsimus: mor
borumque noſtrorum, atque ideo animæ potius, quā
corporis bonus ſis medicus, dux & cuſtos totius nō-
ſtræ uitæ Chriſtum reddens mihi propitium. Quē ip
ſe quidem inſigniter dilexiſti, ego autem peccatorum
multitudine, hei mihi, pluſquam dici poſſet prouo-
caui ad iram: Quem decet omnis gloria, honor &
adoratio nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum,
Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM
Plutarchi, ſereni Heraclidis, Herois, (is
à Chriſtoforſono Heronex dici-
tur) item alterius Sereni, Po-
tamienæ &c. ex Hiſto-
ria Eccleſiaſtica Eu
ſebii Cæſare-
enſ. Lib. 6
cap. 4. interprete Iohanne Chri-
ſtoforſono Angliæ Epi-
ſcopo.

ORigines igitur cum talia uitæ ex
ſapientiæ præceptis diuinitus
inſtitutæ exempla his qui ad ip-
ſum obſeruandum oculos adij-
ciebāt, propoſuiſſet, meritò qui
dem complures ex diſcipulis ad
ſimile uitæ genus libenter am-
plexandum prouocauit: ut iam
etiam ex infidelium numero uiri non plebei, ſed
præſtantes cum in omni genere literarum, tum in
philoſophia uel maxime, ad eius diſciplinam cupide
raperentur. Qui quidem cum eius ſedulitate fidem
& certam in uerbo Dei perſuaſionem interiore men
tis ſuæ receſſu ingenuè ſyncereque hauſiſſent, in illo
perſecutionis tempore præclarè ſed admodum & cō
ſtanter geſſerunt, unde nonnulli eorum capti, beato
martyrio fidem uiuendi glorioſe fecerunt. Ex quorū
numero primus erat Plutarchus, de quo paulo ante
mentionem feci quo ad mortem abducto, parum abe
rat, quin iſte, de quo ſermo inſtituitur, Origenes dū
illi in extremo iam uitæ ſuæ exitu adeſſet, à Plutarchi
ciuibus (quippe cauſam mortis Plutarchi in eum trāſ
ferebant) iam denuo interfectus fuiſſet. Cæterum per
ſpicax Dei prouidentia illum etiam eo tempore è pe-
riculo eripuit. Poſt Plutarchum ſecundus ex Ori-
genis diſcipulis martyr fuit Serenus: cuius in Chri-
ſtum fides quam animo imbiberat, ignis incendio ſa
tis explorate probata fuit. Heraclides, tertius mar-
tyr, & quartus Heronex, eadem ſchola profecti. quo-
rum uterque, prior, dum adhuc catechumenus erat
poſterior ante nuper iam baptizatus, ſecuri percuſ-
ſus fuit. Præterea ex eodem ludo alius à primo Sere-
nus, quintus athleta, pro pietatis defenſione, quam
ſuſceperat, pleno ore laudatur, cui poſt ingentem tor
mentorum perpeſsionem, fama eſt, caput ceruicibus
abſciſſum eſſe.

Iunij 28. ut habent Martyrologia quāquā non omnes uno die paſſi ſunt.

Plutarchus.

Seren⁹

Heraclides Heronex.

Seren⁹ alter.

Ex mulierum numero, quæ erant eius diſciplina in
ſtitutæ, Rhais adhuc catechumena baptiſmum, ut ip
ſe Origines quodam in loco ait, per ignem cōſecuta,
exceſsit è uita. Septimus inter iſtos numeratur Baſili
des, qui Potamiœnam, multorum commendatione
inſignem, ad ſupplicium deduxit, de qua frequens &
celebris ſermo apud ciues ſuos iam habetur, utpote
quæ cum infinitas prope pugnas pro corporis pudici
tia & uirginitate, qua præ cæteris excellebat, contra
inſanos amatorum ſuorum impetus (In ea enim præ

Rhais fœmina.

Baſilides Potamiœnam.

ter

ter animi uirtutes, eximia præterea & integra corporis pulchritudo cum mira uenuſtate elucebat) cõſtanter ſuſtinuit, tam multiplices & graues ærumnas pro fide in Chriſtum exhauriens, ad extremum poſt tormenta acerba dictuque horrenda, una cum matre Marcella ignis incendijs abſumpta, mortem oppetijt. Feruntquidem Aquilam (hoc enim Iudicis nomen fuit) poſtquam graues uniuerſo illius corpori plagas inflixiſſet, tandem ad corporis ignominiam & contumeliam libidinoſiſsimis gladiatoribus illã ſe traditurum interminatum, illam autem paulisper intra ſe meditatam, cum rogaretur, quid ſentiret, eiuſmodi reſponſum dediſſe, unde uiſa eſt illis aliquid impietatis (ſic enim putabatur) manifeſto elocuta. atque eueſtigio, poſt definitiuam de ea latam ſententiam, Baſilides unus ex ſatellitibus, eam acceptam ad locum ſupplicii deduxit. Simulque autem multitudo ei moleſtiam faceſſere, & uerborum petulantia inſectari conabatur, hic eos, qui contumeliam ei faciebant, repulſos coercuit, & maximam clementiam ſummamquè humanitatem in eam declarauit. Illa uerò hominem pro illius erga ſe commiſeratione uehementer amplexata, bono animo eſſe hortatur. nam ait ſe ſimulac abiret è uita, à Domino ſuo ueniam & gratiam pro eo efflagitaturam, & nõ diu poſt eius in ſe merita iuſta remuneratione compenſaturam. Hæc cum dixiſſet, pice feruenti per uaria & diuerſa corporis membra ab imis pedibus uſque ad capitis uerticem ſenſim ac pedetentim diffuſa, generoſo & excelſo animo migrauit è uita. Tale certamen ab hac percelebri & glorioſa uirgine confectum fuit.

Marcella.

Sancti in cœlis orant ꝓ nobis.

Non longo temporis interuallo interpoſito, Baſilides, cum ſatellites ſocij ſui certa de cauſa iuſiurandum ab ipſo exigerent, aſſeueranter affirmat, omnino ſibi non licere iurare, Chriſtianum enim ſe eſſe, & hoc ſe propalam fateri. At illi primo eum etiamnum iocari putabant. Verum ubi illud conſtanter aſſerit, abducitur ad Iudicem, & coram illo intentionem confeſſus, in uincula conijcitur. Cum fratres in Domino ad eum aduentarent, cauſamque repentinæ & admirabilis huius mutationis ſciſcitarentur, fertur reſpondiſſe: Potamiænam triduo poſt martyrium noctu ei aſsiſtentem, coronam ipſius capiti impoſuiſſe dixiſſeque ſe pro eo gratiam à Domino poſtulaſſe, poſtulatam obtinuiſſe, & Dominum non longo tempore poſt eum ad ſuam gloriam recepturum.

Baſilidis martyrium.

Poſt illa, ubi fratres ſigillum in Domino
ei impertiuerant, poſtero die ſecuri
percuſſus, præclara martyrij co
rona donatus eſt. Alij
item complures Ale-
xandriæ eiſdem
tempori-
bus,
utpote quibus Po-
tamiœna ſe-
cundum
quietem apparuiſſet, eoſquè fuiſ
ſet impenſe ad Dei uerbum
amplexandum cohor
tata, frequentes
ad fidem
Chri-
ſti acceſsiſſe com-
memoran-
tur.

VITA SANCTORVM APOSTOlorum Petri & Pauli, per Egeſippum Scripta Lib. 3. De excidio Hieroſolymitano, cap. 2.

ERant Neronis tẽporibus Romæ Petrus & Paulus doctores Chriſtianorum, ſublimes operibus, clari magiſterio, qui uirtute ſuorum operum Imperatorem aduerſum fecerant, captum magni Simonis delinimentis, qui ſibi animum eius conciliauerat. Cui adiumentum uictoriæ, ſubiectiones gentium, uitæ lõgæuitatem, ſalutis cuſtodiam feralibus artibus pollicebatur, atque ille credebat, qui uim rerum neſciret examinare. Denique ſummum apud eum tenebat amicitiæ locum quandoquidem etiam præſulẽ ſuæ ſalutis, uitæque cuſtodem arbitrabatur. Sed ubi Petrus eius uanitates & flagitia detexit, & ſpecies illum rerum mentiri, non ſolidum aliquid aut uerum efficere demonſtrauit, ludibrio habitus, & digno eſt conſumptus mœrore. Et quamuis in alijs terrarũ partibus Petri eſſet expertus potentiam, tamen præueniens Romam, auſus eſt iactare, quod mortuos reſuſcitaret.

Iunij 29.

Petrus & Paulus docent Romæ.

Simon Mag⁹.

Defunctus erat id temporis Romæ adoleſcens nobilis, propinquus Cæſaris, cum uniuerſorum dolore. Admonuere plerique experiendum, utrum poſſet reſuſcitari. Celeberrimis in his operibus habebatur Petrus: ſed apud gentiles nulla facti huiuſmodi deferebatur fides. Dolor exegit remedium: perrectum eſt ad Petrum. Fuere qui etiam Simonem accerſendum putarent: uterque affuerunt. Ait Petrus Simoni: quiſe de ſua iactaret potentia, priores ſeſe partes dare: ut ſi poſſet, mortuum reſuſcitaret. Si ille non reſuſcitaret, ſe non defuturum, ut Chriſtus opem ferret defuncto, quo poſſet reſurgere. Simõ, qui putaret apud urbem gentilium plurimum ſuas ualituras artes, conditionem propoſuit, ut ſi ipſe reſuſcitaſſet mortuum Petrus occideretur, qui magnæ potentiæ (ſic enim appellabatur) laceſſendo iniurias irrogauiſſet: ſin uerò praualuiſſet Petrus, in Simonem pari genere uindicaretur. Acqieuit Petrus, adorſus eſt Simon: Acceſſit ad lectulum defuncti, incantare atque immurmurare dira carmina ut cępit, uiſus eſt caput agitare, qui mortuus erat. Clamor ingens gentilium, quod iam uiueret, quod loqueretur cum Simone. Ira & indignatio in Petrum, quod auſus eſſet conferre ſeſe tantæ poteſtati. Sanctus Apoſtolus popoſcit ſilentium, & dixit: Si uiuit defunctus, loquatur, ſi reſuſcitatus eſt ſurgat, ambulet, fabuletur. Phantaſma illud eſſe, non ueritatem, quod uidearut caput mouiſſe. Denique ſeparetur, inquit, Simon à lectulo, & tunc ne id quidem oſtentui futurum. Abducitur Simon à lectulo, manet ſine ſpecie motus alicuius, qui mortuus erat. Adſtitit Petrus longius, & intra ſe paulisper orationi inhẽrens, cum magna uoce ait: Adoleſcens, ſurge: ſanet te Dominus Ieſus. Et ſtatim ſurrexit adoleſcens, & locutus eſt, ambulauit, & cibum ſumpſit: & dedit eũ Petrus matri ſuæ. Qui cum rogaretur, ut ab eo non diſcederet, ait: Nõ derelinquetur ab eo, qui eũ fecit reſurgere, cuius nos ſerui ſumus. Secura eſto mater de filio, non uerearis: habet cuſtodem ſuum. Et cum populus in Simonem inſurgeret, ut lapidaretur, ait, Petrus: Satis eſt ad pœnam eius quod cognoſcit ſuas artes nihil ualere: uiuat, & Chriſti regnum creſcere uideat uel inuitus.

Simoni Mago quantũ tributũ Romæ.

S. Petrus excitat mortuũ

Tor-

Torquebatur Magus Apoſtoli gloria, collegit ſe ſe, atque omnem excitans carminum ſuorum potẽtiam congregat populum, offenſumque ſe dicit à Gallilæis: relicturum ſe urbem, quam tueri ſoleret. Diẽ ſtatuit, pollicetur uolatum, quo ſupernis ſedibus, inueheretur, cui quando uellet, cœlum pateret. Conſcendit ſtatuto die montem Capitolinum, ac ſe de rupe deijciens, uolare cœpit. Mirari populus, & uenerari pleriquę, dicentes Dei eſſe potẽtiam, non hominis, qui cum corpore uolitaret: nihil tale feciſſe Chriſtum. Tunc Petrus in medio ſtans, ait: Ieſu Domine, oſtende ei uanas artes ſuas eſſe, ne hac ſpecie populus iſte, qui crediturus eſt, decipiatur. Decidat Domine, ſic tamen, ut nihil ſe potuiſſe uiuens recognoſcat. Et ſtatim in uoce Petri implicatis remigijs alarum, quas ſumpſerat, corruit: nec exanimat⁹ eſt, ſed fracto debilitatoque crure, Ariciã conceſsit, atque ibi mortuus eſt.

Simon Mag⁹ dũ uult uolare, corruit deinde moritur.

Quo comperto, deceptum ſe Nero & deſtitutum dolens tanti caſum amici, ſublatumq; ſibi uirum utilem & neceſſariũ Reipublicæ, indignatus, quærere cœpit cauſas, quibus Petrum occideret. Et iam tẽpus aderat, quo ſancti uocarentur Apoſtoli Petrus & Paulus. Denique dato ut compræhenderetur præcepto rogabatur Petrus, ut ſeſe alio conferret. Reſiſtebat ille, dicens, nequaquam ſe facturum, ut tanquam metu mortis territus cederet: bonum eſſe pro Chriſto pati, qui pro omnibus ſe morti obtuliſſet, non mortem illam, ſed immortalitatem futuram, tanquam indignum, ut ipſe fugeret paſsionem ſui corporis, qui multos doctrina ſua compulerit ſe hoſtias pro Chriſto offerre, deberi ſibi ſecũdum Domini uocem, ut & ipſe in paſsione ſua Chriſto gloriam atque honorem daret. Hæc & alia Petrus obtexere, ſed plebs lachrymis quærens, ne ſe relinqueret & fluctuantem inter procellas gentilium deſtitueret: uictus fletibus Petrus ceſsit: Promiſit ſe urbem egreſſurum, Proxima nocte ſalutatis fratribus, & celebrata oratione, proficiſci ſolus cœpit. Vbi uentum eſt ad portam, uidet ſibi Chriſtum occurrere, & adorans eum, dixit: Domine, quo uadis? Dicit ei Chriſtus Iterum uenio crucifigi. Intellexit Petrus de ſua dictũ paſsione, quòd in ea Chriſtus paſſurus uideretur, qui patitur in ſingulis, non utique corporis dolore, ſed quadam miſericordiæ compaſsione, aut gloriæ celebritate. Et conuerſus, in urbem redijt, captuſque à perſecutoribus cruci adiudicatus, popoſcit ut inuerſis ueſtigijs cruci affigeretur, quòd indignus eſſet, qui ſimili modo crucifigeretur, ut paſſus eſt Dei filius. Quo impetrato, uel q̃a ita debebatur, ut Chriſtus prædixerat, uel quia perſecutor non inuitus indulget pœnarum incrementa, & ipſe Paulus, alter cruce, alter gladio necatus eſt.

Ioã. 21.

In huius rei memoriã extat adhuc hodie Romæ extra portã Appiã trẽtũ ſacellum, quod uulgò appellatur, Domine quo uadis?

ITEM VITA D. PETRI APOſtolorum Principis per D. Hieronymum ſcripta Lib. De Viris illuſtribus.

SImon Petrus filius Iohannis, prouinciæ Galilææ, uico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochẽſis eccleſiæ & prædicationem diſperſionis eorum, qui de circũciſione crediderant, in Põto Galatia, Cappadocia, Aſia & Bithynia, ſecundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romã pergit, ibique uiginti quinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſq; ad ultimũ annũ Neronis, id eſt, decimum quartũ. A quo & affixus cruci, martyrio coronat⁹ eſt, capite ad terrã uerſo, & in ſublime pedibus eleuatis: aſſerẽs ſe indignũ, ut ſic crucifigeretur, ut Dñs ſuus.

Scripſit duas Epiſtolas, quæ catholicæ nominãtur quarum ſecũda & pleriſq; eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & euangeliũ iuxta Marcũ, qui auditor eius & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem eius, è quibus unus Actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius Prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus Iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta uiam triumphalem, totius Vrbis ueneratione celebratur.

Eccleſiam iã olim utrunq; Epiſtolam tribuit Apoſtolo Petro.

VITA SANCTI PAVLI APOſtoli per D Hieronymum ſcripta, Lib. De Viris illuſtribus.

PAulus Apoſtolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorũ, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſcalis fuit. Quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciç cõmigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Hieroſolymam, à Gamaliele uiro doctiſsimo, cuius Lucas meminit erudi tus eſt. Cum aũt interfuiſſet neci martyris Stephani & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in Vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumque primum ad prædicationem eius Sergius Paulus proconſul Cypri crediidiſſet, ab eo, quod eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus, & iuncto ſibi Barnaba, multis urbibus peragratis, reuertenſque Hieroſolymam, à Petro Iacoboq; & Iohãne gentiũ Apoſtolus ordinatus.

Act. 5. Act. 7. & 9.

Act. 13.

Gala. 2

Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſsime de eius conuerſatione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam quod poſt paſsionem Domini uigeſimoquinto anno, id eſt, ſecundo Neronis, eo tempore, quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſsit Felici, Romam uinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autem in prima ſatisfactione, necdum Neronis imperio roborato, nec in tãta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ, Paulum à Nerone dimiſſum, ut euangeliũ Chriſti in occidentis quoque partibus prædicaret: ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheũ eo tẽpore, quo & paſſus eſt, de uinculis dictans epiſtolam: In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerũt: nõ eis imputetur. Dñs aũt mihi affuit, & cõfortauit me, ut per me prædicatio compleretur, & audirẽt oẽs gẽtes, & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſsime leonem propter crudelitatem Neronem ſignificãs. Et in ſequentibus: Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cœleſte, quod ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadem epiſtola præmiſerat: Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat.

Act. 24. 27 & 28.

2. Ti. 4.

Hic ergo quartodecimo Neronis anno, eodẽ die, quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, ſepultusq; eſt in uia Oſtienſi, anno poſt paſsionem Domini trigeſimoſeptimo. Scripſit autem nouem ad ſeptem eccleſias epiſtolas: ad Romanos unam, ad Corinthios

rinthios duas, ad Galatas unam, ad Epheſios unam, ad Philippēſes unam, ad Coloſſenſes unam, ad Theſſalonicenſes duas, prӕterea ad diſcipulos ſuos, Timotheo duas, Tito unam, Philemoni unam. Epiſtola autem, quӕ fertur ad Hebrӕos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam, ſed uel Barnabӕ iuxta Tertullianum: uel Lucӕ euangeliſtӕ iuxta quoſdam: uel Clementis Romanӕ poſtea Eccleſiӕ Epiſcopi, quem aiunt ipſi adiunctum, ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone. Vel certe quia Paulus ſcribebat ad Hebrӕos, & propter inuidiā ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat: ſcripſerat ut Hebrӕus Hebrӕis Hebraicè, id eſt, ſuo eloquio diſertiſsime, ut ea, quӕ eloquēter ſcripta fuerant in Hebrӕo, eloquentius uerterentur in Grӕcum, & hanc cauſam eſſe, quòd à cӕteris Pauli epiſtolis, diſcrepare uideatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

Ex Euſebij Caſareenſ. Eccleſiaſt. Hiſt. lib 2. cap. 23. interprete Iohanne Chriſtoforſono.

Petrus & Paulus Romæ occiſi.

NEro igitur, qui hoc pacto infeſtiſsimus Dei hoſtis primus prӕdicatus fuit, ad Apoſtolos etiam trucidandos incitabatur. Paulum proinde Romӕ, eo regnante, ſecuri percuſſum, & Petrum etiam ſuffixum cruci, hoſtiarium monimētis proditum eſt. Quinetiam inſignis ac teſtata Petri & Pauli inſcriptio, quӕ in cœmeterijs Romӕ ad hoc uſque tempus manet, huius rei geſtӕ fidem facit. Atque hӕc ita ſe habere, confirmat itidem uir Eccleſiaſticus, Caius nomine, qui Zephyrini Pontificis Romani temporibus uixit, inque diſputatione ſcriptis prodita, quam cum Proclo, Cataphrygum hӕreſis & opinionis patrono habuit, eàdem ipſa de locis, ubi ſacra Apoſtolorum, quos ſupra citauimus, tabernacula locabantur, aſſerit: Ego, inquit, Apoſtolorum trophea perſpicue poſſum oſtēdere. Nam ſi lubet in Vaticanum proficiſci, aut in uiam, quӕ Oſtiēſis dicitur te conferre, trophӕa eorum, qui iſtam Eccleſiam ſuo ſermone & uirtute ſtabiliuerunt, inuenies.

Porro Dionyſius Corinthiorū Epiſcopus illos ambos martyrium eodem tempore pertuliſſe, ſic ad Romanos ſcribens commemorat. Petrum & Paulū, qui Romanos & Corinthios primum in eccleſiam Chriſti inſeruerunt, prudenti quadam admonitione impulſi, in unum locum concluſiſtis. Nam ambo, cum & noſtram Corinthi, & ueſtram Romӕ Eccleſiā fundaſſent, & eiuſdem doctrinę pręceptis tū noſtros animos, tū ueſtros imbuiſſent, eodem tempore pariter martyrium ſubierunt. Atq; iſta hoc loco intexuimus quo rei geſtӕ maior certiorque adiungatur fides.

COMMENTARIVS QVI TRActat ſingulatim Certamina, labores & peregrinationes, & conſummationem ſanctorum & principum Apoſtolorum Petri & Pauli: ex Simeone Metaphraſte.

29. Iunij.

NOn eos ſolū, qui fuere ab initio patres artiū, admittimus, & eorū fauemus laboribus: ſed ēt, ſi quid aliud poſtea inuentū eſt à poſteris, id fouemus & amplectimur. Quin ēt iſtos, ob id maxime laudamus, & eorū honorificā facimus mētionē, φ q̄ ſparſim & ſingulatim ab alijs inuēta ſunt, ij cōiugētes & cōcinnātes, in unū corpus redegerūt, & ei formam dederūt, & artes poſteris perfectas reliquerunt. Nos quoque eos ſequētes, ut fideliū ſatisfaciamus deſiderio, tanq̄ informē materiā, ea, quӕ de ſummis Apoſtolorum Petro & Paulo, hic & illic decantantur, tractātes, eis formā tribuimus, corpusque articulis expreſſum efficimus. Quoniā ergo hoc eſt nobis inſtitutū, & ad res tantas noſtrū ſtudiū conferimus, incipiendum eſt dicere, undenam primus Chriſti diſcipulorum fuerit ad uitam ingreſſus.

Petrus ergo (ut illius primum faciam mentionem *Ioã. 21*
cuius primi fidei commiſſa fuit cura Eccleſiӕ) fuit quidem genere Hebrӕus: Palӕſtinӕ autem regionem habitabat Galilӕam. Patria uero ei fuit Bethſaida, quod *Patria S. Petri.*
dam paruum & uile oppidulum, eiuſdem tribus & patriӕ, cuius ij, qui de Simeone gloriantur Patriarcha. Pater autem erat Ionas, non is, qui redditus fuit *Ion. 2.*
à uentrӕ balenӕ, ſed qui ex monſtro, quod cadit in intelligentiam, multos liberauit per filium. Fuit autē in diebus Hyrcani, cui aures una cum Regno ablatӕ ſunt à fratre. Non is uerò ſolus natus eſt patri, ſed cū eo quoque erat frater Andrӕas. Cum autem accepiſſet Petrus filiam Ariſtobuli fratris Barnabӕ Apoſtoli, ex ea genuit filiū unum, & unam filiā. Et Andreas quidem, qui uitam à negocio remotam, & coniugis expertem agebat, fit Iohānis Prӕcurſoris diſcipulus qui Baptiſmum prӕdicabat ad pœnitentiam. A quo cum audiſſet illud Ecce Agnus Dei dum ſeruatorem *Iohã. 1*
Chriſtum digito indicauit, relicto Baptiſta Iohanne ſecutus eſt Ieſum. Magnus autem ille Petrus, cū eſſet acerrimus & diligētiſsimus, magis uerſabatur in ijs, quӕ ad uictum comparandum pertinent, ut qui & cū uxore habitaret, & ſenis patris prouideret ſenectuti. Cum eum autem aliquando ocioſum inueniſſet An- *Ibidem*
dreas, adduxit ad Chriſtum. Ille uerò eum admiſit, & Petrum uocauit, eis mentis ſoliditatem per nomen ſignificans.

Poſtquā autē fuit relatus in numerum diſcipulo- *Matt. 16.*
rū, apparet ſtatim uir probus, & feruens ſpiritu. Quocirca regni cœleſtis claues ei creduntur: ſuper mare *Matt. 14. 16*
perinde ac incorporeus, proprijs pedibus ingreditur Dñi transfigurationis ſpectator efficitur: Patris uocē *18.*
ſuis audit auribus: in eos qui peccant, docetur eſſe *Iohã. 21*
patiens: & uniuerſi orbis terrӕ cura ei committitur. Sed hӕc quidē, & his plura fuſius tractās ſacer liber Euangeliorū, ipſas quoq; rerū cauſas nobis declarat. Quas quidem in prӕſentia non expoſuimus, cum oratio malit eſſe breuis, quam nimis fuſa.

Cū iam aūt magnus Deus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus per uoluntariā & ſalutarē ſuā paſsionē, aboleuiſſet diabolū, qui mortis tenebat imperiū, & mortis uincula perfregiſſet, & tertio die reſurrexiſſet, hic Petrus princeps Apoſtolorū, cū eēt magiſtri ditatus *Act. 1. 2.*
prӕſidētia, os efficitur reliquorū Apoſtolorū, uel, ut magis ꝓprie dicā, magiſter. Et cū deinde duodenariū quidē numerū Apoſtolorū, in alterius locū ſubſtituto Matthia, ſuppleuiſſet: plurimas autem conciones Iudӕis, qui in ſancti ſpiritus effuſione aderant, & propterea ſtupebāt, φ alijs linguis Dei magnalia annunciarēt, effudiſſet, & alijs orōnibus eis tuliſſet teſtimoniū, tria millia ſtatim ad fidē in Chriſtū euocauit. Et cū eū, qui erat ab ortu claudus, in ſpecioſa tēpli porta, una cū Iohāne Euangeliſta curaſſet, & rurſus eos, qui erāt cōgregati, arguendo inſtituiſſet, & ad ſalutē inuitaſſet, & uerū Deū eſſe Dñm noſtrū Ieſum Chriſtū ex Moſe & Prophetis euidēter oſtēdiſſet, nō ſolū Miraculi magnitudine, ſed orationis quoq; uehemētia omnes obſtupefecit, & ad fidem in Chriſtum at- *5.*
traxit, & decies mille uirorum Eccleſiam conſtituit Hieroſolymis. Ananiam autem & Sapphiram eius

uxorem

uxorem, qui nouam quandam fecerant uſurpationē, *Ibidē.* ſibi inquā, tāquam propria uſurpantes, quæ. Deo conſecrauerant, graui repræhenſione ſtatim uita p riuauit. Vmbraque eius non ſolum uarios morbos expulit ab hominibus, ſed mortuos etiam excitauit. *9.* Liddæ paralyticum Aeneam uerbo curauit. *10.* Ioppæ pauperum amantem Dorcadem mortuam excitauit. Cæſareæ Centurionem Cornelium, qui erat gentilis, ad fidem in Chriſtum euocauit cum tota familia, & Spiritu ſancto impleuit per baptiſmum. Quinetiam fidei portam gentibus aperuit per eam, *Ibidē.* quæ illi apparuit, uaſis linei uiſionem, in quo erant omnes beſtiæ terræ, & uocem quæ de cœlo una cum uaſe eſt delata & eum eſt adhortata, ut ſurgens ſacrificaret & comederet, nihil eorum eſſe commune exiſtimans. Ab Herode autem, *Act. 12.* qui etiam dictus eſt Agrippa, duabus catenis uinctus, & in carcerem coniectus, cum diligenter cuſtodiretur à quatuor quaternionibus militum, à diuino Angelo liberatur à uinculis, & à carcere, ei portis ſua ſponte apertis. Propter Simonem autem ſceleratum illum Magum, obiit omnes ciuitates Cœleſyriæ, & præterea Pōtum & Aſiam, atque etiam Galatiam. Et cum in eis ſeminaſſet uerbum fidei, ad ipſam uſque Romam peruenit.

Vt eas autem curſim perſequamur, hæ ſunt: Cum ab Hieruſalem ueniſſet Cęſaream Stratonis, & ex ijs, *Epi à S. Petro ordinati.* qui ipſum ſequebantur, presbyteris Epiſcopum ei cōſtituiſſet, uenit Sidonem. Vbi cum multos curaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, uenit Berytum. In qua etiam cum ex ijs, qui ſequebantur, unum ordinaſſet Epiſcopum, uenit Byblum Deinde Tripolim: & apud Marſonem uirum quendam prudentem diuerſatur. Quem cum fidelibus, qui erant Tripoli phœniciæ, Epiſcopum conſtituiſſet, uenit Orthaſiam, Deinde Antardum. Deinde in inſula, quæ dicitur Aradus. Deinde Balanæas, & illinc panta. Deinde Laodiceam. In qua cum multos, qui morbis laborabat, & uexabantur à dæmonibus, curaſſet, Eccleſiamque congregaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, uenit Anthiochiā Syriæ ciuitatem. Quo in loco Simon quidem Magus eos, qui ad eum quærendum ab Imperatore miſsi fuerant, declinans, conſtituit fugere in ciuitates Iudææ. Petrus autem Domini Apoſtolus, cum ſimul ac eſſet ingreſſus, multaſque Antiochiæ feciſſet curationes, & unum Deum in tribus perſonis ijs, qui erant congregati, feliciter annunciaſſet, & Epiſcopos ordinaſſet, Marcianum quidem Syracuſis in Sicilia, Pancratium autem Taurominij, uenit Tyanen Cappadociæ & illinc Ancyram Galatiæ. In qua cum prætatione ſuſcitaſſet mortuum, multoſque catecheſi inſtituiſſet, & baptizaſſet, & eccleſiam conſtituiſſet, & Epiſcopum ordinaſſet, uenit Sinope Pōti ciuitatem. Deinde Amaſeam, quæ eſt in mediterraneis Ponti. Deinde Gangram paphlagonum. Deinde Claudiopolim Honoriadis. Deinde Nicomediam Bithyniæ. Deinde Niceam. Deinde cum feſtinaret aſcēdere Hieroſolyma propter paſchæ feſtum reuertens uenit Piſinuntem. Deinde per Cappadociam & Syriam, rurſus uenit Antiochiam. Et illinc profectus, uenit Hieruſalem.

Quo in loco, cum iā tertius annus ꝑterijſſet à uocatione magni Pauli, ab ipſo Paulo uiſitur, ſicut ille *Gal. 1.* ipſe dicit, Poſt tres annos aſcendi Hieroſolyma ad uidēdū Petrum, & manſi apud eum dies quindecim. In quibus cum Canones & Eccleſiaſticas conſtitutiones expoſuiſſent, beatus quidem Paulus profectus eſt ad opus, ad quod uocatus fuerat. Magnus autem Petrus rurſus reuerſus eſt Antiochiam. Vbi cum Euodium conſtituiſſet Epiſcopum, uenit Synadem Phrygiæ ciuitatem. Deinde Nicomediam. In qua cum Prochorum ordinaſſet Epiſcopum, uenit Ilium ciuitatem Helleſponti. Quo in loco cum Centurionem Cornelium conſtituiſſet Epiſcopum, reuerſus eſt Hieruſalē. *Cornelius Cēturio Eps Ilij.* Viſus eſt autem ei Dominus in uiſione, dicens, Surge Petre, uade ad Occidentem, opus enim habet, ut tuis illuſtretur facibus, & ego ero tecum. Simon autem paulòante captus ab iis, qui eum quærebant, ut prius diximus, Romam ducitur, ut luat pœnas eorū, quæ perpetrauerat. In qua cum fuiſſet, & arte ſua magica multos mente mouiſſet & decepiſſet, non ſolum non dedit pœnas, ſed etiam à multis deus fuit exiſtimatus. Romanos enim præcurſor ille ſatanæ ſua Magia in tantam adduxit admirationem, quinetiam ipſum quoque Claudium, ut ei poſita ſtatua inter duos pontes in Tyberi inſcriberent, Simoni deo ſancto. *Simonis Magi ſtatua.* Et hęc quidem Iuſtinus & Irenæus fuſius perſequuntur. Nos autem pergamus cœptam perſequi narrationē.

Cū ergo q̄ uiſa fuerāt magnus Petrus annunciaſſet fratribus, & uale eis dixiſſet, rurſus uenit Antiochiā uiſitans Eccleſias. *Gal. 2.* Quo in loco cum magnum inueniſſet Paulum, certo quodam conſilio ab eo arguitur. Deinde cum Tarſi Vrbanum conſtituiſſet Epiſcopū & Epaphroditum Andriacæ Lyciæ, & Phygellum Epheſi, quem aiunt à recta uia diuertiſſe, & cum Simone ſenſiſſe & Smyrnæ Appellem, qui erat frater olycarpi, uenit in Macedoniam. Cum Philippis autem Olympum Epiſcopum conſtituiſſet, & Theſſalonicæ Iaſonem, & Corinthi Silam, cum enim illic inueniſſet apud magnum Paulum permanentem, & Patris Herodionem, nauigauit in Siciliam. Et cum ueniſſet Taurominiū, diuerſatur apud Pancratium uirū ſapientiſsimum. Quo in loco cum quendam Maximum catecheſi inſtituiſſet, & baptizaſſet, & Epiſcopum ordinaſſet, Romam appellit. *Petrus Romā appellit.* In qua cum quotidiè ſynaxes celebraret, & unum Deum patrem omnipotentem, & unum Dominum Ieſum Chriſtum filium uerum de Deo uero, & unū ſpiritum ſanctum Dominū & uiuificum in ſynagogis & domibus doceret, attraxit multos ad fidem in Chriſtum, & per ſanctum baptiſma liberauit ab errore idolorum, adeo ut breui tempore ad ſanctum baptiſmum omnes fere accurrerint, & Deo per Apoſtoli doctrinam crediderint.

Hæc uidens Simon, non ſatis duxit tacere, & ſuam celare improbitatem, ſed gloria & exiſtimatione ſe ſuperatum eſſe arbitratus, ſi fineret Apoſtolum totis uiribus ijs, qui Romæ erant, ueritatem annunciare, audacter ſimul & indocte cœpit libere loqui in media ciuitate, & impernè aggreſſus eſt ei contradicere Vbi & umbras quaſdam eū ſequi & præcedere, *Preſtigiæ Simonis Magi.* quas dicebat eſſe animas mortuorum, & mortuos ſuſcitatos, & ei, tanquam deo honorem tribuentes, claudos que recte ingredi & ſaltare oſtendebat, ſeque inſtar fabuloſi illius Protei in uarias formas mutans, oſtendebat aliquando quidem duas habentem facies, deinde autem, paruo interiecto ſpatio, transformabatur in capram, & ſerpentem, & uolucrem, & qualem par eſt eum uideri, qui à ratione alienis ſeruis cupiditatibus, & igni ſæpe aſsimulabatur, & ſimpliciores omnibus modis non ceſſabat decipere. Illi autē magnus Domini Apoſtolus, ſi ſolummodo cernebatur, omnes eius machinationes facillime diſſoluebat, & in nihilum reſoluebat.

Cum multæ ergo (ut eſt conſentaneum) inter eos fuiſſent utrinque controuerſiæ, & diſputationes, neſciret autem Simon, quidnam amplius ageret, aram quandam lauro coronatus aſcendit. Ex qua turbas primum iracundè alloquens, Quoniam, inquit, adeo inſipientes fuiſtis, ò Romani, ut me quidem relinqueretis, Petrum uerò ſequeremini, ecce in conſpectu

ſpectu ueſtro maudabo augelis meis,& me tollent in manibus, & ad patrem meum aſcendam iu cœlum, & illinc uos eatremo afficiam ſupplicio: ut qui non in ijs, quæ uobis diai, perſtiteritis. Hæc cum dixiſſet, plaudens deindè manibus, per aerẽ miſſus cœpit uolare, quibuſdã umbris, uel malis potius dæmonibus, eum impelleutibus & portãtibus. Magnus autem ille Apoſtolus Petrus cum ſe parum retinuiſſet, audientibus omnibus, cœpit dicere: Dñe Ieſu Chriſte, qui es Deus meus, ne ſinas eũ implere, quod propoſuit, nè immittat petram ſcandali, & lapidẽ offenſionis malignus in eos, qui iu te crediderunt. Et ſublatis ad Simonem oculis, clara uoce clamauit: Vobis ſatanæ miniſtris præcipio, ne eum portetis, ſed eum dimittatis in eo loco, in quo nunc eſt. Statimque, cùm quæ circa ipſum apparebant, umbræ receſsiſſent, & in nihilum reſolutæ eſſent, Simon lapſus ab aere, ad terram fertur caſu miſero & miſerabili, & contrito toto infelici corpore, ſecundo pòſt die miſeram emiſit animam, acribus eruciatus doloribus. Cùm hoc autem factum eſſet, & turba multis horis clamaret: Magnus eſt Deus, qui nobis à Petro prædicatur: Petrus cùm altũ quoddam ſedile aſcendiſſet, manumq; mouiſſet, & turbis præcepiſſet ſilentium, poſtquàm ex Moſe & Prophetis Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum Deum ante ſecula annunciaſſet, & plurimos dæmones fugaſſet ab hominibus, & morbos curaſſet uarios, eos dimiſit.

Mag⁹ nolitãs ruit in terrã.

Cum autem non diù manſiſſet apud Romanos, & ſancto baptiſmo multos regeneraſſet, & Eccleſiam conſtituiſſet, & Linum Epiſcopum ordinaſſet, uenit Tarracinam. In qua cum Epaphroditum ordinaſſet Epiſcopum, uenit Sirmium ciuitatẽ Hiſpaniæ. Quo in loco cum Epænetum conſtituiſſet Epiſcopum, deuenit Carthaginem ciuitatem Aphricæ. In qua cum Creſcentem ordinaſſet Epiſcopum, uenit iu Aegyptum. Et cum Thebis, quæ ſeptem habent portas, Ruffum, Aleaandriæ autem Marcum Euangeliſtam eorum, qui ſe in diſciplinam tradiderãt, Epiſcopatui præfeciſſet, rurſus uenit Hierololyma ex reuelatione, propter Deiparæ Mariæ migrationem. Deinde reuerſus in Aegyptum, per Aphricam rurſus Romam redijt. Ea qua uenit Mediolanum, & Photicem, quæ ſunt ciuitates in continente. In quibus cum conſtituiſſet Epiſcopos & presbyteros, uenit in Britãniam. Quo iu loco cum longo tempore fuiſſet moratus, & multas gentes non nominatas attraxiſſet ad fidem Chriſti, Angelicam adſpeait uiſionem, quæ dicebat: Petre, inſtat tempus tuæ reſolutionis, & oportet te ire Romam: iu qua cum mortem per crucem ſubſtinueris, recipies mercedem iuſtitiæ. Cum ergo propterea Deum glorificaſſet, & egiſſet gratias, & apud Britannos manſiſſet dies aliquot, & uerbo gratiæ multos illuminaſſet, & eccleſias conſtituiſſet, Epiſcopoſque, & presbyteros, & diaconos ordinaſſet, duodecimo anno Cæſaris Neronis rurſus Romam reuertitur.

S. Petrus in Britanniā docet

Quo in loco cùm Linum iuueniſſet conſummatum, eius loco ordinauit Clementem recuſantem, & non admittentem eam curationem. Cui cùm ad id accommodatis verbis perſuaſiſſet, & ut bono eſſet animo, fuiſſet hortatus, ſuorum ſermonum eum prouehit ad cathedram. Qui cùm, ſicut quidam uitulus, collum ſuum bono iugo ſubiecisſet, cum Magiſtro ſuo trahebat currum uerbi. Quocircà multi quidem illuſtres prompto & alacri animo fidei obediebant: multæ autem nobiles fœminæ addebantur ijs, qui ſalui fiebant. Cùm uerò duæ fœminæ Imperatoris, quæ plùs quàm aliæ ab eo diligebantur, fidei acceſsiſſent, & pudice uiuere ſtatuiſſent, quoniã erat libidinoſiſsimus Nero & impudicisſimus, furebat aduerſus omnem Eccleſiam, maxime aũt Petrum principem Apoſtolorum, ut qui fuiſſet cauſa pudicitiæ eius fœminarum, quæ crediderant in dominum. Quamobrem cum ira ſupra modum efferbuiſſet, capitis pronunciat ſententiam aduerſus omnes, qui in Chriſtum ſperaſſent. Cum itaq; milites omnes protinus compræhendiſſent, eos deducunt ad locum damnatorum: & Clementi quidem parcunt, ut qui eſſet cognatus Cæſaris: Herodionem autem & Olympam, vna cum magna multitudine gladio ſubijciunt Petrum vero illum magnum Domini Apoſtolum inuerſum Cruci affigunt. Quamobrem cum ex clauis dolores, ſimiliter atque Chriſtus Deus noſter, ipſe quoque ſuſtinuiſſet, puram & immaculatam ſuam animam in manus Dei deponit. Clemens autem eius diſcipulus & Epiſcopus, cum maxime uenerandum & ſanctum eius corpus magnifice compoſuiſſet ad ſepeliendum, in loco inſigni depoſuit. Sed de uita quidem, & prædicatione, & fine magni Apoſtolorum Petri, hucuſque ſit à nobis dictum breuiter. Neceſſe eſt autem de claro quoque & beato Apoſtolo Paulo, quomodo poterimus, dicere.

Clemens fit Romanus pontifex.

S. Petrus cruci figitur.

Magnus ergo & beatus Domini Apoſtolus Paulus, erat ipſe quoque Hebræus quidem genere, ea tribu autem Beniamin, claris natus parentibus, hæreſi Phariſæus, aſcribens ſibi patriam Tharſum ciuitatẽ Ciliciæ, ſub præceptore Gamaliele in lege Moſis inſigniter eruditus, ardens morum paternorum æmulator, qui à pueritia Romanus uocabatur Saulus. Perſequebatur autem & populabatur Dei Eccleſiam per ignorantiam. Quamobrem ei grata erat interfectio Stephani primi Martyris, ut qui omnium, qui lapides in eum iaciebant, ſuſceperit veſtes cuſtodiendas ut ad illius cædem omnium manibus uteretur. Porro autem primus quoque vbique aderat cum ijs, qui agitabant ſeditionem, ſtudens deſtruère præconium pietatis: multaque erant & magna, quæ ab ipſo fiebant aduerſus Eccleſiam: & nihil ei ad ſummam deerat inſaniam. In hoc enim pietatem eaercere, & ſe præclare gerere arbitrabatur, ſicut ipſa fatetur in Epiſtolis, & Lucas refert in libro, qui inſcribitur Actus Apoſtolorum. Etenim nõ ſolum is, quomodo multi Iudæi, odio habebat & auerſabatur præconium pietatis, ſed etiam maiorem totius gentis iram prouocabat aduerſus eos, qui miniſtrabant.

Act. 7 & 8.

Gal. 1. 1 Ti. 1

Poſtquam enim id uidit repentè refulſiſſe, & fidei præcones euaſiſſe minis ſuperiores, æmulatione percitus, & ratus ſe maxima affici iniuria, ſi præconium quidem per vniuerſam terram diffunderetur, præcones autem perſecutorum paruifacerent periculum, omne ſtudium adhibuit, ut hos quidem de medio tolleret, illud uerò retardaret, ac reprimeret. Quamobrem cum à ſacerdotibus & doctoribus illo tempore accepiſſet epiſtolas ad Iudæos, qui erant Damaſci iter ingreſſus eſt cõtra eos, qui erant in ea, diſcipulos. Sed qui ex vtero matris eum ſegregauit ad ſuum miniſterium, uidens eum iniuſta teneri inſania in iuſta voluntate & iuſto animi propoſitõ, ei in media via apparens, corporeis quidem eum orbat oculis, magnitudine puriſsimæ lucis, quæ ei apparuit: eius autẽ mentem & animam adeo illuminat, vt eum, qui erat olim perſecutor, dilectum ſtatim & fideliſsimum fecerit ſuum præconem. Sauli itaque nomine in Pauli nomẽ tranſmutato, eoque ex ſalo perſecutionis traducto ad quietem eius fidei, mittit ad Ananiam quendam diſcipulum in vrbe Damaſco. A quo cùm Paulus ſanctum accepiſſet baptiſmum, & Chriſti intemeratis communicaſſet ſacramentis, efficitur fidelis ſocius prædicationis. Tantam ergo mutationem oſtendit

Act. 9.

hic beatus poſt uocationem, & ad tantum in Chri-
ſtum exarſit deſiderium, ut præcones ueritatis non
ſolum uerbis, ſed factis etiam confirmaret: qui eum
adhuc timebant, & ſuſpectum habebant, oſtēdens ſe
toto animi ſtudio erupiſſe in amorem Dñi. Quocirca
cū fuiſſet cū ijs, qui erant Damaſci, diſcipulis, ſtatim
Ibid. cœpit prædicare Chriſtum in ſynagogis, Iudæos coo
furans, & rurſum confirmans eum eſſe Chriſtum.

Cùm autem ei fuiſſent cognitæ, quæ à Iudæis pa-
rabantur, inſidiæ, per murum in ſporta dimittitur à
diſcipulis, & in Hieruſalem accedit ad Apoſtolos.
In qua liberè loquens in nomine Domini Ieſu, diſſe-
rebat & diſceptabat aduerſus Gentiles. Sed eùm
ei quoque rurſus ſignificatæ fuiſſent inſidiæ, à fratri-
bus deducitur Cæſaream, & illinc uenit Tarſum.
Act. Quò cùm ueniſſet Barnabas, & eum inueniſſet, de-
duxit Antiochiam. Cum toto autem anno illic cœ-
13. tus haberent, & ſatis magnam docuiſſent multitu-
dinem, & diſcipulos primum nominaſſent Chriſtia-
nos, in Iudæam ad fratres mittuntur cum miniſte
rio, propter famem, quæ fuit tempore Claudij Cæ-
ſaris: Cū impleſſent autem miniſterium, reuerſi ſunt
Act. Hieroſolyma. Vbi Dño ſacrum obeuntes miniſteriū,
13. & ieiunantes, à ſancto ſpiritu ſegregātur ad opus, ad
quod uocari fuerāt. Emiſſi autē, uenerunt Seleuciam,
& illinc in Cyprum nauigarunt: & cum fuiſſent Sa-
laminæ, Dei uerbum annunciarunt. Cum uero per-
uaſiſſent inſulam uſque ad Paphum, excæcant pſeu-
doprophetam Barieu, qui multos peruertebat. Quod
cum factum eſſet, euenit ſtatim ut multi crederent,
atque etiam ipſe Proconſul, quietat Inſula. Illinc
autem profecti, ueniunt Pergen Pamphyliç, & illinc
Antiochiam Piſidiæ. In qua cum die ſabbatorum
concionatus eſſet Paulus in ſynagoga, attraxit mul-
tos ad fidem in Chriſtum. Quamobrem Iudæi pleni
æmulatione, eum & Barnabam eiecerunt è ciuitate.
Ij uero ex ea egredientes, excuſſerūt puluerem è ſuis
Matt. pedibus, conuenienter præcepto Domini.
10. Et cum ueniſſent Iconium, & illic longo tempore
uerſati eſſent, multosque Iudæos & Gentiles, atque
Act. etiam beatam Teclam ad fidem Domini euocaſſent,
a Iudæis, qui non crediderant, & Gentilibus, afficiun-
14. tur contumelijs, & appetuntur lapidibus. Cumque
Lyſtram & Derben confugiſſent, quæ ſunt urbes Ly
caniæ, medentur ei, qui fuerat claudus à matris ute-
ro. Quo in loco cum presbyteros ordinaſſent, & Pi-
ſidiam peruaſiſſent, uenerunt in Pamphyliam. Et
cum Pergæ locuti eſſent ſermonem, deſcenderunt in
Attaliam. Cum autem ueniſſent Antiochiam, & con-
gregaſſent eccleſiam, annunciarunt quæcunque cum
eis feciſſet Dominus. Illinc dimiſſi, peruaſerunt Phœ
Actor. niciam & Samariam, narrantes conuerſionem gen-
15. tium. Cum ueniſſent autem Hieruſalem, reuertun-
tur Antiochiam, Quòd non oporteat circuncidi, ne-
que ueſci ſanguine, & abſtinendum ſit à ſuffocato &
immolatis, & Apoſtolis afferentes tractantem Epi-
ſtolam. Quò cùm ueniſſent, & ſatis longum tempus
illic egiſſent, abierunt. Barnabas quidem in Cyprū,
Marco aſſumpto, Paulus autem in partes Syriæ &
Ciliciæ, cum Silam elegiſſet, & quæ erant in ciuita-
te, Eccleſias confirmaſſet. Cumque ueniſſet Derben
& Lyſtram, & Thimotheum aſſumpſiſſet diſcipu-
Act. lum, eum circuncidit. Deinde cum obijſſent Phry-
16. giam & Galatiam, à ſancto ſpiritu loqui ſermonem
prohibiti, uenientes per Myſiam, tentarunt proficiſci
in Bithyniam neque ſinit eos ſanctus Spiritus.

Cum autem tranſijſſent Myſiam, deſcenderunt in
Troadem: & cū illinc acceſſiſſent in Samothraciam,
ueniunt Neapolim. Et cum ueniſſent Philippos Mace
doniæ verſati ſunt illic dies aliquot. Quo in loco cum
credidiſſet Lydia purpuraria, in domum eius uenien
tes gratia precationis, ſpiritum Pythonicum eijciūt
ab ancilla. Quamobrem ab eius dominis appetiti
maledictis, ut qui alienos mores annunciarent, cæ-
duntur virgis à Magiſtratibus, & in carcerem conij-
ciuntur, eorumque pedes ligno caute & diligenter
ſtringuntur. Quo in loco cum media nocte orarent,
& Deum laudarēt, fit maximus terręmotus, & carce
ris fores aperiuntur, & uincti omnes relaxantur, &
cuſtos carceris efficitur fidelis cum tota familia, cum
quod ducit ad ſalutem, à Paulo accepiſſet baptiſmū. Act.
Egreſſi autem è ciuitate, cum Amphipolim tranſmi- 17.
ſiſſent & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam. In
qua cum multos accepiſſent in diſciplinam, Iudæos
ad iram prouocarunt: Qui etiam collecta multitudi-
ne, conturbabant ciuitatem. Et cum acceſſiſſent ad
ædes Iaſonis, quærebant eos producere ad populum.
Et cum non inueniſſent, traxerunt Iaſonē, & aliquot
ex fratribus ad magiſtratus ciuitatis. A quo cum ſatis
accepiſſent, eos dimiſerunt.

Illinc autem egreſſus Paulus cum ijs, qui cum eo
erant, uenit Berœam. Quo in loco cum multos acce-
piſſet diſcipulos, Timotheus quidem & Silas illic re-
manent, magnus autem Paulus per mare uenit Athe
nas. Tranſiens autem, & ea contemplans quæ ab eis
colebantur, aram quoque inuenit, in qua erat ſcri-
ptum, Ignoto Deo. Ex quo parua accepta occaſione,
annunciat eis in medio Areopago Dominum noſtrū
& Deum Ieſum Chriſtum, initium ducens ab ipſa
aræ inſcriptione: ſtatimque ſatis multos baptizauit
ad fidem in Chriſtum. Inter quos Dionyſium quo-
que Areopagitam, & honeſtam quandam mulierem,
nomine Damarim, & cum eis alios. Poſt hæc uero
Athenis abiens Paulus, venit Corinthum: & cum Pri
ſcillam & Aquilam inueniſſet eiuſdē, cuius ipſe erat, Act.
artis, apud eos diuerſatur. Quo in loco cum annum 18.
& menſes quinque tranſegiſſet, & multos tam ex Iu
dæis, quam ex Græcis, gratiæ verbo illuminaſſet, &
ad Domini fidem euocaſſet. Priſcilla & Aquila &
Timotheo aſſumptis, venit Epheſum, eiſque illic re-
lictis, venit Cæſaream vna cum Timotheo. Cumque
ſalutaſſet Eccleſiam, deſcendit Antiochiam. In qua
cum aliquantum temporis eſſet verſatus, egreſſus eſt,
deinceps tranſiens per Galatiam & Phrygiam. Act.
Et cū per ſuperiores partes veniſſet Epheſum, tri-
bus mēſibus cū Iudæis diſſerens in ſynagoga de Re- 19.
gno Dei, perſuaſit ne ijs attēderent, quæ adumbrate
dicebantur à lege, ſed ea ad ſpiritum transferrent &
componerent. Cum autem apud eos alios duos an-
nos, & paulo plus manſiſſet, & fere totam Aſiam ad
fidem Chriſti attraxiſſet, & non vulgares uirtutes, nō
per ſe ſolum, ſed etiam perſudaria & ſemicinctia ſua
perfeciſſet, & omne genus morbos & dæmones exe-
giſſet, & Timotheum Epiſcopum eis conſtituiſſet,
egreſſus eſt, ut iret in Macedoniam. Cum illas autem Act.
partes tranſmiſiſſet, uenit in Grçciam. Et cum tres 20.
illic menſes tranſegiſſet, & multos accepiſſet diſci-
pulos, venit Troadem. Quo in loco cum Eutychum,
qui, dum diſſereretur, dormitauerat, & ex tertio cœ-
naculo deorſum ceciderat, & mortuus erat, ſuſcitaſ-
ſet, venit Aſſum, deinde Mitylenem. Et cum die ſe-
quēti eſſet ex aduerſo Chij, altera die appulit Samū.
Et cum manſiſſet Strongilæ, die ſequenti venit Mile-
tum. Ex qua cum miſiſſet Ephom, acceſſijt presbyte-
ros Eccleſiæ. Poſtquam autem acceſſiſſent, cum eis
diſſerit de humilitate, & malorum tolerantia: deinde
de conſtitutione Eccleſiaſtica, & gregis cura. Et rur-
ſus cum ea, quæ & ſibi Hieruſalem eunti, & eis poſt Act.
eius receſſum erant euentura, prædixiſſet: &, quod 21.
oporteat vigilare in eos, qui inſtar luporum ſunt gre
gem

gem auide diuulſuri, eis mãdata dediſſet, eosq; Deo commendaſſet, & precatus eſſet, nauem aſcendens ſtatim ſoluit. Qua uectus, cum ueniſſet in Coum Inſulam, Rhodum nauigauit: & illinc Patara. Quo in loco cum alterum aſcendiſſet nauigium, Cypro relicta a ſiniſtris, præternauigauit Syriam: & cum ueniſſet Tyrum (illic enim nauis impoſitum onus exonerabat) & inueniſſet diſcipulos, manſit apud eos ſeptẽ dies. Et naui rurſus uſus, uenit Ptolemaida, & illinc Cæſaream, & ad Philippum Euangeliſtam, qui erat ex ſeptẽ diaconibus, diuerſatur. Et poſt dies aliquot, ſublatis ſarcinis, uenit Hieruſalem. Et ſeptem dies purificatus, templum ingreditur, annuncians impletos eſſe dies purificationis.

Paulus Hieroſolymæ capitur

Ac. 23

Ac. 25

Ac. 27

Quo in loco qui erant ex Aſia Iudæi, cum eum adſpexiſſent, conturbarunt omnem multitudinem, & manus ſuas in Paulum immiſerunt, clamantes: Viri Iſraelitæ, ferte auxilium. Cum fuiſſet autem maximus populi concurſus, cœperunt in eum hæc dicere: Hic eſt, qui aduerſus legem & locum hunc, omnes ubique docet: Quinetiam gentiles introduxit in tẽplum, & id inquinauit. Statimque mox multitudo incitata eſt, ut eum tolleret de medio. Sed mox adueniens Tribunus Lyſias, eum liberat, & cum militari auxilio eum mittit ad Præſidem Felicem, cui ſucceſſit Feſtus. Cum ſenſiſſet autem Paulus a Iudæis in ipſum ſtrui inſidias, pro tribunali ad Cæſarem ſtatim prouocat & tũc quidem dimittitur á iudicio: ceſſant autem, quæ in eum á Iudæis parabantur inſidiæ: & deinceps á Præſidibus & magiſtratibus mittitur ad Cæſarem. Cum uerò eſſet conſtitutum, ut Paulus nauigaret in Italiam, cumque eo accepto, Centurio quidam nomine Iulius, una cum aliis uinctis nauem aſcendiſſet Adrumentinam, uenit Sidonem, & illinc in Cyprum. Cum autem præternauigaſſent pelagus, quod eſt ex aduerſo Ciliciæ & Pamphyliæ, ueniũt * Miram urbem Lyciæ. Et cum nauẽ aſcendiſſent Alexandrinam, uix Cnidum perueniunt. Et cum ſubnauigaſſent Cretam per Salomonem, uenerunt in locum, qui dicitur Pulchri portus Ex quo cum ſoluiſſent, & Cretam præterlegerent, & uentus, qui dicitur Typhonicus, qui latas excitat undas, ſpiraſſet, prope Caudam, quæ ſic dicitur, decurrunt Inſulam, & uehementi tempeſtate exagitati, & nauis armamentis proiectis ſuis manibus.

** Lyſtram.*

Cum autem omnes magna affecti triſtitia & mortem expectarent, ſurgens Paulus in medio eorum, iuſſit eos eſſe bono animo cum nulla ſit eorum peritura anima, præter nauem: hortatusque eſt eos, ut cibũ ſumerent, ut qui iam quatuordecim dies manerent ieiuni. Cumque ſeruati eſſent ii, qui erant cum Paulo, ex nauigatione naue diſſoluta ab undarum uiolentia, deſcendentes in terram, cognouerunt inſulam uocari Meliten. Quo in loco cum congregaret Paulus ſarmentorum multitudinem, uipera eius manũ apprehendit. Quam cum in ignem excuſsiſſet, nihil mali paſſus, deus exiſtimatus eſt à Barbaris. Quinetiam cum patrem Publii liberaſſet ab eo, quo laborabat, tormine inteſtinorum, & plura alia feciſſet miracula, cum iis, qui ſecum nauigabant., alia naue uenit Syracuſas, & illinc Regium, deinde Puteolos deinde Romam ipſam. Cum autẽ cognouiſſent fratres eius aduentum, iuerunt ei obuiam uſque ad Forum Appium, & tres Tabernas. Et Centurio quidem reliquos uinctos tradidit duci exercitus: Paulus autem toto biennio ſeruabatur ab uno milite, omnes qui ad ipſum ueniebant, excipiens, & Dei Regnum cum omni fiducia prædicans abſque impedimento. Atque hæc quidem hucuſque narrauit Lucas in Actibus Apoſtolorum, qui librum eo tẽpore compoſuit.

Ac. 28

Quæ autem ſunt poſtea conſecuta, poſtquàm, Paulo Romæ relicto, profectus eſt Thebas Bœotiæ, minime compoſuit.

Euſebius autem, qui in ſecundo libro hiſtoriæ Eccleſiaſticæ hæc eſt accurate perſcrutatus, dicit Paulum, cum tunc quidem cauſam dixiſſet apud Neronem, fuiſſe abſolutum, & Dei uerbum cum eſſet relaxatus, Romæ agentem prædicaſſe totis decem annis. In quibus dicitur peregre profectus in Hiſpaniam, Galliam & Italiam, Chriſti præco uerbum diſſeminaſſe, & multos á diis patriis euulſiſſe, & cum grege Domini coniunxiſſe. Iam uerò cum eſſet in Hiſpania tale quid dicunt accidiſſe. Mulier quædam & genere & opibus, & doctrina inſignis, cum iam olim auditionem accepiſſet Apoſtolicam, cupiebat ipſis quoque intueri oculis præconem ueritatis, & ipſis autibus inſtitui in ueræ pietatis dogmatibus. Cum ergo ei uiſum eſſet diuina quadam inſpiratione in forum proficiſci, quo tempore qui uel ex ſola fama ab ea diligebatur, per medium eius tranſibat, dicitur & eum uidiſſe leniter & placide ingredientem: ut qui non ſolũ gratia plenos mores haberet cæteros, ſed etiam ipſũ inceſſum, & marito ſuo perſuaſiſſe, cui nomen erat * Probus (eorum autem qui illic erant, erat facile princeps) ut intra ædes ſuas hoſpitẽ exciperet: Poſtquàm uerò fuit acceſitus, & fuit prope illos, eiuſmodi aliquod miraculum accidiſſe mulieri: nempe apertis mentis ſuæ oculis, uidiſſe in fronte eius, qui fuerat hoſpitio acceptus, literas aureas, quæ dicebant, Paulus Chriſti præco. Illam autem propter uiſionem in ſeparatam inuaſit & uoluptas, & timor: & lachrymis plena, procidit ad pedes Apoſtoli, & catecheſi ab eo inſtituta, primũ quidem ſuſcipit baptiſmum, appellata Xanthippe: poſtea autem * Probus eius maritus, qui erat notus Neroni, deinde etiam Philotheus præfectus: & deinceps omnes, qui illam habitabant regionem. Quod autem in Hiſpania prædicauerit Paulus, hoc aperte dicit in Epiſtola ad Romanos, ſic ſcribens: Nunc autem non amplius habens locum in his regionibus, deſiderium autẽ habens ueniendi ad uos á multis annis, cum proficiſcar in Hiſpaniam, ueniã ad uos, ſpero enim tranſiens uos uidere. Quoniam ergo etiam antequàm fuiſſet Romæ, in animo habuit prædicare in Hiſpaniis, cum ei feliciter ſucceſsiſſet, ut ad primam ueniret ex ciuitatibus, non neglexit ea, quæ ei prius uiſa fuerant: etiãſi Romam rurſus reuerſus, in ea ceſſat à longis laboribus. Quomodo autem, & quanam de cauſa, iam ſum declaratus.

Paulus prædicat Chriſtũ Hiſpanis.

Hiſpãi multi credũt in Chriſtum.

Rõ. 15.

Cum ad inſaniam ſummam proceſsiſſet Nero, primum, quidem ſuſtulit Agrippinam matrem propriam: præterea uerò patris quoque ſororẽ, & Octauiam ſuam uxorem, & alios innumerabiles, qui genere ad eum attinebant. Poſtea autem generalem mouit perſecutionem aduerſus Chriſtianos, & ſic uenit ad cædem Apoſtolorum. Quo tempore accidit, ut Paulus quoque triceſimoſexto anno ſalutaris paſsionis, tertiodecimo autem Neronis, fieret martyr, ei capite gladio amputato. Gaius uerò quidam uir Eccleſiaſticus, & Zephyrinus Romanus Epiſcopus, & Dionyſius Epiſcopus Corinthius ſcribunt, uno tempore, & ſimul Petrum & Paulum ſubiiſſe martyrium, tertiodecimo anno Imperii Neronis. Dicunt enim Neronem eo tempore fuiſſe motum aduerſus Chriſtianos, propter eius fœminas, quæ in Dominum crediderant, & pudice caſteque uiuere ſtatuerant: nec cum eo congredi, deinceps ſuſtinebant: non autem propter Simeonem magum. Ei uerò, quod ab eis dicitur, fert teſtimoniũ Iohannes quoque ille lingua aureus, in rebus diuinis egregius, & cuius mens eſt plena ſpiritu, ſcribens in oratione aduerſus eos,

Nero ſæuit in ſuos.

S. Paulus gladio cæditur.

qui prohibent, ne fiant monachi: Neronem omnino auditis: fuit enim uir inſignis libidine, qui primus & ſolus inuenit in tali imperio intemperantiæ nouos quoſdam modos, & turpitudinis. Hic ergo Nero beatum Paulum (fuit enim iiſdem, quibus ille, temporibus) eo modo criminans, quomodo nos nunc hos uiros ſancto (Eius enim pellici ualde dilectæ perſuaſit ut ſimul acciperet uerbum fidei, & liberaretur ab immunda illa cōgreſsione) hoc modo (inquam) ille criminans, corruptoremque & ſeductorem, & ea, quæ uos nunc loquimini, Paulum uocās, primum quidē uinxit incluſum in carcere. Poſtquàm autem non perſuaſit, ut deſiſteret puellæ dare conſilium, tandem ei caput amputauit. Et hæc quidē is, qui moribus & ſermone eſt uir Apoſtolicus, de beato fine diuini Pauli. Principes ergo & diuini (ut prius diximus) Apoſtoli decimotertio anno Neronis conſummantur. Execrādum autem Simonem circa medium annorum Claudii aiunt mortem ſubiiſſe teterrimam. Dicunt uerò quidā præceſsiſſe quidem Petrum anno uno, & beatam illam & Dominicam ſuſcepiſſe perpeſsionem, cum animam poſuiſſet pro ouibus. Eum autem fuiſſe conſecutum magnum illum Apoſtolum Paulum, ut dicit Iuſtinus & Irenæus, cum totis quinque annis ſynaxes & deceptationes per ſe facerent ante reſolutionem ad Chriſtum. Atque ego quidem eis magis aſſentior. Euſebius autem Pamphili dicit, Petrū duodecim quidem annos eſſe uerſatum in Oriēte, uiginti autem & tres annos tranſegiſſe Romæ, & in Britannia, & in ciuitatibus, quæ ſunt in Occidente: adeo ut ſit totū tempus prædicationis Petri triginta & quinque anni. Paulum autē ipſum quinque uiginti & unū annum prædicaſſe pietatem in Chriſtū, & alios duos annos Cæſareæ tranſegiſſe carcere. His uero coniungit duos quoque priores annos, quos egit Romæ, & ultimos decem: ut eius quoque prędicationis, & uocationis uniuerſum tempus ſit trigintaquinque anni.

Lex Chriſti & Apoſtolorū eius. Et ſunt quidem noſtra huiuſmodi, & quæ poſſunt noſtrum in uos deſiderium oſtendere, ò Apoſtoli, & fraterum amorem in eos, qui ſunt congregati. Hæc enim eſt ueſtra lex, & communis Domini & magiſtri ut nos inuicem diligamus, & quæramus multorum utilitatem. Vos autem uiciſsim nobis reddite curam quam noſtrum geratis, aduerſus uitia uictoriam, cōtra dæmones reſiſtentiam, animi quietem ac pacem erga omnes, atque adeo etiam ipſos, qui nulla de cauſa ſunt nobis inimici, animi ſimul lenitatem ac patiētiam, benificentiam & mutuum amorem. Vos certe rogamus, in quocunque uniuerſi loco ſitis, ſeu etiam in uniuerſo, ut credimus, nos quoque reſpicite, & ad animi tranquillitatem noſtram uitam deducite, peccatorum expertem, rectis factis & bonis operibus plenam, diuinis dignā oculis: ut in hac uita uobiſcum feſtum perpetuo celebrantes, in futuro bona quoq; promiſſa conſequamur: gratia & begnitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo Patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, potentia & honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI Iohannis archiepiſcopi Conſtantinopolitani Chryſoſtomi encomiū ſāctorū & principum Apoſtolorum Petri & Pauli.

COeli & terræ uideo certamen propter præſentem celebritatē memoriæ Apoſtolorum, cœleſtibus quidem uirtutibus laudantibus & bonis uerbis proſequentibus doctrinā laboris eorum, utpote quòd per eos cognitum fuerit carnis a Verbo ſuſceptæ myſterium quomodo clamet Paulus: Vt innoteſcat nunc principatibus & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiplex Dei ſapientia: qui ſunt autem in terra, hominibus contendentibus per commemorationem, ſummis Apoſtolis dignas laudes afferre, ut qui per ipſos redierint ad ſalutem. *Eph. 3.* Quid enim eſt Petro maius? Quid uerò poteſt conferri cum Paulo? qui quidem opere & ſermone omnem naturam creatam uicere tam in cœlo, quàm in terra: qui luto corporis implicati, uel ipſis Angelis inuenti ſunt maiores. Quid ergo dicemus de magiſtris naturæ creatæ tam infernæ, quàm ſupernæ? Non inuenio orationem dignam ad laudandum eos, qui noſtrum genus laudauere: qui uniuerſam terram & mare obiere, & peccatorum radices euulſere & pietatis ſemina deiecere in cordibus hominum, qui erant increduli. Petrus magiſter Apoſtolorum, Paulus cognitor Oeconomiæ ſupernarum uirtutum: Petrus frenum ingratorum Iudæorum, Paulus adhortatio gentium. *Petrus magiſter Apoſtolorum.*

Vide autem excellentem Domini ſapientiam. Petrum quidem elegit ex piſcatoribus: Paulum autem ex iis, qui conſuebant tabernacula. Et quod electionis quidem apparet, eſt his artibus: quod autem intelligitur, eſt ualde admirabile, quia Dei quoque eſt electio. Quoniam enim obruebatur gloria Iudæorum, piſcatori commiſit Deus, ut ſcrutaretur profunda maris, quod percipitur intelligentia, dicens ei: Vade ad mare, & iace hamum, & cum qui aſcenderit, primum piſcem ſuſtuleris, aperi os eius, & inuenies ſtaterem. *Matt. 17.* *Nota īterpretationē* Mare dicens, mentem Iudæorum inſtabilem: hamum autem doctrinæ uerbum artificioſum: & piſcem, legem. Aperire autem os eius, ſignificat eam interpretari: quomodo rurſus in eo inuenire ſtaterem, ſignificat examinare ipſam ſpiritaliter. Paulo autem, utpote ſutori tabernaculorum, totas gentes tradidit, ut eos qui lege & gratia nudati erant, pelle indueret coccinea, quæ aqua & ſanguine Domini tincta fuerat. Audiuit enim ipſe quoque Dominum ad ipſum clamantem: Ad gentes Procul ego mittam te. *Ac. 22* O beata Dyas, cuius fidei ſunt creditæ animæ mundi uniuerſi. Petrus principium fidei orthodoxæ, magnus interpres ſacrorum Eccleſiæ, Chriſtianorum neceſſarius conſiliarius, theſaurus ſupernarum uirtutū qui fuiſti honoratus à Domino Apoſtolus. Paulus magnus præco ueritatis, orbis terrarum gloriatio: qui es homo in cœlis, & Angelus ſuper terram, gloria Eccleſiæ: qui uolas Aquila in excelſis, qui es lyra ſpiritus: qui es hirundo & cicada, qui inſtrumentum Dominicum, qui uigilans Chriſti miniſter.

Paulus & Petrus iuncti boues Eccleſiæ, qui uniuerſo orbi terrarum bonam, intulerunt negociationem, qui crucem pro iugo ſuſtulerunt, pro onere autem, nomen Saluatoris: pro collaribus uerò, teſtamentum ſcripturarum: pro ſtimulo, gratiam ſpiri-

ſpiritus. Paulus & Petrus, qui Eccleſiam indies lætificant, receptacula ſpiritalia, orbis terræ publica diuerſoria, ſanctæ interpretandęque Trinitatis inſtrumẽta, à Deo Verbo ſuſceptæ carnis œconomiæ interpretes. Petrus, amor meus ſpiritalis: Paulus, uas electionis, meus baculus. Petrus, templum Dei: Paulus, os
Rō. 15. Chriſti: qui es trium cubitorum, & ad tertium cœlũ peruenis: qui loco circunſcriberis, & mundum uni-
Act. 9. uerſum Domino circunſcribis: qui ab Hieruſalem & circuncirca uſque ad Illyricum ſparſiſti Euãgelium: qui es uelox curſor, qui diuina es impletus gratia: Cui fecit Dominus teſtimonium, quòd portes nomẽ eius in conſpectu totius orbis terræ: qui tertium cœlum peruaſiſti, & ingreſſus es in paradiſum, & uſque ad
2. Cor. 10. Dominicam, quæ mente compræhendi non poteſt, cathedram aſcendiſti, & arcana myſteria audiuiſti, quæ non licet homini loqui.

Quid autem Petro quoque dicemus, qui eſt dulce Eccleſiæ ſpectaculum? Is reuera eſt lampas uniuerſæ
Matt. 16. terræ, alba & caſta columba, acris & uehemens Apoſtolus, feruens ſpiritu, Angelus & homo, gratia plenus, ſolida petra fidei, uetuſtus Eccleſiæ ſenſus. Qui,
Ibidem Beatus es, & columbæ filius, propter caſtitatem audiſti ex ore Domini. Qui claues regni cœlorum ac-
Mat. 5 cepiſti ab ipſo Domino. Vos Angelorum ordines ſpoliaſtis. En quid dicam amplius? Vos laudat ipſe Domi-
2. Cor. 6. nus, Vos eſtis lux mundi, dicens. Qui eſtis potentiores Regibus, fortiores militibus, ditiores diuitibus, ſapientiores philoſophis, eloquentiores oratoribus, qui nihil habetis, & omnia poſsidetis. Vos eſtis martyrum tolerantia. Patriarcharum orthodoxa ſententia. Monachorum exercitatio. Virginum coronatores: eorum, qui ſunt matrimonio coniugati, pacificatores: raptorum refrenatores: intemperantium caſtigatores: tegumentum Regum: muri Chriſtianorum: Barbarorum aduerſarii, qui camum hæreticis imponitis: qui à ratione alienas morte afficitis animi perturbationes: qui legiones dæmonum expuliſtis, qui aras idolorum diruiſtis: qui & infra & ſupra diuites fuiſtis: ut qui ſuperorum quidem claues acceperitis: eorum autem, qui ſunt infra, ſoluendi & ligandi peccata poteſtatem habetis.

Act. 5 & 19. O rudis idiotæ miraculum. O illiterati ſapientia. Petrus umbra ſua Paralyticos adſtringit, & ſoluit mortem: Paulus ueſtimentis ſuis morbos expellit, & fugat dæmones. Qui intermediam habetis matrem Domini, & quouis iuſto ſpiritu eſtis præſtantiores:
Petrus, petra fidei. columbæ Eccleſiæ, magna orbis terræ lumina. Qui uobis inuicẽ eſtis præſtantiores, & ſimul omni creata natura meliores. Gaudeas, Petre, petra fidei. Gaudeas, Paule, gloriatio Eccleſiæ, qui mala innumerabilia propter ipſam ſuſtinuiſtis, in carceribus incluſi, à Iudæis odio habiti, à Barbaris tracti & raptati, à Regibus cæſi & ignominiam paſsi, quibus nec facile quidem licuit reſpirare, nec permiſſum fuit ceſſare à doctrina, qui propter pondus uinculorum membra mouere non poteratis, & omnem orbem terrarum peccato alligatum ueſtris ſoluebatis Epiſtolis. Vos dæmonum phalanges fudiſtis, per uos ſancti ſpiritus gratia diffuſa eſt in orbem terræ, caliginem erroris uos è terra contraxiſtis.

Quaſnam ergo uobis referemus gratias, qui tantũ laboraſtis? Memini tui Petre, & obſtupeſco. Recordor tui, Paule, & mẽte emotus opprimor lachrymis. Quid enim dicam, aut quid loquar, ueſtras contemplãs afflictiones, neſcio. Quot carceres ſanctificaſtis? Quot catenas decoraſtis? Quot tormenta ſubiiſtis? Quot maledicta toleraſtis? Quomodo Chriſtum portaſtis? Quomodo prædicatione Eccleſias lætificaſtis? Sunt benedicta ueſtræ linguæ inſtrumenta. Sanguine cõſperſa ſunt membra ueſtra propter Eccleſiam. Vos ſine defectu imitati eſtis Chriſtũ in omnibus. In om- *Pſ. 18.*
nem terrã exiit ueſter ſonus, & uerba ueſtra in fines orbis terræ. Inſeparabilem, quæ ei à uobis eſt deſpõſa Chriſtus conſeruet Eccleſiam. Nemo ante uos, neque poſt uos talis apparuit. Quis enim ſermonem, qui in docendo uerſatur, ſuſcipiens, auſus eſt aliquid dicere abſque ueſtra traditione? Vos omnes effeciſtis magiſtros, noſtram uicit cæcitatem ueſtra tolerantia, ut qui optaretis eſſe anathema, ut mundum lucraremini. Quid decætero uobis retribuemus pro omnibus bonis, quæ nobis tribuiſtis? Fit hodie commemoratio ueſtræ decertationis.

Gaudeas, Petre, cui datũ eſt, ut ligno Crucis Chri- *Petrus crucifixus.*
ſti fruereris. Et ad magiſtri quidem ſimilitudinem uoluiſti crucifigi, non recta tamen figura, ſed potius capite demiſſo deorſum tanquàm qui à terra in cœlum iter faceres. Beati claui, qui membra tua penetrarunt mihi deſiderabilia, & quæ cœleſti gloria ſunt mihi præſtantiora. Tu qui cum omni fiducia in manus Domini animam tradidiſti, qui indiuulſe Domino ſeruiſti, & ei deſponſæ Eccleſiæ, qui diligis Dominum, qui ferues ſpiritu, qui es Domino fideliſsimus omnium Apoſtolus.

Gaudeas, Paule, cui beatum caput fuit enſe amputatum, cum homo eſſes, quem uerba enarrare nõ poſ- *Paulus gladio cæſus.*
ſunt. Quiſnam enſis tuum guttur peruaſit diſcernendi maxima poteſtate præditum, Dominicum inſtrumentum, quod à cœlo habetur in admiratione, & quod terra reueretur? Quiſnam locus tuum excepit ſanguinem, qui cruentauit quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit, atram autem eius animæ ueſtem dealbauit modo inexpicabili, & uſque adeo, ut lucem fidei indueret, & ea citra inuidiam contribules impertierit. Sit mihi enſis ille pro corona, & claui Petri pro lychnitibus gemmis, infixis in orbem diadematis, & illuſtrantibus formam meam ex peccato turpiſsimam.

Non eſt nobis, ò uenerandi Apoſtoli, oratio, neque mens ſufficiens, ut aliquid ſuppeditet ad uobis agendas gratias. Egeni ſumus omnis doni, quod offeratur excellentibus poteſtatibus. Mutuo date uos, qui eſtis uere diuites, indigentibus, uel potius donate, neque enim poſſumus mutuum reddere. Et ſi beatas uoces à uobis acceperimus, exclamabimus. Salue beata biga, quæ una es anima in duobus corporibus, Petre & Paule. Salutete uos ſemper in Domino, ſine intermiſſione pro nobis, rogamus, orate. Promiſſa ueſtra implete. Sunt enim hæc ueſtra conuenta, unius quidem hoc. Venite mecum, & bonis ne deficiamur, alterius uerò illud. Studebo poſt meum aduentum ueſtri facere mentionem. Pactorum ergo conuentorum *2. Pet. 1*
nolite obliuiſci, ſed Trinitati principio carenti nullo, intermedio aſsiſtentes, petite, quæ ſunt nobis omnibus ſalutaria. In Chriſto IESV Domino noſtro, quem decet gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

ENCOMIVM SANCTORVM & principum Apoſtolorum Petri & Pauli, quod habetur in Simeone Metaphraſte.

PEtrum & Paulum diſcipulos Domini laudare quidem eſt laudabile & beatum: ſcopum autem aſſequi, eſt arduum & difficile, quandoquidem uis laudationū ex rebus inferioribus & terrenis ſumitur. Quibus autem totus mundus eſt crucifixus, quomodo eis fuerit grata laus, ducta ex iis quæ habuere contemptui? Quiſnam uerò, ut par eſt, eorum aggreſſus fuerit encomia, qui laudem ſortiti ſunt ab ipſa per ſe ſapientia, Chriſto uere magiſtro: poſt quem omnis mortalis oratio ex illius participatione paruum quēdam ſuſcipit ſplendorem, conuenientem eius prompto, qui id ſuſcipit, ſtudio? *Matt. 26.* Quorum alter quidem dignus eſt habitus, ut beatus pronunciaretur, & cœlorum quæſtor conſtitueretur: Alter autem ſegregatus in uas electionis, *Act. 9.* diuinum uehiculum ad omnem uſum Dei conſtitutum appelatus fuit utiliſsimum.

Quid ergo? Quoniam eorum magnitudo ad tantam peruenit altitudinem, quæ ad eos pertinent, mādabimus ſilentio: quoniam ita eſt comparatum, ut in rebus maximis ſilentio honoretur earum ſumma excellentia? Quid uerò lucri ex hoc redibit ad eos qui illorum ardenti amore inflammantur? qui & iis, qui feſti præſentem congregauere celebritatem, uident zelum extingui, & periclitari eis cupiditatē, eo quod ſit ceſſatio? Si enim ſunt apud ipſos ocioſæ leges encomiorum, res autem maximas eſſe quiete tranſigendas cenſuit ſapiens & uetus oratio, ſilentio potius quàm ſermone eis honorem tribuens: neceſse eſt, ut una definant feſti lætitiæ indicia, & quodcunque in uitam ſordidam & abiectam, in pauperes, inquam, in tali feſto effunditur fluentum benignitatis, & quicunque ſonus in tabernaculis iuſtorum uocis exultationis & confeſſionis celebratur.

Ne hæc ergo omnino contemnantur, & uobis à nobis hanc gratiā petētibus, id, quod deſideratis, omnino definat in deſperationem: age age, ueluti quoddā modicum medicamentum ægritudinis animi uobis adhibentes, ea philoſophemus, quæ feſto conueniūt onus quidem fortaſse, quod uires ſuperat, ſubeuntes ſed ueſtris confirmari precibus, non deſperamus fore ut aliquid utile adducamus. His ergo omnibus prætermiſsis, quæ nos à re propoſita aggredienda retardant, nouum quoddam & alienum ſuſcipientes argumentum, ſi ipſos, qui laudentur, cum nobiſipſis in rebus ab eis præclare geſtis comparauimus, quod noſtros pellat dolores, inueniemus. Erit autem hoc quomodo? Cum primam utriuſque uocationem, tanquàm ex qua ſit genus eorum deriuatum, primo loco poſuerimus, per quam ipſi & ad ueriſsimam lucem nacti ſunt progreſsionem, & per hoc ad uirilem ætatem peruenientes, diuinæ prædicationis ſuſcepere plenitudinem: ne uideamur procul diſcedere à legibus encomiorum: aggrediemur ad eam, quæ nos urget, gratiam.

Iohā. 1. Ad eum, qui eſt Deus & homo, Petrus eſt deductus, ut eius eſſet diſcipulus, fratre utens, ueluti quodam ſatore partus Euangelici. Quinetiam Paulus *Act. 9.* non utique opus habuit alio, qui ei ad hoc inſeruiret, ſed ipſo, qui eum aſſumpturus erat ad Apoſtolatum, ictu oculorum per fulgur ſtuporem afferendo, ipſum, qui prius erat fera agreſtis, conuertēte ad manſuetudinem. Et quid hoc, & quomodo? Nā mitis quidem & facilis erat Petrus, nec tanto tuendæ legis zelo tenebatur, ut aduerſus ſtimulos calcitraret non ſentiens. Paulus autem cum fero quidem didiciſſet, quod oportebat, fracta autem nimia eſſet eius audacia, tantus uiſus eſt in ſeruiendo ei, quod eſt melius, quantus fuit ad impediendam prius prædicationē. Exegi umbra Petri morbos: ſed ueſtium quoque Pauli ſuperficies & ſemicincta, erant iis, qui homines uexabant, morbis terribilia. *Act. 5. & 19.*

Atque hæc quidem eſt (ut dixerit quiſpiam) eorū in genere comparatio. Quænam autem ea quoque fuerit, quæ poſt illam fuit laudibus aſſumptio, licet ex iis, quæ deinceps ſequuntur, intelligere. *Matt. 19.* Magnus Petrus, qui dignus eſt habitus, qui beatus pronunciaretur, cui fuerunt creditæ claues regni cœlorum, & à quo licet hominibus conſequi, quicquid refertur ad id, quod eſt melius. Non minor eſt Paulus, qui ut uas eſſet electionis, *Act. 9.* ab eo ipſo eſt ſegregatus, audacique & periculoſo conatu contendendo aduerſus gentes & reges reſiſtentes, perfecit uiam Euangelii. Diuiniſſimus Petrus, qui ad templum legale ei, qui ab utero matris erat claudus pedibus, *3.* integram reſtituit ſanitatem. Gratia eſt digniſsimus Paulus, qui claudo, qui erat Lyſtris, fecit ſimile miraculum. *14.* A Deo fuit adiutus Petrus, *12.* qui ab Angelo Domini fuit liberatus ex carcere Herodis, & à cædem ſpirantium Hebræorum expectatione. Non minor eſt Paulus, qui ſporta fuit e muro demiſſus: *9.* qui ipſe quoque ab Angelo Dei etiam cum carne, in hac fuerit actione directus: ſi quidem eum, à quo in piis inſeruitur operibus, ad Angelum Domini referunt labia à Deo mota.

Sed quid hoc, & quanam de cauſa Dominus utriuſque tantam in his gerit curam? num ut ſicut Petus circuncisioni, ita etiam Paulus præputio edat, quod ſit probatum: & ſic, quæ & ſententia, & uita erat diſtincta, concordem referrent & conſentientem Dei cognitionem? *Act. 5. 10.* Admirabilis eſt Petrus, qui linteo è cœlo demiſſo, pleno omnis generis animantibus, caſtigatus fuit, & didicit eſſe indifferentem cum gentibus communionem. Non minor eſt Paulus, ſi non etiam maiorem dicere ſit religio, *2. Cor. 12.* qui in tertium cœlum raptus, eorum, quæ dici nequeunt, iis, qui ab ipſo initiabantur, in tempore aperit myſterium. *Act. 9.* Venerandus eſt Petrus, Tabitham ſuſcitauit. *Ac. 20* Quid uerò? num à tergo eius relinquitus Paulus, qui Eutychum, qui cum è feneſtra cecidiſſet, uita exceſſerat, in uitam reuocat? *Ac. 16* Romæ repreſsit Petrus Simonem ab arte magica: qua de cauſa ad ſuum quoque abiit Dominum, cruce ſubiens magiſtri paſsionem. Paulus quoque eduxit Philippis mulierem, quæ inſtar Phythiæ dabat reſponſa, ab errore quo populum tenebat irretitum. Qua de cauſa & uirgis cæſus fuit crudeliter, & enſe rurſus ei caput amputatur, ut qui eam inuenerit mercedem, quòd ex Cæſaris familia quoſdam Chriſto conciliaſſet.

Deficiet me tempus, & ante tempus deficiētis uerbi fluxus, qui quidem à graui ſenectute reciſus omnino defeciſſet, niſi ueſtrarum precum uires, ut hæc dicerem, ceſsiſſent. *Eſ. 35.* Confirmarunt enim, ut prophetice dicam, manus remiſſas & genua diſſoluta: mentem, inquam, meam, quæ imbecillitate corporis ſimul euaſit imbecilla, ut diuino ueſtro ſatisfacerem deſiderio. Id quidem, quod ſperaſtis, præſtiti, aut parum abeſt, quin id ſim aſſecutus: ueſtra eſt hæc, &

non mea gloriatio,qui me ad hoc induxiſtis , & no-
ſtram plane reſolutam & imbecillem ac defectã æta
tem,ueſtra ad Deum fiducia roboraſtis. Sin autem à
ſcopo procul aberrauimus,indignitatis noſtræ infeli
citati id eſt attribuendum,quæ ita multitudine malo
rum eſt conturbata,ut ne in precibus quidem poſsim
iuſti munus implere. Sed quomodocunque res ſe ha-
beat,Gloria principii experti patri,& coæterno filio,
& qui cum eis eſt coæternus,diuino & bono ſpiritui
uni diuinitati in Trinitate , quæ non poteſt diuidi,
quæ uitam præbet omni ſpiritu,& ab omni creata na
tura colitur & adoratur nunc & ſemper, & ſed in ſe-
cula ſeculorum,Amen.

THEODORI DAPHNOPATI
Encomium Sancti & magni Apoſtoli Chriſti Pauli, collectum ex diuerſis Orationibus Diui Chryſoſtomi & encomijs, quæ fecit in magnum Paulum. Habetur autem in Symeone Metaphraſte.

VNiuerſa quidem lex encomiorũ,
& omnis oratio compoſita arte
oratorum,à ſplendoris ſanctorũ
uincitur magnitudine : maxime
autem,quæ de diuinis & princi
pibus habetur Apoſtolis.Quan
tum enim alios,martyres,inquã
& iuſtos gloria & honore , &
apud Deũ propinquitate ſuperant , tanto etiam ſunt
ſuperiores legere encomiorum eorum decertatio-
nes,& ea,in quibus aliis antecellunt : quòd humanã
rationem ſuperant & cogitationem,quæ pro uniuer
ſo orbe terrarum certamina ſuſceperunt, & quæ præ
clare geſſerunt.Quamobrem noſtrum uelutt placan
tes deſiderium,etiamſi cœptum ſit audax , cum eorũ
laudes uerbis ſtuderemus extollere,cogitaſſemus au-
tem id plane fieri non poſſe,nec à nobis eſſe ſuſcipiẽ
dum,ex iis,quæ à diuino Patre, & melle fluẽte Chry
ſoſtomo oarie dicta ſunt,moralibus,inquam, oratio
nibus & ſuaſionibus,ſermonibusque & encomiis,&
iis,quæ ſunt aliter ab eo laborata, id quod eſt utile
(ut par eſt)eligentes,& in unã harmoniã & cõſonan
tiam componentes , eis unum ex omnibus encomium
obtulimus,eiſdẽ(ut ſemel dicam)dictionibus,quoad
eius fieri potuit , & ſententiis & uerbis id ornantes.
Sic autem habet: Apoſtolicorum quidem actuum
inſcriptionis totum iam uobis debitum exoluimus.
Deinceps autem erat conſequens, libri aggredi prin
cipium,& dicere,quidnam ſit illud : Primum quidẽ
Act.9. uerba feci,ò Theophile,de omnibus,quæ Ieſus cœpit
facere & docere:Sed Paulus non ſinit nos uti hoc or-
dine,conſequentiæ,ad ſe & ad recta eius facta linguã
noſtram uocans.Cupio enim uidere ipſum uinctum
introduci Damaſcum,non catena ferrea,ſed uoce Do
Act.1. mini.Cupio uidere ipſum captum,hunc,inquam,ma
gnum piſcem,qui mare uniuerſum agitauit , qui flu-
ctus innumerabiles excitauit in Eccleſiam. Cupio ui
dere eum uinctum non hamo , ſed uerbo Domini.
Nam quomodo quidam piſcator ſedens ſuper altam
petram, & ex alto tenens arundinem , hamum mit-
tit in mare:ita etiam noſter Dominus, qui piſcatum
oſtendit ſpiritalem,ſedens tanquàm in alta petra cœ
lorum , tanquàm hamum uocem illam emittens de *Ibidẽ.*
ſuper,& dicens:Saule,Saule,quid me perſequeris?ſic
cępit hunc magnum piſcem.
Quis enim illum crudelem & inhumanum,& per
ſecutorem,& blaſphemum, & Eccleſiam ſic uaſtan-
tem,ut etiam domos ingrediens traheret uiros & fœ
minas,& omnia confunderet & perturbaret,ſuſtinuiſ
ſet, ſi nõ repente eũ Rex noſter tranſmutaſſet , & ad
ſe reduxiſſet?Et enim diſcipuli quoque, ubi eum ui-
diſſent affuiſſe,timore affecti horrebant , & ne cum
quidem audebant adſpicere:& quando rurſus fuit ex
amicis,eundem metum oſtendebant. Si enim ergo ti
mebant etiam reconciliatum , ſi fuiſſet inimicus &
hoſtis,quid non feciſſent?Ego autem quid agam?Ne
ceſse eſt,ut maxima fugiam celeritate, ne ſi me rur-
ſus appræhenderit,abducat à propoſito.Scitis enim,
quòd cum ſæpe mihi aliò eunti,& ad aliud conuerſo
occurriſſet,me in media detinuit oratione,& ſic cœ
pit,in ea perſuaſerit finire orationem.
Hic ergo beatus Paulus,qui uniuerſum orbem ter
ræ illuminauit,in tempore uocationis aliquando eſt
excæcatus : ſed illius excæcatio facta eſt totius orbis
terræ illuminatio. Quoniam enim male uidebat , eũ *Cur cæ*
Deus recte excæcauit,ut utiliter adſpiceret . Et quo- *citate*
niam Dei Eccleſiam ſumme perſequebatur, & erat *percuſſ.*
adeo uehemens & alienus à congreſsione,accipit fre- *Paulus*
num uehementius , ne ſi eum abduceret impetus il-
lius animi alacritatis,non obediret iis, quæ diceban-
tur , & ut ſciret,cum quo bellum gereret:quem non
ſolum punientem , ſed neque beneficio afficientem
ferre poteſt . Neque enim eum obcæcauerunt tene-
bræ,ſed lux modum excedens,ei offudit tenebras.
Si nos ergo bellum circũſiſteret barbaricum , & in
acie hoſtes maximam exibuiſſent moleſtiam:deinde
Imperator hoſtium, qui innumerabiles admouebat
machinas,& noſtra omnia confundebat , multoque
tumultu & turba replebat,& ipſam minabatur ſe ur-
bem diruturum ,& igni mandaturum,& nobis inten
tabat inſeruiturem,repente à noſtro Rege ligatus in
urbem duceretur captiuus , non omnes cum fœmi-
nis & infantibus exibuiſſemus ad illud ſpectaculum?
Cum autem nunc quoque ſit bellum conflatum , Iu-
dæis omnia perturbantibus , & ad oppugnandam Ec
cleſiam machinas omnes adhibentibus, hoſtium ue
ro caput eſt Paulus,qui omnia magna facit, & dicit,
qui omnia permiſcet & perturbat , eum autem alliga
uit Dominus noſter Ieſus Chriſtus Rex noſter , non
egrediemur omnes ad hoc ſpectaculum,ut uideamus
eum duci captiuum?Etenim Angeli è cęlis uidentes
eum uinctum introduci,exultabant, non quoniam ui
debant eum uinctum,ſed quoniam mente agitabant,
quot homines è uinculis eſſet liberaturus:nõ quoniã
eum manu duci cernebant , ſed quoniam intellige-
bant,quàm multos ille homines eſſet è terra in cœ-
lum deducturus:non quoniam eum lumine orbatum
adſpiciebant,ſed quoniam cogitabant,quam multos
ille eſſet educturus è tenebris.
Propterea ego quoque aliis omnibus dimiſsis, ad
Paulum exilire contendo, Paulus enim, & Pauli deſi *Pſ.105*
derium coegit nos hunc facere ſaltũ . Quis loquetur
potentias tuas, Domine ? Quoniam non ſiuiſti Pau-
lum latere,quoniam talem uirum oſtendiſti orbi ter
ræ.Laudauerunt te omnes Angeli uno animo,quan-
do aſtra feciſti,& quando Solem:ſed non ſic,ut quan
do Paulum oſtendiſti uniuerſo orbi terræ. Propterea
terra fuit cęlo lætior quoniã hic eſt lætior ſolari lu-
ce.Et hic quidem Sol,cecidit nocti:ille aũt ſuperauit
diabolum.Et hic quidẽ in alto fertur, & deorſum im

 mittit

mittit radiot:ille autem inferne oriens,nnn medium
cœli & terræ luce impleuit:ſed & os aperuit, & An-
Lu. 15 gelos magna impleuit uoluptate. Si enim propter
unum peccatorem pœnitentiam agentem eſt gau-
dium in cœlis,ipſe uerò ex prima concione uenatus
eſt quinque uirorum myriades,quemadmodum ſupe
riores uirtutes gaudio non implebit infinito? Quid
autem dico?Sufficit Paulus ſolummodo loquendo ad
Labores S. Pauli efficiendum,ut cœli exultent & lætētur. Quid enim
eſt huius uiſceribus feruentius,qui totum orbem ter
ræ percurrit tractus,lapidibus appetitus, ut uinctus
& uinctos ſolueret,& ad ſe traduceret?

Neque enim tanquàm pugnans ſic res confecit,
ſed tanquàm ad promptam & paratam ueniens ui-
ctoriam,ſic erexit trophæa,deſtruens, diruens,deii-
ciens diaboli munitiones,& machinas dæmonum.
Et neque parum quidem reſpirabat,ab his ad illos,&
rurſus ab illis ad alios tranſiliens, tanquàm optimus
aliquis Imperator,quotidie trophæa erigẽs & uicto
rias,uel potius horis ſingulis.Tunica enim ſola indu
tus ueniens in aciem,cum ipſius uiris capiebat urbes
Act. 19. aduerſariorum,telaque & lanceas. Et omnia lingua
Pauli.Solum enim loquebatur, & illius uerba, quaſi
ignis fluxiones in hoſtes incidentes, fugabant quidẽ
dæmones,& eos,qui ab ipſis detinebantur, homines
ad ipſum deducebant. Quando enim malum illum
eiecit dæmonem,quinque præſtigiatorum & malefi-
ciorum hominum conuenientes myriades, combuſ-
ſerunt libros artis magicæ,& tranſierunt ad ueritatẽ.
Et quomodo cum in bello turris cecidit,aut deiectus
fuit tyrannus,qui cum illo erant,omnes abiectis ar-
mis accurrunt ad Imperatorem:ita etiam tunc factũ
eſt. Eiecto enim dæmone, obſeſſi omnes cum libros
abiecissent, uel potius diſſoluiſſent, ad Pauli pedes
concurrebant.

Act. 14 Ille autem tanquàm uno exercitu dirigens aciem
13. aduerſus orbem terræ,nuſquam conſiſtebat,ſed tanq̃
16. alatus eſſet quiſpiã,oĩa faciebat.Et nũc quidem clau-
1. Reg. dũ corrigebat:nunc autem alium orbabat,magnũ,in
17. quàm.Et neq; in carcere quidem incluſus quieſcebat,
ſed illic quoque cuſtodem carceris ad ſe traduxit,
efficiẽs illam pulchram captiuitatẽ. In admiratione
habetur Dauid,qui Goliath uno ſolo deprimit lapi-
de:ſed ſi quis præclara Pauli facta examinauerit,& cũ
facto illius pueri comparauerit, quantum intereſt in
ter paſtorem & Imperatorem,tanta eſt inter hunc &
illum differentia. Hic enim non lapidem iaciens pro-
ſtrauit Goliath,qui percipitur intelligentia: ſed ſolũ
loquens,perfregit uniuerſam diaboli cateruam. Et tã
quàm leo rugiens,& flammam lingua emittens, ſic
inuadendo erat omnibus intolerabilis,& in omnem
partem aſsidue tranſiliebat:Ad hos currebat: ad il-
los ueniebat:ad hos tranſibat,ad illos reſiliebat, uen-
to inuadens celerius,& perinde ac domum unam,aut
nauigiũ unũ,gubernãs uniuerſũ orbẽ terræ & eos q-
dẽ,qui ſubmergebãtur,ſurſũ attrahẽs:eos uerò,qui ca
ligabant,confirmãs,nautas adhortans,ceruicibus im
minens,proram circunſpiciens,funes tendens,remũ
tractans,uelum trahens,cœlum ſuſpiciens.

Ipſe denique erat omnia,& nauta, & gubernator,
& qui proram regit,& uelum, & nauigium, & om-
nia patiens,ut mala ſolueret aliorum. Et quomodo
quidam athleta ipſe luctans,currẽs, pugnis decertãs
aut miles muros oppugnãs,pedes,manus conſerẽs,&
nauali pugnans certamini,nullum non pugnæ genus
obibat,& ignem ſpirabat,neque ullus poterat ad eũ
accedere,uno corpore totum orbem terræ occupans
Ioſue 9 & una lingua omnes fundens ac fugans. Non ſic mul
tæ tubæ irruebant in lapides urbis Hierichuntinæ,&
eos diruebat, ut uox Pauli,quæ reſonabat,humi dia-
bolicas deiecit munitiones,& ad ſe traduxit *auerſa-
rios. Et per feneſtram demiſſus fuit è pariete, ut ab
inferiori loco ſurſum tranſmitteret eos, qui humi Act. 9.
ſunt abiecti.

Atque famem quidem,& ſitim, & nuditatem, &
naufragia,& metus,& inſidias,& carceres,& plagas,
& alia omnia, quæ ſuſtinuit beatus Paulus propter
prædicationem,nihil arbitror oportere dicere. Suffi
ciebat enim unumquodque eorum ad ualde contur-
bandam & frangendam ſanctam illam animam. Quã 2. Cor.
do autem dicit,Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? 11.
Quis ſcandalizatur,& ego nõ accẽdor?hoc eſt, quod
omnium maxime perpetuam & intolerabilem ei præ
bebat animi ægritudinẽ. Si enim in unoquoque eorũ
qui ſcandalizabantur,ipſe accendebatur, nõ poterat
ardor ille extingui ex illius anima. Nõ deerant enim
qui ſcandalizabantur, & igni præbebant materiam.
Videre autem Iudæos non credentes, quãnam eum
uel paruam ſinebat habere dilationẽ doloris & ægri
tudinis? Optarẽ enim, inquit, anathema eſſe à Chri- Rom. 9
ſto pro fratribus meis,cognatis meis ſecundum car
nem,qui quidem ſunt Iſraelitæ. Quod autem dicit,
eſt eiuſmodi:Mihi eſſet optabilius in gehennam inci
dere,quàm Iſraelitas uidere non credentes. Qui aũt
in gehenna elegit ſupplicium, ut poſsit omnes Iu-
dæos adducere,clarũ eſt, quod qui hoc nõ fuit aſſecutus,
iis,qui puniebantur in gehẽna,uitam egit grauiorẽ.

O ardentem amorẽ charitatis. Qui aduerſus ignẽ
fuit audax Paulus,qui adamãtinus,qui firmus & uali
dus,qui immobilis,qui inflexibilis,qui dicebat:Quis
nos ſeparabit a charitate Chriſti?afflictio, an angu- Rom. 8
ſtia,an fames,an perſecutio,an nuditas, an periculũ
an gladius?qui in terra & mari ſuã oſtẽdebat audaciã
qui adamantinas irridebat mortis portas, is poſtquã
uidit lachrymas quorundam dilectorum, adeo fuit
fractus & contritus,ut ne celaret quidem affectionẽ,
ſed ſtatim diceret:Quid facitis flentes, & cor meum Act. 20
conterentes? O miraculum. Non contriuit eum abyſ
ſus aquarum,& paucæ eum lachrymæ contriuerunt
& fregerunt. Quid facitis flentes, & conterentes cor
meum?Quid dicis?Dic mihi, Adamantinam illã ani
mam potuit conterere lachryma? Certe, inquit:ma-
gna eſt enim uis charitatis:Ea me uincit & ſuperat:
reſiſto enim omnibus,præterquàm charitati.

Audite quicunque ne pecunias quidem propter
Chriſtum deſpicitis,immo uerò propter uos ipſos &
ſtupete,Pauli amorem in Chriſtum cogitantes & ad
mirantes. Neque enim Chriſtum ſic diligebat pro-
pter ea,quæ ſunt Chriſti,ſed propter ipſum res illius.
Et unum ſolum timebat,ne excideret ab ea, quæ eſt
in illum,charitate. Hoc enim erat ei uel gehenna ter
ribilius,ſicut etiã in ea manere uel regno optabilius.
Quando ergo ille propter Chriſti deſiderium uel in
gehennam non recuſat incidere,& à regno excidere,
ſi utraque hæc eſſent propoſita, nos autem ne præſen
tem quidem uitam deſpicimus,ſumus uo digni uel il
lius calceis,cum tantum abſumus ab eius animi ma
gnitudine? Si enim qui unius domus tantum curam
gerit,etſi habeat procuratores,miniſtros,& œcono-
mos,ſæpenumero ne reſpirat quidẽ propter curas,cũ
nemo ſit,qui ei moleſtiam exhibeat: qui nõ unius do
mus,ſed ciuitatũ,& populorũ,& gẽtiũ,& uniuerſi de
niq; orbis terræ curam gerit,ſuntque tot & tanta ne
gocia,& tam multi,qui inſultant & obſunt, idque cũ
ſit ſolus,& tot & tanta patiatur,& tantam curã gerat
quantam nec pater filiorum,cogita quid ſuſtionit.

Si quis uult diligere germane & ſyncere, & ſci-
re uim charitatis, currat ad eius alumnum beatum
Paulum, & ille eum docebit, quantum ſit certa-
men ferre ſeparationem à dilecto, & quanto animo
opus

opus habeat. Hic enim, hic, qui carnem exuerat, & corpus depoſuerat, & orbem terræ ferè nuda obierat anima, & omnem perturbationem ex animo expulerat, & incorporearum uirtutum imitabatur impatibilitatem, alia quidem omnia ferebat facile, tanquam patiens in alieno corpore & carceres, & catenas, & abductiones, & flagella, & minas, & mortem & omne genus ſupplicij: ab una autem ſeparatus anima, quæ ab eo diligebatur, adeo fuit confuſus & conturbatus, ut in qua dilectum ſperans ſe uiſurum non inuenit, ea ciuitate protinus receſſerit. Quid hoc, ò beate Paule? ligno quidē alligatus, & carcerem habitans, & flagris cæſus, & in tergo ſanguine circūfluens & myſterijs initiabas & baptizabas, & offerebas ſacrificium, & neminem deſpiciebas, qui eſſet ſaluus futurus
2. Cor. 2. Cum ueniſſes autem in troadem, & terram inueniſſes purgatam, & paratam ad excipienda ſemina, tantum lucrum eiecisti è manibus, & ſtatim reſiluiſti Certe, inquit, magna enim me inuaſi tyrannus animi ægritudine, & meum animum ualde confudit Titi abſcentia, meque ſic uicit & ſuperauit, ut cogeret, hoc facere.

Vidiſti quam ſit magnum certamē dilecti ferre ſeparationem, quam res ſit moleſta & acerba, quam excelſo opus habeat & iuuenili animo? Neque enim ſufficit ijs, qui diligunt, ſolum eſſe uinctos animo neque eo ſunt contenti ad conſolationem: ſed etiam corporea opus habent præſentia & ſi hoc non adfuerit, nō reciſa eſt parua para lætitiæ. Vis ſcire, quam pulchra ſint arma ad attrahendos fratres, etiam ſi ſint infideles, eſſe mitem, & manſuetum, & facilem moribus?
Act. 26 Audi quid dicat Paulus, ad iudicem ingrediens infidelem, ab eo iudicandus: Beatum me exiſtimo, qui ſum à te iudicandus. Hæc autem dicebat, non ei adulans, abſit: ſed uolens lucrifacere per māſuetudinem. Quamobrem eum etiam ex parte lucrifecit & Iudicem cœpit Is, qui exiſtimabatur tunc eſſe condemnatus: & Pauli eſſe uictoriam Ipſe, qui erat uictus, alta uoce confitetur, præſentibus omnibus, dicens: Prope modum mihi perſuades, ut fiam Chriſtianus Quid ergo Paulus? Ibidem Optarim ego non ſolum te, ſed etiam omnes, qui adſunt, hoc eſſe quod ego ſum.

Atque in multis quidē locis ſunt multa ſigna Pauli miraculorum: ſed non ſunt tam deſiderabilia quam ſtigmata, & non tam in ſcripturis quidem delectat faciens miracula, quam male patiens, flagellatus tractus lapidibus appetitus. Lapidantes enim eum, inquit, traxerunt extra ciuitatem. Act. 14 Et rurſus: Cum eum flagellaſſent, & multas ei plagas impoſuiſſent, Act. 16 coniecerunt in carcerem. Quantā gloriatio, quanta uoluptas, quantus honor, quantus ſplēdor, ſcire ſe eſſe uinctum propter Chriſtum? Sed uide rem admirabilem. & commotus eſt, inquit, carcer, alligato Paulo & omnium uincula ſunt relaxata. Vidiſti uinculorum naturam uincula reſoluētem? Expergefactus autem cuſtos carceris cum uidiſſet ianuas apertas carceris, ſtricto gladio ſe erat interfecturus. Quid ergo Paulus? Clamauit magna uoce dicens: Nihil tibi mali feceris uniuerſi enim hic ſumus.

Vides quam hic ſit à uana gloria & ſuperbia alienus, & quam beneuolus? Non dixit: Propter nos hæc facta ſunt: ſed tanquam unus ex uinctis, dicit: Omnes enim hic ſumus. Si enim tacuiſſet, & non per magnā uocem manus illius continuiſſet, enſem per guttur trāſegiſſet. Clamauit autem, quoniam in interiorem, carcerem erat coniectus. Cōtra teipſum, inquit, hoc feciſti, cum interius conieceris eos, qui te ſunt liberaturi à periculo. Vidiſti quam ſit benignus, & quantā hominum curam gerat Paulus? Maluit ipſe eſſe uictus & periclitari, quam illum deſpicere pereuntem. Quomodo autem miles aliquis habens uniuerſum orbem terræ contra ſe bellantem, & ſe in medijs uerſans hoſtium ordinibus, & nihil graue patiens, ita etiam Paulus ſolus inter barbaros & inter Græcos, ubique terrarum, & ubique in mari ſe oſtendens, manſit inexpugnabilis. Et quomodo ſcintilla in ſtipulam & fœnum incidens, ea, quæ uruntur, tranſmutat in ſuam naturam: ita hic quoque omnes inuadens, traducebat omnes ad ueritatem.

Quem non obſtupefeciſſet potentia uinculorum, beato Paulo impoſitorum, quod qui eum uinxerant, eos ad pedes uincti duxerit, & illos ei ſubiunxerit? Procidit enim, inquit, cuſtos carceris ad Pauli pedes & qui erat ſolutus, iacebat ad pedes uincti: & qui uinxerat, rogabat uinctum, ut ſolueretur a metu. Ibidem Dic mihi: Non tu uinxiſti? non in interiorem coniecisti cuſtodiam? non pedes ligno conſtrinxiſti? Cur tremis? Cur tumultuaris? cur lachrymaris? cur enim ſtrinxiſti? Neſciebam inquit Chriſti uinctorum tantam eſſe potentiam. Quid dicis? Accepit poteſtatem cœlos aperiendi, & nō erat aperturus carcerem? Soluit eos qui uincti erant à dæmonibus, & erat ferrum eum ſuperaturum? Qui ligatus itaque ſoluebat animas, corpus ſuum ſoluere non potuiſſet? Act. 19 Qui per ſuas ueſtes alios ab illis ſoluebat uinculis, & liberabat à dæmonibus, ipſe per ſe nō ſoluiſſet? Propterea primum fuit uinctus, & tunc ſoluit uinctos, ut ſcias quod Chriſti, ſerui uincti, maiorem habent uim, quàm ſoluti. Sic enim præclariores oſtenduntur ſancti uiri, quando uel uincti uincit ſolutos.

Quando ergo is, qui qui eſt uinctus, non ſolum ſeipſum ſoluit, ſed etiam ſolutos, quiſnam eſt uſus murorum? quidnam accepit commodi ea eo, quod ad interiorem eum coniecerit cuſtodiam, cum aperuerit etiam exteriorem? Vis ſcire, quanta res ſit catena ferre propter Chriſtū corpori ſerui eius impoſita? *Vis catenarū Pauli* Audite beatum Paulum de hoc ipſo gloriātem, & dicentem: Rogo ergo uos ego uinctus in Domino. *Eph 4* Magna eſt & inſignis dignitas regni & conſulatus: eſt autem omniū maxima, eſſe uinctum propter Chriſtum, ac catenæ impoſitæ ſanctis illis manibus. *Nota q̄ hic dicuntur* Hoc eſt longe præclarius & magnificentius, quam eſſe Apoſtolum, quam doctorem, quam Euangeliſtam. Si quis diligit Chriſtum, nouit id quod dicitur.

Si quis uehementi ardet amore Domini & nouit uim uinculorum, malerit eſſe uinctus propter Chriſtum, quam cœlos habitare. Forte enim eſt hoc quoque præclarius, quam ſedere à dexteris eius & magnificentius iudicandum & beatius, quam ſedere ſuper duodecim ſedes. Si quis mihi daret optionem aut uniuerſi cœli, aut illius catenæ, qua Pauli uinctæ ſunt manus illam ego præponerem. Si quis me collocaret, aut ſupra cum Angelis, aut cum Paulo uincto, carcerem elegiſſem. Si quis me faceret, aut confeſſorem illarū, quæ ſunt circa thronum, poteſtatum, aut eiuſmodi uinctum, mallē eſſe talis uinctus. Nihil enim melius, quam male aliquid pati propter Chriſtum. Si quis mihi daret, ut mortuos ſuſcitarem, nō hoc elegiſſem, ſed catenam. Etenim nihil eſt illa catena beatius.

Vellem nunc eſſe in in illis locis in quibus manent illa uincula, & uidere catenas quas timent quidem & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. *Vide quanti faciat magnꝰ hic doctor Pauli catenas* Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & haberem corpus robuſtum ac ualidum, non recuſarem tantam ſuſcipere peregrinationem, ut uiderem catenas & carcerem in quo uinctus erat Paulus. Si quis mihi concederet, ut uiderem Paulum è cœlo deſpicientem, & uocem emittentem, aut è carcere, mallē è carcere. Qui enim ſunt in cœlo, ad eum ueniunt, quando eſt in carcere. O beata uincula, ò beatas manus, quas ornauit illa catena,

tena, quæ Paulo eſt impoſita. Non erant tam uenerandæ eius manus, quæ Lyſtris claudum excitarunt, quã
Act. 14
quæ erant circundatæ uinculis.

Si fuiſſem ego illis temporibus, tunc ego eas maximè eſſem complexus, & meis pupillis impoſuiſſem. Non ceſſaſſem deoſculari manus, quæ dignæ ſunt habitæ, quæ pro meo Domino nincirentur. Non tã beatum eſſe cenſeo, quod raptus fuerit in tertium uſque cœlum, & in paradiſum, quam quod coniectus ſit in
2 Cor. 12.
carcerem. Non tam eum beatum pronũcio, quod uerba audierit, quæ homini loqui non licet, quam quod uincula ſuſtinuerit. Etenim ſunt hæc illis quoque multo maiora. Eſt enim mihi magis expetendum, ut male patiar pro Chriſto, quam ut honorer à Chriſto.

Hoc Paulus quoque cogitans dicebat, ut eſt uerisimile: Si ipſe, qui propter me factus eſt ſeruus, & gloriam exinaniuit, nõ exiſtimabat ſe unquam iam eſſe in gloria, quam quando pro me fuit crucifixus, quid me non oportet pati? Audi enim eum dicentem: Glorifica me tu pater. Quid dicis? Ad crucem duceris cum
Ioã. 17
latronibus & ſepulcrorum effoſſoribus, ut ſceleratorum & execrandorum hominum mortem ſubeas es conſpuendus, & alapas ſubiturus, & hæc gloriam uocas? Certe, inquit, Nam pro his, quos diligo, hæc patior, & hæc merito eſſe gloriam exiſtimo. Si ergo Dominus meus, qui miſeros dilexit & miſerabiles, eam rem uocat gloriam, & eam præfert gloriæ quæ eſt in ſede paterna, multo magis ego hæc debeo putare gloriam.

Act. 2a
Sic Pauli anima nihil eſt beatius. In quibus nam autem gloriatur? In uinculis, in afflictionibus, in catena in ſtigmatibus. Vado enim, inquit, Hieroſolyma alligatus ſpiritu, quæ in ea euentura mihi ſunt, ignorans niſi quod ſpiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur, dicens, quod uincula & afflictiones Hieroſolymis me manent. Propter hoc ergo, ut uinciar propter Chriſtum, ut moriar propter ipſum. Non ſo-
Act. 21
lum enim alligari, ſed etiam mori paratus ſum propter nomen Domini mei Ieſu. Quid hoc ergo eſt? Nõ erubeſcis, non uereris orbem terræ captiuus obiens? non times ne quis Deum tuum damnet imbecillitatis? ne quis propterea non accedat? Non talia ſunt, inquit, mea uincula: ſciunt, inquit, reſplendere uel in regnis. Vt uincula mea, inquit, manifeſta fierent in omni Prætorio, & multi ex fratribus in Domino, confiſi
Phil. 1.
meis uinculis, multo magis ſine metu auderent uerbum Dei loqui.

Vides uinculorum maiorem potẽtiam, quam mortuorum reſurrectionis? Vinctus fuit Romæ, & plures attraxit. Vinctus fuit Hieroſolymis, & uinctus concionans Regem obſtupefecit, & Præſidem metu affecit.
Act.
Metu enim affectus eum dimiſit. Vinctus nauigauit,
25.
& naufragium prohibuit, & ſedauit tempeſtatem.
26.
Cum eſſet ipſe in uinculis, illud uenenatum eum tetigit
27.
animal, & eo illæſo cecidit. Vide autem hoc ubiq;
28.
fieri. Nam cum multas ei plagas impoſuiſſent, & eſſet
16.
uinctus, idque rurſus ualide, (eum enim in interiorem coniecerant cuſtodiam) uel in his tunc ualde ſecurus, media nocte, quando ualde remiſsi dormiunt, canebat & Deum laudabat. Quid hac anima eſſe poſſit magis adamantinum? Cogitabat enim pueros quoque in igne ceciniſſe & in fornace. Forte enim ratio-
Dã. 3.
cinabatur: Ego nihil tale paſſus ſum.

Sed recte faciens oratio, me ad alia rurſus eduxit uincula, & alium carcerem. Quid agam? Volo tacere, ſed non poſſum. Inueni alterum carcerem illo multo mirabiliorem. Sed nunc arectis mihi adeſſe animis, perinde ac ſi nunc incipiam orationem, mentemq; adhibete alacrem & uegetam. Volo orationem abrũpere, ea autem non permittit. Non poſſum quieſcere non poſſum tacere: multa me circumfluunt. Neſcio, quid primum dicam, quid ſecundum. Quamobrem rogo, ne quis à me poſtulet ordinem. Magna eſt rerum cognatio. Longa fuit Pauli catena, & diu nos detinuit.

Sed non propterea tacebo. Si enim ipſe in carcere non tacuit, nec in flagellis, ego ſilebo ſedẽs, cum dies ſit, & loquens in magna animi quiete & relaxatione. Et quomodo hoc fuerit cõſentaneum. Quis enim nõ ſtupeat, quis non admiretur, uel potius quis pro dignitate ſtupeat & admiretur nobilem illam, & magnitudine cœlo parem Pauli animam, quod uinctus & incluſus, & tanto interuallo disiunctus, ſcripſit ad Philippenſes: Scitis enim, quantum ſit ſpatium inter Romam & Macedoniam. Sed neque uiæ longitudo, neque temporis diuturnitas, neque moleſtia ac turba negociorum neque periculum & mala frequentia, neque aliquid aliud charitatem, & memoriam expulit diſcipulorum, ſed de eis omnibus in animo cogitabat & non tam catenis uinctæ erant eius manus quam deſiderio diſcipulorum alligata erat & ſua anima. Et quomodo Rex, qui thronum manè aſcendit, & ſedit in aula regia protinus innumerabiles undique accipit epiſtolas: Ita ille quoque ſedens in carcere, tãquã in aula regia, longe plures frequenter accipiebat, & mittebat literas ijs, quæ ubique erant gentibus ad illius ſapientiã de ſuis rebus omnia referentibus. Et eo plura, quam Imperator, adminiſtrabat negocia, quo maius ei creditum fuerat Imperium.

O Pauli potentiam. Implicatus erat catenis & diademate redimitum Neronem feriebat. Sordidis erat indutus pannis, ut qui habitaret carcerem: & magis quam purpura omnes conuertebat ad uincula ſibi impoſita. Super terrã ſtabat retentus, & deorſum intuẽs & eo demiſſo, qui erat in curru aureo, omnes illi attendebant: idque merito. erat enim uſitatum ſpectaculum, uidere Imperatorem in albo curru ſedentem hoc autem erat nouum & admirabile uidere captiuũ ęquè libere alloquentem Imperatorem, atque Imperator ſeruum uilem & miſerabilem.

Paulus uinctus Nerone ſublimior.

Magna circumſiſtebat multitudo, & erant omnes ſerui Imperatoris, admirabantur autem eum, non ſuũ dominum. Verumenimuero non animaduertebant, ſe leonem laudare ex unguibus, cum oporteret dicere ea, quæ uerè erant. Quænam uerò ea ſunt? Ea, quę ſunt in cœlis. Quando ueniet cum Rege cœlorum, cum pręclaro curru quomodo tunc Nero ſedebit mœſtus & triſtis? Si enim nondum erat tempus coronarum, & athleta tantum eſt honorem conſecutus, quãdo uenerit athleta, quanto honore fruetur? Erat inter alienos hoſpes & peregrinus, & ſi in tanta tunc habetur admiratione: quando fuerit inter ſuos, quid non boni conſequetur? quid non participabit? quid non adipiſcetur?

Nullus Romæ Imperator tantum eſt honorem aſſecutus, quantum Paulus. Sed Imperator quidem foris iacet alicubi, Paulus autem tenet medium ciuitatis, tanquam regnans & uiuens. Si autem hic, ubi ſuſtinuit perſecutionem, & ubi fuit uexatus & agitatus, tantum eſt honorem conſecutus, quando uenerit, quid erit? Si ubi erat tabernaculorũ opifex, fuit adeo ſplendidus, quando uenerit, ſplendore contendens cum radijs ſolis, quid erit? Si cum tanta humilitate tã tam ſuperauit magnificentiam quando uenerit, quid erit? Res nõ licet effugere. Quis non pudore afficitur quod tabernaculorum opifex in maiore fuerit honore, quam ij, qui in maiori habitus eſt admiratione, quam omnes reges? ſi autẽ hic ea facta ſunt, quæ ſunt ſupra naturam, in futuro quanto magis?

Alexãder Magnus.

Quid in mundi gloria eſt Alexandro glorioſius, aut quid

aut quid ſublimius non uiuus multa magna geſsit &
præclara? Noo & gẽtes, & urbes ſubegit, & bella mul
ta uicit & prælia, & ereait trophea? Noo exiſtimatus
eſt eſſe Deus tertiusdecimus a ſenatu Romaoorum;
ſed quod uiuus quidem bella recte gereret, & uicto-
rias obtineret, cum & Rea eſſet, & exercitus haberet
nihil mirum. Poſt mortem autem & ſepulturam, obi
que & io terra, & in mari quotidie tam multa facere
hoc eſt, quod maximam affert admirationem. Vbi
enim eſt (dic mihi) corpus Alexandri? oſtẽde mihi
Pauli feſtus dies. & dic diem, in quo deceſsit. Sed oon potueris. Pauli
autem & præclarum corpus uideris, qui ad maximẽ
regiam uenerit ciuitatem, & illuſtrem eius mortis
diem uniuerſus orbis terræ celebrat. Et res quidem il
lius etiam ſui ignoraot res autem huius ſciunt etiam
barbari: & Chriſti ſeruus ſepulcrom eſt regijs atrijs
ſplendidius. Nam ipſe quoque, qui eſt indutus purpu
ra, uadit corpus illius complexorus, & faſtu depoſito
conſiſtit orans mortuum, ut eius curam gerat apud
Deum. Et tabernaculorum effectoris, & piſcatoris, &
mortui, tanquam deſenſoris eget is, qui eſt redimi-
tus diademate. Idque uideris ooo ſolum Romæ fieri,
ſed etiaio Conſtantioopoli. Eteoim hic quoque ma-
goum Conſtaotinum ſe magno honore eſſe affectu-
rum exiſtimauit filius, ſi eum deponeret io ueſtibulis
piſcatoris. Et quod ſunt ianitores in regia Imperato-
ribus, hoc ſunt io corpore Reges Piſcatoribus. Et hi
quidem, tanquam loci domini tenent ioteriora: illi
autem, tanquam accolæ & uicini, ſatis habuerunt, ſi
ianua aulæ eis attribuererut. Et Reges quidem, mioi
ſtrorum & ſamulorum: qui ſuot autem ſubiecti tenẽt
locum Regum.

Nota de ſacris reliquijs. Quis ouoc mihi dederit, ut Pauli circunfundar,
corpori & ſepulcro affigar & uideam puluerem illius
corporis per quod perſuaſit, uoiuerſum orbem terræ?
quod, quæ deeraot, Chriſto ſuppleuit? quod ſtigmata
portauit: quod prædicationem ubique ſeminauit? Pul
uerem corporis, per quod Chriſtus eſt locutus, & lux
illuxit quouis fulgore lucidior? & uox illuxit quouis
tonitru dæmonibus terribilior? Neque eoim tooitru
eſt tam nobis terribile, quam illa uox fuit dæmoni-
bus. Si enim horrebant eius ueſtes uocem quoq; mul
to magis. Huius oris uellem uidere puluerem, per
quod Chriſtus magna locutus eſt, & arcana, & maio
ra, quam per ſeipſum, per quod beatum illud uerbũ
eſt locutus, Vellem eſſe anathema pro meis fratribus
Rom. 9 per quod locotus eſt coram Regibus, & oon erubuit
per qood fugiebaot dæmones, non ſolum loquentem
audieotes ſed etiam cum procul eſſent per quod com
poſuit omoia, quæ ſunt in terra, quinetiam ea, quæ
ſunt in cœlis, quomodo uoluit adminiſtrauit, illic li-
gans & ſolueos quos uolebat, pro ſibi data poteſtate.

2. Cor. 11. Quis mihi oſteoderit puluerem Pauli cordis quod
in uooquoque eorum, qui peribaot inflammabatur,
& infaotes abortiuos iterum parturiebat? Hoc deſide
rarem uidere oel diſſolutum, quod eſt cœlis ſubli-
mius, orbe terrarum latios radio ſplendidius, igne ca
lidius, adamante ualidius, quod nouam uiait haoc oi
tam, oempe ooſtram. Viuo eoim iam noo ego, uiuit
Galat. 2. autem in me Chriſtus, inquit. Fuit ergo cor illius cor
Pauli, & tabula ſancti ſpiritus & liber gratiæ: qood di-
gnum fuit habitum, ut Chriſtum amaret, ut oemo
alius: quod mortem deſpiciebat & gehenoam, & con
Act. 21. terebatur à fraternis lachrymis. Quid enim facitis
flentes, inquit, & conterentes cor meum? Vellem ui-
dere poluerem manuum Pauli, quæ eraot io catena,
per quarum impoſitionem ſuppeditabatur ſpiritus,
per qoas diuinæ ſcribebantur literæ. Vidiſtis eoim in
Galat. 6. quit, qoot literis ad uos ſcripſi manu mea? manus il-
las, quas cum uidiſſet uipera cecidit in rogum.

Vellem uidere puluerem oculorum, qoi pulchrè
fueruot occæcati, qui rurſus adſpexeruot ad ſalutem *Act.*
orbis terræ, qui digni ſuot habiti Chriſtum uidere io *18.*
corpore. Vellem illorom quoque pedum uidere pul- *Act.*
uerem, qui orbem terræ obierunt, & noo fuere deſa- *9.*
tigati, qui in ligno uiocti eraot, quando fuit terræmo
tus io carcere, qui tam habitabilem, quam inabitabi-
rabilem orbis regionem peruaſerunt. Et quid opus
eſt dicere ſingula? Vellem illum ipſum uidere leonem
ſpiritalem. Quomodo enim leo ignem ex oculis emit
tens io greges uulpium, ita in dæmooum & philoſo
phorum irruebat catervam, & tanquam aliquod ful
mẽ immiſſum irrompebat io turmas diaboli. Neque
enim diabolus aduerſus eum prodibat in aciem, ſed
uſqueadeo timebat & tremebat, ut ſi uel umbram ui
diſſet, & uocẽ audiuiſſet eminus protious auſugeret.

Cogitate & ſtupete, quale ſit Roma uiſura ſpecta-
culum, Paulum repente ſurgentem è capſa cum Pe-
tro, & ſe extollentem, ut Chriſto fiat obuiam: quale
doom ſit Roma ad Chriſtum miſſura quiboſnam ſit
duabus coronis redimita quibuſnam ſit aureis cincta
cateois. Cęlum non eſt tam ſplendidum, quando Sol *Nota.*
emittit radios, quam ciuitas Romanorum has duas *Lector*
emittens lampadas per uniuerſum orbem terrę. Quę
nam ergo oratio ſufficiet pulchris Pauli factis enar-
randis? Aut quænam poterit lingua conſequi huius
encomia? Siue enim Prophetæ præclarum aliquid ef
fecerunt, ſiue Patriarchæ, ſiue iuſti ſiue Apoſtoli, ſiue
Martyres hęc omnia Paulus adeò ſummè habet com
præhẽſa, ut oullus magis illorum poſſederit, id quod
habebat boοum.

Quaodo ergo quæcunque ſuot bona inter homi-
nes, ita uoa compræhendit anima, & omnia ioſigni-
ter: oon ſolum autem quæ ſunt homioum, ſed etiam
quæ Angelorum, quomodo aſſequemur laudum ma-
gnitudioem? Qua non ergo ſuerimus digni condem
oatione, ſi cum unus homo omoia in ſe bona ſit com
plexus, oos oe minimam quidem eius partem imita
ri ſtudeamus? Nam ex multis quidem alijs rectè fa-
ctis habetur Patriarcha io admirationem maxime au *Gene.*
tem ex eo, quod ſuum ſacrificauit filium. Iſaac uerò *22.*
propter patientiam, quod cum à ſuis expelleretur fi- *26.*
oibus, non reſtitit, ſed ſuis omnino ceſsit poſſeſsiooi-
bus, dooec eorum, qui ei moleſtiam afferebant ioiu-
ſtam ſatiauit cupiditatem. Porro autem Iacob quo-
que propter fortitudinem atque patieotiã. Et Dauid
propter manſuetudinem. Et Elias, quod fuerit zelo
percitus pro Domino. *31.*

Sed quid cum Paulo fuerit conferendum, qoi hæc *3. Reg.*
omnia ſimul inſigniter eſt compleaus? Neque enim *19.*
ipſe ſacrificauit filium, ſed ſeipſum ſacrificauit mil-
lies. Nec ex proprijs ſolum fuit expulſus finibus, ſed
& terram, & mare, & Græciam, & Barbariam, & uni-
uerſam, ut ſemel dicam terram, quaotam Sol adſpicit
obijt, tanquam alatus, tractus uerberatus, lapidibus,
appetitos quotidie moriens: Neque bis ſeptem annos
ſeruijt, æſtu diei aduſtus, & frigus noctis perpeſſus:
ſed totam uitam traoſigeos in fame & nuditate cate
niſque, carceribus, inſidijs & periculis. Lenitatem ue
ro & maoſuetudioem quis magis quidem, immo ue-
ro quiſque atque Pauli anima utraque hæc factis re
cte præſtitit? Si autem eius zelum adſpexeris, tantom
uidebis eum ſuperare Eliam, quantum ille fuit alijs
Prophetis ſuperior. Sed Ioannes quidem comedebat
locuſtas & mel agreſte, hic aotem uerſabatur in me- *Mat.*
dio orbe terrarum, ſicut ille in deſerta ſolitudine, lo *3.*
cuſtas quidem & mel agreſte oon comedens, ſed hac
longe frugaliorem ſibi menſam apponens, & nec oe-
ceſſarium quidem habens alimentum, propter ſtu-
dium prædicatioois.

Reſtat

Mal. 3. Matt. 11. Reſtat de cætero, ut eam exæquemus Angelis. Nemo autem id, quod dicimus, nimiæ arguat audaciæ. Si enim Ioannem ſcriptura uocauit Angelum, quid mirum, ſi eum, qui eſt omnium præſtantiſsimus, contulerimus cum illis poteſtatibus? Etenim quidnam ſit homo & quanta ſit noſtræ naturæ nobilitas, & quãtæ uirtutis ſit capax hoc animal, maximè omnium hominum oſtẽdit Paulus. Et nunc ſtat, ea quo factus eſt, clara uoce Dominum defendens aduerſus eos qui noſtrum reprehendunt conſtitutionem, & oſtendens inter Angelos & homines non multum intereſſe, ſi nobis uelimus attẽdere. Non aliam enim ſortitus naturam, neque aliã adeptus animam, nec alium mundum habitans, ſed in eadem regione, legibusque & moribus educatus, omnes homines ſuperauit, qui fuerũt, ea quo nati ſunt homines. Et quomodo mortuus in mortuum fuerit immobilis, ita naturæ inſultans accurate ſopiens, in nulla re humani aliquid unquam paſſus eſt.

Si ergo Paulus, qui tot rebus recte geſtis erat præclarus, & tanquam Angelus uidebatur in terra, quotidie ſtudebat lucriſacere & ſtare in acie aduerſus pericula ueritatis & ſibi merces colligere ſpiritales, & nunquam conſiſtere quænam fuerit relicta nobis excuſatio, qui non ſolum ſumus uacui omnibus recte factis ſed etiam tam multis ſubiecti delictis, quorum ſi uel unum nobis adſit, ſufficit ad nos deducendos in barathrum perditionis, & nihil ſtudij ponimus ut ea ſaltem corrigamus, tantum abeſt, ut uirtutis opera attingamus? An non erat ille eiuſdem, cuius nos ſumus naturæ? Incendor enim huius uiri deſiderio, & ideo non ceſſo circa idem aſsiduè uerſari, & tanquam ad exẽplar aliquod archetypum ad eius animam intuẽs conſidero uitiorum deſpicientiam, inſignem magni, fortiſque animi uirtutem, amoris in Deum ardorem & ualde miror, quemadmodum in uniuerſo quidem uirtutum cœtu unus homo uolẽs ſe recte geſſerit noſtrum autem unusquiſque ne in re quidem qualicunque ſe uelit recte gerere.

Quis nos liberabit à ſupplicio ineuitabili, cum Paulus tantam oſtenderit uirtutem, qui eſt eiuſdem nobiſcum naturæ particeps, qui eſt obnoxius eiſdem animi perturbationibus, qui conflictatus eſt cum tãta temporum difficultate, & quotidie ue ſemel dicam trahebatur, lacerabatur & publice conuellebatur ab ijs, qui bellum gerebant aduerſus prædicationem? Ne ea noſtra lingua audiat aliquis, quæ hic beatus recte geſsit, magniq; & excelſi animi uirtutem, quam quotidie oſtendit pro prędicatione Euangelij, neceſſe eſt ipſum audire dicentem: In eo autem, quod audet aliquis, (in inſipientia dico) audeo & ego.

2. Cor. 11. Conſidera pium & religioſum animum, Non ſolũ audaciam rem uocat, ſed etiam inſipientiam, nos erudiens, non temere abſque neceſsitate, nemine cogente, glorioſe proferre, quæ à nobis facta ſunt, ſi aliqui ex nobis inueniri fuerint, qui aliquid boni fecerint. Hebræi ſunt, & ego, Iſraelitæ ſunt, & ego, Semen *Ibidem* Abrahæ ſunt, & ego. Propter hoc, inquit, ſibi placent & ſe magnifice circunſpiciunt. Ne exiſtiment nos his defici. Nam nos quoque ſumus eorundem participes. *Ibidem* Deinde ſubiunxit, Miniſtri Chriſti ſunt? Deſipiens loquor, Plus ego.

Pauli ingens modeſtia. Hic mihi contemplare beatæ huius animæ uirtutem. Quoniam enim & audaciam & inſipientiam uocauit id, quod ab eo factum eſt, etiamſi eſſet ad tantam redactus neceſsitatem ne ſic quidem contentus fuit ijs, quæ dicta ſunt, ſed quando erat oſtenſurus ſe eos longe ſuperare, ne quis exiſtimaret eum hæc loqui inductum nimio ſui amore rurſus uocat inſipientiam id, quod à ſe dicitur propemodum dicens: An nõ ſcio me rẽ facere, quæ uulgo fit, & quæ me non decet? Sed me cogit multa, quæ eo me impulit, neceſsitas. Quarè mihi, inquit, ignoſcite loquenti uerba inſipientiæ.

Huius uel umbram ſaltem nos imitemur, qui tam multa peccatorum onera habemus impoſita. O ſæpè ſi paruum aliquid recte geramus, ne hoc quidem ſuſtinemus recondere intra cordis penetralia, ſed propterea quod hominum uenemur gloriam id glorioſe tractamus, & in medium proferimus, & propter intẽpeſtiuas has nugas nos Dei priuamus remuneratione. Sed non ſic ille beatus, ſed cum dixiſſet, Plus ego, enumerat deinceps ea, quæ fortiter geſſerat, & dicit: In laboribus abundantius, in plagis ſupra modum in mortibus frequenter. Quid dicis? Nouum quid eſt & admirabile id, quod à te dicitur. Licet ne mortem ſæpè ſubire? Certe, inquit, ſi non experientia quidem, at uoluntate: docens nos, quod aſsiduè talia adhibat pericula propter prædicationem, quæ mortem ei pariebant. Sed Dei gratia in ipſis medijs periculis conſeruabat athletam, ut ad diſcipulos magna ex eo rediret utilitas. *Paulus ut crebro mortuus.*

Id autem rurſus, quod deinceps ſubiungitur, ut ſemel dicã, obſcurat omnia, quæ dicta ſunt. Quis enim inquit, eſt infirmus, & ego non ſum infirmus? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Papè, quanta eſt huius uiri benignitas & beneuolentia, quanta uigilantia, quanta ſolicitudo? Cuiuſnam matris ſic diſſecabãtur uiſcera, eius filio febricitante, & in lecto iacente; ut hic ſanctus pro his, qui erant in unoquoque loco infirmi, magis erat infirmus, & pro ijs, qui ſcandalizabantur, urebatur? Conſidera enim mihi emphaſim dictionis. Non dixit, Quis ſcandalizatur, & ego non crucior? Sed uror inquit, nobis intenſum dolorem ſignificans, & mirum in modum oſtendens ſe intrinſecus inflãmari & accẽdi pro ijs, q patiuntur ſcandala.

Scio me extendiſſe orationem in magnam longitudinem. Sed neſcio quomodo cum incidiſſem in diuitias rectè factorum huius ſancti, tanquam ab aqua cum uehementiſsimo impetu lingua mihi trahebatur. Quamobrem in hoc loco ſiſtens orationem, rogo uẽſtram charitatem, ut eum aſsiduè in mente circunferatis, & hoc aſsiduè cogitetis, quod cum eandẽ quam nos, haberet naturam & eſſet ſubiectus iiſdem affectionibus, eſſetque eius ſtudium uile & abiectum ut qui pelles conſueret, & ſtaret in officina, poſtquã ſe uoluit dedere uirtutis laboribus, & ſe dignum reddere, qui ſuſciperet ſpiritum ſanctum largam munificentiam fuit conſecutus à ſuperis. Quam detur nobis conſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti Cui gloria & potentia cum patre & ſancto Spiritu, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, nunquam deſinentium, Amen. *Act. 18*

DE CASSIO NARNIENSI EPIſcopo, Authore S. Gregorio Papa.

29. Iunij. Dialog. lib. ca. 63.

NEque hoc Petre ſileam quod multi nunc, qui hic de Narnienſi ciuitate adſunt, mihi ſedulo teſtificantur. Eodem namque Gothorum tempore, cum præfatus rex Totila Narnijs ueniſſet, ei uir uitæ uenerabilis Caſsius, eius urbis Epiſcopus occurrit. Cui quia, ex conſperſione ſemper facies rubere conſueuerat hoc rex Totila non conſperſionis eſſe credidit, ſed aſſiduæ potationis, eumque omnimodo deſpexit. Sed omni

omnipotens Deus, ut quantus uir eſſet qui deſpicie-
batur, oſtenderet, in Narnienſi campo, quo rex adue-
nerat, malignus ſpiritus coram omni exercitu eius
ſpatharium inuaſit, eumq; uexare crudeliter cœpit.
Qui cum ante regis oculos ad uenerandum uirũ Caſ
ſium fuiſſet adductus hunc ab eo uir Domini, oratio
ne facta, ſigno Crucis expulit: qui in eum ingredi ul-
terius non præſumpſit. Sicque factum eſt, ut rex bar-
barus ſeruum Dei ab illo iam die ueneraretur ex cor
de, quem deſpectum ualde iudicauit ex facie. Nam
quia uirum tantæ uirtutis uidit, erga eum illa mens
efferа ab elationis faſtu detumuit.

Signo Crucis pellit demonem.

Item ex eiuſdem Homilia 37. in Euangelia.

Lu. 14

AVdiſtis dicentem Dominum fratres chariſsi-
mi. Aut quis rex iturus committere bellum ad
uerſus alium regem, non ſedens prius cogitat
ſi poſsit cum decem millibus occurrere ei, qui
cum uiginti millibus uenit ad ſe? Alioquin adhuc il-
lo longe agente, legationem mittens, rogat ea, quæ
pacis ſunt. Rex contra regem ex æquo uenit ad præ-
lium, & tamen ſi ſe perpendit non poſſe ſufficere, le-
gationem mittit, & ea quæ pacis ſunt poſtulat. Qui-
bus ergo lachrymis nos ſperare ueniam debemus qui
illo in tremendo examine cum rege noſtro ex æquo
ad iudicium non uenimus, quos nimirum conditio-
nis infirmitas & cauſa inferiores exhibet? Sed fortaſſe
iam mali operis culpas abſcidimus, iam praua quæ-
que exterius declinamus. Nunquid ad reddendam ra
tionem cogitationis noſtræ ſufficimus? Nam cum ui
ginti millibus uenire dicitur is, contra quem mini-
me ſufficit iſte, qui cum decem millibus uenit. Decẽ
millia quippe ad uiginti milia, ſimplum ad duplum,
ſunt. Nos autem ſi multùm proficimus, uix exteriora
noſtra opera in rectitudine ſeruamus. Nam etſi iam
luxuria carnis abſciſſa eſt, tamen adhuc à corde fun-
ditus abſciſſa non eſt. Ille autem qui iudicaturus ue-
nit, exteriora ſimul & interiora iudicat, facta pariter
& cogitationes penſat. Cum duplo ergo exercitu con
tra ſimplum uenit, qui nos uix in ſolo opere præpara
tos, ſimul de opere & cogitatione diſcutit. Quid igi
tur agendum eſt, fratres chariſsimi, niſi ut dum nos
cum ſimplo exercitu contra duplum illius ſufficere
non poſſe conſpicimus, dum adhuc longe eſt, legatio
nem mittamus rogemus ea, quæ pacis ſunt? Longe
enim eſſe dicitur qui adhuc præſens per iudicium nõ
uidetur. Mittamus ad hunc legationem lachrymas
noſtras, mittamus miſericordiæ opera, mactemus
in ara eius hoſtias placationis, cognoſcamus nos
cum eo in iudicio non poſſe contendere. Penſemus
uirtutem eius fortitudinis, rogemus ea, quæ pacis
ſunt. Hæc eſt noſtra legatio quæ regem uenientẽ pla-
cat. Penſate fratres quam benignum ſit, quod is, qui
ſuo aduẽtu ualet opprimere, tardat uenire. Mittamus
ad hunc, ut diximus, legationem noſtram flendo, tri
buendo, ſacras hoſtias offerendo. Singulariter nanq;
ad abſolutionem noſtram, oblata cum lachrymis &
benignitate mẽtis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur quia
qui in ſe reſurgẽs à mortuis, iam non moritur, adhuc
per hanc in ſuo myſterio pro nobis iterum patitur.
Nam quoties ei hoſtiam ſuæ paſsionis offerimus, to
ties nobis ad abſolutionem noſtram paſsionem illius
reparamus.

Sacri altaris hoſtia quid p̃ſtet.

Multos, ut arbitror, ueſtrum fratres chariſsimi, cõ
tigit noſſe hoc, quod uolo ad memoriam ueſtrã nar
rando reuocare. Non longe à noſtris fertur tempori-
bus factum, quod quidam ab hoſtibus captus, longe
traductus eſt. Cumque diu teneretur in uinculis, cũ
uxor ſua eum ex eadem captiuitate non reciperet, ex
tinctum putauit: Pro quo iam uelut mortuo hoſtias
hebdomadibus ſingulis curabat offerre. Cuius toties
uincula ſoluebantur in captiuitate, quoties ab eius
coniuge hoſtiæ fuiſſent oblatæ pro animæ eius abſo
lutione. Nam longa poſt tempora reuerſus, admirans
ualde, indicauit uxori ſuæ, quòd diebus certis hebdo
madis ſingulis eius uincula ſoluebantur. Quos uide-
licet dies eius uxor atque horas diſcutiens, tunc reco
gnouit eum abſolutum, cum pro eo ſacrificium me-
minerat oblatum. Hinc ergo fratres chariſsimi, hinc
certa conſideratione colligite, oblata à nobis hoſtia
ſacra quantum in nobis ſoluere ualeat ligaturam cor
dis, ſi oblata ab altero, potuit in altero ſoluere uincu
la corporis.

Nota uim ſacrificij Miſſæ.

Multi ueſtrum, fratres chariſsimi. Caſsium Narniẽ
ſis urbis epiſcopum nouerunt, cui mos erat quotidia
nas hoſtias offerre Deo, ita ut pene nullus dies uitæ
eius abſcederet, quo non omnipotenti Deo hoſtiam
placationis immolaret. Cui cum ſacrificio ualde etiã
concordabat uita. nam cuncta, quæ habebat, in elee-
moſynis tribuens, cum ad horam offerendi ſacrificij
ueniſſet, uelut totus in lachrymis defluens, ſemetip-
ſum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius
& uitam & exitum quodam uenerabilis uitæ diaco-
no, qui ab eo fuerat nutritus referente cognoui. Aie-
bat enim, quod quadam nocte eius presbytero per ui
ſum Dominus adſtitit, dicens: Vade & dic epiſcopo:
Age quod agis, operare quod operaris: non ceſset pes
tuus, non ceſſet manus tua: natali Apoſtolorum ue-
nies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surre
xit presbyter: ſed quia è uicino Apoſtolorum natali-
tius dies imminebat, tam propinqui exitus diem epi
ſcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus re-
diit, eiuſque inobedientiam uehementer increpauit,
atque eadem iuſsionis ſuæ uerba retexit. Tunc preſ-
byter ſurrexit, ut pergeret ſed rurſus infirmitas cor-
dis, impedimentum facta eſt indicandæ reuelationis.
Ad admonitionem quoque iteratæ iuſsionis obdu-
ruit pergere, & quæ uiderat, manifeſtare neglexit.
Sed quia magnã manſuetudinem contemptæ gratiæ,
maior ſolet ſequi ira uindictæ, uiſione tertia Domi-
nus apparens, iam uerbis addidit uerbera, & tam di-
ſtricta cæde mactatus eſt, ut in eo duritiam cordis
emollirent uulnera corporis. Surrexit ergo eruditus
ex uerbere, perrexit ad Epiſcopum, eumque iam ex
more iuxta beati Iuuenalis martyris ſepulcrum ad of
ferendum ſacrificium conſiſtentem reperit ſecretum
à circunſtantibus petijt, ſeque eius pedibus ſtrauit.
Cumque eum ubertim flentem, Epiſcopus uix ad ſe
leuare potuiſſet, lachrymarum cauſas cognoſcere ſtu
duit. Ille uerò relaturus ordinem uiſionis, prius ue-
ſtimento ex humeris depoſito, detexit plagas corpo
ris (ut ita dicam) teſtes ueritatis & culpæ monſtrauit
quanta animaduerſione diſtrictionis membra illius
accepta uerbera liuore inflicto ſulcauerãt. Quæ mox
ut epiſcopus uidit, exhorruit, & quis ſibi talia facere
præſumpſiſſet, cum magnæ obſtupefactionis uocibus
inquiſiuit. At ille reſpondit, hæc ſe pro ipſo fuiſſe per
peſſum. Excreuit cum terrore admiratio. Sed nul-
las iam presbyter inquiſitioni eius moras adijciens ſe
cretum reuelationis aperuit eique iuſsiones Domi-
nicas per ea quæ audierat uerba narrauit dicens: Age
quod agis, operare quod operaris: non ceſſet manus
tua, nõ ceſſet pes tuus: natali Apoſtolorũ ueniens ad
me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus audi
tis, eps in oratione ſe cum magna cordis contritione
proſtrauit. Et qui oblaturus ſacrificium ad horam
tertiam uenerat, hoc pro extenſe orationis magnitu-
dine

Presbyter inobediẽs diuinitus flagellat.

ſine, ad horam nonam uſque protelauit, atque ex ipſo iam die magis magiſque aucta ſunt ei lucra pietatis, factusque eſt tam fortis in opere, quam certus ex munere quippe qui eum, cui debitor ipſe fuerat, ex ea promiſsione iam cœperat habere debitorem.

Huic autem conſuetudo fuerat ſingulis annis natalitio Apoſtolorum die Romam uenire: iamque ex hac reuelatione ſuſpectus uenire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore ſolicitus fuit, ſecũdo quoque anno uel tertio in mortis ſuæ expectatione ſuſpenſus, quarto quintoque & ſexto ſimiliter. Qui deſperare iam de ueritate reuelationis poterat, ſi uerbis fidem uerbera non feciſſent. Cùm ecce anno ſeptimo uſque ad expectati natalis ſacras uigilias incolumis peruenit, ſed lenis hunc in uigilijs calor attigit, atque ipſo die natalitio filijs ſuis ſe expectantibus, Miſſarum ſolennia implere ſe poſſe recuſauit. Illi uero, qui de eius erant egreſsione pariter ſuſpecti, ſimul ad eum omnes uenerunt, ſeſe unanimiter adſtringentes, ut die eodem nequaquam acquieſcerent, Miſſarum ſolennia celebrare, niſi pro eis ad Dominum idem antiſtes ſuus interceſſor accederet. Tunc ille compulſus, in Epiſcopi oratorio Miſſas fecit, & manu ſua corpus Dominicum, pacemque omnibus, tribuit. Qui cuncto miniſterio oblati ſacrificij peracto, ad lectulum redijt, ibique iacẽs, dum ſacerdotes ſuos ac miniſtros circunſtetiſſe ſecerneret, quaſi uale ultimum dicens, de ſeruando eos uinculo charitatis admonebat, & quanta debuiſſent concordia inter ſe uniri, prædicabat: tum ſubito inter ipſa ſanctæ exhortationis uerba, uoce terribili clamauit, dicens: Hora eſt. Moxque aſsiſtentibus ipſe ſuis manibus linteum dedit, quod ex more morientium ſibi contra faciem tenderetur. Quo tenſo, emiſit ſpiritum. Sicque ſancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione ſoluta eſt.

Sacra uigilia natalis Apoſtolorum.

Feliciſſimus ſancti uiri obitus.

Quem fratres chariſsimi, quem uir iſte in morte imitatus eſt, niſi eum, quem in uita ſua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora eſt, de corpore exijt: quia & Ieſus, peractis omnibus, cum dixiſſet, Conſummatum eſt inclinato capite, tradidit ſpiritum. Quod ergo Dominus, fecit ex poteſtate, hoc egit famulus ex uocatione. Eccè quotidianæ hoſtiæ, illa cum eleemoſynis & lachrymis miſſa legatio, quantam cum rege ueniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui poteſt. Qui autem omnia relinquere non poteſt, cum adhuc rex longè eſt, legationem mittat lachrymarum, eleemoſynarum & hoſtiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui ſcit quia non poſsit portari iratus.

Ioã. 19

DEO LAVDES ET GRATES.

Tertij Tomi Finis.

AOL 1G71626